Poſt mortem Lechij nihil certi de legitimis hæredibus ſucceſſoribusq; eius reperitur, magnaq; hac de re Hiſtoriographorum Polonorum lis eſt, ſed hic teſtamento moriens le gauerat, ut aliquem dignum uirum ex ſua gēte de patria & rebus bellicis benè meritum, ſummæ rerum præficerent, cui in omnibus obtemperarent.

Poloni Danos nauali prælio ſuperant, inſulasq; eorum occupant.

VISIMIRVS ex nepotibus Lechij, Princeps Polonorum cùm ad Danorum fines uſq; imperium ſuum extenderat, & ob uicinitatem à rege eorum Syuardo uarijs excurſionibus infeſtaretur, undecunq; potuit auxilia coëgit, nauesq; adornauit, & armato militie compleuit, ex quibus unam ingentem fabricaſſe dicitur, cuius ſolo aſpectu Dani perterriti fuêre. Nauali itaq; prælio fortuna auſpicante, Syuardum Regem cum ingenti claſſe Danorum occurrentē ſtrenuè fudit, fugauitq;, & ad interiora terræ hoſtes perſequēs has inſulas in Dania, Rugiam, Hemeriam, Feondiam, Salendiamq; occupauit, plurimasq; ciuitates & caſtra in eis Polonorū prȩſidijs munita extruxit, ubi ad hȩc uſq; tēpora hæ oēs ciuitates nomina à Polonis Slauonico idiomate indita retinēt, ut pote Vviſimer, à Vviſimiro, Lubeca urbs opulentiſsima & populoſa, Danczik ſiue Gedanum ciuitas celeberrima ad mare Germanicum à Polonis contra Danorum excurſiones arcendas imprimis condita. Prædictum itaq; Dañorum Regem filio eius in obſidem ſumpto, Vviſimirus uectigalem ſibi efficiens, & rebus in Dania rectè diſpoſitis, multimodis ſpolijs onuſtus claſsē in Poloniam reduxit. Hocq; primo nauali prælio Poloni quaſi quodam tyrocinio inſtructi cum inimicis nauali prælio bella gerere animoſiores effecti ſunt. Tandem aliquot annis exactis, Syuardus Polonorum iugum ægrè ferens, conſpiratione cum Holſatis, Svvetijs, Danisq; aduerſus Polonos facta, exercitum numeroſum contra eos eduxit, ſed ſecundò maiori clade cum tota ſuorum manu in Scania à Polonis proſtratus eſt. Ipſe uerò pernici fuga elapſus mœrore & dolore ob amiſſum exercitum, deploratumqúe rerum ſuarum caſum conſumptus, ſpiritum exhalauit. Vviſimirus uerò magnam Daniæ partem imperio ſuo ſubegit. Poſtea multis præclaris geſtis editis, finibusq; Imperij Polonici prolatis abſq; poſteritate deceſsit.

Ciuitates à Polonis fundatæ.

Dani iterum à Polonis proſternuntur.

Syuardus moritur.

DVODECIM PALATINI.

CVm itaque tota domus Lechij deceſsit, Poloni libertatem ſtrenuè aſſerentes, neminemq; extraneorum Principum ſibi imperare patientes, duodecim Palatinos (ut dicitur) uiros præcipuos ex ſua gente ſolenni conuentu Gneznæ celebrato, ad Rempublicam gubernandam ſubornant, quam uiginti annis adminiſtrabant. Sed multis & diuerſis imperantibus diſcordiæ & ambitionis impulſu, bellis ciuilibus, cladibusq; mutuis & inteſtinis ſeſe afficiebant. Finitimæ uerò gentes præcipuè Germani diſcordia Polonorum conſiderata rebellare cœperunt, iugoq; excuſſo ſuas prouincias ab eis occupatas recuperauerunt. Hoc detrimentum & diminutionē imperij ſui Poloni ex pluralitate gubernatorum animaduertentes Comitijs generalibus celebratis, ad Cracum quendam ſiue Crocum uirum tunc temporis inſignem de genere Cechij oriundum, ſceptra deferunt.

Multorum imperiū damnoſum.

CRACVS PRINCEPS POLONORVM.

CRacus nepos Cechij Bohemorū Principis, ad Imperij Polonici faſces communibus omnium ſuffragijs euectus, finitimas gentes iam Polonis rebellantes, iugumq; excutientes coërcuit, finesq; Regni ab omni inſultu hoſtium tutauit. Gallorum copias proſtrauit, quȩ Hungaria deuaſtata in Poloniam excurrebāt. Tandem pacato armis imperio, deſerta loca, ſolitudinesq; agricolis adornauit, ciuitatē celebrem cum arce in ſcopulo Vanel dicto ad Viſtulam fluuium condidit, quam à ſuo nomine Cracouiam appellauit. In hoc autem ſcopulo Draco ingens tunc temporis delitēſcebat, qui ſordido ſuo anhelitu cum eſuriret, de antro prorepens multos uelut peſte quadam inficiebat, per ciuitatemq; & loca circumiacentia graſſando, omnia obuia deuorabat. Quam ob cauſam incolæ ciuitatis ordine tria iumenta per diem ei ad antrum offerre cogebantur. Cracus igitur Princeps ſuorum deploratum ſtatū uidens, cùm iā omnib. iumentis expilarentur pellem uituli excoriati, ſulphure, nitro, pice infarcire iuſsit. Quod ubi hora conſueta ad antrum Draconis opponeretur, beſtia prorepens, famelica, iumentum putans, venaculum illud deglutijt. Cumq; in eo illa materia igne ſulphureo accedente accenſa eſſet, de antro ſeſe proripiens in Viſtula aquam tamdiu ſorbebat, quouſq; medio creparetur. Cracus tandem Princeps rebus imperij rectè diſpoſitis, Cracoq; & Lecho filijs, filiaq; Vanda relictis è uita ſublatus eſt.

Cracouia Poloniæ metropolis à Craco fundatur.

Draco in Cracouia.

Draco artificioſè peremptus.

IVſtis Craco gentili ritu perſolutis Poloni conuentu celebrato, Cracum ſecundum, natu maiorem Craci filium, in ſolium paternum ſubſtituunt, ſed Lechus frater iunior ambitione tumens, inuidensq; illi imperium, inter uenandum eum occidit, dixitqúe falſo lachrymas addens, eum equi lapſu, dum temerè perſequitur feram, dilaniatum, ſtrangulatumq; eſſe atq; hac arte callidus imperium aſſecutus eſt: ſed paulò poſt dolo in lucem prodeunte Regno pulſus, fugatusq; eſt.

Lechus fratrē Cracum trucidat.

VANDA VIRAGO.

ANno à nato Chriſto 730. Vanda filia Craci in ordine Ducum Poloniæ quarta, unica, legitimaqúe hæres Regni, omnium acclamatione ad Imperij faſces euehitur. Hæc ſumma prudentia, & rara fortitudine Rempublicam (uirgina em, cœlibemqúe uitam ducens) ſtrenuè gubernabat, non aliter atque illa Penteſilea, Ortigiaqúe. Erat autem formoſa & pulcherrima nimis, ut pulchritudine ſua plurimos Principes ad ſe alliceret, & ueluti hamo piſces caperet, vnde Vanda vel Venda quæ dictio Slauis Hamum quo piſces capiuntur ſonat, appellata eſt. Ritagoras igitur Princeps Germanorum uirtute illius, prudentia, atque pulchritudine commotus, Procos ad illam deſtinauit, ſolicitans ut ſibi nuberet, illa uerò obſtinatè connubium repugnando Procos uacuos ſæpius dimiſit. Quapropter Ritagoras putans ſe ab ea contemptum, Poloniæ bellum indixit, terroreq; & ui ad coniugium eam cogi ſperabat. Illa è contra impauida celeriter undecunque auxilijs coactis, eum in conflictu bis capitali & cruenta clade fudit: ipſe autem pernici fuga elapſus, præ pudore quod virginis manu fuſus, fugatuſqúe fuerit, nolens teſtem ſui dedecoris Solem amplius eſſe, gladio proprio ſeſe interemit. Vanda uerò memorabili uictoria Polonis relicta, prout Dijs uirginitatem deuouerat, uolens uoti compos eſſe de Ponte in Viſtulam ſeſe præcipitauit, ſicq; aquis obruta interijt. Cadauer illius repertum eſt in oſtijs Dlubnæ vbi Viſtulam influit, atq; in ſcopulo uno miliari à Cracouia in Mogila gentili ritu ſepulta eſt.

Vanda Ritagoram Germanorum Principē fudit.

Vanda in Viſtulam de Ponte triumphans deſiijt.

Demum poſt Vandam nullo ſucceſſore legitimo exiſtente, iterum duodecim Palatinos, ut unuſquiſque Prouinciæ ſuæ præeſſet, Poloni elegerunt, unde magnum detrimentum, diminutioqúe Regni. uelut & prius ſubſecuta ſunt. Quæ enim in inimicos arma eſſent conuertenda, in ſe conuertebant: ambitioneqúe flagrantes, mutuis cladibus inter ſe diſsidebant, qua de cauſa Marcomanni, Hunni, & Germani, Poloniam vndique anguſtabant.

Duodecim Palatini iterum.

PREMISLAVS SIVE LESCO PRIMVS.

ANno uirginei partus 750. ex his biſenis Palatinis inteſtina bella mutuò mouentibus, unus Premiſlaus Lesko, non ſua, ſed patriæ commoda quærebat. Cumq; Morauí Poloniam uaſtarent, ille pro tempore coacto, inſtructoq; exercitu, hoſtes iam ſpolijs & exuuijs onuſtos ad ſua reuertentes, inſecutus eſt: in quos ad montē, ut dicitur caluum, ubi nunc templum ſanctæ Crucis conditum eſt, ſublatis nemoribus, caſtrametatos impetum fecit: ſtatimq; ſe in abdita Syluarum cum ſuis ſubduxit. Hoſtes uerò armis arreptis, in ea loca ubi Leſco eis ſe apparuerat uenientes neminem inuenerunt, perterritumq; exercitum Polonorū fugere credētes ad ſua caſtra reuerſi ſunt. Cumq; iam tutiſsimè omnia agerent Bacho indulgentes, Premiſlaus nacta occaſione ex abditis Syluarum cum ſuo exercitu, intempeſtiua nocte inopinatos, ſomnoq; oppreſſos Morauios, magna ui, à fronte, & à tergo inuaſit: omnesq; ad unum cruento prælio funditus trucidauit: & ſpolia, captiuosq; recuperauit. Qua inſigni uictoria clarus, omnium ſuffragijs, ſpreta pluralitate gubernatorum, Regni habenis præficitur, multisq; egregiè geſtis editis, ruinisq; patriæ magna uirtute reſtauratis, abſq; poſteris è uiuis deceſsit.

Premiſlaus Morauios proſtrauit.

LESCO SECVNDVS.

ANno à Chriſto nobis cœlitus miſſo 780. Premiſlao Leſcone abſq; poſteris decedente, de electione Monarchæ uoces communes, & ſententiæ Senatorum diſcrepabant: communiqúe omnium conſenſu, poſt multas litigationes, hunc modum eligendi Principis conſtituerūt: columnā ante Cracouiā ſtatuerūt, deſuperq; Diadema & Sceptrū Regale poſuerūt, ac palā omnib. & ſingulis prȩconis ꝓclamatione notū fecerūt, ut q̄cunq; à flumine Pradnik dicto, equi ſui celeriori curſu ad columnā ſubordinatā cæteros anteuerteret, Monarcha deſignaret̄. Quidam igit̄ iuuenis infirmæ familiæ, ſed aſtutus & callidus, re diligēter cōſiderata, clauos ferreos in uia qua currendū erat occultè

Modus electioni certare equis.

POLONICAE HISTORIÆ CORPORIS:

TOMVS II.

IN QVO VNIVERSALES HISTORIAE, SCRIPTAE de regno Polonico, uel de integra regum aut principum Poloniæ & Lithuaniæ familia continentur.

Scriptorum, qui in hoc Tomo compræhenſi ſunt, Catalogum habes in ſequente charta.

BASILEÆ,
ANNO CIↃ. IↃ. XXCII.
1582

STADTBIBLIOTHEK BROMBERG
1904: 2743.

CATALOGVS SCRIPTORVM, QVI IN HOC TOMO II. POLONICAE HIſtoriæ compræhenſi ſunt.

I. MATHIAE de Michouia Chronica Polonorum, à prima propagatione, & ortu Polonorum uſq; ad annum Chriſti M. D. IIII. compræhenſa Lib. IIII. Fol. 1.

II. IODOCI LVDOVICI DECII de Vetuſtatibus Polonorum. Lib. 1. Fol. 260.

Eiuſdem de Iagellonum familia. Lib. 1. Fol. 284.

Eiuſdem de SIGISMVNDI regis temporibus. Lib. 1. Fol. 297.

III. ALEXANDRI GVAGNINI Veronenſis Compendium Chronicorum Poloniæ, ſecūdùm ſeriem & ſucceſsiones omnium principum, regumq; gentis, à Lecho primo duce, authoreq; Polonorum, uſq; ad regem HENRICVM VALESIVM ordine ſeruato. Fol. 341.

Eiuſdem Tractatus de celeberrimo ingreſſu Cracouiam, & Coronatione Pręclariſsima HENRICI VALESII, potentiſsimi & inuictiſsimi Poloniæ regis. Fol. 370.

De ordine qualiter Sereniſsimus rex Poloniæ iuxta ueterum conſuetudinem coronatus, & quæ ſolennitas, & cæremoniæ circa id ſeruari ſint ſolitæ. Fol. 373.

Eiuſdem deductio & origo celeberrimæ gentis Lithuanorum probabilis: hactenus à nemine hiſtoricorum Latinorum explanata. Fol. 380.

IIII. CLEMENTIS IANITII Carmen elegiacum de Vitis & ſucceſsionibus ſingulorū principum, Regumq; Polonię. Fol. 398.

V. MARTINI CROMERI de Origine & Rebus geſtis Polonorum Chronicon. Fol. 402.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM ET NOTATV DIGNISSIMARVM, QVAE IN TOMO II. POLONICÆ HISTORIÆ CONTINENTVR.

A

AChilles de Graſsis 309
S. Adelberti reliquiæ è late
bris erutæ 486
Adamitæ 203
Adleida Miezislai filia 434
Aeneas Syluius Polonis iniquus 265.439
Aetates mundi 263
Albenſium expugnatio 48
Albertus Cæſar 705
Bauarus regnum Bohemicum repudiauit
710
Alberti regis coronatio & mors 207
Albertus Palatinus Sendomirienſis à Tarta-
ris occiſus 601
Alexander rex & dux Moſcouiæ reconciliati
248.249.360
princeps Lithuaniæ 397
Alexandri regis mors 228.253. 254 eius
mores & uita. ibid.
Alexander graſſatores intercipit 251 Mol
dauiæ Palatinus moritur 206 Voiuoda
Vualachiæ 198
Alexandri Guagnini compendiũ Chronico-
rum Poloniæ 341 Macedonis bel-
lum cũ Polonis fabuloſum 423
Amadeus dux à Concilio Baſil. Pont. Max.
creatus 709
Andreas Vngariæ rex cæſus 33 Andreæ
regis fuga & mors 456 Tancziski
interitus 218 Coſczielecij mors 330
Angliæ rex regno pulſus 504
Anna ex Francia Vuladislao regis Hunga-
riæ nupta 255 Ludouici regis Vnga-
riæ ſoror 293
Annæ reginæ coronatio 327
Annonæ Charitas 483
Antonij Zeni integritas 677
Apoſtolicus orator Cracouiam uenit 219
Aquarum inundatio 85. 118. 233. 482.
559
Aqla pro armis regni Poloniæ 7
Albertus Pontinus Minoritanus à fratribus
occiſus 339
Archiepiſcopus gubernator Poloniæ 654
Archiepiſcopi reſpõſum animoſius quàm mo
deratius 651 iuſta pœna 629
Argenteæ monetæ prima inductio in Polo-
niam 136
Arioli 431
Armeni 337
Aſianum bellum 497
Aſtronomus Vladislao prognoſticans 199
Aurei nobiles ſiue duplices 662
Auſtriæ ducum & archiducum Origo 564
Auſtria oppreſſa 227

B

BAchanalia 575
Baiazetis Turcæ mors 313
Baptizatio Lithuanorum 636
Barbara Imperatrix capta 704
Barbaræ Imperatricis nequitia 705
reginæ mors 330
Baſilienſe concilium 602.694
Baſilius Magnus Moſchorum dux 302
Bathi Tartarorum Imperator 93
Bela cæcus rex Vngarorum 455.486
Belæ regis interitus, eiuſq; liberorum fuga
455.458
Belli gerendi ratio 476
Bellum 150 annorum 219
Bergomatis errores 290
Beſſerabia à Baiazete uaſtata 236
Bialogradum Pomeraniæ captum 472
Bogdanus Valachus interfectus 307.726
Boguslai ducis Stetinenſis nuptiæ 163
Pomeraniæ ducis encomion 295
Boguſci fides 581
Bohemia 7
Bohemia depopulata 23.51.52.53.196.
197.205.230.290.474.487
Bohemiæ primus rex 465 regnum ab alijs
gubernatur 135
Bohemorum fuga 280.679 ducum
propagatio 433 pugna circa Thabor
207 principes in Aſiam militatum pro-
fecti 497 contra Polonos expeditio
470.471.595 hæreticorum oratores ad
regem 692 cum Polonis pacificatio
453 incõmoda ex diſsidio religionis 702
reſiſtentia 205 clades 225.434.478.
601.689.
Bohemi Polonia excedunt 580
Sileſiam inuadunt 468
Bohemicum bellum 435.480.507.652
Boleslaus parricida uiuus exuſtus 503
Bombarda inuenta 621
Borcouiorum latrocinium 620
Boruſsi qui 284 Vide Pruſsi.
Boriuoius à Cæſare captus 978 Bohe-
mus exul reſtitutus & rurſus profugus 482
Borziſch dux occiſus 39
Boſnæ rex à Mahomete Turca captus 228
Boyarorum taciturnitas 214
Bozenta archiepiſcopus 623
Boleslaus audax qui & efferus dicitur coro-
natur, eiuſq; res geſtæ 230.348
Bambergã uenit & cum Cæſare affinitatẽ
init 51 primus cognomẽto Chrobry rex
436 rex, eiuſq; familia 434. 2 rex 278.
454 Caluus rex 95 Caluus ad prin
cipatũ uocatur 541 Caluus captus & pe-
cunia liberatus 103 Caluus excom-
municatus 553 Caluus moritur
120 Chrabry rex Polonorum, eiuſq; res
geſtæ 22.277.346 4. Criſpus rex
279.351.496 Criſpus naſcitur 485
Crziwouſti rex 279.349
marchio Morauiæ occiſus 93 dux
Mazouiæ moritur 149 Maſouius rex
à Polonis creatus eſt 282.719 dux Op-
polienſis mercatores Polonos diripuit 714
filius legitimus diuinitus per D. Aegidium
impetratus 463 pœnas de ſe ipſe ſumit
interfecti fratris 486 ueneno à Ruthe-
nis extinctus 155. 5 Pudicus rex 353
Pudicus rex, eiuſq; uita, res geſtæ & tempo-
ra 532 Pudicus unde ſic ſit dictus
196.537 Pudicus principatum recupe-
rat 542 Pudicus terram Oppolienſem
uaſtat 102 Schweidnicenſis ei fra-
trem conſpirat 128 Schweidnicenſis
moritur 137 Vngariam & Sileſiam
depopulatur 486
Boleslai alti mors 80 regis ſæuitia &
ſcelera 460 mores 470 expeditio
contra Bohemos 478 columnæ 440
nauigabilis expeditio in Daciam 56 ex-
peditio contra Pomeranos 479 eius ui-
ctoria. ibid. primi uariæ res feliciter
geſtæ 23.51.52.57
Boleslai infortunium 102 periculum &
fortitudo 471 expeditio in Pomera-
nos 47.48.55 expeditio in Bohemos
49.52 peregrinatio in Narbonẽſem pro-
uinciam 486 peregrinationes ſum-
maq; liberalitas 54 merita erga Polo-
niam 437 uictoria de Ruſsis 444
magnanimitas 501.469 mors & lau-
des 24.38.490.59.445 461 in Pruſ-
ſiam expeditio 66 teſtamentum &
mors 67 pueri indoles generoſa
465 Pudici fuga 539 Pudici
mors 102.563
Brandeburgenſis terra uaſtatur 108
marchio Gedanum obſidet 139 in
Vngariæ regem coronatus 203
Brandeburgenſe bellum 557.558.563
Breſte Lithuanicũ receptum à Polonis 509
Brodnicia arx munita fruſtrà obſeſſa à Polo-
nis 671
Brunsberg erigitur 112
Brzetislaus Bohemiæ dux Bohemia & Mora
uia potitur 28
Bulgarorum bella cum Imp. Rom. 425
Bullæ Innocentij tenor 110
Burgundiones 274.775
Bythonienſium metallorum interitus 610

C

CAdan Tartarorum princeps 94
Cæſaris legatio ad Vitoudum 684
Caliſsia tentata 625
Caminicij uirtus 336
Canthus inſignis doctor 231
Carolus ab Vngaris ad regnum uocatur 625
rex Neap. & Vngar. interfectus 625
rex Vngariæ moritur 162 Imp. bis ca
ptus, & ab imperio remotus 647
5. Imper. 564 Magnus Slauos
uicit 18
Caroli Magni bellum cum Polonis 424
Carolo Magno quid rei fuit cũ Sarmatis 276
Caroli Rom. Imper. mors 179
Caſtitatis exemplum 118.589
Caſſubitæ unde 8
Catacliſmus 263
Cazimirus 1. rex 347.451.507 rex,
Miezlai filius 278 filius Loketek naſci-
tur 148 rex, eiuſq; poſteritas 2.89.90

in Cluniaco monachus factus 29.
reuocatur 450. Adleidam Landgrauij
Thuringiæ Filiã duxit uxorẽ 155. rex reſi
ſtit Huniadi 214. Principatum recupe
rat Ruſſorum auxilio 513. in Hunga
riæ regem poſtulatus 207. prouincijs
Ruſsiæ potitus 71. à Polonis aſſumptus
ibid. Vigros Maſouijs eripuit 715.
reſtituitur regno & à Germanis honorificè
reducitur 30.31. eius mors 32. rex
iactu lapidis læſus tandem mortuus 172.
II. cognomento Magnus rex, eiusq; uita, &
geſta 283.454.597.598. & ſic dein
ceps. II. cognomento iuſtus rex 352.
Quartus rex, eiusq; res geſtæ 358. Lan
cicienſis moritur 131. Cuiauienſium
dux moritur 557. Myeczlai filius rex e
lectus 29. dux Oppolienſ. & Ratisbo
rienſ. moritur 90
Cazimiri regis nuptiæ 609. moderatio &
ſapientia 503. exercitus meticuloſitas
105. Poloniæ & Georgij Bohemiæ re
gum conuentus & pacta 218. filiæ rele
gatæ & exhæredatæ 615: pœnitentia
156. uariæ res geſtæ 74. regis mors
& teſtamentum 611. regis Pol. mors:
item eius ſtatura, mores & geſta 138.
223.224. in Lithuania bellum & mors
158.159 454.514. ducis Lithuaniæ
in regem Poloniæ electio 213. Opolien
ſis mors 535. Sendomirienſiũ ducis laus
fol. 506
Cechus 341
Cham 7
Chelma recepta 619
Chriſtianorum captiuitas 230
Chriſtinæ ingenium & mores 491
Chriſtini Palatini Plocenſis miſerabilis inte
ritus 81
Chriſtophorus Schidlouicius 323
Chriſtophori Saffraniecz graſſatio 237
Chriſti corpus in pratis Poſnanien. repertum
fol. 681
Cimbarca Friderici tertij Cæſar. mater 681
Cirullus Apoſtolus Slauorum 15
Clementis Ianitij carmen elegiacum quo uitæ
& ſucceſsiones regum Polonorum deſcri
buntur 398
Colbergenſis obſidio 47
Colomannus rex Gallaciæ 83. Haliciæ
rex factus 524. rex Vngariæ 46
Colomanni uita & mors 84
Cometes 84.137.149.167.198.199.
220.223.237.242.254 525
Comitia 509.624 630.688.706
Communio ſub utraq; ſpecie Bohemis cõceſ
ſa à concilio Baſilienſi 703
Conradus aſperiori dominatu Cracouienſes à
ſe alienat. 541.542
Conradus à Boleslao uictus 96. anathe
mate ictus 545. fratris dolum ſuo uicit
105. Henricum cœpit 103. tutoriã
monarchiam geſsit 87. Sueuus Imp.
eiectus 445 Rom. rex per Poloniam in
terram Sanctam proficiſcitur 64. Imp. Po
loniam uexat 449. Cæſ. moritur 498.
Glogouienſ. intoxicatus 136. de Iunigen
Lithuaniam uaſtat 190. Mazouiæ dux
moritur 256.544.574. Steynauienſis
moritur 137
Conradi regis expeditio pro Vuladislao rege
Polonia 64. Cæſ. & peditio in Aſiam
497. Cæſaris expeditio in Syriam 496.
res geſtæ & fuga 542.543
furor & tyrannis 96
Conſtantinopolitanus Imper. captus & mor
tuus 506. à Venetis & Gallis capta 86
Craci poſteritas 10. mors 11
Cracus rex eligitur 10.342.420.421.
qui & cuias fuerit, & quo tempore uixerit,
eiusq; res geſtæ 420.421. an & apud
Bohemos regnârit 421. quot annis an
te Chriſtum regnârit 10
Cracouia in poteſtatem fratrũ iuniorũ Vula
dislai uenit 495. iure Teuthonico uti in
cipit 563. capta 78. à Tartaris di
repta 92.541. an fuerit in ditione Bo
hemorum 439. in Bohemorum poteſta
tem uenit 572. proditione capta ibid.
Cracouiæ incẽdium 56.89.226.233.238.
485.536.539.555. origo 10. laus
421. ſeditio oritur 218. ſitus 426.
peſtis magna 236
Cracouienſis Academia fundata 166.189.
246.286. arx firmata 642. ditio
principatui addicta 503
Cracouienſes conſules pœnas luunt 218
Cracouienſium ciuium conſtantia in ſuum
principem 122.569
Croacia 7. Vngaris adiecta 44
Cropidio epiſcopus arcanum regis prodidit
fol. 670
Cruciferi uicti à Polonis 658.664. fœde
ra cum Polonis uiolant 732. pacem pe
tunt à rege, & impetrant 678. inſignes
capti 691. non paruerunt decreto Cæ
ſaris 669. Naclagam inuadunt 109.
inimici Polonis 683. Lithuaniam populan
tur 635. rurſus profligati à Polonis 664.
à delegatis Apoſtolicis damnantur & ex
communicantur 586. afflicti à Pruſsiis
fol. 556
Cruciferorum ordinis ſecundus magiſter mo
ritur 99. primus ingreſſus in Pruſsiam
82. uariæ res geſtæ 544.547. pacta
cum Boguſſo de defendenda arce Gdanẽſi
581. expeditio contra Turcas 226.
tumultus in Vngaria 324. crudelitas
593. in Iudæos ſæuitia 228. iniqui
tas in Eccleſiaſticos 585. horrenda cla
des 93.594. uictoria 119.147.149.
150.161.163.167.170.620
Crudelitatis exemplum 574
Crupa fl. 7
Cuiauiã zemouitus in ſuam redegit poteſta
tem 628
Culmenſis regio uaſtatur 120
Cuni ſeu Cumani Polouuzi 463
Cymbri unde prognati 380
Cymbrorum res geſtæ 380.381
Czech 7

D

DAciæ deſcriptio 607
Dalmatia 7. Vngaris adiecta 44
Dalmaticarum urbium, populorum & flumi
nũm nomina 407
Dambrouucæ reginæ parentes 19.535
Daniæ deſcriptio 484
Dani uicti 40
Danicum bellum 484
Daniel in regem Ruſsiæ coronatur 99
Daniel Ruſsiæ rex moritur 116
Dauid Turca profugus 725. Turca pro
fugus Conſtantinopolim fruſtrà petit 225
Cenarij Sancti Petri inſtitutio immutatur fo
lio 150
Dir rex 16
Dominicanorum ordinis origo 280
Dobeſſus de adulterio reginæ ſuſpectus 493
Draco in Cracouia 342
Dracula Palatinus Transalpinenſis 716.
Beſſarabiæ Voiuoda occiſus 234
Drewliani per Olham uicti 16
D. Stanislaus Polonis dimicantibus adfuit
fol. 658
Dubrauius 595

E

ECclipſis 67.148.204.237.248.255
Elbingenſium ſtudium erga Polonos 660
Elizabetha coronata 672
Elizabethæ reginæ mors 208.633.257
Electores imperij Bohemiam ingreſſi 205
Emericus rex Hungarorum 519
Emporium Vratislauienſe inſtitutum 311
Equorum curſus de principatu 424
Eutropius 607
Exercitus in aëre conſpicitur 117
Exorciſmi ſupra lapillos 362

F

FAbula quorundam conuellitur de Alexan
dro Magno 12
Factioſi turbas cient 700
Fames 32.85.124.141.148.157.226.
483.500.541.566.584.608.714
Flagellatorum ſecta 603
D. Floriani martyris reliquiæ 513
Fogelſang caſtellum 531
Fortitudinis inſigne exemplum 540
Francofordia ad Oderam 589
Frankeſteinum emptum à rege Polonorum
fol. 587
Fraternæ inſidiæ 182
Fraternum bellum 198.494
Fridericus rex Vngariæ electus 227.
& eius ſucceſſores titulum Vngariæ habẽt
fol. 227
Fridericus Barbaroſſa Cæſar creatus fo
lio 498
Friderici Barbaruſſæ poſtulatio 65
Friderici Cardinalis mors, eiusq; uita & mo-
res 255.
Imp. arbitrium inter Pruſſos, & Cruciferos
fol. 731
Imp. mors 244.512
legatio ad Polonos 409.
Marchionis ingentia promiſſa 676.
Palatini in Vueiſſenburgenſes uiolentia fo
lio 332
proci pro Eliſabetha 330
Friderico Marchioni Vuladislaus filiam de
ſpondet 676
Fulconis Epiſcopi ſtudium & conſilium fo
lio 516
Funerum ritus 635

G

GAſtoudi potentia & authoritas 720
Gdanenſi ciuitati donata à rege 660
Gdanenſes nundinæ 582
Gedanum in pignus datum Marchioni Brandenb. 559 obſeſſum & dolo captum 139.107
Gedeon epiſcopus corripit principem 501
Gediminus Magnus dux Lithuaniæ 386
Gedimini proles 181
Geiſa rex Vngarorum Auſtrios uicit 949
Gentium mutationes & migrationes 406
Georgius Marchio Brandenburg. 295
Podiebradius gubernator Bohemiæ 720
Siculus 324
Georgij regis Bohemiæ mors 220
Germaniæ motus 481 populi 274
Germanicæ linguæ uſus apud Bohemos, & Polonos 410 linguæ uſus in Boruſſia 443
Germanicum bellum 475
Germani fuêre olim, ubi nūc Poloni ſunt 417
incolæ Poloniæ 606
Germani olim hoſtijs humanis deos placârunt 594
Germanorum bellum cum Popieli nepotibus 429 conflictus cum Polonis 477
res geſtæ illuſtres 405
Giedrocenſes duces 384
Giedrus princeps Lithuaniæ 383
Gladij miſsi regi à Magiſtro 657
Glogouiæ ducatus Sigiſmūdo regi paret 247
Glogouienſium fides & conſtantia 475
Gneſna incenſa 449
Gneznæ metropolis prima 19
Gneuomirus fuſte comminutus capite interfectus 475
Gordiei 265
Gothialarini 264
Gothicarum manuſcriptores 271
Gothi idem & Polococzy 271
Gothorum origo 270 res nonnullæ 271
Gouoricius palatinus captus 516
Græcis cum Latinis reſtitutio 555
Grando notabilis 257
Griphina Venceslao Bohemiæ duci ducatus committit 129
Griphina Leſci Nigri uxor 561
Grzimslaus Boleslai mater moritur 113

H

HAbdanckorum familiæ origo 50
Hagecus 488
Haliciæ ſitus 489
Halicia obſeſſa 512
Halicienſe bellum 510
Halicienſis principatus Romano duci conceſſus 517
Heduigis mores & forma 631
Poloniæ reginæ mors, eiusq; laus & uita 188. 283. 189. 646 amor erga Vuilhelmum 634 pia munificentia 637 uaticinium 645
reginæ mors 606.692
Heliſa 7
Heluetiorum incrementa 612
Henricus cum Barba rex 282
Barbatus unde ſic dictus 536 cum Barba moritur 89
Henrici cum Barba contra Vladiſlaū Othonem expeditio 87 Barbati res geſtæ 532.533 Barbati mors 536 cum Barba & Conradi Mazouiæ ducum ſuper monarchia diſſenſio 87
Henrici ducis Mazouiæ mors 185
Henricus dux ad Hieroſolymitanam militiā profectus 498
Henricus dux Andegauenſis rex Poloniæ eligitur 364 Duſemer moritur 164 dux Vratislauienſis moritur 135
dux à Tartaris occiſus 93.502
Henricus Imp. primus 438
Imp. animus erga Cazimirum 451
Probus rex 282.353
Henricus Probus nomine tenus non re 564
Poloniæ & Glogouiæ dux moritur 140
Henrici regis Polonia celeberrimus ingreſſus in Cracouiam, eiusq; coronatio præclariſsima 370.371, &c.
Henricus Sandomiriēſis dux Hieroſolymam pergit 65
Henricus Zeganenſis moritur 148
Henricus contra archiepiſcopū Maydenburgenſem 94
Henricus 2. Rex 91
Henricus 5. in balneis captus 129
Henrici 5. Imp. expeditio in Vngariam 473
Henricus 4. Imp. 456
Henricus 4. Cracouienſ. principatum accepiat 127 Vngariam uaſtat 49
Henrici 4. expeditio in Poloniam, eiusq; res geſtæ in ea 50
Henrici 4. regis itinera ex Gallijs in Poloniā usq; 365.366
Henrici de Plawen interitus 230
Hermanni Magiſtri callidum conſilium 661
Hieroſolyma à Saracenis capta 512
H. Ketlicius malus conſultor in exilium miſſus 513
Honorij & Arcadij res geſtæ cū Gothis 273
Humanæ uictimæ 635
Huniades ab Iſcra uictus 726
captus à Deſpota Raſciæ 723
gubernator Poloniæ 722
Hunnorum eruptio 272
Huſſacaſſanus Perſarum Imp. 231
Hyems aſpera 609.435
Hyems calida 669

I

IAczuuingi qui ſint 31.452
Iagello baptiſatus, Vuladislai nomen accepit 635 cum fratribus baptizatus 185 princeps Lithuanorum eius uita 356.389.396
rex cum Polonis in periculo 396
primus ex Lithuanorum gente rex Poloniæ 185 Vilnam recuperauit 633
Iagellonis legatio ad reginā, & proceres Polonos 633 ducis Lithuaniæ proci ad Heduigim Poloniæ reginam, & quódnam reſponſum retulerint 184 mors 199 itē eius uitæ deſcriptio. ibid.
Iagellonum ſtirps & proles 285
Ianuſsius dux Gliuicenſ. captus 233
Iaphet 7
Iaroslaus Ruſſorum dux ad Polonos confugit cum uxore & liberis 29.482
Iaroslaus Kiow potitus moritur 76
Ruſſus interfectus 483
Iaroslaus de Skotniki mortuus 177
Iaroslai uita ac res geſtæ 42 in Ruſsiā reductio & interitus 55.56
Iaropolci interitus 40
Iazygum reliquiæ ad Chriſtianam religionē adactæ 555.556
Iauan 7
Ielitarum familia 146
Iieroſolyma capta 441
Iior rex 16
Imbrifera tempora Poloniæ 111
Incantationis uis 540.354
Indulgentiæ primarum ſuarum 249
Inquiſitio in quendam Iudæum 303
Interdictū Cracouiæ propter hæreticos 689
ſacris Cracouiæ propter Bohemos 692
Interregnum apud Polonos 428.448. 571.624.718
Ioannitarum ordinis origo 280
Ioannes Albertus rex eligitur 238
Ioannes Albertus rex, eiusq; res geſtæ 359
Albertus rex moritur 243
Ioannis Alberti natiuitas 228
permanentia in Vngaria 223
Ioannes Bonerus Laudanus 333.302
Ioannes rex Bohemiæ Poſnaniam obſidet 146 Bohemiæ moritur 163
Ioannis Bohemia regis inſcriptio 144
Ioannes Capiſtranus diuini uerbi interpres celebratiſsimus 215 eius opera. ibid.
moritur 227
Ioannis Capiſtrani Vaticinium 239
Ioannis Cœci Bohemiæ regis expeditio in Poloniam 155
Ioannes Cuſpinianus 323
Ioan. Comitis Scepuſienſis infortunium 326
Ioannis Dlugoſsi interitus, eiusq; uitæ deſcriptio 235
Ioannes Huniadis Turciam ingreditur 225
moritur 227
Ioannis Huniades uictoriæ de Turcis 713
genus, honores & res geſtæ 710
Ioannis Huſs ſectæ origo & comes 202.203
Ioānis Huſs & Hieronymi diſcipuli incineratio 195.204
Ioannes de Laſcko ſecretarius creatus 249
Ioannes & Paulus Martyres 14
dux Oſwancimienſis uictus 225
de Tieffen Magiſter Pruſsiæ 334
Turzoa 303 Vicleffus hæreſiarcha 653
Iodoci Ludouici Decij liber de Antiquitatib. Polonorum 260
Ioropolki res geſtæ 21
Iſaslaus Dauidouicz 69
Irenici error 289.295
Iſaslaus dux occiditur 45
Iſaslai clades 68 mors 69
Iſtulæ abundantia 245
Iubal 266
Iubilæus annus 225.233.246.338
Iudæorum prærogatiuæ in Polonia 612. 337 clades 228
Iudæi Cracouiæ direpti & contrucidati 202. 239.243.603.651
Iudex iniuſtus punitus 636
Iuſiurandum apud Polonos 731
Iuſtitiæ & moderationis inſigne exēplū 506
Iwan Vaſilouicz dux Moſchouiæ moritur fol. 258
Iwo Cracouienſis epiſcopus moritur 89

Izaslai fuga in Poloniam 454

K

KAmyenycenſis regio uaſtata 86
Kagneta à Samagitis cincta 150
Keyſtud captus & paulò pòſt moritur 167. 182
Keiſtutus captus & in carcere necatus 633
Keyſtudi proles 181.389
Kilia capta 228
Kiouia capta 68.457
Königsberg erigitur 112
Korigal occiſus 185
Kunegundis 91 moritur & miraculis claret 131.573
Kurko dux Ruſsiæ 16
Kyouia ſubacta 35

L

LAdislaus rex Vngariæ occiditur 130
Ladislai regis Vngariæ coronatio 226. 709 regis Vngariæ & Bohemiæ mors 227.292 regis & Viriui Comitis legatio ad Cazimirum 729
Lanciciensis terra uaſtatur 119
Lati groſsi 582
Latrocinium inſigne 362
Laurentius epiſc. roſarũ odore extinctus 535
Lech 7
Lech in Poloniam uenit. ibid.
Lechitæ unde dicti 8
Lechius unde Lechitæ 268
Lechus primus dux & author Polonorũ 341 fratricida 268 quando extiterit probabilis ſententia 418 fratrem Cracũ trucidat 343
Lechi regis uita & res geſtæ 419.420 peregrinatio 416 parricidium & pœna 422
Legatorum mala fides 672
Legnicẽſes æs alienum ducis ſui ſoluunt 588
Leſci etymon 423 principis indoles 517
Leſco 1. rex 269.343 2. rex 12.269. 343 3 rex 276.423.424 4 rex 15. 345.352.430 Albus cum Helena matre rex creatur 515.516 Albus cum Helena matre iterum rex 519 albus monarcha 76 albus tertiò & quartò reſtituitur 79.523.280
Leſkonis albi interitus 83
Leſcus Niger rex 282.353.564
Leſci Nigri uita & res geſtæ 121.122.564. 565. mors 123
Lex de matrimonio diſparium in religione 637 Rhodia 586
Lithalanus dux 285
Lithuania & Samagitia Poloniæ regno inſcripta 185 unde dicta 185 depopulata 138.148.160.161.162.163.164. 166.167.177.178.202.242.252.253. 306.319.385.386.387.601.608.641
Lithuaniæ deſcriptio, eiuſq; ueterni et moderni limites 284.285 ducum ordo & genealogia 381.382 & ſic deinceps. cum regno Polon. unio 194 inſignia 384 proceres 382 res quædam 335
Lithuani baptizantur 392 à Ruthenis cæſi 86 fuſi à Cruciferis 639 Cuyauiam depopulantur 117 Sendomirienſem agrum deuaſtant 566 Marchiam depopulati 143 Samagitæq; conuerſi 286 in nuptijs trucidantur 385
Lithuanorũ gentis deductio & præcipuæ res geſtæ 380.381.382. & ſic deinceps. epiſcopus primus 550 priſca religio & idololatria 391 idola, mores & cæremoniæ 185 ueſtitus 636 contumacia 730 exercitus trifariam diuiſus 178 ſuperſtitiones 635 conſilium de retinendo Cazimiro 719 peſsimum facinus 191 excurſiones in uarias prouincias 130. 131. 147. 152. 162. 545. 551.589.618 clades 122.176.353. 567
Lithuanis prærogatiuæ & leges datæ à Polonis 669
Liuonia à Lithuanis uaſtata 695
Liuoniæ denominatio 381
Liuones ad religionem Chriſtianam adducti 523
Locuſtarum incommodum 45.233.597
Lotharij Cæſaris legatio ad Boleslaum regẽ 488 imperat. mors 490
Lubecum ciuitas 312
Lubicenſis moletrina 680
Lublinenſis ora depopulata 561
Lucenſium priuilegium 693
Lucerberga oppidum 656
Lucerdis præmisli uxor iugulata 567
Luderus de Brunſwig Magiſter Pruſsiæ, eiusq; res geſtæ 145
Ludomillæ interitus 19
Ludouicus de Erlichauſen Magiſter Pruſsiæ moritur 229 Hungarus rex 162. 283.292.355 Vngarorum & Polonorum rex 613 regnum Poloniæ ſuſcipit 154.170.171 rex Cracouiæ coronatur 614 rex Poloniæ & Vngariæ moritur 174
Ludouici regis Vngariæ proles 168 effigies & mores 623 regis Galbi expeditio in Syriã 496 Cæſaris mors 602
Lunæ tres apparent 68.149
Lukardis moritur 124

M

MAczko Borkouicz fame extinctus 165
Magiſtri Cruciferorum legatio ad Polonos 686
Mahometes Vngariam inuadit 230.231 Turca uulneratus & profligatus 227
Mahometis Turc. Imp mors 236
Marchia Brãdenb. à Carolo Imp. empta 616
Marchia uaſtata 199.560
Maria in cuſtodia aſſeruata 625 Palatina Valachiæ 725
Mariæ reginæ interitus 201
Maria regio diademate coronata ab Vngaris 625
Maſouia depop. 569.570.610.629
Martini Cromeri hiſtoriæ 402
Maſouienſe bellum 451
Maſouiorum duces expertes incommodorum belli 691 ducum genealogia 605
Maſſagetæ ubi 285
Matthias à Michouia uaticinium 325 de Huniad è captiuitate liberatus 227 rex Vngariæ dolos Cazimiro ſtruit 220
Matthiæ regis Vngariæ obitus 223.237 & Vladislai Bohemiæ regum fœdus 235
Maximilianus auſpex nuptiarum 339
Maximiliani Imp. coronatio 237 cum Moſchis fœdus 317 regis in Hungariã motus 291
Mazouia unde dicta 31 uaſtata per Prutenos Barbaros 86.563
Mazouiæ ducatus 298 duces homagium præbuit 205
Mazouiorum clades 555
Mazouitarum & Ruthenorum mutua ſpolia 126
Mediolanum euerſum 500
Medicina prodigioſa 252
Medici Ficti defraudatio 252
Melſtinij mors præclara 645
Mendacis obtrectatoris pœna apud Polonos 637
Mendog princeps Lithuaniæ 383 in regem unctus pòſt fidei præuaricator factus 111 Mazouiam depopulatur 114 cum filijs occiſus 384
Mendolphus Lithuanorũ rex occiditur 106
Mercenarij milites externi an utiles ſint 654
Meſcislaus dux Halicienſium ueneno ſublatus à ſuis 511
Michaël Cochmeiſter Magiſter Pruſsiæ 204 Cochmeiſter captus 664
Michaëlis Helmskei facinus 304
Michalouienſem ditionem quo modo Cruciferi nacti ſint 581
Michoaw oppidum exuſtum 259
Michouia exuritur 68
Miesko primus rex 276.346. 2. rex 347 reſtitutionem quærit 73
Mieczlaus dux Ratiborienſis moritur 85
Miezislaus rex 433 ſecundus rex 277. 446 ſiue Mieſco tertius rex 352 captus & exectus à Bohemis 447 uulneratus 516 iterum ad principatum adſpirat 515 tertiò & quartò Monarchiam potitus 78.79 ope Pomeranorum ditionẽ recuperat 508 Senex rex 504 Senex iterum rex 518.512 Senex tertiùm rex 520
Miezlai ſenis bellũ inteſtinũ 76 Senis mors 79 primi regis rerum uarietas 277 exiliũ 508 regis res geſtæ & uita 504. 505 & ſic deinceps, tyrannis 70 etymologia 431
Miraculum 38.123.170.437.441.449. 494.504.539.549.613
Mogilenſis monaſterij incendium 721
Monarchæ facinus memorabile 589
Monaſteria uaria uarijs in locis condita 75
Monſtra 118.245
Moraqua fl. 694
Morauia 7 Bohemiæ rurſus iuncta 465 Bohemis cedit 452 depopulata 47.455.471.487
Morauiæ magna pars ſubacta à Polonis 439.440 Marchiones 455
Morauiam Poloni amisêre 446
Moraui Germaniam uexant 430 Chriſtiani facti. ibid.
Morauorum regni finis. ibid.

Morbi Gallici origo & uariæ nuncupationes 244
Moſchicum bellum 711
Moſchi unde 266
Moſchorum octuaginta millia cæſa 397 fœdus 308 fuga 305 principes totius Ruſsiæ dominatum ſibi arrogāt 412
Moſgaua fl. 516
Mſciſlaus reſtitutus 73
Mſciſlai mors 61
Mulieris crudelitas 91 periculoſum conſilium 61
Muliebris improbitas 427
Mures regem Poloniæ corrodunt 14. 345.428

N

NAcli obſidio 551
Narimundus & Totiuilus duces interfecti 639
Nicolaus dux Ratiborienſis moritur 259
Nicolai Pal. Cracouienſ. mors 329
ducis Opolienſis interitus 245
Nix in uigilia pentecoſtes 165 ſub finem Aprilis 597 & gelu poſt medium Maium 605
Nobilitati prærogatiuæ conceſſæ à ſacerdotibus 702
Nograda duo in Ruſsia 440
Numarij iudices 505
Nuptiæ inſignes Cracouiæ 158

O

OLech dux uictus 45.46
Oleſcum arx 690
Olgerdus Lithuaniæ dux pater Iagellonis 156.285.389
Omen 119.239.243.494.541
Oporouia arx 729
Orebitæ 203
Oskald rex 16
Oſtentum 658
Oſtrorogum caſtellum 626
Otho Imperator in Poloniã proficiſcitur 22 Romam proficiſcitur 438 à patre deficit 71
Otthocarus rex Bohemorum 550
2. Bohemorum rex occiſus in prælio 564

P

PAcoſſum opp. captum 554
Palatini duodecim Poloniæ 342.420
Palemon Italus primus dux Lithuanorum 381
Pannonia à Turcis depopulata 230
Pannoniæ habitatores 406
Pannones & Moraui à Polonis pulſi 423
Pannonum etymologia falſa 417
Pera ciuitas capta 226
Perfidei pœna 588
Perſarum regum origo 555 & Turcarum conflictus 231 rex mittit legatum ad Cazimirum regem Poloniæ 233
Peſtis 124.164.176.184.225.236.238. 246.303.330. 556.603. 608.609. 615.626.696.711
Peta Tartarorum princeps 94
Petricus mortuus à Stanislao reſuſcitatus 36.460 Petrus Danus 493 Duninus 484 Gamratus 402 Pſonca proditor decollatur 604 Saffranecius de latrocinio ſuſpectus 724
Petri Vuloſtouicij audax facinus 488
Phalanx & cataphracti Germanorum 593
Philippus Callimachus præceptor Alberti regis 241 eius mors 245
Piaſtus Cruſphicenſis rex 269.345.429
Piaſti regis genus & conditio 428
Picardorum inſana origo 203
Pipinus Prutenus 88
Piratæ combuſti 695
Piſcatorum laus 604
Plauenij reſponſum magnanimum 661
Plomycouius uirtute infamiam deleuit 652
Podolia redacta in ditionẽ Polonorum 650 ſubacta à Vitoudo, & pars eius regi Poloniæ uendita 641 Vitoudo conceſſa 666 depopulata 214.215
Podoliorum præclarum facinus 687
Poleſienſis terra depopulata 561
Poleslaus Pudicus cum matre captus, & tandem ſua recuperat 88 Vide in Boleſl.
Polocenſium deditio 635
Polocka arx capta 363
Polonæ gentis origo exquiſita 403
Polonia citerior 71 ex hoſpitalitate commendabilis 124 ſub Taſſo 7 turbatiſsima 629 maior deficit ad Henricum Barbatum 533 diuiſa inter Boleslai filios 490 depopulata 11.29. 30.92.100.147.172.183.224.336. 387.435.465.498. 541.554. 555. 564.570.727
Poloniæ prima diuiſio cum iacturis 13.43. 424.470 ueteres fines 268 limites hodierni 264 ſitus, etymon, longitudo & latitudo. Itẽ flumina & ciuitates 8. 415.416 occidentalis fines quando & à quo acciſi 426 regnum corona priuatur 38 maioris terrarum diuiſio 99 flumina 78 crebra incendia 231 fertilitas & abundantia 9 epiſcopatus 298 diſtinctus 298
Poloniæ dignitatum ordo 299 hiſtoriæ ueritas 403
Poloni unde & quo tempore in has oras uenerit, quas nunc incolunt 264.265.416 & Bohemi unde 413 alieni à literis 406 Chriſti fidem accipiũt, eorumq́ mos antiquus 19.433.346 Bohemiq́ eiuſdem originis 264 cum Imp. Rom. bella geſsêre 425 ueteres quos Deos coluerint 20 arte magica à Tartaris ſuperantur 540 uexant Pruſsiam 654 cum Friderico Imp pacem ineunt 499
Poloni nunquam fuêre tributarij Rom. Imperio 447
Poloni & Bohemi ante Henricum Imp. Chriſtiani fuêre 442
Poloni auxilia mittunt Imp. ad Italicum bellum 499
Poloni non corrupti conſuetudine Bohemorum 696
Poloni re infecta Bohemia exceſſerunt 705 neſciuêre uti uictoria 659 à Boleslao Caluo deficiunt 95
Poloni magnam Podoliæ partem occupant 395 adiutorio Papæ reſiſtunt 197
Poloni occidentales debellati à Germanis 430
Polonorum origo incerta 260
primus autor quis 341
de Polonorũ origine uariæ opiniones 16.17
Priſcorum religio, ceremoniæ & idololatria 432 abalienatio à Vuladislao 493.495
Polonorum fœdera cum Lithuanis 599
procerum confœderatio 730
minorum conſpiratio contra principem 560.561 induciæ cum Bohemis. ibid. expeditio in Bohemiam 439 & Vngarorum diſſenſio 74 maiorum licentia 689 pietas 656 legatio ad Vitoudum 683 regum uitæ & ſucceſsiones carmine elegiaco deſcriptæ, à Clemente Ianitio 398.399 & ſic deinceps. cum Ruſsis prælium 694 militum quorundam facinus 337
Polonorum expeditio contra Pruſſos 502 captiuitas 221 infortunium 222 expeditio in Sileſiam 596 conſultatio de redigenda Valachia in formã Prouinciæ 724 expeditio in Marchiam 560 primores cum ſuo rege expoſtulant 727 obſequium erga principes ſuos 448 cum Germanis belli gerendi ratio 497 cum Bohemis induciæ 488.490 principum inſigne 419 conflictus cum Germanis 477 & Prutenorum conflictus 219 procerum ſtudium erga regẽ 688 inteſtina bella 61.183.516.562 mos in maiori Polonia 19 expeditio in Bohemiam 704 clades 84.94.157. 221.225.259. 502.552.612.712. uictoria 101.143.146.193.655
Polonis ſacris & regio nomine interdictum à Pontifice 461
Polonos & Bohemos è Ruſsia profectos eſſe 418
Polouuczi qui fuerint 84.525 Ruthenos uicerunt & paulò pòſt ab illis uicti 38.39 clade affecti 80
Polouuczonum duces trucidati 45
Pomerania ulterior 71 à Cruciferis ſubacta 547 citerior ſubacta à Polonis & Chriſtiana facta 483. recuperata 140 Præmiſlo donata 572 falsò uendita 141 ditionis Polonicæ 508
Pomeraniæ citerioris ducum origo. ibid. deſcriptio & nomen 507
Pomeraniã Cruciferi à marchionibus Brandenburgenſibus emunt 584
Pomerani Chriſtianam religionem ſuſcipiunt 473 à Miezislao ad Cazimirum deficiũt 507 profligati 479.482 Pruſsi uicti 464.465 à Polonis ſubacti 430 à Boleſlao adoleſcẽtulo uicti 468 Poloniam infeſtant 450
Pomeranorũ & Pruſſorũ rebellio 464 ſacrilega præda 48 clades 53
Pomeranis tributum impoſitum 586
Pomeranicarum urbium deditio 473
Pomeranicũ bellum 24.47.48.447.463
Pomorzani unde dicti 8
Põpilius rex 12.13.169 2. rex 131.269

Pompilij 20 patrui ueneno extincti 13 2. conſortisq́ eius, & filiorum horridus interitus 14
Pompo ſextus Magiſter Pruſsiæ occiſus 93
Popielus patruos & proceres ueneno necat 426.427.344 à muribus cum uxore & liberis corroditur 345 iunior rex 427
Portentum 246.561
Poſonienſe incendium 325
Præmisli regis uita & res geſtæ 428.575
Præmislienſe bellum 457
Præmslienſis arcis deditio 458
Praga abſq́ periculo obſeſſa 204
Pragẽſis Vniuerſitatis ruinæ initiũ 203.608
Pragenſium potentia 673
Præmislaus rex 269.343.354
Prædislai Bohemorum ducis odium in Polonos 466
Principatus multorum pernicioſus Reipub. fol. 491
Principis officium 996
Primogenitorũ ius apud multas gentes 492
Procopius epiſcopus 573
Procopij interitus 206
Prodigium 117.218.233.559.563.615
Proditores in exercitu Polonico 690
Prolis fœcunditas 117
Pruſsia ſubacta à Polonis 24 depopulata 163.164.165.169.170.177.178. 385.386.561.660
Pruſsiæ origo & deſcriptio 25 fines 443 nouem duces 70
Pruſsi unde dicti 443 priſci 409 & Iazyges profligati à Polonis 452 religionem Chriſtianam recipiunt, & mox rurſus abijciunt 501 iudicem Fridericum Imp. recuſant 732 munitionibus caruêre 443 Polonorum opem implorant contra Crucigeros 730
Pruſſorum origo 442 mores & ritus 443 conuentus ſiue regiones à Cruciferis ſubactæ & Chriſtianæ factæ 547 proditio 502 confœderatio 732 excurſio 501 uires fractæ à Teuthonicis 537 clades 545 defectio à religione & Cruciferis 543
Pruſsium bellum 442.452.455.456. 501.513.551.670
Pruteni ad fidem Chriſti conuerſi 66 90 homagia & tributa ſoluere coacti 74.216 idololatriam reaſſumunt 95 Mazouiam uaſtant 81.98
Pruthenorũ conflictus 192 facinus peſsimum 123 in Chriſtianos ſæuitia 114
Prutenicum bellum 52
Prutenicæ defectionis principia 334
Prutenicarum rerum tractatio 309.334
Pruthenicus tumultus 339
Przemislia expugnata 35
Przemislaus rex 12 in regem iungitur, & paulò pòſt necatur 132 dux Poſnanienſis captus 119 Poſnanienſis moritur 112 Ratiborienſis dux moritur 135 Maioris Poloniæ dux 282.383
Przemislai Teſſunenſis interitus 234
Pudicitiæ exemplum 118
pueri 36 uno partu editi 117.559
Pugna ad Boriſthenem 304 acerrima 287 inter patrem & filium 42
Pugnæ intermiſsio ſemel atq́ iterum 663
Pyaſt rex 14

R

RAdeuicus hiſtoricus 500
Ratiboria expugnata 108 incenſa 549
Ratiboriæ collegium ſacerdotum inſtitutum 568
Rauitarum excidium in Bohemia & in Poloniam migratio 474
Rhodus à Turca obſeſſa 236
Rithogarus princeps Teuthonum 11
Roma urbs à Gothis capta 273
Romanus dux præficitur Halicienſibus 70. 77.517 Vuladimirienſium dux uulneratus 516 Palatinus Moldauiæ mortuus 214
Romani ducis defectio & expeditio in Poloniam 77 ducis cædes 340
Roxani ſeu Roxolani 413
Rudolfus Cæſ. infert bellum Bohemis 562 legatus apoſtolicus 219
Rupertus Comes Palatinus Rheni 294
Ruſs nepos Lech ab eo Ruſsia 7.268
Ruſsia à Lithuanis occupata 599 Polonis uectigalis facta 459 depopulata 214.215.252.339.564
Ruſsiæ fines & Ruſſorum nomen 413 ubertas 457 primi duces 10 principatuum initium 429 principatuum partitio 454 pars recuperata à Polonis 509 principes in Sandomiriam irruunt 136 munitiones receptæ ab Heduigi regina 639
Ruſsiam Ludouicus Vngaris attribuit 620
Ruſsica hiſtoria 441
Ruſsicum bellum, eiusq́ cauſa 444.446. 456.485.556.604
de Ruſsitarum origine uariorum ſcriptorum uariæ opiniones 16
Ruſsi incantationibus dediti 690.510 Græcorum ſectam imitantur 433 Poloceczos uicerunt 80 & Tartari profligati à Polonis 557.470 à Polonis ad Lithuanos defecêre 603
Ruſſorum denominatio & origo 415 dolus 554 Ducum inteſtinum bellum 485 excurſio in Poloniam 470.485 perfidia 555 defectio à Polonis 487 leuitas 459 principum ſtirps 435 ſtrages 564 uires & ingenium 488 cum Polonis prælium 489
Ruſticorum tumultus contra Dominos 449
Rutheni à Polonis uicti 81.120.337
Ruthenorum clades 86.176.440.441. 510.511 defectio 41.58 uictoria 60

S

SAcerdotibus uxores ademptæ 517
Sacrilegij pœna 145.473
Saffranecius Sileſiam deuaſtat 728
Sal minerale in Bochnia repertum 111
Samagitia à Cruciferis occupatur 386 ad religionem Chriſtianam conuerſa 669 Poloniæ regni inſcripta 185
Samagitiæ deſcriptio, eiusq́ incolarum mores, ritus, ſtatuta & alia 194.195.381
Sandomiria depopulata 137
Sanguinis pluuia 188
Sandecum maiori Poloniæ adiunctum 546. 558
Sarmatæ & Teuthones iuncti olim 266.267
Sarmatarum origo 411 regum ſucceſsio ex Beroſo 266 res geſtæ nonnullæ 271.276
Sarmatiæ termini & flumina 263
Saruch 265
Sathorienſis ducis cædes 518
Saxonicum bellum 442
Sbigneus monachus armis patrẽ infeſtat 42 captus & exilio mulctus 474.475 dux exulum 466
Sbignei deditio 49 infortunium 467 improbitas 470 ſententia fortis 683 magnus animus, contemnensq́ periculi 693 in Polonia reditus & eius interitus 54.481 Palatinus Cracouienſis excæcatus & magiſtratu motus propter arrogantiam 481
Scarbimiri rebellio 54
Scepuſium oppigneratum regi Polono 668
Schiſma in eccleſia 623.647 decem annorum ruptum 225
Sciborius Polonus armatus Danubium tranauit 644
de Scytharum & Aegyptiorum antiquitate lis 265
Secechus in exilium pellitur 468
Secechi opes & ingenium. ibid.
Sem 7
Semomislaus rex 276.345
Semouitus rex Poloniæ coronatur 15.175. 276.345 cum uxore captiuatur 102
Semouiti regis mors 179
Sethegij exilium 43
Seuerini Bethmani mors 331
Sendomirienſis regionis fertilitas 610
Sendomirienſium defectio à Leſco 565
Sigiſmundus 1. rex, eiusq́ uitæ, & temporum breuis deſcriptio 360.361
Sigiſmundi regis geſta quædam 317 primi mors 362 regis encomion 261
Sigiſmũdus Auguſtus rex Poloniæ, eiusq́ uitæ & rerum geſtarum breuis deſcriptio 363.364
Sigiſmundi Auguſti exequiæ celebratæ 366. 367
Sigiſmundus princeps Lithuaniæ 396 dux in Lithuaniam uocatur 253.254 in magnum ducem Lithuaniæ electus 255
Sigiſmundi Lithuani repulſa 721
Sigiſmũdus Caroli filius regnum Poloniæ ui obtinere tentat 355 rex Vngarorum à Turcis profligatus apud Nicopolim 644 rex captus ab Vngaris 647 excluſus Cracouia 625 rex bellum Polonis indicit 656 rex Hungariæ Cracouiæ hoſpes 201
Sigiſmũdi regis à pueritia inſtitutio, uita, mores & res geſtæ 299.300, &c. bellum in Turcas 675 fuga 674
Sigiſmũdus marchio Brãdenburgenſis 173. 175 Koributh in Bohemiã miſſus 196 Imp. factus 694 Imp. moritur 207
Sigiſmundi Imp. ſtudium pacandæ Bohemiæ 702 Cæſaris ſecreta pacta cum Vitoudo 682
Sigiſmundi Cæſaris calliditas 667 Imp. legatio ad Vuladislaum regem 702 Cæſaris decretum 674 Cæſaris præceps iracundia 674
Sileſia pars Poloniæ 439

Sileſia Vladislao attributa 499 in Polonorum ditione manet 452 depopulata 205.213.486.487.491.539.728
Sileſiæ deſcriptio 500 ducum origo. ibid. principatuum diuiſio 546 principes 15
Sileſicum bellum 230.561.562.573.576.714
Sileſiorum duces in Boleslaum principẽ concitantur 502 expeditio contra Vuladislaum 571 pax iniqua 563 cũ Polonis offenſæ mutuæ compoſitæ 718
Simonis de Lipnicza mors, eiusq; epitaphium 236
Siradia à Lithuanis uaſtata 387
Siradienſis comitia 627
Skergello princeps Lithuaniæ 392
Skergellonis mors 185
Slauica lingua diuerſa ab alijs 265.410
Slauonia 7
Slaui unde dicti, & quando eorum nomen clarere cœperit 411 quo tempore occuparint eas, quas nunc tenent ſedes 417 quando Dalmatiam & Illyricum occuparint 407 cur Vindæ appellentur 409 apud Italos qui dicantur 411 aliquoties uicti 18
Sclauorum uera origo 413 de Origine uariæ opiniones 404.405.412 ingenium 406 Priſcorum religio, ceremoniæ & idololatria 432 uaria infortunia 18
Slauos non eſſe Dalmatos neq; Illyrios 406 Germanos non eſſe 410 Vandalos non eſſe 408
Slomenſes pop. 452
Smolensko arx expugnata 318.319.360
Smolenſci à Lithuanis & Polonis ſubacti 636
Sobieslaus Poloniã uaſtat apud Odram 57 captus & elapſus 480 Bohemus dux Sileſiam uaſtat, moriturq; 64
Soles tres uiſi 68.361
Solomon rex 458
Somnium 565
Sophia regina coronata 196 Poloniæ regina moritur 228
Spectra nocturna 464.563
S. Stanislai martyrium 37.278 reliquiæ diſtribuuntur 110 cædes & quæ circa eius corpus contigerint 461 miracula 36.460
Stanislaus Iaroczi moritur 331
Stradomiæ conflagratio 306
Stephanus rex Vngariæ cum Emerico filio in diuos relatus 448 4. rex Vngarorum 660 rex Vng. moritur 504
Stephani Vualachiæ Palatini interitus, eiusq; geſta celebria 232.233.256
Stiliconis rebellio 273
Stogneus rex captus 215
Suentopelcus Bohemorum dux 472 & Præmislaus reconciliati 552 deditio & noua rebellio 482 mors 476.485
Suuantoslaus rex & eius res geſtæ 21
Suuantopolkus Pomeraniæ præficitur 81 anathemate liberatus 99 ſine uictoria Pomeraniam ingreſſus 104
Suuatopelci mors 60.177
Swatopolko interemptus 50
Swatopolkonis fuga 45.97
Suatopolck fratres interimit, eiusq; mors 27.28
Swidrigello fugit ad Cruciferos 198. & 395. Item eius res geſtæ. ibid. & 393
Syriacum bellum 497.512

T

Tartari in Lithuania collocati 645 fœdifragi 250 à Suitrigellone euocati, ipſius ditionem uaſtant 697 Polouuczos & Ruthenos uicerunt 85 Podoliam & Ruſsiã depopulantur 214.215.705 Poloniam uaſtant 92.123.722 comiter accepti à Lithuanis 723
Tartarorum prima cognitio 84
Tartarorum clades uarijs in locis 188.222.225.230.232.303.729 crudelitas 90.92.94.191.242.252.253.313.319.329.335.336.570 excurſiones in uarias prouincias 100.126.130.131.339.538.541.554.600 nuncij ad duces Ruſsiæ occiſi 84 principum mutuus conflictus 204.728 imperator captus 201 magnanimitas in prælio 540 ſortes & aruſpicina 338 ſtratagema 540
Tamerlanes princeps Tartarorum maximus 645
Tamerlanis mors 646
Taurici Cæſ. in Moſchos expeditio 338
Tempeſtatum incrudeſcentia 191
Templarij in Poloniã deducti 498 ex Opathore excluſi 89 deleti 584
Templariorum ordinis origo 280
Terræmotus 213.308.448.553.713
Tetingeri ferocia 655
Teuthonici Ordinis bellum 280.286 fratres ex Bohemia pulſi 200
Teuthonicorum S. Mariæ ordo 530
Teuthonum Cracouienſium fides & priuilegia 282
Th literã quomodo Ruſsi pronunciant 531
Troidemus princeps Lithuaniæ 285
Tuiſcones 266
Tumigrala proditionis damnatus 692
Turca intercedit pro Henrico Andegauienſi apud Polonos ut eũ in regem ſuſcipiãt 364
Turcæ Valachiam inuadunt 234 pacem poſtulant à Vuladislao 715
Turcarum incrementa 441 cum Chriſtianis conflictus 235 incurſiones 245 immanitas 246 legatio ad Vladislaum regẽ 707 timor poſt uictoriam 717 ſtrages 232.713

V

Valachia à Turcis depopulata 234.307
Valachi à multis Chriſtianis regibus, & principib. à propoſito cohortati 239.240
Valachorum origo 607 mores, ſtatuta & cæremoniæ. ibid.
Valachicum bellum 306
Vanda regina Poloniæ 10.11.268.348.
Vanda fl. 11
Vandali unde dicti 268.408 Gothi & Daci ſunt Sarmatæ 275
Vandalorum origo et præcipuæ res geſtæ 17 ſedes, eædemq; Slauorum 408 præcipuæ res geſtæ 274 migratio in Poloniam 409 à Pannonia migratio 410
Varnenſis clades 289
Varcislai interitus 207
Vaticinium 325.562.682
de Vdalrico fabula 439
Vendæ etymologia 422 uirilis animus & mors 422
Venceslaus Bohemus primus rex 283 ſecundus rex 283
Venceslai regis interitus 204
Veneti cum Vngaris & Græcis bellũ gerunt 504
Venedi, ſeu Veneti & Vinidæ an ijdem ſint cum Vandalis 409
Vermes uenenoſi 126.570
Vernerus epiſcopus Plocenſis occiſus claruit miraculis 68.153.503
Vexilliferi faſcinatio 93
Victorinus filius Georg. regis Bohemiæ 229
Vilnenſis arcis conflagratio 318
Vilno à quo conditum 185
Vincentius de Pomorzany moritur 153 epiſcopus Cracouiẽſis, eiusq; Chronicon 83 Palatinus de Capitaneatu deponitur 145
Vincentij Samotulij proditio 594
Vinctorum mira liberatio 95
Vindæ religionem Chriſtianã ſuſcipiũt 442
Vindarum defectio 446
Vindarum ſedes 410
Vindelici pro Sclauis 18
Virginum innuptarũ 20000 capta & abacta 123
Viſimirus rex 342
Viſlicia ciuitas direpta & incenſa 489
Viſſegradum captum 544
Vitenes princeps Lithuaniæ 385
Vitoldus Magnus dux Lithuaniæ, eiusq; uita & res geſtæ 393.394
Vitouldus Lithuaniæ rex fieri cupit 197 iurat in uerba regis Polonorum 640 in ſyluam ſeſe abdidit 652 Vilnam rurſus oppugnat 640
Vitouudi expeditio in Tartaros, & eius res geſtæ 188 189 repugnatio 185 fuga in Pruſsiã 633 mores & effigies 687 mors 687
Vitulus duorum capitum & 7 pedum 118
Vladimirienſis ora uaſtata 489
Vladislaus Cubitalis rex 282.283
Vladislai regis nuptiæ ſecundæ 196. Vide in Vuladislaus.
Vlodimirus Pyeczinigos debellauit 27
Vlodimiri mors 27.61
Vlricus Comes circũuallatus in caſtro Iaurino 208
Vngaria à Turcis populata 231.569.673
Vngariæ ducatus 436.454
Vngari Chriſtianã fidem reuocãt 435.453 Pannoniã occupãt 421 cum Venetis dẽ Dalmatia bellũ gerunt 512 Ruſsiæ Dominatu ſeſe abdicant 513 à Polonis uarijs modis uexati 33.34.35 noluerunt arma ſumere cum rege ſuo contra Polonos 665
Vngarorũ excurſio in Poloniã 482 expeditio cõtra Turcas 723 diſſentio ob electionem regis 223 & Polonorũ ſeditio 173

Vngarorum

Vngarorum dolus in Vladiſlaum regem Poloniæ 220 *& Polonorum conflictus* 221 *bellum cum Imp. Conſtantinopolitano* 485 *clades* 33.69.93.173

Vngarica bella 445.456

Volaterrani error 291

Voidilo ex ruſtico princeps fit 389

Volodimirus captus & paulò pòſt è uinculis euadit 511

Volodor Præmiſlienſium dux captus 483

Vratiſlauia occupata à Sbigneo 467

Vratiſlauienſes uniuerſitatem erigere conantur ſed fruſtrà 258

Vrſauiæ collegium ſacerdotum inſtitutum 649

Vrſouicenſium & Rauitarum familia 23

Vrſpergenſis lapſus 270

Vtemis princeps Lithuaniæ 384

VV

Vilhelmus dux Auſtriæ 632 *Vuihelmi Auſtrij aduentus Cracouiam* 634

Vualachiæ territorium diuiſum 206

Vualachorum homagium 204.703

Vueiſſenburgium oppidū cum cœnobio deſcribitur 331

Vuenceſlaus Bohemorum rex, eiusq́; uita, & res geſtæ 133.136.578 *filius Boleſlai Mazouiæ ducis moritur* 153

Venceſlai regis Bohemiæ ſæuitia in clerum Vuratiſlauienſem 179 *tertij interfectio truculenta* 134

Vuladimirus uinculis iniectus & paulò pòſt ſolutus 73

Vuladimiri mors 77

Vuladiſlaus Altus pulſus, & in exilio moritur 87 *Albus monaſterium egreditur, eiusq́; res geſtæ* 171.172 *Bohemorum princeps* 491 *Cracouienſ. mortuus* 147 *Cubitalis uulgò Lokieteck rex* 354 *dux latrocinium exercet* 643 *dux uictus* 617 *dux moritur* 127 *dux Opolienſis regni Poloniæ gubernator* 173 *Hermannus Monarcha primus Poloniæ, eiusq́; uita & res geſtæ* 40.41.279.348 *aliâs Iagello rex, & eius poſteritas* 285. 286, &c.

Vuladiſlaus Iagello coronatur 635 *Laſcanogus rex* 521 *Locticus rex deſignatus, eiusq́; uita & res geſtæ* 142.576 *Locticus iterum rex* 580 *Loketek uictor* 128

Vuladiſlai Lokotek uitia 133 *Loketek ira in Polonos* 133.134 *Magnus Cracouia potitus* 79 *primus princeps rex* 462 *monachus accerſitur ad regnū* 617 *regis Zazimiri filius in regem Poloniæ electus, eiusq́; res geſtæ* 220 *regem ſe dici noluit* 462 *cogitat relinquere regnum* 646 *rex pro alia coniuge procos mittit* 189

Vuladiſlaus rex Euangeliſtæ & catechiſtæ functus officio 636 *Vngariæ rex ad regnum Poloniæ poſtulatur* 247 *rex excommunicatur* 63 *rex Bohemiæ coronatur* 67 *rex crus fregit* 680 *iunior rex* 289 *tertius rex coronatur* 699.700 *quintus rex* 357

Vuladiſlai fuga in Alemanniam 63 *exulis ſolicitudo* 496 *regis Viennā aduentus* 234 *coronatio* 709 *uirtutes & audacia* 717 *in fratres ſæuitia* 63 *regis triumphus* 193

Vuladiſlai 2. regis præcipuæ res geſtæ & facta 351.491.492.493 *& ſic deinceps. Iagellonis ſtudium propagandæ religionis* 636 *cum Cruciferis expoſtulatio* 582 *regis effigies, mores & ſtudia* 718 *regis expeditio in Turcas* 208 *mors* 60.500.618 *regis Hungariæ mors* 335 *Othonis bellum* 82

Vuladus ſiue Dracula Palatinus Tranſalpinenſis 716

Vuladus captus 228

Vulodimirus princeps 21 *baptizatus* 22

Vulodomirkonis mors 69

Vulatiſlauia ad Bohemos ceſſit 151

Vuratiſlauia conflagratur 162.166.600 *à Tartaris direpta* 92

Vuſeuoldi mors 44.68

Vxorum perſuaſiones efficaces 492

X

Xyna opp. 552

Z

Zantir arx condita 544 *Zarembæ & Nalencij Præmiſli interſectiones* 576

Zaslaus dux occiſus 39

Zarnouecia 468

Zartauicia arx à Cruciferis intercepta 544

Zauiſsius Cracouienſ. epiſc. moritur 180

Zechus quando uixerit 419

Zechi peregrinatio 416

Zeliſlaus uirtutis ergò donatus aurea manu 471

Zemomiſlaus Gnyeznouienſ. moritur 168

Zemomiſlaus rex 15.431

Zemouitus rex 429.625

Zemouitus dux Cracouiam non intromiſſus 628

Ziffridi cōmendatoris mira immanitas 583

Ziſcæ cæci immanitas 689

Zlopum expugnatum 621

FINIS INDICIS RERVM AC VERBORVM
TOM. II. POLONICÆ HISTORIÆ.

Nota in hoc Tomo II. pag. 797. lin. 1. hæc uerba deſunt: Tartari tamen intra ſextum diem.

TOMVS II.

POLONICARVM RERVM, IN QVO GENERALES ET COPIOſæ hiſtoriæ compræhenduntur.

MATHIAE DE MICHOVIA CHRONICA POLONORVM, A' PRIMA PROPAGATIONE ET ORTV Polonorum uſque ad annum Chriſti M. D. IIII.

AD ILLVSTRISSIMVM, INVICTISSIMVMQVE PRINCIPEM ET DOMINVM, DOMINVM SIGISMVNDVM DEI NVTV POLONIAE REGEM, Magnum Lithuaniæ ducem,Ruſsiæ,Pruſsiæ,Pomeraniæq; Dominum & hæredem &c. Iodoci Ludouici Decij Vuiſſenburgen.ſacri Lateranen.& Imperialis Palatij Comitis in quatuor libros hiſtoriarum regni Poloniȩ excellentiſsimi Domini Matthiæ de Michouia artium & medicinæ Doctoris, & Canonici Cracouien. nuncupatoria epiſtola.

SVPRA multas iam hominum ætates,Rex Illuſtriſsime, à ueteribus hiſtoriæ laudes atq; commoda literis mandata,ad poſteros tranſmiſſa, hiſtoriamque memoriæ rerum geſtarum ſolam fidelem eſſe teſtem conſtat. Quod quum adeò clarum eſt,ut iam omnium mortalium aſſeſſu,unicum fermè domi foriſque,pace uel bello,hiſtoria hominum uitæ ſit documentum, nō apparet quare hoc loco ingens onus aſſumendum, & ſingulæ hiſtoriæ dignæ laude percenſendæ forent.Quum uel ex paucisſimis ſumma omnium , facili etiam negocio exiſtimari queat.Taceo enim quod ueterum, maiorumq; geſta abſque literarum monumentis perpetua obliuione deliteſcendo interirent,animusq; ſimul cum corpore omnibus ſæculis efficeretur mortalis.Sileo item quod ad pleraſq; uirtutes mortalium animi ueterum exemplo(quod ſola hiſtoria accipitur)ingenti deſyderio euehuntur.At ſatis in uniuerſum uidetur enarratum,ſi mortalibus perſuadetur,omnem uiuendi normam à rerum initio in hanc hominum ætatem ex longo temporum interuallo ſuſceptam eſſe,& ita illam humanis rebus ſemper fuiſſe neceſſariam,ut ſi unicum illius beneficium demeretur,omnium mox mortalium ordines,leges, atq; uiuendi uſus interirent. Virtutes nullius exemplo traditæ,nec imitandæ,deperderentur. Contra,uicia,uti libido,& ad mala cupidus animus monerent,ſupremo humanæ uitæ malo inualeſcerent.Quid ſi hiſtoriam rerum geſtarum ſolam memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extinxerit aliquis, num protinus hominum uita ab ipſis brutis etiam(quibus nihil niſi præſens rerum natura commune eſt)uix ſecerni poſsit, & prorſus animi immortalitas auferetur,ſi neq; præterita recogitet,neq; futura conſilio,ac à maioribus accepto exemplo præueniat? Nam quis Aegyptiorum ſapientiam,Hebræorum cultum & religionem,Græcorum doctrinam, Romani imperij ſummam maieſtatem,maximorum deniq; regnorum gloriam & (ut uno concludam uerbo) res omnium gentium perenni dignas laude,niſi hiſtoria fidelis antiquitatis teſtis ad poſteros ſummiſit?Neq; operæprecium erit Philoſophorum omnium ſapientiam , ea dēpta extinctam adnumerare,quum & hoc facili apparet negocio,neq; cœlitum uirtutes,neque aſtrorum cognitionem,neq; etiam ea,quæ ad ullum humanæ uitæ uſum pertinét, niſi ex hiſtoria & literarum uetuſtis dependere monumentis.Hiſtoria priſcorum hominum uſus , uitaq; docet,omnium rerum exempla præbet,& quicquid in ſecundis,aduerſisq; rebus agendum ſit, oſtendit. Nullius unquam imperij,aut urbis reſpublica tot animorum concordiam , niſi ſumptis ex hiſtoria exemplis permota,euocare potuiſſet,hinc mortalium ſapientiam,quantulacūq; exiſtit,ortam conſtat,qua ſemper,poſt dei optimi maximi nutum,res omnium gentium cōſilio ac labore diriguntur. Cæterùm ſcio non deeſſe qui fortunæ caſibus omnia ſubiecta putent, nihilq; fieri,nec hominibus accidere,niſi quod fortuna mundi domina attulerit,perhibent. Totus fermè mundus in eam ſententiam apud Ethnicos acceſsit.Reſpondet huic ſententiæ ſcitum Dionyſij poſterioris Tyranni ad Macedonem Philippum reſponſum.Philippus etenim quū ex Dionyſio quæreret,qua eſſet ratione factum,quod ingens ſimul ac præclarum à patre acceptum imperium,tot opibus ipſe pollens, tantaque ſapientia præditus,contra hoſtes nequiſſet aſſeruare.

Scitum quidem Dionyſij dictum hoc eſt,poſt tantam acceptam cladē.Verum an magis ipſe fortuna,quam malo conſilio tanto imperio exutus eſt non habeo dicere. Mihi quidem ſubiectum aliunde conſtat,Deum,ſapientemq́; aſtris dominari.Prętereà nō magis fortuna quam cōſilio & ultronea uoluntate res mortaliū gubernari.Verumenimuerò multis hominum ætatibus cōſtat in omni rep.quantumuis paruis inicijs,concordia res creuiſſe,contra quum principum & patrū populique animi in diuerſum abiere,mox odijs,diſſenſionibus res omnium gentium maximę collapſæ corruerunt.Hoc malum in multas reſpublicas primum ſilenter irrepſit, paulò poſtquā ſeminatum,in immenſum creuit,& omnem decorem & regnorum ſpeciem euertit. Neque hac hominum ætate ab eo tutum apparet,quum nunquam in rep.malarum rerū deſint artifices, qui fraude,dolo,atq; aſtu quicquid uel ſaluum,uel integrum eſt,tranquillitatis impaciētiſsimi perturbare ſummis conatibus ſtudeant.His autem malis nullo unquam conſilio occurrēdum erit, quam eo quod ex ueterum rerum geſtarum hiſtorijs traditum accipitur,ſimulq́; auctum ad poſteros tranſmittitur.Iam non tam ex harum rerum breuiſsima aſſertione, quàm ueterum,modernorumq́; traditione ſatis,ſuperq́; hiſtoriæ fructus ac laudes apparent, quæ quum tantæ ſemper fuerint exiſtimatæ,quod totius uitæ humanæ ordinem,legesq́; aſſeruarent,factum conſtat nullum imperium,nullum regnum,nullam deniq; remp.unquam fuiſſe,quibus non maiorum ſuorum res geſtæ domi,foris,pace,ac bello literis mandata eſſent,quibus monumentis uel uetuſtatis ſuæ rationem redderent,uel rerum abs ſe geſtarum,gloriam & famam ad poſteros tranſmitterent.Eaq́; lege multarum gentium res bellicæ in altum euectę,quæ interceptis literis obliuione ſepultę perijſſent.Ita igitur quicquid Aſia, Aphrica,Europaq́; clarum,memoriaq́; dignum habet,hiſtoriæ & literarum beneficio habet.Id paulo antè paucis mortalibus commune,nimirum quum literę adeò eſſent præcioſæ,ut non niſi maximis ſumptibus à principibus, uel ſupremo labore ab his,qui obſcurioris ſortis eſſent adipiſcerentur,item Barbarorum feritate & ſęuicia multo maxima bonarum literarum pars extincta perhibetur,literæ in hominum uſuraræ eſſe cœpêre,& multis ætatibus propemodum extinctæ periclitabantur,non modo apud eos quos Barbaros uetuſtas appellauit, uerum etiam apud hos quibus literarum dogmata ex ipſis fontibus ſumpta fuêre,indeq́; parum interfuit,quin & apud Italos Latini ſermonis cultus fuiſſet extinctus.Verum Deus omnium rerum conditor,qui humanis rebus nunquam deeſt,& quæ ad uniuerſam opulentiam pertinent abundè præbet,paulò poſtquam hiſtoriæ,literæque penè interire cœpiſſent,miram,neceſſariamq́; mortalibus breui ſpacio characterum beneficio apud Moguntiam Germaniæ repertam tradidit artem.Hac mox literæ auctæ,& omnium fermè gentium res renatæ,in publicum prodiêre,reſtituta eſt iam priſcæ uetuſtatis memoria , & Philoſophorum, diuinaq́; ſapientia,& quicquid apud paucisſimos multis iam ætatibus delituit, multiplicatum. Factum eſt paulòpòſt huius artis beneficio commune omnibus,iamq́; eo uentum eſt , ut nihil unquam apud ueteres geſtum,quod non iam paulò antè quam hæc ſcriberem in apertum exierit,hinc imperatorum,regum,populorum,nationum,rerumpub.urbium,ciuitatumq́; res geſtæ memoriæ commendatæ ſunt.Verum uniuſcuiuſque gentis & populi res tantò clariores, quantò magis fortè eruditum nacti ſunt ſcriptorem , ita igitur omnium gentium fermè Chroniſmi paſsim circumferuntur.Poloniæ uerò in Europa ampliſsimi regni res geſtæ in hanc ætatem in occulto fuêre,haud ideò quod egregijs carerent factis,ſed quod ſerò literarum cognitio rebus bellicis iuncta atque inuecta eſt.Traduntur quidem apud externarum rerum ſcriptores de Sarmatis & introcluſis his finibus populis quædam.Sed multò maxima pars rerum geſtarum, aut illis incognita prorſus,aut ingrata ut ad poſteros mitterentur,fuêre. Itaque Sarmatarum atque Polonorum res,eo uſque ſcriptorum penuria in occulto delituêre, quouſque excellens ille uir præſtantis ingenij dominus Matthias Mechouien.artium & Medicinę Doctor,Canonicus Cracouien.&c.patriæ uices ſuſcepit,maiorum res geſtas,ex mutilis quidem fragmētis , à rerum initio ad tua Rex inclytiſsime tempora quatuor libris expoſuit:opus ſanè neceſſarium atque utile,quo mox uidere licebit,qua arte,quaúe uirtute tantum regnum ab initio creuit.Contra uitijs inualeſcentibus,qua iterum moleſtia affectum ſępius inclinatum fuerit. Poſtremò quam crebro (ut in cæteris humanę uitæ rebus fieri aſſolet)fortunæ motibus actum,nunc ſecundis rebus euectum,nunc aduèrſa ſorte depreſſum corruerit,in hoc opere quidem uidebitur à pleriſque diſſentire , quod aliter originem gentis ponat, quam à multis probatum uidebitur,prætereà alia non omnibus accepta inducat,ſed ea ex parte uenia debetur,quod ſua ſponte neminem lęſerit, quod à maioribus tradita fideliter adſcripſit,& quod ſua quoque tempora diligēter exequitur. Cæterùm nihil in hoc opere tam affectatè,quam ueritatem narrationis ſequutus eſt, uerborum fucum,ſermonis cultum,& eloquentiæ florem non admodum requiſiuit, tum quod ſine quæſtu patriæ ſcriberet,cum etiam quod res per ſe uel clarę,uel uerę,his ſuffragijs minus egent. Ea lege apud Germanos nuper Nauclerus tanto maiorem laudem adſequutus perhibetur, quantò maiori ſtudio ipſam ueritatem nudis quidem uerbis(ueris tamen ſententijs quantum ex humana habetur imbecillitate)deſcripſit,tāto plus etiam Marcus Anthonius Sabellicus in opere ſuo laudis ademit,quantò ſępius à ueritate in aliorum gratiam deuiaſſe comprobatur. Sed quum plerumque in opinionibus tempus abſumitur,datur ſcriptoribus de rebus antiquis ſcribentibus ue-

bus uenia,& ut ubiq;,culpa fermè uacantes,impune eorum quos ſequuntur opiniones referāt, admittitur.Mihi certò conſtat Dominum Mechouien.non paruum ſuſcepiſſe laborem,& tanto maiorem,quò minus quos tutè ſequeretur copia daretur,perfecit tamen opus ſine affectato tumore,maiorum res geſtas domi,foris,pace,ac bello tradidit,idq; ſedulo ſtudio effecit, ut ſi non omnibus aſſumptus labor probaretur,argumentum ſaltem poſteris pro patria laborandū præberet,& ſupra multas hominum ætates res geſtas non omninò in occulto permitteret.Quumq; opus hoc multo labore abſoluiſſet,mihi,quem ex affectu huic regno addictum iam antea cognouit,librum tradidit,cum ego prius cenſoribus oblatum lubens ſuſcepi,tuæq; Maieſtatis authoritate meo ære in hanc formam excudere iuſsi.Quicquid uerò laboris aut impenſæ abſumptum eſt,cum ipſo opere,tuæ Maieſtati per me offertur,erit fortè & hoc inter laudes tuas non ultimo loco connumerandum,ut qui inclinatam iam remp.ex integro reſtitueris, te quoque regnante, Sarmatarum,Polonorumq; uetuſtates,maiorum tuorum geſta,egregiaq; facinora in lucem prodeant,utq; reſpublica per te reſtituta opibus, à literis atque rebus geſtis te imperante quoque clara fiat.Nemini etenim plus merito,quam tibi Rex inuictiſſ.hoc opus,uel ex labore,uel ſumptu dedicatur,uel ideò quod uti Sarmatarum,Polonorumq; rex & princeps es, omniumq; ex te ſalus dependeat,cunctas item uirtutes ſuprà principes huius ætatis aſſequutus ſis, ita omnium illorum laudes ſiue à conſilio,ſiue à rebus geſtis,ſub tuo patrocinio conſcriptæ exeant. Mos eſt ſcriptoribus,ut res etiam infimas ſummis uiris,ſummis orationibus dedicent, moxq; illos magna laudum copia in altum euehant,ita ſæpè ad flagicioſiſsimos tyrannos eruditiſsimi adulatores ſcripſere,tātoq; ornatu ac uirtutum cumulo extulēre,ut uix reſtat quib.uirtutibus, quibuſúe ſtudijs,ac uerbis optimus ultra peſsimū quemq; euehatur.Tua quidē Maieſtas facere ſemp̄ quā dici uoluit,& re ipſa ſcriptorū omniū calamos ſuperare,ego à cunabulis nihil minus,quā adulari didici. Quare fit,ut breuius mihi negotiū abſoluendū eſt,cum quod uanitatibus his aures nunquam præſtare ſoles,tum etiam quod periculoſa plurimum in republica ſit adulatio. Nam ſi Q. Curtio creditur.Adulatio perpetuum regum malum eſt,quorum opes ſæpius aſſentatio , quam hoſtis euerterit.Cinicum item Diogenem uerè,ſciteq; dicere ſolitum perhibent,præſtare ad coruos redigi,quàm adulatoribus exponi,quoniam illi morticinia modo conſectentur,hi etiamnū uiuos laniatu peſtifero excarnificare non deſinant.Senecam item monuiſſe accepimus, adulatoribus latus non eſſe præbendum qui artifices ſint ad captandos ſuperiores, habere enim hoc in ſe blanditias naturale,ut quum reijciantur etiam placeant,ſæpeq; excluſas nouiſsimè recipi, idemq; alibi aſſeuerat.Pro ſua quemq; portione adulatio infatuat.Ego ſi adulatorum mala adferre cogerer,uix epiſtolæ modum ſeruarem,ſed hæc miſſa faciens,receptui canam. Tibi inuictiſſimo regi,clariſsimo principi,iuſtiſsimo(quod tibi cum paucis commune eſt) Domino, Domini Mechouien.laborem, meamque factam operam & impenſam offero,dedico,atque nomino, quicquid boni reipublicæ ex eo opere accedet,id tuæ Maieſtati merito debetur. Cuius uerè maiores ſunt uirtutes,quā quod exigua hac chartula à me deſcribi queāt.Accedit quod in hac parte conſultè calamum retraxi,quod tempora tua Rex inclytiſsime tertio libro editionis propriæ fuſiùs adſcripturus ſum,eò quantis naturæ dotibus refertus es,legenti mox apparebit, interea hoc abſolutum opus ſub tuæ Maieſtatis patrocinio excuſum emitto. Tu Rex inuictiſsime hanc ſedulam meam operam clementi animo ſuſcipere dignare,& me ſub tua Maieſtatis tutela contra omnium morſus abſconde,protege,auctisq; regni finibus fœliciter diuq; impera, & hærede multo relicto perpetuum accipe. Vale.

EXCELLENTISSIMI DOMINI MATTHIAE DE MICHOVIA ARTIVM ET MEDICINAE DOCTORIS *Canonici Cracouienſis ad Andream Cricium epiſtola.*

NAtale ſolum dulcedine cunctos allicit,& immemores non ſinit eſſe ſui.Proinde nemo ſanę mentis lacerat & deturpat patriam ſuam. Nec uelut immunda auis upupa, defœdat nidum ſuum,probris,calumnijs,& ueritati inconſonis ſcriptis, ſed pugnat pro ea & quod honeſtatis ac iuſtitiæ eſt, de ipſa exteris enodat & dilucidat, quod manifeſtum tibi eſt mi Andrea Crici in quæſtione ſuper ortu & primæua origine Polonorum,quibus nouus aduentus & poſt Iuſtinianum Imperatorem calumnioſè, potiùs quam uerè per quoſdam inexpertos aſtruitur,qui errore ſuo non contenti, prædicant Lechitas & Vandalos,alios genere & lingua populos fuiſſe,antiquitate quoque & tempore Polonos præceſsiſſe, quod quum abſurdum ſit & intollerabile,ex icotibus & ſignis perſuaderi poterit plurimis.Imprimis itaq; Lechitas & Czechitas in terras incultas à nullis colonis unquam habitatas quę nunc Polonia,& Bohemia nuncupantur,intraſſe,apparet ex ueteribus noſtris ſcriptoribus & nouis,qui uno ore conſtanter affirmant,Lech & Czech principes de caſtro & uilla Pſari,in Slauonia ſita,exiſſe,in prima propagatione hominum,ante ortum imperiorum occidentalium,

lium,& intrauiſſe in terras Morauiæ,Bohemiæ,Sleſiæ,Poloniæ,Caſſubiæ,& Pomeranas. Et ſicut in topicis & probabilibus autenticum autentico contrauenire contingit. Ita cuiq; experto de terra auita,plus credendum eſt,maximè quum plurimi imò omnes hoc aſtruant, quam exteris,& his qui talem patriam nunquam uiderunt,niſi ex auditu incerto,fabuloſè & non probato aliquid protulerunt.Iterum Ioſephus Hebræorum Veteranus Hiſtoriographus refert,ex Iaphet filio Noe proceſsiſſe Ionios,quos Græcos uocat,à quibus & Ionium mare, quod & Aegeum dicitur,& poſt Græcos aſſerit Aeolicos uerſus occidentem ſequi.Hi autem ſunt Slaui,gens perpetua,in Macedonia,Dalmacia,Albania,Hiſtria,Croacia,& cæteris Slauorum terris. In urbibus ſiquidem Macedoniæ,Philippopoli,Scopia,Sophia,Raguſio,in uicis & uillis uſque uerſus Theſſaliam,lingua Slauorum ſemper uiguit & uiget. Glorianturq; Philippopolen.Philippum regem fundatorem eorum,& Alexandrum Macedonem ipſius filium,origine Slauos fuiſſe , quamuis propter imperium in Græcos,Græcum expeditè ſonabant. Monſtrantq; in hodiernam diem, ſtructuras,columnas,effigies pręfati ſui fundatoris,quas poſuit Philippus,qui uoluerit cum eiſdem contendere contendat.Ad propoſitum,ſi ante Ioſephi ſcriptoris tempora & Veſpaſiani imperatoris, Aeolici.i.Slaui fuerunt,cur nouiter poſt Iuſtinianum Imperatorem(parcè & modeſtè loquendo)Procopius medicus & inſectatores eius Blondus & recens Antonius Sabellicus, in Dalmatiam,Macedoniam,& Hiſtriam &c.aduениſſe Slauos aſtruant,& poſterius ab eis Lech & Czech principes in terras eis connatas deſcendiſſe ſcribant,quum uerum uero conſonet, & falſum uero diſſonet.Item non dicat aduerſarius Bohemos & Polonos ex Lech & Czech procedētes ueniſſe à Tanai & Roxolania,id eſt,Ruſsia,quemadmodum præfati ſcriptores ſonant, quoniam omne deriuatum ſui deriuantis naturam ſectatur,cauſatum etenim eſt ſimilitudo ſuæ cauſæ.Sed prædictæ gentes Bohemorum & Polonorum,plurimum in ſermone & moribus à Ruthenis diſſonant,quum ſint regione & ſitu proximi,utique loqueretur Polonus & Bohemus Ruthenicum ac Dalmaticum cum ex eis proceſsiſſent,uelut proximè intelligit & loquitur Slauonicū, quod iuxta Pſari in Slauonia locum ipſis originarium incolæ dicunt,quanquam ab eis aliquot millenarijs annorum exceſſerunt.Etiam non ingerat aduerſarius ex Procopio,quod Sarmatę & Rutheni,ſępenumero Bulgariam,Dalmatiam,Hiſtriam & Pannoniam inuaſerint,& olim naues per montes in Hiſtriam traxerint. Quum hoc ſpoliatum euntes fecerint,& pauci in Hiſtria,& Dalmatia inter alios Slauos ſederint,patriam ſuam Ruſsiam ut ſemper repedātes. Lingua quoque & ſermo Dalmatarum,Seruiorum & iuxta eos commorantium,non eſt familiaris,nec idem cum Ruthenis,niſi Vuladicis & Baytkonibus.i.epiſcopis & præsbyteris. Quia Rutheni,Beſſarabes,Bulgari,& Moſcouitæ,omnia officia eorum in eccleſia lingua Seruia legunt, quam uulgus non intelligit,quinimò nec ſacerdotes eorum ad unguem intelligunt quę legūt. Amplius quòd fuerunt Slaui ante Iuſtinianum Imperatorem & Procopium ſcriptorem, & nō in diebus eorum aduenerunt,ueraciſsimè in ſancto Hieronymo & Martino comprobatur, qui genere & lingua Slaui fuerunt.Sic namq; beatus Hieronymus de ſeipſo in fine libri de uiris illuſtribus ſcribit.Hieronymus præsbyter patre Euſebio natus,oppido Stridonis,quod à Gothis euerſum eſt, Dalmatiæ quondam,Pannoniæq; confinium fuit,uſq; in præſentem diem,id eſt, annum Theodoſij principis quartumdecimum,hæc Hieronymus.Poſtea autem Stridonis oppidum in eodem loco reædificatum,in noſtra tempora permanet, ad confinia Aquilegiæ euntibus propinquum. Fuit beatus Hieronymus temporibus Honorij & Archadij imperatorum uſque ad 14. annum Theodoſij iunioris,ut ipſemet refert,ſed hi principes longè ante Iuſtinianum & Procopium fuerunt.Hieronymum autem Slauum fore conſtat,ex literatura in Slauonico Bukuuicza nuncupata,quam ipſe ædidit,& officia eccleſiaſtica ſub illa literatura Slauis ordinauit. A' Damaſo Papa indultum in lingua Slauorum miſſandi expediendo,quod aliter aſtruere in Hiſtria,Dalmatia,& Croacia ſacrilegum eſt.Beatus uerò Martinus Turonenſium Archiepiſcopus identidem ex Pannonia ortus,de oppido Sabariæ,de Slauis,Slauus ex legenda ipſius manifeſtiſsimè declaratur, nec aliter ſentire phas eſt in Pannonia.Conſtat autem ex legenda hunc ſanctum Martinum , ſub Iuliano apoſtata Imperatore Romanorū militaſſe,qui longè ante Iuſtinianum Imperatorem,& medicum Procopium regnauit.Itaq; Slaui præfuerunt Iuſtiniano Imperatori, cuius oppoſitum aduerſarius recalcitrans ineptè dicit.Præterea Vandali & Poloni idem fuêre & ſunt, quos enim Vendas appellant,in ſuis prouincijs circa Miſznam,Sleſiam,& Lubec degentes, à Vandalis Originem & nominationem traxerunt,unde & Almani uicini eorum, Vindelicos quaſi Vandelicos a in i commutata uocant.Si ergo Vanda regina antè Chriſtum fuit, quomodo & Vandali non fuerunt ante Chriſtum.Et ſi locuti ſunt ſermonem Polonorum,quod ex Vādis & Sarbis accipitur, quomodo non idem fuerunt,& ſunt Vandali & Poloni.Et adhuc Cracus pater Vandæ reginæ, ſecundum omnes noſtros hiſtoricos fuit ante Chriſtum tricentis annis. Locauitq; caſtrum in monte Vanuel,& ciuitatem ſub eo conſtruxit,& de ſuo nomine Cracouiam appellauit.Filij autem eius ſarcophagum in altum tumefactū in monte Laſſotino extruxerunt.Sic & Vandæ ſponte in Visla ſubmerſæ,tumulum in altum poſuerunt,& Mogilam alio quoque nomine Nogauukam nuncupauerunt:ſicut illum in monte Laſſotino Rakauuka appellarunt. Item Lech primus princeps & parens,primam ſedem Gneznam conſtruxit,& hoc nomine Gnezna quaſi Gnyaſdo

quod

quod nidum ſonat,uocauit.Hæc autem nomina eadem in noſtram ætatem permanent, & ſunt nomina Polonica,eundem populum Vandalos & Polonos fuiſſe,& eſſe atteſtantia.Quod ſi Vandali deſerta Vandalia omnes tranſmigrarunt,omneſque eradicati perierunt, prout aduerſarius tenet,quomodo præfata nomina non ſunt abolita,Cracouia,Gnezna, Mogyla, Rakauuka,Nogauuka,& cætera talia monumenta antiquitatis.His accedit quod eccleſia de ſancto Adalberto cantat.Benedic regem cunctorum,conuerſa gens Vandalorum &c.innuens Polonos,quos ſanctus Adalbertus baptiſauit & docuit,Vandalos olim appellatos fuiſſe : nec aliter licet dicere.Legi & in Chronicis Hiſpanorum Vandalos fuiſſe Polonos,qui de Vandalia,quæ nunc Polonia dicitur,exeuntes,Gallias,Hiſpanias,& Africam perturbarunt,hæc ibi.Quum ergo multis teſtimonijs huiuſcemodi ſententia uallata ſit,Polonos & Vandalos affirmans eoſdem fore, & ex antiquiſsimis qui ante Chriſtum propaginem duxerunt.Erubeſcat inſulſus oppugnator, temerariè & non uerè,ſuas chartas non probatas oſtentans. Tu autem mi Andrea Crici antiquitatum diligens perſcrutator, tales aggredere & confuta, atq; ſecundum prophetam euellas & diſsipes. Vera autem prout conſueuiſti,tua ſolertia ædifices & plantes.Vale & ad tutandum patriam aſſurge.

IDEM AD LECTOREM.

SIcut unius hominis,niſi apicibus ſcripturarum & priuilegiorum facta roborentur, non poſſunt perennari.Sic nec alicuius regni prouinciæ aut gentis tanquam uniuerſalis patriæ ac policiæ,geſta & facta ac propagines,ultimiq; decurſus atque fines,non poſſunt ſciri,nec in perpetuum rememorari,niſi origo gentis,propago,ac multiplicatio eius,geſtaq; ipſius in pace et bello,uarijs quoq; omnibus euentibus, literis,ſcripturis,& chronicorum annotationibus poſteriorum memoriæ demandentur. Itaque operepræcium eſt,ad habendum & ad poſteros demittendum geſta prædeceſſorum regni Poloniæ,uerè aut ueriſimiliter colligere, comportare & unum uolumen Chronicorum conſtituere & redigere.Et quia pauci uſque in hanc diem aliquippiam de geſtis Polonicæ nationis in commune dederunt ad legendum,ſæpenumero dolui,& talem negligentiam accuſaui. Verum grande onus ſcriptori incumbit & ad plurima reſpectus intendendus eſt.Siquidem inquit Strabo in principio primi libri,debet ſcire in quo horiſonte, cui parti cœli,orientali,meridionali,ſeptentrionali,aut occidentali ſupponitur.In quo climate & parallelo climatis ſituatur, nõ ſecundum uiſum ſolis ortum comprehendentem,ſed ſecundum uniuerſalem mundi ſituationem. Sæpè etenim aliquibus locis Sol ex Meridionali plaga aſcendit & oritur,ſic alijs ex ſeptentrione,& tamen in ſitu uniuerſali nec Meridionales ſunt nec ſeptentrionales.Ad quod negotium diſcernendum,Geometriam & Aſtronomiam idem Strabo neceſſariam afferit. Quod ſi Chorographiam, hoc eſt,in regno & tali prouincia particularem ſituationem urbis aut uillæ cognouerit,puta circa quem montem,fluuiumúe conſtiterit,excellentior & peritior ſcriptor diceretur. In quo caſu exteri & ignari locorum alicuius patriæ,non poſſunt ſufficientem notitiam regni exarare & ſcribere.Amplius intendendum eſt,ut ſermone lepido & ornato ſcribat ad iucunditatem legentiũ, perſuaſioneſq; & confutationes aliquas ingerat,ad eruditionem,ſequelam,aut fugam & uituperationem auditoribus inducendam.Tametſi ego præfata effingere & ſcribere neſciui, aut ad amuſsim nolui.Ad habendum tamen qualecunque rude fundamentum,hoc opus poſteris exegi,ut ipſi quanto iuniores,tantò perſpicatiores,omni adhibita diſciplina,diligentia,uirtute,mora,& aſsiduitate ſcribendi accuratius compleant,ac pro honore patriæ & utilitate Chronicam aut Chronicas ex habitis incitamentis conſcribant. Vale mi lector.

AVTHORIS IN CHRONICON REG. POL. PRAEFATIO.

IN omni republica ſummoperè intendendum eſt,uirtutes incitare & præuia rudimenta locare,per quæ animus ſubditorum aſſurgat,& tanquam confricatus incaleſcat,ex notis ad incognita heroum inſignia facinora progrediendo. Quale incitamentum eſt,ueterum geſta & hiſtorias relegere & audire, præcipuè ſuæ patriæ. Quoniam natale ſolum magis allicit & incitat ſui dulcedine, nec immemores cunctos eſſe ſinit,ut iuuentus quaſi cera mollis,dum tener eſt animus , dum mobilis ætas,flectatur & formetur,ac impreſsionem figuræ bonorum morum,& illuſtrium factorum ſuſcipiat. Obliquitates & tortuoſitates deprauatorũ ex eorũ uituperio abigendo ac procul repellendo. Quod in hac patria & republica,uſq; in hæc tẽpora heu minus cuſtoditũ eſt.Nam hiſtoria geſtorum uera aut ueriſimilis in publico pro ſuſcitandis,exercitandiſque animis fortiſsimorum adoleſcentum (quorum permaxima copia eſt in hoc regno) apparet nulla.Quę in diebus noſtris floreat & reſplendeat,ſub compendio,prolixitatem perinde ac nimiam accurationem uitando, proponitur,ut ſub numine & protectione ſancti Staniſlai patroni noſtri glorioſi in publicum prodeat.

Quæ etſi in ſe tenuis eſt,ac ſterilis auenæ calamo ſcripta,ſequentibus tamen ſcriptoribus altum
ſcribendi non præripit ſtylum,ſed materiam ornandam porrigit & præbet. Vt quiſpiam totum
genus ac prouincias Slauorum ſcribat,continuet,complectaturq; & poſteris tradat,ne reliquiæ
Slauorum per errores execrandos deprauentur.Quis enim non nouit Pannoniam terram Sla-
uorum connatam,per Hugnos Scythici generis homines euerſam,occupatam, & in hanc diem
poſſeſſam? Quis non uidet Raſcios,Seruios,Bulgaros,Philippenſes & Boſnenſes Græco ritui
deditos, Turcis Mahumeticis ſubſtratos?Quis non cernit Dalmatas, Croatas, & Carnos per
Turcos & exteras nationes deprædatos, & ferè ad deſertationem deductos?Quis inſuper non
cognoſcit Bohemos uarijs hæreſibus contaminatos & commaculatos,hos Viclephiſtica & Huſ
ſitana labe pollutos,ſub utraq; ſpecie Iacobelli doctrina communicantes.Alios Adamitas & la-
ſciuiam ſectantes,luxu tabefactos.Nonnullos Valdenſes & fratres nũcupatos,de corpore Chri-
ſti,de beata uirgine,& de ſanctis Dei,nihil ſecundum eccleſiam orthodoxam credẽtes,reliquos
eorum æquè redarguendos,qui ſanctam eccleſiam Catholicam non recognoſcentes, obedien-
tiam ſedi apoſtolicæ ſubtrahunt. Quis Ruthenos & Moſcos in latiſsimis terris Septentrionis
habitantes,ritu Græco ab eccleſia ſancta ſciſſos,ſciſmaticos non iudicat,& à Tartaris, Turciſúe
quotannis afflictos,captiuatos,atq; miſerè uenundatos non experitur?Et ſi alius rem ordiri pla
cet.Quis non legit principes Slauorum Lechitas & Vindos nuncupatos, iuxta mare Balteum,
quod eſt Germanicum,commoratos,per Imperatores Romanorum præcipuè per Henricos prĩ
mum & tertium imperatores expugnatos,pro eiſq; Theutonicos ſubſtituendo atque introdu-
cendo,de Slauis non ſuperremanſiſſe,niſi admodum paucos in pagis & uillis,in ſede eorum prĩ
mæua inter Almanos,præſertim circa Lubec & Roſtoc cis marinas ciuitates degentes, una &
ſola Polonia diuina propitiatione,& ſancti Stanislai meritis ac protectione,alienigenis & erro-
ribus non ſubſtrata,ſæpenumerò tamen ab eis afflicta & uaſtata.Legi diuinæ,ac obedientiæ ec-
cleſiæ Romanæ ab exordio ſuſceptæ Chriſtianæ religionis, in hanc diem deuotè ſubiecta per-
manet glorioſa,utq; æuiternè permaneat,à Barbaris & uicinis nunquam ſuperata,præcepta Do
mini religioſè ac diligenter colat et conſeruet.Si namque (inquit Pſalm.131.) cuſtodierint filij tui
teſtamentum meum,& teſtimonia mea quæ docebo eos,& filij eorum uſque in ſeculum ſede-
bunt ſuper ſedem tuam. Et ex aduerſo:Si dereliquerint filij eius legem meã, & in iudicijs meis
non ambulauerint.Si iuſtitias prophanauerint,& mandata mea non cuſtodierint.Viſitabo in uir
ga iniquitates eorum,& in uerberibus peccata eorum,Pſalm.88.Quæ omnia Polonos impletu-
ros & regnum eorum cum fide recta & operibus proſequuturos & cuſtodituros credo, dum o-
pera & ſolers prouidentia regentium eis affuerit.Glorioſiſsimæ Dei genitricis Mariæ
conſeruatione, & beatiſsimi Stanislai patroni noſtri protectione,qui-
bus me & mea ſupplex commendo.

ANDREAS CRICIVS POZNANIENSIS ET SANCTI FLORIANI APVD CRACOVIAM PRAEPOSITVS, SECRETARIVS Regius *Lectori.*

Hiſtoriam regni,medium quod Viſtula lambit
 Germanum ſcindens,Sarmaticumq; ſolum.
Et quod utrumq; latus tenet ingens Marte Polonus
 Vandalus aut Slauus ſeu fuit ante Gethes.
Vtcumq;,incerta eſt omnis ſic gentis origo,
 Auctor hic explicuit noſter abunde tamen.
Verum non Criſpus ſcripſit,non Liuius iſtud
 Lector opus,medicus ſcripſit & Aſtrologus.
Quare age Graiorum ualeat ſententia ueri
 Quod ſermo eſt ſimplex,ſic puto gratus erit.

CHRONICORVM REG. POLON. MATTHIÆ DE MICHOVIA LIBER I.

DE ORIGINE ET NOMINE POLONORVM.

CAPVT I. LIB. I.

ORIGO Polonorum eſt ex Slauis, Slauorum ex Iauan filio Iaphet per Heliſam Noë, ſiquidem genuit Sem, Cham, & Iaphet. Iaphet uerò Iauan quarto genitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & Aegeum, Grecos edidit & multiplicauit, ſimul & Heladicos, ſeu Aeolios, Slauosꝗ per filium ſuum Heliſam propagauit. A' Iauan ſiquidem Ionium mare dictum eſt. Hebræi quoque Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Slauis mox poſt Græcos ad occidentem terras occupantibus ac poſsidentibus, Seruiam, Dalmatiam, Meſsiam, Bulgariam, Boſnam, Croaciam, Slauoniam, & Pannoniam. Fuêre autem principes Lech & Czech, nepotes Iauan de fœmore Heliſæ deſcendentes. Croaciam ac Slauoniam per Crupam fluuium rapidum & uelocem diſterminatas, ſorte cum cognatione & familijs eorum inhabitantes. Regiam, locumꝗ principalem ſuæ reſidentiæ in Pſari caſtro ac uillagio eius nominis tenentes, uilla uſꝗ in hodiernum diem cum ſuo nomine Pſari permanet ad fluenta Crupæ, plures iubaiones & colonos, noſtro æuo linguagij Slauonici habens, caſtrum uerò demolitum, ſolas ruinas & fundamenta arcis demonſtrat. Tum autem ex multiplicatione hominum & geneologiarum Dalmatia, Croacia, & Slauonia eas non comprehendentium, ſæpenumero iurgia & cedes inter fratres principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Czech uitando peſsima facinora, parricidia, & mortes hominum, animo concordi & conſilio ſalubri, collectis rebus & gentibus eorum, per familias & colonias cum tota ſuppellectili quantulacunque tunc habebatur, relictis ſedibus natiuis, ad occidentales diuerterunt regiones, exploratum ire & percontari nouas ſedes. Sciebant nanꝗ orientales, meridionalesꝗ regiones, colonis & habitatoribus occupatas atꝗ refertas, & iccirco fruſtra eas aggrediendas & querendas. Profecti itaꝗ peruenêre in Morauiam & Bohemiam, & luſtrata uniuerſa illa regione, uaſta quidem & nondum culta perſpecta & aura eius ſalubri & gleba fertili, fixerunt tentoria in monte qui Rzip dicitur. Cœpitꝗ Czech frater iunior loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano ſuo Lech plurimis inſtantijs petere terras Morauiæ & Bohemiæ in hæreditatem ſuam, poſterumꝗ ſuorum perpetuandas & populandas. Lech autem ad obeundam & nutriendam beneuolentiam fraternam, condeſcendit uotis, petitionibusqúe Czech, & ualedicens, proceſsit cum ſuis uerſus orientem & ſeptentrionem, deuenienſꝗ in terras incultas, â nemine unquam habitatas, Sleſiæ & maioris Polonię. Oberrabat cum ſuis principibus, ſpeculando ſitum et qualitatem locorum, donec in eum applicuit locum, qui Gnezna dicitur, ubi ſuos ſuaꝗ omnia expoſuit & firmauit, quoniam is locus iuxta lacum uiſus eſt ei ad commanendum aptior, ibiꝗ firmata & extructa arce, appellauit eam Gneznam, quod ſonat nidum, quoniam circa illam in altis arboribus plures nidos repererat aquilarum, omine ex his feliciore auſpicato, nedum tutam, ſempiternamꝗ habitationem ratus, uerum & ſpem regni nactus ex aquilis. Quapropter aquilam pro armis & inſignijs aſſumpſit. Aiunt mathematici & experimentatores aſcendiſſe ſignum Tauri hora ingreſsionis Lech in maiorem Poloniam, & poſteri practici exinde terram maioris Poloniæ ſubeſſe tauro affirmant.

Noë. Sem. Cham. Iaphet. Iauan. Heliſa. Heladij. Lech. Czech. Crupa fluuius Pſari. Dalmatia. Croacia. Slauonia. Morauia. Bohemia. Boemia Czech ceſsit. Lech in Pononiam uenit. Gnezna prima Poloniæ ciuitas. Aquila pro armis regni Poloniæ. Polonia ſub Tauro.

CAPVT II. LIB. I.

STabilita ſede dominij ipſius Lech, Principes eius per tribus & cognationes partiti, manſiones & domicilia per circuitum ędificarunt: rude tamē & groſſe ex lignis, argilla, & tegmine culminum ſtruxerunt. Coalueruntꝗ & deo fauente creuerunt in maximo numero. Implentes ac hæreditate poſsidentes Poloniam, Sleſiam, Pomeraniam, & totam regionem iuxta mare Germanicum Marchiam, Lubek & Roſtok. Ruſs autem nepos uel ut nonnulli aiunt Germanus Lech, terras Ruſsiæ latiſsimas populauit,

Ruſs nepos Lech. ab eo Ruſsia.

A Lech regnũ Lechitarum. lauit,& de ſuo nomine appellationem toti Ruſsiæ reliquit. Quemadmodum à Lech tota Poloniæ titulatio obuenit & dicebatur regnum Lechitarum. Quod uſque in hanc diem Orientales ſeruant. Græci enim, Tartari,Beſſerabes,& Rutheni Polonos uocant Lechitas.Hungari quoq; à Lech Polonos uocant Lengel.Tandem proceſſu temporis qui uerſus occaſum ſolis terras poſſederunt,ut circa Lubec,quæ in Polonico Bukouiecz dicitur,

Drzeuyani à lignorũ copia. & circa Roſtoc,nominauerunt ſe Drzeuyanie,quaſi lignoſi ab abundantia lignorum.

Trauiani à gramine. Alij Trauianie,hoc eſt graminoſi,à copia fœni & abundãtia graminis.

Caſſubitæ à plicis. Alij Kaſſubianię à plicis ueſtium:Kaſz enim ualet plica uerbaliter,Hub ruga.

Pomorzani à uicinitate maris. Alij Pomorzanye,perinde ac ſi dicerent ſeſe Pomeranos & penes mare,quia iuxta mare habitarunt.

Polonia à planicie dicta. Cæteri uerò Sleſitę, & qui in plana terra manſionem ſortiti ſunt,à iugis montium remoti,Polonorum nuncupationem acceperunt,à pole,quod eſt planura ſeu campus, & non à polo arctico,quoniam non ſubſunt ei. Verumenimuerò quoniam prima arx & ſedes Lech, quæ eſt Gnezna, fuit in terra plana,eorum quibus nomen Polonorum inditum erat, ideò omnes præfatę prouinciæ Polonia dictæ ſunt,tanquam membra à capite,& ſui principis primæua arce.

Poloniæ longitudo & latitudo. Longiſsima itaq;,latiſsimaq; Polonorum fuit patria. Ab occaſu ſecundum cœli lõgitudinem incipiens à gradu 32.protenſa in Tanaim,habẽtem in longitudine gradus 60. quod perrarum eſt ut tantam longitudinem regni inuenires,noſtris autem temporibus longitudinem habet à 43 grad.in eam,quam prius 60 graduum lõgitudinem,latitudinem uerò habuit(nunc quoq; Deo propitio habet) à montibus Sarmaticis eleuationis poli 49 graduum uſq; ad mare Baltheum,quod eſt ſinus maris Germanici 55 grad. & ubi mare non alluit,eleuatur polus 57 grad.& plus.

Poloniæ ſitus. Habet inſuper Polonia ab Oriente Ruſsiam: Ruſsia autem Sarmaciã Aſiæ ſeu Tartariam. A`meridie Pannoniam ab Hungaris inuaſam atq; occupatam,& Daciam,nunc Valachiam & Multauiam uocatam. Ab occaſu Morauiam, Bohemiam,& Theutoniam. Antè noſtra ſiquidem tempora(puta in diebus regis Vladiſlai Loketek)Sleſia culpa ſua,& abſq; cauſa defecit à Polonis. Marchia uerò & prouinciæ litterales,occidentales,Lubec,Roſtoc expugnatę,ceſſerunt in ius & ditionem Theutonũ. Itaq; Polonia ab occaſu noſtris diebus habet Sleſiam,& Marchiam. A`ſeptentrione uerò habet mare Baltheum,Liuoniam & Moſcouiam:Lithuania etenim in ſortem Polonorũ ceſsit.

Septem flumina Poloniæ.
1 Boriſthenis. Dniepr.

Flumina famoſiora Polonia habet ſeptem. Primum Dniepr,quod Græci Boriſthenem,Tartari Erzeſze dicunt,decurrit per terras Ruſsiæ ſeptimo climati, non ſexto denominationem tribuens poſitione Ptolomęi,ab hoc nempè Boriſthene ſeptimum clima diaboriſthenes nuncupatur,fons eius ex ſyluis & paludibus Moſcouiæ Viaſznia, longitudinis 52 grad.latitudi. 56. Oſtia primum in lacu propè Daſſow,lacus autem mari ponti ſeſe immiſcet,longitudine 57 grad.latitud. 48.

2 Hipanis. Bug.

Aliud flumen Bug,Græcè hipanis etiam in terris Ruſsiæ,origo eius ex palude propè Olesko. Oſtia in lacu propè Daſſow,tandem in mari pontico longitudine 58 gra.latitudine 48 gra.

3 Tyras. Dnieſter.

Tertiũ eſt Dnieſter, Græcè Tyras, Tartarice Turlo appellatum. Caput ipſius ex monte Sarmatico Bieſzked in terra Premislien. Ex quo monte fluunt alia bina flumina. Szan in Poloniam, Cziſſa olim Tibiſcus uel Ticia per Pannoniam in Danubium,diuidit Tyras, & ſequeſtrat Daciam, quã uocamus Beſſerabiam & Valachiam,à terris Ruſsiæ long.eius 46.gra.latitud. 48. Oſtia in mari pontico prope Album caſtrum,long. 53 gra.lati. 48.

4 Iſtula. Viſla, id eſt, Vandalus.

Quartum flumen eſt Viſla,à ſcriptoribus uſitate Iſtula,à ueteribus noſtris Vandalus dictum,à quo Poloni olim Vandali nuncupati:ex montibus Sarmaticis in ducatu Teſchnenſi initium ſumens,long. 44 gra.lati. 49. de alto in baſſum, cum fragore & ſonitu labens, per medium Poloniæ,decurrit,& in mare Balteum tribus oſtijs ingreditur. Vnum oſtium iuxta Gedanum, aliud iuxta Helbieng, tertium apud uillam Thefft,omnium long. 45 gra.latitu. 55.

5 Varta.

Quintum flumen Varta,oritur circa oppidum Cromolow,in lon. 44.grad. la. 50 gra. oſtia eius in flumine Odra circa oppidum Coſtzin,ex quo non ingreditur mare eſt de minùs principalibus,tamen propter eius famoſitatem apud Polonos,ipſum inter ſeptẽ flumina principalia annumeraui.

6 Viadus. Guttalus. Odra.

Sextum flumẽ Odra à Coſmographis & Ptolomæo Viadus,à Martino in ſua Chronica Guttalus nuncupatum,oritur propè oppidum Odri,& ingreditur quatuor oſtijs quendam lacum prope mare,tandem è lacu ſeſe euoluens in mare Baltheum,labitur ſtricto alueo circa oppidum Stralſunt,long. 42 grad.la. 56.

7 Chronon,id eſt, Nymien.

Septimum flumen Niemien, Græcè Chronon nominatum,ex palude oppidi Kopiolouu ſinuosè & recuruè fluens,diuiditur in binos alueos & ingreditur in lacum maris Baltei ſeu Prutenici,in lon. 50 gra.lati. 56.

Cracouia famoſior Poloniæ Metropolis. Leopolis in Ruſsia. Vilna in Lithuania.

Metropoles in hac regione,ſunt Cracouia famatiſsima urbs in Polonia,lon.habens 44 gra. lati. 50. in Ruſsia Metropolis & caput eſt Leopolis,lon. 47 gra.latitu. 49. In Lithuania Metropolis eſt Vilna, lon. ut æſtimo (non enim uidi Lithuaniam) 50 gra.lati.uerò ſecundum experimentatores,& qui inſtrumentis aſtronomicis uiderunt, 57 grad.

CAP.

CAPVT III. LIB. II.

POlonia ſecũdum partem ſuperiorem ad montes Sarmaticos eſt in ſeptimo climate. Diſtinctione climatum ex doctrina Claudij Ptolomei melioris zonarum & climatum mundi ſcriptoris ſumpta. A' medio uerò regni, hoc eſt, poſt eleuationẽ poli 51. gra. & medij in ſeptentrionem eſt extra & ultrà ſeptimum clima, itaq; frigida & glacialis, indiga uini & olei. Tametſi ſit frigida, frumento tamen locuples eſt, et leguminibus, abundat gente feroci, pecoribus & gregibus, carnibus, melle, butiro, lacte, cera, auibus, piſcibus & fructibus, habet alleca ex portu Gedanenſi, & res uenales quæ illac inuehũtur, habet uros, biſontes, tauros, & equos ſiluaticos, onagros quoq; & pelles preciosas ſabellionum, & mardurum, ex ſolitudinibus ſeptentrionalibus delatas, habet grana tinctorũ copioſè in maiori Polonia, copioſius aũt in Ruſsia, q̃ adminiſtrat & porrigit regionibus & emporijs meridionalibus, mittit & uendit occidentalibus, præcipuè Germaniæ, Almaniæ, Baſſe, & Angliæ, boues, frumenta, cutes, maiores & minores, ceram, ligna quercina, & taxina picem uarij generis, cineres & pelles delicioſas, habet plumbum in ſuo genere optimum, & ſalis maximam copiam, eſt nanq; in ea ſal minerale, ſal Panis, & ſal gẽmæ, quorum unumquodq; ex terra eruitur & exciditur grandis molis & ponderis, ſal quoq; per decoctionem collectum & factum, tam in Polonia, quam in Ruſsia habet, Lazurium ex Montanis Chaczini, ſupra alias regiones præcioſę bonitatis, habet ferrum in pleriſq; locis, & cuprum in pecijs iuxta territoria Premisliæ & Szanok quod negligitur. Sub excelſiſsimorum uerò montium Sarmaticorum iugis Tatri ab incolis uſuali nominatione uocatis exciditur cuprum ex lapidibus in magna quantitate, habentis plurimũ argenti, quod ſecernitur per ſeparationem, aurum in certis montibus & fluuijs reperitur, ſed per incuriam non colligitur, habet ſuccinum, ſeu Karabe de genere electri ex ripis maris Sarmatici, dum atteritur & calefit trahentis paleas & feſtucas. Ex eiſdem riparijs maris habet lapidem gagatem nigri coloris, ſed in pauca quantitate, habet ollas natura non arte formatas, dum è terra extrahuntur & deſiccantur, ſimiles ſunt ollis arte figuli factis, & ſunt in maiori Polonia circa oppidum Srem in campis uillæ Nochow & in Paluky prope oppidum Leknoin uilla Koſielsko, habet in terris Ruſsiæ tantam exuberantiam examinum apum ſponte prouenientium, non ſolum in aluearijs, ſed etiam in terra paſsim mellificantium, ut incolę præ multitudine, certa agmina earum obruant & ſubmergant, habet terra Podoliæ miram fertilitatem, ut frumenta ſemel ſata, & poſt bonam maturationem à meſſoribus cum aliqua granorum excidentia collecta, in ſequenti anno abſq; cultura agri & abſq; granorum ſeminatione, liberè è tellure fertiliſsima, ceres & frumenta prodeant, & manu larga metuntur atq; colliguntur. Habet ſyluas & nemora plurima, inter cętera, arbores pini, & piceæ in diſtrictu Belzenſi & Chelmenſi, hæ ſucciſè & ſuper terrã dimiſſe, poſt aliquot annos commutantur & uertuntur in ſilicem, ita ut ex eis ignis ueluti ex ſilice excutiatur, habet calamum aromaticum Tatarske zele abundanter circa flumen Tanais, quem Ruſsitæ uocant Don, Tartari uerò Edil, habet Agaricum & Caſtorea ſatis, fodinas autem ſulfuris in aliquibus locis, balnea tamen naturalia nuſquam habentur in Polonia.

Polonia frigida uino oleoq; caret.

Abundat cereris frumento, carnibus, melle, butiro, cera, piſcibus, uris, biſontibus, thauris, equis ſiluaticis onagris, pellibus præcioſis, granis tinctorum, plumbo, ſale, lazurio.

Cuprum, argẽtum, aurum habet.

Gagates.

Ollæ natura formatæ.

Apum multitudo.

Podolia fertilis.

Polonia ſyluoſa.

Calamus aromaticus.

Sulfur.

Agaricon.

Balnea naturalia nuſquam in Polonia.

CAPVT IIII. LIB. II.

SVb regimine Lech primi parentis & principis Lechitarum, tellus uomere olim nõ uiolata & aratro intacta, cœpit per colonos eradicatis arbuſtis & uepribus, aſsiduis raſtris & diligenti cultura excoli. Cœperunt inſuper propagari greges, & poſſeſſiones longè lateq; diſtente, de quibus reſpondebant Lech tributa ei ſoluendo, & principatum eius donationibus recognoſcendo, ſingula quæq; in pace, parſimonia & modeſtia, ut omnibus in rebus primum fieri ſolet, agentes. Ex humanis autem Lech abſumpto, filij eius & nepotes (quorum quilibet nomine auito Lech nominabatur) ſecundum ſenium principabantur. Sic enim parens eorum cum ſuis ſatrapis & dignitarijs conſtituerat, ut maior natu dominaretur, prout dominati ſunt per plures genealogias & ſucceſsiones, quorum tamen geſta, et egregia facinora ſcriptorum penuria uel temporum iniuria perierunt: nec quot ſæculis dominati ſunt, certo habetur. His autem & tota ſtirpe Lech radicitus ſublata, proceres ac nobiles apud Gneznam de ſubſtituendo futuro principe alterius generis deliberantes, in eam ſententiam pari uoto conuenerunt, ut reiecto iugo ſubiectionis, abſque principe dulcem libertatem ſectarentur, & pro adminiſtranda unicuique iuſtitia ac obeundis reipubl. officijs, prout illa tempeſtate ſat uidebatur, elegerunt duodecim dignitarios quos Vuoyeuuodas, id eſt, Palatinos uocauerunt, ut eſſent totius reip. ſpecimen & tutamentum. Is modus deligendi, hi quoque dignitarij uſque in

Palatini duodecim electi.

noſtram

noſtram ætatem permanent,& ſemel electi,toto æuo ſine quauis innouatione perſeuerãt. Quod ſatis abſurdum eſt & apud exteras nationes alienum. Solent nanꝗ huiuſmodi offi ciales,nunquam permutari,communi bono poſtpoſito,priuatis commodis inhiare, ſuos maiores ſpernere,ſubiectos uerò loco adminiſtrandę iuſtitiæ opprimere, utinam Poloni non ad mortem,ſed ad annum,ueluti eſt in alijs nationibus,officia Palatinorum,Caſtellanorum,Capitaneorum,Iudicum,& reliquarum dignitatum deſignarent, & his qui reip. utilitatiꝗ eius ſufficerent,pro ipſa toto conatu laborando committerent.Profecto creſceret regnum eorum in immenſum,ſed hæc expeditiori oratione,& prolixiori tempore indigerent,ideò nunc hæc miſſa faciens ſequentia tango.Quo tempore & quotto anno poſt diluuium princeps Lech ingreſſus ſit Poloniam,& quot luſtris imò ſæculis ipſe, proleſꝗ eius Polonis prȩſidebat,ſic & Palatini quanto tempore iura populis reddebant,incertum eſt,nec ullis traditum literis,quoniam gentes ſeptentrionis proniores ſunt (cœlo frigido inclinante)iurgia excitare,mores ſilueſtres tenere,Cererem et Bacchũ ſupra menſuram colere,leues capillos & prolixos intorquere,quam caſtam Mineruam amare,& literis operam dare,idcircò geſta eorum denſa caligine præſſa,inęternam clauduntur obliuionis noctem.Non ſolum autem Lechitarum uerum & Ruſſorum priſcæ uetuſtatis res ſepultæ iacent,inopia ſcriptorum uſꝗ ad tempora Kyg,Sczìek,& Korew ducum,ab his nanꝗ primum facinora eorum literis mandata ſunt,fuerunt autem uterini Kig, Sczìek, Korew & quarta ſoror Libed,hi principando ruſsitis,loca munitiora conſtruxerunt,Kig caſtrum ſupra Boriſthenem ſeu Dniepr,quod uſꝗ in hanc diem Kyow dicitur , olim famoſa & lata metropolis ruſſorum,alij duo non longè à Kiow etiam ſua erexerunt caſtra Sczìek ſczekwicza,& Korew Korewicza,erant & alij duces eorum Radzim à quo radzimczanie ſupra fluuium Szaſzu,Viatko à quo Viathczanie ſupra fluuium Olka,Dulieba à quo doliebienie ad fluenta Bug,hi poſtea Volhanię,& nunc Luczanie appellantur,familię ex dulieba,radzim,& uiathko,more ferarum in ſiluis habitabant,& cõſanguineas paſsim prout uoluptas ferebat,ſine diſcretione cognoſcebant:demum extinctis & ab hac luce ſublatis tribus Germanis kig,ſczìek & korew,filij eorum & nepotes longo æuo dominabantur,quilibet in ſorte ſua donec ſucceſſerunt Oſzkalt & Dir,duo Germani apud Kyouiam principantes.

Duces primi Rußiæ. Kyg. Sczyek. Koreuu.

CAPVT V. LIB. I.

POſt annos plurimos gens Lechitarum peroſam habens gubernationẽ Palatinorum(mala enim uiſa eſt pluralitas principũ,tum quia laceſſentes inimicos, & rem eorum turbantes,auertere minimè potuerunt,tum etiã quia ſinguli quæ ſua ſunt & non regni curabãt)requirebant unum principẽ & rectorem , ſcrutinioꝗ facto, elegerunt uirũ idoneum,ſolertẽ & ſtrenuum nomine Cracum,ad radices montiũ Sarmaticorum iuxta Iſtulam commorantẽ in rectorẽ,rerumꝗ ſuarum tutorem. Qui faſces regiminis aſſumendo,inuaſores quoſdam per pacta,quoſdã per bella exturbauit.Gallos ea tempeſtate regna Pannonię demolientes,Lechiã ingredi uolentes,forti Marte repreſsit & ex eis uictoriã reportauit.Exinde pace confecta,Lechitis indies charior erat, Bohemiſꝗ ob ſecundã fortunam amabilis imperabat. Erexit arcem habitationis ſuæ in expedito colle Vauel,ſupra fluuium Iſtulæ ſito,& ei ciuitatem adiecit atꝗ fundauit de ſuo nomine Cracouiam appellando,fœlicem agris & rebus ſecundis,niſi olophagus quædã belua(ut aiũt draco)plurima impedimenta intuliſſet.Rapiebat ſiquidem è ſpecu de ſub monte. Vauel egreſſa,iumenta & homines incautè oberrantes,rictibus horridis uoraciſsimè deglutiendo.Quo malo afflictę Cracouiæ,Cracus anxius condolens tria corpora iuſsit quotidie olophago exponi.Nã his contẽtando,cętera nõ requirebat.Sed & hoc graue, oneroſumꝗ erat,propterea ſuaptè induſtria perſuaſit exponendis corporibus,ſulfur & cauma ignitũ, cera,piceꝗ incluſa,admiſcere & occultare,belua enim tum naturali rabie, tum uoraci eſurie exagitata,ſine delectione oblatam prædam rapiebat atꝗ uorabat, ſenſimꝗ debilitata extincta eſt.Cracus uerò lætatus,longos annos in ſenium deduxit,mortuus, plenus dierum.Reliquit duos filios Cracum,Lechonem,& tertiam filiam Vandam.Ex commiſſo patris dum uiueret,filij conſtruxerunt ſarcophagum in mõte Laſſotno(qui nũc dicitur mõs ſancti Benedicti)tumorem terræ ſuppraponendo in altum,in hunc diem celebrem & à lõginquo uiſibilem. Ex hoc aſſerunt quidam hunc Cracum fuiſſe Romanum(de familia Cracorum ob leges agrarias ſuperbius quàm fas erat dictatas Romę interfectorum)quoniam inſtar ſepulchri Romuli ſibi dum uiueret,ſimile de terra(Romuli enim de lapidibus eſt)erigi præcepit,undecunꝗ autem fuit,aſſertio eorum inſtantiam habet,quia Craci prope natiuitatem Chriſti,circiter centum annis occiſi iacent inulti : is autem Cracus Lechitarum princeps ut produnt eorum hiſtoriæ quadringentis annis natiuitatem Chriſti præceſsit.

Cracus eligitur.

Galli uicti.

Cracouiæ origo.

Olofagus Cracouiam affligit & interimitur.

Craci filij. Cracus. Lecho. Vanda filia.

Cracus 400. annis ante Chriſtum.

CAPVT VI.

COgitantibus Lechitis Cracum natu maiorem ipſo Craco patre uita functo in legitimum ſucceſſorem & regem ſurrogare, Lech minor natu nacta occaſione opportunitatis interfecit eum, & lacerum zabulo texit, dicens illum dum uenationi operã daret, & profuſius quàm decuit feras impeteret, à beſtijs mortem opetijſſe, & hæc ficta dicens lachrymabatur. Lechitę uerò ita fore credẽtes, eum in thronũ paternum euexerunt, & regem ſuprà ſe ſtatuerunt: uerum quia nullum malum impunitum crebreſcente fama quòd germanum ſuum inuidia ductus clam necaſſet, expulerunt & à regno exulare ipſum coegerunt, tanquam prophanum parricidam. Quanquam alia quędam hiſtoria narret nõ fuiſſe exulem nec à regno alienatum, ſed ob fratricidium ab omnibus ſpretum, & inuiſum mœrore & cogitationibus cõtabuiſſe, uitamq; ſimul cum regno citò finiuiſſe. Quapropter Vandam filiam Craci nulla amplius prole maſculina ſuperſtite, pro domina & regina ex unanimi uoto omnium deputarunt, inueneruntq; in ſexu fœmineo animum & robur uirile in regendis ſubditis, & inimicis regni abigendis, nam ea tẽpeſtate Rithogarus princeps Theutonorum regno Lechitarum uicinus, audita Vandæ mira ſpecie, pulchritudine, gloria, moribus, & regno, miſit procatum iri ſeu eã in ſponſam depoſcere. Vanda autem deſponſationem Rithogari, una cum ipſius ambaſiata ſeu legatione renuit. Mittit iterum amoris impatiens Rithogarus, ut ſibi nuberet, aut arma & deuaſtationem regni ſentiret, putabat nanq; fœminam metu belli ad coniugia poſſe impellere, quam ſponte matrimonium refutaſſe didicerat. Moxq; aciebus inſtructis, regnum Lechitarum ingreditur, iuſsit & Vanda celeriter ſuos arma capere, & copiã reſiſtendi Rithogaro præſtare. Videntes autem purpurati principes Rithogari potentem exercitum, Vandæ pulchritudinem dictu mirabilem, qua tanquam hamus (Vanda enim hamum ſonat) corda inſpicientium alliciebat, induſtriam, audaciam, & cauſam ſine noxa, receſſerunt in caſtra ſua denunciantes principi eorum, ut uiraginem iuſtè pugnaturam, & exercitum potentiorem, inſtructioremquę habentem, ſuo damno non inuaderet, quos cum nec perſuaſionibus, nec minis ad pugnandum reuocare potuit uehementi afflictione conſternatus, bello ceſsit, & in conſpectu eorũ gladio ſeſe confodit. At Vanda pace cum magnatibus Theutonorum compoſita, Cracouiam redijt, & pro tanta uictoria dijs uota (plurimas uictimas immolando) perſoluit, ſeductaq; illius temporis errore, ne celebs uita eius quoquo modo defloreſceret, dijs ſeipſam uictimam, pro uictoria aſſecuta, expoſuit. De ponte enim in Viſlam ſalijt & ab aquis ſuffocata circa Mogilam, uno miliari à Cracouia reperta eſt, illic ſuprà fluuium Dlubnia ſepulta, aggere & mole terræ in altum, quemadmodum Craco genitori eius ſupra poſitis, diciturq; locus ille uſq; in noſtram ætatem Mogila: quod ſonat ſepulchrum: dictus eſt & fluuius in quo merſa eſt Vandalus, & gens circa fluuium cohabitans Vandalitę.

Cracus interficitur à Lech.

Vãda eligitur.

Rithogarus princeps, theutonum.

Vandæ interitus.

Fluuius à Vanda.

CAPVT VII.

EXtincta Vanda cum qua & tota Craci familia interijt. Abrogarunt iterum Lechitę regem: & loco unius regentis duodecim Vuoyewodas, id eſt, exercituum ductores ſeu regentes: pro numero prouinciarum conſtituentes. Sub quibus longo tempore (ut aliquæ Chronicę narrant centum annis) in libertate uixerunt, donec exorti graſſatores, & bonorum expilatores, non mediocriter eos afflixerunt, ad ultimum uerò exercitus ualidi Pannoniorum & Morauorum Poloniam inuadentes, prædam agebant impunè, agros depopulantes, & res diripientes ut libertate ablata, ſub iugum ſeruitutis miſeros Lechitas mitterent & cogerent. Vuoyewodis nequicquam repugnantibus, quoniam aduerſam fortunam experti, de ſumma rerum deſperabant. Erat ſub hoc turbine quidam Polonus nomine Przemiſl, diſciplinæ militaris peritus, uiribus ſtrenuus, ingenio aſtutus, qui circa Caluum montem, hoſtes omnia negligentius agentes, aſtu terruit & opportunitate deuicit. Nã galeas formatas, pictas & coloratas, ex aduerſo hoſtiũ ſole Oriente in arboribus mõtis locauit, quibus uiſis, repentè radiorũ ſolis reuerberatione hoſtes perculſi arma corripiũt, ad debellandũq; aciem Polonorũ uiſam procedũt, quo cũ peruenissent, neminẽ inuenerũt. Mox etenim Przemislaus, ut uidit hoſtes arma capeſſere, ſimul ſacra Galearũ remouit. Reuertũtur itaq; in ſua caſtra aduerſarij, putãtes Polonos auerſos fugiſſe. Przemislaus uerò rẽ bene gerendi belli concipiẽs, animauit cõmilitones, qui ad ipſum confluxerãt, certam uictoriam eis promittens, dũ modo conſiliũ eius ſequendo, animũ & arma uiriliter in hoſtẽ conuerterent. In tẽpeſtę ergo noctis aduentu, hoſtibus ſomno deditis, & ſecurè cubantibus, Przemislaus manum Polonorum, iam de uictoria certificatam & animatam adduxit, à tergo & à lateribus medios in hoſtes irrupit, quoſque & dormientes, & repugnare uolentes proſternendo, cæteros è ſomno excitatos, trepidos & agẽdorũ immemores diſpergẽdo, Przemislaus ergo caſtra deſertata diripuit & inimicorũ

Polonia uaſtatur.

Przemislaus.

Hoſtes aſtu uicti.

opulentias,

Przemiſlaus in regem eligitur & Laſcek nominatur.

Fabula quorũdam conuellitur de Alexandro Magno.

opulentias,ſuis in prædam dedit,quo comperto,Poloni amore in Przemiſlaum flagrantes tanquam in patriæ liberatorem ſpem collocarunt,& unanimi acclamatione & conſenſu,eum in Monarcham & regem creauerunt,imponentes ei nomen Leſchczeck, aut à primo Lechitarum principe,aut ab aſtu(leſcek enim uafrum & callidum ſonat)eum ſic appellantes. Is regnauit fœlix & tranquillus,nemo enim amplius:perdomitis Pannonijs & Morauis,auſus fuit regnum eius inuadere.Ferunt plures,exercitum aſtutè ut præmiſſum eſt fuſum & diſiectum,fuiſſe Alexandri Macedonis,ſed tu hanc relationem ſcito eſſe fabulã, nunquam ſiquidem Alexander uel gentes ipſius,ad ſeptentrionalia Europæ diuerterũt, prout ex omnibus hiſtorijs de Alexandro acceptis cognoſcis,quamuis Sophirionem inter Scythas occubuiſſe legas,magisq; abſurdum dignoſce,quoniam Alexander Macedo ante hunc Leskonem multis ſeculis anteceſsit. Galliq; quibus cum Craccus in parte conflixit,longè poſt Alexandrum in Græciam uenerunt,& duce Belgio Ptolomæum Ceraunicum Macedoniæ regem occiderunt. Brennus uerò alter dux,regem Antiochum ſuperando in Bythinia conſedit, & gente Gallorum cum Græcis commixta,Gallogræcos conſtituit:uide Trogum Pompeium,Iuſtinum,abbreuiatorem eius, & cæteros. Lesko ergo poſterior Craco,multum poſterior fuit & Alexandro,& Sophirione duce eius, niſi ad colorandam fabulam Alexandrum principem Morauiæ affirmares, ſic utiq; uerum ſermonem proferres,nam Morauos Lesko aſtu debellauit & diſperſit.

CAPVT VIII.

QVoniam poſt mortem Przemiſlai qui & Lesko primus dicitur, nulli poſteri, nullaq; proles ſuperſtes relicta eſt,inter polonos orta eſt diſſenſio,quis regnare deberet,& ne deteriora ſequerentur(multis regnare cupientibus)per edictũ ſtatuerunt ut quiſquis ambiret,& optaret regnũ Poloniæ aſſequi, Idibus Octobris in equo maculis reſperſo,ſeu colorato,quam uelociter curreret ad ſtatuam pro meta ponendam. Erat autem huiuſmodi curſus in planura inter Cracouiam & & fluuium Pradnik deſignatus.Multis ergo tempore conſtituto in equis ut præmiſſum eſt maculis diſtinctis,dato ſigno tanquam pro grandi brauio apprimè anhelantibus, & properanter currentibus ungulis & pedibus equorum,oxigonis,ſeu clauis ferreis acriter leſis aut ſubſtiterunt,aut cum equis euoluti deciderunt,ſolus Leſchczek quidam uir plenus uafricie & dolo,iuxta ſtratam per quam cucurrerunt,ubi claui ferrei non fuerunt infixi,equum ſuum agiliter impellens ad columnam peruenit,eamq; complexus eſt, & rex ſalutatus.Adoleſcens autem quidam obſcurę ſortis,qui cum ſodali cauſa ſolatij antè aliquot dies per eandem ſtratam ad columnam currens,& pedes unà cum ſodali læſerat, & oxigonos inuenerat,obliquè & extra uiam pedes currens,ſecundus ad columnam peruenit,& eam complexus eſt.Inſurrexerunt ergo ſinguli competitores, per oxigonos remorati,in & aduerſum Leſchczek,& re coram iudicibus agitata depræhenſum eſt regni cupiditate nocte ſub obſcura,per totam ſtratam uſq; ad columnam eum ſparſiſſe & in terram fixiſſe clauos ferri acutos,& zabulo contexiſſe,pręter ſemitam iuxta ſtratam, quę ipſemet currendum ſibi credidit,condemnatum ergo,diſcerpſerunt,& lacerarunt. Adoleſcentem uerò illum qui obliquè currens,cauſa ioci ad columnam ſecundus aduenerat,uoto omnium & concordi approbatione,in regem ſublimarunt, & Leſchko uocauerunt. Hoc enim nomen apud priſcos Polonos regium fuit, & quanquam humilis conditionis & tenuis ſortis erat,clariſsimus tamen regnando euaſit,perinde ac ſi in regia nutritus,& decentiſsimis moribus à cunabulis imbutus fuiſſet. Fuit namq; temperatus,& ſemper ſobrius,iuſtus,manſuetus,liberalis,& fortis,cunctos inimicos fortiter debellans, & de ſuo regno repellens,uicinosq; inuadens,ſemper uicit & de eis triumphauit. Et ne faſtus ex honore regio aſſequuto eum inſolentiorem redderet,ueſtes ſuas priuatæ conditionis, uiles & hirſutas,quoties in throno regio purpura indutus ſedit,ſupra ſe extendi iuſsit,ut his inſpectis, reminiſceretur ſeſe ex inope dominum,& humili regem factum eſſe.Senuit lõgęuo ſenio, & è uita excedens,unicum filium Leſchkonem,tertium in hæredem Polonis reliquit.

Lesko ſecundus loco regnũ adeptus.

CAPVT IX.

LEſchko tertius genitori ſuccedens,adeò creuit optimis moribus & heroicis uirtutibus,ut ſingula quæq; tã in regno ſuo Poloniæ,quam in exteris prouincijs,ſumma prudentia regeret,& nomen ac gloriam ſuam ſuæq; gentis nobilitaret,præbuit auxilia Pannonijs contra legiones Italicorum & Græcorum, & equidem cum frequenti uictoria.Genuit unicum filium ex legitima cõiuge,Pompilium nomine,ex pellicibus uerò pluribus genuit uiginti filios naturales,hos,Boleslaum,Kazimirum, Vladiſlaum,Vratislaum,Oddonem,Baruinum,Przibislaum,Przemislaum,Iaxam,Semianum, Semouitum,Semomislaum,Bogdalum,Spiczigutum,Spiczmerum,Sbigneum, Sobeſlaum,

Põpilius unus Leskonis filius.

Leskonis filij naturales.

laum, Viſsimirum, Czeſimirum, & Vislaum: ueritus autẽ ne eo ex humanis abſumpto contentiones, & bella inter fratres orirentur: partitus eſt regnum, Pompilio dedit monarchiam regni: cæteris maritimam oram Slauorum, Rugianorum, & Caſſubitarum, uſque ad Miſnam, & Vueſtphaliam diſtribuit Boleslao primo genito naturali Baruino, & Bogdalo Pomeraniam inferiorem, Kaizmiro, & Vuladislao Caſſubiam: Iaxæ, & Semiano Serbiam, Vuratislao Ramam, Przibislao Czeſemiro, & Oddoni Ditwoniam, quæ nunc Olſacia, ſeu Luſacia: Przemislao Semouito, & Semomislao: Sgorzeliciam, quæ nunc Brandenburg apellatur: uerò alijs fratribus reſiduis, quaſdã ſortes, in huiuſmodi prouincijs, adiectis quibuſdam deſertis ſyluis, & nemoribus aſsignauit: Vislaus autem condidit caſtrum Miedziboze, quod nunc Meydburg dicitur: Sobeslaus caſtrum Daley, quod Dalemburg uocatur: Viſsimirus caſtrum, & ciuitatem in ripa maris ſitam Viſsimiriam, quæ in hanc diem eodem nomine nuncupatur. Cæteri fratres alia caſtra erexerunt, Brzemye caſtrum in confinijs Vueſtphalorum, & Friſonum ſitũ: ſic dictum, ut ſuſciperet hoſtile Brzeinia, id eſt, pondus. Caſtrum lyma, quod nunc Limburg uocitatur in petra latiſsima à longinquo uiſibili, & lucente: Slaui enim nocturnum ſplendorem limam uocant. Caſtrum item, & ciuitatem, Bukouiecz, quã Teuthones uocant Lubeck: Slaui uerò in circuitu commorantes Bukouiecz, ſimiliter caſtrum Rathibor: caſtrum Swerin: caſtrũ Lukow à quodam Miclone conditum: unde Teuthonici illud Mickelburg uocant. Item caſtrum Gilow à craſsitudine terræ: caſtrum Roſtoki à diſſolutione aquarum: caſtrum Verla à credulitate: caſtrum Swanow à uocãdo: uocatus enim Slauicẽ Swani dicitur. Item caſtra Oſtrow, â loco inſulæ, in qua ſtat Teſzin, Marlow, Bolel Trzebieſſow, Vologoſt, Czaſni Vuolyniecz. Pluraq; alia caſtra, & municipia, præfati filij Leskonis, & eorum nepotes iuxta mare Germanicum condiderunt, quæ natio Teuthonica occupauit: & uſque in præſens occupat paucis populis Slauis, & Zerbis in rure, & uicis etiam in hanc diem permanentibus, & linguam Slauicam confuſẽ, & corruptẽ propter commixtionem ſonantibus.

Prima diuiſio cum iactura.

Meydburg. Dalemburg. Viſsimiria, Brzeinia. Limburg. Lubeck. Rathibor. Swerin. Myckelburg. Gilouu. Roſtoc. Verla. Suuanouu. Oſtrouu, &c.

CAPVT X. LIB. II.

Pompilius, quem Poloni Popiel, Teuthones Oſſerich uocant, ſuſcepto regno Polonorum, colles, & montium radices, in quibus urbs Cracouia eſt ſita pertæſus, tranſtulit ſedem regni Gneznam in planicie ſitam, ubi priſci Polonorum morabantur principes. Hanc quoq; ſpernens, nouas ſedes inter lacus poſuit, ac extruxit Cruſuiczam nominans, & in ea principalem ſedem regni conſtituens. Mortuus eſt in ætate uirili, morbo correptus ex uita torpente, & uoluptuoſa. Nihil egregium edidit, quod poſteris dictu, factuúe celebre foret, niſi quòd in omni execratione ſolitus erat dicere, utinam me mures uorarent, utiq; omine mali, quoniam filium eius, alterum Pompilium, quem ætate puerili reliquerat: regnantem mures deuorarunt.

Pompilius primus.

CAPVT XI. LIB. II.

Adoleſcentia Pompilij Secundi minimẽ expectata, ipſum in Regem Poloniæ extulerunt, & ei obedientiam homagialem patrui unà cum proceribus regni præſtiterunt. Cauſas, & deciſiones quæſtionum, quæ ad eum perferebantur, patrui donec adoleſceret, determinabant. Sed cùm pompilius annos adoleſcentiæ ſupergreſſus, ſuæ poteſtati eſt relictus, in deterrimos incidit mores, in petulantiam, choreas, plauſus, ebrietates, flagitioſiſsimus ruebant, Rempubl. proſtergando, & ab incurſu hoſtium deprauatus, & meticuloſus, non defendendo. Deſponſata eſt ei ex Teuthonia, elegantis pulchritudinis de genere principum fœmina, quæ blandicijs, & calliditibus eum ſic irretiuit, atq; captiuauit, ut totius regni poteſtas, & expeditio circa eam conſiſteret. Ad peioresq; illecebras maritum intruſit patrandas. Videns enim maritum ſuum ab omnibus ſubiectis ſpretum, & ad ignominiam ipſius cum ludibrio koſchysko (quod ſonat attritam ſcopam) uocatum, propter raros capillos, timensq; ne ſuccederet ei quiſpiam patruorum, ob ſcelera ſuapte ipſo expulſo. Iubet dolos, & ægritudinem mortalem fingere, patruos, & proceres regni aduocare. Coram eis exponit Pompilius in lecto decumbens, & lachrymans ſe in breui moriturum, rogat, obteſtaturq;, ut filios, quos binos ex legitimo matrimonio ſuſcepit, Lechonem, & Pompilium ſucceſſores ipſo mortuo ſurrogarent, & iamiã migraturo exequias more gentilium in præſentia ipſius celebrarẽt. Luget & coniunx lamentando, & fictas lachrymas aborciendo. Exhibita tandem refectione, iterum ad aulam Regis introducuntur patrui cum primoribus regni, & potus exitialis per reginam compoſitus. Poſt oſcula Regis ualedicentis iam propẽ morituri in poculo aureo adminiſtratur, quo hauſto, ſinguli diſcedunt. Nox enim inſtabat, rexq; ſe dor-

Pompilius ſecundus.

Põpilij uiginti patrui ueneno extincti.

miturum ſopore ingruente ſimulabat,expaueſcens ne aliquis eorum coram moreretur. Correpti ergo toxico tempore noctis,uerſi in furiam excruciabantur, donec ſpiritum & animam exalauerunt.Exhilaratus itaque Pompilius cum coniuge,contulit ſe ad tripudia patruos calumnioſe criminando.Aſſerens illos ob facinus in regem & filios eius cogitatum,cœleſti plaga miraculoſe perculſos interijſſe.Accumulaſq; peccata peccatis, inhibet à quoquam cadauera extinctorum ſepelire. Sed Deus uindex iuſtus,grauitate ſupplicij ſcelera compenſans. Pompilium conuiuia celebrantem,mero madentem ſertis coronatum,unguentis delibutum,crapula & luxu reſolutum,ultione condigna punit.

Ex cadaueribus extinctorum copia murum naſcitur.

De cadaueribus ſiquidem patruorum & procerum,multitudo murum ingentis magnitudinis ebuliuit,& in conuiuantem tyrannum,conſortem eius,& filios , rabidis morſibus inſilijt, militum caterua nequicquam abigente,quoniam humano ſuffragio fatigato,mures infatigati perſeuerabant noctu,dieq;. Extruuntur ardentes foci, & in medio eorum locatur Pompilius,coniunx & filij: illic autem,& mures per flammas tranſeuntes parricidam rodere non ceſſabāt. Ad aliud tandē elementum uentum eſt. In nauibus abducitur occiſor patruorum Pompilius cum ſuis in ſtagni altitudinem, mures tamen inceſſanter ſecuti, abductos,& naues rodebant in tantum,ut aqua perforatis rimis ingreſſa ſubmerſionem minaretur. Ideò nautæ timentes ſuffocationem ab aquis, deduxerunt nauem in littus, unde alia caterua murum occurrens,iuncta prioribus acriùs infeſtabat. His uiſis,defenſores,diuinam ultionem cognoſcentes, omnes fugierunt.

Horridus Pompilij conſortiſque & filiorum interitus.

Pompilius autem protectoribus nudatus, recepit ſe in turrim altiorem in Cruſuicza, ubi mures rapido curſu aſcendentes conſumpſerunt, & uorauerunt: duos filios,uxorem, & facinoroſum Pompilium cum ſingulis artubus,ita ut nerui, oſſa aut aliud ueſtigium non relinqueretur. Ecce non eſt poteſtas,nec conſilium contra Dominum,non proſunt ſceptra,nec opes in conſpectu eius,minuta animalia,& imbelles mures Pompiliū miſerabiliter conſumpſerunt, quemadmodum pediculi, uermes minutiores muribus Arnulphum Regem Francorum, & Imperatorem Romanorum, pulpa, carnibus, ac uiſceribus exeſis, medicis nequidquam proficientibus ad internitionem uſq; perduxerunt, ſolis cartilaginibus, & oſſibus relictis,ut in deſcriptione Romanorum Imperatorum,& regum Franciæ legis.

CAPVT XII. LIB. II.

POſt miſerum,& horridum interitum Popiel,indicta conuentione pro noui Regis electione,conuenerunt maiores,ac nobiles regni in Cruſuiczam,factaq; diſ ſenſione, pluribus regnare cupientibus: ſoluerunt conuentionem abſque Regis electione, ortis tandem multis difficultatibus, bellisq; externis,& domeſticis, quotidianis etiam ſimultatibus, & damnis inter regnicolas. Indicta eſt altera conuentio in præfatam Cruſuiczam. Erat ea tempeſtate quidam agricola, & mellarius in ciuitate Cruſuiczieñ.nomine Pyaſt,eò quòd ſtatura erat non alta,ſed robuſta,habuit uxorem Rzepycza nuncupatam,& filium unicum nondum nominatū,homo multæ hoſpitalitatis,peregrinorum, & miſerorum fotor:

Rzepycza.

aduenerunt autem in diebus regis Pompilij,duo hoſpites uultu, & habitu uenerandi, & cùm uoluiſſent ingredi regiam, pulſi ſunt à ianua, & prohibiti ab ingreſſu. Diſcedentes ergo declinauerunt ad tugurium Pyaſt, parentis aduenarum,& peregrinorum,qui ſumma alacritate unà cum uxore excepit eos in domum ſuam, occidens porcum ſaginatum, quem ſeruabat pro tondenda cæſarie,& nominatione filij ſui, prout mos gentilium fuit.

Pyaſt.

Obtulit & uas medonis eadem intentione reſeruati, uidelicet pro tonſura filij eius, dumq; potus medonis ducillaretur(mirabile dictu) augebatur, & in altum effluebat. Conſilio itaq;, ac iuſſu duorum hoſpitum,ut creditur duorum angelorum,in ſpecie humana hoſpitatorum(quamuis alij credant fuiſſe Ioannem, & Paulum martyres Romanos) uaſa quot,& quantacumq; habere potuit à uicinis mutuauit,& ea impleuit,ſed & carnes porci,in tantum auctę creuerunt,ut decem linteres implerent,iubent tandem prælibati hoſpites ſupplicatum ire, inuitareq; Regem Pompilium & militiam eius ad tondendum,& nominandum filium,

Ioannes & Paulus martyres.

& in præſentia eorum, iam dicti bini hoſpites totonderunt filium Pyaſt, nomenq; nouum ei adaptantes, nominauerunt Semouitum.

Semouitus.

Refectio tandem copioſa appoſita eſt opiparè, Deo cuncta augente per miniſterium hoſpitum, ſtatimq; poſt refectionem diſparuerunt ſæpiùs nominati duo hoſpites:donec ſecunda cōuentio Cruſſuiczieñ.collecta,ob diſparitatem uo torum ferè in omnibus uictualibus ex diuturnitate temporis defecit, tunc denuò gratioſi duo aduenæ ad Pyaſt redierunt hoſpitatum,qui humaniter ab eo & ſua conſorte collecti ac honorati, prædixerunt eum poſt triduum in Regem Poloniæ eligendum,uas ergo Medonis paruum ante tugurium perſuaſerunt exponendum, & cunctis confluentibus nobilibus,ac ignobilibus (ſinguli enim caruerunt uictualibus)biberunt de illo uaſe,ne

ſe,nedum ad ſaturitatem,ſed etiam abundantiùs,Deo optimo Medonem uaſis augmentante. Et ideò non deficiente, quemadmodum mulieri in Sarepta lecytus olei non defecit. Altero die conſilio inito cunctis proceribus regni,& populis quaſi quadam religione concorditer in animo inſedit, Pyaſt eligendum in Regem, poſtpoſitis filijs, & nepotibus patruorum per Pompilium necatorum,poſtpoſitis & quibuſuis magnificis regni: proclamatione deinde facta, tota nobilitas unà cum plebe ad oſtium tugurij Pyaſt deſcendens, eum regnum ſuſcipere coëgit. Ille uerò territo, ac repugnante propter inſufficientiam, & rem monſtroſam, Eulogium hoſpitum, dum in memoriam redijt, eum poſt triduum regnaturum conſenſit, & in aulam regiam de tugurio tranſiuit. Hic fuit homo ſimplex,ſed rex iuſtus:unicuiq; quod ſuum erat,ſecundùm merita adminiſtrans, Deo in cunctis eũ proſperante. Hic fuit prima ſtirps Regum uſq; prope ætatem noſtram in Polonia dominantium:terminata in Kazimiro ſecundo,& Ludouigo.Eiuſdem ſtirpis rami ſunt moderni principes Sleſiæ,& filij Conradi Maſouiæ. Quantæ fœlicitatis fuit hoſpitalitas,& iuſticia Pyaſt,propago principum uſq; in noſtram ætatem permanens demonſtrat.Non uidi,inquit Dauid,iuſtum derelictum,nec ſemen eius mendicare panem. Electus eſt rex in ætate uirili,mortuus ſenio confectus, ut ferunt anno ætatis ſuæ centeſimo uigeſimo. In pace regnauit: regiamq; ex Cruſſuicza in Gneznam locum originarium tranſtulit.

Pyaſt eligitur.

Ex Pyaſt principes Sleſiæ.

Pyaſt plenus dierum moritur.

CAPVT XIII. LIB. I.

SEmouitus filius Pyaſt, princeps militiæ ſub patre creatus:poſt mortem uerò eius rex factus: multum uigilantiæ, temperantiæ, militiæ,munificentiæ,& uirtutum heroicarum ante electionem habens. Multò ampliùs rex factus omnibus uirtutibus redimitus floruit. Dilatauit regnum, de finibus eius pannonios adhuc Pompilij tempore occupantes, uictorioſe expellens. Kaſſubitas,& principes iuxta mare Baltheum commorantes, olim de fœmore patruorum Pompilij toxicatorum homagia denegantes aggreſſus, dum in parte expugnauit, morte immatura abſumptus eſt. Cunctis regnicolis tanquam parentem patriæ deflentibus. Reliquit unicum filium, minorennem,nomine Leſchko. Circa hæc tempora ſub imperatore Romanorum Arnulpho,Græcorum uero Imperatore Michaële, aduenerunt Cirullus Doctor,& Apoſtolus omnium Slauorum, & Methudius, lingua Græca,& Slauonica prompti miſſi à præfato Imperatore Michaële Græco, ad poſtulationem principum, Slauorum in Morauiam,& iacientes fundamenta Chriſtianæ fidei, erexerunt Eccleſiam cathedralem in Vielagrad Morauiæ.Euocati tandem Romam, & inquiſiti, quare in lingua Slauica diuina celebrarent,& non in Latina. Reſponderunt eo, quod ſcriptum eſſet:Omnis ſpiritus laudet Dominum.Poſt altercationes ergo Romanus Pontifex permiſit,ut lingua Slauica celebrando laudaretur Deus,perindè atq; Latina,& Græca. Qui mos ad tempora mea circa Cracouiam in Eccleſia ſanctæ Crucis in Clepardia obſeruatus, ſed iam extinctus eſt.

Semouitus in regem.

Semouiti mors.

Cirullus Apoſtolus Slauorũ. Methudius.

CAP. XIIII. LIB. I.

LEsko ætatis nondum debitę,de procerum,& nobilium cõmuni aſſenſu in principem aſſumitur,certis Baronibus procuratoribus, donec adoleſceret illi deputatis. In ætate uerò adulta cœpit imitari paternas uirtutes, probitatem,prudentiam,liberalitatem,& iuſtitiam:militiæ tamen munera non ęquè,ut pater coluit, quinimò bellum contra principes Pomeranorum, & Ciſmarinorum per patrem initiatum intermiſit: mortuus eſt relicto filio perfectæ ætatis Zemomiſl, quod interpretatur terram recogitans,uel de terra cogitans.

CAPVT XV. LIB. I.

LEskoni ſucceſſit Zemomiſlaus in regno, uirtutes paternas, & auitas enixè ſibi uendicans, non armis, ſed toga,& prudentia regno proficiens:uehementer autem angebatur,quòd ſine prole coniugem ſterilem longo tempore habuit,maiori deinde moleſtia affligebatur, quod effuſo unico filio dudum optato, cæcutientem uidebat, & penitùs nihil uidentem,ampliuſq; doluit,quia uxor ſua iterum ſterilis, ut antè, abſque ſpe ulterioris prolis permanſit. Aduenienteanno tonſuræ,utcunque ualuit,Zemomiſlaus conuocat maiores regni Gneznam ad tondendum, & nominandum filium. De uoluntate omnium imponens ei nomen Myeska, quod ſonat confuſionem, ſeu commotionem : quoniam cuncti ſuſpicabantur, metuentes poſt mortem patris oriri commotionem. In diebus uerò patris confuſione ex cæcitate nati,appoſitis denique epulis, conuiuabant, & ecce ſubitò nuncius accurrit, referens ipſi Zemomiſ-

 lao,My-

lao, Myeskam perſpexiſſe, clareque uidere. Obſtupuêre omnes, ſtatimque mater exiliens de triclinio reperit filium, habentem orbes oculorum clariſsimos, & acceptum in ulnas, inter conuiuas detulit, ſingulis gaudentibus, & mirantibus. Super quo genitor eius Zemomislaus ſæpenumerò percontatus, quid nam cæcitas nati, eiusque diuina clementia, illuminatio portenderet, ab ariolis, & phitonibus accepit. In diebus regiminis eius regnum Poloniæ plurimùm illuminatum iri, & clareſcere, quod ille putabat de gloria humana uerificari. Impletum autem eſt de ſpirituali uiſione, & illuminatione eius, & regni per eum, quæ eſt renaſcentia in Chriſto, per fidem, & baptiſmum extunc ſuſcepta, & dono Dei uſque in hanc diem absque hæſitatione, & erroribus tenta atque defenſa. Mortuus eſt autem Zemomislaus plenus dierum, in ætate protaui eius Pyaſt, & more gentilium appoſitus ſuis patribus in caſtro Gneznenſi.

Zemomislai mors.

CAP. XVI. LIB. I.

Oskalt. Dir.

IN Ruſsia principantibus apud Kyowiam Oskald, & Dir: nationes Ruthenorum multiplicare, nouas ſedes ad Septentrionem dilatauerunt, & duces ſuper ſe conſtituerunt ex alienigenis, quoniam ex proprijs propter parilitatem non placuerunt. Primus dux Rurko, qui in Nouogrod: alter Sziniew, qui in Byaleyezoro: tertius Trubor, qui in Sborsk ſedes ſuas poſuerunt. Proceſſu autem temporis, mortuus Sziniew, & Trubor abſque prole, Rurko utriuſque poſſedit ducatum, & ipſe moriens reliquit filium adoleſcentem Iior nomine, is doloſè occidit Oskaldum, & Dir principes Kiouien. nil hoſtilitatis ab eo ſuſpicatos, & poſſedit terras eorum. Inuadit deinde Drewlianos populos Ruthenici generis, & Nyſzkinam ducem eorum, coëgitque eos tributa ſoluere, & non contentus unica contributione eodem anno alteram exigebat, propter quod inſurgentibus Drewlianis, occiſus per eos interijt. Miſerunt depoſt nuncios primos, & ſecundos præfati Drewliani ad Olham uxorem Iior, ut acciperet in matrimonium principem eorum Nyskinam. Ipſa uerò opportunitatem, & aſtuciam concipiens ſimulabat ſe nupturam Nyskine, dummodò ueniret cum ſuis matrimonium celebraturus. Quo procedente cum ſuis, dudum retentos apud ſe nuncios, clàm uarijs affectos tormentis interfecit. In occurſum deinde procedit, & locato ſuo forti exercitu, in anguſtijs, & locis malignis, Drewlianos cum duce aduenientes inſperatè occidit in numero quaſi quinque millia, occiſioni mariti ſui Iior parentando. Inſuper Swantoslaus filius Iior, & Olhæ, ętatem pertingens adultam, Drewlianos graui cæde domuit, & ſub iugum mittens, tributa eis impoſuit, Olhaque matre ſua monente, fidem Chriſti ſuſcipere noluit. Transfretauerat etenim Olha in Conſtantinopolim, & de fide Chriſtiana per Patriarcham edocta, ſpurcitijs gentilitatis abiectis in baptiſmo nomen Helena, pro Olha ſuſcepit, in receſſuque benedixit ei Patriarcha Conſtantinopolitanus, dicens: Benedicta tu inter mulieres Ruthenorum.

Rurko dux Ruſsiæ. Iior. Iior interitus. Olha uxor Iior. Drewliani per Olham uicti. Swantoslaus. Olha fidē Chriſti accepit, Helena nominata

CAPVT XVII. LIB. I.

QVæ in hiſtorijs Polonorum reperiuntur, iam ſub breuitate tacta ſunt: deinceps quæ exteri de Vandalis, & Sarmatis, hoc eſt, de Polonis, & Ruſsitis annotarunt, haud abs re in fine huius primi libri etiam ſub breuitate inducam. Refert Suetonius Tranquillus, & meminit Eutropius, quod Imperator Domicianus de Dacis, Catisque duplicem triumphum egit. De Sarmatis ſolam lauream uſurpauit, multas quidem calamitates ijſdem bellis paſſus eſt. Nam in Sarmatia (quæ nunc Ruſsia dicitur) legio eius cum duce interfecta eſt, & à Dacis (ubi nunc ſunt Valachi) Appius Sabinus conſularis, & Cornelius Fuſcus præfectus prætor cum magnis exercitibus occiſi ſunt. Narrat Iulius Capitolinus Imperatorem Antonium pium Germanos, & Dacos (ubi ſunt Beſſerabes, & Valachi) rebellantes contudiſſe per præſides ac legatos. Alanos uerò (qui fuêre Rutheni circa Tanaim fluuium) bella molientes, ſæpè refrenauit. Idem Iulius Capitolinus refert, & meminit Eutropius Imperatorem Romanum Antonium Ferum, multa millia hominum interfeciſſe. De Marcomannis, Squadis, Vandalis, Sarmatis, & Sueuis, & liberaſſe Pannonias à ſeruitio eorum, Romæ rurſus cum Commodo Antonio filio ſuo, quem iam Cæſarem fecerat de eis triumphaſſe. Hæ ſunt gentes, ut nunc eſt dicere Moraui, Poloni, Rutheni, & qui circa fluuium Sueuum commorati ſunt Slaui, ubi nunc Marchia eſt, & eam occupant Teuthoni. De his Sueuis iuxta Sueuum fluuium extra ſeptimum clima ad mare Germanicum olim habitantibus. Et non de illis, qui nunc Sueui in ſexto climate habitant. Dixit Martinus in ſua Martiniana in ſecunda parte ſub Octauiano, quòd Druſus priuignus Octauiani, trans Albulam fluuium, qui in barbarico ſolo longè ultra Rhenum eſt (labia uulgari Slauonico

Suetonius. Eutropius. Legio Domiciani à Ruſsis interfecta. Antonius Pius. Iulius Capitolinus. Antonius Ferus. Marcomanni. Squadi. Vandali. Sarmatæ. Sueui.

uonico

uonico dictus) fortiſsimas nationes, quibus & natura uires, & conſuetudo experientiam uirium dabat, pariter uno bello, ſed ſuis aſpero ſuperauit, id eſt, Sueuos, & Sicambros, ubi & Druſus occiſus mortuus eſt, & ſepultus in Maguntia: hæc Martinus. Item Eutropius: Sub Imperio Galieni Pannonia à Sarmatis, Squadiſq; populata eſt. Item Flauius Vopiſcus ſcribit: Erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis præſidiarijs, ſolus Imperator Aurelianus attriuit. Refert Theoclius Cæſareorum temporum ſcriptor, Aurelianum manu ſua bello Sarmatico, una die quadraginta, & octo interfeciſſe: plurimis autem & diuerſis diebus ultra nongentos, quinquaginta. Et Flauius Vopiſcus, qui prius in deſcriptione triumphi Aureliani dicit, præter captiuos gentium barbararum, Gothi, Alani, Roxolani, Sarmathæ, Franci, Sueui, Vandali, Germani religati manibus captiui præceſſerunt. Idem Vopiſcus de Probo in Illyrico Sarmatas, cæteraſque gentes ita confudit, ut propè ſine bello cuncta reciperet, quæ illi diripuerant. Idem de Proculo: Centum ex Sarmathia uirgines cœpi, ex his decem una nocte iniui: omnes tamen, quod in me erat, mulieres intra 15. dies reddidi. Gloriatur (ut uides) Proculus rem ineptam, & ſatis libidinoſam, atque inter fortes ſe credit haberi, ſi criminum denſitate caleſcat. Item Vopiſcus de Imperatore Caro: & idem inducit Eutropius Sarmatas adeò morte Probi feroces, ut inuaſuros ſe non ſolùm Illyricum, ſed Thraciam, Italiam quoque minarentur, ita ſe inter bella pariendi contulit, ut paucißimis diebus Pannonias ſecuritate donauerit, occiſis Sarmatarum ſedecim millibus, captis diuerſi ſexus uiginti millibus. Eutropius uaria deinceps ſimul, & uiritim Diocletianus, & Galerius Maximianus bella geſſerunt Carpis, & Baſternis ſubactis (& ſunt populi Ruſsiæ ſub montibus Sarmaticis) Sarmatis uictis (& ſunt Rutheni in communi) quarum nationum ingentes captiuorum copias in Romanis finibus locauerunt. Paulus Diaconus de geſtis Romanorum. Valentinianus anno Imperij ſui undecimo, cùm Sarmatæ ſeſe per Pannonias diffudiſſent, eoſquè uaſtarent, bellum in eos parans, dum apud Brigionem oppidum Squadorum legationi reſponderet, anno eius quinto, & quinquageſimo ſubita effuſione ſanguinis, quæ Græcè apoplexis uocatur, uoce amiſſa, ſenſu integer, expirauit.

Pānonia à Sarmatis populata. Aurelianus. Flauius Vopiſcus. Proculi de uitio gloria credita. Caro Imperator. Diocletianus. Galerius. Carpi. Baſterni. Paulus Diaconus. Valentinianus

CAPVT XVIII. LIB. I.

VAndali à Sigiberto in Chronica, à Vincentio in ſpeculo hiſtoriali, & pleriſque alijs ſcriptoribus ex Scythia perhibentur oriundi. Inconcinnè quidem, quoniam regionum Septentrionalium diſtinctam non habentes cognitionem, prout & antiquiſsimi hiſtorici, omnem oram Septentrionalem Scythiam dixerunt. Iſidorus uerò, & poſteri magis propriè Vandalos à Vandalo flumine dixit, quem (ut antè retuli) nunc Viſlam dicimus, quia circa eum habitabant. Hi ergo à Gothis pulſi (ut referunt præfati Sigibertus in ſua Chronica, & Vincentius in ſpeculo hiſtoriali, uolumine tertio, libro decimo ſeptimo, capite octauo) alienas terras inuadere cœperunt, qui ſuas retinere non potuerunt. Hos circa Danubium commorantes, rurſum poſt multum temporis Giberith Gothorum rex bello uictos inde exturbauit, & hoc coëgit, ut Romano Imperio ſe ſubijcientes, à Conſtantino Magno locum habitandi ſibi dari poſtularent, & Pannonias ab eo ſibi delegatas, per 40. annos pacificè inhabitarunt. Anno uerò 13. Arcadij, & Honorij (qui imperare cœperunt anno Domini treceteſimo, nonageſimo octauo) inſtinctu Stiliconis euocati, meditantis rebellionem contra Rempub. infuderunt ſe per Gallias, iunctis ſecum Alanis, eaſquè aliquandiu miſerrimè dilacerauerunt, & inde eos expellebant Gothi non quidem proſpicientes Galliarum quieti, ſed uacuæ facientes patriam ſuæ rapacitati, Vandali Hiſpanias aggreſsi, nunc Hiſpanias, nunc Gallias, multo tempore depopulati ſunt. Honorius autem deliberato conſilio Hiſpanias, & Gallias, quas ſibi à Vandalis præreptas dolebat, Gothis donauit. Cùm ergo Gothi Vandalos effugare maturarent, grata eis fœlicitate occurrente, per Bonifacium ducem Romanum, ad occupandum Lybiam, & Aphricam euocati tranſiuerunt, ubi regnum ſuum multo tempore confirmarunt. Primo igitur anno Gratiani, puta anno Domini 381. & deinceps: Super Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigiſilus annis triginta. Poſt hunc filius eius Gundericus in Hiſpanijs annis 16. Hic capta Hiſpali, quæ nunc Sibilia dicitur, cùm manus in Eccleſiam ipſius ciuitatis extendiſſet, à dæmone correptus, interijt. Cui Genſericus frater ſucceſsit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hiſpanijs ad Aphricam tranſiens, cuncta penè Aphricam ferro, flamma, rapinis crudeliſsimè deuaſtauit. Fidem Catholicam impietate Arriana infectus, ſubuertit, Epiſcopos exulauit. Sub hoc turbine, teſte eodem Paulo Diacono, & Poſsidonio, Beatus Auguſtinus Epiſcopus Hipponenſis, ne ſuæ ciuitatis ruinam cerneret, expletis annis uitæ ſuæ ſeptuaginta ſex migrauit ad Chriſtum. Deinde Genſericus Carthaginem inuadit,

Sigibertus. Vincentius. Iſidorus. Scythæ à Gothis pulſi. Giberith Gothorum rex. Conſtantinus Archadius. Honorius. Vandali Gallias, & Hiſpanias depopulati. Gothis donata. Gratianus. Modigiſilus. Gundericus. Sibilia Auicennæ patria. Genſericus. Diuus Auguſtinus moritur.

uadit atque capit. Cum ualidiſsimo exercitu ex Africa aduectus, Romam ſpoliat. Multa millia captiuorum cum regina Eudoxia, & duabus filiabus in Carthaginem duxit, quam Nanſamundo filio ſuo in matrimonium copulauit, Campaniam, & Apuliam flammis conſumpſit, Capuam, & Nolam pari ruina ſtrauit. Inter has procellas, uir pijſſimus Paulinus Nolanæ urbis Epiſcopus, pro cuiuſdam uiduæ filio, ſeſe in ſeruitutem tradidit: regnauit Genſericus annis 48. eoque mortuo ſucceſsit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius, quam 334. Catholicis Epiſcopis, & Eccleſijs eorum clauſis, plebem uarijs ſupplicijs affecit: & quidem innumeris, manus, & linguas abſcidit. Illis tamen expeditiſsimè loquentibus, ut refert Gregorius in tertio libro Dialogorum, & Paulus Diaconus in geſtis Romanorum, tandem iudicio Dei percuſſus, ſcatens uermibus, miſerabiliter expirauit. Poſt hunc, Guntamundus nouem annis regnauit: poſt quem Traſamundus, qui ducentos uiginti Epiſcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno Domini quingenteſimo, uigeſimo regnauit Hildericus filius eius, ex Eudoxia filia Valentiniani Imperatoris à Genſerico captiuata. Hunc pater Traſamundus ad mortem ueniens, ſacramenti nodis aſtrinxit, ne unquam in regno ſuo Catholicis conſuleret. Qui mox patre mortuo, antequam regnum ſuſciperet, omnes catholicos ab exilijs reuocari, & Epiſcopis Eccleſias iuſsit reformari, regnauit annis octo. Hunc Gilimer perimens, annis quinque poſt eum regnauit, qui tantæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandem Belliſarius patricius à Iuſtiniano Imperatore miſſus eſt in Aphricam: is magnas copias Vandalorum fudit, regemque eorum Gilimerum uiuum capiens, Iuſtiniano Conſtantinopolim miſit. Sic Vandalorum regnum in Africa deſtructum eſt, inquit Iuſtinianus Imperator, in ea famoſa lege, quam edidit C. de officijs præfecti præto. Aphricæ, quòd Vandali ex Eccleſijs fecerunt ſtabula: & teſtatur ſe uidiſſe uenerabiles uiros, qui linguis radicitùs exciſis, prodigioſè loquebantur, quapropter eiecit eos omnipotens Deus à facie ſua, & de terra, quam acquiſierant, eraſit memoriam eorum.

Nanſamundus. Paulinus epiſcopus. Honoricus. Guntamundus. Traſimundus. Hildericus. Gilimer. Belliſarius. Iuſtinianus.

CAP. XIX. LIB. I.

PRæterea Vincentius in ſpeculo hiſtoriali, libro uigeſimo quarto, capite 172. meminit, quod Carolus Magnus anno octauo ſui imperij: Coloniæ ſuper Rhenum, pontes duos extruxit, & muniuit, & Slauiam ingreſſus eam ſubegit. Idem libro uigeſimo ſexto, capite primo refert, quòd Henricus ſecundus, qui imperare cœpit, anno Domini milleſimo tertio, potentiores regni uiros, bella ſibi concitare uolentes celeriter deuicit. Et Reges gentilium in interiori Germania commorantes, qui dicuntur Vindi, tributarios ſibi fecit: Vindos autem Slauos Almanni uocant: eodem libro, capite quarto decimo, anno Imperij ſui quinto. Conradus Imperator ſecundus, qui regnare cœpit, anno Domini milleſimo, uigeſimo quinto, rebellantibus Slauis ad eos debellandos proficiſcitur: & eodem anno ſimiliter contra Hungaros rebellantes pugnauit. Eiuſdem libri capite decimo octauo, inquit Helimandus. Hic Henricus Imperator tertius, Vindelicos ſubegit populos, Sueuis conterminos, qui Vindelici, ut ait Gwilerinus uſque hodie Fortunam adorant, &c. Hos populos Henricus tributarios fecit, ita ut omnibus ſolennitatibus, quibus coronabatur, quatuor Reges eorum lebetem, quo carnes condiebantur, in humeris ſuis duobus uectibus per annulos quatuor inductis ad coquinam uectitarent. Hæc ibi. Ecce duo habes: Primum, quòd Henricus tertius Vindelicos, id eſt, Slauos ad mare Germanicum commorantes ſubegit. Alterum, quod tales Vindelici contermini fuerunt Sueuis iuxta flumen Sueuum cohabitantibus. Pro his culpa Slauorum Teuthonici, & Saxones à diebus prædictorum Imperatorum terras eorum incolunt, & hæreditant. Blondus autem libro primo Decadis primæ de Vandalis, Burgundionibus, & Sueuis ſic refert: Habent omnes iſtæ gentes uetuſtam originem ex Germania, ſuntque priſcorum Plinij Veronenſis, Suetonij Tranquilli, & Cornelij Taciti literis celebratę. Plinius namque Germaniam ex eorum partem Burgundiones unam eſſe dicit ex quinque interioris Germanię partibus, & paulò pòſt, Sueuos illis proximos ponit. Alani autem etſi origine ſunt Scythæ, in ipſi Vandalorum regionibus habitabant. Sed Sueuos Octauius Auguſtus, teſte Suetonio, ex Germania in citeriores Rheni ripas tranſtulit. Eiuſdemque Auguſti temporibus, pars Vandalorum, quibus Burgundionibus poſtea fuit nomen, ad octoginta armatorum millia, ulteriores Rheni ripas inſederant, quos Druſus, & Tyberius Cæſares, ſicut Cornelius refert, poſt ſubactam interiorem Germaniam in ſedes proprias repulerunt, & extra urbes, munitaque loca diſsiparunt. A' quibus habitandi uicatim modis, quos patrio gentis uocabulo, Burgos appellabant: eos Burgundiones fuiſſe appellatos, aſſerit Oroſius. Deinde Blondus in locum Vandalorum, & Burgundionum per Stiliconem euocatorum Slauos à

Carolus Magnus Slauos uicit. Henricus Secundus Vuindos uicit. Conradus Secundus Slauis, & Hungaris bellum intulit. Henricus tertius Vindelicos ſubegit. Vindelici pro Slauis. Blondus.

Boſphoro Cimerico in Tanaim fluuium habitantium, ſe contuliſſe, & tranſmeaſſe aſſe-
rit: & partim Polonos, partimqúe Bohemos nominatos fuiſſe. Quod quia à Polono-
rum, & Bohemorum hiſtoria ab initio huius operis poſita, in toto diſcrepat, reijciendum,
& ſalua reuerentia tanti hiſtorici pro non uero habendum eſt.

CHRONICORVM REG. POLON. LIB. II.

CAPVT I. LIB. II.

POST mortem Zemomiſlai, aſſumptus eſt in Monarcham Po
loniæ Mieſko unicus filius eius: primûm quidem uigilans, &
Reipub. intendens, ſed ætatem maturiorem nactus, ocioſus, &
pellicibus alligatus. Tenuit etenim ſeptem pellices uxores
eas uocans. Ex nulla autem prolem ſuſcipiens orbitatis ſuæ in-
commoda ſæpè accuſabat. Quod agnoſcentes uiri Catholici,
qui in curia eius uerſabantur, iuſtè, & ſanctè conſuluerunt, ut
ſpretis, & abiectis ſpurcitijs gentilium, unum uerum Deum, &
eum, quem miſit, Ieſum Chriſtum coleret: à quo & prolis ſola-
tia, & quæcunque poſceret, impetraret, qui, cùm aurem in au-
diendo accommodaret. Viri religioſi, & ſpirituales, tunc in regno Poloniæ æremiticè
uiuentes, ſacra dogmata cognitionis fidei Chriſtianæ ei inſtillarunt: uniusqûe legitimæ
coniugis matrimonium perſuaſerunt, intantumqꝫ eis acquieſcebat, ut propè cathecumi-
nus fieret. Mittit deinde conſilio eorum in Bohemiam ad procandum ducalem uirginem
Dambrowkā, filiam Boleſlai ducis Bohemiæ, interfectoris ſancti Venceſlai germani ſui. *Vratiſlaus.*
Vratiſlaus ſiquidem princeps Bohemię genuit ex Drahomicia uno partu geminos, Ven *Venceſlaus.*
ceſlaū & Boleſlaum. Venceſlaū educauit Ludomilla auia ipſius, & optimis morib Chri- *Boleſlaus.*
ſtianis imbuit. Boleſlaum mater eius Drahomicia fouit, & deteſtabilē moribus, quemad-
modum ipſa fuit, effecit. Mortuo itaqꝫ Vratiſlao, electus ſucceſsit ei Venzeſlaus filius e-
ius uir pijſsimus in ducatu Bohemiæ. Ordinatione autem Drahomiciæ iniquæ mulie- *Ludomillæ in-*
ris, ſuffocata eſt Ludomilla, cuius conſilijs ſanctus Venceſlaus multùm inhæſerat, & in *teritus.*
numerum ſanctorum eſt relata. Boleſlaus autem inuidia ducente, germanum ſuum bea-
tum Venceſlaum poſt epulas ad orationem euntem, in limine templi obtruncat, & ſu-
per Bohemos, prout concupiuit, dominatus eſt. Venceſlaus uerò Decalogo ſanctorum *Venceſlaus à*
martyrum aſſcriptus. Huius ergo Boleſlai principis Bohemorum, germani ſancti Ven- *fratre necatus*
ceſlai natam, Myeſko monarcha Polonorum in uxorem popoſcit. Nec abnuit præfatus
Boleſlaus dandam, dummodò ritu gentili abrogato, undis ſacri baptiſmatis ablutus
Myeſko innouaretur. Conſenſu autem, & concluſione utrinque facta, adducta eſt in
Gneznam uirgo Dambrowka in regiam Myeſkonis cum ampla dote. Anno ergo Chri-
ſti Domini noningenteſimo, ſexageſimo quinto, uno & eodem die, Myeſko princeps
Polonorum cum maioribus ſui regni, in præſentia Dambrowka, & Bohemorum ſacrum
baptiſma propitiatione diuina Gneznæ ſuſcepit, pro Mieſka nomen Myeczſlai acci- *Poloni fidem*
piens, & aliud ſacramentum matrimonij, cum uirgine Dambrowka ex Bohemia adue- *Chriſti ſuſcepē*
cta contraxit: conuiuia, munificentiam, & ſpectacula pluribus diebus elargiendo, & cun *runt.*
ctis regnicolis baptiſari pręcipiendo. Et quia multi reſtabant ſacro fonte baptiſandi: ideò *Dambrowka*
per Edictum ſtrictè demandauit, ut omnes in ciuitatibus, & uillagijs nobiles atque igno *regina.*
biles, ſeptima die Marcij adueniente: idolis confractis, & in lacubus aut aquis ſubmer-
ſis, ſimul & lapidibus ab utriuſqꝫ ſexus hominibus obrutis, ſub confiſcatione bonorum,
& exterminatione baptiſarentur. Qua die ſuperueniente, ut erat aſtutum, cuncti iuſſa
exoluentes: renaſcebantur in Chriſto, & baptizabantur: ſeruaturqꝫ ille mos uſque in ho-
diernam diem in maiori Polonia. Nam pueri in Dominica Lætare, facto idolo, ſeu ima- *Mos in maiori*
gine alicubi in ligno longo portant, alibi in uehiculo ducunt, & in aquam proijcientes *Polonia.*
demergunt, ſinguli properè domum repedantes. Ad dilatandum autem, & augendum
Orthodoxæ fidei rudimenta, inclytus Princeps, & Monarcha Myeczſlaus erexit no- *Myeczſlaus*
uem Eccleſias cathedrales in ſuo dominio. Duas metropoles, Gneznæ, & Cracouiæ: *Monarcha.*
cæteras ſuffraganeas Eccleſias inciſo lapide extruxit, ferro, & plumbo iunxit, & ſuf-
ficienter dotauit, prout temporis conditio permittebat. Primam Metropolim in
Gnezna, tanquam in loco, protunc celebriori in titulum, & honorem beatiſsimæ Ma-
riæ. Alteram in Cracouia, ad inſtantiſsimas preces ſuæ coniugis Dambrowka, in ti- *Gnezna metro*
tulum ſancti Venceſlai martyris, quoniam eius neptis erat Dambrowka, fundauit Epi- *polis prima.*
ſcopales Eccleſias ſeptem his ſubiectas: talibus titulis ornatas conſecrari diſpoſuit Cruſ- *Cracouia 2.*

Epiſcopatus Vladislauien.
Vratislauien.

uicienſem, quæ propter ſolitudinem loci in Vladislauiam ſucceſſu temporis eſt translata, in honorem ſanctiſsimæ Dei genitricis Mariæ. Smogorzouieñ. quæ translata primùm fuit in Ryczynam oppidum diſtrictus Bregenſis, ex poſt propter uberiorem ſitum in Vratislauiam: in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ poſt intemeratam Dei genitricem inter ſanctos, maiorem Poſnanienſem præcipuis Apoſtolis Petro, & Paulo: Plocenſem ſancto Sigiſmundo Regi, & martyri: Culmenſem ſanctæ Cruci Camienenſem iterum ſancto Ioanni Baptiſtæ: Lubucenſem ſancto Iohanni Euangeliſtæ in titulos erexit, & eorum præfatas baſilicas dedicari iuſsit. Primus autem Archiepiſcopus Gnezneñ. ordinatus eſt Villibalmus: Cracouienſis primus Archiepiſcopus Prohorius: Poſnanienſis Epiſcopus primus Iordanus, Vratislauieñ. primus Gothfridus, Cruſuicieñ. ſeu Vuladislauieñ. Epiſcopus primus Lucidus: Plocenſis primus Angelotus: Culmenſis primus Octauianus: Camienenſis primus Iulinus: Lubucenſis primus Iacinctus.

Poſnanien.
Plocenſis.
Culmenſis.
Camienenſis.
Lubucenſis.

Aegidius Cardinalis miſſus in Poloniam.

Aegidius Cardinalis Epiſcopus Tuſculanus, à ſummo Pontifice Ioanne XIII. miſſus, præfatos Epiſcopatus confirmauit, & ſingulis, diocœſim, & terminos diſtinxit, & poſuit. Erexit idem inclytus princeps, & primus fidei plantator, plures dignitates, Prælaturas, Canonicatus, Eccleſias collegiatas, Parrochiales, & Conuentuales omnibus pro dote, decimas frugum aſsignando, Prædia, redditus, Clenodia, & uaſa ex auro, & argento. Dambrowka etiam de ſorte ſua uniuerſis Eccleſijs prouidit, uarijs apparatibus, ornamentis, & calicibus. Sed & Barones, uniuerſaq́ue nobilitas Polonorum, æmulando principem ſuum, & eius conſortem, Prædijs, uillis, & dotationibus, Eccleſias feruentiùs dotabat, clerumq́ue uenerabatur: & quotiens ſacrum in Eccleſijs legeretur Euangelium.

Poloni gladijs extenſis Euangelium tueri parati.

Dum ſacerdos diceret: Sequentia ſancti Euangelij ſecundùm Matthæum, &c. De uagina quilibet Baro extrahebat gladium uſque ad medietatem, oſtendendo ſe paratum Euangelium tueri, & pro eo mori. Sacerdote autem proſequente lectionem Euangelij, mittebant gladios in uaginas, ſed hic mos per incuriam abolitus eſt Myeczlao Dambrowka uxor eius: anno Domini 976. peperit filium, cui precatibus matris nomen impoſitum eſt Boleslaus, quod ſonat magnus, & famoſus.

Boleslaus genitus.

Hic eſt ille Boleslaus Chabri, de quo infrà dicetur. Ipſa uerò Dambrowka poſt decennium abſumpta eſt rebus humanis, de anno Domini 977. in Gnezna tumulata: lugentibus eam Mieczlao marito, Boleslao filio, & omnibus uiris Eccleſiaſticis: non ſecùs, quàm piam matrē. Hæc coniugata, caput non uelabat, ſed inſtar uirginū ſerto ornata, inceſsit.

Dambrowka moritur.

Poſt dies luctus materni, iuſſu Mieczlai Boleslaus filius, anno Dñi 984. accepit Iudith filiā Ieſſe ducis Hungarorū in coniugem, & nuptias in Gnezna ſub multitudine prælatorum, & Baronū celebrauit. Quæ Iudith anno ſexto, uirilis ſexus puerū, effudit, & ei nomē auitum impoſitū eſt, Mieczlaus, quod ſignificat habiturus laudem.

Myeczlaus naſcitur.

Interim Mieczlaus Polonorum princeps ſedula admonitione ſuorū conſiliariorum, ad Benedictum ſeptimum Pontificem maximum mittit Lampertum Archiepiſcopum Cracouienſ. & cæteros nuncios coronam ſibi, & regionibus Polonorum dari petendo. Cuius petitioni Papa Benedictus ſeptimus reſpondit: Nondum dignos fore Polonos, ut eis corona hactenus deberet conferri. In proximo uerò Deus placatus, coronam dabit eis, exaltabitq́ue illam: ſic locutus Stephano duci Hungarorum, qui & ipſe pro corona miſerat. Per Aſtericum nuncium eius tradidit coronam, Polonis uerò denegauit.

Polonis corona negata.

Expugnauit ſub Mieczlao dux Ruſsiæ Vuladimirus caſtra Przemisl, & Cyrwen, & Radimiczis in regione Ruſsiæ parentibus, Polonorum ditioni tributa impoſuit. Mortuus eſt præfatus Mieczlaus primus fidei plantator Chriſtianæ, anno Domini 999. ſacramentis Eccleſiæ ritè perceptis: & in medio Eccleſiæ Cathedralis Poſnanienſ. ſepultus.

Myeczſlai mors.

CAPVT II. LIB. II.

DIcto initio renaſcendi in Chriſto per baptiſmum Polonorum: dicenda ſunt execranda idola eorum, adorata priuſquam ad ueræ fidei cognitionem, uerią́ue Dei culturam peruenerunt. Fuerunt autem (ut eſt in Chronographis uidere) dij, quos more gentilitatis coluerunt, iſti: Iupiter, Mars, Pluto, Venus, Diana, Ceres, Iouem uulgari ſermone nuncupabant: hunc dixerunt Omnipotentem, omnia dantem, omniaq́ue facientem: quoniam Iouis omnia plena ſunt. Martem appellarunt Ledam, ducem bellorum, & largitorem uictoriarum. Plutonem uocauerunt Nya, meliores ſedes inferni poſt mortem ab eo poſtulantes. Venerem dixerunt Dzidzililya: ab hac impetrabant fœcunditatem, uoluptates, & prolis copiam. Dianam nuncupabant Dzeuiana, continentiam, uenationes, & fœlices aucupationes ab ea precantes. Cererem uocarunt Marzana, fertilitatem agrorum, & arborum ab ea petentes. Et quia ad inſtar Græcorum (quibus non multùm diſtant) multa ſatagebant facere, deos Græ-

Poloni ueteres colebant, deos Iouem.
Martem.
Plutonem.
Venerem.
Dianam.
Cererem.

corum

eorum coluerunt: ut ego à maioribus meis accepi. Adorabant Pogoda, quod ſonat tem- *Temperiem.*
peries: adorabant ſpiraculũ, ſiue flatum tenuis auræ, per ſpicas frugum, & folia arborum *Aërem.*
ſibilantem, atq; cum ſibilo tranſientem. Vocantes numen eius Pogwiſd: adorabant Le- *Ledam.*
dam matrem Caſtoris, & Pollucis, geminosq́ue ab uno ouo natos, Caſtorem, & Pollu- *Caſtorem.*
cem, quod auditur in hodiernam diem, à cantantibus uetuſtiſsima carmina: Lada, Lada, *Pollucem.*
Ileli, Ileli, Poleli cum plauſu, & crepitu manuum: Ladam (ut auſim ex uiuæ uocis Oracu-
lo dicere) Ledam uocantes, non Martem, Caſtorem Leli, Pollucem Poleli. Omnia iam
præfata idola, omnia auguria, incantatores, & phitones abſtulit inclytus Princeps Mi-
eczslaus, & de regno relegauit, ſub interminatione uitæ mandans, ne quiſquam, præter
uerum, & unicum Deum, in perſonis trinum peramplius glorificaret. Ego in pueritia
mea uidi tria idola de prædictis in parte confracta, circa ambitum monaſterij ſanctæ Tri
nitatis iacentia Cracouiæ, iam dudum ſublata.

CAPVT III. LIB. II.

SVuantoslaus dux Ruſsiæ, mouens bella Kozaris gentibus Ruthenici generis, *Swantoslaus.*
obtinuit caſtrum eorum, Byalauieſza, & ipſos tributarios effecit. Deinde intu-
lit bellum Bolgaris, & expugnatis octuaginta caſtris eorum, coëgit eos tributa
pendere. Ipſo autem in Bulgaria demorante, Pyeczinigi obſederunt Kyow, ubi
fuit mater, & tres filij ipſius Iaropolkus, Olha, & Vulodimirus. Soluentibus autem Py-
eczinigis obſidionem Kiouieñ. (territi enim, & decepti fuerunt per quoſdam Ruthenos,
quòd Swantoslaus appropinquaret cum ualido exercitu) Olha mater Suantoslai defun-
cta eſt. Non contentus autem iam dictus Suantoslaus dux Ruſsię expugnatione Bulga-
rorum, poſt duos annos, ſcilicet anno Domini 972. Græciam ingreditur, & onuſtus ſpo- *Swantoslaus*
lijs redibat, occurentibusq; ei Pyeczinigis. In loco iniquo, pugnæ inepto cũ eis conflixit, *Græciam ſpo-*
& uictus captus eſt: Duxq; Pyeczinigorum Kura nominatus, caput ipſius amputando, *liat.*
fecit ex teſta poculum, ornansq; ipſum auro, ſolitus fuit ex eò more cyphi bibere, ad inno
uandum ſuum triumphum. Eo autem uiro iam dicto abſumpto, filij, tempore quo ui- *Swantoslaus*
xit Swantoslaus diuiſi, noluerunt contentari in paterna diuiſione, & prouincijs aſsigna- *interfectus.*
tis, quamuis latiſsimę fuerunt. Iaropolkus enim maior natu, munere, & aſsignatione pa- *Iaropolkus.*
tris habens Kyouiam. Inuaſit caſtrum Varaſz, in quo germanum ſuum Olham interfe- *Olha.*
cit, & prouinciam ipſi per patrem deſignatam, Drewlianorum occupauit. Vulodimirus *Vulodimirus.*
natu minor, ex diuiſione paterna, Nouogrod pro ſorte habens, uidens tyrannidem Iaro- *Iaropolkus in*
polkonis, ne ad ipſum quandoq; perueniret, circumuallauit caſtrum Kyouieñ. in quo e- *terfectus.*
rat Iaropolkus: uenientemq́ue ad ſe Iaropolkum ſub conditione pacis: ad ſuggeſtionem *Fanum & ſi-*
ſui Palatini, & Conſiliarij nomine Blud interfecit, & tres ducatus fraternos poſſedit. Pro *mulachrũ ful-*
cæde autem fraterna gratificando: plurima fana, & ſimulachra in montibus Kyow loca- *minis.*
uit. Præcipuè tamen ſimulachrum fulminis, quod maximè ueneratus eſt, & ei eminen- *Vlodimirus*
tiſsimum ſimulachrum extruxit. Corpus ex ligno formando, caput ex argento, & au- *Polonis bellũ*
res ex auro. Conuertit tandem Vulodimirus animum ad bella, & intulit bellum Mycz- *intulit.*
lao duci Polonorum, expugnauitq́ue ſub eo caſtrum Przemisl, & caſtrum Cirwen, adie- *Vlodimirus*
citq; ditioni ſuæ diſtrictum Radimiceñ. Conuerſus iterum in Græciam conquiſiuit in- *Græciam tur-*
ſigne caſtrum Græcorum Korſchim, & ex eo totam oram illi uicinam ſibi ſubiecit. Sol- *bauit.*
licitatus deinde præfatus Vulodimirus à Machometiſtis, ut ritum eorum aſſumeret, il-
licò ſpreuit, quoniam fœdus, & turpis uidebatur. Poſtea à Latinis ſollicitatus, non ac-
quieuit, quoniam cerimoniæ Latinorum parùm religiosè, & templa parùm ornata, ui-
debantur. Tertiò à Iudæis requiſitus, ut eorum legem complecteretur, noluit: grauis e-
nim lex Iudæorum uidebatur. Græca religio plurimùm commendata per nuncios ex
Conſtantinopoli redeuntes (nuncios ſiquidem ad omnes nationes rituum prædicto-
rum miſerat ſpeculatum, & exploratum iri) plurimùm placuit. Ideò miſit nuncios ad
Baſilium, & Conſtantinum Græcorum imperatores, optans ſororem eorum Annam
in coniugium, offerens (ſi tali coniugio potiretur) de caſtro Korſchim, & regione ſub-
iecta, extemplò exceſſurum. Græci uerò Imperatores reſponderunt. Non licere prin-
cipi gentili, & idolatræ germanam eorum ſociare. Si uerò errore gentili deſerto, fidem
Chriſtianam profiteretur: non abnuituros petitionem eius. Vulodimirus autem ob-
tulit ſeſe fidem Chriſtianam prono animo ſuſcepturum, uenirent duntaxat perſonali-
ter, ſororem adducerent, & ipſum baptiſarent. Itaque ueniunt Imperatores Baſilius,
& Conſtantinus, cum ſorore Anna, iam perſuaſa, & conſentiente (prius enim conſen-
tire recuſabat) in Korſchim: & Vulodimirum mox cæcitas inuaſit: cœpitq́ue fluctua-
re, an deberet baptiſari. Anna uerò coniunx ipſius futura, perſuaſit ei, quòd baptiſma-
te ſuſcepto cæcitas deperiret. Anno ergo Domini 990. baptiſatus Vulodimirus ab

Epiſcopo

Vlodimirus Græco ritu baptiſatus. Epiſcopo Korſchimeñ. illuminatus eſt, & celebrauit nuptias. Reſtitutoq; caſtro Korſchim imperatoribus, lætus cum noua ſponſa in Rusſiam peruenit, idola, & templa eorum confregit: ſimulachrum fulminis, quod præcipuè uenerabatur, ad caudam equi alligatum trahi, & in fluuium Dniepr mergi iuſsit. Promulgauit deinde edictum, ut omnes populi ſibi ſubiecti, relictis idolis baptiſarentur. Quod & factum eſt: cateruatim nanq; Ruthenis in Kyouu confluentibus baptiſabantur in flumine Dniepr, qui & Boriſtenes dicitur, per Epiſcopum Korſchimieñ. baptiſati ſunt, & filij Vulodimiri duodecim, quos ex pluribus uxoribus, & concubinis ſuſceperat, Viſeslaus, Iſeslaus, Suatopolkus, Iaroslaus, Vuſeuoldus, Suantoslaus, Mſcislaus, Borzich, Hleb, Stanislaus, Poſwyſd, & Sudislaus. Applicuit inſuper pueros, literis Græcis, artifices ex Græcia conductos locauit, & ſalariauit: Eccleſias ex petra atq; lateribus etiam extruxit. *Rußia Græcā fidem ſuſcipit.*

CAPVT IIII. LIB. II.

ANno Christi Domini 999. Boleslaus Chrabri, unicus filius Myeczlai ſuffectus eſt in Monarcham, & dominum Polonorum. Moxq; ſollicitando curabat recuperare, & reducere in Poloniam, corpus ſancti Adalberti nouiter in Pruſsia occiſi, transtulitq;, & reduxit in Gneznam, quemadmodū paulò inferiùs dicam: Ottone autē Tertio Romanorum Imperatore uotū emittente, limina ſancti Adalberti uiſitare, ſano facto in Poloniam progredienti. Occurrit ei in metis Boleslaus princeps Poloniæ, cū caterua ſuorum militū, & cōducebat cū maxima pompa ac ueneratione: Et omnium neceſſariorum in uictu & ſuppellectili, tam quo ad Imperatorem, quam curiæ ipſius, ſumptuoſa prouiſione. A Poſnania uerò in Gneznam, ſeptē miliaria (quoniā ex uoto tot miliaria pedes iturus erat Otto) ſtrauit diuerſis pannis uariorum colorū, & una cum Imperatore pedes, uſq; in Gneznā inceſsit. Vbi maxima multitudo, ex præcepto & ordinatione Boleslai confluxerat, Prælatorum, Baronum, mulierum ac uirginum nobilium: Auro, margaritis, & unionibus onuſtarum. Ad excipiendum Imperatorem. In Eccleſiam autem maiorem Otto ingrediens, proſternens ſe orauit. Ad ſepulchrum beati Martyris Adalberti, & poſt orationem & oblationem, in palatium principis exceptus introiuit. Honoratus aliquot diebus, non ſolum ſuperba menſa & uictualibus, ſed muneratus uarijs & precioſis muneribus, ſingulis namq; diebus, alij & alij ordines militum, & miniſtrorum ferebāt dona Imperatori Ottoni. Vaſa aurea & argentea, gemmas uarias & monilia: Equos & ueſtes, auro, oſtroq; intextas, purpuras, pelleſq; magni precij. Sic & cunctis optimatibus, principibus & Aulicis Imperatoris condigna munera, ſumptuoſè largitus eſt. Quæ omnia Imperator metiendo conſiderabat, aduocatiſq; principibus & ſuis conſiliarijs, uehementer admiratus, induſtriam, prudentiam, liberalitatem, faſtiuitatem, promptam executionem & obedientiam ſubiectorum, tot munera, tot obſequia. Percontatus eſt, quo genere remunerandi, tantus princeps dignus nomine regio eſſet premiandus, & an corona inſigniendus. De cæteroq; rex uocandus auctoritate Imperiali ueniret. Cunctis autē propoſitum Imperatoris extollentibus, conſulebant coronandum. Itaq; ſequēti die, accepto Boleslao, proceſsit cum eo imperator in Eccleſiam: conuocatiſq; Gaudentio Gneznēn. cæteriſq; Pontificibus, iuſsit eum in Regem Poloniæ inungi, & deductum ſupra ſedem Maieſtatis, corona ſua, tempora Boleslai ornauit, & coronauit: à ſua, ſuorumq; ſucceſſorum, Romanorū Imperatorum obedientia, eum & poſteros eius Reges Poloniæ perpetuò abſoluit, omnibus acclamantibus, gaudentibus, & laudantibus. Intellectumq; eſt, & completum, quod Benedictus Papa ſeptimus, ad Lampertum Cracouieñ. antiſtetem diuino oraculo dixerat. In breui coronam exaltando dabit Deus Polonis: illo ergo triduo delicatiſsimè Cæſarem cum ſuis refecit Boleslaus nouus Rex, uaſa aurea, & argentea, quibus cibus, & potus menſis inferebatur, peracta refectione ſimul collecta, Cęſari donabantur. Altera, & tertia die magis & magis precioſa donabantur: haſtarum ludi exercebantur: plauſus chorearum ducebantur: Muſicalibus regia die, noctuq; concrepabat. Anno ergo Domini milleſimo primo, coronatione Boleslai peracta: recedens Otto ex Gnezna, munificè donatus, iunxit affinitatem cum Boleslao: deſponſando Myeczlao filio Boleslai neptem ſuam, ex germana ſua Machtildæ genitam filiam Ezzonis. Alias Herenfridi Comitis Palatini Rheni, nomine Richſzam, uirginem literis doctam. Obtulitq; ſæpè dicto Regi Boleslao clauum Domini, & lanceam ſancti Mauritij. Rex uerò Boleslaus donauit Ottoni brachium ſancti Adalberti, quod repoſuit Romæ in inſula, in Eccleſia ſancti Bartholomæi trans Tyberim. Proximis annis dum Romæ fuiſſem, per me uiſum, reduxit Ottonem Rex Boleslaus gratificando ei de corona uſq; ad confinia regni ſui, redijtq; in Gneznam, Ottone ad Meydenburg diuertente.

Otto Imperator Poloniam uenit.

Boleslai magnificentia.

Boleslaus coronatur in regem.

Poloni ab obedientia Imperij abſoluti.

Richſza deſpōſata Myeczlao.

Clauus Domini.

Lācea S. Mauritij.

Brachium S. Adalberti.

CAPVT

CAP. V. LIB. II.

DEinde cum Vulodimiro principe Ruſsiæ percuſſo fœdere, collecto uniuerſo exercitu, Rex Boleslaus ingreditur Bohemiam: Boleslaus ſiquidem tertius princeps Bohemiæ, irruperat circa Cloczko in regnum Poloniæ, malo ſuaſu ſuorum. Et interpoſitis treugis addidit alteram inuaſionem, & ſpolia. Vaſtante autem Rege Poloniæ, Bohemiam cædibus, & undiq; ex combuſtione flammis collucentibus. Princeps Bohemorum ſentiens ſe imparem pugnæ, concluſerat ſeſe cum Iaromir filio, in caſtro Viſchrad. Sed rex Poloniæ conquiſitis uniuerſis caſtris, & ciuitatibus Bohemiæ. Applicuit Pragam, & forti milite expugnauit, obſeſſoq; caſtro Viſſehrad. Boleslaum ducem Bohemiæ cum filio compræhendit. Firmatis deniq; rebus Bohemorum ſufficienti præſidio militum tam in Praga, quàm in alijs municipijs relicto, Poloniam regrediebatur. Ad conſolationem autem ſuorum fidelium, & ad maiorem Bohemię appropriationem Boleslao duci Bohemiæ fratri ſuo amitali oculos eruere præcepit (quanquã annales Bohemorum aſſeuerant hoc facinus Myeczlaum primũ chriſticolam Polonorum peregiſſe) Iaromirum uerò filium, commiſit cuſtodiæ Vrſouicenſium, qui ſemper ſentiebant pro rege Poloniæ perdicto, & adiutorio eorum (multas enim poſſeſsiones habuerunt in Bohemia) præualebat contra Bohemos. Hi pro armis gerunt urſum, ſuperſedente uirgine: in Poloniam eorum familia deuoluta uocatur Rauitarum. Præconcepit quoq; anno ſequẽti Boleslaus rex Poloniæ, Morauiam expugnare, & expugnauit Deo iuuante: utq; fieret ei perpetua Bohemiæ, & Morauiæ poſſeſsio, miſit ad Henricum primum imperatorem, ut ei traderet Odalricum, alterum filium ducis Bohemiæ, in curia ſua imperiali commorantem, quod & fecit. Indignabatur enim Henricus Bohemis: Boleslaum uerò regem Poloniæ dilexit. Poſt plures annos idem Odalricus, precibus, & fletu, à uinculis Regis Poloniæ liberatus: Bohemiam turbabat, & germano ſuo Iaromir, ne hæreditaret, oculos eruit.

Bohemi Poloniã uaſtabant.

Boleslaus Bohemiam ſubegit.

Boleslaus dux Bohemiæ oculis priuatus.

Vrſouicenſiũ & Rauitarum familia.

Boleslaus rex Morauiam expugnauit.

CAPVT VI. LIB. II.

SOllicitante deinde Suatopolkone duce Ruſsiæ, & perſonaliter implorante reductionem in ducatum Kiouieñ. de quo fuit expulſus per Iaroslaum germanum eius, annuit, & exercitu ualido collecto de proprijs militibus iamiam pugnare aſſuetis ſcientibus ſtare, & ſequi. In unum coire, & ordines promptè conſtituere. Habens ſecum prænominatum Suatopolkonem, ingreſſus eſt Ruſsiam, inuaſiones, ſpolia, ac iniurias olim regno Poloniæ illatas uindicaturus, recepitq; ciuitates, expugnatu faciles (ligneæ enim erant) uſq; ad flumen Bug. Quò cùm perueniſſet, inuenit Iaroslaum ducem Ruſsiæ, parte ab altera cum ingentibus copijs, ex Ruthenis, Varays, & Pyeczinigis conflatis. Excurſionibusq; aliquot diebus utrinq; habitis: Budus alumnus Iaroslai ducis, ſtans in altera ripa exprobrabat, & deturpabat Regem Polonię Boleslaum, dicens ſe in breui extracturum craſſum uiſcus eius. Boleslao uerò grauiter id ferente, & iniuriam ſuam ultum iri Polonis committente, repentè armis correptis fluuium Bug tranſiuerunt, & in ordines promptè concurrentes, Ruthenos aggreſsi, proſternunt, & ad ultimum uincunt. Iaroslao, ne in manus Polonorum ueniret uiuus, primùm in Kyow, depòſt in loca paludinoſa fugiente, ad Kyow rex Boleslaus perueniens, obſeſsione, & fame eam expugnauit. Pro illa tempeſtate, ciuitatem inſignem, & magnam, trecentas Eccleſias, & ultra habentem, quarum aliquæ nunc ſtant: Aliarum autem ruinæ duntaxat, apparent. Ingrediens urbem rex Boleslaus, euaginato gladio percuſsit in portam, per quam ingrediebatur, dictam aurea, eam ſcindendo in ſignum uictoriæ. Et caſtro obtento, uniuerſos theſauros ducales compræhendens, moratus eſt, & illic hyemauit. Depræhendensq; Suatopolkonem (quem in ſedem Kiouieñ. de qua pulſus erat, reſtituerat) quoſdam milites ſuos in ſtatiuis hybernantes, & uictualia quærentes occidiſſe. Iratus contraxit ſuas copias Suatopolkone fugiente, & Kyouu ſpoliata, ſpolijsq;, & captiuis onuſtus in Poloniam remeabat. Inſequente eum clandeſtinæ Iaroslao cũ grandi exercitu, ut quũ in metis dimitteret exercitũ, inuaderet, & trucidaret Regem, cum reliquijs exercitus. Nec fefellit eum opinio, tranſito enim flumine Bug, Poloni ad propria ueloci curſu properabant, & Iaroslaus properè Boleslao appropinquabat. Rex per exploratores certior factus, quos potuit, reuocauit, coaſsiſtentesqúe animauit, & commiſſo prælio, diu anceps bellum agebatur: donec Iaroslai exercitus rarefactus retrocedere cœpit, tunc paſsim quiſque Ruthenorum fugam maturabat: & Iaroslaus dux eorum fugiens, permutando equos non ſubſtitit, donec in Nouogrod peruenit. Boleslaus ergo, & ſuus exercitus ex ſpolijs ditatus in Poloniam fœlix reueniens, Deo, auctori uictoriæ, gratias egit.

Boleslaus Ruſsiæ bellum intulit.

Boleslaus Kyouu expugnauit.

Boleslaus rex Iaroslaũ uicit.

Eccleſias

Eccleſias dotauit, milites, benè meritos de publico honorauit, & eleemoſynas pro conceſſa uictoria abundè diſtribuit. Nomenq; ex relata uictoria Chabri acquiſiuit, quod in Rutenico ſonat animoſus, & potens: pauca enim manu multitudinem Ruſsitarum fudit.

CAPVT VII. LIB. II.

Boleslaus Marchiæ, & ſaxonibus bellum intulit.

RVthenico bello peracto: ne animi militum hebetarentur, rex Boleslaus ad alia obeunda bella animum conuertit. Anno igitur Domini milleſimo, duodecimo. Infert bellum Marchitis, ſiue Saxonibus. Et quia omnes ſe abdiderāt, & pecora. Ideò per exploratores certior factus, iuſsit milites longè, lateq; à ſignis ſecedere, & populationem in agros, oppida, & uillas extendere, omnia uaſtando, uſque ad fluuium Albim, qui & Labia dicitur. Humiliatis autem Saxonibus, in redeundo poſuit

Gades Boleſlai.

columnas ferreas, in flumine Szulawa, quemadmodum alias poſuerat in Boriſtene, in loco, ubi fluuius Szula influit in Boriſtenem, ad diſcernendum, & habendum fines regni

Pomeranicum bellum.

Poloniæ. Anno deinde ſequenti inuaſit Pomeraniam, Caſſubiam, & Ciſmarinas prouincias Slauorum eas ſubiugando, quinimò ſua liberalitate, & benignitate feudales faciendo. Sciebat enim ipſos proceſsiſſe de fœmore Regum Poloniæ: iccirco conſobrinos uocabat. Non tributum, ſed ſolam obedientiam ab eis exigens. Demùm Prutenicum bellum indixit, & cum ueteranis atq; tyronibus Pruſsiam ingrediens, diruit, & exuſsit Ro-

Prutenicum bellum.

moue, Radzim, Balga, & cætera oppida, lignea enim erant. Primores autem Prutenorū in abſcondito latitantes, ne tota Pruſsia conflagraret. Primùm per caduceatores, poſtea per ipſoſmet, deditionem faciunt, & tributa quotannis pendêre, fiſco regio promittunt,

Pruſsia ſubacta.

quod rex Boleslaus ſuſcepit, agrumq; Prutenicum uaſtari prohibuit. Vbi uictorioſus princeps, in fluminis Oſſa medio, columnam infixit ferream, cuius ex nomine uilla Slup nomen accepit, & deinde Gades regni ad undas maris Balthei extendit, ad propagandum itaq; fines regni Poloniæ, Boleslaus poſuit Gades, ſeu columnas in Oriente, Occidente, & Septentrione. Vltimam expeditionem egit Boleslaus in Ruſsiam, aduerſus Iaroslaum ducem Ruſsiæ uolentem Poloniam clàm ingredi. Et ipſe ad reprimendum ho-

Ruthenicum bellum.

ſtilitatem eius, clàm ingreſſus Ruſsiam, circa fluuium Bug ſimul conuenerunt. Equidem Boleslaū craſtinus dies Dominicus, à pugna diſtinebat. Verùm coqui, & ſerui carnes, & equos lauantes, miſsilibus cum hoſtili exercitu ſe laceſſerunt, intantum, ut totum exercitum in arma commouerent. Vniuerſus ergo Boleslai exercitus armatus, equis aſcenſis, flumine tranſuadato, Rhutenos nondum ſub ordinibus conſiſtentes, & pauidos, obtruncat, dirumpit, & proſternit. Dux Ruthenorum fugit, reliquum agmen, tanquam acepha-

Alia uictoria Boleslai.

lum ſine duce è prælio ſeceſsit. Polono, in ore gladij fugientes, perſequente, & caſtra Ruthenorum diripiente. Proceſsit tandem Boleslaus, cum ſignis uictricibus, ad interiora Ruſsiæ, caſtra eius expugnauit. Alia per deditionem accepit, pacem confecit, & modera-

Boleslai mors.

tum tributum Ruthenis inſtituit. Ex grauibus autem, & continuis laboribus Reipubl. in ęgritudinem aliquot menſium decidit. Et mortuus eſt tertia menſis Aprilis, anno Domini milleſimo, uigeſimo quinto, ætatis ſuæ anno quinquageſimo octauo, cùm regnaſſet annis uiginti quinq;. Coronatus enim fuit anno Chriſti milleſimo primo. In medio

Boleslai laus, & uirtutes.

Eccleſiæ Poſnanieñ. conditus. Signum mortis ſuæ fuit Cometes magna face fulgēs. Hic fuit primus Regum Poloniæ Chriſtianorum, moribus generoſus, & illuſtris. Specie digna imperio, decorus. Statura media præditus. Coma copioſa, criſpa, & atra ſuffultus, publicis, & priuatis abſtinuit expilationibus, benignum ſe per omne tempus præſtitit Regem. In ſubditos modeſtus: in hoſpites officioſus: in calamitoſos, & delinquentes oratu facilis: in conuerſatione, & uita nitidus: in agendis prudēs: in cauſis iuſtus: in omnes

Monaſterium S. Crucis in Caluo monte fundatur.

liberalis. Et ideò ſemper eius honos, nomenq; manebunt. Fundauit anno Domini milleſimo ſexto, monaſterium ſanctæ Crucis in Caluo monte, dotem ſufficientē ei aſsignando, ut fertur, ad petitionem ſancti Emerici filij ſancti Stephani Regis Vngariæ, cum eo, uenationi in eodem Caluo monte intendenti. Donauit dictus Emericus illi loco, crucem bifurcatam, notabilem portionem Dominici ligni continentem. Parenti ſuo Stephano à Græcorum Cæſare ex Conſtantinopoli, pro magno munere tranſmiſſam, quā in pecto-

Monaſterij Szeczechouu fundatio.

re geſtare Emericus conſueuerat. Aliud monaſterium de regula etiam ſancti Benedicti in Szeczechouu, anno Domini milleſimo decimo. In Villagio olim nobilis uiri Sethegy ad fluuium Iſtulę erexit, & uillas pro dote aſsignauit. Sethegius uerò Comes, fundum, & uillas duodecim contulit. Ex pòſt Henricus dux Sandomirienſis: item dux Iaczo: item comes Martinus: item Comes Krzyuoſzad plures uillas præfato monaſterio addiderūt.

Strozæ frumētalis inſtitutio.

Ordinauit etiam Boleslaus munitiones, & caſtra in confinijs regni, & eis armata præſidia militum impoſuit. Ne hoſtes, & graſſatores quoquomodo in regnum irrumperent. Conſtituit & Daciam, dictam Stroza, quia militibus caſtra cuſtodientibus ſoluebatur à ſingu-

ſingulis colonis, quotannis ſoluentibus, de manſo unam menſuram ſiliginis, alteram auenæ, pleriſq; item uillis officium cuſtodiæ conſtituit, ut ſingulis noctibus permutatim excubias nocturnas in caſtris agerent, & uoce ſonora in teſtimonium fidelitatis, cuſtodię declamarent.

CAPVT VIII. LIB. II.

QVoniam de ſancto Adalberto, & de Pruſsia mentio facta eſt, ideo de his, & cęteris incidentibus, parumper eſt dicendum. Sanctus Adalbertus è nobilibus parentibus, patre Slavvnyk, matre Strzeſzislaua, de Lublycz oppido Bohemiæ extitit oriundus. Apud Albertum Maydenburgēſē Epiſcopū obſeruantiam ęgit, & ab eo Adalbertus nominatus eſt. Permutato priori nomine Voyczіech (quod ſignificat exercituum conſolator) ob difficultatem expræſsionis eiuſdem. Aſtitit morienti Dithmaro, primo Epiſcopo Pragenſi. Audiensq; ab ore eius cauſam damnationis ſuæ, plurimum expauit, & terrore conſternatus omnia delitioſa abiecit, & cilicium induit. Electus in Epiſcopum Pragenſ. anno domini 981 ſicut dęmones per obſeſſos prædixerat. Rexit ſubiectum gregem in exhortationibus, diſciplina & manſuetudine. Bohemis documenta eius haud obſeruantibus: maximè in eo, quod pluribus uxoribus abutebantur, filios & filias Chriſti nomine baptiſatos, Iudęis in ſeruitutem uendebant. Diebus Dominicis forum frequentabant, & quod gentiles ritus obſeruabant. Quapropter dimiſsis Bohemis Romam perrexit, & in monaſterio ſancti Alexij unà cum Gaudentio germano ſuo, in maxima obſeruantia & ſanctitate ſeptem annis delituit. Bohemi autem culpam ſcelerum ſuorum in ſanctum Dei retorquentes, inuaſerūt oppidum Lublicz, & quinq; germanos ſancti Adalberti necarunt, uidelicet Sobbobor, Spiczmirū, Sobroslavv, Zimiſza, & Czaslavv. Nec his malis contenti, omnem prolem, & cognationem eorum, cum ſingulis inhabitatoribus Lublicz deleuerunt, ac interfecerunt, oppidumq; flammis iniectis exuſſerunt. Solo Poray, ſexto germano beati præſulis Adalberti in Polonia Boleslai Chrabri ſeruitijs dedito, per abſentiam ſaluato, Bohemiamq; repetere non audenti. Princeps Boleslaus donauit illi ſufficientes poſſeſsiones in Polonia, ex huius ſtirpe, nobiles de armis roſarum, albam roſam in campo rubeo deferentes, quorum proclama eſt Poray, à præfato Poray Sancti Adalberti germano originē ſumpſerunt. Copertis malis, quæ dietim in Bohemia fiebant, Archiepiſcopus Maguntinus, metropolitanus Bohemorum, ſupplicauit Papę, ut ſuffraganeum ſuum Adalbertum iuberet ad oues proprias in Bohemiam redire. Sancto Adalberto opponente, quòd gens Bohemorum ſit durę ceruicis, & incorrigibilis. Et iccirco ſedes apoſtolica, tribueret ei licentiam prædicandi euangelium Prutenis potius, quàm in Bohemiam redeundi. Si te (inquit) Papa, nō audierint, excuſſo puluere de pedibus, habeto licentiam aggrediendi, & in fide docendi Prutenos. Redijt itaq; beatus uir Adalbertus in Pragam, & in ſpiritu lenitatis demulcendo, & quandoq; in uirga correptionis arguendo, obiurgabat populos. Nequicquā proficienti, quodam tempore beato Adalberto dormitante dixit illi dominus. Tu ſtertis, & ego iterum infidelibus uendor. Et ſtatim exurgens in forū proceſsit, & quos inuenit Chriſtianos uenales gratioſè redemit, ac liberè abire iuſsit. Obmiſſa ergo Praga, profectus Romam, à Benedicto ſexto confirmationem Prutenis, & alijs gentibus prædicandi uerbū ſalutis obtinuit. Et in redeundo Hungariam ingreſſus, Gyeſſe principem cum filio eius Stephano in fide corroborauit, totamq; perambulans Poloniam, uerbum Dei Slauis & Hungaris quaſi uno anno prædicauit. Exinde in Poloniā conuerſus, anno domini 996 Cracouiam uenit, & uulgari Bohemico quotidie concionando prædicauit, in eo loco ubi nunc eccleſia ſancti Adalberti ſtat, poſt palmam martyrij eius ſuperædificata. Dimiſſa Cracouia, una metropoli Polonorum, in Gneznam aliam metropolim comitantibus, ducentibus, & in uictualibus prouidentibus eum, militibus ducis Myeczlai & eius filij Boleslai peruenit. Illic mortuo Roberto Archiepiſcopo Gneznen̄. ad inſtātiſsimas preces Myeczslai principis, & filij eius Boleslai cathedram Gneznen̄. regēdam ſuſcepit. Nec longè pòſt conſtituto Gaudentio germano ſuo in Archiepiſcopatu Gneznen̄. ad ſeminādum uerbum Dei, & fidem Chriſtianam propagandum, in Pruſsiam proceſsit. Eſt autem Pruſsia regio ſeptentrionalis frigida, à Polonia diſtincta fluuijs Oſſa & Visla, uſque ad mare Sarmaticum continuata. Dicta Pruſsia, ut aiunt, à Pruſia rege Bithyniæ, qui incitamento Hannibalis, infeliciter contra Romanos pugnans, fuſus, in illam oram Pruſsiæ cum ſuis gentibus fugit, nomenq; ſuum illi dedit. Signū huius aſſerentes inducunt quòd uulgarę Græcum loquentes intelligunt, pleraq; uerba Prutenorum ex regione Bithyniæ

Sancti Adalberti uita.

Pruſsiæ origo & deſcriptio.

Græci ſermonis propagata. Aduenerunt deinde ut fama eſt gentes Romanæ, ob bella ciuilia Italiam deſerentes & permiſcuam manſionem cum eis fecerunt, Pruſsiam, Lithuaniam, & Samagithiam mixtim cõſtituentes & linguagium confundentes. Propter quod multa uerba, latinam Linguam redolentia in eorum ſermone audiũtur. Sed & hoc ſignũ certificatores addunt, quod principalem ciuitatem Romoue uocauerunt, à Roma nomine deriuato. Et in ea ſummum Pontificem, more gentilitatis conſtituerunt, ſermone eorũ Crivve appellatum. Aeneas Syluius in epiſtolis, Prutenos nititur dictos, quaſi Brutenos litera cõmutata capitali, quia moribus fuerũt brutales. Habuerũt namq; tot uxores quot emere potuerunt, ancillarum officia obeuntes: Ebrietates, commeſſationesq; diligentes, balneis frequentibus eas diluentes & curantes. Hanc igitur Pruſsiam per milites Myeczslai, & filij ipſius Boleslai conductus S. Adalbertus attingens Oſſam fluuiũ nauigauit, & dum pro nauigio nummis careret, à remige in caput remo percuſſus, gratias Deo ægit, & non maledixit. Circuibat uicos & oppida prædicando Prutenis per interpretẽ, & idola confutando. Docens ſolem, lunam, ignem, lacus, & ſyluas quæ adorabant, non eſſe deos, ſed creaturas Dei. Sacerdotes autem & pontifex lingua ipſorum Crivve dictus. Ne amplius prophanando deturparet deos & ritus eorum, conſpirauerunt necandum. Die ergo Veneris nonas Kalendas Maij in colle ſaxoſo cuidam uico imminenti, iuxta littus maris, prope oppidum Feſzhaus inuenerunt ſanctum Dei diuina celebrantem, &t inſilientes in eum, ſepties confoſſum, pluries ſciſſum, & ictibus quaſſatum, occiderũt, capiteq; abſciſſo, in arbore ſuſpenderũt, quem aquila per triduum cuſtodiuit, donec membra ſciſſa per hoſpitem uiri beati in ſportam collecta, iuxta locum martyrij in terra abſconſa ſunt.

Sancti Adalberti martyrium.

Audiens Boleslaus Chrabri necem ſancti Dei, miſsis nuncijs requirebat corpus eius. Ad quem Pruteni, Deum tuum inquiunt occidimus, terraq; obrutum, minimè poteris habere, niſi argentum tantum appendas, quantum ponderat. Miſit ergo Boleslaus uiros eccleſiaſticos, cum certis militibus, qui iuxta Romoue corpus oblatum, primum recognoſcentes eſſe ſancti Adalberti. In altera parte tabulæ appenderunt argenti quantitatem, quantã æſtimabant appendere corpus. Sed mirabilis Deus in ſanctis ſuis, tantam corpori ſancti Adalberti tribuit leuitatem, ut prope nihil ponderaret, ſecundum pacta igitur, argento in ſcrinia repoſito, accipiẽtes corpus in capſam nouam ad hoc paratam, condunt, & honorificè in Poloniam detulerunt.

Sancti Adalberti corpus argento à Prutenis redemptum.

Boleslaus certior factus, intra metas Poloniæ adeſſe corpus ſancti Adalberti, coaſſumptis uicinioribus Epiſcopis, uiriſq; ſpiritualibus & ſecularibus cum maxima multitudine occurrit, & proſtratus in terram, excepit, & uſq; in monaſterium Canonicorum regularium ſancti Auguſtini, dictum Tremeſzna, quod Myeczſlaus pater ſuus, quum uiueret condidit, deduxit & locauit. Breuiq; tempore exacto, collecta multitudine pontificum, eccleſiaſticorumq; & ſæcularium uirorum: in Gneznam tanquam in locum digniorem & metropolitanum 13 Calendas Nouembris tranſtulit. Vbi mira Dei uirtute, ſtupendis miraculis cœpit clareſcere, Germanis, Pãnonijs & prouincijs uicinis ad ſacroſanum eius confluentibus, & in neceſsitatibus ſalutaria ſolatia reportantibus. Sed & Otto tertius imperator, inſtincto ſuo, ſuorumq; aſtantium ſuaſu, in graui ægritudine facto uoto, uiſitare ſanctum Adalbertum in Gnezna, ſubito & miraculosè conualuit. Et ut dictum eſt, uoto expleto, per merita beatiſsimi Adalberti, coronam Boleslao & ſucceſſoribus eius, regibus Poloniæ, perpetuò duraturam, donauit.

Sanctus Adalbertus in Poloniam allatus claruit miraculis.

CAPVT IX. LIB. II.

REgnante Boleslao Chrabri, floruerunt ſex fratres in Polonia: Duo, Benedictus & Ioãnes, ad inſtantiã præfati Boleslai, & promotionẽ imperatoris Henrici. Ex Pereo cœnobio uiri inſignis ſanctitatis Rommaldi, pro neophitis in Polonia edocendis conceſsi, & tanquam angeli Dei, per nuncios ad Boleslaum adducti. Et quatuor Matheus, Iſaac, Chriſtinus, & Barnabas, Poloni natione, illis ſpõte cõiuncti. Habitabant in æremo, prope oppidum maioris Poloniæ Kazimirz, in arctiſsima uita & obſeruantia, in orationibus, & ieiunijs aſsiduis, docentes uerbo & exemplò quoſque requirentes & aduenientes. Quadam autem die rex Boleslaus, commendans ſe, & regnum ſuum orationibus ipſorum. Obtulit eis magnam maſſam auri, palã in conſpectu omniũ, quod tamen fratres inutile eis profitentes, nequaquam accipere uolebãt. Et poſt triduũ, per Barnabam fratrem minorem in Gneznam Boleslao remiſerunt: uixq; medium itineris Barnabas emenſus eſt, & expilatores auri ſacra fame incitati: ſanctos uiros orantes in nocte comprehenderũt, & per minas, plagas, per ligamenta: ad ultimum, per uarios cruciatus

Sex fratres ſancti.

Alia hiſtoria habet centum marcas pecuniæ.

ciatus & exuſtiones ignis,tormentis affectos trucidarũt. Vtq; tanti reatus crimen tegeretur, ignem iniecerunt ſex caſis, & quinq; corporibus ſanctorum necatis; ut caſuali flamma conflagrati putarentur. Verum nec pilus de capitibus decidit eorum. Neq; exuſtio tetigit tellus & corpora eorum. Rex Boleslaus ex Gnezna celeriter accurrens cum tota curia,& è rure uicino,colonis peditibus acceſitis,inuenit expilatores in ſiluis uagantes, arefactis brachijs, gladios exertos & nudos ferentes, ligatos & cathenis uinctos, ad locum ſanctorum martyrum adduxit: Diram ultionem ex eis ſumpturus. Dei tamen clementia & ſanctorum meritis,ut locum attigerunt,mox cathenis confractis liberati ſunt. Et miraculo facto abire permiſsi ſunt libere. Delata corpora eorum in Gneznam;ſimul in una tũba in eccleſia maiori ſunt ſepulta. Anno domini 1005. agitur feſtum eorũ pridie idus Nouembris, quoniam ea die paſsi, cœleſtia meruerunt. Barnabas uero confrater martyrum magno eiulatu gemebat,quod ſimul coronam cum eis non percœperit. Factoq; æremitorio in eodem loco, deuotus permanſit. Et citò poſt uita functus,appoſitus eſt fratribus ſuis,Gneznæ conditis. Extant nunc quinq; capellæ deuotione fidelium, in locis habitationum ſanctorum ſuperædificatæ. *Quinq; fratrũ martyrium.*

CAPVT X. LIB. II.

VAſtatis Karuatis, Vvlodimirus dux Ruſſorum, etiam Pyeczinigorum exercitum,iuxta fluuium Trubieſza profligauit poſt ſingulare certamẽ,unius ex pieczinigis gigãteę ſtaturę deiecto & occiſo, à Rutheno de Pereaſſavv medię ſtaturæ,quo cum duellum ingreſſus fuerat. Sed Pyeczinigi recollectis uiribus,anno ſequenti uehementi cœde ac igne terras Ruſſorum uaſtauerunt. Vvlodimirum eis occurrentem cum ſuo exercitu conterendo, & fugientẽ perſequendo: Donec ſub pontem qui fugienti occurrerat,ſe recondit,et eius beneficio hoſtes inſequẽtes fefellit. Hac de cauſa eccleſiam transfigurationis in Kiovv extruxit, quoniam in feſto transfigurationis ſecundum ritum Græcorum ſua euaſio contigerat. Tandem ueritus Vvlodimirus ne decedente eo,inter filios bella orirentur,ſic inter eos regnum diuiſit. Viſlao natu maiori, dedit Nouogrod,Iſoslao Poloczko,Suatopolkoni Thurovv,Iaroslao Roſtovv: Sed Viſoslao fatis rapto:Iaroslao Nouogrod,Boriſz Roſtovv,Hleb Moronye,Suatoslao Drevvianie, Vvſeuoldo Vvladimiriam,Mſcislao Thimutuchani:Cæteris iunioribus Kiovv, & Bereſtovv principatus,poſt mortem ſuam reſeruauit. At Iaroslaus ſorte ſua non contentus,creditus in pace ueniſſe caſtrum Kiovv occupat. Quod pater Vvlodimirus moleſtiſsimè ferens,ex omnibus ſuis & filiorum principatibus,bellatores aduerſus Iaroslaum contrahit. Iaroslaus uero reſiſtentiã patri facturus: Pyeczinigos cum Varais conducit. Non potens autem Vvlodimirus prę mente ęgritudine,ordinationi belli adeſſe. Præfecit exercitui ſuo Boriſz:Ipſe uerò poſt paucos dies,in caſtro Bereſtovv moritur. Et in Kiovv in eccleſia uirginis Mariæ,quam uiuens ędificauerat ſepelitur. Ignorantes patrem Vvlodimirũ mortuũ bini filij,Boriſz & Suatopolk,certamen cum Iaroslao inierunt,& eum ſuperauerunt. Suatopolkus ergo rapit principatũ Kiouieñ. & germanum ſuum Boriſz loco patris ſe colentem,per ſubordinationem quorundam Nouogrodenſium in cubili ſuo orantem lanceis trãsfodit,& cũ armigero eius Gregorio Hungaro interfecit. Miſit & alios nequam uiros, & Hleb alium fratrẽ abſciſſo capite interfecit: Colit Ruthenica Eccleſia hos duos fratres pro ſanctis martyribus:In eccleſia ſancti Baſilij Kiouieñ. in uno ſepulchro tumulatos. Nec impunis fuit Suatopolkoni occiſio fratrum. Venit namq; contra eum dux Iaroslaus cum Ruthenis & Varays,Suatopolkone cũ Ruthenis & Pyeczinigis, circa caſtrum Lubiecz reſiſtentiam opponente, flumine Dniepr utriuſq; exercitum dirimente. Et poſt trimeſtre ſpacium,Iaroslaus ſuperato flumine: Inuaſit exercitum Suatopolkonis inermem, diffugientemq; in lacus:fragiles glacies habentes, cum ſubmerſione plurium, interfectioneq; multo maiori aliorum Suatopolkus uix manus hoſtiles euadens, præpeti curſu in Poloniam fugiẽs Boleslai Chrabri perſonale auxilium & reductionem in ſedem Kiouieñ meruit. Per Iaroslai circa fluuium Bug profligationem,& kiouiæ expugnationem: Vt paulò ante de Boleslao dictum eſt: Contra Suatopolkonem iterum dux Iaroslaus anno ſequenti cum nouo exercitu proceſsit, & occurrente Suatopolkone in loco ubi Boriſz occiſus fuerat,ſuccubuit Suatopolkus. Et cõtractis copijs ex Pyeczinigis celerrimè reuertiẽ in fortitudine magna. Cui occurrente Iaroslao circa fluuium Olham,in craſtino (& fuit dies Veneris) ſole oriente conflixerunt. Et Suatopolkus uictus fugit in Brzeſcze,ad pręfectum Boleslai regis Poloniæ. Exinde Poloniã ad reſcindendum ſuas calamitates proceſſurus.

Vlodimirus Pyeczinigos debellauit.

Vulodimirus uictus.

Vlodimiri mors.

Suatopolck fratres interimit.

Swatopolci mors.

ceſſurus. Sed in itinere repentino correptus languore, mortuus eſt, & in loco ignoto ac deſerto ſepultus. Poſt cuius mortem Iaroslaus pacificè Kiouieñ. poſſedit principatum. Et quanquam pro|uno aduerſario Suatopolkone extincto, alter aduerſarius, nepos eius Brzetislaus, filius Iſoslai ducis de Poloczko conſurrexerit, & ſub eo Nouogrod occupauerit, tamen & hunc duro certamine ſuperauit, Nouogrod recuperando. Et Rededa ducem de Koſchohon ſingulari certamine uicit, & tributa ei, regioniq́ gentis Koſchohon, impoſuit. Poſt hæc, Mſcislaus dux de Thimutukani, comparato exercitu de Kozaris, & Koſchoys inuaſit Iaroslaum fratrem ſuum ducem Kiouieñ. Et licet Iaroslaus in ſui auxiliũ ducem Vorahimorum Iakuy acciuiſſet, & duplici certamine conflixiſſet, tamẽ ſuccubuit, & Kiovv in Mſcislai ditionem conceſsit. Qui ſedem Kiouieñ. faſtidiens. Iaroslaum ſecuritate promiſſa reduxit, ſedemq́ Kiouieñ. ei reſignauit. Repete, inquit, frater ſedem Kiouieñ. quoniam natu maior es, & ea pro tuo libito utere, quam ego uictor uicto ęquo animo reſtituo. Hæc omnia in diebus Chrabri Boleslai Ruſsitis facta contigerunt. Cui Boleslao, dux ipſe Ruthenorum Iaroslaus, de anno domini, milleſimo decimooctauo nouum & ultimum intẽtauit bellum, clandeſtinè inferre, ſed dexteritate Boleslai uiriliter ſuperatus eſt, quemadmodum hiſtoria de Boleslao ſupraposita continet.

CAPVT XI. LIB. II.

Myeſzko ſecũdus eligitur.

CONuentione habita in ciuitate Poſanienſi, anno domini 1025. Electus eſt in regem Myeczlaus ſiue Myeszko ſecundus filius Boleslai Chrabri. Et dominica Penthecoſtes ſub frequentia Prælatorum, Baronum, & nobilium, Myeczlaus in regem, Richſza cõiunx eius in reginam, Gneznæ uncti & coronati ſunt, Per Ipolitũ Archiepiſcopum Gnezneñ. aſsiſtentibus ei Gompone Archiepiſcopo Cracouieñ: Paulino Poſnanieñ. Marcello Vvladiſſauieñ. Clemente Vvratislauieñ. Albino Ploceñ. pontificibus. In ipſo autẽ regnandi inicio apparuit Myeczlaus Poloniæ rex ingenio hebes & tardus: animo & moribus inconcinnus, cõſilio ineptus, actione leuis. In expeditionibus parum idoneus: Nihil paternę induſtriæ, nihil frugalitatis, munificentię ue regię habens. Ex muliebri pendens arbitrio, à conſorte regina Richſza regebatur. Ad nutũ eius & iuuenum conſiliariorum præſignationẽ, omnia moderans, uacans uentri, ocio, ſomno, & uoluptati. Ea propter exteræ nationes per patrem ipſius ſubiugatæ, ab obedientia receſſerunt homagiali:

Brzetisla9 Bohemiæ dux Bohemia & Morauia potitur.

Poloni trucidati.

Prouinciæ multæ defecerunt à Polonis.

Brzetislaus ſiquidem filius Vdalrici ducis Bohemiæ, adoleſcens ferox, & impiger, ex muliere ruſticana Bozena, aliàs Beatrice, primum concubina, poſtea in coniugem aſſumpta, progenitus, ulciſcens aui ſui excœcationem, & paternam captiuitatem Bohemiæ, ac Morauiæ, caſtra & ciuitates expugnauit. Polonos ciuitatibus præfectos trucidauit, Vrſouicenſes & cæteros nobiles Bohemiæ Polonis fauentes attriuit, & perſequebatur: Totamq́ Bohemiam & Morauiam, ſuæ iuriſditioni ſubiecit. Prouinciæ cis Albim, & circa mare Germanicum, Kaſſubitę, Serbiani, & inſulæ marinæ, quas Boleslaus ditioni et imperio Polonorum reſtituerat, defecerunt. Nicolaum aliàs Mickel, à quo caſtrum Mickelburg principem Slauorum: Henricus primus imperator Romanorum, terris & poſſeſsionibus exuit, & comitatum Magnopolenſem poſsidendo, cuidam militi tradidit, & eum comitem Magnopolenſem creauit.

Marchionatus Brandenburgens.

Marchionatus Brandenburgeñ. ſurrexit, ſubactis aut extinctis principibus terræ. Pro aquila alba, inſigni uniuerſali Poloniæ, aquilam coccineam, ſeu rubeam geſtans: Ob hoc à polonis Sgorzelicz uocitatus: Ab eo tempore hæ gentes & oræ, à corpore regni Poloniæ diſtractæ, nunquam ad integritatem reductę ſunt.

Ruthenorum rebellio prohibita.

Ruthenos tamen defectionem meditantes: Iaroslao & Mſcislao ducibus Ruſsiæ (quoſdam agreſtes ex dominio Polonorum captos circa Kiouiam ſupra fluuium Porſzi locantibus) adhęrere uolentes, in fide rex Myeczlaus continuit, per hoc quòd principaliores eorum captiuauit, & in caſtris Poloniæ, loco obſidum aliquot annis tenuit.

Pomerani rebelles uicti.

Pomeranos uerò apertam rebellionem opponentes, bello coërcuit. Nam inſtigantibus eum proceribus Poloniæ copias numeroſas contraxit, & tres Hungarorum duces, Andream, Belam, & Leuentam ſancti Stephani regis Hungariæ nepotes, ab Hungaria exulantes, & in regno Poloniæ iure hoſpicij ſuſceptos, ſecum habens, cum Pomeranis conflixit, & eos uicit. Et quia Bela dux Hungarorum in ea pugna mactæ uirtutis, ſtrenuus apparuit, ideo Myeczlaus dans ei ſuam filiam, in generum ipſum aſſumpſit, & uniuerſum cenſum Pomeranicum, ad tenendum ſtatum ducalem ſibi conſignauit.

Myeczlai mors.

Nõdum autem quinquageſimum annum ſupergreſſus rex Myeczlaus, incidit in amẽtiam, qua aliquot menſibus moleſtatus, exoſus, & contemptibilis mortuus eſt in caſtro Poſnanieñ. 15 menſis Martij,

anni

anni domini 1034. In Poſnanieñ. eccleſia Cathedrali in paterno ſepulchro conditus.

CAPVT XII. LIB. II.

EXtincto Mſcislao, duce Cirnieiouieñ. Iaroslaus dux Kiouieñ. in principatu ei ſucceſsit & monarchã Ruſsiæ, ſeſe gerere cœpit, quod lingua Ruthenorũ ſonat Yedzynavvlaſcecz. Pxecziniegos autem Kiouiam grandi multitudine uallantes, celeriter cõtractis undiq; copijs Iaroslaus ſuperueniens, fortiter deturbauit, & ipſos uicit, quibuſdam Pieczinigis captis. Cæteris aut fugatis, aut in aqua merſis. In ſignum uictoriæ, Iaroslaus eccleſiam diuę Sophiæ in Kiovv erexit, turrimq; eius deauratis tabulatis texit. Eidem pro adornamentis uaſa aurea & argentea libros & ueſtes præcioſas largiendo, & Metropolitanum in ea inſtituendo. Portam inſuper uerſus Poloniam pro magnificentia ſua & urbis, profuſo ſumptu ædificauit: cacumen eius ſeu pinnaculum tabulis deauratis ornauit, & auream uocari iuſsit.

Eccleſia ſanctæ Sophiæ in Kiow.

CAPVT XIII. LIB. II.

De Kazimiro Myeczlai filio

ERat Kazimirus, filius Myeczslavv & Richſze uigeſimum annum agens, adoleſcens probus, & litteris imbutus, qui primus inter principes Polõniæ legitur didiciſſe literas. Non tamen eſt (genitore extincto) in regem electus, tum ideo, quoniã regnicolæ circa Poſnaniam anno domini 1035 congregati, timuerunt ne paternam ſegniciem, amẽtiam, tenacitatem, & regni peſſundationem, ſectaretur, tum quia Rychſza genitrix eius, olim Myeczlauum patrem, pro ſuo uoto gubernauit. Ne & filiũ ſuis perſuaſionibus illaqueatum corrumperet: tum etiam quia oblationes & certas munerum donationes pro menſa regis, & reginæ in uillis nobiliũ per Richſzam tempore mariti conſtitutas abrogare noluit. Huc adde quoniam Richſza exoſos habuit Polonorum nobiles, ſordidos, & immorigeratos uocans. Conſortia eorum deuitans, & Theutonis quæq; officia & dignitates diſtribuens. Nolens ergo prædicta immutare, denegata ei obedientia, coacta eſt de regno ſecedere, receptis itaq; theſauris, uetuſtæ gazę principum Polonorum, unionibus, armillis, monilibus, uaſis & deſideratis ueſtibus cum geminis coronis: una, quæ maritus eius, altera, qua ipſamet una coronati fuere, accepto ſecum filio Kazimiro indignata, receſsit in Saxoniam, quærulatum iri imperatori Henrico, oblatisq; ei muneribus, de theſauris aſportatis, ſimul & duabus coronis materialibus, regni Poloniæ adiunctis, precabatur, ut iniuriam ſuæ eiectionis de regno, in Polonis ulciſceretur, quod imperator promiſit, emptoq; ſufficienti cenſu, pro ſtatu ſuo in Saleueld morata eſt. De bonis & poſſeſsionibus, dudum à ſe coëmptis, dum ſenuit duo monaſteria fundauit: unum Brũuilcenſe, ſub honore ſancti Petri apoſtoli, & ſancti Nicolai confeſſoris: Aliud in loco ubi ſancti Kiliani, ſociorumq; extabat martyrium. Super quo pię fundationis opere, ipſius reginæ Richſzæ priuilegium apud prædicta loca oſtenditur. Defuncta apud Saleueld, Coloniam delata eſt, & in eccleſia ſanctæ Mariæ ad gradus humata. Filium uerò Kazimirum dum uiueret literis uberioribus imbuendum expenſis ſufficienter prouiſum, Pariſios miſit, ubi exiſtens per biennium: ſæpenumero cogitauit, an in Poloniam eſſet regreſſurus, an in Theutonia cum matre ſugillationes paſſurus, moram deligeret. Delegit tandem matre conſentiente monachari. Et accedens perſonaliter Romnaldum, uitę ſanctitate pollentem in Italia, donato ei pulchro caballo, expoſuit quis eſſet, poſcens ab eodem ſuſceptionem & profeſsionem regularem: quo annuente, redijt in Cluniacum, ubi profeſſus, ad gradum diaconatus peruenit. Interim uerò, dum è Polonia ſeceſsiſſet turbo diſſenſionum Poloniam inuaſit. Ingenui & præcipui bellatores, mutua cæde abſumebantur. Poſſeſsiones innocentum occupabantur, matronę & uirgines, abſq; impunitate uiolabantur, loca diripiebantur, ſacerdotes ſpoliabãtur, latrones & ſiccarij latronũq; et ſiccariorum duces, conſurrexerunt, agros depopularunt, tecta exuſſerunt, pecora abegerunt, remanſitq; terra populis uacua, confuſa cædibus, deſtituta defenſione, & omni auxilio orbata. Maslaus, regis Myeczlai ſub pincerna charus, purpuram induit, & Plocenſiũ principem, ſe gerere cœpit. Brzetislaus Bohemiæ dux, intelligens Poloniam abſq; rectore laceratam: Collecta nobiliũ & agreſtium multitudine, Poloniam ingreſſus, Vvratislauiam & Poſnaniã oppida quoque uicos & uillas, quæ ciuilis belli ſtridor nondum deleuerat diripit & exurit: Gneznam metropolim, quoniam nec ſitu, nec arte munita erat, facile capit. Eccleſiã beatæ Mariæ metropolitanam, ſuaſu Seueri Epiſcopi Pragenſis, qui huiuſmodi bello ſe miſcuerat, ſpoliat. Corpus ſancti Adalberti quod certi prælati & miniſtri eccleſiæ de ſepul-

Coronæ regni abactæ.

Brunuilcens. monaſterium.

S. Kiliani monaſterium.

Kazimirus Pariſios miſſus.

Kazimirus in Cluniaco monachus factus

Bohemi Poloniã uaſtarunt.

pulchro extractum in zabulo occultarant. Perquirit & non inueniens ſollicitauit, non ſolum probris, ſed ampliſsimis promiſsis, miniſtros eccleſię de corpore inueniẽdo. At illi ex induſtria corpus Gaudencij Archiepiſcopi Gneznen̄. oſtendunt, quod Bohemi Pontificalibus indutum, rapuerunt, credentes fore corpus beatiſsimi præſulis Adalberti. Rapuerunt & corpora quinque fratrum martyrum, Ioannis, Benedicti, Iſaac, Mathei, & Criſtini, Morauiſq; inſtantius petentibus corpus ſancti Criſtini tradiderunt, quod in eccleſia Olomuncẽſi, ſub tabulis argẽteis tinctis auro locauerũt. Sub titulo & nomine eius, poſtea eccleſiam cathedralem Olomuncen̄. dicando. Rapuerunt inſuper Bohemi, imaginẽ crucifixi, tricentas libras puri auri pendentem. Per Boleſlaum primum eccleſiæ Gneznen̄. donatam. Rapuerunt & tres tabulas maioris altaris, auro puro, & præcioſis lapidibus, per Boleſlaum regem decoratas. Cæteraq; clenodia, uaſa, campanas magnitudine & ſono notabiles, abſtulerunt. Cum his & multitudine captiuorum utriuſque ſexus Brzetiſlaus in uigilia ſancti Bartholomęi anno Domini 1038. Pragam perueniens, ſacrilegam prædam in maiori eccleſia Pragen̄. depoſuit. Captiuos uerò, inter quos & ſacerdotes uidebantur, in colonias diſtribuit. Et licet Stephanus metropolitanus Gneznen̄. coram ſede apoſtolica ſuper ſpolio ſuæ eccleſiæ, Brzetiſlao duci, & Seuero epiſcopo Pragen̄. lites intentaſſet & diffinitiuam obtinuiſſet, nihil tamen de ablatis rehabuit. Iterum ab Oriente Iaroſlaus dux Ruſsiæ inuaſit Poloniam, bellis plurimum attritam, & oram Mazouiæ, igne, cæde, & ſpolijs depopulatus, cum magna præda hominum utriuſq; ſexus in Ruſsiam liberè redijt. Adhuc aliæ uicinæ nationes Poloniam prædijs & direptionibus lacerabant, ex tunc Polonorum primores & proceres, non ſentiendo, non uidendo, excœcante ira, quo amentiæ progreſsi forent. Quid periculi & inſaniæ, in ſe, quid in patriam, quid in penates, quid deniq; in Deum & religionem ejciendo Kazimirum commiſerint, tarda recogitatione penſare, & ſero ſui facti pœnitere cœperunt. Mittunt itaque (poſt uarias & ſcrupuloſas ſentencias ac concluſiones) notabilem ambaſiatam ſeu legatum, ad quærendum & reducendum Kazimirum in regnum, quoniam ex eo unico ſolacio, ſalus Poloniæ & redintegratio ſperaretur. Legati ergo de Polonia egreſsi, primùm adeunt reginam Richſzam in Brunſuig, & expoſita cauſa legationis, acceperunt reſponſum, Kazimirum fruſtra quærendum, quoniam monachus in Cluniaco factus, nequaquã in Poloniã reuerſurus eſſet, nec reuerti poſſet. Legati reſponſo reginæ Richſze non territi, in Cluniacum diuertunt: Et Kazimiro recognito in habitu cucullato, ex Abbate, poſtulata & obtenta uenia, cum lachrymis in collum Kazimiri ruendo incidunt, legationem pontificum & Baronum Poloniæ exponunt: rogantq; ut ad ſuſcipiendum regnum in Poloniam cum eis rediret. Et nunc hunc, nunc Abbatem inſtanter flagitant & obſecrant. Abbas Cluniacen̄. compaſsionem quidem ſuper deſolatione regni Poloniæ ſe habere dixit: Monachum uerò profeſſum & iam diaconum, à regula & ordine abſoluere, non ſuæ, ſed Papæ fore auctoritatis, & poteſtatis affirmauit. Quo audito oratores Polonorum, rectiori quo poſſunt tramite Romã cõtendunt, & peruenientes, Papæ Benedicto nono, humili uoce & geſtu, regni Poloniæ eneruationẽ & deſolationẽ, propter Kazimiri hęredis exiliũ longa oratione exponũt, additiſq; lachrymis & gemitib. ſupplices uultu demiſſo, iterũ atq; iterũ rogãt, ut monachum Kazimirum eorum regem ex monaſterio exire iuberet, auitum regnum Poloniæ reſtaurare, & prolem ſumpta uxore propagare. Summus Pontifex, cum cætu cardinalium habitis aliquot conſultationibus, miſeratus calamitatibus, & interitui regni, extremò licentiam (regula & ordine dimiſsis) redeundi in Poloniam, regnum ſuſcipiendum, reparandum, & per prolis generationem ac ſucceſsionem in futurum prouidẽdum Kazimiro concedit. Polonis uerò iniungit, ut ſucceſſoribus ſancti Petri, Romanis pontificibus, de quolibet capite nobilium capitibus circumſcriptis, uſualem nummum annis ſingulis ſoluerent. Ex tali ſolutione nummi ſancti Petri, & fines regni Poloniæ & prouinciæ occupatę, Polonorum fuiſſe cognoſcuntur. Item ut cæſariem capitis & comam nõ nutriant, ſed patentibus auribus, ad inſtar Latinarũ nationũ tonſum caput geſtarent. Et tertio quòd in præcipuis Chriſti: & uirginis matris eius feſtiuitatibus, panno lineo albo, in modum ſtolæ dependente, ceruicem exornare perpetuò redderentur, aſtricti, quatenus his tribus inſignijs & ex monacho, & ex diacono, apoſtolica conceſsione & benignitate (dum aliter concretum periculum diſpelli non poſſet) Polonus regem ſibi creatum, & redditum recognoſcẽs, tam in Deum, quam in Chriſtianam religionem exiſteret gratior atq; deuotior. Reſtitutione Kazimiri à ſede apoſtolica impetrata, è Roma cõcito curſu, in Cluniacum ouantes cum literis apoſtolicis oratores ueniunt, quibus mox ab Abbate par-

Præda ſacra ex Gneznenſi eccleſia ablata.

Rutheni Poloniam uaſtant.

Legati pro Kazimiro.

Tria edicta à Papa Pol. impoſita.
1 Denarij Sancti Petri inſtitutio.
2 Tonſura Polonorum.
3 Stola dependens.
Kazimirus per Papam reſtituitur.

tum

tum eſt. Valedicto Abbate, cũ fratribus, Kazimirus Cluniacum egreſſus, in Almaniam ad Richſzam genitricem ſuam, in Saleueld peruenit. Et perſuaſionibus maternis nõ acquieſcens, quibus mollita eſt eum retinere, ne ad regnum Poloniæ deſolatum & exuſtum rediret. Profectus ab ea pluribus clenodijs in auro, argento & gemmis olim ex Polonia eductis, honeſtatus & muneratus, caterua equitum Almanorum, & ſufficienti uiatico, per matrem prouiſus, unà cum Polonorum nuncijs ad Henricum tertium imperatorem Romanorum, in inſula ſancti Svviperti commorantem, acceſsit, quæſiturus atq; petiturus, ut Brzetislaum Bohemiæ ducem compelleret, ad reſtitutionem ſpoliorum abs Polonia eductorum, & ut eſſet ei auxilio contra Bohemos. Quod Henricus promiſit, infœliciter tamen poſtea, contra Brzetislaum primo ingreſſu pugnauit. Improuiſè enim in ſyluis Bohemorum attritus in Almaniam cum reliquo exercitu ſe recepit, ſed anno ſequenti Bohemiam ſubiugauit, & Brzetislaum ad Homagium compulit. Kazimirus autem ab eo inſignium militum numero prouiſus, & duabus coronis, à regina Richſza munere donatis, redditis, multitudine exercitus ſtipatus, in Poloniam terribilis aduenit.

Almani honorificè Kazimirum reduxerunt.

CAPVT XIIII. LIB. II.

INgreſſo Kazimiro regnum Poloniæ, caſtra per hoſtes & prædones intercepta & occupata inuadit, expugnat & conquirit. Quoſdam maleficos in patibulum agit, quoſdam gladio ferit, quoſdam in manibus & pedibus mutilat, ſingulosq; improbos ſupplicijs deterret & reſcindit. Bonos uerò extollit & dignificat. Veniens ad Gneznam añọ Chriſti milleſ. quadrageſimo primo. Coronatus eſt corona quã retulerat, p Stephanũ Archiepiſcopum Gneznen. aſtantibus ei pontificibus et magnificis regni, uniuerſoq; populo acclamante & laudante. Vt autẽ ſucceſſor regni haberetur, conſilio ſuorum, accepit in coniugem Mariam, ſororem Iaroslai ducis Ruſsiæ, filiam Vvlodimiri, ex Anna ſorore Baſilij & Conſtantini imperatorum Grçcorum genitã. Nuptijs Cracouiæ celebratis, percœpit dotẽ magnificam in auro, argento, clenodijs, equis & reliqua præcioſa ſuppellectili, ſimul affinitatem & auxilia promiſſa contra quoſcunq; inimicos percœpit. Iaroslao uero Kazimirus in ſignum amicitiç, reſignauit caſtra Ruſsiæ, olim per Boleslaum auum ſuũ cõquiſita. Maria autẽ, abrogatis nomine, & ritu Grçco, de more Romano in eccleſia Cracouieñ. baptiſata, nominata eſt Dobrognievva. Ex põſt in Gnezna in reginã Poloniæ coronata. Ecce de monacho rex, & de profeſſo continentiam, uxoratus. Simile in Chronica Hiſpanorum hiſce uerbis legitur. Expulſo Petro Tares regnicolæ Arragoniæ, communi conſenſu reuocarunt à monaſterio Ramirum monachum pręsbiterum, filium legitimum Santij, regis Aragonum, & fratrem Alfonſi ſine filijs præmortui. Cui dederunt nobilem uxorem filiam Raimundi, Comitis Pictauieñ. obtentaq; diſpenſatione Apoſtolica, genuit unicam filiam. Hæc ibi. Coronato rege & regina facta eſt pax totius Poloniæ, ſolo Maslao tyranno Plocenſi: reſiſtentiam Kazimiro opponente. Ad quem debellandum, proceſsit cum uniuerſis militibus Polonis, & ex Almania adductis, habens in auxilium Iaroslaum ducem Ruſsiæ: cum uniuerſis copijs eius. Maslaus uerò armatis non ſolùm nobilibus ſed plebeis, et ſeruis, habuit ſuffragatores Prutenos & Iaczvvingos gentiles: Pruteni equidem noti ſunt ex ſupradictis. Iaczvvingi autem fuerunt populi feroces, in finibus Lithuaniæ, iuxta Mazouiam commanentes. Hij in bellando non referebant pedem, quin uincerent aut uincerentur. Hac de cauſa pauci ſuperſunt noſtris temporibus: ſparſim inter Lithuanos commorantes, & proprium linguagium loquentes. Lithuani item & Samagitæ proprium linguagium ſortiti ſunt, aliud à Iaczvvingis. Quemadmodum Lotihali etiam appropriatum linguagium loquuntur à præfatis gentibus diſtinctum, ij habitant in Liuonia, & confinijs eius. Quatuor ergo gentes, Pruteni, Iaczvvingi, Lithuani cum Samagitis, & Lotihali: habent propria linguagia, ualde in paucis conſonantia & conuenientia. Itaque Maslaus habens Prutenos & Iaczvvingos coadiutores duro Marte cum Kazimiro congreſſus, & pro uictoria decertans, ſuperatus eſt, & diſtrictus Plocenſis in poteſtatem Kazimiri deuenit. ex tunc à Maslao Mazouiæ nomen ſortitus. Addidit ſequenti anno Maslaus alteram oppugnationẽ regi Kazimiro circa ripam fluminis Viſla in Mazouia. Ante hanc pugnam, rex Kazimirus fluctuabat, deſperans de uictoria, cernens ſuum exercitum exilem, in reſpectu Prutenorum & Iaczvvingorum pro Maslao decertare uolentium, tamen diuino oraculo inter dormiendum confortatus, in cõgreſſu fœliciter pugnauit (quodam

Kazimirus primus coronatus in ordine regũ tertius.

Attenditur ſimilis caſus apud Hiſpanos.

Iaczvvingi qui ſint.

Maslaus tyrannus uictus.

Mazouia origine nominis à Maslao habet traxit.

Victoria Kazimiri. — *Maslai interitus.* — *Kazimirus primus moritur.* — *Fames ualida.*

uiro in ueſte candida, in æquo niuei coloris cum uexillo albo exercitum eius antecedente & Polonos contra paganos animante) in tantum pro uictoria adnixus eſt, ut more boni militis, hoſtes inſequens & feriens, ex laſsitudine, ſemiuiuus per quendam militem gregarium in caſtra eſt delatus. Capta ſunt in eo prælio, duo millia hoſtiũ, & quindecim millia cœſa. Maslaum iterum ad Prutenos confugientem, & nouum bellum molientem. Captiuatum Pruteni uarijs pœnis affecerunt, & in altum patibulum egerunt, inſultantes ei & dicentes, alta petiſti, alta tene. Regnauit poſt ſuperationem Maslai, rex Kazimirus in pace, omnibus diebus uitæ ſuæ, regno Poloniæ ſub eius regimine refloreſcente, ad priſtinumq; ſtatum perueniente, mortuus eſt Poſnaniæ 28 Nouembris, ſacramentis perceptis, & iuſto apparatu cum cineribus aui & patris in eccleſia cathedrali Poſnanieñ. conſepultus anno regni decimooctauo. Incarnationis uerò dominicæ milleſimo quinquageſimo octauo. Signa mortem eius præcedentia fuerunt, fames ualida, & defectus uictualium: Stellaq; crinita, pluribus noctibus apparens: Erat autem Kazimirus ſtatura procerus, capilio copioſus, habitudine uegetus, ſtudio pius. Reliquit tres filios & unicam filiam: Boleslaum (quem moriens regem poſt ſe deſignauit) Vuladislaum & Myesko ſiue Myeczlaum Othone filio quarto, immatura morte (uiuente patre) diem obeunte. Filia nominabatur Svvatochna, poſtea Vuratislao duci Bohemiæ in coniugem data. In memoriam autem & recompenſam profeſsionis monaſticæ, Kazimirus dum uiueret anno Domini. 1044 fundauit, & centum uillis dotauit, monaſterium in Thynyecz iuxta fluenta Viſlæ. Ex Cluniaco (ubi ipſe monachus fuerat) duodecim fratribus ordinis Sancti Benedicti accerſitis, & cum libris, cantuq; chorali perductis. Aaron natione Gallicus, uir doctrina & ſanctimonia rarus, fuit Abbas primus prædicti cœnobij in Thynyecz, propter uirtutes eius, per Kazimirum (nouerat ſiquidem laudabilem conuerſationem ipſius in Cluniaco) ad Archiepiſcopatum Cracouieñ. promotus. Huius Aaron ordinatione, gradus uiuorum tempore quadrageſimali introducti in eccleſia Cracouieñ. dicuntur, huius etiam conſtitutione & priuilegio quilibet Abbas Thyniceñ. fit Canonicus natus in eccleſia Cracouieñ. Aliud Cœnobium eodem anno ſupra Odram fluuium in Lubeus extruxit, & dote liberali ac ſufficienti prouidit, prælibatis fratribus Cluniacenſis ordinis Eccleſiam Ricinenſem olim Smogorzouienſem, cupiens meliorare in Vuratislauiã transtulit. Aſsignans loca pro Pontifice & Canonicis. Exinde putabatur ab aliquibus cathedram Vuratislauieñ. fundaſſe. Cùm eam duntaxat transtulerit, & donatione uberiori prouidit. Fuit illo tempore, Hieronymus epiſcopus Vuratislauieñ. poſt quem deinceps cæteri præſules Vuratislauienſes titulantur in hanc diem.

Monaſterium in Thyniecx fundatur. — *Aaron primus Abbas Thyniceñſ.* — *Abbas Thyniceñſ. natus Canonicus Cracouienſ.* — *Monaſterium Lubeus extructum.* — *Vuratislauiẽſ. ſedis translatio.*

CAPVT XV. LIB. II.

Iaroslai bellũ in Græciam. — *Ruſsitana opinio.* — *Sigiberti aſſertio.*

IAroslaus Ruſſorum monarcha, ad augendum gloriam & diuitias, miſit filium ſuum natu maiorem Vuladimirum cum exercitu nauali in Conſtantinopolim. Confractisq; nauibus tempeſtate exorta, uix aridam attigerunt, ubi pedes in patriam redeuntes, laceſsiti, & continuo à militibus imperatoris Græcorum perſequuti ſunt, donec prælio inito Græcos in fugam conuerterunt, ſicq; in pace Ruſsiam attigerunt. Iſta refert hiſtoria Ruſsitarum. Sigibertus uerò prodit in Chronica, quòd Ruſſorum rex ſciens Græcos occupatos bello contra Sarracenos, & cuſtodia inſularum, miſit mille naues uel plures ad Conſtantinopolim. Præſentiens autem imperator Græcorum Romanus, milites contra eos miſit, qui pice Græca & flammis in naues Ruſſorum iniectis, plurimos ſubmerſerunt, alios captos decapitarunt, pauxilli admodum fuga ſalui euaſerunt: Non dixit Sigibertus tempeſtate, ſed expugnatione militum Græcorum fractos: Sentiens ſeſe Iaroslaus grauatum, & ſenio confectum, hortatus eſt filios ſuos, ut quilibet ſorte ſua eſſet contentus, quam hoc modo diuiſit, Saslao natu maiori Kyovv: Suantoslao Czirnieiovv: Vvſeuoldo Pereaslavv: Gregorio Vvladimiriam: & Veczeslao Smolenskò. Poſt hoc moritur Iaroslaus ſeptima Nouembris anno ætatis ſuæ, ſeptuageſimo ſexto. Sepultus in eccleſia diuæ Sophiæ, quam ædificauerat in Kyovv: Citoq; poſt eum mortui ſunt bini filij eius, Veczeslaus, dux de Smolensko, & Gregorius Vvladimirieñ.

Iaroslaus in filios principatum diuidit. — *Iaroslai mors.*

CAPVT

CAPVT XVI. LIB. II.

BOleſlaus liberalis,& audax,poſtea efferus dictus: Eò quòd eſſet natu maior Kazimiri primi,& regno idoneus, per patremq́ dum uiueret ad ſuccedendum poſt eum deſignatus. Coronatus eſt Gneznæ in regem Poloniȩ, anno Domini 1048 per Stephanum Gnezneñ. & Aaron Cracouieñ. Archiepiſcopos, aſsiſtente Dobrognievva regina Poloniæ, genitrice ipſius, epiſcopiſq́ magnificis, & multitudine nobilium Poloniæ. Hunc Boleſlaum, Vvratislaus dux Bohemiæ irato animo, ſugillabat, quòd germanum ipſius Iaromirum (gradu diaconatus reiecto, & habitu laicali reaſſumpto) profugum ex Bohemia, & exulantem iure hoſpicij ſuſceperit. Veritusq́ ne aliquando ducatum eius, Polonorum ſtipatus ſuffragijs inuaſurus, Bohemos ad defectionem inclinaret. Cum tota potentia, regnum Poloniæ ingrediens, uaſtabat eam oram, quæ Sleſia dicitur. Boleſlaus autem agmine & milite tumultuario & ueloci collecto,peruenit ad exercitum Vvratislai, in quadam ſylua, ſtatiua agentem,qui craſtinam pugnam non expectans,omnibus ſarcinis abiectis clam & propere: de nocte feſtinus in Bohemiam fugit, ſed Boleſlaus pluribus diebus eum inſecutus & non compræhendens, Morauiam uaſtauit, & onuſtus ſpolijs: in Poloniam redijt. In ſequenti uerò anno: forti exercitu comparato: Boleſlaus Bohemiam expugnare uoluit, niſi eum Vvratislaus concordia & ſatisfactione præueniſſet. In ſignum autem reconciliationis, & perpetuȩ pacis affinitatem iungendo, accepit Vvratislaus in coniugem uirginem Svviatochnam, germanam Boleſlai regis, ut in proximo eſt expreſſum. Hanc Bohemi uocitarunt Suathauarz.

Boleſlaus audax qui & efferus dicitur coronatur.

Bohemi Poloniam hoſtiliter ingreſſi.

Poloni morauiam uaſtant.

Iterum inſurrexit bellum Prutenicum: nam gentiles Pruteni, extructa firma munitione, quam Poloni Grodek appellauerunt: prouincias Polonorum inuadebant: in tantum ut fere totam Pomeraniam eorum ſubijceret ditioni. Ad reprimendum autem Prutenorum audaciam, coadunato milite, rex Boleſlaus Grodek obſedit, & non ualens expugnare (ſtrenuè enim à Prutenis tutabatur: tum etiam quòd locus ille erat & natura, & arte plurimum munitus) regreſſus eſt, tandem cum expedito milite clam cōſtituit opprimere inuaſores Prutenos, copiam pugnæ ſubtrahentes: & cognoſcens per exploratores, Prutenos iuxta fluuium Oſſa congregatos, ad ingrediendumq́ Pomeraniam paratos: ſubitò iubet ſuos arma corriperet, & fluuiū tranare. Primis autem in flumine Oſſa, & grauitate armorū & inundatione aquæ ſuffocatis (intumuerat ſiquidem flumē aquis) ſequentes reiectis armis, ſuperato flumine, unà cum rege ſilenti agmine ſuper Prutenos irruerūt: & quaſi totā illam multitudinem deleuerunt. Exinde pax facta eſt, & Pomeraniæ recuperatio.

Bellum prutenicum.

Pruteni uicti.

CAPVT XVII. LIB. II.

COnfecta itaque pace cum Prutenis & duce Bohemiæ Vvratislao Bela profugo Hungarorum, aſsiduis precibus ingeminante, & reductionē in Hungariā, tanquā ab affine ſuo poſtulante. Rex Boleſlaus (ut refert hiſtoria Hungarorū) fideliter Belȩ auxiliando ex omnibus terris ſuis belligeris conuocatis: Hungariam contra Andream regem Pannoniæ ingreditur. Cauſa autem bellandi fuit, quoniam præfatus rex Andreas ſpreto & abiecto, germano ſuo Bela, coronari iuſsit in regem Hungariæ, filium ſuum Salomonem, minorēnem, nedum ſeptimum annum trāſgreſſum. Conuenerunt itaq; reges, & exercitus eorum, iuxta fluuium Cziſſe: Andreas rex fultus ſuffragijs imperatoris Henrici quarti, ſoceri filij eius Salomonis (deſponſauerat ſiquidē ei Henricus filiam ſuam Sophiam) & ſuffragijs Vvratislai ducis Bohemiæ, generi ſui (quoniam idem Andreas rex, Adleydam filiam, in conſortem olim dederat illi.) Et conſtituit tres ordines bellatorum, unū ex Almanis, quibus duo duces Gvvilhelmus, & Ponth prȩerant. Alterum ex Bohemis quem Conradus Morauiæ dux, germanus Vvratislai ducis Bohemiæ regebat. Tertium numeroſiorem ex Hungaris, quem ipſemet Andreas, per ſuos prȩfectos ducebat. Boleſlaus identidem, tres ordines ex ſuis ordinauit, rariores quidem, ſed belli officia & proceſſum ex aſſuefactione iam dudum ſcientes. Adiecit & quartum ordinem Hungarorum, duci Belæ adhærentium, in eis paucam fiduciam habens. Facto ergo congreſſu, diu ancipiti marte pugnatum eſt utrinq; pluribus cadentibus, ſed cum rarefacti ſunt exercitus Almanorum & Bohemorum, & acies eorum fuiſſent inclinatæ: Hungari machinationes Belȩ metuentes, relicto Andrea rege, acceſſerunt ad Belam, quo comperto, rex Andreas fugam inijt, & compræhenſus ad portas Muſim, in ſylua Bokon, trucidatus, expirauit: Conradus Morauiæ captus, miſerȩ excœcationi datus: milites uerò Almanorum crudeli trucidationi per Hungaros adiudicati, per Boleſlaum Poloniæ re-

Boleſlaus Vngariam ingreſſus Belam reſtituit.

Boleſl9 Ger. & Boh. in Vngaria uicit.

Andreas Vngariæ rex cæſus.

Boleslai in Germanos & Morauos liberalitas & munificentia.

Monaſterij in Mogilno origo.

gem libertate ſunt donati. Ex loco certaminis directis aciebus, rex Boleslaus, perduxit Belam in Albam regalem ad coronationem, qua perfecta muneribus plurimis, & Boleslaus, & ſuus exercitus præmiatus, in Poloniam reuerſus eſt: Pro tantis uerò beneficijs, Deo gratias agens, ut par erat, Boleslaus monaſterium in Mogilno oppido Gneznen. diocœſis anno Domini. 1065. fundauit & dotauit. Ex Thiniecz quoq; monaſterio dioce. Cracouien. ordinis Sancti Benedicti, monachos in ipſum introducens, cōtulit & præfato monaſterio oppidum Mogilno ac profundo aſsignauit: cum uillis Cziruensk, Chrenovv: Bolmo, Velerich, Coſſouo: Cremnovv: Columbino, & alios plures redditus ex curijs ſuis piſcinis, foris, & Theoloneis. Fuit autem primus Abbas Mogilnenſis Mengoſius natione Gallus, olim de Cluniaco cum alijs fratribus receptus.

CAPVT XVIII. LIB. II.

SVb hac tempeſtate accepit Boleslaus in coniugem Viſſeslauam principis Ruſsiæ unicam filiam. Exindeq; occaſione accepta, Ruſsiam ſubiugare in animo deſtinauit, ut ſe Boleslao Chrabri protauo ſuo æquaret. Habebat ſiquidem Boleslaus, tres exules inſignes, in ſua curia: Zaslaum principem Kiouien. Belam Germanum Andreæ regis Hungariæ, & Iaromirum germanum Vvratislai ducis Bohemiæ. Introductoq; Bela ac in regno Hungariæ locato: Iaromiro etiam ſplendidè munerato in Bohemiam remiſſo, & epiſcopatu Pragen. oblato, ſolus Zaslaus qui prior ante illos in Poloniam profugus aduenerat, reſtabat in Ruſsiam & in ſedem Kiouien. (de qua eiectus erat) reducendus. Cum enim nobiles Kiouien. inſtanter petijſſent, ut Zaslaus princeps ipſorum, è uinculis in quæ coniecerat Viſſeslaum fratrem ſuum ducem Polocenſem cum filijs eius relaxaret, & non acquieuit, ſeditione mota eum à ſede ſua expulerunt, & Viſſeslaum in principem Kiouien. Dominum ſuum crearunt. Conuocato itaque milite, ex ſuis prouincijs, habens in ſuo comitatu præfatum Zaslaum cum filijs eius, Mſcislao & Suatopolkone, profectus eſt in Ruſsiam, & cum appropinquaret urbi Kiouien. Viſſeslaus cum agmine exercitus non contemnendi, uoluit ſeſe opponere, & tranſitum regi Boleslao prohibere, ſed uiſa potentia Boleslai perterritus, clam à ſuis in Poloczko fugit, quare Boyari Kiouien. nimio metu perculſi, cum pignoribus ſuis & omni ſubſtantia, uolebant exuſta urbe, & caſtro Kiouien. ſuam ſalutem duntaxat conſeruando, ſeſe in Græciam recipere, ſed adhortamento Suatoslai & Vvſeuoldi Czirnieouienſium ducum, caduceatores miſerunt ad Zaslaum, ut relictis Polonis ad ſedem ſuam in pace rediret. Boleslaus ergo rex ſarcinis dimiſsis, & parte copiarum relicta, ut paulatim ſe inſequerentur, ipſe cum Zaslao & expedito milite, celeri gradu in Kiouiam proceſsit, præmiſitq; Mſcislaum, filium Zaslai ad explorandum, an in pace ſint omnia apud Kiouien. uel in dolo. Qui ingrediens Kiovv, reperienſq; eam tranquillam, trucidans ſeptuaginta (ut uidebatur) ſeditioſa capita: intimauit tam regi Boleslao quàm Zaslao ſuo genitori: quòd omnia pacificata eſſent. Aduolauerunt ergo rex, & Zaslaus itumq; eſt eis in obuium, ſuſceptique ſunt maxima cum reuerentia. Ingreſſus ergo Boleslaus urbem Kiovv, ſecunda Maij: manſit in ea tota æſtate: autumno & hyeme: militibus Polonorum in oppidis & uillis hybernantibus. Zaslaus uerò princeps Kiouien. acceptis ſuis copijs: & regis Boleslai: inſecutus eſt Viſſeslaum in Poloczko, quo per fugam elapſo: compræhendit caſtrum Ploczko: totamq; regionem eius: & filium ſuum Mſcislaum primum ibi locauit: eoq; morte aſſumpto, Suatopolkonem alterum filium ei ſurrogauit. Tranſacta autem hyeme, plurimis donis per Zaslaum rex Boleslaus: & ſui milites remuneratus: in auro, argento: uaſis, gemmis: ueſtibusq; precioſis uerſus Przemisliam diuertit: & ui receptis uicis ac oppidis: alijs uerò ſponte ſe dedentibus ad Przemisliam applicuit, quam poſtquam tumor: ac inundatio fluminis Szan decreſceret, tribus diebus continuis oppugnauit: quarto uerò die Ruthenis ſubſiſtere non ualentibus: in caſtrum cum omnibus ſuis rebus excedentibus eam recipit: & prædam eius militibus conceſsit: refectisq; militibus: caſtrum obſidione cinxit: tota æſtate expugnationi eius immorando, donec aqua deficiente: & peſte in caſtro inualeſcente: miſsis caduceatoribus: pacis contractu inito: ut ſaluis ſubſtantijs & equis poſsint è caſtro recedere: caſtrum Przemisli Boleslao dedere. In quo demorando per hyemem hibernauit. Venerunt autem ad ipſum illic commorantem, Geyſza, Ladislaus & Lampertus duces filij Belę regis Hungariæ in Demes regis Villagio: caſu ſolij ſeu ædificij confracti: & mortui. Poſt cuius mortem, in principio ueris ſequentis: Henricus imperator Romanorum: ducens ſecum Salomonem gene-

Boleslaus Ruſſitis bellū pro Zaslao mouit.

Boleslai ex Ruſsia redditus.

Przemislia expugnata.

generum ſuum: Hungariam ingreſſus: iuſsit denuo coronari præfatum Salomonem in
regem Hungariæ, à quorum potentia Geyſza, Ladislaus & Lampertus duces uidentes
eis ſubtractam obedientiam Hungarorum: in poloniam ad conſanguineum ſuum Bo-
leslaum regem fugerunt, ſupplicantes pro reſtitutione & reductione eorum in Panno-
niam, de qua metu perculſi exceſſerunt. Boleslaus uerò obmiſſo Ruthenico bello, cum *Boleslai in Hũ*
delecta manu ſuorum militum, iam nominatos duces ex Przemisl in Hungariam perdu- *gariam ingreſ*
xit. Et cum ſtatiua proxima Bude ageret, rex Salomon uidens ſe ab Hungaris deſeri (iam *ſus ſecundus.*
enim Salomon in dominando erat eis pertæſus) in caſtrum Moſon, natura & ſtructura
munitiſsimum diffugit. Pontifices uerò Hungariæ, quibus cura fuit patriæ, pacem inter
eos in hunc modum confecerunt, ut rex Salomon, quamuis natu minor, regio diadema- *Pax Hunga-*
te inſignitus, binas partes regni poſsideat. Geyſza uerò, Ladislaus, & Lampertus duca- *rorum.*
lem honorem, & tertiam partem habeat. Rex Boleslaus de ærario utriuſq; partis remune
ratus diſcedat, ſicq; cum gloria & fauore utriuſq; partis remuneratus in Ruſsiam diſceſsit,
tamen totum æſtatis tempus in huiuſmodi compoſitione pacis in Hungaria abſumpſit.
Et hyeme tranſacta, uolẽs reducere in ſuam ſedem, Zaslaum ducem Kiouieñ. ſecundo e-
iectum de Kiovv, per Suantoslaum & Vvſeuoldum duces Czirneouieñ. reduxit agmina
ſuorum exercituum, & diuertens, inuaſit territoria & caſtra Ruſsiæ Chelm, Vvladimir & *Boleslaus in*
& Volhin, quod nunc Luczko appellatur. Et his conquiſitis anno ſequenti, ſcilicet M. ſe- *Ruſsiam re-*
ptuageſimoquarto, recto tramite ad Kiovv proceſsit. Cui Vvſeuoldus dux Czirneouieñ. *dijt.*
occupator Kiovv (iam enim Suantoslaus germanus eius morte interierat) animatus per
Ruthenos, cum forti exercitu Boleslaum inuaſit, & longo prelio confecto, dextra ala Po-
lonorum incœpit declinare, & prope fugam ſpectare, Ruthenicq; clamoribus cœperunt
exultando uociferare, hoſtes fugiunt, hoſtes ſuperati cedũt. Quod cernẽs Boleslaus rex,
uir acerrimi pectoris, & magnæ audaciæ, nouam cohortem militum in laborantem alam
dextram induxit, tandem & cum ſuis, in fortiorem cuneum Ruthenorũ impegit, & eum
diſiecit, tunc potentia Ruthenorum corruit, & fuga extemplò ſecuta eſt. Dux Vvſeuol-
dus fuga ſaluatus eſt. Rutheni effuſi plurimi ceciderunt, ex Polonis uerò prope mille oc- *Boleslai uicto-*
ciſi & ſepulti, reliqui omnes in Poloniam uictricia tela & ſpolia intulerunt: Viditq; rex Bo *ria ex Ruſsiis.*
leslaus, eo anno cum ſuis grande miraculum. Piotrek hæredem de Piotrauin humatum,
poſt triennium per beatiſsimum Stanislaum Epiſcopum Cracouieñ reſuſcitatum, pro-
ut in ſequentibus tangetur. Præterea ſequenti anno qui fuit milleſimus, ſeptuageſimus
quintus maiori exercitu comparato, ex milite equite & pedite, rex Boleslaus, itinere te-
cto, ad Kiouiam metropolim Ruſsiæ pro ea tempeſtate, urbem inſignẽ & amplam con- *Boleslaus ite-*
tendit, & eam obſedit, undiq; prouidens per ſeipſum, undique prohibens, ne quidpiam in *rum Ruſsiam*
urbem inferretur. Certabant autem & præliabantur ex urbe effuſi milites Ruthenorum, *ingreſſus.*
donec chariſtia, fame, ac peſte tam ipſi nobiles, quàm populares laborarẽt & contabeſce-
rent. Miſerunt ergo legatos, promittentes ſubiectionem & fidelitatem, dũtaxat ne in eos
rex ſæuiret, poſtulantes, quod & promiſit, & non differentes, eodem die ſuſceperunt eum
cum maximo honore. Ingrediens autem per portam, mucrone geminando percuſsit in
portam ferream, & laminam ipſius tranſuerberauit, inſtar protaui ſui Boleslai Chrabri.
Prohibuitq; cunctis ſuis militibus, ne ſpolia & expilationes in ciues agerent, ob quam be *Kyouia ſuba-*
neficentiam ſponte congeſſerunt Kiouieñ. munera, & regi obtulerũt, quæ in milites quos *cta.*
nouerat conſpectiores, uigilantioresq; diſtribuit. Præfecit autem Zaslaum gubernationi
Ruſsiæ. Ipſe uerò moratus eſt cum ſuo exercitu in Kiovv. Ex qua mora tã ipſe rex, quàm
eius exercitus, incidit in perniciem uoluptatum, comeſſationum, ebrietatum & libidinũ: *Exemplum*
Kiouia ſiquidem urbs ampla, & uicis largis porrecta erat: ferax frumẽto, carne, piſce, mel- *Capuæ.*
le, & fœminis ſtaturæ proceræ ſpecioſiſsimis, quarum pulchritudine capti, in ſentinam o-
mnium libidinum corruerunt. Ipſe inſuper rex Boleslaus, in crimen ſpurciſsimum Sodo-
miæ, Kiouienſibus commune & uſitatum, prolapſus eſt. Vt quos armis uicerit, horum fœ
diſsimis facinoribus uinceretur. Diuina ultio nil mali impunitum relinquens, merito ſu-
per eos uenit, in regem quidem, quoniam tam à ſuis, quàm ab exteris contemni cœpit, in
Polonos uerò, quoniam uxores, ſorores & filiæ eorum, libidinibus uictæ, & uiris prope
ſeptennium orbatæ, in tedas & complexus ſeruorum conuolauerunt. Dum hæc in caſtra
regis, per crebros nuncios & rumores deuoluta ſunt, quidam militum Polonorũ fremen-
tes & impatientes iniuriæ thori coniugalis, clandeſtinè ad propria diſcedunt: alij exem-
plo illorum, rege nequicquam prohibere ualente, de nocte fugientes abſcedunt, ultum iri
uiolata matrimonia, in ſuis mulieribus & ſeruis. Rex animaduertens ſe ſpretum, & deſo-

latum,

latum,cum raro & paruo agmine eos inſecutus,peruenit in Poloniam, & primos fugę initiatores quos potuit compræhendens pernecat, ſequaces eorum alios carceribus, alios priuatione poſſeſsionum,reliquos exilio damnat. Matronas & mulieres, quibus ab earum maritis,parſum erat,truculentus dehoneſtat,et pectore ſaxeo immotus: prole ammota catulos ad ſugendum ubera applicat. Res inaudita ſæculis: dat lac humanum catulis: abiecta prole tenera. Inſuper(ut aiunt)ad augendum crimen Sodomiæ: potius uerò ad inferendum dehoneſtationem matronis: iumentum purpura uelatum: publicè poſt ſe duci iubet. Omnibus inuiſus: omnibus dirus tyrannus. Et quamuis plures fuerunt in Polonia pontifices: nullus tamen auſus eſt curare exceſsiua regis ſcelera: niſi beatiſsimus Staniſlaus Epiſcopus Cracouieñ: qui hanc paleſtram ingreſſus eſt,quoniam Petrus Archiepiſcopus Gnezneñ:cuius officij principaliter erat regem à prauitatibus reducere: uidens lupum uenientem non ſe oppoſuit. Staniſlaus uerò zelo diuino, & plebis iniuria accenſus: regi ſeſe oppoſuit,tanquam alter Archiepiſcopus,quoniam ſedes eius nouiſsimè Archiepiſcopatum,incuria anteceſſoris ſui Lamperti Zule amiſerat. Sed ut pauca de beatiſsimo Staniſlao perſtringam,hactenus de bellis & actibus Boleslai ſufficiant, ultima eius in uita ſancti Staniſlai complectar finiendo.

Boleslai tyrannus.

Archiepiſcopatus Graccouienſis in Lamperto deſijt.

CAPVT XIX. LIB. II.

BOleslaum audacem regem Poloniæ,peracta ac reportata belli uictoria de Vvſeuoldo duce Ruſsiæ, ob raptum, & crimen adulterij, in nobili fœmina Chriſtina, militis Mſcislaui conſorte perpetratum. Beatus Staniſlaus Cracouieñ epiſcopus,monuit & corripuit, ut conuerſus ad Dominum ſaluaretur. Ipſe uerò fremens, & tãquam leo è cubili ſuo excitatus,minas ſpirans, tendiculam & inſidias uiro ſancto parauit, & oppoſuit ut malum pro bono redderet. Sciens namq; uirum beatum, coëmiſſe uillam Piotrauin pro eccleſia Graccouieñ. Induxit nepotes nobilis olim Petri dum uiueret cognominati Piotrek, hæredis de Piotrauin, promittens eis regiam aſsiſtentiam, ut repeterent hæreditatem Piotrauin, beatum Staniſlaum impetendo & conturbando. Itaq; agente rege magnorum terminorũ iudicium,in papilionibus & tentorijs, ſuper pratis & campeſtribus,inter Solecz & Piotrauin. Cõuentus ſacer præſul per eos,negauit uillam eſſe de proprietate eorum,ſed eam iure emptionis fuiſſe & eſſe ſuam. Et dum(rege & conſilio ei deferente)dies teſtibus probandi adueniſſet,timore regis & comminatione requiſiti teſtes ſuam præſentiam ſubtraxerunt. Inquit ergo ſacer antiſtes Staniſlaus. Video ò rex: deficiente hominum teſtimonio, operepræcium fore, diuino adiutum ſuffragio, principalem uenditorem ad perhibendum ueritatem, in quatriduo me producturum quod rex & aſſeſſores tanquam deliramentum accipientes in termino ſequenti quatuor dierum operiebantur. Iubet ergo beatus Staniſlaus omnibus ſacerdotibus, quos habere potuit,Deum orare: miſsis, & obſecrationibus,ieiunium triduanum omnibus inſtituendo. Ipſe autem die,noctuq; in eccleſia parochiali ſancti Thomæ Apoſtoli, in præfata uilla Piotrauin, in diſtrictu Lublineñ.ſita,conamine orabat, aſsiduis ſuſpirijs & lachrymis intermixtis. Quarta uerò die indutus pontificalibus ſub præſentia cleri, & multitudine populi,ſarcophago Petri,iam triennio mortui aperto,proſtratus in faciem ſuper terram, deuotiſsimè orauit, & ab oratione ſurgens, bacculo paſtorali cineres defuncti Petri nobilis tetigit,dicens. In nomine patris,et filij, & Spiritus ſancti: Surge Petre:ad perhibendum teſtimonium ueritati,qui mox ſurrexit & ſtetit:ſacer uerò pontifex Staniſlaus,manu porrecta eduxit eũ de ſepulchro. O`Staniſlae quã magna fides tua erat,ut Petrus triennio uita functus,uoci tuæ obediens,protinus ab inferis euocatus paruerit. De eccleſia ergo ſancti Thomæ Apoſtoli egreſsi, peruenerunt in præſentiam regis pro tribunali ſedentis. Ad quem beatus Staniſlaus: En, inquit, rex, adduxi Petrum uenditorem uillæ Piotrauin ad euincendum & referendum, ſingula quæque, uenditionem huiuſcemodi concernentia. At rex cum aſſeſſoribus, ſtupidi obmutuerunt. Omnes ſiquidem conticuerant intentiq; ora tenebant. Petrus uerò ad regem. Ego ò rex Boleslae fateor me uendidiſſe hæreditatem meam uillam Piotrauin, huic uiro beato pontifici, & completam accepiſſe ſolutionem:nepotes uerò & cognatos meos, nil proprietatis,nilq; reſeruationis in ea habuiſſe,neq; habere. Et conuerſus ad impetitores nepotes ſuos dixit. Quis uos in hanc uæſaniam impulit,ut ueritate prophanata, friuolè & iniurioſè uirum beatum inuaderetis? Ideo niſi pœnitentiam ægeritis grauem pœnam, & uindicem iram omnipotentis Dei incurſi lugebitis. Expedito reſuſcitationis, ac teſtimonij officio, à conſpectibus regis & conſilia-

Sanctus Staniſlaus Petrum ſuſcitauit triennio mortuum.

Petri teſtimonium.

conſiliariorum uir. Dei Stanislaus, cum Petro in uillam Piotrauin diuerterunt, maxima multitudine eos concomitante, ac inſpectante, ut regem in caſtris ſolitarium desererent. Peruenientes autem in locū ſepulturæ Petri, tali ſermone adorſus eſt eum. Vir beatus Stanislaus, uis inquit Petre ut precando, à Domino meo ſaluatore, longam tibi uitam obtineam? Reſpondit Petrus. Non expedit præſul beatiſsime, uerum magis precare obſecro, ut à pœnis purgatorij liberer tuis meritis, quas breui tempore ſi pro me oraueris, ſpero me euaſurum. Et ingreſſus tumulum locato corpore, reſoluit ſpiritum. At pontifex cum omni clero & populo, decantatis Pſalmis & orationibus pro liberatione Petri fuſis, tumulum ex more compoſuit & abijt.

Petrus rediijt in ſepulchrum.

CAPVT XX. LIB. II.

POſt reditum autem regis Boleslai è Kiow, quam expugnauerat: & in Poloniam tyrannidem exercēdo in milites profugos, quoniam in terra aliena relicto eo abierant, & in mulieres atq; matronas, quarum uberibus corde ferreo & effero proſpectans, catulos applicabat, quoniam inter bellandum non ſuis maritis adhæſerant, & pepererant. Et in ſubiectos, quoniam exceſsiuis exactionibus ac oppreſsionibus eos expilabat & extenuabat: dum neminem haberet qui à tyrannide et deprauationibus ſuis eum reduceret, Stanislaus zelo iuſtitiæ armatus, plebis iniuriæ compatiens, primum in ſecreto, tandem cum non acquieuiſſet, coaſſumptis ſecundum formam euangelicam alijs prælatis & baronibus, regem aggreſſus, obſecratus eſt, & monuit, ut iuſtitiam colendo, beluinam tyrannidem abijceret, ſubuectiones (quæ in Polonico Poduodi nuncupantur) non exigeret, ſtationes & exactiones ſuperfluas non extraheret, & à peſsimo facinore Sodomię (cui uelut iumentum inuolutus & ſordeſcens inhiabat) ceſſaret. At ille uelut lignum tortuoſum exaſperatus non deflexus, in ſanctum Dei maledictoria, & contumelioſa, ore minaci congeſsit, & eum ſectioni minutatim deſtinatum, interfecturum iurabat. Adueniente termino monitionis præfixo, nullaq; regis emendatione facta, Stanislaus Epiſcopus per ſe (quoniam alij omnes ſacerdotes timore perculſi hoc officium ſubire recuſarunt) contumacem & excommunicatum publicauit. Mandans ut in omnibus Eccleſiis ſuæ diocœſis, tanquam lignum putridum excommunicatus denunciaretur. Ei quoq; eccleſiam Cracouien. ſub diuinis ingredienti Beatus Stanislaus occurrens. Qua, inquit, temeritate rex audes diuina prophanare, Deum cuius iram uindicem non expaueſcis exacerbans, & tuis deprauatis actibus, finem humiliatus non imponens. Rex ardentiſsimam bilem incidens, ore & manu minitans: de eccleſia exiuit, & in caſtrum Cracouienſis eccleſiæ contiguum ſe recepit, & fremebundus iurauit, diſſecturum Epiſcopum ubicunq; reperiret. Almus tamen præſul Stanislaus, ne eccleſia ſponſa ſua propter eum quippiam mali incurreret: in abditis, occultisq; locis degebat, uacans miſſarum ſacrificijs & orationibus, pro reductioneq; regis & ſaluatione uberrimis fletibus inundabat, ſicq; eluſit conatus regis pluſquam uno anno. Anno autem Domini. M. ſeptuageſimo nono, tertio Idus Maij die ipſa in feriam quintam cadente, ſancto Stanislao, in eccleſiam ſancti Michaëlis de rupella cum ſuis clericis, ut diuina celebraret, deſcendente, ab exploratoribus uiſus, & regi Boleslao delatus eſt. Rex uerò correpto acinace & pluribus militibus accerſitis ad inſequēdum ſe properanter ad Eccleſiam ſancti Michaelis, tunc inter prata in parua rupe extantem peruenit, beato Præſule miſſam nondum finiente, iuſsitq; ſtās foris, milites ingredi, & eum ab altari extrahere. Qui ingreſsi, & ſacrum antiſtitem tangere uolentes, abierunt retrorſum & in terram ceciderunt: prouolutiq; exiuerunt de eccleſia. His obiurgatis rex plures iubet ingredi, ad perpetrandum ſcelus in ſanctum Dei. Sed hi magno caſu retrorſum ceciderunt, & reptantes manibus, pedibusq; de eccleſia ſunt euoluti. Adiecit excœcata mens, tertium introitum repetere, cum ſtomachatione ac maledictione: ô inquit degeneres & non milites, fœminæ & non uiri: non poteſtis unum ſacerdotem protrahere de eccleſia, meas graues iniurias in eo ulturi. Ipſi uerò obiurgati audacius ingreſsi: corruerunt ac fortius, quam prius retrorſum abierunt. Et ipſis exeuntibus rex non credens narratis, rapto gladio & exerto, furioſus eccleſiam intrauit, & ſacrificantem præſulem gladio in caput percuſsit, dirupit atq; proſtrauit, ſanguinem eius recenti ſacrificio altaris com miſcendo. O ſcelus immenſum, impius & ſceleſtus occidit pium, & ſanctum: ſacrilegus præſulem, ſponſum in gremio ſponſæ, paſtorem in ſuo ouili. Tunc ſatellites ſceleris accurrentes, alius præ alio ſtrictis ac uibratis gladijs, repetitis uicibus, ad complacendum regi, & ad abolendum ignominiam, per eum ipſis inflictam, beatum uirum in multa fruſta cō ciderunt, nonnulla hiſtoria referente in ſeptuaginta duas partes: Non contentus ſceleſtus rex in rabie patrati ſceleris: iuſsit partes & membra, in plano circumiacentis campi diſiici, ut à beſtijs & ſanguipetis alitibus deuorarentur, ſicq; deleret memoriam eius de terra. Sed

Rex excommunicatur.

Rex ab eccleſia prohibitus.

Martyrium diui Stanislai.

Diuus Stanislaus ſacrificās per regem occiditur.

Miraculum 1.

Deus in ſanctis ſuis mirabilis,nocte ſequenti radios è cœlo ſupra qualibet particulam uelut lampades miræ rutilantiæ ſtantes demiſit.Et quatuor grandes aquilas,à quatuor mundi partibus aduenientes,in cuſtodiam nocte & interdiu deputauit,quæ ſuperuolantes, omnes beſtias & carniuoras alites abigebant.Cernentes quidam patres,Prælati, & Canonici eccleſiæ Cracouienſis religione pleni, corporis beati partes in nocte illuſtrari,diſiectos artus,tertia nocte collegerunt,membrum ad membrum,& partem ad partem, pro ut

Miraculum 2.

uiſum eſt eis,apponendo.Mirabile dictu,mox cœleſtis medici uirtute,coaluit,ac integerrimum ſine nota cicatricum redditum eſt. Exhilarati ergo poſuerunt illud in tumbam & ſub diuo,ante fores eccleſiæ ſancti Michaëlis de Rupella ſepulturæ tradiderunt: Ne ſi in eccleſia ſepulturam egiſſent,rex,exhumatum ut prius per campum diſperſum proieciſſet. Aiunt interfectores regi Boleſlao in nece ſancti Stanislai cohærentes,fuiſſe de armis ſtreparum,de armis Sreniawa cum cruce & ſine cruce,& babati cum cruce. Gregorius Papa ſeptimus,perlata ad ſe crudeli nece beati uiri Stanislai,dedit in mandatis, ad Petrum Archiepiſcopum Gneznen.& omnes epiſcopos regni Poloniæ,ut interdictum generale in

Regnum Poloniæ corona priuatum.

Rex è Papa anathematizatus.

tota prouincia obſeruarent,& eccleſias obſeratas clauderent,regemqꝫ Boleslaum anathematiſauit,& coronam regno Poloniæ abſtulit,ne de cætero quiſpiam principum in Polonia abſqꝫ ſpeciali conſenſu ſedis apoſtolicæ coronaretur,abſoluitqꝫ à Boleslai obedientia,omnes Principes,Barones,Vaſallos,Feudarios & ſubiectos:Milites uerò,qui cum rege in necem beati pontificis auxilio aut conſilio conſpirarant, cum tota eorum domo & nepotibus,ad beneficia eccleſiaſtica habita & habenda, ad dignitates quoqꝫ & honores, uſqꝫ in quartam generationē inhabilitauit. Et quamuis obedietia per Papam regi Boleſlao ſubtracta fuiſſet:ipſe tamen ſe pro rege geſsit,& ſingulos parere ſuis imperijs, coegit, donec quoſdam primores regni,in captiuationem eius & mortem conſpiraſſe cognouit, tunc enim cor eius culpa redarguente concidit.Et accepto ſecum filio ſuo Myeczlao, annum agente duodecimum(qui poſtea ad regnum reductus mortuus eſt) relicta Polonia,

Boleslaus in Hungariam fugit.

feſtine totus meticuloſus in Hungariam,ad Ladiſlaum regem Hungariæ perrexit.Cui & fratribus eius, Geÿſze & Lamperto, fideliter auxiliatus fuit eos in regnum Hungariæ, prout antè expreſſum eſt,reducendo.Ladiſlaus uerò rex Hungariæ in ſummo honore, &

Boleslai miſer interitus.

omnium neceſſariorum prouiſione,Boleſlaum cum ſuis fouit.Deo autem uindicante,citò poſtea in amentiam rex Boleſlaus incidit,& per ſiluas uagus 12.Calendas Aprilis morte interijt.A ſuis canibus(ut ferunt)eum inſequentibus deuoratus.

Alia opinio pro morte Boleslai.

Tradunt quædam annalia,quòd audita ſugillatione Hungarorum,de occiſione beati præſulis Stanislai, compunctus,dimiſsis omnibus & filio Myeſzko apud regem Vuladiſlaum relicto atqꝫ commendato,in clamide abiecta,unico comitatus ſeruo,clam in Corinthiam peruenit ad monaſterium Ozia iuxta lacum de propè Villacum,

Tertia opinio de morte Boleslai.

alijs referentibus quòd ſeceſſerit in monaſterium Vilthnia,prouinciæ atheſis propè Isburg,ubi omnibus ignotus,in ſqualoribus coquinæ ſtrictam agens pœnitentiam,reatum occiſionis beati antiſtitis Stanislai diluit. Ego uerò percunctando,non potui inuenire in prædictis locis,patentem ipſius profeſsionem ac pœnitentiam.Et utinam aliquando compunctus,ob ſuæ culpæ expiationis remedium eam ſuſcepiſſet.

Boleslai uirtutes & uicia.

Iſte eſt Boleslaus qui poſt ſuum protauum Boleslaum Chrabri, patriæ fines tropheis magnificè propagauit.In omnes liberaliſsimus fuit,in audacia cæteros ſuperauit.In uicio Sodomiæ fœdiſsimus apparuit.In tyrannide militum & ſubditorū, efferus innotuit.In beati Stanislai nece truculentus carnifex cognomen inuenit & reportauit. De hoc eccleſiaſtice legitur,affluens diuitijs,largus beneficijs,belliger in hoſtibus,tyrannus militibus,hic fuit Boleslaus. Cuius in temporibus plebem Dei regens legibus occubuit Stanislaus.

CAPVT XXI. LIB. II.

IN principio regni Boleslai largi in Polonia,uenerunt Polowczi Barbari cum Duce ſuo Szekal contra Vuſeuoldum ducem Ruſsiæ de Pereaslaw,& ſecunda die Februarij inito certamine,uincunt Vuſeuoldum & ducatum ipſius crudeliſsimè uaſtarunt.

Polowzi Ruthenos uicerūt.

Hoc primarium malum fuit,quod Ruſsia ex poſt paſſa eſt à Polouuczis. Deinceps addiderunt alteram irruptionem Polouuczi in terras Ruſsiæ,quibus tres duces Zaslauu Kiouien.Suantoslaus Czirnieouien.& Vuſeuoldus Pereaslauien.circa flumen Olcha occurrerunt,commiſſoqꝫ certamine, Polouuczis ceſsit uictoria, qua obtenta uaſtationem terrarum Ruſsiæ longè extenderunt:Oppida & uillas,cæde ac ſpoliatione debachantes, milites uerò Ruthenorum diffugientes,flagitare cœperunt,quatenus bini duces Zaslaus & Vuſeuoldus:Viſſeslaum Polocenſem ducem,& duos filios eius, quos anno ſuperiore in dolo captiuauerant,à uinculis ſoluerent,quod dum impetrare non poſſent, in ſeditionem uerſi, Duces Zaslaum & Vuſeuoldum de Kiouu exturbant. Prefatis autem ducibus,

bus, Zaslaw & Vuſeuoldo diffugientibus, milites ſubſtantiam & ſuppellectilẽ caſtri Kiouienſ. diripuerunt, & ergaſculo aperto, ducem Viſſeslaum cum filijs ipſius à uinculis liberauerunt, & in dominum Kiouienſ. præfecerunt. Zaslaus uerò, dux Kiouienſ. nõ audens in Ruſsia conſiſtere, cum uxore & duobus filijs in Poloniam ad regem Boleslaum fratrem ſuum amitalem fugit, à quo benignè acceptus & fotus eſt. Inſuper & ad ſedem Kiouienſ. reinductus atq; repoſitus, prout ſuperiùs in hiſtoria de Bolislao narratum eſt. Polowczos uerò contra Czirnieow diuertentes. Dux Swantoslaus, nil clade ſuperiori deterritus, habens tantum tria millia uirorum in ſuo exercitu, prima die Nouembris anno Chriſti milleſimi, quinquageſimi noni, circa Sznowsko inuaſit, ubi multitudo à paucitate ſuccubuit. Nam duodecim millia Polowczonum profligauit: Ducem eorum, & primates uiuos cœpit, & prædam quam in terris Ruſsiæ quæſierant excuſsit.

Polowzi uicti.

Poſt aliquot annos ſedente Zaslao in Kiow, poſt eius recuperationem, orta eſt contentio inter eum ab una, & duces Swantoslaum & Vuſeuoldum partibus ex altera, pro finibus & ſpolijs. Perpendẽs autem Zaslaus fluxam ſuorum militũ fidem, diſceſsit ex Kiow & iuit in Poloniam, ad regem Boleslaum cum uxore & filijs: Swantoslaus uerò & Vuſeuoldus duces, uigeſima ſecunda die menſis Martij Kiouiam ingreſsi, ſedem eius & principatum occupauerunt. Et Swantoslao in breui, quia uiceſima prima Decembris anni occupationis eiuſdem, ſcilicet, milleſimi, ſeptuageſimi ſecundi mortuo, & in Czirnieow ad eccleſiam S. Saluatoris ad ſepeliendum relato, Vuſeuoldus frater ſuus, in principatu Kiouienſ. ſuccedit, quo cum Boleslaus rex Poloniæ iterũ Zaslaum reducendo, prope Kiow forti pugna conflixit, & eum debellauit, Kiouiamq; obſidendo expugnauit atq; poſſedit. Zaslaum ei pręficiendo atq; ſurrogando. Filius autem Zaslai Suatopolk, in Nouogrodenſ. ducatum ſucceſsit, quoniam Hleb Swantoslai ducis Czirnieouienſ. filius, ultimus poſſeſſor eius, recenti morte à ſuis nequiter occiſus erat. Vuladimirus uerò alter filius Zaslai obtinuit & ſedit in Smolensko, & Iaropolk tertius filius locatus erat in Viſſegrod. Sicq; terræ Ruſſorum uidebantur pacificatæ. Verum ſtimulante odio, Borziſch & Olech duces Ruſsiæ, aduocatis Polowczis, terras Ruſsiæ uaſtare incœperunt. Dux autẽ Vuſeuoldus Czirnieouienſ. eis occurrens, in loco qui dicitur Ziczcze, cum ipſis die uiceſima quinta Auguſti conflixit. Et uictus etiam ſedem ſuam caſtrum Czirnieouienſ. perdidit. Exindeq; plurimum anguſtiatus, ad fratrem ſuum Zaslaum ducem Kiouienſ. cum Vuladimiro filio ſuo diuertit. Quos ille benignè excœpit, & fouit, dicens: Ego ſim uobis in exemplar, qui omnibus ſpoliatus in terris alienis, ſtipe Polonorum uixi, & ſuffragio eorum omnia mea rehabui. Coadunata itaq; militia, Zaslaus dux Kiouienſ. cũ filio ſuo Iaropolko, & Vuſeuoldus dux Czirnieouienſ. cum filio ſuo Vuladimiro, uadunt contra Czirnieow: in quod ſe Borziſch & Olech robore Polowczonum freti, recœperant. Perſuadebat autem Alexius, qui & Olech duci Borziſch aiens: Non pugnemus contra quatuor duces fratres noſtros, quoniam fortiores nobis ſunt, ſed æquis cõditionibus pacem petamus. Et Borziſch in ſuperbiam elatus, non acquieſcens reſpondit. Non te aliqua ſollicitudo de uictoria detineat, ſed plenus ſpe euentum belli expecta. Et facto congreſſu, interficitur Borziſch filius Czeslai, qui pacem abnuebat.

Dux Borziſch occiſus.

Sed & dux Zaslaus Kiouienſ. dum prælio confecto, inter pedites ſecurus uerſaretur, ab uno milite ducis, Olech qui tãquàm proprius peditibus ſeſe ingeſſerat, percuſſus inter ſcapulas, trãsfoditur & occiditur, & per filiũ ipſius Iaropolkum relatus in Kiow, cum magno planctu ſepelitur in eccleſia beatæ Mariæ, anno Chriſti milleſimo, ſeptuageſimo ſexto.

Dux Zaslaus occiſus.

Erat autem Zaslaus uir altæ ſtaturæ, uerus cultor iuſtitię, caſtrũ Czirnieow recuperans Vuſeuoldus, tradidit filio ſuo Vuladimiro natu maiori. Iaropolkum uerò alterum filium locauit in Thurow. Ipſe autem Vuſeuoldus tanquàm germanus Zaslai, ſucceſsit in principatu Kiouienſ. Propter quod liuore excitati aliqui Ruſsiæ principes, mouerunt ei bella. Romanus namq; dux Ruſsiæ, uolens ſedem Kiouienſ. occupare, cum Polowczis in auxilium ſui conductis, uenit contra Vuſeuoldum, & circa Pereaslaw, ſecũda die Auguſti mediãtibus Baronibus pacificantur. Polowczi uerò, mota ſeditione, ducem Romanum, eò quòd ipſis inconſultis pacem conſumaſſet occiderunt. Iterum inſurrexit contra Vuſeuoldum Iaropolkus filius Zaslai, quoniam præripuit ei paternam ſucceſsionem principatum Kiouienſ. Vuſeuoldus autem frequenti conſilio aduocato, ex uno conſiliariorũ tale documentum accepit. Mitte filium tuum Vuladimirum cũ exercitu contra Iaropolkum, quem ego præueniendo, ſine armis debellabo, & meo uafro conſilio, fallam. Venit itaque ille fallax conſultor ad Iaropolkũ, dicens: non confidas conſiliarijs, & militibus tuis, quoniam uolunt te decipiendo tradere Vuſeuoldo. Sed concito pede uade in Poloniã, quemadmodum Zaslaus pater tuus fecit auxilia pro reſtitutione petiturus. Credidit Iaropolkus fallaci ſermone, & relicta matre uxore, & filijs in caſtro Lucko, fugit in Poloniã ad regem Boleslaum, quem Boleslaus non ualens in propria perſona reſtituere, propter ſciſma

Iaropolci interitus.

inter ipſum & ſuos milites exortum, miſit cum illo milites Polonos, quorum robore recuperauit caſtrum Luczko. Poſt diſceſſum Iaropolci, per Vuladimirum expugnatum & occupatum, aliaq; caſtra Vuladimirus eidem reddidit, aut reddere promiſit. Iaropolcus remiſſo exercitu Polonorum, dum ex Vuladimiria uehiculo in Szuumingrod ueheretur, à familiari ſuo Nyeradzecz quieſcens obtruncatur. Et in Kiouu deductus, cum magno planctu, in eccleſia S. Demetrij ſepelitur, Vuſeuoldo duce & binis eius filijs Vuladimiro & Roſciſlao, item Ioanne Metropolitano & Boyarijs, uniuerſiſq; ordinibus Kiouienſibus præſentibus. Is Iaropolcus fuit uir manſuetus, & amator fratrum, decimas ſoluens de omnibus frumentis, pecoribus, & armentis, cunctis diebus uitæ ſuæ. Sed & uiuens ſæpius uotis uacabat, ut ſimili morte moreretur, quali Hleb & Borziſch protaui eius necati ſunt, & in ſanctos per Ruthenos relati.

CHRONICORVM REG. POLON. LIB. III.

CAPVT I. LIB. III.

Vuladiſlaus Hermannus Monarcha primus.

Hermanni uirtus.

Interdictum ſublatum.

Vuladiſlao nupta Iudith ex Bohemia.

EXCEDENTE in Hungariam Boleſlao audaci: Prælati & Barones Poloniæ, formando nouum ſtatum Reip. ſuffecerunt pro eo germanum ipſius ducem Vuladiſlaum, cognomento Hermannum, anno Chriſti 1082. Is quanq; ſe titulabat regem Poloniæ, nunquàm tamē fuit coronatus. Horrentibus Archiepiſcopo & epiſcopis Poloniæ apoſtolici mandati præuaricationem. Cœpit autem poſt introniſationem dux Vuladiſlaus innocentes & imbecilles, à potentibus & oppreſſoribus defenſare, ſtratas & uias pacificare. Iniuſta decreta regis Boleſlai reſcindere, & malè ablata reſtituere. Miſit inſuper ad Gregorium Papam ſeptimum, ad tollendum interdictum in ultionem occiſionis ſancti Præſulis Stanislai latum, quod & fecit. Ad ſollicitationem Lamperti, Canonici Cracouienſis oratoris ad relaxandum interdictum miſsi: & quia idem Lampertus nobilis, de familia Habdanck, ut præmiſſum eſt, Canonicus Cracouieñ. à capitulo in Pontificē Cracouieñ. electus, domino Papæ notus fuerat, propter priorem eius diuturnam uerſationem, & cauſarum in curia Papæ intentationem. Idcirco prouidit ei ſanctiſsimus dominus de epiſcopatu Cracouieñ. ut immediatē ſuccederet beatiſsimo Stanislao. Ne autem proſapia regia in Vuladiſlao extingueretur, conſilio ſuorum iuſſus, accepit in coniugem uirginem Iuditham, filiā Vuratiſlai ducis Bohemiæ, olim ex Adleyda filia Andreæ regis Hungariæ ſuſceptam, ſuaſu ac ſpeciali inductione germanæ ſuæ Suuatochnę, præfati Vuratiſlai alterius cōſortis, quę inſtituerat eam optimis moribus, & totam ipſius laudabilem conuerſationem nouerat. Sed cum eidē cohabitaret dux Vuladiſlaus, & nullam prolem ex ea ſuſcepiſſet, cœpit uehementer anxiari ſuper ſterilitate ipſius. Suaſu quoq; Lamperti Epiſcopi Cracouieñ. facta imagine, quantitate unius infantis de puro auro, & adiunctis alijs muneribus, uaſis ac ueſtibus præcioſis auro intextis, miſit in prouinciam Prouinciæ, ad monaſteriū ubi corpus B. Egidij requieſcit prope fluuium Rhodanum, ſupplicando abbati & monachis eiuſdem cœnobij ordinis S. Benedicti, ut meritis beati confeſſoris Egidij ac interuentu precū eorum, conſequeretur prolem iamdudum deſideratam. Abbas uerò triduano indicto ieiunio, iubet omnibus monachis quàm deuotiſsimè orare, ut interuentu præclari confeſſoris Egidij omnipotens Deus largiretur prolem duci Poloniæ cum ſua conſorte. Necdum triduo finito, uni religioſiori monacho reuelatum eſt, uterum Iudithę completum eſſe, & maſculinam prolem concepiſſe. Vocatos ergo oratores ducis Poloniæ, inter quos primus erat Petrus Canonicus Cracouieñ. Abbas iubet bene ſperare, & in patriam redire, quoniam princeps Iuditha filium perinde ac deſiderauit concepit. Reuerſi itaq; in Poloniā, ut prædixit abbas, inuenerunt Iuditham fœcunda tam uterum porrexiſſe. Conſtruxit ergo Eccleſiam Vuladiſlaus ſub caſtro Cracouieñ. in honorem S. Egidij, gratificando de prole ſibi cōceſſa. Sed & in alijs locis regni Poloniæ ob ſimilem depellendā ſterilitatem, conſtructa ſunt oracula in honorem S. Egidij, quę hactenus extant. In Krobia, Kczinya, Clodawa, in Sborow, Geboltow & Czirnielow, tandem uigeſima Auguſti Iuditha effundens concupitum infantem Boleſlaū nomine, cui cognomentū acceſsit Crziuouſti, breui ipſa ſuperuiuens tempore, de ergaſculo huius carnis nono Kal. Ianuarias, uenientes in uigiliam natiuitatis Dominicæ, in nocte ſequēti, ſoluta eſt, plancta à clericis & miſeris perſonis, quoniam benigna mater fuit orphanorū. Huius munificentia Comitatus Chroppi in terra Siradieñ. qui nūc Pabyanicze dicitur, cū hominibus & ſeruitutibus eorum, & cum omnibus tributis ex frumēto, melle, & pellibus mardurinis, atq; aſpergillinis, donatus eſt Canonicis eccleſiæ Cracouieñ.

Eccleſia S. Egidij Cracouiæ erigitur.

Boleſlaus Crzyuouſti ad preces S. Egidij conceptus, naſcitur.

Iudithæ mors.

Pabyanicze capitulo Cracouienſ. donatur.

couien. In cuius recompenſam horas B. Mariæ aſtricti ſunt ſingulis diebus explere. Epiſcopatui uerò Cuyauien. contulit, Caſtellaniam Lagouien. in diſtrictu Sandomirien. cum omnibus inſeruientibus. Hæc eadem monaſterio Thinicen. præbuit Xaſznicze, cũ alijs uillagijs ſupra Viſſoka iacentibus & eorum attinentijs. Orbatus prima coniuge Vuladislaus, & lugubribus ſeu funerali pompa expletis, conſilio ſuorum expugnatus, accepit alteram coniugem Sophiam, aliàs Sophoniam Henrici tertij Imp. filiam, & Henrici quarti Imp. tunc regnãtis ſororem Salomonis olim regis Hungariæ relictam. Ex qua proceſſu temporis tres generauit filias. Ordinauit etiam Meczlao, alias Myeſzko, filiaſtro ſuo ex Hungaria reducto, Eudoxiam, Swatopolci ducis Kiouien. germanam in conſorte, ut Ruthenos in fide & obedientia conſeruaret, & uno tempore, ambobus geminas celebrauit Cracouiæ nuptias, anno Domini, uidelicet, 1088. Verumenimuerò in anno ſequẽti mortuo Meczlao Boleslai audacis filio, & ſemen eius interijt, & Rutheni ab homagio apertè diſceſſerunt: Vuladislao Polonorum monarcha nequicquàm reſiſtente.

Xaſznicze monaſterio Thynicenſ. donatur.

Vladislaus Hẽrici 3. imp. filiam duxit uxorem.

Ruthenorum defectio.

CAPVT II. LIB. III.

EXemplo Ruthenorum, Pomerani & Pruteni prouocati, ſimiliter obedientiam & tributa denegarunt, capitaneos & præfectos ducis, aut necantes, aut contumelijs affectos depellentes. Vuladislaus uerò non ſecus, quàm par erat, copias ſuorum principatuum contra eos mouit, & poſt feſtum Ioannis Baptiſtæ ingreſſus Pomeraniam uaſtabat. Pomerani autẽ iuncti barbaris Prutenis, occurrentes Vuladislao, in die aſſumptionis glorioſiſsimæ uirginis Mariæ circa flumen Rzeczen, cum eo conflixerunt, tamen rareſcentibus Pomeranis & Prutenis, primum cœperunt pedẽ referre, ad ultimum autem in fugam uerſi ſunt, magnaq; cędes in fugientes à Polonis edita eſt. Hac pugna Pomerani & Pruteni fracti, ſe & omnia ſua Vuladislao tradiderũt, ueniam deprecãtes, quam reportarũt Vuladislao munitiones, & caſtra eorum auferente, & ſuis fide dignis locante. Nonnulla uerò diruente, ut maior in eis conſeruaretur fides. Poſt diſceſſum ducis in Poloniam, affertur ei nunciũ Pomeranos & Prutenos denuò rebellare, qua per motus inſtabilitate, concitatus cum parua manu, tamen exercitatorum militũ in menſe Februario in Pomeraniam reuertitur, bipartitoq; agmine cum Sethegio palatino Cracouien. principe militiæ, celeri greſſu percurſa Pomerania & Pruſsia, nemineq; copiam pugnãdi opponente, omnibus ad inuia & ſyluas diffugientibus, ſpolijs onuſtus ad Poloniam regrediebatur. Cumq; perueniſſet ad locum, qui dicitur Drzen, ſpeculatores à tergo derelicti aduenientes nunciant adeſſe multitudinem Pomeranorum & Prutenorum, nec plus quàm quinq; miliaria abeſſe. Conſilio adhibito: quid facto opus eſſet, ſtetit ſententia hæc, quòd melius eſt mortem cum gloria oppetere, quàm turpi fuga ſalutẽ quærere. Signis itaq; collatis, pugnatum eſt ab hora tertia, uſq; in noctis crepuſculũ, marte duro & ancipiti perſeuerante. Inſtantibus tenebris crepuſculi, Pomeranorũ acies pro uicta diſceſsit, abſq; Polonorum inſecutione, quoniam quiſq; aut ſauciatus, aut feſſus ſubſtitit. Pro uictoria habentes de loco non ceſsiſſe, & prædam è manibus non amiſiſſe. Et quia propè erat dies Paſchæ, cum præda inuecta dux Vuladislaus Gneznam deſcendit, ſtatimq; primo ueris tempore pluribus pugnatoribus uocatis, & externis pretio conductis, in copioſo exercitu Pomeraniã regreditur, ubiq; uaſtando, & ſpolijs, tàm Pomeraniam quàm Pruſsiã expilando. Quum uerò pugnæ copia non daretur, ne tantum exercitum fruſtrà reduceret, inops conſilij, caſtrum Nakel uallauit, in quo multitudo Pomeranorum ſeſe concluſerat, frequenterq; exercitus obſidens, ludificationes umbrarum, ſpeciem armatorum præ ſe ferentium, paſſus eſt. Corripiebant milites arma, noctis ſub ſilentio ad propulſandum hoſtes è ſomno excitati, nemine comparente unaq; noctium longius à caſtris tanquàm phantaſmata pugnatorum inſecuti, progreſsi, damnum incendij pertulerũt. E caſtro ſiquidem Nakel obſeſsi deſcendentes, ignem in tabernacula & tentoria culmine & ſicco gramine tecta iniecerũt, & cum tabernaculis exuſti ſunt plures homines, iumenta, machinæ, & bellica inſtrumẽta, ſed & milites conducti, quales fuère Bohemi, non ferentes frigus hyemis quod inſtabat, receſſum optabant, propter quod ſolutio obſidionis facta eſt cum magno periculo. Hanc aũt phantaſmatum uexationẽ & ignominioſam à caſtro Nakel diſceſsionẽ referunt prouenisse hiſtoriæ Polonorum, ad ulciſcendum pręuaricationes, per milites factas, quoniam tota quadrageſima trãſacta, bellatores uiolato ieiunio, carnibus & butyro guloſius ueſcebantur, ſic quibuſdam timoratis uiris cœleſti munere reuelatum eſſe perhibetur. Congeſſit iterum numeroſiorem exercitum dux Vuladislaus, & quæq; derelicta Pomeranorum & Prutenorum primo æſtatis tempore abraſit, munitiones, tecta, agros, captiuos & pecora. Exuti fortunis omnibus, ad Vuladislaum uenerunt humiliati Pomerani & Pruteni. Quibus exanimatis ſeditioſos decapitauit, alios in alia loca tranſtulit, & multitudine pacificatæ pepercit.

Pomeranorũ, Prutenorumq; defectio.

Vuladislai uictoria.

Pomeranorum altera defectio

Pomerani iterum uicti à Polonis.

Vuladislaus in Pomeraniam redijt.

Vallatur Nakel caſtrum.

Polonis ex igne iactura.

Vltio diuina ob ieiunij præuaricationem.

Vuladislaus tertiò Pomeraniam ingreditur.

CAPVT III. LIB. III.

Bellum Bohemicum.

SEcutum eſt extemplò, finito certamine Pomeranico, Bohemicum bellum. Nam Brzetiſlaus dux Bohemiæ ſciens occupatum Vuladiſlaum bello Prutenico, inuaſit eam oram, quæ eſt à caſtro Grecz ſupra Albim fluuium ſito (quod iuris Polonorum erat) depopulando, & uaſtando uſq; ad fluuium Odram, ad reprimendum facinus & audaciam eius, ſequenti anno dux Vuladiſlaus morbo grauatus & impeditus, miſit Sethegium, aliâs Seczech, Palatinum Cracouienſem, & principem militiæ, cum numeroſo exercitu ad uaſtandam Morauiam, & reſarciendum mala per Brzetiſlaum illata. Dum autem præſignaret & mandaret Vuladiſlaus Sethegio, ut obmiſsis locis munitis, ſolis ſpolijs & uaſtationi intenderet. Puer Boleſlaus nouennis (nonū enim agebat annum) audiens mandata patris de bellis gerendis, cœpit ardentēr ſupplicare, ut mitteretur cum exercitu ad Morauiam, cui pater renitens prohibuit, aſſerens eum, uires & ætatem bellis aptam nondum attigiſſe. At Boleſlaus puer: Satis, inquit, genitor ætatis eſt mihi & roboris, dummodo tu me non prohibeas. Expugnauit itaq; continua ſupplicatione & inſtantia, ut pater eius ipſum ad bellum Morauicum mitteret. Strictè mandans Sethegio ut curam eius ageret, unicus namq; fuit patri & intimè dilectus. In tota autem expeditione Boleſlaus, nouus miles obiuit cuncta militum officia, noctis uigilias cum eis peragens, arma quotiens congrediendum erat corripiens, & ad principium ni cohiberetur currens, diſciplinam militarem diligentiſsimè auſcultans, & exequēs, in dormiendo, ſagulo militari tenerum corpuſculum ſupra nudam humum tegens. Morauia uaſtata & uehementer afflicta, cum plurimis ſpolijs, & captiuis tirunculus Boleſlaus cum Sethegio & exercitu ad patrem reuerſus eſt. Et quia quidam inuaſores Pomerani, caſtrum Miedzirzecz in confinijs Saxoniæ, aſtu interceperant, & ipſum muniendo, rapinas ex Polonia abducebant: Boleſlaus maiori cum inſtantia qua potuit, parentem ſuum rogauit, ut daret ei exercitū, ad conquirendum præfatum caſtrum Miedzirzecz. Vuladiſlaus uerò admiratus indolem pueri, præbuit exercitum, ſubijciens curam tum tyronis Boleſlai, tum exercitus, ipſi Sethegio principi militię, ut omnia expeditionis officia ſecundum ordinationem eius progrederentur. Aduenientes ergo Boleſlaus & Sethegius ad locum caſtri, ipſum uallarunt, tabulis & roboribus undiq; ſepiendo & concludendo, ac bombardis quatiendo, donec Pomerani fame attriti, demiſsionem petentes, ſaluis perſonis & ſuis equis obtinuerunt. Et quia dux Vuladiſlaus, pius dictus habuit ex concubina naturalem filium Sbignieuu nomine, ſic à Iuditha legitima uxore nominatum, quod interprætari licet, euadens iram, uel profugus, à nomine Sbig, eò quòd illi operæprecium fuiſſet uitare iram Iudithæ, & ab oculis eius fugere. Hunc literis eruditum tradidit cuidā monaſterio in Saxonia, ut illic deliteſcens, tonſus & monachatus, pro abſtergenda ignominia, extra regnum Poloniæ perpetuò maneret. Brzetiſlaus autem dux Bohemiæ callidè Poloniæ nocere cupiens, perſuaſit exulibus Polonis, qui Bohemiam oppleuerāt, odio aut perſecutione Sethegij palatini Cracouieñ. tanquàm alterius ducis proſcriptione, arroganter pulſi, ut Sbigneo accepto, Poloniæ orā, Bohemiæ proximam occuparent, ad ulciſcendum ſuæ exulationis iniuriam, habituri ſuffragia ex propinqua Bohemia. Poloni uerò exules animati, ac Brzetiſlai perſuaſioni obedientes, Sbigneum de monaſterio extraxerunt, monachis nequicquàm reſiſtentibus. Et componentes cum capitaneo Vuratiſlauieñ. nuncupato Magnus, uiro probatę fidei, pro Sbigneo tamē, & expulſis inclinato & ſtante, ingreſsi ſunt caſtrum Vuratiſlauieñ. Quod dum comperit dux Vuladiſlaus, ægrè ferens non cunctando, ſed properè cum exercitu peruenit ad Vuratiſlauiam, & Ziroſlao epiſcopo Vuratiſlauieñ. cum proceſsionibus excipiente, & eum in ciuitatem introducente, intrauit caſtrum, quod ſibi patuit, Magno capitaneo humiliter ipſum ſuſcipiente. Sbigneo uerò cū ſuis exinde dilapſo, & ad Cruſzuiczam diuertente, indignatus Vuladiſlaus capitaneo Magno, prius eum obiurgans, capitaneatum Vuratiſlauieñ. ei abſtulit. Pro eoq; ſurrogauit Boleſlaum filium ſuum cum Voiſlao curatore eius, & cum exercitu inſecutus Sbigneum, peruenit iuxta Cruſzuiczā, ubi magnum exercitum Sbigneus contra patrem conflaucrat, ex Pomeranis & Prutenis ſuapte natura, duci Vuladiſlao infeſtis, & iuxta lacum Goplo congreſsi (heu natura horret filium contra genitorem arma leuare) magnum certamen, magnamq; ſtragem ediderunt, ut aqua & piſces lacus Goplo cadaueribus & ſanguine occiſorū fœdati, longo tempore inutiles permanerent. Sbigneus uictus, ad caſtrum Cruſzuicza fugit, & uiuus in manus parentis deuenit, quem cathenatum pater Sethegio principi militiæ ad cuſtodiendum tradidit. Poſtea tamen in conſecratione eccleſiæ Gneznenſ. duce Vuladiſlao præſente, Martinus archiepiſcopus Gneznenſ. cum optimatibus, prælatis & baronibus Poloniæ, ſupplicationibus precantes, Sbigneum à uinculis relaxandum obtinuerunt, multum enim pius fuit Vuladiſlaus. Iunctus Boleſlao Sbigneus contra Sethegium, aliàs Szeczech

Virtus in puero.

Morauia uaſtata.

Boleſlai expeditio.

Sbigneus monachus armis patrē inſeſtat.

Altera pugna inter patrem & filium.

Sbigneus uictus.

Szeczech palatinum Cracouienſem ſuum uinculatorem in Vuratiſlauia conuentione habita, ſe obſtrinxerunt, & parente eorum in Zarnouiecz, ignobili uico Mazouiæ offenſo, plurimis quærelis depoſuerunt, etiam cum exercitu quo cum aduenerant, quòd regnum Poloniæ ſibi uſurparet, omniaq; caſtra regni poſsideret, ipſis tanquàm hæredibus neglectis & ſpretis. Demolitus accuſationibus filiorum, & cæterorum prælatorum atque militum, abdicauit à ſe Vuladiſlaus Sethegium, qui ominans meliorem fortunam, diſceſſit in Ruſsiam. Poſt annos plures benignitate ducis Boleslai, ad poſtulationem pontificum, recollectus & reſtitutus, auctoritate tamen qua prius abundauerat caruit. Fuit hic Sethegius nobilis, de genere bipennium, factiuus, uerſatilis, & multum poſſeſsionatus.

Sbigneus à uinculis liberatus.

Sethegij exilium.

Bini autem fratres Boleslaus & Sbigneus contra Pomeranos rebellantes miſsi, in nouam ſeditionem uerſi, nihil effecerunt. Pro uirtutibus heroicis in feſto Aſſumptionis Beatæ Mariæ in Ploczko balteũ militię Vuladislao exhibente filio ſuo Boleslao, auditoq; quòd Pomerani inſilientes, caſtrum Santok obſederunt. Dimiſſa Boleslaus dignitate militiæ; & iuſsis militibus, qui conuenerant ut ſeſe inſequerentur, noctis tempore ſuperueniens; Pomeranos in tabernaculis quieſcentes trucidauit, & obtruncauit, tandem reuerſus cingulum militiæ ſub frequentia & conuiuio multorum acceptauit. Sic prius obſidentibus Pomeranis prædictum caſtrum Santok, & Sbigneo cui hanc prouinciam pater delegauerat, ſua ſegnitie illis non repulſis diſcedente, Boleslaus cum paucis ſuperueniens, fortalitium ex oppoſito caſtri Santok per Pomeranos locatum demoliuit, & Pomeranos fugere coëgit. Sic & Ruthenos antea profligauerat, nam Ruthenorum duces, Vulodimir Nouogrodenſ. Dauid Olech Pereaslauienſ. Volodor Premislienſ. & Iaroslaus Iaropolcicz, exercitu quadripartito Poloniam ingreſsi, & uſq; ad fluenta Viſlæ graſſati, plurimis damnis illatis copioſas prædas abducebant. Iamq; Ruſsiam reintrauerant læti, dum Boleslaus eos conſecutus eſt, & in diem Dominicum, ſub quiete noctis (quoniam illam multitudinem aliter ſuperare nequiuit) in eos cum altis clamoribus irruens, fudit & proſtrauit, prædamq; de manibus eorum ereptam, in Poloniam cum ampla gloria reduxit.

Rutheni Poloniam hoſtiliter ingreßi.

Victi à Boleſlao Rutheni.

Et quia Boleslaus, mactæ uirtutis erat adoleſcens, & in ore omnium laudatus, Sbigneus tanquàm puſillanimis & iners, ei inuidebat, itaque pater ne inter eos ſciſsio maior oriretur, poſt ipſius mortem, iam enim ſenuerat, diuiſit dominia Poloniæ in hunc modum: Boleſlao meliorem partem aſsignauit, ſcilicet terras Cracouienſ. Sandomirienſ. Siradienſ. Sleſiam cum Vuratislauia. Sbigneo naturali filio, Mazouiam, maiorem Poloniam, Pomeraniam & Pruſsiam. Hæc prima ſectio fuit regni Poloniæ in plures principes. Quanquàm Sbigneo naturali filio, & illegitimo nil hæreditatis cum Boleslao debuit aſsignari, dictante ſcriptura: Eijce ancillam & filium eius, non enim poterit eſſe hæres cum filio liberæ.

Polonici regni ſcißio prima.

Vuladislaus autem grauiter infirmatus in Ploczko, ſacramentis per Martinum archiepiſcopum Gneznenſ. procuratus, mortuus eſt quarta die menſis Iunij, anno Domini milleſimo, centeſimo ſecundo, ſepultus in choro eccleſiæ Plocenſis, Boleslao gemente, & parentem in ægritudine & poſt mortem deflente, & uſq; in quinquennium lugubria ferente. Sbigneo uerò cum fiſtulatoribus & cantoribus exultante. Orta quoq; ſeditione ſuper theſauris paternis, quos integrè Sbigneus compræhendere nitebatur, quoniam in ditione ſuæ prouinciæ ipſi ſpectare uidebantur. Martinus archiepiſcopus Gneznenſis cum cæteris epiſcopis & magnificis regni, inter fratres ex æquo diuiſerunt, & ad ſua quemque abire perſuaſerunt.

Vuladiſlai mors.

CAPVT IIII. LIB. III.

VVratislaus dux Bohemię, datis munificis donis Henrico quarto Imperatori in Maguntia, in auro, argento, unionibus, & cœlatis uaſis, primus coronari in regem Bohemiæ obtinuit. Miſſo itaq; ab Imperatore Engelberto archiepiſcopo Treuerenſi, Vuratislaum in Pragenſi eccleſia coronauit in regem Bohemiæ, & Suatochnam conſortem eius, olim Kazimiri regis Poloniæ filiam in reginam, decimoſeptimo Kalendas Iunij, anno Domini milleſimo, octuageſimo ſeptimo. Sub illo itaq; tempore penè eodem regnum Poloniæ deſijt, & regnum Bohemiæ incœpit. Similiter dum Vniuerſitas Cracouienſ. cœpit, Pragenſ. Vniuerſitas defecit. Item dũ reges Bohemiæ tractis ad ſe principibus Sleſiæ, glorificati contra Polonos pro Cruciferis Prutenorum pugnarunt, reges Poloniæ humiliati contabuerunt. Nunc uerò regibus Poloniæ exaltatis, & uſq; in Bohemiam & Hungariam eleuatis, Bohemia decreuit. Hæc eſt regnorum mundi peſsima alternatio, ut uno creſcente, aliud uicinum decreſcat, taliq; uiciſsitudine regna diminuantur. Translatio S. Stanislai, de Baſilica S. Michaëlis in Rupecula, ad eccleſiam cathedralem Sancti Venceslai facta eſt, anno Domini milleſimo, octuageſimo nono, & eſt annus decimus ab occiſione eius. Nam cuidam matronæ beatiſsimo Stanislao

Primus rex Bohemiæ coronatus.

Translatio S. Stanislai.

deuotæ,nomine Suanteſlawa,extra eccleſiam S.Michaëlis ad tumulum præfati martyris, noctis tempore flagrãtiſsime oranti,in extaſim raptæ,beatus Pontifex Stanislaus, pontificalibus indutus,ad altare diuina celebrans,aſsiſtentia uenerabilium perſonarum circumdatus,in iam dicta eccleſia luminaribus referta fulgentibus apparuit,quam finitis diuinis, talibus affatus eſt.Surge inquit filia,& intrepida aggredere ſucceſſorem meum Lampertum epiſcopum Cracouieñ.& fratres meos canonicos, ut in eccleſiam maiorem transferant corpus meum,quoniam abſq; debito honore his cineribus tectus deliteſco.At illi relatione ad ſe perlata,incunctanter ab omnibus urbis proceſsionibus,corpus beati martyris & pontificis tranſtulerũt,& in medio eccleſiæ maioris,in tumba deaurata honorificentiſsime locauerunt,ubi in hanc diem quieſcit.Poſt paucos dies huius translationis,Meczlaus filius Boleslai efferi,qui anno proximo uxorem acceperat,extinctus eſt,ut ſcilicet ſemen occiſoris peſſundaretur & periret,quando occiſus antiſtes,glorificatus eſt. Et ſicut corpus ſancti Pręſulis in plurima fruſta ſciſſum eſt,& poſtea abſq; nota cicatricum reintegratum,ſic & corpus regni Poloniæ,ut religioſis perſonis reuelatum fuit, à diebus ducis Vuladislai Hermanni in plurimos principatus ſciſſum eſt.Ex pòſt uerò in unum regnum coaluit,ſicut nunc cernimus,incipiendo à rege Bremislao,uſq; ad regem Sigiſmundum, ſub cuius imperio felicibus cœptis hanc hiſtoriam ſcripſi.Viſſeslawa Meczlai genitrix,geminato malo uexata,& filij fato,& mariti exilio,non longè poſt filium, quinto Idus Martias ex humanis abſumpta eſt. Vrbanus Papa ſecundus, olim monachus Cluniaceñ.in concilio,quod in Claromonte celebrauit anno Domini 1095.ſtatuit, ut horæ B.Mariæ quotidie dicerentur,officium uerò eius diebus ſabbathi expleretur,& dicitur quòd hoc reuelatum ſit fratribus de Carthuſia,quorum primarium,uidelicet magiſtrum Brunnonem Papa,ſecum aſsiduè tenuit.

CAPVT V. LIB. III.

S. Ladislaus Hungariæ rex moritur. Dalmatia & Croatia Hungaris adiecta.

SAnctus Ladislaus rex Hungariæ,anno Domini 1095.quarto Kal. Auguſti mortuus eſt,& in Varadieñ.eccleſia ſepultus.Is adiecit regno Hungariæ, Dalmatiam & Croatiam.Refert chronica Hungarorum, quòd Ladislaus irruit in Poloniam & confligendo,de Polonia triumphauit,caſtrumq; Crakow tribus menſibus obſedit,& expugnauit.Similiter eadem chronica refert,quòd Bela,pater S.Ladislai ſibi Poloniam & Bohemiam ſubiugauit,quod abſurdum & falſum quiſq; ſciet. Ex eo primo quòd annales Polonorum & Bohemorum hoc non continent. Secundo ex eo, quòd tam rex Bela,quàm filij eius,Geyſza,& Sanct. Ladislaus alumni fuerunt,in Polonia (ab Hungaria exulantes)nutriti,non eam impugnantes,quod ſcriptor regum Hungariæ non diſcernit.Tertio ex eo,quòd Boleslaus audax, Sanct. Stanislai occiſor,Belam reduxit in Hungariam,& profligato exercitu, tam Imp. Henrici, quàm Hungarorum & Bohemorum, Andrea rege Pannoniæ expulſo,ipſum regem Hungariæ creauit,ut in hiſtoria de pręfato Boleslao præmiſſum eſt.Geyſzam quoq; & Ladislaum cum Lamperto filios pędicti Belæ perſonaliter auxilium regis Boleslai poſtulantes contra regem Salomonem, ex Premislia cum forti exercitu in Hungariam reduxit,pacem pro eis conficiendo cum rege Salomone,per pontifices regni Hungariæ.Ladislaus coronatus eſt in regem Hungariæ, regnante Boleslao audaci in Polonia. Vita uerò functus eſt, principante Vuladislao pio Hermanno cognominato.

CAPVT VI. LIB. III.

Rutheni ex Polonis ſpolia legerunt.

VAſilko Roſciſlauicz dux Ruſsiæ,intelligens regem Boleslaum efferum, è Polonia exceſsiſſe,& exulando in Hungariam migraſſe,collecto exercitu ex Ruthenis & Polowczis,ingreſſus Poloniam quaſdam munitiones exuſsit,& prædam cum ſpolijs in Ruſsiam feſtinè abduxit.

Vuſeuoldus interijt.

Vuſeuoldus autem filius Iaroslai,& dux Kiouieñ. peſte abſumptus eſt, tredecima die Aprilis, anno Domini 1083.(quo anno atrociſsima peſtis terras Ruſsiæ inuaſerat)& ſepultus eſt in eccleſia D.Sophiæ Kiouienſis.Hic fuit amator pauperum,& ſpiritualium, reliquit duos filios, Vuladimirum & Roſciſlaum.

Swatopolkoni ducatus Kiouienſ.reſtitutus.

Vuladimirus natu maior,timens Swatopolkonis filij Zaslai inuaſionem ducatus Kiouienſ.(quoniam ea ſedes patris eius fuit) accerſiuit ipſum, & ei de ducatu Kiouienſ.ceſsit.Cuius adminiſtratione aſſumpta,uenit in Kiow,dominica cõductus Paſchæ, exceptus à Kiouienſibus muneribus & occurſu. Vuladimirus uerò iuit in Czirnieouu, Roſciſlaus autem frater eius in Pereaslauu.

Legati Polowczonum intercepti.

Audientes Polouuczi, Suuatopolkum Zaſlai filium in principatum Kiouienſem ſucceſsiſſe, mittunt ad illum legatos, ut cum eis pacem firmaret, quemadmodum pater eius fecerat, & de tributis retentis reſponderet. Suuatopolkus legationem Polouuczonum ægrè ferens, captiuat nuncios eorum.

Quo

Quò percepto Polouuczi,furore acti,terras Ruſsię crudeliſsimè uaſtare cœperunt.Suuatopolkus intelligens ſe iniquè egiſſe,nuncios Polouuczonum ſoluit & remittit, pacē flagitando,qua non obtenta,mittit ad Vulodimirum Czirnieouienſ. & Roſcislaum Pereaſlauienſ.duces,ut ſibi ſuccurrerent.Qui coadunatis exercitibus,uenerūt ad ipſum Kiouu, increpatoq́; Suuatopolkone,quòd contra ius gentium nuncios Polouuczonum uiolaſſet.Eduxerūt unà ſecum copias bellatorum,ad flumen Stuhnya ubi dubitatum aliquandiu,an eſſet decertandum uel non,tandem in ſententiam Kiouienſium(nullam ſe cum Polouucis pacem habere clamantium)itum eſt. Ordinatisq́; aciebus,Suuatopolkone dextrum cornu,Roſcislao læuum,Vuladimiro medium tenente, pugnam cum Polouucis uigeſima ſexta Maij committunt,& Suuatopolkus cum ſuis à ſagittarijs Polouuczonum conflictus,fugit in Othropol ad ueſperam,ſub caligine uerò noctis peruenit in Kiouu.

Swatopolkonis fuga.

Polouuczi deinde in Vuladimirum & Rocislaum irruunt,& eos confligunt atq; diſpergūt. Roſcislaus autem fugiens,periclitatus eſt in flumine Stuhnya,quoniam aquis intumerat, quem Vuladimir tranato flumine cum paucis,in altera ripa fleuit, repertoq́; corpore Roſcislai,tumulatum eſt in eccleſia S.Sophiæ Kiouienſ.in ſepulchro paterno.

Roſcislai interitus.

Polowczi uictores.

Polouuczi uictoria potiti,caſtrum Torcz uno agmine obſident,alterum agmē in Kiouu iuit,cui Suuatopolkus obuiam exiens,pugna commiſſa conflictus eſt, duntaxat comitātibus duobus in Kiouiam regreſſus.Reuertentes itaq; Polouuczi ad alterū agmen circa caſtrū Thorcz, oſtentabant obſeſsis in caſtro ſpolia & captiuos,ex duce Suuatopolkone reportata . Qui non ualentes ſe ultra propter famem tenere,ſpemq́; nullam de ſubueniendo habentes dedunt caſtrum Polouuczis.Quo accepto Polouuczi ſuccendunt illud magnam multitudinem Ruthenorum in ſuas regiones abducētes,ubi plurimi miſerijs preſsi,frigore & nuditate perierunt.Gemina clade excepta,Suuatopolkus dux Kiouienſ.ſera pœnitentia ductus,cum Polouucis fœdus inijt,filiam Thuhortkani ducis Polouuczonum , pro maiori ſolidatione pacis in conſortem accipiens , tamen nec ſic euenit pax terris Ruſsiæ: Olech namq; dux Ruſsiæ,impetrato auxilio Polouuczonum caſtrū Czirnieouu, & eius regionem inuaſit,Eccleſias,monaſteria,uicos & rura cremando, donec dux Vulodimir de caſtro Czirnieouu per compoſitionem ei condeſcendit,& de ipſo excedens , in Pereaslauu abiuit.

Olech dux Ruſsiæ.

Nec adhuc exinde ora Czirnieouienſ.à uaſtatione Polouuczonum quieuit,quinimò multi Rutheni capti ſunt,multiq́; in ſeruitutē abducti.Inſuper locuſtæ in terras Ruſsiæ appulſæ,omnia genimina abraſerunt.

Locuſtæ.

Vadunt deinde bini duces Polouuczonum, Kithan & Ithlar,& bellum inferunt duci Vuladimir de Pereaslauu,qui ſolus intactus reſtabat.Qui miſsis nuncijs,pacem ſub iniquis conditionibus accepit,ad perſuaſionem tādem ſuorum militum,& Slauathe nuncij ducis Suuatopolki Kiouienſ. Primum filio ſuo Suatoslao obſide à Polouuczis ſubducto (negligētius enim à Polouuczis aſſeruabatur) obtruncat Kithanum,& Ithar duces Polouuczonum,cum omni comitiua eorum. Contractisq́; copijs dux Suuatopolk Kiouienſ.& Vuladimir Czirnieouienſ. ſtationes Polouuczonum nil hoſtile ueritos,inuadunt & trucidant,turbamq́; imbellem,fœminas impuberes,pecora,camelos & equos in Ruſsiā deducunt.

Duces Polowczonum trucidati.

Non quieuerunt poſt hoc Polouuczi, ſed nouo exercitù comparato,caſtrū Vhrouu ducis Suuatopolkonis tota æſtate circumſident,nec receſſerunt,donec Suuatopolkus miſsis muneribus eos placauit.

Polowczi uicti.

Succedunt Polouuczis,Pruteni & uigeſima octaua Auguſti,anno Domini 1089. terras Ruſsiæ in magna multitudine ingreſsi uaſtant.

Pruteni Ruſsiā uaſtant.

Iterum Manyak dux Polouuczonū uenit cōtra Kiouu, Thuhortkan uerò alter Polouuczonum dux,& Suuatopolki ſocer, uenit contra Pereaſlauu.Suuatopolkone autem & Vuladimiro defenſionem opponentibus,decimanona Iulij ad flumē Triboſza pugnatum eſt,& uictis Polouuczis occiſus eſt Thuhortkan , & filij eius.Sed Polouuczi nil hac clade territi,nouo exercitu inſtaurato,ſilenti agmine uenientes parum abfuit,quòd caſtrum Kiouienſ.non interceperunt.Qui ſpe ſua fruſtrati,templa, monaſteria,ruraq́; incendunt.Et curiam ducalem in Bereſtouu cōburunt.

Polowczi Ruſsiam uaſtantes uicti ſunt.

Prouiſuri ergo duces Ruſsiæ inuaſioni Polouuczonū,conuentum apud Kiouu agunt,nuncijsq́; ad ducem Olech miſsis,præcantur ut illic ueniret.Qui irridens legatos,nō adducetis inquit , ut Epiſcoporum monachorum & uilium perſonarum imperijs,caput meum ſubſternā.Hoc reſponſo offenſi duces Suuatopolk & Vulodimir, prius in Olech arma uertunt,q̃ in Polouuczos,& obſederunt eum 32.diebus in Starodub.Qui fame attritus,pacē petijt,offerens ſe iureiurando cruce deoſculata,imperata ducum facturū,quod minimè fecit.Præuaricato ſiquidem iuramento,ducatum Moromoſz inuaſit.Aſſerēs ipſum ad ſe hæreditariò pertinere.Hacq́; occaſione conflixit cū Iſaslao filio Vulodomiri ducis Kiouienſ. & eo occiſo,accepit caſtrum Moromoſz etiā caſtrum Roſtouu in ſuam retorſit poteſtatem.

Iſaslaus dux occiditur.

Mſciſlaus germanus Iſaslai occiſi,dux Nouogrodenſ. ueritus tyrannidem Olh, ſpondet ſibi & patri ſuo Vulodimiro,Olh reconciliaturum.Olh autē ambiens Nouogrodeñ. ducatum,

collecto

colleĉto exercitu,ſubſtitit in Tuhrow,præmittens Iaroslaum germanum ſuum ad ſpeculandum,quo intercepto à Mſcislao,Olh territus ſeceſsit in caſtrum Roſtow,deinde in Moromoſz, cum quo Mſcislaus eum perſequens,componit per nuncios miſſos, & diſſoluit exercitum. Quod Olh intelligens uiolato fœdere, cum ſuo agmine uenit contra Mſciſlaum,qui fugit à facie eius,& uocatis in arma militibus, acceptiſq; in auxilium gentibus Kiouienſ.& Polowczis,& fratrem Vieceslaum à patre Vulodomiro in ſui auxilium miſſum,pugnam acerrimã confecit,in qua uictus eſt Olh,& fugit in Moromoſz, æſtimansq; propter plures dolos commiſſos,in terris Ruſsiæ ſe non fore tutum, in Reſzanos fugit. Quem Mſcislaus perſecutus,uerbis dulcoratis plenam ſpem redolentibus allocutus.Turpe eſt,inquit,tibi,turpe nobis fratribus tuis,turpe & militibus tuis, ut calamitoſus in alienis terris deliteſcas. Reuertere itaque in terram Ruſsiæ,quæ huiuſmodi uerbis pellecto, ipſum & milites ſuos ex fuga reduxit. Deinceps duces Ruſsiæ facta conuentione in Lubiecz,concludunt pacem inter ſe, & mutuam reſiſtentiam contra barbaros Polowczos. Sed illico uiolata pace,Swatopolk dux Kiouienſ.cum Dauid Hreorouicz conſpiratione facta,uenientem ad ſe in pace ducem Vaſilkonem Roſcislauicz,habens eius fidem ſuſpectam,captiuat & utroq; oculo excœcat,propter quod duces Vulodimir,Olech & Dauid Swatoslauicz,bellum Swatopolkoni mouerunt,qui timens parabat fugã in Polowczos, niſi præfati duces à metropolito,& in primatibus Kiouienſium ſupplicibus ſermonibus fracti & placati fuiſſent. Dauid autem Hreorouicz uolens inuadere principatum Vaſilkonis excœcati,obſeſſus in Boſzko,à Volodoro fratre Vaſilkonis,omnẽ culpam in Swatopolkum refudit.Et concitauit cõtra ſe Swatopolkum & Volodor.Primo ergo Vere,uenit excœcatus Vaſilco cum fratre ſuo Volodoro in terrã Volhinenſ. contra Dauid Hreorouicz,& expugnato caſtro Vuſeuoloſz,incendunt illud,& homines repertos crudeliſsimẽ perimunt. Deinde applicantes ad caſtrum Vladimirienſ.omni multitudini obſeſſę pepercerunt,ſolos Vaſilkonem,& Lazarum in alto ſuſpenſos,frequentiſsimo iactu ſagittarum interimerunt,eò quòd cauſa excœcationis Vaſilkonis prohibebantur,Swatopolk. Kiouienſ.etiam ſumpturus ultionem de Dauid,quia de cœcatione Vaſilkonis culpauerat ipſum,contulit ſe ad caſtrum Brzeſcze,poſcens à militibus Polonorum caſtrum tenentibus ſubſidium. Dauid autem aduerſarius eius uelociſsimẽ peruenit ad Vuladislaum ducem Poloniæ ſuffragia depoſcens cõtra Swatopolcum,quos ambos Vuladislaus dux Poloniæ,cum exercitu ad flumen Bug ueniens,uoluit pacificare & componere,ſed dum nequiuiſſet,reuerſus eſt in Poloniã,neutri ducũ auxilio pręſtito,& obſedit Swatopolk ipſum Dauid in caſtro Vuladimiria : Vnde fugiente Dauid, poſt ſeptẽ hebdomadas in Poloniã ad ducem Vuladislaum:Swatopolk potitus eſt caſtro Vulodimirz,producit deinde exercitum Swatopolk Kiouienſ.contra Volodor,& Vaſilconem,& commiſſa pugna, ceſsit uictoria Vaſilconi & Volodor.Itaq; Swatopolk congregans nouum exercitum in Kiow,miſit Iaroslaum filium ſuum ad Colomannum regem Hungariæ, auxilia petitum ire,uenit ergo Colomannus cum octo millibus pugnatorũ, & duobus Epiſcopis,poſitisq; caſtris ad fluuium Vyar,obſedit caſtrũ Przemisl.in quod ſe Volodor receperat.Et ut habet Hungarorum hiſtoria,uxore ducis Przemislienſ. nomine Lauca, ad pedes regis Colomanni procidente,& ſolutionem obſidionis flagitante,pedibus calcatam iuſsit abire inexauditam:aſſerens,non eſſe regis ſtrenuitatem,mulieres inter arma audire,fortuna autem regente. Dauid negato ei à Polonis ſubſidio, ad Polowczos iuit,reperitq; in itinere Bonyak principem Polowczonum cum exercitu,& eum contra Hungaros conduxit. Haud procul itaq; à Premislia poſitis ſtatiuis,tranſit ſub nocte media Bonyak in proximam ſyluam, & ululatu ædito,lupi conuenientes uiciſsitudinarium ululatum reddiderũt.Reuerſus Bonyak ad ſuos,arma iubet capere,certã ſuis ex ululatu luporũ promittens uictoriã,alteroq; die tripartito exercitu,duabus turmis occultatis,cũ tertia Hungaros inuadit, ſimulãsq; ſe uictam,fugere cœpit.Hungari credentes eam debellatã,effuſi illam ſectabantur,tunc Bonyak cũ reſiduis turmis,in terga eorum irrumpens,eos proſtrauit,& quatuor millia Hungarorum occidit.Epiſcopis Hungarorum,quorũ nomina Kopanus alias Kupan, & Laurentius erant,etiam occiſis.Reliqui Hungari in ſyluas & montes ſparſi,biduo à Ruthenis & Polowczis perſecuti ſunt.Colomannus aũt rex Hũgariæ,clipeis militũ protectus euaſit.Dauid ex hac uictoria reſumpto ſpiritu,uallauit caſtrũ Vulodimir.Intellecto aũt obſeſſorũ periculo Swatopolk,miſit Putatam ſuũ Palatinum ad ſuccurrendũ caſtrenſibus, is ſilenti agmine caſtrum ingreſſus,Dauid,& exercitum eius quieſcentem, conflixit, & obſidionem diſſoluit. Conſtitutoq; Baſilio in capitaneum,Putata in Kiow diſceſsit. Dauid autem fugiens in Polowczos,conquiſitis auxilijs,redijt cũ Bonyak duce Polowczonum,& ſub Swatheſza,filio alterius Dauid,expugnauit caſtrum Luczko,quoniã opportunẽ non certificarat ipſũ de aduentu bellatorũ Swatopolkonis, prout ſe aſtrinxerat,ad caſtrũ uerò

Olech uictus.

Dux Vaſilico i. Baſilius excœcatur.

Dauid dux Vaſilko bellum mouit.

Vaſilkonis & Lazari interitus.

Dauid dux in Poloniam fugit.

Swatopolk ceditur.

Colomannus rex Hungariæ.

Barbarorum omen.

Altera Hungarorum clades.

Dauid clades.

Vulodimiriam

Vulodimiriam antequam applicaret Baſilius capitaneus, relicto caſtro diffugit, & Dauid facile potitus eſt caſtris Lucenſ. & Vulodimirienſ. Primo autem uere procedente Swatopolkone, cum ſuis copijs ad recuperãdum Vulodimiriam: Dauid ſciens ambiguitatem ſuorum militum, cum uxore, & tota ſupellectili, ad Vuladiſlaum ducẽ Poloniæ diuertit, Swatopolkone caſtrum Vulodimir pro ſuo uoto ſortito. Dum autẽ quatuor duces Swatopolk, Dauid, Olech, & Volodor, Ruſsiæ generalem conuentum in Vyethicze agerent, mutua pace ordinata, accerſitus eſt Dauid ex Polonis, & quærenti de ſpoliatione hęreditatis ſuæ Vulodimirienſis ducatus, reſponderunt ei per legatos pręfati duces, nolle reddere Vulodimirienſem ſedem, quoniam frequenter terras Ruſsiæ bello uexauerint, tamẽ ne ſit ludibrio exul, & profugus in exteris gentibus, conſtituerunt ei poſſeſsiones & cenſus. Swatopolk aſsignauit Oſtrog, Dubyn Czartherisk, et poſtea adiecit Drohobuſch Vulodimir aſsignauit centum marcas, Dauid & Olech adiecerunt alias centũ marcas annuas. Acceptauit ergo Dauid tum aſsignatas donationes, tum adiectas conditiones, & degendo in Drohobuſch abſumptus eſt.

Dauid moritur.

CAPVT VII. LIB. III.

DVx Boleslaus à concauitate oris ex morbo inflicta Crziuouſti appellatus, quod ſonat indirecti oris, altero poſt obitum patris anno, & fuit annus Domini milleſimus, centeſimus tertius, accepit in coniugem Sbislauam Swatopolkonis ducis Kiouienſis natam, quarto gradu conſanguineitatis eum contingentẽ, diſpenſante Paſchali papa ſecundo ad procurationẽ Balduini Epiſcopi Cracouienſis, eoq; nuptias magnificè inſtructas ſedecima Nouembris Cracouiæ agente. Sbigneus frater naturalis totius regni Poloniæ ambiens dominium, cõuiuij Boleslai ſolennitatem ad quam uocatus erat obmittens, ad Bohemiam perrexit ducem Bohemiæ Borziuoy, & nepotem eius Swatopolk ducem Morauiæ in arma aduerſus Boleslaum pellicendo, iamq; exercitus Bohemicus oram Polonię contigerat, cum ſeditione inter Bohemos ſuborta, quòd ad obeunda iniuſta bella compellerentur, duces Borziuoy & Swatopolk una cum exercitu reuerſi ſunt in Bohemiam. Sbigneus uerò naufragium fortunę apud Bohemos paſſus, ad Prutenos & Pomeranos diuertit, ſollicitando & ad inuadendum Boleslaum ducem Poloniæ ipſos animando. Quo comperto Boleslaus, ut par erat, iratus contra Swatopolk ducem Morauiæ, quoniam ardentius aduerſus Poloniam arma ſumpſerat, conuocatis ueteranis militibus duntaxat ex ſuo dominio, præfitiens illis Comken Zelislaum principem militiæ. Iuſsit ut tribus agminibus ingreſsi, Morauiam uaſtarent, quod cum tota quadrageſima, & diebus ſacris Paſcha peragerẽt, magnam multitudinem captiuorum & ſpoliorum ducentes, reuertebantur, iamq; prope fines Poloniæ peruenerant, dum ſpeculatores adeſſe Swatopolk ducẽ Morauiæ, cum frequenti exercitu, plus de pedite quàm equite habente, retulerunt. Subſtitit illico Zelislaus, & præmiſsis imbecillioribus, cum captiuis ſarcinis & ſpolijs in Poloniam: in ſtatiuis heſternis præſtolato Swatopolko, congreſſus eſt uterq; exercitus, magna ui pro uictoria utroq; plurimum adnitente. Ad ueſperũ tandem, cum hora tertiarum pugna cœpiſſet, diſceſsit utraq; acies æquo marte, hæc in Poloniam, altera in Morauiam præda non excuſſa. Zelislaus uerò dux militiæ, dum pugnam inſtauraret, manum dextram amputatione amiſit, qui ſiniſtra manu amputatorem occidit. Huic Boleslaus dux Poloniæ manum ex auro fabrefactam loco carneæ obtulit & adaptauit, nec contentus præfatus dux Boleslaus de his, quæ Zelislaus cum exercitu in Morauia ægerat, altero exercitu fortiori collecto, per alpes Poloniæ Morauiam ipſemet ingreſſus eſt, & ſingulis ad munitiones, & abdita ſyluarum, cum fortunis diffugientibus, nec Swatopolco reſiſtentiã opponente (plurimum enim ex prima pugna debilitatus erat) liberè Morauia peruaſtata, amplioriq; incendio afflicta, incolumis cum ſpolijs in Poloniam redijt. Sumpta ultione de Morauis, ultũ iri cupiens de Pomeranis iubet milites equeſtres in Glogouia conuenire, tanquàm in Bohemos tranſiturus hac cautela uſus, ut Sbigneum & Pomeranos fallat, clandeſtineq; proſiliens quinque diebus per ſyluas & inuia, ad Cholberk peruenit, & duabus cohortibus à tergo relictis, cùm tertia in diluculo portam ciuitatis oppugnat, iamq; effractis foribus, in ciuitatem cum ſuis inſiluerat, duxq; Pomeraniæ terrore perculſus, ſubitò elapſus erat, cum ciues eorum paucitate conſpecta, ieſe adhortantes glomerati eos excluſerunt, & muros ſtrenuè defenderũt, ut etiam iunctis duobus agminibus poſt ſe relictis, & uſque ad ueſperam Colbergenſem oppugnando, nihil profecerit. Direptis itaq; ſuburbijs, pariter & uicinijs incenſis, ſigno dato in Poloniam cum ſpolijs diſceſſit. Reuerſusq; in æſtate cum eodem exercitu Pomeraniam uaſtabat, & niſi Swatoborum uiuum reſtituant, ab incendijs & uaſtatione Pomeraniæ non ceſſare aiebat. Fuit Swatoborus princeps oræ maritimæ, uaſallus & cognatus Boleslai, ſed fide uagus & inſtabilis, hunc

Sbignei ſeditio
Bohemorum commotio.

Boleslaus in Morauos arma ſumpſit.

Poloni & Morauì æquo Marte pugnauerunt.

Morauia denuò depopulatur.

Colbergenſis oppugnatio.

Boleſlai altera in Pomeranos expeditio. hunc ſubiecti eius Pomeranis,propter crudelitatem ipſius,occidendum tradiderunt. Itaque illico ex carcere eductum Pomerani in caſtra Boleſlai Swathoborum perducunt, & pro libertate patriæ deprecati,diſceſſum Boleſlai obtinuerunt:attamen non ſatis pacatus Boleſlaus de Pomeranis,anno Domini M.centeſimo ſexto,miſit Scarbimirum principẽ militiæ cum exercitu in Pomeraniam,qui uicis & oppidis munitis,ſed ignobilibus expugnatis,cum captiuis & ſpolijs in Poloniam redijt, & illico eadem uia qua regreſſus erat, cum priori exercitu ad caſtrum Bithom peruenit,& illud expugnatum exuſsit,prædamque *Altera expeditio in Pomeranos.* conquiſitam in Poloniam intulit,& cum nonnullis militibus ad Boleſlaum apud unum ſuum nobilem,in dedicatione eccleſię conuiuantem,acceſsit,deque geſtis in Pomerania eũ certiorem reddidit. Exhilaratus dux Boleſlaus,de ſuorum militum fœlici reditu,relictis ſenibus in conuiuio,ipſe cum centum militibus iunioribus, & Scarbimiro ad uenandum feras in proximo ſaltu proceſsit,reperitque Pomeranorum circiter tria millia ad uaſtandum Poloniam poſt ueſtigia Scarbimiri per ſyluas & abdita progredientes. In quorum multi- *Boleſlai audacia.* tudinem non referendo pedem Boleſlaus cum centum militibus inſiliens, quosque obuios proſternebat,cuneos Pomeranorum pertranſeundo,& perforando:Et iterum altera uice, tanquam leo ferox,innumeros occidendo,hoſtile agmen penetrauit. Donec in tertia giratione ac reuerſione,unus exclamauit apertum diſcrimen Boleſlao imminere, & ideo ceſſandum fore.Caballus ſiquidẽ ducis perforatus,omnia uiſcera defluxa emiſerat. Scarbimirus etiam princeps militiæ uulneribus confoſſus, dextro oculo mutilatus fuerat,& princeps duntaxat quinque militibus ſequentibus tutabatur. Accepto ergo militis equo, dux Boleſlaus ad conuiuantes regrediebatur,hos ipſos conuiuas in obuium pro ſubſidio ei ferendo,audita pugna,occurrentes & de præſumptione Boleſlaum redarguentes. At ille ex temeritate uictoriam,& ex præſumptione gloriam aſſecutus,iubens ſuos arma corripere,ad ulciſcendum in Pomeraniam anhelabat.Verùm Swatopolk expulſo de Bohe- *Swatopolci in Polonos bellũ.* mia Borziuoy ſuo patruo,iuſto duce Bohemiæ,in Boleſlaum exacerbatus,quoniam patruum eius ipſum Borziuoy,hoſpitio comiter ſuſceperat. Cum copijs equeſtribus & pedeſtribus contra Poloniam procedens,usque ad Cloczko peruenerat & morabatur. Diuiſit itaque Boleſlaus exercitum,utrique negotio ſatisfacturus,& cum una parte uerſus Bohemos,iter arripuit.Quo audito Bohemi,acie diſſoluta in domos regrediuntur. Scarbimirus uerò cum altera parte exercitus,Pomeranos attriuit & ſubiugauit,ut cuncti præter Albenſes,qui Bialagradenſes dicuntur iuſsis Boleſlai parerent.Ad hos Boleſlaus binos cli- *Albenſium expugnatio.* peos blancum & rubrum,pacem & cruentum bellum,per eos ſignans miſit,ut pacem aut pugnam eligendo complecterentur.Qui arrogantia plurima utrumque contra Boleſlaum acceptarunt,Boleſlaus meritò laceſsitus eorum ciuitatem adorſus expugnabat,ipſeque primus anteibat,& multis ſupernè interfectis portam ciuitatis cum cæteris reſecuit & perfregit.Ingreſſusque urbem,paſsimque cunctos nemini parcendo trucidabat, uerum Albenſes cognita ſua præuaricatione,uenerunt cum pueris & mulieribus,pronique & ad pedes procidentes à Boleſlao gratiam precati ſunt,non pro ſe, quoniam ſupplicio dignos ſe iudicabant,ſed pro coniugibus & minorennibus.Cunctis proceribus Polonorum ad excidium ciuitatis anhelantibus: Boleſlaus clementiſsima indulgentia miſertus,prohibuit militibus ciuitatis prædationem:Albenſes in gratiam acceptando,ex inde occaſione ſumpta, aliæ ciuitates de pietate Boleſlai confidentes,homagia Boleſlao ſponte præſtiterunt, ſcilicet Caminenſium,Golibergenſium,Velunenſium,Coſominen.& cæterarum ac maritimarum ciuitatum,aſtringentes ſe in illius ſubiectione fideliter permanſuros. Adiecit inſu- *Czarnkow expugnatio.* per dux Boleſlaus in autumno eiuſdem anni oppugnationẽ caſtri & oppidi Czarnkow, in deditionemque redacto caſtro & oppido,quod fuit iuriſdictionis Pomeranorum,Gnieuomirum eiuſdem caſtri hæredem,ad gratiam baptiſmi cum tota ipſius genealogia adduxit,ei noua prouiſione Czarnkow largitus eſt,& inſcripſit.Contigit eodem anno Martino archiepiſcopo Gneznen.cum Nicolao Archidiacono præfatæ Gneznen.eccleſiæ ſecum præſente in eccleſia Spiczmerien.ſub audientia miſſæ, aduenerunt Pomerani & o- *Pomeranorum ſacrilega præda.* mnibus territis.Nicolaus Archidiaconus euoluit ſe de eccleſia fugiẽs:At Pomerani comprehendentes ipſum(putabant enim fore Archiepiſcopum)poſuerunt in uehiculo,ingredientesque eccleſiam,abſtulerunt ſacra uaſa,& res eccleſiæ.Archiepiſcopum uerò Martinũ non tenuerunt,quoniam omnibus miniſtris ab eo diffugientibus,collectis uiribus effœti corporis aſcendit ſub tectum oratorij,ſeque inter laquearia occuluit.Plagauit autem omnipotens Deus Pomeranos,familiam,coniuges, & affines eorum,qui uaſis ſacris abutebantur,ut mania,ac epilepſia agitarentur,ſeque inuicem morbo agitati,ferro & ſaxis impeterẽt, & plures occiderent.Donec compuncti reatum ſuũ cognoſcentes, & idololatriæ renunciantes.Nicolaum Archidiaconum cum uaſis & rebus eccleſiæ ablatis, ad ſuum Archiepiſcopum remitterent,reatuque baptiſmate diluto,decimas diu negatas tribuerunt, & idola muta

la muta confregerunt,prout antea per prędictum Martinum archiepiſcopum monebantur. Et hac de cauſa intercipere & captiuare ipſum in oratorio Spiczmerieñ. nitebātur. Item Koſle caſtrum ad fluenta Odræ in Sleſia ſitum,fortuito conflagratum erat. Dux uerò Boleslaus uelociter cum ſuis accurrens,ipſum ex fundamentis ædificabat,ueritusq; ne Bohemi paucitate ipſius explorata, & ducem,& caſtrum inuaderent, miſit legatos ad Sbigneum naturalem fratrem, ut gentes ſuas mitteret ei in ſubſidium. Sbigneus autem aduerſus Boleslaum arroganter & acerbius locutus eſt, & nuncios eius turpiter tractauit, quod Boleslaus moleſtè quidem,ſed patienter tulit. Caſtroq; Coſle perfecto, ad animum iniurias Sbignei reuocans,quid in hac re agendum foret,ad conſilium retulit,inuentumq; eſt prout rumore publico uulgatum erat:Sbigneum Bohemos, Pomeranos, & Prutenos in fratris Boleslai & ſuarum terrarum excidium, ſuggeſtionibus, fœderibus, pecunijs, & multiuarijs promiſsis, animaſſe, ſingulisq; præſentibus, tetriora adijcientibus, intercipiuntur nuncij Sbignei cum literis, ex quarum lectione multæ fraudes repertæ ſunt, interimq; nunciatur Sbigneum Bohemos & Pomeranos contra Boleslaum & ſua dominia concitaſſe,uniuerſis cōſiliarijs peſsima facinora Sbignei execrantibus, cenſent uelut peſtem communem exterminandum. De omnibus terris quas ei paterna indulgentia donauerat eijciendum, tres hoſtes unà contra ſe Boleslaus animaduertens, deliberabat cui primum occurreret. Conduxit itaq; ex Pannonia,& Ruſsia mercenarios milites, ſignificauitq; ſocero ſuo Svvatopolkoni duci Kiouieñ. ut in ſuo periculo, perſonale cum ſuis copijs illi ferret auxilium. Prudentiq; uſus conſilio,primum Bohemos ſibi conciliauit, & in Bohemiam redire perſuaſit,ad Pomeranos pugnatum contendens cunctos terrore concuſſos, diſsipatos comperit. Sbigneus intelligens ſeſe quæſiturum, pauore perculſus ex maiori Polonia (ibi ſiquidem Pomeranos iuuabat) in Mazouiam fugit. Boleslaus uerò expugnata Gnezna:& caſtris Spiczmierz:& Lācicia,quæ ditionis Sbignei erant, inſecutus eſt Sbigneū cū auxilijs Hungarorū & Ruthenorū,quæ ei aduenerant. Tum Sbigneus in deſperationem uerſus,cœpit ſollicitus eſſe de uita, & mediantibus inter Boleslaum ac Sbigneum, Baldvvino Epiſcopo Cracouieñ.cum Baronibus communibus, adductus eſt Sbigneus,obiectiſq; & exprobratis ſibi uicijs,ſuppliciter orauit, ut conceſſa ei uita aliquam portionem regni ſibi concederet, iuramento precibus & fletibus aſtruens nunquam ſe Boleslao aduerſaturum,ſed ut miles ſuo principi obediturum. Boleslaus miſericordia motus, aſsignauit ei duntaxat Mazouiam,& utrumq; exercitum Hungaricum & Ruthenicum remiſit ad ſua.

Expeditio in Pomeranos.

Sbignei deditio.

CAPVT VIII. LIB. III.

ANno uerò Domini. 1108. Colomannus rex Hungariæ conuentione facta cum Boleslao duce Poloniæ,in territorio Scepuſieñ. fœdus inierunt, auxilia mutua contra quemcunq; hoſtem, præcipuè tamen contra Henricum imperatorem,eo anno Pannoniam demoliri conantem, concluſerunt, acceſsit fœderi & affinitas. Nam Stephanus filius regis Colomanni natu maior, accepit Iuditham Boleslai ducis Poloniæ natam. Cui pro dote aſsignauit terram Scepuſieñ. & ab eo tempore in proprietatem Hungarorum tranſijt. Henrico autem imperatore Hungariam inuadente,miſit Boleslaus,appellatus Crziuouſti fortem exercitum in auxilium regi Colomāno. Boleslaus uerò cum nobilibus ex Polonia, habens ſecum Borziuoy,Sobeslaum duces(ſed exules)Bohemiæ,in potenti exercitu ingreſſus eſt Bohemiam, quoniam Svvatopolk dux Bohemorum,cum Bohemis Henrico imperatori contra regem Colomannum Boleslai affinem ferens auxilia in Hungariam exierat. Et facilè profligatis Vaczkone, ac Muthina quos pro gubernatoribus Bohemię Svvatopolk reliquerat expugnatis aliquot caſtris,& Bohemorum oppidis,in Poloniam cum ſpolijs reuerſus eſt. Iurauitq; Henricus imperator Svvatopolko, ulciſci quam primùm iniuriam eius in Boleslao duce Poloniæ. Boleslaus in Poloniam reuerſus duo mala offendit. Sbislauam ſuam conſortem mortuam,& caſtrum Vſcze à Pomeranis interceptum,quod antequam expugnaret (ſciuit enim illud ualido præſidio munitum) obſedit caſtrum Velen, in quod Gnieuomirus auctor proditionis & traditionis caſtri Vſcze, à Boleslao olim baptiſatus, ſe receperat. Sbigneo naturali fratre in exercitu Boleslai officio coadiutoris fungente, clandeſtinè Pomeranos contra Boleslaum concitauit,ut obſeſsis ferrent præſidia. Et uenientibus Pomeranis noctu, in Boleslaiq; exercitum irrumpentibus, dux Boleslaus, qui excubias ſecundum conſuetudinem ultra exercitum agebat,à tergo Pomeranos inuadens, eos profligauit

Scepuſiū Hungaris datum.

Henricus Hungariam inuadit.

Boleslaus Bohemiam hoſtiliter inuadit.

Boleslaus geminum malū reperit.

Velen obſidetur.

Vſcze interceptum.

Sbignei proditio.
Pomerani cæſi.
Dolus Sbignei.
Sbignei auxilium.
Gnieuomirus captus et interemptus eſt.

uit & proſtrauit, captuſq; eſt inter eos Sbigneus: & detracta galea cognitus. Qui pro excuſatione finxit ſe anteceſsiſſe Pomeranos: ut eorum aduentum prænunciaſſet, & ita captum eſſe. Verum notiſsima fuit fraus & dolus ipſius, ideò dolo non patrocinante: exilio damnatus, in Bohemiam ſe contulit. Velenſes uerò ad ultimum in deſperationem uerſi: Boleslao portas aperiũt in ſignum pactionis, chiroteca de dextra Boleslai petita & obtenta, quod milites animaduertẽte in murmur & odium commoti, omnes Pomeranos in Velen occiderunt. Boleslao multitudinem nequicquã caſtigare ualente, captus eſt & Gnieuomirus, qui Pomeranos à fide Boleslai alienauerat & pro perfidia, fuſte capite eius diſcuſſo, interijt.

CAPVT IX. LIB. III.

Expeditio Hẽrici quarti in Poloniam.
Lubuſz expugnatur, archiepiſcopo Maydenburgenſi datum eſt.
Obſeſſa Glogouia.
Altera Glogouiens. magnanima fides.
Boleslai conſilium in necem Swatopolkonis.
Swatopolko interemptus.
Exemplum Mucij.

MAgna atque heroica huius Boleslai facinora, & quæ nulli regum ac Poloniæ principum tam proſpere ut ſibi obuenerunt, proſequendo tangenda eſt uictoria, quam de imperatore Henrico quarto reportauit. Anno ſiquidem Domini. 1109. Henricus quartus, ad ulciſcendum rem belli in Pannonia malè geſtam, & inuaſionem atq; uaſtationem Bohemiæ, in Boleslao duce Poloniæ, habens ſecum Svvatopolkum ducem Bohemiæ, & Sbigneum fratrem naturalem præfati Boleslai ducis Poloniæ, ingreſſus eſt Poloniam, & expugnato caſtro magno Lubuſz (quod poſt expugnationem Maydenburgenſi Archiepiſcopo contulit) proceſsit ad interiora Sleſiæ, uſque ad Bithom, & cum aliquot excurſiones de Bithom milites Polonorum in exercitum imperatoris feciſſent, ſine oppugnatione diſceſsit. Et ad Glogouiam ſingula obuia uaſtando in die ſancti Bartholomei peruenit, eam machinis & expugnatione afficiens. Quapropter poſtularunt Glogouieñ. ſub pacto inducias quinq; dierum, in quibus ſi dux Boleslaus Dominus ipſorum non præſtaret eis auxilium, cederent ſub iugum & poteſtatem imperatoris, quod ille annuit, dummodo primores ciuitatis Glogouieñ. darent filios ſuos natu maiores in obſides, quod & fecerunt. Boleslaus uerò dominus Glogouieñ. audita eorum legatione, laudauit fidelitatem ad conſtantiam ipſorum, ne quoq; ſubijcerent ſe quouis modo imperatori, ſub interminatione prohibuit, aſſerens plus ualere bonũ reip. quam filios primæuorum Glogouię, iurauitq; dux Boleslaus niſi Glogouieñ. in fide manerent, omnes crudeliter poſt diſceſſum imperatoris exterminare uelle. Quo relato ad Glogouieñ. turbati quidem, tamen ut par erat, remp. prætulerunt. Et muros humiles, duobus diebus, quib. induciæ durarũt, refecerũt, fimoq; & roborib. abrupta repleuerũt. Henricus imperator lapſis quinque diebus, cognita rebellione Glogouieñ. ui, quanto maiori potuit ciuitatem expugnabat. Et ne tot præcipui eius milites inter pugnandum occiderentur, iuſsit filios Glogouieñ. obſides, extendi ſupra pallia, ſeu ſupra aſſeres, quibus milites tanquam pallijs expugnantes fortalicia muniuntur. Sed nec ſic manſuetiores redditi ſunt Glogouieñ. ſimul namq; iacula in filios, quemadmodum in Cæſarianos contorſerunt. Boleslaus autem dux Poloniæ, nedum ſub Glogouia, uerum ab initio ingreſsionis imperatoris in terras Poloniæ die, nocteq; exercitum eius laceſsiuit, pabulantes captiuando, palantes & oberrantes interficiendo, ad egerendum exeuntes rapiendo, de nocte ſæpenumerò exercitum imperatoris inuadendo & perturbando, ita quòd imperator de neceſſitate duplaret noctis cuſtodiam, ſic & uictualia imprædantes, in maiori numero & robore neceſſe fuit mittere. Et quia Suatopolk cum ſuis Bohemis, fuit grande robur imperatori, Boleslao uerò ex antiquo fuit peroſus, & magnum impedimẽtum, ideo propoſuit dux Boleslaus plurima donaria, ſi quiſpiam ſuorum militum Suatopolk obtrũcaret. Ad quod patrãdum ſupra cæteros, obtulit ſe Ioannes Bohemus miles filius Cziſce, de familia Vrſouienſium, qui nunc Rauitę appellantur. Is quoniam notos & cognatos in exercitu Bohemorum habuit, ſecurè inter eos (gerens ſe pro milite Bohemorum) deambulabat, perſpectoq; uigeſima prima die Septembris Svvatopolkone, ſtante in papilione antè imperatorem, contorſit fortiſsimè acutiſsimam lanceam et pectoralia Svvatopolkonis, à brachio in brachium transfixit, ut illico cadens ſine uoce expiraret. Ioannes autem Cziſce, ſtatim arrepto equo, quem paratiſsimum habuit exiliens de tentorio Cæſaris, cœpit fugere, uulneratiſq; & alijs occiſis, perſequentibus ſe ad ducem Boleslaum ſaluus peruenit, & plurimas poſſeſsiones in regno Poloniæ donatione Boleslai percepit, & tãquam alter Mutius Romanus pro patrato facinore laudatus eſt. Henricus uerò imperator perterritus, tota nocte exercitum in armis tenuit, Boleslai aduẽtum opperiendo. Sequenti die iuſsit cadauer Svvatpopolk in Pragam ad tumulandum duci, Bohemos ſecum prælìatum iri ſatagens retine-

retinere,qui minimè conſentientes,abierunt unà cum ducis ſui funere in Bohemiam.Sbigneus quoq; Boleslai frater naturalis,eos eſt ſecutus, imperatore malè cōtēto de diſceſſu Bohemorum.Occiſo Svvatopolko,dux Boleslaus legatum ad Henricum regem Romanorum,pro pace tractanda quendam comitem Scarbek miſit,tres tracturas pro armis deferentem,tales W. qui imperatori monſtranti ei theſauros ſuos,ad expugnandum Boleslaum cum ſua gente(ut aiebat)ſufficientem, ſi homagia & ſeruitium imperatori non impenderent, facetia uſus, detracto annulo ex ſuo digito,proiecit in theſaurum Cæſaris: inquiens,aurum iungatur auro.Ad quem Cæſar Henricus ait,*hab danck* quod ex Alamanico ſonat,habeas gratias. Vnde uſq; in hodiernam diē familia illius domus uocatus *habdanck.* Infecta legatione imperator remiſit legatos & ipſe ſuadentibus ſuis præfectis diſceſſit,nō expugnata Glogouia,ſub qua tot pericula,tum in militibus, tum in Svvatopolkonis ducis nece acceperat. Et procedens contra Vvratislauiam, aduenit in uicum uno miliari à Vvratislauia diſtantem,nunc Pſiepole nominatum. Quem Boleslaus conſequi properauit,iam enim ſuppetiæ ei ex Mazouia aduenerant,ex terris Sandomirienſi,Lublinenſi, ac Ruſsia:& ordinatis aciebus,à mane uſq; ad meridiem,duriſsimo Marte pugnauerunt. Erat autem exercitus Imperatoris,longè maior & fortior:exercitus uerò Boleslai minor, & de agreſtibus plures continens, multiq; ex pugna uolebant excedere, niſi Boleslaus circuens omnes ſtrenuè pugnare compelleret, & pro ſauciatis nouos ſubſtitueret. In furore autem pugnæ,dux Boleslaus aciem Sleſitanorum,quam uſq; ad illud tempus in ſubſidijs reſeruauerat,in latus Cæſarianorum,quam fortiſsimè induxit,& ordinem Cæſarianorum dirupit: tum exercitus Boleslai eſſe melior,& Cæſaris fugere cœpit. Ipſe quoq; Henricus imperator illico ſuorum monitu,abiectis ſignis imperialibus, ne cognoſceretur in fugam ſe conuertit.Pleriq; ergo Almanorum interfecti,alij in fuga capti,& duci Boleslao præſentati ſunt,quos in honore iuſto ſemper habuit. In hunc modum dux Boleslaus glorioſam uictoriam de Henrico imperatore ſtrenuè reportauit,& tanquam Hannibal poſt Cannēſem pugnam laudibus eſt celebratus. Ad locum autem certaminis tanta confluxit ad cadauera canum copia,ut iter agentibus ſuo morſu diu noceret.Idcirco uſque in hodiernam diem uicus ille Pſiepole(quod ſonat campus canum)nominatus eſt.

Ex facetia hab danck familiæ origo.

Obſidio Glogouiæ ſoluta.

Henrici quarti clades ex Polonis.

Boleslai in uictos liberalitas.

CAPVT X. LIB. III.

ANno autem ſequenti imperator Romam ad coronationem tranſire cupiens, ueritus eſt,ne eo abſente dux Boleslaus uicinas regiones inuaderet & exureret, utq; milites captiuos liberaret,ſuggeſsit per communes amicos ut Boleslaus eū accederet.Super quo dux Boleslaus diu deliberabat, tandēq; ad uota & amicorum promiſſa in comitatu inſtructiſsimo Henricum quartum in Bamberg acceſsit, excuſans ſe imperatori de retroactis bellis, & aſſerens ſe,& gentem ſuam nunquam ſeruiuiſſe, nec tributa à prædeceſſorib. eius,imperatori præſtitiſſe, ideoq; in priſca libertate ſeſe conſeruandum poſtulauit.Imperator autem eo benignè & honorificè ſuſcepto, pro ſuo uoto ſe facturum ſpopondit omnia.At Boleslaus nacta oportunitate,ſororem imperatoris ſibi in uxorem poſtulauit. Filiam uerò imperatoris, nomine Chriſtinam minorēnem, ad nubendum filio ſuo ſeniori Vvladislao & irrecuſabiliter obtinuit. Compoſita itaque pace, cum gemina ſponſa, & dote copioſa in Poloniam redijt, & omnes captiuos Almanos Henrico regi Romanorum remiſit.Henricus uerò caſtris in Polonia conquiſitis abrenunciauit,et quia occiſo Svvapolko Bohemorum duce, Vvladiſlaus ducatum Bohemię Othone Svvatopolkonis germano repulſo occupauerat, qui poſt Svvatopolkum præfatū ducatum Bohemiæ ſuſceperat.Ideò Borziuoy natu maior Vvladislai Bohemiam regentis pertęſus exilij in Polonia, accepto exercitu à Boleslao Polono,ingreſſus Bohemiam pluribus eum Bohemis iuuantibus, ad Pragam peruenit & eam poſſedit, totamq; Bohemiam recuperare adnitens, ad lamentabilem Vvladislai quærelam per imperatorē euocatus,mancipatus,carceribuſq; deputatus eſt. Vvladislaus uerò reſtitutus eſt in ducatū Bohemię,quod dum cognouit Boleslaus,cum ualido exercitu circa feſtum ſancti Michaëlis ingreſſus Bohemiam,per plures nuncios euocabat Vvladislaum Bohemiæ ducem,ut inter eum & fratres eius,tāquam cognatos ſuos pacem honeſtam componeret. Vvladislao autem dolum timente,& Boleslaū de Bohemia expellere ſatagente, ira cōcitatus Boleslaus totam oram circa fluenta Albeæ deuaſtauit & exuſsit, congreſſuſq; cum exercitu ipſius circa fluuium Czibnia,eum octauo Idus Octobris cōflixit.Anno Domini. 1 1 1 1 & Vvladislaus cum reliquijs in Pragam refugit. Boleslaus uerò plurimis ſpolijs & captiuis

Boleslaus Bambergam uenit.

Cæſaris & Boleslai affinitas.

Borziuoy Bohemiam ingreſſus.

Borziuoy uinculis iniectus.

Boleslai in Bohemia ſtratagema.

onuſtus, in Poloniam ſaluus cum Sobeſlao & ſuo exercitu rediјt: Vidēs Svvathavva ſeniorem filium ſuum Borziuoy carceribus apud imperatorem mancipatum, alterum filium Sobeslaum in Polonia exulantem, tertium minorem natu Vvladiſlaum ducem Bohemiæ in bello uictum, et proſtratum: timens peiora indies oriri, interpoſuit ſeſe tanquam matrem & mediatricem, & pacem inter Sobeslaum, & Vvladiſlaum germanos compoſuit. Aſsignataqꝫ ei ciuitate Zacenſi cum ſuo diſtrictu, euocauit ipſa & dux Vvladiſlaus ex Polonia Sobeslaum. Depoſt uerò intelligens Vvladiſlaum de conſilio Vaczkonis baronis, ac conſiliarij eius, concluſiſſe Sobeslaum captiuandum, obtrūcauit Vaczkonem, ueritusqꝫ Vuladiſlaum fugit per Sirbiam (ubi uno menſe detentus ſeruabatur) in Poloniam, à duce Boleslao iterum benignè, & liberaliter ſuſceptus. Quem uolens reducere Boleslaus cum magna potentia Bohemiam intrauit, requiſiuitqꝫ Vvladiſlaum, ut prænominatum Sobeslaum in gratiam reciperet, & poſſeſsionem ei debitam aſsignaret. Ad quod reſpondit Vvladiſlaus: Iamdudum tum amplam gratiam, tum legitimam portionē Bohemiæ aſsignaſſe Boleslao, quas nolens conſeruare, indignum ſe reddidit. Verùm ſi (inquit) Boleslaus Sbigneum fratrem ſuum naturalem apud me exulantem reaſſumpſerit, portionesqꝫ ſui ducatus debita prouiderit, proſequar & ego gratia Sobeslaum. Cernens Boleslaus, quòd æquitati Vvladiſlaus non initeretur, ad ulteriora Bohemiæ exercitum ducens, uicos & agros Bohemorum igne et gladio deuaſtare imperat. Ad quod prohibēdum cum ſuo exercitu aduenit iam dictus Vvladiſlaus, locauitqꝫ ſua caſtra proximè ſolo fluuio Czibnia, ſatis limoſo, & ſine periculo impermeabili inter ipſos medio. Ad conſerendam ergo & conficiendam pugnam cum Vvladiſlao, quum fluuius Czibnia nō poſſet tranſiri, mouit caſtra ſua Boleslaus uerſus Albeam fluuium, ubi tranſitu reperto, flumē Czibnia permeauit, ad ſtationemqꝫ Vvladiſlai accurrens duntaxat focos & fauillas comperit. Quorſumqꝫ cum ſuis gentibus ſilenter abierit perquirendo reperire non potuit. Laxaris igitur & latè ſparſis militibus, prædas & ſpolia collegit, ſicqꝫ in Poloniam refertebatur, in tranſitu ciuitatem Cleczko exuſsit, & militibus ſpoliandam conceſsit. Cùm peruenisset ad ſyluas magnas, Poloniam & Bohemiam diſterminantes, per exploratores didicit Bohemos in ſyluis inſediſſe. Et iter inciſione roborum clauſiſſe, tum altera die illuceſcente, militibus animatis, ordinauit per turmas exercitum. Ipſe cum ſuo exercitu dextram tuebatur, Scarbinirū principem militiæ ſiniſtrum cum ſuo exercitu tenere diſpoſuit, aliqua diſtantia inter exercitus interpoſita. Cùm uerò ad extrema ſyluarum aduenissent, ubi putabant eos Bohemi & ordinem diſſoluiſſe, & prouidentiam abijeciſſe, ſparſim & ſingillatim in eos inſiluerunt, in unamquāqꝫ cohortem, & ordinationem, ut alia alterius periculi eſſet inſcia. Boleslaus uerò dux Poloniæ ad ſuam cohortem, primum occurrētem Bohemū haſta confixit & deiecit, ſequentē Derslaus ſuus pincerna, idētidem ex equo deiecit, et interfecit, pugnaqꝫ in immenſum in omnes partes creuit, Bohemis pluribus cadentibus, quorū periculum euitando Vvladiſlaus eorū dux ſignum receptui dedit. Diſcedētibus autē Bohemis, Poloni primum ſuſpicati ſunt dolum, tādem comperta fuga eorum, perſecuti ſunt eos, quoad conſequi potuerunt, interficiendo & captiuos reducendo. Peracta pugna, Boleslaus impoſitis in plauſtra ſautiatis, rediјt cum toto exercitu in Bohemiā longè, lateqꝫ uaſtando, & iterum atqꝫ iterum urendo, & depopulando, plurimis ſpolijs, & captiuis oneratus, cum Sobeslao, & toto exercitu in Poloniā triumphans, & de uictoria laudes Deo perſonans, reuerſus eſt. Inſequenti anno ad inuadendum Bohemiam, nouam expeditionem parabat, quam Vvladiſlaus dux Bohemiæ (non enim eum latuit) nuncij & ſupplicationibus intercœpit, pollicens æquas conditiones pacis tenere, Sobeslaoqꝫ congruā ſortem in Bohemia præſtare, itaqꝫ conuenientibus in die ſancti Procopij ad fluuium Niſſæ tribus ducibus, Boleslao Polonię, Sobeslao & Vvladiſlao Bohemiæ pacem firmant & aſsignāt. Acceptante Sobeslao pro ſua ſorte Hradecz cum quatuor caſtellis, & toto diſtrictu in Bohemia, & ciuitatem Olomuncz cum ſuo diſtrictu in Morauia, manumiſsiſqꝫ captiuis, & exulibus reſtitutis, ab utraqꝫ parte diſceſſum eſt cum lætitia.

Mater filios compoſuit.
Vaczko trucidatur.
Sobeslai in Poloniam reditus.
Boleslai in Bohemiam regreſſus.
Boleslaus Bohemiam uaſtauit.
Boleslai inſperata pugna & uictoria.
Boleslaus Bohemiam depopulauit.
Pacis conditiones.

CAPVT XI. LIB. III.

Pomeranicum et Prutenicum bellum.

DVm Boleslaus finitimis bellis detineretur, Pomerani & Pruteni quietem non ferentes, in Mazouiam non denunciata hoſtilitate irruerunt, depopularunt, conflagrarunt, captiuosqꝫ abducentes, diſcedebant. Magnus uerò Comes, Mazouiam gubernans, qui olim Vvratiſlauienſem oram rexiſſe antè commemoratus eſt, extemplò & quantò celeriùs potuit agreſtibus bellatoribus eos inſecutus eſt, & dum ſe tu-

ſe tutos æſtimarent, ſopori deditos ante diei lucem, inopinatè inuaſit, & oppreſsit, ſexcentos occidit, mille atq; ducẽtos captiuauit, paucosq; ex eis fuga ſaluauit, & in ſyluas diſperſit, quos de ſyluis nedum uictores, ſed & mulierculæ tanquam pecudes ligatos è nemoribus extrahebant. Maxima cauſa huius uictoriæ (ut Vincentius in ſua Chronica meminit) fuit Simon Plocenſis præſul, qui ab initio irruptionis hoſtium, uſq; ad deletionem ipſorū, non relaxauit animum & ora, unà cum toto clero à ieiunijs, planctu, & obſecrationibus, pro uictoria ſuę genti diuinam clementiam deuotiſsimè implorando. Similis uictoria eodem anno obtigit Sleſitanis, qui ſatellites Sbignei fratris naturalis Boleſlai, Sleſiam deprædantes conflixerunt, & in uincula dira coniecerunt. Dux autem Boleſlaus de ultione in Pomeranis & Prutenis per magnum Mazouiæ præfectum patrata non contentus, in ſequenti anno 1113. eis bellum indixit: & conuenientibus bellatoribus in Cruſzuiczā, uiderunt lucidiſsimum adoleſcentem in pinnaculo oratorij ſancti Viti ciuitatis Cruſzuicienſis exiſtentem, ſplendore latè, & uſque ad campeſtria micantem, motoq; exercitu de loco ſtationis, prælibatus adoleſcens è pinnaculo deſiliens, exercitum antecedebat, pomum aureum (antiqua hiſtoria habet pilum, id eſt, iaculum non pomum) quod in manu geſtabat per uiam antè ſe iaciendo. Hunc Boleſlaus tanquam fœlix omen, cum exercitu ſuo ſecutus eſt, donec ad Nakel peruenit, ubi diſparente ductore adoleſcente, ſpemq; capiendæ urbis, ex uibratione & pomi proiectione uerſus Nakel relinquente, uallauit Boleſlaus caſtrum, & oppidum Nakel, in quo Pomerani ſe recludentes, aſsidua damna regno Poloniæ inferebant, & poſt tormentorum proiectiones, conſiderantes ſe non poſſe ſubſiſtere, ac contra Boleſlaum tueri, quindecim dierum inducias petierunt, & obtinuerunt, quibus lapſis, ſi auiſati Pomeranorum principes non ferrent eis ſubſidium, poteſtati Boleſlai ſubderentur. Interuenerunt autem legati Naclenſium, ad obeundum bellum ſupra quàm quinquaginta millia Pomeranorum & Prutenorum: qui militari iuramento ſe obſtringentes, equisq; relictis, omnes per inuia & ſyluas uſque ad Nakel ſilenti, & compoſito agmine peruenerunt. Erat autem dies ſancti Laurentij martyris, quem Poloni feſtiuum habuerunt, armis (eo quòd induciæ eſſent) depoſitis, miſſarum ſolennijs occupati. Verum peractis diuinis officijs, hoſtium innumerabilis multitudo apparuit. Quare tumultuariè arma corripiunt, qui ſi à Pomeranis ſic fuiſſet inuaſi, ſine negocio, faciliterq; uicti fuiſſent. Sed à Deo propitio aliter diſpoſitum eſt. Nam Pomerani defenſioni ſatis aptum locum conſpicientes ſe foſsis muniebant, ſudibusq; & haſtis acutis, & longis, in extremitate, à tergo, fronte & lateribus, ordine denſo, terræ infixis, igneq; poſito ſeſe uallabant. Properè itaque Boleſlaus, relictis in caſtris præſidijs, ordines in hoſtes ducit, exercitum in duo agmina diuiſit, primo ipſe præfuit, ſecundum Scarbimiro præfecto militiæ commiſit. Quum autem obequitando, hoſtes tergo non eſſe ſeptos exploraret, Scarbimirum ſuperatis poſtremis hoſtium foſſatis immiſit, qui in eorum terga inuectus, impigro Marte Pomeranorum tyrones trucidabat: hinc clamores æditi, eos, qui in acie erant perturbabant, qui iam ſocijs (imminente Boleſlao à fronte) auxilia ferre non poterant. Boleſlaus concitato equo, ducis & militis officium gerens, in hoſtes irrupit, ſuperatisq; foſſatis per ſudes, & lanceas, pluribus militibus obtritis, pluribus equis aut necatis, aut confoſsis, alijsq; ſuffectis, in omni parte pugnatum eſt: & Pomeranis atq; Prutenis dirutis, qui obliti præſtiti iuramenti, omnes quà poterant paſsim exilientes, fugiebant, in proximis ſyluis latibula, & ſalutem quærentes. Occiſa feruntur eo prœlio quadraginta millia Pomeranorum, & Prutenorum, duo millia capta. Cæteri in paludibus, & locis limoſis merſi perierunt. Extat in hodiernum diem, haud paruus collis ex congeſtione cadauerum & ſuper iniectione terræ reſultans, in monimentum perpetuum, & certaminis locum quotannis demonſtrandus. Caſtellani & oppidani Naclenſium cum ſex alijs oppidis uicinioribus (uiſa ſuorum nece) in ditionem Boleſlai ſe dediderunt. Pro his ſummo opifici Deo glorioſo, & beato martyri Laurentio, in cuius feſto uictoriam Boleſlaus nactus erat, Poloni gratias, laudesq; peragebant.

Pomeranorum clades in Mazouiam.

Cauſa uictoriæ.

Similis uictoria apud Sleſitanos.

Boleſlaus in Pomeranos bellum agit.

Nakel ex omine uallatum.

Boleſlai ex Pomeranis maxima uictoria.

Quadraginta millia cæſa.

CAPVT XII. LIB. III.

SBigneus ducis Boleſlai frater naturalis, ſciens omnem ſpem recuperandi aliquam ſortem in Polonia, tum ex concordia, cum Bohemis & duce eorum, apud quos exulabat, ad flumen Niſſæ facta: tum ex graui cæde, totaliq; humiliatione Pomeranorum atque Prutenorum circa Nakel inflicta ſibi ademptam, miſit legatos oratum ire ducem Boleſlaum, ut miſeratus ſuæ inopię, & deiectionis aliquam porciunculam

in Polonia pro ſuſtentatione ipſius de mera pietate largiretur. Boleslaus miſericordia motus, diſſuadentibus ei conſiliarijs acceptauit eum in gratiam, dummodo Sbigneus reconciliationem; probitatem & humilitatem cum cæteris uirtutibus indueret. In hanc ſpem reduxerunt nuncij Sbigneum in Poloniam: uenit autem in curiam Boleslai cum pompoſa arrogantia, cum cantoribus modulantibus, tubis pſallentibus, & timpanis ſonantibus, enſe ante ipſum præcedente. Boleslaus licet ulcerato animo hæc uideret, tamen diſsimulatione(ut decuit)uſus, ſuſcepit eum magnifice ac gratioſe. Ilicoq; conſiliarij ſuapte ulceratum animum Boleslai cœperunt bile inflammare, coarguentes eum, quod hoſtem patriæ, fotorem latronum, omnibus dolis ac fraudibus, peſsimiſq; facinoribus plenum, in ſui, totiuſq; regni exitium reaſſumpſiſſet. Ne ergo uitã Boleslao, ueneno aut ferro præriperet, aut regno nouum diſsidium induceret, antequam de Polonia fugam arriperet, regno lugubrem iacturam pararet: conſulunt ut maturaret cruentam beluã occidere. Boleslaus ira concitus, conſenſit militibus occidendum Sbigneum, uiſa itaq; opportunitate, & loco inter exprobrandum ei utilia, & patriæ damna per eum illata, orta contentione eum interfecerunt. Quanquam alia hiſtoria dicat fuiſſe exoculatum, & poſt ex doloribus breui uitam finiuiſſe. Scarbimirus palatinus Cracouienſis & princeps militiæ Boleslai, ſequutus Sbigneum ad eam lapſus eſt inſolentiam, & arrogantiam, ut primùm ſubmurmurationibus, deinde publicis probris Boleslaum ſugillaret. Poſtremò conciliata manu conſanguineorum, affinium & ei fauentium, cœpit Boleslao rebellare, & cum eo (contumacia ſuadente) ſi quid Boleslaus attentaret bello decernere. Quo comprænhenſo iuſsit Boleslaus eum in carcere excæcare, & dignitate palatinatus Cracouienſis priuare, totaq; illa procella perinde ac ſi nunquam fuiſſet conquieuit, & diſperſa eſt. Et ne in poſterum ſimilis temeritas obueniret, præpoſuit Caſtellaniam dignitati palatinatus Cracouienſis, quod uſque in hodiernum diem permanet, & cuſtoditur. Doluit tamen Boleslaus, & eum utriuſque facti pœnituit. Poſt plures enim annos, ſcilicet, anno Chriſti. 1129, totam Quadrageſimam ieiunauit in pane, & aqua, in nuditate, & cilicio pro expiatione necis fratris, & Scarbimiri. Poſt feſta autem Paſchæ, in priuato habitu ne agnoſceretur, peregrinatus eſt cum clericis, & ſacerdotibus, pauciſq; militibus ad ſepulchrum ſancti Egidij ſui patroni, cuius meritis conceptus erat, & multas uictorias reportauerat, ſingulis diebus exeundo de hoſpicio, orauit horas canonicas maiores, & minores beatæ Mariæ uirginis. Inſuper & ſeptem Pſalmos pœnitentiales cum Letanijs: Inter orãdum autem nudis inceſſit pedibus, & de auſteritate pœnitentiæ, quicquam non obmiſit. In tranſitu omnes Cathedrales, & collegiatas Eccleſias, abatiales ac Conuentuales, & hoſpitalia uiſitauit, ſinguliſq; inſigne clenodium ex auro, uel argento obtulit. In monaſterium ſancti Aegidij, proceſsionatim inductus eſt per Abbatem, & religioſos præfati monaſterij, qui ei obuiam exiuerant, manſitq; inter illos 15 diebus cum ſumma deuotione, orationibus, & elemoſynarum largitionibas. Ad ſepulchrum ſancti Egidij ut ſæpe proſtratus & gemebundus, multa donaria monachis præcioſa relinquens, & eos ualedicens, reuerſus eſt, ſimili ordine, ut prius habito, in deuotione, elemoſynarum erogatione, ac Eccleſiarum uiſitatione, donec Poloniam ingreſſus eſt, cum maxima hilaritate à ſuis exceptus. Nec his contentus in altero anno, cum uiris eccleſiaſticis, & ſuis militibus pedeſtri itinere, corpus ſancti Stephani Alba Regali conditum, in habitu cognito uiſitauit, & perſpexit, ab Hungariæ rege Stephano ſocero ſuo, epiſcopis & magnificis regni Hungariæ ſumptuoſe prouiſus & tractatus. Ex Hungaria per Cracouiam tranſiens, more peregrino adijt Gneznam, ad uenerandum reliquias beatiſsimi Pontificis Adalberti, proximè ante hoc in anno Domini 1127. Kalendas Martij ſeptimo, per Iacobum archiepiſcopum Gneznenſem, ex abditis locis (ibi propter metum Bohemorum ſcrupuloſe occultatis) in publicum productis, & omnibus chriſtifidelibus ad uenerãdum reuelatis. Ad ſepulchrũ itaq; ſancti Adalberti ueniens, proſtratus cum lachrymis, ſcelus ſuum precabatur ſibi dimitti. Obtulitq; ea uiſitatione eccleſiæ Gneznenſi octuaginta marcas auri puri, pro ſacroſano beati Adalberti ſtruendo, donauit quoque omnibus pontificibus canonicis præſentibus perſonis eccleſiaſticis, & ſuis baronibus nobiles & ſplendidas ueſtes, ſed & ſanctuarijs ac miniſtris Eccleſiæ Gneznenſibus ueſtes decentes tribuit.

Sbignei in Poloniam reditus.

Conſilium in Sbignei necẽ.

Sbignei interitus.

Scarbimiri rebellio.

Scarbimirus excæcatur.

Caſtellania Cracouienſi tunc Palatinatui præficitur.

Boleslai pœnitentia.

Boleslai peregrinationes & magna liberalitas.

CAPVT

CAPVT XIII. LIB. III.

ET quia dux Boleslaus expugnatam Nakel, & alia ſex oppida (prout in ſuperioribus tactum eſt) tradiderat in poteſtatem Svvatopolkoni, uni ex ſatrapis & conſiliarijs Poloniæ, dexteritate & fide plurimum ualenti, cuius origo fuit de domo Griphonũ, gentis Polonicę ueteri familia, nihil fraudis in eo ſuſpicatus, intellexeratq; eum uiolato iuramento à fide defeciſſe, uolens eius perfidiam ultum iri, anno Domini 1118. impeditus eſt maximis pluuijs, & diluuijs, in Polonia & circumuicinis regnis uigẽtibus. Cœlum ſiquidem poſt occaſum Solis in tãtam rubedinem uerſum eſt, ut quaſi ignis, tribus horis colluceret, & ſtatim ſequutæ ſunt pluuiæ toto ueris tempore, nec ceſſarunt in æſtate, inundationes fluminum effundendo, & quaſi alterum Catacliſmum producendo. Itaque in anno ſequenti multum uentoſo & inſtabili, armato milite Pomeraniam deuaſtabant; congreſſusq; cum exercitu ex Pomeranis & Prutenis, ex ualidis iunioribus; atque agreſtibus coadunato, ferè totum florem iuuentutis eorum extinxit, nec duci Boleſlao Pomerani, & Pruteni ultra reſiſtere propoſuerunt, ſed quoad uixit, deuotè in obedientia ipſius permanſerunt. Exinde uerſus Nakel ad opprimendum Svvatopolkonem fidefragum, & fidelitatis uiolatorem, peruenit, & à feſto natiuitatis Mariæ, uſque ad natalem domini, Nakel expugnare non ualuit, prouiderat ſiquidem Svvatopolk uiris, & uictualibus peropportunis, ac ſufficientibus Nakel, nec ira qua Boleslaus in perfidiam eius exarſerat, nec uulnus, quod à ſagitta de Nakel excœperat, effectum, & uindictam ſortiri potuit, propter hyemis ergo aſperitatem, & militum intollerantiam, nec non propter inſtantiam, quæ ſæpenumerò precatus eſt Svvatopolk, cum ipſo pacem confecit, pecunia pro demulctatione, & filio pro obſide ab eodem receptis. Nec tamẽ perſtitit in fide Svvatopolk, ſed ut prius rebellauit. Iuſte ergo Boleſlaus furore incenſus, in tertio anno cum expedito milite Nakel obſedit, & primum ingenijs, & armis bellicis expugnabat, tandem turribus ligneis altitudinem murorum excedentibus per foſſata impleta uſque ad murum deductis, fortiori ui defenſores oppidi afficiebat. Sed Pomerani conſilio Svvatopolkonis perſuaſi, turribus ligna pinatica ſubiecerunt, & deſuper proijcientes reſinam, lardũ, butyrum, cæteraq; inflammabilia. Polonis ea amouere negligentibus, turres igne cõſumpſerunt, ſecundoq; & tertiò alias turres celeriter erectas, & ad murum perductas, ſimili incendio depaſtas exuſſerunt, quartò uerò admotas prohibentibus Polonis minimè ualuerunt exurere, ex turribus identidem cominus per iacula, & certamina afflicti: fracti tandem Nakellenſes, & uiribus deſtituti, telis ſimul & uictualibus deficientes, ſaluum diſceſſum cum ſuis rebus à Boleſlao petierunt: quo negato, treugas pacis in aliquot dies poſtularunt, & his non obtentis, iterum affectarunt ut ſolam uitam eis donaret, & Svvatopolkonem ei tradendum uiuum aſſumeret. Hoc acceptauit, & caſtrum cum oppido Nakel inuaſit atque ſpoliauit. Svvatopolkonem uerò uiuum cõpræhendit, & perpetuis carceribus deputauit, nec amplius cuipiam de familia ipſius, munitiones tanquam hominibus doloſis tradidit. Tandem Volodorum, Przemiſliæ ducem ex Polonia prædas ut ſæpe agentem, per milites & ſuos præfectos conflixit, & eum poſt conflictum fugientem, in loco qui Viſſoko dicitur compræhenſum, milites in Cracouiam duci Boleſlao adduxerunt, hunc uinculatum Vaſilko dux Premiſlienſis uiginti millibus marcarum argenti redemit, ſtatimq; datis duodecim millibus argẽti, pro reſiduo filium Iaroſlai pro obſide poſuit. Ex poſt uerò quingenta uaſa argentea, uidelicet lances, picaria, ciphos, de opere Greco, pro complemento ſolutionis impendit, ſicq; Volodorũ in toto liberauit. In anno quoque Domini 1123. Boleslaus Poloniæ dux, Iaroſlaum ducem Vvladimirienſem affinem ſuum in Ruſsiam reducens, qui apud eum in Polonia per quadriennium moratus eſt, conuenit circa Przemiſliam cum auxilijs & ducibus auxilia præfato Iaroſlao præbentibus. Colomanno fratre regis Hungariæ, Volodoro, & Vaſilkone Przemiſlienſibus, & duce Vvlodimir Vvlodorouicz, acceptisq; Hungarorum, & Polonorum ſeptem millibus, Iaroſlaus exercitum prænominatorũ ducum antecedebat, & expugnatis caſtris olim ſuis, è quibus ſpoliauerat eum Vvlodimirus Kiouienſis dux, ſcilicet Belſz Czirneovv Vvlodimiria præuenit caſtra Colomãni, & Boleſlai ducũ, & appropinquãs portę Kiouienſi, quæ Polonica dicitur, cõgreſſus eſt cum peditibus ex Kiovv cõtra eũ egreſsis, quib. obtritis, & fugatis, alij noui in ſupplementũ eorũ ſuperuenientes, plures milites Hũgaros & Polonos, qui Iaroſlaum comitabant occiderũt, equumq; Iaroſlai ducis telis cõfoderũt, ſic ꝙ uulnerum impatiens, ſeſſorem ſuum Iaroſlaum ducem in terram deiecit, pugnaq; ingens facta

Boleslai poſtrema in Pomeranos expeditio.

Boleslai uictoria.

Nakel oppugnatio.

Nakel captũ. Swatopolko uinculis iniectus.

Volodorus Premisliæ dux uictus.

Iaroslai in Ruſſiam reductio.

eſt. Ruthenis illum capere adnitentibus: Hungaris uerò & Polonis defenſionem ducis opponentibus, Rutheni in Kiovv fugere coacti ſunt. Iaroſlaus aliquot uulneribus confoſſus, paucis poſt diebus mortuus eſt. Colomannus itaq; & Boleſlaus cum cæteris ducibus ad Kiovv uenientes, cœptam obſidionem caſtri Kiouienſis continuauerunt. Sed Andreas præfectus caſtri, à Vvlodimiro in tutelam relictus, exiens, ſupplex pacē orabat, & quoniam Iaroſlaus gratia cuius bellum aſſumpſerant uita functus erat, Duces Boleſlaus & Colomannus inſtantibus Volodoro & Vaſilkone ducibus Przemiſlienſ. ſuffragatoribus ſuis pacem conceſſerunt, ſinguliq; duces ad ſua redierunt.

Iaroſlai interitus.

CAPVT XIIII. LIB. III.

ANno Domini 1124. præparatis naucleris & nauibus circa Gedanum, dux Boleſlaus accepto ſecum Petro de Dacia, qui poſtea dictus eſt Piotrek magnus comes de Skrzin, & tota militia bene armata, ſecundis uentis in Daciā peruenit. Erat autem cauſa nauigandi, quoniam pater Petri comitis de Skrzin, per literas nunciauerat, Henricum regem Daciæ à fratre ſuo germano, cuius nomen Abel, pluribus uulneribus interfectum, omnesq; theſauros præfati regis ſibi occultè commiſſos, ne ergo in manus occiſoris, quouis modo deuenirent, hortatus eſt, ut Petrus tales theſauros reciperet in Poloniam. Dux itaque Boleſlaus per totam Daciam publicat & inſimulat ſeſe ueniſſe ad ulciſcendum innocentem regem Henricum ſuum amicum, in Abel occupatore regni, germano prædicti occiſi regis. Exinde cuncti nobiles Daciæ, deficientes à truculento occiſore, adhæſerunt Boleſlao, & caſtra omnia in manus Boleſlai contulerunt. Occupator uerò regni, uidens ſe deſertum, exul de regno profugit: tum Boleſlaus perſuaſit regnicolis Daciæ, ut legitimum regem eis eligerent. Ipſe uerò clàm à parente Petri recepto aureo uellere, & plurimis theſauris à longo tempore congeſtis, totaq; cognatione Petri, bene ditatus proſperè in Poloniam renauigauit. Iſte eſt Petrus, cui ob merita, dexteritatem, & fidem eius, contulit Boleſlaus comitatum in Skrzin, cum aliis multis poſſeſſionibus, in uxorem eidem dando Mariam principem Ruſsiæ, germanam Iaroſlai ducis Vvlodimireñ. Iſte eſt, qui in Polonia extruxit ſeptuaginta ſeptem eccleſias lapide ſecto & & dolato. Iſte eſt, qui duo monaſteria conſtruxit & dotauit, unum ſanctimonialium ordinis Præmonſtratenſis in uilla Chalino Vvladiſlauienſis diocœſis, quod ſucceſſu temporis transtulit, propter uberius ſolum in oppidum Strzelno eiuſdem diocœſis Vvladiſlauieñ. Aliud monaſterium extra muros Vvratiſlauiæ ad ſanctum Vincentium, quod abundè dotauit, & fratres Præmonſtratenſes nouiter propagatos introduxit. Iſte pro inſigni geſsit, in campo albo figuram ſimilem literæ capitali K. in parte anteriori tres tracturas, ad ſimilitudinem trinæ crucis habentem hoc modo ꝁ, ſupra galeam uerò cignum ferebat. Nunc autem eiuſce Genealogiæ nobiles Poloni à præfato Petro propagati, cignum duntaxat pro armis ferunt, alia præclara facinora, & exitus mortis huius comitis, poſtea dicentur. Boleſlaus dux Poloniæ quanquam ſoſpes glorioſus, & multum ditatus in Poloniam ex Dacia rediit, tamen urbem Cracouieñ. in toto conflagratam, exinde turbatus reperit. Reperit & eam oram, quæ eſt à Przemiſlia uſque ad Byecz deprædatam à Vvladimiro, filio Volodori ducis Przemiſliæ, qui nacta oportunitate, abſente Boleſlao, ſpoliata pecora & plurima ſupellectili, nemine repugnante, ſecundis ſucceſsibus in Przemiſliam intulit. Ob hoc Boleſlaus frendens, aduerſus Przemiſliam cum omnibus ſuis militibus proceſsit, & quæq; obuia uaſtando proſtrauit. Cui Volodor cum ſuo, & aliorum ducum exercitu, in loco qui dicitur Vilihevv occurrens, pugnauit, ſed à Polonorum exercitu frequentiſsimo tanquam ſicci calami contritus, & caſtris exutus eſt. Cecideruntq; inter alios Ruthenos, duo Boyarii magis ſtrenui, ſcilicet Navvrotnik & Zaſzithnik. Volodor uerò in fugam uerſus, ad Halicz diuertit, ubi exercitum renouans uita functus eſt, & in eccleſia ſancti Ioannis, quam ipſe fundauerat in Przemiſlia ſepultus. Relinquens duos filios Vvlodimirum, cui ceſsit Svvinigrod & Roſczislaum, cui Przemiſlia pro ſorte obuenit. Sequuta eſt eo anno hyems ſæua & frigida, in qua perierunt non ſolùm pecora, ſed & homines, fames quoque in Polonia uiguit. Boleſlaus autem dux beneficiorum per inſignes triumphos diuinina bonitate perceptorum memor, muros eccleſiæ cathedralis Cracouienſis profundos erexit, duas eidem turres adiungendo, plura eccleſiaſtica ornamenta, calices & cruces donauit, & uiginti canonicos ſeu præbendatos cum Radoſzchone Cracouienſi epiſcopo addidit. Boleſlao certis uillis & poſſeſsionibus, Radoſchone pontifice Cracouienſe decimas manipulares, contribuentibus.

Nauigalis expeditio in Daciam.

Petrus comes de Skrzin.

Monaſterium in Strzelno.

Monaſterium ſancti Vincētii extra muros Vvratislauieſ.

Arma familiæ cum cigno.

Cracouia conflagrata.

Boleſlai uictoria contra Volodomirum.

Viginti canonici in eccleſia Cracouieſi additi.

Colla-

Collationem omnium præbendarum circa antiſtitem Radoſchonem & ſuos ſucceſſores perpetuò manere iubens.

CAPVT XV. LIB. III.

MOrtuo Stephano rege Hungariæ, filio Colomanni, & genero ducis Boleſlai, anno Chriſti 1121. de uoto & unanimi uoluntate Hungarorum, poſtergatis filijs præfati regis Stephani, ſuffectus & in regem Hungariæ coronatus eſt Bela cœcus filius Almi, quem olim Colomannus penè ab utero matris infantulum, ut ei ſpes regni reſcinderetur cœcauerat, quod tamen omnium prouiſor Deus aliter diſpoſuit, & eum regnare fecit. Filij ergo, iam dicti Stephani, unà cum Matre Iuditha, ad auum ſuum ducem Boleſlaum in Poloniam uenerunt, ſupplicantes, ut eorum conditioni pupillari miſertus, eos in regnum Hungariæ reſtitueret. Is uerò cum magna potentia ſuorum militum, prænominatos nepotes ſecum ducens, Hungariam potenter ingreſſus eſt, & in Scepuſio occurrente ei Alberto, Marchione Auſtriæ, qui ſororem Belæ in coniugem acceperat, cum copijs Germanorum, & regis Hungariæ duro commiſſo prælio, primos in acie contriuit, & reliquos in fugam conuertit, duxq; ipſe Albertus Auſtriæ ad regem Belam refugit. Boleſlao autem duce Poloniæ uerſus Budam, cum filijs Stephani, & toto exercitu procedente, legati ex Polonia adueniunt, Sobieſlaum ducem Bohemiæ oram Vvratislauien. cis Oderam deuaſtaſſe, & prædam in Bohemiam abegiſſe, nunciantes. Re infecta & conſilio ſuorũ inductus, reuerſus eſt Boleſlaus cum exercitu in Poloniam, tutiùs propria defenſare, quam aliena oppugnare ratus. Cõpoſito exercitu, in Bohemiam tranſire uoluit, ſed nepotes eius, & hi qui cum ipſis erant Hungari, popoſcerunt, & cum maxima inſtantia obtinuerũt, ut relictis nobilibus prouinciæ Vvratiſlauienſis ad opponendum Sobieſlao & Bohemis, iterum Vngariam repeteret, & ingrederet, quod illo agente, & uerſus Budã ſine reſiſtẽtia procedente plurimis Vngaris filijs Stephani indies adhærentibus: Belaq; rege in caſtrum Viſſegrad confugiente, nuncij ex Polonia conſequentes ipſum, expoſuerunt nobiles prouinciæ. Vvratislauien. impetum Sobieſlai non ferentes ex campo diffugiſſe, & Sobieſlaum trecentas uillas cum monaſterijs, eccleſijs & aliquot oppidis conflagraſſe, copioſamq; prædam in Bohemiam deportaſſe. Dux Boleſlaus relicta Hungaria ad tuendum propria diuertit, & rectiori uia in Morauiã ueniens, ſingula quæq; obuia exuſſit & ſtrauit, prędam ingentem hominum & pecorum in Poloniam deferendo. Refert nouiſsimus Chronicæ Hungarorum ſcriptor, regem Stephanum filium Colomanni filios legitimos nõ habuiſſe, nec uxorem, ſed pellices tenuiſſe, & idcirco carens hærede, poſt ſe regnaturum deſignauit Belam per ſuum parentem cæcatum, ad ſuſcitandum ſtirpem regiam, filiam Vros de Seruia tradendo ei in uxorem. Ob hoc quidam Polonorum hiſtorici aiunt, hunc Boleſlaum ducum Poloniæ tradidiſſe filiã ſuam, ex Ruthena genitam, Colomanno altero filio Colomanni regis Hungariæ ad coronandum eum in regem Halicien. & non Stephano maiori natu regis Hungariæ, illiusq; Colomanni ducis Halicien. prolem iuuiſſe, ad aſſequendum regnum Hungariæ. Addidit inſuper dux Boleſlaus in anno ſequenti aliam expeditionem in Bohemiã cũ omniũ ſuarũ terrarum potentijs, & Ruthenorũ auxilijs, ad ulciſcendum in Sobieſlao ſuas iniurias, qui uiolato iure hoſpitij commorationis in Polonia, & fauendo pactis cum Bela rege Hungariæ initis, Poloniam afflixit, & incipiens à finibus Poloniæ, uſq; ad flumen Albeam uillas, uicos, & oppida exuſſit, homines captiuauit, pecora & ſuppellectilẽ abegit, Bohemis cũ duce Sobieſlao in certamen publicũ prodire non audentibus, duntaxat longius ab exercitu uagantes Polonos in locis iniquis rapientibus, aſſumpta præda abſq; quauis reſiſtentia, dux Boleſlaus cũ ſuis in Poloniã reuerſus eſt. Dimiſsisq; & abeuntib. in ſua loca Polonis, Sobieſlaus à tergo cum Bohemis & Morauis in orã Poloniæ propinquiorem Bohemiæ, irrupit, & illatis aliquibus damnis, properè in Bohemiam reuerſus eſt. Reparanti Boleſlao in anno ſequenti nouum exercitũ, aduenerũt legati Lotharij regis Romanorũ, hortantes & poſtulantes, ut ad ipſum perſonaliter accederet, offerens ſe inter eum, & ducem Sobieſlaum, æquam pacem compoſiturum, ſuper quo adhibito conſilio, dum ab omnibus fuiſſet approbatum, Lotharium regem Romanorum in Bamberg cum notabili comitiua acceſsit, ubi aderat dux Sobieſlaus, tentauit ergo Lotharius cum ſuis principibus pacificare Boleſlaum Poloniæ, & Sobieſlaum Bohemiæ duces, ut in ſubſidiũ acceptis gentibus ducis Bohemiæ progrederetur in Italiam, ad ordinandũ res eccleſiæ turbatas, & accipiendum coronationem Romæ. Re uerò infecta utroq; duce ſuas iniurias plurimum perpen-

Boleſlai in Vngaria uictoria.

Sobieſlaus Poloniam uaſtauit apud Oderam.

Sobieſlaus iterum Sleſiã ſpoliauit.

Boleſlaus Morauiam uaſtat.

Opinio Hungarici ſcriptoris.

Boleſlai in Bohemos expeditio.

Præda ex Bohemia.

Sobiesl9 Poloniam ingreſſus hoſtiliter.

Boleſlai cũ Lothario in Bamberg conuentio.

Treugæ triennales. perpendente, cœpit poſtulare Lotharius à duce Poloniæ quietem & pacem Bohemis per
triennium, ne ſubſidio Bohemorum fruſtraretur. Cui acquieuit & per triennium ſolidita-
tem pacis cum Bohemis ſeruare repromiſit, & priuſquam triennales treugæ inter duces
expirarent, per communes Barones Bohemiæ & Poloniæ, facta cõuentione in Cleczko,
Pax perpetua firmata. in præſentia ducum Boleslai & Sobieslai, confecta eſt pax inter eos perpetua. Ex Italia au
tem Lothario reuerſo acceſsit eũ Boleslaus Poloniæ dux, & iuſſus Homagia pendere ex
terris Pomeranorum & Rugianorum, tanquam ad imperium ſpectantibus. Reſpondit
terras proprias Polonorum, nunquam imperatori tributarias fore. Dimiſſus igitur ab im
peratore in Poloniam rediјt in pace, uerum dum talia geſsit cum Hungaris, Bohemis &
Imperatore. Principes Ruſsiæ defectionem & rebellionem meditari cœperunt, quã prior
Ruthenorum defectio. perſuaſit, & aliјs Ruthenis propoſuit. Iaropolkus Vvlodimirouicz, inquiens, quoniã tur-
pe eſſet totiens ad aliena bella obeunda Ruthenos trahi, & ſub principe alterius ritus cum
dedecore & ſcandalo eorum detineri: Nunc ergo excutiendum eſt inquit iugum ſeruitu-
tis noſtræ, non enim poterit Polonus tribus hoſtibus implicitus, Hungaris, Bohemis &
Ruthenis cum omnibus ſatis pugnare. Hac defectione ad Boleslaum perlata, dum in cõ-
ſilio ſciſcitaretur, quid agendum foret, inter alios iuſſus dicere cõſilium Petrus Vvloſczo-
uicz, comes de Xanſz, ſic orſus eſt. Non poteſt compeſci fluxus aquarum, niſi fons prius
extirpetur aut occludatur, nec frondes oriri prohibentur, niſi radice euulſa, ſic neq; poteſt
Ruthenorum meditata defectio compeſci, niſi is à quo proceſsit Vvlodimiriæ princeps
opprimatur. Ipſeq; ſuſcepit hanc prouinciam prouidendam & principes Ruſsiæ in fide
continendos. Vafro itaq; uſus ingenio, accepto apparatu lugubri, cum paucis fidis comi-
Dolus Petri. Vuloſczouicz. tibus facti ignaris, ad ducem Vvlodimiriæ Iaropolkum peruenit, & cauſam ſui aduentus,
tyrannidem Boleslai ducis Poloniæ, cum frequentibus iniuriјs aſſeruit. Rogans ut ipſum
tanquam princeps æquiſsimus, comitate & humanitate decorus, iure hoſpitiј exciperet
& confoueret. Gratus fuit Iaropolko aduentus Petri Vvloſczouicz, gratus & principi-
bus Ruſsiæ, putabant enim deſtinatam rebellionem ex hoc tempore oportuno maturа-
turos. Verumenimuerò Petrus obſeruabat ducem Iaropolkum, & quodam tẽpore cum
paucis prandentem, iubens ſuos arma corripere, hoſtem ſe proteſtatus, compræhendit,
eum proſtrauit, atq; in uincula coniecit, celerrimoq; curſu in Poloniam detulit, & Boles-
lao tanquàm munus optatum præſentauit, laudatus & multis poſſeſsionibus remunera-
tus, eò quòd unius hominis captiuatione omnes Ruthenos in fide continuit. Sed longè
aliter quàm ſperauit prouenit, nam Vaſilko genitorem ſuum Iaropolkum redimendo, ad
arbitrium Boleslai grande precium expendit & tribuit. Quendam quoq; Hungarum, pa
ri uafricia atq; dolo ſubordinauit, & ad Boleslaum decipiendum miſit. Is ne fraudator no
Viciſsitudo doli. taretur, exulem ſe finxit, omnibus rebus exutum per Belam regem Hungariæ, quoniam
partem nepotum Boleslai fuiſſet ſecutus. Boleslaus primum fauore hominem doloſum
proſecutus, tandem Visliczam oppidum natura & aquis munitum, Nidę fluuiј in modũ
coronæ circumfuſum ei gubernandum commiſit. Ille nacto tempore oportuno cum Bo-
leslaus pro reformanda pace ad Lotharium regem Romanorum ſe reciperet, ſub confiſca
tione bonorum, camerę ducali applicandorum, cunctis uicinis cum pignoribus & fortu-
nis eorum in Visliczam cõfluere pręcepit, quoniam ex certis literis accepiſſet duces Ruſ-
ſiæ rebellione publicata properè in Poloniam accelerare. Singuli ergo territi cum omni-
bus fortunis in Visliczam ſeſe receperunt. Hungarus uerò dudum meditatus dolum, in-
timat duci Vvladimiriæ, ut cum multis gentibus ad Visliczam ſexto Idus Februariј ueni-
ret, pro uoto ſuo populis & oppido potiturus. Anno ergo Domini, 1135. ſexto Idus Fe-
bruariј, noctis tempore ſub ſilentio apertis portis ciuitatis infidelis Hungarus Ruthenos
omnia debacchantes introduxit, ſenibus & impuberibus non parcentes, in omnem ſexũ,
omnemq; conditionem hominum in ore gladiј ſæuientes, ad ultimum omnem ſubſtantiã
Vislicia capta. extirpantes, cum hominibus & pecoribus exuſta ciuitate in Ruſsiam abduxerunt. Hoc
Boleslai in Ruthenos uindicta. triſti nuncio ad Boleslaum perlato, fremens & exagitatus, collectis ingenuis una cum a-
greſtibus, ad interiora Ruſsiæ penetrauit, ducesq; non reperiens (omnes ſiquidem in lon-
ginquas ſyluas & inuia Boleslaum tanquam fulmen metuentes ad deliteſcendum fuge-
rant) in plebem Ruthenam, & tecta innocua deſæuiens, ad ulciſcendum mortem & dam-
na ſuorum proruebat. Contritisq; omnibus, acceptis hominibus & ſpoliјs in Poloniam
rediјt Ruſsiæ principes pro deſolatione ſuarum terrarũ, dura & graui triſtitia afflicti, con-
uentiones circa Vvladimiriam faciunt, & ultionem ex Boleslao ſumendam concludunt,
perſuadente tamen Iaropolko duce Kiouiẽn. occultis dolis & non manifeſtis modis, cir-
cumue-

circumueniendum ac opprimendum ipſum ſtatuũt, quoniam Polonorum potentiam aperto bello frangere nequirent. Eijciunt ergo & expellunt Hallicieñ. ducem Boleslai affinem, quia conſilia eorum Polonis proderet, qui ad Boleslaum ſeceſsit in Poloniam. Subordinat poſtea Iaropolkus Kiouieñ. primores Hallicieñ. ut apud Boleslaum reditum & reſtitutionem ſui ducis peterent, ut pro honeſtamento ipſius perſonalem reductionem ei præberet. Adueniunt & Hungari uicini regioni Hallicieñ. Ruthenis ſimilia referentes, reſtitutioni ducis Hallicieñ. ſe auxiliaturos promittentes. Conſtituto itaque & præfinito die, dux Boleslaus Hallicienſem principem paruo exercitu reducebat, appropinquanti autem Halliciæ, occurrens exercitus Hungarorum utrumq; ducem excepit, & in extremam, poſterioremq; partem abijt, deinde turmæ Hallicieñ. ſimilem ſalutationẽ, & applauſionem facientes, in terga exercitus Polonici, quæ Hungari iam occupauere diuerterunt. Quo inſpecto dux Boleslaus ad Vvſeborium Palatinum Cracouieñ. principem militiæ dixit. Suſpicaris ne Vvſebori hoſtilitatem nobis parari, & à fronte alijs uenientibus, à tergo Hungaros & Hallicieñ. nos inuaſuros, principijs obſtandum eſt, nec eo ſermonẽ complente, copioſiſsimus exercitus Barbarorum & Ruthenorum cum duce Iaropolko aduenit. Paucis igitur ſuis adhortatis ut ſe uiros meminerint, & animam potius honeſtè funderent, quam miſerabilem ſeruitutem ſubirent, ſic fatus cùm eſſet circumcluſus hoſtibus in aduenientes à fronte irruit, & contrita ala ei obuia, in alios inſiluit, & magna cæde attriuit, fortunæq; confidens uictorem ſe euaſurum ſperabat, uerum quodam Palatino, cuius nomẽ ſcriptores ſubticent, timore perculſo, de pugna fugiente, pertracta eſt poſt eum magna pars exercitus Boleslai, ut certo certius poſſet uidere ſe uincendum, quàm uictorem, non deſtitit tamen bellicoſiſsimus princeps omniquaq; hoſtes proſternere, donec ab omnibus, telis, lanceis, & gladijs impetitus, equo ſub eo confoſſo & interfecto, pedes pugnando, hoſtes reprimeret. Quo uiſo quidam miles gregarius, de ſuo equo deſcendens, eum duci Boleslao præſtitit. Cape, inquit, illuſtriſsime princeps hunc equum, & te meliori fortunę reſerua, ſicq; exceſsit & in Poloniam utcunq; mœrens regreſſus eſt. Miles quoque ille gregarius ſaluus redijt, cui ob præſtitum beneficium, plures poſſeſsiones, magiſtratus, & dignitates Boleslaus tribuit. Palatino uerò profugo, miſit colũ, penſum, & pelliceam leporinam. In colo ſignans eum fœminam: in pellicea leporem & meticuloſum: In penſo chordam & ſuſpenſionem ipſius. Palatinus acceptis donis & ſignatione eorum intellecta, mœſtiſsimus in nocte in Campanili proprij oratorij ſe ſuſpendit. Theſauri regni, pro redemptione captiuorum expoſiti ſunt, non tamẽ omnes captiui redempti ſunt, plures eorum deficiente publico ærario uenũdati, in ſeruitute perpetua & fame uitã finierunt. Boleslaus uerò ſemper ingeminans accuſabat fortunam quod eum dereliquiſſet, accuſabat & fugam Palatini ſuſpenſi, nihil conſolationis accipiens, nec ex animo mœrorem ex conflictu perpeſſum dimittens, donec in ægritudinem lapſus eſt, & propè annum in lecto decubuit, ſentiensq; ſe moriturũ, diuiſit regnũ inter filios. Vvladislao int' fratres ſeniori ex Ruthena genito, legauit terras Cracouieñ. Siradieñ. Lancicieñ. Sleſiam, Pomeraniã, & primęuitatẽ principandi. Ex Adleyda uerò ſorore Henrici imperatoris genitis, legauit: Boleslao Criſpo terras Mazouieñ. Dobrzineñ. Cuiauienſ. & Culmeñ. Mieczslavvo ſeni, à maturitate morũ nuncupato, Gnezneñ. Poſnanieñ. & Caliſsieñ. Henrico primo Sandomirieñ. & Lublineñ. Kazimiro autẽ infantulo nihil appropriauit, hortatusq; ut ei portionem ęquam aſsignaret. Reſpondit iamdudũ aſsignaſſe, mirantibusq; aſtantibus dixit, non intelligitis inter quatuor rotas currus, quintam ſedem eſſe in medio. Sic & huic infantulo, intra quatuor Tetrarchas, mediam eſſe ſucceſsionem. Suſcepto autem uiatico diuiniſsimæ Euchariſtiæ expirauit, anno Domini, 1139. ætatis quinquageſimo quarto, regni uerò trigeſimo ſexto, ſepultus in eccleſia Ploceñ. cum cineribus paternis. Fuit Boleslaus habitu corporis mediocris, colore fuſcus, ad credendum facilis, faciliter ex credulitate ad leuitatem & pericula incidens, uelut in profligatione Hallicieñ. Pluribusq; alijs euentibus ei obtigit, fuit in teneris unguiculis laboris, inedię, & frigoris impatiens, robuſtus corpore, ab adoleſcentia Martialibus deditiſsimus: nullus regum & principum Poloniæ uſq; in hanc diem bellicoſior eo fuit. Nam quadraginta ſeptem uicibus, publica acie, ſignisq; collatis pugnauit, totidemq; uictorijs potitus, triumphauit, præter in ultima Hallicienſi pugna, in qua fortuna peſſum iuit, & eum deſeruit tanquam alterum Hannibalem. De liberalitate ipſius monaſterium Szeczechouieñ. ordinis ſancti Benedicti, pluribus poſſeſsionibus, in ſui memoriam & mercedem ſempiternam, poſt Szeczechonem magnificum fundatorem dotauit.

Boleslai ex Ruthenis clades.

Regni diuiſio in filios Boleslai.

Boleslai mors & laudes.

Boleslai uictoriæ.

Monaſterium Szeczechouieñ. ſe ditatum.

RVthenorum duces Svvatopolk, Vvlodimir, Dauid, Olech, & Iaroslaus, facta conuentione cum ducibus Polovvczonum in Stachovv, pacem conficiunt, & ad maiorem firmitatem obſides ex utraq; parte inuicem dant, non diu tamen Polovvczi pacem ſeruabant. Inuadebant nanq; Rusſiam excurſionibus, & prędis aſsiduis, ea propter Svvatopolk Kiouieñ. Dauid Svvatoslauicz, Dauid Vvſeslauicz, Mſcislaus nepos Hreorij, Vieczeslaus Iaropolczicz, & Iaropolk Vvlodimiriuicz, duces Rusſiæ uocando Dauid, & Olech Dauid comparente. Olech uerò ægritudinem ſimulante, anno Domini. M. centeſimotertio, cum ſuis gentibus æſtate nō exſpectata in Schuten uenerunt, quos ut audiuere aduenisse Polovvczi, in maxima multitudine collecti ſunt in ſuperbiſsimo ſpiritu cum Ruthenis pugnaturi. Immiſit autem Dominus terrorem Polovvczis, ut tam ipſi, quam equi eorum contriſtati tremerent, mœſtiq; procederent. Ruthenis (preces Deo & eleemoſynas eccleſijs porrigentibus) lætis animis, & æquis eorum hinnientibus cum ſpe contra Polovvczos gradientibus, quos ut uiderūt Polovvczi, perculſi terrore terga uerterunt. *Ruthenorum uictoria.* Ruthenis eos cædentibus atq; perſequentibus, uiginti duces Polovvczonum eo prælio ſunt occiſi, ſcilicet Ruſſoba, Kocza, Harslonopa, Kilthanopa, Kumana, Azupa, Kurthaka, Czenyerepa, Surbor, & alij plures, multa millia cæſa ſunt, multaq; capta, caſtra direpta ſunt, aurum, gemmæ, pecora, Cameli, & captiui in Rusſiā deducti ſunt. In illa die amplam ſalutem per contritionem inimicorum ſuorum Deus Ruthenis tribuit. Eodem tamen anno Pruteni & Lithuani terras Rusſiæ uaſtarunt, Polovvczi cladem ſuam ulciſci uolentes, clam in eam oram Rusſiæ, quæ Zarzeczko appellatur inſiluerunt. Svvatopolk uerò, dux Kiouieñ. ſuum exercitum, ei Ioannem & Iuankonem Zacharzycz & Koſorina præficiens, miſit aduerſus eos, quos apud Danubium conſequentes ſpolia excuſſerunt. Cum Polovvczis tamen in dimicationem non uenerunt. Adhuc autem ſpirantes minas, magisq; ulturi clades ſuas Polovvczy, in magna multitudine in Rusſiam cum Bonyak uenerunt, Sarnkan & alijs principibus, ſtatiua circa Lubnya locantes. Svvatopolk uerò Kiouieñ. Vvlodimir, Olech, Svvatoslaus, Mſcislaus, Vyeczlaus, & Iaropolk, duces Rusſiæ cum ſuis gentibus, tranſito flumine Sula anno Domini 1107. duodecima Auguſti, in Polovvczos irruerunt improuiſos. Qui grandi timore perculſi, non potuerunt in ordines ire, ſed alij pedeſtres, alij raptim conſcenſis equis, in proximas diffugerunt ſyluas: Ruthenis eos uſque ad Chorela perſequentibus, & quàm plures occidentibus, occiſus eſt dux Taſza, germanus ducis Bonyak cum alijs. Rutheni *Ruthenorum uictoria.* potiti caſtris, & omni ſuppellectili eorum, redierunt cum gloria & magno gaudio in ſedes ſuas. Nec his contenti duces Rusſiæ, inſtaurant exercitum & qui ægre inuaſionem Polovvczonum propulſabant, iamiam ultro bella eis inferre feſtinabant. Educunt itaque copias equeſtres & pedeſtres, ſecunda Dominica quadrageſimæ, ſuperatoq; flumine Sula, ueniunt in Chorela. Ex inde ordinatis curribus & aciebus procedebant per flumen Oltha & Vorzskla, uſque ad flumen Don qui eſt Tanais, illic arma induentes, & ſigna militaria extendentes, compoſito agmine incedebant ad caſtrum Rukanye, ubi refecti piſcibus & uino, ad aliud caſtrum Szuuorovv pertingunt, quod exurunt, & Polovvczos ad *Ruthenorum duplex uictoria.* tuendum ſua paratos excipiunt, adhortantesq; ſe inuicem Rutheni, & mori deuouentes potius quàm fugere, acies Polovvczonum fuderunt, reliquos diſperſerunt. Poſt paucos dies, nouo & fortiori exercitu Polovvczonum adueniente, ex pluribus legionibus adaucto, pari fortuna profligatus eſt per Ruthenos. Et per quatuor dies perſequentes ipſos receptis caſtris, uxoribus, paruulis, camelis, equis, pecoribus, aliaq; ſuppellectili eorum, in Rusſiam reuerſi ſunt cum maxima lætitia, à proceſsionibus ſuorum honorati atque excepti. *Swatopolci mors.* Poſt hoc in breui uidelicet anno Domini 1112. ſedecimo die Aprilis, mortuus eſt Svvatopolk dux Kiouieñ. ſocer Boleslai Crziuouſti, tumulatus in Eccleſia ſancti Michaëlis in Kiovv, quam conſtruxerat, & uertice deaurato decorauerat. In locum eius ſuffectus eſt Vvladimirus Germanus eiuſdem Svvatopolkonis. Orta autem ſeditione militum in Kiovv, curia Putatæ Palatini Kiouieñ. dirupta, & Iudæi in Kiovv commorantes ſpoliati ſunt. Celeriter ergo duce Vvladimiro per nuncios accerſito & ſuſcepto, militum inſultus conquieuit. Iaroslaus autem filius Svvatopolkonis Kiouieñ. cuius germanam Sbislauam, Boleslaus dux Poloniæ habuit in uxorem, poſſedit Vvladimirieñ. du- *Iatzwingi uicti.* catum. Perrexitq; contra Iatzvvingos, quoniam frequentibus excurſionibus terras Rusſiæ deprædabant, & prælio inito eos uicit, partéque regionis eorum uaſtata, abſceſsit.

Dictum

Dictum autem eſt in præcedentibus Iaczwingos fuiſſe idolatras, conformes Lithuanis, & Prutenis, in linguagio non parùm cum eis diſſonos, quorum metropolis, & arx fuit Drohiczin uſq; in hodiernum diem permanens, deinceps Vlodimir princeps Kiouienſ. habens ſuſpectum Iaroslaum ducem Vlodimirien. ne eum de ducatu Kiouienſ. expelleret, ipſum in Vladimiria cũ auxilio ducum Dauid Vaſilkonis Roſcislai, Volodorouicz, & filiorum Olech obſedit. Iaroslaus nihil ſibi conſcius è caſtro inermis deſcendit, & uerbis modeſtis reconciliauit, & ſibi Vlodimirum Kiouieñ. placauit: precando ne falſis aſſentatorum ſuggeſtionibus, quibus plena eſt domus potentũ, credat. Continuò ergo Vlodimirus obſidionem ſoluit, & in Kiow reuerſus eſt: ſcripſitq; denuò literas præfato, duci Iaroslao, quòd machinaretur eum exturbare de ſede Kiouieñ. aut morte necare, eapropter ipſum ad ſe in Kiow accerſit. Qui præcauentibus eum Vladimiri militibus de periculo uenire negauit, perſuaſusqúe uafra ſuorum militum conſilio, commendato caſtro Vladimirieñ. ſuis militibus cum uxore, filijs, & omni ſupellectili in Poloniam ad ducem Boleslaum diuertit, & quadriennio per ipſum benignè fotus eſt, donec cum duce Colomanno filio Regis Hungariæ reduceret. Caſtrum autem Vladimirieñ. poſt diſceſſum Iaroslai deditum eſt Vladimiro duci Kiouieñ. in quod filium ſuum Romanum tranſmiſit, quo celeriter obeunte, alterum filium Andream ad regendũ Vladimiriam ſurrogauit. De recuperatione aũt caſtri Vladimirieñ. & interitu huius Iaroslai ſub oppugnatione Kiow, patuit in actis Boleslai ducis Poloniæ. Vladimirus uerò dux Kiouieñ. Iaroslai patruus, anno Chriſti milleſimo, centeſimo, uigeſimo ſexto, decima Maij mortem obijt, ſepultus in Eccleſia diuæ Sophiæ, cum paternis cineribus apud Kiouiam: cui ſucceſsit in ſedem Kiouieñ. Mſcislaus ſenior filius. Iaropolk uerò alter frater in Pereaslow ducatum poſſedit. Audientes Polowczi mortuum fore Vlodimirum ducem Kiouieñ. irruperunt in Ruſsiam. Iaropolk uerò Pereaslauieñ. dux, non expectato auxilio fratrum, eos conflixit, & ſuperauit, multosqúe in aquis ſuffocauit. Hæc in Ruſsia ad partem Orientalem acta ſunt: ad Occaſum uerò filij Volodori, olim ducis Premislieñ. Vlodomir, & Roſcislaus in diſſenſionem uerſi, aliena comportarunt auxilia, Roſcislaus Ruthenorũ uidelicet Mſcislai Kiouienſ. Gregorij ac Iuan Vaſilkouicz. Vlodimir uerò Hungarorum, factoqúe tractatu de pace per Barones apud Scirzecz, nec pace confecta Vlodimir in Hungariam perrexit cum uxore, filijs & tota familia, auxilia adducturus. Roſcislaus autem oppugnauit caſtrũ ipſius Swimigrod, quo non expugnato (reliquerat enim in eo Vlodimir tria millia armatorum caſtrum benè tutantium) diſceſsit, aliquot militibus de ſuis deſideratis, & occiſis. Repetita autem oppugnatione, denuò obſedit caſtrum Swimigrod, ſed ſtrage frequenti accepta ab excurrentibus de caſtro, ab obſidione diſceſsit. Mortuo Mſciſlao duce Kiouienſ. anno Domini milleſimo, centeſimo, uigeſimo nono, ſurrogatus eſt pro eo Iaropolkus frater ſuus dux Pereaslauien. obſidioneqúe laceſsitus dedit duci Andreæ Pereaslaw. Iſaslao autem Swantoslauicz Vladimiriam, exurentibusqúe filijs Olh cum auxilijs Polowczonum oppida, & uillas circa flumen Sula: tandem in Pereaslaw Vſcza, & Szupon, præfatus Iaropolkus dux Kiouieñ. cum filijs fratris Vladimiri egreſſus eos uicit, & filij Olh cum Polowzis fugierunt. Ruthenis eos longè perſequentibus, ipſis autem in locum certaminis redeuntibus, inuaſi, & cæſi ſunt, per Olhouiczos, captiuatusqúe eſt Iaropolkus Kiouienſis, & nepos eius Vaſilko cum pluribus Boyarijs. Sed dux Iaropolkus captiuitatem euadens, fugit in Kiow, quem cum Olhouiczi obſidione cinxiſſent, habens copiam bellatorum reſiſtere noluit, ſed æquis conditionibus cum ipſis compoſuit.

Iaczwingi qui populi fuerint

Vlodimiri mors.

Iaropolci uictoria.

Mſcislai mors.

CAPVT XVII. LIB. III.

MOerore, nimioq; dolore Boleslao (in Ruſsia bello haud proſperè geſto) tabefacto, & mortuo, regnicolæ Poloniæ, circa Cracouiam conuenerunt, anno Domini 1140. & principibus præfati Boleslai filijs iuxta patris teſtamentalem præſignationem regnum Poloniæ diuiſerunt: Vladislaumqúe, eò quòd natu maior eſſet, Monarcham, & primæuum ducem, cui cæteri omnes ſubeſſent, decreuerunt, atque elegerunt. Non contentus autem Vladislaus ſorte ſua, cœpit impulſu auaritię ducatus fratrum expetere: incitatus à coniuge ſua Chriſtina, animum ipſius affligente, & quotidie perurgente, ut ni eſſet ſemiuir, non pateretur ſortem regni poſsideri à fratribus. Cùm Vladislaus tanquam patris ſucceſſor totam hæreditatem paternam, pro integritate, & decore Reipubl. deberet uſurpare, turpis ſiquidem eſſet peritura regni mutilatio, & diuiſio, turpis, & pluralitas principum. Adijciebat non competere filiæ Imperatoris, habere maritum, ſemiquartam partem, regni tenentem, nec ad huiuſmodi truncatam, & tenuem poſſeſsionem, uerùm ad totius regni ſucceſsionem fuiſſe

Mulieris periculoſum conſilium.

deſponſatam, aliter plurimos locupletiores coniuges ex parentibus conſecutam fuiſſe. Vladislaus igitur Chriſtinæ ſuæ coniugis inſultationibus, & aſsiduis exagitatus ſuggeſtionibus, animum, quo ſuos fratres exueret, poſſeſsionibus aſſumpſit: mandauitq; tanquam Monarcha omnibus contributionem, & exactionem in regno Poloniæ ei ſoluere, & ſubiectis fratrum ab eorum obedientia ſecedere, nec aliquis reſiſtebat, duntaxat Vſeborius Palatinus, & militiæ Princeps, qui tutando pupillos, fortuna aliquotiens tentata Vuladislai gentes conflixit. Et Petrus Comes magnus de Skrzin, ſæpenumerò honeſtis abducens perſuaſionibus Vladislaum, ne in propria uiſcera ageret, neq; fratres ſuos exhæreditaret, propter quod Vladislaus præcedentem indignationem in Petrum reſumpſit. Fuit autem indignatio ex ioco de coniugibus exorta, huiuſcemodi, uenationi intentis, Principe Vladislao, & Petro Comite de Skrzin, longeq; in abdita nemora feram inſequentibus, contigit in nuda humo pernoctare. Et quia mutatione loci, & ſtramentorum, uentrisque rugitu ex inedia, & ſiti præcedentis diei, ſomnus eis non acceſsit: Iocans dux Vladislaus, inquit, mollius, Petre, hac nocte tua coniunx cum Abbate Strelneñ. quieſcit, quàm nos. Erat autem uxor Petri Comitis Maria, conſanguinea matris ducis Vladislai. Petrus autem Comes pro deductione confabulationis aliud ſimile adiecit reſponſum. Quid ſcis, illuſtriſsime Princeps, ſi tua coniunx non molliûs cubat cum Dobyeſz:

Ex ioco indignatio.

(erat autem Dobyſz miles à Chriſtina amatus, eique in tantum & aſsiduus, & familiariſsimus, ut pudicitia Chriſtinæ à pleriſq; propter frequentionem Dobyeſz carperetur) Mox ira concitus dux Vladislaus, eum in corde furorem ſuppreſſum occultauit, reuerſusque ad uxorem, tum ex mœrore, tum ex interrogatione Chriſtinæ iocoſum ſermonem Petri Comitis reuelauit. Excanduit fœmina, ſuamque tuendo famam, aſsiduè inſtitit, ut de Petro Comite uindicta ſumeretur. Expugnatus Vladislaus commiſit militi Dobyeſz (quoniam is contumeliam pati uideretur) tanquam huic facinori idoneo, ut Petrum Comitē occultè ad pœnam raperet: uiſa itaq; opportunitate, quòd filiam ſuam Petrus tradebat in matrimonium Iaxæ duci Zerbiæ in Vratislauia, & haſtarum ludos,

Facinus peßimum.

præmio propoſito, uictoribus promiſerat, tanquam ad ludum haſtarum cum frequentibus complicibus Dobyeſz ſuperuenit, & raptum Petrum duci Vladislao obtulit uinctū, qui inſtante truculenta, & implacabili muliere, lingua exciſa, & oculis effoſsis, uiſu priuatus eſt.

Mira loquutio

Aiunt tamen hiſtorici Polonorum, toto quinquennio, quo ſuperuixit prefatus Petrus, miraculosè, & loquelam, & uiſum rehabuiſſe. Mortuo Petro relatus eſt in Vratislauiam, & in medio chori monaſterij ſancti Vincentij extra muros Vratislauieñ. ordinis Præmonſtrateñ. quod ipſe dum uiueret, ſumptuosè fundauerat, & ædificauerat, tumulatus.

Petrus Deſkrin mortuus.

Poſtea coniunx eius, adiecta eſt cineribus ipſius, de quibus huiuſmodi rythmi ad tumulum dictati uidentur:

Hic ſitus eſt Petrus, Maria coniuge fretus,
Marmore ſplendente, patre Gwilhelmo peragente.

Is Petrus (ut fertur) ſalutari ſatisfactione ſibi Romæ à pœnitentiario iniuncta: Eccleſias magnificè cōſtructas, ac ſumptuosè erectas, in regno Poloniȩ ex pecunia olim regis Daciæ, auxit plurimûm, è quibus nonnullæ ſub his noſtris tempeſtatibus conſpectui apparent, atq; cernuntur: quædam uerò ædificiorum ſtructura pro temporū curriculo immutatæ. E quarum numero ſunt hæ Cracouiæ ad ſanctum Iohannem, & S. Andream, extrà mœnia item Cracouiana in Zwierzyniecz ad ſanctum Saluatorem. In Kazimiria ad ſanctum Laurentium, in Vratislauia ad ſanctum Vincentium, & ad ſanctam Mariam in arena cum earum abbatijs. Idem ad S. Michaëlem, & ad S. Martinum in prædicta Vratiſ. in Strzelno, in Chelino, in Lancicia, in Clobuczko in utraq; Skrzin in Zarnow, in Payazno, in Ruda, in antiqua Syewior, in Chelnycze, in Vuierczyczow, in Kigye, in Tyniecz, in Clewyſzka, in Opatow, in Pkanow, in Koſczelecz Vladislauieñ. diocœſis, in Kalyſch ad ſanctum Laurentium, in Cziruuiensko earum Abbatijs, ad ſanctum Suuiradū, in Kamzimierz maioris Poloniȩ ad quinq; fratres, in Mſtouu ad ſanctum Petrum, in antiqua Konin, in Niſa, in Kothlouu, in Numbork ſanctimonialium prædicatorum, in Rabino, in Cziruuoni Roſzczol, in Labyn duæ, conuentualis, & parochialis in Thulcze, in Lezouu. Ante Krobya ſancti Aegidij in cœmiterio, autem parochialis Eccleſiæ in Konin ſaxeam collocauit columnam, in qua ſequentia metra per ſtatuarium ſculpere iuſsit:

Eccleſiæ extructæ per eundē ad S. Ioannē. S. Andream. In Zwyerzyniecz. Saluatorem. S. Laurentiū. In Kazimiria. Alia multa tēpla extruxit.

De Kaliſch hîc medium in Cruſzuicze fore punctum:
Indicat iſta uiæ formula iuſticiæ:
Quam fieri fecit Petrus Comes Palatinus.

Gubernauit ſiquidē prouincias Kaliſsieñ. & Cruſſuuicieñ. ex Boleslai Crzyuouſti donatione. Et dum ex una in aliam crebriter pergeret, mediam illius itineris, & diſtantiæ intercapedinem in Konin fore, experientia didicit. Sed redeundum eſt ad Vladislaum. Mutilato

la'o Petro Comite, Vuladislaus dux ſuos fratres è regno exterminare cœpit. Collecto ſiquidem ex omnibus dominijs proprio exercitu, accerſiuit, & auxiliaria ſubſidia Ruſsiæ ducum, Vuſewoldi ducis Kiouienſis, qui ſibi Swantoslaum ſuum filium unà cū ſuis gentibus miſit: inſuper Iſaslai Dauidowicz ducis, Vſewoldimiri Hallicienſis. Depulit itaque Henricum de Sandomirienſi, & Boleslaum Criſpum de Plocenſ. caſtris. Quibus ſeſe in caſtrum Poſnanienſe ad Meczlaum ſenem eorum germanum recipientibus, illicò eos inſequuutus uallauit, ſepibusq́ & turribus circumdedit, tormētis, arietibusq́ quatiens, & multo alio apparatu bellico inſultans expugnabat. Rutheni autem Barbarica immanitate conciti, cædes hominum paſsim faciebant, prædas multiplicabant, uirgines, & matronas ingenuas deflorabant, atq́ proſtituebant. His itaque probris, Reuerendus pater Iacobus, metropolitanæ Gneznenſis Eccleſiæ Archipręſul laceſsitus, quadriga uectus, quia grandæuus, & ſenex habitu archiepiſcopali indutus, ſuaq́ tiara, ſeu infula ornatus, in Vuladislai ducis tabernaculum ingreſſus eſt: atq́ è ſella, principi Vuladislao, ne fraternas poſſeſsiones raperet, perſuadebat, ne quoque genitoris teſtamentum uiolaret, ac fratrum curatorem, pupillorumq́ tutatorem ſeſe gereret: Barbaros Ruthenos compeſceret, abominaliaq́ per exercitum patrata, & patrāda reſcinderet. Vuladislaus autem huic prudenti perſuaſioni, & catholicæ correctioni nullo pacto acquieſcere uoluit: idcirco Iacobus Gneznenſis Archiepiſcopus, uir iam ſenio confectus, è ſella, cui inſidebat, ſeſe erigens, inquit: Auctoritate omnipotentis Dei, cuius ego miniſter indignus officium gero, te monitum, & rebellem excommunico, Pharaonicaq́ obſtinatione induratum anathematizo, ac ueluti incorrigibilem diuinæ ultioni, te puniendum reſeruo. His effatis, quadriga uectus tabernaculum exibat. Vector autem in uehendi officio incautus exiſtens, ultimo axe, ſtatuam papilionis euertit, ita ut papilio totaliter in terram deciderit, in futuri mali præſagium. Vuladislaus autem dux in hiſce omnibus, ſuas animi paſsiones contriuit, nec Archiepiſcopo, & aurigæ eius quopiam maledixit.

Vuladislai in fratres ſæuitia.

Vuladislaus excōmunicatur.

Cumq́ Boleslaus, Henricus, & Mieczlaus germani, fame & fratris tyrannide obſeſsi angariarentur, nec irruptionibus in hoſtes ex caſtro factis, aliqua ex parte releuarentur, ultima deſperatione acti, ſe complectentes mutuò cum ſuis armatis, quibus caſtrum munierant, quamprimùm fortunam experiri ſtatuerunt, & aduerſo pectore, ex uulnere potiùs, quàm fame mori iudicabant. Quadam igitur die, hoſtes eos obſidentes, ſparſos hincinde conſiderabant, alios commeſſationi deditos, alios uoluptatibus, & ludis, cæteriſq́ iocis aulicis intentos; alios poſt crapulam ſomno grauatos, & ſopitos, inermes ac inordinatos. Temporis opportunitate freti, extenſo de cacumine turris ſigno rubeo, in hoſtem cum peritiſsimis ſuis militibus, & reliquis infirmioris etiam ætatis ordinibus, cum ualido clamore irruperunt. Et iniecto igne, tabernacula culmis, & ſtraminibus tecta, cōflagrarunt, propereq́ uerſus ducem Vuladislaum accelerantes, quoſque occurrentes inermes trucidarunt, & trementes in omnem partem diſperſos confixerunt. Dux uerò Vuladislaus diffugientes inſequutus, cum paucis, equorum permutatione adhibita, fugit, & mœrens Cracouiam uenit.

Vuladislaus ab obſidione pulſus.

Duces uerò Ruſsiæ Swantoslaus, Iſoslaus, & Vueſouoldimirus eorum fortunis priuati, per Cracouiam Ruſsiam petunt. Duces uerò, utpote Boleslaus Criſpus, Henricus & ſenex Meczlaus ex manubijs utriuſque exercitus, tum Polonici, tum Ruthenici ditati, plures ex forenſibus milites armauerunt, propriosq́ omnes aſciuerunt, & Vuladislaum inſequentes Cracouiam peruenerunt. Ipſe uerò eis non exſpectatis in Germaniam ad Conradum Romanorum regem fugit. Boleslaus uerò Criſpus, Henricus primùs, & Mieczlaus ſenex germani, Cracouiam ingreſsi arce potiti ſunt, uictoriaq́ modeſti uſi, non enim ſæuierunt aduerſus Chriſtinam glotem ſuam, nec filios ipſius. Ne autem quidpiam ſiniſtri, & deterioris, aliqua occaſione oblata nonnunquā in eam attentaretur, perſuaſa in Germaniā cum filijs, Boleslao alto, Mieczlauo, & Conrado loripede diſceſsit, ac in Cōradi Rom. Regis curia Vuladislao marito ſuo ſeſe applicuit. Ecce qui alienos potētatus ardētiùs expetijt, iuſtè proprios amiſit. Ecce ſuperba Chriſtina leuiros ſuos peroſa, & exitiū eorū anhelans, atq́ procurās, abſq́ leuirorū machinatione humiliata, abijt, dominiorum ſpe fruſtrata. Hæc eſt illa Chriſtina, quæ omnes Polonos habuit faſtidio, conſortia eorū, habitum & mores dedignans, eos incultos, & fœtidos aſſerens, non ipſos ad officia, nec menſæ admittēs ſeruitia ſolis Germanis contenta, ipſiſq́ omnia diſtribuens ofifcia. Hæc Chriſtina ruſticos incitabat, & pro ſua induſtria alliciebat, ut pro celebrioribus anni feſtiuitatibus ad uberiorem regiæ menſæ apparatum offerrent, gallos, anſeres, porcos, frumentum, auenam, & cætera eſculentorum, & poculentorum genera, quibus ſecundùm locorum qualitatem ex aëris temperamento gubernatam regnicolæ abundabant. Hoc (ut præſumitur) faciens, nimia habendi auiditate, uel ſua illiberalitate, quæ ſingula uoluptatibus, & luxuriei erant ſubſeruientia. Quum autē ſemel ab eis quicquā oblatum erat,

Vuladislai fuga in Almanniam.

quotannis & perpetuò ad fiſcum ut darent, inſcriptione ratificabat. Contumaces uerò, & negligentes uerbere, aut carcere percellebat: ideoq; ex Polonia odioſa diſceſsit.

CAPVT XVIII. LIB. III.

Monaſterij Andrzeow fundatio.

CAſualia, & incidentia hoc perpenduntur capite. Monaſterium enim Andrzeouienſe, Cracouienſis diocœſis, ordinis Ciſtercienſis, Ioannes aliàs Ianick Vuratislauienſis Epiſcopus primùm fundauit. Expóſt uerò Gneznenſis Archiepiſcopus, cum Clemente, de domo Griphonum ſuo germano, in prædio ſuo Brzeſnycza, anno Dñi 1140. eidem monaſterio oppidum Andrzeow, cũ prædio Brzeſnicza, & ſeptẽ uillis, Potock ſcilicet, Lyſzakow, Rakoſzino, Rakowo, Lanczno, Tarſzawa, Chorzowa pro dote aſsignarunt, nec quidpiam iuris ſibi in eiſdem reſeruarunt, excepto tributo ſibi, & eorum ſucceſſoribus ex oppido Andrzeouu præſtando, corda occiſorum pecorum uidelicet, & de ſingulis halecum uaſis in præfato oppido uendendis, aliquot haleca, quod Andrzeowienſes Abbates expóſt ab eorum nepotibus redimerunt. Fratres autem in prædictũ monaſterium introducti ex Morimundo, monaſterio in Burgundia ſito, accerſiti ſunt, ob hoc monaſterium Andrzeouuienſe à pleriſque minor Morimundus uocitatur.

Minor Morimundus.

Sobieslaus Bohemus dux Sleſiam uaſtat, moriturq;.

Eodem anno Sobieslaus dux Bohemiæ, ſciens Boleslaum Krzyuouſti uita functum Sleſiã uaſtauit, principibus Poloniæ quadrifariam diuiſis, nequidquam tamen repugnantibus, & eam ſibi totam appropriare cupiens, uicum Koſczan undique paludibus ſeptum, inſtanter munire cœpit, præſidium eidem imponere uolens, ſed acutis correptus febribus, in Pragãq; delatus, diem obijt 16 Calendas Martij, in Viſſegradenſi Eccleſia ſepultus. Item anno Domini 1105 Myeſzko, ſiue Myeczlaus ſenex, dux maioris Poloniæ, poſt obtentam cum fratribus uictoriam de Vuladislao eorum fratre, duo monaſteria Ciſtercienſis ordinis fundauit: unum in Landa ducali uilla, ſupra fluenta Vuarthæ, & aliud in Pagrouuiecz, dotauitq; ea uillis, prædijs, & amplis introitibus: introduxitq; in eam fratres ex monaſterio Vetus mons dicto, tribus milliaribus à Colonia Agrippina diſtante, & priuilegiauit, ut Colonienſes duntaxat in præfatis monaſterijs ſuſciperentur, & fouerentur, nonq; alterius nationis homines. Quod eum feciſſe conſtat ob honorem à Colonienſibus in uiſitatione Eccleſiarum Aquiſgrani, & Colonienſiũ ſibi exhibitum.

Monaſterium Landa fundatur.

Colonienſes ſoli ſuſcipiũtur.

Iaropolci mors.

Iaropolcus Vulodimirouicz Kiouienſis dux moritur decima die Februarij, anno Chriſti 1140. & in Eccleſia ſancti Andreæ ſepelitur. Et licet Vyeczislaus frater ſuus Kiouienſem ſedem accepiſſet, Vuſeuoldo Olhouuiecz attamen in Kiouu cum ſua militia ueniente, ne ſecum dimicare cogeretur per medium metropoliti pacificatur, & de Kiouu exceſsit, & Thurouu acceptauit. Vuſeuoldus autem principatum Kiouienſem in pace poſſedit.

CAPVT XIX. LIB. III.

ANno Domini quadrageſimo ſexto, ſupra milleſimum, centeſimum, pulſo duce Vuladislao, pulſaque Chriſtina eius coniuge, unà cum filijs, Boleslaus Criſpus, fratrum conſenſu, prælatorum, Baronum, regni Poloniȩ Monarchiam ſortitus eſt, ſuamq; hæreditatem terras Mazouiæ, & Cuyauiæ tenuit. Terra uerò Cracouienſis, tum propter Monarchiam, tum propter curam Kazimiri germani infantuli ſibi adiecta eſt. Is Boleslaus fratres magna affectione coluit, modeſtiam, liberalitatemq; in omnes exercuit, exindeq; cuncti allecti, ſumma deuotione iuſsiones ipſius obibant, en quanta uirtutum efficacia, tyrannidi contraria. Conradus autem Romanorum rex, precibus Vuladislai ducis, atq; Chriſtinæ conſortis ſuæ inductus, legatione miſſa, popoſcit, ut Boleslaus Criſpus unà cum fratribus, duci Vuladislao portionem eum contingentem redderet.

Conradus Romanorum rex per Poloniã in terrã ſanctam.

Dumq; Conradus, anno Chriſti 1147 pro ſubſidio terræ Sanctæ ferendo, iret per Poloniam cum frequentiſsima ſuorum principum, & militum multitudine, & Boleslaus Criſpus cum germanis Myeczlao, & Henrico, in metis ei perſonaliter occurrentes cum magna ueneratione, præfatum Romanorum Regem, & ipſius exercitũ per Poloniam conducentes, omnes ſumptus, & expenſas liberaliter tribuerunt pontes, & peſſagia refecerunt, ad extremumq;, Conſtantinopolim uerſus deduxerunt. Inſtabat ſæpiùs pro Vuladislao, ut in Poloniam reaſſumeretur. Boleslaus autem tam frequentibus Imperatoris inſtantijs uictus, ſe non abnuere reſpondit, dum Imperator è terra Sancta rediret.

Græcorum, & Turcorum in Cõradum peſſimũ facinus.

Pro Vuladislao Con. in Polo. expeditio.

Pluribus itaq; militibus perditis, ex calce farinæ, & panibus per Græcos, & Turcos admixta, reuerſus tandem poſt medium annum Conradus, per Vuladislaumq; ſollicitatus, per ſuos Oratores adhortatus eſt, ut Boleslaus ſuæ promiſsionis memor Vuladislaũ in principatus, ad eum ſpectantes recollectos reacceptaret. Boleslaus uerò Conradum certiorem reddidit, fratris Vuladislai reaſſumptionem non abnuere, dummodò regni

ſciſsio,

ſciſsio, nouaꝗ bella exinde non orirentur, quod non euenire haud eſſe ueriſimile affirmabat. Eo reſponſo Conradus Romanorum rex furore concitus, cum omnibus Germanię ducibus, & Vuladislao duce Bohemiæ Poloniam ingreſſus eſt, & tranſmeato flumine Odra, eam demoliebat, & uaſtabat. Boleslaus uerò cum ſuis fratribus, & tota regni Poloniæ militia, uidens ſe imparem tantæ multitudini exercitus Imperatoris, id quod ſibi foret expediens rectè diſcutiendo, cum Imperatore decertare noluit, ſed ex patris conſuetudine diuiſo exercitu, ex locis inſidioſis, & iniquis Cæſareum exercitum laceſsiuit, pabulantes rapiendo, longiusꝗ ab exercitu exeuntes occidendo: obtentaꝗ ſecuritate, ut magis ingenio, quàm acie confligeret, papilionem Cæſaris ingreſſus, ſe, ſuosꝗ germanos ei ſtrictiori affinitate iunctos, iuſtioremꝗ habere cauſam, quàm Vuladislaum, nec unquam Vuladislao nocuiſſe expoſuit, ſed rogantibus oppreſsis fratribus, dum eis miſereri noluit, ſuo crudeli facinore in exilium abijt. Exorabilem ſe præberet Imperator, è Poloniaꝗ recederet, poſt receſſum ipſius Vuladislaum quandoꝗ reaſſumendum nō cunctaretur. Et quia Boleslaus Criſpus liberalis fuerat, principes Germaniæ, ut eorum perſuaſione Cōradus diſcederet, quod & fecit, plurimis deuicit muneribus: ſic Boleslaus ſua prudentia Conradū Imperatorē è Polonia abduxit, Vuladislaus promiſsis Boleslai ludificatus, acceptis ab Imperatore militum ſubſidijs, & Sleſiæ applicans, nec gratiam fratrum reperiens, duo ædificauit caſtra Nyemcze, & Grerdis, ex quibus ſpolia, & incurſiones agere cœpit. Boleslaus autem cum fratribus, & ſuis protunc habitis militibus caſtra occupauit. Vuladislao uerò pro auxilio ad Conradum redeunte, quod antequam per eum adductū eſſet, obſeſsi milites ex pacto cum principibus inito, ne quid hoſtile pateretur, in Germaniam abierunt, Conradusꝗ Romanorum rex, quoniam à tempore Hieroſolymitani peſſagij indies languidior fieret, ex ipſo languore uitam finiuit, in Haynbergk ciuitate imperiali ſepultus, duxꝗ Vuladislaus ſpe fruſtratus permanſit. Boleslaus autem Criſpus à cęſarie, qua naturaliter adornatus fuerat, Criſpus cognominatus, animaduertens ſolium ſuæ Monarchię pacatum, accepit in conſortem Anaſtaſiam Vuſeuoldimiri ducis Haliciensis filiam, & circa Cracouiam nuptias ſolenniter peregit. Cuius exemplum ſequutus Myeſzko ſenior, dux maioris Poloniæ, & Pomeraniæ Eudoxam altam Vuſeuoldimiri Ruſsiæ ducis filiam in uxorem accepit, ex moreꝗ circa Poſnaniam nuptias celebrauit, qua breui ſuperuiuente, filiam Belæ cæci regis Hungariæ mortui, & ſororē Geiſzę tunc regnantis regis Hungariæ, Getrudim nomine, accepit in conſortem. Henricus uerò eorum germanus dux Sandomirienſis, & Lublinenſis, refutatis nuptijs, quoniam cœlibem uitam elegerat, cū uoluntariorum militum delectu, in pulchro apparatu, ad tuendam terram Sanctam (quoniam illa tempeſtate à rebus Chriſtianis ipſius querebatur recuperatio) profectus eſt. In profectionis articulo, Eccleſiam parochialem in uilla Zagoſcz ad fluuium Nida cum bona dote fundando, & terras Sandomirienſ. ac Lublinenſ. Boleslao Criſpo ad gubernandum commendando, poſtꝗ unius anni lapſum, ſoſpes in patriam redijt, militibus ſuis nonnullis, morte & periculis abſumptis. Ducibus Poloniæ aliquot annis tranquillè, & ſine bellis uitam agentibus, aduenêre legati Imperatoris Friderici Barbaruſſæ ex Herbipoli, requirentes prædictos duces Poloniæ, & Vuladislao apud Imperatorem exulanti redderent hæreditatem, & ut quingentas marcas argenti ſingulis annis ad ærarium Cæſaris inferrent. Reſpondit dux Boleslaus cum ſuis germanis, ex reſtitutione fratris, bellum ciuile, & exterminium patriæ futurū eſſe. Sub Imperatore uerò & tributis nunquam fuiſſe regnum Polonię: rogarent proinde Cæſarem nuncij, ut contra duces indignatione non moueretur. Fridericus uerò hac reſponſione irritatus, magnas concepit iras, & cum ampliſsimo exercitu ex Germanis, & Bohemis, adunato, undecimo Calendas Septembris Odram tranſuadando, Poloniam intrauit. Cui duces Boleslaus, Myeczlaus, & Henricus, cum robore exercitatiſsimorum militum occurrentes, propter imparitatem, & euidentiſsimum periculum noluerunt congredi, partitis itaꝗ militibus ex locis iniquis, hoſtes laceſsire non ceſſarunt, ſingulaꝗ loca, & uillagia, per quæ exercitus Imperatoris erat tranſiturus exuſſerunt, ut tam milites, quàm equi eorum tabeſcerent, & conſumerentur inedia, ſed & fluxus uentris dyſentericus exercitum Imperatoris inuaſit, ex qua peſte plurimi cadebant, & moriebantur. Cæteri metu perculſi, reuerſionem à Cęſare precabantur. Cæſar non habens pugnandi copiam, quoniā nec hoſtis ad confligendum apparebat, nec caſtra, aut ciuitates munitæ ad expugnandū in Polonia reperiebantur, ſoli agri innocui exurebantur, & uaſtabantur. Igitur turpè ratus Cæſar abſꝗ fructu diſcedere, per medium Vuladislai ducis Bohemię, circa uillam Criſogwe, inter Vuratislauiam, & Poſnaniam cōſiſtentem in hunc modū cum principibus Polonorum conuenit: Vt fratrem eorum Vuladislaum exulem in ſuos ducatus reſtituerent, & Imperatori trecentas lanceas aduerſùs Mediolanū pro ęſtate futura mitterent. Acceptata eſt utraꝗ conditio,

Conradus Polonia exceſſit.

Henricus Sandomirienſ. dux Hieruſalē pergit.

Friderici Barbaruſſæ poſtulatio.

Friderici in Poloniā expeditio.

Pax, & affinitas Friderici cum ducibus Poloniæ.

ditio, à Boleſlao, Myeczlao, & Henrico Polonorũ principibus, ad diuturnioremq; pacẽ cõficiendam, Fridericus Imperator affinitatẽ cum ducibus Poloniæ dando in coniugem Myeczlao duci maioris Poloniæ, & Pomeraniæ Adleydam neptẽ ſuam, iam enim Gertrudis altera coniunx Myeczlai uita functa exceſſerat. Poſt fœdus, & huiuſmodi promiſſa, de reſtituendo Vuladiſlao facta, Vuladiſlaus de calamitoſo exilio redire uolens, parabat neceſſaria commeatui, ſed grauiſsimo correptus morbo, quarto nonas Iunij, anno Chriſti 1159. animam exhalauit, & in Aldemburk ſepulturam percepit, ubi & ſua conſors Chriſtina commorans, poſtea fato ex humanis rapta marito eſt appoſita. Refert alia Polonorũ hiſtoria, Vuladiſlaum in fines Poloniæ ueniſſe, & innouatis caſtris Grotecz, Velen, Nyemcze Poloniam continuis inuaſionibus perturbaſſe, euocatusq; per fratres ad colloquium in Ploczko, ueneno ſumpto occubuiſſe, & in eodem Ploczko ſepulturam habuiſſe. Ecce qui fratrum bona rapere conabatur, proprijs priuatus miſerè occubuit. Poſt cuius è uita exceſſum tres filij ipſius, Boleſlaus altus, Myeczlaus, & Conradus loripes. Ad promotionem Imperatoris Friderici Barbaruſſæ per Boleſlaum Criſpum, & eius fratres adoleſcentum patruos, Sleſia precariè dotati ſunt. Qui inter eos Sleſiam diuidentes Boleſlao alto oram Vuratiſlauienſem cum eius appendicijs tribuerunt, Myeczlao Rathibonenſem, & Opauienſem, Conrado loripedi, Glogouienſem, & Croſznenſem: uerùm Myeczlaus amore cuiuſdam mulieris infaſcinatus, Opauiam ei perpetua donatione contulit.

Vuladiſlai mors.

Sleſia in filios Vuladiſlai diuiſa.

CAPVT XX. LIB. III.

Boleſlai in Pruſsiam expeditio.

PAcata undique Polonia, Boleſlaus Criſpus accepta altera conſorte Helena filia Roſciſlai, ducis Przemiſlienſis (Anaſtaſia etenim prior coniunx, iamdudum à ſæculo migrauerat) communicato conſilio fratrum, & nepotum, expeditionem contra Pruſsiam indixit, & ſuperato flumine Oſſa, Poloniam, & Pomeraniam à Pruſsia diſterminante, conſtituendo tres exercitus ſecundùm numerum trium ducum. Quorum primum Henricus dux Sandomirienſis, & Lublinenſis duxit: alterum Myeczlaus dux maioris Poloniæ: tertium Boleſlaus Criſpus Monarcha Poloniæ gubernauit. Populationem cum conflagrationibus, & cædibus longè, lateq́ue extenderunt, quum maiores Prutenorum aduenientes pacem ſupplices precati, in hunc modum à duce Boleſlao pacem obtinuerunt: ut tributa Monarchæ Polonorum quotannis darent, & quilibet Prutenus unda baptiſmatis ablueretur, aliter ſub haſta ueniret uenundandus. Vniuerſa ergo Pruſsia, anno Chriſti 1164. fidem Chriſti, & baptiſma ſuſcepit, idola confregit, tributa Polonis ſoluenda iurauit. Sed callidè & doloſè omnia egit, Boleſlao ſiquidem cum ſuis gentibus in Poloniam redeunte, anno nondum elapſo, nuncijs ad Boleſlaum miſsis, fidem Chriſtianam abiecerunt, tanquam onus eis importabile, & inaſueſcibile. Verùm tributa ex more, ſingulis annis ad fiſcum ducis ingerenda promiſerunt: & quia dux Vuladiſlaus, quæ Dei ſunt, neglexit, Prutenis reſiſtentiam non opponens, tributa, quæ uidebantur ei ſufficere amiſit. Collecto ſiquidem exercitu Pruteni, repentè & itineribus occultis oram Chelmenſem, & Mazouienſem inuadentes homines abduxerunt, pecora, & plures uillas cum oppidis exuſſerunt. Tum Boleſlaus dolore, & furore plenus, uolens iniuriam Dei, prophanationisq; fidei Chriſto, & ſibi fractæ ulciſci, denuò cum fratribus, & totius Poloniæ gentibus Pruſsiam ingreſſus eſt, demoliendo quæque obuia, Prutenis in ſyluis, & ſtagna, locaq; inacceſsibilia diffugientibus. Erant quatuor Pruteni, ad ducem Boleſlaum è Pruſsia profugi, fidelitate, & ſynceritate ex longa inter Polonos conuerſatione, ut uidebatur conſtantes, propter peritiam locorum antecedentes, & exercitus Polonorum deducentes, ſtatiuaq; ſecundùm qualitatem locorum præſignantes. Hos Pruteni occultè corruperunt, ut ſaltem nunc patriæ magis, quàm Polonis fauerent. Ex compoſitione cum Prutenis, finxerunt præfati ductores, multam prædam hominum, pecorumq́ue, tranſitis quibuſdam denſis, & inuijs ſyluis, reperiendam. Cumq; loca iniqua, & anguſta ingrederentur, à natura uoraginoſa, & undiq; bituminoſa, limoſitate luti circumſita, in ſuperficie uireſcentia graminis tecta, Prutenorum cateruæ ex inſidijs inſiluerunt, incluſos Polonos iaculis, & ſagittis urgentes, & profligantes, in tantum ut nec progredi, nec referre pedem retrorſum poſſent, undiq; uoraginoſis, & locis lutoſis ſepti. Cadebant ſtrenui milites telis obruti, quorſumcunq; uerò progrediebantur, iniquitate uoraginum abſorbebantur: alijq; ſuper alios calcantes, & Prutenos adire conantes, in profundum ſcenoſæ uoraginis merſi dehiſcebantur, & deuorabantur. Henricus uerò dux Sandomirienſis, & Lublinenſis celeberrimus in acie uiriliter dimicans, telis obrutus, in terram decidit, & per arma confoſſus, unà cum reliquis interijt, & à ſcœno cum eis deuoratus permanſit. Pauci admodum cum ducibus Boleſlao, & Myeczlao de malignis

Pruteni ad fidem Chriſti conuerſi.

Pruteni à fide deficiunt.

Boleſlai altera in Prutenos expeditio.

Boleſlai accepta in Pruſsia clades.

Interitus Henrici.

malignis locis euoluti, reuerſi ſunt, & in Poloniam peruenerunt, gemebundi, & triſtes, tum propter ducis Henrici interitum, tum propter ſtragem infortunatiſsime perpeſſam. Sed & Polonia tota deplanxit, longos in dies ſecundùm filios, uxores, & cognatos, mortem ſuorum conſanguineorum, quoniam ferè totum robur militiæ Polonorum Pruteno rum fraude occubuerat. Surrogato Kazimiro, quarto Boleſlai Krziuouſti filio, in principatus Sandomirienſis ac Lublinenſis, cui pater inter quatuor rotas fratrum nullam aſsignauerat ſortem, alius inopinatus euentus accidit. Duces etenim Sleſiæ nepotes ducum Poloniæ mouerunt eis bellum, & uaſtabant diſtrictum Poſnanienſem: præcipuè uerò ex Boleſlao Criſpo Monarchiam, ducatusq; Sandomirienſ. & Lublinenſ. ſimul & Cracouiam cum quibuſdam ciuitatibus Sleſiæ repetebant, quas uſq; in illud tempus Boleſlaus Criſpus tenuit. Facto ergo conuentu ducum ſub treugis pacis, ſatis prudenter, & grauiter diſſeruit Boleſlaus Criſpus Monarchiam, & Cracouiam non pertinere ad nepotes eius, duces Sleſię, quamuis ipſorum genitor eiſdem potitus fuiſſet: quoniam delectionem in Monarchatum talia ſequerentur, non genituram, nec hæreditatem. Ducatus uerò Sandomirieñ. & Lublineñ. duntaxat ad ducem Kazimirum pertinere, qui nondum ullã portionem regni Poloniæ adeptus eſſet. Duces autem Sleſiæ Boleſlaus altus, Myeczlaus, & Conradus loripes iamiam potirentur, & in hæreditatem Sleſiam aſſumpſerunt. Ciuitates uerò aliquas Sleſiæ, ſe tenere declarauit ad obeunda onera Monarchiæ, & tutelã Sleſiæ: propter bonum autem pacis, iuxta decretum mediatorum, reſignauit Boleſlaus caſtra, & ciuitates, quas in Sleſia tenuit, ſuis nepotibus, & facta eſt pax. Ad extremum autem infirmatus Boleſlaus Criſpus legauit teſtamentaliter ducatus Mazouię, & Cuyauię filio ſuo unico Leſtkoni. Curatorem uerò eius, & uxoris ſuæ, adiecit Kazimirum germa num natu minorem, ducẽ Sandomirienſem, & Lublinenſem, quòd ſi ex humanis priùs Leſtko raperetur, præfatus dux Kazimirus ſuccederet in principatus Mazouienſ. & Cuyauienſ. Theſaurum autem, quem habuit, uaſa, & clenodia aurea, & argentea inter Leſkonem filium, Kazimirumq; ducem, & ſuam conſortem, ex æquo diuidere iuſsit. Obijt autem in arce Cracouienſi, pridie Calendas Octobris, anno Domini 1173. Monarchiæ uerò regni Poloniæ, quam adminiſtrauit 29 annis. Sepultus in Eccleſia Cracouienſi, in diebus Gedeonis Pontificis Cracouienſis.

Kazimirus ſurrogatus Henrico.

Boleſlai teſtamentũ et mors

CAP. XXI. LIB. III.

Mieczlaus, ſeu Mieſzko dux maioris Poloniæ, & Pomeraniæ, anno Domini 1155. in Lubus monaſterium à ſe conſtructum diocœſis Vuratiſlauienſis introduxit fratres Ciſtercienſis ordinis, & eidem liberaliter dotauit, oppida, uillas, & prædia pro introitibus. Narrant ueterum relationes Lubus quondam tempore gentilitatis, Polonorum famoſum phanum idolorum fuiſſe. Inſuper præfatus dux Mieſzko, ſuaſu Ioannis, qui & Ianik Archiepiſcopi Gneznenſ. ex dolatis lapidibus fabricauit Eccleſiam collegiatam ſancti Pauli in Kaliſz, & dotem conferendo in ipſa inſtituit Præpoſitum, & aliquot Canonicos. Eclypſis Solis ſatis notabilis fuit anno Chriſti milleſimo, centeſimo, quinquageſimo octauo. Quam ſecuta magna fames in Polonia plures mortales abſumpſit, & Hieruſalem de manibus Chriſtianorum capta eſt à Soldano Babyloniæ. Fridericus Barbaruſſa Romanorum Imperator, pro laboribus, & auxilio in expugnatione Mediolani per Vuladiſlaum ducem Bohemiæ perſonaliter impenſis, anno Chriſti milleſimo, centeſimo, quinquageſimo nono, eundem in regem Bohemiæ coronauit. Abrogatis ueteribus inſignijs, ſcilicet aquila nigra, quam in eam diem ferebant Bohemorum duces, & leonem album noua inſignia ei attribuit. Anno Domini 1162. Iaxa de domo Griphonũ, fundauit conuentum in uilla ſua Michow, canonicorum regularium ordinis ſacri ſepulchri Dominici Hieroſolymitani, ſub regula ſancti Auguſtini militantium, geminam crucem rubram è regione cordis ſupra ueſtem geſtantium. Dum etenim præfatus magnificus Iaxa pro defenſione terræ Sanctæ perſonaliter cũ ſuis armigeris in Hieruſalem ſtrenuè decertaret, in reditu petijt à Patriarcha Hieroſolymitano, cui nomen erat Monachus, ut ſecum ad minùs unum fratrẽ in Poloniam mitteret, ad plantandum Canonicos regulares præfati ordinis. Quod cùm obtinuiſſet, literas conceſſionis eiuſdem Patriarchæ, quæ incipiunt: Monachus diuina patientia, &c. in Miechow detulit, & Eccleſiam lateritiam de conſenſu Matthęi Epiſcopi Cracouieñ. conſtruxit, quę poſtea meis tempeſtatibus ceſsit in prorã, & partem priorẽ chori, addita & muro extructa denuò altera parte uerſus Orientẽ, cum eminẽti totius chori deſuper alta muratione: Eccleſiæ ſiquidẽ corpus iamdudũ præceſſerat, & conſtructũ, plumboq; tectum à fratribus loci fuerat. Sed anno Chriſti dñi 1506 in die aſſumptionis Marię noctis ſequẽtis, conflagrato toto oppido Miechow, ob deteſtandã fratrum incuriam nõ protegentiũ, totus con

Monaſterium Lubus.

Templum S. Pauli in Kaliſz.

Ecclypſis.

Hieruſalem capta.

Vuladiſlaus Bohemiæ rex coronatur.

Monaſterium in Myechow fundatur.

uentus unà cum Eccleſia,& amplitudine murorum(tegulis latericijs,& plumbo nequicquam releuantibus)conſumptus,& exuſtus eſt,nec eſt poſsibile,ut in diebus noſtris tam ornata ſtructura cum Eccleſiæ apparatibus, & palatijs ambitus monaſterij reædificaretur. Contulit autem antedictus laxa pro dote conuentui Miechouienſis tres uillas,Komorouu,Zegorzicze,& Miechouu. Quę Miechouu frequentia, & multitudine populi dilatata in oppidum notabile creuit. Aliud cœnobium uirginibus ordinis Præmonſtratenſ. de regula ſancti Auguſtini, idem ipſe magnificus laxa erexit, & conſtruxit in Zwierzinyecz prope mœnia famatæ urbis Cracouienſis. Et ambobus cœnobijs libertates à Boleſlao Criſpo,regni Poloniæ Monarcha expediuit,ut eorum ſubiecti non ſoluant Poradlne,& Strozne. Caſtra non ædificent,Pouoſz,& Poduodi non dent:Monetario non obediant,ad bella non uadant,& ut à tributis,ac ſeruitijs,cæterisque oneribus ducalibus in perpetuum liberarentur,quod cernimus poſteriores duces,& reges Poloniæ abrogaſſe,& uiolaſſe. Cæteros redditus, uillas,& decimas, pro uberiori impinguatione utriuſq; cœnobij Epiſcopi, duces, & nobiles temporum ſucceſſu addiderunt. Nonis Septembris,anno Domini 1169. tres Soles in Occidente apparuerunt: & poſt duas horas,duobus diſparentibus medius, & unicus occidit. Sic & annis proximis tres Lunæ apparuerunt. Anno Domini 1170. Vernerum antiſtitem Plocenſem, de domo Roſarum, uirum deuotione,& ſanctitate mirificum,Byeniaſsius inductione Boleſtæ fratris eius, Caſtellani Viſnenſ. occaſione uillæ Karſzko, quam idem Boleſta nitebatur pro ſe, ab Eccleſia Plocenſi abſtrahere, occidit quarta die Februarij in Biskupicze, uilla epiſcopali:tertiaque die poſt occiſionem Byeniaſsius occiſor nuſquam apparuit. Creditus omnium æſtimatione pro carnificio facinore à terra abſorptus. Ad relaxandum autem interdictum,quod Petrus Archiepiſcopus Gneznenſis in totam prouinciam Poloniæ promulgauerat,Boleſlaus Criſpus dux, & Monarcha Poloniæ, Boleſtam captum,tela noua,cera oblita circumuolutum, iudicialiter condemnatum, in medio ciuitatis Gneznenſis, tam Epiſcopis, quàm proceribus Poloniæ inſpectantibus ad abolendam diuinam iram pro illato parricidio,incendio grandi conſumere,& exurere præcepit. Cœpitque extunc beatus Vernerus in Plocenſi Eccleſia ſepultus, miraculis clareſcere, & inuocantibus in cunctis neceſsitatibus ſuccurrere. Gedeon Epiſcopus Cracouienſis, anno Domini 1171. in oppido Kelcze ſuæ diocœſis quadrato lapide Eccleſiam ædificauit, in honorem beatæ,& glorioſæ uirginis Mariæ dicatam,& in ea quatuor prelaturas inſtituit,Prępoſituram,Decanatum,Cuſtodiam,& Scholaſtriam: prębendas uerò ſex,& uicarios decem, dotem eis de Epiſcopali menſa in decimis largiendo, ordinauitq;, ut ſingulis diebus horæ Canonicæ deuotè explerentur. Mieſzko dux maioris Poloniæ,& Pomeranię, fundauit hoſpitale pauperum in ciuitate Poſnanienſi ad Eccleſiam ſancti Michaelis, pridie nonas Maij,anno Domini 1170. & commiſit gubernationem eius fratribus hoſpitalis ſancti Ioannis Hieroſolimitani, donauitque ei dotem perpetuam,uillas iſtas,Nithcouui,Glinka,Goſzthouuo,Szamocziruska,Iagodno,Gleyſzouo,Czirnyelino,Iarognyuui,cum uniuerſis earundem uillarum appendentijs. Rodouuanus uerò Epiſcopus Poſnanienſis in præfatis uillis decimas, nec non decimas in uillis Myleſzkouuo, Andrzeowo,Vigonouuo,Vielikye, Zuchilyecz, Oberzekye,Lipnycza de menſa ſua epiſcopali dedit,&præfato hoſpitali in perpetuum inſcripſit.

Myechow exuritur.
Monaſterium Zwyerzyniecz extra Cracouiam.
NB.
Tres ſoles. Tres Lunæ. Vernerus Epiſcopus Plocen. occiſus claruit miraculis.
Iuſta compenſatio.
Eccleſia in oppido Kelcze extructa.
Hoſpitale Poſnaniæ.

CAPVT XXII. LIB. III.

ANno Domini milleſimo,centeſimo, quadrageſimo ſeptimo, Vuſeuoldus dux Kiouienſis duodecima Iulij mortuus eſt,& Ihor filius eius obtinuit ſedem eius. Kiouienſes uerò accerſiuerunt Iſaslaum ducem Pereaslauienſem in Kiow,contra quem Ihor cum fratre ſuo Suuantoslao egreſsi, ſine dimicatione ambo fugierunt. Iſaslaus autem in caſtrum Kiouienſe introiuit,& poſt quatuor dies Ihor captus, ad Iſaslaum adductus eſt: primùm in Pereaslauu incarceratus, expôſt,prout ſupplicauit, in ſacerdotem eſt tonſus. Inuidia ergo ducti duces Ruſsiæ,Georgius,Olech,Roſcislaus, & Suuantoslaus contra Iſaslaum inſurrexerunt, de ſede Kiouienſi eum eijcere uolentes, & inſtructis copijs congreſsi ſunt, multisq; hinc inde cadentibus, Iſaslaus ad extremum ſuccubuit,& capta uxore,cum filijs ex Kiouu in Luczko confugit. Dux uerò Georgius in Kiouu ſede auita conſedit, tandem Iſaslaus erogauit donatiuum Boleſlao Cracouiæ, & Mazouiæ, Henricoq; Sandomiriæ ducibus Germanis, & Hungaris,qui integra hyeme cum ſuis gentibus commorati apud eum, uidentes ipſum omnia cunctanter, & pauidè agere,tam Poloni, quàm Hungari ab eo diſceſſerunt. Quo cõperto dux Georgius Kiouienſis, cum duobus filijs Roſcislao, & Andrea, dux Vieczeslaus, Georgij frater,& cæteri duces auxiliares Iſaslaum in Luczko obſederunt. Ipſoq; pacem petẽte per Vulodimir-

Vuſeuoldi mors.
Ihor captus.
Iſaslai clades. Kiouia capta.
Luczko obſeſſum.

dimirkonem ducem Andrea filio Georgij Kiouienſ. pacem dari perſuadente pacem confecerunt, & eam iuramento firmantes, obſidionem ſoluerunt, tamen mortuo Roſcislao Georgij filio duce Pereaslauieñ uoluit Iſaslaus occupare Pereaslauu, & prohibitus tranſire Dniepr per Georgium, & eius auxiliares duces, & Polouuczos, conflixit cum eis in nauibus fluminis Dniepr, uicitq; Iſaslaus, & reuerſus cũ Vyeczeslao patruo ſuo Kiouu accepit. Dux uerò Georgius cum filijs, & Polouuczis fugierunt, inſecutusq; Georgium Iſaslaus Kiouienſis dux in Pereaslauu eum coartauit, & obſedit, donec neceſsitate coactus, nouis conditionibus pacem iurando, & de Pereaslauu cædendo effecit.

Iſaslai naualis uictoria.

Georgij ducis fuga.

Hungaros autem precio cõductos, Mſcislaus Iſaslai filius, dum in auxilium Iſaslao duceret Vulodimirko dux Halicien. apud Szapuhoin in diluculo omnes tanquã pecora trucidauit, qui ea die inebriati iacebant, tanquam mortui, nec eos Mſcislaus præ ebrietate ſuſcitare ualuit. Iſaslaus ergo contra Vulodimirkonem miſſo filio ſuo Mſcislao Hungaros conduxit, quibus uenientibus cum Stephano Rege eorum, & cum Vulodimirkone pugnantibus, plures de ſuis occiderunt: alios uerò captiuauerunt, & fugiens Vulodimirko recepit ſe in Przemisl. Hunc inſequutus rex Stephanus, obſedit, & ipſum coanguſtiauit, in tantum, ut pacem precaretur: uenienteq; Iſaslao duce Kiouienſ. cum ſuis copijs in exercitum Stephani Regis Hungariæ, pacem abnuebat, quam illi conceſsit rex Stephanus, & in Hungariam diſceſsit.

Hungari trucidati.

Hungari ultionẽ ex Vulodimirkone acceperunt.

Regis Stephani pax.

Iſaslaus uerò in Kiouu abijt. Eodem anno dux Georgius cum filijs ſuis cum Roſztouuczis, cum Suſzdalcis, cum Polouuczis, & ducibus de Reſzani, obſedit Czirnieouu, ſed ueniente Iſaslao in auxilium Czirnieouieñ. Polouuczi territi diffugiunt, quos ſequutus dux Georgius diſceſsit in Nouogrod, illic relicto Vaſilkone filio, iuit in Suſzdal. Iſaslaus autem non inueniens Georgium apud Czirnieouu, abijt in Nouogrod, exinde Vaſilkone diſcedente ad patrem in Suſzdal, data petentibus pace reuerſus eſt in Kiouu, & miſit filium ſuum Mſcislaum in Polouuczos, qui eos uaſtauit, magnam prædam pecorum abegit, & tabernacula eorum recepit. Pluresq́ue Chriſtianos ſoluit, & à captiuitate eduxit, reuerſusq́ue eſt cum gloria.

Vulodomirkonis mors.

Eo tempore Vulodimirko dux Halicienſis mortuus eſt: Iſaslaus autem dux Kiouienſis ueteres hoſtilitates ultum iri cupiens, mouit bellum filio Vulodimirkonis ducis Halicienſ. milites uerò rogauerunt filium Vulodirkonis, ut diſcederet in Halicz, unicus enim erat, factaq́ue eſt cędes ingens circa flumen Sereth, & tanta inuolutio, ut ſe inuicem non agnoſcerent, & utrique pro uictis abirent. Veniente quoque Iſaslao in Kiouu, mortuus eſt tredecima Nouembris, anno Domini 1158 ſepultus in monaſterio ſancti Theodori, & ſedem ipſius Kiouienſis Roſcislaus dux de Smolensko accepit, isq́ue aſſumpto ſecum Suuatoslauukone, Vuſeuoldouicz, & Mſcislao Iſaslauicz tranſit uerſus Czirnieouu contra Iſaslaum Dauidouicz.

Iſaslai mors.

Iſaslaus uerò Dauidouicz miſit pro Hleb Georgij, qui uenit in eius ſubſidium cum Polouuczis, quorum multitudinem Roſcislaus conſpicatus terrritus eſt, mittensq; ad Iſaslaum Dauidouicz, ſibi Kiow pro ſe, & pro Mſcislao nepote Pereaslauu contulit. Hoc audiens Mſcislaus indignatus receſsit è campo cum ſua militia, quod uidentes alij omnes fugierunt, & perſecuti ſunt eos Polouuczi, plures occidendo, alios captiuando, patrandoq́ue plurima mala circa Pereaslauu, & Eccleſias atque uillas comburendo: poſt hæc Georgius uenit uerſus Kiouu, & interpoſitis colloquijs, ceſsit ei Iſaslaus de Kiouu, quam poſſederat, ex reſignatione Roſcislai. Sedit itaque dux Georgius in Kiouu ſede auita, & diuiſit regiones inter filios: Andreæ dedit Viſſehrod, Borziſz Thurouu, Hleb Pereaslauu, & Vaſilkoni Porſzi.

Georgius accepit Kiouu.

Non cõtentusq; Georgius, quòd Mſciſlaus Iſaslai filius fuerit pulſus de Pereaslaw, miſit contra eum exercitũ ualidũ, in Przeſodnycza ſe continentem, qui re hoſtili actus, imparem ſe uidẽs futuræ dimicationi, fugit in Luczko, & exinde in Poloniam ad duces Boleslaum, Mieczlaum, & Henricum, qui congregatis dominiorum ſuorum potentijs, hoſtiliter uerſus Ruſsiam procedebant, uolentes Mſcislaum non tantùm in Pereaslauu, ſed & in ſedem Kiouienſem reſtituere. Dux autem Georgius Kiouienſis ueritus Polonorum potentiam, per ſuffragium Roſcislai ducis Przemislienſis pacificatur cum duce Mſcislao, & ſuis germanis Vulodimiro, & Iaroslao, filijs Iſaslai, & tam ducatum Pereaslauienſ. quàm cætera omnia, quæ ad eos pertinebant, eis reſtituit, iureiurando ſe aſtringens, nunquam ad occupationem eorum dominiorum aſpirare. Sed poſtea non ſeruato iuramento, ducem Mſcislaum in caſtro Vuladimirienſi obſidione cinxit: fiebatq́ue grandis occiſio inter obſeſſos, & obſidentes.

Georgij mors.

Polonis, qui in obſequio ducis Mſcislai fuerunt, uarias cædes in nobilibus ducis Georgij edentibus, in tantum ut Georgius pluribus de ſuis amiſsis, confuſus in Kiouu redijt: illicq; morbo correptus interijt, in Eccleſia ſancti Saluatoris apud Bereſtouu tumulatus, anno Dñi milleſimo, cẽteſimo, ſexageſimo quarto, quindecima menſis Maij. Cui ſucceſſit dux Iſaslaus Dauidouicz.

Iſaslaus Dauidouicz.

Hunc in hyeme Mſcislaus Iſaslauicz è Kiow expulit, illicoq;

ſedem

ſedem Kiouienſ.faſtidiens,eam tempore Veris Roſcislao patruo ſuo duci Smolnenſi re-
Mſcisla9 dux. ſignauit. Sed ille ducatum Kiouieñ.peroſus,ceſsit duci Vulodimiro Mſciſſauicz, quem
Andreas dux. (indignatione motus) iterum Mſcislaus Iſaslauicz dux Vulodimirieñ. eiecit, & Kiouu
poſſedit. Quod Andreas dux de Szuſzdala non ferens, miſit filium ſuum Mſcislaum
cum Roſtouuczis,& Vulodimircis. Affueruntq; ei auxiliares nouē duces Ruſsiæ.(Hleb
Nouem duces Rruſsiæ. Pereaslauieñ. Romanus Smolneñ. Dauid Viſſehrodeñ. Vulodimir Andreouicz, De-
metrius Georgij,Georgius & Slauiecz germani,Olech & Gregorius Suuantoslauiczy.
Hi obſederunt in Kiouu ducem Mſcislaum Iſaslauicz, qui famem non ferens in Vulo-
Kiouia militibus in prædã data. dimiriam effugit. Duces uerò arce potiti, uxorem, & filium Mſcislai captiuant, ciuita-
tem Kiouieñ.in prædam militibus dant, ſed ciuitate non contenti, ſacras ædes, & mona-
ſteria diripuerunt: locat tandem Mſcislaus Andreouicz in Kiouu ſuum patruum Hleb,
Romanus Ruſsiæ dux. quo poſt lapſum duorum annorum mortuo, Romanus Smolneñ. dux,in eius locũ ſub-
ſtitutus eſt,proceſſu autem temporis,Ioroslaus Iaroslauicz eo exploſo,ipſemet Kiouien
ſem ſedem poſſedit.

CAP. XXIII. LIB. III.

MIgrato autem ex hoc ſæculo Boleslao Criſpo, Principes, Myeczlaus maioris
Poloniæ,& Pomeraniæ, Kazimirus Sandomiriæ,Boleslaus altus, Myecz-
laus,& Conradus Sleſiæ duces, Cracouiam conuenêre: deq; omnium præ-
latorum, & Baronum conſenſu Myeczlaum, maioris Poloniæ,& Pomera-
niæ ducem, in Monarcham delegerunt, atque Cracouienſ. arcem, cum tota prouincia
ſuæ ditioni præſtiterunt, quanquam Cracouieñ. Kazimirum, ducem Sandomirieñ. in
Monarcham euehere nitebantur, non tamen eorũ deſtinatui ſatisfacere poterant. Mox-
Mieczlai tyrannis. qúe poſt electionem, ſpei electorum regimen Mieczlai ſenis non reſpondit: nam tyran-
nide,exactionibus,& iniquis calumnijs ſubditos opprimere,pro unaqúe damula,& dor
ca occiſa,tam ingenuos, quàm agreſtes pœnis afficere, eorumqúe ſubſtantiam confiſca-
re,aut per ducis miniſteria diſtrahere cœpit. Ex magna quoque opum affluentia,& co-
pioſa prole in faſtum deductus eſt. Habuit ſiquidem filios quinque, Otthonem ſcilicet,
& Stephanum, ex filia Regis Hungariæ, Boleslaum, Myeczlaum, & Vuladislaum ex
conſobrina Imperatoris Friderici. Ex filiarum quoque locatione in matrimonia,& affini
tate nacta,clarior euaſerat: Sobeslao enim duci Bohemiæ unam, duci Saxoniæ alteram,
Friderico duci Lotharingiæ tertiam,Boguslao duci maritimæ orę,& eius filio Boguslao
quartam & quintam, Otthoni Halicieñ. ducis filio, Boleslao duci Pomeraniæ, & Vula-
dislao duci Rugiæ filias, in conſortes collocauerat. Cumq; oppreſſorum uociferatio,&
gemitus per ſingulos ordines indies augeretur Gedeon, qui & Getka antiſtes Cracoui-
enſ.oppreſſorum habens rationem,& curam,excluſis arbitris humaniter,& paternè hor-
tari atque precari cœpit, quatenus princeps Myesko à deteſtabili tyrannide deſiſteret,e-
xactiones,euectionesq; (in uulgari Polonico Podwody nuncupatæ)reſcinderet,officia-
lesqúe, & reliquos præſides à confiſcatione, & truculentia prohiberet. Quum autem
eius benignis adhortationibus haudquaquam locum daret, quandam matronam habi-
Iuridica actio. tu lugubri,ac uultu mœſto, principe conſilia cum primoribus regni tractante ſummiſit.
Quæ lamentando alta uoce propoſuit: Habui (inquit) illuſtriſsime Princeps, copioſum
balantum gregem,illumq; conductis iſtis mercenarijs ad cuſtodiendum,& ad caulas re-
ducendum tradidi. Et heu me miſeram eorum incuria, & negligentia, totus grex lupo-
rum morſibus deperijt. Itaque niſi tu ancillæ tuæ ſuffragium tuleris tam præcipiti da-
mno peſſundatæ, miſera neceſſe eſt, & orba conſumar, tum mercenarij Filius huius ma-
tronæ inquiunt ſuis rabidis canibus noſtras uigilias, ô Princeps sereniſsime, peruicit,
ut turba canum irruente, & gregem lacerante nihil adiutorij præſtare quiuimus. At fili-
us,non inquit clariſsime Princeps oues,ſed lupos, canibus ſolutis diuerſo itinere inſecta
tus ſum, & pars canum reuerſa in oues inſilijt. Non in me ergo culpa, qui lupos abegi,
Sententia lata ad ſimile. contorquenda eſt,ſed in mercenarios credidi gregis deſertores. Tulit itaque ſententiam
princeps Myeczlaus conſiliariorum approbatione, ut filius (qui uerius priuignus dici
poterat)quoniam damni occaſionem præbuiſſe uidebatur, damnum lueret,ac genitrici
ſolutionem refunderet. Tum Gedeon Cracouieñ. Pontifex aſſurgens: Tu, ô Princeps, il
le es filius, qui matri ſuæ Poloniæ prouinciæ ad inſtar priuigni, truculentos tuorum of-
ficialium canes immiſiſti, calamitoſas regni Poloniæ ouiculas te nequicquã prohibente,
immaniter trucidantes: proprio igitur damnatus iudicio cõſurge, & fœdã auaritiam ani-
mo excutias,nimiamq; habẽdi auiditatẽ poſthabeto,ac miſero gregi iamiã perituro con-
ſule. Dux autẽ Polonię Myesko ſenex, eam Pontificis admonitionẽ iniquo ferẽs animo,
proſilijt,ac è medio conſiliariorũ ſuorum pręſentiã ſubtraxit,pręſulẽ Gedeonem in exiliũ

pulſu-

pulſurum comminando. Reliquos autem Barones,& conſiliarios ad necem,aut membrorum mutilationem cum bonorum confiſcatione deſtinaturum.

CAPVT XXIIII. LIB. III.

DEiecti autem animo ac territi,Gedeon Epiſcopus,& proceres Cracouien̄. clàm conſilium capiunt, & Kazimirum ducem Sandomirien̄. ſine mora accedendum, & precandum,& adducendum arbitrantur,ut ſua liberalitate,iuſticia,fortitudine, & temperantia lapſæ Reipubl. ſuccurreret. Quem repugnantem, ac aduerſus fratrem Myeskonem ſenem nil agere uolentem, ampliſsimis perſuaſionibus,& precibus deuicerunt,ad Reipubl.quoqꝫ tuitionem, & ſuſtentationem plus,quàm fraternam auſcultationem animarunt. Et è Sandomiria Cracouiam nobilibus, & agreſtibus cateruatim occurrentibus induxerunt, præ animorum lætitia uociferantes: Benedictus, qui uenit in nomine Domini liberator. Myeczlaus uerò iiſdem tempeſtatibus à Cracouia in maiorem Poloniam, & Pomeraniam ſeceſſerat: hinc arx Cracouien̄. cæteraqꝫ caſtra,& munitiones abſque difficultate,& ſpontè in Kazimiri deditionem uenerunt. Audita itaque ſua eiectione Myeczlaus à monarchatu,arma ſumpſit, mittensqꝫ ad generos, à quibus & militaria depoſcebat auxilia, Kazimirum de ſupplantatione Monarchiæ incuſabat. Sobeslaus uerò Bohemiæ dux, proprio bello cum Friderico ſuo fratre ſeſe implicatum reſpondit: Saxoniæ autem, & Lotharingiæ duces, Imperatori ſuam in Italiam miſiſſe militiam,aliamqꝫ Imperatoris iuſſu pro recuperatione terræ ſanctæ parandam renunciarunt, cæterisqꝫ affinibus fermè in eundem modum ſocero ſe excuſantibus. Myeczlao inſperatus accidit caſus, Ottho nanque eius filius ex primo coniugio natu maior, facta cum quibuſdam maioris Poloniæ militibus conſpiratione, caſtra paterna in maiori Polonia occupando, ſe cum tota prouincia ditioni Kazimiri ducis ſubiecit, à quo Kazimirus per caſtrum in ciuitatē Gneznen̄. nil recepit: cauſa autē ſurreptionis caſtrorum ab Otthone, deputatio melioris ſortis filijs ſecundi matrimonij fuit, ipſo prioris matrimonij filio obmiſſo. Defectionem maioris Poloniæ, ſequuta eſt Pomerania ulterior,& citerior, ac in Kazimiri obedientiam deuenêre. Eſt autem ulterior Pomerania, quam Slupsko Poloni uocant: cui dux Kazimirus Boguslaum nobilem, de domo, & genere Griphonum præfecit. Citerior uerò Pomerania eſt, cuius metropolis Gedanum nuncupatur, cui Samborium, Izironis Mazouiæ comitis filium præfecit. Hi temporis lapſu prædictarum prouinciarum principatum ſibi uſurparunt. Erat etiam ſub ditione, & regimine ducis Kazimiri, Leſtko filius ducis Boleslai Criſpi, quem cum ſuis Mazouia,& Cuyauia prouincijs Izironi Comiti grandæuo,& prudenti commiſerat gubernandum. Inſuper Sleſiam ad ſuam obedientiam, concordatis fratribus reduxit. Myeczlaus ſiquidem minor natu Boleslaum altum natu maiorem ex Vratislauien̄. ducatu depulerat. De quo Myeczlaum cedere iubens, duos diſtrictus à Cracouien̄. prouincia abſtractos eidem in recompenſam largitus eſt, Bitomien̄. ſcilicet,& Oſwancimen̄. Ex tunc Boleslai Krziuouſti Oraculum uerificatum eſt, quo moriens prædixerat infanti Kazimiro, quadrigam tetrarcharum concurſuram. Super hæc attamen dux Kazimirus anno Domini 1179. prouincias Ruſsiæ Breſtenſ. Vuladimirien. Droycenſ.& Przemislienſ. adeptus eſt, quarum caſtris conquiſitis, ipſas prouincias per ſe adminiſtrabat: factoqúe apud Lanciciam conuentu, in quo omnes exactiones, iniuſta tributa per Myeskonem ſuum fratrem conſtituta pro ſua induſtria, & magna ſolertia reſcidit. Calumniatores nonnullos proſcripſit, alios igne, & cauterio notauit, deprauatas conſuetudines in regno Poloniæ exortas abſtulit, & remouit, præſertim ne annonam, & uictualia nobiles agreſtibus non ſolùm non caperent, uerumetiam nec fœnum, paleamqúe uiolenter afferrent, ne uillanorum caballos raperent: neúe longa itinerum intercapedine, per ſe aut ſuos ſatellites, ipſorum equos defatigando eneruarent, uel in loca diſtantiora abducerent. Epiſcoporum quoque bona tam mobilia, quàm immobilia ne diriperent: & ne tales conſuetudines in poſterum ab aliquo innouarentur, placuit omnes transgreſſores horrendo anathemate innodare. Sdzislaus itaqꝫ Gneznen̄. Archiepiſcopus, cum cęteris Poloniæ Epiſcopis, omnibus pontificalibus indutis, Gedeone Cracouien̄. Ziroslao Vuratislauien̄. Onolpho Cuyauien̄. Cherubin Poſnanien̄. Lupo Plocen̄. Conrado Kamianen̄. Gaudentio Lubucien̄. aſtante Kazimiro Monarcha, & tribus principibus Otthone Poſnanien̄. Boleslao Vratislauien̄. Leskone Mazouien̄. & Baronum multitudine in hunc modum pronunciauit. Qui agreſtium annonam, aut res quaſcunqꝫ ui, aut quouis alio pacto tulerit, aut auferri iuſſerit, anathema ſit. Qui legationis aut neceſsitatis publicæ, uel priuatæ occaſione, præterquā ad denunciandum hoſtium in patriam imminentem inſultū, cuiuſpiam quadrupedē,& iumentū, in angariam uulgò Padwodaticam acceperit, uel accipi iuſſerit, anathe-

Kazimirus aſſumptus.

Ottho à patre defecit.

Pomerania ulterior.

Polonia citerior.

Kazimirus prouincijs Ruſsiæ potitus.

Kazimiri iuſticia.

Decreta Kazimiri.

Sdzislaus Archiepiſcopus Gneznenſ.

anathema ſit. Qui bona Pontificum, aut Eccleſiaſticarũ perſonarum decedentium rapuerit, occupauerit, diſtraxerit, etiamſi perſona ſit illuſtris, & regali, ducali, aut quacunque alia præfulgeat dignitate, anathema ſit. Qui Epiſcopum ſpoliatores (reſtitutione non habita) acceptauerit, & raptorum, aut diſtractorum relaxationem raptoribus (ſatisfactione legitima non præcedente) impenderit, ueluti ſacrilegij particeps, & conſentaneus, & qui ambitioni ſuæ, & commodis inhiando ſacrilegio actionem præſtiterit, anathema ſit. Et reſponſum eſt à ducibus, & uniuerſo populo, Amen. Ad confirmandum autem, & perpetuandum præfatas conſtitutiones, ſimul & obtinendum reliquias alicuius ſancti pro decoranda Eccleſia Cracouienſ. Dux Kazimirus ex utroque ſtatu nuncios ad ſummum Pontificem Alexandrum tertium miſit, qui Kazimiri conſtitutiones tanquam iuſtas, & approbatione dignas laudauit, & confirmauit, legatos de dando ſacro corpore benè ſperare iubens. Confirmationis reſcriptum in Eccleſia Cracouieñ. habetur, cuius Exordium eſt: Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio, nobili uiro Kazimiro, duci Poloniæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem: ex parte tuæ magnitudinis, &c. Finis. Datum Thuſcula. quinto Calendas Aprilis: corpus uerò ſancti cuiuſpiam non præbuit, quoniam morte præuentus è uita ſublatus eſt.

Legati Romã miſſi.

CAPVT XXV. LIB. III.

SVmmiſit itaque Kazimirus Poloniæ Monarcha legatos alios ad Lucium Papam tertium, Alexandri tertij ſucceſſorem pro corpore alicuius ſancti promiſſo impetrando. Habet alia hiſtoria, quòd Gedeon Cracouienſ. præſul, uulgariter Gedka nuncupatus à præfato Lucio Papa tertio, ueteri ſodalitate in ſtudio Paduano motus, ſuæ Eccleſiæ Cracouienſ. quoduis corpus ſanctum donandum popoſcit. Cumq; Papa annuiſſet, ſacrarium quoddam (ut ueteres noſtri referunt in Eccleſia, ſcilicet Laurentij extra muros Romanos ſitum) aperire iuſsit, tactoq; corpore, & oſsibus beati martyris Laurentij, percunctatus eſt, an Deo propitiante Poloniam migrare uelit: illicò autem faciem auertit, ſeſe Poloniam nequaquam abducendum inſinuans. Idem egit corpus ſancti Stephani Prothomartyris. Dubitante igitur Papa, & aſtantibus Polonis perturbatis, Sanctus Florianus in proximo his requieſcens, manu extenſa, proficiſcendi in Poloniam indicium dedit, quo cum maximo ſolatio, & animi gratitudine ſecretè aſſumpto, dirigente Aegidio Epiſcopo Mutinenſi Commiſſario domini Papæ, in Poloniam anno Domini 1184. deuenerunt. Cumq; dux Kazimirus, præſul Gedeon, omniumq; aliarum conditionum homines ſummis habitis honoribus, obuiam irent, ſacrum corpus diui Floriani in loco, ubi nunc eiuſdem beatiſsimi martyris, à parte Septentrionis urbis Cracouienſ. ſtat baſilica, uulgariter Cleparz poſtea & nũc appellato, ſubſtitit. Et accepto reſpõſo, quòd illic ſanctus Dei habitaculũ, & urbem eius gentem à Septẽtrionalibus inuaſoribus protecturus delegerit: à Meridionali uerò plaga alterũ patronum, & protectorem uenturum quum prædixerit: Dux Kazimirus, & Pontifex Gedeon pulchram Baſilicam in eodem loco, in honorem ſancti Floriani ędificarunt, & brachio ipſius ſancti, pręfatæ Eccleſiæ relicto, totum corpus in Eccleſiam cathedralem Cracouienſem intulerunt, ac in medio Eccleſiæ, in tumba marmorea, polita, & alta collocarunt. Temporum uerò lapſu, Kazimirus dux, & Gedeon Pontifex, in beati martyris Eccleſia, collegium prælatorum, & Canonicorum, condonatis certis uillis, & decimis fundarunt, præpoſituram ex prouentibus parochialis Eccleſiæ in Skalka erigendo. Iſte eſt beatiſsimus martyr Florianus, officio princeps militię, qui cùm percepiſſet de ſuis quadraginta milites (quos Aquilino præfecto in Lauriacum Noricum, & eſt caſtrum in Bauaria, iuſſu Diocletiani Cęſaris miſerat) pro fide Chriſti tentos, & in carcerem miſſos, ad ſuos ſe in Lauriacum iturum, & quæq; dura pro Chriſto paſſurum retulit. Excedens itaq; de ciuitate, ubi commorabatur Ticia, Lauriacum Ripenſe in Norico applicuit, & tanquam Chriſtianus, præſidi Aquilino per commilitones oblatus. Primùm bis durè cæſus eſt fuſtibus: deinde præacutis ſudibus ſecundùm ſcapulas transfoſſus, tandem in carcerem deiectus, ad extremum ſententia condemnatus, de ponte, cum ſaxo ad collum alligato, in Aneſum fluuium pręcipitatus eſt quarto nonas Maij: ſurſumq; aduerſus aquæ fluxum, fluuio undis exuberante delatus, in quodam ſaxo expoſitus, & ab aquila alis in modum crucis expanſis cuſtoditus atq; protectus eſt, donec à Valeria matrona Deo deuota, ipſomet beato Floriano reuelante, & uolente occultè abductus, & ſepultus eſt. Noricum dixerunt ueteres, quam recentiores Bauariam appellant, à Boys gentibus Inſubriæ, ſeu Lombardiæ illic delatis, ut Aeneæ Senenſi de Picolominibus placet: uel ab auaris, id eſt, Hungaris B. litera ad caput dictionis appoſita, ut Blondus aſſerit, in eam oram delatis. Prius itaq; Noricum ex pòſt Boiaria, nunc uerò Bauaria uocitata, Germanię prouincia, in qua ſanctus Florianus martyrium pertulit.

Legati alij Romam.
Opinio aliorũ
Ex Oraculo diuus Florian9 in Poloniam uenit.
S. Florianus Cracouiam allatus.
S. Floriani tẽplum erectum.
Perfunctoria delibatio uitæ S. Floriani.

CAPVT

CAPVT XXVI. LIB. III.

Myeſzko reſtitutionem quærit.

EXcluſus autem Myeszko ſenex à ſuo principatu, dux maioris Polonię & Pomeraniæ, in Ratiboriam Sleſiæ ſe contulit, illicq; cum uxore, & tribus filijs ſub magna rerum penuria uitam peragens, tum per nūcios, tum per epiſtolas precatur & obſecrat, quatenus dux Kazimirus in ducatus ipſius eum reſtituat. Nonq; eam charitatem, qua à teneris annis eum amplexatus fuerit, ac in uirum uſq; fouerit obliteratione deperire permittat. Si quoque capitis ſui, canis reſperſi capillis rationem habere noluerit uxoris attamen, ſuæ gloris, & nepotum, ob euitationem dedecoris, & grandis ludibrij ſuę tori proſapiæ eo facto imminētis obliuiſci non dedignaretur. Motus itaq; Kazimirus miſericordia, hæreditatem illi reddere, & ſe principatu monarchiæ abdicare uoluit. Conſiliarij autem eius & Barones animis conſternati, quamprimum in murmur, & diſcrimen irruerunt, quòd ſi de Myeczlao præconceptam non immutaret ſententiam, omnes de uita, & rebus eorum aliter proſpicere uelint, hac itaq; Baronum, & conſiliariorum obiectione deterritus, ſuper reuocatione fratris Mieczlai ſententiam ſe immutaturum, & abrogaturum ſuis conſiliarijs eſt pollicitus. Mieczlaus his cognitis, atq; à Friderico imperatore, ad quem ſe contulerat, nullis reportatis auxilijs, recepto à Mſczugio cui filiam locauerat, maritimæ oræ principe, auxilio, Kazimiro inſuper clam fauente, & rei conſcio (quoniam fraternitatis ardebat amore) caſtrum Gneznenſe intercœpit: Ex quo facilè omnes cæteras munitiones conquirit, filiuſq; eius Otho, perſuaſione communium amicorum reconciliatus, ad patris obedientiam redijt.

Mieſzko rebus ſuis potitus.

Breui itaq; tempore Mieſzko ſuum ducatum integrè recuperauit, nec eo contentus, ad repetendā monarchiam aſpirare cœpit, & Leſzkonē Mazouiæ ac Cuyauiæ ducem, ſuum nepotem, à Boleſlao Criſpo, Kazimiri ducis curæ commiſſum: quoniam ægritudine indies debilior redderetur, ad ſe cum ducatibus eius allexit ac uafricijs attraxit, ut eo moriente, ſuis poſſeſsionibus potiretur. Qui cognita ſua culpa Cracouiam ad ducem Kazimirum ipſius patruum, unà cum Zira Comite, ſuo directore redijt. Proſtratus igitur & ualitudinarius, gratiam & tutoriam, quemadmodum ſupplicauerat, promeruit ac reportauit. Nouiſsimè autem de uita migrans Mazouiam, & Cuyauiam Kazimiro commendauit. Dux autem Kazimirus, defectione ciuitatis, & prouinciæ Brzeſcze, ſupra flumen Bugſitæ, percæpta, celerrimo gradu cum militum copijs perueniens, eam in duodecim dierum ſpacio cœpit, ac defectionis auctores interitu extinxit. Exinde ad Halicz progreſſus Mſciſlaum affinem ſuum, uel ut alia hiſtoria refert, ſuę ſororis filium, quem fratres Spurgij nomine ei impoſito eiecerant reduxit. Cōtra quem Vvſeuoldus Belzeñ. & Vvladimirus Halicieñ. duces germani Mciſlai, cum omnis Ruſsię principibus, & Boiariorum multitudine ſuperuenientes, ſignis canere iuſsis conflixerunt, ac multi à paucis ſuperati ſunt, fugitq; Vvſeuoldus in Belſz, & Vvladimirus ad Belam regē Hungariæ.

Kazimiri in ruſſia uictoria.

Caſtrum igitur & oppidum Halicz Kazimiro uictori illico deditum eſt. Qui illud Mſciſlao affini ſuo per prius ſacramento adacto, quòd nunquam Polonos in aduerſis deſereret, reſtituit: ipſe uerò in Poloniam reuerſus eſt.

Mſciſlaus reſtitutus.

Triennio autē uix peracto Mciſlaum ducem Halicieñ. Rutheni ueneno extinxerunt, pro Vvladimiro in Hungariam celeriter mittentes, ut ueniat et principatum repetat. Vvladimirus eo nuncio lętus, dum rem ad Belam Hungariæ regem defert, & ſubſidia militum, equorum ac ſumptuum expoſtulans, quibus Kazimiro duci Polonię, & Romano duci Vvladimirię ad Haliciam per eum ſubſtituto repugnaret, capitur & in uincula conijcitur.

Vvladimirus uinculis iniectus.

Andreas uerò Belæ filius, cum copijs ut Halicz occuparet, quam celerrimè mittitur, qui Vvladimirum ſe preceſsiſſe fingēs, in caſtrum admiſſus, ipſum occupauit, & totam Halicienſem prouinciam, in ſuam poteſtatem redegit.

Andreas Belæ regis Hungariæ filius. Halicz occupat.

Vvladimirus autem uinculorum moleſtias, apud regem Belam propè biennium perpeſſus, corruptis cuſtodibus euaſit, & collecta ad ipſum manu, raptu uiuere aſſueta, regiones Ruſſorum perturbabat, ac Premiſliam, quę ſub iugo Kazimiri ducis Poloniæ fuit, anno Chriſti 1187, meſsis tempore circa feſtum aſſumptionis Mariæ afflixit, & multos ex ea captiuos educens uendidit.

Vvladimirus ſolutus.

Verum quum nō haberet ubi tutè reclinaret frequentibus legationibus, & nuncijs ad Kazimirum ducem miſsis ſibi parſum iri de irrogatis iniurijs obtinuit, & ad Kazimiri principis præſentiam admiſſus humi proſtratus meruit, ut præfatus dux Poloniæ, abolita eius culpa, etiam Nicolaum Palatinum Cracouieñ. militiæ principem, cum frequenti exercitu mitteret, ipſum in Halicieñ. ducatum reſtituendum.

Vvladimirus Kazimiro reconciliatus.

Quanquam aūt pleriſq; minus credibile uidebatur, ſub Bela rege Hungariæ, & Andrea eius filio recuperare Haliciā, tulit tamen fortuna, ut Nicolao Palatino Cracoui-

eñ.obſeſſa Halicia uictualia deficerent. Petentibus itaqꝫ caſtrenſibus ſaluis rebus dimitti,
Vvladimiri reſtitutio in Halicz.
cum ſuis omnibus in Hungariam exceſſerunt. Vvladimirus autem in Halicz eo pacto lo
catus eſt,ut principi Kazimiro,et poſteris eius ſyncerus ſemper, & ſubiectus maneret.Or-
ta eſt ex inde,inter Belam regem hungariæ, & Kazimirum ducem Poloniæ,grandis pro-
Polonorum et Hungarorum diſſenſio.
cella,& diſſenſionum turbo,intulitqꝫ rex Hungariæ damna Polonis Hungariæ finitimis.
Dux quoqꝫ Kazimirus haud impiger Hungariam inuadens, idẽtidem queqꝫ reperire po-
tuit abegit,locatisqꝫ in pleriſqꝫ locis præſidijs,confinia Hungariæ tutatus eſt.Aegrè tamẽ,
& cum incuſationibus(quòd pro homine indigno et nulli partium fido,Vvladimiro prin
cipe bella cum Hungaris agerent) milittam Poloni obibant. Tandem per communes re-
Treugæ:
gnorum Barones treugas pacis per triẽnium acceptarunt,donec Hungari & Poloni tem-
poris ſucceſſu ſolidam firmarent pacem. Accidit autem Kazimiro duce, & monar-
Noua ſeditio.
cha Poloniæ in Ruſsia agente, & compoſitionem inter duces Romanum Vvladimi-
riæ, & Vvſeuoldum Belzeñ.tractante, ſeptuaginta principales Barones contra Kazimi-
rum conſpirarũt, & ut faciliùs rem aggrederentur diuulgarunt eum Ruſsiæ ueneno inte-
rijſſe,mittenteſqꝫ,aduocarunt Myeskonem ſenem,ſuapte cupiditate ad inuadendum mo-
narchiam procliuem. Quo aduentante urbs Cracouia, & omnia proximiora & circum-
Miesko Cracouia potitus.
iacentia caſtra ei ſunt tradita,præter caſtrũ Cracouieñ.quod Fulco Cracouieñ.Epiſcopus,
cum ſuo germano Nicolao Palatino Cracouieñ.de armis uulpium pro Kazimiro conſer-
uauerat.Myesko uerò ex blancatis aſſeribus, & durisſimis roboribus munitionẽ in Cra-
couia contra arcem Cracouieñ.erexit: Et audito quòd Kazimirus cum Ruſsiæ ducibus
Vvſeuoldo Belzeñ.& Romano Vvladimirieñ.Cracouiam ꝓperaret,in erectũ caſtrũ,forti
impoſita præſidio,& filio ſuo Boleslao,ac Henrico Kethlick milite, relicto, pro ſupplemẽ
to nouorum militum colligendo,in maiorem Poloniam diſceſsit.Verumenimuerò Kazi-
miro adueniente,Cracouieñ.ei ſuam ciuitatẽ aperiunt,ad ipſumqꝫ omnes redeunt,in breuiqꝫ
nouam munitionẽ die,noctuqꝫ expugnãdo adeptus eſt, ac eam incendit,per pacta ut libe
ri,& ſalui diſcederẽt.Non ſolùm autem liberos,ſed tam Boleslaum ducem,qui ſe fidei Ka-
zimiri patrui ſui cõmiſerat, quam Barones Myeskonis,plurimis donis onuſtando dimi-
ſit.Quo factum eſt, ut Myesko ſenex cum fratre ſuo Kazimiro duce pacem per mediato-
rem Petrum Archiepiſcopum Gnezneñ.renouauit,& ſynceriter cómpoſuit. Henricus ue
rò Kethlicz omnis fratrum diſſenſionis fons & occaſio,ad eccleſiam maiorem caſtri cõfu-
gerat,Rutheniſqꝫ ad diripiendam ſuppellectilem eccleſiæ irrumpentibus,et Kazimiro ſa-
cerdotum clamoribus pro defenſione aduocato, expilationemqꝫ compeſcente,ex Cripta
Henricus Kethlicz uinctus.
in qua latuit in permixtum uulgus, tanquam ignotus egreſſus, deqꝫ caſtro fugere nitens,
captus,ac alapis cæſus & ad ducem Kazimirum adductus eſt: Romanoqꝫ duci in perpe-
tuam captiuitatem traditus, Ruſsiam abducendus, ne inter fratres diſſenſionum foret
ſeminarium.

Præterea Kazimirus Poloniæ monarcha,mortem Henrici ſui germani ulciſci uolẽs, &
Prutenos in iugum mittere, anno Domini 1192.Pruſsiam cum omnium terrarum ſuarũ
copijs ingreſſus eſt. Cum principibus,Boleslao Poſnanieñ. quem loco ſui Mieczlaus ſe-
nex pater eius miſit, Boleslao alto Vvratislauieñ. & Mieczlao Rathiborieñ. filijs olim
Expeditio Kazimiri in Pruſsiam.
Vvladislai,qui perſonaliter in Pruſsiam deſcenderunt.Et magna cautela adhibita per Ka-
zimirum,ſuoſqꝫ officiales,ne dẽſiſsima opacitate ſyluarum,& limoſarũ uoraginum perpe
tua bituminoſitate gentes Polonorum, uelut temporibus ſuperioribus circumuenirẽn-
tur,longè lateqꝫ uaſtationem extendendo, habitacula & domicilia conflagrando, & u-
triuſqꝫ ſexus homines puberes,& impuberes trucidãdo, quibus maiores Prutenorum ad
ſe uenire impulit,qui ad pedes eius in terram prolapſi,ut eorum reliquias non annihilaret,
Pruteni Homagia & tributa ſoluere coacti.
miſericordiã deprecati ſunt.Kazimirus uerò, acceptis retentis tributis,receptiſqꝫ captiuis,
receptis & centum obſidibus, cum Prutenorum perpetuo homagio in Poloniam fœlix
remeauit.Et anno ſequenti pacem cœptam integram confecit, cum Bela rege Hungariæ
perſonaliter in antiqua uilla cõueniendo, quæ prius attentata, & præſignata fuit per me-
dium Fulconis antiſtitis Cracouienſis, &germani ipſius Nicolai Palatini Cracouieñ. Ex
Hungaris uerò per Archiepiſcopum Strigonieñ.cum Epiſcopo Agrieñ.& palatino Hun
Pax cum Hungaris firmata.
gariæ,concluſumqꝫ fuit ut rex Bela amplisſimo regno Hungariæ contentaretur, Ruſsia
ad regnum Poloniæ ſpectante.

Anno autem Domini 1194.in die ſancti Floriani patroni ex more antiquo in urbe Craco
uienſi dux Kazimirus hoſtias obtulit,& miſerabiles perſonas munificè pauit. In craſtino
uerò quæ eſt dies.S.Gothardi pontificibus, & regni proceribus menſam opiparè ſtruxit,
omni-

omnibusq; epulantibus, & lætantibus, dum quæſtiones de immortalitate animæ Kazimirus dux pontificibus ſcrupuloſas proponeret, modico poculo hauſto, ſubito relapſus corruit, & pauló póſt expirauit. Incertum morbo ne, an ueneno (quod mulier quædam ut fertur de Cracouia ad Venerem ipſum inflammando propinauit) extinctus occubuerit. Depóſt quarto die in latere chori eccleſiæ Cracouieñ. in monumento murato iuſto honore, tanquam deſideratus inſtaurator patriæ tumulatus eſt.

Kazimiri interitus.

CAPVT XXVII. LIB. III.

BOleslaus altus dux Vvratislauieñ. anno Domini 1175. prima die Maij, excluſis de monaſterio Lubus monachis ordinis ſancti Benedicti per regem Kazimirum ex Cluniaco introductis, locauit fratres Ciſtercieñ. ordinis, ex monaſterio Portutuenſi ſumptos: ſupra fluuium Szola ſituato, cum conſenſu Ziroslai Epiſcopi Vvratislauienſis, & Mieczlai ſenis monarchæ regni Poloniæ ſui patrui. Cum conſenſu quoq; germanorum ſuorum Myeczlai & Conradi Rathiborieñſis, & Glogouieñ. ducũ, et filiorum ſuorum. Ferunt hos fratres in Poloniam importaſſe genus pomorum *Daport* nuncupatorum, quaſi de porta Albatorum. Fuit autem primus Abbas Ciſtercieñ. ordinis in præfato monaſterio translato Florentius, anno Domini 1176. quarto Idus Auguſti, cœnobium in Suleyovv ordinis Ciſtercieñ. fundauit dux Kazimirus Sandomirieñ. ſupra flumen Pilcza in prædio Ruslai comitis, qui Chriſtum reliquit hæredem, quia liberis caruit, donauitq; prefato monaſterio dux Kazimirus uillas Suleyovv, Strzelcze, Cãpa, Puczonovv, Myanovv, Dambrovva, Baldrzyczovv, montẽ Bucitiam, Sczepanovv, Piotrovv, Chẽnaz, Thanyovv tredecim plauſtratas ſalis ex Sãdomirieñſi teloneo: Et itẽ alueũ ſalis in Cracouia, nouẽ quoq; caſtores de Camera ducali. Petrus uero archiepiſcopus Gneznẽſis ad petitionem ducis Kazimiri de menſa Archiepiſcopi, contulit eidem monaſterio, manipulares decimas in Sulykovv, Lanczno, Belam Mileovv, Stapm, Stibor, Domczelan. Incorporauit eidem cœnobio eccleſiam in Bubzykovv cum decimis Standovv, Chenna, & Paſturovv. Samborius Pomeraniæ dux monaſterium ordinis Ciſtercieñ. in Oliua ducali uilla ſua Vvladislauieñ. diocœſis anno Domini 1178. quindecimo Kalendas Aprilis fundauit, & ei pro dote uillas ſeptem Oliuam, Szalkovvicze, Stanovve, Sterczovv, Glãbouy, Granczouy, & Szinczincze præſtitit. Aſsignauit & decimam teloneorum, piſcationum, prædiorum atq; pecorum.

Ciſtercienſis ordo in monaſterium Lubeus introductus.

Monaſterium in Suleyow fundatur.

Eiuſdem monaſterij dotatio.

Monaſterium in Oliua fundatur.

Anno ſalutis ſeptuageſimo nono ſupra milleſimum centeſimum Gedeon Epiſcopus Cracouieñ. fundauit monaſterium in Vanchoczko ordinis Ciſtercieñ. ſupra fluuium Camyona. Et donauit ei de bonis epiſcopatus Cracouieñ. plures decimas. Eccleſiam quoq; conſtruxit de quadro lapide, quam poſtea in honorem ſancti Floriani cõſecrauit. Eodem anno 1179. Vitus de Chotel, ex diſtrictu Sandomirieñ. de domo Ianyna, epiſcopus Plocieñ. creatus eſt, qui tria monaſteria ordinis Premonſtrateñ. ſcilicet, in Ploczko, in Vitovv, & in Buſzko fundauit.

Monaſterium in Vanchoczko fundauit.

Monaſteria fundantur in Ploczko, in Vitow, in Buſzko.

Anno Chriſti octuageſimo quinto ſupra milleſimũ centeſimum, Kazimirus dux Poloniæ fundauit monaſterium Coprzivvniczenſe Cracouienſis diocœſis, & in eo locauit fratres Ciſtercieñ. ordinis ex Morimundo ſumptos. Cui oppidum Coprzivvnicza pro dote contulit, & libertates plures conceſsit. Eccleſiam quoq; de quadro lapide in honorem beatiſsimi Floriani martyris, & patroni tanquam noui hoſpitis fabricauit: Poſt ducem Kazimirum Comes Nicolaus Bogorius plures uillas dicto cœnobio contulit, cęteriq; nobiles de armis Bogoria, & *hab danck* reliquas ſortes, & prædia deuotẽ contulerunt.

Monaſterium in Coprziwnicza fundatur.

Eclipſis ſolis notabilis fuit anno Domini 1186. quam ſecuta fuit peſtis in Polonia & in Ruſsia.

Eclipſis.

Peſtis magna.

Anno Domini 1189. Ioannes cardinalis, cognominatus Malabranka à Clemente Papa tertio miſſus, Poloniam uenit, & facta ſynodo in Cracouia pro reformatione cleri, tam epiſcopis, quam uniuerſo clero, pro recuperatione terrę Sanctæ, decimam impoſuit. Svvaroslaus dux Czirnieouieñ. congregato haud paruo exercitu, ex inuidia Iaroslaum Iſslauicz ducem Kiouieñ. inuaſit, & ipſum in caſtra Kiouieñ. nulla diffidentia præmiſſa obſedit, ſic, quòd uix aufugit, ſpolia itaq; colligens, omnes theſauros, uxorem cum filio iuniore, & militiam Iaroslai captam, in Czirnieovv (caſtro Kiouienſi relicto) inuexit. Quo audito Iaroslaus Iſslauicz, cũ duobus nepotibus Roſcislai, & copijs militaribus in Kiovv ueniens, omnes ditiores Kiouieñ. ſpoliauit: pręcipuẽ Abbates, ſacerdotes, monachos, moniales, & omnes Latinos, totam culpam facinoris per Svvatoslaũ Cirnieouieñ. patrati in

Cardinalis in Poloniam legatus decimas impoſuit.

Res Ruthenicæ.

Swatoslaus Kiow cœpit.

Iaroſlaus Kiow potitus moritur.

eos refundens. Pro liberationeq; cōprehenſorū grauē cenſum exegit, alias uerò uendidit. Svvatoſlaum deniq; Czirnieouieñ. in Czirnieovv obſedit, ſed cum nō proficeret, pacē cū eo inijt. Mortuus eſt aūt Iaroſlaus Iſaslauicz, añoDomini 1184. & ſucceſsit ei in ducatu Kiouieñ. Svvatoſlaus Czirnieouieñ. Vvſeuoldus uerò dux Vvladimiriȩ ſucceſsit Michalkoni fratri ſuo quartadecima Iunij eiuſdē añi uita functo: ſuperatoq; Mſciſlao Roſciſlauicz, qui cum Rothovvczis uenerat, eum de Vvladimiria exturbaturus. Proceſsit contra Hleb ducem Reſzaneñ. habens ſecum binos filios Svvatoſlai ducis Kiouienſis. Olham & Vvladimirum atq; nepotem ſuum Vvladimirum Hlebouicz ducem Pereaslauieñ. Hleb autem dux Reſzaneñ. callido uſus cōſilio, cum Polovvczis terram Vvladimiriȩ ingreſſus eam crudeliſsimè afflixit, eccleſiaſq; & monaſteria ſpoliauit: unde Vvſeuoldus feſtinè reuerſus, conflixit cum Hleb & Polovvczis. Captiuauitq; peracta uictoria Hleb, & in carcerem miſſum necauit. Duos uerò nepotes ipſius Mſciſlaum & Ioropolcum cœcauit. Polovvczos autem trucidauit & deleuit, cæteroſq; liberos dimiſit.

Vvſeuoldus uicit Hleb & Polowczos.

CAPVT XXVIII. LIB. III.

Delectus principum pro Monarcha.

AD ſubſtituendum nouum principem Año Chriſti 1194. Conuenerunt primores minoris Poloniæ in Cracouiam, & ſuaſu Fulconis antiſtitis Cracouienſis elegerūt Leskonem album, natu maiorem ducis Kazimiri in monarcham, adhuc ætatem puerilem agentem. Ob hoc quidam magnificus opponēdo electionem infirmare cœpit: Non decere pueros remp. gubernare: qui enim non ſufficit ut ſeipſum regat, multitudinem plebis nec regere ualebit. Recurrendum fore ad Myeſzkonem ſenem (cuius partem tuebatur) cēſuit, aut ad alium quempiam ducem. Verum ex aduerſo Fulco Epiſcopus Craco. tutatus eſt, nominationem Leſtkonis albi procedere. Ceſsit ergo ſucceſsio Leskoni albo, à cæſarie alba, nuncupato. Et quia mentes hominum fluxibiles, ac inſtabiles ſunt, Nicolaus Palatinus Cracouienſis & princeps militiæ ad ratificandum & perpetuandum electionem Leskonis cùm egiſſet gratias omnibus proceribus, ab uno quoque eorum iuramentum confirmationis exegit, moxq; curatores et reipub. gubernatores creati ſunt, Fulco Epiſcopus Cracouieñ. & Nicolaus Palatinus germanus eius, donec adoleſceret princeps Lesko. Conradus uerò alter Kazimiri filius, cui Mazouia & Ciryauia obtigerat, Criſtino Plocenſi Palatino educandus, atque dirigendus commiſſus eſt.

Lesko albus monarcha.

Myezlai ſenis bellum inteſtinum.

Quo audito Myezlaus ſenex dux maioris Poloniæ, mente conſternatus eſt, & conuocatis omnibus ſuis gentibus, et auxiliaribus ducibus Myeczlao Rathiborieñ. Boleslao Vvratislauieñ. nepotibus ſuis, & Mſczugio Pomeraniȩ duce genero ſuo Cracouiēſibus bellum indixit, eò quòd ſe inconſulto Leskonem puerum immaturæ ætatis ſublimaſſent, allegando de iure ad ipſum pertinere, tam monarchiam regni, quam nepotum ſuorum Leſkonis & Conradi gubernationem, tanquam ad unicum patruum, & tutorem pupillorum. Iamq; uenerat, temis flāmas inijciendo in diocœſim Cracouenſ. ad Moſgaua fluuiū, à cœnobio Andrzeouieñ. quatuor miliaribus diſtātē. Cum Cracouieñ. Sandomirieñ. Lublineñ. Breſteñ. ſupra Bug. Mazouitȩ et Romanus Mſciſlauicz princeps Vvladimiriȩ, quȩ Lucenſis appellatur ſororinus ducis Kazimiri nouiſsimè mortui, ad Moſgauam applicuerunt, progreſſum Myeczlao ſeni impedituri: Ordinatiſq; aciebus anno Domini 1195. Nicolao palatino Cracouieñ. dextrum cornu, Romano duce Vvladimiriæ ſiniſtrum tenente, et Gouoricio Palatino Sandomirieñ. in ſubſidijs relicto, cum Myeſzkone ſene conflixerunt, mutua ſe cæde obtruncando, perinde ac ſi inter infeſtiſsimos & perpetuò diſsidentes hoſtes bellum gereretur. Neutraq; parte gradum referente, ſtrages horrenda cadauerum utrinq; ædita eſt. Ad duces quoq; ipſos clades peruenit, Boleslaus ſiquidē filius Myeſckonis ſenis in conſpectu patris lancea traiectus, ex equo lapſus occubuit. Myeſzko ſenex à quo dum milite gregario impetitus morti deſtinabatur, frequenti ictuum ingeminationi: ni clamore magno ſe ducem Myeczlaum aſſeruiſſet, & caſsidis detractione ueneranda canicie militem terruiſſet. Quapropter ille miles educens ipſum ex acie, ne ab alijs uiolaretur, fugere conſuluit. Dux uerò Romanus pluribus uulnerib. aduerſo pectore ſauciatus, & Ruthenis interfectis, alijs uerò diſperſis Ruſsiam reuertebatur: omnibuſq; pro uictis abeuntibus Mieczlaus princeps Rathiborieñ. & Oppolieñ. cum nepote ſuo Iaroslao filio Boleslai Vvratislauieñ. ſuperuenit. In quem Gouoricius Palatinus Sandomirienſis irruit, & facta cæde cùm impar fuiſſet numero hoſtium, captus eſt. Diſcedenteq; præfato duce Rathiborieñ. ex prælij loco, quoniam audierat Myeczlaum ſenem uulneratum, lectica in Poſnaniam referri, abduxit in Sleſiam ſecum Gouericiū palatinū,

Maxima clades domeſtica.

Boleslaus cœſus.

Dux Romanus.

apud

apud quem longo tempore captiuitatem cum alijs militibus perpeſſus eſt. Polonis itaq; ſic ſe inuicem occidentibus fœda ſtrage commiſſa. Fulco Epiſcopus Cracouienſis conſequuto duce Romano Vvladimirieñ. nocte ſequenti, precabatur ut in Cracouiam diuerteret, ad defendendum Leskonis albi partem. Sed illo uulneribus ſe debilitatum, & militibus derelictum, dicente: Conſilium tamen, ut Cracouiam tanquam caput regni tutaretur, dante, tutatus eſt Fulco, cum Nicolao Palatino, & alijs nobilibus forti præſidio arcem Cracouienſem & reliqua pupillorum caſtra: ſiluitq; utraq; pars militum maioris Polonię & Cracouienſiũ, & bellum propter ignominiã acceptã, quaſi ex cõpoſito diu diſtulerũt.

Vvladimirus moritur.

Accidit interim, anno ſcilicet Domini 1198. quòd Vvladimirus dux Haliciæ per ducem Kazimirum olim reductus, & in Halicz reſtitutus prole non relicta moreretur. Miſerunt ergo conſiliarij Leſskonis Nicolaum Palatinum Cracouienſ. cum copijs equeſtriũ & pedeſtrium, ad occupandum, & in Prouinciam Poloniæ redigendum ducatum Halicieñ. Puer autem Leſsko albus minorennis cœpit complexibus & inſtantijs ſuos poſtulare proceres, ut in illam expeditionem reciperetur. Helena autem matre ipſius, & nobilib. inquientibus, tutiùs eſſe in aula eum permanere, quàm in bellis nondum utilem uerſari. Reſpondit, cur igitur ſigna muta & inutilia uobiſcum fertis: me uerò ducem ueſtrum recipere, & à grege mulierum inter quas me commorari tędet liberare recuſatis? Laudarũt indolem pueri milites, & eo accepto contra Ruſsiam proceſſerunt. Quibus Halicienſes occurrentes, Leſskonem tanquam Dominum ſuum, uafrè quidem & ſubdolè ſalutarunt, quoniam audito quòd Romanus dux Vvladimiriæ eſſet eis præficiendus, rebellantes infeſtis ſignis, cœperunt impugnare exercitum Leſskonis. Verùm prima acie repreſſa Halicieñ. cæteri & poſtremi eiuſdem exercitus per fugam diſperſi ſunt, obſeſſoq; caſtro, miſsis caduceatoribus obedientiam repromiſerunt, & Leſskoni portas caſtri aperuerunt. Tunc diuerſi Ruſsiæ principes ſubſtitutionem in Halicz poſtularunt. E quibus Romanus Mſcislauicz dux Vvladimirieñ. inſtantius poſtulauit, nunc blandè, nunc comminatorię, recenſendo cognationem Vvladimiri, quoniam patruus eius foret, & affinis Leskonis, recenſendo labores ſtragem ſuorum, & uulnera, quæ ad Moſgauam pro Leskone ſuſcepit, ut de ducatu Halicieñ. inueſtiretur. Poloni uerò attento, quòd durum eſſet antè & retro cum duce Romano, & Myeſzkone ſene pugnare, ducem Romanum in Halicz non in titulum, nec proprietarium, ſed tanquam precarium & homagiarium ſuffecerunt. Blandus primum, mox infeſtus: ad extremũ truculẽtus Romanus Halicienſibus eſſe cœpit, quoſdam trucidando, & gladio necando, quoſdam terræ uiuos infodiendo, quoſdã excoriando, & membratim incidendo: alios uerò ad ſtatuam ligatos ſagittis conficiendo: pluresq; tam fœdam crudelitatẽ fugientes, blandis promiſsionibus euocatos, & parumper in honore habitos, uarijs tormentis interfecit, ſolitus prouerbium allegare & inducere, melle non poſſe ueſci ſecurè, niſi prius examen apum opprimatur. In rebellionem tandem uerſus dux Romanus, anno Domini 1204. tributa Leskoni negauit, & terras ſibi finitimas Lublineñ. & Sandomirieñ. clandeſtinis & publicis incurſionibus uexauit, in pleriſq; locis præſidia militum locando, & terras ducis Leskonis infeſtando.

Expeditio in Rußiam.

Romanus præficitur Halicienſibus.

Romani tyrannis.

Roman ducis defectio.

Anno autẽ Domini 1205. ferè ex uniuerſa Ruſsia turmas equeſtres, & pedeſtres contrahens, ad ſui ritus Epiſcopum Vvladimirieñ. dona miſit, ut ſibi in Poloniã eunti, & eam triennio uaſtaturo, auctoritate Pontificali benediceret. Qui donis ſpretis, & benedictionem tanquam ad iniquum, & execrabile properanti denegauit, comminationemq; concuſsionis à duce Romano ei inflictam confutando eliſit. Inquiens iniuſta bella obeuntes, in patriam nõ redire uiuos. Ingreſſus itaq; Romanus cum copijs pugnatorum, primo æſtatis tempore Lublin obſedit, & cum non proſperaretur, propè etenim à Polonis defendebatur, in terras Sandomiriæ graſſando deſcendit, & flumine Iſtula ſuperato Zauichoſt conſedit. Principes uerò Lesko Albus & Conradus, ex omnibus terris ſuis Sandomirieñ. Lublineñ. Mazouia & Cuyauia bellatores ex nobilibus, & plebeis circa Sandomiriã collegerunt, & eis Chriſtinum comitem Palatinum Ploceñ. pręfecerunt, qui induſtria & aſtu decimanona Iunij oriente ſole appropinquauit Ruſſorum exercitui. Romanus uerò uix tumultuariè ſuos ordinauerat, ſagittarijs Polonorũ eum perturbantibus, cõmiſſoq; prælio, & eo in longum protracto, milites Polonorũ in necem ducis Romani fidefragi conſpirarunt: globoq; militũ facto in ducẽ Romanũ, & eum protegẽtes inſiluerũt. Equo igit̃ ſub ipſo telis confoſſo, & eum deijcere ſatagenti, ad ripã Iſtulæ per medias acies cucurrit: dextrarioq; cadente, ac fœta equa ſibi adminiſtrata, Iſtulam tranauit, & gratus equæ, de ſalutis miniſterio, inter alios diſperſos & fugiẽtes pedes promiſcuus cucurrit, ab inſequutoribus

Romani ducis in Poloniã expeditio.

Polonis, miles gregarius æſtimatus, occiſus eſt, in Sandomiriamq́; relatus, à duce Leskone fuit ſepultus: depoſt à Ruthenis & proceribus Vvladimiriæ mille marcis argenti, & reſtitutione omnium captiuorum Polonorum redemptus, in Vvladimiriam ductus eſt tumulandus. Somniauerat dux Romanus nocte præcedente conflictum, à parte Sandomiriæ paucos adueniſſe carduellos (& ſunt aues quantitatis paſſerum rubea capita habentes) & multitudinem paſſerum deuoraſſe, quod dum manè amicis retuliſſet, iuniores ſomnium laudarunt, ſeniores uerò uituperarunt, & triſte omen, ac in malum cedere prognoſticarunt. Adepta uictoria duces Lesko & Conradus altare ſanctorum Geruaſij & Prothaſij in eccleſia Cracouieñ. erexerunt, quod uſq; nunc ſupereſt, quoniam in die prælibatorum ſanctorum potiti ſunt uictoria. Et ut fertur notabili atq; largiſsimo fundo dotauerunt, de quo hactenus non ſupereſt, niſi parua domus in platea legatorum Cracouiæ, intitulata domus ſanctorum Geruaſij, & Prothaſij, & locus ſterilis piſcinæ poſt murum ciuitatis Cracouieñ. retro domos Canonicorum uerſus ſolis occaſum ſitarum, prouideturq́; noſtris temporibus præfato altari notarius capituli Cracouienſis quotannis. Sed redeamus ad Myeſzkonem ſenem unde diſceſsimus.

Altera clades. Romani ducis interitus. Somnium Romani. Altare Geruaſij & Prothaſij.

Is dux Myeſzko qui poſt cladem ad Moſgauam acceptam pacificus conſtiterat, ac controuerſias gerendas animum inclinauit, & Anno Domini 1199. Cuiauienſem prouinciam, quæ fuit ducis Conradi occupauit. Præterea ad inuadendum ducatum Cracouieñ. & monarchiam Polonorum, omnes conatus aſtu & dolis, quæ omnibus armis potentiora exiſtunt, intendit. Et quia animos Fulconis Epiſcopi, Nicolai Palatini Cracouienſis, cęterorumq́; procerum expugnare non ualuit, ad Helenam principem, matrem Leskonis et Conradi, ſuas calliditates diuertit, ſuggeſsitq́; ei, & ſuaſit ut non cunctaretur cum filio de ducatu Cracouieñ. excedere, ſtabilitura ex hoc regnum filijs, quos ipſe adoptando & balteo militari cingendo, poſt breuiſsimum tempus, quo in ætate decrepita moribundus in proximo uideretur, hęredes relinqueret. Cuyauienſem uerò ducatum ex nunc reſignaret, quod ſi ipſe ad quem monarchia tanquam ad natu maiorem ſpectaret, eis regnum non ſtabiliret, nunquam tutam ac diuturnam ſedem regni habituri eſſent. Credidit Helena princeps muliebri facilitate his ſermonibus, & anno Domini 1200 pro feſto Bartholomęi Apoſtoli habito in Cracouia conuentu, ab utriſq; principibus & proceribus partis utriuſq; ſub præfatis conditionibus iureiurando in manibus pontificalibus icta, & ſancita promiſſa ſunt, ſub excommunicationis ſententia per Archiepiſcopum Gnecznen. & omnes pontifices regni in præuaricatorem ferienda. Sicq́; princeps Helena cum Leskone in Sandomiriam ſeceſsit, Myeczlaus uerò ſenex poſſeſsionem monarchię, et Cracouię iam tertio accepit. Et ad continendum milites Cracouieñ. in fide, caſtrum forte in oppido Bitomieñ. ædificauit, & ei præſidium militum impoſuit. Audita mutatione principum Gouoricius Palatinus Sandomirieñ. qui metu Nicolai Palatini Cracouienſis, in Bohemia apud cognatos ſuos exulauerat, reuerſus eſt, diuiſis principatibus hoſtilitatem in terra Sandomirienſi non ueritus à Palatino Cracouienſi. At alter iam agebatur annus, nec Myeſzko ſenex hominum uerſutiſsimus ex multiplicibus promiſsis duci Leskoni, ſuæq́; genitrici Helenæ aliquid impleuerat, quem glos ſua, primum benignitate, poſtea muliebri importunitate conuenit. At ille reſpondit proprios filios maturæ ætatis & prudentię, non debere, nec poſſe, legitimo ſucceſſu priuare, & nepotes ephœbos anteferre. Abiret proinde, & intelligeret, ius publicum priuato iure non conuelli, nec eneruari. Neque poſſe alios hæredes, quã q ex lumbis ſuis proceſſerunt creare aut ſcribere. Eo reſponſo dux Helena perculſa, gemens, & triſtis, Sandomiriam reuerſa, Cracouieñ. Barones obſecrando ſollicitauit, ut filios ſuos in principatum Cracouieñ. reſtituerent: promittens de cætero nihil ſe niſi ex arbitrio eorum in rebus publicis acturam. Myeczlao itaque in terras maioris Poloniæ abeunte Nicolaus Palatinus Cracouieñ. arce Cracouienſi occupata, Leskonem album, & matrem eius Helenam in Cracouieñ. principatum introduxit, et officiales Myeczlai, qui plures Cracouieñ. proceres iamiam perturbauerat, poſt illum ex omnibus caſtris iuſſit tranſmigrare, ſolum caſtrum Bitomienſe pro ipſo Myeczlao ſene tenebatur. De quo Cracouienſi prouinciam ſpolijs & rapinis uexabat. Ad repetendum quoq; Cracouiẽſem principatum trita & nota ingenia conuertit. Mittit ad Helenam Leskonis & Conradi genitricem, & blandioribus ſermonibus, quam antea eam extenuando tum reſponſa, tum perfidiam priorem aggreditur. Chariſsima (inquit) glos non ex me fœdera, et conditiones promiſſæ, pro bono filiorum tuorum nepotum meorum, uiolatæ ſunt, ſed iniquitate procerum Cracouienſium, qui me principatu Cracouienſi (quia contra eorum cõſilia, tuis filijs

Myeſzkonis nouũ bellũ inteſtinum. Myeczlaus tertio monarchiã adeptus. Cracouia pro Leskone albo capta.

lijs iuxta pacta prodeſſe uolui, exuerunt. Ex nunc itaq; reſigno ducatum Cuyauienſem, & monarchiam cum principatu Cracouienſi mihi aſsignari opto, ut filios tuos ſucceſſores perpetuos ſubſtituam & relinquam, pacata dux Helena Myeczlai promiſsis, ſpopondit ſe cum filijs è principatu Cracouienſi ceſſuram, ad uota quoq; Myeczlai promiſit Nicolaum Palatinum Cracouieñ. exulatum mittere, quoniam liuore inuidorum coram ipſa, & filijs eius inculpabatur, cum ſyncerę fidei erga Leskonem, & Conradum ſemper extiterat, cuius fidei ſynceritate, metuebat Myeſzko ſenex Cracouienſe dominium ſibi denegandum. Accedit Nicolaus Palatinus Helenam, & ſupplicat ei, & filijs eius, ne hoſti cõmuni caput ipſius deuouerent. Non conſecutusq; gratiam, perſonaliter Poſnaniam ad Myeczlaum ſenem contendit, ſperans ex hoſte facilius gratiam conſequi, quam ex ſuis implacabilibus Dominis, quod & factum eſt. Nam cum gaudio & magno honore eũ dux Myeczlaus excepit, & omnem culpam liberaliter ei remiſit, confidens Cracouiam per ordinationem Nicolai Palatini aſſequi, quemadmodum aſſequutus eſt. Ad uota ſiquidem eiuſdem Palatini omnes proceres inclinati, arcẽ Cracouieñ. & cæteras munitiones oẽs Myeczlao tradiderunt. Et iam quartò, anno Domini 1202. in principatum Cracouienſem reductus erat. Nec Cuyauiã reſignauit nepotib. neq; eis ſucceſsionem prout promiſerat in Cracouiam præbuit, quoniam ut aiebat non ex eorum ceſsione, ſed Nicolai Palatini ordinatione optatam monarchiam fuerat aſſequutus, quinimò ſub ipſis nepotibus occupauit, Viſliczam oppidum diſtrictus Sandomirieñ. cum tribus caſtris, aſſerens ea ad ducatum Cracouieñ. pertinere, paranti præterea alia nepotum occupare fortalitia, morte inſperata in Kaliſz abſumptus eſt, in eccleſia collegiata ſancti Pauli Kaliſsieñ. quam ipſe conſtruxerat & dotauerat, ſepultus, translatoq; oppido Kaliſz in locum, quem nunc tenet, & eccleſia ſancti Pauli collegiata commutata in eccleſiam beatæ Mariæ collegiatam, relictum eſt ſepulchrum Myeskonis ſub diuo, quod fuit, & filij ipſius Myeczlai, et ab incolis in hanc demonſtratur diem, quanquam uetera certificare ſit difficile. Reliquit autem Myesko ſenex duos filios Vuladiſlaum magnum, cognomento Laskonogy, à gracilitate pedum nuncupatum, dimicatorem peritiſsimum, & in ea arte dum in Germania ab ineunte ætate commoraretur eruditiſsimum: & Otthonem natu minorem. Eo itaq; breui obeunte ſuperſtes fuit filius eius Vuladiſlaus minor Pluuacz à multitudine ſputi appellatus, cuius curam Vuladiſlaus magnus patruus ipſius egit.

Myeczlaus quartò in monarchiam reſtitutus.

Myeczlai ſenis mors.

Vuladiſlaus magnus dimicator.

Otho.

Vuladiſlaus minor.

CAPVT XXIX. LIB. III.

DEfuncto Myeskone ſene, proceres Cracouienſes Leskonem album ducem Sandomiriæ, ſibi in Dominum, & monarcham elegerunt, proſapia & benignitate Kazimiri parentis eius delectati, adijciente Nicolao Palatino Cracouieñ. conditionem, ut prius Gouoricium Palatinum Sandomirieñ. uirum probum & ſtrenuum, ſed ipſius inimicũ ammoueret, & in exilium pelleret, uelut ante pulſus erat. Non enim conſilia ducis forent ſtabilia, ubi duo capitales inimici congrederentur. At Lesko albus, maluit principatum Cracouienſem nõ ſuſcipere, quàm uirum innocentem & utilem expellere. Celebrato igitur alio conuentu, Cracouienſes miſerunt oratores ad Vuladiſlaũ magnum ducem maioris Polonię cognomento Laskonogy, ut iure hæreditario ex patre quæſito, & iure electionis de ipſo factæ, principatũ Cracouieñ. ſuſciperet, & celeriter adueniret. Qui rem ad Leskonem album per epiſtolam dedit, an ducatum Cracouieñ. ſuſciperet nec ne. Et ſi ipſe recuſaret, an ſibi ſuſcipiendum cenſeret, ne ſe, & patriam ciuili bello inuolueret. Cùm didiciſſet per reſcriptum, ipſum non ſuſcepiſſe prælibatum Cracouieñ. principatum. Captata beneuolentia, pro maiori cautela à Myeczlao Oppolieñ. & Rathiborieñ. & ab Henrico Vuratiſlauienſi ducibus, in Cracouiam profectus, honorifice ſuſceptus eſt, atq; de dominio Cracouienſi & monarchia inueſtitus, Anno Domini 1203. qui licet omnibus benignitatem, poſtulantibus facilem aditum, oppreſsis defenſionem, indigentibus & militibus munerum profuſionem, exhiberet: tamen paulò pòſt, mortuo Nicolao Palatino Cracouienſi, qui ad uotum duces ammouebat, Fulco Epiſcopus cum tota nobilitate Cracouienſi, contulerunt Dominium Cracouiæ Leskoni albo. Ille uerò ſupplicationibus eorum, & perſuaſionibus Sandomirieñ. annuens in magno exercitu Cracouiam uenit, & eius poſſeſſor ex tunc ab anno Domini 1106. uſque ad finem uitæ permanſit. Vuladiſlaus autem magnus Myeſzkouicz dux Gnezneñ. à monarchia reiectus in pace ſe continuit, quoniam uir manſuetus & pacificus fuit.

Lesko albus tertiò eſtituitur.

Vuladiſlaus magnus Cracouia potitus.

Lesko albus quartò principatu potitus.

CAPVT XXX. LIB. III.

Legatus de latere in Poloniam uenit.

ANno Domini 1197. Petrus Cardinalis Diaconus Capuanus, tituli ſanctæ Mariæ in uia lata, legatus de latere à Cœleſtino Papa tertiò miſſus, Cracouiam uenit, & conſequenter in alias Diocœſes Polonicas uiſitãdo deſcendit, & ſacerdotes ne mulieribus, & concubinis potirentur coërcuit. Plures ſiquidem ea tempeſtate ſacerdotes mulieribus, uelut uxorib. legitimis utebanť: laicis uerò quacũq; dignitate pollentibus, iuſsit connubia in facie Eccleſiæ cõtrahere. In Praga aũt ſabbato Sicientes ordines celebraturus, uix presbyterorum caſtitatis uotum ſpernentium manus euaſit, per Henricum Pragenſem Epiſcopum, ducalem tunc in Bohemia exercentem, poteſtatem, repreſsis ſacerdotibus liberatus. Anno Domini 1298. Iaroslaus filius Boleslai alti ducis Vvratislauienſis dirigente patre ordinatus eſt Epiſcopus Vvratislauieñ. Hic de conſenſu paterno eccleſiæ Vvratislauienſis terram Niſſenſem, perpetua donatione contulit, & inſcripſit, uixq; triennio exacto, mortuus eſt, decimo kalendas Februarij anni Domini. 1221. in Eccleſia Vvratislauienſi tumulatus. Quem pater eius Boleslaus altus dux Vvratislauieñ. ſequutus, eodẽ anno octauo Idus Decẽbr. uita functus eſt, in monaſterio Lubeus ſepultus. Is Boleslaus duas habuit uxores Venczeslavvã Ruthenã, ex qua Iaroslaũ præfatũ Epiſcopũ Vvratiſ. & Boleslaũ atq; Algam uirginẽ genuit: Et alterã Adleydã ſororem Conradi ſecundi imperatoris, de qua genuit Henricũ cum barba, Cõradũ, Ioannẽ, & filiam Adleydam, Dipold marchioni Morauiæ matrimonialiter copulatã, omnibusq; filijs Boleslai alti immaturè obeũtibus, & in monaſterio Lubeus ſepultis, ſolus Hẽricus cũ barba ſuperſtes, patri in ducatu Vvratislauiẽſi ſucceſsit. Anno Domini 1200. die quinta Maij, tempore meridiei exortus eſt terræmotus in regione Polonorũ, & in uicinis regnis, & reſumebatur aliquot diebus cum deiectione altiorũ ædificiorũ. Eodem anno capta Conſtantinopoli à Venetis & Francis, Aſcarius imperator Græcorũ tranſijt Terſonã, & abinde in Gallaciã, quæ eſt Hallicia Ruſsiæ ſuperioris prouincia, & illic aliquãto tẽpore à Romano duce Ruſsiæ benigniter exceptus, atq; fotus eſt. Monaſteriũ ſancti Iacobi fratrũ Prædicatorum in Sandomiria, ædificauit Adleyda uirgo religioſa filia Kazimiri ducis Cracouiæ & Sandomiriæ. Anno Domini 1200. Hęc in uirginitate Deo ſeruiens, mortua eſt añó Domini 1211. octaua die menſis Decẽb. & in præfato monaſterio ſepulta, Trebnicz monaſterium ſanctimonialium ordinis Ciſtercieñ. tituli ſancti Bartholomæi Apoſtoli, tribus miliaribus à Vvratislauia diſtans, fundauit dux Henricus cum barba.

Niſſa epiſcopa Vvratiſ. data.

Boleslai alti mors.

Henricus cum barba.

Conſtantinopolis à Venetis & Francis capta.

Monaſterium Iacobi in Sãdomiria.

Monaſterium Trebnicz fundatur.

Anno Domini 1203. frequentib. precibus deuotiſsimæ fœminæ ſanctę Heduigis cõſortis ſuæ inductus, quod in quindecim annis perfectum, ad triginta millia marcarum Polonicalium perueniſſe calculatũ eſt. Pro dote monaſterij, idem dux Henricus donauit oppidum Trebniceñ. & uillas Lipniczam, Breitnovv, Cothouicze, Comeſtam, Tuczmaydorff, Harthlipdorff, Strankavva, Iavvork, Sadilno, & Rozothnycze. Pluresq; alias uillas introitus & cenſus, qui pro mille perſonis ſufficerent donatione perpetua contulit, & donauit. Beata Heduigi abdicante ſe iure dotalicij, quod in bonis monaſterio largitis habebat inſcriptum. Moniales ad incolendum illum locũ ex Bambergenſi monaſterio accitæ ſunt, primaq; abbatiſſa fuit uirgo Petruſſa Almana. Secunda Gertrudis Henrici ducis & beatæ Heduigis filia. Nomen loco adaptatum ferunt ex reſponſo Petruſſæ abbatiſſæ & ſanctimonialium, quod duci Henrico interroganti, an aliqua re ipſa, uel monaſterium amplius indigeret, reſponderunt, Trzebanycz. Inde nomen indidit loco Trzebnycza, quod in Polonico ſonat nullius indigens. Circa hæc tempora, nomen gentis Lithuanicæ auditum eſt, prius incognitum. Qui cum ſerui Ruthenorum forent, pro ſolutione tributorũ perizomata, ſuberes, & pelles, quotannis pendentes, circa annum Domini 1205. in magna multitudine glomerati cõtra Ruſsiam uenerunt. Duces autem Olhouiczi cum ipſis campeſtraliter congreſsi, ferè ad ultimum eos conflixerunt, licet ex Ruthenis etiam multi cecidiſſent. Principes Ruſsiæ habito conuentu apud Kiovv, intrauerunt terras Polovvczonum, & uigeſima die Iunij anni Domini 1194. Polovvczos de ſua uirtute gloriãtes, in maxima multitudine occurrentes, conflixerunt, & magna clade proſtrauerũt, tabernaculisq; eorum potiti, & ſpolijs onuſti, uictores cum gloria reuerſi ſunt. Ihor aũt dux Ruſſiæ uolens parem aſſequi gloriam, cum duobus filijs, & fratre ſuo Vvſeuoldo Olhouicz, militibusq; de Czirnieovv iuit cõtra Polovvczos, & nõ cõtentus una uictoria, ſuperauit fluuiũ Don (q eſt Tanais) omne genus Polovvczonũ deleturus, ſuperuenitq; ingẽs multitudo Polovvczonũ, & prope Don conflixit, & deleuit totũ exercitũ Ihor, ut nemo ex ea

Ruſsi Polowczos uicerunt.

Ihor dux Ruſſiæ uictus.

clade

clade euaſerit ſuperſtes. Quapropter terras Ruſsiæ circa Pereaslavv irrumpentes, omnia caſtra in flumine Sula cõpræhenderunt. Anno autem Domini 1198. mortuo Svvantoſlao duce Kiouienſi & in eccleſia Cirilli Czirnieouiẽſi ſepulto, dux Rurik Mciſlauicz principatũ Kiouienſem cœpit, ſed proceſſu temporis à Kiouienſib. pulſus, ad Polovvczos cõfugit. Nactusq; ſuffragia eorũ habens in ſuo comitatu filios Olhæ, in numeroſa multitudine ſecunda Ianuarij caſtrum Kiouienſe, nemine repugnãte, cœpit. Barbari igitur Polovvczi Eccleſiam metropolitanã ſanctæ Sophiæ, & uniuerſas alias eccleſias, atq; monaſteria deſæuientes, ſpoliarũt, ſenibusq; & infirmis partim trucidatis, partim cœcatis, ſacerdotes, monachos, monachas, boyaros, ciues, uulgus, cũ uxoribus, & paruulis, in regionẽ ſuã deduxerunt captiuatos. Captiuati fuerunt eodem tempore, Mſciſlaus Vvladimirouicz, & Roſciſlaus duces cum eorum militia. Rurik in ſede Kiouieñ. quanquã deſertata reſidẽte. Dolentes Ruſsiæ principes, præfatam crudelem uaſtationẽ, poſt tres annos collectis ſuis copijs contra Polovvczos proceſſerũt, Rurik Kiouieñ. Iaroslaus Vvſeuoldouicz Pereaſlauieñ. Romanus Mſciſlauicz Halicieñ. & Vvladimirieñ. & Roſciſlauicz, Mſciſlauieñ. et inuadentes tabernacula eorum, quę ipſi Vyeze uocant, magnam hominum copiam utriuſq; ſexus trucidarunt, & in Ruſsiam prædas camelorum, pecorum ſimul, & nonnullos Ruthenicę gentis captiuos induxerunt. Et quia Rurik dux Kiouieñ. ad uaſtandum terras Ruſsiæ Polovvczos conduxerat, à Romano Mſciſlauicz Halicieñ. & Vvladimirieñ. duce, cæteris approbantibus & rogantibus, dum ex Polovvczis redirent, captiuatur. Qui illum in Kiovv deducens totondit in monachum, & uxorem ipſius in monachã. Filias uerò liberas dimiſit, filios autem ipſius, Roſciſlaum & Vvladimirum captiuauit, & in Halicz deduxit. Cernens autem dux Svvantoslaus Mſciſlauicz, Kiouienſem ſedem uacuam principe, appræhendit illã principaturus in ea. Sed Romanus Mſciſlauicz Halicieñ. dux, qui monarcha Ruthenorum reputari uoluit, ueniens in Kiovv, Svvantoslaũ Mſciſlauicz cum ignominia ex Kiovv deturbauit, in ſedeq; Kiouieñ. Roſciſlaum Rurikouicz, quem apud ſe tenebat captiuum, locauit, germanum quoq; eius Vvladimirum de captiuitate dimiſit. Famam potentiæ & clementiæ ex inde aucturus, expeditionemq; in Polonos, quã eo anno parabat liberiùs proſequuturus.

Rurick dux Kiouia potitus.

Mſciſlaus, Roſciſlaus duces capti.

Polowczy clade affecti.

Rurik captus cum filijs.

CAPVT XXXI. LIB. III.

PRincipatum Cracouienſem, & monarchiam Polonorum, Lesko albus aſſequutus, conſtituit Capitaneum Pomeraniæ, Svvantopolkonem olim Mſczugy præfecti Pomeranię filium, de armis Griphonum, recepto ab eo iuramento corporali, quòd præfatam terram Pomeraniæ, pro duce Leskone, pro filijs eius, & ſucceſſoribus ducibus Polonorum, fideliter teneret, ſingulisq; annis mille marcas argenti, in fiſcum ducalem Cracouiam inferret. In Ruthenorum quoq; duces, & Lithuanos, excurſiones in Poloniam facientes, miſit Suliſlaum Caſtellanum Sandomirieñ. cum expeditis militibus. Ruthenorum autem duces pugnandi copiam facientes, fuſi ſunt & fugati, captiq; ſunt duces, Svvantoslaus Mſciſlauicz, Georgius, & Iaroslaus, item Vvladimirus, & Conſtantinus, multitudoq; nobilium Ruſsiæ, quos Suliſlaus in Poloniam uinctos deduxit, et duci Leskoni præſentauit. Anno Domini 1211. quorum quidam redempti, alij liberalitate ducis Leskonis manumiſsi ſunt. In anno autem Domini 1220. Lesko habens annos duo de triginta, accepit in uxorem Grzimslauam, filiam Iaroslai ducis Ruſsiæ, ex qua ſucceſsiuè genuit filium Boleslaum, & filiam Salomeam nomine. Cõradus uero germanus, & minor natu Leskonis albi monarchæ Polonorum, terras Mazouiæ & Cuyauiæ, quę ei ſorte, & æqua diuiſione obuenerant, accepit. Et anno Domini 1217. tyrannidem qua refertum erat pectus ipſius, in Chriſtinum Plocenſem Palatinum zelatorem & conſeruatorem adoleſcentiæ ipſius egregium, hæredem in Goſdzovvo, de domo & familia Goſdzouitarum, quæ pro inſigni lilium defert, cuius prudentia ſalutem, & uictoriam in bello Zauichoſteñ. Deus Polonis dederat, ꝓ eo, ꝙ ipſius mores deprauatos corrigẽdos perſuaſit, malignè effudit. Nam improbo conſilio Ioannis Czapla, ſcholaſtici Ploceñ. & Cancellarij ducalis, cęterorũq; inuidioſa accuſatione, in uilla Kouale, primũ captiuatus, & ſqualido carceri incluſus, tãdẽ excœcatus & ad ultimũ iugulatus eſt. Miles ſtrenuiſsimus cuius ſtrenuitate Pruteni, Lithuani, cæteriq; gentiles ſub iugum coacti, ducibus Polonorũ tributarij fuerunt. Moxq; corpore eius in eccleſia Plocenſi tumulato, Barbaræ nationes Prutenorum, audita morte Chriſtini, iuſto Dei iudicio terras ducis Conradi depopulati ſunt, & per frequentes incurſiones impunè deuaſtauerunt. Qui inuocato auxilio Henrici ducis

Swantopolkus Pomeraniæ præficitur.

Rutheni in Polonia uicti.

Chriſtini Palatini Plocenſ. miſerabilis interitus.

Pruteni Mazouiam uaſtarũt.

Vvra-

Primus Cruciferorũ in Pruſſiam ingreſſus. anno 1213.

Vvladislai Othonis bellum.

Vvratislauienſis & repreſsis Prutenis terram Chelmeñ. & caſtrum Dobrzin Cruciferis, quos in ſui auxilium uocauerat aſsignauit. Nec tamen ſic potuit ſuas prouincias defendere, tenuem ſiquidem reſiſtentiam barbaris Cruciferi opponebant. Et terræ Culmeñ. & Lubauieñ. penitùs deſertabantur, quinimò peſtem & flammas uexationis in ſua uiſcera Conradus immiſit, quæ uſque in hanc diem de terris Pruſſorum & Polonorum non ſunt extinctæ. In maiori Polonia, Vvladislaus filius Othonis, à multitudine ſputi Plvvacz appellatus, nondum annos pubertatis egreſſus, non ferens diſciplinam Vvladislai ſui patrui: Magni ob proceritatem dicti, uel Laskonogy ob tenuitatem pedum cognominati, anno Chriſti 1214. occupauit caſtrum Caliſz. At Vvladislaus Magnus, dux Gneznenſis cum exercitu bellatorum caſtrum cinxit, & obſidione Vvladislaum Plvvacz circumſedit, miſsisq́ caduceatoribus pacem compoſuerunt, uiri qui cum eo incluſi fuerunt. Ipſe uerò Vvladislaus Plvvacz, timens ſqualorem carceris cum ſeptem uiris tempore noctis oportunè fugit, & peruenit ad Andream regem Hungariæ, illic ferè nouem annis commoratus. Anno autem Domini 1223. per internuncios contraxit ſponſalia, cum Helinga germana Svvatopelkonis, præfecti Pomeraniæ, in ſpem ſuffragiorũ, quibus à patruo paternam ſortem repeteret, qua occaſione in habitu monachali aduenies, ope & ingenio Svvatopelkonis ſeptima die menſis Octobris eiuſdem anni, occupauit caſtrum Vſcze, exindeq́ uexabat regionem maioris Poloniæ. Ad reprimendum igitur inſultus nepotis, Vvladislaus Laskonogy primo Vere, anno Domini 1226. uallauit caſtrũ Vſcze, ſuumq́ nepotem Vvladislaum Othonis, in eo uſque in dies caniculares concluſit. In die uerò diuiſionis Apoſtolorum, uidens ſupernè ex arce Vvladislaus Othonis, quoſdam ſtationibus deſertis, longius à caſtris progreſſos, quoſdam ſomno ſtratos, alios ebrietate temulentos, cum omnibus qui ſecum obſidebantur è caſtro prorupit, & tumultuario inermes aggreſſus, omnes ſtrauit & fugauit: Dobrogoſtiumq́ Palatinum Poſnanienſem obtruncauit: donec clamore Vvladislai Magni, milites facto globo in caſtrum ipſum hoſtem retro cedere compulerunt. Qua clade deterritus Vvladislaus Laskonogij, altera die obſidionẽ ſoluit. Vvladislaus autem Othonis fretus potentia Svvatopolkonis ſui affinis, & ſuæ partis fautorum inſequutus patruum Poſnanieñ. & Calliſsieñ. caſtra, & ciuitates, quæ ſortis ipſius erant, dedentibus ſe caſtellanis, & ciuibus comprehendit, & omnia quæ ſuæ ditionis erant, recuperauit. Sed ad Leskonem albũ redeamus. Henricus cum Barba, dux Vvratislauienſis, æſtimans Leskonem album ſibi iniuriatum iri, quòd minor natu exiſtens ei ſeniori monarchiam Poloniæ præripuerit. Super hæc ampliùs perſuaſus, ac animatus incitationibus Marci Palatini Cracouienſis, de domo Griphonum, & ſuæ partis factioſis. Anno Domini 1225. uenit prope Cracouiam ad fluuium Dlubnya, uolens Leskonem album è monarchia depellere. Cuius propoſiti Lesko non ignarus ei cum ſuarum gentiũ multitudine, & Cõrado duce Mazouiæ, quem in auxilium uocauerat, cum omnibus militibus Mazouiæ, & Cuyauiæ occurrit, à quorum multitudine Henricus cum barba territus, expetijt per nuncios colloquium: cõuenientibusq́ ducibus in tabernaculum, in meditullio utrorumq́ caſtrorũ defixum. Henricus cum barba ius monarchiæ, longo ſermone ſibi tanquam maiori natu, & non alteri competere aſtruebat. Leſkone ex aduerſo inductiones & rationes eius refellente, atq́ diſſoluente, per medium Iuonis Epiſcopi Cracouienſis & Baronum communium. Tandem inter ipſos fœdus ictum eſt, ut Henricus cum barba Leſkoni cederet, de omni iure & titulo monarchiæ, in quantum ei competeret: Et ut confœderarẽtur aduerſùs quoslibet hoſtes, quodq́ unus alterius ſortẽ non impeteret, nec optaret. Oblatiſq́ Leſko albus magnificis donis principibus, Henrico cũ barba, & Cõrado ſuo germano, ac militibus eorũ. Inuitauit etiã ipſos Cracouiã ad reficiendũ & ſolaciandũ. Sed Conrado abeunte in Mazouiã, Henricus Cracouiam ingreſſus, humaniſsimè cum ſuis exceptus, & octo diebus tractatus eſt. Poſt quos onuſtus amplis donis Vvratislauiam remeauit. Anno autem Domini 1227. Svvatopelkone præfecto Pomeraniæ tributa Leſkoni albo ſolita non mittente, & ad defectionem ſpectante. Dux Leſko indixit conuentum pro feſto Sancti Martini, apud Ganſzauã prædium monaſterij Trzemeſznenſis, prope oppidum Zneinam tenendum, iuſsitq́ Svvantopelkonem perſonaliter intereſſe, ut rebuſpublicis conſuleret, reuera aũt, ut Svvantopelkũ abſq́ ſuſpicione uenientẽ, opprimeret. Aduenientibusq́ ducib. Henrico cũ barba Vvratislauienſi, Conrado Mazouiæ & Cuyauiæ, Vincentio Archiepiſ. Gneznẽ. Ivvone Cracouieñ. Laurẽtio Vvratislauieñ. Michaële Vvladislauieñ. Paulo Poſnanieñ. Laurentio Lubuceñ. Epiſcopis, Gunthero electo Ploceñ. & quamplurimis Baronib. Svvantopelkus calliditate edoctus, non

non contra alium, niſi ſe, & ſuum periculum cōuentum indictum ratus, aduenire diſtulit, aduentum tamen ſuum duci Leſkoni frequentibus nuncijs intimabat, explorandæ rei gratia, quæ in Ganſzavva gereretur. Quarta uerò die iam plurima rerū expeditione perfecta, balneum ad curandum corpora duces intrauerāt, cum ſubito Svvantopelkus Pomeraniæ capitaneus, opportunitatem temporis per exploratores ratus & nactus, cum gentium multitudine ſuperuenit, & hoſtiliter irrumpēs, hoſpitia & tabernacula ducalia, & militaria ſingulos reſiſtentes obtruncauit. Quo intellecto Leſko albus, de balneo exiliens, & equo conſcenſo cum paucis eum comitantibus fugere cœpit, hunc Svvantopelcus tanquam prædam concupitam omnibus præteritis inſectatus, circa uillam Marczinkovvo, cum omnibus ſuis diu & ſtrenuè certantibus, tanquā nepharius proditor interfecit. Henricus uerò cum barba, in balneo nudus aliquot uulneribus ſauciatus, in pauimentum cecidit, quem ſuus miles nomine Peregrinus de Veſzinburgk, mira fide & deuotione protegens, & ipſe multis uulneribus confoſſus, ſuper corpus ducis Henrici procidit, & uterq; mortuus creditus, ſæuitiam carnificum remiſit. Eadem die quæ fuit quartadecima Nouembris, magna ſtrages in alios edita eſt. Cadauer Leskonis albi per ſuos relatum, in eccleſia Cracouienſi cum maximo luctu ſepulturæ mandatum eſt. Dux Henricus in Vvratiſlauiam, lectica uectus, diuertit de uulneribus inflictis in breui curatus, peregrinum ſpectatæ fidei militem ſemper cōmendans, & prolem ſuam larga donatione exaltans. Svvatopelcus quoq; præfatus, de domo Griphonum, ab ea die legitimum ſe principem Pomeraniæ gerere cœpit, & quod uiuente Leſkone albo ſceleratus carnifex aſſequi non poterat, morte ſui Domini, quam intulit aſſequutus eſt.

Leſkonis albi miſer interitus.

Magna militis in principem fide.

CAPVT XXXII. LIB. III.

ANno Domini 1207. Magiſter Vincentius Kadlubkonis de Karuovv uico, prope Opathovv, nobilis de domo Koſze Præpoſitus Sandomirień. propter ingenij excellentiam, per Capitulum Cracouień. in Epiſcopum Cracouień. electus eſt, quamuis in eccleſia Cracouień. nullam obtineret prębendam, ab Innocentio tertio confirmatus, & ab Henrico Archipræſule Gneznień. conſecratus. Hic undecim manipulares decimas, & ſeptem pecuniales, in uillis circa oppidum Czchovv ſitis, ad menſam Epiſcopalem, uel quod alij aſtruunt ad Eccleſiam in Brzeze pertinentes, Eccleſiæ Cracouień. perpetua donatione contulit. Ex quarum introitibus, in uino, oleo, luminaribus, cæteriſq; neceſsitatibus, eccleſia Cracouienſis & prælati, cum canonicis eam frequentantibus, quotidianis diſtributionibus prouidetur. Nomina uillarum manipularium decimarum ſunt hæc, Gnoynik, Gothprzidovva, Thymovva, Thvvorkovva, Iurkovv, Vyaſd, Opathkouicze, Luczslauice, Faſczeſſovva, Concziska, & Zdanya. Nomina uerò pecunialium, Brzozovva, Olſzovva, Slona, Byeſznik, Polichta, Poſzna, item de Cazimiria Cracouień. urbi uicina. Idem Vincentius Kadlubconis Epiſcopus Cracouień. habitum & ordinem religionis Ciſtercień. in monaſterio Andrzeouień. profeſſus reſignato epiſcopatu, aſſumpſit, & ex bono factus optimus, nudus, nudum Chriſtum, ſequutus eſt, anno Domini 1218. Et poſt quinq; annos ergaſtulo carnis ſolutus, in domino quieuit, octaua die menſis Martij anni Domini 1223. in monaſterio Andrzeouień. in medio chori ſepultus. Hic dum cathedram Cracouień. regeret, Chronicam Polonorum (quæ incipit: Tres tribus ex cauſis theatrales odere ſolennitates) ſcripſit. Plura de exteris, quam Polonorum geſtis, nodoſè & inuolutè in primis tribus libris perſtringens. Hic etiam decem præbendas in Eccleſia Kyelceń. fundaſſe, & dotaſſe aſſeritur.

Vincentius epiſcopus Cracouienſis.

Vincētij Chronica.

Rutheni ad ſedandum ciuilia bella inter eos orta, anno Domini 1208. A rege Hungariæ Andrea, ut filium ſuum Colomannum eis pręficeret, inteſtinos motus bellorum compreſſurum, ſupplicarunt & obtinuerunt. Quo in Halicz ueniente, & in regem Gallaciæ, per Vincentium Cracouień. & alios Hungariæ Epiſcopos, coronato atq; inūcto, Rutheni in odium & alienationem uerſi ſunt. Veriti ne per hoc ritus, & genus eorum in exterminiū deduceret. Mſciſlaus itaq; Mſciſlauicz Chrobri à Ruthenis ob præſtantiā appellatus, Polovvczonū adiutus auxilijs, expugnauit arcē Halicień. rege Colomaño, Vincētio Epiſ. Cracouień. & Iuone Cācellario Poloniæ, qui regi Colomāno Salonicā Leſkonis albi ſororē in uxorē procabant, per turpem fugam elapſis, plurimiſq; Hungaris & Polonis occiſis, aut captis, & in ſeruiturē uenundatis. Ad ulciſcendū ergò eiectionē Colomañi filij ſui, Andreas rex Hungariæ miſit notabilē exercitū, miſit & Leſko albus exercitū Polonicū, quem rex Hungariæ mitti ab eo precatus fuit. Quatuor aūt ducibus Ruſsiæ cū ſuis & omnium principum Ruiſiæ exercitibus, ſcilicet, Mſciſlao Mſciſlauicz, Vvladimiro Ruri-

Colomannus Rex Galliciæ.

Rurikouicz, Roſcislao Dauidouicz & altero Roſcislao Mſcislauicz uenientibus, aduenit & Polovvczonum exercitus, geminato numero Hungaricum & Polonicum agmen excedens, incaſtellato itaq; Halicień. caſtro, ordinatis aciebus proceſſerunt Hungari & Poloni contra Ruthenorum turmas, ſuperaruntq; Poloni exercitum Vvladimiri, & Roſcislai Dauidouicz, Roſcislaiq; Mſcislauicz, & fugientes, in multa milliaria plurimos trucidando perſequuti ſunt.

Poloni et Hungari cõtra Ruthenos.

Poloni cũ Hungaris fuſi.

In terga uerò Hungarorum & Halicienſium Mſcislaus cum Polovvczis, qui in inſidijs remotiùs latitabant, irruentes, facilè eos proſtrauerunt, & paſſim trucidarunt, quoniam ſolutis ordinibus incedebant. Attiliam Filnyam Palatinum Hungariæ cœperunt. Polonos à cæde & perſequutione Vvladimiri redeuntes, captiuorum numerum ducentes, & carmen patrium canentes, dum locus euadendi non eſſet, occiderunt. Extenſo inſuper ſigno Polonorũ in alto, reſidui Poloni, qui ex cæde diffugerant, uel ex perſequutione Vvladimiri redierant, illic confluentes, & ſuos conſiſtere credentes, omnes trucidarunt. Iacebantq; cadauera interfectorum circa Halicz tanquam arena inſepulta. Caſtrum Halicień. Mſcislaus accedens primò, & ſecundò, & tertiò repulſam paſſus, ipſum ſepiuit. Colomanno autem, & qui ſecum in arce erant negligentiùs portam caſtri poſteriorem obſeruantibus, una noctium ſuffoſsione facta, Rutheni in caſtrum irruperunt, & ſub caligine noctis Hungaris & Polonis fugientibus, & ſeſe de muro præcipitantibus, Mſcislaus caſtro potitus, eccleſiam ſanctæ Mariæ, in quam Colomannus cum potiorib. militibus & fœminis ſe receperat, obſedit, & renitentes fame ac ſiti maceratos expugnauit.

Halitia capta.

Nam uitam duntaxat pacti, oſtia aperuerunt, mandanteq; Mſcislao Barones & fœminæ educebantur, quos omnes Polovvczis aut ſuis aulicis donauit. Vltimus omnium Colomannus cum uxore ſua eductus, à Mſcislao acceptus eſt, & in Torczsko ad aſſeruandum miſſus, nec eſt de captiuitate ſolutus, niſi poſt plures tractatus, anno Domini 1210. habitos.

Colomannus captus.

His conditionibus adiectis, ut Bela filius regis Hungariæ, in coniugem Mariam filiam Mſcislai reciperet, & quòd Mſcislaus poſt triennium Colomanno de Halicz cederet. Et quòd liberè ſolueret è captiuitate Colomannum & uxorem eius, omnesq; captiuos ſuæ poteſtatis, quæ omnia fuere conſummata, quia Mſcislaus dux in Thorczsko ſeceſsit, annoq; ſequenti mortuus, ſepultus eſt in eccleſia ſanctæ Crucis in Kiovv, quam uiuens fabricauerat.

Colomannus reſtitutus.

Colomanno uerò principatus Halicień. non fuit diuturnus: nam Daniel Romanouicz occupata arce Halicień. Colomannum exinde abegit, & fugauit, quem Andreas rex Hungariæ uix poſt binam expeditionem in ducatum Halicień. reſtituit. Duce Daniele Romanouicz non audente ſeſe potentiæ Hungarorum opponere. Seditq; Colomannus tribus annis in Halicz, & anno Chriſti 1225. mortuus eſt, morbo, an ueneno, incertum eſt. Poſt quem Daniel Romanouicz Halicz occupauit. Sed Iſaslaus dux Halicień. auxilio Polovvczonum fretus, eum expugnauit, & duci Michalkoni principatum Halicień. conceſsit.

Colomannus iterum pulſus.

Colomannus tertiò reſtitutus.

Colomanni mors.

Michalko dux Halicia potitus.

Sub anno domini 1209. prima die Auguſti, ſcribunt quidam Myecżlaum filium Boleslai uictorioſi, fundaſſe monaſterium ſancti Benedicti in Koſczol, ante Kaliſz, & illud in monaſterio Tinicień. ſubieciſſe, pro doteq; uillas contuliſſe Coſczol, Gora, Roſzeyovvo, Crankovvo, Glogovva, Krzyuoſandouo, Kliſſouo, Pyotrkouo, Nadzerzouo. Cũ molendino ante Kaliſz & Lyſzecz ante Konin, bona illius ab omnibus tributis & angarijs Polonicis libertando.

Monaſteriũ in Koſczol. S. Benedicti.

Cometes apparuit ãno Domini 1211. decemocto diebus menſis Maij durãs, & ſupra Polovvczos Tanaim ac Ruſsiam girans, caudamq; in occaſum porrigens, & aduentum Tartarorum ſignificans. Nam ſequenti anno gens Tartarorũ in eam diem ignorata, conflictis pluribus ſeptentrionis nationibus, ad Polovvczos uenit. Polovvczi ſiquidem fuerunt gentes, ſecundùm latus ſeptentrionale Euxini maris commanentes, ultra Paludes Meotidis, quos alij Gothos appellant: & linguagium habuiſſe aſſerunt, quale locuti ſunt diebus noſtris principes de Mankup: ultimò per Baiſſetum imporatorem Turcorum, anno domini 1486. exterminati, in Cherſoneſo & inſula Tauricæ, quã uulgari noſtro Przecop dicimus, à Tartaris Przecopenſibus occupata.

Cometes.

Tartarorũ prima cognitio.

Polowczy qui fuerint.

Tartaris itaq; terras Polovvczonum ingredientibus, per legatum ipſos principes Ruthenorum, uniuerſis copijs, & potentijs ſe adiuuari, poſtularunt, quoniam par exitium & diſcrimen eos, ſicut & Polovvczos expectaret. Superuenerunt autem & Tartarorum nuntij ducibus Ruſsiæ denũciantes. Ne immiſcerent ſeſe Polovvczonum bello, & adiutorio, ſed potiùs exterminium eorum, tanquam aduerſariorum procurarent. Ruſsitæ uerò immaturo uſi conſilio, nuntijs Tartarorum comprehenſis & occiſis, Polovvczis terra, mariq; auxilia dedere, uidelicet Mſcislaus

Tartarorum nuncij ad duces Ruſsiæ occiſi.

Roma-

Romanouicz cum militia Kiouienſ. Mſciſlaus Mſciſlauicz cum militia Halicienſ. Itemq; cæteri duces Ruſsiæ Vulodimir Rurikouicz, duces Czirnieouienſ. & duces Smolnenſ. iunctiq; exercitui omnium Polouuczonum peruenerunt in Protholcze. Et ab inde ſinguli aſcenſis equis, duodecim ſtatiuis ad fluuium Kalcza uenerunt, ubi iam Tartari caſtra metati fuerant, & illicò reſpirandi ſpacio non dato, Tartari in eos irruerunt. Et contritis ac diffugientibus Polouuczis, acies Ruthenorũ diſijciuntur, plurimaq; cæde peracta, bini duces Mſciſlaus Kiouienſ. & Czirnieouienſ. captiuantur: reliqui fugientes (abominabile dictu) à Polouucis ſocijs, per quorum terram fugam maturabant, trucidabantur. Equites quoq; propter equos, pedites propter ueſtes occidebãtur, & in aquis ſuffocabantur. In illa ergo die Rutheni in peſsimum, horrendumq; inciderũt periculum, quale in terris Ruſsiæ unquàm auditum eſt. Eaq; prima clades extitit, quam Rutheni à Tartaris pertulerunt. Mſciſlaus autem Mſciſlauicz Halicienſ. dux, dum ad naues fugiendo perueniſſet, ſuperatis fluuijs perſecutionem Tartarorũ ueritus, naues abrumpi præcepit, abindeq; fugax in Halicz pauore & trepidatione plenus peruenit. Vuladimirus autem Rurikouicz, fuga & ipſe ſaluatus, in Kiouu perueniens, ſedem Kiouienſem accepit. Alia uero omis multitudo Ruthenorum, dum ad naues fugiendo perueniſſet, & eas abruptas offendiſſet, in mœrorem uerſa, dum undas tranare non poſſet, fame contabeſcens, illic conſumpta eſt. Præter paucos duces, & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios traiecerunt.

Tartari Polowczos & Ruthenos uicerunt.

CAPVT XXXIII. LIB. III.

ANno Domini 1211. die 16. menſis Maij, Myeczlaus dux Rathiborieñ. & Opolieñ. primus filius olim Vuladiſlai exulis, & circa Poſnaniam à fratribus conflictus, multum agilis, proceræ ſtaturæ, peritus artis gladiatoriæ, mortuus eſt, cui ſucceſsit unicus filius eius Kazimirus. Iſte Myeczlaus fundauit monaſterium ſanctimonialiũ ordinis Præmonſtrateñ. in Ribniky, quod Kazimirus filius eius in Czarnouuanſz ad fluuium Malpadeuu, qui illic ad prope Odræ miſcetur, tranſtulit.

Myeczlaus dux Ratiborienſ. mortuus.

Monaſterium Czarnowans.

Anno Domini 1213. Vuladiſlaus Othonis dux Kaliſsieñ. 13. Kal. Nouemb. monaſterium ſanctimonialium in Olobok ordinis Ciſtercienſis diocœſis Gnezneñ. fundauit. Pro dote aſsignans ei uillas Olobok, Tikadlouuo, Zidouuo, Pole, Vuroſlé, Rablauy. Et contulit eidem uillam Stauu, à filijs Laurentij Dobrogoſtio & Czeſſacha, pro tribus uillis Chotinino, Golikouuo & Pyenyaſzkouuo commutatam. Item Virzbyatha filius Clementis militis, eidem monaſterio contulit quatuor uillas, uidelicet, Conarouuo, Grzibouuo, Myſlakouuo, & Druskouuo. Henricus autem archiepiſcopus Gneſnenſem conſecrans baſilicam in Olobok, ad petitionem ducis Vuladiſlai contulit præfato monaſterio decimas archiepiſcopales de conſenſu ſui Capituli in uillis inter flumina Olobok & Baricz incluſis. Reſignauit Epiſcopatum Cracouienſ. Vincentio Kadlubkonis, anno Domini 1218. ſuffectus eſt Iwo, filius Saulis comitis de Conske, nobilis de domo Odrouanſz, Cantor Gneznenſ. Canonicus Cracouienſ. & ducis Leskonis albi Cancellarius. Qui dum pro confirmatione ad Honorium Papam tertium ſe contuliſſet, & per Hugolinum Cardinalem, Epiſcopum Hoſtienſ. propter familiaritatẽ, quam cum eo in ſtudio Pariſienſ. contraxerat, omnia ad nutum expediuiſſet: uiſis prodigijs ſanctitate, religione & prædicatione beati Dominici, in Poloniam deducendos fratres ſui ordinis petijt. Et alios obtinere non ualens, quatuor familiares & comites ſuos, ſcilicet, Iaczkonem Canonicum Cracouienſ. nobilem de domo Odrouanſz, de prouincia Oppolienſ. & uilla Lanka ortũ. Item Ceslaum Polonum, Henricum Morauum, & Hermannum Theutonicum, per beatum Dominicum ad ordinem aſſumi obtinuit, & illos in Poloniam deducens, S. Dominico ſuperſtite, in Polonia ordinem Prædicatorum plantauit. Anno autẽ Domini 1222. communicato conſilio cum duce Leskone albo, cum capitulo & conſulatu Cracouienſ. eccleſiam S. Trinitatis, quæ matrix & origo fuit parrochiarum, & locũ ſpacioſum pro monaſterio prædictis fratribus S. Dominici aſsignauit, & ornamentis, calicibus, libris, & cæteris neceſſarijs dotauit & prouidit. Et eodem anno in circulo Cracouienſ. nouam eccleſiam parochialem in honorem Dei genitricis uirginis Mariæ præfatus Iwo Epiſcopus Cracouienſem erigi curauit, & in eam ius parrochiæ quod in eccleſia Sanctæ Trinitatis fuit, tranſtulit.

Monaſterium Olobok.

Iwo epiſcopus Cracouienſ.

Iaczko.

Ceſzlaus, Henricus Morauus, Hermannus Theutonicus, ord. Præ. ſuſceperunt.

Eccleſia S. Trinitatis.

Eccleſia S. Mariæ in circulo Cracouienſ.

Anno Domini 1221. A feſto Paſchæ uſq; ad autumnum, continuus imbrium deſcenſus inundationẽ cauſauit, & uernales ſegetes ſeminare impediuit: per autumnumq; ſeminata deſtruxit, exinde pabulis deficientibus, mors animalium obtigit: homines uero plurimos, præcipuè agreſtes fames ualida per triennium continuata abſumpſit, ut plures uillæ, & oppida habitatoribus conſumptis, remanerent deſerta.

Aquarum inundatio.

Fames magna.

Iuuo Epiſcopus Cracouienſ. anno Domini 1222. fundauit monaſterium Ciſtercieñ.

Monaſterium in Kaczycze fundatur tranſlatum in Mogilam.

ordinis in uilla patrimonij ſui Kaczicze prope oppidum Slumniki. Pro dote eidem aſsignando Kaczicze, Prandoczin, Monikouicze, Choleuicze, necnon decimas manipulares menſæ epiſcopalis, de eiſdem quatuor uillis prouenientes. Verùm cùm intelligeret locum pro monaſterio parum idoneum, anno Domini 1226. ad Mogilam locum paternæ ſortis uberem prope Iſtulam illud tranſtulit. Eccleſiam quocꝫ ex dolata petra, & partim ex cocto latere in titulum S. Pauli Apoſtoli (quod nunc S. Bernardi uocant) extruxit & dedicauit. Decimiscꝫ manipularibus de menſa epiſcopali in oppido Dobſchyçze in uilla Vinari & circumiacentibus uillis dotauit.

Monaſterium in Henrichow fundatur.

Anno Domini 1222. Nicolaus de Henrichow, ducis Henrici cum barba notarius, genere & actione nobilis, de conſenſu & annuentia eiuſdem ducis, fundauit monaſterium ordinis Ciſtercienſ. in prædicta uilla Henrichow, ſui patrimonij Vuratiſ. diocœſis prope Niſſam: & tam uilla, quàm alijs ad illum locum ſpectantibus dotauit. Nec ſua omnia Deo donaſſe contentus, aſſumpto habitu in eodē loco, uſcꝫ ad mortē fœlix fundator militauit.

Mazouia uaſtata per Prutenos Barbaros.

Eodem anno Domini 1222. ciuitas Plocen̄. & tota Mazouia per Prutenos & Pomeranos uaſtatur & comburitur.

Hoſpitali Sancti ſpiritus Cracouia fundatur prius in Prandnik 1223.

Anno Chriſti 1223. Iwo epiſcopus Cracouienſ. hoſpitale pro perſonis utriuſcꝫ ſexus in Prandnik fundauit, quod Fulco epiſcopus Cracouienſ. niſi morte præuentus fuiſſet fundare & dotare decreuerat: & in præfato hoſpitali fratres hoſpitalarios de Saxia conſtituit, geminam crucem albam in nigro pallio deferentes, ſub regula B. Auguſtini militantes. Donans eidem hoſpitali uillam Krowodrza. Item utracꝫ Vuronij, item nonnullas decimas manipulares de menſa ſua Epiſcopali. Verum perpendens huiuſmodi hoſpitale, à frequentia hominum longè diſtare, de Prandnik in Cracouiam ipſum tranſtulit. Et Eccleſiam in honorem Sanctiſpiritus, monaſterium, & monaſterij officinas pro fratribus, habitacula uerò pro miſerabilibus & infirmis perſonis conſtruxit. In translatione autem huiuſmodi anno Domini 1244. ſexta die Aprilis facta, præfatus Iwo epiſcopus duas eccleſias parochiales, unam S. Crucis in Cracouia, alteram S. Martini in uilla epiſcopali Biskupicze ſupra Vyeliczkam ſita, cum earum decimis & prouentibus, pro eiuſdem hoſpitalis ſubſiſtentia uniuit.

Monaſterium Oliua à Prutenis Barbaris uaſtatur.

Barbari Pruteni, anno Domini 1224. facta irruptione in monaſterio Oliuo, Abbatem cum fratribus & uniuerſo conuentu captiuant, & uerſus Gedanū deductos, crudeli morte omnes interimunt. Et ex tunc terras Culmen̄. & Lubauienſ. per inſultus & clandeſtinas incurſiones uaſtare cœperunt, nec dux Conradus Mazouiæ, necꝫ Cruciferi rubeo enſe & cruce ſignati, per ipſum uocati, deſertationi prædictarum terrarum ſubuenire potuerunt. Eodem anno Lanthgrauius Poloniam inuaſit, & caſtrum ac ciuitatem Lubuſz expugnando occupauit.

Lubuſz occupata.

Monaſterium ord. præd. Gedano anno 1225. fundatur.

Ruthenica inteſtina clades.

Suuantopolcus Pomeraniæ dux, de conſenſu & conſilio Michaëlis Vuladislauienſ. epiſcopi, anno Domini 1227. die 23. Ianuarij, fundauit monaſterium prædicatorum S. Nicolai in ciuitate Gedanenſ. Duces Ruſsiæ Georgius Vuladimirienſ. & Iaroslaus Pereaslauienſ. ab una. Item Vuladimirus Conſtantinus, & Mſcislaus duces Smolnenſes, & Nouogradēſes fratres germani parte ab altera. Anno Dn̄i 1206, die Aprilis 12. confligūt, & cæſis Ruthenorum decem millibus, ceſsit uictoria Conſtantino, Vulodimiro & Mſciſlao. Qui Georgium Vladimiriam diffugientem obſidentes pacem ei petenti conceſſerunt, & ad eos exeunti, ea conditione ut de caſtro excederet. Quo excedente datum eſt Conſtantino, deinde uictores contra Iaroslaum in Pereaslauu exercitum duxerunt. Qui illicò ab eis pacem petiuit, & obtinuit, caſtrumq́ꝫ Pereaslauu retinuit, tamen plurima munera reconciliatis ducibus tranſmiſit. In æſtate autem ſequentis anni duces Ruthenorum Vulodimir Rurikouicz Kiouien. habens in comitatu Smolnenſium militiam, Romanus Borziſzouicz, Conſtantinus, Mſcislaus & Roſcislaus filij Dauid Lithuanos Ruſsiam uaſtantes, magna cæde conflixerunt, Lithuanorum duces occidendo, fugientes perſequendo, in ſyluis & abditis plurimos interficiendo.

Lithuani à Ruthenis cæſi.

Eadem tempeſtate Hleb dux Reſzanorum, auaritia ductus, ſex germanos & plures Boyaros crudeliter peremit, ut integrum principatum Reſzanorum occuparet. In hyeme autem anno Domini 1217. Lithuanos rapta præda de Ruſsia fugientes, dux Iaroſlaus Vuſcuoldouicz, & Nouogrodenſes conſequutos proſtrauerunt: Plures tamen milites Ruſsiæ deſiderabantur, & dux Dauid Toropeczki occiſus iacuit. Iterum ſequenti tempore alio exercitu Lithuanorum uaſtante regionem Poloczko, dux Mſcislaus Dauidouicz, cum militia Smolnenſium celeriter ſuperueniens, incautos abſcꝫ numero in Poloczko occidit. Alios in lacubus, paucis admodum euadentibus, merſit,

Kamyenyecenſem regionem uaſtant.

Anno autem Domini 1218. duces Czirnieouienſ. cum ſuis gentibus, cum Mſcislao Smolnenſi, & Polouuczis Kamyenyecenſem regionē, nemine repugnante, uaſtauerunt.

CAPVT

CAPVT XXXIIII. LIB. III.

POſt funeſtam Leskonis albi necem, per Suuantopelcum Pomeraniæ prefectum, de annuentia & ſcientia Vuladislai Othonis maioris Poloniæ ducis, & ſceleris ſocij, actam, Anno Domini 1228. inter Henricum cum barba ducẽ Sleſiæ, & Conradum ducem Mazouiæ, ſuper monarchia & Leskonis albi puerorum cura, diſſenſio orta eſt: aggreſſusq́ dux Conradus Mazouiæ munitiones, quas dux Henricus cũ barba erexerat, aliam ſupra collem fluuij Prandnik, prope oppidum Skala: alteram in Medzboze prope uillam Vuroczirziſz: Cum clade & captiuitate ſuorum, ac occiſione filij ſui Premislai, per ducem Henricum conflictus, inexpugnatas reliquit, & in Mazouiam diuertit. Cumq́ Henricus Sleſiæ filium ſuum Henricum cum copijs in Sleſiam remiſiſſet, & in Cracouienſe ducatu ſecurus uerſaretur, dux Conradus ab exploratoribus certior factus, in terram Cracouienſ. adueniens, Henricum ducem Sleſiæ in Spitzouicza auditioni miſſæ deditum offendit, & eum captiuatum in Mazouiam deduxit. Ad quem liberandum, dum filius eius Henricus pararet exercitum, Beata Heduigis plurima mala auerſura, ad ducem Conradum perſonaliter in Mazouiam ſe contulit, & prudentia, qua pollebat, inter duces pacem compoſuit: ut dux Henricus de iure monarchiæ & tutoriæ Conrado cederet, captiuosq́ Conradi libertati reſtitueret, renuntiationem corporali iuramento firmãdo. Duas inſuper neptes, filij ſui Henrici filias, filijs Conradi in uxores deſponſauit, Kazimiro Conſtantiam, & Boleslao Gertrudim. Cœpitq́ ex tunc Conradus Mazouiæ ſe monarcham & Leskonis puerorum tutorem gerere.

Henrici cũ barba & Conradi Mazouiæ ducum ſuper monarchia diſſenſio.

Beata Heduigis.

Conradus tutoriam monarchia geßit.

Rurſum in anno ſequenti ortum eſt aliud bellum, inter duces maioris Poloniæ, Vuladislaus ſiquidem Laskonogy, ad propulſandum iniuriam ſibi illatam, cum Vuladislao Othonis nepote ſuo congreſſus eſt, & eum fudit, captiuatumq́ in uincula coniecit, qui ſuffragio fauentium euadens, ad Suuantopelcum uxoris ſuæ fratrem peruenit. A quo nedum gentes ipſius Pomeranicas in ſubſidium ſibi obtinuit, ſed & perſonaliter cum eo aduerſus Vuladislaum Laskonogy uenit. Vuladislaus autem Laskonogy eorum aduentu territus, relictis caſtris maioris Poloniæ, ad Rathiborz fugit, & à Kazimiro Myeſzkouicz, duce Rathiborieñ. amicè ſuſceptus eſt, Vuladislao Othonis omnia caſtra propria, & ſui patrui occupante. Anno uero Domini 1231. Vuladislaus Laskonogy ex Rathiborz cum exercitu egrediens, Gneznam caſtrum, quod ſortis ipſius erat obſidione uallauit, & cum duobus menſibus obſidio continuaretur, & nemo ex ſubditis ſuis (propter fœdos & laſciuos mores eius) ad eum deficeret, uulgatumq́ foret Vuladislaum Othonis cum ſocero ſuo Suuantopelcone & ualidis copijs aduentare, triſtis & gemens inexpugnato caſtro Gneznenſi in ſolitum ſui exilij locum Rathiboriam remeauit. Et 15. Kalend. Septemb. eiuſdem anni in oppido Sroda fato ſubtractus eſt, apud Rathiboriam. Vel ut alij uolunt in monaſterio Lubeus, nulla prole relicta, ſepultus. Vuladislaus ergo Othonis, tota maiori Polonia poſſeſſa, diuinam miſerationem, & ſui ſublimationem recolendo, libertates & priuilegia binis cathedralibus eccleſijs ſui principatus, Gnezneñ. & Poſnanieñ. contulit, uillas eccleſiarum & earum incolas, ab omni ſeruitute & contributione, quæ olim camæræ ducis ſoluebatur, abſoluendo. Et ab omni iuriſdictione ordinaria & extraordinaria Palatinorum, Caſtellanorum, & cæterorum officialium: donauitq́ utriq́ Pontifici auctoritatem in bonis eccleſiæ uenandi, & monetam fabricandi. Præterea donauit Paulo Poſnanienſi Epiſcopo, & ſuis ſucceſſoribus, uillam Sulkouua, Krobya, ratione ſuæ, & patrum ſuorum ſepulturæ. Occaſione itaq́ harum libertatum, edax liuor corda nobilium maioris Poloniæ perſuaſit, & clandeſtinis, contra Vuladislaum Othonis, qui & Pluuacz dictus eſt machinari cœperunt inſidijs. Verùm ubi ſolertiſsimas ipſius cognouerunt deuitationes, & cautelas, ad defectionem uerſi ſunt, & uocauerunt Henricum cum barba ducem Sleſiæ, & Vuratislauiæ inimicũ Vuladislai, propter uulnera ipſi olim inflicta, de annuentia Vuladislai Pluuaz, & occiſionem Leskonis albi in Ganſzaua. Quo cum forti exercitu ueniente, præfatus Vuladislaus Othonis à ſuis deſertus, exuſsit caſtra Bnin & Srem. Ne hoſtis his potiretur, & refecto caſtro Gnezna, fortiq́ præſidio eidem impoſito, ad Suuantopelcum præfectum Pomeraniæ perrexit. Henrico autem oblata ſunt per Barones maioris Poloniæ caſtra, Poſnanienſe, Caliſsienſe, Piſdrenſe, Sredenſe, & caſtrum Byechow. Caſtra uerò demolita, Bnin & Srem recuperauit, & Borziuoyo ex ſorore nepoti, filio Dipoldi marchionis Morauiæ in adminiſtrationem tradidit.

Vuladislaus altus pulſus.

Vuladislaus altus in exilio moritur.

Vuladislai Othonis libertas in diuinam religionem.

Henrici cũ barba cõtra Vuladislaum Othonem expeditio.

CAPVT XXXV. LIB. III.

Rogow. *Lacus Pipini.* *Pipinus Prutenus.* *Qwiedzin.*

INterea Conradus Mazouiæ dux, feritate & frequentibus incurſionibus Pruſſorum plurimum attritus, de conſilio Criſtini Epiſcopi Culmenſis, religioſi de ordine Ciſterciẽſ. uocauit de domo Theutonica, ſeptem fratres ordinis ſepulchri Dominici Hieroſolymitani, nigram crucem in albo pallio ferentes, quorum magiſter & primicerius erat Hermannus Balke de Salcza, & ipſos in caſtro Dobrzin locauit. Hermannus uerò magiſter ordinis, poſt ſe reliquit fratrem Conradum de Landisbergk, qui cum auxilio ducis Conradi Mazouiæ, in littore Iſtulæ, anno Domini 1231. locauit caſtellum Vogilgſang, in arbore quoque quercus aliud caſtrum ædificauit, locauit & ciuitatem Thorun, eamq́ poſtmodũ in priorem locum tranſtulit, cœpitq́ ex his locis Prutenos impetere, & eorum incurſiones prohibere. Fabricarunt etiam Pruteni duo caſtra, unum ſupra Iſtulam ultra Thorun, quod uocarunt Rogow: aliud iuxta Thorun, in loco ubi nunc ſtat antiqua Culmenſis cathedra, & Pipinus Prutenus, Chriſtianis infeſtiſsimus, tertiam munitionem in lacu poſuit, quæ in hanc diem lacus Pipini dicitur. Hæc tamen Prutenorum caſtra, per fratres Cruciferos & milites Polonorum ſub paucis diebus fuerunt expugnata. Pipinus uerò captus, aperto uentre ad arborem agitatus in circuitum euiſceratus eſt. Aedificauit inſuper magiſter Cruciferorum caſtrum Qwiedzin, in territorio Culmenſ. & ex eo Vilna caſtrum propinquum Prutenorum expugnauit, & conquiſiuit.

Prima expeditio in Prutenos per fratres. *At, fratribus donata et quibus conditionibus.*

Anno Domini 1234. Gregorio Papa nono incitante, collegerũt ualidum exercitum principes Conradus Mazouię, Hẽricus Vuratislauienſ. S. Heduigis maritus, & Vuladiſlaus Othonis maioris Poloniæ, Swantopelk & Sambor germani, Pomeraniæ, una cum Hermanno & fratribus Theutonicis S. Mariæ, & tempore hyemis in Pruſsiam duobus agminibus deſcenderunt, ac totam terram Pruſsię in girum, ferro & ignibus uaſtauerunt. Prutenisq́ copiam pugnandi non facientibus, occiſis quinq́ millibus Barbarorum, & caſtro Radzin expugnato, atq́ locato, in propria remearunt. Inſtantibus autem, duce Henrico cum barba Vuratislauienſi, Agaſia conſorte ducis Conradi, & filijs ſuis Boleslao, Kazimiro & Semouito. Item Guntero Plocenſ. Michaële Vuladiſlauienſi, Criſtino Culmenſi, Epiſcopis, Pacoslao comite Derſzouienſi, Conradus dux Mazouiæ fratribus Cruciferis præfatis, terras Culmenſ. & Lubauienſ. ſitas infra fluuios Oſſam, Drwanczã, & Vurokam, donauit & de facto inſcripſit, ut poſtquàm fratres Cruciferi terras Pruſsiæ conquirerent, donatione terrarum Culmenſ. & Lubauiæ irritata, & ad ducẽ Mazouię Conradum, ſuosq́ ſucceſſores reducta atq́ deuoluta. Poſſeſsio terrarum Pruſsiæ conquiſita, ex æquo inter Conradum ducem Mazouiæ, ſuamq́ progeniem & Cruciferos, partiretur. Huius ordinationis apices & inſtrumenta (ut aiunt) apud duces Mazouiæ conſeruata reperiuntur. Quantum uerò diſsidij, quantumúe cruentarum occiſionum, per fratres Cruciferos in regno Poloniæ de poſt factarum, talis Cruciferorum introductio intulerit, hiſtoriæ ſatis patefaciunt. Et quamuis ſub Kazimiro tertio, ad extremum ſubiugata uideretur Cruciferorum potentia, manent tamen uſq́ in hanc diem priſci ueſtigia mali, magiſtro Cruciferorum Alberto de familia Brandeburgenſ. principum cum recalcitratione, pro homagio in obedięntiam opponente. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXXVI. LIB. III.

Boleslaus pudicus cum matre captus. *Boleslaus pudicus ſua recuperat.* *Conradus repugnat.*

DVce Conrado Mazouiæ, bello Prutenorum occupato, Boleslaus pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum genitrice ipſius Grzimislaua, beneficio & auxilio Nicolai Abbatis Szeczechouienſ. ordinis S. Benedicti captiuitatem euaſit, ſiquidem Boleslao pudico regimẽ terrarum ſuarum, & è tutoria patrui ſui Conradi in ætate pubertatis liberam dimiſsionem optante. Conradus dux Mazouiæ, captum cum matre eius Grzymislaua primùm in caſtro Czirsko, deinde in Szechzechow arctauit, & ſtrictæ cuſtodiæ deputauit. Quam intempeſtę noctis ſilentio, poſt unum annum captiuationis, & paulòpòſt euadens, in caſtra propria Sandomiriæ & Zauichoſt peruenit, & tanquàm hæres ſuſceptus eſt. Hisq́, militibus munitis, nouam captiuitatem metuens, ad ducem Henricum cum barba tertio gradu affinitatis eum contingentem conceſsit, & principatuum ſuorum optatam defenſionem ab eo obtinuit. Dux enim Henricus Vuratislauienſ. cum omnibus ſuis potentijs unà cum duce Boleslao pudico, in terram Cracouienſ. aduenit, & à ſingulis nobilibus Cracouienſ. & Sandomirienſ. exceptus eſt. Arxq́ Cracouienſ. & cæteræ munitiones (deferentibus eas præfectis ducis Conradi) duci Boleslao pudico traditæ ſunt. Anno autem ſequenti ſcilicet 1235. Conradus Mazouię cum copijs tàm proprijs, quàm auxiliaribus, in terrã Cracouienſ. uenit & eam exuſtionib. affecit. Henrico uerò cum barba in publicam dimicationem nõ ueniente, ſed per inſidias ex iniquis locis gentes Conradi plurimum laceſſente. Dux Conradus Mazouiæ, incaſtellatis

quatuor

quatuor eccleſijs,S.Andreæ,ſub caſtro Cracouienſ. nondum muro Cracouienſ. incluſa. Item eccleſia in Prandocz in eccleſia collegiata Scarbimirienſ. & monaſterio Andrzeouienſ.pluribus difficultatibus inuolutus,mœrens in Mazouiã diſceſsit. Poſt cuius diſceſſum Henricus cũ barba,& Boleslaus pudicus,alijs caſtellis de lignis è regione & in proximo erectis,aliquot menſibus anguſtatos milites Conradi expugnauerunt.Exinde Henricus cum barba in maiorem Poloniam perrexit, & caſtrum Gnezna quod unicum reſtabat expugnandum,obſedit,adhibitisq; omnibus uiribus & conatibus,expugnare nõ ualuit,& è caſtro quod pro maiori parte ligneũ erat inexpugnato, multis dãnis exceptis,& tribus machinis potioribus ex continua proiectione fractis,in Sleſiam diſceſsit. Vuladiſlaus uerò Othonis poſt diſceſſum ipſius,cum ſuis militibus ſuperueniens, oppida & uillas maioris Poloniæ ſpoliauit,& exuſsit:caſtrumq; Srem,corruptis uigilibus, nocte inuaſit,&Borziuogium Dipoldi marchionis Morauiæ filium,Henriciq; cum barba ex ſorore nepotem,à Paulo Poſnanieñ.præſule excommunicatum,pro eo,quòd in quodam colloquio,in Srem habito, eum captiuauerant,cæteris diffugientibus,occidit. Caſtroq; Srem ſpoliato & incenſo,ad caſtra Nakel & Vſcze,quæ in ſua fide manebant,diuertit. Henrici tamen cum barba auctoritas,ex tutoria Boleslai pudici plurimum creuit. Nam eo tempore monarcham Poloniæ & ducem Cracouienſ.Sandomiriæ maioris Poloniæ & Sleſię ſe titulauit,& prædictos ducatus in pace gubernauit. Excluſisq; Templarijs de Opathow, ubi eorum monaſterium notabile erat,tam oppidum Opathow,q; decimas manipulares, & ſedecim uillas Boleslao pudico annuente: itẽ in maiori Polonia oppidum Kazimirz, cum quatuordecim uillis & totidem decimis:item in Sleſia oppidum Borek, cũ uillis, decimis,& lacubus eccleſię Lubuceñ.ſui dominij donauit & appropriauit,quod in hanc diẽ inuiolatum obſeruatur.Paucos tamen ante annos Chriſtopherus de Schidlouicz Palatinus Cracouieñ.ab Epiſcopo Lubuceñ.Opathow cũ omnibus uillis hæreditariè coëmit.

Munitiones Conradi expugnatæ.

Vuladislaus Othonis.

Templarij ex Opathow excluſi.

Anno autem Domini 1238.dum in Croſnam prope terminos Bohemiæ ſitam,dux Henricus cum barba,ſeſe recepiſſet, grauiter languens, ſacramentis eccleſiaſticis deuotè perceptis, 14.Kal. Aprilis animã exhalauit.Beata Heduigis cõſors ſua,quamuis per nuncium certior de ægritudine mariti facta fuiſſet,uiſitare illum intermiſit,dumq; in monaſterio Trzebnicz adductus ſepeliretur,cæteris funus & ſepulturã cohoneſtantibus, illa ſola beata fœmina in monaſterio Trzebnicienſi ſubſtitit,nec lachrymas admiſit.Et ad moniales lamentantes,ac inconcinna eiulatione uociferantes,incõcuſſa dixit.Iniquum eſſe tanto mœrore diuinæ contrauenire uoluntati. Iſte Henricus appellatus eſt cum barba,quoniam ſex luſtris(quæ triginta annos conſtituunt)ſua coniuge Beata Heduigi in ſororem commutata in cœlibatu uiuens,barbam more conuerſorum produxit,& tulit, ueſtibusq; auro ac oſtro nitentibus abiectis,lineo & ſimplici habitu utebatur. Iſte quoq; Henricus cum barba,rempub.Polonię prouidè rexit,audaces coërcuit,maleficos & calumniatores exterminauit,leges concuſsionis Pomoczne uirginale,& uiduale eliſit, & libertatem eccleſiæ confirmauit.

Henricus cum barba moritur.

Henrici cum barba laudes.

CAPVT XXXVII. LIB. III.

IVuo Epiſcopus Cracouienſ.dum Gregorium Papã nonum(olim in ſtudio Pariſienſi familiaritate ſibi obſtrictum)apud Peruſiũ reperiſſet,dignitate metropolitica ſuæ Cracouienſ.eccleſiæ expedita & reobtenta,redeundo è Roma (propter indulgentias aggreſſa)febribus correptus,anno Dñi 1229.die 21.mẽſis Iulij,duodecim annis in pontificatu exactis,in itinere mortuus,& à familiaribus ſuis in eccleſia Mutineñ. maiori, iuſto honore ſepultus eſt,oſſa autem ipſius,frater Martinus de Sandomiria cum alijs fratribus monaſterij S.Trinitatis Cracouieñ.in Italiam miſsis,de licentia Epiſcopi Mutineñ.in Cracouiam retulerunt,& anno Domini 1237.in medio chori præfati monaſterij, ob beneficium fundationis recondiderunt. Iſte antiſtes dignè recolendus,fundauit monaſteria in Kaczicze,in Mogila,in Dlubnya,in Mſtouu.Item eccleſias parochiales in Vauurzinczicze,in Dzerzaſzna,in Daleſzicze,& S.Pauli in Sandomiria.Item hoſpitale pauperum in Cracouia. Circa annum Domini 1230.dũ turris eccleſiæ cathedralis Cracouienſ.ſumptibus teſtamentis Iwonis,olim præſulis Cracouienſ. plumbo tegeretur, ex negligentia operarij carbo ignitus fortuitu decidens,uniuerſam eccleſiam nocte incendit, & conflagrauit.Huius etiam eccleſiæ Cracouienſ.antea decemocto annorum ſpacio,ærarium ſeu totus theſaurus & precioſa ornamẽta cum ſcrinijs & ciſtis,tactu fulminis, tempore ducis Leskonis albi, & Vincentij Cadlubkonis epiſcopi Cracouienſ. anno Domini 1212. in menſe Iulio,hominibus nequicquàm contingere ualentibus,ignibus conſumpta fuerũt. Paulus Epiſcopus Poſnanienſ.cum conſenſu ſui capituli,monaſterium fratrum Prædicatorum in Srodka prope eccleſiam S.Margarethæ,anno Domini 1231.undecimo Kalendas Nouembris,fundauit.

Iwo epiſcopus Cracouienſis moritur.

Monaſteria in Kaczicze, Mogyla, Dlubnya, Mſtow.

Eccleſia Cracouienſ. conflagrata.

Monaſterium prædicatorum in Srodka.

Monaſterium Sczirzicz. *Monaſterium Goſczykow.*

Anno Domini 1234. Theodorus Palatinus Cracouienſ. de domo & familia Griphonum, quem Poloni appellarunt Cedronem, monaſteriũ ordinis Ciſtercienſ. ſub titulo S. Mariæ in uilla ſua Ludzimirz, prope oppidũ Nouytarg, de ſub montibus Sarmaticis fundauit, & fratres ex Italia accerſitos, locauit, pro dote præfatam uillam Ludzimirz cum pluribus alijs aſsignando. Viſlaus autem Epiſcopus Cracouienſ. idem monaſterio manipulares decimas omnium uillarum monaſterio prædicto attributarum, & locandarum, adiecit. Cumq; à uiris bellicis, fratres prædicti perſæpè deprædarentur, poſt decenniũ in Sczirzicz, uillam à Sulislao Canonico Cracouienſ. filio Ioannis militis, pro centum marcis argenti comparatam, tranſtulit, ubi in hanc diem permanet. Prandotha uerò Epiſcopus Cracouienſ. Viſſeslai epiſcopi immediatus ſucceſſor, de cõſenſu capituli, decimas manipulares menſæ ſuæ, in uillis Poſnanouicze, Goſtachouu, Dlichouu, & in nigra ſylua, præfato cœnobio, inſcripſit & perpetuò donauit. Eiuſdem anni Kal. Februarij, Broniſius de Goſczikouu, comes & palatinus diocœſis Poſnanien. de domo & familia Vyenyeuua, caput Zubronis pro inſignijs deferente, in prænominata uilla Goſczikouu, quæ extunc paradiſus uocari cœpit, monaſterium ordinis Ciſtercienſ. ſub honore & titulo dominæ noſtræ Mariæ fundauit, pro dote præfatam Goſczikouu, & uillas uidelicet Linam, Clodauuam, Gorzikam, & Polencz, aſsignando. Fratres in hoc cœnobium de monaſterio Lemnenſ. de annuentia Hermanni Abbatis Lemneñ. monaſterij, introduxit. Primus autem Abbas in huiuſmodi nouiter fundato monaſterio, fuit frater Menſzo.

Pruteni fidem Chriſti ſuſcepe runt. *Monaſteriũ in Ploczko.* *Kazimirus dux Oppolien. & Rathibo. mortuus.* *Myeſzko dux Mazouiæ à muribus deuo ratus.*

Anno Domini 1234. fratres Cruciferi cum auxilio marchionis Miſznenſ. uictis Prutenis de territorio Pomeraniæ, fidem Chriſti illos aſſumere coëgerunt. Et poſt hoc Henricus marchio Miſznenſ. cœpit caſtrũ Ploczko, quod Conradus dux Mazouiæ cum filijs ſuis Boleslao & Kazimiro reacquiſiuit, & Miſnenſ. trucidauit. Alios cũ eccleſia cathedrali comburendo, alios per pedes ſuſpendendo, alios uarijs tormẽtis afficiendo. Eodem anno dux Conradus Mazouiæ, monaſteriũ fratrum prædicatorũ in Ploczko fundauit. Anno Domini 1236. die Iulij ſecunda, Conradus dux Mazouiæ principatus ſuos inter duos filios diuiſit. Boleslao ducatum Mazouiæ, Kazimiro uerò ducatum Lanciciæ & Cuyauiæ aſsignando, & ambo iureiurando in præſentia Epiſcoporum Vuladislauienſ. & Plocenſ. ac plurimorum Baronum ſe huiuſmodi diuiſionẽ ſeruaturos, promiſerunt. Eodem anno, 6. die menſis Maij, in Oppol Kazimirus, dux Oppolienſ. & Rathiborienſ. mortuus eſt: filius Myeſzkonis, Henrici cum barba frater patruelis, & in monaſterio Czarnouanſz, ordinis Præmonſtratenſ. à ſe illic ex Ribniki translato, ſepultus, qui duos filios, Myeczlaum natu maiorem, & Vuladislaum minorem, reliquit. Anno Domini 1237. dux Myeſzko ob deformitatem capillorum Coſziſzko appellatus, ex cõceſsione patris ſui Conradi ducis Mazouiæ ducatum Cuyauienſ. ſortitus. Quia uiduarum & orphanarum uaccas occiderat, & ſubſtantias ſpoliarat, inter conuiuandum iuſtiſsimo Dei iudicio, fluminibus & aquis nequicquàm ſuffragantibus, à muribus miſerabiliter deuoratus eſt. Ecce ſaluos fecit Deus filios pauperum, & humiliauit oppreſſorem. Ecce iniuriæ pauperum & uiduarum uindice Chriſto ultæ ſunt.

Fratres minores Cracouiam inducti. *Elbyang ædificatur.*

Eodem anno 1237. Fratres minores, ordinis S. Franciſci, Boleslaus pudicus in annis pueritiæ conſtitutus perſuaſione genitricis ſuæ Crzimislawe inductus, ex Praga in Cracouiam uocauit, pro monaſterioq; & Eccleſia locum amplum donando, tàm eccleſiam, quàm monaſterium coctis lateribus ædificauit & conſumauit. Item anno quo ſupra, ſcilicet 1237. Magiſter Cruciferorum Hermannus, auxilio ducũ Conradi Mazouiæ, Swantopelci & Samborij Pomeraniæ caſtrum, & oppidum Elbyang in diſtrictu Pogoſzono ædificauit, dato nomine ciuitati à flumine Elbing hic decurrenti, & magno ſtagno, quod Hab dicitur ſe miſcenti.

Monaſterium fratrum Prædicatorum in Halicz.

Anno Domini 1238. monaſterium fratrum Prędicatorum apud Halicz fundatur, & fratres è Polonia illic domum acceperunt.

Tartarorum uaſtatio.

Anno Domini 1238. in maxima multitudine Tartari Ruſsiam ingredientes, uniuerſam terram Rzeſzanska uaſtauerunt, ducem occiderunt, ſenes & impuberes necauerunt, certam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, caſtra incenderunt. Iterum hyeme eiuſdem anni Tartari in terram Szuſdalorum uenerunt, & ea uniuerſa uaſtata, ducẽ Georgium & filios eius, pluresq; alios Szuſdalorum principes interfecerunt, caſtrum Roſtow incenderunt, captiuos & prædam pro libito abduxerunt. Sequenti quoq; anno in Smolnenſ. & Czirneouienſ. regiones uenientes, eas crudeliſsima cæde nullæ ætati parcentes, peruaſtarunt. Caſtra & fortalicia, ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incenderunt, & onuſti captiuorum multitudine, in terras ſuas redierunt.

CAPVT

CAPVT XXXVIII. LIB. III.

DEfuncto Henrico cum barba, ſucceſsit ei in omnibus principatibus unicus filius eius (alij namque omnes morte abſumpti erant) Henricus ſecundus, qui & pius dictus eſt, ex Beata Heduig progenitus. Et quum Vuladislaus Othonis maiores Polonos frequentiſsimis pollicitationibus ſollicitaſſet, quòd in dominium maioris Poloniæ tanquàm heres proprius reaſſumeretur, non tamen exauditus eſt, nec reaſſumptus. Ea propter triſtitijs tabefactus, in proximo uitam cum gemitibus, anno Domini 1239. in Pomerania exulans, finiuit. Verum ſepulturam cũ auis & patribus ſuis in medio maioris eccleſiæ Poſnanienſ. mandante Henrico ſecundo, & matre eius Beata Heduigi perſuadente, habere meruit. Reliquit autem præfatus Vuladislaus Othonis binos filios, ex Helinga Suuantopelconis filia genitos, ſcilicet Premiſlaum & Boleslaum. At Conradus dux Mazouiæ opportunitatem temporis nactus, fœdera irritando, pluribus incurſionibus clandeſtinis, & publicis, nepotem ſuum Boleslaum pudicum ducem Cracouiæ & Sandomiriæ perſequi cœpit, quia tutor ipſius Henricus cum barba mortẽ extinctus eſſet. Quapropter accepto cõſilio idem Boleslaus pudicus Clementem de Clemyanthow, & Ianuſsium Palatinum Cracouienſ. ad Belam regem Hungariæ confœderandum, & procandum filiam eius Kunegundim, quæ in Hungarico Kinga dicta eſt, miſit, & facta diſpenſatione, adducta eſt in Cracouiam, anno Domini 1239. cum dote quadraginta millium marcarum. Quo audito territus Conradus dux Mazouiæ, laceſſere nepotem ſuum Boleslaum pudicum deſtitit. Iſta eſt fœlix Kinga, quæ matris aluo fuſa, non fletum ut cæteri pueri, ſed ſtatim in lingua Hungarica articulato ſermone protulit: Aue regina cœlorum. Iſta in infantia ferijs quartis & ſextis, uelut beatus Nicolaus Pontifex mi re ſemel ſugebat ubera. Iſta maritum ſuum Boleslaum pudicum, ut cœlibatum, & perpetuam uirginitatem una cum ipſa teneret, induxit. Ob quam continentiam pudicus appellatus eſt. Iſta eſt Kunegundis, quæ per pietatis opera, non ſecus quàm beata Heduigis, cuius ipſa neptis ex ſorore germana fuerat, in Polonia refulſit. Et licet Conradus Mazouiæ dux, externa bella nõ attentaret, Boleslaumq; pudicũ minimẽ inquietaret, inteſtina tamẽ lite haud carere potuit. Ioannem ſiquidem Czapla ſcholaſticum Vuladislauienſ. & Plocenſ. eccleſiarum, & cancellarium ſuum, uirum doctum & iuris benẽ peritum, in æculeo prius tortum, in patibulum ægit, & ipſum ignominioſè ſuſpendit, quem fratribus Prædicatorum ad tumulandum ducentibus, Agaſia ducis Conradi uxor, tanquàm altera Iezabel eripi iuſsit, & denuò in altero patibulo ſupra Iſtulam, iuxta S. Benedicti eccleſiam, è regione & in conſpectu maioris eccleſiæ Plocenſ. alligauit & ſuſpendit. Sed Martinus Prior ordinis Prædicatorum, miſsis fratribus, ſecundo depoſitum, in Eccleſia cathedrali ſepeliri ordinauit. Cauſa huius mali in perſpecti ſuſpitio ducis Conradi fuit, quoniam Kazimirus filius eius cum noua ſponſa filia ducis Henrici ſecundi, Conſtantia nomine, nepte beatæ Heduiguis Vuratislauiæ diutiùs commoratus, repetitisq; uicibus, per Conradum patrem ipſius euocatus, amore ſponſæ uinctus, nõ aduolauit. Suſpicabatur dux Conradus quòd conſilio præfati Ioannis Scholaſtici Pædagogi filij ſui, cum duce Henrico Vuratislauieñ. de proditione patris ſui, ad ulciſcendum captiuationem olim Henrici cũ barba, per Conradum factam, tentaret. Sicq; dux furore actus, ſine ſufficienti examinatione, Ioannem Scholaſticum ſacerdotio decoratum, ſuſpendio turpiter dedecorauit, & terribili morte extinxit. In cuius ultionem Pontifices ducem Conradum cenſuris innodarunt. Primum etenim Andreas Epiſcopus Plocenſ. eum excommunicauit. Deinde Petrus Archipræſul Gneznenſ totam diocœſim Plocenſ. unà cum duce Conrado & uxore eius, interdicto ſuppoſuit. Donec ipſe dux humiliatus, anno Domini 1240. in conuentione Lancicienſ. pœnitentiam ægit, & pro ſatisfactione ſceleris in ſacerdotem patrati, uillagium Louicz, cum ſyluis & pertinentijs, Archiepiſcopo Gneznenſ. perpetuò inſcripſit. Et ut Archiepiſcopus Gneznenſ. ſit Canonicus natus, & præbendatus in eccleſia Plocenſ. ducem tamen Mazouiæ unam marcam auri ſoluendo recognoſcat. Eccleſijs uerò Vuladislauienſ. & Plocenſ. æuiternè certas libertates donauit, quod Apoſtolici cõmiſſarij, Thomas Epiſcopus Vuratislauienſ. & Gerardus Scholaſticus Cracouienſ. per Gregorium Papam nonum deputati confirmarunt, & beneficium abſolutionis ab Archiepiſcopo Gneznenſ. promulgatum & caſſatum, denuò auctoritate Apoſtolica impenderunt. Quæ omnia in inſtrumento originali conceſsionis præfati ducis Conradi (quod in eccleſia Vuladislauienſ. conſeruat) cuius initium eſt: Cùm piarum ſit mentium &c. manifeſtè continentur.

Henricus ſecundus.

Beata Kunegundis.

Mulieris crudelitas.

CAPVT XXXIX. LIB. III.

POſt hęc Tartarorum horrenda uaſtatio ex ordine ſubnectenda eſt. Anno Domini 1241. Tartari per Rusſiam, trucidatis tyrannis & principibus Ruthenorum, in Poloniam uenerũt, receptaꝗ prædia in oppidis Lublin, & Zauichoſt, uiciniſꝗ eorũ, eam in Rusſiã reduxerunt, feſtinanterꝗ redeuntes, Sandomiriã cum caſtro expugnauerunt, illicꝗ Abbatẽ Coprziwnicieñ. cũ fratribus eius, & magnum numerũ utriuſꝗ ſexus, nobilium & ignobilium, uirorum ac matronarum, ad conſeruandum uitam Sandomiriæ collectorũ, occiderunt. Inde exeuntes per Visliczam, in Skarbimiriam uenerũnt, & prædam deducturi in Rusſiam reũertebantur, dũꝗ ſtatiua ad fluuiũ Czarua, apud uillã, quę maior Thursko uocatur, tenerent. Irruit in eos Vuladimirus Cracouieñ. Palatinus cũ militibus Cracouieñ. ubi inter pugnandum omnis captiuorum multitudo diffugiens, in propinquas ſyluas ſe recepit, ſuperati tamen ſunt pauci à multis. Vulodimirus Palatinus Cracouieñ. cum ſuis à Tartaris, uerum ſtrage ſuorũ Tartari perculſi, per ſyluam Stremech in Rusſiam receſſerunt. Et in ſupplementum accerſitis plurimis Tartaris, cum fremitu & ira in Poloniam redierunt. Et quia maximum habuerũt exercitum, ad Sandomiriã peruenientes, bifariam eum diuiſerunt: minoremꝗ exercitum in Lãciciam, Siradiam, & Cuyauiam, cum principe Kaydano, deſtinârunt, qui nullo obice apparente, crudelisſimè illos diſtrictos cædibus, atꝗ igne uaſtarũt. Et ſanctimoniales monaſterij Vithouieñ. præter tres, quæ in ſyluas fugerant, rabie barbarica occiderunt, propter quod proceſſu temporis, moniales illius loci, in locum tutiorem, Cracouieñ. diocœſis translatæ ſunt. Abbacia Buſzeñ. de Buſzko in Vithow translata. Maior autem Tartarorum exercitus, cuius ductor Bathi rex, & primus Imp. Tartarorum fuit, uerſus Cracouiam, omnem tranſitui propinquã cæde & incendio præuaſtans, iuit. Occurrunt ergo ei in uilla Chmyelik prope oppidũ Szidlow, Vulodimirus Palatinus, Clemens Caſtellanus, Cracouieñ. Pacoslaus Palatinus, Iacobus Racziborouicz Caſtellanus Sandomirieñ. cum nobilibus & militibus Cracouieñ. & Sandomirieñ. Et facto conflictu cum una Tartarorum turma: ipſaꝗ attrita, pedẽ referente, & ad alteram præſtantiorẽ turmam ſeſe diuertente. Poloni certamine priori feſsi, pauci à plurimis, aduerſo pectore confoſsi ceciderunt, reliqui uerò in fugam cõuerſi, per itinera nota euaſerunt. Ceciderunt in eo cõflictu deſiderati Criſtinus Sulkouicz de Myeduiedz, Nicolaus Vithouicz, Albertus Stampocicz, Zementa, Granibina, Suſislaus, milites ſtrenui, & alij plures ualidi. Ex quorum ſtrage, tantus pauor irrepſit, ut alij in alias regiones fugerent, agreſtes uerò cum pignoribus & pecoribus, in paludes & ſyluas & inuia ſe cõderent. Sed & Boleslaus pudicus, dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum Grzimislawa matre, & Kinga coniuge ſua. Primùm uerſus Hungariam in caſtrum Pienini de prope oppidum Sandecz. Poſtea uerò in Morauiam ad monaſteriũ ordinis Ciſtercieñ. effugit. Tartari autem poſt cladem apud Chmyelik peractam, Cracouiam in die cinerum uenerunt. Et eam uacuam hominibus inuenientes (omnes ſiquidẽ in abdita diffugerant) in eccleſias & domos incendio ſæuierunt. Eccleſiam uerò S. Andreæ, tunc extra muros Cracouienſ. extantem, uallantes, oppugnabant, expugnare tamen non ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine ſe & ſua illic defendẽtibus, cuſtodiebatur, cœpto irrito, receſſerunt. Et in Vuratislauiam perrexerunt, quam ſimiliter ut Cracouienſ. deſertatam habitatoribus, ſed & conflagratam habitationibus reperientes. Ciues etenim Vuratislauienſ. pauore conſternati (ferè omnib. relictis, præcioſioribus duntaxat feſtinè raptis) fugã inierunt, quod gentes ducis Henrici uidentes, deſcenderũt & opes cum uictualibus in arcem inducentes, urbẽ cum tectis eius flammis exuſſerũt, Tartari in urbe nil reperientes, caſtrũ uallarũt, & poſt aliquot dies obſidionem ſoluentes (ut aiunt orationib. & lachrymis Ceſlai, Prioris ordinis prædicatorum, & fratrum eius in caſtrum admiſſorum depulſi) receſſerunt. Interim feria ſecunda Paſchæ Tartaris qui Cuyauiam uaſtauerũt ſuperuenientibus, ſimul iuncti in Leniczam profecti ſunt. Dux etenim Henricus ſecundus, S. Heduigis filius, per illud tempus, ibi tã nobiles, ꝗ agreſtes maioris Poloniæ & Sleſiæ collegerat. Aduenerant & principes cum ſuis militibus, Myeczlaus Kazimirides dux Oppolieñ. Boleſlaus filius Dipoldi marchionis Morauiæ expulſi, qui Szepiolka cognominatus eſt. Et Pompo de Hoſterno magiſter Cruciferorum de Pruſsia cũ fratribus ſui ordinis. Inſuper & cruce ſignati plures, cumꝗ ex oppido Legniceñ. agmina duceret, & ea obequitaret, lapis de ſummitate eccleſiæ B. Mariæ decidit, parumꝗ abfuit, quin caput ducis Henrici nõ dirupit, quod reuera infauſtum omen fuit. Suburbana itaꝗ oppidi Legniceñ. prætergreſſus, quatuor acies inſtruxit & ordinauit. Primùm de cruce ſignatis uoluntarijs, & de aurifoſſoribus oppidi Goltberg, alijſꝗ peregrinis militibus. Hanc Boleslaus Szepiolka filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies militum Cracouienſium, & maioris Poloniæ fuit. **Huic Sulislaum fratrem Vulodimiri olim Palatini Cracouienſ. circa Chmielik**

Tartarorum crudelitas in Polonia.

Poloni à Tartaris cæſi.

Abbacia Buſzenſ. in Withow translata.

Polonorum altera clades.

Tartari Cracouiam acceperunt.

Tartari Vuratislauiam acceperunt.

lik

lik occiſi præfecit. Tertiam aciẽ, in qua erant milites Oppolieñ. & Pompo magiſter Pruſſiæ cum fratribus & militia ſua, Myeczlaus dux Oppolienſ. gubernauit. Quartam, ex præſtantioribus militibus Sleſię & maioris Poloniæ, ac precio conductis militibus, Henricus dux regebat. Totidem erant Tartarorum agmina, ſed robore & frequentia pugnatorum pręſtantiora. Ita ut unum agmen eorum, omnia Polonorum agmina excederet. In campo igitur, qui bonus cãpus dicitur, porrecto & in omnes partes lato, uterq; exercitus 5. Idus April. alias feria ſecunda poſt octauas Paſchæ conuenit. Primumq; Cruceſignatorum & Aurifoſſorum exercitus cum Tartaris magno impetu congreſſus, uelut teneræ ariſtæ à grandine percuſſæ, à ſagittis Tartaricis obtritus eſt. Deinde duo agmina ſub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Oppolieñ. conſiſtentia, pugnam cum tribus Tartarorum agminibus ingreſsi, ualidam in Tartaros ſtragem ædiderunt, ita ut pedẽ referrent, & fugam inirent. Quidã autem celerrimo curſu, circa utrumq; exercitũ diſcurrẽs, terribili uoce clamauit: Byegayeze, Byegaycze, quod ſonat currite, currite. Polonis terrorem incutiens, quam uocem Myeczlaus dux Oppolien. audiens, deſerto prælio fugit, & ſecum magnam partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus ingemiſcens dixit: Gorzeſze nam ſtalo, id eſt, peius & moleſte nobis accidit. Indicansq; ſuam quartam aciem fortiſsimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus Polonorum diſiectas, proſtrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies Tartarorum, & maior omnium cum ſuo rege Bathi, ſuperueniens horribili impetu bellum inſtaurauit, quod acerrimũ inter utroſque durauit. Magnaq; ex parte Tartaris cęſis, & in fugam ſpectantibus, quidam Tartarorum uexillifer, ualde magnum uexillum ferens, in quo chi litera Græca depicta erat talis X, & in ſummitate haſtilis, imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantando, fortiter caput imaginis quatere, ex quo illico fumus & nebula horrendi & intollerabilis fœtoris in Polonos diffuſa eſt, ut penè exanimati, & inualidi ad bellandum redderentur. Clamore itaq; horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuerſus, acies eorum quæ interim integrè erant, dirupit, & eas magna ſtrage affecit, in qua dux Boleslaus filius marchionis Morauiæ Szepiolka dictus, & Pompo magiſter Cruciferorum de Pruſsia, cum multis inſignibus militibus occiſi ſunt. Dux uerò Henricus corona à Tartaris circumfuſus eſt, ut à tergo & fronte cæderetur. Iamq; ad extremum circa eum, non niſi quatuor milites uerſabantur, Sulislaus frater olim Vulodimiri palatini Cracouienſis, Clemens palatinus Glogouienſ. Conradus Cunrathouicz, & Ioannes Iuuanouicz, quanta potuerunt, ui & conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum diſponebant, ſed ducis equus ſauciatus ſubſiſtebat. Tartari igitur ueloci curſu conſequutum cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne Iuuanouicz, ab eis ſegregato, uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore decertabat. Ioannes uerò Iuuanouicz equum recentem à Roſcislao aulico ducali receptum, penetratis hoſtium cuneis, duci adminiſtrauit, quo aſcenſo dux, Ioannem Iuuanouicz, uiam per medios hoſtes ei parantem, ſequebatur. Ipſoq; in curſu uulnerato & euadẽte, dux Henricus intercipitur, & tertio circumuallatur, dumq; audaciſsimè cõtra Tartaros dimicaret, & manu ſiniſtra eleuata Tartarũ ſibi obuiũ feriret, ab altero Tartaro, lancea ſub aſcella transfixus, ex equo demiſſo brachio, moribundus defluxit, quẽ Tartari ingenti ſtrepitu inconditarũ uocũ facto, capiunt, & extra locum certaminis, quantũ eſſet geminatus baliſtæ iactus pertractũ, framea caput abſciderũt, corpusq; inſignibus omnibus deſpoliatũ, nudum reliquerunt. Occiſa eſt in eo prælio multitudo nobiliũ Poloniæ, inter quos clari & inſignes fuerũt Sulislaus frater Vlodimiri Palatini Cracouienſ. Clemens Palatinus Glogouieñ. Conradus Cunrathouicz, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreæ de Pelenicza, Thomas Piotrkouicz. Petrus Kuſza, & pleriq; alij. Hãc cladẽ uniuerſam Beata Heduigis, quę cum ſororib. ex Trzebnicza in Croſna fugerat, per ſpiritũ hora qua acciderat cognoſcẽs, Adleydi ſanctimoniali reuelauit. Ioannes Iwanouicz fugiẽs cum duobus ſuis armigeris, iunctus eſt Luczmanno militi duos ſimiliter familiares habenti. Et dum in quodam rure, uno miliari à loco prælij diſtante, à nouem Tartaris ſequeretur, quamuis duodecim uulneribus eſſet confoſſus, octo ex illis occidit, & nonũ pro captiuo reſeruauit. Poſtea ordinem prædicatorum ingreſſus, deuoto Domino cœli, à quo protectus erat, famulabatur. Corpus ducis Henrici, poſt cladem ex ſexto digito ſiniſtri pedis uix cognitum & repertum. Per Annam coniugem ipſius, in medio chori eccleſia Sancti Iacobi apud fratres minores Vuratislauiæ ſepultum eſt. Pomponis uerò magiſtri Pruſsiæ, & militum inſigniorum ſupra expreſſorum, in eodem monaſterio Sancti Iacobi Vuratislauiæ corpora tumulata ſunt. Boleslai autem filij marchionis Morauiæ funus, in Lubeuſz in choro conuerſorum humatum eſt. Super cætera corpora fidelium in loco prælij ſepulta, eccleſia in hanc diem durans constructa eſt. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis,

Horrenda clades Polonorũ & Theutonũ ex Tartaris excepta.

Bathi Tartarorũ Imperator.

Vexilliferi faſcinatio.

Henricus dux à Tartaris occiſus.

Pompo ſextus magiſter Pruſſiæ occiſus.

Boleslaus marchio Morauiæ occiſus.

Tartari

Tartari potiti, lectis ſpolijs, unicuiq; interemptorum unam auriculam abſciderunt, & nouem ſaccos grandes, ad ſciendum numerum occiſorum, repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori haſta erecto ad caſtrum Legnicza, Oppidum enim metu Tartarorum exuſtū fuerat, applicuerunt. Mandantes ut duce eorum occiſo: caſtrum eis aperirent. Caſtrenſibus cōuenienter reſpondentibus, quòd pro uno duce occiſo, plures duces filios occiſi haberent. Illi uerò circa Legnicz uillis uaſtatis & inceſis, in Othmuchow ſe receperunt, ubi quindecim diebus ſtatiua continuando, omnem regionem per circuitum uaſtauerunt. Exinde Rathiborienſ. oram adeuntes in Boleſiſzko, octo diebus cōmorati in Morauiā ſeceſſerunt, & Venceslao rege Bohemiæ, in caſtris ſe continente eam pluſquàm uno menſe incendijs & cædibus uaſtauerunt. Ab Olomuncz ſeptimis caſtris in Hungariam peruenerunt, eamq; crudeliſsimè prope duos annos afflixerunt, regem Hungariæ Belam quartum, cum fratre eius Colomanno prope fluuium Cziſzam miſerabiliter fuderunt, & perſequuti ſunt, totum uerò regnū Hungariæ ex utraq; parte Danubij, ſimul Slauoniam, Boſnam, Raſciam, & Bulgariam, miſerabilius, quia uſq; ad internitionem deuaſtarunt, finaliterq; in Scythiam ſedes patrias redierunt. Refert alia Polonorum hiſtoria, & cōcordat cum Rogerio in tractatu de deſtructione Hungariæ per Tartaros, quòd Bathi rex Tartarorum non in Polonia fuit, ut præmiſſa aſſerit Chronica. Sed cum in Hungariam contenderet, & ex Ruſsia intrare Hungariam properaret, partem ſui exercitus cum principe nomine Peta, ad uaſtandum Poloniam miſit, qui ut prædictum crudeliter afflixit, & eam deſertauit, principemq; ipſius Henricum nomine ſuo exercitu deleuit, quod ex tempore lucidius claret. Nam Bathi per montanam portam ex Ruſsia in Hungariam fracta, potentia comitis regni Hungariæ, ad cuſtodiendum eandem portam per regem locati, duodecima Martij intrauit, & ante Dominicam Palmarum exurendo uſq; ad Peſt aduerſus regem uenit, retrocedensq;, & rege Bela eum inſequente, Hungaricum exercitum circumdando, interfecit & diſperſit. Hoc autem tempore ante Dominicam Palmarum, Peta de Cracouia in Vuratiſlauiam perrexit. Bathi autem in duobus regnis ſub eodem tempore eſſe nō potuit. Item narrante eadem hiſtoria Bathi (fugiente rege Bela faciem eius) ſuis principibus regnum Hungariæ diuiſit, uocans ex Morauia Petam, ad ſortiendum portionē Hungariæ, quod poſt expulſionem regis Belæ quarti fuit. Item Cadan alter princeps Tartarorum, quem Poloni Kaydanum uocant, per ſyluas & Comauiam ac per fluuiū Sereth, eodem tempore cum Bathi partem orientalem Hungariæ quam Almani inhabitabant, introiuit, & eam deſtruxit. Non ergo in quadrageſima Poloniam ipſe, aut Bathi uaſtauit, ſed princeps Peta. Ne autem rei ueritatem neſciuiſſe uideamur, utranq; hiſtoriā tetigimus, & legentibus obiecimus, ut eam alibi ex integro ſi uoluerint, legant. Potentia Tartarorum cum qua Hungariam ingreſsi ſunt, fuit quinquies centum millia pugnatorum.

Copia auricularum. *Tartarorum in Hungaria crudelitas.* *Peta Tartarorum princeps.* *Cadan Tartarorum princeps.*

CAPVT XL. LIB. III.

Anno Domini 1239. Conradus dux Mazouię caſtrum Bydgoſtienſ. ſub Suuatopelcone duce Pomeranię recuperat, in cuius ultionem pręfatus Suuatopelk cum exercitu terram Cuyauiæ ingreſſus, tumultuariè eam deuaſtauit, oppidum Iuni-Vuladiſlauienſ. cum pluribus uillis exuſsit. Item caſtrum Santhok per Polonos negligenter cuſtoditum, per Saxones interceptum eſt. Item Villebrandus Archiepiſcopus Maydenburgenſ. caſtrum Lubuſz obſedit, aſſerensq; ſuæ eccleſiæ perpetuò, per Henricum quartum Imperatorem donatum eſſe, olim per eum acquiſitum, & ſub Boleſlao Crziuouſti expugnatum. Henricus uerò dux maioris Poloniæ & Sleſiæ Sanctæ Heduigis filius, cum forti exercitu ſuper eum ueniens, gentes ipſius diſperſit, & cum plurimorum occiſione in turpem fugam conuertit. Pompo magiſter Cruciferorum Pruſsiæ, poſt deletionem ſuarum copiarum à Prutenis, noua manu collecta, caſtrum Balgam ſub Prutenis conquiſiuit. Barbari uerò Pruteni reacquirēdo caſtrum, in circuitu duo caſtra, uidelicet, Portegal & Shrandin erexerunt, & intantum gentes magiſtri afflixerunt, ut ſe cum caſtro poteſtati Barbarorum ſubijcere cogitarent, niſi Otho dux de Brunſuik, cum noua militia ſuperueniens Barbaros repuliſſet, & caſtra in circuitu ædificata expugnaſſet. Monaſterium fratrum minorum in Thorun, ſub titulo Sanctæ Mariæ uirginis, eodem anno Domini milleſimo, duceteſimo, trigeſimo nono, erexit, & aream ad inhabitandum fratribus, Pompo magiſter Pruſsiæ aſsignauit. Anno Domini 1240. monaſterium fratrum minorum Sancti Iacobi Apoſtoli in Vuratiſlauia, dux Henricus ſecundus erexit, quod Anna relicta eius (ipſo pro fidei defenſione per Tartaros occiſo) ad plenum conſumauit, & in eius eccleſia ducem & maritum ſuum ſepulturæ commendauit. Sub eodem tempore frater Vuolquinus ordinem ſuum, qui dicebatur Ordo militum Chriſti, cum ordine Cruciferorum Pruſsiæ nigræ crucis uniuit. Et eodem anno in congreſſu cum Lithuanis habito, cum quinquaginta fratribus & multis alijs pugnatoribus interficitur.

Henricus contra archiepiſc. Maydeburgenſem. *Monaſterium fratrum minorum in Thorun, aliud in Vuratiſlauia.*

citur. Poſt commendabilem ac ſtrenuum Henrici ſecundi Cracouienſ. maioris Poloniæ & Sleſiæ ducis, per Tartaros occiſi, obitum. Barones minoris Poloniæ qui cladi ſuperfuerunt, Boleslao caluo filio primogenito præfati ducis Henrici ſe ſubiecerunt, quod ægrè ferens Conradus dux Mazouiæ, cum filijs ſuis Boleslao, Kazimiro, & Semouito, ac gentibus eorum & cum pluribus alijs auxiliarib. uenit, & cum militibus Pomeraniȩ per Suuantopolconem miſsis, cum Prutenis quoq; & Lithuanis, mercede conductis. Et terras Cracouienſ. Sandomirienſ. ac Lublinenſ. omnesq; arces & munitiones earum occupauit. Boleslaus uerò caluus, dum cum gentibus ſuis & Theutonicis Cracouiam accederet, iniuriam reſciſſurus. Conrado Mazouiæ cum ualidiori exercitu ſuperueniente, pugnæ ſe non committens, receſsit. Clemens ergo de Ruſcza, palatinus Cracouienſis nullum auxilium à Boleslao caluo habens, Conrado duci Mazouiæ, ipſum in Skala oppugnanti, ſe ſubiecit, inceñsoq; caſtro Skala, Conradus dux caſtrum per eum Cracouiæ iuxta eccleſiam cathedralem erectum, funditus diſijci præcepit, ſtatimq; plenam poſſeſsionem nactus, graues uniuerſis exactiones impoſuit. Nedum agreſtibus, aut ciuibus, uerum & militibus, atq; ſacerdotibus, ad ædificationem quoq; nouorum caſtrorum atq; antiquorum inſtaurationem, paſsim omnes compulit. Quapropter clamor & uox tribulatorum aſcendit, quòd poſt miſeras Tartarorum clades, miſerabilius & grauius à proprijs opprimerentur. Miſsisq; extemplò in Hungariam ad Morauiam crebris nuncijs, Boleslaum pudicũ quærebant, & ut afflictæ patriæ ſubueniret, tanquàm hæredem reducere ſatagebant, qui non eſt reuerſus, niſi anno Domini 1243. In maiori autem Polonia Barones & nobiles, ſpecialiter Bogumilus, Dirſzicraius, Palatinus Poſnanienſis, Cecundus Gneznenſis, Thomas Poſnanienſis, caſtellani, Domaradus iudex Poſnanienſis, pertæſi principatum ducis Boleslai calui filij Henrici per Tartaros occiſi, propter oppreſsiones maiorum Polonorum, & exaltationes Theutonicorum, Przemislaum & Boleslaum filios ducis Vuladiſlai Othonis, in dominos & hæredes naturales acciuerũt, qui unicum caſtrum Vſcze poſſidebant. Nam ſub eis alterum caſtrum Nakel Suuantopelk auunculus eorum dux Pomeraniæ intercœperat, omniaq; caſtra & munitiones præfatis ſuis principibus Przemiſlao & Boleslao, necnon caſtrum Przemanth poſt eius expugnationem, maiores Poloni præſentarunt & obtulerunt. Quibus Boleslaus caluus non reſtitit, ſed affinitatem iungens, germanam ſuam Elizabeth nomine Boleslao duci Kaliſsienſi copulauit. In Pruſsia uerò Suuantopelcus princeps Pomeraniæ, uir callidus & uafer, cernens Cruciferos per Conradum ducem Mazouiæ uocatos, in immenſum creuiſſe, & caſtra ac munitiones plurimas locaſſe, Prutenosq; ſibi ſubiectos ad baptiſma coëgiſſe. Cœpit uehementer expaueſcere. Ne ſicut ipſe dolo Pomeraniam ſub Leskone albo acquiſiuit, eadem menſura metiendo, à Cruciferis quandoq; exueretur, & è Pomerania expelleretur. Hac itaque occaſione omnes Prutenos tam Neophitas quàm gentiles ſibi conciliat, & idolatriæ ritus nepharios reaſſumere perſuadet. Edictoq; certo tempore, omnes Chriſtianos in Pruſsia tàm Polonos quàm Alemannos interemit. Caſtraq; ſingula Cruciferorum, ui & expugnatione Prutenorum, præter Balgam & Elbing conquirit. Nec ea per Guilhelmum Mutinenſem Epiſcopum, Innocentij Papæ quarti legatum, auctoritate ſedis Apoſtolicæ monitus reſignauit, quinimò collecta manu Pomeranorum & Prutenorum, totam terram Chelmenſ. uehementer attriuit & uaſtauit, præter tria caſtra Thorum, Chelm, & Radzin, quæ acquirere non potuit. In utriuſq; anni ſpacio, quod Tartarorum rabies non attigit, Prutenorum barbaries deleuit.

Boleslaus caluus.

Poloni à Boleslao caluo defecerunt.

Pruteni idolatriam reaſſumunt.

CAPVT XLI. LIB. III.

SEd redeamus ad Boleslaum pudicum. Anno Domini 1243. Intelligens Conradus dux Mazouiæ, Boleslaum pudicum, cum nonnullis militibus reuerſurum. Indicit conuentionem Baronibus Cracouienſ. & Sandomirienſ. apud Scarbimirienſ. oppidum, quaſi ad prouidendum rebuſpublicis tertio Kalendas Iulij celebrandam, ubi omnibus conuenientibus, ex occulta maliuolentia prius concepta, dat ſignum ſuis militibus, & captiuati ſunt Przibislaus Vauuſzriczouicz, Vitek Byenyouicz, Andreas Sulconis de Myedzuiedz, Nicolaus Iaſzko, Sadek de Chodcza, & alij plures, uictiq; & in Mazouiam ducti, ergaſtulis incluſi ſunt, & quaſi poſt duos menſes, prima die Auguſti, quæ eſt Sancti Petri ad Vincula, diuina commiſeratione, fractis compedibus, ſub intempeſtæ noctis caligine, omnes euaſerunt. Clemens uerò Palatinus Cracouienſis, de domo & familia Griphonum, qui cum fratribus ſuis, Sulcone, Theodoro, & alijs, de medio captiuantium in Hungariam fugerat, audita ſolutione captiuorum reuerſus eſt, & ſimul iuncti, tàm arcem quàm ciuitatem Cracouienſem eiectis ducis Conradi præſidibus obtinuerunt. Aduenientemq; Boleslaum pudicum cum ſorte ſua Kinga, tanquàm hæredem & dominum connaturalem cum magno plauſu, Prandotha epiſcopo

Conradi dolus.

Mira uinctorum liberatio.

Boleſlaus pudicus receptus.

epiſcopo Cracouienſ. perſuadente, in ducem aſſumpſerunt. Quo rumore Conradus dux Mazouiæ excitus, cum multis gentibus uerſus Cracouiam uenit, Boleſlaoq; pudico copiam pugnandi non faciente, & ſola mœnia defendente. Dux Conradus Mazouiæ incaſtellatis eccleſijs S. Andreæ extra muros Cracouienſ. & S. Georgij in arce Cracouieñ. foſſatisq; factis, cum exercitu in Mazouiam diſceſsit. Poſt cuius diſceſſum Bogutha præſes incaſtellationis eccleſiæ S. Andreæ (miles hic Cracouienſ. erat) ipſam eccleſiam Boleſlao pudico reddidit, & omnis hoſtilitas circa Cracouienſ. ammota eſt. Itaque Conradus dux Mazouiæ, Myezlaum ducem Oppolienſem deſertorem, Henrici ducis Vuratiſlauiæ per Tartaros occiſi, in ſui præſidium uocauit, uocauit & Przemiſlaum ducem Poſnanienſem, Lithuanosq; & Iaczuingos. Et cũ ipſis, filioq; ſuo duce Kazimiro, terram Sandomirienſem ingreſſus eſt. Quibus Boleſlaus pudicus cum militibus Cracouienſibus & Sandomirienſ. cum Clemente palatino Cracouienſ. & Floriano palatino Sandomirienſ. & quibuſdam Hungarorum militibus in Suchdol occurrit, propiciante q; Deo, exercitum Conradi numero & robore ſuperiorem, confregit & diſperſit. Duceſq; præfatos in turpẽ fugam egit. Ex qua pugna exercitus ducis Boleſlai, præda uariarum nationum ditatus eſt, duxq; Boleſlaus Pudicus cæteras munitiones, quæ pro Conrado principe Mazouiæ tenebantur, ui accepit. Poſt hunc triumphum milites Cracouienſ. iterum Boleſlaum pudicũ Prandotha Epiſcopo Cracouienſ. diuina ſolenniter in eccleſia Cracouienſ. agente, in ſuum dominum aſſumpſerunt & introniſarunt. Conradus autem dux Mazouiæ cladem in Suchdol acceptam ultum iri cupiens, Lithuanos, Prutenos & Iaczuingos ordinauit, qui in copioſa multitudine ingreſsi, terram Lublineñ. uaſtauerunt, eam more barbarico uſq; ad fluuium Iſtulam, cum diſtrictu Szeczechouieñ. & Lukouieñ. infeſtando, homines utriuſq; ſexus cum numeroſis pecoribus abegerunt. In Prandotham uerò Epiſcopum Cracouienſem quia Boleſlao pudico adhærebat, præfatus Conradus dux Mazouiæ ſuos armigeros miſit, & curias epiſcopales Tharſeñ. quæ nunc Bodzancineñ. appellatur, Kelceñ. & Cuneouieñ. primum expilatas, cum uillis ipſarum incendit, & prędam in Mazouiam intulit, propter quod Prandotha Epiſcopus Cracouieñ. eum auctoritate propria anathematiſauit. Cuius proceſſus Fulco Archiepiſc. Gnezneñ. in ſynodo Lacinieñ. confirmauit, & in ſingulis eccleſijs denunciare mandauit. Verum Conradus eodem anno 1244. mala additura malis, terram Cracouienſem cũ exercitu ingreſſus, nouas munitiones erexit, quas eo diſcedente, milites Cracouienſ. expugnauerunt, ſed Conradus rediens, iterum eas expugnauit, & aliquas diruit, tot & tantis malis non ſaciatus Conradus dux Mazouię, contra Boleſlaum pudicum nepotem ſuum, ulceratũ gerens animum. Anno Domini 1246. cum Lithuanis & gentibus proprijs terras eius inuaſit. Cui Boleſlaus pudicus, cũ militibus Cracouieñ. & Sandomirieñ. in Zarziſſow, aliàs in Iaroſzin occurrens, diro marte conflixit, & à multitudine ſuperatus, pluribuſq; militibus Cracouieñ. aut occiſis, aut captis, Boleſlaus pudicus fugus elapſus eſt. Conrado prædam acceptam in Mazouiam referente, & ſine mora in Cracouieñ. cum filio ſuo Kazimiro Cuyauiæ & Lanciciæ duce. Item cum Myeczlao Oppolieñ. duce genero ſuo, redeunte, caſtra tria, unum in faucibus Rudaue, ubi Iſtula ingreditur: aliud ſupra ripam propè monaſterium Thinyecz, extruxit, & hæc duo ſuis militibus commiſit. Tertium in Lelow, & illud Myezlao Oppolienſi duci genero ſuo in adminiſtrationem dedit, ſed Conrado in Mazouiam diuertente, Boleſlaus pudicus caſtra prope Thinyecz, & in ora Rudawe expugnauit. Tertium uerò in Lelow paulò pòſt Myeczlao duce Oppolienſi mortuo, illico Boleſlao pudico redditum eſt. O quàm miſera conditio minoris Poloniæ ſub illo tempore fuit, ſub eoq; tempore Pruteni Mazouiam irrumpentes, eam circa Czechanow uaſtauerunt, feſtinè autem occurrentibus Mazouitis & Lancicienſibus, noningentos Prutenos occiderũt, alios uerò aut captiuarunt, aut diſperſerũt. Lithuaniq; procurante Conrado Mazouię duce, ſilenti agmine in Oppatow oppidum Sandomirienſem uenientes, ipſum & uicinia eius ſpoliarunt. Mortuus eſt tandem Deo uolente Conradus dux Mazouiæ ætate maturus, nepotis ſui Boleſlai pudici iniuſtus oppreſſor, & in eccleſia Plocenſium maiori ſepultus, anno Domini 1247. & reliquit duos filios Kazimirum & Semouitum. Boleſlaus ſiquidem tertius filius breui patrem ſequutus, morte abſumptus eſt.

Conradus auxilia petit.

Conradus à Boleſlao uictus.

Furor Conradi in Prandotham epiſc. Cracouienſ.

CAPVT XLII. LIB. III.

Caſtrum Zartauicza capitur.

ANno Domini 1243. caſtrum Zartauicza Thedricus Marſalcus Cruciferorum de Pruſsia, cum uiginti uiris duntaxat, in uigilia S. Barbaræ, nocte ſcalis appoſitis, intercepit, & quinquaginta uiros in eodem caſtro repertos (cum eis à medio noctis uſque ad ortum ſolis certando) partim occidit, partim in deditionem accepit. Accepit & theſaurum cum reliquo depoſito, ſed & caput S. Barbaræ uirginis aſportauit, quod

quod Kazimirus tertius Rex Poloniæ, de Thorun in Gedanum transferri conceſsit, ubi in hanc diem conſeruatur, & à multis deuotis atque peregrinis ueneratur. Suuatopelcus intellecta caſtri ſui Zarthauicza occupatione, fultus Pruſſorum ſuffragio, ipſum obſidione cinxit, & cum reliqua medietate exercitus, in Chelmenſem terram deſcendit. Et per Theodricum Marſchalcum, ac per Kazimirum ducem Cuyauiæ filium Conradi ducis Mazouiæ uictus, utriſque caſtris eſt exutus. Vocatoq; in auxilium Przmislao duce maioris Poloniæ, idem Theodricus Marſchalcus, & Kazimirus dux Cuyauiæ, potentijs unitis, caſtrum Viſſegrad in Pomerania ſitum expugnauerunt, & terram Pomeraniæ flammis, & uaſtatione afflixerunt. Exinde ad caſtrum Nakel proceſſerunt, quod illicò Pomerani, duntaxat uitam cum paucis rebus pacti, Przemislao, & Boleslao ducibus maioris Poloniæ tradiderunt, quoniam ſub his ducibus Suuatopelk, ipſum intercœperat.

Suuatopelcus uictus.

Eodem anno à præfatis ducibus Poloniæ Przemislao, & Boleslao caſtrum Zbaſsin conſtructum eſt: ueritus Suuatopelk, ne unita potentia Polonorum, & Cruciferorum, de Pomerania expelleretur, concordiam cum Cruciferis inijt, & in obſides filium ſuum Meſtuuinum, aliàs Mſczugium, & Veyat comitem, Vimarumq; Burggrauium dedit. Cruciferi autem omnes captiuos Suuatopelconi reddiderunt: caſtrum uerò Zartauicza nequaquam reddere uoluerunt, propter quod in anno ſequenti Suuatopelcus iuramenta temerando, & pacta uiolando cum Lithuanis, Prutenis, ac Iaczuuingis uenit, & terram Culmenſem horribili cæde, & incendio affecit. Quos Cruciferis inſequentibus, cùm eſſent impares uiribus, placuit Theodrico antiquo Marſchalco, ultimam medietatem exercitus ex antiquis locis inuadere. Prima medietate lacum tranſgreſſa, at Berluuinus nouus Marſchalcus, à fronte inuadendos cenſuit, & inuaſit. Suuatopelkus uerò paucitate Cruciferorum conſpecta, ad paludem, quæ Renſzin dicitur, cum eis conflixit, & omnes trucidando, unà cum Marſalco deleuit, uix uiginti uiris effugientibus. Similiter exercitum auxiliarem ex Thorun uenientem, uicit, & proſtrauit, uictoresq; ſpolijs interfectorum ouantes potiti ſunt. Exhilaratus Suuatopelcus de ſuorum uictoria, clandeſtinè ad Remkam aduocatum, & ciues Culmenſes miſit, ut irrumpentes caſtrum Culmenſe, quod licebat eis quotidie ingredi, filium ipſius Mſczugium cum cæteris obſidibus ſoluerent, præmijs potituri promiſsis, quod Ioannes ſeruus Cruciferorum in prælio uulneratus intelligens, traditionem prodidit. Quare Capitaneus Chelmenſis Remkam aduocatum cum ciuibus caſtrum ingredi prohibuit. Obſides quoque nocte uinctos in caſtrum Zarthauicza miſit. Furens ergo Suuatopelcus dolos ſuos detectos eſſe, clandeſtinè per appreciatos pecunia, Culmenſem ciuitatem, & Zarthauiczam conflagrare procurauit. Ipſe uerò cum Lithuanorum, Prutenorum, & Iaczuingorum multitudine terram Cuyauiæ uniuerſam miſerabiliter per incendia, & ſtragem barbaricam uaſtauit, eò quòd Kazimirus dux Cuyauiæ omnes expeditiones cum Cruciferis obibat. Dum autem Suuatopelcus ſæpenumerò caſtri Zarthauicza, & filij recuperationem requireret, Cruciferi denegarunt, & filium eius per triginta armigeros, quos illis dux Auſtriæ miſeras, in Auſtriam tranſmiſerunt. Hoc cognito Suuatopelcus, ad ripam Iſtulæ in terra Culmenſi caſtrum Zantir ædificauit, nullam nauem inſpoliatam relinquens. Aliud caſtrum Suuiecze appellatum, ad fluenta Iſtulæ in terra Pomeraniæ ædificare cœpit. Kazimirus uerò dux Cuyauiæ, & Pompo magiſter Cruciferorum uenientes in nauibus, caſtrum Putirburk è regione Suuyecze conſtruxerunt, & multa in deſtructionem nouorum caſtrorum Suuatopelconis machinantes irrito diſceſſerunt. Suuatopelcus ergo occaſione præbita, Suuyecze conſumauit, & Zantir militibus roborando, utrumque uictualibus impleuit. Anno autem Domini 1245. Kazimirus dux Cuyauiæ, & Lanciciæ, Magiſter Pompo, & Cruciferi cum eo, Henricus Lichterſtein, & Druſeliff pincerna Friderici ducis Auſtrię, nonnulliq; & pauci cruce ſignati, qui ex Auſtria uenerant, ordinatis aciebus Pomeraniam ingreſsi, rependendo uiciſsitudinem uaſtationis terrarum Chelmenſium, & Cuyauienſium, Pomeraniam ipſam nouē diebus exurentes, prædam, Suatopelcone non reſiſtente, ſed auxilia Pruſſorum præſtolante deducebant. Quibus uenientibus inſequutus eſt, & eos à fronte, & tergo inuaſit, facileq́ue Henricum Lichterſtein, & Druſeliff fudit, & fugauit: nec Druſeliff fugam ſiſtere uoluit (tanquam miles Auſtralis) niſi in Thorun, tamen duce Kazimiro, & Cruciferis acerrimè cum Suuatopelcone pugnantibus, & neutra parte pedem referente. Henricus Lichterſtein cum ſuis reuenit, & exercitum Suuatopelconis à tergo inuaſit: moxq; exercitus Suuatopelconis contritus eſt, mille quingentis occiſis, cæteris captis, aut fuga dilapſis.

Terræ Cuyauienſ. ſtrages maxima.

Suuatopelci filius Auſtriã ducitur.

Caſtrum Putirburgk erigitur.

Pomerania uaſtatio.

CAPVT XLIII. LIB. III.

ANno Domini 1243 Przemiſlaus, & Boleſlaus germani, duces maioris Poloniæ, cum Helinga matre ipſorum, de conſenſu Fulconis Archiepiſcopi Gneznenſis, & ſui Capituli, cōtulerunt ordini, & conuentui ſepulchri dominici Hieroſolymitani Miechouienſ. hoſpitale ſancti Ioannis in Gnezna, ſtatuendo ut in eo ſingulæ mirabiles, & languidæ perſonæ, & aliqui ſcholares, expenſis magiſtri, ſeu præpoſiti præfatæ domus, fouerentur. Eodem anno 1243. ſeptimo Idus Octobris, Beata Heduigis ducis Henrici cum barba, ſanctitate, & proſapia illuſtris, relicta functa eſt. Et in monaſterio Trzebnicienſ. humata: hæc per annos uiginti octo omnem illecebram carnis uitando, cœlibem uitam duxit.

S. Heduigis mors.

Anno 1244. Conradus dux Mazouię, monaſterium, & Eccleſiam ſanctæ Trinitatis in ſuburbio ciuitatis Plocenſis fundauit: illicq́ fratres prædicatores de domo ſanctæ Trinitatis Cracouienſ. locauit, & introduxit. Item eodem anno quadrageſimo quarto, ſupra milleſimum, ducenteſimū, fratres prædicatores Przemiſlaus dux maioris Poloniæ cum fratre Boleſlao, & conſenſu Boguphali antiſtitis Poſnanienſ. de Srodka in ciuitatem Poſnanienſ. ad Eccleſiam parochialem ſancti Gothardi tranſtulit. In cuius recompenſam præfatus dux, ius patronatus Eccleſiæ ſancti Adalberti Epiſcopo Poſnanienſ. contulit. Daniel dux Kiouienſ. ſciens terram Lublinenſ. uaſtatione Lithuanorum, & Iaczuuingorum nequitia Conradi ducis Mazouiæ deſertatam, contra Boleſlaum pudicum ſubordinatorum, uenit exercitualiter, & tam ciuitatem, quàm arcem Lublinenſ. accepit, turrimq́ rotundam ex coctis lateribus cum circuitu in ſummitate in medio caſtri, & propugnacula cum foſsis, & uallis profundis mira celeritate ædificauit, uniuerſam terram ſibi appropriando, & parere cogendo.

Anno Chriſti Domini 1244. Pruteni Plocenſis ciuitatem cum territorio Mazouiæ in proximo ei adiacente uaſtaueruut. Anno Domini 1243. Item anno ſequenti Pruteni equeſtri exercitu, terras Mazouiæ, Suuatopelcone Pomeraniæ ad hoc illos pellicente, intrauerunt (quoniam Conradus dux Mazouiæ cum ſuis militibus in expugnatione terræ Craco. tunc uerſabatur) ſpolijsq́, cædibus, & incendijs oppida, & rura replentes, diſceſſerunt. Anno Domini 1244. Boleſlaus Caluus, & Henricus, filij Henrici ducis Vuratislauien. à Tartaris occiſi, paternum ducatū diuidentes. Boleſlaus Vuratislauienſ. Henricus Legnicenſ. ſortem accepit. Verùm Boleſlaus Caluus pœnitentia ductus, putans Legnicenſ. portionem fore pinguiorem, per commutationem Legnicenſ. portionem accepit: de Vuratislauienſ. Henrico fratri cedens. Superant bini fratres eorum Conradus, & Vuladislaus literis operam dantes. Et equidem Vuladislaus Archiepiſcopus Zalczburgenſ. factus, ducatum Vuratislauienſ. qui eum contingebat, Henrico fratri integrum reliquit. Conradus uerò cùm fuiſſet ſubdiaconus, & in Bambergenſem Epiſcopum breui promouendus, faſtidiens Epiſcopatum, & ſtudium deſerens, ſortem Legnicenſ. quæ ipſum contingebat, à Boleſlao Caluo expetebat: à qua excluſus, ad Henricum alterum fratrem ſe contulit. Ob hoc Boleſlaus ſortem Vuratislauienſ. pacificam repetebat: conductiſq́ precio Saxonibus, & cæteris Teuthonicis, terram uaſtauit, & ciuitatem Vuratiſ. prima, & altera obſidione obſedit: cumq́ nil proſperè geſsiſſet, in Legniczam redeuntē, proprij Barones ipſum captiuarunt. Poſtea ſponſione de non nocendo recepta, dimiſſus, captiuationem ultum iri uolens, caſtra Teuthonis locauit, & Archiepiſcopo Maydenburgenſi caſtrum Lubuſz donauit, propterea Przemiſlaus dux Poſnanienſis ſuam germanam in uxorem hábens, ipſum tanquam delirantem captiuauit, & honeſtè ſeruauit.

Pruteni Mazouiam ingreßi.

Anno Chriſti 1245 Barones maioris Poloniæ, liuore acti, principes ſuos Przemiſlaum, & Boleſlaum rogarunt, ut libertates Eccleſiarum Gneznen. & Poſnanien. iura ducalia, & ſpecialiter de moneta cudenda, per Vuladislaum Othonis parentem eorum conceſſa, reſcinderent, & caſſarent, qui nullis precibus aut inſtantijs fracti. Priuilegia in honorem Dei, & Eccleſiarum libertatem emanata, non uiolarunt, ſed confirmarunt, & innouarunt, in forisq́ ciuitatum, & caſtellorum pręconum uoce obſeruanda publicarunt.

Polonorum petitio.

Principū conſtantia.

CAPVT XLIIII. LIB. III.

ANno Domini 1246. per Bohemiam in Vuratislauiam, frater Aſcelinus ordinis prædicatorum, cum pluribus fratribus eiuſdem, & aliorum ordinum, uenit, exceptusq́ & ueneratus eſt à Boleſlao Sleſiæ, & Vuratislauiæ duce. Exinde tranſiens, ad Lanciciam peruenit, à Conrado duce Mazouiæ cum ſuis recollectus, & hoſpitatus. Dehinc ad Cracouiam deductus, à Boleſlao pudico, à genetriceq́ eius Grzimislauua, & à Prandotha ordinario loci, benignè ſuſcepti, & habiti ſunt, pluribus pellibus ſubtilibus prouiſi, ſupra id, quod proprio ære emere potuerunt, quoniam princi-

Frater Aſcelinus legatus Vuratislauiā uenit.

principes Tartarorum ſine munere adire nephas eſt. Tulit autem fortuna, ut eſſet apud Boleſlaum pudicum principem Cracouiæ atq; Sandomiriæ, Vaſilco princeps Ruſsiæ, nepos matris ſuæ, huic itaq; cōmendati, in Ruſsiam per ipſum deducti ſunt. Ad Kiouiam uerò aduenientes equos pro conditione terrarum Tartarorū ualentes acquiſierūt, qui pedibus aquam, & pabulū ſub niuibus ſibi quærerent, tandem ex Kiouu procedentes, plures duces Tartarorum pertranſierunt: donec ad Cham, ſeu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini Papæ Innocentij quarti, qui ex Lugdunenſi conſilio eos illûc miſerat, expoſita, ut Deum uniuerſorum agnoſceret atq; coleret, & eum, quem miſit Ieſum Chriſtum, utq; gentem Chriſtianam crudeli nece, quemadmodum in Polonia, Hungaria, & Morauia fecit, non perderet, poſtulauerunt. Et accepto reſponſo, quòd Cham per quinquennium gentem Chriſtianam non inuaderet, per eandem uiam ad dominum Apoſtolicum cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in ſpeculo hiſtoriali Vincentij libro 32. hanc hiſtoriam, quam cautè legas, neceſſe eſt, quoniam in aliquibus ſuperſtitioſa eſt.

Cracouiæ à Boleslao, & Prandotha ſuſcipitur.

Legationem Tartarorū Imperatoris exponit.

Reditus Aſcelini ad Papam innocentium.

Anno quo ſupra, ſcilicet 1246. per Cracouiam in Pruſsiam, & Pomeraniam, Opizo Abbas de Meſzano, ſedis Apoſtolicæ legatus, ex Lugdunen. concilio per Innocentium quartum miſſus, tranſijt. Qui Suuatopelconem Pomeraniæ ducem per Epiſcopū Manden. ſedis Apoſtolicæ nuncium anathematizatum, ſumpto ab eo iuramento, quod de cętero cum Brutenis, & Barbaris, conſortia contra Chriſtianos non ageret, abſoluit. Danielem autem Drohicien. & Kiouien. principem inter principes Ruſsiæ potentiorē, rogantem, & pollicentem ſe cum omnibus Ruſſorum terris, Græco ritu derelicto, in obedientiam, & communionem Eccleſiæ Romanæ tranſiturum, præfatus legatus Opizo anno eodem 1246 in regem ſuper Ruſsiam in caſtro coronauit, & inunxit, quod omnes Pontifices Poloniæ diſſuadebant, ſcientes ducis Danielis fidem uafram, & fluxam, ueluti poſtea compertum eſt.

Opizo Papæ legatus Suuatopelconem anathemate liberat.

Daniel in regē Ruſsiæ coronatur.

Anno Domini 1247 Przemiſlaus, & Boleſlaus maioris Poloniæ duces, terrarum maioris Poloniæ inter ſe talem diuiſionem celebrarunt. Przemiſlaus natu maior, terras Gneznen. & Poſnanien. cum eorum caſtris, & appenditijs accepit: Boleſlaus uerò ducatum Caliſsienſem à fluuio Przoſna uſq; ad Przemant, caſtro Przemant etiam incluſo, ab inde uſq; ad fluuium Vartam, & Moſzinam. Item ad paludem Sepno, & fluuium Obrà: appoſitumq; eſt anathema per Boguphalum Poſnanien. Epiſcopum in uiolatorem huiuſmodi diuiſionis, quæ tamen depòſt fuit uiolata. Et quia in ſorte Boleſlai ducis Kaliſsienſ. monaſterium Ladenſe ad fluuium Varta ſitū, Kazimirus dux Cuyauien. & Lancicien. occupauerat. Filius Cōradi ducis Mazouię, pręfatus dux Boleſlaus eodē anno depulſo pręſidio ducis Kazimiri, & uniuerſis propugnaculis diſiectis, locū monachis reſtituit. Eodem anno 1247 ſuper Odram nouū caſtrum Copaniczam Boleſlaus dux Legnicen. ædificauit, repetens maioris Poloniæ ducatum, quem pater ſuus tenuerat. Sed Przemiſlaus, & Boleſlaus maioris Poloniæ duces, exercitualiter egreſsi, cum eo ante pugnā compoſuerunt, & caſtro Copanicza demolito, caſtra Sandok, Myedzirzecz, & Dzbaſsin pro bono pacis ei aſsignauerunt. Vnum autem caſtrum ex prædictis Santok, Baruuin dux Kaſſubitarum obſedit, prætendens ipſum ſui iuris eſſe. Przemiſlaus autem dux Gneznen. & Poſnanien. feſtinus cum gentibus ſuis accurrens, caſtrenſibus obſidione fatigatis, ſuccurrit. Accelerante autem & Boleſlao Legnicen. cuius caſtrum erat, Baruuin eorum potentiam ueritus, nocte diſceſsit, nec amplius redire ſtatuit, pro quo beneficio Boleſlaus Legnicenſ. commendata ducis Przemiſlai probitate, caſtrum Santok perpetua largitione ſibi reddidit. Anno præexpreſſo 1247 mortuo Popone altero magiſtro Cruciferorum Pruſsiæ, tertius magiſter Henricus de Vita electus eſt: is caſtrū Criſtburg in terra Pomeraniæ extruxit, uolens frenare temerarios auſus Suuatopelconis. Verùm Suuatopelk explorato tempore opportuno, caſtrum Criſtburg nocte intercepit, & occiſo Cruciferorum præſidio, ſuum illi impoſuit. Inſuper compoſitione pacis uiolata, Suuatopelk plures ex Cruciferis circa Golub, partim extinxit, partim captiuauit. Et cum manu Barbarorum, terram Cuyauiæ irrumpens, eam ferro, & igni uaſtauit, non parcens etiam fœminis, & pueris. Eo autem Cuyauiam uaſtante, Henricus magiſter Cruciferorum, aliud caſtrum è regione Criſtburg erexerat. Ad quod expugnandum, Suuatopelk exercitum cum curribus, & propugnaculis miſit, quem Cruciferi ſuperarunt, & in fugam conuerterunt, potiti ſpolijs, rebusq; plurimis, eam cladem Suuatopelk ulturus, nouo exercitu comparato, partem eius ad laceſſendum uerſus Chriſtburg miſit, qui à Cruciferis uicti, fugientes ad ſtatiua Suuatopelconis tam inconditas uoces ediderunt, quod exercitum Suuatopelconis terruerunt, ut ſtatiuis ac tabernaculis derelictis, præcipitanter trans ripam Iſtulæ fugerent, nonnullis ab undis Iſtulæ abſorptis. Quo facto, exercitus

Diuiſio terrarum Poloniæ maioris.

Caſtrum Copanicza erigitur.

Secundus magiſter Cruciferorū moritur.

Electio tertij magiſtri Cruciferorum.

Caſtrum Criſtburgk ædificatur.

Monaſterium Oliua deſtructum.

Cruciferorum in Pomeraniam deſcendens grauem uaſtationem per ignes ac cædes intulit: ſub hoc tempore monaſterium de Oliua in horreis, equis, & pecoribus, extremè damnatum eſt.

CAPVT XLV. LIB. III.

Boleslai pudici thronus firmatus.

CONrado Mazouiæ duce morte ſublato, pax eſt reddita terris maioris Poloniæ Cracouien. Sandomirien. & Lublinen. Thronus uerò Boleslai pudici extunc Polonorum Monarchæ firmatus eſt, hoſte & infeſtiſsimo ipſius aduerſario è uita cadente, cœpitq; dux Boleslaus pudicus unà cum beatæ uitæ, Prandotha Craco. antiſtite, pro canoniſatione beatiſsimi Stanislai Epiſcopi Craco. laborare, & eam prout inferiùs dicetur, adiuuit. Ad petitionem autem Belæ regis Hungariæ ſoceri ſui cũ gentibus pedeſtrium, & equeſtrium in ſuo comitatu habens Danielem ducem Ruſsiæ cum auxilijs Ruthenorum, anno Domini 1253. Morauiam, & deſtrictum Oppauien. intrauit, factisq; incendijs ac ſpolijs, cum multitudine captiuorum in Poloniam redijt, & Rutheni in Ruſsiam. In ſequenti quoq; anno præfatus Boleslaus pudicus dux Cracoui. & Sandomirien. cum Vuladislao Oppolien. & Rathiborien. duce, & cum Ruthenorum exercitu, terram Oppauien. pro eo quod à Premislao cognominato Ottocarus, poſtea rege Bohemiæ eſſet occupata, hoſtiliter ingreſſus, totam flammis, & cædibus uaſtauit, & cum præda hominum atq; pecorum fœlix remeauit: & cũ terræ Craco. & Sandomirien. inter alias terras Poloniæ deſiderata pace gauderent. Ecce ingens Tartarorum exercitus ex multis legionibus conflatus, & per gentes Ruthenorum ac Lithuanorum adauctus cum ducibus Tartarorum, Nogay, & Theleбuga, poſt feſtum ſancti Andreæ, anno Domini 1259. in terram Sandomirienſ. aduenit, tranſiensq; per glacies cõcretas fluuij Iſtulæ, ciuitatem Sandomirien. incendit, & eam cum Eccleſijs conflagrauit. Caſtrum quoq; in quod uniuerſa Sandomirienſium regio cum uxoribus, pignoribus, & fortunis confugerat, cinxit, & illud nocte ac interdiu oppugnauit, ſed cùm nõ preualuiſſet, Vaſilko dux, germanus Danielis, inſuper Leo, & Romanus filij Danielis regis Ruſsiæ ad Petrum de Crampa Sandomiri. capitaneum miſerunt, ut potiùs humiliatus tributum imponendum ſecurus pendat, quàm arcem, & qui in eam confluxerunt, omnes perdat. Credidit Petrus de Crampa, doloſitatis, & fraudis Ruthenorum expers atq; ignarus, factaq; treuga pacis cum Sbigneo germano ſuo, & inſignioribus militibus, è caſtro deſcendit, & in ſtatiua Tartarorum per duces Ruthenorum deductus eſt, ubi tametſi Tartarorum duces adoraſſet, & tributum penſurum ſe promitteret, tamen Tartari fide uiolata, eum cum omnibus ſuis captiuarunt, ſpoliatosq; & uerberatos, ad ultimum capite cæſos, obtruncarunt: cum ualido deinde cõcurſu, & clamore ad caſtrum inuecti, omnes crudeli ſupplicio (uirginibus duntaxat ac ingenuis mulieribus pro explenda libidine ſeruatis) truculentiſsimè enecarunt, fluxitq; ſanguis occiſorum de colle arcis, tanquam quidam riuulus in Iſtulam. Alios uerò homines occidere faſtidientes, tanquam gregem cumulatos in Iſtulam ad ſubmergendum impulerunt, rebus deinde caſtri omnibus potiti, ipſum incenderunt: effuſiq; è Sandomiria Tartari, ducatum præbentibus Ruthenis, in Cracouiam adueniunt, & eam uacuam habitatoribus reperientes (omnes ſiquidem in arcem Cracouienſem confugerant) in tecta & ualitudinarios ſæuierunt, tribusq; menſibus graſſati, nullam reſiſtentiam paſsi (dux etenim Boleslaus pudicus cum Kinga coniuge in Hungariam, tantæ multitudini reſiſtere nequiens, fugerat) cum ingenti præda, & maiori cæde, quàm priori ingreſſu, & ſtrage, apud Chmielik, & Legniczam factam, onuſti in Tartariam reuerſi ſunt. Quod malum dum Boleslaus pudicus, & Prandotha, Eccleſiæ Cracouienſis Pontifex, Alexandro Papæ quarto, per nuncios Bodzantham Decanum, & Albertum Canonicum Cracouienſem ad illum miſſos, declaraſſent, uiſitantibus Eccleſiam ſanctæ Mariæ Sandomirien. (quoniam illic in Eccleſia, & cœmiterio corpora occiſorum per Tartaros, ſepulta ſunt) parem indulgentiam, quam habet Eccleſia ſanctæ Mariæ ad matres de urbe conceſsit. Hanc indulgentiam merentur, & proſequentur Poloni, & peregrini quotannis Eccleſiam Sandomirien. ſecunda Iunij uiſitantes, & eam, magnas indulgentias appellantes. Deinceps anno ſequenti ualidus exercitus Tartarorum ſubitò ueniens, Sandomiria conquiſita magnam multitudinem hominum, utriuſq; ſexus barbarica ſæuitia trucidauit: aliosq; more pecorum in Iſtulam pulſos, undis ſuffocauit, & per Cracouiam uſq; in Bithom prædã egit, monaſterium Zauichoſten. & Calui montis uaſtauit, & duobus menſibus integris in Polonia debachatus, factis multis incendijs, cum maxima præda ad propria reuerſus eſt. Duce Boleslao Craco. in Hungariam ſecedente, Prandotha Epiſcopo Cracouienſi in caſtro Rathiborienſi commorante, cæteris magnificis, & nobilibus in arcibus, aut ſyluis degentibus. Hanc Tartarorum uaſtationẽ induxiſſe culpatus eſt dux

Oppauien. terræ duplex inuaſio.

Polonia minor à Tartaris uaſtata.

Ruthenorum fraus.

Magna ſanguinis effuſio.

Tartarorum ingreſsus uſq; ad Legnitz factus.

Nunciatur clades Papæ.

eſt dux Kazimirus Cuyauiæ: quem propterea duces Poloniæ multis contumelijs, ut infrà dicetur, affecerunt. Ne autem barbari, tam frequenti incurſu, terras Boleslai pudici inuaderent, cum omnibus copijs ſuis circa Zauichoſt contractis, ipſe dux Boleslaus pudicus, anno Domini, 1264. compoſito agmine incedens, Iaczuuingis bellum intulit, quibus decimo Kalendas Iulij cum principe eorum Comath, properè, & læte occurrentibus. Pugna conſerta eſt, & alteris in alteros cæca, & obſtinata mente tuentibus, æquis uiribus aliquot horis prœliatũ eſt, tandem acie Iaczuuingorũ ſuccumbente, & Comath principe eorũ à Polonis pugionibus confoſſo, ad extremũ cęſi, & obtriti ſunt: omnisq; natio Iaczuuingorum eo bello (quoniam pedem referre, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare uoluit) deleta eſt, ut pauci agreſtes ſuperſtites eſſent. Extunc & in temporibus noſtris Lithuanis coniuncti, ſic quod nomen Iaczuuingorum perrarum, & paucis notum extet. Horum reliquias Boleslaus pudicus fidem Chriſti profiteri iuſsit, detractantes uerò capite multari. Supplicauit etiam dux Boleslaus pudicus, Alexandro Papæ 4. ut pro Neophitis, gentis illius. Epiſcopum inſtitueret, quod & conceſsit, & Archiepiſcò Gneznen. ſuper ea re ſcripſit: in effectum tamen non cernimus fuiſſe deductum.

Boleslaus pudicus Iaczwin. bellum parat.

Iaczwingi uicti.

CAPVT XLVI. LIB. III.

REpreſsis autem & extinctis Iaczuuingis, Ruthenorũ bellum ſurrexit. Rutheni ſiquidem anno Domini 1265. frequenti, & magno exercitu duce Suuarnone collecti, Sandomirien. diſtrictum depopulantes, rapinis, & incendijs affixerunt, quos Barones Sandomirien. duce Boleslao non conſulto actaliter congregati, per agros ſparſim palantes, & uaſtantes fuderunt, & interimerunt, & omnes rapinas recuperantes, caſtro eorum potiti ſunt. Hanc iniuriam, & alias dux Boleslaus pudicus reſciſſurus, anno ſequenti ſcilicet 1266. Petrum palatinum Craco. cum copijs circa Ropezycze collectis, in terram Suuarnonis miſit, quo ſecundas ſtatiuas agente, feria ſexta, quæ fuit decima octaua menſis Iunij, in loco Pyetha appellato, dux Suuarno cum magno Ruthenorum, & Tartarorum exercitu aduenit, haud longè à Polonis locato. In craſtino autem, quæ fuit dies ſabbati ſanctorum Geruaſij, & Prothaſij martyrum (in quo die ſuperioribus annis Romanus dux Ruſsiæ potentia Polonorum circa Zauichoſt contritus fuit) infeſtis animis occurrerunt, acies Ruthenorum, & Polonorum, maximaq; ſtrages in Ruthenis edita eſt. Ita ut ad ultimum Suarno ad fugam proſiliret: deinde Rutheni cum ſequuti paſsim in fugam uerſi ſunt. Et Poloni adepta uictoria, duobus diebus in loco certaminis commorati. Poſt hoc totam terram Suuarnonis depopulati ſunt, multiplicemq; uariæ ſuppellectilis prædam referentes, in Poloniam ouantes redierunt. Hæc clades Ruthenos adeò domuit, ut terras Polonorũ pluribus annis contingere nõ auderent.

Rutheni bellũ repetunt.

Swarno eorũ dux.

Polonorum in Ruthenos, & Tartaris uictoria.

Anno autem Domini 1273. conuenientibus in Oppauia, Przemislao rege Bohemiæ ex una, & Boleslao pudico duce Craco. & Sandomiriæ ex altera partibus. Quum Przemislaus diſtrictum Oppauiæ, legitimè ad ſe deuolutum per Myecczlai Oppolien. ducis mortem, teſtamento ſibi legatum aſſereret. Et Boleslaus pudicus portionem terrarum regni Poloniæ ab origine tentam, & appropriatam eſſe affirmaret: nolletq; alter alteri cædere, Barones communes, & conſiliarij eorum per ſufferentias pacis, in annos uiginti huiuſmodi quæſtionem ſuſpenderunt decidendam. Interim dum hæc fierent, Paulus Epiſcopus Craco. cum nonnullis militibus, Boleslao pudico rebellaturi, ad Vuladislaum Oppolien. ducem, precantes, ut ipſum potiùs in dominum, quàm Boleslaum, & quem deſignauit ſucceſſorem Leskonem nigrum haberent. Nec abnuit dux Vuladislaus ſuſcipiendos. Occurrente autẽ exercitu Boleslai pudici ex aulicis, & nobilibus, qui ipſum ſequebantur. In Bogehim uilla monachorum, die Veneris, quarto nonas Iunij, duro certamine, cum potentia Pauli Epiſcopi Craco. & nobilibus eum ſequentibus, conflixerunt, pluribusq; interfectis, militibus Boleslai uictoria ceſsit, licet non incruenta. Bona ergo rebellium ſingula dux Boleslaus, aut uſibus, aut uictoribus diſtribuendo confiſcauit. Prima autem die menſis Iulij eiuſdem anni, ſubito in graui exercitu Lithuani, Pruteni: & Samagitæ, in terram Lublinenſem deſcenderunt, & maiorem partem eius incendijs, & ſtrage uaſtauerunt, ſpoliaq; abduxerunt. Inſimulatus eſt Paulus Craco. hanc miſerabilem cladem in ultionem eorum, qui in Bogehim ceciderunt duci Boleslao pudico ſubordinaſſe. Hic namq; Paulus grauitate pontificali obmiſſa, pro concubina moniali de lapide Mariæ, aliàs de clauſtro Skala uiolenter abſtracta abutebatur, uenationes per ſe tractauit. Cum Lithuanis Polonorum hoſtibus, ut à Boleslao pudico ſecurior eſſet, affinitates, & connubia iunxit. Eccleſiam ſuam Crac. perrarò ad diuina peragenda, uiſitauit, cum aſſuetis rapto, aut furto uiuere, conuentus habuit. Quare cùm in monaſterio ſanctæ Trinitatis in Cracouia eſſet, uox de aëre lapſa inſonuit: Ve tibi Paule Epiſco-

pe, melius eſſet, ſi natus non fuiſſes. Quidam autem religioſus per quietem, lupum anterioribus pedibus erectis, humana uoce exclamaſſe uidit: Ve tibi Paule Epiſcope, quoniam cœpiſti, & occidiſti. Qua relatione plurimùm contritus, in cubiculo ſolitarius planxit, donec audiuit. Ne timeas, inquit, Paule Epiſcope, age quod bonum eſt, ſeptimo anno moriturus. Sed hæc hactenus. Boleslaus pudicus ciuili bello attritus, Lithuanis reſiſtere non ualuit: Lesko uerò, & Conradus Cuyauiæ, & Mazouiæ duces, pro terræ Lublinen. uaſtatione, terras Poleſsitarum, & Prutenorum igne, & ſpolijs, & cædibus, nullam reſiſtentiam paſsi, depopulati ſunt. Dux uerò Boleslaus Pudicus cum omnium ſuarum terrarum copijs, & cum Boleslao pio Kaliſsien. & Leskone nigro Siradien. ducibus, terram Oppolienſem in feſto ſanctorum Simonis, & Iudæ ingreſſus, uicos, oppida, & ſuburbia ciuitatis Oppolien. exuſsit, uaſtationem uſq; ad Koſzlye, & Rathiboriam extendendo. Vuladislao Oppolien. copiam pugnandi non faciente, ſed ex inſidijs per agros palantes inuadente, & obtruncante.

Boleslaus Pudicus terram Oppolien. uaſtat.

In anno quoq; ſequenti, qui fuit 1274. utroq; duce Boleslao Pudico Craco. & Vuladislao Oppolien. minas ſpirante, & armaturam contrahente. Boleslaus pius dux Kaliſsien. per plures tractatus, redditis hinc inde captiuis, & damnis compenſatis, pacem inter eos compoſuit. Cumq; ſeptem & triginta annis Boleslaus pudicus regnaſſet, mortuus eſt, ſatis deuotus in Cracouia, die Solis ſeptima Decembris, aliàs quarto Idus Decembris, anni Domini 1279. in monaſterio ſancti Franciſci, quod ipſe fundauit, in choro ad aquilonarem partem ſub lapidibus ſectis, in altum eleuatis, ſepultus hic princeps bonus, ſimplicis, non fucati ingenij, ſobrius & pius moribus, ſed in deciſione cauſarum uarius, & à corruptela munerum, parùm abſtinens uenationum ſectator, à contactu fœminæ alienus, cœlebs, & uirgo fuit. Ob quod mactæ uirtutis meritum, Boleslaus Pudicus, quod nulli principum Poloniæ in hanc diem contigit, cognomen ſortitus eſt. Nonnullas Eccleſias, & monaſteria fundauit, prout in incidentibus claruit, & patebit. Kinga autem uirgo, & relicta Boleslai Pudici humato funere mariti, cum Ioheleth, ſeu Helena Boleslai pij Kaliſsien. ducis relicta, in Eccleſia ſancti Franciſci Cracouiæ ordinem ſanctæ Claræ profeſſæ, caput uelarunt, & in cœnobium ſanctimonialium Sandecenſ. abeuntes, reſiduam illic in bonis operibus ætatem contriuerunt.

Boleslai pudici mors.

Vnde Pudicus dictus eſt.

Kinga & Helena mūdo abrenunciant.

CAP. XLVII. LIB. III.

DIcamus nunc euentus, & contingentias ducum maioris Poloniæ, Sleſiæ, Mazouiæ, & Pomeraniæ. Ab initio Monarchiæ Boleslai Pudici uſq; in finem eius, anno Domini 1249. Przemislaus dux Poſnanien. irritata priori diuiſione terrarum cum Boleslao duce Kaliſsien. germano ſuo facta. Proprio motu, & ſenſu ab eo ducatum Kaliſsien. recepit, & ei quæq; peiora, & ſterilia conſignauit, ſcilicet, Gneznam, Bnin, Gredecz, ſeu Gedcz, Nakel, Oſtrouu, Burchouu, Czarnkouu, Vſcze, & Srem. Adiecit inſuper captiuationem ipſius, tanquam uitæ, & principatui eius inſidiaretur. Ob hoc meritò à Fulcone Archiepiſcopo Gneznen. argutus eſt, donec in feſto paſchæ, anno Domini 1253. eum à captiuitate abſoluiſſet. Et reconciliatione facta, per medium eiuſdem Archiepiſcopi, & Baronum, nouam principatuum diuiſionē fecit, tribuendo duci Boleslao Gneznā, Kaliſz, Vielun, Sroda, Piſdri, Gedcz, Pobiedziſzka, Bnin, & Biechouu. Poſsidente duce Przemislao Poſnaniam cum omnibus alijs pertinentijs maioris Poloniæ. Ab eo tempore in fraterna dilectione concordes permanſerunt. Captiuauerat, & anno ſequenti Semouitum ducem Mazouiæ, & Gertrudim uxorem eius. Kazimirus germanus ipſius dux Cuyauiæ, Lanciciæ, & Siradiæ, & captiuos in Siradia detinuit. In Sleſia autem Boleslaus Caluus, dux Legnicen. poſt duas expeditiones superioribus annis contra Henricum germanum ſuum ducem Vuratislauien. factas.

Semouitus cū uxore captiuatur.

Adiecit tertiam in æſtate, anno Chriſti 1250. & à Vuratislauia repulſus, in Legniczam rediens, ſingula in ducatu Vuratislauien. igne uaſtauit. Teuthonici uerò & prædones, quibus ſtipendia non ſoluit, in territorijs Legnicen. & Vuratislauien. plura loca incaſtellauerāt. Ipſe quoq; Boleslaus Caluus de omnibus equis, & fortunis ſe exuit. Nec ſoluenda ſtipendia ſoluere potuit. Caſtrum Lubucen. Ioanni, & Othoni Brandenburgen. Marchionibus obligauit. Et ab eo tempore, anno ſcilicet 1250. diſtrictus Lubucen. cū caſtro, ad Marchionatū Brandenburgen. à regno Poloniæ iniuſtè alienatus trāſijt (illic in Eccleſia ſancti Petri ſub caſtro Lubuſz quieſcit, tumulatus Myeſzko dux Polonus, cuius fuit caſtrum Lubuſz dum uiueret) ad tantamq; ęgeſtatem Boleslaus peruenit, ut frequentiùs pedibus iret, quàm equo ueheretur, & idcircò faciliter à militibus Henrici fratris ſui compræhenſus in uincula Vuratislauiæ coniectus erat. Sed ad iuſſa Henrici fratris ſui dimiſſus fuit: oppida ſortis ſuæ Zithauuiam, & Gerliczam ſubditis ſuis in

Boleslai infortunium.

graui

grauibus ſummis obligauit: Hinkonem filium Mirzonis Caſtellani Croſnen. ſpe exigendæ pecuniæ captiuauit, ac Germanis, quorum conſortio delectabatur, pecunia mulctandum dedit. Qua de re nobiles Poloni, Croſnenſe caſtrum, & oppidum Croſna, cum cæteris munitionibus, Conrado fratri, & aduerſario ſuo tradiderunt. Quod Boleslaus Caluus dolens, Conradi fratri ſuo inſidias ut captiuaretur, & occideretur, tetendit. Conradus autem declinans inſidias Boleslai, ad Przemislaum Poſnanienſ. & Kaliſsienſem ducem diuertit. Qui comiter eum excipiens, & paſcens, Boleslaum Caluum Legnicen. in Henricum Vuratislauien. duces requiſiuit, ut Conrado ſortem paternam aſsignarent, & ſtipe aliena cum ludibrio ſuo, & ſuorum eum uiuere nõ ſinerent. Ipſis autem nolentibus, & ſeſe excuſantibus, Przemislaus dux præfatus Poſnanienſ. & Kaliſsienſis cum equeſtri, & pedeſtri exercitu, habens ſecum ducem Conradum, in ducatum Legnicen. intrauit, & caſtrum Bithom prope Glogouiam ſupra flumen Odram conſtruxit, foſſatisq́ uallis & militibus muniens, ac duci Conrado tradens mandauit, ut non priùs à uexatione ducatus Legnicen. ceſſaret, donec æqua per Boleslaum ei portio redderetur. Contigit eo tempore, ut Boleslaus Caluus incautius ſpeculans exercitum Przemislai, ab eius militibus excubias agentibus caperetur, & in uincula per Przemislaum coniectus, cuſtodibus pecunia corruptis, euaſit. Dux autem Przemislaus Poſnanien. Poſnaniam reuerſus, Salomeam ſororem ſuam præfato duci Conrado deſponſauit, & magnificas nuptias ſub præſentia Fulconis Archiepiſcopi Gneznen. Boguphali Epiſcopi Poſnanien. & Baronum terrarum ſuarum celebrauit. Ibidem Thomam Caſtellanum Poſnanienſ. Thomislaum pincernam, filiumq́ eius Sandiuogium, nobiles, de domo Nalancz, accepta cautione, quod ſibi, & Boleslao duci Gneznenſ. fratri ſuo fideles, & ſinceros ſe præſtarent, à uinculis abſoluit. Captiuati ſiquidem ante tres annos fuerunt, quoniam accuſati erant Przemislaum, & Boleslaum fratres de ducatibus maioris Poloniæ eijciendos conſpiraſſe, & ad Boleslaum Legnicen. defeciſſe, ipſi ducatum maioris Poloniæ tradituri. Baruuin item dux inferioris Pomeraniæ, interim Przemislao bello Sleſiæ implicato, caſtrum Drdzen compræhendit, quod poſt unius menſis ſpacium Przemislaus expugnans, milites pro eius defenſione relictos, captiuauit, & bona eorum militibus ſuis in prædam dedit. Anno uerò Domini 1254 Przemislaus Poſnanienſ. Boleslaus Kaliſsien. germani, & Conradus gener eorum, in diſtrictum Vuratislauienſ. dominij Henrici ingreſsi, ſpolia plurima circa Vuratislauiam, Oleſzniczam, Trzebniczam, Siczouu, Cyrequiczam, & alia loca intulerunt, eò quod dux Henricus fratri ſuo Conrado, neq́ portionem ſuam dabat, neq́ apud Boleslaum Legnicen. ut daretur, inſtabat. Inſuper & pro ſumma quinquaginta marcarum argenti duci Przemislao debitarum. Eccleſijs tamen, & monaſterijs honos, & debita libertas ſeruata eſt: Opizo autem Abbas de Meſzano ſedis Apoſtolicæ legatus, in Vuratislauia commorans, Przemislaum ducem & terram ipſius Poſnanien. interdicto ſuppoſuit, læſum ſe & Apoſtolicam ſedem aſſerens, quia eo præſente Vuratislauien. diſtrictus uaſtaretur, nuncijs tamen Przemislai requiſitus, & allegationibus cõuictus poſt appellationem ei intimatam, aliàs poſt uiginti ſex dies interdicti, à die Veneris poſt Dominicam Reminiſcere, uſq́ ad diem Martis poſt Dominicam Iudica computatis interdictum relaxauit. Eodem anno dux Conradus de caſtro Bithom Henricum ducem Vuratiſ. germanum ſuum captiuauit, nec dimiſit, donec obſides poſuit, quod portionem ſuam à duce Boleslao Legnicen. repeteret, aut portionem ducatus Vuratiſ. bona fide ſibi præſtaret, propter quod duce Henrico Vuratislauienſi inſtante, in anno ſequenti uidelicet 1255. Conuentione ducis Boleslai Legnicen. & Henrici Vuratiſ. apud Glogouiam habita. Ex ſententia Thomæ Epiſcopi Vuratiſ. & communium Baronum, Boleslaus Legnicen. multipliciter detrectãs, atq́ reſiſtens duci Conrado portionem ſuæ ſortis Glogouiam, cum attinentijs ferè conuictus tribuit, & dux Conradus obſides duci Henrico Vuratis. reſtituit.

Boleslaus Caluus captus, & pecunia liberatus.

Baruuin dux Pomeraniæ caſtrum Drdzen occupat.

Opizo legatus Papæ interdictum ponit.

Conradus Henricum germanum captiuat. Concordia eorum ex reſtitutione.

CAPVT XLVIII. LIB. III.

IN Pomerania quoq́ anno Domini 1255. Suuatopelcus Pomeraniæ dux Mſczugium filium ſuum olim apud Cruciferos Pruſsiæ obſidem, cum exercitu, & nocte præcedenti in diem ſancti Michaëlis miſit, caſtrum Nakel intercœpit. Quod cùm Przemislao duci Poſnanienſi, cuius caſtrum erat, nunciatum eſſet, obſidione caſtrum cinxit, habens ſecum Boleslaum Kaliſsienſem, & Kazimirum Cuyauien. Lancicienſ. & Siradienſ. duces, habens in auxilium mille milites Boleslai pudici Craco. & Sandomirienſ. Semouiti uerò Mazouiæ ducis octingentos. Non tamen cum tanto exercitu profecit, ſed nouo caſtro è regione antiqui caſtri uerſus occiduum locato. Ad prohibendum ingreſſum, & egreſſum Pomeranorum de caſtro antiquo, ſoluta obſidione, diſceſ-

 ſit: etiam

ſit: etiam & auxilia principum remiſit. Vt autem expugnationem caſtri Nakel maturaret; Przemislaus cum ducibus Boleslao Kaliſsien. & Cazimiro Cuyauien. nocturnis temporibus ad caſtrum Raczanſz, quod à Suuatopelcone tenebatur, ante lucem diei ueniens oppugnauit, & uociferationibus præmiſsis, ignem iniecit. Caſtellani autem maximo pauore concuſsi, alij per medias flammas exilientes in poteſtatem ducum uenerunt. Alij ab igne miſerabiliter deuorati ſunt. Caſtrum autem totum, præter cellaria, & foueas conflagratione perijt. Suuatopelcus irritatus, ad Nakel in medio quadrageſimæ cum omni ſua potentia uenit, & foſſato caſtri noui, lignis aridis ac pinoſis implens, conflagrare nitebatur. Milites uerò Przemislai igne adhibito, antequam alia conducerentur, omnes ſtrues iniectas exuſſerunt.

Suuatopelcus ſine uictoria Pomeraniam regreſſus.

Tandem caſtrum nouum expugnare cœpit, ubi occiſis uiginti, & pluribus uulneratis expugnationē Suuatopelk intermiſit, & ad Pomeraniam triſtis redijt: & congregato nouo exercitu, uſus arte, & aſtu.

Stratagema.

Dominica Rogationum, in montanis exercitum in inſidijs collocauit, maneq; milites Suuatopelconis ex caſtro Nakel iuxta præſignationem ipſius erumpentes, in certamen prouocarunt, milites Polonorum de nouo caſtro, & fugere ſe ſimulantes abduxerunt, & ipſos ad inſidias perduxerunt. Suuatopelcus etenim cum ſuis à tergo conſurgens, & ex fuga à fronte conuerſi, uelut quaſdam uictimas in medio concluſas occiderunt, caſtrum tamen non obtinuerunt. Ad ultimum Suuatopelcus ad reconciliandū duci Przemislao, Poponem fratrē ordinis Crucifeforū ſubmiſit, Polonus hic erat, genere nobilis, natione Cracouita, per maternam lineam Przemislao ſanguine iunctus, & conuentum in uigilia ſancti Iacobi, apud uillam Eczinam agentes, auctoritate compromiſsi Popo ſic ſententiam pronunciauit:

Popo ſententiam concordiæ profert.

Suuatopelcus craſtina die ſancti Iacobi, caſtrum Nakel iniuſtè interceptum, nepoti ſuo duci Przemislao reſtituat, & omnes captiuos liberos dimittat: Przemislaus uerò pro expenſis, & demolitione caſtri Raczanſz, Suuatopelconi quingentas marcas argenti, in certis terminis ſoluat, & interim obſides ponat. Qua pronunciatione ab utroque principe acceptata, reconciliatio facta eſt, caſtrum Nakel duci Przemislao reſignatum. Nouum uerò demolitum, & nouem adoleſcentes nobiles pro obſidibus ſcilicet Dirſicraius, & Dobrogoſtius filij Vincentij, Vulodimirus Prandothæ, Iacobus Boguphali de Czirnelin, Ianuſſius Dobieſſouicz de Pnyeuu Samſon Guyeuomirouicz, Derslaus Iareczeuicz, Mroczko Przeczslauicz, & Sanduuogius Sbiluthouicz, Suuatopelconi dati ſunt, quouſque quingentæ marcæ argenti effectualiter ei ſoluerentur.

Obſides dati nomine.

Redeamus nunc ad Sleſiam, Boleslaus dux Legnicenſis ſæuus appellatus, Thomam Epiſcopum Vuratislauien. uirum ætate & uita laudabilem, in Gorka prædio Abbatis de arena, dum illic Eccleſiam conſecraturus adueniſſet, in nocte effractis oſtijs, die ſexta Octobris: anni Chriſti 1256. captiuauit,

Thomas Epiſcopus Vuratisl. captiuatus

& Teuthonici complices ducis Boleslai, quos in Sleſiam induxerat, cōſilio eorum utens, cognito, quod Thomas Epiſcopus uſum equitandi non haberet, eum in equum trotantem unica camiſiola, in qua dormierat tectum, tranſpoſuerunt, latrunculus autem quidam ex Teuthonicis, uiſa nuditate Epiſcopi, & ſtridore dentium præ frigore, miſertus illius, cum ueſte ſua uirgulata, & ocreis antiquis induit. Deductum autem Pontificem in Vlay caſtrum, cum Boguphalo Præpoſito, & Hecardo Canonica Vuratisl. quibuſcum captus erat, in carcerem & uincula idem Boleslaus ſæuus coniecit.

A' Teuthonis in Vlay ducitur.

Donec decimas manipulares in fertones commutaret, ac decem millia marcarum ſolueret. Diſsimulauit, & ſilentio hanc rem tranſijt. A' Capitulo Vuratisl. requiſitus dux Henricus dux Vuratisl. Sed non diſsimulauit Fulco Archiepiſcopus Gneznenſ. qui celerrimè Epiſcopis prouincialibus Lanciciæ conuocatis, Boleslaum ducem Legnicenſem cum diocœſi Vuratislauienſi interdicto ſuppoſuit: mittensq́ue ad Alexandrum Papam quartum in mandatis accepit, ut Boleslaus ſæuus cum complicibus facinoris interdiceretur, quoaduſq; Chriſtos domini relaxaret. Superuenit, & aliud mandatum Apoſtolicum,

Fulconis interdictum, cui ſuperadditū Apoſtolicum.

poſt accuſationem proteruiæ ducis Boleslai calui (qui interdictum tanquam ſtipulam reputans ex Vlay caſtro in Legniczam pontificem cum ſodalibus ipſius Præpoſito Boguphalo, & Canonico Hecardo transferens, ſeparatim quemque ſqualoribus carceris afflictis addens afflictionem deputauit, & coniecit) ut Archiepiſcopus Gneznenſis, & Maydenburgenſis cum eorum ſuffraganeis, in Germania, & Polonia crucem contra ſæuum Boleslaum, & eius ſubiectos prædicarent,

Cruce ſignati à Papa contra Boleslaum decreti.

quod non cernitur continuatū, quia iam in feſto Paſchæ anni Domini 1257. pacificatus, à uinculis ſolutus erat. In uniuerſa diocœſ. Vuratislauien. capitulo ſuo Vuratislauien. & metropolitano ſuo Archiepiſcopo Gneznen. it requiſitis, cōmutationem decimarū manipularium in fertones, & duorū millium marcarum argenti ſolutionē, ultra pannos ſarlaticos à Boguphalo Prępoſito, & Hecardo Canonico exactos, pollicitus, medietateq; pecunię ſoluta de reſidua medietate ſoluēda, trāſmutatione decimarū manipulariū in fertones nō reuocāda, obſides filios nobiliū, & ſcultetorum

rum

rum ſuorum poſuerat, cum conſortibus captiuitatis Præpoſito, & Canonico, ut præmiſſum eſt, in feſto Paſchæ liberatos. Originale autem literarum Apoſtolicarum ad prædicandum crucem contra Boleslaum ſæuum Legnicen. apud Eccleſiam beatæ Mariæ Sandomiriæ habetur, quarum initium eſt tale: Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, uenerabilibus fratribus Archiepiſcopis Gneznen. & Maydenburgen. eorumq́ ſuffraganeis ſalutem & Apoſtolic. bened. nõ abſq́ multa cordis amaritudine iamdudum accepimus. Finis earundem, Datũ Laterani tertio Calend. Aprilis, pontificatus noſtri anno 3.

Liberatio eorum.

Originale pro cruce ſignatis.

CAP. XLIX. LIB. III.

ANno uerò natiuitatis Domini 1256. adiecit & aliud facinus malignum Boleslaus dux Legnicen. eodem anno, in germano ſuo Conrado duce Glogouien. patrandum. Inuitauit ſiquidem ipſum ad continuandum: reuera autem ad captiuandum, quod perſentiens dux Conradus, plures pro numero ſecum in Legniczam tranſiens aſſumpſit, & maiori parte eorum in ſylua proxima Legniczæ relicta, cum expedita aliorum manu in caſtrum Legnicenſe peruenit: à Boleslao, ut uidebatur, benignè acceptus. Et antequam ad ſuperna per gradus aſcenderet, uidens Teuthonicos Boleslai milites turres, & mœnia occupaſſe, Boleslaum ſæuum captiuauit, ac extra portam caſtri, antequam milites Boleslai deſcendiſſent ad eos, qui in ſylua operiebantur, deportauit, & abinde in Glogouiam deductum, arctæ cuſtodiæ deputauit. Nec dimiſit, donec qui Thomam Epiſcopum Vuratisl. deprædatus fuerat, de omni pecunia ab eo data, & danda deprædaretur, exegit namq́ ab eo totam prædictam pecuniarum ſummam.

Conradus fratris dolum ſuo uicit.

Subtracto item ex humanis Przemislao duce Poſnanienſi (de cuius obitu infrà dicetur) Boleslaus germanus eius, dux Gneznen. & Kaliſsien. cum gentibus ſuis, & præfati Przemislai ducis, ut præfertur mortui. Habens ſecum Varcislaum Boguphali Slauiæ, & Kaſſubiæ ducem, quo cùm confœderatus erat contra Kazimirũ ducem Kuyauien. Lancicien. & Siradien. anno Dñi 1258. Cuyauiam inuaſit, & Iunislauiã obſedit, & oppugnauit. Cauſa erat, quia prælibatus Kazimirus dux Cuyauienſis Caſtellaniam Landen. in hereditate ducis Boleslai aliquot annis iniuſtè occupauerat. Kazimirus autem cernens ſe haud parem Boleslao miſsis caduceatoribus, ſub certis condicionibus reddere Caſtellaniam Landen. promiſit. Boleslao autem credente, & obſidionem ſoluente, nil eorum, quæ promiſerat adimpleuit, quinimò ſequenti anno cum exercitu quaſi duorum millium militum, terram Kaliſsienſem clandeſtinè ingreſſus, in ea deſæuit. Boleslaus autem dux Kaliſsienſis cùm de hoc certior factus fuiſſet, de itinere, quod in Poſnaniam continuabat reuerſus, cum ſuis duntaxat Curienſibus, & triginta militibus in tranſitu collectis, ac agreſtibus, quibus pecus ereptum fuit, ipſum ducem Kazimirum pecus agentem in nemore pinoſo dicto Solecz inter Opatouu Archiepiſcopalem, & Kalinam, aliàs Clamam militarem, uillas ſituato, conſequutus eſt: poſtremisq́ aciebus diſturbatis, primi quum fortem, & numeroſum exercitum Boleslai exiſtimarent, terga uerterunt: referebant enim ſe tanto pauore correptos, ut circa ſingulas nemoris arbores, ingentes hoſtiles copias arbitrarentur conſiſtere. Excuſſa eſt ergo, & reddita agreſtibus præda, militesq́ue ducis Boleslai trecentis equis, & ſpolijs ſunt potiti. Non quieuit Kazimirus dux Cuyauienſis hac clade perturbatus, ſed cum adiutorio ducis Suuatopelci Pomeraniæ, erecto nouo caſtro in oppido Pakoſcz, ad ducem Boleslaum pertinente, uicinam oram ſpolijs infeſtauit, tot & tantis iniurijs Boleslaus dux Kaliſsienſis prouocatus, uenit ſexta die Octobris in terram Lancicienſem cum Boleslao pudico Craco. & Sandomirienſ. Ruthenorum ac Cumanorum habente præſidia. Cum Semouito Mazouiæ germano eiuſdem Kazimiri, Cuyauienſ. ducis, habente ſecum Romanum filium Danielis Regis Ruſsiæ cum exercitu Ruthenorum, ducibus, & patruis ſuis Kazimirum ducem Cuyauienſem, uelut publicam peſtem perſequentibus, & tam incendijs, quàm ſpolijs ac cædibus in miſerabilem ſolitudinem eam uaſtauerunt: caſtroq́ in illa ædificato atque munito, illud in fidem, & poteſtatem Semouiti Mazouiæ ducis ad uaſtandum ulteriora tradiderunt. Humiliatus dux Kazimirus ſufferentias pacis ad diem ſancti Andreæ petijt: & in præfato feſto iuxta arbitrium communium Baronum de caſtris, & finibus occupatis ſe ceſſurum iureiurando ſpopondit. Nec tamen ceſsit, ſed iam alterum contractum, & iuramentum perfregit, propter quod denuò Boleslaus dux Kaliſsienſis circa feſtum ſancti Bartholomæi, anno Domini 1261. terram Cuyauiæ uaſtauit, nec copias ex Cuyauia deduxit, donec caſtrum Landenſe, & caſtrum quod Kazimirus ædificauerat, ſuis officialibus fuêre reddita. Relicto Boleslao Kaliſsienſ. repentè eodem anno ſibi Kazimirus dux Cuyauienſis, & Lancicienſis diſtrictum Lelouienſem uſurpauit, caſtrumq́ in colle, oppido Lelouienſi proximum ædificauit, quod eo diſcedente, Boleslaus pudicus dux

Kazimiri ducis fraus promiſsionis.

Kazimiri exercitus meticuloſitas.

Kazimiri periurium.

Boleslai ducis Kaliſsien. bellica inſtantia.

Craco-

Cracouiæ,& Sandomiriæ, conquiſiuit,& ſuæ iuriſdictionis fecit. Accidit & aliud infauſtum duci Kazimiro malum facinus. Nam duo filij ex priori uxore ſuſcepti, inſurgentes, Zemomisl Lanciciensſ. Lesko Siradiensſ. caſtra, & diſtrictus, ſub patre militibus uniuerſis tyrannidem patris peroſis, ſibi adhærentibus, & in eorum ſubiectionem concedentibus, occupauerunt.

Mazouiæ clades.

Item Semouito duce Mazouiæ in curia ſua Iaſouusko, aliàs Iaſdow cõmorante, anno Dñi 1262. Rutheni, & Lithuani inter ſe liga cõfœderati, per ſyluas, & nemora ſilenter in uigilia Ioannis Baptiſtę aduenientes, incautum cũ filio eius Cõrado, & militibus pręſentibus occupauerunt. Suamirus autem ſeu Suarno, nepos Danielis regis Ruſsiæ, quia in ſortem eius ceſſerat, ducẽ Mazouiæ Semouitum truculenter decollauit. Conradũ uerò filium ipſius Mendog, & Lithuani conſeruarunt, & eodẽ anno ab eis redemptus eſt, tunc Rutheni cum Lithuanis ex Iaſouusko egreſsi, Mazouiam prædabantur, quibus Barones Mazouiæ cum agreſtibus in arma coactis in rure, cui nomen Dlugoſyedle occurrerunt, & fortiter præliando à multitudine hoſtili ſuperati ſunt. Victores autem Rutheni, & Lithuani, uniuerſa Mazouiæ ora, & maiori parte Cuyauiæ peruaſtata, cum immenſa præda hominum, & pecorum, ſuccenſis oppidis, & uillis, in ſuas terras redierunt. Superuenit tandem Boleslaus pius dux Kaliſsienſis in feſto ſancti Michaëlis, precibus frequentibus Gertrudis relictæ ducis Semouiti peruictus, & ciuitatem Plocenſem à Barbaris exuſtam, cum caſtro refecit: foſſatisq́;, & uallis communiuit, & Boleslao ac Conrado filijs ducis Semouiti de ſua liberalitate præſentauit. Non contenti autem Rutheni cum Lithuanis de præda, & clade Mazouiæ illata: ſequenti anno in Mazouiam remearunt, & in ea propter deſolationem nil reperientes in caſtellaniam Louicenſ. ad Archiepiſcopum Gneznen. pertinentẽ, concito gradu peruenientes, igne, & multiplicibus prædis eã conſumpſerunt: nemineq́; defenſionem opponente, in terras ſuas ſuperbiendo diſceſſerunt.

Caſtellania Louicen. Archiepiſcopi Gneznen. uaſtatur.

CAPVT L. LIB. III.

Mendolphus Lithuanorum rex occiditur.

PRopitiaturus dominus Polonis ſpecialiter Mazouitis, diſſenſiones, ciuileſq́ue diſcordias inter Lithuanos, & Ruthenos immiſit: nam Mendolphũ, aliàs Mendog regem Lithuanorum, nepos eius Stroynath principatum apud Lithuanos nacturus, quieſcentem obtruncat, & omnes filios eius præſentes, & principatũ rapit, anno Domini 1263. Voyſalk autem filius, & Theophilus conſobrinus Mendog, anno ſequenti uidelicet 1264. Stroynath uenationes tractantem, exprobrata ei cæde patris interimerunt. Fuit autem Voyſalk monachus Ruſsiæ tonſus, qui occidẽs Stroynath, ducem Lithuanorum ſe gerere cœpit.

Voyſalk occiditur.

Santhok, & Drdzẽ caſtra demoliuntur.

Caſtrum Sulenz ædificatur.

Sabel captus. Caſtrũ Drdzẽ reædificatum intercipitur.

Anno autem Domini 1267 propter ſimultates, & odia pro terris Ruſsię, quas Voyſalk ſibi appropriare nitebatur in quodam rure circumuentus, à Leone duce Ruſsiæ, filio Danielis olim regis Ruſsiæ occiſus eſt, ſed de Lithuanis hactenus. Caſtrum Santhok per Saxones anno Chriſti 1265 compræhenſum, Conrado Marchioni Brandenburgen. tanquam munus dotale conſortis ſuæ eſt præſentatum. Sed Boleslao pio duce Kaliſsien. ad expugnationem illius contendente, per communes Barones concluſum, & acceptatum eſt, ut Boleslaus pius ſuum caſtrum Santhok: Conradus uerò Marchio Brandenburgen. alterum ſuum caſtrum Drdzen tanquã iacturas generantia, demoliat, quod tandẽ uterq́; exercitus executus eſt. Sed anno ſequenti Boleslaus pius dux Laliſsien. contraueniendo pactis, & ordinationi cum equeſtribus, & pedeſtribus copijs profectus, caſtrum Santhok ex roboribus infra unius menſis ſpacium affatim ædificauit, præſidioq́;, & uictualibus impoſito, diſceſsit. Quo abeunte Conradus Brandenburgen. Marchio, caſtrum Santhok obſidione uallauit, & expugnabat. Boleslaus autẽ pius dux Kaliſsien. pugnã, & diſsidiũ cũ uicino ac genero ſuo horrens, miſsis nuncijs deducto pręſidio Polonorũ, caſtrũ Santhok Conrado Marchione, & exercitu ipſius inſpectãte exuſsit. Otho tamẽ Othonis Marchio Brandenburgẽ. ſibi appropriare Caſtellaniã Santocen. cupiens, anno Domini 1269 caſtrum Sulenz de roboribus lignorũ properè, inter oppidũ Poloniæ Myedzirzecz, & Lubuſz ædificauit, tandem in oppidũ Myedzirz, quod foſsis, & propugnaculis ligneis eo tempore muniebatur, irruit, & ipſum ſpoliauit, caſtrũ tamen non cõpræhendit. Quem Boleslaus dux Kaliſsien. cũ ſuis gentibus ſequutus, terrã pręfati Marchionis Lubucen. in girũ uaſtauit: eaq́; uaſtata, caſtrũ Sulencz ſuccendit, & cõquiſiuit. Saxonibus ferè omnibus pro præſidio illic relictis igne cõſumptis. Solo Sabel Capitaneo uiuo in manus, & captiuitatẽ Polonorum ueniente. Verũ anno ſequẽti Boleslao pio duce Kaliſsien. uiſitante Boleslaũ pudicũ apud Cracouiã, Otho Marchio Brandẽburgen. caſtrũ Sãthok de lignis ędificauit, quod ubi Boleslaus pius cognouit, è Cracouia reuerſus, forti agmine militũ ſtipatus, caſtrũ Drdzen in octo dieb. incipiendo in feſto S. Georgij cõſtruxit, & præſidium militum ei impoſuit. Sed dum negligentius ſeruaretur, à Saxonibus decima ſeptima Decembris

cembris nocte interceptū eſt,& utroq; caſtro Otho Brandenburgenſ. potitus eſt. Quod Boleslaus pius dolens, cū omnibus equeſtribus, & peditibus maioris Poloniæ, tam ſuis, quàm nepotis ſui Przemislai, & Cuyauiæ, quia tunc Zemomislaus dux Cuyauię in eius deditionē conceſſerat, tribus aciebus, ſeu exercitibus Caſtellaniā Sandocen. anno Chriſti 1271 ingreſſus, oppida, & uillas, ſpolijs, & incendijs uaſtauit. Hoſtibus in munitionibus ſeſe conſeruantibus, & pugnam ſubterfugientibus, ad oppidumq; Soldin ueniens, ſcalis appoſitis ipſum cœpit, & in milites ſpolijs diuiſis incendit, ac cum frequentibus gregibus, & ſpolijs in ſua redijt. Interim primores, & omnes nobiles terrarum Cuyauiæ, & Lancicię, uidentes quòd dux eorum Semouitus, aliàs Zemomisl, fratrum Cruciferorum Pruſsiæ, apud quos nutritus erat, Barones ſuos contemnendo, ſequeretur conſilia, anno Chriſti 1269. Boleslao pio duci Kaliſsienſ. adhæſerant. Zemomisl uerò cernens ſe ſpretum, & derelictum, Boleslao duci Poloniæ notabile caſtrum Cruſuicienſ. donauerat, qui tali munere præuentus deditionem militum Cuyauienſ. & Lancicienſ. abnuens, Zemomislao duci eorum, ita ut ipſorum conſilia tanquam probatiora ſectaretur, reconciliauerat. Et poſt biennium eidem duci Zemomisl caſtro Cruſuisza reſtituto, ne à quopiam hoſtium interciperetur, deleri iuſsit. Sub eodem tempore Boleslaus pius Kaliſsienſis tria caſtra erexerat. Vnum in uilla comitis Sczedrici quod appellauit Dupin. Aliud in uillagio Gnieuomiri filij Trzebeslai, quod uocauit Nyeslusz. Tertium in terra Vyelunenſ. ſuper fluuium Proſzna, quod ex nomine ſuo Boleslauicz nominauit, & id ſolū de tribus prædictis uſq; nunc manet: à rege Kazimiro ſecundo muro roboratum.

Oppidum Soldin. captum.

Primores Cuyauiæ, & Lanciciæ deficiunt

Boleslaus Kaliſsien. caſtra erigit.

CAPVT LI. LIB. III.

TRanſeamus nunc ad Pomeraniam. Anno Domini 1270 Mſczugius dux Pomeraniæ auxilijs Prutenorum infidelium fretus, terram Culmenſem uniuerſam Cruciferorum, & Epiſcopatum Pomeſanienſem ſpolijs, & cędibus uaſtauit. Inſuper quindecim naues oneratas uictualibus, Cruciferis abſtulit: in cuius ultionem Ludouicus magiſter Pruſsiæ collecto exercitu, Pomeraniam circa oppidū Noue, in die Apoſtolorum Petri, & Pauli ingreſſus, eam igne, & ſpolijs afflixit. Nec ea ſtatione contentus, aliam in die ſancti Bartholomæi egit, & Pomeraniam circa oppidum Tſczouu ignibus, & ſpolijs deſolauit. Poſt hoc Mſczugius dux Pomeraniæ, cum Lodouico Pruſsiæ magiſtro damnis hinc inde compenſatis, pacem inter ſe cuſtodiendam concluſerunt. Sed magiſtro Ludouico mortem obeunte, Meſtuuinus, ſeu Mſczugius dux Pomeraniæ præfatus, terram Culmenſem, & Epiſcopatū Pomeſanienſem, ferro, ſpolijs, & flammis deuaſtauit: quem Theodricus magiſter Pruſsiæ nouiter electus, inſequutus, magnam partem Pomeraniæ armis, & igne depopulatus eſt.

Terræ Culmē. & Pomeſanien. uaſtantur.

Orta eſt deinde de principatu Pomeranię diſcordia, anno Domini 1271 inter Mſczugium natu maiorem, & Varcislaum natu minorem, germanos filios Suuatopelci, olim ducis Pomeraniæ, ueritusq; ſeditionem Mſczugius, Varcislaum captiuauit, & aliquanto tempore apud Redzk in uinculis tenuit, qui euadens bellū Mſczugio intulit, facileq; à Mſczugio fuſus, in ſyluas refugit. Stragem autem mutuam omnibus Pomeranis excitantibus, fratres in concordiam, & æqualem Pomeraniæ diuiſionem compulerunt, tamen Varcislaus minor natu, ulceratū erga fratrem gerens animum, ſuæ captiuitatis dedecus proſequuturus. Conradum Marchionem Brandenburgenſem filiam Przemislai olim ducis Poſnanienſis matrimonio habentem, enixiùs ſollicitauit, ut ei præſidia aduerſus fratrem præſtaret, qui non abnuit, dummodò præmia offerret. At ille pecuniæ, & donatiui inops, caſtrum, & ciuitatem Gedanum, quæ ſibi in ſortem ceſſerat, ei obligauit, & tradidit: ſecedensq; in Viſſegrod, morbo correptus interijt, à militibus in Ianiuuladislauiam delatus, in monaſterio fratrum minorum ſepultus. Mſczugius ergo munitiones, & omnes poſſeſsiones, quas Varcislaus obtinuerat, poſſedit, præter caſtrum, & oppidum Gedanum, quod milites Conradi Marchionis Brandenburgenſis compleuerant, & poſſederant, nec dimittere uolebant. Et quia expugnatio eius difficilis erat, cùm ſit locus naturâ, & arte ſatis munitus, ad Boleslaum pium ducem Kaliſsienſem animo, & militia illa ætate pollentem, ex matertera Mſczugij genitum, conſilio ſuorum Baronum confugit, qui ad obeundum huiuſcemodi negocium, tempus hyemis ſequentis conſignauit. Et quintadecima Ianuarij in Pomeraniam uenit, ſimulq; cum Mſczugio, & Pomeranis Gedanum tam terra, quàm aqua, graui obſidione ſtrinxit: & quum tormētis, & apparatu bellico non proficeret, nona die expugnationē per admiſsionem militū egit: pugnaq; utrimq; in longum feruente Saxonibus miſsilia tela, & ſaxa defecerunt, & idcirco defenſionem remiſsiùs proſequuti ſunt. Propter quod Poloni, & Pomerani, caſtrum in aliquot locis perforantes, clamore in altum eleuato, uictores in caſtrum irruperunt, & Saxones quoſq;

Diſſenſio diuidendæ Pomeraniæ.

Varcislai interitus.

Gedanum obſeſſum.

Mſczugij in Gedanen. ſæuitia.

quoſque obuios obtruncarunt, & trucidarunt, ſpolijs, & rebus Saxonum potiti. Boleſlao itaque duce Kaliſsienſi diſcedente, Mſczugius dux Pomeraniæ in quoſdam Gedanenſ. animaduertit, Arnoldumq́, & Iacobum cum cognatis eorum capite damnauit, & bona eorum confiſcauit, quoniam hi in mortem ſuam, & ſuorum Baronũ conſpiraſſent, & Marchioni Brandenburgenſi tenacius adhæſiſſent. Duas quoq́ uillas, quæ ad illos pertinebant, Scrobothouu, & Vithomino Epiſcopo Albero, & ſuæ Eccleſiæ Vuladiſlauienſi perpetuò donauit.

Brandenburgẽſis terra uaſtatur.

Boleslaus Kaliſsien. moritur.

Helena uxor Boleslai, ad Kingam ſororem pergit.

Boleslaus autem dux Kaliſsienſis eodem anno 1272. ſexto Calendas Iunij, Przemiſlaum ducem Poſnanienſem, nepotem ſuum ſextumdecimum agentem annum, miſit cũ copijs equeſtrium, & pedeſtrium occaſione caſtri Santhok occupati contra Marchiones Brandenburgenſ. curam traducendi, & regendi exercitus Przethpelconi Palatino Poſnanienſi, & Ioanni, qui & Ianek appellatus eſt, caſtellano Kaliſsienſi demandando. Qui Marchiam ingreſſus, caſtrum Strzelcze à Conrado Marchione Brandenburgenſi nouiter extructum, expugnauit, & recepit. Deinde tota ora circa Odram uaſtata, & hoſtiliter exuſta, cum exercitu, & ſpolijs redeunti, iuxta caſtrum Vyelen nunciatum eſt, caſtrum Drdzen paruo militum præſidio teneri, à Kaſſubitis quoq́, qui cum Polonis erant, primam portam igne appoſito, incenſam eſſe. Mouit ergo exercitum, & Saxonibus uitam duntaxat paciſcentibus, caſtrum Drdzen conquiſiuit: fœlixq́ ad penates redijt, duorum caſtrorum conquiſitione inſignitus atq́ laudatus. Et quia Marchiones Brandenburgenſes occupato caſtro Santhok, ex eo ſæpenumerò Poloniæ fines laceſſebant. Ideò dux Boleslaus pius Kaſsilienſ. anno Domini 1278. coadunato exercitu ex gentibus ſuis, & nepotis ſui Przemislai ducis Poſnanieñ. Mſczugio fratre ſuo duce Pomeraniæ, perſonaliter cum gentibus ſuis ei adhærente, in terras Marchionum Brandenburgenſ. deſcendit, & occurrentem ſibi circa Soldinum Otthonem longum, filium Otthonis tertij, quũ multò inferior eſſet uiribus, prælio commiſſo, eum uicit, & fugauit. Ac omnem terram circa Odram peruaſtando, ſpoliando, & exurendo. De ſpolijs, diuiſione cum Mſczugio ex æquo facta, in ſua remeauit, ipſeq́ anno ſequenti uidelicet 1279. in caſtro Kaliſsienſi febribus correptus, die Veneris ſeptimo Idus Aprilis, ſacramentis procuratus, mortuus eſt, in Poſnaniamq́ relatus, in Eccleſia cathedrali in ſepulchro patrũ ſuorum tumulatus. Przemislao duce Poſnanienſ. nepote eius in ducatum Kaliſsien. ſuccedente. Is Ioheleth, aliàs Helenam Boleslai pij relictam, dote abundanti emancipauit. Et ipſa paulò pòſt ad Kingam ſororem eius, germanam Boleslai pudici, Cracoui. & Sandomirieñ. ducis conſortẽ, conceſsit, Deo peramplius famulatura. Expediuit & filias præfati Boleslai pij Kaliſsienſis neptes ſuas, Heduigim priorem Vuladislao Loktek duci Breſtenſi, filio Kazimiri ducis Cuyauiæ tradidit. Alteram Elizabeth Henrico uentroſo duci Legnicenſi filio Boleslai calui, qui & Rogathka appellatus eſt, locauit. Tertia Anna in uirginitate diem clauſit extremam.

Bruno Epiſcopus Olomucen. Ratiboriã expugnat.

Anno Domini 1248. Iacobus Leodienſis Archidiaconus Innocẽtij Papę quarti ex concilio Lugduneñ. legatus, in Poloniam uenit, & ſynodum apud Vuratiſlauiam egit. Ad quam Fulco Gneznenſis Archiepiſcopus, Prandotha Cracouienſ. Boguphalus Poſnanienſ. Thomas Vuratiſla. Michaël Vuladiſlauienſ. Andreas Ploceñ. Nankerus Lubucenſ. Henricus Culmenſis, Epiſcopi, uenerunt, & nomine Apoſtolicæ ſedis expoſitis pluribus anguſtijs eiuſdem ſedis, medietatem fructuum per tres annos continuos pro reuelamine popoſcit. Pontifices uerò Eccleſiæ Polonicæ, quintam partem fructuum ſuorum beneficiorum, & ſui cleri obtulerunt. Et ſummo Pontifici, per Gothfridum pœnitentiarium citò tranſmiſerunt. Et quia uetus obſeruantia in regno Polonię ab initio fidei ſuſceptæ, in illam diem tenta cuſtodiebatur, ut ieiunium quadrageſimale, à Dominica ſeptuageſimæ in diem Paſchæ continuaretur, cum frequenti præuaricatione, & graui diſcordia inter clerum, & laicos. Ideò inter præfatum Iacobum Leodienſem Archidiaconũ, legatum Papæ ac Pontifices Eccleſiæ Polonorum, huiuſmodi conſuetudine à Romana Eccleſia, & alijs regnis catholicæ religionis diſcrepante, uentilata. Auctoritate Apoſtolica, & conſenſu pręſentium Pontificum, pręd́ictus Iacobus legatus, tam Eccleſiaſticis, quàm ſęcularibus perſonis eſum carnium, ad diem cinerum excluſiuè conceſsit, ab eoq́ tempore Dominica ſeptuageſimæ à Polonis uetus carniſpriuium nominari cœpit, & in hactenus nominatur. Anno Domini 1249. Bruno Olomucenſis Epiſcopus, dignitate ſacerdotij neglecta, ob quaſdam cum Vuladislao duce Rathiborieñ. inimicitias, oppidũ Rathibo. obſidione cingens, expugnauit. Et tam oppidũ, quàm Eccleſias, & monaſteria incendio conflagrauit. Ad caſtrum autẽ Rathibo. quũ machinas admouiſſet, turpiter repulſus abijt, tandem habitis hinc inde pro pace tractatibus, Vuladislaus oppidum Rathibo. à Brunone Epiſcopo tribus millibus marcarum redemit. Eodem anno Albertus olim Epiſco-

Epiſcopus Armacanus, tunc uerò, ab Innocentio papa quarto in Epiſcopum Pruſsiæ promotus, ad Danielem Ruſsiæ miſſus, obedientiam Romanæ Eccleſiæ ab eo preſtari, requiſiuit. Qui requiſitioni apoſtolicæ minimè paruit, & legatum apoſtolicum ſine honore dimiſit. Anno quo ſupra 1249. Cruciferi, qui Balgam & Elbing caſtra in Pruſsia cuſtodiebant, non mediocri exercitu coadunato, Prutenorum regionem Nactaga hoſtiliter ingreſsi, flammis & cædibus grauiſsimè uexarunt. Dum autem redirent, à Prutenis iniquitate locorum circumſepti, cum euadere non poſſent, ſe hoſtibus dederunt. A' quibus ad unum circa uillam Vitke appellatam, trucidati ſunt. *Cruciferi Nactagam inuadunt.*

CAPVT LII. LIB. III.

BOleslaus pudicus dux Cracouienſ. & Sandomireñ. Et Prãdotha Epiſcopus Cracouienſ. ambo deuotionis uiri anno Domini 1250. miſerunt in Lugdunnm ad Innocentium papam quartum, magiſtrum Iacobum de Skarzeſſovv, decretorum doctorem, Decanẽ Cracouienſ. humilis quidem ſortis & ſtaturæ exiguæ, ſed perraræ doctrinæ, & magnæ faſtiuitatis uirum. Et magiſtrum Gerardum Canonicũ Cracouienſ. atq; Boguslaum, fratrem ordinis prædicatorum Subpriorem domus Cracouienſ. nuncios, qui per organum Iacobi de Skarzeſſovv, ſummo Pontifici, crebreſcentia ac ſtupenda miracula, per beatum Stanislaum multimodè facta, expoſuerunt. Summus autem Pontifex grauitate ſolita in huiuſmodi rebus cuſtodita, per ſpeciales literas, examẽ miraculorum beati Stanislai Epiſcopi Cracouienſ. Archiepiſcopo Gnezneñ. Epiſcopo Vvratislauienſi & Abbati de Lubeus cõmiſit. Præcipuè examen cuiuſdam militis centenarij (Gethko hic erat) qui etſi ſanctum Stanislaum non nouerit, eos tamen qui illum nouerant, ferebatur nouiſſe, & ex eis puritatem, conuerſationem, cauſam martyrij, & miracula beati uiri Stanislai didiciſſe. Anno autem ſequenti, acceptis codicibus examinationis à commiſſarijs apoſtolicis, Nuncij priores ad procurandum canoniſationem beati Stanislai, ad Innocentium quartum, iterum per Prandotham Epiſcopum & Capitulum Cracouienſ. adiunctis nonnullis fratribus de ordine prædicatorum maiorum & minorum, de domibus et monaſterijs Cracouienſ. propter faciliorem expeditionem, miſsi ſunt. Hi dum papam ſuper conſumatione canoniſationis ſollicitarent, & Ioannem Gaiethani tituli ſancti Nicolai in carcere Tulliano Cardinalem Diaconum, ad uidendum examen teſtium obtinerent. Propter uetuſtatem temporis Cardinales hæſitantes, infecto negocio Papæ perſuaſerunt, ut nuncij ad commiſſarios apoſtolicos redirent. Et merita ac miracula beati Stanislai, ſcrupuloſius examinata, per noua ſcripta reportarent. Itaque ſecundario examine de uita, martyrio, & magnificis miraculis beati Stanislai accepto, nuncij magiſter Iacobus de Skarzeſſovv, & magiſter Goſtvvinus canonicus, impenſis Prandothæ Epiſcop. & Capituli Cracouienſis & totius cleri diœceſis Cracouienſ. qui in id opus gratuitè, quotiens requirebantur, contribuebant. Ad Innocentium Papam quartum, è Gallis in Italiam egreſſum, in Peruſio reſidẽtem. Vbi beatum Petrum, nouum martyrem canoniſauit, tertio reuertuntur, noua ſcripta & teſtimonia, nouos ac præſentes teſtes, in quos miraculoſa beneficia beati Stanislai fuẽre collata, exponẽtes Pluribus diebus ſollicitando prope diem ſemotis omnibus difficultatibus, canoniſationem expectabant. Cum ſubito quidam Cardinales, preſertim Rainoldus, Cardinalis et Epiſcopus Hoſtieñ. ob diuturnitatem temporis canoniſationi beati uiri Stanislai obſtantes repugnarunt, propter quod nuncijs Cracouienſis eccleſiæ percunctantibus, quid facto opus eſſet Ioannes Cardinalis Gaietanus inſpiratus, dixit: Neceſſum habet ſanctus ueſtes Stanislaus unum finale miraculum operari, ut diſcordes & obſtantes Cardinales, in unã & concordem impellet ſententiam. Quo audito nuncij eccleſiæ Cracouienſ. negocium huiuſce rei, Chriſto & beato Staniſ. nil hæſitantes ſupplices comiſerũt. Rainoldus itaq; Cardinalis canoniſationis ſancti uiri hoſtis & aduerſarius, graui correptus eſt ægritudine, ut ſuo ſuorumq; phyſicorum iudicio, mortem timeret & expectaret. Vigilanti ergo & ſoli in grabato iacenti, Sanctus uir Stanislaus apparens dixit. Agnoſcis ne me? Qui ſtupens, nõ agnoſco inquit, quæſo tamen quis ſis? Ego ſum ait Stanislaus Epiſcopus Cracouienſ. à Boleslao rege Polonorum ſectus & occiſus, cui te aduerſarium, non rectè opponis. Ad quem Rainoldus Cardinalis. Ignoſce (inquit) mihi Præſul ſanctiſsime, & errori meo ueniam preſtare digneris. Fortiorem promotorem, quam impeditorem Canoniſationis habiturus. Cui beatus Stanislaus. Vt inquit me martyrio ſanctificatum cognoſcas, ab ægritudine illicò incolumis ſurge. Caueq; ne de cætero canoniſationi meæ aduerſeris. Qui accerſitis

Legati ad Papam pro Sancti Stanislai canoniſatione.

Secunda legatorum ad Papam expeditio.

Tertia legatorum expeditio.

Reſiſtentia Cardinalium.

Petitur miraculum concordiæ.

Rainoldus canoniſationi aduerſarius miraculoſè ſanatur.

K ſeruis,

Supplex petit Innocentium.

ſeruis,ſurrexit,& equum ſibi ſterni iubens conſcendit,ac Innocentium Papam acceſsit,& obuiam eunti occurrit.Modumq; repētinæ ſanationis retulit, & pro canoniſatione ſancti martyris exorauit ſupplex. Papa ergo Innocentius quartus, cum cœtu Cardinalium tali prodigio permoti,Stanislaum ſanctitate glorioſum, in die natiuitatis Mariæ canoniſandum decernunt in Aſsiſio,quoniam illic Innocētius Papa exercitum uerſus Apuliam ducens,uenturus erat.

In die natiuitatis Mariæ Aſsiſij.S.Stanislaus canoniſatur.

Anno itaq; Domini 1253.die natalis beatiſsimæ uirginis, in baſilica ſancti Franciſci Aſsiſij,Summus Pontifex miſſarum ſolennijs expletis, & ſermone longo de uita, martyrio,& miraculis beati Stanislai recitato,Ambone conſcenſo, beatiſsimum Stanislaū Cracoui.Pontificem canoniſauit, et ſanctorum catalago adſcripſit. Feſtum eius octauo Idus Maij ſtatuens,ab uniuerſis debita celebratione uenenari. Et ut deuotius tam feſtum, quā ſepultura eius ueneretur,unum annum & quadraginta dies indulgentiarum largitus eſt. Edidit etiam idem ſummus Pontifex Innocentius quartus, collectam de Sancto Stanislao.Populum tuum quęſumus Domine intercedente beato Stanislao, &c.Luminaria ardentia & uexillum cum titulo & imagine ſancti, tempore canoniſationis fuerunt adaptata,more canoniſationis aliorum ſanctorum.Bulla autem canoniſationis in eccleſia Crac. habetur,quæ incipit,Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filijs,Abbatibus, Prioribus,Decanis,Archidiaconis,Archipræsbyteris & alijs eccleſiarum Prelatis.Ad quos literę iſtæ peruenerunt,Salutem et Apoſtolicam benedictionem.Olim à gentilium oculis tenebrarum deterſa caligine,ac ab eorum cordibus infidelitatis gelida hyeme ſecedente,uernalis ex eo ſucceſsit amœnitas,&c. Finis autem bullæ eſt iſte. Omnibus uerē pœnitentibus & cōfeſsis,qui ad dictam ſepulturam in memorato feſto, & uſq; ad octauas ipſius cauſa deuotionis acceſſerint,annuatim ipſius ſuffragia petituri,de omnipotētis Dei miſericordia,& beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi,unum annum & quadraginta dies.Accedētibus uerò annis ſingulis ad predictam ſepulturā infra eiuſdē feſti quindenā, quadraginta dies de iniuncta ſibi pœnitētia,miſericorditer relaxamus. Datū Aſsiſij quintodecimo Kalendas Octob.Pontificatus noſtri anno undecimo, prefatas literas canoniſationis beati Stanislai nuncijs prænominatis Iacobo Skarzeſſovv Decano, Goſtvvino Canonico Cracouienſ.Fratribus prædicatorum maioribus,& minoribus Cracouiam inferentibus Prandotha Epiſcopus Cracouienſ.& uniuerſus clerus,uniuerſaq; plebs,obuiā proceſſerunt effuſi,magno honore illos excipiendo,& Deum de eorum reditu glorificando.Prandotha inſuper epiſcopus Cracouienſ.indixit,& per uniuerſam eccleſiam Polonicam prædicari ordinauit,diem Octauam Maij, anni Chriſti 1254.leuationis oſsium beati Stanislai è tumulo. Ad quam conuenit in Cracouiam multitudo plebis utriuſq; ſexus, ex Polonia, Hungaria, locisq; alijs,tanta, ut nedū in urbe, uerū & in campis iuxta Cracouiam perſiſterent.Ex ſpiritualibus autem aderant, Opizo Abbas de Meſzano,ſedis apoſtolicæ legatus,Fulco Archiepiſc. Gneznen̄.Prandotha Cracouienſ.Thomas Vvratislauien̄.Volimirus Vvladislauien̄.Andreas Plocen̄.Gerardus Ruthenorum,primus ordinis Ciſtercien̄.quondam Abbas de Oppatovv, Virus Lithuanorum primus,ordinis prædicatorum,Epiſcopi,& cæteri Abbates Prępoſiti,Sacerdotes,atq; Religioſi.Aduenerant & principes Polonorum,Boleslaus pudicus, Cracouien̄.& Sandomirien̄.monarcha regni Poloniæ, Przemislaus Poſnanien̄.Kazimirus Cuyauien̄.& Lancicien̄.Semouitus Mazouiæ,& Vvladislaus Oppolien̄. Sub horum præſentia & populi multitudine,oſſa beati Stanislai,uino abluta,in Eccleſia cathedrali Cracouiēſ.leuata ſunt,& in eccleſias Cathedrales, et alias principaliores ſunt diſtributa. Facta itaq; cōputatione annorū eſt reperire, ſeptuaginta quinq; & cētū annis,canoniſationē beati martyris Stanislai neglectā fuiſſe.

Bullæ Innocentij tenor.

Prandothæ Epiſcopi deuotio et aliorum

Reliquiæ.S. Stanislai diſtribuuntur.

CAPVT LIII. LIB. III.

ANno Domini 1251.Vvladislaus Oppolien̄.dux, uolens glotem ſuam Iudithā Conradi ducis Mazouiæ filiam.Et Myeczlai ducis Rathiborien̄.fratris ſui relictam pro dote quingētarum marcarum argenti, in poſſeſsionibus Rathiborien̄. inſcriptarum redimere,terram Ruden̄.quę nunc Vielunen̄. dicit̃ de conſenſu Kazimiri ducis Cuyauiæ & Lanciciæ germani ipſius Iudithæ, ei aſsignauit. Sed antequam gentes Kazimiri præfati Cuyauiæ & Lanciciæ ducis,ex cōdicto caſtrum Vielun acceptare ueniſſent,Przemislaus dux Poſnanienſis tanquam hæres legitimus præuenit,& caſtrū Rudenſe compræhendit, nobilibus Rudenſibus ſpontē & unanimiter ei adhærentibus.

Quo

Quo cognito Kazimiri ducis gentes, retrorſum abierunt, Vvladiſlaus etiam Oppolienſis ęquo tulit animo, ſciens diſtrictū Rudenſe, uiolenter de cōſenſu Henrici ducis cū barba ſub Vvladiſlao Othonis patre Przemiſlai ducis maioris Polonię, occupaſſe. In ſignumq́ & fœdus maioris amicitiæ, Vvladiſlaus dux Oppolienſis, Euphemiam ſororem Przemiſlai ducis Poſnanienſis & Kaliſsienſis in coniugem deſponſauit. Et Iudithæ gloti ſuæ ſummam argento parato exoluit. Quæ Henrico Vvratiſlauieñ. duci nubens, Henricum filium & Heduigim filiam ei peperit.

Vvladiſlaus dux Oppolieſ Euphemiā deſponſauit.

Anno Domini 1251. in Bochnya uillagio à Cracouia quinq; miliaribus diſtante, ſal minerale in Bācis & pecijs magnis repertū eſt, quod meritis beatæ Kunegundis Boleſlai pudicis conſortis eſt adſcriptū. Ita ut uulgus in Poloniā ex Hūgaria ſal tranſtuliſſe, & ſecū aduexiſſe affirmaret, moxq; oppidū locatū & eccleſia parrochialis in honorem ſancti Nicolai erecta eſt, & à Boleſlao pudico liberaliter dotata. Eodē anno Henricus, qui & Heydenricus, aliâs Albertus olim Epiſcopus Armacanus, tunc uerò Culmenſis, in die beatæ Mariæ Magdalenæ, eccleſiam ſuam de ſeculari, cum eſſet frater ordinis prædicatorum, in regularem tranſtulit, & collegium Canonicorum regularium, in illa, mēſam, domicilium, & bona temporalia in communi habentium, conſtituit.

Sal minerale in Bochnya repertum.

Eodem anno 1251. Marchio Brandenburgeñ. cū Epiſcopo Morsburgeñ. & Henrico Comite de Svvarczburg, cum gentibus armatis in Præſidium Cruciferis Pruſsiæ uenerunt, & Prutenos frequenti ſtrage attriuerunt. Ita ut etiā quinq; diſtrictus, Pomezanū, Erminium, Pogezanum, Nactaginum, & Bartinum, idola relinquere, & Chriſtū colere coēgerunt. Sub quo tempore Hermanno de Zalcza, quarto magiſtro Pruſsiæ obeunte, Frater Conradus Thuringiæ Lantgrauius in quintum magiſtrum ſuffectus eſt.

Quintus magiſter Pruſsiæ eligitur.

Anno Domini 1252. Fratres Cruciferi Pomeraniam uaſtauerūt, et exercitum Svvatopelci depopulationes prohibentem, ſuperauerunt. Monaſterio Oliua grauem ſpoliationem paciēte, Svvatopelcus itaq; dominus Pomeraniæ, ſufferentias pacis poſtulare, & per medium Iacobi Leodieñ. Archidiaconi, apoſtolici nuncij, pacē cum Cruciferis Pruſsiæ firmare, coactus eſt. Eodem anno 1252. Mendog, qui Mendolphus & Mindale princeps Lithuanorum, à Cruciferis Pruſsiæ inductus, fidem Chriſtianam cum nonnullis Lithuanis & Prutenis ſuſcepit, deditq; literas Cruciferis Pruſsiæ, quibus aſtruit & recognoſcit ſe ab illis multipliciter honoratum & adiutum. Et ideo terras ſuæ ditionis uidelicet Samagitarum, Iaczvvingorum, Curouieñ. Veyzeñ. & totam terram Lithuaniæ perpetua & Irreuocabili donatione ipſis donaſſe & inſcripſiſſe. Cōſilioq; fratrum Cruciferorum Pruſsiæ, nuncios ſuos, nuncijs magiſtri & Cruciferorum adiunctos, ad Innocētium Papam quartum miſit. Profitens ſe puritatem Chriſtianam ſuſcepiſſe, & coronam ſuper Lithuanos regnandi petens. In cuius fauorem Innocentius papa fratrem Heydenricum, olim prouincialem Poloniæ, & Epiſcopum Armacanum, tunc uerò Culmeñ. Epiſcopum, cum alijs Epiſcopis de Riga miſit, qui Mendegonē in regē inunxerunt. Sub eodem tamen anno, cum omnibus baptiſatis ad uomitum & idololatriā, ſiue pœnitentia & dolore amiſsionis terrarum, ſiue alia cauſa motus, redijt.

Mendog Chriſtianam fidem ſuſcepit.

Mendog in regem unctus modico poſt fidei præuaricator factus.

Anno Domini 1253. monaſterium Stugnyadki ſanctimonialium ordinis ſancti Benedicti, diocœſis Cracoui. Innocētius Papa quartus confirmauit. Quod Clemens de Clemyonthovv de familia Griphonum, Comes & Caſtellanus Cracouienſ. de proprijs facultatibus fundauerat, erexerat, & dotauerat. Huius Clementis Comitis & ſuæ coniugis Raczslavvę corpora, in ſacrario dicti monaſterij ſepulta quieſcunt. Et filia eorum Viſanega prima Abbatiſſa eiuſdem clauſtri fuit.

Annus Chriſti 1253. adeò pluuioſus erat, ut frumenta & agros in quibuſuis baſsis & humilibus locis aqua cooperiret, & campi perinde ac ſi fluuij nauigabiles fuerunt. Nocte ſiquidem & interdiu à feſto Paſchæ uſq; ad diem uigeſimamquintam Iulij, imbres & continuas pluuias in regno Poloniæ cœlum effuderat.

Imbrifera tempora Poloniæ.

CAPVT LIIII. LIB. III.

DE mandato Innocentij Papæ quarti, anno Domini 1253. Opizo de Meszano ſedis apoſtolicæ legatus, aſſumpto ſecum Prandotha epiſcopo Cracouienſ. & nonnullis alijs Epiſcopis, Danielem ducem Ruſsiæ, altera uice priorem coronationem innouando, in caſtro Drohicieñ. in regem Ruſsiæ inunxit, accepto ab eo iuramento, quòd ritu Græco deſerto, tam ipſe quam natio Ruthenica, ritum Romanū fideliter ſectaretur. Przemiſlaus qui & Ottocarus Venceſlai regis Bohemiæ filius, Mar-

garetham Leupoldi ducis Auſtriæ filiam, Henrici filij Friderici imperatoris relictam, accepit in uxorē. Quę cum ſterilis eſſet, unā de uirginibus ſequacib. eius, filiā Baronis de Kuring in concubinā recepit, et ex ea filiū Nicolaū genuit. Huic Nicolao in ſortem aſsignauit ducatum Oppauienſem, quē Myeczlao duce Rathiborieñ. mortuo uiolenter occupauerat. Ex hoc Nicolao, duces olim Oppauieñ. & moderni Rathiborieñ. ſuam traxerūt originem. Boleslaus pudicus Cracouieñ. & Sandomirieñ. dux, quarto Kalēdas Iunij, anno Domini 1254. monaſterium ſanctimonialium ordinis Pręmonſtrateñ. diocœſis Cracouienſ. in uilla ſua Krziſanouicze, ſupra Nida fluuium ſita, fundauit, Eccleſiam de petra alba fabricans. Cōtulitq; eidē monaſterio uillas, Krziſanouicze, Sarbkovv, Kliczanovvo, Conari, Leſnicza, Kouale, Kobilniki, Solnyk, Volya, Grochouiska, Svvieborouize, Coſtrz, Biernathouicze, & Iunouidz. Libertando præfatas hæreditates ab omnibus oblationibus, expeditionibus & tributis. Anno Domini 1255. Mendog dux Lithuaniæ, in regē Lithuaniæ ut præmiſſum eſt ſublimatus, oppido Lublin exuſto, prædas & ſpolia in circuitu eius plurima fecit, & plurimos captiuos in Lithuaniam abduxit. Eodē anno 1255. Premislaus qui & Othocarus Bohemiæ dux, comparato exercitu de Bohemis & Morauis, habens in comitatu ſuo Brunonem Prageñ. Item Henricum Culmeñ. & Anſelmum Ermelieñ. & Olomuceñ. Epiſcopos. Item Marchionem Brandenburgeñ. Item Marchionem de Merano. Item ducem Auſtriæ. Contra Barbaros militiam acturus in Pruſsiā cum alijs cruce ſignatis deſcendit, & in regione Samenſi uaſtādo, Prutenos deditionē facientes baptiſauit, per Brunonem Prageñ. Epiſcopum ſuum illis nomen imponens. Cruciferi ergo in honorem Premislai Bohemiæ ducis, nouā ciuitatē prope mare Balteum in flumine Pregor Konigsbergk, quod regium montem ſonat, quāuis Premislaus tunc non rex, ſed filius regis exiſteret, appellatam conſtituerūt. Et aliam Brunsberg in memoriam Brunonis Epiſcopi Prageñ. in qua eccleſia Cathedralis Varmieñ. ſita eſt, ædificarunt. Premislao autem duce Bohemiæ, cum ſua comitiua ex Pruſsia diſcedente. Aliarum regionū Prutenì in Samienſes irruerunt, & ualido agmine, cuncta furore spolijs & cædibus fœdarunt, eò, quòd iniuſſu eorum hoſtibus ſe dediderunt, nouamq; munitionem quam Cruciferi Vilovv uocauerūt, è regione caſtri Konigsberg erexerūt, & Konigsbergk oppugnarūt.

Konigsbergk & Brūsbergk eriguntur.

Tunc quoq; Conrado magiſtro Pruſsiæ. 9. Kalendas Auguſti morte ſublato, Herardus de Herdzburg (ſecundum alios uerò Popo de Oſterna) in ſextum magiſtrum Pruſsiæ ſucceſsit. Anno Domini 1256. Boleslaus Cnezneñ. & Kaliſsieñ. dux, Iolentam, quam Poloni Helenam uocant, Belæ, regis Hungariæ, fratris Germani beatę Elizabeth filiam, & Kingæ ducis Boleslai pudici cōſortis ſororem germanam, in curia ipſius Cracouię nutritam, in coniugem accepit.

Sextus Pruſsiæ magiſter.

Anno Domini 1257. pridie Kalendas Februarij hora tertiarum, grandis terræ motus in regno Poloniæ fuit. Anno eodem 1257. Boleslaus pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ, Cracouiam in meliorem conditionem ordinare, excreſcere, & perducere, cupiens, Ius illi Theutonicum tribuit. Et aduocatum in ea conſtituit, qui circo in medio urbis primum ordinato, plateas ſine ordine conſiſtentes transtlocauit, et proportionaliter diſtinxit. Eodem anno 1257. Noua religio mendicantium Canonicorum regularium ſanctæ Mariæ de metro. De urbe, de pœnitentia beatorum martyrum, ſub regula ſancti Auguſtini militantiū, per Alexandrū papā quartū inſtituta, Cracouiā aduenit. Cuius fratrib. Boleslaus pudicus Cracouienſ. & Sandomiri. Dux, eccleſiā ſancti Marci Euangeliſtę Craco. fūdauit, ſumptuſq; ſimul cum loco pro ædificatione Eccleſiæ & monaſterij dari iuſsit.

Eccleſia Sancti Marci Craco. fundatur.

Anno quo ſupra, Illuſtris princeps Przemislaus Poſnanieñ. dux Vvladiſlai Othonis filius trigeſimum ſextum annum agens, ægritudine quindecim dierum preſſus, pridie nonas Iunij, in caſtro Poſnanienſi mortuus eſt, & in eccleſia maiori Poſnanieñ. cum patribus ſuis tumulatus. Hic inter principes Poloniæ mitiſsimus, & ſupra ætatem prudēs fuiſſe dicitur. Hic in quadrageſima cilicio ueſtiebatur, & ceruiſia parum ſapida, aut uino aqua diluto utebatur. In pronunciando ſententiam, aut dirimendo litem adeò iuſtus, ut nulla pars decretum eius improbaret. Hic die ſancto cœnę domini, duodecim pauperum ablutis & deoſculatis pedibus, quēmlibet nouo pāno ueſtiebat. Media nocte, quaſi ex neceſſitate conſuetudinariū ei fuit, curſum beatæ uirginis & poſtea, aliquot pſalmos & orationes orare. Hic Eccleſiæ Gnezneñ. uillam Czirnilin, Eccleſiæ uerò Poſnanieñ. Bugk, cum ciuitate & moneta, cum teloneo & tabernis contulit, & pluribus libertatibus extulit. Hic ex uxore ſua Elizabeth quatuor filias, uidelicet Cōſtantiam, Veronicam, Euphemiam & Euphroſinā reliquit. Et filium poſthumū, in die Dominico in feſto ſancti Calixti natum.

Przemislaus Poſnaniēs. moritur.

Vitæ ſuæ commendatio.

Cui

Cui Boguphalus Poſnanieñ.epiſcopus Przemiſl,nomen paternũ, Baſcone cuſtode Poſnanieñ.baptiſante,adaptauit.Proceſſu autem temporis Boleslaus pius Kaliſsieñ.patruus & puerorum curator,primam filiam Conſtantiam Cõrado Marchioni Brandenburgeñ. ſeu de Sgorzelecz,in caſtro Santhok matrimonialiter copulauit, ꝓ doteq; Caſtellaniam Santhoceñ.& non caſtrum,inſano uſus conſilio,donauit & inſcripſit. Pro cuius proprietate multa diſpendia & certamina inter Polonos & Saxones ſequuta ſunt. Reliquæ tres Przemiſlai filiæ,monaſteria impreſſę ſunt.Veronica Euphroſina Trzebniceñ.ordinis Ciſtercieñ.poſtea Abbatiſſę.Euphemia Gnezneñ.ſanctę Clarę,à Boleslao pio patruo & duce Kaliſsieñ.prout infra dicetur fundato.Iaczko frater ordinis Prędicat.Polonus ex diſtrictu Oppol.Et uillę Lanka, anno Chriſti 1257.die 15.menſis Aug.Hora.9. cœnobio S. Trini.Cracouiæ deuotiſsime uita exceſsit. A matre miſericordiæ, Ibo mihi ad montem mirræ cantante,& angelico cœtu perſequente, quẽadmodum deuotę ſanctimoniali Sronislavve in Zvvierzineñ.monaſterio profeſſę,per uiſum eſt monſtratum. Hic quinq; monaſteria ſui ordinis ſcilicet in Cracouia cui ſolus præerat,in Friſak,cui fratrem Hermanum Theutonicum præfecerat. In Praga quod fratri Hieronymo,in Vvratislauia quod fratri Czeslao & fratri Godino, in Gedano quod fratri Benedicto commendauerat, fundauit. Hic inter alia miracula, quæ extant plurima deficiente nauigio apud Viſſegradeñ.oppidum,ſtrata cappa ſuper aquam,cum tribus fratribus ſui ordinis,Floriano,Godino,& Benedicto aſcendit,& Iſtulam populo Viſſegradeñ.inſpectãte ſiccè tranſnatauit.Anno Domini 1258.De conſenſu Kazimiri Cuyauieñ.Lancicieñ.& Siradieñ.& Semouiti Mazouiæ,ducum nec non Prandothę epiſcopi Cracouienſ.procerumq; & conſiliariorum ſuorum in conuentione apud Corzin ſexto nonas Martij habita & tenta, Boleslaus pudicus Cracouienſ.& Sandomiri dux,ad inſtantiam Kingæ conſortis,& Salomeæ olim Gallacię reginę ſororis ſuę,fundauit monaſterium ſanctimonialium in Zauichoſt,tam Eccleſiam, quam monaſterium cum habitationibus proprijs ſumptibus ædificando.Et illic uirgines ſancti Damiani de regula ſancti Franciſci, quæ nunc ſanctæ Claræ uocitatur,introduxit. In hoc prouidens conditioni pannoſæ, uel connubia aſpernaturæ filiarum Baronum & nobilium ſuorum, largitusq; eſt & inſcripſit pro dote præfato monaſterio oppidum Zauichoſt & uillas uigintiquinq;, prædia, lacus, & telonea,donationem huiuſmodi ab omni regum, ducum, & dominorum exactione & tributis perpetuando & libertando.Sub hoc tẽpore Grzimislavva Boleslai pudici pia mater defuncta eſt, in monaſterio fratrum minorum in Zauichoſt ſepulta.Hæc duos & triginta annos, in uiduitate uiuẽdo peregit. Anno quo ſupra, in regnis Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ, & Ruſsiæ,motus terræ uniuerſaliter apparuit & fuit. Eodem anno Stroynath Lithuaniæ dux, partem Mazouiæ circa Czirnin deprædatus eſt. Et caſtrum Orzimovv diripens, in ore gladij mares & puberes occidit, impuberes uerò igne concremauit: Fœminas autem in captiuitatem abduxit.

Iaczkonis fratris Prædicatorum fœlix obitus.

Transnaturãlis nauigatio in ueſte monachali.

Monaſterium in Zauichoſt erigitur.

Grzimislawa Boleslai mater moritur.

CAPVT LV. LIB. III.

ANno Domini 1259 Varcislaus Kaſſubitarum dux, cum ſuo & Polonorũ exercitu,quem Boleslaus dux Kaliſsieñ.in ſubſidium ei miſerat. Cum Epiſcopo Camieneñ.contra Svvatopelcum Pomeraniam ingreſſus eſt. Et procedens cum electioribus militibus, in Sluppi quæ alio nomine Stolp apellatur, Epiſcopum Camieneñ.cum exercitu ipſius, & nonnullis ſuis militibus, ad ſarcinas in ſtationibus cuſtodiendas dimiſit.Svvatopelcus autem potentię Varcislai reſiſtere non ualens, cognito per exploratores,quæ circa Epiſcopum Camieneñ.in ſtationibus gererentur, irruit in ſtationes & Epiſcopum Camieneñ.cum ſuo exercitu deuictum diſsipauit & fugauit,plurimos occidendo,& nonnullos captiuando,& acceptis multis ſpolijs,illęſus diſceſsit.

Anno quo ſupra.quinquageſimo nono ſupra mille ducẽtos Boleslaus pius Kaliſsieñ. dux cœnobiũ minoriſarũ & monialium ſanctæ Claræ in ciuitate Gnezneñ. fundauit, & uillis,prædijs,ac introitibus dotauit atque liberauit. Non contentus Kazimirus Cuiauieñ.& Lancicieñ.dux de ſuis principatibus. Anno Domini 1259.caſtrum Raczanſz ſub Volimiro Epiſcopo Vvladislauieñ.occupauit. Quo communicato & cum terris eius eccleſiaſtico interdicto ſubiecto, præfatus Epiſcopus in diocœſim Cracouieñ. diſceſsit, & apud Lagovv commoratus eſt. Dux aũt Kazimirus cum nõ poſſet ſæuire in Epiſcopum, plures epiſcopi curias cum horreis & frumentis tempore quadrageſimæ exuſsit.Anno uero Domini 1261.S. abbas ſanctæ Mariæ Vvratislauieñ. Canonicorum regularium ſancti

Cœnobium ſanctæ Claræ Gneznæ fundatur.

cti Auguſtini,& P. cuſtos Vvratislauieñ. huiuſce cauſæ iudices, per Gvvidonē tituli ſancti Laurentij in Lucina præsbyterum, Cardinalem, Clementis Papæ quarti in Polonia legatum, deſignati. Apud antiquam Vvladislauiam tribunali poſito, quartadecima die Aprilis, caſtrum Raczanſz cum ſuo diſtrictu epiſcopo Volimiro, & ſuæ eccleſiæ Vvladislauieñ. adiudicarunt, & compoſitione facta, duce Kazimiro abſoluto, interdictum relaxarunt.

Mendog Mazouiam depopulatur.

Anno Domini 1260. Mendolphus, qui & Mendog princeps Lithuanorum, ordinatione Cruciferorum Pruſsiæ, regem ſe gerens, ualido exercitu ex Lithuanis, Prutenis, Iaczvvingis, & Samagitis ad triginta millia pugnatorum collecto, Mazouiæ oram crudeliſsimē depopulatus eſt, caſtrumq́ꝫ Ploceñ. & ciuitatem à defenſoribus deſerta reperiēs, ſuccendit, cætera oppida & uillas totius Mazouiæ incendijs & cædibus uaſtauit. Deinde Pruſsiam inuadens, Cruciferis tantummodò caſtra tuentibus: Ciuitates quas Cruciferi extruxerant, flamma & euerſione deleuit, omnesq́ꝫ chriſtianos illic repertos, cæde permiſcua ac horribili lacerauit. Demonſtraturus inſuper furorem ſuum, aſpernabatur captiuitatem hominum, pecus duntaxat cum ſpolijs in Lithuaniam deportando. Item anno eodem Magiſtro & Cruciferis Pruſsiæ, erigentibus caſtrum Karſzouin, in monte ſancti Georgij Barbari Pruteni & Lithuani, pro exterminio eius cum magnis copijs aduenerunt: Duobusq́ꝫ exercitibus ſcilicet Pruſsiæ & Liuoniæ pro defenſione caſtri aduolantibus. In die ſanctæ Margarethæ iuxta fluuium Durom, in Curlandia conflixerunt & magna ſtrage ædita, Henricus de Hornſnuſzen magiſter Liuoniæ, & Henricus Marſchalus Pruſsiæ, pluresq́ꝫ alij Cruciferi occiſi ſunt. Barbari autem uictoria potiti, tam caſtrum Karſzouin, quam Heiſzburgk maceratis fame defenſoribus conquiſiuerunt. Ad caſtrum deinde Konigsbergk obſidione promota, in ponte quem ſuper flumen Progor conſtruxerant, plures numero à Cruciferis interfecti, obſidionem reſidui ſoluere coacti ſunt. Deinde Prutení Neophitæ ad idolatriam uerſi, in uigilia ſancti Matthæi conſtituto ſibi Glappino pro duce, correptis armis, omnes Chriſtianos & ſacerdotes crudeliſsimē ſæuientes obtruncarunt. Eccleſias igne conſumpſerunt, ſacramenta contaminarunt, ſacra uaſa diripuerunt, & ſacras ueſtes prophanarunt.

Karſzouin caſtrum erigitur.

Prutenorum in Chriſtianos ſæuitia.

Anno Domini 1261. Exercitus catholicus de regno Poloniæ, de Cruciferis Alemanis & alijs fidelium nationibus collectus, ad terras Pruſsiæ in diſtrictum Nactangorum in die purificationis ſanctæ Mariæ deſcendit, paganos delere cupiens. Et cum in interiora peruerſarum nationum penetrarent, reliquum exercitum ad ſarcinas dereliquerunt. Barbari autem ab exploratoribus certificati, chriſtianos ad ſarcinas relictos inuadentes, paruo negocio fuderunt. Et de ſua potentia confidentes, reditum aliorum Chriſtianorum expectarunt, reuenientibusq́ꝫ Chriſtianis, durum certamē inter utroſq́ꝫ pluribus horis, ęquo Marte continuabatur. Et quamuis multi Barbari cecidiſſent, Deo tamen permittente, uictoriam Barbari obtinuerunt. Cecidit autem in hoc prælio inſignis miles Schinkol de Bithen, genere Vveſtphalus qui Barbarorum cuneos tranſuerberans, antequam medietatem attigiſſet, Barbaricis frameis obtritus eſt. Cecidit & Comes de Reiderer, & plures alij equeſtris ordinis uiri. Ex quibus dū iuxta ſuas nepharias ſuperſtitiones, dijs ſuis pro conſequuta uictoria oblaturi libamina unum ſorte depoſcerent flammis cremandum, & ſors in Hirczhaſz ciuem Maydenburgeñ. cecidiſſet. Beneficio quoq́ꝫ aliquorum Barbarorū illum noſcentium, bis liberatus foret. Tertia demum uice dum illum ſors depoſceret, ſpontè ſe obtulit, & ſacrilego ritu cū equo cui inſederat, flāmis eſt crematus. Poſtea Comes de Barboyge in Pruſsiam cum ſua militia ad ſuccurrendū Chriſtianis afflictis, & deſcendens in terram Sambieñ. ſpolijs & cædibus eam afficiebat. Quem Sābieñ. aggreſsi in die Agnetis, pluribus de ſuis occiſis, ipſum captiuarunt. Poſt hæc caſtrum Heidlsbergk obſidentes Cruciferis ex eo diſcedētibus, conquiſierunt. Deinceps tria caſtra uidelicet Cruczeborg, Konigsbergk, & Bartēſtein circumdederunt, & obſeſsi extrema fame macerati, caſtra Barbaris dederunt. Quartum uerò caſtrum Keyſzil antequā obſideretur, ueriti, Cruciferi periculum, quod in alijs caſtris obtigit, exurentes ipſum deſeruerunt. Eodem anno quædam ſecta flagellatorum ruſticorum, ex Gallijs ut ferebatur emanans in Poloniam aduenit. Bis in die hora prima & hora nona proceſsionatim incedentes, ſecūdum caput uelati, corpore ad umbilicum nudati, duobus cum uexillis præcedentibus & candelis, quandam cantilenam inconditā & diſſonam, cum ex uarijs linguis & nationibus ipſa colluuies eſſet cōcreta cātādo, flagellis quaterno corrigio nodatis, alter alterū ſequēdo, alterius dorſum acriter cędebat. Ianuſsius aūt Archiepiſcopus Gnezneñ. cū ſuæ prouincię ſuffraganeis ſub magnis

Strenuorum militum caſus.

Inſignium caſtrorum occupatio.

Inaudita flagellatorum ruſticorū ſecta.

magnis pœnis & carceribus talia prohibuit. Et principes Poloniæ perſuaſi, ne quiſpiam huiuſmodi errores ſectaretur, ſub confiſcatione bonorũ & grauibus pœnis, propter ſcandala ex eis pullulantia inhibuerunt. Nam quum fuiſſent laici, de quantumcunq; enormibus peccatis confeſſos abſoluebant, & pœnitentes ſolenniter introducebant, &c. Apud alia regna hic error igne & gladio exterminatus eſt. De conſenſu Prandothæ Epiſcopi Cracouienſ. & procerum Poloniæ, Boleslaus pudicus Cracouienſ. & Sandomiriæ dux anno Domini 1261. Ne ancillis Chriſti ſanctimonialibus ab infidelibus Lithuanis, Ruthenis, & Tartaris ludibrium caſtitatis contingeret, de monaſterio Zauichoſteñ. in lapidem ſanctæ Mariæ qui Skala dicitur, locum tutiorem eas tranſtulit. Et oppidum Skala in loco qui Stankoy appellabatur erexit. Prioremq; donationem ſexto nonas Martij apud Corczin factam, de oppido, uillis, & cæteris libertatibus, nouis priuilegijs confirmauit. Et incraſſando priorem dotem, uillam Zarnouicz & tria telonea, eccleſiamq; bene dotatam cum decimis in Zarnouiecz, addidit.

CAPVT LVI. LIB. III.

Canoniſationem ſanctæ Heduigis, principes Sleſiæ, Vvladislaus Salczburgeñ. Archiepiſcopus, Conradus Glogouieñ. Henricus Vvratislauieñ. nepotes eius, Thomas epiſcopus Vvratiſ. cum clero & eccleſia ſua expedituri, Salomonem archidiaconum Cracouienſ. magiſtrum Nicolaum Scholaſticum Cracouienſ. & Aherengebertum Decanum Viſſegradeñ. Canonicos Vvratisla. ad Vrbanum Papam quartum tranſmiſerunt. Qui ſolita grauitate ſeruata Volimirum epiſcopum Vvladislauieñ. & fratrem Simonem ordinis prædicatorum Prouincialem Poloniæ, commiſſarios pro examinatione uitæ, meritorum, ac prodigiorum beatæ Heduigis deputauit. Huiuſcemodi autem examen continuabatur per pręfatos commiſſarios, Volimirum Epiſcopum, & Simonem prouincialem Poloniæ, uſq; ad annum Domini 1264. cum anno Domini 1262. ſeptimo Kalendas Nouembris incepiſſent. Accepto autem regiſtro examinis, & literis commiſſariorum, nuncij priores in fine Auguſti anni 1264. egreſsi, Peruſium contenderunt, & Vrbanum quartum uita functũ inuenientes, turbati, alterius Papæ Clementis quarti electionem præſtolabantur. Dumq; ob uarias difficultates interpoſitas deſperarent, Beata Heduigis Salomoni Archidiaconi Cracouienſ. per quietem apparuit, & conſolans, diem, quo canoniſanda eſſet, prænunciauit. Exinde confortati, dum frequentius Clementem Papam & cœtum Cardinalium pro canoniſatione fatigarent, Clemens Papa pro filia ſua pluribus annis cœca, quam ex legitima coniuge, cum ad huc ſortis laicalis eſſet, ſuſceperat, ut beatæ Heduigis meritis uiſum reciperet, in miſſa precabatur. Et cum filia uiſum percepiſſet, decimo octauo Kalendas Decembris, die, quam ipſa ſancta Heduigis Salomoni Archidiacono prædixerat, Anno Domini 1266. in eccleſia fratrum Prædicatorum Viterbij, eam ſanctorum catalogo adſcripſit. Ad leuandum autem oſſa benedictæ fœminæ ſanctæ Heduigis, cum indiceretur dies, quintodecima Kalendas Septemb. anni 1267. frequentia populi utriuſq; ſexus ad Trzebniceñ. monaſterium ubi ſacrum corpus conditum erat, confluxit. Nicolaus itaq; Abbas de Lubeus, & Mauritius abbas de Camyencz, cum Prælatis & Canonicis eccleſiæ Vvratislauieñ. oſſa ſacra beatæ Heduigis è tumulo leuata, & uino abluta, in thecam ſpecialem in monaſterio Trzebniceñ. repoſuerunt, cætera in Vvratisla. & Polonicas eccleſias diſtribuerunt, caput cum cerebro integro nulla putredine tabefactum. Item tres digiti dexteræ, quibus paruulam ex ebore imaginem uirginis Mariæ comprimendo geſtabat. Sicq; cum diuelli non poterat ſepulta erat, ſalui à corruptione reperti ſunt. Huic leuationi ſacrorum oſsium, unicus duntaxat nepos eius Conradus Glogouieñ. dux cum tribus ſuis filijs Conrado, Henrico, & Premislao aderat. Duo alij Vvladislaus Archiepiſcopus Salczburgeñ. & Boleslaus ſæuus Legniceñ. dux, cùm eſſent ſuperſtites & in uicinatu, non honeſtarunt auiæ ſuæ ſublimationis celebritatem.

Expeditio pro canoniſatione S. Heduigis.

Dies canoniſationis prædicta.

S. Heduigis ſublimatio.

Anno Domini 1263. Eclipſis ſolis in die ſancti Dominici fuit, quam ſiccitas, chariſtia, & fames, maximè in Bohemia ſequuta eſt. Eodem anno Frater Hanno de Saygerhauſen, ſeptimus magiſter Pruſsiæ, quarto nonas Aprilis, monaſterium ſancti Nicolai ordinis Prædicatorum in noua Thorun, ſuper fluuium Maka fundauit, pro dote conferens fratribus libertatem piſcandi in omnibus fluuijs, lacubus, & ſtagnis. Anno Domini 1263. Fundata eſt eccleſia parochialis in honorem beatæ Mariæ Magdalenæ in ciuitate Poſnanieñ. nomine Capituli Poſnanieñ. ſic quòd diebus Dominicis, clerici ciuitatis &

Septimus Pruſſiæ magiſter.

Eccleſia S. Mariæ Magdalenæ Poſnanieſ. erigitur.

ſuburbij, ad proceſsionem eccleſiæ Cathedralis deberent conuenire. Et quòd ſcholam nõ haberent, ſed pueros ad erudiendum in ſchola cathedralis Eccleſiæ teneret. Quod poſtea in meliorem conditionem uerſum eſt.

Anno Domini 1264. monaſterium in Brzeſcze Cuyauieñ. Kazimirus Cuyauieñ. Lancicieñ. & Siradieñ. dux fundauit, & in eo fratres ordinis Prædicatorum, ex conuentu Cracouienſi locauit, caſulisq́, calicibus, & alijs apparamentis adordinauit. Non contentus Henricus frater ordinis Prædicatorum Culmeñ. Epiſcopus, quòd ſuam Culmenſem Eccleſiam in regularem Canonicorum regularium ſancti Auguſtini, ut ſupra præmiſſum eſt, tranſtulerat. Iterum illam in Cruciferorum ordinem, ad inſtantiam Magiſtri, & Cruciferorum tranſmutauit, cõſentiente & gratificante Anſelmo Epiſcopo Varmieñ. Apoſtolicæ ſedis in Pruſsia legato. Metropolitano uerò Gnezneñ. ſuper ea re non interrogato, neque conſulto, Hoſpitale infirmorum, ſub titulo ſancti ſpiritus, extra portas ciuitatis Poſnanieñ. anno prædicto 1264. iuxta fluuium Varta, fundauit, & aliquam dotem de menſa Epiſcopali donauit. Boguphalus Epiſcopus Poſnanieñ. conſtituens, ut Præpoſitus prædicti hoſpitalis ſtallum in choro, & uocem in Capitulo eccleſiæ Poſnan. haberet. Anno Domini 1264. Obſidentibus Barbaris Prutenis caſtrum Berfrid, irruit in eos, ſomno præſſos, Cruciferorum exercitus, & ex eis mille tricentos occidit, reliquos uerò diſperſit. Caſtrumq́ Berfrid ne in manus Barbarorum ueniret, exuſsit. Pruteni autem nouo exercitu reparato, terram Culmeñ. uaſtauerunt. Quibus reſiſtens Helmericus magiſter Pruſsiæ cum Theoderico Marſchalco, & quadraginta fratribus Cruciferis occiſus eſt. In locum Helmerici Pruſsiæ Magiſtri occiſi per electionem Lodouicus de Baldenſtein ſucceſsit.

Feſtiuitas corporis Christi ab Vrbano inſtituta.

Anno eodem Sidus ignitum ſeu Cometes maximus, ab oriente uſque ad medium cœli, comam in occaſum porrigens apparuit, & citra tres menſes durauit. Eo diſparente Vrbanus Papa quartus, qui feſtiuitatem corporis Chriſti inſtituit, in Peruſio mortuus eſt. Et in Polonia mortalitas quadrupedum ſubſequuta eſt. Anno Domini 1265. Boleslaus pudicus, princeps Cracouienſ. & Sandomiriæ, caſtrum Cracouienſe totum montem complectendo, nouis ædificijs inſtaurauit. Et Leskonem nigrum Siradieñ. ducem Kazimiri Cuyauieñ. & Lancicieñ. ducis filium, tanquam patruus, cœlebs & filijs orbus, in filium adoptauit. Ac omnium principatuum ſuorum hæredem inſtituit, utq́ terræ ſuæ quietiores eſſent, in matrimonium Griphinam Roſcislai Ruthenorum ducis filiam ei coniunxit. Anno Domini 1266. Exercitus Prutenorum & Lithuanorum in Mazouiam ueniens, quod reperit uaſtauit, & abraſit. Inſultu etiam in Ploczkam facto, Boleslao & Conrado Mazouiæ ducibus nullam reſiſtentiam opponentibus. Eodem anno 1266. die uigeſima prima menſis Septembris, Prandotha Cracouienſ. Epiſcopus, canoniſationis ſancti Stanislai promotor præcipuus. Cum in epiſcopatu decemocto annos exegiſſet, circa principium noctis mortuus eſt. Apud eccleſiam Cathedralem Cracouienſ. in medio capellæ Apoſtolorum Petri & Pauli ſepultus. Eodem anno nonis Decembris, Henricus Sleſiæ & Vvratislauien. dux, filius Henrici à Tartaris occiſi, morte abſumptus eſt. A nonnullis militibus, prout inculpati ſunt, intoxicatus, & in monaſterio ſanctæ Claræ tumulatus. Is binam prolem ex Iuditha filia Conradi ducis Mazouiæ Henricum filium, & Heduigim filiam reliquit, quos moriens Vuladislao germano ſuo Archiepiſcopo Salczburgeñ. unà cum ſecunda coniuge filia ducis Saxoniæ, in tutelam & curam commendauit. Anno prędicto 1266. Daniel rex Ruſsiæ ſchiſmaticus, & Eccleſiæ Romanę apoſtata, uitam finiuit, duos filios Leonem & Romanum relinquens.

Prandotha Epiſcopus Cracouienſ. moritur.

Daniel Ruſsiæ Rex moritur.

CAPVT LVII. LIB. III.

ANno Domini 1267. Gvvido frater Ciſtercieñ. ordinis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyter, Cardinalis, & ſancti Laurentij in Lucina legatus de latere, à Clemente Papa quarto in Poloniam miſſus. Primum in Cracouiam quarto Kalendas Iulij peruenit, à Boleslao pudico, & Paulo Epiſcopo Cracouienſ. proceſsionatim ueneratus & exceptus. De hinc Vvratislauiam diuertẽs, in feſto purificationis Mariæ generalem ſynodum, in quo erant Epiſcopi Eccleſiæ Polonicæ, Ianuſsius Archiepiſcopus Gnezneñ. Paulus Cracouienſ. Thomas Vvratislauienſ. Volimirus Vvladisla. Nicolaus Poſnanieñ. Thomas Ploceñ. Vvilhelmus Lubuceñ. Henricus Culmenſis, Epiſcopi, tenuit. Pro ſubueniendo terræ ſanctæ anni iubilei gratiam, & crucem contra Sarracenos prædicauit. Conſtitutæq́ in maioribus Eccleſijs capſæ fuerunt, pro pecunia à merentibus

tibus iubileum colligenda. Anno quo ſupra quinta Decembris, caſtrum Mazouiæ Czechanovv, per Prutenos Barbaros captum & combuſtum.

Caſtrum Czechanow exuſtum.

Anno Domini 1268. die decima menſis Nouembris, illuſtris uirgo Salomea Gallaciæ ſeu Halicienſis regina, Boleſlai pudici Cracouienſ. ducis germana, in cuius fauorem monaſterium Zauichoſteñ. fundauerat & dotauerat, in lapide Mariæ mortua eſt. Hæc cum ſponſo ſuo rege Gallaciæ ſeu Haliciæ, abſque omni illecebra carnis cœlebs uixit. Mortuo uerò ſponſo religionem ſanctæ Claræ profeſſa. Primum in Zauichoſteñ. monaſterio, deinde facta translatione, in lapide ſanctæ Mariæ ut nunc uulgò dicitur in Skala commorata, utrobiq; Abbatiſſæ officium geſsit. Hæc annis duo de triginta ſeruiens, nunquam à carne cilicium ammouit. Hæc quarto Idus Nouembris in monaſterio de lapide Mariæ ſepulta, ſequenti anno quarto Kalendas Iulij Cracouiam tranſuecta, in medio chori ſancti Franciſci fratrum minorum Cracouienſ. ſub lapidibus ſectis in altum leuatis, humata eſt. Et ſicut ſeptem diebus antequam ſepeliretur in Skala, ſic & in translatione in Cracouiam, fragrantia & ſuauis odor de corpore ipſius emanabat. Sed & quædam monialis præfati cœnobij Martha nomine grandæua & religioſa aſſeruit, de corpore eius, nedum ſuauitatem odoris, uerum & oleum redolens, manaſſe, quo plures ægri inuncti, perfectam recepiſſe ſanitatem teſtati ſunt. Frater autem Boguslaus ordinis minorum uir religioſus & deuotus, in uiſione eam cœlum aſcendentem uidit, & cœtum angelicum canentem. Fronduit, floruit, Aaron uirgula. Anno præfato 1268. Kazimirus Conradi filius Cuyauieñ. Lancicieñ. & Siradieñ. dux, diem clauſit extremum. In Vvladiſla. eccleſia ſepultus, & ſtatim ſequuta eſt defectio caſtri Bugoſcza. Præfectus ſiquidem illius Theodecus genere Prutenus, poſt idolatriam fidem Chriſti profeſſus, nulla neceſsitate coactus, præfatum caſtrum Bugoſcza Boleſlao pio duci Kaliſsieñ. tradidit. Serò tandem perfidiam admiſiſſe cognoſcens, accito familiari ut ſe interficeret imperauit, qui iuſſa temeraria, ceruicem ipſius extenſam mucrone præſcindens, exequutus eſt. Reliquit autem Kazimirus dux prædictus, duos filios, Leskonem nigrum ducem Siradiæ, & Semouitum ducem Cuyauieñ. & Lancicien. Et huic Semouito ſeu Zemomislao, pater adhuc uiuens Salomeam uirginem Svvatopelci Pomeraniæ ducis filiam in uxorem deſponſauerat. Ex qua tres filios Leskonem, Przemislaum, & Kazimirũ genuit: & duas filias Fenuennam, quæ Stephano regi Hungariæ nupſerat, & Conſtantiam Trzebniceñ. monaſterij Abbatiſſam. Svvatopelcus dux Pomeraniæ quartadecima die menſis Iulij año Domini 1268. humanis exemptus eſt, in monaſterio Oliueñ. ſepultus, reliquit quatuor filios Meſtvvinum, alias Mſczugium, Varcislaum, Samborium, & Ratiborium. Circa Mſczugium natu maiorem imperio & regimine manente.

Beata Salomea moritur.

Kazimirus Cõradi filius mortuus.

Swatopelci mors.

Anno Domini 1269. Diſcordante Zemomislao duce Cuyauiæ & Lanciciæ cum ſuis militibus, Lithuani quarto nonas Septembris Cuyauiam inuaſerunt, & raptam prædam hominum, & quadrupedum in Lithuaniam abduxerunt. Eodem anno duo exercitus equeſtres in nubibus concurrere & durum certamen gerere, uiſi ſunt. Vvladislaus dux Vvratislauieñ. & Archiepiſcopus Salczburgeñ. Henrici à Tartaris occiſi filius, longa ægritudine laborans uitam finiuit, in eccleſia Salczburgeñ. ſepultus, anno Domini 1270. uigeſima quarta Aprilis, quæ eſt in craſtino ſancti Adalberti: A` quibuſdam Sleſitis ut aiunt toxico uenenatus, quia tam ducatum, quam Epiſcopatum Vvratisla. ſolus adminiſtrabat. Et Henricus quartus pubertatem ægrediens, hæreditariè in bona patris & patrui ſucceſsit. Thomas uerò ſecundus, à Capitulo Vvratislauieñ. diu electus in Epiſcopatum Vvratislauien. ſucceſsit, fertur de hoc Vvladislao Archiepiſcopo Salczburgeñ. dum ſtudijs Paduæ daret operam, ciuis Paduanus depauperatus, ei filiam ſuam decoram turpis quæſtus gratia adduxit. At ille utriuſq; miſeratus, egenti patri ſubuenit, & uirgini ſeruato pudore dotem contulit.

Lithuani Cuyauiam uaſtarũt.

miraculum.

Eodem anno Domini 1270. Quædam matrona nobilis nomine Margaretha, Comitis Viroboslai coniunx in terra Cracouienſ. in uilla Nakel, trigintaſex pueros uiuos, uno partu, ſed eodem die mortuos, edidit. Simile dicetur infra de Czechna quæ ſexaginta pueros uno partu peperit. Et ſi placet uide Auicennam de animalibus aſſerentem, unam mulierem ſeptuagintaocto formatos uno partu effudiſſe. Et Albertus magnus in nono, de hiſtorijs animalium refert ſe à fideli medico in Germania audiuiſſe, quod una mulier abortiuit, centum quinquaginta inuolutos, quantitatis digiti auricularis, pluresq; habuiſſe motum conſtrictionis & dilatationis.

Ecce 36. pueri uiui uno partu eduntur.

Prolis fœcunditas.

Anno quo ſupra apud oppidũ Kaliſz, intra octauas Natiuitatis Chriſti, natus uitulus,

peile

Vitulus duorum capitum & 7 pedum. *Pluuia ſanguinis.* *Aquarum ubertas.*

pelle uitulina contectus, habens dentes caninos, & duo capita quorum unum maius in ſuo loco, aliud minus ad caudam ſitum erat. Pedes autem ſeptem habuit uitulinos. Cadauer eius nec canes, nec alites ſanguipete contingere uolebant. Eodem anno tribus diebus aqua ſanguinea in fluuijs Sleſiæ Odra, & Niſſa fluxit, apud uillam autẽ Michalovv eiuſdem regionis æſtiuo tempore cœlum ſanguinem pluit. Item à uigeſima die Iunij uſque prope medium Auguſti die, noctuq; cõtinue pluebat, & fluuij aquis aucti adeò exuberauerant, ut agros, prata, ſegetes, & baſſarum uillarum faſtigia, operirent. Inſuper Iſtula plures domos, pecora, reptilia, molendina abſorpſit, & agris exterminium atque ſterilitatem induxit.

Rex Hungariæ Crac. uenit.

Anno ſupra dicto ſcilicet 1270. ſeptimo Kalendas Septembris, Stephanus rex Hungariæ, filius Belæ, & germanus Kingæ cõſortis Boleslai pudici Cracouiam uenit, limina ſancti Stanislai uiſitando. Et debito honore à Boleslao pudico exceptus eſt. Factoq; fœdere ſuper pace inter regna Hungariæ & Poloniæ inuiolabiliter tenenda, muneribus munificè dotatus, in Pannoniam diſceſsit. Anno Domini 1271. Conradus Glogouieñ. dux, obeunte Salomea uxore prima, filia Vvladislai Ottonis maioris Poloniæ ducis. Alteram ſuperduxit Brigittam filiam Theoderici Marchionis Miſzneñ. relictam, Conradi nepotis Romanorum imperatoris Friderici. Et pro dote Croſznam, Greyfenſtein & Przin, caſtra ac oppida ei inſcripſit. Illa uerò in breui fato abſumpta, præfatus Theodericus Marchio Miſzneñ. prædicta bona occupauit, & Conrado Archiepiſcopo Maydeburgeñ. pro decem millibus florenorum uendidit.

Griphina à ſexennio marito cohabitans uirginem ſe geſsit.

Eodem anno Griphina Leskonis nigri Siradieñ. ducis conſors, impotentiam & frigiditatem marito ſuo obiecit, nec ab eo fuiſſe cognitam, cum prope ſex annis ei commanſiſſet faſſa eſt. Et cum eſſet Cracouiæ in monaſterio fratrum minorum detraxit peplum, & uirginem ſe deinceps intecto capite gerere cœpit. Quod dedecus & ignominiam fratris ſui Leskonis nigri, Boleslaus pudicus Cracouienſ. & Sandomiriæ dux, moleſtè ferens. Poſtea ſcilicet anno Domini 1275. ſexta die Auguſti in Siradiam perſonaliter deſcendens, reſcidit, & mutuam charitatem inter utroſque ordinauit, quæ extunc in diem mortis ſeruata eſt.

CAPVT LVIII. LIB. III.

ANno Chriſti 1271. Paulum Epiſcopum Cracouienſ. in Cunovv ſuo prædio cõmorantem, & tanquam ſalutaria monita ducis ſui Boleslai pudici & Prælatorũ, Canonicorumq; Cracouienſ. contemnentem duo militares de domo bipenniũ, Otho, & Zegotha, captiuarunt, & per ſyluas in caſtrum Siradienſe deduxerunt, ubi à Leskone nigro duce Siradieñ. ſub honeſta cuſtodia detinebatur. Hac occaſione Ianuſsius Archiepiſcopus Gnezneñ. totam prouinciã Gnezneñ. interdicto ſuppoſuit, quo Boleslaus pudicus affectus, Paulum Epiſcopum à captiuitate ſoluit. Et in quadrageſima per arbitros Magiſtrum Derſicrayum Præpoſitum, & Valterum canonicum Cracouienſ. ſub his conditionibus cum ipſo concordauit, ut Otham & Zegotham captiuatores puniret, & à ſua communione ſequeſtraret, ut ducentas marcas argenti illi ſolueret. Et ut ſortem ducalem in Dzerzaſna illi donaret. Quæ ſingula dux Boleslaus adimplens, Otham & Zegotham per unum menſem uinctos tenuit, qui ſoluti hereditatibus, quas in Cracouienſ. & Sandomirieñ. diſtrictibus obtinebant, uenditis, ad Vvladislaum ducem Oppolieñ, commigrauêre, & illic incolatum acceperunt.

Paulus Epiſcopus Craco. captus.

Captiuatores puniti Oppol. migrant.

Anno Domini 1272. In die ſancti Vincentij in Pruſsiam duo Comites de Iulich, & de Marcha, cum ſuis gentibus in auxilium Cruciferis uenerunt, & ordinatis aciebus in terrã Sambieñ. deſcenderunt, & Sambienſes cum eis acerrimè pugnantes, ad extremum uicti ſunt. Fugieruntq; ad uillam Sklumen, ubi certamine innouato, Cruciferis uictoria ceſsit, & Barbari ſuperati ſunt.

Dux Iuliacen. Cruciferorum uictoria.

Anno Domini 1273. Przemislaus Poſnanieñ. dux, annum decimum ſeptimũ agens: Ad habendum hæredem maſculum, perſuaſus à Boleslao pio duce Kaliſsieñ. patruo ſuo, accepit in coniugem Luberdem neptem Barvvin ducis Slauorum apud oppidum Stetin, quæ fuit filia Henrici ducis de Viſczimirz, uel ut alij uolunt, filiam Nicolai ducis Kaſſubitarum. Hanc die ſeptima Iulij in Poſnaniam adduxit, Anno Domini 1274. Mſczugius dux Pomeraniæ quarto nonas Ianuarij, monaſterium Ciſtercieñ. ordinis nouum Dobrany appellatum, & per Samborium ducem Pomeraniæ patruum Mſczugij fundatum & dotatum, in Polplin in territorio Thimauieñ. terræ Pomeraniæ, tituli beatæ Mariæ uirginis tran-

nis tranſtulit. Et illud multis libertatibus & ampla dote adornauit. Eodem anno Henricus magiſter Pruſsiæ, cum omni ſua potentia, Barbaros Prutenos, Culmenſem terram uarijs ſpolijs uaſtantes, apud Lubauiam cõſequutus inuaſit. Barbari autem fuga ſimulata, in nemus fugierunt, & ex eo Cruciferorum exercitum diſperſum inuadentes, magiſtro Henrico & Marſchalco Theoderico, pluribusq; alijs occiſis, proſtrauerunt & uicerunt: prædamq; quam tulerunt, in ſuam regionem abduxerunt. Et quamuis cõſequenter in auxilium Cruciferis dux Brunſuicieñ. Lantgrauius Thuringiæ, Rex Bohemiæ, Marchio Brandenburgeñ. cum filio, & alij Chriſtiani aduenißent, tamen propter hyemis mollicie, tum intemperiem nulla re memorabili edita, ad propria redierunt. Verum Marchio Brandenburgeñ. caſtrum & oppidum conſtituit, quod à ſua regione Brandenburg appellauit. *Fratres Cruciferi clade à barbaris affecti.*

Anno Domini 1275. apud Cracouiam puer natus, uix ſemeſtris articulata uoce, Tartaros uenturos & Polonorum capita præciſuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus, an ipſe etiam Tartarorum aduentum timeret? Reſpondit plurimum ſeſe timere, cum inter alios ſuum caput eſſent præciſuri. *Omen futuri mali.*

Anno Domini 1276. ne à regno Poloniæ caſtra & oppida Croſnæ, Greyfenſtein & Przin alienarētur, Henrico quarto, Probo cognominato, delegata eſt prouincia, exemendi ea tam à ducibus Cõrado Glogouieñ. & Boleſlao Legniceñ. quàm à Baronibus & militaribus Sleſiæ. Qui decem milibus aureorũ ab Archiepiſcopo Maydenburgeñ. ipſa eximens, ſui iuris & proprietatis ea fecit, ſtatimq; inuidia ducum Conradi Glogouieñ. & Boleslai Legniceñ. ſequuta eſt, incrementis rerum Henrici Probi uehementer inuidentibus. Viſoq; tempore oportuno Boleſlaus Legniceñ. Henricum quartũ Probum ducem Vvratiſla. nepotem ſuum nullas inſidias patrui uerentem. In curia & uilla ſua Ielcze quieſcentem, miſsis ſatellitibus & latrunculis feria quinta ante dominicam Reminiſcere, duodecimo Kalendas Martij, in nocte ſoporatum capit, & in caſtrum ſuum Lethen deductum, in dira uincula conijcit. Pro cauſa obijciēs, quod portionē Vvratiſla. ducatus ex morte Vuladiſlai Archiepiſcopi Salczburgeñ. æquè ad ſe, & ad Conradum Glogouieñ. ſpectantē, teneret. Mouent itaq; graue bellum Boleſlao duci Legniceñ. nobiles & milites Vvratiſla. Et obtentis auxilijs à quinq; ducibus Poloniæ, Boleſlao pudico Cracouienſ. & Sando. Boleſlao pio Kaliſsieñ. Przemiſlao Poſnanienſ. & Gnezne. Cõrado Glogouienſ. & Vvladiſlao Oppoli. Cum præfato Boleſlao Legniceñ. uarias gentes ære conductas ex Miſneñ. Saxonibus, Sueuis, & cæteris habente, conflixerunt. Neutraq; parte pedem referente, cæde ingenti ſuorum Boleſlaus Legniceñ. conſpecta, cum uno tantum comite fugit. Filius autem eius maior natu Henricus, pugnam habentem reſtituit, & animo pertinaci, aduerſarios debellauit, captusq; eſt in eo prælio Przemiſlaus dux Poſnanienſ. & plures milites auxiliares. Vvratiſlauieñ. autem ea clade territi, ad Premiſlaum, qui & Othocarus dicebatur regem Bohemiæ cõfugiunt. Et ut fidior eſſet, parti eorum caſtrum & oppidum Cloczko ei tradunt. Cuius interpoſitione, & opera inter Boleſlaum Legni. & Henricum Probum Vvratiſla. pax eſt compoſita ſub his conditionibus, ut Boleſlaus Legniceñ. nepotem ſuum Henricum Vvratiſla. à captiuitate ſoluat, ut Przemiſlaum Poſnanien. & milites in prælio captos dimittat. Vt Henricus Probus Boleſlao Legniceñ. de caſtris & oppidis Strzegom, Stroſza, Nouoforo, Greyfenberg, Przin, & Geſvvindorff perpetuò cedat. Quibus ab utraq; parte acceptatis, Henricus Probus dimiſſus eſt. Ex eo tempore arx & oppidum Cloczko in poteſtatem regis Bohemię deuenit, quò ad temporale, quò ad diocœſim uerò ad Vvratiſ. in diocœſim Prageñ. per nephas & uiolentiam conceſsit. Thoma ſecundo Vvratiſla. Epiſcopo huiuſcemodi notabilem mutilationem non reſcindente. Croſnam uerò à Baronibus Vvratiſlauienſibus, Ioanni Brandenburgeñ. Marchioni, ne arma contra eos pro Boleſlao Legniceñ. ferret, obligatam. Henricus Probus redimens, præfato Ioanni Marchioni, damna, ſumptus, & expenſas iniuſtas computanti, ſex millia marcarum perſoluere, cum tantum in quatuor milibus extiterat pignorata, coactus eſt. *Henricus Probus captus.* *Bellum inteſtinum Sleſianorum.* *Przemislaus dux Poſnanieſ. captus.*

Anno Domini 1277. Lithuani gentiles terram Lancicieñ. quæ tunc à duce Kazimiro germano Leskonis nigri, ducis Siradieñ. tenebatur. In feſto ſancti Lucæ ſubito ingredientes, cæde, ſpolijs, & tectorum exuſtione uaſtauerunt, ſenes & impuberes occiderunt. Et quaſi quadraginta millia animatorum, ſimul cum pecoribus æſtimando, nemine reſiſtente, in miſerabilem ſeruitutem abduxerunt. *Lancicienſ. terra uaſtatur.*

Eodem anno ſeptuageſimo ſupra mille ducentos, Nonus magiſter Pruſsiæ, Conradus de Tirborg electus eſt, abſumpto Theoderico de Gatirslevve octauo magiſtro. Tũc duo duces Prutenorũ, Henricus de Noctaga, & Cappe de Sczenavva, à Cruciferis capti fuerunt: *Nonus Pruſsiæ magiſter.*

runt: & in patibulum acti. Divvan autem tertius dux Prutenorum de Barthena, duorum necem miſerabilem ulciſcendo, terram Culmenſem cum copijs ſubintrans, graui extermi nio eam afflixit. Conradumq́ magiſtrũ Pruſsiæ, qui eum inuaſerat, & cũ Cruciferis pro triumpho obtinendo fortiter pugnãtem, in fugam uertit, quingentis Chriſtianis & duodecim Cruciferis occiſis, pauloq́ poſt Barbari Pruteni, caſtrum nouum quod inter Culmeñ. & Pomezanieñ. oppida, à magiſtro Conrado magnis ſumptibus erectum. Item caſtrum Radzin. Item caſtrum Vartembergk fortiſsima impugnatione conquiſierunt. Et omnes Cruciferos & Chriſtianos in præfatis caſtris repertos, rabie barbarica interfecerunt: Caſtra uerò igne conſumpſerunt. Boleslaus caluus Legniceñ. dux, parum uoluptatis & utilitatis ex uictoria & poſſeſsionibus Henrici Probi, nepotis ſui ducis Vvratiſ. nactus ex ſenio & languore mortuus eſt, anno Domini 1278. Et in monaſterio fratrum prædicatorum, à ſe fundato ſepultus. Homo uiolentus in proprios & exteros, adeò uelocis & corrupti ſermonis, ut plerunq́ audientes in cachinnum & riſum ſolueret. In factis & moribus tortuoſus, in iudicio & cauſis ſanguinis præceps & iniuſtus. Merito ſæuis & Rogatka (quod in Latino cornutus ſonat) uocatus: fœdo pellicis amore uſq́ ad mortem uinctus. Ob quam pellicem & graues moleſtias, altera cõiunx eius Adleyda, filia Samborij ducis Pomeraniæ, deſerto Boleslao Rogatka marito ſuo adhuc in uita ipſius, dum aliter nequiret, in domum paternam pedes remeauit. Reliquit autem Boleslaus tres filios ſuperſtites, ex prima cõiuge Heduigi, filia Comitis Henrici de Hanhalt, uidelicet Henricum Legniceñ. qui craſſus & uentroſus eſt appellatus. Boleslaum Svveidniceñ. & Bernardum agilem, tanta ſiquidem illi agilitas inerat, ut quatuordecim robora in aliquo ædificio ſupernè ordinatim erecta, præpeti curſu aſcenderet, & reſiliens in pedibus fixus ſtaret. Reliquit & quatuor filias ex eadem Heduigi conſorte ſua, Agnetem, quam Comiti de Vartemberg tradiderat. Alteram Heduigim, quam Conrado duci Mazouiæ filio Semouiti deſponſauerat. Tertiam Annam in monaſterio Trzebniceñ. profeſſam, & tandem Abbatiſſã. Quartam Katharinam in iuuentute defunctam.

Boleslaus Caluus moritur.

Proles eius derelicta ſexus utriuſque.

Anno Domini 1278. Boleslaus Mazouiæ dux, intulit bellum in æſtate, Conrado duci Glogouiæ, & circa caſtrum Cziruin cum ipſo confligens, omnem potentiam eius proſtrauit. Martino autem Abbati Lubenſi & Ieſzouieñ. cum ſuis monaſterijs pro denunciatione clandeſtinè hoſtium irruptionis (beneficij memor) multas libertates & priuilegia, etiã de conſenſu Semouiti & Troideni, idem dux Boleslaus conceſsit. Eodem anno 1278. Trinotæ filius ducis Lithuaniæ coadunatis Lithuanorum & Prutenorum copijs, quæ ad triginta millia pugnatorum explebant, eas trifariè diuidens, unam partem in Mazouiam: Duas uerò in terram Culmeñ. tranſmiſit, & omni terra Culmeñ. peruaſtata, caſtroq́ Bergelovv ſub Cruciferis conquiſito & incenſo, multas gentes in ſeruitutem abduxerunt. Eodem anno Skomand dux cum Prutenis Sandouitis repetendo, in terram Culmeñ. aduenit, & duo oppida Lubavv & Chelm obſeſſa, & machinis expugnata cõquiſiuit. Et terram Cuyauieñ. circa oppidum Kouale prædatus eſt. Eodem anno ciuitas Lanciciеñ. à Lithuanis ſubita incurſione ſpoliata eſt.

Culmenſis regio uaſtatur.

CAPVT LIX. LIB. III.

Lesko niger, ſublato & tumulato Boleslao pudico, ſucceſsit ei in terris Cracouieñ. Sandomirieñ. & Lublineñ. anno Domini 1279. Per concordem omnium Baronum & Pauli Epiſcopi Cracouieñ. electionem. Quoniam ducem Boleslaum pudicum ſtrictiori conſanguinitate contingeret, ab eoq́ adoptatus & deſignatus ſucceſſor foret. Et quòd princeps frugi & comis, principatuq́ dignus uideret, ſtatimq́ nouam ſucceſsionem ducis Leskonis nigri, noui motus, nouiq́ ſtridores bellorum inſectati ſunt. Nam Leo princeps Ruſſorum, filius Danielis regis Ruſsiæ, uolens ſibi appropriare terras Leskonis nigri. Primum terra Lublineñ. peruaſtata, in terram Sandomi. deſcendit, & à caſtro ſimul & oppido Sando. cum ignominia repulſus. Ad uillam Goslicze duobus à Sãdomiria miliaribus poſita ueniens, ſtatiua tenuit, ubi ordinatione ducis Leskonis nigri. Occurrerunt ei Varſius Caſtellanus Cracouienſ. Petrus filius Alberti Cracouienſ. & Ianuſsius Sandomirien. Palatini, certamineq́ inito die Veneris, tertia Februarij, anno Chriſti 1280. conflixerunt, & Rutheni plurimi numero, à paucis Polonis uicti ſunt. Primis ſiquidem ductoribus & ordinibus cœſis, reliqui trepidantes, armis proiectis, tanquam lymphatici fugam inierunt. Tartari uerò qui cum Ruthenis aduenerant, breui oppoſitione facta mox & ipſi fugierunt, Leoq́ principalis dux cum paucis confuſus euaſit.

Rutheni à Polonis uicti.

Occi-

Occiſa ſunt eo prælio octo millia, duo capta: Signa militaria ſeptem intercepta. Lesko niger parum ratus bellum repellere, niſi iniuriantibus bella inferret. Poſt quindecim dies cum exercitibus, quaſi triginta millibus equitum, & duobus millibus peditum, terras Leonis inuadens, multa caſtra occupat, expugnat, & euertit. Et uſq; ad Leopolim terra depopulata, prædam frequentem hominum & pecorum in Poloniam intulit. In ea uaſtatione quinq; millia cæſa, quatuor uerò millia in captiuitatem abducta, ſcribuntur.

Lesko Nig. Ruſsiam graſſatur.

Sequenti quoq; anno 1281. Lesko niger cum omnibus terrarum ſuarum copijs in terram Vvratisla. deſcendit. Et aduenientibus ei in præſidium Mſczugio Pomeraniæ duce. Item omnibus maioris Poloniæ militibus, triplici agmine terram Vvratislauieñ. ſpolijs & incendijs confecit. Cauſa erat quia Henricus quartus Probus, potius uerò facinoribus atteſtantibus, improbus, dux Vvratislauieñ. corrogando principes, ad tractandum pro bono pacis & ordinis principatuum, Dominica ſeptuageſimę in uilla Baricz, nullam fraudem ſuſpicantes, Przemislaum maioris Poloniæ, Henricum Legniceñ. & Henricum Glogouieñ. duces, iure diuino & humano prophanato captiuauit, & in Vvratislauiam deductos, uinculis ſingillatim incluſit, precantibusq; Vvratislauienſibus ut dux eorum Henricus quartus, aut captiuos dimitteret, aut cum duce Leskone nigro cōponeret. Saxeum pectus ducis Henrici Vvratislauieñ. lachrymis, contumelijs, & increpationibus ad compaſsionem flecti non potuit, quin uniuerſo ducatu Vvratiſ. in fauillam redacto, & præda ingenti in Poloniam abacta, nec cum hoſtibus decerneret, neque captiuatos duces à uinculis emanciparet. Duces itaque captiui, moleſtias diuturnæ captiuationis euaſuri, cum illo per pacta conuenerunt, ut Przem[?]ſlaus dux Poſnanieñ. frater ipſius amitalis, terram Rudeñ. quæ nunc Vieluneñ. dicitur (aſſerens illam ſui iuris eſſe) ei reſignaret. Ab Henrico Legniceñ. & Henrico Glogouieñ. fratribus patruelibus, quum nullas terrarum ſortes ab eis exigere poſſet, ſeruituros ſe ſibi per quinquennium cum triginta lanceis, contra quemlibet hoſtem obligauit, ſicq; à captiuitate laxatos in ſuos principatus remiſit.

Vvratislauienſibus merito bellum infligitur.

Anno autem Domini 1282. irruentibus Lithuanis & Iaczvvingis uigeſimaquarta die Septembris in terram Lublineñ. & quindecim diebus eam uaſtantibus, magnum numerum prædarum in Lithuania referebant. Lesko autem niger illicò accepto nuncio, de Cracouia ſe recepit, & celeri curſu in itinere milites colligens, in terram Lublineñ. deuenit, hoſtesq; abij[?]ſe reperiens, turbatus, cogitabat, an perſequi Barbaros deberet, cùm eſſent plures numero, quia quatuordecim millia. Ipſe uerò ultra ſex millia militum haud contēnendorum non collegiſſet. Inter cogitandum uiſio angelica, quæ ſe archangelum Michaëlem profitebatur, per ſoporem monſtrata monuit, ut omni cunctatione abiecta, hoſtes perſequeretur, certam illi futuram uictoriam promittens, uocat Lesko in contentionem milites, & ea uiſione narrata, meticuloſos militum animos exhilarat. Et inſequuti Barbaros repererunt, & eos tredecima die menſis Octobris, præda onuſtos, inter flumina Narevv & Niemyeñ. conſequuti ſunt. Et dux Lesko niger, adhortatus ſuos, ut pro fide Chriſtiana, & pro patria uiriliter pugnarent, inſilijt in Barbaros, conſpectu Polonorum & latratu canum captiuos ſequentium, attonitos, & cùm primi & ſecundi ordines obtriti ſunt, reliqui uerſi ſunt in fugam, & cædesq; in omnes fugientes edebatur, quā captiui ex terra Lublineñ. operoſè promouebant. Canesq; diris morſibus, quaſi noſſent, quos inſectari deberent, laceſſebant. Mirabile dictu, recenſito exercitu Polonorum, nemo repertus eſt in eo prælio cecidiſſe, ut oraculum Leskoni duci per quietem factum, non Phantaſticum, ſed diuinum uerificaretur. Ab eoq; tempore Lesko niger beatum Michaëlem ſingulari ueneratione proſequebatur, & in Lublin reuerſus, Baſilicam parochialem in hanc diem permanentem, tituli ſancti Michaëlis fundauit. Quæ beneficia Archangeli & cladem Barbarorum Polonis demonſtrat. Redeunte Leskone nigro ex Lithuanica expeditione in Cracouiam, Conradus dux Mazouiæ, patruus Leskonis, in terram Sandomiriæ per rebelles Ianuſsium Palatinum, Chriſtinum Caſtellanum Sandomirieñ. inductus eſt, quibuſcum Paulus Epiſcopus Cracouieñ. aſtruebatur ſenſiſſe, qui Sandomirieñ. Zauichoſteñ. & cætera caſtra in realem poſſeſsionem ei tradiderunt. Lesko autem niger, nil territus, cum Curienſibus & armigeris terræ Cracouienſ. properè uerſus Sandomiriam proceſsit. Conradus autem de Sandomirienſibus ambiguus, non exſpectato duce Leskone nigro, in Mazouiam diſceſsit, copias ampliores (ut aiebat) comparaturus. Superueniēs autem Lesko, ſingula caſtra recuperauit, & auctores defectionis Ianuſsium Palatinum, Chriſtinum Caſtellanum, cæterosq; milites ſibi reconciliauit, ac omnem rebellionem extinxit.

Leskoni nigro uiſio diuinitus facta.

Prodigiū perrarum.

Ianuſsius & Chriſtinus deficiunt.

Auctores defectionis pœnas pendunt.

Sandomirieñ. rebellione ſuppreſſa, Lithuanicum nouum bellum ſurrexit, qui anno Domini

mini 1283. quarta Octobris maioribus copijs, quam ante, per diſtrictum Lukouień. & ſil uas in eo conſiſtentes, in terram Sandomirień. improuiſe irruperunt, & multa cæde patra ta, ſenibuſq́; & impuberibus interfectis, ſex millia Polonorum & iumenta abducebant. Dux autem Leſko niger armis correptis, de Cracouia triſtis exilijt, & tam die, quam no ctu celeri greſſu iter conficiens, per nūcios nobiles & agreſtes occurrere iuſsit, quibuſcum in Lukouień. prouincia Lithuanos graues præda, cōſequutus eſt, qui ne cū Leſkone & ca ptiuis pugnare congerent, ad ſyluas proximiores denſas limoſas ſeceſſerunt. Vbi à Polonis obſeſsi, alligatis captiuis, & ſarcinis ſub cuſtodia imbecillium relictis, ſylua glomerati, aciebus ordinatis proceſſerunt, & uoces incōnditas emittentes, ad ſtationes Polonorum in loco, qui Rovvne appellatus, peruenerunt. Dux Leſko niger animatis ſuis, exercitum in duas alas diuiſit, quarum unam Zegothe Palatino Craco. Alteram Ianuſsio palatino Sandomirień. commiſit, & in hoſtes inſilijt: primaq́; ala Zegothe palatini Craco. in qua Curienſes duces erant, cœpit uincere. A qua tandem ad aliam eadem ſors peruenit, fuſiq́; ſunt Lithuani, & eorum plura millia occiſa, quamuis & de Polonis aliquot inſignes milites ceciderint, uictoria obtenta, captiui in ſylua ſoluti ſunt, ſarcinę Lithuanorum in milites diuiſæ, & præda erepta in terram Sandomirień. reducta eſt. Paulus Epiſcopus Cracouień. hanc Lithuanorum inuaſionem procuraſſe inſimulatus eſt, quapropter dux Leſko niger per milites eum in oppido Lagovv captiuauit, & altera uice in caſtrum Siradień. deportatus fuit. Vnde poſt aliquantum tempus honeſtè dimiſſus eſt.

Lithuanorum ſtrages.

Paulus Cracouiens. Epiſcopus captus.

CAPVT LX. LIB. III.

Bellum grande indicitur Leſkoni.

POſt bella Barbarica contra Leſkonem nigrum, magna procella, magnaq́; inſurrexit rebellio. Nam anno Domini 1285. Paulus Epiſcopus Cracouienſ. Varſius Caſtellanus, Zegotha palatinus Craco. Ianuſsius Palatinus, Criſtinus Caſtellanus Sandomirień. cæteriq́; Barones terrarum Cracouienſ. Sandomirień. & Lublineń. Vno uoto Conradum Mazouiæ & Czirneń. ducem, in Sandomiriam inducentes & conuentum generalem celebrantes, ei obedientiam iurauerunt, & omnia caſtra, ciuitates & munitiones ei ſubiecerunt, præter arcem & urbem Cracouienſ. in qua ſe Leſko niger continebat, ad eamq́; expugnandam Conrado Mazouię & Czirnień. duce procedente. Leſko mœſtus & conſilij inops, quum militum præſidio careret, Cracouienſibus ciuibus Theutonicis arcem, Griphinam ſuam conſortem commiſit, pollicitus fidem eorum abundè ſe premiaturum. Ipſe uero celeri curſu, quartadecima die Iulij è Cracouia egreſſus, in Hungariam auxilia quæſiturus diuertit. Ciues autem Cracouienſ. ciuitatem & arcem eodem tempore tueri nō ualentes, deſerta Cracouia, cum uxoribus & pignoribus in arcem ſe receperunt. Veniente autem duce Conrado, & urbem uacuam inueniēte, in eam intrauit, & Barones ad ciues Cracouienſ. familiares & eis notos miſit, ut à communi uoluntate militarium non deſiperent, ſed arcem traderent habituri Cōradum pluſquam Leſkonem nigrum propicium. Qui poſt paruam deliberationem reſponderunt. Non licere illis Leſkone nigro uiuente, iuramentum quod cum omnibus Baronibus Cracouienſibus & Sandomirień. præſtiterunt, etiam ſi extrema ſors ipſos impeteret, uiolare. Exacerbatus Conradus dux Mazouiæ & Czirneń. unà cum omnibus Baronibus reſpōſione Cracouienſium, urbem Cracouienſ. igne conflagrauit: Interimq́; Leſko niger cum Hungaris & Cumanis, quos Ladiſlaus rex Hungariæ in præſidium ei dederat, ex Hungaria redibat. Cui Conradus dux cum multitudine militum occurit, & in campis uillæ guczicze haud procul à flumine Raba ſecunda Auguſti cum eo conflixit. Et Conradus dux Mazouiæ ſtrage magna ſuperatus quoniam iniuſta arma induerat, in Mazouiam fugit. Nec amplius in minorem Poloniam redire auſus fuit. Dux uerò Leſko niger Cracouiam ingreſſus, Hungaros & Cumanos pro opera conductionis & prælij munificè remuneratos in Pannoniam remiſit. Captos Barones in libertatem reſtituit, alios ueniam deprecantes in gratiam & priorem ſtatum admiſit, Cracouienſibus, qui ab illius fidelitate nullo modo euelli potuerunt, multas libertates conceſsit, & ciuitatem eorum muris, foſſatis, ac uallis muniuit, Gubernationemq́; illius loci, ſolis Theutonicis commiſit. Et Theutonicos Cracouienſ. interim coluit & extulit, ut in moribus, habitu & coma (indignantibus nobilibus) eis ſe conformaret. Poſt aliquantum tempus, conceſſæ quietis, Leſko niger ſimulans ſe trāſactas iniurias, & inuaſiones Lithuanorū ultū iri.

Leſkonis fuga in Hungariam.

Leſkonis ſpes in Theutones.

Conſtantia fidei ciuiū Crac. in ſuum principem.

Leſko Conradum uicit.

Leſkonis remuneratio in Cracouienſ.

Magiſtratus & libertates Theutonicis Cracouienſ. datæ.

Anno Chriſti 1287. generalem expeditionem omnium ſuorum principatuum indixit, & cruce ab Apoſtolica ſede, contra Lithuanos & Prutenos tunc conceſſa & prædicata, ſe

&

& ſuos milites ſignauit: omiſsiſq; Barbaris, in Mazouiam, terram Conradi ſui aduerſarij triplici agmine intrauit, & crudeli ferocitate, cædibus, igne, & ſpolijs eam uehementer uaſtauit. Conrado duce Mazouiæ ullam reſiſtētiam faciente. Eiuſdem anni undecima die Decembris, ſub intenſiſsimis frigoribus & denſiſsimis niuibus ferociſsima gens Tartarorum famen ſedatura, ducibus Nogay, & Thelebuga. Primum in Lublineñ. & Mazouię, ex pòſt in Sandomirieñ. Siradieñ. & Cracouieñ. oras, in numero locuſtarum uenit. A caſtro & ciuitate Sandomirieñ. cum ignominia & ſtrage, militibus qui in præſidio erant ſtrenuè tutantibus, repulſi. Plures eccleſias, monaſteria, & munitiones obtinuerunt & incenderunt, tamen à monaſterio, ſanctæ Crucis, Calui montis, ſuaſu Ruthenorum abſtinuerunt, ad Cracouiam in uigilia Natiuitatis Chriſti applicantes, & eam expugnare adorſi, aliquot inſignes eorum amiſerunt, ululatuq; ædito, ab ea diſceſſerunt, & depopulationem cum ſpolijs longiùs extenderunt. Dux Lesko niger, de uiribus ſuorum militum diffidens, in Hungariam cum Griphina ſua cōiuge ſeceſsit, & Tartari graſſantes ad Alpes pannonicas peruenerunt: ſub quo tēpore Kinga Boleslai pudici olim relicta, cum ſeptuaginta ſanctimonialibus & duab. germanis ſuis: Iolentha Boleslai pij Kaliſsieñ. & Conſtātia Danielis Ruſsiæ regis relictis, multiſq; ſacerdotibus & militibus, in caſtrum Pienini, quod ſupra Dunaiecz prope oppidum Croſczenko ſitum habet, natura & arte munitiſsimum: Vno tantum anguſto tranſitu adibile, ſe contulit, & illic per tempus uaſtationis Tartaricæ permanſit. Monaſteria quod dereliquerunt Sandeceñ. à Barbaris illæſo permanente, prece & meritis fœlicis Kingæ reſtringentibus, terris itaque prædictis ſpoliatis, ſacerdotibus, lactantibus, & ſenibus trucidatis, cum ingenti pręda hominum ac pecorum abſceſſerunt, quam apud Vvladimiriam parcientes, uiginti unum millia de uirginibus nondum nuptis computarunt. Ex quo multitudo cæterorum uirorum & fœminarum poterat æſtimari.

Leskonis in Mazouiam expeditio.

Tartari Poloniam uaſtarunt.

Beata Kunegundis.

xx. millia uirginum innuptarum abacta.

Anno immediatè ſuccedente 1288. Dux Lesko niger, Matthæum Palatinum Siradieñ. cum militibus terræ Siradieñ. tantum (Cracouienſ. enim & Sandomirieñ. clade Tartarorum plurimum attriti, munus expeditionis obireſe excuſarunt) contra Conradum Mazouię ducem, fratrem patruelem altera uice deſtinauit, qui uniuerſam ferè Mazouiam incendijs & ſpolijs peruaſtauit. Conrado duce Mazouiæ, nullam repræſsionem faciente. Et cùm confinia Mazouiæ Matthæus Palatinus Siradieñ. cum ſuo exercitu, tum præda onuſtò, tum incompoſito agmine incedente, redeundo attigiſſet. Dux Conradus Mazouiæ, cum militibus & agreſtibus per inuia & abdita loca accurrens, ſecuros & quieſcentes in diluculo, ſeptimo Kalendas Iulij inuaſit, & territos ac uelut lymphaticos diſcurrentes diſperſit. Matthæus uerò dux exercitus cum paucis militibus conſtanter pugnās occiſus eſt. Hanc cladem & præcedentem Tartarorum, cum peſte & fame, quæ his annis in regno Poloniæ acciderant, aliqui ſcriptorum uindice, Chriſto eueniſſe protulerunt. Ex eo quòd Lesko niger, arma, cruce ſignatorum, à Barbaris in fideles conuerterat, quod Deus melius nouit & iudicat. Senſim etiam poſt præfata mala Lesko niger in uiribus deflitere cœpit, & acerbiori morbo correptus, ultima Septembris anno Domini 1298. in caſtro Cracouienſ. ſacro percepto uiatico animam exhalauit. In monaſterio ſanctæ Trinitatis ordinis prædicatorum Cracouienſ. in parte ſiniſtra chori, quem locum uiuens delegerat, ducali honore ſepultus eſt.

Altera in Mazouiam expeditio.

Lesko niger moritur.

CAPVT LXI. LIB. III.

Lithuani gentiles, anno Domini 1279. in quodam particulari prælio Cruciferos de Pruſsia ſuperantes: duos ex eis captos, horribiliori morte affecerunt. Vnum equo inſidentem igne ingenti extructo cremarunt. Equus quidem illicò igne conſumptus, ſuper Cruciferum autem aperto cœlo ſplendor cœleſtis demiſſus eſt, ignem in partes diſiecit, tandem ſplendor in cœlum cum corpore Cruciferi (ſic quòd nullum illius ueſtigium relinqueretur) in ſimilitudinem pulcherrimæ uirginis, mirantibus & ſtupentibus Barbaris conſcendit. Lithuani incantatione procuratum fuiſſe aſſerentes. Alterum Cruciferum ſuperſtitem in rimam arboris, cuneis, & clauis eliſis uiolenter incluſum & compræſſum exurebant. Hunc auis quædam candida, nunquam aliàs conſpecta, de flammæ medio ereptū, Barbaris ſupra modū attonitis & mirantibus, in cœlū detulit.

Grande miraculum.

Eodem anno Prutenis Barbaris ad expugnandum caſtrum & oppidum Elbing uenientibus, Molendinum quod principaliores ciues Elbingeñ. defendebant, obſederunt. Dumq; Cruciferi præſidium quod promiſerant non attulerunt, ex pacto uigintiquinque

Barbarorum Prutenorū facinus peſsimū.

obſides,ut cæteri eſſent liberi,dederunt.At Barbari quorum fides fluxa eſt ac modica:Obſidibus crudeliter enecatis uniuerſos in molendino,etiam uario carnificio extinxerunt.In quorum ultionem Conradus magiſter Pruſsię regiones Prutenorum, aliquot hebdomadis ferro,& igne uaſtauit,& caſtrum Heidlsbergk conquiſiuit.

Decimus Pruſſiæ magiſter et ſequaces.

Anno Domini 1280.Conrado de Tirberg è uita ſecedente,decimus magiſter Pruſsiæ Popo de Oſtiria ſucceſsit:quo breui moriente Haymo ſubſtituitur. Sed quum is quoque abſumptus eſſet,Herthmannus de Heterunge duodecimus in officiū aſſumptus, Conradum de Vuchtevvange ſucceſſorem habuit.Quo liberè cedente Manegolde Konigsbergeñ. cōmēdator quartuſdecimus magiſter ſuffectus eſt. Sub cuius regimine in loco caſtri & oppidi Czanthir ueteri nomine abrogato,caſtrum Mariemburg erectum eſt.

Caſtrum Mariemburgk erigitur.

Anno Domini 1281.Quidam animoſiores Prutenorum milites, caſtrum Ploceñ.expugnare,& terram Mazouiæ affligere nitebantur, quos Boleslaus dux Mazouiæ cum gentibus ſuis inuadens,paucis fugientibus conflixit. Eodem anno,exercitus Prutenorum terram Culmeñ.ingreſſus,tantis flāmis & ſpolijs in ea graſſatus eſt,Magiſtro & Cruciferis decernere non audentibus,ut quinq; caſtris,uidelicet Crudzāz,Marieuerder, Czāthir,Chriſtburg,& Clementh expugnatis et conquiſitis,ſingulos homines quos in eis reperierant,miſerabiliter trucidarunt.

Fames Poloniæ,Bohemiæ, Germaniæ.

Ab anno Domini 1282. Per biennium horrenda fames in Polonia, Bohemia,& Germania uiguit.Polonia perniciem famis uitaturi,relictis laribus,uxoribus, & pignoribus, aliqui in Hungariam diffugerunt,& ab Hungaris Cumanis tunc gentilibus uenundabātur.Alij in Ruſsiam, & hi à Ruthenis pro tributo Tartaris tradebantur.In Bohemia uerò ſæuior fames uigebat,adeò ut matres oblitæ pietatis, fœtus ſuos famem excluſuræ manderent.Poſt horrendam famem, ſæuiſsima peſtis ex pernicioſis & nociuis herbis & cibis emerſit.Cuius ſimile Romanis Galienus accidiſſe in principio libri, de Euchimia & Cacochimia meminit. Philippus Epiſcopus Firmanus, apoſtolicæ ſedis legatus à Ladislao Kunlaczlo cognominato,rege Hungariæ,ignominioſè tractatus, & de regno Hungariæ turpiter eductus,cum interminatione ne in Hungariam rediret, quoniam relicta legitima uxore,mulieres Cumanorum, Ayduam, Cupchek, Mandulam, & alias plures ſectabatur, & pro concubinis tenuit. Pro quibus ipſum corripuit & excommunicauit. Binos quoque Epiſcopos Ladislao regi Hungariæ blandientes, depoſuerat, & Epiſcopatu priuauerat. Is ergo Epiſcopus Firmanus,anno Domini octuageſimo ſecundo ſupra mille ducentos,in Poloniam uenit,& magno honore exceptus eſt ab uniuerſis eccleſijs & procuratus.Ob quod Romam reuerſus, Polonicam nationem maximis laudibus celebrauit & extulit.

Peſtis ualida.

Legatus Apoſtolicus Hungaria pulſus.

Polonia ex hoſpitalitate cōmendabilis.

Anno Domini octuageſimo ſecundo ſupra mille ducentos,duodecima menſis Augusti,Thomas Abbas Thiniceñ.ad inſtantiam ducis Leskonis nigri, monaſterium fratrum Prędicatorum in oppido Opatouyecz fundauit,& nōnullos agros, fratribus pro prædio & cultura dedit.

Anno quo ſupra 1283.pridie Kalen.Ianuarij, Przemislaus ſecundus dux maioris Poloniæ hoſpitale infirmorū ante portā ciuitatis Kaliſsieñ.fundauit,regimēq; illius fratris Iohānitis tradidit,& ipſum cū dote ei collata libertauit.Idem Przemislaus ſecūdus, dux maioris Poloniæ, ſexto Kalendas Ianuarij, clauſtrum monialium ordinis prædicatorum in Poſnania fundauit. Cui in dotem tres uillas,uidelicet Pyanthkovv, Rudicze, & Zaparczicze dedit.Item lacus Boſtinyno.Coronatus autem in regem Poloniæ, confirmauit donationem Vincentij Vicecancellarij,& fratrum eius Nicolai palatini,& Miroslai de uillis Donathovvo & Grzmislavve.Item Nicolai palatini Kaliſsieñ.de uillis Roſczinino, Bialekozi,Sokolniki, & molendino ante Poſnaniam. Item Ioannis Scholaſtici de uilla Popovvo,prædictas hæreditates libertando.

Duo clauſtra à Prmezislao erecta.

Anno Domini octuageſimo tertio ſupra mille ducētos die quartadecima Decembris, Lukerdis Przemislai ſecundi ducis maioris Poloniæ coniunx, in caſtro Poſnanieñ. diem clauſit extremum,ut fertur iugulata à familiaribus & ancillis proprijs, ordinatione uel inſimulatione præfati ducis Przemislai ſecundi, quoniam ſterilis erat,ducīq; deſideratam prolem uirilem non produxerat. Auxit quoq; ſuſpicionem, diſsimulata ultio,& indignę necis præſtita impunitas.Sed & carmina, & atq; cantilenæ propè & quaſi ad ætatem noſtram decantatę,flebiles Lukerdis preces depromebant,quibus ſe à marito in unius camiſiæ tegumento,ad lares patrios deduci exorabat,dummodo uita non eriperetur ei poſtulata.Et quamuis ſterilitatem præfatæ conſortis Lukerdis,dux Przemislaus unà cum uita, ut

Lukerdis moritur.

Suſpectio cædis eius.

ute ſt inſimulatus, abſtulerit tamen altera conſorte, uirgine Richſza, filia regis Svveciȩ ſuper: accepta, & año Domini 1285. undecima Octobris in Poſnaniam adducta, prolem uirile n habere non potuit, ſed fœmineam duntaxat obtinuit.

CAPVT LXII. LIB. III.

ANno prȩfato 1283. Varcislaus germanus Mſczugij ducis Pomeraniȩ ordinem Cruciferorum de Pruſsia aſſumpſit, & ſortem ſui principatus, licet tenuem, eis contulit. Similiter alij duo fratres, Samborius, & Rathibor ſortes ſuas donauerunt, ut eis in habitu laicali permanentibus, & ſeruitoribus ipſorum, ordo Cruciferorum expenſas & ſumptus decentes procuraret. Mſczugius autem maior, natu omnes ſortes trium germanorũ in ſuam ditionem redigens, apud Martinum quartum ſummum Pontificem, de ambitione Cruciferorum quæſtus, Philippum Firmanum Epiſcopum, ad rem introſpiciendam obtinuit. Qui utriuſque partis auditis propoſitionibus & reſponſis, donationem Varczislai, Samborij, & Ratiborij ordini factam, tanquam inualidam & iniuſtam infirmauit & reſcidit. Ducem uerò Mſczugium, ad donandum, donatione perpetuo Magiſtro & ordini, oppidum & diſtrictum Gnyevv, cum quindecim tantummodò uillis induxit. Quo facto, Magiſter & ordo caſtro Puterberg demolito, caſtrũ & oppidum Gnyevv muro cinxerunt.

Tres fratres Cruſerorum ordinem aſſumunt.

Anno Domini 1284. ultima Septembris, caſtrum Kaliſsieñ. (ciuitas namq; ante, puta ſeptimo Kalendas Septembris proprio incendio conflagrauerat) tradidit Henrico quarto duci Vvratislauieñ. Sandivvogius, Ioannis Poſnanieñ. palatini filius, ab ipſo duce ineſcatus & corruptus. Przemislaus autem dux maioris Poloniæ, ad recuperandum ſuum caſtrum Kaliſſ. cum omnium ſuorum principatuum militibus adueniens, ordinatis propius caſtris, magno conatu & impetu, expugnationi toto die, caſſos labores impendit, interpoſitiſq; per communes Barones tractatibus, ſub his conditionibus pax compoſita eſt. Vt Henricus dux Vvratisla. de caſtro Kaliſz occupato, duci Przemislao cedat. Przemislaus uerò in oppido Olobok, proprijs ſumptibus caſtrum ædificet, & illud cum toto diſtrictu Oloboceñ. Henrico Vvratisla. conſignet, & per hunc modum obſidio ſoluta eſt.

Caſtrũ Kaliſz Henrico vvratisla. traditur.

Olobock ædificatur.

Anno autem Domini 1287. milites maioris Poloniæ abſq; iuſſu ducis ſui Przemislai, coadunati, perrexerunt, & caſtrum Olobok (aliquot de ſuis deſideratis) conquiſierũt, milites Sleſiæ in præſidio caſtri repertos, aliquos trucidantes, alios uerò in uincula conijcientes, tam caſtrum Olobok, quam diſtrictum eius, principatui maioris Poloniæ reſtituerũt. Et quamuis dux Henricus Vvratisla. miſsis nuncijs ad Przemislaum, caſtrum & diſtrictũ Olobok repetebat, reſtitutionem tamen non eſt aſſequutus.

Anno præexpreſſo 1284. Henricus quartus dux Vvratiſ. non conſequutus pro ut imperauerat, contributionem & notabiles ſummas pecuniarum, à Thoma Epiſcopo, & clero Vvratislauieñ. cum magna furia caſtrum epiſcopale Othmuchovv, & oppidum Niſſa occupauit. Deinde omnes poſſeſsiones tam Epiſcopi, quàm cleri, oppidorũ et uillarum, caſtrumq; Eldenſtein Eccleſiæ Vvratislauienſi, in certa ſumma pecuniarũ obligatum, per ſuos ſatellites appræhẽdit. Decimas inſuper uniuerſas in ſuo ducatu, ſibi prȩſtari iuſsit, rogatuſq; tam ſubmiſſè, quam humiliter, iterum & iterum per nuncios & prælatos, ad extremumq; per Thomam Epiſcopum Vvratiſ. nõ remiſit ſpiritum furoris, & ſuperbiæ, nec bona Eccleſiæ reddidit. Tãdem Archiepiſcopus Gnezneñ. Iacobus Svvinka, ad ſupplicationem & inſtantiam prȩfati Thomȩ Epiſcopi Vvratisl. in ſynodo generali Lancicieñ. de cõſilio & aſſenſu omnium Epiſcoporum ac Prælatorum, Henricum quartum ducem Vvratisla. & omnes ſatellites, familiares & adhærentes, præbentes ei auxilium aut cõſilium excommunicauit. Diocœſim autem Vvratisla. interdicto ſuppoſuit, quod uniuerſȩ Eccleſiȩ Vvratislauieñ. ſeculares & regulares obſeruarunt, præter fratres minores ordinis ſancti Franciſci, in monaſterio ſancti Iacobi Vvratisla. Qui coram duce Henrico & Vvratislauienſibus, ad ignominiam eorum, nefariè & publicè diuina officia celebrauerunt. Cȩteri ergo clerici omnes, Epiſcopus, Prælati, & fratrres prædicatorum expulſi ſunt, & in exilium acti: abijtq; perſonaliter Thomas Epiſcopus Vvratiſ. in Lugdunum, & quum repériſſet Henricum ducem Vvratisla. per ſuos nuncios obtinuiſſe abſolutionem à cenſuris Metropolitani Gneznen. abſq; ſatisfactione damnorum ei illatorum, in Poloniam redijt, & per Kazimirum ducem Oppolieñ. recollectus, in Rathiborz ferè per quinquennium commoratus eſt. Henrico quarto duce Vvratislaui. terroribus & comminationibus Kazimirum ducem Oppolien. afficiente & ſollicitante, ne hoſtem ſuum Epiſcopum Vvratisla.

Bona Epiſcopi ab Henrico occupantur.

Henricus cum ſuis complicibus excommunicatur.

Clerici omnes exploſi.

una cum clero eius ſeruaret, quo irridente comminationes ipſius, uenit cum exercitu dux Henricus quartus Vvratislauienſ. anno Domini 1287. & Rathiborieñ. obſedit atque coarctauit, ut præ fame & maceratione, Thomam antiſtitem Vvratisla. execrationibus & improperijs impeterent. Quibus compatiens Epiſcopus, melius eſt (inquit) me in manus tyranni incidere, quam hos fame perire. Et indutus ueſtibus ſacris, & thiara pontificali, cum clero ſuo ex quibus nonnulli ſimiliter ueſtibus ſacris induti fuerunt, in caſtra ducis extra ciuitatem proceſsit. Quo à longè uiſo dux Henricus diuinitus territus, ocius de tabernaculo ſuo exilijt, & accurrens pronus in terram ante Præſulem procidit, ueniam precatus. Quem Thomas Epiſcopus ſubleuans, ueniam contritce promiſit, & ſecedentes ambo in proximam ædem ſancti Nicolai abſque arbitris pacem inter ſe in hunc modum concluſerunt, ut caſtra, oppida, uillas, decimas, & percepta redderet dux Epiſcopo & clero. Pro culpa uerò expianda, plures libertates Ecclesiæ Vvratislauienſi ut donaret. Ea reconciliatione ſequuta, interdictum Archiepiſcopi Gneznen̄. Iacobi Svvinka ſublatum eſt. In memoriam uerò beneficij ac hoſpitalitatis, Thomas Epiſcopus Vvratisla. poſtulante Kazimiro duce Oppolien̄. eccleſiam ſancti Thomæ Cantuarien̄. in caſtro Rathiborien̄. fundauit, & de menſa Epiſcopali dotauit. Poſtea translatione Eccleſię ex arce in oppidum Rathiborz facta, plures præbendę largitione ducum Rathiborien̄. additæ ſunt.

Episcopus ultrò hoſtes acceſsit.

Fœdus ineunt.

Anno Domini 1284 Brzemislaus Sprotauien̄. dux in oppido ſuo Zegano, ad inſtantiā Alberi plebani Zeganen̄. quartodecimo Kalēdas Iunij, fundauit monaſteriū N. et dotē de bonis ducalibus illi largitus eſt. Eodem anno Manegoldus magiſter Cruciferorum Pruſsiæ mortuus eſt, & Burckhardus de Svvaden prò ipſo ſuffectus, qui ciuitatem Accon in terra Sancta ab obſidione Sarracenorum liberauerat, ſed breui ceſsit officio magiſterij, fratribus reclamantibus, & ne reſignaret flexis genibus rogantibus. Cùm autem in ordine Iohānitarum quem aſſumpſerat parum reputaretur, officium magiſterij in Pruſsia repetebat, in quo repulſam paſſus eſt, & in locum eius Momor de Querinvvorth Saxo genere electus eſt.

Manegoldus magiſter Pruſ. Burckhardus magiſter Pruſſiæ.

CAPVT LXIII. LIB. III.

Prodigiū uermium.

ANno autem ſequenti uidelicet 1285. In Pruſsia circa finem Iunij nociui uermes, caudas uelut cancri habentes, multiplicati ſunt, & quoſcunq; pupugerunt, altero, aut tertio die extinguebantur.

Eodem anno 1285. Boleslaus dux Mazouiæ Semouiti filius Ruſsiam cum potentijs & gentibus ſuis ingreſſus, eam uaſtauit, & ſpolia multa in Mazouiam intulit. Quem Rutheni inſequuti, Mazouiam repentè irrumpētes, uiciſsim illam uaſtauerunt, & frequentia ſpolia in Ruſsiam, duce Boleslao nequicquam prohibente, retulerunt.

Mutua ſpolia Mazouitarum & Ruthenorum.

Eodem anno Tartari, per Cumanos inducti, Hūgariam cædibus & ſpolijs uſq; ad Peſt uaſtauerunt. Et in ea ab octaua Epiphaniarum, uſq; ad feſtum Paſchę commorati ſunt, tādem ſubſequuta fuit grandis mortalitas. Item eodem anno Tartari, imperium Cōſtantinopolitanum inuaſerunt, & plurimis hominibus trucidatis, multa loca occupauerunt.

Tartari Hungariam uaſtauerunt. Tartari Græciam inuaſerūt.

Anno Domini 1286. Conradus dux Mazouiæ & Czirnen̄. adepturus caſtrum & diſtrictum Goſtinin, ſubordinauit traditores in caſtro Goſtinen̄. & Lithuanos cum Ruthenis concitauit, quibus uenientibus, & caſtrum oppugnantibus, ut erat condictatum caſtrum Lithuanis, & Ruthenis per traditores datum eſt, & homines quaſi ſexcenti, partim necati, partim in ſeruitutem abducti ſunt, caſtro ergo Goſtinen̄. per ducem Cōradum occupato. Vvladislaus tandem Loktek, dux Breſten̄. & Cuyauiæ cuius erat caſtrum & diſtrictus Goſtinin, iuſtam iram ut par erat contra Conradum ducem Mazouiæ & Czirnen̄. concipiens, collecto exercitu ſilenti agmine ueniens ſub intempeſtæ noctis quiete, caſtrum Plocen̄. trucidatis uigilibus, compræhendit & conquiſiuit. Nec prius duci Conrado reſtituit, donec per communes Barones concordia interpoſita, & damna illata, et caſtrum Goſtinin, ſibi ſunt reddita. Deo autem uindice, Lithuani & Rutheni qui Cōradum ad conquirendum caſtrum Goſtinin adiuuerant, eodem anno Mazouiam ingreſsi, caſtrum Szochaczovv, & caſtrum Ploczko interceperunt & exuſſerunt, trucidatis hominibus utriuſq; ſexus, & quibuſdam in ſeruitutem abductis.

Ob caſtrum Goſtinin altercatio.

Anno prædicto 1286. Peluſza dux Lithuaniæ, ſuas iniurias ulturus, ad Albertum de Myſzen commendatorē in Konigsbergk ſecreto ueniens, uiginti uiros militares ſibi dari petijt, quorum principales erant Martinus de Golin, & Conradus Tvvil, & cum complicibus ſuis ad locum ubi principes Lithuaniæ nuptias celebrabāt perueniens, irruit in eos

nocte,

nocte,in ſoporatos & dormientes,& ſeptuaginta duces ſeu principales, plurimamq́ mul titudinem utriusq́ ſexus occidit.Sponſum uerò & ſponſam cum matronis & uirginibus, cum ſpolijs & clenodijs inſignibus in Konigsberg deduxit. *Peluſza ſponſum & ſponſam capit.*

Anno Domini 1287.Lithuani,Pruteni, & Samagitæ, furtiuo & ſilenti agmine in terram Dobrzineñ.uenientes,principalem ciuitatem Dobrzin,die Dominico ciuibus diuinis officijs occupatis compræhenderunt,& trucidatis ſenibus atq́ lactantibus,cæteros in ciuitate & rure cōpræhenſos,ſpoliata & incenſa ciuitate,in miſerabilem ſeruitutē abduxerunt.Occiſorum numerus,ad tria millia hominum utriusq́ ſexus computatus eſt.Zemomisl Cuyauię, aliàs Vuladislauieñ.dux,filius Kazimiri ducis Cuyauiæ,Lanciciæ,& Siradiæ.In exilio quod duodecim annis paſſus eſt(quia Polonos eliminare,& externos fouere nitebatur)prima die Octobris,año Domini 1287.mortuus eſt. Et quia nullos liberos reliquerat,ducatus eius ad fratres peruenit. *Dux Vvladiſla.mortuus.* Anno Domini 1288.Ingens peſtis & ſæua mortalitas in partibus Ruſsiæ inualuit,& plurimos extinxit, ex infectione ut aiunt aquarum,quas Tartari pluſquam centum corda Polonorū occiſorum, fortiſsimis uenenis inebriantes,in uerubus & longis contis in aquis poſitis,infecerunt,ut omnes illas cōtingentes intoxicarentur. Anno quo ſupra octuageſimo octauo ſupra mille ducentos, quarto Kalendas Maij,aliàs in die ſancti Vitalis martyris,Viſlaus Epiſcopus Vvladislauieñ.monaſterium Biſchouieñ.de Biſchouia,in uillam Smeyſze tranſtulit, quam uocauit fœlicem uallem,hodie autem Coronovv dicitur. Hoc monaſterium primum locū in hoſpitali uilla ſupra Iſtulam,è regione ciuitatis antiquæ Vvladislauieñ. habuit.Inde Biſchouiam, ubi ſeptuaginta annis durauit. Poſtea in Coronovv uelut locum magis oportunū ob fluuiū Brda,qui præterfluit,translatum eſt.

Anno Domini 1288.Henricus quartus dux Vvratisla. eccleſiam collegiatam ſanctæ Crucis in ſummo Vvratislauieñ. fundauit & erexit,certum Prælatorum, Canonicorum, & Vicariorum numerum inſtituens,& unicuiq́ munificè de ſuis introitibus largiens. Per hoc diuinæ maieſtatis iram placaturus,quam exiliando Thomam Epiſcopum, & clerum Vvratislauieñ.incurrerat,& uehementer offenderat. In craſtino uerò huiuſce fundationis fratres ſuos patrueles,Henricum Legniceñ.uocitatum Craſſum,& Boleslaum Svveidniceñ.balteo militari cinxit. *Eccleſia ſanctæ Crucis Vvratisla. fundata.*

CAPVT LXIIII. LIB. III.

Poſt mortem Leskonis nigri,Ducatus Siradieñ. in ditionem Vvladislai Loktek ducis Cuyauiæ tanquam germani,ac legitimi Leskonis nigri ſucceſſoris, conceſſit. Paulus autem Epiſcopus Cracouienſ. cum nobilibus terrarum Cracouienſ. Sandomirien.& Lublineñ.conuentionem generalem circa Sandomiriam agentes, pro principe Boleslaum ducem Mazouiæ elegerunt & aſſumpſerunt. Et tam arcis, quam ciuitatis Cracouienſ. aſsignarunt ei poſſeſsionem.Ciues uerò Cracouienſes metuentes,ne ſuaſu Baronum nouus princeps Boleslaus,pro Conradi fratris ſui repulſa aliquipiam durius contra eos animaduerteret ad Henricum quartum Vvratislauieñ.ducem miſerunt,tam caſtrum,quam ciuitatē Cracouienſ.ei tradere promittētes, aliasq́ munitiones ſi adueniret,cōquirere.Cui cōfeſtim cum exercitu uenienti,ciues Cracouienſ.magis tamē lanij portis apertis,quas dux Boleslaus clauſerat, ciuitatē tradiderūt. Boleslaus itaq́ dux Mazouiæ ex Cracouienſ.prorūpens,& militib.acies inſtruentibus,ac ne ſeſe deſereret precantib.Furore plenus & increpationibus,q̀ ad bellū & nō ad principatū eum euocaſſent, in Mazouiā diſceſsit.Et Henricus quartus Vvratislauieñ.accepto caſtro Cracouieſ. à Sulcone milite de Miedzirzecz,huius ſiquidē cuſtodiæ Boleslaus dux Mazouiæ caſtrū conſignauerat,& proceres ac nobiles Cracouienſ.Sandomirieñ.et Lublineñ.ad eū uenientes, & homagia præſtātes,acceptauit,rebusq́ apud Cracouiā cōpoſitis, in Vvratislauiā abijt. Cuius præſidia excluſurus Vvladislaus Loktek, corpore exiguus, natura uerò ferox, & manu prōptus,legitimusq́ Leskonis nigri ſucceſſor,qa ꝓpinquior ipſius ac germanus. *Henricus quartus Cracouien. principatum acceptat.*

Primo Veris tempore año Domini 1290.cum exercitu notabili uerſus Cracouiā proceſsit,Kazimiro Lancicieñ.Boleslao & Conrado Mazouię ducibus in proprijs perſonis: Przemislao uerò maioris Poloniæ, & Mſczugio Pomeraniæ, per milites illi ſuffragia ferentibus.De hac hoſtilitate Henricus quartus Vvratiſ.certior factus,cum eſſet ualitudinarius,Henricū Legniceñ. & Przemislaum Sprotauieñ. duces, cum ſuarū gentium copijs, ad tuendum Cracouiam tranſmiſit.Quos rebus apud Cracouiam benè ordinatis, in Sleſiam reuertentes, Vvladislaus Loktek dux Cuyauieñ. cum ducibus ſibi adhærentibus apud oppidum Szieuyor ſtatiua agentes, quarto Kalendas Martij inuaſit, & utrinq́ ma-

Vvladislaus Loketek uictor.

gna ſtrage facta, ceſsit uictoria, licet non incruenta Vvladislao Loketek, milites Sleſiani plurimi capti fuerunt. Przemislaus autem dux Sprotauień. filius Conradi ducis Glogouień. uix adoleſcentiam attingens, occiſus eſt, & in Sleſiam relatus, in monaſterio Lubeń. ſepultus. Cui ad hoc bellum iturus duas uillas uidelicet Liſzoſzkouicze, & Zirkovv teſtamento donauerat. Boleslaus Oppolień. dux uulneratus, captus eſt. Duo inſuper certamina & duas ſtrages in Sleſitanis, milites Loketkonis effecerunt unam apud Skalam, alteram apud Svvetnic. Itaq; Vvladislao Loketek Cracouiam uenienti tanquam uictori, arx & ciuitas tradita eſt, & princeps Craco. declaratus eſt. Nihil clade ſuorum Henricus dux Vvratiſ. perfractus, nouas copias fiduciam illi ciuibus Cracouienſ. afferentibus, ſub ducatu Henrici Legniceń. tranſmiſit, & nocte exercitu deueniente Cracouiam (à ciuibus partes Henrici ſectantibus) exceptus eſt, parumq; abfuit, ut Vvladislaum Loketek inter præſidia militum obuerſantem uiuum nō caperet. Qui tardè perſentiens hoſtes pedeſter in monaſterium ſancti Frācisci fugit, et depoſit in habitu monachali per murū demiſſus, ægrè manus hoſtium euaſit. Pluresq; ex militibus qui aut cæſi, aut capti, à Sleſitis fuerunt amiſit. Sed & Paulus Epiſcopus Cracouienſ. tanquam præcipuus Henrici Vvratiſ. aduerſarius, omnibus rebus exutus, captus eſt, & iam tertiò captiuitatem ſuſtinuit. Bona deinde militum rebellium, ædes & agri uaſtati ſunt, & curiæ incenſæ, ut his malis confecti militares rurſum Henrico Vvratiſ. ſe ſubijcerent. Qui forti præſidio militum in Cracouia poſito, Paulum Epiſcopum, & militares à captiuitate relaxauit. Ipſeq; Henricus quartus, Probus cognomento, ſentiens ægritudinem ex ueneno per Sleſitas ſubminiſtrato indies augeri, Thoma Vvratiſ. præſule & Baronibus accerſitis, cum nullum ſuperſtitem relinqueret, Vvratislauień. ducatum Conrado Glogouień. patruo ſuo, Cracouienſ. uerò & Sandomirień. Præmislao maioris Poloniæ ducibus teſtamentaliter conſignauit.

Princeps Craco. declaratus.

Henricus moritur.

Et undecimo kalendas Auguſti, anno Domini 1290. in caſtro Vvratiſ. decedens, in eccleſia ſanctæ Crucis per eum nouiter erecta, ſepulturam accepit. Conradus Glogouiæ dux, ſciens Vvratislauień. ducatum ſibi ab Henrico quarto conſignatum, Vvratislauiam uenit, & poſſeſsionem illius, una cum ducatu requiſiuit. Vvratiſ. autem tam proceres, quàm ciues pro ludibrio Conradum ducem habentes, eò quòd in ſermone parum fidus, ad rixasq; pronus eſſet, Henricum quintum Legniceń. ducem, filium Boleslai ſæui, qui & Rogatka in principatum Vvratiſ. accerſiuerunt. Et ipſo per unam portam Vvratislauiam ingrediente, Conradus Glogouiek dux per alteram diſceſsit & abijt, totoq; conamine & uigilantia principatum Vvratiſ. repetendo, Henricum quintum impetebat. In bona eius inſultum faciendo & prædas abigendo, fecitq; cum Boleslao Svveidniceń. duce germano Henrici quinti Vvratiſ. ac Legniceń. ducis, ligam & conſpirationem, ut quibuſuis modis Henricum quintum opprimerent. Sed Henricus quintus conſpiraſſe fratrem ſuum Boleslaum aduerſum ſe ignorans, facta conuentione cum eo, de ſorte ſua duas ciuitates Iavvor & Strzegom ei aſsignauit. Pro quorum donatione aſtrinxit ſe iureiurando, contra Conradum Glogouień. aſsiſtentiam præſtiturum. Non tamen præſtitit, ſed nunc intemperiem aëris, nunc ægritudinem, nonnunquam militum renitentiam, pro excuſatione oppoſuit. Ideò altera conuentione cum eo facta, & excuſatione quòd ei tenuem ſortem largitus eſſet, audita, ad priora Henricus quintus adiecit præfato Boleslao Svveidniceń. duci, tria oppida, uidelicet Reichenbach, Frankenſtein, & Strzelin, nouumq; iuramentum appoſitum eſt, omnibus potentijs auxilia aduerſus Conradum ducem Glogouiæ, Boleslaum Svveidniceń. præſtiturum. Parem tamen priori iuramento præuaricationem fecit, & auxilia non præſtitit. Cernens autem Conradus Boleslaum Svveidniceń. bona ſua impinguare, oppidaq; pro ſe callidè acceptare, & ſecum contra Henricum quintū bella non agitare, deſerto eo Luthkonem aggreſſus eſt, & eum in necem, aut captiuitatem ſui principis Henrici quinti pellexit.

Boleslaus Schweidnicē. in fratrem conſpirat.

Fuit autem Luthko adoleſcens, quaſi annorum uiginti, cuius patrem Pacoslaum nomine de ſtirpe Habdanck, primum quidem Henrico quinto benemeritum, ac induſtria & faſtiuitate charum. Poſtea uerò cum per homicidium, quendam militem occidiſſet, amiciſq; & conſanguineis inſtantibus, Henrico quinto in throno ſedente, iudicialiter cum ſuperbia & in fauore principis confidens, homicidium patraſſe recognouiſſet, monitusq; per ducem Henricum ſecundo & tertio, ut ſecedens deliberaret, & meliùs reſponderet, ipſe iterum & iterum reueniens, ampulloſè, gloriabundus, fatebatur ſe occidiſſe cognatum accuſantium: Iuſticiaq; efflagitante, ex propria confeſsione condemnatus eſt, & per ſcalas deductus in caſtro Legniceń. capite truncatus eſt. Plures ergo cōſiliarij fideliter duci Henrico quin-

rico quinto conſuluerunt, ut Lutkonem filium Pacoſlai à ſe, & ſeruitio ſuo amoueret. Quem cum Henricus quintus in conſpectu conſiliariorum aduocaſſet, & ſuper his interrogaret, fideliſsimum ſe famulum profitebatur, parentemq; ſuum iuſte pœnā capitis ſumpſiſſe confirmabat, & hanc dudum à ſe obliteratam reſpondit. Itaq; hunc Lutkonem fauore proſequens, multis beneficijs, & poſſeſsionibus liberaliter donauit. Sed dura pectora, donaria non reconciliant. Luthko ſiquidem Henricum quintum ducem Vvratiſ. & Legniceñ. dominum ſuum in balneo ad fluenta Odræ prope caſtrum Vvratiſ. repertum, die nona Octobris, anno Domini 1293. captiuauit, & ex balneo ignominioſe nudo corpore tractum, equo impoſuit. Cunctis familiaribus nudis fugientibus, unico qui ducem corpore ſuo tutabatur, uarijs uulneribus confoſſo & interfecto. Captum itaq; ducem Henricū ſuperiecto palliolo, uehementi curſu in Santhvvoth abduxit, & Conrado duci Glogouieñ. præſentauit. Conradus uerò in Glogouiā perductum, in carcere tetro in uas ferreū anguſtum incluſit, ubi non ſedendi, non iacendi, ſed ægre hærendi facultas erat, duo foramina & hæc parua, & breuia. Vnum ad inſpirandum, & cibum capiendum: aliud ad egerendum in uaſa erant, hic per tempus ſemeſtre quo detinebatur incluſus, ſcapulæ & fœmora eius ſanie & uermibus ſcaturientia defluebant. Mortem ergo & crudeles paſsiones euaſurus, triginta millia marcarum in medio pōtis ſupra flumen Czarna, qui Legniczam circumfluit ex compoſito primum ſoluit, deinde ſubſcriptos diſtrictus caſtra & oppida Namiſlouiam, Berolthovv, Cruczbork, Biczinam, Cunczeſtad, Roſembergk, Haynouiam, & Boleſlauiam, cum finibus & terminis ſuis Conrado duci Glogouieñ. donauit, perpetuoq; inſcripſit. Dimiſſus autem nunquam ad priſtinam ſanitatem uſque ad mortem reſtaurari potuit. Et ipſe tertius ex ducibus Poloniæ fuit. Alij autem duo Leſko albus, & Henricus cum barba, quibus balnea cum pernicie & iactura obuenerunt. Reuertamur nunc ad alios duces Poloniæ.

Henricus quintus in balneo captus.

Magnis bonis redemptus.

CAPVT LV. LIB. III.

MOrtuo Henrico quarto Vvratiſlauieñ. ducatus Cracouienſ. à Premiſlao maioris Poloniæ duce, cedentibus ſibi de illo militibus Henrici quarti Vvratiſ. obtentus eſt. Sandomirieñ. uerò Vvladiſlaus Loketek, fauore militum Sandomirieñ. aſſequutus eſt. Et Przemiſlaum maioris Poloniæ ducem, multifariè pro Cracouienſis ducatus ceſsione armis, & bello laceſsiuit. Acceſsiuit autem his grandius malum: nam Griphina Leskonis nigri relicta, Venceſlao Bohemiæ duci literis demandauit & commiſit Cracouienſ. & Sandomirieñ. ducatus accipere, quoniam ius prædictarum terrarum, quod ſibi Leſko niger maritus ipſius hæreditariè commiſit, & literis publicis inſcripſit, in Venceſlaum ducem Bohemiæ, tanquam Cōſobrinum & nepotem ſuum ex ſorore germana Kunegunde progenitum transfunderet. Hanc donationem cachinno & ludibrio ſimilem, à muliere nihil iuris in regno Poloniæ habēte Venceſlaus acceptauit. Et inſtructum exercitum cum Thobia Prageñ. Epiſcopo Cracouiam miſit. Potuiſſet Premiſlaus maioris Poloniæ dux Thobiā Epiſcopum & exercitum Bohemicum, cum eſſet ſuperior & inſtructior copijs, milite & apparatu bellico à Cracouieſ. ducatu excludere: liuore tamen quo in Vvladiſlaum Loketek agebatur, Thobię Epiſcopo Prageñ. de arce & urbe Cracouienſ. ceſsit, & poſſeſsionem ipſius tradidit. Pro conſequendo autē principatu Sandomirieñ. exercitus Bohemicus de Cracouia egreſſus, Viſliczam oppidū natura munitum cœpit, & caſtrum Oblekom prope Iſtulam ſitum expugnauit, à Sandomirieñ. autem caſtro & oppido per Vvladiſlaum Loketek turpi ſtrage & repulſa in Cracouiam, & deinde in Bohemiam, relicto præſidio in Cracouia diſceſsit. Griphinam Leſkonis nigri relictam ſecum ducens, quæ apud Bohemos Pragæ aliquot annis cōtemptui ac ludibrio habita, mortua eſt. Et in monaſterio minorum ſancti Iacobi iuxta ſororem ſuā Kunegundim, matrem Venceſlai ducis Bohemiæ, ſepulta. Vvladiſlaus Loketek diſcedente Thobia cum exercitu, ex ora Cracouienſ. Viſliczam oppidum & omnes munitiones in ſuam poteſtatem redegit, & uſq; ad ſuburbana Cracouienſ. ciuitatis cuncta uaſtando, ſibi tributis ſeruire coëgit, propter quod militibus & ciuibus Cracouieſ. Venceſlaum Bohemiæ ducem, pro ſubſidio fatigantibus, Thobiam Prageñ. Epiſcopum, cum nouo exercitu miſit, & re infecta, in Pragam reuerſus, maioribus copijs opus fore ad reſiſtendū potentijs ducis Vvladiſlai Loketek denunciauit.

Griphina Venceslao Bohemiæ duci ducatus commiſit.

Visliczza capta à Bohemis.

Griphina mortua.

Anno ergo Domini 1292. maiorib. copijs ex Bohemis & Morauis acceptis, & Othone longo Brandenburgeñ. Marchione in pueritia ſuo curatore, in ſubſidium uocato & condu-

conducto, bipartito exercitu, per Oppolieñ. ducatum, Cracouiam, poſt feſtum aſſumptionis Mariæ uenit, & à Cracouienſibus, militibus, & ciuibus, iuſto honore exceptus, aliquot hebdomadis illic de ordine belli contra Vvladislaum Loketek gerendi conſultando peregit, tandem contra Siradiam exercitum mouit, agros duntaxat oppidorum & uillarum depopulando & exurendo, Vvladislao Loketek in uniuerſam dimicationem non ueniente, ſed pabulantes & ab exercitu oberrantes laceſſente, & de nocte in ſtatiuas Bohemorum ac Alemañorum irruente, ad oppidum autem Siradieñ. nec natura, nec arte munitum, Venceslaus dux Bohemiæ cum Othone longo Brandenburgeñ. Marchione perueniens, obſidione ipſum cinxit, & in die ſancti Venceslai conquiſiuit. Arce uerò Siradieñ. quæ paludibus eſt ſepta, non conquiſita, in Bohemiam re parum proſperè geſta diſceſsit. Et Vvladislaus Loketek poſt eius diſceſſum, & occupationes, quas in Miſzna cũ Adulpho rege Romanorum affinitatem iungendo, gerebat, pertinacius & acerrimè in Bohemos & rebelles graſſando, plures ex Bohemis referebat triumphos.

Tartarorum incurſio.

Superueniente autem ingenti Tartarorum agmine, anno Domini 1293. & circa Sandomiriam magnam multitudinem hominũ utriuſqꝫ ſexus captiuante & abducente, uires ducis Vvladislai Loketkonis, circa oram Sandomirieñ. plurimum debilitatæ ſunt.

CAPVT LXVI. LIB. III.

Dux Oppolienſ. ad Bohemos deſciuit.

ANno Domini 1289. Kazimirus Oppolieñ. & Bithomieñ. dux, filius ducis Vvladislai Oppolieñ. non bello uictus, nec aliqua neceſsitate proſtratus, proſapiæ nobiliſsimæ, quam à regibus Polonorum ducebat, oblitus, dominio & ditioni Vencelslai ducis Bohemię nõdum in regẽ euecti & coronati, temerariè ſe ſubiecit, & Vaſallum ſe Bohemorum effecit.

Monaſterium in Tshczow fundatur.

Eodem año 1289. octaua Maij, Mſczugius dux Pomeraniæ, agẽs in ſuo caſtro Svvyecze, monaſterium ordinis Prędicatorum, in Tshczovv, aliàs in Derſovv, in honorem glorioſiſsimæ uirginis Mariæ fundauit. Concedens fratribus in toto ſuo principatu licentiam ligna recipiendi, & lapides ſcindendi. In Iſtula quoqꝫ & quibuſuis aquis circum circa Tshczovv piſcandi, & naulum per Iſtulam eundo non ſoluendi. Anno quo ſuprà, exercitus Lithuanorũ in numero octo milliũ armatorũ, in terrã Sambieñ. deſcendens, flãmis, ſpolijs, & cędibus eam uaſtauit, & ſpolijs onuſtus in propria redijt. Cruciferi decernere cũ hoſtibus non audentes, quinquaginta duntaxat Lithuanos interceperunt.

Lithuanorum incurſio.

Anno Domini 1290. Mſczugius dux Pomeraniæ, Przemislao ſecundo duci maioris Poloniæ, de ducatu Pomeraniæ ceſsit, & eum ſucceſſorem deſignauit, iubendo milites iuramentum fidelitatis & homagij ſibi præſtare. Hic Mſczugius caruit prole, lubricè enim & incontinenter uixit. Et pro concubina monialem Sulkam nomine de cœnobio Stolpiczenſi tenuit. Anno eodem Andreas germanus Ladislai regis Hungariæ, metu præfati Ladislai regis fugit, & in Poloniam uenit, à Premislao maioris Poloniæ, ac Cracouiæ duce recollectus. De cuius prouiſione accepit Chroberz, pro mãſione & introitibus. Accepit & quoſdam Hungaros aduenas, in necem ipſius à germano ſuo rege Ladislao corruptos: Qui fugientes ſe propter fidelitatem & aſsiſtentiam, Andreæ à Ladislao rege pulſos, benignè ſuſcepti, cum eo permanſerunt, uiſoqꝫ tempore oportuno, in flumine Nida, qui Chroberz circumfluit. Ducẽ Andream ſubmerſerunt, & de regno Poloniæ properè exceſſerunt. Funus autem Andreæ de flumine extractum. Primùm in Corczin in monaſterio minorum. Poſtea ordinatione Kunegundis materteræ eius Boleslai pudici relictæ in cœnobio Sandeceñ. profeſſæ, funus ductũ eſt, decimaoctaua die Nouembris, in prædictum monaſterium Sandeceñ. & illic ſepultum.

Andreas Ladislai Hungariæ regis germanus interẽptus.

Andreas Ladislai regis Hungariæ germanus ſubmergitur.

Ladislaus à Cumanis occiditur.

Anno autem ſequenti, ſcilicet 1291. Frater eius Ladislaus rex Hungariæ, à Cumanis in tabernaculo quieſcens, nona die Iulij occiſus eſt. Et Andreas alter de Venetis, ex proſapia regum Hungariæ, in regem ſubſtitutus & coronatus eſt. Anno Domini 1291. Cruciferi de Pruſsia, duce fratre Bertoldo de Brunhauim, Cõmendatore Konigsbergeñ. uſi, caſtrum Koleyn in Lithuania conquirunt, & exurunt, multisqꝫ Lithuanis peremptis, & ſeptingentis captis, in Pruſsiæ oram reuertuntur. Inuaſionem autẽ Cruciferorum Lithuani in terras ſuas prohibituri, caſtrum Mingedin extruere cœperunt. Cuius erectionẽ Commendator Konigsbergeñ. Bertoldus auerſurus, nouo cõparato exercitu, illûc pergit. Sed multitudine Lithuanorum, quæ ædificantes obſeruabat, deterritus, in alia loca diuertens, caſtrum Lithuanicum Mederabe conquiſiuit. Vbi omnes catholicorum captiuos ſoluit, Barbaros obtruncauit, aut captiuitati reſeruauit. Vixqꝫ Bertoldus Cõmendator Konigſbergeñ.

Lithuanorum clades.

bergeñ. ex Lithuania redierat. Et magiſter Pruſsiæ Memer, continuo cum forti exercitu Lithuaniam aggreſſus, duos diſtrictus Paſtonovv & Gerſzovv in cinerem redegit, & cũ multa præda captiuorum & pecorum reuerſus eſt. Egit & tertiam, magiſtro reuerſo, Henricus Commendator de Balga, in Lithuanos expeditionem, & mille quingentis ac uiginti militibus aſſumptis, duos diſtrictus, Onkaim, & Menegedin igne & cædibus uaſtauit. Poſt paucos deinde dies, Vithenen Lithuanorum dux, terram Cuyauiæ hoſtiliter ingreſſus, cædibus & ſpolijs circa oppidum Brzeſcze patratis, hominum & rerum prędam non paruam ſecum abduxit. Et licet Vvladislaus Koktek, & Kazimirus Cuyauiæ & Lanciciæ duces cum militibus ſuis, Magiſter quoq; Pruſsiæ Mẽhardus, tempeſtiuè eos fuiſſent inſequuti. Re tamẽ nulla memorabili edita, omnes abiêre retrorſum. Mirę deuotionis & ſanctitatis beata fœmina & uirgo Kunegundis, Belæ regis Hungariæ filia, & Boleslai pudici Cracouien. & Sandomirieñ. ducis relicta, quum tredecim annos ſuæ profeſsionis in cœnobio Sandeceñ. peregit, & uno ferè anno graui ægritudine uexaretur, deuotiſsimè uigeſima quarta menſis Iulij, anno Domini 1292. mortua eſt, & in monaſterio Sandeceñ. ſepulta, horam mortis ſuæ dudum ante nutu diuino præſciens, Chriſtianus Canonicus Viſlicieñ. uir deuotus in oratione poſitus, eam in cœlum niueo candore progredientem, uidit, agminibus angelicis canentibus, Regnum mũdi, &c. quod quum admiraretur, dictũ eſt illi, Beatam Kunegundim, in illa hora ab ergaſtulo corporis ſolutam. *Kunegundis moritur.*

Ab anno autem ſupraſcripto in quo mortua eſt, ad annum 1329. octuaginta mortui, meritis ipſius, uitæ priſtinæ ſunt reſtituti. Sexaginta cœci illuminati, quindecim captiui à uinculis ſoluti. Septingenti aũt homines utriuſq; ſexus à uarijs ægritudinibus curati. Et tñ principes & prælati illius ætatis Canoniſationem eius proch dolor nõ procurauerunt. *Miraculis claret.*

Anno eodem Mẽhardus magiſter Pruſsiæ, cum exercitu ad fines Lithuanię perueniẽs, celerrimè die, noctuq; ad Konigsberg reuerſus, coniurationem ad eum perlatam oppreſſit, & ingens periculum euaſit, quoniã per Lithuanos à fronte, & per Prutenos proprios, qui ad gentilitatis errorem relabi ſtatuerant, à tergo inuadi debebat.

Anno Domini 1293. Conradus Stange Commendator de Ragneta, circa feſtum ſancti Iacobi, caſtrum Mingede in Lithuania expugnauit, & compræhendit, & magnã multitudinem Lithuanorum occidit, alios uerò cœpit. Quorum ueſtigia ſequutus Vithenen, Lithuanię dux, cum multitudine Lithuanorum & Ruthenorum, Prutenicã oram octuaginta diebus uaſtauit. A` Cruciferis autem inuaſus, & uictus, uix cum paucis fugit. *Caſtrum Mingede Lith. expugnatur.*

Anno Domini 1294. Vithenen Lithuaniæ dux cum mille octingentis equitibus, per ſyluas & nemora ſilenti agmine in terram Lancicieñ. poſt feſtum Pentecoſtes ingreſſus. Primum in Eccleſiam collegiatam Lancicieñ. impetum fecit, & frequentiam populi, quæ illuc confluxerat, trucidauit, alios captiuauit. Prælatos, Canonicos & ſacerdotes in ſeruitutem accepit, ueſtes ſacras & uaſa diripuit. Et qui ſupra eccleſiam confugerant, & ſe uiriliter defendebant, domibus eccleſiam circumſtantibus accenſis, ſuffocauit. Ad rura deinde & uicos diſcurrendo, præda plurima ex hominibus & pecore accepta, citato curſu redibat. Quem Kazimirus Lancicieñ. dux, cum ſuis militibus in uilla Zuchovv, prope oppidum Szochaczovv, ſupra fluuium Biura ſita, ſecundum alios in uilla Troyanovv conſequens, hoſtili multitudine minimè penſata, in Barbaros irruens, inter confertiſsimos hoſtes audaciſsimè pugnans nobilem effudit animam, multis captiuis feruente prælio fuga elapſis, multis ex bello fugientib. in flumine Bſura ſubmerſis. Peracta pugna cuilibet Barbaro uiginti Chriſtiani Poloni in ſortem ceſſerunt. Ex tũc aũt Vvladislaus Loktek Cuyauieñ. dux, germanus Kazimiri terrã Lancicieñ. cœpit, quoniã Kazimirus dux Lancicieñ. aliquem ſuperſtitem de lumbis ſuis non reliquit. Eodem anno duodecimo Kalendas Nouembris. Conradus Mazouiæ dux, & dominus Czirneñ. filius Semouiti in Iaſdovv à Lithuanis occiſi, mortuus eſt, in monaſterio Canonicorum regularium in Czirvvienſko, & in eodem monaſterio ſepultus. Hic conſtruxit & dotauit monaſterium in Blonye. *Lithuani Poloniam uaſtant.* *Kazimirus Lãcicienſis bello moritur.* *Monaſterium in Blonye.*

In fine hyemis eiuſdem anni Domini 1294. Menhardus Pruſsiæ magiſter, binos diſtrictus Lithuanorum, Paſtovv & Gerſchovv uaſtauit: duobusq; caſtris conquiſitis, & exuſtis, dum tertij expugnatio difficilior uideretur, remiſsis captiuis Lithuanorum in caſtra Pruſsiæ, ad caſtrum Viſzen Boleslai ducis Mazouiæ diuertit & illud conquirens exuſsit. Pro eo quia in ipſo Lithuani commorantes, frequentius ex illo terras Poloniæ & Pruſsiæ infeſtabant. Ideo nec Boleslaus dux Mazouiæ obſeſsis ſuccurrere curauit. Eodem tempore Ludouicus Commendator de Ragneta Lithuanorum caſtrum Kymel çonquiſiuit & ſuccendit. *Lithuanorum diſtrictus duo capti.*

CHRO-

CHRONICOR. REGVM POLONOR. LIBER IIII.

CAPVT I. LIB. IIII.

CVM Proceres & Prælati regni Poloniæ, præclaras ſuorum regum imagines, tum res à ſe pace, belloq́ geſtas, tum deniq́ ſciſſionem, & in plures ducatus regni diſtractionem contemplati ſunt. Deo propitiante par uiſum eſt, cunctis unum ſibi ex multis Poloniæ deligere principibus, & in regem conſtituere, qui in unum corpus diſtracta regni colligeret, ſalutē & pacem ſubditorum procuraret, & à ſingulis coleretur, atq; ueneraretur.

Anno itaq; ſaluatoris 1295. die Solis uigeſima ſexta menſis Iunij, in feſto Ioannis & Pauli martyrum: Principem præclariſſimum, moribus & inſtitutis Heroicum, Przemislaum ſecundum maioris Poloniæ, & Pomeraniæ ducem (iam ſiquidem poſt mortem Mſczugij, & ipſius in monaſterio Oliua ſepulturam, Pomeraniæ receperat plenam & pacificam poſſeſſionem) in regem. Conſortem uerò ſuam Richſzam in reginam Poloniæ, inunxit, & diademate regio, quod diligenti ſtudio uirorum eccleſiaſticorum in illum diem cuſtoditum, conſeruatumq́ erat, coronauit, reuerendiſsimus pater Iacobus Svvinka de familia Porcaria, Gneznen̄. Archiepiſcopus, in eccleſia Gneznen̄. Metropolitana, aſsiſtentibus Ioanne Gerbiſz Poſnanien̄. Ioanne Romka Vvratisla. Goslao Plocen̄. Conrado Lubucen̄. Epiſcopis, Palatinis & Baronibus, ac plebis multitudine copioſa. Cœpitq́ rex Przemislaus cogitare, & cum ſuis ſatrapis curare, quomodo molle corpus regni Poloniæ coaleſceret, & in uirile robur perueniret, utq́ Maieſtas regia reluceret, in ſigillo literis capitalibus in gyrum circumcirca aquilam, hunc textum in una parte inſcribi iuſsit. Reddidit ipſe ſolus uictricia ſigna Polonis. In altera autem parte ſedebat in throno regio, imago regalis, tenens in manu dextra ſceptum: in ſiniſtra uerò pomum cruce ſignatum tenebat, cum titulo literis capitalibus inſcripto: Sigillum Przemislai Polonorum regis & Pomeraniæ ducis. Verum ipſius in regale ſolium ſublimatio, inuiſa ac moleſta, & ad reſcindendum parata fuit ducibus Poloniæ, qui fremebant regali gloria Przemislaum ſe anteire. Finitimis uerò tyrannis & nationibus terribilis, & ſuſpecta eſſe cœpit. Præcipuè Marchionibus Brandenburgen̄. aliâs de Sgorzelecz, in necem itaque Premislai, Otho longus, & alter Otho ac Ioannes Marchiones Brandenburgen̄. conſpirarunt, & rege in carniſpriuio abſque cuſtodia in Rogoſzno ſolacijs dedito, per noctium tenebras & ſyluarum abdita, feria quarta cinerum ſexto Idus Februarij, quæ fuit dies ſanctæ Dorotheæ, præfati Marchiones uenerunt, & nullis nuncijs, aut literis diffidentes, in Przemislaum & ſuos milites uarijs hoſpitijs diſiunctos, ac heſterna crapula grauatos & ſoporatos, inſiluerunt. Rex autem Przemislaus ſuos animando, in hoſtes inſilijt, & multos ſternendo, alios uerò uulnerando, ad extremum multitudine ſagittarum & iaculorum obrutus dimicans cecidit. Quem rapientes in iumentum imponebant, ſatagentes uiuum abducere, ſed præ debilitate moribundus in terram defluebat. Nec ſpes erat eum uno die uiuere, pugionibus ergo confoſſum crudeliſsima morte extinxerunt & abierunt. Corpus eius exanime ex Rogoſzno, in Poſnaniā ductum, in eccleſia cathedrali Poſnanien̄. in ſepulchro patrum ſuorum regum Poloniæ, debita cum magnificentia ſepultum eſt. Vixit autem Przemislaus annis trigintaocto, menſibus tribus, diebus uerò uigintiquatuor. Regnauit uerò menſibus ſeptem diebus undecim. Ecce qui Lukerdam conſortem ſuam, ut nonnulli æſtimant occidi procurauit, crudeliter occiſus eſt. Aſſerunt quidam, quòd adiutores & participes occiſionis regis Przemislai, fuerunt Barones & nobiles de armis Naluerncz, & Zarabi, & pro ſigno adducunt, quòd ob eam cauſam nobiles prædictarum familiarum, uſque ad tempora Kazimiri ſecundi, prohibiti fuerunt inter uiros equeſtris ordinis numerari & aſſumi, rubeoq́ colore prohibiti fuerunt uti & ueſtiri, quod tandem rege Kazimiro ſecundo cum ducibus Ruſsiæ pugnante, ſublatum & abolitum erat. Et quamuis rex Przemislaus reliquiſſet filiam octennem Richſzam nomine, tanquam hæredem, tamen periculorum ingens moles ne regnum peſſundaretur, coēgit Prælatos & Barones regni Poloniæ & ducatus Pomeraniæ, in cōuentione generali pro feſto ſancti Adalberti Poſnaniæ, anno

Przemislaus in regem unctus.

Przemislaus à Marchionibus necatur.

Domini 1296. congregatos, matura deliberatione & conſilio Vuladiſlaum Loktek cognomento, ducem Cuyauiæ, Kazimiri ducis Cuyauienſis filium, cuius auus erat Conradus Mazouiæ & Cuyauiæ princeps, & Conradus frater erat Leskonis albi, ſextum à Boleſlao Poloniæ rege Sancti Stanislai interfectore, conſanguineitatis ducentem gradum. Inter fratres ſuos Leskonem nigrum Cracouienſ. Sandomirienſ. & Siradienſ. Zemomiſl, Kazimirum & Semouitum, Lanciciæ, Cuyauiæ, & Dobrznienſ. duces, tertiò natum, in regem Poloniæ eligere & aſſumere, quia princeps magnæ prudentiæ, & ſingularis animoſitatis eſſet, tum quòd illi poſt mortem germani ſuis Leskonis nigri Cracouienſ. Sandomirienſ. & Siradienſ. & ratione conſortis ſuæ Hedügis filiæ olim Boleſlai pij Kaliſſienſ. & Poſnanienſ. ducis dictorum Poſnanienſ. & Kaliſsienſ. ducatuum iuſta & legitima debebatur ſucceſsio. Hic quoque unus credebatur, qui diſtractum regnum Poloniæ, ad unius corporis reduceret compaginem. Auctoritate igitur electionis omnes ducatus, caſtra & ciuitates in ipſius obedientiam & ditionem conceſſerunt, præter quædam caſtra Cracouienſ. & Sandomirienſ. diſtrictuum, quæ Venceslaus Bohemiæ rex occupauerat. Et ratione illorum non ſolùm Bohemiæ regem, & Cracouienſem & Sandomirienſem ducem, ac Morauiæ Marchionem ſe titulabat. Ob quorum diſtrictuum inaſſequutionem diademate regio Vuladiſlaus Loktek diſtulit coronari. Nec ſe regem, ſed ducem, & hæredem Poloniæ ſcribebat, præfectoſq; Bohemos, & qui partes Venceslai Bohemiæ regis ſectabantur, Polonos continuis inuaſionibus per ſe, & gentes ſuas laceſſebat. Sleſiæque principes de eius in regem Poloniæ electione iocantes, & deridentes inuaſit. Et illic maiorem partem æſtatis anni Domini 1297. conſumpſit. Oras tunc Sleſiæ igne & ſpolijs, magis tamen ducatum Vuratiſlauienſ. Henrici mortui uaſtauit, iniuriam ulciſcens, quam ſibi Henricus Vuratiſlauienſis dux, Cracouienſem ducatum & ciuitatem occupando irrogauerat. Inde in maiorem Poloniam ueniens, cum exercitu quieuit. Milites autem ſui, ſpolio & rapto uiuere ſoliti, externis deficientibus, in proprios manus conuerterunt. Pauperes & locupletes opprimentes, & bona eccleſiaſtica diripientes, Saxones & uicini hoſtes in Pomerania graſſati, ſpolijs & prædijs eam ad uaſtitatem ferè redegerant. Sed & ipſe Vuladiſlaus Loktek, in uitia militum prolapſus, uirginum & ingenuarum matronarum pudicitiam uiolenter proſtituebat. Nec reformationem promiſſam, hortatus per Pontifices & Magnificos exequi curauit. Quapropter Andreas Epiſcopus Poſnanienſis eccleſiæ ſuæ, cleroque, & populi ſuæ diœceſis iniurias ampliùs non tollerans, Diœceſim ſuam Poſnanienſem, in qua dux Vuladiſlaus cum ſuis commorabatur, generali ſuppoſuit interdicto. Quæ res Vuladiſlaum Loktek in pœnitudinem & ſatisfactionem induxit. Vnde per certas eccleſiaſticas & ſæculares perſonas reconciliari eccleſiæ, & Andreæ Epiſcopo Poſnanienſi, eccleſiaſticumque tolli interdictum obtinuit, & pro hyemis tempore in oras Cracouienſes tranſiuit. Quo diſcedente, Prælati & Barones contra ipſum frementes, quum maioribus tranſgreſsionibus, & tyrannide præſumebatur uſurus.

Vuladiſlaus Loktek cenſetur reaſſumendus.

Diſtulit coronationem ducem, nō regem ſe appellando

Vuladiſlai uitia.

CAPVT II. LIB. IIII.

ANno Domini milleſimo, tricenteſimo, circa Poſnaniam facta conuentione electionem de Vuladiſlao Loktek nondum coronato, tanquàm pernicioſam, abrogarunt. Et Venceslaum regem Bohemiæ, qui ſe Cracouienſem & Sandomirienſem ducem gerebat, in regem Poloniæ elegerunt. Qui per ſolennes nuncios ad Pragam miſſos, rogatus eſt, ut regnum ſuſciperet. Et Richſzam quæ & Elizabeth, filiam olim Przemiſlai regis Poloniæ unicam hæredem deſponſaret. Iam etenim Gutta coniunx eius regina Bohemiæ, Rudolphi regis Romanorum filia, & Alberti ducis Auſtriæ ſoror, uita functa obierat. Is Venceslaus electione de ſe factæ conſentiens, per Kaliſſin apparatu regio Gneznam uenit, & per Iacobum Swinkam archiepiſcopum Gneznenſem, in eccleſia Gneznenſ. aſsiſtentibus ſibi Voyſlao Vuladiſlauienſ. Andrea Poſnanienſi, Ioanne Romka Vuratiſlauienſ. Epiſcopis, Palatinorumq; Baronum, & nobilium multitudine copioſa in regem Poloniæ inunctus & coronatus eſt. Exinde in Poſnaniam diuertens, uirginem excellentis formæ Richſzam, quæ & Elizabeth, unicam regni Poloniæ hæredem, in facie eccleſiæ in uxorem accepit, & matrimonium conſumauit. Nuptijſque more regio celebratis, omnium terrarum Poloniæ & Pomeraniæ plenam adeptus eſt poſſeſsionem. Collectóque notabili Polonorum exercitu, ducem Vuladiſlaum Loktek omnibus caſtris & præſidijs, quæ pro ipſo tenebantur priuauit. Sed & de ducatu Cuyauiæ atque Lanciciæ patrimonio eius ipſum exuit, & exutum de regno Poloniæ expulit. Et ut ſolidius regnum ipſius permaneret, Barones Bohemorum locauit, Hinkonem de Duba in capitaneum regni Poloniæ. Quo deſtituto Nicolaum Oppauiæ ducem capitaneum

Loktek repulſo Venceslaus Bohemus ſuffectus eſt.

Venceslaus coronatus in regem.

Regno ordinato in Bohemiã migrat.

regni Poloniæ in terris Cracouienſibus adiecit. Friczonem uerò Sleſitam genere, in terris maioris Poloniæ & Pomeraniæ. Thaſſam de Viſſemburg in terris Cuyauiæ. Sicq; rex Venceslaus ordinato regno Polonię, quod ſibi de cætero uidere nō contigit, cum Richſza alias Elizabeth noua ſponſa in Bohemiam tranſiuit. Dux uerò Vuladislaus Loktek ab eo tempore, quo rex Venceslaus in regem Poloniæ coronatus eſt, nunquàm in uno locò permanſit, ſed per inuia & abdita uagus diſcurrebat, & in ſyluis denſis, aut paludibus inacceſsibilibus pernoctabat, rariſsimè ſub tecto quieſcens, Bohemos ſimul & Polonos perhorreſcens, & ſuſpectos habens. Et ne in manus eorum quandoque, præſertim in manus Vlrici de Boskouicz Bohemi, Cracouienſ. & Sandomirienſ. capitanei, cui ſingularius captiuatio eius fuit commiſſa, incideret, in Hungariam perrexit. Exinde autem Romam in priuato habitu, quoniam eo tempore Iubileus ſub Bonifacio octauo uiguit, adijt. Reuertensq;, & ſuarum ærumnarum uiciſsitudines deplorans, ad Amadeum Hungariæ palatinum ſupplex & calamitoſus aduenit, qui eum hoſpitio recolligens benignè proſequutus eſt, fouit, & tractauit, liberalem ſe in eum & munificum gerens. Anno uerò Domini milleſimo, trecenteſimo primo. Andrea Hungariæ rege Budæ mortuo, quidam Prælatorum & procerum elegerunt ad coronam Hungariæ Carolum Marcelli regis Sicilię in Hungaria præſentem, alij uerò Venceslaum regem Bohemiæ & Poloniæ. Et hi Pragam ingreſsi, regem Venceslaum de acceptanda corona Hungarię ſollicitarunt. Qui ſenectuti ſuæ indulgens, filium eius unicum Venceslaum nomine, ex Gutta priore uxore genitum annum duodecimum agentem, inſigni militum robore ſtipatum cum eis miſit, & coronatus eſt in Alba regali. Verum quum rixæ & diſsidia quotidie inter Hungaros creſcerent. Pluresq; ad Carolum propter uenuſtatem morum deficerent, & Venceslaum deſidem atque ſuperbum peroſi relinquerent. Pater ipſius Venceslaus rex Bohemiæ & Poloniæ, numeroſo comparato exercitu, Hungariam ingreſſus, filium ſuum de faucibus mortis eripuit, & certa loca in Pannonia diripiendo, in Bohemiam reduxit. Rege autem Venceslao & filio ſuo bello Hungarico implicato, Vuladislaus Loktek, Amadei hoſpitis ſui fretus ſuffragijs, in Poloniam peruenit, & caſtrum eccleſiæ Cracouienſ. Pelcziska oppido Viſlicien. imminens occupauit, & exinde præſidium Bohemorum de Viſlicza diſturbauit & expulit. Caſtrum quoque & oppidum Lelow, in ſuam deditionem & tributum redegit.

Loktek fugit in Hũgariam.

Andreas rex Hungariæ moritur.

Venceslaus iunior in regem Hungariæ coronatur.

Tempore autem quo Albertus Romanorum rex, cum filio ſuo Rudolpho Morauiam & Bohemiam hoſtiliter depopulatus eſt, uſque ad montes Cuthnos, ubi in diebus præfati Venceslai primum fodinæ argenti repertæ ſunt, rex Venceslaus in ægritudinem aduerſam Pragæ incidit, morboq; graſſante, nono Kalendas Iulij, anno Domini 1305. ut aiunt ex phthiſi, Pragæ mortuus eſt, & in monaſterio Aulę regię Ciſtercienſis ordinis, qđ ipſe uiuens erexerat & dotauerat, magnificè ſepultus. Anno coronationis regni Bohemiæ ſexto, Poloniæ uerò quinto, in ſolium eius filius ipſius unicus Venceslaus ſucceſsit coronatus.

Venceslai regis mors.

CAPVT III. LIB. IIII.

AT Vuladislaus Loktek audita morte Venceslai ſecundi, cum exercitu plus agreſtium quàm militarium in terram Sandomirienſem contendit, & eam ſine reſiſtentia cœpit. Sic & Cracouienſem in obedientiam & regimen eius, iam enim illos Bohemorum ſacietas & faſtidium oppleuerat, conceſſerunt, in urbemq; Cracouienſem prima Septembris admiſſus, caſtrum Cracouienſe quod per Bohemos tenebatur, Bohemis nequicquàm reſiſtentibus accepit. Rex itaque Bohemiæ Venceslaus tertius, qui ſe regem Bohemiæ & Poloniæ titulabat, quanquàm de regno Poloniæ non foret inueſtitus, auditis continuis quærelis ab his, qui de caſtris Poloniæ turpiter eiecti fuerunt, expeditionem in Poloniam parauit, ſed fatum ineuitabile quod incidit, inſanas eius mentes illuſit. Nam dum in Olomuncz in domo Decani Olomucenſis conſiſteret, propter aëris cauma in camiſia duntaxat uelatus, in meridie ſopori deditus, à quodam milite, tertia die Auguſti confoſſus & obtruncatus eſt, cuſtodibus regijs minimè ſentientibus, & quis auctor necis extiterit, ignorantibus. Miles tamen quidam Conradus de Potenſtein natione Duringus, quòd à quibuſdā de domo Decani Olomucenſis currere, & gladium cruore aſperſum ferre, uiſus eſt, correptus repentina rabie, cauſa non digeſta nec audita, trucidatus eſt, cadauerq; ſuum canibus proiectum eſt. Aſſeruerunt nonnulli Albertum Romanorum regem, tres milites Sueuos ad curiam regis Venceslai miſiſſe, & huiuſmodi necem procuraſſe. Aſſeruerunt & alij quoſdam Bohemos ipſum propter facinora eius occidiſſe occultè. Vno autem anno plus minusúe parumper regnauit, in quo ſoboles maſculina regum Bohemiæ prorſus extincta eſt, & Bohemia ab externis & alienigenis prin-

Venceslai tertij interfectio truculenta.

cipibus in hodiernum diem ſubiecta regitur. Anno Domini 1295. Premiſlaus Rathiborienſis dux, in uigilia natalitij Sancti Staniſlai moritur. Et in die feſto Sancti Staniſlai, in monaſterio ſanctimonialium ordinis Prædicatorum in Rathibor, quod ipſe uiuens fundauerat & dotauerat, ſepelitur, quamuis fratres ſui & Barones, in alium diem ſepeliendum aſſeruari uoluiſſent. Is ut fertur deuotiſsimus in beatum Staniſlaum Epiſcopum Cracouienſ. cui in extremis laboranti apparuit, monens ipſum ut ſe ad feſtum eius celebrandum, & cereum altum, excedentem ſtaturam eius, prout quotannis conſueuerat, à caſtro in monaſterium deferret. Et illo interrogante, quomodo id faciam quum ſim ualetudinarius. Sanctus Dei reſpondit: Ego te, inquit, adiuuabo, & mortuus in profeſto eius creditur apud altiſsimum adiutus.

Regnum Bohemiæ ab alijs gubernatur. Przemiſlaus Ratiborienſis dux moritur. S. Staniſlai miraculum.

Anno quo ſupra Boleſlao Mazouiæ duce caſtrum ſuum Vizna, per Magiſtrum Cruciferorum deſtructum reſtauranti, Expeditionem contra eum Menhardi Magiſtri Pruſsię prædicti, deficientes à fide Prutenorum Zambieñ. & Noctageñ. ac occiſionem per eos fratrum Cruciferorum in Barthenſtein & alijs locis auertit. Commendator enim Konigſbergeñ. obmiſſo duce Boleſlao, in Pruſsiam reuerſus, ſeditioſos oppreſsit atq; puniuit. In Lithuaniam deinde traducto exercitu, quandam munitionem exuſsit, & caſtrum Kymel occiſis multis Lithuanis conquiſiuit.

Caſtrum Kymel captum.

Anno Domini 1296. Præpoſituram Sancti Andreæ Santhoceñ. habentem iuriſdictionem in ſingulis eccleſijs, clero & populo, infra fluuios Odram, Iuam, Drawam, Vartham, & Notheſz. Ad ordinariam diſpoſitionem Epiſcopi Poſnanieñ. pertinentem, Marchiones Brandenburgeñ. abſtraxerunt, Capitulo eccleſiæ Soldineñ. attribuendo. Pro qua re habenda, Andreas Szimonouicz, & Domancus Poſnanienſes Antiſtites, in conſiſtorio Apoſtolico litigarunt. Sed Ioannes Lodza in Epiſcopatum ſuccedens, rem multis fatigis prope finem uictoriæ perductam proſequi deſtitit, quod in negligentiam eius & iacturam eccleſiæ Poſnanieñ. ceſsit. Similis, & maior iactura eodem anno in eccleſia metropolitana Gnezneñ. accidit. Nam Magiſter & Cruciferi Sanctæ Mariæ de Pruſsia, Culmeñ. eccleſiam ſub Gnezneñ. ditione pluſquàm tricentis annis conſiſtentem auulſerunt, & eccleſiæ Rigeñ. eiuſq; Archiepiſcopo in Liuonia, adulterino more ſubiecerunt. Eam iniuriam Iacobus Swinka Archiepiſcopus Gneznenſ. moleſtius ferens, Epiſcopo Culmenſi litem auctoritate reſcripti Apoſtolici nil proficiendo mouit. Tenor reſcripti Apoſtolici ſic incipit: Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filijs Decano & Præpoſito, ac Scholaſtico eccleſiæ Vuradiſlauieñ. ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sua nobis uenerabilis frater noſter Iacobus Archiepiſcopus Gnezneñ. petitione monſtrauit &c.

Eccleſiæ Gnezneñ. iactura. Culmenſ. eccleſiæ alienatio.

Anno prædicto milleſimo, ducenteſimo, nonageſimo ſexto, decimoſeptimo Kalendas Nouembris, Ioannes Gerbiſz Epiſcopus Poſnanieñ. de eccleſia parochiali in Gluſſin ſuæ diocœſis fundauit eccleſiam collegiatam, Præpoſitum & tres Canonicos in eam inſtituendo, & certas decimas, reditus, & prouentus eiſdem aſsignando.

Anno præfato 1296. Vithenem dux Lithuanorum, ingreſſus terram Culmeñ. & diſtrictum Golubieñ. ſpolijs & cædibus ea afflixit. Deinde in Liuoniam ſuas duxit copias. Sigfridus autem Commendator de Balga, & alius Commendator de Konigsbergk Lithuaniam ingreſsi, caſtrum Garthin obſederunt, quo dimiſſo & comperto, quòd dux Lithuaniæ Liuonia non uaſtata rediret, quàm celerrimè mille perſonas ſecum ferentes, in propria redierunt.

Eodem anno Henricus dux Vuratiſlauieñ. & Legniceñ. filius Boleſlai, intelligens ſe tormentis tranſactæ captiuitatis debilitatum ac confractum propeq; moriturum. Accerſito germano ſuo Boleſlao Sweidniceñ. curam & tutelam filiorum ſuorum ei commendauit, qui tutoriam ſubire detrectabat, niſi ſibi de caſtro Sobotha perpetuò cæderet. Henrico autem duce uehementius excandeſcente, & maledicente, quòd non contentus prioribus, reſidua auferre conaretur. Dux Boleſlaus Sweidniceñ. diſcedebat. Aſtantes autem duci Henrico perſuaſerunt, ut de caſtro Sobotha etiam ratione tutoriæ cederet, ne ex orphanitate plura filij ammittere cogerentur. Quo reuocato & caſtrũ Sobotha ei reſignando filios, nobiles, atque uaſallos, ei in tutoriam tradidit. Et dux Henricus poſt triduum octauo, uidelicet Kalendas Martij, mortuus eſt, ac in monaſterio monialium S. Claræ ſepultus, tres filios, Boleſlaum, Henricum & Vuladiſlaum relinquens. Et quinq; filias, Heduigim, quæ Marchioni Brandenburgeñ. deſponſata fuit, quo mortuo, religionem Sanctæ Claræ Vuratiſlauieñ. intrauit. Annam in uirginitate mortuam, Helenam & Elizabeth ordinem S. Claræ in Gnezna profeſſas, & Euphemiam alias Offkam Othoni Marchioni Carinthiæ deſponſatam.

Henricus dux Vuratiſlauienſis mortuus. Proles relicta.

CAPVT IIII. LIB. IIII.

ANno Domini 1297. Boleslaus Sweidniceñ. moleſtè ferens germanum ſuum Henricum Vuratislauieñ. & Legniceñ. ducem captiuitatem paſſum, & notabili portione ducatus Vuratislauieñ. exutum fuiſſe, contra Conradum Glogouieñ. bellum cœpit, interpoſitisq́ tractatibus pacis, duo oppida illum reſtituere compulit, uidelicet Boleslauu, quod pro ſe & filijs ſuis, & in diſtrictu eius caſtrum Cliczdorff erexit, & Haynouu quod pueris ducis Henrici Vuratislauieñ. fratris ſui reſeruauit. In cuius limitibus caſtrum Kroczonouu cõſtruxit. Idem Boleslaus caſtra & ciuitates Bregam, Nyempcz, Grotkouu muris cinxit, duciq́ Bohemiæ Venceslao uaſtationem ei minitanti, cum exercitu occurrit & decernere paratus fuit. Ad ciuitatem quoq́ Vuratislauieñ. tanquàm puerorum tutor, non admiſſus, obſidione eam ſtrinxit, & ſupplicibus ignoſcere, ac ciuitatem Vuratislauieñ. ingredi noluit, donec altitudo murorum ciuitatis quatuor cubitis fuit detruncata.

Caſtrum Kroczonow. Brega, Nyempcz, Grotkow muro cinguntur.

Eodem anno, quarto Nonas Iunij, Dominico die in feſto Penthecoſtes, Venceslaus Bohemię dux ſe in regem, & Gutham coniugem ſuam in reginam, in eccleſia Prageñ. per Archiepiſcopum Maydenburgeñ. coronari procurauit, & poſt triduum Gutha noua regina, ſed uetus coniunx, mortua eſt.

Venceslaus dux Bohemiæ in regem coronatus.

Anno Domini 1298. Venceslaus rex Bohemiæ, & dux Cracouieñ. atque Sandomirieñ. Cracouia ex integro muro cinxit, deducendo muros, à conuentu Sancti Franciſci iuxta domos Canonicorum in caſtrum Cracouieñ. & ex altera parte depoſt eccleſiam S. Andreæ uſq́ ad Stradomya. Item caſtrum Cracouieñ. anterius muris arcuatis, & turribus altis obduxit & cinxit. Sub regimine huius Venceslai regis Bohemiæ, groſsi Bohemicales & denarij argentei in Poloniam inducti ſunt. Prius ſiquidem argento nigro, & pelliculis capitum, aut extremitarum aſperiolorum fœnerabantur, & mercantias Poloni exercebant.

Prima argenteæ monetæ inductio Polonorum.

Anno Domini 1298. Conradus dux Glogouieñ. gradu Diaconatus ſpe conſequendæ eccleſiæ Bambergeñ. inſignitus, à nonnullis ſuis militibus uenenatus, mortuus eſt, & in eccleſia Glogouieñ. collegiata, quam cum Thoma Epiſcopo Vuratislauieñ. communiter fundauerat, ſepultus, reliquit ex Salomea filia Vuladislai Othonis ducis maioris Poloniæ, duos filios ſuperſtites, Henricum Glogouieñ. & Conradum Stinauieñ. qui & Krokeleñ. dux, ob gibboſitatem corporis appellatus eſt, poſtea in Prepoſitum Vuratislauieñ. promotus. Tertius filius Przemislaus Sprotauieñ. dux, in bello ante Sieuyor occiderat. Reliquit & tres filias, Annam, Euphemiam & Heduigim. Eodem anno, 16. Kal. Martij, monaſterium minorum in Radzeyouu Vuladislauieñ. diocœſis, Vuladislaus Loketek, Poloniæ & Pomeraniæ dux fundauit.

Conradus Glogouien. intoxicatus.

Anno præfato Lithuani oppidum Strasburg nouæ fundationis in terra Chelmeñ. uaſtauerunt, & uaſa ſacra contaminarunt. Quos Conradus de Szak Commendator, cum militibus Culmenſibus, in nemoribus conſequutus, proſtrauit, & omnem prædam hominum, pecorum, & aliarum rerum reduxit.

Anno Domini 1299. uaſtantibus terram Pruſsiæ ſexingentis Lithuanis, Commendator de Brandenburg cum multitudine ſuorum, apud Noctageñ. regionem eos expectabat, Lithuanisq́ illuc uenire tardantibus, gentes Crucifericæ ad propria dilapſæ ſunt. Et Lithuani interim ſuperuenientes, Noctageñ. diſtrictum prædabantur, ducentos & quinquaginta captiuando, alios uerò occidendo. Eodem anno Ioannes Querin Archiepiſcopus Rigenſis per Magiſtrum Liuoniæ & fratres Cruciferos domus Theutonicorum Sanctæ Mariæ, captiuatus eſt, quia ſubijciendam aut penitùs delendam ciuitatem Rigenſem ipſis fratribus conſentire noluit, quod alijs duobus Archiepiſcopis anteceſſoribus ſuis, Ioanni Vochta, & Alberto, terribili mente intulerant. Superioribus quoq́ annis, Fridericum de Hazeldappe Epiſcopum Dabatzenſem à ſuo epiſcopatu proiectum excluſerant.

Noctagenſ. diſtrictus à Lithuanis uaſtatus.

Ioannes Querin captiuatus.

Anno Domini 1300. Principes Ruſsiæ ſcientes digladiationes & diſsidia in regno Poloniæ, inter Venceslaum regem Bohemiæ & Poloniæ, ac inter Vuladislaum Loktek excluſum, uigere, cum robore ſuo terram Sandomirieñ. repentè, & torrenter percurrentes, plurimis damnis illatis, prædam ex hominibus & pecoribus agentes, in ſuam regionem redierunt. Eodem anno abſumpto Ludouico de Szippen Magiſtro Pruſsiæ, Eluuigus de Goltbach natione Duringus ſubſtitutus eſt, qui parum uiuens, Conradũ de Szak habuit ſucceſſorem. Item Lithuani ſpolia ex Pruſsia ducentes, in redeundo à Commendatore de Brandenburg, in anguſtijs ſyluarum quas præterire non poterant, occiſi ſunt, tribus duntaxat ex illa cohorte euadentibus. Item Draycolitus prodito caſtro Onkaym in Lithuania

Ruſsiæ principes in Sãdomiriam irruunt. Elwigus Goltbach magiſter Pruſsiæ. Conradus de Szak magiſter Pruſsiæ.

in Lithuania Cruciferis,cum omnibus Lithuanis,qui in illo erant fidem Chriſti ſuſcepit.

Anno Domini 1301.Stella crinita,quæ Cometes dicitur tempore autumni in ſigno Scorpionis apparuit,uirgam ſeu radios,aliquãdo ad Orientem, aliquando in Meridiem mittendo,durauitq́ per unum menſem.Eodem anno Boleslaus dux Suueidnicen̄. filius Boleslai Legnicen̄. ducis mortuus eſt, & in monaſterio Griſzouu ordinis Ciſtercien̄. quod fundauit & dotauit,ſepultus.Hic primus exactiones principatibus ſuis,& nepotũ ſuorum impoſuit,Nobiliumq́ ſeruitia,& numerum armatorum ad bellum expediendorum per reſpectum ad bona hæreditaria deſcripſit. Hic reliquit tres filios,Bernhardum Suueidnicenſem, Henricum Iauorienſem, & Boleslaum Sambicenſem, aliàs Monſterbergenſem.

Cometes.

Boleslaus Sweidnicenſis moritur.

Seruitium bellicum primum inſtitutum.

CAPVT V. LIB. IIII.

ANno ſupra expreſſo,exercitus Lithuanorum ad ſex millia æſtimatus, terram Dobrzinenſem uaſtauit,quem Poloni perſequuti ſunt, tamen prædam in abdita ſyluarum conditam non excuſſerunt.Idem exercitus Lithuanorum auiditate maioris prædæ ſtimulatus, terram Culmenſ. deprædare cœpit, quem fratres Cruciferi inuadentes fuderunt,& ſeptuaginta occiſis, alios fugauerunt, uirgineſq́ & matronas Dobrzinenſ.eripientes,ſoluerunt. Ruthenis caſtrum & terram Lublinenſ.aliquot annis occupantibus,Proceres & nobiles terrarum Cracouienſ.& Sandomirienſ.anno Domini 1302.congregato exercitu, ad Lublin peruenerunt. Quibus Rutheni cum robore Lithuanorum & Tartarorum occurrentes conflixerunt,iuſtoq́ Dei iudicio,Rutheni numero & multitudine ſuperiores,uicti ſuccubuerunt,& in fugam uerſi ſunt.Qui autem in caſtrum Lublinenſ.ſeſe receperant,obſeſſi tabe & fame conſumpti, caſtrum & ſeipſos Polonis tradiderunt.

Poloni in Ruthenis uictores.

Anno Domini 1303.ciuitatem nouam Sandecz Venceslaus rex Bohemiæ & Poloniæ erexit,inter duos fluuios,in confinijs Hungariæ ſitam,in loco uillæ Kamyenycza,ad epiſcopatum Cracouienſ. pertinentis, loco cuius caſtrum & ciuitatem Biecz per cambium,Ioanni Muſcatam epiſcopo Cracouienſ.donauit,iure patronatus Sancti Adalberti eccleſiæ martyris,& Sanctæ Margarethæ tanquàm filiæ epiſcopo Cracouienſ. reſeruato. Eodem anno Venceslaus rex Poloniæ & Bohemiæ,illuſtriſsimam conſortem ſuã Richſzam,quæ & Elizabeth Przemislai regis Poloniæ filiam, de ſpeciali conſenſu Maguntinenſ.& Gneznen̄.Archiepiſcoporum,in eccleſia Pragen̄.per Henricum de Virbna Vuratislauien̄.epiſcopum coronari & inungi in reginam procurauit. Anno quo ſupra, Conradus dux Stinauien̄,qui & Korkerlen̄.ob gibboſitatem appellatus eſt,Præpoſitus Vuratislauien̄.in Archiepiſcopum Saltzburgen̄. electus, poſſeſsionem eiuſdem accepturus, dum ad Viennam ueniens, Saltzburgum unum tantummodo,& non ceruiſiam triticeam habere cognouiſſet.Ex Vienna in ſuum ducatum Stinauien̄.iam à fratre ſuo Henrico occupatum reuerſus eſt,quem quum armis repeteret, à duce Henrico captus, in Glogouiamq́ deportatus,in turrim proiectus eſt, uaſallorumq́ & nobilium ſuorum cura,de ergaſtulo noctis tempore ereptus,ducatum ſuum plenè repetens anno ſequenti,quinto Idus Octobris mortuus,in Lubenſi monaſterio ſepultus, & uniuerſus Glogouienſis ducatus ad Henricum deuolutus eſt. Potuiſſet iſte Conradus, ſi fuiſſet rationis compos, ex frumento cuius copia ubique reperitur, ceruiſiam ſibi ordinare,& decus Pontificale non contemnere.

Noua Sandecz erigitur.

Richſza Venceslai conſors in reginam coronata.

Cõradus Stynauienſis mortuus.

Sub anno Domini 1304.Lesko Michalouien̄.& Gnyewkouien̄. dux, filius Zemomisl ducis Cuyauiæ Vuladislai Loktek nepos germanus,ſectatus partes Caroli Marcelli in Hungaria,captiuitatem apud Venceslaum regem Bohemiæ & Poloniæ incidit. Pro liberatione igitur ſua ducatum Michalouien̄.reclamantibus fratribus Premislao & Kazimiro,obligauit.Conrado Szak,Magiſtro Pruſsiæ in centum & octuaginta marcis Thorunen̄.ſub hac conditione,quòd infra biennium reddito mutuo haberet, poteſtatem terram ſuam eliberandi,aliàs lapſo biennio & pecunia non ſoluta, apud Magiſtrum & ordinem eius remaneret ducatus,ampliùs non redimendus. Quamuis autem ante decurſum prædictorum annorum,dux Lesko & fratres eius Michalouienſ.per Ioannem de Plomikouu Palatinum Vuladislauienſ.integram mutuatę pecuniæ Magiſtro & ordini obtuliſſent ſolutionem.Nullatenus tamen mutuum recipere,& terram Michalouien.reddere uoluit.Nã carior erat prouincia Michalouienſ.quàm pecuniæ.Chirographus magiſtri Pruſſiæ,de hac obligatione ſic incipit: Vniuerſis præſentium literis inſpecturis, Nos Conradus Szalkus magiſter domus Teuthonicorum per Pruſsiam,notum eſſe uolumus &c.

Eodem anno Vernerus Comes de Hohenberg,Adolphus cum germano ſuo de Vinthimel,& Theodricus Elner,pluresq́ alij Rinen̄.milites,in Pruſsiam Cruciferis contra Li-

Conradus Szak Pruſsiæ Magiſter cum cōplicibus Lithuaniam uaſtat.

thuanos auxiliaturi aduenerunt. Magiſter autem Pruſsiæ Conradus Szak exercitū bipartito Lithuaniam hyemis tempore ingreſſus, illam circa territorium Garthin cædibus & flammis uaſtauit, ſpoliaq́ in hominibus & pecoribus ſecum retulit. Deinde ſub tempore Quadrageſimæ, Commendator de Konigsbergk in ampliori gentium turma, uenit in Onkaym, ubi Lithuanus uocatus Suuirtil, iuxta clandeſtinam pollicitationem Cruciferis factam, caſtrum præfatum, cuius erat Burgrauius Cruciferis apperuit, qui illud nocte ingreſsi, omnes paſsim matres & fœminas, ſenes & paruulos interimerunt. Caſtrum flammis tradiderunt, & diſcurrendo in uicinas regiones, congeſta præda, eam in Pruſsiam deduxerunt.

Anno prædicto, ſcilicet 1304. Lithuanorum exercitus terram Lancicienſem in die ſancto Penthecoſtes furtiuè ingreſſus, eam cædibus & ſpolijs deuaſtauit, ciuitatem quoq́ Lancicieñ. ſine reſiſtentia capiens, ſuccendit. Cui reuertenti & præda grauato, Kazimirus Dobrzineñ. dux, Vuladislai Loktek germanus, occurrens, durum certamen in uilla Troyanouu commiſit. Et licet fugientibus Lithuanis, Polonis ceſsiſſet uictoria, omnisq́ præda fuiſſet erepta, tamen dux Kazimirus in ala quæ debilitari cœperat fortiter pugnans, multitudine telorum & lancearum confoſſus, generoſum ſpiritum fudit.

Kazimiri generoſus interitus.

CAPVT VI. LIB. IIII.

VEnceslao rege utroq́, patre & filio mortis debitū ſoluente Poloni bipartiti, quidā, ut maioris Poloniæ nobiles Poſnanieñ. & Kaliſsieñ. exacerbati contra Vuladislaum Loktek, ſibi in principem Henricum ducem Glogouienſ. Conradi ducis Glogouieñ. filium eligerunt, eo quòd ex Salomea ſorore germana Premislai regis Poloniæ eſſet natus, qui quamdiu uixit, hæredem & dominum Poloniæ ducemq́ Sleſiæ Poſnanienſ. & Kaliſsienſ. ſe titulabat. Reliqui uerò Poloni, ut Cracouienſ. Sandomirienſ. Siradienſ. Lancicienſ. Cuyauienſ. Dobrzinenſ. & Pomerani, Vuladiſlao Loktek regnum innouauerunt. Non enim pro ea tempeſtate, uir in armis melior, & regnum Poloniæ adunaturus reperiri credebatur, qui anno Chriſti 1306. collecto exercitu ex omnibus ſuis terris, Henricum ducem Glogouienſ. inuaſit, & longum æſtatis tempus depopulando, ipſius dominia conſumpſit, Henrico prædicto duce nullam opponente reſiſtentiam. Peracta expeditione dux Vuladislaus Loktek in terram Pomeraniæ deſcendit, & publica negotia tractando, uniuerſo tempore hyemis in ea permanſit. Quumq́ diſceſsiſſet, Petrus Suuancza Cancellarius Pomeraniæ, Suuancze Gedaneñ. filius, dolens ſe negligentius tractari, dolensq́ ſe à ſolutione pecuniarum, quas in tuenda Pomerania expendiſſe aſſerebat repulſum iri, nouare res cœpit, Marchionibusq́ Brandenburgenſibus adhærens, tradere illis Pomeraniam, quum eſſet adminiſtrator eius, & nouem caſtrorum poſſeſſor ſpopondit. Vuladislaus autem Loktek, hac nouitate ad ſe perlata, celerrimè in frequenti exercitu Pomeraniam ueniens, præfatum Petrum Cancellarium compræhendens, in caſtro Cracouieñ. captiuitati incluſit, duobusq́ germanis dicti Petri Cancellarij, Nicolao & Ioanne, cum alijs Baronibus pro liberatione ipſius laborantibus, & loco fratris captiuitatem ſubeuntibus, Petrum Cancellarium à uinculis liberauerunt, ſed captiuitatem corruptis cuſtodibus euadētes, & in Pomeraniam ouanter peruenientes, cum Petro Cancellario mox in rebellionem uerſi, Voldemarum & Ioannem nepotem eius Marchionis Brandenburgeñ. in Pomeraniam exercitualiter induxerunt, & certa municipia expugnarunt. Ad Gedanum quoque applicantes, & ipſam uallantes, ciuibus Gedaneñ. quorum maior pars ex Alemannis erat, aſſentientibus, in obedientiam Marchionum uenerunt, caſtrumq́ expugnare conati ſunt. Boguſza autem iudex Pomeraniæ, & Capitaneus Gedaneñ. commiſſo caſtro fidelibus Baronibus, cum uno Barone præſtantis conditionis, Niemyerza uocato, ad Vuladislaum Loktek in Sandomiria agentem, celeriori quo potuit curſu peruenit. Et facta narratione de caſtri impugnatione, ciuitatis Gedanenſes ammiſsione, & cæteris ex ordine anxietatibus, Vuladislaum Loktek celerrimè auxilium ferre (quum eſſet uir ad ſingula agenda, animo & manu impiger) promittentem. Boguſsius & Niemyerza ſalubriori eum conſilio uſurum deducebant, ut Magiſtrum Pruſsiæ & ordinem Cruciferorum, tanquàm ſuos eleemoſynarios & pluribus beneficijs obligatos, pro ſuffragio ac repulſa hoſtium, poſtularet, quod acceptatum eſt, & ordinatio huius negotij Boguſze ad plenum commiſſa. Is Magiſtrum Pruſsiæ Henricum de Ploczko, natione Saxonem conueniens, & pluribus beneficijs per Conradum ducē Mazouiæ, auum ducis Vuladislai Loktek, ordini Cruciferorum impenſis commemorans, ſuffragium per gentes & uictualia obtinuit. Non ipſius ducis Vuladislai, ſed proprijs Magiſter Pruſsiæ conſulturus profectibus, quemadmodum proceſſu temporis liquidiſsimè apparuit. Ex compoſito ergo unam partem caſtri Gedaneñ. gentes Magiſtri tutatę ſunt. Alteram Boguſza

Diſſenſio electionis.

Petrus Swancza Cancellarius Pomeraniæ captus.

Liberatus rebellauit.

guſza cum Pomeranis defenſabant,& cõiunctim Brandenburgeñ. à caſtro repellebant,
quandoq; trucidabant,& crebrius in eorum caſtra incurſus faciebant. Intantum ut Mar-
chiones Brandenburgeñ. omni ſpe acquiſitionis caſtri deſtituti, ad propria remearunt.
Poſt quorum exceſſum ciuitas Gedaneñ. per Polonos & Cruciferos expugnata eſt. Et
milites præſidij, à Marchionibus conſtituti, plurimi occiſi, quorũ corpora Budgerus Ab-
bas de Oliua, ad monaſterium ſuum deducta, in cœmiterio Sancti Iacobi ante clauſtrum
ſepeliuit. Ciues quoq; Gedaneñ. defectionis auctores, capite ſunt cæſi. Dux autem Vula
dislaus, Petrum Suuanczam & fratres eius caſtris Trczel & Sbaſsin, ac duobus oppidis
Babimoſt & Sbaſsin exuit, ducali fiſco applicando. Gentes autem Henrici Magiſtri Pruſ-
ſiæ, ad hoc ſtudioſè directè, cum Boguſza Iudice Pomeraniæ in caſtro Gedaneñ. ad lites
& controuerſias ſuperbæ factæ, intantum creuerunt & uerſæ ſunt, ut præfatũ Boguſzam,
& Barones Pomeraniæ principales in captiuitatem conijcerent. Boguſza autem ſuæ &
ſuorum libertati conſulturus, facto fœdere cum Magiſtro & ordine, ut caſtrum Gedaneñ.
ad requiſitionem Vuladislai Loktek purè reſignarent & reſtituerẽt. Habita expenſarum
de media caſtri cuſtodia, plena ſolutione, exceſsit de altera caſtri medietate, magis tamen
eiectus abijt, quàm liberè ceſsit.

Brandenburgenſ. Marchio à Gedano repulſus.

CAPVT VII. LIB. IIII.

QVo comperto Vuladislaus Loktek, magna cœpit cum ſuis conſiliarijs anxietà-
te torqueri. Intelligens Cruciferorum fidem dolis uelatam in perfidiam uerſam
fore, uehementiq; tunc primum cœpit pœnitudine urgeri, quòd Marchionum
Brandenburgeñ. impetus, non ſuis repuliſſet armis, requirenſq́ue Magiſtrum
Pruſsiæ per nuncios. In Kray, aliàs Kroyauicze, uilla prope Radzieiouu, in
terra Cuyaueñ. perſonaliter dux Vuladislaus & Magiſter cum aliquot Commendatori-
bus, conuenerunt, ubi in præſentia Geruuardi Epiſcopi Vuladislauieñ. & Baronum Po-
loniæ dux Vuladislaus quærimoniam eiectionis militum ſuorũ de caſtro Gedaneñ. lon-
ga oratione diſſeruit, petens & requirens eam reſcindi, & caſtrum Gedaneñ. reſtitui, ini-
quum & acerbum nimis conteſtans. Si ex auxiliatoribus hoſtes, ex eleemoſynarijs perſe-
quutores, ex amicis & ſocijs infeſtos ſuos, & ſuarum terrarum impugnatores debeat ex-
periri. Magiſter autem Pruſsiæ Henricus, uerbis competentibus uſus, excluſionem Bo-
guſze & militum Pomeraniæ, ut ſeditio rixantium euitaretur, egiſſe, reſpondit, offerens ſe
de caſtro Gedaneñ. excedere, dum impenſæ ei refunderentur. Et quum dux Vuladislaus
quota eſſet huiuſmodi impenſarum de uno anno quantitas requireret. Magiſter Henri-
cus latens uirus euomuit, centum inquit millia marcarum latorum groſſorum, ſine quo-
rum ſolutione caſtrum Gedaneñ. nullo colore, nullaq; diminutione taxę reſignare uellet,
re itaq; infecta & animis irritatis diſceſſum eſt. Magiſter ergo & Cruciferi ualido exercitu
ex partibus Alemannię coadunato, in die Sancti Dominici, & eſt dies nundinarum, quan
do frequentior concurſus populi adeſſe conſueuit, anno Domini 1310. ciuitatem Geda-
nenſem obſidione cinxit.

Conuentus ob concordiam in Cuyauia celebratus.

Et poſt aliquot dies quibuſdam ciuibus Gedanenſibus, tempore noctis per tradimen
tum portam ciuitatis aperientibus, hoſtes ciuitatem compræhenderunt, & omnes quos
inuenerunt, nobiles & plebeios uario genere mortis occiderunt. Et quod his crudelius
eſt, puberes & impuberes infantes & lactantes, more barbarico extinxerunt, ut fama tan-
tæ crudelitatis diffuſa, cæteræ ciuitates metu perculſæ ſine reſiſtentia occuparentur. Ex-
inde ad caſtrum Tſczouu, Carolus de Luczemburg Magiſter Pruſsiæ exercitum promo
uit, ad quem non longè ſtatiua tenentem, Kazimirus dux Michalouieñ. & Gnyeuuko-
uieñ. è caſtro Tſczouu deſcendens, cum Vincentio Decano Gnezneñ. & alijs Baroni-
bus proceſsit, precatus humiliter, etiam genu flexo, ut arma deponeret, & terram Pome-
raniæ non uaſtaret, ſuæ, germaniq; ſui ducis Przemislai à Vuladislao Loktek guberna-
tioni commiſſæ. Sed non eſt exauditus, in tabernaculo enim cum Magiſtro Pruſsiæ præ-
dicto duce Kazimiro prandente, exercitus Crucifericus Tſczouu obſedit. Vixq́ue dux
Kazimirus obtinuit, ut ſaluis perſonis & rebus è Tſczouu excederet. Eóque abſceden-
te, & ad germanum ſuum ducem Przemislaum in caſtrum Suuyecze tendente, Magiſter
Pruſsiæ caſtrum Tſczouu incinerauit. Et uerſus Suuyecze procedens, quæq; obuia aut
diripuit, aut igne conflagrauit, Choynicza Nouuæ & alios ignobiles uicos. Ad caſtrum
tandem Suuiecze perueniens, quod bini fratres principes, Przemislaus & Kazimirus
Gnyeuukouieñ. Pro duce Vuladislao Loktek tenebant quatuor ualidis tormentis belli-
cis caſtri ſtructuras humiles interdiu & nocte ualidiſsimè quatiendo concutiebant. Duo-
busq; patibulis contra faciem caſtri erectis, Przemislao & Kazimiro ducibus, alijsq; ca-
ſtri defenſoribus denunciabat, niſi caſtrum dederent, caſtro expugnato, patibulo ſuſpen-
derentur. Et ut maiori percellerentur terrore, ſingulis diebus duos, treſúe, aut plures

Gedanum obſeſſum, & dolo captum.

Tſczow captum.

Swyecze obſeſſum.

homines agreſtes in rure captos ſuſpendebant. Zifridus quoq;, quem Commendatorem oppidi Gnyew uocabāt, Polonis infeſtiſsimus, mane è caſtris exiens, & funibus equo cui inſidebat alligatis, deuouebat ſe ea die nō pranſurum, donec omnes cordas in ſuſpendendis Polonis conſumeret, quod & faciebat. Cumq; una dierum ad focum ſtaret corpus calefaciens, & ſua flagitia efferret, ſubito à dæmone correptus, iugulatus eſt, & tandem in ignem proiectus, ut qui alios ſuſpenſione iugulabat, ipſe iugulatus, in igne, non in terra, incendio abſumeretur. Sed continuemus narrationem de Magiſtro Pruſsiæ, qui uidens oppugnationem caſtri Suuiecze ultra ſpem protrahi, ad dolos animū conuertit, & quendam ex militibus caſtri Andream Cedrouicz, de armis Griphonū auro corrupit, qui ſub intempeſtę noctis ſilentio, omnia inſtrumenta bellica fregit & præcidit. Ad magiſtrumq; fugiens, quæ præſtitit miniſterium patefecit. Caſtrenſes ergo ſolis oppoſitis corporibus repugnabant, & ne in periculum extremum inciderent, cum Magiſtro & Cruciferis paciſcuntur, ut dominum ſuum Vuladislaum Loktek, pro ſubſidio requirerent, quod ſi infra menſem non proueniret, ſaluis omnibus rebus & perſonis excederent. Cumq; nullum ſubſidium & repulſam cernerent (Andreas enim Caſtellanus Roſpergenſis iuſſus ad Suuiecze cum gentibus ſuis accedere, retrorſum etiam non uiſo hoſte abijt) Caſtrum Suuiecza poſt decem hebdomadas, ex quo obſideri cœpit, Magiſtro & ordini deditum eſt. Et ambo duces germani, Przemislaus & Kazimirus, Bogumil Capitaneus caſtri, Otho Lexik inter Barones præcipuus, aliaq; multitudo Baronum Pomeraniæ, fortunam ſuam increpantes, & fraudem Andreæ Cedrouicz deteſtantes, cum rebus omnibus exceſſerunt. Sic tota Pomerania à regno Poloniæ abſtracta, & à Cruciferis per iniuriam uſque in annum Domini 1466. tenta eſt, donec Kazimiro rege tertio Polonię, aſsiſtentibus ei militibus & ciuibus Pomeraniæ, quindecim annis aſsiduè ordinem bello pręmente, regno Poloniæ reunita eſt.

Mors Zifridi turpiſsima.

Caſtrum Swyecze occupatū.

Eodem anno 1310. Henricus maioris Poloniæ & Glogouiæ dux, ad comprimendum ſeditionem maiorum Polonum, miſit Ianuſsium Comitem Beberſzein cum forti exercitu, qui quum caſtrum Kloczko obſidere cœpiſſet, Dobrogoſtius de Szamotuli cognominatus paruus, de domo Nalancz, filius olim Thomislai Palatini Poſnanień. congregato notabili exercitu ex Polonis, præfatum Ianuſsium Beberſzeyn cōflixit, & omnibus ſpolijs priuauit.

Pomerania recuperata.

Et idem Henricus maioris Poloniæ & Glogouiæ dux, quinto Idus Decembris, anni præfati 1310. Glogouiæ mortuus, & in monaſterio Lubenſi ſepultus eſt. Hic in adminiſtranda iuſtitia nimis ſeuerus fuit, Polonis infeſtus, mores & conditiones illorum plurimum faſtidiebat, furum, prædonum, & maleficorū maximus perſequutor. Propter quod ſub regimine ſuo terra maioris Poloniæ ſecuritate & pace abundabat. Mechildim filiam Alberti ducis Brunſuiceń. acceperat in uxorem, & ex ea quatuor filios, Henricum cui Zegan, Conradum cui Olſna, Ioannem cui Stinauia & Gora, & Przemislaum cui Glogouia in diuiſione ceſsit, reliquit. Prælati ergo & Barones maioris Polonię, morte ducis Henrici audita, Conuentione generali Gneznæ facta, duci Vuladislao Loktek adhæſerunt, principatum filiorum Henrici in toto abrogantes. Quidam tamen ciuis Poſnanień. Przemek nomine, decreto dominorum contraueniendo, ciuitatem Poſnanień. ducibus Glogouień. tradidit, & eccleſiam maiorem Poſnanień. præſidio militum: incaſtellauit quoq; domus Prælatorum & Canonicorum exuſsit, & Nicolaum Archidiaconum Poſnanienſ. dictum Szamotula interfecit. Pręſidio autem huiuſmodi per milites Poloniæ depulſo, in pœnam Przemkonis ciuis Poſnanień. ſancitum eſt, quod nemo ex filijs ciuium Poſnanień. ad dignitates & præbendas eccleſiarum Cathedralium regni Poloniæ promoueretur. Et de Henrico hactenus.

Henricus Poloniæ & Glogouiæ dux mortuus.

CAPVT VIII. LIB. IIII.

MAgiſter deinde Pruſsiæ Carolus & ordo eius, Pomerania dolo & armis expugnata, per nuncios & literas precatus eſt, anno Domini 1311. ut ſecum Vuladislaus Loktek in loco competenti conueniret, ſuper terra Pomeraniæ & eius occupatione tractaturus, & conuenientibus duce Vuladislao cum Magiſtro & ordine in Brzeſcze oppido Cuyauień. cœpit Magiſter Carolus ſupplicare duci Vuladislao & Baronibus Poloniæ, ut terram Pomeraniæ, circa eum & ordinem conſiſtere ſinerent. Vtque refuſione in auro & argento accepta per patentes literas ſe in perpetuum terram Pomeraniæ uendidiſſe profiterentur. Ad hæc offerebat ſe Magiſter & ordo conſtructurum cœnobium cuiuſcunque ordinis, cum dote ſufficienti, pro quadraginta perſonis, pro ſalute ducis & ſuorum progenitorum, Caſtrumq; Nyeſzouu, cum uillis Orlouu & Murzinouu reſtituturum. Et in qualibet neceſsitate regni Poloniæ in quadraginta

Decernitur cōuētus in Brzeſcze ſuper terram Pomeraniæ.

ginta lanceis, expenſis ſuis & damnis perpetuò ſeruiturum. Hæc ſupplicatio & oblatio ducem Vuladiſlaum in bilem & indignationem mouit, quòd pro terra Pomeraniæ, quædam indigna & leuia offerrentur. Datoq; reſponſo, quòd nulla oblatione ad uendendum Pomeraniam peruinceretur, triſtis & furibundus diſceſsit. Magiſter autem Pruſsiæ Carolus, uidens ſe in petitione ſua ſpretum, ad Voldemarum Brandenburgēſem Marchionem & nepotem eius Ioannem nuncios miſit, ut ſibi terram Pomeraniæ pro decem marcarum millibus latorum groſſorum uenderet, inſcriberet & reſignaret. Non ueritus ab eo terram Pomeraniæ petere, quem non longo tempore ſuis & Polonorum armis fugauerat. Voldemarus autem Brandenburgeñ. pecuniam oblatam, pro lucro inſperato, per Pleczkonem de Leſſouu, & Lutkonem de Voel in Slupsk (ut autem alij aſſerunt) in Noua Kaliſs accipiens, literas phantaſticas de re non ſui iuris (quòd uidelicet uendiderit terram Pomeraniæ, pro decem millibus marcarum latorum groſſorum) tradidit, quarum tenor ſic incipit: In nomine Domini amen. Quoniam iuxta uerbum uiri ſapientis generatio præterit, & generatio aduenit. Nihil ſtabile, nihilq; permanens eſt ſub ſole, ſed uanitati atq; mutabilitati ſubiacent uniuerſa, & ne cum labentibus annis, rerum magnificè geſtarum & perutiliter, labatur & aboleatur memoria: Munificentias & libertates, præſertim in pias cauſas & loca religioſa collatas, ſcriptura conuenit perpetuari: Nos igitur Voldemarus Dei gratia Brandenburgeñ. & Luſacieñ. Marchio, tutorq; illuſtris Ioannis Brandenburgeñ. Marchionis. Ad uniuerſorum notitiam, præſentium & futurorum cupimus deuenire. Finis earundem. Actum & datum in curia Breden. Anno Domini 1311. in uigilia B. Iacobi Apoſtoli, quæ uenditio quantæ fuit ualoris, uel ab imperitis facilè cognoſcitur.

Magiſtri oblatæ conditiones per Vuladiſlaum reijciuntur.

Pomerania falſò uendita.

Venditiones literæ.

Sequenti anno uidelicet anno Chriſti 1312. Albertus aduocatus Cracouienſis, cum magiſtratibus Cracouieñ. moleſtè ferens quòd oneribus, exactionibusq; grauibus pro adminiſtrandis bellis quibus impetebatur Vuladiſlaus Loktek Craco. præmebat, furtúq; & prædonum flagitia non coërceret, cum Boleſlao Opolieñ. duce de Cracouieñ. ciuitate illi dedenda componit. Qui Opolieñ. congeſto exercitu apertas ciuitatis portas ingreditur, arce loci eiuſdem in fide Regia manente. Ad cuius præſidia & ciuitatis recuperationem Vladiſlaus aſſurgit, obſidioneq; urbem præmendam decreuit. Sed legatis mediantibus, Boleſlaus Alberto aduocato, & cæteris qui ſe nouerant, ciuibus parum fidens motus comminationibus Cubitalinis, adhortationibusq; legatorū eius, præſertim uerò proſpiciens Kazimirum Cubitalis filium, uerum atq; iuſtum eius ſucceſſorem, cauſas aduentus ſui coram legatis in Aduocatum retorquet ſic ſub cōditionibus regreditur Opoliam, Aduocato & cæteris factionis auctoribus ſecum receptis, Vladiſlaus hoſte per conditiones uicto, Cracouiam uictor ingreditur. Ampliſsimas aduocatiæ poſſeſsiones, & ſuppellectilem ciuium ſceleris conſciorum confiſcat, plures uerò obtruncat, nonnullos alijs pœnis uitæ damnat. Ex domo uerò Aduocati, arcem erigit, & in ualua S. Nicolai turrim extollit, in quibus præſidia locat, ſic feliciter regnat. Sic quoq; Ius eligendorum. Conſulum quondam in communitate perenne in Palatinum loci mittit, aliquid tamen reſtrictionis & limitationis, per priuilegium regis Sigiſmundi moderni patiens, ut cum conſenſu aliquorum de conſulatu ſeniorum, & ex his qui ius publicum dicunt, quos Scabinos appellant, & non ex ſe Palatinus Cracouieñ. electionem conſulum proſequeretur. Ne paſsim inualidi reipub. ad magiſtratum eueherentur. Villam optimam Lanthkouicze, non longè à flumine Srenyawa ſitam, per uxorē Gnyeuomiri, & filium eius monaſterio Miechouieñ. in primordio fundationis donatam, nō interueniente aliquo demerito. Niſi quia Albertus aduocatus Cracouieñ. à Præpoſito Miechouieñ. germano ſuo, donatione eius ad tempus utebatur, uiolēti & iniuſto brachio à monaſterio Miechouieñ. abſtulit, & ſuo fiſco ducali appropriauit. Ioannem Muſcatam Epiſcopum Cracouieñ. inſimulatum licet falſè, eo quòd Sleſita eſſet, tradimenti prędicti conſcium fuiſſe, odio & intentatione captiuitatis perſequutus eſt. Nec eum ad poſſeſsionem caſtri & diſtrictus Biecz, ab Hungaris iam reſignati, admiſit. Interceptum enim fuit olim caſtrum Biecz per Hungaros, regente illud Abbate Thiniceñ. & eius poſſeſsio per regem Venceslaum, pro loco ciuitatis nouæ Sandecz Epiſcopo Cracouieñ. inſcripta. Acceſsit tandem pax in regno Poloniæ domeſticis & externis ſedatis bellis, uerum fames omni bello atrocior, regiones Poloniæ & Bohemiæ inuaſit, & dietim augmentata tribus annis durauit, & plures mortales abſumpſit, parentes filios, & filij parentes pro excludenda fame occiderunt. Nonnulli cadauera in patibulum actorum rapuerunt, ut rugientem implerent uentrem. Lupi in obuios quoſq;, etiam tenſas baliſtas portantes, inſiluerunt, & peruictos edaciſsimè deuorarunt.

Aduocati Cracouienſ. in Vuladiſla. Loktek reſiſtentia.

Vuladiſlaus aduocatiam confiſcat.

Palatio electiō ingratus data.

Ioannes Muſcata epiſcopus Cracouienſ. captus.

Fames ualida.

CAPVT

CAPVT IX. LIB. IIII.

Vuladiſlaus Loktek coronari cupit.

INterim maiori Polonia in unam Monarchiam & dominium Vuladiſlai Loktek per mortem Henrici Sleſiæ & Glogouiæ ducis redeunte, cœpit dux Vuladiſlaus Loktek de coronatione ſua, ſimul & recuperatione terræ Pomeraniæ cogitare. Ad quæ conſequenda, Gerwardum Vuladiſlauienſem Pontificem, uirum ſingularis prudentiæ, & patriæ feruentiſsimum amatorem, ad ſummum Pontificem Ioannem uigeſimum ſecundum, in Auinione tunc ſedem tenentem, anno Domini 1316. miſit, cum inſtructionibus & literis tam à duce Vuladiſlao, quàm à Prælatis regni Poloniæ, ad ſummum Pontificem & Cardinales datis. Quo cognito Magiſter Pruſsiæ, & ordo Cruciferorum, nuncios in Auinionem qui propoſitiones & quærelas regni Poloniæ ſiniſtris reſponſis eliderent, miſerunt. Alios quoque nuncios ad Ioannem Bohemiæ regem tranſmiſerunt, donis & precibus eum ſollicitantes, ut Vuladiſlaum Loktek ſuum & illorum hoſtem, in regem erigi non pateretur. Quum ipſum ius regni Poloniæ iuſtius ratione ſuæ conſortis Elizabeth filiæ Venceslai regis Bohemiæ & Poloniæ contingeret. Quemadmodum ex inſtigatione Bohemorum, regem Poloniæ idem Ioannes rex, nulla poſſeſsione in Polonia habita, ſe titulabat. Summus igitur Pontifex Ioannes 22. ex Gerwardi Epiſcopi Vuladiſlauienſis, & aliorum multorum inſtructione, graue odium in Cruciferìcum ordinem concepit, & cauſam ſuper occupatione terræ Pomeraniæ Ianislao Archiepiſcopo Gneznen. Damaratho Epiſcopo Poſnanien. & fratri Nicolao de Mogilno, per reſcriptum com miſit audiendam, & fine debito decidendam. Super iure uerò & titulo regni Poloniæ, Ioanne rege Bohemorum impediente, qui cum Philippo Francorum rege, affinitatem illo tempore iunxerat, filiam eius ſuo filio Venceſlao, qui mutato nomine, Carolus nomen ſortitus eſt iungendo, decretum non dedit. Prelatis tamen & Baronibus regni Poloniæ, ſubtilibus celaturis quid agendum eſſet ſcripſit. Super quo Gerwardus Epiſcopus Vuladiſlauienſis ſchemate largiori & expreſſo, Apoſtolicam habens exploratam uoluntatem, Prelatos & Barones commonefecit, quatenus ſine aliqua cunctatione coronationem regiam proſequerentur. Anno itaque Domini 1320. die Dominico Sanctorum Fabiani & Sebaſtiani, dux Vuladiſlaus Loktek in regem, Heduigis uerò conſors ſua, ducis Boleslai Kaliſsienſ. filia in reginam Poloniæ, in eccleſia Cracouienſi, per Ianislaum Gneznenſem Archiepiſcopum, aſsiſtentibus ſibi Ioanne Muſcata Cracouien. Damaratho Poſnanienſ. Epiſcopis. Et Thinicen. Mogilnen. Andrzeouien. Breſzen. Abbatibus infulatis, & multitudine procerum & nobilium copioſa, inuncti, & coronati ſunt, diadematibus regijs ex Gnezna cum pomo & ſceptro in Cracouiam translatis. Ab eoq; tempore Cracouienſ. eccleſia iure coronandi Poloniæ reges primum dotata & priuilegiata eſt, perpetuis temporibus eo fruitura: communiq; edicto ſancitum eſt, ut in caſtro Cracouien. uelut arce firmiſsima, corona, aliaq; deponantur & obſeruentur regalia, quæ in Gneznenſi rure hoſtilem inuaſionem nequicquam prohibere ualente, tutè ſeruari non poterant. Peractis coronationis ſolennijs, Vuladiſlaus rex Poloniæ rebuſpub. præſertim de uiarum pacificatione, furum exterminio, & Pomeraniæ recuperatione, de cuius ammiſsione uehementer angebatur, prouidebat, & iuxta commiſsionem Apoſtolicam Archiepiſcopo Gneznen. Epiſcopo Poſnanien. & Abbati Mogilnen. reſcriptum exhiberi iuſsit. In procuratores huiuſce cauſæ Philippum Cancellarium, Sbigneum Vicecancellarium regni Poloniæ, & Ioannem Canonicum Rudenſem, Capellanos ſuos conſtituens, quæ integro anno cum obſeruatione terminorum eſſentialium, teſtiumq; notabilium inductione, uſque ad ſententiæ diffinitiuè prolationem, pro reddenda terra Pomeraniæ, pro ſolutione triginta millium marcarum monetæ Polonicalis, ratione fructuum perceptorum, & pro ſoluendis centum quinquaginta marcis groſſorum latorum Pragenſ. ratione expenſarum, perfecta & deducta eſt. Primus autem terminus in Brzeſcze, alij uerò translata ſede iudicum Iuniwladislauia continuabantur. Pro Magiſtro Friderico & ordine Cruciferorum citatis per Sifridum de Papow presbyterum, mandatum ſufficiens ad cauſam producentem, contra iuriſdictionem iudicum exceptum eſt & appellatum à grauamine in primo & ultimo termino, tamen iudices Apoſtolici, proceſſus exequutoriales cum cenſurarum fulminatione tradiderunt. Interdicto etiam eccleſiaſtico, in terras, & loca, in quibus Magiſter & Commendatores demorarentur adiecto. Et licet uigore appellationis à ſententia diffinitiua, multis uarijsq; fatigis, apud ſedem Apoſtolicam etiam promotionibus principum pro abſolutione Cruciferi deſudaſſent. Nullatenus tamen regijs procuratoribus impedientibus, donec in totum parerent rei iudicatæ, eam impetrare potuerunt. Præterea perpendens rex Vuladiſlaus, terras regni Poloniæ clandeſtinis & furtiuis Lithuanorum inuaſionibus deſertatas, crebra de liberatione ac conſilijs, cum Prælatis & ſuis Baronibus habitis.

Cruciferi coronationem impedire conantur.

Vuladiſlaus Loktek coronatur una cum coniuge.

Cracouienſ. eccleſia regũ Poloniæ coronandi locus.

Actio ſuper terra Pomeraniæ.

A'Gedi-

A' Gedimino Lithuanorum ſupremo principe, miſsis procis, filiam in coniugium filio ſuo Kazimiro, anno Domini 1325. accepit. Et quum Lithuania aurum & argentum non haberet, omnium captiuorum annis ſuperioribus ex Polonia abductorum, cuiuſcunque ſexus, ſtatus, & conditionis fuerunt, reſtitutionem pro dotalibus accepit. Sponſa ad Cracouiam perueniens, à Nankero Epiſcopo Cracouieñ. de fide inſtructa, in uigilia Sanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum, in eccleſia Cracouieñ. baptiſata eſt, & Anna nominata, Kazimiroqꝫ filio regis ſedecimum annum attingenti, ſolenniter deſponſata. Pax quoqꝫ per huiuſmodi affinitatem inter Polonos & Lithuanos compoſita eſt. Et hi qui ex Lithuanica captiuitate relaxati redierant, terram colere adorſi, non ueteres ſolum, ſed & nouas uillas in cruda radice locatas, habitabiles, arabiles, & frugiferas fecerunt. Deinceps reuocatis pluribus iniurijs rex Poloniæ Vuladislaus, quibus regnum Poloniæ per Marchiones Brandenburgẽſes ſuperiori tempore, in interfectione regis Przemislai, in uaſtatione Pomeraniæ, & eiuſdem iniuſta uenditione, laceſsitum fuit cum copijs ſuarum gentium, & auxilijs Lithuanorum, Ruthenorum atque Valachorum, anno Domini 1326. Marchiam Brandenburgenſem & Voldemarum eius Marchionem, tempore æſtatis, poſt feſtum Sancti Ioannis Baptiſtę inuaſit, & citra & ultra Odram, à Brandenburgk uſque ad Frankfordiam quantò latiùs potuit, depopulationem, per prædas, exuſtionesqꝫ, expugnationi caſtrorum & urbium non intendens extendit. Vniuerſaqꝫ Marchia prædata, & omni genere ſpoliorum ditatus, abſqꝫ aliqua reſiſtentia Brandenburgenſium, cum uniuerſo exercitu ſanus & incolumis in Poloniam redijt. Multa fœda ea expeditione in Eccleſias Dei, & matronas, à Barbaris cum Polonis militantibus, Vuladislao rege Poloniæ nequicquàm inhibente, commiſſa ſunt. Centum quadraginta uillæ, & totidem eccleſiæ, igne conſumptæ, duo monaſteria Griſeorum, & duo monialium exuſta ſunt. Impuberes & ſenes cæſi, & pluſquàm ſex millia animarum in miſerabilem captiuitatem abducta ſunt. Quædam ſanctimonialis ne ſtupraretur à Barbaro, ſpopondit ſe inſtructuram illum, quo pacto nunquam ferro uiolaretur, experimentum primum, ceruicem eius fortiter feriendo, ſumpturus. Id dum Barbarus exequitur, uirgine occiſa, ludificatus, magis pudicitiam illi curæ fuiſſe quàm uitam didicit. Quidam miles Polonus Andreas ex Mazouia, iniurias ſuas & ſuæ gentis à Dauid Lithuano Capitaneo in Garthin illatas ultum iri æſtuans. In Lithuanicum exercitum iam tunc à rege Poloniæ deſtitutum uenit, & præfatum Dauid, in omnium conſpectu obtruncans, perſequentium illum manus Lithuanorũ effugit.

Filia Gedimini Kazimiro deſponſata.

Optima dos.

Vuladislaus Pomeraniam ingreditur & uincit.

Religioſa calliditas.

Sequenti anno, ſcilicet 1327. Princeps Lithuanorum collecto exercitu, ſecretis & inuijs itineribus, nona die Martij Marchiam ingreſſus, & circa Frankfordiam ſupra Odram ſtatiua ponens, reſiduitates & reliquias uniuerſæ terræ, more barbarico abradens, incolas trucidando, aut captiuando, nemine aduerſante, feſtina fuga cum rapta præda in Lithuaniam reuerſus eſt.

Lithuani Marchiam depopulati.

CAPVT X. LIB. IIII.

DEinde perpendẽs Vuladislaus rex Poloniæ Magiſtrum & Ordinem Cruciferorum de Pruſsia obſtinatos, & cenſuras apoſtolicas contemnentes, patrimoniumqꝫ ſuum, terram Pomeraniæ, occupatum, muris fortiſsimis cingentes, anno Domini 1328. cum proprijs gentibus, & auxilijs Caroli Hungariæ regis generi ſui, aliorumquê auxiliatorum in grandi numero terram Chelmenſem ingreſſus, eam uaſtauit, uillas omnes & curias exurendo. Vrbes tamen & caſtra non expugnando, nullamqꝫ reſiſtentiam paſſus, cum omni præda & uniuerſis illic quęſitis, in Poloniam, poſtea in Cracouiam ſanus redijt. In ducem autem Mazouiæ, Vankonem alias Venceslaum, quòd Cruciferos clandeſtinè & publicè gentibus ſuis & uictualibus in eo bello iuuerat, miſit exercitum, & omnem ducatum ipſius ſpolijs & igne uaſtauit. Et Vanko dux Mazouiæ cum Cruciferis & gentibus ſuis uicisſitudinaria ultione, terram Cuyauię graſſabatur. Militibus autem Poloniæ accurrentibus, duro certamine commiſſo, acies Cruciferica & Mazouica fracta eſt. Vankone autem duce Mazouiæ fuga ſibi conſulente, Commendator Thorunenſis cum omnibus ſuis occiſus eſt.

Vanko dux Mazouiæ ſuſpectus moleſtatur.

Victoria Polonorum.

Ioannes tandem rex Bohemiæ, & Comes de Luczemburgk, multis largitionibus & promiſsis Cruciferorũ euocatus, cum exercitu ſuo & Vernero de Orzela magiſtro Pruſſiæ, ordineqꝫ Cruciferorum terram Dobrzineñ. in quadrageſima, anno Domini 1329. ingreſſus, caſtrum Dobrzineñ. machinarum proiectionibus contriuit, & per deditionem Pauli de Spiczmir, dicti Ogon, Palatini Lacicieñ. qui in illo erat Capitaneus, defenſionem caſtri amplius tueri non ualentis, caſtrum Dobrzinenſe accepit. Exinde totam terram Dobrzinenſ. in Magiſtri poſſeſsionem redigendo. Kerſtrannus autem Crucifer, qui caſtrum Dobrzinenſe tenebat, cum multitudine exercitus eccleſiam cathedralem & ciuitatem

Rex Bohemiæ cum ordine.

Vernerus Magiſter Prußiæ.

Caſtrum Dobrzinenſ. capitur.

uitatem Vuladislauienſ. cum domibus Canonicorum & uillis proximis ſpoliauit, & igne ſuppoſito, cum reliquijs Sanctorum & ornatu earum conſumpſit. Matthiæq́ Epiſcopo Vuladislauienſi, Canonicis, clericis, laicis & ciuibus, ſub pœna capitis, ne quouiſmodo ædificare præſumerent inhibuit. Diſtrictum inſuper Czechoczin, ad menſam Epiſcopi pertinentem occupans. Nulli alteri niſi Magiſtro & ordini ablationes ac tributa perſolui mandauit. Poſt hæc Ioannes Bohemiæ rex, cum Vernero Magiſtro Pruſsiæ ciuitatem Plocenſem obſedit, Mazouiamq́ ſpolijs & incendijs affecit, ſed duce Mazouiæ obedientiam ei præſtante, obſidio ſoluta eſt. Magiſter autem & ordo, ſciens uenditionem & inſcriptionem Voldemari marchionis Brandenburgenſis ſuper terra Pomeraniæ factam, eſſe inanem & nihil iuris habentem, ſacra auri oblatione porrecta, à Ioannne rege Bohemiæ inſcriptionem & reſignationem eius obtinuit. Ioannes enim rex Bohemiæ (apud poſteros meritò ridendus, quòd aliena iniuſtè uenderet. Et noſtris diebus Deus iudex æquitate perſpecta eam immutauit) literas reſignationis & inſcriptionis dedit tales: Nos

Ioannis Bohemiæ regis inſcriptio.

Ioannes Dei gratia Bohemiæ & Poloniæ rex, ac Luczemburgenſis Comes, & Elizabeth per eandem gratiam eorum regnorum regina, ac comitiſſa Luczemburgenſem, conthoralis ſua. Ad uniuerſorum notitiam, tàm præſentium quàm futurorum, uolumus tenore præſentium in perpetuum peruenire. Quod quum inter ſingula pietatis opera, quibus ad æterni regis peruenitur ſolium, &c. Finis. Datum & actum Thoruniæ, anno Domini 1329. Dominica Inuocauit. Præſentibus ſpectabilibus & nobilibus uiris, fidelibus noſtris &c. Ex aſsiſtentia itaque & inſtigatione Ioannis Bohemiæ regis, Vernerus Magiſter Pruſsiæ, conducto numeroſo exercitu in æſtate anni ſequentis, caſtra Nakel & Viſſegrod intercœpit, & ea exuſsit. Caſtrum autem Radzieyow, præſidium regium adhibito igne conſumpſit. Ne Magiſter eo potiretur, ad caſtrum quoque Raczanſz Epiſcopi Vuladislauienſ. applicans, crebra machinarum proiectione ipſum confregit. Cumq́ puteum aquæ, ex quo multitudo defendentium cum coniugibus & pignoribus reficiebantur, ademiſſet caſtrum conquiſiuit, multis theſauris hominum & ſpolijs potitus, multos nobiles & plebeios illic captiuando, quos Matthias Epiſcopus Vuladislauienſ. compaſſus eorum calamitatibus, quadringentis marcis Polonicalibus à Magiſtro redemit, & in pristinam libertatem reſtituit, tandem quintadecima Septembris caſtrum Gnyewkouienſe, per eoſdem Cruciferos conquiſitum, flammis conſumptum eſt. Matthias etiam Præſul Vuladislauienſis, ſiue id puſillanimitate, ſiue alio affectu ægit, habito conuentu cum Vernero Magiſtro Pruſsiæ, in Thorun in die Sancti Bartholomæi, abſque conſilio regis ac Metropolitani, & ſui Capituli, omnes decimas terræ Pomeraniæ manipulares, in ſex tantummodo groſſos commutauit. Obligando ſe primum metropoliticam, deinde Apoſtolicam confirmationem infra unum annum, ſuper hoc expedire. Diuertentibus tandem Cruciferis in Pruſsiam, Vuladislaus rex Poloniæ, qui toto illo tempore cum magna diligentia exercitum comparabat, cum ſuis gentibus, cum auxilio Hungarorum, à Carolo rege Hungariæ miſſo: cui Vilhelmus dux Auſtriæ præerat. Cum exercitu Lithuanorum & Samogitarum, cui princeps Gedimin perſonaliter præerat, terram Culmenſem ingreſſus, ſingula quæque paſsim uaſtauit & exuſsit. Ad fluuium autem Drwancza perueniens, aliquot diebus illic conſiſtere coactus eſt. Magiſter enim Pruſsiæ cum Magiſtro Liuoniæ, ripas fluminis per aliquot miliaria, truncis Oxigonis & compaginibus lignorum præcluſerant, proiectione machinarum tranſitum regis prohibentes. Rex uero ab uno agreſti, uado fluminis monſtrato & cognito, relictis aliquot militibus armatorum in ſyluis occultatis, quamprimum hoſtes ſecederent fluuium ſuperare, fumoq́ ſignum præſtare iuſsit. Ipſe autem cum exercitu retrorſum uerſus Brodniczam iter per tria miliaria conficiebat. Et quum omnis exercitus Cruciferícus ad Brodniczam diuertiſſet, Milites regij ex ſtatione prodeuntes, fluuium Drwancza abſque impedimento ſuperarunt, & ſignum fumo oſtenderunt. Quo rex uiſo, concito gradu ad heſterna ſtatiua reflexo itinere perueniens, circa molendinum Lubicz fluuium facilè ſuperauit, & acies ordinauit. Cruciferi autem, præter opinionem ſuam, exercitum regium, ſuo multo ſuperiorem uidentes, diſſoluto campeſtri exercitu, in munitiones ſe receperunt. Rex autem deſiderio pugnæ fraudatus, latiùs uaſtationem iuſsit extendi, prædas coactas in Poloniam aliquotiens mittendo. Dumq̃ue ad ulteriora exercitum promoueret, Caduceatores à Magiſtro & Cruciferis circa Grudzancz aduenientes, pacem cum rege ad feſtum Sanctæ Trinitatis, ſequentis anni compoſuerunt. Ea conditione, ut ſuper occupatione terræ Pomeraniæ, & damnis inde ſequutis, Carolus rex Hungariæ, pro parte Vuladiſlai regis Poloniæ, & Ioannes rex Bohemiæ, pro parte Cruciferorum inducijs durantibus, iuſtum pronunciarent decretum, & poteſtatem compellendi utramque partem ad ſuæ ſententiæ obſeruationem haberent. Verum Cruciferis Ioannem regem Bohemiæ ad concordiam

Nakel & Viſſegrod caſtra exuſta.

Raczanſz captum.

Caſtrū Gnyewkouienſ. exuſtum.

Vuladislaus rex reſtitit.

Pacis pactum neglectum.

concordiam non adducentibus, pacis conditio neglecta, & bellum periculoſiſsimum denuò ortum eſt.

Vvladiſlao etenim rege Poloniæ anno Domini 1331. in die Sanctæ Trinitatis, quæ fuit quartadecima menſis Iunij, agente conuentum omnium ſuarum terrarum generalem in oppido Chaczini, abrogato & deſtituto Vincẽtio, de Pomorzani palatino Poſnanien. de familia Nalancz, à Capitaneatu maioris Poloniæ, Filium ſuum ducem Kazimirum uiginti & unum annum natum præfecit, ut eo adminiſtrante longinquiora regni, ipſe rex Vvladiſlaus quietior Cracouiæ conſiſteret. *Vincentius Palatinus de Capitaneatu deponitur.*

CAPVT XI. LIB. IIII.

Vincentius autem de Pomorzani, ademptum ſibi maioris Poloniæ capitaneatum dolens, ad Magiſtrum Pruſsiæ Luderum, ſpe nouandarum rerum tranſiuit, & pluribus promiſsionibus, ut inuaderet maiorem Poloniam eum pellexit & induxit. Magiſter autem & ordo oportunitatem benè gerendi belli non negligens, cum potenti exercitu, cui Theodericum de Aldemborg Marſchalcum, & Othonem de Luterberg præfecit, Vincentium palatinum in Poloniam tranſmiſit. Qui pertranſiens Brzeſcze & Iunivvladiſlauiam, occultis itineribus perueniens, Slupczam oppidũ epiſcopi Poſnanien. cœpit & incendit. Exinde ad Piſdri, ubi Kazimirus filius regis commorabatur, properè aduenit. Sed duce Kazimiro præmonito, & cum ſuis militibus in loca ſylueſtria tempeſtiuè ſe recipiente, ſpesq; hoſtiles fallente, Cruciferi furore repleti, in oppidanos Piſdrenſes debachati ſunt, & ſuccenſo oppido cum eccleſijs, omnẽ orã citra & ultra Vartham, ſpolijs & incendijs cõplentes. In Thorum ad Magiſtrum Pruſsiæ, eum præda Vincentio palatino Poſnanien. comitante, reuerſi ſunt. Luderus autem de Brunſvvig magiſter Pruſsiæ, commendato Vincentio de Szamotuli palatino Poſnanien. quòd fidem promiſſam ſyncerè cuſtodiret: multò maiorem exercitum ex Alemania conductum, tum ex proprijs gentibus, & magiſtri Liuoniæ militibus copioſa multitudine refertum. Cum commendatoribus ſingularum terrarum ad uaſtandum uniuerſum regnum Poloniæ, ducente Vincentio Palatino Poſnanien. tranſmiſit. Qui terra Cuyauiæ abſq; uaſtatione pertranſita, in ciuitatem Lancicien. peruenientes, ipſam in girum ſuccenderunt. Caſtro Lancicien. per milites regios ſtrenuè defenſo, uillis autem & oppidis omnibus in gyrum diſcurrendo ſuccenſis. Exinde in Kaliſz ducente Vincentio Palatino iter uerterũt, & caſtro conquiſito, ab oppido cum ſtrage eorum repulſi ſunt. Illicq; ſtatiua quinq; diebus, Ioannem regem Bohe. expectantes, qui ſe in auxilium eorum cum exercitu uenturũ ſpoponderat, tenuerunt. Sed rege Bohemiæ non adueniente moto exercitu, Zneznam, Nakel, Pobiedziska, Sroda, Koſtrzin, Kleczovv, & uillas in gyrum exuſſerunt. De eccleſia Gneznen. haud ſecùs quàm Barbari uaſa ſacra, & ornamenta diripuerunt, corpus tamen ſancti Adalberti non reperientes. A' Gnezna eorum exercitum dirigente Vincentio Palatino, ad Vnyeovv mouerunt, & caſtra Vnycouien. atq; Siradien. cum oppidis eorum. Item Vartham, Stavv, Szade, igne demoliti ſunt. In monaſterio Siradien. Nicolaus Prior ordinis prædicatorum prouolutis genibus, Hermannum Commendatorem Elbingen. precatus eſt. Cuius noticiam bonam, quum eſſet in conuentu Elbingen. contraxerat, ut à ſpolio & incendio monaſterij eorum abſtineret, qui ſuperbè reſpondens in uulgari Prutenico, ſe non intelligere ait, cum alijs in monaſterium irruit, & calices, cruces, ornamenta fortunas diuerſorum hominum illic cum bonis ſuis cauſa conſeruationis fugientium abſtulerunt. Monachos cappis, homines uerò utriuſque ſexus indutis, uſq; ad extremam denudationem exuentes. Et quum per oppidum Konin uerſus Pruſsiam redirent, tria millia equeſtrium, ad lacum Niſzamiſl miſerunt. Illic enim nobiles & agreſtes cum pecoribus congregati, iuxta præfatum lacum aggerem, & foſſata, ſeptem miliaribus in longum, à Zuola & Kampa uillis uſque ad oppidum Gluſsino extruxerunt, & ſeſe abdiderunt, certioresq; facti de hoſtium aduentu, Vvladiſlao regi Poloniæ, qui haud longè diſtabat, pro ſubſidio ſupplicarunt. Qui illis Marſchalcum cum aliquot centenis ſuorum aulicorum tranſmiſit, quibuſcum aduenientes, hoſtes tanta cæde conflixerunt, ut pauci admodum mortem euaderent, quod oſſa occiſorum in eodem loco monſtrant. Vvladiſlaus autem rex Poloniæ quamuis ſtridores bellicos refugeret, & in ætate penè decrepita deficeret, tamen iuſta ira uiuacitatem ſubminiſtrante. In altero Cruciferorũ ingreſſu, exercitu ex ſuis duntaxat terris collecto, in diſcrimen uniuerſæ dimicationis non uenit, quum hoſtiles copias, multò ſuperiores cerneret, ex abditis tamen & inſidioſis locis, data oportunitate,

Ad Magiſtrum Pruſsiæ deficit.

Luderus de Brunſwig magiſter Pruſsiæ.

Vincẽtius dux Prutenorum factus.

Grande ſacrilegium.

Vvladiſlaus ſuis auxilia mittit.

tunitate, crebra ſtrage ipſas afficiebat: anxiuſq; & dolens de ſui regni uaſtatione quum uires deficerent, ad dolos ſe conuertit. Nunciosq; ſecretò ad Vincentium palatinum Poſnanień. miſit, ut patriam hoſti proditam, poſt tot fauillas & cineres commiſeratus releuaret. Habiturus perpetuam importunitatē ſcelus ſcelere compenſaret. Vincentius ergo palatinus ad omnia pro ſalute patriæ ſufferenda ſeſe obtulit, et nocte tanquam exploratum iret, ad ſecreta colloquia regis uenit. Primumq; obtenta uenia de malè perpetratis, hoſtilem exercitum magnum numero fore docuit, onere uerò ſarcinarum ac ſpoliorum, et ſibi ipſi grauem & ad fugam magis, quam ad pugnam procliuem, & ut fidelior cognoſceretur, ad inuadendum hoſtem a fronte pollicetur, regreſſoq; Vincentio palatino ad Cruciferos, rex in magnos auſus erectus, filio ſuo duce Kazimiro ad tutiora loca cum Gregorio Nekanda (miles hic de genere bipennium erat) ſecedere iuſſo, aciebus ordinatis, uigeſima ſeptima Septembris, quæ eſt dies trāslationis ſancti Stanislai patroni Polonorum, in uillagio Plovvcze, quod alio nomine Blevvo dicitur, prope oppidum Radzieyovv ſito, ſole oriente, ad pugnam paratum ſe oſtendit. Cruciferiſq; tantam turbationem iniecit, ut abiectis cathenis ferreis, tumultuariè acies conſtituerent, & obuiam regi procederent. Vvladislaus uerò rex, ut interim nebula reſolueretur, quę adeò denſa erat, ut uir uirum uix cerneret. Milites adhortatus eſt, ut ferociore quo poſſent animo pugnarent, & pœnas debitas ex hoſte exigerent. Iubenſq; ſigna canere, primam cohortem ex curienſibus, & ueteranis, in medios hoſtes induxit: Vincentiuſq; de Szamotuli palatinus Poſnanień. ad purgandum ſuæ infidelitatis infamiam, inſpectante rege & uniuerſo exercitu, in hoſtes cum ſuis armigeris irruit. Sic & cęteri exercitus Polonorum in prælium gradum promouebāt, donec Cruciferi fugientes terga darent, plenamq; uictoriam rege Vvladislao ſe conſequutum fuiſſe autumante. Nouus exercitus quem magnus Commendator & Ruſſer de Plavven ducebant, ſuperuenit. Prælium ex integro reſumptum eſt, obſtinatiùs autem utriſque pugnantibus. Commendator magnus Otho de Brunſdorff (qui quaſi certam in ſuis manibus teneret uictoriam, mandauerat ſuis ne quempiam Polonum ſeruarent uiuum) Hermannus in Elbing, Albertus in Gedano Commendatores, & plurimi alij occiſi ſunt, cruciferiſq; in fugam conuerſis, maxima cædes fugientium ædita eſt, rege Vvladislao magna uoce hortante, ut fugientes cędere milites non deſiſterent. Durauit hęc pugna ad horam diei nonam cum in ortu ſolis incepiſſet. In ea quadraginta millia hoſtium cæſa feruntur: Polonis (ſuffragijs ut creditur ſancti Stanislai, cui illa dies fuit dicata) nō admodum cruenta uictoria, inſignioribus paucis occiſis ceſsit. Inter quos hi præcipui fuerunt, Zegotha de Morauicza uexillifer Cracouienſ. Criſtinus de Oſtrovv uexillifer Sandomirień. filius Prandothæ Caſtellani Cracouienſ. & Iacobus de Szumsko Caſtellanus Zarnouień. Caſtris hoſtium exercitus Polonicus potitus uehementer ditatus eſt. Captiui inſigniores in Cracouiam cum ſignis perducti ſunt.

Vincentius dolum machinatur.

Inſignis cōflictus utrinq;.

Polonorum uictoria.

CAPVT XII. LIB. IIII.

POſtero die rex in certaminis locum deſcendens, & ſuorum cæſa cadauera recognoſcens. Vnum ex ſuis militibus, Florianum Szari dictum multis ſpiculis confoſſum, inter mortuos ſupino corpore iacentem, utraq; manu uentrem & inteſtina attrectantem, offendit. Quem diligentiùs intuitus ad comitantes, quam acerba (inquit) eſt huius noſtri militis pœna, tum ille reſumpto ſpiritu, acerbior eſt reſpondit, ſi quis durum uicinum, in una uilla conſiſtentem, qualem ego ſum expertus, tulerit. Tum rex, bono animo inquit eſto, ſi incolumis euaſeris, ſcito te liberalitate mea duri uicini ſocietate cariturum. Sublatus inde & curatus regia largitione in fœliciorem gradum euectus eſt. Et ſtirpi ſuæ, quæ tres lanceas pro inſigni defert ab euentu rei: Nouum inſigne lelita, abrogato uetuſto Koslirogy indidit, aceruí oſsium humanorum in uilla Plovvcze, magnitudinem cladis teſtantur.

Familia lelitarum.

Quæ Matthias Epiſcopus Vvladislauiēſis erecto illic oratorio contexit. Nec profecerunt hoſtibus longæ cathenæ, quibus per balteos cōnexi, ut fertur dimicabant, quin iuſta Polonorum ira diſſoluerentur, & proſtrati in Polovvcze cernuntur. Ioānes rex Bohemię tunc Vvratislauiæ commorans, audita ſtrage Prutenorum, ueritus ne rex Poloniæ quicquam duriùs de recuperandis terris, & de euertendo ordine Cruciferorum nouaret, celeritate nimia cum copijs undecūq; contractis, ciuitatem Poſnanień. obſidione cinxit. Qua nouitate rex Vvladislaus accepta, Pruſsia in quam uaſtandam proceſſerat obmiſſa, uerſus Poſnaniam diuertit. Quem rex Bohemię & copias eius, ſuis multò fortiores pertimeſcens,

Ioānes rex Bohemiæ Poſnaniam obſedit.

ſcens,citato curſu in Vvratislauiam rediȷ̄t.De ſuis quingentos milites amittens,& machinas relinquens,contentus auertiſſe Pruſsiæ uaſtationem,quam intendebat. *Fuga eius.*

⁜Hæc facta ſunt anno præexpreſſo 1331.Anno uerò ſequenti 1332.Cruciferi ne eorũ potentia diminuta uideretur,miſsis in inferiorem Alemãniam & Bohemiam nuncȷ̄s, nouos milites conduxerunt,& totam terram Cuyauiæ & Dobrzineñ.caſtris expugnatis occupauerunt. Oppidumq; Brzeſcze demolientes,in alio loco aptiori, arcem & ciuitatem muris coctilibus communierunt.Vvladislaus autem rex Poloniæ,ad recuperandum terras occupatas,cum proprȷ̄s gentibus & auxiliaribus,à Carolo rege Hungariæ illi miſsis, circa feſtum aſſumptionis Mariæ, habens ſecum filium ſuum ducem Kazimirũ per terras Mazouiæ deſcendit,& terram Chelmeñ.uaſtauit,ac exuſsit. Magiſtroq; & ordine per legatos pacem petente,& occupata reddere promittente, induciæ pacis ad feſtum ſanctæ Trinitatis alterius anni datæ ſunt. Exinde rex cum uniuerſis copȷ̄s,ad maiorẽ Poloniam remeans,Duces qui ad Ioannem regem Bohemiæ defecerant,terraſq; regni ſui inuaſionibus laceſſebant, expugnauit, & munitiones eorum ſuccendit ad caſtrumq; & oppidum Roſczan,quod pro rege Bohemiæ tenebatur, perueniens,illud obſidione cinxit. Bohemis autem Sleſitis qui caſtrum tuebantur, obſidentes Polonos irridentibus. Dux Kazimirus filius regis cohortatus milites ſuos ad impugnandum caſtrum, iniuſſu patris proceſsit,quo uiſo uniuerſus exercitus mira celeritate accurrens, caſtrum per uiolentiam cõſcenſis mœnibus recepit,oppidumq;,capto caſtro, abſq; mora in poteſtatem regis inſperato uenit. Kazimirus tandem parentando mortem ſuorum,inexpugnatione caſtri occiſorum, hoſtes qui caſtrum defendebant, omnes gladio percuti iuſsit. Hoc ultimum bellum Vvladislai regis fuit, poſt quod Cracouiam remeando langueſcere cœpit, & in grabatum decidens, deficientibus uiribus, fratre Helia ordinis prædicatorum doctrina perſpicuo uocato,confeſsione facta, ſingulari auctoritate Apoſtolica pro mortis articulo ei cõceſſa abſolutus eſt,ſacramentoq; euchariſtiæ procuratus.Commendato filio ſuo Kazimiro Baronibus,in caſtra Craco.ſecunda die Martȷ̄, qui in dominicam Reminiſcere cadebat,uel ut aliæ hiſtoriæ tradũt,quarto Idus Martȷ̄, & eſt dies ſancti Gregorȷ̄,anno Domini 1333.in Domino obdormiuit, in maiori Eccleſia Cracouieñ.in parte ſiniſtra chori uerſus ſacrarium,ante aram ſancti Vvladislai regis,quam ipſe erexerat,dotaueratq; ſepultus.Sepulchrum eius alba petra, per ſculpturas & teſtudinem adornatum eſt. Fuit autem iſte rex Vvladislaus, fortis manu, animo ferox, & uſq; ad decrepitam ætatem robuſtus. Habitu uerò corporis exiguus,& iccirco Loktek quaſi cubitalis ob breuiorẽ ſtaturam cognominatus.Regnauit autem poſt coronationem duodecim annis,menſe uno, diebus ſedecim,tempore regiminis ſui,ante coronationem non computato.

Ordo Cuyauiam uaſtat.

Rex ultionem parat.

Kazimirus caſtrum Korſczan capit.

Brzeſze tranſlatum.

Vvladislaus Cracoui.mortuus.

CAPVT XIII. LIB. III.

ANno Domini 1206.audientes Lithuani gentiles, ſciſsiones in regno Poloniæ, per nemora & inuia in terras maioris Poloniæ irruperunt, & oppida & Kaliſſ & Stauiſsino,uillaſq; in uicinȷ̄s eorum deprædati ſunt, ſenes & impuberes trucidarunt,pluraq; millia permiſcui ſexus, abſq; ulla reſiſtentia,in ſeruitutem abduxerunt.Eodem tempore Henricus de Pleczho genere Saxo,eo anno in Magiſtrum Pruſſiæ aſſumptus, miſſo exercitu in Lithuaniã, caſtrum Garthin,forti preſidio Lithuanorum munitum,tempore nebulę apertum reperiens,omnes Lithuanos,aut trucidauit, aut captiuauit,ſpoliatoq; caſtro & incenſo ad propria regreſſus eſt. Commendator autem de Konigsbergk,caſtrum Garthin non fuiſſe locatũ moleſtè ferens,cum eodẽ exercitu illuc perrexit,ſed preoccupatum à Lithuanis offendens, nouis irrogatis ſpolȷ̄s diſceſsit. Multis deinde militibus peregrinis Pruſsiam aduenientibus nouum bellum Lithuanis illatum eſt, & diſtrictu Karſzovvin ſpolȷ̄s & igne uaſtato,in Pruſsiam redierunt.

Lithuani Poloniam deprædati.

Henricus de Pleczko magiſter Pruſsiæ.

Caſtrum Garthin deprædatum.

Cruciferorum in Lithuanos uictoria.

Anno quo ſupra 1306.Ciuitate Cracouieñ.prope eccleſiam parochialem omnium ſanctorum ardente, carbo ignitus flatu uenti ſupra tectum Eccleſiæ Cathedralis laminibus plumbeis coopertum proiectus,octaua die Maȷ̄,tectum conſumpſit,& muros cum parietibus eccleſiæ debilitauit.Vniuerſo caſtro Craco.cum turribus & domibus ex lignis fabrefactis totaliter exuſto.Cracouia uerò huiuſcemodi iacturam incendȷ̄, in pluribus domibus & in hoſpitali perpeſſa eſt. *Ignis Craco.*

Anno Domini 1307.in die ſancti Galli, Lithuani terras Siradiæ & Kaliſsieñ. ſubitò irrumpentes plurimam rapientes prædam, cædeq; & igne plurima loca uaſtantes, concito greſſu in Lithuaniam redierũt. Eodem anno Henrico duce Bauariæ cum ſuis gentibus

Lithuanorum incurſio.

Theodricus de Aldemburgk.

Fridburg, Beyer caſtra erecta.

aduenicnte, Theodricus de Aldemburg magiſter Pruſsiæ, facta expeditione in Lithuanos, in uicinio caſtri Lithuanorum Vyelunya appellati, duo caſtra noua erexit. Nomen uni imponens Fridburg, id eſt, mons pacificus: Alteri Beyer, id eſt, Bauariæ. In eiſq; frequẽti præſidio uictualibus, & machinis ducis Henrici Bauariæ derelictis, ut caſtrum Vyelunya in deditionem cogeretur, diſceſsit. Gediminus autem ſupremus dux Lithuaniæ imminẽs periculum depulſurus, noua caſtra forti exercitu circumdedit, & cum uiginti duobus diebus ad eorum conquiſitionem intenderet, quidam Crucifer ſagittandi peritus, ob id ſagittariorum magiſter uocatus, præfatum ducem Gediminum ignea ſagitta per dorſum transfixit, qui illicò animam exhalauit. Cuius morte ſequuta exercitus Lithuanorum obſidionem ſoluit. Magiſter uerò Pruſsiæ Theodricus eodem anno miſſo Henrico Pruſsiæ Marſalco cum exercitu, diſtrictum Lithuaniæ, Viedulki cædibus & flammis uaſtauit, & captiuos in Pruſsiam induxit. Sequenti autem anno Olgeth Lithuanorum dux, necem Gedimini patris ſui & patriæ uaſtationem ulturus, in forti exercitu Pruſsiam ingreſſus, eam cædibus & ignibus uaſtauit, depopulatione latiùs extenſa, prædam hominum & pecorum in Lithuaniam ducebat. Quem Henricus Pruſsiæ Marſalcus quartadecima die Auguſti, apud nemus quod Galebonke nominatur conſequutus, quamuis hoſti impar uidebatur, conflixit, & utriſq; acriter pugnantibus tanta cedes ædita eſt, ut utraq; pars pro uicta diſceſſerat. Maior tamen clades in Lithuanis uidebatur, qui mille ducentos et uiginti ex ſuis perdiderunt. Captiuoſq; & pecus relinquere coacti ſunt.

Dux Lithuaniæ ſagitta ignea interemptus.

Magiſter Pruſsiæ Lithuaniã uaſtat.

Kazimirus filius Loktek natus in Kowale.

Eclipſis.

Fames.

Anno Domini 1310 pridie Kalendas Maij, in oppido Kovvale terræ Cuyauieñ. natus eſt Kazimirus filius Vvladiſlai Loktek, & Heduigis conſortis eius, qui regnum Poloniæ prudentia, fabrica murorũ, & legibus decorauit & adornauit. Eo anno maximę tempeſtates & aquarũ inũdationes in Italia, Alemannia, Bohemia & Polonia fuerũt. Sol quoq; ultima Ianuarij eclipſim paſſus eſt. Ex his magna ſterilitas ſubſequuta, qualem nemo meminerat, nec à prędeceſſoribus audierat, deficiẽteq; pane, herbas homines manducarũt.

Eodem anno Boleslaus dux Vvratiſlauieñ. filius Hẽrici quinti, ulturus iniurias patris, terram Henrici filij Conradi Glogouieñ. uaſtauit, factoq; conflictu, Hẽricus Glogouieñ. ſuccubuit. Et Boleslaus dux Vvratiſ. in ſuperbiam elatus, multa bona procaciter conſumpſit, ut poſtea ære alieno uiueret. Inter filios autem huius Henrici Clogoui. Przemislaus quum eſſet uigetioris ingenij, nunquam Ioanni regi Bohemiæ ſubijci uoluit. Hic ueneno à proprijs uaſallis intoxicatus interijt, & apud monaſteriũ Lubenſe ſepultus, quieſcit. Et quia nullam prolem reliquerat, Hẽrico Zeganeñ. & Ioanni Stinauieñ. fratribus eius Glogouia ceſsit in commune, Conrado per Stinauiam contentato. Sed poſtea Ioannes Stinauieñ. mediam partem Glogouiæ, Ioanni regi Bohemiæ uendidit, qui rex exercitualiter in Glogouiam ueniens, alteram partem Clogouiæ in ſuam redegit ditionem. Et hoc grauamen, Henricus Zeganeñ. mortuus eſt, in monaſterio Lubeñ. ſepultus. Filius autem eius unicus, eiuſdem nominis Henricus, adeò Ioannem regem Bohemiæ & filium eius in regno ſucceſſorem Carolum inuaſionibus turbauerat, ut Carolus rex Bohemiæ, alteram partem Clogouiæ, quæ fuit patris eius, ipſi reſtitueret, ſuam ditionem tamen & ſubiectionem ex compoſito profitenti.

Henricus zeganens. mortuus.

Victenen Lithuaniæ dux Pruſsiam uaſtat.

Commendator Konigsbergens Lithuaniam regreditur.

Victenen Pruſsiam repetit.

Anno Chriſti 1311. Victenen ſupremus dux Lithuaniæ, cum omnibus ſuis copijs terras Pruſsiæ ſub carniſpriuio ingreſſus, per cædes & flammas, magnam partem terræ in fauillam & deſolationem redegit. In Lithuaniamq; cum quingentis captiuis reuerſus, dijs ſuis libamina obtulit, Commẽdator, interim de Konigsbergk, uno agmine, & quinq; alij Commendatores altero agmine, diuerſoq; itinere Lithuaniam furentes, ingreſsi, ſingula quæ occurrebant, aut captiuarunt, aut occiderunt: Et Lithuanorum ducem Victenen epulantem perturbauerunt, in Pruſsiamq; magno cum captiuorum numero regreſsi ſunt. Eam uaſtationẽ dux Victenen ulturus, quatuor millibus ex cęteris delectis, in uigilia Ramiſpalmarum in Pruſsiam intrans, cuncta ferro, et igne uſq; ad Brunsberg uaſtauit. Eccleſias uaſis & clænodijs ſpoliauit, & eas incendit. Diuiniſsimum euchariſtiæ ſacramentum, in terram cum ignominia proiectum, ore conſpuit, & pedibus conculcauit. In Lithuaniamq; magnam captiuorum multitudinem pellens, dum in limitibus in una ſyluarum captiuos inter ſuos diuiſurus ſtaret, & corã uirginibus (quę abſq; uiris & cęteris mulieribus mille quadringenta numerum explebant) ſacramentum euchariſtiæ ex terris Pruſsiæ in ſacrario allatum, prophana manu exertum, ante pedes uirginum projjciens, ſpurciciſsimo ore conſpuens, & pedibus conculcans. Interrogabat, ubi eſſet Deus earum, qui ei reſiſtere non ualeret, neq; ſuis cultoribus auxiliari: non autem diuina maieſtas blaſphemiam tulit.

Dehoneſtatio ſacramenti Euchariſtiæ.

Altera

Cruciferorum de Lithuanis uictoria.

Altera ſiquidem die in diluculo, quæ fuit dies Martis, octauo Idus Aprilis, Henricus de Ploczk Magiſter Pruſsiæ, cum octuaginta fratribus Cruciferis, & forti aliarum gentium exercitu, ducem & exercitum Lithuanicum in eiſdem ſtatiuis conſequutum, conflixit, & ad extremum uicit: ſingulos uictos in patibulum agens, aut undis ſuffocans. Ex tanto autem Lithuanorum exercitu, nemo præter ducem, & duos eius comites, qui & ipſe in capite uulneratus, aufugit. In memoriam tam famoſi triumphi, Cruciferi in domum reuerſi, monaſterium ſanctimonialium in Thorun fabricarunt & dotarunt. Alteram expeditionem Commendator de Brandenburg in Lithuanos egit, & uaſtato diſtrictu Pongrodne, citato agmine diſceſsit. Tertiam expeditionem eo anno magiſter Henricus de Ploczke egit in Lithuanos, & ſecunda Iulij Lithuaniam ingreſſus, diſtrictum Salſemken ferro & igne uaſtauit. Etiam tria caſtra illic conquirens incendit, multiſq; militibus Lithuanorum occiſis, ſeptingentos in captiuitatem duxit.

Commendator Brandenburgens. ſecũdam expeditionem in Lithuanos peregit.

Henricus de Treuiri magiſter Pruſsiæ.

Anno Domini 1312. Henrico de Ploczk, de officio magiſterij cedente, Henricus de Trir, qui & Carolus anpellatus eſt, ſucceſsit. Eo anno duæ expeditiones in Lithuaniam actæ ſunt. Vna per magiſtrum contra caſtrum Biſen itinere terreſtri. Altera per Vernerum Commendatorem de Ragneta, nauali claſſe per fluuium Memel, contra caſtrum Mergiſt, ambæ parum profectus, præter paucos captiuos attulêre. Tertiã expeditionem egit Henricus Marſalcus, cum ingenti ſui exercitus pernicie. Nam caſtro Biſen inconquiſito, in tres diſtrictus, uidelicet Miedniki, Crinuiczin, & Trziuiczany deſcendit. In quibus nuſquam uictualia reperiens, fame indies inualeſcente, per ſpacium centum & amplius miliarium rediens, multos de ſuis inedia conſumptos amiſit. Miſerat & dux Lithuaniæ ſuum præfectum Surminum, uirum callidum cum claſſe centum nauium, cõtra caſtrum Triſtmemel, qui naues Cruciferorum in flumine Memel reperiens, incendit, tandem à Cruciferis uictus, trecẽtis quadraginta de ſuis amiſsis, cum reliquis eadem claſſe in Lithuaniã refugit.

Boleslaus dux Mazouiæ moritur.

Anno Domini 1313. Boleslaus dux Mazouię, filius Semouiti filij Conradi Mazouię, frater patruelis ducis Vvladislai Loktek, in Viſſegrod octauo Kalẽdas Maij mortuus eſt, in eccleſia Ploceñ. ſepultus. Hic ſæuiſsimus perſequutor furum & malefactorum fuit. Hic tres filios ſuperſtites, Semouitum Troydenum ex prima coniuge Lithuana multum honeſta, & Venceslaum ſeu Vankonem ex altera coniuge Bohema, & unicam filiam ex eadem Bohema reliquit.

Anno Domini 1314. Magiſter Pruſsiæ Carolus, & ordo Cruciferorũ, à quolibet manſo culto in Pomerania, & terris occupatis, de quib. decima manipularis reddebatur, duos ſcotos uſuales colonis ſoluere iuſsit. Sua uerò & omniũ Cõmendatorum atq; terrigenarũ prædia, à ſolutione cuiuslibet decimæ penitus libera eſſe decreuit. Propter hoc Epiſcopus Vvladislauieñ. in cuius diocœſi ferè tota Pomerania conſiſtit, cum aſsiſtentia Archiepiſcopi Gnezneñ. et Epiſcopi Poſnanieñ. monaſteriorum quoq; et aliorum beneficiatorum, Magiſtrum & ordinem, ac uillarum ruſticos cenſuris eccleſiaſticis percelluit, & loca corũ interdicto ſuppoſuit. Verùm Magiſter & ordo appellationibus ad ſedem apoſtolicam ſe tuebantur, & rigorem cenſurarum eludebant. Eodem anno circa Natalẽ Domini, Cometes cũ longa coma circa polũ apparuit, durauitq; uſq; ad finẽ menſis Februarij. Et paulò pòſt, alter Cometes in parte orientali apparuit, qui ſicut quãtitate minor erat priore, ita & minor duratione. Tres etiam lunæ ſimul eo anno apparuerunt.

Cometes duorum menſium. Tres lunæ.

CAPVT XIIII. LIB. IIII.

Patrimonij inter fratres diuiſio.

Anno Domini 1315. Henricus & Vvladislaus filij ducis Henrici quinti Vvratislauieñ. annos pubertatis tranſgreſsi, fratrem ſuum ſeniorem Boleslaum magna importunitate ad partiendum patrimonium coëgerunt. Ne ipſius prodigalitate partes hæreditatis illorum conſumeret, & Boleslaus quidem Bregam accepit, aſpirans ad pecunias à fratribus addendas. Henricus uerò Vvratislauiam ſorte accipiens, quadraginta octo millia marcarum Boleslao exſoluit. Vvladislaus autem iunior fratrum Legniczam ſortitus, in ſubdiaconi gradũ promotus, in triginta duobus millib. marcarũ, quæ nõ potuit ꝓ additamento ſoluere, Legniceñ. ciuitatẽ Boleslao Bregeñ. fratri ſuo obligauit. Sed idẽ dux Vvladislaus ęgeſtate ductus, cõtra Boleslaũ ducẽ Bregeñ. bellare cœpit, ut ſibi de Legniceñ. Ducatu cederet, quẽ ſæpiùs fuſum & fugatũ tãdẽ cõpręhẽdit, & in Legniceñ. caſtro in carcere dimidio ãno alligauit, quo recõciliantib. amicis, ut ſingulis annis quingentas marcas, quibus ſtatum ſuum ducere poſsit, dux Boleslaus ſibi daret, dimiſſo, propter graues moleſtias in phreneſim incidit, & delirãs cuidam militi, caſtrũ

Wladiſlaus natu minor Phreneticus.

Hornsberg in mõtibus habebat, ſe adiunxit, & prædas in Bregeñ. ac Legniceñ. ducatibus agere cœpit. Dumq; in uillas Iankovv, & Virbin in terram Bregeñ. impetum feciſſet, à ruſticis qui pro ſua ſecuritate centum armatos conduxerant, cum uiginti complicibus captus eſt, & Boleslao Bregeñ. duci præſentatus, in uincula truſus, in caſtro Legniceñ. integro anno detinebatur, ubi tantam phreneſim incidit, ut ſingulos ſibi miniſtrantes conaretur occidere. Mitigata tandem phreneſi, à uinculis dimiſſus, nũquam ſtabilem tenuit gradum, ſed in modum delirantis ambulabat.

Ragneta à Samagitis cincta.

Anno quo ſupra 1315. Samagitæ numeroſo exercitu Ragnetam cinxerunt, & quum longum tempus in obſidendo caſtro non expugnato conſumpſerunt, conculcatis ſegetibus, & omnibus in circuitu uaſtatis atq; exuſtis, in Samagitiam reuerſi ſunt. Vitenen autem dux Lithuaniæ cœptum Samagiticum continuans, cum frequenti exercitu caſtrum Triſtmemel obſidione uallauit, proiectioneq; machinarum decemſeptem diebus expugnabat. Ducentos milites ab Henrico magiſtro Pruſsiæ miſſos, ad obſeſſos ingredi contendentes, ad unum omnes contriuit. Magiſtrumq; Pruſsiæ cũ ſex millibus armatorum uenientem, quum ab exploratoribus cognouit, in Lithuaniam ſe recepit. Quem magiſter Henricus non ualens conſequi, terras hoſtiles nihilominus intrauit, & plures ex Lithuanis, aut occidit, aut captiuauit. Eodem anno Hẽricus de Ploczk Saxo genere, & Marſalcus Pruſsiæ, cum proprio milite Lithuaniam ingreſſus. Diſtrictum Paſtovv uaſtauit & exuſsit, & quingentis Lithuanis captis, Pruſsiam reuerſus. Plures milites ex Rheno in Konigsberg gratia exercendæ militiæ offendens, alteram illicò expeditionem in Lithuanos egit, caſtroq; Biſen conquiſito, octuaginta Lithuanis, qui illic reperti erant, necatis, diſtrictum Medniceñ. continua uaſtatione in fauillam redegit. Magiſter deinde Pruſsiæ Henricus cum maioribus copijs Lithuaniam repetens, exercitu quadrifariam diuiſo, & populatione latiùs extenſa, plures diſtrictus Lithuanorum ad eam diem intactos, deuaſtauit, & magnum captiuorum ordinem ex Lithuania duxit. Frugibus autem ad maturitatem pertingentibus, iterum Marſalcus in Lithuaniam ingreſſus, & duobus caſtris Ingedin & Piſtin expugnatis & exuſtis, ſata omnia concũlcauit, aut exuſsit. Eam moleſtiam Dauid Præfectus caſtri Lithuanorum Garthin ulturus, cum octingentis armatis Pruſsiam inuadẽs, diſtrictum Vunſdorff deuaſtauit. Quem Commendator de Capyovv dum rediret conſequutus, certamine inito, captiuos liberauit, & quinquagintaquinq; occiſis, cæteros in fugam uertit. Ab exordio inſtitutionis denarij ſancti Petri pro lampadibus, de qualibet domo & familia tres tantummodo obuli uſuales, & auenæ cribrum ſoluebatur.

Diſtrictus Paſtow uaſtatur.

Cruciferorum uictoria.

Ingedin et Piſtin caſtra expugnata.

Inſtitutio denarij ſancti Petri immutatur.

Hac autem priſca conſuetudine anno Domini 1318. per collectores apoſtolicos abrogata, ſancitum eſt ut de quolibet capite ruſticani hominis, unum obulum uſualem annuatim ſoluant, quod uſq; in hanc noſtram ætatem continuatur.

Anno Domini 1319 Boleslaus, Bregeñ. & Legniceñ. dux Conrado filio ducis Henrici Glogouieñ. cui Olſzna obtigerat, propter Henrici quinti patris ſui captiuitatem & depactationẽ bellum mouit, olim per auum eius Conradum Glogouieñ. factam, & aliquot certaminibus ſuperatum, ad tantam ægeſtatem ipſum ducem Cõradum redegit, ut unum tantummodò equum, & pallium lineum, quo amiciebatur poſsideret. Ictoq; fœdere, ex ſententia Baronum communium, Conradus Oleſzneñ. Namislauiã, Beroltovv, Cruczbork, Piczezẽ, & Cunczeſtad duci Boleslao Bregeñ. reſtituere coactus eſt. Volauiam uerò & Lubeus compaſſus ægeſtati Conradi Oleſzneñ. ei dimiſit. Acceſsione autem tot bonorum Boleslaus ſumptus prodigos iterum facere cœpit, intantum ut debitis uarijs inuolutus, oppidum Nyempcz cum ſuo diſtrictu, duci Bernardo Svveidniceñ. Item Haynouiam & aureum montem creditoribus ciuibus Vvratiſ. obligaret.

Reſtitutio Boleslao Bregẽs. facta.

CAPVT XV. LIB. IIII.

Elizabeth regi Hungariæ nupta.

ANno Domini 1320. Vvladislaus Loktek rex Poloniæ, filiam ſuam Elizabeth nomine, die Dominica infra octauas Petri & Pauli apoſtolorũ, Carolo regi Hũgariæ matrimonialiter copulauit. Hæc fœlicius duabus morte abſumptis coniugibus regi Carolo nupſit, & commanſit, filiosq; inſignes ei genuit.

Eccleſia Cracouiens. extruitur.

Eodem anno 1320. Nankerus nobilis de domo Oxa, ex prouincia Oppolieñ. ortus in Epiſcopũ Cracouiẽ. electus, eccleſia Craco. ueterẽ, anguſtũ ſitũ habentẽ, & humilibus ſtructuris ædificatam, recentiq; incendio deformatã, deiecit, & nouã opere ſumptuoſo ex alba, & quadrata petra initiauit, latitudinẽ atq; lõgitudinẽ eius quantũ ſpacia loci patiebantur extendens, quæ & qualis in hanc diem cernitur & permanet, hinc factum eſt ut

multo

multa inſignia ſepulchra Principum & Pontificum, noua ædificatione ſuperueniẽte, obruta perierint. In ædificationem autẽ tam ſumptuoſam Eccleſiæ Cathedralis Craco. Nankerus Epiſcopus Craco. duas partes: Capitulares uerò tertiam, & clerus totius diocœſis Craco. ſubuentionem charitatiuam contulit. Cuiuslibet etiam beneficij & parochialis Eccleſiæ decollatione, ſiue ſpirituali, ſiue regia & laicali, uacantis, primi anni fructus pro fabrica Eccleſiæ exigebantur, & reddebantur.

Eodem anno Henricus de Plocko Marſchalcus Pruſsiæ, habens ſecum quadraginta fratres ordinis cum exercitu bene inſtructo, Lithuaniã ingrediens, diſtrictum Mednicen. quàm latiùs potuit uaſtauit. Interim Lithuani & Samagitę, nihil ea uaſtatiõe deterriti, anguſtias unius ſaltus, quem Cruciferi in redeundo tranſituri erant, occupant, & maioribus arboribus circumquaq; ſuccisis, inſidias parant, dumq; Marſchalcus Pruſsiæ & exercitus eius inſidiarum ignarus ſaltum eſſet ingreſſus, à Lithuanis circumuentus, in primis ipſe, deinde alij ad unum omnes aut deleti, aut capti ſunt. Lithuani pro uictoria & ſpolijs hoſtium, dijs thura litantes, unum ex Cruciferis uocatum Gerardum Rudde de Samlenth, cum equo & armis in pira extructa incenderunt, & conflagrarunt.

Marſchalcus Pruſsiæ Lithuaniam uaſtaturus ingreditur.

Ordinis milites uicti.

Anno quo ſupra, in feſto exaltationis ſanctæ Crucis, Lithuani terram Dobrzineñ. quæ tũc à relictis ducis Semouiti tenebatˀ, im̃puiſe uaſtauerũt, & oppido Dobrzineñ. exuſto, cũ captiuis utriuſq; ſexus, ueloci fuga regreſsi ſunt. Ioãnes rex Bohemię, et Comes de Luczemburg, ſciens duces Sleſiæ uiros ſimplices, calliditate ſua eos ad ſe trahere cœpit.

Primum itaq; anno Domini 1322. Boleſlaum ducẽ Zambiceñ. aliàs Monſterbergeñ. Bernardi ducis Svveidniceñ. germanũ, ampliſsimis promiſsionibus ineſcatum, induxit, quòd caſtrũ & oppidum Cloczko pro tenui pecunia ei uendidit, & reſignauit. In quo homines, & præda, & rapinis uiuentes locauit, ut cæteros duces Sleſiæ ſpolijs uexarent, & diſcordiarũ ſemen iacerent. Vvratislauienſis inſuper ciuitatis ambiens poſſeſsionem, Boleslaum Bregeñ. & Legnic. ducem, profuſis donationibus contra germanum eius Henricum ſextum ducem Vvratisla. ſubordinauit, qui dum bellis præmeretur, quum eſſet princeps pacificus, ad Vvladislaum Loktek regem Poloniæ ſe conuertit, & Vvratislauieñ. ciuitatem ſibi cum ducatu perpetuò reſignauit. Vvladislaus autem rex apprǽhenſa poſſeſſione ciuitatis & ducatus Vvratiſ. aliquanto tempore ipſam gubernans, compaſſus paupertati ducis Henrici, Vvratislauiam ſibi reſtituit. Quo audito Ioannes rex Bohemiæ exhilaratus, callidis blanditijs & iam non bello, ſed liberalitate & aſtutia. Ad reſignandum ſibi ducatum & ciuitatem Vvratislauienſem ducem Henricum induxit, receptoq; oppido Cloczko in adminiſtrationem ſolum ad tempora uitæ Vvratislauiam perpetuò reſignauit, cum graui iactura regni Polonię, de cuius corpore ducatus Vvratisla. erat, & cum iniuria fratrum Boleslai Bregeñ. & Vvladislai Legniceñ. ducum, filiarumq; eius trium nubilium Offcze, Grithe, & Elizabeth, ad quos, & ad quas ſpectabat ſucceſsio hæreditaria. Ab eo ergo tempore ducum Vvratisla. ceſſauit ſucceſsio, ciuitate Vvratislauienſi obedientiam regis Bohemiæ profitente. Tandem Vvladislao duce Legniceñ. ducatum ſuum Legniceñ. quem Boleslao Bregeñ. in triginta duobus millibus marcarũ obligauerat, uenalem exhibente. Ioannes rex Bohemiæ ſolita uafricia uſus, cominatus eſt auferre ducatũ Legniceñ. Boleslao, niſi in ſuam & regni Bohemiæ ditionem concederet, qua denunciatione Boleslaus Bregeñ. territus, ſe & ſua Iohanni regi Bohemiæ ſubiecit.

Variæ altercationes pro ducatu Vvratislauienſi.

Vvratislauia ad Bohemos ceſſit.

Eodem anno Domini 1322. Bernardus dux Svveidniceñ. cum ſua gente. Item Dominus de Sueuia: item duo Comites de Rheno: Item aliorum Chriſtianorum exercitus Cruciferis de Pruſsia illum dirigentibus, in terras Samagitiæ & Lithuaniæ deſcendens, tres diſtrictus Varken, Ruſsigem, & Klogen uaſtauit, & caſtrum Piſten conquiſiuit, Barbariſq; prædictorum diſtrictuum, callidè obedientiam promittentibus, à cæde & captiuitate temperatum eſt. Sub idem tempus Lithuanię dux, in Liuonia uaſtato epiſcopatu Darbatenſi, & alijs diſtrictibus, quinq; millia captiuorum & multitudinem ſpoliorum in Lithuaniam deduxit. Eam uaſtationem Chriſtianorum exercitus uindicaturus, iam inſtante hyemè in Lithuaniam expeditionem egit, nullo tamen opere memorabili, aſperitate hyemis præmente, edito, in Pruſsiam remeauit. Dauid uerò Capitaneus caſtri Lithuanorum Garthin frigore non torpens, cum frequentibus copijs, diſtrictum Reuel in Liuonia uaſtauit, eccleſias incendit, ſacra uaſa recepit, ſacerdotes aut occidit, aut cœpit. Et quinq; millia captiuorum cum ingenti præda in Lithuaniam intulit. Deinde ſub eadem hyeme Lithuani & Samagitæ ciuitatem Memel, & tria caſtra in eius uicinio expugnauerunt, & conquiſierunt, multisq; Chriſtianis illic aut cæſis, aut captis, tam ciuitatem, quàm caſtra exuſſerunt. Poſt

Dauid Capitaneus Rewel uaſtat.

Carolus magiſter Pruſsiæ mortuus. Vernerus de Orzele magiſter Pruſsiæ.

hæc diſtrictum Vilovv adeuntes, ſtrage magna edita, Commendatorem de Capyovv, cum ſuo exercitu occiderunt, & in multitudine captiuorum atq; ſpoliorum Lithuaniam reuerſi ſunt. Mazouiæ etiam ducatum uaſtauit, Dauid Capitaneus Lithuanorum de Garthin, & pluribus uillagijs ac eccleſijs ſpoliatis & incenſis, plures agreſtes in Lithuaniam captiuos duxit. Sub eo tempore Carolus magiſter Pruſsiæ mortuus eſt, & pro eo Vernerus de Orzele ſubſtitutus eſt.

CAPVT XVI. LIB. IIII.

Lithuanorum excurſio.

ANno Domini 1323. Lithuani clandeſtinis itineribus ſubito inſilie͂tes, oppidum Dobrzineñ. ipſum deprædati ſunt, & conflagrarunt, in terramq; Dobrzineñ. ſenes & impuberes occidendo, feſtinè cum captiuis ad nouem millia æſtimatis, in Lithuaniam redierunt. Ea propter Vvladislaus Dobrzineñ. dux, & Vvladislai Loktek regis Poloniæ Germanus nepos, perſonaliter ad eundem regem Vvladislau͂ Cracouiam ueniens terram Dobrzineñ. cum ſuis municipijs ei perpetuo reſignauit, quia ad ipſius defenſionem & incurſionem, tam à Cruciferis, quàm Lithuanis factam, & futuram intendere nõ potuit. Precibusq; porrectis pro ſe, & ſua genitrice Anaſtaſia relicta olim Semouiti ducis Dobrzineñ. terrã Lancicieñ. obtinuit, terra Dobrzineñ. gleba & introitibus multò ſuperiorem, duntaxat ad tempora uitæ, quia orbus & ſine prole fuit.

Polowsko oppidum uaſtâtur.

Anno Domini 1324. Dauid Capitaneus in Garthin, iuſſu Gedimini ducis Lithuaniæ oppidum Poltuvvsko epiſcopi Ploceñ. & centum triginta uillas in circuitu, in die ſanctæ Elizabeth inuadens, cædibus, flãmis, & ſpolijs uaſtauit, & triginta Eccleſias parochiales igne deleuit, ac quatuor millia animaru͂ in captiuitate͂ duxit. Alius quoq; exercitus Lithuanoru͂ in Liuoniã deſce͂de͂s, in aliquot locis eam uaſtauit, & prædã cum captiuis reduxit.

Pax cum Lithuanis.

Sequenti autem anno uidelicet 1325. Anna filia Gedimini principis Lithuanorum in coniugem duci Kazimiro filio Vvladislai regis Poloniæ, cum omnium captiuoru͂ ex regionibus Polonorum per Lithuanos receptorum redditione pro dotalibus, adducta eſt. Et pax deſiderabilis, ex hac affinitate inter Polonos & Lithuanos ſequuta eſt. Añо præexpreſſo 1325. iuſſu Vvladislai regis Poloniæ, milites Craco. & Sandomirieñ. Mazouiã hoſtiliter depopulati ſunt, & ciuitate Ploceñ. conquiſita, flammis ipſam exuſſerunt. Venceslaus enim aliâs Vanyek dux Mazouiæ, conditionis ſuæ oblitus, hoſtilitatem infeſtam cum Cruciferis Pruſsiæ regno Poloniæ inferebat.

Principes Sleſiæ ad Bohemiæ regem deficiunt.

Anno Domini 1327. Principes Sleſiæ, Oppolieñ. Teſſneñ. Glogouieñ. Zeganeñ. Olesznіceñ. Stinauieñ. & Falkembergeñ. ſuæ illuſtriſsimæ conditionis ex regibus Poloniæ tractæ obliti. Obliti & libertatis, qua in illam diem perfuncti ſunt, ad Ioannem regem Bohemiæ infeſtum hoſtem regis Vvladislai Poloniæ, defecerunt, iugo & feudo Bohemico ſeſe ſupponentes. Cauſa non alia extitit, niſi liuor & acerba inuidia, quòd Vvladislaus Loktek ſibi impoſuerit regni Poloniæ diadema, ipſis inconſultis, unde illum non Poloniæ, ſed Cracouieñ. regem uocitabant, & à ſuis ſubditis uocitari mandabant. In quorum ignominiam, quia abſq; legitima cauſa à regno ſeceſſerunt, factum eſt laudum in regno Poloniæ, quòd nullus illorum principum, quamdiu alienum iugum non excuſſerit, in regem, gubernatorem, aut Capitaneum in Polonia aſſumatur. Hinc factu͂ eſt, ſathana zizania ſuperſeminante, quòd principes & nobiles Sleſię, adeò Polonos exoſos, & conte͂ptos habere cœperu͂t, ut in caſibus & infortunijs eorum, detractionibus & morſibus magnoperè periclitentur. Ex hoc ægritudinem ſuam declarantes, quæ uterum ſuum à quo excidit, corrodit. Licet Polonia pietatis maternæ ubera, in eorum neceſsitatibus non auertit, ſed ſolatur & reficit. Hinc etiam factum eſt, ut aquilam candidam uniuerſale ſignum principum Poloniæ, duces Sleſiæ, hi quidem in nigram, alij in glaucam, nonnulli in camporu͂ uariationem, & colorum permixtionem permutarunt. Ne quid cõmune cum regno Poloniæ habere uiderentur. Cenſus tamen & denarius ſancti Petri, qui ex uniuerſa Sleſia ſummo Pontifici præſtat. Sic & eccleſiæ Cathedralis Vvratislauien. per Boleslaum primu͂ regem Poloniæ, & patrem ſuu͂ Myeſzkone͂ fundatio & dotatio. Cæteraq; inſignia clamant & demonſtrant Sleſiam, & Vvratislauiã regni Poloniæ prouinciam fuiſſe. Propitiatione diuina ad corpus, & unitatem regni Poloniæ poſtea reuerſuram.

Aeſtas calida.

Anno Domini 1330. æſtas nimiu͂ calida erat, ex nimioq; feruore ſolis, ultra ſolitu͂ curſum in Polonia ſegetes in debitã maturitate͂ ante feſtu͂ ſancti Ioannis Baptiſtæ perductę erant, & undis deſiccatis, flumina ſuos alueos deſeruerant. Anno eode͂, Ciuitate͂ Rigeñ. cum omni Dominio ad Rigeñ. eccleſiam pertinentem, expugnaueru͂t & occupauerunt, fratres

fratres Theutonici Sanctæ Mariæ de nigra cruce, in Archiepiſcopum Rigeñ. fundatorem ſuũ uſi officio. Quo Cruciferi de Pruſsia in reges & principes Poloniæ in occupanda Pomerania, & alijs terris uſi ſunt. Anno quo ſupra ſedecimo Kalendas Iunij, Venceslaus, aliàs Vonyek filius iunior Boleslai ducis Mazouiæ crudelis, & ſæuerus in milites & ſubiectos, in Viſſegrod mortuus eſt, & in Eccleſia Ploceñ. ſepultus, reliquit unicũ filium Boleslaum ex filia Gedimini ducis Lithuaniæ. Anno præfato die decimanona Octobris, Vernerus de Orzela magiſter Pruſsiæ multis uulneribus, in caſtro Mariemberg, ab uno fratre Crucifero Ioanne de Gindorff confoſſus, occubuit, in locũ eius Lutherus de Brunſuigk ſucceſsit.

Venceslaus filius Boleslai Mazouiæ ducis moritur.
Verneri mors.
Lutherus magiſter Pruſsiæ.

Anno prædicto poſtulante rege Vvladislao Loktek à ſummo Pontifice peſſagium cruce ſignatorum, & aliquot millia florenorum, contra Barbaros, Tartaros, ac Lithuanos, accepit rationes & excuſationes ſummi Pontificis, & non ea, quę poſtulauit, tamen ne nuncij regij uacui redirent, gratiam anni Iubilei conceſsit, ea conditione, ut quilibet illam meriturus, duos aureos in capſam imponeret. Agebatur itaq; Cracouiæ annus Iubileus, pro feſto ſancti Stanislai in Maio tribus diebus, & in autumno feſti eiuſdem ſancti Stanislai alijs tribus diebus, magna multitudine ex uniuerſo regno Polonię, ſed & ex Hũgaria atq; Sleſia concurrente. Exinde non mediocris ſumma auri collecta fuit.

Anno Domini 1332. in feſto natalis ſancti Ioannis Baptiſtæ, Vincentius de Pomorzani palatinus Poſnanieñ. cuius ductu & proditione Polonia ferè perierat, quamuis regio edicto in patria tutus conſiſteret, tamen eorum, qui uaſtati & incommodis confecti erant conſpiratione, telis confoſſus, & obtritus, teterrimæ proditionis pœnas ſoluit.

Vincentius de Pomorzani mortuus.

CAPVT XVII. LIB. IIII.

AD ſurrogandum nouum regem in locum regis Vvladislai nuper abſumpti, Pręlati & Barones Poloniæ conuentu omnium terrarum apud Craco. agentes unanimi uoto ac uocatione ducem Kazimirum, filium præfati regis Vvladislai in regem Poloniæ elegerunt. Diemq; ſancti Marci pro coronatione eius deſignarunt, regina autem Heduigis regis Vvladislai relicta, & ducis Kazimiri mater, quæſtionem iniecit. Ne ipſa uiuente, Anna conſors Kazimiri in reginam coronaretur, affirmansq; quòd unius regni una regina diademate ſit inſignienda. Expugnata tandem precibus ducis Kazimiri, quę tenerrimè diligebat, in coronationẽ Annæ cõiugis Kazimiri conſenſit. Ipſa aũt in cœnobium ſanctimonialiũ monaſterij in antiqua Sandacz ſe recepit, & profeſſa regulam ſancti Franciſci, ieiunijs, orationibus reliquũ ætatis ſuæ expleuit.

Anno itaq; Domini 1333. in feſto ſancti Marci, quod in diem Dominicũ cadebat. Dux Kazimirus in regem, Anna uerò conſors ipſius in reginam Poloniæ, in eccleſia cathedrali Cracouieñ. per Ianislaum Archiepiſcopum Gnezneñ. aſsiſtentibus ei Ioanne Craco. Ioanne Poſnanieñ. Matthia Vvladiſ. Stephano Lubuceñ. Epiſcopis & Baronum ac nobiliũ Poloniæ magna copia, inuncti & coronati ſunt. Adiunctusq; eſt regi Kazimiro in gubernatorem (quoniã nõdũ ad maturã ætatẽ peruenerat) Iaſzko de Melſtein Caſtellanus Craco. uir induſtrius, & in remp. magni zeli. Cœpit aũt rex Kazimirus poſt coronationẽ, pacem regno ordinare, & bellũ cũ Cruciferis de Pruſsia, ꝑ ulteriores inducias ad feſtũ Ioannis Baptiſtæ anni ſequentis ſuſpendit. Cœpit & prædonũ atq; furum frequentiã exterminare, & publicas ſtratas purgare. Multosq; nobiles & uulgares furtis ac rapinis uiuere cõſuetos, neminem reueritus, ſuſpendere, mutilare, partire, aut exilio damnare iuſsit.

Kazimirus coronatus.
Pacem regno afferre nititur.

Anno uerò Domini 1335. ex compromiſſo occaſione terrarũ regni Poloniæ, per Cruciferos occupatarum, Carolus rex Hungariæ, pro parte regis Kazimiri, & Ioannes rex Bohemiæ pro Cruciferis, in die ſanctæ Elizabeth in Hungaria, in caſtro Viſſegrad conuenerunt. Rex etiam Poloniæ Kazimirus ad ſollicitandum in ſua cauſa, à magiſtro & ordine Cruciferorũ, Henricus Ruthenus Prouincialis Culmeñ. Marquardus de Spaneberg Thoruneñ. & Conradus de Bruneſtein Svvieczeñ. Commendatores, aduenerunt. Habita autem deliberatione regum arbitrantium, terras ~~Cuyauiæ & Dobrzineñ. regi Poloni~~æ Kazimiro adiudicarunt. Terram autem Pomeraniæ, quæ feratior eſt prædictis, Magiſtro & ordini Cruciferorum appropriarunt, quod rex Poloniæ Kazimirus, præuaricando paternum mandatum, quo moriturus interminando præcepit, Ne unquam ſuper patrimonio ſuo terra Pomeranię cum Cruciferis paciſceretur, amaro corde, ne recrudeſcente bello ampliora perderet, ſuſcepit. Caſtro nihilominus Nyeſzkovv, quamuis de ſorte terrę Cuyauię eſſet, circa Magiſtrum & ordinem manente, ut facultas utriuſq; ripæ fluminis Iſtulæ apud

eos

Sententia Hungariæ & Bohemiæ regum.

eos remaneret. Sententia regum Hungariæ, & Bohemiæ ſic incipit. In nomine Domini Amen. Nos Carolus & Ioannes Dei gratia, Hungariæ & Bohe. reges, perpetuæ memoriæ tenore præſentium notum facimus, quibus expedit uniuerſis, cùm magnificus princeps Dominus Kazimirus eadem rex Poloniæ ex una, & religioſi uiri generales præceptores, & fratres uniuerſi ordinis Cruciferorum de domo Theutonica parte ab altera, ſuper terris & diſtrictibus Culmeñ. Dobrzineñ. Cuyauiæ, Pomeranię & Thoruneñ. &c. Finis. Actum & datum in Viſſegrad in Hungaria, præſentibus, &c. Anno Domini 1335. Dominica proxima poſt feſtum ſanctæ Elizabeth.

Rex poloniae Boemie regi falso asserite fu[illegible] ipsa subiugalis.

Legitur in Chronica Hungarorum, quòd rex Poloniæ eo tempore Homagiarius, & ſubiugalis regi Bohe. fuiſſet, quòd quia nuſquam alibi, uel apud Bohe. uel Polonos reperitur, errori hiſtorici aſcribendum eſt. Poſt ſententiam pronunciatam, requirente rege Kazimiro Magiſtrum & ordinẽ Cruciferorũ, ſuper reſignatione terrarũ Cuyauieñ. & Dobrzineñ. non aliter deciſioni arbitrali ſeſe parituros reſponderunt. Niſi rex cum Prælatis, Baronibus, nobilib. ac ciuib. regni Polonię, ꝑ patentes literas terris Pomeranię, Chelmeñ. & Michalouieñ. corporali etiã præſtito iuramento, renuncient & ſe obligent. Quo reſponſo in deliberationẽ & conuentum omniũ Prælatorũ ac Baronũ uniuerſi regni Poloniæ perducto. Noluerunt ullo pacto in ipſas conditiones cõſentire, ſed ſi bellum inferretur repellere conſultabant, & ſedi Apoſtolicæ quæſtum iri, eiusq́ ſuffragium implorari. Ad quod opus proſequendum Ioannes Grothonis de Slupcza Craco. Epiſcopus, uir præſtãtis ingenij, & experientiæ, in Auinionem ad ſedem Apoſtolicam miſſus eſt.

Epiſcopus Gracouienſ. ad ſedem Apoſtolicam.

Summus uerò Pontifex Benedictus duodecimus, regni Poloniæ quærela audita, & ueritate comperta, Sedis Apoſtolicæ nuncios uidelicet Galhardum de carceribus, Tituleñ. Præpoſitum, Coloceñ. diocœſis, & Petrum Geruaſij Canonicum Anicieñ. in Poloniam cum cõmiſsionibus & largis prærogatiuis miſit. Qui Apoſtolici nuncij tribunali in Varſzouia poſito, Theodericum de Aldemberg, Magiſtrum Pruſsiæ & ordinem Cruciferorum, ad quartam Februarij diem, per Nicolaum Præpoſitũ ſanctæ Crucis Oppolieñ. diocœſis Vvratiſlauieñ. per edictum citauerunt. Et quarta die Februarij, magiſtro Bartholdo, Alberti de Rathibor ſyndico Kazimiri regis Poloniæ, petitionem regis inſcripto Iudicibus offerente Magiſter Iacobus, Plebanus de Arnoldi uilla, Culmeñ. diocœſis, pro parte Magiſtri, & Cruciferorum, appellationem à iuriſdictione iudicum interponens, eamq́ relinquens diſceſsit. Iudices autem datis refutatorijs pronunciauerunt ſe iudices competentes, & cauſam ferè per unum annum cum dimidio continuantes.

Legati in Poloniam.

Anno Chriſti 1339. quintadecima Septembris, in Eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtę Varſzouiæ, regi Kazimiro terras Pomeraniæ, Culmeñ. Michalouieñ. Cuyauieñ. & Dobrzineñ. adiudicauerunt. Copia ſententiæ ſic incipit. In nomine Domini Amen. Nouerint uniuerſi, quòd nos Galhardus de Carceribus, Præpoſitus Tituleñ. Coloceñ. diocœſis, & Petrus Geruaſij Canonicus Anicieñ. eccleſiarum, Apoſtolicæ ſedis nuncij, & exequutores ac iudices. In cauſa quæ uertitur, &c.

Sententia legatorũ Sedis Apoſtolicæ.

CAPVT XVIII. LIB. IIII.

ANno 1339. rex Kazimirus facto generali conuentu omnium terrarum regni, in Cracouia pro feſto ſancti Stanislai in Maio, eo quòd filium ſucceſſorem non haberet, Ludouicum Caroli regis Hungariæ filium, & nepotẽ ſuum ex ſorore germana regnaturum poſt ſe nominauit. Quum enim militum auxilia pro ſubſidio regni Poloniæ à Carolo rege Hungariæ, rex Kazimirus poſtularet. Interrogauit quid præmij pro talibus beneficijs rex Carolus habiturus eſſet. Kazimirus rex Poloniæ, Lodouicum filium eius tanquam nepotem ſuum poſt ſe regnaturũ renunciauit. Ob hoc Carolus rex Hungariæ filios ſuos, Andream in Sicilia, Stephanum in Hungaria, & Lodouicum in Polonia regnare in animo deſtinauit, quod ſic euenerat, ſed alijs morte præoccupatis, Lodouicus in Hungaria & Polonia regnauit: Anna autem regina conſorte ſua, & filia Gedimini principis Lithuaniæ, eiuſdem anni decimaoctaua menſis Iunij in caſtro Cracoui. mortua atque ſepulta, & unicam filiam Elizabeth relinquente. Kazimirus rex cũ certis Epiſcopis & magnificis perſonaliter ſeptima menſis Iulij in Viſſegrod Hungarię perueniens, præfatũ Lodouicum regẽ Poloniæ ſe abſumpto, ſub certis fœderibus, ac conditionibus ſucceſſurum ore tenus deſignauit, & non duces Mazouiæ, nec Oppolieñ.

Ludouicus Hũgariæ deſignatur in regẽ Poloniæ.

Añoo uerò Domini 1340. Boleslao filio Troideni ducis Mazouiæ (qui Leopolieñ. ducatũ, & cæteras terras Ruſsię iure ꝓpinqtatis ex morte ducis Leopolieñ. & Vvladimirieñ.

nactus fuerat) nono Kalendas Aprilis, aliàs in die Annunciationis Mariæ, ueneno per Ruthenos extincto, quoniam ſectam eorum immutare conabatur, rex Kazimirus contractis copijs, concito curſu poſt octauas Paſchæ, Leopolim obſedit, & per deditionē accepit: clenodiaq; magni ualoris illic reperiēs, ſcilicet, duas cruces aureas, notabili portione ligni dominici inſignes, duo diademata, uniones, & lapides præcioſos habentia, tunicā, & ſellam auro & gemmis ſuperba, in ſuū redegit ærarium, tandem Vvladimiriā, tam arcem, quam oppidum in ſuam ditionē redegit. Caſtriſq; Leopolieñ. & Vvladimirieñ. ligneis exuſtis, ne ad rebellionem ſpectarent, in Cracouiā redijt, & theſauro depoſito ac ſpolijs, cum maiori potentia & exercitu ex omnib. terris contracto, in Ruſsiam reuerſus, terras Przemiſlieñ. Luceñ. Vvladimirieñ. Sanoceñ. Lubaczovv, Trebovvla, Cuſtan, aliaq; caſtra & ciuitates Ruſsiæ, per uim aut ultrò ſe dedentibus ſub una expeditione, unaq; æſtate accepit. Nec ab illo tempore à regis & regni Poloniæ obedientia Ruſsia deſciuit, miſsiſq; nuncijs rex Kazimirus, ad Henricū Haſsiæ Lantgrauiū, filiam eius Adleydā uirginem in coniugem, anno Chriſti 1341. pro feſto ſancti Michaëlis accepit. Henricus autem Haſsię Lantgrauius, qui ſua præſentia perſonali Adleydā in Cracouiā adduxerat, duo millia marcarū tantūmodo groſſorū Pragenſiū pro dote ſe daturū inſcripſit: Breuiq; rex Kazimirus Adleydam à facie ſua, habens eam deſpectam relegauit, & in curia regia oppidi Zinouicz tanquam uiduam eam abundè in omnibus neceſſarijs prouidebat. Ipſe uerò concubinis ſecundam peſtiferam conſuetudinem, aut incantationem utebatur.

Boleslaus ueneno à Ruthenis extinctus.

Kazimirus Leopolim obſedit.

Expeditio Kazimiri in Ruſsiam.

Ruſsiæ ultima deditio.

Kazimirus Adleydam Lantgrauij Thoringiæ duxit uxorem.

Propterea Henricus Lantgrauius Haſsiæ, precib. ſuæ filiæ uictus, anno Domini 1356. decimooctauo Kalendas Octobris, Adleydam reginā cum omni ſupellectili ad eam pertinente, ex curia Zarnouieñ. per regem Kazimirū latere cocto murata, accepit, & in Haſſiam rege Kazimiro, & ſuis capitaneis non prohibentibus deduxit. Vbi prædicta regina non poſt longum tempus diem obijt extremum. Magiſtro autem Pruſsiæ & ordine Cruciferorum cenſuras eccleſiaſticas per Galhardum, & Petrum iudices Apoſtolicos, uſque ad ſententiam interdicti incluſiuè latas non curantibus, & ſola appellatione illudentibus, rex Kazimirus cum Magiſtro & ordine in Iunivvladislauia in die Mariæ Magdalenę, anno Domini 1343. per utramq; partem præſtito iuramento, exceptis Epiſcopis Poloniæ, qui iurare noluerūt, ſub iniquis conditionibus pacem compoſuit, ceſsitq; de iure, proprietate, & titulo terrarum Pomeranię, Culmeñ. & Michalouieñ. & de ſigillo Maieſtatis illum eradere ſe obligauit. Et terras Cuyauieñ. & Dobrzineñ. cum plenaria poſſeſsione accepit. Et pace cum Magiſtro confecta, eadem æſtate contra ducem Henricum Zeganeñ. & fratres eius expeditionem cum plurimo apparatu egit. Primumq; oppidum Vvſchovva obſidione cingens, demolitis, ruptiſq; muris conquiſiuit, & ipſam cum territorio regno Poloniæ reſtituit, prærogatiuam cudendi monetam eidem non abrogando.

Adleyda regina moritur.

Pax cum ordine.

Deinde in ducatum Zeganeñ. copias producens, caſtrum & oppidum Stinauiā in Polonico Stizyinavva appellatum, ſatis munitum expugnauit, & muros ſolo ęquauit. Inſuper populationem in agros & uicos latius extendens, ad ciuitatem & caſtrum Zeganeñ. exercitum promouit: feroq; dux Zeganeñ. Henricus temeritatem ſuam perpendens, pacem per caduceatores petiuit, rex autem humiliatione hoſtium pacem fecit, & eam literis confirmauit. Sequenti autem anno imperator Tartarorum ſecretis nuncijs Daſzkonis, quem rex Kazimirus capitaneum Przemislieñ. fecerat, & Danielis de Oſtrovv inuitatus, ualidum exercitum ad uaſtandum Ruſsiam & Poloniam, & ad reſcindendum imperium regis Kazimiri miſit. Rex autem raptim collectis copijs, in una fluminis Iſtulæ ripa, alterā Tartaris tenentibus, ne hoſtis fluuium ſuperaret locauit. Aliquot igitur diebus hinc inde proiectiones ex arcubus, & baliſtis facientes, diſceſſerunt Tartari, unico Alberto Czeleyo de Vvrzaui & Sepnicza, Palatino Sandomirieñ. de domo Habdanck Tartarico telo percuſſo occumbente, prædaſq; agentes, ad caſtrum Lublin uenerunt, quod tunc ligneum erat, non tamen expugnare ipſum ualuerunt.

Stinauia expugnatur.

Tartarorum incurſio.

Ioannes cœcus rex Bohemiæ ſenio confectus, etiam duodecima menſis Iulij, anno Domini 1345. in Czirzin ante Cracouiam uenit, & poſt duos dies repulſus. Alia hiſtoria habet poſt octo dies, à Cracouia uerſus Bohemiam cum paucis diſcedens, reliquum exercitum ſuum bifariè diuiſit, unumq; uerſus Lelovv, alterum uerſus Ilkuſz uaſtatum ire Poloniam miſit: quos milites regis Kazimiri, qui uerſus Lelovv in uilla Biala, & qui uerſus Ilkuſz in uilla Pogonya conſequentes, diſiecerunt & proſtrauerunt. Pluresq; ex eis captiuantes, inter quos erat Hinek de Damb, Zaiecz, Ptaczek, Alſzo de Stramberg, & cæteros uinctos regi Kazimiro præſentarunt. Cauſa autem ingreſsionis Ioannis regis Bohe.

Ioānis cæci Bohemiæ regis expeditio in Poloniam.

uerſus

uerſus Cracouiam, oblatio territorij Vvſchovva, et incineratio ducatus Zegañ. fuit. Bohemi autem referunt non diſceſsiſſe regem eorum Ioannem cœcum, niſi manu tacta porta ciuitatis Cracouieñ. ſecundùm compactata.

CAPVT XIX. LIB. IIII.

Kazimirus iura dedit.

POſtea ſanctiones pragmaticas, ſeu iura regni municipalia, quæ in hanc diem Poloni colunt & obſeruant, confecta & ordinata rex Kazimirus in conuentione generali, apud Visliczam oppidum Sandomi. pro dominica Lætare tenta, año Domini 1347. pronunciauit, publicauit, & teneri præcepit: quantum autem ſint u* tiata, quantumúe in certis paſsibus legi diuinæ & humanæ contraueniant, rectores Polonorum ratione, & intellectui uigentes, uideant, iudicent, & corrigant.

Kazimirus Rußiam expugnat & imperio ſubiugat.

Anno item Domini 1349. comparato numeroſo exercitu rex Kazimirus, terras Ruſſiæ, caſtra & ciuitates, quæ nondum ſuo imperio parebant, expugnauit, & ſubiugauit, Luczko, Brzeſcze, Chelm, & eorum uicinia in ſuã ditionem redegit. Hisq; ſecundis ſucceſſibus elatus, ad incontinentiæ, impatientiæq; peſtes diuertit. Et regina Adleyda conſorte ſua, moribus honeſta, ſpreta concubinarum amplexibus publicè utebatur, quarum greges in Opoczno, in Czchovv, in Crzeczovv, & alijs locis, quaſi quaſdam turpitudinis officinas locauerat. Pontificumq; & Baronum ſuorum monita negligebat. Summi ergo Pontificis Clementis ſexti Papæ, ſeuero proceſſu, ſuggeſtione eccleſiæ Polonicæ Pręſulum, monitus eſt, ut omnibus concubinis relictis, in thoro, cõtinentiaq; coniugali permaneret. Sed & uillas Epiſcopales, Zloteñ. poteſtatis prope Sandomiriam, uiolando libertates eccleſiaſticas per Othonem de Pilcza, Palatinum & Capitaneum Sandomirien. de domo bipennium, tributis & laboribus ſeruire cogebat. Quam iniuriam Bodzantha Epiſcopus Cracouienſ. reſcindens, primum Otham de Pilcza, deinde regem Kazimirum cenſuris eccleſiaſticis percelluit. Ad quas exequendas Martinus Bariczka Vicarius Eccleſiæ Cracouien. per Bodzantham Epiſcopum Craco. miſſus erat. Tametſi rex Kazimirus iratus manus tunc à Bariczka contineret, ex poſt tamen ſatellitum ſuorũ ſuggeſtione inflammatus, præfatum Martinum Bariczka in die ſanctæ Luciæ compræhendi, & ſequenti nocte in flumine Iſtula per Cochanum familiarem ſuum ſuffocari mandauit. Poſt hoc Deo puniente omnis proſperitas à rege Kazimiro & populo ſuo abſceſsit, & ſtirpem eius uindex iuſtus de regno Poloniæ eiecit.

Delictum Cazimiri.

Lithuanorum incurſio in Poloniam.

Lithuani etenim in terram Lukouieñ. & Radomieñ. poſtea quoq; in Sandomirieñ. impetum fecerunt, & eas affligentes, raptam prędam hominum & pecorum abduxerunt.

Deinde uidentes ſibi impunè Poloniæ uaſtationem proueniſſe, Lithuani cum Ruthenis & Tartaris anno Chriſti 1351. omnes uillas in circuitu Leopoli, ſpoliarunt, ac incendijs conſumpſerunt. Et quatuor terras notabiles, uidelicet Belzeñ. Vvladimirieñ. Chelmeñ. & Breſten, à regno Poloniæ abſtraxerunt. Ob hoc rex Kazimirus habens auxilium & copias Lodouici regis Hungariæ, grandem in Lithuanos egit expeditionem, & Vvladimirienſis terram, caſtrumq; conquirens, etiam Keyſtutonem ducem Lithuaniæ in quodam particulari certamine, cæſis Lithuanis, cœpit. Qui cum omnibus fratribus Lithuaniæ ducibus, & ſuis terris fidem ſe Chriſti ſuſcepturum iureiurando promittens, à regibus comiter & honeſtè detentus eſt, ſed reges deludens, nocte effugit: Fraterq; eius ſenior Olgerdus dux Lithuaniæ ſequenti anno promiſsionibus Tartaros euocauit, qui magna multitudine glomerati, terram Plodoliæ regno Poloniæ ſubiectã, uaria cæde & ſpolijs uaſtauerunt. Fuit autem Olgerdus pater & genitor Iagellonis, qui factus rex Polonię, Vvladislaus ſecundus fuit nuncupatus.

Keyſtuth dux Lithuaniæ.

Olgerdus Lithuaniæ dux pater Iagellonis.

Inſuper Lubardus dux Lithuaniæ ſecretè ad ciuitatem Halicienſem, quæ per Kazimirum tenebatur, ſeptima die Iulij, anno Domini 1353. perueniens, inducijs, inter regẽ Kazimirum & Lithuanos iureiurando firmatis, iniquè uiolatis, eam impugnauit, & magna multitudine ciuium atque mercatorum occiſa, ciuitatem ſuccendens, cum ſpolijs ueloci fuga in Lithuaniam redijt: prædaq; in tugurijs depoſita, cum maioribus copijs uerſus Zauichoſt, nona die Septembris uenit, & uillas, atq; rura in quatuor miliaribus à ſingulis partibus conſiſtentes, ſpolijs, cæde, & igne uaſtauit, & antequam milites Polonorum arma ſumerẽt, raptam prædam in latibula Lithuanorum deduxit. Hæc mala propter ſcelera regis Kazimiri æſtimantur proueniſſe, maximè propter culpã in Chriſti Dominos Bodzantham Epiſcopum Craco. & Martinum Bariczkam patratam, ad quam delendã anno prædedẽti, ſcilicet 1352. Albricũ Cancellariũ Dobrzineñ. & Plebanum Bochneñ. rex Kazimirus ad Clemẽtẽ ſextũ in Auinionẽ miſit, ſimulq; ne Vvratisl. eccleſia à ſuo Gnezneñ. metro-

Pœnitẽtia Kazimiri.

metropolitano alienaretur. Carolus enim Romanorum, & Bohemiæ rex, miſsis ſolennibus nuncijs ad Papam, Pragen. Archiepiſcopo eam ſubijci depoſcebat, ſuſcepitq;, ſuſtulit, ac deuote rex Kazimirus omnes conditiones pœnitentiæ iniunctas peregit. Primum enim ius libertatis uniuerſis uillis Eccleſiæ Craco. reddidit: Eccleſiamq; Viſlicien. quadra, & polita petra ſumptuoſo opere, priori Eccleſia humiles muros habente, demolita. Item Eccleſiam ſanctæ Mariæ Sandomirien. item Stobnicen. Szidlouien. in Zagoſz, & in Gargouu Eccleſias, in ſatisfactionem ſceleris, & ſupplementum pœnitentiæ pulchris muris formauit. Obtinuit etiam præfatus Albricus à ſummo Pontifice, ut per decimam quadriennalem uniuerſus Poloni clerus contra ſubitos Lithuanorum inſultus ſubueniret. Obtinuit etiam, ne Eccleſia Vuratiſ. à corpore Gneznen. metropolitico ſcinderetur: deducendo in conſiſtorio Apoſtolico euidentibus probationibus à Regibus, & ducibus Poloniæ eam fundatam, & dotatam, prout ſuperius dictum eſt. Sub eo quoque tempore Kazimirus rex Poloniæ certo priuilegio, Eccleſiæ, & diocœſi Craco. conceſſo, omnes colonos, & ruſticos ad ducendum manipularem decimam, ad loca per dominos decimarum electa, perpetuò eſſe aſtrictos decreuit. Conſiderans quoque Rex Kazimirus pernicioſas in Maydenburg ex regno Poloniæ appellationes, fortunas atq; ſubſtantias ſubditorum deuorantes. Ius ſupremum Teuthonicale in caſtro Craco. anno Domini 1356 conſtituit, aduocatum per ſolum Regem eligendum. Septem uerò Scabinos ex certis ciuitatibus Craco. urbi uicinis, per procuratorem generalem Craco. legendos commiſit, & prouocationes ad Maydenburg peramplius fieri per patentes literas prohibuit, quarum tenor ſic incipit: In nomine Domini, amen. Quoniam humana conditio, &c. Et quia eo anno 1356 regina Adleyda (per Henricum Haſsiæ Lantgrauium genitorem ipſius ex Zarnouiecz in Haſsiam reducta) rebus humanis exceſſerat. Ideò anno ſequenti, uidelicet 1357 rex Kazimirus tertiam uxorem Heduigim uirginem, Henrici Glogouienſis ducis filiam, moribus, & forma ſpectabilem, ſibi matrimonio collocauit.

Pœnitentia Kazimiri.

Ius Teuthonicum in caſtro Cracouien. inſtitutum.

Appellationes in Maydeburg prohibitæ.

CAPVT XX. LIB. IIII.

PRæterea orta contentione de principatu, & ſucceſsione in locum Stephani Moldauiæ Voyeuodæ inter duos fratres, Stephanum, & Petrum præfati Voyeuodæ filios, Petrus minor natu eo, quod liberalioris eſſet ingenij, fauore maioris partis Valachorum, & ſubſidio Hungarorum, Stephanum maiorem natu expulit. Is ad Kazimirum Regem Poloniæ confugiens, ſe per illum in principatum reſtitui petiuit. Rex autem Kazimirus anno Domini 1359 poſt diem Apoſtolorū Petri, & Pauli cum eo exercitum militum ex terris Cracouienſ. Sandomirien. Lublinen. & Ruſsię miſit. Hi poſt aliquot fœlices particulares triumphos, ſyluam uaſtam, Plonini, à ſolitudine (eò quòd profectum non ferat) dictam, in terra Sepenicen. ſitam, ingreſsi, arboribus ſuccisis, & ſubſerratis ordinatione Petri minoris natu obruti ſunt. Valachi ſiquidem arbores ſuccisas impellentes, alia in aliam cadente, atq; uiciniorem præcipitante, uiros, equos, armaq; ſine bello attriuerunt, & deuicerunt. Pluribus exanimatis alijs in manibus, pedibusúe, aut alia parte corporis mutilatis. Cætera multitudo inopinato caſu perculſa, in deditionem, & captiuationem uenit. Ea clade Kazimiro nunciata, illicò miſit, qui omnes captiuos milites, & uulgares redimerent, & facili ære redimerunt. Captus fuit in ea clade Sbigneus de Oleſzicza de domo Dabno, Sbignei Cardinalis, & Epiſcopi Craco. auus, qui in diem mortis propter tibiarum uiolationem claudicauit. Nauogius de Tanczin, filius Andreæ de Tanczin palatini Craco: quum inter tumultus manus Valachorum effugiſſet, ex loco cladis Romam adijt, & ſe presbyterum ordinari diſpoſuit. Et pòſt in patriam reuerſus, in decanum Cracoui. fuit promotus. Ea quoq; clade undecim ſigna capta fuêre, regia ſeu terreſtria tria Craco. Sandomirien. & Leopolien. Militaria nouem uidelicet Bipennium, quod præfatus Nauogius erexerat: alterum de Leliua: tertium Vulpium: quartum Rauitarum: quintum Griphonum: ſextum Srenieuitarum: ſeptimum Habdankonum: octauum Volukoſſarum: nonum Streparum: tandem chariſtia, & atroci fame in regno Poloniæ, & uicinis eius exorta.

Poloni à Valachis cæſi.

Clades Polonorum.

Fames ualida.

Anno Domini 1362 rex Kazimirus horrea ſua in ſingulis terris regni ſui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio uendi iuſsit. Poprij autem homines pecunias ad emendum non habentes, rerum commutatione aut labore, præſtitum frumentum merebantur. Caſtrorum, & ciuitatum fabricas, & muros, piſcinarum, & foſſatorum aggeres, & alueos, tum aquę ductus, & ædificiorum uariorum ſtructuras extendendo. Ex quibus illud memorabile foſſatum, quod à Cracouia uerſus Bochnyam tendit, & flumine Iſtula in id immiſſo, ligna per id, & ſal traduci deſtinabat, adhuc eminet, & apparet.

Liberalitas Regis.

Anno autem Domini 1363 bella parantes, Carolum Imperatorem Romanorum, &

regem Bohemorum Ludouicum Hungariæ, Kazimirum Poloniȩ, & Sigiſmundum Da-
ciæ reges: eò quòd Imperator Carolus coram nuncijs Ludouici Regis Hungariæ dixe-
Pax Herowm ſuſcepta.
rat eius matrem parùm pudicam. Vrbanus Papa quintus, per religioſum fratrẽ Ioannem
ordinis minorum, prudentia ac eloquentia pollentem compoſuit. Is namq; proſtabilien
da inter reges pace perſuaſit, & induxit, ut illuſtrem uirginem Elizabeth Boguslai ducis
Stolpen. filiam, Kazimiri uerò regis Poloniȩ ex filia Elizabeth neptem, ac Ludouici regis
Hungariæ conſobrinam, ex amitali ſorore ſuſceptam Carolo regi Romanorum, & Bohe-
morum, cui tres coniuges, Blanka, & Anna, atq; Mecellina breui diſceſſerant, in uxorem
Nuptiæ inſignes Cracouiæ hoſpites.
deſponſarent. Ad quod Apoſtolicus nuncius (ita enim per Carolum Imperatorem roga-
tus erat) pro carniſpriuij diebus nuptias conſtituit. Ad futuram itaq; nuptiarum ſolenni-
tatem, auus uirginis Kazimirus rex Poloniæ, uicinos reges, & principes, uidelicet Ludo-
Imperator.
uicum Hungariæ nepotem ſuum Sigiſmundum Daciæ, & Petrum Cypri reges Otho-
Rex Hũgariæ.
nem Bauariæ, Semouitum Mazouiæ, Boleslaum Suueidnicen. filium ſororis ſuæ, Vula-
Rex Daciæ.
dislaum Oppolien. & cæteros principes corrogauit ac inuitauit. Rex Cypri per mare in
Rex Cypri.
Valachiam uectus, tandem in terras Ruſsiæ: Sigiſmundus uerò rex Daciæ in Stolpen.
ducatum mari aduenιens, cum duce Stolpen. affine ſuo, & uirgine Elizabeth, ſumptibus
regis Kazimiri: Ludouicus autem rex Hungariȩ per Sandecz in Cracouiam aduenerũt.
Tandem Carolo regi Bohemiæ, & Imperatori, quatuor reges, Hungariæ, Poloniæ, Da-
ciæ, Cypri, cum principibus, & multitudine copioſa ad unum milliare egredientes, accur
rerunt, ipſum cum omni honore benignè excipientes. Dumq; urbi appropinquaret, uir-
go Elizabeth cum patre duce Stolpenſi in regio apparatu multis comitata uirginibus,
Carolum futurum maritum excepit. Proceſsiones deinde omnium Eccleſiarum, & ſta-
tuum Craco. ciuitatis ſubſequutæ, exceptione ſua diem in ueſperum prorogarunt. Re-
gibus omnibus ſpeciales thalami, & habitationes purpuris, & cortinis, auro, gemmis, &
oſtro, ſuperbè in caſtro Craco. decoratæ: cæteriſq; principibus, & Baronibus honeſta ho-
ſpicia, omnibus neceſſarijs ad uſum, uoluptatemq; hominum plenè diſtributa, ſingulis
non ſolùm uictualia largiſsima, ſed etiam quæ cuiuſq; poſtulaſſet priuata neceſsitas, in a-
bundantia ultrò largita ſunt, & ultra neceſſaria omnium rerum in hoſpitia importata. In
circo ciuitatis Craco. in certis locis, dolia, uaſaq; plena uino, & alia grano auenæ locata
fuêre: ex quibus ſinguli hoſpites, & inuitati pro libidine hauriebant. Tertia die aduen-
tus Caroli Imperatoris in Cracouiam, uirgo Elizabeth ducis Boguslai filia, in Eccleſia
maiori Craco. præſentibus regibus, Iaroslao Archiepiſcopo Gneznen. uerba dicente,
Carolo Imperatori deſponſata, & in matrimonium tradita eſt: cui Kazimirus rex Polo-
niæ centum millia florenorum in dotem dedit. Inſtaurati ſunt poſtea chorearum, haſta-
rum, & plauſuum ludi, Reges, Principeſq; Rex Kazimirus delicatis cibis, opiparè tra-
ctans, reficiebat, & poſt ſingula fercula omnibus diebus ſingulis regibus, & hoſpitibus
magni precij munera miſit. Vierzinek conſul Craco. genere nobilis, & natione Rhenen.
de domo & armis Lyagoda, omniũ officiorum in curia Regis gubernator, introituumq;
& pecuniarum regalium receptor ac diſpenſator, quinque Regibus, & uniuerſis princi-
pibus, in domũ ſuam ad prandium inuitatis. Impetrata à regibus licẽtia, ut iuxta propriũ
arbitrium, loca regibus diſtribueret: Kazimirum Regem Poloniȩ primum: ſecundum Ca
rolum Romanorum, & Bohemiæ Regem: tertium Hungariæ: quartum Cypri: & ulti-
mum Daciæ, Reges locauit, ratione reddita, quòd nulli magis, quàm domino ſuo Ka-
zimiro pro immenſis beneficijs, ad fauendum ampliſsimum honorem obligaretur, quos
Virzineck Teuthonici magnificentia, & liberalitas.
cibarijs delicatis reficiens, etiam unicuique excellentia munera inter prandendum obtu-
lit. Verùm Kazimiro Regi Poloniæ, alijs Regibus inſpectantibus, quæ obtulit, tanta fu-
iſſe perhibentur, ut ſummam centum millium florenorum excederent. Diebus conuiuij
(qui uſque in uigeſimum diem differebantur) peractis: firmata inter Reges, & Principes
amicitia, & icto perpetuæ pacis fœdere, ſacramenti iuramento firmato, miſsis inter ſe mu
neribus, in regna principatus, & dominia ſua, Kazimiro per Præfectos, & prouiſores ſu-
os, uſquequò proprias regiones contingerent neceſſaria adminiſtrante, digreſsi ſunt.

CAPVT XXI. LIB. IIII.

Kazimiri in Lithuania bellum.

DEinde Rex Kazimirus ualido exercitu ex uniuerſo regno Poloniæ generali
expeditione contracto, anno Domini 1366 poſt feſtum Ioannis Baptiſtȩ, ter-
ras per Lithuanos quindecim annis occupatas, recuperauit, Breſten. Lucen.
Chelmen. & Belſen. Sed dux Georgius, qui Belſen. terram occupabat, eam
blanditijs, non hoſtem, ſed feudalem ſe aſſeuerando, ementitus, & ſub fraude obtinuit. Et
eidem Rex Kazimirus terram Chelmen. cũ caſtro in adminiſtrationẽ dedit. Portionem
uerò terræ Vuladimirien. Alexandro duci Lithuaniæ, filio Keyſtutonis, & Olgerdi ne-

poti uiro expertæ, ſinceræq; fidei, in gubernationem commiſit, & in Poloniam exercitum reduxit.

Dum autem altera die poſt feſtum Natiuitatis Mariæ anno Domini 1370 ceruum fugientem circa Przedborz uenando, auidius ſequeretur colliſus, adeò uehementer conculſus, in tibia ſiniſtra uulneratus, & febre correptus eſt, ut non niſi in curru ueheretur, ſed cura medicorum à febre liberatus, in Sandomiriam tranſiuit, & ſpretis medicorum, præſertim magiſtri Henrici de Colonia uiri conſcientioſiſsimi conſilijs, inordinatè utendo *Aegritudo Kazimiri.* fructibus, crapula, & balneo, in grauem recidiuam (iuxta quod prefatus Henricus medicus prænunciauerat) incidit: ſentiensq; morbum inualeſcere, uerſus Cracouiam proceſſit, dum quoq; in Oſſek perueniret, magiſtri Matthæi alterius medici aſſenſu, cæteris medicis improbantibus, medonem bibens, in fortiores febres deuenit. Cumq; penultima Octobris in Cracouiam adductus, ualidius ab ægritudine premeretur, medicis longam uitam dilatatis ſermonibus portendentibus, rex ſe debiliorem intelligens, tertia die Nouembris accerſitis in cubiculum Floriano Epiſcopo Craco. & Vuladislao duce Oppolien. nepote ſuo, ex Elizabeth filia ſororis ſuæ, per Ludouicum Hungariæ regem ad uiſitandum regem Kazimirum miſſo, teſtamentum condidit. Duabus filiabus ſuis uirginibus Annæ, & Heduigi, ex Heduigi filia Henrici Glouien. ſuſceptis, omnia ornamenta *Teſtamentum pro ſua prole.* lectorum, cortinas, & uelamenta de biſſo, purpura, gemmis, margaritis, & lapidibus precioſis. Item omnes ſcultellas ex puro auro fabricatas. Item omnium uaſorum iocalium & clenodiorum de argento medietatem, reliquam uerò medietatem Heduigi conſorti ſuæ. Itē nepoti ex filia Elizabeth primi matrimonij Kazimiro filio Boguslai ducis Stetinen. Siradien. Lancicien. & Dobrzinen. ducatus, & quatuor caſtra Cruſuiciam, Bidgoſtiam, Balathouu, & Valcz. Item eccleſiæ Craco. crucem magnam auream, pluribus gemmis & lapidibus ornatam, quæ decem millibus florenorum penſabatur. Item eccleſiæ Gneznen. delatorium ſacramenti, uulgò monſtrantiam dictum argenteum, deauratum, reliquis ſanctorum refertum, & bibliam decoram. Item brachium ſancti Coſmę in reſeruaculo argenteo deaurato, eccleſiæ Poſnanien. Item Sbigneo Przedborio & Paccoſſio filijs, Sbignei de Brzeze, oppidum regium Vulodzislauu cum aliquot uillis. Item duobus filijs ſuis naturalibus, Niemyerze quem ex Iudea ſuſceperat, & Ioanni Bogucze, uillas Cuthauu, Iurznicz, & Drugnia, & alias uillas. Item Ioanni Zaclika caſtrū Miedzigorze in terra Sandomirien. Iaſzkoni Zarouuski Podgaye, Paulo Zlodzey Nyeklay. Et pluribus alijs aulicis & ſeruitoribus uillas, aduocatias, pecunias dedit & legauit. Exequutorem huiuſmodi teſtamenti Ioannem de Strzelcze, Szuchiuilk cognominatum, Grzimalitam Decanum Craco. & Cancellarium regni Poloniæ conſtituens. His itaq; compoſitis, ſacramentis euchariſtiæ & ſacræ unctionis perceptis. In palacio inferiori amplo caſtri Cracoui. ad meridiem ſito, feria tertia proxima ante feſtum ſancti Leonardi, *Kazimiri mors.* quæ fuit quinta Nouembris, anno ætatis ſuæ ſexageſimo completo, circa ortum ſolis, ſpiritum Deo reddidit, tertia autē die mortis ſuæ, quæ fuit ſeptima Nouembris, à tribus Pontificibus Iaroslao Gneznen. Floriano Craco. & Petro Lubucen. à Vuadislao duce Oppolien. & Baronum ac popularium frequenti numero, in latere dextro prope maius altare in Eccleſia Craco. ſepultus. Sepulchrum ſucceſſu temporis tabulis, imaginibusque marmoreis poſtea extructum, ornatumq; eſt. At Semouitus Mazouiæ dux, morte Kazimiri audita, caſtra illicò Ploczko, Rauua, Goſtinin, Viſſegrad, & Szochaczouu accepit, & ea ſibi appropriauit. Fuit autem rex Cazimirus, craſſus, & medius corpore, fronte uenerabilis, crine plurimo, & criſpo, barba promiſſa, uoce aliquantulum balba, ſed ſonora. In commeſſationes, & Venerem, cæteraſq; uoluptates præceps, in patriam clemens, in ſubditos modeſtus, in mulieres intemperatus. Regnauit annis quadraginta, hic ex omnibus regibus, & principibus, quos unquam Polonia habuit, regnum Poloniæ magnificauit, templorum, caſtrorum, ciuitatum, & curiarum uaria ſtructura. Caſtrum Craco. palacijs, turribus, tectis, & picturis ornauit: item ciuitatem Kazimiriam, Cracouiæ iunctā erexit, muro cinxit, & de ſuo nomine Kazimiriam uocauit: item Vieliczkam, Skauinam, *Bene geſta eius memoratu digna.* Ilkuſs, Bandzin, Lelouu, Sandomiriam, Visliczam, Opoczno, Szidlouu, Radom, Vauelnicza, Lublin, Stauiſsin, Caliſs, Piſdri, Vielun, Konin, Lanciciam, Piotrkouu, Ploczko, Iuniouulodz, Leopolim, Sanok, Croſnam, Czchouu muris cinxit. Item caſtra, & curias Poſnanien. Kaliſsien. Sandomirien. Lublinen. Leopolien. altiùs & inferiùs, Piſdren. *Extructiones ciuitatum, caſtrorum, templorum, hoſpitalium.* Vielunen. Siradien. Lancicien. Plocen. quod murum habuit, ipſe alium addidit. In Kolo, Nyepolomicze, Szidlouu, Boleſczauiz, Oſtrzeſſoau, Przemiſlien. Lanckoronam, Lelouu, Bandzin, Ocecz, Crzepicze, Czorſtē, Szeczechouu, Solecz, Zauichoſt, nouę ciuitatis dictū Korcin, Konin, Nakel, Vielen, Miedzirzez, Cruſwicza, Zlothoria, Przedecz, Bidgoſtia Labaczouu, Trebouula, Halicz, Cuſtan, Opoczno, Przisouu, Rautnſe, Viſ-

ſegrad, Przedborz, Brzeſnicza. Item ſacras ædes, & templa, duas Eccleſias in caſtro Craco. uidelicet ſancti Michaëlis, & ſancti Georgij. item hoſpitale in Stratomya. item Sandomirien. & Viſlicien. collegiatas. In Stobnicza, Szidlouu, Lapſzicze, Karguu, Niepolomicze, Solecz, Opoczno, Korczin, ſancti Stanislai in rupella: item teſtudinem Eccleſiæ Craco. Cathedralis ſtellis deauratis decorauit, & chorum eius plumbo texit. In eadem cathetrali ſacellum aſſumptionis beatæ Mariæ, & aliud apud prædicatores conſtruxit, & exornauit: item monaſteria in Piotrkouu, Lancicia, noua ciuitate Korczin, & alia conſtruxit, picturis, tectiſq; decorauit. Ac eiſdem Eccleſijs, & monaſterijs, calices, cruces, & libros, iuxta magnificentiam regiam donauit. Item in circo Craco. palacium cum officinis ad uendendum pannos, & mercantias, uulgariter pannicidium nuncupatum. Et hortum ferarum uulgò ferale aliàs teritrophium appellatum hodie demolitum, cuius ruinas, & portiones cum altiſsimis arboribus ante ingreſſum adoleſcentiæ meæ præueni, & perſpexi, nunc indicijs eorum non apparentibus, condidit ac muro extruxit. Et quidquid Polonia in caſtris, ciuitatibus, Eccleſijs, curijs, muratum continet, id pro maiori parte ab ipſo Kazimo, & ſuis ſumptibus eſt perfectum. Et licet ipſe incontinens fuerit, clericos tamen bonæ conuerſationis, & caſtos plurimùm dilexit: eiſq; prælaturas ac beneficia Eccleſiarum, de infima plebe exiſtentibus, ultra nobiles, & ſeruitores ſuos conferebat. Omnes peculiari cura ſpirituales adhortando, ut circa ſuas Eccleſias reſidentiam facerent perſonalem. Colonis & ſubditis agreſtibus, à nobilibus, & militaribus ne fierent oppreſsiones, & iniuriæ, ſummè prouidebat. Fures & prædones etiam quantumcunque fuiſſent nobiles, ſuſpenſi, decollari, uel alia nece interimere iubebat, humanas minitationes non metuens. Calumniatores uerò ſi quoſpiam repetit, ferro ignito in facie aduri mandauit. Exempto quandoq; maiori nummo, homini uillano de ſua heroa querenti monuit, ut ignili cõparato, & ſilice, in campo reperto, ſi aliter non daretur, incendio ſe ultum iret, tradidit: eaq; licentia multorum militarium, ſubſtantias ſuorum ſubiectorum per iniuriam expilantium, refrenauit.

Emporium. *Ferale.* *Canonica Prælatorũ electio.*

CAP. XXII. LIB. IIII.

ANno Domini 1335 ingens multitudo locuſtarum per turmas, & turmas diuiſa, in Poloniam ſpicis luxuriantibus uenit. In ea frequentia, & ſpiſsitudine, ut radios Solis obumbraret, & tanta altitudine, ut ungulas equorum excederet. Abraſerunt ubicunque deſcenderunt ſuo morſu, frumenta, herbas, & gramina. Poſt locuſtas, ualidiſsimus uentus, uniuerſum Poloniæ regnum concutiens, domus, & arbores euertẽs, incœpit, & ſuperuenit, uigeſima nona Septembris, & pluribus diebus durauit. Eodem anno tredecima menſis Iulij, Boleslaus dux Bregen. monaſterium ordinis fratrum minorum in oppido ſuo Brega fundauit, quod Nankerus Epiſcopus Vratiſla. auctoritate Ioannis Papæ uigeſimi ſecundi, in anno ſequenti uigeſima nona menſis Iulij confirmauit. Eodem anno mortuo Luthero de Brunſuuigk magiſtro Pruſsiæ, Theodricus de Aldemburgk Marſchalcus, Saxo genere, à captiuitate Polonica liberatus, in magiſtrum ſucceſsit.

Locuſtæ in Polonia. *Monaſterium Bregen. erigitur.* *Theodricus de Aldemburgk magiſter Pruſ.*

Anno Domini 1336 Przemiſlaus Rathiborien. & Oppauien. dux, monaſteriũ ſanctimonialium ordinis prædicatorum in Eccleſia Sancti ſpiritus in Rathibor fundauit, deditq; illi dote uillas ducales, molendina, & plures libertates. Proceſſu autẽ temporis Euphemia aliàs Offka princeps Mazouiæ pro eodem monaſterio oppidum Iauorouu cũ ſeptem uillis coëmit, quod & quas Nicolaus dux Rathiborien. filius Ianuſſij uiolenter occupauit, & ſibi appropriauit: filijq; ſui Vuenceslaus, & Ianuſsius haud ſecùs, quàm hæreditaria ſpretis Apoſtolicis cenſuris inter ſe diuiſerũt: Boleslaus Bregen. & Legnicen. dux prodigè uiuendo ferè omnia conſumpſit, ut de cætero unde ſe aleret, non haberet.

Monaſterium in Ratibor fundatur.

Mortua interim ſua conſorte Margaretha, filia Vuenceslai regis Bohemiæ, aliam de Cracouia Catherinam, anno Domini 1336 ſuperduxit: doteq; per eam allata, Bregam & Olauiam redemit, & in Brega ſuum domicilium conſtituit, terram autem Legnicen. uarijs pecuniarũ ſummis grauatam, filijs ſuis Venceslao, & Ludouico dedit, ut ſibi quantum ſcirent, conſulerent. Qui ſuffragio à militaribus, & agreſtibus petito, & obtento, Legnicen. terram à creditoribus liberauerunt. Nonnullis creditoribus conditionem eorum miſerantibus, ſuarum pecuniarum portionem remittentibus.

Anno quo ſupra triceſimo ſexto ſupra mille trecentos, ſedecimo Kalendas Nouembris duces Lithuaniæ, filij Gedimini, Olgerth, Keyſtut, Koributh, Patrikyg, Lubardus, Szuriuuil, Buthauu Mazouiam ingreſsi (quamuis affinitatem, & pacem cũ ducibus Mazouiæ iunxerant, & firmauerant) eam hoſtiliter prædati ſunt, & exuſſerunt. Et pluſquam mille ducentos Chriſtianos, & pecora in Lithuaniam abduxerunt. Eodem anno adueniente

Lithuania uaſtata.

niente exercitu ex Alemannia in Pruſsiā,in quo erāt Marggrauius Brandenburgen. Comes de Namen, & Comes de Hennenbergk, in terras Lithuanorum ingreſsi ſunt,& caſtrum Pullen oppugnauerunt,in quod Lithuani, ad quatuor millia hominum,cum coniugibus,pignoribus,& fortunis confluxerant. Et quanquam Lithuani probè reſtitiſſent, tamen caſtrum ex frequenti proiectione machinarum dirutū, & expugnatum iri uidentes,in caſtri medio rogo extructo, omnes fortunas ſuas, & ſubſtantias incenderunt:coniugibusq́;,& paruulis trucidatis, iugulum præfecto caſtri omnes præbuerunt,ne uiui in hoſtium manus uenirent. Et Chriſtiani caſtrum irrumpentes, paucos ex tanto numero ſuperſtites reperierunt, & hos aut necarunt, aut captiuarunt. Caſtro incenſo,& funditùs demolito, regioneq́; in circuitu uaſtata, in Pruſsiam redierunt. *Cruciferorum uictoria.*

Anno Domini 1337.Ioannes rex Bohemię.caſtrū Mielicz ſibi dari mandauit,quod Nankerus Epiſcopus Vuratiſ.tanquā uir Heroicus denegauit. Ob hoc Ioannes rex Bohemiæ miſſo exercitu,caſtrum Mielicz obſidione cinxit, & quum eius expugnatio difficilior uideretur,uafricie ſolita uſus,ad Henricum de Virbna Archidiaconum,& Canonicum Vuratiſla. adminiſtratorem caſtri, familiares, & notos cum lagenis uini meri,ſciens ad potationes uinorum auidum,& inclinatum,miſit. Quumq́; inebriatum tum blanditijs,tum terroribus,de reſignatione caſtri requirerent,Henricus Archidiaconus uir pauidus nulla eum neceſsitate ſtringente, caſtrum Mielicz reſignauit, & de ipſo exceſsit. Nankerus ergo per literas,ablatum caſtrum reſtitui Eccleſiæ apud Ioannem regem laborauit. Quo abnuente totam diocœſim Vuratiſla. interdicto ſuppoſuit. At ubi Ioannes rex Bohemiæ Vuratiſlauiam adueniſſet, plures ſuper caſtri Mielicz reſtitutione interponebantur tractatus,quos dum uideret Nankerus in irritum cedere:cùm quatuor tantum modò Prælatis,& Canonicis,cæteris metu ſe ſubtrahētibus,uidelicet Apeczkone Scholaſtico, qui poſtea in Lubucenſem Epiſcopum fuit promotus,Othone de Domy, Cunczkone de Szalkouu,& Petro de Bitkouu, in monaſterio minorum ſancti Iacobi regem in parua ſtubella refectorio proxima ſe continentem, geſtans in collo ſtolam,& in pectore crucem,intrepidè acceſsit. Inquiens,moneo te Domine rex primò,item ſecundò,item tertiò,& peremptoriè, ut caſtrum Mielicz à te uiolenter occupatum, mihi & Eccleſiæ meæ Vuratiſla.reddas.Denegante autem reſtitutionē,tum Nankerus cruce in manu cū ligno Dominico accepta. Auctoritate,inquit, omnipotentis Dei, te uelut Eccleſiaſticorum bonorū inuaſorem excōmunico, excommunicatumq́; denuncio,in nomine Patris,& Filij, & Spiritus ſancti,amen. Ioannes rex in furorem uerſus, quàm temerarius eſt, inquit iſte Pop,id eſt,ſacerdos,querit ſui interfectorem.At ego à ſanguine ſuo me continebo.Egredientem à conſpectu Regis Epiſcopum, Conſules Vuratiſlauienſes carpebant, quod alijs uijs neglectis Regem excommunicauerit. At ille: ego uos conſiliarios,& adiutores ſuos, eadem auctoritate Dei omnipotentis, qua & Regem ueſtrum excommunico, & excommunicatos decerno. Sed neq́; Rex ueſter glorietur ſe fore Regem, quum magis regulus,quàm Rex ſit extimandus. His uerbis Rex duriùs, quàm cenſuris ſe læſum exiſtimans,nuncios ad Epiſcopum Nankerum miſit, ut qua ex cauſa Regem Bohemiæ putaret Regulum,non Regem appellandum ediſſereret. Quibus Epiſcopus, qui in ſuo regno Metropolitano caret, & in coronatione ſua, prece, & precio aliarum nationum Archiepiſcopos conducit,regulus eſt, & inter omnes Catholicos Reges minimus.Sugillatio huiuſmodi Ioannem Regem Bohemię adeò mouit,irritauitq́;,ut ex Pragen.Eccleſia metropolitanam creari temporis proceſſu procurauit. Poſt triduum diſcedens Nankerus in Niſſam cum omni clero ſæculari, & regulari, quem rex quia appellationi à ſe factæ non adhærebat, eijciendum mandauit: & omnes Eccleſias obſerari iuſsit. Rege autem mandante,& ciuibus Vuratiſlauien. Eccleſijs per uiolentiam patefactis, celebrare diuina presbyteri uagi,& diſcoli cœperunt,populo autem communi faſtidiente Eccleſias ingredi,compellebatur à lictoribus, & recuſantibus ueſtes detrahebantur. Poſt alias tandem maiores cenſuras,tam in Regem Ioannem,quā conſiliarios eius, & ciues Vuratiſla. latas,rex furore plenus,bona temporalia Epiſcopi,ac omnium Eccleſiarum,& monaſteriorum ducibus Sleſiæ occupare iuſsit, ſed omnibus alijs iuſsionem deteſtantibus. Boleſlaus Bregenſis dux,inopiæ ſuæ ſuccurſurus,oppida,uillas,decimas,& introitus omnium Eccleſiarum in ſuo ducatu Bregen.inuaſit,& diripuit.Pro quo ipſe,& terra ſua,quod longo tempore pertulit, ſuppoſita interdicto fuit. Summus Pontifex Benedictus duodecimus etiam confirmauit, & aggrauauit ſententias Nankeri Epiſcopi. Nec priùs reſpondit ſe Ioanni regi requirenti, & petenti abſolutionem impenſurum, donec de caſtro Mielicz cæderet,& bonorum Eccleſiæ plenam faceret reſtitutionem. Sed Rege aliquot annis cum ciuibus Vuratiſlauien. anathema tollerante, Eccleſia Vuratiſla.direptionem Eccleſiaſticorum introituum pertulit.

Caſtrum Mielicz obſidione cingitur.

Nankerus Epiſcopus caſtrum repetit.

Eccleſia Pragen. Metropolitana facta.

Bona Epiſcopi occupata.

Ingreſſus Lithuanorum in Mazouiam.

Caſtrum Lublin impugnatur.

Anno quo ſuprà in feſto ſanctæ Heduigis: Lithuani furtiuis itineribus Mazouiam ingreſsi, Polthouusk, & Czechanouu oppida cum uicinijs eorum uaſtauerunt. Et plures mortales in Lithuaniam abducebant, quos milites Mazouię inſequentes, prædam, & captiuos excuſſerunt, & Lithuani fugierunt, pluribus ex eis in flumine Nareuu, præſertim, qui ſarcinas non abiecerant, ſuffocatis.

Anno Chriſti 1337. Tartari cum Ruthenis caſtrum Lublin. duodecim diebus obſidentes impugnabant. Sed principe Tartarorum ſagitta ex caſtro miſſa, occiſo ſtatim cum magno clamore receſſerunt.

Monaſterium in Kaliſz fundatur.

Lithuania uaſtatur.

Anno Domini 1339 monaſterium fratrum minorum ſub titulo ſancti Staniſlai Kazimirus rex Poloniæ in ſuo regio oppido Kaliſz fundauit, & muro coctili erexit. Eodem anno Theodricus de Aldemburk magiſter Pruſsiæ habens in ſuo comitatu Comitem, Palatinum Rheni, & fortem exercitum ex Alemannis congregatum, Lithuaniam hyeme ingreſſus, caſtrum Vielunya cinxit. Verùm quum omnes ſuos conatus in irritum recidere uideret, in Pruſsiam redire coactus eſt. Et in æſtate cum multis forenſibus Lithuaniam ingrediens, eam uaſtauit, & multos captiuos duxit. Tres quoq; aggeres, & totidem alueos, ſeu aquæductus, quibus Barbarorum clandeſtina in terras Pruſsiæ arceretur, inuaſio diſpoſuit.

Anno Domini 1340 die uigeſimaquinta Martij, in antiqua Vuladislauia in monte, nouus chorus per Matthiam epiſcopum Vuladislauien. iactus & initiatus eſt. Cui proceſſu tēporis & corpus ſuperaddidit pulchro opere. Anno quo ſupra octaua die Septembris, Lithuani cum ſuis ducibus in magna multitudine terras Mazouiæ uaſtarūt, nulloq; reſiſtentiam opponente, captiuos abduxerunt. Eodem anno relicta Vuladislai Loktek, Heduigis & genitrix Kazimiri ſecundi in Sandecen. monaſterio tumulatur, Kazimiro rege iuſta funeri magnifico ſumptu perſoluente.

Nankerus Epiſcopus Niſſe mortuus.

Anno Domini 1341 decima menſis Aprilis, quæ in Paraſceue cadebat, mortuus eſt in oppido Niſſa Nankerus Epiſcopus Vratisl. plenus bonis operibus, & in Eccleſia Vuratisl. ſepultus. In morte eius quædam religioſa fœmina ſuauiſsimum audiuit cantū. Cui reuelatum eſt, animam Nankeri Epiſcopi Vuratislauien. ab angelis in cœlum deferri, fertur ſub ordinatione Ioannis Regis & Comitis de Luczembergk ueneno propinato mortem uiolentam incidiſſe. Fertur quoq; hic Epiſcopus miræ deuotionis, ac magnæ abſtinentiæ fuiſſe. Et miſſas quotquot legi poterant, in Eccleſia, in qua aderat, audiuiſſe, & ad quamlibet earum ſpecialem oblationem obtuliſſe. Fertur etiam ſingulis annis, certam ſummam pecuniæ uicarijs Eccleſiæ Craco. pro annua ſtrena (uulgò columbatione) de Vuratisla. miſiſſe. Eodem anno quindecima menſis Iunij, Theodricus de Aldenburg Magiſter Pruſsiæ in Thorun, in præſentia Caroli Marchionis Morauiæ filij Ioannis Regis Bohemiæ mortuus eſt. Cui Lutherus Commendator maior aliâs Ludolphus Konigk natione Saxo ſucceſsit.

Mors Theodrici de Aldenburgk.

Ludolphus Konig mag. Pruſ.

Carolus rex Hūgariæ mortuus.

Ludouicus in Regem coronatus.

Anno Domini 1342 decimo ſeptimo Calendas Auguſti, aliâs feria tertia poſt Margarethæ, Carolo rege Hungariæ in caſtro Viſſegrod rebus humanis exempto, & in alba regali condito. Ludouicus filius eius, ætatis agens annum decimum ſeptimum, in regem Hungariæ, Dominico die ante feſtum ſancti Iacobi, aliâs duodecimo Calendas Auguſti per Chanadinum Archiepiſcopum Strigonien. aſsiſtentibus ei Vuladislao Quinqueccleſien. Nicolao Agrien. Mieczlauo, Veſperimen. Colomanno Iaurien. Petro Sermien. Vito Nitrien. & Laurentio Boſnen. Epiſcopis, & Baronum ac nobilium multitudine copioſa coronatus eſt. Eodem anno Przeczlaus de Pogorzelecz ſucceſſor Nankeri in epiſcopatu Vuratisla. per Benedictum Papam 12. confirmatus, & conſecratus, ex curia Romana reuerſus in Niſſam uenit, ubi ad illum Carolo Marchione Morauiæ, filio Ioannis de Luczemburgk regis Bohemiæ adueniente, reconciliationem cum eo æquis conditionibus ſuper indicto compoſuit: eoq; ex Niſſa in Vratislauiam diuertente, & Carolo Marchione eum concomitante, cōſules ac iurati Vuratisla. pedibus nudati, ac capitibus, pallijs quoq; & cingulis ammotis, ex prætorio uſq; ad monaſterium ſancti Adalberti uenerunt, & proſtrati, culpaq; ſimpliciter recognita, ueniam ſuppliciter depoſcebāt, per plures execrationes aſtringentes ſe nunquam ſimili rebellione Eccleſiam Vuratisla. moleſtaturos, unde & interdictum ſuſtulit. Verùm digna plaga, indignam expulſionem Epiſcopi ac cleri, & cædem Ioannis inquiſitoris Vuratis. repentè ſuperuenit. Caſuali enim igne octaua die Maij in octaua ſancti Staniſlai in Vuratislauia exorto, tota ciuitas conflagrata eſt: uiſusq; eſt tempore incendij à quadam religioſa fœmina, apud ſanctum Mauricium extra muros Vuratisl. incluſa, angelus contra ciuitatem exortum, geſtans gladium, & ardentibus carbonibus ciuitatem feriens, & incendens.

Vuratislauia conflagrata.

Eodem

Eodem anno Lithuani in numeroſo exercitu Pruſsiam ingreſsi, ferè uniuerſam ſpolijs, cædibusq; & captiuitatibus implerunt. Magiſtro Luthero in expeditione contra nouam Marchiam, quam ſibi geſtiebat ſubijcere occupato, & ſuis defenſionem non ferente. Qui reuerſus tanta conſternatione de ſuorum cæde, & captiuitate anguſtiatus eſt, ut ſenſu amiſſo, delirus & amens fieret: in cuius locum Henricus Duſemer ſuffectus eſt.

Lithuani Pruſſiam uaſtant. Henricus Duſemer magiſter Pruſsiæ.

Anno Domini 1343 in feſto ſancti Matthię, quod in carniſpriuium cadebat, nuptię per Kazimirum Regem Poloniæ in ciuitate Poſnanien. cum magna ſolennitate celebratæ ſunt. Boguslao duci Stetinen. filiam ſuam uirginem Elizabeth, ex Anna prima coniuge, Gedimini ducis Lithuaniæ filia, deſponſando. Eidem uiginti millia marcarum latorum groſſorum Pragenſ. & ſupellectilem in uaſis aureis, & argenteis, equis, & ueſtibus pro dotalibus aſsignando. Et uiciſsim contra quoſcunq; hoſtes & ſignanter contra fratres Cruciferos de Pruſsia, quadringentis galeis armatorum Regi, & regno Polonię perſonali auxilio Boguslaum, & germanos eius Baruin, & Varciſlaum obligando. Eodem anno Ludouicus Hungariæ, Ioannes Luczemburgen. Bohemiæ Reges, Carolus filius eius Marchio Morauię. Item Comes de Halles, & alij quãplures illuſtres uiri in Pruſsiam cum eorum potentijs aduenerunt: atq; cum Magiſtro Pruſsiæ in Lithuaniam deſcenderunt. Lithuani autem interim, quò eorum terra uaſtabatur, cum omni potentia in terram Zambienſem, & in Liuoniam perrexerunt, & eas graſſabantur. Magiſtro Liuoniæ abſente, & Samagitas oppugnante: quæ uarietas adeò Reges afflixit, ut Magiſtrum conuitiarentur, tanquam huius peſsimi euentus auctorem.

Nuptiæ Boguſlai ducis Stetinenſis.

Viciſsitudo ſpoliorum.

Anno Domini 1344 hactenus Eccleſiam Pragenſ. Epiſcopalem, & ſuffraganeam Maguntinen. Archiepiſcopo, in Archiepiſcopalem, & metropoliticam Luthomiſlien. uerò, quæ Abbacialis, ſeu conuentualis ſancti Benedicti fuerat, excluſis monachis in Cathedralem Ioannes cęcus Bohemiæ rex Philippo Francię Rege enixiùs factum adiuuante, per Clementem Papam ſextum ultima die Aprilis in Auinione permutari procurauit: & Arneſtum Pragen. tunc Epiſcopum Archiepiſcopali, & pallij honore inſigniri, Olomuncenſeq; in ſuffraganeam adijci obtinuit. Sed Vuratiſl. quam ſucceſſu temporis Carolus Romanorum, & Bohemiæ Rex, Pragen. Archiepiſcopo ſubijci depoſcebat. Impediente uerò Kazimiro Rege Poloniæ, tanquam à regibus Poloniæ fundatam, & dotatam obtinere non potuit.

CAPVT XXIIII. LIB. IIII.

ANno Domini 1345 Henricus Duſemer magiſter Pruſsiæ, habens in ſuo comitatu milites Hungariæ, & Bohemiæ, item Marchionem Holandiæ, Calendis Martijs expeditionem in Lithuanos egit, ſed parùm proficiens, tum quia Lithuani in caſtris, & nemoribus deliteſcebãt, tum quia lubricitas terrę ex reſolutione, & glaciebus acciderat, in Pruſsiam redire coactus eſt.

Anno Domini 1346 Ioannes Lodza Epiſcopus Poſnanien. uita exceſsit mortali, in Eccleſia Poſnanien. ſepultus. Is compoſuit antiphonam, Lux clareſcit in uia. Sequentiam de aſſumptione, quæ incipit, Salue ſalutis ianua. Item ſequentiã de ſancto Adalberto, in laudem ſacri Præſulis: item ſequentiam de Sancto Petro, Tu es Petrus: item ſequentiam de ſancto Paulo: hæ ſequentiæ in Eccleſia Poſnanien. decantantur. Eodem anno Ioannes cæcus Bohemiæ rex, Philippo Francorum Regi affini ſuo, contra Eduardum Anglorum Regem Franciæ regnum oppugnantem, forti congeſto exercitu auxilia ferens, in hoſtes denſiores inductus, & inſiliens, occiſus eſt, Philippo Rege Francię cum filio, & Rege Nauarræ terga uertentibus: relatusq; Ioannes Rex Bohemiæ in Luczemburgk in Eccleſia maiori ſepultus eſt: & Carolus filius eius in Regem Bohemiæ eſt ſuffectus. Eodem anno in hyeme Henricus Duſemer magiſter Pruſsiæ Lithuaniam ingreſſus cum agmine ad quadraginta millia æſtimato, eam crudeliter uaſtauit. Olgerdus autem Lithuaniæ dux, habens ſecum copias Smolnenſium, Polocenſium, & Ruthenorum, in die Purificationis cum magiſtro, & exercitu eius conflixit: & maxima cæde utrimq; ędita, Lithuani, & Rutheni ſuccubuerunt: duo de uiginti millia Lithuanorum, & Ruthenorum cęſa referuntur. Magiſter, & Cruciferi ſpolijs potiti, in propria reuerſi, in ſignum obtentæ uictoriæ monaſterium uirginum in Konigsberk dotarunt. Aeſtate uerò adueniente, nouo inſtaurato exercitu, alteram in Lithuanos Henricus Duſemer expeditionem egit, & caſtrum Vielunya obſidione cingens, & conquirens conflagrauit: populatiſq; uicis, & uillis incenſis, ſpolia ferens, & captiuos, in Pruſsiam redijt: Olgerdus uerò dux Lithuaniæ, ualido congregato exercitu, in terram Zambien. ex improuiſo irruit, & aliquot millia Chriſtianorum promiſcui ſexus captiua abduxit.

Ioannes Lodza Epiſcopus Poſnanienſ. moritur.

Ioannes rex Bohemiæ mortuus.

Lithuania uaſtata.

Cruciferorum uictoria.

Quidam nequam & famelici latrunculi, ſub octauis corporis Chriſti, anno Domi-

ni 1347 de Eccleſia parochiali omniũ ſanctorum in Cracouia delatorium diuiniſsimi ſacramenti (uulgò monſtrantiam) furati ſunt: compertoq; quòd eſſet ærea, illã in paludem Mothe arbuſtis plenã, ab Eccleſia ſancti Laurentij nunc in Kazimiria extantẽ proiecerũt: tunc autem Eccleſia parochiali in uilla Bauol, ad proprietatem Capituli Craco. pertinente, nec longẽ diſtantem. Et quùm plures mortales luminaria die, noctuq; in palude relucentia uiderent, ad Pontificem Craco. eiusq; uenerabile Capitulum, ac deinde ad regẽ Kazimirum, rem tanquam prodigioſam pertulêre. Qui proceſsionibus totius urbis ordinatis, triduano priùs ieiunio indicto, & exacto. Cum hymnis, & uexillis paludem adeuntes, delatorium cum ſacramẽto diuiniſsimo acceperunt, & illud ad Eccleſiam omnium ſanctorum unde erat ablatum retulerunt. Excellentiſsimus autem rex Kazimirus in loco inuentionis tam ineffabilis ſacramenti, quamuis ſcenoſo & paludinoſo, eccleſiam in honorem & titulum corporis Chriſti ſe fundaturum uouit. Nec mora anno altero nobilem chorum & ſacrarium cocto latere initiauit & conſumauit. Parochia quam ex antiquo eccleſia ſancti Laurentij habebat ei adiuncta, calicibusq; ac apparatibus, crucibus, cæteriſq; clenodijs munificentia regia adornauit. Et titulum corporis Chriſti, quo eccleſia ſancti Franciſci à primęua ſui fundatione illuſtrata fuerat, fratribus minoribus precio precibusq; contentatis, ut ſolidior ſua fundatio permaneret, abrogari & extingui procurauit. Villa quoque Bauol in ſuam ditionem & proprietatem traducta. Oppidum de ſuo nomine Kazimiria nuncupatum, proceſſu temporis muris communiuit. Amplius monaſterium inſigne, in decus ſanctarum Margarethæ & Catharinæ, in quo ſunt fratres æremitę ordinis ſancti Auguſtini conſtituit. Chorum Eccleſię eiuſdem monaſterij magnifico, & liberali ſumptu uſq; ad integrum cum ſacrario muro coctili, & excelſo locauit. Et profundato annulos, quos ferebat, in iactu fundationis, & primi lapidis poſuit. Expoſt autem deuotio fidelium corpus Eccleſiæ cum ſacellis adiecit.

Fundatio Eccleſiæ Chriſti in Kazimiria.

Eccleſia S. Catharinæ.

Anno Domini 1348 Henricus Dumeſer, uno luſtro in magiſterio Pruſsiæ exacto, mortuus eſt. Et in die Epiphaniarum Venrich de Kniprode, Commẽndator generalis in magiſtrum ſubſtituitur. Qui in Lithuaniam cum exercitu copioſo ingreſſus, diſtrictum Paſtrim cęde, ſpolijs, ac flamma uaſtauit, & cum captiuis ac ſpolijs in Pruſsiam redijt. Cuius ueſtigia Lithuaniæ dux Olgerdus, cum fratribus Keyſtut, Patrikyg, & alijs ſequutus, exercitu catholico diſperſo, in Pruſsiam irrupit. Et crudeli cæde in Chriſtianos, nullo ferente ſubſidium, debachatus, ſpolijs onuſtus, & ſeptingentos homines ducẽs, in Lithuaniam reuerſus eſt. Nec multò pòſt dux de Smolensko cum nouis Ruthenorum, & Lithuanorum copijs Pruſsiam circa Labiouu ingreſſus, ſingula in circuitu igne, ferro, & uaſtitate compleuit. Commendator autem de Labiouu, copijs ſuis longẽ imparibus cum ipſo conflixit, & uictoria Cruciferis ceſsit. Lithuani autem, & Rutheni cum ſuo duce in fugam acti, dum flumen, ad quod pugnabatur, more tumultuario ſuperare contenderunt, plures illic ab undis, quàm ab hoſtibus ſuffocati ſunt. Sed & ipſe Smolnenſis dux in eodem flumine ſubmerſus, celebriorem uictoriam apud Chriſtianos effecit.

Henricus Duſemer mortuus.

Venrich de Kniprode magiſter Pruſsiæ.

Lithuania uaſtatur.

Pruſsia uaſtatur.

Cruciferorum uictoria.

CAPVT XXV. LIB. IIII.

ANno Domini 1349 Venrich magiſter Pruſsiæ cum quadraginta millibus armatorum, qui de Francia, & Anglia uenerãt, Lithuaniam ingreſſus, omnem ſexum paſsim occidens uaſtauit. Et dum ſpolijs onuſtus rediret, dux Lithuanicus Keyſtut, uigeſima quarta Ianuarij pugnam cum eo conſeruit. In qua de Lithuanis & Ruthenis decemocto milia ceciderũt. De Cruciferis Gerardus de Stegin Commendator Gedanen. Item Commendator Gobienſis, item ſex fratres de ordine, quinquaginta milites & plures alij equeſtris & pedeſtris ordinis pugnatores. Eiuſdem anni æſtate Kazimirus rex monaſterium Mogila à ſuo fundatore Iuuone de Konske, Epiſcopo Craco. inconſumatum conſumauit. Murum meridiem uerſus conſumans, tectum ſuperimponens, & teſtudines à turri uſq; in occidentem, & tranſuerſales perficiens. Hic annus peſtifer apud Polonos erat.

Monaſterium Mogila conſumatum eſt.

Peſtis.

Anno Domini 1353 Kazimirus rex Poloniæ, propter furtiuas incurſiones Lithuanorum, ciuitatem Plocen. coctili muro & caſtrum altero ſuperaddito eo anno muro muniuit. Eodem anno Olgerd, Keyſtut, & Patrikyg duces Lithuaniæ, congeſto exercitu, cladem circa Labiouu acceptam ulturi, terram Pruſsiæ circa Reſil ingredientes feritate Barbarica ſæuiendo, ſingula uaſtauerunt, populationeq; latius exteſa, multis trucidatis mortalibus & plurimis captis, nullam reſiſtentiam paſsi, Lithuaniam redierunt.

Pruſsia uaſtatur.

Anno quo ſupra uigeſima die menſis Iunij, uirginẽ Elizabeth filiã Stephani regis Boſnę, quẽ Huſupusban uocabant, ſummo Pontifice permittẽte, Ludouicus rex Hungariæ, matrimonialiter accepit. Genuerat ſiquidẽ prędfatã Ludouici nuptã, Elizabeth filia Kazimiri

miri ducis Gnieuukouien. ſoror patruelis germana Elizabeth antiquioris reginæ Hungariæ, Caroli relictæ, unde Ludouicum regem quarta conſanguineitatis linea contingebat. Eodem anno ſabbato in uigilia Pentecoſtes, ſubitò immenſis frigoribus coortis, nix ualida duorum cubitorum inſperatè decidit, & deſcendit, uſq; in diem ſextam ſine reſolutione durans, pauentibus agricolis frumentorum deſtructionem ſexta die niuoſus imber reſolutus, terram rore ſuauiſsimo rigauit, & fœcundauit.

Nix in uigilia Pentecoſtes.

Anno Domini 1354 Lithuaniæ duces Olgerd, Keyſtut, Patrikyg, & Skirgello, in Pruſsiam circa Vartemberg ingreſsi, tectis, & uicis incenſis, ſenis & impuberibus necatis. Vinricho de Kniprode magiſtro Pruſsiæ, cum multitudine Barbarorum, decernere non audente, in Lithuaniam cum captiuis, & pecoribus reuerſi ſunt.

Pruſsia uaſtatur.

Anno Domini 1355 in die Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ, tertiò die poſt natiuitatis Chriſti, dux Mazouię Semouitus, homagium, & obligationem feudi in oppido Kaliſsz perſonaliter præſtitit. Cum Nicolao Epiſcopo Plocen. & omnibus Baronibus Mazouiæ, regi Kazimiro regalibus ueſtito, & diademate ornato. Literæ homagij habentur in theſauro Craco. quæ incipiunt: Nos Semouitus Dei gratia dux Mazouiæ, &c. Eodem anno in uigilia purificationis Mariæ, Vinricus de Kniprode magiſter Pruſsiæ, diſtrictum Miedniki, & Samagitiam depopulatus eſt, & deuaſtauit: incenſiſq; uillis, & tectis, ac impuberibus & ſenibus cæſis, cum multitudine captiuorum, & ſpolijs Ragnetam redijt, ubi caſtrum Ragnetha fortuito igne conflagrauit. Et magiſter Vinricus equo prolapſus in dextra manu confractus eſt.

Semouitus Mazouiæ dux Kazimiro præbet homagiũ.

Anno Domini 1356. In uigilia ſanctę Agnetis Lithuanorum duces Olgerd, Keyſtut, & Patrikyg in magno & forti exercitu terrã Pruſsiæ ingreſsi, pluribus diebus tam in longũ quàm in latũ eam cædibus, & ſpolijs depopulati ſunt. Adeò ut ferè uniuerſam Pruſsiam hoſtiliter peruagaſſe crediti ſunt. Magiſtro & Cruciferis in aciem nõ prodeuntibus, & cum plurimis & penè innumerabilib. tam captiuis, quã ſpolijs in Lithuaniam rediêre.

Pruſsia uaſtatur.

Anno Domini 1357 turrim & mãſiunculas rex Kazimirus in uillagio Lobzouu iuxta Cracouiam ad occidentem conſtruxit. In ea ut fertur cum omnium rerum abundantia tenuit Bohemam quandam nobilem Rokiczianã nomine, forma pulchra & præſtanti. Ex Praga in quam ſæpe deſcendere cõſueuerat adductam, quam, per deſponſationem Abbatis Thinicen. pontificalibus induti, mulier Epiſcopum Craco. exiſtimans, in ſuos amplexus tranſire pellexerat, & ardenti amore dilexit. Relatione tandem unius ſui cubicularij edoctus, quod & oculis proprijs poſtea comperit, quia in capite calua & ſcabioſa foret, eam illico repudiauit. Et Iudaici generis fœminam Heſter nomine propter formæ elegantiam in concubinam aſciuit. Ex qua duos filios Nyemyerzam & Pelkam ſuſcepit. Et Pelka quidem immatura morte obijt, Niemyerza uerò poſtea in obſequijs Vuladiſlai regis Poloniæ, Lithuani obuerſatus, orta contentione propter Poduuodorum exactionem, in Coprziuunicza occiſus eſt. Filię autem ex eadem Iudęa Heſter ſuſceptę, in ritum Iudaicum ut aſſeritur tranſierunt, quoniam cum matre permanſerant.

Lobzouu caſtrum erigitur

Eodem anno Almanorum principes & milites de Franconia, Sueuia, & Anglia contra Lithuanos gentiles laturi auxilium aduenerunt. Et Vinricus magiſter Pruſsiæ expeditionem ſuis contra Lithuaniam indicens Sifridum de Daucldi Pruſsiæ Marſchalcum conſtituit ductorem. Qui, Barbaris Lithuanis dimicationis copiam non facientibus, in agreſtes, tecta & rura omne genus ſæuitiæ iuſsit depromi. Cum captiuorũ & ſpoliorum magno numero, nullam reſiſtentiam expertus, Pruſsiam rediens.

Anno Domini 1358 rex Kazimirus Maczkonem Borkouicz Palatinũ Poſnanien. captiuatum, in caſtro Holſtein fame extinxit. Et caſtra eius ac fratris ipſius Koſzmin, Czacz, & uniuerſa quæ habebant, abſtulit. Cauſa erat, quia furum & latronum in illis oris fuerat conſeruator. Eiuſdem anni feria tertia infra octauas apoſtolorum Petri & Pauli, Kazimirus rex Poloniæ, monaſterium uel potius cellam fratrum Canonicorum regulariũ ſancti Auguſtini, in uilla Manka medio miliari à Siradien. oppido fundatam, de conſenſu Conradi Abbatis ſanctæ Mariæ Vuratiſla. in arena, ſub cuius obedientia conſiſtebat, ad Eccleſiã parochialem ſancti Nicolai in Kaliſz tranſtulit, quæ tunc per fugam ſui rectoris immediati Martini uacabat, præfatus enim plebanus parùm modeſtè iniuriam ſuæ coquæ, quam nonnulli adoleſcentes filij ciuitatis in dolium aqua ſordida plenũ, iocando proiecerant, uindicans. Vnum ex illis gladio transfoſſum occidit, & ex Kaliſz fugeret. Tulit autem rex Kazimirus à præfato monaſterio quatuor uillas, uidelicet Mankã, Polkouuo, Vanglouu, & Luboradzice, & eas menſę regię applicuit. In quarũ recompenſam monaſterio Kaliſsien. uillam bonam Kuchari cum prædio. Item duas uineas circa Kaliſz cõtulit. Huius quoq; monaſterij ſic trãslati primus Præpoſitus frater Matthias fuit. Priuilegium, & mandatũ Bodzanthę epiſcopi Craco. ad inſtantiam regis Kazimiri

Maczko Borkouicz fame extinctus.

de deci-

de decimis, & columbatione, ut presbyteri citò poſt meſſem, ſine aliqua temporum prorogatione decimarent, ſtrenamq; (uulgò colandã) quæ datur reciperent, non extorquerent, neq; extraherẽt. Habetur in Eccleſia Cracouien. de data anno Domini 1359. cuius initiũ eſt: In nomine Domini amen. Nouerint uniuerſi præſentium notitiã habituri, &c.

CAPVT XXI. LIB. IIII.

Triplex expeditio in Lithuanos.

ANno Domini 1360 Vinricus de Kniprode magiſter Pruſſiæ, aduentu Marchionis Brundenburgenſ. animatus, in Lithuanos expeditionem egit, & exercitui Schindekop Marſchalcum Pruſsiæ præficiens, terras Lithuaniæ uaſtauit, ſpoliaq; & captiuos in Pruſsiam reduxit. Alteram expeditionem hyeme inſtante in Lithuanos reſumpſit, & tertiam eadem hyeme peregit. Quibus quidem tribus expeditionibus Lithuaniam adeò uehementer afflixit, ut pro maiori parte deſertam reliquerit. Expeditio tertia reliquis duabus, ducis Keyſtut captiuitate uiſa inſignior. Qui datis plù ribus Catholicorũ captiuis apud Pruſsiam captis, eodẽ anno à captiuitate ſolutus fuit.

Subita mors in contaminatorem conceptionis beatæ uirginis.

Anno Domini 1361. Quidam lector ordinis prædicatorum in Cracouia, frater Paulus nomine, coram clero, & populo in maiori Eccleſia Craco. beatam Mariam uirginem non abſq; originali peccato fuiſſe, in Polonico declamans, & prædicans, cecidit, & expirauit. Eodem anno Vniuerſitatem Pragen. Carolus Romanorum, & Bohemiæ rex inſtituit, & dotauit, quam Innocentius Papa ſextus ad inſtantiam eiuſdem Caroli Regis confirmauit, hæc uix quinquaginta annis durauit. Cum hæreſi infecta exterminari cœpit, tamen reliquiæ ſuppoſitorum, hæretica peſte deprauatorum, præfatæ Vniuerſitatis exiguę numero in hanc diem Pragæ cernuntur, & ſuperſunt.

Kazimiri fundatio Vniuerſitatis in Kazimiria.

Anno prædicto 1361 Kazimirus rex Poloniæ, in uilla Bauuol, aliàs in oppido Kazimirien. ſecùs murum, & Eccleſiam ſancti Laurentij, domos, cameras, lectoria, lapideo muro pro habitatione, & lectionibus Doctorum atq; Magiſtrorum nouæ uniuerſitatis, pro decore regni Poloniæ erigendæ, ædificauit: miſsiſq; notabilibus nuncijs in Auionem ad Vrbanum Papam quintum, huiuſmodi fundationem à ſede Apoſtolica admitti obtinuit. Iacobus enim ſecundus, Suuinka cognominatus Archiepiſcopus Gneznen. per literas Apoſtolicas Commiſſarius, & exequutor deſignatus, præfatum ſtudium Kazimirien. ſeu Craco. confirmauit. Quod tamen morte Kazimiri interueniente, non fuit ſortitum effectum, nec ipſa fundatio, atq; dotatio progreſſum habuit. Priuilegium Vrbani Papæ ſic incipit: Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei chariſsimo in Chriſto filio Kazimiro Regi Poloniæ illuſtri, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Decet regiam celſitudinem, &c. ut in dicta ciuitate huiuſmodi ſtudium exiſteret generale: illudq; perpetuis temporibus inibi uigeret, tam in iuris Canonici, & Ciuilis, quàm alia quacunq; licita, præterquam in Theologica facultate. Et quòd legentes, & ſtudentes ibidẽ omnibus priuilegijs gaudeant, &c. Datum Auione Calendis Septembris, Pontificatus noſtri anno ſecundo. Priuilegium autem Regis Kazimiri de libertatibus ſtudij Craco. poſtea conceſſum, ſic incipit: In nomine Domini, amen. Ea quæ ex regalis magnificentiæ beneplacito, &c. Actum Cracouiæ in die Pentecoſtes anno Domini 1364. Conſulum uerò Craco. qui ad uota regis Kazimiri omnes libertates per regem conceſſas, ſe cuſtodire, & obſeruare ſubmiſerunt, priuilegium ſic incipit: In nomine Domini, amen. Expedit Reipublicæ perpetuo, &c. Actum Craco. in die Pentecoſtes, ſub anno Domini 1364. Prædicta priuilegia habentur in maiori Collegio artiſtarum uniuerſitatis Craco. Item rex Kazimirus per eoſdem Oratores in Auionem miſſos, Eccleſiam metropolitanã in ciuitate Leopolien. per Vrbanum quintum octauo Idus Aprilis, ad dotationem ſufficientem erigi, & fundari obtinuit, quod & factum eſt. Præfatus enim Archiepiſcopus Gneznen. Iacobus Suuinka literis ſibi præſentatis, perſonaliter Leopolim tranſijt, & ex parochiali Eccleſia Leopolien. inſpectante Kazimiro rege, & uniuerſa eius militia Archiepiſcopatum erexit: primumqúe Archiepiſcopum dictæ ſedis Criſtinum uirum nobilem inſtituit, & conſecrauit.

Studium Cracouienſe confirmatum.

Priuilegia pro uniuerſitate Cracouien.

Eccleſia metropolitana Leopoli fundatur.

Vratiſlauia conflagrata.

Anno quo ſupra 1261 uigeſimaquinta die menſis Iulij Vratiſlauia eſt conflagrata, & Iudæi expulſi ſunt. Eodem anno Domini 1361. Vinricus magiſter Pruſsiæ, præficiens ſuo exercitui Henricum Cramfelt generalem Commendatorẽ in ducem, ad uaſtandum terras Ruſsię miſit. Sed propoſitũ ſuum aſsiduus imbrium deſcenſus impediuit. Ne ergo fruſtrà arma induiſſet, in Lithuaniã deſcendit, & eam uaſtare cœpit. Lithuanorũ autem principes Olgerd, Keyſtut, & Patrikyg clandeſtinè cum copijs ſuis aduenientes, Prutenicum exercitum nihil aduerſi ſuſpicantem inuaſerunt, duroq; marte commiſſo, Cruciferis uictoria ceſsit, eo quidem gratior, quo inſperatior. Auxit autẽ triumphi gratitudinem Keyſtuthi ducis captiuitas, qui ab Henrico de Eckersberg Crucifero equo deiectus

uiuus,

viuus in manus hoſtiles uenerat. Alter uerò ducum Lithuaniæ Patrikyg, ex equo & ipſe à Conrado de Hoberk præcipitatus, à ſuis defenſus, periculum euaſerat. Cruciferorum uerò exercitus cum uictoria, & ſpolijs in propria redijt. Dux autem Keyſtut in caſtrum Mariembürk delatus, illic in teſtudine forti uinctus, catenatus, & concluſus, moleſtias captiuitatis biduo tantummodò perferens, unius Lithuani Neophiti, apud Mariemburk demorantis adiutus ſuffragio euaſit: pallio ſiquidem albo cum cruce nigra ſe amiciens, omnes Cruciferos, & ciues equo uectus fefellit. In ſyluam deinde denſiorem, & uaſtiorem perueniens, equo relicto in palude, diebus aliquot, perſequutores euaſurus, latuit. Noctibus tandem pedeſtri itinere gradum promouens, dum ſe uerſus Lithuaniam ire credidit, in Mazouiam peruenit, ubi à filia germana Anna, aliàs Danuta principe, conſorte Ianuſsij Mazouiæ ducis cognitus, & ab ea cum magno gaudio exceptus. In Lithuaniam datis equis, & armigeris deductus, magno ſolatio tam fratribus, quàm genti fuit. Congeſto autem exercitu, captiuitatem ſuam ulturus, in Pruſsiam irrupit, & caſtram ſancti Ioannis primùm oppugnans conquiſiuit, & incendit. Abinde ad caſtrum Danczik uenit, & id quoq; conquirens, & Commendatorem Ioannem Collin cum multis alijs capiens, exuſsit. Applicauit poſt hæc ad caſtrum Eckersberg, & conquiſitum incendit, multisq; ſpolijs oneratus redibat. Quem duo Commendatores de Roſenberg, & Barthenſtein cum exercitu perſequuti conflixerunt, ſpoliaq;, & captiuos excuſſerunt. Dux ipſe Keyſtut, equo à Vernero de Vindeken deiectus, pedibus audaciſsimè pugnans, deiectoris ſui equo interfecto, per Commendatorem de Nieſzouua uulneratus, à Commendatore de Barthenſtein capitur, ſed parũ prouidè aſſeruatus. Iterũ Cruciferos fallens, de quo apud eos magni morſus habebantur, captiuitatem euadens, & in Lithuaniam peruenit.

Cruciferorum uictoria. *Keyſtuth captus.* *Keyſtuth uinculis exutus.* *Keyſtuth iterum captus.*

CAPVT XXVII. LIB. IIII.

ANno Domini 1362 Vinricus de Kniprode magiſter Pruſsiæ, congeſto numeroſo exercitu ex domeſticis, & peregrinis primo Veris tempore caſtrum Kouuno obſidione cinxit. Duces autem Lithuanię Olgerd, Keyſtuth, & Patrikyg, obſidionem huiuſmodi repulſuri, cum ſuis copijs aduenientes, feria quinta ante Dominicam Reminiſcere cum magiſtro Pruſsiæ certamine inito, uicti refugerunt. Quibus fugatis magiſter Vinricus ſtrictiori obſidione caſtrũ Kouuno coarctauit, machinarumq; crebra contuſione, & telorum ignitorũ proiectione debilitauit, tandẽ ſabbato in uigilia Paſchæ, muro ſuffoſſo, & caſtro accenſo, ipſum cœpit, tamen murus ſuffoſſus ruens, plures mortaliũ de Cruciferorum exercitu oppreſsit, & in caſtro ſucceſo magna multitudo Lithuanorum ab incendio perijt. Tria millia Lithuanorũ ea in obſidione cæſa & mortua referuntur, Voydath Keyſtuthi filius, cum triginta ſex potioribus captiuitati reſeruatus fuit. Dies reſurrectionis Dominicę celebratus eſt, & miſſa per Bartholomeum Sambienſem Epiſcopũ expleta fuit. Subſequenti uerò die murorũ parietibus dirutis, & omnibus foſſatis ſolo æquatis, ad caſtrum Piſten exercitum Magiſter applicauit, quod à Lithuanis deſertum reperiens, incendit. Et ad caſtrum Vielunya ueniens, quarta die per impugnationem illud conquiſiuit, euerſoquè funditùs caſtro Vielunya, cum multitudine captiuorum, & ſpoliorum in Mariemburgk redijt. Anno præfato undecima die Martij, & poſt, pluribus diebus apparuit Cometes in fine Aquarij prope Venerem: caudam in piſcibus uerſus Orientem in locum Mercurij retorquens: durauit ad quinque hebdomadas.

Caſtrum Kowno obſeſſũ expugnatur. *Apparitio Cometes.*

Vinricus magiſter Pruſsię, adueniente Comite Bauariæ Vuolffgango, anno Domini 1363 in die Agnetis motis caſtris, Lithuaniam grauiſsimè in multis locis, præſertim in diſtrictibus Parnrey, Eroglem, Labima, cædibus, flammis, & ſpolijs afflixit: cui magiſter de Liuonia cum altero exercitu, in duo agmina, quorum alterum magiſter, alterum Marſchalcus regebat, diſpartito, in auxilium aduenit, iunctisq; potentijs ſimul, in uniuerſam Lithuaniæ regionem, Lithuanis decernere non audentibus graſſabantur: & multis captiuis onuſti in Pruſsiam alter, alter in Liuoniam, nulla hoſtilitate laceſsiti, redierunt. Reſumpſit & alteram in Lithuanos Marſchalcus Pruſsiæ Hemyk, Schindekop expeditionem: & à caſtro Garthin per ducem Lithuanorum Patrikyg, qui illud probè tuebatur repulſus, ſpoliato diſtrictu Garthin, Pruſsiam cum captiuis remeauit.

Lithuania per Vinricũ graſſata.

Anno Domini 1364 Kazimirus rex Poloniæ, in terra, & diocœſi Craco. nouum oppidum Crzepicze iuxta fluuium Iſthuuarta fundauit: caſtrumq; forte in loco paluſtri ac limoſo ex muro coctili, non longè ab oppido fabricauit: cuius quidem oppidi Eccleſiam parochialem Iaroslaus Gneznen. Archiepiſcopus de domo Bogoria, interpellationibus regijs acquieſcens (hoc enim Bodzãtha Epiſcopus Craco. petitus facere noluit) duas decimas manipulares menſę ſuę in uillis regijs Zayancki, & in Crzepicze in dotẽ contulit.

Oppidũ Krzepicze extructũ.

Et Ka-

Et Kazimiro rege Poloniæ conſentiente, limites diocœſium confundens, præfati oppidi Iuriſdictionem occupauit, quum Iſthuuarta fluuius utriuſqꝫ diocœſis limes perpetuus erat. Matthias Epiſcopus Vuladiſ. dum annos duos, & quadraginta pontificatus ſui exegiſſet, ſenio confectus, Epiſcopatum Vuladislauien. nepoti ſuo Sbilutho de Golancza, Præpoſito Vuladislauien. anno Domini 1364 reſignauit. Is Matthias Epiſcopus Eccleſiam in loco ciuitatis, quoniam prima Eccleſia ante caſtrum ſita anguſta, parùm celebris habebatur, à fundamentis ad conſummationem: item caſtrum Vuladislauien. item caſtrum Raczanſz: item Eccleſiam ſancti Vitalis in Vuladislauia, pulchro opere, & muro coctili conſtruxit, & muro cinxit.

Caſtrum Kowno dirutum reædificatur.

Eodem anno principes Lithuaniæ caſtrum Kouuno demolitum lignis, & roboribus reficiebant: & pontem maximum in flumine Niemyen pro tuendo caſtro conſtituerant. Quam ædificationem Commendator de Ragneta cum exercitu ueniens, Lithuanis caſtrum reficientibus, diffugientibus, exuſsit, & funditùs euertit. Interim Vinricus magiſter Pruſsię, cum maiori exercitu ad caſtrum Piſtouu aduenit, quod uacuum Lithuanis fugientibus reperiens, incẽdit. Deinde ad caſtrum Vielunya admoto exercitu, inter pugnandum congeſta lignorum ſtrue, & incenſa, ualidiſsimo uento adiuuante incendium, caſtrum Vielunya conquiſiuit, multis Lithuanis in eo flamma pereuntibus, Capitaneus caſtri Gaſtauudus captus, inter ducentium manus ad tabernaculum Marſchalci, ab Almanis occiſus eſt. Cruciferorum autem exercitu ad propria redeunte: Dux Lithuaniæ Keyſtut, clandeſtinis itineribus cum exercitu ingreſſus, omnem regionem circa Iurgembork uaſtauit, & multa præda capta, in Lithuaniam reuerſus eſt. Commendatore de Iurembork, paucos quoſdã ex Lithuanis, qui tardiùs agmen ſequebantur, in deſerto captiuante. Deinde Marſchalco Pruſsiæ Samagitiam uaſtante, Keyſtut dux Lithuaniæ occurrens, extremum ſui exercitus inuaſit, & proſtrauit, prędaqꝫ recuperata, & ſtrage aliquanta edita, Marſchalcum cum reliqua parte in fugam ęgit.

Hyems autem huius anni 1364 intenſione frigoris in Polonia animalia domeſtica, & ſylueſtria, aues, & frugiferas arbores occauerat.

CAPVT XXVIII. LIB. IIII.

Zemomislaus Gnyewkouien. mortuus. Ducatus diuiſio. Proles Kazimiri.

ANno Domini 1365 Zemomislao duce, Gnyeuukouien. fratre germano Vuladislai Loketek obeunte, Ducatus ſuus Gnyeuukouien. inter tres filios, quos reliquerat Przemislaum, Leskonem, & Kazimirum in hunc modũ partitus eſt. Przemislao ſiquidem ceſsit Bidgoſtia, Leskoni Iuniuuladislauia, & Kazimiro Gnyeuukouu. Verùm Przemislao, & Leskone non relinquentibus hæredes, quum ſolus Kazimirus natu minor, in ſortes fratrũ ſucceſsiſſet, & plures filios ac filias procreaſſet, ferè ſingulis morte abſumptis, unicus tantummodò ſuus filius, Vuradislaus à candida cæſarie albus cognominatus, & unica filia Elizabet, ſuperſtites relicti ſunt. Et filiam quidem Elizabeth pręfati Kazimiri ducis, quum formæ præcellentis eſſet, Elizabeth regina Hungariæ, conſors Caroli regis Hungariæ, uelut conſobrinam tertio affinitatis gradu ſibi iunctam, in regiam aſſumens: eam regi Boſzne Stephano Hiſubusban deſponſauit, à qua pulcherrima F. Elizabeth edita: à Ludouico rege Hungarię, & Polonię in coniugium acceptata eſt, prima uxore eius filia Caroli regis Bohemiæ, & Romanorum obeunte, ex qua Ludouicus rex duas filias, Mariam, & Heduigim ſuſceperat.

Proles Ludouici regis.

Vuladislaus uerò albus inconſtantia laborans, & uaria fortuna iactatus, ad ultimum monachus factus eſt: primùm in Ciſtercio, poſtea alteram profeſsionem faciens in Duuione ciuitate Burgundiæ, annis quatuordecim pro monacho, & profeſſo illic manſit.

Eccleſia in Vnyeiow fundata.

Anno prefato Iaroslaus de Bogoria Gneznen. Eccleſię Archiepiſ. caſtro Vnyeiouu ad flumen Varta coctili muro perfecto, Eccleſiam collegiatam ſanctæ Mariæ in oppido Vnyeiouu ſimili muro fundauit, & conſumauit: duosqꝫ Prælatos, uidelicet Præpoſitum, & Archidiaconum: item quinque Canonicos, ſeptem quoque Vicarios in ea creans, dotem ſufficientem cuilibet adiunxit. In eodem etiam oppido Vnyeiouu monaſterium, & Eccleſiam ſub titulo ſancti Nicolai, ordinis ſancti Benedicti, ſubijciens illud Thinicen. monaſterio, Craco. diocœſis ædificauit: cui in dotem contulit, uillam Byeldrzikouu cum omni iure ſupra fluuium Noteſz ſitam, ubi Ownya fluuius ſibi commiſcetur.

Caſtrum Angerpork expugnatum.

Anno quo ſuprà Keyſtut dux Lithuaniæ, copijs Lithuanorum, & Samogitarum collectis, per ſyluarum inuia, & latebras Pruſsiam ingreſſus, caſtrum Angerbork per uim expugnauit, uaſtataqúe uicina regione, in Lithuaniam prædam duxit. Sequutus illum Aduocatus Samen. & aliqui ex Commendatoribus dum prædam raptam excutere nequiuerunt, diſtrictum Eroglen uaſtarunt, ſpoliaqꝫ in Pruſsiam retulerunt. Deinde quatuor duces Lithuaniæ, uidelicet Olgerd, Keyſtut, Patrikyg, & Alexander, magnis potentijs

collectis,

collectis, quadripartito agmine Pruſsiam ingreſsi ſunt, eamq; crudeli, & barbarica uaſtatione afflixerunt: expugnatoq; caſtro Ragnetha, & alijs multis quoq; uicis incenſis, illic dijs ſuis patrio ritu, uictimas de pecorum ſanguine immolarunt. Nulla tandem reſiſtentia reperta, octingentos captiuos ex chriſtianis: item ſeptuaginta equos maiores, quos ſpadones uocant referentes, Lithuaniam remearunt. *Prußia uaſtatur.* Præterea magiſter Pruſsiæ Vinricus, barbaricam uaſtationem ulturus, proprio milite contentus, Lithuaniam in multis locis prædatus eſt, & multis damnis patratis, Lithuanis in ſyluis & munitionibus ſe cõtinentibus, ducens non paruum numerum captiuorum, in Pruſsiam redijt. *Lithuania uaſtatur.*

Sub eo tempore Szuriuil & Buthavv germani Olgerdi & Keyſtuthi ducum, cum nõnullis Lithuanorum Boyarijs, & nobilibus Pruſsiam uenientes, fidem chriſtianam baptiſmo apud Konisbergk ſuſcepto, profeſsi ſunt. Magiſter autem Pruſsiæ Vinricus alteram expeditionem in Lithuanos agens, aliquot eorum munitiones cœpit ac incendit, & cum præda in Pruſsiam regreſſus eſt. Quo regrediente Lithuani per itinera occulta, Pruſsiam circa Nordembork ingreſsi, maxima damna hominibus incautiùs ſe gerentibus intulerunt, & cæde multa ædita, cum ſpolijs & captiuis euaſerunt. Keyſtuth quoq; Lithuaniæ dux, etiam expeditionem contra Pruſsiam reſumens, caſtrum ſancti Ioannis impugnauit & conquiſiuit, ac ſpoliatum incendit, necatisq; plurimis fidelibus, cæteros ligatos in Lithuaniam traxit.

Anno Domini 1362 Vinricus magiſter Pruſsiæ, peregrinorum & forenſium militum motus aduentu, binam eo anno in Lithuanos expeditionem ægit. Et magna uaſtatione facta, captiuatis pluribus Lithuanorum, in Pruſsiam redijt. *Lithuania uaſtatur.* Quem dux Lithuaniæ Keyſtuth inſequutus, tam ſecreto & ſilenti agmine Pruſsiam ingreſſus eſt, ut parum abfuit, quin caſtrum Iuſterbork interciperet, & Commendatorem prandio ſe reficientem captiuaret. Aegrè itaq; & caſtrum defenſum, & Commendator ſaluatus eſt. Omnibus tamen equis & rebus, quæ ad Commendatorem pertinebant receptis, duobus diſtrictibus ſpoliatis & incenſis, cum prǽda pecorum & captiuorum, in Lithuaniam ẽuaſit. *Prußia uaſtatur.* Propter quod magiſter Pruſsiæ Vinricus tertiam in Lithuanos expeditionem mouit, & longiùs progreſſus uaſtauit ſingula. Ac ſupra fluuium Memen caſtrum & pontem ædificauit, clandeſtinas Lithuanorum irruptiones reſtricturus. Eam ædificationem Keyſtuth impedire bina uice conatus eſt, ſed abinde fugatus & repulſus eſt. Eodem anno Bodzantha de Iankovvo nobilis de domo Roſarum Epiſcopus Craco. uiſu perdito, obijt, hic oppido Bodzanczin, ſitum & nomen indidit. *Bodzantha Epiſcopus Cracouienſ. mortuus.*

Anno Domini 1367 Bithomieñ. ciues furore acti, plebanum & Prædicatorem ſubmerſerunt. Et ex hoc uenæ argenti & plumbi ceſſauerunt. Eodem anno ex proprijs militibus Pruſsiæ magiſter Vinricus comparato exercitu, & tradito Henrico Schindekop Marſalco generali, in terras Lithuaniæ miſit. *Lithuania uaſtatur.* Qui nullam reſiſtentiam reperiens, ferociter & gradu concito quinq; diſtrictus uaſtauit, uſq; ad Kovvno graſſatus, octingentosq; captiuos & plures equorum, & pecorum greges abduxit.

Anno Domini 1368 Lithuani cum duce Keyſtuth ad Poltovvsko caſtrum & oppidum Epiſcopi Ploceñ. inſperatè peruenerunt, & oppido, quia munitum non fuerat, illicò potiti, caſtrum, quum crebris lignorum pinnatorum ſtruibus defenderetur, mœnibus in propinquo appoſitis incenderunt. Ex quo incendio ſerpente flamma caſtrum & homines in eo cõcluſi comburebantur. In uicinas deinde uillas populatione extenſa, cum multa præda celeri curſu diffugerunt.

Anno Domini 1369, Lodouicus dux Bregeñ. ad honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ & ſanctę Heduigis, Collegiatam eccleſiam & certum Canonicorum numerum in Brega inſtituit. *Eccleſia Collegiata Bregenſ. inſtituta.* Imperato à ſede apoſtolica priuilegio, ut Decanus illius, ſolennibus diebus mitra utatur Pontificali & baculo. Item fundauit Manſionarios, qui horas beatæ uirgini pſallerent. Reliquit duos filios Venceslaum & Henricum. Venceslao autem immatura morte obeunte, Henricus ſolus paternam ſortem poſſedit. Eodem anno Vinricus magiſter Pruſsiæ in Lithuaniam lapides, cæmentum & lateres, caſtrum conſtructurus ſecum uehens, ad fluuiumq; Niemyen perueniens, multam materiam pro erigendo muro à Lithuanis reperiens, caſtrum à fundamentis nomen ei Gotiſuerder. i. inſula Dei imponens initiauit, & infra tempus ſemeſtre conſumauit, præſidioq; militum forti ei impoſito, pro die Pentecoſtes terram Lithuaniæ circum circa depopulatum exuſsit. *Gotiſwerder, caſtrum erectum.* Lithuanorum autem duces Olgerd & Keyſtuth ſuper extructione caſtri furore & indignatione pleni, magiſtro Pruſsiæ diſcedente, contra caſtrum Gotiſuerder aduenerunt: Et quinq; heddomadis

dis illud aſsiduè nocte & interdiu expugnando conquiſierunt: maioriq; parte præſidij trucidata, cæteros in uincula coniecerunt. Deinde Henricus Marſalcus Pruſsiæ in magno exercitu Lithuaniam intrauit, & caſtrum Beyery circumdedit, ac uehementi impetu expugnatum conquiſiuit. Requiſitus autem per nuncios ducis Keyſtuthi, ut caſtrum exquiſitum, antequam in eum graſſetur, redderet. In indignationem, & caſtrum cum noningentis Lithuanis ſimul conflagrauit, ceteros uincijt. Dux Keyſtuth manſuetiori uſus animo, colloquium petiuit, ubi captiuorum permutatio hinc inde ſequuta eſt. Sed tunc dux Keyſtuth comminatus eſt Pruſsiam ſe pro anno futuro aduenturum. Ea comminatione Vinricus magiſter Pruſsiæ motus, duplicem iterum eo anno in hyeme, in Lithuanos expeditionem per Marſalcum Henricum Schindekop ægit, & in utraq; færoci cæde & flamma in Lithuanos debacchatus eſt.

Lithuania uaſtatur.

Pruſsia uaſtatur.

Anno Domini 1370. Comminationes ſuas contra Cruciferos de Pruſsia, anno ſuperiore prolatas Keyſtuth Lithuaniæ dux impleturus, Tartarorum, Ruthenorum, & cæterorum Barbarorum quæſitis præſidijs, ingenti equitatu, peditatuq;, unà cum Olgerdo germano ſuo aduenit, & diſtrictum Sambieñ. bipartito exercitu uaſtauit, & incendit. Deinde ad caſtrum Ortelsbergk duxit exercitum, & illud conquirens incendit. Ab inde uerſus Rudovv alias Rovvdin caſtra metatus eſt, ubi Pruſsiæ magiſter Vinricus cum omnibus potentijs etiam ultra peregrinos milites, ciues, & agreſtes armando aduenit. Et Barbaros in dominica Exurge quare obdormis, inuaſit. Et atroci pugna commiſſa, Henrico Schindekop Marſalco Pruſsiæ, & uiginti fratribus de ordine, centumq; armigeris de parte Cruciferorum: mille uerò Barbaris, cadentibus. Duces Lithuaniæ dato ſigno receptui, pro uictis abierunt, & proximis ſuis ſe commiſerunt. Aduenit poſt hæc Lupoldus Auſtriæ dux, ordini in auxilium, cuius ſuffragio Magiſter & ordo freti, in Samagitiam quadripartito agmine deſcendens, ferè uniuerſam Samagitiam incendijs ſubiecit: cæſisq; ſenibus & impuberibus, puberes in magno numero captiuos Pruſsiam reduxit. Quem abeuntem dux Lithuaniæ Keyſtuth ſequutus, caſtrum & diſtrictum Gogelanken inuaſit & expugnauit. Et multis utriuſq; ſexus hominibus cæſis, aut captis, properè in Lithuaniam refugit. Commendator uerò de Iuſterbork Vigandus de Beldersheim eo diſcedente, in Lithuaniam ingreſſus, uillas nondum uaſtas inuaſit. Et multis captiuis, atq; ſpolijs potitus, in Iuſterbork regreſſus eſt.

Cruciferorum uictoria.

CAPVT XXIX. LIB. IIII.

Keyſtuth cum Lithuaniæ ducibus caſtrum Vuladimirieñ. obſidet.

AVdita morte Kazimiri regis Poloniæ, dux Lithuaniæ Keyſtuth cum Lubardo cæterisq; Lithuaniæ ducibus, caſtrum Vvladimirieñ. obſidione ſtrinxerunt. Petraſsius uerò Turski Iancicita, Capitaneus caſtri, comminationibus eorum territus, ſaluis rebus ipſius, quas ſecum eduxit, caſtrum utrunq; Lithuanis tradidit. Illi autem caſtro ligneo contenti, caſtrum nobile muratum iam propè perfectum, quod impenſis præfati regis Kazimiri trecenti homines, & multa iuga atq; equorum integro biennio conſummauerant, euerterunt, & uſq; ad fundamenta in perpetuam ruinam redegerunt. Amplius per terram Lublineñ. Olgerth & Keyſtuth duces Lithuaniæ ingredientes, terram Sandomirieñ. uaſtauerunt, & prædam citato agmine abegerunt. Inter alias prædas lignum Crucis uiuificum, ex Caluo monte receptum abducebant. Et quum eſſent in finibus Poloniæ, currus in quo uehebatur lignum crucis, repentè ſubſtitit, nec ullo modo moueri potuit. Flamen autem Lithuauicus dixit, currum moueri non poſſe, niſi crux in locum ſuum redderetur: Moxq; in Caluum montem per unum nobilem captiuum, Polonum, Karabolam dictum, ob id libertate donatum, remiſſa eſt. Inſuper Haſſo miles de Huchtenhaym, filius Haſſonis de Vedel, Capitaneus Othonis Marchionis Brandenburgeñ. filij Lodouici olim regis Romanorum, caſtrum Santhok cum paucis & ferè agreſtibus obſidione cinxit, & per deditionem accepit. Lodouicus autem rex Hungariæ, per oratores Polonorum, Florianum Epiſcopum Cracouieñ. & Ianuſsium regni Poloniæ Cancellarium, ut regnum Poloniæ ſuſciperet, ſollicitatus. Impugnantibus aliquibus Hungarorum conſiliariis recuſauit, ad extremum tamen petitione uictus, ſuſcepit. Cui Sandecz adueniente, multitudo Prælatorum & Baronum Poloniæ occurrit, & Craçouiam perduxit. Proceſsiones autem eccleſiarum, & omnes ordines ciuitatis Ludouico ad montem Laſſotinum obuiam exiuerunt, & uexillo urbis Cracoui. in quo arma ciuitatis cum clauibus picta erant, præcedente, omnium artificum cum eorum picturis uexilla ſubſequebantur. Quibus ordinatim regi oblatis, ipſe cum maxima pompa Cracouiam ingreſſus, & caſtrum

Miraculum.

Lodouicus regnum Poloniæ ſuſcipit.

ſtrum aſcendit. Altera autem die perquirente Ianuſsio Szuchiuilik Decano Cracouienſ. & Cancellario regni Poloniæ. An teſtamentum regis Kazimiri, ritè & ex integro exequendum foret. Ludouicus rex legitimè & integro exequendum reſpondit. Reiecta tandem ad conſiliarios huiuſcemodi percunctatione. Decreuerunt Prælati & Barones Poloniæ, oẽs donationes regis Kazimiri robur habere, præter donata duci Kazimiro Stetineñ. & Niemyerza ac Ioañi filijs naturalibus regis Kazimiri. Kazimiro em̃ duci Stetineñ. propter unitatem regni, terras Siradieñ. Lancicienſ. cum earum caſtris detrahẽdas cenſuerunt, & in ſolo ducatu Dobrzineñ. & caſtris ac oppidis Bidgoſtieñ. Verathovv, & Valcz contentari debere. Sic & Niemyerze, atq; Ioanni filijs naturalibus regis Kazimiri in toto donata reſciſſa ſunt. Cæteræ verò omnes donationes ſecundum teſtamentum effectum ſortitæ ſunt. Iniecta tandem per Iaroſlaum Archiepiſcopum Gneznenſ. & Barones maioris Poloniæ difficultate, ut in Gnezna coronaretur. Floriano præſule & Baronibus Cracouienſibus refellentibus, Lodouicus rex ſecundum reges immediatè ſeſe antecedentes, auum & auunculum uidelicet Vvladiſlaum Loketkonem, & Kazimirum ſecundum, coronatus eſt in eccleſia Craco. dominica poſt Martini, quæ fuit decimaſeptima menſis Nouembris, per præfatum Iaroſlaum Gneznenſ. Archiepiſcopum, aſsiſtentibus ei Floriano Craco. & Petro Lubucenſ. epiſcopis. Pręſentibus & inſpectantibus Elizabeth Hungariæ regina antiquiore, genitrice regis cum Heduigi regina Kazimiri regis Poloniæ relicta: & duabus filiabus regis Kazimiri Anna & Heduigi, præſentibus Kazimiro Stetineñ. & Dobrzineñ. ac Vvlad. oppolieñ. ducib. In ipſis aũt primitijs regni, mox Vvladiſlao Oppolieñ. duci terram Vieluneñ. cum uniuerſis caſtris. Item caſtris & oppido Brzeſnicza in terra Siradienſ. Prælatis & Baronibus Poloniæ improbantibus, rex Lodouicus contulit. Et feudum tam à duce Stetinenſ. Kazimiro, quam à duce Vvladiſlao duce Oppolieñ. accepit. Exequijs deinde regis Kazimiri in eam diem obmiſsis, die Martis decimanona Nouembris, per regem Lodouicum & officiales regis Kazimiri per eccleſias ſolitas, cum cęrimonijs ac oblationibus pompoſè celebratis ac peractis, rex Lodouicus in maiorem Poloniam proceſsit, & in Eccleſia Gneznen. ſolium & thronum regium præparatum, conſcendere negauit. Ne ad ſui ludibrium uerteretur, ſed citò euolues ſe de Gnezna in Poſnaniam tranſiuit, poſtea Cracouiã redeunte. Elizabeth regina genitrice ſua inſtante, Heduigis regina Kazimiri regis relicta portionem ſuam accepit, quę ſolum ad trecentas triginta tres marcas & dimidiam argẽti, & mille marcas latorũ groſſorũ tendebatur. Ad paternamq; domum reuerſa, Ruperto ducis Legnicenſ. Venceslai filio nupſit. Filię uerò regiæ, Anna & Heduigis cum omni theſauro, auro, argento, unionibus, cortinis, & ſuppellectili à patre eis largita, per Elizabeth reginam in Hungariam tranſlatæ ſunt. Vbi à Lodouico rege locato iudicio, quaſi non de legitimo thoro natæ forent, abiudicatum eſt illis ius, ſucceſsio, & hæreditas regni Poloniæ. Ne potentes maritos ſortitę, nouarent res pro regno Poloniæ conſequendo. Hei ſcelus abominabile propter regnum, quod & tædè ſocios habere nolunt, filiæ regis Kazimiri, nedum regno ſpoliatæ, ſed & tãquam de thoro ſpurciſsimo ac illegitimo inhoneſtatæ & infames redditæ ſunt. Deſponſatæ tandem fuerunt, maior natu Anna Comiti Ciliæ Vilhelmo. Altera Heduigis Romero duci. Rex inſuper Lodouicus genitrice ſua ut fertur Elizabeth inſtigante, ne alius rex à Polonis ſubſtitueretur, coronam regni Poloniæ materialem, ſceptrum, pomum, gladium, & cætera inſignia regia in Hungariam accepit.

Kazimiri teſtamentũ confirmat.

Lodouicus coronatus.

CAPVT XXX. LIB. IIII.

ANno autem Domini 1373 percepta Kazimiri regis Poloniæ morte Vvladiſlaus albus dux Gnievvkouienſ. ut erat præceps & inſtabilis de religione ex Diuione Burgundiæ monaſterio ſancti Benigni, ubi propè quatuordecim annis moratus eſt, exceſsit. Et ſpe diſpenſationis apud papã in Auinione fruſtratus, Lodouicum Hunga. & Poloniæ regem in Buda adijt, inſtando ut regis promotione diſpenſationem conſequeretur, ſed uix aſsiduis obſecrationibus reginæ Hungariæ Elizabeth iunioris Vvladiſlai albi neptis, rex Lodouicus expugnatus (minus ſiquidem gratè ducem Vvladiſlaum album intuebatur) ſecum oratores ſuos in Auinionem ad Gregorium papam undecimum miſit, ut diſpenſatus ducatum fas illi eſſet repeteret, repulſam autem paſſus, in Poloniam diuertit. Et die Veneris in craſtino natiuitatis Mariæ, tria caſtra Vvladiſlauienſ. Gnievvkouienſ. & Zlothorienſ. uno eodem die ſine armis

Vvladiſlaus Albus monaſterium egreditur.

Vna die tria caſtra occupat.

P 2 inuaſit

inuaſit & conquiſiuit. Altera autem die, & erat ſabbati, caſtrum Sarlen oppugnauit, & in craſtino die Dominico per deditionem accepit. Sandiuogius autem de Subino, Capitaneus maioris Poloniæ, ueloci nuncio in Hungariam miſſo, regi Ludouico caſtrorũ occupationem ſignificauit, exercituq́ꝫ maioris Poloniæ properè collecto, Vvladislauiã uallauit: regijs aũt literis aduenientibus, Dux Vvladislaus albus, metu regis à nobilibus deſertatus, caſtra ſingula quæ occupauerat, Sandiuogio de Subino Capitaneo maioris Poloniæ reſignauit: & gratiam regis quæſiturus in Hungariam perrexit, ubi nullam gratiam conſequutus. Caſtra Zlothoriam & Gnievvkovv año dñi 1375 per quoſdam exploratores intercepit, & aſsiduis oppugnationibus ac captiuitatibus maiorem Poloniã moleſtauit. Sandiuogio autem de Subino inuaſiones prohibere nequeunte Iaſzko Kmitha, de domo Sreni euitarum, Capitaneus Siradieñ. cum gentibus Siradienſibus uerſus Zlothoriam proceſsit. Curruſq́ꝫ ſui ab exercitu ſemoti, per gentes Vvladislai albi capti ſunt. Iaſzko uerò cum Barthoſsio de Viſſemburk. Capitaneo Breſteñ. potentijs coniunctis, prope Gnievvkovv ducem Vvladislaum album conflixerunt & fugarunt, & gentes eius ſtrage deletæ, aut captæ, cæteræ diſperſæ ſunt, ipſo duce uix per nauem in alteram partem Iſtulæ euadente. In ſequenti autem anno præfatum Vvladislaum albũ Gnievvkovieñ. ducem, Sandiuogius de Subino, Capitaneus maioris Poloniæ, dux Kazimirus Stetineñ. & Dobrzineñ. Barthoſsius de Viſſemburk Capitaneus Cuyauiæ, & Barthoſsius de Szokolovv in caſtro Zlothoria obſederũt, caſtriq́ꝫ proditionem quodam Hankone Breſteñ. molendinatore pollicente, dux Vvladislaus albus præſciens ex cruciatu & candelarũ incendio Hankoni inflicto, ſubordinauit generum Hankonis molendinatoris, ut milites Sandiuogij caſtrum, quaſi per traditionem accepturi ingrederetur. Et quum nocte uigintiſex ingreſsi fuerunt per demiſsionem cratis ſupra portam compræhenſi, ac interfecti fuerunt. Eiectoq́ꝫ Hankone molendinatore cum genero ipſius extra portam caſtri, iuſſu ducis Vvladislai albi conflagrati, & incenſi ſunt. A mane autem incipiendo per totam diem caſtrum ab uniuerſo exercitu obpugnatum eſt, ubi Kazimirus dux Stetineñ. & Dobrzineñ. iactu lapidis uehementer læſus, in breui uita functus eſt, uidelicet anno Chriſti 1377 in menſe Ianuario. Hic dux Kazimirus fuit prodigus & inſtabilis, corpore debilis, ſed uehemens & animoſus, in curijs plurium regum enutritus. Facta autem compoſitione inter ducem Vvladislaum album & obſidentes, deditoq́ꝫ caſtro, & omnibus captiuis manumiſsis. In expenſis Barthoſsij de Viſſemburk, & Barthoſsij de Sokolovv ad regem Ludouicum in Hungariam dux Vvladislaus deductus, poſt plures tractatus regi Ludouico ducatu Gnievvkovieñ. pro decem millibus florenorum uendito, & Abbacia inſigni in Hungaria ordinis Ciſtercienſis, in qua uitam degeret, accepta, reconciliatus illic conſtitit. Habitationem deinde Pannoniorum pertæſus, relicta Abbacia, in Diuione monaſterium tranſiit, ibi moriendum ſalubrius ratus.

Laſzko kmitha.

Sandiuogius de Subino.

Proditionis merces.

Kazimirus ictu lapidis læſus tandẽ mortuus.

Eodem anno 1376 Elizabeth regina Hungariæ antiquior regnum Poloniæ, quod anno præcedenti filio ſuo regi Ludouico reſignauerat, denuò regendum cum importuna inſtantia extorquendo reaſſumpſit. Et ingredienti per Sandecz Poloniam, occurrentes nobiles Sandomirienſ. & Craco. retulerunt ei in Bochnya totam potentiam Lithuanorũ paraſſe arma contra Poloniam. Quæ reſpondit non eos debere curare, quoniam filius ſuus rex Ludouicus tam longam, ualidamq́ꝫ haberet manum, ut Lithuani, & omnes in circuitu nationes tremerent ad ipſius nominationem. Duces autẽ Lithuanorum Keyſtuth, Iagello, Vithovvdus, quẽ Vitoldũ uulgariter appellant, ex Troki, ex Vilno, & Grodno. Item Lubardus ex Luczko, & Georgius ex Belſz, per uaſtas ſolitudines terræ Lublinenſ. ſilenti & citato agmine uſq́ꝫ ad fluuium Szan, ſecunda die Nouembris peruenerunt, uniuerſamq́ꝫ oram inter Iſtulam & Szan, uſque ad Tarnovv uaſtauerunt: Homines utriuſq́ꝫ ſexus in ſeruitutem abduxerunt: ſacerdotes, impuberes, & ſenes trucidarunt, eccleſiaſq́ꝫ exuſſerunt. Quorum concurſus Petraſsius filius Cztani, germani Ianuſsij Archiepiſcopi Gnezneñ. arrepta cõiuge & infante nouiter ædito, nõdum baptiſato, de uilla Barauovv, per medios hoſtes in equo exiliens, uix per fluuium Iſtulæ euaſit. Relicta domini Michaelis de Tarnovv Caſtellani Viſlicienſ. eodem die, cum grandi apparatu ad reginalem maieſtatem Cracouiam ibat, ſentiens Lithuanorum aduentum, relictis curribus, equis, & omni apparatu, per famulos citiſsimè in nauigium Iſtulæ inducta, uix manus Lithuanorum euaſit. Elizabeth uerò regina Hungariæ, moleſtias ex uaſtatione Lithuanorum lenitura, Choreas Dominica in craſtino ſancti Nicolai, quamuis octuagenaria foret, inſtaurando aſpiciebat, uiditq́ꝫ ex caſtro Cracouien. Hungaros cum familia Przedbory de Brzeze propter

Ludouici aduentus in Poloniam.

Polonia à Lithuanis uaſtata.

Elizabeth regina Hungariæ.

propter fœnum contendere (pleroſq; nam currus in forum Craco. cum blado & fœno uenientes, Hungari ex animi maleuolentia occupabant. Ad quorum repreſsionem præfatus Przedborius miles de Brzeze, ne ſuis curribus rapinam intuliſſent, familiam iuxta domū ſuā ad portā Bochnenſ. quæ in Kazimiriam ducit, poſuit) miſſoq; Iaſzkone Kmitha de domo Srenieuitarum, Capitaneo Cracouienſ. ut litem dirimeret, illico equo uectus ſuperuenit, ſeditionemq; molitus iuſſu reginæ extinguere. Ab uno Hungaro, cuius ſors ignota erat, telo Hungarico in collum percuſſus, ex equo defluens expirauit. Cuius morte uulgata, fratres, cognati, & familiares ſui in magna multitudine concurrerunt, in furiamq; uerſi, uniuerſos Hungaros, parentando morti ſui affinis, nemini parcendo occiderunt. Quidam miles Slauus Michaël Pogan, de ueſtibulo, ſeu de cellario ſui hoſpitij extractus, miſerabiliter occiſus eſt. Duo adoleſcentes ingenui Hungari, à Przedborio ad cuius domum confugerant, cameræ potiore incluſi, Przedborio in caſtrū diſcedente, fracto oſtio, argenteis cingulis & ueſtib. nudatos, familiares Przedborij, pimerūt & pereptorū corpora intra muros proiecerunt. Centum ſexaginta Hungari eo die cæſi ſunt. In ſacello ambitus eccleſiæ ſancti Franciſci ſepulti, quod ex bonis Hungarorum dotatum, ab eo die ſacellum Hungarorum nuncupationem accepit.

Iaſzko kmitha interemptus.

Hungari cæſi 160 numero.

CAPVT XXXI. LIB. IIII.

Regina poſt paucos dies è Cracouia in Hungariam triſtis rediens filio ſuo regnum Poloniæ iterum gubernandum reſignauit. Ludouicus autem Hungariæ & Poloniæ rex, uaſtationem terræ Sandomirienſ. ulturus in Lithuanis, anno ſequenti per alpes Sanocenſ. cum copijs Hungarorum uerſus Sandomiriam uenit, & confluentibus ad illum Baronibus Poloniæ, uidens copias ualidas, Cracouienſ. & & Sandomirienſ. milites ſub ducatu Sandiuogij de Subino, tunc Cracouienſ. Capitanei, ad expugnandum caſtrum Chelmenſ. transmiſit. Ipſe verò cum reſiduis uerſus Belſ perrexit, & Cracouienſ. quidem ac Sandomirienſ. exercitus, expugnato infra octo dies caſtro Chelmenſ. inſuper & alijs caſtris videlicet Grabouiecz, Hrodlo, Seuoloſz expugnatis, ad regem Ludouicum in obſidione caſtri Belſ commorantis peruenerunt. Vbi Keyſtuth dux Lithuaniæ, ſub ſaluo conductu introductus, pacem his conditionibus compoſuit: Vt captiuis, quos Lithuani cœperant reſtitutis, Georgius dux caſtrum Belſ regi daret, & gratiæ illius ſe deuoueret. Deditione itaque caſtri facta, Ludouicus rex duci Georgio, caſtrum Belſ obligauit. Aliudq; caſtrum Lubaczovv adiecit, & centum marcas annui cenſus in Bochnya ad tempora uitæ inſcripſit, ut regi regnoq; Poloniæ fideliter inſeruiret. Orta autem inter Hungaros & Polonos contentione, Petrus Zaffraniecz miles de Luczicze, in facie uulneratus fuit, & ne res in grandem procederet ſeditionem, rex Ludouicus Petro Zaffraniecz caſtrum regium Pieskoua, skala, perpetua donatione dedit, creſcentem ſeditionem extinxit. Et quia Vvladislao duci Oppolienſ. rex Ludouicus plures diſtrictus, & caſtra in terris Ruſsiæ perpetua largitione donauerat. Ideò ut eorum acceſſio ad regnum Hungariæ facilior foret, ducatum Dobrzinenſem cum caſtris & oppidis Bidgoſtia, Vvlathovv, & Valcz, ex morte Kazimiri ducis Stetinenſ. deuoluti. Item ducatum Gnievvkouienſ. decem millibus florenorum, à duce Vvladislao albo comparatum, illi perpetuò donauit. Diſtrictus verò caſtra, oppida, & uillas Ruſsiæ, Hungaris (Polonis nequicquam improbantibus) partitus eſt. Horrentibus autem Polonicam auram, rege Ludouico & regina Elizabeth antiquiore, rex Ludouicus Vvladislao duci Oppolienſ. regnum Poloniæ gubernandum commiſit.

Seditio Hungarorum & Polonorum.

Vuladislaus dux Oppolienſ. regni Poloniæ gubernator.

Anno tandem Domini 1381. Elizabeth regina Hungariæ, regis Caroli relicta, filia Vvladislai Loktek, & ſoror Kazimiri Poloniæ, genitrix uerò Ludouici Hūgariæ, & Poloniæ regum, uigeſimanona Decembris in ætate grandæua, in caſtro Budenſ. mortua. Et in monaſterio in inſula Budēſi ſepulta. Rex Ludouicus in medio quadrageſimæ uocatis Prælatis, & Baronibus Poloniæ in Budam, Gubernatores regni Poloniæ, Zauiſsium epiſcopum Craco. Dobeslaum de Curoſvvanki patrem eius Caſtellanum Cracouienſ. & Sandiuogium de Subino Palatinum Caſsilienſ. & Capitaneum Cracouienſ. conſtituit, qui regnum Poloniæ pertranſeuntes, largas expenſas fecerunt, bona pauperum diminuentes. Iudicia & terminos proclamarunt, & cauſas non audierunt, nec ullam iuſticiam adminiſtrarunt. Sentiensq; rex Ludouicus uiribus ſe deſtitui, anno Domini 1382 filiam ſuam natu maiorem Mariam, Sigiſmundo Marchioni Brandenburgenſ. quartumdecimū ætatis annum agenti, filio Caroli olim imperatoris Romanorum & regis Bohemorū ex

Mors Elizabeth.

Sigiſmundus Marchio Brandenburgen.

Elizabeth Boguslai ducis Stolpenſ.progenito,copulauit,uocatiſq; pro die ſancti Iacobi Polonis ad Solium,aliàs Svvolen, oppidum & caſtrum Hungariæ propè Cremniciam, Prælatos & Barones Poloniæ ad ſuſcipiendum in regem Poloniæ Sigiſmundum Marchionem præfatum Brandenburgeñ.& pręſtandum ei homagium per iuramentum fidelitatis,compulit.Miſſoq; Sigiſmundo ad ſuſcipiendum regni Poloniæ poſſeſsionem,pleraſq; in regno Poloniæ inſolentias amputare, & exterminare præcepit. Qui caſtrum & oppidum Koſzmin.Item duo fortalicia Nabiſzicze,& Koſzminiecz, breui expugnauit. Caſtrum uerò Nodolanovv, Barthoſsio pacta ſecum inita non ſeruante,circũſedit.Sed quum illius expugnatio difficilior cenſeretur,copias Polonicas & Hungaricas in Mazouiam traducens,ducatum tantummodo Semouiti, præſtare Ludouico ut Poloniæ regi homagium detractanti.Ianuſsius enim alter dux Mazouiæ, dudum in ditionem regiam conceſſerat,uaſtare ſpolijs & incendijs cœperat.Interim uerò Ludouicus rex Hungariæ, & Poloniæ apud oppidum Hungariæ Tirnaua tredecima Septembris fatis interceptus eſt,ad Albamq; regalem relatus,in ſacello ab eo dotato,ſepultus. Quum apud Polonos annis duodecim,apud Hungaros uerò annis quadraginta regnaſſet. Cuius exceſſu Sigiſmundus Marchio per feſtinum nuncium ſibi denunciato, de agro Mazouico exceſſit,uerſuſq; Poſnaniam perrexit.Et à Poſnanienſibus ciuibus cõgruo honore ſuſceptus, fidelitatis iuramenta exegit. Temporibus iſtius regis Ludouici, nulla ſtabilitas,nullàue iuſticia in regno Poloniæ fuit,bona pauperum rapiebantur,negociatores ac uiatores deprædabantur.Prælati ac nobiles cum eorum rebus, equis, & ſuppellectili de regno captiuati educebantur.Exactiones ſæpenumerò,contra pacta & promiſſa regis, tempore coronationis facta,exigebantur.Sed prælatis reſiſtentibus rarò ſoluebantur.Iniuriam paſsi pro complemento iuſticiæ in Hungariam currebant,quos rex ad reginam genitricem ſuam,& uice uerſa regina ad filium regem Ludouicum remittebat. Literis apportatis,quæ ex Cancellaria regis graui pecunia redimebantur. Capitanei minimè parebant proprijs duntaxat commodis incumbendo.

Ludouicus rex Hungariæ & Poloniæ mortuus.

CAPVT XXXII. LIB. IIII.

POſt mortem regis caſtra Ruſsiæ Crzemienyecz, Oleſzko, Hrodlo, Lopatin, Snyatin, duci Lubardo tunc caſtrum Luczko obtinenti, Hungarorum milites, quibus Ludouicus rex caſtra commiſerat prodiderunt & uendiderunt. Et regina Hungariæ Elizabeth pleroſque eorum in carceres coniecit, alios capite mulctauit.

Eodem añо apud Radomske oppidũ,pro die S.Katharinę cõuentu habito,regnicolæ Polonię alteri ex filiab.regis Ludouici pręſtare homagiũ concluſerũt. Prudentẽ principẽ perſonalẽ reſidentiã facturũ eidẽ iungẽdum & Sigiſmũdum abijciẽdum, clandeſtina decoctione includendo,ſcripto & ſigillorũ appẽſione roborarũt. Bodzantha Archiepiſcopo Gnezneñ.& Damaratho Caſtellano Poſnanieñ.ac Capitaneo maioris Polonię contrauenientib.S.Nicolai uerò luceſcente die magnus Viſliciæ conuentus haberi cœptus eſt.Cui Sigiſmundus Marchio interfuit.Duo etiam Epiſcopi Stephanus Agrieñ. & Ioannes Cenadienſ.totidemq; Barones ab Elizabeth Hungariæ regina uenerũt, precati ſunt, ne cui alteri,ſed nec Sigiſmundo Marchioni,fidem & ſubiectionem præſtarẽt, donec per reginam de vtraque filia certior ordinatio fieret.Quapropter concluſio apud Radomske habita ratificata eſt. Cui Archiepiſcopus Gnezneñ. Bodzantha,& Capitaneus maioris Poloniæ Damarathus, aſſentire coacti ſunt. Ex Viſlicienſ. dieta Sigiſmundus Marchio Cracouiam uenire deſiderauit,ſed Dobeſlao de Curoſvvanki, Caſtellano Craco. diſſuadente,non eſt admiſſus.Sed in Niepolomicze exinde in Bochnya & in nouam Sandecz deductus,& ſumptu Polonico procuratus,in Hungariam redijt.

Conuentus in Radomſzke.

Deinde Elizabeth regina Hungariæ fatigata & ſæpenumerò adhortata eſt per proceres Poloniæ, ut unam ex filiabus ſuis ad Poloniam regnaturam mitteret, quos in conuentione Siradienſ. ante penultima Februarij, 1383 celebrata per Nicolaum Veſperimenſ.Epiſcopum, & duos Barones Hungariæ patentibus literis à iuramentis & fide, qua filiæ Mariæ, & Sigiſmundo Marchioni ſponſo eius ſe deuinxerant abſoluit. Et alteram filiam natu minorem Heduigim pro feſto Paſchæ in Poloniam mittere promiſit. Poſt hoc uigeſimaoctaua die Martij prædicti anni in conuentione Siradienſ.Semouitus dux Mazouiæ, rex Poloniæ decernebatur, tamen totum negocium dilatum & ſuſpenſum eſt ad Heduigis filię regis Ludouici aduentum.Quare pręfatus Semouitus dux Mazo-

Mazouiæ,uolens decretum de ſe factum exequutioni demandare, perſonam ſuam occultando cum Bodzantha Archiepiſcopo Gnezneñ.in Cracouiam proceſsit, ſed aduentu ſuo publicato,ſeptima Marcij Cracouiam ingredi non eſt permiſſus. Declinauit ergo cum Bodzantha Archiepiſcopo Gnezneñ.in curiam ſancti Floriani extra muros Craco. q̃ idē Bodzantha Archiepiſcopo:exiſtens Præpoſitus ſancti Floriani inſigniuerat & cōſtruxerat. Ibiq́ latitare non ualens,à conſulib.Cracouienſibus, & quibuſdam nobilib.legationem accepit,quòd niſi abſcederet,uarijs modis eum uexaturi,propter imminens ciuitati periculum. Qui quum circa curiam ſancti Floriani, in nocte feſti Pentecoſtes cuſtodiam adhiberet, tandem die ſequenti ſole oriente Cracouiam reliquit, & per Proſſouicze in Nouam ciuitatem Corczin, ubi quindecim diebus immoratus, Heduigim filiam regis operiebatur, & expectabat, uolens eam ſuaſu & ſuggeſtione plurium, ſi ſponte non daretur, rapere, & per eam regnum Poloniæ obtinere. Prælati autem & proceres Poloniæ ad excipiendam & inducendam Heduigim filiam regis Ludouici in nouam Sandecz, pro feſto Pentecoſtes iuerant, quos regina ad ſe in Caſſouiam trahens & uocans promiſſa immutauit & concluſit, pro feſto Martini proximè futuro Heduigim filiam reginam in Cracouiam miſſuram. Semouitus ergo ſpe ſua fruſtratus, Conuentionem generalem apud Siradiam pro die ſancti Viti omnibus Polonis indixit. Illi autem plerique ſinguli, Semouiti ducis ædicta, & comminationes aſpernati ſunt. Solus Bodzantha Archiepiſcopus Gneznenſ. cum nonnullis maioris Poloniæ iuuenibus militibus Siradiam adueniens. In monaſterio fratrum prædicatorum Semouitū ducem Mazouiæ,regem Poloniæ, eum in altum cum alijs leuando, pronuntiauit. Propter quod exercitus Hungarorum duodecim millia armatorum, duce Sigiſmundo Marchione Brandenburgenſ. habente in ſuo comitatu Demetrium Archiepiſcopum Strigonienſ. poſt feſtum ſancti Iacobi per nouam Sandecz adueniens, & per terram Radomienſ. aucto exercitu Cracouienſibus & Sandomirienſ.militibus, Mazouiam intrauit. Et ſingula quæ ad Semouitum ducem pertinebant, uaſtauit & crudeliter incendit. Deinde uigeſimaquinta Septembris Brzeſcze ciuitatem Cuyauiæ obſidione cinxit, quoniam ipſa duci Semouito parebat,& ſub undecim diebus, quibus obſidio continuabatur, Cuiauienſ.terra perinde ac hoſtilis à Polonico & Hungarico exercitu uaſtata eſt. Donec Vvladiſlaus dux Oppolienſ.Vielunenſ. & Dobrzinenſ. mediatorem ſe ponens, inducias pacis in feſtum paſchæ duraturas inter Sigiſmundum Marchionem,& Semouitum Mazouiæ ducē ordinauit, Damaratho etiam de Pirzchno Caſtellano Poſnanieñ.in fauorem Sigiſmundi Marchionis & Elizabeth reginæ Hungariæ,Saxonibus & Pomeranis conductis Cuyauienſ.terram,ſub diebus,quibus à Sigiſmundo Marchione Mazouia uaſtabatur, ſpoliorum ingeminatione ex oppido Zneineñ.obterente. Vvladiſlaus dux Oppolieñ.apud Iunivvladiſlauiam commorans,gentes eius,quia in terra ſua prædas agebant,magna ſtrage cum excuſsione prædæ,quam abigebant,obruit.Elizabeth autem regina Hungariæ, pacta, quæ cum proceribus Poloniæ in Caſſouia pepigerat temerante, anno Domini 1384.Miſſus Sandiuogius de Subino Kaſilieñ.palatinus,& Cracouienſ. Capitaneus apud Iadram eam reperiens,hortatus eſt ut filiam regiam Heduigim in Poloniam mitteret.Videnſq́ ſuas & Polonorum ſpes in irritum recidere, & ſe à regina detineri, nec abire permittente, donec Cracouiam Hungaris reſignaret, irritatus & ipſe equis permutatis,prout antea ordinauerat,ex Iadra euolans, in una die naturali, quod uix credibile dictu eſt, ſexaginta milliaria confecit,Cracouiamq́ defatigatus, omnes nuncios præuolans, peruenit. Et conuentu uno in Lelovv, altero ſecunda Martij in Radomske conſtituto, leui nuncio Przeczlao Vanuelski, reginæ apud Budam mandata proceres Polonorum miſerunt, rogaret imprimis, ut filiam Heduigim mitteret pro feſto Sancti Staniſlai, abſtineretq́ ludibrijs, quibus tantoperè uſa eſt Polonos afficere, Polonos de cætero nec legatos mittere, nec miſsionem Heduigis expectare. Mouit tam aſpera legatio Elizabeth reginam, propter hoc Sigiſmundum Marchionem Brandenburgenſ.generum ſuum ad regendum regnum Poloniæ miſit, quoad filia Heduigis adoleſceret. Quod quum apud Craco.percrebuiſſet, irritati iuſto exercitu collecto in Sandecz proceſſerunt,miſsiſq́ ad Sigiſmundū Marchionem, qui iam apud Lobovvla hoſpitabatur, nuncijs,monuerunt,ne regnum eis inuitis introeat. Illum nec pro rege,neq́ pro gubernatore ullo pacto ſe accepturos, quin etiam ingreſſum illi non ſecus, atque hoſti armis interdicturos. Qui hac denunciatione territus, gradum repreſsit. At regina promiſsiones ſuas impletura,Heduigim filiam cum magno Baronū præcipuè Demetrij tituli ſanctorū

Spes Semouiti de Heduigi cō ſequenda.

Semouitus rex pronunciatus.

Sigiſmundus Marchio huic reſtitit.

Oppolieſ. dux mediator horum.

Cracouienſium minæ.

Heduigis, filia Elizabeth mittitur.

quatuor Coronatorum Præsbyteri Cardinalis, ac Archiepiſcopi Strigonienſ. & Ioannis Cenadienſ. Epiſcopi, comitatu, ferentem ſecum in auro, argento, in uaſis, pannis, clænodiis, gemmis, & cortinis, inſignem & regiam ſuppellectilem, pro feſto ſancti Michaëlis träſmiſit. Ad quam excipiendam Prælati & Barones Poloniæ certatim occurrentes, cum ingenti alacritate Cracouiam, omnium eccleſiarum proceſsionibus, omniumq́ ſtatuum ordinibus, obuiam illi effuſis, perduxerunt. Et die Solis decimaquinta Octobris, ipſam in Craco. eccleſia, quo die apud Polonos ſanctæ Heduigis agitur celebritas, per Bodzantham Gneznenſ. Archiepiſcopum, Ioannem Craco. Ioannem Vvladiſlauienſ. Dobrogoſtium Poſnanienſ. Epiſcopos, ſub præſentia Strigonienſ. Cardinalis, & Baronum atque militarium utriuſq; regni Polonici & Hungarici copioſa frequentia, in reginam Poloniæ inungi, conſecrari, & diademate reginali coronari procurarunt: tributa ei plena facultate regnum Poloniæ adminiſtrandi, donec quiſpiam principum in regem Poloniæ coronandus ipſi adiungeretur.

CAPVT XXXIII. LIB. IIII.

ANno Domini 1370 Keyſtuth dux Lithuaniæ, cum tumultuario exercitu Pruſſiam ſubintrans, diſtrictum Stiſten uaſtauit & exuſsit: celerrime ſe de Pruſsia cum captiuis recipiendo. Quam uaſtationem Vinricus magiſter Pruſsiæ vlciſcens, in Lithuaniam intrauit, & exercitu in quatuor partes partito, captiuos plurimos in Pruſsiam deduxit. Quo redeunte Elner Commendator de Balga, partes Ruſsiæ ingrediens caſtrum Dreuik impugnauit, quod quum conquirere nequiret, ſpoliata regione in Pruſsiam cum captiuis rediјt. Deinde concurrentibus multis forenſibus tertiam expeditionem Commendator de Iuſterbork egit, qui caſtrum Dirſeme expugnatum incendit, & multos Lithuanos, aut occidit, aut captiuauit.

Lithuanorum & Ruthenorũ clades.

In anno autem ſequenti ſcilicet 1371 Keyſtuth dux Lithuaniæ uiciſsim in Pruſsiam cum exercitu ueniens, diſtrictum Stiſten uaſtauit, & multis chriſtianorum occiſis, ſpolia in Lithuaniam duxit, propter quod Vinricus Magiſter Pruſsiæ, Lithuaniam & Samagitiam uaſtauit, & ſuccendit, ac cum ſpolijs rediјt. Poſtea alterum exercitum frater Elner Commendator de Balga in Ruſsiam duxit, caſtrumq; Dreuik expugnare non ualens, ſpolia tantummodo cœpit, & onuſtus in Pruſsiam rediјt. Egit & tertiam expeditionem in Lithuanos Commendator de Iuſterbork, & expugnato atq; incenſo caſtro Dirſeme, multos ex Lithuanis aut cœpit, aut necauit.

Anno Domini 1371 die quindecima Aprilis in Dominica Iudica, fulmen uerticem dextræ turris eccleſiæ Poſnanienſis percuſsit, & extremitatem angularem abrumpendo, exiguo teſtudinis foramine in ſacellum regium penetrans, imagines Przemiſlai regis Poloniæ, & ſuæ conſortis Richſzd nomine in parietibus ſacelli ſculptas fregit & decuſsit.

Peſtis.

Eo anno & ſequenti grădis peſtis, deprædationes, & ſpolia in maiori Polonia fuère.

Anno Domini 1372 Ludouicus Hungarię & Polonię rex, filiam ſuam natu maiorem Mariam, Sigiſmundo filio Caroli Imperatoris ac regis Bohemiæ, Marchioni Brandenburgenſ. deſponſauit. Eodem anno bina à Prutenis in Lithuanos expeditio facta eſt, quarum unam frater Vigandus de Belderſtein, alteram Commendator de Iuſterbork adminiſtrauit, nihil memorabile in vtraq; geſtum eſt.

Filia Ludouici Maria Sigiſmundo imperatori deſponſata.

Anno Domini 1373 Elner Commendator de Balga Ruſsiæ bellum intulit, & terram Volniska uaſtans, uſq; ad Kamienyecz prædatus eſt: congeſtisq́ captiuis & pecoribus Balgam rediјt. Quadrageſimali uerò tempore Keyſtuth Lithuaniæ dux, omnes cuſtodes Cruciferorum fallens, per deſerta & nemora Pruſsiam ingreſſus, circa uillam Biberſtein hoſtilitate facta, plures aut occidit, aut cœpit: ab exploratoribus uerò certior factus de Cruciferorum exercitu, in ſyluas & deſerta illic refugit, relictis inſidiјs in locis opportunis ſi Cruciferi fugentem inſequerentur. Commendator igitur de Brandenburk qui ducebat exercitum, inſidias incidere ueritus, perſequi Keyſtuth deſtitit.

Anno Domini 1374 Commendator de Iuſterbork cum equeſtri & pedeſtri agmine Lithuaniam ingreſſus, diſtrictum Veygovv uaſtauit, & cum captiuis, ſpolijsq; Iuſterbork regreſſus. Conſurrexerunt poſt hoc omnes Commendatores & terras Dirſingen, & Veygovv, duce Gothfrido de Thilia Marſalco Pruſsiæ ferro & igne uaſtarunt, ſeptingentosq; captiuos in Pruſsiam deduxerunt.

Filia Ludouici Heduigis vilhelmo deſponſata.

Anno Domini 1375 Ludouicus Hungariæ & Poloniæ rex, Heduigim filiam natu minorem Vilhelmo, Lupoldi ducis Auſtriæ filio, qui in aula ſoceri nutriebatur, deſponſauit.

ſauit. Et eodem anno præfatus rex Ludouicus ad Gregorium Papam undecimum, miſsis nuncijs in Auinionem, Halicien. oppidum archiepiſcopali, Przemislien. uerò Chelmen. & Vvladimirien. epiſcopali honore inſigniri obtinuit ad metropoliticam Halicienſ. eccleſiam Iacobus Polonus fuit conſecratus, & ſedi ſuæ eccleſia Græci ritus fuit aſsignata. Ad Przemislien. uerò Hēricus frater minorum natione Alemānus, genere nobilis, primus Epiſcopus fuit conſecratus. Eodem anno Ioannes Poſnanien. epiſcopus de domo Dolivva, hydropiſi in Sbicouo mortuus eſt, & Poſnaniā relatus, in die Cathedræ. S. Petri ante altare beatæ Mariæ ſepultus eſt. Hic oppidum Dolſzko fundauit, multasq́; uillas circa Crobya & Bugk erexit, & locauit. Anno quo ſupra, gemina expeditione in Lithuanos Cruciferi uſi, maior exercitus, in quo erant oēs Commendatores, in Lithuaniā, Commendator uerò de Ragnetha cum rariori agmine in Ruſsiam diuertunt. Vterq́; autem exercitus cædi & uaſtationi intentus, ſpolijs refertus redijt. Interim Lithuaniæ duces Olgerdus, Keyſtuth, & Svverderko cum proprijs & auxiliaribus gentibus Pruſsiam trifarie diuiſi intrauerunt. Olgerd diſtrictum Velovv, Keyſtuth, Caplanken, Svverderko Iuſterbork, igne, cædibus & ſpolijs vaſtarunt. Occiſisq́; noningentis chriſtianis & caſtro Iuſterbork expugnato, & exuſto, magnum numerum ſpoliorum, nullam reſiſtentiam experti, retulerunt. Secunda die Iulij Berardus Commendator de Ragnetha, per unam partē, frater uerò Theodoricus per alteram Lithuaniam, ingreſsi, cædibus & ſpolijs per aliquot dies, nullam reſiſtentiam experti, uacabāt. Compræhēſisq́; centum quinquaginta captiuis, in Pruſsiam regreſsi ſunt.

Ioannes Epiſcopus Poſnanieſ. mortuus.

Prutenorum & Lithuanorum uaſtatio mutua.

Anno Dñi 1376 Przeczlaus de Pogorzala Epiſcopus Vvratiſla. quum añis triginta-quinq́; eccleſiæ Vvratiſ. utiliter præfediſſet, in medio Quadrageſimæ mortuus eſt. Et in eccleſia Vvratiſ. in ſacello Manſionariorum ſepultus. Hic à Boleſlao Legniceñ. & Bregeñ. duce, caſtrum & ciuitatem Grotkovv cum ſuo diſtrictu in ſortem Vvratiſla. eccleſiæ coēmit. Hic Manſionarios in eccleſia Vvratiſla. & Conuentum duodecim pauperum laicorum, ſingulis diebus ſtipem, & añuum amictum ſumētium, in Niſſa fundauit & dotauit. Hic eccleſiam Vratiſla. murorum ædificijs, piſcinarum ſtructuris, uillarum emptionibus, & locationibus, uaſis aureis, & argenteis, ornamentisq́; uariæ ſuppellectilis, adeò extulit, adornauit & magnificauit, ut uulgari fama aureus Epiſcopatus appellaretur. Prælati autem & Canonici eccleſiæ Vvratiſlauienſ. Polonis uiris idoneis de ſuo gremio contemptis, in die electionis Theodoricum Bohemum Decanum Vvratiſla. qui uicioſe in Decanatum intrauerat, in Epiſcopum elegerunt. Cui Gregorius undecimus in Auinione permanens reſpondit, non prius de eccleſia Vvratiſ. prouidere, donec ex Auionione Romam transmigraret. Interim uerò ad Vvratiſla. eccleſiam fratrem Nicolaum ordinis prædicatorum epiſcopum Mayorienſem miſit, ut fructus & redditus eccleſiæ Vvratiſla. tanquam eius procurator perciperet, & omnia per Przeczlaum derelicta, cameræ Apoſtolicæ ad plenum reddi mandaret & procuraret. Qui ueniens Vvratiſlauiam publicato mandato apoſtolico, in hunc modum cum Capitulo Vvratiſla. conuenit. Vt ſingulis annis, quo Vvratiſla. eccleſiam uacare contigerit, octo millia florenorum apoſtolicæ redderent cameræ. Pro derelictis uerò Przeczlai Epiſcopi triginta millia. Pro collecta & contributione biennali eccleſiæ Polonicæ impoſita, pro ſorte eccleſiam Vvratiſla. contingente, duo millia, & pro expenſa ac fatiga in pecunia huiuſmodi Romam ferenda, unum mille, reddere tenerentur. Eo igitur pacto Capitulum Vvratiſla. nuncio apoſtolico Nicolao Epiſcopo Mayorienſ. triginta tria millia florenorum, ſub uno tempore & die perſoluit. Et papa Gregorius à tempore uacationis fructus percipiens, Vvratiſlauienſem ſedem uacare permiſit.

Przeczlai Vvrauslaui. Epiſcopi mors.

Electio alterius.

CAPVT XXXIIII. LIBER IIII.

IAroslaus de Skotniki, qui excæcatus fuerat, & de Archiepiſcopatu Gneznenſ. ceſſerat, plenus dierum, quia centenarius, in Kaliſſ. ueniens, in Archiepiſcopali domo anno Domini 1376 die ſedecima Septembris mortuus eſt, & uigeſima eiuſdem menſis in eccleſia Gneznenſ. in ſacello ab eo fundato, & dotato ſepultus. Hic oppidum Kamien in metis Pomeraniæ ſitum fundauit, & Zneinā inſtaurauit, hic ad ornandum patriam & eccleſiam Gneznenſ. caſtra Louicz, Opathovv, Vnieyovv, Kamien. Item eccleſias in Gnezna, Curzelovv, Oppathovv, Kaliſz ſanctæ Mariæ. Item Curias in Gnezna, in Lancicia, in Vielun, in Kaliſſ. in Cracouia extra muros Cracouienſ. ſub caſtro, muro conſtruxit. Curiam tamen ſub caſtro Cracouienſ. deſertam Ioannes Albertus rex Poloniæ, tempore quo Turci, Tartari, & Vvalachi in diebus noſtris, Ruſsiam uſque

Iaroslaus de Skotniki mortuus.

ad

ad Kanczugam Anno domini 1498 uaſtarunt, deijcere præcepit, ne ipſius occupatione caſtro Craco. immineret periculum. Is Iaroslaus Archiepiſcopus diſtrictū Louicenſ. pene deſertum, utpote qui nonniſi duas marcas in cenſibus habebat reperiens, locatum & populatum octingentas marcas fundentem, de ſuo cenſu annuo ultra cenſum frumentorum reliquit.

Anno præfato in ſynodo Vnieyouienſ. contributionem biennalem à ſingulis Polonicæ eccleſiæ diocœſibus modeſtam quantitatem, de qualibet marca, uidelicet taxæ papalis, duos groſſos, Nicolaus epiſcopus Mayorienſ. nuncius apoſtolicus dari conſenſit.

Vinricus magiſter Pruſſiæ Samagitiam ingreſſus.

Eodem anno ſciens Vinricus magiſter Pruſſiæ Lithuanos in regni Poloniæ inuaſione occupatos, in Samagitiam proprium duntaxat militem traduxit, ubi nullo prohibente diſtrictus ſex uidelicet Miedniki, Eroglen, Aruiſten, Roſgein, Geſſovv & Paſtovv cæde & flammis uaſtauit. Caſtrum poſt hoc Kovvno pugnare adorſus, dum in eius expugnatione plerique notabiles milites de ordine cecidiſſent, caſtro inexpugnato relicto, Marſalcum cum decem millibus armatorum miſit, qui uniuerſam regionem ad Niemien fluuium ſitam, demolitus eſt, & cum multitudine captiuorum Pruſſiam remeauit. Anno præexpreſſo inſtante Carolo imperatore Romanorum, & rege Bohemorum, magnis conatibus & muneribus Venceslaus filius eius ſedecimum ætatis agens annum, electus eſt in die Barnabæ apoſtoli in Frankfordia in regem Romanorum, coronatus Aquiſgrani in octaua Apoſtolorum Petri & Pauli.

Keyſtuthi cum filio Pruſſiam uaſtant.

Vinricus repugnat.

Anno Domini 1377 Dolis magis, quam uiribus Keyſtuth Lithuaniæ dux, copias ſuas per Mazouiæ terras in Pruſſiam traduxit, & omnem oram circa Dzoldovv & Nidbork uigeſimanona Septembris graui cæde & igne, cum multorum hominum captiuatione uaſtauit. Circa feſtum verò ſancti Iacobi filius Keyſtuthi, adoleſcēs manu & animo promptus, nomine Vitovvdus, primam expeditionem in Pruſſiam ægit. Et circa Taynovv & Iuſterbork populationem & conflagrationem peragens, ſpolijs onuſtus, illæſus ad patrē redijt. Magiſter itaque Pruſſiæ Vinricus cum frequenti militum ſuorum armatura, primum in Ruſsiæ oram deſcendit, & circa caſtrum Byelyagi aliquot diebus ſtatiua tenuit, deinde in Kamienyecz applicuit. Ab inde verò in terras Lithuanorum & Samagitarum deſcendit. Quas quum ferociter peruaſtaſſet, cum ſpolijs & captiuis Pruſſiam redeunti, Lithuani inſidias, ſylua uaſta, qua iturus erat, in pleriſque locis ſucciſa, tetenderunt Prutenicum exercitum, iniquitate loci uehementer adiuti, in primario congreſſu uiginti milites, qui ordinum ductores extiterant, ſtrauerunt. Cæteri ſyluarum latebris tecti, manus Barbaricas effugerunt.

Lithuanorum exercitus trifariæ diuiſus.

Fecerūt poſt hęc duo Lithuanorum principes Olgerd & Keyſtuh in terris Pruſiæ, habentes fortem exercitum trifariè diuiſum, irruptionem. Et terra circa Iuſterbork & Velovv exuſta, & in ſolitudinem redacta, in terram Salovv, quam Canonici de Konigſbergk obtinent, aduenientes, eam funditùs cædibus, ſpolijs, & flammis euerterunt, & per Iuſterbork cum cœtu magno captiuorum Lithuaniam reuerſi ſunt. Commendator deinde de Ragnetha uno agmine, & Commendator de Belga altero. Item frater Kune de Hattenſtein tertio, ſeorſum in Lithuaniam ingreſsi, quilibet populatione latiùs, quā poterat exteſa, multa ſpolia atque incendia peregerunt, & Pruſsiam uinctos deduxerunt.

Bartemburgk & Demrin caſtra eriguntur.

Congeſsit poſt hæc omnia, Magiſter Vinricus exercitum copioſum, cum quo Lithuaniam ingreſſus, duo caſtra in eius confinijs erexit, atque ædificauit, uidelicet Bartemburk & Demrin. Interim uerò quo perficiebatur opus, Gothfridum de Linda Marſalcum, cum expeditiori milite Lithuaniam miſit, qui plures captiuos cum ſpolijs incolumis reduxit. Sed neque ea expeditione magiſter Pruſſiæ Vinricus contentus, aduenientibus in ſui ſubſidium Auſtralibus, in Samagitiam tranſiuit, & duabus regionibus, uidelicet Kalthaneuen. & Veduke per dies decem uaſtatis, ſpoliatis & incenſis, ſpolia in Pruſſiam in quadrigis reduxit.

Anno Domini 1378 Marſalcus Pruſſiæ Gothfridus de Linda, habens in ſuo comitatu duodecim millia pugnatorum, Lithuaniam ingreſſus, uſque ad caſtrum Troki aduenit Trocenſ. autem diſtrictu uaſtato, etiam Vilnenſ. ſimili ſubiecit clade. Cuius potentiam Keyſtuth plurimum perhorreſcens, colloquium petiuit, & tractatibus mutuis factis, rogatus à Keyſtutho, Marſalcus à cæde temperauit, & partis tantummodò contentus, in Pruſſiam exercitum reduxit. Incontinenti uerò Commendator de Ragnetha frater Kune de Hattenſtein cum nouo exercitu in die ſancti Ioannis baptiſtæ Samagitiam & Lithuaniam ingreſſus, diſtrictus Przeuan, Labyovv, Aruiſch, Paſterin, Eroglen, & Pernarey, cædibus, ſpolijs, & flammis uaſtauit, ac cum multitudine ſpoliorum in Ragnetham redijt.

Diſtrictus Lithuanici uaſtantur.

Præ-

Præterea cum noua militia, quæ ex Alemannia aduenerat, Gothfridus de Linda Marſalcus Pruſsiæ tertiam in Lithuanos expeditionem ægit, habens in ſuo comitatu omnes Commendatores, & quintis ſtatiuis ad Vilno peruenit, omnia igni & ferro ſubijciendo. Dux autem Keyſtuth, qui tunc in Vilno agebat, inducijs in unum diem obtentis, ab exuſtione ciuitatis Vilnenſ. abſtinere petebat, quod etſi ſibi fuerit per Gothfridum Marſalcum promiſſum, media tamen ciuitatis pars igne conflagrata, altera ægrè defenſa eſt, inducijs ceſſantibus, caſtri Vilnenſ. expugnatio eſt tentata, quam quum Marſalcus prouenire non poſſe animaduerteret, obſidione ſoluta, Pruſsiam remeabat. Interim uerò Vitovvdus Keyſtuthi filius, cum quingentis Lithuanis, Prutenicum exercitum antecedens, commeatus, quos Cruciferi in ſolitudine pro reditu reliquerant, occupauit, recepit & diſtraxit. Quapropter exercitus Prutenicus illìc ueniens, & uictualia occupata oſtendens, ſex diebus atrocem famem perpeti coactus eſt. Eiuſdem anni penultima Nouembris Carolus Romanorum imperator, & Bohemiæ rex, quum annis uno & triginta imperaſſet, mortuus eſt, apud Pragam & in maiori Prageñ. eccleſia ſepultus.

Vilneum Ciuitas exuſta.

Caroli Romanorum imperatoris mors.

CAPVT XXXV. LIB. IIII.

ANno Domini 1380. Florianus Cracouienſ. Epiſcopus, dum tredecim annos in Epiſcopatu exegiſſet, ſexta Februarij mortuus eſt. In eccleſia Cracouienſ. in ſacello ſancti Thomæ per eum dotato ſub tabula ærea ſepultus. Hic in oppido Bodzanczin caſtrum muro erexit, & oppida Bodzanczin & Islza muro, & turribus cinxit. Item eccleſiam in Dobrauoda & alteram in Vangleſzin uilla patrimonij ſui muro conſtruxit. Huic Zauiſsius de Curozuanki Archidiaconus Craco. nobilis de domo Roſæ ſucceſsit.

Florianus epiſcopus Craco. mortuus.

Zauiſsius eius ſucceſſor.

Anno Domini 1381 decimaſeptima menſis Iunij, Semouitus filius Troideni, totius Mazouiæ dux, in caſtro Ploceñ. mortuus, & in eccleſia eiuſdem tumulatus. Reliquit tres filios, duos ex prima uxore, filia Nicolai ducis Oppauiæ, uidelicet Ianuſsium & Semouitum: tertium Henricum ex altera coniuge filia Vuladiſlai ducis Zambienſ. uenuſtiſsima corpore, quam de adulterio ſuſpectam habens ſuffocari præcepit. Et dum ex lineamentis & phyſionomia filium Henricum præfatum ſibi ſimilem comperit, de morte ſuffocatæ matris perpetuò doluit. Item reliquit duas filias, quarum unam Vuladiſlao Oppolienſ. Vielunenſ. & Dobrzinenſ. duci: Alteram Kazimiro Stetinenſ. quo abſumpto, Hērico Lodouici filio Bregenſ. ducibus in cōiuges tradidit. Is Semouitus onero ſus & grauis omnibus, præſertim ſuis ſubditis fuit. Ducatum Mazouiæ in duos tantummodo filios partitus eſt. Ianuſsio Varſzouien. Semouito verò Ploceñ. ducatū conſignando. Henrico reaſſumpto, de Lancicieñ. præpoſitura prouidit. Anno quo ſupra die octaua menſis Auguſti, monaſterium Carthuſienſium in diœceſi Vuladiſlauieñ. inter duos lacus, quatuor militaribus à ciuitate Gedanenſ. diſtans, per Ioannem Ruſcinki militem natione Polonum, pro inſigni nobilitatis, leonem cum capite ſturionis deferentem, fundatum eſt. Qui pro dote præfato monaſterio, tres uillas ſuas hæreditarias, Kolplen, Czaple, & Gdinya prope fluuium Radunya in terra Pomeraniæ conſiſtentes donauit, ad incolendumq́ fratres Carthuſieñ. ex monaſterio Pragenſ. uocauit. Et extunc locus ille paradyſus Mariæ uocari cœpit.

Semouiti mors.

Monaſterium Carthuſianorum.

Eodem anno noua moleſtia ad moleſtiam uacantiæ ſedis Pontificis acceſsit, eccleſiæ Vvratiſlauienſ. Ceruiſia ſiquidem Svveidnicenſ. Henrico Decano Vvratiſlaui. ad celebritatem inſtantis natiuitatis Chriſti, à Ruperto Legnicenſ. duce & germano miſſa, mandato conſulum Vvratiſla. ablata eſt, & uector captus ac incarceratus eſt, quia contra conſtitutionem conſulum Vvratiſlauienſ. ceruiſiam extraneam adduxerat. Propter quod Venceslaus Lubuceñ. Epiſcopus, & Vvratiſlauienſ. ſede uacante adminiſtrator, Vvratiſlauienſem ciuitatem interdicto ſuppoſuit. Venceslaus autem rex Bohemiæ litem inter clerum & populum Vvratiſlauienſ. ſedaturus uigeſimaſeptima Iunij, & eſt quarta dies poſt Ioannis baptiſtæ Vvratiſlauiam aduenit. Et diuina ob reuerentiam ſui reſumi petijt. Clero autē abnuente, ut ſcelus prophanationis non incurreret, rex Venceslaus iratus, oppida & uillas Eccleſiæ & monaſteriorum ſpoliare iuſsit. Et tam ingens gregum, pecudūq́ numerus Vvratiſlauiam inductus eſt, ut trecentæ oues pro tribus marcis uſualibus, bos uerò pro fertone uenderentur, & propter emptorū penuriā maior pars ad Bohemiā pulſa eſt. Iuſsit deinde Abbatē ſanctæ Mariæ in arena, penultima die Iunij, quæ eſt dies Petri, & Pauli apoſtolorū captiuare, & pluſquam octo diebus in prætorio Vvratiſ. captiuitatem pertu-

Sæuitia Venceslai regis Bohemiæ in clerū vvratiſlauienſem.

pertulit. Frater uerò Marcus Abbas ſancti Vincentij extra muros Vuratiſla. ſe altera die infulatum coram rege diuina celebraturum ficte promiſit. Nocte autem ſequenti cum ſingulis fratribus ſuis, ad monaſterium Strzelneñ. in regno Poloniæ fugit. Sæuitum eſt præterea in curias Epiſcopi, canonicorum, monaſteriorum, & uicariorum, de ablatis theſauris, clœnodijs, & argentarijs rege ſortem cum militibus diuidente accipiẽte, oppidis inſuper & uillis eccleſiæ, ſibi obedientiam & tributa præſtare iuſsit.

Eodem anno uigeſima Decembris Nicolaus Strosberk, Præpoſitus Gnezneñ. collector fructuum ſedis Apoſtolicæ in regno Poloniæ, à Thoma Epiſcopo Lucerino nuncio Apoſtolico, cameram apoſtolicam primum in mille quingentis florenis, quos reſtituere cogebatur.

Præpoſitus Gneznenſis captus.

Deinde ſuſpitione aucta ex quitationibus & regiſtris ſuccollectorum, coram ſe per compulſoriam productis, in duodecim millibus florenorum decepiſſe conuictus, capitur, & Vuratiſlauiæ perpetuis carceribus deputatus eſt.

Anno Domini 1382. Ianuarij duodecima Zauiſsius de domo Roſarum, Epiſcopus Cracoui. in uillagio eccleſiæ Craco. Dobrauoda, prope Visliczã æger factus, uel ut alij tradunt, dum aceruum per ſcalam ad corrumpendum uirginem ruſticanam aſcenderet, cum ſcala deiectus, colliſus mortuus eſt. Et in Eccleſia Cracouieñ. in ſacello corporis Chriſti tumulatus. Patre eius Dobeslao Caſtellano Cracouienſ. & germano eius Creslao Caſtellano Sandomirieñ. pompam funeris more uulgi, equis purpuratis, & currib. ſupbè adornantibus. Vnde nocte ſequẽti ſtrepitus uelut equorum per eccleſiam diſcurrentiũ, & uociferatio dæmonum dicentium: *Poiedzmi na hops*, quod ſonat equitenus meretricatum, à ſanctuarijs eccleſiæ audita eſt. Hic anno pontificatus ſui ſecundo, collegium Manſionariorum ſeptem perſonarum, qui officium beatæ Mariæ in ſacello poſt chorum eccleſiæ Craco. cantarent, duodecim decimas & unum hortum in nigra uilla, menſæ Epiſcopalis donando, fundauit. Hic in Chodovv uilla ſui patrimonij prope oppidum Michovv eccleſiam parochialem fundauit. Largiens ei pro dote in uilla Poramba, & alibi decimas manipulares. Hic à rege Lodouico pro domo Epiſcopali, quæ nunc granarium regium dicitur in caſtro Craco. obtinuit, & uillam Pyſtrzecz cum allodio dicto Cruſicze, & domũ ligneã cum turri lapidea in caſtro Craco. recepit. In locũ eius Ioãnes Radlicza medicinæ Doctor, Canonicus Craco. & regni Poloniæ Cancellarius ſucceſsit, affectuoſiſsimis precibus apud Capitulum Craco. per regem Lodouicum promotus. Hic Ioãnes Epiſcopus ex maiori Polonia de uilla Radlicze prope Kaliſſ fuit, de nobilibus parentibus, qui galeam, ſeu nauem, aliàs Korab pro inſigni deferebant. Is poſt ſtudia liberalia, dedit operam medicinæ, & in monte Peſſulano pluribus annis commoratus, doctor factus, Lodouico regi Hungariæ & Poloniæ, à rege Franciæ expertum medicum petenti, miſſus, facilè pro doctrina artis ſuæ fauorem regis Lodouici, & Baronum Poloniæ fuit conſequutus.

Zauiſsius Cracouienſ. Epiſcopus moritur.

Ioannes Radlicza ſucceſſor.

CAPVT XXXVI. LIBER IIII.

EOdem anno Semouitus Mazouiæ & Ploceñ. dux, audita morte Ioannis Szuchiuilk Archiepiſcopi Gneznenſ. caſtrum Archiepiſcopale Louicz feria ſecunda Paſchæ obſedit & expugnabat, requiſitusq́; per nuncium Suffraganeum Gnezneñ. qua ex cauſa obſidionem intuliſſet. Reſpondit quòd propter hoſtem ſuum præcipuum Derslaum Caſtellanum Gnezneñ. qui ſe gubernatorem caſtri Louicz gereret, propter hoc accelerata electione Archiepiſcopali, ſedecima die Aprilis Dobrogoſtius de Nouidvvor, decretorum Doctor, Decanus Craco. & Cantor Gneznenſ. de familia Nalancz electus, ſuo & Capituli Gnezneñ. nomine Bronislaum Cancellarium, Boguslaum Canonicum Gnezneñ. Sandiuogium de Kazimirz, Ioannem de Czarnkovv iudicem Poſnanienſ. ac Caſtellanum Nacleñ. & Oſzeponem de Grodzisko ad ducem Semouitum deſtinauit. Quibus petentibus obſidionem ſolui, deſtitutionemq́; de gubernatoria Louiceñ. Derslai Caſtellani Gnezneñ. pollicentibus, Semouitus dux grauibus damnis irrogatis, de agro & obſidione Louiceñ. abſceſsit.

Prouiſio Epiſcopatus vvratiſlauienſ.

Anno præfato Vrbanus papa ſextus Vuratiſla. eccleſiæ ſeptennalem vocationem reſpiciens, Venceslaum Lubuceñ. Epiſcopum, filium Boleslai ducis Legniceñ. ad poſtulationem nunciorum Capituli Vuratiſla. de eccleſia Vuratiſla. prouidit. In Lubuceñ. eccleſiam Adam de Kretlicz, Canonicum Lubuceñ. ſubſtituens. Hanc prouiſionem peroſus Venceslaus rex Bohemiæ multipliciter impediebat, tandem ſub iniquis conditionibus huiuſmodi diſcordia ſic ſedata eſt, ut omnia damna eccleſiæ Vuratiſla. per regem Venceſlaum

laum irrogata, & quinq; millia marcarum Carolo patri ſuo per Capitulum Vvratiſ. mutuata remiſſa forent, & ut ad placandum regem, noua pecunia adijceretur. Id unicum pro ſui doloris lenimine Vvratislaui. eccleſia ſolamen retulit. Vt conſulares Vvratiſla. denuò creandi, ex prætorij loco, creatione celebrata, proprios lares non introirent. Niſi primum eccleſia Vvratiſ. adita corporale iuramentum de defendendis & manutenendis iuribus, ac libertatibus Eccleſiæ in manibus Canonicorum præſtarent.

Eodem anno octauo Kalendas Iulij Vinricus de Kniprode magiſter Pruſsiæ, dum unum & triginta annos in magiſterio exegiſſet, mortuus eſt. Cui Conradus Czolner de Cotteſtein ſucceſsit. *Mors Vinrici de Kniprode. Cōradus Czolner Magiſter Pruſsiæ.*

Anno quo ſupra octuageſimoſecundo, ſupra mille trecentos, nona die Auguſti. Vvladislaus Oppolien. & tunc Vieluneñ. & Dobrzineñ. dux, monaſterium fratrum æremitarum ſancti Pauli primi æremitæ in Czanſtochovva fundauit. Et in eo imaginem beatæ Mariæ ut fertur de pictura ſancti Lucæ, quam de Ruſsia per eum olim gubernata, apportauerat, quæ in hodiernum diem ibidem permanet, collocauit. Huic monaſterio præfatus dux uillas antiquam Czanſtochovv, & Krouodrza cum fabrica ferraria, molendino & prædio perpetuò donauit. Item decimas frumētales in uillis Gayanczicze, Dvvorziſzouicze, Dupicze, Kruplin, & antiqua Brzeſnicza. Item decimas frumentorum & braſeorum, de molendinis conſtructis & conſtruendis, oppidorum Czanſtochozvva & Zari. Item decimas mellis, uillarum Przemikouicze, Przeuodziſſouicze, Bobrovvniki, Nadalicze, Koſzanczin, Biskupicze, in diſtrictu Holſtineñ. Bobrovvniki & Kamien. in diſtrictu Vieluneñ. Libertando bona monaſterij prædicti ab omnibus oneribus, tributis, exactionibus ordinarijs, & extraordinarijs. *Monaſterium Czanſthochowienſ. fundatur.*

Anno Domini præexpreſſo 1382. Iagello magnus dux Lithuaniæ, una cum matre per Keyſtuthum ducem Lithuanię, & patruum captiuatus eſt. Pro completiori autem cognitione originis præfatorum Lithuaniæ principum, & animaduertendum eſt digreſsiue, q Gedimino (qui dominatione rapta, iuſto principe apud quem ſtabulatus officio fungebatur occiſo, imperium in Lithuanis exercuit) erant ſeptem filij, quibus pater dum adhuc uiueret, terras à Ruthenis abſtractas diuiſit. Montiuido ſiquidem natu maiori Kernovv & Slonim conſignauit, Narimuntho Piensk, Olgerdo Kreuam, cui dux Ruſsiæ de Vitevvſko unica quam reliquerat filia, in matrimonium tradita, ducatus ſui ſucceſsionem tradiderat, Iavvnuthe Vilnam caput gentis, Keyſtutho Troki, Koriatho, Nouogrod. Septimus & ultimus Lubardus, ſortem inter fratres non accepit, matrimonium filiæ unicæ ducis Vvladimirieñ. ſortitus, cum qua illi ducatus Leopolieñ. & Vvladimirieñ. obueniebant. Inter prædictos autem ſeptem germanos duces, Olgerd & Keyſtuth uegetiora ſortiti ingenia, etiam ſtrictiori ſe complexi ſunt charitate. Indignumq; rati parere Iavvnuthæ, deijcere illum ex Vilna & ducatu magno, diemq; quo deſtinata exequantur, conſtituunt. Serius autem Olgerdo ex Vitevvsko, propter itineris lōgitudinem ueniente, Keyſtuth die, qua inter eos conuenerant, cum gentibus armatis Vilnam occupat, parumq; abfuit quin & Iavvnutham ducem occupaſſet, qui ſub tumultus tempore, de Vilna exiliens, in ſyluasq; & montes transmigrans, pedibus præ frigore rigeſcentibus, à perſequutoribus captus, Vilnam relatus eſt. Miſit itaque Keyſtuth, in fratres ſui Olgerdi ducis occurſum, nuncium, ſignificans ſe ducem Iavvnutham & Vilnam cœpiſſe, Olgerdum Vilnam celerius uenire cogens. Quo ueniente, quis eorum præſideret in ducatu magno, aliquanto tempore, uno alteri deferente honorem imperij, certamen habitum eſt, tandem ea concluſio capta eſt: Vt aliquibus diſtrictibus inter ſe partitis, duci Iavvnuthæ, quem eiecerant, Zaslavv cum ſuis pertinentijs conſignaretur. Olgerdus Vilnam & magnum ducatum poſsidens in omnes fratres exerceret imperium. Si alicuius terrarum obueniret occupatio, ex æquo inter Olgerdum & Keyſtuthum partiretur, & unus alterius fide in iuramento interpoſito, non necem aut Dominia ambiret, ſed pro poſſe commoda & profectus procuraret. Amplius erant Olgerdo duodecim filij ex eadem matre Ruthena, ducis Tvvereñ. filia ſuſcepti, ſcilicet Iagello, Skirgello, Svvitrigello, Borziſzh, Koributh, Vigunth, Korigal, Narimunt, Langvvin, Lubarth, Andreas, Buthavv, omnes adoleſcentes ſpectabiles, quos genitrix eorum, ad mores formabat Græcos, ritum Græcū illis inſtillans. Dux præterea Keyſtuth hos filios ex una coniuge generauit, uidelicet Vithovvdum, Patrikyg, Thotuil, Sigiſdum, Voydath, & Vithovvdus mores patrios, formamq; & indolē ſingillatius expreſſerat. Eodemq; Iagellonis apud Olgerdum ſors & conditio, qui cæteris neglectis adamabant, & iunxerant inter ſe ſocietatem, & ex aſsiduo contubernio, germanitatis ſe proſequeban- *Gedimini proles. Partitio Domini in prolem. Contentio exorta. Olgerdi proles duodenaria. Keyſtuthi proles.*

quebantur amore. Abſumitur interim Olgerdus anno uidelicet Domini 1381. & Keyſtutho ſeruãte fidem Iagello patri in ducatu magno ſucceſsit. Quem Keyſtuth patruus ſuus, eadem, qua patrem ſuum Olgerdum ſolitus erat, ſubiectione & reuerentia coluit, eius ſolium & conſilia frequentando. Sed puritati fidei ſuæ, teterrimo genere pręmij reſponſum eſt. Erat quidam uir apud Olgerdum Voydilo uocitatus, ſortis ruſticanæ, primum priſtinæ, deinde cubicularij, poſtremum pincernę munus agens, qui ad hoc peruenerat, ut maior inter omnes ſuos haberetur: Nec Iagellonis minor fauor erga illum erat, ſic ut ſororem ſuam germanam Mariam, duce Keyſtutho non conſulto, Voydiloni coniunxerat. Voydilo contra ſe Keyſtuthi prudentiam & potentiam habens ſuſpectam, apud Iagellonem uehementiſsime odioſum & ſuſpectum effecit. Voydilonis quoq; perſuaſione cum Magi-

Inſidiæ fraternæ.

ſtro & ordine Cruciferorum de Pruſsia Iagello contra Keyſtuthum patruum ſuum clandeſtinum inſcripſit fœdus. De quo Keyſtuth per Sundſtein Oſterodeñ. Commendatorem ex affinitate ſecum iuncta, filiam enim Keyſtuthi Ianuſsio duci Mazouiæ deſponſatam de ſacro fonte leuauerat, auiſatus, uocato Vithovvdo in quanto ſint periculo edixit. Mittenteq; Iagellone Lithuanicum & Ruthenicum exercitum contra Polocenſes, germanum ſuum Skirgellonem detractantes ſuſcipere, & Magiſtro Liuoniæ cum ſuo exercitu auxilium perſonale ferente.

Iagello & Vilnens. caſtrum capitur.

Keyſtuth ſilenti agmine ad Vilnam ueniens, & Iagellonem ducem & caſtrum Vilneñ. ut à principio propoſitum eſt compræhendit: ſinguliſq; in ſuam ditionem redactis, dum & inſcriptionum fœdera, quibus Iagello cum Magiſtro & ordine Cruciferorum contra ſe obligauerat, depræhendiſſet, Vitovvdo filio per celerem nuncium in Vilnam ex Grodno uocato. Inſcriptiones cum hoſtibus ictas, depræhenſas monſtrauit. Sortem ſuam paternam Vitevvſko & Crevva Iagelloni reddendo, magnum ducatum Lithuaniæ ei abſtulit. Miſit & Keyſtuth ad exercitum Lithuanicum Poloceñ. obſidentem & eius iuſsioni eſt paritum, ſolutaq; eſt obſidio. Voydiloneq; ducis Iagellonis genero in patibulum acto, dux Keyſtuth expeditionem contra Szeuierski Nouogrodek, & ducẽ eius Koributh indixit, ſuæ ditioni parere detractantem. Et quamuis dux Iagello auxiliũ cum gentib. Keyſtutho promiſerit, uiolato tamẽ promiſſo, conceptos dolos nectens, Hanulonem & ciues Vilneñ. primores promiſsis pellexit, qui caſtrum Vilneñ. obſederunt, uenienteq; Iagellone caſtrum ei Vilneñ. traditum eſt. Duxit deinde Iagello copias contra

Trocens. obſeſsi & uicti.

Troki, in cuius ſubſidium Marſalcus cum exercitu Prutenico ueniebat. Vitovvdus itaq; obſeſsionem à Lithuanico & Prutenico exercitu timens, de Troki cum matre in Grodno fugit, & patri Keyſtutho quæ fierent intimauit. Troceñ. autem paucis diebus obſidione tollerata ſe dederunt. Keyſtuth igitur obmiſſa obſidione Nouogrodek, ad Samagitiam tranſiens, exercitum collegit, ueniensq; ad flumen Vilia, & iunctis copijs Vithovvdi, obſedit Troki. Iagello uerò certitudinem ſubſidij Prutenorum ſentiens, & Prutenos ac Lituoneñ. ad prope cognoſcens, uerſùs Troki proceſsit, utroq; exercitu ad pugnam inſtructo. Iagello caduceatores ad Vithovvdum, ut eſſet inter Iagellonem & patrem ſuum Keyſtuthum pacis arbiter, miſit, & duce Skirgellone fidem faciente, Vithovvdus ad ducem Iagellonem utroque exercitu inducias agente, aduenit. Placuit autem ducem Keyſtuthum ad tractatum pacis acciri, ſuadente Vithovvdo & duce Skirgal ſecuritatem promittente, dux Keyſtuth in exercitum Iagellonis aduenit. Vbi circumdante illos in coronæ modum, Iagellonis & Prutenico exercitu, ſe in laqueum incidiſſe depræhenderunt. Aſtruente autem Iagellone duce, neque loci, neq; temporis, qualitati de pace tractanda conuenire, redeundumq; Vilnam, & illic de pace agendum, ab utroq; exercitu, quaſi ſigno dato diſceſſum eſt. Verum quum ad Vilnam uentum eſſet, duce Vithovvdo

Keyſtuth captus Vilnæ.

ſub cuſtodia Vilnæ reſeruato, dux Keyſtuth ferreis cathenis uinctus, Creuamq; deductus, ad fundum turris obſcuræ & ſordidæ proiectus eſt uinculatus, quinta denique nocte à Proxa Iagellonis ducis pincerna: Item fratre ſuo Bilgeny: Item Moſtevv, Getkone, Crevvlanin, Cuczuk, Kiſzicza, qui Zibinthe focum & lucernas accendentis gerebat officium. Cæteriſq; quibus à Iagellone imperatum erat, uiolato iure gentium, iugulatus eſt, & fu-

Mors Keyſtuth.

nus ſuum à Skirgellone in Vilnam relatum, ritu ueteri additis armis, equis, ueſtimentis, canibus potioribus crematum eſt. Ducem inſuper Vithovvdum cum ſua coniuge Anna, Iagello in Creuam ſub honeſta, arcta tamen obſeruandum cuſtodia tranſmiſit, ubi conſorti ſuæ principi Annæ, cum duabus fœminis ad maritum ingrediendi pro nocte, & egrediendi de mane, conceſſa fuit poteſtas. Conſilio uxorino Vithovvdus unius fœminæ induto habitu, habitationem cum principe coniuge ſua egreditur, relicta altera fœmina in cubili, quæ Vithovvdum repræſentaret. Et de nocte ſequenti, per funem ex caſtro ſe demittens,

mittens,ad Ianuſsium Mazouiæ ducem primùm uenit,à quo recollectus, & ſecundum aliquos baptiſmate lotus,Conradiꝗ nomen ſortitus, poſſeſsione inſuper aliquarum uillarum donatus,conſiſtere illic,ne à duce Iagellone opprimeretur,parum auſus, in Pruſsiam Magiſtro Pruſsiæ Conrado eum colligente transijt.

CAPVT XXXVII. LIB. IIII.

ANno Domini 1383.In maiori Polonia deteſtabile bellum ciuile inter Damarathum de Pirzchno,genere Grzimalitam,Capitaneum maioris Poloniæ, & militares ac nobiles eiuſdem maioris Poloniæ ortum eſt.Barones ſiquidem Demarathum pro Capitaneo habere nolentes,duce Vincentio de Cāpa Palatino Poſnanieñ.Barthoſsio de Koſzmin & Mazouitarum gente adiuti, Dominico die infra octauas Epiphaniarum Domini,oppidum & caſtrum Piſdri expugnauerunt. Deinde ad Kaliſz uigeſima Ianuarij uenientes,ciuitatem illicò acceperunt, caſtrum uerò reſiſtens obſederūt.Interim Damarathus Capitaneus cū ſuis ex caſtris & fortalicijs Myedzirzecz,Vielem,Sbanſzino,Myedzichoſt, Kepilovv, Grzimala de Oleſznyza Coſtrzineñ. Andreas de Svveradovvo Camienenſis Caſtellani,Virzbantha de Smogulecz, & Theodricus de Margonino,fratres ſui et conſanguinei,ex caſtro Nakel,quod in eorum ditionem Damarathus commendauerat.Item reliqua pręſidia ex caſtro Labiſsino,Alberti Palatini Cuyauieñ.& fortalicio Pakoſcz Hectoris olim iudicis Cuyauienſis,aſsiduis crudelibus ſpolijs, omnē terram circa Gneznā.Cloczko,Svvanovv Zneinam,Kiskovvo,Vvronki,Szamotuli,Buk,& Grodziſzho conſiſtentem,nulli parcendo conditioni immaniter uaſtabāt.

Bellum inteſtinum Damarathi & nobilium.

Inſignis uaſtatio maioris poloniæ.

Aduocatisꝗ per Damarathum Saxonibus, Pomeranis, & Caſſubitis in ſui auxilium, uaſtato oppido Vvronki,& uillis in circuitu eius,oppidū Szamotuli diripuit.Sādiuogius aūt Svvidua.Naclenſis Caſtellanus, quem nobiles cū certis copijs de Kaliſz ad Poſnaniā cuſtodiendam deſtinarant.Bartholomæum de Odolanovv. Item Caſtellanum Sremeñ. & plures alios per nuncios ſecretos Poſnaniam aduocauit, quibus Sabbatho ante Dominicam Reminiſcere,cum trecentis lanceis Poſnaniam ueniētibus, eadem nocte cum ipſis citato agmine ad Damarathi caſtra peruenit, illuceſcenteꝗ Dominico die Reminiſcere, quæ fuit quindecima die Februarij in caſtris Damarathi trepidatum eſt, & hoſtibus ſubitò irruentibus, uix media parte exercitu Demarathi tumultuariè armata, de caſtris exilijt, & cum exercitu Sandiuogij dimicauit,ſed inermes in fugam facilè uerſi ſunt,quos Sandiuogio Svvidvva ad plura miliaria perſequente.Virzbantha de Smogulecz partium Damarathi cum centum lanceis equitum,& quingentis peditum ueniens, gentes Sandiuogij per agros palantes, & profligatos capientes atꝗ ſpolia legentes, inuaſit & proſtrauit. Pauloꝗ antè uictores,uictor debellauit,& ex gente Damarathi uinctos ac captos diſſoluit,& arma eorum,atque ſpolia abſtulit.Sandiuogius Svvidvva à perſequutione fugientium reuerſus, conſpecta cominus inimicorum multitudine, mente conſternatus, equo uectus diffugit, & cum paucis ad fortalicium Derſzkonis Grochale Caſtellani Santhoceñ.nomine Oſtrorog uix euaſit. Cætera autem ſui exercitus multitudo à Damaratho & Virzbantho, tam equis, quàm armis exuta, capta. Quumꝗ fortalicium & Svviduam ſubitò expugnare non ualuerunt,nocte oppidum Oborniki ingrediētes, plurimas commiſerunt rapinas. Tandem legati reginæ fœdera pacis, inter Damarathum Capitaneum,ac Nobiles,à dominica Iudica,uſꝗ ad feſtum Ioannis Baptiſtæ confecerunt. Et tamen Damarathus cum Grzimala,& Virzbantha ac ſocietate ſua,multa oppida,uillas,nobiles,& plebeios, ſpolijs & inuaſionibus affecerunt. Sed & bona Archiepiſcopi Gnezneñ.& Canonicorum circa Gneznam & Zneinam ſpoliarunt. Et Zneinam ſibi dandam ex confictis perſuaſerunt, ac eam poſsidebant, quam Bodzantha Archiepiſcopus cum magiſtro & ciuibus Zneineñ.re ſecretò communicata,& portis ſibi apertis, cum notabili numero gentium ingreſſus nona Octobris,Saxonibus ac Pomeranis eiectis recepit.Ammoto autem Demaratho à Capitaneatu maioris Poloniæ,& peregrino de Vangleſsin filiaſtro, olim Floriani epiſcopi Craco. ſurrogato, non fuerunt ſedatæ lites & ſpolia, tam per Capitaneum peregrinum, quàm alios nobiles ſe inuicem captiuantes. Eodem anno ſed tempore præcedenti oppidum Brzeſcze cum terra Cuyauiæ & caſtro Cruſvvicza, per Petrum Malocham Capitaneum. Cuyauiæ, & alios proditores Semouito duci Mazouiæ fuit traditū.Attentauitꝗ præfatus dux cum ſuis complicibus, & Barthoſsio de Odolanovv expugnationē Kaliſſz,& oppida atꝗ uillas ſpoliauit, & regnare in Polonia concupiuit.Et ideo exercitus Hūgaricus cum minoribus Polonis, ducatum ipſius & terram

Interuentu Reginæ pax inter Damarathum & Nobiles facta.

Oppidum Brzeſcze Caſtr. & Cruſzwijcza prodita.

Caſtrum Drohiczin interceptum.

ram Cuyauieñ. ut eſt præmiſſum, in altum affixerunt. Quia principibus Lithuaniæ inter ſe ut præmiſſum eſt altercantibus, duces Mazouiæ caſtrum Drohiczin interceperant & tenebant.

Anno igitur præfato 1383. Iagello dux Lithuaniæ, caſtrum expugnaturus aduenit, Szaſsin autem Marſalcus ducis Mazouiæ ſucceſſor caſtri, quum abſens intellexiſſet periculum imminere obſeſsis, per media caſtra hoſtium triginta lanceis, & ſexaginta baliſtarijs intrepidus ad caſtrum uelociter peruenit. A ſuis illicò cognitus intromiſſus, uirilem hoſtibus defenſionem oppoſuit. Interim tamen à Ruthenis in caſtro conſiſtentibus pretio corruptis, in aliquot locis caſtrum incenſum eſt, qui in ſtationes hoſtium per funes ſe demittentes effugerunt. Quapropter Szaſzinus ſtrenuiſsime decertans, ad extremum ſe principi Iagelloni dedere coactus eſt. Cæteri uerò plurimi igne ac gladio conſumpti ſunt. Eandem ſortè eodem anno Cruciferorũ de Pruſsia exercitus in Lithuania pertulit. Nam quum Magiſter Pruſsiæ Conradus Czolner, caſtrum Troki obſidione aſsidua, & machinarum frequenti, proiectione pro maiori parte confractum conquiſiſſet, & forti militum atq; uictualiũ præſidio impoſito abſceſsiſſet, Iagello magnus dux Lithuaniæ illicò caſtrũ antequam ruinæ illius refici poſſent, noua obſidione uallauit, omnibuſq; conatibus ad illius cõquiſitionem inſiſtens. Cruciferos & Alemãnos ut cum rebus uniuerſis abſcedere liceret pactos, quæſitum paulò antè caſtrum reddere coëgit.

Caſtrum Troky obſeſſum.

Peſtis ualida.

Anno præfato in terris Craco. Sandomirieñ. in Sleſia, Bohemia, Pomerania, atq; Italia atrox peſtilentia ſæuiebat.

CAPVT XXXVIII. LIB. IIII.

Proci Iagellonis ducis Lithuaniæ ad Heduigim Poloniæ reginam.

EXploratũ habens Iagello dux magnus Lithuaniæ, uirginem Heduigim ex Hungaria adductam, regnum Poloniæ adminiſtrare & poſsidere. Ad procãdum eam ſuo connubio, quum ſpecie foret uenuſtiſsima, anno Domini 1375. binos fratres ſuos Skirgellonem & Borzish miſit. Hanulonemq; Capitaneum Vilneñ. eis adiungendo. Qui ad reginam Heduigim & conſilium introducti, nomine Iagellonis muneribus magnæ extimationis reginæ oblatis, per uerba ducis Skirgellonis, deſponſationem præfatæ uirginis poſtulauerant. Si inquiunt, dominum noſtrum Iagellonem magnũ ducem Lithuaniæ in ſponſum accipere dignaberis, ſpondit ſe fidem Catholicam Romanam cum omnibus fratribus ſuis Lithuanorum ducibus, cum proceribus & uniuerſa Lithuania, atq; Samagitia ſuſcepturum. Omnes et ſingulos captiuos ex Polonia ſublatos dimittere, terras ſuas Lithuanię, Samagitię, atq; nõnullas Ruſsiæ armis quæſitas, regno Polonię perpetuò uenire promittit. Offert ſe terras Pomeranię, Culmen. Sleſię, & alias quaſcunq; à regno Poloniæ alienatas, recuperare. Offert & omnes auitos theſauros in Poloniam inducere, & pro commodis regni Poloniæ conuertere. Ea legatio reginæ Heduigi parum grata. Prælatis uerò & Baronibus Poloniæ accepta fuit: ad arbitrium tamen reginæ Hungariæ Elizabeth reiecta eſt. Iuſsi ſunt itaq; nuncij Hungariam ire, adiunctis eis tribus Baronib. Poloniæ, uidelicet Vvlodkone de Ogrodzenyecz ſubpincerna Craco. Nicolao de, N. Caſtellano Zauichoſteñ. & Criſtino de Oſtovv poſſeſſore Kazimirieñ. Hi regina in Buda offenſa pro reſponſo retulerunt. Contẽtam fore reginam Elizabeth, ut Prælati & Barones Poloniæ pro republica fidei Chriſtianæ, & regni Poloniæ, quæ meliora ſunt amplectantur. Extemplò igitur nuncij, ſcilicet Vvlodko de Ogrodzenyecz ſubpincerna Craco. Criſtinus de Oſtrovv poſſeſſor Kazimirieñ. Petrus Zaffranyecz de Luczicze, Hinczka de Roskouicze ad Lithuaniam, ut Iagellonem ducẽ Lithuaniæ de implendis oblatis conditionibus denuò obligatum in Cracouiam adducerent, decreti & miſsi ſunt. Quod perſentiens dux Auſtriæ Gvvilhelmus, cui Lodouicus Hungarię & Polonię rex, filiam ſuam Heduigim minorẽnem, dandam in coniugem deuouerat, cum comitatu, clœnodijs & theſauris Cracouiam uenit, longoq; tempore manſionẽ in ea, cõgratulante regina Heduigi, fixit. Quumq; ſucceſſu temporis ingreſſus in arcem, qui antea illi patuit, prohiberetur, Heduigis regina ad cœnobium ſancti Frãciſci cum ſuis uirginibus è caſtro frequẽter deſcendebat, & in refectorio cum Gvvilhelmo duce Auſtriæ choreas, & equidem parcè & honeſtiſsimè ducebat. Explorata tandem eorum uoluntate, Nobiles & Barones Polonię, quibus talis copulatio ſummè diſplicebat, Gvvilhelmum ad arcem, & thalamum reginæ ad copulandum perduxerunt, & antequam carnali commertio potiretur, ſequeſtratum cum iniuria et dedecore excluſerunt. Regina autem Heduigis excluſionem eius moleſtè ferens, ad illum in ciuitatem deſcenſum parabat. Inuenta autem porta caſtri, manda-

Legatio in Hungariam.

Regreſſus legatorum cum reſponſo ad Iagellonem miſſo.

Dux Auſtriæ competitor.

mādato,Baronum clauſa,accepta ſecuri manu propria ſeracula uiolare nitebatur, ſed precibus Demetrij de Goray expugnata,cœptum obmiſit.Gvvilhelmus autem ſe uiolari timens,clàm ex Cracouia in Auſtriam cum paucis refugit.

Receſſus eius.

Anno autem Domini 1386.Iagello magnus dux Lithuaniæ,cum fratribus ſuis, atque grandi comitatu,cum quadrigis & plurima ſuppellectili, die Martis duodecima Februarij,Cracouiam ingreſſus,ad arcemq; perductus,reginam Heduigim adijt & inuitauit.Altero uerò die illi munera magnæ æſtimationis per Vitovvdum,Borzish, & Svvitrigellonem obtulit,iam enim Vitovvdus aliàs Vitoldus Iagelloni reconciliatus ex Pruſsia redierat.Deinde multiplici ſollicitudine Prælatorum & Baronum Poloniæ, regina Heduigis expugnata eſt,ut priori fœdere cū Vvilhelmo abiecto,Iagelloni duci Lithuaniæ nuberet. Preterea die Iouis quartadecima Februarij,quæ fuit ſancti Valētini, Iagello cum fratribus ſuis, in articulis fidei Catholicæ edocti, in eccleſia Craco.per Bodzantham Archiepiſcopum Gneznen̄.baptiſati ſunt, & duci Iagelloni nomen Vvladislaus, Viguntho Alexander,Corigalloni Kazimirus,Svvitrigelloni Boleslaus,nomina impoſita ſunt. Rurſus eadem die in eadem eccleſia Craco.ſacramentum matrimonij, cum uirgine uenuſta regina Heduigi,per miniſterium præfati Bodzanthæ Archiepiſcopi Gneznen̄. cōtraxit, terraſq; Lithuaniæ,Samagitiæ, & Ruſsiæ regno Poloniæ perpetuo inſcripſit, ac incorporauit.Et populum earum ad fidem Orthodoxam reducturum, & baptiſaturum iureiurādo ſe adſcripſit.Deinceps die Solis,uidelicet decimaſeptima Februarij,quæ fuit Dominica Quinquageſimæ,nouo diademate,quum uetus & Priſcum Ludouicus Hungariæ & Poloniæ rex in Hungariam transtuliſſet,per Bodzantham Gneznen̄.Archiepiſcopum,Aſsiſtentibus ei Ioanne Craco.Dobrogoſtio Poſnanien̄. Epiſcopis, in regem Poloniæ in eccleſia Cracoui.unctus,& coronatus eſt.Qui ex gente Lithuanorum primus diadema regni Poloniæ aſſequutus eſt.Dum hæc fierent Conradus Czolner Magiſter Pruſsiæ(qui per ducem Iagellonem ad baptiſma,& nuptias fuit inuitatus,ſpreta uocatione) Lithuaniā ingreſſus, eam uaſtauit, caſtrumq; Lithuanicum Lubomlya expugnauit. Polocen̄. uerò ab obedientia Iagellonis deſciuerunt, & dux Andreas per Prutenos in poſſeſsionem eorum ſurrogatus. Quo cognito rex Vvladislaus Skirgellonem & Vitovvdum fratres, adiunctis eis Polonis in Lithuaniam direxit.Qui caſtrum Lubomlya expugnauerunt ac recuperarunt. Et Polocen̄. defectionis auctoribus gladio percuſsis, in gratiam receperunt. Tandem circa medium Quadrageſimæ, rex Vvladislaus ex Cracouia cum noua ſponſa regina Heduigi, in maiorem Poloniam ad reſcindendum & componendum diſſenſiones Baronum, proceſsit. Et dum in Gnezna largas expenſas, uulgò ſtationem, ruſtici non dediſſent. Iuſsit more Lithuanorum gregem & pecudes recipere, Spirituales uerò Gneznen̄.eccleſiæ,de quorum uillis depulſa fuerunt pecora,interdictum promulgarunt. Quod ſentiens regina Heduigis, ad regem cucurrit, & eum corripiendo inſtruxit,ſubiectorum bona non eſſe rapienda.Qui pecora nondum uiolata reſpondit,& ea ruſticis recipienda conceſsit.At illa,boues quidem tollent,lachrymas uerò eorum quis reſartiet & ſoluet,tantæ etenim commiſerationis riuulus,in benigniſsima regina apparuit.

Iagellonis aduentus.

Iagello cum fratribus baptiſatus.

Lithuania & Samagitia poloniæ regno inſcripta.

Iagello primus ex Lithuanorum gente rex Poloniæ.

Nouus rex maiorem ingreſſus Poloniam.

CAPVT XXXIX. LIB. IIII.

PRæterea rex Vvladislaus gētem Lithuanicam ab idololatria reuocaturus, anno Domini 1387.in Lithuaniam perrexit, aſſumptiſq; ſecum Bodzantha Archiepiſcopo Gneznen̄.& pluribus uiris eccleſiaſticis atq; religioſis.Item aſſumpſit ſecum reginam Heduigim, Semouitum & Ioannem Mazouiæ, Conradum Oleſznicen̄.duces,Bartholomæum de Viſſemburk palatinum Poſnanien̄. Criſtinum de Kozeglovvi Sandecen̄.Nicolaum de Oſſolni Viſlicien̄.Caſtellanos, Zaclikam de Miedzigorze Cancellarium, Nicolaum de Moskorzovv Vicecancellarium regni Poloniæ, Vvlotkonem de Carbimouicze pincernam,Spitkonem de Tarnovv Subcamerariū,& Tomkonem ſubpincernam Cracoui.pluresq; alios. Pro ampliori autem cognitione animaduertendum eſt, quòd uetuſtioribus referentibus. Quidam Itali deſerentes Italiam, terras Lithuaniæ ingreſsi ſunt,& nomen patriæ Italia,genti uerò Itali indiderunt,quę per poſteros terra italia,& gens,Litali.L litera præpoſita,nūcupari cœpit. Rutheni autem & Poloni eorum uicini maiorem immutationem facientes,uſq; in hodiernam diem,terrā Lithuaniam, gentem uerò Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidum Vilno, eleuationis poli 57.graduum.Et ex nomine ducis Vilij,quo cum illas regiones ingreſsi fuerant,Vilno uocarunt.Fluminibus quoq; circa ipſum fluentibus Vilia et Vilna, ex eiuſdem

Lithuaniam ingreſſus.

Vilno ab Italis condita.

ducis nomine indiderunt nomina. Samagitiam autem de ſuo ſermone ſic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior ſonat. Aliqui autem hiſtoriæ ignari, à lituo quod eſt cornu, & uenatorum tuba eò, quòd regio illa plures uenationes exerceat, Lithuaniam appellare uoluerunt, quòd ad effectum, non ad hiſtoriæ originem ſpectat. Hęc gens Lithuanorum, annis ſuperioribus adeò obſcura, contempta, & uilis apud Ruthenos fuit, ut Principes Kiouień. ab ea ſola perizomata & ſubera, ob ægeſtatem & ſoli ſterilitatem, in ſignum tantummodò ſubiectionis exigerent. Donec Vithenen dux Lithuanorũ rebellionem primum contra Ruthenos indicens, & ſeipſum ducem inter populares cõſtituens, aſtu Ruſſiæ principes aggreſſus conflixit, ſenſimq́ adeò creuit uiribus, ut iugo principibus Ruſsię iniecto, etiam in tributa eos redigeret ſibi pendenda, quæ per plures ætates Ruthenis ipſe penderat. Colebant autem ab origine Lithuani numina, ignem, ſyluas, aſpides & ſerpentes. Ignem qui per ſacerdotem lingua eorum Zincz nuncupatum, ſubiectis lignis adorabatur. Syluas autem & lucos ſacroſanctos, & habitacula deorum putabant. Aſpides uerò atq; ſerpentes in ſingulis domibus, uelut deos penates nutriebant, & uenerabantur. Rex itaque Vvladiſlaus, ignem, ſacrum putatum in ciuitate Vilneń. barbaris inſpectantibus extingui, templum & aram in quibus fiebat hoſtiarum immolatio, deſtrui. Syluas uerò ſuccidi, & confringi, ſerpentes quoque necari præcepit, Barbaris flentibus deorum ſuorum falſorum exterminium. Aduerſus tamen regem nec muſsitare audentibus, mirantibus quoque, quod Poloni ſacrorum uiolatores, ignis, ſyluarum & ſerpentium, intacti, illæſiq́; à dijs eorum, ſecus, quam ipſimet quotiens uiolabant, fuerunt. Exterminatis itaque idolis, gens Lithuanorum per aliquot dies de articulis fidei, & oratione Dominica per ſacerdotes Polonos, magis tamen per regum Vvladiſlaum, qui linguam gentis nouerat, edocebatur, & ſacra baptiſmatis unda renaſcebatur. Largiente pio rege Vvladiſlao ſingulis ex popularium numero, poſt ſuſceptum baptiſma, ex panno de Polonia adducto, nouas ueſtes, qua prouida liberalitate effecit, ut natio illa rudis & pannoſa, lineis in eam diem contenta, fama huiuſmodi liberalitatis uulgata, pro conſequendis laneis, cateruatim ad ſuſcipiendum baptiſma, ex omni regione accurrebat. Et quoniam unumquemque credentium baptiſare ſingillatim immenſus labor uidebatur, mandante rege, multitudo in turmas, & cuneos ſequeſtrabatur, & uniuerſis, cuiuslibet turmarum benedicta aqua ſufficienter conſperſis, cuilibet turmæ, & uniuerſis, qui ea conſtiterant, nomen uſitatum Petrus, ſecundæ Paulus, tertiæ Ioannes, &c. fœminis per turmas diuiſis, Catherinam, Margaretham, &c. iuxta turmarum numerum imponebatur. Militaribus tamen ſpecialis impendebatur baptiſmus.

Lithuania unde dicta ſit.

Lithuanorum idola.

Idola Lithuaniæ per regem deleta.

Fidei Chriſtianæ ſuſceptio.

Copia baptiſatorum.

Fundauit inſuper rex Vvladiſlaus in Vilna eccleſiam cathedralem ſub titulo ſancti Stanislai patroni Polonorum: principalemq́; aram in loco ubi ignis (qui falsò perpetuus credebatur) conſtituit. Vt error gentilis cunctis patentior fieret, etiam in prædicta Vilneń. epiſcopum, uirum ſpectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonum, genere nobilem, de domo Accipitrum, profeſsione fratrem ordinis minorũ, olim Elizabeth reginæ Hungariæ confeſſorem, & prædicatorem inſignem, epiſcopum Cerethen. conſtituit. Huic ut ſtatum pontificalem inter Neophitas poſsit ducere honeſtum, eccleſiam parochialem in Clodavva Gneznen. diocœſis eò, quòd notabiles haberet introitus, adiunxit. Conſtituit & quatuor prælatos, octoq́; prębendarios, in prædicta Vilneń. eccleſia, ſufficientẽ dotem, uillas, prædia, lacus & poſſeſsiones eis largiendo. Fũdauit præterea ſeptẽ parochiales eccleſias, uidelicet in Volkomaria, Miſzohola, Nyemczã, Myedniki, Crevva, Obolce & Hayna. Item prębendã ſancti Martini in caſtra Vilneń. altiori, & his bona dotalia aſsignauit, & inſcripſit. Terrã quoq; Lithuanię germano ſuo Skirgelloni, tanquã ſupremo duci Lithuaniæ regendã cõmiſit. Cuius ferocitatem dux Vitovvdus fugiẽs ad Ianuſsium ducẽ Mazouiæ primũ, deinde ad Semouitũ Mazouię ducem conceſsit, à quibus parum benignè tractatus, ad Conradum Czolner Magiſtrum Pruſsiæ tranſijt.

Fundatio Eccleſiæ Vilnenſ. & Epiſcopatus.

Tandem à rege Vvladiſlao ſpe nanciſcendi magnum ducatum Lithuaniæ certificatus, tria caſtra Cruciferorum, uidelicet, Iurgemburg, Mergemburk, & Nauandz cõpręhendit, & conflagrauit fratrib. & adminiſtratoribus ordinis occiſis, & in foſſata proiectis. Quũq; in Lithuania conſiſtens, ſpes ſuas differri uideret, caſtrum Vilneń. aſtu intercipere molitus eſt. Ordinatus ſiquidem pluribus uehiculis, armatos incluſit, carneſq; ferarum deſuper poſuit, & in caſtrum Vilneń. miſit, fingens ſe nuptias ſorori celebraturum. Fraude autem detecta, metuens ſibi Vitovvdus cum uxore & amicis in Pruſsiam refugit, & nouo fœdere cum Cruciferis icto, biennio illic mãſit, ac Lithuaniã cum Prutenis ſæpiùs afflixit.

Dux Vitowdus à Vvladislao reuocatus.

Vitowdi aſtucia.

Cui

Cui rex Vvladislaus reſiſtens, anno Domini 1390. caſtra eiuſdem ducis Vitovvdi Brzeſcze Grodno, & paruum Kamienyecz expugnauit, ex quibus in regiones Lithuanorum incurſiones fiebant.

CAPVT XL. LIB. IIII.

Lithuanica itaq; expeditione rege Vvladislao occupato, Heduigis regina Poloniæ, congregato altero exercitu ex militibus Poloniæ, Przemisl, Iaroslavv, Grodek, Halicz, Leopolim ciuitatem, & caſtrum in monte, Trebovvla, & ceteras munitiones, expugnatione aut deditione conquiſiuit. Vitovvdus uerò ſuorum caſtrorum expugnationem ulturus, triplici agmine Lithuaniam aduenit. Vnum Conradus Vokerod Magiſter Pruſsiæ rexit, in quo erant Alemanni, Anglici, & Francigenæ: aliud Magiſter Liuonię: tertium dux Vitovvdus, oppidoq; & caſtro Troki ſuccenſo, caſtra Vilnenſia graui obſidione afflixerunt, & toto obſidionis tempore, quod à feſto Ioannis Baptiſtæ uſq; ad feriam ſextam poſt Michaëlis durauit, pro uictoria operam nauarunt. Poloni uiciſsim caſtrum Vilneñ. incunctanter defenderunt. Dux Korigal aliàs Kazimirus germanus regis Vvladislai, ex caſtro ſuccenſo fugiens, ab hoſtibus captus e ueſtigiò decollatus eſt. Dux Narimunth arces regias tuendo, in duello captus, & in prato in arbore ulmi, uulgo Vyaſz per pedes inter machinas Prutenicas ſuſpenſus, à Vitovvdo crudelius, quàm conueniebat ſagittis proiectus, necatusq; eſt.

Vitow… gnatio.

Korigal occi- ſus.

Narimunth captus.

Sequenti anno primo æſtatis tempore Vitovvdus cum Magiſtro Pruſsię ad caſtra Vilnenſia regreſsi, neutiquam profecerunt, nam Iaſzko de Oleſnicza Capitaneus Lithuanicus, caſtra tuendo plurimos uulnerabat & occidebat. Diſceſſerunt ergo & caſtra Volkomiriam, & Nouogrodek à duce Skirgellone ſupra fluuium Vilia conſtructa, expugnarũt & conquiſierunt. Tempore quoq; hyemis Lithuaniam reuerſi, ſupra fluuium Niemyen in circuitu caſtri Kovvno, tria caſtra de lignis erexerunt. Nomen uni caſtro Kovvno uiciniori Navverder, quod noua inſula ſonat, alteri Ritteruerder, quod inſula militum ſonat. Tertiò Metemburk, quod caſtrum metarum interpretatur, frequẽtibus incurſionibus ex eis oram Lithuanicam inuadendo. Miſit ergo rex Vvladislaus ad Alexãdrum Vitovvdũ in Pruſsiam Henricum filium Semouiti ſenioris mortui, & germanum Semouiti uiuentis ducis Mazouiæ. Et reconciliatione inter regem Vvladislaum, ac ducem Vitovvdum ordinata, germanam Vitovvdi Ringalam nomine, in ordine ſubdiaconatus conſtitutus, & in Epiſcopum Ploceñ. electus, atq; per Bonifaciũ nonũ confirmatus, in uxorem præfatus Henricus dux Mazouiæ accepit, & nuptias de more celebrauit. Poſt paucosq; dies ueneno toxicatus interijt, inter duces Mazouiæ in eccleſia Ploceñ. tumulatus.

Caſtra Na… werder, … werder M… burgk erect…

Henrici ducis Mazouiæ mors.

Vitovvdus autem regi reconciliatus, tria caſtra Ritteruerder, Nauvverder & Metemburk ſpoliauit & ſuccendit, occurrẽtesq; Prutenos proſtrauit. Et in Lithuaniam ueniens, anno Domini 1392. in magnum ducem totius Lithuaniæ per regem Vvladislaum, amoto Iaſzkone de Oleſnicza Capitaneo, præfectus eſt, ſub hac conditione. Vt præfatas terras Lithuaniæ pro rege, & regno Poloniæ fideliter teneret & regnum Poloniæ in proſperis & aduerſis nunquam deſereret. Cruciferi autem de Pruſsia Vitovvdi diſceſſum, & triũ caſtrorum demolitionem ulciſcentes, in Lithuaniã deſcenderunt, & caſtra Schuraſz, Barthen & Stramel conquiſierunt, captiuorumq; tria millia utriuſq; ſexus Pruſsiam deduxerunt. Introniſato quoq; Alexandro Vitovv in ducatum Lithuaniæ, Suitrigello qui & Boleslaus, à facie eius in Pruſsiam fugit. Dux uerò Skirgello alter frater manu & lingua promptior, contra Vitovvdum ſeditionem intentauit.

Tria caſtra ſuccenſa.

Quo cognito rex Vvladislaus anno Domini 1393. cum Heduigi regina celeriter in Lithuaniam perrexit, & ad uinculum charitatis binos fratres reduxit, utq; ingentem & concitum ſpiritum dux Skirgello miteſceret, ſupra ducatum Kiouieñ. rex Vvladislaus ei Starodub, Starotroki & Crzemyenyecz in poſſeſsionem adiecit, præcipiens ut Alexandro Vitovvdo in ſingulis pareret. Boleslaus autem Suitrigello cum Conrade de Iunigen Magiſtro Pruſsiæ, cum Alemannis, & Francigenis, anno Domini 1394. caſtra Vilnenſia bimeſtri tempore obſedit Vitovvdo eis reſiſtere non ſufficienti, ſolum ex inſidijs eos laceſſente, & impetente. In hyeme Vernerus Tetingar Marſchalcus, altera uice Vlricus de Iunigen Aduocatus Sambieñ. & Magiſtri germanus, in Lithuaniam deſcenderũt, & prædas abegerunt. Dux quoque Vitovvdus in Pruſsiam deſcendit, & circa Iuſterbork omnem regionem igne & cæde uaſtauit. Dehinc Conradus de Kobork Commendator in Balga terram Drohiceñ. ſpoliauit. Sub ea autem tempeſtate dux Skirgello (ut fertur) toxico mortuus eſt.

Fratrum concordia.

Mors Skirgelli.

Vladiſlao Oppolien. bellum illatum.

Intulit deinde rex Vvladiſlaus, anno Domini 1396. duci Vvladiſlao Oppolien. bellum, ſuper quo integro anno decoquebat, & conſilia ſecretò captabat. Et cum regnicolis expugnauit, alia uerò per præfectos aut deditionem recepit, caſtra & ciuitates, Holſtein, Crzepicze, Vielun, Bobolicze, Brzeſnicza, Oſtrzeſſovv, & Grabovv, quæ omnia infra ſeptem dies recuperauit. Caſtrum autem Boleſzauicz ſeptem annis obſeſſum, ſiti, fameq́ maceratum, per Euphemiam, aliàs Offkam Vvladiſlai Oppolien. relictam deditum eſt. Chriſtinus quoque de Oſtrovv Caſtellanus Sandomirien. ex mandato regis, terram Dobrzinen. occupabat, & quum obſideret caſtrum Bobrovvniki, Conradus de Iunigen Magiſter Pruſsiæ cum exercitu copioſo aduenit, & eum ab obſidione fugauit. Huic igitur Cõrado magiſtro Pruſsiæ, Vvladiſlaus dux Oppolien. per Polonos exacerbatus, in quadraginta millibus florenorum caſtra Dobrzin, Bobrovvniki, Rippini, Zlotoria, & Lipno obligauit, ueritus ne uelut cætera ſibi eriperentur. Præterea idem dux Vvladiſlaus Oppolien. mercatores Cracouien. in medio quadrageſimæ ex Vvratiſ. redeũtes, ſpoliauit, & nobiles quos captiuabat, pecunijs mulctabat. Ob hoc Vvladiſlaus rex Poloniæ, terrã ipſius uaſtauit, & caſtra Strzelcze, & Lublinyecz expugnauit. Dumq́ ciuitatem & caſtrum Oppolien. obſideret, Conradus Oleſzñicen. & Bernardus Nemodlimyen. aliàs Falkenbergen. duces Sleſię regi ſupplicauerunt, & inter eos concordiam fecerunt, rex itaq́ omnium ſpoliorum ſatisfactione percepta, obſidionem ſoluit.

CAPVT XLI. LIB. IIII.

Vitowdi in Tartaros expeditio.

SEquenti uerò anno recõciliatum Boleſlaum Svvitrigello germanum ſuum in Polonia, & non Lithuania (ne ſeditiones, ut conſueuerat, concitaret) locauit. Tunc pacificata Lithuania, Alexander Vitovvdus Lithuaniæ dux anno Domini 1397. cum notabili exercitu in Tartaros expeditionem egit, & trãſito flumine Tanais, quem Tartari Don appellant, repertaq́ Tartarorum multitudine, in ipſam irruit, & plura millia Tartarorum cum uxoribus, paruulis, & pecoribus cœpit, & uſque in Lithuaniam deduxit, quorum mediam partem regi Vvladiſlao in Poloniam miſit, & hi fidem Chriſti profeſsi, unus populus cum Polonis effecti ſunt. Reliquam uerò mediam partem in Lithuaniam locauit, & hi in ſecta Machometi, uſque in hãc diem permanent. Tartari tamen Lithuanici, & Abram modernus iudex & ſcriba eorum, non per captiuationem, nec debellationem ſe Lithuaniam intrauiſſe aſſerunt, ſed quum bella dux Vitovvdus contra Cruciferos agitaret, eos in ſubſidium uocauit, & ſponte uenientes, in Lithuania locauit, uillas & libertates oportunas eis donando. Alteram dehinc expeditionem contra Tartaros Vitovvdus magnus dux Lithuaniæ duxit, Vvladiſlao rege, & Heduigi regina Poloniæ improbante & diſſuadente. Et dum ſuperatis fluminibus, in planiciem diffuſè porrectam, circa fluuium Vorzskla, quartadecima die Auguſti, uidelicet feria tertia poſt Laurentij perueniſſet. Apparuit acies Tartarica maxima, cuius numerus ad liquidum æſtimari non potuit. In cuius comparatione exercitus ducis Lithuaniæ uidebatur puſillus. Concuſſus igitur timore exercitus Catholicus, Spitkone de Melſtein Palatino Craco. conſulente duce quoque Lithuaniæ approbante, de pace tractandum perſuaſit. Neque Ediga dux exercitus à Cæſare Tartarorum Themerlin conſtitutus, pacem aſpernabatur. Verum conditiones ab eo propoſitæ, parum honeſtæ uidebantur, quibuſdam autem Polonis, Alemannis, Lithuanis, & Ruthenis conflictum optantibus, infeſtiſsimis ſignis concurſum eſt. Abundante tandem multitudine Tartarica, Chriſtianorum res deteriori loco eſſe cœpit. Vitovvdus hortantibus militibus ad cuſtodiam ſui corporis conſtitutis, Sandiuogio de Oſtrorog, & Dobrogoſtio de Szamotuli, equos mutando effugit. Exercitus uerò ſuis à multitudine Tartarica fuſus atque uictus eſt. Occiſi ſunt in eo bello ex Polonis Spitko de Melſtein Palatini Cracouien. Szocha Palat. Plocen. Pylik Palatinus Varſzauien. Vocaſsius aliàs Varſius de Michalovv, Ioannes Glouacz, Dominus Boguſsius & plures alij. Iſte Temerlanes in Tartarico Temir Kuthlu uocatur, quod ſonat fœlix ferrum, in cuius conſpectu terra ſiluit. Quamuis hoc Tartari tribuant principi ab ipſo miſſo, Akſak themir, quem Latini ſcriptores Tamerlanem appellant, Akſak, id eſt, claudus, uel claudicans Themir.

Secunda expeditio Vitowdi in Tartaros.

Magna Tartarorum ſtrages.

Chriſtianorũ clades.

Vitowdus uictus.

Heduigis regina Poloniæ mortua.

Sub idem tempus anno uidelicet 1399. duodecima Iulij Heduigis regina Poloniæ in caſtro Cracoui. mortua eſt. Enixa fuit ſiquidem duodecima Iunij filiam binomyam Elizabeth Bonifaciam uocatam, quæ in triduo obijt. Regina uerò Heduigis ex partu ægrotare cœpit, & deuotiſsimè ſacramentis percœptis, duodecima Iulij hora meridiei defuncta

eſt. In

eſt. In Eccleſia Cracouienſ. in ſiniſtra parte chori ante ſacrarium, per regem Vvladislaum quartadecima Auguſti ſepulta Epitaphio appoſito, Sidus Polonorum iacet hic Heduigis eorum. Regina nobilis generoſa, &c. Vide appenſum ad eius ſarcophagum. Hæc fuit facie & moribus uenuſtiſsima. Hæc in diebus quadrageſimæ & aduentus Domini, corpus aſpero, ieiunio, & cilicio domabat. Hæc in egenos profuſiſsima, hæc ſua inſtantia & cura regem Vvladislaum, ad conficiendum collegium Pſalteriſtarum in eccleſia Cracouienſ. induxit, Pſalmos cantantium. Et ad inſtaurandum, atque complendum generale gymnaſium per Kazimirum ſecundum olim regem Poloniæ incœptum. Hæc duo altaria in eccleſia Cracouienſ. unum ſub titulo uiſitationis ſanctæ Mariæ, aliud ſub titulo ſanctæ Annæ erexit. Hæc monaſterium uiſitationis Mariæ in arena extra muros Cracouienſes ſua uigilia & inductione ſui coniugis fundauit. Hæc monaſterium fratrum Slauorum, ſub titulo paſsionis, & Crucis Chriſti de poſt Cleparz erigere ceperat. Hæc pecunias, ueſtes, clenodia & uniuerſam ſuppellectilem regiam in fundationem Vniuerſitatis ſtudij Cracouienſis, & in releuamen miſerabilium perſonarum exequutoribus teſtamenti, uidelicet Petro Viſsh Epiſcopo Cracouienſi & Iaſzkoni de Tanczin Caſtellano Cracouieñ. commendauit. Hæc plures adoleſcentes ingenuoſos in gymnaſijs tenuit & aluit. Legebat autem conſuetè teſtamentum uetus & nouum, Vitas patrum, homelias quatuor doctorum, Libros ſermonum, & paſsionalia ſanctorum, libros meditationum & orationum ſancti Bernardi, & ſancti Ambroſij, libros reuelationum ſanctæ Brigittæ, & quàm plures alios de Latino in Polonicum translatos. Poſt mortem autem reginæ Heduigis, nulla prole extante, rex Vvladislaus eiectionem metuens, totus ad regreſſum in Lithuaniam ſpectabat. Prælati autem & Barones regni Poloniæ, regem fluctuantem, aliam hæredem regni Poloniæ, Annam Comitis Ciliæ Vilhelmi filiam ſupereſſe docuerunt, quam illi Anna Kazimiri ſecundi Poloniæ regis filia pepererat. Ad quam procandum, extemplò ad Ciliam Ioannem, aliàs Ivvan de Obichovv Caſtellanum Sremeñ. de domo Vyenyaua, Hinczka de Rogovv de domo Dzaloſza, & Ioannem de Oſtrovvcze de domo bipennium miſit: quam ſedecima Iulij anno Domini 1400. Cracouiam adduxerunt. Et quoniam præfata uirgo nullam linguam præter Alemannicam nouerat, ordinatione regis prope octo menſibus Polonico idiomate Cracouię imbuebatur, quod poſtquam intelligere didiciſſet, regio thoro coniuncta eſt, quāuis rex Vvladislaus moliebatur reſcindere & eam abijcere, eò quòd parum præſtantis formæ ſibi appareret. Inde & in procos prouocabatur.

Commendatio ſuæ uitæ.

Pia opera eius.

Fundatio monaſterij in Arena.

Vvladislaus pro alia coniuge procos miſit.

Coronatio autem eius ad annum Domini 1402. dilata erat, & prædicto anno in Dominica Quinquageſimæ in reginam Poloniæ Cracouiæ coronata & inuncta fuit. Amplius anno ſupra expreſſo uidelicet 1400. Vvladislaus rex Poloniæ, ad honorem omnipotentis Dei & gentis Polonicæ, ac Lithuanicæ profectum, ſtudium generale in ciuitate Cracouieñ. feria ſecunda poſt Iacobi Apoſtoli, de conſenſu Bonifacij Papæ noni erexit. Cuius fundationem Heduigis regina dum uiueret maxima inſtantia procurabat: accerſitisq; Doctoribus & magiſtris Polonici, Bohemici & Alemānici idiomatis ex uniuerſitate Prageñ. aſsignauit eis cēſus in exactionibus, teloneis, & alijs introitibus, aſsignauit & prælaturas atq; præbendas omnes collationis regiæ S. Floriani in Cleparz, ſola præpoſitura ſibi reſeruata. Aſsignauit & lapideā Akerſdorff in platea ſanctæ Annæ pro Artiſtarum & Theologorū. Domum uerò Sandiuogij de Subino Palatini Poſnanieñ. in platea Caſtreñ. pro Canoniſtarum & Medicorum collegijs, quarum utraq; pecunijs Heduigis reginæ, in huiuſmodi opus derelictis, per exequutores extructa eſt. Confirmatoq; præfato gymnaſio Cracouieñ. generali, per Ioannem Papam 23. & ex poſt per Martinū quintum, in uarijs ſcientijs & ſuppoſitis uehementer creſcere & florere, ac uiros doctos, & induſtrios producere, in regni Polonię dilatationem, diffuſionem, & gloriam immortalem, cœpit. Cuius etſi plura numerent, extentq; opera decora, nullum tamen æquè magnificū ac neceſſariū pro confutandis, opprimendisq; hæreſibus, errorib. & uitijs, pro ſerendis uirtutibus, pro defendenda iuſtitia, & pro illuſtranda ueritate, cernit ac inuenitur. Sobrietatem enim, ſapientiam, iuſtitiam, & uirtutem docet, quibus nihil utilius eſt hominib. in uita. Quod ſtudium etſi per Kazimirum ſecundum regem Poloniæ orditum, priuilegijsq; Vrbani Papæ quarti regis Kazimiri præfati, & ciuitatis Cracouieñ. munitum & dotatum, Collegiumq; in Kazimiria muro erectum fuit, ut præfatum eſt. Non tamen fuit conſumatum in hanc diem, unde in hac die feria ſecunda poſt Iacobi Apoſtoli, prima lectio in Iure Canonico per reuerendiſsimū Dominū Petrū Viſzh utriuſq; iuris Doctorē, & Epi-

Erectio Vniuerſitatis ſtudij Cracouienſ.

Doctores Cracouiam accerſiti.

ſcopum

ſcopum Craco. & Cancellarium Vniuerſitatis nouæ, fœliciter incœpta eſt. Data autem, & inſtitutio eius, in die Mariæ Magdalenæ præceſſerat.

CAPVT XLII. LIB. IIII.

Conradus de Iunigen Lithuaniam uaſtat.

ANno deinceps Domini 1403. Conradus de Iunigen Magiſter Pruſsiæ, habens in ſuo comitatu Boleslaum Svvitrigel cum notabili exercitu terras Lithuaniæ circa feſtum Sanctæ Dorotheæ ſpolijs & igne uaſtauit, & in terras ſuas circa Ragnetham redijt. Quo egreſſo, repentè nouus exercitus Magiſtri Liuoniæ ingreſſus eſt, & multis damnis, atque ſpolijs illatis, cum pluribus captiuatis in Liuoniam exceſsit. Propter quod Vvladislaus rex Poloniæ miſsis nuncijs, ex Pruſsia Svvitrigellonem reuocauit, & ei terram Podoliæ: Item terram Zidaczouień. Item diſtrictus Stry, Szidlovv, Stobniczam, Drugnyam, Vſcze. Item mille quadringentas marcas annui cenſus in Zuppis regijs aſsignauit. Ea tamen largitionis magnitudo leuem Svvitrigelli animum, ſtabilire non potuit, quin ad Cruciferos perfugeret & Lithuaniam perturbaret. Itaque ad pacem conficiendam, anno Domini 1404. pro feſto Pentecoſtes diæta generalis in Raczanſz celebrata eſt ſub preſentia Vvladislai regis Poloniæ, Vitovvdi magni ducis Lithuaniæ, Conradi de Iunigen Magiſtri Pruſsiæ cum ſuis Commendatoribus. Et pax ſub his tunc conditionibus confecta: ut Vvladislaus & Vitovvdus de terra Samagitiæ Magiſtro & ordini Cruciferorum excederent, & quòd Vvladislaus terram Dobrzineń. quadraginta millibus florenorum redimeret. Item quòd relegatos hinc inde non fouerent, & quòd captiuos ſoluerent, ac manumitterent. Præterea ſequenti anno dux Lithuaniæ Vitovvdus, alterum conuentum cum Magiſtro & ordine Cruciferorum celebrans, pacem neceſſariam, magis quàm honeſtam compoſuit, de terraque Samagitiæ cedere, & armis Samagitas in ditionem Magiſtri & ordinis, impellere Vvladislao rege nequicquã abnuente conſenſit, terramque præfatam Samagitiæ per literas publicas geminato idiomate, Latino, ſcilicet & Alemanico ſcriptas, Magiſtro & ordini Pruſsiæ, donatione perpetua, etiam à rege Poloniæ Vvladislao prochdolor confirmandas donauit & inſcripſit.

Vitowdus contra Moskum Vaſilonem.

Anno autem Domini 1406. Vitovvdus magnus dux Lithuaniæ prima expeditione in Moskouiam contra generum ſuum Vaſilonem, ſeu Baſilium ducem Moſchouiæ (cui filiam ſuam Anaſtaſiam deſponſatam locauerat) mota, eam prædis & ſpolijs uaſtauit. Altera deinde expeditione anno Domini 1408. contra eundem ducem Vaſilonem, cum auxilio mille lancearum à rege Poloniæ, & Magiſtro Pruſsiæ Vlrico de Iunigen uno uexillo expeditarum gentium, habito in Moskouiã irrupit, & eam uaſtabat. Quo cognito Svvitrigal uir inſtabilis, caſtra ſua Bransko & Starodub exuſsit, & ad Baſilium ducem Moskouiæ fugiens, in contumeliam Vitovvdi, exercitum ipſius die, noctuque pro Moskouitis laceſsijt & turbauit. Tandem reſtitutis poſſeſsionibus, quas dux Moskouiæ uſurpauerat, pax ſub equis conditionibus firmata fuit. Verum frumenta à rege Poloniæ Vvladislao per Iſtulam duci Alexandro Vitovvdo uſque in Ragnetham miſſa, per magiſtrum Pruſsiæ Vlricum de Iunigen, allegantem quòd Barbaris arma contra Chriſtianos mitterentur, recepta ſunt. Propter quod rex Vvladislaus per ſuos oratores, reſtitutionem eorum poſtulauit, & in bellum aſpirare cœpit. Vitovvdus uerò dux Lithuaniæ, Samagitiam ordini Cruciferorum donatam abſtulit & recepit. Vlricus quoque Magiſter Pruſsiæ, bello moto, caſtrum & oppidum Dobrzin: Item Ripin, & Lipno anno Domini 1409. in uigilia aſſumptionis Mariæ expugnauit, & Iacobum de Plonini, nobilem de domo Pruſsi, Capitaneũ Dobrzineń. capite truncauit. Deinde caſtra Dobrovvniki, Zlatoria, & Bidgoſcza expugnauit & accepit, Vvladislaus ergo rex Poloniæ uocata totius regni expeditiõe in octaua Natiuitatis Mariæ, in Volborz, ad quã Vitovvdus minimè uenire potuit, Bidgoſtiam obſidione cinxit, & in octo diebus expugnauit. Oratoribusque à Venceslao Romanorum & Bohemiæ rege, uidelicet duce Conrado antiquo Oleſzniczeń. & Ienkone Vvratislauień. ac Svvidnicień. Capitaneo, aduenientibus. Pax cum Magiſtro Pruſsiæ uſque ad feſtum Ioannis Baptiſtæ incluſiuè, compoſita eſt, & Venceslaus rex Romanorum, Dominica Iudica inter regem & magiſtrum iuſtè arbitraturum ſe obtulit. Qua Dominica ueniente, ſuaſu Iodoci Marchionis Morauiæ ſententiam protulit, quòd terra Dobrzinenſis in manus ſuas traderetur. Cuius poſſeſsione infra unum annum tenta deliberaret, & decerneret, ad quem eius Dominium pertineret. Item quòd regnum Poloniæ peramplius ex Lithuania & partibus orientis nunquam ſibi regem eligeret, ſed ex partibus

Commeatus Vitowdo ſurreptus.

Venceslaus Romanorum rex partium ſedator.

bus occidentis. Ex qua ſententia, liquidiſsima apparuit iniquitas, quoniam ſuper re iuridico proceſſu non deducta, ſententiam tulit.

CAPVT XLIII. LIB. IIII.

VLadislaus autem rex non expectato arbitramento, iudicioq; Venceslai Romanorum, & Bohemiæ regis, pro die ſancti Andreæ præcedentis anni, cum duce Vitovvdo in Brzeſczie Ruthenica conuentum tenuit, & illic progreſſum belli futuri contra Cruciferos gerendi ſecretiſsimè cum eo confecit. Imperatorisq; Tartarorum Zauolhenſium auxilium cum ſua multitudine & copijs, ibidem præſentis, perſuaſionibus & promiſsis obtinuit. Hunc imperatorem Tartarorum toto tempore hyemis, & uſque prope feſtum Ioannis Baptiſtæ cum gente & uxoribus Alexander Vitovvdus in ſuis terris tenuit & aluit.

Tartarorũ Imperator in auxilium accerſitus.

Dominica uerò Miſericordia Domini anno Chriſti 1410. rex Vvladislaus cum duce Lithuaniæ Vitovvdo in nouam Sandecz ueniens, eum ad Sigiſmundum regem Hungariæ in Keſmark miſit, ut ſynceriter inducias pacis, ad ſedecim annos cõfectas, quorũ adhuc quatuor reſtabant, obſeruaret. Rex autem Sigiſmundus reſpondit, huiuſmodi inducias non eſſe licitè ſeruandas, ſi Cruciferi in Pruſsia bello impeterentur. Et ſecretò Vitovvdum magnum ducem Lithuaniæ, ad defectionem & noui diadematis aſſumptionẽ pellicere conabatur.

Interim rex Vvladislaus in noua Sandecz commorans, anno præfato 1410. monaſterium ſeu hoſpitale ſancti ſpiritus ordinis Præmonſtrateñ. cum Abbate inſulato fundauit, pro dote uillam ſuam Dambrovvka, inſuper uiginti marcas annui cenſus in Zupis Vieliczeñ. ei aſsignando. Die autem Lunæ, in craſtino ſanctorum Petri & Pauli, per eum cõſtituta rex Vvladislaus ad Iſtulam ſupra monaſterium Cziruensko uenit, ad locum ubi pons ex nauibus apud Cozmice applicatus fuerat, & ipſe & totus exercitus Polonorum cum quadrigis, & machinis ordine compoſito tranſijt. Eodem quoque die magnus dux Lithuaniæ Alexander Vitovvdus cum imperatore Tartarorum, & gentibus ſuis aduenit, & feria quarta nona Iulij in terras hoſtiles intrauerunt. Illicq; primum ſigna militaria, rex & dux Lithuaniæ, ducesq; Maſouiæ Semouitus & Ianuſsius, atque Barones omnium terrarum extenderunt, & patrium carmen Bogarodzicza Poloni uociferare cœperunt. Illo die Lithuani & Tartari quandam eccleſiam ſpoliarunt, & ſacramentum diuiniſſimum ex ſacrario eiecerunt, quo facto Poloni uehementi dolore tacti, ad regem contra Barbaricas crudelitates clamauerunt. Quumq; ex commiſſo regis duo Lithuani magis culpabiles oblati fuiſſent, iuſſu magni ducis Lithuaniæ, more illius gentis ſeipſos in patibulum egerunt, ac ſuſpenderunt. Et de cætero nemo in eccleſias manus rapaces intulit. Et quia fluuius Drvvancza, quo peruentum erat, altis tignis in utraq; ripa cum exercitu hoſtili machinis bellicis ſagittis munitus erat, rex cum exercitu ad ortum fluuij feria ſexta ante Margarethæ undecima Iulij retroceſsit. Et die Dominico Sanctæ Margarethæ tredecima Iulij ipſe rex & uniuerſus exercitus in uilla Viſſoka prope Dzoldovv uiatico corporis Chriſti procuratus eſt. In feriam autem tertiam diuiſionis Apoſtolorum de nocte ualidus uentus, fulgura & pluuia exercitum moleſtarunt. In caſtris uerò Cruciferorum etiam tentoria diſiecerunt, ut carmen Claudiani futuræ cladis præſagium ueriſsimè adaptaretur hoc.

Monaſterium in noua Sandex fundatum.

Lithuanorum & Tartarorũ facinus.

Tempeſtatum incrudeſcentia.

O *nimium dilecte Deo, cui militat æther,*
Et coniurati ueniunt ad claſsica uenti.

Motis caſtris manè à Dambrovvnò ſpacio duorũ miliarium, uniuerſus exercitus regius inter arbuſta uillarũ Thanenbrik & Grimuald uenit, & in loco æditiori extenſis tentorij uelis, iniuriam aëris repellentibus, rex miſſam audire accelerabat. Veneruntq; nuncij alius poſt alium, hoſtilem adeſſe exercitũ nunciando. Rex aũt repentino hoſtiũ aduẽtu nihil motus, duas miſſas ꝑ Bartholomæũ plebanũ in Clobuczko, & Iaroſlaũ Præpoſitũ Kaliſsieñ. ſacellanos ſuos lectas, deuotiſsimè audiuit. Et flexis genibus in oratione procumbens, Deum precabatur, ut ſibi fœlix pugna & uictoria proueniret. Interim dux magnus Lithuaniæ ſuum exercitum, Zindramus uerò de Maſzkouicze macherophorus ſeu gladifer Craco. Polonicum exercitũ in ordines & ſigna, mira celeritate ordinauerunt. Quinquaginta ſigna ſeu uexilla inſignibus militibus referta Polonica, Lithuanica uerò quadraginta erant. Prutenicus autem exercitus & milite, & robore inferior, quinquaginta unum uexillum habuit. Alexander autem Vitovvdus moræ & tarditatis impatiens, ad regem per frequentes nuncios, tandem per ſeipſum ingenti uociferatione inſtabat, ut neglectis oratio-

orationibus conſurgens, in bellum properaret, qui non, niſi complemento orationis ad integrum perfecto, abduci potuit. Tandem armatus, equum aſcendit, & ad uidendum hoſtilem exercitum, in editiorem collem, unde utrunq; exercitum perſpexit, & cõtemplatus eſt, proceſsit, & ad ſuos rediens, eos breuiter admonuit. Mutatoq; cãterio, equum fortem aſcendit, ſubruffi coloris, ſeu taxei, aliàs Cziſſaui, tenuem in fronte habentẽ caluitiem, galeaq; accepta, ſingulos presbyteros & notarios ad currus ire iuſsit.

Proteruitas nuncij. *Duo gladij Vladislao & Vitowdo miſsi.*

Sub hoc tempore Magiſter Crucifericus Conradus de Iunigen duos caduceatores, quorum unus regis Romanorum aquilam nigram in aureo campo, alter ducis Stetinen. rubeum grifonem in albo campo deferebat, miſit, duos enſes nudos in manibus deferentes. Qui aliquali reuerentia regi facta, Teuthonico idiomate Ioanne Manſzik interpretare dixerunt. Illuſtriſsime rex, Magiſter Pruſsiæ Conradus, tibi & fratri tuo Vitovvdo duos gladios in ſuffragium pugnæ miſit, quatenus minus cunctanter, & magis audaci, quàm præ te fers animo cum eo congrediaris. Siq; arctum campum habere exiſtimas, ad certamen te alliciendo, de planicie campi quantum uoles tibi cedit. En ſuperbum nuncium. Et in eo puncto retroceſsionem Prutenicus exercitus haud exiguam fecit. Rex autem Vvladislaus acceptatis gladijs, qui in hanc diem in theſauro caſtri Cracouieñ. ſeruantur, non in bilem, ſed lachrymas reſolutus, ait. Quamuis (inquit) ſufficientes gladios habeam, pro maiori tamen ſuffragio etiam hos duos gladios accipio. Campi uerò electionem propitiationi diuinæ committo. Sic fatus, ſigna canere iuſsit, & uniuerſus exercitus Bogarodzicza uociferando cecinit.

CAPVT XLIIII. LIB. IIII.

Prutenorũ & Polonorũ grãdis conflictus.

REfert Aeneas de Piculominibus Poeta, poſtea Cardinalis & Papa, & alij ſequaces: primum congreſſum Lithuanos & Tartaros inermes feciſſe, & his ſuperatis, Polonos rigido ferro armatos ſucceſsiſſe. Noſtri uerò tum antiquiores milites, tum ſcriptores, ſimul iunctos proceſsiſſe narrant: Polonosq; læuum cornu, Lithuanos uerò & Tartaros dextrum tenuiſſe. Verum exercitus Lithuanicus ducis Vitoldi iuſſu prior à parte ſua ad congreſſum uenit; tantusq; fragor & ſonitus aciebus congreſsis, quaſi moles immenſa ruinam pateretur, editus eſt. Vtrisq; ſibi quadam cõnexione, cohæretib. & quaſi ad unius horæ ſpaciũ ancipiti prælio dimicãtibus: donec acies Lithuanica impetum hoſtilem ferre non ualens, pedem referre cœpit, Cruciferisq; eam præmentibus, in fugam, duce magno Lithuaniæ nequicquam fugam clamore, & uerbere ſiſtente, coacta eſt uerti. Nec prius, niſi Lithuaniam perueniens, fugam ſtabiliuit, & regem Vvladislaum cæſum, cæſumq; magnum ducem Lithuaniæ, & eorum exercitum uſque ad internitionem nunciauit.

Ruthenorum palma.

Milites tamen Ruthenorum Smolnenſium, ad tria propria conſiſtentes ſigna, pertinaciter pugnarunt, & inſignem laudem reportarunt. Fugerat & uexillum ſancti Gregorij ſub quo Bohemi & Moraui mercenarij militabant, quod Ioannes Zarnovvski Bohemus regebat, & ideò poſtea honore priuatus, infamis permanſit.

Polonorũ bellicoſitas.

Duro itaque certamine, & quaſi nouo fugatis Lithuanis, Polonis & Cruciferis pugnantibus, grandis iactura in acie Cruciferica facta eſt. Succeſſerunt interim ſedecim agmina hoſtium, ſub totidem ſignis, nondum belli fortunam expertis, locata. Ex quibus miles quidam Alemannus genere, Dipoldus Kikerzicz appellatus de Deeber, de Luſacia, cingulo aureo, alba Diploide in Polonico Iakla uocata, & armis per totum ueſtitus, in equo rufo exiliens uſque ad regem decurrebat. Quem rex dum haſta uibrata excipere niteretur à Sbigneo de Oleſznicza regio notario, poſtea Epiſcopo & Cardinali Cracouieñ. inermi, regis ictum præueniente, ſua manu de equo deiecit, quem ſupinum rex Vvladislaus haſta feriendo reliquit, attamen illicò à militibus, regem obſeruantibus, occiſus, à pedeſtribus uerò armis exutus eſt.

Conflictus mutuus.

Agmen uerò Cruciferorum ſub ſedecim ſignis conſtitutum, ducente uno Crucifero, albo inſidenti equo, exercitumq; clamans conuertit in dextram partem, in qua uexillum maius regium conſtiterat, & aciebus irruentibus, aliquandiu durum conficiebatur certamen. Ad extremumq; tamen multitudine Polonorum undiq; eos circundãte, obtriti ſunt, fereq; ſinguli ſub ſedecim ſignis cæſi, aut capti.

Strages Prutenorum.

In eo agmine Magiſter Pruſsiæ Conradus & Commendatores ceciderunt, cætera multitudo, quæ potuit euadere fugam inijt. Tunc capti ſunt duo duces, Kazimirus Stetineñ. per Skarbkonem de Gori, & Conradus albus Oleſniceñ. per Ioannem Bohemum de Zalcz, qui Cruciferorum partem adiuuerãt. Captus eſt & Georgius Kerczdorff cum quadraginta commilito-

militonibus. Capti ſunt & diuerſarum nationum milites, currus Prutenici oppugnati & dirupti ſunt, repertæq; ſunt aliquæ quadrigæ cathenis & uinculis onuſtæ, ad uinciendum Polonos paratæ. In alijs repertæ ſunt faces de pino, ſepo & pice, oblitæ, ſic & tela, ſepo, & pice perfuſa, cum quibus debellatos Polonos perſequerentur. Vaſa uini, iuſſu regis ſciſſa, fractaq; ſunt, ne exercitus fatigatus bibens languidus & inutilis redderetur: Tunc perſequutio fugientium ad plura milliaria eſt extenſa, in eo conflictu quinquaginta millia hoſtium occiſa ſunt. Aeneas uerò Syluius, & hiſtoriæ Alemannorum, quadraginta millia ſupputant. Polonis quoque non incruenta uictoria ceſsit, duodecim tamen inſignioribus duntaxat cæſis. In craſtino diuiſionis apoſtolorum, quæ fuit feria quarta ſedecima Iulij, miſſæ & Te Deum laudamus decantabantur. Cadauera illuſtrium ſepeliebantur, & captiui præſentabantur, atq; inſcribebantur. Seorſum Cruciferi, ſeorſum Culmenſes, Liuonitæ, Bohemi, & Moraui, ſeorſum Sleſitæ, Bauari, Miſznenſes, Rinenſes, Sueui, Auſtrales, Friſones, Vueſtphali, Luſacẽſes, Pomerani, Caſubitę, Saxones, Frãcones, Bohemi tamen & Sleſitæ numero excedebant, milites noua ſponſione obligati dimittebantur. Duces uerò exercituum & Cruciferi cuſtodiæ tradebantur. Poſtea rex Vvladislaus feria ſexta in die Iacobi apoſtoli, uigeſima quinta Iulij caſtrum Mariemburk uallauit.

Caſtrum Mariemburgk uallatum.

Et quia Vitovvdus dux Lituaniæ obtenta licentia regis ab obſidione Mariemburgenſ. feria quinta infra octauas Natiuitatis Mariæ diſceſsit, duceſq; Semouitus & lanuſsius paulò poſt cum gentibus ſuis diſceſſerunt. Ideo rex Vvladislaus, ſoluta obſidione, die Veneris ante Matthęi decima nona Septembris à Mariemburk etiam diſceſsit. Cruciferi autem numeroſum exercitum congeſſerunt, Grzimala antiquior ſubiudex caſtri Cracouienſ. qui pugnæ aderat, decem millium fuiſſe referebat, inter quos multi aulici Sigiſmundi regis Hungariæ erant. Principalis autem Capitaneus eorum Michaël Kochmaiſter, nouæ Marchiæ aduocatus fuit. Die itaque Veneris ſancti Gereonis acies regis Vvladislai, ad ſex millia pugnatorum ex aulicis & ex reliquijs ſtipendiariorum, iunctis nobilibus maioris Poloniæ conflata, eis circa Coronovv occurrit, & cum maximo clamore concurrerunt, fortiſsimè ęquo Marte diutinè decertantes, laſſatiq; de utroq; exercitu acclamarunt, ut pugnandi parumper obſeruarentur induciæ, quibus utrinq; acceptatis, diſgreſſæ acies reſpirarunt, pauſarunt, & ſudores abſterſerunt.

Triplex congreſſus cum temporis interpolatione.

Deinde ſublatis inducijs, acies itidem congreſſæ ſunt, eadem in utriſq; animoſitate permanente, & multis hinc inde mortalibus cadentibus, laſsitudineq; accedente, uice altera ab utroq; exercitu, reſumendas eſſe inducias acceleratum eſt. Quibus conceſsis & acceptatis, ſtrenuiſsimi milites, noua requie potiti, uulnera ligauerunt, captiuos commutarunt, equos hinc inde interceptos uiciſsim reſtituerunt, uina ad ſitim repellendam inter ſe miſerunt. Poſt hoc tertio, fortius quo poterant decertarunt, interimq; miles regis Polonię Ioannes Nashion de Oſtrovvcze de domo bipennium, hoſtilem primipilarium ex equo ſtrauit, & uexillo adempto, ſellę ſuæ contorquens appoſuit: illicoq; hoſtilis exercitus amiſſo ſigno, pauore perculſus, deteriori loco eſſe cœpit, & in fugam ſpectabat. In quos Poloni inuecti, graui cæde eos anguſtiabant, & ſingulis manipulis hoſtilibus diſperſis plena uictoria potiti ſunt. Vix autem antea ullum certamen tam clarum fuit, in quod ueterani exercitati, & ſummo conatu pro uictoria adnitentes milites, conueniſſent.

Victoria Polonorum.

CAPVT XLV. LIBER IIII.

SVb idem tempus Stiborius de Stiborzicze Polonus, ſed palatinus Tranſſyluanus, cum duodecim uexillis gentium Sigiſmundi regis Hungariæ, oppidum ueteris Sandecz, cum ſuburbijs nouæ Sandecz, & aliquot uillis exuſtis, citato agmine regrediebatur. Quem nobiles illorum diſtrictuum, ad tuendum fines regni per regem relicti, præcipiti curſu inſequentes, prope Bardeyovv, aliàs Bartpham, conſequuti ſunt. Factaq; pugna acerrima, hoſtilis exercitus numero ſuperior, conflictus & debellatus eſt, Stiboriuſq; in Bardeyovv refugit. Is ergo annus notabilis & uictorioſus Polonis fuit.

Vvladislai regis triũphus.

Sequenti uerò anno, ſcilicet 1411 pax perpetua inter regem Vvladislaum, magnumq; ducem Lithuaniæ Vitovvdum ex una, & Henricum Magiſtrum Pruſsiæ ex altera partibus, ſub conditionibus parum regno Poloniæ utilibus, eſt concluſa. Prima conditio fuit, ut rex Poloniæ omnia caſtra in terris Pruſsiæ iure belli quæſita, Magiſtro & ordini reſtituat. Altera ut omnes captiui Magiſtri & ordinis, in quibuſcunq; conflictibus capti

relaxentur. Item ꝙ Magiſter & ordo regi Vvladislao, & ſuo regno pro tribus terminis, feſto uidelicet Ioañis Baptiſtę, feſto ſancti Michaëlis, & feſto ſancti Martini anni currentis, centũ millia ſexagenarũ latorũ groſſorũ Pragenſium exſolueret. Item ꝙ terra Samagitarũ ducatui Lithuanię relinqueret. Poſt mortẽ Vvladislai, & Alexãdri Vitovvdi, ad Magiſtrũ Pruſsię & ordinẽ Cruciferorũ reuerſura. Eodem año in die Catharinę ex Niepolomicze rex Vvladislaus pedeſter ad limina ſanctorum Cracouiam uenit. Præcedentibus eum uexillis Cruciferorũ, quę in eccleſia maiori Cracouien. in ſignum uictoriæ depoſuit.

Coronationis inſignia Cracouiã reportata.

In anno Domini 1412 Hungariam iniјt, & ex Buda in regnum ſuum reuerſus, die Dominico ante Laurentij Cracouiam ingreſſus, coronam materialem regni Poloniæ, gladium, pomum, & ſceptrum, per regem Sigiſmundum ſibi reddita, attulit, quę omnia Elizabeth regina Hungariæ, germana Kazimiri Poloniæ, & mater Ludouici Hungariæ, & Poloniæ regum, in Hungariam detulerat. Attulit & reliquarum delatorium argenteum, deauratum, cum incluſis uarijs oſsibus, ſanctorum per regem Sigiſmundum ei datum, annulo regis Ludouici olim ſignatum. Et quum eſſet in Ruſsia, uenientes ad eum in die ſanctæ Heduigis Sigiſmundi Romanorum, & Hungariæ regis legati, Ioannes Strigonienſ. Archiepiſcopus, & Michaël Kochmeiſter, nouæ Marchiæ Aduocatus, precati ſunt, ut ad proſequutionem imperialis faſtigij, Sigiſmundo quadraginta millia latorum groſſorum Pragenſium mutuaret, quę iuxta condemnationem iudiciariam, pro pœna damnis & intereſſe (quia in conſtitutis diebus ſummam capitalem centum millia ſexagenarum ſoluere neglexerat) Magiſter & ordo Pruſsiæ regi Poloniæ dare tenebatur, offerentes in ſumma prædicta terræ Scepuſieñ. obligationem. Rex autem Vvladislaus cum ſuo conſilio, præfata quadraginta millia ſexagenarum latorum groſſorum mutuauit, & terram Scepuſieñ. octo ſcilicet oppida ſeu uillagia, ac duo caſtra ſub forma Riczolt in pignus accepit, ut ſi uno anno mutuum non ſolueretur, ſequenti anno duplaretur, tertiò triplaretur, & ſic in immenſum creſceret fœnus. Michaëlią Kochmeiſter demandauit, ut præfatam pecuniam manibus regis Sigiſmundi conſignaret. Et Magiſtrum ac ordinem Cruciferorum Pruſsiæ, ſpecialibus literis regis Vvladislai de eiſdem abſolueret.

Lithuaniæ cũ regno Poloniæ unio.

Anno Domini 1413 Lithuania denuò Polonię incorporata, & aſſcripta eſt. Et ſicut fidem Orthodoxam Chriſtianam ex Polonis prius aſſumpſit, ita & ſigna nobilitatis eo anno percepit. Ordinatione ſiquidem regis Vvladislai, ducisq; Vitovvdi, pro maiori adhærentia prouinciarum, clœnodia nobilitatis Polonorum, Kithuanis diſtributa & conſignata ſunt: pro ut latiùs in literis deſuper confectis, ſic incipientibus, patet. In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam, debitores ſumus ſpiritualis alimoniæ ſalutaria illis pocula adminiſtrare, quibus præſidentes tèmporalium commodorum præſtitimus ſuffragia, &c.

Samagitiæ deſcriptio.

Eo quoq; anno Samagitia fidem Chriſti & baptiſma, opera regis Vvladislai ſuſcepit. Ad cognoſcendum autem naturam prouinciæ & gentis illius, animaduerte ꝙ regio Samagitia eſt Septemtrionalis & gelida Lithuaniæ Liuoniæ, & Pruſsiæ contermina, ſyluis, collibus, & fluminibus circumſepta. In hos diſtrictus diſtincta, ſcilicet Iragola, Miedniki, Chroſze, Roſzena, Vidulki, Vielunya, Kolthini, Czethra.

Gentis conditio.

Gentes regionis ꝓcerę & altę ſtaturę, agreſtes & incultæ, parco & modeſto uictu uiuentes, ſitim aqua ſedare ſolitæ, rarò ceruiſia aut medone, Auri, argenti, æris, ferri, uini in illa tempeſtate expertes & ignaræ. Apud quos licitum erat, uni uiro plures habere uxores, & patre mortuo nouercam, fratreq; glotem in uxorem accipere. Nullus illic ſtubarum, aut ędificiorum nobilium, ſed tantummodo tugurij, uſus, uentrem diſtenſum & porrectum, extrema uerò habens coarctata. Ex ligno & culmo ſtructura, largius ab imo ſenſim operis incremento, ædificium in arctius cogitur, in carinæ maximę ſimilitudinem elaborata. In cacumine feneſtra uno ſupernè lumen reddens, ſubter quam focus, & cibos parabiles coquẽs, & frigus quo regio pro maiori anni parte prędita eſt repellens. In ea domo, ſe, uxores, pignora, ſeruos, ancillas, pecus, armentum, frumentum, & omnem ſuppellectilem, condunt, gens ad diuinationes & auguria procliuis.

Ignis numen Samagitarum.

Præcipuum numen Samagiticum erat ignis, quem ſacroſanctum & perpetuum putabant, qui in montis altiſsimi iugo, ſuper fluuium Nieuyaſza ſito, aſsidua lignorum appoſitione à ſacrorum ſacerdote alebatur. Accedens itaq; Vvladislaus turrim in qua conſiſtebat, incendit, & ignem diſiecit & extinxit. Succidit deinde per milites ſuos Polonos ſyluas, quas non ſecus quàm ſanctas, & deorum ſuorum habitacula, Samagitiæ iuxta illud poëticum, habitarunt dij quoq; ſyluas, uenerabantur. In eam caliginem mentis prolapſi, quòd & ſylųę præfatæ, & aues, fereq; in illis conſiſtẽtes ſanctæ forent, & quicquid in illas ingrederetur, ut ſanctum cenſeri deberet, uiolanti quoque

que nemus, feras uel alites, manus aut pedes, dęmonum arte curuabantur. Maxima itaque Barbaros tenebat admiratio, quòd Polonorum milites, nemus ritu eorum ſanctum, excidentes, nulla læſio, qualem ipſi in ſe, frequentius experti erant, ſequeretur. Habebant præterea in ſyluis præfatis focos, in familias & domos diſtinctos. In quibus omnibus charorum & familiarium cadauera, cum equis, ſellis, & ueſtimentis potioribus incendebant. Locabant etiam ad focos huiuſmodi, ex ſubere facta ſedilia, in quibus eſcas ex farre, in caſei modum præparatas, deponebant, medonemq́; focis infundebant, ea credulitate illuſi, quòd mortuorum ſuorum animæ, quorum illic combuſta fuerant corpora, nocte uenirent, eſcaq́; ſe reficerent. Inſuper prima Octobris die, maxima per Samagitas in ſyluis præfatis celebritas agebatur, ex omni regione uniuerſus utriuſque ſexus, populus illuc conueniens, cibos & potus, quilibet iuxta ſuæ conditionis qualitatem deferebat, quibus aliquot diebus epulati, dijs ſuis falſis, præcipuè Deo, lingua eorum appellato Perkuno, id eſt, Tonitru, ad focos quiſq; ſuos libamina offerebat. *Superſtitio idolatriæ Samagitarum.*

CAPVT. XLVI. LIB. IIII.

Rex itaque Vuladislaus, primum eos orationem dominicam, deinde ſymbolum docuit, quoniam nullus ſacerdotum linguam Samagiticam nouerat, & undis baptiſmatis ablui iuſsit. Vnus autem ex maioribus Samagitarum pro omnibus reſpondit. Ex quo inquit ſereniſsimè Rex, dij noſtri, ueluti inermes & languidi à Deo Polonorum deleti ſunt deos noſtros, & ſacra eorum deſerimus, & Deo tuo atq; Polonorum fortiori adhęremus. Sicq; baptiſati ſunt. Rex autem in Miedniki Cathedralem Eccleſiam ſub honore, & titulo ſanctorum martyrum Alexandri, Theodori, Euancij. In alijs autem locis eccleſias parochiales fundauit, & illis dotem ſufficientem conſignauit & inſcripſit. Mednicē eccleſię ſucceſſu temporis, primus Epiſcopus Matthias origine Almanus, in Vilno tamen natus, eo, quòd linguam Lithuanicam & Samagiticam norat, præfectus & cōſecratus eſt. Contigit autem in prima plantatione, dum Samagitę per Magiſtrū Nicolaum Vanzik, fratrē ordinis predicatorū, regium predicatorē, per interpretē inſtruerentur, de fide, creatione mundi, & lapſu primi hominis Adæ, unus Samagitarum ſufferre ſermonem prędicantis non ualens, in hęc uerba prorupit. Mentitur, inquit, illuſtriſsime Rex ſacerdos iſte. Aſſerit mundum creatum fore, quū ſit homo nō lōgæuæ ętatis. Sunt etenim inter nos plures, annorum numero ſeniores eo centenarium numerum ſupergreſsi, qui creationem nullam recordantur, ſed ſolem & lunam, cęteraq́; ſydera, ſemper eiſdē motibus luxiſſe referunt. Rex autem Vuladislaus eum ſilere iubens, magiſtrum Vanzik, creationem mundi non aſſeruiſſe in diebus ſuis incepiſſe, ſed longè ante declarauit. Puta ante ſex millia annorum & paulò poſt ordinatione diuina prouenifſe. *Conuerſio Samagitarum.* *Epiſcopatus in Miedniki fundatur.*

Pręterea anno Domini 1414 Rex Vuladislaus cum duce Vitovvdo, iterum Pruſsiam in numeroſo exercitu, qualem & quātum antea nunquam habuit, ingreſſus eſt, pluribuſq́; caſtris conquiſitis, quum in obſidione Brodniceñ. eſſet, uenit nuncius Apoſtolicus Ioannis Papæ 23. Ioañes Epiſcopus Lanſaneñ. & obtinuit, quòd rex bello per inducias ad biennium ſuſpenſo, deciſionem ſuæ cauſæ per Concilium generale Conſtantieñ. iam tunc indictum expectaret. Eo ſiquidem anno Concilium Conſtantieñ. in Kalendis Nouembris initiatum fuit, & quatuor annis durauit. In quo ſchiſma Eccleſiæ trium ſummorum Pontificū, ſimul papatū gerentiū extinctū eſt. Et Ioañes Huſz, Hieronymuſq́; diſcipulus eius, tanquā hęretici damnati, & combuſti ſunt. Dū aūt mortua fuiſſet Aña regina Poloniæ, in die ſancti Benedicti año Dñi 1416 rex Vuladislaus die Dominico in die ſancti Sigiſmūdi eo anno, cū tertia uxore Elizabeth Granovvska ex familia Ottonis de Pilcza, in eccleſia parochiali in Szanok, p Ioannē Rzeſzovvski Archiepiſcopū Leopolieñ. p uerba de prę ſenti matrimoniū cōtraxit. Quū fœmina ętate marcida, phthiſi cōſumpta, iā triū uirorū, ſcilicet Villonis & Ioañis filij Laczek de Morauia, tertij Vincētij Granovvski, cōnubia experta, in die Elizabeth eiuſdē anni coronata, qđ omnib. Polonis diſplicuit. Diſplicuit & importunitas ipſius, qua apud regē Vuladisla. obtinuerat, ut Ioañes de Pilcza filius eius, ex Vincētio Granovvski ſuſceptus, in Comitē crearet, & quoſdā nobiles circa Iaroslavv ſubiectos ac infeudatos acciperet, quæ creatio p magnificos regni, præcipuè tñ p Albertū Iaſtrzabiecz Epiſcopū Craco. & Cancellariū regni Polonię, infecta & abrogata fuit. Ipſa aūt Elizabeth regina Cracouię Dominico die āte Aſcēſionē Dñi año 1419 defuncta eſt, quæ nouitas mortis, totā Poloniā exhilarauit, ſepulta in ſacello Manſionariorū in eccleſia Craco. Sollicitarunt tandem plures regem Vuladislaum de deſponſanda Euphemia, aliàs Offka filia Venceslai regis Bohemiæ mortui, quorum conatus Alexander *Vuladislaus, Vitovvdus Prutenis bella mouent.* *Incineratio Ioannis Huſz & Hieronymi diſcipuli.* *Mors Elizabeth.*

Vladislaus Szonkam uirginem matrimonio copulat.

Vitovvdus magnus dux Lithuanię diſſoluit, & neptē ſuam uirginē principem Szoncā, filiā Andreę filij Ivvonis ducis Kiouieñ. nullam ſecū deferentē dotem, in matrimoniū accipiēdam induxit. Hanc año Dñi 1422 in diebus carniſpriuij in Nouogrodek, tertio & quarto affinitatis gradu illum cōtingentē, fonte baptiſmatis, Gręci eñ ritus erat, ꝑ prius lotā, & ꝓ Szonca mutato nomine, Sophia appellatā, in quartā uxorē accepit. Matthia Epiſcopo Vilneñ. inter diſpares ætate, Vvladislaū decrepitū, & Sophiā uirētem ac forma uenuſtā, uerba ꝓnunciāte, & matrimoniū conferēte. Sollicitabāt interim Bohemi, & requirebāt Vvladislaū, ut regnū Bohemię ſuſcipet, quibus poſt plures requiſitiones reſpondit in Niepolomicze, de regno Polonię cōtentari, regnū aūt Bohemię ab Eccleſia ꝓpter hęreſim damnatū, nequaqꝫ ſuſcepturū. Poſt cuius reſpōſum Alexāder Vitovvdus Lithuanię dux, in regē Bohemię poſtulatus, poſt cōductū paſchę anno Dñi 1422 Sigiſmūdi Koributh Lithuanię ducē, nepotē regiū germanū, rege Vvladislao conſentiēte, & approbāte, ad acceptandū regnū Bohemię nomine Vitovvdi, cū frequēti, & ualido exercitu, impenſis Alexandri Vitovvdi expeditam, miſit. Quo ꝓgrediente, Sigiſmūdus Romanorum & Hungarię rex, cōquiſitione caſtri & ciuitatis Oſtrog in Morauia occupatus, ſingulos apparatus bellicos concremauit, & obſidionem ſoluit, ne in ipſum irruiſſet pertimeſcens. Ille uerò dux Sigiſmūdus Koributh per Morauiā trāſiens, oppidū munitū Vinczovv, quia ipſum nō ſuſcipiebat, expugnauit, & militib. in prędā dedit. In Bohemiā cōtendens, Pragam aduenit, & à pleriſqꝫ nobilibus Bohemię: à Pragenſibus uerò ciuibus uniuerſis poſſeſsionē ciuitatis, & caſtri utriuſqꝫ, cū clauibus ei aſsignantibus exceptus eſt. Tunc Sigiſmūdus rex Hūgariæ & Romanorū, in Vvladislaū regē Poloniæ, & Vitovvdum ducē Lithuanię cōmotus fremuit. Et pacē perpetuā, ꝙ rex Vvladislaus cū duce Vitovvdo & copijs ſuis Pruſsiā in æſtate eiuſdē añi depopulati, in die trāslationis ſancti Stanislai circa lacū Melno cū Cruciferis cōfecerāt, diſturbauit, & eā tenere Magiſtro & Cruciferis ꝓhibuit. Donec año Dñi 1413 concordia inter reges Hungariæ & Poloniæ Sigiſmundū & Vvladislaū ſtabilita ac innouata eſt in Keſmark: in hunc modum, ut rex Vvladislaus Sigiſmūdū Koributh ex Bohemia & per nūcios, & literas reuocaret, & ut Magiſter ac ordo Cruciferorum de Pruſsia, pacem perpetuam apud Melno firmatā impleret, ſignanter in caſtri Nyeſzoua demolitionē. Poſt ꝙ concordiā, rex Vvladislaus ſoleñitatē coronationis reginę Sophię, ꝓ Dominica, Eſto mihi, in añoChriſti 1424 indixit. Ad ꝙ per agendā, Sigiſmundū Romanorū & Hungarię regē, & Ericū Daciæ regē, multoſqꝫ principes inuitauit. Exceperat reges ex Mislimicze, per Vieliczkam in Cracouiā ꝓcedentes. Venit & Brāda tituli ſancti Clementis pręsbyter, Cardinalis Placentinus, in ſolennitatē coronationis, à Martino papa quinto miſſus. Item dux Sigiſmundus Koributh ex Bohemia reuocatus, in qngentorū equorū numero, reges & reginā Hūgarię excepit. Aderat & Ludouicus Bauarię dux, frater germanus reginæ Frācię, q & ſi inuitatus nō fuerit, ſola fama pellectus aduenerat. Itē duces Mazouię. Itē Bernardus Oppolieſ. Boleslaus Teſſneñ. Ianuſsius Rathiborieñ. Kazimirus Oſſvvancimieñ. Venceslaus Oppauieñ. Conradus niger, & Conradus albus Koslenſis, Venceslaus Zeganen. Item Lithuaniæ & Ruſsiæ principes. Itē duo Cōmendatores Elbingeñ. & Toruneñ. nomine Magiſtri Pruſsiæ Pauli de Ruſzdorff. Ex ſpiritualibus uerò Branda Cardinalis, Albertus Archiepiſcopus Gnezneñ. Ioannes Archiepiſcopus Leopolieñ. Sbigneus Cracou. Andreas Poſnanieñ. Ioannes de Valdovv Lubuceñ. Epiſcopi, Ioañes de Cęſarinis, auditor cameræ apoſtolicæ. Prandebāt in ſtuba Laskouiecz, ad unā tabulam diſcūbentes, Sigiſmūdo in medio ſedente Vvladislao rege dextrū, Erico Daciæ ſiniſtrum latus ambiente. Proximus Vvladislao regi Branda Cardinalis, deinde cęteri Pontifices: lęua principibus ſæcularibus ceſſerat. Quindecim diebus reges apud Cracouiam commorati & firmata inter ſe amicitia diſgreſsi ſunt.

Bohemorum requiſitio.

Sigiſmundus Koributh in Bohemiā miſſus.

Vinczow expugnatum.

Suſceptio Koributh.

Sophia regina coronata.

Hoſpites coronationis plurimi et celebres.

Ordo Conuiuarum.

CAPVT XLVII. LIB. IIII.

Sigiſmūdi Koributh in Bohemiam reditus.

Vladislai ex Sophia primogenitus.

DVx autem Sigiſmūdus Koributh Bohemorum uanis promiſsionibus illectus, eodem anno Bohemiam redijt. Vvladislai regis Poloniæ & conſiliariorum ſpreta prohibitione, ſperans ſe Bohemiæ regnum facili negocio obtenturum. Rex uerò Vvladislaus Bohemiam progreſſus cum duce Koributh, confiſcatione bonorum ſi extabant, ſi minus, perpetuo exilio damnauit. Ad finem anni puta ultima Octobris, die Martis in uigilia omnium ſanctorum Cracouiæ primogenitus filius ex Sophia

regina

regina natus e Dominica Eſto mihi, añi Domini 1425. quæ fuit decimaſeptima Februarij, per Albertum [..]ſtrzambiecz Archiepiſ. Sbigneum Craco. & Andream Poſnanienſ. Epiſcopos baptiſatus, [..]q; paternum nomen Vvladiſlaus adaptatum eſt. Aderant baptiſmalibus Martini Papæ qui[nti], & Sigiſmundi Romanorum, ac Hungariæ regis, multorumq; aliorum Regum & Principum Oratores & nuncij.

Secundo genius.

Secundus filius Vvladiſlai regis, anno Chriſti 1426 die ſextadecima menſis Maij in ortu ſolis natus eſt, baptiſatus ſecunda Iunij, & Kazimirus nominatus. Is ſecunda die Martij anno Domini 1427 mortuus eſt Cracouiæ, ante altare ſancti Eraſmi ſepultus.

Mors eiuſdē.

Tertium filium regina Sophia præfato anno conceperat grauida proficiſcēdo. Cuius fœcunditatem Vitovvdus magnus dux Lithuaniæ per inuidiam ſuſpectam habens, conuentum cum rege Vvladiſlao pro die Exaltationis ſanctæ Crucis in oppido Hrodlo egit & propter Regiam iam ſuſceptam prolem timens futurum eſſe, quod Dominiorum Lithuaniæ etiam ſucceſsio à ſe & poſteris ſuis, in Regiam ſucceſsionem transferretur, & ita ipſe omninò excluderetur. Quare miris modis quærebat primum occultè etiam à Sigiſmundo Romanorum & Hungarorum Rege, quibus modis poſſet Lithuaniam ſibi perpetuò aſcire, & ex eodem Ducatu, Regnum etiam facere, eundem etiam Sigiſmundum Regem cum Vvladiſlao Poloniæ Rege in diſſenſionem inducere, maximis etiam bellis Regem Poloniæ implicare, ut tantò facilius, ipſe interim Lithuania potiretur, idq; primum ſub ſpecie boni occultè, deinde dum aliquantulum res firmaſſet, apud Sigiſmundum Romanorum & Hungarorum Regem, eò uentum eſt, quod Sigiſmundus Romanorum & Hungariæ Rex. Vladiſlaum Poloniæ Regem cum Vitovvdo Duce Lithuaniæ ad conuentionem poſtulauit, eam conuentionem, utrinq; ex omnium uſu & commodo reipublicæ Chriſtianæ docens, plura bona ſe expediturum promittens. Annuit Rex Vladiſlaus amore pacis, Vitovvdus item non inuitus huic ſententiæ acceſſit, quod antea ſibi nonnihil rerum gerendarum conſtaret, & quod conceptæ inuidiæ propter Regiam prolem, iam effectum præſtare ſperaret, certo ſibi perſuadens quod Sigiſmundi opera uoluntatis ſuæ deſiderium obtineret, quo obtēto facilè ipſe in Lithuania ſolus principatum obtineret, harum rerum Vladiſlaus & conſiliarij ignari, in conuentionem annuerunt.

Conuentus in Luczka.

Anno igitur Domini 1429 in Luczka pro feſto Epiphaniæ, conuentionem Sigiſmundus rex Hungarorum & Romanorum, Vvladiſlaus rex Poloniæ, & Vitovvdus dux Lithuaniæ, cum principibus eorum tenuerunt. Proponebatq; rex Sigiſmundus, gentem Valachiæ cum eorum Voieuodis exterminandam, quia nemini fida foret, & furto ac ſpolijs uiueret. Rex uerò Vvladiſlaus reſpondebat, non eſſe æquum Valachos regno Poloniæ ſubiectos exterminandos fore, qui ſi aliqui furto uiuerent, id tamen in omnes non poſſe retorqueri.

Decretum contra Valachos.

Interim ut nuper ſecretè conuentum erat Sigiſmundus rex Romanorum & Hungarorum, Vitovvdo magno duci Lithuaniæ, quaſi ex ſe ipſo ſuggerebat, ut quum eſſet princeps immenſæ famæ, ſe in regem, Lithuaniam uerò in nouum regnum creari permitteret. Facilem dux Vitovvdus huic perſuaſioni dabat conſenſum, eò quòd princeps alti pectoris foret, & honoris regij auidiſsimus, & plurimum Vvladiſlai proles eum angeret, ſimiliter ipſe prius hoc quæſierat.

Vitovvdus Lithuaniæ rex fieri cupit.

Poloni inficiendo negocium, ueneno regis Sigiſmundi reſtiterunt, & mox diſceſſerunt, regiq; Vvladiſlao extemplo locum linquendum conſuluerunt, qui nocte ſequenti diſceſsit: Sigiſmundo rege in Kuczka cū duce Vitovvdo quinq; diebus manente. Sollicitarunt itaq; Poloni apud Martinum papam quintum, ne coronatio ducis Vitovvdi admitteretur, qui ad inſtantiam eorum, bullam regi Romanorū Sigiſmundo unam, alteram duci Vitovvdo de non creando eum in regem miſit. Miſit & tertiam bullam regi Vvladiſlao, & Vitovvdo, ut contra Bohemos arma ſumerent, & eos exterminarent.

Poloni adiutorio papæ reſiſtunt.

Ioannes ergo Czarnkovvſki Subcamerarius Poſnanienſ. de mandato regis, Baptiſtam Czigalla utriuſq; iuris doctorem, militem Italicum Ianuenſem, & Sigiſmundum Roth Alemannum Sleſitam literas ferentes, & nuncios coronas apportātes præcedentes captiuauit. In quibus literis, quia legebatur proceſſus coronationis Vitovvdi in regem, & Iulianæ ſuæ conſortis in reginam, & liga perpetua regnorum Hungariæ, Bohemiæ cum Lithuania, Cruciferis de Pruſsia & Liuonia. Legebatur & nunciorum regis Sigiſmundi cum coronis tranſitus per Saxoniam Pruſsiam uerſus. Ideo Barones maioris Poloniæ, Sandiuogius de Oſterok palatinus & Capitaneus Poſnanienſis, Dobrogoſtius de Szamotuli Caſtellanus Poſnanienſis, Iarandus de Brudzevvo palatinus Vvladiſlauienſis, clara patriæ ſydera, uelut ex compoſito nullo mandāte arma ſumpſerūt, & exercitu ualido ſtationes in ſolitudine, in loco qui Turzagora uocat, poſuerunt. Quo intelle-

tellecto nūcij cum coronis,qui iam ex Nuremburga in Frankfordiam ſupra Oderam, & uſq; in Koſſem peruenerant duobus menſibus immorati, pauore nimio conſternati,ad Sigiſmundum regem regreſſi ſunt.His auditis dux Vitovvdus, anthrace inter ſcapulas nato correptus ex melancholia,feria ſexta in uigilia Simonis & Iudæ, quæ fuit uigeſima ſeptima Octobris,anno Domini 1 4 3 0 dum iam terris aurora illuceſceret,in præſentia regis Vvladiſlai ſpiritū Deo tradidit. Profecto nullus in illa ætate princeps Vitovvdo comparandus fuit,quia liberalitate & faſtiuitate nullus eo præſtantior erat.

Vitowdi laus.

CAPVT XLVIII. LIB. IIII.

Mortuo Vitovvdo,rex Vvladiſlaus non requiſitis cōſiliarijs magnum ducatū Lithuaniæ,germano ſuo Suitrigello contulit,& ipſum annulo ſibi miſſo de eodem inueſtiuit. Hominē ebrioſum,inconſtantē, ac uehementē.Nondum aūt mors Vitovvdi diuulgata erat,quū Paulus Epiſcopus Kamyenicen. & Barones Podoliæ omnes Poloni, uidelicet Hriczko Kierdeouicz, Theodoricus, Michaël,& Muſilo germani de Buczacz,Cruſsina de Galovv,cognito obitu ducis Vitovvdi, de caſtro Kamyeniecz ad conſilium ſuum Doygerth palatinum Vilnen. & Capitaneum caſtri Kamyeniecz ignarum mortis Vitovvdi euocauerunt. Et quum eſſent robore & numero hominum plures,eum comprædhenderunt,& prædictum caſtrum Kamyeniecz,& alia caſtra Podoliæ in ſuam poteſtatem redegerunt.Ab illoq; tempore Podolia regno Poloniæ reunita eſt. Dux ergo Svvitrigello de tali nouitate fremendo,regem Vvladiſlaum non uenerabatur,ſed improbrijs afficiebat.Tu (inquit) rex cum duce Vitovvdo me captiuabas, & ligabas annis nouem.Ecce aduenit tēpus, in quo tibi par reddere poſſim, & niſi mihi Podoliam & Kamyeniecz reddideris,uincula non euades. Sic contumelijs regem afficiebat.Barones uerò & aulicos eius Polonos,carceribus,& morte omnes perdere machinabatur.In Polonia ergo & longè diſtantibus regionibus,regem Vvladiſlaum per fratrem in Lithuania captiuatum detineri percrebruit. Quod recēs factum uſq; adſummum Pontificem Martinum quintū peruenit,qui literas ad Suitrigal ſuper emancipatione,& fratris dimiſsione miſit. Poloni autem in arma conſurrexerunt,& bella Suitrigelloni pararunt, niſi rex dimiſſus,in Poloniam rediſſet.

Switrigello in ducatū Lithuaniæ inueſtitus.

Switrigello Vladiſlao aduerſatur.

Literæ papales.

Dum hæc in Lithuania fierent,ad ſubmouendum materiam litis, rex Vvladiſlaus terram Podoliæ cum caſtro Kamyeniecz Suitrigelloni reſtituit.Et miſit Zaclikam,Tarlo de Sczekarzouice militem de armis Topor,ad Michaëlem Buczaczki, diſtrictè imperans, ut caſtrum Kamyeniecz cum terra Podoliæ in manus ducis Michaëlis Baba (Ruthenus hic erat) pro duce Suitrigal reſignaret. Andreas autem de Tanczin,& Nicolaus Drzeuiczki, qui ſigillum regium ferebat,literas ad Buczaczki & conſules Kamyenicenſ. ſcripſerunt,& in ceram includentes,puero Zaclicze dederunt. Adijcientes mandata uerbalia quatenus ne errarent,in cera lumen quererent.Buczaczki itaq; literis repertis & lectis, quod rex nihil ex arbitrio,ſed captiuitate ſtrictus,fecerit,tam Tarlonem,quàm ducem Baba in uincula conie cit,nec caſtra reſignauit.

Ob hoc dux Suitrigal contra Podoliam proceſsit,& rex Vvladiſlaus cum toto exercitu Podoliæ,anno Domini 1 4 3 1 pro feſto Margarethæ contra eum ad Luczko perrexit, & aliquæ congreſsiones ac interfectiones fuerunt. Caſtrum tamen Luczko non expugnatum fuit,ſed concordia feſtum purificationis interpoſita, diſceſſum fuit. Sub eo tempore Alexander Voieuoda Valachiæ,qui homagialis regis putabatur,caſtra & terras Podoliæ uaſtauit.Sed illicò Theodoricus,Michaël,& Muſilo fratres de Buczacz cum Ruſſiæ & Podoliæ terrigenis,ex Luczko per regem tranſmiſsi,exercitum Voieuodæ ſparſum proſtrauerunt,prædam eripuerunt, & fugientes perſequuti ſunt.Magiſter quoq; Pruſsiæ Paulus de Ruſzdorff cum Commendatoribus, rege Vvladiſlao circa Luczko occupato,rupta pace circa lacum Melno concluſa,inſurrexit, & terras Cuyauiæ & Dobrzinenſ. poſt feſtum aſſumptionis Mariæ crudeliter uaſtauit,uigintiquatuor oppida,& uillas pluſ quam mille exurens.Liuoniæ tamen exercitus,Prutenicis in auxilium ueniens, totus per agreſtes Polonos fuit contritus,quos Ioañes Iarognievvski, Barthoſsius Viſſemburk,& Dobrogoſtius Colinski,milites feroces & ſtrenui, duxère. Poſt cōflictū, quatuor uexilla in ſignū rei bellicę Cracouiā relata ſunt,& alijs in Cathedrali eccleſia appoſita. Anno aūt Dñi 1 4 3 2 circa purificationē Mariæ,Cometes exiguę quātitatis in Septētrionē caudā faciſ ſuę porrigēs,apparuit,ex quo,oēs duci Suitrigal mortē aut expulſionē iudicabāt. Nec eos fefellit opinio.Nā dux Sigiſmūdus Starodubski rege Vvladiſlao cōſentiēte, & ordināte,cū principib.& Boyarijs Lithuaniæ,Boleslaū Suitrigal de Lithuania expulit. Et quū præ-

Bellum fraternum.

Alexander Voieuoda Valachiæ.

Paulus Ruſzdorff Magiſter Pruſsiæ.

Cometes.

Expulſio Switrigal.

prædictus Sigismundus in magnum ducem Lithuaniæ inſtitueretur, denuò incorporatio Lithuaniæ ad Poloniam cum iuramento ducis & Lithuanorum introducta eſt.

Marchia uaſtata.

Eodem anno Noua Marchia per maiores Polonos, & per Bohemos quos Czapko ducebat, uaſtata eſt. Et quum in Pomeraniam deſcendiſſent, Cracouieñ. aduenerunt, & cum eis iuncti, Nicolao de Michalovv Caſtellano Cracouieñ. dirigente, totam Pomeraniam uaſtauerunt, intantum, ut ſolum quatuordecim uillæ in tota Pomerania intactæ remanerent. Rex autem Vvladislaus de Polonia non exiuerat, quia oculi eius præ ſenectute caligauerant, in tãtum ut corpus Chriſti tempore eleuationis non uideret. Ideo ſacerdos ad eum conuerſus, corpus Chriſti oculis ut uideret approximabat.

Pomerania quoque uaſtata.

Et quum eſſet idem rex Vvladislaus in Prziſſovv anno Domini 1433 uenit ad eum in die ſanctæ Heduigis nuncius Magiſtri Criſtanni de Praga, aſtronomi magni nominis, quondam ſacerdos ſecta hæreſis Bohemicæ infectus, referens, quòd ipſo anno plures coniunctione planetarum, & eclipſis ſub terra fierent, uarietates & mortes Principũ ſignificantes: monuitq; ut & ipſe domui ſuæ diſponeret. Apparuit & tunc Cometes notabilis & lucidus, à uespera ad auroram rutilans, quaſi tribus menſibus apparẽs, ſingulorum pręſumptione regis Vvladislai mortem portendens. Vnde præfatus rex minus præcauens, frigus, feria ſexta poſt ſancti Adalberti, anno Chriſti 1434 audiendo cantum Philomenæ in ſyluas proceſsit, & illic ad mediam noctem permanſit, frigoreq; irrumpente læſus eſt, & uiribus deſtitui cœpit. Et quum in Grodek perueniſſet, Sabbatho in uigilia Pentecoſtes ad tabulam reſidens, præſentibus Stephani Voieuodæ Moldauiæ nuncijs, inter prandendum febribus correptus, quas decemſeptem diebus patiens, ſacramenta confeſsionis, eucharistiæ, & extremæ unctionis deuotiſsimè percepit, & teſtamento confecto, feria ſecunda, quæ fuit ultima Maij, hora noctis tertia, in Dño obdormiuit. Feria ſexta in die Sanctorum Marci & Marcellini, quæ fuit decimaoctaua menſis Iunij, in ſepulchro marmoreo, ſolidum pro illo præparato, uerſus dextram partem in Eccleſia Cracouienſ. ſatis pompoſè ſepultus. Additum eſt & Epitaphium per Magiſtrum Gregorium de Szanok, qui expoſt fuit Archiepiſcopus Leopolienſ. æditum, huiuſcemodi.

Aſtronomus Pragenſ. Vladislao prognosticans. Cometes.

Vvladislai mors aliàs Iagellonis.

Hanc tibi nimbiferam quondam pie ſceptriger odam;
Gratior illibuit, pingitur iſta tibi. &c.

Quod longa ſerie in tabula appẽſum legitur. Hic Iagello dũ fuiſſet dux Lithuanię, pluribus incurſionibus, ſubitis quidẽ & lupinis cũ fratribus ſuis, quos. 11. habuiſſe memorant, finitimos & ſignanter regnũ Polonię affligebat. Miſeratione tamen diuina illum reſpiciente, ad fidem conuerſus Vvladislaus in baptiſmo nominatus. Conſortem nobiliſsimã Heluigim Ludouici regis Hungariæ & Poloniæ filiam ſortitus eſt. Qua mortua tres alias uidelicet Annam, Elizabeth, & Sophiam ſuperduxit. Venator ab infantia ſua, uſq; ad diem mortis, uir ſtaturæ mediocris, faciei oblongæ, auribus groſsis, uoce tubali & cita, oculis nigris, & paruis, nunq; ſtabilibus, ſed continuè in ſuo orbe curſum quendam & uolubilitatẽ habentibus. Corporis nitidi & gracilis, ceruice longa, laboris, & frigoris, æſtus, uentorum, fumi pacientiſsimus. Tam inceſſu, quàm in ueſtibus humilis. Sabellinis, mardurinisq; contemptis, pellibus agnellinis utebatur. Cõmeſſationi longè intentus, ſopore & quiete ut ſæpè uſq; ad meridiem uacãs, in adminiſtrandis bellis remiſſus & tardus, oẽm ſollicitudinem in alios deferebat. Balneorum fomentis alternatis diebus crebriùs utebat̃. Ad effundendum ſanguinem humanum continentiſsimè ſe geſsit, ut etiam ſæpe nocentiſsimis parceret. Clementiæ in ſubditos, & uictos ſingularis, per ſingulas hebdomadas diem Veneris mira abſtinentia in pane & aqua ieiunabat. Homo ſemper ſobrius, nec uinum, nec ſi ceram aliquando guſtans, poma & odorem eorum magna nauſea execrabat̃. In morib. grauis & ſingularis, in orationib. & poplitũ flectionib. ꝓlixus, in prætereundis Eccleſiis multũ deuotus, in promiſſo & concluſo cõſtans & fidelis. Tam ſua ꝙ Baronum decreta, abrogare aut uariare, niſi neceſsitate, aut utilitate magna ꝑueniẽte, paſſus non eſt. Pauperũ, orphanorũ, & uiduarum cauſas, etſi per ſe expedire & audire non poterat, alijs tñ bonis uiris expediẽdas cõmittebat. Certarũ ſuperſtitionũ, quas eum aſſerunt, ex bona cauſa cõtinuaſſe, & quas illũ mater ſua, ritu Græcorũ fœmina aſſerebatur inſtruxiſſe, ſectator. Vt ſi prius ſiniſtrũ inopinatè calceum accepiſſet, infauſtum ei diem ominabatur, quaſdam etiam girationes in uno pede uerſando, antequã de habitaculo progrederetur interdum faciebat. Sub eleuatione diuiniſsimi ſacramenti, quicquid iuxta ſe inueniebat, puluerẽ, ſtramen, aut feſtucas, digitis comminuebat, & proijciendo, expuebat. Super quo, dum à Præſulibus prouinciæ Polonicalis redargueretur, excandeſcens in bilem proſilijt & nõ

Delibatio uitæ eius.

Corporis lineamenta.

Superſtitiones eius à matre exortæ.

ominatione, incantatione'ue, prout putabant uti reſpondit. Verum ſtr...nen, aut alia minuta atterendo,& in puluerem redigendo, ſeipſum in conſpectu d...uino puluerem,& abiectiſsimum æſtimatum iri,docebat. In reddendo mutuo gr...us & uerax,prodigus magis,quàm largus. Singula quæ habere poterãt,imò & regni ſui ampliſsima dominia, militibus ſuis erogabat,multò plura largiens, quàm ſibi reſeruans, paruam in largiendo ad merita & conditionem hominum conſiderationem habendo. Vniuerſitatis Cracouienſ.& Pſalteriſtarum in Eccleſia Cracouieñ.cum Heduigi regina.Item monaſterium Sanctæ Brigittæ in Lublin.Et Sancti Spiritus Præmõſtrateñ.ordinis in Sandecz. Itẽ Sanctæ Mariæ in arena ante Cracouiam ordinis Carmelitarum.Item eccleſiæ parochialis corporis Chriſti in Kazimiria,in conditionem Canonicorum regularium permutator, & fundator.Caſtrorum & ciuitatum ſuarum,aliorumq́; ædificiorum parum diligens prouiſor,ut pleraq; in diebus ſuis prolabi,& ruinari permitteret.In Lithuaniam patriam ſuam conſanguineosq́;& fratres adeò charitate,affectioneq; procliuus,ut regnũ ſuum Polonæ bellis periculisq; plurimis miſcere non horruerit,omnes theſauros & prouentus regios aut pro defendenda Lithuania,aut pro locupletanda,effundens.Gentem aut Lithuanicam & Samagiticam,opera ſua ad fidem Catholicam conuertit,ut meritò gentium illarum conuerſor,& apoſtolus appellari poſsit. Cordis erat ſimplicis, ſed magnifici intellectus tenuis, ſed uafri. Eccleſiarum Vilnenſ.& Mednicenſ.ſeu Samagitienſ.in Lithuania, Chelmenſ. Kiouienſ.in Ruſsia,fundator & dotator.In Venerem,non permiſſam modo, ſed etiam ꝓhibitam procliuus.In religionẽ Catholicã pijſsimus, in pauperes munificus.Pro ſuis meritis,ſignanter pro fidei Orthodoxæ dilatatione, gaudijs cœleſtibus perpetuò fruiturus.

Pia opera eius.

Eccleſiarum fundator.

CAPVT XLIX LIB. IIII.

ANno Domini 1387 Dominica Ramiſpalmarum, Sigiſmundus Brandenburgenſ.Marchio,in regem Hungariæ,in Alba regali per Dionyſium Archiepiſcopum Strigonienſ.in præſentia Mariæ reginæ Hungariæ filiæ Ludouici coniugis ſuę,matre eius Elizabeth regina Hungariæ,per Ioannem Horvvath Banum Croaciæ,a quis ante hoc ſuffocata coronatus eſt anno Domini 1389 Conradus Czoher Magiſter Pruſsiæ obijt,& pro eo Conradus Vallerode ſuffectus eſt.

Marchio Brãdenburgenſ.in Hungariæ regem coronatur.

Mors Conradi Czolner.

Conradus Vallerode Magiſter Pruſsiæ.

Año Domini 1390 feria quinta poſt feſtum Sancti Iacobi Apoſtoli,rex Vvladislaus cum ſua conſorte regina Heduigi, monaſterium Slauorum ordinis ſancti Benedicti ex Praga ſumptorum,tituli Sanctæ Crucis,extra muros Cracouien. in oppido Cleparz fundauerunt, chorumq́ue eccleſiæ cum ſacrario perficiendo vt cernitur,Corporis Eccleſiæ fundamenta ſolum iecerunt,quæ ſub terra deliteſcunt. Et domum ligneam cum horto pro monachis,dotemq́; uiginti marcarum de teloneo Cracouienſ. aſsignarunt,ut uoce ſonora,tam horas Canonicas,quàm miſſas in idiomate Slauonico celebrarent, & explerẽt. Heduigi autem regina defuncta,ulterior prouiſio & fabrica ſunt intermiſſa. Verũ in diebus pueritiæ meæ presbyter Slauus, miſſas idiomate Slauonico continuabat. Succeſsit tandem ſermo Latinus,reiecto Slauonico,primum Nicolao Lithvvos Archidiacono Lublinenſ.deinde Alberto diſpenſatore regio, hanc ipſam eccleſiam conceſsione regum uſurpantibus.Donec à rege Alexandro,Prælati & Prębendarij ſancti Floriani in Cleparz, per medium doctoris Ioannis de Oſſvvanczim Canonici Cracouienſ. collationem præfatæ Eccleſiæ pro ſe perpetuam obtinuerunt.

Fundatio eccleſiæ S. Crucis in Klepardia.

Anno Domini 1393 Venceslaus Romanorum, & Bohemiæ rex de uniuerſo regno Bohemiæ,fratres Teuthonicos ordinis Sanctæ Mariæ cum nigra cruce eiecit,eos inutiles fore aſſerens,bonaq́;,caſtra,& ciuitates ipſis abſtulit.

Fratrum Teuthonicorũ ex Bohemia expulſio.

Eodem anno Conradus de Vallerod Magiſter Pruſsiæ mortuus eſt,& Conradus de Iunigen pro eo concorditer electus.

Conradus de Iunigen magiſter Pruſsiæ.

Anno quo ſupra duodecima menſis Februarij,Elizabeth Romanorum imperatrix,Caroli imperatoris relicta,filia ducis Stolpenſ.& Sigiſmundi regis Hungariæ genitrix è uita exceſsit,in eccleſia Pragenſ.ſepulta.

Anno præfato 1393 uigeſima quarta Februarij, rex Vvladislaus fundationem monaſterij ſancti Nicolai,ordinis Sancti Pauli,extra muros Vielunenſ.innouauit.Et uillam regiam Derſniki in terra Vielunenſ.decimaſq́; frumentorum in uillis Trumbaczovv,Ianuſſovva,Szithi,Niuiſzka.Item duas urnas mellis in uilla regia Sokolniki eidem donauit. Idem rex Vvladislaus & eodem anno die uigeſimaſecunda Februarij, erectionem monaſterij Czanſthochouienſ.denuò fundauit. Et dotem incertam reſcindens,quam illi Vvladislaus dux Oppolieñ. in braſeis & decimis conſignauerat,nouam dotationem contulit.

Innouatio Czanſthochouienſ. monaſterij.

Anno

Anno prælibato 1393 Caſtri Cracouienſ. humilem murum & mœnia, in altum cocto muro rex Vvladiſlaus erexit: Burgrauijſq; ſingulis caſtrenſibus, ad ſalarium quinquaginta marcarum, per Kazimirum ſecundum conſignatum, decem marcas ex Zuppis adiecit. Eo tamen pacto ut quilibet eorum, unum equum & ſagittarium pro omni tempore Cracouiæ ad quamlibet neceſsitatem teneret, in defenſionem oræ Cracouien. Capitaneo aut Vicecapitaneo Cracouień. ad repellendum hoſtilia illum adiuturus.

Anno Domini 1395. Eccleſiæ & monaſterij Sanctæ Mariæ in arena extra muros Cracouienſ. Vvladiſlaus rex & Heduigis regina Poloniæ, in honorem uiſitationis Mariæ feſti nouiter inſtituti, regio ſumptu initia fecerunt, & eam cum cœnobio ordini fratrum Carmelitarum, quem Albertus Patriarcha Hieroſolimitanus, anno Domini 1204 monte Carmeli inſtituerat, conſignauerunt. *Monaſterium in Arena fundatum.*

Eodem anno die Lunæ, 17. menſis Maij. Maria regina Hungariæ, conſors regis Sigiſmundi, & germana Heduigis reginæ Poloniæ, Budæ mortua eſt. *Mariæ reginæ interitus.*

Anno quo ſupra 1395 Collegium pſalteriſtarum in eccleſia Cracouien. de ſedecim presbyteris manualibus, ad cantandum pſalmos Dauidicos, ceſſante cantu ordinario, Vvladiſlaus rex Poloniæ cum Heduigi ſua conſorte inſtituit, & fundauit. Cuilibet decemocto marcas ex Zuppis donatione perpetua largiendo. Collationem uerò & omnimodam ipſorum diſpoſitionem Epiſcopo & Capitulo Cracouienſ. concedendo & transfundendo. *Pſalterij in ecce fundatio.*

Anno Domini 1397 die decima Decembris, Heduigis regina Poloniæ pro neophitis Lithuanorum, & fidei Orthodoxæ in terris Lithuaniæ plantatione, domum muratam in antiqua Praga coëmit. Cuius poſticus in foſſam uerſus nouam Pragam tendit, & certis uillis pro notabili ſumma comparatis, de ſpeciali conſenſu Venceſlai regis Bohemiæ, cenſum perpetuum ducentarum ſexagenarum latorum groſſorum Pragenſium, pro præfatis Lithuanis inſtituit. Et Collegium reginæ uocatur, quod in hanc diem, ſed in manibus hæreticorum perſeuerat. Quidam autem hiſtoriæ ignari, Elizabeth reginam Hungariæ tale Collegium poſuiſſe putant, quod propter obliterationem euenit. Sigiſmundus rex Hungariæ eodem anno nulla inuitatione uocatus, in Cracouiam uenit, & ampliſsima humanitate à Vvladiſlao rege Poloniæ, & Heduigi regina exceptus, plures dies in lætitia & ſplendida abundantia deduxit, haſtiludijs publicis per Vvladiſlaum inſtitutis ipſe interfuit, doniſq; regijs acceptis, & conſimili liberalitate remiſsis, in Hungariā lætus redijt. *Sigiſmundus rex Hungariæ Cracouiæ hoſpes.*

Anno Domini 1399 ſacramentum diuiniſsimæ euchariſtiæ in pratis ciuitatis Poſnanienſ. eſt repertum quod mulier quædam, die Veneris quindecima Auguſti, in monaſterio fratrum prædicatorum, poſt procurationem ex ore ſumens, Iudæis uendere uoluit. Ob cuius rei deuotionem Vvladiſlaus rex Poloniæ in eodem loco prati, eccleſiam corporis Chriſti initiando, chorum de latere cocto in altum extruxit: & cœnobium fratrum Carmelitarum, apud præfatam Eccleſiam fundauit. Dans eidem in dotem, ſuſtentationemq; molendinum regium. Corpus uerò eccleſiæ expoſt de beneficijs chriſtifidelium adiectum & completum eſt.

Anno Domini 1400 Petrus Viſz Epiſcopus Cracouienſ. ad petitionem magnifici Ioañis Palatini Sandomirienſ. in oppido eiuſdem magnifici Ioannis Tharnovv, ex eccleſia parochiali beatiſsimæ Mariæ uirginis, Collegiatam erexit. De prouentibus eccleſiæ tres prælatos creando. Præpoſitum cui curam animarum, & Vicariorum commiſit. Cuſtodem & Cantorem. Item duos Canonicatus & præbendas, quorum uni prouentus prębendę in caſtro Tarnovv. Alteri prouentus altaris ſancti Bartholomęi attribuendo, erexit. Et collationem tam dignitatum, quàm prębendarum, pręfato Ioanni Tarnovvski, Palatino Sandomirienſ. & poſteritati ſuę, ſexus duntaxat maſculini reſeruauit. Item quinque Vicarios Canonicas cantaturos, per Pręlatos & Canonicos ſoluendos inſtituit. Proceſſu autem temporis ſub pontificatu Alberti Iaſtrzembiecz, ad petitionem Ioannis de Tarnovv Palatini Cracouienſ. filij prędicti Ioannis palatini Sandomirienſ. alij duo Canonicatus prębendati in eadem Tarnouienſ. eccleſia fuêre inſtituti. *Eccleſia Collegiata in Tharnovv fundata.*

Eodem anno in principio quadrageſimę Cometes apparuit. Et in ęſtate commiſſo conflictu Temerlanes Tartarorum imperator, uictum Peſaitem, ſeu Bayzetum imperatorem Turcorum captiuauit. *Tartarorum Imperator captus.*

Hungari quoq; in ſequenti anno, ſcilicet 1401 Sigiſmundum regem ſuum in die ſancti Vitalis captiuauerunt.

CAPVT

CAPVT L. LIBER IIII.

Liuonia uaſtata.

ANno Domini 1401 Magiſter Liuoniæ Lithuaniam hoſtiliter ingreſſus, eam multifariè uaſtauit. Vitovvdo, quia inferiorem ſe ſenſit, reſiſtentiam non faciente, ſed Liuonitis diſcedentibus, clàm eos inſequutus, Liuoniam ferro & igne uaſtauit, oppidumq́ munitum Dvvina cœpit & caſtrum expugnauit.

Smolansko expugnatum.

Vaſilo Smolnenſ. interijt.

Anno Domini 1403 coadunato exercitu Vitovvdus, terram Smolnenſem, quam decem annis bellis turbauit, & aſsiduè uaſtauit, poſſedit: caſtrumq́ Smolenſzko obſidione uallando, cum ſuorum diſpendio cœpit. Vaſzilo autem dux Smolnenſ. amiſſo ducatu ſuo, in Hungariam fugit, & annis pluribus in obſequijs Sigiſmundi regis Hungariæ uerſatus, in cuiuſdam caſtri conquiſitione interijt. Eodem anno Cometes inter orientem, & ſeptentrionem, in fine Martij, & principio Aprilis in ueſpera apparuit, caudamq́ in Septentrionem porrexit. Anno quo ſupra tredecima Nouembris Albertus Iaſtrzembiecz, Epiſcopus Poſnanienſ. collegium Manſionariorum, pro decantandis horis beatæ Mariæ, in eccleſia Poſnanienſ. fundauit. Conferens pro dote eidem aliquot altarium Poſnanienſ. Eccleſiæ introitus. Item duas decimas menſæ Epiſcopalis, circa Kaliſz & Odolanovv, in uillis Glogovva, Bandeſzino, Crapa, Sczuri, utrumq́ Galanski, Iankovv, &c. Ordinãs ut Vicarij Poſnanieñ. huiuſmodi mãſionarias habeãt, & tertia pars eorũ horas, miſſas, & officia manſionariorũ expleãt. Anno Dñi 1404 conuentio inter Vvladislaũ Polonię, & Venceslaũ Bohemię, reges, in Vvratislauia pro feſto ſancti Iacobi celebrata, & fœdus perpetuum inter reges & regna ſancitũ, utq́ pro qualibet neceſsitate, regi Bohemię quadraginta lanceis rex Poloniæ auxilium præſtaret compromiſſum eſt.

Conuentus regum.

Collegiata eccleſia in Varſzouia.

Anno Domini 1406 die Mercurij quinta menſis Ianuarij, Ianuſsius dux Mazouiæ, & dominus Czirneñ. de conſenſu Alberti Iaſtrzembiecz Epiſcopi Poſnanienſ. in Eccleſia parochiali ſancti Ioannis in Varſzouia, Collegiatam eccleſiam fundauit, & tres præbendas de ſacello ſanctorum Petri & Pauli caſtri Czirſzko in illam tranſtulit. Item de eccleſia parochiali Tharczin fundauit præpoſituram, de eccleſia in Varka Cuſtodiam, de eccleſia Varſzouienſ. Decanatum. Item ſeptem alias præbendas Canonicales ſuper uillis, cenſibus & decimis manipularibus fundauit, quas & quos præfatus dux Ioannes cuilibet deputauit præbendarum. Item quatuordecim Vicarios perpetuos, horas in eadem eccleſia Varſzouienſ. expleturos, fundauit.

Cracouianus tumultus in ſceleſtos Iudæos.

Añó Dñi 1407 feria tertia Paſchæ, quæ erat uigeſimaſeptima dies Martij. Concionãte & prædicante ad populum in Eccleſia ſanctæ Barbaræ Cracouiæ. Magiſtro Budek Canonico Vislicieñ. & exponente, quòd nocte præcedenti Iudæi infantem Chriſtianum necauerunt, & abominabilia in ſanguine eius peregerunt. Item quòd in ſacerdotem ad ęgrotum ſacramentum deferentem lapides iniecerunt. Vniuerſus populus quaſi ſigno dato, in Iudæos irruebat, & pluribus interfectis, ſpolia ex eis retulerunt. Clemens autem de Moskorzovv, Caſtellanus Vislicienſ. & Capitaneus Cracouienſ. & Nicolaus Lithvvos procurator generalis cum militibus armatis accurrentes, ſeditionem & ſpolia reſtrinxerunt. Factaq́ tranquillitate, & militibus pro cuſtodia Iudęorum relictis, diſceſſerunt. Maximo deinde omnium conſenſu ex uniuerſa ciuitate concurſum, & ſpoliatio, direptioq́ atq́ ſtrages Iudæorum, quam nemo inhibere poterat, ex integro inſtaurata eſt, & domus Iudæorum incenſæ. Et dum nemo reſtringeret, aliquot plateæ circum Collegium Artiſtarum, ubi pro tunc Iudæi commorati ſunt, ſed & ædes ſanctæ Annæ conflagratæ ſunt. Collegium uerò Artiſtarum, maximo conatu à ſtudentibus uix defenſum eſt. Aliqui autem Iudęorum diſcrimen mortis euitaturi, in turrim ſupra ianuam ſanctę Annę uicinam, ſe receperunt. Et quum uſq́ propè crepuſculum ueſpertinum ſe defenderent, igne adhibito ſuccenſi, ſe ultro dederunt. Durauit autem huiuſcemodi ſtrages ab hora ſexta diei uſq́ ad crepuſculum, ſub qua plures Iudęi fuerunt cęſi, nonnulli uerò cum pueris baptiſati. Anno quo ſupra duodecima Octobris, Iacobus de Cobilani, miles de domo Grzimalitarum, à Vvladislao rege Polonię, quaſi ſtupri cum regina Anna reus captiuatus, compedibus in caſtro Leopolieñ. ſuperiori incluſus eſt. Et Andreas Tanczinski de domo bipennium, ſimiliter inſimulatus in caſtro Cracouieñ. Nicolaus uerò Chrzanſtovvski de domo Strzegomia eodem probro inſimulatus, exulauit. Circa hæc tempora hęreſis Viclephiſtarum in regno Bohemię & urbe Pragenſi initium cœpit, per Ioannem Huſz ſuſcitata, in Anglia olim per Ioannem Vicleph ſeminata. Ioannes ſiquidem Huſz de prębenda Pragenſ. per quoſdam impetrantes ſpoliatus, quum eſſet ingenio acer, & lingua facundus: Dialecticis & peregrinis quæſtionib. multum oblectatus, adepta doctrina Viclephiſtarũ tur-

Sectæ Ioannis Huſz origo & fomes.

turbauit Magiſtros Teuthonicos, quibus admodum infeſtus erat, cupiens eos ſtudium Prageñ. relinquere, quod quum non ſuccederet. A' Venceslao rege Bohemiæ impetratum eſt, ut Teuthonicis excluſis, gymnaſium Prageñ. per Bohemos regeretur. Qua ignominia Magiſtri & ſcholares Teuthonici commoti, Praga relicta, apud Lipsko ciuitatem Miſznæ uniuerſale ſtudium erexerunt. Tunc Ioañes Huſz ſcientia magnus, lingua promptus, & potens propter uitam mundam, & exemplarem, actusq; claros, ex prædicatione apud ſcholares, uulgusq; facilè dilectus, hereſis uirus plantauit. Venceslao rege diſsimulante, & Sophia regina Bohemiæ de Bauaria eam nutriente. Aduenit tandem alia noua peſtis, Petrus namq; Dreſnenſis in Pragam è patria Miſzna pulſus uenit. Ex cuius ſuggeſtione Iacobellus etiam patria Misznenſ. populum publicè commonere cœpit, ut communionem calicis non negligerent. Cui heretici conſenſêre, haud modica geſtientes lætícia, quòd articulum inueniſſent, in euangelica ueritate fundatum, per quem Romanæ ſedis ignorantia, & negligentia, ut putabant, redargui poſsit. Videns Sbinco, aliàs Sbigneus, Pragenſis Archiepiſcopus Venceslao rege inertia torpente, hæreticos impunè multiplicari, & in regno Bohemiæ debacchari, ad Sigiſmundum regem Romanorum, & Hungariæ ſe contulit, obſecrans, ut Pragam perſonaliter ueniret, & hæreſim fratris negligentia inductam extingueret, quo pollicente, & differente, & Sbinco apud Poſonium in Hungaria expectans, mortuus eſt. Eiq; Albicus natione Bohemus, Sigiſmundo propter peritiam medicinæ charus, ſuffectus eſt, qui ſuæ auaritiæ conſulens, fomentum ſurgentis hæreſis neglexit, quæ intantùm proceſsit, ut hæretici ſpiritualium bona occuparent. Differente igitur Sigiſmundo rege Hungariæ aduentum, Albicus ſedem Archiepiſcopalem refutauit: & Conradó de Veſtphalia pro eo in Archiepiſcopum electo in præfatam hæreſim lapſo, grex ferè uniuerſus, paſtore errante, ſcandaliſatus, in præcipitium actus eſt. In aliam quoque fœdam inſaniam, quæ Picardorum hæreſis appellatur Bohemia poſtea, circa annum Domini 1420 incidit. Nam Picardus quidam ex Gallia Belgica in Bohemiam penetrans, & plebem ſibi concilians, nudos utroſq;, mares ſcilicet & fœminas incedere perſuaſit, Adamitaſq; uocauit. Se uerò quandoque filium Dei, quandoq; Adam aſſeruit, nonnunquam Orecz, id eſt, patrem uocari iuſsit. Prodigia & miracula fecit, & præſtigijs, quibuſdam plebem decepit, aueſq; & beſtias iuſſu ipſius obedientes, aduocatas cœpit, & connubia ſuis permiſcua (allegando ſcripturam, Creſcite & multiplicamini) permiſit. Atq; cum his inſulam Amne Liſzmicio cinctam incolens, uicinos agreſtes cædibus & ſpolijs laceſsijt. In quos Ziſzka, quamuis ſceleratus & Huſsita hereticus, tamen ſcelus ſpurciſsimum abhorrens, exercitum duxit, inſulaq; expugnata, Adamitas omnes gladio & igne deleuit. Duobus tm̃ reſeruatis, ex quibus ſuperſtitionem gentis cognoſceret, & hi dum mactarentur, & incenderentur, ridentes, cantanteſq; occiſionem, & incendia pertulêre. Fuit & alia in Bohemia hæreticorum factio Orebitarum appellata, quæ territorium Cretenſe, uicinaſq; fidelium gentes magnis affecit cladibus. Verum his temporibus binæ duntaxat ſuperſunt in Bohemia ſectæ hæreticæ, Huſsitarum, & communionis calicis, ſeu ſub utraq; ſpecie, pro una: & fratrum ſeu Valdenſium pro altera computatæ.

Exordium ruinæ Pragenſis Vniuerſitatis.

Petrus Dreſnẽſis hæreſis multiplicator.

Archiepiſcopi reſiſtentia.

Ecce Picardorum inſana origo.

Adamitæ.

Orebitæ.

Hæreticorum ſectæ.

CAPVT LI. LIB. IIII.

ANno aũt Dñi 1411 die ſexta Decembris. Ioães Cropidlo Epiſcopus Vvladiſla. & dux Oppolieñ. in pretorio Vvratiſla. captus eſt. Ob quod Venceslaus Epiſcopus Vvratiſla. ciuitatem Vvratiſla. interdicto eccleſiaſtico ſubiecit.

Anno præfato 1411 Ioannes papa 23. ad inſtantiam Vvladislai regis Poloniæ ex Halicz in Leopolim metropoliticam dignitatem tranſtulit.

Anno Domini 1412 Arneſtus dux Auſtriȩ Cracouiam ueniens, in coniugem Cimbarcam filiam Semouiti ducis Mazouiȩ, neptem regis Vvladislai, ex ſorore germana, accepit, de qua Fridericus tertius Imperator Romanorum natus eſt, qui pluribus annis imperauit. Eodem anno Petrus Viſzh Epiſcopus Cracouienſ. allegante aduerſam eius ualetudinem, Alberto Iaſtrzembiecz per potentiam regis Vvladislai, obtinente conſenſum Ioannis Papę uigeſimi tertij, in Epiſcopum Poſnanienſ. translatus eſt, & econtrà Albertus Iaſtrzembiecz Epiſcopus Poſnanienſ. in Epiſcopum Cracouienſ. oblatus eſt. Et depòſt citò Petrus Viſzh in Czanſzim prædio epiſcopatus Poſnanienſ. mortuus eſt.

Anno Domini 1413 Henricus de Plavven Magiſter Pruſsiæ per Commendatores captus.

Interdictũ ob captiuitatẽ ducis Oppolienſ.

Petrus Viſzh Epiſcopus mortuus.

Michael Kochmeiſter Magiſter Pruſsiæ.

ptus, depoſitus, & incarceratus eſt: & pro eo Michaël Kochmeiſter, nouæ Marchiæ Aduocatus, ſurrogatus.

Valachorum homagium.
Imperatoris Græcorum & Patriarchæ legatio.

Anno Domini 1415 Alexander Moldauiæ Voieuoda, cum ſua conſorte, & militum multitudine, ad regem Vvladiſlaum profeſto Pentecoſtes in Sniathin uenit, & cum omnibus ſuis Boyarijs terræ Valachiæ ſolenne fidelitatis homagium regi in maieſtate ſedenti, præſtitit. Sub eodem tempore, nuncij Patriarchæ & Imperatoris Græcorum, cum literis & bullis plumbeis ad regem uenerant, petentes, ut eis à Turcis multifariè laceſsitis, & oppreſsis, frumenti tantummodo largitione ſubuenire dignaretur. Rex autem petitam quantitatem frumenti in portu ſuo regio Kaczubrzeovv recipiendam conſignauit. Anno quo ſupra feria ſexta pòſt corporis Chriſti, hora tertiarum, adeò notabilis eclipſis Solis fuit, ut alites ſubita caligine deterritę, in terram deciderent. Et ſydera nō ſecus, quàm nocte collucerent.

Insignis Eclipſis Solis.

Ioannis Huſſæ combuſtio.

Eodem anno Ioannes Huſz, in Concilio Conſtantienſ. ut hæreticus damnatus, à brachio ſæculari igne crematus eſt, & cineres ſui in lacum, qui Conſtantiam præterfluit, proiecti ſunt. Tanta tamen caligo Bohemorum animos obduxit, ut ſuum Natalem, ſexta die Iulij, perinde atque ſancti ac martyris ueneranda celebritate in hanc diem colunt.

Gneznenſ. primas.

Anno Domini 1416 feria quarta proxima poſt feſtum ſanctæ Catharinæ, Ioannes Rathiborienſ. & Oppauienſ. dux, in eccleſia S. Mariæ in Rathibor, de conſenſu Venceslai Epiſcopi Vvratislauienſ. eccleſiam Collegiatam fundauit, de duobus Prælatis, uidelicet, Præpoſito & Decano, & de duodecim Canonicis, totidemq́; uicarijs. Eodem anno Nicolaus Archiepiſcopus Gneznenſ. à Concilio Conſtantienſ. Primatem ſe Polonicæ Eccleſiæ declarari per ſpeciale priuilegium obtinuit: ab eoq́; tempore ipſe & ſui ſucceſſores Archiepiſcopum & primatem Eccleſiæ Gneznēn. ſeſe inſcribunt.

Switrigal captus.

Anno Domini 1418. Dux magnus Lithuaniæ Vitovvdus, ſuſpicione ductus, ducem Boleslaū Svvitrigal captiuauit, & in caſtro Crzemyenyecz detinuit. Suitrigal autem conſpiratione cum Ruthenis facta, in nocte Paraſcheue dn̄i ſolutus, Conrado Polono caſtri Prefecto obtruncato, ad Sigiſmundum Romanorum & Hungarię regem fugit. Poſtea interuentu Vvladislai regis Poloniæ Germani ſui, per Vitovvdum admiſſus & ſuſceptus, Bransk, & Nouogrodek, Szeuiroski in poſſeſsionem uſq́; ad obitum ducis Vitovvdi tenuit. Sub eodem anno, mortuo Zoldan Zeledin Tartarorum imperatore, qui Vvladislaum regem Polonię, & Vitovvdum magnum ducem Lithuanię in Prutenicis expeditionibus iuuerat, Keremberden filius eius in paternum ſolium euectus, Alexandro Vitovvdo hoſtilia intentauit. Contra quem Vitovvdus alium principem Tartarorum Bethſubulan, quem moderni Tartari Tachtamiſz Czar appellant in imperatorem apud Vilnam Trabea, de purpura aurea ueſtitum creauit, & conſtituit, & gentes ſuas Tartaricas gentibus illius adiungens. Ad dimicandum contra Keremberden tranſmiſit, qui in pugna atroci à Keremberden uictus, capite truncatus eſt. Non poſt multos dies, & ipſe Keremberden à germano ſuo Ieremſerden occiſus. Is autem ducem Vitovvdum non ſecus, quàm ſuus genitor coluit, & ferè ſingulas expeditiones cū Alexandro Vitovvdo obibat.

Mutuus conflictus principū Tartarorum.

Venceslai regis Bohemiæ interitus.
Ziska Vyſſe grad Caſtrum occupat.

Anno Domini 1419 Venceslaus rex Bohemiæ, paralyſi correptus, aſsiduè decem octo diebus fratrem, & principes in auxilium uocans, die Mercurij ſedecima menſis Auguſti, quum annis quinquagintaquinq́; regnaſſet, è uita exceſsit, nocte tumulatus, omni pompa funebrali omiſſa, propter Viclephiſtarū metum. Ioãnes Ziſzka bellis exercitatus, Huſsitarūq́; ueneno infectus, coadunatis ſibi quadraginta millib. pugnatorū hęreticorū arcem Viſſegradēn. inuaſit, Pilſznamq́; ciuitatem Bohemiæ oppugnauit. A qua repulſus, locum tutum & munitum non habens, ad Liſzmicium amnem ſub hoc tempore conſedit, & ciuitatem conſtruxit. Imperando ſuis, ut quiſq́; prout tentoria fixerat domos ſibi ędificaret, nomenq́; ciuitati Thabor impoſuit. Cuius maiorem partem fluuius Luſzmicius abluit, reliquum torrens non modicus ambit.

Tabor ciuitas erigitur.

Praga abſque periculo obſeſſa.

Anno Domini 1420 Sigiſmundus Romanorum, & Hungarię rex, cum forti exercitu de Vvratislauia circa feſtum Ioannis Baptiſtæ egreſſus, Pragam obſedit. Pragenſibus portas die, noctuq́; non claudentibus, ſed continuis ac ſecundis eruptionibus obſidentes moleſtantibus. Quod uidens rex Sigiſmundus, dimiſſa Praga, in caſtrum ſancti Venceslai ſe recepit, & coronationem atque inunctionem in regem Bohemiæ, Dominica in die ſancti Iacobi à Conrado Veſtphalo Pragēn. Archiepiſcopo percepit: obſidioneq́;, quam ſex hebdomadis continuauit, ſoluta, & corona materiali regni Bohemiæ, lancea domi-

domini,& clauo,aliјsq; reliquijs & theſauris receptis,in Hungariam nulla memorabili re in rebelles Bohemos peracta,migrauit.

Reliquiæ ex Bohemia Hungariam delatæ.

Anno Domini 1422. Nicolaus Gnezneñ. Archiepiſcopus,Manſionariam Gneznæ pro decem perſonis,ad explendum officium de Aſſumptione B.Mariæ uirginis, inſtituit. Decimas ſuæ menſæ pro dote in uillis Czeslauicze,Borouuo,Zorauua,Lippini,Luthouuo,Viſznieuua,& Maldratas in Mirczeuu aſsignando. Iſte Nicolaus Archiepiſcopus Eccleſiam collegiatam Sanctæ Mariæ in Ruda,in Eccleſiam Sancti Michaëlis in Vielun tranſtulit.

Manſionaria Gneznenſ. inſtituta.

Anno Domini 1423. domum & ordinem Carthuſienſium in nemore prope Legniczam,Lodouicus Bregeñ. & Legniceñ. dux in die Sanctorũ Felicis & Adaucti fundauit.

Carthuſiani apud Legnicz à Lodouico fundati.

CAPVT LII. LIB. IIII.

ANno Domini 1425. penultima menſis Iunij. Clauus unus crucifixionis Domini noſtri Ieſu,Vuladislao regi,& Sophiæ reginæ,per Latinum Cardinalem de Vrſinis,Epiſcopum Hoſtieñ.miſſus eſt. Omnium proceſsionum urbis Cracouieñ. debito honore exceptus,& eccleſiæ Cracouieñ.perpetuò donatus. Item eodem anno peſtis in Polonia uiguit.

Clauus Domini Cracouiã donatus.

Anno Domini 1428. Electores Imperij cum magno exercitu Henrico Cardinali Angliæ,Epiſcopo Vinthonieñ.cum mille Anglicorum arcubus illis auxilium perſonale ferente,in Bohemiam intrauerunt. Erat exercitus ingens ualde,ad euertendum Bohemiam ſatis uirium habere creditus. Contra quem Procopius Bohemus, & Biedrzicſi ſortis obſcuræ & ignotæ præsbyter,Orobitorum ductor,collecto exercitu,proceſſerunt. Ad quorum aſpectum duntaxat aduenientium,omnis ille Alemannorum & Anglicorum numeroſus exercitus,fugam pro prælio circa Taczouu inijt,caſtra omni opulentia referta prædanda hoſti relinquens. Veniebant & Sleſiæ principes electoribus in ſubſidium. Cognitaq; Alemannorum fuga,quiſq; ſibi conſulens,præcipiti feſtinatione domum reuertebatur. Verum Bohemi pulſis Alemannis & Anglicis,Sleſiam ingreſsi,ipſam crudeli cęde & incendio,nemine reſiſtente,depopulati ſunt,& ciuitates uaſtauerunt, Glogouiam maiorem, Czygenhalſz, Veydnam, Falkenberg, Paczkouu, Camyencz,Henrichouu,Opol, Bregam,Frankenſtein,Kanthi,Nouumforum,Heynouu,& ſuburbia Vuratislauiæ, monaſteria diruendo. Anno quo ſupra,Sigiſmũdus Hungariæ & Romanorum rex,caſtrum Golubiecz expugnabat,ueniente q; imperatore Turcorum Omarath,aliàs Galapino,Sigiſmundus obſidione ſoluta,in Tranſyluaniam ſuperato Danubio tranſijt,minorem partem ſui exercitus,propter paucitatem nauium deſerens,inter quos Zauiſſza niger de Garbouu,Capitaneus Scepuſieñ.erat,cui,quum rex Sigiſmundus ſcapham miſiſſet, eam renuit,nolens deſerere ſuos comites,& obuiam Turcis proceſsit, illicoq; à Turcis circumfuſus compræhenſus eſt,& galea depoſita,imperatori Turcorum præſentandus ducebatur, duobusq; Turcis ſuper eo contendentibus,inter ducendum caput eius amputatũ eſt. Huius Epitaphium Adam Suuinka nobilis de domo Porcariorum,notarius regius & Canonicus Craco.dictauit,quod in eccleſia S.Franciſci Craco.& alibi appenſum cernitur hoc:

Electores imperij Bohemiã ingreßi.

Bohemorum reſiſtentia.

Sleſia à Bohemis uaſtata.

Caſtrum Golubiecz inuaſum.

Zauiſza niger captus.

Mortuus.

Arma tua fulgent, ſed non hic oſſa quieſcunt,
Diuæ memoriæ miles ò Zauiſza niger.

Eodem anno circa feſtum Natiuitatis Mariæ,Semouitus, Kazimirus,& Boleslaus duces Mazouiæ,cum omnibus ſuis uaſallis, fidelitatis homagiũ regi Vuladislao in ornamentis regijs,in thalamo caſtri Sandomirieñ.iuxta turrim ſedenti, præſtiterunt.

Duces Mazouiæ homagiũ præbent.

Anno Domini 1430. Vuladislaus rex Poloniæ relaxauit & abrogauit ſtationes in regno Poloniæ quomodocunq; introductas,per priuilegium de data in Iedlna quod incipit: Vuladislaus Dei gratia rex Poloniæ. Necnon terrarum Cracouiæ Sandomiriæ &c. ſignificamus tenore præſentium quibus expedit uniuerſis. Quomodo libramine ueræ rationis penſañ. Intemeratæ fidei & inſuperabilis uirtutis cõſtantiam &c. Anno Dñi 1431. Iuliano Cardinali tituli S. Angeli de latere præcedente, Electores imperij in multitudine magna tàm equeſtrium quàm pedeſtrium,exercitu ualido congeſto, Bohemiam ingreſsi ſunt. Bohemi etiam exercitum eorum tenuem Sigiſmundo Koributh,& Procopio ſacerdote ducentibus,contra eos proceſſerunt. Vixq; uiginti millibus ſtadiorũ aberant, quando ingens pauor,cuius cauſa nõ ſuberat,Almannorum animos adeò concuſsit, ut ex denunciatione aduenientium hoſtium. Primũ Marchione Brãdenburgeñ.fugiente,omnes terrore concuſsi,in fugam uerſi ſunt. Caſtris,curribus omni genere diuitiarum & epularum plenis relictis,& per Bohemos captis. Capta fuit & crux legationis, ac ueſtes Cardinalis,& ludibrio à Bohemis habitæ ſunt.

Eodem anno Sabbato in die Conceptionis Mariæ, Heduigis uirgo filia regis Vula-

diſlai ex Anna regina, Kazimiri regis in nepte progenita, Friderico Marchioni Brandenburgeñ. deſponſata, mortua eſt, in ſepulchrum matris ſuæ reginæ Annæ ſepulta. Cauſam mortis ſuæ nonnullæ reginæ Sophiæ nouercæ ſuæ aſsignabant, quaſi eam ueneno è uita ſuſtuliſſet.

Heduigis filia mortua.

Anno Domini 1432. Balduuinus de Noris regni Cypri Marſalcus, cum ducentis equitibus, ac duobus filijs ſuis adoleſcentibus, & Petro de Bnin à Iano rege Cypri, Hieruſalem, & Armeniæ, miſſus ad regem Vuladiſlaum in Viſliczam uenit, petebat, ut rex Vuladiſlaus Iano regi Cypri ducenta aureorum millia mutuaret, ad excutiendum tributum quod Zoldano pendebat, quinquaginta millia florenorum in anno. Poſtulabatq; ut filiam ſuam Heduigim, quam uiuere æſtimabat, filio Iani regis Cypri unico in coniugem deſponſaret. Horum occaſio Petrus de Bnin miles, natione Polonus, celebris & factiuus fuit, qui in Cypro incolatum ſuum figens, talia regi Cypri perſuaſerat. Eodem anno, duodecim ſigna ſeu uexilla, deuicto duce Fetkone, per regium exercitum alijs in caſtro Cracouieñ. addita ſunt.

Legatus à rege Cypri.

Anno Domini 1433. in æſtate, Alexander Voieuoda Moldauiæ morte abſumptus eſt, duos filios è diuerſis matribus genitos, Heliam & Stephanum, aliàs Steczkonem, relinquens. Helias maior natu per patrem dum uiueret ad Voieuodatum & dominium Valachiæ deſignatus & ſublimatus, Steczkonem fratrem eiecit, & matrem ipſius aquis ſuffocauit. Steczko uerò faciem fratris fugiens, quum montanos ſibi conciliaret, & à Cęſare Turcarum ſubſidium obtineret, Heliam expulit, qui in Poloniam ueniens. Primum poſſeſsionibus dotatus, ex poſt de fuga quam inierat per nobilem Cola reportatus, in cuſtodiam caſtri Siradieñ. in fauorem Stephani fratris eius eſt traditus.

Alexãder Moldauiæ Palatinus mortuus.

Anno præfato ad faſtigium imperiale Sigiſmundus Hungariæ & Bohemiæ rex, per Eugenium Papam quartum fuit coronatus, & è Roma ueniens concilium Baſilieñ. ne Eugenium Papam quartum deponeret, impediebat. In Bohemia Thaboritæ & Orphani à nobilitate fuſi ſunt, maxima ſtrage utrumque ædita. Procopius ubi ſuos ex ordinibus dilapſos, in fugam ſpectare uidiſſet, hoſtilem impetum aliquanto ſuſtinuit, ſed multitudine equitatus circumuentus, telo iaculatus transfoſſus eſt. Procopius minor in eodem globo pugnans occiſus eſt. Ioannes Czapko Thaboritarum ductor in Coloniam fugit, Haliſz & Menhardus publico edicto iuſſerunt, ut omnes hæretici qui ſtipendia mereri uellent, in horrea proxima agreſtibus excluſis, ſe reciperent. Intrauerantq̃ue Thaboritarum & Orphanorum pleraq; millia, & illico clauſis horreis, & igne adhibito uniuerſum illud nephariorum hominum, & cædibus madentium agmen conflagratione interijt.

Sigiſmundi coronatio.

Procopij interitus.

CAPVT LIII. LIB. IIII.

ANno quo Vuladiſlaus Iagello è uita exceſsit 1434. Indicta eſt dies coronationis alterius Vuladiſlai filij eius natu maioris, ad feſtum Sancti Iacobi Apoſtoli, & grandis multitudo Prælatorum, Principum, Baronum, & Communitatum in Cracouiam aduenit. Dux autem magnus in Lithuaniæ Sigiſmundus quum eſſet ualetudinarius, nuncios cum plena autoritate nomine ſuo & Lithuaniæ miſit. Idem Voieuoda Moldauiæ Stephanus, duceſq; Mazouiæ Semouitus, Kazimirus & Boleslaus fecerunt. Spithko autem de Melſtein, Abraham de Sbanſzin Iudex Poſnanieñ. & Ioannes Straſz de Koſczelniki, difficultatem inijciendo, mouerunt quæſtionem. An liceret puerum in regem coronari. Et conſiliarij rationabiliter coronandum reſponderunt, deducentes & confirmantes hoc ex libro decretorum regis Kazimiri, eccleſiæ Cracouieñ. donato. Sicq; tractando, uſq; poſt meridiem tempus protraxerunt. Et poſt meridiem miſſa incepta, Albertus Iaſtrzembiecz Archiepiſcopus Gnezneñ. Vuladiſlaum primogenitum (quum omnibus lineamentis corporis ad figuram patris accederet) in regem unxit & coronauit.

Vuladiſlai Iagellonis filij coronatio.

Anno autem ſequenti conuentione in Siradia facta, ut Stephanus Palatinus Moldauiæ in fide & obedientia contineretur concluſum eſt. Nullatenus Heliam dimittendum, uerum conuentione ſoluta, Helias ex caſtro Siradienſi, quod per Petrum Zaffraniecz Palatinum Cracouienſem tenebatur, clandeſtinæ, ut ferunt, euaſit & in Valachiam diuertens, bellis & cædibus eam impleuit. Donec anno Domini 1436. rege Vuladiſlao inſtante, diuiſio terre Valachiæ inter fratres Heliam & Stephanum facta eſt. Et Helias partem Valachiæ cum Szoczauua & teloneis, Stephanus uerò alteram cum Albo caſtro & portu maris poſſedit. Venitq; Helias in feſto S. Michaëlis in Leopolim, & homagium regi Vuladiſlao præſtitit, obligans ſe ducentos currus de piſcibus Huſonum, quadringentos boues pro coquina regis, & quadringentas purpuras, centumq; equis ſingulis annis pro tributo ſoliturum. Rex uerò Vuladiſlaus caſtrum Halicz eidem in poſſeſsionem, ut illic theſauros ſuos reconderet, conſignauit,

Territorium Valachiæ diuiſum.

Heliæ homagium.

Tandem

Sigiſmundus Imp. mortuus. *Electio regis Bohemiæ.* *Alberti coronatio.* *Vuladiſlai exercitus.* *Bohemorum pugna circa Thabor.*

Tandem Sigiſmundo Imperatore ex Praga egreſſo, & in Znoima, anno Domini 1437. die ſeptima Decembris mortuo, & in Varadino ſepulto. Bohemi inter eligendum bifarie diuiſi, quidam Albertum Hungariæ regem, alij uerò Kazimirum germanū Vuladiſlai regis Poloniæ tredecim annos natum ſibi in regem elegerunt, & per notabiles nuncios ſuis electis, electionem intimarunt, inſtantiſsime rogitantes, ut acceptarent, & cum ſubſidio exercituali aduenirent. Rex ergo Albertus rectiori, qua potuit uia properauit, & Pragam (illa enim partes ſuas ſequebatur) Sabbato ante Iacobi Apoſtoli ingreſſus, in craſtino die Dominico per Philibertum Epiſcopum Conſtantienſem, qui legationis officio nomine concilij Baſilienſis in Bohemia fungebatur, coronatus eſt. Bini uerò Palatini Poloniæ, Sandiuogius de Oſtrorog Poſnanien̄. & Ioannes de Tanczin Sandomirien̄. cum exercitu notabili per regem Vuladiſlaum ad proſequendum electionem germani ſui miſsi, Bohemiam quotidie affligebant, & rebelles ad obedientiam Kazimiri coarctabant. Rex ergo Albertus electoribus ac principibus Alemanniæ & Hungariæ inuitatis, & conuenientibus cum triginta millibus armatorum, ad exercitum Polonorum ex quatuordecim millibus conflatum, circa Thabor (Thaboritæ enim Kazimirum ſequebantur) peruenit. Et utriꝗ curribus & foſſatis muniti, non longè diſtantes ſtabant, & particularia certamina quotidie intentabant. Ciuitas tamen Thabor, à dorſo caſtris Polonorum iuncta, magno erat adiumento. Quumꝗ utriꝗ exercitui annona defeciſſet, Poloni in ciuitatem Thabor ſe receperunt. Albertus uerò exercitu dimiſſo, Pragam deſcendit. Vuladiſlaus autem rex Poloniæ, literis ſuorum Palatinorum de fortitudine regis Alberti certificatus, cum exercitu per Sleſiam proceſsit. Et quum propè Opauiam eſſet, uenit ad eum Ioannes de Thanczin Palatinus cum pluribus Polonis & Bohemis. Nuncians exercitus abinuicem diſceſsiſſe, quare ad regnum Poloniæ per Rathibor, Sleſiam igne & ſpolijs uaſtando, diuertit & redijt.

Anno autem ſequenti, ſcilicet 1439. dieta generali pro pace inter Albertum Romanorum & Vuladiſlaum Poloniæ, eiusꝗ germanum Kazimirum, reges, pro die Epiphaniæ in ciuitate Vuratiſlauien̄. conſtituta. Eugenius Papa quartus Ioannem Epiſcopum Seginen̄. Concilium uerò Baſilien̄. Alphonſum Epiſcopum Burgen̄. de regno Hiſpaniæ tranſmiſerunt, ubi quum opera legatorum pax perpetua firmari non potuit, fœdus in aliquot annos confectum fuit.

Caſtrum Smiderow obſeſſum. *Alberti mors.* *Kazimirus in Hungariæ regem poſtulatus.* *Elizabethæ filius infans coronatus.* *Cum corona in Auſtriam ductus.*

Sub eodem anno Imperator Turcorum Amurates, caſtrum Smiderouu in Raſcia, ſupra Danubium uigintiquinque turribus munitum obſidebat. Ad quem repellendum Albertus Romanorum & Hungariæ rex, precibus & lachrymis Stephani Raſciæ deſpotę uictus, cum exercitu proceſsit. Auditaꝗ caſtri fortiſsimi per pacta receptione, domum redibat, & peponibus nimium delectatus, dyſenteriam contraxit. Ex qua in uigilia Simonis & Iudæ è uita deceſsit, in Alba regali ſepultus. Prælati ergo & Barones regni Hungariæ, quum Elizabeth regina eorum æſtimante ſe filiam parituram, ad Vuladiſlaum regem Poloniæ, legatos Ioannem Segnicenſem Epiſcopum, Mathkonem de Taloncz Slauoniæ & Dalmatiæ Banum, Emericum de Machaly magiſtrum curiæ, Ioannem de Peren maiorem, & Ladiſlaum de Paloncz, miſerunt, quibus anno Domini 1440. in die Septuageſimæ Cracouiam uenientibus, Kazimirus germanus Vuladiſlai regis cum pluribus Prælatis & Baronibus in obuiam exiuit. Hi in Dominica Reminiſcere in eccleſia Cracouien̄. miſſa ſolenniter celebrata, regem Vuladiſlaum in regem Hungariæ ſecundum electionem de eo factam poſtularunt, qua acceptata, Te Deum laudamus decantarunt: Omnibusꝗ præparatis, de Sandecz feria quinta ante Adalberti in Hungariam exiuit, & Sabbato in uigilia Trinitatis, ſuperato in nauibus Danubio, Budam per portam quæ ducit ad Eczelburg, intrauit. Elizabeth autem regina Hungariæ, quum filium Ladiſlaum peperiſſet, infantulum die Dominico Pentecoſtes in Alba regali, per Dionyſium Cardinalem Archiepiſcopum Strigonienſem, in præſentia Matthiæ Veſprinen̄. & Benedicti Iaurienſis Epiſcoporum, Vlrici Comitis Ciliæ, Stephani de Roſgon &c. coronari procurauit. Moxꝗ infantem Ladiſlaum, cum corona regni Hungariæ clandeſtinę ablata, in Auſtriam deducendo, Friderico tertio regi Romanorum, tanquàm conſanguineo nutriendum & conſeruandum tradidit: Baronibus uerò Hungariæ ad regem Vuladiſlaum in Budam confluentibus. Aduenerunt etiam ſub treuga pacis Dionyſius Strigonien̄. Cardinalis & Archiepiſcopus cum Ladiſlao de Gara Bano Machouien̄. qui in caſtro Buden̄. concluſi, nec dimiſsi ſunt. Donec præfatus Ladiſlaus de Gara, caſtrum Viſſegradenſe & coronam regni Hungariæ, quæ ſuæ cuſtodiæ deputata habebatur, regi Vuladiſlao reſtitueret, quo quum pergeret, obligatus cum alijs, coronam non reperit, quoniam per reginam occultè fuit ſublata. Alia itaꝗ corona reliquiarum capitis Sancti Stephani regis Hungariæ olim præparata, Vuladiſlaum die Dominico Sancti Alexij in

regem Hungariæ in Alba regali coronarunt, & fomes multorum bellorum inter regem Vuladislaum ac reginam Elizabeth & ſequaces eorum concitabatur.

CAPVT LIIII. LIB. IIII.

Vuladislaus in Lithuaniam conductus.

DIſcedente rege Vuladislao de Polonia, Kazimirum germanum eius de Cracouia feria ſexta ante Penthecoſtes exeuntes, duces Mazouiæ Kazimirus & Boleslaus, Ioannes de Czizouu Caſtellanus & Capitaneus Cracouieñ. Dobeſlaus de Oleſznicza Palatinus Sandomirieñ. & cæteri milites electi, habentes in comitatu pluſquàm duo millia lancearum, in Vilnam Lithuaniæ deduxerunt. Et quum Lithuani Kazimirum in magnum ducem Lithuaniæ (iam enim Sigiſmundus magnus dux Lithuaniæ, per ducem Iuuan Czartorziczki Ruthenum genere interfectus occubuerat) poſtularent, Poloni tanquàm rei incommiſſæ, & eis per regem Vuladislaum prohibitæ non adquieſcebant. Mane autem Lithuani ſumentes Kazimirum, Polonis interim dormitantibus, in magnum ducem Lithuaniæ eum ſublimauerunt, & uoce ſonora publicantes, Te Deum laudamus cum pulſu campanarum decantauerunt, Lithuanisq́, ut linguam & mores eorum diſceret adiunxerunt.

Kazimirus clandeſtinè ſublimatur.

Sed redeamus unde digreſsi ſumus ad Hungaros. Exercitus Hungarorum & Polonorum Vlricum Comitem Ciliæ, omnium ſeditionum & bellorum ſeminatorem in caſtro Iaurino obſedit, qui clam de caſtro fugiens, ad Elizabeth reginam Poſonium uerſus properabat, ſed eum milites regis Vuladislai inſequentes, in ſyluis denſiſsimis latitantem in die Geruaſij & Prothaſij compræhenderunt, & captiuum in Budam deduxerunt. Ladislaum etiam de Gara, cum ipſius ſodalibus bellum regi Vuladislao intentantibus, conflixerunt & confregerunt. Nicolaus Friſtaczki, aliàs de Vlak, & Ioannes de Huniad, ubi Andream Bothos hominem ſeuerum, & Ericum filium Palatini Thamaſij occiderunt, & caſtra hoſtium circa oppidum Batta diripuerunt. Ob hoc utrumque, tàm Nicolaum de Vlak, quàm Ioannem de Huniad Palatinum Tranſyluanienſem rex Vuladislaus creauit. Inſuper Ioannem Huniad propter dexteritatem, animoſitatemq́ ipſius, contra Turcas Capitaneum ordinauit, & caſtra omnia in confinibus Turcorum ſibi in poſſeſsionem & adminiſtrationem aſsignauit. Regina uerò Elizabeth, Ioannem Iskra Bohemum de Brandis, in Caſſouia, Bartpha, Cremnicia, Leutſcha, in caſtro ueteris Zolij, & ferè in tota altiori parte Hungariæ in Capitaneum præfecit, qui ſtipendiarijs accerſitis, fideles & regi Vuladislao obedientes ab ipſo auertebat. Ciuitatem Aperiaſz abſtraxit, caſtrum Szariſz fraude intercepit, & caſtrum Kyſzik funditus euertit, deinde oppidum Keſmark ſub Polonis occupauit. Nicolaum Czaika de Iauor, & Petrum Komorouuski in Podolino poſſeſſores, qui ſcalis appoſitis, oppidum Aperiaſz aſcenderant, ſpoliarant, & incenderant, ac regrediebantur, cum ſuo exercitu celeriter conſequutos, captiuauit. Alios uerò cum præda dilapſos perturbauit, & caſtra eorum obſedit, quorum unum poſtea ex pulueribus pixidarum conflagratum eſt. Alterum uerò Brzoſouuicza traditum eſt.

Vlricus Comes uallatus in caſtro Iaurino.

Vlricus captus

Ioannes Iskra Capitaneus creatus.

Molitio Ioannes Iskræ.

Telephus inſuper ciuitatem Agrienſem regi Vuladislao parentem inuadens prædatus eſt, & Polonos ac Hungaros captiuauit. Sed Poloni & Hungari collecti, Telephum perſequentes proſtrauerunt, gentesq́ eius occiderunt, ipſummet uerò cum aliquot Bohemis & Auſtralibus, Simoni Epiſcopo Agrienſi tradiderunt. At Vuladislaus Hungariæ & Poloniæ rex, caſtra & ciuitates quæ Auſtrales in confinijs Hungariæ occupauerant, expugnauit & conquiſiuit. Iulianus de Cæſarinis Cardinalis Sancti Angeli, ad componendum præfata mala, ab Eugenio Papa quarto in Hungariam miſſus, pluribus uicibus de Buda in Iaurinum & econtra diſcurrens, & conditiones unionis comportans, pacem inter regem Vuladislaum & reginam Elizabeth compoſuit, quam ſubitus mœror conſequutus eſt. Elizabeth enim regina dolore matricis & diſenteria tertia die extincta, in Alba regali, in ſepulchro Alberti mariti ſui tumulata eſt. Tunc rex Vuladislaus, caſtra, ciuitates telonea, in Polonia abligans & arendans, ſingulis quæ contra Turcas neceſſaria uidebantur comparatis.

Iulianus de Cæſarinis Cardinalis.

Elizabeth reginæ mors.

Anno Domini 1443. in die Mariæ Magdalenæ, cum magna militum caterua, cum Iuliano Cardinali legato, & cruce ſignatis è Buda egreſſus, ad Albam Nandor contendit, & circa Salſum lapidem Danubio ſuperato, terras hoſtium ingreſſus, oppidum Sophia expugnans, conquiſiuit. Sic & alia caſtra, ciuitatesq́ in Raſcia per Turcas occupata, compræhendit. Et quum ab exploratoribus Turcarum exercitum in propinquo fore didiciſſet, plura millia pugnatorum cum Ioanne Huniad miſit, qui ex improuiſo eos inuaſit & proſtrauit. Ex eoq́ prælio quatuor millia captiuorum, & ſigna militaria nouem compræhenſa reduxit. Pertranſierat rex Vuladislaus totam Romaniam, ad Macedoniamq́ peruenerat, quum Turcarum Cæſar magnum exercitum cum affine ſuo Palatino Nathuliæ tranſmiſit.

Vuladislai expeditio in Turcas.

tranſmiſit. Vt alpes & ſtrictiſsimos meatus Romaniam & Macedoniam diſterminantes, tueretur, & regem Vuladislaum, ne montes tranſiret, prohiberet. Verum Baſſa cernens Turcas ſuperiores & plures fore, exercitum regium aliquotiens inuaſit, ſed adeò magna clade fuſus eſt, ut & ipſe Palatinus Nathuliæ dux exercitus aliiꝗ Turcæ principales caperentur. Reliqui uerò ad montes fugierunt, quos rex Vuladislaus uſque ad radices montium inſequens, in uigilia Natiuitatis Chriſti, tota die à mane uſque ad ueſperam, durum ſibi & ſuo exercitui à denſiſsimis ſagittis & iactis ſupernè iaculis, Turcarum certamen ſuſtinuit, treſꝗ ſagittas rex excœperat, tamen armis protegentibus innocuas. Ex aduerſo autem machinarum ictibus certos Turcarum globos proſternebat. Sed inædia præmente, læſioneꝗ plurium à ſagittis Turcarum creſcente, à clauſuris mõtium diſceſsit, & Turcas inſequentes, illico conuerſus, magna ſtrage cõfregit, ut de cætero nullus ſuum exercitum auderet laceſſere. Narrat hiſtoricus Hungarorum, Ioannem de Huniad, & non regem Vuladislaum hunc triumphum in ordine ſextum, & alios priores quinque conflictus uictorioſos cum gentibus regiis peregiſſe, tandem poſt quinꝗ menſes cum ingenti præda exercitum ad caſtra regia reduxiſſe, & uexilla uictoriæ regi obtuliſſe. Sicꝗ rex & Ioannes de Huniad promouẽdo greſſum, ad Albam Nandor, deinde per Hungariam Budam nudis pedibus cum ſignis hoſtium captis, clero & populo obuiam proceſsionaliter egreſſo glorioſos intrauiſſe, & ſigna hoſtium in eccleſia uirginis Mariæ ciuitatis Budeñ. futura pro memoria appendiſſe, ſed iam uetuſtate conſumpta defluxerunt. Sed tu Philippum Calimachum lege.

Multiplices ca'us hominũ.

Opinio triumphi.

CAPVT LV. LIB. IIII.

CVmꝗ Reges & Principes Catholici regem Budam aduenîſſe comperiſſent. Vniuerſi, legatos aut literas diſertiſsimas ad eum miſerunt, & in alteram contra Turcas expeditionem animauerũt, pollicentes ſe auxilia terra, mariꝗ ei præbituros. Polonorum uerò nuncii aduenientes, ut paternum regnum reuideret, precati ſunt, quoniam eo abſente, Tartari Poloniam uaſtaſſent, & Sleſitæ furtis ac ſpoliis eam attriuiſſent, & adiunxerunt, ut una expeditione contra Turcas contentus, alteram non obiret. Superuenerunt & Amuratis Turcarum Imperatoris legati, rege Vuladislao cum Iuliano Cardinali, & nobilibus Hungariæ, in Segedino agente, pacem temporalem aut perpetuam cum eo & regno Hungariæ firmare poſtulantes, & conditiones adiungentes. Vt omnibus caſtris in Raſcia conquiſitis, uidelicet Golubiecz Zarnouu, Smiderouu, Cruſſouiecz, Kouin, Seuerin, Srebrnik, Oſtruuicza, Nouobardo, Szurin, Koſznik, Koperhã Procopia, Laſcouiecz, Zelenigrod, & toti Raſciæ, atꝗ parti Albaniæ, quas Deſpota tenebat. Turca perpetuò cedat Baſſa Nathuliæ, duoꝗ filii Deſpotæ ex captiuitate ſoluãtur. Bulgaria tota ſub Turca permanẽte. Hæc legati Turcarũ. Qua legatione in conſiliũ reiecta, pax in decennium ſub conditionibus appoſitis compoſita eſt, & iuramentum parte ab utraꝗ præſtitum eſt, quod utinam nũquã depoſitũ fuiſſet. Superuenientibus autẽ literis à Franciſco tituli Sancti Clementis Cardinali, claſſis apoſtolicæ Capitaneo. Item à præfectis galearum ducis Burgundiæ, Venetorum Ianuenſium, forti exercitu ſtrictũ mare, ne Turci ex Nathulia in Romaniã traiicerent, ſufficienter prouidiſſe: Imperatoreꝗ Cõſtãtinopolitano Ioanne Palleologo maximã ſpem uictoriæ promittente, eo Iuliano Cardinali autoritate apoſtolica iuramentum caſſante atꝗ diſſoluente.

Auxilium Catholicorum Principum.

Turca pacem poſtulat.

Legatio alia Conditionalis adiuncta.

Rex Vuladiſlaus cum nouo exercitu circa uigeſimam Septẽbris, anni Chriſti 1444, à Segetino caſtris motis, iam tunc caſtra Smiderouu, Golubiecz, & alias omnes in Raſcia munitiones, Deſpotæꝗ geminos filios Turcis conditionibus fœderum ſatisfacientibus, reſtituentibus, imò reſtitutis, non per Raſciã, ut prius, ſed per regnũ Bulgariæ iuxta flumen Danubii tranſiit, obmiſſis ad latus dextrum uerſus meridiẽ urbibus Philopoli & Andronopoli, donec quatuor de triginta diebus ad urbem Nicopolim peruenit. Humilis ſiquidem eſt ciuitas Nicopolis, & cuius præſentia famam diminuit, licet ſit Metropolis in Bulgaria, ubi rege ſtatiua tenente Palatinus tranſalpinæ Valachiæ, qui & Dracula dicitur ad eum uenit. Et adorato rege, atꝗ paucitate exercitus ipſius conſpecta, regi perſuaſiſſe fertur, ut in Hungariam obmiſſo cœptæ expeditionis itinere rediret. Debilem nimis & parum numero ac robore, regium exercitum aſſerens (qui uix quindecim millia equitũ continebat, currus uerò onuſti uictualibus, auro, & ſuppellectilibus, ultra quam bis mille aderant) quum Cæſar Turcarum maioribus potentiis uenationes ferarum exercere conſueſſet. Sed ſuperioris anni fortuna & maritimæ claſſis adiutoria Hungaros animabant. Interea Iulianus Cardinalis legatus, qui ipſo in bello regi ſemper aſtitit, literas à Franciſco Cardinali Venetiarum, maritimæ claſſis apoſtolicæ Capitaneo, tranſitum Turcarum in magna multitudine, ex Aſia in Europam, cuſtodia nequicquam prohibente, transfretaſſe,

Rex Vuladiſlaus in Turcam agit expeditionem.

Nicopolis Bulgariæ Metropolis.

Dracula preci bus annexis diſſuadet.

Potentia Turcæ.

nunciantes accepit, & quod claſſis maritima apoſtolica prohibere nequiuerit, quin Turcę furtim noctu in paruis cimbis, per inferiorē partem Phari Galiopolis traieciſſent. Hęc tamē denunciatio neq; regē terruit, neq; animū ſuum à futuro periculo auertit, & deſcenſit cum exercitu à caſtello Petrzecz iam exuſto faciens, & ab ipſa Nicopoli uſq; ad mare Galatum, qua Meſſembriam itur, intra mōtes penes lacum qui apud caſtellum Petrzecz cœpit originem tranſiuit, donec Varnam peruenit. Varnen. Galaten. & Szunien. metuentes, ſeſe in regis poteſtatem feria ſecunda, nona die Nouembris, dederunt. Eadem autem nocte qua Varnam & alia caſtella rex muniuit, conſpecta ſunt caſtra Turcarum, quorum ignibus cœlum quoque coruſcabat. Mane autem facto feria tertia in uigilia ſancti Martini, una duntaxat hora poſt ortum Solis, Turcas aduentare, & pariter adeſſe, totus ecce conclamat exercitus. Capiunt arma milites, bellorumq; auidi, cœlum & mare uocibus opplent, & tentorijs leuatis acies inſtruunt. Sed ſtatim uexillis auro micantibus extenſis, impetuoſus turbo conſurgens, ea ſcidit, & dilaniauit, ut altum per aërem uolarent: Turci uerò magno ordine, magniſq; copijs, dextrum cornu aggreſſi ſunt, cui Varadien. Epiſcopus præfectus erat.

Tartarorū, & Hungarorum conflictus.

Ibi primū pugna initium cœpit, Hungari primarum acierum, & quatuor uexillorum, Varadien. Epiſcopi Iuliani Legati, Franconis Bani, & præſulis Agrien. primum impetum Turcarum non ſuſtinentes, ſtatim uerſus Galatam, & montes uerſus Romaniam fugierunt, quos Turcę ferientes inſequuti ſunt.

Hungarorum fuga.

Valachi pari exemplo hinc inde diſperſi. Reſtitit autem ex quatuor uexillis, uexillum ſancti Ladislai. Ad quod defendendum Iulianus legatus, & Franco Banus uix cum equitibus ducentis accurrerunt:

Vuladislai animoſitas.

Rex uerò Vuladislaus ubi Hungaros à dextro cornu terga uertentes uidit, ubi plus aduertebat, interponi diſcriminis, uelut alter Cęſar inuaſit, & omnes quotquot offendit, aut morte afflixit, aut in errorem, fugamq; conuertit.

Turcæ cæſi, et fugati.

Regis exemplum Palatinus Ioannes Capitaneus exercitus ſequutus eſt, magnoq; in Turcas animo irruens, quatuor millibus paſſuum Rex cum Palatino Turcas perſequebatur.

CAPVT LVI. LIB. IIII.

REuerſus poſtea Rex, poſtquam uexillum ſancti Ladislai acriter expugnari uidit, pro liberatione accurrit. Cuius præſentia Turcę terrore conſternati, partim cæſi, partim in fugam cōuerſi ſunt tria millia Turcarum in illo duntaxat loco corruiſſe uiſa ſunt. Exigua tamen ſtrages in Turcis apparuit, propter nimiam eorum multitudinem, dum recentes, & nouæ acies uictis, & proſtratis ſuccederent.

Copiæ Tartarorum uictæ.

Inuaſit præterea Rex, & quaſdam copias Tartarorum electiſsimorum proſtrauit. Fluxerat & conſumpta iam fuit maxima pars diei, & campus cadaueribus ſcatens utrique hoſti terrori fuit. Itaq; cuncto Turcarum equitatu nutante, & ad fugam ſpectante, ſola Cæſaris Amuratis caſtra innumerabilibus peditum Ianczaronum agminibus munita, ſuo in loco cū timore ſtabant.

Vuladislai in Ianczaros irruptio.

Rex ergo Vuladislaus cū agmine pro cuſtodia ſui capitis deputato, in pedeſtres Ianczaros appellatos diuertit, nec ſine damno ingenti, ac lęſione ſuorū militum, & equorū.

Ianczaronum reſiſtentia.

Nam Ianczarones in uno loco firmati, & longis ſcutis, ne læderentur, in terrā defixis, protecti. Adeò frequentes emittebant ſagittas, ut aër quaſi grandine è cœlo cadente oppleretur: dumq; terribilis eſſet, tum multitudine, tum ſagittarum miſsione:

Polonorū milites decertant.

pedeſtrium Ianczaronū acies, omnibus diſsimulātibus, regio mandato, Polonorū milites in illam irruerunt. Deinde rex ipſe, deſertor ſuorū militum eſſe nolens, pugnæ mediæ ſe ingeſsit, & magnam ſtragem in pedeſtri illo exercitu egit.

Ioannis de Huniad fuga.

Adeò ut Ianczarones ipſi nutabundi, & deliberabundi preſſo gradu ſiſterent, ſed multitudine Ioannes de Huniad territus, è prælio per fugam ſe ſubduxit, & Regi Vuladislao, frequentibus nuncijs, ut pugna & acie obmiſſa ſecum una, & locorum peritis, fuga ſe ſaluaret, intimauit.

Conſtantia Polonorum.

Rex uerò animo feroci reſpondens, ſibi & ſanguini ſuo fugam competere negauit, nec honeſtatis eſſe regiæ, & uincere uelle, & fugere. Rex itaque, quem Poloni ſui fortiſsimi nunquam deſeruerunt, uſque ad crepuſculum noctis cum hoſtibus dimicauit. Nocte autem ſuperueniente, utraque pars uictā ſe credens, abijt.

Hungarorum fuga.

Hungari autē tanto terrore perculſi fuerunt, ut quæcunq; opaca & inuia loca, per arbores, per ſaxa, per denſiſsima nemora, uelut in apertos, & planos campos, tenebroſa nocte cōcurrerunt. Pleriq; de exercitu regio nocte tota, atq; die ſequenti pacificè ſteterunt, aſsiduè reditum Regis, & totius exercitus expectantes, & in eadem æſtimatione ipſi quoque Turcę uerſabantur. Auſi enim non fuerunt ſequenti die, uel (ut ferunt alij) tertia die, uſque iam ueſperè regios currus inuadere, metuentes, ne Chriſtiani milites ad currus reuerſi fuiſſent.

Super morte Iuliani Cardinalis opinio.

Iulianus Cardinalis (ut Hungari referunt) inter caſtra, & currus, cum alijs religioſis occiſus eſt. Noſtri uerò Poloni eum cum Ioanne de Huniad fugiſſe, atque à conſortio ipſius Ioannis diſtractum, dum in rara ſocie-

tate ad

ſtate ad Danubium perueniſſet, à quodam Valacho, qui in parua cimba unum duntaxat ipſum traijciebat, cognito auro, quod geſtabat, & cuius pondere cimba demonſtrabat molem, occiſum eſſe, & corpus exanime, ſingulis ueſtimentis, & auro ſpoliatum, in Danubium proiectum fore affirmant. In hac pugua octuaginta millia hominum cæſa ſunt, de qua Hungari pro maiori parte ſalui reuerſi ſunt: Polonorum uerò præter duos nullus euaſit. Saluati enim ſunt per fugam, Ioannes Rzcſzouuski de domo Polukoza, expôſt Epiſcopus Cracouien. qui pugnæ propter uulnerationem intereſſe non ualens, in curru regio decumbebat. Et Gregorius de Szanok, in Archiepiſcopum Leopolienſ. promotus, de domo Streparũ. Rex uerò Vuladislaus, poſtquã bellum nocte direptum eſt, nuſquã apparuit, nec eſt repertus, qui eum aut capi, aut interimi uiderit: ſed omnibus teſtantibus uno ore, magnam ſtragem propria manu in Turcis commiſit. Fuit autem Vuladislaus Regum optimus, homo condecentis proceritatis, fuſca facie, nigris crinibus, in armis ſtrenuus, in ſuos beneuolus, morum honeſtate præclariſsimus, mente & animo compoſitus. Perijt anno regni Poloniæ decimo, regni autem Hungariæ quarto, ætatis ſuæ uigeſimo primo, anno uerò Domini 1444.

Vuladislai interitus.

Anno Domini 1435 dux Suuitrigal conſilijs Sigiſmundi Imperatoris Romanorum animatus, cum Prutenis, Ruthenis, Liuonitis, Tartaris, & duce Sigiſmundo Koributh ex Bohemia regreſſo, Sigiſmundum magnum ducem Lithuaniæ inuaſit, ſed per Lithuanos, & præſidia Polonorum, in tuteiam ei per Polonos cum ductore exercituum Iacobo Kobilienski miſſorũ contritus eſt, captusq; fuit in eo conflictu dux Sigiſmundus Koributh, & quidam Sigiſmundus Roth, regni Poloniæ magnus perſequutor atq; hoſtis. Et ambo aquis ſuffocati ſunt.

Sigiſmundus dux Lithuaniæ inuaſus.

Anno Domini 1436 in feſto Pentecoſtes, Georgius Stoſz cum nonnullis nobilibus Sleſiæ, oppidum Klobuczko, & uillas circumuicinas ſpoliauit. Dumq; regrederetur per Laurentium Zaramba Capitaneum, & omnes nobiles Vielunen. perſequutus, derelictis omnibus ſpolijs, fuga ſe, & ſuos ſaluauit: & oppidanis in Klobuczko ſpolia ſunt reſtituta.

Anno Domini 1437 Dux Suuitrigal, poſtquam omnia perdidiſſet, ſerò ſe recolligens, Cracouiam tredecima Auguſti perſonaliter ueniens, Regi, & conſiliarijs, ſe in gratiam, & protectionem recipi ſupplicauit. Sed duce magno Lithuaniæ Sigiſmundo inſtante, cum lachrymis Suuitrigal tanquam hoſtis reiectus eſt.

Dux Switrigal gratiam petit.

Anno Domini 1438 Derslaus de Rithuuiani cum pluribus equeſtribus, & pedeſtribus uerſùs Hungariam iuit, ſed eorum caſtrorum, quæ in Hungaria occupare deſtinauerat, ſpe fruſtratus, ad oppidum Zathor feria tertia Carniſpriuij applicuit, & prædictum oppidum ſcalis appoſitis nocte, oppidanis nihil tale ſuſpicantibus compræhendit. Et exinde uniuerſum ducatum Oſuuanzimienſem ad homagia compulit. Verùm dum circa medium Quadrageſimæ gentes ſuæ ex Toſt, præda onuſtæ in terra Szeuierienſi, circa uillam Voykouicze inebriatæ proſternerentur. Derslaus hoc caſu debilitatus eſt, oppidum Zathor poteſtati Regis tradidit, milleq; marcas à Rege pro expeditione gentium primùm recepit. Et oppidum quidem Rex aliquanto tempore per ſuos præfectos tenuit: tandem tamen illud duci Vuenceslao Oſſuancimien. ſub hac conditione, ut caſtrum Berurald, proprietatis regiæ, & Dux ipſe perpetuus regni Poloniæ feudalis, deinceps Vaſallus fieret, reſtituit.

Zathor oppidum compræhenſum.

Eodem anno Cæſar Tartarorum Szadchmat, terras Podoliæ cum magno exercitu circa feſtum Pentecoſtes ingreſſus, Polonos accurrentes, & iniquitatem loci non ſuſpicantes, in ipſo congreſſu limoſis, & paludinoſis locis ſic conſtrictos occidit: & multa millia nobilium, Baronum, & militum occiſa ſunt. Ab eoq; tempore Tartari, facilitate uictoriæ crebris inuaſionibus terras Ruſsiæ laceſſere cœperunt.

Cæſar Tartarorum Podoliam ingreſſus.

Item eodem anno Cæſar Turcarum regnum Hungariæ, præſertim Tranſſyluaniam uaſtauit.

Anno præfato 1438 in regno Poloniæ, & partibus uicinis, magna chariſtia frugum erat: una enim menſura siliginis uno floreno pendebatur, quia Veris, & æſtatis tempore, ualidæ deſcendentes pluuiæ, ubertatem frugum extinxerunt. Nec minor pro eodem tempore prædictum regnum incommoditas, falſificatio uidelicet monetæ præmebat.

Annonæ charitas.

CAPVT LVII. LIB. IIII.

Spithko de Melſtein prædatur.

ANno Domini 1439. Spithko de Melſtein, collecto ex amicis & forenſibus precio conductus equeſtribus, de ſubditis uerò omnium uillarum ſuarum pedeſtri exercitu, curribusq́ more bellico ordinatis, ad conuentionem in nouam ciuitatem uenit, & hoſpitium Vuladislai Epiſcopi Vuladislauieñ. & Nicolai Laſſoczki Decani Cracouieñ. Ioannis de Konyeczpole Cancellarij, & Ioannis Glouuacz de Oleſznicza Marſalci prædatus eſt, oppidumq́ illico exiens. Rex autem maturando ſibi pugnam contra egreſſus, caſtra eius diſiecit, & ipſo in multos impetum faciente, pluribus lanceis & ſagittis baliſtarum transfoſſus, equo prolapſus, expirauit.

Occiſio eius.

Cometes.

Eodem anno Cometes inter Occidentem & Meridiem apparuit, caudā ad Meridiem dirigens. Et ſub eo tempore Eugenius Papa quartus, cum Concilio Baſilieñ. de præeminentia diſsidebant, reuocatoq́ concilio, Eugenius Papa in ciuitatem Florentinam, unionem eccleſiæ Orientalis cum Occidentali tractauit, in quo aderant Patriarcha & Imperator Conſtantinopolitanus, & Prælati maiores Græciæ, claſsibus & expenſis Eugenij Papæ adducti. Sed qui in concilio Baſilieñ. permanſerant, Eugenium Papam excommunicando, depoſuerunt, & Amadeum ducem Sabaudiæ loco eius Papam creauerunt, Felicem quintum appellatum. Inter creandum autem Cardinales, uterq; Pontifex Eugenius & Felix Sbigneum Epiſcopū Cracouieñ. Cardinalem creauit. Inter alios uerò Eugenius Papa, binos Cardinales Græcos creauit, Viſſarionem Epiſcopum Nicenum, & Iſidorum Metropolitanum Kiouieñ. de Ruſsia.

Amadeus dux Sabaudiæ Papa creatus.

Iwan Czartorziczki Lithuaniæ ducis occiſor.

Anno Domini 1440. dux Iuuan Czartorziczki Ruthenus de ritu Græco, facta conſpiratione cum quibuſdam Ruthenis & Lithuanis, Sigiſmundum magnum ducem Lithuaniæ, Dominica Ramiſpalmarum in caſtro Troki diuina audientem, multis uulneribus affectum, interfecit. Putabat (ut referunt) præfatus dux Sigiſmundus urſam domeſticam & manſuefactam, oſtium habitaculi pede agitare. Cui aperiēdo, Rutheni qui oſtium nouerant, ſuper ipſum irruerunt & occiderunt, ac extra caſtrum corpus eius in uehiculo ſine ductore emiſerunt, & caſtrum cum theſauris occupauerunt. Barones uerò Lithuaniȩ corpus ducis in eccleſia Vilneñ. in uno ſepulchro cum duce Vitouudo ſepelierunt. De hoc carmen lugubre uſq; in ætatem meam Lithuani concinnebant. Audaces Principes Ruſsiæ occiderunt Sigiſmundum ducem Lithuaniæ &c.

Sigiſmundi inopina mors.

Intenſio brumæ chariſtiæ, ac peſtis in Polonia.

Eodem anno in regno Poloniæ & partibus circumuicinis, erat hyems ualda, mortalitas quadrupedum & cariſtia magna, nobiles & ruſtici de ſtabulis antiqua ſtramina detrahebant, & utcunq; poterant, eſuriem, boatum, & clamorem gregum atq; pecudum mitigabant. Nonnulli homines ex herbis, folijs, radicibus, & ex uiſco, panem facientes, uorabant, qui poſtea æſtate aduenīente, peſte infecti monebantur, quoniam malæ frutices, herbæ, & triſtia legumina peſtem, præcipuè poſt famem & chariſtiam, adducūt. Prout Galienus in principio de Euchimia & Cachochimia docet.

Anno quo ſupra, Iſidorus natione Græcus, Archiepiſc. Kiouieñ. Cardinalis nouiter creatus, & Eugenij Papȩ legatus in Ruſsiam miſſus, uir maturus & prudens, ferens ſecum bullas Apoſtolicas plumbeas, & Imperatoris Conſtantinopolitani aureas. Intrauit in Sandecz feria ſexta Paraſceue, ubi per Sbigneum Epiſcopum Cracouienſem hoſpitio fuit receptus, & ad celebrandum diuina more ſuo Græco, tanquàm Romanæ eccleſiæ reunitus, admiſſus, unio tamen illa eccleſiæ Latinæ & Græcæ breuiuſculæ durauit. Græcis & Ruthenis illam irridentibus & contemnentibus, unde dum pręfatus Iſidorus ad ſuos ſuffraganeos in Ruſsiam & Moſquam ueniſſet, & illam unionē eis prædicaret, per principes Moſquæ captus, in carcere reclusus, & omnibus theſauris, quos iam notabiles conquiſierat, ſpoliatus fuit. Expoſt tamen de huiuſmodi captiuitate, fauente Deo, per fugam ſaluatus erat. Anno præfato Alberto rege Hungariæ & Bohemiæ mortuo, Bohemi Albertum ducem Bauariæ regem Bohemiæ declarauerunt. Albertus Bauariæ dux, inſigni modeſtia uſus, & à Friderico Romanorum rege admonitus, oblatum regnum ſpreuit. Bohemi à Bauaro repulſi, ad Fridericum Romanorum regem miſerunt, petentes ut tutorio nomine Ladislai regnum ſuſciperet, qui oblationem eorum peroſus, eam reiecit. Gubernatores ergo eligere placuit, Ptaczko & Meinhardus deſignati. Meinhardus Catholicorum tutor, Ptaczko hæreſis peſte infectus, hæreticorum fotor erat. Ptaczkone autem ui morbi abſumpto, Meinhardi poteſtas ſenſim creuit. Id dum ægrè Huſsitarum pars ferret, ad Georgium de Poſdzebrad ſe contulit, eumq́ ſibi ducem elegit, is Pragam inuadens, paſsim trucidauit reſiſtentes. Meinhardus in eo tumultu captus, moleſtia carceris, ſiue ut alij aſtruebant, toxico, diem obijt. Ex illo itaq; tempore, non Praga ſolùm, uerum & uniuerſa Bohemia Georgio paruit.

Iſidori Archiepiſcopi captiuitas.

Albertus dux Bauariæ regnum Bohemiæ ſpreuit.

Meinhardus et Ptaczko gubernatores eliguntur.

Georgius Huſſitarū præſes.

Meinhardi interitus.

Anno Domini 1442. Barones maioris Poloniæ furtis & ſpolijs, per Sleſiæ latrunculos

los laceſsiti, exercitualiter Sleſiam ingreſsi. Duobus fortalicijs Gorzouu & Czeczerzin, ex quibus regno damna inferebantur, expugnatis & demolitis plurimis damnis Sleſię illatis, in ſua remearunt. Quidam tamen Zaiecz de Auſtria Capitaneus Vuratiſlauienſis, Elizabeth reginæ per terram Vieluneñ. prædas agebat, nec quiſpiam eius conatus reſcindebat. Tartari inſuper eo anno terras Podoliæ & Ruſsiæ uſque ad Leopolim uaſtabant, & homines utriuſque ſexus abducebant. Solo Vindica nobili adminiſtratore in Glinyani eis reſiſtente, à multitudine Tartarorum ſuperueniente, uicto & interfecto. Anno Dñi 1443. quinta menſis Iunij, motus terræ generalis in regnis Poloniæ, Hungariæ & Bohemiæ, partibusq́ uicinis adeò ualidus erat, ut turres, ædificiaq́ domorum corruerent. Maior tamen motus in Hungaria fuit, ubi & plura caſtra euerſa ſunt. In Kazimiria illo motu teſtudo monaſterij Sanctæ Catharinæ decidit, quæ uſque anno Domini 1505. denuò reædificata & locata eſt.

Barones Poloniæ Sleſiæ uaſtatores.

Vindica nobilis Tartaris reſtitit.

Motus terræ inſignis.

Anno Domini 1444. Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouieñ eccleſiæ Cracouieñ. poſſeſsiones augere, & terminos regni Poloniæ dilatare cupiens, terram Szeuierienſem à Venceslao duce Teſſneñ. pro ſex millibus marcarum latorum groſſorum emit. Eodem anno Boleslaus dux Oppolieñ. hæreſi Huſsitarum infectus, negociatores Cracouieñ. merces ad nundinas Vuratislauieñ. pro feſto Ioannis Baptiſtæ uehentes, æſtimationis ad minus ducentorum millium aureorum, in oppido Cruczbork quieſcentes ſpoliauit, captiuauit, ac impunè conſumpſit.

Teſtudo eccleſiæ S. Catharinæ ex eodem ruinam paſſa.

Cracouien. per ducem Oppolienſ. ſpoliati.

Anno quo ſupra 1444. Lithuani cum duce ſuo Kazimiro contra Boleslaum ducem Mazouiæ pro terra Drohicieñ. recuperanda, arma ſumpſerunt, ſed pax inter partes concluſa fuit, ut Boleslaus Mazouiæ dux receptis à Kazimiro duce Lithuaniæ ſex millibus ſexagenarum latorum groſſorum Pragenſi, tàm iure quàm poſſeſsione terræ Drohicieñ. reſtitutus literis cæderet. Diſtrictumq́ Vingrouu ſuo ducatui appropriatum perpetuò retineret.

Altercatio pro terra Drohicienſi.

CAPVT LVIII. LIB. IIII.

ETſi rumor & fama de caſu regis Vuladislai, circa lacum Varnenſem in Poloniam perueniſſet, tamen fides non adhibebatur, donec aliqui Poloni & equidem exigui, fuga ſaluati, rem geſtam, redeuntes, plenè publicarunt, tunc & credulitas, & ingens mœror regnicolis acceſsit. Alterum attamen regem non elegerunt, quoad Hungari Ladislaum, Alberti regis poſthumum, in regem Hungariæ coronarunt, tunc quoque & Poloni facta conuentione, anno Domini 1445. una pro die Sancti Adalberti in Siradia. Altera pro feſto Sancti Bartholomæi in Piotrkouu, Kazimirum magnum ducem Lithuaniæ, in regem Poloniæ elegerunt, & legationem electionis ei miſerunt, qui ſuſpitione fraternæ uitæ, perſuaſioneq́ Lithuanorum diſsimulabat, & electionem non acceptauit.

Kazimiri ducis Lithuaniæ in regem Poloniæ electio.

Anno itaque Domini 1446. facta conuentione pro Dominica Lętare in Piotrkouu, Poloni in regem Poloniæ Boleslaum ducem Mazouiæ elegerunt, non tamen poſtularunt. Quo audito Kazimirus dux, & domini Lithuani anxij parti ſuæ timere cœperunt. Inſtaurato igitur conuentu pro feſto Michaëlis in Parczkouu Kazimirus electioni conſenſit, diemq́ue coronationis feſtum Sancti Ioannis Baptiſtæ anni ſequentis conſtituit & intimauit.

Electionem aſſumpſit.

Et pro die coronationis aſsignato, anno Domini 1447. feria ſexta poſt octauas Corporis Chriſti Kazimirus Cracouiam poſt meridiem, magna cum ſolennitate intrauit, omnes proceſsiones urbis & uniuerſitas obuiam illi exiuerant. Ad eccleſiamq́ maiorem perueniens, adoratis reliquijs Sanctorum, quinquaginta aureos pro offertorio poſuit, & in aulam ſe recepit. Sequenti autem die, uidelicet feſto Sancti Ioannis Baptiſtæ, Cracouiam dux Boleslaus, & dux Vuladislaus Mazouiæ intrauerunt, uterque in ſua comitiua ſeorſum mille equos habuit. In craſtino uerò Sanctæ Ioannis Baptiſtæ die Dominico, præfatus dux Kazimirus in regem Poloniæ per Vincentium Archiepiſcopum Gnezneñ. aſtantibus ei Epiſcopis Poloniæ, inunctus & coronatus eſt, & obtulit centum aureos. Aderat huic coronationi Sophia regina Poloniæ mater ipſius, Boleslaus & Vuladislaus Mazouiæ, Vuladislaus & Boleslaus Teſſneñ. Venceslaus Rathiborieñ. & Venceslaus Oſuuancimieñ. duces. Item dux Boleslaus Suuitrigal cum aliquot principibus Ruſsiæ, ſcilicet Georgio Szemienouicz, Vaſilone Ololkouicz, & Vaſilone Craſni. Item duo fratres Cruciferi de Pruſsia, Henricus de Plauuen, de Elbing, & Lodouicus de Neuue, Commendatores, per Magiſtrum Conradum de Erlichshauſen miſsi. Item plures Barones, Lithuaniæ, Bohemiæ, Morauiæ & Sleſiæ aderant.

Aduentus eius in Cracouiam.

Coronatio.

Hoſpites.

Anno ſequenti puta 1448. poſt Corporis Chriſti in conuentione Lublineñ. Prælati,

Principes;

Inſtantia petitionis Lithuaniæ Primatum.

Reſpōſum Procerū Poloniæ legitimum.

Principes, & Boyarij Lithuanię, à Prælatis & dignitarijs Poloniæ optabant, ut inſcriptiones, fœdera, & uniones terrarum Lithuaniæ, Ruſsiæ & Samogithiæ, cum regno Poloniæ tollerentur, rogabant deinde & requirebant, ut eis terra Podoliæ, item caſtrum Oleſzko, & diſtrictus Viethli, Lopacin, & Hrodlo redderetur. Super quo Proceres Polonię reſponderunt: Non licere eis inſcriptiones prædictas corrigere, uel ab eis aliquicpiam detrahere, quoniam caſsè ac uanè uiciarentur & redderentur. Ita etenim Vuladislaus Iagella quatuor ſuſcepit conditiones, & confirmauit. Primam ut fidem Catholicam cum omni gente ſua acceptaret. Alteram ut omnes terras ſuæ ditionis regno Poloniæ appropriaret, & perpetuò incorporaret. Tertiam ut omnes theſauros ſuos in regnum Poloniæ induceret. Quartam ut ſingulos captiuos Catholicos à captiuitate ſolueret. Is tandem uobis fonte baptiſmatis renatis, arma nobilitatis quæ Poloni deferunt uobis dedit, uos regno Poloniæ inuiſcerando ac glutinando. Sed & multas inſcriptiones diuerſis temporibus habitas, duce magno Vitouudo, totoq; ducatu Lithuaniæ laudante, conſentiente & approbante, dictauit, appropriauit & rectificauit. Præterea terra Podoliæ, nunquàm de proprietate ducatus Lithuaniæ fuit. Conſtat enim Kazimirum ſecundum regem Poloniæ, eam ſub Tartaris conquiſiſſe, & pacificè tenuiſſe. Caſtraq; multa, uidelicet Camyeniecz, Chaczen, Chzeczim, Bakotha, Braczlouu, Miedziborze, & alia muro aut lignis conſtruxiſſe. Poſt Kazimirum quoque Lodouicus rex Poloniæ præfatam terram tenuit. Quo ſublato, Vuladislaus Iagello in eius poſſeſsionem, ut rex Poloniæ ſucceſsit, & illam iure ſuo regali Spithkoni de Melſtein propter ſeruitia eius infeudauit. Deinde eandem deliberando, Vitouudo primum, tandem Suuitrigal fratri ſuo ad tempora uitæ ſuæ contulit. De quo Poloni certiſsima munimenta & teſtimonia ſeruant. Liberalitas ergo regis Vuladislai temporali conceſsione, non uos in uſurpationem prædictæ terræ trahat, & non ſolum terræ Podolię, ſed & prædictorum diſtrictuum, Oleſzko, Lopacino, Viethli, & Hrodlo, quos Sigiſmundus magnus dux Lithuaniæ, per ſuas literas patentes, publicè non eſſe iuris aut proprietatis ducatus Lithuaniæ, ſed regni Poloniæ recognoſcit. His auditis Boyarij Lithuaniæ conticuerunt. Veniente deinceps rege Kazimiro in Voinicz, nuncius aduenit, referens Palatinum Moldauiæ, Romanum filium Heliæ Palatini, à quibuſdam ſuis Baronibus toxico propinato, feria tertia in die Viſitationis Mariæ diem obijſſe, quare rex celerius in terras Ruſsiæ procedens. In Camyenyecz feria ſexta in uigilia Sancti Laurentij uenit. Et Petrum Palatinum Moldauiæ ſuper homagio requiſiuit, eoqúe ad regem Kazimirum aduenire non audente, & à Ioanne de Huniad gubernatore Hungariæ ſuffragia contra Kazimirum habente, rex ad ipſum cum plenitudine poteſtatis, Ioannem Caſtellanum Cracouieñ. Petrum Odrouanſz Palatinum Leopolieñ. Ioannem de Konieczpole regni Poloniæ Cancellarium, & Ioannem de Pilcza miſit, qui iuramentum fidelitatis ab eo, & omnibus ſuis nomine regis & regni Poloniæ cœperant, & nouas inſcriptiones, ac fœdera firmauerunt. Et poſtea poſtulante Alexandro Moldauiæ Palatino, rex Kazimirus contra Bogdanum, qui ſe filium naturalem Alexandri olim Palatini Moldauiæ aſſerebat, exercitum ex terris Ruſsiæ & Podoliæ miſit, cuius curam & gubernationem Ioanni Oleſzki de Senno commiſit, qui Bogdanum ex Moldauia fugauit, & eiecit, & Ilichnoni, aliàs Alexandro, caſtra conſignauit. Eo autem cum exercitu recedente, præfatus Bogdan qui in montanis latitauit, Ilichnonem cum matre ſua in Podoliam expulit. Contra quem iterum rex Kazimirus exercitum miſit, & pace inter partes confecta, recedebat. Cui Bugdan die Dominico ante feſtum Natiuitatis Mariæ, ſexta die Septembris prælium intulit, quod à mane uſq; ad occaſum ſolis durauit. Et quamuis regio exercitu uictoria prouenerat, tamen ingens multitudo nobilium militum occiſa iacuit, unde plus mœror, quàm lętitia obtigerat. De numero autem occiſorum, Petrus Odrouanſz Palatinus Leopolieñ. in clara tumba, Nicolaus Porauua & Michaël Buczaczki in Leopoli cum ingenti mœrore ſepulti ſunt. Ioannes quoque Odrouanſz Archiepiſcopus Leopolieñ. audita germani ſui Petri Palatini morte, graui dolore oppreſſus extinctus eſt, & in eccleſia Leopolieñ. poſt duos menſes, obtenta à ſede Apoſtolica abſolutione, quoniam in ſententijs auctoritate Apoſtolica latis obierat, tumulatus eſt.

Inſcriptiones pro terra Lithuaniæ & Podoliæ corroborantur.

Taciturnitas Boyariorum.

Romanus Palatinus Moldauiæ mortuus.

Kazimiri reſiſtentia in Ioannem de Huniad.

Strages partis utriuſq;.

CAPVT LIX. LIB. IIII.

Szadachmath Tartarorum Imp. Podoliæ, Ruſsiæ inuaſor.

Bogdan truncatur.

ACceſsit & alius mœror. Imperator Tartarorum Szadachmath intelligens nobiles Ruſsiæ & Podoliæ bello Valachico occupatos, ex improuiſo terras præfatas inuaſit, & uſq; ad Grodek & ad terminos terræ Belzeñ. graſſatus. Homines utriuſque ſexus cum armentis & pecudibus in magna multitudine abduxit, & addita fuerat regnicolis afflictio & tribulatio.

Item anno ſequenti, ſcilicet 1451. prefatum Bogdanum ebrium repertū, Petrus qui ſe

Palatinum

Palatinum Moldauiæ aſſerebat, cuſtodiam ipſius fallens, capite truncauit, & Alexandro, cum quo fœdus inierat, hoſtem ſe profeſſus eſt.

Anno Domini 1452, circa feſtum Ioannis Baptiſtæ Tartari Podoliam ingreſsi, multa damna intulerunt, urendo & occidendo, caſtellumq́ Rouu conquiſierunt, & in eo Stogneum Rey, de domo Oxa, cum ipſius uxore captiuauerunt. Circa Bartholomæi uerò Tartari cum Szadachmat imperatore eorum Ruſsiam ingreſsi, uſq; ad Leopolim graſſati ſunt, & aliquotiens ſe cum prædis de terra exire finxerunt. Et ſubitò redeuntes, aliquos incautos occuparunt. Quumq; ad terras ſuas reuerterentur, quidam Barones Lithuaniæ, de quibus dicuntur fuiſſe Gaſtouudus & Moninuid nuncium Raduuilonem Hoſtikouicz ad imperatorem Tartarorum Szadachmat cum uarijs muneribus miſerunt, qui gratias pro uaſtatione terrarum Ruſsiæ ageret, & ut maiores oppreſsiones regno Poloniæ affatim inferret, rogitaret. Sed quum Raduuil ad imperatorem Szadachmat in campeſtribus accederet, illico Eczigeri imperator Tartarorum Przecopeñ. contra Szadachmat irruit, & acerrimè ac diu pugnando eum contriuit & uicit, ut omnis exercitus illius ad Eczigeri tranſiret. Szadachmat autem fuga ſaluatus, in Lithuaniam perfugit, & à rege Kazimiro illic præſente, ſuſceptus & neceſſarijs prouiſus eſt. Verum quum ſuſpectus eſſet, & etiam ut Eczigeri in fide contineretur, mandato regis & dominorum Lithuaniæ captiuatus, cum omnibus ſuis in Kouuno relegatus eſt, ubi in miſera ſenecta, & perpetua captiuitate uitam finiuit, & pœnas attritionis Ruſsiæ uelut & Bogdan Moldauieñ. damnabili morte ſoluit. Sed nihil ultionis, moleſtiæúe paſsi ſunt inuaſores & prædatores, terram Vieluneñ. ſpoliantes & exurentes. Nec ultum eſt in Boleſlao duce Oppolieñ. qui plures ſtipendiarios Bohemos conducens, terram Szieuierieñ. & Vieluneñ. ſpoliabat rege Kazimiro in Lithuania immorante, & Poloniam non protegente.

Stogneus Rey captus.

Radwilo Hoſtikouicz nuncius.

Anno autem Domini 1453. Kazimirus Poloniæ, & Ladiſlaus Hungariæ reges, per ſuos oratores matrimonium inter præfatum ſereniſsimum dominum Kazimirum, & illuſtriſsimam Elizabeth filiam Alberti olim Hungariæ, Bohemiæ & Romanorum regis, in ciuitate Vuratiſlauieñ. ſanxerunt, & literis firmauerunt. Super quo Ioannes de Capiſtrano in prætorio Vuratiſlauieñ. feria ſecunda poſt Aſſumptionis Mariæ diſertam fecit orationem, cuius thema erat: Hæc dies quam Dominus fecit exultemus, & lætemur in ea. Is Ioannes de Capiſtrano, ferè quadraginta annis Verbum Dei in Italia prædicando ſparſerat, & de licentia Nicolai Papæ quinti, de Italia egreſſus, anno Chriſti 1451. in æſtate ad Olmuncz peruenit, & in monaſterio minorum ſtetit. Poſitaq; Cathedra in circulo Olomunceñ. quotidie diligentiſsimè Verbum Dei per duos interprætes prædicauit, unum Bohemum, alterum Alemannum, rationibus ut ſæpè confutans, non eſſe de neceſſitate ſalutis, ut populus laicalis ſub utraque ſpecie communicaret, & ſermones ſuos prodigijs ac ſtupendis curationibus infirmorum confirmabat. Hunc Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouieñ. tandem & rex Kazimirus per literas rogauerunt, ut ſi à Bohemis contemneretur, ad Poloniam uenire non dedignaretur. Qui per Vuratiſlauiam tranſiens, cum legatis ſponſam, ut eſt præmiſſum, regi Kazimiro ordinantibus, in Poloniam progreſſus, Cracouiam die Martis in feſto Sancti Auguſtini applicuit & intrauit. Cui in obuium tota ciuitate effuſa, ab omnibus ordinibus itum eſt, rex quoque Kazimirus cum Sophia regina, Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouieñ. cum multitudine cleri & militiæ, in campum ante Cleparz exeuntes, ipſum exceperunt, & cum magno honore ciuitatem introducentes, in domo Georgij Suuarcz ſeu nigri in circulo hoſpitauerunt & locauerunt, qui poſito throno iuxta eccleſiam Sancti Adalberti, quotidie lecta miſſa, uerbum Dei in Latino duabus horis prædicauit. Alijs quoque duabus horis ipſa prædicatio in uulgari per aliquem ſacerdotem Polonum reſumebatur, populo audiente, & ſine tædio præſtolante. Vbi uerò frigora & niues aduenerunt, locato throno in eccleſia Beatæ Mariæ uirginis in circulo prope ſacrarium, ſingulis diebus prædicationes continuauit. Manſit autem in urbe Cracouieñ. à die Sancti Auguſtini, uſq; ad quartamdecimam diem Maij, ſub quo tempore magnam multitudinem infirmorum, cæcorum, claudorum, & alijs languoribus oppreſſorum, in ſpectante populo curauit. Sub eo centum perſonæ & amplius ſacram religionem Sancti Franciſci de obſeruantia abſumpſerunt. Quibus Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouieñ. monaſterium pro conuentu & obſeruantia, in Stradomia in area germani ſui Ioannis de Olezniceza Palatini Sandomirienſi erexit. Conſtructaq́ue eccleſia lignea, illam in die Natiuitatis Mariæ, in honorem Sancti Bernardini (omnibus proceſsionibus totius urbis ipſum Cardinalem & fratres ducentibus) conſecrauit. Et poſt biennium ſumptibus eiuſdem Cardinalis, coctili muro eccleſia ædificata & adornata eſt. Habitationes monaſterij fratres ex eleemoſynis contribuentium & proprijs laboribus conſtruxerunt, & in hanc diem conſtruunt, amplificant & decorant.

Affinitas Kazimiri Poloniæ & Ladiſlai Hungariæ regum iuncta.

Ioannes Capiſtranus diuini uerbi interpres celebratiſsimus.

Capiſtrani in Cracouiam aduentus.

Pia opera eius

Erectio monaſterij in Stradomia.

Et

Et quia illuſtriſsima uirgo Elizabeth ex compoſito & pactis in Vuratislauia cõditis, pro die Purificationis Mariæ in Teſsin conſtitui & adduci debuit.

Elizabeth aduentus. Rex Kazimirus pro tali die Purificationis Mariæ, anno Domini 1454. ad excipiendum nouam ſponſam duo millia equeſtrium tranſmiſit, quos uirgo Elizabeth cum Baronibus Auſtralibus nongentorum equorum numero, una hora ingreſſu ſuo in Teſsin præceſsit. Exinde per Piſczinam, Oſuuanczim, in Skauinam uenit, ubi quum tribus diebus ſtetiſſet, domini Auſtrales æſtimantes uirginem Elizabeth à rege Kazimiro ſpretum iri, clamantes accelerabant, ut in Cracouiam progrederentur. Verum alia cauſa pauſationis in Skauina fuit, quàm ſuſpicarentur, ſcilicet inexpeditio ornamentorũ regi & ſuis militibus neceſſariorum. *Kazimiri obuiam egreſſus.* Sabbato itaq; in die S. Appoloniæ, rex Kazimirus in ſplẽdore ſuorum apparatuum cum Sophia genitrice ſua in obuium egreſſus, nouam ſponſam hylariter excepit, ſed non fauit cœli diſpoſitio. A mane ſiquidem ad ueſperam largos fudit imbres, & ſuppellectilem nobilium ueſtimentorum & cooperimenta equorum de axameto cum puro auro, frena quoq; & ſella in ualore quadraginta millia ducatorum humectando corrupit. *Dies ingreſſus pluuioſa.* Proceſsionesq; omnium eccleſiarum & omnium ſtatuum, officia ſua explere non poterant, nec loca debita tenerè pluuia inundante. Sequenti autem die Dominica S. Scholaſticæ, altercatione inter Barones facta, an Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouieñ. uel Ioannes Sprouuski Archiepiſcopus Gnezneñ. deſponſationem ac matrimonium conferret. *Diſſenſio ſuper deſponſatione.* Vocatus eſt Ioannes de Capiſtrano, ordinis minorũ tanquàm ſedis Apoſtolicæ legatus, qui cum magna humilitate proſtratus, quum licentiam deſponſandi à Cardinali obtinuiſſet, non ritè deſponſationem peragere potuit, quia ignarus idiomatis Polonici & Teuthonici erat, Cardinalis ergo Sbigneus, qui utramq; linguam nouerat, matrimonium confecit, & Archiepiſcopus Gnezneñ. miſſam de Sancto ſpiritu cum feſtinatione, quoniam adueſperaſcebat, peregit. *Sbigneus Archiepiſcopus Gneznenſ. coronatur.* Præfatamq; Elizabeth in reginam inunxit & coronauit, & octo dies ſequentes in choreis deducti ſunt.

CAPVT LX. LIB. IIII.

Prutenorum legatio. SVb eo tempore, ſcilicet feria quarta ante Cathedram S. Petri, legati Prutenorum ad regẽ Kazimirũ aduenerunt, & procidentes rogauerunt, ut eos in ſubditos & protectionẽ contra Magiſtrũ Lodouicum & Cruciferos Pruſsiæ ſuſciperet. Præcedenti etenim anno militares nobiles & ciues Pruſsiæ, diſſenſione inter eos ex una & Magiſtrum Lodouicum, Commendatores & Cruciferos ab altera partibus ſuborta, ex omnibus caſtris & ciuitatibus Cruciferos eiecerunt, & in ſolo caſtro Marienburg incluſerunt. Et ſuper hoc prodigia in cœleſtibus & apparitiones Cometarum uiſæ. Omnes itaq; Conſiliarij regis (præter Sbigneum Cardinalem & Epiſcopum Cracouieñ. qui ſummopere diſſuadebat) ſuſcipiendos conſulebant & approbabant Prutenos. *Pruteni homagium præſtant* Et accepto homagio, præſtitisq; iuramentis remiſſum eſt eis prout poſtularunt, tributũ Frintczol. Item oblatio annua dicta Porcus, aliàs Naraſz. Item thelonea in terra, & in mari, & merces naufragio demerſæ, eis in libertates ſunt cõceſſæ. Item Gedaneñ. ciuitati cenſus ſeptingentarum marcarum ex ciuitate proueniens, & omnia molendina ciuitatis cum inſula & uillis in ea cõſiſtentibus (tredecim duntaxat uillis & duabus curijs, pro rege reſeruatis) donata ſunt. Ea tamen conditione appoſita, ut ſingulis annis ciuitas Gedaneñ. duo millia florenorum ſolueret, & quatuor diebus regem & curiam ipſius omnibus neceſſarijs procuraret. Et in loco caſtri per eam demoliti, curiã regiam de lateribus coctis ſumptu notabili & magnifico ædificaret. *Kazimirus eos tuendos egreditur.* Rex ergo Kazimirus, ad tuendũ ſibi ſubiectos nobiles & Pruſsiæ ciues, aduerſus Magiſtrum & Cruciferos in Pruſsiam exercitualiter intrauit, uituperabant autem Mathematici horam egreſſus. Et quũ oppidum Choynicza obſideret, feria quarta in craſtino Lamperti, anno præfato 1454. circa horam ueſperarum, exercitus hoſtium in tres cũneos tantummodo diuiſus apparuit. *Conflictus mutuus.* Aciebusq; congreſsis, primi hoſtiũ occurrentes contriti & confracti ſunt, una cum eorum ducibus, inter quos Balthaſar dux Zegnaneñ. cæſus eſt, dux uerò Bernardus Szumborski captus. Feruente autẽ pugna, extremus regius exercitus, ex nouis & inſuetis pugnatoribus compoſitus, quodã ſubito terrore percuſſus, terga uertit, & cæteros in ignominioſam fugam traxit. *Fuga Kazimiri.* Rex autẽ pugnam reſtituere, & fugientes reuocare cum magna diligentia tentabat, nec potuit, parumq; abfuit, quòd in manus hoſtium perueniſſet, donec cuſtodes ei adhibiti reluctantem abſtraxerunt, & fugere cum fugientibus compulerunt, cæſiq; ſunt de exercitu regio quamplures, capti uerò trecenti triginta. *Exercitum recuperat.* Rex interim anxius, nouo exercitu ex Polonia & ſtipendiarijs ex Bohemia, Morauia & Sleſia comparatis, ex uilla Oppoki prope Thorun, ubi locus cõſignatus fuit, conuenientibus. Feria quinta poſt Catharinæ caſtra mouit, & abinde in Pruſsiam tranſitum & bellũ cœptum continuauit. Pro contentandis quoq; & ſoluendis ſtipendiarijs Magiſtri

giſtri

giſtri Pruſsiæ, ut ſecundum compoſitionem è caſtris cederent. Ad requiſitionem regis, Eccleſiæ Gnezneñ. Vuladislauieñ. & Poſnanieñ. calices, clœnodia, cæteraq; Eccleſiarum uaſa dederunt. Sola eccleſia Craco. cum ſua diocœſi non contribuit, quoniam Pontifex eius Thomas Strzampinski, cum ſuo Capitulo talem concluſionem abhorruit. Itaq; maiores Poloni, Vlrico Cziruoncze & ſuis ſtipendiarijs 25. millia florenorum tradiderunt. Cui per Gedaneñ. 40. millia aureorum iam fuerunt tradita. De reſiduo autem ſoluendo de reſignatione caſtrorum, & relaxatione captiuorum, pactum protelandi ad feſtum Paſchæ fecerunt.

Eccleſiarũ clœnodia in ſtipendiarios expoſita.

Et poſt feſta Paſchæ, anno Domini 1457. Czirvvonka cum alijs ſtipendiarijs recepta ſolutione finali Ludouicum Magiſtrum Pruſsiæ (culpantem propter hoc ipſum ſuos ſtipendiarios) ex Mariemburg in Tſczovv eduxerunt, & caſtrum Polonis tradiderunt, atq; diſceſſerunt. Rex ergo Kazimirus in Gedano commorans, dum talia intellexiſſet, feria tertia Pentecoſtes, cum ſuis gentibus ex Gedano egreſſus, caſtrum Mariemburg, feria quarta Pentecoſtes, quæ fuit octaua Iunij, hora tertiarum fœliciter intrauit. Summa pro redemptione & reſignatione caſtrorum, ſex millibus ſtipendiariorum equitum data, ad quadringenta, ſeptuaginta ſex millia aſcenderat. Agente autem rege Kazimiro bellum Prutenicum, & obſidione oppidi Laſzin occupato, Girzik Stoſz de Olbrachczicze, Morauus ſeu Sleſita, & Ioãnes Svvieborovvski, Polonus, circa oppida Ilkuſz & Slavvkovv ſpolia egerunt, & octuaginta equos, quibus in fodinis Ilkuſsienſibus aqua pellebatur, acceperunt. Oppidoq; Slavvkovv conflagrato, cum præda abierũt. Tandem in terra Vieluneñ. fortalicium Campno occupauerunt, quod per obſidionem uix liberatũ eſt. Pręterea quędam colluuies gentium, ex Bohemis, Polonis, & Sleſitis in ſui ductoris improperiũ Kavvki, appellata, quorum ductores erant Gracculus, uulgò Kavvka, & Svvieborovvski bini fratres, montem qui dicitur Zebracze prope Oſvvanczim incaſtellauerunt, & plurima damna regno, pręcipuè circa Oſvvanczim irrogauerunt, quoniam ſtipendium in Pruſsia ipſis non erat ſolutum. Ad quos frænandos, depoſito Ioanne de Czizovv, Caſtellano Cracouieñ. à Capitaneatu Cracouieñ. quem decemſeptem annis tenuit, Nicolaus Pienyazek de Vithouicze, aucto ſibi ſalario, ut copioſam foueret familiam, Capitaneus Cracouieñ. creatus eſt.

Caſtrum Mariemburg à Kazimiro adeptum.

Ilkuſz et Slavvkovv ſpoliata.

Nicolaus Pienyazek Cracouienſ. Capitaneus creatus.

Anno autem Domini 1459. rege Kazimiro Lanciciæ commorante, uenerunt ad eum feria ſexta, in die ſancti Bartholomæi, cõſules & primores ciuitatis Vvratislauieñ. qui ſuo & Namislauieñ. nomine rogarunt, ut in ſuam poſſeſsionem, & defenſam eos ſuſcipere dignaretur, tunc enim Ladiſlao rege Hungariæ, & Bohemiæ extincto, Girzik alias Georgius de Poſdzebrad Huſsita, regnare in Bohemia cœperat. His aũt reſponſum eſt, regem bello Prutenico ſic implicatum fore, ut nullatenus eos ſuſcipere poſsit.

Vvratislauiẽſ. & Namislauienſ. ad Kazimirum uenerũt.

In anno autem Domini 1460. mortuo Thoma Strampinski Epiſcopo Cracouieñ. duo per Capitulares diuiſos in epiſcopatũ Cracouieñ. Ioannes Luthkonis de Brzeze utriuſq; iuris Doctor, & Ioannes Epiſcopus Vvladislauieñ. electi ſunt. Iacobus quoq; de Senno, Prothonotarius Apoſtolicus, ad præſtandum obedientiam in Concilium Mantuanum, quod Pius Papa ſecundus tenuit, miſſus, ante electionem Capitularium quindecim diebus, ſibi eundem Epiſcopatum prouideri obtinuit. De quo rex Kazimirus malè contentus, Iacobum de Sennó, cum ei adhærentibus proſcripſit, & relegauit. Et Cracouiam ueniens, Georgium Epiſcopum Laodicieñ. & ſuffraganeũ Cracouieñ. eo quòd Iacobo Szenenski munus conſecrationis impendit, de Cracouia propelli iuſsit. Qui in Oppol ſecedens, in monaſterio minorum ſui ordinis moratus, & illic uita functus eſt. Pręterea ex ſtatiuis apud Choynicza, rex Petrum Curovvski Lublineñ. & Dobeslaum Kmitha Voiniceñ. Caſtellanos, ad obſidendum Iacobum de Senno in caſtro Piendziczovv, & ad occupandum bona monitorio Apoſtolico parentium, & ipſos è ſedibus eorum exturbandum & eijciendum miſit. Nicolaus itaq; Pienyazek Subcamerarius, & Capitaneus Cracouieñ. bona præbendarum Pauli Decani, Ioannis Dlugoſz ſenioris & iunioris, & cæterorum occupauit ac diſtraxit. Derslaumq; Crzizanovvski Præpoſitum Viſlicieñ. & Canonicum Craco. ex æde ſua Canonicali ſuperpellicio & almucio indutum, ut per familiares ſuos dignoſceretur, de Cracouia extra portam eduxit, & expulit. Item Nicolaum Bogdan, Ioannis Dlugoſsij ſenioris, Ioannem Bialek, Iacobi Lelouieñ. Canonicales Vicarius, & Martinum Rincza Manſionarium, in ſuperpellicijs ex medio circuitu eccleſiæ, idem Nicolaus Pienyazek Capitaneus extractos, extraq; portam ciuitatis, populo communi ingemiſcente, eductos, expulit & relegauit.

Diſſenſiones ſuper Epiſcopatu Cracouienſ.

Nuncij Regij.

Derslaus Crzizanowski ignominiam paſſus.

T CAPVT

CAPVT LXI. LIB. IIII.

ACcidit et aliud malum ſub idem tempus: nam Andreas Tanczinski die Iouis ſedecima Iulij, anno Domini 1461. quendam Clementem armificem, aliàs Platnerza obiurgauit, et uiolenter uerberauit, quia arma parum tempeſtiuè illi expediſſet. Qui uiolento clamore ædito, uniuerſam plebem concitauit, mox conſules ad reginam Elizabeth in caſtrum Cracouienſe aſcendentes, quærelas uiolationis cōtra Andream Tanczinski depoſuerunt, quæ abſente tūc rege utroſq; pacificos in alteram diem eſſe iuſsit. Sed Conſulibus ad prætorium redeuntibus, frequens armatorum numerus ex ædibus omnibus iam aduenerat. Obſeratis igitur portis ciuitatis, & cāpana ad ſanctam Mariam in unam partem pulſata, uehemens ſeditio, conſulibus prohibere nō ualentibus, orta eſt. Quod uidens Andreas Tanczinski, qui prius in domo Nicolai Kislingk in platea fratrum ſe concluſerat, metu correptus, in monaſterium ſancti Franciſci cū Nicolao Szeczignovvski, Spitkone de Melſtein & Ioāne filio ſuo fugit, & in turrim Eccleſiæ ſe recepit. Illicq; parum munimenti ſibi ratus, comitibus in ea remanentibus, in ſacrarium cucurrit, et ſe occuluit, ſed illic ab irruente, rabida, et furioſa turba repertus, teſta capitis rupta & cerebro effuſo, occiſus eſt, & de eccleſia uſq; ad prætorium per plateam fratrū, per furioſam plebem, mortuus, tractus eſt. Illic quoq; in cadauer ſæuitum eſt, & iuxta prętorium cadauer biduò tentum, tertio demum die ad ſancti Adalberti eccleſiam illatum, & quarto amicis redditum eſt, & tandem in oppido Xanſz ſepultum.

Seditio Cracouiæ orta.

Andreæ Tanczinski interitus.

Citati ergo Cracouieñ. ciues anno Domini 1462. petebāt feria tertia in uigilia Epiphaniarum, ſe coram Aduocato in urbe iure Maydenburgeñ. ſecundum priuilegia eorum iudicari, rege uerò & cōſilio (quod ipſi Cracouieñ. in hoc caſu iuris Maydenburgeñ. ordinē non ſeruaſſent) ad pœnam capitis eos damnante, uenerunt ſabbato infra octauas Epiphaniarum ad prætorium, Nicolaus Skora de Gay Caſtellanus Kaliſsieñ. & Nicolaus Pienyazek Subcamerarius, & Capitaneus Cracouieñ. à rege miſsi. Et reperientes conſules ac cōmunitatem ſimul congregatos, quatuor ex conſulibus uidelicet Cōradum Lang, Stanislaum Lamither, Iaroslaum Szarley, Martinum Belze. Item ex communitate Ioānem Teſſnar, Ioannem Volvvram pellificem, Albertum pictorem, Nicolaum Serliang calcarificem, & Nicolaum magiſtrum lictorum, ad pœnam popoſcerunt. Qui ut reliquum corpus ciuitatis ſaluum fieret omni culpa uacantes, dediti ſunt, & altera die in caſtrum deducti, in turris partem demiſsiorem truſi ſunt. Vbi quinq; diebus commorati, ſacra confeſſione, ſacroq; uiatico perfuncti, die Veneris quintadecima Ianuarij, per Petrum de Vaſzmunthovv iudicem Sandomirieñ. ſententiati, ſex tantummodo uidelicet Conradus Lāg, Stanislaus Lemither, Iaroslaus Szarley, Albertus pictor, Nicolaus Szerlang, & Nicolaus magiſter lictorum, publico gladio in caſtro Cracouieñ. ſub turri quæ Thinczieñ. intitulatur, decollati ſunt & in Eccleſia ſanctæ Mariæ in medio Eccleſiæ in uno tumulo, non ſine uniuerſæ ciuitatis grandi comploratu ſepulti. Tres reſidui, ſcilicet Martinus Belze, Ioannes Theſſnar, & Ioannes Volvvram, Ioanni Rapſcinski iuxta condemnationem traditi ſunt, & altera die in Rapſtin deducti, in cuſtodia habiti ſunt. Nicolaus uerò Creidlar tanquam mente alienatus, in Melſtein ſe contulerat. Accidit & tertia plaga in eadē ciuitate Cracouieñ. Nam die Martis, uigeſimaſeptima Aprilis, anno Domini 1462. ignis è monaſterio ſanctæ Trinitatis (certis fratribus ut fertur Alchimiam laborantibus) exiliens, tectum Eccleſiæ ſubita celeritate corripiens, latè incendium diffudit, & monaſteria & ecſias, ſanctæ Trinitatis, & ſancti Franciſci conſumpſit. Item plateas Caſtrenſem, Fraternitatis, Columbarum, Argentariorum, Lixarum, Legati, Piſtorum & Iudæorum. Et fuit plaga ingens, ducentis millibus florenorum uix reſtaurabilis. Propter hæc mala & miniſtrorum Eccleſiæ perſequutionem, teſta beati Stanislai prodigioſè, à Ioanne Archidiacone & adminiſtratore Cracouieñ. in proceſsione portata, ſudauit, & dum abſterſione ſiccaretur, ſudare non deſtitit.

Conſules Cracouiens. pœnas pendunt.

Ignis ex Clauſtro ſanctæ Trinitatis exortus.

Prodigium.

Eodem anno 1462. die Martis, decimaoctaua Maij, rex Kazimirus, gentibus ſuis in ſex agmina partitis, ex Vvſchovva in pulcherrimo apparatu, uerſus Glogouiam egreſſus eſt. Et dum Glogouiæ appropinquaret, Georgius rex Bohemiæ, ad unum miliare ei occurrit, & in equis ſeſe mutuò ſalutantes rex Poloniæ in arcem Glogouieñ. Bohemiæ uerò in prætorium deducti ſunt. Superatum ſe rex Bohemię Georgius à Kazimiro rege Polonię, tam apparatu, quam numero & robore gentium, pluſquam triplicato numero aſſeruit, & miratus eſt. Nouenis diebus conſilio uacabant, & fœdus in mortem utriuſque regis duratu-

Kazimiri Poloniæ, Georgij Bohemiæ regum conuentus et pacta.

raturum ſanxerunt. Et ne ſuper caſtris Oſvvanczim, Volek, Zathor, Ziuiecz, & Szeuior regem Poloniæ Bohemus inquietaret, edixerunt. Circa feſtum autem Bartholomęi eodem anno Borzny de Skrzin, ex Bithcza & Vvlodex filius eius ex caſtro Lethavva, cum mille quingentis hominibus rapto uiuere ſolitis, in terra Oſvvanczimień. Petram ſitu & natura firmiſsimam, quam fluuius Szola abluit occuparunt, & eam ſpolio oppido Zari incaſtellauerunt: & Bukouicz appellarunt. Exinde uniuerſam terram Oſvvanczimień. ſpolijs & flammis uaſtabant. Hos feria quarta poſt Matthæi, Nicolaus Pienyazek Capitaneus Cracouień. obſedit, & grauiſsima fame preſſos, ad deditionem feria quarta in uigilia Simonis & Iudæ apoſtolorum compulit. Petrus Donin de domo Agnorum, regij exercitus Capitaneus, ſimili & maiori fortuna uſus, die Veneris, die decimaſeptima Septembris, prope oppidum Puczki, exercitum Prutenicum confixit, cuius duces erant Fridericus Revvneckæ & Caſpar Noſtvvicz, acerrime expugnabant, & fatigati obmiſſa pugna omnes quieſcebant, ſuperueniente que nouo, quamuis pauco ſubſidio Polonis, bellum reſumpſerunt, temerarie pluſquam ſtrenue decertantes. In quo Friderico Revvnecka ſauciato, hoſtilis acies in fugam uerſa eſt, & in ore gladij perſequuta. Ex tunc negocia belli regis Kazimiri in Pruſsia dietim meliora ſuccedebant. In Mazouia uero mortuo Boleslao duce Plocen. iudicialiter rex Kazimirus in Piotrkovv contra ducem Conradum proceſsit, quod terram feudalem regi Kazimiro debitam occupaſſet. Diffinitumque fuit per iudicem Stanislaum de Oſtrorog, uigeſima Nouembris, ducatum Plocen. regno pertinere, & ideo regem in poſſeſsionem ipſius mittendum decreuit. Et rex Kazimirus in die ſancti Nicolai Rauam perueniens, à Grothone Czeſnik, deinde in Goſtinin progrediens, à Nicolao Kuczinski poſſeſsionem ſibi traditam, à militaribus uero utriuſque diſtrictus, fidelitatis iuramentum accepit.

Conflictus Polonorum & Prutenorum.

Proceſſus iudicialis Kazimiri in Conradum producatu Plocen.

CAPVT LXII. LIB. IIII.

ANno autem Domini 1466. oppido Choynicza in Pruſsia per obſidionem & emaceratione conquiſito. Facta eſt pax perpetua, die ſolis decimanona mēſis Octobris, & in priuilegio perpetui fœderis, Rudolphus ſedis apoſtolicæ legatus, manu propria ſe ſubſcripſit, & tres notarij publici. Sigillis inſuper regis Kazimiri, & Lodouici Magiſtri Pruſsię, Pręlatorum quoque & Conſiliariorum partis utriſque roboratum eſt. Tunc recuperatæ ſunt, & ad corpus regni Poloniæ, terra Pomeranię, Chelmeń. & Michalouień. redierunt. Pro quibus recuperandis centum & quinquaginta annis pugnatum eſt. Tunc etiā Culmeń. Eccleſia metropoli & matrici ſuæ Eccleſię Gnezneń. reunita eſt, q̄ per an̄os circiť ducētos, ab Eccleſia Polonica abſtracta, Liuonicæ Rigēſi (in rerū natura dū Chelmeń. fundareť nōdū extāti, & per lōga terrarū, mariſque ſpacia diſtanti) adiecta erat. Tunc quoque bellū Prutenicū quatuordecim annis ſub rege Kazimiro agitatum, finitum eſt. Et rex Kazimirus ad pugnandum & euertendū Bohemos hæreticos, per Rudolphum apoſtolicum legatum, Lauantinum Epiſcopum adhortatus eſt.

Inſcriptio pacis.

Bellum 150. annorum.

Bellum annorum. 14. finitum.

Et anno ſequenti, Cracouiam feria tertia poſt Iacobi apoſtoli, quæ fuit uigeſimaoctaua Iulij ueniens, idem Rudolphus omnium proceſsionum et uniuerſitatis honore exceptus, ſupplicauit. Vt rex Kazimirus unamini electioni, de eo Iglauiæ per Barones Bohemiæ, de mandato ſummi Pontificis factæ, conſentiendo, regnum Bohemiæ per ſe, uel ſuum filium ſuſciperet, ſed propter fœdus, quod cum rege Girzik in Glogouia pepigerat, non acquieuit. Aiunt Aſtrologi regi Kazimiro horoſcopaſſe & aſcendiſſe in ſuo natali principium Capricorni, & ex naturali inimicitia Prutenos ſub ſigno Cancri, quod eſt oppoſitum Capricorno locatos, expugnaſſe. Non autem talis inclinatio contra Bohemos Leoni ſubiacentes fuit.

Rudolphus legatus apoſtolicus.

In anno item Domini 1470. Alexander uir inſignis electus, confirmatus Forlinień. & Orator apoſtolicus, Cracouiam uenit. Poſtulauit, ut Kazimirus rex Poloniæ, in Georgium regem Bohemiæ hæreticum, & Eccleſiæ Romanæ rebellem conſurgeret. Item ut affinitatem & fœdus cum Matthia rege Hungarię, per filiam quam antea per Prothaſium Epiſcopum Olomunceń. in coniugem poſtulauit, iungeret, & quod regem Matthiam in eccleſiam Romanam optime meritum, à iure regni non reſcinderet. Kazimirus uero nuncijs ad Imperatorem Romanum Fridericum miſsis, obtinuit, ut primogenitus ipſius filius Vvladislaus uiuente & conſentiente eo, in regem Bohemiæ coronaretur. Et ſequenti anno Georgio Poſdzebraczbi rege Bohemorum defuncto, eum in Pragam in regem Bohemiæ coronandum miſit.

Orator apoſtolicus Cracouiam uenit.

Primogenitus Kazimiri in regem Bohemiæ electus.

Mortuus eſt autem Georgius rex Bohemiæ morbo enormi, & inflatura pedum graua-
Georgij mors. tus, in Praga, in curia regia anno Domini 1471. die Veneris uigeſimaſecũda Martij. Quẽ
prçceptor ſuus ſceleſtus, & Bohemorũ ſeductor erroneus, Ioannes de Rockenczan, quin-
decim ante diebus fato & morte præceſſerat. Cadauer autem ipſius Girzikonis altero die
exenterando, hepatis medietas corrupta, & in felle lapillus ouo columbino ſimilis, & ab-
domen quantitatis palmæ, reperta ſunt. Quod ſequentibus diebus in Eccleſia ſancti Ven
ceslai, inter buſtà regum Bohemiæ debili pompa conditum eſt. Bohemi ergo reiectis cæ-
teris competitoribus regni, Vvladislaum Kazimiri regis Poloniæ primogenitum, in re-
gem Bohemiæ feria ſecunda poſt Vrbani, die Lunæ, quæ fuit uigeſimaſeptima Maij, hora
Reſiſtentiã ele- duodecima, concorditer acclamarunt & elegerunt. Præter tres Dominos, uidelicet Ioan-
ctionis. nem Roſemberski, Sdenkonem Konopniczki, & Henricum Hradeczki qui partem re-
gis Hungariæ ſequebantur. Audito Matthias rex Hungariæ Bohemos eius parti non fa-
uere, in furorem uerſus, cæde, igne, & graui crudelitate in Bohemos debacchatus, arces &
oppida eorum diruit, & in deuictos deſæuit. Vvladislaus autem in regem Bohemiæ e-
Vvladislaus lectus, eodem anno die Iouis 25. die Iulij, quæ eſt dies ſancti Iacobi Apòſtoli, de Cracouia
Cracouiam egreſſus, habens in exercitu ſeptem millia equitum, & duo millia peditum exercitatorum
egreſſus. militum per Skauinam & Oſvvãczim, uſq; in Pragam peruenit, quam die Lunæ decima-
nona Auguſti attingens, ſummo honore omnium proceſsionum & omnium ordinum,
atq; ſtatuum exceptus eſt, & in regiam deductus. Die tãdem Iouis 21. Auguſti in eccle-
Vvladislai ex- ſia metropolitana Prageñ. per Nicolaum Epiſcopum Camienyeceñ. aliàs Podoliæ, aſsiſtẽ
ceptio & co- tibus ſibi Paulo Laodicieñ. & Vincentio Eneſienſi Epiſcopis, quindecimo gradu Libræ
ronatio. aſcendente, cum ingenti lætìcia omnium coronatus & inunctus, ſacramento euchariſtiæ,
ſub una tantummodo ſpecie deuotiſsimè procuratus eſt. Auditis his, quæ in Bohemia fa-
cta fuêre, Hungari, regem Poloniæ Kazimirum, frequentibus nuncijs & promiſsis fatiga
Nuncij Hun- runt, ex quibus prçcipui fuerunt Ioannes Archiepiſcopus Strigonieñ. Ioannes Epiſcopus
garorum. Quinque eccleſieñ. & Roinoldus de Roſgon, ut eis ſecũdo genitum filium ſuum Kazimi
rum pro rege mitteret, quia Matthias rex eorum exterminium, per ſpolia, & improtectio-
nem Turca eis ſtrueret. Rex itaq; ſecundogenitum ſuum cum duodecim millibus equitũ
& peditum, inter quos mille Tartari erant, in Hungariam miſit, qui uſque ad Nitram per-
uenit, & illic conſedit, & nemo ex Hungaris ad eum uenit, nec ſumptus in expeditionem,
Dolus Hunga- & bellum ſecundum promiſſa præbuit, ſed fide uariata, Matthiæ regi in Buda commo-
rorum in Vla- ranti ſubſidia ferebãt. Et quum donatiuũ deficeret, Alemañicus exercitus, qui apud prin-
dislaum. cipem Kazimirum merebatur, diſceſsit, quem plures aulici regis Poloniæ, Kazimiro prin
cipe filio eius deſerto, in domos reuerſi ſunt. Poſtea opprobria & aliqui eorum carceres
Matthias rex paſsi. Hoc cognito rex Mathias, cum nouo exercitu Kazimirum, in Nitra uallare appro-
Hungariæ do- pinquando diſponebat, qui ex Nitra feria quinta in die ſancti Stephani Prothomartyris,
los Kazimiro nocte cum aulicis egreſſus, tam præcipiti curſu nullo perſequente in Ilavva caſtrum ſua-
ſtruit. rum partium peruenit, ut ſexaginta quadrigas illum ſequẽtes, ab agreſtibus intercipi per-
miſerit. Paulo Iaſſenski cum quatuor millibus armatorum pro defenſione Nitræ relicto,
quam egregiè contra regem Matthiam defendit. Et facto pacto uerſus Turzecz in comi-
tatu quatuor millium armatorum diſceſsit. Hunc rex Matthias rupto pacto, inſequutus
eſt, ſed cognito Pauli Iaſſenski, & ſui exercitus animo obſtinato retrorſum abijt. Et qua-
tuor loca incaſtellata, ſcilicet Illauiam, Turcz, Michalovv, & Vbyena expugnauit, quintũ
uerò præſidium in Stropkovv, in obſidionem non peruenit. Inflatus ea fœlicitate Hun-
Ficta uictoria. garię rex, plura figmenta de ſuis tropheis, quaſi exercitum principis Kazimiri, de quinde-
cim millibus acie conflixiſſet, & pluribus clænodijs, & uaſis præcioſis ſpoliatum, de Pan-
nonia turpiter eieciſſet, ſummo Pontifici & pluribus regibus, & principibus orbis, ad po-
tentiam & gloriam ſuæ uirtutis perſcripſit. Ioannem Strigonieñ. Archiepiſcopum ex Vv-
ratislauia oriundum, Ioannẽ Quinque eccleſieñ. & alios afflixit. Armigeri qui apud Pan-
nonias militauerant, in Poloniã reuertẽtes, dum ſtipendia illis tardiùs ſoluerẽtur, in bona
Eccleſiaſtica diocœſis, præſertim Cracouieñ. ſæuè ác crudè, deinde in quoslibet obuios
graſſari liberè cœperunt, etiam in ſuburbijs Cracouieñ. affuerunt, & apparuerunt.

Duo Cometes Duo Cómetes præfatorum malorum cauſæ, unus in autumno præcedentis anni, ual-
notabiles. dè magnus & rubens, ante lucem auroræ oriens, caudam antrorſum & in occaſum porri-
gens, uno menſe uel circa durans. Ego in pueritia mea ad literarum palæſtram cum pæda-
gogo ante lucanum pergens, ſæpiùs eum inſpexi, artem aſtrorum nondum ſciens: quam
quum cõquiſiui, Cometem Mathucam aut militem de natura Martis, per finem ſigni uir-
ginis,

ginis,& per libram gradientem iudicaui. Alter Cometes in proximo, ſcilicet in Ianuario, anno Chriſti 1472. apparuit, ſolem poſt occaſum ſuum ſequens, caudam uerſus orientem poſt ſe ſatis longam trahens, reſpectu tamen præcedentis multò minor fuit, qui duobus menſibus, uel circa perdurauit. Scioq́ quòd talem Aſtronomi Dominū Aſtone, de natura Mercurij & parum Saturni nuncupant, primò ſub Aquario transijt, poſtea ſub piſcibus & Ariete, ſemper Solem ſequens. Subſequutus fuit ingens ardor caliditatis & ſiccitas quaſi per tres æſtates, litesq́ & bella in Hūgaria, in minori Polonia, Bohemia, Germania, Burgundia, & Francia emerſerunt.

Duratio inſignis.

CAPVT LXIII. LIB. IIII.

IN hoc anno Marcus, natione Venetus tituli ſancti Marci præsbiter Cardinalis Patriarcha Aquilegieñ. ad Kazimirum Poloniæ regem, à Sixto Papa quarto miſſus, Cracouiam die Saturni, quarta menſis Iulij aduenit. Kazimirus Poloniæ rex obuiam illi perſonaliter Vieliczkam uerſus, cum Kazimiro filio in comitatu inſigni exiuit, & à proceſsionibus omniū eccleſiarum, ac uniuerſitatis magno honore, à tribus tandem filijs regijs, Alberto, Alexandro, & Kazimiro pulchrè corā perorantibus, exceptus fuit. Altera die ſplendido prandio refectus, & audientia illi die ſequenti conceſſa, commemoratis perniciosis criminibus Turcæ pacem cum Hungariæ rege multipliciter perſuaſit, obſecrans regem, ut quæ armis quæſiturus erat, per conditiones pacis ſuſciperet, & cum cæteris Catholicis regibus contra Turcam in arma prodiret, ex Cracouiaq́ tranſiens, in Niſſam & poſtea in Oppauiam, Cardinalis Marcus pacem inter reges Poloniæ in Hungariæ componere nitebatur, nec efficere potuit. Concitauerunt ergo Poloni, & immiſerunt in Hungariam belligeros pedites, qui nationis Polonicæ fuerunt omnes, fratres appellati. Hos rex Matthias in duobus montibus, Modragora & Bukouiecz, quos in Hungaria incaſtellauerant, expugnauit & contriuit.

Legatus Papæ ad Kazimirū.

Exercitus Polonorū à Matthia rege deuictus.

Et in principio ſequentis anni 1474. miſſo Tarczithomaſz cum ſex millibus armatorum, oppidum Smigrod nocte intempeſta, oppidanis nihil ſuſpicantibus, clàm conquiſiuit, et arcem machinis expugnauit. Deinde oppida Iaſzel, Brzoſtek, Colaczicze, Friſtath, Dambrovvdzal, Dublia, Pilſno & uillas prope ducentas incendio conflagrauit. Et oppidum Croſno uallando, liberè in prædis & cędibus graſſabatur. Donec per conſtitutiones pacis à rege Hungariæ Matthia, tardè impetratas, gentes ipſius in Hungariam fuerunt reuocatæ. Conuerſusq́ contra Petrum Comorovvski Polonum de nobilitate Ciphorum, ſub eo munitiones & caſtra Roſemberg, Hradek, Zabnyecz, uetus caſtrum & Sancti Nicolai, & Likavva expugnauit. Caſtro uerò Horavva in quo ſe concluſerat, octo millibus florenorum redempto, cum omni ſuppellectili in Poloniam ipſum abire permiſit. At Kazimirus rex Poloniæ, in rege Matthia, ſuas & Vvladiſlai regis Bohemiæ iniurias ultum iri uolens, die Veneris duodecima Auguſti, anni præfati, ex noua ciuitate in Miſtovv proceſsit, & exercitum Polonorum, Lithuanis & Tartaris illum augentibus, ac ſexaginta millia pugnatorum æſtimatum, collectum, in Sleſiam uigeſimaſexta Septembris promouit, & duobus oppidis Cruczbork & Biczina conquiſitis, cætera obmiſit. Oderaq́ apud Chrapkouicze ſuperato, ſtatiua prope Olauiam tenuit, ubi pabulatores eius die Mercurij, duodecima Octobris in ortu ſolis, exercitus regis Matthiæ de Vvratiſlauia, in qua ſe concluſerat, emiſſos, iuxta uillam Svvonouiczè inuaſit, & facilè fudit. Quumque tumultuarij milites & caterua Tartarorum accurriſſet, grandis inſtaurata fuit pugna, regeq́ Kazimiro uexillum maius cum aulicis & Lithuanis mittente, ſub ducatu Pauli Iaſſenski, extemplò hoſtilis exercitus terrore nimio agitatus, terga uertit, fugienteſq́ paſsim cœſi & capti ſunt. Numerus deſideratorū mille, captiuorum uerò inſignium ſexaginta erat. De captiuis fuerunt, Vlricus Perſtenski, Petrus Haugvvicz, Paulus Karvvath, & cæteri.

Petrus Comorowski.

Kazimiri ultio.

ingreſſus in Sleſiam eiuſdem.

Conflictus.

Deſiderati & captiui.

Venit tandem die Lunę 24. Octobris Vvladiſlaus rex Bohemię, cum uiginti millibus, quorum maior pars erat peditum, per regem Kazimirum, adhuc ſtatiua circa Olauiam tenentem, hilariter exceptus, & dudum exſpectatus. Ipſius enim cauſa bellum gerebatur, exinde ad Vvratiſlauiam coniunctis exercitibus itum eſt, & ciuitas ex una parte, à longe tamen eſt obſeſſa, ſed non expugnata, quia abſq́ ordine omnia fiebant, populationemq́ & pabulationem abſq́ duce agentes intercipiebantur. Intantū ut omnes turres, & omnia ergaſcula Vvratiſlauieñ. captiuis Polonorum impleta fuerūt. Caſualiq́ exorto incendio, quod uentus augebat uehemens, multi mortales, equi plurimi, et currus cum uictualibus

Captiuitas Polonorum.

Ignis uehementia Vratislaui. quingenti, tanto exercitu opem non ferente, abſumpti ſunt. Repertæq; fuerunt in ſemiuſtis quadrigis pixides diuiniſsimum ſacramentum euchariſtiæ cõtinentes, & intellectum eſt, conflagrationem ignis, plagam fuiſſe Dei. Videns autem Matthias rex Hungariæ, utrumq; regem cum tot gentibus nihil agentem, timiditate quæ eum inuaſerat, depoſita, gentes ſuas in terras Vieluneñ. & maioris Poloniæ miſit, quæ illas oras frequentibus incendijs, rege Poloniæ non obſtante uaſtarunt. Irruerant & gentes ducis Nicolai Oppolieñ. in oppidum Clobuczko, ſed ab oppidanis magna clade deuicti ſunt. Caſpar Szak, & Melcher Leber, cæteriq; homines ducis Kozuchouieñ. & terrigenæ Glogouieñ. oppidum Miedzirzecz, negligenter obſeruatum, nocte intempeſta incenderunt, & receperunt, arcem uerò Sandiuogius Capitaneus, auro ut fertur illis tradidit. Qui omnem illam oram uſque ad ciuitatem Poſnanieñ. in ſpolijs, & incendijs afflixerunt. Accidit deinde in exercitu Poloniæ & Bohemiæ regum, chariſtia, fames, diſſenteria, & æpidimia. Coactiq; ſunt ambo reges ſufferentias, quæ ab illis à rege Matthia Hungariæ expetebantur, concedere & certis habitis tractatibus fœdera in duos annos cum dimidio concluſa ſunt cum maxima Polonorum, & Bohemorum iactura, qui nulla re memorabili geſta, diſceſſerunt. Rex autem Matthias Hungariæ, more ſuo literas ad ſummum Pontificem, ad Imperatorem Romanorum, & alios Reges ac Principes ſcripſit, ſuam potentiam efferendo, & regũ Poloniæ atq; Bohemię extenuando. Scripſit & Gabriel frater minorũ Epiſcopus Agrieñ. poſtea Cardinalis, carmina inuectiua contra Polonos, quæ incipiunt.

Matthiæ audẽtia.

Siniſtra fortuna exercitus Polonorum.

Literæ Matthiæ.

Bruma uenit, nix alba ruit, migrate Poloni,
O' fugite ad proprios algida turba lares, &c.

Cui ex aduerſo Gregorius Archiepiſcopus Leopolienſis pro Polonis reſcripſit.

Garrula lingua tace, nec ſenſu nec ratione,
Vlla uales, uerba pudenda uomis, &c.

CAPVT LXIIII. LIB. IIII.

ANno autem Domini 1477. inſtigãte, ut ferebatur, rege Hungariæ Matthia, Cruciferi Pruſsiæ defectionem parabant, & Nicolaus Comorovvski caſtra quędam incaſtellauit. Miſſo uerò Petro Donin Caſtellano Siradieñ. cum ſexingentis equitibus & quadringentis peditibus. Adiuncto ei Ioanne Biali, in Mariemburg Cruciferi cum quibus duces Mazouiæ pactum habuerunt à defectione ceſſerunt. Iacobo quoq; Dabienski Palatino Sãdomirieñ. & Capitaneo Cracouieñ. aduerſus Comorovvski expedito, caſtra Barvvald, Szefflari & Ziuiecz, per obſidionem ſub ſeptem ſeptimanis conquiſita ſunt. Et caſtrum Barvvald ualdè ſpiſſum & forti muro munitum, iubente rege Kazimiro deiectum, & ſolo æquatum eſt. Ziuiecz uerò incendio deletum, Szefflari Marco Ratoldi, eò quòd pecunias à rege in eo haberet inſcriptas, eſt reſtitutum.

Caſtrum Barwald demolitum.

In anno quoque ſequenti bellum contra regem & regnum Martinus Treslar Magiſter Pruſsiæ, & Nicolaus Tungen occupator Varmieñ. Epiſcopatus reſumebant, ſed ex tempore deciderunt.

In Anno 1479. Nicolaus Tungen in Piotrkovv ueniens, regi Kazimiro reconciliatus, iuramentum fidelitatis præſtitit. Tandem & Martinus Treslar Magiſter Pruſsiæ, omni pertinacia depoſita, die Saturni, nona Octobris eiuſdem anni, iuramentum fidelitatis regi in arce nouæ ciuitatis, in præſentia oratorum regis Hungariæ, Stephani Comitis Scepuſieñ. & Venceslai Beczkovvski Bohemi, præſtitit.

Homagia Kazimiro præſtantur.

Anno autem Domini 1485. die Iouis, quindecima Septembris, quæ fuit in craſtino exaltationis ſanctæ Crucis, Stephanus Palatinus Valachiæ iuramentum fidelitatis cum ſuis Boyarijs regi Kazimiro in Kolomya oppido Ruſsiæ præſtitit. Vbi nonnulli ſtipendiarij Bohemi, qui noctu exercitum præfati Stephani Palatini inuadentes deprædati fuerant, rege mandante, capite truncati ſunt. Acceptoq; exercitu mercede conductorũ à rege, Stephanus Palatinus Turcas graſſantes, de Valachia expulit, & duces exercitus remuneratos, una cum exercitu in Poloniam remiſit. Et quia Tartari ſæpenumerò terras Ruſsiæ & Lithuaniæ uaſtabant, rex Kazimirus contra eos Ioannem Albertum tertio genitum expediuit, quo aduentante, Tartari ad ſua ſe receperunt.

In anno quoque Domini 1489. iterum contra eoſdem miſſus, decima die menſis Iulij de Cracouia exiuit, & Tartaros circa ſcænoſa loca compræhenſos fudit, & reliquos diſsipatos terris Ruſsię effugauit, ad genitricemq; cum triumpho & gloria redijt. Matthia autem

Ioannis Alberti in Tartaris uictoria.

tem rege Hungariæ, in Vienna Auſtriæ morte abſumpto.

Anno Domini 1490. die Lunæ, quinta menſis Aprilis, Dominica ſiquidem Palmarum quum lætaretur ex peroratione legatorum regis Franciæ, inter prandendum ficus afferre ſibi iuſſit, quas quum ab aulicis conſumptas didiciſſet, nimio furore & ira captus, in Apoplexiam incidit, qua oppreſſus mugitus quoſdam edidit, inſenſibilis tamen iacuit, donec in craſtino poſt palmarum ſpiritum exhalauit, tunc Ioannem Albertum ab Orſag, id eſt, communitate nobilium in Rakoſz electum, rex Kazimirus in Hungariā miſit. Qui die Solis 27. menſis Iunij, cum notabili exercitu ſummo mane diuinis officijs ex mandato feſtinanter peractis, de Cracouia egreſſus, per Sandecz & iuxta Caſſouiam tranſiens, uſq; ad Peſt peruenit. Compertoq; quod Vuladiſlaus germanus eius ſenior natu, & rex Bohemiæ à pontificibus & potentibus regni Hungariæ dudum uocatus, & Dominica circa exaltationis ſanctæ Crucis, quæ fuit decimanona menſis Septembris, in regem Hungarię in alba regali fuiſſet coronatus, & Budæ reſidentiam tenens, oppidum Peſt & loca uicina gente armata aduerſus Ioannem Albertum oppleſſet, à Peſt retrocedens, Caſſouiam obſedit: caſtrumq; Szariſz & oppida Aperies, & Cibinium cum adiacentibus in deditionē accepit, ſed & nouam ciuitatem ſeu Riuulum dominarum, per quoſdam ſuos armigeros expugnauit, quod Hungari perpendentes & Caſſouienſibus obſidione laborātibus ſubuenire cupientes, pro concordia fratrum inſtabant, & eam circa carniſpriuium in præſentia præfatorum principum, & fratrum in campo iuxta Caſſouiam confecerunt. Vt Vuladiſlao Hungariam, tanquam rege legitimè coronato poſsidente, Ioannes Albertus ducatum in Sleſia maioris Glogouię cum Kozuchovv, Vvladizslavv & poſſeſsione oppidorum olim ducis Zeganeñ. acceptaret & teneret, quod & factum eſt.

Ma[illegible] regis obitus.

Succeſſor ſibi eligitur.

Diſſenſio propter regnum.

Sub eo tempore puta circa feſtum Epiphaniarum, ſydus crinitum, quod Cometem uocant, ſub tertia facie piſcium apparitione emerſit. Ab Aſtrologis Dominus Aſtone nominatum capite non magno, cauda uerò prolixiore, ſed tenui & paruæ lucis, de natura Mercurij, ſequebaturq; ſolem poſt occaſum, cauda poſt ſe ad orientem protenſa. Tametſi concordia fratrū conflata fuiſſet, & decreto firmato, Glogouia cum certis oppidis Sleſiæ duci Ioanni Alberto aſsignata eſſet, ſimul & per Capitaneum ipſius Ioannem Polak, in uſufructum, & poſſeſsionem acceptata fuiſſet. Attamen Ioannes Albertus perſuaſus de Hungaria minimè exiuit, quod Hungari moleſtè ferentes, Stephanum Comitem Scepuſieñ. & regni Hungarię Palatinum ac gubernatorem cum duodecim millibus armatorum aduerſus eum deſtinauerunt, quo cum in Kalendis Ianuarij, aliâs prima Ianuarij anni Chriſti 1492. circa occaſum ſolis congrediens, Ioannes Albertus facilè ſuperatus eſt, quoniam duntaxat bellatorum duo millia habebat. Nox tamen atra non parum adiumenti ſuperatis, & fugientibus præbuit. Dux quoque Ioannes Albertus à ſuis in tenebris derelictus in captiuitatem Huſſaronum uenerat, quem ex loquela quidam aulici cognoſcentes, ſingillatim unus poſt alterum cum clamore (ut putarentur plures) accurrentes eripuerunt, & in Aperies deduxerunt. Et ſequentibus diebus per compoſitionem facta pace, Hungari uerſus Budam, dux uerò Albertus Cracouiam diuertit, quem uenientem, Cracouienſes honorificè ſuſcipientes in arcem Cracouieñ. deduxerunt, & illic uſq; in diem mortis Kazimiri genitoris ſui permanſit.

Apparitio Cōmetes.

Ioannis Alberti permanētia in Hungaria.

Stephanus Comes Scepuſiēſ. aduerſus eum pugnat.

Ioannes Albertus ſuperatus.

Kazimirus ſiquidem genitor ipſius & rex Poloniæ, poſt feſta paſchæ eodem anno 1492. ſenſim ex profluuio uentris in Lithuania ægrotare cœpit, & quum ſui philoſophi reſtringere, aut noluerunt, aut non potuerunt, Monachorum minorum de obſeruantia, quos uulgariter Bernardinos nuncupant, accepto conſilio, pane groſsiſsimo ac nigerrimo Lithuanico in Grodno uentrem conſtrinxit, & exhilaratus in ſuos medicos inuexit, quòd religioſorum medicina pluris ualeret, quàm in arte medica Doctorū. Cœpit tamē ſtatim ſecundum pedes tumere, quod quum nec fratres, nec philoſophi curarēt, Iacobum de Zaleſze ſuum medicum percōtando requiſiuit. An adhuc ſpes eſſet ſanitatis? qui quū reſpondiſſet minimè, tanquam fortis athleta imperterritus ſubiunxit, ergo moriendū eſt, & medico addente, utiq;. Vadas ergo (inquit) aſtanti, pro confeſſore & pro ſacerdotibus, ut mihi ſalutaria præbeant ſacramenta. Perceptis itaq; ritè ſacramentis, & teſtamento facto, in priuatis & abditis locis centū millia aureorum oſtēdit, quos inter filios partiendo, Ioanni Alberto minimā ſorte deſignauit, quoniā (inquit) in Hungarico bello multa abſorpſit, ſicq; in pace mortuus eſt, in caſtro Grodneñ. die Iouis, ſeptima mēſis Iulij ꝓxima ante feſtū Penthecoſtes, ut eiuſdē mēſis principiū exitiū mortis eſſet, cuius finis initiū regni & coronæ erat. Regnauit autem in Polonia 45. annis, abſq; 18. diebus. Non cōputatis duobus

Kazimiri ægritudines.

Kazimiri mors.

bus annis & medio, ab interitu germani ſui Vuladiſlai in Thracia, quibus regnū Poloniæ uacauit. Relatus autem & adductus Cracouiam, eadem die, ſcilicet undecima die menſis Iulij, quæ eſt dies translationis Sancti Benedicti poſt meridiem, in dextra parte ſacelli noui ſanctę Crucis, per reginam Elizabeth conſortem eius constructi, ſepulturā accepit. Cuius opera mauſeolum eſt ſuperpoſitum marmoreum, cum ſupereminentia lignorū rubefactorum. Erat autem maxima pompa tam in ſepultura, quàm in exequijs, cohoneſtante & funebria peragente regina Elizabeth, cum filijs, Prælatis, Pōtificibus, & Baronibus regni. Aderant proceſsiones totius urbis, & equites armati cum uexillis ſecundum numerū prouinciarū, quibus dum uiueret imperabat. Aderat & uniuerſitas ſtudij Cracouieñ. clerici, & plebis multitudo copioſa. Fuit aūt rex Kazimirus procerę ſtaturæ, ſecundum anteriorem capitis partem à uertice per totum caluus, faciei oblongæ & macræ, uocis blæſæ, ab ineunte ætate uſq; in finem uitæ ſemper uenator & auceps. Canes uenaticos plurimū diligens, quod ex uno exemplo cognoſce. Dum Vuladiſlaus dux Ribniceñ. & Plczineñ. fatuus agnominatus, donaria Vuladiſlao regi Bohemiæ miſſa intercepiſſet, & parſum iri ſibi precaretur. Canes (inquit) uenaticos duntaxat reddat, & cętera poſsideat donaria, tanquam canes maioris ualoris fuiſſent rebus cęteris. Fuit homo ſemp ſobrius, aquā bibēs, uinum, ſiceram, ceruiſiā, & pharmacū nunquā guſtans, & odorem eorū execrans, atq; faſtidiens. In Venerem procliuus, balnea & fomentationes crebras amās. Cōmeſſationi & cōmeſtioni indulgens ac intētus, laboris, frigoris, fumi, uenti, æſtus patientiſsimus. Poſtquā ex ducatu Lithuaniæ in regem Poloniæ aſſumptus eſſet, clerum perturbauit, præcipuè ꝓ Epiſcopatu Cracouieñ. contendentes. Deinceps uerò ad tempora uitæ, eum multum ueneratus, ad prandia ſæpenumerò uocabat, ut quotannis Cracouiā ueniret, Prælatos, Canonicos, Doctores & Magiſtros aleret, & prandijs oppiparè inſtructis reficeret. A' ſubditis ſuis pecunias corrogabat, petebat, & mutuabat, promiſsi memor & uerax. Mutuataq; perſoluens, regios prouētus, caſtra & oppida arendans & inuadians. Aedificia negligēs, ita ut pleraq; caſtra ſui Dominij colapſa ruerent, aut tectis denudata priuarentur. Coniugis ſuæ reginæ Elizabeth feruidus amator, & ab ea reciprocis adamatus amoribus, ut fœlix coniugium inter eos ore omnium diceretur. Prolem quoq; frequētem & numeroſam, mares ſex, fœminas ſeptem procreauit. Ex quibus quatuor reges fuerūt. Vuladiſlaus primogenitus rex Hungariæ, Bohemiæq;. Ioannes Albertus, & Alexander. Item Sigiſmundus, reges Poloniæ ſucceſsiuè regnantes. Kazimirus autem ſecundo genitus, phthiſi præfocatus, in Vilna tumulatus requieſcit. Et ut fertur pro ſanctitate uitæ miraculis corruſcat. Vltimus filius Fridericus, Cardinalis tituli ſanctæ Luciæ in ſeptem ſolijs, Archiepiſcopus & primas Gnezneñ. Epiſcopusq; Craco. fuit. Septem autem filiæ fuere. Heduigis maior natu Georgio duci Bauariæ deſponſata. Sophia ſecunda filia Friderico Marchioni Brandēburgeñ. Anna quinta filia Boguſlao duci Stolpeñ. & Stetineñ. Barbara ſexta filia Georgio duci Miſzneñ. Vltima earum Elizabeth Legnicenſi duci nupta. Elizabeth autē tertia inter filias immatura morte præuenta, in ſepulchro Heduigis materteræ Cracouiæ tumulata, quieſcit. Similiter Elizabeth inter filias quarta in pueritia occumbens, in dextra parte chori ſepulta eſt. Inſuper rex Kazimirus cū Cruciferis fratrib. Teuthonicis in Pruſſia longum & periculoſum geſsit bellum, quos tandem poſt quatuordecimum annum ſuperauit ac domuit. Et reſurgentes iterum & iterum tanquam Hercules claua, hydram renaſcentem, & Anthæum è terra ſurgentem occidit, & ſilere coēgit. Glorificet ergo Deū Polonia, quòd caſtra & ciuitates munitas, labore alienigenarum conſtructas, per regē Kazimirum regno Poloniæ contulit, ut cuſtodiret legem Domini, & iuſtificationes eius requireret, quemadmodum in Pſalmo 104. dicitur. Dedit illis regiones gentium, & labores populorum poſſederunt, ut cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant.

Pompæ funebris deſcriptio.

Kazimiri ſtatura, mores, et geſta.

Patientia eius.

Proles Kazimiri ſexus utriuſq;.

Expreſsio potentiæ ſuæ in Prutenos.

CAPVT LXV. LIB. IIII.

ANno Domini 1447. Sbigneus Epiſcopus Cracouieñ. eccleſiam Collegiatā in noua Sandecz cum aliquot Prælaturis & Præbendis fundauit. Eodem anno multa ſpolia & furta in regno Poloniæ ſub hyemem per raptores, & fures de Sleſia & Hūgaria ſuborta fuerūt, & nō erat defenſor, rege Kazimiro in Lithuania manēte.

Raptores in Poloniam.

Anno Domini 1448. ueniente ex Lublin à rege Kazimiro in Cracouiā Baptiſta Epiſcopo Camerineñ. nuncio Apoſtolico. Prælati & Capitulum Cracouieñ. Conſulatusq; & ciues Cracouieñ. in mille quingentis equis, ſplendidè obuiam exeuntes, eum ſuſceperunt. Vniuerſitas autem Cracouien. nullam ei, etiam monita & rogata, reuentiam facere

cere uoluit, quoniam cōcilio Baſilienſi, & non Papæ electo, aſsiſtebat. Propter quod præfatus Epiſcopus Baptiſta contra uniuerſitatē fremebat, & eam beneficijs priuare conabatur. Ac cum conſenſu regis de regno expellere, quem Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouieñ. perſuaſionibus ſuis abducebat & mitigabat. Et ut fertur ipſo redeunte Romā, Nicolaus Papa quintus, quòd arroganter & minus prudenter egiſſet, eum in cōſpectum ſuum admittere noluit, & exinde tabefactus, præ triſtitia in breui uitam finiuit.

Baptiſta Epiſcopus Camerinenſ. Cracouienſ. Vniuerſitatis hoſtis.

Eodem anno Ioannes de Huniad gubernator regni Hungariæ numeroſo & forti exercitu coadunato, Turciam, aliàs Græciam intrauit, & quum ad campum Coſſovvo peruenisset, Imperator Turcarum cum trecentis millibus equitum, & ſexaginta millibus peditū ſuperuenit: ubi feria quinta ante Lucæ Euangeliſtę æquo marte pugnatum eſt. Altero die Hungarorum exercitus occidebatur, & à multitudine Turcarum cōcludebatur, ita quòd confractus in nocte fugam inijt. Sabbatho autem pauci ex Polonis & Bohemis in caſtris remanentes, à mane ad meridiem machinis, & baliſtis ſe tutabātur tandem ad extremum uicti, ferè quindecim millia occiſi ſunt. Capti autem fuerunt duodecim millia. Ioannes autem de Huniad fugæ ſe cōmittens, ſolitarius in Raſcia, in quodam caſtro de mandato deſpotę Raſciæ captus fuit, & ad iuramēta ac promiſſa Prelatorum & Baronum Hungariæ, dato filio eius in obſidem, dimiſſus erat, qui liberatus non ſolum caſtra promiſſa non reddidit, ſed & quæ iuris Deſpotæ erant expugnauit.

Ioannes de Huniad Turciam ingreſſus.

Poloni & Bohemi uicti.

Anno Domini 1449. Fœlix Papa quintus, olim Amadæus dux Sabaudiæ nuncupatus ceſsit, & publicè papatum reſignauit, & ſublatum eſt ſchiſma, quod ferè decem annis durauit, uerſu adagioſo teſte.

Lux fulſit mundo ceßit fœlix Nicolao.

Schiſma decē annorum ruptum.

Eodem anno Nicolaus Papa quintus miſit Capellum Sbigneo Epiſcopo Cracouien. per Ioannem Dlugoſz ſeniorem Canonicum Cracouieñ. Felix Sbigneus Cardinalis qui trino capello redimitus erat, ab Eugenio quarto, & Felice quinto. Item à Nicolao quinto, quolibet eorum ad ſua ſuffragia ipſum Cardinalatu alliciente.

Anno Domini 1451. Dauid Imperatoris Turcarum fratris filius Muſtapha nominati à rege Kazimiro optauit, ut ei per terras ſuas in Conſtantinopolim tranſire liceret, quoniā Omarath imperator Turcarum die ultimum obierat. Annuit Kazimirus ſuæ petitioni, & remuneratum cum conductoribus remiſit. Caſſus tamē ſuus fuit labor, Turcæ enim iam alium imperatorem elegerant.

Dauid Conſtātinopolim petit.

Anno quo ſupra annum Iubilæum Nicolaus Papa quintus, pro uniuerſo regno Poloniæ, & magno ducatu Lithuaniæ ad interceſsionem Sbignei Cardinalis Cracouieñ. conceſſerat, qui à menſe Decembri ad finem Auguſti durauit.

Iubilæus cum peſte.

Eodem anno grandis peſtis in terris maioris Poloniæ inualuerat.

Anno præfato 1451. Iſkra de Brandis cum quatuor millibus militum. Ioannē de Huniad gubernatorem regni Hungariæ, ſedecim millia ducentem, feria tertia in uigilia natiuitatis Mariæ, circa Luczencze fudit, quia inchoato prælio, magna pars exercitus gubernatoris fugere cœpit, quam gubernator à fuga cohibere non ualuit. Anno Domini eodem feria quinta decima mēſis Februarij, quæ fuit dies ſanctæ Scholaſticę, dux Boleslaus Svvitrigal in caſtro Luczko mortuus eſt.

Iſkra uictor in Ioāne Huniad.

Switrigal obitus.

Anno Domini 1453. quoniam duces Ianuſsius Oſzuanczimieñ. & Przemiſlaus Toſſeceñ. regionem Polonicam deprædabantur, Ioannes Sczckoczki Capitaneus, & Ioannes Kuropatvva Subcamerarius Lublineñ. pro Capitaneis electi cum gentibus precio conductis contra eos miſsi, illicò caſtrum Oſvvanczim obſidione cinxerunt, & ipſum in poteſtatem regis, & regni redegerunt, & Ioānes de Czizovv Caſtellanus & Capitaneus Cracouieñ. in eo locatus eſt, donec Oſvvancimieñ. dux pecunias pro ſtipendiarijs expoſitas ſolueret, aut ipſe cum terra ſua feudum regi præſtaret. Eodem anno exercitus Tartarorum Podoliam uaſtabat. Ioānes uerò Laſcz adminiſtrator in Zukouiecz, nobilis de domo Pomiany cum alijs adminiſtratoribus, uidēs ſe hoſtibus imparem, in campo Kraſnevv, nocte omne illud robur Tartarorum proſtrauit.

Ioannes dux Oſwancimieſ. uictus.

Ioannes Laſcz Tartarorum uictor.

Deinde interdiu reliquos exercitus Tartarorū (qui haud longè aberant) aggreſſus ducem Tartarorum, Deo fauente occidit, & reliquum agmen Tartarorum in fugam conuertit, præda de manibus ipſorum erepta.

Anno præfato 53. ſupra mille quadringentos Conſtantinopolis Græcorum metropolis, per Mahumeth imperatorem Turcorum, die uigeſimonono, Maij capta eſt. Poſt 54. diem oppugnationis Imperator Grecorum Conſtantinus nomine, pugnans obtruncatus

Conſtātinopolis capta.

catus eſt,turba populorum trucidata, matronæ & uirgines ad libidinem raptæ. Saluatoris noſtri ſimulachrum in cruce pendentis deriſum,& contemptum præcedentibus qui dicerent. Hic eſt Chriſtianorum Deus,in caſtra delatum,ſputo,luto,& ſagittis iactatum eſt. Pera Ianuenſium ciuitas,ſimile periculum uerita, miſsis nuncijs deditionem fecit. Turca autem mandante,turres & mœnia rupta,& ſolo æquata ſunt. Campanæ ſublatæ & in machinas reſolutæ,& 16.millia aureorum pro tributo impoſita ſunt.

Pera Ianuenſ. ciuitas capta.

Eodem anno dux Ianuſsius Oſzvvancimien. caſtrum Oſvvanczim obſedit, qui cum ignominia & iactura ſuorum repulſus,antiquum caſtrum per patrem ſuum ruinatum Volek nuncupatum reformauit, & ex eo non ſolum terram Oſvvanczimien. ſed & confinia regni ſpoliauit. Barones itaq; regni,rege abſente & in Lithuania commorante,Volek obſederunt,& pacem concluſerunt.Et quia Polonis ducem Ianuſsium patrimonio ſuo uiolenter ſpoliari iniuſtum uidebatur, ex pacto ei uiginti millia latorum groſſorum pro terra Oſzvvancimien.dederant,& de ea perpetuò ceſsit. Ladislaus rex Hungariæ & dux Auſtriæ,Pragæ in regem Bohemiæ eodem anno,ſcilicet 1453.Dominico die qui fuit feſtum Simonis & Iudæ,per Dionyſium Cardinalem & Archiepiſcopum Strigonien.coronatus eſt. Peracta autem coronatione,ut quiſq; ſecundum arbitrium ſub una ſpecie, uel duplici communicaret,conceſsit.Ipſe tamen rogatus,hæreticorum eccleſias nunquã intrauit.

Caſtrum Volek reſtauratum.

Ladislai regis Hungariæ coronatio.

CAPVT LXVI. LIB. IIII.

ANno Domini 1455.feria tertia poſt palmarum, quæ erat prima dies Aprilis,Sbigneus Cardinalis & Epiſcopus Cracouien.Sandomiriç,dum paſsio Domini in Eccleſia Sandomirien. cãtaretur, mortuus eſt:ex Sandomiria in Cracouiam delatus,feria quarta paſchæ,quæ fuit nona Aprilis,in medio chori ſub urna ærea,ꝑ eum dum uiueret ordinata,ſepultus.Et tres capelli rubei ſuꝑ ſepulchrũ ſuſpenſi ſunt,quorum iam nullus apparet,quoniã à tribus ſummis Pontificibus Eugenio quarto. Felice. 5. & Nicolao quinto Carpinalis factus erat,quod perrarò uni contigit.Exegerat annos uitç 66.in põtificatu Craco.años 32.in Cardinalatu uerò ſedecim.Teſtamẽtũ ſuũ eccleſijs,monaſterijs,ſtudẽtibus,egenis & miſerabilib.pſonis, & nõ ſuis ꝓpinquis diſtribui iuſsit.

Sbigneus Cardinalis Epiſcopus Cracouieſ. mortuus.

Ãno præexpreſſo feria ſecũda Pentecoſtes,quæ fuit 26.Maij hora ueſperarũ, dũ mechanici in cãpo auẽ ſagittarent, ignis de domo Thomæ lorificis Cõſulis Craco. proxima ædi ſancti Petri erupit,& Caſtrẽſem & Canonicalẽ plateas,& quatuor ædes ſacras ſcilicet ſanctorũ Petri,Andreæ,Martini,& Mariæ Magdalenæ cũ collegio Canoniſtarũ conſumpſit. Duç dũtaxat domus canonicales magiſtri Nicolai Spiczmeri Cãtoris,& Ioãnis Dlugoſz Canonici Craco.ægrè defenſç fuerunt.Ab eo ergo tẽpore ſagittatio galli ad octauã in diẽ ferialem non feſtiuum,diem ſcilicet Lunæ poſt Trinitatis proximum tranſlata eſt.

Magna incineratio Cracouiæ.

Eodem anno interierãt frumenta & ſequuta fuit charitas annonæ. Inſuper prædicto anno 1455.tertia Octobris monaſteria fratrum minorum de obſeruãtia in Poſnania,Coſten,Vvſchovva,& Cobilino per ciues fundata ſunt.

Chariſtia annonæ.

Anno Domini 1456.Nicolaum de Turza presbyterum, gerentem ſe pro Scholaſtico Cracouien.& germanum eius patruelem de Gnoinik clericum,gerentem ſe pro Canonico Cracouienſi(& uterq; eorum ſub uiuis beneficia impetrauerat)æculei pœna examinatos,& furtum quo ordine egerunt confeſſos, Conſulatus Cracouien. intra muros Craco. portæ ſancti Floriani proximos mucrone percuſsit,& ſuppoſita fuit Cracouia interdicto, uſquequò Vvladislaus primogenitus regis Kazimiri naſcerẽt.Natus aũt erat feria ſecũda poſt Dominicam Oculi,quç fuit prima menſis Martij,poſt horã tertiã noctis,& in octaua paſchæ per Thomam Epiſcopum Cracouien.baptiſatus. Is diu in Hungaria & Bohemia rex pacificus,quem pax uelut umbra corpus ſequebatur,fœliciter regnauit.

Interdictum Cracouiæ.

Anno præfato Crux auctoritate Apoſtolica contra Turcam prædicabatur. Imperator autem Turcarum Albam regalem Raſciæ,ad fluenta Savvi & Danubij ſitam,obſedit,tredecimq; hebdomadis continua quaſſatione,turres,& muros ſolo proſtrauit. Ioannes autem Capiſtranus cum octingentis cruce ſignatis de Buda per Danubium in nauibus demiſſus caſtrum introiuit. Ioannes uerò Huniad cum gente armata per terram aduenit, & fortiſsima pugna,ſine ulla pauſa tam in die, quàm in nocte fuit, donec uictoria ex alto catholicis data, Turcæ cum ſuo imperatore in fugam uerterentur: Et Chriſtiani centum inſignes machinas,ſexaginta quatuor galeas,& multitudinem captiuorum conſequuti fuerunt.Gloriabatur itaq; pater Ioannes Capiſtranus,quòd cũ bubulcis & ruralibus,pugnaces Turcas Deo iuuante cõtriuiſſet.Gloriabatur & Ioannes de Huniad gubernator regni Hun-

Cruciferi contra Turcam. Ioannes Capiſtranus cũ ſuis cruce ſignatis.

Hungariæ, quòd robore, militia, & perſeuerantia eius Turcas ſuperatos, & imperatore eorum Mahumete uulnerato, ad extremum profligauit. Sed ambo eodem anno abſumpti, gloriæ finem impoſuerunt. Nam Ioannes de Huniad in menſe Augusti mortuus eſt, uir in armis & adminiſtratione bellorum celebris. Ioannes uerò de Capiſtrano 23. in Vlak oppido Hungariæ Chriſto ſpiritū reddens. In Eccleſia conuentuali S. Mariæ ordinis ſancti Franciſci eiuſdem oppidi ſepulturam accepit.

Mahumetes uulneratus & profligatus. Ioannes de Huniad mortuus atq; Capiſtranus.

Eodem anno poſt Viti Cometes ad Septentrionem quātitatis mediocris apparuit, tota nocte uſq; ad ortum ſolis apparens. Duratio autem eius uno menſe exacta eſt.

Cometes.

Anno Domini 1457. Ladiſlaus rex Hungariæ aſsiſtentiā primorū cōſiliariorū Hungariæ nactus. Ladiſlaū filiū gubernatoris, interfectorē Vlrici Comitis Ciliæ capite trūcauit, & Matthiā germanū eius cū amicis, & comēſalib. in carcerib. captiuatū obſeruauit.

Interfector Vlrici Comitis Ciliæ.

Eodem anno die Mercurij 21. Septembris hora completorij, Elizabeth regina Poloniæ in Cracouia Heduigim filiam parturijt. Anno quo ſupra Kazimiro rege Poloniæ conuentionem in Piotrkovv agente, nuncius eſt allatus Ladiſlaum regem Hungariæ & Bohemiæ, ac ducem Auſtriæ, cui uirgo Magdalena regis Franciæ filia, fuit deſponſata, in die Cæciliæ ſubitò infirmatum, in die ſancti Clementis diem obijſſe. Ac in die beatæ Katharinæ in Eccleſia Pragen̄. in ſepulchro protaui ſui Caroli imperatoris eſſe ſepultum. Et nouā ſponſam ex medio itinere reuerſam fuiſſe. Varij autē fuerunt rumores de morte eius. Vulgatiori tamen & craſsiori ſermone, Georgius de Poſzdzebrad de morte ſua inſimulabatur, & eo præſumptuoſius, quòd ſe in regem Bohemiæ erexit. Inſimulabatur & Ioanna Georgij Poſzdzebraski uxor, quòd in pomo regi dato, ueneno interiito mortem procurârit. Interijt autem rex Ladiſlaus anno ætatis ſuæ decimonono.

Ladiſlai regis Hungariæ & Bohem. mors.

CAPVT LXVII. LIB. IIII.

Anno Domini 1458. die Dominico 22. Ianuarij, quæ fuit Sancti Vincentij, Matthias Ioannis de Huniad, olim gubernatoris Hungariæ filius, tredecimum agēs annum, apud Budam nondum ex captiuitate, qua per Georgium de Poſzdzebrad gubernatorem Bohemiæ detinebatur ſolutus: & Michaël Szuladin auunculus eius, qui cum quinq; millibus gentium aduenerat, in gubernatorem regni Hungariæ electus, & pro liberatione electi regis quinquaginta millia aureorum congeſta ſunt. Apud Pragam uerò in quatuor temporibus cinerum, Georgius Poſzdzebrad Gubernator Bohemiæ, in regem Bohemiæ, feria quinta ante Dominicam Oculi, quæ fuit ſecunda dies Martij electus eſt. Vir in adminiſtrandis rebus bellicis prouidus, ſed erroribus Viclephiſtis plurimum deprauatus. Die autem Dominico poſt ſancti Georgij, quæ fuit ultima Aprilis, per Auguſtinum Epiſcopum Iaurien̄. aſsiſtentibus ſibi Vincentio Vacien̄. Epiſcopo, & Prothaſio electo Olomuncen̄. Girzik in regem: Ioanna uerò conſors eius in reginam Bohemiæ coronati ſunt.

Matthias de Huniad è captiuitate liberatus.

Girzik in regē Ioāna uxor in reginam Bohemiæ inuncti.

Eodē anno Hūgari cōtra Nicolaū Comorovvski, & Thelephū, uictoria potiti ſunt. Ioannem aūt Iskra, & Petrū Rathkouiecz, certis caſtris & munitionibus exuerunt.

Die quoq; Dominico Pentecoſtes circa Pothok oppidum Hungariæ cum Thelepho congreſsi, omnes eius copias conflixerunt. Preſsit etiam Georgius Bohemiæ rex Auſtriā bello, nec prius deſtitit, donec certa fierent pacta, per quæ illi Vlricus Eczinger de uenenatione Ladiſlai regis inſimulatus, traderetur.

Nicolaus Comorowski & Telephus ab Hungaris uicti.

Auſtria oppreſſa.

Eodem āno feria quinta, in uigilia ſancti Franciſci, tertia Octobris in aurora, Elizabeth regina ſecundum filium progenuit, cui nomen Kazimirus impoſuit.

Kazimirus.

Anno Domini 1459. Quidam Barones, quorum princeps Nicolaus Friſtaczki erat, Matthia relecto, Fridericū imperatorem, & Auſtriæ ducem, in regem aſſumpſerunt. Qui electioni à paucis factæ conſentiens, totam Hungariam bello ciuili inuoluit exercitibus utriuſq; regis concurrentibus atrox bellum fuit. Ad extremum tamē Cæſarinis uictoria ceſsit. Tandem pace perpetua compoſita, ſub his conditionibus, ut Cæſar Fridericus titulo regni Hungariæ, ſibi & ſuis ſucceſſoribus retento, coronā materialem regni Hungariæ, per Elizabeth apud illum depoſita, redderet. De adminiſtratione regni Hungariæ, ad uitā duntaxat Matthiæ cederet, poſt mortem ſibi ſucceſſurus. Pro reſtitutione quoq; coronæ Matthias rex, Friderico octuaginta millia aureorum ſolueret. Dum pax ſub his conditionibus completa eſt, rex Matthias à Cæſare in filium ſuſceptus tum primum ſe coronari in regem, in alba regali huiuſmodi corona obtinuit & procurauit.

Fridericus rex electus.

Fridericus & ſucceſſores titulum regni Hungariæ habent.

Anno Domini 1460. die Iouis 27. menſis Decembris in die Ioannis Euangeliſtæ

Ioannis Alberti natiuitas.

filius tertius Kazimiro, ex Elizabeth in Cracouia hora duodecima natus eſt. Cui nomen binonymum Ioannes Albertus inditum eſt.

Alexandri natiuitas.

Anno Domini 1461. die Mercurij, quinta mẽſis Auguſti, apud Cracouiam Elizabeth regina quartum filium enixa eſt. Qui à Ioanne Pniovvski Archidiacono & adminiſtratore Cracouieñ. baptiſatus, Alexander uocitatus eſt.

Sophia Poloniæ regina mortua.

Eodem anno Sophia Poloniæ regina, Vvladislai regis Poloniæ relicta, ex nimia ſacietate melonum febre acuta contracta, ad extremũ paralyſi tacta, omnibus ſacramentis procurata, in caſtro Cracouieñ. die Lunæ 21. Septembris, hora ueſperarum mortua eſt. Die uerò Lunæ 27. Septembris, apud maiorem eccleſiam Cracouieñ. in ſacello S. Trinitatis, quod à fundamentis quadrata petra erexerat, & octenario numero miniſtrorum, clœnodijsq; & indumentis regijs ſplendidè dotauerat, celebri apparatu funeris ſepulta, uno & quadraginta exactis annis, ex quo regi Vvladislao coniugio cõiuncta, in Poloniæ regnũ aduenerat. Carmine tali celebrata.

Epitaphium eius.

Sanguine clara ducum Ruſsiæ clariſsima quondam.
Laudibus ipſa meis gloria ſummi ſui.
Iuncta Polonorum diuino fœdere regi,
Contraxi populos in mea uota meos, &c.

Rex Boſnæ à Mahumeto captus.

Anno Domini 1463. Mahumeth imperator Turcarum, accepto & expugnato regno Boſnæ, cœpit regem Boſnæ in caſtro fortiſsimo Iaycze, & eum ſagittis militum necauit. Rex uerò Hungariæ Matthias, aliquas arces & præſidia Turcarum expugnans, Emericũ Diak hominem magnę faſtiuitatis regem Boſneñ. præfecit: arcemq; Iaycze, quam ſeptem millia Turcarum egregiè tutabantur, longa obſidione macerans per deditionem cœpit. Sub tempore illo Poloni militares, regis Matthię pauci numero, quorum Fœlix de Panyovv genere Godzaba, & Ioannes Albus de Sreczkovv genere Doliua, ductores erant, quatuor millia Turcarum noctis tempore inuaſorum profligarunt. Septingentos autem equeſtres Hungaros quorum Sokolopeter ductor erat, quoniam deſerentes ſocios ſuos præfatos Polonos, abſceſſerant, Matthias rex obiurgatos, capitibus eorum braccis impoſitis, & uultibus uelatis, extra caſtra non niſi poſt triduum reuerſuros, ut cæteris in exemplum forent, propulit.

Polonorum milites Hungaris Prælati.

Anno Domini 1464. Pius Papa ſecundus generale peſſagium contra Turcã inſtituit. Ad quod plura hominum millia crucem apud Cracouiam aſſumentes: feria tertia paſchę, quæ in tertiam Aprilis cadebat, in Iudæos, & eorum domos ad ueſperũ irruerunt, & confractis tam domibus, quàm ſynagoga Iudaica, uniuerſas ſubſtantias eorum diripuerunt, trigintaq; homines, de utroq; ſexu trucidarũt. Cætera uerò multitudo Iudæorũ in æde Ioannis de Tanczin ad portam ſe receperat. In craſtino uerò ampliori ſeditione gliſcẽte, uix caterua Iudæorũ defenſa, in arcem Cracouieñ. eſt deducta. Eiuſdem anni ſexta Maij, hora prima noctis regina Elizabeth filiam genuit, quæ die ſolis quartadecima Iunij per Ioannem Epiſcopum Cracouieñ. baptiſata, Sophia nomen accepit.

Cruciferorum in Iudæos ſæuitia.

Sophia filia 6.

Vvladus captus.

Anno Domini 1465. Vvladum ſuperioris Moldauiæ principẽ, Matthias rex Hunga. quaſi cum Turca contra illum ſentiret captiuauit. Radul autem germanus Vvladi Mahumeti Turcarum imperatori adhærens, tributarium ſe illi præſtitit, & præfatam maiorem Moldauiam ab illo regendam ſub tributo ſuſcepit. Oppidumq; Kiliã, quod Græci Likoſtomos appellant, excluſis Hungaris occupauit. Veritus Stephanus Palatinus Valachiæ Turcæ uicinitatem, & ipſe in tributum Turcæ conceſsit. Habita tandem conſpiratione cum ciuibus Kiliæ, porta una ſubſerrata, Stephanus Kiliam ſub noctis medio compræhendit, duosq; arcis Capitaneos, qui fortè ad nuptiarum ſolennitatem inuitati, delicatiùs epulati fuerant, in oppido offendens. Vnum cœpit, alterum uerò in arcem effugientem, terrore & ſpe uitæ ac munerum, quæ offerebantur affectum corrupit, & arcem in poteſtatem Stephani tradidit. Maxima, his auditis Turcarum Cæſar frangebatur moleſtia & ira. Sed nuncium Stephani cum tributo & muneribus ad ſe miſſum captiuatum, quem tenebat, honoratum remiſit, & excuſationes de interceptione Kiliæ ad ſatisfactionem accepit.

Kilia capta.

Elizabeth 7.

Eodem anno die ſolis, nona Maij, in feſtum Trinitatis cadẽte, ſub miſſa maiori Elizabeth regina Poloniæ in caſtro Cracouieñ. filiam partu ſeptimo effudit. Quæ altero die ſolis ſedecima Maij baptiſata, Elizabeth eſt uocata. Eodem quo orta fuerat die año ſequẽti mortua, Cracouiæ in ſepulchro Heduigis materteræ ſepulta.

Ruina partiũ eccleſiæ ſancti Franciſci.

Anno præfato die ſolis 26. Maij, infra cõcionẽ ad populũ, clipeus Eccleſiæ ſancti Frãciſci Craco. inter chorũ & corpus Eccleſiæ cõſiſtens, decidit. Poſt quẽ turris altiſsima eiuſdem

dem monaſterij à Boleslao pudico duce Cracouien. cum ambitu circa ſummitatem, magnifico ſumptu ędificata, quoniam & eidem clypeo adhærebat, & per incendium debilitata fuerat, ſolotenus decidens, corruit: & columnas ac teſtudinem in corpore. In choro uerò teſtudinem pro aliqua parte concuſsit, neminem tamen ex hominibus læſit.

CAPVT LXVIII. LIB. IIII.

Paralyſis Ioannis Rokiczan.

ANno Domini 1466 Ioannes Rokiczan, Bohemicæ hæreſis uertex, & auriga doloſus, ſubita paralyſi percuſſus, apud Pragam loquendi uſum amiſit. Iuſtiſsimo Dei iudicio, ut qui lingua ſceleratiſsimam hæreſim extulit, & prædicauit, lingua languidata puniretur. Eodem anno circa medium menſis Auguſti, Eczigeri Imperator Tartarorum Przecopenſium abſumptus eſt, qui ſub omni tempore ſui Imperij pacem optimam cum regno Poloniæ, & terris Ruſsiæ cuſtodiuit, & tenuit. Eodem anno peſtis in regno Poloniæ uiguit.

Inhabilitatio Gyrſik cũ prole.

Anno præexpreſſo Georgium Poſzdebradski Regem Bohemiæ tanquam hæreticũ 23 Decembris omni honore, Paulus Papa ſecundus Romæ priuauit, & omnes ſubditos regni Bohemiæ ab eius obedientia, & iuriſdictione abſoluit: ipſumq́; ac filios ſuos, & poſteros ad conſequendas quaslibet dignitates, & honores inhabilitauit.

Sigiſmũdus 8.

Anno Domini 1467 Rege, & regina Poloniæ in uilla Kozmice in Radomienſi diſtrictu, ſupra Iſtulam propter peſtem commorante, quintus filius, ſed octaua proles natus eſt, die Iouis, prima Ianuarij ſub noctis medio in diem ſuccedentem fonte baptiſmi à Ioanne Epiſcopo Cracouienſ. in eodem loco regeneratus, Sigiſmundi nomen ſortitus. Poſt duos Germanos reges Poloniæ uita functos, in Polonia his diebus regnans. Die Saturni quarta menſis Aprilis ante conductum Paſchæ præfati anni, Ludouicus de Erlichauſzen Pruſsiæ Magiſter uigeſimus nonus, quindecim diebus infirmatus, apud Konigsberk mortuus eſt, & in Eccleſia Zambien. tumulatus, quum annos decem octo in Magiſtratu exegiſſet. Tribus de Palatinatu Moldauiæ, uidelicet Stephano, Petro, & Berenden aliquot annis contendentibus, & ſe de proſapio Alexandri Palatini deſcendere differentibus. Stephanus quoniam aſtu, faſtiuitate, & ſolertia præſtabat, facilè alijs duobus excluſis, apud Valachos principatum obtinuit.

Ludouicus de Erlichauſzen magiſter Pruſſiæ mortuus.

Conflictus ob Valachiæ præfecturam.

Anno autem prædicto 1467 Matthias rex Hungariæ contra eum ueniens, & Beren den Valachiæ præficiens, ac Palatinum inſtituens, per Palatinum Stephanum in oppido Banya profligatus eſt, tribusq́; uulneribus rex ſauciatus, de loco certaminis in lectica elatus eſt, & multa millia Hungarorum occiſa. Hæc eſt rei ueritas, quamuis Hungari Regi Matthiæ blandientes, aliter factum retulerunt.

Eo anno Poloniam peſtis, & chariſtia turbauerat.

Fridericus 9.

Anno Domini 1468 die Iouis, 27 Aprilis, poſt horam ſedecimam, Elizabeth regina in caſtro Cracouien. ſextum filium, nonam uerò prolem parturijt, qui Fridericus appellatus eſt. Hic Cardinalis tituli S. Luciæ in ſeptem folijs fuit.

Victorinus filius Georgij regis Bohemiæ.

Matthiæ exercitus.

Eodem anno Victorinus filius Girzikonis Regis Bohemię, monaſterium Pulger in Auſtria, eiectis monialibus incaſtellauit: de quo adueniente exercitu Friderici Imperatoris, in Morauiam ad caſtrum Spelberk, quod Brunnæ imminet, fugit. Matthias autem rex Hungariæ, bellum Bohemiæ, & Morauiæ illaturus, exercitum ſuum circa oppidum Auſtriæ Lauy, in loco paludinoſo collocauit. Ad quem Georgius Podzebradski, rex Bohemię cum exercitu haud modico, pedite, quàm equite magis referto, aduenit: & quatuor hebdomatis, aut ampliùs neuter exercitus, quum eſſet ad prope, in dimicationem uenit, ſed de pace tractatus fuêre, re autem infecta, & famè premente. Georgius Bohemus campum deſerens, Bohemiam redijt: filium tamen Victorinum apud oppidum Morauiæ Trebiczouu ſuæ ditionis reliquit. Mouit & illicò Matthias Hungar. caſtra, & illa oppido Trebiczouu applicuit: pro cuius conquiſitione ſuburbana incedit, ex quo incendio oppidũ corrupit. Victorinus autem periculum incendij uitaturus, in monaſteriũ ante muros oppidi, expulſis monachis, ſe recepit: Rex uerò Hungariæ Victorinum in monaſterio obſidere cœpit, fameq́; præmente, Henricus Girzikonis alter filius cum nouo Bohemorum exercitu ſuperuenit: ad quem Victorinus nocte diem Pentecoſtes antecedente, quæ fuit quinta Iunij, cum mille trecentis peditibus egreſſus, & hoſtilem cuſtodiam dirumpens, in caſtra Henrici deuenit, & magna ſui ſpe Hunga. regem fefellit: arx uerò, ſeu monaſterium Trebiczouu, illis diſcedentibus, regi Hungariæ eo pacto eſt dedita, ut liceret omnibus incolumibus media parte armorum, & equorum relicta, diſcedere.

Regreſſus Georgij.

Victorini ſeceſſus.

Trebiczow Matthiæ cedit.

Anno Domini 1469 Tartari Pzrecopen Nardulab expulerunt, qui in Moſchouiam fugiens exulauit, & fratrem eius Mengligeren ſubſtituerunt, quem ægrè illis Caphenſes, apud quos hoſpitabatur, imperij Tartarici ingentem colliſionem ueriti, reſtituerunt. Pręfato

V

Matthias Bohemiã affligit.

fato anno Matthias rex Hungariæ Bohemiam uerſus montes Cuthnę bello preſsit. Ad quem Georgius Poſzdzebradski cum quinq; millibus equitũ, & decem octo millibus peditum ſuperueniens, inducias pacis uſq; in diem circumciſionis Domini duraturas, ſolitarij inter ſe concluſerunt: Rex itaq; Matthias in Olomuncz intrauit.

Fœdus initũ. Matthiæ aduentus in Vuratislauiam. Homagium capit. Victorinus captus.

Deinde Vuratislauiam die Veneris 26 Maij aduenit, ubi cum magna pompa, & gratitudine, ac proceſsionum honore ſuſceptus eſt, & tertia die à ciuibus homagio accepto, ſequentibus diebus ferè omnes duces Sleſiæ homagium præſtiterunt. Exeunte autem inde rege Matthia, & oppidum Viſzteliç obſidente, Victorinus Girzikonis filius de acçenſo oppido erumpens, non ſine ſuorum clade captiuatus eſt, & in Budam miſſus.

Tartarorũ clades enormis in principe Mamak.

Henrici de Plawen interitus.

Henricus de Richtemburk magiſter Pruſsiæ.

Eodem anno Stephanus Palatinus Moldauiæ cum mille octingentis equitibus tantummodò Tranſsyluaniam ſpoliauit, & Petrum ſuum aduerſarium, qui patrem eius occiderat, quem rex Matthias fouebat, intercœpit, & capite truncauit. Anno quo ſuprà, Mamak Imperator Tartarorum Vltrauolhanus, tripartito exercitu, duas turmas in terras Ruſsiæ, & Lithuaniæ, tertiam in Valachiam miſit. Hanc Valachi conflixerunt, & filium Imperatoris Mamak uiuum captiuauerunt: quem proceſſu dierum Mamak minis recuperare poſſe ratus. Centum legatis ad Stephanum Palatinum miſsis, ſuperbè denunciat, ut filium eius libertati redderet. Stephanus autem ingentis uir ſpiritus, ea legatione irritatus, filium ſuum ſub legatorum conſpectu, in quatuor petias diuiſit, omnesq; legatos, uno duntaxat excepto, cui naſo abſciſſo, & ad Mamak remiſſo, ut factum illi nunciaret, in palos ſubfixit. Eodem anno Henricus de Plawen Magiſter nouus Pruſsiæ comiter à Rege Kazimiro acceptus, ius ſubiectionis die Solis ultima Decembris præſtitit. Et ex dicta Protrkouien. reuerſus, apud Thorun inter prandendum ſubitò apoplexia percuſſus, è tabula in terram prolapſus eſt, & organis loquẽdi concluſis, die Martis ſecunda Ianuarij mortuus eſt, ac in Konigsberk reductus: illic die Veneris quinta Ianuarij ſepultus eſt. Poſt cuius mortem Henricus de Richtemburk, magnus Commendator, ad locum tenendum Magiſterij, donec uerus eligeretur Magiſter, ſuffectus eſt.

CAPVT LXIX. LIB. IIII.

Mahumetus Euboiæ inuaſor.

Exercitus Turcarum in Pannoniam.

Inteſtina Sleſitarum bella.

ANno Domini 1470 die Veneris tredecima Iulij, Mahumet Turcarum Imperator, Euboiam inſulam Græciæ tunc à Venetis terram, inuaſit: & Nigropontum ciuitatem illius inſignem expugnando ſolo æquauit. Vndecima uerò Octobris exercitus Turcarum ſatis debilis per alpes, & nemora Hungariam ingreſſus, uſque ad Zagrabiam liberè graſſatus, decem millia captiuorum utriuſq; ſexus in miſerabilem captiuitatem deduxit. Quo malo ineſcatus geminata uice, circa feſtum natiuitatis Chriſti Pannonicam oram, nullo reſiſtente, iterum uaſtauit.

Anno Domini 1471 ex caſtro Cloczko, & cæteris locis præſidium Girzikonis Vuratislauiam, & uniuerſam Sleſiam, ſpolijs, incendijs, & cædibus afficiebat: item duces Przemislaus Teſsinen. Vuenceslaus Rathiborien. & Ianuſsius Gliuicen. ab una, & Vuenceslaus Ribnicen. ab altera, partibus, mutuo, & ciuili bello ſe cõſumebant: item moneta noua, & leuis groſſorum in Vuralislauia cudebatur.

Mors Stiborij Epiſcopi Plocenſis.

Eodem anno Stiborio Epiſcopo Plocen. mortuo, Capitulum Plocen. die electionis tripartitum, pro feſto Trinitatis, tres ad pontificatum, Stiborium Archidiaconum Plocen. Andream Opporouuski, & Kazimirum ducem Mazouiæ elegit. Sixtus tamen Papa ternis literis, Friderici Imperatoris Romanorum, propria manu ſubſcriptis permotus, Kazimiro duci Mazouiæ minorenni, quia decem octo annorum, de Plocen. Eccleſia die Lunæ, ſexta decima Decembris. Andreæ uerò Opporouuski de Eccleſia Varmien. Nicolao Tungen dudum ad illam promoto, in Camienen. tranſlato, eadem die prouidit. Fuit autem Kazimirus dux, & prouiſus Plocen. ex patre Boleslao duce Mazouię, matre autem Barbara principe Ruſsiæ progenitus. Item iam anno expreſſo Iſabeck, aliàs Iſaac Satrapa Imperatoris Turcarum, Boſne regnum tunc detinens, cum quindecim millibus equitum, ex Boſna in Croaciam in Carniolam tranſgreſſus, inopinatam excurſionem ingerens, & omnia ferro, & igne uaſtans, tribus illic menſibus abſq; omni repreſsione liberè immoratus, uiginti millia hominũ, pecorum ritu, in perpetuam ſeruitutem detrudenda abegit. Nulla deniq; mora facta captiuis Catholicorum in arces, & ciuitates ditionis ſuę conductis per eandem uiam, qua uenerat Carniolam reuerſus, alia rurſus uiginti millia hominum impunè abduxit. Quum uerò Fridericum Imperatorem apud Ratiſbonam agere conuentum ſenſiſſet, cum quindecim millibus equitum mirabili celeritate per Croaciam in craſtino Pentecoſtes circa occaſum, ad portas, & mœnia Laybaci uenit. Poſtridie uerò copias partitus, partem unam per alpes, qui Carniolam à Stiria diuidunt, tranſmiſit, & triginta millia hominũ capta abduxit: alteram per Sauum in Illyricũ: tertiam

Captiuitas Chriſtianorũ à Turca.

Diuiſio exercitus Turcarum.

per

per Tranſſyluaniam ultra Danubium, cladibus omnia complens egit.

Anno Domini 1472. die Solis, tredecima menſis Maij in meridie, apud Cracouiam Elizabeth regina quintã filiam, decimam uerò prolem effudit: à Ioanne Epiſcopo Cracouien. Rzeſzouuski baptiſata, Elizabeth nomen accepit. Eo anno Huſzakaſſen imperator Perſarum, qui ex homine obſcuro, in uirum maximum frequentibus uictorijs clarus euaſerat. Contra Mahumeth Imperatorem Turcarum, & filium eius Baiſſetum uenit, & eos graui clade conflixit: at illi ignominiam abſterſuri, maiori multitudine collecta, iterũ contra Huſzacaſſen cum quadringentis millibus equitum, & magna multitudine peditum uenerunt: Huſzacaſſen autem auxilia Caramanni, & Tartarorum Cæſaris conſanguineorum ſuorum habens, omnem Turcarum exercitum mirabili ſtrage deleuit, & ciuitatem Trapeſuntem in Aſia inuadẽs, cum toto imperio Trapeſuntem cœpit. Exindè mirabili celeritate ciuitatem Sinapolim in Natulia expugnatam, obtinuit, & contra Turcas fœlicior indies factus. Nuncios etiam notabiles ad Kazimirũ regem Poloniæ circa medium Iulij Cracouiam ingreſſos, fauores & ſubſidia contra Mahumetem Imperatorem Turcarum expetens, miſit, qui ſibi denegati non fuerũt.

Elizabeth 10 proles.

Huſzacaßen Perſarum Imperator fortunatus in Turcas.

Anno prædicto 1472, in die decem millium militum, quorum feſtũ in diem Lunæ, 22 Iunij cadebat, Ioannes Dlugoſz ſenior Canonicus Cracouien. contentato Ioanne de Szebnia plebano duabus prębendis Sando. & Kelcen. De Eccleſia parochiali in Rupella conuentualem per Ioannem Rzeſouuski Epiſcopum Cracouien. creauit, & monaſterium fratrum æremitarum, beati Pauli primi æremitæ fundari obtinuit. Vt horis diurnis & nocturnis laudes Deo, & beato Stanislao concinerentur: contentato etiam Stanislao Bieczki altariſta ſanctę Crucis eiuſdem Eccleſiæ per aliud beneficium, & medietate cenſus magiſtri montium in Zuppa Vielicienſi apud Spitkonem de Melſtein coempto, perpetuo conſenſu regio accedente. Prouentus pro uictu fratrum præfati loci in Rupella idem Dlugoſz adiecit. Eiuſdem anni æſtate Turcarũ exercitus ex Boſna egreſſus, Illyricum, & Slauoniam uaſtauit. In menſe Septembri terras Patriarchatus Aquilegien. à Venetis occupatas, deſcendens, & uſq; ad caſtellum ſancti Danielis excurſiones in foro Iulij faciens, citra duodecim millia hominũ in ſeruitutem abegit. In menſe deinde Nouembri, apud Goriciam, & per totam Hiſtriam, terribili clade in ſexum utrumq; ſæuiendo, ferro, & igne omnia, nullo principe reſiſtentiam opponente, complebant.

Fundatio fratrũ in Rupella.

Turcarũ ſæuitia bellica.

Anno Domini 1473 Mahumet Cæſar Turcarum contra Huſzacaſſen in Natulia omnes gentes ſuorum principatuum collegit, præter ſenes, impuberes, & fœminas, pręlio tamen cõſerto, uictoria Huſzacaſſen prouenit. Et de exercitu Turcarũ quinquaginta ſex millia occidit, & centũ quinquaginta ſub Baſſas: item Turcæ ex Boſna Carinthiam, & Stiriam ferè totam eo anno ſunt depopulati.

Mahumeti cõtra Huſzacaſſen cõflictus.

Eodem anno, Ioanne Gruſczinski Archiepiſcopo Gneſnen. in domo Abbatis Thinicen. in Cracouia die Veneris, octaua Octobris mortuo, rixa illicò, & contentio inter germanos eius, Bartholomæũ Caſtellanum Caliſsien. ex una, & Nicolaũ Coſmider Pincernam Siradien. ab altera partibus, pro oppido Coſzmin, & uillis ad illud pertinẽtibus, exorta eſt, quę Archiepiſcopus uiuens grandi pecunia apud Hinzã de Rogow pro Bartholomęo fratre coëmerat, & lis, & occiſio pluribus annis etiã inter filios eorum durauit.

Anno prædicto incẽdia crebra in regno Poloniæ fuerunt: nam die Martis, 26 menſis Iulij, Stradomia cum Eccleſijs & monaſterijs ſanctæ Heduigis, & ſancti Bernardini arſit: altera die apud ſanctimoniales ſancti Andreæ igne conſurgente, monaſterium cum Eccleſia ſancti Andreę, platea Canonicalis: itẽ & platea Caſtren. conflagrauit. Arſerunt & oppida Vieliczka, Conin, Bels, Chelm, Lubouula: item clara Tumba, aliàs Mogila cũ omnibus officinis. Euenerũt talia incendia ex nimia ſiccitate, qua annus iſte in omni Europa, & in uniuerſo regno Polonię multũ feruidus fuerat: in tantũ ut flumina deſiccarẽtur, propter Cometes præcedẽtes in anno Domini 1471. & anno 1472. Alij præſumebant Matthiam regem Hungariæ immiſsis incenſoribus Polonis huiuſmodi incẽdia effeciſſe.

Crebra incendia Poloniæ.

Cauſa eorundem.

Anno quo ſuprà 73 ſupra milleſimũ, quadringen. celeberrimus ac egregius uir magiſter Ioannes de Canthi, prope Oſuuanczim oriundus, Profeſſor, & lector ordinarius ſacræ Theologiæ in Gymnaſio Cracouien. 13 Decembris, in uigilia natiuitatis Chriſti mortuus eſt, & in Eccleſia ſanctę Annæ ſub ambone præfata uigilia ſepultus: qui eodem anno, ſignis, & miraculis corruſcare cœpit, & uſq; in hanc diem uarios languores, diuerſoſq; morbos hominũ, & iumentorum diuina propitiatione, ad uota, & inuocationẽ nominis ſui reuelat, ut aſſcriptione Decalogi ſanctorũ dignisſimus inueniatur. Verũ quemadmodum cæteri beati in hoc regno Poloniæ, in factis & prodigijs mirabiles, & glorioſi, ſic & ipſe Ioannes Canthinus canoniſari negligitur. Hic operibus miſericordię inſudans, pannos, & calciamenta pauperibus quotannis ære ſuo comparando diſtribuebat. Non-

Doctoris Canthi interitus.

Opera pietatis eius.

nunquam diebus frigidioribus uiſo paupere non calciato, ſe exuens de calceis inopi algido dabat, & ipſe nudipes dimiſſo uerſus terram pallio, ne incalceatus notaretur, domū redibat. Romam peregrè proficiſcens, à latronibus ſpoliatus, quum ab eis elongaretur, ſe mentitum fore clamare cœpit, dicendo nō plures pecunias habere, quoniam in diploide aliquot reperiret inſutos aureos, de quibus immemor fuit, redirent ergo, & eos tollerent. Qui ſynceritate ipſius cognita, priùs ablata etiam reddiderunt. Interrogatus Romæ à Polonis corſitanis, cur Romam accederet, ex quo cauſas non foueret, & beneficia non impetraret? Reſpondit: Peregrinationem, & Romæ uiſitationem eſſe purgatorium, & ut à uitijs purgaretur Romam frequentare. Quum pro ueritate in conuocationibus Doctorum, & Magiſtrorum uerba fudiſſet, ad cellam, & cellas eorum accedens, dicebat ſe diuina celebraturum, & ideò ſi in aliquo uerbo quempiam commouiſſet, ſibi parſum iri obſecrabat. Quandoq; in conuocatione probra, & uerba iniurioſa audiens, in pariete dealbato ſuæ habitationis exteriùs, uerſùs ambitum carbone lineas in alterutrum finem ſcripſit: Conturbare caue: non eſt placare ſuaue: infamare caue: nam reuocare graue. Et cuſtodiebatur ſcriptura hæc, ne deleretur, donec ædificando, paries cum cæteris habitationibus eiectus fuit. A die autem mortis eius, uſq; in annum Domini 1512 uarijs ægritudinibus oppreſsi, uoto facto curati ſunt octuaginta tres homines. Febricitantes uerò tredecim, paralitici quinq;: Verè mortui addicti ſunt uitæ priſtinæ ſedecim. Ferè autem mortui, & deplorati ſex: Phrenetici ſex: Dæmoniacus unus liberatus: iumenta morientia facto pro eis uoto ſanata duo. Laus tibi Chriſte, qui in noſtro Doctore Canthino quotidie gloriaris. Epitaphium poſtea ad tumbam eius ſuperadditum incipit:

Vitæ integritas.

Carmine ne ſileas mecum mea tibia laudes,
Gentis Hyperboreæ, cuius nunc gloria celſi.
Creſcat in immenſum diuis poſcentibus odas,
Atq; tuos titulos extremo tempore cerne, &c. Vide in Eccleſia ſanctæ Annæ.

CAPVT LXX. LIB. IIII.

Legatio ad Kazimirum Regis Perſarum.

Anno Domini 1474 Katherinus Zeno Venetus, uir nobilis, & induſtrius, ad Kazimirum regem Poloniæ, ab Huſzacaſſen rege Perſarum cum legatione, & literis in Caldaico ſcriptis uenit. Summa literarum, & legationis hæc erat, ut Kazimirus cōtra Mahumeth Turcam, hoſtem fidei Chriſtianæ à ſe aliquotiens uictum, cum cæteris Catholicis regibus, primo Vere conſurgat, certus exiſtens, ipſum Huſzacaſſen cum decem centenis millibus pugnatorum pro Turcæ exterminatione uenturum. Eo anno circa Plſczinam Venceslaus dux Ribnicen. & Henricus Podebradski bellum agebant: Matthias autem rex Hungariæ inde occaſione ſumpta, Plſczinam per Bielik intercepit. Agebat & dux Zeganen. bellum circa Vuſchouua: item Aydor filius Eczigeri Tartari in terras Ruſsiæ, & Podoliæ circa feſtum Ioannis Baptiſtæ exercitum Tartarorū pannoſum, quaſi ſeptem millium induxerat, & cum præda diſceſsit.

Anno Domini 1474. die Martis decima ſeptima Ianuarij, Stephanus Palatinus Moldauiæ, exercitum Mahumeth Cæſaris Turcarum, centum, & uiginti millia pugnatorum habentem, cui & Beſſerabi auxilia ferebant, Valachiam populantem, circa palū Rakouiecz, & fluuium Berliad, proprio Marte, quinq; tantummodò millibus Siculorum, quorum terrā ab Hungariæ rege abſtractam in ſuam ditionē redegerat, magna clade, ſed non incruenta ſuorum uictoria mirabili Dei potentia fudit. Vix quadraginta millia pugnatorum habēs, in quibus maior pars agreſtium erat, nec in ſuperbiam ex hac uictoria elatus, diebus quatuor continuis ieiunium in pane, & aqua egit. Per uniuerſam quoq; terram ſuam Bannum edixit, ne quis auderet ſibi, ſed ſoli Deo uictoriam illā appropriare. Cum iudicio omnium uictoria illa ex uno ſtetit, omnem regionem Valachiæ, per quam Turcę ituri erāt, longè antè Stephanus Palatinus flammis exuſſerat, quæ res maximi adiumenti ad uictoriam fuit, Turcis, & equis eorū macie conſumptis. Omnes ferè Turcas captiuos, præter principaliores palis ſuffixit, cadauera interfectorū cremauit, unde oſsium illorum extant aliquot acerui. Quatuor duces Turcarū principales, & triginta ſex ſigna militaria, manubiasq; nobiles Kazimiro regi Poloniæ in Lithuaniā per primores ſuos Stephanus tranſmiſit. Rex autem Hungariæ Matthias ſcripſit Papæ, Cæſari, & alijs regibus ſublimi iactantia, inſignem Turcarum exercitum per gentes ſuas, quorū Stephanus Valachię Palatinus ductor erat, deleuiſſe, uanitate ſolita, alienos ſibi titulos uendicando. Stephanus tamen Palatinus aliquos captiuos Sixto Papæ miſit, & ſcriptis ſuæ ſanctitatis auxilia popoſcit. Miſit & Matthiæ regi Hungariæ pares manubias, nec his legationibus ad amicos Stephanus contentus. Ad ipſum quoq; infeſtiſsimum hoſtem ſuum Mahumeth Cæſarem Turcarum, inſignem legatum, dona non mediocria ferentem miſit. Quæſitus eſt, ſe à qui-

Stephanus Voieuoda Moldauiæ uictor in Turcis.

Tartarorum ſtrages.

quibuſdam Turcarum latrunculis, & exulibus temerariè, & præter ſcientiam Cæſaris laceſsitum eſſe. Illam omnem furum, & exiliatorum manum, in manu Dei potenti confeciſſe. Petens ut reliquiæ huiuſmodi latrunculorum, ſi quæ in dominia ſua refugiſſent, ſibi traderentur: pari ſupplicio cum cæteris pœnas meritas ſoluturæ. At Cæſar legatione huiuſmodi exaſperatus, legatos iure gentium uiolato, in ergaſtulis aliquandiu tenuit. Poſtea omni ſubſtantia ſpoliatos, pedites & penè nudos Valachiam remiſit. O' Stephanum uirum admirabilem, & uictorioſum, qui ſub noſtra ætate tam magnificam uictoriam inter Principes mundi primus ex Turca retulit. Iubilęus hoc anno Romæ celebris, ſub Sixto Papa quarto, à Paulo anteceſſore eius, priùs per uniuerſum orbem Chriſtianum inſtitutus, agebatur.

Laus Stephani

Iubilęus Romæ

Eodem anno Matthias rex Hungariæ, Ianuſsium Gliuicen. ducem captiuauit: & Bitom, Suuirkleniecz, Koſle, Oleſnicza, & Volouu recepit. Venceslaum etiam ducē Ribnicen. qui & fatuus appellatus eſt, fortalicio, & oppido Plſczina, & tandem captiuitate diuturna mulctauit.

Ianuſsius dux Gliuicen. captus.

Anno quo ſupra duodecima menſis Februarij, conſentiente rege Hungariæ, & Bohemiæ, Barones apud Pragam concluſerunt, ut Vuladislaus Bohemiæ rex uniuerſam, Bohemiam, cum utraq; Luſacia, & duobus ducatibus Suueidnicenſ. & Iauuorienſ. Matthias uerò Hungariæ Morauiam cum reſidua Sleſiæ parte habeant. Quod ſi Hungarus prior obiret, non ſuſcepto pignore, ad regem Vuladislaum uniuerſa ſimpliciter deuoluerentur: ſi uerò pignore ſuſcepto obiret, ducenta millia florenorum darentur filijs ſuis, & de omnibus excedere tenerētur. Et eadem uiciſsitudo in rege Bohemiæ obſeruetur, ſtante Kazimiro rege Poloniæ in Lithuania. Iſaac genere Græcus de Trapeſunda, ſed ſecta Mahumetus, inſignis ab Huſzacaſſen. nuncius in duodecim equis uenit anno eodem, rogans, ut primo Vere cum cæteris regibus Catholicis contra Turcam conſurgere dignaretur. Hunc nuncium quum benignè tractaſſet, ſpe optima præditum, Cracouiam, qua cupidè uidere deſiderabat, miſit. In qua quum propè menſe uno immoratus fuiſſet ad Matthiam Hungariæ regē in Brunnam: deinde ad ſummum Pontificem, & ad Venetos tranſijt, ſimilem legationem apud illos obiturus.

Pactum Matthiæ Hũgariæ, & Vuladislai Bohemiæ regũ

Legatio ab Huſzacaſsen.

Anno prædicto, die Veneris ultima Martij, hora octaua noctis in urbe Cracouien. ignis à porta noua, uſq; ad portam S. Nicolai omnes domos conſumpſit.

Ignis notabilis

CAPVT LXXI. LIB. IIII.

ANno præexpreſſo 1475 exercitus Mahumet Cæſaris Turcarum ab Andronopoli ſoluens, ad Caffam inſignem Ianuenſium ciuitatem, quæ ſe ab eius exitio per annos tres & uiginti, ex quo Conſtantinopolis capta erat, muris fortiſsimis, & altiſsimis munire non ceſſauerat, manu nauali, & terreſtri perueniens. Ipſam ſexta Iunij cum Tartarici exercitus auxilio obſidendo, & impugnando, ſexta die per fraudem primorum ciuium Italicorum alijs ignorātibus, cœpit: & ciuitate potitus, continuò traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in uincula coniectos, ad claſſem ſuam deportauit. Vulgo autē pepercit, & in ciuitate illud degere permiſit, media parte omnium ſubſtantiarum ablata. Quodam tamen proceſſu temporis inde remouens, in perpetuam captiuitatem ſuſtulit, & non niſi Turcas illic locauit: Tartarorum etiam Imperatorem Menglikeron, qui tunc caſualiter apud Caffam cum duobus germanis agebat, cœpit, & tam illos, quàm inſigniores Caffenſium in Conſtantinopolim captiuos duxit.

Caffa à Mahumetus exercitu capta.

Captiuorum primores.

Eodem anno horrenda Iſtulę fuit inundatio, in tantum, quod circa Cracouiam undę operuerant Kazimiriam, Stradomiam, & ſuburbia, Eccleſias, & domos aquæ impleuerant: pontem maiorem, quo Kazimiria Cracouiæ iungitur, & omnes pontes circa Kazimiriam, fregit, euertit, & abduxit: ex imbribus circa feſtum Iacobi in menſe Iulij cauſatæ.

Aquarum inundatio.

In menſe Aug. in terris Lancicien. Siradien. & Mazouiæ, locuſtæ ad longitudinem unius digiti humani, capita inſtar ueſpertilionum habentes apparuerunt, quę ex Pannonijs per Morauiam, & Sleſiam prodijſſe ferebantur. Longitudo congregationis earum trium milliarium, & latitudo unius, cum medio milliari fuerat: uolabāt ordinatis aciebus, & præliantium more cognatæ illę acies mutuo congrediebantur, & una quaſi duce ſurgente, cæteræ ordinibus ſuis ſubſequebantur. Loca frugum, & arborum, in qua cadebāt, deuorabant, nil præter terram, & fimum ſordidum relinquentes, denſitatem earum uix ſol penetrare potuit.

Locuſtarum prodigium.

Anno quo ſupra, in fine æſtatis, Matthias rex Hungariæ, in ripa fluuij Sauue munitionem à Turca, erectam expugnauit, & redijt: Turcę uerò in magna multitudine ingreſſi, regnum Hungariæ, nemine reſiſtentiam faciente, uſq; ad Varadinū graſſati, ciuitatem Varadien. ſexta die Februarij, & uniuerſam eius regionem uaſtarunt. Locuſtæ etiam eo anno Hungariam afflixerunt.

Turcarum in Hungariam ingreſſus.

Elizabeth II.

Anno Domini 1476. duodecima menſis Martij, hora ueſperarum, in caſtro Nyeſzoua filiam quintam, prolem uerò 11. Elizabeth regina parturiuit: cui in baptiſmo Anna nomen per Vincentium Kelbaſſa Epiſcopum Culmen. datum eſt.

Monaſterium ad Teſſen fundatum. Mahumetus et Tartari Valachiā ingreßi. Stephani bellicoſitas.

Eodem anno poſt feſtum Paſchæ, Przemislaus dux Teſsinen. monaſterium fratrum minorum de obſeruantia ante portam Teſsinen. Septentrionalem fundauit. Mahumeth Turcorum Cæſar, contra Stephanum Palatinū Valachię fremens, contra illum hoſtiliter ueniebat. Sub idē quoqꝫ tempus Tartarorū numeroſus exercitus, Turca laturus auxilia, in Valachiam intrauit, & eam priùs, quàm Turca cladibus, & uaſtationibus affligere cœpit. Stephanus autem Palatinus omnibus frumentis, & uictualibus, ne hoſti in pabulum cederent, igne abſumptis, in Tartarorum exercitum intrepidus irruit, & magna clade illum contriuit, tantoqꝫ ardore fugientes perſecutus eſt, ut plures in fuga, quàm pugna occideret. Deinde in Turcam, Danubium nauibus ſuperantem, irrupit, & plures occidit. In particularibus quoque congreſsibus, dum frumentatum ex ſyluis ibant, inuadēs, uictor & ſuperior, ſingulos captiuos Turcarum aut uiuos excoriabat, aut in palos ſuffigens occidebat, donec Turca illum in multitudine abundans, exercitu diſpartito, à fronte & tergo circumdedit, & ſic ſtrenuiſsimè cum ſuis pugnantem Turca uicit, & non ampliùs, quàm ducentos de ſuis proſtrauit. De Turcis uerò propè triginta millia cecidiſſe referuntur.

Turcæ uictoria.

Stephanus aūt cum ſuis ad futura ſe reſeruans, quò ſors ferebat, fugit: Cæſar uerò Turcarum incendijs Valachiam conterens, & exindè ſibi, & ſuo exercitui famem generans, propter inediam ex Valachia abſceſsit.

Falſa laus Matthiæ.

Matthias autem Rex Hungariæ in ſuam laudem traducens, ſcriptis uulgauit, metu ſui proceſſus Turcam fugiſſe. Quapropter & Papa Sixtus quartus, & Ferdinandus Apuliæ Rex, Principesqꝫ, & communitates Italiæ collatione facta, ducenta millia aureorum ad conterendum Turcam illi tranſmiſerunt, qui ipſis uictoriam, & perpetuum Turcæ exterminium promittebat.

Turcæ Chriſtianos clade affecerunt.

Sed interim copioſus Turcæ exercitus, ex regno Boſnæ ſubitò circa ſedecimam Octobris adueniens, totam Carneolam, Corinthiam partem Styrię, Salczburgēſemqꝫ, & Bombergen. Epiſcopatus, grauiter afflixit, & uſqꝫ ad montes Italiæ graſſatus eſt. Multas Catholicorum cateruas in captiuitatem perpetuam abducens: inſuper quinque propugnacula fortiſsima ex lignis in littore Hiſtri, in parte inferiori caſtri Smiderouu, per Regem Matthiam fabricata expugnauit. Quibus Papa Sixtus, Principes, & communitates Italiæ cognitis, tum ſe primùm à Matthia Rege Hungariæ circumuentos intellexerunt.

Fulminis ictus notabilis in Eccleſia ſancti Franciſci.

Anno quo ſuprà die Martis, trigeſima menſis Iulij, hora duodecima, fratribus ſub eleuatione, Benedictus qui uenit, cantātibus, fulmen cum terribili ſonitu è cœlo ueniens, pinnaculum per modum turris ſupra Eccleſiam ſancti Franciſci percuſsit, & incendit, ita ut totum tectū eiuſdem Eccleſię exureretur, crucifixum in medio chori pendentem ſcidit, & euertit: lapides ſiniſtri parietis detruncauit, & abraſit. Vnum monachum occidit, & aliquot homines propinquos ſuo flatu, non tamen mortaliter, læſit.

Beatricis coronatio.

Eodem anno Matthias Pannoniorum rex, pro Beatrice filia Ferdinandi Regis Apuliæ, Rudolphum Vuratislauien. Ioannem Varadien. Epiſcopos: item Ioannem ducem Oppolien. & cæteros in comitatu ſexingentorum equitum miſit, pro die Galli apud Budam diem nuptiarum conſtituens. Quæ adducta in Albam regalem, feria quinta in die ſancti Lucæ Euangeliſtæ coronata eſt, & die Dominica ſequenti thoro regio iuncta eſt.

Dracula Beſſerabiæ Voieuoda occiſus.

Eodem anno rex Matthias Hungariæ Vuladislaum Draculam Voieuodam Beſſerabiæ, annis propè duodecim in captiuitate tentum, reſtituit, & in Beſſerabiam remiſit, qui fraude ſerui ſui, currendo in equis uelocibus decapitatus occubuit.

CAPVT LXXII. LIB. IIII.

Przemislai Teſsinēſis interitus.

ANno Domini 1477 Przemislaus Teſsinenſ. dux, triſtitia & mœrore (ut aiunt) confectus, quòd Matthias Hungariæ Rex illum de dimittenda arce, & ciuitate Teſsinen. aut de ſoluendis ſumptibus in bellum Sleſiticum in eius liberationem impēſis, graui moleſtatione requirebat. In arce Teſsinen. undecima Martij diem obijt, in monaſterio Prædicatorū in Teſsin ſepultus: unicam tantummodò filiā Heduigim relinquens ſuperſtitem. Non tamen illam, ſed nepotem ſuum germanum Kazimirum, filium Boleslai germani ducis Friſtatenſ. teſtamento omnium principatuum ſuum hæredem reliquit. Heduigis uerò poſtea Stephano Trencinen. Palatino, & gubernatori Hungariæ, Comitiqꝫ Scepuſien. nupſit.

Vuladislai Bohemiæ regis Viennam aduentus.

Eodem anno Vuladislaus rex Bohemiæ, auxilia Imperatori Friderico tertio laturus in Auſtriam uenit, certificatus per Cæſarem de regalibus quamprimū ueniret illi conſignandis, gratiſsimeqꝫ fuit à Friderico ab uniuerſitate, & cunctis ſtatibus ciuitatis Viennen. exceptus. Altera autē die aduentus, feria ſcilicet tertia poſt Viti ſub magna frequentia, in Eccleſia ſancti Stephani, Fridericus imperialibus indutus regalia Regi Bohemiæ contu-

contulit: & tradendo ſibi uexilla Bohemica, ipſum de Pincernatu imperiali inueſtiuit. Omnibus autem pacatis, Rege Vuladislao ex Auſtria diſcedente, Matthias Rex Hungariæ intrauit, in Auſtria, & Styria omnia perturbando, & uſq; ad Bauariam graſſando: factaq; compoſitione, Imperator ei regalia ſecundò contulit, quæ primò Vuladislao contulerat, & renunciauit de regno Hungariæ, & octuaginta millia florenorum ſoluere promiſit, quæ tamen non adimpleuit.

Anno præexpreſſo circa feſtum Michaelis Turcę cum triginta millibus armatorum, omnem regionem circa forum Iulij uſque ad Kunianum, alias ad Kingilianum depopulati ſunt. Tria quoque millia ſtipendiariorum, quos Veneti circa anguſta, & clauſuras alpium locauerant, tacta impugnatione, & conquiſitione loci, trucidauerunt, & multos captiuos uelut pecora abduxerunt. *Turcæ cum triginta millibus armatorum.*

Anno Domini 1478 quintadecima Iulij, Elizabeth regina in Sandomiria ſextam filiam, prolem uerò duodecimam, enixa eſt, quæ à Ioanne Rzeſzouuski Epiſcopo Cracouien. baptiſata, Barbara nomen accepit. Eodem anno circa feſtum ſancti Laurentij, Turcę omnem Corinthiam ab oppido Malburgeta, uſq; ad Villacum, & prope Grecz celeriter tranſcurrendo, cædibus, & captiuitate omnia fœdarunt. Tartari quoq; ſub idem tempus Braczlauu ſpoliarunt, & incenderunt. *Barbara 12.*

Anno Domini 1479 in Iunio diçta Olomucen. inter Matthiam Hungariæ, & Vuladislaum Bohemiæ Reges agebatur. Concluſa fuit pax inter Reges ſub conditionibus priorum fœderũ, ut Vuladislaus rex Bohemiæ uniuerſam Bohemiam haberet, Matthias uniuerſam Morauiam, Sleſiam, & Luſaciam. Fouebatur tunc Vuladislaus rex, munificentia, & expenſis regis Matthiæ. Eodem anno circa feſtum Galli, exercitus Turcarum maximus, quinq; Baſſarum, in terram Septemcaſtren. circa ciuitatem Cibinium irrupit. Batheryſtuuan autem cum ſuo exercitu coactus pugnã inijt, & multitudine Turcarum conterebatur: interim duo Capitanei partis Hungarorum, Knezipauel, & Iaxi, frequentibus nuncijs Batheryſtuuan ſollicitati, habentes ſecum omnes aulicos regios, & noningentos Raſcianos, ſuperuenerunt. Et dimiſſa fronte Turcarum, in latus ſtudioſè irruerunt, magnamq; ſtragem in Turcis facientes, in fugam eos conuerterunt, ita ut non amplius pugna, ſed ſtrages fuit. *Fœdus Matthiæ Hungariæ, et Vuladislai Bohemiæ regum. Congreſſus Batheryſtwan cũ Turca.*

Anno prædicto Iuuan, quod ſonat Ioannes dux Moſquæ, uir ſingularis faſtiuſtatis, ciuitatem ampliſsimam Nouogrod, à Kazimiro Rege Poloniæ neglectam, in ſuam redegit ditionẽ: omnibusq; ciuibus ſpoliatis, tertia tantummodò parte cuilibet relicta (quod dictu apud poſteros forſan erit parũ credibile) trecentos currus: auro duntaxat, & argento, margaritis, & lapidibus precioſis, uſq; ad ſummum refertos, ante ſe de ſpolijs Nouogrodenſium egit: de ſupellectili uerò nobiliſsima ſine numero. *En ſpoliũ ducis Moſcouiæ.*

Anno Domini 1480. die Veneris, 29 Maij, uir celebris conditione, ac inſignis repudatione Ioannes Dlugoſz ſenior de Nyedzelno, Canonicus Cracouien. diem uitæ clauſit extremum. Erat autem ſtaturæ proceræ, faciei gracilioris, & macræ, naſi longi, & aquilini, ætatis grandæuioris, & prouectæ, ut ipſe de ſe ſcripſit. Sexaginta quinq; annorũ, moribus probus, uirtutibusq; fulcitus, induſtria ſagax, ſermone eloquẽs. Inter alia hiſtoriarũ maximus amator, ac lector, & Chronicorũ ſcriptor. Huius Aeneas Syluius de Piculominibus, Poëta Laureatus, deinceps Cardinalis, & Papa creatus, Pius ſecũdus uocatus, meminit, & in epiſtolis Sbigneo Cardinali tituli ſanctæ Priſcæ, Epiſcopoq; Cracouien. miſſis, magnificè extollit. Aſſerendo eum hominẽ doctiſsimum, & in promptu habentẽ eloquentiam, multo ſale conditam, quem præter nullus tam clarè, tam diſertè, tamq; prolixè, res Polonorum in pace, & bello intus, & foris geſtarum, quoadusq; uiueret ſcripſit. *Ioannis Dlugoſz interitus Vitæ, & morũ eius deſcriptio*

Vnde in hoc anno Dñi 1480 uita, & Chronica ipſius finitur: preterea ſcripſit diſerto ſtylo legendã beatiſsimi Stanislai, Pręſulis Cracouien. & patroni Polonorũ glorioſi, uitamq; beatę Kunegundis coniugis, & perpetuò uirginis Boleslai pudici ducis, ac monarchę Polonorũ, in Sãdecen. cœnobio uita functę, & ſepultę. Scripſit & Geographiã, imò uerius Chorographiã regni Poloniæ, urbes, caſtra, oppida, flumina, mõtes, atq; uillagia, cuius ſitus, & diſpoſitionis ſint. Scripſit & libros inuẽtarios prouentuũ cathedralis Eccleſię Cracouien. & cunctarũ Eccleſiarũ Collegiatarum Conuentualiũ, & parochialiũ diocœſis Cracouien. Ad quę, uel ad quos pertineant, diſtinctius adnotãdo. Item ſcripſit familias, arma, & clœnodia nobilitatis Polonorũ cũ origine, & cauſa eorũ, & alia opera regno Polonię frugi, & decorẽ ęternũ paritura. Erudiebat pręceptor cõſtitutus, illuſtriſsimos natos Kazimiri tertij regis Polonię, quibuſcũ non paucis annis cõtritis, dũ poſtulatus, & electus fuiſſet in ſedẽ Archiepiſcopalẽ Leopolien. obijt antequã cõſecraretur, anno, mẽſe, & die, quibus ſuprà. In Eccleſia S. Stanislai Kazimirię Cracouien. de Rupella nominatę, iuxta ſepulchrũ beatiſsimi Stanislai tumulatus. Cuius Eccleſiã pręfatã in Rupella perſonis re-

nis religioſis Pauli primi æremitæ, & prouiſionibus largis ac priuilegijs antè prouiderat ac dotauerat. Principibus filijs regijs, ipſius diſcipulis, cum cœtu uniuerſitatis, prælatorum ac populorum funus eius ſequentibus, & exequias cohoneſtantibus, quibus interfui, & prædicta omnia uidi.

Rhodis à Turca obſeſſa.

Eodem anno Turcæ ciuitatem Rhodis obſederunt, & machinis partes murorũ rumpentes, & uarios uarijs modis occidentes, murum aſcenderunt: pluribusq; ex utraq; parte cadentibus, repulſi, illatis innumerabilibus damnis, diſceſſerunt, & in regnum Apuliȩ traijcientes, multas clades fecerunt, oppidum Beſtiam ad montem Garganum deleuerunt, & Hidruntem ciuitatem expugnantes, Archiepiſcopum per medium ſecuerunt, & penè omnes in urbe occiderunt.

Sequenti anno audita morte Mahumeti Cæſaris Turcarum, Alphonſo filio Regis Apuliæ, & duce Calabriæ expugnanti, & ſubſidia Matthiæ Regis Hungariæ generi ſui habenti, ſeſe ſubdiderunt, qui in mancipia ipſos redegit.

CAP. LXXIII. LIB. IIII.

Mahumeti mors.

ANno Domini 1481. die tertia Maij, Mahumetes Imperator Turcarum, qui triginta annis multos populos atrociſsimis bellis afflixerat, & ſuo Imperio ſubiecerat, mortuus eſt, & in Conſtantinopoli ſepultus: fuitq; idem menſis mortis, qui adeptionis, & expugnationis urbis Conſtantinopolis fuit.

Expulſio fratris.

Eodem anno Baiſſetus, filius ipſius natu maior, in Cæſarem Turcarum electus, Zeliabum fratrem ſuum minorẽ imperare geſtientem expulit, qui in inſulam Rhodis, cauſa ſalutis fugiens, captus eſt, & in Franciam per Cruciferos religionis ſancti Ioannis de cruce alba miſſus, in captiuitate pluribus annis detinebatur, donec ab Alexãdro Papa ſexto acceptus fuit. Sed Carolo rege Franciæ in Apuliam per Romam cum magna potentia tranſeunte, & uim Papæ inferente. Inter alia clœnodia, & obligationes à Papa Alexandro extractas, acceptus erat, & antequam Apuliam rex attigerat, Zeliabus in Campania extinctus quieuit.

Peſtis magnitudo Cracouiæ

Anno Domini 1482 peſtis ſæuiſsima ex Hungaria progreſsiuẽ tranſiens, in minori Polonia uiguit. Ab octaua corporis Chriſti ad aſſumptionem beatæ Mariæ uirginis, hoc eſt, à medio dierum Iunij uſq; ad medium dierum Auguſti perdurans. Moriebantur Cracouiæ ſingulis diebus quadraginta, interdum quinquaginta homines in parochia ſanctȩ Mariæ in circulo. Ad ſanctum Stephanum uerò ſingulis quibusq; diebus triginta, interdum quadraginta, ſic ſuo modo in cæteris parochijs.

Anno autem ſequenti, ſcilicet 1483 deuenit, & inualuit peſtis in maiori Polonia, Mazouia, & eorum uicinijs, multam frequentiam mortalium occidendo.

Simon de Lipnicza mortuus

Eodem anno Pater Simon ex oppido Lipnicza natus, frater minorum prædicator glorioſus, & feruidus, peſte quindecimo Calendas Auguſti, die Iouis, decima octaua Iulij, quæ fuit dies ſancti Arnolphi mortuus eſt, in choro Eccleſiȩ ſancti Bernardini in Stradomya per fratres tumulatus. Sed quum miraculis coruſcaret, à fratribus honorificè in corpus Eccleſiæ ad ſiniſtram partem tranſlatus, & conditus eſt. Cuius Epitaphium unum eſt hoc:

Lipnicius iacet hic Franciſci ex ordine Simon
Diuino frater feruidus eloquio.
Cuius perpetua fruitur iam ſpiritus aura,
Quod probus hic ſanctè uixerit atque pius.
Quod decorare Dei ſtuduit genitricis honorem,
Doctrinam factis atque probare bonis.
Hunc miranda uides teſtantur ſigna beatum,
Qui miſeris meruit ferre ſalutis opem.
Hunc igitur ſtudeas tibi conciliare patronum,
Vt uoti compos efficiare tui.

Kazimiri ſecundo geniti mors.

Anno Domini 1483. die Iouis in craſtino cinerum, Dux Kazimirus ſecundo genitus Kazimiri tertij regis Poloniæ, pthiſi ſuffocatus Vilnȩ interijt, ubi & ſepulturã accepit. Et poſt mortem prodigijs miraculorum ſplendeſcere ferebatur.

Beſſarabia à Baizeto uaſtata.

Anno Domini 1484 Baizetus Imperator Turcarum, qui (ut ferebatur) ocio deditus, uoluptatibus immerſus operam dabat, per ſuos excitatus & inductus, cum maxima potentia tempore Veris in Beſſerabiam uenit, & Kiliam, & Bialagrod obſidendo expugnauit, & in hanc uſq; diem poſsidet.

Tres præſtantes peregrini Cracouiam exeunt.

Eo tempore magiſter Michaël de Vielun Collegiatus maioris Collegij Cracoui. cũ magiſtro Nicolao de Glogouia maiori prædicatore Teuthonico, & Georgij de Lanczhuth presbytero ad ſanctam Mariam in circulo Cracouien. nolẽtes per terram pedeſtres

Sanctam

Sanctam ciuitatem Hieruſalem uiſitare, quum in Valachiam intrarent, Turca exercitualiter appropinquante, Kiliam ingreſsi, captiuati, & uenditi fuerunt: biniq; eorum magiſter Nicolaus prædicator, & Georgius de Lanczhut in Conſtantinopoli, per mercatores Venetos redempti, in Poloniam per Venetias, & terras Chriſtianorum redierunt. Magiſter uerò de Vielun ter uenditus, & liberatus, de terra ſancta cum uno cõuerſo minorum natione de Kaliſs peregrè rediens, quia caumata, & aëris feruorem nõ uitauit: in Rhodis febribus acutiſsimis correptus, diem obijt extremum. Hic fuit in omni facultate doctiſsimus, & promptus, Hebraicamq; linguam perfectè profitens, & ſciens.

Chriſtophori Saffraniecz graſſatio.

Eodem anno Domini 1484. die Saturni quinta menſis Maij, quæ fuit uigilia Pentecoſtes, Chriſtophorus Saffranyecz de Pyeszkouua Skala, mercatores Cracouien. ad nundinas in Lublin. tranſeuntes, hos, Stanislaum Lanthman, Ioannem Reichil, Ioannem Nonert, Conradum Encziger, Suantoslaum, & Bartholomeum Sinrich trucidauit. Qui in Cracouiam adducti, in choro Eccleſiæ S. Mariæ in circulo prope ſacrarium iuxta ſubſellia Vicariorum maturam miſſam cantantium ſepulti ſunt. Ob hoc itaq; crimen, & ſpolia quæ fecerat, primũ de regno bannitus, tandem per Pyeczik, & Szus circumuentus, captiuatus eſt, & Cracouiam adductus, in teſtudine recluſus in arce Cracouien. detinebatur: donec ſub nundinis poſt feſtum ſancti Michaëlis mandato Regis Kazimiri capite truncatus, in Eccleſia ſancti Bernardini ſepultus eſt.

interitus eiuſdem.

Fratris Michaëlis mors.

Anno Domini 1485 frater Michaël ordinis S. Mariæ de metro de patientia beatorũ martyrum ad ſanctum Marcũ Cracouiæ quarta die menſis Maij uitã finiuit, in choro ad ualuas ſacrarij Septẽtrionem uerſùs ſepultus. Fuit ſtatura breuis de natura Gnauuorum, miraculis (ut fertur) glorioſus, & clarus. Hic uerentibus fratribus, & metu concuſsis, ne ignis nõ longè exortus, monaſterium S. Marci corriperet, dixit: Non timendũ pro hac uice, ſed dum moriar, plaga per ignem grandis huic monaſterio accidet, quod ita factum, poſt mortem ipſius uerificando ſuperuenit, ſemper humilis, orans, & deuotus fuit.

Ecclypſis Solaris.

Eodem anno Domini 1485. die Mercurij, ſedecima Martij, fuit ecclypſis Solis undecim punctorũ, ſuper quinto gradu Arietis, in regno Poloniæ, ante occaſum Solis ſatis notabilis defectuoſitatis, & diminutionis lucis: hanc in Mirãdula ciuitate Lombardiæ ſatis claritatis habentẽ inſpexi, nec illic aliqua obſcuratio, aut ſplẽdoris diminutio notabatur.

Maximiliani coronatio.

Anno Domini 1486. die 28 menſis Martij, quæ fuit feria tertia Paſchæ. Maximilianus in Aquiſgrano in Regem Romanorũ, per Archiepiſcopos Maguntinen. Colonien. & Treuerien. in præſentia patris eius Friderici tertij Imperatoris Romanorum, & multorum principum, prout ante concluſum in Frankfordia tempore electionis fuerat, coronatus eſt.

Fridericus Epiſcopus Cracouien.

Anno Domini 1488. die Solis, tredecima Aprilis, quæ fuit Dominica conductus Paſchæ illuſtriſsimus Fridericus Kazimiri tertij Regis Poloniæ filius poſtremò natus. Per Capitolum Cracouien. ad populationem præfati Sereniſsimi domini Regis Kazimiri, in Præſulem Cracouien. fuit electus. Et octaua die, quæ fuit uigeſima Aprilis, minores ordines de manu Reuerendiſsimi domini Vrielis de Gorka antiſtitis Poſnanien. in Piotrkouu in Eccleſia prædicatorum ſuſcepit. In craſtino aliàs 21 Aprilis per Paulum de Glouina Decanum Cracouien. cum eius collegis, nomine Capituli Cracouien. poſtulatus, ſpiritualibus adiectus fuit: in his omnibus principio Leonis aſcendente.

Eodem anno, die Mercurij ſedecima menſis Iulij, concordia inter Conradum, & Ianuſsium germanos Mazouiæ duces, ſuper bonis hæreditarijs, per Boleslaum, & Kazimirum fratres eorum uita functos derelictis facta eſt.

Matthiæ Regis Hungariæ obitus.

Anno Domini 1490. die Lunæ, quinta menſis Aprilis, Matthias rex Hungariæ apoplexia (qua præcedenti die oppreſſus erat) in caſtro Viennæ Auſtralis ſuffocatus, & extinctus eſt, & in Hungariam relatus: ſepulturam in alba regali abſque pompa communem accepit.

Ioannes Epiſcopus Olomucen. Cracouiã aduenit.

Eodem anno, die Mercurij, tredecima mẽſis Octobris Cracouiam in pulchro comitatu Ioannes Varadien. idem & Olomucen. Epiſcopus aduenit, in circulo Cracouien. apud Sebaſtianũ hoſpitio exceptus, Kazimiro regi Poloniæ perſuadebat, ut filiũ eius ducem Albertum tertiò genitum, ex Hungaria reuocaret: & Vuladislaum primogenitũ regem Bohemiæ in Hungariam pacificè regnare annueret. Is Rege Kazimiro diſſentiente, die Lunæ, decima octaua menſis Octobris, quæ fuit Lucæ Euangeliſtæ, incõſolatus è Cracouia per Sileſiã, & Morauiã in Hungariã receſsit, poſtea in breui monachus factus.

Cometes.

Anno Domini 1491 Cometes dominus aſtone dictus, de natura Mercurij, circa feſtum Epiphaniarum ſub tertia facie piſcium, Solem poſt occaſum ſequens apparuit, & circa carniſpriuium reſolutus diſparuit.

Eodem anno, die Solis, octaua menſis Maij, & fuit dies celebris ſancti Stanislai Polonorum

Ecclypſis Solis. norum patroni,& Dominica rogationum, accidit ecclypſis Solis nouem punctorum ſuper 26 gradu Tauri: ſubſequutaq; fuit gregum, & pecudū miranda contagio, & infectio, præſertim boum & ſuum, ſiue porcorum. Iacebant etenim inualidata artubus, & iuncturis, & ſurgere non poterant: linguaq; eorum abraſa, excoriata, & ferè ulcerata, pabula contingere, & maſticare non ualebant. *Peſtis ſubſequutio.*

Collegij artiſtarum cōflagratio. Anno Domini 1492 mortuo, & tumulato Kazimiro tertio rege Poloniæ, incendiū de domo aciali Mikoſz nuncupata, iuxta portam ſutorum exilijt, & omnes domos iuxta Eccleſiam ſanctæ Annæ Cracouiæ, cum collegio artiſtarum maiori, & horologio nouiter immutato, die Solis 29 Iulij in nocte ſequenti conſumpſit, & conflagrauit.

CAPVT LXXIIII. LIB. IIII.

Conuētus pro rege eligendo. AD eligendum nouum Regem, poſita conuentione pro feſto aſſumptionis Mariæ in Piotrkouu eodem anno Domini 1492 conuenêre optimates, & Satrapæ regni Poloniæ, Prælati, Magnifici, & Nobiles. Et quia Alexandrum quarto genitum, Lithuani mortuo Kazimiro tertio rege Poloniæ ſtatim aſciuerunt, & in magnum ducem ex ſententia, & uoce eiuſdem Regis uiuentis. Sed moribundi, & tunc ab Lithuanis iſtud optantis ſibi præfecerunt, & duobus ſuper remanentibus alterum Poloni in Regem cum quadam animorum infenſione, & controuerſia eligere adnitebantur. *Partes Ioannis Alberti.* Communitas nobilium, familiaq; Roſarum, & urbs Cracouien cum alijs ciuitatibus regni Ioannem Albertum, tanquam maiorem natu regnare uoluerunt. In contrarium Sbigneo de Oleſznicza Archipræſule Gneznen. ducibus Mazouiæ Conrado, & Ianuſsio, Raphaële Iaroslauuski Marſchalco regni, & omnibus de armis bipennium: ceterisq; ei aſsiſtentibus adnitente, & Sigiſmundum minorem natu deligere, & erigere, ſeu ſicut communitas cū ſibi adhærentibus rebatur electionem regina in eundem Ianuſsium ducem Mazouiæ, qui perſonaliter cum eodem Archiepiſcopo campeſtraliter poſt uillam anteurbij Pyotrkouien. per omne tempus electionis egit, transferre conante. *Partes Sigiſmundi.* Donec dux Ioannes Albertus hac campeſtrali ſtatione Archiepiſcopi, & ducis Mazouiæ prouocatus, iuuamine genitricis ſuæ Elizabeth reginæ Poloniæ ad Illuſtriſsimū, & Reuerendiſsimum dominum Fridericū electum, & confirmatum Cracouien. germanū ſuum in curia paterna atq; regia cū auctoritate præſidentiæ, tanquā ſub illa Archiepiſcopi in campo ſtatione uſurpari ſimulata, ac ad alios prælatos, & proceres in locis cōſuetis reſidentiarū anteurbij illius electionem repræſentantes armato milite in Pyotrkouu miſſo, electioni ſuæ renitentes, & ſpolia parti eius inferentes cōpeſcuit. Die itaq; Lunæ 27 menſis Auguſti, luna applicante ad aſcendens radicis eius: Ioannes Albertus in Pyotrkouu rex Poloniæ proclamatus, & publicatus eſt, Ioanneq; de Tarnouu filio Palatini Cracouien. ad electū ducem Albertū uelociſsimè in Cracouiam aduolāte, & electionem publicāte: Te Deum laudamus in craſtino electionis Cracouiæ (mirū in modum omnibus gratulantibus, & gaudentibus) ignes multis locantibus, uaſa quoq; uini, & ceruiſiæ exponētibus decantatum eſt. *Ioannes Albertus rex eligitur.* Coronatio tandem eius in regem Poloniæ Dominica in craſtino Mauritij, quæ fuit 23 Septembris celebrata. *Mox coronatur.* Coronatus autē, & inunctus eſt per Sbigneū Gneznen. Archiepiſcopum, debilē, & hydropicum, aſsiſtentibus ei prædicto Friderico electo Cracouien. cōfirmato, Petro Moſcżynski Cuiauien. Vriele de Gorka Poſnanien. Epiſcopis, ceterisq; Pontificibus, & prælatis, Regina quoq; Elizabeth genitrice ipſius inſpectante, ac multitudine copioſa. Sbigneo Archiepiſcopo Gneznen. Marſchalco regni Iaroslauuski, alijsq; eius coronationē dedignantibus, depòſt breui mortuis. Et quū anno ſequenti rex Ioannes Albertus in Polonia eſſet, inſignes legati Imperatoris Turcarū pro treugis etiam ad uitā utriuſq;, & Imperatoris, & Regis cōſtituendis, & dominij Venetorū ad eum uenerunt. *Legati Venetorum. Legati Turcarum.* Retentis aūt ſecum in Poſnania legatis Turcæ de pactis induciarū tractantibus, Marcum Dandalū doctorem utriuſq; Iuris, & principalem Oratorem cū collega ipſius Paulo Capello, & reliquis Venetis gratulatū iri de Venetijs miſsis de ſublimatione Ioannis Alberti in Regem Poloniæ Cracouiam ire iuſsit. Qui die Iouis ſecunda Maij Cracouiam ingreſsi, & in circulo apud Nikel Karle hoſpicio honorificè ſuſcepti, & optimè tractati, uotorumq; ſuorum compotes facti, die Lunæ, tredecima menſis Maij receſſerunt.

Regū ac principum in Leuczouiam conuentus. Anno autē Domini 1494 die Iouis, decima ſeptima menſis Aprilis, conuenerunt in Leuczouia germani, Vuladislaus Hungariæ, & Bohemiæ, Ioannesq; Albertus Poloniæ Reges, dux Sigiſmundus, & Fredericus Archiepiſcopus Gneznenſ. Epiſcopusq; Cracouien. & Cardinalis pronunciatus. Item Fredericus Marchio Brandenburgen. Regum ſororius, cum magnificis, & conſiliarijs regnorum Hungariæ atq; Poloniæ, multisq; ac uarijs interpoſitis tractatibus ſuper regnorum unione ſuper bello in Turcas, & uindicanda patrui truculenta nece, qui pro regni Hungariæ defenſione, ut ſuo iam antè loco dictū eſt, contra immaniſsimum Turcarum Imperatorem ſtrenuè pugnādo interijt,

& extir-

& extirpatione Valachi. Irritatis & omnibus articulis ferè concluſis reiectis, uacui ad propria diſceſſerunt: uacui tamen animi regij haud fuerant, quod in propoſita capitis immediate ſequentis expeditione declaratur, ſed ut deliberationes regum Turcam latuiſſent irritationes eiuſmodi conſulto erant publicatæ.

Legatus Turci Cracouiam uenit.

Anno præfato die Martis, tertia menſis Iunij, notabilis legatus Imperatoris Turcarũ, 12 camelos habens, Cracouiam aduenit, in domo ducũ Mazouiæ in acie circuli Cracouien. hoſpitio exceptus: præparabantꝗ & quaſi ſingulis diebus Turci in circulo Cracouien. ſub prætorio fimum, & pabula camelorũ deſiccabant. Aſtruebant tunc memores & ſeniores, eum fore annũ quadrageſimum, quem diuus Ioannes Capiſtranus prædicando Cracouiæ prophetice dixerat: Veniet Turcus hûc, & equos ſuos in circulo Cracouien. locabit, ſi correctio morũ, & uitæ in uobis non aderit. Vtꝗ narratores affirmabãt, tametſi de Turcarum Imperatore non fuit uerificatũ, in nuncio tamen eius ſub conditione expreſſa, uerißime impletum fuit. Terribile quoꝗ dictu, horribilis plaga eo tempore accidit: nam die Solis, 29 menſis Iunij, quæ fuit Apoſtolorum Petri, & Pauli, in nocte ſequenti, maximus ignis à piſtoribus circa nouã portam exortus, omnes ſtructuras iuxta murũ & in medijs plateis, præter circulum uſꝗ ad plateam ſutorũ conflagrauit, & conſumpſit: cecideruntꝗ portæ ſancti Nicolai, ſancti Floriani, Slauukouien. Eccleſia ſancti Marci, & clypei eius cũ toto monaſterio ceciderũt, turres ciuitatis in prędicto circuitu, & turris Eccleſiæ ſancti Stephani cum campanis, & domo paſtorali exuſtæ ſunt. Iudęi poſt ſanctum Stephanum commemorantes uehemẽter arſerunt, & immiſericorditer per ſtipendiarios, quorũ magna copia illis diebus Cracouię aderat, direpti ſunt: noſꝗ in domo aciali Turzonis plateæ ſancti Stephani arſimus. Hęc cũ uidiſſent Turci, omnia ſua in camelos ac equos impoſita ligarũt, parati de ciuitate egredi: ſic & Cardinalis Fridericus, quæ ſua fuêre, in currus cuncta imponere iuſsit. Et ſi incendium Epiſcopali curiæ appropinquaret, è Cracouia excedere diſpoſuerat, continuata eſt hæc plaga incendij, à prima hora noctis, uſque poſt ortum Solis. Legati quoꝗ Turcarum extunc quarta die, cum licentia Alberti regis, die Iouis, tertia die menſis Iulij de Cracouia abſceſſerunt: ad inſtantiam autem ciuiũ Cracouienſium, tanquam propter ipſos huiuſcemodi plaga conflagrationis eueniſſet. Rex Albertus Iudæos de Cracouia in Kazimiriam ſub murum, iuxta Eccleſiam Laurentij, ubi cellæ pro collegio, & lectorijs per Kazimirum ſecundum Regem Poloniæ extructæ fuerant, ubi in hanc diem morantur, tranſtulit.

Capiſtrani uaticinium.

Iudæi Cracouia expulſi.

CAP. XXV. LIB. IIII.

ANno Domini 1497 his calamitatibus, grandius malũ ſucceſsit: nam rex Albertus à Valacho magnanimæ ſuæ uoluntatis effectum proſecuturus, perindè atꝗ Leuczouiæ, ſicuti ſuprà ſcripſeram, cum fratribus conſtituit, ulturus patrui per Turcas in Vuarna occiſi interitum, caſtra Turci in Vualachia occupata expugnaturus, bellũ ingens, atꝗ idem periculoſum uerſùs eadem caſtra per Turcas in Vualachia occupata concepit, quo uniuerſam Poloniam, Rusſiam, Mazouiã, Ioannemꝗ de Tiffen magiſtrum Pruſsiæ, reliquas terras: imprimis uerò illuſtriſsimũ principem dominum Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ germanum ſuum, qui cum uniuerſis magni ducatus Lithuaniæ proceribus in auxilium fraternũ per campos inferioris, ſuperiorisꝗ Podoliæ proceſsit, & circa Braczlauu fraternũ expectando auiſamentum ſubſtitit, in arma concitauit, præterea mercenarium militem equeſtris, pedeſtrisꝗ ordinis, immodicum his iunxit, atꝗ inſtructum exercitũ ad dies Iunij apud Leopolim recenſuit. Quo reuiſo, ordinatoꝗ, die 26 Iunij, feria ſecunda poſt diui Ioannis Baptiſtæ diem, cum toto exercitu, & Sigiſmundo fratre, à Leopoli ſoluit, iterꝗ in Valachiam non ſine malo omine dirigens. Hæc inter prodigia infœlicis expeditionis numeranda pręceſsêre, boues ducenti poſt exercitum pulſi, Leopolim uerſus turbinis uehementis impetu diſperſi ſiſti non potuerũt, ſed partim in ipſo ſuburbio foſſatis ſe immittentes, partim in campos, & alia loca delapſi, uix (ſed nõ integro numero) fuêre recollecti. Rege ipſo fluuium, exiguo alueo di labentẽ, tranſeunte, dextralis equus candidiſsimus, regiꝗ charus corruit, & erat ſubmerſus. Pręterea quidã Sropeki genere nobilis, alioqui pauci ſenſus, Leopoli iteratis uicibus noſtros ſuccubitores nõ ſine terrore exclamabat. Fulmen itẽ caſtris dilapſum, nobilẽ unum, & equos 12 interemit: ſacerdote apud Regẽ diuina celebrante, hoſtia finibus manipularis à ſiniſtra pendẽtis, quod rex ipſe uidit, è ſacro altaris ac miniſterij loco detracta, ſeu caſu quodã, ſeu improuidentia celebrãtis excidit, in terramꝗ eſt prolapſa, quę per miniſtrantẽ Capellanum regẽ cum admiratione hoſtiam demonſtrãte, una & per ipſum celebrantẽ fuit collecta. His terrorẽ incutiẽtibus, nihilominùs à ſcelerib. nihil temperatũ exercitus, permiſsis mulierib. refertus, ferũturꝗ ipſi Primores, & duces, nocturna libidine nõ ſaciati, clara luce publicis balneis, & tina, inter amplexus mulierũ uoluptatib. induliſſe.

Omina infœlicis belli.

Quumꝗ

Quumq; in expeditione ipſa procederent, quamuis poſt ſolutam Leuczouien. conuentionem Albertus Rex per inſignes ſuos Oratores, & magnæ auctoritatis ac prudentiæ Conſiliarios ſcilicet Creslaum de Curoſuuanky Decanum Cracouien. & regni Poloniæ Cancellarium: iam uerò per ipſum Regem ad Eccleſiam Vuladislauienſ. per mortem Petri Moſzinski de Bnyn uacantem pronunciatum eligẽdum, & per Podlouuski de Przytyk Caſtellanum Radomien. cum eodem Cancellario una legatos Stephanũ, aliàs Chari Bogdan Vuoieuodam Vualachiæ de illarum ſecretarum, ac earum contra Turcas fraternarum regiarum deliberationum Leuczouien. quæ conſultò tanquam irritatæ fuêre auiſatum facit, & hortatus eſt ad aſsiſtendum ipſi regi, & in ſuo ſanctiſsimo propoſito auxilium ferendum, quod ipſe Stephanus data fide, & manu repromiſit, non tamen priùs illud laturus, ne per Turcas præuentus eſſet, donec uideret Regem, uel apud caſtra Kyliani, & Byalogrod, uel in Danubio cum exercitibus conſtitui, cuius tamen profectionẽ in terra ſua impedire nollet, quin etiam æquè permitteret commeatum liberè miniſtrari.

Legati inſignes in Valachiam miſsi.

Cumq; Rex terras Ruſsiæ ingrederetur Creslaus Rozenſis nuper nominatus, iam uerò Electus, Vuladislauien. & regni Poloniæ Cancellarius ſenator, atq; zelator regni uigilantiſsimus, & rerum peritus, ut audiuit Stephanum Vuoieuodam in perfidiam uerſum, à uotis promiſsis diſceſsiſſe, & Hungaros malè contentos eſſe de Rege ſuo, qui eis inconſultis Leuczouiæ fratri Alberto Regi annuit, in caſtro Turci Valachiæ occupata expeditionem faciendum, timore perculſus, ne Stephanus per Hungaros zelo inuidiæ concitatos, perſuaſus Turcas, & Tartaros auiſatos efficeret, & in Regem conuerteret, ſubitò cucurrit ex ædibus ſuis, & Regem expeditionem continuantem in Przemislien. oppido adijt, orat, & obteſtatus erat, ut ab expeditione deſiſteret, ſed eam ad loca ſolitudinum per Tartaros uaſtari ſolita conuerteret munienda. Quæ Creslai adhortatio per Regẽ abiecta fuit, ut cum deſpectu quodam eum à ſe Rex licentiaret, ad ædesq; ſuas Epiſcopales redire iuberet, qui potiùs domi oraret, aut quæ ſuæ Epiſcopalis ſunt profeſsionis, ageret: Rex uerò, quod ſibi innatum ac proprium eſt, armis, & bello inſiſteret. Sic quoq; Albertus Rex non ignorans Vuoieuodæ illius dolos Matthiam de Lancza Epiſcopum Camienecen. ad Vuoieuodam præmiſſum exploratum dirigit, an in propoſito abſtinentiæ perſeueraret, quod Vuoieuoda coram ipſo oratore Epiſcopo confirmauit. Tamen cùm rex terræ Valachiæ appropinquaret, Vuoieuoda per Turcas, Moldauos, & Siculos atq; Tranſyluanos, qui uotis fortaſſe quorundam dominorũ Hungariæ, quibus ſecretè Leuczouien. deliberationes non erant creditæ, concitatus, ſententiam mutauit, & non ſolùm commeatum exercitui regio recuſauit, uerùm etiam pro uoluntate aſsiſtentium ſibi Turcarum hoſtem ſe Regi eius terram ingredienti nunciauit, ſollicitatusq; per frequentes Regis nuncios, ut ad ſe rediret, promiſſorumque firmus eſſet obſeruator, conuerti ad prima promiſſa noluit, quamobrem tela regia, quæ rex non in eum, ſed in Turcas acuerat, in ſe conuertit. Et cùm hæc inſperata eueniret mutatio, nec minùs populus regius uoluptati illius deditus fortunam, & propitiationem non mereretur diuinam, timore non uulgari erant concuſsi Poloni, ut plerumq; à paucis hoſtibus infidelibus, & ſchiſmaticis, aut fugarentur, aut trucidarentur, ſecundùm illud Deutronomi. 32. & Pſalmi ultimi ſabbati, quomodo perſequebatur unus mille, & duo fugarunt decem millia. Nonne ideò quia Deus ſuus uendidit eos, & Dominus concluſit illos: ipſeq; Stephanus Vuoieuoda nonnullos dira morte perimebat, ut tandem clamarent ad Regem Poloni, quò illos in domos redire permitteret. Nanque abſque licentia Regis iure regni Poloniæ uetante, ſub amiſsione capitis, & bonorum omnium mobilium, non liceret illis à Rege, & exercitu diſcedere, neque facultas reditui patuit propter loca ubiq; per hoſtes occluſa, quæ rex terram Valachiæ ingrediendo non muniuit, fidei per Vuoieuodam promiſſę fidens, unde cum rebus nullibi digno Marte proſecutis, neq; redire honeſtum, neq; caſtra Turci Vualachis ipſis Turcis Moldauis, Beſſerabis, Siculis, & Tranſyluanis obſtantibus accedere tutum, aut poſsibile eſſet. Nihilominus Albertus rex dolis Valachi impeditus ut aliquid egiſſe uideatur decreuit, Caſtrũ Szoczaua (ſedes ubi Vuoieuodæ eſſet) aggrediendũ, quod exercitibus admotis oppugnabat, bombardiſq; quatiendum mandauit. Interea Vuladislai regis Hungariæ regno Prælatorum ac Baronum nomine certi oratores Hungari ad exercitum Regis, ſed tanquam in fauorem Vuoieuodę, ne deſperatus ſe Turcis dedat, miſsi, Regem Albertum à proſecutione belli cõſilijs, & rationibus inductis, quod ſe malè crediderit Vuoieuodę fidei, quam neq; Chriſto, neq; hominibus ſeruaret, ſolantur, & mitem in Vuoieuodam eius animum reddunt.

Legati Hungariæ regis.

Interea Rex Albertus ægrè ac malè ſe in corpore habere cœpit, tantamq; pro Valachi dolis, & occultis Hungarorum maleuolentijs moleſtiam concœpit, ut breui poſthàc uiueret, & eam mortis futuræ, ſed proximè occaſionem ſibi inſumeret: unde etiam con-

feſtim

ſeſtim euentus iſtos per celeres nuncios Magnoduci Lithuaniæ per Podoliam in auxi-
lium regis uenturo notificat,hortaturq́ fraterne,ut Magnus dux attentis his, quæ regem permouent,et præſertim legatione ipſa Hungarorum,ab ulteriori ſuperſederet itione,qui tamen ut in ſua uidebis hiſtoria locum Braczlauieñ.muniuit. Rex autem illa Hungarorum ſuaſione præualente fœdus cum Voieuoda Stephano pepigit, ad reditumq́ gentes conuertit,quæ cum redirent obſtante regis ægritudine,quę etiam Ducem Sigiſmundum eius germanum ſecum in exercitu agentem,atq́ optimates quoſq́ Polonos,& ipſos belli duces nimium in animis cõſternatos effecerat,omnia negligenter erant cuſtodita,ibantq́ maioris Poloni cum ægrotãte rege per ſyluam Bukouyna primi,quos ſubſecuti minores, terrarum ſcilicet Craco.proceres tanquam armatiores poſtrema regis tutati. Prima Lucæ 26.Octobris quę fuit feria quinta ante Simonis & Iudę,à Turcis & Valachis,alijſq́,quorum ſupra meminerim,per Vvoieuodam tanquam fidefragũ ictum fœdus minimè obſeruantem clam ſumminiſtrans, in eadem ſylua per ſuffragia nemoraliũ impedimentorũ aggreſsi,percuſsi,fuſiq́ erant,inter quos plures de domo bipenniũ corruerunt,pręcipuè Nicolaus Palatinus Ruſsię,& Gabriel hęres in Morauicze ambo de Thanczinqui perierũt, Ioannes Sbignei eodem Thanczin Subcamerarij Cracouieñ.et Capitanei Marieburgeñ. filius,qui in Turciam adductus erat,poſtea per fugam liberatus. *Clades Polonorum.*

Interea etiam Cruciferorum de Pruſsia ab ordine & Ducum Mazouię & terris illorum milites ſub certo numero pro iure generalis expeditionis regni Poloniæ miſsi, regios ſequuntur,ſed non adeunt exercitus,quos cum præſciret Voieuoda, ueluti ultimæ ſorti relictos, ſeorſum ſcilicet ex eadem cauſa inſecutorum exercituum profectos, ſeu potius diuiſos,per Turcas procurat cladibus affici crudelibus,ex quibus qui nõ erant occiſi in Turciam ſunt abacti. Sic quoq́ in nemore Bukouyna cum hac minoris Poloniæ nobiliſsima gente infeliciter actum, quæ dum terga ægrotantis Domini; ſuis uita & ſanguine tutaretur pro felici regis reditu, miſerè perijt, quorum uiuentes aut Turciam, aut Tartariam, aut in alias Barbarorum,infideliumq́ freti Pontici,Aſię,Scythiæq́ regiones ſunt deducti. Exercitus autem regius, quem Dux Sigiſmundus fraternæ condolens ægritudini uehementer,ac maiores regni de maioribus Polonis conſtituerant, regem maleualentem ducabat,licet ab ijſdem Voieuodæ fraudibus immunis non fuerit: quippe qui undiq́ laceſſeretur per Turcas; & Valachos eorundem ductores, ac ueluti per canes ex foraminibus ſic per iſtos ex lucis tenebroſis proſilietes. Tamen per dies plures nemoralibus & tãquam inuijs locis,ut magnis exercitibus commune eſt, iens, integer ab agro Valachico ad terras Ruſsiæ regias feliciter,ac uictorioſè redijt. Tantumq́ ipſa expeditio lucri, monumentiq́ æuiterni Polonis & ſuo regi præbuit,ut communi laudi ſtatuerint, nunquam regibus ſuis permittendum expeditiones facere generales,ſcilicet proceres regni,nunquam generaliter ad arma mouendos contra infideles Turcas aut Tartaros, niſi primum conſulta apoſtolica ſede, ſed & alijs regnis, regibus Chriſtianis ad expeditionẽ ipſam accedentib. Mœror quoq́ ſummus hoc improſperæ expeditionis caſu hoc regnũ implet pro cõmuni fratrũ regnicolarũ caſu,qui ab incõſulta paucis cõmunicata expeditione euenerat, procq́ amiſſa exiſtimatione,quia Turcæ & Tartari nihil plusquã generalẽ Polonorũ timuère expeditionem.Summa uerò culparum omnium reijciebatur in Philippum Callimachum Italum Florentinum, qui cum Alberti regis in paterna educatione nutriti pręceptor eſſet, uir doctrinæ ſummæ, & humanarum non uulgaris profeſſor literarum cæculus & fauter eiuſdem,rex conſilia ſenatorum omnium regni conſilijs præpoſuit, quæ imitatus fraternas conſultationes (Philippo animum regium in eam expeditionem contra omnium conſiliariorum uota dirigẽte)celebrauit,quæ talem habuère exitum,ut breui Rex uitam cum morte & ſummam regni exiſtimationem; tanquam perpetuam gloriam infidelibus ſemper terribilem cum ſumma publici ſtatus iactura permutaret.Inſuper afflictis addita eſt afflictio.Nam ſequenti anno in principio Maij, Turcę,Tartari, & Valachi iuncti, Ruſsiam irrumpentes,plurimam ſtragem in hominibus crudeliter fecerunt,iacebant paſsim in uijs & campis occiſi.Omnia oppida ſub montibus & in medio circa Leopolim; & Przemiſliam,uſq́ ad oppidum Canczugam incenderunt,uaſtarunt,et diruerunt.Et tempore modico commorati,cum maxima præda ſalui diſceſſerunt. *Philippus Callimachus præceptor Alberti regis.* *Turcarum Tartarorumque incurſio.*

Hæc nouitas,quum die Mercurij ſedecima Maij Cracouiam eſſet delata,non parum omnem ſtatum terruit,etiam nonnullos fugæ accinxiſſet, niſi uel timor,uel ſpes à rege prohibuiſſet.Extunc Cracouieñ.foſſata uerſus campeſtria, & Cleparz expurgari cœperunt, & iacto fundamento ad propugnaculum extruendum ante portam ſancti Floriani(quod

proximis annis magnis impenſis finierunt) oppidum Cleparz in magna ſui parte, quæ fluuio Rudavvka ſuperimminebat demoliti ſunt, deiecerũt atq; diminuerunt, turres quoque muri Cracouienſis uerſus Cleparz, quas poſt exuſtionem muro in altum erigere cœperant, complebant & ædificarunt. Cœpit deinde rex Albertus quærere modos reſiſtendi hoſti, auxiliaq; à Vvladislao rege Hungariæ & Bohemiæ, germano ſuo atque ab ipſis Hungaris expetere.

Fœdus cum Hungaris. *Tartarorum incurſio.* *Turcarum inuaſio.* *Turcarum incurſio.* *Pacis ſtudium.*

Et ueniente legato eorum Epiſcopo Veſprimeñ. Cracouiam, prima Iulij anno præfato 1498. concordiam inter Hungaros, & Polonos ad opponendum communi Marte ſe hoſtibus concluſerunt: & Te deum laudamus: die Iouis, quæ fuit dodecima Iulij decantauerunt. Sed talis cõcordia, nil iuuamenti attulit. Tartari nãq; Ruſsiã in fine Iulij inuadentes, longè lateq; graſſati, cũ præda ad propria remearũt. Cõtra quos rex Albertus, regnicolarũ exercitu collecto, de Cracouia die Martis, ſeptima mẽſis Auguſti exiuit, ſed cognita hoſtiũ fuga circa Sandomiriã uillis multis deſtructis, exercitũ ad ſua abire permiſit. Poſt Tartaros, Turcę circa diem ſanctæ Catharinę ſub mõtana Ruſsiæ eodẽ anno circa Sambor & Halicz deuaſtauerunt, neq; aliquo certamine laceſsiti. Verum uel Deo, uel eorũ fortunio ſic cogente, frigoribus aëriſq; in temperie, inædia atq; niuibus, ſupra quam quadraginta millia equorum, hominumq; periêre, reliqui tamen, quorum ultra uiginti millia dicuntur fuiſſe, ſalui poſt damna illata receſſerũt. Sed per Valachos percuſsi erant. Alium itaq; modum pacis nanciſcendæ aggreſsi, quoniam abſq; Valachis, exteras ac barbaras nationes ad inuadendum regnum excitantibus pax non fieret, perſuaſi & uocati Cracouiæ conuenerũt Epiſcopus Varadieñ. nomine Hungarorum, oratores Stephani Palatini Valachiæ, oratores Alexandri magni ducis, & Lithuanorum, & Poloni.

Hi omnes poſt longas moras & conſilia, anno Domini 1499. die Veneris, decimanona Aprilis ſibijnuicem mutuam aſsiſtentiã, & auxilia contra Turcas et thartaros iurarunt. Epiſcopo autem Varadieñ. de Gracouia 22. Aprilis quæ fuit feria ſecunda ante Adalberti recedente, legati ducis Ivvan Moſchouiæ in craſtino, & fuit dies ſancti Adalberti aduenerunt. Et hi ſimiliter de pace requiſiti tractauerunt & promiſerunt.

CAPVT LXXVI. LIB. IIII.

Oratores Bazeti imperatoris. *Cometes.*

ANno autem Domini 1500. die Martis 25. Februarij, quę fuit dies ſancti Matthię apoſtoli in ãno biſſextili, Oratores imperatoris Turcarum Baizeti Cracouiam aduenerunt, & antequam inducias pacis cum rege Alberto firmarent, Kurzanoga habitaculum & ſpecula regia caſtri Cracouienſis, in præſentia eorum die Veneris, decima Aprilis, & fuit feria ſexta ante Ramiſpalmarum exuſta eſt. Deinceps Cometes Dominus aſtone, flagellum iræ Dei, feria quarta 20. Maij, in parte Septemtrionis ſub ſigno Capricorni apparuit, & notatus eſt ſupra Lithuaniam, Ruſsiam, & minorem Poloniam girans. Et eo diſparente in diebus Pentecoſtes, aliàs circa octauam diem Iunij, ſtatim Tartari regnum Poloniæ intrauerunt, & circa Lublin, Thurobin, Belſz. Kraſnyſtavv, & alia loca eis propinqua depopulãdo uaſtauerunt. Eodem tempore Ivvan dux Moſchouiæ, altera uice Lithuaniam ingreſſus, circa Smolensko uaſtauit, & eam, non habito reſpectu pactorum, fœderum, & affinitatis (quia ipſe fuit ſocer, & dux Alexander gener) attriuit, Rex Albertus aduerſus Tartaros die Veneris, decimanona Iunij, ante uigeſimamprimam horam egrediens, nihil memorabile effecit. Et ad matrem die Mercurij 22. Iulij in die Mariæ Magdalenæ redijt. Ad quem legatus Alexandri Papæ ſexti Caſpar Epiſcopus Callienſis (homo callidus & facundus) aduenit: & Iubileum cum cruciata contra paganos, die Dominica, quæ fuit 30. Auguſti, Cracouiæ de Eccleſia ſanctæ Mariæ in circulo proceſsionatim in Eccleſiam Cathedralem incedendo rege Alberto ſequente, publicauit: Et mox Tartari iterum irruerunt, & terribiliter Ruſsiam, Lithuaniam, Sandomiriam, & Lublineñ. terras Vrzadovv, Lanczhut, Laſensko, Craſnyſtavv, Zauichoſt, circa Oppatovv, circa Lublin, in Brzesko Lithuaniæ & uicinijs eorum ſubito, inſperatoq; curſu uaſtauerunt. Magnaq; præda abacta, & nobilibus terrarum adeò celeriter ad arma conſurgere non ualentibus, liberè abſceſſerunt. Qui autem tranſitum Tartarorum oppoſuerant, & obſiderant, Domini Petrus Myskovvski Palatinus Lancicieñ. & Capitaneus Leopolieñ. Nicolaus Kamienieczki palatinus Sandomirieñ. & Capitaneus Cracouieñ. & cæteri nobiles, quamuis non pauci fuiſſent, in Tartaros non inſiluerunt, quia Tartari illos multitudine ſuperarunt. Rex autem Albertus die Lunæ, quarta-

Tartari Poloniam depopulati. *Moſchus Lithuaniam uaſtauit.* *Legatus ſummi Pontificis.* *Tartarorum incurſio.*

quartadecima menſis Septembris,& fuit exaltationis ſanctæ Crucis,contra eoſdem Tartaros de Cracouia circa horam quindecimam cum quibuſdam cruce ſignatis exeundo, eadem ſorte, qua prius, nihil defenſæ adducens rediјt. Verum cruce ſignati, inter quos plures religioſi,& monachi fuerunt,poſt diſceſſum regis de Cracouia,Iudæos in Kazimiria per uiolentiam effracta porta Kazimiriæ Glinyana, cæteriſq; portis, & hoſtijs Hebræorum,die Mercurij,ſedecima Septembris tumultuoſe ſpoliauerunt, & ex eis de utroque ſexu ꝓpe uiginti occiderũt, & Cracouiã clauſis portis ingredi prohibiti, ꝑ uallum ad campeſtria iuxta Cleparz progrediẽtes,legatis Turci in domo Pileczki ſupra murum hoſpitatis,manibus & armis tẽſis minitarũt,& die tertia regẽ uerſus Ruſsiã inſequuti ſunt.

Cruce ſignati Iudæos inuadunt.

Iudæorum excluſio.

Anno Domini 1501.rex Albertus in Martio,ex cõuentione Piotrkouieñ.in Cracouiã diuertens,Heliã Valachũ(ut ferť heredem Valachiæ),ꝓpter uiolatas literas ſuas,de cõſilio cõſiliariorũ ſuorũ in Czchovv in pñſentia nunciorũ Stephani Voieuode Valachię decollari iuſsit.Fuit aũt Helias filius olim Petri competitoris Stephani in principatu Valachiæ.

Heliæ Valachi occiſio.

Poſt feſta Paſchæ anno præmiſſo 1501 die Martis uigeſima Aprilis, quæ fuit feria tertia poſt cõductum Paſchę,rex Albertus Cracouiã relinquens,in Pruſsiã perrexit & in oppido Thorun ſplendide extructo, apoplexia die Iouis,decimaſeptima Iunij, & fuit octactaua corporis Chriſti,& tertia dies poſt Viti,hora quartadecima occubuit. Hoc fato tantus rex immatura morta non ſine ſuorum mœrore abſumptus eſt. Cui magnanimitas, fides,dexteritas,conſiliũ,prudẽtia,& in rebus gerẽdis, induſtria nunquam defuẽre, ſed fortuna,quæ non ex æquo ſedes ſuas apud homines locauit, plerunq; illius rebus contraria fuit,hincq; factũ eſt,ut quum in omni reipub.euentu ſapienter, citoq; conſuleret, iniqua fortuna omne conſiliũ euerteret.Alberti aũt mors uti Sarmatis luctũ,ita pleriſq; exteris nationibus,quib.tanti regis in gerẽdis reb.induſtria ſuſpecta eſſet,lætitiã attulit,tanto maiorẽ,quo magis inſperata mors omnia conſilia interciperet,potuiſſet hic princeps,ſi fortunã cũ cęteris animi dotibus habuiſſet,omniũ maiorũ uirtutẽ adæquare.Albertus quoq; prudentia & audatia nulli ducũ ſecundus fuit,ut etiã ſummis ſe periculis non ſubtraheret.Sed quũ ad maximas iã res aſpiraret,iniquo fato ſublatus eſt.Signa mortem eius portendẽtia, fuerat Cometes prædictus Septemb.Kurzanoga regia habitatio exuſta, & globus turris prætorij Craco.ſupremus uento abruptus,ac die Mercurij 20.Februarij,quę fuit dies Fabiani & Sebaſtiani martyris in nocte ſequenti deiectus. Præcedẽti ſiquidẽ æſtate hũc globum faber lignarius nouiter poſuerat, & omniquaq; firmauerat, ut humana æſtimatione hunc cadere nõ fuit poſsibile,& poſtq̃ cecidit caſum capitis regni,& ciuitatis Cracouiẽſis ſignare.Exiuerã ad eum de Cracouia tanq̃ medicus,poſt ueſperas eiuſdẽ octauæ corporis Chriſti,& die mortis ſuę.Et circa tabernam in Prandnik,curru in limũ & profundũ lutum deuexo,quãuis octo equis Podvvodorũ ſeu conductorũ extraheretur, incaſſum laborando,penitus extrahi non potuit. Equis ergo ad poſtrema currus aredatis & ligatis, nobis prius ad ripas exiliẽtibus,uix & ægre retrorſum, Cracouiam uerſus extractus eſt, qđ fuit omen mali,et ad Cracouiam inconſolate redeũdi.Et adhuc nobis in Piotrkovv uenientibus,obtentoq; ſubuectigali & poduodis atq; diſceſſum parantibus, oppidani inſurrexerunt(quoniã regem Albertũ uita functũ intellexerant) & aulicos regis gladijs,fuſtibus,& lignis groſſæ ſectis perſequuti,occidere conabantur, qui fuga ſeſe ſaluarunt, & in hoſpicio apud Adam ſcribam oppidi clauſerũt.Tarde igitur egreſsi, & moleſtias plures admodũ,& fruſtra paſsi,in Cracouiã reuerſi ſumus.Funus aũt regis Adalberti, poſt hoc Cracouiam die Lunæ uigeſimaſexta Iulij,quæ fuit dies ſanctæ Annæ poſt meridiem adductum eſt,& hora uigeſima,cũ decentia,& honore regio,in ſacello ſancti Ioannis Euãgeliſtę, Eccleſiæ Cathedralis Cracouieñ.ad dextram chori ſitam,ſepulturę traditum eſt. Cuius ſacelli alterã partẽ regina Elizabeth pariete facto diremit,& ſecluſit.Et tã ſarcophagũ, quam ipſum ſacellũ,proprijs impenſis,prout matrẽ decet,adornauit, duoſq; lectores miſſarũ pro anima defuncti in perpetuũ fundauit.Poſt huiuſcemodi quoq; ſepulturã,Fridericus Cardinalis, Primas Gnezneñ.& Epiſcopus Cracouieñ.quoſdam ſpirituales aulicos mancipauit,turbauit,& cum ſua ſocietate tanquam reos & theſaurorũ ablatores,in carcere,reliquos in ſeraculis recluſit.Qui excuſatione adhibita,liberati ſunt. Fuit autem Ioannes Albertus rex Poloniæ proceræ ſtaturæ,oculorum rubicundorũ,& faciei cum quadam morpheatione et exituris robuſtus, oſſoſus,et audax:ſecundum pectus,manus,& pedes, piloſus,ſecundum caput paucis,raris & nigris crinibus reſperſus. Fuit prudentia atq; ſolertia præditus, lingua expeditus, ſermone Latino tanquam alter Rhetor (ultra Polonicum & Theutonicũ)ornatiſsime & ſufficienter imbutus.Hiſtorias legebat,& diſputationes Do-

Alberti regia

Signa mortem præcedentia.

Omen malum.

Sepultum Alberti.

Staturæ ac uitæ ſuæ deſcriptio.

ctorũ amabat.In inceſſu maturus,& in incedẽdo(ut ſæpè)cultro ad latus ſuũ accincto pro grediẽs,uoluptatibus & libidini tanquã homo Martialis indulgebat. Et quũ multa perti- nentiſsimè et prudenter,conſultando atq; reſpondendo diſſerebat,in hoc defectuoſus di- minutus,& ſine laude fuit,quòd bene tractata, & dicta non exequebatur,nec effectui de- mandabat.In obeundis bellis infortunatus:in ædificando negligens, ac nullus, & regni- colis ultimatim propter cladem Valachiæ per eos perpeſſam inuiſus.Regnauit ſupra Po- lonos 8.annis,octoq; menſibus & uigintiquatuor diebus. Vixit annis quadraginta uno menſibus quinq; & uiginti uno diebus.

Morum quali tas.

CAPVT LXXVII. LIB. IIII.

Temporis qua litas præter cõmunẽ cur- ſum.

ANno Domini 1493.per omnes dies uſuales Ianuarij, uſq; ad medium Februarij, adeò calidi dies fuerunt,ut gemmæ & pullulationes in hoc regno Poloniç turge- rent,& uiderentur.Puluis è terra uelut in ęſtate ſurgebat,& ſpargebatur.Aues ni- dificabant,& fœturam nouã educabant.Verũ poſt mediũ quadrageſimæ,intantũ frigus duabus hebdomadis fuit intenſum,quod omnia arefacta & deſtructa fuerunt.

Friderici Ro- manorum im- peratoris mors.

Eodem anno die Lunæ 26.Auguſti.Fridericus imperator Romanorum, poſtquam in imperio à ſua coronatione,per Nicolaum quintum regnauit ferè quadraginta uno annis, Viennæ mortuus eſt,ibidem tumulatus. Huic crus & pedem chirurgici in ſenio reſecue- runt,& abſciderunt,qui aliter in uita ipſum conſeruare non potuerant,pauco tamẽ poſtea tempore ſuperuixit. Eodem anno circa ſedecimã Septembris,Turcę per Croaciam dif- fuſi,ipſam uaſtauerunt, & prædam abegerunt. Anno quo ſupra 1493.die Veneris 20. Septẽbris Fridericus Kazimiri tertij regis Poloniæ natus,ad promotionẽ Vvladiſlai Hũ- gariæ & Bohemiæ,atq; Ioãnis Alberti Poloniæ regũ,Romæ per Alexandrũ Borgia Papã ſextũ Cardinalis pronũciatus eſt.In cuius honorẽ, Te Deũ laudamus Cracouiæ uigeſima quarta Octobris decantatum eſt.Attamẽ capellũ ſummus Pontifex ei non miſit, uſq; an- no Domini 1495.Quem tali anno die Lunæ,uigeſima Aprilis,quę fuit feria ſecunda Pa- ſchę ſuſcepit.Primam autem miſſam cecinit,anno Domini 1495.in die natiuitatis Chriſti in porticu laterali oſtij ad meridiem,quoniam propter Iubilæum per Alexãdrum Papam ſextum,omnibus huiuſmodi ſolennitatem diuinorum pręſentijs ſuis decorantibus à cul- pa & pœna conceſſum.In Eccleſia Cathedrali Cracouieñ.et per omnes areas iuxta Eccle- ſiam uix homines conſiſtere propter præſſuram potuerunt. Rege Alberto in porticu, & circa populum compeſcente, dirigente & ammouente. Morbus Gallicus hoc anno Do- mini 1493.ſub oppoſitione duorum ponderoſorum,Saturni & Iouis in partibus medijs inter meridiem,& occidentem,ubi eſt Dominium Martis,ſcilicet in Mauritania,Cæſarea, Hiſpania apparuit,& anno ſequenti in Italiam & Franciam uenit.

Fridericus Ka zimiri filius Cardinalis pronunciatus.

Primordialis morbi Gallici origo atq; in crudeſcentia.

Deinde pedetentim ad Orientales proceſsit regiones,apud nos in Cracouia prima mu lier hoc morbo infecta,ãno 1495. quę ex peregrinatione de Roma redeũdo, pręfatũ mor bũ ſecum Cracouiã attulit.Deinde ex Hungaria eodem anno 1495.& 1496.aduenæ tali morbo infecti,adueniebant,& morbus per Cracouiam ſpargi ac multiplicari cœpit. Me- ritò plaga Dei uocitandus,quoniam præuaricatores & homines ſuperfluè uiuentes, in li- bidine,uino,acutis & groſsis,Deus uindex malorum,hoc morbo tanquam ſingulari pla- ga puniuit:Et ex aduerſo homines ſobriè uiuentes,perrarò aut nunquã hoc morbo labo- rare comperti ſunt.Vnde & moderamen huiuſce malæ Franczoſæ,potior cura inter alias reperitur,& quum cæleſtium rimatores Mathematici & prognoſtici hunc morbum mo- leſtiſsimum à coniunctione Saturni & Iouis,quæ conſequẽter fuit in Cancro anno Chri- ſti 1504.deſtituendum & finiendum prædixiſſent, tamen(prædictionibus eorum haud uerificatis)uſq; in hanc diem,anni 1521.poſt prædictam coniunctionem debacchatur & ſæuit,quamuis minus acutè & paulò tollerabilius quam antea.Vocatur autem hæc labes pro uarietate regionum in quibus accidit uarijs nominibus.Nam Italici malam Franczo- ſam aut morbum Gallicum uocitant,quia rege Carolo cum Francis circa annum Domi- ni 1494.Italiam ingreſſo,hæc pernicies in Italia ſæuire cœpit, & nomen ab euentu eorum accepit.Pariſijs & in alijs ciuitatibus Galliarum, groſſa uariola nuncupatur. In Hiſpania propinquiori & in Aragonia,morbus Sancti Sementi,eò quòd malum prædictum inuo- catione Sancti Sementi,qui in Britãnia requieſcit,curatur. Cuius ſororium ac proximum in morbo Gallico mortuum credũt,ultra Hiſpanias & in Granata morbus curialis (quia curioſè ac crapuloſè uiuentes inſequitur)appellatur.Ego uerò ſub deflorationibus,prout apud Galienum in decem tractatib. & Alſahaphati, prout apud Auicennã in 7.fen.quar- te,aut

Variæ eiuſce nuncupatio- nes ex gẽtium diuerſitate.

te,aut ſub ſcabie fœda,hoc pernicioſum malum locando curabam,& Deo propitiante affatim proſperabar.

Anno Domini 1494,die Veneris 27.menſis Iunij, domini Collegiati maioris collegij Artiſtarũ in platea Sanctæ Annæ Cracouiæ,inuenerunt in muro lectorij Socratis theſaurum 2508.aureorum,& tantundem in annulis,unionibus,ac gemmis, & fuit dies Sancti Ladislai regis Hungariæ.Ob hoc præfatã diem Sancti Ladislai illa domus feſtiuat & colit.Quumq; rex Albertus inuentum theſaurum cognouiſſet, aureos intitulatos Maria regina Hungariȩ,à collegiatis redemit,& eis monetam medientum largitus eſt:de quo collegiati benè contenti fuerunt. Fridericus uerò Cardinalis ab eiſdem gemmas & annulos præcioſos tulit,quos dilapidauit & diſtraxit,et 50.dũtaxat marcas monetȩ requiſitus pro eis tribuit:de quo malè contenti omnes ſunt & fuerunt.

Anno prædicto die Mercurij 22.menſis Octobris, quædam mulier in nigra uilla ante Cracouiam,monſtrum peperit, quod collum & aures lèporis habuit,& loco ſtomachi unum inteſtinum, oreq; diſtento ſpirabat. In antea uerò altera mulier in platea ſanctiſpiritus Cracouiæ, puerum mortificatum & ſerpẽtem uiuum peperit, qui cauauit,exedit, atq; profundè dorſum infantis corroſit. *Monſtri productio.*

CAPVT LXXVIII. LIB. IIII.

IN hoc quoq; anno die Saturni,in uigilia Bartholomæi Apoſtoli aulici & ſtipendiarij regiæ maieſtatis,circa Viſznyevvviecz,per Tartaros non pauci, licet in hoc bello Tartarico communiter ante uictores,nunc tamen quadam ſyderum, fatorumq; inclemen tia profligati & occiſi ſunt. Inter quos Henrzych Kamyenieczki germanus Nicolai palatini,& Capitanei Cracouieñ. Et Dzerſek nepos Pauli de Glouina Decani Cracouieñ.occiſi ceciderunt. *Tartarorum uictoria.*

Anno Domini 1495.die Lunȩ 23.Februarij,Ianuſsius dux Mazouiȩ germanus ducis Conradi,abſq; uxore & prole mortuus eſt.Iccirco rex Albertus Mazouiam, tanquam terram feudalem repetiuit & obtinuit,cũ ciuitatibus & caſtris Ploczko,& cæteris quȩ ipſius ducis Ianuſsij fuerunt. Eodem anno poſt coniunctionẽ Iulij,diluuiũ Iſtulȩ, ſupra quam memoria hominum teneret maximũ fuit,priora diluuia aquarum ubertate præcellens. *Mors Ianuſsij ducis Mazouiæ.* *Diluuium Iſtulæ.*

Anno Domini 1496.Philippus Callimachus Florẽtinus,Poëta laureatus, regi Alberto inſeruiens,fluxu uentris reſolutus Cracouiæ in Kalendis Nouẽbris, quæ eſt dies Omniũ ſanctorũ de mane occubuit,in eccleſia ſanctæ Trinitatis Cracouiæ,in ſiniſtra parte introitus chori ſub altari ſepulturã percepit,tectuſq; eſt urna ȩrea,erecta in altera, Epitaphio ſuprapoſito.Hic tempore Pauli Papæ ſecundi,cõpræhẽſo Platina cũ reliquis poëtis,è Roma in Poloniã fugit. Scripſit carmina elegiaca de amore plura. Itẽ uitam & ſucceſſus Vvladislai regis Poloniæ & Hungariȩ,in Thracia circa lacũ Varneñ.per Turcas profligati & perẽpti.Item de Attila,ortuq; & progreſſu Hungarorũ. Item epiſtolium longum in fauorem & laudem regum Poloniȩ ad Innocentium Papã octauum,nonnullaq; alia opuſcula egregia,&c.Epitaphium ſuprapoſitum eſt tale. *Callimachus Poëta laureatus Florentinus mortuus. Scripta ſua.* *Epitaphium.*

Hic iacet heu patria Procula regione ſepultus,
Progenitus Thuſco ſanguine Callimachus.
Quem fatum uarijs aduerſum erroribus egit:
Inuictum his tandem conſtituitq; locis.
Illius ut poſtquam uirtutem regia ſenſit,
Vidit florentem Sarmatis ora uirum.
Qui memor hoſpitij tam mitis contulit iſti,
Conſilijs regno commoda multa ſui.
Quod ſentit præſens & poſtera ſentiet ætas.
Cuius iudicium ſanctius eſſe ſolet.
Plura quoq; aggreſſum & quædam maiora parantem,
Haud opportuno tempore mors rapuit.

Anno Domini 1497.poſt principium mẽſis Aprilis Turcȩ per Croaciam ingreſsi,Corinthiã & Styriam deprædati ſunt,& captiuos ſecum abduxerunt. Et iterum eodem anno circa feſtũ Ioãnis Baptiſtæ clam ingredientes Turcæ,prædã & captiuos quaſi ſex millia de eiſdem Corinthia & Styria abegerunt. Eodem anno circa feſtum Ioannis Baptiſtæ, Ioannes de Tieffen magiſter Cruciferorum Pruſsiæ regem Albertum ſecutus, non adito rege bellicam expeditionem contra infideles,obeunte in Leopoli infirmatus, mortuus eſt, & ad ſepeliendum in Konigsbergk eductus, pugna infidelium non guſtata, neque uiſa. Cui per Cruciferorum uocationẽ, & Elizabeth reginæ Poloniæ ad regem Albertum promotionem,Fridericus dux Miſznenſis ſucceſsit. *Turcæ ingreſſus.* *Ioannis magiſtri Pruſsiæ obitus.*

Anno præfato die Lunæ 26.menſis Iunij,quæ fuit Ioannis, & Pauli martyrum,dux Nicolaus Oppolieñ.Niſſæ ante prȩtorium plexus et capite truncatus eſt,quoniam inſiluerat primum contra ducem Henricum Gloceñ. deinde in Ioannem Roth Epiſcopum Vvratislaui- *Nicolai ducis Oppoliens. interitus.*

tiſlauien̄.tandem in Kazimirum ducem Teſsinen̄. & Capitaneum Sleſiæ, cum pugione intentione transfodēdi eum accurrerat, & ſeſe inter iurgandum & defendendū tenentes, de gradu in terram ceciderunt. Et quum ereptū pugionem dux Nicolaus Oppolien̄.ſenſit,in eccleſiam fugit. De qua etiam præcepto Ioannis prænominati Epiſcopi Vvratiſlauien̄.extractus & reductus,per cōſules Niſſenſes iudicatus,gladio decapitatus eſt.

Peſtis incrudeſcentia.

Anno pretacto 1497.in æſtate & autumno maxima peſtis in minori Polonia, in diſtrictu ſcilicet Gracouien̄.& Sandomirien̄.uiguit. A Cracouia incipiendo orientalem & ſeptemtrionalem plagam uerſus, quæ ſæuiendo plurimos rapuit, & conſumpſit mortales. In anno uerò præcedenti uidelicet 1496.in partibus occidentalibus à Cracouia & uerſus Sleſiam ad Hungariam eadem ſorte præſsit mortales peſtis. In inicioq́; hyemis Cracouiam uenit,& paucis abſumptis,intenſum gelu ſuperueniens,& perdurans, peſtem diremit,quinimò prohibuit.Ita quòd ſequenti anno,puta 1497,prętermiſſa Cracouia in uno milliari,ſcilicet à Mogila Crzeslauicze, &c.reincepit, & ſatis acriter ut præmiſſum eſt afflixit,& continuauit.

Vniuerſitas Cracouiens. iure patronatus donata eſt.

Præterea eodem Anno 1497.in Leopoli feria quinta in uigilia conceptionis Mariæ,Ioannes Albertus Poloniæ rex ad uniuerſitatem Craco.ſingularem gerēs affectum, cultum diuinū in Eccleſia Przemiſlien̄.adaugere uolens,ius patronatus,Canonicatus,& prębendæ eccleſiæ Przemiſlien̄.qui de iure patronatus regis Poloniæ extitit, uniuerſitati prædictæ purę & donatione perpetua irreuocabili,motuq́; proprio donauit,quā donationē Alexander Poloniæ rex ſubſequutor approbauit.Et has,donationē & approbationē, Matthias Drzeuiczki Epiſcopus Przemiſlien̄.& regni Polonię Vicecancellarius auctoritate ordinaria confirmauit.Literas deſuper nouas dando et concedendo.

Anō Domini 1498.Magiſter Ioānes Velſ de Poſnania Licētiatus medicinæ,olim præceptor,& informator filiorum regis Kazimiri tertij Eccleſiæ parochialis Sancti Stephani Cracouiæ rector,diem clauſit extremum,die Martis,decimaſeptima Aprilis,quę fuit feria tertia paſchæ.Hic coēmptis aliquot areis extra urbem Craco.ad occidentem, amplum & ſpacioſum conſtruxit cœmiterium,ad ſepulturam parochianorum Sancti Stephani, & aliorū quorūcunq; illic ſepeliri uolentium.Eccleſiam, quoq; in eodem cœmiterio intra robora muratam, in titulum & uenerationem Petri & Pauli apoſtolorum erexit. Et lectorē miſſarum in eadem ordinauit. Et ut in nocte tempore neceſsitatis ingruētis confeſsiones in lingua Alemannica & Polonica audiret inſtituit. Ante fores Eccleſię præfatæ ad partē meridionalem,prout uiuens mandauerat,ſepultus eſt.

Cœmiteriū Petri & Pauli apoſtolorum una cum eccleſia erectum.

Sigiſmundus.

Anno prædicto die Mercurij,tertia menſis Octobris,Illuſtriſsimus eſt Sigiſmundus de Cracouia in Hūgariam exiuit, & germano ſuo maiori natu Budæ Vvladiſlao rege Hungariæ & Bohemiæ commanſit.

CAPVT LXXIX. LIB. IIII.

Portētum Cracouiæ genitum.

ANno Domini 1499.die Mercurij,quinta menſis Iunij,natus eſt uitulus in Kazimiria Cracouiæ inter Iudæos,cum duob. capitibus, unum caput antrorſum ut ſolet naturaliter produci.Aliud in poſtremo in loco caudæ.Ipſa uerò cauda in medio dorſi excreuit,pedes ſeptem in latere dextro habuit,in ſiniſtro nullum.Cætera membra completa fuēre in ſuis locis ad modum duorum gemellorum complicatorum ante & poſt. Expoſitumq́; fuit tentum & inſpectum hoc monſtrum, aliquot diebus ante portam Glinyana alias glebeam.

Turcarum immanitas.

Eodem anno bella gerentibus ſumma potentia Turcis cum Venetis in mari Aegeo & Adriatico, ſubmiſsi octo millia Turcarum per latera maris in Guriciam & Feriolam intrauerūt,& iuxta mare,& fluuium Mincinum depopulati ſunt.Præcipuè inter Teruiſium & ſanctum Danielem,uſque ad montana occidentis, receptamq́; prædam abſque ulla reſiſtentia abduxerūt. Sed & peregrinos ad Iubilęum pergentes,aliquos interceperunt,nōnullos uerò excruciatos occiderunt. Nos quoque ad Iubilæum Romam tranſeuntes, & in proximo exiſtentes,continuimus nos in Villaco in fine dierum Octobris,donec Turcę abſceſſerunt.

Inſignis Iubilæus Romæ.

Anno Domini 1500.Iubilæus annus centeſimus ſub Alexandro Papa ſexto, toto anno Romæ durauit et peragebatur:Confluebatq́; multitudo hominum pro capeſcēdis indulgentijs ex toto orbe Chriſtianorū.Eo ipſo anno ſupra ſolitum regni Polonię meſsis ante feſtum Ioannis Baptiſtæ fuit.Fuerunt namq; uer,& æſtas ſatis calida. Canicula autem à principio ad Iacobi pluuioſa ac frigida,& reliquum tempus ſerenum & calidum fuit.

Eodem

Eodem anno Turca inſulam & ciuitatem Modon, duodecima mẽſis Auguſti obſedit, expugnauitq́ & eam ſub Venetis uigeſimaquarta eiuſdem menſis recepit. Muros demoliẽdo, omnes mares occidendo, mulieres uerò & impuberes abducendo. Anno præexpreſſato, in mẽſe Septembri, multi Morauí & Poloni in Lithuaniam, aliarumq́ nationum homines militares in fraternitatem pro Lithuanis contra ducem Moſchouiæ ibant ære, et auro Alexandri ducis magni Lithuaniæ conducti, quibus miles & Baro, Theſaurariusq́ magni ducatus Lithuaniæ nomine dicti magniducis ſtipem, & literas Poſnaniæ dabat. Nãq; gener contra ſocerum ſuum, de illatis iniurijs ſe uindicaturus, præſertim, quòd circa illa tempora idẽ Moſchus de ducatibus Lithuaniæ abſtraxerat, et ſibi appropriauerat ſeptuaginta miliaria in longitudine, & tantundem in latitudine. Quumq; cõueniſſent ſupremũ rectorem exercitus ſtipendiariorum, Rex Ioãnem Polak conſtituit, quia uerò ſtipendiarij negligenter conueniebant, itaq; propter eorum moroſum trãſitum hyeme tum præmente, Rex ſoluendum præcepit: binum itaq; damnum Lithuanis exinde prouenit. Vnum ex hoſte duce Ivvan Moſchouiæ: alterum ex propriorum ſtipendiariorum depopulatione, & de rapina ſuorum de more ipſorum uiuentium.

Modon inſula à Turca uaſtata.

Polonorũ, Morauorum, Lithuanorum: in Moſchum concors egreſſus.

Detrimentum Vilnenſ.

Anno prædicto 1500. Illuſtriſsimus dux Sigiſmundus, Kazimiri tertij regis Poloniæ natus, ducatũ Clogouieñ. per germanos ſuos, per reges Vvladiſlaum Hungariæ & Bohemiæ conferentem, per Ioannem Albertũ cedentem, atq; reſignantem obtinuit. Et eodem anno Ioannes Thurzo coadiutor Vratiſlauienſis factus fuit.

Sigiſmundus ducatum Glogouiæ poßidet.

Anno Domini 1501. die Saturni, nona Ianuarij, nũcij imperatoris Turcarum Baizeti de Cracouia diſceſſerunt ferè integro anno commorati, & per regem Albertum in Cracouia ſeruati. Poſt quorum diſceſſum Oratores Szachmetczar imperatoris Tartarorum Zauolhenſium, tertia die, quia undecima Ianuarij ſuperuenerunt, & perpetuam amicitiam, ligam atq; ſocietatem interpoſitis iuramentis concluſerunt, rege Alberto cum ſuis optimatibus, ſic & oratoribus ducis magni Lithuaniæ Alexandri præſentibus, ſuper ſacra Euangelia deponentibus, & iurantibus. Legatis uerò Tartarorum Zauolhenſium ſupra frameas iurantibus, ritu eorum, & aquam abintionis gladiorum, atq; framearum epotantibus, atq; uerba talia adijcientibus. Quicunque pacta, ligam, & fraternitatem uiolauerit, aut contra eam uiolandam inſurrexerit, uel aliquidpiam intentauerit, à frameis incidendus, occidendusq́ pereat, & tanquam aqua defluat, atq; euaneſcat. Miſit itaq; rex Albertus Chriſtophorum Teſlik, & Alexander dux magnus Lithuaniæ alterum propriũ nuncium, ambos Tartarorum ſermonem callentes, & intelligentes. Qui in menſe Septembri præfati anni 1501. rege Alberto iam defuncto atq; ſepulto, Tartaros Zauolhenſes cũ imperatore eorum in terras Lithuaniæ prope Kiovv induxerunt, & locauerunt, & ſtatim Tartaros Przecopenſes (contra hos ſiquidem adducti fuerunt) occurrentes, & caſtrametationem prohibentes ſtrauerunt. Sicq; in hyemem plurimam, rigidamq; perdurantes in campeſtribus commanſerunt.

Legatio imperatoris Tartarorum ob pacem.

Alberti regis legatio rurſus.

Duplicẽ Tartari pugnam ineunt.

Anno eodẽ 1501. Ioannes Roth Epiſcopus Vvratiſlauieñ. epiſcopatũ Friderico filio ducis Kazimiri Teſineñ. maiori natu tamẽ minorenni reſignauit. Ideo contra eum Capitulũ Vvratiſlauieñ. quæſtum iri, in Budam Vvladiſlao regi per relationem Doctoris Oſvvaldi Stravvbinger, plebani ad Sanctam Mariam Magdalenã, & Sigiſmundi Guſsinger Canonicorum Vvratiſlauieñ. miſit. Et rex Vvladiſlaus factum non admiſit, quinimò prohibuit, prima menſis Septembris, anno 1501.

Vratiſlauienſis epiſcopatus reſignatio.

CAPVT LXXX. LIB. IIII.

DVm in conuentionibus particularibus, de ſubſtituendo altero rege Poloni tractarent, antequam negotium generale diffiniretur, miſerunt, Petro Kmitha de Viſnycza regni Poloniæ Marſchalco inſtigante, Petrum Miskovvski Palatinum Lancicieñ. cum Nicolao Vvroblovvski Canonico Craco. in Budã ad Vvladiſlaum Hungariæ & Bohemiæ regem, poſtulatum ire, ut regnũ Poloniæ uacans, tanquam prior natu acceptare dignaretur. Qui annuit ac ſuſcepit, & ad amicos, literas gratulatorias præſertim ad Maximilianum Romanorum, & ad Ludouicum Franciæ reges ſcripſit, quòd Deus optimus maximus, ultra regna Hungariæ & Bohemiæ, ad ſolium paternum ipſum euexiſſet. Poſt quod in cõuentione uniuerſali Piotrkouieñ. ubi ius, mosq; eſt reges non priuatim in conuenticulis eligendos, quæ errores, & ſeditiones plerũq; gignũt, ueluti ex illis inſtigãte Marſchalco ſummiſsis ſecutæ fuiſſent, quoniam iam tunc parũ abfuit, quin iterum fraternum bellum fuiſſet excitatũ pro regno hoc paterno ac fraterno, ac pro magno ducatu Lithuaniæ, ad quod Alexander aſpirabat, niſi per Elizabeth reginam

Vladiſlaus Hũgariæ rex ad regnum Poloniæ poſtulatur.

Pyotrkow locus eligendi reges.

genitricem ſuam fuiſſet prohibitus: Ideoq; cum uniuerſi regnicolæ ad quos pertinet deliberarent, non ſolùm pro eligendo rege, ſed primũ de modo utraq; Dominia iſta ab Chriſti fidelibus defendendi, & de eorundem unionis integratione, ſicut tempore aui patrui, & patris modernorum principum, ſcilicet præmortui Alberti, & Alexandri inducta, & firmata erant. Cuncti ſane conſultũ putarũt, ſi ob hoc gentes uires, & opes utriuſq; Dominij adunarentur. Quapropter Alexandro magno duce Lithuaniæ iſtud per Albertum Tabor Epiſcopum Vilneñ. Ioannem Zabrzezinski Marſchalcum magnũ ducatus illius, & Nicolaum Radiuil Pincernam Lithuaniæ ſuos conſiliarios coram uniuerſo cœtu electionis proponẽte, & Friderico eius germano Archiepiſcopo Gnezneñ. & Epiſcopo Craco. Cardinali præſidente, aſsiſtenteq; eidem in præſidẽtia Creslao de Curoſuanki Epiſcopo Vvladislauieñ. & regni Poloniæ Cancellario, Alexander Magnus dux Lithuaniæ non unius aut certorum tantummodo eligentium uoto, ſed cõmuni omnium clamore rex erat declaratus unione, & defenſione omniũ cõmoditati, de Vvladislao rege, & quocunq; alio ſperandæ præualente. Celerrimo itaq; ac uelociſsimo nuncio ſuper hoc rex Vvladislaus certificatus, maxima cum feſtinatione Dromedarios & curſores reuocatum ire, & intercipere ſuas literas regibus deſtinatas miſit. Iuſſumq; eſt ut ante præſentationẽ, exhibitionemq; literarum nuncij præuenti reuocarentur. Et quum Poloni multas ſuper hoc rationes electionis Alexandri, regi Vvladislao ſcripſerunt, non moleſtẽ tulit, ſed gratulabundus commendat uterq; Dominio patrimoniorũ ſuorum prudenter prouiſum ſic eſſe. Factis ergo articulis in Piotrkovv cum prædictis magni ducis Lithuaniæ oratoribus, Alberto Epiſcopo Vilneñ. & Ioanne Zabrzeſynski Marſchalco Lithuaniæ, ſuper inuiſceratione, & perpetua unione ducatus Lithuaniæ cum regno Poloniæ, ut ex utriſq; foret unum regnũ & una gens, & in ipſis unus rex, unumq; ius. Quod in antea in intronisatione ducum, & regum ſemper attentatum, & repetitum fuit, uix autem cuſtoditũ. Vt igitur deinceps inuiolabiliter cuſtodiretur, & ſempiternẽ firmaretur, ad acceptandum iuramẽta ducis Lithuaniæ Alexandri, & Dominorum Lithuaniæ, ex Polonia in Lithuaniam, Andreas Roſa Archiepiſcopus Leopolieñ. Ioannes Lubranski epiſcopus Poſnanieñ. Andreas de Szamotuli Palatinus Poſnanieñ. Ioannes Szram Tharnovvczik Palatinus Lublineñ. & cæteri cum eis miſsi fuerunt. Suſcepit aũt dux Alexander cum ſuis Lithuanis omnia iuramenta, obligationes, & inſcriptiones per Polonos inductas, & requiſitas. Et ex Lithuania procedens, per Radom, Islza Szidlovv, Vislicząm, & Proſzouicze tranſiuit. In Islza uerò epiſcopali Cracouieñ. Eccleſiæ, ſigillum annullare ad officium Cancellariæ regni dedit, ſub quo ex tunc negociorum publicorũ expeditio fieret, donec ſigilla non extarent, ac donec die Lunæ uigeſima Nouembris aliàs feria ſecunda in uigilia Andreæ, cum notabili apparatu Polonico & Lithuanico, in numero quatuordecim centorũ militum Cracouiam ingreſſus, in regiam caſtri Cracouieñ. eſt perductus. Ad quem die Martis, ſeptima Decembris, Legati Szachmetczar imperatoris Tartarorum Zauolhenſium uenerunt, illum in ciuitatibus & caſtris commorari dicentes. Ipſos uerò Tartaros intenſiſsimo frigore & inedia in campis ſterilibus conſumi, requirebantq; ut celerrimẽ accingeret ſe, & cum eis pariter in hoſtes, ſecundum prius concluſa, egrederetur. Et accepto reſponſo, quòd peracta coronatione, ſuſceptoq; regno poſtulata proſequeretur, & ad bellandum exiret, ad ſuos redierunt. Dux uerò Alexander tertia Dominica aduentus Domini, quæ fuit duodecima menſis Decembris, in regem Poloniæ, in eccleſia Cathedrali Cracouien. hora decimaſeptima, per Fridericum germanum ſuum, aſsiſtentibus ei Andrea Roſa Archiepiſcopo Leopolieñ. Creslao Cuyauieñ. & Cancellario regni, Ioanne Lubranski Poſnanieñ. Vincentio Przerapski Ploceñ. Luca de Thorun Varmieñ. Epiſcopis, & pluribus abbatibus infulatis. Præſentibus inſuper & inſpectantibus Elizabeth regina Poloniæ genitrice regis, Conrado Mazouiæ de regno Poloniæ. Item principe Moſaiczi, Michaële Glinski, Georgio Grodzinski de magno ducatu Lithuaniæ ducibus, & maxima copia plebis ac nunciorum, inunctus & coronatus eſt. Deinde prandijs Prælatos, Duces, Barones, & uniuerſitatem Cracouienſ. refecit, haſtiludijs & ſolatijs interpoſitis. Aduenerunt tandem ad regem Alexandrum Illuſtriſsimus dux Sigiſmundus ex Hungaria frater eius die Saturni, decimaoctaua menſis Decembris, Ioannes Baduarius Orator Venetorum, ad commendandum ſeſe Alexandro regi nouiter intronisato. Et Helena coniunx regis Alexandri, filia Ivvan ducis Moſchouiæ, quæ ſolenniter per Cracouiam in arcem regiã, die Veneris, quarta Februarij, in medio horæ uigeſimæprimæ inducta eſt. Cõſtitutoq; de cõſilio totius ſenatus regni Friderico Cardinali & germano in gubernatorẽ regni Poloniæ, rex

Alexander in regem eligitur.

Cautelæ circa electionem.

Legati ex Polonia in Lithuaniam.

Sigillum annulare Cancellariæ regni datum.

Alexandri aduentus.

Alexandri coronatio.

Sigiſmũdi aduentus.

rex Alexander in Lithuaniam die Martis, tertia Maij, hora tredecima, & fuit dies inuentionis Sanctæ Crucis exiuit. Quem Creslaus Cancellarius ſenectute, uti ſe excuſabat, grauatus. Matthias autem de Drzeuicza præpoſitus Scarbimirień. & Vicecancellarius regni ægra corporis laborans ualetudine, non erant ſecuti, quamobrem ſenatu regni promouente, Ioannes de Lasko Canonicus Cracouień. de Cancellario Curiæ epiſcopalis Creſlai Epiſcopi Vladislauień. in ſecretarium regium uices Cancellarij, & Vicecancellarij abſentium apud regem geſturus, creatus, & inſtitutus erat, ſigillo annulari per regem manui ſuæ impoſito, & iuramento corporali per eum in manibus præfati Friderici, & aliorum prælatorum regni in præſentia regis, quod ſenatores regni iurare conſueuerunt, præſtito. Et quum omnia pacata uiderentur, Tartari Przecopeń. prope feſtum Sancti Michaëlis propter negligentiam præfectorum, crudeliter gladio, igne, & occiſione Ruſsiam & diſtrictum Sandomiriæ uaſtauerunt. Exuſſerunt Rzeſſovv, Iaroslavv, Radimno, Bels, Daunicza, Kunovv, Lagovv, & magnam Oppatovv, quoniam hucuſq; Cometes præcedens girabat. Depellentesq; innumerabilem prædam, in aquis ultra quam mille homines tranatando Iſtulam ſuffocarunt. Fertur autem Tartaros numero triginta millium, ſed ut eorum mos eſt in ſtadia diuidi per quatuor aut circiter millia diuiſim ſparſis fuiſſe, & uſq; ad magnam Oppatovv regni Poloniæ perueniſſe. Dux inſuper Moskouiæ Ivvan eodem tempore per filium ſuum Demetrium, caſtrum Smolensko obſidebat, quod gentes regis Alexandri ſtrenuè defenderunt. Verum plurima negligebantur per præfatum Alexandrum & ægrè defenſa erant.

Alexandri in Lithuaniã reditus.

Ioannes de Lasko Secretarius creatus.

Tartarorũ uaſtatio in Ruſſia.

Smolensko caſtrum obſeſſum.

CAPVT LXXXI. LIB. IIII.

ANno autem ſequenti, ſcilicet 1503. Friderico Cardinali longa ægri[illegible]dine malę Franczoſæ fatigato, & in Martio defuncto, rex Alexander in Aprili circa Dominicam Palmarum in Lithuania cum ſuis, duci Ivvan Moſchouiæ tenere inuiolabiliter pacem ſex annis iurauit. Et econtra dux Moſchouiæ pari uiciſsitudine cuſtodire, & ſeruare pacem duci magno Lithuaniæ Alexandro, & ipſius Boyarijs iurauit. Rediensq; ex Lithuania rex Alexander conuocationem in Lublin, pro die Apoſtolorum Simonis & Iudæ, pro metis & reſiſtentia opponenda Stephano Palatino Valachiæ, qui diſtrictum Pokucze ſub montibus Hungariæ temerè inuadens occupare nitebatur, atq; pro defenſa à Tartaris tenuit. In eadem conuentione Ioannes de Lasko ſecretarius regis creatus, & pronunciatus eſt Cancellarius regni Poloniæ. Stipendiarij autem ære communi conducti, & in Ruſsia poſiti, pro defenſa ab incurſu Barbarorum, in Poloniam redeuntes, uillas ſpiritualium Epiſcopi Cracouień. Abbatis Andr[illegible]ouień. Præpoſiti Miechouień. & cæterorum expilarunt, & uaſtauerunt. Nec contr[illegible]o ſpiritualium liberabat, quoniam rector gregis aberat. Rege Alexandro in Pruſsiam de conſilio conſiliariorũ tam Poloniæ, quam Pruſsiæ terrarum ſecedente.

Pax facta inter Alexandrũ & ducem Moſcouiæ.

Conuentio in Lublin.

Anno quoq; Domini 1505. die Saturni, undecima menſis Ianuarij, Rex Alexander de Cracouia in Brzeſczie Ruthenicum, ad tenendum conuentionem Lithuanorum & Ruthenorum exiuit, quam ibidem cum prælatis, & Baronibus, alijsq; optimatibus illius ducatus celebrauit, perſonaliter, ſed ſeorſum uenientibus Alberto Tabor Epiſcopo Vilneń. Ioanne Zabrzezinski palatino Troceń. Item duobus alijs æquè magnificis, ſcilicet Stanislao Zarnouiecz Capitaneo Samagitiæ, & Stanislao Kyska in Piotrouitz Capitaneo, exercituum magni ducatus Lithuaniæ Campiductore generali, ſed ad conſilium regis, & magni ducis uenire abſtinentibus ob ſuſpectas inſidias uitæ eorum apud regem & magnum ducẽ in caſtro ipſo Brzeſteń. per Michaëlem ducem Glinski ſumminiſtratas: quippe qui occulto pectore ſeditioſum quiddam pro imperio & gubernatione eiuſdem ducatus geſtare conſueuerat, quod ipſi Domini cõtra eum affirmarunt, ſuadebat, muſsitabatq; apud aures regias diu, noctuq; ad iſtorum Dominorum ſibi publicè, & priuatim reſiſtentium uitæ, honoris, & officiorũ priuationem, actumq; fuiſſet de illis, niſi tunc à ſummo uitæ honoris, & officiorũ periculo euiciſſet illos Ioãnes de Lasko Cancellarius regni, Ioãne de Oſzvviãcim Theologo Canonico Cracouien. confeſſore regio ſibi in hoc pietatis opere ingenuè aſsiſtẽte, contra inſultũ regis, & magni ducis deliberationẽ, quã rex ad uota ducis Michaëlis non diffidebatur pectori ſuo regio hærentem, ac contra Michaëlis ipſius temeritatem propoſita ſibi ſtrenuè auctoritate regni Poloniæ, cuius Cancellarius eſſet, proteſtabatur, quia à rege diſcedere in regnũ mallet, quàm iſti errori ſeditioſo intereſſe. Quo quidem Cancellario inſtante temperatũ erat ab exitioſo illo proceſſu, tantum-

Conuentio in Brzeſczie.

Michaël Glinſky magnũ ducatum Lithuaniæ affectat.

modò

modò Ioanni Zabrzezinski palatinatus Trocen̄. adimebatur, ad quem Nicolaus Radiuil non iure priuationis, ſed cuiuſdam maleuolentiæ, & eo ipſo Ioãne Zabrzezinki iſtud paruipendente ſuffectus erat, qui tamen Zabrzezinski cum ipſis alijs hac donati erant gratia, ut & in regno, & in iſto magno ducatu curarēt interim Maieſtatem regiam ſibi efficere reconciliatam, quod Domini ipſi conſcij innocentiæ, & integritatis ſuę exiſtentes ſe facturos obtulerunt. Ibidem aduenit Szachmetczar imperator Tartarorū Zauolhenſiū, quem rex Alexander ad unum milliare in obuiū illi pompoſè exeundo, honorificè ſuſcepit, & tractauit. Is Szachmetczar in illa horridæ frigiditatis hyeme, qua regem Alexandrū ad bellandum requiſierat, ab imperatore Przecopen̄. Mendligero, contra quem fuit adductus, profligatus (uxore Zauolhenſis & maiori parte exercitus eius horrente frigus, miſeriam, & defectum uictualium, imperatori Przecopen̄. Mendligero adhærēte) ſolus ipſe Szachmet Zauolhenſis cum trecentis equis, ad Bialogrod Valachiæ fugit, ad Turcã pro ſubſidio tranſiturus. Vt autem certa relatione didicit imperatorem Turcarum Baizetum commiſiſſe Capitaneo Bialogrodenſi, ut Szachmetczar detineretur, ac incarceraretur, & in Bizantiū. ad Cæſarem mitteretur uinctus, Szachmetczar celeriter de campis Bialogrod ſe arripiens, fugit & non ſubſtitit, donec prope Kiovv peruenit, & illîc reſedit. Hunc Capitaneus Kiouien̄. circumdando, coēgit in Vilnam Lithuaniæ tranſire. Quo longo tempore, mora & expectatione afflicto, fugere pluries ad Tartariam tentauit, tamen conſequutus reducebatur, & cuſtodiebatur, donec regi Alexandro in Brzeſczie adduceretur. Cui rex, quamuis ſe hilarem exhibuerit, tamen nonnihil ægrè tulit, quòd ſecus fecerit, quam debuerit feciſſe, nihilominus fraternè eum proſecutus Poloniam ſecum illum ad conuentionem Radomien̄. abduxit, ut liberiùs accuſationem in eum transferret. Rex autem in Poloniam ad conuentionem Radomien̄. tranſiens, præfatum Cæſarem Zauolhenſem ſecùm adduxit. Et primum locato eo in Noua ciuitate Mazouiæ, acerſiuit tandem ipſum, & in quadam uilla iuxta Radom poſuit. Hic Szachmetczar perſonaliter in concilio regis Radomien̄. conſtitutus, tum lamentabiliter, tū rationabiliter, tum etiam audacter regi Alexandro, & eius conſilio expoſuit, et imputauit, quòd propter eos, & ligam eorum tam exercitum, quam omnia ſua perdidiſſet. Agerent itaq; quòd libertate donaretur, & ſua per eoſdem ueluti confratres rehaberet. Aliter Deus iuſtus iudex, coram quo cum rege Alexandro æquo pede, certiſsimè cōſtitui aſſerebat, iudicabit cauſam noſtram in condemnationem Alexandri uiolatoris iuramenti, & promiſſorum. Hæc Barbarus. Reſponſum tamen accepit nomine utriuſq; Domini prolatum, quia neq; Deum, neque homines accuſare debeat, ſed ſolus ipſe ſibi & tam præmortuo Alberto regi, quam regnanti Alexandro reus, uel maximè fuerit. Inprimis quia initam cum ipſis regibus confœderationem non ſeruauerit, quippe cum in fide promiſſa cum gente ſua tota permitteretur in campis magni ducatus conſiſtere, ipſe fœderis immemor nonnihil hoſtiliter circa Kyouiam cōtra magnum ducem attentare non erubuit, & tandem, quod dictum eſt, gentem perdiderit, hoſtemq; regni & magni ducatus ſua gente auxerit, cum tamen pius princeps magnus dux hoc illi patienter ferre, & ad propoſitam actionem bellicam eum ſeruare uoluit, & hortatus eſt, ut à Kiouien̄. diſtrictibus, ac à uicinitate Tartarorum Tauricanorum uerſus Starodub in fines Moskorum ſoluiſſet, ſeceſſiſſetq; procul ab eo loco, unde periculum illi indubitanter immineret, ne incautè circumuentus gentem perderet ſuam, quod Cæſar faciundum reſpuit, & tantos in gente, familiaq; ſua motus per quandam immodeſtiam excitaret, ut uxorem, & multos ex ſuis ad defectionem impelleret, qui quod ſupradixeram dum conſcius negare, & ſe iuſtificare haud potuerat, petijt ſe nihilominus ad recuperationem ſuæ Tartariæ iuuandum, cumq; de modo recuperationis mutuo deliberaretur præſumebat faciliter futurū, ſi eius frater permitteretur ad Tartaros Nohayskie progredi, qui fratres Cæſares illorum Tartarorum ſibi in auxilium educeret, qui ut nō inconſolatus eſſet bene ſperare, & expectare iubetur, donec gentes ad bellandū ordinarentur. Ille inſpecta multitudine hominum, & iſti inquit, cur non bellarent. Reſponſum eſt, non ſicut in Tartarijs Chriſtianos omnes paſsim bella obire, attamē ut gratus & acceptus apud Cōſiliarios utriuſq; Dominij eſſe uideretur tam Poloni, quam Lithuani, quorū tunc cum rege ex Lithuania in Radom non pauci uenerant, promiſerunt Cæſarem cum gente armata Polonorum, Lithuanorum, & Tartarorum magnum ducatū incolentium ad recuperandam ſuam Tartariam uerſus Tauricanum Cæſarem expediendum, à quo Tauricano credidit ipſe Szachmetczar ſuos ad ſe redituros Tartaros quamprimum pileum ſuum inſpectare poſſent, quã in ſpem per Szachmetczar declaratã. Rex cum Conſiliarijs utriuſq;

Cæſarum Tartaricorū inteſtinum bellū.

Mandatum Turcæ.

Conuentio Radomien.

Cæſar Tartarorum fidefragus.

utriuſq; Dominij Kozack, Soltan germanum Czaris eiuſdem expediuerunt, & libertate donarunt ad Tartarias Nohayskye ultra fluuium Volham iturum, quo Cæſar Szachmetczar adeò exhilaratus erat, ut ibidem plurimùm ſe lætatum, conſolatumq; diceret, ſemperq; in fide abſque ſuſpicione perfugij ſe manſurum promitteret, expectaturus abſq; dolore, & mœſtitia reditum, reſponſumq; fraternum, & ita optime in hac Radomieñ. conuentione contentatum ſe profeſſus erat. Germanus autem Cæſaris Kozack Soltan ad fines Lithuaniæ deductus, trans Volham fauſtè peruenit, & ei commiſſa fideliter ordinauit. Interim rex Alexander contra graſſatores, raptores, & deprædatores in conuentione Radomieñ. agens, iuſsit quandam mulierem nobilem Ruſsinovvska nuncupatam, in ocreis, & calcaribus (quoniam fur erat equeſtris, multos nobiles in illis locis ſpolians & domos diruens) ſuſpendere. Alios uerò raptores, de quibus erant Oſſuchovvski & Miſſovvski decollare iuſsit. Item reconciliationem Dominorum Lithuaniæ ut dictum, ſine cauſa infamatorum conſiliarij regni Poloniæ curabant cum rege Alexandro componere. Cumq; cauſam criminationis exquirerent, Dux Michaël nomine regis obijciebat illis inobedientiam, quia rege mandante, quòd Georgius Illinytz caſtrolyda ceſsiſſet in perſonam Droſzdza Rutheni, illi prohibuerunt caſtro cedẽdum. Sed qui Droſzdzam factionis Michaëlinæ conſciũ clam aſſererent, quia Michaëlis conſanguineus eſſet, ceſsionemq; eiuſmodi ex ea cauſa ad Regiæ Maieſtatis in Lithuaniam ex regno aduentum ſuſpendendam putarunt, clam apud regem ibidem in Radom obtinuerunt, ut ad uota, & interceſſiones conſiliariorum Poloniæ rex promitteret, quamprimum Lithuaniam rediret, admittere illos in ſuam priſtinam gratiam regiam: Conſiliarij autem Poloniæ de hac maieſtatis regiæ benignitate erant contenti, non indignum putantes rem in Lithuaniã reijci, tanquã propter auctoritatem illius reipublicæ, quia tanquam domeſticum Lithuaniẹ negocium eſſet. Igitur Lithuani poſt Dominicam Trinitatis diſceſſerunt. In eadem conuentione Minores Poloni oblationem fertonum admiſerunt: Maiores uerò denegarunt. Dehinc rex Alexander ſoluens habenas (conſulentibus medicis, quoniam paraliticus erat) ad Cracouiam tranſiens. Szachmetczar cum Lithuanis in magnum ducatum Lithuaniæ miſit in Troki honeſtè & liberè ad ſuum uſque in Lithuaniam reditum ſeruandum, quatenus rex ſecum Lithuaniæ fœliciter conueniens, pro ipſius expeditione in Radom deliberata conſuluiſſet. Interim tamen cum Cæſar libertate in Troki frueretur, octuaginta nuncij ſeu Tartari de Tartarijs Nohayskie ſeſe à Cæſaribus, quorum multi illis Tartarijs imperare conſueuerunt ad eundem Szachmetczar in Nohay ad Cæſares illos, tanquam fratres & Commilitones reducendum miſſos aſſerentes Vilnam ueniunt, permiſsi ad Cæſarem alloquendum liberè ei conuerſantur. Interim etiam dum unà cum Cẹſare omnibus neceſſarijs uictus, & ueſtium per Lithuaniæ conſiliarios prouiderentur, Szachmetczar cum ſuis omnibus pro quibuſcunq;, equos & iumenta ad inſedendum habere potuit, ex Troky inſalutatis conſiliarijs Lithuaniæ clam fugæ ſe committit, oblitus promiſſorum omnium pro ipſo, & per ipſum in Radom conſultorum, & iureiurando roboratorum. Sed per Lithuanos inſecutus compræhenſus, & in Troky reductus erat, ad regis ex regno reditum cuſtodiendus. Sub id etiam tempus dum rex in regno immoratur, adueniunt Vilnam ad conſiliarios Lithuaniæ oratores Mendligeri Cæſaris Przecopeñ. ſeu Tauricani commiſſa Cæſaris referunt, ut ſi ſaperent Cæſarem Szachmetczar captiuarent, quemadmodum patruo ipſius Mendligeri priſci, & antiquiores Lithuanorum fecerũt, quod ſi facerent eis pacem, & adiutoria ſempiterna promitteret, quæ melius præſtaret ipſis tanquam propinquitate, & adiacentia loci iunctus, quam imperator Zauolhenſis remotus. Crediderunt Lithuani uerbis Menligeri ſatis doloſis, & nunquam uerificatis, reſponderuntq; oratoribus eius optata iſthic ad Regiæ Maieſtatis noticiam reijcienda.

Alexãder graſſatores intercepit.

Contributiõ fertonum decreta.

CAPVT LXXXII. LIB. IIII.

NVnc ad regem redeamus. Ex Radom rex Alexander in Cracouiam diuertens Dominica decem millium militum, quæ fuit dies uigeſimaſecunda Iunij, hora decimaoctaua eam intrauit: & ſubſequuti ſunt Oratores Bogdan Palatini Valachiæ, qui in Radom aduenerant, & Elizabeth uirginem ultimo natam, ſororem regum in matrimoniũ ſuo principi poſtularunt, quod ut facilius aſſequeretur diſtrictus, iunctos Ruſsiẹ Valachiẹ Czeſsibieſzi, & Thieſzmienicza, quos pater eius ui, & armis occupauerat, regi Alexandro reddidit. Sed uirgine penitùs diſſentiente, & ꝙ eſſet homo alterius ritus, ac monoculos obijciente, infecta re incõſolati abſceſſerũt. Reginaq; Poloniæ

Reditus Alexandri de Radom.

Oratores Palatini Valachiæ.

loniæ Elizabeth, regum & uirginis genitrice, penultima Auguſti moriente, ſpem cõiugij protraxit, & abſtulit: excuſationemq́ propter lugubritatem opportunè intulit.

Conuentus in Lublin. *Morſus in ſpirituales.* Tandem rex in Kalendis Octobris è Cracouia peramplius eam non uiſurus, hora decimanona exiuit, & conuentionem in Lublin in menſe Ianuario anno Domini 1506. celebrauit. In qua primum diſſenſio ſuborta fuit ſæcularium aduerſus ſpirituales, ut ſcilicet iuxta regem ſpirituales non ambas partes eius cingentes, ſed tantummodo in dextra parte ſederent. Et quòd ſpirituales ad bella irent, & maiores expeditiones (quia plura, quàm ſęculares poſsiderent) facerent & expedirent. Quibus ſedatis & ſpiritualibus in ſuo ueteri præſidentiæ, & libertatũ iure cõſeruatis, pro defenſione regni nouam monetam mediorũ groſſorum cudere conſtituerunt. Et quòd ſtipendiarij conducerentur, in Ruſsiamq́ mitterentur, tunc rex ex Lublin, in Lithuaniã circa Gregorij perrexit: initoq́ Vilnæ cõſilio pro Szachmetczar, & pro illis octoginta ad eum ex Nohay miſsis, qui illum, ut rebatur, ad fugam ſollicitarunt, reuocauit Vilnam ex Troky Cæſar, in tentorijsq́ ſub cuſtodia cum Tartaris & ſuis, & illis Nohayſczy ſtetit, celebratoq́ maturè conſilio de non obſeruato iuramento, & de inſidijs magno ducatui circa Kyovv ſtructis accuſatus, tandem de unanimi Lithuanorum, & Ruthenorũ conſilio per Michaëlem Glynski cum aulicis Lithuanis aggreſſus, iuſſus eſt in Kovvno deportari, ſeruandus ibi, tamdiu quouſq́ Kozak Soltan auxilia illi ex Nohay adduceret, reliqui diuiſim in curijs, & uicis deſignati ad id ſeruandi. Et

Tartari Ruſsiã Lithuaniamq́ uaſtant. Tartari Przecopeñ. circa feſta Paſchæ Ruſsiam & Lithuaniam ingreſsi, tyrannide terribili uſi, domos & aceruos cum frumentis exurebant, homines & pecora, quæ abducere nõ ualebant, ſecabant, utq́ certificatores referebant, ſuper prædicta ferè infinitum populum, quia centum millia abduxerant. Et quum uix quinq́ millia Tartarorũ fuerunt, cuiq́ Tartaro uigintiquinq́ homines ſorte ceſſerunt. Illiſq́ diebus erat quidam deceptor prope op-

Ficti medici defraudatio. pidum Ilkuſz in uilla Balin, ab euentu propheta Balinski agnominatus. Is quum eſſet Polonus in Hungaria, & Septemcaſtreñ. terris empyricam medicinam exercens, & ut ſæpè plures occidens, in præfatam Balin perueniens, Græcum genere & lingua ſe aſſerebat, & peritiſsimum medicum. Ad quem ex uniuerſo regno, præcipuè tamen ciues ex Cracouia plures confluebant, & in ædibus ipſius uillanis iacentes, remedijs ac incantationibus utebantur, fiducia & promiſsis pleni. Ex ditioribus non niſi centum aureos exigens, propter quod à certis medicis Centurio uel Centenarius, à mercede centum ducatorũ

Medicus Balinsky ad regẽ acceerſitus. nuncupabatur. Hunc itaq́ ex fama multorum rex Alexander languidus, & paraliticus reſciens, ad ſeſe curandum acceerſijt, qui nullatenus acquieuit, nec ire uoluit, niſi prius trecentis aureis pro uia ſubarrhatus, & equis optimis cum curru & equitibus deducentibus prouiſus. Et ferè totam apothecam ex apothecario regio ſecum recipiens, iuxta Cracouiam per Cleparz (non enim in Cracouiam unquam deſcendebat) ad regem Alexandrum in Lithuaniam perrexit, in caſtro Vilneñ. (cedentibus non tamen empyrico conſentientibus, ſed ad uotum, & imperium Michaëlis Glinski, ſecus facere nõ audentibus medicis regijs) ex ſtuba grandi facto balneo iuſſu empyrici, uapores ex coctione herbarum

Prodigioſa eius medicina. producens, regem ad ſudandum deſuper locabat: ad bibendumq́ uinum, & maluaticum ei in balneo, & mox exeunti balneum porrigebat, quæ in paralyſi apud omnes medicos ſuſpectiſsima ſunt. Et quum rex debilitatus, uiribuſq́ deſtitutus in peſſundationem ac deſperationem deductus erat, Matthias de Blonie regius phyſicus, Ioannem de Lasko Cancellarium ſollicitat, curaret auctoritate ſua & regni, regem de manu pſeudomedici eruendum, alioqui rex ſubitò cum ſudoribus ſpiritum exhalaret. Qui Cancellarius dum contra empyricum inuehit, Michaël Glinski ne regis impediatur cura, eum defendit, quouſq́ conuocatis & perſuaſis per Cancellarium conſiliarijs decernitur capiendus ad arbitrium fratris regij ducis Sigiſmundi, qui pro corrupta fratris regis uitæ ſanita-

Medicus in carceres deijciur. te faceret cum inſano medico iudicium demeritum. Captus pſeudomedicus, in carceres deijcit, Michaël tamen Glynski de ipſius miſsione, & fuga inſimulatus, qui medicus clam de carcere quomodocunq́ dimiſſus per Pruſsiam ad monaſterium ſanctimonialium in Svvierzyniecz ante Cracouiam perueniens, uxorem ſuam filiam Balinski cum propheta prædicto commorare, ob infamationem & deluſionem eius recuſantẽ, requirebat ac repetebat, & ea non rehabita, in Teſsin ſe tranſtulit. Deinde in Rupellam Kazimiriæ ſancti Stanislai, ad monaſterium æremitarum ſancti Pauli declinauit, & clam permanſit. Quem Laurentius Miedzilesky, Notarius Cancellarię regis, qui olim in cura eius fuit, reperiens, cum ſocietate ſua prophetam Balinski traxit, & in carceribus loci ordinarij, in curia epiſcopali concluſit. Inde ne moreretur dimiſſus euaſit: & poſtea interiecto longiuſculo tempo-

tēpore, Alchimiā & Philoſophiā denuò in Cracouia clādeſtinē practicare cœpit: quūq; in
ambabus tā Alchimia, q̄ Philoſophia defeciſſet, & notatus fuiſſet: acceptis in mutuū ab
aliquibus ciuibus pluribus ducatis, nocturno tēpore fugit, nec uſq; cōparuit. Et quū tales
ſeductores pluries apparuerunt, noſtri tū homines uanitatibus oblectati, uſq; in hos dies
cauti eſſe nolunt. Circa feſtum S. Laurentij dum rex maleualens Vilnæ decūbit, Tarta-
rorū uiginti quatuor aut ſex millia nūciant̄, nō ſolùm in Lithuaniā, ſed directè uerſus Vil-
nam ꝓgredi. Quorū trāſitu rex cōmotus, tametſi languidus Conſiliarios uocat, cōſultat,
& cōtra Tartaros expeditionē decernit. Cui cum Michaël nomine procerū reſponderet,
abſq; rege nequaq̄ ituros, Matthias Blonye Phyſicus regius obſecrat ne rex moueat̄, quē
pręſagit hoc ipſo ſolo æſtiui tēporis trāſitu, citius ad ſuū, q̄ hoſtiū interitū perducendū. Vi
cit tū pertinax Michaëlis reſpōſio ut rex ipſe animo, quāuis debili tū audacter declararet
ſe cōtra Tartaros iturū, ꝓuenitq; in quadriga uectus ad caſtrū Lyda, cui appropinquabāt
Tartari, Helena Magna dux & cōiunx, ſequuta erat regē, q̄a uidit moribūdū. Cūq; ſpecula
tores regē auiſatū facerēt de triginta millibus Tartarorū Kloczko uerſus euntiū, in quib.
Cezarelli eſſent aliquot. Rex nimiū moleſtię cōcepit, q̄ equo inſidere nequiret, exinde ſu-
bito morbū incidit, à q̄ ſuffragio medici excitat̄, & Stanislao Kyska Cāpiductori genera-
li exercitū cōmittit, qui obuiā Tartaris iret. Cum Kyska uniuerſi Barones, & Michaël miſ-
ſi. Ad cuſtodiā uero corporis regij Albertus Vilnenſ. Epiſcopus, Ioānes Zabrzezinski cū
Ioāne de Lasko Cancellario deputati. Qui cū ſup̄ iſtis extremis mutuò deliberarēt euen-
tibus, cōmuni cōſenſu ſtatuunt Sigiſmundū ducē, regis fratrē, Glogouiæ agentē uocan-
dum. Suggerūt etiā Michaëli, q̄ & ipſe literas pro duce ipſo ſcribat, ut quantotius Lithua
niā aduenire acceleret, ſiue em̄ uiuet, ſiue morieť rex, & ſimiliter ſiue uincētur Tartari ſiue
non, putarūt neceſſariū de ijs ducem, tanq̄ futurū regis ſucceſſorē, & hæredē auiſandum.
Interim Kyska quadā ægritudine incepit laborare, adeò ut uix equū aſcēderet. Tartari aūt
à Kloczko uerſus Lydā nunciātur appropinquare, relictis ultra Kloczko impedimentis,
& biſſaccis eorū in uno certo delecto ſecuriori loco, & parte ſuorū minus ualentiū pro tu-
tamēto cū his remanēte, numeratis circiter uiginti millibus delectorū pugnatorū Tarta-
rorū. Interim etiā medicus regius de Blonije Cancellarium auiſatum facit, ꝓcuraret pro-
uidendam regis animæ ſalutē, ſic in exercitu Kyska ęgrotatus ad exercitū dirigendum Mi
chaëlem ſubſtituit, ſibiq;, & Baronib. per eū prius ordinatos, exercitus cōmendat ęgrè ua
lens. In Lyda aūt Cancellarius, inito cū aſſeſſoribus regis cuſtodiæ conſilio, regē Euchari-
ſtiæ ſacramēto ꝓcurat, cōuocatis Helena Magna duce, & his ipſis aſſeſſoribus, ac Cancel
lariæ Lithuanæ Secretarijs. Theſauros regis de ſcrinijs curruū, ac ab Helena magna duce
recipi, & corā rege ſecerni, ſup̄ eiſq;, & ſepultura ultimā à rege exquirit, & cōſcribit uolūta
tē, q̄ ſigillatā ad aduentū fratris regij, ducis Sigiſmundi una cū ſupellectili regia, quæ in au
ro, argēto, gēmis monilibus, anulis, & ueſtibus ad cētum millia, aut circa ęſtimabat̄, ꝓcu-
rat ſeruādam. Et cum tanq̄ uolatiles frequētes ab exercitu regis nūcij aduenirēt nuncian-
tes, q̄ nec mora ſecuritati regiæ cōſulatur, quia temerè Tartari ſe opponāt, & uerſus Lydā
pergere cōtendant. Corpus regiū uix ſpiritū retinēs cōſilio medici in pheretra ponitur, &
inter equos alternatim ꝑ duos pheretrū portātes ducturæ Nobiliū Polonorū duorū Nico
lai de Roſzoczycze, qui demū Caſtellanus Bijechouieñ. creatur, & Ioānis de Sobothka
eiuſdem Cancellarij conſanguineorū cōmittitur, qui aurigarū uices geſſere, eorūq; ductu
& aſsiſtentiū cura, rex iam moriturus, Helena cōiuge comitāte diu, noctuq; Vilnam defer
tur. Cuius cuſtodijs diurnis, atq; nocturnis fratres minores adhibētur. Moxq; nuncij adue
niunt uictos Tartaros nunciant. Rex tametſi iam tunc uſu dictionis abuteretur, audita tū
relatione uictoriæ, eliquat lachrymas, oculos ad Deum leuat, & manu ægrè ualente tanq̄
gratulatus aſtantibus ueſtes grabatū regis regētes remouet, & aſtātibus manu leuatas do
nat, cuius munificētia & liberalitas uniuerſos aſtātes religioſorū, & aniliū conditionū ad
cōlachrymādum & eiulandum concitat. Deinde mox rex Deo Spiritū reddit, & patrimo
niū magni ducatus ſuo ꝑiculo inter agonizādum ab hoſtibus defenſum ſucceſſori reliq̄t
integrū. Cuius corpus debita reuerētia cōditum, uſq; ad Sigiſmūdi ducis aduētum adſer-
uatum eſt. Congreſsi aūt cum Lithuanis erāt Tartarorū quindecim millia circa Kloczko
per Lithuanos uictorioſiſsimè fuſa, cæſaq;, paucis de curia regis ex Vilna aduenientib. Po
lonis, quorū Sandiuogiū de Czarnkovv Baronem palatini Poſnanieñ. filium, cū cæteris
familiarib. Cancellarius ductorē præfecerat, qui licet certamine ſe nō imiſcuerāt, quia tar-
diuſculè uenerāt: armis tū fulgētes in monticulo ꝓpe lacū & paludem pugnæ per Tarta-
ros uiſi, nō parū hoſtibus timoris, & Lithuanis animi præbuēre: quippe ut illos inſpecta-

Tartarorum in Lithuaniam ſubita irruptio.

Alexander in morbum incidit.

Dux Sigiſmundus in Lithuaniam uocatur.

Alexander uiatico ſalutis prouidetur.

Alexander Deo Spiritum reddit.

Tartari à Lithuanis cæſi.

rent Tartari, qui tũ ꝓ palude cum Lithuanis certabãt, putãtes à Polonis, quos per habitũ & equites nouerãt, noua, magnaq; Lithuanis præſidia aduẽtaſſe, fugæ ſe committebant, quos Lithuani inſequentes ſtrauerũt, ut ueluti in meſſe manipuli per aliquot millia iacerent corpora occiſorũ, quorũ Lithuani nũnullos uinctos, equorũ uerò circiter duodecim millia ex ipſo cõflictu retulerunt. Duo uerò Cæſareoli ſeu filij Cæſaris, ad paludes & loca limoſa fugiẽtes, noctis obſcuritate ſaluati euaſerũt. Præfata aũt uictoria nõ Campiductori Kyska, aut duci Michaëli Glynski, uel eorũ, ſed Dei ſolius prouidẽtiæ, & regis fœlicitati attribuebatur, qui dum cũ morte & terreno hoſte ſimul luctaret, deuicto hoſte, per mortẽ uictor uictus erat.

Cometes notabilis.

Sub eodẽ tẽpore puta die Saturni, octaua mẽſis Auguſti. Stella crinita, nigra nũcupata de natura Saturni, circa polum ſupra ſeptiſtellium apparuit: altera nocte inter prædictas ſeptẽ ſtellas, quæ currus dicunt, tandẽ ſub eis alijs noctibus, continuò declinãs ꝑ Cancrũ, Leonẽ, & Virginẽ, uſq; prope horizontẽ Septẽtrionis inclinata, in uigilia aſſumptionis Mariæ diſparuit.

Signa mortis Alexandri.

Et rex quoq; Alexander, quia Cometes ille per horoſcopũ eius trãſiit. Itẽ quia globus igneus clariſsimus eo tẽpore ſupra turrim prætorij Cracouieñ. in una noctiũ de ſupiorib. uelociſsimè deſcẽdit, obitũ principis loci ſignificans.

Alexander Vilnæ moritur & ſepelitur.

Obijt aũt mortẽ Vilnæ, die Mercurij, quæ eſt decima nona Auguſti, noctis ſequentis hora quarta. Sepultus in Eccleſia Vilneñ. in ſacello iuxta germanũ ſuum ducem Kazimirum, die Dominica, undecima menſis Octobris. Delegerat qdem & ipſe ſibi locũ ſepulturæ, & per legitimũ teſtamẽti tenorẽ inſcripſerat Cracouiæ in Cathedrali Eccleſia, ꝓ qua re Cancellarius adueniente Sigiſmũdo duce cõcionabat, publicè obſecrãdo ducem, & Cõſiliarios Lithuaniæ, ꝙ ultimæ uoluntati regis nõ præiudicarent, ſed eum permitterẽt cum regis funere ad regnũ redire, tñ quia ſuſpicio de Michaële uehemens erat, quod cũ funus de Lithuania educeretur, idq; ſequerẽtur dux Sigiſmũdus frater, & Barones ſumã daret commoditas Michaëli Vilnam cum caſtris occupandi. Idcirco decreuerunt uoluntati ultimæ regis derogatum iri, & appoſitus eſt uicinus corpori beati Kazimiri germani pręmortui. Et quò audentius decernunt uoluntati ultimæ derogandum, frater dux & Conſiliarij Lithuaniæ, eò magis ipſi Cancellario regis promittunt honorificẽtia tumuli, & anniuerſariorũ fundatione memoriã regis teſtatã facere. Iſte unicus rex Polonorũ in Lithuania tumulatus quieſcit.

Deſcriptio morum Alexandri.

Fuit aũt rex Alexander mediocris ſtaturæ faciei aliquantulum oblongæ, oſſoſus, neruoſus. & uiribus corporis præditus, ſed uiribus animæ diminutus. Nam inter oẽs fratres ſuos, minus benè diſcernebat. Et in perſuaſionibus ac rationibus oppoſitis, quid ſequendum, eligendumq; foret, raro dijudicabat, unde ſæpenumerò taciturnitate, plura interrogata, propoſitáue abſoluebat. In bellis fortunæ nõ omninò exps, primũ qdem ꝑ expeditionẽ cõtra Moſchos, ductore ſuorũ Lithuanorũ fidelium exiſtẽte Bohemo Czyernyn Moſchos tunc uirib. & multitudine ſupantes cum paucis Lithuanis & ſtipẽdiarijs deuicit. Itẽ in auxiliũ fraternũ Alberti regis cõtra Turcas ꝑ Valachiã expeditionẽ facientis, ueniẽs dum in cãpis Podoliæ cum Tartaris ſecum cõfligere declinãtibus cõſiſteret, caſtrum Braczlavv erexit, & pennẽ ſuorum magnorũ opum memoriã cõſtituit, tã regno Poloniæ, ꝗ magno ducatui Lithuanię, in eo ipſo caſtro tutamen & ſingulare contra Tartaros propugnaculum. In ultimo uerò mortis articulo, ſicut ſupraſcripſerã, moriẽs hoſtes uictorioſè profligauit. Sub principatu eius crebræ incurſiones, ſed nõ inultæ fuerunt: adeò tñ pius, liberalis, & æris, auriq; cupidus erat, ut quicquid peteret, libẽs tribuebat, & nõ prius eſſet ſollicitus numorum habẽdorum, niſi prius ſe offerret indigẽs, aut ſupplicãs, cui ſubueniẽdum foret, aut ipſa neceſsitas urgeret. Curiã tenuit copioſam, dilectioribuſq; plura donabat, adeò liberaliter, ut eorũ gratia nõnulla bona oppignoraret, & nõnunq; thezaurum exhauriret, ꝗ pro ſtatus ſui tẽporali ꝓuiſione ex prouẽtib. regijs cõgerebat. Haſtiludiorũ milites & magiſtros ꝗ plures, cãtores quoq; & fiſtulatores habuit.

Sigiſmundus in Lithuaniam uocatur.

Et quia cõiunx ipſius Helena de Moſchouia ſchiſmatica, prolem ædiderat nullã. Igitur ſicut dux Sigiſmũdus de loco cãpeſtralium ſtationum, & de loco expeditionis cõtra Tartaros factæ ex Lyda de moribundo rege auiſatus erat, ſic eo uita functo, prælati & Barones Lithuaniæ pro ipſo duce Sigiſmundo germano regis defuncti, feſtinè in Glogouiam Sleſiæ miſerunt, erat enim dux Oppauię, maioriſq; Glogouię, & Capitaneus ſupremùs utriuſq; Sleſiæ, qui properè per Poſnaniam & Mazouiam procedens, in Lithuaniam deuenit. Et prius per ducem Michaëlem Glynsky, ſe de inſimulata ſeditione, hoc ipſo occurſu purgãtem cum fautorib. ſuis inuitatus & exceptus eſt.

Aduentus eius ad funebralem pompam.

Demum per alios dominos Lithuanos ſalutatus, uſq; in Vilnam perductus eſt. Vbi reperto fratre mortuo rege Alexandro, ſubſtitit, & uſq; in diẽ ſepulturæ ꝑmanſit. Pro qua per eundem aduenientẽ ducẽ adoptata erant phere-

pheretra præcioſe tecta triginta unum. Equi axaminro, adamaſco, & cæteris pręcioſis te-
cti, triginta duo. Vexilla octo, & quatuor equites ſingillatim haſtã, gladium, & ueſtes re-
gis ferentes. Commẽdatus eſt ergo ſepulturæ, die qua ſupra, quũ expleſſet ætatis ſuæ an-
nos quadraginta quinq;, & dies quatuordecim. Regni uerò Poloniæ annis quatuor cõ-
pletis, mẽſibus octo, & diebus octo. Magni ducatus aũt Lithuaniæ annis quatuordecim,
& quaſi duobus menſibus. Poſt prædicta eodem anno 1506, die Martis, uigeſima O-
ctobris, quæ fuit translationis Sancti Adalberti, Illuſtriſsimus dux Sigiſmundus in ma-
gnum ducem Lithuaniæ, hora ſedecima, cum ſolennitate magna, & ſubiectorum eius,
etiam ducis Michaëlis Glynsky iuramentis, ſublimatus eſt.

Sigiſmundus in magnum ducẽ Lithuaniæ electus.

CAPVT LXXXIII. LIB. IIII.

ANno Domini 1502 in conuentione Korczyn, feria tertia infra octauas corpo-
ris Chriſti, Alexander rex Polonię, de conſenſu expreſſo conſiliariorum regni,
ad petitionem Reuerẽdi patris dñi Creslai de Kurozuanki Epiſcopi Vvladiſ-
lauieñ. & regni Poloniæ Cancellarij, ac Ioãnis de Lasko Decani Vvladislauieñ.
facientes cõpenſationẽ pro iure, quod Capitulum Eccleſiæ Vvladislauieñ. ad præpoſitu-
rã ſancti Michaëlis in caſtro Cracouieñ. per dotationem de mẽſa epiſcopatus Vvladisla-
uieñ. & deinde per incorporationẽ apoſtolicã habuit, Capitulo Vvladislauieñ. facta. Iuſ-
patronatus parochialis in Gambin diocœſis Poſnanieñ. quæ de iurepatronatus regis Po
loniæ exiſtebat, donatione perpetua & irreuocabili, Eccleſiæ Vvladislauieñ. donauit, Li-
teras deſuper nouas ſub ſigillo ſuo decernendo. Quam donationem Ioannes Lubransky
epiſcopus Poſnanieñ. auctoritate ordinaria cõfirmando, eandẽ eccleſiã Capitulo Vvla-
dislauieñ. incorporauit, cõfirmatione apoſtolica ſubſequuta. Eodẽ anno in mẽſe Iulio
Turcas obſidentes caſtrũ Iaicza, Hungari ꝓfligauerunt & repulerunt, uerum cum multis
ſuis deſideratis & occiſis. Item eclipſis Solis, decẽ punctorum ſup 16 gradu Libræ, eo-
dem anno in Kalendis Octobris fuit, ut Mathematici teſtati ſunt abũdantiæ boni ſignifi
catiua, quoniã Venus principalis ſignificatrix eius fuit. Anno quo ſupra 1502 Sereniſ
ſimus Vvladislaus Hungariæ & Bohemiæ rex accepit in coniugẽ uirginẽ Annam de re-
gno Franciæ, quæ per Italiã & Venetias in Hungariam ante feſtũ ſancti Michaëlis intro-
ducta. Coronata fuit ipſo die ſancti Michaëlis, & fuit dies Iouis uigeſimanona Septẽbris,
in Alba regali. Deinde Budam adducta, nuptiæ more regio die Iouis, ſexta Octobris cũ
plurib. triumphis & ſolatijs celebrabrãtur. Eiſdẽ tẽporibus ex cõmiſſo Hungarorum, in-
trauerunt Turciam Petrus Palatinus Tranſſyluanieñ. Ioza, & Ioãnes aliàs Hanzlyg olim
regis Matthiæ naturalis filius. & Bodoñ. ciuitatẽ habentẽ emporiũ exuſſerũt, oppidaq; ac
uillas uicinas, & ſine offenſa redierunt. Anno Domini 1503, die Martis, quartadecima
menſis Martij, aliàs poſt Dominicã Reminiſcere, feria tertia in nocte ſequenti, Illuſtriſsi-
mus ac Reuerendiſsimus dñs Fridericus Cardinalis pręsbyter ſanctę Romanę eccleſię in
ſeptẽ Folijs, primasq; Gnezneñ. & Epiſcopus Craco. in curia epiſcopali Cracouiæ, uitã tẽ
poralẽ morte cõſumauit & finiuit. Cauſa fuit reſolutio uirtutũ, ex ꝑnicioſo morbo Galli-
co, cũ inobſeruatione regiminis: bibit ſiquidẽ ultra modũ & mẽſuram fortia potagia, &
ut ſæpe nocte, ſpreta philoſophorũ doctrina & obedientia. Extinctus eſt & Marianus Suf
fraganeus eius Craco. Dominica Reminiſcere poſt occaſum ſolis. Signum præbens mor-
tis dñi Cardinalis, ut ſicut in uita, ita & in morte illi fideliter famularetur ac præcederet.
Fuit Marianus genere Slauus de Hungaria religioſus ordinis ſancti Dominici, Theolo-
gus acutus, lingua facundus, plura genera linguarum callens, & expeditè pronuncians,
Latinum, Slauonicum, Polonicum, Alemannicum, & Hungaricum. Traditus aũt fuit ſe-
pulturæ dñs Fridericus Cardinalis, die Mercurij, quinta Aprilis, & fuit poſt Dominicam
Iudica, in ſcalis ante maius altare eccleſię Cathedralis Craco. ſub crate tumulatus. Extant
ac eminent ſecti lapides in præfatis ſcalis pro ſempiterna memoria eleuati. Hic Fridericus
Cardinalis fuit proceræ & altæ ſtaturæ, ſecundum collum procliuus & inclinatus. Hic cũ
matre ſua Elizabeth regina Poloniæ, tabernaculum & incluſorium teſtæ ſancti Stanislai
patroni noſtri glorioſi, de puro auro, unionibus, & lapidibus præcioſis circumdatum or-
dinauit. Cuius ualor & ſumma pręcij cum labore cõpẽſando, atq; cõputando ad ſeptem
millia & medium millenariũ aureorum ſe extendit, & hoc uulgariter mediuſoctauus mil-
lenarius uocitatur. Hic in diebus ſuis clerum non patiebatur, nec permittebat à nobilibus
opprimi, requieſcat ergo in pace. Eodem mẽſe Aprili, & eiuſdem anni, die Mercurij poſt
Dominicam Iudica ante meridiem, & fuit quinta menſis Aprilis, in qua Fridericus Cardi

Iuriſpatronatus permutatio.

Eclipſis Solis.

Anna ex Francia Vvladislao regi Hũgariæ nupta.

Fridericus Cardinalis mortuus.

Mariani ſuffraganei ſui obitus.

Friderici Cardinalis ſtatura.

 nalis

Creſlaus epiſcopus Vladislauienſ. mortuus.

Manſionarij in Sweidnicz inſtituti.

nalis erat tumulatus, Creſlaus de Kuroſuanky, Epiſcopus Vvladislauienſ. ac regni Poloniæ Cancellarius diem clauſit extremum in conuentione Piotrkouienſ. ſepulturamq; in ſua eccleſia accepit. Año præexpreſſo 1503, Manſionarij ſanctæ Crucis in ſacello Hieruſalem, foris oppidum Svveidnicz in quartali cinerum inſtituti ſunt. Anno præfato 1503 continuabatur cultura montanarum Thatri in cupro & argento, quam anno pręterito inchoauerant poſt oppidum Nouiſori tribus milliaribus, & non fuit æqua ſors factorum cum domino, quoniam rex Alexāder plura millia aureorum impendebat. Factores autem paucis redditibus datis, ſpe regem & promiſsis, non lucro implebant.

Anna Vladislai Hungariæ regis filia.

Anno quo ſupra, die dominica, uigeſimatertia Iulij, quæ fuit Sancti Apollinaris martyris, nata eſt regi Hungariæ & Bohemiæ filia primogenita, hora medij horalogij ſeptima, aſcendente tertia facie uirginis. Quæ fonte baptiſmatis renata, nomine matris ſuæ Anna eſt nuncupata. Eodem anno die Saturni, uigeſimaoctaua Octobris quæ fuit Simonis & Iudæ Apoſtolorum. Conradus dux Mazouiæ & dominus Varſzouiæ, finem rebus ſuis imponens mortuus eſt. Et rex Alexander iure deuolutionis & feudi, ducatum eius & Varſzouiam poſſedit. Qui denuò magnis perſonis inſtigantibus, Stanislao & Ioanni filiolis in feudum locauit. Quemadmodum idem rex Alexander, oppidum Sambor cum diſtrictu, quod rex Albertus legitimè pro ſe & regno à domina Odrovvazovva literas ſufficientes non habente receperat, inſtantibus pro ea quibuſdam magnis uiris, & aſſerentibus non omninò iuſtè ademptum liberaliter reſtituit.

Conradus Mazouiæ dux mortuus.

CAPVT LXXXIIII. LIB. IIII.

Iuriſpatronatus impetratio.

ANno Domini 1504 feria quinta ante Dominicā Lætare, in cōuentione generali Piotrkouienſ. Alexander rex Poloniæ, ad petitionē Domini Matthiæ Drzeuiczky Præpoſiti Scarbimirienſ. & Vicecancellarij regni, Iuſpatronatus eccleſię parochialis in Brudzeuicze, diocœſis Gneznenſ. ad regem Poloniæ pertinēs, eo reſpectu & ad illum effectum, ut manſionariæ in oppido Drzeuicza ex fructibus utriuſq; eccleſiā, uidelicet in Drzeuicza & Brudzeuicze erigerentur, de conſenſu conſiliariorum regis purè & liberè donatione perpetua & irreuocabili donauit. Quam donationem Andreas Roſa Archiepiſcopus Gneznenſ. auctoritate ordinaria confirmando, ac Eccleſiam prædictam in Brudzeuicze parochialem, eccleſiæ in Drzeuicza parochiali auctoritate ordinaria uniendo, annectendo, ac incorporando. Manſionarios ad decantandum, matutinum, miſſas, ueſperas, & horas de beata uirgine perpetuis temporibus erexit, literas deſuper nouas concedendo. Eodem anno in fine dierum Martij & in Aprili diluuia fluminum propter exuberantes pluuias cum frigore fuerunt. Anno quo ſupra quingen. quarto ſupra milleſimum die Martis, ſecunda Iulij, Stephanus Valachiæ Palatinus, bellis, ætate & podagra attritus, fato abſumptus in æternam clauſit lumina, noctem poſt ortum ſolis una hora. Hic fuit à natura prębditus, fortuna, aſtutia, & pluribus uictorijs. Hic Matthiam regem Hungarię in oppido Bayne bello ſuperatum, & tribus ſagittis non lętaliter in dorſo uulneratum, de Moldauia eiecit. Hic Mahumetum imperatorem Turcarum cum centum uiginti millibus in Valachia parua manu (mirabile dictu) fudit, & cum ignominia expulit. Hic deniq; Ioannem Albertum regem Poloniæ poſt pacta, & firmatam ſecum pacem ad terras ſui regni ex Valachia exercitus ſuos ſub fide ſibi data ducentem, uſque ad extrema ſuæ prouinciæ telis, & armis perſequutus eſt. Hic Tartaros Zauolhenſes & Przecopenſ. ſæpenumerò ſtrauit, & fauſtè repulit. O' uirum triumphalem & uictorioſum de omnibus regibus uicinis glorioſè triumphantem. O' fœlicem hominem, pleraq; omnia munera fortunę pleno cornu tenentem. Quodq; alijs natura per partes donauit, quibuſdam prudentiam cum aſtu, quibuſdam heroicas uirtutes & iuſtitiam omnium uirtutum præclariſsimam. Nonnullis uerò de hoſtibus uictoriam, huic cuncta ſimul largita eſt, & conceſsit, ut eſſet in omnibus, iuſtus, prouidus, aſtutus, & de omni impetitore, uir uictorioſus. Non immeritò inter heroas in noſtra ætate computandus, ſucceſsit ei in principatu Valachię Bogdan unicus filius, uno oculo orbus.

Stephani Valachiæ Palatini interitus.

Geſta eius celebria.

Kazimiriæ exuſtio.

Eodem anno die Iouis, uigeſimaſecunda menſis Auguſti, Kazimiria Cracouienſ. à circulo uſq; ad muros ciuitatis partis meridionalis, pręſente rege Alexandro & magnificis in caſtro Cracouienſ. poſt meridiem uſq; in noctem arſit, & totam partem meridionalem ciuitatis, & turres ſupra murum præcipuè portam magnam uerſus montem ſancti Benedicti conſumpſit. Anno quo ſupra in menſe Septembri. Quinq; millia Bohemorum in Bauaria pro Pfaltzgraff ſeu Palatino Rheni, contra Maximilianum regem Romanorū

Bohemi à Maximiliano uicti.

ad

ad bellandum procedentia, per eundem Romanorum regem conflicta ſunt, ſuntq; de eis occiſi biſmille & centum. Septingenti uerò capti, cæteri uerò diſperſi. Item eodem anno in medio dierum uſualium Nouembris, Turcæ in Croacia unum caſtrum uaſtauerunt, & mille perſonas abduxerunt, nouitas huiuſce rei uenit in Budam in craſtino ſanctæ Elizabeth, me illîc præſente & commorante.

Croaciæ uaſtatio.

Præfato anno Domini 1504 Ciues Vvratislauienſ. nomine Havvnoldi Capitanei Vvratislauienſ. ſacerdotem notarijs conſiſtorij Vvratislauienſ. captiuauerunt. Cauſa fuit quia nocturno tempore aperuerant portulam ad ſuburbium & exiuerunt ad Summum Eccleſiæ Cathedralis. Officialis itaq; interdictum in ciuitate Vvratislauienſi poſuit, & concertatio ac controuerſia inter Prælatos, clerumq; longo tempore fuit. Duces autem Sleſiæ in conſilio congregati, noluerunt locum dare ſpiritualibus conſedendi in medio eorum, nec protectionem, neq; amicam cõuerſationẽ eis exhibuerunt.

Notarij Vvratislauienſ. cum ſacerdote capti.

Controuerſia ſpiritualium & ſæcularium prælatorum.

Anno Domini 1505, die Lunæ, decimanona menſis Maij, hora uigeſimaſecunda. Grando magnæ quantitatis, maioris quàm oua columbarum, cum crepitu, fremitu, & ſonitu maximo, cum horrẽdiſsimis tonitruis, terribilibusq; fulminibus deſcendit, & frondes ac tecta perfregit, turrimq; Lubranka nuncupatam in caſtro Cracouien. fulmen percuſsit, cum abruptione tegularum & muri eiuſdem turris.

Grando notabilis.

Eodem anno ad finẽ dierum uſualium Auguſti, Tartari Przecopeñ. Minsko ac loca ei uicina ſpoliarunt, & magnam prædam abegerunt.

Anno præfato 1505, die Saturni, trigeſima menſis Auguſti, Elizabeth regina Poloniæ mater plurium regum, fato abſumpta eſt. Sepulturæ demandata, Dominica in die Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtę, quę fuit uigeſimaprima menſis Septembris, in ſarcophago proprio per eam dum uiueret conſtructo, in ſiniſtra parte ſacelli Sanctæ Crucis eccleſiæ Cathedralis Cracouienſ. Præſentibus ac ſepulturam decorantib. Alexandro rege Poloniæ, & magno duce Lithuaniæ. Item Sigiſmũdo Oppauienſ. & maioris Glogouiæ duce, filijs eius. Item Andrea Roſa Gneznenſ. Archiepiſcopo, Ioanne Konarski Cracouienſ. Ioanne Lubranski Poſnanienſ. ac Matthia Drzeuiczki Przemislieñ. epiſcopis.

Elizabeth regina mortua.

Exequiarum præſentes.

Hæc prǽclariſsima Elizabeth, fuit ex Cæſareo, regioq; ſanguine progenita. Et quod mirabile dictu uidetur, fuit filia regis, uxor regis, ſoror regis, mater regis, imò pluriũ regum, quod in multis ſeculis uix, & perrarò accidit. Nec ulla filiarum eius æqualem fœlicitatem uſq; in hanc diem eſt aſſequuta. Et ut ſententiam Plinij de fœlicitate fœminarum extendam, ante retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum, in ſitu & ſua poſitione regibus eſt circũſepta. Fuit nãq; filia regis, quia nata Alberti ducis Auſtrię, Hunga. Bohe. & Romanorum regis. Fuit uxor Kazimiri tertij Polonię regis fœliciter eius coniugium ſortita. Soror regis Ladislai Hunga. & Bohe. regis in Praga extincti. Mater regum, ſereniſsimorũ dominorũ noſtrorum, Vvladislai Hunga. & Bohe. regis defuncti. Ioannis Alberti, & Alexãdri. Item Sigiſmundi fœliciter regnãtis, Polonię regum. O`fœlicem Elizabeth tot regibus undiq; ſeptam. O`fœlicem Elizabeth copioſa prole refertam, quia, ut præmiſſum eſt, de Kazimiro tertio, marito ipſius, ſex mares & ſeptem puellas genuit. E`quibus filijs, fuerunt quatuor reges coronati, & quintus Cardinalis pręsbyter Romanæ eccleſię. Sextus uerò phthiſi ſuffocatus interijt, ſed inter ſanctos ubi prodigijs corruſcat relatus.

Proles ſua.

Hæc Elizabeth ſacellũ Sanctæ Crucis de petra ſecta, ad dextram partem in introitu Eccleſiæ Cathedralis Cracouieñ. proprijs impenſis fabricauit. Et in ea octo pręsbyteros & nonum clericum, officium de ſancta Cruce, matutinum, miſſas, & omnes horas quotidie cantãtes dotauit. Domũq; muratam ex oppoſito eiuſdem ſacelli pro præfatis pręsbyteris ad commanendum emit & ordinauit. Hæc eadẽ Elizabeth Manſionarios octo in eccleſia ſancti Michaëlis Archangeli caſtri Cracouienſ. inſtituit, & ſtipendiauit. Domum pro eiſdem ligneã, iuxta ſcholam ſub turri cõparando & relinquendo. Cuius Elizabeth amore filiali permotus Albertus rex ſibi, & pro habitatione commodiori ſua domum ex oppoſito porticus meridionalis Eccleſiæ Cathedralis, iuxta domum Vicariorum eiuſdem Eccleſię perpetuorum, à fundamentis erexit, ædificauit, & compleuit. Et moriens, in manibus filiæ ultimo genitæ Elizabeth ad diſponendum de ea teſtamentaliter reliquit. Pręterea eadem regina Elizabeth cortinas pro ornamẽto parietũ chori ſupra ſubſellia, eccleſię Cathedrali donauit: & uexilla cum crucibus argẽteis deauratis, eidem largita eſt. Alia quoq; pia opera fecit, præcipuè linthea, caſulas, & quæ ſuis elaborauit, aut texuit ornamenta manibus, Eccleſiis tribuit. Et quia pietas ad omnia ualet. Pietas illius ualuit ei, & ualet ad obtinenda beneficia diuina temporibus æuiternis.

Fundatio eius.

Pia eiuſce opera.

CAPVT LXXXV. LIB. IIII.

Vuratiſlauieñ. erigere uniuerſitatẽ machinati ſunt.

EOdem anno in æſtate, Ciues Vvratislauienſ. inſtigatione Havvnoldi Capitanei, & Gregorij Notarij Vvratisla. animati, Gymnaſiũ generale omnium bonarum diſciplinarum, quod Vniuerſitas Vvratislauienſ. diceretur, erigere conati ſunt. Et ſuper hoc Vvladislai regis Hunga. & Bohe. conſenſum, auxilia, literas erectionis, Iuriſpatronatus omnium præbendarum eccleſiæ Collegiatæ. S. Crucis de collatione regia, donationem, & literarum promotorialium, tam regis, quã reginæ Hunga. ac Epiſcopi Vvratislauienſ. ad Iulium papam ſecundum, expeditionem obtinuerunt, & multo ære Budæ in Cancellaria regis ſoluerunt. Quibus cũ literis & promotionibus, tria millia aureorum Romam, pro expediendis bullis papæ & confirmatione deſtinarũt.

Vniuerſitas Cracouienſ. reſtitit.

Vniuerſitas aũt Cracoui. euigilans, ad ſedem apoſtolicam, Dominica poſt omnium Sanctorum, quæ fuit ſecunda Nouembris, literas Alexandri regis Poloniæ, caſſatorias & rationes confutatorias per doctores conceptas, miſit, quibus Iulius papa ſecundus acquieſcens, erectionem Vniuerſitatis Vvratislauienſ. inhibuit.

Vuratiſlauieñ. iterant fruſtra ti.

Et quum putarent homines dormire, poſt duos annos Vvratislauienſ. iterum apud ſedem Apoſtolicam enixiùs ac occultè ꝓ Vniuerſitatis erectione laborare cœperunt. Sed eadem qua prius difficultate perculſi, deciderũt atq; repulſam paſsi ſunt. Anno quo ſupra, æſtas nubium pluuioſa fuit, ab Aprili ad Septemtrionem incluſiuè ferè quotidie pluens.

Iwan Vaſilouicz dux Moſchouiæ mortuus.

Anno præexpreſſo in fine dierum uſualiũ menſis Nouembris, Ivvan Vaſilouicz, quod ſonat Ioannes Baſilij, dux Moskouiæ, finẽ rebus ſuis per mortem impoſuit extremã. Hic fuit princeps frugi & utilis ſuis terris. Nam excuſsit iugum Tartarorum & ſua prudẽtia ac faſtiuitate, quibus prius tributum ſoluit, ſoluere ſibi ſubiugatos coẽgit.

Bellicoſitas eiuſdem.

Terras Scythiæ Aſiaticæ, longiſsimè ad orientẽ & Septẽtrionẽ porrectas, diuerſarum nationum & linguarum, bellis cõpeſcuit, & ſub iugum obedientiæ miſit. Sed & Nouogrod ciuitatẽ maximam atq; opulentiſsimam tanq; per Kazimirum regem Poloniæ tertium, neglectam occupauit, & ſibi appropriauit, quę tamẽ reſpublica fuit auctoritate, & nomine cõmunitatis ſuę moderata ante iſtam occupationem, interdũ magnũ ducẽ Lithuaniæ, interdum alios recognoſcens. Vicinasq; gentes Svvetię ac Liuoniæ armis idem Baſilius Moſchus laceſsiuit. Ducatus aũt Lithuaniæ ſeptuaginta milliaria in longitudine, & tantundem in latitudine cum nonnullis caſtellis ſeu munitionibus ligneis occupauit, & poſſedit.

Sobrietatis auctor. Proles ſua.

In Moſchouia ebrietates & potagia inebriantia prohibuit, & aboleuit. Reliquit quinq; filios, primum Vaſil Ivvanouicz, qđ ſonat Baſilius Ioañis: Alterum Iurgi Ivvanouicz, & ſonat Georgius Ioannis: Tertium Demetriũ: quartum ducẽ Szemyen. quintum ducem Andreã. Aſsignauerat aũt iſte Ivvan dux Moſchouiæ ſucceſſorem & hæredem poſt ſe, Demetrium nepotem ſuum, quem poſtea ſaniori uſus conſilio in carcerem detruſit, & in carcere tenens, filium ſuum maiorem natu Vaſil Ivvanouicz in ducem Moſchouię ſublimauit, qui uſq; in hanc diem in ſolio paterno reſidet, atq; principatu.

Iuſpatronatus eccleſiæ Coſtinenſ. Vuladisla. impetratum.

Anno eodem 1505 feria ſecunda in uigilia Matthiæ Apoſtoli, in conuentione generali Lublinenſ. rex Poloniæ Alexander accipiens ex narratione Ioañis de Lasko Decani Vvladisla. regni Poloniæ Cancellarij, ꝙ fructus, redditus, & prouẽtus Vicariorum Eccleſiæ Cathedralis Vvladislauienſ. ſint pauci & exiles, ut deuotiùs, diligẽtiusq; in dicta Eccleſia domino Deo inſeruirent, Iuſpatronatus eccleſiæ parochialis in Goſtinyn diocœſis Ploceñ. quæ de iurepatronatus regis Poloniæ extitit, de conſilio & cõſenſu conſiliariorũ regni, præfatis Vicarijs & Collegio ipſorum, purè, liberè, ac donatione perpetua & irreuocabili contulit. Quã donationẽ Eraſmus Czolek Epiſcopus Ploceñ. auctoritate ordinaria cõfirmauit.

Largitas Alexandri.

Alij quoq; de regno Poloniæ uidentes fontes largitatis in conceſsione petitorum apertos, Abbaciam Thiniceñ. Præpoſiturã Miechouienſ. Item & Abbaciã Szuleouieñ. cum cæteris beneficijs Cancellariæ, & Vicecancellarię regni. Item Archiepiſcopatui Leopolieñ. & Epiſcopatibus Ruſsiæ, annumerare & inuiſcerare inſtantes, laborarunt. Verũ enimuerò quia monachi non ad regem, ſed ad Sanctã Romanam ſedem prouocarunt & miſerunt, prętermiſsis monaſterijs, alia beneficia regię donationis acceptarunt. Eccleſiam quoq; parochialẽ in Biala epiſcopatui Chelmeñ. Ruſsię, eccleſiam in Mſczonovv Poſnanieñ. & altare in Nachelnicza Prępoſiturę Lancicię iunxerunt, & perpetua regis donatione incorporauerunt.

Ioannes Thurzo in Vuratislauienſ. Epiſcopum conſecratur.

Añо Dñi 1506 Dominica Lætare, & fuit uigeſimaſecunda menſis Martij Ioañes de familia Thurzonum, ſenior natu, munus cõſecrationis in Epiſcopũ Vvratislaueñ. percepit. Ex Reuerendiſ. patrib. & Domi-

mi-

minis Stanislao Thurzone germano ſuo iuniori, Pontifice Olomunceñ. & Ioanne Pop. fratre ordinis minorum de obſeruantia, olim Epiſcopo Varadienſi, & Olomunceñ. Deinde die Mercurij uigeſimaquinta Martij, quæ eſt annunciationis Mariæ, præfatus Ioannes Thurzo Vuratiſla. antiſtes, ſic ut premiſſum eſt nouiter conſecratus, primam miſſam in Eccleſia Sancti Ioannis Vuratiſlauienſi Cathedrali, cum indulgentijs à ſede Apoſtolica omnibus præſentibus confeſſis, & contritis à culpa & pœna conceſſis, cecinit. Et magnus concurſus principum atq; Baronum fuit, prandium quoq; pro eis oppiparè & lautè conſtructum exhibitum eſt.

Indulgentiæ primitiarum ſuarum.

Hoc anno 1506 Lithuani pluribus incurſionibns Tartarorum agitati & uexati, Vilnam ciuitatem eorum capitalem muro circumdare cœperunt. Non totam in toto ambitu, ſed quantum uidebatur muro compræhenderunt & cinxerunt, reliquum pro ſuburbijs ſine muro dimiſerunt.

Anno præfato die Mercurij, quæ fuit Kalendarum Iulij, primus filius, ſed proles ſecunda Sereniſsimo Vladiſlao Hungariæ & Bohemiæ regi, parum ante meridiem natus eſt. Qui in baptiſmo Lodouicus eſt nominatus. Anna uerò regina Hungariæ genitrice huius Ludouici ex partu debilitata, Dominica in die Sanctæ Annæ, quæ fuit 26. Iulij hora ueſperarum uita functa extincta eſt.

Ludouici natiuitas.

Eodem anno die Saturni. 15. menſis Auguſti, quæ fuit aſſumptionis Mariæ uirginis, in nocte ſequenti, oppidum Miechovv cum conuentu, monaſterio, & Eccleſia inſigni plumbo tecta, igne in toto conflagratum perijt, plaga Dei fuit iſta.

Anna eius mater mortua.

Miechow oppidum exuſtū.

Anno quo ſupra, circa feſtum Michaëlis Exercitus ſtipendiariorum Polonorum, quaſi quatuor millium, ſexingentos Valachos de territorio Ruſsiæ prope fluuium Nyeſtr per eos in antea occupato & poſſeſſo eiecit. Poſt aliquot autem hebdomadas, ingenui adoleſcentes, & bello uiuida uirtus, duo filij Struſz, ab exercitu Polonorum ſeparati, cũ ſuis quinquaginta equitibus, in multos Valachos gloriæ cupidi irruerunt, & à multitudine fuſi atq; proſtrati ſunt. Sczaſny aliàs fœlix unus ex filijs Struſz in loco duelli occiſus eſt: alter Georgius Struſzouicz captus, coram Palatino Bogdano decapitatus eſt. Et poſt eum alij decollati ſunt, iſti, Iacobus Zamboreczki Stanislaus Strelenski, Girzik familiaris Struſſonũ, Stanislaus Drab, Deraſinski, Mirek, Iacob familiaris Zamboreczki, Thomas familiaris Kozuchovvski. In craſtino huiuſmodi conflictus Struſſonum, exercitus Polonorum Valachos proſtrauit, & mortem Struſſonum ultus eſt, qui uixiſſent vtinam reip. ſtrenuè ualituri. Interfectus eſt eo prælio Capitaneus de Choczin. Copacz uerò ductor exercitus Valachi fuga dilapſus, ſaluus euaſit.

Valachi pulſi.

Filij Struſz bello extincti.

Strenui Poloni occiſi.

Eodem anno die Martis tertia menſis Nouembris, hora ſeptima noctis præcedentis, Nicolaus ſenior natu dux Rathiborieñ. qui filiam Sbignei de Thanczin in uxorem matrimonialiter acceperat fato interceptus & mortuus eſt. Is ægritudine preſſus, & iamiam moribundus Cracouiam ad medendum ei adductus, ſine profectu medicinarum uitam finiuit. Et reductus, ſepulturam in Rathiboria accepit. Poſt quem germanus ipſius dux Ioannes ſequutus eum, breui mortuus eſt. Tertius Valentinus nomine, gibbo & ſtruma uiciatus, tamen diſcretione & uirtute præſtans, tanquam ſuperſtes, amborum poſſeſsionem legitimè percæpit.

Nicolaus dux Rathiborienſ. mortuus.

Ioannes quoq; frater eius.

FINIS CHRONICORVM MATTHIÆ DE MIECHOVIA, de Polonorum regum rebus geſtis.

IODOCVS LVDOVICVS DECIVS DE VETVSTATIBVS Polonorum.Lib.

SERENISSIMO AC INVICTISSIMO PRINCIPI, AC DOMINO, DOMINO SIGISMVNDO DEI GRATIA

Sarmatiæ ac Poloniæ Regi,magno Lithuaniæ Duci,Rußiæ,Prußiæq́;,&c. Domino,ac hæredi Iodocus Ludouicus Decius eius Maieſtatis Secretarius,longam ſanitatem ac fœlix in tranquillitate imperium optat.

AD hæc tua Inclytiſsime princeps tẽpora, quatuor libros hiſtoriæ,& annaliũ regni Poloniæ excellentiſsimi Dñi Matthiæ Miechouieñ.artiũ & medicinæ doctoris,à ſacris,Cracouienſiſq; Canonici,uiri tum optimi, tum in patriam gloriam ſtudioſiſsimi in lucẽ dedi: Quibus & tua Maieſtas,& cãdidus lector facilè cognoſcet,quantũ laboris ſuſceperit, me quidẽ iudice,non ſine piculo aſſumptã prouinciã eſſe crediderim, eo q, in tanta rerum magnitudine uarij ſint caſus,præſertim quum hi ſequẽdi ſint,qui aut nihil,aut parũ,ac id ipſum quoq; mutilum,poſteris tradidêre.Etenĩ in prima hominũ ętate,uix illis tãta ſollicitudo,raraq́;

Ex incuria literarum,res geſtæ plerorũq; ingloriæ.

hæc cura fuiſſe creditur,ut rerũ ab ſe geſtarũ memoriã quæq; gens ad poſteros literarũ monumẽtis perferret.Hinc factum certo conſtar,multa egregia gentiũ facinora clara, perenniq́; memoria digna,ſcriptorum penuria in æternam,gemendamq́; obliuionis noctem abijſſe.Populorumq́; potiſsimum martialium,& eorum,qui initio ab expeditioris linguæ iactabundus Barbari ſunt appellati,his manibus,corpore & ſanguine,totis deniq́; uiribus agere, facereq́; impenſius,quã dicere lubuit,illis expedita lingua,ut ſæpè minus etiã clara facta,ſermonis cultu adornare,ſua extollere,aliena ſemp peſſundare placuit,ut qui non armis, lingua tñ eſſent uictores, & ſi quando uicti,magis feſsi pugnando ceſsiſſe,quàm in apertam fugam acti crederentur,effecêre.Hinc Græcorũ geſta,atq; Italorum facta toto orbe memoranda,literis cõmendata.Verum (ſi licet dicere) aliquanto minora,quàm fama feruntur credenda.Hinc Hiſpaniarum atq; Gallorum,& his proximæ,Germanorum res tanto ſunt & uetuſtiores atq; clariores, quò citius linguæ facundiam armis iunxêre.Vbi enim & illud compertum,in armis uim,& poteſtatem,in literis uerò laudem & gloriam conſiſtere.Facilè factum eſt,ut qui Martia uirtute Italis aut æquales eſſent,aut ſuperiores etiam lingua expeditiori ſumpta illos ingenio quoq; uincerẽt.Hincq́; euenit,ut qui totius orbis imperiũ non tam ui,aut armis,quàm arte,& conſilio,paulò antè poſſediſſe perhibentur, apud Germanos literarum ſtudijs pauliſper creſcentibus,aliena mittere, ſuaq́; tueri,& tandem ſimul cum imperij dignitate,externis colla ſubmittere ſint coacti.At initio diuerſis diſsimile ſtudium fuit,quiſq́; ſua arte contentus,cupiditate, & inuidia nihil dominante,ſatis cuiq; ſua placebant.Poſtquam uerò (Saluſtio teſte) libido dominandi hominũ mentes inuaſit,uaria quoq; ſtudia repta ſunt.Eorum qui in altũ uel fato,uel ingenio agebantur, ſumma ars credita,nationes atq; populos ſubigere,claſſem parare,terra, mariq́; imperium augere, uiciſsim quibus ſua chara,urbes muro cingere,mœnia erigere,certis inſtrumẽtis hoſtem remouere ſtudebant: quò ſæpius fœliciter geſto,in hoſtium caſtra excurrere: uarijs artibus moleſtare,atq; libertatem ſuam aut uendicare,aut conſeruare ſtatuerunt.hinc urbem,urbi: nationẽ po-

Polonorum origo incerta.

pulis iungere,& reges ſibi conſtituere placuit,qui miro omniũ conſenſu leges dicerent, domi, foriſq́;,pace & bello imperium ſummum haberent.Sub his gentes & populi aliquãdiu militantes in regna & imperia uarijs nominibus aſcitis creuêre.Verum enimuerò Poloni populus maximus,ſuis his ſedibus ab initio contentus,nec unquam pulſus,quo tempore, aut quibus ducibus intrauerit,in opinione magis receptum,quàm certa traditione cognitum crediderim. His tamen egregia facinora,nũquam defuêre.Sed dolenda ſcriptorũ penuria, cuius ſupra memini,

Domini Michouienſ.candor.

clara illorum facta obſcurauit.Neceſſe itaq; fuit ex multis fragmentis congerere,quod noſtram ætatem præceſsit,& hinc laboris facere periculum.Cæterùm quia à pleriſq; uel ſentẽtia, uel ſtylo diſſentiendum erat,quod omnia ad uſum patriæ eſſent citanda,atq; ſcribenda, periculi metus auctus eſſe uidebatur.Quum uerò alterutrum uiolandum eſſet,uicit amor patriæ, & ab optimo uiro prouincia aſſumpta eſt,non quæſtus,aut ambitionis gratia,ſed ſtudio patriæ,ut abſcõditum diu,in lucem daret,ſimul ut his,qui ad hoc nati magis crederentur,uel exemplum,uel argumentum præſtaret,illud tamen feciſſe comperi,quod ſua ſponte neminem læderet,& quantum hiſtoriæ fides permitteret,de rebus benè uel malè ſentiret.Hęc omnia quantulacunq; ſint, de illius ingenio & labore,meis uerò impẽſis nata,Inclyte Princeps tibi,uti ab initio in Epiſtola mea præfatus ſum,debentur.Et tua Maieſtas pro ſua Clemẽtia ſuſcipere nõ dedignetur. Iam uero quando ad tua uentum eſt tempora,quibus tua Maieſtas,quod fauſtum ac bonum ſit,fœliciter huius ſolij apicem conſcendit,Regniq́; ac imperij habenas beatis, & auſpicijs,& conſilijs ſuſce-

ſuſcepit:Ego uerò ſub regni tui initio,Deo uel fato uolente, in hoc regnum ex Germania,mea patria,intraui,moxq; in fideliſsimi tuæ Maieſtatis clyentis,Magnifici Ioannis Boneri Landani famulatum aſſumptus ſum.Statui igitur ab eo tempore,quo & Polonia te optimũ ſibi principẽ & regem præfecit,illaq; & tua Maieſtas clementer me ſuſceperitis,annalium, temporumq; tuorum hiſtoriam meo marte conſcribere,ſimul eam in ipſa fœtura in lucem dare,me,atq; hoc qcquid eſt,tibi Principi Clementiſsimo nuncupatũ offerre:haud neſcius quod laborem meis maiorem uiribus ſuſceperim,occurrunt enim in ipſo ſcribendi initio,non uulgaria argumẽta,quæ me (niſi ſuma in hoc regnum obſeruantia ad nullũ recuſandum laborem mouerer) ab incepto meritò deterrerent,omnium primum,quod hæc meam profeſsionem & facundiam exuperát, foretq; hominis alioqui doctioris me,officium.Huic proximum eſt,quod uix omnibus per me ſatis fiet,atq; ut in apertum,altiusq; res euadunt,ita multorum iudicijs expoſita omnia cernuntur,ea,quæ ſibi quiſq; uel ſuo iudicio tribuit,uel facilia putat,æquo fert animo,atq; æternis laudibus exornat:At ſi quid contra opinionem,uel ueriſsimum ſcripſeris,hoc ut ſupra captum,uiresq; cuiuſpiam ita protinus falſum quoq; habetur.Præterea ubi de bonorum uirtute atq; gloria agitur,ut gratiæ,uel odij ſtimulus eſt,eleuatur:quũ uerò de malorum uitijs & ſceleribus eſt ſermo,pleriq; ſupra quam credibile eſt,& prudentes decet,in bilem efferuntur. Addit hæc noſtra corrupta ætas,cui omne alienum ludibrio eſt,& ſua cuiq; maxima uidetur,non paruum ab incæpto terrorem.Verum dum rerum geſtarum omnium gentium ſcriptores cõſidero,nõnihil conſolationis accedit,quod paſsim doctiſsimi etiã ab his calamitatibus nõ fuêre exempti. Pro me quidem ſatisfactũ putabo candido (ſi quẽ nactus fuero) lectori,qui dum nihil in hiſtoria pinde,ac fidem ſpectãdum eſſe meminerit,nõ facũdiæ ornatũ,& uerborũ fucum,ſubſultanteſúe orationes,uel Liuianum requiret liquorẽ.Quod ad humanũ eſt iudiciũ,nihil ad me pertinere uidetur,quid ſinguli ſentiant,aut credant.Dum eñ uolunt uniuſcuiuſq; iudiciũ eſſe integrũ,fit ut per licentiã ſingula corripiãtur.Cæterũ de maiorũ uirtute,uel uicijs nõ uideo,qd maximè cuiq; alienæ res gloriæ,uel indignitatis addant.Fruſtrà eñ uitioſus & in omni ſcelere uerſatus maiorũ ſuorũ imagines recitabit,& per ambitionẽ de pereñi eorũ gloria ſibi gratulabitur,quos talẽ ab ſe genuiſſe pœnitet.Sed & hoc parũ cuiuſq; gloriã inficiet ſi maiores ſui à recti tramite diuulſi,in æternã labẽ præcipites acti ſunt,modo illius uirtus,& nobilitas ita refulgeat, ut potius maiorũ gloriã augeat,quam partã aliquãdo ab illis turpiter cõmaculet,atq; demum is ſit nobilior, qui uirtutis ſtudioſior,& ad colendam iuſtitiã feruẽtior. Cõtra qui uicijs delibuti,uirtute carẽtes,alienæ laudis æmuli,extra bonorũ fines,cũ nulla memoria agãtur. Poſtremò neq; mordax ætas me ab incepto deterret,quæ,ut eſt in oẽs licentioſior,ita mihi facilior erit omnis euẽtus, tantoq; mihi plus ueniæ debebitur,quominus illa (his calamitatibus adacta ineuitabile ſequẽs fatũ) ambitionẽ ſuã ſiſtere poteſt. Sed iam ad inſtitutũ redeo Optime Princeps, Scripſi igitur temporũ tuorum hiſtorias,quæ ut perfectiùs emitterentur, hũc ſeruare ordinẽ placuit,ut à primordio regni aduſq; aui tui tẽpora,qui primus ex alta,inclytaq; maiorũ tuorum familia, Poloniæ ſceptra geſsit,quædam obiter quæ in Domini Miechouienſ.Chronica (quod ad rem pertinere non uiderentur) prætermiſſa, tamen ſcitu non iniucunda referrẽ,intereaq; à primo Polonorum principe ſingulos qui imperium apud Polonos habuiſſe traduntur,paucis recenſerem, idq; totum uno libro abſoluere uiſum eſt.Ab auo uerò tuo ad tua ipſius tẽpora maiorum tuorũ quædam geſta,quaſi per Catalogũ altero libro enarrare placuit. Poſtremò ab eo die quo tu fœliciter ſceptra Poloniæ ſuſcepiſti,in annum ſalutis humani generis, M. D. XVI.omnia quæ memoratu digna apud te,atq; exteras quoq; nationes regnis tuis uicinas acta ſunt, Tertio libro cõpræhendere uolui : hosq; libros hiſce characteribus excuſos meo marte ſimiliter,& ære in lucem dedi,tuæq; Maieſtati Inclytiſsime Rex hunc meũ laborem nuncupaui,uel illud à maiorib. ſumens exemplum, qui lucubrationes ſuas digniſsimis quibuſque uiris ſolebant nominatim dicatas emittere,ut ſi quando ſcriptorum auctoritas ab æmulorũ,& inuidiæ morſibus nõ redimeret,eorum ſaltem,quibus nuncupaſſent,uel uirtute,uel auctoritate liberarentur. Quare ego tibi,qui ſumma regni ſceptra tenes,atq; uirtute,iuſticia,clementia,benignitate,humanitate,liberalitate,domi,foriſq;,pace ac bello cuncta gubernas,hanc meam (quantulacunq; eſt) aſſumptam & utcumq; perfectam una mecum nuncupatam offero prouinciam.Nemini enim conuenientius,quã tuæ clariſsimę Maieſtati dedicari potuit,ut enim Deus,Opt.Max.te in regno ſummam auctoritatem,& ipſum imperium gerere uoluit,ita etiam cunctas uirtutes,heroicasq; dotes, quantum in humano potuit fieri corpore, in te uno peculiari quodam munere collocauit. Facilè igitur tuæ maieſtatis auctoritate meus labor ab omni æmulorum moleſtia erit ſecurus. Iam ſupereſt ut receptui canam,& tuæ Maieſtati immaturum quidem fœtum offeram. Quæ ut omnia ſolet clementer ſuſcipere,hos annales ſimul,& eorum ſcriptorem deditiſsimum Maieſtatis tuæ clientulum non dedignetur.Faxit Deus ut te regnante aurea (quod ſedulò anniteris) redeant ſęcula,regnaq; ſint te imperante beata, conſtituatq; te idem multorum regum parentem , ac Regnis tuis , & nobis fortunatum ualentem,ac incolumem conſeruet fœliciter.

Materia operis.

Difficultates operis.

Ordo rerum.

Primi libri materia.

II. Libri mat.

III. libri mat.

Nuncupatio laboris.

Sigiſmundi regis Encomiũ.

PHL.

PHILIPPVS GVNDELIVS PATAVIENSIS, IVRECONSVLTVS ET POETA LECTORI, DE OPERE IODOCI LVdouici Decij.

EN tibi Sarmatiæ Lector primordia gentis,
Atq; Iagelliados clara trophæa domos.
Vſque SIGISMVNDI congeſta in tempora Regis
Quo nihil hæc uno ſæcula maius habent.
Seu uelis in magnis uictricia robora bellis,
Seu mage tranquillæ munia pacis ames.
Saltem ſimplicitas & amandi gratia ueri,
Hic tibi ſit blando charior eloquio.
Inuenies cultis non aſpernanda Camœnis,
Inuenies certa prodita cuncta fide.
Sarmata, Teutho, Getes, Scytha, Vandalus, acer Alaunus,
Et quos præterea iunctior Vrſa uidet.
Maſcula queis tribuit per mille pericula uirtus
Terrarum dominis impoſuiſſe iugum:
Hic fuerint omnes aliqua tibi parte legendi,
Ne modo digna odio Barbara uerba putes.
Magna tibi ex alijs poliendæ copia linguæ,
Verum hæc unde queas diſcere, nullus erit.
Namq; leges Latijs non inferiora triumphis,
Quin etiam Grais anteferenda leges.
Verba petant alij, ſed nos mage facta iuuabunt,
Illa leueis Danaos res trahat, iſta uiros.
Compenſet tenuem rerum uis ardua uænam,
Narrari ſaltem, non cupit illa coli.
Tu modo tu DECIVM lector dulciſsime noſtrum
Ne facti maneat gratia nulla caue.
Cui fuerit laboris per tanta negotia curæ,
Qui laudem ueterum commoda noſtra iuuet.
Audacis ueniam, quanquam petit ipſe laboris,
Iudice me meritæ præmia ludis habet.

IODO-

IODOCI LVDOVICI DECII, DE VETVSTATIBVS POLONORVM LIBER I.

PRinceps & rector humani generis, rerumq; omnium Deus, initio pulcherrimam illam mundi machinam, ut conſtanti mortalium penè omnium conſenſu creditur è nihilo fabricauit: eamq; poſt primi parentis lapſum, hominibus colendam præbuit atque ſubiecit.

Prima ætas mundi.

Quæ uerò tunc regna, aut quis uiuendi fuerit uſus, nullis ab Ethnicis unquam certis traditum literis. Sacri codices unam ætatem ab Adam hominum primo parente ad Noë illius tempora connumerant, eamq; annis 1242. id eſt, generationibus decem completam fuiſſe memoriç tradunt.

Cataclyſmus.

Noë uerò (qui & Ianus) temporibus, famoſa aquarum clades mundum deleuit, nemoq; præterquam Ianus ipſe & filij tres Sem, Cham, & Iaphet cum uxoribus ſunt ſeruati. Ceſſantibus verò aquis, ſeruatrix arca in uertice Gordiei, ſeu ut ſacræ literæ habent Armeniæ altiſsimis montibus inuecta quieuit.

Secunda ætas.

Hinc conſtat atq; facili probatur negocio, ſecundæ ætatis ab eo loco eſſe initium, ideoq; & antiquitate, & dignitate principij cæteris meritò præferri, neceſſe enim eſt ab octo his hominibus uniuerſum genus humanum eſſe ſeminatum. Breui itaq; coaluerunt, & primis Armeniæ ſedibus repletis, nouas inquirere operæpretium fuit, hinc orbis totus colonijs & habitatoribus repletus, ut uetuſtiſsimis traditum eſt litteris. Verùm non eſt in animo orbis ſitum atq; gentium omnium origines indagare. Poſtquam uerò paucis docuero orbem in tres partes, Aſiam, Aphricam (quæ & Libya) Europamq; diuiſam, noſtramq; Poloniam Sarmatiæ Europæ prouinciam oſtendero, operam dabo ut ſitum eius, limitesq; deſcribam, deinde ad gentis illius originem, cæteris omnibus intermiſsis, ſtylum conuertam.

Orbis diuiſio.

Mundum igitur in tres partes diſcretum eſſe antiquorum traditione apparet, nec in harum rerum approbatione immorandum uidetur. Quandoquidem docti omnes, in hoc pari uoto conuenerunt. De Europa igitur meum erit inſtitutum.

Europa.

Quæ (ſi poëtarũ fabulis fides eſt) ab Europa Agenoris Libyæ, ſed & Syriæ regis filia, quam a Ioue in Taurum mutato è Syria raptam, & Cretam aduectam referunt, nominatam prodiderunt. In huius deſcriptione nullũ negocium uidetur contrahendũ. Fecit hoc Ptolemæus Geographiæ princeps, & pleriq; alij doctrina inſigniti, quibus iam temporum uſu fides adhibita eſt.

Sarmatia Europæa.

Cæterùm Sarmatia Europæa reſtat hoc loco deſcribenda, de qua quam ueriſsimè & breuiter potero abſoluam. Eam igitur princeps Ptolemæus lib. 3. cap. 5. ita depinxit.

Sarmatiæ termini.

Sarmatia Europæa à Septentrione oceano Sarmatico terminatur, iuxta ſinum Venedicum, & partem terræ incognitæ. Ab occaſu terminatur Viſtula fluuio & parte, & Germaniæ, quæ eſt inter caput ipſius & montes Sarmatarum, præterea à montibus ipſis. A` meridie autem Iazigis Metanaſtis. Ab Auſtrali fine Sarmaticorum montium, uſq; Carpathi montis principium. Præterea cõtinuè per Daciam uſq; ad Boriſthenis fluminis hoſtia, & hinc Pontico littore, & linea quæ inde fert per littora ponti, uſque ad Carcinitum fluuium. Ab oriente ambitur Iſthmo à fluuio Carcinito & per Bicem paludem, & latere paludis Meotidis uſque ad Tanain fluuium. Præterea ipſo fluuio Tanai à parte quę à fontibus eſt Tanais amnis ad incognitam terram meridionalis partis, uſque ad prędictum finem. Hæc Ptolemæi ſunt, obmiſsis gradibus paralellis, cæteriſquę deſcriptionibus.

Flumina Sarmatiæ.

Famoſa tamen flumina non abs re uidet ex Ptolemæo adſcribere, quæ Sarmatiam præterfluunt ex uetuſtiori tabula hæc ſunt, Viſtula qui & Vandalus, & Iſtula, & Iuſtula uario, ſcilicet nomine apud ueteres reperit.

Viſtula flu.

Hic ex pedibus quaſi montium Sarmatiæ naſcitur, in mare Sarmaticum ſeu Balteũ, qui & ſinus Codanus labitur, hodie etiã eo nomine vocatur.

Chronus flu.

Chronus autem fluuius poſt Iſtulæ oſtia Germanicum quoque mare (quod inde forte Chronium veteribus) ingreditur, Nyemen hodie vocatus.

Rubon.

Rubon fluuius in ducatu Lithuaniæ naſcitur, & præfatum mare ingreditur. Hinc Ternutis & Cherſinus fluuij prædicto mari ſe miſcentes ex Riphęis montibus Ptolemæo naſcuntur, habet Boryſthenem qui hodie Dnyepr, Hypanin qui hodie Bug, Tyrã qui Dnyeſter vocant, reliqua non magnæ famæ cenſentur. Hæc apud Ptolemæum libro 3. cap. 5. & octaua Europæ tabula, ſimiliter in moderniori Poloniæ & Sarmatiæ tabula, & in domini Miechouieñ. Chronicis li. 1. ca. 2. latius videre poterit lector. Pari modo de mõtibus cenſendũ quos Ptolemæus eiſdẽ locis memo-

Montes Sarmatici.

memorat, iſti ſunt, Sarmatici & Carpathi montes qui ad Hungariam ſe extendunt, Amadoci, Alauni, Venedici, Riphæiq; montes. Hæc utcunque paucis recitata uerbis, uel ideo, quia non lubuit uetuſta nomina, & plerunq; nunc incognita adferre, uel etiam quod hoc quantulumcunque ſit ad meum inſtitutum ſatis uiſum eſt: præſertim quod in maiorum traditionibus fuſiùs explicentur. Supereſt ut Sarmatiæ, & Poloniæ fines, qui noſtra ætate ſunt deſcribam. Illudq; in regnum unum connumerabo, quod à maioribus pace & belli iure quæſitum, Sarmatiq;, Poloniæq; Rex in imperio habet, illud his limitibus terminatur: montibus Sarmaticis, & ad fontem Viſtulæ per Sileſiam ad Oderam fluuium adusque Marchiam Brandenburgenſ. per Pomeraniam ad littus Germanici maris, per latus dehinc Septemtrionale per Samagitas ad fluuij Rubonis fontes & Hoſtia, Lithuaniam ambit ad orientem uſque ad Magnum Moſchouiæ ducatum, ab ipſo Germanico mari, ad Alexandri & Cæſaris aras, uſque ad pontum Euxinum ab eius littore redeundo, per Daciam id eſt, Valachos Iazigas Metanaſtas, id eſt, tranſſyluanos & Hungaros, à meridie ad ipſos Sarmatiæ montes (qui hodie Scepuſienſes uocantur) per latus meridionale dirimitur. Hæc modernior & uera Sarmatiæ, & Poloniæ deſcriptio habetur. Nullus totis finibus includitur populus, qui Poloniæ regibus, aut hoſpitij, aut belli iure non eſſet ſubmiſſus. Iam ſatis conſtat Poloniæ Reges, tam in Sarmatia, quàm in Germaniæ parte habere imperium, eſtq; in animo mox gentis originem deſcribere.

Poloniæ limites hodierni.

Poloni unde.

Poloni ſiquidem unde dicti ſint non alijs apparet traditionibus, quam ut Miechouienſ. noſter perhibet ex uulgari Pole (quod planiciem ſeu campum ſonat) nomine, quum itaque Polonia uaſta, nemoroſaq; ſit, paucis montibus intrinſecus adornata, placuit fortè hoc nomine terram quondam appellari. Verum diu de habitatoribus, quo tempore, quibus ducibus intrauerint, quaſue ſedes reliquerint, uaria uſq; opinio tenet. Dominus Miechouienſ. lib. 1. cap. 1. gentis originem deſcribens ex maioribus traditam, affirmationem ſequitur, quòd ſi hic repeterem fruſtrà conatus impenderem.

Sarmatiæ gentes.

Ptolemæus lib. 3. cap. 5. Sarmatiam gentes maximas tenere perhibet, hos numerat populos. Venedos per totum Venedicum ſinum, hodie forte Prutenos, Liuones, Samagitas, ſupra Daciam Peucinos, Baſternos, per totam Meotin Iaziges, Roxolanos, Hamaxobios, Alaunos, hodie iſti Rutheni in communi Podolitæ, Luceorienſ. Kiouienſ. & Lithuani creduntur. Eos tamen quos olim Alaunos dixêre, noſtra ætate, eum tractum putauerim, qui Volyniæ, paulò antè Volhaniæ mutatis aliquibus literis quondam Alauni dicti ſunt, hodie inſigniora loca Oſtrovv, & Luczko habet.

Gothialauni. Gotti.

Hinc Gothialaunos ortum habuiſſe credendum. Quum Gothi quos olim Sarmatæ Polovvczos barbaro uocabulo appellauêre, ea loca habuerint, quæ à tergo Ruſſiæ inter Tanaim & Meotidem uergunt, quibus hodie Tartari inſident. Gothi uerò à Latinis Getæ olim appellati, his gentibus iuncti Gothialaunos cõſtituêre, hi ſæpius Polonis, atque Ruthenis moleſti fuêre, gens hodie quoque armis ferox, & contra Tartaricos inſultus præſidio eſt. Penes uerò Iſtulam ſeu Iuſtulam pauciores gentes affirmat. Sub Venedibus Gitthones, à quibus Getas exiſtimo, hodie ſub magiſtro Pruſſiæ (ubi Sambienſ. eccleſia) crediderim. Poſt Phinni, poſt Sulanes, poſt Phrungundiones, has gentes, hodie Cholmenſ. Cuiauienſ. & ducatum Mazouiæ credere placet. Ad caput Viſtulæ Auarini Ombrones ſub his, poſt Auartophracti, poſt Burgies, & alij populi apud Ptole. libro 3. cap. 5. conſcripti. Hodie ad caput & fontem Viſtulæ ducatus eſt Teſchinenſ. Inde ducatus Auſchvvinczinienſ. Satorienſ. poſt Cracoui. diſtrictus, inde Viſlicienſ. Sandomirienſ. qui olim populi priſcis nominibus appellati, hodie in diſtrictus per uniuerſum regnũ ſunt conuerſi. Hinc totidem Palatinatus, & Prouinciæ quot fortè Ptolemæus populos annumerat eſſe creduntur. Ad montes igitur Carpathos ad Daciam uerſus Arſietę, Saboci, Pengitæ, Bieſſi ponũtur, ut apud Ptolemæũ legit. Reliqui uerò à Cracouia ſub montibus Carpathis, hodie Sandecenſ. Biecenſ. Sanocenſ. Belſenſ. Croſnenſ. Premislienſ. Iaroslauienſ. exiſtimo ex ducibus ſeu uictoribus ſic appellatos. Hactenus de ſitu Sarmatiæ placuit commentari. De his plura ſcire cupientes legant Ptolemæum, Melam, Strabonem, Solinum, Oroſium, & ex modernis multos, quibus ſatiati candidi lectoris eſto iudicium. Hoc in loco ad gentis primæuæ originem ſtylum dirigere operæ precium erit, quibus temporibus, itemq; ducibus ingreſſa ſit perquirere.

Poloni, Bohemiq; eiuſdem originis.

Polonorum, Bohemorumq; ut unus eſt loquendi uſus, ita uno initio fundatos & multiplicatos maiorum eſt ſententia. Qui ſuam originem poſt confuſionem linguarum apud Babylonicæ turris extructionem ita poſteris referunt. Quando linguarum confuſio humanas

Ortus Polonorum. *Slaui.* *Sclaui falsò dicuntur.* *Slauonica lingua.*

manas cogitationes euertit, Slauos parentes ſuos, quorum ipſi prolem ſe contendunt, extructioni interfuiſſe, qui relicta Aſſyria per Aſiam in Europam profecti. Ea loca, quæ nunc Bulgarorũ, Seruiorum, Dalmatarũ, Croatum, Boſnenſiumq́ ſunt occupaſſe. Exinde Lecho, Zechio atq; Ruſſo, ducibusq́, ad Danubij ripas Zechos, id eſt, Bohemos locaſſe, de principis nomine Zechos uulgari uocabulo appellatos. Conformẽ de Lechitis rationem ab ipſo primo principe Lechio, qui in planicie conſederant, quam Pole.i.campos dixêre, inde Poloniam initium ſumpſiſſe perhibent, id aſtruentes ex eo, quòd linguę commercium hæ gentes in hanc diem habeant, atq; ita omnium gentium, qui Slauonica utuntur lingua Slauos parentes fuiſſe aſſerunt. Moderni omnes Sclauos (Italos ſequentes) gentem falsò appellãt, non dicam inuidia, ſed uocabuli ignorantia: Slaua enim uerbũ apud gentem ſignificat, hinc ab ipſo primordio uerboſi crediti. Sed Slaui apud Italos empticij ſerui ſunt, nulla unquam ratione maximæ huic genti comparandi. Nulla enim in terris lingua, quã Slauorum maior eſt, qua hodie utuntur Bulgari, Seruij, Dalmatæ, Croati, Boſni, Bohemi, Poloni, Vindi, Rutheni, Lithuani, Moſchi, maximi populi ad ignota uſq; loca. Hanc fermè originem Dominus Miechouien. affirmat.

Aeneas Syluius Polonis iniquus. *Zechius Croatinus.*

Verùm Aeneas Syluius opinionem eam recitat, atq; uehementer irridet, Hebræis exceptis, nullam unquam gentem origines ſuas tam altis initijs reddidiſſe, apud ſcriptores, quibus fides danda ſit, legiſſe aſſerit, homo ſua ætate, ut dignitate ſummus, ita doctrina, & eruditione clarus: uerùm Polonis, pluſquam Pontificem decebat, infeſtus. Qui ſi unicum Beroſum Chaldæum legiſſet, potuit & ipſe aliam ferre ſententiam: nec tamen inficias eo, quin hunc ortum Polonos non habuiſſe credam. Sed nihilo plus ad eius deſcriptionem mouebor, qui de Bohemis ſcripturus incipit: Nugis omiſsis ad ea, quæ memorabilia traduntur, feſtinare calamum, & ſubdit, Zechius Croatinus haud obſcuris parentibus ortus, gentem Bohemicam condidit, qui homicidio domi perpetrato iudicium, ultionemq́ fugiens in eam regionem uenit, cui nunc Bohemia nomen eſt, hic nemo miretur, ſi & à noſtris hæc irrideantur. Zechium homicidam domi metu ultionis pulſum, nec ſua tueri ualentem, tantam exilij ne dicam ſceleris ſociam colluuiem armare potuiſſe, quibus priſcos habitatores pelleret, atq; perpetuas ſibi conderet ſedes. Facilè enim apparet, ſi illa regna ante horum ingreſſum hominibus culta fuêre, parua manu id fieri non potuiſſe, quod Germani nullo etiam negocio ſedibus ſuis pulſi fuiſſent. Conſtat igitur hanc gentis non eſſe originem: atq; nunc alios recitare lubet.

Saruch.

Qui Bohemos Saruch tẽporibus annis duobus ſeptuagintis ſeptuaginta poſt mundi ortum mare ratibus traieciſſe, Bohemo duce, qui Babylonis extructioni affuiſſe perhibetur, atq; ad Danubij ripas ſedes locaſſe, terram ex nomine ducis Bohemiam uocatam tradiderunt, ſed de his alias. In eam calamus feſtinat opinionem, quæ Polonos ex Scytharum gente originem traxiſſe perhibet, & his quidem, qui Mauricij principis temporibus mutatis ſedibus apud Cimerium Boſphorum conſedêre, bipartiti dehinc ad Septentrionem pars una ad dextram deflexit, quæ & ipſa in duos populos ſciſſa, quorum alij Bohemi, alij Poloni creduntur. Hæc iam opinio mox ſupra præfatam elidere facilè poteſt, ſi Mauritij principis tempora ad Babylonicæ turris extructionem conferre uolueris, reperies multas Mauricij ætates intereſſe. At quum hæc ſeipſam quoq; impugnet ſcriptorum auctoritate, uel hac ſola ratione, quod Ptolemæus princeps Geographiæ Mauritium præceſsit, qui in ſuis tabulis eo loco Bemos magnam gentem ponit. Eſſe nõ poteſt, quod Mauricij temporibus Poloni, uel Bohemi originẽ ſuam, uel nouas ſedes habuerint. Hactenus illorum aſſertiones adduxi, quorum traditio non ſatis mihi probata uidetur. Iam eorum ſubdam opinionem, qui tempore, uel dignitate, uel etiam peritia magis mihi pręcellere uidentur.

Gordiei. *Lis de antiquitate Scytharũ, & Aegyptiorum.*

A' BEROSO Chaldæo literis mandatum eſt, poſt uniuerſalem aquarum cladem octo duntaxat homines eſſe ſeruatos: eoſq́ humanum genus uniuerſum ſeminaſſe, hæc ſacræ quoq; literæ teſtantur. Primas hominum ſedes in montibus Armeniæ fuiſſe, Beroſus illis nomen addit Gordiei, eò quòd Armenia plures montes habeat, ut apud Ptolem. lib. 5. cap. 13. & in tertia Aſię tabula eſt uidere. Quum autem Armenia, & non Aegyptus hominum primos parentes ab initio excepit, Scythicæ, Aegyptiæq́ de antiquitate liti hinc finem crediderim, nec placet Aegyptios poſt aquarum cladem ętate Scythis anteferri. Verùm ſi de regnorum principijs negocium erit. Aſſyriorum omnium primùm non negauerim, hæc enim & Beroſus teſtatur, cuius uerba iam adducere ſtatui, libro is primo ait. Ob hæc igitur anno ſalutis humanę ab aquis primordio ſumpto, noſtri maiores innumeros ſcripſerunt, nos uerò tædioſum illorum ſermonem abbreuiaturi referemus origines, & tempora, & reges eorum duntaxat regnorum, quæ nunc magna habentur. In Aſia quidem omnium celſiſsimum Babylonicũ, in Aphrica Aegyptium, & Lybicum, quæ

unum primò fuerunt, & ſub uno narrabimus. Poſtremò in Europa quatuor noſtri enumerant Celtiberum, Celte, Kytim, quod illæ gentes Italicum appellant, & Tuyſconum, quod à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontum finit. Addunt quidam etiam quintum Ionicum dictum, hæc ille. Hinc apparent Sarmatum, Tuyſconumq́ regnorum tempora, & alta initia, quæ etſi Aeneas non uiderit, præterquam Hebræis ulli genti attribui, parùm refert.

Sarmatæ, & Tuyſcones. Concordat Cornelius Tacitus, apud Germanos Tuyſconem carminibus celebrari, Ioannesq́ Viterbien. his accedit. Iam initiò conſtat Sarmatum, Tuyſconumq́, ut unum fuiſſe principem, & conditorem, ita unum in multa tempora fuiſſe regnum. Poſtea Beroſus lib. 4. ſcribit anno 131 à Salute ab aquis prima omnium gentium, & ciuitatum fundata eſt à Saturno Babylonico noſtro urbs, & gens noſtra Babylonica, & infrà, ab exordio huius Ianus pater miſit in Aegyptum cum colonijs Cham, in Libyam Tritonem, in Aphricam Iapetum, in Aſiam Orientalem miſit Gangem, cum aliquot ex filijs Comeri galli, & parùm pòſt ſubdit: *Tuyſcon.* In Europa regem Sarmatię fecit Tuyſconem à Tanai ad Rhenum, iunctiq́ ſunt illi omnes filij Iſtri, & Meſe cum fratribus ſuis ab Adula monte uſq́ in Meſembriam ponticam. Hæc ille. Iam hinc liquet Sarmatum, Teuthonum ſeu Tuyſconum, Germanorumq́ ab ipſo Iano, ſiue ſeruatrice archa altum initium ſumere, utcunq́ ab Aenea hęc opinio derideatur. *Ingreſſus in hæc loca Sarmatarum.* Sub Tuyſcone igitur gens ingreſſa ex Armenia per Scythiam in Europam, Sarmatiamq́ ſedes poſuit: neq́ eos per mare ratibus traiectos, ut pleriſq́ placet, affirmo. Eò quod prima hominum ætas non creditur mari potiùs, quàm terrę ſe cum paruulis, uxoribusúe commiſiſſe, adde etiam nauigādi, tum imperitiam, & ipſum in humanis pectoribus poſt aquarum cladem pauorem, terra autem ueniſſe putandum eſt, primumq́ Sarmaticas ſedes colonis impleuiſſe, atq́ ut paulìſper creuêre in immenſum aucti, ita in ulteriora loca ducti ad Rhenum uſq́ propagati ſunt. Cæterùm longo æuo omnes hæ gentes unius principis paruêre imperio, quod Beroſus eorum Reges enumerans teſtatur, ubi libro quinto ſtatim in principio inquit, ut ſuprà diximus. Anno à Salute humani generis ab aquis, cēteſimo, triceſimo primo, cœpit Regnum Babylonicū ſub noſtro Saturno patre Iouis Beli, qui imperauit annis 56. *Comerus Gallus.* Anno huius decimo Comerus Gallus poſuit colonias ſuas in regno, quod pòſt Italia dictum eſt, & regionem à ſuo nomine cognominauit, docuitq́ illos legē, & iuſtitiam. *Iubal.* Anno eius xij Iubal condidit Celtiberos, & paulò pòſt Samotes. Anno Nimbroti 15 Oceanus ad Ninum Aegypti cōſedit. Anno 18 eiuſdem Babylonici Regis Gogus Sabæam Arabiam Fœlicem cum Sabo ſuo patre puer tenuit, & Triton Libyam, & Iapetus priſcus Atalaa Aphricā. Cur Aethiopiā, & Getulus Getuliam. *Tuyſcon fundauit Sarmatas.* Anno eiuſdem 25 Tuyſcon Sarmatas maximos populos fundauit, & paulò pòſt à Moſco principe coloniarum Moſcos in Aſia ſimul & in Europa fundatos. *Moſci unde.* Hinc iterum apparet huius gentis antiquum nomen, pauloq́ infrà Babylonicum initium ponendum. Iam ſubdit Beroſus inferiùs anno huius Nini quarto, Tuyſcon Gygas Sarmatas legibus format apud Rhenum. Quampulchrè apparet Sarmatas ad Tanaim uſq́ priùs legibus formatos, ea ratione, quod tempus illûc aduentus præceſſerit, quibus ſic legibus edoctis ultra Tuyſconi ſedes quærere placuit, & ita ad Rhenū uſq́ ſimul & in Bohemiam, & alia loca uenit, nihilominùs priores ſedes nō relinquens. *Blondi opinio* Hac ratione ſaluatur Blondi opinio, qua oſtenditur, Slauos (ut appellat) ex regionibus trans Danubium in Iſtriam ueniſſe, non tamen prioribus relictis ſedibus, ſed eorum reliquias Bohemos, & Polonos aſſerit, quam etiam opinionem refellere non eſt in animo, licet Bergomen. in ſuis ſupplementis, & alij multi, contrariam opinionem adducant, à Bohemo, qui ex Babylonica confuſione uenerit, Italiam, Alemanniamq́ penetrans, ultra Danubium conſederit, terram ex ſuo nomine Bohemiam eſſe uocatam.

HACTENVS quod de Regni Sarmatiæ ſitu atq́ gentis origine, & ingreſſu apud alios legēdo comperi huic operi inſerere uiſum eſt. *Succeſſio Regum Sarmat. ex Beroſo.* Eos iam principes annumerare reſtat, qui Sarmatis imperarunt, quouſq́ ad Rhenum regnarūt. Sexto itaq́ anno Semiramidis apud Rheni Sarmatas regnauit Mannus filius Tuyſconis, ſub Zameio Ninias. Quinto Babyloniæ rege apud Tuyſcones regnauit Ingheuon. Sub ſeptimo Baby. rege Atalio imperauit Hermion uir ferox armis huic ſucceſsit. Sub Baleo Xerxe octauo Aſſyriorum rege, Marſus, huic ſub decimo Aſſyriorum rege Belocho, ſucceſsit Gambruus uir ferocis animi: cui ſub Baleoxi. Aſſyriorum rege ſucceſsit Sueuus. Iterum ſub xij. Altada Aſſyriorum rege imperauit Vandalus (à quo fortè Vandali, ſeu Vendi dicuntur.) Succeſsit huic ſub xiij. rege Aſſyriorum Mamito Teuthanes (à quo Teuthones.) Huic ſub xiiij Aſſyriorum rege Mancaleo ſucceſsit Hercules Alemannus, à quo Alemanni creduntur. Tantū in Beroſo reperitur de his, quorum Imperium in Sarmatas, & Tuyſcones fuit. Continuauit Beroſus uſq́ ad Aſcadem 18 Aſſyriorum regem, ſed nihil ampliùs de horum ſucceſſione

ſione meminit, qui uel Sarmatis, uel Teuthonibus imperauêre, ſeu leges dixêre. Beroſo ſucceſsit Manethon, qui nihil quoq; de his gentibus induxit, huius fortè ratio dabitur ita factum eſſe, quod ſub Hercule Alemanno, à quo Alemanni creduntur, iam populi in immenſum aucti creuêre, nec tum placuiſſe tot populos unius nutu ſubeſſe, atq; colla ſubmittere. Hinc in plures populos ſciſſos, & à ducibus nomina indita eſſe crediderim. Sicq; à Lechio Lechitas, à Zechio Zechos, ſeu Bohemo Bohemos, Alemanno Alemannos, Teuthone Teuthones appellatos. Adde quod ijſdem temporibus Deus optimus maximus (qui rerum neceſsitatibus, quæ ad orbis uniuerſi pertinent, opulentiâ nunquam defuit) ingenijs, moribus, potẽtia, uiribusq; humanũ genus auxit, atq; tunc orbis uniuerſus fortè in tres famoſas diuiſus eſt partes, Aſiam, Europam, Aphricamq;, quanquã antehàc factum id conſtat. Nihilominùs tamen Europa ſicut cæteræ orbis partes, & ipſa in plura regna ſciſſa creditur, & hac ratione Sarmatæ, Teuthonesq; diuiſi populi diuiſos habuêre principes atq; reges. Præterea, & in ſeipſa Sarmatia diuiſa in plures populos ſciſſa fuit, de quibus ſuprà facta eſt mentio, nec operæpreciũ erit ea repetere, quæ iam abſolui, & apud auctores, quos adduxi, fuſiùs continentur. Cæterùm egregia, & memorabilia facta, his quoq; gentibus nunquã defuêre tam Sarmatis, quàm Teuthonibus. Sed hæc fortunę iniuria deflenda citiùs, quàm reparanda, quod his gentibus, quorũ clara uirtus in armis ſemper fuit, quibusq; facere, quàm dicere, aut ſcribere honeſtius erat, perpetuæ laudes in occulto fuêre. De ſitu, & origine, & principibus gẽtis hucuſq;, quibus cognoſcitur antiquitate nulli regnorum cedere.

Apparet etiam originis iure Sarmatas, & Teuthones germanitate coniunctos unius olim fuiſſe Imperij, atq; pro temporum ac principũ conditione à ſe prouincias denominatas eſſe, hinc fortè Vandalos, Vindos, Sueuos, Lechitas, Zechios, Alemannos, Teuthones, uocatos, omnes tamen uno ortos initiò conſtat. Atq; ideò naturali quodam inſtinctu Germani ultrò ad Polonos ſuæ originis ſolùm uenêre, ſua etiam ſponte illorum paruêre imperio. Quod uerò lingua fuerit in his gentibus diſcreta nemo miretur: hodie enim in pleriſq; locis Germanica eſt lingua, ubi quondã Italica ultra Danubium, uel Gallica ultra Rhenum fuit, eoq; uentum eſt, ut plerunq; priſcis populis, & eorum linguis ſint infeſtiſsimi, id quod nulla magis ratione credendum, quàm quod Teuthones priſcis colonis pulſis ſuas poſuêre ſedes, hæc inter Teuthones, & Polonos ratio nunquam fuit, qui non alternis pulſi, ſed fœcunda natura progeniti, in tot aucti creuêre populos, hinc ab initio ſemper Germanos hoc regnum ſummis honoribus extulit. Si quod bellum gerendũ fuit, totum pro Imperij dignitate, aut dominandi libidine, aut etiam pro acceptis iniurijs, & non pro linguarum excidio factum eſt, ita ſemper Poloniæ reges in ſuis regnis Polonis atq; Germanis imperauerunt. Hacq; pace, his ſtudijs, & his deniq; artibus imperium eorum creuit atq; auctum eſt: at malignus ille omnium malorum ſator hanc pacem auertere aggreſſus, ut multa & uaria, ita magna & periculoſiſsima ſeminat diſsidia. Quæ ſi non in regni iacturam inclinarent, ſilentio tranſmittenda forent. Verùm quum omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur, humani generis redemptore teſtante, neceſſe erit initijs obſtare, ne parua mala magnas ferant calamitates, interim tantò faciliùs ferenda, quantò à leuioribus res tentatur, ut enim peſsimus quiſq; inops uirtutum, & apud ſuos gloria carens, uoluntate, non ratione ducitur, ita aliorum periculo clarus fieri cupit: hinc inſtabile uulgus (bonus tamen nullus) factiones quærit, non quod regni decorem, patrias ſedes extollere, aut certè laudem quærant, ſed ut inuidiæ conceptam ſitim, cum ſuoipſius malo, & periculo explerent. Hæc quoq; tantò fœliciora atque tutiora erunt, quò feruentiùs, ſæuiuſq; princeps, & ſenatus omnis in has factiones iam pridem animaduerterunt: omnes enim malę factiones orbis terrarum malos ſemper habuêre authores, bonusq; nullus unquam his acquieuit.

Sarmatæ, & Teuthones iuncti olim.

Hactenus de imminentibus malis ſatis dictum cenſeo. Res geſtæ domi, foriſq; pace, uel bello à gentis primordio ad Lechi tempora, uel uerius ad Chriſtianæ fidei ſuſceptionem nõ ſatis conſtant, neq; enim apud maiores ſcribendi munus, uel poſteris famã ſuam immortalem reddere ſtudium fuit, hinc euenit, quod nullarum, uel paucarum urbium initia, uel conditores habeantur, quo tempore etiam in regno dignitates, diſtrictus, prouincię diuiſę ſint, ęquè neſcitur. Eas urbes, quas Ptolomęus ponit noſtris incognitas certum eſt, modernas etiã ueteribus non omninò pares eſſe apparet, ideoq; utraſq; annumerare neglexi, cũ in ipſis tabulis antiquis, & modernis contineantur, idq; quod à maioribus noſtris poſteris non eſt relictum è propria ſententia addere nõ placuit. Neq; de his principibus, quorũ in Domini Miechouien. Chronica fit mẽtio, tempus perdã, ea paucis abſoluens, donec in ea tempora ueniã, quibus maiorum quædã geſta egregia ſcripturus ſum, quę foris bello acta, atq; parta ſunt. Iam me ad primęuos Polonię duces conuertam,

qui partiti iam regnum dominandi uim atq; poteſtatem ſunt adepti. Hos tamen quia Dominus Miechouien. ſatis deſcripſit, paruo negocio expediam.

Lechius. A' LECHIO igitur primo Polonorum principe, cùm ſingulare adhuc regnum obtinerent, Dominus Miechouien. exorditur: is mox in Sarmatiæ ſimul, & Germaniæ parte imperauit. Sedes ſuas Gneznam, Ptolemæo Limiſſaleum dictum, poſuit: Gentem pace pluſquam armis ſibi cõciliauit: agriculturam coluit: populis urbes, & loca aſsignauit. Imperij illius neq; principium, neq; finis certò habetur. Ab hoc Lecho, quondam *Lechitæ.* Lechitæ gens appellabatur, apud quaſdam nationes in hanc ætatem uocabulo manente. Eo mortuo traduntur (opinione potiùs, quàm certa ſcientia) filij ſibi in regno ſucceſsiſſe, patrio, auitoq; nomine Lechos quoq; appellatos. De qua re nullæ reperiuntur certæ traditiones. *Ruſs.* Sunt qui Lechi fratrem Ruſs, Ruſsios ſeu Ruthenos, uel Roxolanos fundaſſe, à ſuoq; nomine uocaſſe dicant. Lechio, filioq; & nepotibus ſucceſsêre iudices, ſeu principes *XII Palatini.* Palatini duodecim, qui apud Sarmatas, Germanosq; leges dixêre. Quantũ enim ultra Viſtulam amnem Polonis, ſeu Sarmatis ſemper paruit, tantùm in Germania Imperiũ retinuêre. Nec paruum ſanè hoc quondã fuiſſe conſtat, quum & Buckouietz (quod Lubeck uocant) & Maydburgium: omnes deniq; Vendi, & tota Marchia, Sileſia, Luſatia, & *Regni fines ueteres.* Meckelburgen. ducatus cũ reliquis apud Miechouien. annumeratis regni fines fuerint, quæ partim antiquitùs belli, partim dotalicij iure in Teuthonũ manus, & ditionẽ abiêre.

Præterea quædam nouiſsimis temporibus ad Bohemos, & Hungaros defecêre, ita Sarmatum in Germania Imperium diminutum eſt, quod uerò ad hæc tempora Sarmatæ ultra Viſtulam amnem tenent, Germaniæ quidem magnæ aſcribitur, ſed Polonorum paret Imperio. His itaq; legibus atq; ducibus domi, foriſq; pace, uel bello res omnes regebantur, donec apud hos (ſicuti Romanæ Reip. initio per decemuiros euenit) dominandi poteſtas in licentiam atq; libidinem uerſa eſt, hinc populus, qui dulcem libertatem ſectabatur, ad unius Imperium animum conuertit, hominem ad omne periculum inuictum Cracum nomine ducem præfecit, & regem conſtituit. Nam hoc nomine ſicuti omnium gentium initio mos erat, ita & apud Sarmatas, Polonosq; Imperij primùm fuit. In his ſi cui ludere uidear æquo fero animo, is modò naturæ ordinem omnibus gentibus eandem dediſſe legem, eaq; Polonis licuiſſe, quæ toto orbe communia fuêre, meminerit.

Cracouia condita. CRACVS annis fermè quadringentis ante Chriſtum fuiſſe perhibetur, qui ſumptis regni faſcibus breui domi rebus compoſitis, foris quoq; hoſtiũ uim prohibuit, Gallos regna ſua impetentes uicit, Cracouiam de ſuo nomine regiam perpetuam ſedem fundauit: aucta famæ gloria apud Bohemos imperauit. Hunc Aeneas Syluius ſecundo loco apud Bohemos imperaſſe memorat: hiſq; traditionibus apparet, Ex Polonis Bohemorum quoq; eſſe principium, quorum iam altum initium ſuprà citaui, oſtenditq; hoc & naturæ ratio, & populorum olim germana conſuetudo. *Craci liberi.* Cracus uerò fœlicibus annis conſumptus ſuprema ætate mortuus, Cracum, Lechnumq; filios, & Vandam filiam reliquit. Sunt qui Cracum Romanum dixêre, ideoq; molem ſuper humatum corpus extructam, *Crac. tumulus* Romuli ſepulchri (niſi quod è terra eſt) ſimilem, monticulus in noſtram ætatem apparet, mons diui Benedicti appellatus, propter ſacellum illi hoc in loco ſacrum. Verùm Polonorum uetuſtates hanc refellunt opinionem, eò quòd Cracus humili loco ad regni faſtigium ſit aſſumptus.

CRACO iure ordinis, & gentis aſſenſu, Cracus iunior (niſi iniquè præuentus à fratre, necatusq; fuiſſet) ſuccedere debuit, at Lechus regni cupiditate uictus fratrẽ interemit, *Lechus fratricida.* idq; à fera actum commentus. A' populo ipſe ultrò in imperium adſcitus, pauloq; pòſt prodito facinore omnibus exoſus, regno pulſus eſt, cæterùm contabuiſſe, & regni, uitæq; ſimul triſtem ac meritis dignum finem habuiſſe, apud nonnullos legitur.

Vanda. VANDA Craci filia forma, & uirtutibus clara, uirilem animum induens, regni habenas ſuſcipere non dubitauit. Hæc apud Polonos quarto loco regnauit, pace domi, belloq; foris inſignis. Traditur literis à Ritthogaro, ſeu (ut alij uolunt) Lothogaro Teuthonum principe ob formam, pulchritudinemq; in matrimonium petitam, belloq; ob eam rem temperatam eſſe, quod quum fœliciter geſsiſſet, hoſteſq; prohibuiſſet, pudicitiam ſuam dijs (in Viſtulæ amnem præcipiti caſu ſe mergendo) pro inſigni uictoria libaſſe, mille paſsibus infra Craco. exanime corpus repertum, terræ datum, parentisq; exemplo moles terrę impoſita fertur, hodie circa Mogilam, cœnobium diui Bernhardi inſtitutum profeſſum apparet. Hinc Viſtulæ amnem diuæ Reginæ præcipitatione gens ex eius conta- *Vandali unde.* ctu ſacrum putauit, ex ſuoq; nomine Vandalum appellauit: hinc Vandalos oriundos uetuſtas Polonorum habet, eouſq; hoc nomine uocatos colonos, donec dimiſsis ſedibus in Gallias, Hiſpaniaſq; migrarunt, de quo mihi infrà dicetur. Vanda iam quaſi ad Deos relata, Craci familia, & Imperium ceſſauit.

EXTIN-

EXTINCTA igitur CRACI familia eo tempore Polonis (ſicuti omnibus ferme gentibus eſſe ſolet) nouarum rerum ſtudium fuit, atque ideò ad duodecim uiros futurum certè malum denuò animum uerterunt. Centum fermè annis ſub horū ſecundo imperio uixiſſe traduntur. Sed cùm nihil æquè moleſtum ſit, quàm in Imperio habere ſociū, hinc factum creditur, ut uniuſcuiuſq; libido creſceret, Regnumq; tot haberet inuaſores, quot pari iure id impetere potuêre: hinc factiones creuiſſe, hinc diuina, humanaq; uiolata eſſe creduntur, dumq; regnum ciuilibus diſsidijs laceſsitur, ultrò ſe hoſtilibus quoq; manibus exponit. Ea ætate regnum Poloniæ miſerabile uiſum eſt, dum multi, qui illius cuperent imperium, qui defenderent, nulli fuêre. Populus tandem & magiſtratus periculis ſuis prudentes ad regium decus conuerſi, hominū militia famoſum, ingenioq; aſtutū, Premiſlaum nomine accerſerunt, atq; totius rei ſummam illi cōmittunt. Hîc probè mihi Poloni à fratrum ſuorum moribus non uidentur aberraſſe. Cornelius enim Tacitus de Germanorū moribus habet, gentis fuiſſe ſemper uſum Regem ex nobilitate, ducē ex uirtute ſumere. Hos dum proſperè Poloni mores ſequuntur, unius hominis ingenio graſſantes Marcomannos ad extremum uicêre, illiſq; ultrò bellum intulêre, quorum paulò ante uim uniuerſi prohibere nō potuerunt. His fœliciter geſtis Poloni Premiſlaum non inuiti in Regem ſuſceperunt, huicq; Leſkonis nomen indidêre. *Alterum xij. uirorū imperiū.* *Premiſlaus.* *Premiſlaus, idemq; Leſko primus.*

LESKO igitur primus, uir ingenio, armiſq; potens, uirtutibus clarus, his initijs in ducem præfectus, quibus nobilitas ſibi (qua iuſto iure in Regem aſſumptus eſt) acceſsit. Regnauit apud Polonos quinto loco. Fama erat, hunc Magni Alexandri exercitum deleuiſſe: at quia uerè Polonorum uetuſtates hoc non habent, & ab omnibus Alexandri hiſtoriam ſcribentibus alienum eſt, illud pro fabula hucuſq; celebratum crediderim.

LESKONE mortuo, ſucceſsit Leſko ſecundus non hereditatis neq; electionis iure, ſed ioco regnum cōſecutus, idq; equorum curſu factum aſſeritur, ſiquidē alter Leſchzek deceptione uſus oxigonibus terræ fixis currentium equos læſerat, ſoluſq; nota uia ad poſitam columnam illæſus primus omnium peruenerat, & rex ſalutatus indubiè fuiſſet, niſi comperto dolo interim Leſko pedes prior ante alios columnam amplexatus eſſet, fraudis author morti traditus: Leſko pedibus ſuis auxiliatus in regium decus euectus eſt, regnauitq; ſex to loco, humili genere natus, ſui initij, originiſq; ſemper memor. Sunt qui hunc à Caroli magni Romanorum Imperatoris filio bello cęſum ſcribāt, id nullo modo eſſe poterit. Nam etſi Carolus magnus bellum intulerit, id tamen ſupra ſeptingentos uiginti annos eſſe non poteſt. Quum uerò Leſko ſecundus ignota quaſi ætate, & fermè tamen circa natiuitatem Chriſti regnârit, ſeipſam hęc aſſertio excludit. *Leſko II.*

HVIC ſucceſsit unicus filius LESKO III. regnauit is ſeptimo loco apud Polonos, uir heroicis uirtutibus clarus, Reip. domi pace præfuit, foris Pannonibus cōtra Gręcos, Italoſq; auxiliarias copias miſit. Genuit legitimum filium unū Pompilium: ex concubinis uerò naturales uiginti, qui his nominibus appellati ſunt, Boleſlaus, Kazimirus, Vladiſlaus, Vuradiſlaus, Otto, Baruinus, Przibiſlaus, Premiſlaus, Iaxa, Semianus, Semonitus, Semomiſlaus, Bogdalus, Spitzigutus, Spitzmerus, Sbigneus, Sobeſlaus, Viſsimirus, Czeſsimirus, & Viſlaus. Mortuus uerò Monarchiam Pompilio, cæteris reliquas prouincias, aſsignauit, prima omnium regni, ut periculoſa, ita deteſtabilis iactura, huius rei ſeriem apud D. Miechouien. lib. 1. cap. 9. lector inueniet. *Leſko III.* *Filij Leſkonis.*

POMPILIVS igitur primus à uulgo Popyel nominatus regni habenis (abſumpto) patreſuſceptis, nihil poſteris memorabile unquā geſſit, regnauit octauo loco apud Polonos, uita excedens Pompilium unicum filium ætate puerum reliquit. *Pompilius primus.*

ASSVMPTVS igitur POMPILIVS II. in regē nono loco regnauit. Apud hūc Imperij faſces, & maieſtas cæterùm negocia reip. domi, foriſq; apud Patruos remanſerūt, donec pauliſper adultus coniugem regni ſociam aſciuit, cuius pernicioſis aſſentiens perſuaſionibus uiginti patruos ueneno homo peſsimus extinxit, paulò poſt ſceleris mulctā cum coniuge, & liberis exoluens à muribus uoratus perhibetur, horrenda pœna compenſatum: in Pompilio itaq; ſecundo regia ſtirps finem accepit. *Pompilius ſecundus.*

POMPILIO uerò morte uitæ moribus digna conſumpto. Poloni Piaſtū obſcurę ſortis hominem, ætate maturū regem præfecerunt, idq; miraculo paulò pòſt, quā diui Ioannes, & Paulus Romani martyrij palmam meruerunt, factū adſtruitur, hoc in loco temporū ratio in mentē ſubit, de qua nonnihil inferre, tandemq; ſub iudice litē relinquere ſtatui. Suprà enim Craci temporum memini, eaq; fermè annis quadringētis ante natiuitatē Chriſti Ieſu fuiſſe (cæteros ſequens) aſſerui, ab ea ętate in Piaſti tempora anni nihil minùs, quàm ſeptingēti, ſexaginta tres colliguntur. Sub Iuliano nancq;, qui anno ab orbe redempto 363 imperauit: hi martyres paſsi, anteà miraculum hoc uix feciſſe creduntur. Adde ſi multò pòſt contigerit, quā paſsi ad ſuperos relati fuerunt, uti paulò infrà mihi dicendum erit. *Piaſtus.* *Temporum ratio.*

erit. A' Craci uerò temporibus eo excluſo ad Pyaſti tempora, ſi reges annumerentur, non niſi ſeptem fuiſſe, colliguntur. Ex his annis centum fermè in duodecim uiros diſtribuuntur anni, reliquos in ſeptem Reges numerare neceſſum eſt, atq; ita nonnihil erroris in hiſtoria comperitur, ſed tantò plus illud erit, quantò ſeriùs Pyaſti in regnum aſſumptio perhibetur, iamq; ad iudicem hæc referre lubet. Nunc uerò paulò ſuprà Pyaſti ætatem Sarmatum, Polonorumq; geſta mihi ſcribenda uidentur, quæ apud exteros ſcriptores memoriæ prodita ſunt: maiorum uerò Sarmatarum incuria literis non mandata. Cùm autem hic labor à me hac ſola ratione ſuſceptus ſit, ut ea Polonicis hiſtorijs adſcriberẽ, quæ ab alijs intermiſſa (maximè tamen ad rem pertinere uiderentur.) operæpreciũ erit hîc Gothorum (de quibus pleriſq; in locis dicendum erit) initia perſtringere. Altiùs fortè hoc erat ſumendum, ſed dum in Polonorum hiſtorijs hucuſq;, neq; à mundi exordio, neq; orbe redempto anni adnumerantur, locus dubius ſumendus omninò erat, eamq; rationem ab æmulorum morſibus me eripere putaui.

De Gothorum origine obiter. Gothi uerò aliquibus ex Scythia Europæa oriundi creduntur, alij altiùs eorum ſumunt initia, ut Aſiaticis, quàm Europæis malint originis ſolùm adſcribere. Non deſunt item, & illi magnam ſcriptorum manum etiam ex ipſis Gothis ortos, citantes, qui gentẽ hanc ex Scandia inſula, alijs Scanzia, alijs Scandanauia, ſeu Scandauia appellata ortam autument, idq; multis aſtruere uidentur argumentis. *Scãdia inſula.* Hos Abbas Vrſpergenſis ſequutus in hiſtoria Gothorum multis uerbis eundem genti ortum eſſe demonſtrare nititur, adducitq; quibus principibus inde colluuies illa egreſſa, in Sarmatico ſolo conſederit, licet Sarmaticum nomen nuſquam ſcribat, ea tamen recitat loca, quæ Sarmatiæ finibus intercluduntur. Sed hinc quaſi è ſeminario quodam nationum, ſeu gentium officina uarias gentes egreſſas aſſerit Danos, Dacos, Herulos, Rugos, Turcilingos, Vandalos, Vuilinos, qui & Longobardi, & poſtea Burgundiones ſecundũ eum dicti, multasq; barbaras nationes. Ex eiſdem etiam Gothos, qui & Getæ dicuntur, cum rege Berich egreſſos adſcribit, tandemq; tot gentiũ, populorumq; initia leui negotio deridet, tribus nauibus aduectos barbaros docet, unamq; in Viſtulę inſula remoratam Gepidarum gentem conſtituiſſe affirmat: hoc homo agens Scytharum, Sarmatarum, Vandalorum, Hunnorum, Amazonum, Gothorum, & neſcio quarum nõ gentium origines ex Scanzia inſula, quaſi ſeruatrice humani generis archa ſumant, frugiferam inſulam ſua ſponte homines procreantem, at iam multi docti huic ſententiæ accedunt, maximè Danorũ pleriq;, qui omnia Gothorum in orbe terrarum bella ex ſe geſta gloriantur. *Vrſpergenſis lapſus.* Præterea dum Vrſpergenſis hęc ſtudioſiùs exequitur paulò infrà. Per eosq; etiam Vandalos expugnatos, & ſuis uictorijs applicatos, quos paulò antè inde egreſſos aſſeruit, adſcripſit. Hæc in ſuis Chronicis clariùs lector inueniet. Ego uerò uirum optimum, utpotè alios ſecutum, nulla omninò culpa maculare uolo, omniumq; opiniones ad iudices referre placet, uerùm in eius & eorũ, quos ſequutus eſt ſententiam accedere non lubet, neq; tamen inficias eo gentem ex Scandia inſula tribus nauibus aduectam, rigidum horreſcens cœlum, ſed harum ſedium non primos cultores, neq; habitatores expulſos crediderim, potiùs Sarmatię uaſtis inſediſſe campis, ibiq; ſpontè primo ſine bello multiplicatos creuiſſe, hinc poſtquam coaluerunt ſedes mutantes Scythis, Aſiaticis, Europæisq; & uarijs gentibus bella intuliſſe, nõ tamen eam paucam manum adeò breui auctam, niſi uicinarum nationum, & gentium commixtione, qui illos hoſpitio ſuſceperunt, ita pro temporum uarietate, & ſedes, & nomina accepiſſe, Getas, Gothos, Dacosq; appellatos eſſe, id tamen non primis initijs factum conſtabit, ſed regnis ubiq; creſcentibus, à Latiniſq;, Græciſq;, qui harum gentium, uel inuiti arma ſenſerunt, pro uoto nomina indita credendum, ſed etiam hac ratione, ſicut cæteros populos à regibus, ducibus, uel trophæis, & deuictis populis appellatos credere quis poterit. Vndecumq; autem orta gens illa fuerit, parùm adferre refert, quum ſub cœlo gens nulla ſit, quæ Gothorum geſtis iuſtius gloriari queat, quã hi populi, qui in Sarmatico ſolo conſtituti ſunt, ubi Githones ad Venedicum ſinum, Getę, & Daci ad meridionalem plagam, Gothi aduſq; paludes Meotides, & in his locis, quibus hodie Tartari inſident habitaſſe memoriæ traduntur. Nunc uerò, quia omnium ſcriptorum literis (quibus ulla fides eſt) teſtatur.

Gothos in Sarmatiæ ſolo ſupra omnium Romanarum rerum ſcriptorum ætates conſediſſe, nihil ad me pertinere uidebitur, ſi quis huius gentis originem in ipſam archam, & Euæ uſq; uterum referet, quod & ego de meis maioribus adferre poſſum, qui ad Adam uſq; homines, & non lapides fuêre. Satis ad meum erit inſtitutũ, Gothos Sarmatię Europęæ fuiſſe populos, atq; ex his ſedibus in omnes contra Romanum imperium expeditiones excurriſſe. Quibus uerò ab initio militauerint ducibus, omitto, reperitur hoc apud ſcriptores rerum Gothicarum: hinc ego ſumpturus ſum initium, quando iam cum Romano im-

no imperio primùm manus conſeruère, licet etiam antè in externas nationes multa geſſiſſe bella perhibeantur, ſeriùs etiam eorum ciuilia in Sarmatia cũ Roxolanis bella in Polonorum uetuſtatibus adducuntur, id hac ratione contigit, quod priſcorum facta ſcriptorum inopia ſunt abolita.

Gothi igitur Sarmatiæ populi in campis à tergo Ruſsiæ multis ætatibus conſederunt Polouutzy barbaro uocabulo ſunt appellati. Cuius ego uocabuli uim, ſeu rationẽ (niſi camporum ſeu planiciei uenatores fuero interpretatus) penitùs ignoro, ludere nonnullis uidebor, ſed quum ſint priſcę uetuſtatis ſcriptores, qui Gothos, Getas, Dacos, Vandaloſq́ue, unam dicant gentem, atq́ue ſemper Sarmatas appellatos, nonniſi nominibus inter ſe diſcretos, cæterùm in omnibus conuenire. Satis conſtat, quod idem Gothi non ex ſeipſis, ſed mixti cum his populis in omnes excurſiones tantam hominum multitudinem coëgerunt, cæterùm imperio, ſeu fama apud eos manente, hoc infrà de Vandalis quoq́ue dicendum ueniet. *Gothi idem & Polouutzy.*

Qui Gothicas res ſcripſerunt multos fuiſſe conſtat, inprimis Procopius Cęſarienſis Græcus Gothica, Vandalorumq́ue bella literis mandauit. Erat enim ipſe in Beliſarij caſtris medicus dum illi cum his gentibus in Aphrica prouincia belli data eſt. Paulus Oroſius, Guido deinde Rauennas, Blondus homo doctus, Leonhardus Arctinus, Abbas Vrſpergenſis, ſed ex ipſis Gothis oriundus Ablauius (quem ego fateor me non legiſſe) alij etiam multi ex modernioribus Gothicas res longis ſermonibus proſequuti, Marcus Antonius Sabellicus Liuianæ elegantiæ imitator. Volaterranus homo omni ſęculo dignus, Bergomenſis, & Naucleru s homo in hiſtoria multæ fidei, apud quos facilè lector deſyderium ſuum explebit. Ego uerò obiter nonnihil earum rerum, quaſi libare uolui, eò quòd ad Sarmaticas res permaximè pertinere mihi uiderentur. *Rerum Gothicarũ ſcriptores*

Gothi itaq́ue Auguſti temporibus res Romanas inuadere non dubitarunt, à Lucullo ex Myſia pulſi traduntur. Miſerunt deinde ad Auguſtum in Hiſpanijs agentem legatos pacem petitum, hanc facilè obtinuerunt, eò quòd eorum eruptiones Reip. magna incommoda adferrent, paceq́ue data Iſtri limites tranſcendere ſunt uetiti. Violatis deinde paulò poſt finibus Romanis bella intulerunt. Eam iniuriam Romani duo duces Oppius Sabinus, & Cornelius Fuſcus ulciſcendã miſſi, ambo unus poſt alium cum exercitu, & legionibus ab illis cæſi ſunt. Hæc Suetonius in Domiciani uita paucis uerbis infert, dicens de Gothis, Daciſq́ue poſt uaria prælia duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream modo Capitolino Ioui retulit. Hæc Sueto. Antonius Sabellicus uir multæ eloquentiæ altiùs hæc reſumens, quum Domiciani tempora percenſet, aſſerit. Sunt & Sarmatæ bello petiti ob legionem unam cum legato ab his ſubita defectione cæſam, de his Capitolino Ioui laurea relata eſt. Hæc Sabellicus commemorat, quaſi diu antea Sarmatæ Romanis preſsi armis, ab eorum fide cæſa legione defecerint. Hanc lectionem ſi ſaluare oportebit, conſtabit omninò Gothos Sarmatiæ fuiſſe populos, quum interim non legatur, aliud Sarmatis cum Romanis belli fuiſſe negocium. Sed Oroſius homo eruditione, & fide clarus huius rei lib. 7. cap. 7. mentionem faciens, hæc uerba de Domiciano adſcripſit: Bellum aduerſùs Germanos, & Dacos geſſit pari reip. pernicie, quũ & in urbe ipſe ſenatum, populumq́ue laniaret, & foris malè circumactum exercitũ aſsidua hoſtes cęde cõficeret. Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorũ regis cum Fuſco duce prælia, quantæq́ue Romanorum clades longo textu euoluerem, niſi Cornelius Tacitus, qui hanc hiſtoriam diligentiſsimè contexuit de reticendo interfectorum numero, & Saluſtium Criſpum, & alios authores quamplurimos ſanxiſſe dixiſſet, & infrà. Domitianus tamen prauiſsima elatus iactantia ſub nomine ſuperatorum hoſtium de extinctis legionibus triumphauit. Hæc Oroſius, quibus apparet, quantam Romano nomini gloriam expugnati Sarmatæ tribuerint. Hæc circa humanæ ſalutis annum 82 contigère. Traiano deinde principe Romanis finibus pulſi, in propriaſq́ue ſedes coacti traduntur, nonaginta fermè annis poſt Antonius Caracalla ad Parthos ducturus exercitum, dum ſuſpicione hos parùm quietos cenſeret aliquot prælijs uiciſſe ſcribitur. Antonius item Verus Oroſio lib. 7. cap. 9. teſtante cùm his gentibus bellum geſsiſſe hiſce uerbis perhibetur. Nam cùm inſurrexiſſent gentes immanitate barbaræ, multitudine innumerabiles, hoc eſt, Marcomanni Quallij (ſecundùm alios Squadi) Vandali, Sarmatæ, Sueui, & omnis penè Germania, & in Quallorum, uſq́ue fines progreſſus exercitus, circumuentuſq́ue ab hoſtibus propter aquarũ penuriam potiùs ſitis, quàm hoſtium periculum ſuſtineret. Ad inuocationem nominis Chriſti (quã ſubitò magnæ fidei conſtantia quidẽ milites effuſi in preces palã fecerant) tanta uis pluuiæ effuſa eſt, ut Romanos quidẽ largiſsimè, ac ſine iniuria refecerit. Barbaros autem crebris fulminũ ictibus perterritos, præſertim cũ plurimi eorum occiderentur, in fugam coëgerit, quorũ terga Romani uſq́ue ad internicionem cædentes glorioſiſsimã uictoriam, *Rex Gothorũ & Sarmatarũ, nonnullæ. Auguſti tempora. Domiciani. Traiani. Antonij Caracallæ. Antonij Veri. Legio Chriſtiana Ceraunobolos.*

& omnibus penè antiquorum titulis præferendam, rudi, paruoq; militum numero, ſed potentiſsimo Chriſti auxilio reportarunt, hactenus Oroſius, atq; hic Sarmatę, & Germani nonnihil ſocietatis habuiſſe cognoſcuntur, dum non tam Romanis fugati armis, quã diuina manu uictu traduntur, quod equidem mirari non oportet: diuinæ etenim Maieſtatis uis, & imperiũ nulla unquã arte, induſtria, uel potẽtia ab humana imbecillitate euitari potuit, quod enim ſemel adeò conſtitutũ eſt, illud ut ineuitabile omni æuo implebitur.

Gordiani. *Philippi.*

Gordiani poſthàc temporibus Gothi bello petiti atq; leuibus prælijs repreſsi ſunt.

Quies deinde ad Philippi tempora (qui primus Chriſtianorum Romæ rerum potitus perhibetur) Gothis fuit. Pleriq; ferociſsimarum gentium Gothorum ductu (nam nõ Gothi ſoli, ſed Daci, & reliqui Sarmatarum populi in hanc, aliasq; eruptiones Gothis acceſsêre) imperij finibus tranſcenſis, & inuaſis trecentis armatorum millibus Thraciam,

Decij.

Myſiamq; uarijs, multisq; cladibus afflixerunt. His à Philippo cum exercitu Decius obiectus, aliquot uictus prælijs, infecto bello reuerſus eſt. Philippo paulò pòſt cum filio,

Galli, & Voluſiani. *Valeriani.* *Galieni.*

Decij fraude extincto dolo ipſe Imperator factus, eos motus reliquit intactos. Hæc ſub annis ab orbe redempto 253 contigêre. Decio ſublato Gallus cum Voluſiano Remp. tutandã ſuſcepit, fœdus eorum ætate cum Gothis renouatũ, & hinc ad Valerianam Perſicam captiuitatẽ in pace ceſſatum eſt. Dum itaq; Romana Reſpub. poſt eam infœlicẽ Valerianam captiuitatẽ Galieni deſidia, & ignauia à triginta tyrannis inuaſa multis incommodis afficeretur, ſimul multarum ferociſsimarum gentium animi in Imperij fines inuehuntur. Germani penetratis alpibus Italiam Rauennam uſq; uaſtarunt, Alemanni Gallias igne, ferroq; uexarunt. Sarmatæ ruptis Pannoniæ finibus eam prouinciam populati ſunt. Tum Gothi cum alijs ferociſsimis Sarmatarum populis Aſiam inuaſerunt, claſſe Bithyniam uaſtauerunt, Nicomediam prope modum extinxerunt. Macedoniam quoq; armis tentauerunt, pari calamitate Thracia affecta. Dum uerò in Achaiam progrediuntur, à Macharino prælio uicti feruntur. Alia harum gentium pars maxima, quæ (ut iam narratur) Aſiam inuaſerant, illud famoſum ab Amazonibus conditum Dianæ templum

Claudij.

direptum incendunt, pulcherrimaq; prouincia uaſtata, ultra uim ſuam extenſuri à Claudio penè ad internecionem cæſi ſunt, trecentis enim millibus uel cæſis, uel captis, duo millia nauium, aut merſæ, aut in poteſtatem redactæ ſunt. Atq; hæc circa annũ ab orbe redempto 270 ſic ſe habuerunt.

Aureliani.

Aliquot deinde annis Gothis ſuo malo compulſi quieuerunt, donec reſumptis uiribus Romanis bella intulerunt, ab Aureliano, Canabo rege amiſſo, & quinq; millibus cęſis, ultra Danubium repreſsi, ex hac pugna quædam bellicoſæ fœminæ in triumpho actę à uulgo falſo Amazones creditæ ſunt, & hæc circa annum Salutis 275.

Conſtantini.

Triceſimo poſt hanc afflictionem anno, quum iterum Romanis finibus arma inferrent, à Flauio Conſtantino innumeros quoq; uictos, literis traditum eſt, atq; hęc circa annum ſalutis 309. tum tot perculſi malis Romanum fœdus renouarunt: annis fermè ſeptuaginta inuiolata fide Rempubl. reliquerunt intactam.

Valentiniani. *Valentis, & Gratiani.*

Valentiniani uerò temporibus Sarmatæ ruptis Romanis finibus in Pannoniam inuehuntur: hanc iniuriam Valentinianus circa annum Salutis 377. uindicaturus cum exercitu ad Brigionem oppidum ueniens ſubita ſanguinis effuſione relicta Sarmatis libera uaſtandi licentia mortuus eſt. Poſtquam uerò Valens Orientis imperium obtinuit, & Gratianus Romæ rerum potitus eſt.

Hunnorum eruptio.

Ea ætate fato res omnes Imperij inclinatæ, tunc ex Septentrione clades multò maxima Italiæ imminebat. Hunni namq; gens Scythica antea inacceſsis intercluſa montibus Gothos ſubitò adorta ſuis expulit ſedibus. At quã ambiguis ambulat fortuna paſsibus: res enim hinc humanas taxare liquet, nihil omni ſæculo ullo fortunæ applauſu tam altẽ euectum, uel etiam nouerca ſorte humili loco depreſſum, quin hîc meliora ſperare, illic ſpe excidere res tempora, fortunaq; ferant. Quod equidem hinc apparet, Gothi paulò antẽ ſupra quinq; ætates in hanc diem Romanis, atq; alijs gentibus formidabiles, mutata pauliſper fortuna, ceu ludibrium expoſiti, proprijs ſunt pulſi ſedibus, ſuas iam tueri nõ ualentes, qui alienas libidine bellorum ſæpius inuaſerant. Pulſi itaq; his Sarmatis, qui nuper Pannoniam inuaſerant iuncti, Iſtrum tranſiuêre. Valens itaq; ad eos motus miſſus hos ſine fœdere ad fluminis ripam etiam non ademptis armis magno Imperij malo conſtituit, eosq; Arrianis dogmatibus, quibus ipſe deceptus periclitabatur, per huius ſectæ Epiſcopos edocuit. Sed quum aliquandiu Romanorum ducum auaritiam, & calamitatem ſuam ſimul, & famẽ ſuſtinuiſſent, increpati tandem Romanum præſidiũ adorti, ſimul cum ducibus Lupicino, & Maximo interfecerunt, excuſſoq; metu Myſiam, Thraciamq; armis ſubigunt, tributumq; imperãt, & iam his fœliciſsimis ſucceſsibus Gothorũ res auctæ atq; Romanis formidoloſæ eſſe cœperunt. Tum de Gothico motu nuncij Valentem

urgere

urgere cœperunt, & ipſe magno exercitu Antiochiam relinquens, in Thraciam tendit: Gothi uerò uenienti occurſum, & pugnam non detrectant. Prælio cum eo ferociter congreſsi Romano equitatu fuſo, legionibus circumſeptis, nudataſq; facili negotio ſoluerunt atq; fugarunt. Valens ſaucius uiuus in hoſtium manus ueniens, igni traditus eſt, iuſto Dei iudicio, ut qui alios à ueri luminis cognitione auertit, ipſe igne ultrò ſuccenſus erroris hoſtia oberretur, tetra, fœdaq; fuga reliquus exercitus diſperſus eſt. Gothi & hoc ſucceſſu in ſpem maioris fortunę arrecti Byzantium urbē obſidione cingunt, quę ſalubri conſilio defenſa eſt. Hęc ſub anno ſalutis humanæ 381 acciderũt Romanis mala, Valente à Gothis interfecto, Gratianus Imperator cũ Valentiniano fratre rem Romanã tutandam ſuſcepit, fecit quoq; Gratianus Theodoſium ex Hiſpanijs accerſitum Imperij ſociũ, Orientiſq; illi negotia commiſit. Is in Gothos profectus aliquibus eos pręlijs afflixit. Ad hunc Athalaricus Gothorũ rex (icto priùs neceſſariò magis, quàm Romanis optato fœdere) Byzantium acceſsit: à quo benignè acceptus Athalaricus, poſtquam magnificentiſſimũ urbis ſplendorē miratus, morbũ incidit, paulò pòſt uita acceſsit. Quem Theodoſius honorificentiſsimo apparatu in exequijs extulit: Gothi Theodoſij uirtutem mirati ſimul ac rege priuati in Romanam fidem acceſſerunt, ſtipendia Theodoſio facientes, hos pleręq; ferociſsimæ atq; Romanæ alioqui fortunæ infeſtæ nationes ſequuti, Byzantium ad Theodoſium legatos, aut pacem petitum, aut fœdera innouatum miſerunt. Atq; hac fœderis lege ſub ſtipendio Gothi annis fermè uiginti & quinq; nòn modò res Romanas nõ turbarunt, ſed & eorum auxilijs ampliarunt, donec Stiliconis perfidia (enecatis priùs à Gildone Theodoſij filijs) iniquo cõſilio reſpublica turbata eſt, atq; Gothi apud Byzantium ſtipendio, & commeatu priuati.

Valentis interitus.
Gratiani, & Valentiniani fratrũ tẽpora.
Athalaricus.

Anno 407 Salutis humanæ, Honorij, & Archadij octauo, Gothi noua re moti, Thraciam penetrantes Pannoniam inuadunt, Alaricum uirum fortem Regem conſtituunt, cui paulò pòſt Radagaſus cum ducētis millibus partim Gothorum reliquijs ad Danubij ripas relictis, iunctis ſimul Dacis atq; Sarmatis adiũctus eſt. Hij mox Thracia, Pannonia, Illyricoq;, & ea Italiæ parte contermina uaſtatis igne, ferro, & teterrima cæde omnia, neq; ſexus, neq; ætatis habentes rationem diripiunt. Ingens deinde multitudo cõmeatus inopia preſſa bipartito exercitus ductu ſciſſa eſt. Rhadagaſus Apœninum tranſiens paulò pòſt Vldino & Saru ducibus, qui Hunnorum, Gothorumq; ingenti ui adiuti, qui fortè cũ Theodoſio in Gallia militarant, in anguſtias deiectus, interceptis undiq; commeatibus fame confectus poſt res amiſſas paucis comitantibus fugam inijt, & in ipſa cęſus eſt. Alaricus apud Rauennam, multò poſtquam Rhadagaſus interfectus, & ipſe à Stilicone conſilio magis, quàm uiribus prælio uictus eſt. Verùm Stilico partam penè uictoriam, aliò uertit, ex uſu ratus, ſi barbaris manentibus ipſe ultrò imperij maieſtatem ſibi uendicare poſſet, Alaricus hæc ſentiens. Honorio per legatos nunciat, atq; eam Galliæ partem poſtulauit, cui Vandali, Sueui, Alaniq; iamdudũ imminerent. Honorius annuit, atq; Stiliconi, ut Gothos pacificos in Galliam dimittat, imperauit: dum autē ille pareret, fœduſq; inieciſſet, nihilominùs in abeuntes Saulem Hebręorũ ducem cum ualida Iudęorum manu immiſit, qui opportunitatē nactus primo motu fœdam ſtragē in Gothos fecit. Verũ dies illa Chriſtianis (quibus Gothi nuper ex fide acceſſerant, atq; feruentiſsimi eius religionis cultores erãt) ſacra erat, quare Gothi metu religionis perculſi aliquandiu Iudęorũ ferrum ſuſtinuerunt, donec Regis iuſſu arma rapta, atq; impetu facto Hebręi diſiecti, cęſi & fugati ſunt. Sed & paulò pòſt Honorio imperante Stilico cũ Eucherio filio cęditur. Quo fortiſsimo duce ſublato Italiam populati. Romam urbem, orbis caput obſidione cingunt, eam aliquãdiu fame, ferroq; uexarunt, donec utrumq; malũ extremam calamitatē adigeret, armiſq; atq; inedia confecta Roma domina gentium, à qua omnia olim capta, à Gothis ipſa capitur.

Honorij, et Archadij res cum Gothis geſtæ.
Alaricus.
Rhadagaſus uictus.
Alarici cædes.
Stiliconis rebellio.
Vrbs Rom. capta.

Anno humanæ ſalutis 412. ab urbe uerò cõdita per Romulũ condita 1164 à ſacrorum direptione Halarici regis iuſſu temperatũ, in reliquã urbem triduò ſęuitũ eſt. Gothi triduò quum urbe potiti ſunt, inde in Campaniam, Lucaniã, Brutioſq; digreſsi eas regiones populati ſunt. Halaricoq; rege mortuo Ataulphum ſubſtituerunt, ſub cuius Imperio paulò pòſt Barbari regreſsi urbem denuò, miſerè etiam Regē eorum inuito diripuêre, tamen ab incendio ceſſatum eſt. Placida Honorij ſorore (quam Ataulphus poſt urbem direptam matrimonio ſibi iunxerat) id efficiente, atq; ita de Gothorum in Italiam eruptione, & Romanæ urbis direptione ſe res habuêre.

Ataulphus.
Placida.

HACTENVS de Gothorum origine, externarumq; gentium inuaſione ſcribere placuit, eò quòd ad Sarmaticas res maximè pertineãt, quę apud exteras nationes proles atq; ſemen eorum fecerint: quando uerò hucuſq; uentũ eſt, quod Roma orbis caput Gothorum metu, fame, uel ferro adacta, ut barbarorum ferret iugum, ſignificatum ſit, atq; hi

demùm

demum relicta urbe alias quoqꝫ nationes populati ſunt, longa deniqꝫ ætate parentibus, aut cæſis, aut naturæ lege ſublatis, proles iam nihil, niſi Gothicum nomen ſeruauerit, cæterum in Italicos, Hiſpanicos, uel Aphricanos mores abierit, non uidetur ex uſu fore eorum ultrò geſta retexere, quum hæc apud eos, quos ſuprà memini, qui Gothicas res poſteris reliquêre fuſiùs tradita legantur. Satis mihi hîc uiſum eſt, eam gloriam, ſi quã Gothi belli iure adepti: ſed & illud malum, quod uaſtata Italia atqꝫ urbe direpta Gothi intulêre Sarmatis quoqꝫ, & Dacis deberi, eamqꝫ poſteris relictam eſſe audaciam, ut ab omni tyrannide antiquitatis ſuæ maieſtatẽ, & libertatem uindicent. Præterea, quæ à Gothis, uel Italia, uel Aphrica geſta ſunt, id à pleriſque fuſiùs traditur. Procopius quarto libro hiſtoriæ hæc breuiter abſoluit, alij alios ſequuti multa ſcripſêre, mihi hîc metam ponere, atqꝫ aliò ſtylum uertere placuit.

DVM hæc Romanis mala à Gothis contigerunt, eodem fermè tempore Gallia à Vandalis gente ferocis armis petita, de qua hic nonnihil referre operæprecium erit, eò quod & gens illa ex Sarmatiæ finibus egreſſa in externis regnis multa egregia edidit facinora. *De Vandalis quædam.* Vandali igitur priſcis Vandali, & Vandali dicti gens ferox, & ipſa Sarmatica, maioribus Sarmatis ab ipſo flumine (qui Vandæ reginæ merſione ſacratus ex nomine ſuſcepti hoſpitis Vandalus dictus perhibetur) Vandali appellati. *Vandali unde.* Horum partes ſunt Burgiones, poſtea Burgundiones, quibuſdam ſunt ſcriptoribus, fortè non omninò improbato argumento. *Burgũdiones.* Nam & ille fluuius Germaniæ atque Sarmatiæ fines nunc conſtituens, olim unius populi in utraque ripa imperio paruit, ut nuper adſcripſi: ſed & hodie ab eius quaſi fonte ad uſque oſtia, quibus in mare Baltheum exoneratur, ex utraque ripa Polonorum ſubeſt imperio, ita olim Vandalus dictus, in utraque ripa à Vandalis habitatus eſt, atque hinc in Sarmatia, & Germania Vandali (ſicuti nunc Poloni) fuêre. Hi quoque Sueuis, Alaniſqꝫ comitantibus Gallias inuaſêre, à Stilicone ſollicitati paucis antea annis, quàm urbs à Gothis eſſet capta.

Alani qui. Qui uerò Vandali fuerint iam ſecundùm pleroſqꝫ ſuprà narratur, aliorum tamen ſententiam infrà deſcripturus ſum. De Alanis nunc ſermo erit, hi pleriſqꝫ Scythæ dicuntur, Plinio uerò lib. 4. cap. 12. inter Sarmaticas gentes connumerantur. Sunt qui origine Scythas perhibeant, ſed eum Vandalis cohabitaſſe aſſerant, undecunqꝫ autem fuerint, conſtat cum Gothis olim atque Vandalis commilitium feciſſe, & ipſos Gothos, Vandaloſqꝫ Sarmatiæ populos, uti ſupra narratur extitiſſe. *Gothialani.* Quare uerò inde Gothialani perhiberentur, ſi non uno ſolo geniti eſſent, non clarè habeo, ſcio eſſe, quibus in externis nationibus illis hoc nomen inditum fuiſſe uidetur. Ego huius rei quomodò Gothialanos conſtitos putauerim nuper rationem dedi. *Er. Stellæ opinio.* Eraſmus Stella homo doctus in Boruſsiæ antiquitatibus eius rei cæteros ſecutus meminit. Verùm neque eam refellere, neque aliam aſtruere opinionem eſt in animo. Sed & hoc non erit à fide alienum, ſi quis Alaunos, ſitumqúe eorum diligentiùs perquiret, comperiet Gethis ſeu Dacis, & Roxolanis proximos fuiſſe, & ſi pro eo fides eſt cum Getis, qui Gothi, ſeu Daci creduntur, & Sarmatis unam fuiſſe gentẽ: nam ſi Sarmatiæ Ptolemaica deſcriptio locum habet, conſtat omnes hos populos in Sarmatia conſediſſe, neqꝫ tunc aliter fuiſſe diſcretos, quàm hodie Auſtrales, Baioarij, Atheſien. Heluetij, Alſatij, Rinen. Sueui, Franci, Saxones, & reliqui maximi populi, qui uno uocabulo Germani, Teuthones, ſeu Alemanni uocantur, & cum uniformi lingua commercium habeant, ſciſsi uidetur, qui etſi in plures regulos, & principes potentiſsimos diuiſi, ad unius tamen imperium dominãdi maieſtatem referunt, ita ea quoqꝫ ætate fuiſſe non ab re credere erit. *Germaniæ populi.* Sicqꝫ & nationũ commixtione Getas, Dacos, Gothos, Viſigothos, Oſtrogothos, Gothialaunoſqꝫ conſtitutos, qui ſimul iunctis uiribus nihilominus Sarmatiæ populi exiſtentes, tot hominum millia conſtituêre, ut ijs freti potentijs, relictis ſedibus externas petierint gentes: hinc credendum foret, poſtquam ſub Gothorum imperio hæ gentes, quæ Ponto, & Tanaitis proximiores fuêre in Traciam, Macedoniamqꝫ migrarunt, eorum fœlicibus ſucceſsibus Alaunos, Vandaloſqꝫ, qui ad Germaniæ partem primi fuêre, in ſpem maioris fortunæ arrectos patrio ſolo relicto Germaniam petijſſe, ut infrà mihi dicendum ueniet. Sunt qui referãt Conſtantini Magni temporibus à Gothis Vandalos manu ualida petitos, & Rege Gebrichio Vandalos cum Viſsimaro duce ſedibus pulſis ab ipſo Conſtantino in Pannoniam ſeruato priſco nomine locatos eſſe, ibi luſtris plus octo in Romanorũ in fide manſiſſe. Verùm & ibi metu Gothorum parũ ſibi tutum rati piraticam apud Oceanũ annis aliquot egiſſe uitam, hinc quoqꝫ priſcis ſedibus patrijs repetitis, donec ad Stiliconis dominia fuerint euocati literis tradunt. *Burgundiones* Burgundiones uerò, qui horũ pars perhibẽtur ad fontẽ quaſi Viſtulæ amnis, qui & Vandalus dictus, Ptolemæo Burgiones dicũtur, mutata poſtea dictione Burgũdiones ſunt appellati. Procopius uerò Græcus lib. 3. hiſtoriarum ita refert. Vandali interea circa Mæotin conſiden-

ſidentes ubi fame preſsi ſunt, in Germanos, qui nunc Franci dicuntur, ſimulq; Rhenum fluuium traiecerunt, in ſocietatem Alanos, Gothicum & ipſum genus adſciſcentes, inde poſtea duce Gogidiſco in Hiſpaniam penetrauêre. Hactenus Procopius. Cui ſi fides eſt narranti, qui & ipſe in Vandalico bello cum Belliſario fuit, ſtatim cognoſcitur, & Vandalos, & Gothos, & Dacos unam fuiſſe Sarmatiæ gentem.

Vandali, Gothi, & Daci ſunt Sarmatæ.

Quod & ipſe paulò ſuperiùs eodem libro his uerbis teſtatur: Gothicæ gentes quidē multæ, & aliæ prius fuêre, quā nunc: omnium autem maximæ, & potiſsimę Gothi, & Vandali, & Viſsigothi, & Gepedes iam dudum & Sarmatæ, & Melanchlæni appellati. Sunt & qui Gothicas gentes has uocent, qui omnes nominibus quidem inter ſe differunt, cæteris conueniunt, & paulò infrà: Et ut mihi ſanè uidetur ex una omnes gente procreati, nomina poſtea ab eorum ducibus uaria ſortiti, de his legatur Procopius, qui omnia fuſiùs ſcripſit. Iam ſatis ſuperiùs probatum mihi uidetur, Vandalos, Alanos, ſiue Alaunos, Burgionesq; Sarmatiæ fuiſſe populos. Supereſt, ut ea, quæ patrias ſedes egreſsi, ætate, qua adhuc Vandali crediti ſunt, bello geſsère, paucis adſcribam:

Res geſtæ Vandalorum.

Vandali itaq; Burgundij ſimul cum Alanis à Stilicone euocati, ſub Modigillo patre, & Gandarico ducibus annis fermē duodecim ante captam à Gothis urbem quadringentis, uel ſecundùm aliquos trecentis hominum millibus domo egreſsi, per Germaniam euntes primùm in Sueuorum gratiam Francos, Germaniæ gentem (qui ſeptimo Archadij, & Honorij anno relictis ſedibus Rhenū tranſgreſsi in Treueris Leucis, atq; hiſce confinibus conſederant) ex Gallia pulſos, in partem unde digreſsi fuerāt, redire coëgerunt, ipſisq; ſic Gallia populanda relicta eſt. Burgiones uerò, ſeu Burgundij locorum amœnitate pellecti ſimul, & figendę ſedis cupidi Heduorum, Lingonū, Veſunciorum, & Cabilonen. terras ſibi uendicarūt. Ea prouincia nouorum colonorum cultu expòſt Burgūdia uocata eſt, reliqui deinde multis exanthlatis laboribus Pyrenęos penetrantes Hiſpaniam tranſiuêre, Bethicam, quæ Vandalia poſtea dicta fuit, occupauerunt,

Burgūdiorum origo.

Hiſpali capta Gandaricus, quum templum uiolare ſtatuiſſet, ſubita morte interijt. Huic Genſericus ſucceſsit, qui Honorio iubente Hiſpania per Gothos expellendus erat, quod dum Gothi facere maturarent: Vandali interim à Bonifacio principe in Aphricam euocati, nacti occaſionem Aphricam, & Carthaginem ſubiugarunt, uictoq; Bonifacio, & Aſpare ante omnia Hipponem obſident, in ea obſidione diuus Auguſtinus ſeptimo menſe ad ſuperos relatus eſt.

Gandarici interitus.

Genſericus.

Genſericus domita Aphrica, in Etruria multa bella intulit: tandem Romam ueniens ab Eudoxia uocatus, Maximi tyrannidem repreſsit, eo lapidibus obtruncato. Eudoxiam, & filiam Eudociam cum Placida ſecum in Aphricam aduehens, ſibiipſi matrem, filiam uerò Honoricho, ſeu Honorofico, natu maiori, Placidam Olibio matrimonio iunxit, hic à Procopio Gizericus appellatur, imperauit annis 48. moriens Honorichum (ut Procopius habet) alij Honorificum ſcribūt, ſucceſſorem reliquit:

Honorichus.

hic ſæuiſsimus, & Chriſtianæ fidei ſceleſtiſsimus perſequutor, poſtquam annis octo Vandalis præfuit, morbo miſerè extinctus eſt: eiq; Guntabundus ſucceſsit, Genſerici ex Gonzane nepos, præfuit annis 26. moriens Ilderichum ex Eudocia, & Honoricho natum hæredem reliquit, iureiurandoq; obſtrictum adegit, ne unquam Chriſtianis foret amicus.

Guntabundus.

Mortuo uerò Gundabundo Ilderichus periurus, ſed pijſsimo facinore omnes in exilium Chriſtianos relegatos reuocauit. Hæc Volaterranus ex maiorū traditione aſſeruit.

Ilderichus.

Sunt qui Gundabundo Traſamundum ſucceſsiſſe aiunt, atq; eundem fuiſſe Guntabundi filium, qui tanta rabie orthodoxos, & Chriſti cultum perſequutus fuerit. Ilderichum (ut ſupra ſcriptum eſt) eo iuramento adegit.

Traſamundus.

Verùm Procopius lib. 3. de bello Vandalico tradit Guntabundo Imperij ſui anno xij mortuo. Traſamundum fratrem ſucceſsiſſe hiſce uerbis hæc adſcripſit. Honoricho extincto Guntabundus Genzonis fratris filius ſucceſsit, qui propior genere Gizerichū attingebat, cum Aphris plurimis decertauit prælijs, Chriſtianos mutatione ſuorum ſupplicijs etiam maioribus afflixit. Exceſsit morbo, anno Regni xij. poſt quem frater Traſamundus rem ſuſcepit, uir indole ſapientiæ maxima, tum animi magnitudine omnes maiores antecedens, Chriſtianos non pœnis corporis aut ſupplicijs ueluti illi, ſed præmijs ac honoribus omnibus ad deferendam fidem inuitauit. Hęc Procopius: cuius traditio magis placet, uel ex eo, quod beatus Fulgētius nonnulla noſtrę fidei myſteria ad Traſamundum ipſo poſtulante religioſiſsimè pariter ac doctiſsimè excuſsit: hîc igitur non ſatis conſtat, quare D. Volaterranus Traſamundū regem prætererit, quum tamen & ipſe fortè Procopium Latinitate donârit, & ſuam ex eodem, ut ego, habeat aſſertionem. Traſamundus 27 annorū rex multa ab Aphris incommoda paſſus deceſsit. Cui Ilderichus Honorichi filius ſucceſsit, uir ſuis, & Chriſtianis æquè mitis, homo ad arma, bellaq; minùs idoneus. Quem Gilmirus primùm cuſtodiæ, uinculisq; tradidit: deinde ipſe Imperij habenas ſuſcepit, regnauit annis quinq;, cū quo & Vandalorū Imperium, & regnū in Aphrica finitum eſt. Hæc apud Procopium duobus abſoluuntur libris.

Gilmirus.

Hîc

Hîc etiam rerum Vandalicarum ego fines ponam, quando iam Sarmatæ eſſe deſierunt. At ſi quis & Gothorum, Vandalorum, Burgundionum, Alanorumq́ egregia facinora, & uarios ſucceſſus, item eorum in Thracia, Macedonia, Græcia, Aphrica, Hiſpania, Sardinia, Sicilia, Italia, Galliaq́ militiam imperium, & regnum ſcire deſiderat, quotq́ uicibus urbem Romam orbis terrarum principem, & caput cœperint, incenderint atq́ uaſtârint, legatos eos, quos ſupra ad teſtimonia, ante omnes Vrſpergen. Abbatem, qui hiſtoriam ſuam à Nino Aſſyriorum rege ad Fridericum ſecundum, ſuaq́ ætate Imperij maieſtatem gerentem conſcripſit, legat Marcum Antonium Sabellicum Liuianæ eloquentiæ ſectatorem diligentem, & Nauclerum Germanum ſingularis in hiſtoria fidei hominem, comperiet profectò temporum ſupputatione nullam unquam gentem in tam paucis annis tam egregia, audaciaq́ aggreſſam facinora, ſi ita Deo uiſum fuiſſet, ut hæ gentes aliquantò in Chriſtianos mitiores apparuiſſent, potuiſſent profectò apud eorū poſteros res geſtę dignis ſemper precõijs adornari, iuuat tamen & hoc egregiam gentis attollere laudem, quod ſemel recepta fide feruentiſsimi fuerint cultores. Quod reliquum in Italia bellum fuit non pro fide, ſed pro imperio geſtum eſt, atque hoc modo Gothorum, aliarumq́ gentium nomen in Italia finem habuit, non tam extinctis Gothis in Italia, aut Vandalis in Aphrica, quàm locorum amœnitate captis, & ſucceſſu temporum in Italos, Aphroſq́ mutatis, & ita Deus Italiæ oram, & urbem ipſam, quæ omnibus manus quondam iniecerat, omnibus ultrò diripiendam expoſuit. Nec certò conſtabit, quare Gothorum etiam extincto nomine maximè de antiquitate illis nobiſcum certare placeat, quum ſi quis origines maiorum ſuorum paulò altiùs repetat, eſſe poſsit, ut magis Gothico, aut Vandalico, quam in ipſa Italia Italico ſanguine ſe procreatū intelligat, atq́ ita ſe Sarmatis affinem potiùs, quàm alienum genere declarabit. Hęc hactenus mihi adferre ex uſu uiſum eſt: iamq́ unde digreſſus ſum, meus repedabit ſtylus.

Vrſpergenſis. M. Antonius. Sabellicus. Nauclerus.

PIASTVS REGNI habenis ſuſceptis, omni ætate pacem coluit, decimo apud Polonos loco regnauit: mortuus ætatis ſuæ anno 120.

SEMOVITVM unicum filium hæredem reliquit: ab eo itaq́ tota fermè ſtirps regia Polonorum, principumq́ Sileſiæ atq́ Maſouiæ propagata cõſtabit. Semouitus mortuo patre rebus præficitur, undecimo loco regnauit. Is dum ſub patris Imperio ſtrenuè militaret inter optimos milites numeratus eſt. Adſecutus uerò regnum armis & uirtute, domi, foriſq́ præfuit, immatura morte non ſine mœrore ſuorum præuentus eſt. Sub huius Imperio, de Cyrillo, & Methodio Slauorum Apoſtolis nonnihil traditur, idq́ ſub Arnolpho Romanorum Imperatore. Quum uerò Arnolphus anno ſalutis 894. Romanis rebus præfuerit, non uideo quo pacto id eueniat, quod à Craco. iterum ad Semouitum in decimo loco regnantem anni 1294 tam citò currant: ego uerò ſcriptorum penuriæ id adſcribere, quàm aliquid diffinire malui.

Cyrillus, & Methodius.

Carolus etiã magnus primus ex Germanis, anno Salutis 801. Imperator Auguſtus factus, qui 93 quaſi annis ante Arnolphũ res Romanas tutandas ſuſcepit, uaria bella cũ Vindis, Slauiſq́ geſsiſſe perhibetur. Verùm Sarmatas populos aggreſſum, non crediderim, ſed ea duntaxat loca, quæ circa Lubecum atq́ Roſtockium ſunt, debellaſſe, euſq́ enim quondam Polonorum, Vandalorumq́ regnum fuiſſe cõſtat: quare & ſi hæ regiones armis Teuthonicis ceſſerint, nihilominùs in hanc ætatem per omnem illam oram reliquiæ Vandalorum atq́ Polonorum, qui hodie Vindi appellantur, extant, Polonorum lingua, ſed corrupta utentes. Carolus uerò Sarmatas non penetrauit, ſed huius fortè Slauonici, ſeu potiùs Vandalici belli occaſionem Saxonibus deuictis Carolo ſumptam crediderim, quibus quũ Vandali tunc uicini fuerint aliquod fortè belli negotium inde contractum eſt. Sed hæc ad ætatem Poloniæ principum non poterint conferri quando certo, quibus temporibus ſemper eius ætatis Polonorum principes imperia ſuſceperint, uel humanis exceſſerint, neſcitur.

Carolo Magno quid rei cũ Sarmatis fuerit.

Leſko. SEMOVITO ſucceſsit filius Leſko ætate puer, adultus uerò nihil egregium edidit, intermiſit paterna bella, quæ ad Baltheum mare Semouitus cœperat, mortuus ætate grandæuus, regnauit duodecimo loco apud Polonos.

Semomislaus. HVIC SEMOMISLAVS filius ſucceſsit, qui tertio decimo loco regnauit annis Piaſti confectus, & ipſe mortuus, unicum filium Mieskonem reliquit.

Miesko. ASSVMPTVS igitur ad regni ſolium Miesko, regnauit quartodecimo loco apud Polonos, anno ab orbe redempto 963. Is cæcus natus atq́ diuinitùs fuiſſe illuminatus fertur. Primam ætatem uirtutibus adornauit, mox factus adultior, per licentiam in uitia ruit. Quibus paulò pòſt relictis Chriſtianam fidem Mietzlai nomen ſimul & coniugem Dambrouukam Bohemam ſuſcepit, quam ſemel cum omni gente aſſumptã perpetuè magno Chriſtianæ Reipubl. commodo protegebat. Gneznen. Cracouien. Vula-

dislaui-

diſlauien̄. Vuratiſlauien̄. Poſnanien̄. Plocen̄. Culmenſem, Caminicenſem & Lubuce̅ſem, eccleſias Epiſcopalibus honoribus inſigniuit, reliqua uerò quæ Chriſtianus geſsit apud D. Miechouien̄. lib. 2. cap. 1. traduntur. Atq; hic diuinæ maieſtatis præſcientiæ & ordinationis uim, uel ineuitabile fatum mirari non oportet, quod enim ſemel cō̄ſtitutum fuerit, nulla unquam humana poterit euitari arte, ita & Mietzlaus ſine luminibus natus, mox diuinitus illuſtratus, paulòpòſt uicijs uitam proſtituens atque denuo reuocatus, ſacri laticis aſperſione lotus, cum regno fidem uerum lumen adeptus, reliquam ætatem ita geſsit, ut cum Deo beatis ſedibus regnum habere merito credatur. Hæc Polonis ſub Othone Imperatore ſecundo contigêre. Anno Chriſti quo ſupra memini, fermè 962. Quibus uerò Sarmatiæ & Polonorum regna ante Chriſtianæ fidei profeſsionem fuerint erroribus irretiti, cæterarum gentiū cultu cognoſcitur, habeturq; apud D. Miechouien̄. lib. 2. cap. 2.

Rerum Mietzlai uarietas.

MIECZLAO primo Chriſtianorum apud Polonos principe humanis abſumpto, rebus Boleſlaus Chabri, quod magnus aut famoſus interpretatur, ex Dambrowka Bohema natus in paternum, auitumq; regnum aſſumptus. Princeps heroicis uirtutibus clarus, nulli unquam imperatorum militari diſciplina ſecundus. Is dum lege ſucceſsionis regnum ſuſcepiſſet, ab Othone tertio Gneznę regiam accepit coronam, Poloniæ dominia (quæ iam antea regnum iure quidem gentium erant.) Chriſtiano ſe conformans ritu legitimum atq; Catholicum effecit regnum. Primum omnium inuicta arma omnibus uicinis populis intulit, uarios triumphos egit, & uictricia ſigna regno reduxit, Bohemos ſæpe domitos ſubigauit, Morauiam expugnauit, uniuerſam Sarmatiam ob regulorum pluralitatem ciuilibus diſsidijs implicatam ferro ad pacem reſtituit, Ruſsiam totam Sarmatiæ prouinciam ſubegit, ducibus aut captis, aut inito fœdere ſuſceptis in fidē, Saxonibus atq; Marchię plura bella intulit, Prutenos barbaros uicit & Polonos ſubiecit, Hungaros Ruſſiam ingreſſos aliquot prælijs eiecit. Columnas ferreas in quatuor mundi partibus uictoriæ ſuæ ſigna & Polonici regni fines poſuit. Hinc forte in eum locum Cęſaris & Alexādri aræ poſitæ apud Boriſthenem creduntur, ubi Boleſlaus magnus uictoriarum ſuarum poſuit monumenta, ſed nō ſum neſcius Alexādri atq; Cæſaris aras à Ptolomæo priſcisq; ſcriptoribus Boleſlaum multis ætatibus antecedentibus adſcriptas, id parum ad me pertinere uidetur, neq; enim Alexander Magnus, neq; Cęſar in his locis ubi eorum ponuntur arę unquā fuêre. Boleſlaus ætatis 58. Salutis 1005. regni 25. anno, humanis exceſsit, regnauit apud Polonos primo Chriſtianorum regum loco, in ordine uerò regū ab initio quintuſdecimus Poznaniæ conditus.

Boleſlaus Chabri.

Coronæ collatio.

Columnæ Boleſlai.

HVIC Mietzlaus ſecundus filius ſucceſsit per electionem. Sub huius regimine plures prouinciæ paternis armis Polonis ſubmiſſæ defecerunt. Eius quoq; ętate Marchionatus Brandenburgen̄. initia ſumpſiſſe aliquibus perhibetur, ego quid ſentiam nō ſatis ſcio, quū iam antea Germani imperium uirtutibus meruerint, atq; Romanorum regis eligēdi poteſtas penes ſeptem dūtaxat principes remanſerit, qui ab omnibus ſcriptoribus ita numerantur. Maguntinenſis archipræſul Cancellarij, ſeu ut Sabellico placet, ſcribæ Germaniæ nomen ſortitus, Decanus principum electorum. Agrippinenſis eam dignitatem per Italiam nactus, Treuerenſis eo honore apud Galliam inſignitus. Extra uerò ſacra Principes quatuor, Rheni inclytus Palatinus Dapiferi, ſeu ut Sabellicus uult, ſcutiferi munus obit. Saxoniæ dux enſem defert, hunc Mariſchalcum appellāt. Brandenburgen̄. Marchio Quæſtoris officium, ut Sabellico & Blondo uiſum agit, Camerarium hunc uocant: & Bohemiæ rex pincernæ munus agit. Hęc tum ſecundum aliquos 1002. firmata ſunt. Quanquàm non deſint qui magnis argumentis ante illa tempora hæc facta eſſe contendant, utcunque tamen res ſe habent, uidetur Marchionatus ille tunc initia non ſumpſiſſe uel hoc unico argumento, quod nō tam citò nouus princeps ad ſummas imperij dignitates fuiſſet euectus. Iam boni lectoris iudicium eſto. Mietzlaus anno ſalutis 1034. die 15. Martij, regni nono uita exceſsit, Kazimirum filium unicum reliquit. Atq; hic non apparet quem Nauclerus generatione 35. ſecundi operis ſequutus dum hæc uerba inferret. In principio regni Conradi dux Polonię Boleſlaus, cuius regnum Henricus Imperator Romanorum tributarium fecit, abſq; Conradi requiſitione nomē ſibi regium impoſuit, erat ſanè uir ſtrenuus & potens. Morte autem præuentus Miſikonem reliquit, qui mox defuncto patre, fratrem ſuum rebellioni acquieſcere nolentem, à patria expulit, qui ad Conradum regem confugit, iratus Conradus præmiſſo Othone cum magno Teuthonicorum exercitu, ſtatim ipſe maximo robore militum ſecutus eſt, ac omnia intra Poloniam armis miſcebat. Miſiko uidens ſe nulla ratione poſſe reſiſtere, relicta Polonia ad Vdalricum ducem Bohemię hoſtem imperij confugit. Vdalricus uerò ſperans ſe Imperatoris gratiam quam amiſerat recuperaturum, Polonorum ducem, quem exulem & ſupplicem ſuſceperat, tradere Conrado ſtatuit, atq; hoc illi per ſecretum nuncium intimauit, ſed Imperator uir magnanimus

Mietzlaus II.

Marchionatus Brandeburgenſis.

Principes electores.

Quorundam uariæ opiniones.

Naucleri opinio.

illius deteſtatus perfidiam oblationem proditoriam contempſit,& Miſikonem alibi ſalutem quærere admonuit,qui Imperatoris miratus bonitatẽ, clam relicta Bohemia ad propria remeauit,atq; reiectis regni inſignib. quæ pater aſſumpſerat,modico comitatu contentus ad Imp. Conradũ ultro acceſsit, atq; eius uoluntati ſe ſubijciens coronã humiliter Imperatori reſignauit,ac ab eo tempore Polonia Romano imperio prius ab Henrico tributaria facta permanſit.Hactenus Nauclerus.Cuius aſſertio (optimi hominis uenia dixerim) ut apud nullos (quos equidẽ uiderim) inuenitur ſcriptores,ita à ueritate comperitur aliena.Annales Polonorum qui in aduerſis & ſecundis rebus(& ſi rudes)uerè tamen conſcripti apparent. Nam etſi Vincentium in ſpeculo hiſtoriali ſequutus fuerit,atq; alios omnes qui paucis hoc uerbis adſcribunt,comperiet Henricum ſecundum reges gentilium in interiora Germania cõmorantes qui dicebantur Vindi tributarios feciſſe. Deinde de Conrado ſecũdo eſt legere,qui anno quinto regni ſui rebellãtes Slauos perdomuit. Hinc de Henrico tertio infertur,quod Vindelicos populos Sueuos cõterminos ſubegit, qui in eam ætatem fortunam adoraſſe traduntur.Hæc apud Vincentium. Quibus apparet Vandilos ad ſinum Balthei maris commorantes uictos eſſe,cum quibus Carolo Magno ante aliquot luſtra belli negociũ erat.Verum de Sueuis noſtro æuo hoc non erit intelligendũ, qui tunc non fortunam,ſed unum Deum adorauerunt.Polonia uerò Sarmatię prouincia à nullo unq; Conrado uel Henrico uicta,uel tributaria facta eſt.Boleslaus item omni ſęculo dignus princeps non ambitione,aut temerè coronam aſſumpſit,ſed ab Othone Gneznæ,ut paulòantè mihi narratur,non ſine regni ſumma laude regijs decoratus eſt inſignibus,nec ipſe unq; tributarius factus,qui ſuo imperio tot populos adiecerat. Moriens reliquit Mieskonẽ,ſeu Mietzlaum aut Miſiconem, ut à Nauclero traditur, unicum filiũ ſub quo nihil egregiè factũ legitur.Bohemia illi erepta non ab Vdalrico ſed Brzetislao Vdalrici filio,ut D.Miechouien.lib. 2.cap. 11.tradit.Eſto quod Vdalricus fuerit, num is imperij hoſtis erat,qui ab Aenea apud Cæſarẽ enutriendus à patre datus fuiſſe perhibetur? qui imperij hoſtis & amicus eſſe non potuit,qui etiam locum inter Principes electores ex pacto obtineret,Aeneę quoq; traditio eius rei nullam facit mentionem,ſed cum Miesko bellorum aliam ſumunt occaſionem,quæ nonnihil cum annalibus Polonorum concordat,licet Bohemiæ ducis excæcatio ſub Boleslao & nõ Mietzlao facta legatur. Boleslaus itaq; armis & uirtutibus clarus imperatoria auctoritate regiam coronam acceptauit, quam omnes maiores ſui iure gentium accipere potuerunt,ſi modo quis meminerit eam Sarmatis fuiſſe antiquitus legem, quæ Aegyptijs, Macedonibus, ſeu Perſis, Medis,aut Græcis, alijsq; gentibus fuit, qui reges ſalutati, quibusq; omne imperij nomen ſuſcipere licuit, quod conſilijs atq; armis defendere poſsint. Sed uana eſt hæc uerboſa diſputatio, Boleslaus dum regiam ab Othone coronam ſuſciperet,non modo tributarius non factus,ſed et ab imperij obedientia abſolutus legitur,neq; regium diadema à Miſicone filio abiectum, ſed in illud tempus,quo D.Stanislaus martyrij palmam(ab iniquo rege ſectus)meruit,magna regni laude cuſtoditum eſt. De fratre uerò ducum Poloniæ, in cuius gratia Conradus ſecundus cum Polonis bellum ſuſcepit infra ſcribendum ueniet.

Kazimirus Mietzlai filius.

AD MIETZLAVM redeo,qui ſecundo loco Chriſtianorum regum, ab initio uerò ſextuſdecimus regnauit,qui mortuus,ut ſupra narratur,Kazimirum unicum filium ætate puerum reliquit.Hunc mater in Alemanniam ſecum abduxit. Hic ſanè poſtea Parhiſijs in liberalibus ſtudijs edoctus,poſtea in Cluniaco monachus factus eſt. Polonia interim à diuerſis nationibus armis petita,ſimul & domeſticis odijs atq; belli cladibus multis affecta fuit,donec ſenatui uiſum eſt Kazimirum rebus præficerę, miſsis in Cluniacum, & ad Romanum Pontificem legatis.Kazimirus reductus in paternum regnũ aſſumptus & coronatus eſt.Regni res per eum reſtitutæ,Prutenią; bello uicti ſunt. Mortuus ſalutis anno 1058. die 28. Nouemb. regni 18. Poznaniæ patri appoſitus, regnauit tertio loco rex Chriſtianus,ab initio uerò decimus & ſeptimus.

Boleslaus.

D. Stanislai martyrium.

RELIQVIT moriens tres filios, quorũ Boleslaus natu maior poſtea regnum adeptus,audax & efferus dictus:Is dum regnum adeptus eſſet armis protaui uirtutes æquauit,Bohemiam,Morauiamq; uaſtauit,Prutenos domuit,Belam Hungariæ regẽ reſtituit, Roxolanis plurima bella rebellantibus intulit, tandem regio nomine in Tyrannum uerſo,monitus à D.Stanislao,effero animo in præſulem concitatus,in D. Michaëlis ſacello, quod illi Kazimiriæ in rupe hodie ſacrum eſt,proprijs manibus euectus,gladio cęſum,ad ſuperos interq; diuos annumerandum tranſmiſit.Gregorius ſeptimus,facinore ad ſe perlato,regem exautorauit,regnum ab illius obedientia abſoluit,anathema impoſuit. Poloniam ille exiens,in Hungariam uenit,paulòpòſt ratione adempta,in ſyluis à canibus miſerè laceratus fertur perijſſe.Traditur tamen ab aliquibus in eo Cœnobio quod ad lacũ inter Feltkirchen & Villacũ Carinthiæ oppidum ſitum eſt pœnituiſſe,inq; eo ſacello quod

in ſaxo

in ſaxo ad laci hoſtia eminet tumulatum eſſe. Pari affirmatione extra oppidum Oenipontę, aliàs Inſpruck, in monaſterio Viltha degiſſe traditur, ſed in his locis huius rei forte nulla apparent indicia, quomodocunq; miſer perijt, conſtat iuſta ultione regno pulſum eſſe. Regnauit quarto loco Chriſtianus rex, facinora à nullo unq; ethnico Sarmatarũ principe commiſſa in ſe admiſit, ab initio uerò 18. annumeratur, regno exutus anno ſalutis 1079.

Defectio regni. Vuladislaus Hermannus monarcha.

HINC iam Poloniæ ſceptra Pontificio interdicto ceſſarunt, atq; regnum in Monarchiam abijt. Cui ſenatus aſſenſu, Vuladislaus cognomento Hermannus Boleslai germanus præficitur: is uirtutibus multis regno præfuit, fratrem haud ſecutus. Remp. domi conſilio, foris armis uictricibus compoſuit, cõiuges duas, primam Bohemam, ſecundam Alemannam Henrici 3. Imperatoris filiam habuit. Hinc iterum apparet Henrico 3. cum Sarmaticis Polonis nullam fuiſſe ſimultatem, ſed quodcunq; negocium habuerit cum Slauis illi fuiſſe. Vuladislaus monarcha primus, ſed ab eo qui rebus ab initio præfuit decimuſnonus, uita exceſsit anno ſalutis 1102. die 4. Iunij in eccleſia Plocenſi ſepultus.

Boleslaus Crziwouſti.

IS BOLESLAVM Crziwouſti oris retorti filium reliquit, qui Sarmatiæ & Poloniæ monarchiam ſecundo loco ſuſcepit, eorum tamen qui rerum ab initio potiti uigeſimus. Hic unicus Poloniæ princeps nunquàm ſine honoris præfatione nominandus, omnem maiorum ſuorum gloriam exuperauit: regni rebus domi pace firmatis, cum tot populis bella geſsit, quot uicinos regnum ſuũ habuit. Belæ Hungariæ regi contra Andream auxiliatus, copias Cęſareas Andreę gratia miſſas prælio uicit, omnibus Alemannis captis aut cæſis, maxima liberalitate & humanitate uſus in eos, in quos fortuna ex pugna ſeruauerat. Anno ab his geſtis altero, cum Henrico 4. feliciter bellum geſsit, inito fœdere, Imperatorem Bambergæ adijt, affinitatem aſciuit. Iam denuò dicere non habeo quare generatione 37. ſecundi uoluminis Nauclerus ab Henrico 5. Polonos tributarios factos aſſerat, quum hoc Polonorum hiſtoriæ non habeant, nec etiam apud alios ſcriptores reperiatur, ſed ab Henrico ob iniuriam nuper in Hungaria acceptam bello fuiſſe petitos conſtat, quod tamen infeliciter geſsit. Bohemis plurimis prælijs ſuperior fuit, Pomeranos penè ad internetionem deleuit. Cum Lothario Imperatore item Bambergę conuenit. Roxolanos à ſua fide deficientes maximis uictorijs attriuit. At dum fortuna omne eius conſilium iuuaret, egregium dedit ſuæ perfidiæ exemplum, docuitq; nihil in humanis rebus unquàm firmum inueniri, cui non aliquando aduerſa atq; plurimum mœſta miſceantur. Vltima itaq; in Roxolanos expeditione proditus magis quàm uictus ſuccubuit, deinceps fortunam ſemper accuſans, uiribus corporis nunquàm reſumptis uitæ ſuæ anno 54. principatus 36. Salutis 1139. humanis exceſsit, in Plocẽ. eccleſia ad patrem appoſitus.

Altera Nauclerí aſſertio.

Vuladislaus II.

RELIQVIT filios quinq;, Vuladislaum, Boleslaum, Criſpum, Mietzlaum, Henricum & Kazimirum, his regnum periculoſè diuiſit. Monarchia apud Vuladislaum natu maiorem remanſit, hic rerum tertio loco inter monarchas potitus, ab initio autem regni uigeſimus primus. Coniugis ſtultæ ſequens conſilium, in exilium pulſus moritur.

Boleslaus Criſpus.

BOLESLAVS Criſpus fratrum aſſenſu rerum potitus, incidit hoc in annum ſalutis 1146. Cum hoc Boleslao Conrado tertio Imperatori negocium fuit pro reſtituendo fratre, quod non armis primo tentatum eſt. Quum enim per Sarmatiam Conradus 1147. in Græciam exercitum duceret, hæc res in quæſtionem ueniens ad Imperatoris reditũ eſt reiecta. Verum dum Conradus re infeliciter geſta rediſſet, id negotium & pace, & bello ab Imperatore tentatum, re tamẽ infecta diſceſſum eſt. Tandem à Friderico primo iterum pro eadem reſtitutione tentata res eſt bello, poſtremo inito fœdere & affinitate cum Imperatore facta, Poloniæ duces Vuladislaum in Cęſaris gratiam aſſumere aſſenſerunt. Verum antequàm reditum pararet morte præuetus nihilominus in exilio uita exceſsit. Hinc forte error naſcitur quod Conradus ſecundus eam ſit reſtitutionem contra Boleslaum conatus, ſed ætatis ratio hæc non admittit. Cæterùm quum Henrici quarti bellica in Poloniam expeditio apud Germanicarum rerum ſcriptores non reperiatur, & tamẽ uel legiones illius in Hungaria à Polonicis auxilijs captæ, uel cæſæ apud exteros ſcriptores legantur. Henrici item quinti Polonici motus apud Nauclerum inueniantur, quæ apud Polonos literis non traduntur, an hæc hiſtoriæ inopia an complacendi ſtudio acceperint non habeo dicere. Conſtat tamen Henricum quartum anno ſalutis 1109. in quem annũ eius in Poloniam motus incidiſſe adſcribuntur, in humanis non fuiſſe, quum anno 1106. ſeptimo Idus Auguſti apud Leodium uita exceſsiſſe legatur, hacq; ratione hiſtorię nota erroris accedet, quam hominum iudicijs diffiniendam relinquere placet. Boleslaus itaque monarcha quartus, & eorum qui ab initio præfuêre uigeſimus ſecundus, principatus anno 24. Salutis 1173. pridie Kal. Octob. obijt, Cracouiæ repoſitus.

Error temporis.

SVCCESSIT huic fratrum aſſenſu Mietzlaus quinto loco, ab initio uigeſimus tertius, hic dominandi auctoritatem in tyrannidem uertit.

Kazimirus.

EOQVE pulſo Kazimirus frater ſexto loco rem tutandam ſuſcepit, ab initio uigeſimus quartus, hic homo iuſtus & pius ſub anno ſalutis 1194. die 5. Maij ſubito mortuus, Cracouiæ ſepultus eſt.

Lesko albus.

Cædes Leskonis.

KAZIMIRO ſucceſsit ſenatus auctoritate euectus Lesko albus Kazimiri, filius ætate puer, ſeptimo loco monarcha habitus, ab initio uigeſimus quintus: huic uaria bellorum fortuna cum Mietzlao patruo pro monarchia fuit, quo tandem humanis abſumpto, ipſe à Suantepelco Pomeraniæ præfecto crudeliter cæſus. Corpus eius Cracouiam relatum eſt. Inciderunt hæc in annum ſalutis 1227. diem 14. Nouemb. Leskone albo cæſo, aliquandiu pro monarchia certatum, & in illud tempus reſp. uarijs motibus donec Boleslaus pudicus (de quo infra dicendum erit) adultus præficeretur afflicta eſt.

Origo fratrũ Teutonici ordinis.

QVVM uerò ſub Leskone albo Cruciferi, hoc eſt, fratres hoſpitalis B. Mariæ uirginis domus Teuthonicorum in Hieruſalem primitus Sarmatiæ ſolum ingreſsi perhibeantur, hoc loco ex uſu fore uidetur, eorum initia altiùs repetere, tum quia huius profeſsionis uiri nobiles, ob inſtitutionis pietatem & egregia facinora celebrè in orbe nomen conſequuti ſint. Primis initijs Polonorum fines ingreſsi, Chriſtianæ reip. ſtrenuè militantes, à ſenatu atq; populo Polonico in maximo pretio habiti ſunt, tum etiã quod aucta fortuna atq; pauliſper ex fœlicitate ocio creſcente, ſimulq; opibus inualeſcentibus mutatis inſtitutionis animis, bellis ut maximis ita periculoſis, ruptis finibus Polonis negotia fecerunt. Hic igitur ordo ſicut reliqui tres, pietatis cauſa etiam Hieroſolymis initia ſumpſiſſe fertur.

Ordo militum ſepulchri Dominici.

Ordo fratrum S. Ioannis & Templarij.

Creſcentibus enim pauliſper apud Hieroſolymam Chriſtianorum rebus. Ordo militum ſepulchri Dominici primũ initia accepit, huic firmatis iam rebus. Sancti Ioannis (qui nũc Rhodiani uocantur) omnium in orbe fortiſsimi milites ſucceſſerunt. Poſt hunc Templariorum initia ſumpſit, quo ſub Clemente quinto extincto, uiſum eſt in extincti locum iterum tertium addere. A quodam uerò pietatis uiro genere Teuthonico Hieroſolymis habitante, ad opus pauperum Teuthonorum peregrinorum Xenodochium extructum, oratoriumq; D. Virgini ſacrum adiectum eſt. Quibuſdam deinde Teuthonibus habitantibus, atq; abdicato ſæculo bona ſua conferentibus pietatis munus pauliſper auctum creuit, qui ſic iuncti militum templi uiuendi normam ſuſceptam ita cuſtodiebãt, ne unquàm ſuſceptæ nuper hoſpitalitatis pietatem intermitterent. Quo facto quum Chriſtianorum exercitus anno ab orbe redempto 1191. apud Accã, alio nomine Ptolemaida ciuitatem caſtra poſuiſſet, quidam Premenſes & Lubecenſes ciues ex nauium uelis hoſpitali facto pauperibus eleemoſynas & officia præſtiterunt, auxilio Friderici Sueuiæ ducis cooperante. Henrico Rom. rege à Celeſtino Papa ordinem hunc ſub titulo hoſpitalis B. Mariæ uirginis domus Teuthonicorum in Hieruſalem confirmari, prærogatiuiſq; donari obtinuerunt.

Habitus fratrum Teuthonicorum.

NB.

Hi deferunt chlamidem albam, nigra inſerta ſimplici cruce, horas Canonicas ex oratione Dominica complentes, Barbam nutriunt omnes, exceptis qui diuinis præſunt, & ſacris ſeruiunt. Fruſtra igitur qui nobilitatis nomen profitentur, plebeorum uirtuti inuidi, omne egregrium atq; immortalitate dignum facinus à ſe initiatum poſteris referunt. Sed utinam qui unius laticis aſperſione Chriſto renati ſunt, omnia pro fide parta memoranda facinora (uti initio fuit) communia haberent, omnibuſq; eſſet nobilior qui uirtutibus reſplenderet clarior, atq; ita demum uirtuti honos redderetur: non tot urbes, tot deniq; prouinciæ, nationes & populi Chriſtianorum manibus erepti cernerentur, uel tanta ſegnitia perculſi hucuſq; ſtertentes obdormiremus. Hæc miſſa faciens redeo. Eo anno, hoc eſt 1191. (licet Ordinis hiſtoriæ 1190. habeant, hoc forte parum fidei noſtræ cõtrarium erit)

Primus Magiſter ordinis.

2. Magiſter.

3. Magiſter.

4. Magiſter.

Primus Princeps.

Primus ordinis generalis Magiſter frater Henricus Vualpolt rei militaris peritus apud Accam annis 10. pręfuit, mortuus, atq; ibidem ſepultus eſt. Huic per electionem ſucceſsit frater Otho de Cripin 1200. præfuit in hoſpitali apud Accam annis ſex, ibidẽ mortuus & ſepultus. Huic tertius Magiſter frater Hermannus Barth ſucceſsit 1206. ſedit annis 4. ibidem obijt & ſepelitur. Quartus in ordine electus frater Hermannus de Saltza 1210. pręfuit annis 30. Hic principum dignitatẽ ab Honorio atq; Friderico ſecũdo meruit omnes & maiores ordinis prærogatiuas obtinuit. Ordo ſub eius magiſtratu ita auctus creuit, ut in Romania, Alemannia, Armenia, Polonia, Hungaria, Liuonia & Pruſsia ampliſsimas poſſeſsiones obtineret, ditatus regum opibus par eſſe cœpit. Anno magiſtratus 30. apud Barletũ mortuus & ſepultus eſt.

Fratrum Teuthonicorum in hæc loca aduentus.

Sub huius igitur primi in ordine principis regimine Conradus Mazouiæ dux feritate & uarijs Pruſſorum afflictionibus attritus, Criſtini Culmenſis Epiſcopi ex ordine Ciſtercieñ. conſilium ſequutus hunc ordinem euocauit, ipſoſq; fratres in caſtro Dobrzin locauit. Hermannus uerò Magiſter ordinis fratrem Conradum de Landtſperg reliquit. Hæc primi ordinis mihi referuntur initia. Licet nõ ſim neſcius Aeneã Syluium, & qui eum ſequuntur aliter habere. Friderici ſecũdi temporibus poſt Ptolemaidis amiſsionem fratres in Germaniam redijſſe, Pruſsiamq; ab Imperatore, & poſtulaſſe, & bullis

bullis aureis firmatam obtinuiſſe referunt. Verum nō placet aliquid negotij hic mihi con trahere. Quando Naucle rus hanc aſſertionem ut uere erroneam generatione 41. ſecundi uoluminis diligenter elidit. Hoc tamen mihi ex uetuſto exemplari nuper ex Pruſsia conquiſito in Alemannico uulgari quondā per ordinis fratrem exſcripto traditur, quod paulò antè aſſerui, & hoc quod mox ſubijcio, ſub Magiſtro Hermanno hæc geſta eſſe. Poſt quem quintus Magiſter, qui & in ordine Magiſtrorū nonus adnumeratur, frater Burgardus de Suadm, anno ſalutis 1283. apud Accam electus, rebus annis ſeptē præfuit, ibidem mortuus & ſepultus. Quæ ſi ita ſunt ut ordinis hiſtoriç tradunt, eſſe non poteſt quod poſt Ptolemaidis amiſsionem à Friderico Pruſsiam ordo petierit, quū Fridericus anno 1250. humanis exceſſerit, & Ptolemais 1290. adhuc in manibus Chriſtianorū fuerit. Hic res militum S. Mariæ monent (quando ſupra memini Hermannum de Saltza quartum in ordine Magiſtrum, ut eorum mihi adſcribunt hiſtoriæ principum honores meruiſſe, ordinem ſub eius magiſtratu plurimū auctum fuiſſe, anno uerò magiſtratus triceſimo uita functū, apud Barletum conditum eſſe) totius Germaniæ ſummam mirari incuriam: nec ſatis intelligo qua re effectū ſit, ut res ordinis in Apulia olim ſplendidiſsimas, ita neglexerint. Ego enim quum in Apuliam ueniſſem, huius rei gratia ſtudioſius apud Barletū uetera Germanorum monumenta contemplatus ſum, eo loco, cæteriſqꝫ plurimis, ut apud Mamfredoniam prope montem Garganum, ad S. (ut uocant) Leonhardum. Pręterea in ipſis Apuliæ campis, prædium extat, hodie turris Alemannorum appellatum, hæc omnia ſicuti cæteris in locis, non modo in Apulia, uerumetiam per Romaniam & Italiā totam, Germani olim ſtrenuè militantes magnificè cōdiderunt: hodie ne ueſtigium quidem religionis apparet. Qua de re minus ueniet admirādum, ſi hæc quondam periculoſa reipub. Chriſtianę bella, ab ordine in Polonicum & Sarmatiæ populū ſuſcepta, Italicis patribus fuerint grata, interim enim ordinis res inclinatæ ad ſummas peruenerūt neceſsitates, quo facilius nō modo Apulia, ſed & tota Italia eijcerentur hi milites, atqꝫ quicquid olim Germanorum ſanguine atqꝫ opibus partum eſt, tandem in Italorum poteſtatem omni intermiſſo inſtituto priſtino abijt. Quid igitur Germani mei in utramqꝫ ſtertitis aurem? Quid in ſterilibus Sarmatiæ quæritis campis affluentis Apuliæ amœnas negligentes delitias? Corruerunt ędificia maioribus noſtris magnificè condita, perijt inſtitutum priſtinum & religio ueſtra, manent nihilominus redditus ut uocant. Euigilate, ſumite animū, extat unica S. Leonhardi abbatia (ſic enim eum locum illis appellare placet) quæ quondam uobis nouem millia aureorum numorum pendebat, hodie bis mille Aegidio ex patrum Cardineo ordine pendet. Reliquum Rex Germanus habet, tanto facilius recuperandū quo magis ille & tenetur & ſtudet Germanorum augere gloriam. O dolenda, & nunquàm ſatis comploranda iactura, non contenta Italia quod omne aurum à Germanis uarijs ſtudijs emulgeat & ſedulos habeat obſeruatores, quin hoc afflictis addat malum, ut quod maiorum ſanguine & opibus partum eſt, uiolenter eripiat, atque ultro eijciat, ſic Romæ redditibus ereptis manet Teuthonicorum militum domus. Sic dum Germani unicam in ſublaco tenerēt memoriam, nuper ſub boni ſpecie D. Pauli extra urbem monachis illud Cœnobium unitum, quo facilius omnia uorarēt, qui aliàs plus decies & octo millia ducatorum annis ſingulis in prouentibus habent. Hoc ſtudentes ne ullum Germanis in Italia ius maneat, neúe minimum quod contribuant aliquando recipiatur, hæc placuit hīc inferre. Vos euigilate Germani, ſunt his plura atqꝫ maiora, ueſtrum erit aut ſemper à maiorum ueſtigijs degenerare, aut aliquando ſumpto animo, ſi non eorum gloriam ſuperare, æquare ſaltem & conſeruare. Huc uſqꝫ de ordinis primæuis initijs inferre placuit, nunc ad incœptum calamum dirigo.

5. Magiſter.

S. Leonhardi abbatia.

LESKONE albo iniquè cæſo, poſtquàm ab Henrico cum barba & Conrado multis prælijs certatum eſt. Poſtremum Boleslaus pudicus rebus præficitur, octauo loco monarchiæ, ab initio uigeſimus ſextus, prçfuit annis 37. homo uirtutibus adornatus. Sub cuius tamen imperio Polonia uarijs incommodis et bellis maximis, tum gentilium, tū etiam ciuilibus diſsidijs uexata eſt. Obijt anno ſalutis 1279. die 7. Decemb. apud D. Frācíſcum ſepultus. Dum igitur Boleslaus princeps remp. adminiſtraret, ſal in locis ſubterraneis repertum traditur. In eo loco cui hodie Bochnia nomen eſt, idqꝫ diuæ Kunegundis meritis factum memoriæ tradunt. Dum enim beata princeps Belam Hungariæ regem parentem ſuum adijſſet, & aliquādiu per regnum ducta, in eum locum qui Marmarus ſeu Maromus appellatur ueniſſet, parentem pro ſalis cauerna exoraſſe perhibetur, annuit parens, filiæqꝫ ex pluribus unam tribuit, illa rapto à digito annulo, cauernæ quam delegerat arrham immiſit, factum dum forte ridiculum, paulò uerò pōſt dum illa in regnū redijſſet, in eo quem dixi uico caſu ſal repertum, primiſqꝫ initijs lapidum more extractum eſt, in quorum uno annulus D. Kunegundis nuper Hungarico ſolo proiectus repertus eſt: res memoria digna, quam quum Hungari initio deriderent, in hanc tamen uſqꝫ ætatem cum Polonis diuino

Boleslaus pudicus.

Sal repertū ad Bochniam.

uino utuntur munere, quodq; ſemel repertũ durat, & multis effoſſum cauernis perpetuas diuitias oſtendit. Inciderunt hæc in annum ab orbe redempto milleſimum ſupra ducenteſimum quinquageſimum primum. Eſt locus in plano, pauculis ſed à longe, nec ſaxoſis ſeptus collibus, cui oppidum ſuperædificatum, eo tribus in locis à luce quadrangularia foramina centum triginta cubitorum ad ima in profundum ducunt, itur dehinc centum & ultra cubitis in plano meatu, ubi ſecũdum eſt ad ima nonaginta cubitorum foramen: iterumq; poſt planum meatum ad uſq; tertium totidem cubitorum per deſcẽſum foramen, reliquum iter per ſcalas interiectis tamen multis per planum meatibus, in diuerſas cauernas non eadem profunditate ſitas tendit, ibi ſal ingentium ſaxorum ſpecie exciſum executur, dehinc in æqualia fruſta, quæ bancos appellant operarij, funibusq; extrahuntur. Per primum itaq; quod à luce eſt foramen in funibus penduli homines dimittuntur, reliquum iter per ſcalas deſcendenti emetiendum eſt. Totus tamen deſcenſus unius perficitur horæ ſpacio, deſcẽditur atq; laboratur ſæpe cum periculo, itur itaq; perpetua ſpe in profundum per fodinas, nec unquàm D. uirginis Kunegundis meritis efficientibus, theſauri reperti finis apparet. Aqua (niſi quæ deſuper à luce penetrat) nuſquàm reperitur, utcunq; ab extra aëris intemperies in montibus eadem qualitas habetur. Hoc ſpectaculum inter orbis ſpectacula digne connumerandum, uir omni laude dignus Ioachimus Vadianus, doctor & poëta, de quo libro tertio mihi dicendum ueniet ſuperiori anno uidit atque miratus eſt. Ego quoq; non parum ſæpe meis ſum pedibus emenſus, his paucis enarratis ad inſtituti ordinem redire oportet.

Cauernæ fodinæ Bochnienſ.

BOLESLAO VERO pudico Henricus cum barba Poloniæ & Sileſiæ princeps nono loco ſecundum aliquos res tutandas ſuſcepit, eorum qui ab initio præfuerunt uigeſimus ſeptimus, princeps heroicis uirtutibus clarus. Dominus Miechouieñ. hunc nõ annumerat, forte non ſine argumento, eo quòd remp. duntaxat alterius nomine tutatus ſit. Ponitur ſtatim ipſo anno quo Boleslaus pudicus uita exceſsit, Lesko niger in nonum locum. Mihi uerò non ab re uiſum Henrico cum iſtis qui interregni rebus præfuerunt, ob uarios motus & multa egregia facinora locum adſcribere.

Henricus cum barba.

ANNO uerò quo Boleslaus pudicus uitam cum morte mutauit. Fertur Lesko niger ad remp. regendam aſſumptus, qui decimo loco præfuit interregno exiſtente, eorum qui ab initio fuêre uigeſimus octauus. Dum is remp. moderari cœpiſſet, multorum animi in eam euecti uarijs motibus ubiq; laboratum eſt. Bellum grauiſsimũ cum Conrado Mazouiæ principe & ſocijs geſsit, quo multis incommodis affectus eſt. Tandem Teuthonicorum Cracouienſiũ opera, arce in fide ſeruata, ex Hungaria collectis copijs Conradum, & qui eum ſecuti acie uno prælio uicit, atq; ſic rerum potitus Germanos ob fidem innocentiſsimè ſeruatam prærogatiuis extulit, hinc Magiſtratus urbis & alia inſignia ſolis Teuthonicis perpetuo iure conceſsit. Tanto Teuthones proſequutus affectu, ut habitu atque moribus ſe illis conformare non dubitaret. Vir profecto magni conſilij, qui dum maximo populo preeſſet, hanc tamen titulis ſuis laudem addere uoluit, quod Teuthonicis, Germanicisq; populis ultrò ſe accedentibus imperaret. Ab eo tempore Sarmatiæ principes atq; reges Germanorum fidem in precio habere cœperũt, hincq; in totum fermè regnum iura Teuthonica introducta, atque in hanc ætatem innocentiſsimè cuſtodita ſunt. Germani gens in Europa clariſsima, pro cuius imperio multo certatum ſanguine, nullo unquàm populo tam ſe ſua ſponte coniunxit, miro id fato fieri conſtat. Nam ut dulcius uideatur primæuæ originis ſolum repetere, quam externis nationibus ſubeſſe, id forte Sarmatiæ regibus non poſtrema gloria tot Germanicis populis imperare, eosq; humanitate uincere, qui armis ſemper inuicti fuêre. Lesko igitur anno ſalutis 1289. die Septemb. ultima humanis exceſsit, Cracouiæ apud ſanctiſsimæ Trinitatis ædem digno conditus honore.

Lesko niger.

Teuthonũ Cracouienſ. fides & priuilegia.

SVCCESSIT LESKONI nigro Boleslaus Mazouiæ dux Senatus aſſenſu, paulíſper rerum potitus monarchia pulſus eſt, præfuit undecimo loco, ab initio uigeſimus nonus.

Boleslaus Mazouiæ dux.

HVIC ſucceſsit Henricus dux Sileſiæ & Poloniæ, cognomento Probus, cui pro monarchia uarij cum Vuladislao cubitali motus, hinc inde ſæpius uictores rerum potiti, tandem Henricus ſuperior in ipſo monarchatu ueneno forte extinctus Vuratislauiæ moritur ſub anno ſalutis 1290. die 22. Auguſti, apud S. Crucem ſepultus. Is rebus duodecimo loco præfuit, & eorum qui ab initio fuêre triceſimus.

Henricus probus.

HENRICO extincto, tertiodecimo loco ſucceſsit Vuladislaus Cubitalis, eorum qui ab initio fuêre triceſimus primus, ſed in ipſis initijs pulſus.

Vuladislaus Cubitalis.

PRZEMISLAVS Maioris Poloniæ dux rem tutandam ſuſcepit quartodecimo loco, & eorum qui ab initio fuêre triceſimus ſecundus, & hic quoque mox in ipſis initijs pulſus.

Przemislaus Maioris Poloniæ dux.

VENCES-

Venceſlaus Bohemus. VENCESLAVS Bohemus quintodecimo loco eorum qui interregno præfuere, ab initio uerò triceſimus tertius rebus præfuit, hic uarijs euentibus cũ Vuladiſlao Cubitali bella geſsit. Eo itaque rebus præfecto, Senatui atq; populo ad unius regni maieſtatem remp. reducere uiſum fuit, factis comitijs, Przemiſlaum ducem regio honore decorarunt. *Przemiſlaus rex.* Hic princeps clarus & uirtutibus relucens remp. uotis omnium aſſequutus, magnam initio de ſe ſpem promittens. Sed dum in omni hominum uita nihil non amaritudine admixtum reperiatur, Sarmatiæ populus regis ſui fructu breui potitus eſt, dum enim apud Rogozno comitia agit eodem anno poſtquàm menſibus ſeptem præfuit à Marchionibus Brandeburgeñ. in gratiam forte Venceſlai Bohemi miſerè cæſus eſt, præfuit ceſſante interregno primo loco, eorum tamen qui ab initio præfuêre triceſimus quartus. *Przemiſlaus interitus.*

Vuladiſlaus Cubitalis iterum. SVBLATO PRZEMISLAO ſenatus conſulto de rege ſubſtituendo apud Poznaniam ſub anno 1269. in Aprili comitia habita. Vuladiſlausq; Cubitalis multis comprobatus argumentis coronandus decretus eſt. Verum dum certis proſtitueretur uitijs, & coronationem differret, conceptamq; de ſe ſpem non præſtaret, abrogata electione rerum non potitus eſt.

Venceſlaus Bohemus. SVB anno Salutis 1300. apud Poznaniam nouis habitis comitijs Venceſlaus Bohemus ſuffectus, & Gneznæ coronatus eſt. Sarmatarum remp. poſt inter regnum ſecundo loco habuit, ab initio triceſimus quintus præfuit, pace uel bello rebus Polonicis compoſitis in Bohemiam redijt. Sub anno ſalutis 1305. die 25. Iunij extremum clauſit diem Pragæ ſepultus.

Venceſlaus 3. HVIC naturæ ordine Venceſlaus tertius ſucceſsiſſet, uerum dum is in Sarmatiam iter maturaret in Olomuncz ſeu Iulimonte nece præuentus miſerè interijt, qui quum rerum habenas non ſuſceperit à me in principum ordinem non adnumeratur.

Vladiſlaus Cubitalis tertio. SVBLATIS ex Bohemia aſſumptis regibus Vuladiſlaus Cubitalis iterum rem tutandam ſuſcepit, non tamen regium faſtigium aſſequutus, niſi poſt multa pro patria bella & uarios partos triumphos, ſenatuſconſulto ſub anno ſalutis 1320. die 18. Ianuarij Cracouieñ. Regiam maieſtatem & regni diadema ſuſcepit, præfuit poſt inter regnum tertio loco, ab initio triceſimus ſextus. Poſt hæc Vuladiſlaus rerum geſtarum laude clarus, multa atq; maxima pro regno geſsit bella, confectus ætate anno ſalutis 1333. quarta Martij Cracouiæ ſupremum clauſit diem, & in templo maiori humatus eſt. Sub huius regis temporibus uniuerſa fermè Sileſia ad Bohemos defeciſſe traditur. Vuladiſlao Cubitali morte conſumpto apud Cracouieñ. comitia de nouo rege ſubſtituendo habita.

Kazimirus Magnus. SVB anno itaq; 1333. die 25. Aprilis ſenatus conſulto Kazimirus, poſtea Magnus cognominatus, Vuladiſlai Cubitalis filius, Cracouiæ reip. præfectus, & in regem coronatus eſt: hic princeps pace domi conſilio magnus, bello foris maximus præfuit, tot clara geſta peregit quot unquàm Sarmatiæ princeps facere potuit, tot in regno ædificia extulit, atq; à fundamentis extruxit, quot uix à ſucceſſoribus Poloniæ regibus in Sigiſmundi primi tempora ne ruerent ſeruari potuerunt. Multis redimitus uirtutibus pace atq; bello clarus fuit. Verum cum humana imbecilla conditio nunquàm ſine incommodo uiuat, atq; nihil ex omni parte reperiatur beatum: ita & hic clariſsimus princeps non ſine uitijs uitam egit, atq; nonnihil heroicas dotes luxuria & incontinentiæ malo obumbrauit.

Sub anno ab orbe redempto 1370. die quinta Nouembris Cracouiæ ultimum clauſit diem, præfuit poſt inter regnum quarto loco, eorum uerò qui ab initio præfuêre triceſimus ſeptimus.

Ludouicus rex Hungariæ. HVIC ex condicto Ludouicus Kazimiri ex ſorore nepos, Hungariæ rex, ſucceſsit corona atq; rerum eo anno, die 17. Nouemb. apud Cracouieñ. potitus, remp. quinto loco poſt inter regnum, & eorum qui ab initio triceſimus octauus ſuſcepit. Is præfuit apud Sarmatas annis duodecim. Sub anno ſalutis humanæ 1382. die 13. Septemb. apud Tirnauam mortuus, in Albam regalem relatus eſt.

Heduigis. HVIC HEDVIGIS filia Senatus, plebiſq; ſcitu ſucceſsit, quæ primis initijs Vuilhelmo Auſtriæ principi ſenatus aſſenſu nupſit, ſed is antequàm res tutandas ſuſcepiſſet, & thalamum fuiſſet ingreſſus, regina inuita repulſus eſt. Præfuit Heduigis uirgo poſt inter regnum ſexto, eorum qui ab initio fuêre triceſimo nono loco, atq; ita à primordio gentium ad inclytæ uirginis ætatem Sarmatarum & Polonorum ſe res habuêre.

IODOCI LVDOVICI DECII, DE IAGELLONVM FAMILIA, LIB. II.

PRAEFATIO.

SARMATICARVM gentium originem & uetuſtates quæ domi pace, ac foris bello geſſerint, quotq; principes ab initio præfuerint, uno iã libro expoſui. Hic ſicuti cæteris in rebus nimia uetuſtas negotium obſcurat: ſed mali huius initium antea mihi dictum, uel quod magno temporum interuallo res memoriæ omninò exciderunt, uel quod nullæ, aut raræ ab initio literæ fuẽre, quibus (unico uidelicet fideli uetuſtatis & memoriæ ſubſidio) geſtarum rerum ſeries traditur. Equidem non ſum neſcius uix omnibus, aut certè paucis meam placituram aſſertionem, at quum omnium fermè diſciplinarum genus uarijs, & ut ſę pè dubijs obijciatur diſceptationibus, eſſe forte poterit, ut ſi cominus fuero aggreſſus, mea etiam opinio non improbis argumentis fulciatur. Cum enim eos potiſsimum ſequutus ſim, quorum mihi traditio temporum interuallo firmata perhibetur, negotium erit eoſdem una mecũ euertere, aut ea quæ maiorũ traditionibus aſſerui non lacerata conniuentibus oculis accipere. Iam quod ſecũdo libro explicare ſtatui calamus efficere feſtinat. Tu Lector optimè, Vale.

Tranſgreßio. HEDVIGIS princeps, uirgo & Sarmatici populi regina, quemadmodum primi mihi libri finem effecit, ita ab ea ſecundi quocꝫ libri initium ſumere ex uſu erit, tum quod priſcorum principum atcꝫ regum genus in ea rebus præeſſe deſijt, tum etiam quod ea præfecta rebus, externa ſed longè clariſsima Iagellonum ex Lithuanis accita familia ſimul & res tutandas, & Chriſti fidem ſuſcepit. Quando uerò ſuſceptus labor non parum dehinc in Lithuanicis rebus negotium habet, operæpretium erit nonnihil eius principatus facere mentionem. Primo itacꝫ libro non leuibus argumẽtis, hanc (ſicuti alias gentes in eo ſolo exiſtẽtes) Sarmatiæ eſſe nationem exponere uolui, nõ ab re tamẽ hic uiſum eſt, antecꝫ narrandi initia faciã, nominis atcꝫ gentis reddere originẽ. *Lithuaniæ deſcriptio.* Lithuanicũ uerò nouũ & Latinis ſcriptoribus incognitũ nomen eſt, qua aũt ętate ea prouincia id nominis ſortita ſit, longo temporũ interuallo non apparet. Aeneas Syluius qui in ea re non parũ ſudauit, totũ negotium ita exponit, ut loci illius ſitũ magis quã gentis originem aut priſcę uetuſtatis nomen oſtendere uideatur. Dũ enim curioſius nouiſsimè gentis ante ſuſceptã fidem ritus & mores ab Hieronymo quodã acceptos proſequitur, nullibi docet quo priſco nomine ea gens fuerit appellata, hic ſicuti in pleriſcꝫ alijs traditionib. ingẽs eum Neotericorũ manus ſequuta eſt. Sunt quibus Lithuani ſimul cũ Prutenis Phinni tradãtur. Ego Phinnos (ſi Ptolemęo fides) Prutenos non negauerim, uerũ Lithuanos nõ crediderim, quum alios in ea regione populos Ptol. depinxerit, qui omnes mihi hodie Lithuani uidentẽ. Dubius meus erit pleriſcꝫ ſermo multos in Lithuania populos tradẽs. At illi ſi Lithuaniã tot populorũ altricem reliqua Polonia maiorẽ meminerint, facilè non minus olim quocꝫ populi Lithuaniã fuiſſe ſeruatricẽ intelligẽt. Omnis itacꝫ Lithuanis culta regio harũ olim gentiũ qui Ptole. ita dicũtur fuiſſe uidetur, Galindæ, Bodini, Genini, Sudini, Cariones, Amaxobij, Stabani, Sargacij, Sturni, Vibiones, Naſci & Aſubi. *Que olim in Lithuania gentes.* Hi populi omnes olim eo ſitu depingũtur, quem hac Lithuani ætate cõpręhenderũt. *Limites Lithuaniæ hodie.* Lithuania uerò hodie his limitib. ambitur. Statim poſt Vmbrones, id eſt, Lublineñ. Palatinatũ, ad latus Septentrionale ad Mazouiã uſcꝫ Venedicos montes & Phinnos, id eſt, Prutenos protenditur. *Borußi qui.* Hi aliquibus Boruſsi creduntur, altius enim huius gentis originem repetentes inueniemus eum populum qui Ptolemæo ad Riphæos montes in ijſdẽ ſedibus, quas hodie Europæi Moſchi fortè occupauerunt, Boruſsios uocari. Hos, ſedibus ob rigidum cœlum ſolicꝫ infœlicitatem permutatis, in eam oram quæ nũc Pruſsia eſt, ueniſſe tradunt, atcꝫ inde priſcis pulſis colonis regionẽ quaſi armis partam ex ſuo nomine uocaſſe perhibent. Hanc opinionem Eraſmus Stella homo literis eruditus in Boruſsiæ uetuſtatibus ſequutus hinc gentis & Boruſsiæ originem ſumit argumentum ſine controuerſia non improbum. Verum & illi ad Boruſsiæ oram aliqui populi adnumerantur, quos ego Lithuanorum moderniori ſitui uel limitibus adſcripſi, quancꝫ illud ego non impugno. Eſſe enim poteſt ut Boruſsię limites olim plures (quam hodie habet) populos continerent, multis tamen ab hinc ætatibus potentiorum nutu aliud imperium atque nomen (ut crebro factum conſtat) ſortitos eſſe. Hac tamen ætate Lithuania cum Prutenis à Septentrione ad uſcꝫ Samagitas contigua, Samagitis uerò ad Septentrionis oceanum conterminis Lithuaniam pertinentibus ad uſque Liuoniam, & dehinc ad magni Moſchi principatum extenditur, quem ab oriente habet. A' meridie uerò Roxolanos redeundo ad Polonos, quos ab occidente habet ad uſcꝫ iterum Ombrones, his finibus ambitur.

Sarmatiæ

Sarmatiæ fermè quarta pars apparet. Quibus ego limitibus ſuprà commemoratos olim populos habitaſſe non ab re crediderim. Mihi uerò non conſtat, quare Aeneas Syluius Maſſagetas poſt Pruſsiam habitare in ſuis deſcriptionibus aſſeruit, nomen his finib. nunquàm commune. Maſſagetas enim, qui & Amazones aliquibus ſunt in Scythis Aſiaticis fuiſſe conſtat, Ptolemæo uerò in eum locum nunquàm adſcribuntur. Satisfactum credo Lithuaniæ, Samagitiæq; (quæ unius imperio parent) fines his limitibus expoſuiſſe. Si cui aliter tradendum uiſum fuerit, parum ad me pertinere uidetur, quum modò Lithuaniam, Samagitiamq; Sarmatiæ populos, atq; iampridem nouum hoc uocabulum ſumpſiſſe admittat. Supereſt & noui nominis, quod & ipſum in opinione eſſe uidetur indagare initiũ. Lithuani itaq; aliquibus à Lituo, quod cornu ſignificat, certis rationibus dici creduntur, horum opinio perinde ac anilis habita irridetur. Sunt alij qui Italos eam regionem ingreſſos patrio iam ſolo Italia, & genti Italię nomen indidiſſe perhibent. Verum poſteris L litera adhibita Lithaliam, atq; Lithalos, fuiſſe appellatos, maiori dehinc ætate addita uiciniòribus populis uocabulo magis corrupto Lithuanos atque Lithuaniam uocatos eſſe affirmant. Hanc dominus Miechouieñ. aſſertionem lib. 4. cap. 39. expeditius ſcribit. Poſtremò aliorũ opinione traditur. Lithuanos olim ex Boruſsiæ finibus Lithalano duce egreſſos, priſcas ſedes olim uacuas relictas impleuiſſe, quondã Alani relictis ſedibus illis in Boruſsię fines migraſſe dicũtur. Cùm uerò Lithalanus priſcas ſedes repetijſſe tradatur, & eas quidem unde olim Alani fuerint egreſsi apparet Lithuanos hodie quoque eam habere oram quam olim Alani occupauerant. Ego uerò Alanos magis ad Ruthenos pertinere affirmarem. Sed & hoc eſſe poteſt, quod illa regio Ruthenis à Lithuanis olim bello quæſita ſit. Hanc aſſertionem Eraſmus Stella pulchris rationibus affirmauit. Ego in tanta rerum mutatione & poſt tot temporum interualla non planè habeo quid dicam, rem (ut eſt) in opinione relinquo. Lithuania, Samagitiaq; Sarmatiæ regibus parent, præſcriptis finibus terminantur, gens quidem nunc Catholica, olim uarijs, ridendisq; adacta religionibus quibus ad Iagellonis uſque tempora delituit. Ex hac regione atque his populis Ludouico morte ſublato. Vuilhelmoq; duce Auſtriæ pulſo, Polonis rex & Heduigi regni ſocius aſſumptus eſt. Quum uerò ex ea familia in hanc ætatem Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæq; regnis plures reges nati ſunt, ac pleriſque clariſsimis principibus inclytæ uirgines per connubia iunctæ tradantur. Ex uſu mihi uiſum eſt libro uno eam familiam deſcribere.

Maſſagetæ ubi.

Lithuani undè dicti.

Lithalanus dux.

VERVM antequàm in hac genealogia regum ſingulorum quædam geſta deſcribam, uniuerſam prius ſtirpem paucis ſubijcere placuit. Erat apud Lithuanos princeps Olgerdus nomine, qui poſt multa bellorum pericula apud ſuos ſublatis ſex fratribus uniuerſam fermè rempub. tutatus eſt. Hic etſi uti conſtat maioribus non caruit, tamen mihi is potiſsimum (ne ad humani generis primæua initia ad quorundam exemplum omnia referre oporteat) dicendi & familiæ faciet principium. Olgerdus itaque apud Lithuanos rebus præfuit, habuit filios una matre genitos duodecim, omnium natu maior Iagello, Skirgello, Switrigello, Borczíſch, Koributh, Vigunth, Korigal, Harimunt, Langwin, Lubarth, Andreas, & Buthaws, qui etſi temporum ſucceſſu multiplicati fuerint, cæteri tamen uno Iagellone (ex cuius renibus hæc principum propago ſurrexit) dempto, prætermittendi à me erunt. Iagello itaque quatuor uxorum maritus fuit, quarum prima Heduigis Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis filia, ex qua unicam habuit filiam Elizabeth Bonifaciam. Secundam Annam Ciliæ comitis filiam, ex qua unicam filiam Heduigin nomine ſuſcepit. Tertiam Elizabeth ex familia Pilecenſium. Quarta Sophia Græci ritus fœmina, ſacro prius fonte lota quàm regium thalamum aſcenderet. Ex hac quarta coniuge ſuſcepit Vuladislaum, Kazimirum primum, Kazimirum ſecundum. Verum mihi ne ad generalem huius familiæ deſcriptionem deueniam, in animo eſt, pro ætatis & principij ordine, ſingulorum facere potius obiter mentionem, eo quòd generalis illa demonſtratio in arbore quam depinxi continetur. Feſtinat itaque ſtylus ut ſingulorum quædam memoratu digna, heroicaq; facinora tradat, non tamen aliter quam obiter, uti ab initio pollicitus ſum. Eò quòd hæc omnia apud dominum Miechouienſem reperiantur, cuius hiſtoriæ hic liber index fermè cenſebitur, iam uerò ad inſtitutum pergit ſermo. Olgerdus itaq; Lithuanię princeps rerum inter ſuos potitus ſex habuit (ut ſupra mihi dictum fuit) fratres. Princeps quidem ethnicus, ſed militari diſciplina clarus, multa cum ordine Sanctæ Mariæ domus Teuthonicorum bella uario euentu geſsit. Quæ etſi Chriſtianis gentilis & barbarus intulit: ueniam nihilominus habent, armorum enim & pro imperio belli ſtudia ad religionem non pertinent, eum ſi quidem deorum cultum quem dijs patrijs ex maiorum traditione præſtitum conſtat, ut quiſquis accepit, ita uel extrema adactus calamitate tutatur. Cum deniq; ea gens uarijs delyraret religionibus, ſui quoq; ritus ſummi uiſi ſibi ſunt,

Stirps Iagellonum.

Olgerdus.

Olgerdi filij.

Iagello.

Vxores Iagellonis.

Olgerdi res geſtæ.

Olgerdus

Olgerdus uerò (ſicuti cæterarum quoqꝫ gentium mos eſt) & pro dijs patrijs & imperij augmento ſuſceptum bellum ita geſsit, ut patriæ ſtudium admonuit. Cuius ſi quis egregia facta ſcire uoluerit, ponat de fidei cultu diſceptationem, & reliquo in belli ordine ducis optimi officium comperiet. Abſumptus eſt anno humanæ ſalutis 1381.

Iagello filius.

IAGELLONEM natu maiorem in principatu ſucceſſorem reliquit, hic paternis ueſtigijs inhærens, ſuſcepta cũ finitimis populis bella proſequutus, barbarico, Ethnicoqꝫ animo tàm Polonos quàm Prutenos, & Roxolanos uaria belli ſorte moleſtauit. Verum quæ ethnicus bella geſsit, quum alibi habeantur, nec ad inſtitutum ex uſu ueniant, exponere nõ eſt in animo. Ad ea properare lubet quæ ad reipub. habenas tutandas aſſumptus rex geſſerit enarrare. Pulſo itaqꝫ Vuilhelmo Auſtriaco quod ad remp. integrè conſeruandam illi haud ſatis uirium eſſet. Legati Iagellonis Heduigim Ludouici natam ſuo principi conſortem poſtulauère, is ad reip. commoda facultates omnes ultrò obtulit, cæterũ & Catholicam fidem cum populis quibus preſuit ſponte ſuſcipere, & reliqua quę regno ex uſu forent extremis etiam periculis pollicitus eſt. Senatus rem ad reginæ matrem reiecit, miſſis quidem legatis de rebus domi quoqꝫ conſultum eſt. Hinc duplici commodo permoti, ad eos maximè pertinere decretum ſi ex oriente ſumpto rege, patriã ab eruptione tot populorum redemiſſent, ſicqꝫ etiam Chriſtiani nominis inimicam manum ad eccleſiæ unitatem ab erroribus auerterent. Firmata res, atqꝫ Iagello ſacri quidem laticis aſperſione lotus ad regnum admiſſus, Vuladiſlai nomen ſortitus eſt. Sed & fratres fidem edocti ex aqua Chriſto ſunt renati.

Iagello Chriſtianus Vuladiſlaus cognominatus.

Hæc in annum ab orbe redempto 1386. inciderunt. Sarmatiæ ſceptris obtentis rebusqꝫ domi pacatis ſimul cum regina Lithuaniam ingreſſus, eum populũ, Samagitasqꝫ uota Polonis reddens ad fidei Catholicæ lumen conuertit, ea enim gens à prima hominum origine idolatrijs dedita excæcatis animis uarijs & ridiculis, erroneisqꝫ opinionibus obumbrata in hanc ætatem ueri luminis iubar ignorauit.

Lithuani, Samagitæqꝫ conuerſi.

Anno ab orbe redempto 1387. cum maximo reipub. Chriſtianæ bono priſcis abiectis uanitatibus ad eccleſiæ Romanæ obedientiam optimi principis authoritate inducta, Vilneñ. & Medniceñ. Epiſcopatus fundauit. Varios deinde cum fratrib. tumultus habuit.

Heduigis deceſſus.

Anno uerò ſalutis 1399. die 12. Iulij, Heduigis regina Poloniæ Vuladiſlai prima conſors uita exceſsit, ex ea paulò antea 12. Iunij filiam Elizabeth Bonifaciam ſuſcepit, quæ triduo tantum ſuperuiuens mortua eſt. Heduigi uerò ex humanis abſumpta, Vuladiſlaus nonnihil Polonorum fidem quod à repub. reijci timeret ſuſpectam habere cœpit. Verum ea gens quæ ſemel datam fidem nulla unquàm calamitate adacta uiolauit. Vuladiſlao conſolato Senatus decreto ad ſecundum induxit connubium. Vilhelmi itaqꝫ Cilię comitis filia magni Kazimiri neptis eius thalamo 1400. adducta eſt, quæ & ipſa regni ex Kazimiro hæres anno poſtea 1402. in reginam coronata fuit. Eo etiam anno generale Gymnaſium à Vuladiſlao ex olim Heduigis reginæ teſtamento iampridem à Kazimiro cœptum, Cracouiæ optimis initijs firmatum eſt, uario diſciplinarum genere in hanc ætatem clarum.

2. Vxor Vuladiſlai.

Gymnaſium Cracouienſ. inſtitutum.

Teuthonici ordinis bellum.

Ab eo quoqꝫ tempore ordo fratrum Teuthonicorum iampridem in Lithuaniam Samagitiamqꝫ cœpta bella confecturus priſco more in Lithuaniam uarias fecit eruptiones, acceſsit ordini fratrum ducum Lithuaniæ diſsidium. Vuladiſlao atqꝫ Vitowdo patriam tueri negotium fuit, quibus rempub. tutantibus cum ordine bellum contrahendum fuit. Quod tum ſemel paruis initijs & uarijs fortunæ euentibus cœptũ tàm ex Polonia quàm Lithuania, non ſine rerum diſcrimine ad annum uſque 1410. geſtum eſt, tanta audacia utrinqꝫ pro alieno imperio pugnatum, quantum ſuum cuiqꝫ retinere negotium fuit, Polonis ut iampridem belli iure, & quædam contra ius gentium amiſſa Sarmatiæ imperio redderent. Ordini ut ſemel parta tutaretur, & dominandi maieſtatem ampliaret ſtudium fuit, ſed diſpar belli initium periculoſum uictoriæ euentum præbuit, uarijs dehinc induciarum & pacis præſtitis conditionibus. Res publico marte decernenda fuit. Poloni uniuerſis Sarmatiæ populis ad hoc bellum negotium fecerunt. Ex ſocijs quoqꝫ & mercenarijs militibus auxilia parauerunt. Eſt & ad hoc bellum Tartarorum imperator accitus. Prutenicus uerò Magiſter Germaniæ nobilitatem aduocauit. Præterea Liuonię & ſociorum auxilia quæſiuit. Cæterùm mercenario quoqꝫ milite exercitum ampliauit, & reliqua domeſtica arma ſupra uires adhibuit. Vtrimqꝫ hoc ordine maximo parato exercitu multarum gentium populi, ut quiſqꝫ, uel gratiæ, uel odij ſtimulo tactus, rebus benè uel malè fauentes, ſuis ſinguli fortunam, felicemqꝫ uictoriam precati ſunt.

Moles belli.

Anno itaqꝫ ab orbe redempto ſupra milleſimum quadringenteſimum decimo, uterqꝫ exercitus die 15. Iulij, quæ diuorum Apoſtolorum migratione dicata eſt, in loco prope Tannenbergk & Grinwalt caſtra poſuit, nullum tũc ducum ante memorabilem pugnam

colloquium

Conradus de Iungingen Magiſter ordinis.

colloquium fuit. Conradus itaq; de Iungingen ordinis tunc generalis Magiſter, orto iam ſole ex caſtris militem prælij cupidus eduxit. Oratione quidem rebus atq; periculo accommodata exercitum cohortatus, hac ſuprema pugna belli finem uictori nō modo in Pruſſos, ſed & in Polonos imperium adeſſe docuit. Ad hæc recentibus uictorijs & rerum ab ſe geſtarum memoria militibus animum auxit. Contra hoſtem numero ſuperiorem, uerum inermem, barbarum, multarum gentium colluuiem, non unius linguæ, & non eandem omnibus militandi cauſam eſſe exponit, atq; ita credendum hoc in loco nihil quod uel boni imperatoris, ducisúe, uel militis optimi officium erat, neglectum fuiſſe.

Aciei Teuthon. inſtructio.

Inſtruit dehinc omnium primos Cataphractatos, haſtatosq; & mercenarios milites, ut ad primum terrorem inermes Lithuanos, Tartarosq; turbarent. Aciem deinde ſecundam ex uéteranis ordinis militibus, & his in quibus negotij uel belli ſumma ſpes eſſet aliquali interuallo relicto locauit. Poſtremam autem ex auxiliarijs copijs, ſociorumq; militibus aciem cōcluſit. Hæcq; omnia mira & incredibili animi magnitudine hoſtium congreſſum exoptans per cohortes & manipulos ſub uno ac quinquaginta militaribus ſignis diſtinxit, Sarmatiæ uerò rex Vuladislaus poſtq; primo diluculo à Dambrowno, in eum locum quem ſupra adſcripſi duobus millibus paſſuum caſtra mouiſſet, uniuerſum ſiſti iubet exercitū, & inter ipſa rubeta ad id paratis ſacerdotibus duplicatum Deo offerri iuſsit ſacrificiū, eo loco niſi miſſarum ut appellant, orationisq; finis eſſet, nullo pauore uel nuncio moueri potuit.

Polonorum acies.

A ducibus interim acies inſtructæ, Lithuani, Tartari atq; Rutheni in dextrum cornu locati, ijs Alexāder Vuitowdus Lithuaniæ dux præfectus eſt. Poloni omnes, auxiliaresq; & mercenariorum militum copiæ ſiniſtrum ſortitæ. Sed & per cohortes & manipulos locorum interuallo diſtinctos, ad quinquaginta Poloni. Lithuani uerò & auxiliarij Tartari ſub quadraginta militaribus ſignis inſtructi traduntur. Ita uterq; exercitus alter alterius aſpectu, ut unumquemq; ſpes uictoriæ aut periculi metus occupauit, ita attonitus uel animo forti congreſſum præſtolabatur. Sarmatiæ quidem exercitus & gentium ferocitate ſuperior contra armorum uſu, & linguarum diſparitate, quod in rebus bellicis ſæpe ſummum diſcrimen eſt inferior. Mariani ordinis item exercitus ut numero inferior, ita equorum armorumq; & machinarum copia inſtructior apparuit. Nullum omninò in utriſque caſtris hominum genus, quod non pugnæ auidum, duces militum, milites q; ducū animos ſpectabant. Dum hæc aguntur. Vuladislaus orationi deditus, multis internuntijs, & per Alexandrum ipſum ad ſupremum certamen euocatus eſt. Sunt qui perhibent interim Lithuanos & ſocios congreſſos, atq; in fugam uerſos fuiſſe, quo clamore ex fuga ad regem perlato, tandem armatum pugnæ acceſsiſſe. Verum neq; Sarmatarū, neq; Ordinis hiſtoriæ hęc referunt. Magiſter uerò moræ impatiens, Caduceatoribus miſsis Regi & Alexādro duos enſes miſit, cohortatus ut ſyluis relictis, prælij copiam facerent. Enſes à Rege bono omine ſuſcepti, belli euentus Deo cōmiſſus eſt. Finitis tandem diuinis officijs, Rex ad pugnam armis accinctus in collem propinquum, unde uterq; exercitus cōſpici poterat uectus eſt, uiſis autem quę ex uſu uidebantur rex ad ſuos redijt, admonitisq; militibus, ut pro patria, ſacris, ædibus, coniugibus atq; pignoribus, pro libertate atq; gloria audacter pugnarent. Hoc unico prælio rem omnem belli finitam, uictori nihil ultra deficere, totam Pruſsiam mercedem fore docuit. Hæc nunc Lithuanis, Samagitisq;, nunc Polonis atq; auxiliarijs militibus mutato ſermonis uſu, ut quemq; intelligere cognouit, læto etiam animo quaſi in manibus uictoria foret dicebat. Tum multarum gentium animi, donec tubæ claſsicum canerent in ſe inuicem euecti, ſpe uictoriæ atq; periculi metu adacti, pro ſumma gloria certare contendunt, ignari quibus Deo placeat uictoriam fauere, & ſubitò utrinq; tubæ cornuaq; cecinere,

Pugna acerrima.

datis ſignis Germani mox cum Lithuanis & ſocijs pugnæ initia fecerunt, ſiniſtrum uerò cornu quod Polonis commiſſum, paucula interiecta mora, in Germanorum exercitum inductum eſt, & quum maximè infenſis animis omni parte concurſum, clamores multo maximi editi, horribilis ſonus & fragor, ut in uarijs populis non eadem pugnandi conſuetudo ita non eiſdem, ſed diſparibus militiæ diſciplinis funeſtum Germanis, ſed fœlix Polonis prælium initia cœpit. Pugnatum eſt confertiſsimis ſignis aliquādiu ancipiti marte. Sarmatæ non tàm feriebant audacter q̃ conſtanter uulnera ſuſcipiebant, donec dextrum cornu quod Lithuani & Tartari occupabāt Germanorum audacem pertinaciam ferre non poſſet, ſtrage multò maxima in ſuos ædita pedem primum referre, deinde in apertam fugam abire coacti ſunt, Alexander dum ſuorum fugā fruſtra cohiberet, ad Polonorum aciem ſeſe conuertit. Ruthenico iunctus militi qui tribus ſignis pugnabat, prælium à nouo cū Polonis inſtaurabat, fugato uerò atq; nudato dextro cornu omne apud regem ipſum & Polonos erat periculum, utrinq; diu intrepidè atq; pertinaciter pugnatum eſt, donec & perculſis terror additus, ex Polonorum acie Bohemi, Morauiq;, qui ſtipendio militabant, duce Szarnowskeo Bohemo prælio exceſſerunt. Nihilo duplicato

malo

malo perterriti Poloni aciebus à nouo inſtructis ferociſsimis animis in confertiſsimos ho
ſtes inuehuntur, iamq; in longa prælij mora ſummum diſcrimen eſſe cœpit. Quum Ger-
mani pugnando feſsi remiſsius inſtabant. Subitò itaq; cohors noua per manipulos in Po
lonorum aciem, & eum locum ubi periculi ſumma erat inducta, & ex integro nouũ ubiq;
prælium ortum eſt, quippe quum utrinq; ad ueros milites, qui & armorum genere & uſu
militiæ pares erant peruentum eſſet. Marianis militibus uictoriæ ſumma ſpes, quod iam
Lithuanos & Tartaros iam mercenarios milites fugauerant, hinc quod ex prælij uſu ne-
ceſſe erat, & dux, & exercitus intrepidè effecerunt, contra Polonis nõ minor partæ uicto-
riæ fiducia quod ſtrage multo maxima Germani milites diminuti, fortunaq; ſeruati & ſu
perſtites remiſsius certarent, Vuladislaus ducis & militis optimi obibat officium, remotis
in poſtremum locum ſaucijs, & cõfertis aciebus nouũ ubiq; præliũ inſtaurauit. Quumq;
ad ſeptimam horam dubio marte pertinaciter utrinq; pugnatũ eſſet, Germani cæſi, fuſiq;,

Inſignis Polonorum uictoria.

undiq; Poloni numero ſuperiores hoſtes circumſiſtere ubique fundere cœperunt, hinc in
apertam fugam Mariani milites acti, Sarmatis cruenta quidem uictoria ceſsit. Fugientes
Germanos Poloni perſequuti. Verum dum certaminis locum hominũ ſtrages, & armo-
rum uis ingens ſanguinisq; tabes maxima compleuiſſet, & prope periculoſius corporum
aceruos tranſire quam hoſtem perſequi foret, hinc pleriq; ſeruati, hoſtium caſtra direpta
ſunt, uini copia reperta. Rex ne fatigati milites potantes periculum facerent, uaſa omnia
confringere iuſsit. Eo prælio ceciderunt hoſtium 50000. ut Polonorum habent hiſtorię,
in quibus ex ordine Conradus de Iungingen, qui tunc Magiſtratum geſsit: cæterum
uiri nobiles & Commendatores fermè ſexcenti periêre. Duo duces capti, Kazimirus Ste-
tineñ. & Conradus albus Oleſniceñ. Præterea omnium nationum qui fratribus auxiliati
ſunt milites capti. Altera die ſinguli ſeorſum præſentati fuère. Ex auxiliarijs Auſtrales, Ba
uari, Sueui, Francones, Rhenenſes, Friſienſes, Vueſtphali, Luſaceñ. Pomerani, Saxones &
Miſnenſes. Ex mercenarijs militibus Bohemi, Sleſitæ & Moraui numero ſanè plurimi. So
ciorum uerò Liuonitæ & Culmenſes, demum ipſius ordinis fratres adducti fuère, milites
iuramento obſtricti dimiſsi. Duces & ordinis fratres in cuſtodia ſeruati. Sarmatarum
quoq; & ſociorum obſcuræ turbæ ingens uis cæſa eſt. Duces uerò uel quibus auctoritas
in regno erat paucos cæſos referunt, atq; ita ſe ſummi prælij negocium cum Prutenis ha-
buit. Prouincia fermè tota fortunam ſequuta uictori ſe dedit, præter Mariemburgum &
quædam alia. Pugnatum eſt & poſthac ubi Polonis uictoria ceſsit, uario deinde euentu
res geſtę, in annum 1411. quo inter regem & Alexandrum fratrem pacis conditiones or-
dini datæ, resq; firmatæ ſunt. Eo quoq; anno die quæ D. Catharinæ ſacra eſt, Vuladislaus
ex Neopolomitio tribus millibus paſſuum Cracouiam ingreſſus, ſigna militaria, & quod
ad triumphum attineret, ad D. Stanislai tumulum obtulit. Ridebam ego facetam in pro-
ximis Sigiſmundi regis nuptijs mihi iniectam à Marchiano milite quæſtionem: Is enim
cum me Germanum cognouiſſet, uarios Polonorum mores à me ſcrutatus eſt, ferè omnia
illi placuêre, præter domorum humilia ædificia, & hoc, ſummi quandoq; odij cauſam fu-
turã fore aſtruebat, quod in templis uidiſſet, Marianorum olim cæſorum militum crines
atq; barbas certis haſtis ad D. Stanislai tumulum affixas apparere. Verum ego quòd Tar
tarorum ſigna eſſent & caudæ, quæ Turcarum, Tartarorumq; imperatorum atq; ducum
equorum collis affigũtur ex partis uictorijs, ſicuti cæterarum gentium ſigna affixa fuiſſe,
ut res habent, docui, & animo à me pacato dimiſi. Iam ego nihil geſtorum Vuladislai de-
ſcribam, poſtquàm hanc ſupremam cunctisq; ſæculis memorandã pugnam hic adſcripſi,

3. Vxor Vuladislai è domo Pilecenſ.

ad alia calamus progreditur. Anna regina mortua unica Heduigi filia relicta, Vuladiſ-
laus anno ſalutis 1416. tertiam accepit cõiugem Elizabeth ex Pilecenſium clara quidem
familia, ſed ætate ſpes prolis adempta, quæ res ut ſenatui atq; plebi luctum fecit, ita mors
illius quæ in annum ſalutis 1419. incidit omnium animos lætificauit. Ea mortua Vula-

4. Coniunx Vuladislai.

dislaus ad quartum connubium per Senatum cohortatus, quum ex regni atq; omnium
commodo uideretur ex optimo principe bonum ſuſcipere hæredem.

Igitur ſub anno 1422. Sophiam Kiouieñ. ducis filiam, Alexandri ducis neptem, in

Vuladislaus primogenitus.

regni ſociam baptiſmate lotam ſuſcepit, ex ea itaq; anno 1423. ultima Octobris, filium
primogenitum, deinde Vuladislaum paterno nomine appellatum ſuſcepit.

Caſimirus II.
Caſimirus III.

Anno dehinc 1426. die 16. Maij, Kazimirum ſecundo genitũ paulòpôſt mortuum,
& anno ſalutis 1427. die penult. Nouemb. Kazimirum natu tertium ex eadem genitum
ſuſcepit: huius fœcunditatem Alexander Vitowdus & ſi neptis eſſet magno dolore tulit,
tanta erat dominandi libido, ut cum is à Vuladislai prole ſibi, ſuisq; poſteris Lithuaniæ
dominia ſucceſsionis iure præripi cerneret, non dubitaret etiam multis execrationibus

Exceſſus Vuladislai.

nepti maledicere. Vuladislaus ætate, rerumq; geſtarum gloria plenus uitam ſenex fi-
niuit, in templo arcis Cracouieñ. ſepultus eſt. Mors eius incidit in annum Domini 1434.

Princeps

Princeps heroicis uirtutibus ſumè clarus, cuius egregia geſta Dominus Miechouieñ. luculenter narrauit, regnauit apud Polonos poſt interregnum ſeptimo, & eorum qui ab initio quadrageſimo loco.

VVLADISLAO humanis abſumpto Vvladiſlaus Iunior, natu maior, Senatus aſſenſu puer ad regni ſolium eodem anno menſe Iulio aſſumptus eſt, hic donec adoleuit, regnum ex Senatus ſententia adminiſtrauit, primis initijs paternæ laudis ſpem pollicitus, infœlici omine ad Hungariæ regnum poſtulatus eſt, quod non ſine difficultate atq; negocio, & inuitis Polonis adeptus. Anno ſalutis 1443 contra Amurathem Turcarum imperatorem exercitum duxit, unoq; prælio fœliciter pugnauit, ex ea uictoria nominis atq; fortunæ fama aucta, omnium fermè gentium perſuaſionibus ad ſecundam in Turcas expeditionem animatus eſt. Quam dum inuitis Sarmatis pararet, Imperator Turcarũ miſsis legatis, paciſcq; cõditionibus expoſitis in decennium fœdus inijt, quod paulò poſt à Turca quidem ratum, ab Vvladiſlao Iuliani Cardinalis ſuaſu contra ius gentium uiolatum, & ſecunda in Turcas expeditio effectum ſortita eſt, in ea apud Varnam pugnans ab Amurathe Anno 1444 acie uictus nuſquam amplius in terris uiuus, neq; mortuus apparuit, imperauit Sarmatis & Polonis octauo poſt interregnum, ab initio quadrageſimoprimo loco. Huius ego optimi principis prima ætate egregia facinora, in Hungariæ regnum euectionem, uarioſq; rerum ſub eo euentus multis uerbis expedirem, niſi dominus Miechouieñ. omnia quæ domi atq; foris geſsit diligenter abſoluiſſet. Ac ad hæc Philippus Callimachus Geminianus uir magni conſilij, apud Sarmatiæ reges in precio habitus, Vvladiſlai hiſtoriam ſuo ſtylo cõſcripſiſſet, ea nuper apud Auguſtam Vindelicorum excuſa in lucem prodijt. In qua lector eius regis inter ſpem & metum periculum atq; gloriã, multamq; in humanis rebus fallentis fortunæ mutationem eſſe intelliget. Hæc duo (& meritò) narrationis mihi ordinem turbarunt.

Vuladiſlaus Iunior. *Infœlix Vuladiſ. in Turcam expeditio.* *Clades Varnenſ.* *P. Callimachi hiſtoria.*

AD DIVOS VVLADISLAO aſſumpto, erant qui regnum Poloniæ Brandeburgeñ. Marchioni deferrent. Qui princeps uirtutibus clarus delatum ſibi regnum ſpreuit, ac ad Kazimirum illud iuſto iure pertinere docuit. Verum Senatus cùm Vvladiſlai interitum cognoſceret comitia egit, uarijs datis hinc inde ſententijs Vvladiſlai Iagellonis ſtudium, & rerum geſtarum memoria ſimul, & periculi moles uicere. Kazimirus igitur omnium aſſenſu in regem poſtulatus eſt, quum uerò apud Lithuanos moram faceret, denuò comitijs apud Piotrkouiam habitis in diebus Martij Boleſlaus Mazouiæ princeps in regem electus eſt. Hæc dum Kazimiro palàm fiunt electioni nuper de ſe factæ conſenſit, propereq; in Poloniam uenit.

Cazimirus rex.

Anno ſalutis 1447 die 25 Iunij regium diadema Cracouiæ maiorum more ſuſcepit. Is in regni ſociam Inclytam Elizabeth uirginem olim Alberti Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regis ac ducis Auſtriæ filiam, Ladiſlai Hungariæ & Bohemiæ regis ſororem aſciuit. Erroneum itaq; eſt Franciſci Irenici comẽtum, qui in Genealogia ducum Auſtriæ ponit, Alberti huius filiam Elizabeth, ducis Saxoniæ fuiſſe uxorem. Inciderunt hæc in annum ſalutis 1454. Huic Kazimiro cum ordine Teuthonicorum annis fermè quatuordecim ſæpiùs alternante fortuna uaria bella fuêre, donec illos longa belli mora conturbaſſet, & uniuerſam Pruſsiam, quæ hodie Polonis paret adeptus eſt. Magiſtrum, ordineq; Sarmatum ditioni ex pacto ſubiecit. In ſupremo rerum diſcrimine ordo pacem neceſſariam cum Kazimiro fecit, cuius ſeries ab alijs traditur.

Elizabeth uxor Caſimiri. *Irenici error.*

KAZimirus hanc inclytam ſuſcepit ex Elizabeth unica conſorte prolem. *Cazimiri ſoboles.*

Vvladiſlaum natu maiorem	Anno 1456 die prima Martij.
Kaſimirum natu ſecundum prolem 3	Anno 1458 die tertia Octobris.
Ioañem Albertum tertium natu prolem 4	Anno 1460 die 27 Decembr.
Alexandrum natu quartum prolem 5	Anno 1461 die 5 Auguſti

Hic mihi non ſatis conſtat ſi non deuio incedo itinere, eò quod à proximo partu ad 5. Auguſti non niſi ducenti uiginti dies intermedij ſint.

Sigiſmundum natu quintum prolem 8	Anno 1467 die prima Ianuarij.
Federicum ſextum natu prolem 9	Anno 1468 die 27 Aprilis.
Heduigim filiam primam prolem 2	Anno 1457 die 27 Septembris.
Sophiam filiam ſecundam prolem 6	Anno 1464 die 6 Maij.
Elizabeth filiam tertiam prolem 7	Anno 1465 die 9 Maij.
Elizabeth filiam quartam prolem 10	Anno 1472 die 13 Maij.

Annam filiam quintam prolem undecimam — Anno 1476 die 12 Martij.
Barbaram filiam ſextam prolem duodecimam — Anno 1478 die 15 Iulij.
Elizabeth filiam ſeptimam prolem tredeci. — Anno die 13 Nouembris.

Hæc generalis Kazimiri atq; Elizabeth fœcundorum parentum inclyta proles, quæ & ipſa multiplicata in fœcundam, illuſtremq; creuit progeniem. Kazimirus his relictis hæredibus, atq; ſucceſſoribus, princeps uirtutibus redimitus pace domi, & foris bello clarus poſtquam Sarmatis & Polonis 45 annis imperaſſet, uitam cum morte commutauit, eius ad ſuperos migratio in annum ab orbe redempto 1492 diem ſeptimam Iunij in Lithuania incidit. Cracouiam deinde relatus, & honore regio reconditus eſt. Regnauit apud Polonos poſt interregnum nono & eorum, qui ab initio quadrageſimo ſecundo loco.

Bergomatis errores. Iam negocium poſtulat Iacobi Philippi Bergomenſis explodere errores, qui ex prima Vuladiſlai Iagellonis coniuge, eo quod matrimonium illud haud fuerit legitimum nullam ſuſceptam prolem aſſerit, ſed quod ex ſecunda ſene ac nonagenaria Latiſlaum & Kazimirum duos ſuſceperit filios, hic ſibi quod parum filiorum nominibus quos Latiſlaum, & Kazimirum appellat erratum ſit culpa forte nulla eſt pro Vuladiſlao Latiſlaum adſcribere, quum hæc ſibi (ut externa nomina) parum fuerint cognita. Verum quod Nonagenaria peperit non conſtat nouiſsimis his ætatibus exhauſtis iam hominum uiribus unquam contigiſſe. At quum Bergomen. ſublectum aliunde ſit, Vuladiſlaum annoſam habuiſſe coniugem ex ea prolem hanc ſuſcepiſſe illi perſuaſum crediderim. Tu uerò mecum bene ſentias lector, ſecundam Vuladiſlai conſortem Comitis Ciliæ Annam fuiſſe uirginem, annoſam uerò tertiam, ex qua ut antiquitate frigeſcente nullam ſuſcepit prolē. Quartam deinde Græci ritus Sophiam in quarto gradu ſibi iunctam aſciuiſſe. Ex ea itaq; tres filios ſuſtulit, quorum primus Vuladiſlaus: ſecundus & tertius uterq; Kazimirus appellati ſunt. Abſumpto uerò Vuladiſlao primo, Vuladiſlaus iunior in Poloniæ regnum ſucceſsit, ad Hungariæ quoq; ſceptra euocatus in Varnenſ. pugna occubuit, Bohemis uerò ut Bergomen. li. 2. tradit, nunquam imperauit, hæc tibi cognita eſſe uolui.

Ioannes Albertus Rex Pol. AD SVPEROS Kazimiro principe, tum uirtutibus, tum rerum geſtarum memoria clariſsimo relato, Comitia Senatus conſulto apud Piotrkouiam habita, Ioannes Albertus ad remp. tutandam in regem aſſumptus eſt. Fuêre tunc qui (antequam uniuerſorum animi in Albertum eueherentur) Sigiſmundi principis res intrepidè tuerentur. At regina quod ad remp. attinet fideliter perſuaſit, & de Sigiſmundo cœptum mitigauit, ita Albertus rerum ſine diſcrimine potitus eſt. Ad cuius geſta antequam calamum dirigam, locus poſtulare uidetur Vuladiſlai natu maioris percenſere memoriam. Vuladiſlaus Kazimiri primogenitus, mortuo Georgio Bohemorum rege hæretico, ad Bohemiæ regni ſolium euocatus, coronam obtinuit. Incidit hoc in annum Salutis 1471. Ab eo tempore ad mortem Matthiæ regis Hungariæ, quæ in annum ſalutis 1490 die 5 menſis Aprilis incidit Vuladiſlaus Bohemis imperauit. Ab initio dum adoleſcēs uix in regnum aſſumptus uanitates execrādas, nuperq; admiſſos cultus, atq; religionum præſtigia, uel abrogare nō ualet, uel nō curat, ſub eius regno hoc malū adeò multiplicatū eſt, ut paſsim longo uſu & ex ſenatu, & ex plebeis nō deſint, qui erroneā doctrinā pro religione optima proh dolor tueant. Hoc in loco ſi permiſſū eſſet, nō nihil ex uſu rei adſcribi poſſet, ac dum uel ex profeſſione, uel officij ordine nō ſit calamū cōſultus refrenare ſtatui. Vnū lubet omninò addere, me quintūdecimū ætatis annū in Morauia agēte uir ſacrarū literarū apprimè doctus Georgius Kolerius, diui Dominici ſectator, & Bohemiæ tunc (ut uocant illi) Prouincialis, in doctorum uirorū cœtu hæc contriſtato retulit animo. Dum fuiſſem (inquit) proximis annis Romam accinctus, res fidei & conditiones ad ſummi Romani præſulis obedientiā redeūdi ab his, qui in repub. Bohemiæ præſunt, mihi certis conditionib. creditæ fuêre. Legatione quaſi uſus, ſumma ſpe Romam ingreſſus, Oliueriū Hoſtien. ex patrum ordine conueni, creditam prouinciam publicaui, futurum eſſe ſi Pontifex ſummus, patrum aſſenſu, Bohemos ad Eccleſiæ unitatem, non ademptis nuper per uim abactis Eccleſiæ bonis, ſuſciperet, ut abiectis uanis erroribus, uniuerſum Bohemiæ regnum, ad uerum fidei cultum ac religionem, maximo reip. Chriſtianę cōmodo rediret, docui: tum quoq; ꝓbis argumentis Bohemiæ admiſsionem Romanæ Eccleſiæ ex uſu fore expoſui. Oliuerius ad Pontificem & patres rem detulit. Fuêre tūc, ſicuti in cæteris rebus, uti diuerſi animi ita diſpares ſententiæ, non defuêre ex patribus & ipſe Pontifex, qui rem haud aſpernandā rati, ſuſcipiēdos putarēt, pro tēporaneo bono non tot animas perdendas, quū enim paretibus

Vuladiſlaus rex Bohemiæ.
Matthiæ Regis Hungariæ mors.
Bohemica ſecta.
Georgius Colerius.

tibus abſumptis ꝑ lineas hæreditatis in uarias abijſſent manus, difficulter reſtitutionẽ fieri poſſe, quinetiã breui futurũ eſſe ut pietate religionis permoti Eccleſias ſua ſponte reſtituerent. Contra fuêre qui nulla re perſuaderi poterant, quin pertinaciter atq; intrepidè negociũ inficiarentur. Verum eſſe admiſere pro nullo unq; bono animas fore perdẽdas. At quũ hac in re uniuerſæ reip. Chriſtianæ integritas dependeret, conſiderandũ eſſe quod de Bohemis nũc decernerẽt, proximè de alijs quoq; gẽtibus futurũ fore, quæ ab his ſumpto exẽplo, rẽ eccleſiæ ſpe futuræ ueniæ inuaderẽt, tũc quoq; ex Germanis principibus Rheni, qui res monaſteriorũ contra æquitatẽ turbarent, nuper ad Pontificẽ à uiolatis delati, ſunt, atq; ita ne per licentiã eccleſia omniũ manibus impunè expoſita foret, ſine reſtitutione ſuſcipiendos non eſſe. Vicit proh dolor horũ ſententia, & poſtulatio ſine ſpe reiecta eſt. Hęc ego quaſi puer à doctiſsimo uiro accepi. Sed res ſumi Senatus iudicio ſubiecta eſto, Bohemia inclytũ regnum, quod hominũ proceritate ac numero, armorũ uſu, diuitiarũ copia & ſplendore, rerũq; omnium abundantia, nulli unquã ceſsit regno, quondã negligentia, ambitione, & ſuperbia cleri (ut illi aſtruunt) à fide lapſum, in ſacerdotes negogociũ ſumpſit, exutosq; rebus ultro regno expulit, his cõditionibus tunc aſſumi non potuit, quod aſſumptum, in hanc ætatem, ritè religionem obſeruantibus, multa plura pietate, & obſeruantia religionis indubiæ contuliſſet. Ea enim gens in Deum, ſacra templa, & patriæ ornamenta, ſemper fuit intenta, quãquã nunc quoque futurũ ſpero Bohemos in tutanda republica Chriſtiana, quũ neceſsitas adegerit, non poſtremos fore, qui multis antea ætatibus pro fide catholica intrepidè militarunt. Hæc hactenus adſcribere placuit.

Mortuo Hungariæ rege Matthia Senatus Hungariæ reginæ Beatrici fidem feciſſe perhibetur futurũ regem non niſi ex aſſenſu ſuo ſuſcipere. Tum uerò Maximilianus Romanorũ rex regnũ, ex pacto cum patre aſſumpto poſtulat: Remq; armis primis initijs proſperè tentauit, potuiſſetq́ue ille ſi Beatricis connubiũ placuiſſet regnũ tunc citra controuerſiam obtinere: Verum dum ille Ioannis Galeacij Mediolani ducis ſororẽ, quæ nuper Ioanni Duci Matthiæ regis filio in manus Ioannis Vvaradienſis Epiſcopi, poſtea monachi certis conditionibus deſponſata erat, poſtulaſſet, Beatricis etiã mores aſpernaretur, re infecta diſceſsit. *Maximiliani R. in Hungariam motus.* Animatus ab eo eſt Ioannes Albertus Kazimiri tertio natus, ut regnũ armis impeteret, miſſurũ ſe illi ſuppetias promiſit, hæc poſtea in rebus Ioannis Alberti dicentur. Interim anteaquã Maximilianus armis regnũ inuaſiſſet, Ioannes Vvaradienſ. Epiſcopus Vvladiſlaũ Beatricis iuſſu ad regnũ ſollicitauit, qui Poſoniũ ueniens Maximiliani copijs impar redire ſtatuit. Ferebatur tunc Georgiũ ducẽ Bauariæ Vvladiſlai affinẽ, aut Maximilianũ ad reditũ perſuaſiſſe, aut in Vvladiſlai gratiam Germanicũ exercitũ, cuius ipſe ſumus erat imperator, rege inuito reduxiſſe. Verùm magis apparet affluentia prædæ exercitũ pergere recuſaſſe, quã Georgij ducis perfidia effectũ eſſe. Alba eñ regali capta, ingentiq́ue præda è direptione militari manu ablata, contra Maximiliani edictũ poſtulatis etiã deinceps ad ſuppliciũ quibuſdã dilapſum exercitũ certò credendũ eſt. Vtcunque factum Maximilianus redijt, & Vvladiſlaus reginæ aſſenſu ſub ſpe futuri connubij admiſſus eſt, quo tamen illa poſtea fruſtrata regno exceſsit. Romæ rẽ tentauit, ſed pecunijs pacata in patria ſua mortua eſt. Regnũ conſequutus Vvladiſlaus Hungaris atque Bohemis pace magis, quã bello imperauit, ſine regni conſorte uſque in annũ 1502 diem 29 Septembris res tutatus. *Vvladiſlaus R. Hungariæ.* Eo die Anna illuſtris uirgo ex Gallia adducta, in reginã coronata eſt, deinceps rempublicã utriuſque regni pace tutatus, in annũ ab orbe redempto 1516 diẽ Iouis 13 menſis Martij reipublic. Hungariæ præfuit, Budæ eo die mortuus, Bohemis annis 44. menſibus octo, Hungaris uerò annis uiginti ſex imperauit. Princeps omni ætate pacẽ diligens, Ludouicũ unicũ filium Hungariæ, & Bohemiæ eo uiuente coronatũ regem, de quo nunc infra ſcribendum erit: Vnicam etiam filiam Annam uirginem in Maximiliani Cæſ. tutela tunc apud Oenipontem agentem, reliquit. Sed de ea quoq; ſuo loco ſermo erit.

Operæ precium hoc in loco erit Volaterrani aſſertionem (ne ita ad poſteros erronea pergat) explodere, qui in Geographia ſua capite de Bohemia circa finem hæc uerba adſcripſit. *Volaterrani error.* Hoc extincto (uidelicet Ladiſlao Alberti Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regis filio,) pars Kazimirum Kazimiri Poloniæ regis filium iure affinitatis, quod ſororẽ ſuam Georgius duxerat, pars uerò Matthiam Pannoniæ regem legerunt. Tandem Georgium Pogebratium regno præfecêre. Et parùm infra poſt Georgij mortem, ad Vvladiſlaum Kazimiri fratrem, Poloniæ regem, res Bohemica peruenit, deinde ad Ioannem Albertum, poſtremò ad Alexandrum, qui dum hæc proderem uiuebat. Et de Bohemia

quidem ſatis. Infra item in capite de rebus Polonicis abſoluens res Vvladiſlai Iagellonis hæc inſeruit. Ex ſecundo matrimonio duos genuit liberos Vvladiſlaum & Kazimirum, quorũ Vvladiſlaus maior natu patri defuncto ſucceſsit. Is ille, qui poſt ad Pannoniæ regnum uocatus eſt, qui in clade Varnenſi, una cum Iuliano Cæſarino legato, contra Amurathem Turcam pugnans extinctus eſt. Kazimirus alter frater, qui Lithuaniam ex hæreditate acceperat, Poloniæ fratri ſucceſsit. Is demum habuit liberos, Vvladiſlaum, qui Poloniæ rex, ac poſt Matthiæ regis mortem à Pannonijs acceſsitus eſt. Kazimirum de quo mox dicam, Ioannem Albertum, qui Bohemiæ, Poloniæq; ſucceſsit, Alexandrum qui Lithuaniam primò, poſtremò Ioanne Alberto nuper defuncto utrũq; regnum obtinuit. Hactenus uerba Volaterrani ſunt. Tu lector optime, animo ſedato hos libris tuis pellas errores, atq; ego, ut res ipſa habet (fidem modo mihi facias oro) te admonebo. Ex ſecundo matrimonio Vvladiſlaũ prolem habuiſſe aſſerere ueniam habet: nam Bergomatem ſequutus hæc tradidit. Ego eam aſſertionem ſuo loco nuper repreſsi, ſequitur Ladiſlao extincto & cætera, apud Bohemos Georgius Pogebratius mox ſucceſsit, nemine etiã ad regnum poſtulato, Matthias enim ut apud omnes eſt ſcriptores apud Georgium in uinculis erat, Kazimirus nullus poſtulari potuit. Nam ſi de Kazimiro Vvladiſlai Iagellonis filio uelit intelligi, eſſe non poteſt, quia is nullam ſororem unquam habuit, itaq; Georgius eam ducere non potuit. Si autem Cazimirum Cazimiri filium Volaterranus intelligit, uti adſcribit, ita ſe res non habent. Nam Ladiſlao extincto Cazimirus Cazimiri tertia proles in rerum natura nondum fuit, ita nec ſororem habere, nec ad regnũ poſtulari potuit. Incidit enim Ladiſlai mors apud Pragam ſub anno 1457 in diebus Nouembris, Cazimirus uerò Cazimiri filius ſub anno 1458 die 3 Octobr. natus eſt, ut ſupra adſcripſi. Ergo hæc extra ueritatem ſic narrantur. Subdit: Poſt Georgij mortẽ ad Vvladiſlaum Cazimiri fratrem Poloniæ regem, res Bohemica peruenit. Si hoc de Vvladiſlao rege Poloniæ apud Varnam uicto uelit intelligi, error magnus comperitur, Varnenſis enim clades poſtquam Vvladiſlaus in terris uiſus non eſt, in annum ab orbe redempto 1444 incidit. At Georgij mors poſt hæc anno 1471 ſequuta. Hæc itaq; ad Vvladiſlaum hunc minimè pertinent. Nunc item ſi de Vvladiſlao Cazimiri fratre (qui Cazimiri filius erat) intelligi mauult, pari ratione eſſe non poteſt, is enim Poloniæ ſceptra nunquam obtinuit. Eſt is quidem ad res Bohemicas anno 1471 aſſumptus, ſed in paternum regnum nunquam euectus. Subdit infra, deinde ad Ioañem Albertum, poſtremò ad Alexandrum, qui dum hęc proderem uiuebat: quam aliena ſint hæc, tu lector ex te ipſo accipere uales, ſi Vvladiſlaũ in annum 1516 ſuperſtitem fuiſſe, Albertũ uerò 1501 die 17 Iunij, & Alexandrũ 1507 die 19 Auguſti (uti infra adſcribetur) E' uita ſublatos eſſe memineris, ea lege Bohemiæ regnum uiuente Vvladiſlao obtinere non potuiſſe, adde quòd in recenti hominum memoria eſt, neq; hunc, neq; illum res Bohemorum unquam habuiſſe. Superſtes quidẽ Vvladiſlaus erat dum dominus Volaterranus Geographiam ſuam exſcriberet, ſed in Pañoniæ & Bohemiæ regnis, Alexander uerò in Poloniæ ſolio regnauit. Hæc dum candidus lector percipiet, totam de Poloniæ rebus aſſertionem, quæ ad Bohemicam ſucceſsionem pertinet, per ſe mox erroneam iudicabit, atq; excludet. Hęc magni atq; docti hominis uenia, non liuore adductus inſerui, ne dum apud diuerſos diuerſa lectio reperiatur, lector dubijs irretitus opinionibus periclitetur.

Ladiſlai Hungariæ & Bohemiæ Regis mors.

Ludouicus rex Hungariæ.

LVDOVICVS Vvladiſlai ex Anna coniuge Galla anno Salutis 1506 die prima Iulij, quæ dies Mercurij erat paruo interuallo ante meridiem natus, uiuente adhuc patre, in ipſis quaſi cunabulis, ſub anno 1508, die 4 Iunij, apud Albam regalem, per Thomam Archiepiſcopum Strigonienſ. Cardinalem, coronatus & rex ſalutatus eſt.

Ãno deinde 1509, die undecima Martij, apud Pragam Senatus & populi aſſenſu, diademate per Stanislaum & Ioannem fratres Thurzones Olomucenſ. & Vvratislauienſ. Epiſcopos impoſito, Bohemiæ regnum obtinuit, ab eo tempore ad annum 1516 quo parentis mors incidit res apud patrem manſerunt.

Viennenſ. Conuentus.

Ludouico uerò ſub anno 1515 diebus Iulij, in Cæſaris & regum Viennæ conuentu, Maria Philippi Hiſpaniarum, &c. Regis archiducis Auſtriæ filia, natu ultima, in matrimonium eſt tradita, quæ tamen ad utriuſq; adultam ætatem apud Cæſarem tutanda remanſit: mortuo Vvladiſlao Ludouicus utriuſq; regni rerum potitus in hanc ætatem fœliciter præfuit, puer à cunabulis heroicum principem pollicitus, optimis diſciplinis inſtructus, uariarum nationum linguas in prima iam ætate expeditè loquitur, corde magnanimus, corpore agilis, & ingenio docilis. Eum regem pollicetur, qui collapſas regni res breui & poſsit,

poſsit,& uelit reſtituere,huic Maria ſoror Caroli menſe Iunio 1521 aduecta fuit in Hungariam,nuptiales tamen epulæ & eius coronatio tum propter ætatem utriuſq; cum etiam propter Turcarum in Hungariam maximam eruptionem tunc non potuêre ſortiri effectum.Ego ne externarum gentium negocia agere uidear,res Ludouici,ſicut omnium aliorum parcius deſcribere uolui,ſatis enim mihi uiſum eſt,quod ex Poloniæ regibus Ludouicum prognatum docui,facturus identidem de cæteris,qui ex Poloniæ regib. egreſsi,in alienam nationem abiêre,fœlix atq; fauſtum illi Deus Opti. Maximuſq; initium tribuat,ut ſumpto animo Tyrannos pellat,regnum inclytum reſtituat, pace domi res tueatur,& maiorum fortiſsimorum regum exemplo foris bello Chriſtianæ reipublicæ hoſtem intrepide arceat,hactenus de Ludouico.

ANNA reginula Vuladiſlai regis prima proles ſub anno 1503, die 23 Iunij nata, pudiciſsimis moribus,ſublata etiam matre in annum 1515 educata eſt.Eo autem anno Viennam à patre ducta,Maximiliano Cæſari (ut alterum ex nepotibus maritum ſortiretur) ſub tutela relicta,in Oenipontem poſthac cum Maria fratris futura conſorte, ducta: uirgo ſupra quàm humanum eſt,omnium hominum animos ſpe euehebat,ut uirgo Senatus atq; populi decreto,ab initio in Germaniam aduentus,qui fœlix atq; hauſtus ſit,in hanc ætatem,non niſi imperatrix fuerit appellata,uirtutes ſingulari formoſitate decorās, & formoſitatem optimis redimens uirtutibus,his dotibus beata,etiam ſi humili loco nata fuiſſet:ſummum orbis terrarum principem habere conſortem omnium ore digna cenſetur, hæc in Oenipontē ſimul cum Maria Caroli ſorore adſeruata fuit uſque in annum 1521. Eo anno Ferdinando Caroli fratre nupta eſt,nuptijs in Lincio oppido ſupra Anaſum modica quidem pompa celebratis. *Anna Lud. Re. ſoror.*

IAm ad Kazimirum ducem calamus pergit.Hic princeps omnibus uirtutibus redimitus,nihil in uita plusquam iuſtitiam,æquitatem,& continentiam coluit,uirginitatis munus ad mortem uſq; cuſtodiuit.Cæterùm ita ſe in omnibus rebus geſsit,ut eo uiuente appareret,quod ſublato clariſsimis miraculis comprobatum eſt. Obijt in Lithuania,apud Vvilnam conditus,anno ſalutis 1483 in Februario migrans ad Deum, in beatorum numerum relatus eſt,claruit in hanc ætatem multis miraculis. Eximium profectò huius inclytæ familiæ decus,quum principum,heroumq; copia alioqui ſit aucta, etiam ex ea non deſint,qui apud Deum,Optimum,Maximum,uel ex officio fraternæ charitatis, uel patriæ ſtudio res tueantur. *Kazimirus dux.*

NVNC AD IOANNEM ALBERTum, qui patre ſublato regnū adeptus eſt redeundum erit.Hic uiuente patre legiones in Hungariam, euocante Maximiliano, regni flagrante cupiditate permotus duxit: uerum dum Maximilianus ſuppetias non ferret,qui alibi Hungaris ſe negocium facturum(ut Ioannes Albertus ſine negocio rebus finem facere poſſet) pollicitus,his neglectis Albertus res cunctanter egit,quo cognito ab Hungaris qui iam Vvladiſlaum ſuſceperant,cum quo etiam Albertus conuenerat,re tamen infecta diſceſſerat,collectis copijs,Ioan.Albertum duce Stephano Scepuſię Comite adiêre,quos ſi ille initio algoribus & inedia confectos inuaſiſſet, ſine negocio ad unum delere potuiſſet,at dum dato ocio uires per multos dies reſumerent,interimq; Poloni longa mora feſſi,& bellum ex nullo uſu faſtidirent,apud Apperiaſium oppidum pugnatum eſt,ubi & ſi Albertus ducis ac militis optimi geſſerit officium,ad extremum tamen fermè ultimus fugientes ſuos ſequutus,equo prius multis uulneribus confoſſo uictus eſt:Hungariamq; ſic exiuit,mortuo deinde Cazimiro patre ad regnum uti ſupra narratur aſſumptus,Princeps ſingularis ſapientiæ,audaciæ multæ,ſed apud quem fortuna nullas poſuiſſet ſedes.Expeditionem unam in Valachos infœliciter fecit, de qua & alijs geſtis eius apud D.Miechouienſ.regnauit poſt interregnum decimo,& eorum qui ab initio 43 loco,in Pruſsia ſub anno 1501 die 17 Iunij apud Thoruniam apoplexia mortuus, Cracouiam relatus in tumulo pietate matris extructo requieſcit.Dum hic remp. Sarmatiæ tueretur.Regnum uarijs cladibus afflictum eſt, uti in eius uita apud dominum Miechouienſ.eſt legere. *Ad Ioan. Albertum redit.*

IOANNE ALBERTO extincto,ſucceſsit illi Senatus aſſenſu,& naturæ ordine Alexander germanus: qui patre Cazimiro abſumpto à Lithuanis mox apud Vilnam in Magnum Lithuaniæ ducem præfectus eſt.Quando uerò huius dignitatis apicem ac munus accepit,hæc uerba à Lithauer,eiuſdem ducatus Marſchalco,omnium procerum iuſſu,ac conſenſu,ſtricto enſe dicta fuiſſe mihi relatum eſt.Accipe princeps clariſsime, quem nobis ducem præfecimus enſem, & integrū in nos imperium atq; Lithuanis præeſſe me-

Verba Lithauer in inaugurando duce Lithuaniæ.

mineris,quod ſi animus tibi fuerit ſtrenuus, erit hic ducatus ſingulis Europæ, imperijs, Regnis,ſeu principatibus comparandus,modo tu ambabus manibus nobis præeſſe ſtudeas,altera frameam,altera gratiam ſemper geſtans,hoc eſt, malefacta ſeueritate & iuſtitia coërceas:uirtutes uerò clementia perſoluas,atq; demũ uotis omniũ rogatus, nos non Italico,Bohemico,ſeu Germanico more,ſed uero Lithuanico,& Vitovvdi exẽplo gubernes.Quòd ſi feceris ſingulis certè Regibus cõparandus eris: ſin uerò ab eo inſtituto diſceſſeris,& tui,& noſtri interitus tu ipſe cauſam præſtabis.Hiſq; dictis nudum, quem manu geſtabat enſem Alexandro porrexit,quo ſuſcepto Lithuanis ad regni Poloniæ ſuſceptionem,ac deinceps ad mortem utrobiq; pace,quã bello clarior præfuit, utinam huius orationis ſemper extitiſſet memor,cuius ſeries in hanc ætatem recitata ualeret,conſtat ẽm tam Polonicis,quam Sarmaticis populis maiorum more belli flagrantis animi ſtudium nondum eſſe extinctum,hodieq; innumeros eſſe quibus ad omne periculum animus eſt inuictus,atq; utinam eſſet,qui tam ducem præſtaret, quã ſunt qui inuictos milites agũt. Præfuit Alexander Lithuanis uſq; ad Alberti mortem,quo ſublato ad regni diadema poſtulatus,Anno 1501 die 12 Decembris Cracouiæ coronatus eſt. Conſors tamen à Polonis quia Ruthena eſſet ad coronationem nunquam admiſſa,tanto ardore res fidei à Polonis tunc cuſtodita fuit.Imperauit Sarmatis ad annum 1507 diem decimamnonam Auguſti,quo uita exceſsit,Lithuaniæ apud Vilnam ibidem diuo Kazimiro fratri appoſitus. Regnauit poſt interregnum undecimus & ab initio quadrageſimus quartus.Hunc Sigiſmundus quintus Cazimiri filius,& octaua proles iam ſequitur. Verùm quoniã liber tertius ſuis annis totus adſcribetur,nullum hoc in loco mihi negocium faciet. Properãdum erit ut Federici rebus paucis enarratis ad filias quoq; Cazimiri ſtylum conuertam.

Fridericus Cardinalis.

FEDERICVS Cazimiri ſextus filius,& nona proles,in anno 1468 Aprilis 27 natus,Bonis literis eſt erudiendus traditus,huic pater ſub ãno 1488 die 13 Aprilis, Epiſcopatum Cracouienſem contulit,deinde Archiepiſcopatum Gneznenſ.adeptus, & ab Alexandro ſexto Pontifice Romano anno 1493 die uigeſima Septembr.patrum Cardinio collegio adſcriptus eſt.His titulis & honoribus inſignitus,uixit ad annum ſalutis 1503 diem 14 Martij,in quam mors eius incidit.Ita ſe res Federici habuêre.

Hedugis Duciſſæ Bauariæ. ſoboles.

HEDVIGIS prima Cazimiri filia ſecunda proles Georgio duci Bauariæ cognomento diuiti nupſit,cui genuit duas filias Margaretham,quæ uirginitatem ſuam Deo uouit in cœnobio Altenhanovv primum diui Dominici ſectam profeſſa, deinde Bauaricis motibus 1503 permota alibi deducta,hodie apud Neuburgum forte Chriſto in eadem profeſsione militat.Elizabeth altera filia ante annum 1500 Ruperto Philippi Palatini Rheni electoris filio,Georgij ex ſorore nepoti nupſit,uti nõ ſatis religioſum matrimonium ita infœlici exitu finitum.Rupertus enim uigeſimum quintum annum uix adeptus, Anno 1503 poſtquam Alberto Bauariæ duci bello magna negocia feciſſet, immatura morte extinctus eſt,incerto quidem morbo,& ipſa coniunx paulò pòſt ex uita migrauit, dubia utriuſq; mortis opinio tenebat,medicis dyſenteriã, amicis uenenum credentibus, uulgus à iuſta Dei ira (quod apud Ethingum diuæ Virginis & alibi. S. Leonhardi templa bonis omnibus Georgius exuiſſet, & Rupertus illos thezauros in belli uſum conuertiſſet) ſumptam pœnam aſtruebat.Ego in hac rerum uarietate non habeo dicere ſententiam.Ruperto ex Elizabeth duo ſunt filij ſuperſtites relicti,Philippus & Otto Heinricus,qui Cæſaris Maximiliani decreto Neuburgium,atq; Rhein Bauariæ oppida, cum alijs rebus ſortiti hodie cum hæc ſcriberem principes uirtutibus clari. Natus erat & alter Ruperto filius,nomine patris appellatus,quaſi in ipſis cunabilis exceſsit,atque ſic Heduigis ſtirps aucta eſt.

Rupertus Co. Palatinus Rheni.

Philippus dux Otto Heinricus.

Sophia Marchionis Brãd. uxor. Sophiæ ſoboles.

SOPHIA Secunda filia & ſexta Cazimiri proles Federico Marchioni Brandeburgenſ.matrimonio copulata eſt,principi ſua ætate heroicis uirtutibus,& rebus geſtis pace, ac bello apud Germanos clariſsimo, qui dum hæc adſcriberem à Cazimiro filio rebus nuper exutus,ob phrænetici morbi tabem cuſtodia adſeruatur. Sophia ante annos ſeptem uita ſublata,hos Federico reliquit liberos.Cazimirum,Georgium,Albertum Ioannem,Federicum,Gvvilhelmum,Ioannem Albertum, & Gumbertum, & filias Margaritham,Elizabeth,Sophiam,Annam,& Barbaram.

Cazimirus Marchio Brandeb.

CAZIMIRVS inter Federici natos primus, ab ineunte ætate militarib. diſciplinis inſtructus,iuuenis ad res magnas flagrantis animi,ipſa adoleſcẽtia Norinbergeñ. copias ad id repentè accinctus,prælio fudit:cum quib.poſtea in amicitiam redijt. Hic parẽtis inhærens ueſtigijs,Maximilianũ Cæſarẽ uarijs obſequijs(domi rebus neglectis)coluit. Pa-

trem

trem dum phrænetico laborare morbo diceretur, cuſtodiæ tradidit, remp. ipſe tutandam ſuſcepit. Huic ſub anno ſalutis 1518 in diebus Iulij Suſanna Alberti Bauariæ ducis ex ſorore Maximiliani Cæſaris filia in Auguſta Vindelicorũ matrimonio copulata eſt, ex qua iam filiam unam ſuſcepit. Maximiliano dehinc Anno ſalutis 1519 mortuo, Caroli Hiſpaniarum regis archiducis Auſtriæ res, pro uiribus tutatus eſt, quo abſente in Romanorum regem electo in Germania cum alijs Caroli præfectus eſt. Anno eodem Norinbergenſibus, ut uectigalia augeret negocium fecit, illi uerò (ut ſolent) remp. ſuam intrepidè tutati perturbarunt conſilium, quod tandem in nihilum redactum, diſparuit.

GEORGIVS natu ſecundus & hic militia inſignis, tyro Pannoniam ad Vvladiſlaum regem auunculum ingreſſus, in eo regno adoleuit: Ioanneq; Matthiæ regis naturali filio uita ſublato, relictam coniugem Comitis Modruſsieñ. Bernardini de Frangepanibus filiam uxorem aſſumpſit, qua item mortua uniuerſa, quæ illi paruêre, Regis atq; ſenatus munificentia aſſequutus eſt. Apud Vvladislaum in Annum ſalutis 1516 permanſit. Vvladislao mortuo apud Ludouicum regem in hos dies cũ maximo Ludouici commodo perſeuerauit. Inuitus hoc in loco Franciſci Irenici lapſum expono. Qui Albertũ Federici primogenitũ, Cazimirũ ſecundo loco, Georgiũ uerò tertiũ ordine, & fratrũ Teuthonicorũ in Pruſsia magiſtratum obtinere adſcribit, reliquos tacet. Hic te admoneo Lector Cazimirum primo natũ eſſe, Georgiũ huic ſuccedere, Albertũ uerò fratrũ in Pruſsia Magiſtratũ obtinere. Hæc ſi nõ in Frãciſci ætatẽ incidiſſent ex longo temporũ interuallo ſumpta, ueniam haberẽt, ſed & in hac re Irenicus culpa uacaret, ſi non tam excelſo animo Abbatem, Tritemium uno loco lapſum ipſe impeteret. Quid ſi uiciſsim ego (pace bene docti hominis dixerim) Irenicum plus triginta uno locis claudicare (ne errare dicam) exponerem? At humanum hoc eſt, & mihi ipſi fortè futurum, aliorum feſtucam cernere, & ꝓpriam neſcire trabem, à longo interuallo errare plus ueniam habet. Verum quæ ſupra hominum memoriam ab authore ſuorum temporum ignaro narrantur, fidem non habent, itaq; ignoſcendum illi quod in rebus ſupra multas ætates geſtis errauit, quum quæ hodie ad manum ſunt non perfectè cognouerit.

Georgius Marchio Brande.

Franciſci Irenici lapſus.

ALBERTus tertius Federici filius, fratrum Teuthonicorum in Pruſsia magiſtratũ obtinet. Is hoc in loco nullum mihi faciet negocium, quod operæprecium erit non nihil ſuarum rerum libro tertio in Sigiſmundi geſtis adſcribere. Euectus eſt hic ad ordinis magiſterium Regis atq; ſenatus Poloniæ aſſenſu, tenuit utrinq; ſpes pacis nationum tunc animos, ſed in hanc tamen ætatem futuri periculi initia quæruntur, de quo poſthac mihi ſcribendum ueniet.

Albertus Magiſter Pruſsiæ.

IOANNES quartus Federici filius, princeps omni dignus laude, Carolũ in Hiſpanias comitatus, mortuo Ferdinando Rege Arragonũ, relictam illius coniugem obtinuit uxorem. Hac ætate apud Carolum in obſequijs ipſe manet.

Ioannes Marchio Brand.

FEDERicus quintus filius præpoſituram Herbipoleñ. obtinet.

Guilhelmus.

GVILHELMVS dum hæc ſcriberem apud Albertum fratrem in Pruſsia agebat.

Federicus.

IOañes Albertus & GVMbertus iuuenes adhuc annis, ſtatura uerò ac moribus principes omnium excellentiſsimi, hac ætate apud Romanum agunt Pontificem inter eius Camerarios (ut illi uocant) adnumerati.

Ioã. Albertus. Gumpertus.

MARgaretha filia prima apud Cazimirum fratrem agit.

ELIzabeth ſecunda morte abſumpta, Marchioni Badeñ. nupſerat.

SOphia inter filias tertia ſub anno 1518 Federico Legniceñ. duci, qui nuꝑ Elizabeth Sigiſmundi ſororem habuit in uxorem, Romani pontificis indulto nupſit.

ANNA quarta Federici filia. Eodem anno Vvladislao Cazimiri Theſsineñ. ducis filio matrimonio acceſsit, utrumq; connubium nuper in Sigiſmundi cum BOna nuptijs concluſum fuit, & paulò pòſt ut pactum fuerat, finem accepit.

BARbara in hanc diem apud Cazimirum agit.

ELIZABETH INTER FILIAS CAZimiri regis tertia uirgo ante adultam ætatem humanis exceſsit.

Ea quoq; lege Elizabeth quarto loco inter filias nata abſumpta eſt.

Elizabeth III. & IIII. puellæ impuberes mortuæ.

ANNA AVTEM quintum filiarum locum occupans Boguslao Pomeraniæ principi ſociata erat. Hic neceſſe foret intermiſſo negotio ad unius hominis laudem deſcendere, niſi me quod Germanicis rebus uti nunc alienis non plus iuſto uacandum eſſe tempus admoneret.

Anna Pomeraniæ Duciſſa.

BOGVSlai etiam laudes non paucis ſtringendæ literis ab incœpto deterrerent.

Boguslai Pome. ducis encomium.

Interim unum hoc his inſerere lubet, hunc principem, uti ſua ætate multos Regulos ingenio atq; corporis præſtantia, ita & animi magnitudine ſummis adactum periculis uiciſſe. Satius unius erit perpetuæ memoriæ dignæ meminiſſe laudis. Nam dum hic princeps

Eiuſdem uirtus in pugna nauali.

(uti heroibus mos eſt) ex patria Hieroſolymam ſe recepiſſet, & Venetiarum urbem triremi prætergreſſus, à Barbaris marino prælio turbatus eſſet, ſocijs (uti qui marinam pugnã perhorreſcerent) trepidantibus, rerum ſe ducem fecit. Excelſo animo, inuicta manu Barbarorum naues repreſsit, ſe, ſociosq; non modò periculi metu ſubtraxit, uerum etiam memoriam ad poſteros maximè longam tranſmiſit, ſemiexuſtam triremem in alteram prægrauatam partem marinis fluctibus reducens ſaluauit. Cuius rei memoriam in hanc ætatem Veneta urbs, cum maxima principis gloria retinet. Huic Anna cõiunx acceſsit, hãcq; prolem ſupra annos circiter ſexdecim moriens Georgium, Cazimirũ, Bernam filios, Annam, Sophiam & Elizabeth filias reliquit. Georgius natu maior ante años fermè ſex Philippi olim Rheni Palatini filiam, Ludouici principis, qui hodie res tutatur ſororem Aemiliam, duxit uxorem. Ex ea accepit Boguslaum filium in cunabulis mortuum, Philippum & Margaretham utramq; prolem ſuperſtitem habet. Cazimirus uigeſimum quartũ forte agens annum tertio abhinc anno defunctus eſt. Bernas princeps iuuenis literarũ ſtudio flagrans hanc ætatem literis addixit. Anna filia Georgio Bregenſ. Sophia Holſteñ. ducibus nupſerunt, Elizabeth uirgo immatura ætate uita ſublata eſt, atq; hæc Annæ in Pomerania proles habetur.

Barbara Ducisſa Saxoniæ.

Barbaræ ſoboles.

Barbara Cazimiri ſexta filia duodecima uerò proles año ſalutis 1496 in diebus Octobris Georgio Saxoniæ duci nupſit, ex qua is hanc ſuſcepit prolem, Chriſtophorum Ioannem ſub 1498, die 24 Iulij, hora quaſi ſeptima poſt meridiem natũ, Chriſtophorum, anno 1501 die 25 Februarij genitum, Federicum anno 1504 in Martio natum. Annam Agnetam, Margaritham, Chriſtinam, & Magdalenam. Chriſtophorus primogenitus, itẽ Chriſtophorus tertio natus humanis ſublati. Ioannes uerò princeps à teneris unguiculis bonis literis inſtitutus ſub Iacobo Emſer erudito præceptore ſupra, quàm hodie principibus mos eſt doctus euaſit. Huic Guilhelmi Haſsiæ Landtgrauij filia nupſit. Princeps, qui Germaniæ decus hodie pollicetur. Federicus autem apud parentes cum hæc ſcriberem degebat.

ANNA Agnes Margaretha iam primum humanis uirgines exceſſerunt. Chriſtina atq; Magdalena uirgines dum hæc ſcribo apud parentes agunt. Sarmatiæ itaq; & Poloniæ regis filia Barbara eſt, & non de Bohemia uti Irenicus aſtruit, ſic ſe Barbaræ in Saxonia ſobolis res hactenus habuêre.

Elizabeth Ducisſa Legnicẽ.

ELIZABETH filia ſeptima Cazimiri uerò ultima proles anno 1515 in Nouẽbri Federico Legnitio duci nupſit, año deinde 1517 filiam Heduigim enixa, qua paulò pòſt è uita ſublata, & ipſa mortem opetijt. Hæc de Elizabeth adſcribuntur. Ad omnẽ uerò Kazimiri prolem cognoſcendam, quæ ſub breui narratione expoſui hæc ſatis erunt. Nam uniuerſa (uſq; ad Sigiſmundum regẽ atq; Barbarã Saxoniæ ducis Georgij conſortem) è uita migrauit. Fœlix beataq; ſoboles, quæ hac hominum ętate nulli regum neq; principum tam fœcunda atq; inclyta à Deo Optimo Maximo data eſt, uiris ſupra corporis proceritatem, quæ ſingulis ſpecioſa fuit, ad res diuerſiſsimas ſtrenuè agẽdas, nunquam ingenium defuit. In pace plus etiam, quàm oportet iuſti atq; humani. Bello, cõſilijs, uiribus, & armis ualuêre, Latinis literis (ut quondam ſummis ducibus mos erat, ſed hac ætate apud principes non eſt in uſu) in uniuerſum eruditi, qđ ſupremæ uirtutis munus eſt nihil ſupra Chriſtianæ religionis pietatem unquam coluerunt. Tum fœmineus ſexus, plusquam fragilis illa ſuſtinet natura uirtutibus redimitus, externis nationibus gratus, maritis fidem ſeruauit, multa prole clariſsimos principes fecit parentes. Hactenus ab Olgerdi temporibus in hanc ætatem Iagellonum ſoboles in multas poſtea augenda ſtirpes, ita mihi fuit enarrata.

Prolis uniuerſæ fœlicitatis.

IODOCI

IODOCI LVDOVICI DECII, DE SIGISMVNDI REGIS TEMporibus. Lib.

AD INVICTISSIMVM, ATQVE CLARISSIMVM PRINCIPEM SIGISMVNDVM SARMATIAE, POLOniæq; Regem, Magnum Lithuaniæ Ducem, Ruſsiæ, Pruſsiæq;, &c. Dominum, hæredemq;, Iodoci Ludouici Decij eiuſdem Maieſtatis Secretarij in hiſtoriam temporum ſuorum, Præfatio.

Diuerſarum in autoribus ſententiarum ratio.

A Rerum primordio, ad Aui tui (Rex inclyte) tempora, Sarmatarum uetuſtates obiter, uti ab initio pollicitus ſum, uno libro expoſui, inibi mihi cũ multis longo iam uſu probatis diſſentire negotium poſtulauit, quum autem eouſq; hominum ſtudia pertingant, ut opinionibus fermè tota uetuſtas ſubiaceat, datur hæc uenia antiquitati, ut quaſi impunè permiſcere poſsit omnia, hinc quot ſcriptores unquam fuêre, tot forte ſententiæ ad poſteros tranſmiſſæ cernuntur. Dum enim unicuiq; ſua ſtudia maximè placēt, ſinguli quęcunq; arte gloriam quærunt & diſcretis per controuerſias ingenijs uariæ opiniones in apertũ actæ prodidêre. Mihi quidem, qui uetuſtiſsimos ſum ſequutus, eadem quæ multis uenia debetur, quod quæ ad res Sarmaticas magis pertinere uiſa ſunt, exſcripſi, idq; non temerè, ſed rationibus ſuffultus feci. Ab Aui uerò tui initijs ad tua fœlicia ſceptra, maiorum tuorum ſobolem, atque ſtirpem unico etiam libro enarraui, res quod in recēti eſſet memoria, & ab alijs conſcripta, ſicut facilioris negotij, ita minoris periculi fuit. Iam ſupereſt ut tertio loco tuorum temporum hiſtoriam (uti in operis præfatione teſtatus ſum) ſingulari libro perſcribam. Ea res à priori labore tantum abeſt, ut (ſi bene conſuluiſſe uideor) nihil cum eo habeat commune. Nam quod ſupra ætatem erat noſtram, ab alijs exſcriptum in opus redactum tradidi. Cæterùm ubi opinionibus certatum, pro me quod uel uiſum, uel ab his quos ſequutus ſum acceptum eſt, inſerui, ſententiam nihilominus apud iudicem reliqui. At alia nunc in parte operis, alia neceſsitas urget. Nam facilitatem, & rerum geſtarum præſentem memoriam, metus atq; ingentis periculi difficultates uicere, ubi hiſtoriæ fides ueritati accedendum monet, eorum ſæpè, qui in alto agunt cum periculo mentionem facere opus exigit, quæ conſilij, uel belli augent gloriam gratè ſuſcipiuntur, quàm principis atq; bonorum egregia laus dignis extollitur præconijs, hoc totũ inuidiæ morſibus ſubijcitur. Ea lege inter Scyllã & Charybdim nihil tutum nauiganti relictũ. Illic ueritas (ſi periculi metus adegerit) uiolanda, hic adulationis nota (ſi æmulis uiſum fuerit) incurrenda eſt. Quum itaq; eò peruentum ſit, ut neq; conſilium, neq; remedium liberet, nihil plus, quàm ueritas, atq; hiſtoriæ fides ſeruanda erunt. Cæterum inter ſpem gloriæ & periculi metum nullum facere diſcrimen, ſatis gloriæ accedit, ſi nemine ex me ipſo læſo planam fuero ſequutus ueritatem, ſi cui negocium fecero, tua Maieſtas Iudex eſto. Ego ad hoc me parabo, ut quæ ingenia, qui mores, quæúe ſtudia te in regnum aſſumpto fuerint, demum quæ diſciplina, quæ uirtutes, quæúe militiæ & armorum gloria, iam te rebus præfecto in hoc regnum inuectæ ſint, paucißimis quidem uerbis exponam. Prætérea ubi uiciorum immenſitas adegerit, operæprecium erit, ut non liuore actus, ſed rebus ſic poſtulantibus dicendi ordinem, uel inuitus perturbem. Poſtremò quod ad me pertinebit ſi non (uti rerum ſcriptoribus mos eſt) altum fecero dicendi initium, uel facundo ornatu, uel ſermonis cultu rem deinceps reddam decoram, ueniam facili negocio ſpero adepturum, tum quòd ueritatem, atq; fidem (primas in hiſtoria partes) pro mea uirili ſim ſequutus, tum etiam quod utcunq; ſtylo facili intelligibili tamen ſcripſi. Hæc dum tua Maieſtas non dedignetur nullius mortalium odium pertimeſcendum erit. Hinc intrepidus tua clariſsima princeps tempora aggredior, uotisq; omnibus precor, ut Deus Opt. Max. tua augeat imperia, regnisq; te uiuente pacis reddat fœlicitatem.

Tertij libri materia.

SIGIS-

SIGISMVNDI REGIS TEMPORA.

SARMATIAE Europeæ ſitum atque populos illius finibus interclusos, partim eo libro, quem de Sarmatarũ uetuſtatibus adſcripſi, expoſui, reliquum qđ ex uſu nõ uiſum, quia ab alijs traditur, uolens prætergreſſus ſum. Iam in SIGISmundi temporibus Annus ab orbe redempto ſeptimus ſupra Milleſimum, quingenteſimum dicendi faciet initium, quo in loco, operæprecium erit, quis tunc in regno Magiſtratuum fuerit ordo, referre, eò quòd res poſtulare uidentur, locorum deinceps atque eorum, qui rebus præfuêre crebrò meminiſſe. Regnũm Sarmatiæ, quod poſterior ætas Poloniam appellauit, hodie Sarmatiam totam, partemꝗ; Germaniæ habet, hoc ſicuti cæteris regnis mos eſt, in uarios populos, atque prouincias, ſeu (ut hodie uocant) diſtrictus ſeparatum eſt. Quando uerò hæc noua ſint indita nomina, non planè mihi conſtat, ab inſignioribus locis denominationes fieri certò apparet. Vniuerſum regnum in has prouincias diſcretum cernitur. Poloniam minorem, quæ ad caput Viſtulæ & circa eſt, nobilemꝗ; habet Cracouiam urbem. Maiorem uerò Poloniam quæ Gneznam, Poznaniamꝗ; inſigniora habet loca, deinde Pruſsiæ dominium, & Pomeraniæ partem. Hæcꝗ; omnia ultra Viſtulæ amnem in Germania ſunt, præter Pruſsiam cuius maior pars Sarmatiæ ſolum occupat.

Regni Poloniæ diſtrictus.

Ducatus Mazouiæ.

Apud Poloniam maiorem ducatus eſt Mazouiæ, regibus Poloniæ feudalis, hos Lithuani attingunt, & apud Lithuanos ad Septentrionem Samagitæ ſunt, non Maſſagetæ, ut Aeneas uoluit. Lithuania à meridie Ruſsiam habet, uſque ad Daciæ fines, quos Valachos appellant, ab his quoque ad minoris Poloniẹ fines Rutheni ſunt, Podolia Ruſſiæ eſt prouincia, atꝗ; hæc potiora prouinciarum uocabula. Quæ etſi apud Latinos in uſu non habentur, à me tamen propter faciliorem rerum cognitionem non immutabuntur. Nunc feſtinat ſermo ut priuata loca cum diſtrictibus enarret, quiꝗ; aſſumpto Sigiſmundo rege magiſtratibus præfuerint exponat. Sed anteaquam ad regni Sæculares ſtatus (ut nominant) perueniam, negocium exigit à ſpiritualibus facere initia.

Epiſcopatus Poloniæ.

Toto igitur regno hac ætate hi ſunt Epiſcopatus. Gneznenſ. Archiepiſcopatus in Polonia maiori primas regni tenet, huic præfuit Andreas Roſa. Proximus huic Archiepiſcopatus Leopolienſ. in Ruſsia, quem Bernhardinus Vilczek obtinebat. Tertius eſt in eo ordine Cracouienſ. Epiſcopatus minoris Poloniæ, cui Ioannes Conarius præfuit. Hunc ſequitur quarto loco Vuladislauienſ. Epiſcopatus Cuiauiæ prouinciæ, eum Vincentius Przerambski poſsidebat. Poznanieñ. Epiſcopatus maioris Poloniæ quintum ſeruat locũ, licet ſint qui alternatim Vuladislauieñ. ac Poznanieñ. dignitatem mutent, hunc Ioannes Lubrantius regebat. Sextus Ploceñ. eſt Epiſcopatus Mazouiæ, quem Eraſmus Sczolek Cracouieñ. habuit. Przemislieñ. Epiſcopatus in Ruſsia ſeptimo loco adnumeraſ, hunc Matthias Dreuicius Vicecancellarius regni gubernabat. Chelmeñ. prouinciæ etiam Ruſſiæ Epiſcopatus octauus eſt, cui Nicolaus Coſczieletius præſidebat. Nono loco Camienicen̄. prouinciæ eiuſdem Epiſcopatus adnumeratur. Hunc Iacobus Buſſaczky tenuit, Luceorieñ. decimo loco eſt eiuſdem prouinciæ, quem Albertus Radiuili regebat. Vndecimus eiuſdẽ prouinciæ Kyouienſ. eſt Epiſcopatus huic Matthias Radiuili præfuit. Vuarmieñ. Epiſcopatus Pruſsiæ nũc Polonis paret, hũc Lucas Thorunieñ. poſſedit. Culmenſis Pruſsiæ etiam Epiſcopatus, hũc Ioannes Crapytz habuit. In Lithuania uerò duo ſunt Epiſcopatus uterꝗ; à Iagellone hoc eſt Vuladislao rege erectus. Vilneñ. prior hunc Albertus Tabor tenuit. Alter Medniceñ. prouinciæ, Samagitiæ, præfectus quem habuit. Hæc de Epiſcopatibus ſic ſe habuêre.

Religiones in regno Poloniæ.

Tota Polonia maior atꝗ; minor ſimul Lithuania cum Samagitia & fermè tota Ruſsia Romanam ſequuntur Eccleſiam, niſi quod apud Lithuanos pars quædam Tartarorum inſidet, propriam habens ſectam, regibus tamen hi quoque obediunt, nec ex raptu uiuere ſolent. Cæterùm apud Roxolanos & Podolitas ſunt Rutheni, qui Græcam habent fidem, à qua tamen nonnihil ſunt diſcreti, & ita ut Bohemi à Romana Eccleſia ſeparati, partim occupant Armeni, ſed multò plus perfida gens Iudæorum incolit, atque hæc religionis loca, & fidei cultus erant, quibus ſic obiter enarratis, ad ſæcularium conditiones pro-

Dignitatum Poloniæ ordo.

properandum erit. Primarum itaq; dignitatum nomina Palatinatus atq; Caſtellanorum ſunt præeminentiæ. Priores ſunt Palatini, Caſtellano Cracouienſ. dempto, quondam ꝓpter nepharium Palatini facinus prælato. Inter omnes Cracouienſ. poſt regiam maieſtatem primum obtinet locum, cui tunc Spytko de Iaroſlavv præfuit, hanc dignitatem ſequuntur iam Palatini omnes, dehinc Caſtellani, quorum toto in regno multi ſunt, neque ex uſu quod hic adſcribantur, quod externis nationibus ad hiſtoriam nihil addant, incolis uerò regni in ſtatutis iam pridem editis reperiantur. Eorum tamen meminiſſe forte iuuabit qui inter alios primi exiſtant, & qui in hoc regno locum quem apud Germanos principes obtinent, Palatini Cracouienſ. ac Poznanienſ. hic maioris, ille minoris Poloniæ primi in dignitate, inter ſe tamen dignitatis alternam habent (dum ſimul ſunt) commutationem. Cracouienſ. palatinatum Ioannes de Tharnovv habuit. Poznanienſ. Andreas de Schamotuli tenuit. Suprema Sarmatiæ officia hæc ſunt. Cancellariatus magnus regni quem Ioannes de Laſko tunc obtinebat. Vicecancellariatus eo tempore Mathias Dreuicius Epiſcopus Premiſlieñ. Marſchalcus Staniſlaus de Chodecz, Theſaurarius Iacobus de Schydlovviecz. Præfecturæ dehinc, quas Capitaneatus hæc appellat ætas, innumeræ (ut ita dicam) in quis treis inſigniores habentur. Maioris Poloniæ præfectura generalis, quam eo tempore Ioannes Zaramba de Kalinoua adminiſtrabat, Minoris Poloniæ cui Nicolaus de Camieniecz præfuit, & Leopolieñ. Capitaneatus Ruſsię eſt eum Staniſlaus de Chodecz habuit, Scepuſieñ. ultra Carpathos montes in Pannonico ſolo Polonorum imperio parens, quem tunc Ioannes Iordan tutatus eſt. Reliquas præfecturas ſeu (ut uocant) Capitaneatus non multum uidetur ex uſu his inſerere, tum quod omnibus, fermè cognitæ, tum etiam quod hiſtoriæ parum addere uidentur. Iam utriuſque ſtatus Sarmatici regni ſupremas conditiones & nomina adſcripſi. Hæc omnia nulla acquirūtur ſucceſsione, ſed ut ſingula regio dependent arbitratu, ita ex illius gratia obtinentur, atq; in benemeritos reipu. conferuntur. Nunc ſupereſt paucis quoq; adſcribere, quib. moribus, quibuſue ſtudijs Poloniæ regnum ad regium ſolium Sigiſmundo euecto laborauerit, & quam ſtatim eo rebus præfecto in uniuerſum fermè uariatū ſit exponere. Sub Caſimiri primo initio, Poloni longo bellorum uſu priſcum robur, animumq; adepti nihil plus quā militiæ diſciplinam ſequuti ſunt. Verum dum ille ſucceſſu annorum domi pace frueretur, paulisper ocium irrepſit, tum quoq; fœlicia fuêre omnia, & ipſam mox fœlicitatem pediſſequa ſuperbia ſequuta, hinc libido & mollicies pulſis militię ſtudijs hominum animos effœminatis uitijs ſubiugarunt. Alberto mox rebus potito aduerſa fortuna ſæpius certatum neq; ſub Alexandri imperio belli uirtus recuperata eſt, atq; ita maximus corporis ornatus, maxima uirtus haberi cœpit, alios in epulis, comeſſationū & uentris indulgentia uicit, alios libido atq; luxus præcipites egit.

Palatini Cracouienſ. & Poznanienſ. ſumma officia.

Capitaneus.

Rerum Polonicarum mutationes.

Poſtremò ueſtis non modò mollis, ſed fœminea longa, raua plicis, uerum precioſa, parthicam formam habens. Pellibus quoque & mollibus & precioſis uſi, caligas uel nunq;, uel raro deferentes, crines pluſquam uiros decet longos atq; tortos ferre mos erat, cæterū hæc tanta uicia ingens uirtus æquabat. Summa religionis & in promiſsis fides. Nobilibus, Patricijs atq; plebi literarum ſtudia ex æquo chara. Raro apud Sarmatas ſeu Polonos genere nobilis repertus, qui non quatuor uel trium nationum linguam nouiſſet, Latinam uerò omnes. Idq; inde ſumptum crediderim, quod uulgaribus literis uel ſcripturis nihil memoriæ mandatum eſt. Regni Cancellaria (ut uocant) Latinis literis omnia expediuit, atq; ita factum ut paſsim docti omnes euaderent, habent præterea Poloni cum Italis plus cæteris nationibus linguæ inflexionem communem, ut Latinarum dictionum ſonum litius ad Italicum accētum, quadam gratia ac dulcedine inflectere queāt. Ea re Polonia omnium fermè gentium ſtudia uiciſſe uiſa fuit, quum rarus eſſet qui præter uulgare ſuum Latinas literas non haberet, deinde Germanicum, Hungaricum & vt ſępè Italicum idiomata neſciret, taceo quòd Lithuanicum atq; Ruthenicum plerūq; in uſu fuit, his moribus atq; ſtudijs regnum ad Sigiſmundum perueniſſe conſtat. Ad quem nunc ſtylus dirigendus eſt. Eius prima ætate (quod hic facturum ſecundo libro pollicitus ſum) enarrata deinceps ad regni res me conuertam.

Literarum Latinarum familiare Poloniæ ſtudium.

SIGISMVNDVS igitur Kazimiri quintus filius, & octaua proles, Anno ſalutis 1467 die prima Ianuarij natus, poſtquā cunabula egreſſus Latinis literis erudiendus optimo preceptori traditus eſt, creuitq; in literarum ſtudijs, ut hodie non Latinas ſolùm literas, & uariarum ſcientiarum cognitionem habeat, ſed doctè pariter & eleganter ubi negocium poſtulat rerū ſeriem exponat. Ea quoq; ætate Germanico linguagio inſtructus eſt,

Sigiſmundi Regis à puero inſtitutio.

eſt,quod ita callet ut fermè neſcias Polonum ne,an Germanum magis iudices. Verùm hæc non Sigiſmundo ſolum,ſed illi cum omnibus Kazimiri filijs fuêre communia. Primam ætatem ſupergreſſus, patre Kazimiro mortuo, atq; à Lithuanis Alexandro in ducem aſſumpto.Sigiſmundus Ioannis Alberti pro paterno regno competitor, ſed Elizabeth reginæ parentis adhortationibus expugnatus,Alberto ceſsit, qui Sigiſmũdum quò ad uixit ſummo honore atq; integerrimo amore proſequutus eſt. Paulò poſt Anno ſalutis Humanæ 1498 die 3 menſis Octobris,per Vuladiſlaum Hungariæ regem in Pannoniam euocatus Cracouiam exiuit fraterno beneficio Glogouieñ.atq; Opauieñ.ducatus obtinuit,hac tamen lege,ſi unquam ad regni Poloniæ ſolium euectus foret,Glogouienſ. ducatus ad Vuladiſlaum liberè rediret,Opauieñ.pecunijs poſſet à Sigiſmundo ad Sileſiæ principatum redimi,hæc adeptus,ſimulq; ea,quæ ex Polonia quotannis ſoluebant, Sigiſmundus,dum Alexander etiam rebus præeſſet,apud Glogouiam ſua ſorte contentus agebat.Tum quoq; illi Vuladiſlaus frater ſupremam Sileſiæ præfecturam commiſit, in qua ita ſe iuſtum principem geſsit,ut paulò pòſt quã illam ſuſcepiſſet,latrunculis,quorum tum(ut ſolet)maxima copia fuit,nihil tutum relinqueretur. Qui dum nullibi ſalutẽ reperiſſent,ad extremam uindictam accincti,certis carminibus principis nimiam accuſabant ſæueritatem,præfuit Sigiſmundus Glogouienſibus uſq; ad regni aſſumptionem,ac ita dominatus eſt,ut bonis omnib.charus, malis importabile ſemper flagellum eſſet.Sigiſmundus uerò corpore procerus,ingentis ſtaturæ,ut animo, ita membris fortiſsimus, ſubfuſci crines,ſupercilia magna, oculi aſpectu minaces, genæ rubedine naturali nitentes,totaq; facies ueneranda,& nihil quod ad humanæ formoſitatis fœlicitatem pertineret ſolers natura neglexit.

Geſta Sigiſmundi in præfectura Sileſiæ.

Forma habitusq; corporis Sigiſmundi.

Animus uerò ab ineunte ætate in Deum,ſacraq; religioſus,in maiores obſeruantiæ ſtudioſus, in ſubditos pius & clemens, in egenos miſericors, iuſtitiæ & æquitati ita addictus, ut nullis unquam conſilijs à recti tramite potuerit diuelli, promiſsi ita tenax,ut ſupra fidem altius nihil duceret: Inediæ atque algoris patiens, quum conditionis occaſio eſſet,militia quoque inſignis,tota uita ſumma abſtinentia uſus, comeſſationes, potationesq; ſupra quàm naturæ neceſsitas poſtularet in ſeipſum nunquam admiſit,in alijs ad indignationem execratus eſt.Vinum,ceruiſiam,medonemq; à teneris unguiculis nunquam guſtauerat,donec Federici Marchionis Brandeburgeñ.affinis precibus uictus, uinum parum ſumeret,deinde medicorum cõſilio atq; iuſſu uteretur,nunquam tamen niſi prandens,cœnansq; paucißimo, & eo minimè forti utitur,reliquã ſitim aqua cruda ſemper ſedare,& extinguere ſolet: ijs uirtutibus ſemper redimitus in hunc locum euectus eſt.Glogouieñ.ducatũ adeptus,monetam nouam groſſos excudere iuſsit,qui in una parte Aquilam,in alia ducatus Lithuaniæ habent inſignia. Solitus erat ſingulis fermè annis fratres reges uiſitare.

Temperantia Sigiſmundi.

Quum uerò anno 1506 pro ſua conſuetudiue Alexandrum in Lithuania agentem adire uellet,in itinere regem ægrotare illi nunciatum eſt,maturabat ille iter,dumq; duodecim millibus paſſuum adhuc à rege diſtaret uita exceſsiſſe percepit, quo nuncio accepto nihilominus locum mortis Alexandri (ſalubri capto conſilio)adijt,fama erat, ſi Sigiſmũdus tam ſubitò non ueniſſet,de rebus Lithuanicis ex quorundam factionibus prope deſperandum fuiſſe,uerum dum & Senatus & populus ſuum principem uidiſſent, Iagellonis memoria & Sigiſmundi uirtus omne periculum uicêre: abiectis itaq; factionibus Sigiſmundus mox Lithuanicis rebus 26 Octobris eodem anno præfectus eſt, & ſpes tunc ſumma pro conſequendo paterno regno acceſsit.Hoc modo Sigiſmundi res ſe habuêre in ea tempora,quibus Sarmatiæ ſceptra parente Kazimiro,Ioanne Alberto, & Alexãdro fratribus prædeceſſoribus uita ſublatis, fœliciter (quod Deus faxit) obtinuit,atq; nũc de regni rebus eo in regem aſſumpto,dicendi mox initium ſum facturus.

Sigiſmundus Lithuaniæ rebus præfectus.

Alexandro in Lithuania apud Vilnam 19 Auguſti 1506 morte extincto,Senatus apud Piotrkouiam comitia pro regis electione habuit.Quumq; uniuerſæ Sarmatiæ Concilium frequens conueniſſet, die octaua Decembris, factis eo die diuæ Virginis conceptionis ſacris officijs,omnium uotis à Deo Optimo Maximo princeps qui reip.ſtatu fœliciter præeſſet poſtulatus,paulò poſtquã ſacra officia ritè peracta eſſent, totius Senatus aſſenſu Sigiſmundus Kazimiri quintus filius,Magni ducatus Lithuaniæ,Glogouiæ,Opauiæq; dux,& totius Sileſiæ ſumus præfectus Sarmatiæ, Poloniæq; rex aſſumptus,& declaratus eſt.Eam forte electionem triplicato myſterio effectum ſortitam prodidêre.Primo loco quòd Vuladiſlaus Hungariæ,Bohemiæq; rex Oſualdum Karlacium ad Polo-

Sigiſmundus ad regnum Poloniæ eligitur.

niæ

niæ Senatum legatum miſerat, & Sigiſmundo primogeniti ius ceſsit, ſummoq́ deſyderio pro eius aſſumptione laborauit, huic acceſsit, quòd Lithuaniæ ducatus Sigiſmundo iam aſſumpto, à regno Poloniæ (alio præfecto rege) diſcretus abiret. Poſtremum & inter hæc maximum Kazimiri memoria, & præſens Sigiſmundi uirtus, ſummaq́ iuſtitia in contemplationem ſui Senatum admonuêre. Præfecto iam atq́ publicato Sigiſmundo, legati in Lithuaniã miſsi fuêre. Vincentius Przerambsky Vvladislauieñ. Ioãnes Lubrantius Poznanieñ. & Matthias Dreuitius Premislieñ. & regni Vicecancellarius Epiſcopi, Andreas de Schamotuli Poznanieñ, Ioannes de Tharnovv Belſeñ. Palatini, & Ioannes de Lasko Regni Cancellarius, qui Sigiſmundum apud Mielnick oppidum reperientes, ad regnum poſtulauêre. Ingens interim Cracouiæ ac toto regno lætitia hominum animos inuaſit, ubiq́ Deo uota publica, laudeſq́ perſolutæ, hinc domi pacis, foris uictoriæ ſpes maxima tenebat. Sigiſmundus nihil moratus Poloniam ingreſſus Cracouiã uigeſima Ianuarij ſub año Salutis 1507. inſtructiſsimo, pulcherrimoq́ apparatu maiori hominũ parte Lithuanico ritu inſtructa uenit. Vniuerſus populus incredibili applauſu, ignibus, machinis, uarijſque cærimonijs gratulationem ſuam oſtentantibus, nouum regem ſuſcepit, hiſq́ auſpicijs Sigiſmundus (cuius nomen & apud externas gentes clarum erat) circa horam uigeſimam ſecundam Cracouiam intrauit, in arcem ductus eſt.

Ordinatis demum ſingulis ad coronationem regis ex uſu neceſſarijs, Sigiſmundus in diui Venceslai arcis Cracouieñ. templo ſacramento euchariſtiæ ſalutari religioſè accepto, ritè cerimonijs peractis in regem Sarmatiæ, atque Poloniæ unctus & coronatus eſt. Coronationis munus Andreas Roza Archiepiſcopus Gneznenſis exequutus eſt, huic aſsiſtebant Ioannes Conarius Cracouieñ. & Matthias Dreuitius Premislienſis Epiſcopi, ob differentiam inter Cuiauienſem, & Poznanienſem Epiſcopos, ob eam rem exiſtentem. Adfuêre item Bernhardinus Vilczeck Leopolienſis Archipræſul, Vincentius Przeraptius Vvladislauieñ. Ioannes Lubrantius Poznanieñ. Eraſmus Vitellius Ploceñ. Lucas de Thorunia Vvarmienſis. Et Ioãnes Amicinus Laodicenſis et Suffraganeus Cracouieñ. Epiſcopi. Ad hoc pleriq́ ex Abbatibus infulatis affuêre. Hanc coronationem Vvladislai Hũgariæ & Bohemiæ Regis fratris germani legatus Stephanus Theletzki honeſtauit. Præterea ex ducibus, magnatibuſq́ Lithuaniæ plurimi fuêre. Inſignior cæteris Michaël Helinskeus fuit, cuius apud Alexandrum ſumma autoritas, etiam uſque ad inuidiam non ſine reip. incommodo creuerat. *Coronatio Sigiſmundi.*

Hæc Sigiſmundi coronatio ſub annum ab orbe redempto 1507. diem 24. Ianuarij incidit. Sacris expletis, deinde conuiuijs publicis nonnihil temporis principum more indultum eſt. Sequẽti uerò die induuijs Regalibus indutus, Coronamq́ in capite geſtãs prælatis ſtatus utriuſq́ comitatus, & optimatibus eques in urbem ex arce deſcendit, illicq́ in ſuggeſto ut moris eſt thronum Regium repreſentante erecto conſedit, & Homagium (ut uocant) à Magiſtratu ciuitatis Craco. ac claues urbis cum debito iuramento accepit, ubi & uniuerſus populus digitis erectis ſuo regi fidelitatem iurauit. Quibus tandem finitis, & his quibus ad reipu. conſilia nihil intereſſet dimiſsis: Rex atq́ Senatus ad labentis iam antea reip. ſtatum animos conuertunt. Comitijs publicis mox apud Cracouiam indictis, ſtudium ſummum erat, ut res negligentia præcipitatę domi pace reſtituerentur. Cæterùm ſi quod bellum aſſumendum foret, quibus ſuppetijs exhauſto publico ærario id aggrediendum conſultum fuit. Ea conuentione Sigiſmundus prærogatiuas maiorum regum Sarmatiæ, atq́ Poloniæ per edictum confirmauit, certaſq́ leges ſtatuit, hæc cum in regni ſtatutis habeantur, neceſsitas his aſcribere non poſtulauit, hinc exactiones impoſitæ. Regij atque nobilium ruſtici Iugeratim per groſſos duodecim. Ciues ſolitam ſemialteram exactionem. Nobiles tribuni (aliâs Sculteti) Ciues in ærario publico, & hi qui contractus in uim redemptionis habent, hiſq́ ſimiles cenſuum quartam partem. Spirituales contributiones uetuſto more, Epiſcopi decimæ octauam partem, exoluerent. Ex his quoque comitijs monetæ cuſsio continuata publico decreto fuit, pauló poſt Stephanus Teleczky Vvladislai Hungariæ regis legatus, regis, Senatuſq́ decreto in Daciam aliâs Valachiã miſſus, ut duorum regum nomine pacis conditiones ferret. In Hungariam oratores miſsi confœderandorum regnorum cauſa Epiſcopus Poznanieñ. Marſalcus regni, Cancellarius regni & Chriſtophorus de Schydlovviecz. Reliqua hoc anno in Sarmatia atq́ Polonia pacata fuêre. Rerum quoq́ Prutenicarum tranquillus ſtatus erat. *Homagium Cracouiens.* *Exactiones.*

RES VERO' LITHVANIAE ingens negocium contraxit, tuncq́ Moſchici in hanc ætatem perſeuerantis belli initia ſuſcepta fuêre, quod quum & maximum, & periculoſiſsi- *Origo bellorũ Moſchicorum*

Michaël Helinskeus dux. culoſiſsimum ſit, operæprecium erit altius eius initia referre. Michaël Helinskeus dux appellatus, homo ut animo audax, ita ingenio ſagax ac corpore robuſtus, ad omne periculum promptus. Apud Germanos annis plus duodecim militauit, ingeniumq; uires exercuit. Apud Alexãdrum deinde ſummam fortunam adeptus, ſed ea abuſus, per felicitatem in ambitionem præceps ruit. Primum paucis gratus, deinde largitionibus amicos, quæſiuit, boni fermè omnes (& ipſe Sigiſmundus princeps) ſuſpecti. Poſtremò Alexandro ægroto in Lithuaniæ principatum ſuccedere ambitio fuit. Hæc ita ſe habuiſſe inſimulatus eſt Helinskeus. Conſtat tamen poſtquam Sigiſmundus ingreſſus erat Lithuaniam omnium primum fuiſſe, qui cum omnibus amicis illi obuiam egreſſus pedibus eius proſtratus Magni ducatus Lithuaniæ principem ſalutaret, addebant illi apud Alexandrum partæ opes animum immodicum. Hæc dum Sigiſmundus conſilia aduentu in Lithuaniam præuenerat, Helinskei res apertè inclinatę ſunt, eamq; tunc Helinskeus mortalibus communem expertus eſt fortunam, ut felicibus temporibus amicos plurimos haberet, tum uerò fortuna parumper nutante nullus foret. Helinskei itaq; inſimulata factio Ioanne Sabreſiskeo Marſalco Magniducatus Lithuaniæ auctore (ut fama erat) in apertum prodijt, hanc Helinskeus moleſtiam, ſummam ratus iniuriam. Sabreſinskeo apud regem negocium fecit. Rex in re difficili conſilio capto, ut ex re erat non putabat feſtinandum, atque ita Helinskeus (ut illi uiſum) iniuria affectus ſummo conatu apud regem ut decerneret, quid ea in controuerſia iuſtum eſſet poſtulauit, tantoq; importunius rem tentauit, quo plus illud inter opibus pollentes maturius agendum cognouit. Hinc 27. menſis Martij ad Vvladislaum Hungariæ, Bohemiæq; regem Budam properauit, ubi dum ſpe fruſtratus eſſet, parum moratus in Lithuaniam, acceptis tamen à rege literis, quo minùs dilatio rerum famæ atq; honori ſuo dedecus eſſet futurum, redijt. Interim uerò Baſilius magnus Moſchorum dux exercitum triginta millibus paſſuũ Smolentzko prætergreſſus Lithuaniæ induxit. Rex dum hæc ex nuncijs cognouit, domi pace rebus compoſitis, Crac. 24. Maij egreſſus, in Lithuaniam celeriter peruenit, contractiſq; undiq; copijs, Baſilio quam primum obuiare ſtatuit. Moſchus ubi regium exercitũ aduenire perſenſit, ſimulq; Tartaros Tauricos, id eſt, Przecopieñ. Lithuanis auxilia ferre cognouerat, exercitum non uiſo hoſte domum reduxit. Lithuani Gzycovv à Moſchis recuperarũt, certiſq; Moſchorum oppidis populatis. Sigiſmundus cum hoſtes pugnæ copiam ſubtraherēt, & comeatuum inopia ſimul & caloris cruciatu exercitus moleſtaretur, Vilnam regreſſus. Cæſar item Tauricus, qui octuaginta hominum millia in exercitu habuiſſe fama perhibetur, paulòpòſt in Tauricam infecta re digreſſus eſt. Sigiſmundus comitijs nouis apud Cracouiam indictis ex Lithuania accelerauit. Cracouiam 24. Ianuarij ſub anno 1508. ingreſſus eſt. Hic igitur Sarmatiæ rerum ſtatus ſub anno ſalutis 1507. adſcribitur.

Baſilius magnus Moſchorum dux.

Ann. 1508. ANNVS 1508. hoc modo initia atq; finem ſumpſit, Rege in ipſis anni initijs comitia agente de Sarmatiæ rebus conſilium fuit, quæ domi pace omnes tranquillæ ad anni finem manſère. Cæterùm nouum regem noua, ubiq; difficultas urgebat: Aëraria tam priuata, quàm publica undiq; exhauſta fuère. Regia paſsim bona impignorata. Bohemiæ, Germaniæ, atq; Poloniæ milites, qui apud Ioannem Albertum, atq; Alexandrum ſtipendia meruerant ſummo conatu ſolutionem poſtulauère, hic Regius honor fidem ſeruandã mouit, il lic ærarij atq; reip. difficultas præmebãt. At Deus qui humanis rebus ſemper præſens, in ſummo rerum diſcrimine uniuerſam præbuit opulentiam. Rex itaq; Ioannis Boneri Germani uiri optimi, & Sigiſmundi rebus à duodecim tunc fermè annis ſumma dexteritate ac ſtudio præfecti, facultatib. atq; conſilio uſus, ex monetaria (ut uocant) officina quam Bonerus argento prouidebat, ſimul & aliunde pecunijs collectis incredibili breuitate rempublicam propemodum lapſam reſtituit. Primis, initijs bona multa pignore obſtricta ſoluto ære redemit. Comitatum Scepuſieñ. ex manibus Ioannis Iordan duodecim millibus aureorum liberauit. Ducatum Auſvvincieñ. & ſalinas Ruſsiæ à Paulo Nigro Cracouienſi Ciue quatuordecim millibus aureorum exemit, Proſchouium oppidum à Georgij Lang hæredibus nouem millibus aureis liberauit. Nieſchouieñ. arcem ex manibus Stanislai Coſczielecij nouem millibus redemit: Item paulòpòſt inter Cracouieñ. urbis mœnia uaria officia ad Magni procuratoris arcis Cracouieñ. præfecturam pertinentia præſertim molendina, cuſtodiam piſcium, macella & quædam alia plus duodecim millibus perſoluit. Salinas Cracouieñ. cenſibus plurimũ grauatas in magna pecuniarũ ſumma diminuit, quibus tũc in initio regni Ioanne Iordan mortuo Andream de Coſczielecz præfecit. Ilkuſienſis plũbi orboram à Seuerino Bethmano quinq; florenorũ millibus exemit,

Ioannes Bonerus.

Redempta per Sigiſmundum Rex.

mit, præterea Siradiam quinq; millibus, Goſtiniam duobus millibus, Miedzerzecz duobus millibus trecentis. Radomiam tribus millibus, Sochaczouiam ſeptem millibus, Piotrkouiam mille ducentis. Drobobytz quinq; millibus, Rabſtinenſem arcem mille quingentis, Arcem Ritter mille. Lublinenſe teloneum mille quadringentis, Slochouienſem arcem quatuor millibus, Tucholam undecim millibus, Sandetz quatuor millibus, Iuniuvladislauiā quinq; millibus, teloneum & pontale Thorunienſe decem millibus florenorum ex diuerſorum manibus eruit, atq; hæc omnia in ipſis ferme regni initijs cum alijs multis regio ærario adiecit. Germanis, Bohemiſq; & Polonis militibus, breui deinceps tempore pro Ioanne Alberto, Alexandroq; fratribus plus ducenta millia aureorum exoluit. Poſtremò arcem Cracouienſem undiq; ruinoſam, ueluti ſede regia indignam in parte, quæ ad occidentem eſt à fundamentis nouis erigere, ornareq; ædificijs cœpit, hiſq; conſilijs uſus, ubiq; rebus in meliori ſtatu poſitis, ad quartum diem Maij Craco. conſedit, quo die Cracouiam egreſſus Lithuanico bello operam dare cœpit. Sed hæc infrà in rebus Lithuanicis adſcribentur.

Inquiſitio in quendam Iudæum.

Die 5. Aprilis Iudæus, qui cum cæteris complicibus ſacramentum Euchariſtiæ dehoneſtauerat, cæteraq; nepharia facinora perpetrauerat, Cracouiæ in Diuæ uirginis æde frequenti doctorum cœtu præſente in ſcalam erectam ſtatutus. Nicolaus uerò diui Dominici inſtitutum profeſſus, ſacrarum literarum doctor, & hæreticæ prauitatis (ut illis dicere mos eſt) inquiſitor, Iudæi facinora arguebat, atque palàm fecit. Ego tunc Polonicæ linguę ignarus actum non potui, niſi ex relatione intelligere. Iudæus poſtquam ſummo conatu, atq; intrepidè ſe tueretur, tandem nolens conuictus, ſæculari poteſtati traditus, atq; igni combuſtus eſt.

Peſtilentia.

Dieb. uerò Maij Cracouiæ atq; alijs locis peſtis contra Aſtrologorū opiniones ſęuire cœpit, durauitq; ad dies Decembris, ea multi mortalium Cracouiæ abſumpti fuêre.

Eodem menſe die decimaſeptima in maiori Xiaſznicze prępoſitura, & quatuor Manſionarij ex parochiali ibidem eccleſia Abbatis, conuentuſq́ue Tinicenſis patronorum aſſenſu Nicolao de Coprzivvnicza rem promouente, & Ioāne Conario Epiſcopo Craco. confirmante erecta, & fundata eſt. In Iulio uerò quod ſuſpitio de Tartarorum eſſet eruptione in regis abſentia ex Senatus decreto Ioannes Camienetius, tunc Leopolienſis Caſtellanus, & Buſcenſis præfectus adiunctis illi quingentis equitibus ære publico conductis in Podoliam ad tuenda confinia miſſus eſt, qui die 23. illius menſis Miedziboſium perueniens Tartaros clam in Volhynenſem prouinciam erupiſſe comperit, uix tribus horis illic militibus, equiſq; refectis, aſcitis Braczlauieñ. & Viniceñ. præfectis, ad hoc prouinciæ Nobilibus, ac populi Podoliæ ſuppetijs acceptis: Itinere quod uiam nigram uocant, ad Vvoronovv Hrodiſco eodem die peruenit, eo in loco Tartarorum copias prædam hominum, pecorumq; iam abigentes, numero ſupra duo millia equitum exiſtentes animoſè inuadit, atq; uiriliter pugnādo ſtrenuè fudit, omnem recuperauit prædam, copiaſq; ſaluas in Miedziboſium triumphans reduxit. Nihil deinceps maximè memoria dignū apud Polonos accidit, regis abſentia atq; peſtis ſæuicia ſimul efficiente.

Victoria de Tartaris.

Ioannis Turzonis mors.

Sub Octobre uerò die decima Ioannes Thurzo de Betlemualua apud Nouam Ciuitatem Hungariæ febribus correptus ſupremum clauſit diem. Vir cum honoris præfatione ſemper nominandus, natione Hungarus, genere nobilis, ſed dudum uaria fortuna uexatus, illud idem Polonicū atq; Germanicū uulgare, expeditè ſciens, literis Latinis haud uulgariter doctus, ab initio in Polonia fortuna adiutus. Auro, argentoq; utrumq; regnū magnis cōmodis ampliauit, nomen ſuū apud exteras gentes adminiculo maximæ induſtriæ clarum atq; perenni laude celebratum fecit, & cum famatiſsimis Europæ mercatoribus Fuggaris in Auguſta Vindelicorum per connubia ſocietatem iunxit, pleraq; ingenia, uariaſq; item artes ad auri, argenti, cupriq; fodinas eius induſtria magno quæſitas ęre ad poſteros tranſmiſit, mortuus ad Leuczouium oppidum relatus, in maiorum tumulo adſeruatus eſt. Moriens hos filios inſignes duabus uxoribus genitos reliquit. Primo matrimonio Ioannem Vvratislauieñ. Stanislaum Olomucēſem Epiſcopos, Georgium Comitem Camerarium montium Hungariæ. Qui uiuente patre affinitatem cum Fuggaris iunxerat, patre abſumpto totam prouinciam & negocium patris ſuſcepit, uir magni ingenij, Latina, Germanica, Polonica, Hungaricaq; lingua, peritus, ad omnia patris cæpta natus, uerum aduerſa ualitudine ut plurimū infœlix, qui aliquantò poſtea uel ſanitatis gratia, uel uxore urgente in Auguſtam Vindelicorū conceſsit, nunquā integrè conualuit ad 19 Martij 1521. diem clauſit extremum, pręter eos Alexium quoq;, & Ioannē ſecundo matrimo-

Ioan. Turzonis ſoboles.

nio genitos reliquit. Atq; hic hoc año utriuſq; Poloniȩ ſtatus erat. Res uerò Pruſsiȩ in anni ſinem quietæ fuêre. Iam igitur ad res Lithuanicas calamus remeabit.

Michaëlis Helinskei facinus.

Reuerſo itaq; ex Lithuania hyberno tempore ad comitia Cracouieñ. Regê Sigiſmundo, ut paulò ſupra abſcribitur, interim Michaël Helinskeus in Lithuania remanens, undique ſocijs, et auxilijs quæſitis, poſtquam res ſibi non ex ſententia ceſsiſſet, in peſsimum facinus animatus eſt, Ioannem Zabrzèzinsky magni ducatus Lithuaniæ Mareſchalcũ ſuũ (ut rebatur) delatorem apud Grodno in hac parte Chroni fluuij, nihil hoſtis arma ſuſpecta habētem, ſub prima noctis uigilia inuaſit, raptumq; per ſuos ſatellites ex lecto nudum per cubiculi limen extraxit, tum Turca cædis miniſtro capite plecti iuſsit, immenſum, uiolentumq; ſcelus, ſed non tam magnum, quin quæſita apud principem gratia ueniam habuiſſet, ſi modo hanc initio quæſijſſet, quum uerò ob patrati ſceleris magnitudinem & necati amicorum inſtantiam. Regem tam facilis remiſsio non deceret. Helinskeus deſperatis rebus ad maximi belli initia animum conuertit, tumultuarios illicò motus excitauit, aliquot ex optimatibus magniducatus complices, & primum fratrem Baſilium Helinskeũ ducem rebellionis ſocium aſciuit: Qui certis caſtellis traditis fratris partes ſequutus eſt. His uerò malis non ſatiatus Michaël, ſummo conatu Lithuaniæ, Ruſsiæq; patricios conciliare ſibi operam impendit, hic munera polliceri, illic ſpem dubiæ uictoriæ, & prædæ oſtentare pergebat.

Michaël noui motus Moſchici conciſator.

At nondum ſatis ſibi uirium eſſe ratus, ad Baſilium Moſchorum ducem theſauris priùs, fratre & amicis in Moſchouiam perductis confugit. A' Baſilio facilè auxilia, qui non modo inuadere, ſed & uniuerſum magnum ducatum ſubiugare (ut illi uiſum eſt) poſſe crederet impetrauit. Fuêre tũc ex Ruthenis atq; Lithuanis, qui rebus Helinskei fauerent, atq; non inuiti ſi tempus datum fuiſſet, huic conſpirationi acceſsiſſent.

Firleius.

Sigiſmundus his cognitis, initijs obſtare decreuit. Firleium cum exercitu militis mercenarij ſine cunctatione expediuit. Et Polonicis rebus domi pacificatis Cracouiam 4. Maij ipſo die diui Floriani egreſſus, in Lithuaniam celeriter, peruenit. Helinskeus uerò interim Regias arces dolo occupatas muniuit. Pręterea Moſchi auxilijs alias expugnare aggreſſus, Minskam arcem obſidione cingens, fruſtrà conatus, pro maioribus auxilijs Baſilium Moſchorum ducem ſollicitauit, qui ſexaginta hominum millia (ut fertur) proprijs tamen ducibus Michaëli iunxit. At Sigiſmundus Rex Breſcium ueniens exercitum percenſuit, in quo mercenarij milites Poloni fermè quinq; millia & præterea aulici regij erant, Lithuanorum uis ingens, Ruthenorum & Tartarorum auxilia exercitum circa Nouogrodeck ampliarunt, atque ita Sigiſmundus Michaëli, Moſcouiticiſqúe copijs belli deſyderium extincturus, uerſus Minskeam arcem obuius proceſsit. Michaël regio aduentu cognito territus, obſidionem arcis Minsko ſoluit, cum Moſchis, quos in auxilijs primis ſecum habuit uerſus Boriſovv ſe contulit. Quem rex prius circa Minsko exercitu toto recenſito & ordinato, fugientem apud Orſcham citra Boryſthenem, ubi iam reliquus Moſchorum exercitus ex ſexaginta armatorum millibus, Daniele Szenija, et Iacobo Zacharino ducibus peruenerat inſequutus eſt. Duces uerò Michaëlis fuga & regio aduentu cognitis, mox exercitum reducere ſtatuerunt, Boryſthenem non ſine incommodo ſuperarunt. Exercitum ſuperato Boryſthene ad mille fermè paſſus in nemore ultra collocauerunt, interim fluminis tranſitum cuſtodia forti munientes. Poſtquam uerò regius exercitus, qui armis ſplendens & ordinibus benè diſpoſitus erat, in ea loca uenerat, quibus Moſchi Boryſthenem tranſeuntes fugerant, caſtra illic poſita ſunt.

Pugna ad Boriſthenem.

Dies enim ille diuæ Margarethæ uirgini ſacra fuit: mox equitum, peditumq; aliquot centena bino uado, longo quidem à ſe interuallo diſtantibus flumen ſuperarunt, hoſtes dum uno in loco Regios inuado impedire conãtur, interim equites, qui iam ſuperato flumine, totum exercitum hoſtium turbare cœperant, plures interemerunt, ſpoliaq; non aſpernanda rapiunt, ab ipſis cibis hoſtes magnanimiter deturbant, tum proximiori uado decertantes à Regijs quoque profligantur. Rex cum pugnæ initia iam data conſpiceret, equo conſcenſo, ad fluminis ripam ſuis animum additurus, uelociter peruenit. Interea tamen quia Sol occideret inclinata die crepuſculum rem dirimere coëgit. Quare rex conſultè ſuis receptui ſignum dedit, ipſe uerò ad tertiam noctis horam omnib. priùs cõſtitutis uigilijs in caſtra pranſurus reuerſus eſt. Præcepit tum rex ut nocte tota milites in armis quieſcerent, quo in diluculo citiùs hoſtem inuadere poſſent. Michaël uerò qui ſupremam uictoriam, hoc in bello experiri properabat, magno animo ad uniuerſale certamen cum rege Sigiſmundo ſocios animabat, facilem, certamq; uictoriam, ſi res ex eius conſilio gereretur promittens. Duces uerò uel quod aliter à Baſilio mandatum eſſet, uel quod militum ſuorum uirtuti (quod credibilius eſt) diffiderent,

Fuga Moſchorum.

ſiderent, pugnam detrectant, ita timore perculſi, in eius noctis medio exercitum per nemoria inuia, perq; paludes periculum imminens fugientes, non ſine magno incommodo impedimẽtis, multiſq; equis relictis, plus quindecim leucarum ſpacio à regio exercitu abduxerunt. Quos Michaël Helinskeus rebus deſperatis, neceſſariò ſequutus, uſque ad Staradub celeri curſu ne à regijs ex inſidijs impeteretur peruenit. Ea uerò quæ uel ad hominum, uel equorum uſum eſſent relinquenda, in nihilum redacta fuere. Rex autem tum quod armis ſuorum impedientibus, tum etiam quod itineris modicum eſſet periculum, exercitum ab Orſcha uerſus Schmolenskeam arcem duxit.

Expeditionis Regiæ Comites.

Erant cũ rege in ea expeditione ex Polonicis Conſiliarijs Reuerendi D. Matthias Dreuitius Epiſcopus Premiſlieñ. Vicecancellarius regni Poloniæ, Ioannes de Lasko tunc Cãcellarius regni, paulòpòſt Archiepiſcopatus Gnezneñ. coadiutor factus, Nicolaus de Dambrovvytza Lublineñ. tunc Caſtellanus, & Chriſtophorus de Schydlouijetz, tunc ſubdapifer Cracouieñ. regiæ curiæ Theſaurarius, & plerìq; alij regni Poloniæ proceres. Rex uerò cum exercitu ſaluus ad primam Auguſti diem ad Smolenskeam arcem peruenit, & in ſuburbio caſtra poſuit. Tum conſilio cum magnatibus & belli ducibus capto, Rex Conſtantinum ducem & Nicolaum Firleium exercitui præfecit. Capto itaque hoſtis fines inuadendi conſilio, ex re uiſum fuit exercitum in Moſcouiam ijs ducibus ſummittere: Regem uerò interea apud Smolensko manſurum poſtulantibus rebus, quæ ex uſu forent exercitui ordinare. Hæc dum tardiùs ſuccedunt ex magnatibus duo inter ſe diſſentiunt, maximè ea res non modò effectum concepti conſilij tardauit, uerùm etiam expeditionem non ſine incommodo hoſti patefecit.

Drohobytz exuſta.

Hoſtis quod ex re maximè ſua eſſet, ſyluas ac nemora arborum demolitione ingenti celeritate clauſit, ac Drohobiceñ. arcem quod eam tueri poſſe dubitaret igne abſumpſit. Effectũ hac re eſt quod toto exercitui hoſtium fines inuadere non liceret. Verùm nihilominus Regij milites uarijs factis eruptionibus plurima abegere ſpolia.

Kyska circa Vozniam prædas agit.

Miſſus eſt item à rege Kiska cum Polonicis, ac Lithuanicis copijs uerſus Vozniam Moſchorum arcem, hic celeriter, quæ circa eam arcem eſſent ferro, flammaq; abſumpſit. Hæc dux Moſchorum intelligens, periculum auertere cupiens, mox militibus ſuis cõgregatis regijs copijs occurrere iuſsit, quibus per exploratores ad Kyskam perlatis, qui numero ſe longè hoſtibus inferiorem cognoſcens regi eueſtigio nunciauit. Rex ne in tanto periculo ſuis deeſſet, non paruam manum Nicolao Firleio duce, ſubmiſit. Is diutiùs quam res tanta poſtularet in ſyluis immorari coactus, Kyskonis ſpem interturbauit. Qui nihilominus hoſtium cuſtodiam, & qui in excubijs eſſent aliquot particularibus prælijs uicit, qui fugientes ſuis magnam Polonorum, Lithuanorumq; uim adeſſe nunciant, ſicq; hoſtium copiæ ſolo Polonorum nomine territæ & euictæ ſimili fuga ſalutem quæſiuere. Pariter & regijs fermè contigit, cum hoſtium fugitiui numeroſum Moſchorum exercitũ propè adeſſe nũciarent, & Kyska ſupremam fortunam omnium ſuorum periculo tentare recuſaret, atque nullo internuncio de auxilijs ſpem acciperet, & ipſe inter uictorem, & fugientem quodam modo medius, ad tria millia paſſuum exercitum reduxit. Moſchus uerò ſuorum infœlici ſucceſſu cognito, quod ſuorum plerique deſyderati eſſent, & longè, lateq; regij milites ferro, flammaq; uaſtarent, hyemis quoque mox futuram incommoditatem conſiderans, caduceatore miſſo belli inducias à rege expoſtulauit. Stantibuſq; inducijs oratores mittendos, qui de pace tractarent, & conditiones ſecum dicerent, affectauit. At rex qui rebus uniuerſis, quæ ad reip. ampliationem ſpectarent nunquam deeſſe uoluit, & ipſe periculum perpendebat, quod hoſtis pugnæ copiam detrectaret, quod ſuorum uirtus contra ligna, & paludes fruſtrà exercenda, ac conterenda non uideretur. Item hyberna prope tempora adeſſent, quod res Polonicę regis aduentum non parum poſtularent, & poſtremò quod tantus exercitus magno ſumptu fruſtrà fatigaretur.

Ioannes Sophia. Ioan. Syluius Siculus.

Baſilij petitis annuit: Ad hoc iter Ioannem Sophiam Ruthenum à ſecretis notarium rex ſubmiſit. Hunc quoque Ioannes Syluius Siculus Amatus Geographus, & orator inſignis Græcæ & Latinæ linguæ peritiſsimus regionis uiſendæ cauſa comitatus eſt. Secuti ſunt & plerìq; ex mercatoribus mercandi gratia. Sophia dum ad Baſilium ueniſſet, facilè inducias & pacem cum metuente bellum confecit.

Conditiones pacis.

Res itaque hoc modo concluſæ fuere: ut ſtantibus inducijs Baſilius ad regem oratores mitteret, qui pacẽ his conditionib. cum rege perpetuo duraturam firmarẽt, ut arces iampridem Michaëli Helinskeo parentes, aut nuper in deditionem acceptæ Lithuanis redderentur. Helinskeus rebus omnibus apud Lithuanos exutus apud Baſilium exularet: captiui hinc inde dimitterentur. Dimiſsi tunc fuere ex magnatibus Lithuaniæ uiri inſignes diuturna captiuitate apud Moſchum con-

ſumpti Lithaur, Gregorius alias Hrehor Bartoſlauitz, et plerique alij. A Muſcho item legati, qui arces iuxta firmatam pacem reſtituerent, Helinskij fratres, & coniuges, amicoſq; Moſcouiam perferrent miſsi, Helinskei frater Baſilius, & coniunx illius mœrentes abducti fuère. Præterea plærìſq; Moſchouia carceri adſimilis ſuſpecta fuit, qui fuga ſibi conſulere maluerunt, ad arcem Odrusko fermè ducenti uenerunt, inter hos Oſtaphi miles inſignis, & Vlricus Schelndorff Helinskij quæſtor fuère, ex eo loco Oſtaphi accepta fide publica in caſtra regia peruenit, reliqui obtenta uenia ad regem alij, alij ad Conſtantinum Oſtrovvskeum ducem, alioſque uenère. Quos quidem articulos paulòpòſt Baſilius per legatos ratificare data fide promiſerat. Hæc regi per Sophiam nunciata fuère. Qui & poſtquam rex Vilnam perueniſſet, ſupra adſcriptis conditionibus cum Moſcorum duce Baſilio pactis redijt. Regi uerò ex uſu uiſum erat pacis conditionibus acceptare, quod bello non ſine periculo, dubiè etiam obtinendum eſſet, exercitum propter hyemem iam inſtantem dimiſit. Redijt igitur pars exercitus Vilnam, alia item pars Conſtantinum ducem uerſus Voliniam comitata. Sub illud tempus Tartarorum eruptio in ducatum Lithuaniæ facta, quorum partem Conſtantinus dux contriuit. Aliam item partem Poluſz miles Ruthenus inſignis proſtrauit, Lucas uerò Morauus ducentorum peditum præfectus in tertiam Tartarorum aciem caſu incidit. Verum cum aut fugiendo, aut pugnando moriendum eſſet, placuit magnum imparibus quidem uiribus conſerere. Iunctis igitur celeriter ut tanta res poſtulabat curribus propugnaculum fecit, & ad amnem qui Sluskeam arcem præterfluit, pugnam cum Barbaris ſuſcepit, in qua non numero, ſed induſtria ſuperior factus eſt, Tartari abiecta prẹda, fuga dilapſi ſunt, quos dũ pedites inſequi non poſſent, equites ex Sluskea arce erumpẽtes adſequuti in locis paludinoſis nonnullos ſuppreſſère, reliqui fuga ſunt ſaluati, atq; ſic Lithuania tunc à Moſchorum ac Thartarorum inuaſione liberata eſt. Rex deinde Vilnam die 12. Nouẽbris peruenit, ibi parum refectis equis Deo Opti. Max. gratiæ prouincia habitæ, tum inter hilaritatem ac quietem optimus quiſq; pro uirtute ſua in hoc bello præſtita remuneratus eſt, tãdem in Poloniam comitia ad anni iam initium ſtatuta acturus accelerauit. Hic Lithuaniæ atq; demum uniuerſæ Sarmatiæ ſtatus ſub anno ſalutis 1508. fuiſſe perhibetur.

Tartarorum in Lithuaniam eruptio. Lucæ Morawi pugna.

Ann. 1509. Bellum Valachicum.

PACEM cum Baſilio Regis, Senatuſq; Lithuaniæ aſſenſu firmatam, & ſequenti anno ut infra adſcribitur, à Baſilio per legatos roboratam, bellum Daciẹ ſeu Valachicum cõſequutum eſt. Ante huius initia, comitia de more apud Piotrkouiam celebrata ſunt. Quibus expletis, Rex 19 Aprilis Cracouiam uenit. Iam inde uiſum fuit conſortem, regniq; ſociam quẹrere, ne eo abſumpto, externorum manibus regnum ſubmitteretur. Miſsi itaque legati fuère qui ducis Mekelburgeñ. filiam Annã uirginem poſtularent, Ioannes Lubrantius Poznanieñ. Epiſcopus, Ioannes de Lasko ſupremus regni Cãcellarius, et Gnezneñ. coadiutor. Chriſtophorus Scydlouitius regni Camerarius. Hi cùm ad hoc iter accincti, Cracouiam in diebus Iunij egreſsi eſſent, ſubitò negocium interceptum eſt, uel quod Deus Opti. Max. hoc connubium regno Poloniæ infœlix futurum impediret, uel quod factionibus bello Valachico excitato Rex aliò conuerſus, prætermiſſo matrimonio paulòpòſt alibi inducendus ſperaretur. Certò tamen conſtat, nullam mutationis conſilij cauſam acceſsiſſe, quam ut inſperatum ita periculoſum bellum.

Stradomiæ cõflagratio.

Parum antequam hæc fierent die 22. Martij Stradomia inter Cracouieñ. portam & Viſtulæ pontem igne abſumpta erat, diuorum Heduigis, Agnetis, atq; Bernhardini templis relictis, reliqua ex utraq; parte fermè omnia incendio periere: ſummo etiã labore ipſa urbs Cracouia eſt à periculo liberata. Hijs hoc modo ſe habentibus, circa Iulij menſis initium nunciatum eſt Regi, Bogdanum Valachiæ Palatinum, contra ius gentium, rupto fœdere, & obedientiæ iugo abiecto, Ruſsiam, Podoliamq; exercitu magno ingreſſum, cædibus, flammiſq; omnia explere. Hic nuncius regis animum à futuro (ut ſupra narratur) connubio contrahendo reuocauit. Igitur Regis atq; Senatus edicto arma ſumpta, milites ſtipendijs addicti, ſuſcepti, & omnia ad belli neceſsitatem celeriter parata ſunt: pecuniæ ad hoc bellum neceſſariæ ex aliquibus Cracouieñ. ciuibus ſpontanea uoluntate collectæ.

Expeditio in Valachos.

His Ioannes Boner & fidem fecit, & partem multò maximam ex ſuis, amicorumq; facultatibus, ne reſpublica detrimentum haberet, adiunxit. Rex igitur iterum iam domi rebus compoſitis, altera poſt feſtum diui Iacobi, die quæ 26. Iulij Cracouiam exiuit, per Bochniam, atq; deinde recto itinere Leopolim peruenit, interim Vuladiſlaus rex Pannoniæ fratrẽ ab incæpto nitebatur auertere, uel qđ ſuperiorib. periculis Alberti regis temporib. acceptis admonitus eſſet, uel quod depopulata Dacia Hungaris, atque Polonis Turcam

hoſtem

hoſtem difficiliorem uicinum putaret. Quid horum fuerit non habeo dicere, conſtat tamen Sigiſmundum fratris conſilio non annuiſſe, ſed neque bello (tum proditionis, atque cladis qua Ioannes Albertus affectus fuerat memor, tum etiam deſiderium cupidine uictoriæ flagrantis animi expleturus) abſtinuiſſe. Antequam Rex exercitū paraſſet, & Leopolim applicuiſſet, Bogdanus Daciæ Palatinus flammis, ferroq; loca, nec natura, nec arte munita, ſed & plerumq; hominibus deſerta abſumpſit. Arcem Halicień. fruſtra tentauit. Exercitum dehinc Leopolim duxit, & prædam potius egit, quàm quod obſidione cingeret, à longinquo machinas locauit, atque globos ſupernè iniecit, accepta uerò non modica ſuorum iactura, tertia qua uenerat de obſidione ſoluta, exercitum ad propria (eo quod Sigiſmundum cum exercitu iam aduentare didicerat) reducere cœpit. Prædam ingentem, uaſa aurea, argēteaq; ex templorum ſuppellectili, multas etiam æreas Campanas abduxit. Rohatin oppidum per deditionem accepit, & incendit, hæredibus ac populo illius ſecum abacto. Sigiſmundus paulò pòſt Leopoli exercitum percenſuit, dum rebus febribus correptus adeſſe nequiret. Nicolaum Camienecium Cracouień. Palatinum, & præfectum exercituum regni ducem generalem legionibus præfecit. Deo Opti. Max. diuoq; Stanislao patrio ſancto, ut hoc bellum ſibi, & Polonico populo fœlix, ac fauſtum ex uſu eſſet, uota fecit, quæ poſtea adſecutus uictoriam ſumma fide, ut mihi ſuo loco dicendum erit perſoluit. Nicolaus Camienecius ſuſceptam prouinciam excelſo, lætoq; animo perfecit, ſuperato Tyra amne Daciam ingreſſus conſimili uiciſsitudine igne, ferro, cædibusq; Valachiam moleſtauit. Fuêre etiam in eo exercitu milites mercenarij ex Bohemis & Germanis, qui ſub Sczirneo Bohemo, duce militabant. Multas ciuitates ac uillas, item curias ac prædia in cineres redegit, in quibus inſigniores fuêre Czarnovvcze, Dorohim, Bothuſzanij, Scepanovvſcze, & Choczim. Dum uerò ad longum & per tranſuerſum quæq; uaſtata eſſent, atque ad Sczocauiam Palatini ſedem peruentum, fruſtrà res tentaretur, neque pugnæ copia appareret, Palatino ſyluis ac nemoribus ſe occultante, Nicolaus Camienecius exercitū reduxit, in eo ingreſſu atq; reditu paſsim uiri, fœminæ, impuberes, ſenesq; & ipſa pecora, quæ ad uſum nō eſſent cæſa, necataq; fuêre. Hac clade Vuladislaus ab Hungaris ne perſuaſus, an à Bogdano ſollicitatus, non ſatis conſtat, legatos ad Sigiſmundum ſubmiſit, qui dictis conditionibus pacem conficerent.

Bogdanus Valachiæ Vaiuoda.

Valachiæ uaſtatio.

Dum ea in re legati operam impendunt, & regius exercitus ad Tyram amnem reductus, iamq; tranatandum eſſet, & regnicolarum exercitus amnem ſuperaſſet, mercenario milite, & aulicis regijs remanētibus, quibus Thvvorovvsky miles ſtrenuus præfuit, mox in inſidijs Palatini copiæ apparuêre. Regij imperculſis animis, ut negocium poſtulauit aciebus inſtructis, pugnam parant, quam nec hoſtes detrectant, utrinq; igitur copijs ad certamen inductis, Palatini exercitus, qui & numero inferior erat, fugatus atque partim captus eſt. Capti fuêre in eo prælio ex magnatibus Palatini multi, ex quibus quinquaginta decollati fuêre. Supplicium hoc ideo ſumptum, quod olim Stephanus palatinus huius palatini parens mercenarios Polonicos milites in Trebovvla captos, poſtea in Podhaijcze miſerè ſecuri percuſsiſſet, quorum tumulum cum Nicolaus Camienecius uidiſſet, lachrymans ulturum ſe hanc iniuriam ac miſeram mortem uouiſſe fertur. Triginta fermè captiui inſignes Leopolim ducti, inter quos fuêre Matthias Logofeth minor. Hic habuit officium ex cōparatione Vicecancellariatus, Humyenieck Kyerza. Magnus diſpenſator Petryka & Dobroſteph. De hoſtium uerò cæſorum numero non ſatis conſtat. Incidit hæc pugna in diui Franciſci diem, quarta Octobris, qui deinceps perpetuò Polonis feſtiuus eſt inſtitutus. Fuêre in Palatini Bogdani exercitu primores Daciæ & nobilitatis robur, ad hoc Turcarum duo millia equitum fuiſſe fama fuit. Redijt tandem in Podoliam exercitus, poſtquam Daciam uiginti fermè diebus uarijs cladibus affecerat. Ab eo uerò die quo regij Daciam ingreſsi ad pugnæ iam ſupra memoratæ diem nullo nuncio rex ſucceſſus ſuorum cognouerat. Atque ita in Dacia ſeu Valachia rebus per exercitum geſtis, hyeme tunc inſtante, & Vvladislao Hungariæ rege pacem ſollicitante, exercitus dimiſſus eſt. Legati Hungarici Oſvvaldus Karlaczkeus & Barlam Bornomiſſeus collega pacem his conditionibus firmarunt, ut abacta præda redderetur, & damna illata rependerentur. Hæcq; per Palatini legatos ad regem ſubmittendos confirmarentur. Atque hic Valachici tunc belli finis fuit, & Sigiſmundus in Poloniam reuerſus eſt.

Pugna ad Tyram.

Feſtū D. Franciſci inſtitutū.

Pacis conditiones.

Interea dum rex apud Leopolim egit, Iacobus Schydlouitius Sādomirień. Caſtellanus regni Poloniæ Quæſtor uita exceſsit, à fratribus in maiorū ſepulchro repoſitus fuit. Huic Andreas Coſzcelecius in quæſtura ſucceſsit.

Iac. Schydlouitius Quæſtor mortuus.

Eo autem anno, Tauricus Cæſar Tartaros Nohaijſceos inuaſit, qui raptis armis Tartaros Przecopieñ. ſeu Tauricos prælio uicerunt, cæſiq; fuêre duo Cæſaris nepotes.

Terræ motus. Terræ motus eo anno maximus fuit. Apud Conſtantinopolim Baizetus Turcarũ imperator metu nutantium ædificiorum perulſus, relictis mœnibus, ſub tentorijs uixit. Per regnum Boſnæ atque Dalmatiam uſq; in Italiam hic terræmotus durauit, apud Cremonam & alibi uidi magnorum ædificiorum ruinas.

Maximiliani Regis Legatio. Hoc etiam Anno die 23 Decembris, Maximiliani Romanorum regis legati Cracouiã uenêre, Vitus de Furſt, & Ioannes Kuchenmeyſter legum doctores, relationem Vitus Latinè, eleganterq; fecit, poſtulatum eſt ea legatione ut comitia pro feſto Ioãnis Baptiſtæ apud Poznaniam indicerentur, ubi miſsis alijs legatis & nuncijs res Prutenicæ per ſalubria conſilia ad concordiam reuocarentur. His auditis, in quartumq; menſem retentis, conuentus in Maximiliani gratiam indictus fuit, atque ſuo tempore illuc uentum & actum eſt, hæc decimi anni narratio poſtea tradit. His iam enarratis ad res Lithuanicas ſtylus conuertendus erit.

Fœdus Moſchorum. BASILIVS IGITVR Moſchorum princeps ut pacis expleret cõditiones in Lithuaniam miſit legatos, qui Vilnam die decimaoctaua Ianuarij trecentis equitibus comitati ingreſsi ſunt, pacem his conditionibus, ſicuti Anno 1508. per Sophiam regium ad Baſilium legatum firmatum erat, iuramentis hinc inde præſtitis, perennibus diebus duraturam confirmauerunt. Captiui omnes uinculis liberati, Moſchi ſupra quinquaginta legatis traditi fuêre. Præterea literis res roborata eſt, & legati cum honore dimiſsi. Fuêre itẽ tunc aliqui ducis Michaëlis factionis cõplices, die 19 Ianuarij cuſtodiæ traditi, inter quos inſigniores hij fuêre. Gaſtoldus ducatus Lithuaniæ quæſtor, Michaël Konivvſze quæſtoris germanus, & Michaëlis ducis gener, cum quibuſdam alijs aulicis Lithuanis, qui genere clari eſſent, in magnatum ædibus liberali cuſtodia adſeruati, obſcuræ ſortis in Trocenſem arcem ducti ſunt. *Pleſcouia amiſſa.* Eo Anno in Octobre Baſilius Moſchorum princeps Pleſcouiã ciuitatem magnam, & arcem per deditionem accepit, eadem urbe patricijs, & ſacerdotibus Græcis priùs blanditijs euocatis, & ſeruatis, dehinc uulgus facilè illi aſſentit, in eam diem campana magna adſeruabatur, qua tumultus excitaretur, ſimul & plebei conuocarentur: hac dimiſſa atq; in Moſchouiam accepta ſine gladio rerum illic potitus eſt. Hæc apud Lithuanos, atq; Moſchos Anno ſalutis 1509. ſic ſe habuêre, & uniuerſæ quidem Sarmatiæ ſtatum huius anni hoc modo ſe habuiſſe conſtat.

Ann. 1510. ANNVS uerò ſalutis 1510. Sarmatiæ regi multorum Principum legatis inſignis, atque memorabilis iam nunc initia ſumit. Maximiliani legatis apud Cracouiam præſtolantibus, die 6. Ianuarij Iacobus Piſo uir doctus à Iulio ſecundo Pontifice Max. ad Sigiſmundum legatus miſſus, Cracouiam uenit. *Rom. Pontificis legatio.* Huius legationis ſumma fuit, quod Romanus Pontifex totius fermè Europæ principes ad pacem reuocaſſet, ac ea arma, quæ iam pridem in domeſticam cladem ſumpta eſſent ad Chriſtianæ Reipub. hoſtem ferre ſtatuiſſet. Quare & Sigiſmundum per fidem adhortatus, ut domi conſilio rebus pacatis, copias Vvladiſlao iungeret, atque ex Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæq; regnis legionibus proprijs in Thraciam bellum mouerent. Hic aliquandiu Cracouiæ cõmoratus. Negotium uerò hoc magnum atque periculoſum ad proxima Petrkouienſia comitia reiectum eſt, *Cæſarianorum & Pontificiorum oratorum contentio.* dum Pontificis atque Maximiliani oratores in diuę Virginis æde eo loco, quem urbis cõſules inter diuina occupant conueniſſent. Pontificis legatus per Vitum primo loco pulſus eſt, dum poſtea de hac re argueretur Romano Cæſari primum honorem deberi, ſed & Piſonem non Pontificis legatum plena poteſtate agere, ſed ſimplicem nuncium, reſpondit. Iam tunc comitia apud Petrkouiam habita, oratorum poſtulationes ad Senatum delatæ, Maximiliani oratores cum promiſſo conuentionis futuræ apud Poznaniam, poſtquam quatuor menſibus retenti fuiſſent, honorificè donati à rege dimiſsi ſunt. Ad Vvlatiſlaum uerò Hungariæ regem legati miſsi, qui communicato conſilio, ſuper bellica expeditione in Thraciam, ut deinde Pontifici reſponderetur. Legationis munus Ioannes de Laſko regni Cancellarius & Gnezneñ. coadiutor, & Nicolaus Firleius Palatinus Lublineñ. ſubierunt. *Danica legatio.* Rege cum Senatu apud Petrkouiam agente, quarta Februarij 1510. Danorum, ſeu Daciæ Regis legatus Cracouiam uenit. Hic à Ioanne Bonero cum alijs legatis ad regis aduentum præſtolari iuſſus. Auditus deinde, Danorum regis filio inclytam Elizabeth Sigiſmundi ſororem uirginem in coniugem poſtulauit. Illa dum maris pericula metueret, atq; apud parentũ oſſa iucundius manere duceret matrimoniũ recuſauit. Legatus uerò honorificè donatus, & dimiſſus eſt. Paulò poſtquã ille ingreſſus eſt

urbem

urbem Cracouień. die 16. Februarij, Oſvvaldus Karlackeus cum collega regis Pannonię legati, qui nuper inter regem, & Palatinum Daciæ pacem firmauerāt, Cracouiam ingreſſi, ut cum Bogdani legatis conditiones pacis cōfirmarent. In ipſo ingreſſu Ioannis Boneri præſentia ingens periculum auerſum fuit. Nam dum Karlackeus in hoſpitium illi conſignatum ingreſſus eſſet, domus illi contigua, quæ Mazouiæ ducum eſt, & tūc ab Althoſio incoleretur ab illo expetebatur. Dum uerò hoſpes reniteretur, conuocata familia admoto trunco portā ui infringere conatus eſt, Althoſius metu periculi perculſus uiolentię iniuriā exclamauit, mox uulgo accurrente, parum interfuit, quin lugendum facinus patratū fuiſſet. Ioannes Bonerus caſu Reipub. negocijs poſtulantibus, paulò antè prætorium aſcenderat: is re cognita, feſtinanter tumultui ſe immiſcens periculum auertit.

Tumultus pacatus.

Decima dehinc menſis Martij Baizeti Turcarum Cæſaris legatus Cracouiā uenit. Huius legationis ſumma fuit. Poſtquam Sigiſmundo Regi munera Turcarum imperatoris obtulit Baizeti nomine, quod in paternum ac auitum regnum euectus eſſet congratulatus eſt, optans ut hæc ſceptra diu geſtaret, ac reipublicæ fœliciter in nominis ſui gloriam præeſſet. Cupiens cum eo fœdus (quod cum parente ac fratribus Polonici populi regibus obſeruaſſet) firmare. Poſt hunc Bogdani Palatini Valachiæ legati, uti in pacis conditionibus cautum fuerat 12. Martij uenerunt, hi uerò quando magis neceſſarium uideretur primum auditi, die quarta poſtquā aduenerant regem adierunt, deferebant tunc templorum abactam ſuppellectilem, & ea quæ præda ex Ruſſia, aurea, argenteaq; receperāt: Manu miſſi ſunt item hæredes Rhohatin oppidi, item populi diſtrictus illius, & hij quoq; palatini proceres, qui ex proxima pugna capti Leopoli tenti fuerant, confirmata pace ſimul cum Vvladiſlai legatis dimiſſi, per Hungariam in Daciā redierunt, eadem prius, quæ cum Polonis pace confirmata. Tredecima dehinc menſis Maij à Vvladiſlao Hungariæ rege Cracouiam uenit Præpoſitus Alberegalis legatus, Bogdanus item Palatinus Valachiæ legatum miſit, cuius legationis ſumma de Thraciæ rebus erat. Venit paulò pòſt Cracouiam legatus Baſilij ducis Moſchorum de rebus adhuc Lithuanię, & Moſchouię acturus. Hunc Taurici Cæſaris legati ſequuti fœdus cum Kazimiro antiquitus ſeruatū renouare poſtulantes.

Legatio Turcica.

Valachica legatio.

Varij legati.

Eo anno die 20. Aprilis Andreas Roza Archiepiſcopus Gneznen̄. morte abſumptus eſt, huic Ioannes Laskeus regni ſupremus Cancellarius, & regis aſſenſu iampridē coadiutor ſucceſsit, die dehinc 23. Maij per regem confirmatus eſt.

Andreæ Archiepiſcopi Gneznenſ. mors.

His iam proximè acceſsit Poznaniæ pro diui Ioannis die inſtitutus cōuentus. Conuenēre itaq; Maximiliani Romanorū regis & imperij legati Abbas Fuldenſis, & Comes de Mansfeldt cum alijs collegis. Vvladiſlai Hungariæ & Bohemiæ regis legatus, Ioannes Thurzo Epiſcopus Vvratiſlauien̄. A' Sigiſmūdo rege atq; Senatu ſubmiſſi fuēre Ioannes Laskeus Archiepiſcopus Gneznen̄. & regni Poloniæ primas. Vincentius Przeramspki Vvladiſlauien̄. Ioannes Lubrantius Poznanien̄. & Lucas Vvarmien̄. Epiſcopi. Andreas Samotuleius Pozna. Gardzina Caliſien̄. Palatini, Lucas de Gorka Poznani. Pampovvskeus Mariemburgen̄. præfecti. A' magiſtro Pruſſiæ & Friderico Saxoniæ duce, & ordine legati fuēre Iobus Epiſcopus Pomeſanien̄. & alij ordinis Cōmendatores collegæ. His itaq; conuenientibus aliquandiu dubia ſpe conſultum fuit, donec tandem infecta re diſceſſum eſt. Negocij ſumma, legatorum ordinis, & ſociorum fuit, ut Pruſsia tota ſimul & Pomerania ordini reſtituerentur. Item ut ab Homagio à Polonis liberarentur. Tertio loco ut expeditiones bellicas cum Polonis nō ſubirent. Poſtremò ut Poloni ad ordinem non aſſumerentur. Ad hoc ultimum facilè aſſenſum Poloni præbuēre: reliqua à Polonico ſenatu ut indigna uiſa ſunt, ita penitùs reiecta fuēre. Non ſolum hæc Polonis ſummo iure poſſeſſa ſeruanda fore, uerumetiam ab ipſo ordinis præfecto ſeu Magiſtro ſecundum fœderis ſupra duas ætates ſeruati uim, homagium poſtularunt. Quod dum nec ordini acceptum eſſet, induciæ quibus magiſter ſuper homagio non moleſtaretur petitæ fuēre. Sed nec hac ſpe conſolati, legati infectis, ut ſupra narratur rebus, ad propria rediēre. Ad hoc regnum Iulius ſecundus Romanus Pontifex Achillem de Graſsis legatum ſubmiſerat, qui aut itineris longinquitate, aut quia tardiùs prouinciam ſuſcepiſſet rem neglexit, nihilominus Cracouia ad Sigiſmundum regem peruenit, urbem in principio menſis Auguſti ingreſſus, paulò pòſt à rege & ſenatu auditus eſt. Is dum prouinciam ad quam delegatus eſſet neglectam uideret, totius legationis ſummam Iacobi Piſonis negocium fecit, ſummo conatu ut regem cum fratre Vvladiſlao in Turcas animaret laborauit. At dum Rex & Senatus eam expeditionem nihil firmitatis habere cenſerent, non ex re-

Poznanienſis Conuentus.

Rerum Prutenicarum tractatio.

Prutenorum poſtulata.

Achilles de Graſsis.

Turcicæ expeditionis conſultatio.

ex regni uſu fore cum Turca negotium facere decretum eſt. Acceſsit ad hoc quod iampridem Turcarum imperator Sarmatis pacis iuramentum tranſmiſerat, contra ius gentiũ eſſe uiſum, ſi Poloni etiam Ethnico principi fidem uiolarent, ſed hoc quoq; ingens periculum fuiſſet Turcarum arma ab alienis bellis auocare, & in propria uiſcera conuertere. Vbi ſi uictoriam Deus fauiſſet, omnium principum epiſtolis ſummè, eleganterq; congratulatum fuiſſet, ſed & ſummi præſulis benedictio Apoſtolica non defuiſſet (hæc quondã Vvladislao ante Varnenſem pugnam acciderunt) uerum ſi armis res inferior fuiſſet, ſerò auxilia à Romano Pontifice quærenda, qui ea ætate totam Italiam bellis, periculiſq; commiſcebat atque hinc forte ſupremum auxilium fore, ſi Sarmaticæ res deperditæ apud Romanos lugerentur. Hæc dum in Senatu fortè altius repetita fuêre Turcis fœdus ſeruatum eſt, atq; Achilles à rege honoratus, donatuſq;, in fine Septembris Poloniam exceſsit, paulò pòſt à Iulio Cardinei ordinis patribus adſcriptus Regnũ Poloniæ in hanc diem tutandum ſuſcepit. Hæc Poznanieñ. conuentus ſumma fuit.

Tauricorum in Nohaiſcæos Tar. expeditio.

Interea dum hæc apud Polonos aguntur Taurici Tartari priſtinæ cladis memores arma corripiunt, atq; Cæſarem Nohaijſczeum inuadunt, unoq; prælio uicerunt, præda abacta in propria redierunt. Eo prælio tantam fœminarũ, puerorumq; uim abegiſſe ferunt, ut ex Nohaiſceis eſſent, qui ſponte eos ſequuti ſocietatem, & hoſpitia ſuſciperent.

Incendium ſalinarum Velicienſ.

Apud Cracouiam in Velicieñ. oppido, in cauerna montium ſalinarum homo nequam laborator montanus exeundo ignem ipſis cauernis iniecerat, quo exuſcitato montes fumo atq; fœtore repleti, pleriq; ex laboratoribus dum fumo impedirentur aberrantes in ipſis cauernis, aut colla fregêre, aut ſuffocati ſunt. Andreas Coſcielecius ſalinarũ tunc præfectus, metu perculſus, periculo ſe ingenti expoſuit. Dum enim ex obſcuris etiam nemo eſſet, qui deſcendere uellet, ipſe accinctus, ut rem ſaluaret deſcendit. Eum comitatus eſt Seuerinus Bethmanus Conſul Cracouieñ. fermè nonagenarius, homo ueneranda canicie montium magiſter, qui Andream iam fumo delapſum in montis ſumma profunditate ſeruauit, nihilominus utriuſq; poſtea induſtria ignis extinctus, & mõtes in maximo diſcrimine poſiti amborum diligenti opera ſeruati ſunt.

Legatus Valachicus.

Deinde ſeptima Nouembris Bogdani Palatini legatus Cracouiam uenit, huius legationis ſumma fuit, ut rex auxilia contra Tauricos Tartaros illi ſummitteret, utq; ad Baſilium Moſchorum ducem legatum per Sarmatiam tranſmittere poſsit, hæc ut mox promiſſa, ita ſeruata fuêre, legatuſq; dimiſſus eſt. Legato Bogdani uix dum expedito Imbremus Turcarum imperatoris legatus 24. Nouembris Cracouiam uenit, hic auditus Regis iuramentum ad ſeruandam unius anni pacem poſtulauit, hoc nuper Turcarum imperator coram Andrea Scarzeovvſkeo regio notario fecerat, & hoc mox obtentum, legatus muneratus dimiſſus eſt.

Turcicus orator.

Res quædam Prußicæ.

Hic annus Pruſsiæ rebus nihil memorabile addit: hoc uno narrando, apud Marchionatum Miſniæ Fridericum Saxoniæ ducem, Magiſtrum ordinis, & Madeburgeñ. Coadiutorem morte extinctum eſſe. Hic poſt Ioannem de Tyffeñ apud Leopolim in regni ſubſidijs mortuum, ad ordinis magiſtratum Ioannis Alberti aſſenſu aſſumptus fuit: ſed Homagium pręſtare recuſans, dum res quaſi ſupremam neceſsitatem attigiſſet, Pruſsiam exiuit, atq; in Miſnia mortuus eſt. Huic per electionẽ Albertus Friderici Brandeburgeñ. Marchionis ex Sigiſmundi ſorore filius ſucceſsit, de quò infra ſcribendum ueniet.

Tauricorum Tartaro. in Lithuani. ac Valachiam excurſio.

Res quoque Lithuanicæ ad ultimum anni tempus quietæ fuêre, in quo Taurici Tartari ducatum illum ingreſsi, uſq; Vilnam, & dehinc duodecim millibus paſſuum graſſati ingentem hominum pecorumq; uim, nemine prohibente abegerunt. His fœlicibus ſucceſsibus animati, in Daciam eruptionem fecerunt. Daciam autem multis locis uarijs cladibus affecerunt, ingenti præda collecta ad Przecopiam redire conati, ea eruptione ſupra ſeptuaginta millia hominum, atq; pecorum abacta fama feruntur. Dum autem ad Tyræ amnis ripam ueniſſent, metu Dacorum ſequentium territi, tumultuoſiùs flumine tranato Pethikereus Cæſaris filius cum aliquot Tartarorum millibus, & multis captiuis ab aquis abſorptus eſt. Interea Copacius Palatini militiæ præfectus paucis collectis militibus Tartaros eo in loco abeuntes adſequutus eſt. Prælium pertinacius, quam prudẽtius incœpit, hoſtibus circũſeptus uiriliter pugnans occiſus eſt. Cecidêre Valachi plus ſeptingẽti, fuêre item per fugam circiter trecenti ſeruati, atq; ita Tartari magis aquis, quam hoſtibus afflicti ad propria redierunt.

Iubilæi indulgentiæ.

Hoc anno in Quadrageſima Iulius ſecundus Rom. Pontifex Iubilęi gratiam pro fabrica Baſilicæ S. Petri Romę in Poloniam deſtinauit. Ea res initio nõ ſucceſſerat, ne uerò fruſtrà ten-

ſtrà tentata eſſet, Reip. duæ, & Pontifici una pecuniarum ſummæ partes, ſeu tertiæ admiſſæ, duæ partes integræ in Reip. defenſionē contra Tartaros erogatæ, tertiam Fuggari mercatores ſummi Pontificis iuſſu perceperunt, ceſsit in hanc gratiam ſumma non modica. At magis fortè Polonicis rebus ex uſu erat, arces in confinibus gentilium pro Reip. Chriſtianæ defenſione extruere, quàm pecunias Romam mittere, & ut diui Petri templum (poſtea nunquam ædificandum fortè) dirueretur occaſionem præbere. Hoc mihi certo conſtat ſupra partem, quæ reipublicæ ceſsit, ſumptus maximos eſſe factos, atq; annis ſingulis ærarium in eum uſum exhauriri. Hic Anno ab orbe redempto decimo ſupra milleſimum quingenteſimum rerum ſtatus fuit.

ANNO ſequenti 1511. hæc memorabilia adſcribentur. In ipſius fermè anni initijs apud Peterkouiam comitia pro Februario de more habita ſunt, in his ad ærarium publicū tum ex ſpiritualibus, tum etiā ex ſæcularibus exactiones uariæ decretę fuēre. Sed & Senatus monetariā officinā claudere, & à labore ceſſare uoluit, eò quod moneta argentea creſcēte charius aurei redimendi eſſent, eſtq; poſtea pro feſto Pentecoſtes ceſſatum. In his comitijs Anna dux & tutrix Mazouiæ cum duobus filijs Mazouiæ ducibus Stanislao ac Ioanne regem adijt, & regis, Senatusq; permiſsione Viſzneñ. prouinciam Mazouiæ uicinam, ex manibus Ioannis de Lazko Archiepiſcopi tutoris rerum quondam affinis ſui Glinka duodecim florenorum millibus redimere obtinuit. *Annus 1511.* *Comitia Peterkouienſ.*

Interea dum rex apud Peterkouiam ageret, Vvladislaus pater & Ludouicus filius Hungariæ & Boëmiæ reges, qui Vvratislauiam die 29. Ianuarij ingreſsi fuerant, totum tempus in homagijs à Sileſitanis ſuſcipiendis abſumpſēre. Hungaricus ſenatus ut Hungariæ regibus præſtandum contendebat. Bohemis uerò nihil odioſius eſſe uidebatur, qui Bohemorum regi hoc munus deberi certabat. Hinc & principes Sileſiæ & Senatus Vvratislauienſium inter ſpem, metumq; diu ancipites, neutrū fecēre. Rex ita infectis rebus cum filio die 15 Martij Vvratislauiam exceſsit. *Contentio de Sileſitico homagio.*

Eo anno Sileſia plurimis latrocinijs, atq; depredationibus afflicta fuit. Vvladislaus uerò apud Vvratislauiā agens, Senatus, populiq; Vvratislauieñ. ex orationibus uictus Emporium, quod à priſcis principibus obtinuiſſe aſtruebant, renouauit. Miris animis Senatus in eam rem euectus erat, ſed nec uulgus nouarum rerum ſtudioſum malam ſpem præbuit. Fuit hæc nouitas eo anno diebus Aprilis in ferijs, ſeu (ut uocant) nundinis quadrageſimalibus apud Francofordiam ad Mœnum, me tunc coram audiente, & deinceps per totam Germaniam publicata, fuēre multi, qui Vvratislauienſibus benè ſperandū cenſerent, uel hoc ex proprio commodo, ut rem priuatam augerent, uel ex concepto in Vvratislauieñ. liuore, quod illorum opes paucis circumactis annis ampliatæ, ſuſpectęq; eſſent, uel etiam quod Sarmatis hæc res nonnihil incōmodi adferre uiſa, in ſupremum deſpectū fieret, his itaq; firmitatibus Vvratislauieñ. ſuffulti, emporiū publicarunt. Cuius hæc ſumma fuit, ut nec Poloni, nec Germani Vvratislauiam mercandi gratia præterirent, ſed ea urbs utriuſq; gentis mertium limites faceret, hæc ut firmiora eſſent Ioachimus Brandeburgeñ. Marchio à Vvratislauieñ. negotio adſcitus apud Francofordiam oppidum, ad Guttalum amnem, quem Oderam uocant ſitum cōſimile emporium erexit, ut undiq; uijs interclusis Poloni ſumma merciū neceſsitate rebus aſſentire cogerentur. Hæc res inter Vvratislauieñ. & Marchionem pignore ſedecim millium aureorū (ut fama erat) firmata fuit. Vvladislaus nonnihil paterni regni oblitus, ab his, quibus omnia uenalia ſunt, inductus, certis literarum munimentis in omnibus regnis ac principatibus ſuis emporium obſeruandum præcepit. Interea dum hæc Vvratislauieñ. ſummo ſtudio agerent, Sigiſmundus rex Senatus cōſulto per uniuerſum Sarmatiæ regnum cōmertia cum Vvratislauieñ. prohibuit. Vvratislauieñ. item ab ingreſſu in Poloniam fines interclusi, atq; hæc ſumma ſæueritate cuſtodita fuēre. Vvratislauieñ. qui negocium maximis pecuniarum ſummis confecerant, hinc operis & impenſæ iacturam, hinc quoq; Reipublicæ interitum, ſi Polonorum cōmercia intercepta eſſent cognouerūt, ſed nec ultimū periculum animos auocauit, quin in quartum annum maximis ſumptibus rem tuerentur. Verùm dum hæc Poloni mercatores cognoſcerent, per Bohemiæ regnum iter fecēre, quod item Poloniæ regno etiā nūc, ſi itinerum ſecuritas adſeruaretur, multò maximè expediret. Laboratū eſt apud Bohemos miris modis ut Polonos interciperent, & Vvratislauieñ. priuilegia rata haberent. Bohemi uerò Sigiſmundi gratia, & priuato cōmodo permoti, Polonos per uniuerſum regnū tutā dos ſuſcepēre. Hæc emporij initia fuēre, cuius finis anno quintodecimo adſcribetur. *Emporium Vratislauienſ.*

Comitijs apud Peterkouiam peractis, Sigiſmundus Cracouiā redijt, inde ſecūda Maij

egreſ-

egreſſus Breſcium oppidum Lithuaniæ peruenit,ſed rerum illic geſtarum ſeriem in rebus Lithuanicis adſcripturus ſum. Rebus uti ex uſu uiſum eſt apud Breſcium cõpoſitis,in Poloniam rediјt,triceſimaq; die Octobris Cracouiam intrauit.

De Regio matrimonio conſultatio.

Interea dum rex apud Lithuanos ageret, Heduigis dux Teſzneñ.relicta quondam Stephani Scepuſiæ Comitis conſors,priuatis conſilijs de futuro cõnubio agere cœpit. Dum rex Cracouiam ingreſſus eſſet,paulò pòſt Kazimirus Teſzneñ.dux frater Heduigis ſimul cum Vuladiſlai legato Michaël Hanel archipresbytero Budeñ.ad regem uenit,eo iam tẽpore apud Sigiſmundum de matrimonio cum Barbara uirgine Stephani Comitis filia conſultum & cõcluſum fuit,tandem ad ultimos Nouembris dies in uulgus res delata eſt, non defuêre qui maximis præconijs hoc matrimonium extollerent,& uti fœlix futurum ſuſcipiendum perſuaderent. Fuêre item, qui hoc conſilium uti iniquum, & non ex Reip. commodo futurum deteſtarentur, & ut quiſq; affectus negocio erat, ita conſilium ſuſcepit. Cæterùm conſtat fœlix,fauſtum,omniq; ex parte beatum fuiſſe matrimonium, ſi non immatura morte,& uirilis prolis defectu infœlicem ſortitum fuiſſet euentum. Atq; hinc Maximiliani Romani Cæſaris odij initiũ cœpit,quod tantò acceptius Polonis erat, quantò ex iam propè hoſte, Deus Optimus Max.qui hominum mentes ſemper dirigit, paulò pòſt maiorem fecerit amicum. Eo firmato certis conditionibus matrimonio, legati cum muneribus dimiſſi fuêre. Quod ad hoc matrimonium ſupereſt, Annus duodecimus ſupra Milleſimum & Quingenteſimum excipiet. Res item Prutenicæ pace atq; tranquillitate hoc anno adminiſtratæ fuêre. Verum externum,ſed egregiũ facinus ad res fortè Sarmaticas minimè pertinens apud Gdanum menſe Auguſto patratum fuit, his rebus, quia tam propè cõmiſſum,non ab re immiſcendum.

Lubecum.

Eſt ad Balthei maris ſinum Lubecum imperij Romani opibus, armiſq; pollens oppidum. Hoc à Polonorum quondam maioribus (ut uetuſtates eorum habent) conditum Buccouecium fuit appellatum, ſupra ſeptingentos fortè annos ea prouincia Caroli Magni armis ſubacta eſſe perhibetur,utcunq; Lubecum conditum credatur. Conſtat imperij urbem eſſe,atq; cum Danorum regibus multa,uariaq; bella habuiſſe,uetuſtę horum cum rege ſimultates,hoc quoq; anno renouatæ fuêre. Lubecenſes excelſis animis regem ſumptis armis,uarijs,multiſq; cladibus affecêre, toto negocio in marinũ bellum uerſo, res cò peruenit,ut Holandiæ nautæ Gdanum,pro diui Dominici die,qui feriarum tempus illûc inducit,hoc mare quod Lubeceñ.atq; Danorum regi commune eſt,nauigarẽt. Fama fuit Lubeceñ.hos ne regium ſinum attingerent monuiſſe, & omnes qui regem adirent communes fore hoſtes docuiſſe.Verùm rex nautas nihil metuendum eſſe animauit,atq; ita Lubeceñ.uis ab Holandis deriſa fuit. Lubecenſes impigrè tum claſſem parant,quam conſtat uigintiquinque triremes nõ exceſsiſſe,has bonis refertas militibus,additis ad hunc uſum neceſſarijs Iulio menſe in altum dimiſêre. Ventum eſt dehinc ſecundis uelis fermè medio Auguſto ad Haël Poloniæ regis oppidum,hic iam Holandiæ naues multò Fuggarorum Germaniæ mercatorum cupro,alijſq; aliorum mercibus onuſtæ fuêre,nihil niſi aëris tranquillitatem atq; Danorum regis ſuppetias expectantes.

Lubecenſium facinus.

Tum Lubeceñ.ſecundo habito uento ſummo mane ſopitos Holandos in ſumma periculi ſecuritate repentino tumultu perterritos inuadũt. Prima itaq; eruptione Holandi regis ſuppetias rati, dehinc clamore excitato hoſtibus cognitis, uniuerſæ naues fuga ſibi conſulere ſtatuerunt, atque ita quatuor fermè millibus paſſuum ad Gdanenſem portum naues in alto diſperſæ: mox Lubecenſibus ſine negocio uictoria ceſsit, in ea fuga naues plus quadraginta aut igne abſumptæ,aut merſæ fuêre. Captæ ſunt item(ut fama eſt)ſexaginta octo naues. Reliquæ eleuatis uelis,uel per altum euaſerunt, aut Gdaneñ. portum non ſine incommodo attigerunt. Tantum Lubeceñ. ex fugientibus nauibus capere licuit,quantum lubuit,& commodè ducere potuerunt. Rebus itaq; fœliciter geſtis Lubecum ſumma ciuium congratulatione ingenti parta præda ſalui peruenêre. Acceptæ fuêre plurimæ merces,multò maxima tum pars Fuggarorum fuit, cuprum per Iſtulam amnem ratibus paulò antè ex Cracouia dimiſſum.Hoc ſucceſſu Cracouiam delato,Sigiſmundus rex Lubeceñ. epiſtola pro reſtitutione Fuggaricarum mercium admonuit. Suſcepit hanc rem Maximilianus Romanorum imperator. Miſsi item fuêre ad Lubeceñ.ſenatum & populum legati,ſummo ſtudio longo tempore negocium actum eſt, ad extremum Fuggaris pars cupri reſtituta fuit,ſed nec hoc ſine magna iactura, à pleriſq; ſub certa ſumma traditur. Ego uel ex Fuggarorum familia paucìſsimis cognitum fuiſſe crediderim. Hic fermè Poloniæ ſtatus fuit.

Ruſsia hoc anno atq; Podolia à Tartarorũ eruptionibus libera fuit, quod fœdus proxime apud Breſceum Lithuaniæ oppidũ cum rege(ut mox infrà in Lithuanicis rebus adſcripturus ſum)renouandum foret. Cæterùm gens fera, raptu uiuere ſolita, nihil minus, quàm pacem ferre poteſt,contractis copijs plus triginta millibus equitum Daciam inuaſit.Bogdanus mox collecto ex ſuis exercitu his obuium ſe facere cõſtituit,iunctæ ſunt illi Sarmaticæ auxiliares copiæ Stanislao Lanczkroneo, & Tworowkeo ducibus quatuor millibus equitum, acceſsit item illi Hungarorum ſubſidium ſupra octingentos uelites. His Bogdanus ſtipendia merentes ex Thracia leuis armaturę milites aſciuit,uniuerſo exercitu celeriter congregato,ſpes ingens uictoriæ tenebat. Interea dum Nohaicei Tartari Tauricos in Daciam erupiſſe cognouiſſent,ſumptis feſtinanter armis in Tauricam peruenêre,cæde multa patrata,res celeriter Tauricis delata eſt. Relictis itaq; externis rebus, ad propria tuenda animus euectus eſt: & ſic alieno periculo Dacia ingẽti clade liberata fuit. Verum antequàm Taurici domum rediſſent hoſtes patrato damno dilapſi ſunt. *Tartarorum in Valachiam eruptio.*

Dum extra fines digreſſus ſum licebit forte hoc loco Turcarum ſucceſſus referre, circumactus tunc annus erat,quo Salembus Baizeti filius Caffam olim Ianuenſium urbem patris imperio ereptam in deditionem acceperat,his in parentem non ſatiatus malis, hoc anno Albam(quam Bialogrod uocãt)Kiliamq; intercepit. Quum uerò Sophi Perſarum imperator multis,uarijsq; uictorijs contra Baizetum hoc anno triumphaſſet,eumq; ſupremis ſæpè prælijs uiciſſet, Baizetus relicta Conſtantinopolis ſede Adrianopolim migrauit.Quo cognito Salembus in patrem arma ſumpſit, cognouit quoq; hæc Baizetus, contractisq; legionibus,filij exercitum excepit.Poſt uiolentam pugnam Baizeto uictoria ceſsit, & Salembus cum Taurici imperatoris filio,paucisq; militibus fuga ſeruatus eſt. *Caffa per Salembum intercepta.* *Salembi cum Baizeto patre bellum.*

Paulò pòſt anno 1512.patris aſſenſu,Salembus imperium & Turcarum rempub.tutandam ſuſcepit.Baizetus natiuum ſolum Hamandatum oppidũ delegit: ubi altera die, qua aduectus morte extinctus eſt.Quo iam morte ſublato,Salembo Ahmatus frater pro imperio negotium fecit,collecto ingenti exercitu,adſcitis etiam Perſarum imperatoris auxiliarijs copijs,fortunam uniuerſali prælio commiſit.Poſt funeſtam pugnam uictoria Salembo ceſsit, qui captum fratrem nulla pietate commotus ſecuri percuſsit. Sunt tamẽ qui ſtrangulatum eſſe perhibeant,atq; ita poſt multas credulitates imperium adeptus eſt.Fertur ante hãc pugnam Vuladislai Hungariæ regis legatum audiuiſſe, cui dum reſponſum præſtolaretur,Salembus hæc uerba dixiſſe traditur:Nullo egere reſponſo, iam præſentis fortunæ ſucceſſus expectandos,ex euentu ſatis poſtea reſponſum fore.Sed parta uictoria nihilominus legatum retinuit,atq; in uniuerſas dehinc expeditiones deduxit, nec dimiſſus,niſi poſt totã ſubactam Syriam,anno 1519.in Iulio ad Ludouicũ redijt. Ex ea quoq; uictoria Salembi,ex necato fratre nepos ſeruatus in Perſiam peruenit, huic Sophi filiã in matrimonium tradidiſſe perhibetur.Hic poſtea Salembum multimodis cladibus ſemper uictor moleſtauit. Hac parta uictoria Salembus Laskowskeum genere Sarmatam,ex Moſziskeo oppido Ruſsiæ aduocato(ut uocant)natum,ad Sigiſmundũ regem legatum ſubmiſit,qui relicta Chriſtiana fide,ad Mahumeti errores abierat,hic breuiſsima oratione Turcarũ lingua per interpretem in hæc uerba loquutus eſt: Salembus Turcarum nouus imperator pacem eam tecum Sigiſmunde rex, quam auus & pater eius ſeruarunt uult tenere.Inciderunt hæc in annum ſalutis 1512.ad dies Iulij. Is paulòpòſt abſolutus, in fine menſis Auguſti Cracouiã egreſſus eſt.Hic duorũ fermè annorum Turcarũ ſucceſſus fuit. *Baizeti mors.* *Ahmattus Salembi frater.* *Laskowskeus Turcicus orator.*

NVNC ad res Lithuanicas,illisq; uicinas ſtylus uertendus eſt.Rex dum Breſceum (ut ſupra narratur) peruenit, mox uotis Poloniæ, Lithuaniæquè ſenatus aſſentiens,eos qui ſuperiori anno cuſtodiæ propter Helinskei factiones traditæ fuerant, ademptis uinculis in priſtinam gratiam ſuſcepit. Dein Mendligeri Taurici imperatoris legati aliquandiu expectati, is filium atque nepotem obſides ex pacto ſubmittere. Singulis item annis contra regni Sarmatiæ hoſtes arma ſuſcipere debuit. Tum rex Sigiſmundus illi uiciſsim annuatim quindecim aureorum millia pro ſtipendio perſoluere aſſentit,huius medium Polonia,reliquum Lithuania adnumerarent.Hec aliquandiu hoc pacto ſoluta fuêre.Verum Mendligerus fidei oblitus,nec obſides miſit, ſed Daciæ Palatinũ Polonis feudalem(uti ſupra narratur)magno exercitu inuaſit:qua eruptione non ſatiatus ingentes copias in Baſilij Moſchorum principis ducatum induxit, eumq; incredibili clade ingenti abacta præda afflixit.Hicq; iam rerum geſtarum anni undecimi ſupra milleſimum, quingenteſimum finis fuit. *Fœdus Tartaricum.* *Mendligeri perfidia.*

Annus dehinc duodecimus ſupra milleſimum,quingenteſimum,Sigiſmundi nuptijs celebris fuit, in ipſisq; anni initijs apud Cracouiam comitium regis iuſſu indictum eſt. Fuêre item ad Barbaram regiam ſponſam legati deſignati, Ioannes Lubrantius Poznanienſis Epiſcopus,Chriſtophorus Schidlouicius Caſtellanus Sandomirienſis, & Lucas *Anno 1512.* *Legati pro Barbara regina.*

de Gorka Poznanieñ. & maioris Poloniæ Capitaneus: hi ſplendido ornatu Poloniam
egreſsi, per Sileſiam, Morauiamq; Tranczinum uenêre. Noua ſuſcepta ſponſa in Polo-
niam iter diuerterunt. Hanc Heduigis genitrix, Ioannes frater, Kazimirus dux Teſſneñ.

Occurſus Regis.

auunculus uſq; Cracouiam octingentis equis comitati fuêre, confecto itaq; itinere, quin
ta Februarij apud Morauicum pagum nocturna habuit, ſummo dehinc mane feria ſexta,

Regis comitatus.

& idem ſexta Februarij, Sigiſmundus inſtructiſsimis copijs comitatus, ſponſæ nouæ (ue-
hiculo uectus quod niues maximæ, & intenſum frigus eſſet) obuiam egreſſus eſt, comi-
tati fuêre Sigiſmundum pleriq; ex aduenis legatis, atq; oratoribus. Inter hos Ioannes Sta
phileus auditor Rotæ, legatus Apoſtolicus, uir excellentis ingenij atq; doctrinę, qui me-
cum poſtea familiariter ſæpius multa commentabatur. Elizabeth uirgo Sigiſmundi ſo-
ror, ſuo quoque uehiculo uecta: Anna dux tutrix Mazouiæ: Alia item magnatum hone-
ſtæ, illuſtresq; fœminæ. Fuêre tunc tentoria apud Lobſouium ad Septentrionem fixa, ter
ra item rubro panno conſtrata, hoc in loco rex ſponſam nouam expectabat. Paulò poſt-
quàm illuc peruentum eſſet, Georgium Bregenſem ducem, ad regias nuptias euocatum,
ſeptuaginta equitibus armis, undiq; ſplendentibus comitatum, rex hilari uultu excepit.

Exceptio Barbaræ.

Tandem in multum diem regia ſponſa curru à Vuladislao Hungariæ rege ad hoc miſſo
ad regem uecta fuit: dumq; illa ex curru in terram proſiliret per pannum ad hoc ſtratum
regi obuiam uenit. Excepta fuit uulgari primum oratione per Ioannem Laskeum Archi-
præſulem Gneznẽ. hac expleta, Ioannes Staphileus Apoſtolicus legatus eleganti Lati-
na oratione huic matrimonio uotis omnibus fœlicitatem, beatumq; euentum precatus
eſt. Rex exceptam ſponſam uehiculo aſſumpſit, atq; inde in urbem Cracouieñ. deducta
eſt. Patrum Gymnaſij Cracouieñ. collegium apud Cleopardiam Barbaram ſponſam re-
giam breuiuſcula oratione excepit, Senatus, Populusq; Cracouieñ. omni ueneratione
ac honore hunc ingreſſum honeſtauit. In arcem quæ urbi imminet inclinato iam die
ſponſa peruenit, atq; ibidẽ per Matthiã Dreuitium Epiſcopum Premislienſem excepta,

Coronatio Barbaræ reginæ.

hincq; in aulam ad hæc decoratã introducta. Poſtridie Dominico in Septuageſima, quæ
octaua Februarij erat, maiorum more in Diui Vuenceslai æde Barbara uirgo in reginam
Poloniæ coronata fuit, munus conſecrationis Ioannes Laskeus Archiepiſcopus Gnez-
nenſis exequutus eſt, adfuêre his cærimonijs Bernhardinus Archiepiſcopus Leopolieñ.
Ioannes Lubrantius Poznanieñ. Eraſmus Vitellius Ploceñ. Lucas Vuarmieñ. Matthias
Dreuitius Premislienſis, Nicolaus Coſcieletius Chelmeñ. Ioannes Amicinus Laodiceñ.

Præſentes in coronatione.

Cracouieñ. Suffraganeus Epiſcopi. Præterea Abbates de more uetuſto his rebus adeſſe
ſoliti, fuêre item ad huius coronationis maieſtatem ampliandam, ſummi Pontificis lega-
tus, Ioannes Staphilæus Iuriſperitus uir inſignis, Vuladislai Hungariæ & Bohemię lega-
ti, Ioannes Thurzo Vuratislauieñ. Epiſcopus, Ambroſius Szarkanus Hungarus Col-
lega. Iobus Epiſcopus Pomezanieñ. ordinis Sanctæ Mariæ domus Teuthonicorũ cum

Mõſterbergeñ.

collega ex Pruſsijs. Georgius dux Bregeñ. Bartholomæus dux Sileſiæ, Anna dux Mazo
uiæ cum filio, dux relicta Ratiboriæ, horum quoque legati huic coronationi interfuêre.
Thomæ Cardinalis Epiſcopi Strigonieñ. Patriarchæ Conſtantinopolitani duo, Georgij
Quinqueeccleſieñ. duo, Epiſcopi Coloceñ. unus, Epiſc. Vuaradieñ. duo, Epiſcopi Olo-
muceñ. duo, Georgij ducis Saxoniæ, Ioannes de Schonbergk unus, Federici Marchionis
Brandeburgenſis duo, Decanus de Anſpachio, & Philippus de Feltſch miles, Palatini

Ordo præmiorum uictoriæ.

Hungariæ duo, Palatini Daciæ unus, & pleriq; alij. Sacris ritè peractis conuiuijs tempo-
ra ſolita data fuêre, hincq; ſuis diebus haſtarum ludi militiæ exercitia choreæ, & id genus

Ioannes Rechemberger I.

lætitiæ fuit. Ioannes Rechemberger Sleſianus apud Sigiſmundum ueteranus miles ha-
ſtarum ludo præmium uictoriæ primo loco adſequutus eſt. Secundo loco Ioannes Tar-
lo Polonus ſtrenuus miles, hoſpitibus rerum omnium neceſsitas regia liberalitate præſti-
ta fuit. Lætitia autem omnium applauſu expleta, ſummi Pontificis regum atque princi-
pum legati & oratores ſummis honoribus uenerati muneribus dotati ſunt, & dimiſsi. Bar
baræ mater Heduigis, Ioannes frater & Kazimirus auunculus cum Vuladislao filio ſpe-
ciali humanitate atq; liberalitate longius adſeruati, tandem ad propria redière, magnates
item regni utriuſq; ſtatus & ſexus aulici etiam regij omnes à rege ſinguli munerati fuêre,
hæc primi Sigiſmundi connubij, Barbaræq; coronationis ſeries, iamq; tunc Sarmatis re-

Barbaræ reginæ laus.

gina eſſe cœpit. Aucta hinc fortuna Polonis dum illa principis pluſquàm cuiquàm cre-
dibile uoluntatibus ſemper acceſsit, pariq; clementia quod toto regno intercluditur ue-
ra Heſter pietate ſumma tutata eſt, uirtutibus omnibus redimita, ſpecie formoſa, uitæ ſan-
ctimonia atque religionis culta clara, his uirtutibus hoc ſummum adiecit monimentum,
ut hos quibus præeſſe Deo Opt. Max. fortunaq; fauente conceſſum fuerat, non metu, ter
roreq; ſupprimeret, ſed pietatis, clementiæqúe beneficijs in contemplationem ſui priſcis
abiectis moribus patrijs uirtuoſis ritibus ſe conformans totis animis eueheret, iuſta, ſed

non

non nimia ſeueritate importabilis, clemẽs ſed nuſquàm uitijs patrocinata; per omnes fortunæ caſus innocentiſsima uita ad extremos uſq; dies uenit. Initio (ut ſupra narratur) hoc matrimonium pleriſque domi, foriſq; odioſum fuit, paulòpôſt uti frugi ita omnibus gratum eſſe cœpit. Hactenus de Barbara regina parciſsimè, uerißimè tamen pauca adſcribere uolui.

Rerum iam Prutenicarum nullum erit negotium donec anni quintidecimi ſupra milleſimum, quingenteſimum, narrationem ſuſcepero, illicqùe ſub compendio quæ interea abſumpto Federico Pruſsiæ Magiſtro ad illud tempus geſta ſunt, enarrabo. Iam interim quæ apud Ruthenos hoc anno geſta fuêre hoc loco referre negotium poſtulat. Poſtquàm Barbaræ reginæ coronationis munus expletum eſt, hincquè legati dimiſsi, paulòpôſt Regi atq; Senatui Taurici Cæſaris, id eſt, Przecopeñ. legiones plures 25000. equitum Ruſsiam, Podoliamq; inuaſiſſe nunciatum fuit. Tum incredibili celeritate afflictam rempub. liberauit, miſſus mox aulicis ad mercenarium militem ante hac his neceſsitatibus adſeruatum, præterea plerique ex patricijs maiorum more intrepidè res tutandas ſuſcepêre, hi quantum fieri poterat magnis itineribus ad Barbaros hoſtes feſtinabant. Interea dum aulici & nobiles in itineris procinctu eſſent ſeruilium copiæ Stanislao Lanskroneo Camieneceñ. arcis præfecto duce Tartaricas copias ad 23. Aprilis diem apud Bielkam particulari prælio uicêre, ex ea pugna Barbari qui Polonorum manus inciderant, ad unum necati fuêre, atq; his ſucceſsibus Polonica res fœlicitate primum, deinde ſpe certæ uictoriæ conſolata, Omnium dehinc copiæ in unum coguntur ad 23. Aprilis diem haud longè à Viſnouicio caſtra diſcretis locis poſuêre. Ad primam itaq; noctis uigiliam Staniſlaus Lanskroneus qui hoſtium exercitum percenſendo periculum fecerat Sarmaticis caſtris quæ apud hoſtes fierent nunciauit: Ineunt duces conſilium, atq; paulòpôſt ille mutatis equis ad hoſtium explorationem reuerſus, milites ſeq;, equoſq; reficere iuſsit, ut eo Lanskroneo, demum redeunte, ad pugnam miles paratus foret. Redijt ad tertiam uigiliam Lanskròneus, & hoſtes iam ſine metu quieſcere docuit. Tum uniuerſus exercitus lætis iam animis ad perſequendum hoſtem pronus apparuit. Lithuanorum uerò copiæ Polonis adiunctæ uix ſex millia equitum fuiſſe perhibētur, cæterum toto exercitu nemo qui non excelſo animo uictoriam manu conſequi, aut pro patria mori uellet. In ipſo itineris procinctu circa ultimam noctis uigiliam inter duces uaria belli, pugnæquè ratio habita. Conſtantinus uir nulli ſua ætate duci ſecũdus, ſibi, ſuiſq; prelij initia deſyderabat, hoſtem hunc longo uſu cognoſcenti hoc munus deberi, ne dum inſueti milites, pugnæ mala facerent initia, reliquam ſpem deſperatam efficerent. Contra Poloni quibus uictoriæ ſpes animos obſederat, ſimul coëundum fore rati, neq; ex uſu eſſe exiguum exercitum in multas cohortes ſecernere, magis reipub. cõmodo fore, ſi æquo marte prælium inirent, paribuſq; honoribus quam Deus dare uellet uictoriam obtinerent. Verum flagrans Conſtantini animos Polonorum conſilijs non acceſsit, ſed Polonos patricios maximè qui cupiditate gloriæ euecti, partim apud Germanos, partim alias nationes, quibus animus quidem ingens, audaxq; ad alios bellorum uſus eſſet, fuiſſe expoſuit, alio hoſte aliam militiæ diſciplinam, aliud belli ſtudium expetere. Interea dum altercationibus nihilominus exercitus iter continuaret. Primo diluculo hoſtem adeſſe nunciatum eſt, atq; ita præſens iam periculum pro honore, litem diremit, inſtructæ dehinc acies celeriter fuêre. Conſtantinus cum Lithuanis dextrum cornu ſortitus, Poloni ſiniſtrum tutandum ſuſcepêre. Polonicus exercitus Nicolao Camienecio Cracouieñ. Palatino, uiro ad ultimum uitæ diem armis, belliq; ſtudijs claro traditus eſt. Acies media ex nobilibus, patricijs atq; ueteranis militibus ordinata, ante hanc cohortes, ſub ſuis ſingulæ ducibus conſtitutæ fuêre, hoc modo hoſtem per occaſionem inuadere ſtatuerunt. Conſtantinus ſpe fruſtratus copias ſuas in multam partem à Polonorum aciebus collibus pauculis è conſpectu ſitis abducit, præter ſpem mox hoſtes agminibus in Conſtantinianos milites ſuo more tripudiantes erumpunt, repentina audacia Cõſtantinianis terrorem incutere molientes, ſuſceptum eſt utrinq; magna ſpe uictoriæ certamen, mixtiſq; iam cohortibus cum Barbaris, uiſum erat Conſtantino, ut paulò à ſuis ſecedens, alio loco Polonorum acies in hoſtes induceret, atque ita Polonicis aciebus uix dum iunctus erat, quum clamor à tergo ortus Lithuanos Barbarorum inſultus atq; pertinacem pugnam, telorumq; ingentem uim non ferre, nũc fugam inire, perculſuſq; Conſtantinus, Polonos ſuis ſubuenire hortatur, negotium Alberto Sampolenskeo & Bernhardo Potoczkeo ſtrenuis militibus creditum, qui una cohorte leuis armaturæ ad Conſtantinianos peruenêre. Conſtantinus quoque ſuos fugientes ſiſtit, atque cum Polonis denuò in hoſtes irruit, ſubitò mutata fortuna, qui paulò antè fugere cœperant, iam intrepidis animis hoſtem fugere coëgerunt. Tartari ſuorum clade & fuga cognita ſuppetias laborantibus miſerè, atq; paucis ad prędæ, captiuorumq;

Tartarorum in Ruſsiam expeditio.

Ducum Polonorum altercatio.

Aciei inſtructio.

Pugna atrox.

cuſtodiam relictis uniuerſi ad pugnam accelerant. Verum ne totum negotium in dextrum cornu inueheretur, Poloni iam acies in hoſtes immiſêre, miſſæ ſunt primum cohortes quatuor quæ in medijs hoſtibus ſeptæ non apparuêre, deinde alia poſt aliam ſubmiſſa, media acies tandem in hoſtes ducta in uniuerſalem pugnam res peruenit. Hinc magna audacia utrinq; certatum, quumq; prælium iam undiq; mixtum eſſet, Polonorum cohors una hoſtes confertiſsimos penetrans, præſidium ad captiuos relictum deturbauit, uinculisq; primū paucis captiuis ademptis pauliſper alter alterius opera ſolutus, uniuerſi compedibus liberati fuêre: qui pauló antè uincti leuatis in cœlum manibus ſupplices ſuis uotis omnibus à Deo uictoriam precati ſunt, arreptisq; ſecuribus, atque cæteris in prædam abactis rebus prælium (ex captiuis mox milites facti) inſtaurant, iamq; Barbari, neq; uiribus, neq; fortunæ fidentes inclinatis undiq; rebus fugere cœperunt, qui tandem à Polonis, Sarmatisq; paſsim perſecuti atq; cæſi fuêre: multò maiorem tamen cladem accepturi, ſi non tam citò per campos effuſi plerunq; per fugam dilapſi atq; ſeruati eſſent. Læta igitur, paucoq; cruore parta uictoria Sarmatis ceſsit. De cæſorum hoſtium numero non planè mihi conſtat, quum nec hoc ex his qui aduerſo pectore hoſtium tela ſuſcepêre cognoſcere potuerim, uaria de numero opinio erat, hoc ueriſsimum mihi narratur, ex hoſtibus quorum à captiuis uiginti quinq; millia fuiſſe perhibentur, multo minorem partem dilapſam eſſe. Sarmatis ea pugna tantò maiorem lætitiam addidit, quo leuiori negotio parta uideretur. Dum ex toto exercitu uix centum interempti, cæterum pleriq; telis uulnerati eſſent, ſeruata eſt omnis præda captiui plus ſedecim millia omnis ſexus & ætatis, uinculis ſoluti in patriam reducti. Præterea Tartarorum equi ſupra decem millia capti fuêre. Incidit hæc memorabilis pugna in diem D. Vitalis ad 28. Aprilis circa Lopuſzna. Fuerunt in ea expeditione Nicolaus de Camieniecz Palatinus & præfectus Cracouieñ. exercitus Polonici dux generalis, Ioannes Odrouaſz de Sprowa, Otho de Chodez Palatinus Podoliæ, Stanislaus de Chodecz regni Poloniæ Marſchalcus & Leopolis præfectus, Martinus de Kamieniecz, Ioannes Amor de Tharnowa, Stanislaus Lanczkoronsky, Ioannes Schwirczowsky, Ioannes ac Nicolaus Pilecij, Petrus & Stanislaus Kmithæ uiri inſignes & ſtrenui, & alij multi Poloniæ ſtrenui milites, quibus ſemper pro tuenda patria inuictus animus erat, fuerunt item auxilia ex præclaris Lithuaniæ ducibus, Conſtantinus de Oſtrogo nulli non duci ſua ætate comparandus. Andreas de Sbaras & Michaël cum filijs de Vuiſnijowiecz cum pleriſq; alijs copijs, præter hos ingens numerus nobilium, clarorumq; militum fuit, horum omnium nomina recensêre negotium non poſtulat, fuêre ea in pugna pleriq; mercatorij ordinis, qui ſua ſponte negotium ſuſceperunt, inter hos mihi notior Ioannes Schutz Cracouieñ. ciuis uir audax atq; ſtrenuus. Hæc ſupremæ uictoriæ ſeries eſt, quamuis etiam Barbari cum Ruſsiam, Vuoliniamq; inuaderent, & Belſeñ. Leopolieñ. Buſceñq; terras depopularentur, & uſq; in Craſnyſtaw Lublineñ. terram prædam agerent, amplius bis ſex particularibus prælijs à Polonico milite fuſi ſunt, & ſuperati. Hac uictoria cum uinctis Barbaris ad regem perlata, Deo Opt. Max. patrijsq; ſanctis laudes habitæ fuêre, captiui compedibus ædificijs Cracouieñ. arcis admoti, in perpetuam ſeruitutem traditi ſunt, ex ea pugna mirabile dictu quam citò Polonorum animi, moresq; mutati. Narratum eſt quibus ſtudijs Sigiſmundus rex Sarmatiam & Poloniam ſuſceperit hoc loco non ab re uidetur referre, quibus uirtutibus ſub eius imperio hactenus creuêrit, abiectis nuper lōgis, ſtrictisq; ueſtibus, nouum ueſtium uſum ſuſcepêre, crines item longo uſu tortos, poſt Valachicam pugnam abijci cœptos tunc communi ſtudio abhorruêre, potationes, commeſſationesq; hactenus obſeruatas continentius geſſerunt. Ebrietatem, principis exemplo execrare plerunq; inualuit, ſobrietati honos ingens habebatur, atq; ita paruo temporum interuallo Sarmaticarum rerum, rituumque ſumma uariatio fuit, ab his initijs omnes fermè uirtutes hactenus auctæ magis, magisq; creuêre, atq; hinc multorum populorum animi in Polonicarum rerum contemplationem euecti ſunt. Poſteaquàm Tartarorū legiones fœliciter ſuperatæ ſunt pauló pôſt in diebus Maij Taurici Cæſaris legatus ad regē Cracouiam peruenit, ut fœdus anno ſuperiori cœptum renouaret, utq; Rex his fidem haberet Dyalaldinum Mendligeri imperatoris nepotem obſidem Vilnam ueniſſe expoſuit, his ita facto cognitis, fœdus cū Tartaris obſeruatum. Dyalaldinus uerò non uiſo rege in pueritia agens apud Vilnam ſub anno 1513. In Februario febribus correptus interijt. Tartari autem penes quos nullum ius integrum nullaûe religio ſancta, fœdus ſæpè numero uiolarunt, an quia Dyalaldinus apud Lithuanos interijſſet, an quia inconſtantia fidei effecerint, non habeo dicere, conſtat tamen nihil unquàm cum illis firmatum poſtea obſeruatum fuiſſe. Sigiſmūdus ad finem Octobris Cracouiæ permanſit, pro D. Martini feſto Peterkouiam ad indicta comitia peruenit, quibus concluſis ſimul cum regina Poznaniam peruenit, poſitis hoc anno Peterkouieñ. arcis initijs

Victoria Polonorum inſignis.

Mutatio habitus & morum.

Legatio Tartarica.

Dyaldini obſidis interitus.

Operà quædã Sigiſ. Regis.

initijs quæ poſthac in anno 1519. ad integrum completa fuit. Sub eo anno Sigiſmundus cœpta ędificia arcis Cracouieñ. ſingulari ſtudio continuauit, in D. Stanislai ſacello, quod in rupella appellatur, monumenta poſuit, Friderico Cardinali olim Germano æreum fieri fecit tumulum, uotumq; Deo ac D. Stanislao patrio ſancto de fœlicibus belli Valachici ſucceſsibus factum, uti eo loco narratur, Imagines argēteas multis aureorum millibus comparatas ad D. Stanislai tumulum erectas expleuit: quæ hodie ab omnibus cernuntur in opere, induſtria ac artificio ſingulari ab Alberto Glim Nurenbergæ facto. Interea quod annis ſuperioribus apud Poznaniam fruſtrà in rebus Prutenicis laboratum eſſet, atq; Romano Cæſari paulòpóſt ex Sigiſmundi nuptijs negotium contractum uideretur. Maximilianus cum Baſilio duce Moſchorum fœdera iunxit, parum mihi cognitum eſt, ſi unquàm Maximilianus à Chriſtiano principe longius receſſerit, quàm dum ethnicorum res contra Chriſtianiſsimum principem tutandas ſuſciperet. Ab eo namq; anno Baſilius contra ius gentium fœderibus, finibusq; ruptis, Lithuaniam crebris, uarijsq; eruptionibus Michaële duce afflixit, ſæpius Smolenceam arcem infœliciter obſidione cinxit, atq; ita aliquandiu Baſilij exercitus tanto liberius in Lithuania graſſatus, quanto plus factionibus prouinciam implicatam, ſperandum illi fuerat, hoc modo ſe Lithuanorum res anno 1512. habuêre.

Maximiliani cum Moſchis fœdus.

Anno 1513.

ANNVM 1513. ab orbe redempto Sigiſmundus Poznaniæ cum regina Barbara excœpit, illic domeſtica, inteſtinaq; quædam pacata fuêre. Eo anno uigeſimaquinta die Martij feria ſexta magna ante quartamdecimam horam Barbara regina prolem primam apud Poznaniam enixa fuit, quæ in baptiſmatis fonte, quando hoc nomen apud Polonos familiare eſſet, Heduigis appellata eſt. Ex eo loco paulò antè Ioannes Laskeus archipræſul Gnezneñ. regni Poloniæ primas ad Iulium Pontificem legatus deſignatus erat. Is confectis domi negotijs, Cracouiam properauit, ibidem quæ ad itineris uſum forent comparatis Cracouiam initio Aprilis exiuit, ſumma legationis tum fuit, ut ad concilium Lateraneñ. nuper à Iulio inſtitutum, regio nomine orator iret, tum etiam res Prutenicas paulisper apud Romanum Pontificem infectas tutandas ſuſciperet. Eò uerò in ipſo itineris procinctu exiſtente Cracouiam nunciatum eſt. Iulium Romanum Pōtificem apud S. Petrum in urbe die 21. Februarij morte extinctū, pauloq; póſt undecima Martij Leonem decimum legitimē illi ſuffectum eſſe, mutato itaq; legationis titulo nihilominus Romanum iter continuauit, in ipſo itinere apud Pontem, uulgò Brugk, Styriæ oppidum Stanislaus Oſtrorogeus Caliſieñ. Caſtellanus collega archiepiſcopum conſequutus eſt, atq; deinceps ſimul Venetam urbem ingreſsi, à Venetiarum principe Leonardo Lauredano Senatu, populoq; humaniter excepti fuêre. Ioannes Laskeus poſtridie in Senatum Venetum admiſſus extemporariam, ſed luculentam habuit orationem. Summa huius fuit. Sigiſmundum præſenti Venetorum calamitati, & quod tanta cæde Chriſtianus ſanguis profunderetur condolere, omni uoto atq; animo quæ ad pacem communem atque eius reipub. amplitudinem pertinerent, quantum in ſe foret non inuitus effecturum. Cæterum quod pro Veneta repub. ex uſu per eum accidere uideretur, apud Romanum Pontificem, Maximilianumq; Imperatorem totis uiribus ſe laboraturum, ut reſpub. Chriſtianorum iam ſupra quatuor annos in Italia afflicta, priſtinæ tranquillitati reſtitueretur, demumq; communi omnium uoto in Chriſtiani nominis hoſtem arma ſumerentur. His fermè uerbis pro Sigiſmundo ad Senatum Ioannes Laskeus uſus eſt. Quæ tum Principi, tum Senatui quantum geſtu percipere potui (interfui enim) grata fuēre: an uerò animo ea res fuerit quod nihil legatis (præter quæ publico conſeſſu pro eius rei commendatione dicta fuêre) commiſſum erat, non habeo dicere, habita oratione Ioannes Laskeus ut eſt uir ingenij magni cum Leonardo principe quædam incidenter, familiariusq; locutus eſt, negotio uerò ſic poſtulante, Ioannes Laskeus Sarmatiæ regnum multas, uariasq; ab hoſtibus Barbaris eruptiones ſuſtinere, reliquis nationibus contra gentilium inſultus murum eſſe, atq; periculis maximis ingentem molē humeris ſuſtentare expoſuit. Tum Lauredanus rem Venetam extollens reſpondit, reipub. Venetæ maxima ſemper fuiſſe bella, nihilominus inuicto animo, ſummis periculis conſilio domi, foriſq; proſpere ſemper rebus præfuiſſe, fore quoq; ut etiam hoc bellum fœlicem finem ſortiretur.

Heduigis prima proles Barbaræ.

Ioannis archiepiſcopi Gnezneñ. legatio ad Pontificem.

Oratio archiepiſcopi Gnezneñ. in Senatu Veneto.

Laskei reſponſum graue.

Laskeus uerò intercœpta oratione, facetum hoc ſed ſerium allocutus, colloquium diſſoluit. Longe (inquit) Sereniſsime Princeps diſsimile Venetis atq; Polonis belli ſtudium hactenus fuit, dum illi pro gloria, pro rerum amplitudine, & plerunque pro dominandi libidine euocati belli ſibi negotia contraxêre. Hij contrà multo ſuorum ſanguine pro repub. Chriſtiana Barbarorum eruptiones excipere, atque cæteris nationibus præſidium eſſe coguntur, ſummam hinc fœlicitatem exiſtimantes, ſi non tranſcenſis finibus alienis ſua tueri liceat. Poſtridie iterum ad Senatum uentum eſt, de rebusq; priuatis non-

nihil actum & legati expediti Romam feſtinarunt. Poſtquàm urbem ingreſsi de moreq́; uires ex longo itinere refectæ fuère. Ioannes Laskeus apud Pontificem Leonem & patrum Collegium orationem longam & reip. Chriſtianæ neceſſariam habuit, quæ poſteà excuſa circumlata eſt, atq; utinam ita patrum animos accendiſſet, ut ſyncero animo & uehementi ſtudio dicta fuit. Poſtquàm Gneznen̄. archipræſul legationis munus expleuit, collega Oſtrorogeus dimiſſus in Hiſpanias ſeceſsit, atq; inde in Poloniam nō multo poſt reuerſus eſt. Interea Ioannes Laskeus in Lateranen̄. conſilio multo tempore commanſit. Eo loco res Prutenica nonnihil apud Pontificem ab ordine fruſtra tentata erat. Sed paulò inferius rebus Prutenicis hæc adſcribere placebit. Hæc Ioannis Archiepiſcopi Gneznen̄. legationis ſumma fuit. Sigiſmundo interim apud Poſznaniam agente, res Lithuanicæ Moſchorum pertinacibus eruptionibus affligi cœptæ, atq; ita in apertum bellum ferme omnia inclinata fuère.

Helena Alexā dri uidua moritur. Apud Lithuanos Helena Alexandri regis relicta, morte abſumpta eſt: quę in annum 1513. diem Ianuarij 29. incidit. Deinde Vilnen̄. arx nouis, ornatisq́; (ſed ligneis) structuris paulòantè erecta ſubitò incendio 21. Februarij conflagrauit, hęc futuri belli ferme auſpicia fuère.

Conflagratio arcis Vilnenſ. Paulòpòſt Baſilius Moſchorum princeps apud Maximilianum pro regia corona per legatos ſollicitauit, auxilia cōtra Sarmatas ex nouis ſocijs quæſiuit, totis uiribus pleroſq; ad defectionē pellexit, tū Helincei ingenio Schleinicz genere nobilis Miſznen̄. ad Germaniæ oram ſubmiſſus, ut uel milites, uel ſocios huic bello aſciret. Fuère item ex plebeis qui his factionibus adhærerent, ex quibus Lata Cracouien̄. ciuis natione Bohemus, captus à rege Cracouiam miſſus atq; capite plexus eſt.

Apud Pruſsios atq; Liuones res non ab re ſuſpectæ uidebātur, his malis initijs Sigiſmundus excitatus, Polonis apud Radomiam pro Iunij diebus conuentum indixit, couenit Senatus omnis cum Sigiſmundo apud Radomiam oppidum, his comitijs Polonica reſp. domi pace atq; tranquillitate firmata fuit. Tanto maior pacis fiducia atq; à metu bellorum animus liberior erat, quantò cum Taurico Cæſare fœdus nuper ſuſceptum rempublicam ab eruptionibus tutiorem efficere uidebatur. Expletis his comitijs, Sigiſmundus in Lithuaniā ſeceſsit, Laurentius Miskowskeus uir militari diſciplina inſignis uarijs iniurijs à Ianuſsio principe Sathorienſi duce affectus, ad regem Radomiam peruenit ſupplex à rege omni uoto iuſtitiam precatus, Res ad reditum in Poloniam reiecta. Duci ut ab iniuria interim abſtineret perſcriptum, at cū regis diſceſſum ille cognouit, ad priſtinam moleſtiam reuerſus, aquam quæ certis alueis Laurentij piſcinas incurrebat abduxit. Tum Laurentius facinus maximū aggreſſus, ducem uenationi intentū adijt, dumq́; duo ſimul longius à familiaribus abſcederent, uerbis (ut Laurentius memorat) ſupplicibus ut ab iniuria abſtineret admonuit. Sed dum dux his maiora inferre minaretur, arrepto mucrone Laurentius ducem per latus utrunq; inter ſcapulas ſibi belli finem facturum dicēs tranſfixit. Princeps Ianuſsius in terram mox ex equo delapſus, antequàm ſui adeſſent expirauit, & Laurentius per loca cognita ſequentium manus euaſit. Ceſsit ex fœdere Sathorienſis ducatus ab eo tempore regibus Poloniæ, Laurentius uerò neq; hac morte pacem adeptus, ſed pro ea re aliquandiu uarijs periculis laborauit, donec ad extremum in bello Moſchouitico, anno Salutis 1514. in Lithuania magna audacia fretus, egregium in hoſtibus facinus perpetraret, ex eo à ducibus, bellíq; præfectis ſupplicantibus regi recōciliatus eſt. Inciderunt hæc in annum 1513. diem 17. Septembris. Poſtquàm Sigiſmundus ut paulò ſuprà narratur Lithuaniam ingreſſus eſt. Conuenit deinde primò apud Melnick oppidū, paulòpòſt Vilnen̄. urbem Lithuanicus Senatus, atq; futuri belli euentum conſilio præuidit, uarijs modis pax fruſtra quæſita eſt, hoſtis uerò dum nouorum ſociorū promiſsis alitur, animum ſingulari ſtudio ad nouum bellum inuexit, ac pluribus in locis fortunam expertus nonnullis mœnibus fruſtrà oppugnatis, ingenti ſuorum cæde obſidiones ubique ſoluit. Quo cognito Sigiſmundus apud Lithuanos exiſtens Taurico Cæſari ex fœdere ſtipendium perſoluit, & iam propè imminenti bello aſciuit. Graſſantem hoſtem aliquot particularibus prælijs fœliciter uicit, & hoc anno ab omni conatu auertit, hiſq; conſilijs anni 1513. apud Sarmatas rerum geſtarum finis erat.

Conuentus Radomienſ. *Laurentius Miskowskeus* *Cædes ducis Sathorienſ.*

Anno 1514. Iam mox bello, uictoriæq; inſignis quartus decimus annus Sigiſmundum apud Lithuanos excœpit, in ipſiſq; anni initijs conſilia belli uaria fuère, exactiones quæſtoribus commiſſæ, militeſq; ad ſtipendium ſuſcepti, omnis item Lithuania belli rumoribus repleta, Contra Baſilius haud ſegniter exercitum ingentem in Lithuaniam induxit, lōgè, lateq; Lithuaniam ſpolijs, incendijſq; uaſtauit, Smolenceam inuictam arcem obſidione cinxit.

Smolentiæ obſidio. Fertur in ea obſidione machinas bellicas (quas bombardas uulgus appellat) plus trecentas habuiſſe. Hoc loco parum omiſſo negotio contra noſtri ſæculi corruptos mores & flu-

xam

xam hominum fidem exclamare liceat. Proh pudor eò res noſtra ætate deuenit, ut per licentiam agantur omnia, Baſilius princeps Moſchorum dux, Chriſtianæ reip. hoſtis, contra Sigiſmundum Sarmatiæ & Poloniȩ regem bellum ſuſcepturus, neq; uiribus neq; conſilio (quantumuis opibus pollens) ſatis fidens, apud Chriſtianos ſummos principes facinoris alimenta: quũ nec uſu, nec arte tãto principi bello ſatisfacere poſſet, ultro Italorum, Germanorumq; ingentem numerum obtinuit, qui fidei ac religionis cultu neglecto Barbaricam rabiem ultro in Chriſtianorum uaſtationẽ flagrantiſſimis animis incenſam euehunt, factis multis, uarijsq; belli machinis & inſtrumentis, corporibus etiam proprijs his facinoribus inſeruiunt, adde quod peſſimũ hominũ genus uarijs ingenijs atq; artibus inſtruunt atq; edocent. Sic quondã Turcarum gens formidabilis, hominibus peſſimis, (& quod dicere abhorreo) Chriſtianis opibus ualentibus inuidiȩ atq; odij gratia adiuta, multis deinde prouincijs remp. Chriſtianã, proh dolor, exuit, hincq; ingeniũ natum apparet, ut quũ neq; uires, neq; conſiliũ, quo libido dominandi expleatur adſit: extremis artib. ethnicorũ auxilia quærantur, qui dũ eos à quibus euocantur, & in quos inuehendũ eſt iuxta amant, fit ut labefactis iam utrinq; uiribus, ſæpè uterq; ab hoſte cõficiatur. His artib. hiſq; ſtudijs Sigiſmundus princeps, Poloniæ rex, totius Chriſtianæ reip. murus & anteſignanus iampridem aggreſſus erat, atq; hinc ex bello mox bellum ſeminatum eſt. Deus Opt. Max. labentem iam eccleſiã ſuſcipiat. Mihi uerò in tanto negotio altius referre nõ licebit.

In inſtructores Barbarorum contra Chriſtianos.

Baſilius dum fruſtra arcem oppugnaret obſidionem ſoluit, itaq; exercitum hincinde circumagens, fruſtrà laborans, denuò arcem Smolenceam obſedit: ſumma dehinc ui nihil quod ad tantæ arcis expugnationem ex uſu fore uidebatur intactũ reliquit. Sed dum crebriter fruſtra anniteretur, multaq; iam millia ex admotis legionibus cæſa eſſent, inter ſpem & metum dubius ancipiti conſilio aliquandiu deliberaret, ad finem Iulij menſis obſidionem ſoluere ſtatuit. Michaël uerò Helinſceus factionibus nuper ſeminatis fidens, Baſilij intercœpit conſilium. Poſtremò dum qui Sigiſmundo fidem ſeruarunt, ſubſidia diu fruſtra ſperaſſent, quumq; factionis numerus inualeſceret, facilè regia res inclinata in apertam proditionem peruenit.

Altera Smolenceæ arcis obſidio.

Proditio Smolenciæ.

Smolencea maxima ac inexpugnabilis arx, poſtquàm ſupra centum annos in Lithuanorum manibus fuiſſet, triceſima Iulij mẽſis die, Baſilio duci Moſchorum, poſtquàm per biennium ſæpius tentata eſt, à præſidio prodita fuit. Hanc Michaël Helinskeus ſuſcepit, eamq; altera die Baſilius ingreſſus, primũ Ruthenico ritu in templo ſummo orauit, poſtquàm ſacrificia fecit, totam arcem omni auro, argento, gemmis, margaritis, præcioſiſq; omnibus ſpoliauit, prædam ingentem in Moſchouiam dimiſit. Smolencea arx maxima, & nulla ui inexpugnabilis, in extremis fermè Sarmatiȩ finibus, ad Boriſthenem amnem ſita Moſchorum olim ditionis, à Vitowdo expugnata fuit, duabus fermè ætatibus in Lithuanorum manibus permanſit, tanto ingenio ac labore firmata, ut nullis unq; miſſilibus læderetur, id non murorũ munimẽto, ſed propugnaculis ingentis magnitudinis ex quercinis lignis, terra, lapidibuſùe repletis & circumactis ſepta, ac undiq; munita eſt: ab una parte Boriſthenẽ amnem habet, cætera inacceſſis, paluſtribuſq; locis ſatis tuta ſunt, præterea commeatus uis ingens, militum quoq; tantæ arci neceſſariæ cohortes fuere. Hȩc Sigiſmundum ne primis initijs obſtaret auerterunt, ſed dum & uiribus, & neceſſarijs omnibus ſatis fideret proditionẽ cauere non ualuit. Hanc Baſilius tanto ſuorũ cruore exemit, ut facilius nouam erigere arcem potuiſſet. Baſilius hac iam ſecũda fœlicitate euocatus, omnia fermè præſidia exuit, atq; exercitũ ingentem coẽgit, uiribus cõfidens relicto (quod ſatis uiſum) ſecum in Smolencea arce præſidio, præfectis ducibus exercitum ex octuaginta millibus equitum Lithuaniæ immiſit. Duces uerò Moſchi inſtructis aciebus (ut in tanto negotio operȩprecium eſt) recta uia quȩ ab Smolenſco Vilnam dirigit exercitum duxêre. Baſilius cognito ex proditorib. regio aduentu, militũ item paucitate, per nuncios ducibus ſignificat, ut regium exercitum excipiant, atq; ſupremam belli fortunã uno prælio experiantur, ex facili negotio fieri ratus, quod à tãta hominũ multitudine regius exercitus circũactus, pecorum more in Moſchouiæ principatũ pellatur. His conſilijs Baſilij exercitus intumeſcens, ingenti clade paulòpòſt adfectus eſt. Interea dum hȩc apud Smolenceam arcem fierent, Sigiſmundus apud Vilnã agens ex nuncijs rem cognouit, exercitũ ex Lithuanis, Polonis & mercenarijs militibus paulòantè conſcriptum prȩmiſit, quem mox ipſe ſequutus eſt. Interim Piſo uir inſignis, Leonis Romani Pontificis legatus, Vilnã Iulio menſe appulit. Is à Pontifice ingens & ſupra uires negotiũ acceperat, cuius hæc ſumma fuit: Vt Sigiſmundũ belli ſtudijs auocaret, deinde hoc idẽ apud Baſiliũ ageret, repertis utrinq; conditionibus noua fœdera firmaret. Piſo rem ſummo ſtudio tentauit, ſed in ipſo ſtatim initio pacis ſpes per armorum ſtrepitum ſublata. Sigiſmundus Leonis de ſe ſtudiũ grato animo ſuſcepit, ſed dum ſecundis iam ſucceſſibus hoſtem flagranti animo motũ nihil auidius ac

Munitio Smolenciæ.

Moſchorum in Lithuaniam eruptio.

bellum expetere cognouit, omne periculum facilè ſpreuit, pacem unica armorum, ac belli uia quærere decreuit, inſtructoq; exercitu, paulominus triginta millibus electiſsimis, tum equitibus, tum peditibus, hoſti obuiam uenit, læto hoc negotium animo aſſumpſit, tantoq; facilior belli reſidui euentus ſperabatur, quantò minus Moſchorum res ſine Helinskei ingenio ualeret. Nam Michaël Helinskeus occulto Vladislai Hungariæ & Bohemiæ regis conſilio Sigiſmundo reconciliatus fuerat: quumq; conſilium his, quibus fideret apperuiſſet, Baſilio res prodita eſt, & Michaël uinculis iniectus, in Moſchouiam ductus. Preterea Nobilis Trepko nuncius qui rem ad Helinskeum retulit captus, atq; multis ſupplicijs affectus tandem dimiſſus eſt, fama fuit, ueru ligneo igni admotum, à Barbaris aſſatum fuiſſe, ita Michaëlis conſilium intercœptum, qui ſi ad Sigiſmundum rediſſet, belli cuius initium fuit, finis eſſe quoq; poterat. Non defuêre qui Michaëlis captiuitatem grato animo acciperent, tum quod homini non fiderent, tum etiam quod gloriam paulò pòſt partæ uictoriæ illi omnium ore ceſsiſſe ſuſpicarentur. Hæc autem extrema tanti hominis iniqua fortuna fuit: ſiue quod proditione inſimulatus, ſiue quod reipſa culpa non uacaret, parum conſtat, ſed quum magno conatu, & uario ingenio, externis armis totam fermè Lithuaniam turbauerit, & omnibus uiribus ultionem quæſierit, tandem forte non ſine æmulorum ſcitu, & applauſu uinculis iniectus, pro ſperatæ uictoriæ gloria, non niſi carceris, compedumq; afflictionem, munus adeptus eſt. Non defuerunt qui hanc cum Sigiſmundo reconciliationem ab æmulis, à quibus & prius Sigiſmundo accuſatus erat, Moſcho quoq; delatam crederent: quod non modo Michaëlis reditus, ſed & aliorum apud principem fauor illis ſuſpectus eſſet, conſtat enim omni ſæculo dignum uirum & ducem Conſtantinum Oſtrowskeum ſimili ſtudio ab æmulis impetitum. Quem tamen uita innocentiſsime acta, ac uulnera pro repub. Chriſtiana ſuſcepta facilè à ſuſpitione liberarūt. Huius uiri dignæ laudes mihi, ſi ſtudioſius exequi uellem, uel ſolæ iuſtū facerent librum. Verum quod Sigiſmundo in regem aſſumpto fuerit, ubiq; ſuis locis adſcripſi. Supra tempus illud ab eo geſta ad hiſtoriam meam non pertinere uiſa ſunt, ſed iam ad meum inſtitutum redeo. Inciderunt hæc ante Kalendas Septembris.

Ducis Michaelis cum rege reconciliationis ſtudium.

Prelia particularia.

Interea Baſilij exercitus, ducis ſui iuſſu, Regijs caſtris per pauca interualla caſtra admouit, & ad Beriſinam amnem peruenit. Sigiſmundus haud negligenter aliquot cohortes præmiſit, qui eodem amne ſuperato, hoſtem terrore machinarum bellicarū irritarunt, uarijsq; tentatis fortunis, ad 27. Auguſti diem, particulari certamine uicerunt. Paulòpòſt ad Kal. Septemb. ſimili fortuna à regijs pugnatum fuit, ex utriſq; uictorijs, qui inſignes capti, ad regem deducti, hisq; initijs milites reliqui belli euentum fœliciter auſpicati, uotis omnibus in hoſtem inuehebantur. Rex Sigiſmundus relictis ad ſui cuſtodiā quatuor millibus, reliquum exercitum hoſtes inſequendos ſubmiſit, ipſe apud Boriſouam caſtra poſuit. Tum Baſilij exercitus ſummus dux ex uſu ratus, ſi legiones omnes abduceret, & regios poſtquàm abiret in pugnæ ſibi commodum locum euocaret. Conſilium factum ſequitur, ducitur exercitus ad Boriſthenis amnem, regij hoſtiū receſſum fugæ ſimillimum rati, magnis itineribus toto exercitu machinis æneis omnibus hoſtē ſequuti ſunt, his per exploratores ab hoſtibus cognitis, operæprecium uiſum eſt, celerius Boriſthenē amnem tranatare, atq; ita Sarmatis ne flumen ſuperarent negotium facere, nec fruſtrà conſilium fuiſſet, ſi tàm ſtrenuè rem facto firmaſſent, quàm ſapienter cōſuluêre. Regius exercitus dū hoſtem ultra Boriſthenem traieciſſe intelligeret, illico quod in tanto negotio ad rem pertinet, effecit, mox uado quæſito copias trajcere deſtinabat, at dum Boriſthenes nullibi q; in hoſtium fermè aſpectu permeabilis appareret. Data dehinc inde loquendi fide, Duces ad fluminis ripam conueniſſe traduntur, Sarmatæ ut ſine metu hoſtium flumen tranataſſent poſtulaſſe, uelle dein hoſti pugnandi copiam facere, hoſtes ambigua fide rem confecerunt. Cæterum flagrans cupidine belli Polonorum animus, omnia uirtute peruia facere, uel ingenti periculo deſtinabat, relictis eo loco aliquot leuis armaturæ millibus, reliquos exercitus ad penultimam noctis uigiliam, alibi ingenio atq; arte ratibus, trabibusq; connexis, quaſi ponte facto, pedites omnes atq; tormenta, & machinas bellicas traiecerunt. Equeſtris ordo ſuo more acie ſeruata, quaſi ſigno dato amnem inſilijt, eumq; uno ſolum ab aquis abſorpto dempto, omnes fœliciter ſuperarunt. Fama eſt Baſilij ducibus hęc non incognita fuiſſe, ſed pertinaciter hanc opportunitatē neglexiſſe, iuſto fortè Dei iudicio, ut qui elatis animis Sigiſmūdi exercitus paucitatē cōtemnerent, paulòpòſt Dariano exemplo, multi à paucis ſuperati, fœdiſsima fuga, ſalutē fruſtrà quæreret. Primo itaq; diluculo, amne iam ſuperato, regij duces acies inſtruxêre, uniuerſum exercitum per cohortes atq; manipulos diſcernunt, Lithuani omnes equites fermè ſedecim millia, ſub Conſtantino principe Oſtrowskeo duce fuêre. Poloni uerò qui ſua ſponte regem ſummo principis amore euocati, ſequuti, ſimul cū ſtipendia meretibus, ſub Ioan. Swirczowskeo militabāt.

Boriſthenem qua uirtute traiecerint noſtri.

Fuêre

Fuere in eo bello ex Polonis inſignes Patricij,familię Pilecentium,Kmythonum, Tancinenſium,ac ex maiori Polonia plerique,patriæ ac regis ſtudio euecti, fuere deinde pedites ex uſu locati,atque ab hoſtibus reficiendis aut mutandis aciebus: temporis interuallum admiſſum,idque non tam ex metu,quàm ſummo contemptu ab hoſte admiſſum conſtat.

Ordinatis iam Chriſtianorum aciebus,milites flagranti deſyderio pugnā expectant, idque tam excelſis animis,ac ſi partam iam manibus tenerent uictoriam,hoſtium exercitus uti multus atque innumerus,ita diſsimili uſu inſtructus. Fuere in eo exercitu maxima duo mala,Regijs uerò non poſtrema uictorię ſpes,primum quod bellicas machinas ob itineris interuallum & pergendi celeritatem poſthabuiſſent,ſecundo loco quòd equites cataphractarij multi & ipſis militibus armorum uis ingens,ita undique præter conſuetudinem ferrati armorum inſuetudo periculum haud modicum fecit,hoſtilis exercitus multas cohortes ante ualidam,mediamque aciem locauit,deſignati item fuere qui regios à tergo inuaderent,& in hoſtium frontem impellerent,ut ſeptis undique regijs militibus gregū more ſine etiam clade,omne Sarmaticum robur abigerent, aliquot horarum ſpacium intermedium erat,antea quàm utrinque manus confererentur ad tertiam fermè diei horā, ſignis iam datis, duces quo cohortes imprimis, deinde ualida acies dirigenda foret aſsignant. Verum hoſtes aſtu Chriſtianorum conſilium peruertunt,ad ſiniſtrū ipſi cornu per locum pauculo colle dumetis obſitum cohortem inducunt,his cognitis qui eo loco rebus præfecti erant,clamore citato lætis animis in hoſtem pertinaciter erumpunt.Tum iam cœpta pugna omni loco horribili ſtrepitu inualuit,hinc tubarum clangor,hinc equorum hinnitus,militum animoſus clamor,machinarum,pixidumque metuendus fragor & tonitruus, hominum animos inuaſere,atque ita Sarmatæ ſupremis uiribus negotium ſuſcepere,hoſtes ubique confertiſsimos magna ui deijciunt,laborantibus,ubique ſubueniunt,feſsis remotis recentes inducunt,quumque & armorum uſu,& militiæ diſciplina Sarmatæ,ubique ſuperiores eſſe cœpiſſent,& inter pugnandum dies inclinata eſſet.Tum utrinque ſumma ui pro uictoria certatum eſt,uelitum tum maximus uſus fuit, qui manualibus pixidibus multa incommoda in hoſtium exercitu effecerunt,ad extremum hoſtium anteſignani,& primę cohortes Sarmatarum pertinacem pugnā nec ferre,nec ſepti extremis, ualidisque ſuorum aciebus à tergo effugere poterant, urgentibus interim à fronte magna ui Polonis, hoſtibus item à tergo reprimentibus,quæ mediæ fuere legiones,per tranſuerſum campis effuſe,fœdam iam fugam inierunt,hisque elapſis Sarmatarum acies uno eodemque impetu,mediam hoſtium aciem inuadunt,hinc tremor ex ſuorum fuga hoſtibus,ac mox Sarmatarum pugnax manus moleſta acceſsit, iamque poſtremò hoſtium acies ac cohortes & alæ ſuis per campum iam effuſis conſpectis,fuga paſsim elapſæ & facili iam negotio nudata undique hoſtium media acies in fugam acta eſt.Aperta itaque hoſtium fuga per omnes campos effuſa.Sequitur Sarmata fortunā,tum ingens clades in hoſtibus patrata eſt, & in ipſa fuga innumeri cæſi,nemo à perſequentibus ſeruatus, niſi qui fuga elapſi,aut nemorum denſitate tecti Sarmatarum manus euaderent,ad extremū poſtquam quatuor fermè miliaribus per omnes campos hoſtes inſequerentur,amica hoſtibus nox rem diremit. Sarmatę media nocte partim altero primum die ad caſtra reuerſi,hoſtium caſtra magnis opibus referta in prædam direpta ſunt,Duces exercitus ſummi decem Barones, & Satrapæ decem & ſeptem,ex Baſilij uerò conſiliarijs,primoribus,& his qui officijs publicis apud Tyrannum præfuere ſimul cum nobilibus ſupra duo millia capti,obſcurę conditionis militibus non computatis,prꝫterea ſigna militaria multa accepta:eo prꝫlio ex hoſtibus multi cæſi,multique capti fuere. Sunt qui ad quadraginta millia occiſorum percenſeant, ſunt item qui paulò plus triginta millibus ſupputent,mihi in re tanta nullum eſt negotium,nihilque placet affirmare,ſatis eſſe uidetur uiciſſe Sarmatas,eousque hoſtes cæſos quousque regijs ſequi non fuerit difficile.Certo ex octuaginta millibus hoſtium exercitum fuiſſe conſtat,ſed ex captiuis qui à uictoribus Ioanni Bonero uiro de Polonica repub. optimè merito ſubmiſsi fuere,hoc mihi narratur,exercitus multo minorem medietatem Sarmatarum manus euaſiſſe.Ex regio exercitu inſignes,fortiſsimique Barones quatuor,cæterùm paulò plus quadringēti cæſi,uulnerati uerò multi fuere.Regius exercitus poſtquàm Deo Opt. Max.(ex cuius clementi dono uictoria ceſſerat)gratias egiſſet,Regi captiuos inſignes cū ſignis militaribus ſubmiſit.Incidit hæc multis ſæculis memoranda pugna,in annū 1514. diem Deiparæ uirginis Natalem. Sarmatis populis omni æuo celebrandam, anno à quo Sigiſmundus Sarmaticam rempub.tutandam ſuſceperat ſeptimo.Sigiſmundus poſteaquàm ex nuntijs uictoriā cognouiſſet,ac paulò pòſt captiuos adductos conſpexiſſet, milites adſeruatos recentes quatuor fermè millia ad exercitum ſubmiſit,iuſsique duces fortunam ac uictoriam ſequi. Rex cum omnibus inſignioribus captiuis Vilnam triumphum agens,ad ultimos Septembris dies ingreſſus,omnibus deinde templis laudes atque gratiæ

Moſchorum copiæ.

Pugna nobilis.

Fuga Moſchi.

Captiui inſignes & præda.

Dies uictoriæ.

gratiæ omnium uotis Deo Opt.Max.habitæ. Hæc memorabilis uictoriæ ſumma fuit.
Sed mihi uidetur hæc ipſa per Barbaræ reginæ fortunam Lithuanis acceſsiſſe, quum pau
lò poſtquàm illa cum Sigiſmundo rerum potita eſſet,Polonis læta,fœlixq; ceſſerit uicto-
ria,Lithuanis fœlici Barbaræ aduentu operæprecium erat,ſimilem à Deo Opt.Max.for-
tunam impetrare,ut qui ſub uno imperio degerent,nouæ reginæ beneficio,conſimili for
tuna redderentur fœlices. Rex ex caſtris mox apud Boriſouo Leoni decimo Romano
Pontifici uictoriam ſignificauit.Præterea captiuos Barbaros,pleroſq; Chriſtianis princi-
pibus ſubmiſit.Miſſus eſt item legatus ad ſummum Pontificem Nicolaus Vuolskeus in-
ſignis miles,cui quatuordecim nobiles Moſchi uictoriæ teſtes ad Pontificem additi, hos
in fine Decembris per Cracouiam Vuolskeus Morauiam,deinde Viennam Auſtriꝫ per-
duxit,cuius tunc ego itineris comes eram. Verum quum Viennam ſaluis rebus peruen-
tum eſſet,ex amicis iter omne in Italiam interclusum accepimus.Cæſareus Senatus ut tu-
tum eſſet iter requiſitus tanto negotio ſe exonerãs ad Maximilianum Cæſarem eundum
cenſebat,itum eſt deinde ad Oenipontem Oeni uallis oppidum,ſed antequàm illuc uen-
tum eſſet,apud Hall oppidum ad Oeni fluminis ripã ſitum, Vuolskeo iter interceptum,
ille à Cæſare Maximiliano poſtridie ad finem Ianuarij ſine iniuria dimiſſus, ſed Moſchis

Captiui à Cæſ. dimiſsi.

uincula adempta,paulòpòſt haud parum honorati à Cæſare in Aſiam per Lubeckum re-
miſsi fuêre,iure ea res in Pontificis Romani atq; Sarmatiæ regis cõtemptum facta fuiſſe
uiſa eſt.Vter autem eorum maiorem acceperit iniuriã,non habeo dicere, Vadianus meus
apud Pompo.Melam huius rei obiter facit mentionem : eò quòd nouum illorum ritum,
atq; externam religionem,uti apud Viennam cognouerat,uidiſſe placuit. Dum hæc fie-
rent, Baſilius ſuorũ clade cognita,metu perculſus,paucìſsimis comitatus, Smolenceam
arcem exiuit,celeriq; curſu in Moſchouiam peruenit,fama erat,ut nouum exercitum con
ſcriberet,mihi uerò narratur,Baſilium omni deſperatum fortuna,id feciſſe.Regius autem
exercitus à certaminis loco ad Smolenskeam arcem caſtra mouit,multis quidẽ id factum
incommodis conſtat.Nam ex longo interuallo atq; uiarum iniquitate,ingens equorum

Smolenceæ arcis tentatio.

numerus interijt,multæ item quadrigæ (nam ſupra ſedecim millia in exercitu fuiſſe con-
ſtat)equis aut mortuis,aut omninò periclitatis,in ipſo itinere relictꝫ fuêre.Smolencea arx
quæ natura, ac arte munita eſt(quod machinæ & inſtrumenta ad hunc uſum in exercitu
non eſſent,ſimul quod hyems & temporum ratio,ut ea regio naturam habet, inualuiſſet)
fruſtrà tentata,deſideratis aliquot ex regio exercitu.Poſtremò obſidio ſoluta eſt, & mili-
tes ad hyberna dimiſsi fuêre.Hæc ultima huius anni expeditio,cum tanta fuit moleſtia,ut
& equos,& homines multò plures abſumpſerit,quam etiam in ipſa pugna periêre. Mihi
uerò tantæ perfidiꝫ nulla conſtat ratio,ſed hoc unicum bellorum apparet incendiũ,quod
iam plerunq; in Lithuanicis oris,Ruthenica religio inualuerit. Nam cum Ruthenis,qui

Tyrannis principis Moſchorum.

ſub rege agunt,religio cum Moſchis ſit per omnia communis, ad defectionem nihil de-
eſt,ſed principis tyrannis,& quod opibus nemo diues eſt,niſi quẽ uelit princeps, & quo-
uſq; uelit,demum ut neq; præſtiti iuramenti fides ſit,obſtat. Vuladislaus Iagello qui ex
ea familia primus apud Sarmatas regnauit, Chriſtianæ fidei & religionis primus ſum-

Vuladislai Iagellonis pietas

muſq; plantator,ab initio Orthodoxam fidem tota Sarmatia ſanctè religioſeq; tutatus
eſt.Ruthenorum ſecta ligneis templis ſua ſemper perfecit ſacra : hoc deinceps ſanctè cu-
ſtoditum ſemper fuit.Sed hac ætate Ruthenorũ paucis patrocinantibus inualuere,iamq;
ſumptu magno templa lapidibus in ſectæ ratificationem extruuntur. Hæc me eo anno
paulò antea quàm apud Boriſthenem pugnatum eſſet Vilnæ uidere contigit. Præfecti
ſunt item ſummis,priuatisq; officijs eius ſectæ homines:eo facilè fieri poteſt,ut religionis
obſeruantia,& amore pleriq; Moſchum quàm regem malint imperatorem.

Mendligeri Taurici dolus.

Mendligerus Thauricus Cæſar qui ex ſtipendio nuper accepto regi ad hoc bellum
accedere debuit uafro uſus ingenio non longè à regijs caſtris legiones ſuas, hoc eſt, Or-
dam locauit,eo loco belli,pugnæq; ſupremæ euentum præſtolaturus. Sarmatis uerò in-
terim uanis ſpebus auxilia pollicitus,tandem quum regi uictoria ceſsit,& ipſe regiam for

Tauricorum in Moſchouiã irruptio.

tunam ſequutus,totum exercitum in Moſchouiam duxit,eamqûe oram tanta cæde affe-
cit,ut ſupra hominum memoriam ſimilis præda ex Aſia non credatur abacta. His cladi-
bus Baſilius mitior factus,qui nuper tam certam ſibi uictoriam perſuaſit, ut etiam ad du-
ces literis (quid poſt partam uictoriam de rege fieri uelit) mandare non dubitârit : ſed
Deus Optimus Maximus & principis Sigiſmundi fortuna, mutato hoſtis conſilio,rem
alio fine beatam fecêre.Piſo tandem infecta re honoratus & dimiſſus eſt. Ioannes Laſ-
keus poſtquàm fauſtum,fœlixq; hoc nuntium in urbe acceperat,rem ad Pontificem, Pa-

Supplicationes Romæ decretæ.

trumq; Senatum retulit. Patrum Senatus publicas orationes pro Sigiſmundi uictoria
Deo Opt.Max.fieri decreuit,fuêre tunc Romæ,& hi quidem quos minimè decet, qui ſi-
multatis gratia rem quantum ex ſe erat perderent,uicit tamen religio, habitæqûe ſunt in

templis

templis laudes,& belli ſeries longa,luculentaq; oratione à Camillo Porcario homine lite
ris claro celebrata fuit. Hæc Moſchici belli,rerumq; Lithuanicarum eius anni fermè ſum-
ma eſt. Igitur expoſitis breuiter quæ apud Lithuanos,Sarmatiæ maximos populos, peri-
culoſo Moſchico bello,iam circumacto anno,geſta fuêre,operæpretium erit ad Polono-
rum res diuertere,atq; ſub his externa quædam adferre,nõ quod aliarum gentiũ res mihi
maximè negotia faciant,ſed quia ad eorũ quę ſubſcripturus ſum,uſum pertinere uideant.

Anno 1514.ab orbe redempto pacem Romani Cæſaris cum Polonis excepit. Ea
res quando ex inſperato quaſi acceſſerit altius eius initia non ab re perſcribenda erunt.
Diuæ memoriæ Fridericus Romanus Imp.eius nominis tertius,quondã ex fœdere Hun
garici regni ius ſublato Matthia ſortitus fuerat,idq; iam per ſucceſsionem ad Maximilia-
num deuolutũ erat,uaria dehinc tum conſilia,tum fœdera intermedia fuêre: donec Deus
Opt.Max. Vuladiſlao Hungarię ac Bohemiæ regi prolem largitus eſſet,hinc uiſum Ma-
ximiliano affinitatibus rem firmandam fore. Actum eſt in ea re aliquandiu priuatis conſi
lijs. Legatis tandem adhibitis Ioannes olim Vuaradienſis & Olomucenſis Epiſcopus, cu
ius apud Matthiam, uel ob ſingulare ingeniũ,uel ita fato uolente ſumma auctoritas fue-
rat,qui tunc mundi abiectis uanitatibus Diui Franciſci ſectam(quam de obſeruantia uo-
cãt) profeſſus. Eam prouinciam Iulij etiam Romani Pontificis iuſſu adſequutus, facturus
perpetuum inter Reges fœdus,anno 1507. Conſtantiam (ubi Cæſar comitium indixe-
rat)inde Oenipontem oppidum ipſum Cæſarem ſequutus eſt. Ea legatione fœdus,quod
reipub. Hungaricę profuturum erat,ſummò ſtudio confecit. Iacta fuêre tunc etiam pro
repub. Chriſtiana ſalubria fundamenta. Ad eam rem optimi duces acceſſerant;Bernhar-
dinus S. Crucis Cardinalis,Hieroſolymitanus Patriarcha,Iulij Pontificis Rom. legatus,
uir magnæ,ſacræq; doctrinæ,Ioannes Vuaradieñ. Vuladiſlai legatus,hic quamuis obſcu
ro loco apud Morauos Proſcanno oppido,plebeis item parentibus natus fuerat,ita tamẽ
adultus,literarum ſtudijs & optimo ingenio præditus, apud Matthiam Huniadẽ creue-
rat,ut primum locum apud Senatum Pannonicum obtineret, & Mattheus Lang Augu-
ſtæ natus,ſimile fatũ conſequutus,paruis initijs per omnes dignitates penetrans,ad Car-
dineum ordinem ſub Iulio adſcriptus,tandem Saltzburgeñ. archiepiſcopatum opibus in
Germania primũ,mortuo etiam Maximiliano adſequutus eſt. Tres uiri ut dignitate ſum-
mi,ita naturæ dotibus ſuffulti,apud tres ſummos in Europa principes, ſummam authori-
tatem etiam uſq; ad inuidiam adepti. Præcipuis conſilijs regnorum res ſemper tutati fuê-
re. His itaq; ducibus communi reipub. proculdubio conſultum fuiſſet, niſi & Iulium in-
gens in Italia bellum,quod proh dolor,fremens conçœperat,& Cęſarem à Venetis acce-
pta iniuria auertiſſet. Ioannes Vuaradieñ. poſtquàm ad futuram Cæſaris nepotum cum
Vuladiſlai natis affinitatem,quæ ad negotium pertinere uidebantur,effecerat, ſuæ ſectæ
cœnobij apud Schwacium Oeniuallis oppidum Cæſaris aſſenſu inuito Brixineñ. Epiſco
po diebus Septembris initia fecit,deinde ad Vuladiſlaum regem remiſſus eſt:cuius itine-
ris comes ego quoque fueram. Saluæ dehinc res fuêre,non tamen in effectum ductæ,eo
quod Cæſar grauiſsimo bello retentus fuerat,& quod utrinq; Cęſaris nepotibus,& Vula
diſlai natis ætas non acceſſerat,& quod Cæſar poſtremò in Sigiſmundum omni noxa ua
cantem odium ſuſceperat. Acceſsit his quòd in Pannonico, Bohemicoq; ſenatu non de-
eſſent,qui amicitiam cum Cæſare ſuſcipiendam uti iniquam,& ex nullo uſu futuram cen
ſerent. Actum eſt totis iſtis intermedijs annis à Cæſare ad Vuladiſlaum per legatos,do-
nec Maximiliano uiſum fuit,res ſummo iam uinculo firmari oportere. Miſsi ſunt ad Vula
diſlaum eo anno inſignes legati,qui rem poſtularent,Vuladiſlaus contra ſine Sigiſmun-
di fratris aſſenſu rem detrectauit. Eſtq; ea res ad Maximilianum delata,non licere cum eo
fœdus,amicitiamq; & affinitates iungere,qui fratrem odio & alieno bello perſequeretur.
His cognitis Maximilianus magis ex ſuorum uſu ratus,Sigiſmundo Poloniæ regi recon
ciliari,quàm innoxium principem in aliorum gratiam, contra etiam Cæſaream dignita-
tem,odijs,belliſq; moleſtari. Acceſsêre huic negotio uiri conſilij maximi Chriſtophorus
Schidlouicius Sandomirieñ. tunc Caſtellanus,Sigiſmũdi ad Vuladiſlaum fratrem lega-
tus,Ioannes Cuſpinianus doctor,Cæſaris conſiliarius,urbis Vienneñ. præfectus, ad eam
etiam ſubmiſſus. Hi dum Budæ conueniſſent,ſummo conatu uterq; egit,ut alterius prin-
cipem ad pacis,fœderiſq; conditiones induceret,negotium aliquandiu intermiſſum eſt,
noua & fœda moleſtia id efficiente. Nam dum Thomas Cardinalis Strigonieñ. Conſtan-
tinopolis Patriarcha nuper à Leone ſummo Pontifice(quod Catholicis quondam com-
mune erat)crucem conferendam ſuſcepiſſet,ut ea ſignati milites contra Turcas in Thra-
ciam ducerentur,ſperabatur ea res Pannoniæ regnis maximo cõmodo accedere. Verum
dum uel in conſultè,uel negligenter initiata eſſet,ſummum,deteſtabileq; periculum fuit,
conuenit ſub facinoroſis ducibus peſsima hominum plebeiorũ,ruſticorumq; colluuies.

Pacis inter Cæſarem & Poloniæ regem cauſæ.

Mattheus Card. Saltzburgenſis.

Concordia media.

Chriſtophorus Schidlouicius. Ioannes Cuſpinianus.

Coacto

Tumultus Crucigerorum in Hungaria.

Coacto itaque exercitu in Thraciam, non modo obmiſſum iter, ſed peſsimum in hominum memoria facinus ſuſceptum eſt. Fuit primum in animo omne nobilitatis & patriciorum nomen deperdere, deinde epiſcopatibus omnibus deletis, unum archipræſulatum relinquere, incredibile dictu, quàm cito mala hominum peſtis irrepſit, inſurrexêre peſsimi quiq;, ſi qui prius pietatis ſtudio rem ſuſceperunt, horum facilè temeraria manu inualeſcente ad facinora animus mutatus fuit. Tum ingens manus ex omni Pannonia (nouarum etenim rerum ſtudioſum eſt uulgus) collecta, hos ſibi duces conſtituit Geor-

Georgius Siculus.

gium Siculum ex populis, qui mox ad Methanaſtes ſunt, & Seckli uulgo uocantur, homo antea militiæ laudibus, præclariſq; item facinoribus inſignis, cui cum æs deficeret, facilè apud hos imperium conſequutus eſt, Laurentium deinde ſacerdotem & Michaëlem monachum imperij ſocios aſciuit, hac ſcelerata manu, multo maiorem Pannoniæ partem, crudeli, fœdaq; ſtrage impleuit, tot uicijs exercitus prouolutus erat, quot forte libido uias demonſtrauerat, tribus fermè menſibus ingenti Pannoniæ malo exercitus circumactus eſt. Eaq; ſæuitia plus ſexaginta hominum millia cæſa perhibentur, pudet referre quam praua facinora hoc malum hominum genus perpetrauit, cæſi fuêre, & palis

Afflicti in hoc tumultu.

infixi uiri inſignes, imprimis Epiſcopus Senadienſis, ex nobilitate fermè ſexingenti, qui paſsim ad palos ſeu gladium rapti fuêre, matronæ, uirginesq; nobiles ad libidinem proſtitutæ, cæterum ſine ætatis diſcrimine crudeliter multi necati, pari ferocitate in Chriſtos Domini uſi ſunt. Eccleſias (ut aiunt) templa quæq; prophana uel ſancta, ſuperis, inferiſq; non parcendo diruerunt, & ignibus abſumpſerunt. At paucis externum hoc negotium

Supplicia ducum factionis.

abſoluendum eſt, quum magis ad Pannonicarum rerum ſcriptores pertineat, mihi, ſi uniuerſa facinora narranda, tempus uiresq; deficerent, ad extremum Ioannis comitis Scepuſienſis Palatini Tranſyluanieñ. Barbaræ Poloniæ reginæ fratris ductu, ſcelerata manu apud Temiſuarum medio Iulio ſuperata fuit. Hic crudelibus quoq; mortibus anteſignanos & facinoris authores extinxit. Georgium colluuiei regem militum ſuorum dentibus antea diſcerptum, ferreo, ignitoq; diademate coronatum, capite truncauit, & quatuor in partes corpus diſtractum, caput ad ſceleris ſocios apud Vuaradinum & Peſthium oppida ſubmiſit, qui pari deinde ſtrage affecti fuêre.

Comitium Budæ.

Hoc deleto malo comitia apud Budam Vuladiſlaus ſuis indixit. Viſum hinc fuit Romano Cæſari (qui paulò antè ſi Hungaris ex uſu uideretur auxilia contra plebeorum eruptiones promiſerat) ut ad hæc comitia legatum ſubmitteret. Tum quod labanti reipub. Hungaricæ ſubueniretur, cum etiam (quod ueriſimilius eſt) optatis finem tandem ſortiretur, habitum eſt itaque diebus Nouembris apud Budam comitium. Adhoc Cuſpinianus à Cæſare Romano Chriſtophorus Schidlouicius à Sarmatiæ & Poloniæ rege legati fuêre. Quumq; legatorum animi utrinque in ſpem pacis erigerentur, ex re uidebatur paulò pòſt reges omnes ad Februarij uenturi anni finem apud Poſonium in unum coire. Cuſpinianus magno deſyderio hanc prouinciam ſuſcepit, qui celeri item curſu ad Cæſarem apud Oenipontem degentem peruenit, neque Cæſar negotium infecit, ſed mutato tempore dies ad mediam Quadrageſimæ anni 1515. reiectus, atque hoc per Cuſpinianum Budam regibus renunciatum eſt, interea Chriſtophorus pari ſtudio apud Sigiſmundum egit. Sigiſmundus qui nihil unquàm æquè ac pacem amauit, lubens negotium ſuſcepit, parauitq; mox ex Lithuania in Poloniam aduētum. Poſitis itaq; in arces preſidijs, militibuſq; in hyberna locatis, Sigiſmundus cum regina Barbara in Poloniam diuertit, atq; hoc modo annus 1514. apud Sarmatas finem habuit.

Anno 1515.

ANNVS dehinc ab orbe redempto 1515. Sigiſmundum apud Cracouiam cum Barbara regina excœpit, iamq; ſtatim Sigiſmūdus cum Senatu de regum conuentu egit, fuêre tunc in utriſq; regnis, qui hoc iter regum deteſtarentur, an priuato hoc commodo, an quod Maximiliano non fidendum putarent, fecerint, non ſatis habeo. Conſtat autem

Conuentus Vien. præparamenta.

in comitijs Cracouiæ in Februario habitis, Polonicum Senatum omni uoto in eam expeditionem acceſsiſſe, ipſis uerò comitijs de regni rebus conſultum fuit. Hoc etiam tempore Reuerendiſs. D. Matthias Dreuitius Cancellariatus officiū, ad quod Reuerendiſsimo domino Ioanne Lasko in Archiepiſcopatū euecto ſucceſſerat, in regias manus reſignauit, quod iam ad Epiſcopatum Vuladislauieñ. euectus eſſet, qui ſecundum regni ſtatuta hoc officium habere non poteſt. Succeſsit huic Magnificus Chriſtophorus de Schidlowietz, antehac Vicecancellarius, cui uiciſsim in eo officio Petrus Thomicius Epiſcopus Premislieñ. ſucceſsit. Domi Sarmatiæ rebus Ioannes Conarius Cracouieñ. præſul, Nicolaus Caminicius Cracouieñ. Palatinus Polonici exercitus dux, cum reliquis ad hoc munus deſignatis, præfecti ſunt. Cæterum multi ex primis tàm Epiſcopis, quàm Patricijs Regem ſequi iuſsi. Hæc dum Rex parat, nuntium adfertur, Cęſarem nonniſi ad diem (quam Lætare mediæ Quadrageſimæ dicunt) futurum. Rex acceptis literis cum his qui ex

Senatu

Senatu ſunt re communicata animum nihilo mutauit. Magno quidem ſtudio ex Pannonia laboratum fuit, ut uel conuentus periret, uel Budæ indiceretur. Sed nec hanc temporis moram Sigiſmundus moleſtè ferebat. Tum interim Ladiſlaus Sternbergius Regni Bohemiæ Cancellarius uir inſignis Cracouiam ad Sigiſmundum legatus ita uolenti principi animum eundi adiecit, hortatus eſt miro ſtudio, ne quauis ratione iter interciperet. Sigiſmundus eo remiſſo paulò pòſt ad quintum diem Martij Cracouiam exiturus erat, comitatus equitibus fermè M.D. præter eos, qui in quadrigis & ad onera ferenda deſignati fuerant. Suſceperunt hoc iter cum rege Sarmatię inſigniores, quos ut uno labore rem abſoluerem, infrà cum alijs aliarum nationum principibus, qui huic conuentui interfuêre adſcribere magis placuit. His itaq; comitatus rex iturus erat, quũ Matthias Miechouień. Medicinæ doctor, & aſtrorum præſcientia (ſi his certa fides eſſe debet) nulli ſua ætate ſecundus, Regem fruſtra iter ſuſcepiſſe ſignificauit, acceſsit ſtatim Miechouień. uaticinio nouus nuncius, Cæſarem Matthæum Sancti angeli Cardinalem, Epiſcopum Gurceń. ad reges deſignaſſe. Fuêre qui infra dignitatem Regiam putarent ad alium quàm Cæſarem eundum. Audiui ego ex Regio ore ſe Cæſari ſemel datam fidem inuiolabiliter (etiam ſi infimos quoſq; ſubmitteret) ſeruaturum, eundum fore quò Deus, & fortuna oſtenderēt, nam nihil minus regium eſſe, quàm datam uiolare fidem. Miechouień. regia accepta conſtantia, & ipſe ſententiam non mutauit. Per Ioannem Bonerum & regi charum, & ſibi intimum rogatus, ut pridie reſpondit: Regem non uiſurum Cæſarem, niſi ad medios Iulij menſis dies, uſq; expectare non grauetur, ea res poſtea ita euenit. Rex uerò nec his rebus quò minùs iret deterritus, iter die 5 Martij ut ſupra ſcribitur, incœpit, continuatis itineribus ad Tirnam oppidũ peruenit, illicq; ab Epiſcopo Quinqueeccleſień. & Georgio Marchione Brandenburgeń. utriuſq; regis nepote exceptus, Poſoniũ deductus eſt. Sigiſmundo Poſonium uenienti Vuladiſlaus frater cum filio Ludouico obuiã uenit, eumq; humaniter non ſine lachrymis excepere.

Matthiæ Miechouien. uaticinium.

Conuentio Poſonij.

Cæterùm Poſonium ingreſſus, paulò pòſt Strigonień. Cardinalis, cæteriq; ex Pannonico Senatu ſecuti fuêre, actum eſt deinde inter Reges de regnorum Hungariæ, Polonię, & Bohemiæ commodo. Interim magno deſiderio expectatus Maximilianus, aduentum in multos dies differebat, uel quod uarijs, & maximis auocaretur negocijs, uel quod cum deſiderio diu expectatus maiori ueneratione exciperetur, uti Fruticeni amiciſsimi uiri erat ſententia, uel etiam regum conſtantiam cognoſceret, interimq; cõmeatus, cæteraq; omnia quæ ad tantorum principum ſuſceptionem pertinerent ſubordinaret. Ego in ea re neq; affirmare quippiam, nec reprobare auſim. Sed nec hunc celeberrimum conuentum ſingillatim deſcribere ſuſceptum poſtulat negocium, quum hoc Cuſpinianus Vienneń. præfectus, Richardus item Bartholinus uiri doctiſsimi tanto ſtudio effecerint, ut neq; ad eius rei ſeriem addi, nec minui quicquã ualeat. Ego uerò hiſtorię ſeriem ſcripturus, ita agã, ut nec breuitate ſterilis, nec dicendi copia prolixus nimiũ, idemq; faſtidioſus uidear. Quũ itaq; Cæſar Romanus aduentum ſuum regibus diu ſubtraheret, actum eſt aliquãdiu per legatos. In primis ad reges à Gurczenſi miſsi fuêre, Marquardus de Stein, Ioannes Moraxus, Cuſpinianus & Vvolfgangus Hamerlus, paulò pòſt ipſe Cardinalis Gurceń. Poſonium ad reges peruenit, comitatus priſtinis oratoribus, ſimul Laurentio Saurer Vicedomino Auſtriæ & Gabriele Vogt, habitus eſt illi à regibus tribus, maximus (ut par fuit) honor. Cerimoniæ item maximæ fuêre, acta ſunt & priuatim, & publicè pro principum unitate multa. Verum dum reges nihil æquè ac Cæſarem uidere cuperent, factis, datiſq; hinc inde pacis fœderis ac affinitatis conditionibus, ut regibus coëuntibus faciliùs omnia firmarentur. Cardinalis Gurceń. à regibus honoratus, atq; muneratus die 12. Aprilis ex Poſonio ſoluit. Poſtquam Viennam peruenit, Cæſareos conſiliarios Gvvilhelmum de Rogendorff & Laurentium Saurer Vicedominũ Auſtriæ ad Imperatorẽ ſubmiſit, illi longũ hoc iter uſq; in Auguſtam mira celeritate quatuor diebus confecerunt.

Acta cum Gurcenſi.

Interea uerò dum Cardinalis apud reges Poſonij eſſet, Bartholomæus Minſterburgeń. dux, à Cæſare ad reges ſubmiſſus, in Danubij fluctibus, non ſine aliquorum mœrore interijt. Paulò pòſt item quàm Cardinalis Viennam ingreſſus eſſet, pridie Kalend. Maias, ſubito igne Poſonij fermè medietas abſumpta fuit. In eo igne Vvlatiſlai regia, ſuorum incuria abſumpta eſt, Sigiſmundi uerò Poloniæ regis ædes ſummo ſuorum ſtudio ſeruatæ fuêre. Latum eſt & oppidanis à Polonis auxilium, ut quod reliquum eſſet eorũ opera ſeruaretur. Rediêre poſt longam moram ad Cęſarem à Cardinale miſsi legati. Viſum deinde Cardinali altero ad reges itinere, aut tædioſam moram leuem facere, aut ceptis iam pri-

Caroli Ducis Munſterbergen. interitus.

Incendium Poſonienſ.

dem negocijs maius addere robur, ad undecimũ diẽ Maij ex Viẽna ad reges p Danubiũ naui dimiſſus eſt, hominis aduẽtus regibus gratus, Tum noua ſtatim conſilia aliquot habita diebus, ad 20. Maij diem, conditiones tam fœderis, quàm matrimonij regum, legatorumq́; manibus ſubſcriptæ in ipſo conſilio publicatæ fuêre. Nam à duobus regibus, duobus item Cardinalibus duntaxat rebus finis datus perhibetur.

Ioann. Co. Scepuſiens. infortunium.

Interea dum hæc apud Poſonium aguntur, triſte nuncium Pannonico regi allatum eſt, Ioannem Scepuſiæ Comitem, Tranſyluaniæ Palatinum tranſcenſis hoſtium Turcarum finibus bellum intuliſſe, eoq́ue haud proſperè geſto, ab hoſtibus ſuperatum, caſtriſq́; exutum fuiſſe, ea quoq; fama ad reginam Poloniæ uenit, quæ fratris infortunio ſummo mœrore afficiebatur.

Legati è Poſonio ad Cæſarem.

Poſtquam hæc Cardinali apud reges ex ſententia acceſſerant, ex Poſonio ad Cæſarem ſoluit. Quem multis exantlatis laboribus, atq; conſilijs ad hoc iter ſua (ut eſt uir maxima prudentia) induſtria accinxit. Miſsi fuêre item poſt Cardinalem regum ad Cæſarem nuncij. Hieronymus Balbus Italus, & Bretislaus de Schvvyhavv Bohemus, Nicolaus Cæculus Hungarus, & Petrus Kmitha Polonus, quondam ob ſingularem, & incomparabilem uirtutem, Cæſari dum in aula eius eſſet ſummè charus, hos ultimos Cæſar magna aduentus ſui ſpe, cum literis humaniſsimis ad reges ſubitò remiſit. Eos ipſos ſequutus decima Iulij die Viennam uenit.

Legati alteri ad Cæſ. excipiendum.

Aduentu Cæſareo cognito à regibus, legati miſsi fuêre, qui Cæſarem Regum, Reginulæq́; nomine exciperent. A' rege Pannoniæ, & Bohemiæ fuêre, Georgius Quinqueeccleſieñ. Epiſcopus Pãnon. Ladislaus de Sternbergk Bohemus eius regni ſummus Cancellarius, Moiſes de Buslai uir inſignis aulæ regiæ præfectus. A' Poloniæ uerò rege Ioãnes Lubrãcius Poſnanieñ. Epiſcopus, Lucas de Gorka Maioris Poloniæ generalis præfectus, Chriſtophorus Schydlouicius regni ſummus Cãcellarius, ſubmiſsi ſunt undecima Iulij die legati ad Cæſarem, & Senatum tunc ex principus frequentem admiſsi. Georgius Epiſcopus uerba fecit, quæ uel negocium, uel Cæſarea dignitas poſtularet, oratione finita Cæſaris nomine Petrus Mota Hiſpanus uir ſummi conſilij eleganti grata, concinnaq́; breuitate reſpondit, altera die regum legati à Cæſare dimiſsi ad reges rediêre.

Oratores Cæſ. ad Reges.

Miſit dehinc Cæſar legatos qui Reges ſuo quoque nomine exciperent. Ad Vvladislaum & Ludouicum, Chriſtophorum Archiepiſcopum Premenſem ex Brunſvviczeñ. familia inſigni, Kaſimirum Brandeburgeñ. Marchionem regum nepotem, Vvilhelmum de Rogendorff, & Cuſpinianum, hi quartadecima Iulij legationis munus exequuti, Reges Viennam ſummo ſtudio euocabant. Ad Sigiſmundum uerò Gvvilhelmum Bauariæ ducem Cæſareum ex germana ſorore nepotem, Chriſtophorum Labaceñ. Epiſcopum, Balthaſarem Præpoſitum Valkircheñ. & Moraxium Bohemum miſit. Datis inde coëundi finibus in Hamburgum & Pontem ſeu Bruggum oppida. Cæſar quindecima Iulij ex Vienna ad reges ſoluit, tam equitibus, quàm peditibus pluſquã cuiq; credibile decoriter compoſitis ſtipatus. Sequenti die 16. Iulij, quum Cæſar utriſque regibus per Cuſpinianum prius conueniẽdi locum, exceptioniſq; modum, ne uel ipſe, atq; Vvladislaus lecticis, quibus uidebantur exilire, uel Sigiſmundus, & Ludouicus ab equis interim proſilire, uel etiã Anna Reginula è quadriga deſcendere cogerentur dediſſet.

Congreſſus Regum.

Ita rebus compoſitis, piro in finibus locata, Sigiſmũdus ex Hamburgo, Vvladislaus cum liberis ex Brugg nocturnis, priores ad deſignatos fines uenêre. Poſterior Cæſar in eam planiciem ex iugo dumetis aliquandiu antea obumbratus lectica uectus deſcendit. Meum non poſtulat inſtitutum hoc loco multarum tunc gentium mores, uel ſplendorem referre, conſtat enim, quamque nationem ſuo more, ut in tantorum principum, populorumq́; conſpectu famam, gloriãq; augeret, ſupremam impoſuiſſe operam. Germani armis, & belli apparatu (uti aliàs ſolent) facilè omnes uicêre: contra Sarmatæ Poloni Pannones, & Bohemi gentium, rituumq́; uarietate, & equorum numero miro, item ueſtium precio ac ſplendore anteibant.

Apparatus ſingulorum.

Fuêre enim in eo comitatu multarum gentium populi, atq; conſuetudines, Pannones, Raſciani, Siculi ſeu Ceculi, Sarmatæ, Poloni, Roxolani, Daci, Tartari, Lithuani, Moſchi, Turci, Bohemi, Morauí, Sleſitæ & Pruteni. Cæterùm in tot populis, atq; linguis unus fermè animus ab initio fuit. Sigiſmundus itaque prior, paulòpòſt Vvladislaus, & poſtremò Maximilianus Cæſar ſuis comitatus ad pirum acceſſêre, miſsi fuêre aliqui hinc inde legati, in ipſa ſtatim planicie, anteaquam ad mutuum congreſſum peruentum eſſet. Iamq́; magna fide utrinq; pacatis animis Cæſar ad reges lectica uectus ſubſtitit.

Excipiendi alternis ordo & modus.

Ludouicus primo loco Cæſarem uti patrem ac Dominum ſalutauit. Secundo loco Anna reginula ſucceſsit, inde tertio Vvladislaus apud Cæſarem uerba fecit. Poſtremò Cæſar Sigiſmundum humaniſsimè excepit, ferturq́; his uerbis loquutus fuiſſe. Hæc eſt dies quam fecit dominus lætemur & exulte-

exultemus in ea. Ad hæc mox Sigiſmundus Latinis uerbis (ut ſingularis eſt eruditionis) reſpondiſſe perhibetur. Sereniſsime Cæſar utinam hic conuentus noſter, ſit fœlix ac fauſtus nobis, ſubditis noſtris, & toti reipublicæ Chriſtianæ. Expleto ſalutandi munere interuallo pauculo facto, præclariſsimi cuiuſque nationis principes, & Cæſaris, & regum dextras complexi ſunt. Interea Cæſar Romanus reges Viennam intrare per Gurceñ. hortabatur. Diſputatum eſt in ea re aliquandiu, quum Pãnonicus Senatus iter hoc non probaret. Verum Sigiſmundus ê Cardinali ad hoc quoque iter Cæſareo nomine rogatus, utque fratrem cum liberis induceret poſtulatus eſt, Sigiſmundus hiſce uerbis ad Cardinalem uſus eſt. Ego relicto Poloniæ regno patrio ſolo, ut ſacram Cæſaream Maieſtatem uiderem, hûc perueni, quare non ſolum Viennam, ſed (ſi ſua maieſtas iuſſerit) quocunq; lubuerit ſequi libenter uolo, quandoquidem aliam de ſua maieſtate fidem nunquam habui, quam de integerrimo principe cõſanguineo, & maiori honorãdo ſperare liceret, fratrem cum liberis mecum ſum ducturus, qui uelint nos ſequantur. Hæcq; ad Cæſarem iuſsit referre: fertur & ſuis loquutus eſſe, ſe in Cæſarea ſide nihil dubitaturum, ire decreuiſſe quo fortuna perſuaderet, qui uellent illum ſequerentur: ſed facilè Sigiſmundi uirtus hæc perſuaſit. Solet plerunq; fieri ut homines ex ſeipſis aliorum uirtutes metiantur, ita dum Sigiſmundus conſtantis, integræq; fidei exiſtat, læui negocio Cæſareum animum, ex cuius ſanguine ortum duxit, ſuis uoluntatibus parem cognouit. Gratum fuit hoc nuncium Cæſari, ſuntq; qui hæc uerba Cæſarem locutum teſtantur, nunquam tantę fidei Polonię regem pœnitentiã habiturum, futurum eſſe, ut eam ſynceritatem illi pari beneuolẽtia perſoluere poſsit & uelit. Tum Sigiſmundi cognita ſententia, ab uniuerſis aſſenſum, hicq; cõuentus mox ſolutus, non niſi altera die Viennam peruentum eſt. Sæpiùs autem interim Miechouienſis uaticinium, cuius iampridem mentio facta, memoriæ incidit, reges Cæſa[illegible]m ante ſexdecimum Iulij diem non uiſuros. Eo namq; die ex nocturnis Cæſare cum regibus conuenĩẽtibus Viennã iter cœptum, eamq; urbem, cuius Germania in ædificijs continuis parem non habet ingreſsi, Cæſareò iuſſu mira celebritate, & ſummis honoribus omnium ſtatuum ordinibus ultrò obuiam prodeuntibus ſunt excepti, Cæſar uerò poſtquam tantos hoſpites dignè ſuſceperat, ſumma utrinq; liberalitate fouit.

Conſultatio an Viennam eundum.

Vienna.

Poſtquam ad decimam nonam eius menſis diem peruentum eſt Cęſar & Reges, & horum omnium conſiliarij ad Cæſaris arcem conuenêre, exploſis his, qui ſuperuacanei credebantur. Cæſar Maximilianus Latina oratione orſus reges longo etiam tempore adloquutus, eius orationis ſumma hæc fuiſſe perhibetur, ut inprimis moram aduentus ſui humaniſsimis uerbis excuſaret, deinde omnia, quæ ad pacem communem atq; futuram affinitatem uidebantur neceſſaria adferret, poſtremo loco ad expeditionem in Turcas bellicam hortari cępit, & quam flagrantiſsimo animo annis plus uiginti eam fortunam, & temporum commoditatem à Deo Optimo Maximo dari poſtulauerit, luculentis uerbis expoſuit, hiſce immiſcens, quam ſæpè per Ludouicum undecimum, Carolum octauum, & Ludouicum duodecimum Gallorum reges, aliaſq; externas nationes bellis grauiſsimis ab animi inſtituto ſit auocatus. Iam uerò quum à Deo Opt. Max. occaſio rei benè gerẽdæ ſit oblata, his iam rebus ſe non defuturum, ſi modo regum, principumq; Chriſtianorum animi in eam egregiam expeditionem conſentirent, operæprecium fore, ut quum Deo, fatoq; uolente ipſe, Cæſar tot populorum Reges, Pontificis uerò, aliorumq; regum legati adſint, omnium animos inuicta ſpe, his duntaxat rebus ſanctis accommodari. In hanc fermè ſententiam Cæſar orationem abſoluit. Reſponſum eſt regum nomine Cęſari à Strigonieñ. Cardinale, Gurceñ. dehinc plura uerba Cæſaris iuſſu fecit, ita ille dies conſilijs abſolutus fuiſſe traditur.

Maximiliani Cæſar. ad reges oratio.

Ad uigeſimum ſecundum Iulij diem, quæ diuæ Marię Magdalenæ ſacra eſt, Cęſar cum Regibus, & reginulis ad diui Stephani inſigne templum, cum ſummi Põtificis, Regumq; legatis, & omnibus principibus conuenêre, ritè diuinis officijs peractis, Maximilianus Cæſareo habitu, & Maieſtate amictus, in theatrum ad hoc erectum ſpectaculum conſcêdit, & regibus cinctus Annam Hungariæ regis filiam, per Strigonieñ. Cardinalem matrimonio ſibi, uel alteri ex nepotibus ritè aſſumſit, corona impoſita reginam ſalutauit. Pari lege Ludouico regi Maria Philippi regis filia nupſit. Creati fuêre paulòpoſt aliquot à regibus milites, dataq; à Cardinale benedictione, ſacriſq; ritè peractis ad prandium itum eſt. Sequentes dies regijs epulis, haſtatorũ ludis, torneamentis, hiſq; ſimilibus abſumpti fuêre. Reges item & trium regnorum Senatus à Cæſare liberaliter uarijs donis munerati fuêre. Sigiſmundus uiciſsim Cæſarem, & eos, qui uel ex charis, uel ex ſecretis erant liberaliter

Contractus initi.

Annæ Reg. coronatio.

muneribus honeſtauit.Hæc omnia perpetuæ memoriȩ digna tãto ſtudio,tantaq; fide ſu-
pra quam dici poteſt,geſta ſunt,ut calamus ad ea ſcribenda deficiat, ſunt tamẽ ſingula ab
Publicatio fœderum.
his,quorum pridem feci mentionem diligenter, atque ſumma fide perſcripta,ego paucis
quod reliquum erit abſoluturus ad res Polonicas reuertar.

His itaque hoc ordine compoſitis, Cæſaris cum regibus fœdus die 28.Iulij Cuſpinia-
no dicente publicatum fuit, in ea tamen publicatione nihil quod à ſecretis decretum fuit,
memoratũ eſt.Paulò pòſt pridie Kaleñ.Auguſti reges tres Cæſarem in Nouam ciuitatem,
quæ octo millibus paſſuum à Vienna diſtat ſequuti,eo loco uenationibus,aliiſq; animum
recreantibus rebus dies fermè tres abſumpti.

Tandem Cæſare,regibuſq; & Cardinalibus in unum coëuntibus pluſculum temporis
Valedictio Regum.
priuato conſilio abſumptum fuit,quo abſoluto,Cæſar Romanus cui in orbe ſua ætate re-
bus geſtis nemo anteibat,tribus regibus VVladiſlao Sigiſmundo,& Ludouico quos nũ-
quam deinceps uiſurus erat, non ſine lachrymis, utrobiq; fuſis ſupremum dixit Vale:An-
na,Mariaq; iam filiabus obſeruatis dimiſit. Tertia Auguſti Sigiſmundus fratrem, nepo-
temq; pari obſeruatione ualedixit,ipſe Viennam reuerſus eſt,ſummiſq; denuò honoribus
exceptus,reditum in regnum parabat.At ſubita Danubij inundatione rupto põte ad ſex-
tum Auguſti diem remoratus fuit,ea tandem die,ualedictis prius, & ſalutatis quarta eius
menſis die Anna,Mariaq; reginulis in regnum ſuum iter agreſſus eſt. Hæc conuentus hu-
ius ſumma eſt.Qui Cæſaris liberalitate habitus ſummo amore obſeruatus ſine(quum tot
populi fuerint)aliquo ſtrepitu ſolutus erat.Fuère in hoc cunctis ſȩculis memorando con-
Qui Viennæ conuenerint reges. Antiſtites.
uentu Maximilianus Romanorum imperator,VVladiſlaus cum Ludouico filio Hunga-
riæ,& Bohemiæ, Sigiſmundus Poloniæ Reges,Thomas S.Martini in montibus Cardi-
nalis,Archiepiſcopus Strigonieñ.Cõſtãtinopolitanus Patriarcha,Mattheus Sancti an-
geli Cardinalis,Epiſcopus Gurczeñ.Coadiutor Saliſburgeñ.Leonis ſummi Pontificis le
gatus Epiſcopus Feltrenſis.Petrus Vrrea Hiſpaniarum,Ropertus Angliæ,&c.regum le-
gati.Præterea ex Cæſareanis iſti fuère. Archiepiſcopus Bremeñ.ex Ducib.Brunſuiczeñ.
Ioannes Ratiſponeñ.Palatinus Rheni.Vigilæus Patauieñ.Chriſtophorus Labaceñ.Ber-
Germani principes.
tholdus Chyemeñ.& Georgius Vieñ.Epiſcopi.Ex Ducibus VVilhelmus et Ludouicus
fratres Bauariæ duces.Caſimirus Brandeburgeñ.Marchio.Albertus Mechelburgeñ.Vl-
ricus VVirtenburgeñ.duces, Bertholdus Princeps de Heñenbergk. Georgius de Mont-
fort. Carolus de Oeting. Georgius de Schaunberg. Ioannes & Vdalricus de Hardegk.
Comites. Proceres.
Comites inſignes. Ex Satrapis, proceribuſq;, & aulicis plurimi, quos adſcribere nego-
cium non poſtulat. Ex Pannonia,& Bohemia fuère præter Cardinalem Archiepiſcopus
Coloceñ.Georgius Quinqueccleſieñ.Stanislaus Olomũczeñ.Ladiſlaus Vacieñ. & Mi-
Ex Hungaria & Bohemia. Optimates.
chaël Bozneñ. epiſcopi. Georgius Brandeburgeñ. Marchio. Carolus Munſterburgeñ.
dux.Ioannes Comes de Canyſcha.Ladiſlaus de Sternberg regni Bohemiæ Cancellarius.
Polonici Primores.
Præter hos quamplurimi inſignes tam Hungari,quam Bohemi fuère. Ex Polonico uerò
Senatu erant Matthias Dreuicius VVladiſlauieñ. Ioannes Lubrancius Poznanieñ. Pe-
trus Thomicius Premiſlieñ.Epiſcopi. Chriſtophorus de Schydlouicz Cracouieñ.& re-
gni cancellarius. Nicolaus Firleus Sandomirieñ. Nicolaus Raduilius Vilneñ.Andreas
Tanczinus Lublineñ.Georgius Mariemburgeñ.Palatini. Lucas de Gorka Caſtellanus
Poznanieñ.& maioris Poloniȩ prȩfectus.Nicolaus Schydlouicius Sandomirieñ.Staniſ-
laus Oſtrorogeus Kaliſieñ.Andreas Coſchielecius Voniceñ.& regni quæſtor. Caſtellani
Stanislaus Halicius magnus regni Marſchalcus. Ioannes Pilecius Lublineñ.præfectus.
Ioannes Tarnouieñ.dominus,fuère item ex Lithuanis atq; Pruſſis plurimi in negocijs cũ
ordine neceſsitatem aſſumpti. Cæterùm ex uniuerſa Polonia multa nobilitas in eam ex-
peditionem aſſumpta fuit. Decorarũt hũc quoq; conuentũ uiri doctiſsimi, nã præter eos,
Viri eruditione clari.
quos Vienneñ.Gymnaſiũ(quod in uniuerſa Europa nulli ſecundũ eſt) eruditiſsimos ha-
bet.Acceſſerunt Petrus Mota ſacrarũ literarũ profeſſor,homo tũ conſilio,tum eloquentia
clarus,Ioannes Cuſpinianus Vienneñ.præfectus,Ioannes de Banniſsis,Iacob.Spiegelus,
Ioãnes Renner, Paulus Oberſter.I.V. Doctor, Ioannes Stabius,Sebaſtianus Sperantius,
Richardus Bartholinus,Georgius Tannſteter Collimitius,Ioachimus Vadianus,Gaſpar
Vrſinus,Philippus Gũdelius uiri tres mihi amiciſsimi, Cæſariani oẽs.Hieronymus Bal-
bus,Ioãnes Dãtiſcus,& pleriq; alij in re literaria inſignes.Hęc aliũdè accepi.Reliquũ forte
nõ ab re his inſerere licebit,qđ uel ex his,quibus res magis cognitas fuiſſe cõſtat accepi.

Altiùs ſupra narratum eſt,quibus ex cauſis Maximilianus Romanus imperator, in Si-
giſmundum principem negocium aſſumpſerit, paulòpòſt aſſcriptum eſt,quibus item oc-
caſioni-

Acta in hoc cõuentu.

caſionibus res aliò uerſæ meliorem induerint conditionẽ. Iam poſtremò quæ hoc cõuentu publicè acta fuère annumerant: quædam uerò priuata hoc cõuentu firmata fuère, quę ego quantũ licebit his mox ſubſcribam. Conuenientibus igitur Romano Cæſare, Hungariæ, Bohemiæ & Poloniæ tribus potentiſsimis regibus, poſitis primo loco ſimultatibus, atq; odijs, fœdus perpetuum miro omniũ conſenſu factum, ſucceſsit fœderi noua inter reges, atq; alterna affinitas, qua utrinq; dotium onere regna liberarentur, res ſanè reipub. utiliſsima. Suſcepta tertio loco à Cæſarea Celſitudine Polonica res in curã, fœdus cũ Moſcho ſchiſmatico nuper pactũ, uel à Cæſare reuocandũ, uel per legatos inter Sarmatiæ regem, & Moſchorum Tyrannũ honeſtis conditionib. pax firmanda eſſet, fratrũ Teuthonicorum in Pruſsia magiſter, per Cæſarem quoq; ut Poloniæ regno infra certũ tempus debitum pręſtaret inducendus, uel deſerendus omninò, utrinq; hoſtes cõmunes eſſe, tẽpore dehinc idoneo in Turcas expeditio decreta, Regibus, ut firmiora eſſent omnia, & ut citiùs, faciliusq; ꝓ republica cõtra Turcas aſſumeret expeditio, de fœdere & pace inter Cæſarem & Senatũ, populumq; Venetũ agere uiſum eſt. Deſignati fuère ad hoc negociũ ex Pannonico Senatu legati. Poſtea quod ex ærario commeatus non daretur remorati.

Tentatio fœderum inter Cæſ. & Venetos.

Polonici ad cæſarem legati.

Poloniæ uerò rex Matthiã Dreuiciũ Vuladiſlauieñ. præſulem, & Raphaëlem Leſchnicium ex Senatu ad hanc prouinciam legauit, iunctus eſt illis Ioannes Dantiſcus à ſecretis regijs, iureconſultus ac poëta. Hij paulòpòſt ad Venetum Senatum bis ſubmiſsi, uel quod conditiones pacis importabiles uiderentur, uel quod Veneti belli finem potiùs expectare uellẽt (quod citiùs crediderim) infectis negocijs ad Cęſarem, deinde in Poloniam poſtquam ſatis diu his rebus præfuiſſent, redierunt. Relictus eſt apud Cæſarem Ioannes Dantiſcus, qui poſtea aliquot uicibus apud Venetum Senatum Cæſareo nomine uerba habuit, ſed quum nec ille proficeret, diu apud Cæſarem retentus, uix uno circumacto anno, ad Sigiſmundum dimiſſus eſt. Emporium etiam Vuratiſlauieñ. extinctum, et in Poſonieñ. conuentu deletum fuit, negociandi hincinde iterum libera poteſtas data eſt. Interea dum Sigiſmundus apud Poſonium in expectatione Cæſaris ageret, apud Polonos acta referre, hîc negocium poſtulat. Sigiſmundo enim regnum egreſſo, paulòpòſt Tartaros in Ruſsiam erupiſſe nũciatum fuit. Indictum eſt à regni magnatibus, & his, qui domi in hos uſus relicti fuerant apud Cracouiam conſilium, præſidioq; ordinato, ſeptingenti equites in Podoliam miſsi fuère, quibus ut in Trebovvla cõgregarentur commiſſum fuit, tardius uerò mandatis parentibus, & uix ad medium congregatis, ſubito impetu in ipſo Trebovvlio oppido à duobus Barbarorum millibus nihil tale ſuſpicantes, & adhuc dormientes 13. Martij inuaſi. Ioannes uerò Tvvorovvsky omni ſeculo ob militiæ diſciplinam laudandus miles, tunc copiarum præfectus inopinato periculo nihil territus, milites ad arma congregat, qui imperio parentes, incredibili audacia Scythas oppido eiecerunt. Barbari conſilio mox capto oppidum circumdabãt, atque hinc incendium parant, quò facilius militem mercenarium cuius paucitatem cognouerant, ad unum præhenderent. Præfectus re cognita, quod paucum haberet militem, & quod in oppido nulla fermè defenſionis ſpes eſſet, per pontem duobus tantum deſideratis ex oppido militem abduxit. Pro eo deinde ponte tota die dimicatum, à Tartaris nihil factum eſt, qui ſic uotis non potiti abière. Poloni uerò milites ſub arcem Buczaſz ducti, atq; ibi congregati, Scythas ad Medzyboſium uſq; perſequuti, uerum hoſtes iam uiſa oportunitate in manipulos diſperſi tribus itineribus fuga dilapſi ſunt.

Emporium Vratiſlauieñ ſublatum.

Tartarorum in Ruſsiam eruptio.

Nicolai Pala. Craco. mors.

Paulòpòſt Nicolaus Camienecius Cracouieñ Palatinus & præfectus. Polonici quoq; exercitus dux ſummus 18. Aprilis extremum clauſit diem, hac nouitate ad regem perlata pro dignitatibus ſummo ſtudio, uarijs modis etiam Cęſareo ſuffragio apud Sigiſmũdum laboratum fuit. Obtinuit tãdem Chriſtophorus Schydlouicius regni Cancellarius ſupremus (præter patriam conſuetudinem, quod ſimul Cancellarius eſſet manſurus) in Cæſaris gratiam. Palatinatum & præfecturam Cracouieñ. in ea re tum rex, & ſenatus, cum etiam populus Polonicus, quod uir dignus, conſilio ſyncerus, fide integer, & apud omnes gratus eſſet, lubenter & non immeritò Cæſari gratificati. Qua re Andream Coſczielecium uirum ſummum, quum Cracouieñ. præfecturæ competitor eſſet, ita mœrore confectum fama erat, ut ea cauſa, & quod nuper filij interitus ſibi nũciatus fuiſſet, paulòpòſt in ægritudinem lapſus, medicis non proficientibus, mortem oppetijſſe credatur. Barbara regina ſecunda Iulij die pręcedentis noctis prolem ſecundam enixa, filiam quę poſtea baptiſmatis fonte lota Annæ nomen accepit, genuit, fuère qui ingrato animo hoc ferrent. Rex uerò inuicti animi homo, qui nullis unquam fortunę etiam caſibus mouetur, læto animo, &

Altera filia Anna nata.

hoc donum Dei aſſerens, idq; grata mente ſuſcepit. Totum hoc tempus aquarum inundationibus moleſtiam adferebat. Tartari à ſuo propoſito auocati, legatos Cracouiam miſerunt, qui in Kazimiria regis aduentum expectabant. Reliqua Sarmatiæ negocia domi, foriſq; eo tempore tuta fuiſſe conſtat.

Olomuntium. *Andreæ Coſczielecij mors.* *Succeſsio officiorum quorundam.* *Proci Friderici pro Elizabet.*

Sigiſmundus uerò ſexta Auguſti die Viennam egreſſus, magnis itineribus in regnum feſtinabat. Eſt eo itinere à Stanislao Olomuceñ. præſule eundo in Kremſirio, ac in reditu apud Vviſchouiam ſummis exceptus honoribus, ſimul cum magnatib. liberaliter & magnificè habitus. Deinde in Olomuncz omnibus ciuitatis ordinibus effuſis ſumma ueneratione exceptus, pari officio ac rex eorum habitus eſt, ea enim ciuitas prẹter ædificiorum formoſitatem humaniſsimum habet populum. Sigiſmũdus deinde ad 19. Auguſti diem Cracouiam ingreſſus, Barbaram Reginam ex proximo puerperio non integrè ſanam reperit. Conſilio dehinc uario habito, hi qui ex itinere longo defatigati, remiſsi fuêre. Andreas Coſczielecius ærarij præfectus, quum ex Vienna rex rediret ſubita ægritudine correptus, ad Icinum oppidum uectus, eo loco teſtamentum compoſuit, indeq; Cracouiam allatus 6. Septembris die mortem obijt, idq; uel ex mœrore poſt filij mortem concepto, uel quod fruſtrà de certis dignitatibus conſequendis factum credebatur, quicquid eſt, cõſtat tamen dyſenteria eum extinctum eſſe, homo regijs commodis natus, omnium primus, qui ſalinarias officinas reſtituit, & in meliorem formam omnes prædeceſſores ſuperans renouauit: tantæq; fuit induſtriæ ut omnia fermè uectigalia, tam ad ærarium publicum, quam ad priuatam rem regiam pertinentia ſolus magna integritate, et ſingulari fidei cõſtãtia adminiſtraret. Eo ſublato Nicolaus Schydlouicius. Quæſturẹ officium adeptus, Scepuſieñ. uerò Sathorieñ. & Auſchvvinceñ. ducatuum præfecturas: magnæ item Cracouieñ. procurationis officium Nicolaus Iordan obtinuit. Salinarum præfecturam Ioannes Boner Rege omninò uiolente, & Senatu perſuadente, obtinebat, homo & regi charus, & reip. ſummè neceſſarius de utriſq; ob ſingularem uirtutis et fidei integritatem optimê meritus, hic non parum ſẹpè ſuis, amicorũq; opibus Reipu. ſubuenit: res regias ſumma dexteritate tutatus, in omnes omnium fermè ordinum publicas ſẹu priuatas perſonas ſingularib. beneficijs benemeritus, ita regni rebus affectus, ut ſua quæq; negligeret, et Reipub. ſe accommodaret. Huius ingenio Andreas Coſzielecius ſalinarũ ordinem reſtituit, quas ipſe poſtquam illius nomine adminiſtraſſet, ut ſupra narraui adeptus, longè quam unquã antea fuêre melius inſtituit, ac maiore commodo adminiſtrauit. Eo quoq; menſe, Ioannes Thurzo Vvratislauieñ. Epiſcopus à Federico Legnicio duce Cracouiam legatus, ut matrimonium inter eum, & Elizabeth Sigiſmundi ſororem nuper, dum reges Poſonij fuère, initiatum perficeret. Ea res dum paulò antè, ut retuli, firmata eſſet, facilè obtenta, non multò pòſt, ut infra adſcripturus ſum, finem accepit.

Peſtis Cracouiæ. *Barbaræ Reginæ mors.* *Barbaræ Reginæ Encomiũ.*

Legatus perfectis rebus ad Fridericum principem in ultimis Septembris diebus expeditus redijt. Interea ex magna fortè undiq; aquarum inundatione, cæteriſq; malis humoribus aër infectus ex contagioſo & peſtilenti morbo, pleriq; apud Cracouiam inſigniores etiam abſumpti fuêre. Sed & Barbara regina Sigiſmundi cõſors ſubita ægritudine prẹcipitata morte extincta eſt. Varias de illius morte opiniones fuiſſe apparet, fuère qui apoplexia tactam crederent, non defuêre etiam, qui culpam in medicum retorquerent, illud non inficias eo, neque hoc improbo, mihi tamen conſtat partus ſeu puerperij (ut aiunt) legibus non ſeruatis, neque poſt purgationis tempus ad mortis uſque diem integrè reſtitutam fuiſſe. Incidit clementiſsimæ reginæ mors in annum tunc currentem M.D.XV. diem ſecundam Octobris, quæ ab omnibus ordinibus tanto maiore luctu, atq; mœrore deplorata eſt, quanto maiore fortuna Polonia ea regnante à Deo Optimo Max. prædita fuit. Funus eius ſumptibus maximis et ſplendido obſequio celebratum. Corpus uerò in eo ſacello, quod poſtea Sigiſmundus rex disfractum, ſuẹ, Barbaræq; memoriẹ magno ſumptu ac cultu à fundamentis nouis extruxit, tumulatum eſt. Barbaræ uerò uirtutes atq; laudes tot ſuêre, ut ſi tantæ reginæ clariſsimas dotes referre oporteret, mortali exutam corpore ad diuorum mox conſortia aſſumptam fuiſſe credere operæprecium erit. Nam ut corporis dotes & ingenuos, humanoſq; mores (quibus ſummè dotata fuerat) oratione non percenſeam, conſtat nullam unquam in tam alto loco egiſſe fœminam, quæ in religionem & ſancta tam pia, in ſubditos tam clemens, in egenos tam miſericors, in omnes deniq; ordines & hominum ſtatus tam benigna, & placida ſemper fuerit, neminem unquam lædere, ab iniuria omnes tueri: regni ritibus, ac moribus ſe cõformare, noxijs ſæpè principem placatum reddere, & quod uel maximè contra hominum, qui in alto agunt, mores eſt, ſu-

perbire

perbire nunquam. Sed ſumma in humilitate plusquam reginam oporteat uiuere, totam deniq; uitam per omnes fortunæ caſus innocenter, ſancteq; peregit, ut ex hominum conſortio ſublatæ diuorum merito beatæ debeantur ſedes. Hac re effectum eſt, ut ſicuti uita ſanctior, omnibusq; charior & gratior, ita illius immatura, lugubrisq; mors, omnibus fuerit acerbior, atq; triſtior. Hæc ex minimis Barbaræ uirtutibus adſcribere placuit, dabit illa mitis parcê de ſe ſpero loquenti ueniam, quæ uiuẽs nulla ambitione unquã iactata, uel ſuperbia tumeſcens irata fuit. Hæc Barbaræ mortis ſumma eſt, quæ ad diuos relata Polonorum patrocinium hactenus aſſumpſit.

Paulòpôſtquã illa abſumpta fuit, Stanislaus Iaroczki eius aulæ præfectus ſubito item morbo proſtratus, decima Octobris die noctis ſequentis extinctus eſt. Barbara itaq; mortua, & rebus Lithuanicis ſic poſtulantibus, Sigiſmundus in Lithuaniam iter parabat: Poloniciſq; rebus domi ut tempus poſtulabat compoſitis, ordinatis item, quæ ad Elizabeth ſororis expeditionem pertinebant, ſexta Nouembris die Sigiſmundus cum Heduigi, & Anna liberis, ac Elizabeth ſorore Cracouiam egreſſus. Sandomiriam cum liberis ipſe petit, illa Legnicium ad Fridericum ducem ſpõſum profecta eſt, paulò pôſt nuptiarum feſta peregit. Dabit iam mihi Polonicus lector loco ueniam, quod his intermiſſis rebus parum alio, quam aſſumptum poſtulat negocium ſtylum conuertam. *Stanislaus Iaroczki moritur.*

Dum nuper cõtagione ut ſuprà narratur multi abſumerẽtur mortales, Seuerinus Bethmanus iuuenis nobilis omnibus, item redimitus uirtutibus in ipſo flore contra parentum ſpem, ea ſæuicia nona Octobris extinctus eſt, hanc mortem Seuerinus pater, adeò perturbato animo tulit, ut poſtquam Sophiam filiam Seuerino Bonero inſigni iuueni matrimonio ad 23. Octobris diem tradidiſſet, ipſe ad 28. eius mẽſis diem uitam cum morte nimio mœrore confectus, mutaret, confecit mœſtum etiam animum in tanto uiro annorum numerus, qui 95. fermè ętatis anno ex hac uita migrauit, inter ciues tota Sarmatia opibus inſignior, iamq; in alio parum digredior ab incepto. *Seuerini Bethmani iunioris mors.*

EST in Heluetiorum ultimis finibus clarum atq; inſigne Vuiſſenburgium oppidum quod hac ætate apud Alſaciam deſcribunt, ad Vogeſi montis radices ſitu amœnum conditum, collibus undiq; humilibus clauſum, nemoribus uarijs arborum generibus ad occidentem fœlix, tellus cœli benignitate frugifera, oppidum ab omni parte natura, atq; deinde humana firmatum induſtria, Lutherus amnis, cuius fontes in ipſis montibus paulò altiùs ſeptem millibus paſſuum ad oppido ſurgũt, penetratis iam montibus per medium interluitur, qui ubi ſub oppidi mœnibus elabitur, ſtricto alueo duobus millibus paſſuum præcipiti curſu in Rheni fluuium uno oſtio exoneratur. Loci tanta eſt uetuſtas, ut etiam apud nullos rerum ſcriptores eius origo reperiatur. Sed dum annis ab hinc octingentis, nonagintaquinq;, Dagobertus Gallorum rex, poſtquam ob patratam in ſancta loca tyrannidem, ad diuinum raptus tribunal, â diuis pro commiſſo ſcelere accuſatus, flagelliſq; cæſus, & ad diui Dionyſij preces reſtitutus eſſet, in eo loco quem diu antea Vuiſſenburgium appellatum ſuis literis declarat, inſigne ac regale monaſteriũ infinitis extruxit ſumptibus, Monachis diui Benedicti profitentibus ſectam, tradidit. Addidit regalibus his ædificijs agrum copioſum atq; fertilem, oppidum ipſum & circum loca, quæ Gallorum tũc parebant imperio aſſignauit, oppida præterea, uillas, arces, uectigalia, immunitates, & iura pleraq; cõtulit, ab omni item regum, principumq; iugo exemit. Tanta etiam poſteà huius cœnobij Maieſtas fuit, ut Marchionem Badeñ. & ex Reneñ. Palatinatu pleroſq; haberet feudales, perfectis rebus omnibus, quę Dagoberto ad tantam rem uidebantur ex uſu, coronam ex auro, argentoq; (ut fertur) mixtam, decem octo cubitorum per tranſuerſum circuli latam, ornatiſſimo tẽplo appendit. Hęc item quę regali munificentia fratribus aſſignauerat, literarũ munimentis perpetuis temporib. ſeruanda firmauit. Dagoberti literę, quibus diuinã in ſe iuſtã teſtatur iram, quibus item cęnobij agrum finibus intercluderet in eo loco habentur, quarum exemplum (niſi omninò extraneum uideretur) his adſcriberem, dehinc res fratrum ſupra annos ſeptingentos gloria atque opibus in immenſum creuêre. Tum Vuendelinus quondam Abbas oppidum muro quadrato ſaxo cinxit, turribus, propugnaculiſq;, aggere, uallo, foſſis & pomerijs muniuit. Ita paucis temporibus oppidum natura alioqui munitum humana induſtria auxit, ut potentiſſimo principi paulòpôſt belli ſtudio non cederet. Sed quum fermè omnia Vuiſſenburgeñ. Abbati fœliciter acceſſêre, extra oppidum in monaſterij fines arces, templaq; magnis ſumptibus conſtructa ſunt, apparent hodie magnorum ædificiorum ruinæ, ab oriente 300. paſſibus diui Remigij arx munita, hac ætate in Abbatis manibus, à meridie 100. paſſibus diui Pantaleonis inſigne

Vuiſſenburgiũ oppidum deſcribitur.

Fundatio monaſterij Vuiſſenburgenſis.

Vuiſſenburgenſ. cœnobij opes.

Vuendelinus Abbas.

templum,quondam per Fridericum Rheni Palatinum, dum res Philippi nepotis tutandas ſuſceperat uiolatum,poſtea ne in oppidi periculum extaret,ex aliqua parte deiectum, ad occaſum 500.paſsibus diui Germani templum fuit, olim etiam propter hoſtium metum ſolo æquatum, à Septentrione 500. paſsibus diui Pauli arx fuit pulcherrima quam maiorum noſtrorum ætas pari metu demolita eſt. Aliæ item arces atq; oppida in horũ manibus fuiſſe conſtat,fortiſsima omnium Barbenſtina arx fuit, ante meam ætatem ingenio pro Troten nobili Palatini Rheni Marſchalco intercepta, reliqua plurima tam arces, quàm oppida in feudum collocata à monaſterio alienata ſunt. Quando uerò ex fœlicitate,& opibus plerumq; ſurgit ſuperbia,eamq; mox ambitio,auaritia,& multa malarum artium ſtudia comitentur. Factum eſt ut cum religio optima in dominandi libidinem uerteretur, abiectis plebeis pleriq; ex patritio ordine non religionem, ſed monaſterij opes aſſumpſerint,hi dum præfecti rebus eſſent,ſacra officia cultum atque religionem in alios retorquebant, ipſi dominandi libidini intenti ocio marceſcere, ſuis quiſque auxilia præſtare,atq; hinc finitimorum principum odia conflare,periculum atq; ingens negocium facere ſtudium fuit. Hinc Vviſſenburgum oppidum mœnibus fortiſsimis natura, arteq; nulli in Imperio ſecũdum Romano Cæſari, & imperio Abbatis aſſenſu populi item miro deſyderio acceſsit,perpetuis temporibus à monaſterio diſiunctum eſt. His tandem artibus ad Friderici Philippi Rheni Palatini patrui tempora monaſterij rebus, qui ubiq; opes diſtraherent præfecti ſunt. Fridericus ſub boni ſpecie eam uitam corripere intentus mutata religione, eiectis his, qui Diui Benedicti inſtitutum,quanquã ſuperbè ſequerentur. Præpoſituram(ut uocant) efficere ſatagebat,eam rem dum fruſtrà ſæpe tentaſſet belli fecit negocium, quod à Vviſſenburgeñ.quibus Friderici inſtitutum ſuſpectum erat,cum monaſterio ſimul ſuſceptum eſt, leuibusq; belli ſtudijs aliquandiu afflicti in apertum bellum tandem peruentum eſt. Interea fuêre apud Fridericum Palatinum,qui maximè ad oppidi obſidionem hortarentur, leui negocio eius deditionem poſſe efficere rati, atque ita princeps optimus accenſo animo,uel ut inſtitutum expleret, uel ut nobile oppidum ab imperio receptum ſubigeret. Vviſſenburgeñ. (non nunciato bello) obſidione cinxit, & tribus fermè menſibus uarijs belli artibus,machinis,ignibus ſupernè iactatis, miſsilibus atq; tormentis fruſtrà moleſtauit,donec dux exercitus cohortem unam (quæ ex oppido eos qui ligna inciderent,atq; proiecta in flumen in oppidanorũ uſum defluitarent, tutandos miſſa fuerat) explorans à uelitib. cognitus, fugiensq; à Vviſſenburg.captus eſt,qui hunc ducebant facilè per cognita loca Vviſſenburgeñ. manus euaſerunt. Dux paulò pòſt pacem atq; fœdus inter Fridericum & Vviſſenburgeñ.confecit. Magna crudelitate Friderici milites in ea obſidione uſi. Diui Pantaleonis templum uiolatum ſtabulum publicum fecerunt: uineta ſecuribus inciderunt: frugiferas undique arbores adempta cortice denudarunt,& quicquid ad hominis accederet uſum inſatiabili animo abſumpſerũt. Hoc malum Friderico ignorante & exercitus duce intercepto factum certo conſtat, quum enim Friderico pro reſtituenda religione belli negocium aſſumptum credatur,eſſe non poterit, ut eo permittente hæc fuerit admiſſa crudelitas. Cæterùm oppidum, Diuorum Sergij & Bacchi,quorum corpora illic requieſcunt præſidio, quod ab omni incommodo fermè ſeruatum eſt,tutatum perhibent.

Vviſſenburgũ inter imperij urbes.

Friderici Palatini in Vviſſenburgenſ.uiolentia.

Expleto iam ad paruum interuallum bello, Comitibus,magnatibus, atque nobilibus, qui tunc monaſterio præfuerant, plerumq; abſumptis, nihilominus in Palatini gratiam ex plebeis ueram religionem obſeruantes introducti fuêre, atque ita dominandi libidine extincta, uerus Dei cultus creſcere cœpit, donec iterum Philippus patruo abſumpto res ſuſciperet. Is dum multam haberet prolem,dum item nobilitas ſub eo magnam haberet licentiam, ut res Vviſſenburgeñ. quas ipſe ex officio ab imperio tutandas ſuſceperat, denuò à quibuſdam moleſtarentur,non ignorans aſſenſit. Henricus Abbas per Ioannem Troteñ. quaſi belli ducem Philippi aulæ Marſchalcum miris artibus afflictus, donec Romam ire compulſus, Alexandri ſexti temporibus Philippum Palatinum, & Ioannem Troteñ. cum uniuerſis complicibus anathemate in ſeptimum fermè annum perſequutus eſt. Statuit inde in Germaniam redire, ſed fato apud Florentiam deceſsit. Succeſſit huic Vvilhelmus Abbas, qui & ipſe Romam profectus ad Iulij ſecundi tempora permanſit. Philippus uerò à Iulio cenſuris ſæpiùs innodatus ſatisfactionem recuſauit. Verum quũ anno ab orbe redempto M.D.III. Bauaricis motibus tota fermè Germania arma ſumpſiſſet multorũ principũ,populorũq; animi in Philippũ euecti armis undiq; laceſſitus eſt.Tũ primũ Vviſſenburg.Abbas inclinatis ubiq; Philippi rebus, cõditionib. nõ tã hone-

Philippus Palatinus Rheni.

Henricus Abbas.

Vvilhemus Abbas.

honeſtis, quàm neceſſarijs cum Philippo per Ludouicum Spirenſem epiſcopum reconciliatus eſt. Soluitq́; Philippus Abbati quindecim millia nummûm aureorum, quum ſupra centum millia aureorum Monaſteriũ, & Vviſſenburgeñ. in hoc bellum perdidiſſent. Itaque reſtituta eſt pax Vviſſenburgeñ. poſtquam annis plus centum ſæpiùs perturbati, tunc uerò annis fermè quadraginta continuis moleſtijs afflicti fuiſſent. Fuêre item aliæ cõditiones inter Philippum & Vviſſenburgeñ. quę & ſi mihi cognitæ ſint, quũ tamen ad inſtitutum meum non pertineant, prudens omiſi. Poſt Bauaricos motus Philippo mœrore (ut ſuſpicantur) ſublato. Illuſtr. Ludouicus filius nunquam ſine honoris præfatione nominandus in Palatinatu ſucceſsit. Hic in nullo patrem ſequutus, optimũ ſe principem primis initijs geſsit. Vviſſenburgeñ. atq; Landanos, reliquaq; oppida, quæ patris aſſenſu ſæpè moleſtata fuêre, ſingulari gratia proſequutus eſt, in hanc ætatem tantam de ſe ſpem præbuit, ut facilè appareat, per eum quandoq; reſtitui poſſe religionem, & diuinum cultum, à maioribus perturbatum & extinctum. Faxit Deus Optimus Max. ut opibus creſcat, & cœptis uirtutibus domi, foriſq; pace ſub ſtatera iuſtitię cuncta diu, ſanctéq; gubernet. Iam ego longa, tædioſaq; narratione digreſſus, ſtylum reflecto, ut ea, quæ animus inſtituit, deſcribam. Stantibus apud Vviſſenburgeñ. his longis, periculoſiſq; bellis, fuêre qui domi, aut ocio torpeſcerent, aut honeſtis ſtudijs priuati patriam faſtidirent, hincq; factum, quod multi egregij iuuenes in externas nationes migrauerint. Alij in Galliam quæ propior eſt, alij in Italiam, pleriq; in Sicambros tranſiêre, multò maior pars in Poloniã conceſsit, atq; ita à centum fermè annis Polonia, potiſsimumq; Cracouia Vviſſenburgeñ. domicilium fuit, mihi tamen non conſtat, qui primi in hoc regnum ingreſsi ſedes hîc quęſierint. Conſtat uerò annis ab hinc octuaginta circumactis Reinfredum uirum nobilem ex Vviſſenburgo ortum, propter belli metum relicta patria Poloniam ingreſſum apud Cracouiam ſedes locaſſe. Hic Polonica aſſumpta coniuge, paulò poſtquã res firmauerat, Seuerinum Bethmanum genere quoq; nobilem in Poloniam deduxit. Reinfredus uerò abſumptus teſtamento Seuerino coniugem reliquit, qua aſſumpta apud Cracouiam omnes honores, magiſtratuſq; aſſequutus eſt, paulò pôſt Federicus Ioannes Iodocus, & Nicolaus Schillingi Vviſſenburgeñ. Cracouiam inducti fuêre, qui item paulò pôſt Chriſtophorum, Petrum, & Federicum Herſteinos ex matre germanos 4. Ioannem Heluigum nepotem item Vviſſenburgeñ. euocarunt. Hos ſequutus eſt Ioannes Bethmanus Seuerini ex fratre nepos, & aliquantò poſtea Eraſmus ac Vendelinus huius fratres, & ipſi Vviſſenburgeñ. hos iterum Iacobus Vetter ſequutus, poſthunc Iodocus, & Iacobus Ludouici Decij fratres, poſt hos Fridericus, & Balthaſar Smalczij fratres. Poſtremò Ioannes Lembock, & multi alij adoleſcentes egregij hoc regnũ ingreſsi ſunt, atq; ita in hanc ętatẽ Vviſſenburgeñ. Polonia patria habita eſt. Fuêre præterea multi, qui aliquanto tempore uel literarum, uel mercium gratia cõmorati in patriam redirent, eos ego fruſtra annumerarem, cum has ſedes non ſuſceperint. Euocatus eſt item à Vviſſenburgeñ. in hoc regnum uir inſignis Ioannes Bonerus Landanus, qui primis initijs ex mercatura opibus auctus, & apud diuæ memoriæ Kazimirum, Ioannem Albertum, & Alexandrum Poloniæ reges in precio habitus eſt. Poſtquam uerò Inuictiſsimus Sigiſmundus princeps res tutandas ſuſcepit, tanto ſtudio remp. ſæpiùs ſuſtinuit, ut haud infimum meriti, gratiæq; locum apud regem aſſequeretur, authoritaſq; illius uſque ad inuidiam, malæ hominum ætatis uitio, creuerit, Bonerus Iacobum & Federicum, Andreamq; fratres Poloniæ induxit. Huius ego uiri ſummas laudes niſi me æmulorum inuidia deterreret, meritò percenſere, uerum ne adulationis nota (quod 14. fermè annis illi addictus fuerim) culparer, alio loco perſcribendas adſeruare interim placuit. Habes iam lector ſub cõpendio quot Vviſſenburgeñ. Sarmatiam ingreſsi ſint, ſi modo eorũ familias, quib. in Polonia auctæ ſunt, referre liceret, cognoſceres haud paruã Craco. ſobolẽ Vviſſenburgeñ. ſanguine prognatã eſſe. Reinfredus, Seuerinus Bethmanus, Federicus & Nicolaus Schilling uiri ex Senatu apud Cracouiam deceſſerunt, Iodocus Schillingus, Ioãnes item Heluigus Cracouiæ quoq; mortui. Ioãnes Schillingus apud Poſnaniã abſumptus eſt. Chriſtophorus Herſteinus apud Caſſouiã uita exceſsit. Petrus itẽ frater in Hungaria mortuus, reliqui adhuc quouſq; Deo placuerit ſuperſunt. Hæc de Vviſſenburgenſiũ ingreſſu paucis adferre placuit, tu optime lector quod patriæ noſtræ tam effuſam fecerim mentionẽ, ueniã præbe. Iam ad inſtitutum redeo.

Ludouicus Palatinus.

Vviſſenburgeſ. pleriq; Cracouiæ conſedêre.

Reinfredus.

Seuerinus Bethman.

Schilling.

Ioannes Bonerus Landanus.

Poſteaquam Rex Cracouiam 6. Nouembris die egreſſus, Sandomiriam peruenit, poſitiſq; in ordine rebus, deſignato item pro natis nouo loco, ad Lithuanos ipſe conceſsit, Breſciumq; oppidum perueniens, aliquandiu moratus eſt.

Redijt

Gneznenſ. Archiepiſcopi legati nati.

Rediȷ́t hoc tēpore ex Romana urbe Reuerēdiſs. archipræſul Gneznēn. Ioānes de Laſko, qui inter alia à Leone Romano Pontifice obtēta Archiepiſcopis Gneznēn. legationē in ſuam prouinciam perpetuò duraturam obtinuit, ut deinceps legati nati Archiepiſcopi Gneznēn. haberentur, atq; ita Sarmatiæ rerum Anno M. D. X V. finis fuit.

De rebus Prutenicis quædā.

SVPEREST ut res Prutenicas, uti ſuprà pollicitus ſum, in huius anni finem adſcribam. Conſtat itaq; poſt ultimum renouatum fœdus ſeu (ut uocant) perpetuam pacem utrinq; pace, ac tranquillitate fines non ruptis fœderibus tutatos eſſe, atq; ita paulisper tam ordinis, quàm Sarmatarum res ſemper creuiſſe donec eo bello quod Ioannes Albertus in Daciam ſeu Valachiam infœliciter geſsit, Ioannes de Tieffen magiſter Pruſsiæ morte extinctus eſſet, cui Fridericus Saxoniæ dux in magiſtratu ſucceſsit. Erat utrinque eo ſublato magna pacis ſpes, ſed quum Fridericus pro homagio (ut uocant) ſæpius fruſtra euocatus fuiſſet, ad extremum Pruſsia non prȩſtito homagio exceſsit, paulò pòſt magiſtratum cum uita ſimul M.D.X. uti ſupra narratum eſt finiuit. Fuêre tūc in ordine uiri Germani (quos Commendatores appellant) conſilio præſtantes, qui nullum dehinc ex principibus deligendum putarent, ne uana auxiliȷ́ ſpe à ſuis illecti, ordini cum Sarmatiæ regibus negocia cōtraherent, ne item principum more regales, & importabiles ſumptus facerent. Sanum profectò conſilium, primisq; conforme inſtitutis, uicit tamen aliorum manus, & Albertus Friderici Marchionis Brandenburgeñ. filius ad magiſtratum aſſumptus eſt. Ea res pleriſque optima uiſa, tum quod ex alta, magnaq; familia princeps eſſet, qui aliquando (uti ordinis inſtitutum eſt) arma in Chriſtianæ reip. hoſtes ſumere poſſet, cum etiam quod ex Poloniæ regibus ſecundùm maternum genus natus eſſet, id ad futuram pacem plurimi ex uſu rati, nunciata fuit ea res Sigiſmundo regi primum anno M. D. X I. in Nouembre ex Pruſsia, paulò pòſt in diebus Iuliȷ́, Anni M. D. X I I. Friderico patri, atque Alberto filio aſſenſum eſt, tam à rege quàm Senatu, conditionibus, quibus olim fœdus atq; pax firmata fuiſſet, nō interruptis. Indicta fuêre paulò pòſt comitia pro diebus Nouembr. apud Peterkouiam, ubi de his quoq; rebus conſultum eſt.

Ioānes de Tieffen Magiſter Pruſsiæ.

Fridericus Saxoniæ dux Magiſter Pruſsiæ.

Albertus Marchio Brandeburgenſis Magiſter Pruſsiæ.

Pacta inter Magiſtrum & Regem Poloniæ.

Interfuit his comitiȷ́s Caſimirus Friderici filius Alberti Magiſtri frater, res uerò omnes inter Polonos, & ordinem, uti ex utriuſq; commodo uidebatur, honeſtis conditionibus firmatæ fuêre. Variȷ́ intermediȷ́ erant articuli, non multum ex uſu omnium facere hoc loco memoriam. Suprema hæc ſumma fuit. Admittendum fore in magiſtratum Albertum, qui Pruſsiam ingreſſus, maiorum more homagia præſtare deberet, Polonos dehinc ad ordinem non ſuſcipiendos, Magiſtro atq; ordini apud Roxolanos, & Podolitas certam prouinciam perpetuò dandam ubi pro ordinis inſtituto, Chriſtianæ fidei hoſtes excipere poſſent, quum ſancti, fœlicisq; belli huius apud Pruſsios (undiq; uicinis Chriſtianis) copia his temporibus non ſit. Duo millia item aureorum nummum quotannis à Polonis, quò facilius forte militiæ inſtitutum proſequi ualeret, Magiſtro aſsignanda fore. Has cum cæteris conditionibus Caſimirus frater, Magiſtri, ordinisq; nomine ſuſcepit, Sigiſmundo honoribus ſummis affectus, muneratus dimiſſus eſt. Ad Albertum fratrem Anno 1513. Pruſsiam ingreſſus, aliquantiſper ibi moratus per Mariemburgum oppidum ab arce ſubductus, per pontem Iſtulam ſuperauit. Gdanenſisq; mœnia præterequitans, domum rediȷ́t. Interea quum Sigiſmundus apud Lithuanos ageret (uti paulò antè cœptum fuerat) Albertus pro homagio poſtulatus per Cazimirum ſuſceptas conditiones reiecit, minimè id ſibi abſq; Germaniæ, Italiæq; magiſtrorum aſſenſu ſuſcipere licuiſſe, exponens, atq; ita res omnes palam infectæ.

Principia defectionis Prutenicæ.

Laboratum eſt interea ſummo conatu tum apud Leonem Pontificem Romanum, tum etiam apud Maximilianū Cæſarem, libelli item duo famoſi contra Sarmatas uulgari Germanico incerto auctore ſcripti, & Friderico uiuente ſparſi iterum circumagi cœpêre, tria mox magnæ defectionis indicia apparuêre. Primo loco ut Romanus Pontifex reiectis pacis perpetuæ conditionibus denuò decerneret. Secundo loco ut Cæſareum auxilium his rebus accedere poſſet. Tertio, ut Germanicæ nobilitatis animi exacerbarentur quæſitum eſt. Primùm à Ioanne Laskeo Archiepiſcopo Gneznēn. Romæ apud Pontificem, & patrum collegium biennio ſuſtinebatur. Secundum apud Maximilianū tanto ſtudio ſollicitatum, effecit, ut etiam cum Moſcho fœdus in huius rei gratiam ſuſceperit, atq; ea ex rȩ Baſilius perſuaſus, ruptis fœderibus nuper cum Sigiſmūdo factis, trāſcenſis finibus nouū Lithuanis bellum intulit. Quo fraude ac dolo Smolenceam arcem intercepit, ac paulò pòſt apud Boriſthenem (uti ſupra narratur) ſummo certamine uictus, & caſtris exutus eſt. Verum poſtquā Maximilianus de rebus meliùs edoctus eſſet, ex iam ꝓpè hoſte ſummus

factus

factus amicus eſt. Tertium apud Germaniæ nobilitatem (quam potiſsimum inflammare ſtudium fuerat) nihil efficere potuit, tum quod rei difficultatem altiùs fortè repetebant, cùm etiam quod integritas atq; uirtus eorum aliter monuêre, igitur infecta undiq; re, ad illud tempus quo Cæſar Romanus Hungariæ, Bohemiæ, ac Poloniæ reges conuenerũt. Ita actum fuit uti ſupra paucis adſcriptũ apparet. Poſtquã uerò Sigiſmũdus domũ rediјt, nouisq; moleſtijs, tum ex Barbaræ morte, tum etiam nouis motibus affectus, & poſtremò ad anni finem Lithuaniam ingreſſus, Prutenicæ res ferè per obliuionem neglectæ fuêre. Interea Ioannes Laskeus urbem quoq; egreſſus eſt, & totũ negocium hoc anno ex omni parte ſub ſilentio delituit. Hæc iam Anni M. D. XV. ſumma eſt.

Ann. 1516.

ANNVS iam dehinc poſt orbem redemptum M. D. XVI. uti uarijs rebus mixtus, ita confuſus, mixteq; omninò referendus erit, eius mox initia Sigiſmundum apud Lithuanos excepêre, atque inde mox Balthaſar Oderus à Maximiliano Cæſare ad hoc munus legatus, in Moſchouiam Baſilium principem adijt. Sed dum is aliud præter ſpem & opinionem nuncium Baſilio adferret: ſed & Maximiliani Cæſaris alter orator cum priſtinis adhuc mandatis perſeueraret, Balthaſar à primo legato qui ex primo fœdere à Cæſare cũ Moſcho erat apud Baſilium pro exploratore accuſatus, parum interfuit, qui iniquè illi accidiſſet, adſeruatus à Baſilio Balthaſar fuit, uſq; ad dies Aprilis, tandemq; infectis negocijs rediјt. Maximilianus per hunc atque quos poſtea ſubmiſit, apud Baſilium ſumma cura egit, ut pacem inter Sarmatas ac Moſchos nuper perturbatam reſtitueret, uel fœdus per inducias conficeret. Baſilius uerò Cæſarem quod eum deſereret accuſauit, neq; facili negocio ab inſtituto reuocari potuit, ad quod nuper tanta cura inflãmatus fuerat, Sigiſmundus in Cæſaris gratiam aliquantiſper bellum diſtulit, ſed quum pro Lithuania armis duntaxat pax quærenda uidebatur, & ex longo bello plurimum attritis rebus Tauricus Cæſar ad hoc negocium ex debito ſuo, ex uſu accedebat, qui mox ad ueris initia in Moſchos eruptionem parare iuſſus fuit.

Lithuanica quædam.

Interea rebus etiam apud Pannones inclinantibus, Ioãnes Karnkovvskeus in Februarij principio eo legatus eſt, ſed paulò pòſt die tredecima Martij ante Lucanũ Vvladislaus Pannonum, Bohemorumq; rex Sigiſmundi frater, cõfectis iam annis ſexaginta moritur. Ludouicum filium antea ad utrumq; regnum aſſumptum, & coronatum reliquit. Fuêre dehinc plurimæ etiã apud Hungaros factiones, atq; ſuo quiſq; (uti fit dum princeps puer eſt) conſilio uſus in remp. aduertit, horribile eſt referre, quam citò regnum illud nulli in orbe ſecundum, opibus, armisq; potens, ſplendorem ſuum exuerit, atq; ex nuper domeſtica, & paulò pòſt etiam à Turcis accepta clade, uix dum reſpirans, uarijs intricatum fuerit factionibus. Miſsi fuêre in ea re ad Maximilianum Cæſarem à Sigiſmundo nuncij, ut Ludouici rebus maturè conſuleretur, nec Maximilianus grauiſsimo etiam bello implicitus eam oportunitatem neglexit. Ante uenit tamen Sigiſmundo abſente Poloniç Senatus, & Ioannem Laskeum Archiepiſcopum Gneznẽ. & Chriſtophorum Schydlouicium Palatinum Cracouiẽ. comperta mox Vvladislai morte, in Hungariam ſubmiſit, qui cum Cæſareis legatis & Pannonico Senatu Ludouici rebus, quantum temporum conditio poſtularet, ſumma ſollicitudine atque cura (uti iuſsi fuerant) conſuluerunt, & ita firmatis pauliſper rebus, domum redierunt, in eundem poſtea uſum ad Bohemiæ Senatum Andreas Thanczinus Palatinus Lublinẽ. uir ingenij excellentis ad dies Nouembris ſubmiſſus eſt. Qui dum apud Pragam ſummis honoribus exceptus eſſet, atq; Cæſareanos aliquandiu fruſtrà expectaſſet legatos, infectis rebus redire coactus eſt. Maximilianus interea, quamuis Italicis bellis detineretur, memor tamen Viennenſis fœderis, quod tunc literarum apicibus firmatum erat, de Sarmaticis rebus ſollicitus, legatos nouos ad Baſilium deſignat, Sigiſmundum de Erberſtein & Petrum Moraxium, uerum ad prouinciam tardiùs accincti, non niſi in anni fine (ut infrà dicetur) rebus principia fecêre: intereaq; nihil de Moſchicis rebus tentatum eſt. Mox ad Iunij menſis initia, Tauricus Cæſar, qui nuper ex pacto, ut ſuprà adſcripſi, eruptionem in Moſchos aſſumpſerat, arma parabat, nunciatum eſt, per exploratores in Roxolanos & Podolitas ſtatim futurum. Verum dum hæc fama fruſtrà ſæpè ueniſſet, atque Tauricus Cæſar Sarmatis iure fœderis obſtrictus eſſet, minimè futurum à pleriſque creditum, quod ſuſcepta arma Tartarorum in Roxolanos conuerterentur. Quumq; duces & rerum (Sigiſmundo abſente) præfecti cunctanter in eam rem animaduerterent, & hoſtium nihilominùs aduentus Podolitis nũciaret, Martinus Camienecius Podoliæ Palatinus uir maiorib. ſuis dignus prouinciã ſuã ingreſſus, Podolitũ arma euocauit, ſub exilib. copijs Stanislao Lanskroneo, Tvvorouicioq;

Vuladislai Regis Hungariæ mors.

Legati Polonici ad Hungariam.

Orator ad Bohemiam.

Legati Cæſarei ad Moſchum.

Tartarica in Rußiam eruptio.

Camie-

Camieneceñ. arcis præfectis in Podolia iunctus eſt, nec dum ſatis hoſtium animus exploratus fuit, dum Iulio menſe Tartarus hoſtis ſub quatuor ducibus, quos Barbari Cæſareolos appellant. Ruſsiam exutam præſidio irrumpunt, feruntur in eo exercitu Barbarorum ſupra triginta millia fuiſſe, hoſtes penetrata Ruſsia haud longè à Buſthio oppido caſtra poſuêre. Deinde uti Barbaris mos eſt, per cohortes deſtinatas uniuerſam prouinciam igne, ferroq́ uaſtarunt, hominum, pecorumq́ prædam egerunt, ut omnes dato die ad caſtra ſemper cum ſpolijs redirent. His eruptionibus pleroſq́ diſtrictus, & oppida in cineres uerterunt, ſuperato Tyra amne ad Hunnorum uſque montes ſpolia legerunt. Exuſtæ ſunt hac eruptione uillæ Pannonum imperio ſubiectæ, quod in hominum memoria accidiſſe non conſtat. Cæterùm hoſtes tanta in Chriſtianos crudelitate uſi, quanta uictoribus Barbaris placuit. Homines, pecoraq́ iuxta abegerunt, matronas, puellasq́ nobiles ad libidinem ac uoluptatem rapuerunt, feruntur ſupra quinquaginta millia hominũ tunc abacta, prẹter eos, quos tenera ẹtas, atq́ annoſa ſenectus, ad iter haud idoneos fecerat, ex his in fruſta conciſi, alij capite truncati, præterea pleriq́ inter fugiendum exanimes relicti fuere. O' infortunata hominum ætas, & primum poſtquã fœlix Barbara, abſumpta malum. O' miſera tanto Chriſtianorum ſanguine reſperſa clades, quibus poſtea adſimiles quoq́ fuiſſe conſtabit, ſed ô Sarmatiæ regnum Reipub. Chriſtianæ murus, foſſa, uallum, & propugnaculum truculentiſsimis undiq́ expoſitum hoſtibus, quod dum tantam ſęuitiã, atq́ impetum humeris ſuſtines, non deſunt tamen, qui iniquis factionibus tuum perpetuum quærant exitiũ, atq́ ultrò infeſtiſsimos in te hoſtes Reipub. Chriſtianæ inuehant. Sed hæc aliâs effuſiùs, quàm magis licebit deplorabimus. Interea dum hæc ab hoſtibus Barbaris magna ſæuitia undique aguntur, Sigiſmundus rex apud Lithuanos Moſchicis curis anxiè intentus, Senatui rempublicam tuendam aſsignauit, Chriſtophorus Schidlouicius Cracouienſis Palatinus res reipublicæ diligenti ſtudio ſuſcepit, apud Proſcanum delectum conuocat nobiles ſummo ſtudio, ut arma contra hoſtem ſumerent cohortatus, iuſſus eſt ſuo exemplo alios euocare, aut ære publico militem comparare, dum uerò neutrum ex uſu uideretur, infecta re Cracouiam redijt, fuere ex patricijs quibus reipub. malum auertere cura erat, congeſtis (ſed ſerò) copijs ad Buſcium oppidum, paruaq́ manu hoſtium uim ſuſtinuerunt. Nam dum onuſti præda in reditu eſſent, ſupra gentis morem Buſcij expugnationem parant, an quod paludes quibus oppidum munitum inſidet æſtiuo calore exiccatæ eſſent, an quod ad omne nephas licentia fuerat parum cõſtat, ſunt tamen ſuburbijs incenſis prohibiti. Altero poſtquam oppugnare cœperant die, omni congeſta præda, digreſsi ſunt ad quadraginta millia paſſuum igne, ferroq́ omnibus abſumptis, eos magnificus Nicolaus Firleus, Regni exercitus generalis præfectus, cum proceribus Ruſſiæ ac Podoliæ ad Vviſnovvicz uſq́ perſequutus, ſed ob paucitatem militum rem dimittere coactus eſt. Quum uerò ex Lithuania (quod maximè ſperabatur) nullum præſidiũ adeſſet, nec etiam ex Polonis exercitus ſperandus foret, eo loco hoſtis intactus abijt. Martinus uerò Caminicius cum paucis copijs, quas ſupra iunxiſſe docui, & mercenario milite ex Medzyboſe educto hoſtium cohortem apud Treboſlium fœliciter pugnando ſuperauit, & ſpolijs exuit. Item apud Podocium aliam cohortem 500 equitum ad unũ fudit, ſed eo loco ingens ab hoſtibus ſæuitia patrata. Quum enim Barbari Sarmatarum copias cognouiſſent, atq́ de rerum ſumma deſperaſſent, conuerſi in miſeras puellas, & innocuos infantes, quos in prædam abegerant, in quibus fugæ nulla ſpes eſſet, irrumpunt, crudeliterq́ cædunt, atque enecant. Præterea apud Vviſnouicium ducenti fermè hoſtium, præter gentis conſuetudinem armis inſtructi ſuperati, atq́ cæſi ſunt. Hæc (dum hoſtes per licentiam uagarentur) contigêre. Interea ex Buſcio oppido reliquæ copiæ Nicolao Firleio duce Martino iunctæ uix ſupra duo millia equitum conſtituunt, hoſtes uerò in ipſorum aſpectu prædam agentes in planos iam campos excurrerant, dum Polonicus miles longè impar numero pugnam non ſuſcepit, ita omnis illa hominum, prædæq́ multitudo abacta eſt. Fuere matronæ, puellæq́ nobiles, atq́ innuptæ plurimæ, quadrigis panno tectis auectę. Viri uerò, ut ex inſperato hoſtium manus inciderant, ita uinculis colligati pecorum more pellebantur. Hanc Sarmatiæ regnum iacturam per Iulium atque Auguſtum menſes accepit, docuit tunc rerum euentus in mora eſſe periculum, quod enim initio facili negocio auerti potuiſſet, paucorum negligẽtia, principe abſente, ignominiam pariter & iacturam reip. peperit. Iam hinc Tartarorum frequentes eruptiones, iterum initia ſumpſerunt, quæ fortè tam negligentia in tuendis rebus, quàm populi peccatis merentibus, iuſta Dei ira, quę ad ſui uindictam tardiùs graditur, permiſſa creduntur. Nam poſtquam nuper

Calamitas à Tartaris illata.

Buſciũ à Tartaris tentatũ.

Caminicij uirtus.

Sæuitia Barbarorum.

Cauſæ tot in Poloniam Barbaricarũ excurſionum.

tes ali-

res aliquãtulum fœliciores eſſe cœperãt, in Deum, ac religionẽ timor refriguit, nõ modò diuina aliqb. neglecta, ſed etiã Dei, religionisq́ hoſtes fouere in uſu fuit. Hoc tẽpore (qđ iam antea cæptũ) Iudæi magis in præcio habiti, uix teloneũ, aut uectigal ullũ, cui nõ prę fecti, aut quod ſaltẽ inuadere non caperẽt, paſsim ea in re Iudæis Chriſtiani ſubmiſsi, uix etiam ex magnatibus, & ipſis reipublicæ primorib. aliquis, qui rem domeſticã per Iudæũ non curaret, Iudæis in Chriſtianos imperiũ permitteret, atq; citius, q̃ Chriſtianos ab iniuria, uel ſimulata eriperet. Rectè itaq; quod Deus quondã Hebræis minatus eſt, in hos cõuenit, quia uidelicet Dei ac crucis hoſtes cõtra legem diuinam, ac canonũ ſanctiones fouerẽt, & ipſi hoſtib. ſuis expoſiti præda in direptionẽ fierẽt. Sic quoq; Armenis ius ſummum erat, circũuagabãtur quidã per uniuerſum regnũ mercãdi gratia (ſic eñ titulus fuit) qui non ignorantib. ijs, qui rebus præfuẽre, arma hoſtib. aduehere ſtudebãt. De Ruthenis profectò nõ habeo dicere, quãdo illi non longè à fide noſtra recedant, licet cærimoniis longiſsimè, ſed æquabilius ferẽdi, quod utiq; parũ intereſt, quin omninò nobiſcũ ſentiant, in ipſis tamẽ fidei articulis fermè nobiſcũ cõueniunt. Præterea in ſeipſam res publica diuidi cœpit, atq; iam Barbara è uita ſublata, breui oẽm fermè decoris ſpeciẽ exuit. Irrepſit hoc malum pedetentim, atq; utinã non coaleſcendo in regni ruinã ante maturũ fœtũ interiret, ne ſic in ſeipſo diuiſo humani generis ſeruatoris uaticinio in deſolationẽ cogeretur abire, hoc eñ in multis rebuſpublicis cõpertũ eſt, quãdo malum pœna digna nõ mulctatũ, uirtus & benemerita nõ remunerata, ſed paſsim ut quęq́ libido tenuit ad uicia, & rerũ inuaſionẽ licẽtia creuit, mox ex ſplẽdidiſsima ſpecie turbata induta facie, in præceps cuncta ruere cœperunt: ad uſq; lachrymas hęc ingemiſcẽs adſcribo, ita tamẽ ſe res habuẽre, atq; in hãc diẽ creuẽre. Eo malo, & quod peſtifera ſæuitia fortius, q̃ ãno ſuperiore irrepſerat, regnũ adeò perturbatũ fuit, ut reipublicæ nuper ſubleuata ſpecies plurimũ inclinarẽt. Verũ externis mira hæc uidenẽ, tanta licẽtia Barbaros ut ſæpè in hoc regnũ, quod etiã natura locorũ facilem habet, acceſſum excurrere, quicũq; exiſtant qui Sarmatarũ ꝓprio etiam malo, & reipub. irrecuperabili iactura rident incõmoda, animũ ſtatim ſatiabũt, ſi crebras Barbarorũ ex Thracia, Aſia, Aphricaq́ in eos populos, atq; nationes, quæ natura locorũ, ac arte ſimul etiã armorũ uſu, & regnorũ excellentia antecedere ſe æſtimant. Meminerint eruptiones, ac eas duntaxat clades, quas in hominum ætate Pannoniæ, Dalmatiæ, Croatiæq; regna ſuſceperint, pręterea per Illyricũ ſplẽdida Venetorũ reſpub. paſſa eſt, ſed etiã populi qui ad Germanos pertinẽt, in principatib. Carniolæ, atq; Charinthiæ experti ſunt. Taceo qđ paulò pòſt q̃ hæc Sarmatis cõtigerũt Mauri, parua manu, per mare Tyrrhenũ uecti, apud ciuitatẽ ueterẽ ſpolia legerũt, ac parũ abfuit (uti fama erat) quin Leonẽ Pontificẽ Romanũ paulò antè digreſſum intercepiſſent. Quid in ipſa Apulia ſæpius noſtra ætate accidiſſe cõperit, & nouiſsimis dieb. in Hiſpaniarũ regnis Barbarorũ eruptionibus patratũ cõſtat: qui Carolo maximorũ in Europa regnorũ rege pręſente, per oceanum occidentalem, exigua claſſe aduecti, per licentiã impunè ſpolia abegerũt. Non deeſſet animus ſummas reipub. Chriſtianæ calamitates referre, ſed quũ ad noſtrũ inſtitutũ non pertineant, miſſas eas faciã: libuit tamen externarũ nationũ afflictiones adnumerare, quò facilius Sarmatica mala ferant. Si etenĩ populis, gentib. ac regnis natura, arteq́ munitis, armis, militibus, ac opibus pollentib. hæc accidunt, multominùs mirandũ quod Sarmatarũ regnũ, omni ex parte hoſtib. permeabile expoſitũ tot cladib. afficitur, quas tamẽ ꝓprijs uirib. Deo auctore aliquãdo auerteret, ſi non ab his, quos minimè decet, & Chriſtianæ pietatis uinculum meritò cohiberet, ultrò iniuſtè impeterent. Euagatus parũ ab inſtituto, redeo. Tartari quũ impunè fermè prædam abegiſſent, ſuperato Boriſthene, præda in Tauricum pauca manu miſſa, ſecundam parabãt eruptionẽ. Sigiſmundus Tauricũ imperatorem pro patrato ſcelere, & rupto fœdere appellat, qui miſsis legatis facinus excuſat, in effrænatã iuuentutẽ rem oẽm reiecit, antiqua fœdera renouare cupiebat, ultrò arma in Moſchos & proprijs militibus hoc bellum ſuſcipere obtulit. Verũ quũ fruſtrà cũ perfido hoſte quodcũq; fœdus ſuſciperẽt, nec etiã abacta pręda reſtitui ſperarẽt, res ad Poloniæ Senatũ reiecta eſt. Interea egregiũ facinus pauci milites Sarmatæ ſuſceperũt, ſine ducũ iuſſu, tranſcenſis Turcarũ finib. apud Bialagrodeñ. urbem, magnã uim ouiũ ex multis millibus abegerũt, hos Turcæ inſequuti particulari certamine adierunt. Sarmatæ quum nulla uia niſi quam ferro, manuq; aperirent effugere poſſent, excuſſo metu, intrepidè hoſtiũ incurſionẽ exceperũt, & dum utrinq; aliquãdiu, Turcæ pro præda, Sarmatæ pro uita, prædaq́ ſimul pugnaſſent, cęſis aliquot hoſtib. præda cũ uictoria Sarmatis ceſsit. Dum hæc apud Roxolanos & Podolitas agerent, Baſilius Moſchus legiones nouas Lithuaniæ immiſit,

Iudæorum nimia dignatio.

Armeni.

Rutheni.

Regnicolarum diſcordia.

Incurſiones in cæteras terras.

Militum quorundam Polonorum facinus.

Ff uerum

uerum nihil memorabile geſtũ, nec ad iuſtum etiam certamen uentũ eſt. Tauricus interea Cæſar, uel quod ociũ fera gens ferre nõ poterat, uel quod patratũ nuꝑ cõtra ius gentium facinus excuſare uellet, oẽm euentũ non ſine gloria, quod uictori ſpolia, prędãq; ingentẽ, & à Sarmatis ex fœdere belli præmiũ deberi, uicto etiã pro adſeruatæ fidei integritate patrati facinoris ueniã non poſſe negari exiſtimabat.

Taurici Cæſ. in Moſchos excurſio.

Exercitũ ex octuaginta equitũ millib. (ut fama erat) collegit, inſꝑataq; eruptione Baſilij fines trãſcẽdit. Baſilius ſubito motu ꝑterritus, legiones ex Lithuania reducere iubet, uti res poſtulant: graſſantẽ iam ubiq; hoſtẽ ꝓhibere ſtatuit, mira celeritate exercitũ parat, eundemq; Taurico Cæſari obuiã ſubmiſit. Tartari coactã prædam abigere, & reditũ parare iam ſtatuerunt, quũ Baſilij exercitus pugnæ copiã expoſtularet. Tartari & adeptæ nuꝑ ex Podolitis ſecũdæ fortunæ memores, & Moſchorũ apud Boriſthenẽ acceptæ cladis audaciores, cominus cõgreſsi, pugnã ſuſcipiũt, quũq; in ſupremũ diſcrimen dimicatio ꝑueniſſet, Moſchi fuga per cãpos effuſi, Tartaris uictoriã cum præda reliquêre.

Cædes Moſchorum.

Ea pugna Moſchorũ plus uiginti millia cecidiſſe mihi narrat̃, præterea tãta hominũ multitudo abacta, ut tumida Baſilij mẽs ad pacis conditiones paratior, q̃ ante ſit effecta. Quot ex Tartaris cæſi fuerint, mihi minimè conſtat, quum ea gens nihil poſteritati literis cõmendare ſoleat, nec etiã de ſeipſa quidq; referat. Secũda hac fortuna Taurici Tartari euecti, iam mox iterum etiã poſt excuſatũ facinus, apud Hercinij nemoris ſaltus, quẽ Sarmatæ nigrã ſyluã appellant exercitũ locauit, ut accepto ſecũdi itineris fœlici auſpicio irrumperẽt.

Sortes Tartarorum & aruſpicina.

Habent eñ Barbari in ſtellis atq; lunæ motu uniuſcuiuſq; ſortis indicia. Cæterùm quãdo religionis ſacerdotibus ex uſu uiſum, eruptiões parãt, mox in ipſo itinere, primùm obuiũ barba ruffum interimunt, ereptũ cor igni ad hoc paratũ inijciunt, aſtant tunc religionis primores, & cordis quoſdã ſaltus, ſudoreſq; ſuſpiciũt, ex his aruſpicũ more ſecundam fortunam pollicẽtur, uerùm ſi cor unico ſaltu extra ignẽ proſiliret, mali ominis, & infortunati itineris apud Barbaros eſt indiciũ, hiſq; ſemper auſpicijs, rebus ſuis benè uel malè futurũ pollicẽtur. Quũ uerò hoſtes in eo loco eruptionẽ parare Senatui nũciant̃, decretũ eſt regni uires (ne priſtini mali exẽplo reſpub. damnũ patiat̃) excitare, hoſtiũq; incurſionẽ armis excipere. In eum effectũ, Chriſtophorus Schidlouicius Craco. Palatinus ſyncero ſtudio apud Myleciũ cõuentũ indixit, ibi Senatus cõſulto mille equites priori in Podolia pręſidio addere, & ut expeditio publica reuocet̃, decretum eſt, illud ad hoſtiũ terrorẽ ſatis uiriũ, uel nominis habere, iſtud ex reipub. uſu multò maximè utile uiſum eſt. Solet eñ in publicis expeditionib. plerũq; amicus exercitus, q̃ hoſtium legiones moleſtior amicis eſſe, hoc modo firmatis, pauliſꝑ rebus ab armis tutũ fuit. Eo loco iam parta tranquillitate apud Lithuanos Moſchica arma nihilominùs expectabant̃, ſed & apud Samagitas Pruſſorũ irruptio fama nũciata tumultum fecit. Sed quũ præfectus Samagitiæ arma celeriter corriperet, fruſtrà eruptio tentata omiſſa eſt.

Tumultus Mazouiticus.

Hac æſtate apud Mazouitas quũ fœminæ imperiũ faſtidirẽt, tumultus inter nobiles excitatus eſt. Huius ſumma fuit occaſio ſumpta, quod Stanislaũ natu maiorẽ, Conradi olim Mazouiæ ducis filium, ad rempub. ſuſcipiẽdum poſtularẽt, & quod fœminæ iugũ (quæ alieno conſilio uſa prouinciã multa pecunia exueret) quaſi intollerabile abijcerẽt. Quũq; fruſtrà laborarẽt, Stanislaum, Ianuſsiũq; duces cũ matre, & his qui ex cõſilio erant in Mackovv arce concluſos adorti, ui eripere nitebãtur. In eo tumultu parum interfuit, quin Stanislaus natu maior Mazouiæ dux ex arcu ſagitta iacta, fuiſſet interẽptus, ita quẽ præficere tota nobilitas auidè cupiebat, iniquo fato nolens etiã penè extinxiſſet, hic tumultus paulò pòſt per Ioannẽ Laskeum archipræſulem Gneznen̄. pacatus, ad futura comitia reiectus erat.

Comitia Vuarchouiana.

Interim uerò nobilib. quibus Salevvskei cõſilium plurimũ ſuſpectũ fuit, comitia apud Vvarſchouiã indicta. Quod quũ Anna dux, & tutrix cognoſceret, edicto Vvarſchouien̄. ne nobilitatẽ admitterẽt præcepit. Verum nobiles cognito cõſilio, immiſsis qui partem ſuã ſequerẽtur, ſummo mane ciuibus ignorãtibus, perfractis portis ingreſsi, habitiſq; & expletis comitijs, nulla facta moleſtia, Vvarſchouiã exceſſerunt, hæc in proximis comitijs, quæ Senatus abſente rege apud Peterkouiã ſub anni 1517. initijs celebrauit, utrinq; expoſita, miſsi fuerãt in eo negocio legati, Stanislaus Oſtrorog Caſtellanus Caliſien̄. Palatinus Rauen̄. & alij qui Stanislaũ iam adultũ rebus præficerẽt, nouũ conſiliũ adderent, & alia, quæ ex uſu reip. illius uiderent̃, ordinarent. Edictæ fuêre cõditiones, & utrinq; acceptæ, ſed paulò pòſtq; legati abijſſent, Senatus nobiles, & populus ſua ſpe fruſtrati, ad priſtina cõſilia redierũt omnia, hæcq; apud Mazouitas ex ſedecimo añо ad decimũ ſeptimũ initia ſeditionis facta conſtant.

Iubilæi indulgentiæ.

Hoc tẽpore Leo decimus Pontifex Romanus Iubilei gratiã in Poloniã dedit, cuius quarta pars in reſtaurationẽ arcis Camienecen̄. triũ uerò

reli-

reliquarũ partiũ directa medietas,una in reipu.cõtra infideles defenſionẽ, altera in reſtau
rationẽ Eccleſiæ Gnezneñ.Archiepiſcopo ceſsit.In eam uerò gratiã, & quæ annis duob.
poſtea data eſt,hominũ deuotione,uel frigeſcẽte,uel de indulgẽtijs & uenijs iam remiſsi-
ùs ſentire incipiẽte,parũ pecuniarũ acceſsit. Albertus Fontinus natiõe Italus profeſsi-
onis Franciſcanæ nuꝑ in Poloniã legatus , atq; fratrib. præfectus eſt, uir ſingulari doctri-
na,& uitæ ſanctimonia conſpicuus.Is dum apud Cracouiã fratrũ licentiã,ſęuerius,quam
uellent cohiberet,facta à fratrib.conſpiratione quinta Septẽbris nocte, dormiẽs reſeratis
portis inuaſus,nudus lecto extractus,curru forte inijciẽdus,atq; in Bohemiam euehẽdus
(ut fama habuit) mutata ſentẽtia cõcionatoris manib.miſerè perfracta ceruice iugulat̃, ꝓ
religione uitã dedit,ſceleris auctores fuga dilapſi, decẽ poſtridie Ioañis Conarij Craco-
uieñ.præſulis ſũma cura,uno cõcionatore dẽpto oẽs capti atq; uinculis iniecti ſunt, miſsi
ad Lipouiciũ quod caſtellũ ſacerdotũ carcer eſt,& res ad ſedẽ apoſtolicã data. O`facinus
in hominũ memoria peſsimũ, & cui in hoc regno poſt diui Stanislai necẽ ſimile patratũ
nõ ſit,homo,qui præter quod optimos mores inſtitueret,quod uitæ ſanctimoniã induce
ret,& quod iam pridem labefactatã religionẽ reſtitueret,nemini iniuriatus , ꝓ tanto bene
ficio peſsimã tulit mortẽ,& à fratrib.ſed minorib.rectè ſic appellatis,ut euentu rerũ geſta-
rũ nomẽ ad poſteros perferrẽt.O`peſsimũ hominũ genus, quod neq; per uitæ inſtitutio-
nẽ,neq; ꝑ facinoris immẽſum pondus,ab inſtituto malo animũ auocare potuit, malos e-
go appello,neq; boni poterint recẽſere, qui tales ꝑpetuè negabũt habuiſſe fratres. Poſtq;
ad ſedem Apoſtolicã res data eſſet,Sigiſmũdus in ea re ſũma cura egit,ne tantũ facinus ſi-
ne mulcta præteriret,ad pontificẽ literas dedit. Deinde uerò Anno 1517,Pontificis
Romani mandatũ Cracouiã peruenit.In dieb.Februarij quatuor ſceleris cõplices per lo-
ci ordinarios ſacris de more exuti,duo ex eiſdem capite trũcati,reliqui ꝑpetuis carceribus
addicti fuêre, nõ multò pòſt cõcionator apud Bardeouã,in Bohemia Vvilhelmi Bernſti
ni oppido cũ eius aſſenſu captus,& Cracouiã adductus , qntadecima Maij ſacris exutus,
capite quoq; die 12.Iunij plexus eſt.Qui uerò perpetuis carceribus addicti nuper fuerãt,
ruptis poſtridie uinculis , quibus apud Epiſcopũ Cracouieñ.detinebant̃,ad unum fuga
ſaluati ſunt. An conſilio,ac fortuna,an cuſtodibus admittentibus non habeo dicere,tamẽ
immẽſum ſcelus in primis autorib.nihilominus grauiſsima mortis pœna uindicatum eſt,
ſed ad narrationis ſeriẽ de rebus anni M.D.XVI. redeundũ eſt. Eo anno die ſextadeci-
ma Octobris,Frãciſcus Italus architectus inſignis,Gallico morbo antea multis annis cor
reptus,morte extinctus eſt.Hic quicquid Italici operis in Cracou.arce in eũ diẽ perfectũ
fuerat,per totũ latus quod urbẽ reſpicit,& hoc quod diui Vvenceslai tẽplum ambit, ſuo
ingenio ad integrũ perfecit.Hæc ꝑ æſtatẽ apud Polonos , Roxolanosq; geſta. MAXI-
MILIANVS Romanorũ Cæſar,& fœderis memor,& Sigiſmũdi amore incitatus,iam
de ſecũdo matrimonio ſollicitare cœpit,ſub æſtate Brzetislaũ de Svvyavv Bohemũ à ſuo
conſilio ad Sigiſmũdum in Lithuaniã uſq; legatũ miſit,per eundẽ, quid de Sigiſmũdi ma
trimonio fieri deſideraret expoſuit,obtulit itẽ duplex connubiũ utrũq; tanto rege dignũ,
& quod Sigiſmũdus deligeret confecturũ ſe ultrò obtulit. Verũ dum Sigiſmundus belli
urgentib.curis detineret̃,& recẽs ſimul ex Barbaræ reginæ paulò pòſt fratris Vvladislai
morte uulnus ſauciũ animũ à matrimonij conditionib.longo tẽpore auocaret. Alterũ ex
oblatis Maximiliani,Sigiſmũdiq; aſſenſu alio uerſum eſt.Cæterùm poſtq; Maximilianus
mox poſt Balthaſari Oderij ex Moſchouia reditũ,Sigiſmũdum de Erberſtein & Petrum
Mraxiũ denuò in Moſchouiã legatos uti ſupra narrat̃ deſignauerat, Sigiſmũdus ægritu-
dine (uti fama habuit) præuentus iter intercepit.Sigiſmũdus uerò rex ex legatorũ aduẽ-
tu oẽm rei bene gerẽdæ occaſionẽ intermiſit,quũq; diu fruſtrà ſperarent̃, miſsis crebriter
hinc inde literis,Petrus Mraxius in fine Octobris Cracouiã peruenit.Verũ quũ nec apud
eum legationis inſtructiones eſſent,Sigiſmũdum ꝑ totũ mẽſem Nouembrẽ apud Craco
uiã expectauit,quũ & hoc fruſtra eueniſſet,in initio Decẽbris,Viennã non ſine Sarmata-
tũ ſtomacho diſceſsit,breui reditũ pollicitus,ſed anteq; collega ad hoc iter ſe accingeret,
morte præuentus,breui malo,diuturno itineri & ingenti negocio ſe ſubtraxit. Paulò
ſupra quam hæc facta,apud Pruſsios,qui Polonorum imperio parent,tumultus inter no
biles,ac Gdaneñ.ſimul,& plebẽ ortus,qui Sigiſmundo iubente, per Matthiã Dreuicium
Vvladislauieñ.pręſulem,in ipſis initijs placidiſsimo hominis ingenio mox extinctus eſt.
Ad finem itẽ mẽſis Nouẽbris Tartari,qui apud Hercinios ſaltus ,conſediſſe (ſupra narrã-
tur) accepto auſpicio quatuor exercitibus Ruſsiã ingreſsi,aut quod præda nuꝑ abacta a-
nimauerat,aut quod peſtis ſæuicia (ut tradit̃) ex cãpis pellerent̃,adacti. Primus Camini-

Albertus Fontinus Minoritanus à fratribus occiſus.

Supplicium fratrum.

Franciſcus Architectus.

Maximilianus imper. auſpex nuptiarum.

Legati Cæſ. ad Moſchos.

Tumultus Pruthenicus.

Excurſio Tartarorum in Ruſsiam.

cium, ſecundus Lithauitium, tertius Medzibozium, ultimus Sincouieñ. districtus inuadunt, Sarmatarum duces, qui rebus nuper præfecti ſunt, cum militibus, qui ex Miletio conuentu ſuſcepti fuerant, & nobilitate, quam patriæ malum armauerat, hoſtibus intrepidè occurrunt, Stanislaus Lanskroneus Camieneceñ. arcis præfectus, Miedzibozium, Lithauitiumq; districtus tutandos ſuſcepit, bino congreſſu hoſtes omni præda exuit, atque fœliciter ſuperauit, captis item ex primoribus aliquot. In horum hoſtium receſſu, illuſtris Romani ducis, Conſtantini nepos eos inuadit, ſed quum auidius pugnans in hoſtium medio eſſet infœlici ſorte equus, quo uehebatur cecidit, ipſe ab hoſtibus in fruſta conciſus eſt. Septima uerò Decembris uſq; ſub Medzibosium Quadringenti Tartari uenerũt, his milites mercenarij, qui eò loci tunc erãt Paulo Pharurey duce occurrerunt, atq; apud Radzymycze uillam uiriliter pugnantes tertia fermè noctis hora ſuperarũt. Sequenti aũt die apud Synckovv, Saczygnijovvskeus mercenarij militis præfectus, homo ad omne periculum inuictus, & dux, & miles omni ſæculo dignus: mille Tartarorum equites adſequutus, flagranti animo gloriæ immortalis cupidus, impari numero congreſſus eſt, cuius furentem manum hoſtes aliquantum ferentes, paulò pòſt & ducis, & militum inuicta manus hoſtibus terrorem & nullam præterquam fuga quæſitam ſalutem oſtendit, fuſi igitur ac cæſi ſunt barbari, capti item nonnulli, aliqui fuga ad futura mala ſeruati, & dilapſi ſunt. Atq; hic anni M.D.XVI. ſupra adſcripti finis eſt.

Romanis cædes.

Victoria apud Medzyboſiũ.

Victoria duce Saczygniowskeo.

AVTOR AD LECTOREM.

HACTENVS Lector candide Sigiſmundi inclyti Regis tempora, Inuictiſsimiq; populi Polonici ſub eius imperio res geſtas, per compendium ſcribere, atq; eius rei metam facere, placuit. Reuocãt enim ab inſtituto meo, tria potiſsimùm. Primum quod uiuentium res non ſatis tutè publicantur, ubi ſi gloriæ aliquid dederis adulationis nota eſt: ſi contrà uitio uerteris crimen hic quoq; periculũ ingens eſt. In sũma ueritatis ſtudium, & in hac potiſsimũ ætate ubiq; & ab omnib. (uerè malis) impetitur. Huic ſecundũ eſt, quòd nonniſi de tranſactis rebus integrũ eſt iudicium. Poſtremo loco, quia decimus ſeptimus annus noui matrimonij facit initia, noua ac inclyta Regina ex Arragonũ regum, Mediolaniq; ducum familijs clara, deinceps uel mihi, uel alteri ad hoc magis nato quarti, ſeu noui libri faciat quoq; initia. Præterea ille añus Moſchi belli narrationẽ faciet, dehinc decimus octauus, Reginæ coronatione inſignis erit, decimus nonus uerò Prutenici belli initium conſtituet, cuius inducias quadriennales uigeſimus primus excipiet. Quarum omnium ego ſeriẽ conſultè reliqui incontextam, poſthac (ſi uiuere dabitur) tibi lector ea perfecta aliquando daturus in lucem. Ego quidem ſi uerè candidum nactus fuero lectorem, facilè ueniam habiturus ſum, ſi me ſubinde & ubiq; de meipſo monentem intelliget. Verum ſi cui domi, uel foris ex me negocium fecerim, tu lector iudicium in omnibus facito, tamen mortalium omnium res uarijs periculis, atque caſibus ſubiectas, & quum tot fermè ſenſus, quot hominum capita exiſtant, difficulter ab uno, quod omnibus ſapiat, emanare poſſe memineris. Vale.

Ancipitia ſcriptorum.

Summa annorum aliquot poſt 1516.

FINIS IODOCI LVDOVICI DECII LIB. *de Sigiſmundi temporibus.*

COMPEND.

COMPENDIVM CHRONICORVM POLONIAE SECVNDVM SERIEM ET SVCCESSIONES OMNIVM PRINCIPVM, REGVMQVE *gentis, à Lecho primo Duce, Authoreq́ Polonorum, uſq́ ad Regem Henricum Valeſium ordine ſeruato.*

AVTORE ALEXANDRO GVAGNINO VERONENSI.

LECHVS PRIMVS DVX ET *Autor Polonorum.*

EX hac gente bellicoſa Slauonica, ſiue Sarmatica, cuius deductionem copioſè deſcripſimus, duo Illuſtres, magnanimiq́ Principes ortum duxerunt, quorum unus Cechus, alter Lechus appellat̃, fratres germani hi exanthlatis, ſuperatisq́ multis & difficilimis laboribus, miſerisq́ bellicis temporibus illis turbulentis, in Illyrico & Dalmatia, domeſticæ ſeditionis (quæ ex pace compoſitis bellis oriebatur) pertæſi, uegetiora, nobilioraq́ nacti ingenia, uiuendi in aliam rationem elegerunt, cum exercitibusq́ ſuis à caſtris ſuæ tribus Slauonicæ, ciuili bello diſsidente, ex Croatia Illyrici regione ſeſe ſubduxerunt. Occidentem uerſus in Germaniæ ditiones contendentes, Regiones ſitas inter fluuios celeberrimos Albim & Veſeram occupauerunt, ciuitatemq́ cum arce munitam in ripa Veſeræ condiderunt, cui nomen Bremiæ indiderunt, ut ſignificarent ſe in ea onus miſeriæ depoſuiſſe, Bremiæ enim Slauis, onus ſonat, & hucuſque hæc ciuitas Bremen à Germanis appellatur, illiqúe multa & præclara bella cum Germanis de ſedibus decertantes geſſerunt, multæqúe ciuitates & arces terrore eorum perculſæ, libenter ſe illis dediderũt. Atque ita Cechus ad Danubium & Albim fluuios in Bohemia antiqua Germanorum Colonia, quæ nunc Bohemia dicitur, primũ domiciliũ habuit, incolis regionis prioribus partim expulſis, partim inter ſuos connumeratis. Deinde Auſtriã, Luſſatiã, Morauiã, Miſnã ditioni ſuæ ſubegit. Lechus verò frater ſuus magnanimus Heros ulterius cũ ſuo exercitu, año quo Diuina poteſtas humana in ſpecie ad ſalutẽ noſtrã cœlitus ſeſe demiſit 550. ꝓceſsit, inueſtigandi, eligendiq́ pro ſui arbitrio cauſa ſedes cultiores, primoq́ ab occidente in ſeptentrionẽ plagã ſe cõferens, hos in cãpos, ubi nunc Polonia, peruenit, ad Viſtulamq́ fluuium, vnde Vandali Sarmatica gens ſurrexerat, cõſedit: ibiq́ cum ſuis requieuit. Deinde à Viſtula ad Oderam vſq́ fluuiũ orientẽ & ſeptẽtrionẽ uerſus, oẽs has prouincias, ubi nunc eſt Sileſia, Marchionatus Brandeburgẽſis, Pruſsia, Mekelburga, Pomerania, Holſatia, Saxoniaq́ armis imperio ſuo ſubegit, quibuſdã incolis earũ partim cæſis, partim expulſis, cæteris uerò in gratiam ſuſceptis. Cùm igitur imperiũ ſuum ſtrenuo Marte ſic dilataret, Regulus quidam Germanorũ Lechum ad duellum euocauit, ut ſecũ de Imperio ferro decertaret, cui id fortuna obtulerit. In primoq́ cõgreſſu Lechus Germanum trucidauit, Regnumq́ illius cum omnibus maritimis regionibus, quæ nunc Pomeraniæ nomen retinẽt Marte cõcedente occupauit. Pacato itaq́ Imperio ſuo, deſerta Poloniæ peragrans, loca munitiora ciuitatibus, arcibusq́ erigendis idonea circumluſtrabat, forteq́ reperit locum inter lacus paludesq́ lutoſas natura & oportunitate loci munitum, ubi primam omnium Poloniæ ciuitatem, & arcem fundauit, quam Gneznam à nidificantium multitudine Aquilarum appellauit. Nidus em̃ auiũ Slauis *Gniazdo* dicitur. Ariolorũq́ & Aruſpicũ cõſilio Aquilam albam cum expanſis ad volandum alis pro inſigni, Stemateq́ patrio ſibi elegit, qua in uexillis, cæterisq́ ſignis bellicis utebatur, & ab hoc tẽpore hoc celebre Stem̃a à regibus Poloniæ geſtatur. Itaq́ à Lecho primo Duce, authoreq́ Polonorũ Poloni, à Ruthenis cæterisq́ Slauis Lechitæ, Bohemi uerò à Czecho, Czechi appellantur. Hoc uerò nomen quo Poloni uocantur, à Regionis planicie, campisq́ quos incolunt apertis retinent. Campus enim ut diximus pole ſignificat. Multis itaq́ præclaris geſtis exactis, rebusq́ in Polonia omnibus rectè conſtitutis, extremum diem fœliciter clauſit.

Lechus & Cechus fratres germani.

Lechus cũ Cecho fratre in Germaniæ ditionibus Bremen ædificãt.

Cechus in Bohemia cõſedit.

Lechus primus Polonorũ Dux et autor.

Quidam de tẽpore aduentus eorũ dubitãt.

Imperij Lechij promotio.

Lechus Regulum Germaniæ duello uicit.

Gnezna prima Poloniæ ciuitas.

Inſigne Polonorum Regũ Aquila alba.

Poloni unde dicti.

Poſt mortem Lechij nihil certi de legitimis hæredibus ſucceſſoribusq; eius reperitur, magnaq; hac de re Hiſtoriographorum Polonorum lis eſt, ſed hic teſtamento moriens legauerat,ut aliquem dignum uirum ex ſua gēte de patria & rebus bellicis benè meritum, ſummæ rerum præficerent,cui in omnibus obtemperarent.

Poloni Danos nauali prælio ſuperant, inſulasq; eorum occupant.

VISIMIRVS ex nepotibus Lechij,Princeps Polonorum cùm ad Danorum fines uſq; imperium ſuum extenderat,& ob uicinitatem à rege eorum Syuardo uarijs excurſionibus infeſtaretur,undecunq; potuit auxilia coëgit,nauesq; adornauit, & armato milite compleuit,ex quibus unam ingentem fabricaſſe dicitur,cuius ſolo aſpectu Dani perterriti fuêre.Nauali itaq; prælio fortuna auſpicante,Syuardum Regem cum ingenti claſſe Danorum occurrentē ſtrenuè fudit, fugauitq;, & ad interiora terræ hoſtes perſequēs has inſulas in Dania,Rugiam,Hemeriam,Feondiam,Salendiamq; occupauit,plurimasq; ciuitates & caſtra in eis Polonorū pręſidijs munita extruxit,ubi ad hęc uſq; tēpora hæ oēs ciuitates nomina à Polonis Slauonico idiomate indita retinēt,ut pote Vviſimer, à Vviſimiro,Lubeca urbs opulentiſsima & populoſa,Danczik ſiue Gedanum ciuitas celeberrima ad mare Germanicum à Polonis contra Danorum excurſiones arcendas imprimis condita.

Ciuitates à Polonis fundatæ.

Prædictum itaq; Dañorum Regem filio eius in obſidem ſumpto,Vviſimirus vectigalem ſibi efficiens,& rebus in Dania rectè diſpoſitis,multimodis ſpolijs onuſtus claſsē in Poloniam reduxit.Hocq; primo nauali prælio Poloni quaſi quodam tyrocinio inſtructi cum inimicis nauali prælio bella gerere animoſiores effecti ſunt.Tandem aliquot annis exactis,Syuardus Polonorum iugum ægrè ferens,conſpiratione cum Holſatis,Svvetijs,Danisq; aduerſus Polonos facta,exercitum numeroſum contra eos eduxit,ſed ſecundò maiori clade cum tota ſuorum manu in Scania à Polonis proſtratus eſt.Ipſe uerò pernici fuga elapſus mœrore & dolore ob amiſſum exercitum, deploratumq́ue rerum ſuarum caſum conſumptus,ſpiritum exhalauit. Vviſimirus uerò magnam Daniæ partem imperio ſuo ſubegit.Poſtea multis præclaris geſtis editis,finibusq; Imperij Polonici prolatis abſq; poſteritate deceſsit.

Dani iterum à Polonis proſternuntur.

Syuardus moritur.

DVODECIM PALATINI.

CVm itaque tota domus Lechij deceſsit,Poloni libertatem ſtrenuè aſſerentes,neminemq; extraneorum Principum ſibi imperare patientes , duodecim Palatinos (ut dicitur) uiros præcipuos ex ſua gente ſolenni conuentu Gneznæ celebrato,ad Rempublicam gubernandam ſubornant,quam uiginti annis adminiſtrabant.Sed multis & diuerſis imperantibus diſcordiæ & ambitionis impulſu , bellis ciuilibus,cladibusq; mutuis & inteſtinis ſeſe afficiebant. Finitimæ uerò gentes præcipuè Germani diſcordia Polonorum conſiderata rebellare cœperunt, iugoq; excuſſo ſuas prouincias ab eis occupatas recuperauerunt.Hoc detrimentum & diminutionē imperij ſui Poloni ex pluralitate gubernatorum animaduertentes Comitijs generalibus celebratis, ad Cracum quendam ſiue Crocum uirum tunc temporis inſignem de genere Cechij oriundum,ſceptra deferunt.

Multorum imperiū damnoſum.

CRACVS PRINCEPS POLONORVM.

CRacus nepos Cechij Bohemorū Principis,ad Imperij Polonici faſces communibus omnium ſuffragijs euectus,finitimas gentes iam Polonis rebellantes,iugumq; excutientes coërcuit, finesq; Regni ab omni inſultu hoſtium tutauit. Gallorum copias proſtrauit,quę Hungaria deuaſtata in Poloniam excurrebāt. Tandem pacato armis imperio,deſerta loca,ſolitudinesq; agricolis adornauit, ciuitatē celebrem cum arce in ſcopulo Vanel dicto ad Viſtulam fluuium condidit, quam à ſuo nomine Cracouiam appellauit.In hoc autem ſcopulo Draco ingens tunc temporis delitescebat,qui ſordido ſuo anhelitu cum eſuriret,de antro prorepens multos uelut peſte quadam inficiebat,per ciuitatemq; & loca circumiacentia graſſando , omnia obuia deuorabat.Quam ob cauſam incolæ ciuitatis ordine tria iumenta per diem ei ad antrum offerre cogebantur.Cracus igitur Princeps ſuorum deploratum ſtatū uidens,cùm iā omnib. iumentis expilarentur pellem uituli excoriati,ſulphure, nitro, pice infarcire iuſsit. Quod ubi hora conſueta ad antrum Draconis opponeretur, beſtia prorepens,famelica,iumentum putans,venaculum illud deglutijt.Cumq; in eo illa materia igne ſulphureo accedente accenſa eſſet,de antro ſeſe proripiens in Viſtula aquam tamdiu ſorbebat , quouſq; medio creparetur.Cracus tandem Princeps rebus imperij rectè diſpoſitis,Cracoq; & Lecho filijs,filiaq; Vanda relictis è uita ſublatus eſt.

Cracouia Poloniæ metropolis à Craco fundatur.

Draco in Cracouia.

Draco artificioſè peremptus.

IVſtis Craco gentili ritu perſolutis Poloni conuentu celebrato, Cracum ſecundum, natu maiorem Craci filium, in ſolium paternum ſubſtituunt, ſed Lechus frater iunior ambitione tumens, inuidensq́; illi imperium, inter uenandum eum occidit, dixitq́ue falſo lachrymas addens, eum equi lapſu, dum temerè perſequitur feram, dilaniatum, ſtrangulatumq́; eſſe atq; hac arte callidus imperium aſſecutus eſt: ſed paulò poſt dolo in lucem prodeunte Regno pulſus, fugatusq́; eſt. *Lechus fratrē Cracum truci dat.*

VANDA VIRAGO.

ANno à nato Chriſto 730. Vanda filia Craci in ordine Ducum Poloniæ quarta, unica, legitimaq́ue hæres Regni, omnium acclamatione ad Imperij faſces euehitur. Hæc ſumma prudentia, & rara fortitudine Rempublicam (uirgina em, cœlibemq́ue uitam ducens) ſtrenuè gubernabat, non aliter atque illa Penteſilea, Ortigiaq́ue. Erat autem formoſa & pulcherrima nimis, ut pulchritudine ſua plurimos Principes ad ſe alliceret, & ueluti hamo piſces caperet, vnde Vanda vel Venda quæ dictio Slauis Hamum quo piſces capiuntur ſonat, appellata eſt. Ritagoras igitur Princeps Germanorum uirtute illius, prudentia, atque pulchritudine commotus, Procos ad illam deſtinauit, ſolicitans ut ſibi nuberet, illa uerò obſtinatè connubium repugnando Procos uacuos ſæpius dimiſit. Quapropter Ritagoras putans ſe ab ea contemptum, Poloniæ bellum indixit, terroreq́; & ui ad coniugium eam cogi ſperabat. Illa è contra impauida celeriter undecunque auxilijs coactis, eum in conflictu bis capitali & cruenta clade fudit: ipſe autem pernici fuga elapſus, præ pudore quod virginis manu fuſus, fugatuſq́ue fuerit, nolens teſtem ſui dedecoris Solem amplius eſſe, gladio proprio ſeſe interemit. Vanda uerò memorabili uictoria Polonis relicta, prout Dijs uirginitatem deuouerat, uolens uoti compos eſſe de Ponte in Viſtulam ſeſe præcipitauit, ſicq́; aquis obruta interijt. Cadauer illius repertum eſt in oſtijs Dlubnæ vbi Viſtulam influit, atq; in ſcopulo uno miliari à Cracouia in Mogila gentili ritu ſepulta eſt. *Vanda Ritagoram Germanorum Principē fudit.* *Vanda in Viſtulam de Ponte triumphans deſiijt.*

Demum poſt Vandam nullo ſucceſſore legitimo exiſtente, iterum duodecim Palatinos, ut unuſquiſque Prouinciæ ſuæ præeſſet, Poloni elegerunt, unde magnum detrimentum, diminutioq́ue Regni. uelut & prius ſubſecuta ſunt. Quæ enim in inimicos arma eſſent conuertenda, in ſe conuertebant: ambitioneq́ue flagrantes, mutuis cladibus inter ſe diſsidebant, qua de cauſa Marcomanni, Hunni, & Germani, Poloniam vndique anguſtabant. *Duodecim Palatini iterum.*

PREMISLAVS SIVE LESCO PRIMVS.

ANno uirginei partus 750. ex his biſenis Palatinis inteſtina bella mutuò mouentibus, unus Premiſlaus Leſko, non ſua, ſed patriæ commoda quærebat. Cumq́; Moraui Poloniam uaſtarent, ille pro tempore coacto, inſtructoq́; exercitu, hoſtes iam ſpolijs & exuuijs onuſtos ad ſua reuertentes, inſecutus eſt: in quos ad montē, ut dicitur caluum, ubi nunc templum ſanctæ Crucis conditum eſt, ſublatis nemoribus ca ſtrametatos impetum fecit: ſtatimq́; ſe in abdita Syluarum cum ſuis ſubduxit. Hoſtes uerò armis arreptis, in ea loca ubi Leſco eis ſe apparuerat uenientes neminem inuenerunt, perterritumq́; exercitum Polonorū fugere credētes ad ſua caſtra reuerſi ſunt. Cumq́; iam tutiſsimè omnia agerent Bacho indulgentes, Premiſlaus nacta occaſione ex abditis Syluarum cum ſuo exercitu, intempeſtiua nocte inopinatos, ſomnoq́; oppreſſos Morauios, magna ui, à fronte, & à tergo inuaſit: omnesq́; ad unum cruento prælio funditus trucidauit: & ſpolia, captiuosq́; recuperauit. Qua inſigni uictoria clarus, omnium ſuffragijs, ſpreta pluralitate gubernatorum, Regni habenis præficitur, multisq́; egregiè geſtis editis, ruinisq́; patriæ magna uirtute reſtauratis, abſq; poſteris è uiuis deceſsit. *Premiſlaus Morauios proſtrauit.*

LESCO SECVNDVS.

ANno à Chriſto nobis cœlitus miſſo 780. Premiſlao Leſcone abſq; poſteris decedente, de electione Monarchæ uoces communes, & ſententiæ Senatorum diſcrepabant: communiq́ue omnium conſenſu, poſt multas litigationes, hunc modum eligendi Principis conſtituerūt: columnā ante Cracouiā ſtatuerūt, deſuperq́; Diadema & Sceptrū Regale poſuerūt, ac palā omnib. & ſingulis pręconis ꝓclamatione notū fecerūt, ut quicunq; à flumine Pradnik dicto, equi ſui celeriori curſu ad columnā ſubordinatā cæteros anteuerteret, Monarcha deſignaret. Quidam igit̄ iuuenis infirmæ familiæ, ſed aſtutus & callidus, re diligēter cōſiderata, clauos ferreos in uia qua currendū erat occultè *Modus electioni certare equis.*

Equorum curſu de Imperio decertatur.

infixit,terraq́ occuluit,præſignita ſibi ad currendum uia.Inter currendum autem equi omnium ferro ſubordinato ſaucij ſubſtiterunt,nemoq́ ad columnam ex illa multitudine, ſolummodò ille peruenit:& ſic Principatu dolo acquiſito,potitus eſt. Sed occulta fraus illicò innotuit.Paulò enim poſt duo iuuenes ex plebe ludentes Symbolo iacto, per illa lo

Dolus Leſcij.

ca curſu pedeſtri à fluuio Pradnik ad columnam prædictam decertabant, ambabusq́ ſautijs effectis unus leuius claudicans primus columnam attigit, ſocius uerò ſuus clauos in

Dolus aperitur.

terra conſiderans brauium ei denegabat:cauſamq́ ad Senatum detulit:ubi patefacta eſt: peruerſa aſtutia Leſcij:qui dolo ſupradicto,ad Regni faſces euectus erat. Omnes igitur

Præmium fraudis.

nobiles & magnates de iniuria coram ſenatu expoſtulantes. Leſconem ſolio deiectũ tractu equorum membratim dilaniari,dilacerariq́ fecerunt. Ille uerò qui ludendo pedeſter ad columnam uenerat,Leſco ſecundus appellatus,communi omnium acclamatione Re-

Leſco plebeius ad Regnũ euehitur.

gno præponitur.Hic quamuis plebeius eſſet,attamen talem ſe præbuit, ac ſi Regali ortus eſſet proſapia: idq́ totis diebus uitæ ſuæ diligenter obſeruabat, quod ornamentis Regijs ſolenniter induturus,ueſtes quas olim ex uili lana gerebat,deſuper indueret: pro monumento prioris uitæ id habens:utq́ fortunam inſtabilem, quæ ſurſum eleuatos ad ima

Mos Leſcij.

deijcit,eluderet.Quam conſuetudinem multi Principes Polonorum ſolenniter obſeruabant.Tandem Leſco plurimis Heroicis geſtis exactis, filioq́ huius nominis tertio relicto,uitam cum morte commutauit.

LESCO TERTIVS.

FVnebribus exequijs Leſconi gentiliter perſolutis,Leſco filius eius, huius nominis tertius in ordine Principum Poloniæ ſeptimus, Monarcha ſalutatur. Hic à moribus paternis minimè degenerauit, omnes finitimos hoſtes ſedauit. Imperijq́ue ſui fines in pace & ſecuritate cicurauit. Poſtea otij impatiens, Hungaris, Saxonibuſq́ue, aduerſus Carolum Magnum Romanorum Imperatorem auxilia ſuppeditabat. Tandem Anno Domini 801. cum Bohemis,Pomeranis,Prutenisq́ue à Carolo in Sileſia cruento prælio ad Oderam fluuium proſtratus eſt. Cui filius Popilius ex legitimo thoro natus (uiginti enim illegitimos natos ex concubinis, Pomeraniæ Duces generat) ſucceſsit.

POPELVS PRIMVS.

POpelus huius nominis primus Leſcij tertij filius,qui à Germanis Oſſerich dicebatur: patre decedente,Regni habenas regendas ſuſcepit,Anno Domini 815.

Sedis tranſlatio.

Hic à uirtute paterna degenerauit:in urbe Cracouienſi ſede ſpreta,eam in Gneznam, demum in Cruſphiciam tranſtulit: ibiq́ue arcem in lacu Goplo condidit.

Arx Goplo.

Nil amplius de eo ſcribendum reſtat:cum nulla egregia geſta memoriæ digna ediderit,

Mos execrandi ſeſe Popeli.

ſemper enim libidinibus,delicijsq́ indulgebat. Hac uerò execrandi particula ſæpiſsimè utebatur,dicens:O` utinam à muribus corroderer, quod quamuis non ipſi,ſed filio eius prout inferius dicetur,contigit.

POPELVS SECVNDVS.

ANno ſalutiferi uirginis partus 830. Popelus ſecundus, patri in regno ſuccedens, à moribus eius libidinoſis minimè degenerauit: poſtpoſitiſq́ue negocijs Reipub.uanis otijs,choreiſq́ue, & delicijs domeſticis indulſit. Inſuper non ille ſed uxor eius, quam inſano amore proſequebatur, pro ſui peruerſo arbitrio imperabat. Quapropter Magnates & Equites regni,eum ut hominem nihili Sardanapalum Poloniæ appellantes ſpreuerunt.Popelus uerò re conſiderata, ueritus ne Poloni aliquem ex Patruis ſuis in locum ſuum ſubſtituerent: uxoris aſtuto conſilio infirmitatem

Aſtuta ſimulatio infirmitatis.

ſimulauit: Patruoſq́ue omnes qui uiginti numero erant. Principes Pomeraniæ accerſiuit,& decumbens in lecto,obnixè ab eis rogauit,ut unum filium ſuum ex duobus, Regno ſe decedente præficerent,quod libenter Patrui ſe facturos ſpoponderunt, ſi magna-

Grãde,turpeq́ facinus.

tes regni conſenſerint.Regina uerò intereà poculum cum ueneno mixto adornauit, & vnicuiq́ue bibendum pro ſanitate Regis obtulit. Egreſsi illi à Rege, maxima corroſione ex ueneno hauſto excruciati,omnes pariter expirauerunt. Regina autem cum lætitia dixit: Deos in eos quod malum Regi Domino ſuo machinati fuerint, iuſtè animad-

Mira,iuſtaq́ uindicta diuina.

uertiſſe. Ideò cadauera eorum inhumata quaſi perfidorum, in lacum Goplo reginæ iuſſu, proiecta ſunt. Statimq́ue Deus iuſtus uindex & ultor nefandi homicidij, murum uim

uim numeroſam, dictuq; horrendam, ex illis cadaueribus mira quadam metamorphoſi, excitauit, quæ Regem in arce lautè conuiuantē, vxoremq; & filios eius cum terribili ſtrepitu vndiq; inuaſerunt: & neq; armis, neq; igne, ſe arceri paſſæ ſunt. Rex metu inauditi inuſitatiq; periculi perturbatus, in arcem quæ eſt hucuſq; in lacu Goplo, iuxta Cruſphiciã oppidum, cum uxore & filijs profugit: mures verò adhuc plures terram & aquas cooperientes, cum horridis ſibilis eum perſequebantur: Nautæ præſens præ oculis exitium uidentes, timentes ne in medio lacus nauem corroderent, ad ripam otiùs appropinquantes, aufugerunt. Popilius quoq; in turrim natura loci munitam, & aquis oportunè circũfluam cum ſuis ſe recepit: ubi cum uxore & liberis à muribus corroſus, conſumptusq; eſt, ut ne monumentum quidem eorum relictum fuerit.

Ex cadaueribus mures.

Popelus à muribus cum uxore & liberis corroditur.

PYASTVS CRVSPHICENSIS.

ANno incarnationis Diuinæ 842. Popilio ſecundo à muribus portentoſè abſumpto, multæ controuerſiæ in Cruſphicienſi conuentu de electione Principis exortæ ſunt. Erat autem tunc temporis in Cruſphicia Pyaſtus quidam uir ſimplex, uirtute tamen & pietate præſtans. Huic eodem conuentus tempore filius natus eſt, cui ad nomen ſolenniter gentili ritu imponendum, melis mulſati duo uaſa præparauit, propter conuiuas tractandos, porcumque mactauit. Interdum aiunt ad eum duos uiros ignotos ueniſſe peregrino habitu (quos Paulum & Ioannem Martyres Romanos ferũt eſſe:) Hi in palatium vbi electio celebrabatur non ſunt admiſsi, à Pyaſto uerò humaniter hoſpitio excepti fuère, infantemque natum gentili more ſubraſerunt, nomenque ei Semouiti impoſuerunt, & tandem diſceſſerunt. Tunc temporis autem in Cruſphicia ob magnum confluxum populi ad Comitia Electionis plurimi commeatus, pabulique penuria laborantes, ad Pyaſtum ut ſibi aliquid pro victu venderet, veniebant, qui ſingulis gratis neceſſaria ſuppeditabat, quantum cuique opus fuerat, carnis autem Suillæ & mellis, paniſque copia, apud eum non deficiebat: nam incrementa omnium rerum à Deo copioſiſsimo largitore & remuneratore illi procedebant. Omnes igitur manum Diuinam cum Pyaſto eſſe uidentes, communibus ſuffragijs & uocibus, Monarcham eum ſalutant, Regnumq; oblatum quamuis agreſti familia natus, ſtrenuè cum ſumma fortitudine, & dexteritate uiginti annis gubernauit. Poſtea 120. annis ætatis ſuæ exactis, relicto filio Semouito extremum diem clauſit. Ex huius ſanguine Duces, Regesq; Polonorũ ad Ludouicum Hungarum uſq;, genus duxerunt.

Hoſpitalitas larga remuneratur.

Pyaſtus Ruricola regni faſces obtinet.

SEMOVITVS.

ANno humanæ redemptionis 895. Semouitus patri gentili ritu iuſtis perſolutis ad regni faſces euehitur. Hic inſigni prudentia, fortitudineq;, & prouidentia, populum ſibi commiſſum regebat, omneſque hoſtes à finibus Imperij ſui ſæpiſsimè fugabat, Hungaros, Bohemos, Caſſubios, Pomeranoſque ad tributum ſibi pendendum compulit, multiſq; præclaris geſtis editis, quatuor in regno duntaxat annis exactis. Patria in pace relicta, immatura morte peremptus eſt, relicto filio Leſcone quarto.

Virtus Semouiti.

LESCO QVARTVS.

ANno uirginei partus 902. Leſco quartus patri Semouito iuuenili ætate, in principatu ſucceſsit, ſub tutoribusq; ad annos cõpetentes erat. Poſtea Imperium à patre pacificatũ relictũ, in pace à nemine laceſsitus regebat, patrijs & auitis uirtutibus correſpondens, relictoq; filio Semomiſlao immatura ætate è uiuis deceſsit.

SEMOMISLBVS.

ANno à Chriſto nato 921. Semomiſlaus patre è uiuis decedẽte regni habenis præficit. Hic etiã ex auitis morib. minimè degenerauit, filiũ uix in ſenectute & ipſum cæcum obtinuit, cumq; in Gneznam Primates & Equites regni ad ſubradendũ nomẽq; imponendũ filio gentili ritu cõuocaret, Miescone eum appellârunt. Poſtea cõuiuio indulgentib. in primo mẽſe accubitu, nunciatũ eſt patri, filiũ cęcũ uiſum recepiſſe, omnibuſq; cõuiuis attonitis, cũ claris aptiſq; oculis infans affertur. Cumq; Rex ab ariolis ſciſcitaretur quid hoc ſibi uelit? reſponderũt, ſicut hic infans gratia Deorũ eſt illuminatus, ſic per eum Polonia in breui illuminabitur, quod & factum eſt. Tandem Semomiſlaus finibus Imperij in pace relictis uitam cum morte tranſmutauit.

Semomiſlao filius cæcus naſcitur, qui poſtea illuminatur figuram illuminandæ Poloniæ per Euangelium præſagiens.

MIESCO

MIESCO PRIMVS.

Poloni fidem Chriſti amplexantur.

Idola demoliuntur.

Ritus Religionis gentilis Polonorum.

ANno Domini 962. Mieſco qui erat cæcus natu,patri ex more funebribus exequijs peractis. communi omnium acclamatione in Monarcham Poloniæ eligitur.Hic concubinas ſeptem habuit,nullam tamen ex illis fœcundauit, quamobrem maximo mœrore diſcruciabatur.Quapropter frequenter à quibuſdam Chriſtianis ſolicitabatur, ut Chriſto cum ſua gente nomina daret, ſi uelit charam ſobolem à Deo obtinere.Chriſtianorum itaq; perſuaſionibus adductus, Procos ad Regem Bohemiæ Boleslaum,qui fratrem germanum diuum Venceslaum nepharié occiderat deſtinauit, matrimonium filiæ eius expetens, cui rei Boleslaus libenter annuit, hac conditione ſi ſacrum Baptiſma cum ſuis ſuſciperet.Mieſco itaq; cum uniuerſa gente ſua alacriter Baptiſatus eſt Anno Domini 965. Mieſconiſq; priori nomine immutato,Mieczslaus appellatus eſt, quaſi gladio nomen acquirens clarum.Mandauitq; confeſtim omnibus & ſingulis ſuo imperio ſubiacentibus,die ſeptima Martij, idola omnia uanorum Deorum comminuere,demolire,igneq; conſumere.Nam antea quaslibet uanas creaturas Solem, Lunam,Auram,quam Pogvviſd appellabant,cultu diuino proſequebantur.Præterea Iouem quem illi Ieſſam,Plutonem quem Lacton, ſiue Lactonem, Cererē quam Niam,cuius templum Gneznę celeberrimum erat,Venerem quam Marzanam,& Dianam quam Zieuoniam gentili lingua appellabant,Lelum quoque & Poletum Romanis Caſtorem & Polucem appellatos,pro dijs colebant.Et adhuc in compotationibus illa gens nomine eorum utitur.Lelum Poletum uociferantes.Solebant autem uiri,mulieres,iuuenes,& ſenes horum Deorum,diebus feſtis ad luſus & choreas pariter conuenire, maximè uerò 25.die Maij,& 25.Iunij. Quam congregationem populi Stado, id eſt, agmen appellabant,quod adhuc apud Ruthenos & Lithuanos paſsim in villis obſeruari uidetur. Poſt dominicam enim conductus Paſchæ ad Diui uſq; Ioannis Baptiſtæ feſtum mulieres & uirgines diebus feſtis ad choreas turmatim conuenire ſolent. Ladonemq; canentes,& Lado Lado frequētius ingeminatis,manib.cōplaudētes in gyrum choreas ducunt.In Sileſia quoq; confini Poloniæ 17. die Martij quo uidelicet tempore hæc idola demolita ſunt, pueri in vilis & oppidis ex more recepto ſimulachrū quoddam, ad ſimilitudinem mulieris conficiunt, oppidoq; turmatim egreſsi quandam cantionem ingeminantes ſimulachrum illud de Ponte in flumen præcipitant.Expurgata itaq; ab idolis Polonia Mieczslaus Princeps,ad euidentius ſignum Chriſtianitatis inſtituit,ut infra officium Miſſæ dum Euangelium prælegeretur,ſinguli uirorum ad medium gladij è uaginis depromerent,quo ſe teſtarentur propter Euangeliū Chriſti ad mortem uſq; decertare paratos eſſe. Multas Eccleſias,parœcias & Epiſcopatus fundauit, copioſisq; prouentibus ditauit. Ex uxore Bohema Dambrovvka dicta,filium Boleslaum Chabri ſuſcepit,quæ poſt partum paulò poſt deceſsit,Gneznæ ſepulta eſt,alteram uerò Mieczslaus in matrimonium accepit,Iuditham filiam Ieſſæ Principis Hungarorum,quæ ei filium Mieczslaū genuit. Tandem multis Chriſtianitatis monumentis in Polonia relictis è uiuis fœliciter migrauit. Deſtinauerat quoque legatos ad ſummum Pontificem Benedictum, Diadema Regium ab eo poſtulans,quod illi denegatum eſt, ſuſpicabantur enim nondum eum perfectum Chriſtianum eſſe.

Mos Polonorū antiquus infra lectionē Euangelij.

BOLESLAVS CHABRI, PRIMVS REX POLONIAE.

Diui Alberti corpus è Pruſſia in Gneznā transfertur.

Otto Imperator ex uoto diuo Alberto facto ſanatur.

Otto Imperator in Poloniā uenit.

ANno à Chriſto nato 999. Boleslaus huius nominis primus ab Heroicis geſtis Chabri appellatus,Meczslai filius natu primus, cōmuni omniū acclamatione in faſces Regni euehitur.Corpus diui Alberti Epiſcopi Pragenſis,ex Pruſsia in Gneznam magno cū labore honorificè tranſtulit,quē gentiles Prutheni,iuxta Sauū fluuiū propè oppidum maritimū Feſchaus,ſalutifera pabula animæ ferentē, crudeliter occiderūt,ad cuius buſta Gneznæ plurima miracula,uirtute diuina edita ſunt. Eodē tēpore Otto tertius,Romanorum Imperator, acerba infirmitate præſſus,iamq; animā agens, audiens tanta miracula ad ſepulchrum diui Alberti in Polonia fieri, uoto uouit ſe buſta illius, ſi de infirmitate leuaretur, acceſſurum, atque ſtatim poſt uotum promiſſum, ſanitatem integram diuina benignitate recepit. Cumq; uota perſoluturus religioſis Imperator ad Poznaniam urbem maioris Poloniæ appropinquaret, Poleslaus ſplendido equitatu nobilium & magnatum Poloniæ cinctus, obuiam ei proceſsit, honoremq; ut Cæſari hoſpiti exhibens,uarij coloris pannos præcioſos, ſericeos quoque, & id genus alios in uia per ſeptē milliaria Polonica,à Poznania in Gneznā uſq; ſternere fecit, & ultro

citroq; data ſalute, illa inſigniter ſtrata uia vterque manibus iunctis, multa inter ſe conferentes, pedeſtri itinere ad Gneznam uſque peruenerunt. Ingreſſus itaque deuotus Imperator limina templi, pronus prouolutus ad ſepulchrum diui Alberti, ardenti corde Deo omnipotenti, quod mirabilis ſit in ſanctis ſuis, gratias agit, uotoq; perſoluit. Tandem honorificetiſsime, ſumptuoſiſsimeq; per aliquot dies, à Boleſlao tractatus, multisq; & ſplendidis muneribus ab eo donatus eſt, quibus hoſpitalitatis officijs Otto in ſe exhibitis conſideratis, Boleſlaum eodem in templo Gneznæ Imperiali diademate ſolenniter coronauit, eumq; Regem Poloniæ declarauit, & in æternum authoritate Imperiali confirmauit, ab omnibusq; tributis & obſequijs Romanis Imperatoribus pendendis, poſteros eius omnes in Regno ſibi ſuccedentes immunes fecit. Deinde in digreſſu quo euidentius uinculum ſocietatis inter ſe conciperent, Otto Imperator Boleſlao nouo Regi lanceam Sancti Mauricij, clauumq; de cruce Chriſti donauit. Boleſlaus verò uiciſsim illi brachiũ Sancti Adalberti pro munere hoſpitalitatis dedit, quod Romæ in templo diui Bartholomæi Imperator poſuit. Inſuper uinculo conſanguinitatis ſibi iuncti ſunt. Otto enim neptẽ ſuã, filiam Palatini Rheni nomine Riſcham, in matrimonium locauit. Tandem Imperatorem ad ſua reuertentem Boleſlaus cum inſigni pompa, ſplendidoq; equitum & magnatũ Poloniæ agmine, ad terminos uſq; Regni ſui honorificè deduxit.

Boleſlaus Cæſar ſplendidè & lautè honorem exhibet.

Otto Boleſlaũ Poloniæ Regẽ creat, ſuoq; Diademate coronat.

Hic primus Rex Poloniæ omnia, ſumma cum prouidentia & fortitudine adminiſtrauit, ſupra modumq; bellicoſus extitit. Marte enim fœlici omnes finitimos hoſtes frequenter ſtrauit. Regnaq; eorum ſæpius, nullo repugnante, peruaſtauit, Bohemiæ Regem Boleslaum cum innumeroſo exercitu fudit, Regnumq; eius, nullo repugnãte infeſtis armis uaſtauit, & ipſum captum execare fecit. Iaroſlaum quoq; Ducem præcipuum Ruſsiæ validiſsimo exercitu fretum inſidioſè, contra ſe procedentem memorabili, cruentaq; clade, proſtrauit, Kiouiam urbem Ruſsiæ Metropolim cœpit, indeq; theſauros ingentes aſportauit, & omnes principes Ruſsiæ tributarios ſibi effecit. Prutenos, Saxones, Caſſubiosq;, & Pomeranos debellauit, cum Ruthenis ad fluuium uſq; Tyram, & Boriſthenem fines ſuos poſuit, cum Prutenis, Caſſubijsq;, & Saxonibus ad fluuium Albim, uſque ad mare Germanicum ſiue Balticum Imperij ſui terminos conſtituit, Herculemq; imitatus, ad perpetuam rei memoriam columnas æreas illic collocauit. Sicq; Imperio ſuo ampliſsimè dilatato delicto Mieſcone filio è uiuis deceſsit.

Boleſlaus, Bohemos, Ruſſos, Prutenos & Pomeranos ſternit.

Boleſlaus fines Imperij ſui prolatat.

MIESCO SECVNDVS.

ANno virginei partus 1025. Mieſco ſecundus, patre defuncto, ad Regni habenas moderandas euehitur. Hic ex moribus patrijs degenerat: poſtpoſitiſque negocijs reipublicæ coniugis conſilio utebatur, & Imperium à patre ampliſsimum relictum, ſuis libidinibus diminuit, debilitauit, laboresq; patrios perdidit. Tandem ab omnib. ſpretus: infirmitate correptus, relicto Cazimiro filio, è uiuis deceſsit.

Mieſco degeneratur.

Mortuo igitur Mieſcone, multæ controuerſiæ circa electionem principis exortæ ſunt. Quidam enim ad Cazimirum filium eius ſceptra deferenda uolebant: cæteri uerò timentes ne mores paternos peruerſos ſequeretur, huic ſententiæ acerrimè repugnabant. Tandem Regina Mieſconis Regis relicta, uidens ſe à Polonis ſpretam, ad fratrem Cæſarem in Saxoniam accepto Cazimiro filio, Coronaq; Regni & ingentibus theſauris Regalibus ſublatis: profecta eſt. Interim filium Cazimirũ ſtudendi gratia Pariſios miſit: ubi tandem in Monaſteriũ Cluniacenſe ingreſſus, Sacris initiatus eſt. Poloni verò multis annis hærede legitimo orbati, cum ſui & Reipublicæ ingenti detrimẽto, in Gallia eum quærere coacti ſunt: qui eis multis de cauſis denegabatur ab Abbate Monaſterij. Tandem uix magno cum labore impenſisq; Polonorũ, per Benedictũ nonum Pontificẽ à profeſſione abſolutus eſt, pœnitẽtia Polonis indicta, pro eo quod Dñm ſuũ, hæredeq; legitimũ expulerint, ut ab una quaq; perſona quotannis obulum unũ Romano Pontifici penderent, quod uocatur debitum Sancti Petri. Item ut ſinguli uiri crines ſupra aures tonderent. Deinde ut præcipuis feſtis diebus linteo albo pro cingulo uterentur.

Regina cum filio Cazimiro exulat.

Debitum S. Petri.

CAZIMIRVS PRIMVS.

ANno Dñi 1041. CAZIMIRVS huius nominis primus, è Monaſterio acceptus, Mieſconis ſecũdi filius, tertius Rex Poloniæ, Gneznæ cõmuni omniũ applauſu ſacro Diademate coronatᷣ. Hic primũ in latrones, deprædatoreſq; q tũc tẽporis in Regno paſsim latrocinabantᷣ animaduertit. Demũ Regiões tributarias à

Caſimirus Maſlaum cum Prutenis bello uicit.
Maſouiæ denominatio.

Regno deficientes ad iugum priſtinum redegit. Maslaum Ducem Maſouiæ bello furentem inteſtino, cum Prutenis & Piecingis conſpirantem, ad Viſtulam fluuiũ cruento prælio proſtrauit, iuxta Ploczko ciuitatem. Tandem Maslaus exercitum coëgit: ſed iterum à Cazimiro funditus fuſus, deſperatis ſuis rebus ad Prutenos profugit, ubi uarijs tormentis examinatus laqueo uitam finiuit. Ab hoc Maslao Maſouia appellata eſt. Poſtea Cazimirus pacato undique Regno, relictiſquè tribus filijs, Boleslao, Vvladislao, Mieſcone, & filia Suuatochna, extremum diem fœliciter clauſit. Monaſterium in Tyniec eius Regulæ quam ipſæ olim profitebatur, regalibus, ſumptuoſiſsimisq́ immunitatibus & bonis opimis fundatum dotauit.

BOLESLAVS AVDAX.

ANno ſalutiferi uirginei partus 1068. Cazimiro Boleslaus filius ab heroico animo Audax appellatus, communibus omnium ſuffragijs, Rex declaratur. Huic ſtatim Vvratislaus Bohemiæ Rex bellum indixit: infeſtisq́ armis in Sileſiam uaſtaturus excurrit. Boleslaus re comperta, armato milite cinctus, celeriter contra eum contendit: cuius aduentu Vvratislaus perterritus, relictis caſtris terga pudenda dedit. Boleslaus uerò eum in meditulium Bohemiæ perſequens, eam vndiq́ peruaſtauit: ſpolijsq́ multimodis onuſtus, ad ſua nullo repugnante reuerſus eſt.

Boleslaus Bohemiam uaſtat.

Poſtea Anno ſequenti, Boleslaus ualidioribus copijs coactis, Morauiam, Bohemiãq́ iterum infeſtis armis peruaſtauit: donec eum Vvratislaus Bohemiæ Rex, maius periculũ timens recõciliauit. Perdomitis igitur ab una parte Bohemis, & Morauis, à Prutenis tandem & Pomeranis infeſtatur: quos Boleslaus ad fluuium Oſſa undique circumuentos, ad internecionem proſtrauit, & deleuit: Pomeraniamq́, & plurimas munitiones Pruſsiç ditioni ſuæ ſubegit: & ipſos Prutenos ſub iugum cõpulit, Anno Dñi 1059. Intereà Bela hæres Regni Hungariæ, ad Boleslaum exulans profugit: auxilium contra fratrem Andreã (à quo Regno pulſus erat) implorans. Boleslaus itaq́ infeſtis armis in Hungariam cum Bela contendit: Henriciq́ Imperatoris copias, Bohemoſq́ & Teutones, partes Andreæ defendentes profligauit: ubi & ipſe Andreas Rex interemptus eſt. Sicq́ Bela auxilio Boleslai ad Regnum peruenit. Boleslaus uerò Rex in Poloniam reuerſus, unicam hæredem Ducum Ruſsiæ, Viſeslauam nomine, in matrimonium accepit: iureq́ dotis Ducatus quoſdã Ruſsiæ acquiſiuit. Kiouiam quoq́ Metropolim Ruſsiç ui cœpit, ubi hybernũ tẽpus tranſegit, uniuerſamq́ Ruſsiam terrore ſuo cõpleuit, & cõcuſsit, adeò ut cõplures duces (parum ſe tutos in Ruſsia putãtes) fugam in Græciam adornauerint, ciuitates oẽs oppidaq́ & munitiones plurimæ, ultrò ſe ei dediderunt. Poſtea Præmisliam ciuitatem celebrem, unam ex Ducatibus Ruſsiæ expugnauit, & exuſsit, ſed arcem propter exundationem fluuiorũ, capere non potuit: quæ ei poſtea certis ſub cõditionibus dedita eſt. Tandem in Hungariam cum exercitu profectus, inimicitias inter Belæ heredes, & Salomonẽ Hungariæ Regem cõpoſuit: exindè rectà in Ruſsiam reuerſus, Volodimiriã & Chelmiã ciuitates cum ſuis prouincijs occupauit: poſtea totũ Ducatum Volhiniæ cœpit. Inde rectà in Kiouiam exercitum duxit, ubi Svvatoslaum Principem Ruſsiæ cum ingentib. copijs ſibi inſidiantem cruento prælio profligauit, fugauitq́, ac omnes uires Ruſſorũ prorſus debilitauit, multumq́ temporis in Kiouia tranſegit, ubi in delicias, libidineſq́ uenereos, & cætera uitia prolapſus eſt. Poſtea ſeptennio in caſtris exacto in Poloniam reuerſus, Diuum Stanislaum Epiſcopum Cracouienſem occidit, membratimq́ diſſecare fecit: cuius poſtea corpus Diuina prouidentia inſimul compactum, coactumq́, & honorificè ſepultum, multis miraculis claret, prout latius in Polonorum Chronicis patet. Conſcius itaq́ Boleslaus perpetrati facinoris pœnitentia adactus, cum filio Mieczslao Regno relicto in ignotas regiones profectus eſt: ubi in habitu peregrino uitam clauſit. Filius uerò Mieczslaus poſtea in patriam reuerſus eſt.

Iterum Bohemiam infeſtat.
Pruteni cũ Pomeranis uicti uectigales Boleslao fiunt.
Boleslaus in Hungaria triumphat.
Ruſsiam uacat Kiouiamq́ capit.
Præmislia dedita.
Hungariam petit.
Volhiniã expugnat.
Swatoslaum fugat, fuditq́.
Epiſcopũ Cracouiæ Diuum Stanislaum occidit.
Boleslaus exulat uoluntarie.

VVLADISLAVS HERMANNVS.

ANno à Chriſto nato 1082. Vvladislaus Hermannus fratri Boleslao in Regno ſucceſsit. Hic ex Iudita Vvratislai Regis Bohemorum filia, filium Boleslaum tertium ſuſcepit, Krzivvouſti ab ore recuruo appellatum. Ex ſecunda uerò vxore, Henrici 4. Romanorum Imperatoris filia, tres filias produxit: multas Eccleſias, Monaſteriaq́ conſtruxit & ditauit. Pruſſos, Pomeranoſq́ rebelles cruento prælio penes fluuium Drvvancza profligauit, ad deditionemq́ coëgit. Intereà Bratislaus, Bohemorum Princeps uidens Regem bello in Pruſsia occupatum, magna damna

Pruſſos Hermannus & Pomeranos docuit.

Poloniæ intulit. Rex itaque Sieczíechum Palatinum Cracouienſem cum filio ſuo Boleſlao nouem annos habente, cōtra hoſtes deſtinauit, quos una cum principe Bratiſlao ſtrenuè fuderunt: & Morauiam undique ferro, & igne uaſtantes peragrarunt: ſpolijsq; multis onuſti, in pace ad Regem reuerſi ſunt. Tandem nunciatum eſt Hermāno regi, Pomeranos fœdifragos Miedzirzecze arcem munitiſsimam in finibus Saxoniæ intercepiſſe. Boleslaus igitur duodecim annorum iuuenis patrem obnixè cum lachrymis ſolicitat, ut ſibi copias propter recuperandam arcem committeret, cuius audaciæ, prouidentiæ, animoſitatiq; Rex admirans, legionē unam cum certis rectoribus illi commiſit: cætero exercitui Sieczíechum Palatinum Cracouienſem præfecit. Arcem itaque obſeſſam fortiter oppugnarunt: ſed quia in loco natura munitiſsimo ſita erat: ideò incaſſum laborabant. Qua de cauſa Dux exercitus obſidionem ſoluere ſuadebat: ſed Boleslaus Regius filius à propoſito eum retraxit, & militibus confirmatis domos & tuguriola circa arcem, hyemis tempore imminente, erigere iuſsit, ut uideretur arcem ſe per hyemem oppugnare uelle. Qua re conſpecta, Pomerani obſeſsi ad Boleslaum cum muneribus ſupplices ueniunt, ſe & ſua ei offerentes. Quos ille liberos dimittens, arcem recuperat: prudentiaq; ſua omnia damna à Pomeranis illata reſarcijt: ad patremq; ingenti cūm præda, ouans reuertitur. Poſtea Hermānus ſenio confectus, multis fortibus, præclariſq; geſtis exactis, uitam cum morte fœliciter commutauit.

Bohemia à Polonis uaſtatur.

Miedzirzecze intercepta.

Aſtutia oppugnationis.

Miedzirzecze à Polonis recuperatur prudētia Boleslai.

BOLESLAVS KRZIVOVSTI.

ANno Domini 1103. Boleslaus Krziuouſti ab ore recuruo ſiue retorto (quod ex morbo contraxerat) appellatus, patre è uiuis ſublato, communi omnium applauſu: Regni habenis præficitur. Hunc Zbigneuius Monachus, frater illegitimus ſceptra ſibi inuidens, in primis laceſsiuit: Boriuoiumq; Bohemiæ Regem, & Suatopolkum Ducem Morauiæ, contra eum commouit: quos Boleslaus egregiè per Zeliſlaum Ducem exercitus ſui profligauit. Anno deinde ſequenti ualidioribus copijs coactis, in Morauiam excurrit: quam nullo repugnante, ferro, & igne, peruaſtauit. Tertiò Boleslaus exercitum in Bohemiam & Morauiam duxit: dumq; agrum hoſtilem undiq; armis & flamma peragraret, Bohemi ex inſidijs in loco arctiſsimo in eum impreſsionem fecerunt. Rex uerò ſtrenui militis & Imperatoris officium agens, unum ex hoſtibus primus gladio interemit. Derſniak quoque Eques Polonus, ſecundum haſta transfixit. Cæteri Poloni animoſiores effecti, Bohemos fugientes inſigni clade profligârunt. Tandem Boleslaus Pomeraniam armato milite aggreſſus, eam undique peruaſtauit: plurimisq; oppidis & munitionibus occupatis, ſpolijs onuſtus, ad ſuos reuerſus eſt. Accidit autē dùm, poſt hanc inſignem uictoriam, in feſto dedicationis templi apud quendam nobilem conuiuium celebrâret, recreationis gratia, centum duntaxat equitibus cinctus, uenatum proceſsit: ubi in tria millia Pomeranorum inſidiantium incidit, in quos ipſe Rex ueluti Leo rugiens, primam impreſsionem fecit: tribusq; interfectis, ſuos animoſiores reddidit. Quidam uerò Pomeranus in ipſum regem collimans, equum ſub eo transfixit: attamen à perſequendis hoſtibus equo altero nacto, haud deſtitit: donec multo cum labore à tanta obſtinata audacia uix retractus fuerit: uictorq; ad ſuos conuiuantes, profligatis hoſtibus redijt. Interea Boriuogius Rex Bohemiæ exulans ad eum uenit, auxilium contra Svvatopolkum nepotem ſuum implorans, quem Boleslaus in Regnum reduxit, Bohemiamq; peruaſtauit. Tandem in Pomeraniā expeditionem adornauit, qua undiq; peruaſtata, Bielgradum arcem munitiſsimam cum ciuitate, & multitudine Pomeranorum, expugnauit: cæteræ autem ciuitates & munitiones, utpotè Camenecia, Golimberg, Vielim, Czarnkouia, libenter ſeſe ei dedidêrūt. Poſtea Boleslaus irritatus Bohemiam deuaſtauit: Zbigneuiumq; & Gueuonirum Pomeraniæ Duces rebelles, & fœdifragos, fudit, cœpitq;.

Zbigneuius Monachus.

Zeliſlaus Bohemos, Morauosq; profligauit.

Boleslaus Morauiam Bohemiamq; uaſtat.

Bohemi profligantur.

Pomerania uaſtatur à Boleſlao.

Boleslaus ſtrenuè dimicat.

Bohemus auxiliū impetrat.

Expeditio Boleslai in Pomeraniam.

Henricus 4. Romanorum Imperator, Boleslao ob damna Bohemis ſępiſsimè illata infenſus, coniunctis uiribus cum Svvatopolko Rege Bohemiæ, ualidiſsimas copias contrà eum in Sileſiam duxit, Lubuſaq; ciuitate expugnata, Glogouiam urbem Glogouienſis Ducatus ſedem, acerrimè fruſtrà tamen oppugnauit: magna & crudeli ſtrage in militibus accepta. Boleslaus quoque ualida Polonorum manu ſtipatus, cōtra Imperatorem & Bohemos proceſsit: & in exercitu ſuo proclamari fecit, ut quicunq; ſe talem uirum præbuerit, qui Svvatopolkum Bohemię Regem occiderit, ille dono inſigni in ſempiternum cum poſteris ſuis remuneraretur. Vnus igitur Bohemus in Caſtris Polonicis militans conditionem datam accepit, explorataq; habens Caſtra Bohemorum ad tentorium uſque

Hēricus 4. Cæſar in Boleslaū arma extollit.

Boleslaus repugnat.

Cōditiones dantur à Boleslao, Quis Bohemiæ Regem occiderit.

Bohemiæ Rex occiditur.

Arma Oxa.

Regium peruenit,& horribiliter in uocem prorupit dicens, Fuge,fuge ô Rex.Multitudo enim Polonorum nos undiq; inuaſit,Regem itaq; ex tentorio proſilientem lancea tranſfixit,& ad Polonos fruſtra inſecutus aufugit,ac munera promiſſa,Stemmaq; Oxa dictum Securim uidelicet accepit,& in magnam familiam Polonię excreuit.

Acre & memorabile certamen Boleſlai cum Henrico Cæſare.

Henricus Cæſar funditur & fugatur.

Pſie pole. Poloni triumphant.

Henricus tamen Imperator magna damna Polonis in Sileſia exercuit,quę cum Boleſlaus ad amicitiam iuſtis conditionibus perducere non poſſet, armato Polonorum milite accinctus,in aurora impetum in Cęſarianos fecit,diſtantia unius miliaris à Vvratiſlauia urbe Sileſiæ, ſicq; ad ueſperam uſq; acriter decertabant.Boleſlaus autem cum fortiori agmine Polonorum & Sileſianorum in acies Cæſarianas à latere irruit, totumq; exercitum diſperſit, fugauit & ad internitionem proſtrauit, ut ipſe Imperator fuga ſibi conſulens uno duntaxat ſeruo comitatus uix euaſerit. Poloni uerò ſpolijs,exuuijſq; occiſorum ditati uictoriæ palmam obtinuerunt, adhuc locus in quo conflictus erat Polonicè, Pſie pole,id eſt,caninus campus appellatur: nam illic multitudo canum ad cadauera humana confluxerat, ut multo tempore uix prætereuntes tuti tranſire poſsint.

Henricus cum Boleſlao amicitiam inire optat.

Tandem anno ſequenti Henricus Imperator expeditionem Romam uerſus obuiam ſummo Pontifici adornabat, timenſq; ne Boleſlaus ſe abſente prouincias ſuas uaſtaret, legatos ad eum deſtinauit, rogans eum ſub certis conditionibus habita dignitate Imperatorio,ut ad ſe Bambergum ueniret, promittens illum huius conditionis nequaquam pœnituiſſe. Vbi Boleſlaus ueniens Imperatori omnia obſequia ad quæ præſtanda attrahebatur, in perpetuum renunciauit, abdixitq; & conſanguinitatis uinculo (ut fit inter pacificantes Principes) ſibi iuncti ſunt. Boleſlaus enim ſororem Imperatoris Adchleydam nomine Vvladiſlaus uerò filius eius Chriſtinam filiam eiuſdem Imperatoris in matrimonium accepit, ſicq; pace compoſita captiuos utrinq; reſtituerunt.

Pruteni & Pomerani fœdifragi trucidãtur.

Naklo obſidetur.

Anno deinde Chriſti 1113.Pomerani & Pruteni poſtpoſito iuramento inopinatè in Maſouiæ Ducatum excurrerunt,Regionemq; totam infeſtis armis peruaſtauerunt, ſed eius oræ præfectus hoſtes cum ſpolijs reuertentes inopinatè aggreſſus, omnes trucidauit & ſpolia abegit.Hac perfidia Pomeranorum Boleſlaus exacerbatus,inſtructis copijs cõtra eos proceſsit,Nakloq; arcem in qua erant 10000.Pomeranorum graui obſidione cinxit,ſed obſeſsi ad quindecim dies inducias impetrauerunt, hac conditione ut ſi intra conceſſum tempus nullum auxilium à ſuis haberent.Intereà uerò nunciatur Boleſlao,Pomeranorum & Prutenorum quinquaginta millia in ſubſidium obſeſsis clàculum per ſyluas aduentare.

Pomerani uincuntur.

Quorum caſtra Boleſlaus explorata habens, à fronte & à tergo in eos impetum fecit, omneſq; inopinatos funditus proſtrauit, quorum 4000.cæſa ſunt,cæteri capti & fugati. Naklocenſes uerò ſe & arcem cum ciuitatibus Regni ultrò dediderunt.

Iterum Pomerani ſternuntur.

Boleſlaus in Daniam nauigat.

Poſtea Pomerani cum Prutenis uires magnas inſimul coniunxerunt, omnes tamen à Boleſlao uelut à leone fortiſsimo iugulati, Princepſq; eorum perpetuis carceribus mãcipatus eſt. Rex itaq; rebus in Pomerania & Pruſsia rectè conſtitutis, expeditionem in Daniam Regionem tranſmarinam nauali claſſe adornauit, Anno Domini 1124.unde theſauros ingentes abſtulit,regnum uerò ultro oblatum reſpuit,& theſaurariũ Regni Danici cum tota familia in Poloniam tranſtulit, cuius poſteri hucuſq; in Polonia,& Pruſsia celebres reſtant.Duniniq; à Dania uocantur.

Ruteni in Boleſlaum concitantur.

Boleſlaũ itaq; è Dania in Poloniam reuertentem principes Ruſsiæ ſeditioſi bello appetierunt,& quo magis eum irritaret,Principem Halicienſem conſanguineum Regis expulerunt. Quos Boleſlaus egregiè ultus eſt, Præmiſlienſemq; Ducem cum ingenti exercitu proſtrauit,ubi tres Duces Ruſsiæ in conflictu occubuerunt.Poſtea Iaropolhi Ducis Kiouiæ conſilio aſtuto omnes Principes Ruſsiæ aduerſus Boleſlaum Regem conſpirauerunt, utq; eum facilius ſub prætextu amicitiæ obruere poſſent.Legatos ad eum deſtinauerũt,obſtringẽtes ſe omnes tributarios, ac ſubditos Poloniæ Regno fore, utq; Ducem Halicienſem in locum priſtinum reduceret optabant.

Inſidiæ Boleſlao parantur.

Boleſlaus circumuenitur.

Palatinus fugit cõflictum.

Boleſlaus ſtrenuè ſeſe defendit.

Rex igitur nihil mali ſuſpicans expeditionem in Ruſsiam paruis copijs cinctus adornauit,cumq; ad Haliciam ciuitatem appropinquaret, ecce Principes Ruſsiæ cum auxiliarijs copijs Hungarorum, quaſi congratulantes ei ex inſidijs eruperunt, Regemq; undiquaq; circundederunt.Rex autem aſtutiam Ruthenorum conſiderans,milites ſuos qui pauci erant,ad reſiſtendum hoſti fœdifrago fœcunda oratione confirmauit. Sed Palatinus Cracouienſis admonitione regia minimè motus cum præcipua ala equitum,cui præfectus erat,inter primum tumultum aufugit.Rex uerò rem aliter non poſſe fieri uidens,ſtrenui militis & Imperatoris officium agens, primo cum ſuæ aulæ equitatu Hungaros aggreſſus eſt, quos ſtrenuè repræſsit & proſtrauit, uiribuſq; reſumptis cum ualidis Ruthenorum

copijs

copijs manus acriter conſeruit, iamq; Ruthenorum acies inclinabantur, dum recentes legiones auxiliares ualidiores. Polonos undiq; circundederunt, uireſq; eorum perfregerũt, equus ſub Rege ipſo confoſſus ut inteſtina ex eo profluxerint, alium tamen Eques ei ſuppeditauit, ſicq; uix à ſuis ad fugiendum compulſus illęſus euaſit. Quapropter mœſtus animo angebatur, non tam Ruthenorum fœdifragorum inſidias, ſed Palatini Cracouienſis perfidiam turpiſsimam execrans, cui pelliceum Leporinum, & colum inſtrumentum quo mulieres fuſo fila ducunt, liniq; faſciculum, & cordam miſit, indicans eum Lepori in fugiendo ſimilem eſſe, & quod indignus ſit uir, ſed mulier haberi: reſq; muliebres & non uiriles potius tractare, ſuſpendiq; dignum. Palatinus itaq; ille, in deſperatione adactus, in campanili oratorij ſui fune campanæ ſeſe ſuſpendit, cuius nomen propter poſterorum dedecorem in Chronicis reticetur, ab hocq; tempore Caſtellanus Cracouienſis, Palatinum autoritate dignitateq; antecellit. Boleslaus autem quotidiè aduerſam fortunam execrando triſtitia conſumptus, ſumptis Sacroſanctis Sacramentis extremum diem clauſit, annos ætatis ſuæ 54. Regno 36. annos præfuit, in Eccleſia Cathedrali Plocenſi ſepultus. Porrò nullus Rex Poloniæ ad hæc uſq; tempora illo fœlicior bellicoſiorq; extitit. Omnes enim Reges & Monarchæ finitimi undiq; in eum irruebant: ille uerò eos ſtrenuè caſu non uariante fidem propugnabat, & Regna eorum ſecundum arbitrium ſuum militis ſtrenui & Imperatoris mœnia obiens peragrabat. Conflictus cum hoſtibus principales & memorabiles ac publicos 47. commiſit, exceptis congreſsibus excurſionibuſq; paruis, qui ſæpiſſimè eueniebant, excepto quoq; hoc ultimo certamine, quod cum eo Rutheni aſtutè commiſerant, ex quo ille non ſecus atq; ille Hector Troianus, Hannibalq; Carthaginenſis ſuo Marte ſeſe ſtrenuè defendẽs, acieſq; hoſtium inſtructas fortitudine, diſpergens euaſit. Adhuc uitæ ſuperſtes filijs ſuis Imperium diſpoſuit, Vvladislao natu maiori Cracouienſem, Siradienſem, Sileſiæq; & Pomeraniæ Ducatus legauit. Boleslao Criſpo Maſouiam, Dobriniã Cuiauiãq; Mieslao Gneſnẽſem, Poſnanienſem, Caliſienſemq;. Henrico uerò Lublinenſem, Caſimirienſemq; tractum teſtamento ordinauit. Caſimiro autem omnium iuniori quicquã reliquit. Admonentibuſq; ſe de eius ſorte Senatoribus, reſpondit: An ignoratis, inquit, quod in curru quatuor rotæ currentes neceſſe habent, ut aliquis eis inſideret, quod & factum eſt, ut inferius dicetur.

Donum Palatino profugo à Boleslao dignum mittitur.

Caſtellanus Palatino Cracouienſi dignior titulo.

47. conflictus Boleslaus uictor habijt.

VVLADISLAVS SECVNDVS.

ANno Domini 1140. Vvladislaus ſecundus, Boleslao patri in Regno ſucceſſit. Hic ex moribus patrijs degenerauit: uxoriſq; impulſu ſorte ſua non contentus, fratres ſuos Ducatibus exuendos propoſuit, eoſq; bello appetijt, auxiliaribus copijs à principe Ruſsiæ acceptis. Henricus itaq;, Boleslaus & Criſpus, cum Mieczlao in arcem Poſnanienſem fratris metu ſeſe receperunt: quos Vvladislaus oblitus fraternæ charitatis, grauiter obſedit. Iamq; obſeſsi penuria uictus coacti, deditionem moliebantur: ſed ueteranorum militum perſuaſione confirmati, aleam belli tentare propoſuerunt: nactaq; occaſione, cum hoſtes choreis temulenti indulgerent, intempeſta nocte ex arce cum ingenti uociferatione unuſquiſq; facem accenſam manibus geſtando eruperunt: caſtraq; hoſtium incenderunt: & ipſos hoſtes ferro protriuerunt. Vvladislaus uix turpi fuga elapſus eſt: quem fratres uictores Cracouiam uſq; inſequuti ſunt. Sed poſtea in Germaniam ad cognatos uxoris ſuæ aufugit: quem poſtea uxor cum filijs ſecuta eſt. Sicq; proprio uiuere non contentus, alienis inhians, ſua amiſit.

Vvladislaus degener.

Vvladislaus fratres oppugnans ipſe fugatur regnoq; exuitur.

BOLESLAVS QVARTVS CRISPVS.

ANno Domini 1146. Boleslaus Criſpus, à capillis cõtortis dictus, fratre Vvladislao ſeditioſo expulſo, habenas regni ſuſcepit. A Conrado Imperatore frequenter ſollicitabatur, ut aliquam regionem exulanti fratri concederet, quod ille ſtrenuè repugnabat, qua de cauſa Imperator in Sileſiam exercitum duxit: ſed pluribus damnis à Polonis affectus, re infecta diſceſsit. Eadem de cauſa cum Friderico Barbaroſſa Imperatore Boleslaus bella geſsit. Inimicitijſq; utrinq; compoſitis, Vvladislaum fratrem ex Germania reuocatum, in gratiam accepit: qui poſtquam aduenit, in Ploczko ciuitate non ſine ueneni ſuſpicione ſpiritum exhalauit. Tandem anno Domini 1164. Rex cum fratribus triplici exercitu inſtructus, in Pruſsiam deſcendit, quam ferro & igne latè peruaſtauit, ad Chriſtianiſmum Prutenos ſollicitans, donec ſe baptiſari ſpoponderent: ſed

Cum Conrado Imperatore et Friderico Barbaroſſa belligeratur.

Vvladislaus in Poloniam reuertitur.

Pruteni à Boleslao oppugnantur.

demum baptiſmo ſpreto, contra Polonos in Maſouiam excurrerunt: contra quos denuò Boleslaus cum fratribus exercitum duxit. Intereà uerò, ad Polonos duo Pruteni, ſub prętextu exulum aſtutè defecerunt, qui ſe totius Pruſsiæ ſitum exploratiſsimè noſſe affirmabant: ideò eos Poloni, Duces belli ſibi delegerũt: qui exercitum perfidè inter denſiſsimas paluſtroſaſq; ſyluas induxerunt, ubi in palude quadã ceſpite uiridanti contecta, tanquam muſcæ in pice hæſerunt: ut nec ulterius progredi, nec retrogredi potuerint. Pruteni autem ex inſidijs prorepentes: Polonos ingenti clade affecerunt, ubi Henricus Lublinenſis, & Sendomirienſis Dux, frater Boleslai ſtrenuè dimicando occubuit. Princeps uerò Boleslaus in Poloniam reuerſus eſt. Qui poſtea multis geſtis ſtrenuè peractis, extremum diem clauſit. Anno Domini 1171. ætatis ſuæ 29. in arcis Eccleſiæ templo Cracouiæ ſepultus.

Profugi è Pruſſia frauduleti.

Profugis non credendum.

Poloni fudun- tur.

MIECZSLAVS SIVE MIESCO TERTIVS.

ANno Domini 1174. Mieczslaus ſenex, fratri Boleslao Criſpo in Monarchia ſucceſsit. Hic rapax, crudelis, ſeuerusq; in ſubditos extitit, & tyrannidem ingentem exercuit: quapropter ab omnibus diris execrationibus maledicebatur. Epiſcopus itaq; Cracouienſis Gedeon nomine, eum cæteris Senatoribus conſilium occultè inijt, de Caſimiro in locum eius ſubſtituendo: & nacta occaſione temporis, cum Mieczslaus Rex in maiorem Poloniam diſceſsiſſet, ad Caſimirum fratrem eius iuniorem, quamuis inuitum, ſceptra detulerunt.

Mieczlaus Tyrannus Regno exuitur.

CASIMIRVS SECVNDVS IVSTVS COGNOMINATVS.

ANno ſalutiferi uirginei partus 1104. Caſimirus facinus fratris aboleuit, in comitijſq; generalibus Lancitię celebratis, omnes qui erant cauſa inteſtinæ diſſentionis dignis ſupplicijs affecit. Fratrẽ poſtea Mieczslaum in gratiam accepit, Gneſnenſemq; tractum & Poſnanienſem ei conceſsit. Tandem Pruteni & Pomerani Caſimiri regis clementia conſiderata, ultro ſe ei obtulerũt. Interea uerò Lithuaniæ ciuitas Breſtia, à Polonis defecit. Eò itaq; Rex cum exercitu profectus, ciuitatem cum arce cœpit: eoſq; qui erant cauſa defectionis, dignis ſupplicijs affecit. Inde rectã in Ruſsiã profectus, Seuoldum & Volodimirum Duces rebelles, cruento prælio fudit. Rege autem in Ruſsia militante, Mieczslaus ſenex priorẽ dignitatem affectans, Cracouia potitus eſt, arcem capere nõ potuit, ciuitate uerò ſuis præſidijs firmata, ad comparandum maiorem exercitum, profectus eſt. Caſimirus autem ex Ruſsia exercitum reducens, Cracouiam libenter intromiſſus, de ſeditionis ſeminatoribus, dignas accepit pœnas. Poſteà non oblitus cędis Henrici fratris cladiſq; Polonorum, in Pruſsiam exercitum duxit: quam undiq; armis peragrauit, Prutenoſq; & Pomeranos tributarios ſibi effecit: Cracouiamq; reuerſus, anno Domini 1194. extremum diem clauſit: non ſine ueneni ſuſpicione. Eius & cura & impenſis, corpus ſancti Floriani Roma Cracouiam allatum eſt: anno Domini 1184.

LESCO QVARTVS.

IVſtis Caſimiro perſolutis, Leſco filius eius à crinibus Albus cognominatus, ab omnibus Rex ſalutatur: Anno Domini 1194. Mieczslaus tamen ſenex, patruus eius Monarchiam regebat: pro qua poſtea, uario Marte cum eo Leſco bella geſsit. Tandem comitia Generalia in Zueyman ciuitate celebrauit, ad quæ plurimi Magnates, & Principes Poloniæ conuenerunt, ubi citatus eſt mandato Regio Suatopolus, Capitaneus Pomeraniæ, qui tributum 10000. marcarum argenti per aliquot annos iuxta pacta Regi nõ pendebat. Qui occaſione per exploratores nacta, armata manu ad ciuitatem prædictam inopinatè accelerauit, diuerſoriaq; obruens, qui ſe defendere uolebant, interfecit. Regi ſtatim tumultus cauſa qui in balneo tunc temporis erat, ſignificatur. Ex balneo itaq; exiliẽs, cum paucis famulis equis conſcenſis, aufugit. Suantopolus uerò eum inſequutus, ut fœdifragus, & nequiſsimus, ſine ulla dignitatis ratione trucidauit. Henricum quoq; Vratislauiæ principem, lætali uulnere affecit, & plures alios trucidauit: Anno Domini 1227. Cadauer Lesconis per ſuos relatum, in Baſilica Cracouienſi cum maximo luctu terræ mandatum eſt.

Leſco cum Mieczslao patruo de Monarchia certat.

Leſco nefariè occiditur à Pomerano fœdifrago.

BOLESLAVS QVINTVS PVDICVS.

ANno Domini 1243. Boleſlaus Pudicus, patri crudeliter occiſo,in regimine ſuccedit. Eo regnante multa mala Poloniam præmebant:id uerò ob principū pluralitatem,qui tunc temporis 24.erant.Quod malum tandem peius redintegratum eſt.Tartarorū enim 100000.in Poloniam,Ruſsiamq́ populabundi uenientes,utramq́ regionem crudeliter uaſtabant: ciuitatibus,uillisq́ ſuccenſis captiuos educebant. Rex igitur Boleſlaus cum Henrico Duce maioris Poloniæ, cæterisq́ principibus contra Tartaros unanimiter progreſsi,prælium cum eis acre commiſerunt. Iamq́ Tartari inclinabātur:ſed quidam Vexillifer Tartarorū,cum uexillo, in quo erat ſcripta litera Græca tali modo,X,proceſsit, ſuperius uerò in cuſpide haſtę,erat caput quoddam terribile infixum,arte magica confectum, ore fumum,uaporemq́ ſordidum in Polonos euomens: quo uelut peſte quadam infecti,& incantationum ui faſcinati,uires amiſerunt. Sicq́ funditus à Tartaris nō ſecus,atq́ à grandinibus frumenta,proſtrati ſunt.Cupientesq́ Barbari numerū occiſorū perueſtigare,auriculam unicuiq́ dextram amputātes, nouē ſaccos magnos eis impleuerunt,ubi diminuta eſt multitudo principū Poloniæ,Sileſiæ,atq́ Ruſsiæ. Tunc temporis Tartari totam ferè Ruſsiam,& Poloniam,Hungariæq́ & Germanię partem,flamma ferroq́ peruaſtauerunt,terroreq́ inaudito omnia compleuerunt.

Tartari in Polonia crudeliter graſſantur.

Poloni cū Tartaris dimicant.

Incantationis uis.

Poloni à Tartaris funduntur.

Auricularum nouē ſacci implentur.

Anno Do. 1269.uiſus eſt in cœlo exercitus equeſtris,inter ſe acerrimè confligens.

Eodem anno mulier quædam Nobilis, in terra Cracouienſi triginta ſex pueros uno partu edidit.

Eodem anno in Caliſsia ciuitate uitulus duo capita,ſeptemq́ pedes habens enixus eſt, cuius cadauer nec à canibus,nec auibus comeſtum,permanſit.

Miracula, Monſtraq́ in Polonia.

Boleſlaus poſtea Rex exactis in regno 37.annis, è uiuis deceſsit,abſq́ prole: cœlibem enim uitam(unde Pudicus appellatus eſt) duxiſſe fertur.

LESCO SEXTVS NIGER.

ANno Domini 1297. Leſco niger Dux Siradienſis, mortuo fratre Boleſlao Pudico,habenis Regni præficitur. Quē ſtatim pericula inſecuta ſunt. Tartari enim ualidis copijs Ruſsiam,& Poloniam iterum crudeliter peruaſtauerunt.

Tartari Poloniam uaſtant.

Tandem Anno Domini 1280.Leſco Rex meliori fortunā uſus,Leonem principem Ruſsiæ ſuperbum, cum ingenti exercitu Tartarorum & Ruſſorum cruenta clade proſtrauit,Ruſsiæq́ prouincias fugato hoſte:infeſtis armis peruaſtauit, ex quibus multis trucidatis,ſex millia captiuorum abduxit.

Leſco Niger Leonem Ruſsiæ ducem proſtrauit.

Poſtea anno à Chriſto nato 1282. Lithuani in terram Lublinenſem ualida manu excurrerunt: ingentemq́ captiuitatem hominum eduxerunt: quos Leſco collectis undecunque pro tempore copijs perſequutus, ad Nemen & Narevv fluuios inſecutos, clade cruenta proſtrauit, captiuosq́ liberauit. Cæſa ſunt tunc temporis 14000. Lithuanorum infidelium.

Lithuanorum 14000.cæduntur.

Demum añō Domini 1285. Lithuani collectis maioribus copijs, per abdita ſyluarum in Lucouienſem tractum excurrerūt: quos Leſco ſimilimodo aſſecutos fudit, & fugauit, ſpoliaq́ & captiuos ademit. Tandem multis geſtis ſtrenuè editis è uiuis deceſsit: Cracouiæ terræ mandatus eſt.

Iterum Lithuani funduntur.

HENRICVS PROBVS.

ANno à Chriſto nato 1290. Henricus Probus Dux Vratislauiæ,Leſconi Nigro in regimine ſucceſsit.Epiſcopus quoq́ Cracouienſis cum cæteris proceribus,Boleſlaum,Maſouiæ Ducem ad regnum uocauerant:ſed ab Henrico eiectus eſt. Tandem Vladislaus Cubitalis(ad quem etiam Monarchia iure naturali competebat) Dux Siradienſis, adiunctis ſibi in auxilium maioris Poloniæ equitibus, cum Henrico de regno acriter contendebat,exercitumq́ eius cruenta clade in Sileſia ad Sieuieram ciuitatem, proſtrauit: ubi Ducis Glogouienſis filium, & Sprotauiæ principem occidit. Vnuſquiſque eodem tempore ex Sileſijs inſignem uictoriam reportauit: & uictor Cracouiam ultrò deditam occupauit. Sed Henricus denuò ad expugnandam Cracouiam,exercitum duxit: quem Teutones ciues clandeſtino noctu in ciuitatem immiſerunt: adeò ut Vladiſlaus uix cucula monaſtica indutus,effugerit. Et ſic Henricus regno potitus eſt. Sed paulò poſt,anno in regimine non exacto, è uiuis deceſsit:non ſine ueneni ſuſpicione: Vratiſlauiæ terræ mandatus.

Diſcordia principū Poloniæ de Monarchia.

Cracouia bis capitur.

PREMISLAVS SECVNDVS.

Premiſlais Rex occiditur.

ANno Domini 1295. Premiſlaus princeps maioris Poloniæ & Pomeraniæ, regni habenis præficitur. Hic omnibus principibus finitimis terrorem incuſſerat: ideò Marchiones Brandeburgenſes, impulſu regis Bohemiæ Vvenceslai, nacta occaſione, cum Rex ipſe die S. Dorotheæ cum ſuis conuiuaret, ex improuiſo in eum irruerunt: multisq; uulneribus affectum (quamuis ſeſe ſtrenuè cum ſuis aulicis defenderet) occiderunt. Septem tantum menſes regno præfuit.

VVENCESLAVS BOHEMIAE REX.

Peregrinatio Vladislai exulis.

Vladislaus regno potitur.

Argentea moneta in Polonia.

ANno uirginei partus 1300. Vvladislaus Rex Bohemiæ ad regnum Poloniæ uocatur. Cum Vvladislao Cubitali de regno acriter cōtēdebat, omnesq; poſſeſsiones & arces ei ademit, quibus non Polonos ſed Bohemos præfecit. Vvladislaus uerò omnibus ſpoliatus (ad quē Monarchia iuſtè cōpetebat:) in Hungariā exulans perrexit, inde Romam petijt. Demùm Roma in Hungariā reuerſus, ſumptis ab Hungaris auxiliaribus copijs, uarijs excurſionib. Bohemos in Polonia infeſtabat. Poſtea Pelcen, Viſliciam, & Leloviā arces occupauit. Tandem poſt nebulam (ut dicitur) Phœbo illuceſcente, Vvenceslao Bohemo è uiuis ſublato, Vvladislaus Cubitalis regno multis ab annis expectato potitur. Hic Vvēceslaus Bohemus, primus monetā argenteā, groſſos uidelicet Bohemicos, in Poloniam intulit: qui adhuc in uſu Cracouiæ paſsim habentur. Primò uerò fruſtulis quibuſdā argenti, pellibusq; Aſpreolorum, & cæterarū rerum transmutatione, neceſſaria comparabant. Eo quoq; regnante, Cracouia muro cincta eſt.

VVLADISLAVS CVBITALIS VVLGO LOKIETEK.

Vladislaus Sileſiam uaſtat.

Cracouia pro Coronatione regum delecta.

In Marchiam uaſtabundus contendit.

Cum Crucigeris acre certamen.

Crucigeri proſtrantur.

ANno Domini 1306. Vvladislaus Cubitalis, poſt multa pericula perpeſſa, frequentibusq; repulſis exantlatis, Monarcham Poloniæ ſe gerere cœpit. Hic eodem anno, collecto exercitu, contra Henricum Ducem Glogouiæ, in Sileſiam proceſsit: quam flamma, ferroq; nullo repugnante peruaſtauit. Poſteà anno Domini 1320. Vvladislaus præfatus Dux, in uerum Regem & Monarcham Poloniæ coronatur cum Heduigi conſorte ſua: ab eoq; tempore Eccleſia Cracouienſis iure coronandi Poloniæ Reges primum dotata, & priuilegiata eſt. Primò enim in loco minimè tuto Gneznæ coronabantur. Demum anno Domini 1326. ualidioribus copijs ex Lithuanis, Ruthenis, & Polonis conſcriptis, Rex Vvladislaus, cædem fratris Præmiſlai ulturus, in prouincias Marchionum Brandenburgenſium infeſtis armis excurrit: omniaq; ab Odera fluuio & à Brandeburga, Francfordiam uſque in latitudinem & longitudinem igne, & gladio peruaſtauit: multisq; ſpolijs onuſtus, cum ſex millibus captiuorum, ad ſua in pace reuerſus eſt. Cùm Crucigeris Pruſsienſibus, plurima bella geſsit. Poſteà cum præfati Crucigeri iniuſtè in Polonia graſſerentur: eorum iniuria Rex prouocatus, exercitum in Pruſſiam duxit. Cum ualidiſsimisq; Teuthonicis copijs, anno Domini 1331. Menſe Septembri, ingenti armorum fragore acerrimè conflixit, ac primas acies Polono milite protriuit, fugauit & diſperſit. Poſteà uiribus recentes phalanges Teuthonicorum (quibus præerant Commendatores Ruſſer de Plauno Comes, & Ottho magnus de Brunſdorff) contrà Polonos proceſſerunt, bellumq; redintegrauerunt: omnes tamen à Polonis proſtrati ſunt. Cæſa ſunt in eo conflictu 4000. Crucigerorum Pruſsienſium, cum plurimis Commendatoribus. Poſteà Vvladislaus Cubitalis infirmitate correptus, extremum diem uitæ Cracouiæ clauſit, anno Domini 1333.

CASIMIRVS MAGNVS.

Caſimirus Leopolim cœpit. Volodimiriam expugnauit. Caſimirus Ruſſiæ prouincias tributarias reddidit, ſubiugauitq;.

ANno Domini 1333. Caſimirus Magnus, patri iuſtis perſolutis, Rex communi omnium acclamatione ſalutatur. Regnum oblatum ex omni parte in primis pacificatur: in ſeditioſosq;, & paſsim latrocinantes animaduertit. Poſteà anno Domini 1339. Ludouicum nepotem ex ſorore, Caroli regis Hungariæ filium, ſucceſſorem poſt ſe in regno Poloniæ aſsignauit, & declarauit, conſtituitq;. Tandem 1340. Caſimirus armata manu in Ruſsiam progreſſus Leopolim regionis Metropolim cœpit: unde theſauros ingentes aſportauit. Deinde ad Volodimiriam contendit: qua expugnata, Cracouiam triumphans exercitum reduxit. Denuò in Ruſsiam ualidioribus copijs cinctus deſcendit: hasq; prouincias, cum ciuitatibus ad deditionem cōpulit, Premiſliam, Haliciam, Leopolim, Sanociam, Lucouiam, Volodimiriam, Lubaczouiam, Treblouiam, Tuſtaniam, & complures alias, quæ hucuſque à regno Poloniæ nō ſeparantur.

tur. Tertiò Caſimirus anno Domini 1349. exercitum in Ruſsiam duxit, arceſq; quas nõdum poſſederat, ſuæ ditioni ſubegit.

Poſteà anno Domini 1363. Caſimirus Rex Carolo 4. Romanorum Imperatori, Neptim ſuam Eliſabetham, Ducis Stolpenſis filiam in matrimonium dedit: ad nuptiarumq; ſolennia ipſe Carolus Imperator, Ludouicus quoq; Hungariæ, Petrus Cypriæ, Sigiſmundus Daniæ Reges, Ottho Bauariæ, Semouitus Maſouiæ, Boleslaus Suidniciæ, Vladiſlaus Opoliæ Duces, ſatis ſplendido apparatu Cracouiam conuenerunt, abſolutoq; nuptiarum cõuiuio, quidam ciuis Cracouienſis, Vierinok nomine, à Rheno oriundus, Theſaurarius regius, hos omnes reges, & principes cum Imperatore, lautiſsimo conuiuio aliquot diebus excepit: muneraq; inſignia ſingulis obtulit.

Ad nuptiarum ſolẽnia tres reges imperator, & multi Principes à Caſimiro inuitantur.

Anno tandẽ Domini 1370. Caſimirus Rex, iuxta Przedboriam ciuitatem, inter uenandum, ceruum inſequens, equo ſuccumbente pedem fregit: à quo uulnere ſpiritum exalauit Cracouiæ: ibidemq; ſepultus. Hic omnes ferè ciuitates & arces, in Polonia muro cinxit: plurimaſq; arces & Baſilicas condidit. Legibus quoq; tam Equeſtribus, quàm ciuilibus patriam locupletauit: quæ hucuſq; uigent: & omnes Reges anteceſſores ſuos, ſumma dexteritate in promouendis theſauris & prouentibus regni ſuperauit: ideò Magnus iure appellatus eſt.

Caſimirus à pedis fractura mortuus.

Caſimirus bonus paterfamiliás.

LVDOVICVS HVNGARVS.

DEcedente Caſimiro Magno abſq; hærede maſculino legitimo, Ludouicus Rex Hungariæ nepos eius, anno Domini 1370. Sacrum diadema Polonicum ſuſcepit. Eo in Polonia regnante nihil memoria dignum gerebatur: ſed homicidia, latrociniaq; paſsim exercebantur, propter abſentiam illius. Qui uerò de iniuria ſibi illata in Hũgariam ad Regem proficiſcebantur. Hi à rege ad reginam: à regina uerò ad factores regios, & à factoribus ad gubernatores in Poloniam cum literis relegabãtur, plurimiſq; iniurijs, & anguſtijs Polonia tunc temporis premebatur.

Hungarus Poloniæ Rex creatur.

Poſteà anno Domini 1381. Ludouicus filiam ſuam Mariam, Sigiſmundo Marchioni Caroli quarti Romanorum Imperatoris regis Bohemiæ filio, deſponſauit, regemq; Poloniæ poſt ſe futurum declarauit. Qui in Poloniam armata manu ueniẽs: quaſdam rebelles puniuit: rectaq; contrà Maſouiæ Ducem exercitum duxit, qui etiam ſceptra iure propinquitatis affectabat. Maſouia itaq; flamma & ferro peruaſtata Poſnaniam Maioris Poloniæ Metropolim profectus, ab omnibus honorificè pro Monarcha agnoſcitur. Interea uerò Ludouicus Hungariæ & Poloniæ rex è uiuis decedens: Albæ regiæ ſepelitur, anno à Chriſto nato 1382. Regno Poloniæ 12. annis præfuit. Poloni itaq; Ludouici regis morte audita: conſilium clandeſtinum inierunt, ut Sigiſmundo relicto pro hærede regni, Ludouici regis filiam ad ſe reciperent: eamq; in matrimonium tali Principi, qui Rempub. rectè gubernaret: ab hoſtibuſq; uindicaret locarent. Regina itaq; Hungariæ Ludouici coniunx, filiam Heduigim in Poloniam miſit, quæ honorificentiſsimè à Polonis proceribus accepta, Sacro diademate ſolenniter Cracouiæ ex more coronata eſt.

Sigiſmũdus Caroli filius regnum Poloniæ ui obtinere tẽtat.

Poloni Sigiſmundo ſpreto pro hærede regni filiam Ludouici accipiunt.

Anno igitur Domini 1385. Iagielo magnus Dux Lithuaniæ certior factus de Heduigis reginæ ex Hungaria in Poloniam aduentu: pulchritudine, moribuſq; eius honeſtis commotus: oratores ad eam fratres ſuos, Skiergielonem, & Boriſſum cum per amplis muneribus deſtinauit: coniugium, regnumq; dotale expetens, promittens ſecũ uniuerſa gente ſua baptiſaturum: omneſq; ciuitates & arces cum ſuis prouincijs, quas Lithuani à regno abſtraxerunt: & etiam captiuos liberaturum: inſuper etiam Magnum ducatum Lithuaniæ cum regno Poloniæ uniturum, & incorporaturum, Sileſiam, Pruſsiam, Pomeraniam, armis recuperaturum, theſauroſq; omnes in uſum regni Poloniæ conuerſurum, omnia deniq; quæ ad amplitudinem Reipub. Poloniæ, & ad incrementum totius Chriſtianitatis ſpectarent, acturum, curaturumq;. Hæc legatio Lithuanorum, grata, periucundaq; Polonis erat: ſed regina eam detractabat: à barbari enim matrimonio abhorrebat. Nam adhuc patre uiuente, Vvilhelmo Auſtriæ Duci deſponſata erat: ideò illum priorem ſponſum ardenti animo complectebatur. Qua de cauſa oratores Polonorum legationẽ Iagielonis Lithuani, ad reginam Heliſabetham in Hungariam detulerunt: quæ in omnibus ſe contentam eſſe reſpondit: quidcunque boni proceres regni conſtituerint. Legati igitur Polonorum in Lithuaniam profecti, ut Iagielonem in Poloniam cum promiſsis muneribus, Heduigi reginæ maritum, adduxerunt. Interea uerò Vvilhelmus Auſtriæ Dux, certior rerum Polonicarum factus, Cracouiam ſplendido aulicorum equitatu ſtipatus cum

Iagielo Lithuanus, Heduigim Poloniæ hæredem cum Regno ſub conditionibus petit.

Oratores in Lithuaniam pro Iagelone.

Vvilhelmus Auſtriacus Cracouiam uenit.

ingentibus muneribus, ad præcipiendum matrimonium uenit, à reginaq; alacriter acceptus, multa conuiuia quotidiè alterutrum celebrabant, choreisq; honeſtè tamen & mode ſtè indulgebant: qua de cauſa proceres Poloni Vvilhelmum Auſtriacum apud reginam uidentes acceptum, gratumq; hoſpitem, & propenſam utriuſque erga ſe uoluntatem animaduertentes, in arcem eum deducunt: cum regina deſiderato matrimonio copulāt. Sed Iagielonem aduenisse audientes Vvilhelmum ex arce propellunt: portasq; poſt eum obſerant. Cuius expulſionem Regina animo ægreferens, ſuis manibus ſeras portæ frangere, & contundere cœpit: optatis cum eo nuptijs in ciuitate fruitura. Sed per Conſiliarios longa diſſuaſione à propoſito retracta eſt. Vvilhelmus uerò uidens ſibi proceres Poloniæ apertè & obſtinatè aduerſari: de aduentuq; Iagielonis audiens, è Cracouia cum ſuis (relictis theſauris) clandeſtinè diſceſsit.

Vvilhelmus Auſtriæ Dux, Cracouia eijcitur.

IAGIELO SIVE VLADISLAVS LITHVANVS.

ANno à Chriſto nato 1386. Iagielo Magnus Dux Lithuaniæ (cuius Geneologia in Lithuaniæ deſcriptione latius patet,) cum fratribus ſuis Boriſſo, Suidrigielone, & Vitoldo, Cracouiam ſatis ſplendidè 12. Februarij uenit: ubi ab omnibus ingēti cum lętitia acceptus & in arcem honorificè deductus eſt. Itaq; 14. die Februarij, cum fratribus in fide Chriſtiana inſtructus, ſacro Baptiſmi fonte abluitur, & Vladislaus appellatur. Eadem die Baptiſmo abſoluto matrimoniū cum Regina Heduigi cōtraxit, Magnumq; Ducatum Lithuaniæ, Samogitiæ, Ruſsiæ, ſicut promiſerat regno Poloniæ incorporauit, uniuit, diplomatibusq;, & iureiurando confirmauit. Tandem hebdomada elapſa in Regem Poloniæ ſolenniter conſtituitur, & ſacro Diademate coronatur. Poſteà nuptiarum ſolēnis peractis, Iagielo cum Regina in maiorem Poloniam ſub Quadrageſimæ tempore profectus eſt, propter pacificandas ſeditiones, quæ per Domaratum Capitaneum Generalem maioris Poloniæ, & Vincentiū Palatinum, excitabantur. Rebus itaq; in Polonia maiori compoſitis, in Lithuaniam expeditionem adornauit: nolens eam amplius cultui idolorum & dæmonum uacari: in Comitatu ſuo magnam Procerū, & Equitum Poloniæ cateruam habens. Archiepiſcopus quoq; Gneſnenſis, plurimisq; Eccleſiaſticorū, & Semouitus Maſouiæ, Conradusq; Olenſniciæ Duces eum ſecuti ſunt. Vilnæq; ſolenniter conuentu indicto, ſub initium Quadrageſimæ, de uano idolorum cultu abolendo tractare cœperunt, ſicque illa gens barbara Lithuaniæ, & Samogitiæ ſacro Baptiſmi fonte lauata eſt. Porrò turmatim ſtantes aqua luſtrali (nomine unicuique turmæ, Stanislai uel Petri, &c. impoſito) aſpergebantur, prout latius in deſcriptione Lithuaniæ patet.

Lithuanus in regnum Poloniæ acceptus.

Lithuania Poloniæ adiūcta.

Expeditio in Lithuaniam Iagielonis.

Lithuaniæ & Samogitia ad fidem Chriſti conuertitur.

Rebus in Lithuania pius Rex rectè diſpoſitis, Vitoldum patruelem ſummæ rerū præfecit, in Poloniamq; reuerſus recta in Sileſiam exercitum duxit, arcesq; & ciuitates ſub Vladislao Duce Opolienſi rebelli cœpit: Krzepice, Bobolicze, Olſtin, Brzeznice, Oſtreſeuo, & Grabouo dictas, Boleslauiecz arx ſeptem annis obſidebatur, quam poſtea Oſka Duciſſa uidua, penuria cōmeatus coacta Regi ſubdidit. Dux igitur Opolienſis reliquas arces quadraginta millibus florenorum, uidens ſe eas non poſſe defendere: Crucigeris Pruſsienſibus uendidit, quas illi ſuis præſidijs munierunt: ſed Rex deſtinato exercitu cæteras arces ditioni ſuæ ſubegit.

Iagielo arces in Sileſia recuperat.

Opolienſis Dux arces uendit.

Moritur anno Domini 1399. Heduigis Regina, de cuius uitæ ſanctimonia teſtantur annales Polonorum. Poſteà anno 1400. Regi, Cilicienſis Comitis de Hungaria filia Anna Cracouiam allata eſt.

Heduigis moritur.

Tandem anno Domini 1410. Rex armatis copijs cinctus contra Pruſsienſes Crucigeros profectus, ſuperato Viſtula fluuio ad Ciernienskó oppidum caſtra metatus eſt, ubi etiam Vitoldus patruelis Regius cum ſuis Lithuanis & Tartaris uenit. Semouitus quoq; & Ianuſius Maſouiæ Duces, ſuas cohortes adduxerunt, uiribus itaq; coniunctis caſtra ad Tanebrigum & Grimoaldum oppida mouerunt. Intereà uerò Rege officium miſſæ manè in tentorio audiente, duo nuncij alterutrū ſeſe anteuertentes uenerunt, nunciantes iam iam imminere ſibi Prutenos. Attamen Rex pius à Diuino officio quin prius abſolueretur diſcedere noluit: quo abſoluto militem in acies celeriter inſtruxit, quinquagintaq; uexilla Polonorum ordine ſuo diſtribuit. Vitoldus ſimiliter copias ſuas contrà hoſtem rectè direxit, quadragintaq; uexilla Lithuanorum iuſto ordine diſpoſuit: quibus Tartarorum manum ingentem adiunxit. Interea uerò Magiſter Crucigerorum Pruſsienſium, Vlricus Iungingen illudens Regi duos gladios euaginatos, totidemq; clipeos ei dono miſit, dicens:

Expeditio contra Pruſsienſes Crucigeros.

Iagielonis deuotio.

Superbia Crucigerorum.

dicens: Quid remoraris prælium ô Rex, ſi tibi deſunt gladij: en tibi unum, fratrique tuo Vitoldo alterum mitto: ſi uerò campum ad ordinandum exercitum arctum habes, ego tibi ſuo cedam. Rex igitur pius gladios oblatos humiliter accipiens ingemuit, dicens: Quamuis armis omni generis abundo: attamen hoc munus per quod mihi ſignum uictoriæ (Deo fauente) datur, libenti animo accipiam, his dictis, ſigna utrinque canuntur, inde maximo clamore infeſtis ſignis cõcurritur, Tartari & Lithuani arcubus & ſagittis aſſueti, creberrimo telorum iactu æthera obumbrant, à Teuthonibus tamen in primo conflictu fugati ſunt, in quorum locum Poloni armis & uiribus recentes, cum ingenti ſonitu, armorumq́ fragore ſucceſſerunt, Pruthenasq́ acies perfregerunt, & undiq́ circumdatas, ad intermiſsionem funditus proſtrauerunt. In hoc conflictu Magiſter Crucigerorũ Pruſſienſium, Vlricus cum ſuis Cõmendatoribus (quos Syluius 300. recenſet) occubuit: Duces quoq́ Stetinenſis & Oleſnicienſis capti, cum multis alijs præcipuis Germanis Equitibus. Cæſa ſunt tunc temporis 50000. Prutenorũ, Teuthonicorũ. Syluius uerò 40000. teſtatur. Ingentes exuuias ex caſtris Prutenorum Poloni tulerunt: uictoriamq́ inſignem obtinuerunt, & uexilla hoſtium præcipua 50. ad perpetuam rei memoriam Cracouiæ in Baſilica arcis poſuerunt.

Humilitas Iagielonis. Certamen acre initur. Magiſter Crucigerorum cæſus, omniſq́; exercitus ſuus profligatus. Ordinis Commendatores erant quaſi Palatini prouincijs commendatis præſidentes.

Denuò Crucigeri auxiliares copias ex Saxonia, & à Sigiſmundo Romanorum Rege corraſerunt, quibus Poloni pro temporis neceſsitate exercitu conſcripto occurrerunt: manuq́ cum eis conſeruerunt. Interea quidam Eques Polonus Ioannes Miſſai exercitum Crucigerorum ſtrenuè dimicando, ad uexillum uſque principale pertranſiuit. Vexilliferoq́ trucidato uexillum arripuit, & poſt tergum ſibi infixit, ad ſuosq́ acies diſuerberans incolumis redijt. Crucigeri itaq́ Vexillo orbati, ordinibus ſolutis, terga uerterunt, quos Poloni inſequentes per agros & ſyluas pallantes paſsim trucidabant, in quo conflictu 10000. Teuthonicorum cæſa ſunt.

Poloni triumphant. Alius cõflictus Polonorum cũ Crucigeris. Poloni palmã uictoriæ è Crucigeris obtinent.

Eodem anno Hungarorum copias duodecim uexilla habentes, in Poloniam excurrentes, Poloni fuderunt. Poſtea anno Domini 1414. Rex cum Vitoldo ingentem in Pruſsiã exercitum Polonorum & Lithuanorũ: (quod Crucigeri promiſsis non ſtarent) duxit, plurimasq́ ciuitates & munitiones expugnauit. Militibus aũt & Equitibus Lithuanorum in bello benè meritis inſignia, Stemmataq́ nobilitatis Poloniæ pro donarijs diſtribuit.

Poloni Hungaros trucidant. Poloni cum Lithuanis Pruſſiam diripiũt. Lithuani inſignia nobilitatis Polonorũ accipiunt.

Tandem anno Domini 1432. Rex Iagielo ſenio confectus multis geſtis ſtrenuè editis, Vuladiſlao & Caſimiro hæredibus relictis uitam cum morte fœliciter commutauit. Cracouiæ in Baſilica arcis ſub marmoreo ſarcophago ubi ſua imago expreſſa eſt, terræ mandatur.

Iagielo moritur.

VVLADISLAVS QVINTVS.

IAgielone Vuladiſlao è uiuis decedente, Vuladiſlaus filius eius, anno Domini 1434. habenas Regni moderandas ſuſcepit. Tandem anno 1437. Sigiſmundo Imperatore Romanorum, Rege Hungariæ & Bohemiæ fatis concedente, Vuladiſlaus, Hungariæ procerum aſsiduis precibus, ad Regnum Hungariæ ſuſcipiendum uocatus eſt. Itaq́ anno 1440. in eo profectus Budæ coronatur.

Polonus Hungariæ Rex coronatur.

Anno Domini 1443. Vuladiſlaus expeditionem bellicam contra Turcas ſuſcepit, arcesq́ in Raſcia ab eis occupatis recuperauit. Audiens tandem Turcas contra ſe proceſsiſſe: Ioannem Huniadem Palatinum Tranſſyluaniæ, cum armatis copijs Polonorũ & Hungarorum aduerſus eos deſtinauit, qui abſque rumore in Turcas irruens omnes funditus proſtrauit & diſperſit 4000. captiuorum & nouem uexilla abduxit, omnesq́; Sclauonicas prouincias Macedoniam uſque, Hungari cum Polonis peragrarunt. Turcarum uerò Imperator exercitum propter Romaniam & Macedoniam defendendam in montibus collocauit. Baſſa itaque Turcicus numeroſo exercitu fretus, uictoriam ſperans cum Polonis & Hungaris conflixit, ſed ſpe fruſtratus cum Turcarum uiribus ingenti clade à Chriſtianis proſtratus eſt: adeò ut Turcarum Imperator Amurates ad Regem Vuladiſlaum legatos pro pace impetranda mittere cogeretur, omnes poſſeſsiones, arces & ciuitates in Raſcia occupatas reſtituendo, quibus reſtitutis ad decem annos fœdus utrinq́ iecerunt, & iureiurando confirmârunt. Interea uerò Iulianus Cardinalis, Legatus Apoſtolicus ad Regem uenit: multisq́ & uarijs perſuaſionibus hoc fœdus irritum fecit, Regemq́ ſummi pontificis poteſtate à iuramento, quo ſe Turcis obſtrinxerat, abſoluit: utq́ expeditionem aduerſus Turcam Chriſtiani nominis hoſtem cum uniuerſitate Chriſtianorum ſuſciperet, perſuaſit.

Vuladiſlaus arces Raſciæ recuperat à Turcis. Vuladiſlaus Turcas profligat. Turcæ profligantur. Turca pacem petit. Papa fœdus frangere ſuadet.

Vvladiſlaus cõtra Turcas.

Hungari & Poloni cum Rege ſuo à Turcis ob fœdus fractum profligati.

Anno igitur 1444. armatis copijs Rex contra Turcarum Imperatorem Amurhatem proceſsit. Amurhates uerò re comperta inconſtantiæ, leuitatiſq; Chriſtianorum admirabatur: quod Dei ſui nomen floccipenderent, exercitu itaq; ualidiſsimo ex Aſia cõſcripto, ad Varnam paludem iuxta littus ponti Euxini, prælium acre cum Chriſtianis cõmiſit, quos undiq; circundatos cruenta clade proſtrauit, ubi & Rex inclitus ſtrenui militis, & Imperatoris officium adimplens occubuit, cum multitudine Polonorum, quæ clades ingentis mœroris planctuſq; toto orbi Chriſtiano cauſa extitit.

Præfuit Vvladislaus Poloniæ Regno decem, Hungariȩ uerò quatuor annis. Anno uerò ætatis ſuæ uigeſimo primo, ad Varnam à Turcis occiſus eſt, conſilio ſummi Pontificis parens, qui eum ad frangendum fœdus barbaro hoſti impulerat.

CASIMIRVS QVARTVS.

Homagium Palatini Valachiæ.

Valachi fuduntur.

Pruſsi à Crucigeris ad Regẽ Poloniæ deficiunt.

Tyrannis Crucigerorum.

Expeditio in Pruſsiam.

ANno humanæ redẽptionis 1447. Caſimirus Magnus Dux Lithuaniæ, fratri Vvladislao Poloniæ & Hungariæ Regi, à Turcis perempto in regimine ſuccedit.

Anno Domini 1448. Petrus Valachiȩ Palatinus in uerba Regis iurauit: tributumq; debitum & obedientiam ſe præſtiturum obſtrinxit, quem Bochdamus frater ex illegitimo toro natos dominatu propulſare nitebatur: ſed ipſe à Polonis cũ exercitu pulſus, fugatuſq; & trucidatus eſt. Tandem año Do. 1454. legati à Nobilibus, ciuibuſq; Prutenorum uenientes, Regi ſeſe in clientelam & patrociniũ ſubijcientes uenerant. Crucigeri enim intollerabili onere adinuenticijſq; eos exactionibus præmebant, uxores à uiris, uirgineſq; teneras ui tollebant, poſſeſsiones, iumenta colonis abſtrahebant, uulgum in ſeruitutem redigentes, eorum opera uelut iumentorum in acribus, mœnibuſq; erigendis utebantur, quos Rex certo tributo indicto in clientelam ſuſcepit, & ſicut pro temporis breuitate potuit, exercitu conſcripto, in Pruſsiam contra Ludouicum Crucigerorum Magiſtrum infeſtis armis contendit. Ludouicus quoque ingentem exercitum Teuthonicum oppoſuit, prælium itaque ad ciuitatem Choynicze atrox oboritur. Primam alam Crucigerorum Poloni perfregerunt: funditusq; profligauerunt, & Balthazarem Ducem Zeganenſem occiderunt, Bernardumq; Stumbarg Ducem exercitus cœperunt: ubi uerò ad unam cohortem Polonorum malè ordinatam peruentum eſt. Poloni Prutenorũ uim ſuſtinere non ualentes, ſolutis ordinibus terga uerterunt, quos Rex fruſtrà tamen ut cõuerterentur admonebat: parumq; abfuit quin ipſe hoſtium manus effugerit, multi Poloni cæſi, 300. uerò captiuorum abducti ſunt.

Dux Zeganenſis occiſus.

Clades Polonorum à Crucigeris.

Rex Pruſsiam uaſtat.

Marienburga Polonis uenditur.

Crucigeri funditus profligati.

Rex tandem nouis copijs conſcriptis Pruſsiam infeſtis armis aggreditur, plurimaſq; munitiones & ciuitates expugnauit, & occupauit. Pruſsiæ autem Magiſter non habens unde ſtipendium ſuis militibus perſolueret, Marienburgam arcem pręſtantiſsimam eis in poteſtatem dedit, quouſq; illis ſtipendium perſolueretur. Qui arcem Caſimiro Regi pro ſumma 476000. florenorũ: año Do. 1457. uendiderũt, eamq; cum omnibus tormentis, inſtrumẽtiſq; bellicis dediderũt. Poſtea Magiſter Pruſsiæ iniuriã à rege ſibi illatam ulturus, quaſdam munitiones Regis in Pruſsia expugnauit: qua de cauſa Rex armata manu egreſſus, Crucigeros cum ualidis copijs cruenta clade ad internitionẽ proſtrauit: ipſe uerò Ludouicus Magiſter uix elapſus eſt: ſicq; Poloni (quamuis magna cum difficultate) omnibus arcibus Crucigeros exuerunt.

Pax cum Crucigeris.

Pomerania recuperata.

Tandem anno Domini 1466. Caſimirus Rex ciuitate, arceq; Choynici ui expugnata, concordiam fœduſq; perpetuum, ſuffragijs multorum Principum adductus, cum Magiſtro Pruſsiæ & ordine Teuthonico inijt. Ab hocq; tempore Pomeraniæ Ducatus, Michlouienſis quoq; & Culmenſis terra, Regno Poloniæ adiuncta eſt, pro quibus Poloni 180. annis, armis cum Crucigeris decertabant.

Caſimirus moritur.

Caſimiri proles.

Tandem año Domini 1490. Caſimirus Rex multis egregijs geſtis exactis, uitam cum morte fœliciter Grodnæ in Lithuania commutauit, filios ſex Vvladislaum, Caſimirum, Albertum, Sigiſmundum, Fridericum, Alexandrum: filias uerò ſeptem, Heduigim, Sophiam, Annam, Barbaram, Eliſabetham, &c. genuit. Vvladislaus poſt mortem Matthiæ communibus Hungarorum ſuffragijs, in Regnum Hungariæ euehitur, qui etiã poſtea Regnum Bohemiæ in tutelam ſuſcepit. Albertus uerò patri in ſolio ſucceſsit, Alexander Magnum Ducatum Lithuaniæ, Sigiſmundus Glogouiæ, ſorte acceperunt. Fridericus Epiſcopatum Cracouienſem & Poſnanienſem accepit, poſtea inter Romanos patres Cardinales ſcilicet connumeratus.

IOAN-

IOANNES ALBERTVS.

ANno à Chriſto nato 1492. Caſimiro Rege è uiuis ad ſuperos cõmigrante, Ioannes Albertus filius in locum eius ſubſtituitur: ſacroq́ue Diademate ſolenniter inſignitur. Ad quem oratores Venetorum uenerũt: cuncta proſpera, fortunamq́ue contra hoſtem Chriſtianum propitiam illi exoptantes. Poſteà Turcarum legati inducias petentes uenerunt: cum quibus Rex fœdus ad certum tempus pepigit.

Legati Venetorum.
Oratores Turcarum inducias petunt.

Tandem 1494. Albertus Rex cum fratre Vladiſlao Bohemiæ & Hungariæ Rege, in Liuocza conuentum habuit: conſultantes quomodo coniunctis uiribus, cædem crudeliſsimam Vladiſlai patrui ſui, ulciſcere poſsint: propoſitumq́ue conſtitutum nemini reuelabant. Sed Turcarum Imperator omnium exploratiſsimus erat: qua de cauſa legatum magnum ad Regem Albertum propter confirmandum fœdus deſtinauit. Interea uerò Stephanus Palatinus Valachiæ, ut feudalis, à Rege auxilium contra Turcas implorauit: qua de cauſa Rex apertam occaſionem ulciſcendi barbari hoſtis nactus, ingentem ualidiſsimumq́ue exercitum ex Polonis, Lithuanis, Maſouitis, Ruthenis, Prutenisq́ue & Sileſijs conſcripſit: expeditionemq́ue in Moldauiam contra Turcas celeriter adornauit. Vbi ſtatim ſigna aduerſæ fortunæ apparuerunt. Equus enim generoſus in quodam paruo torrente, iuxta Leopolim Ruſsiæ Rege ſuccubuit: pauculoq́ue aquæ obrutus eſt. Leopoliæ etiam Eques quidam Polonus Sropski dictus: inſanę mentis clamabat dicens: Noſtri in ſuum malum proficiſcuntur. Fulmen quoque quendam Equitem in tentorio cum duodecim equis interemit. Palatinus autem Moldauiæ Regi commeatum, pabuliq́ue neceſſaria & uniuerſo exercitui, ſe ſuppeditaturum promiſit. Rex itaque falſis eius promiſsis fidem adhibens, ubi in Valachiam exercitum induxit, ad Palatinum, ut promiſsis ſtaret: contra Turcasq́ue expeditionem ſecum adornaret, miſit. Ille uerò perfidus reſpondit: Caueat ſibi Rex à Turcis, uel ab alijs, quod auſus ſit in ditiones meas, me inſcio uenire. Rex uerò ſecũdò & tertiò eum admonuit, ut promiſſa perſolueret: ſed Palatinus hæc flocci pendebat: qua de cauſa Poloni iniuſtè exacerbati arma quæ in Turcas parauerant in ſuos conuerterunt. Soczauamq́ue Valachiæ Metropolim obſederunt: quam grădioribus machinis bellicis admotis oppugnarunt. Sed Vuladiſlaus Rex Hungariæ in Regem fratrẽ ſuum, & Palatinum inimicitias per legatos compoſuit. Fœdere itaque alterutrum firmato: Rex infirmitate, partim ex aduerſa fortuna: partim ex nimijs curis correptus, in Poloniam cum uniuerſo exercitu reuertitur. Cumq́ue in meditullium ſyluæ ampliſsimę (quę Bukouia, à faginis arboribus dicitur,) penetrarent: ubi arbores ſucciſæ erant, Stephanus Palatinus Valachiæ fœdifragus: contra ius diuinum & humanum, à fronte & à tergo armata manu in Regis copias irruit, ingentiq́ue & cruenta clade Polonos inopinatos oppreſsit, captiuorũq́ue multitudinem abduxit. Inter quos inſigniores erant, Nicolaus Palatinus Ruſsiæ, Gabriel Comes à Tenczin, Ioannes Zbigneuius Capitanei Mariemburgenſis filius, & alij complures qui ſanguine ſuo uitam Regis redimerunt. Vbi adhuc ſigna huius cladis infœlicis oſſa, uidelicet albentia in hac ſylua ipſemet uidi, cum Magnificus Dominus à Lasko: Palatinus Siradiæ, Deſpotam Heraclidem in occupãda Valachia iuuaret, in cuius caſtris ego peditum præfectus fui: anno Domini 1562. Sed ad rem redeo.

Conuentus Alberti regis cũ Vladiſlao Rege Hungariæ fratre contra Turcam.
Turca inducias petit.
Expeditio Alberti contra Turcarum Imperatorem infœlix.
Signa aduerſa.
Perfidia Palatini Valachiæ.
Arma in Turcas parata in Valachos conuertuntur.
Valachus Polonos fœdere fracto ſternit.

Anno Domini 1493. Menſe Ianuario, & Februario tantus calor, quod in illis regionibus mirum eſt, in Polonia extiterat, ut pomeria florerent, aues nidificarent: graminaq́ue pulcherrimè uireſcerẽt. Poſtea menſe Martio tanta frigora ſubſequuta ſunt, ut hæc omnia gelu arrefacta marceſcerint.

Calor inſuetus.

Anno ſequenti iuxta Cracouiam in uilla Czarna dicta, mulier quædam puerum cum Leporino collo, & auribus peperit: qui ore aperto hiabat. Non multũ poſt, altera mulier ſerpentem cum puero edidit: qui ſerpens puerum ad inteſtina uſq́ue corroſit.

Monſtra nata in Polonia.

Anno Domini 1499. Cracouiæ Iudæa mulier uitulum bicipitem peperit, qui unũ caput in cauda, aliud uerò in principio habebat: cauda uerò in tergo ſita erat, pedes ſeptem in dextro latere: in ſiniſtro uerò nullum habebat: multo tempore extra Cracouiã hoc mõſtrum, ut ab hominibus uideretur expoſitum erat.

Aliud monſtrum.
Tertium monſtrum inter Iudæos natum.

Anno Domini 1501. Albertus Rex Cracouia in Pruſsiam profectus, Toruniæ apoplexia correptus extremum diem clauſit. Aetatis ſuæ 41. anno. Regnauit octo annis totidemq́ue Menſibus.

Ioannis Alberti Regis mors.

ALEXAN-

ALEXANDER.

Perfidia Valachorum ulciſcitur. Tartarorum à Lithuanis fuſa 20000. Alexander moritur.

ANno à Chriſto nato 1501. Alexander Magnus Dux Lithuaniæ, fratri Alberto in regimine ſucceſsit. Poſtea anno Domini 1506. expeditionem in Valachiam adornauit, multasq́; arces ad Tyram fluuium ſitas ſub Valachis expugnauit. Eodem anno in Lithuaniam profectus, Vilnæ infirmitate correptus eſt. Interea uerò Tartarorum 20000. populabundi in Lithuaniam excurrerunt: contra quos Rex Stanislaus Kiskam Lithuanũ cum armata manu deſtinauit: ipſeq́; ſua perſona ſemiuiuus ferè exercitum ſequutus eſt, recenſitisq́; copijs in Lida arce remanſit. Lithuani igitur inopinatè in Tartaros ſecuros, ad Kleczo oppidum ingenti impetu irruerunt, quos ad unum cruenta clade fuderunt, & ſpolia, captiuosq́; abegerunt. Quæ uictoria cum Regi iam iam animam agenti nunciaretur: ille quamuis beneficio linguæ priuatus, manus tamen in altum extollens, ſuſpiransq́; cum lachrymis Deo gratias egit, omnibusq́; circumſtantibus manum porrigens, ad ſuperos commigrauit: anno ætatis ſuæ 45. Vilnæ ubi & ſepultus quieſcit: quatuor annis, & menſibus octo Poloniæ regni ſceptra tenebat. Magno uerò Ducatui Lithuaniæ 14. annis præfuit.

SIGISMVNDVS PRIMVS.

ANno Domini 1507. Curato ſumptuosè funere Alexandri Regis, Sigiſmundus frater eius Dux Glogouiæ, & Opauiæ Capitaneus Generalis, Magnus Dux Lithuaniæ regni gubernacula ſuſcepit. Hic lapſam ferè Rempub. Polonam humeris ſuis erexit, qua rectè conſtituta, & undique pacata aduerſus Moſchouiæ Principem Baſilium armatas copias duxit, Tartaris Præcopenſibus in auxilium ſibi acceptis: arcesq́; plurimas expugnauit, & ſuorum præſidijs muniuit.

Moſchouia deprædatur.

Eodem anno Tartari in prouincias Ruſsiæ excurrerunt, contra quos Caſtellanus Leopolienſis, cum quingẽtis equitibus Polonorũ profectus, gentem barbaram auſpice Deo inopinatè oppreſsit, & profligauit, ſpoliaq́; abegit.

Tartari profligati. Valachus Poloniam infeſtat. Poloni ulciſcũtur, Valachos egregiè.

Anno 1509. Palatinus Valachiæ fœdifragus in Ruſsiam armata manu excurrit: Leopolimq́; ſpoliauit unde theſauros plurimos abſtulit, Rohatiniam arcem deditione cœpit, de Polonorumq́; contra ſe expeditione audiens in Valachiam aufugit: quem Poloni inſequuti, damna in Valachia ferro & igne nullo obſtante: (ipſe enim Palatinus in abditis ſyluarum latitabat) maxima intulerunt. Hasq́; munitiones, Dorochiniam, Sczepanouicze, Czarnouicze, Botuſaniam, Chocimiam cœperunt, Soczauã Metropolim regionis grauiter oppugnarunt: ſed re infecta multimodis ſpolijs onuſti, uniuerſa regione peruaſtata, ad ſua reuertuntur. Cumq́; Tyram ſiue Neſtrum fluuium traijcerent, Valachij nacta occaſione è ſyluis ad pugnandum inſtructi erumpunt, cum quibus equitatus aulæ Regiæ qui adhuc in hoſtili ripa remanſerant: manus acriter commiſerunt, à tergoq́; hoſtium aliquot cohortibus Polonorum clandeſtino tranſmiſsis omnem exercitum Valachiorum fuderunt.

Valachi ceduntur à Polonis.

Tartari in Ruſsia graſſantur Poloni triumphãtur de Tartaris.

Poſtea anno Domini 1512. Tartari Præcopenſes ſtipendiarij Regis, in 24000. equitũ in Ruſsiam excurrerunt, ad Viſniouiciumq́; in Podolia caſtrametati ſunt, ad quorum uim reprimendam Poloni & Lithuani expeditionẽ ſuſceperunt: certamenq́; acre cum eis commiſerunt, & dum una ala Polonorum ad caſtra hoſtium, ubi captiui Polonorũ, Lithuanorumq́; erant, penetrârunt: captiuos ſoluentes, ad arma excitarunt. Statim igitur captiui ſoluti à tergo, illi à fronte in Tartarorum ordines ſolutos irruerunt: quos paruo negocio fuderunt, & celebrem uictoriam impari Marte obtinuerunt.

Expeditio Regis cõtra Moſchorum Ducem Conſtantinum Oſtrouſki. Andreas Celadin.

Anno 1514. Sigiſmundus Rex audiens Smolensko arcem munitiſsimam in ditione Lithuanorum à Moſchouię Duce Baſilio captam, exercitum ad ulciſcendum hoſtem duxit. Moſchus uerò 8000. equitum contra Regem deſtinauit: Polonorum aũt, & Lithuanorum copiæ 35000. non excedebant. Conſtantinus itaque Oſtrovvski Dux, exercitus ſtrato ponte pedites ultra Boriſthenem iuxta Orsham oppidum transfert. Equitatus uerò Auguſtum uallum ſub ipſo caſtro Orshæ ſuperat. Mox ubi dimidia pars exercitus Boriſthenem tranſiret, nunciatur Ioanni Andreæ Celadin cui ſumma rerum à Moſcho commiſſa erat, ut hanc exercitus partem inuaderet. At ille reſpondit: ſi partem hanc exercitus oppreſſerimus, quid poſtea faciemus: cũm cęteri metu perculſi terga uertent, expectemus tantiſper dum totus exercitus transferatur: tantæ enim ſunt uires noſtrę, ut circumuentos hoſtes Moſchouiam, usq́; uelut iumenta agere poſsimus. Tandem quod unicum reſtat to

tam occupemus Lithuaniam, ſigna itaqꝫ utrinqꝫ canuntur, Moſchouitæ primi in Lithuanos impetum faciunt:illi haud timidi ſtrenuè reſiſtunt. Poſtremò maxima ui certatur, Lithuani ſtudio cedentes ad collem ubi tormenta collocata erant: ea in Moſchos inſequentes exonerãt:extremamqꝫ aciem eorum in ſubſidijs collocatã feriunt,turbant, dirimuntqꝫ: hoc nouo belli genere Moſchi perterriti terga uertunt, quos Lithuani cum Polonis conuerſi omnibus copijs effuſis inſequuntur, fugant, confodiunt, cæduntqꝫ,bellum ſola nox diremit.Eſt inter Orſham & Dubrounam,fluuius Cropiuna dictus:in cuius dubijs & altis ripis Mochi fugientes, tot ſubmerſi, ut curſus fluminis impediretur. Capti ſunt in eo conflictu omnes militiæ pręfecti,& Cõſiliarij,qui ad Regem miſsi ſunt.Ioannes uerò Celadin ſupremus Dux exercitus cum duobus præcipuis uiris, Vilnę in compedibus ferreis detinebatur.Cæſa ſunt tunc temporis Moſchorum 42000.capti 2000.exceptis ijs qui in fuga aquis obruti ſunt.Ex Polonis & Lithuanis 300.duntaxat occubuêre,ab hoc tempore Moſchouiæ Dux campeſtre prælium non audet Regi Poloniæ opponere. Moſchouię Princeps accepta ſuorum clade,Smolensko continuò relinquens in Moſchouiam fugit, Lithuanicus uerò exercitus Smolensko obſedit:ſed eam capere non potuit,benè enim firmatam Moſchus reliquerat: tribuſqꝫ alijs caſtris citra Smolensko occupatis, quibuſdam peruaſtatis præda onuſti ad ſua reuerſi ſunt.

Certamen acre cum Moſchouitis. *Moſchouitæ crudeliter profliguntur.* *Numerus Moſchorum occiſorum.* *Moſchus fugit.* *Smolensko obſidetur.*

Anno Domini 1515. Menſe Iulio, Sigiſmundus Poloniæ, & Vuladiſlaus Hungarię, Bohemiæqꝫ Reges,fratres germani,cum Maximiliano Imperatore Viennæ Auſtriæ conuentum inſigni,ſplendidoqꝫ apparatu habuerunt.

Conuentus Regum Poloniæ & Hungariæ cum Imperatore.

Tandem anno Domini 1518. Bona Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolanenſis filia, Sigiſmũdo Regi,Cracouiam allata eſt:cui Epiſcopi,Magnates,Equiteſqꝫ Polonorum, inſigni ac ſplendido apparatu obuiam proceſſerunt.Hæc anno Domini 1520. filium Sigiſmundum Auguſtum Cracouiæ in abſentia Regis peperit.

Bona Ducis Mediolani filia Sigiſmundo nupta.

Anno 1525. Albertus Marchio Brandenburgenſis, Magiſter in Pruſsia ordinis Teuthonici,poſt plurima bella & ſimultates cum Polonis ſuſceptas, uidens fruſtra contrà ſtimulum calcitrare,Regni Poloniæ Sigiſmundo iuramentum Cracouiæ ſolenniter præſtitit,habituqꝫ ordinis abiecto in Ducem ſæcularem Pruſsiæ creatus eſt.

Magiſter Pruſſiæ ordinis Teutonici Regis iugũ ſubit.

Poſtea anno Domini 1526. decedentibus immaturè ætate Staniſlao & Ioanne Ducibus Maſouiæ:Ducatus Maſouiæ Regi Poloniæ ceſsit.

Maſouia Polono regi ceſſit.

Anno Domini 1530. Sigiſmundus ſecundus Auguſtus patre uiuente ſacro Diademate ſolenniter Cracouiæ coronatur, decem duntaxat ætatis ſuæ annos habens.

Sigiſmundus Auguſtus coronatur.

Anno 1531. Petrilo Palatinus Valachiæ infeſtis armis in Pokuciam irruit, Sniatinqꝫ & Coloniam cum adiacentibus pagis exuſsit.Rex itaque ſex millibus militum pro ſtipendio conſcriptis,Ioannem de Tarnouia Comitem eis præfecit,contra Valachioſqꝫ deſtinauit.Poloni igitur ad Obertinam caſtra metati ſunt,in loco munitiſsimo. Petrilo uerò Palatinus Valachiæ cum quinquaginta millibus Valachiorum, & Turcarum atqꝫ Hungarorum in colle editiori ſeſe apparuit: tormentaqꝫ bellica aliquot in Polonos direxit:nihil tamen effecit.Poſtea utrinqꝫ tormenta exonerantur,plurimoſqꝫ Valachiorum Poloni globis, glandibuſqꝫ ferreis trucidant. Inde infeſtis armis maximo clamore utrinqꝫ cõcurrunt, gladijs,lanceis,omniqꝫ telorum genere res geritur. Poloni fortudine, Valachij multitudine ſuperabãt.Poſtea Poloni tormenta,bombardaſqꝫ in Valachos exonerant: exercitumqꝫ eorum fudunt,diſsipant,& undique affligunt.Sicqꝫ Valachij ordinibus ſolutis terga uertunt, quos Poloni omnibus copijs effuſis inſequuntur, fugant, cædunt, turbant, trucidantqꝫ. Itaque omnis generis rerum copia ex caſtris eorum onuſti, quinquaginta maioribus tormentis ablatis, milleqꝫ captiuis inſignioribus abductis, ad Regem reuerſi ſunt cum inſigni uictoria.

Valachus Poloniam infeſtat. *Acer conflictus.* *Poloni Valachos profligant.*

Anno Domini 1532. in Morauia ſupra Olomunciam tres ſoles apparuerunt.

Tres ſoles.

Anno 1535. Oucżina tutor,Gubernatorqꝫ moderni Ducis Moſchouiæ,ualida manu in Lithuaniam excurrit,quam igne et ferro peruaſtauit,quindecim milliaribus à Vilna reuerſus eſt.Rex itaqꝫ Polonię milites ſtipendiarios,uoluntarioſqꝫ, quibus Ioannem de Tarnou præfecit,in Moſchouiam deſtinauit, cum quibus Lithuani uires ſuas coniunxerunt, fineſqꝫ hoſtiles ingreſsi arcẽ Homel expugnarunt, ſuiſqꝫ præſidijs munierũt. Inde recta ad Starodub arcem munitiſsimam, in qua Ovvczina, Suyski, & Koluczovv, cæteriqꝫ Proceres Moſchorum erant,contendunt:eamqꝫ grauiter tormentis bellicis adactis oppugnant. Moſcouitę quoque quorum numeroſa multitudo in arce fuit ſtrenuè ſeſe defendunt. Arx ex roboribus ædificata,terraqꝫ & lapidibus propugnacula,& parietes impletæ erant:ideò

Moſchouitæ Lithuaniam uaſtant. *Poloni in Moſchouiam cõtendunt.*

tormenta in caſſum exonerabantur. Poſtea pulueribus, bombardarijs ſuppoſitis, arcem intenderunt: theſauroſq; ingentes quibuſdam flamma abſumptis aſportauerũt. Ovvczina Gubernator totius Moſchouiæ, Suijski, Koluczovv, cæteriq; Magnates & proceres Moſchouiæ capti ſunt. Vulgi uerò multitudo exercitũ Regiũ numero 60000. ſuperabat: qua de cauſa Ioannes Comes de Tarnovv, ſupremus Dux exercitus, omnes ſenes, plebeios, & parum idoneos decolari iuſsit, iuuenibus, nobilibuſq; & uirginibus relictis.

Starodub capta.

Sigiſmundus moritur.

Anno Domini 1548. Sigiſmundus Rex multis geſtis præclaris ſumma cum laude ſtrenuè editis, imperioq; in pace relicto, & Reipub. rebus rectè diſpoſitis, uitam cum morte fœliciter commutauit, ipſo die ſolenni Paſchæ ætatis ſuæ 81. annos, menſes duos, & dies ſeptem peregit, Cracouiæ in Baſilica arcis honorificè 26. die Iulij ſepultus.

Melſtinski ſe Chriſtum fore finxit.

Martinus Bielski Polonus, qui annales Polonorũ uulgari lingua conſcripſit: facit mentionem, in principio imperij huius Sigiſmundi primi: Nobilem quendam Iacobum Melſtinski, prætorem de Brezinij ciuitate, ex leuitate quadam animi, ſeu potius deſperatione, nomen, autoritatemq; Chriſti ſibi aſciuiſſe, Petrumq; Zatorski ciuem Cracouienſem, ceteroſq; ſibi ſimiles latrones duodecim, ſecundum numerum Apoſtolorum elegiſſe: ſingulisq; nomina Apoſtolorum impoſuiſſe: ſe uerò Ieſum Chriſtum appellaſſe. Qui per uillas ubiq; ambulantes: prodigia, morionum, et præſtigiatorum more exercebant: ſycophãtaſq; alios, & latrones uelut mortuos ſubornantes ſuſcitabant: piſces in paludes lutoſas primo impoſitos, ubi nunquam eos naſci poſsibile erat, in nomine Chriſti ſui manibus capiebant: panes in fornaces imponebant: in nomine Chriſti cum illic ante non eſſent, depromebant: cum ingenti ſimplicis uulgi admiratione. Quodam tempore ad Ceſtochouiam Monaſterium diuæ uirginis imagine celebre, prædictus Chriſtus cum ſuis Apoſtolis ubi adhuc ignotus erat uenit, cumq; illic aliquot diebus moraretur, unum ex ſuis quaſi obſeſſum à dæmone ſubornauerunt: cuius opera uictum acquirebant, cum ſua coquina carerent: ille enim quaſi dæmophoretus per hoſpitia, diuerſoriaq; ambulans, carnes de coquinis rapiebat, in ſuoſq; proijciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Illic autem ingens erat confluxus populi tunc temporis ad diuæ uirginis imaginem, quæ ibi perinde, ut apud nos in Loreto miraculis celebris eſt. Prædicti itaq; ſycophantæ, illum obſeſſum ſuum, ad altare diuæ uirginis ducũt: duplici ueſte ad id ſtudio præparata indutum, in cuius intercapedinem neceſſaria imponere poſsit: lapillos uerò intra induſium à corpore ei impoſuerunt, cumq; ad altare deduceretur, ille è manibus ducentium furibundus, ſeſe proripiens, in altare oblationibus pecuniarijs onuſtũ irruit, pecuniaſq; de altare rapiens in ueſtis duplicatæ intercapedinem eas imponebat. Monachus uerò ab altari diuino officio intermiſſo aufugit: cæteri Monachi ſtupidi accurrentes cingulum illius reſoluunt, putantes eum pecuniam intra induſium poſuiſſe: ſed lapilli duntaxat quos ante ſtudio impoſuerat, in terram exciderunt: pecunia uerò in ueſte publicata remanſit. Monachi igitur mœſti pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorciſmos, orationeſq; ſupra lapillos ſine intermiſsione fundunt: ut deinde in priſtinam formam transformarentur: ſed cum lapilli immutati in ſua forma perſeuerarent, Monachus librum Agendam (ut dicitur) indignabundus in terram proiecit dicens: adhuc talem dæmonem nunquam experti ſumus: abite cum eo ad omnes dæmones. Hoc latrocinio prędicti ſycophãtæ perpetrato, cum illa pecunia recta in Sileſiam uicinam Poloniæ perrexerũt, ſimplicem uulgum ſuis præſtigiationibus ſeducentes, ubi ad quandam matronam nobilem, in quodam pago diuertentes, dicũt ad illam Chriſtus te cum ſuis Apoſtolis uiſitat ô mulier, ideò te offer illi, et ſaluabitur anima tua. Illa uerò uirum domi non adeſſe, in cuius abſentia id ſibi non licere, reſpondit. Cui Apoſtoli dixerunt: Habes ne mappas uel telam ad ſacrificandum: mulier uerò ligaturam telæ illis obtulit. Qui dixerunt, hanc nobiſcum accipiemus, Chriſtuſq; tibi benedicet, ut tibi linum abundantius creſcat, oſtende aliam ſi habes telam: quam cum ſimiliter accipere uolebant, mulier dixit: non dabo uobis hanc: maritum enim timeo. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in telam inuoluentes mulieri reddiderunt: quam illa nihil ſuſpicans in ciſtam repoſuit. Itaq; ciſta à tela, à ciſta uerò domus accenſa in flammã abijt. Vir igitur illius uxoris reuerſus domũ, conflagrantem inueniẽs: cauſam ſciſcitatur, cui uxor ſe malè Chriſtum cum ſuis Apoſtolis tractaſſe reſpondit: ideò hanc plagam iniuſtè in ſe permiſiſſe. Vir autem ira excandeſcens, latro hic inquit nequiſsimus, & non Chriſtus fuit. Ideò cum uicinis malefactores perſequitur, quos in quadam uilla inſequuti ſunt. Ille itaq; Pſeudochriſtus re animaduerſa ad illum qui uocabatur Petrus dixit: Petre iam mea paſsio, calixq; quem bibiturus ſum appropinquat. Cui Petrus: Et mihi ut uideo

Latrocinium inſigne.

Exorciſmi ſupra lapillos.

Aliud latrocinium Pſeudochriſti.

uideo Domine imminet. Chriſtus uerò dixit: Petre ego aliter nō poſſum, niſi per feneſtrā hinc euadere. Ad quem Petrus: Et ego te quò ad uiuam non derelinquam Domine, ſed quocunq; tu fugieris, ſequar te. Sicq; ille Chriſtus per feneſtram, Petro ſequente aufugit: cæteri quoq; Apoſtoli qua potuerunt euaſerunt. Quos uillani una cum ſuo Chriſto inſecutos, & undique circumuentos baculis, fuſtibuſq; preuſtis cædunt, dicentes. Propheti ſa nobis Chriſte cum tuis Apoſtolis, qua in ſylua hij baculi creuerint. Sicq; plagis emendati uitam ſuam pœnitentiam agētes, poſtea emendarunt, dicentes: Difficile eſt nobis Chriſti paſsionem, Apoſtolorumq; tormenta ſubire.

Fugi Pſeudochriſti.

Pſeudochriſtus cum Apoſtolis baculatur.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS.

Anno ſalutiferi uirginis partus 1548. iuſtis Sigiſmundo primo honorificè ſumptuoſeq; perſolutis, Sigiſmundus Auguſtus, filius eius Magnus Dux Lithuaniæ Regni habenas moderandas ſuſcepit, quas ſumma cum prudentia & fortitudine in pace gubernauit.

Sigiſmundus 2. Auguſtus.

Hic anno Domini 1543. Ferdinandi Romanorum Hungariæq;, & Bohemiæ Regis filiam Heliſabetam, matrimonio ſibi copulauit, quę Cracouiā honorificè allata eſt. Poſtea immatura ętate & ſine prole añó Domini 1545. decimaqnta Iunij è uiuis deceſsit.

Prima uxor Auguſti.

Deinde Barbaram Lithuanam ex domo Radiuilorum, quæ ante Gaſtoldo Lithuano nupta fuerat, duxit. Inuita matre Regina Bona, Proceribuſq; Poloniæ repugnantibus, hocq; matrimonium indignè ferentibus, & parum abfuit quin rebellio eorum cœpta in pernicioſam ſeditionem abijſſet. Hęc quoq; non multo poſt è uiuis ſublata eſt ſterilis: nōn ſine ueneni ſuſpitione, quam Rex Cracouia, Vilnam uſq; Metropolim Lithuaniæ deduxit, ibidemq; in Baſilica arcis diuo Stanislao ſacrata, honorificè tumulauit.

Secunda uxor.

Hac mortua ad redintegrandam cum Ferdinando amicitiam, et affinitatem conuerſus, alteram filiam eius Catherinam, quam Franciſcus Dux Mantuæ uiduam reliquerat, germanam ſororem Heliſabetæ duxit. Nuptiarum ſolennia celebrata ſunt Cracouiæ 31. Iulij anno Domini 1553. quam poſtea ſterilitate cauſata repudiauit: Maximilianoq; fratri Romanorum Imperatori Germaniam honorificè remiſit.

3. uxor.

Tandem anno Domini 1553. iuſtiſsimum bellum aduerſus Guilhelmū Furſtemberk, Magiſtrum Liuoniæ ordinis Teutonici ſuſcepit: centeniſq; millibus equitum & peditum electorum, tam Polonorum quam Lithuanorum, Rutenorumq; accinctus, in Liuoniam ſua perſona contendit. Sed Liuoniæ Magiſter difficilè contra ſtimulum calcitrare uidens, ſupplex pacem efflagitat, præliumq; deprecatur, & ſe cum uniuerſo ordine, & tota ditione in fidem & clientelam Regis ſubmittit, prout latiùs in Liuoniæ deſcriptione patet.

Auguſtus contra Liuones contendit.

Tandem Princeps Moſchouiæ anno Do. 1558. hæreditarij cuiuſdam iuris & denegati tributi prætextu numeroſo cum exercitu in Derptenſem Liuoniæ prouinciam excurrit, Derptamq; ciuitatem Epiſcopalem cum arce cœpit, ac plures munitiones temporis ſucceſſu expugnauit. Itaq; Sigiſmundus Auguſtus Rex, Liuones feudales & clientes ſuos ſtrenuè propugnando bellum (pio dolore ſtimulante) cum Moſchouiæ Magno Duce ſuſcepit, quod uario Marte tam in Liuonia, quàm in Ruſsia alba, diu durauit, & in hūc diem fœdere intercedente perſeuerat.

Bellum cum Moſchorum Duce.

Anno Domini 1562. ſub tempore Carniſpriuij Februarij 23. die, Ioannes Baſiliades, Magnus Dux Moſchouiæ, trecētenis millibus armatorum coadunatis in ſua perſona Poloczkam dura oppugnatione cœpit, unde theſauros dictu incredibiles, captiuorumq; octuaginta millia quibuſdam cæſis, in Moſchouiam abduxit. Iudæos uerò omnes baptiſmum abhorrentes, aquis Dvvinæ fluuij ſubmergere fecit. Solummodò Polonos ſtipendiarios remuneratos, liberos dimiſit.

Dux Moſchouiæ Poloczkā capit.

Poſtea anno Domini 1564. Magnus Dux Moſchouię, detentis oratoribus Lithuanorum, diutius in Moſchouia, exercitum celeriter conſcripſit, quem abſolutis oratoribus in Lithuaniam populabundum deſtinauit. Hic exercitus in duas partes diuiſus unus à Smolensko Duce Srebrnij, alter à Poloczka Duce Soiski cōtendebat, qui in campis Czaſnicienſibus ad Vlam fluuium caſtrametatus eſt. Nicolaus uerò Radiuil Palatinus Vilnenſis, Dux exercitus Lithuaniæ ſupremus, et Gregorius Chodkievvicz. Campiductor, rem certam ab exploratoribus de illis tenentes, parua manu hoſtes aggrediuntur, ſecuroſq; & inopinatos cædunt, trucidant, confodiunt, fugantq;: qui per ſyluas & agros paludes, partim à colonis cæſi, partim aquis ſubmerſi ſunt, quorum triginta millia occiſa eſſe compertum eſt. Ibidem Petrus Soiski ſupremus Dux exercitus Moſchouitici uulneratus fuga euadens,

Moſchouitæ funduntur.

Soiski occiſus. uadens, à Ruſtico ſecuri (cum magno dolore Lithuanorum, quod uiuus non caperetur) occiditur, Vilnam delatus honorificè in Ruthenorum Baſilica ſepelitur. Alius uerò exer-

Sbreny fugatur. citus, qui à Smolensko ad Orsham cum Duce Srebrnij contendebat, audita ſuorum cruenta, infœliciq́; clade, metu pterriti, omni bellica ipſaq́; copioſiſsimo ſuppellectili abiecta, in pedes ſeſe coniecerunt, turpiq́; fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt.

Anno Domini 1564. ipſo feſto diuæ Margaretæ, Magnificus Dominus Stanislaus Pacz Archidapifer Sacræ Regiæ Maieſtatis Magni Ducatus Lithuaniȩ, ac locum tenens tunc temporis Palatinus Viteblienſis, collecto ex Viteblienſi Palatinatu exercitu, adiuncta curia ſua, & duobus centurionibus, alijſq́; cohortibus, quibus præfecerat Duces, Iſidorum Signiferum Viteblienſem, & Ioannem Snieporod tenutarium Viteblienſem, hi in armatura leui duorum millium, contra hoſtem Moſchum, qui tunc temporis arcem Iezeiriſcza tredecim millibus armatorum grauiter oppugnabat, proceſſerunt, manuſq́; acriter conſeruerunt, & hoſtium perrupta acie tormenta obtinuerũt: ulterioremq́; exercitum qui

Moſchouitæ ſternuntur. fugam cœperat, inſequuntur, trucidant, ũerberant, confodiunt, nonnullos captiuant: octoq́; millia Moſchorum cæſa, cæteri armis abiectis quoquo potuerunt fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt: Noſtri uerò omnem ſupellectilem bellicam, & uniuerſa hoſtium arma, tormentumq́; magnum: tela ignea, uexilla, bombardas, & id genus alia abſtulerunt, & ipſi Dei benignitate ſani & incolumes ſpolijs onuſti paucis in conflictu deſideratis, ad Vvitepskã redierũt. Georgiũ aũt Tovvmak Dux exercitus hoſtilis uix euaſit, qui poſteà uiribus reſumptis, eandẽ arcẽ Iezeiriſcza acerrima oppugnatione, & igneis telis expugnauit.

Poſtea aliquot annis uario Marte utrinq́; certatum eſt, magnis & paruis congreſsibus,

Dux Romanus. arces quoq́; alterutrum tentatȩ & Dux Romanus Sangusko Campiductor exercitus Lithuanici uires Moſchorũ debilitauit: paruaq́; manu magnas copias hoſtiles ſæpius fudit. Suſſam & Vlam arces Moſchouiticas ſæpius tentauit.

Sitno lacus. Anno Domini 1567. 16. Septembris, noſtrates ex Vvitebsza in Sitno lacu Moſchorũ trecentos occiderunt, bombardas 120. pulueris, globorumq́; multitudinem, & ſpolia ab-

Moſchouitæ cæſi. ſtulerunt. Eodem anno, pedites noſtri ex Vitebska 12. Decembris, ſub arce Vvieliſſ multos Moſchos proſtrauerunt, cȩteri ex ijs fugientes in Duna fluuio ſubmerſi ſunt. Duo nobiles Alexius Simiczovv, & Bachdanus Hreori cum multis alijs captiui abducti.

Tandem anno Domini 1568. Sigiſmũdus Auguſtus Rex, conſcripto ualidiſsimo exercitu, ipſoq́; electiſsimo pluſquam centum millium cum tormentis, & omni ſuppellectili

Expeditio in Raskouice Regia. bellica ſufficienti ſumptuoſaq́;, in Moſchouiam ſua perſona tendere propoſuerat, ad Rodoskovvviczeq́; à Vvilna 24. milliaribus progreſſus, ibidẽ caſtrametatus, aliquot hebdomadis tranſactis, re infecta exercitus parte dimiſſa, ipſe Grodnam reuerſus eſt. Stipendiariorum militum, equitum, & peditum copias, cum tormentis magnis muralibus, ad Vlam arcem Moſchorum expugnandam deſtinauit, quibus Illuſtrem Dominum Ioãnem Cho-

Vla obſeſſa thievvicz, Capitaneum Generalem Samogitiæ, uirum militiȩ peritum, & in bellis de Carolo quinto optimè meritum præfecit: ſed quamuis arcem grauiter ſtrenueq́; oppugnarent, auxilio obſeſsis aduenіente, re infecta obſidionem ſoluere coacti ſunt, quam poſtea

Vla capta. Dux Romanus Sãgusko inopinata irruptione cœpit & exuſsit, anno Domini 1568. 28. die Septembris. Hoſtium maior pars cæſa, cæteri combuſti, quidam in Cuna & Vla fluuijs, qui eam præterfluunt fugientes naufragio perierunt: pauci captiui abducti, ex noſtris aliqui uulnerati, ſpolia magna, exuuias, pecuniæ argenteæ multitudinem, & tormenta aliquot abſtulerunt, & cætera multa inſtrumenta bellica. Victus maior pars combuſta, arcem ipſam noſtri occupauerunt, quam & nunc ſuis præſidijs tenent, attamen longè à priori ſtructura, (ut eam Moſchouitæ firmauerant) differentem. Hanc nos anno Domini 1564. cum eam in primis Moſchouitæ ædificare cœperunt obſideramus, nihil tamen neſcio cuius cauſa (alter iudicet) effecimus, quamuis in ſtrenua peditũ oppugnatione quid-

Venetianus occiſus. quam defuerit. Ibi Nicolaus Venetianus Rotmagiſter peditum in Leplo, glandæ bombardæ ictus ſtrenuè officium ſuum adimplens hebdomada elapſa in Vitebſca occubuit. Ego quoq́; cum peditibus Rotæ meæ tormenta defendens, undiq́; hoſtili manu ex arce erumpente circundatus, uim impetuoſam ſuſtinere non ualens, uix de manibus ferè hoſtium armata manu euaſi.

Vielis exuſtio. Eodem anno 1568. noſtri pedites Viteblienſes nocturna irruptione inopinata iuxta Veliſiam arcem Moſchouiticam ciuitatem exuſſerunt, hoſtiumq́; 300. occiderunt, et ſpo-

Vſuuiat direpta. lia magna abegerunt. Ianuarij 5. die.

Poſtea 17. Ianuarij, ijdem pedites noſtri ſub arce Moſchouitica Vſvviat, ciuitatẽ ſeptis penetra-

penetratis,perfractiſq́ exuſſerũt,multis occiſis bombardas & ſpolia exuuiaſq́ multas abſtulerunt,parum abfuit,quin arcem ipſam caperent.

Eodem tempore Ianuarij 18. Birula cum ſuis peditibus (qui uulgo *Kozacy* dicuntur) id eſt,qui hoſtem furtiuè et inopinatè adoriri ſolent,Italicè Corſari,Germanicè Freibiteri dicuntur, qui in mari latrocinantur, ſed Ruthenis huiuſmodi *Kozacy* dicuntur, qui uias hoſtium circumſident,& furtiuè,inopinateq́ interdũ decem *Kozacy* prędicti ad centum Moſchos ex inſidijs irruunt, inopinatoſq́ trucidant, ex Moſcouiæ terra à Ducatu Biela magnis ſpolijs onuſtus,cum captiuorum multitudine Vitebskam redijt.

Kozacy. Cæſari. Freibiteri.

Tandem 28. Ianuarij noſtrates pedites ex Vitebska & Suraſa arcibus,cũ equitibus Domini Palatini Viteblienſis Paczi, Vileſiam circũuſſerunt, erumpentes hoſtes ex arce cum Rotmagiſtro eorum Poluiato occiderunt.Aulicos quoq́ Magni Ducis precipuos triginta,cum trecentis equitibus ad præſidium arcis ferendum eadem nocte uenientes, inopinatos in ciuitate fuderunt,cæteris fuga dilapſis nondum enim in arcem quod intempeſtiuè uenerint,intromiſſi erãt,Ioannem Michaëlis Holouinum inſignem uirum,Magni ducis Pincernam captiuum multis ſpolijs onuſti Vitebskam abduxerunt,

Vielis exuſta.

Captiui inſignes.

Eodem anno 27. Maij die, in feſto Aſcenſionis Domini, noſtrates ex Moſchouia cum magnis ſpolijs & exuuijs uenerunt.Rotmagiſtrũ cum uxore & ſeptem nobiles,cum multis alijs captiuos adduxerunt.

Eodem tempore 29. Auguſti Viteblienſes noſtri, ciuitatem ſub arce Vſuuiat exuſſerunt,captiuiſq́ & exuuijs onuſti, Vitebskam redierunt. Huiuſmodi autem excurſiones innumeras noſtri pedites Viteblienſes cum maximo damno hoſtili quotidiè, dies,noctesq́ exercebant, propter ſuam utilitatem,uidelicet, ſpolia enim magna referebant. Arcium reliquarum finitimarum excurſiones taceo, niſi huius mentionem facio cuius ipſe præſidia egi.

Vſuuiat exuſta.

Anno ſupradicto 1568. Septembris 29. die in feſto Diui Michaëlis Archangeli noctu diem ueneris præcedente, Moſchouitarum cum Tartaris Nahaicenſis Hordæ, ſex millia numero,ſub Vitebskam uenerunt,quibus præerant tres Palatini præcipui,Seremiet, Baſilius Buturlin,& Hreori Szoborovv,duobus diebus ſub arce exactis,ciuitate in duobus locis ſuccenſa nocte tertia ſequente diſceſſerunt.

Tartari Nahaicenſes cum Seremiet Vitebskam oppugnant.

Poſtea per legatos, oratoreſq́ generales, Magnus Dux Moſchouiæ & Rex Poloniæ, fœdus ad tres annos utrinq́ percuſſerunt. Legati noſtri anno Domini 1571. Vorſouiam ad Regem ex Moſchouia fœdere confirmato redierunt, ex Polonia Palatinus Ino Vuladiſlauienſis,ex Lithuania Caſtellanus Samogitiæ.

In hoc fœdere anõ Do. 1572. Sereniſſimus, Inuictiſſimuſq́ Rex Poloniæ Sigiſmũdus Auguſtus,Magnus Dux Lithuanię,Ruſsiæ,Pruſsię,Maſouiæ, Samogitię, Liuoniæ, &c. Dominus & hæres, pacis in tota uita ſua amantiſsimus, uereq́ Chriſtianiſmus appellandus obdormiuit in Chriſto,Iulij 18. die Knyſsiniæ,in confinibus Lithuaniæ,& Podlaſsię, Maſouiæq́. Interregnum per integrum annum pacificum, & Diuina ferè protectione communitum, contra ſpem omnium, nullo finitimorum hoſtium ne quidam muſsitante durauit.

Sigiſmundus Auguſtus Rex moritur.

Interregna Regni Poloniæ fuère nouem à Lecho primo authore & propagatore gentis,ab anno Domini, ut quibuſdam placet 550. uſq́ ad hunc annum currentem 1572. in quo naturæ debitũ perſoluit prædictus Inuictiſsimus Princeps Sigiſmũdus Auguſtus.

Primum interregnum poſt Lechij deficiẽtem progeniem in Polonia extitit, cui poſtea incerto tempore Viſimirus,ſecundum quoſdam,Viſimiro autem Cracus ſucceſsit.

Secundum interregnum poſt Vandam Craci filiam,quæ dijs uirginitatem deuouens, uicto tribus cruentis prælijs,Ritagora Duce Germanorum,in Viſtulam ſeſe pręcipitauit, poſtquam duodecim Palatini prouincias diſtributas rexerunt.

Tertium interregnum cum equorum curſu Præmiſlao ſterili decedente, de Principatu decertarent,dum Leſconi infimæ familiæ iuueni Sceptrum obueniret.

Quartum interregnum poſt Popelum ſecundum, Cruſphiciæ à muribus deuoratum, quando Piaſtus ille Cruſphicienſis ciuis, & agricola ſimplex, ſed probitate pollens, communi omnium conſenſu Monarcha deſignatus eſt.

Quintum interregnum poſt Mieczlaum ſiue Mieſconem 2. quando Rixa uxor ſua Senatus conſenſu, Imperium aliquod annis ,cum detrimento Regni adminiſtrauit,quæ poſtea ob ſuam peruerſitatem à Polonis iuſtè in Saxoniam ad fratrem Imperatorem Romanorum,cum Caſimiro hærede innocuo excluſa eſt.

Sextum interregnum poſt Præmiſlaum occiſum ab Othone Lango, & Marchionibus Brandenburgenſibus, quando Venceſlaum Bohemorum Regem, ad ſceptra regenda uocauerunt.

Septimũ interregnum poſt Caſimirũ Magnum Vvladiſlai Lokietkonis filium, quando Ludouico Hungariæ Regni obtulerunt.

Octauum interregnum poſt Ludouicum Hũgariæ & Poloniæ Regem, qando Iagelonem Lithuanum, ad Reginæ Heduigis filiæ Ludouici connubium uocauerunt, cui & Regnum obtulerũt. Huius poſteritas ad hoc uſq; nonum modernum interregnum durauit. Sed ad rem unde digreſſus ſum redeo.

Conuentus de electione Regis.

Varijs in legationibus.

Año eodem 1572. ſtatim poſt mortem Regis multi conuentus particulares, nobilium & procerum Regni, Magniq; Ducatus Lithuaniæ celebrati ſunt, de pacificandis finibus tam Podoliæ à Tartaris, quàm Lithuaniæ, Ruſsiæq; à Moſchouitis, & de electione Regis tractantes. Subinde multi legati & oratores, tam à ſummo Pontifice, Imperatoreq; Romanorum Maximiliano, quàm à Rege Franciæ & fratre ſuo Henrico Andegauenſium, et Borboniorum Duce, à Rege Suetiæ, alijſq; Monarchis, Ducibus, & Principibus circumiacentibus adueniebant. Omnia tamen in pace Diuina protegente clementia, cõtra ſpem omnium agebantur.

Tartari proſtrati.

Tandem año Domini 1573. in Sabbato magno Paſchæ præcedente Tartarorum mille octingenti, cum Ducibus Baca & Sieoza, in Podoliam ſub Baram arcem excurrerunt, uiciſq; aliquod & prædijs circumiacentibus ſuccenſis, cum ſpolijs reuertentes ab aulicis & ſeruitoribus Buczacij Capitanei Camienecenſis, inopinata irruptione trucidantur, confodiuntur, & ſpolijs abiectis cæteri in fugam conuertuntur.

Electio Regis.

Orator à Baſſa Turcarum.

Orator Imperatoris Turcarum:

Legatio Turcica.

Electio incœpta eſt celebrari extra Viſtulam orientem uerſus apud Varſouiam in tentorio magno 7. Aprilis die, ubi omnis Senatus Regni, & Magni Ducatus Lithuaniæ de eligendo nouo rege conſultabant. Intereà Machmet Baſſa ſupremus cõſtantinopoli, literas interceſſorias per oratorem ſuum ad Senatũ deſtinauit, intercedẽdo nomine Imperatoris ſui pro Henrico Andegauenſiũ, Borboniorũ Duce Regis Galliç fratre, in Regem eligendo, multis cõditionibus utilibus Regno propoſuit. Hic legatus retentus erat à Buczacio Capitaneo Camienecẽſi, tandiu donec innoteſceretur Senatui. Venit itaq; Varſouiam 12. Maij, auditus 17. abſolutus. 21. Poſtea ab ipſo Imperatore Sultano Zelim orator Achmet Czauſſ fuenit, Imperatoris ſui gratiã, amicitiam & beneuolentiã omnem Senatui denuncians, rogando, ſynceriterq; optando, quatenus aliquẽ ex ſuis dignum uirũ, in Regem eligere dignarentur, ex hijs præcipuos propoſuit. Iacobũ Vchanski Archipræſulẽ Gneſnenſem, Primatem regni, Ioannẽ Fierlei de Dambrouicza Palatinũ Cracouiẽſem, regni Marſchalcum, Georgiũ Iazlovvieczki Palatinum Ruſsiæ, Nicolaũ Mieleczki Palatinum Podoliæ, quod ſi id facere tenuerint, obnixè rogauit, ut huiuſmodi Regẽ ab extraneis quærerent, qui fœdus et amicitiam cum Imperatoribus Turcarũ & Tartarorũ auxiliares copias, ad quemuis hoſtem eorum ſi oporteret reprimendum. Pro quo beneuolẽti auxilio Senatores ei gratias egerunt: dicẽtes, ſibi benignitate Diuina ad quemlibet hoſtem propulſandum uires proprias ſufficere, huiuſmodiq; auxilijs minimè egere.

Itaq; poſt multas conſultationes, Henricum Andegauẽſium, Borboniorumq; Ducem, eligendum cenſuerunt, aliquot Palatinatibus, Cracouiæ uidelicet, Sandomiriæ, & Podoliæ non conſentientibus, priuſquam ſententiæ de religione in ſuo ſtatu concluderentur, & iura, ac leges cum immunitatibus nobilium rectè cõſtituerentur: ſed in eundem Regem in quem cæteri conſentiebant.

Archiepiſcopus itaq; Gneſnenſis, Primas regni, Henricum prędictum Andegauenſiũ Ducem, Regem electum eſſe denunciauit. Quamobrẽ commoti ſunt Domini Marſchalci, & cæteri ordines ad quos hoc officium pertinebat, multiq; re incõtinuata, domos ſuas repetere propoſuerant. Poſtea diuina affulgente gratia, diſsidijs utrinq; compoſitis, inſimul conuenerunt. Maijq; 13. & 14. diebus, pacta & conditiones ad libertatem, immunitates, leges & iura regni, Magniq; Ducatus Lithuaniç, cum Legatis Frãcicis Henrici Ducis ſtatuerunt. Quæ omnia iuramento ſolenniter (cuius formam Epiſcopus Cracouienſis tradebat) prædicti legari confirmauerunt, & firmiter tenenda, adminiſtranda, augendaq; ſemper à Duce ſuo, Rege futuro promiſerunt. His ſolenniter peractis, omnes & ſinguli, tam Poloni quàm Lithuani unanimiter concordibus uocibus, & ſuffragijs electum & cõfirmatum Regem Poloniæ, Magnumq; Ducem Lithuaniæ, & c. ſupranominatum Ducem Andegauenſium Henricum Caroli Regis Galliæ fratrem, denunciauerunt, ſolenniterq;

terq́ confirmauerunt. Quem Ioannes Fierlei de Dambrouicza Palatinus Cracouienſis, Marſchalcus Regni Poloniæ, & Ioãnes Chodkievvicz, Capitaneus Samogitię, Marſchalcus Generalis Magni Ducatus Lithuaniæ Lithuanis, proclamauerunt. Sicq́ rebus omnibus cõcluſis, Varſchouiæ in Eccleſiam Diui Ioannis, tam Catholici quàm Euangelici cõuenerunt: concordibuſq́ uocibus unanimiter, Te Deum laudamus, & alia ſecundum ritum Eccleſiæ Romanæ decantauerunt: bombardas & tormenta grandia, ad lætitiam exprimendam explodentes.

Conſilio nondum dimiſſo tabulæ electionis confectæ ſunt. Ad eas in Galliam perferendas, & ſalutandũ Regem Electum delecti tam à Senatu Poloniæ, & Lithuaniæ, quàm ab Equeſtri ordine, tredecim oratores magno nati loco, & ſingularis prudentiæ uiri. Legationis Principem locum obtinebat Adamus Conarski Epiſcopus Poſnaniæ, eius collegę Albertus à Lasko Palatinus Syradienſis: Ioannes Comes à Tenczin Caſtellanus Voinicienſis: Ioannes Tomiczki cum Nicolao filio, Gneznenſis Caſtellanus, Andreas Comes à Gorka: Ioannes Herbortus Caſtellanus Sanocenſis Stanislaus Criski Caſtellanus Raciaznenſis: Nicolaus Chriſtophorus Dux in Olika & Nieſvviez, Ioannes Zamoiski Belſenſis Præfectus: Ioannes Zborovvski Odalanouienſis: Nicolaus Fierlei Caſimirienſis: Alexander Prunski Palatinides Kiouienſis: petita quidem facultate nondũ tamen impetrata per Germaniã tranſeundi accelerantes in Galliam ſalui peruenerunt. Pariſijs 14. Calendas Septembris fœliciter appulerunt, nullo ſuorũ in itinere relicto, quorum præter legationis Principes & complures nobiliſsimos adoleſcẽtes, in comitatu erant amplius ducenti quinquaginta: omneſq́ à Rege Carolo & ſuis procuratorib. comiter qua cum decebat reuerentia ſuſcepti, omnibus officijs blandè hoſpitalitatis tractabantur. *Legati in Galliam.*

Concluſionibus autem & conditionibus ultro citroq́ alterutrùm abſolutis & compoſitis, frequentibus cõuiuijs lautiſsimè apparatis interuenientibus, Rex electus Henricus omnibus rebus ad tantum iter comparatis, Pariſijs ualedixit 4. Calen. Octobris. Abeuntẽ uniuerſa Gallica nobilitas, ciuium omnium turmæ fauſtis ominibus ſunt proſequuti. *Henrici regis Pariſijs diſceſſus.*

Rex Carolus propoſuerat cum uniuerſo comitatu ad ultimos regni fines cum fratre amantiſsimo progredi, nec prius diuelli, quàm ad Germaniæ limites uentum eſſet: uerùm in ipſo itinere morbo correptus propoſitum mutare coactus eſt: animo & corpore fratris diſceſſum ægrè ferens. Rex electus, fratre Carolo amantiſsimo infirmo relicto, à Catalonorum finibus Nanſium peruenit: ubi à Duce Lotharingę Sororio, cum omni comitatu, lautiſsimo hoſpitalitatis apparatu exceptus eſt. Tunc temporis uerò duplex gaudium accidit: nam Claudia coniunx Ducis filiam recens enixa erat: cui in ſacroſancto Baptiſmo, Poſnanienſem Epiſcopum, & collegas, Chriſtiano ritu ſponſores eſſe uoluit. *Itinera Henrici Regis.*

Poſtea ualedictione Sororio data, Henricus ad Imperiũ citato curſu pergens Blamontum peruenit, ubi cum Catharina chariſsima matre, & Franciſco Duce Alenconiorum fratre dilectiſsimo, cum Margaritaq́ ſorore amantiſsima, & alijs proceribus Galliæ ultimo amplexus eſt. Eum in Poloniam uſq́ ſedis Romanæ nuncius, Epiſcopus Montiſregalis, & magna nobilitatis Gallicæ caterua, Duces & Comites, magnoq́ in illis regionibus natali loco uiri ſexcenti ferè, cum ſuo comitatu Gallico, præter Polonos ſecuti ſunt. Germaniæ Principes Blamontum uſq́ regi obuiam uenerunt, utpotè Chriſtophorus Friderici Comitis Palatini filius, Princeps Paruæpetræ cum Ludouico fratre, per quos uelut itineris duces Rex Tabernas oppidum deducitur, ubi ab Epiſcopo Argentorati ſuſceptus eſt incredibili hoſpitalitatis officio, cũ uniuerſo comitatu. À Tabernis per Nemetes & Vangiones ad Rhenum fluuium celeberrimum uenit, quo ſuperato ad Fridericum Comitem Heidelbergæ agentem diuertit, qui etiam Regem & inſperatum hoſpitem, ſumma hoſpitalitate proſecutus eſt. Tranſito poſtea Rheno ad Vangiones reuertitur, & Moguntiã peruenit, à cuius urbis Antiſtite cum ſexcentis equitibus Germanis, honorificè exceptus eſt: Rhenoq́ fluuio tertiò ſuperato, Francofordiam ad Mœnum ſitam contendit, ubi etiam à ciuibus ſumma cum obſeruantia tractatus fuit. Francfordia mouẽs Fuldam oppidum in uigilia Natalis Domini peruenit, ubi feſtis trãſactis, Vahicum appulit, ubi etiam à Vilhelmo Landgrauio cum tribus equitum Teuthonicorum millibus occurrente, maximo hoſpitalitatis honore ſuſceptus eſt. Poſtea ſuperatis Viſurgi & Albi fluuijs in Saxoniam intrauit, ibiq́ à Caſimiro Saxoniæ Principis genero, cum duobus millibus equitum, nobilitatis Saxonicæ armatorum ſalutatus eſt, et ad fines ipſos regionis honorificè perductus. Locris poſtea à Legato Maximiliani Imperatoris mille quingẽtis equitibus cincto ſuſceptus, & ſalutatus ad Marchiæ Brandeburgenſis Principis Poloniæ Vaſalli, fines perdu- *Henrici regis in Germaniã ingreſſus.* *In Saxoniam ingreſſus.* *Ingreſſus Marchiam.*

ctus,à cuius quoq; aulicis nullo officio hoſpitalitatis prætermiſſo honorificentiſsimè exceptus Francfordiam Oderæ fluuio qui Polonię fines cum Germanis dirimit contiguam perducitur. Poloni itaq; fines ſuos ultra Oderam iam læti conſiderantes, Deo omnipotenti uota perſoluebant. Rex etiam Henricus Imperatori, omnibusq; Germanię Principibus, per quorum regiones iter habebat, pro fide publicè data, & ſincerè conſeruata gratias immenſas per facundũ oratorem, ſuoq; ore proprio confirmatas egit. Tandē fœliciter Miedzirzece oppidum Polonicũ peruenerunt, ubi maximo cum gaudio à Nobilitate gentis Poloniæ, proceribusq; & magnatibus ſummo apparatu pōpis, copijsq; inſtructiſsimis ſuſceptus eſt. Poſt hóc in maioris Polonię Metropolim Poſnaniã honorificentiſsimè deductus, magnificentiſsimeq; acceptus plures dies in ea tranſegit, et Cracouiã contendens, ad ſepulturã Sigiſmundi Auguſti prædeceſſoris ſolenniter honeſtandã, Albertum Marſchalcum Franciæ, Comitē Radeſiarum præmiſit. Quæ tunc temporis ante aduentũ ſuũ ſolito more peragebatur, ea nunc nobis breuiter deſcribenda uidentur: nam cum de Sereniſsimi & potētiſsimi Regis Diui Sigiſmundi Auguſti uitæ curriculo, rebusq; feliciter geſtis, tum placida & beata ex hac mundi colluuiæ emigratione, interregniq; fœliciſsima tranquillitate, multa ſuperius cōmemorata ſint, id unũ re humaniſsime Lector, deſiderare amplius uelle exiſtimaui, qua is funeris pompa, et honore ad ſepulturam latus, quoq; ſplendore, & qua magnificentia, iuſta ei facta eſſent, de qua re, quoniã ea quoq; ut reliqua, honorificentiſsima ipſi meritò contigerunt, quàm potero paucis dicam.

Ingreſſus in Poloniam.

Cùm enim iam annos 50. exegiſſet, & arduis curis, ijsq; frequentibus regni debilitatus, & lenta morbi diuturni tabe confectus eſſet, integris planè uniuerſis, & immotis animi ſenſibus, de ærumnoſa hac uita, obitu ſanè per quam trãquillo, & pio diſceſsiſſet, Knyſinię quo ſe Varſouia Lithuaniam inuiſurus contulerat. De Knyſinia poſtea Tikocinam arcem quam ipſe ædificauerat munitiſsimam, duobus milliaribus diſtantem, funus deductum, tandem Varſouiam uno quaſi ãno exacto, Varſouia Cracouiam cum magna Senatorum pompa, Regina ſorore ſequente, deducitur ad ſepulturam, cùm iam fœlix aduentus Regis electi Miedzirzeciam nunciaretur, ante Cracouiã aduectum, Pradnik Curia depoſitum, triduoq; exacto, omnibus pro iuſtis perſoluendis tãto Principe dignis præparatis 15. Februarij die Omnes Senatores, & Epiſcopi, ac Equites qui ad id funus cohoneſtandum & expectationem futuri regis undiquaque confluxerant, lugubri ueſtitu habitu, ad Sereniſſimam Reginulam Annam Infantem, prudentiſsimam, pijſsimamq; & honoratiſsimam uirginem, in arcem omnes ſeſe conferunt. Similiter matronę Illuſtres tetris uelamentis capita obuolutę confluunt, quæ Principem mœſtam, atq; adeò exanimatam largifluisq; cōfectam lachrymis, amanter & diligenter conſolabantur. Hæc dum fierent, interim æreæ campanæ, in ædibus ſacris urbis omnibus, & circumquaq; in pagis uicinis parœcialibus, nuſquam ceſſabant, quibus & urbs ipſa, & omnis circumuicinia latè perſonuit: ſic omnes Senatores Reginulam Pradnik uſq; proſequuntur. Inde funus plumbeo loculo depoſitum ſerico uiloſo nigro obductum, Stemmatibus & Inſignijs regni ornatum octo equis abſolutæ nigredinis deducitur, aulicis circumquaq; ſerici uiloſi tegumenta longè per terram errantia tenentibus. Sequebatur uerò longè honeſtiſsimus Illuſtrium & ornatiſsimorum uirorũ comitatus, quibus omnibus unus habitus atratus & lugubris erat. In his Nobiliſsimi, grauiſsimiq; uiri Legati externorum Principum, Archiepiſcopusq; & Epiſcopi cum Abbatibus conſpiciebantur. Infans mœſtiſsima à Legato ſummi Pontificis & Venetorum oratore pedetentim deducebatur.

Hinc 32. phieretra ſerico uiloſo, & pannis aureis, holoſericoq; præcioſè tecta præferuntur cum Inſignijs Regijs. Equi 33. ſimiliter omnis generis ſericei coloris tecti uelamine, utrunq; latus armis regni ornati deducuntur. Demum ſingularum Prouinciarũ uexilliferi, uexilla terreſtria, armati equites inſidentes generoſi præferunt.

Primo uexillum nigrũ aulæ regiæ, aquila alba coronata cũ expanſis ad uolandum alis in campo rubeo præferebat: aquilã uerò omnia inſignia Prouinciarũ regni cingebant:

Poſtea Magni Ducatus Lithuaniæ uexillum rubeum equo currenti cum equite armato gladium ſupra caput tenenti, ex alia parte quatuor columnis inſigniebatur, in campo rubeo. Poſtea uexillum Goncza dictum cruce duplici in campo laſurino inſignitum.

Cracouienſis terræ uexillum rubeum, aquila alba ſimiliter inſignitum.

Sendomirienſis terræ uexillum rubeum inſigniter, clipeo ſiue ſcuto diuiſo, in una medietate lineas tres rubeas, & tres albas, in altera campum laſurini coloris cum tribus ordinibus ſtellarum portante.

Kaliſ-

Kaliſsienſis terræ uexillum capite biſontis inter cornua coronam auream geſtante, per naresq́ circulum aureum habente, in campo more ſcachorum diſtincto albo & rubro inſignitur.

Poſnanienſis terra aquilam albam ſimplicem in campo rubeo geſtat.

Siradienſis terra leonis rubei & aquilæ nigræ medietate, corona inſigniti.

Cuiauienſis leonis nigri, & aquilæ rubeæ coronatorum medietate.

Lancicienſis aquilæ albæ & leonis nigri coronatorum medietate.

Rauenſis terræ uexillum aquila nigra R, in pectore aureum geſtante inſignitur. Similiter Plocenſis litera P, in pectore ad differentiam ornata.

Belzenſis Grifone albo in campo rubeo inſignitur.

Lublinenſis terra Ceruum in collo coronatum geſtat in campo rubeo.

Podolienſis terræ uexillum, Sole radianti in campo albo.

Leopolienſis, Leone petram aſcendente in campo laſurino.

Premiſlienſis aquila aurea bicipiti coronata in campo laſurino.

Chelmenſis urſo inter tres arbores gradienti in campo glauco.

Dobrinenſis capite humano coronato ex corona cornubus eminentibus.

Vielunenſis agno Dei cum uexillo cruce inſignito, & calice, in campo rubeo.

Sadecenſis ſcuto diuiſo, in cuius medietate, tres lineæ rubeæ & glaucæ, in altera nouem ſtellas in campo rubeo geſtat.

Liuenſis aquilæ rubeæ & urſi albi medietate coronati.

Drohicinenſis Stemmate Magni Ducatus Lithuaniæ, ex alia parte aquila alba inſignitur in campo rubeo.

Kiouienſis ſancto Georgio draconem lancea feriente in campo laſurino, ex alia parte urſo albo in campo uiridi ornatur.

Ducatus Pruſsiæ aquila nigra, ex alis manu armata cum gladio prominente, uexillum rubeum ornabatur.

Ducatus Sileſiæ Grifone albo in campo rubeo uexillum inſignitur.

P. latinatus Valachiæ uexillum capite biſontis inter cornua ſtella & latere dextro luna defectuoſa ornatum, cum circulo per nares tranſducto, in campo cœleſtino.

Zatorienſis Ducatus uexillum cœleſtini coloris, aquila alba literam Z, in pectore ornata inſignitum.

Oſvviecimenſis aquila nigra O, literam in pectore ornata in campo Lazurino.

Maſouiæ Ducatus aquila alba cum Ducali pileo in campo Rubeo.

Slupcenſis Ducatus Grifone rubeo in campo albo, uexillum inſignitur. Similiter Pomeraniæ Ducatus iiſdem armis utitur.

Ante funus Regium Magnificus Dominus N, Maczieivvski integra armatura cum equo tam affabre facta, ſubtiliſsimeq́, tum argento, tū coloribus diſtincta, ut omniū oculos in admirationem conuerteret armatus, in manu gladium auratum punctura ad latus conuerſum geſtabat. Hunc ſequebatur armiger atra ueſte circundatus haſta cuſpide in terram conuerſo cum uexillo, ſcutoq́ à læua cum inſignijs Regijs armatus. Enſifer quoque Regni gladium punctura conuerſum ad latus præferebat. Tum pomum typum mundi repræſentans, ſceptrum, corona aurea à Senatoribus, quibus id competebat, portabantur. Legati autem ſingularum prouinciarum antecedebant. Poſt Nobilitatem ſuccedebat urbis Senatus & populus longo ordine. Omnes quoq́ proceſsiones omnium Eccleſiarum præibant, longo, honoratiſsimoq́ & præcedentium & comitantium agmine. Ex ludis, deinde literarij pueri de more antecedebant cum cantoribus lugubres cantiones decantantes, hos almæ uniuerſitatis doctores, & magiſtri, omniſq́ ſtudioſorum ordo inſequebatur. Hinc pluſquam 4. millia obſcuro, & triſti habitu ueſtiti uulgus, cum funalibus & candelis undique collucentibus ibat. Vbi iam in arcem uentum eſt, in ædem cathedralem, quæ undiquaq́ defixis cereis collucentibus ardebat, funus honorificentiſsimè deponitur, regalibus ſupra impoſitis. Exinde finitis cantionibus uſitatis & ſolēnibus, orationem funebrem habuit Abbas Magilenſis, pietate & doctrina uenerabilis, poſtea cōuenientiſsimis, decētiſsimiſq́ cæremonijs exequiarum abſolutis, in tumulum maiorum ſuorū deponitur. Poſtera die in omnibus Eccleſijs Epiſcopi omnes ſacra celebrabant, ad omnes ſanctos, ad ſanctum Franciſcum, apud ſanctam Annam, Stephanū, Marcum, apud ſanctā & indiuiduam Trinitatem, & in arce apud Diuum Stanislaum. Vexilliferi quoq́ ſinguli cum ſuis uexillis, & turba uulgus cum cæteris eadem ut prius proceſsione cum equis totidem

tidem, & pheretris prædictis urbem luſtrabāt, eques quoq; ad funeris pheretrū catafractus undique caſsidem pro plumis cæreis ardentibus circumuolutus, equo delabitur, haſta confracta, & gladio proiecto, cumq; cantaretur Agnus Dei, Cancellarius, & Vicecancellarius ſigilla Regis mortui confregerunt: cæteri autem Senatores ſua ſceptra poſuerunt in altari. Ciues quoque urbis ſuas exequias funebres in Eccleſia parochiali apud ſanctam Mariam celebrabant.

DE CELEBERRIMO INGRESSV CRACOVIAM, ET CORONATIONE PRÆCLARISSIMA HENRICI VALESII, *Potentiſſimi & Inuictiſſimi Poloniæ Regis.*

ANno quo Diuina poteſtas humana in ſpecie ſalutis noſtræ reſtaurādę gratia cœlitus ſeſe demiſit 1574. curato ſolēniter ſumptuoſo funere Diui Sigiſmundi Augusti, & deſpoſitis atris, lugubribusq; ueſtimentis, & pullis integumētis, omnes ordines regni, & Magni Ducatus Lithuaniæ, Ruſsiæ, Maſouiæ, ac cæterarū regionū Sarmatiæ, in noui regis deſideratiſsimum aſpectum anhelantes, tædioq; uiſendi illius expectatiſsimi uultus, non ſecus ac patres in lymbo ardentes, animos affectionatiſsimos ad honores illius adiecerunt, nullisq; ſumptibus quāuis profuſiſsimis ad cohoneſtandum tantum Principem pepercerunt. Longum eſſet hic referre incredibilem, inæſtimabilemq; ueſtituū apparatū, quibus inter ſe cum pōpoſi Poloni, tum Magnifici & profuſi Lithuani, & uinci impatientes cum Maſouitis Rutheni, magnificētiſsimis ſumptibus concertabant, & quiſq; quibus potuit quam maximo ſumptu cōparatis, ſuum præ cæteris in Regem affectum oſtētare nitebatur. Hij aureis, iſti argenteis, illi holoſericeis, alij polymitis, alij planis, alij uilloſis, tum infectis purpura, & tinctis murice & cocco, tū Attalica, Semiramidaq; textura, & Phrygio opere elaboratis, inſertisq; cum unionibus uariarū gemmarum lapillis, reſplendebant. Equi omnib. tales, quales Vergilius Turno fuiſſe deſcribit, & Homerus ad Troiam narrat ueniſſe Menonis, Euripidesq; Rheſi Thracum Principis. Ea erat pomparum ſolennitas, cui nihil adijci ad gloriæ magnitudinem potuiſſet. Cracouia quoq; urbs Regni caput & Metropolis nihil ad tanti Principis aduentum expectatiſſimum omiſit, non ſumptibus, non continuis laboribus quicquam pepercit, quid referam publicos, priuatosq; apparatus, quacunq; ingreſſurus erat, Rex expurgatę plateę, frondibusq; abiectum, ac pinearū ſemper uirentium exornatæ, parietes peripetaſmatibus auro purpuraq; diſtinctis, & hinc longè pendentibus, in arce ubiq; radiabant, affixa longis tractib. in palatijs aurea balthea, tum aurea & argentea uaſa inſtar ſcalarū per gradus expoſita, crebris repercuſsi Solis radijs fulgurabant, illa quoq; olim puluerib. ſqualentia ob diuturnam Regis mortui abſentiam inaurata pauimenta, aurea lacunaria optimè exterſa, excuſſa, & expolita reſplendebant. Plebs quoq; paſsim portas, ac feneſtras uirentibus ſertis coronabat, alij ad nocturna lumina funabula parabant, alij lignorū ſtrues cōgerebant, tormenta bellica in uallo & propugnaculis arcis, & urbis diſponebātur, nullus aut ætate, aut ualetudine tam imbecillis, qui otio detineretur, qui non aliquid ad publicum gaudiū pari lætitia, diligētiaq;, aut excogitaret, aut operaretur. Cumq; iam omnia apprimè & pluſquā perfectè apparata optatam diem expectarent. Rex electus ad Balicias ſeſquimilliari à Cracouia diſtantem uillam Palatini Cracouienſis hæreditariam aduenit, innumerata Gallorum, & Polonorū multitudine ſtipatus: ibi noctem ineffabili ſua & omniū cum lætitia fœliciter tranſegit. Die uerò illa optatiſsima, & niueo calculo ſignanda illuceſcente, quæ erat 18. Februarij. Cum diſcurſu triumphali Nobilium turmæ plateas urbis complent, tātaq; hilaritudine cuncta gaudebant, & ſerena facie geſtiebant, ut præter peculiarem morem, etiam equi & canes, & quæq; domeſtica hominibus animalia, iucundis geſtibus, uocibuſque exultare ſentirentur, canoræq; auiculæ ſuauiſsimos concentus, ultra conſuetum adſonarent, exultantiumq; uocibus ipſum cœlum reboaret, Phœbus pater, qui caput ſuum atris olim (ob Regem mortuū mœrorem exprimens) nubibus, occaluerat, obſcura caligine pariter cū hominib. diſiecta, igniuomis radijs corruſcans, propriæq; lucis candore reſplendens gratiſsimus apparuit. Interq; & poſt coronationem aliquot hebdomadis aſsiduè lætus permanſit, ut nō bruma: ſed uer ipſum appareret. Antequā ſe aūt è Balicijs Rex mouiſſet, de repentè undarum uiolenter altis de montib. cadentium in ſpeciem effuſa Senatorū, equitū, populi, & totius uulgi, utriuſq; ſexus inæſtimabilis multitudo, in occurſum eius, magnifico ornatu, ſpectabiles, Xerxisq; exercitū referētes, omnes campos extra urbē, oēs montes, colles, aggeres, omnes uias, ac uillarum tecta, & ſumma arborum oppleuerunt, denſiſsimisq; turbarum globis, principi ſuo quam longiſsimè obuiam procedere geſtiebant.

bant. Primus autem Senatorum Archiepiſcopus Gneſnenſis Hungarico habitu ducentos haſtatos equites fulgentes, holoſerico auro intertexto, produxit, quos ipſe inſequitur rubea rheda, quam ſex equi ſerico rubeo ornati trahebant, uectus in qua cum eo Epiſcopi Poſnanienſis, Adamus Conarski, & Plocenſis, Petrus Miſcovvski ſedebant. Crux autem præferebatur. Hos Leopolienſis Archiepiſcopus Stanislaus Slomovvski, cum Camenecenſi Epiſcopo, ſubſequuntur, qui etiam ſplendenti equitatu, roboreq; militum magnum triumpho ſupplementum addiderũt. Cracouienſis Epiſcopus Franciſcus Craſsinſki, proximus fuit, quem Italico ornatu ducenti equites, holoſerico ueſtiti, marturibus ſubducto & argento affabrè depicto, aureis torquibus inſigniti, præcedebant. Eius ueſtigijs Cuiauienſis Stanislaus Carncovvski cum Chelmenſi Epiſcopo, & Lancicienſi Palatino uiris & equis illuſtres inſiſtebant. Caſtellanus Cracouienſis Hungarico ornatu, primus poſt Epiſcopos, ducentos haſtatos equites auro, & argento conſpicuos, clipeisq; & uexillis fulgentes produxit. Hinc Palatini ſumma grauitate inſignes procedunt, quorum primus Cracouienſis, cum fratre Sandomirienſi Capitaneo generali, trecentos uiros, auro ac gento iuxta, ac equos Hungarico more, & Scythico ſupra modum exornatos producũt. Sandomirienſis quoq; Palatinus, cum fratre Enſifero regni, ducentis quinquaginta equitibus tam ad pompam, quam ad pugnã perfectè inſtructis holoſerico auro & argento fulgenti Hungarico more pariter cum equis ueſtitis comitati prodeunt. Hos Oſvviecimenſis, Breſinenſisq; Caſtellani ſubſequuntur, qui numero & apparatu hoc triumphale cumulabant agmen. Tandem Caliſsienſis Palatinus Hunnorum habitu inſtructam turmam clenodijs, monilibusq; corruſcantem, & equis auro ornatis ſuperbam ducebat. Hunc lumen patriæ, & firmum uirtutum omnium propugnaculum Albertus à Lasko Palatinus Siradienſis uiſendo apparatu, cum quadringentis equitibus Hungarico & centum Scythico more inſtructis procedit, qui omnium conſenſu facilè tulit, in hoc triumpho partes priores, tanta enim cura ſuas apparauerat turmas, ut neq; uirum alio equo, neq; equum alio uiro indigere diceres. Poſtea Podoliæ Palatinus huic triumphi agmini 150. equitibus armatis decora quaſi addidit corollaria. Deniq; Lithuaniæ & Ruſsiæ proceres permiſcui, ſumptuoſè & profuſè pompoſi, acies tam ad bellũ quam triumphũ inſtructas producunt. Quorũ primus Nicolaus Georgius Radiuilus Dux, Palatinus Vilnenſis, decoris Patriæ, & Senatoris eruditi, ac ſolertis pleneq; Diuini ingenij equitatus, Polonorũ adæquat laudem. Hunc Caſtellanus Trocenſis decenter tam uiris quàm equis inſtructus comitatur. Hinc Ioãnes Chodkieuicius Samogitiæ Generalis Capitaneus, &c. bello ac pace clariſsimus, & ad res magnas gerendas natus procedit. Deinde eiuſdem Ducatus Theſaurarius ſuppremus, & Minſcenſis Caſtellanus equis & uiris auro corruſcãtibus ſuperbi ſequunť. Poſtea Nicolaus Chriſtophorus Radiuilus Dux, Curiæ Marſchalcus, Italico eoq; ſumptuoſiſsimo equitatu cinctus. Tandem exercitũ Campiductor, Inciſor, Dapifer, Pocillator, hij Hungarico, illi Italico, iſti Scythico, Moſchouiticoq; habitu & ornatu ſupbè inſtructi inſequũtur, & alij innumeri quos receſere longũ eſſet. Dies me deficeret, ſi ordine perſequar ſingulos, qui uiri, qui Heroës, qui Duces, ad illam celebritatẽ cohoneſtandã undiq; confluxerunt. Apparebat Lithuanorum equitatum tria millia ſuperare, holoſerico, gemmis, unionibus, corruſcantem. Poſt Lithuanos proceres Dux Conſtantinus, Kiouiæ Palatinus cum duobus filijs, uno Italico, altero Moſchouitico habitu ornato, præcedentibus trecentis equitibus ſuperbè auro & argento rigentibus ſtipatus occurrebat. Braslauienſis quoq; Palatinus Vvolinios ſuos Scythico more pulcherrimè & ſumptuoſiſsimè ueſtitos ducentos produxit, pharetris, & arcubus auro corruſcantibus. Tandem Culmenſis, Mariemburgẽſis, & Pomeraniæ Palatini Germanico ritu ſuperbas producũt acies. Dulſcius quoq; Pruthenus 36. equites loricis indutos & auro fulgẽtes adiunxit, eiſdem. Hinc Comites à Tecin, Ioannes Vvoinicenſis, & Andreas Belzenſis Caſtellani, familia antiqua, & rebus inſigniter geſtis illuſtres, 250. Hungarico more haſtatos equites, clipeis, uexillisq; ac ueſtibus & equis auro micantibus, educunt. Eos Herbortones, ingenio & prudentia, librisq; à ſe editis clari, cum ducentis. Camenecenſis, Sauichvvoſtenſisq; Caſtellani cũ centum quinquaginta equitibus cincti. Andreas Vvapovvski cum centum, & Biecenſis ac Radomienſis cum octuaginta benè armatis egrediũtur. Poſt hos Stanislaus Comes Tarnovv Caſtellanus Cechouienſis 200. equitibus, clipeis, haſtiſq;, & uexillis auro redimitis, marice tincta cocco & marturibus ſubducta ueſtitis, cum tormentis duorum curuum affabrè inſtructis progreditur.

Caſtellani quoq; cæteri quos ſigillatim numerare infiniti laboris eſſet, benè in acies inſtructi,

ſtructi, & ad triumphum cohoneſtandũ tanti Principis conuenientes, ſubſequuntur. Cancellarius quoq; cum Theſaurario Regni Hieronymo Buzinski omni uirtute & patriæ amore Senatores uenerãdi, ſuas copias inſigniter adornatas præſentãt: Poſt hos Marſchalcus Curiæ, Andreas Opalinski undiquaq; uirtutibus abſolutus uir, cum 75. equitib. Italico more egregiè exornatis. Deinde ultimum agmen claudebant Capitanei, ciuitatumq; & officiorum regiorum præfecti, qui etiam ſuas in acies pompoſè inſtructi ingentẽ exercitum exprimebant, aliorumq; aut adæquabant, aut ſuperabant laudem, & uereor ne tantorum illuſtrium uirorum ſplendore captus obuias imprudens alios prætercam, alios uerò abſq; diſcrimine ponam. Lublinenſis uerò Palatinus Macieovvski cum filio, & nepotibus inſigni uirtute prꝫſtantibus 200. equitibus cum uulturinis alijs & clipeis, ac uexillis Hungaricè terribilibus. Hos Dzialini, Secignieuiorũ, Camieneciorum, Ocieſcij, Coſcielecij, Tomicij Caſtellani Gneſnenſis cum filio, Padnieuij, Barſi, Bonaronũ, Miſcouij, Droieuij, Leſniovvolij, Staskouij, Nemſtę, Reiorum cum Oloribus integris coronatis & lilijs in pectore ſuper clipeos ad ſimilitudinem candidarum aquilarũ inſignitis, Noſcouij, Belzenſis præfecti Zamoiſcij, alijq; innumerabiles & inæſtimabiles equitum exercitus, ut ita dicam, omnibus portis, & ſuburbiorum latebris ſeſe effundebant. Aulici quoque Regis mortui officia ſua minimè neglexerunt, equi quoque ſingulorum Senatorum, & equitum ducticij, magnam triumpho præbebant amplitudinẽ, Cubicularij etiam Regis mortui, hi Italica, illi Hungarica ſpecie auro & argento, ueſteq; prætexta fulgidi, cæteros claudebant, quibus nihil neque dici, neque fingi ſpecioſius poteſt. Poſt Senatorum & equitum turmas, ciues cum plebe, ſubſequebantur, quorum equites Germanico habitu erant 120. pedites 4000. adæquabant, omnes fulgidis armaturis ſplendidi, ac diſcolori ueſtitu & uexillis ſecundum opificum contubernia, corruſcantes, ſimiliter Cleparianæ, Caſimirianæ, & Stradomianæ gentes. Exercitu omni per hunc modum diſpoſito, iuxta Lobzovvium & Bronouice uicos ciuitatis. Rex ſuis Gallis, Guaſconibus, & magna noſtrorum turba ſtipatus aduenit, tormenta autem ubique horribiliter interdum exploduntur, & taratantara, taratantara acriter reſonant, ibi Epiſcopus Plocenſis Miſcouius facunda & Ciceroniana oratione, Regem omnium ordinum nomine ſalutauit. Bibracus poſtea Regio nomine affabiliter ad omnia reſpondit. Dehinc ciues Caſimirienſes, Cracouienſes, & Clepardienſes, eum ſalute humiliter impertiunt, qui etiam placida, & optimè ſpei plena reſponſa retulerunt. Abſolutis ſalutationibus, Rex ſingulos exercitus, agmina conſtricta, oculis perluſtrat auidè, quæ tanta erant hominum benẽ armata congeries, ut pleriq; uſu rerum bellicarum periti, eandem etiam ualido hoſti opponi potuiſſe affirmarent, tormentorum magiſtri & ſclopetarij tonitrua crebra iterant, reſonant, & concutitur ſonitu æther. Tandem Rex circiter primam noctis horam urbem ardentibus facibus reſplendentem diui Floriani portã ingreditur, albo equo & ſublimi altitudine illuſtri magnificentiſsimè epiphiato, phaleratoq; auro undiq; refulgente uectus, cui inſidens altior omnib. eminebat, ut à cunctis conſpiceretur. Conſules aũt urbis umbellam aureã uſq; in arcem ſuper illum portauerunt, ueſte nigra pellibus panterinis ſuffulta indutus erat, Vaſcones ſclopetarij 40. & Heluetij cum Alabardis 60. duobus cũ tympano & fiſtulo præeuntib. latera eius muniebant, quibus holoſericæ uirides ueſtes, croceo colore diſtinctæ erant, in primo loco circa Regẽ Niuernenſis, & Dumeneius Duces, Marchio Elbenſis, Duca de Gvviſa, alij primores Galli, & aulici Regij, ſinguli honoris cauſa inter binos Palatinos deducebãtur, ſequebantur & anteibant tympaniſtarum, tibicinum, cornicum, multitudo, ſinguli ſuũ taratantara reſonãtes. Succedebant quoq; diuerſorũ principũ, & populorũ, oratores & legati, populus promiſcuus per uarias turmas & cuneos egrediens Regẽ ſuũ uidere geſtiens, quo ille procedebat ferebatur, omnes ſui ordinis & decoris obliti quem ſors cuiq; locũ obtuliſſet, occupabat. Conſcendũt alij tecta, & ſummis pendent tegulis, alij trabibus inſident, alij columnis implexi, alij muris hærent, omnes feneſtræ, omnes rimulæ ſuis ſpectatoribus refertæ, perforati parietes, diruptæ maceries, quo oculos ſuos tam expectati Regis ſpectactaculo populus expleret, nullus locus non occupatus, ne ijs quidem qui non niſi ruinoſum & periculoſum caperet ueſtigium. Cùm ad forum fuiſſet peruentum, tandem omniũ aures tubarum clangore, & ſclopetariorum, bombardariorumq; tonitribus obſurduerãt: in ipſo autem Caſtrenſis portæ ueſtibulo, arcus affabrè extructus erat triumphalis, tapetis exornatus aureis, in quo tibicines officium ſuum ſtrenuè adimplebant, in ſummitate uerò turris aquila alba ſubtiliter & artificioſè facta lilijs in pectore inſignita, in omnes partes quo Rex ibat circumuoluebatur, ſtridentibus alis, & capitis inflexione, ac quodam

ſtrepitu

ſtrepitu lætitiam quaſi præ ſe ferens. Cumq; Rex arcē ingrederetur, ſclopetæ omnes, tum & maiores machinæ tanto ſtrepitu, fulgoreq; exonerabantur, ac ſi Iupiter ipſe quicquid uſpiam, in theſauris ſuis fulminum, tonitruumq; concluſum habuerit, id totum pariter, ſimulq; nunc cœlo demiſiſſet, tum uerò genere tympanorum, tybiarum, tubarumq; ſonis nubes perſtrepebant. Arcem ingreſſus ubi etiam ſupra, aquila affabrè facta alis applaudebat, in Eccleſia D. Stanislai Cathedrali, à Canonicis ſalutatur, & poſtquàm Te Deum laudamus, ſuaui melodia decantaretur, ad Reginalem Maieſtatem recta deducitur, ubi ultro citroq; data ſalute in palatium auro ſplendidum cœnaturus, & acquieturus pergit. Poſtridiè uerò Rex in Senatuſconſultum ueniens per Bibracum Cancellariū priuatum, omnibus ordinibus Regni gratias egit: quod ſibi integrum atq; floridum tantum Regnum diuinitus adminiſtrandum præſtiterint, Deumq; omnipotentem precatur, ut is ipſis, atque adeò toti Reipub. Chriſtianæ ſit ſalutaris, pollicetur q; daturum ſe ſedulò operam, ut conceptæ de ſe apud illos opinioni cumulatæ ſatisfaciat, & ut coronatio properaretur obſecrabat. Ad hæc ſequenti die Sandiuoius Carncouius Refferendarius Regni Maieſtatem Regiam à Nobilitate affabili oratione ſalutauit, in qua & Reipub. incolumitatem, & Regiam dignitatem ſufficienter deduxit, explanauitq;, ut omnibus ſatisfactum uideretur. Regio quoq; nomine ſimiliter reſpōſum eſt, omnibus eum ſatisfacere, & ſalua omnia ſibi concredita conſeruare uelle, & non tantummodo literis approbare, uerumetiam ſanguine obſignare paratum eſſe. Eadem die Sole occidente cum magna Epiſcoporum caterua, & Legato ſummi Pontificis in rupeculam Caſimiriæ, Diui Stanislai (ubi occiſus fuit) ædem, Polonorum patroni, deducitur, ubi Deo deuotiſsimè ſupplicauit, & ſacris de more exoſculatis in arcem redijt. Quam uiſitationem S. Stanislai in Rupella omnes Reges ante Coronationem obire debiti ſunt, ex more recepto.

ORDO QVALITER SERENISSIMVS REX POLONIAE IVXTA VETERVM CONSVETVDINEM CORONATVR, ET QVAE SOlennitas & cæremoniæ circa id ſeruari ſint ſolitæ.

IMPRIMIS congregantur Epiſcopi & Conſiliarij Regni, alij Officiales, item Abbates infulati, ad minus ex Diocœſi Cracouienſi, qui omnes conuenire tenentur pro die ſtatuto coronationis.

Rex itaq; electus parabit ſe ut dignè accedat menſam Diuinā Corpus Chriſti ſumpturus in die Coronationis, unde ieiunio, eleemoſyna, & confeſsione expiabit peccata ſua. Sequenti autem die quæ erit Dominica, qua Rex eſt benedicendus. Archiepiſcopus & Suffraganei, Abbates infulati, aliiq; Prælati omnes conueniunt mane in Cathedralem Eccleſiam, omnes amicti ſtolis, piuialibus, mitris, infulis, ſuperpilicijs, & id genere ſacerdotalium. Senatores quoq; omnes, & equeſtris ordo cōgregatur, quibus ſic peractis, proceſsione ordinata per magiſtrum cæremoniarum, cum turribulo & aqua benedicta, alijsq; Epiſcopalibus de Eccleſia in Palatium eunt, ſchola cum Sacerdotibus & Abbatibus ad ſcalas Palatij remanentibus, ſoli Epiſcopi cum Archiepiſcopo palatium aſcendunt, ad deducendum Principem in Eccleſiam Cathedralē, qui antea induitur per ſupremum regni Marſchalcum, uel per Magiſtrum cęremoniarum ſandalijs, tunica, chirotecis, alba, dalmetica, & pallio, ſiue capa, quem ſic ornatum & inter Barones, primoresquè Regni ſtantem, Archiepiſcopus aqua benedicta aſpergit, poſt hoc collectam dicit:

Deus humilium inſtitutor, qui nos Sancti ſpiritus illuſtratione conſolaris, prætende ſuper hunc famulum tuum Henricum Gratiam tuam, ut per eum tuum in nobis adeſſe ſentiamus aduentum.

Hinc Rex in Eccleſiam per Cracouienſem & Cuiauienſem Epiſcopos deducitur, à dextra, leuaq; appræhenſa, præferentibus Caſtellano Cracouienſi coronam, Palatino ſceptrum, Vilnenſi item Palatino pomum aureum, & Andrea à Zborouu gladium euaginatum, Epiſcopi cum Archiepiſcopo cruce præcedente, Abbates infulati, & cæteri principes ſuo ordine quilibet ſuccedebant, ſimiliter Duces Franciæ, & externorum Principum legati. Regalia ſupradicta à Senatoribus qui ea portabant, accepta in altare depoſita ſunt, Rex in ſolio ſiſtitur, ante quem Archiepiſcopus certas orationes pronũciat.

Antequam autem Rex coronaretur, orta eſt magna controuerſia, ratione Confœderationis, inter quoſdam Catholicorum, & Euangelicos ſub interregno factæ, Epiſcopis eandẽ, uti diuinis pariter, ac Eccleſiaſticis contrariam legibus, ipſisq; inuitis, & reclamantibus factam, improbantibus, Euangelicis contra, propter rerum ſuarum ſecuritatem, omnino firmam haberi cõtendentibus, ſed poſtea omnis illa contentio, inuento medio Deo uolente ſedata fuit, & pace facta unus Epiſcoporum dicit ſubſequentem Orationem.

OMnipotens ſempiterne Deus, cœleſtium ac terreſtrium moderator, qui famulum tuum ad Regni faſtigium, dignitatemq; dignatus es prouehere, concede quæſumus ut à cunctis aduerſitatibus liberatus, & Eccleſiaſticæ pacis dono muniatur, & ad æternæ pacis gaudium, te donante peruenire mereatur, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Finita oratione admonet diligenter Regem, de fide, de pietate in Deum, & de alijs uirtutibus Regijs dicens:

Cùm hodie per manus noſtras, optime Princeps, qui Chriſti Saluatoris noſtri uices in hac re fungimur, quamuis indigni ſacram unctionem, & Regni inſignia ſis ſuſcepturus, bene eſt, ut te prius de onere, ad quod deſtinaris aliquantulum moneamus. Regiam hodie ſuſcipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commiſſos curam ſumis: præclarum ſanè inter mortales locum, ſed diſcriminis, laboris, atq; anxietatis plenum, uerum ſi conſideraueris, quod omnis poteſtas à Domino Deo eſt, per quem regnant Reges, & legum conditores iuſta decernunt, quodq; de grege tibi commiſſo, ipſi Deo rationẽ redditurus, primum pietatem ſeruabis, Dominum Deum tuum tota mente, ac puro corde coles, Chriſtianam Religionem ac fidem Catholicam, quam ab incunabulis profeſſus es, ad finem uſq; inuiolatam retinebis, eamq; contra omnes aduerſantes, pro uiribus defendes. Eccleſiarum Prælatis ac reliquis ſacerdotibus, condignam reuerentiam exhibebis, Eccleſiaſticam libertatem non conculcabis, iuſtitiam ſine qua nulla ſocietas diu conſiſtere poteſt, erga omnes inconcuſſè adminiſtrabis, bonis pręmia noxijs debitas pœnas imponendo, uiduas, pupillos, pauperes, ac debiles, ab omni oppreſsione defendens, omnibus te adeuntibus benignum, manſuetum, atq; affabilem pro Regia tua dignitate præbebis. & ita te geres, ut non ad tuam, ſed ad totius populi utilitatem regnare, præmiumq; benefactorum tuorum, non in terris, ſed in cœlo expectare uidearis, quod ipſe tibi præſtare dignetur, qui uiuit & regnat Deus in ſæcula ſæculorum.

Abſoluta oratione interrogat illum Epiſcopus his uerbis:

Vis fidem ſanctam, à Catholicis uiris traditam tenere, & operibus iuſtis ſeruire? R. Volo. Vis Eccleſijs, Eccleſiarumq; miniſtris tutor & defenſor eſſe? R. Volo. Vis Regnum à Deo tibi commiſſum, ſecundùm iuſtitiam Patrum tenere, regere, & defendere? R. Volo. Et inquantùm Diuino fultus ſuffragio, ac ſolatio omnium fidelium ſuorum ualuero, ita me fideliter per omnia acturum eſſe promitto.

Finita interrogatione, Rex coram Archiepiſcopo genu flexus capite adaperto, dicit in hæc uerba: Ego Henricus, Deo annuente futurus Rex Polonorum, profiteor & promitto coram Deo, & Angelis eius, deinceps legem & iuſtitiam, & pacem Eccleſiæ Dei, populoq; mihi ſubiecto, pro poſſe

& noſſe,

& noſſe, facere atq; ſeruare, ſaluo condigno miſericordiæ Dei reſpectu, ſicut in conſilio fidelium meorum, melius potero inuenire. Pontificibus quoq; eccleſiarum Dei, condignum & canonicum honorem exhibere, atq; ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Eccleſię collata & reddita ſunt, inuiolabiliter obſeruare: Abbatibus, Comitibus, & Vaſallis meis congruum honorem, ſecundum conſilium fidelium meorum præſtare.

Poſt hoc, utramq; manum ponit ſupra Euangelia dicens: Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Euangelia.

Poſtea dicit Archiepiſcopus Collectam.

OMnipotens ſempiterne Deus, Creator omnium, Imperator Angelorũ, Rex regum, & Dominus dominantium, qui Abraham fidelem ſeruum tuũ de hoſtibus triumphare feciſti, Moyſi & Ioſue populo tuo prælatis, uictoriam multiplicem tribuiſti, humilemq; Dauid ſeruum tuum Regni faſtigio ſublimaſti, & Salomonem ſapientiæ pacíſque ineffabili munere ditaſti, reſpice quæſumus Domine, ad preces humilitatis noſtræ: & ſuper hunc famulum tuum Henricum, quem ſupplici deuotione ueneramur, & in Regem eligimus, Benedictionum tuarum dono multiplica, eumq; dextera potentiæ tuæ, ſemper hic & undiq; circumda: quatenus prædicti Abrahæ fidelitate, Moyſi manſuetudine fretus, Ioſue fortitudine fultus, Dauid humilitate exaltatus, Salomonis ſapientia decoratus, tibi in omnibus complaceat, & per tramitẽ iuſtitiæ inoffenſo greſſu ſemper incedat. Tuæ quoq; protectionis galea munitus, & ſcuto inſuperabili iugiter protectus, armiſq; cœleſtibus circumdatus, optabilem de hoſtibus Crucis Chriſti uictoriam fideliter obtineat, & triumphum fœliciter capiat, terroremq; ſuæ potentiæ illis inferat, & pacem ſibi militantibus lætanter reportet, per Chriſtum Dominum noſtrum, qui uirtute crucis tartara deſtruxit, Regnoq; Diaboli ſuperato, ad cœlos uictor aſcendit: in quo poteſtas omnis, Regniq; conſiſtit uictoria: qui eſt gloria humilium, & uita, ſaluſq; populorum: qui tecum uiuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

ALIA ORATIO.

TE inuocamus Domine, Sancte Pater Omnipotens ſempiterne Deus, ut hunc famulum tuum Henricum, quem tuæ Diuinæ diſpenſationis prouidentia in primordio plaſmatum, uſq; ad hunc præſentem diem iuuenili flore lætantem creſcere cõceſsiſti: eum tuæ pietatis dono ditatum, plenumq; gratia & ueritate, de die in diem coram Deo & hominibus ad meliora ſemper proficere facias: ut ſummi regiminis ſolium gratia ſupernæ largitatis gaudens ſuſcipiat, & miſericordiæ tuæ muro, ab hoſtium aduerſitate undique munitus plebem ſibi commiſſam cum pace propitiationis, & uirtute uictoriæ fœliciter regere mereatur, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Poſt hæc Archiepiſcopus genua flectit, & Rex in faciem prouoluitur: Cantores autem canunt, choro reſpondente, & cum cantant hunc uerſum: Et obſequium ſeruitutis noſtræ tibi rationabile facias. R. Te rogamus audi nos. Archiepiſcopus ſtans ad Regem prouolutum, cum cruce dicit: Et hunc electum in Regem: Coronandum, benedicere digneris. R. Te rogamus audi nos. Iterum canit: Et hunc electum in Regem Coronandum benedicere & conſecrare digneris. R. Te rogamus audi nos.

Poſt hoc Epiſcopi omnes cũ Abbatibus genua flectentes, lætaniam proſequuntur ſupra Regem prouolutum, quam cum finierint, Archiepiſcopus Orationem Dominicam exorditur: Pater noſter, &c. Et ne nos inducas in tentationem. R. Sed libera nos à malo. V. Saluum fac ſeruum tuum Domine. R. Deus meus ſperantem in te. V. Eſto ei Domine turris fortitudinis. R. A' facie inimici. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te ueniat. V. Dominus uobiſcum. R. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

DEVS qui populis tuis uirtute conſulis,& amore dominaris, da famulo tuo Henrico ſapientiæ ſpiritum,cum regimine diſciplinę,ut tibi toto corde deuotus,in Regni regimine maneat ſemper idoneus,tuoq; munere ipſius temporibus, ſecuritas Eccleſiæ dirigatur,& in tranquillitate deuotio Chriſtiana permaneat,ut in operibus ſuis bonis perſeuerans,ad æternum Regnum te duce peruenire ualeat, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,&c.

Benedic Domine hunc Regem Henricum,qui Regna omnia moderaris à ſeculo, & tali eum benedictione glorifica, ut Dauidicæ teneat benedictionis & ſublimitatis Sceptrum,& glorificatus in eius protinus rapiatur merita,da ei tuo ſpiramine cum manſuetudine,ita regere populum tuum,ſicut feciſti Salomonem tuum continere regnum pacificum,ſit tibi ſemper cum timorę ſubditus,tibiq; militet cum quiete, ſit tuo clipeo protectus,cum proceribus,& ubiq; tua gratia uictor exiſtat,honorifica eum præ cunctis Regibus gentium,ut fœliciter populis tuis dominetur,& fœliciter eum nationes adoret,uiuat inter gentium cateruas magnificus,ſit in iudicijs æquitatis ſingularis,locupletet eum tua per diues dextera,frugiferam obtineat Patriam,& eius liberis tribuas profuturam, Protella ei prolixitatem uitæ,& in diebus eius oriatur iuſtitia,à te robuſtum teneat regiminis ſolium,& cum iucunditate & iuſtitia, æterno glorietur in regno,per Chriſtum Dominum noſtrum,Amen.

Poſtea Archiepiſcopus ſedet,Rex uerò genua ante eum prouolutus,Dalmatica & piuiali exuitur. Archiepiſcopus autem intincto police dextro in oleo ſacro ungit illi dextram à palma,ad cubitum,& inter ſcatulas, & in brachio dextro,dicens:

Vngo te in Regem ex oleo ſanctificato, in Nomine Patris,& Filij,& Spiritus Sancti, Amen.

Pax tecum. R. Et cum Spiritu tuo.

ORATIO.

VNgo te in Regem ex oleo ſanctificato Spiritus Sancti gratia humilitatis noſtræ officio in te copioſa deſcendat,ut ſicut manibus noſtris indignis, oleo materiali pingueſcis exterius ablutus,ita eius inuiſibili unctione delibutus,impinguari merearis interius,eius quoq; perfectiſsima ſpirituali unctione ſemper imbutus, & illicita declinare tota mente diſcas ſeu ualeas,& utilia animæ tuę,iugiter cogitare,optare,atq; operari queas, auxiliante Domino Ieſu Chriſto, qui tecum uiuit & regnat, Deus Dei filius Ieſus Chriſtus Dominus noſter,qui à Patre oleo exultationis unctus eſt,præ participibus ſuis, ipſe per præſentem ſanctæ unctionis infuſionem Spiritus Paraclyti, ſuper te Benedictionem infundat,eundemq; uſque ad interiora cordis tui penetrare faciat. Quatenus hoc uiſibili & tractabili oleo dona inuiſibilia percipere,& temporali Regno, iuſtis moderationibus executo,æternaliter corregnare ei merearis, qui ſolus ſine peccato Rex Regum, uiuit & gloriatur, cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti, Deus per omnia ſæcula ſæculorum,Amen.

OREMVS.

OMnipotens ſempiterne Deus,qui Azachiel ſuper Syriam, & Iehu ſuper Iſrael per Heliam,Dauidem quoq; & Saulem per Samuelem Prophetam in Reges inungi feciſti, tribue quæſumus, manibus noſtris opem tuæ benedictionis,& huic famulo tuo Henrico,quem hodie licet indignis in ſacro ungimine delingimus,dignam delibutionis huius efficatiam,& uirtutem concede. Conſtitue Domine principatum ſuper humerum eius,ut ſit fortis,iuſtus,prouidus, & indefeſſus Regni huius,& populi tui gubernator,infidelium expugnator,iuſtitiæ cultor,meritorum remunerator,Eccleſiæ tuæ ſanctæ, & fidei Chriſtianæ defenſor ad decus,& laudē tui nominis glorioſi, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum,qui tecum uiuit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum,Amen.

Chriſte perunge hunc Regem in regimen,qui unxiſti Sacerdotes & Prophetas, Reges & Martyres,qui per fidem uicerunt Regna,operati ſunt iuſtitiam,atq; adepti ſunt repromiſsiones, tua ſanctiſsima unctio ſuper caput eius defluat,atq; ad interiora deſcendat,& cordis illius intima penetret, & promiſsionibus, quas adepti ſunt uictorioſiſsimi Reges, gratia tua, dignus efficiatur, quatenus in præſenti ſæculo fœliciter regnet,& ad

eorum

corum conſortium in cœleſti regno perueniat,per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tecum uiuit & regnat,&c. Vnctus eſt oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis & uirtute ſanctæ crucis poteſtates aëreas debellauit,tartara deſtruxit, Regnum Diaboli ſuperauit, & ad cœlos uictor aſcendit,in cuius manu uictoria uirtus & poteſtas conſiſtunt, & tecum uiuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Deus qui es iuſtorum gloria,& miſericordia peccatorum,qui miſiſti filium tuum, ut pretioſiſsimo ſanguine ſuo genus humanum redimeret, qui conteris bella, & es propugnator in te ſperantium, & ſub cuius arbitrio omnium Regnorum continetur poteſtas, te humiliter deprecamur,ut præſentem famulũ tuum Henricum in tua miſericordia confidentem,in præſenti regali ſede benedicas,eiq́ protinus adeſſe digneris, & qui tua expetit protectione defendi,omnibus ſit hoſtibus fortior,fac eum Domine beatum, & uictorem de inimicis ſuis. Corona eum corona iuſtitiæ & pietatis,ut ex toto corde,& tota mente in te credens,tibi deſeruiat,ſanctam tuam Eccleſiam defendat & ſublimet, populumq́ à te commiſſum iuſte regat,nullum ius inſidiantibus malis iniuſtitiam uertat. Accende Domine cor eius ad amorem gratiæ tuæ, per hoc unctionis oleum, unde unxiſti Reges & Prophetas,quatenus iuſtitiam diligens,per tramitem iuſtitiæ familiariter populum ducens,poſt peracta & diſpoſita in regalia excellentia annorum curricula, ad te peruenire mereatur,per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,&c.

Proſpice Omnipotens Deus ſerenis optatibus hunc glorioſum Regem Henricum, & ſicut benedixiſti Abraham,Iſaac & Iacob,ſic illum larga benedictionis ſpiritualis gratia,cum omni plenitudine potentiæ irrigare,atq́ perfundere,dignare,tribue ei de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, uini, & olei, & omnium frugum opulentiam,ex largitate diuini muneris,longa per tempora,ut illo regnante ſit ſanitas corporum in Patria, & pax inuiolata in Regno,& dignitas glorioſa Regalis Palatij,maximo ſplendore Regiæ poteſtatis omnium oculis fulgeat, luce clariſsima clareſcat, atq́ ſplendore,quaſi ſplendidiſsimo fulgore maximo perfuſus lumine uideatur. Tribue ei Omnipotens Deus,ut ſit fortiſsimus protector Patriæ,& conſolator Eccleſiarum atque cœnobiorum ſanctorum,maxima cum pietate munificentiæ, atq́ ſit fortiſsimus Regũ, triumphator hoſtium,ad opprimendos rebelles & paganos nationes,ſitq́ ſuis inimicis ſatis terribilis,præ maxima fortitudine regalis potentiæ. Optimatibus quoq́ & præcelſis proceribus,ac fidelibus ſui Regni ſit magnificus, & amabilis ac pius, ut ab omnibus timeatur & diligatur. Reges quoq́ de lumbis eius per ſucceſsiones temporum, futurorum egrediantur,qui Regnum hoc ualeant regere totum,& pôſt glorioſa tempora,atq́ fœlicia præſentis uitæ gaudia æterna in perpetua benedictione habere mereantur. Quod ipſe præſtare dignetur qui uiuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Poſtea Epiſcopus aliquis,cotum manu geſtans,inuncta loca detergit,dicens:

Deus Rex Regum,& Dominus Dominantium,per quem Reges regnant,& legum conditores iura decernunt,dignare propitius Benedicere hoc Regale ornamentum, & præſta ut famulus tuus Rex noſter Henricus,qui illud portaturus eſt, ornamento bonorum morum,& ſanctorum actionum, in conſpectu tuo fulgeat, & poſt temporalem uitam æternam gloriam, quæ temporis non habeat finem, ſine fine poſsideat, per Dominum &c.

Demum induit Regem piuiali, & Dalmatica, dicens:

Accipe pallium,quatuor initijs formatum, per quod intelligas quatuor mundi partes,diuinæ poteſtati eſſe ſubiectas,nec quenquam poſſe fœliciter regere in terris niſi ſibi poteſtas fuerit collata de cœlis.

His abſolutis Archiepiſcopus manus abluit, & depoſita infula dicit Confeſsionem. Rex uerò deductus in ſolium orat, & poſt Alleluia in Miſſa, orationes pro Rege aliquis Epiſcoporum dicit. Poſtea Regi genu flexo, Archiepiſcopus gladium porrigit, dicens:

Accipe gladium deſuper Altari ſumptum per noſtras manus licet indignas, uice tamen,& authoritate ſanctorum Apoſtolorum conſecratum,regaliter tibi conceſſum,noſtroq́ benedictionis officio,in defenſionem ſanctæ Dei Eccleſiæ, diuinitus ordinatum, ad uindictam malefactorum,laudem uerò bonorum,& memor eſto eius,de quo Pſalmiſta prophetauit,dicens: Accingere gladio tuo,ſuper femur tuum potentiſsime, ut in hoc

per eandem uim æquitatis exerceas,molemq; iniquitatis,potenter deſtruas. Et ſanctam Dei Eccleſiam,eiusq; fideles propugnes,atq; protegas,neq; minus ſub fide falſos, quam Chriſtiani nominis hoſtes execres,ac diſperdas,uiduas atq; pupillos clementer adiuues, & defendas,deſolata reſtaures,reſtaurata conſerues,ulciſcaris iniuſta,confirmes benè diſpoſita. Quatenus in hoc agendo uirtutum triumpho, glorioſus, iuſtitiæq; cultor egregius,cum mundi Saluatore,cuius typum geris, in nomine eius,ſine fine regnare merearis,qui cum Deo Patre,& Filio,& Spiritu Sancto,uiuit & regnat,Deus per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Ibidem ulterius in Miſſa proceditur,& accingens illi gladium Archiepiſcopus,dicit:

Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsime, & attende, quod ſancti, non in gladio,ſed per fidem uicerunt Regna.

Poſtea ei Diadema imponens,dicit:

Accipe Coronam Regni,quæ licet ab indignis,Epiſcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur,in nomine Patris,& Filij, & Spiritus Sancti, quam ſanctitatis gloriam & honorem,& opus fortitudinis intelligas ſignificare,& per hanc re participem miniſterij noſtri,non ignores ita ut ſicut nos in interioribus,paſtores,rectoresq; animarum intelligimur,ita & tu contra omnes aduerſitates Eccleſiæ Chriſti defenſor aſsiſtas,Regniq; tibi à Deo dati,& per officium noſtræ benedictionis in uice Apoſtolorum, omniumq; ſanctorum regimini tuo commiſsi,utilis executor,perſpicuusq; regnator ſemper appareas, ut inter glorioſos athletas uirtutũ gemmis ornatus,& præmio ſempiternæ fœlicitatis coronatus,cum redemptore & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto,cuius nomen,uicemq; geſtare crederis,ſine fine glorieris,qui uiuit & imperat Deus cum Patre & Spiritu Sancto in ſæcula ſæculorum.

Demum pomum typum mundi referens in ſiniſtram,& ſceptrum in dextram ei dedit,dicens:

Accipe uirgam uirtutis atq; ueritatis,qua intelligas te obnoxium mulcere pios,terrere reprobos,errantes uiam docere,lapſis manum porrigere,diſperdere ſuperbos, & releuare humiles, & apperiat tibi oſtium Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui de ſemetipſo ait:Ego ſum oſtium,per me ſi quis introierit ſaluabitur,qui eſt clauis Dauid, & ſceptrum Domus Iſraël,qui apperit,& nemo claudit: claudit & nemo apperit, ſitq; tibi author,qui eduxit uinctum de domo carceris,ſedentem in tenebris,& umbra mortis, ut in omnibus ſequi eum merearis,de quo Dauid Propheta cecinit:Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi, uirga æquitatis,uirga regni tui, & imitando ipſum diligas iuſtitiam,& odio habeas iniquitatem,qui propterea unxit te Deus:Deus tuus ad exemplum illius,quem ante ſæcula unxerat oleo exultationis,quæ participibus ſuis,Ieſum Chriſtũ Dominum noſtrum, qui cum eo uiuit,& regnat Deus in ſæcula ſæculorum.

Inter offertorium,Rex panem & uinum in altare offert,Pacemq; (ut dicitur)exoſculat,& ſacroſanctum corpus diuinum accipit. Poſt hoc gladius ei diſcinditur. Abſoluto ſacro in thronum medio templo ordinatũ deducitur, ubi ab Archiepiſc. introniſatur,& gubernaculis Regni præficitur,dicente:

Sede & retine à modo locum tibi à Deo delegatum,per authoritatem Omnipotentis Dei,& per præſentem traditionem noſtram omnium,ſcilicet Epiſcoporum,cęterorumq; Dei ſeruorum,& quanto clerum ſacris altaribus propinquiorem aſpicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem,impendere memineris,quatenus Mediator Dei & hominum,te mediatorem cleri & plebis,in hoc Regni Solio confirmet,& in Regno æterno ſecum regnare faciat,Ieſus Chriſtus Dominus noſter,Rex Regũ,& Dominus dominantium,qui cum Patre & Spiritu Sancto uiuit & regnat Deus,per omnia ſęcula ſęculorum.

Tandem Archiepiſcopus exorditur,Te Deum laudamus,quo abſoluto, ſtans à dextris Regis, dicit: Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua. R. Iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te ueniat. V. Dominus uobiſcum. R. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS:

OREMVS.

DEVS qui uictrices Moyſi manus, in oratione firmaſti, qui quamuis ætate langueſceret infatigabili, ſanctitate pugnabat, ut dū Amalech iniquus uincitur, dum prophanus nationum populus ſubiugatur, exterminatis alienigenis, hæreditati tuæ poſſeſſio copioſa ſeruiret, opus manuum tuarum à noſtræ orationis exauditione confirma: habemus & nos apud te Sancte Pater Dominum Saluatorem, qui pro nobis manus ſuas extendit in cruce, per quem etiam precamur altiſsime, ut tua potentia ſuffragante, uniuerſorum hoſtium, frangatur impietas, populusq; tuus ceſſanti formidine, te ſolum timere condiſcat, per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. R. Amen.

OREMVS.

DEVS inenarrabilis author mundi, conditor generis humani, confirmator Regni, qui ex lumbis fidelis amici tui, Patriarchæ noſtri, Abrahæ prælegiſti Regem ſæculis profuturum, tu præſentem inſignem Regem hunc, cum exercitu ſuo, per interceſsionem omnium ſanctorum uberi benedictione locupletā, & in Solium Regni firma, ſtabilitate connecte, uiſita eum per interuentum omnium Sanctorum, ſicut uiſitaſti Moyſem in rubo, Ioſue in caſtris, Gedeonem in agro, Samuelem crinitum in templo, & illa eum promiſsione, & ſyderea benedictione, ac ſapientiæ tuæ rore perfundere digneris, quàm Dauid in Pſalterio, Salomon filius eius te remunerante percœpit de cœlo. Sis ei contra acies inimicorum lorica in aduerſis, galea in proſperis, ſapientia in protectione, clypeus ſempiternus, & præſta ut gentes illi teneant fidem. Proceres atq; optimates ſui habeāt pacem, diligant charitatem, abſtineant à captiuitate, loquantur iuſtitiam, cuſtodiant ueritatem, & ita populus iſte pullulet, coalitus benedictione Trinitatis, ut ſemper maneant tripudiantes, armis gaudentes & in pace uictores, per Chriſtū Dominum noſtrum, Amen.

Tunc Rex accepto in manus ſacro gladio, aliquos tum nobiles, tum conſiliares uiros, habita cæremoniæ dignitate, ad equeſtris ordinis dignitatē præcinctos prouexit. His peractis Rex in palatium deducitur, cibum capeſſurus ubi inſtructis menſis, accumbebat ſummum tronum ipſe, ac deinde per ordinem cæteri principes ſuas menſas accumbunt, tunc primores Barones & Senatores loca ſua occupant, Marſchalcis, cæterisq; officiarijs munia Regalia obeuntibus, Dapiferis, Architriclinijsq; præeuntibus cum ſuis ſcipionibus, argenteis caniſtris panem, & auratis patinis uaria tuceta, leucophaga, frictellas, tortas, & quicquid præclarum ars apetitia exquiſitiſsimas, ſumptuoſiſsimasq; per ordinem epulas copioſè apponunt, aſſa, elixa, iuſculenta, frixa, paſtillia, promulſidaria, pultaria, cruſtulenta, aliaq; lautiſsimorum eduliorū genera ſapidiſsimis ſuccorum, multijugis condimentis ſuffuſa, quæ L. Luculli Romani menſas ſuperabant. Tandem die Lunæ ſequenti iiſdem quibus antea inſignia preferentibus, in forum ſumma cum celeritate deducta, à ciuibus in edito ſolio ad id pulcherrimè iuxta pretorium facto, iuſiurandū & argenti ingentia, peramplaq; munera accepit. Ibi etiā aſſumens in manū aureum pomum, tum euaginatū gladium aliquod ſtrenuos & benemeritos uiros equeſtri ordini aſciuit, ac aurata militia cōdonauit. His peractis ad Andreæ Zborouij nuptias pedes, omnibus plateis & tectorū ſummitatibus, multitudine oppletis, iuit. Peracto prandio haſtiludia Rege inſpiciente exercebantur extra muros, ibidem & poſtera die Sacra Regia Maieſtas liberaliſsimè tractabatur. Samuel autem Zborouuski qui ad coronationem neglexerat uenire, centum uiginti equites ſumptuoſiſsimo ornatu Hungarico ei oſtenderat. Plurimi poſtea dies in audiendis gratulantium Principum externorum legationibus, & in quibuſdam cauſis decidendis tranſacti ſunt. Atq; hanc ueram Coronationis auguſtiſsimi Poloniæ Principis deſcriptionem, Lector candide, boni conſule, Vale, & nos redama.

DEDVCTIO ET ORIGO CELEBERRIMAE GENTIS LITHVANORVM, probabilis: hactenus à nemine Hiſtoricorum Latinorum explanata.

AVTHORE ALEXANDRO GVAGNINO VERONENSI.

Lithuaniæ populi.

PTOLEMAEVS ille uniuerſi orbis Geographus curioſiſſimus, his in regionibus, quæ hodie à Lithuanis coluntur, & quæ eorum ditioni utpote Ruſſia, Podolia, Volhinia, Podlaſſia, Samogitiaq; ſubſunt, hos populos colonias ſuas, (quorum hodie ne ueſtigium quidem apparet) antiquitus habuêre recenſet, Galindos, Bodinos, Geninos, Sudinos, Cariones, Amaxobios, Stabanos, Sturnos, Naſcios, Aſubios, Vuibiones, Ombrones, inter Lublinam & Breſtiam, Sargatiosq;. Quos omnes ex Cymbris, Gotisq;, & Sarmatis ortum ſumpſiſſe idem Ptolemeus aſſerit.

Cymbri unde prognati.

Sarmatorum autem deductio cũ latius à nobis deſcripta pateat, Cymbrorum nomen, & ſucceſſiones mihi explanandæ uidentur. Cymbros itaq; à Gomero nepote Nohæ ex maximo natu filio Iapheto ortos eſſe, nomenq; ab eo per tot ſæcula paululum immutatum trahere conſentiens omnium Hiſtoricorũ opinio eſt. Hæc poſteritas Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem in Europa, Aſiaq; minori occupauerit, quod ipſi cum Etymon nominis dilationem ſignificantis, tum fauſta Nohæ parentis imprecatio portendebant, pars eorum à Gomero orti, ad Boſphorum Cymerum Mæothidis paludibus proximum, (qui de illis Cymmerius eſt appellatus) ultra fontes Tanais fluuij, ubi in Ducatu Rheſanenſi Moſchouiæ Principi ſubiecto oritur, ſedes ſuas habuerũt.

Tanais fluuius

Poſtea ſucceſſu temporis, quod haud difficile illis fuit, per regiones propinquas, Ruſſiam, Lithuaniam, Liuoniam & Boruſſiam, nunc Pruſſiam appellatã, & Cymbricam Cherſoneſum, ubi Sweci, Dani, Holandi progreſſi, toto eo littore ſe paſſim diffundentes latè dominati ſunt, & caſtrato paululũ nomine, literaq; interiecta Cymbri nuncupati.

Cymbrorum patria.

Quando uerò & qua occaſione hæc migratio cõtigerit: quoniam nulla gentis ab eo tempore monumenta extant, ex quibus id conſtare poſſit, ignotum eſt. Cæterùm fuerũt ſemper Cymbri gens bellicoſa, ſtrenua, manu prompta, id enim res ab ipſis fortiſſimè, audaciſſimæq; geſtæ teſtantur. His namq; colonijs Septentrionalibus relictis in numero trecentorum millium, per Germanorum regiones in Heluetiam, Galliamq; imprimis penetrarunt, deinde Hiſpanias populabundi uaſtauerunt.

Cymbri Galliã & Hiſpaniam ingreſſi.

Inde annũ circiter 110. ante natum Chriſtum in Italiam excurrerunt, quam uaſtabundi paſſim deprędarunt, Romanorumq; Conſulem Papyrium Carbonem, cum uniuerſo exercitu fuderunt. Poſtea ab eiſdẽ M. Iunius Syluanus, & ipſe Conſul cõtracta infœliciter pugna ſuperat̃. Aurelius deinde Scaurus Conſulis legatus amiſſis copijs Romanis, in manus eorum uiuus perueniens, à Bolo Rege Cymbrorum occiditur.

Cymbrorum in Italia bella.

Id Tacito affirmante actum eſt, anno 640. poſt urbem conditam. Tandem Romani maioribus copijs collectis in aditu Alpiũ contra Cymbros exercitum opponunt, fuſi tamen & ad internitionẽ proſtrati, ubi C. Manlius in pugna interfectus occubuit. Octuaginta uerò millia Romanorum militum cæſa. Q. Seruilius Cœpio Imperator exercitus, ex conflictu funeſto uix cum denis elapſus, Romã tantę cladis nuncius perueniens, bonis omnibus publicatis, ex decreto Senatus, quod temeritate ſua exercitũ perdiderit, iugulatur.

Infœlix cum Cymbris Romanorum conflictus, eorum ſtrages.

Aiunt Romanos uno in prælio maiori clade & detrimento unquam affectos eſſe, quamobrẽ ſuſpenſis metu animis, de exitu imperij ſui magnopere ſoliciti, præſentiq; rerum ſuarum periculo uehementer conturbati, cum hoſtes initium, ubi minitantes propediem aduentare nunciarentur. Caium Marium ex Lybia, ubi Iugurtam deuicerat, Ducem bellicoſiſſimum & fortunatum uocauerũt, duobusq; annis ab illa clade Romanorum elapſis.

Marius Cymbros fudit.

Marius Cymbrorum & Teuthonum ad aquas Sextias cruento prælio ducenta millia fudit, tantaq; fertur cæſorum multitudo, ut Maſſilienſes congeſtis defunctorum oſſibus uineas eiſdem obſepſerint, ſanguineq; humano agri, quaſi ſtercore multo pingueſcentes uberrimi, feraciſſimiq; redditi ſint. Itaque Cymbri attenuati numero & uiribus, ſed animo minimè fracti, in unum conglobati, Q. Catuli Proconſulis exercitum in fugam uerterũt, ad fluuiumq; Atheſin caſtrametati ſunt. Quò Marius ſumma celeritate aduolans, cõiunctis copijs ſuis cum exercitu Catuli, inito prælio 29. die Iulij centũ quadraginta millia Cymbrorũ occidit.

Cymbri ex Italia.

Qua clade ad extrema redacti Italia egreſſi, patrias oras utpote Daniam, Pruſſiam, Suetiam, Liuoniam, Lithuaniãq; petierũt, ex quibus illi

illi qui Lithuaniam occupauerant Gepidę nuncupati fuêre. Hac uerò in Regione ubi Samogitia, Aeneas Syluius Maſſagetas, gentem Plinio, celebrem conſediſſe teſtatur. Lithuanorum uerò gentem, qui antiquitus Gepidi uocabantur ex Gothis oriundam. Eraſmus Stella pulchris rationibus affirmat cum Duce Litalano, ſiue Lituuone Vedenuti Pruſsiæ Regis filio, anno Domini 573. in has regiones uicinas patris imperio, quas olim Alani incolebant, ueniſſe, Lithuaniæqꝫ nomen a ſui denominatione eiuſdem indidiſſe. Samogitiam uerò à fratre eiuſdem Lithuonis Saimone principe appellatam, idem Eraſmus Stella in Pruſsia hiſtoria teſtatur, quæ tunc temporis longè in Pruſsiam & Liuoniam uſqꝫ extendebatur. Similiter Lotialos, ſiue Lotuuonos, qui nunc Liuones poſt Germanorũ ingreſſum Latinis dicuntur, ab eodem Lituuone cum Lituuania pariter nomen traxiſſe. Hæ autem gentes, utpote Pruteni, Polouuci, Samogitæ, Gepidæ, Lithuani, Liuones, Curlandi, Iatuuingi ſiue Iaziges & Iaczuuingi appellati, ut unũ idioma, ita eoſdem mores, conſuetudines, legesqꝫ & bellorum expeditiones in Chriſtianos concordi Marte, ſemper habebant, niſi ſingulæ ſingulis principibus, finibusqꝫ certis dirimebantur. Iaczuuingi autem fuerunt populi crudeliſsimi, in finibus Lithuaniæ iuxta Maſouiam, ubi hodie Podlaſsia colonias ſuas habebant, qui in bello non referebant pedem, quin uincerent, aut uincerentur: ideò bellis aſsiduis interierunt, reliqui eorum in Lithuanos, Ruſſos, & Maſouitas ob uicinitatem abierunt. Opinantur alij Lithuanos, à Lithuo quod cornu uenatorium ſignificat, dictos eſſe, quorum opinio, ut anilis & ſtulta iure ab omnibus irridetur. Matthias autẽ Miechouienſis, & Dlugoſus Polonicæ hiſtoriæ indagatores, ac annales Ruthenorum teſtantur. Italos Duce Palemone, uel ob tyrannidem Neronis, uel promeritum exilium, aut ab Attila Hunnorũ Reges crudeliſsimas Patriæ uaſtationes fugientes, has regiones, longa nauigatione ſuperata, ex ſinu maris Baltici, quod Pruſsiam, Samogitiam, Liuoniamqꝫ alluit, per Nemnam fluuium Cronone Ptolomæo dictum, claſſe ingreſſos fuiſſe, quòd & ipſa gens Lithuanica ſtrenuè aſſerit. Quamplures enim dictiones Latinæ, & Italicæ idiomati eorum intermixtæ habentur. Aiuntqꝫ hunc Palemonem (quem ipſum nomen Latinum, Italumqꝫ eſſe prodit) cum certa comitiua ex nobilibus propinquitate iunctis collecta, quorum pręcipuos, Vrſinos, Columnas, Iulianos, Cæſarianos, Gaſtaldos recenſent, Lithuaniæ nobilibus familijs & ſtemmatibus principia dediſſe, uulgum uerò Lithuanorum utpotè colonos, & agreſtes ex Gotis natos aſſerũt, in hancqꝫ ſententiam plurimi Polonicæ & Germanicæ, ac Ruſſorum hiſtoriæ ſcriptores aſtipulantur, quorum iudicio & authoritati, nos quoqꝫ acquieſcentes cum eiſdem ſentire uolumus.

Lithuani à Cymbris orti.

Lithuaniæ, Samogitiæ & Liuoniæ denominatio.

Iaczuuingi ſiue Iaſiges gens crudelis.

Lithuaniæ à Lithuo.

Itali Lithuaniæ gẽtis propagatores.

Vulgus Lithuanorum ex Gotis, nobiles ex Italis orti.

Hic itaqꝫ Polemon ob innatam induſtriam, à gentè barbara Princeps ſalutatus, eam coràm nomine Patriæ ſuę Italię (præpoſito articulo Italis in fœminini generis nominibus efferendis conſueto) *La Italia appellaſſe* creditur, quæ poſtea longo temporis ſucceſſu Italicis moribus, idiomateqꝫ in barbariem populi cõmutatis, Lithuania dicta eſt. Quidam etiam eoſdem Italos à littore maris Baltici, quod Pruſsiam, Liuoniam, ac Lithuaniæ, Samogitię extrema alluit, eò quòd ibi prius conſederint, Lithuaniam cognominaſſe putant. Succedente poſtea Palemoni quodam ex eadem gente Principe, Itali recens Latinorũ nomen non modo depoſuerũt: ſed ignaram quoqꝫ & peregrinam eorum incolarum linguarum, apud quos principatum arripuerant addiſcentes, in ſuam cooptarũt, uiuendiqꝫ normam & modum cum eiuſdem barbaribus ſuſceperunt. Cæterũ hæc gens Lithuana longo tempore à ſui imperij primordijs, obſcura fuit, Ruthenorumqꝫ iugo ſubiecta, ut Princeps Kiouienſis Ruſsiæ quondam Monarcha, ab eis periomata, ſuberaqꝫ ob egeſtatem & ſoli ſterilitatem, in ſignum tantummodo ſubiectionis exigeret: Donec Mendolphus ſiue Mendog, & Vuitenen, Gediminusqꝫ Duces Illuſtres Heroica Magnanimitate illa innata, dudumqꝫ ſegnitia rei militaris oppreſſa excitata, rebellionem contra Ruthenos, ab anteceſſoribus ſuis inſeptam continentes, unus poſt alium in Lithuaniæ imperio ſuccedentes, Ruſsiæ Principibus partim ſtrenuo marte, partim aſtu frequentius aggreſsis, & quaſi debellatis, ſenſim adeò uiribus creuerunt, ut iugo Rutenis omnibus iniecto, etiam ad tributa ſibi pendenda eos compellerent, quæ pluribus ab annis Ruthenis ipſi pendebant, ac pro periomatibus & ſubere aurum, argentumqꝫ exigunt. Nunc Lithuanorum ſucceſſus & ſeriem à primis principatus incrementis, ſecundum Ruthenorũ opiniones aggrediar, à tribus fratribus Palemonis nepotibus, initio ſumpto.

Polemon Italus primus dux Lithuanorum.

Lithuania ab Italia cognominata.

Lithuania à littore.

Lithuani olim obſcuri, Rußis tributarij.

Lithuani iugũ Ruthenorum excutiunt.

ORDO, GENEALOGIAQVE DVCVM Lithuaniæ.

PAlemoni ex Romanis Patritijs genus ſuũ dicenti, ſatisqꝫ in Lithuania multis periculis exantlatis commigranti, tres nepotes (quos Ostheni filios eiuſdem cõtra ueritatem Hiſtoriæ legitimos ſcribunt) in imperio Lithuanico ſucceſſerunt, Borcus, Cunoſſus & Spera nominati.

Palemonis nepotes.

Borcusqꝫ

Borcus.

Borcusꝗ arce ad Iuriam fluuium ubi in Crononem ſiue Nemnam exoneratur, in Samogitia erecta, à ſui nominis & fluuij compoſita denominatione, eam Iurborg, quæ hucuſꝗ durat, appellauit, imperiumꝗ in Samogitas exercuit.

Cunos. Kunoſſow arx.

Cunos uerò ulterius procedens eadem in Regione caſtrum Kunoſſouu fundauit, à ſuo nomine appellatum, ad quod regio ſubiacens pertineret.

Spera. Kiernus. Gybut. Kiernow arx, & ſedes Magni Ducatus Lithuaniæ. Lithuania à Litus tuba.

Spera quoque Vilkomir arce ad fluenta Suuentæ ædificata, ibidem dominari cœpit. Tandem Borco & Spera fatis concedentibus, Cunos in utriuſꝗ partes ſucceſsit, duosꝗ filios Kiernum & Gybutũ procreauit. Mortuo Kunoſſo, Kiernus filius in Lithuania principatu ex utraꝗ ripa Vuiliæ fluuij arrepto, Kiernouu arcem Ducatus ſedem erexit. Hunc Lithuaniam à littore & tuba ſiue lituo cornu uenatorio, appellaſſe Rutheni, & ipſa gens Lithuanica nulla certa, probabiliꝗ ratione fulti autumant. Gybutus etiã Kiernouuij germanus Samogitiæ habenis præfuit, manuꝗ coniuncta cum Kierno Ruſsiam apud Braſlauu & Poloczko longè, lateꝗ uaſtauerunt. Cumꝗ exuuijs onuſti reuerterentur, Samogitiam à Liuonibus uicinis ſpoliatam inuenerunt, quam ulciſcentes Liuoniam uiciſsim igne, & armis, uaſtatam diripuerunt.

Ziuibundus Dux Lithuaniæ. Muntwil Samogitiæ Dux. Vikint.

Kierno è uiuis decedente, Ziuibundus filius in Lithuania ſuccedit, Gybuto uerò in Samogitia Muntuuil, hi quoque fraterna ſynceritate ſeſe proſequentes, pacificè gentium ſuarum habenis præfuerunt. Ruſsiæ principibus tributa perſoluentes, periomata uidelicet ad balnea & conturnos de ſubere more gentis contextos. Muntuuilo deinde parcis uocantibus, non diu regnanti, Vikint filius in Samogitiæ principatum euectus eſt.

Batti Ruſsiam uaſtauit.

Interea uerò cum Batti Tartarorum imperator, Ruſsiam magna ex parte deuaſtaſſet, potentiamꝗ Ducum eius diminuiſſet, & debilitaſſet, Ziuibundus Lithuaniæ Dux nacta occaſione ad iugum Ruthenorum excutiendum, & libertatem uindicandam, fratris Vikinti Erdziuuilũ filium in Ruſsiam infeſtãdam armata manu deſtinauit. Itaꝗ Erdziuuil tranato Vilia fluuio, Nouogrodek arcem & ciuitatem Ruthenorũ occupauit, ibidemꝗ ſedem Ducatus ſui poſuit. Vlteriusꝗ caſtra mouendo ad Nemnam fluuium, ſcopulo, natura loci munitiſsimo reperto, caſtrum quod Grodno appellatur ibidem erexit. Tandem in Podlaſsiam cum exercitu penetrans Brzeſtiam, Mielnicum, Drohicinũ per Batti Tartarorum deſolatas arces Ruthenorum occupauit, muniuitꝗ, & omnem eam oram ſuam in ditionem paruo negotio redegit. In Lithuania uerò benè meritis exercitus ductoribus prouincias, unicuiꝗ pro ſua dignitate, diſtribuit. Eixio ex quo Douoinorum familia creuit, Regionem hanc ubi ab eo nunc Eixiſki oppidum nuncupatur. Granſo ubi Granſiſki. Campæ uerò ex quo Gaſtaldorum nomen in Lithuania Oſmianam dedit.

Grodno ædificata. Podlaſsiam ab Erdiuilo occupata. Eixis. Granſis. Campa. Lithuania proceres.

Erdiuilus Tartaros ſternit. Mingailo dux Lithuaniæ.

Erdziuil igitur uiribus in Ruſsia & Lithuania auctis, Tartarorum Zauuolhenſium Regem Kurdaſſum nomine cum ſuis copijs Ruthenorum regiones ex conſuetudine deprædantem apud Mozeram oppidũ, in fluuio Okuniouuka dicto proſtrauit, fugauitꝗ. Multis geſtis Heroicis exactis factis conceſsit. Mingailum uerò & Algimuntum filios imperij ſucceſſores reliquit. Algimuntus Samogitiæ præfuit: Mingailo uerò Polocenſibus Ruthenis liberè abſꝗ iugo cuiuſquam uiuẽtibus bellum intulit, quibus apud Grodzecz arcem eorundem quam exuſsit debellatis, Poloczkam cœpit, imperiumꝗ in Polocenſes, ac Nouogrodenſes latiſsimè exercuit Ginuilo, & Skirmunto filijs, patriȩ dominis relictis, è uiuis deceſsit.

Skirmunt. Ginuil.

Skirmunt itaꝗ perſolutis patri funebribus exequijs, Nouogrodecenſium & Lithuanorum habenas moderauit. Ginuil uerò Poloczkam iure naturali deuolutam adminiſtrauit, qui ducta in matrimonium Maria Twerenſium Ducis filia baptizatus eſt, atque Georgius cognominatus, cum Pskouienſibus & Smolenſcijs acerrimum bellum pro patria geſsit, Boriſſo filio in Polocenſi Ducatu relicto, ſpiritum exhalauit.

Boris.

Boris ex more patri iuſtis perſolutis, Poloczkam ſumma cum dexteritate moderauit, Baſilicam ſub titulo Sanctæ Sophiȩ in arce de lateribus coctis pulcherrimè ſumptuoſeꝗ erexit. Item aliam Saluatoris Ieſu Chriſti, qui Spes Ruthenis dicitur, & monaſterium uirginum medium miliari à Poloczka, (ubi modernus Dux Moſchouiæ in oppugnatione Poloſcæ, domicilium ſuum habuit) Boriſsiꝗ & Hlebi diuorum Ruthenici ritus Eccleſias inſtaurauit ac dotauit. Boriſſowo arcem & oppidum ad Bereſinam fluuium, à ſui nomine appellatam fundauit, ad quam uſꝗ Magnus Dux Moſchouiæ fines ſuos pertinere contendit. Boriſſo decedenti Baſilius Rechwold filius in Polocenſi principatu ſucceſsit, qui ætatis plenus ad ſuperos migrauit, relicta filia Poroskauia, & Hlebo filio. Hlebus paucis annis in Poloczka exactis ſatis ccõeſsit. Poroskauia uerò ſoror ſua cœlibem, uirginalemꝗ uitam ducens, in monaſterio Ruthenici ritus uixit, poſtea deuotionis cauſa cum quibuſdam monachis Græcis, Romã petijt, ibidemꝗ mortua, ob uitæ ſanctimoniã canoniſata & Catalogo ſanctorum ſcripta, Paraxidisꝗ Latinis ſecundũ Ruthenorum

Boriſſow fundata. Baſilius Rechwold. Poroskauia Polockiæ Duciſſa.

opinionem

opinionem appellata. Nunc à Polocenſibus Ducibus ad Lithuaniæ Principes redeo.

Skiermunt filius Mingaili, & frater Ginuili, Lithuaniæ habenas uiriliter moderans, Mſcislaum Ducem Lucenſium cum copijs Ruſſorum ſibi occurrentē proſtrauit, arcesq; Pinskam, & Turouuiam eiſdē eripuit. Poſtea Balaklaium Tartarorum Zauuolhenſium Regem apud Keidanouu Ruſsiam uaſtantem, cum uniuerſo exercitu fudit, fugauitq;. *Skiermunt Ruthenos proſtrauit.*

Tandem Ruſsiæ principibus bellum intulit, eò quod illum Lithuania pellere niterentur. Mortisq; ſucceſſu copijs Ruſſorum debellatis, Mozeram, Cernihouiam, Karaſouiam arces cum ſuis prouincijs expugnauit, imperioq; ſuo ſubiugauit, ac tribus filijs, Stroinato, Lauborto, & Piſimonto in hæreditatem conceſsit.

Kukouoitus patruus Skiermunti in Lithuaniæ & Samogitiæ principatu multis annis exactis, naturæ debitum ſoluit. Giedruſſo uerò genero, qui filiam ſuam Poiatam matrimonio copulauerat, principatum cōmiſit, qui Lithuaniæ & Samogitiæ habenis ſumma cum dexteritate adminiſtrans moritur, Ringolto filio relicto. *Giedrus.*

Ringolt patri funebribus exequijs more gentili perſolutis, Lithuaniæ & Samogitiæ præficitur. In hunc principes Ruſsiæ inuidia ducti, ob tributa non perſoluta exacerbati conſpirauerunt, quatenus Ducatu paterno exueretur. Itaq; exercitibus conſcriptis, in Lithuaniam ualida manu cum Tartarorum auxiliaribus copijs excurrunt, quibus Ringolt uiribus Lithuanicis & Samogitiæ accinctus occurrit, acriq; commiſſo prælio ad Nemnam fluuium iuxta Mohilnam, Tartarorum ſex millia, Ruthenorumq; ingentes copias proſtrauit. In quo conflictu ex Ducibus Ruſsiæ, Demetrius Drucenſis, Suuetoslaus Kiouienſis, Leoq; Vuolodimerenſis occubuerunt. Ringoltus hac uictoria & alijs multis clarus humanis exceſsit, cui Mindog filius in Principatu ſucceſsit, anno Domini 1240. *Ringolt Principes Ruſsiæ ſternit.*

Mendog ſiue Mindog Dux Lithuaniæ, Samogitiæq;, communibus ſuorum acclamationibus creatus, cum Pruſsienſibus Crucigeris & Liuonienſibus multa præclara bella geſsit, Smolenskam & Vuolhiniæ Duces imperio ſuo poſt uarios conflictus ſubiecit. Boleslaum Pudicum Regem Poloniæ 1243. anno à Chriſto nato, Danielemq; Ruſsiæ Monarcham & Regem coronatum 1246. ſæpius excurſorijs pugnis, cruenta cum clade Chriſtianorum moleſtauit, Maſouiam, Dobriniam, Cuiauiam, igne, ferroq;, multis ſpolijs onuſtus frequenter peragrauit. Poſtea anno Domini 1252. à Cruciferis Pruſsiæ, Liuoniæq; inductus, fidem Chriſtianam cum nonnullis Lithuanis & Prutenis ſuſcepit, deditq; literas Cruciferis Pruſsiæ (Magiſtro Henrico de Zalcza in ordine tunc temporis quarto præſidente) quibus aſtruit, & recognoſcit, ſe ab illis multipliciter honoratum & adiutum, & ideò terras ſuæ ditionis, uidelicet Samogitarum, Iaczuuingorum, Curouuienſium, Vueizenſium, & totam terram Lithuaniæ perpetua & irreuocabili donatione, ipſis donaſſe & inſcripſiſſe. Conſilioq; fratrum Cruciferorum Pruſsiæ nuncios ſuos, nuncijs Magiſtri & Cruciferorum adiunctos, ad Innocentium Papam quartum miſit, profitens ſe puritatem Chriſtianam ſuſcepiſſe, & Coronam ſuper Lithuanos regnandi petens. In cuius fauorem Innocentius Papa fratrem Heindenricum olim prouincialem Poloniæ, & Epiſcopum Armacanum, cum alijs Epiſcopis de Riga Liuoniæ miſit, qui Mendognem in Regem Lithuaniæ inunxerunt, ſub eodem tamen anno, cum omnibus baptiſatis ad priſtinos idolatriæ feces, prioribus peiores redijt, ſiue dolore & pœnitentia amiſſarum terrarum, quas Cruciferis inſcripſerat, ſiue alia cauſa commotus. Poſtea anno Domini 1260. Mendog, ſiue Mendolphus Princeps Lithuaniæ ordinatione Crucigerorum Regem ſe gerens ex Lithuanis, Prutenis, Iaczuuingis, Samogitijsq; triginta millium exercitu coadunato, Maſouiæ oram crudeliſsimē depopulatus eſt, caſtrum Ploczko cum ciuitate exuſsit, deinde Pruſsiam inuadens, Cruciferis tantummodò caſtra tuentibus, ciuitates quas Cruciferi extruxerant, flamma & exciſione deleuit, omnesq; Chriſtianos illic repertos trucidauit, opimisq; ſpolijs onuſtus in Lithuaniam redijt. Item eodem anno Magiſtro & Cruciferis Pruſsiæ, erigentibus caſtrum Carſouuin, in monte Sancti Georgij, à Lithuanis & Prutenis barbaris proſtrati ſunt, ubi Henricus de Horshuſen Magiſter Liuoniæ, & Henricus Marſchalcus Pruſsiæ cum multis alijs occubuerunt. Lithuani autem caſtrum Carſouuin & Heizburg, maceratis fame defenſoribus conquiſiuerunt, ad caſtrum deinde Konigſperg obſidione promota à Crucigeris repulſi ſunt. *Mendog coronatur, baptiſatur.* *Mendog Chriſtianam fidem ſpernit.* *Maſouia uaſtata.* *Pruſsia à Mendog uaſtatur.*

Tandem Mendog ualido collecto exercitu cum Suuarnone Pruſsiæ principe, anno 1262. in Maſouiam irrupit, ubi in uigilia S. Ioan. Baptiſtæ Semouitum Ducem Maſouiæ incautum in curia Iaſdouu cum filio Conrado, & alijs militibus, occupauerunt. Suuarno Dux Ruſsiæ Semouitum ipſum crudeliter decolauit. Conradū uerò filium ipſius, Mendog, & Lithuani conſeruauerunt, & eodē anno ab eis redemptus eſt. Lithuani itaq; & Rutheni uniuerſa Maſouiæ ora & Cuiauiæ parte peruaſtata, cum immenſa præda hominū & pecorū, ſuccenſis oppidis & uillis in ſuas terras redierūt. Sequēte deinde anno, Lithuani *Maſouiæ clades, ubi Semouitus obtruncatur.*

& Rutheni

Louicz exuſta. & Rutheni non contenti prima deuaſtatione in Maſouiam iterũ remearunt, & in ea propter deſolationem nihil reperientes, Caſtellaniam Louicienſem ad Archiepiſcopũ Gneſnenſem pertinentem, igne & multiplicibus prædis conſumpſerunt: nemineq; defenſionem opponente, in terras ſuas ſuperbiendo diſceſſerunt.

Mendog cum filijs occiſus à Stroinate. Towciuilus trucidatur. Stroinat obtruncatur. Tandem Deus miſericors Polonis, Maſouitisq; Chriſtianis propiciaturus, diſſenſiones ciuiles, inter Ruthenos & Lithuanos immiſit. Nam Mendolphum, aliàs Mendog Regem Lithuanorum, nepos eius Stroinat cum Dowmanto genero eiuſdem, Principatum Lithuanicum ambiens, quieſcentem obtrũcat, & duos filios eius, Ruklam, & Rzepikaſſam, ſicq; principatum arripuit, anno 1263. in quo & fratrem Towciuilum Polocenſium Ducem ambitione commotus trucidauit. Vuoiſalk autem Monachus tonſus Ruthenicum ritum primo profeſſus, filius Mendolphi, patri occiſo parentando Stroinatum exprobando illi, nephariam cædem, anno Domini 1264. occidit. Itaq; Vuoiſalk monachus Ducem Lithuanorum ſe gerere cœpit, Poloniamq;, & Maſouiam, ac Cruciferos crebris irruptionibus infeſtauit.

Voiſalk iugulatur. Anno autem Domini 1267. præditus Vuoiſalk propter ſimultates & odia pro terris Ruſsiæ, quas ſibi appropriare nitebatur, in Vurowsko monaſterio Ruthenorum S. Michaëlis circumuentus à Leone Duce Ruſsiæ, qui & Leopolim fundauit, filio Danielis olim regis Ruſsiæ, occiſus eſt.

Vtenus. Sublatis per huiuſmodi ſeditiones Ducibus Lithuaniȩ, Vtenus, ſiue Vcienus, ex principum Lithuaniæ proſapia familia Kitaurorum communi omnium acclamatione in Magnum Lithuaniæ, Samogitiæq; Ducem ſubſtituitur, qui pluribus bellis cum Ruthenis, Cruciferisq; Pruſsiæ exantlatis Swintoroho filio relicto è uiuis deceſsit.

Swintorohus. Germontus. Trabus. Swintorohus paucis annis in Imperio exactis, Reipublicæ tamen negotijs optimè communitis, conſtitutisq;, ex hac luce commigrauit, cui Germontus filius ſuccedens, & ipſe non multo tempore imperans, relictis Trabuſo & Aligino filijs, in fata conceſsit. Trabus Magni Ducatus Lithuaniæ, Samogitiæ, & quibuſdam regionibus Ruſsiæ iure hereditario ad ſe deuolutis imperans, bello & pace clarus oppidum à ſuo nomine cum caſtro hucuſq; Trahy appellatum, condidit, & quinq; filios legitimos, Narimũdum, Dowmantum, Holſanum, Giedrutum, Troidenum, procreauit, pluribusq; egregijs geſtis exactis, fatis interceptus eſt.

Sedes de Nouogrodek in Kiernouam translata. Duces Giedrocenſes. Perſolutis gentiliter patri funebribus exequijs, eiuſdem in magno Ducatu Narimuntus natu maior filius ſucceſsit, ſedemq; ſuam de Nouogrodek Kiernouã tranſtulit. Dowmant uerò Vcianam caſtrum cum ſuo diſtrictu tenuit. Giedrotus ſiue Giedrus, arcem ad lacum quendam, à ſuo nomine Giedrote appellatam, condidit, in qua ſedem ſui principatus habuit, ex eo ad hęc uſq; tempora innumerabilis progenies extat propagata, Ducum Giedrocenſium titulo gaudentes, ac pro Ducibus ſeſe gerentes, & à Vuilna Lithuaniæ Metropoli, quatuor miliaribus intercipiendo, in Lithuaniam uſq; ditiones eorum extenduntur per 26. miliaria Polonica, plurimiq; eorum pauperrimi uix colonorum conditionem adæquantes, cæteris Dominis inſeruientes nihilominus tamen titulo Ducum ſeſe priuari permittunt, atq; aliter appellati ægrè ferunt: uerè enim ex Ducum Lithuaniæ proſapia, genus ſuum ducunt, & armis Ducatus Lithuaniæ antiquis, quas à Romanis importatas, ferunt, Kijtauro uidelicet ſecundum illorum opinionem utuntur. Sed ad rem redeo. Holſam quartus Trabuſsi filius ultra fluuium Viliam uerſus orientem procedendo, & Korablam amnem arcem ſui Ducatus ſedem, à ſui denominatione Holſany appellatam cõdidit. Horum Ducum Holſanenſium Paulus Epiſcopus Vilnenſis moderni, uerè Reuerendiſsimi Domini Valeriani Epiſcopi anteceſſor familiam terminauit. Ducatus uerò ipſe in ditionem regis ceſsit. Quintus Troidenus Iatwingorum, ubi nunc Podlaſsia & Doinowiorum principatum ultra ſibi oblatum accepit, ubi Rayrodam arcem hucuſq; manentem condidit, ad Biebram fluuium.

His quatuor fratribus, Narimuntus ſecundum prærogatiuam natiuitatis, in Magno Ducatu præpoſitus, cõiunctis eorum uiribus Poloniam, Ruſsiam, Maſouiamq; & Pruſſiam infeſtabant, Crucigeros quoq; ſæpius, tàm Liuonienſes, quàm Pruſsienſes oppugnabant. Poſtea Narimuntus cum Dowmanto fratre bellum ciuile, quod ſibi uxorem rapuerat, mouit. Vczianaq; quo ſe Dowmantus receperat obſeſſa, uxorem recuperauit, & arcem cõquiſiuit. Dowmantum uerò Ducatu exuit, fugauitq;, qui Pskouam fugiens in principatum à Pskouienſibus promotus eſt, quorum armis Polocenſes Ruthenos Poloczka conquiſita, ſuam in ditionem ſubiugauit.

Inſignia Lithuaniæ. Porrò Ruthenorum annales Narimuntum Magnum Ducem Lithuaniȩ primum authorem Stemmatis, ſiue inſignij Lithuanici, uiri uidelicet armatiæ quo inſidentis albo, gladium extenſum ſuper caput tenentis, in modum perſequentis fugientes, unde uul-

gariter

gariter Pogonia dicitur. Fatis tandem obtemperatis, Narimunto, Troidenus frater in Magno Ducatu Lithuaniæ & Samogitię ſucceſsit, qui rebus omnibus imperij bene compoſitis, finibuſqúe ab incurſu Ruthenorum & Crucifigerorum undique tutatis ſummo cum terrore finitimis gentibus principatum gubernauit, filius uerò ſuus Rimuntus, quem ex Mazouiæ Ducis filia ſuſceperat baptizatus, Monaſticam uitam ex præſcripto Ruthenorum profeſſus eſt.

Troidenus Lithuaniæ Princeps.

Poſtea anno Domini 1278. Troidenus coadunatis Lithuanorum, & Prutenorum Barbarorum copijs, quæ 30. millia pugnatorum excedebant, eas trifariam diuiſit, vnam partem in Mazouiam, duas uerò in terram Culmenſem contra Crucigeros deſtinauit, maximaq; parte Pruſsiæ ditionis Crucigerorum peruaſtata, caſtris Burgelavv, Lubavv, Chelm, expugnatis maximam captiuitatem hominum, & iumentorum in Lithuaniam abduxit. Eodem anno terra Cuiauienſis circa oppidum Kovvale, & Lancicienſis ciuitas à Lithuanis, ſubita incurſione ſpoliata eſt. Poſtea Dovvmantus Pskouienſium, & Polocenſium Princeps, Troidenum natu minorum fratrẽ, Magno Ducatui Lithuaco dominari ægrè ferens, tres ruſticos ſubordinauit, præcio corruptos, qui eum de balneo euntem incautum obtruncarũt. Dovvmantus itaq; copijs conſcriptis ualidiſsimo cum exercitu, ad Lithuaniam occupãdam progreſſus, à Rimunto filio Troideni ex monacho principe facto, uiribus Lithuanicis profligatur, trucidaturq;, qui eius ſanguine parenti victorioſè parentauit. Facta in Kiernovva conuentione omne ius hæreditarium in Magno Ducatu abdicauit, ſæculariq; principatu ſpreto, uitam monaſticam continuare delegit. Vitenẽ. uerò Samogitam de familia Kitaurorum ex Romanis Principibus oriundum, uirum ſtrenuum & magnanimum, in Magnum Ducem Lithuaniæ conſtituit: quamuis enim ſupereſſent Patrueles ſui duo, Giedrocenſis, & Holſanẽſis Duces, ad quos magnus Ducatus iure hæreditario pertineret, ſed quod erant puerili ætate, ad imperium minus habili, ideò principatum ad eos deferri diſuaſit, dicens: patruum ſuum Narimuntum fœlicis memoriæ arma ſiue inſigne Magni Ducatus ſibi fabricaſſe, uirum armatũ cum gladio equo inſidentem, ideò oportere, vt princeps, armis bellicoſis, ſtrenuè correſponderet.

Pruſsiam Troidenus uaſtat.

Troidenus trucidatus.

VITENES PRINCEPS LITHVANIAE.

ANno quo verbum Diuinum ſalutiferum, humana in carne, mundo cœlitus apparuit 1279. Vithenes communi omnium ſuffragio, Princeps ſalutatus in Lithuania, & magnæ parti Ruſsiæ latè imperauit, frequenterq; bella cum Polonis finitimis, Ruſsiæq; Ducibus geſsit.

Annoq; Domini 1282. cum Lithuanis & Iaczvvingis 24. die Septembris in terram Lublinenſem deuenit, & 15. diebus eam uaſtando, magnam prædam in Lithuaniam referebat. Lesko autem niger Rex Poloniæ, Lublini ex uiſione angelica conſolatus, ad perſequendos barbaros animatus eſt, quos cum parua manu Polonorum militum inter Narevv, & Nemen conſequutos, ſecurè agentes, facilè proſtrauit, ad decemq; millia barbarorum trucidauit, & ſpolia abegit, ac in ſignum uictoriæ Lublini Eccleſiã parochialem ſub titulo ſancti Michaëlis Archangeli fundauit.

Lithuani profligantur.

Anno Domini 1286. Peluſia unus ex Ducibus Lithuaniæ ſuas iniurias in Lithuanos ulturus, ad Albertum de Miſſen, Commendatorem in Konigsberg, ſecretò confugiens, uiginti uiros militares Teutonicos armatos ſibi dari petijt, quorum principales erat Martinus de Golin, & Conradus Tvvil Crucigeri, cum his ad locum ubi principes Lithuaniæ conuiuabant perueniens, nocte incautos oppreſsit, 70. principales Lithuanos dormientes, plurimamqúe multitudinem utriuſque ſexus trucidauit, ſponſum & ſponſam, cum matronis & uirginibus, ſpolijs, clenodijs, unionibusqúe onuſtus in Konigsberg deduxit.

Lithuani in nuptijs trucidantur.

Anno Domini 1287. Lithuani, Pruteni, & Samogitæ, furtiuo & ſilenti agmine, in terram Dobrzinenſem uenientes, principalem ciuitatem Dobrzin, die Dominico, ciuibus ſacris occupatis compræhenderunt, & trucidatis ſenibus atq; lactantibus cæteros, ſpoliatis uillis & oppidis, in miſeram ſeruitutem abduxerunt.

Dobrizenſis terra uaſtatur.

Anno Domini 1289. Exercitus Lithuanorum, in numero octo millium armatorum, in terram Sambienſem Pruſsiæ, deſcendens, flammis, cædibus, & ſpolijs eam uaſtauit, & exuuis onuſtus in propria redijt, Cruciferi decernere cum hoſtib. non audentes, 50. duntaxat Lithuanos interceperunt.

Pruſsia uaſtatur.

Anno Domini 1291. Lithuaniam Cruciferi Pruſsienſes, uaſtauerunt, multiſqúe oc-

Lithuania uaſtatur. ciſis ſeptingentos captiuos abduxerunt. Poſtea & Mederabe caſtrum Lithuanicũ, Commendator de Konigsberg conquiſiuit. Magiſter quoque Pruſsiæ Memer, cum forti exercitu Lithuaniam aggreſſus, duos diſtrictus, Paſtonovv, & Gerſſovv in cinerem redegit, & cum multa præda captiuorum reuerſus eſt. Paucis poſt diebus Vvitenes Lithuanorum Dux terram Cuiauiæ hoſtiliter ingreſſus, cædibus & ſpolijs, circa ciuitatem Brzeſcie patratis, hominum & rerum prædam ingentem ſecum abduxit, & licet Vvladislaus Loktek & Cazimirus, Cuiauiæ, & Lanciciæ Duces, cum militibus ſuis, Magiſter quoq; Pruſsiæ Meinhardus tempeſtiuè eos fuiſſent inſequuti, re tamen nulla memorabili edita, omnes abiêre retrorſum.

Cuiauia uaſtatur.

Lithuania uaſtatur. Anno Domini 1293. Conradus Stange Commendator de Ragneta circa feſtum S. Iacobi caſtrum Mindege in Lithuania expugnauit, & magnam multitudinem Lithuanorum, pluribus cæſis in Pruſsiam abduxit. Vvitenes autem cum multitudine Lithuanorũ, & Rutenorum, Pruſsiam 80. diebus uaſtauit.

Pruſsia uaſtatur. Poſtea anno Domini 1294. cum mille octingentis equitibus, per ſyluas & nemora, ſilenti agmine Vvitenen, in terram Lanciciensem poſt feſtum Pentecoſtes ingreſſus, primũ in Eccleſiã collegiatã Lanciciensem impetũ fecit, & frequentiã populi, quæ illuc confluxerat trucidauit, alios uerò captiuauit, prælatos, canonicos, & ſacerdotes in ſeruitutem accepit: ueſtes ſacras, & uaſa diripuit, & qui ſupra Eccleſiã cõfugerant, domibus Eccleſiã circumſtantib. acceſsis ſuffocauit. Ad rura deinde & uicos diſcurrẽdo, magnã prædam abigebat, redeuntemq; Cazimirus Dux Lancicienſis, cum militib. ſuis prope Sohaczovv, ciuitatem, in uilla Troianovv cõſequutum, impari marte prælium cum eo cõmiſit, ubi à multitudine Lithuanorum confoſſus, ſtrenuè dimicando occubuit. Peracto prælio cuilibet Lithuano 20. Chriſtiani Poloni in ſortem ceſſerunt.

Cazimirus à Lithuanis occiſus.

Lithuania uaſtatur. Anno Domini 1294. Meinhardus Pruſsiæ Magiſter, binos diſtrictus Lithuanorum Paſtovv & Gierſchovv uaſtauit. Eodem quoq; tempore Commendator de Ragneta Lithuanorum caſtrum Kymel conquiſiuit, & ſuccendit.

Pruſsia uaſtatur. Anno Domini 1296. Vvitenen. ingreſſus terram Culmenſem, & diſtrictum Colubienſem ſpolijs, & cædibus eas afflixit, deinde in Liuoniam uaſtatrices, ſuas copias duxit, eamq; igne & ferro protriuit.

Anno Domini 1298. Lithuani oppidum Strasburg in Culinenſi terra uaſtauerunt, quos Cruciferi aſſequentes, partem prædæ abegerunt.

Poſtea anno Dñi 1299. ſexcenti Lithuani Pruſsiã igne & ferro ꝓtriuerũt. Natangiãq; diſtrictum deprædati 300. captiuauerunt Teutones, plurimos uerò occiderunt.

Vvitenes à Gedimino obtruncatur. Hic Vvitenes habuit magiſtrum ſtabuli, Gediminum nomine, uirum ambitioſum & excelſi animi, qui imperium ambigens prædictum Vvitenem Dominum ſuum nacta occaſione temporis obtruncauit, ſtatimquè magno Ducatu, & uxore Domini occiſi (quæ etiam in necem mariti conſenſerat) potitus eſt, atque hunc exitum Vvitenes habuit. Chronica uerò Ruthenorum hunc Gediminum legitimum filium Vvitenis teſtantur, & legitimè eundem patri ſucceſsiſſe, ſed cæteri hiſtorici probabiliores ab eorum ſententia diſcrepant.

GEDIMINVS MAGNVS DVX LITHVANIAE.

Anno à Chriſto nato 1300. Gediminus imperio induſtrioſè inter ſuos arrepto, latè illud propagauit, nonnulla parte Ruſsiæ partim ui & armis, partim pactis occupata. Dum autem Lithuaniæ habenas ſtrenuè Gediminus gubernaret, à Rutenisq; & Polonis fines ſuos fœlici marte pacaret, Crucigeri, Pruſsienſes, & Liuonienſes armata manu, & conſcriptis ex Germania ualidis copijs, Samogitiam hoſtiliter ingreſsi, quæq; obuia uaſtauerunt, Kunoſſovv arcem obſederunt, machinis eam quatientes, quam uiolenti irruptione cœperunt, & Gaſtaldum Campiductorem Lithuaniæ in ea captiuauerunt, uniuerſamq; terram Samogitiæ occupauerunt. Sequente anno Gediminus ad ulciſcendas iniurias ſibi illatas, in inuaſa & uiolenter occupata Samogitia, Lithuanorum copijs conſcriptis, & Ruſsiæ principum auxilijs, ac Tartarorum accinctus, contra Pruſsienſes, Crucigeros & Lithuanienſes expeditionem egit, & ordinatis vtrinque aciebus à mane uſque ad meridiem duriſsimo Marte, ad Okmienam fluuium pugnauerunt, donec Samagitarum exercitus, in ipſo furore belli à Crucigeris ad Lithuanos deficiens, Gedimini uires augerent, qui fortiter ordinem Teutonicorum dirupit, copiaſquè eorum in fugam uertit, plerique ergo Alemañorum, cum ſuis commendatoribus interfecti

Samogitia à Crucigeris occupatur.

alij

alij in fuga capti, Gedimino præſentati ſunt, quã uictoriam proſperè nactam perſequẽs, in Pruſsiam contendit, duobuſq; caſtris Ragneta & Cilza conquiſitis, ciuitatibus & uillis circumquaq; ferro, & igne deuaſtatis, magna ſpolia in Lithuaniam triumphator abduxit, & Samogitiam totam recuperauit, præſidijs & incaſtellationibus Crucigerorum eradicatis. Hoc bello fœliciter continuato, anno Domini 1304. in Ruſsiæ Principes expeditionem parabat, Volodimirum Ducem Volhiniæ, cum exercitu Ruſſorum trucidauit, Volodimiriamq; cœpit. Poſtea contra Leonem Lucenſem Ducem armata manu contendit, quo fugato Luczkum occupauit, & totam Volhiniam in ſuam ditionem redeg t, Breſtiam exercitum reducens ibidem hibernauit. Tandem otij pertęſus maioribus copiis conſcriptis, contta Kiouiæ Principem Stanislavvlum proceſsit, Vvruczaiumq;, & Zitomiram, caſtra expugnauit, ipſum Stanislavvlum Kiouiæ, & cæteros Principes Ruſsiæ, Leo Lucenſem, Romanum Branſcenſem, Olham Præslauienſem, coniunctis uiribus ſibi occurrentes, fœlici Marte profligauit, ubi Leo Lucenſis, & Olha Præslauienſis occubuerunt, Stanislavvlus uerò Kiouienſis cum Romano Branſcenſi, fuga ſaluti conſulentes Branskam fugerunt. Gediminus autem uictoria hac elatus, Bialygrodek, poſtea Kiouiã ipſam tunc temporis Ruſsiæ Metropolim, Cerkaſſos, Kaniovviam, Putvvilam ſexaginta milliaria ultra Kiouiam, Slepovvrotum, Branskum, Pereslauiam fauente Marte, partim ui, partim deditione expugnauit, & totius ferè Ruſsiæ, Seueriæ, & Volhiniæ Princeps facili negotio factus, in Lithuaniam triumphantia caſtra reduxit.

Victoria Gedimini.

Gediminus Principes Ruſſiæ profligat.

Kiouia Principatum cum ſuis adhærentib. occupat.

Poſtea Gediminus de Kiernovva ad uenandas feras cauſa ſolatij, quinq; miliaribus ultra Viliam fluuium emenſis, nacto loco natura & opportunitate apprimè munito, arcem ibidem erexit in lacu, ciuitatemq; eidem adiecit, quam uocauit Troki, in eam Sedem Magni Ducatus de Kiernovva tranſtulit. Poſtea anno Domini 1305. Orientem uerſus cauſa uenationis exercendæ progreſſus, in quatuor milliaribus, ubi Vilna Vilię fluuio cõmiſcet, plurimas feras nactus eſt, ibidemq; in monte Krzyvvagora tunc tẽporis dicto, q mo do Turzagoria, uel Liſſa, id eſt, calua uocatur, Vrum feram grandem, ſua manu trucidauit, uenationeq; laſſatus, ueſpera imminente in eo monte pernoctauit, dormiẽſq; per ſomnium uidit, lupum ferreum rugientem, in cuius uentre alij centum lupi rugiebant, experrefactus ſomnium aulicis & ſtipatotib. exponit, quod uarijs uariè exponentibns, Lezdzieiko, ſacerdos ſuus gentilis (quẽ dicũt in nido Aquilæ repertũ) qui etiã auguria, & futura præſagire ſolebat, huius ſomnij arcana expoſuit, Lupum ferreũ rugientẽ, urbẽ fortẽ, inſignẽ, & celebrẽ ſignificare, lupos uerò in eo rugiẽtes, multitudinẽ populorum portẽdere. Qua de cauſa Gedimino Principi ſuaſit ciuitatẽ & arcẽ ibidem erigendã, & ideò Lezdzieiko ſacerdos plurimis beneficijs, ob ſingularem uirtutum excellentiam auctus, Radivvil, quaſi conſiliarius Vilnæ ædificandæ, uocatus eſt, de cuius familia præſtantiſsimi Hęroes ſemper fluunt, qui belli paciſq; munia, maxima animi ingenijq; ui præclarè in Reipublicæ Chriſtianæ emolumentum obeunt. Itaq; Gediminus perſuaſione Lezdzieikonis ductus, illico arces duas, unã in monte excelſo, alteram in planicie inferiorem erigere munireq; fecit, ciuitatem etiam populoſam ædificare iuxta mandauit, quam Vilnam à Vilna fluuio præterlabente appellauit, & ſedem ſuam de Troki in eam tranſtulit, ac fœliciter principatus finibus prolatatis imperauit.

Stare Troki erecta in Sedẽ Ducis Lithuaniæ.

Caluus mons.

Somnium Gedimini de Lupo ferreo.

Vilna condita.

Lezdzieiko ex quo Radiuilones.

Vilna condita.

Anno à Chriſto nato 1306. audientes Lithuani, diſsidia in regno Poloniæ, per nemora, & inuia, in terras maioris Poloniæ, irripuerunt, & oppida Kalis & Stauiſsino, uillaſq; in uicinijs eorum exuſſerunt, deprædarunt, ſenes, & impuberes trucidarunt, pluraq; millia promiſcui ſexus, in Lithuaniam abduxerunt. Eodem anno Henricus de Pieczko Saxo, Magiſter Pruſsiæ, caſtrum Gartin in Samogitia præſidio Lithuanorum munitum, ſub tempore nebulæ apertum, cum Teuthonicis inopinatè cœpit, & omnes Lithuanos trucidauit. Multis demum peregrinis, ex Germania in Pruſsiam aduenientibus aliud bellum Lithuanis illatum eſt, & diſtrictu Karſſovvin ſpoliato, in Pruſsiã cum captiuis redierunt.

Polonia maior à Lithuanis uaſtatur.

Anno Domini 1307. Lithuani in die S. Galli, terras Syradiæ & Kaliſsienſem ſubito irrupentes, plurimam rapientes prædam, cædeq; & igne plurima loca uaſtantes, concito greſſu in Lithuaniam redierunt.

Siradia à Lithuanis uaſtata.

Anno Dñi 1308. Olgerdus filius Gedimini cum Lithuanis Pruſsiam ingreſſus eam ferro, & igne protriuit, prædamq; ingentem abduxit. Hanc autem ſibi Lithuani, & Pruthenі, Crucigeri uiciſsitudinem ſæpiſsimè alterutrum reddebant.

Lithuani Pruſſiam, Crucigeri Lithuaniam uaſtant.

Anno quoq; 1311. idem Olgerdus cum omnibus ſuis copijs, terras Pruſsię ſub carnis

priuio ingreſſus,ꝑ cædes & flam̃as magnam partem terræ in familiam, & deſolationem redegit,in Lithuaniam cum quingẽtis captiuis reuerſus,dijs ſuis libamina obtulit,quam cladem Cruciferi ulciſcentes,uiciſsim terram Samogitiæ uaſtauerunt. Lithuani quocꝫ ſimiliter eorum Regiones deprædauerunt.

Prußia uaſtatur.

Anno Domini 1315.Samagitæ numeroſo exercitu,Ragnetam cinxerant,& cum longum tempus in obſidendo caſtro non expugnato conſumpſerant,conculcatis ſegetibus & omnibus in circuitu uaſtatis,in Samagitiam redierunt. Olgerdus autem Samagitarũ cœptum continuans cum frequenti exercitu,caſtrum Triſmemel obſidione uallauit,pictioneqꝫ machinarum 17. diebus, expugnabat.Ducentos milites ab Henrico Magiſtro Pruſsiæ miſſos,ad obſeſſos ingredi contendentes, ad unum oẽs profligauit. Anno Dñi 1320. Henricus Marſchalcus Pruſsiæ, cum benè inſtructo exercitu Lithuaniam uaſtauit circa Vornianij,interim uerò Lithuani,& Samagitæ,nihil ea uaſtatione deterriti, anguſtias unius ſaltus,quem Crucigeri in redeundo tranſituri erant, occupant, & arboribus magnis ſuccisis uias obſtruunt,inſidias parandas, dumqꝫ Marſchalcus cum exercitu ignarus inſidiarum,ſyluam ingrederetur,à Lithuanis & ipſe,& exercitus uniuerſus omnes ad unum trucidantur.

Lithuania uaſtatur.

Crucigeri profligantur.

Dobrzin' uaſtatta.

Eodem anno Lithuani terram Dobrzinenſem inopinatè excurſione uaſtauerunt, & Dobrzin ciuitate exuſta cum præda,ad ſua reuerſi ſunt.

Liuonia uaſtata.

Prußiæ caſtra expugnantur.

Anno Dñi 1322. Lithuani Derptẽſem Epiſcopatũ in Liuonia uaſtauerunt, & quincꝫ millia captiuorũ abduxerũt. Eodem anno hyemis tẽpore Dauid Capitaneus de Gartin Lithuanus,frigore non torpẽs,ad Raualiam uſqꝫ Liuoniam uaſtauit. Eccleſias incendit, & ſacra uaſa recepit,& ſex milia captiuorum cum ingentibus ſpolijs de Germanis, in Lithuaniam abduxit.

Henricus de Capiow profligatur Maſouia uaſtatur.

Deinde ſub eodẽ hyeme Lithuani & Samagitæ ciuitatẽ Memel,& tria Caſtra in eius uicinio expugnauerunt,poſt hæc,diſtrictum Vilovv in Pruſsia adeuntes,ſtrage magna edita,Commendatorẽ de Capiovv,cum exercitu Teutonicorũ occurrentem, occiderunt. Mazouiam quocꝫ Dauid de Gartin,multis uillis & oppidis ſuccenſis,uaſtauit.

Polousko exuſta.

Anno Domini 1323. Lithuani clandeſtinis itineribus , in Dobrzinenſem terram Poloniæ, ſubito irrumpentes, ipſam ciuitatem exuſſerunt, & captiuorum nouem millia eduxerunt.

Liuonia uaſtatur.

Filia Gedimini Cazimiro filio Regis Poloniæ nupta.

Pax Polonorũ cũ Lithuanis.

Dauid Capitaneus de Gartin,anno Dñi 1324.Mazouiam circa Polovvsko,iuſſu Gedimini,deuaſtauit,& centum triginta uillis exuſtis,trigintaqꝫ Eccleſijs parochialibus deuaſtatis,quatuor millia captiuorum in Lithuaniã deduxit.Alius quocꝫ exercitus Lithuanorum in Liuoniam deſcẽdens,eam pluribus in locis deuaſtauit. Sequẽti aũt año 1325. Anna filia Gedimini Principis Lithuanorũ,in coniugẽ Duci Cazimiro, filio Vvladislai Regis Poloniæ,cum omniũ captiuorũ ex regionib. Polonorũ, per Lithuanos receptorũ redditione, pro dotalibus data,& pax Polonis chariſsima & deſiderabilis, per hanc affinitatem à Lithuanis data eſt.

Gediminus occiditur.

Gedimini proles.

Gediminus poſtea in oppugnatione caſtri Fridburg,quod Crucigeri in Samogitia erexerant,à quodam Crucifero ſagitandi perito, ſagita ignea per dorſum transfixus eſt,à quo uulnere ſpiritum exhalauit.

Sortes exdiuiſæ Ducum Lithuaniæ.

Iauunutus Gedimino patri in Magno Ducatu ſucceßit.

Hic Princeps ſeptem filios ex vxore Vithenenis,domini ſui occiſi, ſuſcepit, Montiuidum,ſiue Moniuidum, Narimundum, Olgerdum,Iauunutum,Keijſtutum, Koriatum, & Lubarum, filias item aliquot, ex quibus unam Caſimiro Regi Poloniæ datam diximus.Imperium uiuens inter filios diuiſit,ut Muniuido natu maiori Kiernouia & Slonimum,ciuitates cum ſuis prouincijs.Narimundo Pinskum cum ſuo tractu de Ruſsis, uel bello partum,uel pactis quibuſdam acquiſitũ.Olgerdo Krevvo,Keijſtuto Troki, Koriato Nouogrodek ciuitas cum ſuo territorio.Iauunuto uerò (quem pater impenſius diligebat)Vilna Metropolis Lithuaniæ,& ſumma rerum obuenit. Lubartus Vvolodimirienſem Ducatum Ruſsiæ obtinuit.Nam cum Ruſſam vxorem Vvolodimirienſium Ducis filiam duxiſſet,ac ſocero hęres factus eſſet,nullam inter fratres ſortem accepit. Ex his Olgerdus & Keyſtutus coniunctiſsimè inter ſe uixere,& uegetiora nacti ingenia moleſtè tulerunt penes Iauunutum nihili hominem principatum eſſe. Itaqꝫ hi duo decedente è uiuis patre Gedimino,Iauunuti de Vilna eijciendi,& principatu exuendi, conſilium inierunt,diemqꝫ certam conatus perficiendi inter ſe conſtituerunt.Habebat etiam Olgerdus in Ruſsia Vitepſcenſem Ducatum cum unicam eius oræ principis filiam uxorem duxiſſet.Itaque cum eò profectus eſſet,non uenit ad conſtitutam cum Keyſtuto diem. Keyſtutus

ſtutus uerò ut uoti compos foret, cum armatis copijs inopinatè Vilnam adueniẽs, arcem utramq; occupauit, Iauunutus autem inter primum tumultum elapſus in ſylua à Keyſtutanis perquiſitus, captus & Vilnam adductus, in uinculaq; à fratre coniectus eſt, paulò pòſt Olgerdus ex Ruſsia aduenit. Ibi præclarum inter coniunctiſsimos fratres de Magno Ducatu ſuſcipiendo, certamen extitit, Keyſtutus enim Olgerdo uelut natu maiori illud concedebat, Olgerdus uiciſsim Keyſtutum ſibi eum habere iubebat, quẽ ei fortuna, uirtusq; obtuliſſet. Tandem ſic inter eos euenit, ut Iauunuti portionem æqua lance diuiderent. Vilna tamen cum principatu penes Olgerdum maneret, neuter alterius ditionem inuaderet, ſed uterq; alterius bona perinde ac ſua curaret, ſi quid uel bello, uel quauis alia ratione deinceps uteruis acquiſiuiſſet, ex æquo ut inter ſe partirentur. Atq; his conditionibus fœdus inter ſe iecerunt, & iureiurãdo utrinq; confirmarunt. Iauunuto uerò Zaſlauienſem Ducatum in Ruſsia, fraterna miſericordia conceſſerunt.

Vilna capitur à Keyſtuto.

OLGERDVS PRINCEPS LITHVANIAE.

OLgerdus Principatu ſub Iauunuto, per Keyſtutum potitus, plurima bella cum Liuonienſibus & Pruſsienſibus Cruciferis finitimis, uario Marte geſsit.

Anno à Chriſto nato 1327. Olgerdus Lithuanorum, Rutenorumq; copijs conſcriptis Pruſsiam hoſtiliter ingreſſus eã crudeliter uaſtauit, Crucigeris decernere cum eo, non audientibus, pluribusq; munitionibus expugnatis, exercitum præda onuſtum in Lithuaniam reduxit, de Teutonibus captiuis trucidatis Gedimino patri nuper occiſo à Crucigeris parentauit. Marchiam quoq; nouã, eodem ãno ſilenti agmine, adortus Francofordiam uſq; & omnem oram circa Odram fluuium, depopulatus eſt.

Olgerdus patrem in Crucigeros ulciſcitur.

Marchia uaſtatur.

Tartarorum Regulos fratres Germanos Kutlubachum, Kaczbeium, & Dmeitrum ꝓfligauit, Podoliaq; eiecit.

Tartari ex Podoua eiecti.

Poſtea Dux Moſchouiæ Demetrius Ivvanovvicz potentia ſua elatus, promiſit ſe armata manu, uno menſe elapſo ditiones illius uaſtaturum, & Olgerdum in Vilna, cum gladio & igne ſub Paſchalis tempore uiſitaturum. Olgerdus autem tunc temporis Vitebskæ agens fomitem accenſum, illi miſit. Moſchouiæ antequam extinguatur adfuturus, arcíque eius haſtam illiſurus. Confeſtim ergo collecto exercitu in Moſchouiam breui itinere contendit, qua obſeſſa inopinatè tyrannum compulit, ad ſe exire, ibi pacis conditionibus ex uoto firmatis, haſtam ipſemet quemadmodum promiſerat, ad arcem fregit, finibusq; Lithuaniæ ultra Mozaiskum ſex milliaribus ex una parte promotis à Moſchouia urbe duodecim milliaribus, ex alia ad Vhram fluuium, in Lithuaniam triumphator redijt. Vniuerſam ferè Ruſsiam ditioni ſuæ ſubiugauit, cuius Principibus olim Lithuani tributa ſoluere cogebantur.

Olgerdus in Moſchouia triumphat.

Suſcepit autem ex Maria uxore Thvverenſium Ducis filia, duodecim filios, Iagielonẽ (qui poſtea ad Regnum Poloniæ uocatus erat) Skiergelonem, Boriſum, Coributum, Vigũdum, Korigelonem, Narimundum, Languinum, Lubartum, Andream, & Butauum. Ex his omnibus Iagielonem natu maiorem dilexit pater, quod is & effigie, & uirtutibus, vigoreq; animi expreſsius, patrem referebat, huncq; ſucceſſorem ſibi in magno Ducatu annuente fratre Keyſtuto deſignauit. Keyſtutus quoq; ſex filios habuit, Vitoldum, Patricium, Totiuilum, Sigiſmundum, Voydatum, atque Dovvgotum. Vitoldum uerò præ cæteris impenſius diligebat, ingenio enim, animoq; excelſo pollebat, eumq; ſucceſſorem ſibi deſignauit. Inter hos duos Iagielonem ſcilicet, & Vitoldum patrueles ſumma erat animorum, & uoluntatum coniunctio.

Filij Olgerdi.

Keyſtuti filij.

IAGIELO PRINCEPS LITHVANORVM.

ANno Domini 1381. Olgerdo è uiuis decedente, Iagielo paterno principatu fauente Keyſtuto patruo potitus eſt. Multa bella uario euentu cum Ruthenis, Poloniſq; & Crucigeris Liuonienſibus, ac Pruſsienſibus geſsit. Erat apud eum Voydilo quidam ruſticanæ & obſcurę familię homo, callidus & uafricia pollẽs, qui cum primum piſtrinam apud Olgerdum exercuiſſet, & induſtriam ſuam Principi ꝓbaſſet, cubicularius, ac deinde pocilator fauente fortuna ei factus eſt, fuitq; poſtea intimus ſecretarius Olgerdi quo aduixit, neq; Iagielo quicquam de paterna beneuolentia in eum diminuit, quin ſororem ei ſuam in matrimoniũ collocauit, quæ res non leuiter Keyſtutum patruum Iagielonis offendit. Id ubi animaduertit Voydilo ueritus ne ei authoritate honoris & gratiæ periculum adiret, apud Iagielonem, Keyſtutum, per contumeliam

Voidilo ex ruſtico, Princeps gener.

Peruerſum Voidilonis cõſilium.

criminari cœpit,eoq́ꝫ conſilijs ſuis iuuenẽ principem adduxit,ut is clam fœdus cum Cru
cigeris Pruſsienſib. aduerſus patruũ iniret.De eo fœdere Keyſtutus Hoſterodẽſis Com-
mẽdatoris Crucigeri (qui filiã eius Ioañi Mazouię Duci nuptã baptiſarat) ꝓditione cer-
tior factus eſt,tamẽ Vitoldo filio Iagielonis patruelis cauſam diluente quieuit, donec Ia-
gielo bellũ cõtra Polocẽſes Rutenos,quib.Keyſtuti filius Andreas Harbati præfuit, ſu-

Keyſtutus Magnus Dux Lithuaniæ.

ſcepit,quo ei etiã Magiſter Liuonienſiũ auxilia ferebat.Interea uerò Keyſtutus ſublata o-
mni dubitatione,armata manu Vilnã inuaſit,eamq́ꝫ in poteſtatẽ ſuam redegit, filioq́ꝫ Vi-
toldo accerſito (nam ille arma contra patruelem charum non ſumpſerat) depræhenſa fœ

Vilna capitur à Keyſtuto.

derum cum Pruſsienſibus Iagielonis munimenta ei oſtendit, ſed ab eo tamen exoratus
Vilnam ſolummodò ademit Iagieloni. Kreuam uerò paternam & Vitepskam mater-

Voidilo ſuſpenditur.

nam ſortem retinere eum paſſus eſt. Voidilonem autem perfidioſè inter ſe inimicitias
ſeminantem,laqueo uitam finire fecit.Paulò pòſt, dum Keyſtutus Nouogrodiam Seue-

Vilna recuperatur à Iagielone.

rienſem in Ruſsia oppugnat,Coributum rebellem perdomando.Iagielo non modo Vil-
na per proditionem potitus eſt,uerumetiam Troki arcem oppugnatam deditione occu-

Troki capta.

pauit, deinde contra ſe uterque comparauerunt exercitus,Keyſtutus è Samogitis & Ru

Bellum Iagielonis cum Keyſtuto.

tenis, Iagielo uerò è Pruſsis & Liuonibus Crucigeris, ille ut recuperaret Trokos, hic ut
defenderet. Sed cùm in conſpectum ueniſſent antequam infeſtis ſignis concurrerent,
Iagielo per fratrem Skergelonem,Keyſtutum,& Vitoldum filium eius ſub ſpecie collo-

Keyſtutus in uinculis trucidatur.

quij ad ſe uocatos, cœpit, Keyſtutumq́ue cathenis uinctum , Kreuam miſſum in carce-
re ſuffocare ordinauit. Vitoldum uerò Patruelem Vilnæ in cuſtodia diutius detinuit,

Vitoldus incarceratus.

neque Lithuanorum procerum, neque Magiſtri Pruſsienſium, Crucigerorum, neque
fratrum & patruum deprecationibus, liberari potuit. Poſteà Kreuam miſſus & morti
deſtinatus, nocte quadam uxoris miſericordia , doloq́ue liberatus eſt: nam ea cum libe-
ram habuerit adeundi ad eam poteſtatem,commutato cum una de duabus pediſſequis

Vitoldus è uinculis aufugit.

habitu, ueſte muliebri indutum eduxit: imberbis enim erat, emiſſus ille in Mazouiam
ad Ioannem Ducem affinem ſuum, atque inde in Pruſsiam ad Crucigeros confugit, à

Vitoldus cum Crucigeris Lithuaniam uaſtat.

quibus obiurgatus, primum quod aduerſo demum tempore ſuo ſocietatem ipſorum ex
peteret, deinde benignè recreatus & benè ſperare iuſſus eſt. Statimq́ue Crucigeri cum
Samogitis, qui Vitoldo immenſè fauebant, impetum in Lithuaniam fecerunt, Troki-
q́ue arcem expugnauerunt, & præſidijs impoſitis munierunt: ſed eos poſteà illinc, re-
uerſus ex Ruſsia eiecit. Tandem Iagielo Vitoldum ex Pruſsia per internuncios reuoca-

Vitoldus ex Pruſsia reuocatur.

uit, Grodnenſemq́ue tractum, Breſtiam, Drohicinum,Mielnikum, Bielsko, Suraſum,
Cameneciam & Vvolkovvisko oppida,cum ſuis territorijs conceſsit, fidemq́ue & ob-
ſequium eius ſibi conciliauit,ita,ut is ne legatos quidem quoquam ſe inſcio mitteret. Li-
thuanorum annales, etiam Volhiniam,& Podoliam Ducatus Ruſsiæ, Vitoldo tũc da-
tam à Iagielone eſſe teſtantur. Paulò pòſt hærede legitimo Polonorum Regnum poſt

Iagielo ad Regnum Poloniæ uocatur.

Ludouicum Hungarorum,deficiente,Iagielo ex Magno Ducatu Lithuaniæ, à Polonis
ad regnum certis ſub conditionibus (prout latiús in deſcriptione regum Poloniæ pa-
tet) uocatus eſt: cum fratribuſq́ue & patruelibus Cracouiæ (quæ eſt Poloniæ Metropo
lis.) Anno Domini 1386. decimaquarta Februarij ſacro fonte ablutus, & fidei Chriſtia-
næ præceptis incitatus eſt, eademq́ue die ſolenni ritu cum Heduigi unica regni hærede

Iagielo Baptiſatus & coronatus.

Hungariæ Regis Ludouici, & Poloniæ filia,matrimonium contraxit. Indultumq́ꝫ eſt
conuiuijs choreis,& luſibus Cracouiæ complures dies,per quos dies Magiſter Crucige-
rorum,Pruſsienſium,Conradus Zelner,Lithuanorum Ducibus uacuam uidens(omnes

Zelner Magiſter Pruſsiæ Lithuaniam uaſtat.

enim in Poloniam cum Iagielone diſceſſerant)hoſtiliter eam duplici agmine, coniunctis
uiribus cum Magiſtro Liuoniæ aggreſſus eſt:quam longè,lateq́ꝫ ferro, & igne depopula
uit, Lucomliam arcem in Ruſsia ui cœpit, & Andream Iagielonis fratrem apud Ruſſos
religionem Chriſtianam profeſſum(quo authore expeditio illa ſuſcepta erat) cum præſi-
dio in ea reliquit, cui ſe quoque Polocenſes, Rutheni dediderunt. Sub idem tempus

Swatoslaus Ruſsiã uaſtat.

Svvatoslaus,Smolenſciorum Dux in Ruſsia cum Vitebskum,& Orsha,arces depopula
uit,& Mſcislauiam ui cœpit.Iagielo in Polonia re audita,confeſtim Skiergelonem,& Vi

Iagielo arces recuperat.

toldum cum Polonis uoluntarijs,& Lithuanis,in Lithuaniam miſit, qui feſtinantes cum
Crucigerorum exercitum Lithuania diſceſsiſſe comperiſſent,Lucomliam arcem recepe-

Swatoslaus occiditur.

runt, inde Mſczislauim profecti, paruo negocio omnem eam oram,in poteſtatem ſuam
redegerunt, Svvatoslaumq́ue qui eam occuparat, occiderunt. Poloczkam etiam recu-

Andreas incarceratur.

perarunt, de authoribuſq́ꝫ defectionis, pœnas ſumpſerunt. Andreas autem Dux Re-
gis frater,cuius authoritate hæc agebantur captus,integro triennio in arce Dheczinenſi

Poloniæ ſqualido carcere detentus, poſtea ſuffragijs Vitoldi patruelis, & cæterorum fra-
trum liberatus eſt. Nunc quomodo fidei Chriſtianæ præceptis gens Lithuanica cum ſuis
Ducibus initiata & ſacro Baptiſmo fonte lauata fuerit, pauca quæ ad rem pertinent no-
bis dicenda reſtant.

DE PRISCA RELIGIONE LITHVANORVM.

AD Iagielonis Vuladiſlai Regis Poloniæ ex Ducibus Lithuaniæ tempora, de quo
in Polonorũ Regum deſcriptione copioſius diximus, tota gẽs Lithuanica, & Sa-
magitica priſcæ multorũ Deorum, ſeu potius Dæmonũ ſuperſtitioni dedita erat.
Ignis Lithuanorum idolũ.
Imprimiſq́; ignem (quem ſua lingua Znicz, ut rem ſacram appellabant) cultu di-
uino proſequebantur, eumq́; in celebrioribus locis, atq; oppidis perpetuum obſeruabãt,
& ſacerdotes cum miniſtris ad hoc munus obeundum adhibebant, quod ſi in curia mini
Fulmen idolũ.
ſtrorum ignis extingueretur capite plectebantur. Huiuſque modi ignis Vilnæ Metropo-
li Lithuaniæ in arcis medio (ubi nunc Baſilica duo Staniſlao dicata, erecta eſt) perpetuo
aſſeruabatur. Fulmen quoq; quod Perunum Slauonica lingua appellabant, pro Deo co
lebant. Lucos præterea & eximias, proceraſque arbores, in ſyluis ſinguli ſacroſanctas
habebant, eaſq́; cultu latriæ uenerabãtur, ita ut uiolare eas ferro, iniuriaue aliqua nephas
Arbores uenerabantur.
eſſet, quod ſi Lithuanus eiuſdem fidei perpetraret, ut uidelicet aliquam arborem, uel i-
gnem quolibet modo dehoneſtaret, ſtatim uel Dæmonum uiolentia interibant, uel mẽ-
bro aliquo arrepti priuabantur. Solem forte nubibus obſcuratum credebant ſibi ſuccen
Sol colebatur.
ſeri, ideo ſeſe illi quo placaretur, deuouebant. Viperas item atque ſerpentes Deos eſſe
credebant, eiſq; cultum præcipuum exhibebant, & ſinguli patresfamiliâs, ciues, colo-
Serpentum cultus.
ni, & nobiles ſingulos, ſerpentes domi aſſeruare ſolebant, quos pro penatibus, & lari-
bus familiaribus adorabant, lacq́; & gallos gallinaceos, eis immolabant, eratq́; inauſpica
tum & exitiabile toti familiæ, quempiam ex eis violaſſe, dehonoraſſeúe, aut domi non fo
uiſſe, tales enim, uel bonis omnibus priuabantur, uel crudeliter lacerati interibãt. Erat aũ-
tem apud eos, quottannis ſolenne ſacrificium, ſub initium mẽſis Octobris poſt collectas
fruges, ad quod frequentes, cum uxoribus & liberis, ſeruiſq́;, conueniebãt: ac toto triduo
Solennes epulæ.
opiparè epulabantur, de ijs quæ Dijs ad offerendum mactarant. Quod & nunc in Sama-
gitia, Lithuania & quibuſdam locis Ruſsiæ, ab agreſtibus obſeruatur, prout inferius ſuo
loco dicetur. Ex bellis reuertentes manubias & unum aliquẽ de captiuis præcipuũ, & in-
Victimæ.
ſignem uirum uictimæ loco igni conſecrabant. Corpora mortuorum cum pretioſiſsima
ſuppellectili, qua uiui maximè utebantur, cum equis, armis, & duobus uenatorijs canib.
Sepultura.
falconeq́; cremabant, ſeruum etiam fideliorem uiuum cum domino mortuo, pręcipuè ue
rò magno uiro, cremare ſolebant, amicoſq́; ſerui, & conſanguineos, pro hac re maximè
donabant. Ad buſta propinquorum lacte melle mulſato, & ceruiſia parentabant, chore-
Serui cremabantur.
aſque ibidem ducere ſolebant tubas inflantes, & tympanas percutientes. Hic mos adhuc
hodie in partibus Samagitiæ confinibus Curlandiæ ab agreſtibus quibuſdam obſerua-
tur. Quos omnes errores & uanas ſuperſtitiones. Iagielo poſtquam cum Hedvvigi hære
de Regni Poloniæ, unica ut ſupra in ſerie Regum Poloniæ patet, matrimonium con-
traxit, abſtulit, ſedauit, & Chriſtianum nomen Lithuanis Baptiſmi lauacro ablutis, indi
dit. Rebus enim in Polonia rectè conſtitutis, uolens ne Lithuania patria ſua ulterius Dæ
monum cultui uacaret, Comitia generalia Vilnæ Lithuaniæ Metropoli, anno Domini
1387. ad initium quadragenarij ieiunij indixit, ad quas ingenti procerum & equitum
Polonorum caterua ſtipatus, una cum Regina in Lithuaniam ſe contulit, Archiepiſcopũ
Gneznenſem, & multos ſacerdotes, ac pios homines, ſecum duxit. Semouitus quoq; &
Iagielonis in Lithuaniam ad Baptiſandã gentem expeditio.
Ioannes Mazouiæ, Conraduſq́; Oleſniciæ, Duces, eũ cõmitati ſunt. Cõuenerunt quoq;
Vilnam, Skergelo Trocenſium, Vitoldus Grodnenſium, Volodimirus Kiouienſium, &
Koributus Nouogrodenſium Duces, fratres Principis, & infinita equitum, plebiſque
multitudo. Ibi de religione Chriſtiana populariter ſuſcipienda, ac de exterminando cul-
tu falſorum Deorum, & omni ſuperſtitione diligenter actum, ipſo Rege, maximam ei rei
operam nauante, non ſolum hortando, & præmijs alliciendo, ſed etiam docendo, cum
Polonici ſacerdotes linguæ gentilis ignari eſſent. Porro gens barbara maiorum ſuorum,
religiones ægrè relinquebat, ſed cum mandato Regis ignis ſacer extinctus, templum,
araq; eius, vnde oracula à ſacerdote edebantur, euerſum eſſet Vilnę, ubi nunc diui Staniſ-
Idola Lithuanorum demolita.
lai templum, necatiq́; ſerpentes, & ſucciſi luci, arboreſq́; ſacræ, abſq; cuiuſquam læſione
Lithuani admirantes, ſtupidique dicebant, quomodo Dij noſtri iſtis peruerſis Polonis

Chriſtianis,hanc iniuriam diſsimulant,ſecꝫ lædi ſceleſtis manibus ſinunt, quod ſi hoc ali-
quis noſtrum perpetraret,confeſtim ira Deorum interiret.Sed cum Poloni præter opini-
onem barbarorum,Idola euerterēt, tum uerò Lithuani uanitate ſua agnita,alacriores,ad
Lithuani Baptizantur.
Principum ſuorum religionem facti ſunt, plurimam ex his multitudinem Rex aduectis
ex Polonia pannis laneis albis,ad Baptiſmum perduxit. Porrò cum immenſi laboris eſ-
ſet,ſingulos ſacro fonte tingere,nobilioribus tantum hic honor tributus eſt: reliquum ue
rò uulgus turmatim diſtributum,aqua ſacra à ſacerdotibus aſpergebatur, unumcꝫ nomē
ſingulis turmis,tam uirorum,quàm mulierum,in nomine patris & Filij,& Spiritusſancti,
inditum erat,atcꝫ una die triginta millia barbarorum baptiſati ſunt, exceptis nobiliorib.
& illis qui ante ſacro fonte,in Polonia lauati erant,atque ab eo tempore Lithuani in fide
Chriſti permanent.

SKERGELO PRINCEPS LITHVANIAE.

IAgielo rex Poloniæ poſt baptiſatam gentem patriā in Poloniam reuerſus,Skergelo-
nem fratrem pro ſe,Magno Ducatu Lithuaniæ inueſtiuit. Vitoldus uerò excelſi ani-
mi uir,indignum ducebat deteriori,& nihili uiro ſubeſſe, ideò Grodna, & Brzeſte ar
Vitoldus in Moſchouiam fugit poſtea ad Crucigeros.
cibus ſuis,ualido præſidio firmatis,in Mazouiam ad Ioannem Ducem generum ſu-
um,cum uxore Anna, profugit, indecꝫ in Pruſsiam ad Crucigeros contendit,à quibus
humaniter acceptus eſt,quod ij per eum facilè ſe Lithuania, & Samogitia potituros eſſe
ſperarent. Itacꝫ Vitoldus Pruſsienſium,& Liuonienſium Crucigerorum armis Lithua-
niam uexauit,ſed cum ſibi fidem ſuſpectam Crucigerorum uideret, fratrem Iagielonem
Regem Poloniæ,per inter nuntios reconciliauit, & accepta ab eo ſpe adipiſcendi Magni
Ducatus Lithuanici,inſcientibus Crucigeris in Lithuaniam,ueſtitus habitu Crucigero-
rum profugit,& ut aliquo cum munere ab hoſtibus reuerteretur, tres arces Crucigerorū
Vitoldus à Crucigeris fugit.
Samogitis confines,Iurgenburgum,Mergenburgum, & Neginhaſun, forte cum uelut
ſocius & amicus intromitteretur,cœpit,& exuſsit,præfectoſcꝫ cum preſidiarijs militibus
Crucigerorum partim trucidauit,partim in ſeruitutem abduxit.Cum autem ſpem à rege
datam de Magno Ducatu diutius differri uideret,conſilium cœpit Vilnæ,per proditionē
Vitoldus aſtu Vilnam capere tentat.
capiendæ,hoc modo:rumores ſparſit quaſi ſorori nuptiarum ſolennia Vilnæ facturus eſ-
ſet, curruſcꝫ centum ingentes præparauit, quos armato & delecto milite compleuit, &
deſuper ſtramine texit, eoſcꝫ quaſi carnes, & conuiuij neceſſaria, in arcem Vilnenſem du
xit, verum fraude intempeſtiuè detecta, ad arcem non eſt admiſſus. Sicꝫ ſpe fruſtratus,
Vitoldus ad Pruſsiam fugit.
in Pruſsiā reconſiliatis ſibi deinde per internuncios Crucigeris profugit, indecꝫ biennio
cum auxilijs eorum Lithuaniam infeſtauit. Poſtea anno Domini 1390. Iagielo Rex è
Iagielo Vitoldo obſtat.
Polonia ad reprimendas incurſiones Vitoldi in Lithuaniā, armata manu venit, Camene
ciam cępit, Grodnocꝫ arcem ad Nemmem fluuiū ſitam Vitoldi pręſidijs munitam, poſt
quinquageſimum diem obſidionis cœpit, Vitoldo ſuis varijs technis, fruſtra tamen,cum
Crucigeris auxilia ferente. Eodē anno matureſcentibus ſegetibus, triplici agmine Cru-
cigeri in Lithuaniam deſcenderunt, Vitoldi vindicandi,reſtituendicꝫ prætextu : re vera
Crucigeri in Lithuaniam tendunt.
autem vt Lithuanam ſibi ſubiugarent, vnum agmen Vitoldus ducebat, alterum Magi-
ſter Liuonienſium Crucigerorum, tertium ipſe Dux belli Magiſter Pruſsienſium Conra
dus Valerodus, hoſtilitercꝫ regionem vaſtabāt, Troki oppidum igni cremarunt, hinc
Lithuania vaſtatur.
Vilnam, caſtra mota, arx vero Vilnenſis inferior, vix obſeſſa, à proditoribus Ruſsis &
Lithuanis ſuccenſa eſt, è quo incendio cum ſeſe Corigelo frater Regis & patruelis Vitol-
di ſubduceret,ab hoſtibus captus & capite plexus eſt.Cętera multitudo in ea arce,partim
Vilna obſidetur,capiturcꝫ.
igne,partim ferro hoſtili cæſa eſt,quatuordecimcꝫ millia hominū ibi periêre aiunt. Supe-
riorem arcem Poloni cum Nicolao Moſcorouio præfecto tenebant, nec aut clade ſuorū,
& conflagratione arcis inferioris,aut minis hoſtium,& oſtentatione capitis Corigelonis,
Polonorum ſtrenua repugnatio.
ac ne acerrima quidem oppugnatione,quāuis pars muri maior deiecta erat,ad deditionē
cōpelli poterāt, loca deiecti muri ad extremum corigijs pecudū (fimo,terracꝫ deficiente)
laxè prætēdebāt,& ſic tormentorū ictus illudebāt,denicꝫ corporibus ſuis aditū hoſtibus
irrūpere conantibus obſtruebāt.Skergelo quocꝫ Regius frater cū ſuis Lithuanis, & Ruſ-
ſis erumpens magnis cladibus hoſtes debilitabat.Demum Octobris diebus Pruſsienſes
Crucigeri iterum Lithuaniam inuadunt.
Crucigeri cum Vitoldo ingenti ſtrage in Lithuania ædita ab obſidione diſceſſerūt, Aeſta
te ſequenti rurſus Vitoldus cum Crucigeris exercitū ad Vilnā duxit,cꝫ fruſtra reſiſtentib.
ſtrenuè Polonis aliquot diebus obſidens, re infecta reliquit. Et ne quicꝫ agere uideren-

tur

tur Crucigeri, reuertentes Vilcomeriam & Nouogrodum caſtra ui cœperunt, interfectisq́ præſidijs Skergelonis exuſſerunt. Deinde alijs duabus excurſionibus Crucigeri eadem æſtate Lithuaniam depopulati ſunt, apud Covvnamq́ tres munitiones extruxerunt Menuerderum, Metenburgum, & Riteuerderum, unamq́ Vitoldo conceſſerunt, reliquas uerò duas ſuis præſidijs munierunt, ex quibus circumiacentem Regionem infeſtabant. Tandem Iagielo Rex Poloniæ Lithuanorum calamitatis pertæſus, Henricum Semouiti Mazouiæ Ducis filium, ad Vitoldum in Pruſsiam, ut cum eo clandeſtino de pace ageret, & in Lithuaniæ Magnum Ducatum reuocaret, deſtinauit, Hocq́ modo inter Regem & Vitoldum de pace conuenit, cum Rex ei Magnum Ducatũ Lithuaniæ, poſt habitis fratribus germanis ſuperſtitibus pollicitus eſſet. Vitoldus itaq́ rebus ſuis cum Iagielone patruele, ex animi ſententia compoſitis, Crucigeros atq́ Germanos mercatores Riteuerdero caſtro ſecum commorantes inopinatos compræhendit, incenſaq́ arce, uinctos in Lithuaniam abduxit, abeuntem, Crucigeri relictis duobus caſtris, perſequuti, ſed paruo negocio fuſi proſtratiq́ ſunt, & caſtella à Vitoldo ui capta & exuſta. Veniens autem Vilnam Vitoldus cum captiuis & ingenti præda parta de Crucigeris, honorificè à Iagielone Rege clementerq́ ſuſceptus eſt.

Lithuania iterum uaſtatur.

Vitoldus à Crucigeris fugit, damno illato.

VITOLDVS MAGNVS DVX LITHVANIAE.

Vitoldus reuocatus ex Pruſsia, anno Domini 1392. à Iagielone patruele Rege Poloniæ, apud Lithuanos atque Ruthenos, ſummæ rerum præfectus & Magno Ducatu ſolenniter inueſtitus eſt, iureiurandoq́, & literis conſignatis, ſe in fide Regi Polòniæ ſemper futurum ſpopondit.

Poſtea Svvidrigelo & Skergelo indignè tulerunt, quod Germani fratres Vitoldo patrueli à Rege poſthabiti eſſent, bellaq́ inteſtina aduerſus Vitoldum commouerunt. Sed Svvidrigelo cum minus animi & uirium haberet, ad Crucigeros in Pruſsiam profugit, & Lithuaniam cum eis vltro in Vitoldum incitatis, crebris populationibus diuexauit, Suraſumq́, Gartenam, & Stramelam arces Crucigeri in Lithuania cœperunt. Skiergelo uerò maiore animo & opibus præditus, armatis copijs ex ſuis corraſis, collectisq́ cũ Vitoldo ad inimicitias deuenit. Quorum malorum ſedandorum cauſa, Rex Iagielo rurſus in Lithuaniam uenit, Skergelonemq́ adiecto ei Cremenẽſi, Starodubẽſi, & Trocenſi tractu placauit. Poſtea Coributus Vitoldo fratri rebellans ab eodem in conflictu uictus eſt. Tandem Vitoldus Orſham arcem Ruſsiæ, iuſſu Regis expugnauit, Vitebskumq́ per deditionem ſub Svvidrigelone recepit, deinde Duces Odrucenſes, & Princeps Smolenſcenſis Ruſsi ad Vitoldum in Vitebskum ſupplices uenerunt, & omnes ſe in poteſtate eius ſemper fore ſpoponderunt. Poſtea Vitoldus Zithomiriam, & Kiouiam Metropolim Ruſsiæ in poteſtatem ſuam redegit, expulſoq́ Volodimiro Duce Ruſſo Skiergeloni fratri eam ſicuti promiſit, tradidit. Skiergelo tandem ultra Kiouiã Circaſſos, & Svvinigrodum arces ad Boriſthenem ſitas cœpit, nec multo poſt ipſe Skiergelo ad uenationẽ profectus à Monacho quodam Ruſſo, Humeno Metropolitæ uicario ad uillam inuitatus, uenenato poculo intoxicatus de medio ſublatus eſt. Kiouiæq́ in Cauernis ſubterraneis quæ Petzari dicuntur ſepultus. Sunt autem Petzari ſpecus uaſtiſsimus, apud Kiouiam, Illuſtrium Ducum Ruſsiæ ſepultura clarus. Deinde Vitoldus Kiouienſibus præfecit Ducem quendam Olgemundi filium. Rheſanenſem autem Ducatum Ruſsiæ per Simonem Ducem quendam, magna ex parte uaſtauit. Smolenskum deinde ipſe contendit, & Glebum Ducem eius oræ iugum excutientem expulit, & alium Smolenſcijs præfecit, eoq́ ad Vitoldum Baſilius Dux Moſchouiæ, inuitatus uenit, poſtea honorificè, & liberaliter dimiſſus. Tandem Vitoldus per legatum ſuum Algerdum, Ducẽ exercitus, Tartaros profligault, tresq́ eorum Duces trucidauit.

Suidrigelo fugit ad Crucigeros.

Lithuania uaſtatur.

Skiergelo contra Vitoldum bellum mouit.

Vitoldus Coributum uicit.

Vitoldus Vitebskam, Orsham, & Kiouiã capit.

Skiergelo ueneno moritur.

Reſanenſium Ducatum Vitoldus expugnat.

Vitoldus Tartaros fudit.

Deinde Coriati filium Podoliæ Ducem rebellantem, Theodorum nomine Vitoldus fudit ipſumq́ cœpit, & Bratislauiam, Cameneciam, Smotriciam, Scalam, Ceruonigrodũ, & omnem Podoliam in poteſtatem ſuam redegit, quàm poſtea Regi Poloniæ Iagieloni conceſsit. Intereà uerò Crucigeri Pruſsienſes, incitante Svvidrigelone, qui ad eos profugerat, Lithuaniam crebris incurſionibus longè lateq́ uexarunt. Caſtella quædam expugnarunt, Vilnamq́ caput gentis tentauerunt, à qua re infecta diſceſſerunt. Lithuani uerò cum Polonis ſimiliter in Pruſsiam excurrerunt, damnaq́ Crucigeris, tanta quanta illi in Lithuania intulerunt.

Vitoldus Podoliæ Ducem ſternit.

Crucigeri Lithuaniam uaſtant.

Poſtea Vitoldus, anno Domini 1396. Expeditionem in Tartaros adornauit, ac tribum

Vitoldus Tartaros profligat, & in Lithuaniam eos collocat.

bum unam, quàm illi Hordam uocant, cum liberis abegit, exercitu eorum profligato, partemqúe captiuorum Regi, & proceribus Polonis dono miſit, reliquos in medio Lithuaniæ ſupra Vaccam amnem, duobus milliaribus à Vilna, agris attributis, collocauit, qui illic manent uſque in hodiernum diem, boni ac diligentes patresfamiliás & uirtutis priſcæ, armorumqúe non immemores, ritus parrios Machometicæ ſuperſtitionis ſeruant, & liberi legibus ſuis uiuentes, & exæquo cum Lithuanis, Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniæ, imperium cognoſcunt, vexillumq́ꝫ proprium, Arabicis literis inſcriptum, quo in bello utuntur habent.

Vitoldi expeditio in Tartaros.

In ſequẽti deinde anno Vitoldus fruſtra diſſuadentib. Iagielone Rege, & Regina, alteram expeditionẽ maiorib. copꝗs, in Tartaros fecit, ad quã permulti illuſtres de Polonica, & Germanica Nobilitate uiri glorię cupidi profecti ſunt. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis maximè inſignes & Principes uiri. Recenſitis itaq́ꝫ apud Kiouiam Vitoldus copꝗs, bonæ ſpei plenus longo itinere, Tartarorum campeſtria inuaſit, tunc tẽporis apud Tartaros, Tamerlane in Scytia magna regnante, hnmili quidem loco nato, uerũ ſcientia rei militaris, fortunæ beneficio, eo potentiæ prouectus erat, ut duodecies centena millia hominum haberet in exercitu, ac Turcis profligatis Imperatorem eorum Baiazetum (qui tunc temporis Conſtantinopolim obſidebat) captum in ferrea cauea, aureis cathenis uinctum per totam Aſiam circumuehebant, cæſa ſunt tunc temporis Turcarum 200. millia. Anno Dñi 1397. Hiberiã deniq́ꝫ hic Tamerlanes, Albaniam, Armeniam, Perſiam, Meſopotamiã, Aſiã, & Aegyptũ, incredibili celeritate uaſtauit, & occupauit, orbẽq́ꝫ terrarũ ſui nominis, terrore impleuerat. Iamq́ꝫ tranſmiſsis Sula, & Pſola fluminib. ad Campeſtria Tartariæ, Vitoldus cum ſuis, nullo repugnante, peruenerat, cum Aedigam unum ex Ducibus Tartarorum potentiſsimum, Tamerlanis legatũ cum innumerabilibus copꝗs, obuiam habuit. Vbi ad cdnflictum uenit, Tartari uicerunt, non incruenta tamen uictoria, quod niſi multitudine abundaſſent, uirtute Vitoldianorum ſuperati fuiſſent, ceciderе ibi inſignes uiri, ex his fuere Iagielonis Regis fratres, Andreas, & Demetrius, Coributus, & alꝗ nouem Duces Lithuani, & Ruſsi pauci uiui capti. Vitoldus cum Svvidrigelone patruele, Oſtrorogoq́ꝫ, & Samotulio Polonis, pernici fuga euaſerunt, Melſtinius Polonus: cum fuga ſaluus eſſe poſſet, inter confertiſsimos hoſtes ſeſe coniecit, ſtrenueq́ꝫ dimicando, honeſtiſsimè occumbere maluit.

Vitoldiani profligantur.

Vitoldus Smolenſcam capit.

Tandem anno Domini 1403. Vitoldus Magnus Dux Lithuaniæ, cum Smolenſcꝗs rurſus rebellibus, bellum geſsit, fretusq́ꝫ Polonorum auxilꝗs arcem Smolenskam, in quã ciues, & nobiliores vxores, liberos opesq́ꝫ ſuas contulerant, poſt diutinam oppugnationem, ui cœpit: magnasq́ꝫ opes in ea repertas partim Iagieloni Regi in Poloniam tranſmiſit, partim militibus, ut quiſq́ꝫ meritus erat diſtribuit, cæteras arces deditione accepit, & principatum in prouinciæ formam redegit.

Vitoldus Liuones ulciſcitur.

Deinde Crucigeri Liuonienſes, in Lithuaniam excurrerunt, quos Vitoldus cum præda reuertentes, ueſtigꝗs clam inſecutus, cum ꝗ domos diuerſè abꝗſſent, Regionem illorũ uiciſsim longè lateq́ꝫ uaſtauit, pagos & uicos incendit, oppidum cum arce munitũ à Germanis Dunemburgum appellatum, ad Dvvinam ſtuuium cũdtum, ui cœpit, quibus incenſis in Lithuaniam, ſe cum ingẽti præda recepit. Nec multo poſt rurſus Lithuania hinc à Pruſsienſibus, illinc à Liuonienſibus Crucigeris, Svvidrigelonis profugi, opera peruaſtata eſt. Tandem Iagielo Rex, & Vitoldus, patriæ afflictæ uicem miſerati, Svvidrigelonẽ fratrem exulem è Pruſsia euocauerunt, Podoliæq́ꝫ Ducatum in poſſeſsionem ei conceſſerunt. Poſtea Svvidrigelo hac liberalitate Regia minimè ſanatus, homo ambitioſus & peruerſus, non habens receptaculum apud Pruſsienſes Crucigeros: (nam certis ſub conditionibus, propinquos Regis exules, ex Lithuania ſuſcipere, nequaquam Pruſſienſes ſeſe obſtrinxerãt) ad Moſchouiæ Ducem Baſilium profugit, arcibus quas in Ruſſia tenebat ſucceſsis. Eodẽ ãno 1406. Vitoldus pace nacta cũ Crucigeris, tranſmiſſo Hugra flumine, primam expeditionem in Moſchos adornauit, à genero Duce gentis iniuria ꝓuocatus, peruaſtataq́ꝫ longè lateq́ꝫ Moſchouitica regione, præda onuſtus, in Lithuaniã redꝗt. Poſtea maiori ui in id bellum, anno vno intermiſſo ſeſe expediuit, fretus maioribus auxilꝗs Polonorum, & Crucigerorum, & uſque ad Occam fluuium permagnum, Moſchouia deuaſtata, populabundus peruenit, quominus autem fluuium trãſmitteret, Svvidrigelonis patruelis nuper profugi (qui Moſchouitis operam ſuam nauabat) armis prohibitus eſt: Impetrauit tandem à Vitoldo, Baſilius Moſchouiæ Dux pacem, æquis ſub conditionibus.

Lithuania à Crucigeris uaſtatur.

Suidrigelo ad Moſchouiam fugit.

Vitoldus Moſchouiam uaſtat.

Dum

Dum hæc aguntur Sigiſmundus Coributus Vitoldi frater, nihil de induſtrijs cum Crucigeris Pruſsienſibus compertum habẽs, abſente Vitoldo cum Lithuanis in Pruſsiam excurſionem fecit, & tribus oppidis, plurimiſq; pagis direptis, & ſuccenſis ingentem prædã aſportauit. Quos ut Crucigeri ulciſcerentur, nullam excuſationem ignorantiæ admittentes, ſimili modo in Lithuaniam per auias ſolitudines excurrerunt, in Vvolkouisko oppidum improuiſè impetum fecerunt, quo ſuccenſo multitudinem hominum, qui ad rem diuinam, feſto die conuenerant, captiuam abduxerunt. Vitoldus uerò cum ſeptem miliaribus ab eo loco abeſſet, raptim in interiores ſyluas cum uxore ſeſe abdidit, donec hoſtes diſceſsiſſe cognouit, nunquam enim hoſtibus regiones ſuas uaſtantibus, occurrere auſus erat, ſed illis diſcedentibus uiciſsim regiones eorum uaſtabat.

Vitoldus Pruſsiam uaſtat. *Crucigeri Lithuaniam uaſtant.* *Vitoldus latet.*

Deinde Vitoldus, anno Domini 1415. conducto ingenti exercitu de Polonia, contra Pskouienſes Ruſſos expeditionem fecit, qui pacem magna ui, auri, & argenti redemerunt.

Poſtea Nouogrodenſibus Ruſsis liberè uiuentibus, Pskouienſium uicinis bellum intulit, quibus etiam ſupplicibus, & ingentia dona afferentibus pacem dedit.

Vitoldus Nouogrodenſes capti.

Tandem Sigiſmundus Romanorum Rex, inimicitias inter Iagielonem Regem Poloniæ, & Vitoldum diſſeminaturus, ſocietatem cum Vitoldo ſecreto inijt. Diademaq; Regium, in iniuriam Polonorum ei dare pollicitus eſt, cupiebat id Vitoldus homo ambitioſus, & ingentis animi, ſed ei obnixè Iagielo frater cum Polonis, ne uoti compos foret obluctabatur, denegabatq;, unde uariæ controuerſiæ utrinq; interceſſerunt. Poſtea à Sigiſmundo Rege Romanorum Draco aureus affabrè factus, pignus ſocietatis, per legatos ei allatus eſt, expetitumq; ab eo iuſiurandum de ſocietate utrinq; ſeruanda. Sed Vitoldus Dracone pro hoſpitali munere accepto, iuſiurandum nullum dedit, nec tamen à cepto de ambitione Diadematis Regij deſtitit, legatiq; Regis Romanorum de eo afferendo, certũ tempus præſcripſerunt, ad decimum ſextum Calendas Septembris. Hoc ubi Rex Poloniæ, Iagielo reſcijt Ioanni Czarnkouio Subcamerario Poznanienſi, uiro impigro, negotium dedit, ut ad confinia Poloniæ, & Saxoniæ, legatos Romanorum Regis, & Vitoldi, ultrò citroq; comeantes obſeruaret, interciperetq;. Statimq; Baptiſtam Cigalam Italum iuriſconſultum Genuenſem, & Sigiſmundum Rotum Germanum à Cæſare ad Vitoldũ proficiſcentes intercepit, excuſſosq; inconſultè dimiſit. Literas uerò ab eis ablatas ad Regem attulit. Miſsi autem ij erant, ut Vitoldo dubitationem omnem eximerẽt, Diademaq; ad tempus allatum iri, ab alijs legatis promitterent. Præterea ut confederationes & ſocietatem Pruſsienſium, atq; Liuonienſium Crucigerorum, Hungarorumq;, & Germanorũ, cum Lithuanis aduerſus Polonos confirmarent.

Sigiſmundus Imper. cum Vitoldo gratiam inijt, & Diadema ei pollicetur.

Legati à Cæſaris intercipiuntur.

His cognitis Poloni nemine iubente, quaſi ſublatis ſignis, armata manu apud Turagoram inſederunt, pro Patriæ tranquillitate & honore ad extremum Oceanum Germanicum, decernere parati. Iam legati cum Diademate, Pruſsiæ appropinquabãt per quam profecturi erant, cum didicerunt à Polonis uias obſideri, & non auſi periculo ſeſe cõmittere, cum duos Menſes fruſtra expectaſſent, ad Cæſarẽ in Hungariã reuerſi ſunt. Nec multo poſt Vitoldus voto fruſtratus ex angore animi, Anno Dñi 1430. Menſe Septembri in Troki ciuitate ſpiritum exhalauit, cũ octuageſimũ annũ exceſsiſſet. Princeps impiger & vegeto ingenio, abſtemius in omni uita nihil præter aquam bibere ſolitus, in uictu tẽperans, temporis perparcus, ita ut ſupra menſam iudicaret, & reſponſa legatis daret. Cæterũ in Venerem procliuior, confecto enim fœliciſsimè bello ſemper ſolebat relictis copijs in hoſtico, domum tranſmutatis equis, ad uxorem otius præcurrere. In externos liberalis erat, ſuos uerò metu magis quam beneficio, in officio continebat. Statura fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam & genas ſolitus.

Vitoldus moritur. *Vitoldi mores.*

SVVIDRIGELO PRINCEPS LITHVANIAE.

IVſtis Vitoldo, Vilnæ in arce perſolutis, Iagielo Rex Poloniæ, Svvidrigelonem fratrem germanum, patruelem Vitoldi, hominem nihili, & ebrioſum, ſummæ rerum apud Lithuanos præfecit. Poloni uerò primores, patriæ utilitati conſulentes, re animaduerſa Daugertum Palatinum Vilnenſem, qui Podoliam Vitoldi nomine adminiſtrabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad colloquium cœperunt, arcemqúe Kameneciam, Smotriciam, Skalam, & Ceruonigrodum occuparunt, & magnam partem Podoliæ facilè in poteſtatem ſuam redegerunt, ne in ditione Lithuanorum deinceps eſſet. Vbi factum hoc reſciuit Svvidrigelo, homo violentus

Poloni magnã Podoliæ partẽ occupant.

Iagielo rex cū Polonis in periculis.

uiolentus & in iracundiam præceps, beneficiorum Regis fratris oblitus, in eum (tunc tēporis exequias funebres Vitoldi celebrantem Vilnæ) fremere, maledictiſq; laceſſere, palamq; uincula & necē Regi, Poloniſq; qui cum eo aderant minitare, cœpit: ita vt Poloni, die, nocteq; circa Regem excubare cogeretur. Rex uerò ſiue quod ſibi metuebat, ſiue qđ Svvidrigelonis incrementis impēſius fauebat, Podoliam ei reſtituere aſſenſus eſt, eaq; de re Tarlonem in Podoliam cū literis & mandatis miſit, qui eā Michaëli Babæ Ruſſo, Svvidrigelonis nomine recipiēdam & obtinendā traderet. Andreas uerò Tencinius, & Nicolaus Dreuicius, iuuenes ex Nobilitate Polonica, qui annulum Signatorium habebant, amore Patriæ ducti, literas ad Michaëlem Buczacium, qui Cameneciam Podoliæ obtinebat, ſcripſerunt, Regem extrema neceſsitate adactum, Podolia Svvidrigeloni cedere, nunciantes, ſed ut non modo, non parceret mādatis Regijs, uerum Tarlonem & Babam pariter comprehenderet. Eas literas quoniam palam ferri nequibant (Svvidrigelo enim omnes iter in Poloniam capeſcentes excutiebat) cæra obuoluerunt, & contexerunt, ut ſpeciem & ſimilitudinemquè cerei præ ſe ferrent. Tarloniquè legato dederunt, ut is cùm primum Cameneciam ueniſſet, cæreum illum Buczacio redderet, atque hæc uerba adderet, ut ſi errare ille nollet, ex eo cæreo una cum Magiſtratu urbano, lumen quæreret. Quæ omnia Tarlo iuuenis omnium rerum ignarus, bona fide perfecit, Buczacius præfectus cæreum acceptum refringit, literaſq; inuenit. Tarlonem legatum & Babam comprǣhendit, in arceſquè Podoliæ intromiſsionem non admiſit. Poloni quoque caſum Regis ſui animaduertentes, exercitum ſine mora conſcripſerunt. Svvidrigelo autem Polonos, arma parare ad uindicandum Regem audiens, confeſtim eum ſibi reconciliatum, auroq; & argento liberaliter donatum liberum dimiſit. Tandem Svvidrigelo exercitum in Podoliam duxit, cui Iagielo Rex: cum armatis copijs Polonorum, anno Domini 1431. ad diem S. Margaretæ apud Luczkum ciuitatem occurrit, excurſorijs pugnis utrinq; collatis, fœdus, ad purificationis diuæ Mariæ feſtum inierunt. Interea uerò Palatinus Vualachiæ tributarius Polonorū, infeſtis armis in Poloniam deſcendit, cuius exercitum Poloni & Podoliani diſsipatum, & per agros, ſyluaſq; pallantem, cruenta clade proſtrauerunt. Poſtea Rex Iagielo in Svvidrigelonem fratrem ſeditioſum, & ad ſanam mentem redire nolentem, Lithuanos concitauit, Sigiſmundumq; patruelem, Vitoldi fratrem Germanum, Starodubenſem Ducem, ad inuadendum principatum Lithuaniȩ animauit. Statimq; proceres Lithuaniæ cognita uoluntate Regis, cum Sigiſmūdo aduerſus Svvidrigelonem Ducem ſuum, ob nimiam crudelitatem conſpirauerunt, in eumq; apud Oſmanam, tunc temporis agentem, impetum fecerunt, qui de inſidijs à Ioanne Muniuido præmonitus, pernici fuga in Ruſsiam euaſit, ideoq; poſtea adiunctis ſibi Liuonienſibus Crucigeris, Lithuaniam uexauit.

Lumen ex cæreo quæritur.

Vualachi funduntur.

SIGISMVNDVS PRINCEPS LITHVANIAE.

Anno Domini 1432. Sigiſmundus Keyſtuti principis Lithuaniæ filius, Dux Starodubenſis, in Ruſsia, Regis Iagielonis patruelis, beneficentia & fauore Lithuaniæ procerū, expulſo iuſta de cauſa Svvidrigelone ſeditioſo, rerum in Lithuania potitur, & Magno Ducatu ſolenniter in uerba Regis Iagielonis & procerum Poloniæ, Lithuaniæq; iurans inueſtit. Ideò tertio Magni Ducatus Lithuaniæ cum Regno Poloniæ unio, incorporatioq; celebrata eſt.

Iagielo rex moritur.

Eodem anno Rex Poloniæ Iagielo, ultima menſis Maij uitam cum morte fœliciter commutauit, cui Vvladislaus filius in Regno, anno Domini 1434. ſucceſsit, qui poſtea Rex Hungariæ creatus eſt, quo ex Polonia in Hungariam, anno Domini 1440. ad ſuſcipiendum Regnum diſcedente, Czartorienſis Dux Ruſſus, Sigiſmundum Magnum Ducem Lithuaniæ, doloſè, perfidioſeq; necauit Troki. Atq; poſt hunc Magnus Ducatus Lithuaniæ ad ſecundo genitos Regnum Poloniæ translatus eſt. Quapropter proceres Poloniæ cū ducib. Mazouiæ Cazimirū hæredem regni Poloniæ, Iagielonis Regis filiū, in Magnū Ducatū Lithuaniæ duxerunt, quem Lithuani cum ingenti lætitia, ſuſceptum, comunibus ſuffragijs, ſumæ rerū apud ſe præfecerunt. Qui poſtea Vvladislao fratri, anno Domini 1447. in regno ſucceſsit. Magno uerò Ducatu Lithuaniæ Alexander filius eius ardentibus ſuffragijs Lithuanorum præpoſitus eſt.

Sigiſmundus Dux occiditur.

Cazimirus Magnus Dux Lithuaniæ.

ALEXANDER PRINCEPS LITHVANIAE.

ALexander Iagielonis nepos, Caſimiri Regis Poloniæ filius, Magno Ducatu Lithuaniæ potitus, apud Ioãnem Magnum Ducem Moſchouiæ, filiam Helenam, in matrimonium accepit, in ſponſalibuſq; concluſum erat, ut templum Ruthenico ritu, in caſtro Vilnenſi deſtinato loco, exædificaretur, eiq; certæ matronę, ac uirgines eiuſdem ritus iungerentur. Quæ cum aliquanto tempore negligerentur, ſumit ſocer cauſam belli contra Alexandrum, & triplici exercitu inſtructo, contra eum progreditur, primum, uerſus prouinciam Seueram, in meridiem, ſecundum uerò, in occidentem contra Toropiec & Biela inſtituit, tertium in medio, uerſus Drohobus & Smolensko collocat, ab ijs exercitum in ſubditis retinet, quo ei maximè, contra quem Lithuanos pugnaturos animaduerteret, ſuccurrere poſſet. Poſtquam autem ad fluuium quendam Vvedraſch, uterq; exercitus conueniſſet, Lithuani Duce Conſtantino Oſtroski, maxima procerum & nobilium frequentia ſepto, ex quibuſdam captiuis, numerum hoſtium ac Ducũ quoq; cum cognouiſſent, magnam ſpem profligandi hoſtem concipiunt, porrò cum fluuiolus conflictum impediret, ab utriſq; tranſitus ſeu uadum quæritur. Primi autẽ Moſchi aliquot, ſuperata ripa, Lithuanos ad pugnam laceſſunt, atq; illi haud timidi reſiſtunt, eoſq; inſequuntur, fugant, ultraq; fluuiolum pellunt, mox utrinq; acies cõmituntur, præliumq; atrox oritur. Intereà dum utrinque eodem ardore animorum, acriter certarent, exercitus Moſchorũ in inſidijs collocatus, eo latere in medios hoſtes inducitur, Lithuani metu perculſi dilabuntur. Imperator exercitus, unà cum pleriſq; capitur, reliqui perterriti, caſtra hoſti concedunt, ſe & arces Drohobus, Toropiec, & Biela pariter ſeſe dederunt, exercitus uerò, qui meridiem uerſus proceſſerat, cui præerat Machmetemin Tartarus Rex Cazanẽſis, forte Bransko, ciuitatis præfectũ cõprehendit, Branskoq; ciuitate potitur. Paulòpòſt duo Germani fratres, Seueriæ Principes, Semetcici dicti, alioqui Ducibus Lithuaniæ obedientes, imperio Moſchorum Principis ſe tradunt, ſic unico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moſchus, quæ Vitoldus Magnus Dux Lithuaniæ, multis ãnis, maximiſq; laboribus, obtinuerat. Porrò Moſchorum Dux cum hiſce captiuis Lithuanis crudelius egit, Conſtantinumq; Ducem exercitus præfectum, crudeliſsimis uinculis pollicitationibuſq; ſollicitabat, ut relicto Domino naturali, ſibi ſeruiret, qui cum aliam ſpem elabendi non haberet, cõditionem oblatam accepit, in uerbaq; Moſchorum Principis iurauit. Et quamuis prædia, poſſeſsioneſq; ampliſsimas, pro ſtatus ſui conditione habebat attributas, à Principeq; ſummo amore proſequeretur, tamen aliquot ibi annis exactis, nacta occaſione, per inuias ſyluas, in Lithuaniam cum ingentibus theſauris profugit. Qui poſtea, anno Domini 1514. cum exercitu Polonorum et Lithuanorum ſtrenui militis, & imperatoris officium adimplens, ſub Sigiſmundo Rege Poloniæ, octuaginta millia Moſchorum ſtrauit, prout ſuperius, in geſtis Sigiſmundi Regis Poloniæ patet. Sed ad rem redeo.

Moſchus in Alexandrum Lithuaniæ Ducem inſurgit.

Lithuani funduntur.

Arces à Moſchis capiuntur.

Duces Seueriæ Moſcho ſe dedunt.

Octuaginta millia Moſchorum cæſa.

Alexander magnus Dux Lithuaniæ, poſtea decedente Ioanne Alberto fratre, Poloniæ Rex creatus, liberatione captiuorum, contentus cum ſocero Moſchorum Principe Ioanne, ad ſex annos fœdus iniit, anno Domini 1503. Poſtea ãno Domini 1506. Vilnæ mortuus eſt, ibidemq; ſepultus, ætatis ſuę 45. annos habens. Præfuit Magno Ducatu Lithuaniæ 14. annis Regnum Poloniæ 4. annis & 8. mẽſibus adminiſtrabat, huic in Magno Ducatu Lithuaniæ, & Regno Poloniæ Sigiſmundus frater Germanus, huius nominis primus ſucceſsit.

Alexander moritur.

FINIS.

VITAE AC SVCCESSIONES SINGVLORVM PRINCIPVM, REGVMQ'VE POLONIÆ, CARMINE ELEGIACO olim deſcriptæ, à Clemente Ianitio.

LECHVS PRIMVS DVX ET AVTHOR POLONORVM.

QVæ modò Sarmatia eſt, quondam deſerta fuerunt
Inuia, poſt magnas Deucalionis aquas.
Primus in hæc Lechus populum deduxit agreſtem,
De patria pulſus ſeditione domo:
Dalmata uir, Pharijs claro patre natus in agris,
Quos rapidus curuis Crupa pererrat aquis.
Colle ſuper pulchro properatæ mœnia Gneznæ
Struxit, & à nidis nomen habere dedit.
Omine permotus: multas ibi namq; uidebat
Per uicinum aquilas nidificaſſe nemus.
Exule patre ſumus, ſed plurima Regna per Orbem
Principia exulibus dant ſua, Roma notho.

CRACVS PRINCEPS POLONORVM.

Eluctata iugo multorum patria, CRACVM
Præfecit rebus læta lubensq; ſuis
Finibus hic pepulit Gallos, qui noſtra ruebant
In rura, exuſtæ poſt mala Pannoniæ.
Inuitus regni tenuit quoque Sceptra Bohemi,
Et rexit geminum, carus utriq;, ſolum.
Tunc habitaſſe Draco fertur ſub rupe Vaneli,
Dirus uicini depopulator agri.
Sulphure farcit ouem CRACVS, *monſtro obijcit: illo*
Interijt ingens bellua uicta cibo.
Conditur à CRACO CRACOVIA: *fabula Grachi*
Friuola Romani iam mihi, quæſo, tace.

VANDA VIRAGO.

Connabij ob crebram Virgo formoſa repulſam
Teuthonici bello VANDA *petita Ducis.*
Hoſti congreditur: uincit. Magno ille pudore
Incumbit gladio, ſe peremitq; ſuo.
At uictrix: mea uirginitas ſit uictima uobis
O' ſuperi, per quos eſt mihi ſoſpes, ait.
Rotogari effugi thalamos: ſic fata, ſub alti
Se fluuij rapidas præcipitauit aquas:
Bactra Semiramidem, Tomyrin Scythaq; ornet, utriq;
Quàm meus anteferat laude POLONVS *habet.*
Aequentur Regnis, æquentur Marte, licebit,
Aequari VANDAE *quæ, rogo, morte poteſt?*

PREMISLAVS SIVE LESCO PRIMVS.

Reſtituit patriæ magna uirtute ruinam
LESCO *ſuæ, miris uſus in hoſte dolis.*
Sub nemore hoſtis erat: Leſco ſub nocte ſilenti
Appendi galeas per nemus omne iubet.
Sol oritur, galeas accendit: ad obuius hoſtis
In nemus, inſtructi Militis arma putans.
Nil reperit: ſpecies quia Leſco remouerat illas,
Sic noſtros Morauis terga dediſſe putat,
Caſtra mero celebrat, belli ſecurus: in antris.
Leſco uenit tenebris: Caſtra ſopita capit.
Aeternumq; hoſti dat ſomnum: longa Polonis
Otia: finitimis fœdera, iura, metum.

LESCO SECVNDVS.

Attulit huic Regnum uariorum curſus equorum,
Et præter morem, Sors occulata ſuum,
Dignus erat Regno, quamuis patre natus agreſti
Ruſticus, & modici iuſtus arator agri.
Non bello quàm pace minor: mireris in illo
Hoc, qui nulla unquam nouerat arma, uiro.
Ante oculos uoluit monumentum uile prioris
Fortunæ ſagulum, ſemper habere ſuos,
Et tamen illius non legerat ille poëtæ,
Sarmatico dignum carmen in Orbe legi.
Fortunam reuerenter habe, quicunq; repente
Diues ab exili progrediêre loco.

LESCO TERTIVS.

Quàm fuerit belli cupidus, quàm Martis amicus
Iſte, uel hoc ſigno diſcere quiſq; poteſt:
Cùm ſub eo Patriæ pax arma quieta teneret,
Bellandi fieret, nullaq; cauſſa domi:
Impatiens otij, Graicos contrà, atq; Latinos,
Pannonibus toties auxiliaris erat.
Viginti genitor uaria de matre nothorum:
Infamat quantum tanta libido uirum?
Sæpè, licet magna, poſt multa trophæa legantur:
Et Cypriæ ſtudijs incubuiſſe Diuos
Quod ſi defendi exemplo non poſſit Achillis
Leſco, & Alexandri, Mars quoq; mœchus erat.

POPELVS PRIMVS.

An ne tibi lectum tantum, laſciue, reliquit,
Non etiam clypeos, armaq; dura pater?
Et Veneri tantùm iuſſit ſeruire? Gradiuo
Non etiam, ô noſter Sardanapale, ſuo?
Quandoquidem in fratrum tam multa gente tuorum,
Legitima ſolus coniuge natus eras.
Succeſſiſſe etiam patrijs te laudibus æquum
Non tantùm uitijs, imperioq; fuit.
At genitore tuo fœlicior, ipſe fuiſti
Hac in tam rári parte POPELE *boni:*
Quòd tibi tu ſimilem genuiſti: quiq; putaret
A' cuculo cuculum degenerare nefas.

POPELVS SECVNDVS.

Dum timet hic Regno pelli, uir inutilis, & cum
Coniuge conſultat, quid malè tutus agat.
Vim morbi ſimulat: patruos accerſit, & illis
(Viginti fuerant) toxica mixta dedit.
Orta cadaueribus uis murum erupit: & illum,
Vxorem, natos, undiq; dente petit:
Dilaniat, fruſtra medios fugiebat in ignes,
Fruſtra in Goplæas perfidus hoſpes aquas.
Diſcite iuſtitiam, qui propter lucra paratas
Fertis, & exertas ad ſcelus omne manus.
Eſt Deus, eſt ſcelerum uindicta, eſt pœna malorum,
Vnde putes minimè poſſe uenire, uenit.

PYASTVS CRVSPHICENSIS.

O' Priſcos hominum mores, ô neſcia faſtus
Simplicitas, ingens ô probitas, & amor.
Non puduit proceres homini dare Sceptra Polonos
Qui modò cultor agri Cruſphicienſis erat.
Ob ſolas uirtutis opes, uirtutis honorem,
Qua uir in exigua floruit ille caſa.
Hoc orti de fonte Duces, Regesq; Poloni
Durauêre dies, ad Ludouice tuos.
Compita Cruſphiciæ ueterum, noſtro eſtis in orbe
Euentu gemini nobilitata Ducis.
Regnum ruricolæ deferri: à mure uorari
Regem: res æque prodigioſa fuit.

SEMOVITVS.

Sic & Alexander iuuenis uix illa ſuarum
Ingreſſus rerum limina magna, perijt:
Vt SEMOVITE *peris, patriæq; relinquis acerbos*
Mœrores, iuſtam mortuus ante diem.

Enſis

Enſe tuo eiecti de noſtro turpiter agro
Vltra Carpathium, Pannones uſq; iugum.
Tota tibi ſoluit Pomerania uicta tributum.
Fluctibus & noſtris accola quiſquis erat.
Quatuor annorum ſunt, hæc omnia, quid ſi
Non abrupta tibi tam citò uita foret?
Quamuis, quantumuis modicæ ſub tempore uitæ
Maxima qui geſsit, uixit abundè diu.

LESCO QVARTVS.

Quam pater inuictis Semouitus fecerat armis
Pacem, Sauromatis, attuleratq́; ſuis.
Filius eſt illam miro complexus amore,
Et uitæ ſummam fouit ad uſq; diem:
Vir cuius mores nemo repræhendere poſsit,
Aut niſi quem pugnæ claſsica bella iuuant.
Sed cur bella geras, frueris qui pace? quid optes,
Contentus proprio qui potes eſſe, meum?
Gloria ad arma uocat multos, laudumq́; cupido,
Spes prædæ multos diues ad arma uocat.
Vtraq; bellandi cauſa iniuſtiſsima: ſolam
Quæ pacem quærunt, prælia, iuſta uoca.

SEMOMISLAVS.

Vltimus iſte fuit noſtrorum ex ordine Regum,
Ignari falſos qui coluêre Deos.
Huic peperit Coniunx oculorum luce carentem
Hæredem: ſterilis cùm foret ante diu.
Mos erat infanti, uitæ ut compleuerat annum,
Ludere, quod uellet nomen habere pater.
Ergò dies uenit ſimul illa, recepit ocellos,
Oſtentum dubia plebe ſtupente, puer.
Res ea ſignabat, diſcuſſa nocte POLONOS
Viſuros lucis lumina uera nouæ:
Viſuros illo CHRISTVM ſub rege negemus,
Quòd bona præſtituat, quæq; futura DEVS.

MIESCO PRIMVS.

Chriſte, ſub hoc ad nos ueniſti Principe, ab hoſte
Poſſeſſas Stygio commiſeratus oues.
Ceſſerunt idola tibi: Mars, Læda, Gemelli,
Cynthia, Pluto, Ceres, Iupiter, Aura, Venus.
Fœmina te nobis oſtendit prima, Bohemo
Sanguine: prima crucem nos docuitq; tuam.
Sic tu prima quidem nobis es cauſſa ſalutis,
Ipſe DEVS, mulier, cauſſa ſecunda fuit.
Illa tuo tingi & Meſconem fonte maritum
Fecit: terra ſuum eſt tota ſecuta Ducem.
Plurima tunc data ſunt tibi templa, nouemq́; Cathedræ,
Et, quas ſacrifici dilapidamus, opes.

BOLESLAVS CHABRI, PRIMVS REX POLONIÆ.

Vici, deuictos cepi cum Rege Bohemos,
Subieci Morauos, Saxonioſq; mihi.
Caſſubios, populoſq; freti cis littora noſtri,
Et Pruſſos, dubia, teq; Ruthene, fide.
Imperij fines poſitis ex ære columnis
Signaui, Herculeum ſic imitatus opus.
Nec mihi templa minus curæ, quam caſtra, fuerunt:
Hac quoq; laude patri cedere nolo meo.
Regia ab egregio ſortitus Stemmata Othone
Sum Gneznæ (Gneznæ tunc meus hoſpes erat)
Quæ quicunq; fac ſis hoc dignus honore,
Quo tunc, magno iudice, dignus eram.

MIESCO SECVNDVS.

Degener, imbellis, gula, crapula, ſordibus uxor
Vxoris totus fœmina, lurco nihil.
Hic erat: uxor erat, Rex, Princeps, omnia, noſtrum
Aſperius quouis angue peroſa genus,
Teuthonibus tantùm æqua fuit: quam credis ab illa
Tractata eſt miſeris terra Polona modis?
Tunc Boleslai nobis periêre labores,
Ruperunt noſtrum Regna ſubacta iugum.
Vt rapuit tantùm mors fauſta phrenitide Regem,
Pellitur è Regno, Rixa fugitq; ſuo.
Dant pœnas ſcelerum: furor hunc, dolor abſtulit illam
At longo fato dignus uterq; fuit.

CAZIMIRVS PRIMVS.

Innocuus cum matre puer CASIMIRVS eodem
Exilio, matris crimine, pulſus erat.
Cluniaci placuit ſibi uita monaſtica: ſeruus
Quàm cuiuſquam hominis, maluit eſſe Dei:
Nos ſumus interea ſine Principe, ſubdita cunctis
Terra, dolor fuerit, quæ numerare malis.
Reddimus eiecto Regnum, multa ille reuerſus
Reſtituit melior uix patre, dignus auo.
Maslaum domuit ciuili Marte furentem,
In reliquos manſit pax ſibi grata dies.
Quòd Deus innocuis adſit, quòd corruat inſons,
Maiori ut ſurgat laude: uidere potes.

BOLESLAVS AVDAX.

Quàm bello magnus, quam magnis ſtrenuus auſis
Boleslaus erat, tam truculentus erat.
Vaſtauit Morauos, Hunnos, te Ruſſe, Bohemos,
Vaſtauit Patriæ nec minus arua ſuæ.
Cuncta libidinibus complebat, cuncta rapinis,
Cuncta ignominijs ſanguine, cuncta metu.
Pontificem fecuit fruſtratim recta monentem:
Vrbis Pontificem, maximè Crace, tuæ.
O ſcelus, ô portentum, ô noſtri infamia Regni,
Non tibi ſacrilegæ tunc cecidêre manus?
Vnde, & ubi perijt, ne iam dubitate Poloni,
Raptum ſub Stygijs obruit orcus aquis.

VVLADISLAVS HERMANNVS.

Plurima reſcidit fratris decreta Tyranni
Hermannus Latio par pietate Numæ.
Hunc ſpurius uetitis uexauit filius armis,
Sed pius arma tulit pro pietate Deus.
Vincitur impietas Gopleæ ad ſtagna paludis,
Induit in q; feras debita uincla manus.
Dic, qui multa legis, quot dignos laude, pioſq;
Legeris, hiſtoriæ per genus omne nothos?
Telogonus, qui piſce patrem obtruncauit Vlyſſem,
De turpi Circes natus amore fuit.
Proditor Aeneas patriæ eſt: ne crede Maroni:
Romulus occiſor fratris: uterq; nothus.

BOLESLAVS KRZIVOVSTI.

Hic quinquaginta pugnauit prælia, ſignis
Collatis, caſu non uariante fidem.
Pugnauit quoties, toties & uicit: eorum
Nomina quos uicit, quod breue claudat opus?
Cæſaris Henrici magnas fudiſſe cohortes,
Sat ſibi, ſi deeſſent cætera, laudis erat.
Mœrore interijt: quòd prorſus inermis ab hoſte
Fœdifrago uictus, fraude, doloq́; ſemel.
I, modò Pompeij numera mihi Roma, triumphos,
Nos Boleslai prælia: maior uter?
Pompeium Cæſar bello proſtrauit aperto:
Fraus potuit noſtrum uincere ſola Ducem.

VVLADISLAVS SECVNDVS.

Quatuor in natos Regnum diuiſerat æquis
Partibus, egregia cum ratione, Pater.
Ladislae tibi ceſsit Cracouia natu
Maximè: auaritia maximè, Marte nihil.

Fratribus eiectis, ſolus dum queris habere
Omnia, poſſeſsis pelleris ipſe bonis,
Coniuge cunq́; tua, quæ rem tibi ſua ſit, iniquam,
Victus in externam profugis exul humum.
Ignorata tibi fuit alea? diſcere in illa,
Contentus proprio uiuere quiſq́; poteſt.
Namq́; aliena petens perdit ſua luſor, & aurum
Dum cupit, amiſſo flens abit ære domum

BOLESLAVS QVARTVS CRISPVS.

Dum cogit Pruſſos ad Chriſti dogma Polonos,
Amiſſo euertit milite Criſpus opes.
Transfuga ducebat noſtros malefidus, iniquum
Tranſgreſſos Oſſam pertrahit inq́; locum,
In conueſtitum uiridanti ceſpite cœnum,
(A' tergo in Syluis abditus hoſtis erat)
Inſilit: incluſos cœno ſuffocat in illo.
Vix pauci incolumes ſe eripuêre fuga.
Mens generoſa dolo, quia nil agit, ipſa malignis
Oportuna dolis, inſidijſq́; capi eſt.
Et quia metitur proprijs uirtutibus omnes,
Eſt in perniciem credula ſæpè ſuam

MIECZLAVS SIVE MIESCO TERTIVS.

Sæpe dies oritur nitida face, nec tamen illi
Credideris ſubitò nubilus eſſe poteſt
Grandine meſſores lapidare: tonitribus Orbem
Concutere: & rapidis frangere fulminibus.
Ecce ſenex noſter, Regni cum cœpit habenas,
Vir bonus, & placidi fratris imago fuit.
Mox ſobole ingenti, generis affinibus, auro
Inflatus: cœptam deſtitit ire uiam.
Nil illo peius, nil & crudelius illo,
(Audace excepto) Patria noſtra tulit.
Sed tamen eſt pulſus: Nunquam impunita Tyrannis
Sarmaticis feritas ſcilicet ulla fuit.

CASIMIRVS SECVNDVS IVSTVS COGNOMINATVS.

Tractus ad imperium precibus, lachrymiſq́; ſuorum
Imperij fractas ſurgere fecit opes.
Percuſsit ſcelerum fratris iuſto enſe miniſtros,
Sacrificis pacem, ruricoliſq́; dedit.
Qui modò calcati ſub direptore iacebant,
Inq́; ſuis rebus nil habuêre ſui.
Intulit in patriam corpus, Roma uſq́; petitum,
Diui qui floris nobile nomen habet.
Miſta dedit Domino ſcelerati aconita miniſtri,
Inter ſolennes perfida dextra dapes.
Truſit & in ſubitum, Patria plangente, ſepulchrum,
Delicias hominum, deliciaſq́; Deum.

LESCO QVARTVS.

Cum ſene beuaui patruo, ſed an impius iſto
Sit facto, iuſti diſcutitote uiri.
Eſſet uter rerum Dominus, certauimus: at me
Id uelle in patriam, nudus adegit amor.
Ne paterer regnare lupum, maiore petentem,
A' quo pulſus erat, cum feritate gregem.
Dum labor: inuadit Pomeranus balnea, inermem,
Dat non ſperatæ, meq́;, meoſq́; neci.
Quanto igitur rerum Dominis ſecurius æuum
(Quod quidam ſcripſit) cernite pauper agit!
Tempora ſunt, loca ſunt quæuis metuenda potenti,
Quod uiuit, totum eſt cura, pericla, metus.

BOLESLAVS QVINTVS PVDICVS.

Tartaricus furor, in cineres regnante Pudico,
Sarmatiæ totas penè redegit opes:
In flammas abijt Cracouia: quicquid & agris,
Porrigitur ripas, Odera, ad uſq́; tuas.
Fuerat ad Ingros Princeps, quia uiribus impar
Ad confligendum cum ſubito hoſte fuit:
Stanislae tuos cineres tellure leuauit:
Et ſacrum in faſtis fecit habere locum.
Coniuge conſenuit cum uirgine, Virgo Maritus:
Addictus ſtudijs, caſta Diana, tuis.
Bochnenſes reperit theſauros primus: & inde
Sarcijt à diris damna recepta Getis.

LESCO SEXTVS NIGER.

Quanta locuſtarum, quo nos hæc ſcripſimus anno,
Appulit in noſtros agmina, uentus, agros:
Agmina tanta ferunt in nos ueniſſe Getarum
Sub Nigro, & primum congeminaſſe malum.
Iis ceſsit ſolis, alioqui ſemper in hoſte
Cum quocunq́; inijt prælia uictor erat.
Arma Ruthenorum, ductore ſuperba Leone
Et magna, exigua contudit ille manu.
Obtriuit quoties Lithuanum & Iazigas (hoc iam
Interijt noſtro funditus enſe genus.)
Multa in Chriſticolas nil laudum habitura fuerunt.
Bella: laceſsitus ſed quia uicit, habent.

HENRICVS PROBVS.

Teutonibus ſolis claues permiſerat urbis,
Quæ regni titulum poſsidet una, Niger:
Illi Sileſium furtim ſub nocte ſilenti
Mœnibus accipiunt, cui ſtuduêre, Ducem:
Nobilium contra, contra decreta Senatus,
Nam cui legitimè Sceptra darentur, erat.
Perfida pars uicit: regnat Probus, exulat hæres,
Sed res parta dolo non diuturna fuit.
Sileſij Henricum dubio rapuêre ueneno:
Quòd factis alter, nemine & alter erat.
Qui fraudem in uita coluit, rem fraude parauit,
Qua perijt, dignus fraude perire fuit.

PREMISLAVS SECVNDVS.

Ob ſcelus Audacis, raptum Diadema Polonis,
Retulit iſtius gloria, luxq́; Viri.
Magnus erat, tantum peperit qui primus honorem
Nobis: Munus & hic qui reuocauit, erat.
Splendidus, antiquis certans Heroibus omni
Virtute, in ſummo quam decet eſſe uiro.
Cæditur inſidijs, celebrans ſolenne Lyæi,
Inuidiam uirtus dat ſibi, & illa necem.
Et cautè, & timidè, Genio ſeruite potentes:
Exitio multis lux Genialis erat,
Hac Cyrus interijt: Macedo: interijtq́; Philippus,
Hac eſt Argolicis, Troia cremata rogis.

VENCESLAVS BOHEMIÆ REX.

Ad Venceslai uſq́; dies, Auguſte, Bohemi,
Scortea Sauromatis tota Moneta fuit.
Nummus erat pellis, detracta animantibus illis,
Quas Aſpergillos patria noſtra uocat.
Hoc ego dum cuidam narro, qui ſtrangulat amplo
Arcas argento, ſemper egenus ait:
Ergò putreſcebant tunc nummi? O' dura priorum
Tempora: tunc naſci res miſeranda fuit.
Gratia magna Deo, quòd homo ſum natus in iſto
Seculo: cùm pelles non niſi ſutor habet.
Quod ſi quando Deus mala uult ſæcla illa reuerti,
Tunc ego tunc, ſuperi, mutius eſſe precor.

VVLADISLAVS CVBITALIS VVLGO' LOKIETEK.

Corpore paruus eram, cubito uix altior uno:
Sed tamen in paruo corpore magnus eram.

Non

Non ego Pruſſorumq́, Bohemorumq́ cruorem
Iactabo, cladem nec Gedimine tuam:
Fortunam uici, cum qua mihi bella fuerunt,
Vt niger è terris triſte uolârat iter.
Ter cecidi Regno: per te Ramnuſia ſemper,
Poſt lapſum erexi maius ad arma caput.
Corde uir is opus eſt magno, non corpore: magnum
Qui ſtrauit Goliam, nônne puſillus erat?
Ingentem paruus Poliphœmum uicit Vlyſſes.
Sed tamen ille hominem: tam graue numen ego?

CASIMIRVS MAGNVS.

Nil hoc ſplendius, nil magnificentius uno eſt,
Quodcunque illius reſpiciatur opus.
Legibus armauit patriam, placidumq́ ſub illo
Libertas ad nos protulit alma caput.
Oppida tot cinxit muris, quot penè per omne
Hoc Regnum muris oppida cincta uides.
Tres ſimul hoſpitio excepit cum Cæſare Reges,
Cùm tibi dat neptem, Carole quarte, ſuam.
Rex ingens opibus, bello, pietate: quid illum,
Quid premis infami Cypria ſola nota?
Hunc dici Magnum, eſt iniuria magna Poloni,
Iure ſuum nomen, Maximus, eſſe poteſt.

LVDOVICVS HVNGARVS.

Non quia uir fuerit, nequaquam Ludouicus, & ultor
Crudelis noſtras non benè rexit opes.
Sed quia Pannoniæ, dum plus amat arua paternæ:
Linquebat ſæuis iſtud ouile lupis.
Qui nouit quid agant famuli, ſi longius abſit
(Præſertim fuerit qui minus aſper) herus.
Hic uidet ærumnas, quas multa abſentia ueri
Paſtoris noſtrum tum cumulabat auis.
Illo Rege quidem Leges creuêre: ſed illo
Rege tamen, robur non habuêre ſuum.
Lex niſi tutores habeat, contra arma potentum:
Eſt quod ara Neolus ſub trabe nectit opus.

IAGIELO SIVE VVLADISLAVS LITHVANVS.

Hic gentilis erat Lithuanus de ſtirpe Iagello,
Vir bonus, & tantas inter honeſtus opes
Mox eſt cœleſti Princeps Baptiſmate tinctus,
Quem ſubitò eſt Dominum gens imitata ſuum.
Hinc dotale capit pulchra cum coniuge Regnum,
Et tribuit Litauis ſigna Polona ſuis.
Rege ſub hoc memorem ſuſcepit Pruſia cladem,
Sæpius & rigidus concidit enſe Gethes.
Quàm multa in Regno ſtruxit delubra Polono,
Monſtrat Gymnaſium ſat puto Croca tuum.
Et linquens gnatos ex iuſta coniuge natos,
Lucida fulgentis ſcandit aſtra poli,

VVLADISLAVS QVINTVS.

Ladiſlae tibi Regale Polonia Sceptrum
Contulit, ob proprij ſplendida facta Patris.
Hinc quoq́ & Vngaricus defert Diadema Senatus,
Et quæ ſunt lati iugera multa ſoli.
Egregia uerò tu præditus indole regnas.
Ac regis imperio ſubdita regna tuo.
Nec piguit Macedum fines uaſtare remotos,
Nominis ut feret gloria nota tui.
Donec inire petit tecum trux fœdera Turca,
Quod facis: at latius frangere Papa iubet.
Cui tu dum pares: te ad Varnam Marte paludem
Fudit Amurhates: & tua caſtra capit.

CASIMIRVS QVARTVS.

Poſt fratrem Caſimirus adeſt, quem Turca peremit,
Sarmaticas iuſtus qui regit ultor opes.
Eripit & captas Marianis fratribus Vrbes,
Aetherea terribili diſcutiente modo.
Hoc Duce Sacrificij magnas ſenſêre repulſas,
Hic ubi Caſtaliam Viſtula uoluit aquam.
Hinc repetit Mariæ non ui, ſed munere Caſtrum,
Pruſiaci quod tunc incoluêre Duces.
Hunc quoq́ Choynitium multis licet inde peremptis
Senſit, & illius quæ ditionis erant.
Ducentem reliquæ fœlicia tempora uitæ,
Fata grauem nobis eripuêre Ducem.

IOANNES ALBERTVS.

Ducis Ioannes Alberte binominis agmen
Sarmaticum matre id perfidente tua.
Inſtaurasq́ nouo, ſed fruſtrà Marte tumultum,
Vlturus Patrui funera mœſta ſui.
Nam Dacus uariat primo quod dixerat ore,
Te contra Turcam uelle iuuare ferum.
Inſtruit horrendos te contra perfidus hoſtes,
Et fudit populos Marte iuuante tuos.
Vnde nemus noſtris patuli memorabile fagi,
Dum ſol ſyderico tramite currit, erit.
Sic igitur multis non fauſtis obrutus actis,
Te rapuit iuuenem Parca ſeuera Ducem.

ALEXANDER.

Multa laborati hoc recinunt de Rege libelli,
Quàm duri promptus Martis ad arma fuit.
Nil illum morbi, nil frigora ſæua mouebant,
Vt non inceptum perficeretur opus.
Sæpius inſano compreſsit Iazigas arcu,
Et dedit horrendæ millia multa neci.
Indigna ulciſcens ſæui periuria Moſci,
Illius conſtans abſtulit ultor opes.
Nec tantùm bello ſtuduit, ſed legibus æquis,
Subiectam patiens eſt moderatus humum.
Illa ducis laus eſt certò ueriſsima magni,
Qui ſacra, qui Iuſtum cum pietate colit.

SIGISMVNDVS PRIMVS.

Cum iurârat atrox deuicto Glinſcius hoſte.
Suſpectam, pulſa ſuſpicione, fidem.
Qui caperet Regni poſt mortem fratris habenas,
Tota Sigiſmundum terra Polona cupit.
Hoc, qui Magnatum tunc nemo tenatior æqui,
Maior conſilijs, & pietate foret.
Dos Regum decorabat cum clementia, ſolus
Deq́ Iagelona ſtirpe ſuperſtes erat.
Proſtrauit fretum numeroſo milite Moſchum,
Millia quo bello bis cecidêre decem.
Quantus amor populoq́ ſuo, externisq́ Monarchis,
Tantus erat Turcis, & tibi Theuto tremor.

MARTINI CROMERI DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBRI XXX.

AD SIGISMVNDVM AVGVSTVM, INCLYTVM REGEM POLONORVM, MAGNVM DVCEM LITHVAnorum, Ruſſorum, Pruſſorum, Maſouiorum, & Samagitarum dominum & hæredem, totius Operis Procemium.

Petrus Gamratus, archiepiſcopus Gneſnenſis, & epiſcopus Cracouienſis.

CVm Petrvs Gamratvs, archiepiſcopus Gneſnenſis, idemq́; Cracouienſis epiſcopus, uir conſilio promptus, gratia populari, & autoritate, quam partim liberalitate & beneficentia ſingulari, partim egregio in parentes tuos, Sigismvnde Avgvste, Rex inclyte, & in Rempub. Poloná ſtudio collegerat, florentiſsimus, honeſtum ac luculentum præſidium ad uitam degendam, & ocium literarium mihi parauiſſet, poſt mortem eius retuli me totum protinus ad ea ſtudia, quibus ab ineunte ætate delectatus eram, quæq́; ne in ipſo quidem aulicæ uitæ curſu penitus deſerueram. Tunc autem longè liberior & expeditior, non habui ſatis, mihi ipſi (quod aiunt) & Muſis canere: ſed cœpi circumſpicere, quónam modo fructum ſtudiorum meorum ad publicam plurimorum utilitatem referrem.

Occaſiones ſcribendæ hiſtoriæ.

Perpendebam cum animo meo, non ſolum quid à noſtris quidem hominibus potiſsimum expeteretur, ab externis uerò cupidè, & cum nonnulla Polonici nominis fama acceptum iri uideretur: ſed etiam quid à me, hac ingenij, doctrinæ, iudicijq́; tenuitate & anguſtia præſtari utcunq; poſſet.

Polonicarum rerum ſcriptores.

Occurrit mihi in primis hiſtoria noſtræ gentis, quæ tractata quidem eſt ante nos cùm à Vincentio Cadlubco, epiſcopo Cracouienſi, & Gallo quodam monacho ante trecentos annos: tum ab Ioanne Dlugoſſo, & Matthia Miechouienſi, & alijs quibuſdam anonymis longè poſterius: tum uerò noſtra ferè ætate ab Ioſto Ludouico Decio, & Bernardo Vapouio, Cantore Cracouienſi: uerùm ita tractata, ut homines partim accuratius, partim emunctius & elegantius aliquid requirerent.

Sigiſm. Aug. regis ſermo de hiſtoria.

Qua de re memineram, Rex optime, quem ſermonem Vilnæ mecum familiariter habuiſſes, prius quàm ad regni gubernacula acceſsiſſes: cum eò non modò ab illo ipſo Petro Gamrato, patrono meo, uerùm etiam à parentibus tuis præclariſsimis ablegatus, ad te ueniſſem. Tenebam etiam, quam ego ſpem honeſtiſsimi deſiderij tui explendi tibi oſtendiſſem: cum indicaſſem, datum quidem eſſe à patre tuo, rege ſanctiſsimo & ſapientiſsimo, negocium uiro in primis docto ac pio, & eloquentia, iudicioq́; ſingulari, Stanislao Hoſio, præceptori meo, qui nunc opera tua Varmienſis epiſcopus eſt, ut hiſtoriam Bernardi Vapouij, quam is aliquanto antè mortuus, imperfectã & rudiuſculam reliquerat, recognoſceret atq; expoliret: ſed eum negare, id à ſe, alijs grauioribus negocijs occupato, commodè pręſtari poſſe: & maioris autem negocij uideri, alienis ſcriptis limã admouere, quàm proprio Marte opus detexere.

Stanislaus Hoſius, epiſcopus Varmienſis.

Autoris conſilium.

Hoc igitur magis de conſcribenda Hiſtoria cogitare cœpi, quæ & originem ueram, & res geſtas gentis noſtræ complecteretur. Et intelligebã equidem, quid res tanta requireret. Sed cum neq; Hoſius, neque quiſquam alius laborem illum ſuſciperet, ſuſcepi ego: non tam uirium mearum, & ingenij, eloquentiæq́; fiducia, quàm ne pręclaro tuo, multorumq́; præterea noſtratium hominum deſiderio, & publicæ utilitati deeſſem.

Impedimenta.

Verùm in proſequendo opere, plus quàm credideram initio, difficultatis reperi. Neque hoc dico, quòd uiri clariſsimi, & cùm alijs præclaris uirtutibus, tum integritate & honeſtate uitæ, humanitate, elegantia, lenitate & manſuetudine ornatiſsimi, Samuelis Maceouij, epiſcopi Cracouienſis, & cancellarij Poloniæ, uoluntate primùm: deinde tua quoq;, Sigismvnde Avgvste, Rex benigniſsime, autoritate, ad ſcriptionem, aliaq́; aulica negocia, & ad longa ac frequentia itinera tecum, legationesq́; pro te obeundas, ab inſtituto opere identidem reuocatus ſum: non has, inquam, remoras mihi obiectas eſſe queror, quanquam hæ quoque diutius me ab abſoluendo opere inchoato diſtrahebant: ſed illud magis, quòd in tot ſeculorum hiſtoria, quem certum ducem ſequerer, non habebam.

Samuel Maceouius, epiſcopus Cracouienſis, & cãcellarius Poloniæ.

Animaduertebam Vapouium, Decium, & Miechouienſem, Dlugoſſum potiſsimùm ſecutos eſſe: illum uerò non magnopere uerſatum in externis hiſtorijs, quæ Polonica ſcribenti magno adminiculo eſſe poterant: nonnunquam perplexum eſſe, nec perpetuò ſibi conſtare, nec rationem temporum tenere: & πλέω πάρεργα τῶν ἔργων, ut Græcis eſt in prouerbio, perſecutum eſſe: & operi imperfecto immortuum, ad recognoſcendum id nihil temporis habuiſſe. Neque tamen magis repræhenſione dignum iudicabam ob id, quòd non omnia præſtitiſſet, quàm laude, quòd primus maximo labore, & indefeſſo ſtudio glaciem, quod dicitur, perfregiſſet. Quamuis enim ſcripſiſſet ante eum Vincentius, & quidam alij, quemadmodum ſuperiùs attigi, ſed conciſè admodum, nonnulla etiam fabulis, ut mihi uidetur, quàm hiſtoriæ propiora. Itaque coactus ſum externas ueterum iuxtà ac recentiorum hiſtorias, uicinarumq́ue gentium annales conquirere, & peruigili cura euoluere. Nec tamen in eo poſita erant omnia. Multa à ſcriptoribus partim ignoratione rerum externarum peruerti, aut omitti, par-

tim

tim maleuolentia & inuidentia,uel aſſentandi ſuaque extollendi ſtudio deprauari ſolere,non ignoramus. Sic autem æſtuanti,tu mihi, SIGISMVNDE AVGVSTE,licet aliud agens,ſuccurriſti: idque ultro: ſiue uiris omni ingenij, prudentiæ, dexteritatis, fidei, uirtutisq; laude cumulatiſsimis,& erga me propenſiſsimis,Ioanne Oceſsio affini meo,Cancellario, & Ioáne Prçrembio Procancellario, conſultoribus: dum mihi archiuium tuum Cracouienſe recognoſcendi, & in certum ordinem redigendi prouinciam mandaſti. Ibi enim reperi non pauca publica literarum monumenta, quæ magnam lucem Hiſtoriæ noſtræ attulerunt, quemadmodum ſuis locis planum fiet. Iure igitur optimo hoc opus noſtrum tu tibi quaſi proprium uendicabis, quòd & incitator atque autor quodammodo ad id ſuſcipiendum initiò mihi fuiſti: & in eo perficiendo, non ſolum fauore tuo,uerùm etiam archiuio aperiendo,magnoperè me adiuuiſti. Non ornabit fortaſsis,augebit quidem certè hic liber bibliothecam tuam, quam omni genere librorum inſtructiſsimam,exornandæ arci Vilnenſi, ſplendidè & magnificè à patre quidem tuo inchoatæ, abs te uerò exædificatæ,quaſi colophonem addidiſti. Cognoſces tamen hic incunabula, incrementa & conuerſiones Reipublicæ noſtræ, & regni tui. Cognoſces non ſolùm Polonorum & Lithuanorum tuorum,ſed etiam aliorum quorundam finitimorum populorum origines,& ſucceſſus uarios. Cognoſces quaſi in ſpeculo imaginem rerum præſentium,& quem quæque conſilia noſtrorum hominum atque regum exitum habuerint: ita ut quamuis abſque eo abundes conſilio & ingenio,rectius tamen è præteritis præſentium moderandorum rationem inire poſſe uidearis. Et ſcitus eſt ille poëtæ cuiuſdam uerſiculus:

Ioannes Oceſsius Cancellarius.
Ioannes Prærembius Procancellarius.
Archiuium regium ab autore in ordinem redactum.
Vilnenſis arx, & bibliotheca regia.
Fructus legendæ huius hiſtoriæ.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Cognoſces denique res geſtas bello & pace clariſsimas proaui, aui, cæterorumq; maiorum tuorum, in gloriam tuam redundantes. Quibus non inferiora ſunt, quæ pater tuus diuus SIGISMVNDVS Rex geſsit,quæque abs te etiam expectantur.Sed ea nos ſegregauimus,ſiue ipſi alio rurſus opere proſecuturi, ſiue (quod malumus) alijs uegetiori ingenio, uberiore doctrina & eloquentia præditis relicturi.nam ad alia nos iam uocat inſtitutum uitæ noſtræ. Nihil autem hîc auribus hominum noſtrorum dedimus,nihil domeſticorum malorum diſsimulauimus, neque alienas res geſtas data opera eleuauimus: ſed ueritatem, quæ prima eſt hiſtoriæ uirtus, ubique potiſsimùm ſumus conſectati. Ita uerò ſtylum temperauimus, ut Latinè quidem, quoad à nobis præſtari potuit,ſcriberemus,& ſuccinctè: intelligi tamen cùm ab alijs,tum à noſtris hominibus,etiam qui leuiter literis tincti eſſent,non difficulter poſſemus. Quo factum eſt, ut nobis nonnunquam uerbis minus puris uti neceſſe fuerit,dum lectorum captui ſeruimus. Cæterùm locorum & hominum barbara nomina,exemplo ueterum Græcorum, & Latinorum ſcriptorum, inflexímus ita, ut Romanum quidem ſonum, & quaſi ciuitatem acciperent:indolem tamen ſuam genuinam,quoad fieri poſſet,retinerent,quo agnoſci à peritis linguæ Polonicæ & Slauicę abſque negocio poſſent. Totum autem opus triginta libris diſtinximus.Ac primis quidem decem originem,& prima quaſi incunabula gentis,ſub barbaris & idololatris ducibus: deinde florem iuuentæ ſub Chriſtianis regibus:morbum denique & καχεξίαν quaſi ægrotantis Reipublicæ ſub pluribus ac diſsidentibus inter ſe principibus poſt ſublatum regnum, perſecuti ſumus. Medios à reſtituto regno orſi, ad exitum Vuladislai Iagellonis, proaui tui, Rex, detexuimus. Extremos uerò cæteris quatuor regibus, uſque ad SIGISMVNDVM patrem tuum, dedimus.Operæprecium autem facturi uidebamur,ſi gentis noſtræ originem, non admodum celebrem,neque multis cognitam,initiò diligentius perſequeremur, uerumque in profundo latens erueremus: in quo multum ſanè elaborauimus. Cæterùm aſſecutíne id ſimus,an minus aſſecuti,æqui & candidi lectoris erit iudicium: alijs quidem duntaxat acriori ingenio, maioriq; ſiue uſu & cognitione rerum, ſiue felicitate præditis, ad perueſtigandum & inueniendum uerum,uiam aperuimus. Quòd ſi cui moroſulo,repræhendendis claris,receptisq; ſcriptorib.pluſculum indulſiſſe uidebimur,cogitabit is,modicè & uerecundè,ac non niſi neceſſariò id à nobis factum eſſe: cum uerum inueniri, & animis aliquo fortaſſe præiudicio præoccupatis infigi non facilè poſſe uideretur, niſi falſa aut incerta refellerentur. Sed iam ad rem ipſam tuis, Rex inclyte, auſpicijs aggrediamur.

Veritas huius hiſtoriæ.
Styli attemperatio.
Barbarorum nominum inflexio.
Operis diſtinctio.
Origo gentis Polonæ exquiſita.
Aliorum ſcriptorum reprehenſio modeſta.

MARTINI CROMERI, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER PRIMVS.

De Slauorum nomine & populis. CAPVT I. LIB. I.

Procop. de bello Goth.
Fl. Blond. ab incl. Imp.
Slauorum res geſtæ.

PRimùm omnium conſtat, Polonos Slauicam gentem eſſe: Slauorum autem ſiue Slauinorum nomen ante Iuſtiniani Imperatoris tempora incognitũ fuit Græcis & Latinis ſcriptoribus. Primus, quod equidem ſciam, Procopius Cæſarienſis de bello Gotico huius imperatoris ſcribens, eorum meminit. Tametſi Fl. Blondus Foroliuienſis, qui ante centum annos hiſtoriã ab inclinatione Romani imperij conſcripſit, Arcadij & Honorij tempora proſequẽs, Slauorum mentionem facit. Poſtea uerò ſic ij nomen & fines ſuos armis propagarunt, ut Mœſiam, ſiue Myſiam, Daciam, Pannonias, Dardaniam, Liburniam, Dalmatiam, Illyricum, Iſtriam, & nonnullas alias in Septentrionem uergentes prouincias Romanis Imperatoribus eriperent: Macedoniam, Thraciam, Epirum, Gręciam, & Italiam uexarent: Romanumq́; imperium, diuo Gregorio & Iornande Alano teſtibus, prorſus uaſtarent atq; debilitarẽt: ne Germaniæ quidem parcerent. Ad eam deniq; amplitudinem peruenêre, ut propè dimidiam Europę, nonnullam etiam Aſiæ partem occuparint. In ea natione maximæ & fortiſsimæ gentes etiam nunc cenſentur: nempe Ruſsi, quos Ruthenos pleriq; uocant, Volynij, Moſchi, Bulgari, Raſciani, Serbi, Boſnenſes, Carni, Croatæ, & ij qui Dalmatiam, Illyricum, Iſtriam, Vngariæq; montana tenent, Slauorumq́; ſeu Slauinorum nomẽ peculiariter retinent: itemq́; accolæ ſinus Venedici, & Oceani Germanici, Sala & Albi tenus: quorum reliquiæ hodieq; à Germanis Vindæ ſeu Vendi uocantur, olim uarijs diſtincti nominibus ac populis, ut eſt uidere apud Vitichindum Saxonẽ: deniq; Boëmi, Luſacij, Moraui, Caſſubij, Pomerani, Maſouij, Sileſij, & ipſi, de quibus hæc nobis inſtituta eſt hiſtoria, Poloni. Cunctæ enim hæ gentes, quamuis dialectis aliquantum uariantibus, eadem tamen lingua Slauica, nec ualde diuerſis moribus utuntur, licet autem tam uarijs appellationibus diſtinctæ ſint, cunctæ tamen commune Slauorum nomen agnoſcunt. Quo fit, ut & originem cunctis communem & eandem eſſe neceſſe ſit. Operæprecium ergo facturi eſſe uidemur, ſi primùm uniuerſè Slauorũ originem perquiramus. Ita namq; faciliùs deinde, quinam homines Poloni ſint, ubi habitent, unde & quando exorti ſint, inueſtigabimus.

Greg. in epiſt.
Iornã. de regn. & temp. ſucceßion.
Slauorum populi.
Vitich. de reb. geſt. Sax.
Origines gentium obſcuræ, & antiquitatẽ affectantes.

De Origine Slauorum tres opiniones. CAP. II. LIB. I.

Romanorum origo.
Perſarum.
Thracum.
Athenienſiũ.
Aegyptiorũ.
Itali Aborigines.
Hebræorum.
Arabum.
Saracenorum.
Gallorum.
Hiſpanorum.
Ioſ. antiq. Iud. lib. 1. cap. 11.
Beroſ. antiq. lib. 4. & 5.
Germanorum origo.
Cor. Tacit. de ſitu & mor. Germa.
Beroſ. antiq. lib. 4. & 5.

NOn inuſitatum eſt, ut maximæ & nobiliſsimę quæq; gentes, cum obſcuros ortus habeant, & ex paruis initijs creuerint, uetuſtate tamen originis, & generis nobilitate ſeu uera, ſeu ficta duntaxat, ſeſe uenditent, authoresq́; & conditores ſuos uel cœlo à fabuloſorum Deorũ ſtirpe deuocent, uel ab ipſo uſq; orbis terrarum diluuio, & ex arca Noë memoriter repetant. Ita Romanos, è paſtorum & fugitiuorum colluuie ad ſummam potentiam & claritatem euectos, Romuli ſui pœnituit, niſi genus eius atq; ſuum ad Martem & Venerem deos referrent. Ita Perſæ Perſea Iouis filium, Thraces Martem, generis ſui authorem iactarunt. Athenienſes αὐτόχθονας, hoc eſt, indigenas ſe eſſe uoluerunt: itemq́; Aegyptij, argumento animalium, quæ ſecundum Nili inundationes in limo imperfectis etiam membris reperiuntur, iam & priſci Itali Aborigines ex eo ſeſe dixêre, quaſi iam inde ab initio & origine mũdi ibi extitiſſent. Hebræi porrò, apud quos ut antiquiſsima, ita certiſsima eſt hiſtoria, ab Abrahamo, clariſsimo & conſtantiſsimo ueri Dei cultore, ortos ſe eſſe memorant: eiusq; ſtirpem non modo à diluuio, ſed ab ipſo uſq; orbe terrarum condito repetunt. Ad eundem Arabes quoq;, & Saraceni, originẽ ſuam referunt: Galli ad Comerum ſiue Gomerũ, Iberes ſiue Hiſpani ad Iobelum ſeu Tubal, Iapeti filios, Noë nepotes: Ioſepho Hebræo, & Beroſo Chaldæo, ſcriptoribus peruetuſtis authoribus. Germani ſiue Teuthones, à Tuiſcone priſci Iani, quem eundem Noam eſſe uolunt, & Araxæ filio orſi, Mañum, Ingæuonem, Hermionem, Marſum, Gambriuiũ, Suæuum, Vandalum, Teuthonem, Alemannum, & alios deinceps reges & progenitores ſuos, Corn. Tacito & eodem Beroſo authoribus, longo ordine recenſent. Sic Hunni &

Vngari

Vngari, magnitudine rerum geſtarum Attilæ ſui non contenti, ab Hunore uſq; & Mago- *Hunorum & Vngarorum.*
re Nemroti, ſiue Nini primi Aſſyriorum regis filijs, perpetua ſucceſsione (uerane an falſa, *Slauorum origo.*
non diſputo) originem ſuam deducunt. Sic deniq;, ut ad rem ueniamus, Slauorum genus
ab ipſo uſq; Iapeto Noe filio repetunt ĳ, qui Polonorum & Boëmorum annales conſcri-
pſerunt. Ex Iapeto quidem Iauanum ortum eſſe: ex hoc Philaram: ex eo porrò Alanum:
inde Anchiſen: inde Aeneam: inde Aſcaniã: ex eo Pamphilum: hinc Reaſilinã: hinc Alanũ
ſecundum, qui primus ex Aſia in Europam commigrârit. Eum uerò quatuor habuiſſe fi-
lios: ex his natu maximũ Vandalum, Viſtulæ flumini, & Polonis nomen dediſſe, ut Van-
dali dicerentur. Hunc deniq; multos liberos ſuſcepiſſe, qui quartam partem Europæ oc-
cupauerint: & Polonorum, Ruſſorum, Caſſubiorum, Suetiorum, Bohemorum, Morauo
rum, Slauorum, Dalmatarum, Pannonum, Boſnenſium, Croatarum, Bulgarorumq; re-
gna condiderint: atq; hic ſubſiſtunt, quaſi aut Phedriæ, ac Thraſones è comœdijs, aut Ca-
peti, Tyberiniq; ex hiſtorijs eis defuerint, aut comminiſci plura ipſi arbitratu ſuo non po-
tuerint. Alij uerò ridiculam fabuloſitatem, nulla neq; authoritate, neq; probabilitate nixã, *Alia opinio.*
auerſati, longam quidem ſtirpis enumerationem prætermittunt: ab iiſdem tamen Iapeto
& Iauano, ſed per Heliſam filium, harum gentium genus deriuant: illam rationem ſecuti,
quòd Slauos, Dalmatas & Illyrios eſſe opinantur, qui retineant etiamnum ferè ea loca, in
quibus hæ gentes ab initio, cum à turri Babylonica in uniuerſum orbem terrarum colo-
niæ deducerentur, cum Ionibus, Aeolibus, Hellenibus ſiue Græcis, ac cætera Heliſæ &
Iauani ſiue Ionis poſteritate conſediſſe, à ſuprà memoratis autoribus Ioſepho & Beroſo
memorantur. Adduntq; Iauani quoq; ſiue Ionis nomen ei rei argumento eſſe, quo Slaui
etiam nunc multum utantur, Ianum & Iuanum appellantes. In hac autem ſententia fuêre *Io. Dlugoſſus.*
Ioãnes Dlugoſſus, & Matthias Miechouienſis, & alij quidam noſtrates: tametſi Miecho- *Matth. Miech.*
uienſis uariat in eo libro, quem de Sarmatijs ſcriptum reliquit: è Bohemis Venceslaus Ha *Venceſl. Hag.*
gecus, & qui ab eo recenſentur Brybislaus & Coſmas Bohemi, Ioannes Merignola archi-
epiſcopus Florentinus, & Philippus Callimachus Itali. Alij porrò, cùm animaduerterent *Tertia opinio.*
nationem Slauorum Vindos, ſeu Vendos à Germanis appellari: eamq; gentem antiqui-
tùs hæc loca, quę nunc Poloni, Sileſij, Marchiani Brandeburgenſes, Caſſubij, & Pomera-
ni, ſinus Codani ſiue Bathici, mariſq; Sarmatici accolæ tenēt, antiquitùs ad Cherſoneſum
uſque Cymbricam tenuiſſe ex ueteribus hiſtoricis & geographis recognoſcerent, eoſdem
eſſe exiſtimarunt Slauos ac Vandalos, quos ipſi Vindas ſeu Vendos, Latini uerò hiſtorici *Vindæ, ſeu*
& geographi Vinidas, Venedos, & Venetos: & ab eis Venedicum ſinum Balthicum ap- *Vendi.*
pellant. Nec ſcio an Vindelicos etiam, qui Bohemis uicini ſunt, non magna Bauariæ por *Vindelici.*
tione interiecta: cuius gentis caput, Auguſta Vindelicorum etiam nunc dicitur. Tametſi
ſunt, qui diuerſos à Vandalis Vindelicos eſſe uelint. Cumq; Germani homines (nam hi
ferè ſunt in hac ſententia) iure ſuo, ut mihi quidem uidetur, Vandalos ſibi uendicarent,
crediderunt ad amplitudinem & gloriam nationis ſuæ pertinere, ſi cùm ea Gallias per
Francos & Gotos, Britanniam per Saxonas, Hiſpanias & Africam per Gotos atq; Van- *Germanorum*
dalos, Italiam primùm per Cymbros, deinde per eoſdem Gotos, Vandalos, & per Lango- *res geſtæ illu-*
bardos, Pãnonias item, & alias orientis regiones & gentes nobiliſsimas per eoſdem par- *ſtres.*
tim uexaſſet, partim domuiſſet, ſubiugaſſet, ac tenuiſſet, ne Vandaliæ ac Bohemiæ anti-
quiſsima poſſeſsione à barbara & obſcura gente Slauorum, quæ ne ipſa quidem certam
originem ſuam edere poſſet, depulſa eſſe uideretur. Iam huic ita præiudicatæ opinioni nõ
ſolum neceſſe, uerùm etiam facilè erat cætera attexere, quæ de Vandalorum origine ex Be
roſo colliguntur: nempe Vandalum gentis conditorem à Tuiſcone, priſci illius Noe filio,
poſt diluuium orbis terrarum nato, quemadmodum nos etiam ſuperius attigimus, duxiſ-
ſe originem: eumq; ipſum Tuiſconem à Tanai ad Rhenum uſq; regnaſſe. Deniq; & illud:
è Bohemia & Polonia ac Vandalia, Slauos, in Dalmatiam & Illyricum progreſſos eſſe.
Hanc opinionē adſtruxit in primis Albertus Crantius, qui patrum noſtrorum memoria *Crant. in Vād.*
Vandaliam cõſcripſit, & in eo opere cunctas res geſtas Polonorum, Bohemorum, ac cæ-
terorum Slauorũ Vandalis, atq; ita Germanis ſuis honorificè attribuit. Idem ſenſêre Ioan- *Dlugoſſ.*
nes Dlugoſſus, & Matthias Miechouienſis alicubi, & cõplures alij recentiores. Antonius *Matth. Miech.*
quoq; Bonfinius in eo opere, quod in gratiã regis Matthiæ ſcripſit de origine & rebus ge *Bonf. de orig.*
ſtis Vngarorum, licet non figat ferè ueſtigium: non uidetur tamen ab illis in hac parte diſ- *& reb. geſt.*
ſentire. Nec defuit eis è ueruſtioribus author, quem ſequerentur, Iornandes Alanus: qui *Vngar.*
in eo libro, quem ſcripſit de rebus Geticis, Slauos, ſiue Slauinos Vandalorum gentem *Iornandes.*
eſſe, aſſerere ipſis uidetur.

Superiores

Superiores opiniones falſas eſſe. CAP. III. LIB. I.

Gentium mutationes & migrationes. *Pannoniæ habitatores.*

SEd horum nihil nos probamus: nec id temerè, aut leuibus argumentis adducti, quemadmodum ſtatim demonſtrabimus. Et illam quidem fabuloſam genealogiam, quam primo loco poſuimus, pluribus, quàm ſuprà fecimus, refellere operæprecium non eſt. Contra reliquas duas opiniones, quæ quamuis diuerſæ, eodem tamen ferè argumento locorum, quę Slaui incolunt, nituntur, illud communiter dici poteſt: Non eſſe neceſſe, Slauos eoſdem eſſe ſiue cum Dalmatis & Illyrijs, ſiue cum Vandalis: propterea, quòd eorum loca incoluerunt, atq; etiamnum incolunt: ſicut neq; Vandalis cõmunis fuit origo cum Pœnis, Mauritanis, & Afris: neq; Gallis, Gotis, & Lãgobardis cum Italis: neq; Frãcis cum Gallis: neq; Hebræis ſiue Iſraëlitis cum Chananæis, quamuis Vandali Africam: Galli, Goti, Langobardi, Italiam, alij poſt alios: Franci Gallias: Hebręi Chananitidem, pulſis uel deletis uetuſtioribus habitatoribus, tenuerint. Pannoniam quoq; olim Galli, deinde Goti, Sarmatæ, Vandali, Langobardi, Hunni, Slaui, & Vngari, inuicem ſibi ſuccedentes, inuaſerunt. Nec tamen omnes hi populi ijdem ſunt, aut eandem habent originem, niſi fortè illam omnium gentium communem à Noa, uel Adamo etiam, ſi quis altius uelit repetere. Non ſemper ſanè eædem gentes eaſdem ſedes tenent, neq; tenuêre: uerùm aliæ ſubinde ab alijs pelluntur ſuis ſedibus, aut etiam delentur. Nonnunquam ultrò in alias regiones commigrant, aliqua uel commoditate inuitatæ, uel neceſſitate adactæ: quemadmodum cùm de his, quas modò enumerauimus, tum de Tyrijs, Phocẽſibus, Lacedęmonijs, Arcadibus, Troianis, & alijs compluribus uetuſti & graues hiſtorici literis prodidere: ita ut quod uniuerſè à Comico ſeruo dictum eſt, Omnium rerum uiciſsitudinem eſſe, de hac etiam commigratione populorum, regnorumq; mutatione uerum ſit.

Terent. in Eunucho. *Cur obſcura Slauorum origo.* *Poloni & Slaui alieni à literis.* *Quibus temporibus effloruerint.* *Romani & Græci à barbaris euerſi.*

Sed in alijs quidem gentibus facilius id probari ac demonſtrari poteſt, ſiue quòd eæ ipſæ à literis & humanitate non abhorruerunt, ſiue quòd ipſæ quidem barbaræ, uicinos tamen habuerunt excultos literis, quibus neq; ocium ac ſtudium ad perquirendum, neq; facultas ac diligentia ad conſcribendum non modò uicinarum, ſed etiam remotarum gentium res geſtas & origines defuit. Poloni & Slaui omnes literas & literatos contempſerunt, ac ne ocio quidem ad ſtudia doctrinæ & humanitatis abundarunt, cum barbari inter barbaros conſediſſent: & continẽtia cum finitimis bella gererent. Cumq; prius obſcuri & ignobiles in uaſta barbararum gentium colluuie latuiſſent, ijs temporibus extiterunt, quibus Romani atq; Græci, apud quos literarum atq; doctrinæ ſtudia ſemper in primis floruere, barbaricis Parthorum, Gotorum, Vandalorum, Alanorum, Langobardorum, Saracenorum, Hunnorum, & ad extremum ipſorum Slauorum armis implicati, diuexati, & penè deleti, doctrina quoq; & eloquentia propemodum exciderunt: & domeſticis perpetuis malis atq; calamitatibus impediti, ne ocium quidem ad perquirendum, et literis mandandum origines & res præclarè geſtas externorum, eorum præſertim quos meritò oderant, habuerunt.

Slauorum ingenium. *Slaui quando literas acceperunt.*

Itaq; cùm omnis illorum temporum hiſtoria perplexa & incerta eſt, tum Slauorum in primis: qui ad faciendum res memoratu dignas, quàm ad memorãdum promptiores, & magis appoſiti, ne gloriæ quidem ualdè cupidi fuêre. Quo factum eſt, ut non modò nihil de rebus geſtis & origine ſua comminiſcerentur: quemadmodum Gothi fortaſsis, & ſolent multi alij: ſed ne tenerent quidem memoria, aut poſteris ſuis uiciſsim quaſi per manus traderẽt, ſi quid ueri, certiq; à maioribus ſuis accepiſſent. Vixdum ſexcenti aut ſeptingenti duntaxat anni ſunt, ex quo Sclauica gens literas unà cum religione Chriſtiana amplexa eſt: nec magnopere ſanè unquam earum ſtudium poſtea coluit, ſatisq; habuit unuſquiſq; ſenſa animi ſui alteri abſenti literis utcunq; aperire, præteritorum iuxtà ac futurorum neutiquam curioſus. Sed nos ita adhuc egimus, ut oſtenderemus duntaxat, non eſſe neceſſe, eandem eſſe nationem & gentem Slauorum cum Dalmatis, Illyrijs, atq; Vandalis, deinceps ergo, prorſus non eandem eſſe, demonſtremus, ſi poſſumus, & quidem diſtinctè, prius de Dalmatis & Illyrijs, mox de Vandalis.

Slauos non eſſe Dalmatas, neq; Illyrios. CAP. IIII. LIB. I.

Dalmatæ & Illyrij. *Appiani Illyricus.* *Ptol. Geog. li. 2. cap, 17.*

MVlta de Dalmatis & Illyrijs peruetuſti Græci & Latini ſcriptores memoriæ prodidêre. Nam & Macedones & Romani olim cum eis bella geſſerunt. Appianus quidem Alexandrinus etiam peculiarem de his librum conſcripſit, cui nomen dedit Illyrico. In quo originem harum gentium, quamuis diuerſam à Beroſo, perſequitur. Sed hoc nihil ad rem noſtram. Cõmemorat aũt is, itemq; Ptolemæus

in Geo-

Dalmaticarum urbium, populorum, et fluminum ueſta nomina.

in Geographia, & alij ſcriptores ante, & poſt eum, urbes earum gẽtium, ut Segeſtam, Delminium, Salonem, Promonam, Terponum, Metulium, Scardonam, Iaderam: fluuios, ut Naronem, & Saum, ſiue Sauum: populos, ut Scordiſcos, Triballos, Liburnos, Dardanos, Atintanos: quorum nominum etymologia nihil commune habet cum lingua Slauorum, ſicut habet eorum quæ poſterius ab ipſis Slauis indita, hodieq́; in uſu ſunt: nempe Iaiza, Zagrabia, Cluz, Camennygrad, Belogradum, Nouogradum, Cremen, Otocum, Iablanez, Gurca, Lipa, urbes & arces. Reca & Dobra fluuij. Craina, regio, ſiue territorium. Vnde apparet, nouam gentem poſt tempora Ptolemæi & Appiani in illis oris conſediſſe, ueteribus habitatoribus uel pulſis, uel ſubactis, & pedetentim extirpatis, quæ noua nomina locis dederit, longè diuerſa à ueteribus. Iam uerò quæ ratio excogitari poteſt, cur populi ipſi, qui prius Dalmatæ & Illyrij dicti ſunt, poſterius Slaui, & regio Slauonia dici cœperit, ſi ab initio Slaui eam tenuẽre? Sed hę quamuis graues, coniecturę tamen ſunt. Quid ſi demonſtramus, quo tempore primùm Slaui Dalmatiam & Illyricum, uelut alienas ſedes, armis inuaſerint & occuparint? Nullus opinor dubitationi locus relinqueretur. Ad hoc autem demonſtrandum non utemur Alberti Crantij, qui quidem & ipſe pro nobis facit in hac parte, uel cuiuſquam recentioris ſcriptoris teſtimonio: ſed Procopij Cæſarienſis, qui Iuſtiniano imperatori à commentarijs, & Beliſario nonnullarum expeditionum comes fuit: qui eorum quę ipſius tempore, & ſub oculis penè ipſius acciderunt, certiſsimus teſtis eſſe poteſt: nec eſt cauſa, cur in gratiam aut odium cuiuſquam finxiſſe uideatur. Is igitur de bello Gothorũ libro primo ſic ſcribit: Martinus interea, Valẽtinianusq́; ad Beliſarium peruenere, milites mille ac ſexcentos ductãtes, quorũ pars maxima Huni erãt, Slauini, Antæq́;, qui trans Iſtrum fluuium, nec procul ab eius ripis incolunt loca. Libro autem tertio ſic: Magnæ nuper Slauinorum hominum manus Iſtrum fluuium trajcientes, & eius regionis loca depopulati, Romanorum uim maximam cœperant. Et mox: Sed Childibius poſthac adeò terrori barbaris fuit, ut per triennij ſpacium, & quamdiu eo præfecturę munere hic fungebatur, barbarorum nemini unquam id flumen licuerit Romanos inuadendi de cauſa pertranſire: quin potius in alteram continentis partem Romani Childibio duce, ac ſæpe tranſuecti, barbarorum uim maximam trucidarant, & in ſeruitutem abduxerant. Nec multò pòſt de iiſdem Slauinis, & conſanguineis eorum Antis memorans: Affatimq́;, inquit, terras habent, ut qui in ulteriore Iſtri fluminis ripa incolunt partem. Trans Iſtrum, qui idem Danubius eſt, Slauinos tunc incoluiſſe ſcribit. Cõſtat autem Dalmatiam & Illyricum cis Iſtrum eſſe Romanis & Conſtantinopolitanis. Aliquanto uerò pòſt, eodem libro idem Procopius ita ſcribit: Per id tempus Slauinorum exercitus flumine Iſtro traiecto, Illyrios omnes aduſq; Epidamnum malis ingentibus affecere, partim hos trucidando, & partim ſine ullo ętatis diſcrimine in ſeruitutem, quos licuit, abigendo: & eorum bonis direptis deſæuiebant. Ad hæc & præſidia illis in locis non pauca, & quidem preualida occuparunt. Hic manifeſtè apparet, diuerſos tunc fuiſſe à Slauis Illyrios. Certè ipſi ſeſe tam immaniter non infeſtarunt, nec ea præſidia occuparunt, quæ prius ditione tenebãt. Proſequitur ibidem idem author multa bella, & nonnulla pręlia à copijs ac ducibus Iuſtiniani cum Slauis, cùm alibi, tum in Dalmatia minus proſperè geſta: memoratq́; eos non incurſantium, & prædas agẽtium in morem ea loca infeſtaſſe, uerùm perinde ac domi hyberna habere iam tum cœpiſſe, nihil hoſtile reformidantes. Atque hæc fermè Procopius de Slauis. Nam quæ idem ſcribit de moribus eius gẽtis, inferius loco ſuo referemus. Gregorius uerò cognomento Magnus eius nominis primus pontifex maximus, qui aliquanto poſt Iuſtiniani tempora Mauritio imperante, poſt ſexcenteſimum annum à Chriſto nato, eccleſiæ præfuit, ita ſcribit ad Epiſcopos Iſtriæ: Equidem de Slauorum gente, quæ uobis imminet, & affligor uehementer, & turbor. Affligor in his, quæ in uobis iam patior: conturbor, quia per Iſtriæ aditum iam in Italiam intrare cœperunt. Addamus iam his & Blondum, recentiorem quidem, ſed diligentem antiquitatis indagatorem. Is ergo uerbis diui Gregorij, quæ nos modò retulimus, deſcriptis, hæc addit: Quanquam uerò Gregorius plura de hac Slauorum in Iſtriam irruptione non ſcribat, tamen nos compertum habemus, eam gentem, quam ultra Danubium ſedes habere, & ſocerum, filiumq́; Mauritij illis oppoſitos fuiſſe diximus, tunc primùm oram Adriatici ſinus dextri litoris occupaſſe, & ita habitationem in ea continuaſſe, ut quicquid prius Iſtria & Dalmatia dicebatur, ad tempora uſque noſtra dicatur Slauonia. Sequenti autem libro, Phocæ, qui Mauricio ſucceſsit in imperio, tempora perſequens, ita ſcribit: Per id etiam tempus imperio Conſtantinopolitano tumultibus illis in Africa & Aſia agitato, Slaui, quos oſtendimus in Dalmatiæ &

Noua nomina diuerſa à ueteribus.
Mutatarum gentium in Dalmatia & Illyrico argumentum.
Slaui & Slauonia.
Slaui quando Dalmatiam et Illyricum occuparint.
Albert. Crant.
Procopius Cæſarienſis.
Proc. de bello Got. lib. 1.
ibid. lib. 3.
Iſter. Danubius.
Greg. ad Epiſcopos Iſtriæ.
Blon. ab incli. Imp. lib. 8. primæ Decadis.

tiæ & Iſtriæ ora conſediſſe, quæcunq; propinquis in regionibus imperio parentia inuaſerunt, & militibus, quos Phocas præſidio impoſuerat, ſubita irruptione occiſis, omnem Dalmatiæ & Illyrici Adriatico adiacentis, prouinciã ſubegerunt. Hinc igitur ſatis iam cõſtat, ni fallor, ſerò Slauos in Dalmatia & Illyrico conſediſſe: nec eſſe eos Dalmatas, aut Illyrios: atq; ita ne accõmodari quidẽ eis poſſe ea, quę de illarum gentiũ origine literis & memoriæ ꝓdita ſunt. Iã igiť ad Vãdalos quoq;, quos Procopius Vãdilos uocat, trãſeamus.

Quod Slaui Vandali non ſint. CAP V. LIB. I.

Vandalorum ſedes, eædemq; Slauorum.

AC tenuiſſe quidem Slauos, atq; adeò nunc etiam tenere eas ſedes, in quibus olim Vandali habitaſſe commemorantur, dubium non eſt, ueterum & recentiorum ſcripta euoluenti. Nec de ijs modò locis hoc dictum uolumus, quæ ad utramq; ripam Viſtulæ Odra tenus, & ſecundum Oceanum Germanicum uſq; ad Cymbricam Cherſoneſum, nunc à Polonis, Sileſijs, Caſſubijs, Pomeranis, Maſouijs, Pruſsis, & Vindis tenentur, olim Vandalis, & Venetis ſeu Vinidis habitata eſſe conſtat: uerumetiam de alijs quibuſdam, quæ Vandalis attributa ſunt.

Slauorum ſedes.

Procop. de bello Vandil.

Nam & Procopius, cuius dudum mentionem fecimus, à Męotide palude Vandalos, quos ipſe Vandilos uocat, prodijſſe, indeq; fame pulſos in Francos Germanos impetum feciſſe, ſcriptum reliquit in eo libro, quem peculiarem de bello Vandilico conſcripſit: & Iornandes, eiuſdem ferè temporis ſcriptor, in libro de rebus Geticis memoriæ prodidit, eos quodam tempore ea loca tenuiſſe, quæ ab oriente quidem Gothos, quos tunc in Dacia habitaſſe ſcribit, ab occidente Marcomannos, à Septentrione Hermũdulos, à meridie uerò Iſtrum ſiue Danubium finitimum habuerint.

Iorn. de rebus Geticis.

At Slauini quoq;, & Ruſsi, quemadmodum inferius oſtendemus, circa Mæotim incoluêre. Tametſi modò quoq; ad eam uſque paludem ferè Moſchorum imperium protenditur.

Moſchici imperij terminus ad Mæotin ferme.

Ad Septentrionalem etiam Iſtri partem à Dacis, qui nunc Valachi ſunt, & Moldaui, & Tranſyluani, ad Bohemiam uſque, quam Strabo Buiemum uocat, Marobudi Marcomannorum regis regiam, etiam nunc Raſciani, Serbi, Boſnenſes, ac cæteri Slaui habitant, olim liberi ac domini, deinde ab Vngaris ferę regnati, ad extremùm partim partrum noſtrorũ, partim noſtra etiam memoria, à Turcis ſubacti.

Strabo geograph. lib. 7.

Slauorum populi à Turcis ſubacti.

Fatemur hæc ita eſſe. Nec tamen hinc neceſſariò colligitur, hos populos eoſdem eſſe cum Vandalis: ſicut ne cum Dalmatis quidem & Illyrijs, quemadmodum ſuperius ratiocinati ſumus, nihilq; prohibet, diuerſis temporibus diuerſas gentes ijſdem in locis habitaſſe: ac uno etiam tempore amplam aliquam regionem, qualis eſt Italia, Sarmatia, uel Aſia minor, non ab uno uniusúe nationis populo teneri.

Diuerſi populi etiam in una regione habitantes.

Conſtat autem & Mæotidis oram longè & latè patêre: & quòd ea nauibus adita, notior eſſet Græcis & Romanis: interiora uerò Sarmatarum incognita, propter barbariem, eos loca remotiora etiam à Mæotide, de quibus auditu aliquid acceperant, ad Mæotim ſita eſſe exiſtimauiſſe, & cùm Vandalis, tum Roxanis atque Slauis attribuiſſe. Et inter Dacas autem, Marcomannos, Hermundulos, ſiue Hermunduros, & Iſtrum, permagna locorum intercapedo eſt. Denique tractum eum, qui ſecundùm Viſtulam, & mare Germanicum, Vandalis & Vinidis, ſeu Venetis attribuitur, multarum gentiũ capacem eſſe, dubiũ non eſt. Facilè autem eſt, cùm è ſuprà memoratis Iornande & Procopio, tum ex alijs etiam ſcriptoribus deprehendere, quid de diuerſis hiſce Vandalorum ſedibus (nam de Vinidis poſterius dicetur) ſentire debeamus: nempe eos à Mæotide profectos uerſus occidentem ſolem, ad Viſtulam in extrema ora Germaniæ conſediſſe, & cùm alios Germanos, ut quique proximi erant, tum Francos bello uexaſſe. Deinde uerò ad meliores ſedes in Pannoniam, indeq; in Galliam, Hiſpaniam, & Africam denique commigraſſe.

Vandali unde, & quò progreßi.

Perinfirmæ igitur coniecturæ ſunt, quibus iſti adſtruere nituntur, Slauos eandem eſſe nationem cum Vandalis & Germanis omninò. Nam quod quidam ridiculè, cum Vandalos à Vandalo fluuio, qui nunc Viſtula eſt, dictos eſſe uelint, hunc à Vanda Polonorum regina nomen accepiſſe exiſtimant. Nonnulli porrò opinantur, quòd Vandali Slauica lingua dicantur, quaſi Vendali, quæ uox eſt cohortantium ſeſe, ut ulterius porrò ire pergant, eiuſmodi ineptias ne refellere quidem libet.

Vandalus fluuius.

Vendali falſa etymologia Vandalorum.

Nos quidem certioribus longè argumentis Polonos & Slauos Vandalos non eſſe probabimus. Primùm enim mores his gentibus diuerſi ſunt. Ac Vandalos quidem ſub regibus ſemper fuiſſe, & molliſsimos atque delicatiſsimos eſſe, teſtis eſt Procopius. Idem uerò Slauinos Antasq; uitam duriorem, & incultam, neglectamq; ducere, & ſordibus ſeſe ingurgitare, & incondita quædam tuguria longo ab inuicem interuallo habitare, & ſingulos domicilij locum ſæpe mutare, indeq; Sporos à Græcis cognominatos eſſe: nec ab uno aliquo

A' diuerſitate morum.

Proc. de bello Vandal. Idem de bello Got. li. 3.

eos

eos regi,ſed plebea,communiq; libertate uiuere,memorat.Deinde lingua penitus diuerſa utuntur Slaui omnes,ab ea qua Vandali uſi ſunt.Conſtat ſanè inter omnes,Vandalos Gotorum & Germanorum gentem fuiſſe,eademq; lingua cum eos uſos fuiſſe. Teſtes ſunt eius rei Eutropius,Paulus Diaconus, Procopius, & his omnibus antiquior Cor.Tacitus: neq; negat Crantius. Quin citat is etiam ex Metodio martyre epiſtolam Vandalorum ad Conſtantinum imperatorem,Germanos ſe eſſe profitentium.Quod Irenicus quoq; facit. His adſtipulantur ducum ac regum eius gentis nomina, quæ Germanicam originem atque etymologiã redolent:qualia ſunt Genſericus,Hunericus,Gildericus,Sigericus, quaſi ex anſerum, gallorum gallinaceorum, auri,& uictoriæ opulentia deriuata:Itemq; Traſamundus,Gutamundus,Sigiſmundus,& alia eiuſdem modi:quorũ ſimilia etiam alia Goti habuerunt, & partim Burgundiones, qui & ipſi inter Vandalos numerantur:partim ij, qui nunc peculiariter Germani ſiue Teuthones appellantur,adhuc retinent. Slauicum uero uocabulum ne unum quidem mihi quiſquam ex omni Vandalorum hiſtoria protulerit:niſi forte illa apud Crantium, Lubecæ,Roſtochij, Viſmariæ,Stargardi,ſeu Starogradi, urbium nomina:quę nos à Slauis poſt migrationem Vandalorum indita eſſe,ſuo loco indicabimus.Satis'ne igitur argumenti eſt,Slauos,qui nihil penituscommune habent cum lingua Germanica, niſi forte ex uicinitate & commertijs mutuatum, Vandalos non eſſe? Qui enim, aut unde mutarent linguam ij præſertim, qui uetuſtiſsimas Germaniæ,quam Viſtula ſecundum Plinium, Ptolemæum, Pomponium Melam,Iornandem,& authores terminat,ſedes non reliquerunt? Hic hæret omninò Crantius,& qui eum ſequũtur. Franciſcus uerò Irenicus ui ueritatis uictus, manus dat:quamuis ut uidetur, repugnãte Iornãde. Verum de Iornande ſtatim, ſi prius refutauerimus illud Crantij argumentum, quo is adſtruit,Slauos Vandalos eſſe,quòd à Germanis etiam nunc Vendi ſeu Vindæ uocantur eius linguæ & generis homines.Non eſt certum inuſitatum,populos,qui aliunde aliò cõ migrarint, cùm à locis & regionibus nomina aſſumere, tum eorum populorum,quibus ſucceſſerint, nominib. appellari.Nec lõgè huius rei exẽpla petemus.Cõſtat certè,Pruſsiã ab alijs,quàm nunc populis olim habitatã eſſe,qui ſiue Pruſsi,ſiue Boruſsi,ſiue Boruſci ſecundum Steilam dicti ſunt:quorum extant adhuc reliquiæ quædam in uicis atq; pagis tractus Varmienſis,& Sambienſis,lingua utentes Lithuanicæ nõ abſimili. Quodam autem tempore partim à Polonis, partim à Teuthonibus Marianæ militiæ adſcriptis ſubactam & occupatam, in hoc uſq; tempus à Germanis & Polonis habitari, deletis ferè ueteribus illis Pruſsis: nihilo tamen minus hi quoq; Poloni & Germani Pruſſorum nomen retinẽt. Quis aũt neſcit, Gallias, Gallis ſiue migratione, ſiue bello exoneratos, quodam tempore Francis Germanis ceſsiſſe? & tamen hos etiam à Latinis Gallos appellari? Sic Troiani cũ Aenea profecti,in Latinorũ & Italorũ: Gothi & Alani, qui corruptè Catalani nũc uocantur,in Hiſpanorũ: Zechi Slaui in Bohemorum,Germanorũ,quemadmodum poſtea demonſtrabitur, nomen transierunt. Eadem igitur ratione credibile eſt,Slauos, eos qui priſcorum Venedorũ ſecundum Ptolemæũ,ſeu Venetorũ & Vinidarum ſecundum Iornandem,ſedes occuparint, Vendos ſeu Vindas à finitimis Germanis appellari non deſijſſe. Indeq; propter linguæ & originis cognationem cæteris quoq; Slauis accõmodatam,hactenus manere. Niſi forte diuerſos eſſe uelimus à Vandalis Venetos, ſeu Venedas,ſeu Venedos,ſiue Vinidas:qua de re nunc diſputabimus.

An Venedi, Seu Veneti, & Vinidæ, ijdem ſint cum Vandalis.

CAP. VI. LIB. I.

CORnelius quidẽ Tacitus dubitat, Germanis'ne an Sarmatis Venedos aſcribat: & quamuis ad extremum eò magis inclinet, ut inter Germanos eos referat, infirmis tamen argumentis, id confirmat. Ptolemæus Venedas uult eſſe gentem Sarmaticam. Vandalos autem Germanos eſſe, iam ſatis, opinor, demonſtratum eſt. Iornãdes uerò apertius etiam alios omninò eſſe à Vãdalis Venetos & Vinidas innuit. Cum enim Vandalos, à Geberìcho rege Gothorum profligatos, & ad paucitatem redactos,migraſſe ex ſuis ſedibus, & à Conſtantino magno Imperatore in Pannonia nouas ſedes impetraſſe,narraſſet, unde poſtea in Gallias,Hiſpanias,& Africam commigrarunt, mox Ermanarici,qui aliquanto poſt Geberichum apud Gothos regnauit, mentionem faciens, in Venetos eum arma mouiſſe,& quamuis abundante multitudine,uictos tamen, & ſubactos eos eſſe memorat:ſtatimq; adijcit:Eos ab una ſtirpe exortos,tria tunc nomina reddidiſſe:id eſt,Venetorum,Antarum,Slauorum. Qui quamuis, inquit, nũc ita facienti-

Mm bus pec-

Linguæ diuerſitas. Vandali Germani ſunt. Eutro. hiſt.li. 10.& 14. Paul.li.1.ca.1. de geſtis Lãg. Proc.de bello Vand. Tacitus de ſitu et mor.Germ. Alb. Crant.li. 1. Vandaliæ. Iren.Germ.exegeſi li.1.c.33. Vandalica dura nomina. Burgundiones Vandali ſunt. Venedicarum urbium nomina. Germaniæ finis olim Viſtula. Plin.nat.hiſt. Ptol Geogr. Mela Geogr. Iorn.de rebus Get. Iren.Germ.exegeſi li. 1.c.13. Crantius. Vindæ ſeu Vendi.Slaui. Populorum appellationes. Pruſsi priſci. Eraſin. Stella de Boruſcis. Pruſsiam qui homines inhabitent. Franci Galli appellantur. Cathalani. Zechi Bohemi. Slaui cur Vindæ appellẽtur. Tacit.de ſitu & mor.Ger. Venedæ an Germani ſint. Ptol.Geogr. lib.3.cap.5. Iornand. de rebus Getor. Vandalorũ migratio in Panoniam. Venedi à Gotis uicti.

Dacia.

bus peccatis noſtris,ubiq; deſæuiant,tamē tunc omnes Ermanarici imperijs ſeruiêre. Hęc ibi Iornādes. Aliquanto autem antè his uerbis ſcribit: Introrſus illi (Gepidarum genti ſcilicet) Dacia eſt,ad coronæ ſpeciem arduis alpibus emunita: iuxta quorum ſiniſtrum latus quod in Aquilonem uergit, & ab ortu Viſtulæ fluminis per immenſa ſpacia uenit,Vinidarum natio populoſa conſedit: quorum nomina licet nūc per uarias familias & loca mutentur,principaliter tamen Slauini & Antes nominantur. Hic meum diligenter perpendant ij,qui Venetos & Vinidas eoſdem cum Vādalis eſſe autumant,uerba ſcriptoris huius de rebus ſui temporis & ſibi notis ſcribentis. Profectò ſi is eoſdem eſſe uellet Venetos cum Vandalis,non temerè mutaſſet nomina: ut illicò poſt factam Vandalorum mentionem,Venetos,ac non Vandalos,ab Ermanarico bello petitos eſſe,memoraret. Nec mihi quiſquàm obijciat, in Venetis quoq; idem eum feciſſe, ut Venetos appellaret, cum prius Vinidas dixiſſet: quos eoſdem eſſe dubium non eſt,ipſomet etiam authore atteſtante. Maior eſt enim cognatio nominū in Venetis & Vinidis,quàm in his utriſq;,& Vandalis. Vel nunc etiam Germani, partim Vendos, partim Vindos, ſiue Vindas dicunt. Deinde tam Vinidis,quàm Venetis,Slauinos adiunxit. Vandalis non adiūxit, quorum paulò ante Venetos mentionē fecerat: cum rationi magis conſentaneū fuerit, in prima mentione genus eius explicare. Præterea in Aquilonem ſecundum Alpes, hoc eſt, Carpathum montem,à fontibus Viſtulæ,Venetis,ſiue Vinidis ſedes attribuit,hoc eſt,in Sarmatia: Vandalos autem ad eam partem Viſtulæ,quæ Germanis citerior eſt,habitaſſe,iſti ipſi affirmant. Iam illud longè etiam efficacius argumētum eſt,nō eſſe eoſdem Vinidas & Venetos cum Vandalis,quòd poſt deuictos,& ad paucitatem redactos,pulſoſq; ſuis ſedibus Vandalos,Venetos multitudine abundātes, ab iiſdem Gothis infeſtatos & ſubiugatos eſſe ſcribit. Illud uerò longè efficaciſsimum,quòd Venetos atq; Slauinos, Antaſq;,quos in Boream ad Viſtulam,Danaſtrum & Danubiū flumina,Muſianum lacum,qui fortè Myſianus eſt, & mare Ponticum commorari, paulò antè dixerat, ubiq; deſæuire ſuo tempore queritur: cum Vandali longe antè Pannonia non pulſi, ſed à Stilicone euocati, in Gallias & Hiſpanias populariter migraſſent, atq; adeò illis etiam regionibus relictis,in Africa Iuſtiniani armis attriti, afflicti,ac deleti eſſet: quod quidem tum Paulo Diacono,tum hocipſo Iornande et Procopio,oculatis ferè teſtibus,confirmare poſſumus. Congruunt cum his ea quæ ſuperius de ꝓuincijs Romani imperij ab hac gente afflictis, ex diuo Gregorio & Flauio Blondo deſcripſimus. Ex his igitur ſatis,ut arbitror, liquet, Venetos & Vinidas,quos Germani Vendos, ſeu Vindas uocant, diuerſos eſſe à Vandalis. Atq; hinc apparet error Alberti Crantij, Franciſci Irenici, & aliorum, qui in eo quòd Slauos cum Vandalis eandem eſſe gentem affirmant,Iornandis authoritatem ſequi ſibi uidentur: cum tamē is, quemadmodum nos modò oſtendimus non cum Vandalis,ſed cum Vinidis,ſeu Venetis, Slauorum gentem coniungat.

Slauini & Antes.

Vindarum ſedes.

Vandalorum è Pannonia migratio.

Vandali deleti.

Paul. Diac. de geſt. Lang. lib. 1. c. 17.

Iorn. de reb. Geth. & de reg. ac temp. ſucceſſ.

Procop. de bello Vandil.

Quòd Slaui Germani non ſint. CAP VII. LIB. I.

Slaui cur Venedi uocati.

QVòd ſi quis cum Tacito Venedos quoq; inter Germanos referre contendat, non magnopere pugnabimus: dūmodo is meminerit,fieri potuiſſe,quod ſæpè alijs gentib. uſu uenerit, ut Slaui, quos lingua,moreſq; arguant Germanos non eſſe, Venedorum Germanorum nomine iam tum Iornandis tempore etiā appellarentur,cum eorum ſedes occupaſſent: ſicut etiam nunc à Germanis appellantur. Nam quod Crantius ex uſu Germanicæ linguæ non infrequenti apud Bohemos,addam ego,& apud Polonos, & è Germanicis concionibus colligit, eos Germanicam gētem eſſe,eadem ratione colligat licebit,Italos uel Latinos eos eſſe. Nam hæ quoq; linguæ in uſu eſſe cœpere apud Polonos præſertim. Hiſpanis quoq; & Italis noſtra tempeſtate, ijs præſertim qui uel militarunt,uel negociati ſunt in Germania non inſolens eſt uſus linguæ Germanicæ. Ne Latinæ quidem olim fuit Græcis, cum Romanis parērent. Ergóne ijdem erunt aut Greci cū Romanis, aut Itali, & Hiſpani,cū Germanis? Non rectè hic ratiocinatur Crantius. Quòd ſi Slaui Germani ſunt, uel ex Germanis orti, eadeq; olim lingua uſi. Vnde igiť Slauicę linguę uſus apud eos inoleuit? quę ut à Germanica,ſic ab omni finitimorū, atq; adeò quorumuis aliorū populorū, de quib. auditu aut literis aliquid accepimus,lingua penitùs diuerſa eſt. Quid quòd apud Bulgaros,Ruſſos, atq; Moſchos, qui & ipſi Slaui ſunt,uel nullus omninò,uel certè rariſsimus eſt Germanicæ linguæ uſus? Fateatur ergo neceſſe eſt Crantius alterutrum,uel non extirpatos penitùs olim eſſe à Slauis Germanos & Vandalos,uel certè poſterius ab ijs colonias è Germania deductas eſſe, agre-

Germanicæ linguæ uſus apud Bohemos & Polonos.

Slauica lingua diuerſa ab omnibus alijs.

Germani in Polonia et Bohemia quādo.

agreſtium præſertim & opificum omnis generis, cum ipſi ferè militiæ uacarēt. Quod nos à Polonis quodam tempore factum eſſe ſuo loco oſtendemus. Iam, ne ex illo quidem Beroſi teſtimonio, quo is Tuiſconem Germanorū omnium conditorem à Tanai ad Rhenū, uſq; regnaſſe, & ab eo Sarmatas maximos populos conditos eſſe aſſerit, ſatis rectè cōprobatur Slauos Germanos eſſe. Nam ut illibata ſit fides & authoritas Beroſi, ut etiā demus Slauos uel Sarmatas eſſe, uel omninò cū Tuiſcone in Europā profectos, in his oris, quas nunc incolūt, inter Tanaim & Rhenū conſediſſe, certè nō ſtatim conſequetur, eos Tuiſconis poſteritatem eſſe. Neq; enim neceſſe eſt, populos alicui regi ſubiectos, uel ab eo conditos, ab eodē etiam procreatos, aut eadē dūtaxat cum illo ſtirpe ortos eſſe. Quin cernere eſt nō modò in priſcis annalibus, uerùm etiā noſtro tēpore multas gentes, externi generis regibus parêre. Legimus etiā nonnullorū populorū colonias ab externis ducibus deductas eſſe. Quid? q; Sarmatiā Beroſus ab ortu ſolis Tanai fluuio, ob occaſu Rheno terminat, Sarmatæ uerò Græcorū, & Latinorū ſcriptorū teſtimonio multū terrarū ultra Tanaim tenēt, nec ſcio an plus quàm citra Tanaim, & quidā antiquitùs, ita ut hinc progreſsi eſſe uideantur potius, quàm hinc illuc: cum et ſolum hic ſit uberius, & cœlū mitius, & propinquior ſit Aſiatica, quàm Europea Sarmatia Babyloni, unde in totū orbē terrarū coloniæ deductæ ſunt, An nō licebit credere uel interpretē perperā nobis reddidiſſe ſcriptoris Chaldæi ſententiā, cum in diuerſis linguis, diuerſis nonnunq̄ nominibus & flumina, & loca, & gentes appellētur, uel ipſum etiā authorē de rebus tam procul à ſe remotis hallucinari potuiſſe, et aut ignoraſſe fines harū gētiū, aut Sarmatarū nomine Germanos pariter & Sarmatas cōplexū eſſe? ſicuti Sarmatis quoq; nōnulli uiciſsim Germanorū nomē accōmodāt: Scytharum uerò nomē uſq;quaq; trāſire in Sarmatas atq; Germanos, teſtis eſt C. Plinius. Sarmatæ quidē certè Germani nō ſunt, q̄d ex hoc ipſo Plinio, Corn. Tacito, Strabone, & Ptolemæo rectē colligimus, neq; ex Tuiſcone progeniti, quāuis ſecundū Beroſum à Tuiſcone conditi, quippe qui à Sarmate, quem Moſes & Ioſephus Aſarmotē uocant, Iſtri ſiue Iectani filio, & ipſo ex Noa, ſed per Semū filiū deſcendente, nomen & genus duxerint. Nō igitur Vandali, neq; Germani omninò ſunt Poloni, Bohemi, ac cæteri Slaui. Vnde aūt Slaui ducant originē, aut unde, et quādo in has oras, quas nūc tenent, aduenerint, utinā tam facile eſſet uerū inuenire, quàm falſa refellere. Conemur tamen etiā illud, quantū poſſumus, ut ſi minus inueniamus, uiam certè ad inueniendum poſt nos quæſituris uel muniamus, uel indicemus.

Beroſ. lib. 4. & 5. *Slauos non eſſe ortos à Tuiſcone.* *Sarmatiæ fines ſecundum Beroſum.* *De Beroſi teſtimonio iudicium.* *Scytharum appellatio.* *Plin. nat. hiſt. lib. 4. cap. 12.* *Sarmatarum origo.* *Geneſ. 10.* *Ioſeph. ant. li. 1. cap. 14.*

Vnde Slaui & Slauini appellentur. CAP. VIII. LIB. I.

Ac nomen quidem Slauorum, & Slauinorum ante Procopij, & Iornandis hiſtoriam, & Iuſtiniani Imperatoris tempora, nuſquam neq; apud Latinos, neq; apud Græcos ſcriptores adhuc inuenimus, quemadmodum initio ſcripſimus. Nam Alberto Crantio, & Saxoni Grammatico, niſi uetuſtiores authores proferant, fidem in hac parte nō habemus. Neq; uerò loci ullius in terris neq; hominis cuiuſquā priſci nomen apud ueteres, uel geographos, uel hiſtoricos adhuc reperimus, hæc unde gens, ſiue natio ueriſimiliter denominata eſſe uideatur. Slauoniā enim à Slauis, non hos ab illa appellationem accepiſſe, ſatis opinor conſtat ex his, quę ſuprà memorata ſunt. Slauorum autē etymologiam, uel à Slouo, quod uerbum, & ſermonem, uel à Slaua, quod famam, ſiue gloriā genti ſignificat, omnes deriuant, nemo, quod ſciam, aliūde: ita ut cum ipſi ſe Slouacos & Slouanos, quaſi uerboſos, ut uult Crantius, ſiue Slauacos, & Slauanos, quaſi celebres dicerent, à Latinis Slaui, & Slauini dicti ſint. Propius autem uero eſt, eos à celebritate & gloria potius, quàm à uerboſitate, quæ in uituperio eſt, nomen ſibi ſumpſiſſe, cum res magnas, & præclaras, contra Romanū imperium, & finitimos quoſq; gererent. Et cōuenit ſanè, cum hac etymologia, quod nō Sloui, aut Slouini, uerùm Slaui, & Slauini à Latinis appellantur. Corrigendus uerò, hic eſt error eorum, qui eos Sclauos, ſiue Sclauinos uocant: qui quidē etiam in pleraq; Procopij, & Iornādis, & Blondi exemplaria irrepſit, ab Italis, niſi fallor, quòd ij dū mollius loqui ſtudent, ſæpe i, pro l, proferunt, ut pro flatu, fiato, pro placet, piace: ſic pro Slauo, Siauo. Nihil autem ferè intereſt apud eos in enunciando, ſiue quis dicat Siauum, ſiue Sciauum, c litera interſerta. Inde fortaſsis imperiti cum Latinè loqui uellent, uel ſcribere, non Slauum reddidēre, ſed Sclauum: quo nomine nunc quemlibet ſeruum appellant Itali, cùm alij, tum Adriatici maris accolæ, ex nomine gentis, cum qua multa bella geſſēre: quemadmodum Romani olim Getas & Syros. Sed ad inſtitutum reuertamur.

Slauorum nomen quando clarere cœperit. *Slaui à Slouo uel Slaua dicti.* *Slauos perperam dici.* *Sclaui apud Italos qui uocentur.*

Vnde Slauorum gentes prodierint, ratiocinatio. CAP. IX. LIB. I.

Slauorum populi. Moraui unde nomen habeant. Marcomanni. Ptol.li.2.ca.11. Tacit.de ſitu et mor.Germ. et annal.lib.2. L.Fl.Epi.li.4. Bohemi, qui et unde appellati. Strabo Geog. lib.7. Zechi. Albert.Crant. lib.1.& 2. Vand. Saxo in Dania. Caſſubij. Polon. nomen ante Christum natum non extitiſſe. Moſchi. Ptol. li.5.cap 9.& 13. lib.eod.cap.6. Plin.nat.hiſt. li.5.ca.27. Ibid.li.6.cap. 9.& 10. Strabo.lib.11. Geogra. Ioſeph.ant.li. 1.cap.11. Geneſ.10. Moſchi unde, & quando appellari cœpit.

CVm igitur Slauorum nomen tam ſit recens, nec à loco, uel conditore gentis deriuatum eſſe appareat, uideamus num inter eos populos, qui Slauorum nomine cenſentur, eademq; lingua utuntur, quiſquã ſit, qui uetuſtius nomen habeat: ut inde cæterorum omnium examina prodijſſe, & cùm ſingulos noua nomina, tum uniuerſos communem Slauorum appellationem accepiſſe demonſtremus. Ac Polonorum quidem, Zechorum, Sileſiorum, Pomeranorum, Boſnenſium, Croatarum, ſiue Caruatorum, Raſcianorum, Dulebianorum, Dreſlanorum, Traſlanorum, Volyniorum, Podoliorum, Palucorum, Pouazanorum, Maſouiorũ, Vilzorum, Velataborum, Luſicorum, qui nunc Luſacij uocantur, Lunchinorum, Licauicorum, & ſi qua ſunt præterea nomina, etiam recentiora ſunt. Recens eſt & Morauorũ, ſiue à Marotho rege, qui longè poſt Attilæ tempora fuit: ſiue à Moraua flumine, Olomuciũ urbem primariam præterlabente id inditum eſt. Marcomanni enim, qui loca illa & uicinam Bohemiam, deletis Boijs, Gallica gente, quæ regioni nomen dedit, prius tenuêre, Germani fuêre: Ptolemæo, Cornelio Tacito, & L. Floro teſtibus. Vnde & illud apparet, quòd priſcorum Bohemorum gens, licet uetuſtior ſit, quippe cuius & Ptolemæus, & Tacitus, atq; etiam Strabo meminerint, Gallica tamen fuerit initiò: deinde, quæ eam deleuit, cum eſſet Germanica, & ipſa Bohemorum appellationem retinuerit: quam poſtremò Zechi quoq; Slaui in hanc uſq; diem retinent, cum longe pòſt in ea regione domicilium fixiſſent. Quuãqam ipſi ſe Zechos appellant, & à cæteris Slauis ita uocantur. Nam quod ſcribit Crantius, è Bohemia & Pannonia Slauos profectos, in Illyrico ac Dalmatia conſediſſe: non probat nobis, cum neminem è uetuſtioribus huius ſententiæ authorẽ habeat. Sicut ne illud quidem, quod authore Saxone Grammatico prodidit, Caſſubios, & ipſos gẽtem Slauicam, ante Christum natum extitiſſe: & quæ nunc teneant loca, tenuiſſe. Nam et Saxo ille non multo uetuſtior eſt ipſo Crantio: & cum de re procul à memoria ſua remota nullo authore ſcribat, non maiorem & ipſe meretur fidem. Itaq; ne illud quidem recipimus, quôd Saxo idem, uetuſtiora Chriſto nato tempora perſequens, etiam Poloniæ facit mẽtionem. Modocas equidem populos in Sarmatia Aſiatica apud Ptolemæũ, Moſchicos, ſiue Moſchios mõtes in Cappadocia, ſiue Armenia, apud eundem Ptolemæum, & C. Plinium reperio. Moſchenos etiam populos, & Moſchorum tractum, idem Plinius commemorat. Strabo quoq; Moſchos populos Colchis finitimos eſſe ſcribit. Ioſephus uerò Hebræus Moſchinos populos, Cappadocas poſtea dictos, à Moſochim, ſiue Moſoch Iapeti filio, ut eſt in Geneſi apud Moyſen, oriundos eſſe, ſcriptum reliquit. Et Modocarum quidẽ nomen minus, Moſchenorum uerò, ſeu Moſchinorum, ſiue Moſchorum, admodũ conuenit ijs populis, qui nunc in Europea pariter & Aſiatica Sarmatia longè, lateq; imperantes, Slauica lingua utuntur, & Moſchi Latinè, Moſchouitæ, Germanicè, Slauicè uerò Moſqua appellantur. Et à multis quidem ſeculis ij ſedes illas tenent, quod eorum ipſorum annales teſtificãtur: ſed hoc nomen Moſchorum non ita pridem uſurpare cœperunt, nec uniuerſè primùm. Sed unus de multis populis, à flumine & arce Moſqua, ita dici cœptus eſt, ex eo ferè tempore, quo poſt diuiſum in multos principatus Ruſſorum eius regionis imperium, Ioannes quidam dux Danielis filius, (quemadmodum uir grauis ac diligens, Sigiſmundus Herberſteinus, regis Ferdinandi conſiliarius, in Moſchouia ſua, ex eius gentis annalibus comper tum, nuper memoriæ prodidit) ei territorio præfuit, & inſtaurata arce, quæ modica & obſcura antè fuerat, ſedem ibi ſuam cõſtituit. Cuius poſteri cum ſubactis proximis quibuſq; eiuſdem nationis atq; linguę principibus, principatum ſuum longè lateq; dilataſſent, tum demum cæteri quoq; Ruſſorum populi longè maiores, antiquiores, & nobiliores, quàm Moſchi ad eam diem fuerant, nempe Vvladimirienſes, Nouogrodenſes, Iaroslauienſes, Tiuerenſes, Moſaiſcenſes, Suſdali, Piskouenſes, Rezanenſes, Seuerienſes, & alij, ut quiq; deuicti ſunt, in Moſchorum nomen abiêre: ſic tamen, ut cuncti pariter Ruſſorum nomen libenter etiamnum agnoſcant. Itaq; olim Kiouienſis metropolites, & nunc Moſchicus etiam, Ruſsiæ metropolites cùm ab alijs, tum à patriarcha Conſtantinopolitano uocatur: & ipſe hunc titulum, uelut ampliorem, & auguſtiorem, quàm Moſchouiæ, uſurpat: & uerò ipſi quoq; Moſchorum principes non tam Moſchorum, quàm Ruſsiæ totius dominatum in inſcriptionibus, quanquam falſo, ſibi arrogant. Vnde liquet, nec antiquũ eſſe Moſchorum nomen: & Ruſſorum partem, ac unum quendam populum eos eſſe, ab arce & oppido, quod maximis terrarum ſpacijs à priſcorum illorum Moſchorum ſiue Moſchinorum tractu abeſt, non ita pridem appellationẽ mutuatos. Ab his igitur, Slauorum origo de-

Ruſſorum ſeptentrionaliũ populi, qui Moſchorum principi parent. Metropolitæ in Ruſsia duo. Moſchorum principes Ruſſiæ totius dominatum ſibi arrogant. Bulgari.

go deduci non poteſt. Bulgaros cum Slauinis coniungit Iornandes, cum ab his pariter, & Antis, atq; Slauinis Romanum imperium uexari ſcribit. Attribuit autem eis alibi ſedes in Europa ſupra mare Ponticum. Huic adſtipulatur Blondus, qui Danubij accolas eos eſſe prodidit. Pomponius autem Lætus memorat, Anaſtaſium Imperatorem duxiſſe longum murum à mari ad Selibriam, ne incurſiones Myſorum, Bulgarorum, & Scytharum Conſtantiopolitanis obeſſe poſſent. Verùm aliunde eos in illa loca ueniſſe, Blondus idē teſtis eſt, nimirum è Scythia. Scythiæ uerò nomine Sarmatiam complexus eſt. Conſtat enim, in Sarmatia Aſiatica Bulgarorum antiquas ſedes eſſe: ad Rha, ſeu Volgam fluuium. Ac Ptolemæus quidem horum non meminit: Sergorum uerò meminit, Sarmatiā Aſiaticam deſcribens. Conſtat autem, hos quoq; à recentioribus in Europa, inter Slauorum populos numerari: nec eos modò qui Bulgaris & Raſcijs proximi conſedere, uerùm etiam eos qui Saxoniam & proxima Albi loca tenuere, & à quibuſdam Sorabi dicti ſunt: quo fit, ut non incredibile ſit, eos ex Aſia in Europam ueniſſe. Sed ij ſiue Serbi, ſiue Bulgari, quota pars ſunt Slauorum? Profectò non eſt credibile, unum aliquem tam exiguū populum ex anguſto terræ angulo profectum, tam paruo tempore tantas uires & incrementa ſumpſiſſe, ut dimidiam ferè totius Europæ partem occuparit, impleretq;. Deinde ſi è Bulgaris prognati ſunt Slaui, Serbi Slaui non erunt: ſi ex his illi non erunt: ſin ex utriſq;, profectò ambobus communis origo & commune aliquod eſſe debet. Nec id Slauorū eſt, quippe quòd ſit recentius.

Iorn. de ſucceſ. regn. Idem de reb. Get. Blond. Dec. 1. lib. 9. Pomp. lib. 2. hiſt. Blond. ibidem. Bulgarorum ſedes. Ptol. lib. 5. cap. Serbi Slaui ſedes eorum.

Vera Slauorum origo. CAP X. LIB. I.

RVſſorum nomē latiſsimè patet in Sarmatia, quemadmodum dudum indicauimus. Complectitur enim ferè quicquid terrarum eſt inter ſinum Venedicū, Liuoniam, Suetiam, Oceanum glacialem, Rha, ſiue Volgam, Mæotim, mare Ponticum, Sarmaticos montes, Poloniam, Lithuaniam, & Samagitiā. Sed non perinde celebre aut antiquū uidetur eſſe id nomen: ne illis quidem ipſis ſcriptoribus, qui primi Slauorum & Bulgarorum mentionem fecêre, fortaſſe notum. Extant etiam eius gentis annales, uerùm non ſupra ſeptingentos annos à noſtra hac ætate. Nam Ruthenorum uetuſta gens in Gallia Aquitanica, nō eſt eadem cum Ruſsis. Quo fit, ut nos cum Ruſſorum meminimus, nunquam eos Ruthenorum nomine appellemus, quemadmodum fecerunt cùm alij pleriq; ante nos, tum Saxo Grammaticus, qui Ruthenos Ruſsiæ ſiue Ruſciæ populos uocat, cum eiſq; Danos & Sueonas ſeu Suetios finitimos multa bella etiam longe antè Chriſtum natum geſsiſſe memorat. Minimè uerò mirum eſt, primùm, nullos extare annales apud gentem barbaram, quę poſt ſuſceptam demum religionem Chriſtianam uix literis, à Bulgaris ſuis paulo antè ad imitationem Græcarum inuentis, uti cœpit, & modicè utitur. Deinde incognitam fuiſſe Græcis & Latinis eam gentē, ſicut alias quoque ſeptentrionales, quas cōmuni uocabulo, uel Sarmatas, uel Scythas appellauêre, cum propter lōga terrarum interualla, incultas regiones, feroſq; & barbaros earum mores, nihil cum eis haberent commercij. Tametſi Roxanorum, ſiue Roxolanorum nomen, quod Ruſſorum uel Ruſsianorum nomini, non ualde diſsimile eſt, non eſt incognitum ueteribus. Nam & Ptolemæus, & C. Plinius Roxolanos populos in Sarmatia ad latus Mæotidis collocat, & Corn. Tacitus Otthonis Syluij, qui octauus poſt C. Cæſarem apud Romanos imperauit, tempora perſequens, ita de eis ſcribit: Conuerſis ad ciuile bellū animis, externa ſine cura habebantur. Eò audentius Roxolani Sarmatica gens priore hyeme cæſis duabus cohortibus, magna ſpe ad Mœſiam irruperant. Strabo autem ita: Roxani uerò magis ad Aquilonem ſpectantes, inter Tanaim, & Boriſthenem campeſtria paſcuntur. Et Paulo pòſt: Num qui uerò ſupra Roxanos habitent, ignotum eſt nobis. Roxani quidem aduerſus Mythridatis Eupatoris ductores belligerarunt. Hic mihi conſideret uelim diligens lector, eas ſedes ab his tam uetuſtis, grauibuſq; ſcriptoribus attribui Roxolanis, ſiue Roxonis, quas Ruſsi in hanc diem retinent: eoſq; iam tum Otthone imperante Mœſiam finitimam infeſtare cœpiſſe: ita ut uериſimile ſit ab ijſdem poſterius, debilitatis partim Gothorum, Hunnorum, Vandalorum, Alanorum, & Langobardorum: partim Parthorum, Perſarum, & Saracenorū incurſionib. atq; bellis Romani imperij uiribus, non ſolùm eam ipſam Mœſiam, uerùm etiā Daciā, Pannoniā, Dardaniā, Liburniā, Illyricū, Dalmatiā, & Iſtriā ſubactas & habitatas: Thraciā, Macedoniā, & Græciā diuexatas, & ad extremū Græcam linguā penitus corruptā eſſe: rebuſq; tam feliciter geſtis, eos Slauorū, ſiue Slauinorū nomē à gloria ſibi ſumpſiſſe. Eadem autē facilitate alia ipſorū quaſi examina ad occidentē ſolem progredi, & omnem eam Germaniæ partem, quæ à Viſtula ad Salam & Albim, ſeu

Ruſsiæ fines. Ruſſorum nomen. Ruſſorum annales. Rutheni non ijdem cum Ruſsis. Ruſsicæ literæ. Roxani, ſeu Roxolani. Roxanorum ſedes. Ptol. lib. 3. cap. 5. Plin. lib. 4. cap. 12. Tacit. annal. lib. 17. Strabo lib. 7. Geogr. Slauos è Ruſsia prodiſſe. Slaui unde dicti. Poloni & Bohemi unde uenerint.

Poloni & Bohemi unde uenerint.

Viſurgim uſq; inter Carpathũ montẽ, Danubiũ, & Oceanũ Germanicũ protẽditur, occupare, et in ditionẽ ſuam redigere potuiſſe, cũ ea populis exhauſta & uacua eſſet. Gothorũ, Vandalorũ, Alanorum, Burgundionũ, & Langobardorũ continentibus bellis, & in alias ſedes migrationibus: easq; gentes mox imperijs diſtinctas, diuerſis etiam nominibus appellatas eſſe, ita ut partim a ducibus, partim à ſitu locorũ, partim à priorib. incolis, deniq; à ſtudijs, hal[illegible]tur, uel euentu aliquo noua nomina ſumerent. Solos autem eos, qui in natali ſuo ſolo manſerunt, antiquum Roxanorũ nomen retinuiſſe: cuius facilis eſt flexus in Ruſſianos, & Ruſſos. Nam & inter X literam, & geminum ſſ, in enũciando permagna eſt cognatio cùm apud ueteres, tum apud recentiores, Italos præſertim: & Roſsiam pro Ruſsia etiamnunc proferunt & ſcribunt Greci: quod nos in diplomate quodam antiquo patriarchæ Conſtantinopolitani Vilnæ ante aliquot annos uidimus.

Roxani ijdem qui Ruſsi.

Authores ſuprà memoratæ ſententiæ. CAP. XI. LIB. I.

Bern. Vapouius. Bonfinius. Fl. Blondus.

IN hac autem ſententia fuit ante nos Bernardus Vapouius, qui noſtra memoria Polonorum res geſtas ab initio ad ſua uſq; tempora ſtylo perſecutus, imperfectum opus reliquit. Nec diuerſum ſenſiſſe uidetur Antonius Bonfinius in Vngarica hiſtoria, q; uis non ſatis ſibi conſtet. Vterq; autem Blondum Foroliuienſem ſecutus eſſe uidetur: qui libro primo primæ Decadis hiſtoriarum, de Vandalis & Burgundionibus mentionem faciens, ita memoriæ prodidit: Facta autẽ eſt poſtmodum alia in dictis gentibus mutatio. Siquidem Vandali à fiuuio regionis ſic dicti, paulò pòſt, quàm illi, quos Stilico concitauit, patria erant profecti, ſe Slauos dixère, à nomine gentis, quæ à Boſphoro Cimmerio in Tanaim fluuium habitare ſolita, ſe contulit in ſedes Vandalorum, Burgundionũq;, patria profectorum. Nec tamen diu tenuere hi populi eam Slauorum nominationem: ſed cum eorum pars Mauritij Imperatoris temporibus in Dalmatiam, Illyricumq; emigraſſet, qui manſerunt domi, paulò pòſt mutarunt nomina, & partim ſe Polonos, partim Bohemos nominauêre. Et libro octauo de illa Slauorũ in Dalmatiam & Iſtriam inuaſione ſcribens, ita prodidit: Nec tamen omnis illa gens reliquit primas ad Danubium ſedes: quin ijdem mutato nomine magnam obtinent partem illius regionis. Siquidem locutionis ſimilitudo ac penè proprietas oſtendit, eos qui nunc Poloni & Bohemi dicũtur, ex Slauorum reliquijs fuiſſe. Incoluerãt autem prius, ut ſuprà docuimus, ea loca Vandali: quos credendum eſt, quando ad inuadendas Romanorum prouincias ſunt profecti, partem gentis in patria reliquiſſe. Quare Slaui paulò pòſt ſuperuenientes, ita locutiones commiſcuere, ut ex utraq; tertiam effecerint, quæ pro regionis & ducũ diuerſitate partim Bohemica, partim Polonica poſtmodum ſit dicta. Sunt etiam certiores proximis in regionibus Slauorum reliquiæ apud Saxones, quorum coloni maiori ex parte puram habent, qua Dalmatæ utuntur, Slauonicam locutionem. Hactenus Blondus. Perplexè quidem & uariè, ut qui de rebus à ſua memoria, aſpectuq; & cognitione remotis & alienis ſcribebat: illud tamen non obſcurè oſtendit, Slauos Vandalos non eſſe, Vandalorum tamen nomine fuiſſe appellatos: & quo tempore, undeue ij primùm in Vãdaliam, Saxoniam & Germaniã, Dalmatiamq; & Illyricum aduenerint, nempe à Cimmerio Boſphoro ac Tanai, quæ loca geographi omnes Roxanis, ſiue Roxolanis & Sarmatis attribuunt. Nec omninò diſſentit ab his Iornandes. Is enim cum Slauinos & Antas, & uniuerſam Vinidarum nationem ad ſiniſtrum latus Sarmaticorum montium ab exortu Viſtulę in Aquilonem per immenſa ſpacia conſediſſe memoraſſet, quod nos quoq; ſuſperius retulimus, addit: Slauinos quidem ab exortu Viſtulæ uſq; ad Danaſtrum commorari, & paludes, ſyluasq; pro ciuitatibus habere: Antas uerò, fortiſsimos eorum, qui ad Ponticum mare curuantur, à Danubio uſq; ad Danaſtrum extendi. Siue autem Danaſter is eſt, quem etiam nunc accolæ Ruſsi & Valachi Neſtrum, ſiue Dneſtrum uocant, et multi Tyran antiquis dictum eſſe uolunt: ſiue Boriſthenes, ut ipſe Iornandes uelle uidetur: dubium non eſt, eam oram ferè Ruſsia, Sarmatia quidem certè, contineri. Et tamen de Slauinis & Antis tantum hic ille ſcribit. Nihil autem prohibet, alios eiuſdem linguæ & nationis populos ulterius ad Aquilonem habitaſſe, aut etiam illos ipſos inde ad meridiem & mitiores, fertilioresq; oras non modò in Mœſiam, & ad Danubium, ſed longè ultra etiam, ſicut nos iam oſtendimus, progreſſos eſſe. Ruſsis igitur Slauorum omnium originem nos quoq; cum his ſcriptoribus libenter acceptam referimus.

Vandali unde dicti. Slaui.

Poloni & Bohemi.

Slauos Vandalos dictos eſſe. Iorn. de rebus Get.

Danaſter fluuius.

Ruſſorum

QVòd ſi quis porrò quærat, quo tempore primùm Ruſsi Sarmatiã habitare cœperint, unde eò uenerint, & unde nomẽ acceperint: ingenuẽ fateor, me, quamuis diligenter inueſtigantem, neſcire tamen. Reperio quidem apud Ezechielẽ prophetam fieri mentionem principis Ros, Moſoch, atq; Tubal: ſic enim legũt Euſebius Cæſarienſis, Theodocion, Symmachus, & Septuaginta interpretes. Nam diuus Hieronymus ambigit, proprium'ne gentis alicuius nomen ſit Ros, an caput eo loci ſignificet: ſicut etiã habet uulgaris editio Latina. Ac de Tubale quidem, & Moſocho, iam nobis dictum eſt. Ros, ſi gentis nomen eſt & ipſum, Ruſsis affine eſſe uidetur. Verùm Euſebius idem, eam gentẽ Romanos uult eſſe. Hieronymus, quæ ſit, non inuenit. Non incognitũ autem iam tũc fuit nomen Roxanorũ Græcis & Latinis, ſicuti ſuprà diximus. Quo fit, ut nõ auſim Ruſſorum, ſeu Roxanorũ originem ab illo Roſſo, ſiue Ros deducere: præſertim cum neq; apud Beroſum, neq; apud Ioſephũ, neq; apud Moyſen in priſcis genealogijs de eo quicquam reperiã. Ruſsi ſeu Ruſsiæ oppidi antiqui in ditione Nouogrodenſi mentionem facit uir grauis ac diligẽs, Sigiſmundus Herberſteinus, in deſcriptione Moſchouiæ: nec inuſitatũ eſt, ab ignobilibus etiam oppidis populos denominari, qui cum obſcuri fuiſſent initio, poſtea uirtute & armis nomẽ ſuum unà cum imperio propagarunt: ſicut nos de Moſchis dudum oſtendimus. Et adſtipulari uidetur huic opinioni, id quod in annalibus Ruſſorum legitur, dominatum Ruſſorum apud Nouogrodum magnam, Bialoiezorum ſiue Album lacum, & Isborſcum initium ſumpſiſſe à Rurico, Sineo ac Trubore Varaijs fratrib. Quod ſi quis hoc non probat, uel altiorem etiam gentis originem requirit, nihil opinor prohibet credere, Polonos ac cæteros omnes Slauos Sarmatas eſſe: præſertim cum conſtet iam, Bulgaros, Serbos & Roxanos Sarmatiæ gentes eſſe, indeq; egreſſos populos quodam tempore, nouas ſedes occupaſſe in Germania & Romano imperio, & Slauos, ſiue Slauinos ſeſe dixiſſe: demonſtrari aũt non poſsit, unde aut quo tempore populi illi in Sarmatiã aduenerint, & priſcos illos Sarmatas (ſi qui modò alij fuerunt) inde pepulerint, uel deleuerint: ſicut de Gothis atq; Tartaris poteſt, quorum illi quidem tenuerunt aliquando, hi uerò etiam nunc tenent, partem aliquantam Sarmatię. Nam de Pruſsis, Liuonibus & Lithuanis, & ipſis Sarmatiæ populis, poſtea ſuo loco dicemus. Quod ſi cui non ſatis adhuc probamus, Polonos ac Slauos omnes Sarmatas eſſe, non magnopere pugnabimus: modò illud certum teneat, eos populos, qui Slauica lingua & natione cenſentur, partim in Sarmatia ſedes habere antiquitùs, partim inde profectos, p magnam Europæ partẽ ſeſe diffudiſſe. Atq; hæc nos de origine Slauorũ in uniuerſum attuliſſe ſufficiat. Si quis exquiſitius ac certius ęquũ attulerit, nõ modò nõ moleſtè feremus, uerùm ſequemur etiã. Nunc certè prolixiores eſſe nolumus in diſceptãdis & explicandis ijs, quæ ueteres ſcriptores uariè de Sarmatarũ gente memoriæ prodiderunt. Quin Slauos etiam miſſos faciemus, & ad inſtitutam Polonorum hiſtoriam propius accedemus.

Ezech. cap. 38. & 39.
Euſ. Demonſt. euang. lib. 9.
Hiero. in Eze.
Ros.
Ruſsi oppidũ uetuſtum.
Sigiſm. Herberſt. in Moſchouia.
Ruſſorũ principatus initiũ.
Poloni & Slaui omnes Sarmatæ ſunt.
Gothi & Scythæ in Sarmatia.

De ſitu Poloniæ, & nomine gentis. CAP. XIII. LIB. I.

IGitur Slauorum ij populi, qui ad Sarmaticos montes, ſiue Carpathum, & in extrema ora Sarmatiæ, quà Germaniæ Viſtula flumine interlabente coniungitur, & inde porrò uerſus occidentem ſolem ad Odram fluuium (ſiue is Viadrus, ſiue Guttalus eſt ueteribus) atq; adeò ad Bohemiam uſq;, & Albim, quà is relicta Bohemia in mare decurrit, ut uolunt noſtrates ferè, & ad extremam Sarmatici maris oram conſederunt, Polaci, ſiue Polane, à uicinis eiuſdem linguæ populis, atq; inde Poloni à Latinè loquentibus dicti ſunt: regio uerò Polonia. Duplex autem nominis huius ratio aſsignatur. Vel enim à Pole, quod & planiciem, & uenationem Slauis ſignificat, Polanos & Polacos appellari uolunt: propterea quòd & planam ferè, apertamq; regionem ij tenent, & apprimè tenentur uenandi ſtudio: uel à conditore ac primo duce gentis Lecho ſiue Lacho, Polacos, quaſi Polachos, hoc eſt, poſteritatem Lachi, dici autumant. Cui rationi ac denominationi adſtipulatur illud, quòd Ruſsi & Moſchi, nec ſcio an alij quoque Slaui, præter Bohemos, non Polanos, neque Polacos, uerùm Lachos eos in hanc uſque diem uocant. Nec multum ab hac diuerſa eſſe uidetur ratio nominis Vngarici, qui Polonos Lengel, quaſi Lechel, ut mihi quidem uidetur, hoc eſt, à Lecho conditos, appellant. Conuenit certè inter omnes, Zechum & Lechum, ſiue Lachum, germanos fratres, hunc quidem apud Polonos, illum uerò apud Bohemos primùm regnaſſe. Quamuis enim Vincentius Cadlubi-

Poloni qui.
Poloni unde dicti.
Polachi.
Lachi.
Lengel.
Zechus & Lechus fratres principes.

Cadlubicus, nullam horum mentionem fecerit: Lechitas tamen Polonos uocat, à Lecho proculdubio. Aliundéne autem ij cum ſuis populis in has oras cõmigrauerint, an ipſi alibi nati, ad cognatas gentes, antiquitùs ea loca tenentes, acceſſerint: an uerò & ipſi ſiue in Polonia, ſiue in Bohemia nati, quodam tempore gentiũ harum regna, priuati cum eſſent, inuaſerint, aut oblata ſuſceperint: deinde ſi aliunde uenerunt, undénam, & quo tempore, non perinde conuenit. Qua de re nos, expoſitis breuiter aliorũ ſententijs, quid ſentiamus, ſubijciemus: de Polonis præſertim, de quibus hoc nobis opus inſtituitur.

Vnde, & quo tempore Poloni in has oras uenerint. CAP. XIIII. LIB. I.

Crant. Vand. lib. 2.
Idem lib. 1.

QVi Slauos, Vandalos & Germanos eſſe uolunt, non habent neceſſe affirmare, Polonos cum ſuo duce aliunde in has oras, quas nunc incolunt, poſt uetuſtam illam Tuiſconis migrationem ueniſſe, ſi modò cõſtare ſibi uolunt. Itaq; Albertus Crantius aſſeuerat, Slauos regionẽ ſuam ab omni memoria ad Sarmaticos cãpos tenuiſſe: & cũ anguſtæ eis eſſent ſedes in Polonia, Morauia, Bohemia, & Ruſsia, nouas in Pannonia à Cõſtantino magno Imperatore eos impetraſſe: indeq́; imperante Mauritio, in Dalmatiam & Illyricum profectos eſſe. Verùm huius opinionis fundamentum iam conuulſum eſt: cõſtititq́; Polonos atq; Slauos Vandalis ſucceſsiſſe in his locis, ubi nunc eſt Polonia. Quocirca refellere nunc eam operæprecium non eſt. Alij uerò aliunde omninò Polonos & Bohemos ueniſſe, pro cõperto habent: & quidem cõplures è Croatia profectos eſſe cõſentiunt.

Lechi & Zechi peregrinatio.
Vnde.
Quare.
Quò.

Lechum enim & Zechum fratres, principes uiros, apud Crapinam & Pſaros degentes, cum pertæſi eſſent diſsidiorum & bellorum ciuilium, coadunata ſuorum hominũ & aliorum uoluntariorum manu, ad quærendas nouas ſedes è patria uerſus occidentẽ ſolem per ſyluas, monteſq́; iter habuiſſe: donec ad Albim flumẽ, & Bohemiam uenerint. Ibi Zechum ſoli bonitate delectatum, cum parte multitudinis in incultis locis cõſediſſe: Lechũ uerò cũ cæteris ad Aquilonẽ ire perrexiſſe, eumq́; tractũ qui Sileſiã & maiorẽ Poloniã cõplectitur, & ipſum habitatorib. uacuũ tenuiſſe.

Matth. Miech. de dupl. Sarm. & Chron. lib. 1.
Aen. Syl. in hiſt. Bohem.
Anonymos.
Ruſſus Lechi frater, uel nepos.

In hac ſentẽtia fuerunt Aeneas Syluius Senẽſis, & ferè Bohemi, Poloniq́; Chronographi. Quanquã Ioãnes Dlugoſſus, & Matthias Miechouienſis, noſtri, non ſatis cõſtanter & cõueniẽter id aſſeuerare poſſunt, ut qui ipſi & Polonos Vandalos, Germanoſq́; eſſe uolũt. Adijcit præter cæteros Aeneas Syluius, Zechũ cædis perpetratæ iudiciũ fugiſſe, eiq́; fratrem Lechũ fugę comitẽ adhæſiſſe. Vnus eſt, quod ſciam, inter noſtrates, atq; is Anonymos, cuius mihi copiã fecere nuper Cracouiæ ſodales Dominicani: qui ſuprà memoratos fratres, ac tertiũ cũ his Ruſſum nõ è Croatia, ſed è Pannonia ꝓfectos, Bohemiã, Poloniã & Ruſsiã occupaſſe ſcribit. Nam alij Ruſſum hunc, nõ fratrẽ, ſed nepotẽ Lechi fuiſſe uolunt: ſed falſo, ut nos iã oſtendimus.

Quando.

Porrò quo tẽpore id factũ ſit, nõ ſatis cõuenit inter oẽs, noſtrates ferè nõ multo poſt Oecumenicũ diluuiũ opinãtur: quippe qui fratres illos partim filios, partim nepotes, partim pronepotes, aut nõ remotã certè poſteritatẽ Iauani et Noe fuiſſe memorẽt.

Vincentius.

Vincentius, licet migrationis huius nullã faciat mentionẽ, antiquiſsimã tamẽ Lechitarũ gẽtẽ (ſic enim Polonos nõnunquã uocat) eſſe oſtendit, cum eos cum Gallis (quo tẽpore ij ſeſe ꝑ Europã & Aſiã diffuderunt) & cum Alexandro Magno rege Macedonũ bella geſsiſſe, Craco & Leſco, qui poſt Cracum lõgè regnauit, ducibus, prodiderit.

Aeneas Syluius.
Venceslaus Hagecus.

Aeneas Syluius nullum tempus huic migrationi adſcribit. Venceslaus Hagecus, imperante Conſtantino tertio, poſt IESVM CHRISTVM Deum & hominem natum anno ſexcẽteſimo quadrageſimo quarto, à creatione uerò mundi quinquies milleſimo, octingẽteſimo quadrageſimo tertio, fundamenta regni Bohemici à Zecho iacta eſſe ſcriptum reliquit. Hæc ferè de Polonorum & Bohemorum origine & aduentu à recentioribus memorantur. nam apud ueteres nihil de ijs reperio.

Refutatio ſuperiorum opinionum. CAP. XV. LIB. I.

Zechũ & Lechum longè poſt diluuium fuiſſe.

SEd nobis horũ nihil ſatisfacit. Primùm em̃ fabulę illæ, nẽpe Zechũ & Lechũ filios aut nepotes Iauani, aut certè è ꝓpinqua poſteritate eius, & Noe ꝓgenitos, nõ multò poſt diluuiũ è Croatia, ſiue Pãnonia in Bohemiã & Poloniã cõmigraſſe, ipſæ ſe refellunt: & facilè ex ijs quę nos de Slauis ſuperiùs attulimus, refellunt. Neq; enim de proſapia eorũ à ueterib. Græcis & Latinis, ac ne ab ipſis quidẽ Slauis quicquã memoriæ proditũ eſt: ac neq; de rebus geſtis Polonorũ, aut Bohemorũ, aut Slauorũ, aut Vandalorũ omninò (quos quidã ex his eoſdẽ cũ Slauis eſſe uolũt) ſiue cõtra Alexandrũ Magnũ, ſiue contra priſcos Gallos: quãuis pleraq; omnia de Gallis iuxtà ac de Alexandro ueteres hiſtorici cùm Latini, tũ Græci diligenter perſecuti ſint. Neq; ante Iuſtiniani tẽpora Slauica gens Croatiã, aut Dalmatiã, aut Slauoniã tenuit, ſicut nos iam demõſtrauimus: ac ne Pan-

noniam quidem, ꝙ anonymus ille de Pani, quo uerbo Slauica lingua dominus uocatᷣ, regis nomine dictã eſſe fabulatur. Multo minus aũt hanc Germaniæ partẽ, qua nunc Polonia ferè, Sileſia, Morauia, Bohemia, Luſacia, & Pomerania continetᷣ. Quòd ſi contendant pertinacius, habitaſſe quidẽ lõgè antè, & iam inde à diluuio, has gẽtes in his locis poſt Lechum & Zechũ cõditores, uerùm alijs nominib. appellatas fuiſſe: cur quæſo tam ſerò priſcorum conditorum nomina accepêre? Sin aũt affirmant, tenuiſſe quidem eas antiquitùs haſce ſedes, uerùm lõgè pòſt, Lechum & Zechum, eiuſdem linguæ homines peregrè aduenientes apud eas regnaſſe, & tum primùm noua nomina eis indidiſſe: de Zechis quidẽ non penitus abſurdè dici id poſſet: de Polacis etiam fortaſsis, ſi à principe, ac non à planicie ſeu uenatione id nomen habent. Sed Polanorum & Polonorum denominatio à campis certê, quàm à Lecho, rectiùs deducitur. Eſt' ne autem credibile, externos duces, exules præſertim, ab his gentibus quodam tempore non dico expetitos, ſed ea dignatione habitos eſſe, ut abiectis priorib. nominib. ſuis, ab ijs ipſæ dominari ſe paterẽtur? Subactas quidem, nec ipſi huius opinionis authores dictitant. Nos uerò ſatis euidẽter oſtendimus, ad Conſtantini certê primi tempora Poloniam à Germanis habitatam fuiſſe: nec eſſe Germanos eos populos, qui nunc Bohemiam & Poloniam tenent. Iam qui poſt ſexcenteſimum demũ à Chriſto nato annum Polonos & Bohemos cum ſuis authoribus è Croatia profectos, in his locis cõſediſſe uolunt: aliquid illi quidem afferunt, in quo non iniuria quiſquã acquieſcere poſſe uideatur. Iam enim tunc illuſtre erat nomen Slauorum, & iam aliquanto prius ij ſedes in Illyrico, Dalmatia, & Croatia fixerãt, & numero ac uiribus abundabãt, ita ut in alias quoqꝫ terras deducere colonias potuerint, uerùm tria ſunt, quæ nos ab hac ſententia reuocant. Primũ, ratio migrationis. Nã ſi Zechus patrati homicidij iudiciũ fugitans, ut uult Syluius, ſedes mutabat, quid cauſæ erat, cur Lechus frater inſons eũ ſequeretᷣ: cui manenti in patria, fratris fuga bono futura fuerat, propter acceſsionem fortunarum ab illo relictarum? Aut ſi is tantopere dilexit fratrem, ut omnem fortunam cum eo ſubeundã ſibi eſſe duceret, uel conſcius admiſsi ſceleris pœnam & ipſe metuebat: quid multitudo illa tanta, quanta ad occupanda duo perampla regna ſuffecit, nõ potuit ea tam charos principes ſuos iudicio, ſupplicioqꝫ eripere? Quomodo autem ea cum uxoribus, paruulis liberis, & omni ſupellectili fugã, ad quam celeritate opus eſt, expediebat? Deinde ſiue patratũ facinus, ſiue inteſtina diſsidia migrandi è patria cauſam eis pręebebant, ſiue commodiores atqꝫ patentiores ſedes ij quærebãt, quæ ratio fuit tam longinquæ, & incertæ peregrinationis per auios montes atqꝫ ſyluas ſuſcipiendæ? Cur non potius petiêre Macedoniã, aut Epirum & Acarnaniam, aut Italiam, finitimas & nõ incognitas ſibi, tum cœli clementia pariter & ubertate ſoli, & omni cultu agrorum, urbiumqꝫ præſtantes regiones? Et ſanè uſitatius eſt, gentes à Septentrione ad meridiem, uelut è rigidis ad temperatiora, ex incultis ad cultiora loca migrare. Exemplo ſunt Galli, Cymbri, Gothi, Vandali, Langobardi, Scythę, Hũni, Normanni, Circaſsi, Turcæ deniqꝫ. Aut ſi æſtuantibus fortè Boreæ flatus adlubeſcebat, cur non in Pannonia, uel Bauaria, & ipſis cultis ac fertilibus terris, per quarum alterutram iter facere neceſſe habuerunt, ſubſtitêre? Quòd ſi laceſſere bello horum locorum populos nolebant, quî ſcire poterant, ſi porrò uerſus occidentem ſolem, uel ſeptentrionẽ ire pergerent, inculta & habitatoribus uacua loca ſe reperturos eſſe? aut ſi id alicunde cognouerant, cogitare certè ſecum poterant, ea nõ futura fuiſſe inculta & uacua, ſi excoli cura & induſtria humana poſſe putarentur. Poſtremò ut haſce coniecturas, tametſi graues, mittamus, certis profectò authoribus demonſtrare poſſumus, ante illud tempus quod ſuprà memorauimus, & ante Conſtantinũ tertiũ Imperatorem, atqꝫ adeò ante Mauritium etiam, Slauorũ gentem hæc loca tenuiſſe, quæ nunc Poloni tenent. Non utemur autem ad id probandum neqꝫ Alberti Crantij, neqꝫ Fl. Blondi teſtimonio, qui Slauos, quemadmodum etiam retulimus, ex his oris in Dalmatiam, Illyricũ, & Croatiã, Mauritij temporibus, qui Conſtantinum tertium propè quinquaginta annis præceſsit, profectos eſſe aſſerunt. Certior nobis teſtis erit Iornãdes, qui cum ante Mauritij tempora hiſtoriã ſui tẽporis ſcripſerit, Slauorum & Slauinorum mentionem faciens, ad ſiniſtrum latus Sarmaticorũ montium, & ad Viſtulam fluuiũ, qui nunc Poloniã interluit, habitare eos memorat. Per quę tẽpora Dalmatiam, Illyricum, & Iſtriã infeſtatas quidem, ſed nondum habitatas fuiſſe à Slauis, ex hoc ipſo Iornande, diuo Gregorio, & Procopio cõprobatur. Procopius quoqꝫ memorat, Iuſtiniano regnante Erulos à Longobardis deuictos, partim in Illyrico conſediſſe: partim cum Iſtrũ flumẽ haudquaquã traijcere ſtatuiſſent, Slauinorũ gentẽ prætereũdo, cũ in loca deſerta euaſiſsẽt, ad Harmos primùm, deinde ad Dacas, hinc ad Oceanũ peruenisse,

Slaui quo tempore occupauerint eas, quas nunc tenent, ſedes.

Pan.

Pannonum etymologia falſa.

Germani fuêre olim, ubi nunc Poloni ſunt.

Polonos & Bohemos non è Croatiaueniſſe.

Populi à Septẽtrione uerſus meridiem ferè migrant.

Poloni ante Mauritium Imp.

Crant. lib. 1. Vand. Blon. Dec. 1. lib. 1. & 8.

Iorn. de reb. Get.

Procop. de bello Got. lib. 2.

eoq; traiecto in Thule inſula conſtitiſſe. Vnde apparet, Illyricum quidem tunc adhuc Slauinos nõ tenuiſſe: tenuiſſe autẽ ea loca, quæ Eruli ab Iſtro, qua is Illyrico proximus eſt, per Daciam (quæ eadem Dania eſt) ad Oceanum ac Thulen uerſus Septentrionẽ proficiſcentes, præterire neceſſe habuerunt. Non igitur probabile eſt, è Croatia tunc Lechum & Zechum cum Slauis in Bohemiam & Poloniam ueniſſe. Ac ne ex Pannonia quidem: quippe quã ante Valentis imperiũ à Vandalis, mox à Gothis, deinde uſq; ad Martianũ imperatorem ab Hunnis habitatã: poſt Attilæ uerò mortẽ à Gothis, ſiue Oſtrogothis recuperatã eſſe, ex his ipſis Procopio et Iornãde cõſtat. Deinde uerò circa Iuſtiniani tẽpora à Lãgobardis ſubactam, & poſt quadraginta duos annos ab his ipſis, in Italiã populariter cõmigrantibus, ſub pacto Hunnis relictã eſſe, ex Paulo Diacono notum eſt: quod quidẽ paulo ante Mauritij tempora factũ eſſe, dubiũ nõ eſt: quo tẽpore Slauos iam ad Viſtulã habitaſſe, paulò antè oſtendimus. Manifeſtum eſt igitur, neq; è Croatia, neq; e Pannonia tũc, aut etiam prius eos populariter ueniſſe in hanc orã: multò minùs poſterius. Quanquã enim regnauere poſtea Slaui in Pãnonia, ſubiugatis, ut reor, Hunnis, qui pauci poſt Attilã ibi remãſerant, uſq; ad Suaten, ſiue Suatibolugũ, ſiue Suatoplugum Marothi filium, qui poſt ſeptingenteſimum quadrageſimum annum à Chriſto nato, uel ut alij uolũt, longè poſterius, ab Hunnis, uel Vngaris ex Aſia tunc uenientibus deuictus, fugiens Danubij uorticibus hauſtus perijt: ſed iam tunc longe antè habitata fuit à Slauis Polonia. Quin iſtum ipſum ſiue Suaten, ſiue Suatoplugum nonnulli ſcriptores Polonum, nõnulli Morauũ fuiſſe memorant: Slauum quidem uel ipſa etymologia prodit. Cæterum ne Blõdo quidem & Crantio aſſentimur in eo, quòd è Polonia & Bohemia Slauos in Dalmatiã & Illyricum ueniſſe uolunt. Poteſt enim probari è Procopio & Sabellico, Thraciam & Macedoniam, uelut uiciniores, ab ijs prius, quàm Illyricum & Iſtriam, uexatas eſſe. E' Polonia uerò & Bohemia proficiſcentibus hæ regiones prius ſeſe offerunt, quàm illæ: nonnullaq; præterea ſuperius à nobis commemorata ſunt, & ſtatim commemorabuntur, quę ad refellendam illam opinionem ualde accommodata ſunt, ſi ſit operæprecium. Atque hęc aduerſus ſuprà memoratas opiniones dicta ſunto.

Poloni non è Pannonia.

Iornan. ibidẽ Paul. de geſt. Langobard. lib. 1. & 2.

Slaui regnauerunt in Pannonia.

Bonf. Vngar. Dec. 1. lib. 9.

Suatoplugus.

Slaui unde in Dalmatiam uenerint.

Proc. lib. 3. de bello Goth. Sabell. Ennead. 8. lib. 4.

De Lecho & Polonis, unde & quando extiterint, probabilior ſententia.

CAP. XVI. LIB. I.

QVid igitur certius, aut probabilius duntaxat nos afferimus? Illud nimirũ, quòd cum oſtenſum ſit ſuperius, è Ruſſia & Sarmatia Slauos in Mœſiam, Daciãq;, ac Pannoniam ſecundum citeriorem Danubij ripam penetraſſe: inde uerò nõ ante Iuſtiniani Imperatoris tempora, in Thraciam, Macedoniam, Dalmatiam, & Illyricum inundaſſe: & aliquanto pòſt demũ, nempe circa Mauritij & Phocæ tempora, in ijs oris certum domicilium fixiſſe, ante quod tempus iam eadem gens ad Sarmaticos montes & fontes Viſtulę, ubi nunc eſt Polonia, habitabat: aliquanto prius autem Vandalos ex ijs locis in Pannoniam, atq; inde mox in Gallias, Hiſpanias, & Africam commigraſſe: conſentaneum, ac propè neceſſarium eſt, tunc, uel certè paulò poſterius circa Attilæ tempora, eos populos, qui nunc Poloni & Bohemi dicuntur, progreſſos è Ruſſia & Sarmatia, itidem atq; illos alios Slauos, uacuas, aut certè infrequentes Vandalorum ſedes occupaſſe, indeq; porrò in interiorem Germaniã & Bohemiam arma protuliſſe. Et ſanè minore longè negocio, citiusq; hàc ſecũdum dextrum latus Carpathi montis ad interiorem Germaniam, uacuam aut certè ſemiuacuam tunc, ſicuti modò diximus, ij penetrare potuerunt, è patria ſua profecti, quàm in Slauoniam ac Dalmatiam, longius à ſe diſtantes, & Romanorum imperatorum armis defenſatas. In hac ſententia fuit ante nos Bernardus Vapouius: tametſi neq; tam firmis argumentis, neq; tam multis aut tam certis teſtimonijs uſus. Idem Blondus quoq; ſenſiſſe uidetur. Antonius uerò Sabellicus diſertè ſcribit, Slauos à Cimmerio Boſphoro bipartitò digreſſos, partem unam ad dextram deflexiſſe ſeptentrionem uerſus, ſciſſamq́ue in duos populos, Bohemos & Polonos: alteram tranſmiſſo Iſtro, ſecundum Sauum amnem ad Dalmatiam uſq; ſedes tenuiſſe, nihil mutato nomine. Hæc nos de Polonorum & Bohemorum origine & aduẽtu ad has terras, grauibus argumentis & authoribus, ratione temporum & locorum conſentiente comprobamus. Siue autem ij Lecho & Zecho ducibus initio è Sarmatia profecti, hæc geſſerunt, ſiue cum initiò nullo aut uno duntaxat imperio regerentur, ſucceſſu temporis, longè lateq; propagato imperio, hi duo principes regnum inter ſe partiti ſunt: alterum Polonis, alterum Bohemis nomen dediſſe, dubitandum non eſt. Neque enim fabuloſum omninò habendum eſt id, quod diuturno non tantum horum ipſorum populorum, ſed cunctæ

Polonos & Bohemos è Ruſſia profectos eſſe.

Bern. Vap. lib. 1. hiſt. Polo.

Blon. Dec. 1. lib. 1.

Sabell. Ennea. 8. lib. 2.

Bohemi & Poloni à ducibus nomina accepêre.

cunctæ Slauicæ nationis conſenſu celebratur, Lechum & Zechum principes hiſce Slauorum populis præfuiſſe, & nomina indidiſſe. Vapouius quidem etiam certum tempus edidit, quo hæc acta ſint: nempe circa annum Chriſti quingenteſimum quinquageſimũ. Cuius rei penes authorem fides eſto. Illud uerò, quod de aduentu Slauorũ è Croatia uulgò & ipſum circumfertur, credibile eſt à ſciolo quopiam, rationem temporum & hiſtoriæ ueteris non ſatis tenente, aſſutum eſſe: cum is aduenas eſſe in his oris Polonos & Bohemos perſuaſum haberet, nec unde huc ueniſſent inueniret, neſciuiſſe tamen id uideri nollet. Eum uerò locum ab eo potiſsimùm electum eſſe, unde cum hi populi commune Slauorum nomen acceperint, originem quoq; duxiſſe probabiliter uideri poſſent. Niſi fortè exiſtimandum eſt, has gentes non ab uno aliquo homine regi, ſed ab antiquo plebeia cõmuniq; libertate uiuere ſolitas, teſte Procopio: cum longè antè in his ſedibus cõſediſſent, quodam tempore uel utilitate, uel neceſsitate adductas, peregrinos reges, ſed eiuſdem tamen ſecum linguæ, è Croatia acciuiſſe, oblatosúe ultrò accepiſſe. Quod credere, uel non credere, per nos liberum cuiq; eſto. Nos explicata, quoad fieri potuit, origine Polonorum, iam ad res geſtas eorum aggrediamur, à Lecho ſumentes initium, quando de uetuſtioribus gentis temporibus nihil exploratum habemus.

Lechus & Zecus quando in has oras uenerint.
550. annus à Chriſto nato.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBER SECVNDVS.

LECHVS.

LECHVS igitur omni illa, quam ſiue armis, ſiue imperio tantum occuparat, regione quàm latiſsima, ad colendum & habitandum multitudini ſuorum diſtributa, arces & caſtella opportunis locis muniuit: ipſe in una ex ijs domicilium fixit, quã ſexto à Varta flumine milliario, uerſus Septentrionem in patentiſſima planicie, ex rudi & non dolata materia inter lacus & paludes, ad neceſsitatem magis & qualequale receptaculum, quàm ad ſplendorem atq; delicias extruxit, eiq; oppidũ adiunxit, quo eſſet tamen aliqua hominum circum principem frequentia: & Gneſno, ſeu Gneſnæ nomen ipſi impoſuit, à nido, quem Gnaſdo uocamus, paulùm deflexo uocabulo: ſiue quòd eo ſibi loco arx illa futura eſſet, quo nidus auibus, per apertam aëra uagantibus: ſiue quòd aquilarum nidum ibi reperiſſet, indeq; inſigne boni auſpicij acceptum, manſiſſe & manere ſucceſſoribus eius principibus Polonorũ exiſtimatur, alba aquila, erecta, expanſis alis. Sic igitur fundato regno Lechus partim Gneſnæ manendo, partim obeundo regnum, ius dabat populo æquabile, non ex præſcripto legum, quæ nullæ erant: ſed ex arbitrio ſuo, hoc eſt, ex æquo & bono: imperio, quod credere par eſt, moderato utens, magis ut patris charitatẽ quàm Domini ſeueritatẽ obtineret, in eos qui fidem, ductumq; ſuũ ſecuti eſſent. Nec enim facilè liber & ferox populus aſperum, ſuperbum, ſtolidum & impotentem tyrannum, aut initiò ſecutus eſſet, aut poſtea pertuliſſet. Reditus tũc & agros peculiares nullos habebat princeps: ſed ei cuncti ſeminabant & metebant, deq; omnium rerum prouentu fructibus ipſis uectigal pendebãt. Nam numus tũc incognitus erat apud Polonos: ſed permutatione rerũ, quod cuiq; opus erat, ſibi comparabant. Quam diu uerò Lechus regnauerit, quid præclari bello, paceq; geſſerit, quoſq; liberos reliquerit, nihil comperti habemus. Aliquandiũ quidem poſteri eius poſt eum regnaſſe feruntur, ita ut natu maximus principatum, cæteris libenter concedentibus, obtineret: ſed quinam hi, quotq; ſibi inuicem ſucceſſerint, donec ſtirps omnis deficeret, non liquet. Bernardus Vapouius, neſcio quem authorẽ ſecutus, uult, Lechũ aliquoties cum Germanis, ſecũdis prælijs dimicaſſe, ac de regulo quodam ſingulari certamine uicto & interfecto opima ſpolia retuliſſe: multas munitiones partim ui, partim per deditionem cœpiſſe, & ad Veſſeram ſeu Viſurgim uſq; imperiũ protuliſſe, & in eius fluminis ripa urbem condidiſſe, eiq; propter onus perpetui præſidij Brzemie ſiue Bremę nomẽ impoſuiſſe: poſteritatẽ uerò eius centũ quinquaginta fermè annis regnaſſe in Polonia, nempe ad ſeptingenteſimum ferè annum à Chriſto nato: multaq; bella geſſiſſe cum Germanis, & alijs finitimis gentibus. Nam ea quæ ſequuntur, è Saxone Grãmatico, & Alberto Crantio paulùm immutata ſumpſiſſe uidetur: nempe, maris quoq; fortunã Polonos tunc feliciter tentauiſſe. Inſtructa enim claſſe, traiectoq; ſinu Codano, ſiue Balthico, Rugiam,

Varta fluuius.
Gneſna condita.
Gnaſdo.
Aquila alba, Polonorũ principum inſigne.
Lechi ſtudia.
Imperium placidum.
Principis reditus.
Pecunia incognita.
Bern. Vapouius.
Lechi res geſtæ.
Brema urbs cõdita.
Brzemie.
Lechi poſteri quamdiu regnarint.
Saxo in Dania lib. 8.

Fœoniam,

Crant. in Van.

Dani à Polonis bello petiti & uicti.

Syuardus rex Danorum uictus à Viſsimiro.

Viſsmiria quæ nũc Viſsimaria.

Dantiſcum, ſiue Gdanum.

Fœoniam, & alias quaſdam inſulas de Danis Polonos tunc cœpiſſe, & cum ea gente uario marte terreſtribus & naualibus prælijs dimicaſſe. Ad extremum duce Viſsimiro, uno de Lechi poſteris, Syuardum Danorum regem nauali pugna inſigni ab ijs profligatum, pulſumq;, precario regni partem ſub annuo tributo recepiſſe, conceſſa Polonis Iutia, Scaniaq;: filias uerò eius duas captiuas, alteram Noruegijs, alteram Germanis uenditas: filiũ autem Iarmericum in obſidis loco aſſeruatum eſſe. Inde Viſsimirum principem captiuis abundantem, duas urbes maritimas citra mare condidiſſe: & ex his alteram Viſsimiriam de ſuo nomine, alteram Dantiſcum, ſiue Gdanum, à Danis deuictis, eoq; deductis appellaſſe: quæ parua, obſcuraq; aliquandiu, ad eum ſplendorem poſtea peruenit, ut ſit celeberrimum, & non ſolum Septentrionis & occidentis, uerùm totius ferè orbis terrarũ copioſiſsimum, & omni genere mercium refertiſsimũ emporium, portu ac tribus oppidis permunitum. Addit idem Vapouius, Syuardum poſtea ſeruitutis impatiẽtem, Viſsimiro rebellaſſe, & in pugna occubuiſſe: filium uerò Iarmericũ aliquantò pòſt è cuſtodia elapſum, nouos motus in Dania concitaſſe: uerùm eos à Polonis tunc ſedatos eſſe. Quo tempore autem Dani iugum Polonorum penitus excuſſerint, non memorat Vapouius.

DVODECIM DVCES, SEV PALATINI.

Voieuodæ.

Ambitio rerũ pub. peſtis.

Palatinorum dignitas.

CVm autem ſtirps Lechi defeciſſet, Poloni comitijs de cõſtituenda repub. Gneſnæ habitis, ad neminem unum principatum deferunt: uel quòd in pari multorum dignitate uariarent ſententiæ, uel quòd monarchiæ ad tyrannidem (ut ſunt res humanæ in deterius mutabiles) declinantis pertæſi iam eſſent, duodecim uerò ex omni procerũ numero, potentes & ſpectatos in primis uiros, deligũt, qui ſiue nouo tunc populi placito, ſiue uſitato etiã ſub principibus inſtituto, ſuę quiſq; regioni, diuiſa in totidem regiones tota Polonia, præeſſent: & Voieuodæ, hoc eſt, duces belli & copiarum, uernacula lingua dicerentur. His reipub. in pace iuxtà ac in bello ſummam in commune mandant. Et rectè quidem illi initio, eoq; repub. initum magiſtratum geſſère, legesq; paucíſsimas & ſimpliciſsimas, ut rude illud ferebat ſeculum, non in libris, neq; in tabulis, ſed in animis hominũ atq; in uſu, perinde atq; Lycurgus apud Lacedæmonios quondam, incidère: quæ inſtituta uerius, quàm leges dixerimus. Sed pòſt aliquãto ad ambitionẽ uerſi, dum ex ſuo quiſq; nutu omnia geri uult, & rem priuatã, potentiamq; ſuam augere ſtudet, aſſentari multitudini, eiusq; licẽtiam alere, ſuos quiſq; per fas, nefasq; defendere & euehere, terrori eſſe ijs quos beneuolentia ſibi adiungere non poſſet: inde contentiones, ſimultates, & factiones deniq; è ſtudijs partium exortę: inde edicta & imperia ipſorũ uulgo negligi cœpta, rempub. ab unius imperio ad paucorum dominatum dudum traductam, nec multo poſt eò redactam, ut rex iam ſibi quiſq; & lex eſſet, penè funditus euerterunt. Quibus rebus cõmoti finitimi populi, Polonorũ uim atq; potentiam dudum ueriti, & experti etiam: celatum bene ad eam diem timore odium atq; dolorem in apertum proferendũ, & armis uindicandum, nomenq; Polonum delendum, uel affligendum certè ſibi eſſe exiſtimarunt, tam luculenta occaſione ſeſe offerente. Quamdiu uerò horum duodecim ducũ imperium durauerit, nihil comperti habemus. Manſit quidem deinceps etiam ſub principibus & regibus, manetq; in hanc diem is ſiue honor, ſiue magiſtratus: uerùm aliquãtum reſtricta poteſtate & iuriſdictione, & ab ijs qui Latinè loqui uolunt, Palatini uſurpantur: quo nomine à nobis quoq; deinceps appellabuntur, habentq; ij principem ſecundum epiſcopos in ſenatu regio locum. Cum autem nõ ijdem perpetuò fines Poloniæ fuerint, ſed acciſi aliquãdo, rurſusq; prolati ſint, ne regionum quidem eadem diſtinctio, nec idem Voieuodarum ſiue Palatinorum numerus manſit.

CRACVS.

Cracus qui & cuius fuerit, et quo tempore.

PErtæſi igitur malorum Poloni, quæ ſub duodecim Palatinorum imperio agminatim ipſis incubuerant, ad unius principatum reſpexère, & aliquid de guſtata libertate ipſi ſibi detrahere, quàm perire prorſus malebant. Itaque conuentu apud Gneſnam acto, poſt longam conſultationem una omnes ſententia ad Cracũ principatum deferunt: quem noſtrates quidem perperam Gracchum appellant, Romanumq; exulem fuiſſe, & ſupra quadringenteſimum, uel ut alij uolunt, quingenteſimum annum ante Chriſtum natum apud Polonos regnaſſe, fabulantur. Quo quidem tempore, necdũ Polonorum gens extiterat: & incognitũ, ni fallor, adhuc erat apud Romanos Gracchorũ nomen. Ac ne ijs quidem temporibus, in quæ nos hunc Cracum conijcimus, aliquem de

Graccho-

Grachorum familia ſuperfuiſſe, in Romana hiſtoria reperimus. Veriſimilius eſt igitur, quod etiam Dlugoſſus ſentit, Polonos Polonorum potius, quàm externum ſibi regem creaſſe. Ac Vapouius quidem circa ſeptingenteſimum annum à Chriſto nato id factum eſſe uult: Hagecus uerò paulò poſterius, fingitq; idem Lechi filium Cracum ſiue Crocum hunc fuiſſe. Verùm is neq; hoc, neque itẽ alia multa nobis probat. Siue aũt Cracus unus de Voieuodis fuit, ſiue non, domicilium quidem habebat apud Viſtulam, tertiodecimo milliario à fontibus eius fluminis: uir cùm amicitijs, copijs & facultatibus potẽs, tum prudentia, animi magnitudine, & iuſticiæ atq; integritatis opinione apud omnes gratioſus, ita ut ſolus rectè dilabentem rempublic. ſuſtinere & recreare poſſe uideretur. Is multum diuq; reluctatus, eo quòd perdifficilè eſſe uideret rempub. partim ciuium licentia & inteſtinis diſsidijs perturbatam, partim externis bellis quaſſatam reſtituere & reficere: tandem precibus & contentione multitudinis, & charitate patriæ uictus, reipublic. curam ſuſcepit: hoſtes alios fœderibus, alios armis à ceruicibus patriæ remouit. In his Gallos, ut uolunt noſtrates pleriq; omnes per Pannoniam ſeſe magnis copijs in Poloniam infundentes profligat, atq; depellit. Vnde uerò hi Galli uenerint in has oras, inueſtigare difficile eſt. Nam Scordiſci ac Tauriſci Gallorũ populi, qui Mœſis mixti, ut author eſt Strabo, multo antè ad Iſtrum conſederãt, iam à Romanis primùm, deinde à Gothis, & mox ab Hunnis deleti erant. Boij quoq;, & ipſi Gallica gens, qui Bohemiæ, quemadmodum ſuperiore libro indicauimus, nomen dedêre, multo antè iam à Marcomannis Germanis, & hi porrò à Zechis Polonorum conſanguineis, uel pulſi, uel ſubacti erant. Nec per Pannoniam certè ijs Polonos adoriri neceſſe fuiſſet: niſi fortè eos Bohemia pulſos, in Morauia uel extremis finibus Pannoniæ conſediſſe, & inde in Poloniam inuaſiſſe exiſtimandum eſt: aut certè credendum eſt, eos Francos fuiſſe orientales, quorum regnum Auſtraſiam & Bauariam complexum, ad Vngariam uſq; pertinuiſſe fertur: apud quos per ea tempora Pipinum, Caroli magni proauum, dominatum eſſe, Blondus & Sabellicus memoriæ prodidêre. Illud autem fortaſſe noſtris errandi occaſionem præbuit, quòd ea gens, cum Gallias ſubegiſſet & inſediſſet, priſcorum Gallorum nomine etiam nunc à Latinis appelletur. Sed quicunq; tandem ij fuêre populi, qui tunc Poloniam bello uexauerunt, eos Cracus repreſsiſſe memoratur. Vincentius etiam in Carinthiam eum expeditionem feciſſe uult, antè ſuſceptum principatum: indeq; reuertentem, cum perſuaſiſſet Polonis, ut ſub unius principatu, quàm ſine principe uiuere mallent, omnium conſenſu principem factum eſſe. Deinde uerò Cracus pacatis foris rebus, domi licentiam & audaciam perditorum coërcuit: iudices priuatarum controuerſiarum per loca conſtituit: urbem in læua Viſtulæ ripa in loca domicilij ſui condidit, ac de nomine ſuo Cracouiam appellauit: eiq; arcem in colle Vauelo, Viſtula eum ab oppido tunc dirimente, fœlicibus auſpicijs ſuperædificauit: quam regni caput, Gnezna relicta, fecit. Quæ quidem urbs è paruis illius ſeculi initijs ſucceſſu temporum ad eam, quam uidemus, amplitudinem & ſplendorem, principum poſteriorum habitatione & fauore peruenit, ut mœnium ac turrium firmitudine, ædificiorum publicorum iuxtà ac priuatorum magnificentia, copia rerum quæ non modò ad ſobrium uictum, cultumq; corporis, uerùm etiam ad luxum & uoluptatem requiruntur: deniq; urbanitate & elegantia ciuium & incolarum, cum Germanicis & Italicis urbibus certet: inter totius autem Septentrionis, nedum Poloniæ, urbes facilè principatum teneat. Fertur etiam, immanem beluam, quam Holophagum uocãt, in antro montis, cui arx Cracouienſis ſuperimpoſita eſt, cubile habentem, & uiciniam omnem deuorandis pecudibus, iumentis & hominibus uaſtantem, à Craco aſtu interẽptam eſſe, cum corpora illi obijcienda, pice, ſulfure & fomite ſuccenſo infarciri iuſsiſſet, & ignis conceptus uiſcera beluæ torruiſſet: quod neſcio an fabuloſum ſit. Antrum quidem in hanc uſque diem extat ſaxo exeſo profundum, quod ſpecum Draconis uocant: quod tamen etiam natura ſic extitiſſe potuit. Celebri Craci fama moti conſanguinei Polonorum Zechi ſiue Bohemi, ipſi quoq; ultrò principem ſibi eũ aſciuerunt, uti Dlugoſſo & Vapouio placet. Tametſi Aeneas Syluius, & Hagecus, nõ hũc, ſed aliũ Cracũ ſiue Crocũ tũc apud Bohemos regnaſſe uolunt, & Cracouiã ſiue Crocoueciam arcem in Bohemia cõdidiſſe: morientemq; eo ferè tẽpore, quo noſter regnare cœpit, tres filias reliquiſſe: è quibus una Libuſſa ſaga paternum regnum ſuſceperit, aſſumpto ſibi in ſocietatem thori & principatus Præmiſlo ruſtico homine, quem miſsi ad hoc equites in ferrea tabula, hoc eſt, in uomere prandentem repererant: eorumq; poſteritatẽ longa & perpetua ſucceſsione per multa ſecula Bohemis præfuiſſe. Verùm ad noſtra reuertamur. Cracus cum permultum tem-

700. ann. poſt Chriſtum natum.

Cracus inuitus regnum ſuſcepit.

Franci à Craco repulſi.

Franci orientales.

Pipinus Caroli Magni proauus.

Blondus.

Sabellicus.

Cracus expeditionem fecit in Carinthiam.

Pacis ſtudia.

Cracouia condita.

Regia Cracouiam translata.

Cracouiæ laus.

Holophagus à Craco extinctus.

Cracus an & apud Bohemos regnarit.

Cracouia in Bohemia.

Libuſſa cum Præmiſlo Bohemorum principe.

Craci monumentum.

pus bene & fœliciter regnaſſet, obijt, & è conſpectu Cracouiæ ultra Viſtulam in monte Laſſotino, aggeſto inſtar montis tumulo, quemadmodum mandauerat ipſe, ſepultus eſt: extatq; in hunc uſque diem is tumulus, haud procul à delubro, quod diui Benedicti nomine appellatur.

LECHVS SECVNDVS.

Lechi parricidiũ & pœna.

CVRATO Craci funere, filius eius natu minor Lechus, maiorem cui Craco nomen erat, per ſpeciem uenationis in ſyluas eductum, incautum occultè interemit: ac fortuito caſu eum perijſſe mentitus, ſimulatis lachrymis atque luctu honorificè ſepelit: principatumquè ſceleratè appetitum, qui maiori natu debebatur, ſublato illo ſuſcipit. Verùm aliquanto pòſt patefacto ſcelere, principatu deiectus, & in exilium actus eſt. Alij dolore & conſcientia patrati parricidij, cum dijs hominibusq; exoſus eſſet, domi eum contabuiſſe, nullis relictis liberis, aiunt.

Vincentius.

Vincentius uiuente adhuc patre parricidium ab eo patratum, ſed mortuo demum patre, & iam ipſo regnante, ſcelus patefactum eſſe, memorat.

VENDA.

TAM gratam autem, atque iucundam ſui memoriam Cracus princeps apud Polonos reliquerat, ut utroque filio eius, quemadmodum iam commemorauimus, orbati, Vendæ filiæ ſuperſtiti, uirgini, principatum mandarent: ea ſpe ducti, quòd præſtantem aliquem & inclytum principem de externis regibus, aut principibus, coniugio Vendæ inuitatum, habituros ſe eſſe exiſtimarent.

Vendæ etymologia.

Erat Venda uenuſtiſsima puella, ita ut meritò uendæ, hoc eſt, hami nomen ipſi inditum eſſe uideretur: quòd quaſi piſces hamo, ſpecie eius contemplantes caperentur. Nec ſanè feſelliſſet Polonos opinio, niſi per Vendam ſtetiſſet.

Ritigerus dux Vendæ coniugium ambit.

Nam Ritigerus (Ritogarum ferè noſtri uocant) illuſtris & potens ea tempeſtate in Teuthonibus finitimis ſiue Germanis, apud quos in uſu etiamnum Rutigeri ſeu Ritigeri nomen, princeps, miſsis oratoribus coniugium eius petiuit. At illa excelſi & minimè muliebris animi uirago, facundaq; iuxtà ac prudens, negare ſe cuiquam nupturam: principem, quàm principis uxorem eſſe malle. Indignè repulſam illam Ritigerus ferre: orare iterum atque iterum, & minas adijcere.

Teuthonicum bellum.

Vbi fruſtra ſe omnia tentare uidet, coacto ingenti exercitu, armis negatum coniugium, atque principatum contemptu muliebris imperij perſequi ſtatuit. Nec ſegnius Venda cum expeditis ſuorum copijs aduenienti hoſti ad fines regni ſui occurrit. Miſcere rurſus Ritigerus preces atq; minas. Exprobrare illa armato importunam libidinem. Renunciant oratores duci ſuo eximiam puellæ pulchritudinem & ſapientiam, & animũ ad belli dimicationem quàm ad nuptias paratiorem, adhæc permagnas & inſtructiſsimas armatorum copias. Quibus auditis, labaſcere Teuthonum animi: monere & orare ducem ſuum, ne ſeſe, exercitumq; ſuum, propter intempeſtiuum amorem, atq; cupiditatem ſuam, tam turpiter conijciat in periculum. Inglorium eſſe uiro cum fœmina certamen, etiamſi exploratam habeat uictoriam. Ni deſinat, relicturos ſe eum, domumq; ſignis conuerſis reuerſuros. Ille ubi omnibus tentatis, obſtinatos ſuorum animos, & à prælij dimicatione alienos eſſe uidet, cùm amoris impatientia, tum ignominiæ conſcientia, quòd à muliere ſine ullo prælio uictus eſſe uideretur, mortem ſibi conſciuit.

Ritigeri interitus.

Teuthones ictis cum Venda fœderibus, finibus Poloniæ deceſſerunt. Hæc ita magno conſenſu à noſtris prodita ſunt. Quæ'nam autem illa gens Teuthonum fuerit, nihil comperti habemus. Marcomannos ſiue Morauos, uel Saxonas certè fuiſſe, ſuſpicari nihil fortaſsis prohibet. Hagecus Pruſſos fuiſſe ſcribit.

Vendæ uirilis animus, & mors.

Lætata hoc ſucceſſu Venda, ouans Cracouiam inuehitur: mactatisq; quamplurimis uictimis, ad extremum ipſa dijs patrijs ſolenni ritu ſeſe deuouet, ac de ponte in profluentem Viſtulæ, ne quis aduerſus caſus felicitatem eius contaminaret, proijcit.

Dlubina flumen.

Mogila.

Proceres inuentum cadauer eius, uno ab urbe milliario editiore loco è conſpectu urbis, ſupra amnem Dlubniam ſepeliunt, aggeſto, itidem ut patri, tumulo. Indequè ſubiacens pagus Mogilæ, hoc eſt, tumuli nomen adeptus, adhuc retinet.

DVODECIM PALATINI ITERVM.

POST Vendæ obitum, cùm nemo regiæ ſtirpis ſupereſſet, commutata rurſus reipublic. forma, à duodecim ducibus, uel Palatinis, iterum Polonia cuncta militiæ, domiq́ adminiſtrata eſſe fertur aliquandiu: donec ex huiuſcemodi euentu, rurſus ad unum principatus delatus eſt. Vincentius memorat, Alexandrum magnum regem Macedonum legatos miſiſſe ad Polonos, qui tributum ab ea gente exigerent: eos cum Poloni uiuos excoriaſſent, cuteſq́ auro pariter & herbis infartas ipſi remiſiſſent, Alexandrum indignatum, permagnas copias in Poloniam immiſiſſe: à quibus cum ea crudeliter uexaretur, uaſtareturq́, Poloniq́ ſua defenſuri occurriſſent, & aliquoties profligati animos deſponderent, hominem quendam plebeium & aurificem, Præmislum nomine, coadunata aliquanta manu uoluntariorum militum, huiuſmodi arte hoſtem circumueniſſe. Nempe galeas & clipeos eum è tenerioribus arborum corticibus, & quauis alia materia magno numero fabricari curaſſe, eaq́ue partim felle, partim litargyrio extrinſecus illita, noctu è conſpectu hoſtilium caſtrorum in extrema ſylua truncis arborum, arbuſtis & ramis terræ infixis impoſuiſſe, uel appendiſſe, ad exorientem ſolem obuerſa, ita ut repercuſſu radiorum ſolis armati exercitus ſpeciem eminus inſpectantibus exhiberent. Id conſpicatos hoſtes, paucos tumultuariè correptis armis, contemptu ſæpe uicti, fugatiq́ à ſe hoſtis, quaſi ad certam prædam procurriſſe: & quoniam noſtri interea galeas & clipeos ſummouerant, ſiue combuſſerant, fugere creditos eſſe: ibi illos, cum longius in ſyluas fugientes, Polonos perſequi inſtituiſſent, in præparatas à Premiſlo inſidias præcipitatos, & conciſos eſſe. Polonos deinde cæſorum armis indutos, ad caſtra hoſtilia contendiſſe, & pro ſocijs atque commilitonibus habitos, in imparatos & nec opinantes impetum feciſſe, magnamq́ ſtragem edidiſſe: ad extremum re animaduerſa, hoſtes in fugam ſeſe effudiſſe, omni rerum copia referta caſtra noſtris diripienda reliquiſſe, & inglorios Polonia exceſsiſſe. Ita quidem ferè Vincentius. Verùm Dlugoſſo id non probat. Itaque non Alexandrum, quem nos quoque multis ſeculis hæc tempora præceſsiſſe ſuperius attigimus, ſed Pannonas & Morauos is ab hoc Præmiſlo, hoc ipſo quem modò retulimus euentu, atq́ etiam ſtratagemate profligatos & eiectos eſſe refert: præter quòd is uult, exercitum hoſtilem, cum Polonos, qui ſeſe oſtentarant, non reperiſſet, ad caſtra reuerſum eſſe, ſecurumq́ genio liberiùs indulſiſſe: Præmislum deinde crapula, ſomnoq́ ſtratos, prima noctis uigilia è ſyluis prouolantem, adortum eſſe. Sed uerisimilius futurum erat, ſi galeis illis & clypeis de nocte ſuſpenſis, relictiſq́ ibidem paucis hominibus, qui ſub exortum ſolis clamore ſublato, tubarumq́ ac tympanorum ſonitu, & galearum, clypeorumq́ illorum aſsimulatorum agitatione, exercitus aduentantis ſpeciem hoſtibus præberent. Præmislus cum reliquis copijs diuerſa parte in caſtra hoſtium impetum feciſſet, eoſq́ ancipiti periculo perterrefactos in fugam uertiſſet. Sed utut geſta res eſt, illud quidem conuenit, arte ac dolo hoſtes illos à Præmiſlo deuictos & pulſos eſſe. Quinam autem hoſtes illi fuerint, Dlugoſſo quàm Vincentio libentius aſſentimur: niſi quod non explicat is, quinam ij Pannones fuerint. Nos, Vngaros, qui è Sarmatia Aſiatica, ut ſuperiori libro indicauimus, egreſsi, Pannoniam tunc iterum occuparant, fuiſſe exiſtimamus: eiſq́ Morauos, utpote uictorib. uictos, militaſſe. In illa quidem tempora Præmiſli huius principatus incidere uidetur: nempe poſt ſeptingenteſimum & quinquageſimum, uel ſexageſimum annum à Chriſto nato.

Alexandri Macedonis bellū cum Polonis fabuloſum.

Præmislus aurifex magni animi.

Stratagema.

Pannones & Morauí à Polonis pulſi.

Vngari è Sarmatia Aſiatica uenientes Pannoniam occuparunt. 760. ann.

PRAEMISLVS, SIVE LESCVS PRIMVS.

OB tam præclarum igitur facinus atque meritum in rempublic. Præmislus omnium acclamationibus princeps renunciatur: & blandum Leſci nomen, gratioſum apud Polonos, ob Lechi conditoris memoriã, oblatum accipit. Quanquam Vincentius Leſticum, ab aſtu uult appellatum fuiſſe. Poſt ſuſceptum principatum, nullum Leſci huius inſigne factum, quod ad laudem, uel uituperium pertineat, memoratur: niſi quòd in pace, una illa uictoria ſibi, ſuiſq́ parta, moderatum in ſuos geſsit principatum. Nec auſus eſt quiſquam eo uiuente Poloniæ fines infeſtare. Quamdiu uerò regnauerit, ubi, quaq́ morte abſumptus ſit, non conſtat. Liberos quidem poſt ſe nullos reliquiſſe fertur.

Leſtici etymon.

LESCVS SECVNDVS.

PRAEMISLO, ſiue Leſco eius nominis primo uita defuncto, exoritur noua de principatu contentio. Cumq; nullus appareret neque modus, neque finis, multis ambientibus, neque quoquam eorum alium ſibi præferri patiente, placuit rem fortunæ committere: indictoq́ue ad certam diem maculoſorum equorum curſu, qui primus ad metam perueniſſet, eius dominus ut princeps eſſet cunctæ Poloniæ.

Prandinicus fluuius.

Curſus equorũ de principatu.

Figitur meta apud Prandinicum amnem, in aperta planicie ad ſeptentrionalem plagam Cracouiæ. Status curriculo dies adeſt: effunditur ad ſpectaculum ingens hominum multitudo, uaria ſtudia: ſollicita omnium, quem det euentum fortuna, expectatio. Conſident delecti iudices & munerarij, dant ſignum certaminis.

Styli cæci.

Leſcus arte uictor, deprehenſa fraude truci datur.

Ibi Leſcus quiſpiam, procerũ & cõpetitorũ unus, cũ ſtadiũ uafro conſilio ſtratis clàm in ſabulo ferreis hexagonis, ſiue ſtylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, impediuiſſet, ipſe obliquo & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in curſu offendentibus ac ceſpitantibus, ad metam peruenit. Munierat is etiam equi ſui calces ferreis ſoleis, ut ne offenderet in ſtylis, ſi fortè cum impetu currens in eos incidiſſet, cum omnes omnium aliorum equi de more illius temporis ſoleas nullas haberent. Rei prorſus ignaris & miraculo attonitis omnibus, & iam uictorem atq; principem diuinitùs ſibi oblatum Leſcum conclamantibus, techna deprehenditur. Protrahitur Leſcus in medium: conuincitur: damnatur: concerpitur. Notarant commentum illud impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obſcuri. Cum em̃ nemine etiã dũ præſente, in ſtadio illo pedeſtri curſu fortè certarent, ioco principatum inter ſe pacti, offendunt in ſtylis: ſubſiſtunt: inueſtigant rem curioſius: notant tramitem ſtylis uacuum. Eorum alter, equitibus à carceribus procurrentibus, procurrit & ipſe pedeſter noto iam ſibi tramite, omnibus effuſo riſu eum proſequentibus. Omnium uerò equis, cum ad ſtylos uentum eſſet, ita ut par erat, ceſpitantibus, iuuenis ille pedeſter primus poſt doli fabricatorem ad metam peruenit.

Principatum obſcurus homo fortuitu adeptus eſt.

Eum igitur, Leſco interfecto, principem populus omnis ſalutat: & ne quid ad authoritatem ac maieſtatem ipſi deſit, Leſcus commutato nomine appellatur. Atque is cum tam inſperato euentu rei mirabundus atque dubitabundus principatum ſuſcepiſſet, ſedulò dedit operam, ne tanto munere indignus iudicaretur:

Leſci ſtudia in pace & in bello.

Certamina militaria.

nec modò repreſsit finitimorum uim & incurſiones, ſed quibuſdam etiam populis ultrò bellum intulit. Quantum uerò ocij dabatur ipſi à bellis & ſerijs reipublic. negocijs, in exercenda militari uirtute atque diſciplina ferè conſumere: uarios ludos & certamina equitibus pariter & peditibus indicere: certantibus & ampla, & honorifica præmia proponere: ipſe arbiter atq; iudex præſidere, & pro meritis quenq; collaudare.

Mores.

Fuit autem in hoſpites ſplendidus & munificus: in ſuos cùm uirtute aliqua præſtantes, tum egeſtate preſſos liberalis: ita ut egere ipſe mallet, quàm triſtem aliquem à ſe dimittere: adeuntibus facilis & comis: eorum qui potentiorũ ui & iniurijs premebantur, acer uindex. In uictu cultuq; corporis ſingulari parſimonia: rudibus & craſsis pannis aulæorum loco utens: niſi ſi quando in publico dare aliquid ſplendori atq; maieſtati principatus, maximè propter externos homines, cogebatur.

Priſtinæ fortunæ memoria.

Agathocles Siculorum tyrãnus.

Quin ibi quoque craſſos pannos, quibus ante adeptum principatum uſus eſſet, ob oculos poni ſibi iubebat, quibus admoneretur aſsiduò fortunæ ſuæ priſtinæ, & unde ad tantum honoris faſtigium euectus eſſet. Quod non abſimile eſt illi, quod de Agathocle Siculorum tyrãno memoratur: quem, quòd figulo patre natus eſſet, fictilia inter aurea uaſa apponere in menſa ſolitum eſſe ferunt.

Sobrietas.

Ab ebrietate uerò Leſcus maiorem in modum abhorrebat, quòd pecudis quàm hominis ſimiliorem eſſe ebrium hominem iudicaret.

Leſci mors.

Mart. Gallus.

Caroli Magni bellum cum Polonis.

804. ann.

Imperium ad Francos trãſlatum.

His moribus & hac moderatione animi quamdiu, quibusq; rerum ſucceſsibus regnauerit, & quomodo uita defunctus ſit, itidem atq; alia illius temporis, incertum eſt: niſi fortè ad hunc Leſcum pertinere exiſtimandum eſt id, quod Dlugoſſus Martinum Gallum memoriæ prodidiſſe refert, Lechum, ſeu Lechonem, ut ſcribit ille, principem, in prælio cum Carolo, Caroli magni imperatoris Rom. filio notho, quem pater contra Polonos & Bohemos, Saxoniam bello uexantes cum exercitu miſerat, occubuiſſe: idq́ue actum eſſe anno quarto uel quinto poſt octingẽteſimum à Chriſto ſeruatore noſtro nato, translato iam ad Francos & Germanos occidentis imperio.

Blond. Dec. 2. lib. 1.

Sabell.

H. Mutius de Germ. lib. 9.

Quanquam Blondus Foroliuienſis, & Sabellicus, Leonem Bohemorum ducem ab hoc Carolo interfectum eſſe ſcribunt. Sed nullum per ea tempora Leonẽ apud Bohemos regnaſſe comperio: ne Lechonem quidem. Apud Polonos Leſcus regnauit: quem Gallus, & H. Mutius Lechonem, cæteri Leonem uocant. Facilis eſt autem Le-

chonis

chonis in Leonem commutatio. Tametſi nihil uetat credere, Polonis pariter & Bohemis eum præfuiſſe. Tam Dlugoſſus autem cum ſuo Gallico, quàm Blondus & Sabellicus, Carolum eo bello Poloniæ fines depopulatum, repreſsis modò hoſtibus, citò ad patrem reuertiſſe, memorant. Eginhartus, qui Caroli Magni uitam conſcripſit, eumque dominum ac nutritorem ſuum appellat, Polonorum quidem nuſquam meminit: ſed omnes barbaras ac feras nationes, quæ intra Rhenum ac Viſtulam fluuios, Oceanumque & Danubium poſitæ, lingua quidem penè ſimiles, moribus uerò atq; habitu ualde diſſimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuiſſe Carolum ſcribit, ut eas tributarias effecerit. Sabellicus uerò Slauorum, Polonorum & Bohemorum legatos Aquiſgranum cum amplisſimis muneribus ad hunc ipſum Carolum ueniſſe refert, ut pax ſibi cum Gallis (quos equidem Francos fuiſſe crediderim) incolumis maneret. Verùm de his ſententiam noſtram ſtatim aperiemus.

Eginhartus in uita Caroli magni.

Sabell. Ennea. 8. lib. 9.

LESCVS TERTIVS.

LESCO huic è rebus humanis ſublato, unicus filius, eiuſdem nominis, ſucceſſit, non degener à paternis uirtutibus: qui ita ſe geſsit in principatu bello paceq;, ut patrem non adæquare modò, ſed ſuperare etiam uideretur. Multa hic cum finitimis, qui nouitate & humilitate generis eius deſpecta, nouos ciebant motus, bella geſsit: eosq; uel perdomuit, uel ad officium reuocauit: Slauis conſanguineis Polonorum, Pannoniam tunc imperio tenentibus, ut uult Dlugoſſus, & cum orientis atque occidentis imperatoribus bellum gerentibus, rogatus, auxilio affuit aliquoties, collatisq; ſignis cum utroq; hoſte proſperè dimicauit. Nec tamen is memorat, qui nam hi fuerint imperatores. Fabuloſius etiam id eſt, quod ſcribit Vincentius, C. Iulium Cæſarem tribus prælijs ab hoc Leſco ſuperatum, ſororem ſuam Iuliam in matrimoniũ ei collocaſſe: Craſſum item Romanum cum exercitu ab eo deletum eſſe. Magis conſentaneum eſt rationi temporum, Leſcum ſuperiorem quidem, Vngaris & Slauis promiſcuè Pannonias tunc incolentibus cõtra Carolum Magnum, paulo antè quàm Imperatoris Romani titulum, Pontificis maximi beneficio, adeptus eſt, octo annis in Pannonia bellum gerentem præſtò fuiſſe, & nonnunquam bene rem geſsiſſe: ad extremum uerò debellatis Vngaris propter latam illis opem, uel infeſtatam, ut uult Blondus, Saxoniam à Carolo, Caroli eiuſdem filio, bello petitum: commiſſoq; prælio interfectum eſſe: Albiq; & Salæ fluuijs, quod idem Blondus memorat, impoſita præſidia. Tum demum autem illud accidiſſe, quod è Sabellico ſuperius memorauimus, ut filius interfecti, de quo nunc agimus, legationem Aquiſgranum ad Carolum patrem de pace mitteret: & quidem cum muneribus: eaque munera tributi nomine ab Eginharto, Carolum ſuum ornante, appellata eſſe. Poſterius quidem certè hoc bellum contra Bohemos ſiue Polonos, quàm illud contra Pannonios & Vngaros, à Carolo Magno geſtum eſſe, ab ijs qui res geſtas eius quoquo modo attigerunt, memoratur: ante Carolum uerò trecentis plus minus annis uacauit occidentis imperium. Orientis quidem imperatores, nullum per hæc tempora bellum in Pannonia geſsiſſe reperio. Cum Bulgaris geſſerunt Imperatores orientis & occidentis, & antè & pòſt etiam, ſed in Thracia: ac non inferentes, ſed illatum depellentes. Quanquam Nicephorum imperatorem in Mœſia contra Bulgaros bellum gerentem, uictum, & interfectum eſſe huius Caroli tempore, reperio. Sed Bulgaria quoq; & Mœſia longisſimè tunc aberat à finibus Poloniæ, partim Vngaris, partim Ruſsis & Valachis, ſiue Moldauis magna terrarum inter capedine interiectis, ita ut difficulter eò auxiliares copiæ à Polonis tranſmitti potuerint. Verùm penes lectorem eſto horum iudicium. Suſcepit autem Leſcus hic liberos mares, ex legitima quidem uxore Popielum: è concubinis uerò Boleſlaum, Cazimirum, Vvladislaum, Vvratislaum, Otam, Baruinum ſiue Barnimum, Pribiſlaum, Præmiſlum, Iaxam, Semianum, Zemouitum, Zemomyſlum, Bogdalum, Spicigneuum, Spicimirum, Sbigneum, Sobeslaum, Viſsimirum, Ceſsimirum, & Vislaum. Ex his Popielum in ſpem principatus liberaliter educatum, ſucceſſorem ſibi uiuens deſignauit: cæteris ſacramento, ut Popielo pareant, adactis, occidentalem & maritimam oram omnem inter Albim & Habelam fluuios, quemadmodum Dlugoſſus prodidit, ad Oceanum & Germaniam ſpectantem, inter eos partitus eſt. Tametſi Habela qui ſit, compertum non habemus. Niſi fortè is eſt Bola, è lacu quodam in Viſtulam ab occidente influens, qui ducatum Stolpenſem, niſi fallor, à Pomerania regia quadamtenus diuidit. Et Boleſlao quidem natu maximo, Baruino ſiue Barnimo, atq; Bogdalo Pomerania, quaſi tu

Poloni cum imperatoribus Rom. bella geſſere.

Vincentius.

Caroli Magni bellum contra Polonos.

Legatio Polonorum ad Carolũ Magnũ.

Imperiũ occidentis quãdiu uacauerit.

Bulgarorũ bella cum imperatoribus.

Nicephorus imp. à Bulgaris occiſus.

Sabell. Ennea. 8. lib. 9.

Bulgariæ ſitus.

Leſci filij.

Leſcus ſucceſſorem ſibi deſignauit Popielum filium.

Poloniæ diuiſio.

Pomerania. Caſſubia. Serbia. Rugia. Ditiuonia, ſiue Luſaria. Sgorelecia, ſiue Brandenburgenſis. Magdeburgũ urbs. Dalemburgũ. Viſmaria. Brema. Luneburgum. Lubeca. Bachiborum. Zuerinum. Mechelburgũ. Vrbes Polonicæ, ſeu Venedicæ. Alb. Crant. Poloniæ occidentalis fines, quando & à quibus acciſi. Eginhartus in uita Caroli. Blond. Dec. 2. lib. 1. Bonf. Dec. 1. li. 9. hiſt. Vng. Vitich. de geſt. Sax. li. 1. & 2. Crant. in Vandal. H. Mut. de Germ. Slauicæ linguæ uſus.

maritimam dicas, obtigit: Cazimiro & Vvladislao Caſſubia: laxæ & Semiano Serbia ſiue Sorabia: Vvratislao Rama ſiue Rugia, ut uult Bernhardus Vapouius: Pribislao, Ceſſimiro, & Otæ Ditiuonia, quæ nunc à noſtris Luſaria, ab alijs Luſitia dicitur: Præmislo, Zemouito, & Zemomislo ea quæ nunc Marchia Brandenburgenſis, à metropoli Brandeburgo, quæ à noſtris Sgorelecia uocata fuit. Reliquis reliqua eius oræ. In quibus Vislaus Mezibozum arcem, quam nunc Meideburgum ſiue Magdeburgum uocant: Sobeslaus Dale, quod Dalemburgum: Viſsimirus in litore Oceani Viſsimiriam, quæ antiquum nomen in Viſmariam à Teuthonibus deflexum retinet, condiderunt. Quanquam de Viſmaria uariat Vapouius: nunc enim ab hoc Viſsimiro, nunc à quodam eiuſdem nominis, de Lechi poſteris, multo antè uult eam eſſe conditam, ut nos quoque in Lecho indicauimus. Alias præterea complures & oppida ijdem duces, poſteriq; eorum ædificarunt, & uernaculis ſuis uocabulis appellarunt. De quibus ſunt Brema, ut uult Dlugoſſus, in confinio Friſiorum & Veſtualorum (tametſi Vapouius à Lecho primo eam conditam eſſe prodidit:) Luna, quàm Germani Luneburgum uocant, à reſplendentia: Bucouicia, quæ à Germanis Lubeca uocatur, apud Slauos uerò accolas antiquum nomen etiamnum retinet: tametſi Lubecæ quoq; nomen Slauicam etymologiam redolet: Bacchiborum: Zuerinum: Lubouia ſiue Lucouia, Germani Mechelburgum à Mikelo conditore: eiusq; oræ duces Mechelburgenſes, nonnulli Magnopolenſes, ineptè compoſito uocabulo dicunt. item Roſtocum, Verla, Suanouũ, Oſtrouũ, Ceſsinũ, Marlouum, Bolelum, Trebeſſouũ, Ciaſni, Volyneſſum: addit Crantius Vinetam & Iulinum, quæ omnes fuêre Polonorum coloniæ. Et ſubactæ quidem atq; poſſeſſæ ſunt regiones illæ poſteriori tempore à Francis, Saxonibus, Turingis, Friſijs, Veſtualis, & Holandis, Teuthonum populis, ſiue per ignauiam poſteriorum principum Poloniæ, ſiue per conniuentiã, cum duces earum, Leſci huius nepotes ab imperio principum Poloniæ, quemadmodum dicemus inferius, deſciuiſſent. Quanquam Eginhardus, cuius dudum mentionem fecimus, iam inde à Carolo Magno Slauos Viulſos ſiue Velatabos, auſtrale litus ſinus Codani ſiue maris Germanici tenentes, una expeditione ita contuſos ac domitos eſſe perhibet, ut deinceps imperata facere non renuerent. Verùm idem paulò pòſt ſcribit, Salam fluuium Turingos à Sorabis, qui & ipſi Slaui erant, diuidêre. Blondus addit, & Bonfinius, eo ipſo tempore Albi & Salæ fluuijs præſidia contra Sorbienſes Slauos (ſic ille Serbos uel Sorabos uocat) Carolo, Caroli huius Magni filio, uiuente patre impoſita eſſe. Vitichindus quoq; longè recentior, bella quædam cum Slauis eius oræ à Francis, Turingis & Saxonibus geſta commemorat: itemq; Crantius & H. Mutius, ita ut ij à Carolo Magno debellari cœpti, longè pòſt partim à ſucceſſoribus eius imperatoribus & regibus, partim ab alijs ducibus & populis Germanorum paulatim ſubacti eſſe uideantur. Pagos quidem atq; uicos complures Slaui in tractu illo maritimo etiamnum colunt, communi cum Polonis lingua, quamuis Teuthonicæ admixtione corrupta, utentes. Sed ad inſtitutum reuertamur. Leſcus igitur cum ita inter filios imperium diuiſiſſet, uita pariter atque principatu defunctus eſt.

POPIELVS SENIOR.

Popieli ingenium. Regia rurſus translata. Cruſuicia. Cracouiæ ſitus.

SVSCEPIT deſtinatum à patre principatum Popielus, proceribus pariter atque fratribus aſſentientibus, patris, auiq; diſsimilis, ignauus atq; timidus. Itaq; nihil is præclari in principatu geſsiſſe memoratur. Regiam quidem & domicilium ſuum Cracouia Gneznam primùm retulit, indeq; non pòſt Cruſuiciam: cum eam arcẽ in planicie ad lacum Goplum, & inter paludes, in ea ora quæ Cuiauia dicitur, ipſe condidit & tranſtulit: uel quod montanæ regionis, in qua ſita eſt Cracouia, pertæſus, apertis campis delectaretur: uel quòd ab Vngaris & Ruſsis ferocibus populis longiùs, à fratribus uerò propius abeſſe, tutius ſibi fore exiſtimaret. Iuuenili adhuc ætate, cum aliquot annos regnaſſet, in morbum incidit: & priuſquam fratres fratrem uiſitaturi aduenirent, obijt. Fertur autem ſubinde ſolitus eſſe murium deuorationem ſibi ſuisq; imprecari: quo malo filius eius, ut mox dicemus, abſumptus eſt.

POPIE-

POPIELVS IVNIOR.

PERACTO ſoleñi ritu Popieli funere,filius eius eiuſdem nominis impubes etiamtum,principatui concordi patruorum,procerumq; uoluntate inauguratur, omnibus ſubiectionem ipſi interpoſito iureiurando promittentibus.Pupilli tutela,reiq; publicæ adminiſtratio,delectis aliquot de numero patruorum,qui maximè idonei uidebantur,mandatur.In regia ij ſedulò & ad latus principis eſſe : cauſas & controuerſias cognoſcere ac diſceptare:nec ulla in parte deeſſe reipub.quoad princeps ipſe per ſe publica munera obire poſſet,ſiue adeò donec regi ſe illorum conſilijs paſſus eſt.

Tutores principis.

Iuuenilia ſtudia & cõſilia.

Nam cũ pubertatẽ attigiſſet,quæ maximè lubrica &,pcliuis ad licentiã, uoluptatesq; ętas eſt,ſuo iam arbitratu uiuere:patruorũ monita aſpernari:cũ æqualib.conſilia capere:cõuiuia,compotationesq; largiores cum ijſdem frequentare : in luſtris, & in choreis,luſibus & amplexibus puellarum pernoctare : deinde crapulæ,ſtupriquè plenus ad multam diem ſtertere, rempublicam.iudicia & querimonias hominum negligere : ad res agendas ineptus , ingenio nullo,ſtipes,caudexquè : indequè omnibus iam erat deſpicabilis, ita ut Choſtek,uulgò per contemptum appellaretur , cum diſſolutos & perditos mores eius deformis facies,rarus in capite & in barba pilus,quales ferè laſciui ſunt,magis etiam deformaret.

Choſtek.

Capiunt patrui cum alijs proceribus conſilium,quònam modo tam diſſoluta illa principis ſui uita,tamq; profligata licentia refrenaretur:uxorem ei dant eleganti forma puellam,Teuthonici principis cuiuſdam filiam.Et uidebatur ſanè mulier auara & ambitioſa mariti uitam ad meliorem frugem reductura,torporemq; ignauo excuſſura. Sed res aliter cecidit:nimirum,ut nihil ille de flagitijs & nequitia ſua remitteret : quibus uerò uitijs antea caruiſſet,uxoris conſuetudine ea ſibi adiungeret. Nam & auarior factus , decreta honores atque magiſtratus uendebat:& cum uirtute ac dignitate non poſſet,quotidianorum peccatorum ſuorum ſibi conſcius,faſtu & crudelitate principatum ſibi ſtabilire:& metui à ſuis uolebat,cum amari non mereretur.Atq; hæc omnia uxore & impellente,& ſequeſtra faciebat.

Auaritia & tyrannis.

Muliebris improbitas.

Quæ deguſtata ſemel dominatus atq; lucri dulcedine, deſpectaq; uiri inertia,muliebri aſtu imperium omne ad ſe transtulerat : maximè cum duobus filijs Lecho & Popielo aucta,mollem uiri animum amore ſui penitus adſtrictum teneret, & firmum,perpetuumq; apud Polonos dominatum ſuum fore,ſibi perſuaderet. Vnus obſtabat ſcrupulus,patruorum uiri ſui gratia,& authoritas apud multitudinem, integritate uitæ,grauitate morum & prudentia collecta. Hos metuebat:hos iam blandius admonentes, iam liberius obiurgantes oderat: horum tacitam etiã conſcientiã pertimeſcebat. Itaque uiros eos quàm maximè poteſt ſuſpectos & inuiſos, conficlis etiam criminibus, reddit:perſuadet, illis uiuis & incolumibus , principatum ipſi certum,firmũquè eſſe non poſſe.

Muliebre conſilium atrox.

Quem ſi retinere ipſe uellet,& liberis ſuis relinquere , tolleret patruos de medio. Si ipſe animi ſatis ad id facinus non haberet,ſibi mandaret eam prouinciam : illos armis atque uiribus , ſe dolis inſtructiorem eſſe. Confecturam ſe negocium ſine ulla populi offenſione, ſiue adeò ſuſpicione. Quibus dictis , facilè ægrum atque timidum uiri animum in deteriorem partem impulit. Initur necandorum illorum ratio. Grauem & periculoſum morbum princeps ſimulat. Patruos neci deſtinatos acciri eius nomine uxor iubet : conueniunt ſine mora : circumſtant mœſti ægrotum principem: conſolantur. Ille morbi magnitudinem gemitu aſsimulabat : adeſſe uitæ ſuæ finem, diuinitùs ſibi indicatum : uxorem paruosquè filios illorum tutelæ,fideiquè etiam atque etiam commendabat. Completur muliebribus eiulatibus,planctibus & lamentis regia: parantur funebres exequiæ,ipſo iubente principe. Abſumpto in his die,cum iam ad occaſum ſol tenderet, princeps patruos quaſi moribundus iam dimiſſurus,nomine quenq; blandè compellat,& in ſignum amoris & beneuolentiæ ſuæ erga ipſos, circumferri medicatũ poculum,paratũ ad eam rem,iubet:prægustare ſe ſimulat:cæterũ ſpumã tantũ à medio extantẽ halitu difflat,potũ ne extremis quidem labijs attingit. Cùm omnes bibiſſent ordine,fingit ſomno ſe premi,& uelle quieſcere.Diſcedunt illi, reuerenter ſalutato principe.Conceptum præcordijs uenenum uitalia membra occupat. Nec mora , de ſtatu mentis dimoti,& furentes maximo cum cruciatu cadunt & exanimantur. Ibi mulier re ſtatim p exploratores nunciata,cadauera inſepulta projici mandat.Inſidiatos eos uitę neceſſarij & bene merentis principis ; iuſta & euidenti deorum immortalium uindicta percuſſos, repentè perijſſe diuulgat.Quanquam autem liuores corporum,& effuſa ruptis præcordijs uiſcera,manifeſtum ueneni indiciũ faciebant,nemo tamẽ indignũ optimorũ princi-

Popielus patruos & proceres ueneno extinxit.

Popielus cum uxore & liberis miſerè à muribus abſumptus perijt.

823. ann.

H. Mutius de Germ. lib. 10.

Ludouicus pius Imperator.

pum interitum apertè deplorare auſus eſt, metu tyranni non amplius morbum morteq́; ſimulantis. Sed non ſinit inulta eſſe diu diuinum numen ſcelera. Nam ex cadaueribus putrefactis enati mures inuſitatæ magnitudinis, impium parricidam cum ſcelerata uxore atque liberis fugientem quoquò uerſus per aquam, flammamq́; perſequuntur: nec clauſtra proſunt, aut abigentium ſatellitum præſidia. Ad extremum diffugientibus omnibus, abſumptis prius filijs, deinde uxore, poſtremus ipſe infelix miſerabiliter lenta morte conſumitur in arce Cruſuicia. Ita non caſſæ ceciderunt patris eius imprecationes. In hoc tempus incidere uidetur id, quod H. Mutius in annum Chriſti 823 confert: nempe duos fratres, quos in Saxonia Polonici ſiue Slauici generis fuiſſe conſtat, cum de principatu paterno contenderent, Francofordiam ad Ludouicum Pium imperatorem, Caroli Magni filium ueniſſe: eoqúe authore principatum natu minori, concedente maiore, attributum eſſe, cum eum magis gens illa per legatos expeteret.

INTERREGNVM.

Comitia de rege Cruſuiciæ.

Polonia tumultuatur.

EXTINCTO, ut iam diximus, Popielo cum uxore & liberis, conuenit magna procerum multitudo Cruſuiciam, ad creandum nouum principem. Agitata re aliquandiu, eò quòd uaria eſſent hominum ſtudia, & ambitioſi quidã magnas poſt ſe traherent factiones, infecta tandem diſceditur. Ac dum nemo alteri paret, neque cedit, in ſumma omnium licentia, cædes & latrocinia paſsim exercebantur, & iuſtis interdũ prælijs inter diſsidentes concurrebatur. Nec finitimæ gentes, Germani præſertim, occaſionẽ impunè uel proferendorũ finium ſuorũ, uel prædas agendi prætermittunt: diuexatur miſerè Polonia. Indicũt iterũ primores comitia, cõſultatur diu fruſtra. Nã non modò non remittũtur, ſed intendũtur etiã ſtudia partiũ. Non deſunt ſibi interfectorũ Popieli ſenioris filiorũ filij, quaſi hereditariũ principatũ poſcẽtes. Verũ ij quaſi nothi, ex nothis certè orti, & indigni qui bene natis imperẽt, repellũtur. Iam tanta multitudo, quantã illuc partim ultrò, partim à potẽtiorib. euocatũ cõueniſſe credibile eſt, caritate annonæ atq; penuria premebatᷓ. Neq; apparebat tñ, quorſum tanta contentio euaderet, qq; comitiorũ exitus futurus eſſet: cum ecce inſperata ſalus, diuinitùs, ſi modò non fabuloſum eſt quod memoratur, afflictæ Poloniæ oblata eſt.

Piaſti genus et conditio.

Erat Cruſuiciæ oppidanus, Piaſtus nomine, Caſsiſconis filius, ſtatura infra mediocrem, craſsis atq; robuſtis artubus, mediam ætatem ſupergreſſus, agello modico colendo & mellificio uitam ſuſtentans, homo ſimplex & iuſtus, & beneficus tamen in egenos, atq; hoſpitalis pro modo facultatum ſuarum.

Tonſura primæ comæ.

Is ex uxore à ſuis moribus non aliena, cui Repichæ nomen erat, unicum filium ſuſceperat: eiq́;, uiuente adhuc Popielo, primam comam gentili ritu tonſurus, & nomen impoſiturus, amicos ad eam ceremoniam atq; conuiuium porco mactato, & aquæ mulſæ uaſe infuſo, inuitarat. Priuſquam ſtata dies adeſſet, fortè obtulerunt ei ſeſe ignoti duo homines habitu peregrino: quos ille, cum regia excluderentur, comiter inuitatos, hilarè domum ſuam introduxit: inſtruxit menſam, appoſuit affatim ex his, quę ad futurum conuiuium pręparauerat.

Miraculum.

Ibi res mira & ſtupenda accidit. Accreuit porcina, redundauit ex uaſe mulſa: excepit Piaſtus, uaſis admonitu hoſpitum conquiſitis. Iiſdemq́; authoribus nõ ciues modò, uerùm etiam principem ipſum (ut tunc minimè faſtuoſi ac delicati erant principes) cũ omni comitatu deſtinato conuiuio accepit.

Beneficentiæ remuneratio.

Eiſdem igitur hoſpitibus ſub tempus comitiorum reuenientibus, & iubentibus, Piaſtus ex tenui pœnu, cellaq; ſua conuentũ illum omnem penuria laborantem, augeſcente rerum earum, quæ promebantur copia refecit. Quo miraculo animaduerſo, uulgatoq́;, una uoce omnes Piaſtum non humanis ſuffragiis, ſed diuino iudicio principẽ ſibi dari cõclamant. Fit domũ eius cõcurſus orantiũ, & obſecrantium, labenti reipubl. ut ſuccurrat. Recuſat ille. Tandem hoſpitibus illis ſuis authoribus aſſenſus, ita ut erat ueſte & peronibus ex tiliæ cortice textis indutus, in regiam à primoribus deducitur. Hoſpites illi perfuncti officio ſuo diſparuerunt. Exiſtimantur autem ij fuiſſe angeli Dei, beneficentiam & hoſpitalitatem etiam in alieno à uera religione remunerantis. Neque id magnopere mirabitur, quiſquis de Abimelech rege in Geneſi, ac de Cornelio centurione in Actis Apoſtolorum, non omninò diſsimilia legerit.

Ioannes & Paulus martyres.

Alij uolunt, eos Ioannem & Paulum, quos Iulianus imperator ob Chriſti nomen & magnas facultates in uſus egentium expenſas ante aliquot ſecula necauerat, fuiſſe: itaq; percontanti Piaſto nomina ſua edidiſſe, quemadmodum Dlugoſſus memorat.

PIASTVS.

INAVGVRATVS principatui Piaſtus,non mutauit cum ſtatu uitæ animum. *Piaſti beneficentia.*
Quin auctus copijs,multum ad priſtinam ſuam beneficentiam atque benignitatem adiecit: uxore non modò non dehortante, uerùm adiuuante etiam. Conquierunt autem ſub eius principatu,hoſtium incurſiones: ceſſarunt & inteſtina diſsidia, cædes & latrocinia,reuerentia magis boni & uigilantis principis, quàm armis,ſeueritate & ſupplicijs: præſertim quòd eum dijs curæ eſſe,& ipſorum non obſcuro iudicio in illa reipublic.ſpecula collocatum,certò ſibi perſuaderent. *Religio efficax ad regendam rempub.* Nihil enim æquè ualet ad religandos atq; denunciandos hominum animos,& ad moderandas,ſtabiliendasq; reſpublic.quàm religio: quæ pietate & integritate principis maximè excitatur,& continetur. Nam principum diligentiam & animaduerſionem multi fruſtrantur ſæpè: legum etiam uincula uel perrumpunt,uel declinant: diuini uerò numinis nemo eſt qui ſe uel prouidentiam fallere,uel uindictam effugere poſſe credat. *Piaſti poſteritas.* Hoc ergo præſidio Piaſtus & bonis charus, & malis reuerendus,& finitimis uenerabilis erat: eodem longam principum,regumq́ue Poloniæ poſteritatem permulta ſecula uſque ad Cazimirum ſecundum, qui Magni cognomen adeptus eſt,propagauit. Cuius etiam nunc quædam,licet tenues, extant reliquiæ,in Alberto duce Ceſsinenſium in Sileſia, & Anna filia Conradi ducis Mazouiæ: *Stanislaus Odrouanzus, Pal.Ruſsiæ.* quæ non ita pridem cum Stanislao Odrouanzo Palatino Ruſsiæ, iuuene nobiliſsimo, nupta fuit,eiq; filiam peperit: quam nuper Ioannes comes Tarnouius,Caſtellanus Cracouienſis, *Ioannes Tarnouius.* uir non ſolum genere illuſtris, ſed etiam peritia rei militaris & rebus bello geſtis domi,foriſq; clariſsimus,ætate,conſilio ac dignitate facilè princeps ſenatus Polonici,unico filio ſuo Ioanni deſpondit. Nihil autem ad felicitatem Piaſto defuiſſet, ſi liberos interfectorum à Popielo ducum,qui prælatum ſibi in principatu hominem plebeium atque humilem dolebant,& parêre ei dedignabantur,ad officium & parendi neceſsitatem reduxiſſet. *Regia Gneznam rurſus tranſlata.* Qui ex eo tempore non modò alieni à repub.Polona,ſed hoſtes etiam Polonis, progenitoribus ſuis,nonnunquam fuerunt. *Piaſti ætas.* Abominatus uerò Cruſuiciam Piaſtus, nefario ſcelere diroq; interitu Popieli contaminatam,Gneznam priſci Lechi regiam,domicilium ſuum tranſtulit: cumq́ue per multos annos ſapienter,clementerq; regnaſſet,ſenex admodum mortuus eſt,annum agens centeſimum & uiceſimum. *Ruſsiæ principatuum initiũ.* Per hæc ſanè tempora tres fratres Varaij,Ruricus,Sineus,& Trubor,dominari apud Ruſſos ſeptentrionales cœpiſſe memorantur,partiti inter ſe principatum,quemadmodum libro primo ex ipſorum annalibus retulimus: nempe circiter annum 6370.à creatione mundi,ſecundum ſupputationem ipſorum: *6370.annus mundi ſecundum Ruſſos. 861. ann.* qui nobis uidetur eſſe à Chriſto nato 861. Apud Auſtrales uerò,tres item,nempe Kius,Saiecus,& Choreuus,cum ſorore Libeda,quatuor principatus fundaſſe,ac de ſuis nominibus appellaſſe feruntur,aliquanto antè, ut uidetur. *Kiouia cõdita.* Quorum ſtirps cum defeciſſet,poſt mortem Rurici,Aſcoltum ac Dyrum, Kiouiam urbem à Kio conditam,occupaſſe,& per Pontum inuectos,nauali bello Conſtantinopolitanum imperium *Ruſſorum bellũ cũ Græcis.* uexare adortos,naufragium feciſſe. *Olgus.* Deinde Olgum,cui Ruricus,ueluti propinquo,unici filij ſui Igori tutelam moriens mandauerat,interfectis illis, Kiouienſem principatum *Igorus.* Igoro adiunxiſſe,& cum Græcis bellum geſsiſſe:& cum ampliſsima dona ab ijs accepiſſet,reduxiſſe exercitum Kiouiam, ibiq́ue ſerpentis ſeu uiperæ morſu extinctũ eſſe. *Kiouia ſedes Ruſsici imperij.* Manſit autem deinceps imperij Ruſsici ſedes Kioui. *H.Mut. lib.11.* Circa hæc eadem tempora ſcribit H. Mutius,Ludouicum cognomento Balbum regem Germaniæ,Ludouici Pij imperatoris filium,Caroli Magni nepotem,aduerſus Slauos,gentem irrequietam,& rapinis intentam, *Ludouicus Baldus rex German.* in Germania bellum geſsiſſe,uictiſq; pacem certis conditionibus dediſſe: principem autem eorum luminibus priuaſſe, ut homo ferox inutilis ad ciendos motus redderetur. *Germ. bellum cum Popieli nepotibus.* Hunc aliquem de Popieli poſteris fuiſſe oportet. Mutius quidem nomen eius non edidit. Paulus uerò Conſtantinus Phrygio, Rasliz eum uocat. *Rasliz dux excæcatus.* Sed ad inſtitutum noſtrum reuertamur.

ZEMOVITVS.

SVCCESSIT Piaſto unicus filius Zemouitus,cuius uicaria opa uiuẽs adhuc & ſenio cõfectus pater in bellis & grauiſsimis qb. negocijs magno omniũ fauore & bñuolẽtia uſus erat: uir impiger,& ad rẽ militarẽ factus ęſtus iuxtà ac frigoris,laboris & inedię patiẽs: ſomni parciſsimus: uictu,cultuq; corporis non multũ à grega- *Principis uirtutes.*

rijs militibus differens: alieni abſtinens: de ſuo munificus: facilitate & liberalitate, militum, procerumq́; ſtudia & uoluntates tenere ſolitus: in animaduertendo, ſi quando neceſſe erat, lenis: noctu excubias ipſe per ſe crebrò obibat. His artibus atque ſtudijs ſummam ſibi hominum ſuorum charitatem comparauerat. Principatum poſt patrem adeptus, conſtituta primùm diſciplina militari, creatoq́ue magiſtro militiæ, & ordinum ductoribus, ex ijs quos maximè dignos & idoneos nouerat, ad recuperanda ea quæ Vngari, Moraui & Germani ſub Popieli principatu inuaſerant: neque ad eam diem recuperata erant, totum ſe conuertit: eaſq́ue res ex animi ferè ſui ſententia confecit, eo quidem minore negocio, quòd eæ tunc gentes inter ſe belligerabant. Moraui enim bello exagitati à Ludouico Balbo rege Germaniæ, poſt mortem eius, Suatoplugo rege, qui primus cum ea gente Chriſto nomen dedit, ductore, Germaniam uehementer afflixerant. Contra quos Arnolphus Imperator, idemq́ue ſucceſſor Ludouici in regno Germaniæ, Vngaros in auxilium euocauit: qui profligatis Morauis, & rege eorum interfecto, cum ſibi merita ſtipendia ab imperatore non exoluerentur, magnis deinde & ipſi cladibus Germaniam affecêre. Sic igitur diſtentis Morauis, Vngaris atque Germanis, facile fuit Zemouito ab ijs ſua recuperare, ac plura etiam, de Morauis præſertim, capere, & regno ſuo adijcere: cum Suatoplugus, quemadmodum Venceſlaus Hagecus memoriæ prodidit, filium Suatoboium, è ſorore Arnolphi ſuſceptum, iuuenem admodum reliquiſſet: atque is ob impietatem in Deum, & acerbitatem in ſanctum Epiſcopum Methodium, Chriſtianæ religionis in Slauorum natione propagatorem, afflictus, & ſuis exoſus, in ſolitudinem & auias ſyluas ſeſe ſubduxiſſet. Vbi etiam pœnitentia anteactæ uitæ compluribus annis religioſè peracta, uitam finiuit: & moriens demum, tribus inſtituti eiuſdem ſocijs, quinam eſſet, indicauit. Et in eo Morauorum regnum finem accepit, à Germanis, Vngaris, Bohemis & Polonis diſcerptum. Sic igitur proſperè ab ea parte rebus geſtis, Zemouitus à Pruſsis quoque, quæ ij ſuperiori tempore de Polonis cœperant, bello repetiuit. Ad extremum Pomeranorum & Caſſubiorum, & Vinidarum, ſiue Slauorum ducibus, Popieli ſenioris nepotibus & poſteris, qui à patre ſuo defecerant, bellum infert: quod quidem illi, locorum difficultatibus magis quàm uiribus freti, diutius extraxerunt: domitiq́ue eſſent ad extremum, niſi Zemouitus rebus humanis, Gneznæ moriens, exemptus eſſet, altero & triceſimo principatus ſui anno.

Moraui Germaniam uexarunt. Moraui Chriſtiani facti. Arnolphus imperator. Vngari Morauiam, ac deinde Germaniam infeſtarunt. Morauia diuexata. Suatoboius, Morauorum rex Monachus factus. Morauorum regni finis. Zemouitus de Pruſsis ſua recuperauit. Pomeranis & Caſſubijs illatum bellum à Zemouito.

LESCVS QVARTVS.

MAGNO tam boni, tamq́; bene merentis de republic. principis deſiderio ducti proceres, filium eius unicum, cui Leſco nomen erat, in principatu ipſi ſurrogant adoleſcentulum, eiq́ue cuſtodes & moderatores conſiliorum primores aliquot adiungunt. Quorum incuria & ignauia bellum aduerſus Pomeranos, Slauos, & Caſſubios à Zemouito ſuſceptum, & nonnullo iam ſucceſſu proſpero geſtum, intermiſſum eſt. Quod ne ipſe quidem Leſcus poſtea cum adoleuiſſet, unquam proſecutus eſt, quietis & ocij, quàm bellicæ gloriæ amantior: contentus eo, quem à patre per manus acceperat, principatu. Quin & ipſe, & filius eius Zemomiſlus, de quo mox dicemus, habuit eos derelictui, cum Germanis bellum gerentes. Itaq; uehementer ij tunc diuexati ſunt, & attriti, queadmodũ Vitichindus memorat, ab Henrico Cæſare, ſiue rege Germanorũ, qui Cõrado ſucceſsit: & nõnulli ex ijs cũ deditionẽ feciſſent, tributarij facti, Zorelicia ſiue Brãdeburgum & Grona urbes captę. Cumq́; paulò pòſt quidam ex eis rebellaſſent, apud Lunchinos urbem maritimam ab exercitu & legatis eiuſdem regis ad internecionem profligati ſunt, ita ut ad ducenta millia hominum eo prælio perijſſe putarentur. Bohemi quidem duce Venceſlao, uiro pio & ſancto, in fide regis Henrici permanſerunt, donec Boleſlaus, interfecto per ſummum ſcelus fratre Venceſlao, dominatum inuaſit, & Ottoni eius nominis primo Cæſari, Henrici filio, ſemel atq; iterum rebellauit, Germanos magna ſtrage uicit, Bohemiaq́; eiecit. Sed & ipſe tandem bello fractus, & Brandeburgum cum omni regione Slauorum citra Odram, proditione Tugumiri ducis pecunia corrupti, in poteſtatem Cæſaris reuenit. Nec ita tamẽ gens ea quieuit, & Germanorum iugum pertulit, quin ſubinde eis negociũ faceſſeret. Leſco certè Polonorũ principi, & Zemomyſlo filio nihil horũ curæ fuit. Tametſi Venceſlaus Hagecus, ſubegiſſe Leſcum hunc Pomeranos, & Polonis adiunxiſſe ſcribit. Et fieri ſanè potuit, diuiſa in tot principatus ea gente, ut alij cum Germanis bellum gererent, alij ſubigerentur à Polonis. Principa-

Conſilij regij moderatores ignaui. Vitich. Saxo. lib. 1. Henricus Cæſar. Poloni occidẽtales debellati à Germanis. Brandeburgũ & Grona à Germanis capta. Bohemi tributarij Cæſarib. S. Venceſlaus. Otto Cæſar. Vitich. lib. 2. & 3. Brandeburgũ proditione receptum à Germanis. Pomerani à Polonis ſubacti.

cipatum quidem, iuſtè, continenter & clementer, magna ciuium beneuolentia complures annos geſsit Leſcus, ut uult Dlugoſſus: qui eum ſenem obijſſe, & adultum filium reliquiſſe, ſcribit. Quod ſi uerum eſt, pauciores ergo Zemouitus regnauit, aut multo ante nongenteſimum uiceſimum primum, ut idem uult, regnare cœpit. Nos quidem potius deſiiſſe eum tunc regnare credimus: niſi Hagecum ſequi malumus, qui Zemouitum anno Chriſti nongenteſimo ſexto uult obijſſe, cum uiginti annos regnaſſet: aut noſtrum quendam anonymum, qui Leſcum hunc anno 913 poſt Chriſtum natum obijſſe, & Zemomyslum filium ei ſucceſsiſſe memorat. Alioquin non quadrabit ratio temporum ad poſteriorem ſupputationem, quæ certior eſt apud nos ex eo tempore, quo Polonia religionem Chriſtianam ſuſcepit.

Leſci moderatio. *Temporum ratio.* *921. ann.* *906.* *913. ann.*

ZEMOMYSLVS.

SVCCESSIT Leſco patri Zemomyslus, probus & ipſe, lenis, beneficus, hoſpitalis, & quietis amans, quas uirtutes quaſi hæreditarias à maioribus ſuis habebat. Sed non alia re nobilior, quàm filio. Nam cum aliquot annis, nullos ex uxore ſuſciperet liberos, naſcitur ei tandem filius: ſed cæcus. Quæ res ipſi breui gaudio delibuto, maioris mœſticiæ cauſa fuit, præſertim cum uxor uno illo partu edito, parere deſijſſet. Septimum annum puer attigerat, quo prima coma pueris gentili ritu attonderi, & nomen imponi ſolebat. Adſunt ad celebritatem frequentes proceres, epulantur cum principe mœſto, & ſortem ſuam, orbitatis non ita multum diſsimilem, deplorante: mœſti & ipſi, & principis uicem dolentes: cum ecce inſperata omnibus affulſit lætitia. Puer abſque ulla medicorum, aut cuiuſquam omnino ope, lucem aſpexit. Nec mora, uidentem mater exultans ad patrem in conuiuium adducit. Conuiuæ miraculo attoniti, effuſo gaudio principibus, ſibi & reipublic. tantum bonum diuinitùs oblatum certatim gratulantur: feſtum diem largioribus inuitationibus, concentibus, plauſibus, choreis, acclamationibus, & omni iucunditate inſtaurant. Puero, Miezislao, quaſi qui gladio gloriam ſibi pariturus ſit, nomen inditum, ut uult Dlugoſſus: is poſtea à matre & pediſſequis blandius, ut fit, Meſco uocitatus eſt. Vincentius eum cæcum adhuc, cum tonderetur, ex tumultu atque turbatione ominoſè Mieſcam appellatum, idque nomen poſtea boni ominis gratia in Miecislaum in baptiſmo commutatum eſſe ſcribit. Zemomyslus peracto conuiuio, ſplendidè remuneratis ac dimiſsis proceribus, diuinos & ariolos de filij ſucceſsibus, & quid portenderet, quòd is cæcus natus, tanto interuallo uidere cœpiſſet, ſciſcitatur. Reſpondent illi, Poloniam eius principatu illuſtratam iri. Accuratè igitur puer, & ut principe dignum eſt, iuſſu patris educatus eſt. Quamdiu uerò Zemomyslus regnauerit, non conſtat ſibi Dlugoſſus, qui octo tantum annorum principatum ei tribuit: & ad Piaſti tamen proaui ætatem, perducto ad maturitatem filio, perueniſſe eum, & anno Chriſti nongenteſimo ſexageſimoquarto obijſſe ſcribit. Venceslaus, ſupra quadraginta annos uult eum regnaſſe. Sed iam hic liber unà cum Zemomysli, qui mortuus Gneznæ ſepultus eſt, principatu finem habeat. Alterius initium à mutata religione, quemadmodum par eſt, faciemus, pauca prius de priſca Polonorum & Slauorum religione præfati.

Zemomysli uirtutes. *Meſco cæcus natus.* *Miraculum.* *Miezislai etymologia.* *Mieſſca.* *Arioli.* *964. ann.*

DE ORI-

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER TERTIVS.

DE RELIGIONIBVS PRISCORVM POlonorum & Slauorum, & religione Chriſtiana ab ijs ſuſcepta.

Religiones falſæ. TOTVS quidem pene orbis terrarum iam inde ab initio propemodum humani generis, poſt maximum illud uniuerſæ terræ diluuium, fallacium dæmonum fraude inductus, ueram unius ueri Dei religionem, impio multorum & falſorũ deorum cultu & ſuperſtitione commutauerat: *Gradus impietatis.* mortuos homines primùm propter merita & beneficia accepta: deinde impios dæmonas, ementitis miraculis & prodigijs, hominum oculis atq; mentibus ſeſe inſinuantes: poſtea ſolem, lunam, & eximia quæq; naturæ, Deiq; opera ueneratus: deinde uerò mutis etiam animantibus, feris, beluis, atq; ſerpentibus, cepis atq; alijs, & ad extremum, nullum exitum inueniente inſania, ſculptis, fictis, pictiſq; humana arte ſimulachris, diuinum honorem impertitus. *Chriſtiana religio.* Verùm eas tenebras tetras & horribiles, *Ieſus Chriſtus.* IESV CHRISTI Dei, hominiſq; benignitas, poſt multa ſecula quaſi lux clariſsima cœlitùs affulgens, diſpulit: *Apoſtoli.* dimiſsis quoquo uerſus certis hominibus, omnium, præter uitæ integritatem, miraculorumq; & inſpiratæ diuinitùs doctrinæ efficaciam, egenis: qui genus humanum dęmonum fallacia peſſumdatum, ab errore ad ueritatem, à ſcelere ad innocentiam, à nequitia ad ſanctimoniam, deniq; à falſorum deorum innumerabili multitudine, & abominandis ritibus, ad unius ueri Dei agnitionem, & rectam, ſanctamq; religionem reducerent. *Slaui diutiùs falſas religiones retinuerunt.* Sed enim à Slauis, cæteriſq; Septentrionalis plagæ populis diutiùs, ꝙ ab alijs gentibus, inueterata illa de multis dijs opinio & ſuperſtitio retenta eſt, cum propter barbariem & feritatem, ut equidem exiſtimo, difficilis ad eos externis hominibus eſſet aditus: nec uero multũ homines militiæ & bellis dediti, de religione diſquirerent. *Polonorum & Slauorum dij falſi.* Colebant itaq; pro dijs Poloni, & cæteræ Slauici nominis gentes, præcipuè Iouẽ, Martẽ, Plutonẽ, Cererem, Venerem, Dianam: quos Ieſſam, Ladum ſiue Ladonem, Niam, Marzanã, Zizililiam, Zieuanam ſiue Zieuoniam, uocabant. De his eadem quæ cæteri homines ferè ſentiebãt: his delubra, lucoſq; dedicabant: his ſimulachra & ſacerdotes conſecrabant: his libabant, his imolabant: his feſtos dies epulis, choreis, plauſibus, cantibus, luſibuſq; *Ludi priſci in Polonia.* uarijs indulgentes, agebant. Quem ritum feſtorum dierum Dlugoſſus uſq; ad ſuam tempeſtatem, aliquot poſt ſuſceptam religionem Chriſtianam ſeculis perduraſſe memorat. Solitos enim uiros & mulieres, ſenes & iuuenes, ad luſus & choreas pariter conuenire ijs diebus, quos nos Pentecoſten uocamus: eumq; cœtum, *Stado.* Stado, quaſi gregem uel armentum appellatum eſſe. Nec ſcio an hoc ſit, quod Ruſsi & Lithuani, præſertim in pagis, adhuc retinent, dum Ladonem choreas ducentes, & manibus complodentes, ingeminant. *Niæ templum Gneznæ.* Fuiſſe uerò Gneznæ ſanctiſsimum Niæ ſiue Plutonis templum, idem Dlugoſſus refert. Adhæc autem Ziuie, quaſi tu dicas uitalis (aura nimirum) Pogoda, hoc eſt, ſerenum, ſiue temperies: Pochuiſt, quam Miechouieſis auram, nos intemperiem interpretamur (indeq́ue *Pochuiſcel.* Pochuiſcel à Mazouijs adhuc cœli intemperies dicitur) Polonis dij fuêre. Sunt qui his addunt Lelum & Polelum, quos in conuiuijs & compotationibus appellari adhuc audimus, eoſq; Caſtorem & Pollucem eſſe autumant. *Ruſſorum dij.* Piorunum autem, hoc eſt, fulmen, & Stribum, & Chorſum, & Mocoſlum Ruſsi peculiariter coluêre, ut proditum eſt eorũ annalib. In hoc igitur errore & uana ſuperſtitione hęc natio diu perſtitit. *Bulgari Chriſtiani facti. 860. ann.* Primi Slauorum Bulgari, Nicolao eius nominis primo Pontifice maximo, poſt annum Chriſti octingenteſimum ſexageſimũ: hinc minus ꝙ triginta annis interiectis, ꝓximi his *Raſcij, Serbi, Boſnenſes, etc.* Raſcij, Serbi, Boſnenſes, Croatæ, Dalmatæ, Illyrici, *Suatoplugus.* Suatoplugo ſiue Sueropilo, ut eſt apud Blondum, regnante, religionem Chriſtianam, cultumq; ciuiliorem à uicinis Græcis & Italis acceperunt. *Moraui.* Venceslaus Bohemus Suatoplugum hunc apud Morauos, *Velegradum.* Velegradi domicilium habentem regnaſſe, & cum ea gente Chriſto nomen dediſſe, eiuſq; opera Boriuoium Bohemorum

morum ducem & ipſum Chriſtianum factum eſſe, et uxorem Ludimilam gentemq́ ſuam in eandem ſententiam adduxiſſe, circa annum Chriſti nongenteſimum, memorat. Dlugoſſus uerò tres duces Slauorum, Roſcislaum, Suatopolcum, et Cocelum à Grecis Chriſtianæ religionis leges accepiſſe uult circa octingenteſimum annum, imperantibus in oriente quidem Michaële, in occidente uerò Arnolpho, qui pediculari morbo perijt. Nos Blondum & Sabellicum, utpote diligentiores, & qui magis ſibi conſtant, quàm Dlugoſſum in ſupputatione horum temporum ſequi malumus. Præclaram autem his populis noua religione imbuendis operam nauarunt Methodius & Cyrillus epiſcopi: à quibus & illud perfectum eſt, aſſentiente pontifice maximo, ut Slauis ſua lingua in ſacris uti liceret. Aliquanto pòſt Ruſsi, imperantibus apud Græcos Baſilio & Conſtantino fratribus, Ioannis Zemiſcæ filijs, poſt nongenteſimum octogeſimum annum à Chriſto nato, hoc eſt, 6497. ab orbe condito, ut ipſorum annales habent, publicè ad eandem religionem acceſſerunt, cum Volodimirus dux eorum Suentoslai, ſiue ut alijs placet, Stoslai è concubina filius, ſororem imperatorum in matrimonium, & magiſtros religionis Græcos accepiſſet: ac Metropoliten quidem Kiouiæ, Archiepiſcopum uerò Nouogrodi, in alijs autem urbibus epiſcopos, à Conſtantinopolitano patriarcha ſacris initiatos, collocaſſet. Itaque ergo Græcos ritus ex eò tempore Ruſsi mordicus retinent. Tametſi Olga ſiue Helena Volodimiri huius auia aliquanto antè, poſt Igori mariti ſui mortem profecta Conſtantinopolim, Zemiſce imperãte Chriſtiana facta erat. Lambertus Schaffnaburgenſis, qui ante quingentos ferè annos chronicon rerum Germanicarum annotauit, ſcribit, anno Chriſti nati 960. Ruſciæ gentis legationem ad regem Ottonem primum ueniſſe, orãtem, ut ſibi epiſcopus aliquis, qui religionem Chriſtianam apud ſe docendo propagaret, mitteretur: miſſumq́ eſſe Adalbertum, qui uix manus eorũ effugerit. Sed hallucinatur Lambertus. Venceslaus Hagecus, à Bohemis cum epiſcopum nominatim expetitum fuiſſe memorat, ſed iam longè ante Chriſtianis. Et adijt is quidem Vngariam & Poloniam, quemadmodum & nos ſuo loco attingemus: uerùm & aliquanto poſterius, quàm uult Lambertus, & poſt ſuſceptam ab ijs populis religionem Chriſtianam, Ruſsiam nunquã adijt. Pruſsiam adijt quidem, ſed nõ expetitus: neq́ manus eius gentis effugit, quod nos inferius narrabimus. Certiora ſunt, quæ Ruſsi ipſi de ſe memoriæ prodidêre, qui Volodimirum adhuc impio dæmonum cultui deditum, miſiſſe exploratores ad nonnullas gentes ferunt, cognoſcendarum religionum gratia: Chriſtianamq́ ipſi in primis apud Græcos & Conſtantinopolitanos placuiſſe. Aliquantò autem ante Poloni Miezislao authore, & ipſi Chriſto nomina dedêre. Quod quomodo & quando factum ſit, omiſsis ijs quæ ſuperius attigimus, cum ipſius Miezislai principatu pariter proſequemur.

Boriuoius & Ludimila
900. ann.
Methodius & Cyrillus epiſcopi.
Slauicæ linguæ uſus in ſacris.
Ruſsi.
Ioannes Zemiſces imp.
Conſtantinop.
980. ann.
6497. mundi annus ſecundum Ruſſos.
Ruſsi Græcorum ſectam amplectuntur.
Olga.
Lãb. Schaffnaburgenſis error.
960.
Adalbertus epiſcopus.
Poloni Chriſtiani.

MIEZISLAVS.

PEracto Gneſnæ ſolenni ceremonia Zemomysli funere, Miezislaus filius principatum ſuſcepit: & iuſtè quidem adminiſtrabat, ſed tamen infra ſpem omnium diuinorumq́ uaticinia, quorum ſuperiori libro meminimus: ex quibus præclarum quiddam & eximium Poloni de ipſo ſibi uulgò pollicebantur. Vxores ſeptem barbarico more duxit: ijsq́ & libidini ſuæ liberius indulgens, nullos ſuſcipiebat liberos. Erant iam tunc inter Polonos nonnulli, qui peregrè reuertentes à Bohemis & Morauis, religionem Chriſtianam domum referebant. Erant & externi partim in miniſterio & comitatu principis, partim mercaturam in Polonia exercẽtes, partim etiam in receſsibus ſyluarum & ſolitudinum, quo liberius cultui diuino uacarent, degentes, Chriſtiani nõ pauci. His monentibus atq́ ſuadentibus, & religionis Chriſtianæ ueritatem, caſtitatemq́ prædicantibus, poſteritatem deniq́ & felicitatem principi, ſi eam religionem amplecteretur, pollicentibus, Miezislaus priores uxores dimittit, Dambrouucamq́ Chriſtianam, Boleslai primi Bohemorum ducis filiam uirginem, de conſilij ſententia nouo matrimonio ſibi iungit. Libet autem hic Dambroſcæ huius ac Bohemorum ducum genus paulò altius repetere. Premislus ruſticus Bohemorum princeps, Nezamislum filium è Lebuſſa ſuſceptum, ſucceſſorem reliquit: huic Mnata filius ſucceſsit: hunc porrò Voien filius, quem Aeneas Syluius Vorcium uocat, excepit: poſt hunc filij Creſomyslaus & Vvratislaus principatum inter ſe partiti ſunt, ita ut Creſomyslo Viſſegradenſis, Vvratislao Lucẽſis ſiue Zatecenſis cederet. Huic Vvlaſtislaus, illi Neclan, filij ſucceſſere. Neclan porrò, uicto & interfecto Vvlatislao patruele, & filio eius Zbislao puero, Turingi curatoris fraude ſublato, principatum Bohemorum redintegrauit, hũc Hoſtiuitus filius excepit: cuius filius Boriuoius,

Vxores ſeptẽ.
Chriſtianiſmi occaſio apud Polonos.
Dambrouuca Bohema Miezislai uxor.
Bohemorum ducum propago.

Boriuoius dux Bohemorum primus Chriſtianam religionem fundauit in Bohemia.

riuoius, primus Bohemorum principũ, cum uxore Ludimila, quemadmodum ſuperius attigimus, religionem Chriſtianam in Bohemia fundauit: priuatamq; uitam ſecutus Spitigneuo filio natu maiori, deinde eo breui ſine liberis uita defuncto, Vvratiſlao minori principatum conceſsit. Hic autem è Dragomira uxore impia, & à Chriſtiana religione aliena Vẽceslaum & Boleslaum filios ſuſcepit: quorum hunc mater, illum auia, ſuis utraq; moribus conuenienter cum educaſſet, patre mortuo ſic ij diuiſère dominatum, ut Auſtralem oram ad Albim uſq; Venceslaus, inde porrò ſeptẽtrionalem Boleslaus obtineret.

Diuerſæ educationis diuerſi fructus.

Sed crudelis & impius Boleslaus, pio, ſanctoq; fratre per dolum interempto, redintegrauit rurſus principatum: & ex Brena uxore Boleslaum filium, et hanc iſtam, de qua nunc agimus,

Venceslaus o. à fratre occiſus.

Dambrouucam ſuſcepit. Quæ poſteaquam Gneſnam ſplendido comitatu aduecta eſt, Mieſca ſiue Miezlaus princeps, baptiſmo, ut conuenerat, ritu Chriſtianorum initiatur, &

Dambrouucæ parentes.

ſubſequẽtib. diebus nuptias magna celebritate peragit, añо Chriſti nõgenteſimo ſexageſimo quinto, deinde Bohemos, q nouam nuptã deduxerant, honorifice habitos, & ſplendidè donatos, remiſit.

Mieziſlaus fit Chriſtianus. 965. ann.

Mox totum ſeſe ad propagandam per omnem principatum ſuum religionem, hortante & adiuuante uxore, cõuertit.

Religionis propagandæ cura.

Baſilicas nouem diuerſis locis ædificat, eaſq; ſuppellectili omnis generis precioſa ornat, cenſibus & poſſeſsionibus locupletat, & in diœceſes diſtributas, duas quidem ex his Archiepiſcopis, nempe Gneſnenſem & Cracouienſem: reliquas uerò, hoc eſt, Poſnanienſem, Smorogouienſem, quæ poſtea Bicinenſis, ac demum Vvratiſlauienſis dicta eſt: Cruſuicienſem, quæ Vvladiſlauiam ſucceſſu

Epiſcopæ & Baſilicæ primæ in Polonia.

temporis tranſlata eſt, Plocenſem, Culmenſem, Lubuſſenſem, & Camenenſem, ſingulis epiſcopis attribuit: ijsq; decimas omnis generis frugum, de ſuis iuxtà ac nobilitatis plebiſq; agris edicto perpetuo adſcribit, ita quidem, ut eæ decimæ poſt meſſem ab ijs qui

Decimæ epiſcopis attributæ.

dant, ad conſtitutum locum comportentur. Quãquam annonymus quidam uetuſtus rerum Polonicarum annotator, uerius quàm ſcriptor, Cracouiæ quoq; initiò non Archiepiſcopum, ſed epiſcopum uult eſſe cõſtitutum: deinde uerò Aaronem abbatem Tinecenſem à Benedicto papa nono primum Archiepiſcopum Cracouienſem renunciatum eſſe:

Cracouiæ Archiepiſcopus.

eam uerò prærogatiuam ſucceſſorem eius proximum, Lampertum Zulam, neglexiſſe. De Culmenſi quoq; epiſcopa Dlugoſſo non aſſentior. Longè poſterius enim eam conditam eſſe, ac de Plocenſi quaſi deductam, certa extant monumenta literarum cùm alibi, tum in

Culmenſis epiſcopa quando condita ſit.

archiuio regio Cracouienſi, quemadmodum ſuo loco indicabimus. Niſi fortè initio quidem à Mieziſlao conditam, poſterius uerò à Pruſsis ſubacta ea regione deletam, ac deinde à Conrado Maſouiorum duce denuò reſuſcitatam potius, quàm conditam fuiſſe, exiſtimare uolumus. Vtut eſt, tunc quidem primùm epiſcopæ & baſilicæ in Polonia conditæ, & ſolenni ceremonia dedicatæ ſunt.

Legatus Pontificis Max.

His autem rebus perficiendis Aegidius Cardinalis epiſcopus Tuſculanus, Ioannis tertijdecimi Põtificis Max. qui per illud ipſum tempus Leoni octauo ſucceſſerat, legatus præfuit:

Epiſcopi Itali in Polonia.

qui primos Archiepiſcopos & Epiſcopos Italici, nec ſcio an quoſdam Gallici & Germanici generis fecit, cum noſtri rudes adhuc eſſet, & nouitij.

Sacerdotes inferiores.

Parœci.

Additi ſunt & inferiores ſacerdotes, qui partim ſocij & conſiliarij, partim adminiſtri eſſent Epiſcoporum, quos uulgò Prælatos & Cannonicos, & plebanos, ſiue parochos, ſeu rectius parœcos dicimus: quibus etiam poſſeſsiones à principe, & locupletioribus quibuſq;, ac certæ decimæ ab Epiſcopis attributæ ſunt: templaq; in oppidis & pagis permulta, ſtudio pietatis certantibus inter ſe cunctis, extructa.

Religionis propagandæ ſtudium in Mieziſlao.

Horum itaq; opera ſtudio atq; diligentia religio Chriſtiana celeriter magna cœpit incrementa in Polonia, præſertim cum alij muneribus & honoribus à pio principe ditionem ſuam omnẽ eius rei gratia circumeunte, allicerentur: alij minis adigerentur: deorum ſimulachra ubiq; in oppidis atque uillis confringerentur, comburerenturq;: & uani priſcę ſuperſtitionis ritus atq; ceremonię abolerentur à magiſtratibus edicto regio, conſtituta ad eam rem publicè peragendam ſeptima die Martij.

Simulachrorum demerſio.

Repræſentari autem eius rei memoriam etiam ſua ætate Dlugoſſus teſtatur, quòd in pagis quibuſdam ſimulachra Marzanæ & Zieuoniæ contis præfixa, (uel ut nos è maioribus natu didicimus, trahis impoſita) cum querulo & lugubri cantu uulgò in pompa geſtari, & in paludem uel in flumen abijci ſoleant, ea die, quæ eſt quarta Dominica Quadrageſimæ.

Boleslaus natus 967. an.

Dum in his totus eſt Mieziſlaus, naſcitur ei filius ex uxore Dambrouuaca, anno Chriſti nongenteſimo ſexageſimoſeptimo, ut uult Dlugoſſus: eiq; apud ſacrum fontem aui materni Boleslai, qui per idipſum tempus è uiuis exceſſerat, nomen imponitur.

Boleslai uxor Iuditha.

Adleida Mieziſlai filia.

Adulto deinde, pater uiuens adhuc uxorem accepit Iuditham, Geiſæ ſiue Ieſſæ Vngarorum principis affinis ſui filiam, ex priore uxore ſuſceptam. Nam ea mortua, ſororem ei ſuam Adleidam Mieziſlaus in matrimoniũ collocarat: à qua perſuaſus Geiſa, cum

Vngaris ſuis Chriſtianam & ipſe religionem quinto poſt Polonos anno ſuſcepit, quemadmodum Dlugoſſus & Vapouius memorant. Vngari annales nullam Adleidæ huius, aut omninò alterius uxoris Geiſæ, mentionem faciunt: ſed eum Chriſtianum iam antè factum, Vngaros ad ſuſcipiendam religionem eādem adduxiſſe, & ex Aſcolta Giulæ Tranſyluanorum ducis filia Stephanum filium, & hæredem reliquiſſe. Quãdam autem certam eius temporis hiſtoriam Vngari non habent, nec ſatis ſibi conſtat etiam in temporum ratione Bonfinius: nos tamen litem hanc non dirimemus. Illud quidem conſtat, uel eodem tempore, uel certè paulò poſterius Vngaros quàm Polonos, populariter cum ſuis principibus Chriſto nomina dediſſe, Stephanumq́ Geiſæ filium à diuo Voicecho ſiue Adalberto (de quo paulò pòſt plura narrabimus) primis Chriſtianorũ myſterijs initiatum, uel certè confirmatum eſſe, anno poſt CHRISTVM natum nongenteſimo nonageſimo. Anno 974, narrat Dlugoſſus acrem & niuoſam hyemem à principio Nouembris uſque ad æquinoctium uernum in Polonia perduraſſe. Tertio autem añ pòſt, Dambrouucam rebus humanis exemptam eſſe, quæ ſerto & corona redimita incedere, nec unquam uelare caput ſolita ſit. Pijs autem & quietis conſilijs ferè principatum ſuum Miezislaus annis triginta quinq; adminiſtrauit: præter, quòd cum Volodimiro Ruſſorũ duce, ditiones ſuas inuadente, neceſſarium bellum geſſit, ſucceſſu quidem uario, iam huc, iam illuc inclinante uictoria, euentu uerò non ſatis proſpero. Nam Præmiſliam, Cerueñũ, & aliquot prærerea arces & oppida à Volodimiro capta amiſit. Quo planior autem decurrat hiſtoria, non abs re fuerit, Volodimiri genus paucis repetere: à quo Kiouienſiũ, ac totius Ruſſiæ duces, cum quibus multa bella noſtri geſſerunt, orti ſunt. Iorus, ſiue Igor Rurici filius, Kiouiæ ac Nouogrodi principatũ obtinens, multa cum Græcis Imperatoribus bella proſpero euẽtu geſſit: ictoq; cum eis fœdere, à Dreſlianis populis (qui neſcio an Bulgari ſint) cum grauibus tributis eos premeret, Coroſtani interfectus eſt. Quanquam Luitprandus Ingerum Ruſſorum regem (ſic enim ille eum appellat) cum ingenti claſſe uenientem à Romano imperatore, Conſtantinopolitano nauali prælio uictum, et magna ſtrage repulſum eſſe prodidit. Poſt Iori mortem circa annum Chriſti 950. uxor eius Olga uidua principatum aliquandiu adminiſtrauit: Dreſlianosq; dolo ulta, Stoſlao filio, cum adoleuiſſet, principatum tradidit: et Conſtantinopolim profecta, Ioanne Zemiſce impetrante, religionem Chriſtianam ſuſcepit. Stoſlaus uerò, nequicquam ſuadente matre, ut ipſe Chriſtianus fieret, in impietate perſeuerans, ſeptuaginta arces ſecundum Danubium cępiſſe fertur: reuocatusq; à matre Pecinigos (quos Vapouius Peucinos, eius oræ, qua Danubius in Põtum influit, populos eſſe uult) ditionem ſuam infeſtantes, et Kiouiam obſidentes, repreſſit. Sed ab his deinde, cum eis uiciſſim bellum inferret, cæſus eſt. Viuens autem principatum inter filios Iaropolcum & Olgum, ex iuſta uxore natos, partitus erat: Volodimirum porrò ẽ Maluſſa concubina ſuſceptum, Nouogrodenſibus petentibus principem dederat. Sed non diuturna manſit concordia inter fratres. Poſt mortem enim patris, & annum Chriſti 971. Iaropolcus Kiouienſium dux Olgo fratri Pereaslauicenſium duci bellum intulit, incitante Suenceldo, qui principem gratiæ honoris locum apud Iaropolcum obtinebat, quòd filium eius Olgus interfecerat: Olgoq; ſuorum perfidia perempto, dominatum eius in poteſtatem ſuam redegit. Nec multo pòſt ipſe quoque Iaropolcus à Volodimiro per ſpeciem colloquij euocatus, ſimilem exitum habuit. Volodimirus uerò paterno principatu omni potitus, finitimos Bulgaros, Croatas, Viaticos, Dulepios, & Iazygas, quos Iazuuingos noſtri uocant ſubegit, ac tributarios ſibi fecit. Cum Piecinigis quoq; proſpero Marte bella geſſit. Imperatoribus Cõſtantinopolitanis Corſunum urbem Ponti, quam Cherſoneſam uocat Sabellicus, eripuit: ductaq; in matrimonium Anna ſorore imperatorum Baſilij & Conſtantini, & religione Chriſtiana ſuſcepta, reddidit. Quibus ſucceſsibus elatus, proximas Polonorum ditiones adortus eſt, & quas dudum memorauimus munitiones, anno Chriſti nongenteſimo octuageſimo quinto, de ipſis cæpit, quemadmodũ Dlugoſſus ſcriptum reliquit. Ruſſorum annales nullam cuiuſquam expeditionis Volodimiri huius contra Polonos mentionem faciunt. Venceslaus autem Hagecus memorat, Miezislaum, uiuente adhuc Boleslao pio Bohemorum duce, Dambroſcæ fratre, anno Chriſti 994. crebris incurſionibus Bohemiam tunc infeſtaſſe, cum Volodimirus illas munitiones Polonorum, in poteſtatem ſuam redegit. Cõtra quẽ cũ Miezislaus, Bohemis omiſsis, duxiſſet exercitum, & bello illo Ruſsico diſtineretur, Boleslaum magnas Bohemorum copias duce Craſata Suchoradio in Poloniam immiſiſſe, & cùm alias munitiones, tum Cracouiam expugnaſſe, & præſidijs muniuiſſe: ſexto demum anno poſt, cum

Vngari Chriſtiani facti.
Bonfinius.
Stephanus Geiſæ regis Vng. filius.
974. ann. hyems aſpera.
Dambrouuca mortua.
Ruſsicum bellum.
Præmiſlia amiſſa.
Ruſſorum principum ſtirps. Igorus.
Dreſliani.
Coroſtanum.
Luitpran. rerum per Europam geſt. lib. 5. c. 6.
950 ann. Olga uidua Conſtantinopoli facta Chriſtiana.
Stoslaus.
Pecinigi.
Iaropolcus.
Olgus.
Volodimirus dux.
971. ann.
Volodimiri res geſtæ, & uxor.
Sabel. Ennead. 9. lib. 2.
Ruſsi Polonorum fines infeſtarunt.
985. ann.
Hageci error.
Bohemicum bellum.

Boleslao pio Bohemorũ principi extincto, filius Boleslaus tertius in principatu ſucceſsiſſet, à Miezislao et Boleslao filio eas recuperatas eſſe, eiectis & ad internecionẽ cęſis Bohemis. Sed uiderit Hagecus, quem ſecutus ſit authorem in eo, quod Miezislaum, mitem & quietis amantem principem, nulla iniuria prouocatum, cum affine ſuo Boleslao bellum geſsiſſe uult. *[Vitich. de geſt. Sax. lib. 3.]* Noſtrorum quidem nemo quicquam eiuſmodi memorię prodidit. Vitichindus uerò etiam adiutum eſſe à Boleslao ſocero Miſicam ducem (ſic fortaſsis ille Mieſconem appellat) Ottonis imperatoris amicum contra Vigimannum, & cõcitatos ab eo Vuloinos Slauos, indicat. Niſi fortè alius à Miezislao noſtro hic eſt Miſica, unus fortè de poſteris Popieli: quem Vitichindus Licicauicorum Slauorum ducem ſiue regem appellat: qui potuit & ipſe gener eſſe Boleslai Bohemi, ſed fratis potius, quàm patris Dambroſcæ, ſi diligentiorem temporum, quibus hæc geſta eſſe uult Vitichindus, rationem ineamus. *[Bohemicum bellum.]* Scribit quidem Dlugoſſus noſter, et Vapouius, Miezislaum unà cum filio ſuo Boleslao feciſſe expeditionem in Bohemiam, ſed poſt Ruſsicum illud bellum, & poſt mortem Boleslai pij, in gratiam filij ipſius pupilli: cui & ipſi Boleslao nomen fuit: cuius imperiũ proceres Bohemi proterue contemnebant, & bona principis inter ſe diripiebant. Idq; bellum magna celeritate ab eo confectum eſſe, *[Praga expugnata.]* Praga metropoli, quæ ſola ipſi ueniẽti portas clauſerat, expugnata, præſidioq; militum aduerſus rebellionem procerum in ea relicto. Venceslaus Cracouiam à Miezislao & Boleslao Polonorum principibus expugnatam & receptam falſo affirmat: & quidem anno poſt Chriſtũ natum 1000. nempe altero poſt Miezislai mortem. Aeneas uerò Syluius eam ipſam urbem per fraudem à Meſcone Polonorum principe Bohemis ereptam eſſe refert: qua de re nos paulò inferiùs in Boleslao ſententiam noſtram exponemus. Nunc de Ruſsico & Bohemico Miezislai bello hæc dicta ſufficiant. *[Diadema regium à Pontifice Max. petitum.]* Cęterùm quo auguſtiorem poſteris ſuis principatum relinqueret Miezislaus, hortante ſenatu, Lampertum Cracouienſem Archiepiſcopum ſiue epiſcopum, uirum doctum & eloquẽtem, oratorem mittit ad Benedictum eius nominis ſeptimum Pontificem maximum, ut regium diadema ſibi mitteret, regemq; Polonorum ſe & poſteros ſuos eſſe iuberet. Quo tempore etiam Stephanus Geiſæ filius, poſt defunctum patrem Vngariæ *[Vngarici regni principiũ.]* princeps, eadem de re ſuum miſerat. Atque ille quidem impetrauit: quanquã Vngari uulgò crediderũt, ab angelo cœlitùs ei diadema eſſe impoſitũ. *[Polonorum mores antiqui.]* Noſtro negatum eſt, uel quòd de morte eius nunciatum eſſet, uel quòd differre eam rem Pontifex diuino oraculo iuberetur: eò quod Poloni uenationibus, rapinis ac cædibus mutuis dediti, duri & immanes, contumelioſi & aſperi aduerſus tenuiores atq; ſubditos, minus caſtè religionẽ colere dicerentur. *[Miezislai regni & uitæ finis.]* Regnauit Miezislaus annis triginta quinq; ferè: mortuus uerò uiceſimoſecundo poſt uxorem lectiſsimam & pientiſsimam fœminam defunctam, & nono poſt natum ſibi nepotem Miezislaum anno. Poſnaniæ honorificè ſepultus eſt eo anno, qui fuit à Chriſto nato nongenteſimus nonageſimusnonus. *[999. ann.]* Non uidetur ſilẽtio prætereundum eſſe, quod *[Mos diſtringẽdi gladium, dum Euangelium recitatur.]* ſub hoc principe mos inoleuit apud Polonos, ut homines equeſtris ordinis in templis, dum ſacerdos apud altare pronunciat unde recitaturus ſit Euangelium, gladios mediotenus ſtringerent, quaſi profitentes Euangelij & religionis defenſionem. Choro autem reſpondente, Gloria tibi Domine: rurſus reconderent. Diuq; hic mos manſit in Polonia. *[Donaiecius fluuius.]* Fuerunt etiam hoc tempore in ſolitudine apud Donaiecium fluuium, qui è finibus Vngariæ profluens, *[Donaiec. Opatouec.]* Viſtulæ apud Opatouecium oppidum miſcetur, duo monachi ſanctimonia uitę celebres: quorum Benedictus ab Vngaris, quòd Chriſtum profiteretur, cęſus: *[Benedictus & Suiradus monachi.]* Suiradus poſt uitam duriſsimè exactam, in monaſterio Mõtis ferrei in Vngaria, quo ambo commigrarant, ſua morte abſumptus eſt.

BOLESLAVS PRIMVS REX, COGNOmento Chrobry.

[Boleslai uirtutes.] SVſcepit paternum principatum Boleslaus, ſumma Polonorum omnium uoluntate: quippe quos non indoles tantum eius egregia, ſed ſpecimen etiam uirtutis, nec uulgare, nec unum uiuẽte patre ab eo editum, ſpe optima impleret. Nam præter ingenij prompti & perſpicacis, ad omnia cum decoro atq; dignitate ſeſe accommodantis, acrimoniam, præter ſtudium laudis, rerumq; & hominum militarium ſingulare, præter animi deniq; magnitudinem ſummo principe dignam, elucebat in eo rara modeſtia, uerecundia, comitas, ſuauitas morum grauitate temperata: nullum intemperans dictum aut factum, ſordes nullæ, ſed cum delectu ac iudicio paulatim ſeſe proferens liberalitas, & cæteræ mitiores uirtutes, quæ magnopere adoleſcentiam commendant. Nec ſanè

ſpem

ſpem & opinionem hominum feſellit. Hic enim princeps, Polonorum nomẽ regia dignitate externorum principum neceſsitudinibus, & clariſsimis rebus geſtis uehementer illuſtrauit: militarem diſciplinam auxit, regni fines longe, lateq; propagauit: religionem ſtabiliuit, & auguſtiorem reddidit: deniq; feros & agreſtes homines ad ciuiliorem aliquanto uitæ cultum redegit. Quæ priuſquam explicemus, operæprecium eſt paulum ab inſtituto curſu deflectere: quo maiorem ſequenti hiſtoriæ lucem afferamus. ERAT apud Bohemos ſecundus ordine Pragenſis epiſcopus Voicechus, qui Adalbertus ab externis appellatus eſt, uir nobilis, & ſanctimonia uitæ, pietatiſq; ſtudio clarus. Is Bohemicę pertinaciæ in retinendo impio idolorum cultu, & feritatis, iniuſtitiæ, rapinarum, & neutiquã conuenientium Chriſtianæ profeſsioni morum pertæſus, cum crebris admonitionibus, acribuſq; obiurgationibus nihil proficeret apud populũ, atq; adeo multos etiam infeſtos ſibi reddidiſſet, Romam primùm, ac deinde impetrato à Põtifice Max. commeatu, tentatis tamen iterum, an reſipiſcerent, Bohemis, in Vngariam Razino ſiue Gaudentio fratre, & uiris aliquot religioſis comitantibus, profectus erat: ibiq; annum & amplius commoratus, Geiſa principe cum uxore fauentibus, Vngaros religione Chriſtiana, non ita pridem, nec uniuerſè adhuc ſuſcepta, per interpretem acuratius imbuit: Stephanum regis filium uel baptizauit, ut uolunt quidam, uel baptiſatũ iam antè confirmauit. Inde Poloniam ire perrexit. Acceptus honorificè à primoribus, & cætera multitudine, ab ipſo Miezislao duce, eandem Polonis, quam Vngaris, nauauit operam, cùm Cracouiæ & in itinere, quà ueniebat, tum Gneſnæ in primis: & eò quidem maiore ſtudio & alacritate, quòd linguæ & ſanguinis cognatio Bohemis ſuis cum Polonis intercederet. Mortuo uerò illis dieb. Roberto primo Gneſnẽſi Archiepiſcopo, Adalbertus magnis principis precibus exoratus, quẽadmodum uolunt noſtrates, ſufficitur. Sed non multo interiecto tempore, uiſo nocturno diuinitùs admonitus, iam inde ab initio ſuſceptam ad Pruſſos, de quibus paulò pòſt dicemus peregrinationem, ægrè dimittentibus eum principibus, perſequitur: relicto pro ſe Gaudentio, ſiue Razino fratre Archiepiſcopo. Ibi dum religionem Chriſtianam magna cum difficultate & patiẽtia diſſeminat, à gente barbara & immani, dæmonum & idolorũ ſacrificulis cum antiſtite inſtigantibus, ueneranda myſteria peragens prope oppidũ, quod Fiſshauſum Germani poſtea dixère, ad litus Oceani à barbaris confoſſus interficitur, die uiceſimatertia menſis Aprilis, anno Chriſti nongẽteſimo nonageſimoſeptimo. Cuius corpus poſtea Boleslaus dux, patre iam mortuo, dilata in aliud tempus ultione, à Pruſsis redemit: & minimo quidẽ, propterea ꝙ appenſo in ſtatera, perexiguũ ipſi pondus, diuina, ut creditũ eſt, uirtute efficiente, ineſſet. Tantũ enim argenti, ſiue auri, ut alij uolunt, barbari pacti erant, quantũ corporis ponderi reſponderet. Deductum ſolenni pompa primùm in Tremeſnẽſi monaſterio collocauit: nec multo pòſt ad Gneſnẽſem baſilicã tranſtulit. Nec mora, cœpit locus monumentũ inclyti martyris CHRISTI plurimis & ſalutiferis humano generi clarere miraculis. Hac igitur fama motus Otto Ruffus, tertius eius nominis (quamuis Crantius ſecundum fuiſſe uelit) imperator. Rom. ab Italica ſiue expeditione, ſiue peregrinatione reuertens, cum permagno & ſplendido comitatu pacatus in Poloniam ad ſepulchrum noui martyris uenit, ſiue exoluendi uoti, ꝙ graui morbo implicatus uouerat, gratia, ſiue expiandi ſceleris cauſa, quo comitem quendam inſontem, calumnia libidinoſæ uxoris ſuę incitatus, pro adultero indicta cauſa interfici iuſſerat. Et erant inter ſe cum Boleslao Polonorum principe paterni amici. Acceptus eſt à Boleslao, habituſq; unà cum ſuis omnibus pluſquam regali magnificentia & liberalitate, & cùm alijs ampliſsimis donis, tum abaco & inſtrumento menſæ omni aureo & argenteo, quod triduo nouum ſemper promebatur, auleiſq; & ueſtibus precioſis donatus. Volens aũt tam ſplendido hoſpiti & amico principi parem referre gratiã, collocutus cum conſilio, quod ſecum in comitatu habebat, regem eum appellat, ſociumq; & amicũ Rom. Imperij: à tributa & omni iuriſdictione Imperatorũ immunem. Ac diadema ſuum, Gaudentio archiepiſcopo ſolennes cæremonias peragẽte, ipſi imponit: eumq; honorem ſempiternũ ipſi et poſteris ipſius, in Polonia regnaturis eſſe iubet. His adiungit hoſpitale munus: unũ de clauis, quibus CHRISTVS Dominus & Deus noſter cruci affixus eſſe dicitur, & lanceam D. Mauritij: quæ in baſilica Cracouiẽſi, ubi ſedes eſt epiſcopi, adhuc uiſuntur, uiciſsim autem brachium diui Adalberti à nouo rege accepit: quod Romæ in inſula apud diui Bartholomæi ędem ab eo poſtea depoſitum eſſe fertur. Et quo arctior, firmiorq; eſſet inter ipſos & poſteros ipſorum neceſsitudo, Rixã Hezois Erenfridi comitis Palatini Rheni filiã, è ſorore ſua Machtildi ſuſceptam, Miecislao regis filio, puero duodecimum annum agenti, deſpondet imperator.

Boleslai merita erga Poloniam.

Voicechus ſiue Adalbertus epiſcopus, uir ſanctus.

Bohemorum mores.

Adalberti iter in Vngariam.

Adalb. in Poloniam aduetus.

Robertus primus Archiepiſcopus Gneſnenſis.

Adalberti in Pruſſiam iter.

Gaudentius archiepiſcopus.

Adelberti cædes.

997. ann.

Miraculum.

Adalberti corpus Gneſnam translatum.

Miracula.

Ottonis Imperatoris aduentus in Poloniã.

Crant. lib. 2. cap. 36. Vand.

Boleslai ſplendor & munificentia.

Regni Polonici initium.

Clauus ſacer.

D. Mauritij lancea.

Rixa Miezislao deſpõſata.

perator. Quæ partula apportata in Poloniã, & à ſocru educata, duodecimo demum año pôſt, adulta adulto Mieziſlao nupſit. Annus autem, quo hæc acta ſunt, & Boleslaus rex appellatus eſt, milleſimus primus à CHRISTO ſeruatore noſtro nato fuit. His ita peractis, Otto Romam rurſus ad ſedandos nouos motus contendit: ijſq; compoſitis, ſequenti anno cum Gregorio eius nominis quinto Pōtifice max. propinquo ſuo, cui Bruno prius nomen fuerat, conſtituit, ut penes certos Germaniæ principes ſemper deinceps libera electio Rom. regis ſiue Cæſaris eſſet: nimirum tres Archiepiſcopos, Moguntinenſem, Colonienſem, ac Treuerenſem: comitē Palatinum Rheni, ducem Saxonię, & Marchionē Brandeburgenſem. Quibus poſtea rex Bohemię ſeptimus à Rudolpho imperatore adiunctus eſt, qui paribus illorum ſuffragijs, controuerſiam dirimeret: nec tamen prius is qui electus eſſet, imperator appellaretur, quàm à Pontifice Max. confirmaretur, & ritu ſolenni ungeretur atq; coronaretur. Cōrado autem Sueuo imperante, quemadmodū ſcribit Blondus, illud quoq; his inſtitutis additum eſt, ut imperator deſignatus, priuſquam Romæ à Pontifice confirmaretur, ſiue inaugurararetur, Modoeciæ primùm palea, deinde Mediolani ferro coronaretur. Poſterius deniq; Aquiſgrani fieri cœptum eſt id, quod Modoeciæ prius fiebat. Nō multo pôſt Otto, cum ex Italia in Germaniã reuerteretur, ueneno, ut creditum eſt, extinctus, Henricũ Bauarorum ducē nouo inſtituto electum, ſucceſſorē accepit, anno Chriſti 1003. Boleslaus aũt nouus rex, cũ Volodimiro duce Ruſſiæ, non recuperatis ijs, quę is patri ipſius ademerat, pacē fecit: ad Bohemicũ bellum ſpectans, ne pluribus eodem tempore bellis implicaretur. Nam Boleslaus Bohemorũ dux, ferox iuuenis, & futuri incogitans, de quo ſuperius in Miecislao mentionem fecimus, improbo quorundam procerũ ſuorũ conſilio adductus, q ij non permiſſos ſe à Miecislao, Bohemiã pro libidine ſua uexare dolerent: Poloniæ fines circum Cloſcum oppidũ ferro & igni, prædiſq; agendis uaſtabat. Mittit ad eum Polonus legationem res repetitum, cognationi, ætatiq; illius aliquid remittens: componitur pax. Eam non multo pôſt Bohemus, repetita in Poloniam incurſione, rupit. Ibi rex læſam iterum patientiam ſuam indignatus, & grauib. ſuorum iniurijs & querelis irritatus, tumultuaria manu Bohemum perſequitur: quem cum intra regni ſui fines non eſſet aſſecutus, auctis copijs Bohemiam longè, lateq; populatus eſt: oppida & & arces partim ui expugnauit, partim in deditionem accepit: Pragam metropolim, et Viſſegradum arcem, quò ſe dux Boleslaus cum Iaromiro filio receperat, biennio obſeſſam, fame ad deditionem compulit, fautoribus & adiutoribus ad omnia uſus Cochano, & cæteris Rauitis, ſeu Verſouicijs, principe tunc inter Bohemos familia: cuius ſtemma gentilitium eſt, puella urſo inſidens. Ducem Boleslaum, ne nouos poſſet ciere motus, Bohemorum ſuaſu oculis priuauit: Iaromirum filiũ eius, Rauitis in cuſtodiam aſſeruandũ tradidit. Ipſe, cum præfectos, qui nomine ſuo Bohemiam adminiſtrarēt, partim de ſuis, partim de Bohemis, quos fideles ſibi expertus erat, conſtituiſſet, præſidijſq; opportuna loca firmaſſet, uictorem reduxit exercitũ: Vdelricũ alterũ Boleslai filiũ, ab Hērico imperatore affini ſuo, qui tunc bello Gallico ualde diſtinebatur, petenti ſibi deditum, cum in cuſtodia habuiſſet aliquandiu, non modo liberum, ſed etiam equis, ueſtimentis, ſatellitibus, & uiatico lautè inſtructũ, domũ remiſit, motus lachrymis & pollicitationibus cognati adoleſcentis: & quòd ſanctè is deieraret, ſemper ſe in poteſtate regis Poloniæ futurum. Verebatur etiam rex, ne ſi Rauitę uel fidem erga ſe mutarent, uel populi conſenſum reformidarēt, Iaromirus, cui propter ætatem paternus principatus debebatur, ex ipſorum cuſtodia elaberetur, & nouos cieret motus. Hũc ergo alterum beneficio ſuo ſibi obligatũ, ac dominãdi cupidum, illi obijciebat. Is poſteaquam ad ſuos peruenit, principatum ſuſcipit, regi Polono obnoxium ac tributarium: fratrem Iaromirum excæcat, quo minus eum metuat. Ita de hoc Bohemico bello Dlugoſſus, Miechouienſis, & Vapouius, noſtri memoriæ prodidêre. Aeneas Syluius, qui poſtea fuit Pontifex Max. aſſumpto Pij ſecundi nomine, aliquanto aliter hæc refert. Scribit is, à Meſcone Cracouiam Boleslao tertio duci Bohemorũ per fraudem ereptam: ipſum deinde per inducias, poſt bellum utrinq; geſtum, & agros uaſtatos, factas, eôdem ad colloquium euocatum, non ſeruata fide captum, et luminibus orbatum: comitatum eius, exceptis Rauitis, quos ille Vrſouicenſes, ab urſa fortaſsis, uocat, trucidatum: Bohemiam uaſtatam, et in ditionē Polonorum redactam: excepta arce Viſſegradenſi, quam Iaromirus non filius, ſed frater, ut ipſe uult, ducis, è manibus Rauitarum, necare eum uolentium, populi concurſu liberatus, retinuerit. Vdelricum poſtea tertium fratrem, re cognita, ab Henrico Imperatore dimiſſum, Bohemiam omnem deiectis Polonorum præſidijs recuperaſſe, & Iaromiro fratri oculos eruiſſe: filium Prædiſlaum, quem ille de-

1001. ann.

Otto Imperator Romã profectus.

Imperij Romani electores.

Blon. Dec. 2. lib. 3.

Imperij diademata.

Ottonis mors.

Henricus imperator primus. 1003. an.

Bohemicum bellum.

Bohemia ſubacta à Polonis.

Praga et Viſſegradum regi Polono dedita.

Boleslaus Bohemus excæcatus.

Vdelricus dux Bohemiæ, Polono regi tributarius.

Bohemi regi Polono tributarij.

Iaromirus dux excæcatus à fratre.

Aeneæ Syluij error.

Prædiſlaus Vdelrici filius.

ſſle deprauatè Bizetiſlaum uocat,(niſi forte typographi hic error eſt,quòd ſecundam literam i pro r poſuit) ex Bozena ruſtica uxore ſuſcepiſſe, eumq; adultum Iutham Otthonis Ruffi imperatoris filiam rapuiſſe: eam bellum inter patrem & ſocerũ atq; uirum, propter ſe exuſcitatum,interuentu ſuo ſuſtuliſſe. Tametſi Venceslaus Hagecus eam Otthonis,nõ imperatoris,uerùm Comitis Bauari filiam fuiſſe uult. Hæc fermè,tametſi non iiſdem uerbis,Aeneas Syluius:uir magnus quidem ille,& in magnis rebus uerſatus, ſed uel Polonis ob negatã epiſcopã Varmienſem, ut aiunt,nimio plus iniquus: uel à Bohemis malè edoctus,cum quib. in aula Friderici tertij Imperatoris, qui tunc Ladislai pueri Bohemorũ regis,ꝓpinqui ſui tutor erat,familiariter uixit. Obſeruare is certè aliquanto diligentius conuenientiam rerum atq; temporum debuit,ſi ſcriptis ſuis fidem derogare noluit. Primùm enim confundit Aeneas hanc expeditionem Polonorum in Bohemiam cum ſuperiori,cuius nos in Miezislao meminimus:& nullã facit Boleslai Poloni,clariſsimi principis mentionem. Noſtri eas diſtinguunt,diſerteq; utriuſq; cauſas produnt: nec ullum à Miezislao, ſiue Meſcone,bellum contra Boleslaum affinem ſuſceptum, ſed principatum ei puero ſtatim poſt mortem patris uindicatum memorant:& quidem eo ipſo anno, quo Miezislaus quoq; mortuus eſt. Porrò à Boleslao rege ſuſceptũ quidem eſſe bellum cõtra illum ipſum Boleslaum,ſed prouocato iniuria. Et ſanè,ut demus Syluio, quamuis contradicente Hageco,longè pòſt quàm Boleslaus Bohemus in principatu patri ſucceſsit, Miezislaum noſtrum obiiſſe:tamq; cupidum eum fuiſſe,ut affini principatum per ſcelus eriperet,haud ita pridem ſuſcepta,ac tam ſanctè,quàm oſtendimus,culta religione Chriſtiana, eſt' ne credibile,eum ab obſidione Viſſegradenſi re infecta, dimiſſaq; è manibus uictoria, diſceſſurũ, & Iaromiro renouandi belli,atq; eripiendæ ſibi tanto ſtudio,labore & ſumptu petitæ Bohemiæ opportunitatem relicturũ fuiſſe? Non conueniunt cum tanta cupiditate, tanta incogitantia & ignauia. Iam Cracouia in Polonico ſolo,quod Syluius non uidit, à Polono condita,& minimũ quadraginta milliarib. Germanicis à finibus Bohemicæ ditionis tunc remota,quî eripi Bohemis potuit,quam illi imperio nunquã obtinuerunt,nec ſanè potuerunt,niſi pariter interiacentem partem Poloniæ permagnam,quæ poſtea Sileſia dicta eſt, aut Morauiam etiam finitimam obtinuiſſent? At Sileſia quomodo aut quando Polonis adempta ſit,nuſquam ille oſtendit: nos alibi oſtendemus. Tunc aũt eam in Polonorũ ditione fuiſſe,iam liquere debet ex eo,quòd Smogorouienſem ſiue Vuratislauienſem eccleſiam,ac diœceſim,quæ Sileſiam ferè omnem complectitur, ab iſto ipſo Miezislao, quem Aeneas Meſconem uocat,conſtitutam eſſe conſtat. Morauiæ uerò permagnam partem à Polonis ſubactam fuiſſe, Arnolpho Romanis imperante (qui ſunt ſexaginta plus minus anni ante Meſconis tempora) ipſe etiam Syluius teſtatur, & nos ſuperius memorauimus. Bohemi uerò poſterius in ea pedem poſuêre,uel ipſo Hageco teſte:qui hæc nõ uidit, cum Syluium ſequeretur. Quanquam illud tamen animaduertit, non potuiſſe hæc geri à Miezislao ſiue Meſcone,præſertim quod ad excæcationẽ Boleslai tertij Bohemi attinet: proinde ipſe Boleslao Miezislai filio id attribuit. De Iaromiro quoq;,& Vdelrico, & Prædislao diſſentit idem à Syluio:propterea quòd ille temporũ rationem ita confundit, ut ipſe ſe paulo pòſt refellat. Cum enim & ipſe Vdelricum iuuenẽ etiã tum ab Henrico imperatore, cuius tempora in Meſconis principatum nuſquam incidunt, dimiſſum, ac non Polonorũ regi,quemadmodum ſuperius nos diximus,condonatũ eſſe ſentiat: mox Prædislaum Vdelrici filiũ,Otthonis imperatoris filiam uxorem ſibi rapuiſſe, eamq; cõtumeliã Otthonẽ bello perſecutum eſſe uult. At enim,non Ottho Henrico, ſed Henricus Otthoni defuncto,& quidem priuſquam naſceretur Prædislaus, in imperio ſucceſsit. Fratres quidem Boleslai huius Bohemi fuiſſe Iaromirum & Vdelricum, ac non filios, ut uult Dlugoſſus noſter,atq; etiã Hagecus,non difficulter Syluio conceſſerimus. Nam cũ pauciores quàm decem anni,inter ſuperius illud Miezislai,& alterum hoc Boleslai filij eius bellum, ſecundum eundem Dlugoſſum,interceſſerint,nõ eſt ueriſimile, Boleslaum Bohemũ, iuuenem etiam tum,hoc bello adultos iam filios habere potuiſſe. Tametſi Hagecus aliter ſentit de ætate illius,inconſtanter quidem & inconuenienter,ut nobis uidetur: de Vlderico autem fabuloſè etiam, ſicut pleraq; alia. Quem diuinitùs liberatum è carcere Henrici Cæſaris,& in Bohemiam delatum, ſubulci opera cum paucis adiutoribus, Pragam, pulſo ignominioſè Boleslao rege Polono, exercituq; eius cõciſo, recepiſſe ſcribit. Idem aliquanto pòſt memorat, Boleslaum,cum bellum contra Vdelricum & Bohemos inſtauraret,graui morbo à cœpta expeditione retractum eſſe: reſumptis autem uiribus, mox proſecutum intermiſſam expeditionẽ, Cloſcum obſediſſe:inde uerò,coorta in exercitu eius dira peſte,quaſi

Aeneas Syluius cur Polonis iniquior.

Polonorum expeditiones in Bohemiam.

Cracouia an fuerit in ditione Bohemorũ.

Sileſia pars Poloniæ.

Morauiæ magna pars ſubacta à Polonis.

De Vdelrico duce fabulæ.

diuinitùs admonitum,in gloriam ab inauſpicato bello reuertiſſe: uno autem anno intermiſſo,Morauis eum bellum intuliſſe,totamq́; Morauiam peruaſtaſſe: nec potuiſſe ab Vngaris inde depelli,ac ne à Bohemis quidem,cum ij Morauis amicis ſuppetias iuiſſent. Ac Morauici quidem belli etiam Vincentius ac Dlugoſſus,& alij noſtri mentionem faciunt, uoluntq́; illam quoq; gentem tunc tributariam regi Polono factam eſſe:Bohemici uerò iſtius alterius,nemo.Et ſanè leuiuſculus in eo,ſicut in pleriſq;, uidetur eſſe Hagecus. Hæc nos,nō quòd diſsimulandum nobis eſſe in hiſtoria domeſticum aliquod ſcelus aut crimē exiſtimemus,neq; contentionis ſtudio,ſed ueritatis uindicandę gratia ab inſtituto digreſſi,diſputauimus.De quibus liberum lectori iudicium relictum eſto. Vincentius quidem noſter,& qui poſt eum,ante Dlugoſſum,Polonorū res geſtas literis mandarunt, breuiter, ſubactos eſſe ab hoc Boleſlao Bohemos & Morauos,ac tributarios factos,prodidêre. Vtrumq; autem bellum,Bohemicum ſcilicet ac Morauicum,intra quintum annum poſt ſuſceptum regnum ab eo confectum eſt.

Moraui Polono regi tributarij facti.

1008. ann.
Rußicum bellum.
Volodimiri filij.

Deinde anno Chriſti 1008.quemadmodum Dlugoſſo placet,Ruſsicum bellum eum excepit,maiore apparatu,ac prolixius, ſed nō minus proſpero euentu geſtum. Ruſsiæ principatum ampliſsimum Volodimirus uiuens inter duodecim filios partitus erat,& Viſſeslao natu maximo Nouogrodum, Iſaslao Pultuſcū (niſi fortè Poloſcum legendum eſt)Stopolco Turouiam,neſcio an Tuuerā potius,Iaromiro Roſtouiā.Nec multo pòſt,cum Viſſeslaus obijſſet,translato Nouogrodū Iaroslao,Roſtouiā Barislo,Glebo Muromū,Stoslao Dereuos,Vvſieuolodo Vvlodimiriā, Meſcislao Torocanum,Stanislao Smolenſcum,Pleſcouiam Sudislao, Volyniam Poſuiſdo attribuerat.

Ruſſorum bella ciuilia.
Stopolci fuga in Poloniam.
Gleb. & Boriß.ſancti apud Ruſſos.
Boleſlai regis expeditio in Rußiam.
Septentrionales populi carent urbibus munitis.
Boh fluuius Hipanis.
Rußi profligati à rege.
Kiouia per deditionem accepta.

Verùm ij partitione paterna nō contenti,poſt mortem patris mutuò inter ſe principatus inuadebant,bellumq́; ciuile concitabant.Ex his Stopolcus,ſiue Suentopelcus,qui cognita morte patris Kiouiam occuparat, duobus fratrib. Glebo & Borislo, quos Ruſsi in diuorum numerum poſtea retulerunt,dolo occiſis,ab Iaroslao tertio fratre,cæſorum necē ulciſcente,ſuperatus, & Kiouienſi principatu eiectus, in Poloniam ad Boleslaum regem confugit.Eius rogatu ſuſcepit impigrè Boleslaus expeditionem aduerſus Ruſſos,cùm ut exulem ſupplicem reduceret, tum ut ea quæ pater ſuus Miecislaus amiſerat, recuperaret, & regni ſui fines cum gloria longius proferret.Ingreſſus fines Ruſsiæ,obiter obuia queq; populatur,incendit,diripit,arcibus oppugnandis abſtinet,quæ tamen per paucæ munitę erant.Nam pagis,uicis,& oppidis ferè,nulla arte munitis,Ruſsi,itidem atq; Poloni, & omnes ferè Septentrionales gentes,antiquitùs habitāt.Iamq́; ad Lucenſem ſiue Volynienſem oram rex cum infeſto exercitu peruenerat. Ibi occurrit ei ad Bogum fluuium, quem Hipanim eſſe uolunt,Iaroslaus cum expeditis ſuorum copijs, & magnis Varaiorum atq; Pecinigorum auxilijs:quarum gentium memoria quoq; iam extincta eſt. Prior rex maledicto Bludi Palatini Ruſsi,Iaroslao chariſsimi irritatus, copias ſuas celeriter armatas fluuium traijcit,hoſtes ſubita re tumultuantes,& inſtruenda acie impeditos adortus,magna ſtrage,quamuis acriter repugnantes,profligat:caſtra opulenta diripit:Iaroslaum fugientē perſequitur,quem ubi ſuis diffiſum,in remotiores paludes ſeſe recepiſſe accepit,Kiouiam, inſignem ea tempeſtate urbem,cuius amplitudinem & ſplendorem ingentes ruinę adhuc teſtantur,non longi temporis obſidione & fame,propter infinitam hominum multitudinem,quæ undiq; eò confugerat,adactā,per deditionem accepit:intactamq́; theſauro tantum principis in donatiua militum & in ſumptus belli ablato, Stopolco reſtituit.Diſtributo in hyberna exercitu,ipſe Kiouiæ cum paruo præſidio ſtabiliendi Stopolco principatus gratia,hyemare ſtatuit. Quo explorato, Iaroslaus raptim coacto exercitu, Boleslaum ſecurum & inopinantem opprimere conatus eſt.

Iaroslaus bellum renouans, iterum ſuperatur.
Nouogroda duo in Rußia.
Kiouia direpta.
Columnæ Boleslai in Boriſthene.

Sed re per exploratores regi nunciata, nō modò fruſtratur,ſed magna iterum occidione ſuperatus, Nouogrodum, quæ urbs in ditione eius,patris inſtituto erat,profugit. Aliud autē hoc eſt Nouogrodum in ditione Seuerienſi,ab illo,quod magnum uocatur: quod quidem ad occidētem ſolem & Liuoniam uergens,longiſsimè abeſt à Kiouia. Nouogrodenſes, ut erant potentes & opulenti, ducem ſuum ulteriorem fugam,abiecta ſpe omni,meditantem,recreant,confirmant, ſtipendio,militibusq́; ad inſtaurandum bellum iuuant. Dum hæc fiunt,Kiouienſes pertæſi impendiorum,tamq́; diuturnæ moræ regis apud ſe, milites Polonos nihil tale metuētes per omnē occaſionē clàm excipere ac trucidare,ſiue iubente,ſiue cōniuēte Stopolco. Hac iniuria cōmotus Boleslaus,cum nihil amicè monendo proficeret,in prædā dat Kiouiā, militibus indignantib.Arcem receptam de poteſtate ducis,& alia quædam loca opportuna præſidijs munit,ipſe cum reliquo exercitu, primoribus Ruſsis compluribus,atq; duabus filiabus Volodimiri ducis in loco obſidum deductis,quarum unam Prædislauā,ut habēt

annales

annales ipſorum, per uim ſtuprauerat, primo uere uictor in Poloniam reuertitur, cum tres columnas ferreas permagnas fixiſſet in Boriſthene ſeu Nepro, quà Zula fluuius influit, ad memoriam uictoriæ ſempiternam. Diſcedentem Iaroslaus cum ualido exercitu, apud Nouogrodum comparato, ad Bogum conſequitur: ſed tamen uictorem, quamuis incompoſitè reuertentem, ac dilabentem iam exercitum adoriri non auſus, benè gerendæ rei occaſionem, clam ſubſequens, captabat. Cuius aduentu ab exploratoribus cognito, rex, reuocatis celeriter, quos potuit, militibus, pauca apud eos cõcionatus eſt, quibus eos fiducia ſuperiorum uictoriarum ad delendas reliquias bis uicti hoſtis inflãmaret: ſimul periculi imminentis & ignominiæ admoneret, ſi pugnam detrectarent, aut adeò trepidarent, & cùm præteritas uictorias ſibi eripi, tum patriam cædibus & incendijs fœdari, uxores, liberos & parentes ſuos charisſimos in ſeruitutẽ & in contumeliam abripi paterentur. His dictis incenſos, & ad mortem, ſi quid durius accidat, pro patria, pro libertate, & pro gloria nuper parta, paratos, in hoſtem ducit. Ille Polonorum paucitate contempta, acriter initiò manus cõſerit. Sed urgentib. noſtris, regeq; & imperatoris, & militis officium faciente, pelluntur Rusſi. Magna in prælio, maior multò in fuga cædes editur, ita ut Bogus ſanguine cæſorum rubuiſſe dicatur. Viui multi in poteſtatẽ uenêre, capta impedimenta, relata complura ſigna militaria: dux hoſtium abiectis ducalibus inſignibus, mutatisq; equis euaſit.

Rußi tertium profligantur.

Ruſſorũ annales nullam neq; ſecundi, neq; tertij huius prelij mentionem faciunt. Sed poſt diſceſſum regis, Iaroslaum contra Stopolcum arma reſumpſiſſe memorant: eum uerò Pecinigorum auxilium imploraſſe: cõmiſſoq; prælio prope eum locum, ubi Boriſſus interfectus erat, totum diem dubio Marte dimicatum eſſe: ad extremum, Stopolcũ uictum in Poloniam profugiſſe, & in ſolitudine quadam inter Poloniam & Bohemiam hiatu terræ hauſtum perijſſe. Verùm hæc etiam poſt tertiam uictoriam, & poſteaquã Boleslaus rex Rusſia exceſsit, accidere potuerunt.

Rußica hiſtoria.

Ille quidem uictor in regnum ſuum reuectus, uota Deo perſoluit: templa complura, ſed Gneſnæ in primis, hoſtium ſpolijs ditauit, ornauitq;: proceres & milites eos, quorum uirtus maximè præclaro aliquo facto perſpecta erat, pro meritis collaudatos, honoribus & præmijs affecit.

Donaria ex manubijs Deo dicata.

Chrobri, hoc eſt, acris appellationem, propter excellentem uirtutem & animi magnitudinem à Rusſis tributam, accepit: indeq; nouam arcem uno à Viſlicia milliario conditam, Chroberſum nuncupauit: uſus Chabrum Boleslaum pro Chrobro dici obtinuit.

Chrobri.

Chroberſum arx condita.

Monaſterium Secechouiẽſe ſupra Viſtulam in tractu Sendomirienſi Benedictinis ſodalibus conſtruxit, conferente patrimonij ſui partẽ Sececho Palatino Cracouienſi, & magiſtro militiæ Polonæ ex gente Topororum, à quo monaſteriũ id nomen accepit.

Secechouienſe monaſterium conditum.

Cõſtruxerat etiam idem rex ijſdem monachis paulo antè Rusſicum bellum, aliud monaſterium in monte Lyſezo, ſiue Caluo, orante & hortante Emerico Stephani regis Vngariæ filio, uiro ſancto & caſto, qui lubens cũ Boleslao propinquo uitam degebat in Polonia. Atq; is portionem crucis CHRISTI, quã Cõſtantinopolitanus imperator patri eius Stephano magni muneris loco miſerat, quaq; ipſe pro amuleto utebatur, in eo loco repoſuit, ubi in hanc uſq; diem ſalutaria hominibus eduntur miracula.

Lyſecenſe monaſterium.

Emericus ſanctus Stephani regis Vngar. filius.

Crucis Chriſti portio in monte Caluo.

Hoc tempore, atq; adeò ante Rusſicum bellum, quemadmodum Dlugoſſo placet, ſex uiri religione & ſanctimonia uitæ inſignes, duram & incultam uitam degebant in ſolitudine maioris Poloniæ, ubi nũc eſt Cazimiria oppidũ, ex his quinq; à cõſceleratis quibuſdam, crudeliter excarnificati, pridie Idus Nouemb. interfecti ſunt: ſextus, qui tunc abfuerat, aliquanto pòſt ſua morte uitã finiuit. Cum diuo Adalberto eos ex Italia in Poloniã ueniſſe, Hagecus exiſtimat: Dlugoſſus uerò, duos ex his Boleslao regi poſtulãti, à Romualdo Camaldulẽſi abbate ſancto miſſos eſſe, his deinde reliquos quatuor noſtrates in ſocietatem uitæ ſeſe adiunxiſſe, ſcribit.

Sex eremitæ martyres.

Cazimiria maioris Poloniæ.

Romualdus abbas ſanctus.

Cauſa autẽ ſceleris fuit, aurũ, quod latrones à Boleslao rege ipſis donatũ eſſe cognouerãt, ſed repudiatum, remiſſumq; ab ipſis neſciebant. Ferũt, tuguria eorũ ab ijſdem latronib. incenſa nõ arſiſſe: ipſos cum exitum ſyluæ non inuenirẽt, regis iuſſu cõpræhenſos, & ad martyrũ tumulũ alligatos, ut acerbisſimũ famis ſupplicium expenderent, diuinitùs cadentibus ultrò uinculis ſolutos eſſe: cum pœnitentia patrati ſceleris ducti, ad Dei clementiã, & eorũ quos dudũ necarant, patrociniũ cõfugiſſent.

Miraculum.

Per hæc eadem tempora Turcæ Scythica gens, ſubacta Cappadocia, Bitynia & Armenia, imperiũ in Aſiam, Syriamq; protulerunt, & Ieroſolymã urbem anno Chriſti 1012. cœperunt. Deinde uerò ex paruis, pudendisq; initijs, ad tantam, quantã nunc cernimus, magnitudinem imperium ſuum ſucceſſu temporum perduxerunt, Chriſtianis imperatorib. & principib. inter ſe belligerantibus, & ad reſtinguendum cõmune quaſi incendiũ nõ cõcurrentibus.

Turcarum incrementa.

Ieroſolyma capta an. 1012.

Confecto, ut iam diximus, Ruſcico bello, Boleslaus rex, ne ſui diuturno ocio torpeſcerẽt,

& ut

Saxonicū bellum. & ut ea quæ Poloniæ maiorum ſuorū negligentia adempta erant, recuperaret, eo ipſo anno cuius modò mentionem fecimus, Saxonib. bellum intulit. Saxones enim Henrico primo Saxone rege, & filio eius Otthone primo eius nominis Imperatore Rom. regnātibus in Germania, pleraq; omnē eam Poloniæ oram, quam Leſcum tertium inter uiginti filios partitum eſſe ſuprà narrauimus, partim armis, partim proditione Tugumiri ducis, ditioni ſuæ ſubiecerant, queādmodum ſuperius expoſuimus. In hos ergo duxit Boleslaus, & ſub ſignis progreditur, ſperans hoſtes ad dimicationē prælij uenturos eſſe. Quæ poſtquā eum opinio fefellit (nam hoſtes in auias ſyluas ad impeditas paludes ſeſe abdiderāt) lōgē lateq; excurrit, rapidi torrentis in modū obuia queq; ſternens & euertens, ita ut Meideburgum, ſiue Magdeburgū, Miſna, Hilteſceimū, Mechelburgum, inſignia oppida, exitiali illa quaſi inundatione & incendio Polonorū conſumerentur. Quæ Henricus Bauarus imperator, de quo ſuperius mentionē fecimus, aliquanto pòſt à Gallicis & Italicis bellis, quib. tūc impeditus abfuerat, reuerſus, inſtaurauit. Porrò qui Polonici ſeu Slauici erant nominis, certatim Boleslao, partim propter cognationē linguę & ſanguinis, partim clementia & liberalitate eius inuitati, partim etiā metu adacti, ſeſe dedebāt. Ita is hoſtico uexato, uaſtatoq;, cum nuſquā in aciem prodirent hoſtes, & ſua quoq; auertendorū noſtrorū cauſa ipſi excurrerent, omnē illā orā latiſsimam, quæ olim à Slauis, & Polonis poſſeſſa fuerat, uſq; ad Albim & Salam fluuios, & Cherſoneſum Cimbricam, quæ nunc Dania ſiue Dacia eſt, magna celeritate in ſuam poteſtatem redegit. Principibus Slauis, qui adhuc ſupererāt, Saxonum dominatu liberatis, nullum tributum impoſuit. Ac cætera quidem eos ſui iuris eſſe paſſus eſt: ſed ſacramento tantum in ſua & ſucceſſorum ſuorū regum Poloniæ uerba adegit & obſtrinxit, & ad ſuſcipiendam religionē Chriſtianā, quam propagare quoquo uerſus in primis ſtudebat, adduxit: tametſi Henrici Bauari imperatoris armis eos Chriſtianos factos eſſe, apud Bonfinium, Vngaricarū rerum ſcriptorē, & alios quoſdam hiſtoricos reperio: uultq; idem Bonfinius, Bohemos quoq; & Polonos uniuerſe ab eodē imperatore armis ad profeſsionem Chriſti adductos eſſe. Verùm facilè id ratio temporū refutat, cum utramq; gentē longè ante hunc imperatorem, religionem Chriſtianā ſuſcepiſſe conſtet. Ille enim anno Chriſti milleſimo ac tertio imperare cœpit. Poſuit autem Boleslaus rex itidē in ripa Salæ tres colūnas ferreas, uictoriæ ſuę monimentū, & regni Poloniæ limites. Venceslaus Hagecus, neſcio quo authore, ſcripſit, Boleslaū prædabundum crebras excurſiones in Marchiam Brandenburgenſem & Saxoniam feciſſe: cumq; legatis Henrici imperatoris ab inſtituto eum reuocantibus ſuperbius reſpondiſſet, imparatorē cū magnis copijs ingreſſum in Poloniam, haud longè à Cracouia abfuiſſe. Ibiq; duobus prælijs uictorē Boleslaum, dum pertinacius fugientes Germanos perſequitur, captū, Henricoq; traditū, ingenti pecunia ſeſe redemiſſe. Verum uiderit ille, ne imprudēs his Henrico & Boleslao accommodarit, quæ de alijs memoriæ prodita ſunt à noſtris: & quidem affingens nonnihil, ne dicam multa, de ſuo, quæ nos ſuo loco attingemus. Aliorū quidem quotquot de Henrico hoc literis aliquid mandarunt, nemo quicquā eiuſmodi de eo ſcriptum reliquit, quod ego ſciā, præter Lampertū Schaffnaburgenſem: qui tamē Henricū bis duxiſſe modò exercitum contra Polonos memorat, nimirū anno Chriſti 1015. & iterū anno 1017. niſi fortè hūc detorquendū eſſe duxit id Hagecus, quod apud H. Mutiū uel aliū quempiā Germanum ſcriptorem legerat: Henricum hunc exercitū duxiſſe in Bohemos & Slauos, & cum his ſæpius cōgreſſum, ſemper uictorem diſceſsiſſe, admodū exiguā ſuorū iacturā paſſum. Eos uerò prælio præter alia maiore poſtremò uictos pacem petiuiſſe, & iugum admiſiſſe. Subiugatis autem Bohemis, & eorum principe Boleslao, quem ille Bodiſlaū deprauatē uocat, apud illos iura & leges in rebus ꝓfanis ac ſacris ordinaſſe. Hæc ipſis ferè Mutij uerbis relata, uiderit ęquus lector, an ad Boleslaū noſtrū & Polonos pertineant: nos ad curriculum noſtrum reuertamur. Non multo tempore poſt hoc bellum quieti dato, aliā rurſus expeditionem Boleslaus rex in Pruſſos ſuſcepit, indignā diui Adalberti, necem ulturus, & illam quoq; gentem ſuo adiecturus imperio. Fuerit aūt operæ precium hic paulò altius eius gentis originē ac mores repetere. Inter multas Sarmatiæ Europeæ gentes Boruſci à Ptolemæo in geographia ad Septentrionē ualdè remoti ponuntur in ea ora, quam nunc Liuones & Moſchi, ut opinor, obtinent, ultra Cherniſcū amnem, Rhyphæis uicini. Eos ego aliquo tempore ad meridiem & occidentem progreſſos, magnam Sarmatię partē, quę ab oriente Ruſsis & Moſchis cōiungitur, à meridie nemoribus & Hercinio ſaltu clauditur: & omnem illum tractum qui ſecundum Venedici, ſiue Balthei & Codani ſinus litus, uſq; ad Viſtulā & Oſſam fluuios pertinet, tenuiſſe: & Boruſſos ſiue Pruſſos, deflexo paulū nomine,

Saxonia uaſtata à Polonis.
Magdeburgū.
Miſna.
Hilteſcimum.
Mechelburgū.
Henricus Bauarus imperator.
Vindarum ſeu Slauorum deditio.
Cherſoneſus Cimbrica Dania.
Vindæ religionem Chriſtianam ſuſcepere.
Bonf. Dec. 2. lib. 1.
Poloni & Bohemi ante Hēricum imperatorem Chriſtiani fuere.
Boleslai columnæ in Sala.
Hagecus.
Falſa quædam de Boleslao Chrobro.
Lampert. in hiſt. Germ.
H. Mut. lib. 14. Germ.
Pruſsicum bellum.
Pruſſorum origo.
Boruſci.

nomine,dictos eſſe,cum Eraſmo Stella crediderim.Quibus finibus nũc Liuones,Lithuani,Samagitæ, & Pruſsi uetus nomen retinentes, continentur,gentes imperijs quidem & reipub. ratione nunc diſtinctæ, ſed eadem penè inter ſe lingua uulgò adhuc utentes, Slauicæ prorſus diſsimili, ſed quæ non paucas habeat admixtas Latinas uoces,corruptas ferè,& magis Italica uel Hiſpanica nota ſignatas quam Latina. Quanquam Teuthones & Germani in eam oram quæ maritima eſt, & Pruſsia ac Liuonia nunc uocatur, deuictam, colonias poſteriori tẽpore deduxerunt:quod ſuo loco attingemus. Hinc uſitatior iam eſt apud eas gentes lingua Germanica,quam uetus illa & uernacula,pręſertim in urbibus & oppidis:quemadmodum & apud Lithuanos uſuuenit, ut propter uicinitatem commerciaꝗ Ruſſorum,& colonias etiã deductas,multum utantur ſermone Ruſsico.Nam quod Dlugoſſus à Pruſsia Bithyniæ rege originem illius gẽtis deducit, fabuloſum eſt omninò, nec refutatione indiget. Quidã Boruſſos,quaſi Ruſsis finitimos,à Germanis lingua uernacula dictos eſſe exiſtimant:uerène an falſo,nõ diſputo. Quando autem & quònam modo Latina lingua cum uernacula Pruſſorum,Lithuanorum,Liuonumꝗ ſeſe miſcuerit,dicere non habemus.Eraſmus quidem Stella Pruſsiam Romanis armis tẽtatã magis,quàm uictã eſſe,memorat,Pliniumꝗ authorẽ citat:quo fit,ut cũ imperio Latina lingua eò peruenire non potuerit. Dlugoſſus uerò ſcribit,ciuili bello,quod inter Cæſarem & Pompeium geſtum eſt,manum quandam Romanorum deſerta Italia, in ijs oris conſediſſe, urbemꝗ condidiſſe, & Romoue de Romæ nomine dixiſſe, eamꝗ diu metropolim gentis fuiſſe. Quod ſi uera eſt Dlugoſsi ſententia,ſuſpicari quis poſſet(ſi quis tamen locus eſt ſuſpicioni in Hiſtoria)eam Romanorum manũ, duce Libone aliquo, ad ea litora Venedici ſinus, quę ad exorientem Solem ſpectant,& Ruſsis finitima ſunt,uel ui tempeſtatum appulſam eſſe: uel certo curſu Cæſarum tyrannorum ſæuitiam fugiẽtem,ſeceſsiſſe, & Liuonum ſiue Liuoniorum appellationẽ à Libone accepiſſe. Deinde propagatis finibus alios, Lithuanos,magis iam corrupto uocabulo dictos eſſe, alios uetus Pruſſorum nomen retinuiſſe. Quanquam autem Pomeraniæ quoꝗ magna pars,& Culmenſis, ac Michalouienſis ora, poſteaquam eodem cum Pruſsis iure uti cœperunt, & in ditionem Teuthonum Crucigerorum,uti pòſt dicetur,cõceſſerunt,Pruſsiæ nomine cenſeri cœperunt, atꝗ ita nos quoꝗ nõnunquam poſterius utemur eo nomine:reuera tamen,ac propriè Pruſsia ea eſt,quæ eſt inter Viſtulam,Deruanciam,Oſſam & Nemenum fluuios, & ſinum maris ſuprà memoratum:& à Lithuanis atꝗ Maſouijs,denſis ac paluſtribus ſyluis dirimitur. Nemenum autem eum eſſe uolunt,qui à ueteribus geographis Chronus appellatur, Germani Memelã uocant:qui in finibus Ruſsiæ,quæ Podlaſſenſis dicatur, ortus, Lithuaniamꝗ & Samagitiam emenſus, in ſinum Venedicum, qua is extremam Pruſsiam & Liuoniam alluit, ſeſe exonerat. Fuit autem antiquitùs gens Pruſſorum fera & bibax,lac equinum in delicijs habens,ante mellis cum aqua deſpumationem cognitam.Vxores quot cuiꝗ libuiſſet ducere ius,faſꝗ erat,eaſꝗ pro ancillis habere: hypocauſtorum ſiue balneorum uſu penè quotidiano laſsitudinem,labore uel intemperantia & ebrietate contractam,depellere, indeꝗ excalfacta corpora frigidæ aquæ immergere aut abluere, etiamnum hyberno quoꝗ tempore ſolent. Corpora defunctorũ cum precioſiſsima quaꝗ & chariſsima ueſtium, equorũ & armorũ ſupellectili cremabant:manibus interfecti cæde humana parentabant. Solem, lunam,beſtias,ſerpentes,aues,aquam,ignem,& neſcio quid non pro Dijs colebant. Criue autem uocabant ſacrorũ antiſtitem.His ergo Boleslaus rex bellum intulit, & per Culmenſem tractum,qui Polonicæ ditionis erat,hoſtiles terras ingreſſus,agros uaſtat: Razinum,Romoue & Balgam arces, nullo negocio capit & incendit: uicos & pagos diripit. Oppida enim pauca,eaꝗ ferè natura locorum,non arte,manuꝗ munita,tunc Pruſsi habebant:ſed in ſyluas atꝗ paludes ad primum aduentum hoſtilis exercitus ſeſe occuluerant. Ex quibus cum regionem ſuam uaſtari longè,lateꝗ proſpicerent,ſupplices pacem à rege petunt,& impetrant: tributum pendunt, & penſuros ſe deinceps quotannis promittunt. Dimittit ibi rex,qui barbaram gentem rationem & ritus Chriſtianæ religionis docerent. Ipſe uictor recedens,in Oſſa flumine ferream columnam ponit,mille paſsibus à Rogoſno oppido. Vnde uicina uilla Slupi,hoc eſt,columnæ nomen accepit. Biennium ab eo bello quieuit Boleslaus,quo tempore multa quæ ad religionis maieſtatem,& ad rempub. belli domiꝗ adminiſtrandam pertinere uidebantur,ſapienter conſtituit.Interim optatam pacẽ Iaroslaus dux Ruſſorum turbauit. Is enim, dum Boleslaus alijs bellis, quæ modò cõmemorauimus,diſtinetur,Kiouienſem principatum, Stopolco fratre uno, quemamodum ſuprà indicauimus,ſiue duobus, ſecundum Dlugoſſum, ſecundis prælijs uicto,& dum ad

Boleslaum

Eraſm. Stella.
Prußi, Lithuani, Liuones & Samagitæ, eadem ferè lingua utuntur.
Germanicæ linguæ uſus in Prußia.
Rußicæ in Lithuania.
Prußi unde dicti.
Latina uerba apud Pruſſos.
Romoue urbs in Prußia.
Liuonij.
Prußiæ nomine etiam Pomerania & Culmẽſis quãdoꝗ accipitur.
Prußiæ fines.
Oſſa fluuius.
Deruancia.
Nemenus, ſiue Chronus, ſiue Chronis flu.
Mores Pruſſorum.
Balnea Pruſſorum et Lithuanorum.
Pruſſorum exequiæ.
Dij.
Criue antiſtes Pruſſorum.
Culmenſis tractus Polonicæ ditionis.
Prußi munitionibus caruere olim.
Prußi tributarij Polonorum regi.
Columna Boleslai in Oſſa.
Rogoſnum oppidum.
Iaroslaus Ruſſorum dux.
Kiouienſis principatus à Iaroslao occupatus.

Boleſlaum refugit in itinere mortuo, denuò inuaſerat: Nouogrodenſem etiam à Prædiſlao, Iſaslai fratris filio ſibi ademptum receperat: Rededam Coſarorũ ducem ſingulari certamine uictum interfecerat, gentemq́ illam tributariam ſibi fecerat: & quamuis à Miecislao fratre ſuperatus, & Kiouienſi principatu exutus eſſet, tamẽ fratris eiuſdem benignitate & miſericordia reſtitutus erat, quemadmodum à noſtris memoriæ proditum eſt. Nam Ruſſorum annales hoc loco Kiouiæ captæ & reſtitutæ nullam faciunt mentionem. Illud modò memorant: poſt atrox prælium inter fratres commiſſum, Meſcislaum partitum eſſe cum Iaroslao principatum Ruſsiæ, ita ut ei quicquid cis Neprum eſt concederet, ipſe Se-

Ruſsicum bellum.

uerienſi ditione ultra Neprum contentus. His igitur conſtitutis rebus, cum fratre Iaroslaus bellum aduerſus Boleslaum regem magno apparatu renouabat. Rex non rumoribus modò, ſed crebris atq; certis præfectorũ ſuorum, & præſidij, quod in Ruſsia reliquerat, nuncijs excitus, cõtra hoſtem cum exercitu proficiſcitur. Ducebat & Iaroslaus ingentes copias, in Poloniam inuaſurus. Veniunt in conſpectum apud Bogum amnem exercitus. Decreuerat eo die Boleslaus prælio nõ dimicare, ob reuerẽtiam diei Dominici, ſimul ut hoſtium copias & cõſilia prius cognoſceret. Sed magnam in bellis uim fortuna habet, paruisq́ interdum momentis permagna fit rerum atq; conſiliorum mutatio: ut tunc acci-

Prælium.

dit. Nam pugna inter paucos primũ lixas & aurigas, dum adaquant equos, apud flumen, quod caſtra dirimebat, orta, mox pluribus utrinq; concurrentibus incaluit, eminus res ſagittis & iaculis, & cominus etiam ab audacioribus nonnullis in flumine gerebatur: cum Polonicus exercitus omnis celeriter armatus fluuium tranat. Committitur acre prælium: cedere loco hoſtes, noſtri magis inſtare: ibi dux hoſtiũ à ſuis impulſus, fuga ſaluti ſuę con-

Boleslai uictoria de Ruſsis.

ſuluit. Tunc effuſo curſu omnes paſsim ex acie diffugiũt. Magna ſtrage cum in prelio tum in fuga cõciſis atq; debilitatis hoſtibus, rex pacem dedit ſupplicibus, tributum modicum impoſuit: captiuos omnes, quos uel hoc, uel ſuperiori bello cœperat, uel obſidiũ loco ha-

1018. ann.

Falſa cauſa belli Ruſsici.

buerat, liberaliter dimiſit. Hoc bellum anno poſt Chriſtum natum 1018. confectum eſt, ut uult Dlugoſſus. Non aſſentior autem ijs, qui ſiue alterum hoc bellum Ruſsicum, ſiue prius etiam, à Boleslao propter negatum ſororis Iaroslai coniugium, quam poſtea in concubinæ loco ipſi fuiſſe aiunt, ſuſceptum eſſe autumant. Nam ut faciamus, principem tam temperantem, ut non melius populis & gentibus, quam ſuis cupiditatibus dominaretur, prouecta iam ætate, tot rebus geſtis clariſsimis, tãtum libidini indulſiſſe, ut bello uxorem ſibi quærẽdam exiſtimaret: quid cauſæ erat, cur eam aliunde peteret, negatamq́ bello perſequeretur, quam domi ipſe obſidis loco, ut diximus ſuperius, habebat? aut partam bello cur uiduus pro concubina, ac nõ pro iuſta uxore haberet, cuius amore tantum exarſiſſet, & in qua ipſa nulla hærebat culpa, quòd à fratre tradita non eſſet? Sed mitto diſputationẽ: pace per circuitum parta, auctoq; & propagato in omnes partes cum laude atq; gloria im-

Boleslai ſtudia in pace.

Conſiliarij duodecim.

perio, Boleslaus rex reliquum uitæ tempus quieti & conſtituendæ domi reipub. dabat, duodecim utens cõſiliarijs, quos è tota Polonia probatiſsimos, & annis, iudicioq́ graues delegerat: quos etiam quoties animum remittere uolebat, unà cum uxoribus ipſorũ menſæ ſuæ & conuiuio adhibebat, iudicia exercebat: tenuiores, dum litis finẽ expectant, ſum-

Comitas regis.

ptu, menſaq́ ſua ſubleuabat. Fertur autem quadraginta menſas, exceptis minoribus alijs, quotidie apud eum ſolitas eſſe inſtrui, ad quas accumbere uolentibus licuerit. In itinere ſi quem ruſticum hominem, aut alioqui pannoſum conſpexiſſet, accerſebat ad ſe ultrò: & num quid à ſe uellet, percõctabatur. Quòd ſi is de potentioris iniuria querebatur, euocatum illum qui accuſabatur, cauſa cognita, placidè obiurgabat: ac in poſterum ne quid eiuſmodi committeret interminatus, ſatis facere iniuriam paſſo iubebat, ſi quis autẽ è pauperibus cauſam ipſe ſuam agere neſciebat, ei cauſidicũ attribuebat, mercede de ſuo data.

Polonorũ ius atq; ſtudia.

Quanquam ſimpliciſsimũ tunc ius erat apud Polonos, & non ſummo iure diſceptabantur, ſed ex æquo & bono, aut armis nõnunquam & ſingulari certamine dirimebantur priuatorum controuerſiæ. Pluris erat fortis uir, quàm diſertus cauſidicus: mentiri, fallere, calumniari, alienum appetere, iniquam litem alere, turpe & infame ducebatur. Hinc maius, ac ſolum ferè, exiſtebat in hominibus illis laudis & bellicę rei ſtudium. Hoc rex comitate,

Iudithæ reginæ clementia.

clemẽtia & liberalitate ſua alebat, hoc moderata ſeueritate uindicabat: Iuditha regina, fœmina lectiſsima, quæ ſub alterius belli Ruſsici tempus extincta eſt, mariti iram & ſeueritatem leniente, & ſontium ſupplicia deprecante. Cuius clemẽtiæ illud in primis exemplum prædicatur, quòd nobiles quoſdam adoleſcentes ob latrocinium damnatos à rege, occultè ſeruari inſciente rege iuſsit: aliquanto pòſt captato tempore, & iniecta eorum quaſi necatorum mentione, ubi regem ad miſericordiam flexum uidit, ſupplex cum nõnullis proceribus

ceribus adoleſcentum illorum mortem deprecata eſt. Nulla autem in re Boleslaus erat ſeuerior, quàm in cōtemptu religionis templorum profanatione, & ſacerdotum iniurijs atque contumelijs uindicandis: ad quæ facinora, cum pleriq; equeſtris ordinis homines partim priſtinæ impietatis conſuetudine, partim licentia militari incitati ferrentur, & decimarum quoque onus detrectarent, ſacerdotesq; pulſarent, in authores quidem pœna capitis animaduertit: cæteros partim uerberibus, partim uerbis atq; minis caſtigauit: epiſcopos & ſacerdotes ipſe magnopere colebat, & ab omnibus coli uolebat. Nec ſedebat ſtante aut ueniente Epiſcopo, niſi et ille aſſediſſet. Ab hoc etiam rege, ipſo ſtatim initio regni, deſcripta eſt equitibus Polonis militandi ratio per regiones atque tractus, quos noſtri uulgò Palatinatus ac diſtrictus uocant: ita ut ex præſcripto certū numerum armatorum, quilibet Palatinus è ditione ſua, ad expeditionem à rege indictam educeret. Oppidanis quoque pedites & currus onuſti commeatu, ad numerum imperati ſunt. Sed hæc abuſu arbitraria poſtea facta ſunt, magno reipubl. detrimento: de quo nos alibi uberius ſcripſimus. Equorum quoq; diſpoſitio & ſubuectio oppidis iniuncta, per quam celerrimè regi, ſi quid cognitu dignum aut neceſſarium uſquam in regno extitiſſet, nūciaretur, & rex uiciſsim quæ uellet iuberet, huius regis eſt inſtitutum. Quod quidem abuſu noſtri temporis, ualde onerosum eſt oppidanis. Muniuit is etiam arces pleraſq; in finibus regni, quo receptus eſſet equitibus iuxtà atque agricolis ad ſubitos uicinarum gentium motus, & unde furta & latrocinia domeſtica, excurſiones, prædationesq; finitimorum reprimerentur, domi inter ciues pax & tranquillitas præſtaretur: ijſq; arcibus præfectos cum modicis militum præſidijs impoſuit, & certos pagos adſcripſit, qui & excubias nocturnas per uices ſeruarent, & materiam ad reficiendas, cum opus eſſet, eas arces comportarent, et certam ſiliginis atque auenæ menſuram in cellam arcis & alimentum præſidij hoſtiatim quotannis præberent. Indeq; id uectigal Stroſza, hoc eſt, cuſtodia, eo quòd cuſtodibus expenſum ferretur, dictum eſt. Cęterum hominibus eccleſiaſticis omnium onerum, laborum & penſionum regi & reipubl. præſtandarum, immunitatem ſempiterno iure conceſsit. Ipſe rex crebrò arces & præfecturas, atq; omne penè regnum obibat, ut ſuperſtitiones, rituſq; priſcæ religionis, ſi qui adhuc uſquam extarent, penitus extirparet, ac de iniurijs atq; controuerſijs omnium cognoſceret, & quid quoque loco opus eſſet præſens mandaret: dicere ſolitus, malle ſe gallina ueſcentem, ſalutem atque tranquillitatem ſuorum tueri, quàm delicijs indulgentem, pati ut quiſquam uexaretur, aut opprimeretur. Pecuniam cōtemnebat, omniaq; ad decus religionis, ſalutem reipub. ornamentum templorum, & præmia bene merentium de republ. conferebat. Cum autem annis pariter atque laboribus, & contentione animi confectum atq; debilitatum ſe eſſe animaduerteret, indictis Gneſnam comitijs, Mieciſlaum filium ſucceſſorem ſibi ſummo totius conuentus conſenſu deſignauit, eumq; deinceps iudicijs pro ſe præfecit: cætera per ſe ipſe adminiſtrauit. Nec multo pòſt in morbum incidit: quem ubi menſium aliquot ſpacio inualeſcere, mortemq; appropinquare ſibi ſenſit, ſacris myſterijs ritu Chriſtianorum procurari minimè neglexit. Primores ſacri pariter ac militaris ordinis Poſnaniam, ubi decumbebat, ad ſe conuocauit. His mandata dat, de concordia inter ipſos & beneuolentia erga poſteritatem ſuam retinenda. Seorſum filio cùm de rebus priuatis, tum ut ſenatoribus ſuis honorē habeat: ab omnibus amari magis, quàm metui ſtudeat: pietatem erga Deum, uirtutem, iuſtitiam, benignitatemq; in omnes colat: ocium & uoluptates tanquam peſtem fugiat. Ad extremum, multa coram omnibus de futuro ſtatu & motibus reipubl. & poſterorum ſuorum ſucceſsibus quaſi diuinitus, prædixiſſe fertur, quę rerum euentus poſtea comprobarit. His actis, dictiſq;, ſummo omnium dolore atq; mœrore moritur: et Poſnaniæ moderata, quemadmodum uiuus præceperat, pōpa ſepelitur, cum annos uigintiquinq; regnaſſet, uixiſſet octo & quinquaginta. Fuitq; is annus poſt Chriſtum natum milleſimus uiceſimusquintus. Per quod tempus Conradus Sueuus Henrico Imperatori mortuo à principib. electoribus ſucceſſor datus eſt. Fuit autem Boleslaus ſtatura mediocrem non excedēte, oris & corporis totius habitu elegāti, & ad modeſtiam compoſito, capillo denſo, criſpo, nigroq;: uictu, cultuq; corporis non neglecto, neq; nimis tamē exquiſito. Eius morte uniuerſa Polonia, optimè merenti rege orbata, annum totum in luctu fuit, ita ut neq; conuiuia ulla, neq; choreæ celebrarētur, neq; cultoribus ueſtibus quiſquam nobilium uirorum aut fœminarum ſeſe ueſtiret. Scribit Vincētius, frequenter Vngaros ab hoc rege ſuperatos, & uſq; ad Danubium ſubactos eſſe. Mihi nō fit uerisimile, aliquid ei hoſtilitatis cū Vngaris interceſsiſſe, regnante tum apud eos Stephano, cum quo magna neceſsitudine coniunctus erat. Et iam diximus,

Religio Boleslai.
Sacerdotibus honos habitus.
Militandi ratio.
Curſus publici, ſiue ſubuectiones.
Arcium munitio.
Præfecturæ & reditus earum.
Stroſza.
Eccleſiaſtici ordinis immunitas.
Regis peragratio regno ſalutaris.
Præclarè dictum.
Liberalitas.
Succeſſor deſignatus.
Iudicia filio mandata.
Pia cohortatio.
Prædictio futurorum.
Boleslai mors.
Aetas.
1025. ann.
Conradus Sueuus imperator electus.
Habitudo corporis Boleslai.
Luctus publicus.
Vngarica bella.

mus, Emericum Stephani filium libenter in Polonia cum Boleslao uictitaſſe: dicemusqꝫ poſterius, eiuſdem Stephani fratres patrueles fuga in Polonia ſalutem ſibi quæſiuiſſe. Niſi fortè Stephano regi propinquo aduerſus Cupan cognatum, res nouantem in Vngaria, præſto fuiſſe exiſtimandus eſt.

MIEZISLAVS SECVNDVS REX.

Coronatio Miezislai.

CVrato Boleslai primi regis funere, Miezislaus filius triginta quinqꝫ annos natus, deſtinatum iam prius regnum init, frequenti procerũ & nobilium conuentu, quid ad exequias regias conuenerant. His ſtipatus Gneſnam uenit, ibiqꝫ diadema regium ipſi & Rixæ uxori eius, Hippolytus archiepiſcopus Gneſnenſis cum alijs epiſcopis ſolẽni ceremonia impoſuit ea die, quæ Chriſtianis Pentecoſte dicitur. Inde dies aliquot feſtis epulis et conuiuijs dantur: ſparguntur in uulgus miſsilia: apparantur & in egenos atqꝫ mendicos piæ uiſcerationes.

Rußicum bellum.

Aeſtate ſequenti rex in Ruſſos facit expeditionem. Nam ij Boleslai regis morte nunciata, Iaroslao & Meſcislao ducibus rebellauerant: quas oras rex ille ditionis ſuæ fecerat, eas armis infeſtabant: Ceruenum, & alias arces, & præſidia Polonorum oppugnabant: abactoſqꝫ ex Polonia agreſtes complures, ad Porſum amnem non procul à Kiouia collocarunt, ut agros ob aſsidua bella cultoribus exinanitos colerent. Hos primo aduentu Miezislaus repreſsit: & multos ex Ruſsis primores comprehenſos, in arces ſuas cuſtodiendos diſtribuit: ſed Iaroslaum tamen ducem ad officium non reuocauit.

Iedinouuladecz monarcha.

Quin monarchę is titulum, qui apud Ruſſos Iedinouuladecz dicitur, poſtea Meſcislao fratre defuncto uſurpauit. Ex Ruſsia reuertens Miezislaus, pleraſqꝫ Poloniæ regiones obit, cùm iuris dicendi, tum uiſendi gratia: filium Cazimirum ſeptennem literas docere curat.

Bohemicum bellum.

Bohemicum bellum uix ſuſcepit, & nulla cum laude geſsit. Cuius hæc fuit cauſa. Obtinebat Bohemiæ principatum Vdelricus, cuius in Boleslao ſuperius meminimus. Is morte Boleslai confirmatus, & Prędislao filio, impigro et feroci iuuene, fretus, tributum, quod Boleslao quotannis pependerat, Miézislao negauit: nec eo contentus, regia pręſidia per filium (nam ipſe cæcus erat, & iuriſiurandi religione teneri ſe ſimulabat) undiqꝫ deturbauit & interfecit:

Morauiam Poloni amiſêre.

Morauiam, quæ tunc in Polonorum ditione erat, inuaſit: oppida aliquot cum arcibus obſeſſa & oppugnata, nemine opem ferente, in deditionem accepit: quorum autoritatem ſecuta Morauia cuncta, breui tempore in poteſtatem Bohemi uenit, Polonis uel eiectis, uel trucidatis. Qua de re non fuit neceſſe Hageco citare autores Critium & Callimachum, quorũ neuter de temporibus illis quicquam ſcriptum reliquit.

Morauiam populatus eſt Miezislaus.

His itaqꝫ rebus motus rex Miezislaus, & magnis populi clamorib. & conuicijs uix tandem impulſus, & ſibi iam, regnoqꝫ timens, è Ruſsia reuerſus, in Morauiã duxit exercitum: & oppidum quidem nullum oppugnatione tẽtauit: quippe quæ Bohemorum pręſidijs tenerentur, & per ſe etiam oppidani conſcientia deditionis atqꝫ defectionis, obſtinatè ea defenſuri eſſe uiderentur: ſed agris tantũ & ſuburbanis uaſtatis, magnaqꝫ hominum, pecudum & iumentorum pręda abacta, domum reuerſus, dimiſit exercitum.

Vindarum defectio.

Bohemorum exemplum ſecuti, qui trans Odram erant duces, & præfecti regij, in ijs regionibus quas Boleslaus rex de Saxonibus uindicarat, molliciem & ipſi, ignauiamqꝫ regis contemnunt: imperium detrectant: uectigalia regia, impendens à uicinis bellum cauſificantes, pro ſe uſurpant: cũ uicinis Teuthonibus clam fœdera, amicitias & affinitates iungunt: poſtremò ubi inulta hæc eſſe uident, in apertam rebellionem erumpunt: & partim nouos ipſi ſibi dominatus conſtituunt, partim Romano imperio ſocios & uectigales ſeſe faciũt: idqꝫ uel conſcientia defectionis, & metu regis Poloni: uel ut Germanici ſcriptores prodidêre, ui & armis Conradi ſubacti.

Ott. Friſing. Naucler. Tubing. H. Mutius. Bonfinius.

Falſa de Boleslao & Miezislao.

Nam quod ijdem ſcribunt, & ſequitur Bonfinius, Boleslaum regium titulum, imperante adhuc Henrico uſurpantẽ, tributumqꝫ negantem, à Conrado multis grauibus prælijs ſuperatum & ſubactum eſſe, Meſchonemqꝫ filium eius aliquanto pôſt eadem molientem eiectum: & fratrem eius Ottonem, qui à Meſcone pulſus fuerat, reſtitutum: Meſconem uerò profugum ad Bohemos, ab Vdelrico quidem penè proditum Conradi uerò clementiam, & magnanimitatem expertum, eius fidei ſeſe commiſiſſe: principatum cum fratre partitum, regia dignitate ſe abdicaſſe, contentum principis nomine: Poloniam imperatori tributariã manſiſſe: longè in eo aberraſſe à uero uidentur. Nam neqꝫ Conradus imperium uiuente Boleslao adeptus eſt: neqꝫ Boleslaus præter Miezislaum ſiue Meſconem alium filium habuit: neque diadema regium ille ipſe Boleslaus temerè uſurpauit, ſed ab Ottone tertio imperatore ultrò oblatum accepit, atqꝫ poſteris ſuis reliquit: neqꝫ Conradus, compluribus alijs externis pariter ac ciuilibus bellis diſtentus,

ſtentus,ocium ad perſequendos bello Polonos habuit:neq; uerò Polonos principes cuiquam omnino imperatori Romano unquam tributarios fuiſſe, iſti uetuſtioribus & fide dignis teſtimonijs aut argumentis docere poſſunt.Sed cum partē aliquam Poloniæ Germani,ut ſuperius meminimus,ſeu per deditionē:ſeu ui cæpiſſent, uniuerſam ſe Poloniam ſubiugaſſe iactarūt. Hoc unus aliquis ab alijs auditum, uel ne auditum quidem fortaſsis, poſtea literis mandauit, & cæteri ſecuti ſunt. Gallus quidam, qui non ita multo pôſt hæc tempora Boleslai tertij & ſuperiorum regum Poloniæ res geſtas tribus libris complexus eſt,nullam neq; de fratre Meſconis, neq; de ulla Conradi huius Imperatoris expeditione in Poloniam facit mentionem: ac ne Lampertus quidem Saffnaburgenſis, aut Hermannus Contractus,quamuis propinquiores etiam illis temporibus, nec indiligentes eorum quæ ad gloriam Germanicæ nationis pertinebant. Hermannus quidem Luiticos, quos eoſdem Vilſos à Crantio uocari uideo, Slauos ſcilicet,citra & ultra Panim fluuium habitantes,non prætenijt,quos cum Virbinam caſtellum in confinio Saxoniæ intercepiſſent,à Conrado deuictos,& uectigales factos eſſe memorat.Ab illa autem defectione ducum et præfectorum regiorum,Lubecenſis reſpub.abrogato poſteriori tempore unius dominatu,opibus creuit. Hinc Holſatiæ comites,hinc Mechelburgenſes, ſiue Magnopolenſes, Rugij Pomerani, & nonnulli alij eius oræ duces, originem habuêre, hinc Marchionum Brandeburgenſium ditio exorta, magna cæpit incrementa: quanquam Lubuſſenſem & Camenenſem diœceſes poſteriori tempore detractas eſſe Polonis, argumento eſt penſio nummi S.Petri, de qua paulò inferius dicemus: quæ ijs tantum, qui tunc Poloniæ finibus,regnoq; continebantur,impoſita eſt,quam Lubuſſenſis quidem diœceſis adhuc pendit.Camenenſi uerò poſterius ſingulari ſedis Apoſtolicæ indulgentia,ob liberatum legatum Apoſtolicum,remiſſa eſt. Cæterùm ex eo tempore nunquam illa loca, quæ tunc ſeſe abalienarunt,in ditionem Polonorum reuenêre: præter Pomeranos,quibus, cum ducem ſibi potentem quendam & factioſum inter ipſos creaſſent, intulit bellum Miezislaus,habens ſecum in exercitu Andream, Belam & Leuentam, Vngaros, Ladislai calui filios, Stephani regis fratres patrueles:qui,cum Petrus eiuſdem regis ſororis filius regnum Vngarorum Stephano moriente inuaſiſſet,in Poloniam confugerant.Cum his igitur & magnis ſuorū copijs cum ingreſſus eſſet Miezislaus in Pomeraniā,occurrit illi cum armatis Pomeranus,& in aciem ſuos educit neceſsitate magis,ne qua ſuos defectionis & noui dominatus ipſius pœnitentia ſubiret,quàm aliqua ſuarum uirium fiducia.Quanquam non nullam etiam bene gerendę rei ſpem ignauia Miezislai regis ipſi dabat:Concurritur infeſtis armis,hinc ira ſtimulante,illinc conſcientia defectionis ſpem ueniæ præcidente:ad extremum inclinata acie,fundūtur Pomerani,& in poteſtatem regis ueniunt: autores defectionis capitali pœna afficiuntur,cæteræ multitudini parcitur. Nam dux in prælio occubuit.Nonnulli à Bela eum ſingulari certamine uictum & interfectū eſſe uolunt. Præclara quidem certè eo prelio uirtus atq; opera Belę enituit.Itaq; generū eum ſibi rex filiæ matrimonio adoptauit:Pomeraniam ipſi in dotem dedit. Cætera neglexit,nec unquam ad recuperāda quæ amiſerat,animum adiecit.Verùm torpori ac deſidiæ ſe dedit, ac uoluptatibus ijs quæ guſtu,tactuq; percipiuntur. Aliarum etiam, præter uxorem, mulierum conſuetudine uſus eſſe dicitur. Vxori tamen,mulieri auaræ & importunæ, ita fuit obnoxius, ut eius maximè nutu & arbitrio regnum adminiſtraret. Quæ quidem deinceps, cum rex amentia correptus,ſui compos non eſſet,dominatum omnem regium ad ſe trāſtulit: quo maius etiam hominum in ſe & in regem odium cōcitauit.Moritur haud ita multò pôſt ex morbo illo Miezislaus,anno Chriſti 1034.& Poſnaniæ ſepelitur:homo tardus & hebes, leuitate iuuenili, & iuuenum atq; uxoris conſilia plerunq; ſectatus, quibus rebus factum eſt,ut ſuis atq; externis hoſtibus pariter atq; ſocijs eſſet contemptui: ſic ut in ſe uerum eſſe comprobaret id,quod Græcis eſt in Prouerbio, Heroum filios noxas eſſe. Regnauit autem annis ferè nouem,uixit quadraginta quatuor.Sunt qui eum in colloquio quodam inſidijs exceptum à Bohemis,gigendo inutilem redditum,& mox mente captum,non diu patri mortuo ſuperſtitem fuiſſe uolunt.

Poloni nunquam fuêre tributarij Ro. imperio.
Gallus anonymos Polonicarum rerum ſcriptor.
Lamp. Saffnaburg. de reb. geſtis Germ.
Herm. Contractus in ſupplemento Chron.
Luitici ſeu Vilſi à Conrado Cæſare uectigales facti.
Lubecenſis reſpubl.
Holſatiæ comites. Mechelburgenſ. Rugiæ et Pomeraniæ duces.
Marchia Brandeburgenſis.
Lubuſſenſis et Camenēſis diœceſes olim in Polonia.
Pomeranicum bellum.
Andreas, Bela & Leuenta, duces Vngari in Poloniam profugi.
Pomerani uicti & recepti.
Bela gener regis Poloniæ, et Pomeraniæ dux.
Vicia Miezislai.
Muliebre imperium.
Miezislaus amentia correptus.
Ann. 1034.
Miezislaus captus, & excæcatus à Bohemis.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBER QVARTVS.

INTERREGNVM.

Terræ tremor inſolens in Polonia.

Cazimiri ætas.

VNICVM reliquit poſt ſe Miezislaus rex ſuperſtitem filium, Cazimirum: ſub cuius ortum tremor terræ acciderat. Quod ita rarum & inſolens eſt in Polonia, regione mediterranea, ut magni prodigij loco habeatur, quoties accidit: & tunc quoque habitum ſit. Is igitur Cazimirus, ſiue iam uiceſimum annum, ut placet Dlugoſſo, attigerat: ſiue paruulus puer adhuc erat, ut uult Gallus, nondum regiam dignitatem & reipubl. curam ſuſtinere poſſe uidebatur. Itaq; ex uniuerſi conuentus, qui Gneſnam ea de re conuocatus erat, ſententia, differtur noui regis coronatio.

Rixa regnum adminiſtrat.

Nouæ exactiones, & contemptus gentis.

Interim penes Rixam reginam pueri matrem regia poteſtas relinquitur: qua abuſa mulier, pia alioqui & religioſa, quemadmodum uideri uolebat, cæterùm audax & auara: uarijs & grauibus exactionibus, uiuo marito inſtitutis, ruſticanos homines tam regios, quàm nobilitatis, magis ac magis premebat: nouas rationes cogendæ pecuniæ exquirebat: Polonos deſpicatui habebat: Teuthonas ſuos in conſilium adhibebat, hos ad honores & magiſtratus euehebat: hos diuitijs & poſſeſsionibus augebat, etiamſi nullum induſtriæ & uirtutis ſpecimen præ ſe ferrent. Indignê hæc ferre noſtri: orare reginam, ut quorum armis atque ſanguine regnum defenderetur, & ad tantam amplitudinem, quanta regnante Boleslao fuit, perductum eſſet, eorum maiorem, quàm externorum, quamq; ſuæ cupiditatis, rationem duceret.

Polonorum obſequium erga principes ſuos.

Pol. humanitas erga externos.

Turbãtur res in Polonia.

Multa Polonos principibus ſuis ultrò concedere & indulgere, aſperioris dominatus inſuetos eſſe: externis hominibus, in quibus aliquid modò ingenij uirtutisq; ſit, maiorem, quàm gens ulla habeat, honorem habere: ſed poſthaberi ſe omninò in patria ſua, dignisq; indignos præferri non oportere. Cæterùm ubi uident, orando apud reginam ſe nihil proficêre, fremebant inter ſe uulgò, atque adeò palàm etiam loquebantur: non ferendum eſſe uiris tam graue & contumelioſum externæ mulieris imperium. Contemnebant uiciſsim potentiores iuſſa reginæ, & regias poſſeſsiones atque reditus nonnulli inuadebant: atque ut inter quoſque ſimultates & clandeſtina odia antè id tempus fuerant, tunc in apertam hoſtilitatem erumpebant: comparabantur factiones, & omnia diſsidijs atque ſeditionibus plena erant.

Rixa profugit è Polonia.

Regina uerita, ne in tanta licentia, & irritatis in ſe hominum animis, maius aliquod malum in ſe redundaret, conſilium fugæ cum filio atque Teuthonibus ſuis clàm init: regium fiſcum, in quo cùm precioſæ res multæ, tum duo diademata Regis & Reginæ erant, compilat, regno excedens, in Saxoniam ſe contulit: ab imperatore Conrado, oblatis ei magnis muneribus, & inter ea duabus coronis è Polonia aſportatis, Salefeldũ, uti uult Vapouius, ſeu Magdeburgum, & Brunſuicam oppida cum ſuis territorijs uel emit, uel dono accepit.

Salefeldum Rixæ emptum.

Cazimirus in Vngariam.

Cazimirum uolunt nonnulli non cum matre pulſum eſſe, uerùm aliquanto pôſt, cum ij qui maternæ eius fugæ autores fuerant, magnasq; clientelas & factiones comparauerant, ab eo ſibi metuerent, ſiue adeò impotentius agerent: ipſum quoque ſolum uertiſſe, & in Vngariam ad Stephanum regem propinquum profugiſſe.

Stephanus Vngar. rex cũ Emerico filio in diuos relatus. 1036. ann.

Deinde poſt Stephani mortem, qui anno Chriſti 1036. obijt, & cum Emerico filio in numerum diuorum relatus eſt, à ſucceſſore & ſororis eius filio Petro cõmeatu & comitatu inſtructum, ad matrem in Saxoniam miſſum eſſe: nec Bohemis proditum, qui ſimulatione miſericordiæ eum depoſcebant, ulturi in eo clades ab auo acceptas: & in poſterum ut ſine metu eſſent, ſibi proſpecturi. Quam enim Vincentius præterea refert neſcio cuius opinionem, quaſi Cazimirus hic paruulus poſt matris in puerperio mortem, clam nouerca, quæ ut necaretur infans, apud uirũ inſtabat, in monaſterio quodam educatus ſit: mortuoq; patre cum res reginæ odio turbatæ eſſent, proditus ab eo, à quo educabatur, ad paternum regnum uocatus ſit: eam inquam opinionem, ne refellere quidem pluribus libet, apertè enim ijs refellitur, quæ ſtatim exponemus.

Cazimirus monachus fit.

Poloniæ ſtatus turbatiſſimus.

Profectus eſt autem Cazimirus Lutetiam, uoluntate matris, ut ingenium honeſtis diſciplinis excoleret: inde poſt aliquot annos uiſa obiter Italia, & Romualdo abbate ſancto, Cluniaci in Benedictinorum monachorum ſodalitatem ſe dedit, monaſticam uitam profeſſus. Reginæ & regij filij diſceſſu, quaſi limphatico furore Polonia cuncta exagitatur. Miſcentur omnia cædibus mutuis:

latrocinijs uiæ publicę infeſtantur: incenduntur pagi atq; oppida: tumultuatur: collatisq; ſignis inter ciues atq; proceres concurritur: ut quiſq; audaciſsimus eſt, ita maximam perditorum hominum manum cogit, aliena inuadit, ueteres poſſeſſores poſſeſsionibus deturbat: trucidantur paſsim diuites et locupletes patresfamiliâs, liberi eorum eliduntur, cęſorum coniugijs atque bonis interfectores per uim potiuntur: ſtuprantur honeſtæ uirgines, & matresfamiliâs. In tanta uaſtitate atq; confuſione, agreſtes quoq; à laboribus & agricultura feriati, in patronos ac dominos ſuos inſurgunt: in nobilitatis excidium conſpirant: ueteres nonnullorum iniurias & oppreſsiones, concepto in omnes odio, omni crudelitate ſummaq; acerbitate ulciſcuntur. Neq; miniſtris ſacrorum, ac ne ipſis quidem templis, aris atq; ſacris parcitur: & in priſtinam barbariem atq; impietatem Polonia, abiecto ueri Dei cultu, relapſura eſſe uidebatur. In latebras ſeſe abdebant proceres & epiſcopi. Eratq; miſerabilis ubiq; rerum facies. Nihil uſquam tutum: nihil cuiuſquam proprium: nemo mali exors erat. Per hoc tempus Maslaus, qui & Maſos dictus eſt, qui pocillator regis Miezislai fuerat, uir potens & audax, dominatũ inter ſuos in tractu Plocenſi arripuit: confluenteq; ad eum undiq; magna hominum, partim ui & armis exercitatorum, partim potentiorum uim & iniurias declinantium, multitudine, permagna potentia auctus eſt, & Maſoſsiæ, ſiue Maſouiæ nomen ei oræ, quam dominatu complexus eſt, dedit. Ad hęc domeſtica mala accedebant hoſtiles incurſiones: erumpebant deuota deuictarum dudum gentium in Polonos odia. Hinc Iaroslaus Ruſsiæ dux terreſtribus & naualibus copijs ſecundo Bugo uiciniam omnem, quæ nunc Poleſsia ſiue Podlaſsia eſt, & à Ruſsis atq; Lithuanis tenetur, uſq; ad eam oram, quam Maſouia pôſt ea tempora finibus ſuis complexa eſt, infeſtauit. Illinc Prędislaus Bohemus quum poſt Vdelrici patris mortem, Iaromiro cęco patruo concedente, principatum ſuſcepiſſet, cum ualido exercitu ferro et igni Sileſiam, quæ ſic poſterius dicta eſt, & maiorem Poloniam quàm longiſsimè populatus eſt: Vvratislauiam, Poſnaniam, aliaq; minora oppida complura diripuit et incendit, nulli neque ſexui neq; ętati hominum pepercit, nec à templis impias & ſacrilegas manus abſtinuit (nam de Cracouia Syluio & Hageco non aſſentimur, refellitq; eos locorũ ratio) Gneſnam metropolim nec manu munitam, et habitatoribus, defenſoribuſq; uacuam primo impetu cępit: ad baſilicam eius oppidi ſpoliandam, ubi iuſſu ipſius uenêre milites, aliquoties irrumpere conati, ſubitò cæcitate & lethargo diuinitùs percutiuntur. Erat in caſtris Prædislai, Seuerus Pragenſis epiſcopus. Is miraculo attonitis omnibus, & ſpoliationẽ templi in religionem uertentibus, perſuaſit, nõ ob id quod putabant omnes, ſed propter nefanda flagitia & enormia ſcelera Bohemorum, cæcitatem illam & obliuionem ipſis accidiſſe: triduanoq; ieiuno diuinam iram placandam eſſe cenſuit. Quo expleto Bohemi liberè iam epiſcopo authore templum ingrediuntur: aurum & argentum omne, ueſtes ſacras & omnem baſilicæ ſuppellectilem, quæ erat munificentia ſuperiorum principum ſatis ampla, tollunt: itemq; quinq; eremitarum, de quibus in Boleslao meminimus, corpora, quæ illuc à pio rege translata erant, auferunt. Gaudentij corpus, pro Adalberti corpore à miniſtris templi pio mendacio indicatum, etiam tollunt. Nam Adalberti corpus ijdem miniſtri in adito templi clàm defoderant. Quamuis Bohemi eius reliquias habere ſe iactent. Hæc omnia Pragam aſportauit Prædislaus, & in baſilica Pragenſi repoſuit: præter Chriſtini, unius de quinq; illis eremitis, corpus, quod Olomucenſibus cõceſsit. Atq; hæc año Chriſti 1038. acciderunt: Hagecum enim multa temerè de hoc bello nugãtem, non ſequimur. Nec unquam poſtea Prædislaus, quę iure belli cæperat, Polonis reſtituit: quamuis poſtulatus ea de re apud Pontificem Max. à Stephano archiepiſcopo Gneſnenſi, qui Polonus Polono Bozentæ ſucceſſerat. Grauioribus etiam fortaſſe incommodis ferox Bohemus Poloniam tunc affeciſſet, ni metus domeſtici belli, à Conrado quidem imperatore intentati, ab Henrico autem filio & ſucceſſore Conradi illati, eum repreſsiſſet. Conradum quoque imperatorem Rixæ reginæ precibus & muneribus adductum, ad uexandos & infeſtandos Polonorum fines exercitum miſiſſe, Dlugoſſus memorat: ſed eum non multum progreſſum, nec magnis damnis illatis, citò domum uertiſſe: uel quòd inuitus imperator eo ſe bello cum Polonis implicabat, & reginæ tamen utcunq; ſatis eſſe faciendum putabat: uel quòd ad ſedandos motus Burgundicos & Italicos, & Bohemicum fortaſsis bellum, auocabatur. Nec multo pôſt uitam is cum morte cõmutauit, Henrico filio, ſicut modò attigimus, Imperij ſucceſſore relicto: quem longè ante mortem, Cæſarem, ſiue regem Rom. ipſe de principum electorum ſententia deſignarat. Nec tamen huius belli Polonis à Conrado tunc illati, quiſquam omnino, præter Dlugoſſum, mentionem fecit. Cæterum

Ruſticorum tumultus contra dominos.

Vis illata ſacris, & miniſtris ſacrorũ.

Maslaus tyrannus.

Maſouia.

Ruſsi uaſtant Septentrionalem oram Poloniæ.

Prædislaus dux Bohemorum meridionalem & occidentalem.

Vvratislauia.

Poſnania.

Gneſna incenſa.

Gneſna capta ac direpta.

Miraculum.

Epiſcopi impietas.

Quinq; eremitarum & Gaudentij corpora aſportata à Bohemis.

S. Adalberti corpus occultatum.

1038. ann.

Romæ litigatũ cum Bohemorum duce de ſpoliatione templorum.

Conradus imperator Poloniam uexauit.

Henricus filius Conradi ſucceſſor in imperio.

Pomerani Poloniam infeſtarunt.

Pomeranos quoq; defectores Poloniam tunc diuexaſſe, Gallus innuit. His tam ſęuis tempeſtatibus totos penè ſex años iactati ac fatigati Poloni, & acerbiora etiam, extremumq; tam florentis dudum regni naufragium metuentes, ut maximè quiſq; conſilio, dignitate & authoritate pollebat, remittunt nonnihil de inteſtinis diſsidijs, condonant ſibi mutuò priuatas offenſas, de republica cogitationem ſuſcipiunt, req; per internũcios inter ſe communicata, comitia Gneſnam indicunt: ibi de ſumma reip. conſultatur. Et inter omnes quidem conueniebat, rempub. niſi ad unum rurſus deferatur principatus, ſaluam eſſe nõ poſſe: quem nam uerò potiſsimum deligant, uariabant ſententiæ: nonnulli reuocandum eſſe Cazimirum, optimè de ipſis meriti Boleslai regis nepotem, cenſebant: alij negabãt, quòd metuendum eſſe dicerent, ne is paternam ignauiam & maternam auaritiam imitatus, uniuerſa perderet: neúe memor iniuriæ, crudelis ultor & acerbus tyrannus in ipſos exiſteret. Sed cum de proceribus atq; ciuibus neminem deligi placeret, externi uerò principes ij qui erant finitimi, partim hoſtes eſſent, partim impares tanto oneri iudicarentur, partim etiam domeſticis malis atq; diſſenſionibus laborarent: uicit tandem ea ſententia, quæ Cazimirum, ubi ubi ſit, quærendũ, placandum, & reducendum eſſe cenſebat. Iuuenem eſſe, & facie liberali, nec ſanè crudelis patris filium: facilè ueniam daturum, culpam deprecantibus: indolem uerò eius omnia meliora, quàm de patre, matreq;, polliceri: ad hęc autem, calamitate & exilio non ad ocium & nequitiam, ſed ad induſtriam & modeſtiam eruditum eſſe. Oratores delecti primores uiri ad reuocandum eum, luculento uiatico & amplis muneribus publicè contributis inſtructi, ad Rixam in Saxoniam proficiſcũtur: ei dona dant: quo in ſtatu ſit res Polona, ad quidúe ipſi ueniant, ſupplici & miſerabili oratione exponunt. Illa implacabilis mulier, aſpernari preces: exprobare eiectionem ſuam: inſultare malis miſerorum: negare filium poſtulata ipſorum facturum eſſe, ipſorum ſcelere eò redactum, ut calamitatis tædio, exilijq; pudore, in Gallias ſecederet, Cluniaciq; monaſticæ uitæ ſeſe addiceret. Hoc accepto à regina reſponſo, oratores Cluniacum rectà contendunt: inueniũt Cazimirum mutato nomine Carolum, non modò profeſſum religionem, ſed iam Diaconum. Deprecantur culpam exilij ipſius, quæ tamen penes reginam ferè fuerit: orant, reſpiciat afflictam & penè euerſam patriam: ſuſcipiat paternum, & auitum regnum ab extremo interitu uindicandum: in eo ſolo ſpem Polonorum ſitam eſſe. Quaſi decidant, fundìtùs ſe periſſe. Reſpondet ille modeſtè obortis lachrymis: Exilium ſuum non ipſis, uerùm arcano Dei iudicio, & nonnulli fortaſsis parentum ſuorum culpę ſe imputare: caſum dulciſsimæ patriæ, quam ſui maiores florentiſsimam reliquiſſent, miſerari: & adiutam eam omni ope & conſilio uelle, ſi integrum id ſibi ſit. Nec ignorare, maioris eſſe pietatis & meriti, publica adminiſtrantem multorum ſaluti conſulere, quum priuatum, & in ſolo loco concluſum, innocentiam uitæ ſuæ tueri. Sed alieni iam ſe iuris factum eſſe: datam ſemel Deo, atq; ijs quorum ſe poteſtati ultrò ſubieciſſet, fidem fallere non poſſe. Mœſti hoc reſponſo legati, ac de ſpe propemodum deiecti, omnia tamen tentanda ſibi eſſe exiſtimant. Abbatem monaſterij adeunt: eadem illa orant: muneribus animum eius mollire conantur. Ab eo ad Pontificem Max. reijciũtur. Ne eum quidem itineris laborem & moleſtiam defugerunt: Romam è Gallijs profecti, magna diligentia, importuniſq; precibus tandem à Pontifice maximo Benedicto, eius nominis nono, uel à Clemente ſecundo, ut alij uolunt, impetrant, ut Cazimirus monachus & Diaconus, profeſsionis et ſacramenti religione ſolutus, ad regnum maiorum ſuorum redeat, uxorem ducat, liberos procreet. Pro hoc Polonis, quo beneficium ſedis Apoſtolicæ agnoſcant, iniunctum, primùm ut de ſingulis capitibus, exceptis nobilibus ſiue equitibus, & qui ſacris addicti ſunt, quotãnis obolus unus in lucernam perpetuò in æde diui Petri Romæ arſuram pendatur: qui etiamnum ſancti Petri numus dicitur: tametſi Dlugoſſus, regnante apud Polonos Vvladislao Loctico ad hanc rationem uult redactam eſſe penſionem illam, cum prius tres oboli & cribrum auenæ de unaquaq; familia penſitatum eſſet. Deinde præſcriptum eſt, ut omnes Poloni rotunda in morem monachorum tonſura capillorum utantur, nec ultra auriculas ritu barbarico quiſquam omninò comam promittat: tum feſtis ſolennibus, dum ſacra peragũtur, ut ſinguli equites faſciam lineam candidam in modum ſtolæ, qua in ſacris utuntur ſacerdotes atq; diaconi, è collo ſuſpenſam ferant. Suſcipiunt non grauatim præcepta & leges Pontificis oratores, & Poloniam omnem ad ſeruanda hæc obſtringunt. His rebus è ſententia confectis, curriculò Cluniacum repetunt cum mandatis pontificijs: atq; inde porrò læti Cazimirum reducentes, ad Rixam, ita uolente ipſo, diuertunt. Ea fruſtra reditionem filio diſſuadere conata, ſalutataq;, ad Henricum deinde imperatorem adeũt, orant, ut dia-

Procerum Polonorum prudentia.

Comitia & cõſultatio de republ.

Cazimirus reuocatur.

Cazimirus Diaconus.

Cazimiri modeſtia.

Oratores Poloni Romã profecti.

Votum relaxatur Cazimiro.

Polonis iniuncta onera à Põtifice Max.

Numus S. Petri.

demata,

demata, quæ Rixa è Polonia ſublata Conrado patri ipſius donarat, propinquo regi reddat, eumq́ auitum ſocium & amicum Rom. Imperij tuendum ac defendendum ſuſcipiat: Bohemum ducem ab inferendo Polonis bello cohibeat: & ad reddenda, quæ ſuperiori tempore abſtulerat, cogat. Non difficilem ſe in ijs quæ petebantur, Henricus præbuit. Nam & coronas reddidit, & ſexcentorum equitum præſidium Cazimiro deducendo addidit: & de Bohemo, cum quo bellum tunc gerebat, curæ ſibi fore promiſit. Igitur auctus comitatu Cazimirus, & plenus bonæ ſpei, ſalutato Imperatore, in Poloniam contendit. Cum autem Poloniæ fines attigiſſet, effuſa obuiam hominum omnis generis, ætatis, atq́ ſexus ingens multitudo, officij gratia, læta ac tripudians regem ſuum tantopere expetitum, quaſi præſens quoddam numen, atque ſalutem ſuam, fauſtis ominationibus & acclamationibus, gaudioq́ profluentibus ubertim lachrymis, excipit: reducem gratulatur: certatim omnes præteritorum ueniam & obliuionem ſupplices petunt. Ille lachrymans & ipſe, comiter omnes conſolatus, ſuſpicione culpæ, metuq́ ſupplicij liberat. Quicquid factum ſit, non ſine diuino nutu factum, pro ſuis fortaſſe & maiorum ſuorum meritis. Adeſſe iam ſe, quem alio uitæ generi deditum, & in eo acquieſcentem, tanto ſtudio expetiſſent, & reuocaſſent: ſalutem omnibus, ac non perniciem cuiquam afferentem, confidere autem ſe uiciſsim, ipſos omni fide atque beneuolentia complexuros ſe eſſe, boni ac uigilantis principis officio fungentem. Ita denſiſsimis, læticiaq́ exultantibus hominum cateruis præcedentibus & ſubſequentibus, Gneſnam honorificentiſsimè deducitur, ſeptimo poſteaquàm exceſſerat anno.

Henrici imperatoris animus erga Cazimirum.

Cazimiri reditus.

Cazimiri comitas & pietas.

CAZIMIRVS PRIMVS REX.

Reſtitutus igitur paterno regno Cazimirus, uiceſimum ſextum annum agens, & ſumma omnium ordinum gratulatione, læticiaq́ Gneſnæ de more inunctus & coronatus, legatis externorum principū gratulantibus, celebritatemq́ illam cohoneſtātibus, benignè & ſapienter reſpondit, eosq́ liberaliter donatos dimiſit, mox ad reipubl. uulnera ſananda animū adiecit: pacem publicam inter ciues grauibus edictis ſanxit, & quoniam ex tanta rerum perturbatione, obducendam potius afflictæ reipubl. cicatricem, quàm acerbis quæſtionibus & iudicijs uulnus refricandum eſſe exiſtimabat, uetus Athenienſium exemplum imitatus, præteritorū quidem obliuionem edicit, reſtitutis modò in ſuas poſſeſsiones ijs quibus per uim ablatas eſſe conſtabat: in poſterum uerò eis qui ſe ui, cæde, latrocinio non abſtinuiſſent, omnem ſpem ueniæ præcidit: in paucos contumaciores, qui à conſuetis rapinis ægrè recedebant, ad terrorem cæterorum, nō ſine moderatione tamen, animaduertit. Rebus domi maxima ex parte bene conſtitutis, ad externa circumſpicit: & ut debilitatas regni uires externis auxilijs confirmaret, ſimulq́ ut poſteritati ſuæ conſuleret, ampliſsimi ſenatus ſuaſu atq́ rogatu cum Iaroſlao Ruſſorum principe fœdus & affinitatem init: ſorore eius Maria, cuius mater Conſtantinopolitanorum imperatorum, ſicut ſuprà memorauimus, ſoror fuerat, uxore cum ampla dote ducta: quam ingenti pompa Cracouiam aduectam iuxtà ac exceptam, Gneſnā deduxit: Græcorum ſchiſma abdicantem, eccleſiæ catholicæ reconciliauit: Reginam ſolenni ceremonia fecit, & pro Maria Dobrogneuam appellauit. Iaroſlaum affinem iure omni, quod pater, auusq́ ſuus in Ruſsia habuêre, donauit: ſocietatem tantum, & auxilia contra quoſuis hoſtes pactus. Quibus auxilijs, itemq́ ſexcentis Germanis equitibus, quos præſidij ſui cauſa ex Germania ſecum adduxerat, fretus, inſequenti æſtate Maſouios infeſto exercitu adoritur. Nec ſegnius Maſlaus tyrannus, non parua ſuorum manu raptim coacta, aduenienti regi occurrit: nec mora, pugnæ copiam facit: Pruſſorum, quos in ſocietatem belli aſciuerat, auxilijs non expectatis. Fit acre prælium, hinc iuſta ira, illinc ueniæ deſperatione pugnante, franguntur tandem, funduntur q́ Maſouiorum acies: dant manus uictori regi. Dux ipſe & author belli Maſlaus, nihil ſibi tutū fore inter ſuos ratus, ad Pruſſos fugit: ab his ſimul & à uicinis Slonenſibus & Iazygibus, ſiue Iazuingis facilè non modò auxilia, ſed ualidos exercitus contra regem impetrat, quòd ipſorum rem agi diceret. Non quieturum enim eſſe regem ſe uicto, quin ipſis quoq́ arma inferret: & non tantum tributum quod pendere deſijſſent exacturum, uerum etiam graues pœnas rebellionis de ipſis ſumpturum eſſe. Tuerentur libertatem, in quam ſe aſſeruiſſent: cogitarent, non eas iam Polonorum uires eſſe, quæ Boleſlai regno floruiſſent, quibusq́ ipſi debellati eſſent: magnam uim hominum partim externis bellis, partim inteſtinis cædibus exhauſtam eſſe: qui ſuperſint, quiq́ maximè bellicoſi ſint, eos ferè ſecū ſentire: & partim apertè id ꝓfiteri,

1041. anni.

Conſilium ſalubre in rebus turbatis.

ἀμνηστία.

Fœdus & affinitas cū Ruſsis Dobrogneua regina. Ruſſorum ſchiſmate abdicato, coronatur.

Ruſsiæ ius Iaroſlao duci dònatum.

Maſouienſe bellum.

Maſlaus uictus reparat exercitum.

partim clàm conſilia communicare: in regem non optimè animatos eſſe, quippe qui ocio & ſuperſtitioni in monaſterio imbibitæ deditus, militaribus hominib. minus indulgeret. Sequidem cum paucis non tam iuſto prælio ſuperatum, quàm inopinantem oppreſſum, non incruentam tamē hoſti uictoriam reliquiſſe: ipſos tantis pollere copijs, ut Poloniam omnem nullo negocio poſſent ſubigere, afflictam præſertim atq; laceram, ut tunc eſſet, ad hæc, ipſe etiam de ſuo ingentibus pollicitis eos onerat: nec difficulter homines barbaros ad ſocietatem prædæ magis, quàm belli, quemadmodū uideri uolebat, allicit.

Iazuingi & Slomenſes populi.

Iazuingos autem & Slonenſes, ſiue Slomenſes, Pruſsici tractus populos fuiſſe, Dlugoſſus indicat. Siue autem ijdem fuerunt Iazuingi cum Iazygibus Metanaſtis, quorum extant adhuc reliquiæ quædam ad Tibiſcum fluuium in Vngaria, nomen antiquum retinentes, & quodam tempore ad Septentrionem in mediam Sarmatiam progreſsi colonias deduxerunt, ſiue diuerſi prorſus ab illis, inter Poloniam quidem, Ruſsiam atq; Pruſsiam medij, in extrema ora Lithuaniæ habitaſſe, & acerrimi ac bellicoſiſsimi fuiſſe memorantur: donec à uicinis attriti, & ad extremum deleti ſunt. Quanquam ferūtur adhuc tenues quædam eorum reliquiæ ſupereſſe in Lithuania & Ruſsia.

Pruſsicum bellum.

Hi ergo cum Pruſsis pariter ad inuadendam Poloniam exciti, publico conſenſu belli totius adminiſtrationem Maſlao mandant.

Boleslaus Cazimiro natus 1043.

Per id tempus Cazimiro regi Boleslaus filius natus eſt. Aeſtate inſequenti Maſlaus cum ingentibus barbarorum copijs in fines Maſouiæ ingreſſus, facilè eam recepit: carebat enim præſidijs & munitionibus. Nec multo pòſt Cazimirus de aduētu hoſtium certior factus, adeſt & ipſe, auctis numero & robore militum ſuperioris anni copijs. Venientem apud Viſtulam Maſlaus ſpei & animorum plenus, operitur: conferuntur propemodum caſtra caſtris.

Cazimiri pœnitentia.

Rex ubi copias hoſtium ſuis longè maiores uidit, concidere animo: pœnitere præſentis fortunæ atq; regni: priſtinam monaſticæ uitæ quietem atq; tranquillitatem animo requirere. His curis atq; cogitationibus fatigatum ſopor opprimit. Ibi per uiſum diuinitùs recreatus & confirmatus, poſtero die pro concione militibus uiſum exponit, & repletos fiducia diuini auxilij, alacres in aciem educit. Nec hoſtes pugnam detractarunt, canunt ſigna: clamor utrinque attollitur. Nuſquam deeſt ſuis, regis prouidentia & adhortatio, ut duce Deo certam uictoriam amplectantur.

Viſum.

Et ferunt, conſpectum eſſe in aëre iuuenem auguſta ſpecie corporis, ueſte candida, candido equo inſidentem, & in hoſtiles turmas uexillum inferentem.

Pruſsi & Iazyges profligati à Polonis.

Nec mora, terga uertunt barbari: inſtant acrius noſtri fugientibus: fit ſtrages maxima. In eo prælio cæſa feruntur hoſtium quindecim millia, capta duo millia: ex noſtris pauci ſaucij, pauciores deſiderati ſunt.

Cazimiri labor in prælio.

Rex inter primos hoſtem fugiētem perſequens, uociferando, cædendoq; laſſus, & cruore reſperſus, ſemianimis propemodum à gregario quodam milite in caſtra relatus eſt: quem poſtea militaribus affecit præmijs, & in equeſtrem ordinem retulit.

Maſlai interitus.

Cæterùm Maſlaus ex fuga perpetuo curſu in Pruſsiam cōtendit. Ibi à barbaris cognito euentu prælij excarnificatus, in crucem actus eſt: inſultantibus, ut alta teneret, qui alta petiuiſſet. Sic mali conſilij author, malè perijt. Ab hoc prælio Maſouia penitus in ditionem regis reuenit: nomen tamē ſemel acceptum in hanc diem retinet, quamuis mutatis deinde finibus. Pruſsi clade ſuorum permoti, & ueriti ne ſtatim ſibi Cazimirus uictricia ſigna inferret, miſsis legatis culpam rebellionis deprecantur: Regi ſe & ſua ſubijciunt: tributa debita perſoluunt, ac deinceps quotannis ſoluturos ſe eſſe recipiunt. Ita pax eis data eſt, & captiui dimiſsi.

Vladiſlaus naſcitur.

Rex altero filio Vuladiſlao auctus eſt.

Bohemi ab Hērico imp. uicti, ac denuò tributarij facti.

Morauia Bohemus ceſsit.

Bohemorum tributum.

Interim autem dum hæc geruntur in Polonia, Henricus imperator, cum meditatum etiam à patre bellum Bohemis intuliſſet, ſuperbo Prædiſlai ducis reſponſo, de reddendis Polono regi munitionibus, magis etiam fortaſsis irritatus, principio quidem rem non ſatis proſperè geſsit: ſed altero āno repetita maioribus uiribus in Bohemiam expeditione, uictum, fractumq; Prædiſlaum grauiter mulctauit, & iureiurando in ſua uerba adactum, quas de Polonis cœperat, uel ipſe in finibus Poloniæ munierat munitiones, Cazimiro reddere coēgit: conceſſaq; ipſi Morauia, tributum auxit, ita ut quingentas libras, ſiue ut uulgo uocant marcas argenti, ac centum uiginti boues dux Bohemus deinceps Romano imperio quotannis penderet. Atq; hoc illud eſt, quod Aeneas Syluius, & alij nōnulli hiſtorici ſcribunt, ab hoc Henrico Bohemorum ducem domitum eſſe, quòd is iniuſſu ſuo Poloniam uaſtaſſet. Neq; enim exiſtimandum eſt, Poloniam tunc in ditione Romanorum imperatorum fuiſſe.

Sileſia in Polonorum ditione manſit.

Nam quod addit Syluius, Sileſiam Bohemis ab imperatore, impoſito tributo traditam eſſe: de Morauia id rectius accipitur. Sileſiam enim etiam tunc in Polonorum ditione manſiſſe, uel S. Petri numus, cuius dudum mentionem fecimus, argumento eſt. Nam eum Sileſij quoque, itidem ac cęteri omnes, qui tunc in regno Polono cenſebantur,

etiam

etiam nunc pendunt: & aliquãto pòſt, ut nos inferius oſtendemus, ea regio Sileſia dici cœpta eſt. Adde quòd poſterius Cazimirus rex Polonorum, cuius tempora nunc proſequimur, Smogorouienſem ſiue Bicinenſem cathedram et epiſcopam Vuratiſlauiam, propter Odræ fluuij commoditatem tranſtulit: quę urbs in umbilico Sileſię ſita eſt. Rectius igitur Sileſiæ munitiones Polonis tunc à Bohemo iuſſu Henrici redditas eſſe crediderimus. Pacato per circuitum regno, Cazimirus memor priſtinæ conditionis, & uitæ monaſticæ, uictoriamq; cõtra Maslaum atq; barbaros diuino beneficio acceptã referens, Cluniacũ, ubi monachus fuerat, legationem cum amplis muneribus mittit, benignitatẽ erga ſe Dei prędicat: ſodalitati uniuerſæ ſe ſuosq; commendat: aliquot monachos ad ſe mitti poſtulat, qui ſectæ illius quaſi colonias quaſdam in Poloniam deducant: mittũtur duodecim. His partim Tineciam arcem uno à Cracouia milliario ſupra Viſtulam, cum centum amplius pagis: partim Lubenſum oppidum ad Odram ſitum, cum compluribus itidem pagis & prouentibus alijs attribuit: domicilia monachis extruxit, atq; templa, eaq; perampla ſuppellectili ad cultum diuinum apta ornauit. Fuit autem primus abbas Tinecenſis Aaron Gallus: cuius integritas, pietas, & induſtria Cluniaci adhuc Cazimiro perſpecta erat. Atq; is deinde Rachelino, ſexto archiepiſcopo ſiue epiſcopo Cracouiẽſi uita defuncto, à ſacro eius baſilicæ collegio poſtulatus ſeptimus ſucceſſit, regis fauore et cõmẽdatione adiutus: decimas, quæ ex bonis Tinecenſis monaſterij Archiepiſcopo Cracouienſi præbebantur, Abbati & monaſterio iure ſempiterno addixit & adſcripſit: diœceſim pſalmodijs & precationibus ijs, quæ Graduum uulgo dicũtur, onerauit. Multa item alia Cazimirus rex fecit & inſtituit, quæ ad religionis & reipubl. inſtaurationẽ pertinere exiſtimabat: pace perpetua, poſt Maslaicum bellum fatigatam ſuperioris temporis malis Poloniam, mirum in modum recreauit: eoq; inſtauratoris pacifici cognomentum meruit. Henrico imperatori bellum in Polonos paranti, quòd auxilia contra Petrum regem, propinquum ipſius Andreæ, & Leuentæ Vngaris miſiſſe dicerentur, miſsis legatis, & refutatis Bohemorum, qui imperatorem in Polonos irritabant, calumnijs, ſatisfecit: & contra Vngaros ipſi, Petri necem ulciſcenti, auxilia poſtea miſit. Vngari enim pulſo Petro, Abam, ſiue Ouonem, cum quo ſoror diui Stephani regis nupta erat, regem ſibi creauerant. Atq; is ob receptũ ab imperatore Petrum, æmulum ſuum, Auſtriam & Bauariam infeſtârat. Quare irritatus Henricus, defunctus bello Bohemico, in Vngariam ſemel atq; iterum exercitum duxerat, quo Petrum in regnum reſtitueret. Sed reſiſtentibus Vngaris, re infecta receſſerat. Deinde uerò accitus ab Vngaris, quibus Abas ob crudelitatem & contemptum nobilitatis exoſum ſe reddiderat, Petrum profligato & interfecto Aba reſtituerat. Sed cum is quoq; impotenter dominaretur, ac Teuthonas, Italosq; Vngaris non modò in conſuetudine uitæ, ſed etiam in honoribus mandandis anteponeret, Vngari Andream, & Leuentã, Ladislai Calui filios, apud Ruſſos tunc pòſt Miezislai Poloni regis mortem exulantes, clàm acciuêre: & regnum ad Andream, Leuenta cõcedente, detulêre, ea conditione, ut ſibi, abiecta Chriſtiana religione, extirpatisq; ſacerdotibus & externis omnibus, priſtinam & Scythicã impietatem publicè reſumere liceret. Quod ubi factum eſt, Petrus fuga ſibi cõſuluit: ſed retractus & excæcatus, paulò pòſt angore animi perijt. Andreas regno potitus, edictum ſuum de religione abrogauit, capitaliq; pœna ſanxit cultum religionis Chriſtianæ. Nec tamen ea re Henricum imperatorem placauit: quin is Bohemorum & Polonorum auxilijs accitis, denuò contra Vngaros expeditionem faceret, ut Petri regis mortem ulciſceretur, & Vngariam Romano imperio uectigalem redderet. Ad hoc igitur bellum Cazimirus auxilia ipſi miſit. Verùm id bellum æquis conditionibus diremptum eſt, ut mox in Boleſlao referemus. Scribit Bonfinius, & uetuſtior quidam Vngaricarum rerum ſcriptor, quem in pleriſq; ſequitur Bonfinius, Andream hunc Bohemiam, Poloniã & Auſtriam tribus continuis annis infeſtaſſe, & uectigales ſibi reddidiſſe: irritatum, ut uidetur, ob miſſa contra ſe imperatori auxilia. Cæterorum nemo ullam huius rei mentionẽ facit. Hagecus uerò memorat, Latrunculos è Polonia, ducibus Verſouijs ſiue Rauitis Bohemis circum Cloſcum infeſtaſſe: & multos ex his à Cazimiro rege captos, & ſuſpendio necatos eſſe, Prædislao Bohemorum duce poſtulante: atque ita pacem inter Bohemos & Polonos redintegratam, nequicquam diſſuadentibus Prædislai filijs: Vuratislauiamq; & alias urbes Polonis à Prædislao redditas, ea lege, ut Bohemorum principi certũ tributum quotannis inde penderent. Sed hoc quoque inconuenienter & obliuioſè ille, ut cætera ferè. Quomodo enim ad Cloſcum prius Poloni excurriſſent, Bohemis Vuratislauiam & cæteras intermedias munitiones tenentibus? Syluius quidem, ex quo

pleraq;

Vratiſlauia urbs.

Benedictini monachi Cluniaco acciti in Poloniam.

Tinecenſe monaſterium.

Lubenſenſe.

Aaron archiepiſcopus Cracouienſis.

Graduum preces in Cracouienſi diœceſi.

Cazimirus inſtaurator pacificus.

Vngaricæ res.

Petrus rex Vngarorum.

Abas rex Vng.

Andreas rex Vngariæ.

Vngari à religione Chriſtiana defecêre.

Petri regis mors.

Andreas religionem Chriſtianam apud Vngaros reuocauit.

Henricus imperator bellũ infert Vngaris.

Polonorũ auxilia contra Vngaros.

Bonf. rerum Vngar. Dec. 2. lib. 2.

Bohemorum cum Polonis pacificatio.

pleraq; ſumpſit Hagecus, Bohemorum principi tributum id ab Henrico imperatore impoſitum eſſe uult: ſed is quoq; re ipſa, quemadmodum ſuperius attigimus, facilè refellitur.

Cazimiri regis liberi. *Cazimiri mors.*

Nos cætera de Cazimiro perſequamur. Suſcepit autem is ex Dobrogneua uxore liberos, mares quidem quatuor, Boleſlaum, Vuladiſlaum, Mieſconem & Otthonem: fœminam uerò unam, Suentochnā. Ex his Ottho puer admodum, uiuo patre: Mieſco adultior iam, octauo poſt patrem anno, rebus humanis exempti ſunt. Cum autem Cazimirus decimumoctauum regnaret annum, incidit in grauem morbum: quo menſem unum afflictus, ubi finem uitæ ſuæ adeſſe ſenſit, proceribus liberos commendat, & ſacramentis ritè procuratus, religioſè, tranquilloq; animo, quarto Calendas Decembris, extremum uitæ clauſit diem: & magno omnium mœrore Poſnaniæ ſepultus eſt, anno poſt Chriſtum

1058. ann. *Cazimiri effigies & mores.*

natum 1058. Mortem eius cometes portenderat. Fuit autem Cazimirus procera ſtatura, forma liberali, bona & uegeta corporis habitudine, capillo denſo, promiſſa barba, cōptus & elegans: literis mediocriter eruditus, primus quidem inter reges Poloniæ: in pupillos & uiduas clemens & beneficus: in Eccleſiaſticos homines in primis propenſo animo: erga omnes comis, lenis & benignus: deniq; in omnibus rebus agendis Dei timorem maximè ob oculos habere ſolitus.

Vratislauienſis basilica.

Hic rex ſedem epiſcopi, quæ primùm Smogorouiæ, deinde Bicinæ fuit, Vuratiſlauiam tranſtulit: inſula urbi uicina ad confluentem Odræ & Olauæ fluuiorum ſita, Epiſcopo & collegio ſacerdotum attributa.

BOLESLAVS SECVNDVS REX.

Boleslai ſecundi indoles.

COnuentu apud Gneſnam acto, ſumma omnium uoluntate ad Boleſlaum Cazimiri filium natu maximum, ſolenni cerimonia regnū & diadema defertur, cùm quod ætati is honor habendus eſſe exiſtimaretur: tum quòd is adoleſcentulus etiam tum ſingulari induſtria, liberalitate, animi magnitudine, laudis atq; gloriæ ſtudio prẹditus, ad res maximas gerendas factus, & regno digniſſimus eſſe uideretur.

Bellorum ſeminarium.

Ad eum primis tribus annis tres illuſtres exules cum confugiſſent, magnam ei materiam ſequentium bellorum præbuerunt. Ii uerò fuerunt, Izaslaus princeps Kiouienſium, Iaroslai Dobrogneuæ reginæ fratris filius: Bela dux Vngariæ, Andreæ regis frater, quorum ſuperiùs meminimus: & Iaromirus, Prædiſlai Bohemorum principis filius. De quibus omnibus, quo res fiat dilucidior, ab inſtituto digredientes, paulò altiùs repetemus.

Rußiæ principatuum partitio.

Ac primùm de Izaslao. Iaroslaus monarcha, de quo plura ſuprà ſcripſimus, inter quinq; filios Izaslaū, Suentoslaum, ſiue Stoslaum, Vvſeuolodum, Igorum ſiue Gregoriū (ut habent Dlugoſſus & Vapouius) & Viceslaum ſiue Viſſeslaum, Ruſsiæ principatus moriens partitus erat. Sextus enim Volodimirus, uiuente adhuc ille obierat.

Fatrum dißidium.

Ex his Izaslaus cui Kiouia, & Vvſeuolodus cui Pereaslauia obtigerat, Viſſeslaum Polocenſium ducē cum duobus filijs, poſt patris mortem dolo captū, in uincula coniecerant.

Polouuzi Rußiam uaſtant. *Gothi.* *Cumani.*

Per id tempus Polouuzi, barbara gens, Ruſsis ab oriente ſole & meridie cōfines, quos noſtrates quidam Gothos, Vngarici uerò ſcriptores (neſcio an rectè) Cunos & Cumanos eſſe uolunt, Tanai tranſmiſſo, in Vvſeuolodi ditionem impetum fecerant: eumq; unà cum Izaslao fratre & Ruſſorum copijs ſibi obuiam progreſſum, bis magna ſtrage profligarant: Ruſsiam longè, lateq; uaſtabant, & ingenti terrore extremi excidij cunctos impleuerant.

Viſſeslaus è carcere liberatus.

Ibi Ruſsica nobilitas uinctum Viſſeslaum dimitti ſibi popoſcit. Cumq; id negatum eſſet, ipſa eum per uim atq; tumultum inuitis ducibus ſuis liberauit, & cum eo arcem Kiouiēſem inuaſit, ac ducem eum ſibi pro Izaslao conſtituit.

Izaslai fuga in Poloniam.

Izaslaus diffiſus rebus ſuis, in Poloniam ad propinquum regem confugit. Ita Dlugoſſus & Vapouius.

Rußicorum annalium fides de Polonorum rebus geſtis.

Ruſſorum annales nullam faciunt Viſſeslai, capti & liberati, mentionem: nec ab eo, ſed à Stoslao Cernechouienſium, & Vvſſeuolodo Pereaslauienſium ducibus, Izaslaum Kiouia eiectum eſſe uolunt, paulò pòſt, quàm tres ij Smolenſcenſem principatum à morte Igori inter ſe partiti erant. Ac ne Boleſlai quidem & Polonici belli meminerunt: ſed Stoslaum cum Izaslao in gratiam rediſſe, Kiouiamq; ipſi reddidiſſe memorant: atque adeò pleraq; omnia, quæ Poloni in Ruſsia præclarè geſſerunt, ſubticent.

Bela uocatus à fratre in Vngariam. *Vngariæ ducatus.* *Solomon Andreæ regis filius.*

In Vngaria uerò, Andreas rex prouecta iam ætate, poſt Leuentæ fratris mortem, alterum fratrem Belam, cum filijs è Polonia & Pomerania euocauerat, ut quem exilij ſocium habuiſſet, ſecundarum quoq; rerum participem faceret: & cum eo ſic Vngariam partitus erat, ut ipſe quidem duas partes regni cum titulo regio, Bela uerò tertiam ac ducis nomen obtineret. Poſtea bello petitus Andreas ab Henrico Imperatore, quemadmodum dudum memorauimus, pace facta, filiam Henrici uxorem, ſiue filio Solomoni è Ruſſa uxore ſuſcepto acceperat, ſiue ipſe duxerat, & Solomonem filium ex ea ſuſce-

ſuſceperat(uariant enim ſcriptores) & eum ipſum filium,paruulum adhuc, ſocero contendente,ſucceſſorem ſibi deſtinarat,regemq; uiuus nuncuparat. Igitur indignè ferens Bela puerum ſibi ſeni prælatũ eſſe,initiò quidem diſsimulauit:mox collectis clam ſarcinis,cum uxore,tribus filijs,& familia in Poloniam ad affinem regem ſe recepit, ueritus ne quid durius in ſe frater ſtatueret. Subolfecerat enim,eum ſibi inſidiari.

Belæ fuga in Poloniam.

Porrò in Bohemia Prædiſlaus princeps ex Iuditha uxore quinq; filios ſuſceperat,Spitigneum, Vvratiſlaum, Othonem,Conradum & Iaromyrum.

Bohemicæ res. Prædislai filij.

Moriens Spitigneum natu maximum ſucceſſorem ſibi fecerat:Iaromyrum natu minimum ſacerdotio deſtinarat: tribus autem reliquis Morauiam attribuerat. Eo mortuo,cum Spitigneus impotenter dominatũ gerere cœpiſſet, Germanos & externos omnes,& in his matrẽ ſuã Iudithã excedere Bohemia iuſsiſſet,primoresq; nobilitatis Morauicæ euocatos ad ſe prẹhẽdiſſet,& ꝑ arces cuſtodiẽdos diſtribuiſſet,

Spitignei acerbitas.

Vvratiſlaus fratris acerbitatẽ timens,relicta uxore in Vngariã ad Andreã regem profugerat. Vxore deinde mortua,alterã,Andreę regis filiã,ultro oblatã exul duxerat.Id cũ cõperiſſet Spitigneus,ueritus ne ille ſoceri auxilio fretus,bellũ ſibi inferret,ultrò eum reuocarat: nec multò pòſt ſupremũ uitę clauſit diẽ.

Vvratislai fuga in Vngariam.

Vvratiſlaus à Bohemis ad ſuſcipiendũ principatũ accitus,Morauiã Otthoni & Cõrado fratrib. totã cõceſſerat: Iaromyrũ,itidẽ ac Spitigneus, exortẽ patrimonij fecerat,ꝑſuaſeratq; ipſi epiſcopæ ſpe iniecta,ut ſacris initiaret̃. Is igit̃ cũ iam eſſet Diaconus,pœnitẽtia ductus,mutata ſentẽtia & ueſtitu, in Poloniã & ipſe, apud Boleslaũ regẽ militaturus,& rebus ſuis cõmodius cõſulturus, paruo comitatu ſe cõtulit.

Morauiæ Marchiones.

Iaromyri diaconi fuga in Poloniam.

Nũc iam ad inſtitutũ noſtrũ reuertamur. Vvratiſlaus ergo ꝑmoleſtè ferens,receptũ ex fuga fratri ſuo Iaromyro in Polonia patẽre,ueritusq; ne quid ille noui cõtra ſe Polonorũ fauore auxilijs fretus moliret̃,cũ infeſto exercitu in fines Polonię ingreſſus eſt: Sileſiam ferè omnẽ,quæ necdũ hoc nomen acceperat,populatus,igni,ferroq; uaſtauit: quo nũcio ad ſe perlato,celerit̃ Boleslaus cũ tumultuaria manu hoſti occurrit, & inopinantẽ in ſylua quadam aſſecutus,reficere corpora, & iumẽta ſuos feſtinatione defatigatos iubet, poſtera die hoſtẽ aggreſſurus.

Bohemicum bellum.

Bohemus regis aduẽtu cognito,neq; dimicare cũ Polonis,quorũ uires non noſſet,quosq; locorũ peritia adiuuaret,tutũ ſibi eſſe ducebat: & manere eũ diutiùs in eo loco,penuria rerũ omniũ nõ ſinebat:tũ aũt uerebat̃,ne ſucciſiõe arborũ,uel ab agreſtib. receptu ꝓhiberetur,itaq; fugæ cõſiliũ cœpit:à rege fallendi cauſa colloquiũ in poſterũ diẽ petijt,quaſi de admiſsis ſatisfacturus,& ſecũda noctis uigilia relictis impedimẽtis, & paucis infirmis,maioribusq; ignibus,quo facilius excubias noſtrorũ fruſtraret̃,accenſis, ſilentiò ſuos eduxit,& feſtinus fugã arripuit.

Bohemorum fuga.

Inſequẽti die Boleslaus,ubi hoſtẽ effugiſſe animaduertit,dolore atq; ira percitus,aliquot dies eũ ꝑſecutus eſt,nec tñ aſſeq potuit:ſed extremos tantũ agminis debiliores atq; laſſos, excepit. Nec mora, in Morauorũ fines diuertẽs, uillas,uicos & oppida incendit,multosq; mortales,nihil eiuſmodi metuentes, in agris oppreſsit,& magnã prædam abegit & abduxit.

Morauia à Polonis uaſtata.

In ſequentẽ uerò annũ maius bellũ parabat. Quod ubi Vvratiſlaus cõperit,cùm hoſtiles uires,tũ ſuorũ proditionẽ,& fratrum inſidias metuens,de pace ꝑ cõmunes amicos agit: & ꝙ aliò ſpectabat Boleslaus, facilè impetrat, his quidẽ legibus,ut dãna noſtris illata ſarciat:ſororẽ Boleslai Suentochnã,quã Suantauã Bohemi uocarunt,tertiã uxorẽ ducat:alterã enim anno ſuperiore defunctã amiſerat.Suentochna ad ſpõſum nõ multo pòſt à primorib.Bohemis accita ac deducta,et nuptię magno ſplendore cẽlebratę.

Pax affinitate ſancitur inter Bohemos & Polonos.

Iaromyrus aũt Poloni regis & reliquorũ fratrũ opera in gratiã cũ Vvratiſlao redijt.& Pragẽſis,deinde uerò etiã Olomucẽſis epiſcopus nõ ſine iniuria alterius factus eſt.Per id tẽpus Aaroni archiepiſcopo uita defuncto,cũ ſedes ob diſcordiã ſacri collegij toto biennio uacua fuiſſet, tandẽ Lãpertus cognomento Zula Polonus ſucceſſor electus eſt.Nec tamen is palliũ de more à Pontifice Max.petiuit. Inde igitur in poſterũ Cracouia archiepiſcopum habere deſijt.

Lãpertus Zula epiſcopus Cracouienſis.

Per idem tempus Pruſsi contẽnentes Boleslai regis adoleſcentiã,& quòd eum Bohemico bello diſtineri ſciebant, rebellarunt: Pomeraniã finitimam tranſmiſſo flumine Viſtula repẽtina excurſione populantur:arcẽ Grodecũ, quò ſe cum præda recipiant,muniunt,inde crebro in adiacentes oras Poloniæ, nemine prohibente,graſſant̃.

Pruſsicum bellum.

Grodecum arx.

In eos igit̃ Boleslaus,pace cũ Bohemis facta,duxit exercitũ:Grodecũ oppugnare adorit̃,uerùm difficultate expugnãdi eius deterritus, eo ꝙ natura munitus eſſet locus,egregieq; à Pruſsis defenderet̃,ſoluit obſidionẽ,in qua pluſculũ tẽporis fruſtra conſumpſerat:fremensq;,quòd ſyluis & paludib.& munitione illa ſeſe tenerẽt hoſtes, nec ullã pugnandi copiam facerent,& ſe aliò feſtinantem diſtinerẽt,arte ſibi domandos eſſe, quos aperto marte nõ poſſet,exiſtimauit: reducere ſe exercitũ ſimulat: cæterùm in inſidijs latebat. Pruſsi abijſſe hoſtẽ rati,è latebris prodeunt,& in Poloniã excurſionem facere parant.

Quod

Quod cum Boleſlaus ab exploratoribus accepiſſet, ducit in hoſtem alacer. Priuſquam ad hoſtem ueniretur, tranſmittendus erat Oſſa fluuius, qui Poloniam à Pruſsia dirimit, hunc primi armati incunctanter ingreſsi, pondere armorũ, & altitudine aquarũ, quæ imbribus tunc fortè excreuerant, abſorpti ſunt. Cæteri exuti armis & loricis, quæ magni ponderis fiebant antiquitùs, minori periculo tranarũt: hoſtesq́; ſecutos, & nihil tale ſuſpicantes opprimunt: & ingenti ſtrage conciſos, in poteſtatem ſuam redigunt. Gallus in Pomeranico bello id uſu ueniſſe narrat: nec fluminis nomen prodit. Ex illo autem tempore Poloni grauioribus armis & loricis minus utuntur. Pruſsicum bellum excepit Vngarica expeditio. nam Boleſlaus rex Belæ exulis, & uxoris eius amitæ ſuæ, precibus fatigatus, & perfugientium ad eos Vngarorum multitudine, clandeſtinisq́; nonnullorum procerũ, fidem & ſtudia ſua Belæ deferentium, legationibus motus, neq; prætermittendam ſibi eſſe tam luculentam gloriæ comparandæ occaſionem iudicãs, reducere propinquos inſtituit: ac tribus agminibus, Belam in comitatu ſuo ducens (uxor & liberi in Polonia manſerant) Vngariam ingreditur. Venientibus adiungunt ſe complures Vngari, ita ut quartum ex ipſis agmen conficeretur. Nec ſegnius Andreas rex hoſti aduentanti ad Tibiſcum, ſiue Ciſſam amnem, qui è Sarmaticis montibus ortus, in Danubium influit, occurrit: magnas Vngarorum copias, maioraq́; Germanorum & Bohemorum auxilia ducens. Cùm enim bellum contra ſe à Bela & Polonis parari intelligeret, miſerat Solomonem filium in Germaniam. Regnabat tunc apud Germanos poſt mortem Henrici patris Henricus puer, eius nominis inter Cæſares quidem quartus, inter imperatores uerò tertius, cum Agnete matre: quæ ſiue ſocrus, ſiue auia Solomonis erat. Ab his igitur Solomon non contemnenda auxilia, ducibus Guilhelmo et Botho acceperat: à Bohemis item alia, quibus Vvratiſlaus ipſe princeps præerat. His ergo uiribus fretus, tranſmiſſo Tibiſco acies inſtruit: neq; noſtri pugnam detrectarunt. Concurritur infeſtis ſignis, & aliquot thoris dubio marte & incerto euentu pugnatur. Ad extremum cedunt loco Andreæ copiæ. Ibi Vngari qui cum Andrea rege erant, premi ſuos, noſtros urgere conſpicati, ad Belæ partes tranſeunt: nec diutius Germani & Bohemi, deſerti ac proditi ab Vngaris, impetum Polonorum pariter & Vngarorum ſuſtinuère. In fuga oppreſsi ſunt multi, capti item non pauci, & in his Vvratiſlaus princeps, & Germanorum duces. Vapouius pro Vvratiſlao Conradum fratrem eius, Marchionem Morauiæ, Bohemicis auxilijs præfuiſſe, & captum eſſe, excæcatumq́; à Boleſlao ſcribit. Rex Andreas longius fugiens, tandem ad portas Moſonienſes comprehenſus ab Vngaris, & malè tractatus in ſylua Boconienſi, uitam finiuit. Magna eo prælio Boleſlai uirtus & ſolertia extitit. Poſt uictoriam Boleſlaus Belam Albæ Regię in ſede regia collocauit: uictorem exercitum præmijs ab eo & Vngaris affectum, domum reduxit. Deinde procerum ſuorum ſuaſu uxorem duxit, præſtanti forma uirginem, Viſſeslaũ Ruſſorum principis cuiuſdam filiam unicam, ad quam hæreditas paterna pertinebat. Tantiſper autem quieuit Boleſlaus à bello Vngarico, & à nuptijs, quantum ſat erat ad apparatum belli Ruſsici, ad quod ſummo ſtudio & omni cogitatione incumbebat. Paratis omnibus, coadunatoq́; ad conſtitutum locum omni exercitu, in hanc ſententiam apud milites in concione uerba feciſſe memoratur. Non ignoratis milites, compluſculos iam annos Izaslaum cognatum noſtrum, principatu ſuo paterno iniuſte pulſum, apud nos exulare: eiq́; reſtituendo nos hanc operam dare exiſtimatis. Nec ſanè fallimini. Debemus hoc propinquitati: debemus humanitati. Quin ita hoc natura cõparatum eſt, ut afflictæ principum fortunæ, principes quamuis alienos maximè ad miſericordiam moueant. Sed nobis hic nos etiam ſerimus milites. Scitis quantum nobis imperium, quàm amplam gloriã maiores noſtri reliquerunt, & ut alios præteream, Boleſlaus quidem proauus meus imperium hoc noſtrum Boriſthene, Albi & Sala fluuijs, Sarmaticis montibus, & Germanico Oceano: gloriam uerò nominis Poloni ijſdem penè, quibus orbis terrarum clauditur, finibus terminauit. Nunc quanto noſtro cum dedecore & imperium hoc acciſum, & gloria obnubilata ſit, quis neſcit? Equidem uix teneo lachrymas, quod ad patrẽ, auumq́; meũ hæc infamia in primis attinet. Tametſi patrem ueſtra excuſat iniuria, & afflictæ nimiũ interregno uires. Auo ueniam, niſi ſim ipſe ignauiſsimus, dare non poſſum. Verùm enimuerò eam labem à genere noſtro detergere, Ruſsiam regno huic rurſus adijcere, columnisq́; Boleſlai (quem ego ut nomine refero, ita & factis referre cupio) imperium noſtrum terminare, mihi in animo eſt. Quod uobis placere debet, milites, niſi fortè à uirtute maiorum ueſtrorum degenerauiſtis. Atque maiores quidem noſtri gentem hanc, ſibi prius incognitam, adierunt, uexarunt, debellarunt. Nos iugum excutientem, & quidem domeſti-

corum

Pruſsi uicti à Boleſlao rege.
Armatura leuior Polonorum.
Vngaricũ bellum.
Tibiſcus fl.
Henricus quartus imp. Rom.
Prælium.
Boleſlai uictoria de Vngaris. Germ. & Bohem.
Vngari ad Belam tranſeunt.
Bohem. dux captus.
Andreæ regis fuga & mors.
Vxor Boleſlai.
Ruſsicum bellum.
Oratio Boleſlai regis ad milites.

eorum noſtrorum malorum,non ſuarum uirium fiducia,non ulciſcemur? non ad officiũ reuocabimus? Niſi forte ubertas ſoli illius admiranda,hominũ ingens opulentia, & ex rerum copia ortus luxus,atq; mollicies, ab hoc bello uos deterrent milites.

Ruſsiæ ubertas & opulentia.

At ego nobiſcum hæc omnia, contra ipſos facere iudico. Quin iſta ipſa in primis ad ſpem luculentæ prædæ nos inuitant. Plura dicere parantem, clamore interpellant uniuerſi: duceret quò uellet,bono omine: ſe impigrè ſecuturos,& imperata facturos eſſe.

Liberalitas Boleslai in milites.

Hinc magnam pecuniæ uim inter milites, ut quenque ſuperioribus bellis meritum eſſe nouerat, aut uſui ſibi deinceps fore ſperabat,diſtribuit. Sic animatis & optima ſpe impletis militibus, inſtructa acie triplici,Ruſsiam ingreditur: propterea quòd credebat hoſtes mox ad prælij dimicationem uenturos eſſe.

Viſſeslai fuga.

Et aderat quidem ad Bialogrodum Viſſeslaus dux, cum non contemnendis Ruſſorum, Piecinigorum & Varaiorum copijs: uerùm explorata noſtrorum multitudine atque apparatu, Poloſcum paucis conſcijs fuga contendit. Exercitus quoque, cognita ſui ducis fuga, nulla interpoſita mora diffugit. Trepidare tota Ruſsia, Kiouienſes deditionem facere uelle, ni metuant iratum Izaslaum, quem principatu eiecißent: implorare Stoslai & Vuſſeuolodi opem: ni adſint, exuſturos ſe eſſe urbem, & in Græciam cum coniugibus atque liberis migraturos.

Ruſſorum ducum legatio ad fratrem Izaslaum.

Bono eos animo Stoslaus & Vuſſeuolodus eſſe iubent. Ipſi legatos ad Izaslaum fratrem mittunt, orant ut parcat ciuibus atque patriæ, dimittat exercitum, Kiouiam recipiat ſupplicem: Viſſeslaum Poloſco ſeſe continentem, non iam de uictoria aut Kiouia,uerùm de ſua ſalute eſſe ſolicitum.Neminem præterea ipſi aduerſaturum. Quod ſi dolorem exilij ex animo delere non poſſet, ipſe de ſontibus ſupplicium arbitratu ſuo ſumeret,Polonis patriam utcunq; de ſe meritam,in ſeruitutem atq; prædã ne daret.Cogitaret quàm bene olim Stopolco ſucceßiſſet,q exul per eoſdem Polonos reſtitutus eſſet.Ad hæc Izaslaus de Boleslai ſententia nihil aliud, quàm periculum ſe facturum eſſe, quàm uerè illa de Kiouienſibus dicerentur,quaq; ij uoluntate in ſe eſſent,reſpondit.

Kiouiæ deditio.

Mouet Boleslaus exercitum propius Kiouiam,& Meſcislaum Izaslai filium cum expeditis aliquot turmis ad urbem præmittit. Is intromiſſus,cum opportuna loca præſidio occupaſſet,authores ſeditionis,paterniq; exilij ſeptuaginta comprehenſos partim necat, partim excæcat. Patri & Boleslao regi pacatas eſſe res Kiouiæ renunciat. Contenderunt ij tamen, eo pacato agmine.Venientibus tota ciuitas ad ſeptimum milliarium obuiam effuſa eſſe dicitur. Dies ea fuit ſecunda Maij.

Poloſcum redactum in poteſtatem.

Rex reſtituto in paternum principatum Izaslao, partem exercitus cum eo contra Viſſeslaum miſit.Atque is fuga elapſo Viſſeslao, nulla mora Poloſco potitus eſt, filiumquè Meſcislaum, & non multo poſt eo mortuo, alterum Suentopelcum,ſiue,ut Ruſsi habent, Stopolcum Michaëlem,cum præſidio ibi reliquit: ipſe cum Polonis Kiouiam reuertitur.

Kiouienſes illecebræ.

Fœminarum uenuſtas.

Rex diſtributo in æſtiua, ac deinde in hyberna exercitu, ipſe cum delectis æſtatem atque hyemem illam Kiouiæ peregit, amœnitate loci ac delicijs urbis, & mulierum uenuſtate, teneritudine & lepore admirando captus. Præbuit autem Izaslaus uniuerſo exercitui per omne id tempus alimenta & ueſtes, inſuper & regem perquàm honorificè & exercitum pro meritis remuneratus eſt.

Præmislienſe bellum.

Exacta hyeme maturè Boleslaus ex hybernis mouit, & in Præmislienſem tractum,iniuria ne prouocatus, an quòd ea paterna eſſet uxoris ſuæ hæreditas, an uerò ſola proferendi regni cupiditate ductus, non conſtat,ac minoribus quidem oppidis,quæ erant in itinere,primo aduentu potitus eſt:

Præmisliæ ſitus.

Sanus fluuius.

cæterùm Præmislia à Septentrionali quidem latere, quà ipſe ueniebat, Sano fluuio, qui è Sarmaticis montibus haud ita longè à Tibiſci fontibus oritur,ab reliquis uerò foſsis & aggeribus munita erat,& à magna præterea multitudine hominum urbanorũ ſimul & agreſtium,atq; nobilium,qui ex agris eò ſe cum familijs & facultatibus ſuis receperant,defendebatur.Ad hæc ab uno latere arx oppido imminebat, in edito loco ſita,& ualidis mœnibus,turribusq; expugnatu,ut illa ferebant tempora,perdifficilis.Rex igitur cum fluuium, nequicquam prohibentibus Ruſsis, uado ſatis alto tranſiſſet, oppidum ſumma ui oppugnat:nec ſegnius defendunt Ruſsi, & crebris eruptionibus, abundante multitudine,noſtros oppugnationi intentos adoriuntur: ſed reprimuntur, magnaq; cæde in oppidum repelluntur.Poſtremò uim noſtrorum diutius ſuſtinere ſe poſſe diffiſi,deſerto oppido,in arcem ſe receperunt.

Præmislienſe oppidum in prædam datum.

Arx obſeſſa.

Rex oppidum ſumma rerum omnium copia diuitijsq; refertum,quartò poſteaquam oppugnare cœpit,die captum, in prædam dat militibus.Arcem,quia difficilis eſſe uidebatur eius expugnatio, propter multitudinem defenſorum,neq; contrucidari ſuos uolebat,corona obſedit, ſperans fame,ſitiq; breui ſe eam ſedẽdo in poteſtatẽ ſuã redacturum eſſe:equites,peditesq; quoquo uerſus pabulatũ dimittit,

tit,commeatum quãplurimum in caſtra comportare, uillarum incendijs abſtinere iubet. Ipſe diſpoſitis cuſtodijs obſeruabat, ne quid ad obſeſſos importaretur,néue ij libera è flu mine aquatione uterentur. Nullas enim arx intus perennes habebat aquas.In magna difficultate, obſtinatis tamen animis, obſeſsi obſidionem ſuſtinebant: donec fame,ſitiq́; enectis iumentis, & peſte in homines graſſante, deditionem extremo æſtatis tempore fecerunt, uitam, & quæ ſinguli uno onere ſecum efferre poſſent, pacti. Rex arcem deditam quantum poteſt reficit & adornat, in eaq́; hyemem ſequentem commoratus eſt, exercitu in hyberna diſtributo.Fuit hic annus à Chriſto nato milleſimus ſexageſimus nonus.Eo tempore,cum Bela rex Vngariæ tertio regni ſui anno cameræ ruina in uilla quadam afflictus,pauló pòſt obiuiſſet,Solomon Andreæ filius ab Henrico quarto imperatore affini ſuo in Vngariam ualidis copijs reducebatur:quo cognito, Geiſa, Vvladislaus & Lampertus Belæ filij,nihil præſidij ſibi in fluxa Vngarorum ſuorum fide fore rati, ex Vngaria in Poloniam exceſſerant: & Cracouiam recta contendentes,à Vvladislao regis fratre & regina comiter & benignè accepti ſunt,Rege tunc apud Præmisliam cum exercitu moram trahente.Cumq́; hybernaturus is eſſe in Ruſsia referretur, Geiſa relictis Cracouiæ fratribus,illuc ad eum uenit,opem eius implorans.Quem Boleslaus comiter conſolatus,cogitare ipſe ſecum,ac deinde cum ſenatu conſultare, quid faceret: propinquóſne exules atque ſupplices, intermiſſo Ruſsico bello, reduceret, an hoc prius conficeret. Ac conſilium quidem in eam ferè inclinabat ſententiam, ut Ruſsiam prius pacandam do mandamq́ue, & alienam rem ſuæ poſthabendam eſſe cenſeret. Cæterùm regi placuit, non eſſe differendam expeditionem in Vngariam, donec Solomon regnum ſuum ſtabiliret, Germanorumq́ue auxilia accerſeret.Igitur æſtate proxima, cum iam matureſcerent ſegetes,Boleslaus rex relicto Præmisliæ, quantum ſatis eſſet,præſidio,in Vngariam cum reliquo exercitu & Belæ filijs,ſuperatis montibus,qui Poloniam & Ruſsiam ab Vngaria diuidunt,contendit.Confluxit ſtatim ad ipſos non paruus Vngarorum numerus. Solomon rex,ubi de aduentu hoſtium cognouit, Buda regia urbe relicta, Moſonum (arx ea erat munitiſsima) ſe recepit,eò quòd inops ab externis auxilijs, parum præſidij ſibi contra patrueles in Vngarorum ſuorum uiribus atque fide eſſe exiſtimaret. Ibi epiſcopi medios ſeſe interponunt:Belæ filios orant,ne ſe patriæ parricidio contaminent:pacem deinde eos & Solomonem,non abnuente Boleslao, qui ad intermiſſum Ruſsicum bellum feſtinabat,componunt his conditionibus, ut Belæ filij regium honorem cum duabus partibus regni Solomoni permittant, ipſi tertia, ducumq́ue nomine contenti ſint. His rebus magna omnium lætìcia confectis, Boleslaum cum exercitu, datis de publico ampliſsimis muneribus, dimittunt. Reuertens autem Præmisliam Boleslaus, reperit Izaslaum principatu Kiouienſi iterum à fratribus prætextu controuerſorum finium illato bello eiectum.Itaq́; æſtate quæ conſecuta eſt, in Volynienſium fines inſeſtum duxit exercitum. Regio tunc erat diues, & omnium rerum propter fertilitatem agri abundans,& oppidis,caſtellisq́; frequens, quæ pleraq́; omnia partim ui capta, partim dedita, citò in poteſtatem regis uenêre.Arces tres præcipuæ,Luſcum, Vvladimiria & Chelma,è materia quidẽ limoq́ue, ut pleræq́; oẽs harum regionum, conſtructæ,ſed benè munitæ, ualidis Ruſſorum præſidijs tenebantur.Ex his ad Luſcum primùm caſtra ponit,arcem ui capere nititur:ubi ſæpiùs res tentata non ſucceſsit,animi dubius deliberat,quid faciat. Et ad Kiouiam quidem prono animo ferebatur:itaque iudicabat,ea recepta facilè cæteras eius oræ munitiones deditionem facturas eſſe: uerùm relinquere poſt ſe hoſtem integrũ, & cæteris Ruſsis horum exemplo animos ad reſiſtendum addere, neque conſultum, neque tutum fore arbitrabatur. Itaque obſidendo ad deditionem adigere, quos expugnare non poterat, ſtatuit. Obſeſsi ſex propemodum menſes, uim & obſidionem cum ſuſtinuiſſent, ad extremum freti benignitate regis, pactiq́ue liberum cum rebus ſuis diſceſſum, arcem dedunt. Ibi Gregorius, ſiue Igorus dux, qui oram illam ditione tenebat, diffiſus munitioni reliquarum arcium,miſsis primùm legatis,deinde ipſemet ueniens,imperata ſe facturum promiſit,obſides dedit,pacem impetrauit.Anno ſequenti ad Kiouiam mouit caſtra Boleslaus:obuium ſeſe ipſi offert Vvſſeuolodus cum ualido exercitu, è ſuis iuxtà ac fraternis ditionibus collecto. Nam Stoslao fratre mortuo, principatum eius ſibi adiunxerat: & ij qui Luſci, Vvladimiriæ & Chelmæ in præſidijs fuerant, dimiſsi, ad eum ferè ſeſe receperant: eoq́ue inuitum multa ſuadendo & orando impulerant, ut prælio cum noſtris de ſumma rei decerneret. Rex quod in primis cupiebat adeptus, acies contrà inſtruit: milites paucis cohortatur, ut optatam conficiendi il-

lius

Præmislienſis arcis deditio.

1069. ann.

Belæ regis Vng. interitus.

Solomon reductus in Vngariam.

Belæ filiorum fuga in Poloniam.

Vngarica expeditio.

Solomon rex in tutum ſe recipit.

Pax inter Solomonem & Belæ filios.

Solomon regnat in Vngaria.

Rußicum bellum inſtauratum.

Volynia in poteſtatem Boleslai uenit.

Luſcum obſeſſum ac deditũ.

Igorus dux regi ſe dedit.

1074.

Vuſſeuolodus dux.

Oratio regis ad milites.

lius belli occaſionem,ab hoſte præter ſpem ſibi oblatam,elabi è manibus ne ſinerent: &
extremum illum eius conatum deſperatione magis,quàm ſpe uincendi ſuſceptum, forti-
ter retunderent: eundem eſſe, qui prius ad manus uenire nunquam auſus eſſet: & ex ijs
militibus ferè collectum,qui uicti prius,ac uel fuga elapſi, uel deditione facta dimiſsi à ſe
eſſent.Si ipſi uiri eſſe pergerent,penitùs debellatum iri ea uictoria, nec niſi præmia belli,
& ea quidem ampliſsima,ipſis reliqua fore.Quòd ſi quid eos paululum feſelliſſet,cogita
rent in hoſtico ſe eſſe:ne eos quidem quieturos,quos pacatos à tergo reliquiſſent, ut ſunt
Ruſſorum ingenia mobilia.Adniterentur,ne fortuitu,ſed ſua uirtute atque fortitudine ſu
Ruſſorum leuitas.
periores,uictorias adepti eſſe uiderentur. His dictis, & clamore,crepituq́ue armorum
alacritatem ſignificante uniuerſo exercitu,canere ſigna iubet. Cohortatur & Vvſſeuo-
dus ſuos,fortiter ut pro patria,pro liberis,pro coniugibus, pro parentibus, pro aris & fo-
cis , pro libertate denique dimicarent : ex eius prælij euentu uel lætiora omnia dein-
ceps, ſi uiciſſent: uel ſi,quod abſit,uicti eſſent, duram ſeruitutem, ſummamq; miſeriam
expectarent. Congrediuntur infeſtis armis & animis inſtructuræ acies: incaleſcit pu-
Prælium.
gna,& magis quiſq; ut hoſtem feriat,quàm ut ictum ipſe declinet,dat operam.Adſunt u-
biq; ſuis duces.Iamq; premi & conturbari poloni cœperant in dextro cornu,hoſtium cla
more,fugere noſtros uociferantium,magis etiam conſternati: cum Boleſlaus laboranti-
bus ſubſidium ſubmiſit, & non modò pugnam reſtituit, uerùm etiam hoſtilem aciem
perfregit,& conuertit.Perturbatis ordinibus,fugiunt Ruſsi:Vvſſeuolodus, ubi aliquam
Victoria Boleſlai de Ruſsis.
diu ſuos nequicquam reuocauit,in fugam ſe & ipſe coniecit. Ita plena, nec incruenta ta-
men uictoria noſtris obtigit.Multi nanque ſaucij in caſtra relati, mille propemodum de-
ſiderati ſunt.Boleſlaus aliquantum recreato ab ea pugna exercitu, ad Kiouiam conten-
Kiouia oppugnata.
dit: quam cum primo impetu capere non potuiſſet,opportuno loco caſtra metatus , op-
pugnauit urbẽ iterũ: atq; iterũ ſed nullo opæ precio,imò uerò nõ minimo ſuo detrimẽto.
Nam etſi locus neque ſitu, neque opere admodum munitus erat, ſed tamen acriter cùm
ab urbana multitudine , tum ab ijs qui è prælio dudum fuga elapſi eò ſe receperant,
defendebatur: nec à uiris modò, ſed à mulieribus etiam atque pueris, noſtri mœnia ſub-
euntes eminus, atque è ſuperiore loco iaculis omnis generis uulnerabantur. Omiſſa
igitur oppugnatione , obſidione urbem , multitudine hominum abundantem , pre-
mere ſtatuit, diſpoſitisq́ue in omnes partes cuſtodijs, commeatu oppidanos prohibet.
Quod quidem facilè fuit, longum proſpectum quoquo uerſus præbente planicie,in qua
Kiouia ſita eſt.Nec multo pòſt cum anguſtiore annona uti cœpere obſeſsi: ueritiq;,ne ex
trema pati cogerentur, & ad extremum in poteſtatem hoſtium uenirent, culpam & ne-
ceſsitatem deprecati, urbem dedunt. Boleſlaus ingrediens in portam urbis ferro inte-
Kiouia deditur Boleſlao.
ctã,gladium uibrauit, quod proauum item ſuum feciſſe acceperat:oppidanorum autem
Moderatio Boleſlai.
facultates atque corpora capitali edicto à militum ui atque iniurijs & rapinis tutatus eſt.
Qua clementia eius,& animi moderatione moti oppidani, ingentia dona ultrò ipſi accu
mularũt.Ea rex pleraq; omnia inter milites uirtutis ergò collaudatos, pro meritis cuiuſq;
Ruſsia Polonis uectigalis facta.
diſtribuit.Pacata omni Ruſsia,uectigalia magna non ſolùm pecuniæ,ſed & omnium re-
rum ad uictum cultumq; corporis pertinentium,inſtituit. Izaſlaum ſummæ rerum præ-
poſuit. Is porrò filios ſuos,Stopolcum quidem Polocenſibus & Nouogrodenſibus, Vv
ladimirum Smolenſcijs,Iaropolcum uerò Viſſegradenſibus præfecit. Rex quo magis im
periũ ſuum in Ruſsia ſtabiliret,& quo diutius notis iam ſibi antea Kiouiæ delitijs atq; uo
luptatibus perfrueretur,hyemem illam ibi manſit.Ibi robur noſtrorum hominum illece-
Deliciæ uicere uictorem.
bris opulentæ,luxurioſæ,& Græcorum cõmercijs corruptæ ciuitatis,ut Pœnorum olim
apud Capuam,elanguit,ac diſciplina militaris licentia diſſoluta, & ille uictor multarum
gentium exercitus,deuictæ urbis laſciuia,libidinibus & flagitijs uictus eſt: ita ut ei uinci
magis propemodum,quam uincere expediuerit. Etenim plurimorum, maximorumq́ue
malorum,quæ Poloniam poſtea implicarunt,hæc uictoria cauſa & origo fuit.Nam dum
illi Kiouiæ nulla ſe nequitia & libidine, quamuis fœda, & ſibi inuſitata prius, abſtinent,
uxores eorum & filiæ domi relictæ,non ferentes tam diuturnã uirorum abſentiam (iam
enim ſeptimum fortè annum in Ruſsia & Vngaria militantes domibus aberant) tum au-
Polonorum fœminarum petulantia.
tem libidinibus eorum quæ crebris nuncijs ad ipſas perferebantur, & iniurijs irritatæ, fla
gitijs uiciſsim uiros & propinquos ſuos pleræque ulciſcuntur: nonnullarum etiam pu-
dor & conſtantia partim blanditijs & falſa extinctorum uirorum perſuaſione corrumpi-
tur,partim ui expugnatur,iuſta diuini numinis uindicta atque permiſſu. Libet hîc præ-
Margarithæ Zembociæ pudicitia.
clarum muliebris pudicitiæ exemplum referre. Margaritha Nicolai Zembocij comitis

uxor,pudicitiæ ſuæ metuens, graſſante paſsim impunè flagitioſorum iuuenum licentia,
in turri templi Zembocinenſis,uno à Proſſouia milliario cum duabus ſororibus ꝑ mul-
tum tempus latuit,familia per funem alimenta ipſi ſubminiſtrante.Hæc ubi uiris in hyber
na renunciata ſunt,fremere multi ad quos illa pertinebant,& indignari,cõmeatumq; do-
mos uiſendi à rege petere.Sed uel non admiſsi ad regẽ,uel ſuperbius repulſam paſsi,clàm

Boleſlai receptus è Ruſsia fugæ ſimilis.

pauci primùm ſeſe ſubduxere,deinde plures paucorum exemplum ſecuti, ipſi quoque di
ſceſſerunt,ita ut pauci cum rege remanerent.Raptim is quoq; cum reliquis conſequitur,
ueritus,ne Ruſsi mutatis animis, deſpectaq; Polonorum paucitate,opprimendi ſui con-
ſilium inirent.Poſteaquam peruenit Cracouiam,concœptam animo in deſertores iram,
in apertum profert; à quibus fugæ initium ortum erat, eos capitali pœna afficit: in cæte-

Boleſlai ſæuitia & ſcelera.

ros autem bonorum confiſcatione,aut diuturno carcere animaduertit.Sæuit & in mulie
res,quæ culpæ affines eſſe uidebantur,quibusq; miſericordia & indulgentia uirorum pe
percerat, & quidem inaudito modo. Abſtractis enim,& abiectis infantibus,quos è ſtu-
pris & adulterijs enixæ erãt,catulos ad ubera earũ admouiſſe dicitur. Adhæc uulgus atq;
plebem nouis & grauibus exactionibus premebat. Ius non dicebat,nec iniurias tenuio-
rũ uindicabat: impeditus conſuetis uoluptatibus, fœdisq; & abominandis libidinibus,

Boleſlai regis adulterium.

de quibus nihil remittebat.Quin Chriſtina, nobili fœmina,à Meſciſlao marito abducta,
palàm per adulteriũ abutebat.His cõmotus,ita ut decuit,Staniſlaus Cracouienſis epiſco

Staniſlai Cracouiẽſis epiſcopi officium, et animi magnitudo.

Principũ exẽpla illuſtria.

pus,uir pius & nobilis de Pruſſorum, quam uocant, familia, cognomento Scepano-
uius, qui Lamperto defuncto paulò antè ſuffectus erat: uidensq; iniurias & exempla
regiorum flagitiorum ad multos pertinere,regem adit, & ſemotis arbitris blandè admo-
net,orat & obſecrat,ut illis moribus & corruptelis finem ſtatuat, ne quod grande malum
ſibi,ſuisq; & uniuerſæ Poloniæ accerſat.Peccata per ſe maxima,longè tamen maiora eſſe
in rege,quàm in priuato homine:cũ ea quoq; quæ in alijs leuia ſint,in eo qui loco & ho-
nore eminet,grauiſsima eſſe uideantur:propterea quòd ultrò hominum ſeſe oculis inge-
rant,& plurimos ſecum malo exemplo in præceps detrahant.Quo ſublimior ſit & fortu-
natior,hoc maiore uitæ puritate & innocentia eum niti, Deiq; beneficentiam agnoſcere
oportere.Ni faceret,metueret,ne diuina ultione de ſummo gradu in imum deturbaretur,
neu deniq; falſas & momentaneas uoluptates diris,ſempiternisq; cruciatibus commuta-

Boleſlai peruicacia.

ret.Hæc dicta rex iniquiori animo pati:& ira, odioq; inflãmatus, conuicijs & maledictis
ſanctiſsimum antiſtitem inceſſere:quærere quo pacto authoritatẽ eius eleuaret,linguæq;
libertatem comprimeret:neq; tamen quicquam eiuſcemodi in uita & moribus Staniſlai,

Calumniæ occaſio.

De Petrauino lis intenta epiſcopo.

quod opportunum eſſet crimini aut reprehenſioni,comperiebat. Emerat fortè illo trien-
nio Staniſlaus pagum Petrauinum in tractu Lublinenſi, à Petrico quodam equite Po-
lono. Atqui is Petricus accepto precio iam obierat:nec ſatis tamẽ Staniſlaus propter per
petuum bellum & iuſticium, actorum publicorum monumentis de iure ſuo ſibi cauerat.
Eius rei Boleſlaus ab aſſentatoribus ſubmonitus,Petrici agnatos ſubornat, qui de inter-
uerſa hæreditate ſua legitima Staniſlaum in ius uocent, auxilium ſuum ipſis pollicetur.Il

Colloquia generalia in papilionibus.

li tum authoritate regis,tum inſperati compendij ſpe adducti,iuſſa faciunt.Fortè tunc iu-
dicia,quæ noſtri uulgò colloquia & generales terminos uocant,in pratis inter Solezum,
& illud ipſum Petrauinum in papilionibus,ut moris erat antiquitùs, à rege exercebãtur.
Comparet Staniſlaus citatus:emiſſe ſe pagum,& ſoluiſſe precium affirmat: teſtes eius rei
nonnullos citat. Qui cum à rege deterriti,teſtimonij dictionem ſubterfugerent: ibi Sta-
niſlaus non tam pagi retinendi,quã criminis depellendi cauſa anxius,tandem facinus ag
greditur,humanas uires atq; cogitationes,fidemq; excedens. Tridui dilatione à rege im-
petrata, Petrauinum contendit: ibi peracto cum ſacerdotibus & alijs pijs hominibus,
quos in comitatu habebat,ieiunio, Deiq; ope peruigili oratione & perpetuis lachrymis
implorata,detectum Petrici putre cadauer, pedo, quo utuntur epiſcopi, tangit: magnaq;

Petricus mortuus à Staniſlao reſuſcitatus.

fiducia exurgere Petricum à mortuis in nomine Dei patris & filij, & Spiritus ſancti iu-
bet.Nec mora,attollit ille ſeſe,quaſi è ſomno expergefactus, & à Staniſlao per manũ de-
ductus,ad tribunal regium ſiſtitur.Rei miraculo rege & omnibus qui aderant obſtupefa
ctis,Petricus, uendidiſſe ſe pagum,& precium omne accepiſſe fatetur. Regem, ac deinde
propinquos quod iniuſtè innocenti & ſancto epiſcopo negocium faceſſant,liberè obiur
gat.Ita ingratis & inuito rege uincit cauſam Staniſlaus.A tribunali diſcedens,optionem
dat Petrico,reuerti ne ad ſepulchrum,an diutiùs uita hac frui malit. Aeternam ille,cœle-
ſtemq; malle,à qua non longiùs abeſſet,ſi exiguum id quicquid eſſet reliquum ſupplicij,
quo anteactæ uitæ ſuæ maculas eluere adhuc deberet,oratu ipſius ſibi remitteretur. His

dictis,

dictis,& annuente poſtulatis eius epiſcopo,ſepulchrum ſubiens, animam iterum exhala
uit.Non deterruit ea res Boleslaum regem, à contaminatis moribus & libidinib. Quin is
iterum atq; iterũ monitus,& acrius obiurgatus ab eodẽ Stanislao, adhibitis etiam ſecun- *Rex diris de-*
dum præceptũ CHRISTI grauib. aliquot uiris, furere, cædeq; minari ipſi cœpit. Nec *uotus ab epi-*
ſegnius Stanislaus,ubi nõ reſipiſcere regem animaduertit,graui anathemate eũ percellit: *ſcopo.*
uetat ſacra fieri tota urbe,quò ille de teſtatione & conuicio populi,qui ſacris arcebatur,ad *Interdictorum*
ſaniorem mentem reuocaretur.Ipſe per pontem Viſtulæ forâs ad diui Michaëlis ædem,in *ratio.*
rupe prærupta ſupra Viſtulam è conſpectu arcis ſitam,ad faciendam rem diuinam clàm
cum paucis ſacerdotibus commeabat.Quod ubi Boleslaus, à ſuis certior factus,cogno-
uit,quadam die correptis armis amens cum compluribus aſſeclis & ſatellitibus eò con-
tendit.Præmittit,qui Stanislaum ſacris operantem ad deſtinatam necem ab ipſis altari- *Stanislai cæ-*
bus abſtrahant.qui introgreſsi erant,ſubito & inſolito fulgore perculſi,ſupini cadunt:in- *des.*
de manib.pedibusq; reptãtes ſeſe proripiũt.Submittit rex alios iterũ atq; iterum : idem &
ijs,quod primis,accidit.Ille moræ impatiens,& furore percitus,increpita ſatellitum igna-
uia & formidine, ipſe ſtricto enſe in templum irrumpit, lethaliq; ictu ſacroſanctũ epiſco-
pum in uerticem ferit,ita ut cadens cerebro parietem proximum aſpergeret. Ibi ſatellites
cohortati ſeſe mutuò, corpus humi procumbens templo extractum, minutatim conci-
dunt,morem gerentes furori regio,& in ſubiectis pratis,canibus & uolucribus laniandũ
diſijciunt. Erant autem ij ſatellites equeſtribus & honeſtis quatuor ferè familijs, quæ in
hodiernum diem in Polonia durant,orti: nempe Stremenij, Srenauij, Drucinij, & Ia-
ſtrembecij. Dies,quo hæc patrata ſunt,fuit octauus Maij,anno Chriſti milleſimo,ſeptua *1079.ann.*
geſimo nono : cum Stanislaus uix triennium epiſcopus fuiſſet. Rege cum conſceleratis *Aquilæ defen-*
ſatellitibus poſt perpetratum parricidium abeunte,quatuor aquilæ inuſitatæ magnitudi *dunt corpus*
nis apparuiſſe feruntur,circum eum locum uolitãtes,corpusq; ſanctum à laniatu canum *ſanctum.*
& rapacium auium defendentes toto biduo:donec moti ea re pij quidam ſacerdotes, re-
ſumptis animis,membra diſiecta collegerunt, & ſuo ordine compoſuerunt, quæ eueſti-
giò mirandum in modum coaluiſſe dicuntur.Ita corpus integrum pro foribus ędis illius, *Corpus diſſe-*
ubi martyr Dei cæſus eſt,in urna uenerabundi condiderunt: quòd decimo pòſt anno in *ctum ac diſie-*
arcem Cracouienſem illatum,in medio baſilicæ reconditum eſt.Quin & lucernæ permul *ctum coaluit.*
tæ in aëre ſupra eum locum ubi diſiectum erat corpus Stanislai, nocte proxima, quæ cæ-
dem conſecuta eſt,ardere à nonnullis uiſæ eſſe memorantur.Fertur etiam pijs quibuſdam *Polonici regni*
hominibus diuinitùs reuelatum eſſe,regnum Polonũ inſequenti tempore in multas par- *diſſectio.*
tes diſcerptum iri,quemadmodum corpus Stanislai ſectum fuiſſet:itaq; per multum tem
pus manſurum. Hæc ubi Romæ nunciata ſunt,Pontifex Max.Gregorius eius nominis *Poloniæ ſacris*
ſeptimus,atrocitate rei commotus, toti Poloniæ ſacris interdixit, Boleslaum diris deuo- *& regio nomi*
uit,regnumq; ipſi ſolenni ritu abrogauit. In poſterum quoque,ne quem epiſcopi regem *ne interdictũ à*
iniuſſu ſuo ungerent & coronarent,edixit. Qui uerò ſocij ſceleris regi fuiſſent, eos ſimul *Pont.Max.*
& poſteros eorum uſq; ad quartam propaginem, à ſacerdotij & omnium magiſtratuum *Interfectores*
eccleſiaſticorum functionibus & emolumentis alienos eſſe iuſsit. Nihilominus tamen *qua pœna affe*
annum & amplius Boleslaus poſtea regnauit,ſed inuiſus omnibus,& externis etiam con *cti.*
temptibilis : ita ut iam Ruſſorũ principes ab eo ſubacti, imperium eius detrectarent.Con
ſpirarunt deinde in necem eius nobiles & proceres nonnulli : qua conſpiratione detecta,
ueritus ne ad plures etiam ea pertineret, in Vngariam cum filio Meſcone & paucis comi- *Boleslai fuga.*
tibus fugit. Regnabat tunc in Vngaria poſt Solomonem eiectum, & Geiſam mortuum,
Ladislaus Geiſæ frater: quos ambos à Boleslao reductos in Vngariã fuiſſe,ſuperius nar- *Ladislaus rex*
rauimus. Ab eo Boleslaus exul ſanè quàm comiter & honorificè acceptus eſt: manſitq; *Vngariæ.*
apud eum aliquandiu.Verùm exagitante eum in dies magis ac magis patrati ſceleris con
ſcientia, acerbo & infatigabili ſceleratorũ carnifice, amentia correptus, mortem ſibi ipſe *Boleslai inte-*
conſciuit, anno poſt Chriſtum natum milleſimo,octogeſimo primo : qui quidem æſtu *ritus.*
& ſiccitate inſignis fuit.Alij uolunt, eum in uenatione concito equo efferatiore, in auias *1081.ann.*
ſyluas delatum eſſe, canibus conſequentibus: excuſſumq;, ab ijs diſcerptum, ac deuo-
ratum. Sunt qui uelint, eum clam omnibus errabundum inter Alpes ad monaſterium
quoddam, ſiue id ad Oenipontem, ſiue ad Villacum ſitum ſit (utrumque enim memo-
ratur)perueniſſe,ibiq; latentem quiſnam eſſet,poſt multos labores in coquinę miniſterio
ultro & pœnitentia cõmiſsi paricidij ſuſceptos & exhauſtos,uitam finiuiſſe. Sed Miecho
uienſis ſcribit,quærentẽ ſe in illis locis,nihil eiuſcemodi cõperire potuiſſe.Fuerat autẽ fu-
turus hic rex clariſsimus & feliciſsimus,ſi fortunã perpetuò cœptis ſuis adſpirantem fer-

Libidinem & iracundiam domare difficile.

Lāp. Schaffnaburgen. error.

re didiciſſet. Verùm ſecundis rebus elatus & inſolens, animo ſuo minus quàm oportuiſſ moderatus eſt. Et ſanè libidini & iracundiæ moderari longè eſt cùm difficilius, tum præclarius: quàm gentibus & nationibus, quamuis feris atq; barbaris, imperare. Mirari ſatis nequeo, à Lāperto Schaffnaburgenſi, qui per hæc tempora uixit, & res geſtas Germanorum conſcripſit, memoriæ proditum eſſe, quòd anno Chriſti milleſimo ſeptuageſimo ſeptimo, dux Polonorum, qui per multos annos regibus Teuthonicis tributarius fuiſſet, cuiusq; regnum iam olim Teuthonum uirtute ſubactum, atq; in prouinciam redactum fuiſſet, repentè in ſuperbiam elatus, regiam dignitatem, regiumq; nomen ſibi uſurpauerit, diadema impoſuerit, atq; ipſo die natalis Domini à quindecim epiſcopis in regem ſit conſecratus. Atqui plus ſeptuaginta añis ante hoc tempus Polonia regem cum habuiſſet, & quidem Ottonis Ruffi Germani Imperatoris beneficio, per hoc tēpus habere deſiit. Iam uerò quindecim epiſcopos Poloniam, non modò tunc, ſed nunquam omninò habuiſſe, rei euidentia falſum eſſe conuincitur.

Mogilnenſe monaſterium.

Boleslaus audax & liberalis.

Conſtruxit autem Boleslaus uiuens, ac ditauit, Mogilnenſe monaſterium, in eoq; Benedictinos collocauit. Audacis & liberalis cognomentum uiuo inditum, mortuus etiam retinuit. Regnauit autem annos fermè duos & uiginti, cum ſextum decimum annum nondum egreſſus regnare cœpiſſet. Sed iam Cazimiri, & Boleslai filij regno, librum hunc terminemus. Quintum à ſublato regno, auſpicaturi, duobusq; principibus finituri, quorum filius patris, atq; adeò ſuperiorum ferè omnium principum claritatem, rerum geſtarum magnitudine & gloria ſua obſcurauit.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBER QVINTVS.

VVLADISLAVS PRIMVS PRINCEPS.

Ruſſi populantur fines Poloniæ.

EXACTO rege Boleslao, priuſquam ex motu illo ſeſe recolligeret reſpub. Ruſsi incunctanter arripuêre eam nouandarum rerum occaſionem: & coacto è ſuis & auxiliaribus Polovuzorũ militibus exercitu, Polonas ditiones duce Baſilio Roſcislai filio, ferro & igni depopulati ſunt, & cum magna præda ad ſua ſe incolumes recepêre. Quo incōmodo permoti proceres, uerití ne quo grauiore etiam caſu rurſus interregnũ illud rēpub. affligeret, comitijs habitis, ad Vvladislaũ Boleslai fratrē, quē Hermannũ etiã uocarunt, qui unus ſupererat, regnũ deferunt.

Vuladislaus Hermannus dictus.

Vuladislaus regem ſe dici noluit.

Hæres regni Polonorum.

Interdicti relaxatio.

Lampertus epiſcopus Cracouienſis.

Vxor Vuladislai principis.

Et ſuſcepit is quidem principatum: ſed tamē regē ſe appellari paſſus non eſt, uel quòd inunctus & coronatus ſolenni regum ritu, Pont. Max. interdicto, nō eſſet: uel ꝙ reuerſurũ aliqñ Boleslaũ, regnũq; repetiturũ exiſtimaret. Principis uerò & hæredis regni Poloni nomē ſibi ſumpſit: uir prudēs quidem, & uirtute præditus, uerũ ad quietē & ociũ, ꝗ̃ ad bellũ ꝓpenſior, & humanitatis atq; religionis amantior, ꝗ̃ gloriæ. Initio ſtatim principatus ſui Poloniã commotam nonnihil, magna dexteritate pacauit, latrocinijsq; purgauit. Ad Pont. Max. de tollendo interdicto, quo Polonia uniuerſa ob necē Stanislai epiſcopi obnoxia, ſacris ſe abſtinebat, oratorē miſit, uirũ eruditũ & eloquentē, Lampertũ, equeſtri apud Polonos ortum familia, canonicũ Cracouienſem, quē Pontifex diuo Stanislao ſucceſſorem dedit, & ſublato interdicto epiſcopum remiſit. Vxorē deinde Vvladislaus duxit de ampliſsimi conſilij ſententia, Iudithã Vvratislai Bohemorũ principis filiam, ex Adleida Andreæ Vngarorum regis filia ſuſceptã.

Mieſco Boleslai filius extinctus.

Meſconem, ſiue Miecislaũ Boleslai fratris filium, cum cæteris exulibus ex Vngaria reuocauit, fortunę eius miſertus: aut ueritus fortaſſe, ne quando is ope Vngarorum, apud quos ob indolem gratioſus eſſe dicebatur, paternum regnũ repeteret. nam pater eius iam perierat. Reuerſum in filij loco dilexit. Atque is cum egregia indole, uirtute & comitate ſua paruo tempore animos multitudinis mirum in modum ſibi deuinxiſſet, & optima ſpe omnes impleret, ſexto, poſteaꝗ̃ redijt, anno, immaturam mortem obijt, nullis relictis liberis, & magnum ſui deſiderium apud oēs reliquit. Creditumq; eſt vulgò, ueneno ſublatum à paternæ eius fugæ authoribus, ueritis, ne qñ eos, iniuriæ memor, ulciſceret: Vvladislao principe & patruo ſi non iuben-

bente, cõniuente quidem certè: ne ſe aut liberos ſuos, populari gratia fretus, regno eijceret. Volunt nonnulli, quẽadmodum refert Dlugoſſus, non tunc perijſſe Miecislaum hũc, ſed altero demũ poſt Vuladislai mortem anno, uenenato poculo, unà cum Eudoxia uxore Ruſſa Stopolci ducis ſorore, Izaslai filia, de medio ſublatũ eſſe, cum Cruſuicienſem tractum cõplures annos obtinuiſſet. Affirmatq; idem Dlugoſſus, uidiſſe ſe diploma eius authenticum, quo is donationẽ paternam Mogilnenſi monaſterio confirmauit. Sed uiderit Dlugoſſus, ne alius ille ſit Miezislaus, nempe Boleslai tertij filius, cuius diploma illud fuerit. Vngarorum hiſtoriæ memorant, circa illud tempus, quo Miecislaum à patruo reuocatũ eſſe diximus, regẽ ſuũ Ladislaũ Polonis bellũ feciſſe, q; ij cum Ruſsis & Cunis, quos noſtri Polouuzos uocant, cõſpiraſſe cõtra ſe dicerent.

Cuni ſeu Comani Polouuzi.

Cũq; eos inſigni & cruento prælio profligaſſet, Cracouiã urbẽ tribus menſib. obſediſſe, & fame oppidanos ad deditionẽ adegiſſe: deinde deditiõe facta, ius omne cũ urbe Polonis reſtituiſſe, admonitis ne deinceps amicitiã cũ Vngaris pridẽ conſtitutã uiolarẽt. Hæc an uera ſint neſcio. Noſtri quidẽ, eius belli nuſquã meminerũt. Qđ ſi q; tandẽ Ladislaus expeditionẽ per hęc tẽpora in Poloniã fecit, credibile eſt Miecislai reducẽdi cauſa, quis nullam eius illi faciant mẽtionẽ, eam eſſe ſuſceptã, lætioreq; Polonorũ euentu confectã, Miecislao cum patruo æquis conditionib. reconciliato. Nam cũ Ruſsis & Cunis non uideo quid cõmune tunc Poloni habuerint, ut pariter contra Vngaros arma ſumerẽt. Ruſsi quidẽ poſt exactũ regno Boleslaũ, hoſtiliter etiã uexarant Poloniã: & ipſi uerò uehementer per illa ipſa tempora ab ipſis Polouuzis diuexabantur. Nec facilè crediderim, Vuladislaũ nouũ principẽ nondum benè conſtitutis domi rebus ſuis externo, & non neceſſario bello ſeſe implicaſſe. Neq; uerò intelligo, cur Ladislaus Vngarus dubiã Martis aleam cum Polonis ſubijſſet, ac tam diuturnæ obſidionis laborẽ hauſiſſet, ſi culpã omnem uictis & obſeſsis remiſſurus, captamq; urbẽ hoſtibus liberã omninò & iure optimo cõdonaturus erat. Sed omittamus Vngaros. Iam autem Vuladislaus princeps habebat liberos, cum Miezislaus hic mortuus eſt, Sbigneũ nothũ, ante initũ principatũ è concubina ſuſceptũ: & Boleslaũ legitimũ in principatu ex Iuditha uxore, cum aliquot annis ſterilis ea fuiſſet, diuinitùs, quẽadmodũ creditum eſt, in gratiam ſancti abbatis Aegidij datum.

Sbigneus nothus Vuladislai filius.

Boleslaus filius legitimus diuinitùs per diuum Aegidiũ impetratus.

Cum enim orbitate ſua principes coniuges maiorẽ in modum angerentur, & Iuditha religioſiſsima fœmina aſsiduis precibus, ieiunijs, & eleemoſynis in egenos liberaliter erogandis de prole Deum aſsiduò fatigaret, omniaq; tẽtaret eius rei gratia, admonita à Lãperto epiſcopo Cracouienſi, mittit unà cũ uiro in eandẽ ſententiã adducto, oratores in Narbonenſem prouinciam, ad monaſterium diui Aegidij, ubi corpus ſancti illius uiri mortui conditum erat.

Aegidij abbatis ſepulchrũ.

Vbi eò peruenerunt oratores, dedicant templo diui ampliſsima aurea & argentea donaria, quæ ſecum attulerant: Abbati præterea & monachis non contemnenda dant munera principum ſuorum nomine: exponunt quid ueniant, quid' ue poſtulent. Indicitur monachis tridui ieiunium: oratur Deus, ut intuitu grati ſerui ſui Aegidij, maſculam prolem concedat pijs principibus. Triduo illo reuelatur per uiſum ſeni cuidam & pio monacho, impetratum eſſe, quod tanto ſtudio petitum eſſet. Dimittuntur cum ſpe certa oratores: reuerſi reperiunt Iuditham grauidam: quæ poſtea maturo partu puerum edidit, cui Boleslao nomen inditum eſt. Iuditha poſt quartum menſem à partu, extremum clauſit diem, fœmina pietati in primis & beneficentiæ dedita: quæ & ipſa facultates ſuas, mundumq; muliebrem penè omnem in uſus pauperum, & ad cultum templorum uiua elargita eſt: & à marito impetrauit, ut Croppenſem ſiue Pabianicenſem comitatum collegio ſacerdotum Cracouienſis baſilicæ, Lagouienſe territorium Cruſuicienſi ſeu Vuladislauienſi epiſcopo, Xanſnicenſia uerò bona Tinecenſi monaſterio ſempiterno iure donaret.

Iudithæ mors.

Pabianicenſis comitatus eccleſiæ Cracouienſi donatus.

Lagouiẽſe territorium Vuladislauienſi.

Xanſnice Tinecenſi monaſterio.

Non multò poſt etiam Dobrogneua, Vuladislai principis mater, ſenex uita defuncta eſt. Duxit deinde alteram uxorem Vuladislaus, ſuaſu Ladislai regis Vngarorum, Sophiam uiduã, Henrici quarti imperatoris ſororem, quæ Solomonis uxor fuerat, honeſtè & honorificè poſt mortem uiri à Ladislao rege ſancto, pioq; habitam: ex eaq; tres filias ſuſcepit, quamuis ea cum Solomone nullos habuiſſet liberos. Quanquam Bonfinius eam ex aliorum ſententia in Agmondenſi monaſterio, poſt Solomonis mortem ſiue exilium, obijſſe memorat.

Dobrogneua mortua.

Vuladislai uxor altera.

Ladislaus rex Vngarorum ſanctus.

Per hæc tẽpora Ruſsi, cognita Meſconis & uxoris eius morte, in libertatem ſeſe rurſus aſſeruêre: munitiones, quæ Polonorum præſidijs tenebantur, recepêre: militibus Polonis partim pecunia & largitione corruptis, partim ui eiectis, partim longa obſidione ac deſperatione nequicquam petiti & expectati à principe ſuo auxilij deditionem facere coactis. Defecêre & Pruſsi & Pomerani. Hos Vuladislaus, dilatis in aliud tempus Ruſsis, bello

Ruſsi in libertatem ſeſe aſſeruere.

Pomeranicum & Pruſsicum bellum.

bello perſecutus,& Pomeranorum fines depopulatus eſt, arcesq; & munitiones aliquot primo aduentu recepit. Nec ſibi defuêre Pomerani:ſed cum Pruſsis pariter coniunctis uiribus,magno impetu Polonorum caſtra die quintodecimo menſis Auguſti adoriuntur. Nolebat eo die Vvladislaus cum hoſte manus conſerere:habebat eum honorem Virgini matri,cuius aſſumptionem dies ille anniuerſaria celebritate repræſentabat. Verùm laceſſitus,& iuſta penè neceſsitate adductus,educit ſuos in aciem. Atrox prælium in magnam diei partem,utriuſq; dubio euentu pro uictoria contendentibus,committitur. Incipiunt deinde pedem referre hoſtes: noſtri cohortati ſe inuicem, inſtare cedentibus,nec mora,illi effuſo curſu diuerſi diffugiunt:quos noſtri ira elati longiùs perſequuntur,magnamq; in fugientibus ſtragem faciunt:qua fuſi,fractiq;, principis poteſtati,& clementiæ ſeſe,ſuaq; omnia permiſerunt. Facilè dedit ille ueniam uictis & ſupplicibus, arces tamen & munitiones opportunas,quæ illis rebellandi anſam dare poſſent,in poteſtatem ſuam redactas, partim præſidijs firmauit, partim demolitus eſt. Nec diu quieuêre Pruſsi & Pomerani; ſed præfectis à Vuladislao ſibi datis,partim dolo necatis, partim pulſis,rebellant iterum. Quam rebellionem Vvladislaus ut in primo ſtatim ortu opprimeret,tumultuarijs copijs coactis, media hyeme magnis itineribus ad fines Pruſſorum & Pomeranorum peruenit. Quos ubi munitionibus ſeſe tuentes,aut in ſyluas atque paludes abditos pugnandi copiam non facere animaduertit,partitus exercitum cum Sececho palatino Cracouienſi,& magiſtro militiæ,hoſtiles terras crudelem in modum uaſtauit ac depopulatus eſt. Reuertenti,apud Drenum,quam arcem Naclus amnis circumfluit,nunciatur, hoſtes ſubſequi, nec longiùs quinque milliarijs abeſſe:ſtatuerant enim ij noſtros nec opinantes,animaduerſa ac deſpecta eorum paucitate,magna ui adoriri:& magna celeritate ſeſe undiq; conuolantes collegerant. Debilitabat principis animum,hoſtium multitudo: ſed cedere non tam iuſtis hoſtibus,quàm fugitiuis & contumacibus ſeruis, turpe ſibi Poloni milites & infame ducebant:barbarorum rabiem,ni mox reprimatur,efferatam,in tergis cedentium hæſuram,& Poloniæ uiciſsim infeſta arma,faceſq; illaturã. Dictis in cõſilio caſtrenſi ſententijs,uicit ea quæ cenſebat,occumbendum potius honeſtè,ſi ita ſors tuliſſet, quàm per ſummam turpitudinem concedendam eſſe ultrò ſæpiùs à ſe uictis uictoriam. Itaq; cõuerſis ſignis pugnam flagitant. Vbi in cõſpectum uentũ eſt,magna uociferatione, magnoq; impetu noſtri in hoſtem feruntur. Concurritur utrinq; infeſtis,& obſtinatis ad uincendum,aut moriendũ animis. Noſtri peritia rei militaris hoſtiũ uim ſuſtinebãt:illi cõtra abundante multitudine integros in ſauciorum ac defatigatorum locum ſubmittebant. Pugnatum eſt à mane uſq; ad ueſperam,neutrò inclinante uictoria: niſi quòd nocte præliũ dirimente, aduerſarij pro uictis,nemine tamen perſequente,diſceſſêre. Tantus autem erat ardor utrinq; in militibus,ut perpauci uiui caperentur,ſed omnes aduerſis pectorib. uulnera,mortemq; exciperent. Dies,quo hæc acta ſunt, fuit pridie eius diei Dominicæ,quæ Chriſtianis Palmarum nomine celebris eſt. Poſtero die dilapſis hoſtibus, conſultant noſtri quid porrò faciant,inſtent'ne perculſis & perterritis,nec ullum dent reſpirandi & colligẽdi ſeſe ſpaciũ:an potius abacta & ablata præda,quæ ingens erat,domi ſeſe prius exonerent:& mox aucto mercenenarijs militib.q è Bohemia & Vngaria expectabant,exercitu,cõmodiore anni tẽpore, maiore ui hoſtẽ adoriant̃: neq; pauci multos in ſolo ipſorũ inuadentes,ſæpiùs fortunã periclitent̃. Huic ſentẽtiæ facilè oẽs aſſenſi ſunt,& mouebat illud quoq; plurimos,quòd ſacrũ Paſchæ tempus pro foribus aderat, quo Chriſtianos impenſius cultui diuino uacare oporteret. Itaq; diuerſi ex hoſtico diſcedunt. Nec ita multò pòſt recreatis ab illa hyberna expeditione iumentis,auctisq; tum domeſtico, tum externo milite copijs,Vvladislaus princeps Pomeraniam ingreſſus,hoſtem quærit: quo nuſquã in apertũ prodeunte,uaſtat iterũ agros,pagosq; & oppida quàm acerbiſsimè. Deinde Naclum arcem in primis munitam,quę receptaculum erat Pomeranis, ad excurſiones in Poloniam faciendas ualde opportunum,cum primo impetu capere non potuiſſet, eò quòd ualido teneretur præſidio, operibus circumuallare inſtituit, ut obſeſſorum eruptiones reprimeret. Vbi res mira & prodigij ſimilis accidit:nocturnis temporibus lucente luna, crebrò uiſebantur ab excubitoribus noſtris, quaſi armatorum hoſtium acies, ex apertis campis ad ſtatiua noſtrorum adequitantes & incurſantes: quas noſtri exciti,raptimque correptis armis,ſatis habebant à foſsis caſtrorum propellere,ueriti nocturnas inſidias. Cum id ſæpiùs accideret, indignari noſtri, inquietari ſeſe, nec uſquam in apertum certamen prodire hoſtes: itaque nocte quadam, cum itidem hoſtes adeſſe nunciarentur, fremebundi agminatim è caſtris ſeſe proripuêre, diffugienteſq;

Pomerani & Pruſsi uicti, uictori Polono ſeſe ſubdunt.

Pomeranorũ & Pruſſorum rebellio.

Pomeranicum bellũ alterum.

Drenum arx. Naclus fluuius.

Præliũ anceps.

In Pomeraniã expeditio tertia Vuladislai. Nakel. Naclum arx obſeſſa.

Spectra nocturna.

teſq; caſſo labore longiùs perſecuti ſunt. Obſeſsi tumultu noſtrorum exaudito, & excurſione è caſtris animaduerſa, erumpunt ſubitò, & ignem in opera atq; tuguria militum ſtramine, arundineq́ue contecta iniiciunt: quo celeriter pluribus in locis ſeſe diffundente, paucis qui in caſtris manſerant defendentibus, facile opera cum magna caſtrorum parte conflagrarunt. Nocturnas umbras illas fuiſſe autumant, quæ hoſtilis exercitus ſpeciem oſtentantes, Polonos ita diuino permiſſu exagitarunt: propterea quòd ſolenne omnibus Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ catholicæ contemptis, temerauerant. Hoc incommodo accepto noſtri, quod hyems, quæ citiùs & aſperius regiones illas affligit, iam inſtabat, tuguriaq; amiſerant, ſine quibus uim & iniuriam hyberni cœli perferre non potuiſſent, ſimul quòd terrores illos nocturnos in religionem uerterât, re infecta ab oppugnatione Nacli, iuſſu regis domos diſcedunt. Inſequenti æſtate rurſus in eoſdem Pomeranos, & mox in Pruſſos, infeſtis animis impetum faciunt: regionesq; eorum, quæ quidem cultæ erant, quoquo uerſus quàm crudeliſsimè uaſtant, nulli neque ſexui, neque ætati hominū parcunt. His igitur, fatigati fractiq́ue malis hoſtes, publico conſilio deditionem fecerunt, miſericordiam principis ſupplices implorarunt. Ille populariter adeſſe iuſſos, grauiter caſtigat, authores rebellionis edere imperat, & in eos ſupplicio capitis animaduertit: cæteram multitudinem metu ſoluit, & iuſiurandum conceptis uerbis dare ſibi iubet. Ita perdomiti Pruſsi & Pomerani, ad tempus quieuerunt. Secutum eſt Bohemicum bellum, quod ut temerè excitatum, ita citò, neque graui admodum exitu, conſopitum eſt. Vvratislaum Bohemorum principem Henricus quartus imperator, de conſilij ſententia Maguntiæ regem appellauerat, anno poſt Chriſtum natū 1087: eiq; & poſteris eius Poloniam omnem, in qua uterq; ne tantillum quidem habebat, quantum ueſtigio calcare poſſet, attribuerat. Vvratislao, ac deinde Conrado item Vvratislai fratre, qui poſt fratrem regnum ſuſceperat, intra paucos menſes uita defunctis, Prædislaus Vvratislai filius ex Vngaria, ubi iuſtam patris iram fugiens exulabat, reuocatus ſucceſſerat. Neque is tamen, ac neque Conradus, neque ſuccedentium pòſt principum quiſquam, uſque ad Vvladislaum, regium nomen uſurpauit. Is ergo Prædislao immemor neceſsitudinum, quæ ipſi cum Vvladislao intercedebant, ſiue perſequendi imaginarij illius iuris cauſa, & ſpe occupandi aliquid de Polonis, ſiue prædæ cupiditate, Poloniæ fines cum infeſto exercitu inuaſerat, Vvladislao principe Pomeranico & Pruſsico bello, quod modò expoſuimus, implicato: omnemq; eam oram, quæ ab Albi fluuio, & Grezo ſiue Gradezo, ut uocat Hagecus, arce, quæ tunc in Polonorū ditione erat, quẽadmodum uult Ioannes Dlugoſſus, uſq; ad Odram amnem pertinet, copioſam tunc diuturna pace, & abundantem, incendijs & populatione diuexauerat. Hanc iniuriam ulturus Vvladislaus, quoniam tunc per anni tempus commodè bellum gerere non poterat, proximè conſecuta æſtate, qui fuit annus à Chriſto nato 1094, exercitum in Morauiā, Conradi principatu in unius principis ditionem cum Bohemia redactam, mittit, eiq́ue Secechum Palatinum Cracouienſem, præſtantem in re militari uirum, præficit. Ipſe enim aduerſa ualetudine, & pedum dolore proficiſci ad eam expeditionem prohibebatur: nec tamen uolebat inſtitutum bellum differre. Mandata cum dabat Sececho proficiſcenti Vvladislaus, aderat fortè Boleslaus filius, nonum tunc agens annum: attentoq́ue animo omnia hauriebat, & in leonini catuli morem, qui teneris etiamdum unguibus, laniatu tamen iam gaudet, generoſum pueri pectus belli, gloriæq́ue cupiditate impendio exardeſcebat: neque diutiùs animo conceptam flammam ferens, genua patris amplexus, & collo eius implicatus, uix magnis precibus, oſculis & blanditijs eum exorat, ut cum Sececho ad id bellum mittatur. Sececho pueri cura mandatur. Vbi ad exercitum uentum eſt, puer ſingula quæ fiebant curioſiùs obſeruare, uerſari inter ordines, omnibus arridere, æſtum, imbremq́ue pati, uigilare, humi cubare, uigilias cum Sececho obequitare, aliaq́ue multa præter ætatem facere, ferreq́ue: ita ut indoles illa, ſtudiumq́ue pueri, futuram eius magnitudinem non obſcurè portenderet. Vaſtata igni, ferroq; aliquò uſque Morauia, & paucis hoſtium turmis, quæ ſeſe noſtris tulerant obuias, aliquot prælijs profligatis (munitionum enim oppugnatione abſtinere Vuladislaus iuſſerat) reduxit cum Boleslao copias Secechus, præda onuſtas. Hagecus more ſuo fingit, Vuladislaum illa tam acri Prædislai in ditionem ſuam inuaſione conſternatum, ſtatim auertendi belli cauſa oratores ad eum cum tributo duorum annorum miſiſſe, deincepsq; perpetuò ſe & poſteros ſuos Bohemorum principibus uectigales fore promiſiſſe, atque ita pacem impetraſſe.

Caſtra Polonorum incenſa.
Ieiunium Quadrageſimæ temeratum.
Obſidio Nacli relicta.
In Pomeraniā quarta expeditio.
Pomeranorum & Pruſſorum deditio.
Bohemicum bellum.
Bohemiæ rex primus.
Vuratislaus.
1087. ann.
Conradus dux Bohem.
Prædislaus Poloniam infeſtauit.
Odra fluuius.
1094. ann.
Morauia Bohemiæ rurſus iuncta.
Secechus pal. Cracouien.
Boleslai pueri indoles generoſa.

Homo

Homo ridiculus, cui pueriliter & leuiter tanquam inter aniculas garrire ſtudium eſt. Nec tamen memorat is, quomodo aut quando tributum illud ante id tempus Vvladiſlao fuerit impoſitum, quod quaſi debitum etiam ſuperiori anno, dependiſſe eum ſcribit.

Pomeranica expeditio. Miezirzecz.

Reuertente è Morauia Sececho & Boleſlao, magna fuit inter patrem & filium gratulatio. Nec diu tamen à bello feriati ſunt. Nam cùm arcem Medirezum à Pomeranis quibuſdã priuato conſilio interceptã eſſe, ex eaq; latrocinia in ſubiectas oras, & quicunq; eò iter facerent, exerceri nunciatũ eſſet: difficulter quidem, ſed tamen impetrat rurſus à patre Boleſlaus, ut ſibi cum exercitu ad recuperandum Medirezũ, & coërcendos prædones ire liceat. Summa tamen rerũ, & adminiſtratio belli, ipſeq; adeò tyrũculus Boleſlaus, Secechi curæ fideiq; committitur. Nec mora, operibus à caſtris ad arcem ductis, quatit murum aries: cuius non exigua ruina cum paucos defenſores partim oppreſsiſſet, partim debilitaſſet, mutilaſſetq;: cæteri diffiſi rebus ſuis, & liberam cum ſingulis equis & ſarcinis ambitionem pacti, arcem dediderunt.

Medirezum receptum.

Recepta & refecta arce, dimiſſoq; exercitu, Secechus & & Boleſlaus intra dies non ita multos ad Vvladiſlaum ouantes reuertuntur. Felix admodum ſibi eſſe Vvladiſlaus tali filio uidebatur: ſed fortuna, quæ nihil ex omni parte beatum, nihilq; ſtabile in rebus humanis eſſe ſinit, felicitatem eius nonnulla ex parte contaminauit.

Secechi Palatini potentia & acerbitas, occaſio rerum nouandarum.

Valebat plurimùm apud eum gratia & authoritate Secechus, idq; nonnullo ſuo merito: magnamq; potentiam ſibi compararat, ita ut ex eius ferè nutu reſpubl. omnis & princeps ipſe pendere uideretur. Magnam ea res ipſi apud nobilitatem Polonam inuidiam conciliauerat, maius ipſe ſibi in dies odium, intolerabili faſtu ſuo & immoderato dominatu conflabat. Itaq; complures ab eo bonis exuti, proſcripti, aut aliqua inſigni iniuria uel contumelia affecti: multi item potentiam & importunitatem eius reformidantes, aut neceſſarios afflictos ſecuti, ſolum uerterant.

Prædislai Bohemorum ducis odium in Polonos.

Quibus omnibus apud Bohemos tutus erat receptus, Prædiſlao principe comiter & benignè eos recolligente. Quos ex crebris ſermonibus & querelis, ubi irarum aduerſus Secechum, & ipſum adeò Vvladiſlaum (quod tantum is Sececho indulgeret) plenos eſſe, & patria ægrè carere animaduertit, odium ſuũ in Polonos conceptum exatiare, damnaq; ab eis accepta alieno periculo ultum ire cupiens, facilè ægros animos eò, quò ferebantur ipſi ſua ſponte, impellit: nempe ut armis patriam repetant: auxilia pollicetur: ducem quoq; ſatis, ut uidebatur, opportunum ad eam rem ipſis edit, Sbigneum Vvladiſlai principis filium nothum: quem pater literis à puero utcunq; imbutum, propter nouercale odium (& ueritus, ne quid is poſtea negocij Boleſlao, quem pòſt ex iuſta uxore ſuſceptum in ſpem principatus alebat, faceſſeret) in Saxoniã relegarat, & monaſticæ uitæ addixerat.

Sbigneus nothus Principis filius monachus.

Sbigneus dux exulum.

Exules Poloniam repetũt.

Magnus præfectus Vuratislauienſis.

Eum igitur è monaſterio extractum, ducem ſibi exules Poloni adſciſcunt, & Vvratiſlauiam cum eo & cum auxilijs Bohemorum & uoluntarijs Saxonibus contendunt. Obtinebat præfecturam Vvratiſlauienſem Magnus, comes illuſtris & ſpectatæ probitatis, cui ſimultas etiam nonnulla cum Sececho interceſſerat. Ad eum præmittunt exules legationem, recipi ſe & Sbigneum principis filium poſtulantes: nolle ſe patriæ bellum facere, neq; principi optimo & mitiſsimo. Parentum, coniugum, liberorum, tectorum ac domorum ſuarum, ipſius deniq; patriæ aſpectu iucundiſſimo diutiùs carere non poſſe: unde non ob aliqđ ſcelus ſuũ, neq; iuſtą principis indignatione, ſed per ſummam Secechi iniuriã, & impotentẽ ſuperbiam eiecti eſſent. Ipſum quoque Magnum, multò pręſtantiorem, dignioremq; Sececho uirum, ſcire ſe tamen haud penitùs expertẽ eſſe illius iniuriæ. Ne pateret̃ ſe in auxilio cõſeneſcere: néue ipſe deterioris dominatũ ferret, ſuaq; patiẽtia aleret. Miſeraret̃ uel Sbigneũ principis filiũ, qui Secechi opa ſuaſuq; ab oculis patris auulſus, & in monaſteriũ, quaſi in carcerem quendam ęrumnoſum, retruſus eſſet. Cauendum eſſe, ne homo ambitioſus eadem audacia alterum quoque principis filium circumueniat, dominatumq; Poloniæ, non expectata etiam Vvladiſlai morte, inuadat. Frangendis Secechi conatibus atq; potentiæ neminem aptiorem fore, quàm principis filium, iuuenem magni animi, conſilijq;, & Sececho infeſtum. Eum igitur Magnus neceſſariò illo ipſius tempore beneficio ſuo ſibi deuinciret, per quem eũ locum adipiſci poſſet, quem tunc Secechus obtineret. Quieturos ſe cũ illo eſſe Vvratiſlauiæ, quo facilius è ꝓpinquo reuocationẽ à benigno & clementi principe impetrare poſſent, & reuocati accurrerent. Hac legatorum poſtulatione, iuſta in ſpeciem, & honeſta, aliquantum permotus Magnus: tamen ne quid imprudens, contra fidem & officium ſuũ faceret, conuentu Vvratiſlauienſis territorij, ciuitatiſq; celeriter conuocato, rogat ea de re ſententias. Exoſum erat uulgò Secechi nomen: miſerabantur exulum gentiliũ pleriq;, & neceſſariorum ſuorum: miſerabantur Sbignei: audierant magna eſſe principem erga

ſuos

ſuos indulgentia: non oportere ſeſe inter patrem & filium medios interponere. Alioqui hunc offenſuros: ab illo autem paruam uel nullam gratiā inituros. Tum autem uerebantur, ne hoſtes eos in agris experirentur, quos hoſpites & amicos recuſarent. Ita de conuentus ſententia, Magnus exulibus aduenientibus portas urbis aperit: Sbigneum honorificè in arcem deducit, omniaq; ad uictum abundè ipſi ſuppeditat. Quæ cum ad Vvladislaū principem perlata eſſent, commotus animo maiorem in modum, mittit certos homines, qui Magnū & Vvratislauiēſes ſuis uerbis caſtigēt, fideiq;, & officij admoneant, eoq; prętextu ocioſè & accuratè rem omnem & conſilia exulum cognoſcant. Reſponſum eſt à Vvratislauienſibus, eos nō hoſtem, ſed filium principis recepiſſe: putaſſeq; gratum id fore principi, à cuius fide non receſsiſſent, neq; auelli ſe à quoquam omninò paſſuri eſſent. De exulibus aūt orare, ut optimus princeps, calamitoſos homines clemētia ſua, redituq; in patriā dignaretur, néue deſperatione ſalutis ad duriora conſilia capeſſenda eos cogeret. De Secechi crudelitate eos queri: eum ne plus pateretur poſſe, quàm ipſe ſibi ſumat princeps: ne omnium uoluntates propter unum hominem, qui dominatum omnem ad ſe tranſtuliſſet, pergat offendere. Hæc miſsi, principi referunt. His addunt, parum ſe abfuiſſe, ut lapidarentur à conuentu, cum Secechum purgare uellènt. Non ceſſandum ſibi ratus Vvladislaus, neque patientia ſua confirmandum uires & auſa exulū, raptim quantas poteſt copias cogit: cum ijs ipſe, quamuis infirmus, proficiſcitur. Nam Secechum quò minus mitteret, uerebatur, ne plus incommodi eius odio & inuidia acciperet. Porrò Boleslaus tener adhuc erat, necdum aptus adminiſtrando bello: & metuebat pater, ne is à fratre, cuius ambitio & audacia iam ſeſe ipſa prodebat, inſidijs appeteret. Itaq; reliquit eum Cracouiæ cum Voislao, quem puero cuſtodem & curatorem, & quaſi magiſtrū dederat. Vbi de principis aduentu Vvratislauienſes certiores facti ſunt, uniuerſa multitudo nobilium pariter & oppidanorum, obuiam ſeſe ipſi effudit cum Ziroslao epiſcopo, ueniam errati petens. Reſalutata comiter pro tempore multitudine, princeps patentem urbem & arcem ingreditur. Deinde aduocata concione, clementer obiurgatis omnibus, culpam remiſit: cæterùm Magnū à præfectura amouit, & pro eo Voislaum Boleslai pædagogum abſentem illis præfecit. Pridie quàm Vvratislauiam adueniret Vvladislaus, Sbigneus cum ſuis inde profugerat, & Cruſuiciam contendit, frequentem adhuc ea tempeſtate & copioſam urbem. Eum igitur Vvladislaus, pauculos dies cōmoratus Vvratiſlauiæ, perſecutus eſt: ueritus ne ille uicinorum Pomeranorum, ad nouādas res procliuiū, auxilijs ſeſe confirmaret. Nec eum opinio fefellit. Cognito enim aduentu & conſilio Sbignei, magna mox uis Pomeranorum, atq; etiam Pruſſorum, ad eum confluxit: quorum ille ſuaſu atq; fiducia hoſtilem prorſus animum aduerſus patrem induit. Veniēti, cum ſeptem aciebus inſtructis ad marginem Gopli lacus, qui Cruſuiciam in inſulæ modum ambit, occurrit. Nec mora, expedit & Vvladislaus ordines: canunt utrinq; ſigna: concurrunt infeſtæ acies: acrius multo pugnabant ipſi exules, utpote in ſuo periculo, quàm auxiliarij. Ibi ſors gentiles etiam, neceſſarios, agnatos & fratres inter ipſos commiſit, ut manus inter ſe conſererent, ita ut neceſſe erat in ciuili bello accidere: cæduntur q;. Ad extremum acrius inſtantibus ijs qui cum Vvladislao ſentiebant, fuſi aduerſarij, maxima pars in lacum compelluntur: ibiqúe uel à perſequentibus trucidantur, uel aquis merguntur. Magna ea ſtrages fuiſſe memoratur, ita ut aqua eius lacus cruore & cadaueribus infecta, uſibus hominum & iumentorum aliquandiu poſt apta non eſſet. E' Vvladislai exercitu non ita multi deſiderati ſunt: uulnerati fuêre plurimi. Sbigneus fuga in urbem relapſus, uiuus in poteſtatem patris uenit. Vrbs, quòd receptum ipſi præbuiſſet, militi in prædam conceſſa: & ex eo tempore in eam, quæ etiam nunc cernitur, ſolitudinem redacta eſt. Dimiſit deinde Vvladislaus exercitum, Sbigneumq; in cuſtodiam Sececho dedit: ipſe in Mazouiam inde diuertit. Vnde cum Gneznam ad baſilicæ dedicationem à Martino archiepiſcopo inuitatus, cum multis proceribus, & aliquot epiſcopis ueniſſet, eorum precibus expugnatus, ueniam Sbigneo dedit, filium agnouit, & liberaliter apud ſe deinceps habuit: nec ita multo pòſt cum Boleslao legitimo filio, peſsimo exemplo, & magno reipub. malo, honore eum exæquauit, & quibus finibus uterque poſt ſe principatum obtineret deſignauit. Cui rei diſſenſio ipſorum occaſionē dedit. Nam quo tempore baſilica Gneznenſis dedicabatur, Pomerani Santocum arcem penè interceperant. Re enim cum paucis proditionis conſcijs conſtituta, noctu intromiſsi, cæteros arcis cuſtodes dormientes trucidare parabant. Verùm terrore diuinitùs, ut creditum eſt, quaſi equitis armati cum ſtrepitu & impetu in ipſos incurrentis oblato, perculſi, dum pauidi & locorum ignari in te-

Sbigneus Vratislauiam occupat.

Vuratislauienſis conuentus poſtulata à principe.

Vuladislai expeditio contra exules.

Voislaus pædagogus principis.

Vuratislauienſibus uenia data à principe.

Magnus præfectura amotus.

Sbignei fuga.

Prælium inter patrē & filiū. Goplum lacus.

Sbigneus captus.

Cruſuicia direpta.

Sbigneus in gratiam receptus & Boleſlao exæquatus.

Pomerani Santocum adorti repelluntur.

Diſsidium Sbignei cum Boleslao.

in tenebris diſcurſant, à cuſtodibus ſtrepitu atq; trepidatione excitis conciſi ſunt. Hoc ſacinus ulturus Vuladislaus, ambos filios cum exercitu in Pomeranos miſit. Qui cum diſſidere cœpiſſent, nulla re memorabili geſta, citò ad patrem reuerterunt. Hac igitur diſſenſione ipſorũ motus pater, ac ueritus ne magis in dies inter eos odia gliſcerent, certos principatus fines utriq; deſcripſit. Cæterùm interea dum Vuladislaus Sbigneum Cruſuiciam perſecutus erat, Prædislaus Bohemorũ dux, ad oẽm occaſionem, qua Polonis noceret, attentus, ſimul ut exulibus promiſſum præſtaret, cũ tumultuaria ſuorum manu raptim in eã oram, quæ ad Nyſſam fluuium eſt, prædabundus excurſionem fecit: Bardum arcẽ defenſoribus uacuam, ut in pace, nullo negocio cœpit, & exuſsit. Aliam ipſe in rupe quadã eminenti & undique prærupta, loco opportuno celeriter conſtruxit, & Cameneciam appellauit: relictoque ibi aliquanto præſidio, cum reliquis copijs domum ſe recepit. Verùm hoc antè, quàm Sbigneus in gratiam à patre reciperetur, acciderat. Tertio autem anno pòſt fama uulgatur, Bohemum clàm comparare exercitum, ut ex improuiſo Poloniam inuadat. Contendit ſtatim Boleslaus uoluntate patris, cum expedita ſuorum manu, quàm ex tempore cogere poterat, ad tutandos fines, & uim Bohemi propulſandam: non expectandum ſibi eſſe ratus, dum aliquo prius ille incommodo Poloniam afficeret. Adueniens nullum tumultum, nullum metum reperit ad ſuos, qui Bohemis & Morauis erant finitimi. Miſsi exploratores, pacata eſſe omnia apud Bohemos referunt. Ibi rumor à paucis, ex inuidia ne confictus, an ex uero timore ortus neſcio: mox tota peruaſit caſtra: unoquoque, ut fit, addente aliquid ijs quæ ab alijs acceperat: nimirum, famam illam de motu Bohemorum à Sececho ſparſam eſſe, ut conflato adoleſcentis temeritate bello, periculo ipſum obijceret, aut à patre duntaxat ſeiungeret: ipſe interim liberius potentiam ſuam ſtabiliret, omniaq; ad inuadendum principatũ, & ad exitiũ abſentis Boleslai cõpararet. Erat enim Secechus homo callidus, præpotens, & factioſus: magnas habebat clientelas: cum multis proceribus neceſsitudine & affinitate ſeſe implicauerat: complures propinquos & gentiles ſuos ad multos honorum gradus euexerat: præfecturas regias pleraſq; per ſuos, & per ſe ipſe adminiſtrabat. Is porrò erat faſtus & ambitio hominis, & ſublatus ſecundis rebus, & nonnullis in rempubl. meritis animus, ut rem ueriſimilem faceret, eum in præſenti illo rerum ſuarum ſtatu acquieturum non eſſe: neque æquo animo laturum, ut minus ualeret gratia apud iuuenes, quàm apud patrem: quos animaduerteret ſuo merito non optimè in ſe animis affectos eſſe. Augebat ſuſpicionem & illud, quod Voislaus Boleslao de more ad expeditionem illam comes non fuerat. Nam & is Secechi cognatus erat. Extollunt apud Boleslaum in immenſum omnia ij, quorum animos uel iniuria aliqua, uel nimia potentia Secechi offenderat, & quibus priores cum Sbigneo conatus non malè ceciderant, quiq; creſcere ipſi aliena inuidia uolebant. Et facilè ambitioſi adoleſcentis in eum iram exacuunt. Fremitur totis caſtris: indignum eſſe facinus, ab uno ſic omnes ludificari. Non ferendum eſſe diutius impotentem eius dominatum, & intentas in capita principum ſuorum inſidias. Placet acciri Sbigneum, quem ſciebant Sececho ob relegationem & cuſtodiam infenſum eſſe. Aduolat ille: initur ſocietas inter adoleſcentes aduerſus Secechum, dato & accepto inuicem iureiurando: patrem aut exorandum ſibi eſſe ſtatuunt, aut terrore exercitus cogendum, ut Secechum à ſe, & ab adminiſtratione reipubl. penitùs amoueat. Vvratislauiam in primis in poteſtatem ſuam redigunt, propterea quòd Voislaum præfectum eius urbis cum Sececho ſentire credebant. Ibi dum cætera comparant, uenientem fortè Voislaum, rerum omnium ignarum, urbis aditu prohibent. Miranti, & cauſam ſciſcitanti, proditio & inſidiæ obijciuntur. Purgare crimen cupiens, non auditur. Repulſus, ad Vvladislaum in Mazouiam magnis itineribus contendit. Degebat is tunc apud Zarnoueciam, uicum ignobilem. Nec multo pòſt adſunt Boleslaus & Sbigneus cum copijs ſuis: haud longè à uico caſtra metant. Miſsis legatis, conſtantẽ fidem & pietatẽ ſuam erga patrem plurimis uerbis, & iureiurando aſſeuerant: inuidioſam & intolerabilem omnibus Polonis Secechi potentiam, maximo cum contemptu & dedecore principis coniunctam, & ad principatum iam adſpirantem, atq; adeò graſſantem exaggerant: inſidias ſibi ab eo comparatas, & manifeſtè à ſe deprehenſas eſſe. Orant, ne inultum ſcelus illud, & læſam maieſtatem ſuam eſſe patiatur. Per omnia ſe patrem indulgentiſsimum debitò honore & obſeruantia proſecuturos eſſe, eiusq; dicto audientes fore. Cæterùm ſalutem ſuam, dignitatemq; ipſius minimè neglecturos, & ingratum atq; ſceleratum Secechum uel inuito patre perſecuturos: idem ſecum ſentire uniuerſam Poloniã, paucis neceſſarijs malefici illius exceptis. Videret ergo pater, utrùmne

Bohemi Sileſiã inuadunt.

Nyſſa fluuius.

Bardum captũ & incenſum.

Camenicia arx in Sileſia.

Rumor falſus Bohemicæ excurſionis.

Secechi inuidia.

Secechi opes & ingenium.

Conſpiratio contra Secechum.

Voislaus præfectura amotus.

Zarnouecia.

Legatio filiorum ad patrẽ principem.

uni

uni maleſico, ui ſe incantamentis dementaſſet, immoderatius indulgendo, plurimorum animos offendere: an unum illum Deo, hominibuſq; exoſum, à ſe & à ſuperbo dominatu amouendo, cunctorum beneuolentiam retinere malit. Aderant epiſcopi aliquot & proceres è uicinoribus locis, qui ad primum noui illius motus nuncium, ad principem euocati accurrerant. Ab ijs perſuaſum eſt principi, ut filiorum poſtulata faceret potius, quàm uim & furorem multitudinis unà cum Sececho experiretur. Reſtitui poſtea Secechum in ſuum locum, & iuuenibus reconciliari poſſe, ubi iræ eorum paulùm reſcidiſſent. Itaq; dat fidem princeps filijs, facturum ſe de Sececho, quod poſtulaſſent. Adeunt ipſi ad patrem adoleſcentes inermes, & læti euentu illo conſilij ſui: uenerabundi patrem ſalutant, & ueniã cœpti ſui non tam temerarij, quam neceſſarij, ut ipſis uidebatur, ſupplices petunt. Facilè indulget pater, & mox in amplexus eorum ruit. Secechus conſpectum eorum declinans, diſceſsit ad arcem ſuam Secechouiam, foſsis atq; propugnaculis bene munitã. Id ubi adoleſcentes cognouerunt, ſtatuunt eum perſequi: neq; quieturi eſſe: niſi aut ſublato illo, aut è Polonia pulſo, uidebant. Non poterat id pati Vuladiſlaus. Itaq; nocte intẽpeſta clàm, traiecta nauigio Viſtula, trib. tãtum miniſtris comitatus, ad Secechũ contendit præſentia ſua periculum à capite ipſius, queadmodum credebat, depulſurus. Nec eum ſpes fefellit. Cognito namq; patris conſilio, adoleſcentes mutant conſilium: partitiq; inter ſe copias ad ditiones à patre ſibi deſtinatas uterq; proficiſcuntur: arces capitales, eiectis Secechi partium præfectis & cuſtodibus, in poteſtatem ſuam redacturi. Et Boleslaus quidem facilè, & nemine repugnante, Cracouia, Sendomiria, Siradia, & alijs quibuſdam ſuæ ditionis munitionibus potitus eſt. Sbigneus à Ploſco repulſus, Boleslai opem implorat. Nec moratur ille: iunctis uiribus Ploſcum obſidetur. Interea Martino Gneſnenſi archiepiſcopo, ſene optimo, interueniente & adnitente, pax iterum inter patrem & filios Secechi exilio ſancita eſt: qui in Ruſsiam exulatum abijt, & quamuis longo poſt tempore placato Boleslao ab exilio redierit, nunquam tamen ad priſtinum dignitatis atq; potentiæ gradum peruenit. Arces quas occuparat Boleslaus, patri reddidit. Pertæſi quietis Pomerani, & commodam rerum nouandarum occaſionem ciuili Polonorum bello oblatam ſibi eſſe rati. Santocum arce noſtris ad reprimendos ipſorũ motus ualde opportunã, per fraudem intercipere conati ſunt: ubi dolus non proceſsit, ac ne aperta quidem uis, alteram & ipſi arcem è regione illius, quæ à noſtris defendebatur, magna celeritate excitarunt: unde noſtros commeatu & pabulatione prohibeant, & ipſi liberius in Poloniã incurſiones faciant. Quod publicone conſilio, an priuato quorundam latrocinio factum ſit, incertum eſt. Valida certè ea fuiſſe manus memoratur. In eos mittit Sbigneum Vuladiſlaus, cum iuſto exercitu. Verùm is difficultate expugnandæ hoſtilis munitionis deterritus, re infecta receſsit. Indignè id tulit Boleslaus, excelſi animi adoleſcens: & mox cum expeditis copijs profectus, ad hoſtem peruenit. Pomerani ſuperioris temporis ſucceſſu feroces, impetum in Polonos ex arce faciunt. Quos fuſos Boleslaus in arcem compellit: parumq; abfuit quin cum fugientibus ſimul irrumperet. Repreſsi Pomerani, & qui dudum noſtros obſidebant, uiciſsim obſeſsi, deſperatis rebus, incenſaq; munitione ſua, ſub obſcuræ noctis ſilentio diffugêre. Celebris iam erat Boleslai fama apud exteros. Cuius admiratione ductus Prædislaus Bohemorum princeps auũculus ipſius conſpectum eius expetebat: fecit ille ſatis deſiderio eius, & à Santoco rectà ad eum profectus eſt. Nec minuit famam ueniẽs: paucoſq; dies apud auunculum commoratus, maiore beneuolentia & charitate eum ſibi deuinxit: & Camenecia arce, quam ſupra Nyſſam amnem à Prædislao munitam eſſe, ſuperius memorauimus, ab eo donatus, magniſq; præterea muneribus ornatus, quæ tamen ille pleraque omnia mox inter milites diſtribuit, in Poloniam ad patrem reuertit. Qui alendam ſibi eſſe laude & honore præcocem adoleſcentis uirtutẽ exiſtimans, baltheo militari quatuordecim annos natum cingere ſtatuit. Conuocati primores utriuſque ordinis, Ploſcum ad præſtitutam diem conueniunt. Interim nunciatur, Pomeranos iterum ſumma ui Santocum oppugnare: nec diutius noſtri, qui erant in præſidio, hoſtiles impetus ſuſtinere poſſe dicebantur. Ibi Boleslaus cum equitibus, quos ad manum tunc habere poterat, nequicquam retinentibus patre & proceribus, celeriter ad ferendam Santoco opem excurrit. Et facto tota nocte itinere, primo diluculo in hoſtes, ſecuros ab ea parte, irruit: inermes ac dormientes uel contrucidat, uel capit: pauci ex magno exercitu fuga elapſi ſunt. Ita ſumma celeritate confecto bello, uictor cum longo captiuorum agmine, magniſq; ſpolijs, Ploſcum ad intermiſſam celebritatem reuertens, ingenti læticia patrem, omneſq; perfudit. Et mox ſolenni ceremonia ipſe primùm, deinde complures nobiles iuuenes, qui uirtutis aliquod

Boleslaus & Sbigneus ueniam à patre petunt.

Secechouia arx.

Secechi gratia apud Vuladiſlaum.

Ploſcum obſeſſum à Sbigneo.

Secechus in exilium pellitur.

Pomerani à Boleslao adoleſcentulo uicti.

Boleslaus in Bohemiam profectus.

Camenecia arx in Sileſia Polonus donata.

Pomerani iterum profligati à Boleslao.

Baltheo militari donatur Boleslaus.

ſpecimen ediderant,baltheis militaribus à Vvladiſlao principe donati ſunt.Inſequenti an

Ruſſorum excurſio in Poloniam.

no Ruſsi ducibus Vvladimiro Nouogrodenſium, Dauide Olecho Pereaslauienſiũ, Volodoro Prẹmislienſium,principibus,& Iaroslao Iaropelci filio,cum ualido exercitu Poloniæ fines inuaſere, & ad Viſtulam uſq; excurſionibus longè lateq; factis, ingentem prædam & magnum captiuorum numerum abigebãt. Hos Boleſlaus tantiſper dum raptim copias cogit moratus,iam extra Poloniæ fines uno agmine euntes,& nihil hoſtile à tergo metuentes conſecutus,nocte intempeſta,dum feſsi potiq; dormiunt, ſublato ad terrorem hoſtium clamore adoritur.Nec magni erat negocij,quamuis longè paucioribus, re ſubita

Ruſsi ſuperantur à Boleslao.

trepidantes ſuperare.Ad fugam ſpectabant omnes,reſiſtebat nemo:nec tamen fugæ conſilium explicabant, ueriti, ne ſubducentibus aſpectum hoſtium tenebris, in inſidias ſeſe præcipirarent.Impeditos cædunt noſtri. Neque captiui ceſſant: ſed ſciſsis ruptiſq; uinculis obuios quoſque uel obtruncant, uel ijſdem quæ ipſi dudum geſtarant, uinculis conſtringunt.Ita longè maiore,quàm pro numero noſtrorum,ſtrage fuſi Ruſsi, temeritatis & perfidiæ ſuæ pœnas dedere. Duces tamen noctis præſidio cum paucis effugêre.Sequen-

1102.ann.

Vvladiſlai principis mors.

ti anno, qui fuit à Chriſto nato milleſimus centeſimus & ſecundus, Vvladislaus morbo & angore confectus obijt, pridie Nonas Iunij:cum uiginti regnaſſet annos, uixiſſet propemodum quinquaginta nouem. Scribit Dlugoſſus,opinari nonnullos,qui ante ſe ſcripſerint, eum à Sbigneo filio dolo interemptum eſſe. Vtcunque eſt, procuratus quidem certe eſt ante mortem ſacris myſterijs, à Martino archiepiſcopo Chriſtiano ritu: & ſolenni pompa ab ambobus filijs,& magna procerum atq; nobilitatis frequentia in baſilica Plo-

De theſauro controuerſia fratrum.

cenſi ſepultus.Mortem uerò eius nõ eodem modo tulere filij.Nam Boleslaus quidẽ mœrori ac luctui totum ſe dedit: Sbigneus uerò omnibus rebus poſthabitis, theſauro manus iniecit, totum ſibi uendicans: propterea quòd is in arce Plocenſi, quæ ipſi erat deſtinata, eſſet reconditus.Tandem epiſcopis et proceribus medios ſeſe interponentibus,conuenit, ut æqualem uterq; partem acciperet.

BOLESLAVS TERTIVS COGNOMENto *Criuouſtus*.

PErſolutis Vvladiſlao principi iuſtis, nihil eorum mutatum eſt, quæ is uiuens de

Poloniæ diuiſio.

principatu conſtituerat. Conceſsit enim Boleslaus Sbigneo fratri Maſouiã atq; Cuiauiam, & Lencicienſem tractum: cætera ipſe cum ſummo imperio obtinuit. Nam quod Dlugoſſus maiorem Poloniam,hoc eſt, Poſnanienſem & Caliſsienſem tractum,Sbigneo adiungit,mihi nõ admodum uerisimile fit, Vvladislaum maiorem portionem,& ipſam Poloniæ totius uetuſtam metropolim Gneſnam, quæ in maiore Polonia eſt,notho potius quàm legitimo filio attribuiſſe.Nec ſanè quicquam negocij Boleslao prius,quam in ſuam poteſtatem paternum omnem principatum redegit, cum Pomeranis atq; Pruſsis,quod paulò pòſt exponemus, fuiſſet: ſi maior Polonia cum Cuiauia & Maſouia,quæ oræ populos illos à cætera Polonia diſiũgũt,in Sbignei ſortẽ ceſsiſſet. Tã-

Boleſlai mores.

to autem patris deſiderio Boleslaus tenebatur, ut diu ſanè lachrymis & fletibus non temperaret,geſtabatq; de collo ſuſpenſam in pectus auream laminam, in qua nomen & imago patris inſculpta erat, qua ſubinde memoriam eius ſibi refricaret, & quicquid uel faceret,uel loqueretur,ſic ageret,quaſi inſpiciente omnia, & exaudiente patre,ita ut ſumma in iuuene exiſteret modeſtia & uerecundia. Exacto luctu annuo, ſuadente & orante ſenatu

Boleſlai uxor.

uxorem duxit,Sbislauam Suentopelci ſiue Stopolci Michaëlis(ſic eum Ruſſorum annales uocant)Kiouienſium principis filiam:non ſine indulgentia tamen Pontificis maximi, ne propter intercedentem cognationem inceſtæ eſſent eæ nuptiæ. Fuit enim Suentopelcus hic Izaslai filius:is porrò Iaroslai: cuius ſoror germana eodem patre Vvladimiro, ſed

Sbignei improbitas.

alia tñ matre orta Dobrogneua, paterna Boleslai huius auia fuit. Eas nuptias Sbigneus non modò non cohoneſtauit,ſed penê defœdauit & interturbauit, ſi euentus conatui reſpondiſſet. Etenim improba mens, malus animus,cum fraternæ gloriæ inuideret,atq; ad

Boriuoius Bohemorũ dux.

uniuerſum principatum adſpiraret,moliebatur fratri exitium. Boriuoius Vvratislai filius è Suentochna Polona uxore,tunc in Bohemis poſt Prædislaum fratrem, Vngara matre natum,ſuorumq; fraude occiſum,principatum tenebat.Ad eum ſe cõtulit Sbigneus, perſuaſit precibus & pecunia, ut ſub nuptiarum tempus in Boleslai ditionem inuaderet.Ad

Bohemorum contra Polonos expeditio.

Grezum iam Bohemi peruenerant,cum ſubitò murmure & fremitu caſtra complẽtur, ad iniuſtum ſe bellum & contra cognatos & confœderatos duci:minimè neceſſaria expeditione:nec minoribus propemodum,quàm in quos eant Polonos,incommodis ſe ab auaro prin-

ro principe ſuo confici Boriuoius ubi uidet alienos eſſe ab illo bello Bohemorum ſuorum animos, reduxit exercitum. Ita conatus ille primus, ſumptuſq; Sbignei tũc incaſſum cecidit, niſi quòd in ſequentem annũ bellum tamen conflatum eſt. Nam Boleslaus incurſione illa Bohemorum ſuperiori año facta prouocatus, primo uere coëgit exercitum, eũq; mox duce Zelislao miſit in Morauiã. Nam ipſe ne unà proficiſceretur, magnis precibus à proceribus & noua nupta exoratus eſt. Iamq; Zelislaus peruaſtata tripartito agmine Morauia, ingenti pręda onuſtum reducebat exercitum, cum certior fit, Suentopelcũ Morauorũ ducem cum magnis copijs à tergo uenientem, non longius duobus miliarijs à ſe abeſſe. Itaq; præmiſsis impedimentis atq; captiuis, ſigna cõuertit, & inſtructa acie manus cũ hoſte conſerit. Pugnatũ æquo marte aliquãdiu, plurimũq; humani ſanguinis utrinq; fuſum eſt, ducibus ubiq; præliũ inſtaurantibus. Ad extremũ neutrò inclinante uictoria, utriq; mœſti & pro uictis ſe gerentes: illi quidem in Morauiã, noſtri uerò cum præda incolumes in Poloniam ſeſe recepere. In eo prælio Zelislaus, dum ducis pariter atq; militis officio fungit, dextrã amiſit. Quem Boleslaus princeps, collaudatum pro meritis & uirtute, aurea manu donauit. Nec longa quiete data militibus, iterum eadem æſtate Boleslaus ipſe tranſmiſsis montibus atq; ſyluis, quibus. Morauia à Polonia uerſus occidentẽ ſolẽ diſiungitur, incurſionem in Morauiam fecit: exuſtiſq; nemine reſiſtẽte, plurimis uicis atq; pagis, aliquãto tñ minorem prædã, quàm Zelislaus reuexit: propterea quòd agreſtes à Sbigneo, ut creditũ eſt, de aduentu Boleslai certiores facti, in uaſtas ſyluas cum gregibus & armentis ſeſe occuluerant. Reuertente & ouante ex Morauis Boleslao, legatus Pontificis maximi Gualtho epiſcopus Beluacenſis in Poloniam uenit, adhibitaq; ſcelerum ac flagitiorum indagine & correctione, fauente & adiuuante principe, duos epiſcopos Gneſnẽſis prouincię ſedibus ſuis eiecit. Qui uerò ij fuerint, non liquet: niſi quòd Dlugoſſus alterum ex ijs Ciaslaum fuiſſe ſuſpicatur, qui Cracouienſem ſedẽ permittẽte Boleslao, ſine authoritate Pontificis Max. uſurpauerat. Geminata eſt aũt Boleslao uictoriæ Morauicæ lætitia nato filio Vuladislao. Quanq̃ contaminabant eã lætitiã Sbignei nõ obſcuræ machinationes, à quo exciti eſſe Bohemi, ſollicitati Pomerani dicebãtur: & rem credibilem faciebat, ꝙ ipſe cum ſuis copijs ad Bohemicam expeditionem non adfuiſſet. Diſsimulabat tamẽ Boleslaus, & patientia ſanare fratrem uolebat. Cæterũ Pomeranos è Polonia prædas agentes coërcere, & inſigniter ulciſci cupiens, æſtate ſequenti in Bohemos expeditionem ſimulat. Ad Glogouiam conuenire equites iubet. Inde conuerſo itinere, per denſas ſyluas ſeptimis caſtris, ad Colbergũ, frequens & opulentũ ea tempeſtate oppidũ, peruenit: & nocte quidẽ in ſyluis quieti data, inſequentis diei diluculo, uadato amne, qui oppidũ præterfluit, & maiore copiarũ parte ad ſubitos hoſtiũ impetus, ſi fortè eos aduẽtus ſuus nõ fefelliſſet, ſuſtinẽdos relicta, cũ reliquis oppidũ improuiſò adortus eſt. Iamq; portas oppidi effregerat, cũ facto ab oppidanis concurſu, recipere ſe coactus eſt: ueritus, ne ſui pauci à multis, in quibus & pueri & mulieres bonam de domibus atq; tectis operã nauare poſſent, opprimerẽtur. Pleriq; enim è noſtris prędæ cupidiores, ad ſuburbana diripienda diſcurrerãt. Primo tumultu dux hoſtiũ, qui in eo tũc oppido cõmoratus erat, in fugã ſe eiecit. Boleslaus caſtigatis ijs, quorum importuna auaritia factum erat, ne oppidũ primo impetu caperetur, maiore deinde ui & omnibus copijs oppugnationẽ aggreſſus: ubi caſſo labore & uulnerib. confici ſuos ab oppidanis ſtrenuè mœnia defendentibus animaduertit, direptis et incenſis ſuburbanis, in Poloniã cum pręda reuerſus eſt. Paucíſq; diebus quieti datis, cum ijſdẽ copijs inexpectatus in Pomeraniam rurſus inuadit: Suatoborum maritimæ oræ ducem, ſocium & conſanguineum ſuum liberaturus. Nam is propter iniuſtum & crudelem dominatum captus à ſuis, in uincula coniectus erat. Itaq; ptæmiſsis, qui Suatoborum repeterent, ipſe nõ magno interiecto ſpacio cum exercitu ſubſequitur. Pomerani repentino hoſtiũ aduentu territi, Suatoborum dimittunt, & in Boleslai caſtra perducunt. Boleslaus Suatoboro admonito officij ſui, & non optimè erga ſe ante eum diem fidei, ſtatim reduxit exercitum. Inſequenti anno rurſus, miſſa cum Scarbimiro magiſtro militum, quem comitem palatij uocat Vincentius, aliquanta manu, Pomeraniam, nemine prohibẽte, depopulatus eſt. Nam ipſe cum prædatoribus illis profectus non eſt. Haud longè tamen à Ppmeranorum finib. aberat. Reuertens è Pomerania Scarbimirus, ad principem contendit, ab equite quodam familiari ſuo ad nuptias pariter atq; dedicationem templi inuitatũ. Adueniens maiore lætícia explet conuiuiũ. Inde princeps hilarior, uenatũ ſe in ſyluã cũ centũ, nõ amplius, equitibus è conuiuio proripuit. ibi in Pomeranos, qui tũc fortè raptim in Poloniam incurſionem fecerãt, ſua damna cõpenſaturi, cum incidiſſet: fugere turpe ratus, manus cum hoſte,

Poloni infeſtãt Morauiam.

Suentopelcus Morauorum dux.

Zelislaus uirtutis ergò donatus aurea manu.

Morauia iterũ naſtatur à Boleslao.

Legatus Pontificis Max.

Epiſcopi duo depoſiti.

Vvladislaus filius Boleslao natus.

In Pomeraniã expeditio Boleslai.

Colbergum.

In Pomeranos altera expeditio.

Suatoborus Pomeranorum dux.

Pomerania rurſus uaſtatur.

Boleslai periculum & fortitudo.

Rr 2 quam-

quamuis lõgẽ impar, conſeruit. Magnaq́ in eis ſtrage edita, dum iterũ atq; iterũ perrũpit hoſtile agmen, deficiẽte ex uulneribus equo ipſius, & uno de comitib. equũ ipſi ſuppeditante, uix cũ triginta ſuis, int̃ quos & Scarbimirus erat, ſaluus euaſit: Pomeranis in ſtuporem uerſis, & perſequi abeũtes nõ auſis, & mox ad ſuos ꝑuenit: q̃ re cognita, correptis armis è cõuiuio ad ferendã principi ſuo periclitanti opẽ accurrebãt. Pomerani ſine mora, omiſſa inſtituta incurſione, q̃ malè adhuc ipſis ceciderat, curriculo domos ſeſe recepêre. Ferunt̃ aũt fuiſſe ad tria millia. Sic temeritatis principis, proſperũ tñ euentũ habuit. In ea pugna Scarbimirus ualde cõſauciatus, dextrũ etiã oculũ amiſit. Implet mox fama huius prælij atq; periculi principis omnẽ Poloniã, multa (ut fit) ueris affingẽs. Cõcurrunt ad uiſendũ primores: obiurgant principẽ periculoſæ temeritatis: orãt, in poſterũ ne ſeſe, remq́ pub. in tantũ diſcrimen ꝑcipitet. Ille contrà, reprehenſionẽ facti ſui, ꝙ iam infectũ fieri nequeat, in aliud tẽpus, ſi ipſis uideat̃, differendã eſſe cenſet: hoſtẽ uerò, ſi uicẽ ſuam, cæſorũq́ fratrum doleant, ſecũ ſtatim ulciſcantur. Annuunt omnes, et mox domos ad arma capiẽda dilapſi, quantũ quiſq; copiarũ ex tempore contrahere poterat, contrahunt. Accientur ex fœdere Ruſſorum auxilia: conducuntur etiam ex Vngaris mercenarij milites. Nunciatur interim Boleslao, Suentopelcũ Bohemorũ principẽ cum ualida equitum, peditumq́ manu expeditionem parare in Poloniã. Erat aũt is Suentopelcus, quẽ & Conradũ dici reperio, Ottonis Morauorũ ducis, cuius ſuprà meminimus, filius: qui pulſo Boriuoio patruele, Bohemorũ principatum illis diebus inuaſerat. Atq; id eò liberiùs faciebat, ꝙ magni erãt motus in Germania, bellumq́ ciuile primùm inter Henricũ eius nominis quartum Cæſarem, & Rudolphum ducem Sueuorum, Henrico uiuenti à principib. Electoribus ſuffectũ: deinde Rudolpho extincto, inter eundem Henricum, & filium eius Henricum, quẽ pater ipſe imperij conſortem & regem Germaniæ fecerat. Is igitur Suentopelcus ſiue ſuopte ingenio, ſiue ob receptum è fuga Boriuoiũ Polonis infenſus, ſiue adeò à Sbigneo ſubornatus, incurſionem in Boleslai ditionẽ, dum ille Pomeranico bellò diſtinetur, facturus eſſe dicebatur. Diſtrahebatur ancipiti conſilio Boleslaus, Pomeranóſne prius ulciſceretur, an Bohemorum excurſionem reprimeret. Hic ſalus multorum agebatur: illuc iuſtus dolor & ira pectus generoſum impellebat, ueritum ne creſcerent hoſtibus animi patientia ſua. Tandẽ aduenientibus Ruſsis & Vngaris, utrumq; bellum perſequi ſtatuit, & Scarbimirũ quidem cum parte copiarum in Pomeranos mittit: ipſe cum reliquis ad ſaltum Herciniũ, qui Bohemiã terminat, Bohemis obuiã ire pergit. Verùm ij cognito Boleslai occurſu, quieuerũt: nec eos tũc ſibi laceſſendos Boleslaus exiſtimauit. Scarbimirus uaſtatis, ut mandatũ erat, Pomeranorum finibus, nemine obuiã prodeunte, exercitũ præda onuſtũ reduxit. Mentio facta Vngarorũ admonet nos, ut ne pretereamus, id quod in ipſorũ annalibus reperimus. Tradunt ij, Almum Geiſæ regis filium, propter metum Colomanni fratris, cui Almus regnum, à Vvaladislao patruo ſibi delatũ, ultrò conceſſerat, profugum, hoc anno, qui fuit à Chriſto nato 1106. à Polonis in Vngariam reductum, & cum fratre pacificatum, non tentata dubia Martis alea, Polonorum auxilia dimiſiſſe. Noſtri nullam per hæc tempora Polonorũ in Vngariã expeditionẽ cõmemorant: cæterùm ipſos ab Vngaris contra Pomeranos adiutos eſſe referũt. Nobis controuerſiã hanc dirimere nõ libet. Hoc etiã año Boleslaus filia Suẽtoslaua auctus eſt: & cũ Sbigneo fratre opera Suẽtopelci ſiue Stopolci Kiouienſiũ principis, ad quẽ Sbigneus profugerat, in gratiã redijt. Sequẽti año maiore ui Pomeranis bellũ fecit. Iam ij malorũ pertæſi, & aſsiduis agrorũ ſuorũ uaſtationibus fracti, ad deditionẽ animis inclinabant, ſoli Bialogradẽſes, ciuitas ea fuit Pomeranorũ in primis diues & populoſa, ferociores, cæteros quoq; à propoſito auerterũt. Itaq; in eos omnem belli molẽ cõfert: ſed prius tñ miſsis cũ legato duob. ſcutis, animos eorũ tentat, albũ ne, in quo pax, rubrũ, in quo bellũ excidiũq́ ſignificabat̃, mallẽt. Superbius illi reſpõſum dedère, an bob. ſcutis acceptis: Sãguine Polonorũ ſe ſibi candidã uictoriã paraturos. Itaq; Boleslaus admotis ad mœnia Bialogradi caſtris, actis uineis, & turribus celeriter excitatis, ſumma ope urbem expugnare nititur: quatit murum aries: ipſe princeps periculi immemor, inter primos uerſari, nec deterreri multitudine telorum hoſtilium, aut ſuorum circa ſe cadẽtium miſerabili interitu, quin ad portam urbis excindendam ſuis præiret. Depelluntur tandem ſumma noſtrorum ui è propugnaculis hoſtes, noſtriq́ liberius effractis portis, cæſiſq́ uel ſummotis qui in introitu urbis repugnabant, in urbem ſigna inferunt. Tunc demum Bialogradenſes abiectis armis, clementiam uictoris ſupplices implorant. Parci iubet inermibus Boleslaus: & receptui ſigno dato, ab excidio & direptione urbis abſtinere milites iubet: euocatoq́ & caſtigato magiſtratu urbis & omni multitudine, dat ueniam uictis. Hac

uictoria

Scarbimirus oculo priuatus.

Senatus principem obiurgat.

Suentopelcus ſiue Suatoplugus Bohemorum dux.

Germanici motus.

Henricus quartus et quintus, et Rudolphus, Cæſares.

Pomerania uaſtata à Polonis.

Almus rex Vngarorum à Polonis reductus, 1106. ann.

Suẽtoslaua Boleslai filia.

Pomeranicum bellum.

Bialogradum Pomeraniæ captum.

Clemẽtia Boleslai.

uictoria & uictoriæ moderatione accepta, Colberga, Camenũ, Vielenũ, Coſminũ, & ali-
quot prȩterea oppida Pomeranorũ, in poteſtatẽ Boleſlai uenêre. Zarnicouũ excitatis tur
ribus maiore ui oppugnatum, dum Boleſlaus ad Bohemiȩ fines excurrit, ad extremũ ſub
autumnum reuertẽte eo, per deditionẽ receptũ, & Gneuomiro, qui eius oppidi dominus
fuerat, redditũ eſt: cũ is religionẽ Chriſtianã, à qua alieni adhuc erãt Pomerani, à Boleſlao
de ſacro fonte leuatus, ſuſcepiſſet, & in Boleſlai, ſucceſſorumq; eius principũ Poloniȩ uer-
ba iuraſſet: Quod autẽ de excurſione Boleſlai ad Bohemorũ fines attigimus, ita ſe habuit.
Cozle arx ſupra Odrã ſita, ad reprimẽdas Bohemorũ ſiue Morauorũ incurſiones perop-
portuna, conflagrauerat. Suſpicabatur Boleſlaus dolo Bohemorum incendium id con-
flatũ eſſe: eoſq; mox locum denuò munituros, & præſidio firmaturos, ni ipſe anteuerteret.
Nec tamen eum, quem in Pomeraniam duxerat exercitum, longo itinere & labore bel-
li defatigatum, nondum confecto eo bello, deducere, & nouo labore conficere uolebat.
Itaque Sbigneum fratrem auxilia, cum quibus ad inſtaurandam arcem Cozle iret, popo-
ſcit. At ille nõ modo nõ fecit poſtulata, uerumetiam legatis fratris ſuperbo & pleno con-
tumeliȩ reſpõſo oneratis, uix manus abſtinuit. Permoleſtè id tulit, ut par erat, Boleſlaus. I-
taq; cũ paucis uoluntarijs, ſumma celeritate cõfecto itinere, reſtaurata arce Cozle, ac mox
recepto Zarnicouo, ꝙ hyems iã inſtabat, dimiſit exercitũ. In Poloniã reuerſus, ad ampliſsi
mum ſenatũ de iniurijs, contumelijs & perfidia Sbignei refert. Conſtabat, eũ aduerſus cõ-
mune placitum (quod inter fratres iureiurãdo interpoſito cõuenerat, ut neuter ſine altero
fœdus cum quoq̃ percuteret, & alterius hoſtẽ, ſuum uterq; duceret) cũ Pomeranis fœde-
ratũ eſſe: his crebros nũcios & munera mittere, uiciſsimq; ab eis accipere: captiuos, ſi qui
fortè de eius ditione capti eſſent, ei cõdonari. Proferebãt teſtimonia, & literȩ eius interce-
ptæ, ad Bohemos & Pomeranos ſcriptȩ, quib. eæ gẽtes aduerſus Boleſlaũ ſolicitabant, ac
doli in caput Boleſlai cõciñati aut meditati aperiebant. Certatim quiſq; in ſenatu partim
hæc exaggerãt, partim alia præterea, quæ acceperãt, aut cõpererant, proferunt. Cẽſent o-
mnes nõ eſſe ferendũ diutius monſtrũ illud, ſed armis perſequendũ: & aut tollendũ de me
dio, aut certè pellendũ hoſtẽ publicũ, q̃ eo ſit capitalior, ꝙ ſub ſpecie ſocietatis & amicitiæ
fallat. His cognitis Sbigneus, diffiſus rebus ſuis, maluit ad clemẽtiã & miſericordiã fratris,
q; ſummã eſſe in eo nouerat, cõfugere: q; uitiũ & armorũ eius uniuerſȩ Poloniȩ conſenſu
nitentium, in ſe periculum facere: præſertim cum ſuorum animos alienos à ſe eſſe intelli-
geret, & in Bohemis atq; Pomeranis parũ iam ſpei reponeret. Etenim Boleſlaus cum Bo
hemis quidem pacem fecerat, Pomeranos uerò fregerat: & diſtinebantur ij tunc, ut uide-
tur, Saxonum, Danorumq; bellis. Itaq; Sbigneus per Balduinum Cracouienſem epiſco-
pum, & Iaroslaum Ruſſorum ducem, ut uult Gallus, ueniam, & Maſouiam, cætera ditio-
ne ſua Boleſlao conceſſa, impetrauit, & in poteſtate illius ſemper ſe fore ſanctè promiſit.
Hoc tempore Pomeranorum manus, ſiue ea prædabunda fortè incurſionem fecerat, ſiue
intẽtis in unum inſidijs ad rem certam uenerat, Spicimirũ uicũ improuiſo inuaſit. Seceſſe-
rat eò tunc cum paruo comitatu Martinus Archiepiſcopus Gneſnenſis, pius & ueneran-
dus ſenex. Atq; is ad primũ tumultũ & aduẽtum, hoſtilẽ, timore ſubminiſtrãte cõſiliũ atq;
uires, inter cõtignationẽ tẽpli abſcõſus latuit: miniſtri uerò & comites eius, dilapſi partim
euaſerũt, partim in fuga ab hoſtib. capti ſunt, inter quos erat Archidiaconus Gneſnẽſis, eũ
Pomerani, ꝙ & ſacerdos, & ſplẽdidè ueſtitus, & magna oris dignitate præditus eſſet, Ar-
chiepiſcopum eſſe rati, ſpoliato raptim tẽplo, ſecũ abduxerũt. Ferunt, Pomeranos omnes,
quicũq; Archidiaconũ & ſacra tẽpli uaſa attigiſſent, domũ reuerſos, cũ liberis, cõiugibus,
propinquis, atq; domeſticis familijs, uel comitiali morbo correptos ad parietes & ſaxa ſe-
ſe alliſiſſe, uel in amentiã uerſos partim mutuis cædibus cõcidiſſe, partim dẽtib. & ungui-
bus in ſeipſos ſæuijſſe. Hoc malo igitʳ perculſi, cauſaq; mali notata, Archidiaconũ cũ ſacris
uaſis, et omni inſtrumento templi Spicimirienſis conquiſito, domum remiſerunt. Hæc ita
diuinitùs ad preces pij, ſanctiq; Archiepiſcopi accidiſſe exiſtimant. Addunt Dlugoſſus &
Vincentius, ex eo tempore Pomeranos religionem Chriſtianã ſuſcepiſſe. His adſtipulan-
tur Albertus Crant. qui et ipſe Pomeranos Boleſlai huius principis opera Chriſtianos fa-
ctos eſſe ſcribit: tametſi paulò poſterius. Longè quidem antè ij cum cæteris eius oræ Sla-
uis, quos Vandalos uocat Crantius, Chriſto nomina dederãt, partim Germanorum, par-
tim Polonorum armis adacti: ſed rurſus ad priſtinam impietatem ſemel atq; iterum deſci-
uerant. Poſt hæc Bohemicum, et ex eo Teuthonicum bellum exarſit in Polonia, ex huiuſ-
modi cauſa. Henrico quarto Imperatore capto, & in carcerem coniecto, ac deinde angore
animi cõfecto, liberè iam Henricus filius eius tenebat habenas imperij: inferebatq; is bel-

Vrbium Pomeranicarum deditio.

Zarnicouum à Boleſlao in poteſtatem redactum.

Gneuomirus Zarnicoui dominus Chriſtianus factus.

In Sileſiam excurſio Boleſlai.

Cozle arx exuſta & inſtaurata.

Sbignei contumacia.

Sbignei doli.

Clementia Boleſlai erga malè merentem fratrem.

Spicimirus uicus à Pomeranis direptus.

Archidiaconus Gneſnen. captus à Pomeranis.

Sacrilegij pœna.

Pomerani religionem Chriſtianam ſuſcepêre.

Henrici quinti imper. expeditio in Vngariã.

lum Vngaris,ob uexatos & uiolatos milites,q ex uniuerſo orbe Chriſtiano ad Aſiaticam
contra Saracenos & Turcas expeditionẽ,& recuperandã Hieroſolymã per Vngariã pro-
ficiſcebantur,& Almũ Colomanni regis fratrẽ exulẽ reducebat.Ad quod bellũ Bohemos
etiã,utpote tributarios Rom.imperij,ſecum in exercitu ducebat. Hac tãti belli mole terri-

Boleslai cũ Colomanno rege fœdus & affinitas.

tus Vngarorũ rex Colomannus,Geiſæ filius,q Ladislao patruo in regnũ ſucceſſerat,à Bo
leslao colloquiũ petijt.Loco,dieq; cõſtituto,cõueniũt principes in Scepuſienſi territorio:
ſocietatẽ inter ſe ineunt:cõmunes amicos, cõmunes hoſtes ſibi fore ꝓmittũt: fœdus, quo
firmũ,perenneq; ſit,noua affinitate ſanciunt:Colomannus enim Iudithã Boleslai filiã, Ste

Scepuſium in dotem datum Vngaris.

phano filio ſuo natu maiori deſpondit:Scepuſienſe territoriũ, quod Polonicæ ditionis e-
rat,in dotẽ datũ,ex eo tẽpore in Vngarorũ poteſtatẽ uenit. Veniebat iam Henricus impe-
rator cum ualido exercitu contra Vngaros, Almũ Colomanni regis fratrem natu minorẽ
ſecũ ducens.Idq; factũ eſſe quinq; annis antè,q̃ Bonfinius ſupputat,multis authorib.& ar
gumentis docere poſſumus.Ibi Boleslaus Vngaris,quemadmodũ cõuenerat,auxilia mit

Bohemia uexatur à Polonis.

tit:ipſe cũ non contẽnendis alijs copijs in Bohemiã inuadit, Boriuoiũ & Sobeslaũ Suen-
topelci Bohemorũ principis fratres patrueles, Colomãni regis ſororis filios exules in co-
mitatu ſuo habẽs. Tametſi Vẽceslaus Hagecus uelle uidet,nõ interfuiſſe huic expeditio-
ni Boleslaũ. Suentopelcus Henricũ ad Vngaricũ bellũ cum auxiliarib.copijs ſequẽs, Va-
ſconi & Mutinæ procerib. ſummã rerũ Bohemicarũ cõmendauerat.Hi igitur Boleslao fi-
nes Bohemiæ ingredienti,cũ aliquãta ſuorũ manu occurrũt:initoq; prelio profligati,Pra-
gam ſe receperunt.Polonus uaſtata magna parte Bohemiæ,oppidisq; aliquot captis atq;
direptis,incolumẽ & ingẽti præda ditatum reduxit exercitũ. Suentopelcus de domeſtico
periculo certior factus,ęgrè impetrato ab Imperatore fremẽte,& Polonis iam tũc minan-
te,cõmeatu,raptim cum ſuis in Bohemiã reuertit: cumq; Polonos tũc ulciſci procliuè ipſi
non eſſet,in ſuos iram cõuertit,quaſi eorũ cõniuẽtia & proditione Bohemia uaſtata eſſet.
Et Vaſco quidẽ alter de ijs,quib.princeps abiens imperium mandarat,in collegã culpã o-
mnẽ trãsferebat.Res ueriſimilis eſſe uiſa eſt,eò ꝙ Mutina gente Rauita ſiue Verſouius, in

Rauitarum excidium in Bohemia, & in Poloniam migratio.

Polonos ſemper propenſa,erat. Itaq; is cum duob.filijs, & alijs nõnullis primorib. Raui-
tis,& paruulis eorũ filijs,iuſſu principis indicta cauſa capitali ſupplicio affectus eſt. Reli-
qui ex ea familia fuga elapſi,in Poloniã cõmigrarũt.In Vngaria nihil præclari geſtum eſt à
noſtris: ſed rebus cum Cæſare & Almo fratre amicè compoſitis,dimiſit Colomãnnus au-
xilia. Reuertentẽ aũt à Bohemica expeditione Boleslaũ, duæ res aduerſæ & moleſtæ ex-
cepêre.Nam Sbislaua uxor eius uitã cum morte cõmutarat:Pomerani aũt Vſce arcẽ Gne

Pomerani Vſce arcem intercepêre.

uomiro Zarnicouienſi domino uel authore,uel adiutore, per deditionẽ interceperãt, de-
ceptis qui in præſidio fuerãt,cũ falſum de Boleslai morte rumorẽ cõfinxiſſent, quaſi is ui-
ctus à Bohemis,captusq;,& Henrico Cęſari traditus eſſet.Itaq; omnib. rebus poſthabitis
Boleslaus,à Bohemica expeditione maximis itineribus rectà in Pomeraniã cũ paucis ex-

Pomeranicum bellum.

peditis militibus contendit,reliquo exercitu dimiſſo, ut præda Bohemica exoneratus,ad
Pomeranorũ fines ſibi occurreret. Nec tamẽ expectauit,dum is exercitus conueniret: ſed
cum paucis illis,ita ut uenerat rapida excurſione,cædibus hominũ & incendijs uillarũ,ho
ſtium fines uaſtauit:non quo ſic ulciſceretur eorũ iniurias,ſed magis ut incolumẽ ſe eſſe,et
mox iuſtas pœnas de perfidis exacturum, ipſis oſtenderet. Poſteaquam uniuerſus cõue-

Velenum oppugnatum.

nit exercitus,Velenum oppugnat.Nam id quoque recepto Gneuomiro defecerat:nec ita
magno,ut Vſce,præſidio tenebatur. Iam autem hyems aduentabat. Erat in exercitu cum

Sbignei perfidia.

fratre Sbigneus: ſed cum hoſtibus,qui aliquanta manu coacta, opportunitatem inuaden
dorum noſtrorum obſeruabant,ſentiebat,eosq; clàm per internuncios de omnibus rebus
& conſilijs fratris certiores faciebat, & prodendi,perdendiq; eius occaſionem quærebat.
Nocte quadã caſtris clàm egreſſus,perſuadet Pomeranis,ut ſe duce caſtra Polonorũ ado-

Pomerani funduntur à Boleslao.

riantur: perfacilè eſſe,quamuis paucis multos inopinantes opprimere. Sequũtur Pome-
rani. Agebat fortè in ſtatione & excubijs Boleslaus, quod quidem crebrò facere ſolebat,
is re animaduerſa,hoſtes cum tumultu & ſtrepitu in caſtra irrumpentes,cum ijs qui in ſta-
tione erant à tergo adoritur:ſuos in caſtris ſubita re perculſos,uoce ſublata animat: conci-
dunt animis hoſtes,in inſidias præcipitatos ſe eſſe rati: conciduntur & capiuntur utrinq;:

Sbigneus exceptus.

Iudicium de Sbigneo.

pauci tegentibus eos tenebris effugiunt. Captus eſt & Sbigneus, detractaq; galea agni-
tus,& ad Boleslaum adductus,in ſequentem diem aſſeruatus eſt. Orto die,refert rem Bo-
leslaus ad caſtrenſe conſilium. Ibi alius alio acerbiorem in Sbigneum dicit ſententiã. Sed
omnium acerbiſsimam Secechus palatinus Cracouienſis, qui iam ab exilio reuerterat. Is
grauiſsimè in genus, mores, ingratitudinẽ, impietatẽ & perfidiã Sbignei inuectus,exag-

geratis,

geratis,quæ is in patrē indulgentiſsimū,quæ in fratrem manſuetiſsimum, quæ in patriam optime merentem peccaſſet,nullo non ſupplicio dignum,& unguib.atq; dentibus, ſi ferrum deſit,populariter laniandum ac diſcerpendum eſſe pronūciauit: Boleſlaum etiam de nimia & pernicioſa ipſi,totiq; reipub.facilitate & clementia obiurgauit. Productus,& cauſam dicere iuſſus Sbigneus,cum ſe non explicaret,& re manifeſta redargueret,non morte tamen,quemadmodū cenſebant omnes,ſed exilio à mitiſsimo fratre damnatus, in Bohemiam abijt. Velenenſes uigilijs, defendendæq; arcis labore aſsiduo fatigati, & deſperato ſuorum auxilio,arcem apertis portis dedunt. Introgreſsi milites,crebris Pomeranorū defectionib.& immedicabili perfidia cōmoti,in omne genus hominū nullo neq; ſexus,neq; ætatis,neq; ordinis diſcrimine deſæuierunt:nequicquā reuocante Boleſlao,& uictis parci iubente. Gneuomirus ad principem uiuus adductus, comminuto fuſtibus capite,iuſtas perfidiæ pœnas dedit. Boleſlaus cum per hyemem iam nihil rectè geri poſſet, reduxit,dimiſitq; exercitum. Gallus per hyemem etiam Pruſſos adortū eum eſſe memorat, concretis glacie lacubus & paludibus,quibus ea regio impedita, difficilem præbet aditum alijs temporibus : per uaſtatisq; ferro & igni agris, magnam hominum & pecudum prædam abegiſſe,nemine obſiſtente,aut pugnæ copiam faciente.Sequēti anno,qui fuit poſt Chriſtum natum 1109.Germanicū bellū exarſit:breue quidē illud,ſed proſpero ſucceſſu, magnaq; gloria Polonorū & Boleſlai principis geſtū. Cuius hæc fuit cauſa.Adiutos à Polonis Vngaros,& uexatos, retractoſq; è ſuis caſtris Bohemos, ipſe per ſe indignè ferēs Henricus Cæſar,magis etiam à Bohemis cōtra Polonos incitabat. Sollicitabat & à Sbigneo exule magnis pollicitationibus,eaq; ſpe implebat,ut p Sbigneū Poloniā omnē nullo negocio in poteſtatē ſuā redacturū ſe eſſe crederet.Affirmabat eñ Sbigneus, primo eius aduentu,certatim ad ſe Polonos defecturos eſſe. Igitur initio æſtatis, quæ Vngaricū bellum cōſecuta eſt,cū maximis copijs atq; uirib.totius Germaniæ & Bohemiæ Poloniā,qua Saxonib. atq; Thuringis cōfinis eſt,& nūc Marchiæ Brādeburgēſis ac Sileſiæ nomē habet, ingredit: Lubus arcē & oppidū, quæ ſedes epiſcopi etiā nūc eſt in prouincia Gneſnenſis Archiepiſcopi,capit(tametſi negant quidā)& Magdeburgenſi Archiepiſcopo donat.Bythomiā deinde,nō hanc quæ in Oppolienſi tractu eſt,tentat:ſed à Polonis audacter ex oppido erūpentibus repulſus, ſpei ſuæ & Sbignei pollicitis nō reſpondere euentū, iniquius tulit,& omiſſa atq; in aliud tēpus reſeruata Bythomia,ad interiora contendit: Recenū recepit:inde ad Glogouiā duxit.Iam eò Boleſlaus partē copiarū præmiſerat, quæ hoſtē trāſitu Odræ fluuij prohiberet,dum ipſe Ruſſorū & Vngarorū auxilia expectat. Verùm Cęſar nouo inuento uado,haud ita procul à Glogouia tranſducit exercitum ad nonum Cal. Septemb.peneq; noſtros ultra Odram ſtatiua habentes oppreſsit:paucos quidem milites in agris uagantes,& magnam agreſtium,pecudumq; prædam cœpit. Reliqua militū manus partim in oppidum ſeſe recepit,partim fuga diſsipata eſt. Magna ui oppugnatur oppidum,frequens quidem ea tēpeſtate,ſed non munitiſsimum.Oppidani ueriti,ne capto p uim oppido,extrema quæq; ab irato hoſte paterentur,quinq; dierū inducias petunt,quib. niſi ſuccurſum ſibi eſſet,deditionē promittunt,obſides dant primorū ciuiū liberos:ad Boleſlaum principem mittunt,quanto in diſcrimine ſit oppidū,& quid cum hoſte conſtituerint exponunt:orant,celeriter ſibi ut opem ferat.Collaudat ille eorum conſiliū: affuturum ſe eſſe maturè pollicetur.Quod ni affuerit ad cōſtitutū cū hoſte tempus,ſuſtinere eos porrò impetum hoſtilem iubet. Ni faciant, deleturū ſe eſſe eos poſt diſceſſum Cæſaris iurat. Malint ergo paucorum obſidum iacturam facere,quàm uniuerſi perire. Valuit apud Glogouiēſes plus fides & authoritas principis,quàm priuata pietas. Itaq; biduo, quod de inducijs erat reliquum,ad ſuſtinendam uim hoſtium omni ope ſeſe cōparant,turres & mœnia quaſſata & labefactata reficiunt, lapidū & aliorū telorum maximā uim in turres congerunt. Adueniente quinta die,imperator promiſſam deditionem poſcit: ubi mutatos oppidanorum animos uidet,iratus corona oppugnat oppidū, obſides pallijs alligari, & ad mœnia obuerti iubet,ut dum ſuis oppidanorū miſericordia parcit, facilius & liberius milites mœnia ſubeant. Sunt aūt pallia aſſeres cōpacti,qui milites mœnibus ſuccedentes tegunt,& à miſsilib. defendūt.Sed nihilo minus oppidani omne telorū genus in ſuos iuxtà ac in hoſtes cōgerūt:qui propius ad mœnia acceſſerant,aut ſcalis admotis muros iam ſcādebant,eos contis deturbant,lapidib.obruunt,pice & aqua feruēti perfundunt, præcipiteſq; agunt. Cæſar hoſtium ſiue pertinaciam,ſiue conſtantiā admiratus, & ſuorū uulnera & pericula miſeratus,receptui canere iuſsit. Sic eo die & ſuccedentibus aliquot deinceps, fruſtra tentata expugnatio eſt.Nec uoluit poſtea Cęſar ſuos periculo obijcere.Permultos

Sbigneus exilio mulctatus.

Velenum direptum.

Gneuomirus fuſte comminuto capite interfectus.

In Pruſsiam excurſio Polonorum.

1109. ann. Germanicum bellum.

Lubus arx capta à Cæſare, & Archiepiſcopo Magdeburgen. donata.

Bythomia oppugnata.

Recenū oppidum.

Glogouia oppugnata & fortiter defenſa.

Glogouienſiū fides & cōſtantia.

Pallia.

enim fortes uiros,Bauaros,Saxonas,& Bohemos una illa oppugnatione amiſerat.Ac Ba
uarorū quidē & Saxonū funera honorificè domos remiſit, Bohemi uerò ad Glogouiā in

Belli gerendi ratio.

cāpis tumulati ſunt.Nō receſsit tamē ab obſidione Glogouiæ Cæſar.Iam Boleslaus expe
ctata auxilia acceperat, ualidasq; de ſuo milite copias habebat: itaq; ꝓpius hoſtē accedit:
nec tñ pugnādi copiā,quāuis flagitantib.ſuis,faciebat:ſed è latebris & inſidijs hoſtilē exer
citū carpebat,pabulatores excipiebat,noctu ſubducendæ alui cauſa caſtris egreſſos truci-
dabat:ſæpius intēpeſta nocte cū clamore & clāgore turbarū hoſtiū caſtris adequitabat,ex
cubias aut opprimebat,aut è ſtationib.depellebat: interdiu quoq; nōnūquā prādētes aut
quieſcētes tumultuariè adoriri,ꝑſequēti hoſti cedere,recipientē ſeſe rurſus ꝑſequi,celerita
te equorū ſuorū,& hoſtiliū tarditate,grauiq; armatura fretus. Itaq; neq; oppugnādi oppi-
dū,neq; reficiēdi ſe,neq; quieſcēdi ſpaciū hoſti dabat.Exurebat etiā circūiacētes uillas,ob-
ſidebat itinera,ita ut integras legiones pabulatū mittere hoſtes, & lōgius petere cōmeatū
neceſſe haberēt:ſæpeq; reuertentib.præda excutiebat̄.Celebre his rebus erat Boleslai no-
men inter hoſtes,totaq; caſtra laudes & uirtutes eius,cōpoſitis etiā ad id carminib.ꝑſona-
bāt:ita ut Cæſar capitali pœna,ne id fieret,ſancire cogeret̄,ueritus ne ea res formidine atq;
deſperatione animos militū ſuorum deijceret.Angebat̄ aūt ancipiti malo,obſeſſo q̃ obſi-
dēti ſimilior. Et infectis quidē rebus ab obſidione diſcedere turpe, manere aūt diutius in
loco,periculoſum ducebat:ne nō mutantē caſtra exercitū & peſtis,& fames,& peruigilia,
ꝓpter crebros noſtrorū inſultus cōficerent.Tandē ui expugnare oppidū ſtatuit. Cęterùm
Suentopelcū cū Bohemis ad ſuſtinendos noſtrorū impetus,ne ſe oppugnationi urbis in-
tento,caſtra ſua caperēt,obijcit.Et impediebāt nōnihil Bohemi noſtrorū conatus, tum in

Suentopelcus Bohemus dolo interfectus.

ſtatione illa,tum aliâs. Verùm Suentopelci mors nō parū adiumenti noſtris attulit, aduer
ſariorum uerò animos deiecit. Occidit aūt eum Ioānes Ciſtes, eques Bohemus exul, ſiue
Boleslai cōſilio,& præmio percuſſori ꝓpoſito adductus,(nam & hoc fert̄) ſiue ꝓprij exi-
lij,cæſorumq; propinquorū Rauitarū dolore ſtimulatus.Certè patrata cęde,fuga,nequic-
quā ꝑſequentib.Bohemis & Germanis,pernici equo elapſus,magnis præmijs à Boleslao
affectus eſt.Perculit is caſus uehemēter Cęſarē,& omnē eius exercitū. Itaq; tumultuatū in
caſtris,ac tota nocte in armis uigilatū eſt,ne q̄d maius noctu noſtri aggrederent̄. Neq; eñ
in uno illo tā audaci facinore cōquietura eſſe Polonorū audacia uidebat̄. Poſtero die cō-
ploratione circa cadauer facta,Cæſar ut Bohemorū ſtudia & uoluntates retineret,ꝑmittit
eis,ut principē ipſi ſibi, quē uelint, eligāt. Illi Henrico & Venceslao Suentopelci filijs, &
Vvladislao eiuſdē fratre patruele,quē prius Suentopelco ſucceſſorē interpoſito iureiuran
do deſignarāt,præteritis,Otthonē eiuſdē Suentopelci fratrē germanū Morauię Marchio-

Ottho dux Bohemis datus.

nem abſentē regnare iuſſerunt:à Cęſare miſsionē flagitarunt,deducendi funeris gratia: &
ꝙ uerebant̄,ne Boriuoius & Sobeslaus exules,qui uel authores,uel certè cōſcij necis fra-
ternæ eſſe credebant̄,principatū inuaderēt. Ac ne Vvladislaus quidē tā inſigni iniuria af-

Vvladislaus principatū apud Bohemos occupat.

fectus,quieturus eſſe exiſtimabat̄.Et ita ſanè accidit. Ad primum enim nuncium fraternę
mortis,principatū is occupauit.Aegerrimè Bohemorū diſceſsionē tulit Cæſar: maluit ta
men hoc ipſis concedere,q̄ ut ij nequicquā aduerſante ſe,irritatis animis diſcederent.Bo-

Legatio Boleslai ad Cæſarē.

leslaus ratus Cæſarem non ſatis auſpicati belli iam pertæſum, ſimul ꝙ hyems inſtabat, fa-
ciliorem,placidioremq; fore,legatos ad eum de pace miſit. Edit ille pacis conditiones, ut

Henrici Cæſaris arrogātia.

Sbigneus in principatum ſuum reſtituatur, & ut Poloni tributarij ſint Romano impera-
tori. Duræ uidebantur noſtris hæ conditiones,neq; exiſtimabant principē eas accepturū
eſſe. Ibi Henricus Cæſar ambitioſè admodum & arroganter, oſtendens legatis theſaurū,
quem ingentē habebat: Hic,inquit,Polonos perdomabit. Erat legationis princeps Scar-

Habdancorum familiæ origo.

bicus comes ex ea gente, quæ inſigne habet lineas iunctas in modum duorum trigono-
rū ęqualiū,acutos angulos habentiū,quorum baſes ſurſum uerſus pateant:uel,ut planius
ac rudius dicam,in modum VV literæ geminæ maiuſculæ. Is igitur Scarbicus ſtultā Cæ-
ſaris iactantiam notans, annulo, quem digito geſtabat, in theſaurum proiecto: Aurum,
inquit, adijciamus auro. Id ſcomma intellectum Cæſar, gratias agendo eluſit, **Habdank**,
inquiens lingua Germanica, quod eſt, gratias ago. Inde familiæ id nomen manſit, ut
Habdanci dicantur. Ex qua familia Michaël comes Lubenenſe monaſterium in maiore

Ioannes Choinius epiſcopus Cracouienſis, & Cācellarius Poloniæ.

Polonia paulò pòſt conſtruxit atq; dotauit. Hæc eo libentius commemoramus,quòd ex
hac familia fuit Ioannes Choinius epiſcopus Cracouienſis, & Cancellarius Poloniæ, uir
clariſsimus, admirabili ingenio, excelſo animo, maximo conſilio, eruditione & iuriſpe-
ritia non uulgari, rara celeritate ac dexteritate in rebus agendis præditus, in uictu, cul-
tuq; corporis elegans & moderatus, temporis parciſsimus,conſtantia uerò, integritate &
liber-

libertate in defendenda iuſticia & iniuſtitia oppugnanda ſingulari: quibus rebus cum potentes & factioſos quoſdam offendiſſet, eorum obtrectationib. minus gratioſus fuit apud multitudinem, quàm eſſe debuit. Cæterùm regi Sigiſmundo, cuius iudicium diuinũ erat, ita fuit charus, ut inuidi quidam & inimici, plus quam filium eum diligi ab illo, dictitaret. Atq; is uiueret adhuc fortaſſe, ſi chariora ſua cõmoda, quàm uirtutẽ & rempub. habuiſſet. Cæterùm ante octo annos immaturã mortem obijt, maximo noſtro dolore. Etenim nõ in clientis, ſed in alumni atq; filij loco nos dilexit, ac de ornamentis noſtris ſedulò cogitabat. Sed unde deflexímus, reuertamur. Reuerſi ad Boleslaũ legati, mãdata Cæſaris referũt, mirari ille cõfidentiã Cæſaris, & iniquitatẽ cõditionũ, quaſi uictor uictis leges imponeret, ac nõ dubia adhuc eſſet Martis alea. Itaq; quã nõ impetrabat pace, ui & armis extorquere pgit, ac maioribus q̃ prius dãnis & incõmodis hoſtẽ afficit, minus aptũ p ſe, abductis Bohemorũ auxilijs, ad noſtrorũ inſultus diurnos atq; nocturnos reprimendos: nec ullã ei dat lignãdi, pabulãdi, cõmeatus petẽdi, atq; adeò è caſtris prodeũdi facultatẽ. His malis fatigati Germani, maioraq; metuentes, aliò trãsferre bellũ ſtatuũt, ut loci mutatione & aura meliore, & pabulatione, cõmeatuq; laxiore uterent. Simul aũt elicere ſe noſtros ad decernendum de ſumma rei uniuerſis copijs aliqua occaſione poſſe ſperabãt. Soluta igitur Glogouiæ obſidione, ad interiora Poloniæ & Vuratiſlauiã urbẽ inſtructa acie contendunt. Inuadit à tergo, carpitq; extremos hoſtium Boleslaus, turbat ordines, impedit iter: nec ſuſtineri noſtrorũ impetus à paucis poterat, uulnerabãt hoſtes haſtis cominus, eminus ſagittis: cũ illi cõuerſis ſignis ad prælĩũ ſe expedirent, noſtri diuerſi refugiebant, rurſusq; ex interuallo, iter proſequentes adoriebant. Orabant principẽ noſtri pleni fiduciæ, tota ut acie cũ hoſte dimicaret: ſatis ſibi eſſe animorũ, ſatis uiriũ ad apertũ certamen: defungi ſe cupere ſemel totius belli labore: indignũ eſſe, uaſtari agros ſuos, expugnari arces & oppida ſe intuẽtib. Quietos eſſe iubet Boleslaus, & ad omnia paratos: ſibi curæ fore, quid facto opus ſit. Cæſar magno cum labore & cæde ſuorũ, ægrè in conſpectũ Vuratiſlauiæ uenit. Eſt circũ Vuratiſlauiam latè patens planicies: Boleslao locus uiſus eſt peropportunus ad dimicationẽ prælij, & noſtris propter leuẽ armaturã & pernicitatẽ equorũ, equitumq; multitudinem, quàm hoſtibus, cõmodior. Itaq; paucis milites cohortatus, adeſſe tempus, quod dudum flagitaſſent: meminiſſent pollicitationẽ ſuarũ: cogitarent in eo prælio imperiũ, ſalutẽ & libertatem patriæ uerti: uiri, & maiorib. ſuis digni eſſe pergerẽt: uaſtatos agros, incenſas uillas, capta oppida, in ſeruitutẽ redactos agricolas, ulciſcerẽtur: gloriã deniq; maiorũ ſuorũ, imperatore orbis terrarũ deuicto, illuſtrarẽt. Deinde maiore, quàm alias, ui hoſtes à tergo & ab laterib. laceſſit. Cõuertunt illi acies more ſolito, noſtros repulſuri. Non iam refugiebant noſtri: ſed celeriter ad ſigna & ordines ita ut iuſsi erant, concurrentes, præter opinionem hoſtiũ, pugnandi copiam fecêre. Prælium fermè exoriente ſole initũ, durauit uſq; ad meridiem. Et inclinabat quidem ad hoſtes uictoria: reprimebãtur noſtri equites graui illorum armatura, nec denſas peditum phalanges perrumpere poterant, ſed quaſi in murũ incurrebant, maiore ſuo quàm hoſtium detrimento: iamq; audacius illi uiciſsim ſigna inferebant, nutabãt Poloni: uerùm Boleslaus omnia ſollicitè prouidens, ubicunq; deteriori loco rem ſuorũ eſſe animaduertebat, accurrebat, & hortando, orando, ſubſidiarias cohortes ſubmittendo, inſtaurabat pugnam. Ad extremũ cohortes aliquot Sileſiorũ, facto cuneo ab aperto latere curriculo in hoſtiles acies inuehi iuſsit. Quod ubi factum eſt, celeriter inuadentib. noſtris in auerſos & inopinantes, perturbari cœpere hoſtium ordines. Noſtri alacriores, mutua ſignificatione & clamore ſeſe cohortati, inſtare utrinq; trepidantib. nec ſpaciũ colligẽdi ſeſe dare. Acrius tamẽ adhuc à fronte noſtrorũ impetũ ſuſtinebant hoſtes: ſed ubi ſuos à tergo cedere noſtris urgentib. reſpexêre, in fugam ſeſe omnes conijciunt, in primisq; Cęſar ipſe, nequicquã reuocare fugientes conatus. Iamq; non in ancipiti dimicatione, ſed in cæde fugiẽtium & impedientiũ ſeſe, noſtri uerſabant. Plurimi mortales interfecti ſunt, permulti uiui in poteſtatẽ uenêre: atq; ij honeſtẽ & liberaliter iuſſu Boleslai habiti & aſſeruati ſunt. Multi etiam ex noſtris ceciderunt: longè plures (ut in nudis, aut certè leui armatura tectis euenire neceſſe erat) uulnerati ſunt. Campus, ubi pugnatũ erat, plenus cadauerũ, acerbũ & miſerabile ſpectaculũ exhibebat. Ac noſtri quidem cõquiſiti & ſepulti ſunt. Germani uerò inſepulti, canibus & uolucribus eſca iacuêre. Inde cum eò tanta uis canum conueniſſet, ut difficilem trãſitum præberet paucis iter facientibus, Caninus campus à Polonis atq; Germanis locus ille dictus eſt: et in hodiernum uſq; diem utraq; lingua nomen hoc, is qui ibi eſt uicus, retinet. Abeſt aũt uno à Vuratiſlauia milliario. H. Mutius longè diuerſum ab hoc exitũ, diuerſamq; item cauſam huius belli memoriæ prodidit. Sic enim

Boleslai cohortatio.

Prælium Polonorum cũ Germanis.

Boleslai de Hẽrico Cæſare uictoria.

Henrici Cæſaris fuga.

Caninus campus.

enim is ſcribit: Poſt comitia illa Aquiſgranen. ſequenti anno iterũ Francofordiæ cõueniũt principes & imperator, deliberantq́; de bello ſuſcipiendo contra Polonos: qui tributũ imperatori debitũ dare recuſabant, regemq́; ſibi elegerant, ipſiq́; coronã impoſuerant: qui tũ imperatoris erat ſummus contemptus. Quare cõſcripto exercitu, in eos proficiſcitur. Rex ante imperatoris aduentũ in caſtris eſt: pugnatur aliquoties multo utrorũq; ſanguine: ad extremũ uerò uicit imperator, milite Germano fretus, & potentia ſua. Polonis igitur in fidem receptis, tributoq́; ueteri aucto, ꝓpter belli expenſas, reuertit̃ in patriã. Hactenus Mutius: neq; cum Gallo illius tẽporis ſcriptore, neq; cum ratione temporũ cõgruenter. Neq; enim tunc regẽ ſibi crearũt Poloni: ſed ante centũ annos creatũ, paulo ante illud tẽpus habere deſierunt. Sed nos cætera perſequamur. Boleſlaus tam inſigni, tametſi nõ incruenta, uictoria triumphãs, ꝙ hyems iam aderat, dimiſit exercitũ ſuum, auxiliares uerò Ruſſos & Vngaros pro meritis remuneratus, in hybernia diſtribuit. Clarius uerò quàm antehac, ea uictoria Boleſlai & Polonorũ nomen apud Germanos factũ eſt. Itaq; cũ Henricus Cæſar acceptã à Polonis apud Caninum cãpum cladem ulciſci inſequenti æſtate pararet, minus alacres militum animos ad eam expeditionẽ habuit: & res Italicæ præterea eum ab illa cogitatione auertebant. Verebatur aũt, ne ſe in Italiã profecto, Poloni uicinã ſibi Germaniã infeſtis armis inuaderent. Ad hæc ſciebat, multos nobiles & egregios tribunos militũ, centuriones, turmarũ & alarum præfectos, quorum præclara opera in illa Italica expeditione uti poſſet, captiuos à Polonis detineri, & pacẽ quidem cum Boleſlao facere cupiebat: ſed offerre eam ultrò, quã dudũ à ſe petitã negarat, turpe ſibi ducebat. Tãdẽ cõmunes amicos ſubornauit, qui Boleſlao perſuaderent, ut ipſe eam à Cæſare peteret: ac de uoluntate ipſius illi prolixè pollicerent̃. Vicit animũ ſuum Boleſlaus, ut ipſe ad Cæſarem Babenbergã, oppidum id eſt Franconiæ, ſplendido apparatu & comitatu proficiſceretur. Adueniens comiter & honorificè acceptus eſt à Cæſare. Ibi multis inter ſe ſermonibus habitis, & cauſis offenſarum & inimicitiarũ diſcuſſis atq; ſublatis, pacẽ inter ſe fecerunt æquis conditionib. Renouantur uetera primi Boleſlai cum Otthone tertio Imperatore fœdera, nouaq; affinitate ſempiterna amicitia inter ipſos principes & poſteros ipſorũ ſancit̃ & ſtabilitur. Nam Boleſlaus Henrici ſororem Adleidã uxorẽ duxit, & filio ſuo Vvladiſlao impuberi adhuc Chriſtinã eiuſdem Cæſaris filiã paruulã deſpondit: captiuos omnes Cæſari liberaliter remiſit, & ab eo uiciſsim oppida capta ſuperiore bello recepit: peractisq́; magna celebritate & ſumma omniũ lætitia nuptijs, datis & acceptis ultro citroq́; magnis munerib. aucto nobilibus Germanis, nouas nuptas deducentibus, comitatu, Boleſlaus in Poloniã reuertit. Tametſi Radeuicus Phryſingenſis in eo libro, quem de rebus geſtis Friderici imperatoris ſcripſit, Gertrudim Leopoldi Marchionis Auſtriæ filiam, Henrici Cæſaris neptẽ, Vvladiſlao uxorem fuiſſe memorat. Poſt Germanicũ bellũ, quod dudum expoſuimus, Boriuoius oblatam Suentopelci fratris interitu, & Otthonis atq; Vvladiſlai de Bohemiæ principatu cõtentione, occaſionẽ nõ prætermittẽdã ſibi eſſe ratus, quin principatũ, unde à Suentopelco eiectus fuerat, repeteret, impetrat à Boleſlao Polono auxilia: & cõfluentib. certatim ad eum procerib. & equitibus, paruo negocio Pragã Viſſegradũ caput Bohemiæ, in ſuã redegit poteſtatẽ. Sed euocatus à Cæſare ad cognitionẽ ac diſceptationẽ cauſæ pariter cũ Vvladiſlao fratre, qui impar uirib. Cæſaris opẽ implorarat, in uincula coniectus eſt: Vvladiſlaus uerò Bohemorum princeps declaratus. Moleſtè aũt ferẽs Boriuoij circũſcriptionem Boleſlaus Polonorum princeps, motusq́; Sobeſlai fratris eius, qui apud ſe adhuc exulabat, precibus, inſequenti anno, cum Henricus Cæſar Romam ad ſuſcipiendum diadema imperatorium profectus eſſet, in Bohemos duxit exercitum. Præmiſsis autem legatis, poſtulat à Vvladiſlao miſsionem Boriuoij, & ut ſe arbitro cõſtitui de principatu inter fratres patiatur. Recuſat Vvladiſlaus, & ad arcendam uim Boleſlai ſeſe comparat. Itaq; deſperata pacificatione noſter Bohemiæ oram eam quæ cis Albim eſt, ferro & incendijs uaſtauit: Bohemumq́; ſua defendentem, commiſſo ad Cidlinam amnem prælio, profligatum, in fugam uertit: & mox cum magna præda & ſpolijs hoſtium, propter anni tempus in Poloniã ſeſe recepit. Ad octauum enim Idus Octobris prælium factum erat. Hagecus Polonos uictos, & præda parta exutos, Sobeſlaumq́; humero ſaucium Bohemia raptim exceſsiſſe ſcribit. Sed neq; Vvladiſlaus ſecundis rebus ſuis tam facile ſe ad reconciliandum ſibi, reuocandumq́; Sobeſlaũ fratrẽ adduci paſſus eſſet: neq; Boleſlaus aduerſo prælio debilitatus, Pruſſos & Pomeranos mox bello perſecutus eſſet. Excurrerant ij prædabundi in Maſouiam, uaſtatisq́; raptim agris & pagis permultis, celeriter ſe cum præda domũ recipiebãt. Præerat tunc Maſouiæ Magnus comes, quem à Vvradiſlauienſi præfectura amotum fuiſſe,

Boleſlaus princeps ad Cæſarẽ profectus pacẽ petit.

Pax & affinitas inter Henricum quintum Cæſarem, & Boleſlaum Polonorum principem.

Bohemicum bellum, & Borouoij reductio.

Boriuoius à Cæſare captus.

IIII. ann. Boleſlai expeditio in Bohemiam.

Boleſlai uictoria de Bohemis.

Pomeranorum & Pruſſorum excurſio in Maſouiam.

fuiſſe,ſuperius in Vuladiſlao expoſuimus. Is tumultuaria manu facta, reuertentes barbaros perſecutus,& prima luce inopinantes,& poſt populationis laborē,largioresq́ ex præda epulas altum dormientes adortus, ad internecionem omnem illam hoſtilem manum deleuit,nullo de ſuis deſiderato. Hoſtes autem ſexcenti interfecti ſunt, capti mille ducenti. Cæteri qui in proximas ſyluas effugerāt, ſequentibus aliquot diebus ab agreſtibus excepti ac trucidati ſunt. Quin à mulieribus quoq; duabus fraga legentibus unus captus,& reuinctis poſt tergum manibus adductus eſſe memoratur. Atq; hæc uictoria de barbaris, Simoni epiſcopo Plocenſi, pietate & ſanctimonia uitæ uenerando ſeni refertur accepta, quòd is & animauerit noſtros in hoſtem,& pugnantibus ijs Dei opem implorare nō ceſſauerit: Moyſen populi Dei ducem imitatus,cuius precibus & extenſione manuum, magis quàm armis atq; uiribus Amalechitas profligatos eſſe, ſacris Hebræorum literis proditum eſt.Non ſatis autem pœnarum Pomeranos atq; Pruſſos dediſſe ratus Boleslaus,æſtate ſequenti expeditionem in Pomeraniam ſuis indixit, cōuenit exercitus ad Cruſuiciā, iamq́ moueri caſtra debebant: ecce clara die,inſpectante omni exercitu,apparuit in culmine baſilicæ Cruſuicienſis formoſus iuuenis, candida ueſte refulgens: cunctisq́ ſtupentibus deſilijt,& ante ſigna progreſſus eſt. Ibi uniuerſus exercitus lætus, eueſtigiò motis caſtris,diuinitùs oblatum ducem ſequitur, inſignem uictoriam ex hoſte barbaro ſibi pollicens. Vbi ad Naclum Pomeranorū tunc urbem facilè principem, natura loci manuq́ munitam,uentum eſt,iuuenis ille malum aureum, quod manu geſtabat, aduerſus oppidum proiecit,ſubitoq́ diſparuit. Noſtri alacres partim ſcalis admotis muros ſcandere,partim portas refringere ſumma ui cōtendunt: parumq́ abfuit, quin oppidum eo die caperetur. Sed plenior & illuſtrior ipſis de perfido hoſte uictoria debebatur.Oppidani prima oppugnatione perculſi,quindecim dierum inducias à Boleslao impetrant,ea lege, ut ni ſibi interea ſuccurſum eſſet,dederent ſeſe:circum ſuos dimittunt, qui de periculo urbis certiores eos faciant,& auxilium petant.Iam ingentes Pomeranorum & Pruſſorum copiæ conuenerant,ac de ratione belli gerendi inter ſe conſultabant: fit fremitus totis caſtris ad primū nuncium Naclenſium. Deinde inito conſilio,reſpondent Naclenſibus,in tempore ſe affuturos,opemq́ obſeſsis laturos. Quanquam autem quadraginta, uel ut uult Dlugoſſus, quinquaginta millium armatorum numerum excedebant, non auſi tamen aperto Marte cum noſtris,quorum uirtutem ſæpe experti erant,cōgredi,ex inſidijs eos aggredi ſtatuūt. Amotisq́ equis,ne eorum hinnitu proderentur,& quo maiore fiducia,exæquato inter omnes periculo dimicarent,per ſyluas, quæ à ſtatiuis eorum ad Naclum uſq; pertinebant, ſilenti agmine iter faciunt,ut incautos & inopinantes noſtros opprimerent.Nec ſanè inanis eorum conatus fuiſſet,ſi ſtatim ex itinere caſtra Polonorū adorti eſſent. Dies erat Laurentio martyri ſacra: noſtri nihil de hoſtibus ſuſpicati,& quòd induciæ cum oppidanis adhuc durabant,inermes diuinæ rei uacabāt,& iam ſacris peractis diuerſi diſcedebant, cum ſubitò cōſpicantur hoſtes,agmina è uicinis ſyluis explicantes. Conclamatur ad arma: tumultu ac trepidatione caſtra complentur.Perturbabat omnes non tam multitudo hoſtiū, quàm quòd in puncto temporis omnia prouidenda & facienda erant. Sed hoſtium cunctatio noſtris colligendi ſeſe,arma capiendi, & ordines explicandi ſpacium dedit. Nam poſteaquam illi conſpectos ſe à noſtris animaduertere,de prima ſpe deiecti, locum caſtris cœperunt,frontem & latera ſudibus præuſtis & haſtis tranſuerſis in modum ſepis muniunt. Boleslaus metu hoſtium animaduerſo,paucis pro tempore milites cohortatus,in aciem educit,loco ſe continebant hoſtes: & difficilis atq; periculoſa noſtris futura erat pugna,quòd & ſepes quibus impeditus erat ad hoſtē aditus,conuellendi,& foſſæ tranſeundæ,& denſa illorum iacula ſagittæq́ declinandæ erant. Animaduertit fortè Boleslaus nuda eſſe terga hoſtium,nec impeditum ea parte acceſſum. Itaq; Scarbimiro magiſtro militiæ negocium dat,ut cum ipſe hoſtem à fronte adortus in ſe conuerterit, ille cum parte copiarum facto circuitu,à tergo in auerſos impetum faciat. Quod ubi factum eſt, clamore cædeq́ à tergo orta,impelluntur ab extremis primi. Summa fit inter hoſtes trepidatio & confuſio,perculſis inſtat etiam à fronte Boleslaus,perrūpit impedimenta. Hoſtes utrinq; circumuenti,& uallo illo ſuo ac ſepe impediti,fugam non explicabant. Itaq; in medio maxima ſtrage conciſi ſunt,ita ut cæſorum numerus ad uiginti ſeptem millia perueniſſe dicatur: lacubus etiam & paludibus multi hauſti eſſe memorantur: capti fuère bis mille. Cadauera comportata,& humo,ne tetro odore aërem inficerent,operta,tumulum inſtar colliis effecere:quem Dlugoſſus ad ſua tempora extitiſſe ſcribit,monimentum tantæ uictoriæ. Naclenſes deſperatis rebus ſuis,deditionem fecère,eorumq́ factum ſex alia oppida ſecuta ſunt.

Pomerani profligati à Magno comite.

Simon epiſcopus Plocenſis pius.

In Pomeraniā expeditio Boleslai.

Naclum obſidetur.

Pomeranorum exercitus.

Pomeranorum caſtra expugnata.

Boleslai de Pomeranis & Pruſsis inſignis uictoria.

Captiuorū numerus.

Naclū per deditionem receptū à Polonis.

ta ſunt. Quibus omnibus Boleslaus Suentopelcum, unum de proceribus & conſiliarijs
ſuis præfecit, de Gryphonum ſiue Gryphium familia, hominem non tam opibus aut na-
Bohemicum bellum.
talium ſplendore, quàm uirtute & ſcientia rei militaris clarum. Exarſit deinde rurſus Bo-
hemicum bellum, à Boleslao quietis & ocij impatiente conflatum. Cuius prætextus fuit
Sobeslai exulis reſtitutio. Reuocauerat quidem eum Vvladislaus frater poſt Polonicum
bellum, cuius dudum fecimus mentionem, & in gratiam cum eo redierat, Zatecenſemq;
tractum ipſi attribuerat, Suatauę matris precibus & lachrymis uictus: & uim Boleslai, cui
Cæſare abſente impar erat, metuens. Verùm Sobeslaus aliquanto pòſt, cùm non ſatis
placatum & beneuolum fratris animum erga ſe animaduerteret, & à Vaſcone primo &
intimo conſiliario incitari eum in ſe, ſiue certo indicio, ſiue falſa æmulorum delatione (ut
Sobeslaus captus & elapſus.
refertæ ſunt æmulationibus, ſuſpicionibus, obtrectationibus & calumnijs aulę principū)
didiciſſet, per inſidias eum interfecit: & fratrem ob id facinus iratum fugiens, in itinere ab
Ekenbergo Cæſareo arcis Domini præfecto dolo captus, in cuſtodia aſſeruatus eſt. Vn-
de, cum neglig̃etius aſſeruaretur, poſt unum menſem elapſus, in Poloniam euaſit. Huius
ergo rogatu Boleslaus Polonorum princeps, bellum in Bohemos iterum ſuſcepit. Præ-
miſit autem legatos ad Vvladislaum, poſtulans, ultrò ut cum Sobeslao fratre in gratiam
rediret, principatumq; partiretur: cui reſpondit Vvladislaus: Non eiectum à ſe eſſe Sobeſ-
laum, neq; ulla iniuria affectum: ſed ipſum ingratum, & immemorem benignitatis ſuæ, fi-
deliſsimum conſiliarium ſuum indignè interfeciſſe, & conſcientia ſceleris profugiſſe. Exu
lare etiam apud ſe Sbigneum Boleslai fratrem: eum ſi Boleslaus in partem principatus a
patre attributum reſtituat, neq; ſe recuſaturum de Sobeslao. Boleslaus cum nihil impe-
traſſet, Bohemiam cum infeſto exercitu ingreditur, obuia quæq; uaſtat & exurit: nequic-
quam, ne id faceret, orante Sobeslao. Prodit obuiam cum ſuis copijs Vvladislaus, ſua de-
Cibina fluuius.
fenſurus. Cibina amnis duos exercitus dirimebat, non tam altitudine aquarum, quàm q
limoſum ſolum habet, uadatu difficilis. Dat optionem Bohemo Polonus, ut uel ipſe, per-
mittente ſe, amnem traijciat, uel ſe tranſire patiatur. Neutrum Bohemus accepit. Fortè nu
bila dies & procellæ, tempeſtatesq; ualidæ proſpectum ademerant: ibi Boleslaus paucis
ad ſeruanda caſtra, & qui clamore atq; ſtrepitu hoſtem à ſuſpicione auerterent, relictis, re-
liquum exercitum ſecundum amnem progreſſus aliquãtum ſilenti agmine traducit, haud
ita longè ab eo loco, ubi Cibina in Albim influit. Curſuq; ad hoſtilia caſtra contendens,
Bohemorum fuga.
uacua ea reperit. Etenim Bohemi, cum tranſmiſiſſe amnem Polonos perſenſiſſent, raptim
abierant. Vaſtati deinde ſunt à noſtris ultra Cibinam apri: Cloſcum oppidum incenſum,
Cloſcum exuſtum.
& in prædã datũ militib. Deficiente porrò, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus, cõmeatu,
reduxit Boleslaus alio itinere exercitum, neq; tamen populationes intermiſit. Vbi ad ſyl-
uas, quæ Bohemiam in modum coronæ ambiunt, peruentum eſt, nocte intempeſta cla-
mor ab uno temerè ortus, tumultu ac trepidatione, quaſi adeſſent hoſtes, caſtra cõpleuit.
Verùm is tumultus ſtatim, procurrente in medium Boleslao, qui tunc fortè uigilans in pa
pilione ſuo precationi uacabat, ſedatus eſt. Pòſtero die ab exploratoribus cognitum eſt,
Bohemos ſyluas inſediſſe. Itaq; re diuina facta, procuratoq; ſacris myſterijs exercitu à ſacer
dotibus Boleslaus graui ac diſerta oratione milites ad cauendas inſidias, & ad refutandũ
hoſtium impetum, ſi quem in ſe reuertentes, locorum opportunitate, non uiribus freti fa-
cerent, animauit. Primam & extremam aciem, ac latera quoq;, robore militum cõmunit:
Bohemi repreßi à Polonis.
in medio captiuos, impedimenta, ac infirmos milites collocat. Ita quadrato agmine pro-
greditur. Et iam ferè ad exitum ſyluæ peruenerat, cum ſubitò hoſtes dato ſigno è latebris
proſiliunt, & quàm tumultuoſiſsimè undiq; in Polonos inuadunt. Suſtinent noſtri impe-
tum inuadentium, ſaluis & integris ordinibus. In primis Boleslaus dux hoſtem, qui fortè
ante alios pugnã ciebat, manu ſua peremit, huic proximũ Derslaus pocillator: horũ exẽ-
plo incenſus ardor cæterorum militũ, Bohemorũ uim ea parte primùm repreſsit. Nec mi-
nore alacritate alijs quoq; locis noſtri, non iam ſuſtinebant hoſtem, ſed referre pedem co-
gebant: præſertim cum Boleslaum bene rem gerere intellexiſſent. Ibi ſignum dat receptui
ſuis Vvladislaus: aderant enim unà cum Sbigneo. Nec noſtri eos ſeſe recipientes initiò
perſecuti ſunt, ueriti ne in inſidias præcipitarentur. Vallis enim, denſitate arborum obſcu-
ra, & inſidijs apta, in quam Bohemi refugiebant, ſuſpicionem noſtris faciebat, ex compo-
ſito ſimulari fugam. Verùm ubi ueram illam eſſe fugam cognouêre, fugientes aliquouſq;
perſecuti, extremos tamen non paucos hoſtium partim cœperunt, partim trucidarunt: re-
petitaq; e ueſtigiò in Bohemiam excurſione, quemadmodum Dlugoſſus memoriæ pro-
didit, incolumes cum ingenti præda in Poloniam reuerterunt. Hagecus Cloſcum modò

à Sobeslao incenſum ac direptum hoc anno, qui fuit à Chriſto nato 1114. memorat: nihil præterea. Magni per hæc tempora fuêre motus in Italia & Germania. quib diſtentus Cæſar, ad res Bohemicas animum aduertere non potuit. Etenim Henricus Romam ueniens, Paſchalem pontif. Max. et aliquot purpuratos ſeu Cardinales, ut uocant, ſacerdotes cępit, & abductos in cuſtodia habuit: cumq; hoc modo diadema imperatorium, & alia quædã à põtifice extorſiſſet, diris ab eo deuotus eſt poſtea: quę res pleroſq; oẽs Germanorũ principes ab Henrico alienauit, ita ut inteſtino bello Germania Saxonibus authoribus exagitaretur, & ſacra iuxtà ac prophana uexarentur. Ipſe uerò Henricus pulſo Paſchali, alium Romanis inuitis dedit pontificem: eoq; celeriter extincto, alium ei ſuffecit, cum Paſchali mortuo Gelaſius eius nominis ſecundus à purpuratorum ſacerdotum collegio, ipſo inconſulto, ſucceſſor electus eſſet.

1114. ann.

Germaniæ motus.

Paſchalis pontifex cum Cardinalibus captus à Cæſare.

Saxones rebellant Henrico Cæſari.

Sequenti anno cum parari rurſus in ſe à Polonis expeditionem Vvladislaus Bohemus accepiſſet, fractus animo, de pace legationem ad Boleslaũ mittit, Sobeslao fratri partem principatus, & obliuionem ſuperiorum offenſarum promittit: conſtitutoq; loco ac tempore, conueniunt principes apud Nyſſam fluuium: ibi pax inter fratres, & Ottonem Marchionem Morauiæ patruelem, quem Vvladislaus paulò antè è carcere dimiſerat, authore Polono certis conditionibus atq; iureiurando utrinque dato, redintegrata eſt: Sobeslao Gradecenſis tractus cum quinq; caſtellis, in Bohemia, in Morauia uerò Olomucenſis, cuius domini Vdelricus et Litoldus, Cõradi filij, per illud ipſum tempus extincti, & continuatis funeribus elati erant, à Vvladislao fratre conceſſus: datiſq; & acceptis ultrò citroq; muneribus, & conuentu ſoluto, principes diuerſi diſceſſêre.

Bohem. & Polo. principum conuentus.

Pax inter Bohemos principes.

Nec tamen quieuit illo anno Boleslaus: uerùm hyberno tempore cũ expeditis copijs Pruſsiam ingreſſus, uicos, pagos, & oppida, lõgè, lateq; extenta populatione, ferro & igni uaſtauit, & nuſquam prodeunte ad dimicationem hoſte magnam prædam abegit: captiuos, quorum ingens erat numerus, ad colendos agros in Polonia per diuerſa loca diſtribuit: Extantq; etiamnum nonnulli pagi, qui ex eo tempore Pruſſorum nomen retinent.

Pruſsicum bellum.

Sbigneus reliqua ſpe, quam habebat in Bohemorum & Pomeranorum armis, penitus abiecta, cum hos quidem debellatos à Boleslao accepiſſet, cùm illis autem pacem factam eſſe ſciret, Cæſaris uerò affinitate potentiorem etiam Boleslaum eſſe iudicaret, fratris clemẽtiam & miſericordiam ſupplici legatione rurſus tentat. Agnoſcit ac deprecatur culpam: fratris fidei atq; poteſtati totum ſeſe permittit: orat ne inops, egenſq; in exilio uitam finire cogatur, ut paululùm quid ſibi in patria præ manu detur, unde uitã ſuſtentare poſsit: quicquid id fuerit, eo ſe contentum: & fratri, quem ipſi Deus & uirtus ipſius dominum conſtituiſſet, obſequentem ſemper fore. Emollijt, fregitq; hæc legatio Boleslai animũ, pronum ſuapte natura ad miſericordiam: reuocatur Sbigneus, nequicquam reclamantibus proceribus.

Sbigneus fratris miſericordiam implorat & impetrat.

Veniens, nihil de faſtu & uanitate ſua remiſit: ſed quem legati ſupplicem ad pedes fratris proſtraturum ſe eſſe polliciti fuerant, is cum tubis atq; tympanis incedens, præferri ſibi ſtrictũ gladium de more principum iuſsit. Diſsimulauit id quidẽ Boleslaus, & comẽ ſe fratri prębuit: ſed tamen cœpit mox animum eius ſubire facti pœnitẽtia, quòd inſanabile cernebat ingenium Sbignei. Alebant eum igniculum in pectore Boleslai conceptum proceres, qui Sbigneo infenſi erant, & multis uerbis atq; ſuſpicionibus odium eius inflãmabant. Nunquam eſſe quieturum illum: eoq; reditum impetraſſe, ut quẽ aperta ui fruſtra tentatis multis, tollere de medio nequiuiſſet, dolo circũueniret. Anteuerti oportere ſcelus eius, ſi ſibi, liberiſq; ſuis Boleslaus conſultum uellet.

Sbignei faſtus.

His dictis eò perpellunt principem mitiſsimum, ut de nece fratris quibuſdam mandaret. Faciunt illi iuſſa: iurgio de induſtria agreſsi Sbigneum, fruſtrà implorantem fratris opem, interfecerunt. Quidam non interfectum, ſed oculis orbatum eſſe, nec ita multo pòſt animi dolore uita eum deceſsiſſe memorant. Vehementer quidem Boleslaum admiſsi facinoris, contaminatæq; una illa labe exiſtimationis ſuæ pœnituit: multiſq; poſtea lachrymis, eleemoſynis et laboribus peregrinationum ultro ſuſceptarum id ſcelus eluit, quemadmodum inferius exponemus.

Sbignei cædes.

Non multò autem interiecto tempore, poſt patratum in Sbigneum facinus illud, Scarbimirum quoque palatinum Cracouienſem cæpit: in carcerem compegit, excæcauit: ſenatu mouit, & abdicare ſe utroq; magiſtratu coëgit: propterea quod is elatus rebus ſecũdis, & bellis aliquot ſuo ductu proſperè geſtis, omnia ſibi arrogaret, ac de principis laude, uirtuteq; detraheret: eumq; propinquorum, neceſſariorum, & beneficiariorum ſuorum multitudine, & gratia populari fretus, cõtemneret, cõuicijs & maledictis inceſſeret, & iam in apertam rebellionem euaſurus eſſe uideretur. Erat autem uir magni ingenij, lingua, manuq; promptus, & factioſus, Scarbimirus. Cuius autem gentis fuerit, nõ reperio. Atq; ex eo tempore deinceps Caſtel-

Scarbimirus Palatinus Cracouienſis excæcatus & magiſtratu motus propter arrogantiam.

Caſtellanus Cracouienſis Palatino prælatus. Radoſſus epiſcopus Cracouienſis. 1117.ann. Boriuoius Bohemus exul reſtitutus,& rurſum profugus. Vngarorum excurſio in Poloniam.

lano Cracouienſi,qui longè inferior fuerat, prior in ſenatu locus datus eſt. Hoc tempore Maurus epiſcopus Cracouieñis, patria Romanus,mortuus, Radoſſum Polonum ſucceſſorem accepit.Hoc etiam anno,qui fuit à Chriſto nato 1117.Boriuoius Bohemus, Henrico imperatore ab Italica expeditione reuertente, è cuſtodia dimiſſus, Boleslai opera & arbitrio cum Vvladislao fratre reconciliatus eſt: partemq; principatus Bohemici ab Albi fluuio ad meridiem uergentem,ut ſcribit Dlugoſſus, ſecundum Hagecum autem ſeptentrionalem,in ditionem accepit. Nec diu tamen firma fratrum gratia ſtetit, aſſentatoribus improbis,ut fit,alterum alteri ſuſpectum & inuiſum reddētibus.Itaq; non multo pōſt Boriuoius à Vvladislao ſibi metuens,ſolum uertit:& ad Polonos primùm,inde mox ad Vngaros ſe cōtulit,ibiq; diem uitæ clauſit extremum.Per hæc tempora memorat Bonfinius, Stephanum regem Vngarorum, qui aliquanto ante Colomanno patri mortuo ſucceſſerat,exercitum in Poloniam immiſiſſe,propterea quòd Poloni ipſi,patriq; ipſius ſepe iniurij fuiſſent,& latrocinijs atque incendijs fines Vngariæ uiolaſſent:eumq; exercitum longè lateq; graſſatum,cūcta ferro & igni uaſtaſſe,& abacta ingenti præda domum redijſſe.Cuius rei præter Bonfinium nemo facit mentionem. Cum Bohemis quidem ac duce eorum Vvladislao Stephanum fortuito prælio commiſſum eſſe, quod idem Bonfinius ſubiūgit,

1118.ann.

Hagecus quoq; ac Dlugoſſus noſter prodidēre,euentu tamen diuerſo.Sequenti añō Boleslaus pacatis domi rebus, ſtatuerat Pruſſos & Pomeranos, fractos iam atq; debellatos

Inundatio aquarum et tempeſtates.

magna ex parte, ad extremum perdomare. Verùm imbres anni illius perpetui, & ingens aquārum uis,atque inundatio,quę neq; ſeri agros,neque meti paſſa eſt:neq; id in Polonia modò,ſed in uicinis quoq; regionibus,quieſcere eum coēgēre.Præceſſerat autem eos imbres tale prodigium, quòd cœlū totas tres horas poſt occaſum ſolis ardere uiſum eſt.Per quod tempus Martinus archiepiſcopus Gneſnenſis, uenerandus ſenex,mortuus,ſucceſſorem ſacri collegij ſuffragijs accepit Iacobum Znenenſem municipem. Venit hoc anno in Poloniam Iaroslaus Vvladimirienſium dux,Sbislauę reginę frater, Vvlodimiri patrui, qui Kiouienſem principatum poſt mortē Stopolci fratris occuparat, inſidias fugiens.Acceptus à Boleslao comiter & humanè,quadriennio cum eo manſit, dum Pruſſico & Pomeranico bello Boleslaus defungitur:quod quidem ſequenti anno perſecutus eſt, ſedatis uentis atq; tempeſtatibus,quæ poſt imbres ſuperioris anni coortę,uehementes ac diuturnæ fuēre.Extremam autem uaſtitatem timentes Pruſſi & Pomerani, iuuētutem omnem, opificumq;,& agreſtium multudinem armarunt,& Boleslao cum exercitu aduenienti occurrerunt,ultimam prælij fortunam tentaturi, & uiam ipſi ad interiora ditionum ſuarum corporibus ſuis præcluſuri.

Iacobus archiepiſcopus Gneſnenſis. Iaroslaus Ruſſorum dux ad Polonos confugit cum uxore & liberis. Pomeranicum bellum. Boleslai uictoria.

Nec noſter cunctatus eſt, quin mox cum hoſte, quamuis numeroſiore,manus conſereret. Pugnatum à primis eſt marte dubio: ibi enim robur omne exercitus ſui hoſtes collocarāt.Vbi cedere ij loco cœpēre,immittit Boleslaus perculſis nouas aliquot cohortes,quæ mox totam aciem conuertēre.Primis enim partim cęſis,partim perturbatis,reliqua multitudo imbellis in fugam effuſa eſt. Parci iuſsit Boleslaus fugientibus,ne regio cultoribus prorſus uacua redderet.Itaq; multo plures capti, quàm cæſi: reliqui flore omni iuuentutis amiſſo,cum oppidis & munitionib.& rebus ſuis omnibus Boleslao ſeſe dedidēre,

Suentopelcus rebellis Boleslao.

Reſtabat Suentopelcus Nacli præfectus, cuius mentionem ſuperius fecimus:qui dominandi cupiditate ductus,minus erat dicto audiēs Boleslao,& cum Pomeranis hoſtibus Polonorum ſocietatem inierat.Hic perfidiæ ſuæ ſibi conſcius cum ueniam deſperaret,obſtinatius in rebellione permanebat, Naclumq; armis propugnaculis, & commeatu bene munierat. Motis igitur caſtris Boleslaus Naclum obſidere cœpit, ad ſextum Idus Septemb.Tenebat principis animum Suentopelcus per internūcios,culpam deprecabat,pecuniam & obſides pollicebatur. Sed ſurda hæc aure Boleslaus accipiebat, eo quòd peſsimi exempli facinus nolebat impunitum relinquere:et uulnere,ſagittę ictu, è mœnibus accepto iritatus erat.Sed cum paratiores quàm initiò crediderat,ad perferendam obſidionem hoſtes,oppugnationem autem oppidi,eo præſertim anni tempore,perdifficilem eſſe animaduerteret:fremeret uerò exercitus, ne hyberno quidem tempore militiæ uacationē ſibi cōcedi,nec ſolū hoſtib.uerùm etiā cū frigore,procellis,& niuib.ſe cōflictari:

Suentopelci deditio, & noua rebellio. Viſſegradum captum.

tandē negatā diu ueniā dat Suētopelco & Naclenſibus:pecuniā & obſides imperat: fuitq; inter obſides Suentopelci filius. His peractis,dimittit Boleslaus exercitum circa Calend.Ianuarij.Verùm æſtate proxima, noua Suentopelci & Naclenſium defectione permotus,nō iam cum totis Polonię uiribus,ſed cum euocatis haud ita multis raptim in Pomeraniam contendit.Iam enim domiti pleriq; omnes reliqui Pomerani erant, neque cum Suentopelco ſentiebant. Adueniens Viſſegradū, arcem & oppidum,quod à Suentopelci præ-

ci præſidio tenebatur, ſextodecimo die expugnat & capit: & octo dies ibi, ut ægrotos & ſaucios reficeret, commoratus, ad Naclum duxit. In itinere quædam oppida primo impetu cœpit. Naclum poſt ſuperioris anni obſidionem melius etiam munitum, & commeatu refertum erat, & Suentopelci præſentia & induſtria magnum momentum oppidanis ad reſiſtendum principi afferebat. Itaq; plus ibi negocij, quàm putarat, reperit Boleslaus: eoq; maiore ſtudio & conatu ad expugnationē eius cœpit intendere. Turres oppidi mœnibus altiores excitauit, expletiſq; foſsis ad oppidum admouit, defenſoreſq; mœnium baliſtis, catapultis, & ſcorpionib. è propugnaculis ſummouebat. Nec ſegnius oppidani uim noſtrorum ſuſtinebant, & uel de ſuperioribus locis ſaxis, aqua & pice feruēti eos qui propius ſucceſſerant, propellebant: uel apertis portis in eos, operibus & materiæ comportandæ intentos, erumpebant. Et quidem non ſine magno operæprecio. Obſeruata enim noſtrorum negligentia, & uenti opportunitate, coniectaq; magna ui ſarmētorum, butyri, picis, laridi & olei, ter turres noſtrorum excuſſerunt: cum Boleslaus prioribus conflagratis, maxima celeritate nouas ſubinde excitaret. Quartæ tamen acerrimè defenſæ ab incendio, & maiore militum contentione promotæ, nequicquam prohibentibus hoſtibus, mœnibus adhæſere. Inde noſtri cominus haſtis atque gladijs rem gerentes, oppidanos è propugnaculis deiecere, & ipſi in oppidū tranſcendere cœpere. Obſtinatè tamen hoſtes ad eum locum conglobati reſiſtebant, neq; conſiſtere noſtros in mœnibus patiebātur. Pacem deinde à Boleslao poſtulant, ut excedere ipſis oppido & facultates ſuas omnes efferre liceret. Vbi id negatū eſt, inducias aliquot dierum petunt: cum ne eæ quidem cōcederentur, tandem deſperatis rebus, uitam modò pacti, oppidum & Suentopelcum ducem dedunt: quem Boleslaus mox perpetuo carceri mancipauit. Naclo recepto, cuncta Pomerania, ut uult Dlugoſſus, in poteſtatem Polonorum uenit: religionemq; Chriſtianam bis antè ſuſceptam, et bis rurſus repudiatam, cum Varcislao duce, tūc demum authore Boleslao Polonorum principe, ſicut ab Alberto Crantio memoriæ proditū eſt, tertium recepit, & hucuſq; retinet. Boleslaus pacata omni Pomerania, dimiſſoq; exercitu reuerſus in Poloniam, ſequenti anno nuptias Vvladislao filio, cum Chriſtina Henrici Imperatoris filia, qui tūc demum ambo puberes facti erant, maximo apparatu fecit, quibus Stephanus rex Vngariæ Boleslai gener, cum magno procerum Vngarorum comitatu, & Ruſſorū quidam duces interfuêre. Interfuit & Boriuoius Bohemus: itemq; Iaroslaus Vvladimirienſium dux, affinis Boleslai, uterq; fuga ſalutem ſibi quærens, quemadmodum paulò antè memorauimus. Exacto autem poſt eas nuptias año, Adleida Boleslai uxor, poſt decem annorum ſterilitatem filium Cazimirum peperit. Eodem quoq; anno Volodor Premisliēſium dux, cum ſæpe latrocinantium in morem prædas è Polonia ageret, nec deſiſteret, admonitus à noſtris apud Vyſſokie profligatus, captus, & ad Boleslaum adductus, uicies mille pōdo, ſiue marcis argenti ſeſe redemit. Fuit etiam eodem anno magna caritas annonæ, arefactis ſegetibus perpetuò trium menſium uernorum æſtu & ſiccitate. Inſequenti anno Vvladislaus Bohemorum & Sobeslaus Morauorum duces, fratres germani, ad iurgia, teſtataſq; rurſus uenêre inimicitias, cùm propter alias cauſas, tum propter Boriuoium tertium fratrem exulem, quinetiam coactis utrinq; copijs prælium inter ſe commiſêre. In quo uictus Sobeslaus, ad Cæſarem: atq; inde, cum nihil æqui ibi impetraret, ad Boleslaum in Poloniam rurſus confugit. Et comiter quidem eum tunc Boleslaus accepit, & conſolatus eſt: ſed auxilium tamen diſtulit, propter Ruſsicam expeditionem, quam Iaroslai affinis ſui exulis cauſa ſuſceperat. Quam cum proſequeretur, coniunxit ſe cum eo apud Præmisliam Colomannus dux, Stephani Vngarorum regis frater, qui & ipſe cum non contemnendis copijs, reducendi Iaroslai cauſa ueniebat: itemq; Volodor & Baſilius Præmisliēſium duces, & Vvladimirus alteris cuiuſdam Volodori filius. Itaq; communibus armis & cōſilijs à Polonis, Vngaris, & Ruſsis illud bellum gerebatur. Breuiq; Belzum, Ciruenum & Vvladimiria arces, & quædam aliæ ignobiles munitiones uel expugnatæ, uel deditæ, in poteſtatem Iaroslai uenêre. Inde ad Kiouiam Ruſſorum metropolim itum eſt. Præcedebat autem Iaroslaus exercitum, cum ſeptem millibus equitum ab Vngaris & Polonis attributorum. Qui ubi Kiouiæ propinquauit, obuium habuit ex urbe hoſtilem exercitum pedeſtrem, cumquo conſerta pugna ſuperior eſſe uidebatur: ſed ſummiſêre ſuis oppidani ſubſidium: itaq; inſtauratum eſt prælium: Iaroslaus dum inter primos pugnam ciet, confoſſo ab hoſtibus equo, in terram excuſſus eſt. Acre circa eum certamen fit, hinc Kiouiēſibus opprimere, inde Polonis & Vngaris eripere eum ſatagentibus. Cedunt tandem Ruſsi, & in urbem ſe recipiunt: Iaroslaus ſaucius relatus, paucis diebus mortuus eſt. Nihilo tamē mi-

Naclum oppugnatum & captum.

Machinæ, incenſæ à Naclēſibus.

Suentopelcus in carcere perijt.

Pomerania citerior ſubacta à Polonis, & Chriſtiana facta.

Vvladislai ducis Polo. cum Chriſtina Henrici imperatoris filia nuptiæ.

uzz. ann.

Cazimirus filius Boleslao natus.

Volodor Præmislienſiū dux captus, ac dimiſſus.

Annonæ caritas.

Sobeslai Bohemi fuga in Poloniam.

Ruſsicum bellum.

Belzum.

Ciruenum.

Vvladimiria dedita.

Iaroslaus Ruſſus interfectus.

Auſsis pax data.

nus Vngarus & Polonus Kiouiam obſidere pergunt. Sed non multò pòſt re infecta diſceſſêre, pace data Kiouienſibus: orantibus Ruſsis, qui in caſtris noſtrorum militabant, & Andrea præfecto arcis Kiouienſis. Nam princeps ipſe Vvladimirus iam inde ab initio in ulteriorem Ruſsiam ſe receperat, neq; mœnibus neq; fidei Kiouienſium ſeſe credens. Aliquãto aliter hæc Vngarorum habent hiſtoriæ. Bezen eæ uocant principem, cui hęc opera à Stephano rege, qui nullum fratrem habuerit, nauata ſit: nec ullam in ea noſtrorum expeditione mentionem faciunt. Suos, occiſo (quemadmodum & nos expoſuimus) eo qui reducebatur, murmure, ac tumultu contra regem concitato, quòd magna ſtrage primo illo prælio fuſi eſſent, & cum periculo expugnare metropolim Ruſſorum iuberentur, conuerſis ſubitò ſignis nec ulla re cum conſtituta, in Vngariam reuertiſſe memorant. Poloniam quoq; iterum ab eodem rege per legatos uexatam uaſtatamq; narrant. Quod nobis non admodum fit uerisſimile, propterea quòd neceſsitudo et affinitas Stephani cum Boleslao, nihil hoſtile de ipſis inter ipſos opinari ſinit. Et ut fuerit tam ferus, & immemor non ſolum humanitatis, uerùm etiam neceſsitudinum Stephanus, quam fuiſſe fertur: Boleslaus quidem noſter tam ignauus & patiens non fuit, ut impunè ſua uexari pateretur, præſertim cũ alijs bellis tunc non diſtineretur: ita ut ſequenti año, qui fuit poſt Chriſtum 1124. nouam in Danos expeditionem ſuſceperit. Eſt autem Dania, ſiue Dacia (nam & ita appellatur) ea regio, quæ Cherſoneſum Cimbricã, & adiacentes in ſinu Baltheo ſeu Venedico inſulas, ultra mare uerò magnam partem alterius Cherſoneſi maximæ, & ueteribus Coſmographis incognitæ, quæ ad Moſchiam ſiue Moſchouiam anguſtis faucibus continenti iuncta eſt, complectitur: nam reliquum eiuſdem Cherſoneſi, Suetiam & Noruegiam, duo ampla regna continet, illuſtrata nuper Olai Gothi, archiepiſcopi Vpſalenſis (quem nos Romæ nuper, cum legatione apud Paulum tertium pontif. Max. Sigiſmundi ſenioris regis nomine fungeremur, cognouimus (deſcriptione: à quo etiam Gothicam hiſtoriam fratris eius Ioannis, qui & ipſe Vpſalenſis archiepiſcopus, poſt diuturnum exilium Romæ mortuus eſt, expectamus. Sed ad inſtitutum reuertamur. Cauſa uerò expeditionis Danicę Boleslao fuit, Petrus, clara & illuſtri apud Danos ortus familia: qui cum ſe iuuenis in aulam Boleslai, quæ tunc longè florebat apud exteros gloria rei bellicæ, contuliſſet, magna ingenij dexteritate, induſtria, uirtute, officio & ſuauitate morum, adhęc commendatione regis Danorum, citò ſe in gratiã & amicitiam Boleslai inſinuauit, ita ut poſtea multis, magniſq; poſſeſsionibus & in primis comitatu Scrinnẽſi, & uxore illuſtri è genere ducum Ruſsiæ, quæ Sbislauam priorem Boleslai coniugem cognatione attingebat, ab eo cohoneſtaretur. Perdidicerat autem linguam Polonicam, & ita ſe ad mores Polonorum accommodabat, ut nemo tãta illa bona externo homini inuideret. Pať uerò eius Guilelmus, cui Suẽtoslao nomen noſtri dedêre, facilè princeps erat procerum Daniæ, & plurimnm ualebat gratia apud Henricum regem Danorum, præfectus ab eo maximis quibuſq; regni negocijs. Cum autem regem Abelus frater occidiſſet, regnumq; inuaſiſſet, habebat in poteſtate ſua theſaurum regium ingentem pater Petri. Certiorem is filium facit rerum Danicarum: admonet, ut cum aliquanto præſidio militum ueniens, theſaurum illum auferat, potius quàm ut is ad manus crudeliſsimi parricidæ, & inuiſi omnib. ſuis tyranni perueniat. Refert ea de re ad Boleslaum principem. Pollicetur is non grauatim opem ſuam, cùm ut homini de ſe bene merenti gratificaretur, tum quod ea expeditione & opes Poloniæ augere, & & nominis ſui gloriam trans mare etiam, & ad extremos Septentriones proferre & propagare cupiebat. Itaq; claſſe apud Gdanum Pomeraniæ maritimũ oppidum, ad tranſportandum exercitum inſtructa, diſtributoq; in milites donatiuo, cum ptimùm per anni tempus rectè potuit, naues conſcendit: & commoda tempeſtate uſus, improuiſus in primo litore Daniæ, ad quod claſsis appulerat, nemine prohibente copias expoſuit: dimiſsiſq; circum proceres & nobiliores Danos nũcijs, per familiares & miniſtros Petri ac patris eius, omnium Danorum uoluntates facile ſibi adiunxit: cum profiteretur ſe ulciſcendi parricidæ tyranni, & uindicandæ libertatis Danorum cauſa aduenïſſe. Tyrannus deſertus à ſuis, profugit. Boleslaus facilè potitus omni Dania, munitiones Danis reddidit: regem, eos quem uelint, creare ſibi iuſsit. Confectis & conſtitutis rebus omnibus theſaurum omnem Petri cognationem ſecum auexit: & ſecũda nauigatione uſus, paucis diebus in Poloniam reuerſus eſt. Fertur autem ſucceſſu temporis hic Petrus 77. templa diuerſis in locis in Polonia de ſecto lapide extruxiſſe ac dotaſſe, quorum plæraq; adhuc extant: itemq; duo monaſteria, ijs qui ſe Pręmonſtratenſes uocant, qui tunc primùm extiterunt: alterum quidem puellis in Vvladislauienſi diœceſi, in Chalino pago, quod poſtea Strelnum tranſtulit: alterum

1124. ann.

Daniæ deſcriptio.

Olaus & Ioannes Magni, fratres, Archiepiſcopi Vpſalenſes.

Petrus Duninus.

In Daniam Boleslai expeditio, & ſucceſſus eius.

Petri Dunini opera.

Præmonſtratẽſes monachi.

terum uerò uiris, in ſuburbanis Vuratislauienſibus, titulo ſancti Vincentij, quod Vuratiſlauienſes noſtra memoria prætextu metus Turcarum demoliti ſunt. Florent adhuc in Polonia huius ipſius Petri poſteri, cygno in rubro ſcuto inſigni utentes, indeq; Labęciorum nomen habet ea familia. Interim dum Boleslaus Danicam expeditionem obit, Volodor Præmisliēſium dux, cum abeſſe eum comperiſſet, immemor fœderū & iuriſiurandi, quod Boleslao Kiouiæ dederat, miſſo Volodimiro filio cum exercitu, uicinam ſibi Poloniam præſidio uacuam, cædibus & incendijs uaſtauit, uſq; ad Biezzum oppidum, ingentemq; pecudum iumentorum & hominum prædam abegit. Itaq; reuerſus à Danica expeditione Boleslaus, & hyeme illa quieti militum data, inſequēti æſtate bellum Volodoro fecit. Aduenienti occurrit impigrè Volodor, cum non contemnendis ſuorum copijs, & aliorum Ruſſorum principum auxilijs, uaſtitatem ſuarum ditionum prohibiturus. Cui fecit mox Boleslaus pugnandi copiam, nec ille detrectauit, conſerūtur manus: ſed uix primum noſtrorum impetum Ruſsi ſuſtinuēre: mox in fugam acti, nequicquam reuocante Volodoro, diuerſi dilapſi ſunt: caſtra fugientium à noſtris direpta. Cecidēre de Ruſsis in eo prælio, & in fuga multi fortes & inſignes uiri: inter quos præſtabant, Nauorotnicus & Sazithnicus. Dux Volodor Haliciam fugit, ibi uires reparaturus. Poſt uictoriam Boleslaus liberius hoſtiles regiones diuexauit ac depopulatus eſt, uicemq; Ruſsis cum fœnore reddidit: citoq; deduxit exercitum, nulla munitionū expugnatione tētata propter urgentē hyemē, quæ ſæuiſsima ac diuturna eo anno fuit. Cracouia urbs eo anno penitus conflagrauit: incertum, fortuitóne incēdio, an à Bohemis clàm ſubornato, propter receptum Sobeslaum exulē: cui Bohemiam eodem āno repetēti (propterea quod Vuladislaū fratrē rerū Bohemicarū tūc potientē, periculoſe ægrotare acceperat) Boleslaus pecuniā & milites liberalit̄ ſuppeditauit. Et redintegrata quidē pax eſt inter fratres Suarana matre interueniente. Verùm paucis illis dieb. Vuladislaus extremū clauſit diem: eiq; Sobeslaus in principatu procerum & populi fauore ſucceſsit. Quod moleſte ferens Otto Marchio Morauiæ, cum ipſe Sobeslai uiribus impar eſſet, Lotharij Cęſaris, qui Henrico quinto paulo ante uita defuncto ſucceſſor deſignatus erat, opem implorauit. Ac dedit quidem Lotharius Saxonibus ſuis negociū inſequenti anno, ut eum in Bohemorū principatū inducerent: uerùm is exercitus apud Chlumeciū oppidū Bohemiæ, à Sobeslao profligatus eſt. Vbi Otto etiā cecidit: Sobeslaus uerò cum Cæſare, cui grauius tunc à Conrado Sueuorū duce, Hērici defuncti ſororis filio, & ipſo ad imperiū adſpirante, bellū imminebat, in gratiā redijt, & impotentius dominari Bohemis cœpit. Fratrū em̄ filios, & proceres nonnullos in carcerē coniecit. Hoc ipſo aūt anno Volodor Ruſſorū Præmislienſiū dux, in medio belli apparatu uita deceſsit. Verùm filij eius Volodimirus & Rocislaus, exercitum à patre cogi cœptum, nihilo minus ad uaſtandos Polonorum fines immiſerūt: ſed is pauculis pagis ad Vislocam flumen exuſtis, citò ſe domum recepit: non plus habens animorum, quàm ſui duces, qui ad eam expeditionē ꝑfecti non erant. Quieuit à bellis eo anno & conſequentib. aliquot Boleslaus princeps, cū pleræq; oēs finitimæ gētes partim externis alijs, partim ciuilib. bellis diſtinerent. Etenim Stephanus Vngarorū rex cū Græcis & affine ſuo Cōſtātinopolitano impatore bellū gerebat. Apud Ruſſos Volodimirus & Rotislaus Volodori ducis filij belligerantes inter ſe, uires eius gētis diſtrahebāt. Ne apud Bohemos quidē quietæ res erant, quemadmodum dudum memorauimus. In Germania uerò & Italia Conradus Sueuus cum fratre Friderico contra Lotharium Cæſarem arma ſumpſerat, donec uicti ab eo, Bernardi Clareuallenſis Abbatis, doctrina, pietate & ſanctimonia uitę clari, opera ipſi reconciliati ſunt. Rogerius aūt Normannus, Innocentio eius nominis ſecundo pontifice Max. Roma pulſo, utriuſq; Siciliæ regis titulum primus uſurpauit. Quietem igitur nactus Boleslaus, ad religionem cultumq; diuinum animum adiecit. Nam baſilicam Cracouiēſem, humilē etiamtum & neglectā, in auguſtiorē formam redegit, excitatis altius muris eius, ac duabus turribus ad latera adiunctis: ſuppellectilē quoq; eius ueſte precioſa, auroq; & argento facto maiorē in modū auxit. Quin et collegiū ſacerdotū ſiue canonicorū eius baſilicę, uiginti ad ueterē numerum adiectis, amplificauit, eiſq; certos pagos & poſſeſsiones ipſe, Radoſſus uerò epiſcopus decimas attribuit: permiſit autem pius princeps epiſcopo ius omne cōferendi ea ſacerdotia, ipſius arbitratu. Auctus eſt deinde filio ſui nominis Boleslaus: cui quidem poſtea Criſpo, à capillorū figura, cognomētū fuit. Āno Chriſti 1128. memorat Dlugoſſus, Boleslaū filio ſuo filiā regis Danię cum ampla dote uxorē accepiſſe. Sed quinam is filius fuerit, ille non meminit, nec nos cōijcere poſſumus. Nā Vuladislaus quidē natu maximus è Sbislaua ſuſceptus, habebat Chriſtinā uxorē ſuperſtitem. Cazimi-

Vvratislauienſes monaſteriū S. Vincentij demoliti.
Labencia familia.
Ruſsicum bellum.
Biezz oppidum.
Ruſsi uicti à Polonis.
Cracouia conflagrauit.
Sobeslaus Bohe. princeps.
Lotharius Cæſar.
1126. ann.
Saxones profligati à Bohemis.
Sobeslai crudelitas.
Ruſſorum excurſio in Poloniam.
Vngari regis cum imperatore Cōſtāt. bellum.
Ruſſorum ducum inteſtinū diſsidium.
Conradi Sueui bellum contra Cæſarē Lotharium.
Siciliæ utriuſq; primus rex Rogerius.
Cracouiēſis baſilica à Boleslao exornata.
Canonicatus uiginti Cracouiæ additi à Boleslao.
Boleslaus Criſpus natus.
1128. ann.
Danorum regis affinitas cū Boleslao.

rus aũt uix ſeptimũ tunc annum attigerat. Saxo quidem Danicæ hiſtoriæ ſcriptor, quem ſequitur Albertus Crantius, memoriæ prodidit, Boleslaũ Polonorum principẽ Magno Nicolai regis Danorum filio, filiam ſuam per internuncios deſponſam in matrimonium collocaſſe, eamq; cum exercitu et claſſe inſtructa in Pomeraniam deduxiſſe: eodem Nicolaum regem & ipſum naualibus copijs inſtructum, occurriſſe: cõiunctiſq; copijs Iulinum urbem inſignem & uetuſtam eos expugnaſſe, & Varcislao duci Pomeranorum communi hoſti pacem petenti dediſſe: inde Nicolaum ſponſam filij ſecum deduxiſſe. In Daniam uerò expeditionis Boleslai neuter facit mẽtionem. Poſt hæc Boleslaus, quamuis magnis in ornatum templorum, & in alimenta ſacerdotum atq; egenorum impendijs atq; donationibus, iugiq; precatione & lachrymis, & aſpero, tenuiq; uictu & cultu corporis, cilicio pro ueſte utens, & cinere ſeſe aſpergens, ægrotorumq; mendicorum pedes ſubinde manibus ſuis abluens, admiſſum in Sbigneũ fratrẽ facinus ſedulò expiaret, cum alijs ſatisfaceret, tamen ipſe ſibi non ſatisfaciebat, niſi & laborem longę, moleſtæq; peregrinationis adijceret. Itaq; ſolenne Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, pane tantum & aqua guſtandis, cilicium indutus cum exegiſſet, paucis ſacerdotibus et alijs pijs hominibus comitatus, ad Aegidij tutelaris diui ſui ſepulchrũ, peregrinationem priuati habitu ſuſcepit, atq; id iter magna ex parte nudis pedibus confecit, nullũ templũ, nullũ monaſterium, nullum egentium domicilium, neminem deniq; ſacerdotem aut mendicum præteriens, quin liberalitatis & munificentiæ quippiam in eum depromeret. Quindecim dies apud diui ſepulchrum ieiunijs & ſupplicationibus uacans, commoratus, cum in Poloniam reuertiſſet, & reliquum illius anni tempus quieti dediſſet, uere proximo in Vngariam ad diui Stephani ſepulchrum alteram peregrinationem inſtituit: eaq; religioſe & pedeſtri item itinere obita, & quidem non ſine moleſtia, propterea quòd ſplendidè & honorificè contra animi ſui ſententiam, à Stephano rege, genero ſuo, & à primoribus Vngaris acciperetur ac deduceretur. Gneſnam etiam adijt, ad diui Adalberti reliquias, paulo antè Iacobi Archiepiſcopi opera in propatulum prolatas è latebris, in quibus diu poſt captum & uaſtatum à Bohemis, exulante Cazimiro rege, id oppidum, paucis conſcijs delituerant: & octoginta pondo auri & multas gẽmas in urnam diui contulit. His peractis, non ita multo poſt Cazimirum filiũ immatura morte defunctũ amiſit, Verùm eum mœrorẽ uiri, mox uxor alio filio edito mitigauit, cui Miezislao nomen inditum: ſeniſq; cognomen poſtea puero, propter grauitatẽ morũ & prudentiã, additũ eſt. Alium item ſequenti ãno enixa eſt, qui aui materni & auunculi Cæſarũ nomine, Henricus appellatus eſt. Quo quidẽ ãno Boleslaus expeditionẽ in Vngariã fecit, ut nepotes ſuos, quemadmodum Dlugoſſus memorat, Stephani regis filios, exules cum matre reduceret. Nam obierat Stephanus rex anno ſuperiori, & Vngari Belã cæcũ, quẽ Colomannus rex patruus unà cum Almo patre excæcauerat, regẽ ſibi, præteritis Stephani liberis, creauerant. Ii ergò paterno regno fruſtrati, & uitę pręterea ſuæ à nouo rege, cuius propinquo, metuẽntes, in Poloniã ad Boleslaũ auum confugerãt. Motus eorũ precibus & calamitate Boleslaus, cum ualido exercitu, & euocatis ex fœdere Ruſſorũ auxilijs, in Vngariã contendit. Occurrit ei in Scepuſienſi territorio, cum magnis Vngarorũ & Auſtriorũ copijs, Albertus, Marchio ſuperioris Pannoniæ, ſiue Auſtrię, cum quo ſoror Belæ regis nupta erat. Cõmittitur durũ prælių̃. Tandẽ uirtute & conſtantia noſtrorũ, ac ducis ſolerti diligentia, in fugã agunt aduerſarij: nec longius eos fugiẽtes noſtri perſecuti ſunt. Ita enim à principe præceptũ erat. Duxit deinde ad Budã metropolim Boleslaus: ſed in itinere certior fit, Sobeslaũ Bohemũ in gratiã Vngarorũ, excurſionẽ in Poloniã feciſſe, & Vvratislauiẽſem tractũ ferro & igni uaſtare. Aduocato caſtrenſi cõſilio, conſulitur in mediũ, quid facto opus ſit: uicitq; ea ſententia, quę propria defendẽda potius, quàm aliena appetenda eſſe cenſebat. Itaq; intermiſſo in præſens Vngarico bello, Boleslaus magnis itineribus aduerſus Bohemũ ſua inuadentẽ rectà per Morauiã cõtendit. Verùm Bohemus cognito Boleslai aduentu, domũ ſe cũ præda raptim recepit: nec anni tempus ſpacium noſtris dabat, ingratũ & perfidũ hoſtem ulciſcendi. Quocirca dimiſit tũc exercitum Boleslaus. Cæterùm ęſtate quæ cõſecuta eſt, parantẽ eum in Bohemos arma, magnis precibus expugnant exules Vngari, qui ad Stephani liberorum partes multi indies perfugiebãt, ut cœptam potius in Vngariam expeditionem proſequeretur. Itaq; Vvratislauienſi conuentu & comitatu omni præſidio ad tutandos fines ſuos aduerſus uim Bohemorum relicto, cum reliquis copijs & auxiliaribus Ruſsis Vngariam ingreditur, & nemine magnopere reſiſtente, atq; adeò compluribus Vngaris cum eo ſe cõiungentibus, ad Viſſegradũ, quò Bela ſe receperat, contendit. Interim cognoſcit, Bohemos maiore ui Sileſiam

rurſus,

Iulinum Pomeraniæ expugnatum.

Boleslaus pœnas de ſe ipſe ſumit interfecti fratris.

Peregrinatio Boleslai in Narbonenſem prouinciam.

In Vngariam.

Gneſnam.

S. Adalberti reliquiæ è latebris erutæ.

Donarium Boleslai templo Gneſnen.

Miezislaus filius Boleslao natus.

1132. ann.

Henricus Boleslai filius.

In Vngariam expeditio Boleslai.

Bela cæcus rex Vngarorum.

Albertus Marchio Auſtriæ.

Sileſiam depopulantur Bohemi.

Boleslaus ex Vngaria in Sileſiam cum exercitu contendit.

Boleslaus iterum in Vngariam ducit exercitum.

Sileſia iterum uexata è Bohemis.

rurſus, cedentibus ſuis, qui relicti erant in pręſidio, nec ſuſtinere uim hoſtium ualentibus, crudeliter diuexare. Itaq; omiſsis iterum Vngaris, transmiſsisq; celeriter montibus atque ſyluis, qui Morauiam ab Vngaria diſterminant, magnam Morauię partem, ut par pari referret, depopulatus eſt: uaſtatisq; agris, & abacta ingenti præda, in Poloniam reuertit, nec deinceps reductionem nepotum & Vngarorum exulum tentauit, ne maiorem quàm pro uiribus belli molem in ſe attraheret: eò quòd accepiſſet, Lotharium imperatorem magnis precibus & muneribus à Bela rege inuitatum, opem ſuam illi promiſiſſe. Aliter hæc ab Vngaricarum rerum ſcriptoribus narrantur. Negant illi Stephanum regem ullos liberos reliquiſſe, nec Polonæ uxoris eius mentionem ullam faciunt: ſed Borichum ex Ruſſa Colomanni regis uxore natum, ſiue is uerè Colomanni filius fuerit, ſiue ex adulterio ſuſceptus, pro Colomanni filio ſit habitus: eum inquam, poſt Stephani mortem à Polonorum & Ruſſorum principibus adiutum, quaſi hæreditarium regnum Vngarorum armis repetiuiſſe. Nec tamen Polonos atque Ruſſos eo bello ad prælij dimicationem ueniſſe. Sed amica Belæ regis legatione & poſtulatione motos, deſerto Boricho, uti notho, populariter domos reuertiſſe. Paucos uoluntarios, qui cum Boricho manſerant, ab aduerſarijs profligatos, & in his fratrem comitis Cracouienſis (ſic enim illi habent) captum eſſe. Horum utrum uerius ſit, legentium eſto iudicium.

Morauia uaſtatur à Polonis.

Vngarorum hiſtoria.

Inſequenti anno Boleſlaus iniurias Bohemorum quàm cumulatiſsimè ultum ire cupiens, ualidis ſuorum, & auxiliariorum Ruſſorum copijs Bohemiam longè, lateq; uſq; ad Albim flumẽ, ferro & incendijs omnia miſcens, peragrauit. Nam Bohemus, quamuis iuſtum & ipſe haberet exercitum, nuſquã tamen cum noſtris aperto marte congredi auſus eſt. Verùm ex inſidijs in pabulatores Polonos, & quicunque ab uniuerſo exercitu caſtriſq; prædabundi excurrerant, impetum faciebat, interim occaſionem benè gerendæ rei captans. Itaq; noſter agris, uicis & oppidis hoſtilibus fœdè uaſtatis, cum ad pugnam elicere hoſtem non poſſet, ingenti præda onuſtum exercitum reduxit atq; dimiſit. Nec multò pòſt Bohemus citato agmine eam Poloniæ ſiue Sileſiæ oram, quæ ad Odram eſt, aliquantiſper depopulatus, raptim ſe inde domum recepit: ueritus, ne Boleſlaus reuocato quem dimiſerat exercitu, reditum ſuum impediret.

1134. ann. Bohemicum bellum.

Sileſiam depopulantur Bohemi.

Hoc tempore Ruſsi cœpêre nouas res moliri, eò, quòd moleſtè ferrent, aſsiduo ſibi milites & auxilia imperari: & ea fortaſsis opinione elati, quaſi ſine ſe Poloni gerere bella nõ poſſent. Author eius conſilij Iaropelcus Vuladimiri filius, Kiouienſium princeps erat, qui in conuentu cæterorum principum Ruſsiæ, huiuſcemodi orationẽ habuiſſe perhibetur.

Ruſſorũ à Polonis defectio.

Iaropelci oratio ad Ruſſos ſuos.

Quàm dura conditione Polonorum principi ſeruiamus, Principes, nõ eſt neceſſe pluribus uerbis exponere. nam ut uos, qui ad imperandum alijs, non ad parendum nati eſtis, prætercam: multitudini quidem certè noſtrorum hominũ, quæ ſeruituti aſſueta, ſine alieno dominatu rectè uitam degere non poteſt, tamen quàm acerbus ſit iſtius ſeruitutis ſenſus uidetis. Quis autem omninò tam patiens eſt, ut & graue tributum pendere, & in àlieno ſolo procul à patria, nullo ſuo cõpendio, alieno iuſſu, ductuq; perpetuò militare, & apertis periculis obijci ſe, aliumq; expertẽ periculi laborũ & uulnerũ ſuorum præmia tollere, æquo animo ferat? Sed fuerit hoc maiorum noſtrorũ, qui pernicioſa ambitione & inteſtinis diſsidijs hoc malũ ſibi acerſiuerunt, & florentiſsimũ imperiũ fœda ſeruitute commutarunt, nullum' ne nos quæremus eius mali exitum? Ego uerò honeſtè mori, q̃ turpiter ſeruire malim, principes: ideq; de uobis iudico.

Seruitutis incommodã.

Subdiderũt colla iugo maiores noſtri, ſuis magis quàm Polonorũ armis uicti, cũ ciuili & parricidiali bello mutuò ſe afflixiſſent, & alij contra alios Polonorũ opẽ, ſuo iuxtà ac aduerſariorũ malo, imploraſſent: hoſtes experti, quos in auxiliũ aduocarant. Nos coniuncti & concordes id iugum non excutiemus? Quaſi uerò non magis nos, quàm Bohemi & Vngari, atq; adeò ipſi impotentes domini noſtri Poloni, multitudine & uirib. abundemus. Quòd ſi benè ij rem gerunt aduerſus Vngaros & Bohemos, noſtrum id eſt totũ: noſtris illi uirib. ualent, nõ ſuis: noſtra iuuẽtus primos et acerrimos hoſtiũ impetus ſuſtinet, illi ſibi cauẽt poſt principia.

Ruſsi quomodo ſubacti à Polonis.

Ruſſorum uires.

Quod ſi ullũ unquã fuit tempus, quo aſſerere nos nullo negocio in libertatẽ poſſemus, nunc certè id nobis fortuna, ſiue adeò Deus, qui ſanctius et rectius à nobis quàm ab illis colitur, obtulit, cum Poloni maximis duobus bellis Vngarico & Bohemico diſtinentur: quorum neutri ſanè pares erunt, ſi noſtra ipſis auxilia detrahamus, tantum abeſt, ut noſtra præterea arma ſuſtineant. Ego uerò, principes, non tam ad certam libertatem, quàm ad uictoriam & ampliſsimum imperium uos uoco, ſi uiri eſſe pergitis. Illi nobis ſeruierint, nobiſq; militauerint, quæ nos dudum ipſis præſtitimus, ſi uos uolueritis. Et habemus ſanè cùm ad omnia obſequentem, tum odio duræ ſeruitutis & Polonici nominis inflammatã multitudinem.

Occaſio recuperandæ libertatis.

Videte modò, ne ſtudium illi ueſtrum ductusq; defuiſſe uideatur. Aſſenſi ſunt omnes Ia-
ropelco: obſtringunt ſeſe mutuo iureiurando. Conſultatur de apparatu, & de initio belli
faciendi. Placuit tandem, celari ac diſsimulari id conſilium ad tempus, dum quæ opportu
na ac neceſſaria eſſent ad tantum bellum cōparantur. Permanauit fortè ea res, ut ſunt Ruſ-

Ruſſorum ingenium.

ſorum fluxa & infida ingenia, ad Boleslaum: conturbabat eum illa alieno ſuo tēpore con
ſtituta rebellio: quòd ad duo maxima bella tertium non minus, nec ſcio an maius, ipſi ac-
cedebat. Conuocat ſenatum: exponit de intempeſtiua Ruſſorum defectione: dicūtur ſen-

Petri Wloſtouicij conſiliū.

tentiæ, ibi inter alios proceres Petrus Vvloſtouicius, comes Xanſenſis, uir magni ingenij
& conſilij, in eam ſententiam uerba fecit, ut diceret non maximo negocio naſcentē rebel-
lionē opprimi poſſe, ſi caput eius rebellionis Iaropelcus amputetur. Id arte facilius eſſe fa-
ctu, quàm apertis armis: nec dedecere, ſi dolo perfidia uindicetur, ad eamq; rem operā ſuā
pollicetur: cætera quietos eſſe iubet. Inde paucis fidis comitibus, neq; tamen conſilij con-
ſcijs, aſſumptis, in Ruſsiam ad Iaropelcum proficiſcitur. Exilium & fugam ſimulat, Boleſ-
lai crudelitatem in ſe & graues iniurias incuſat: fugæ perfugium, tutumq; latibulum à Ia-
ropelco, de cuius humanitate & uirtute multa audiuerit, petit: addit multa de impotentia
& ſæuitia Boleslai in omne genus hominum, quibus rebus ſuis exoſus factus ſit. Pergra-
tus fuit aduentus Petri Iaropelco, pergrata oratio: gaudebat diuinitùs ſibi oblatum cōſi-
lij ſui adſtipulatorem & adiutorem: multa de Boleslao, & ſtatu rerum Polonicarum quę-
rit, nonnihil etiam de defectione ſua ſignificat. Accommodabat Petrus reſponſa ſua ad il-
lius uoluntatem, approbabat conſilium. Quibus rebus fidem ſibi adſtruxit apud eum, &
in intimam eius familiaritatem ſeſe inſinuauit. Itaq; Iaropelcus communicato cum cæte-

Petri Wloſtouicij audax facinus.

ris principibus cōſilio, maturare rebellionem ſtatuit. Rus fortè ſeceſſerat cum paruo comi
tatu: ſecutus erat & Petrus: qui obſeruata bene gerendæ rei occaſione, Iaropelcū cum pau
cis prandentem, ſigno dato comitib. ſuis, cōpræhendit, conſtringit: & equo impoſitū cele
riter, diſpoſitis prius per loca equis & nauibus, auehit, & incolumis ad Boleslaum perdu-

Iaropelcus captus, ac dimiſſus.

xit. Collaudauit fidem, ſtudium & operā Petri Boleslaus, & peramplis eum munerib, or-
nauit, Iaropelcū uerò cuſtodię tradidit. Vnde intra uertentē annū, maximo auri & argenti
pondere à Baſiliſco, ſiue Vaſilco, fratris ſui filio redēptus, ad principatū ſuum data Boleſ-
lao fide reuerſus eſt: in qua tamen fallenda, patrio indulſit ingenio. Nam cum aperta ui im

Vngarus perfugā ſe ſimulat.

parem ſe eſſe Boleslao cerneret, ad dolos animum conuertit, ut par pari referret. Vngarum
quempiam, hominem non ignobilem, cæterū uafrum atq; callidū, ſubornauit, qui pro per
fuga ob defenſas Stephani liberorū partes, ad Boleslaū delatus, captata occaſione, uel ui-
tam eius peteret, uel inſigni aliqua clade Polonos afficeret. Qui quidem induſtria ſua &
eloquentia, & bene aſsimulatis ad tempus officijs, ita ſe in amicitiā creduli principis breui
tempore inſinuauit, ut ad conſilia, quæ habebantur de repub. adhiberetur, ac præfectura

Vngarus præfectus Visliciēſis.

Vislicienſi donaretur. Cum ſedatos penitus Ruſsicos motus Boleslaus exiſtimaret, ma-
iore apparatu ad Bohemicum bellum ſeſe accingebat. Hoc agentem, legati Lotharij Cæ-

Lotharij Cæſaris legatio ad Boleslaum.

ſaris Rom. cōueniunt: poſtulant, ut iudicio ſiue arbitrio Cæſaris potius quàm armis, cum
Bohemo de iniurijs diſceptet: illum Cæſaris eſſe tributarium: à Cæſare ad æqua omnia co
actum iri, ſi legatos ad Cęſarem cum ſumma poteſtate Boleslaus mitteret: aut ſi ipſe eò ꝓ-
ficiſci dignaretur, quod quidem futurum eſſet Cæſari gratiſsimū. Hoc eo faciebat Lotha-
rius, ꝙ in Italiam feſtinabat, nec uolebat Bohemum Polonico bello diſtineri, quo minus

Boleslaus ad Lothariū Cæſarē profectus.

auxilia ex fœdere ſibi mitteret. Proficiſcitur Boleslaus ipſe Bambergam ad Cæſarem per-
quàm ſplendido comitatu. Venerat eodem & Bohemus. Tentatur pax inter diſsidentes
principes: quæ cum coire non poſſet, tamen ne magis irritatis animis diſcederent, triū an-

Polonorum cū Bohemis induciæ.

norum inducias, inſtante maximè & orante Cæſare, inter ſe paciſcuntur. Quæ priuſquam
finitæ ſunt, pax perpetua inter Polonos & Bohemos, ſed poſt Halicienſem demum cladē,
de qua paulo inferius dicemus, interuenientib. utriuſq; gentis proceribus firmata eſt. Nu

Hagecus.

gatur hic more ſuo Venceslaus Hagecus, dum hæc non multò aliter enarrat. Cæterùm
H. Mutius magis ocioſum, q̃ tunc fuit, fingit Lotharium. Non tam comiter enim, neq; ꝑ le
gatos eum egiſſe cū Polonis, ſed bellum in eos cōparaſſe: idq; non ut Bohemis cōmoda-
ret, ſed ꝙ rebellabant Poloni, tributumq; Rom. Imperatori debitū à duodecim annis nō
pendebant. Eos uerò bellum timentes, ducem ſuum cum magnis muneribus imperatori
obuiā miſiſſe: atq; eum in Saxonia occurrentē, ad Lothariū admiſſum nō eſſe, niſi prius tri
buta debita ſolueret, & iuſiurandū daret, ſe Romano imperatori deinceps dicto audientē
fore. Id utrunq; cum ille feciſſet, magnaq; inſuper dona dediſſet, pacem ei datā eſſe. Huius
aūt narrationis penes authorem fides eſto. Multū ſanè interfuit Lotharij, huiuſcemodi ru

moresſ tunc in uulgus ſpargi. Ac noſter quoq; Dlugoſſus ſcribit, Lothariū à Boleſlaò tributū Pomeraniæ Rugiæq; nomine, tanquā ad Romanū imperiū pertinentiū, popoſciſſe: uerùm illum negaſſe, quòd eas ſuas prouincias eſſe affirmaret. Ita conſtitutis rebus cū Cæſare, ad Italicam expeditionē, pontificemq; reducendum, ac diadema imperiale ab eo accipiendum ſpectante & feſtinante, Boleſlaus in Poloniā reuertit. Dum autem is hac de cauſa abeſt à Polonia, Vngarus ille, cuius dudum meminimus, cōmodā proditionis occaſionem nactus, celeri nuncio Iaropelcum euocat: ad ſextum Idus Februarij ad Viſliciā adeſſe cum expeditis copijs iubet.

Viſlicia oppidum.

Eſt autem Viſlicia oppidum nono à Cracouia milliario, in rupe, quam Nidæ amnis reſtagnatio inſulam facit, ſitum: ad quod non niſi per aggerem, nec eum latiſsimū, & pontes ſublicios aditus eſt. Eratq; tunc temporis frequens & populoſum id oppidū, quanq; ne nūc quidē deſertū eſt. Eò igitur Vngarus, de aduētu Ruſſorū certior factus, cōmigrare uiciniā oēm cū liberis, uxorib. & facultatib. ſuis iubet. Libenē facit iuſſa plebs pariter & nobilitas, ut ſe ſuaq; loco munito ab hoſtium armis defendat.

Viſlicia direpta à Rußis, & incenſa.

Adſunt ad condictum tempus Ruſsi: intromittuntur ab Vngaro clàm in oppidum intempeſta nocte: ingentem uulgi, nullo neq; ſexus neq; ætatis diſcrimine aut miſericordia, cędem edunt: oppidum ſuccēdunt: nobiliores ac ditiores cum reliqua præda, pecudum in modū curſim abigunt.

Proditionis præmium.

Proditori Iaropelcus princeps præmij loco linguā præcidit, oculos effodit, genitalia membra abſcidit. Sic ille perfidus dignā ſceleris ſui mercedem tulit. Oderunt enim ferè proditorem principes atq; reges, quāuis proditionē ament. Reuerſus aūt è Germania Boleſlaus, cum de Viſlicienſi excidio, & Iaropelci perfidia didiciſſet, ingentes aduerſus Iaropelcū & Ruſſos iras concipit: cumq; primùm per anni tempus res geri potuēre,

Rußicum bellum.

non modò ex nobilitate, uerùm etiā ex oppidanis & agreſtibus magnū cōparauit exercitum: & Ruſsiā fremens, perinde ac leenæ uel urſæ rapto fœtu ſolent, ingreditur. Cū autē nemo ipſi prodiret obuiā (nam Iaropelcus peccati ſimul & uiriū ſuarū ſibi cōſcius, procul in paludes atq; ſyluas ſeſe abdiderat) Vvladimirienſi regione omni & proximis quibusq; crudeliſsimè uaſtatis, afflictis, & exuſtis, cū ingenti præda reuertit in Poloniā.

Vvladimirienſis ora uaſtata.

Irritatus magis ꝗ fractus ea ſuorum clade & calamitate Iaropelcus, & cæteri Ruſſorum principes, de ratione belli cum Polonis gerendi conſultabant: & in eam ueniebāt ſententiā, ut dolis aggrederentur eos, quibus uirtute pares non eſſent. Fortè fortuna optatam eis occaſionem obtulit. Etenim cum comperiſſent Iaroſlaum Halicienſiū ducem cum Polonis ſentire, & ab eo conſilia ſua prodi, principatu eum eiecēre. Itaq; in Poloniā is ad Boleſlaū confugit.

Iaroſlai Halicienſiū ducis fuga ad Polonos.

Ruſſorū fraus.

Nec ambigebant Ruſsi, eum à Polonis reductū, & ſe ultum iri: anteuertēdos & fallendos ſibi eos eſſe iudicant, ut pacato agmine tanquā in tranquillis rebus ueniētes, ex improuiſo opprimerent potiùs, quàm aperta ui non ſine periculo graue bellum repellerent. Halicienſes ſubornant, ut ſimulato principis ſui deſiderio, à Boleſlao petant, ut eū primo quoque tempore reducat: affirmēt, pœnitere Ruſſos, quòd eū eieciſſent: quippe qui offenſum Boleſlaū uehementer metuant: quieturosq; eos eſſe, & culpā deprecaturos. Faciunt iuſſa Halicienſes: eadem penè confirmant nobiles quidā Vngari, Halicienſib. finitimi, ab ijſdē principibus ad aſtruendam & perficiendā inſtitutā fraudem cōducti & ſummiſsi.

Boleſlaus credulus.

Habuit dictis fidem Boleſlaus, ut erat natura credulus & apertus. Itaq; iuſto quidem, ſed minori tamen, ꝗ pro belli magnitudine & clandeſtino apparatu Ruſſorum, exercitu, Iaroſlaū reducit, nihil hoſtile ſuſpicatus.

Haliciæ ſitus.

Appropinquanti Haliciæ, quod oppidū ad radices Sarmaticorum montium, Vngariam à Ruſsia diuidentium, ſitum, ſalinas habet, primę Vngarorum turbæ inſtructæ gratulabundæ occurrunt: & præteruectæ noſtros, extremū agmen claudunt: ſubſecuti deinde Halicienſes, idem & ipſi faciunt. Suſpecta ea res eſſe Boleſlao cœpit. Accitoq; Vvſeborio palatino Cracouienſi, & magiſtro militiæ, ſuſpicionē ſuā cum eo cōmunicat. Dum hæc illi inter ſe conferunt, ac de euitando periculo & inſidijs conſultant, ecce apparent procul à fronte inſtructę Ruſſorum acies, quas Iaropelcus citato curſu ducebat. Sublata erat omnis dubitatio. Præcipitatū ſe in inſidias; & in medio hoſtiū concluſum Boleſlaus uidebat: & quanquā longè imparem ſe numero hoſtium animaduertebat, tamen qui ſemper ſolitus eſſet uincere, ſatius eſſe ducebat, honeſtè occumbere, quàm fugiendo uictoriā ultrò hoſti concedere.

Ruſſorum cum Polonis prælium.

Itaq; inſtructis pro tempore cōtra utrunq; hoſtē aciebus, & paucis cohortatus milites, ſigno dato primus in imminētem à fronte hoſtē impetum facit, concurrunt infeſtæ acies: extollitur ad cœlos clamor uirorū, clāgor tubarum, & armorum ſtrepitus. Contendunt noſtri de ſalute, Ruſsi de uictoria.

Boleſlai uirtus.

Iamq; noſtrorū res, ueterani exercitus uirtute & peritia, meliore loco eſſe incipiebat: ea maximè parte, qua Boleſlaus militis pariter & imperatoris officio fungebatur, magnamq; in hoſtibus ſtragem

edebat:

Palatini fuga.

edebat:cum ſubitò perturbatis ordinibus,& fugæ initio à palatino quodam, cuius nomẽ non memoratur,orto,ſequentib.eum qui proximi ſteterant, magna pars exercitus Polonici in fugã cõiecta eſt.Pugnabat nihilo minus cum paucis, & ijs quidem partim ſaucijs, partim laſsis,Boleslaus:& cum fugere turpe ſibi duceret,nolebat tamẽ inultus mortẽ oppetere.Fortè equus cui inſidebat,multis uulnerib.confectus atq; debilitatus concidit. Ibi

Gregarij militis præclarum facinus.

miles quidã gregarius,obſcurus,& originarius,ut ait Vincentius, ſubleuatum eum equo ſuo impoſuit,& ut patriæ magis quàm gloriæ ſuæ rationem duceret,fugaq; melioribus ſe rebus ſeruaret,orauit.Sic ille tunc quadragies ſepties uictor princeps (tot eñ ſecũdis p̄lijs

Boleslai uictoriæ.

dimicaſſe memorãt) nobiliſsimi uiri fuga proditus,gregarij militis opera preſenti ſe morti eripuit.Reuerſus in Poloniã,palatino quidem illi fugæ principi leporis pellẽ,colũ, & fu

Fugæ merces.

Virtutis præmium.

ſum dono miſit,meticuloſitatẽ eius & muliebrẽ animũ notans, qua ignominia ille ad uoluntariũ ſuſpẽdiũ adactus eſt:militẽ uerò ſalutis ſuæ authorẽ(nam & is fortè ſaluus è prælio euaſerat)inſignib.nobilitatis,luculenta pecunia & poſſeſsionib. remuneratus, etiã ad

Boleslai excelſus animus.

honores amplos & magiſtratus euexit,poſteritatemq; eius omnẽ nobilitauit. Deinde fiſcum ſuũ in redemptionẽ captiuorũ,qui permulti erãt,effudit.Nec tamẽ oẽs redimi potuêre:multi barbaris uenditi,in fœda ſeruitute conſenuerunt. Et uehementer quidẽ angebatã animo Boleslaus,ut ſolent ij,qui perpetuò ſecũdis reb.uſi, aduerſo aliquo caſu affligũtur:

Polonorum fœdus cum Bohemis.

pudebatq;,& pigebat eum ſui ipſius,quòd tantæ illius cladis culpã in ſe agnoſcebat,quippe qui credulus nimium & incircumſpectus fuiſſet.Sed tamẽ de labe illa delenda, & ulciſcendis perfidis Ruſsis,atq; Vngaris,ſedulò etiam atq; etiam cogitabat.Et quo liberius id faceret,cum Sobeslao Bohemorũ principe Cloſci cõuentũ egit, pacemq; fecit, arbitris utriuſq; populi procerib.Pudore aũt ac dolore ſtimulantibus, conſpectũ hominũ & colloquia uitabat.Quæ res ei maturauit mortẽ.Nam ex mœrore illo & anxietate animi,in languorem corporis & morbũ incidit:qui ſenſim ingraueſcens,omnẽ medicinã renuentẽ, to

Cazimirus filius Boleslao natus.

to anno lecto affixum,magnopere debilitauit. Nec angorẽ ac morbũ eius natus filius Cazimirus leuauit.Vbi mortem appropinquare ſibi ſenſit, conuocatis proceribus, qui officij cauſa undiq; conuenerant,& quatuor filijs adſtantibus, de concordia apud eos uerba

Polonia diuiſa inter Boleslai filios.

fecit:partituſq; omnia quæ tunc erant Polonicæ ditionis,inter quatuor filios, principatũ & ſummã rerum penes Vvladislaum natu maximũ conſtituit,cæteros eius authoritatem ſequi iuſsit.In partitione quintũ filium,qui ſuperiori anno natus erat,præterierat. Id eũ ꝓceres obliuione feciſſe exiſtimabant. Itaq; admonent, ut ne illum exortem patrimonij re-

Vaticiniũ Boleslai.

linquat. Reſpondit princeps: Iam illi quoq; portionem ſuam eſſe deſignatã. Admirantib. cunctis: Non aduertitis, inquit, in curru inter quatuor rotas quintã eſſe eam partem currus,cui homines inſident,& onera imponunt, quæ quidem à rotis ſuſtentatur atq; portatur.Eum igitur locum inter quatuor fratres quintus obtinebit,illiſq; ſuo tẽpore ſuccedet. Diuinitus ne id quod futurum erat,præſciuerit, an ut ſolent homines ferè inſtante morte alienati mente diuinare, an uerò diſcerpere in plures partes principatum noluerit, dicere

Boleslai mors.

Anni uitæ & regni Boleslai.

non habemus.Nec ita multò pòſt ſacris Chriſtianorum myſterijs ritè procuratus,uita exceſsit,maximo totius Poloniæ deſiderio: cum regnaſſet poſt patrẽ annos triginta ſex,uixiſſet quinquaginta tres.Funus Ploſcum ſolenni pompa elatum,& iuxta patrem conditũ

Boleslai figura,& ingeniũ, & ſtudia.

eſt.Fuit autem Boleslaus hic,habitudine corporis ſatis firma, uegeta, & laborum patiẽte, colore fuſco,ſtatura mediocri:os ei carbunculus morbus ab ineunte adoleſcentia diſtorſerat,atq; inde Criuouſti cognomentum habuit.Animo uerò excelſo fuit,& periculorũ cõtemptore:iuſti & æqui obſeruantiſsimus:ad iram,gratiã,miſericordiam ex æquo pronus: ad credendum perfacilis,quæ res ei multarum aduerſitatum, & ad extremum exitij cauſa fuit. Ad beneficentiam & liberalitatem cùm in omnes, tum præſertim in eos,qui in re militari præſtabant,promptus:modeſtia & clementia ſingulari:laudis & gloriæ cupidus: pacis artium non penitus expers,uerùm belli ſtudijs longè præſtantior:ad quæ à teneris,qđ aiunt,unguiculis toto animo ferebatur. Hinc omnem ferè principatũ ſuum bella gerendo exegit:miles ſtrenuus & audax:dux prouidus,ſolers, animoſus & fœlix, excepto ulti-

1139.ann.

Lotharij imp. mors.

Conradus Cæſar.

mo illo Halicienſi prælio.Obijt autem anno Chriſti nati 1139.cum eum Lotharius imperator uno anno anteuertiſſet:cui Germanorum principes Conradum ducem Sueuorum, cuius mentionẽ ſuperius fecimus,ſuffecêre. Sed nos exitu Boleslai Criuouſti claudamus hunc librum: ſequentes quinq;, ſecto ac diſcerpto monſtroſè in plures principatus imperio, belliſq; ciuilibus dicaturi. Ex his autem proximus, Boleslai filiorum res geſtas complectetur.

DE ORI-

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SEXTVS.

VVLADISLAVS SECVNDVS, PRINCEPS.

MOrtuo Boleslao, torpor quidam animos hominum occupauit, futurorum malorum omine, propter ſectionem regni, quam teſtamento Boleslai nuncupatam, filij eius flagitabant. Videbant enim omnes, ſe, qui dudum ſub unius imperio florentes & formidabiles cunctis in circuitu uicinis populis fuiſſent, deinceps diſcerptis uiribus atq; ſtudijs, quorūuis iniuriæ fore obnoxios.

Principatus multorū perniciosius reip.

Neq; enim diu concordiam inter fratres, conſtitutionemq; paternam ualere poſſe, cum infida ferè ſit omnis regni ſocietas: neque contentos illos fore ſuis ſortibus, deguſtata ſemel regnandi dulcedine: ſed iniuſtè aliena inuadentes, & uim atq; iniuriā uiciſsim propulſantes, ciuilibus & parricidialibus armis inter ſe cōcurſuros eſſe: quibus neceſſe eſſet tam amplam ac florentem dudum rempub. euerti. Itaque aliquandiu triſte ſilentium omnes tenuêre, promiſcueq; à fratribus imperabatur, donec ij diuerſa iubendo perturbare omnia cœpêre.

Comitia Cracouiæ.

Tum demum conuentu apud Cracouiam acto, cum flagitatio fratrum, ſtudiaq; & factiones comparatæ, ad unum deferri uniuerſam rerum ſummam non paterentur, nec rectius quicquam in mentem cuiquam ueniret: neceſſariò Boleslai conſtitutio approbatur, ut iuuenes certis ac definitis à patre finibus dominarentur: principatus uerò & ſumma belli, paciſq; authoritas penes natu maximum eſſet.

Diuiſio regni Polonici.

Partitione regni ſecundum deſcriptionem patris facta, Vuladislao quidem natu maximo Cracouiēſis, Siradienſis & Lencicienſis tractus, itemq; Sileſia obtigêre: Boleslao, qui Criſpus appellatus eſt, Maſouia & Cuiauia, Culmenſiſq;, ac Dobrinēſis tractus: Miezislao Gneſnenſis, Poſnanienſis, Caliſsienſis & Pomerania: Henrico Sendomirienſis atq; Lublinenſis. Cazimirus uerò infans exors, quēadmodū pater uoluerat, à Vuladislao curandus atq; educandus ſuſceptus eſt.

Vvladislao ſumma rerum permiſſa.

1140. ann.

Ita ad ſuas quiſq; ditiones & quaſi ſatrapias diſceſſere, ut Vuladislaū tamen principem agnoſcerent, eiuſq; maieſtatē comiter cōſeruarent: qui iam ſextum ac triceſimum agebat annum. Nam hæc anno Chriſti 1140. acta ſunt. Extincto uictore ac terrore gentiū Boleslao Criuouſto, mutataq;, uti diximus, forma reipubl. nō diu uicinorū arma quieuêre. Primus omniū Sobeslaus Bohemorū dux, immemor fœderū, quæ cum eo principe & uniuerſa Polonia iuriſiurandi religione interpoſita dudum icerat, nondū exacto à morte Boleslai anno, Sileſiam infeſto exercitu longè, lateq; populatus eſt: nec ea prę da, quamuis magna, contentus, ad ſubigendā omnem eam oram animum adiecit:

Sileſia uexata à Bohemis.

& quo facilius id faciat, locum opportunū apud uicum Coſcenū inter lacus, & paludes munitione & pręſidio firmare adoritur. Sed moliente uindicta diuina, iuſta uiolati fœderis & iuriſiurandi ultione perculit. Nam ualida febre correptus, incœpto deſiſtere coactus eſt: relatuſq; Pragam, non multo poſt, inualeſcente morte, extinctus eſt.

Sobeslaus Bohemus extinctus.

Vvladislaus Bohemorum princeps.

Vvladislai Polonorum principis ambitio.

Ita bellum exoriens repentè inter initia, unius morte ſedatū eſt. Neq; enim Vuladislaus, Vuladislai regis filius, qui Sobeslao patruo, filijs eius præteritis, apud Bohemos in principatu ſucceſsit, & bello uacare potuit, domeſticis motibus prohibitus: nec noſter acceptas iniurias, uaſtationeq; ditionis ſuæ ulciſci perrexit, ad inferendam, quàm ad propulſandam iniuriam magis ſpectans, & inuadendis alienis potius, quàm ſuis defendendis inhians, propterea quòd moleſtè ferret acciſum & mutilatum principatum, ſibiq; erepta eſſe duceret ea, quæ fratribus patris uoluntate, cunctæq; Poloniæ conſenſu ceſſerant.

Chriſtinæ ingenium & mores.

Chriſtinæ maritum in fratres incitat.

Aegrum ſua ſponte eius animum uxor Chriſtina, ſuperba, auara & ambitioſa mulier, & quæ Polonos omnes in porcorum loco habebat: nec eos ad miniſteriū, ac uix ad conſpectum ſuū admittebat, Germanis ſuis impendiò delectata, magis etiam inflammauit, quòd eum præter mores, iuraq; gentiū ad quartam modò partem principatus detruſum eſſe dictitaret, qui in uniuerſum principatum patri, utpotè natu maximus, ſuccedere debuiſſet: ſe Cæſaris filiam, Cæſaris neptem, ex inclyta familia, cum ampliſsima dote in ſpem uniuerſi principatus ipſi nupſiſſe: nūc uerò ad exiguam ſortem cum liberis cōmunibus redigi, qui quidem poſt patris mortem ad egeſtatem indignam ſuo genere, & ipſorū ordine, redituri eſſent. Quòd ſi ille uir eſſe pergeret, nec à moribus & uirtute paterna degeneraret, breui ſe uiſuram eſſe domi totum regnum.

regnum. Patrem eius non tuliſſe unum fratrem participẽ imperij: ipſum tres ferre? Quartum quoque, ubi adoleuerit, ſi ſapiat, portionem ſuam repetiturum eſſe. Summum illud ius & authoritatem monarchiæ umbratilem eſſe: neminem ipſi obſecundaturum. Quid ſi quis reliquorum fratrum ad ſummum illum principatum adſpiret? Quid ſi omnes inter ſe contra unũ conſpirent? Tunc uerò nullam ipſi fore ſpem ſalutis, niſi in fuga & exilio. Præſtare ergo anteuertere, quàm anteuerti. Hæc eadẽ identidem iterando, querendo, lachrymando, fremendo & obiurgando, tandem ad maturandum impium facinus uirum impulit. Sed ut ſub honeſto prætextu latere ſcelus: & quo facilius uel adiuuante, uel certè non aduerſante multitudine ſuorum, cogitata perficeret, ſenatum conuocat: quæritur, perniciosam & exitialem eſſe reipub. partitionem principatus à patre ſuo inſtitutam, propterea quòd multitudo principum cùm hoſtes ad inuadendum audaciores, tum ciues ad reſiſtendum infirmiores redderet, cuius rei aliquem iam guſtum paruo temporis ſpacio ipſi feciſſent, uexati impunè à Bohemis: qui non modò commouere ſe, dum penes unum patrem ſuum fuit imperium, auſi non eſſent, uerùmetiam pacis conditiones ab eo accepiſſent. Neq; uerò diu quietam eſſe poſſe ab inteſtinis diſcordijs atq; ciuilibus bellis eam rempub. quæ à plurib. exæquato dominatu, non certis legibus, ſed arbitrio cuiuſq; gubernetur. Nec diu maieſtatem unius cuiuſpiam ab ijs conſeruari ſolere, qui non modò genere, ſed uiribus etiam & potentia uni illi pares ſe eſſe ſentiret. Exemplo eſſe recenti penè hominum memoria Sbigneũ, qui licet genere impar, tamẽ ꝙ pater eum fratri ex iuſta uxore ſuſcepto exæquaſſet, tantis malis, cladibusq; rempub. inuoluerit, ut eam euerſurus omninò fuerit, niſi iuſta fratris indignatio aliquando tamẽ eum de medio ſuſtuliſſet. Bohemos quoq; & Ruſſos uicinos ſuos nullam aliam ob cauſam ciuilibus bellis inter ſe ad excidiũ, penè collidi, quàm ꝙ in multos partita ſint eorum imperia. Quocirca uellent, iuberent, ut penes unum ſe, quem primogeniti prærogatiua cæteris fratribus prætuliſſet, uerè eſſet regnũ. Attributurum ſe eſſe fratrib. aut definitos è fiſco ſuo reditus, aut uerò agros nõnullos & territoria, in quib. illi uitam honeſtè ſuſtentare queant, nec tamen calcitrandi materiam aut occaſionẽ habeant. Multo eſſe præſtabilius, paucos quoſdam incõmodo ac detrimento affici, quàm uniuerſos perire.

Wladiſlai principis oratio in ſenatu.

Chriſtina in ſenatu.

His addit Chriſtina (aderat enim in ſenatu, quo minus liberè eius intuitu ſententię dicerentur) cùm alia quæ uidebantur, tum, ſic in ſua Germania, ſic apud alias gentes, quæ cultu uitæ, ingenijs, & ſapientia præcellerent, morib. atq; legib. receptum eſſe, ut maximus natu in bona paterna ſuccedat, cæteris fratribus paululum aliquid præ manibus det, unde uiuant: hac ſpe ſe Vladiſlao nuptui datam eſſe.

Primogenitorum ius apud multas gentes.

Libertas ſenatus Polonici.

Deinde ſententias rogati ſenatores, cum ſtupefacti rei nouitate aliquandiu ſilentium tenuiſſent, tandem omnes, paucis à Chriſtina ſubornatis exceptis, impium & crudele principis conſiliũ deteſtari: orare, monere, ne patris ultimam uoluntatem irritam faciat, ne uniuerſę Polonię conſenſum aſpernetur, ne leges naturæ labefaciat. Valde eſſe diſsimile, quod de Sbigneo commemoratũ ſit: illum nothum fuiſſe, nec ullo more aut iure in partẽ principatus admitti debuiſſe: hos legitima uxore, & quidem Cæſaris filia ortos, exortes paterni dominatus fieri rectè non poſſe. Illum improbum, impudentẽ, & iam inde ab initio in patrem impiũ, extitiſſe: hos liberalib. ingenijs, honeſtiſsimè educatos, ſummo eſſe pudore & modeſtia: æquiſsimisq; animis ferre, & laturos porrò eſſe maxima natu fratris principatũ. Magis autem conſultum eſſe reip. ſi plurium ea conſilijs & armis cõiunctis defendatur, quàm ſi ex unius iudicio & propugnatione dependeat. Non poſſe commodè unum omnia proſpicere, nec ad omnes regni partes ſuis opem ferẽtem pariter accurrere, nec omnia per ſe munia principatus obire. Quòd ſi uicaria cuiuſquam opera utendum ſit, magis fidum, magisq; beneuolentem eſſe fratri fratrem, quàm extraneum.

Vxorum ſuaſiones efficaces.

Wladiſlaus princeps pecuniam fratribus imperat.

Wladiſlaus fratrum poſſeſsiones inuadit.

His & alijs dictis propemodum ad ſanitatem reuocata erat mens principis, niſi uiolentior uxoris amor, nocturnæq; eius perſuaſiones & blanditiæ, quæ plurimũ apud uxorios uiros ualent, tantoq; peſtilentiores ſunt, quantò plus poteſt is quẽ ſuperant, præcipitem eum egiſſent. Deliberato ſcelere, tributum ſiue ſubſidium pecuniarium fratribus & fraternis ditionibus primùm imperat, ut corũ tentaret patientiã: & ſi renuerẽt, iuſtũ haberet belli ipſis inferẽdi prætextũ. Vbi paritũ eſt, deinceps ad intercipienda quæ eorũ ditionis eſſent, animũ cõuertit, nec tñ Polonorũ, quib. iã ſuſpectus & exoſus eſſe cœperat, quoſq; alienos à cupiditate ſua eſſe nouerat, miniſterio & militia uti ad eã rẽ auſus eſt: ſed Ruſſorũ, cũ qb. materno genere cõiũgebat, auxilia clam acciet, cũ his apertè iam in fraternas ditiones graſſat: edicit, ne cuiq; Poloni, pręt ſe, obediant: cõtumaces aut uinculis, aut uerberib. coërcet, aut bonis mulctat. Nonnullas iam fratrũ munitiones & oppida cum pagis adiacentibus, partim per Ruſſos occupârat,

partim

partim in deditionem acceperat, ad florentiorem fortunam uel metu, uel (ut eſt uulgus fere nouarum rerum, nouorumq́; dominorū auidum) defluentibus paſsim hominibus. Ibi iuuenes impio fratris propoſito perſpecto, quid faciant porro cum ſuis conſultant: Animaduertunt à bello ciuili animos populariū ſuorum abhorrere: nec ipſi ſatis animorum ad uim fratris propulſandam habebant, propterea ꝙ & uiribus minus ualebant, & quantum cuiq; fidendum eſſet neſciebant. Itaq; ad miſericordiam procerum confugiūt, paternorum meritorum, paternæ uoluntatis, publiciq́; omnium ordinū cōſenſus de partiendo imperio ipſos admonēt, ipſorum fidei & protectioni ſe, ſuaq́; commendant. Ad fratrem etiam proficiſcuntur: & quoniam caput illorum cōſiliorum Chriſtinam glotem ſuam eſſe ſenſerant, ad mulieris pedes ſeſe proſternunt: clementiam eius ſuplices implorant. Verùm ea ſurdis auribus lęuirorum preces accipiebat, & ſalutem reip. quæ omni neceſsitudini pręponenda eſſet, cauſificabatur. Cōmouit ea res multos ex primoribus, cùm iuuenum miſericordia, tū metu exorientis tyrannidis: cuius argumentū erat, ꝙ Vuladiſlaus externum militem in ſuos immittebat: tū aūt auarę, importunæq́; mulieris odio, quę præter hanc in fratres mariti ſui inclementiā, nouis etiam exactionibus animos multorū offenderat. Etenim ea, cùm alia quædam auarè & crudeliter inſtituerat, tum uerò illud excogitauit, ut homines oppidani & ruſticani ſtatis & ſolennibus ferijs honoraria quædam munera, nempe pullos gallinaceos, anſeres, oua, mel, auenam, porcos, triticum in cellam principis inferrent. Quod cum ſemel atq; iterum ac tertium in gratiam principis non inuiti feciſſent, lege uiri, ut id perpetuum deinceps eſſet, ſanciuit. Itaq; impenſius iam & apertius nonnulli iuuenibus fauebant. In primis autem Vuſeboribus palatinus Sendomirienſis, & magiſter militię, & Petrus Danus comes Scrinenſis, quorum ille nonnunquam Ruſſos ex inſidijs paruis prælijs fundebat, Petrus uerò monendo & obiurgando principem ab inſtituto auocabat: quæ res ei, ſi non exitioſa, calamitoſa quidem certè fuit. Nam Vuladiſlaus, ut omnibus de rebus cum uxore cōmunicabat, ita de Petri quoque conſilio ac ſtudio ipſi narrauit. Excanduit ſubitò in hominem iracunda mulier, alioqui etiam ipſi infenſa, ex huiuſmodi cauſa. Venatum fortè Vuladiſlaus princeps & Petrus hic in remotas ſyluas ierant: ibi totum diem inueſtigandis & perſequendis feris defatigati, ad ueſperum ad focum conſtructa è ceſpite menſa, cum ſe pane & ferina carne, & aqua fontana utcunq; refeciſſent, & humi ſtratis penulis cubituri eſſent, Vuladiſlaus domeſticarum lautitiarum, & mollium ſtratorum recordatus, ioco Petrum appellans: Mollius inquit, nunc Petre uxor tua cum Abbate Scrinenſi ſiue Suleouięſi cubat, quàm nos. Petrus contrà, ut iocum ioco retunderet: Fortaſſe, inquit, & tua cum Dobeſſo. Erat autem Dobeſſus iuuenis ex equeſtri ordine non inelegans, quo familiarius Criſtina utebatur, ita ut muſsitaretur uulgò, eum cum illa clàm conſueuiſſe. Tetigit id dictū principis animum, & ſermonibus quidem tunc, iociſq́; finem fecit: uultu uerò ne poſtea quidem ſatis diſsimulauit ſiue dolorem, ſiue ſollicitudinem: incertum, liberiori'ne dicto Petri offenſus, an de crimine uxoris ex uerbis Petri, & ſuperioris temporis coniecturis, quas nō tam ſcrupuloſè ad eam diem notarat, ſuſpiciones colligens. Chriſtina ubi triſtiorem cogitabundumq́; præter morem uirū reuerſum animaduertit, ſciſcitatur cauſam, diſſimulat aliquandiu Vuladiſlaus: ad extremum uictus blanditijs & importunitate uxoris, detegit ei uulnus animi ſui. Inde grauiores ea in Petrum iras concœperat, occaſionemq́; ulciſcendi eius quærebat: quam cum fortuna percommodam attuliſſe uideretur, in eo ꝙ Petrus apertè cupiditati principis aduerſabatur, ibi uerò inſtare uiolenta mulier apud maritum noctesq́; diesq́;, ut Petrus de medio tolleretur. Eo uiuo, nunquam animi compotem futurum Vuladiſlaum. Erat enim uir ingenti ſpiritu Petrus, ſummaq́; potentia præditus: quippe qui præter priuatas opes & facultates ampliſs. Caliſsienſem, Cruſuicienſemq́; tractum omnem, Boleſlai Criuouſti nomine, adminiſtraſſet. Subornat tandē Dobeſſum Chriſtina, partim probri infamia irritatū, partim pollicitatione bonorum Petri illectum, ut eum quouis modo uel caperet, uel interficeret. Non eſt tamen auſus Dobeſſus hominem aperta ui aggredi: ſed obſeruabat tempus, quo per fraudē eum incautum opprimeret. Fortè Petrus nuptias filiæ, quam Iaxę Serborum ſiue Vinidarum duci in matrimonium collocabat, Vuratiſlauiæ inſigni pompa atq; celebritate apparabat: eò ſe Dobeſſus quoq; magno comitatu cōfert, ſecurumq́; & nihil eiuſmodi ſuſpicantem Petrum, ſolum fortè conſpicatus, dum miniſtri circa apparandas nuptias, & hoſpites comiter accipiendos ſatagunt, correptū, celeriter paratis & diſpoſitis ad hoc equis aſportat, & ad principem adducit. Diu, quid eo faceret Vuladiſlaus, animi dubius fuit. Reuerebatur hominis dignitatem, gratiamq́; popularem: reminiſcebatur, quo is honore apud patrem ſuum

Boleſlai filij deprecātur fratris iniuriam.

Procerum alienatio à Vuladiſlao.

Exactiones nouæ inſtitutæ.

Honoraria.

Petrus Danus dolo Chriſtinæ petitus.

Iocus pernicioſus.

Dobeſſus de adulterio reginæ ſuſpectus.

Petri Dani opes & præfecturæ.

fuiſſet. Contrà ſuggerebat Chriſtina, ſi incolumis Petrus dimittatur, acerbiorem eum
capitalemꝗ hoſtem fore principi, injuria illa exacerbatum. Vbi cunctari uirum uidet, mi
Petri Dani calamitas.
natur ſe ab eo diſceſſuram, ubi impunè probro proſtitutę pudicitiæ afficeretur. Vicit tan
dem, perfecitꝗ, ut indicta cauſa lingua Petro pręcideretur, atꝗ oculi effoderentur. Sic ei,
& ſæpè multis, liberior cum principe iocus malè ceſsit. Vixit tamen poſt eam calamita-
tem Petrus quinq; annos. Mortuus apud Vuratislauiam in ſancti Vincentij, quod tem-
plum & monaſterium ipſe condiderat, honorificè ſepultus eſt. Vnde fit mihi ueriſimile,
Miraculum.
Vuratislauienſem etiam præfecturam eum tenuiſſe. Ferunt nonnulli, quemadmodum
Dlugoſus memorat, ei poſtea propter pietatē, qua ſumma erat, uiſum, & ſermonis uſum
Geiſa rex Vngarorum Auſtrios uicit.
diuinitùs reſtitutum fuiſſe. Per hæc tempora Bela cæco Vngarorum rege uita defuncto,
Geiſa filius eius de quatuor natu maximus, regno paterno ſuſcepto, Henricum Auſtrio
rum ducem cum totius ferè Germaniæ auxilijs Vngariam inuadentem, cruento pręlio ſu
perauit. Petro tam crudeliter, quemadmodum dictū eſt, excarnificato, minus auſi ſunt
cæteri proceres uoluntati tyranni aduerſari: creuerunt tamen omnium in eum odia, quæ
Vuladislaus princeps fratres uiolat cum Ruſsis.
ſecundo fortunæ flatu occultata, poſtea afflictis rebus eius in apertum erupêre. Minus
autem diſsimulanter is iam agere, & fratres ditionibus ipſorum pellere, magnis Ruſſo-
rum fretus auxilijs, quibus Suatoslaus, Vuſeuolodi Kiouienſium principis filius, Izas-
laus Dauidis, & Vuſelodimirus Halicienſium duces præfuere. Iamꝗ Henricum Sen-
Ciuile bellum inter fratres.
domiria, & Boleslaum Ploſco, omniꝗ Maſouia propulerat. Reſtabat Miezislaus, ad
quem cæteri fratres confugerant. Ad eos igitur Vuladislaus in maiorem Poloniā cum
exercitu magnis itineribus contendit, in celeritate plenam uictoriæ ſpem reponens. Ve
Poſnania obſeſſa.
niens Poſnaniam, quæ ipſi portas clauſerat, cum primo impetu capere non potuiſſet,
obſidione cinxit. Vaſtabant interim Ruſsi agros liberioribus excurſionibus, exurebant
uicos & pagos, captiuos uiros ac mulieres in ſeruitutem abducebant, diripiebant fana,
Iacobus Archiepiſcopus principē obiurgat, ac diris deuouet.
uimꝗ honeſtis puellis ac matronis inferebant, ne à pueris quidem abſtinebant. Viuebat
adhuc Iacobus archiepiſcopus Gneſnenſis, plebeius quidē, ſed uenerabilis & pius ſe-
nex, excelſiꝗ animi. Is igitur cupiditatem & crudelitatem Vuladislai peroſus, & cùm
optimi principis Boleslai Criuouſti filiorum, tum patriæ indignam & calamitoſam ſor-
tem miſeratus, ſacro pontificum cultu & infula, quo auguſtiorem ſpeciem principi ex-
hiberet, indutus, & carpento in caſtra, & uſꝗ ad ipſum Vuladislai tentorium inuectus,
comiter principem nefarij cœpti admonet: negat eſſe boni principis, patriam, à qua in lu
cem editus, indulgenter educatus, & ad ſummum honorem euectus ſit, externis armis
hoſtilem in modum impetere, uexare, ac diripere: negat eſſe Chriſtiani hominis, fratres
coniunctiſsimos & obſequentiſsimos, quos tuendos ſuſceperit, oppugnare: & non mo-
dò attributis à patre & uniuerſa repub. ditionibus exuere, ſed uitam etiam & ſanguinem
eorum ſitire. Deſiſteret ergo cœptis: moderaretur diræ & inſatiabili cupiditati ſuæ: & cū
optimis fratribus in gratiam rediret: præſtare, ut eorū fideli ope & opera, aduerſus quoſ-
uis externos hoſtes uteretur, quàm ut infidis & ſitientibus Poloni ſanguinis Ruſſorum
armis illos iret perditū, & quaſi in ſua ipſe uiſcera ſæuiret. Si homines non reuereretur, at
Deum metueret, acerrimum ſcelerum omnium, & maximè uiolatæ humanæ coniun-
ctionis & ſocietatis ultorem. Non commouit hæc Archiepiſcopi oratio, quamuis gra-
uis & prudens, Vuladislaum, nec ab inſtituto deterruit. Quod cum uir diuinus animad
uerteret, quaſi numine afflatus, è ſella aſſurgens: Quando, inquit, humana ſimul ac
diuina iura ſuperbè contēnis, & paterna mea monita obſtinatè reſpuis, Dei omnipoten-
tis, cuius uices gero, authoritate, ſacris & Chriſtianorum hominum ſocietate tibi inter-
dico, caputꝗ tuum & omnium adiutorum & aſſeclarum tuorum diris deuoueo. Dein-
de multa in eum & in exercitum eius execratus, recedebat. Fortè dum imprudentius au
Omen malum.
riga carpentum conuertit, in columnam, quæ tentorium principis ſuſtentabat, extremo
axe impingens, mota loco columna, tentorium ſolo proſtrauit. Mali ominis ea res
cunctis uiſa eſt. Tenuit tamen iram Vuladislaus, nec acerbius quicquam in Archiepi-
ſcopum aut fecit, aut dixit: ita ut mirarentur omnes patientiam eius. Commouerat non-
nullos de proceribus, qui in caſtris Vuladislai erant, Iacobi archiepiſcopi authoritas &
execratio. Itaꝗ deducere & ipſi à propoſito principem inſtituêre, ſed nullo operæprecio.
Caſtrenſis negligentia.
Nam is diligentius etiam omnia ad expugnationem Poſnaniæ adminiſtrare perrexit. Ta-
men cum nullus hoſtilis ſubeſſet metus, nec magnopere è paruo oppido eruptio timere-
tur, ſecurius agebant Ruſsi, quàm ratio caſtrorum exigit: & uel ad prædas agendas
quoquouerſus diſcurrebant, uel genialibus epulis & compotationibus, ludiſꝗ & lu-
ſibus indulgebant, uel his rebus grauati & fatigati altum ſtertebant: in ſtationibus rari,

necij

nec ij ſotis ſobrij excubabant. Deliteſcebant in abdito Boleslaus, Miezislaus & Henricus, cum modico militum præſidio, occaſionem bene gerendæ rei captantes: ij poſtea quàm uel ex transfugis, uel è captiuis per inſidias, dum incautius pabulantur, exceptis, certò didicere de negligentia & ſecuritate aduerſariorum, ſilenti agmine ad caſtra propius accedunt. Oppidani è turribus procul ſuos conſpicati, nec ignari quid in ſubiectis oppido caſtris ageretur, propoſito uexillo ſignum dant ſuis faciendi in hoſtem impetus tempeſtiui. Animaduertere id uexillum præter morem extenſum Ruſſorum duces, qui tunc fortè cum Vuladislao conuiuabantur: rogant, quid'nam rei ſit, & quid ſibi uelit uexillum illud? Reſpondet Vuladislaus, deditionis eſſe ſignum. parcendum eſſe Ruſsi cenſent ſupplicibus: negat Vuladislaus ullum fore ijs qui tam obſtinatè obſidionem ſuſtinuiſſent, miſericordiæ locum. Nec multò pòſt, exauditur ab extremis caſtris ingens clamor atque ſtrepitus, iam intra uallum, & in cæde uerſantium hoſtium.

Vuladislaus uincitur & fugatur.

Erumpunt eodem tempore & oppidani, & turribus ac cæteris operibus, tugurijſq; militum, è ſtipula ſtramentiſq; factis, celeriter ignem ſubijciunt. Fit trepidatio & diſcurſatio totis caſtris, perculſis re ſubita & inopinata omnibus: nec quid agerent, aut quò ſe uerterent, ac ne fugæ quidem conſilium explicantibus. Nec à uero abhorret, diuinitùs formidinem illam tanto exercitui meritò iniectam fuiſſe. Nec fuit, qui ſe uictoribus opponeret, fuſis nullo negocio, qui ad primum tumultum pauci & inordinati occurrerant. Nam cæteri uel ad ducum tentoria, uel ad corripienda arma, uel ad ſternendos equos, uel ad efferenda quæ quiſq; chariſsima habebat, feſtinabant, uel attoniti deniq; amentium more huc atq; illuc diſcurſabant. Ad extremum graſſante latè undique ferro & incendio, effundunt ſeſe caſtris, qua quiſque exitum inueniebat. Fugientes partim trucidantur ab equitibus, partim in Vartham & Glorunam fluuios, qui non ita procul à caſtris erant, compulſi merguntur. Vuladislaus cum Ruſsis ducibus, & paucis quibuſdam euadens, effuſo curſu Cracouiam contendit. Inde quoque Ruſsi non multum morati, nudi penè & inermes, & omnium rerum egeni domos ſeſe recepêre. Direpta ſunt copioſa & opulenta Vuladislai Ruſſorumq; caſtra.

Dlugoſſus.

Dlugoſſus aliquanto aliter hæc exponit. Ait enim, Boleslaum, Miezislaum & Henricum, primò Vuladislai aduentu Poſnaniæ ſe cum paruo præſidio tenuiſſe, diuturnamq; obſidionem in magna commeatus inopia toleraſſe: & clementiam atq; miſericordiam fratris per internuncios imploraſſe. Cum autem is inexorabilem ſe ipſis præberet, nec aliter ueniam daret niſi ſeſe & ſua omnia ei dederent, dura hæc, ita ut erant ſanè uiſa eſſe iuuenibus: & in magna ſalutis deſperatione, decreuiſſe eos, honeſtè mori potius, quàm crudelis uictoris, & apud quem nihil ſancti eſſet, fidei ſeſe committere. Erupiſſe deinde aliquoties ex oppido, & nonnulla ſtrage in hoſtibus edita, repulſos tamen eſſe. Deinde cum quieuiſſent aliquandiu, quaſi abiecta iam erumpendi cogitatione, & ſecuriores neglig ẽtioresq; reddidiſſent eos qui in ſtationibus & ad opera excubabant, captato tempore, armatiſq; omnibus, qui arma ferre poterant in ciuitate, erupiſſe in inopinantes, eo propoſito, ut aut uincerent, aut non inulti occumberent: & clariſsima illa uictoria, de qua iam diximus, potitos eſſe. Annus quo hæc acta ſunt, fuit à Chriſto nato milleſimus centeſimus quadrageſimus quintus.

1145. ann.

Defectio Polonorum à Vuladislao.

Parſum eſt autem ciuibus iuſſu iuuenũ, quoad in ſumma illa perturbatione & confuſione fieri potuit. Magna fit ſtatim ea uictoria rerum commutatio. Defluebant omnes paſsim à uicto ad uictores, & augebant eorum exercitum: arces & munitiones interceptæ, in fidem & poteſtatem priſtinorum dominorum ultrò redibant. Non contenti autem uictores iuuenes eo, quòd fratrem ſe oppugnantem profligaſſent, ſuaq; omnia recuperaſſent, exterminare eum etiã uiciſsim proprijs ditionibus, & principatu eijcere inſtituunt, rati nunquam eum ad ſanitatem & modeſtiam rediturum eſſe: uerùm Ruſſorum auxilijs fretum, bellum renouaturum.

Vuladislaus principatu pulſus.

Itaque æſtate ſequenti, cum eo quem ad manum habebant exercitu, ualidiori iam aliquanto, quàm fuerat initio, Cracouiam contendunt. Quod cum Vuladislao nunciatum eſſet, diffiſus munitioni arcis, ſuorùmque ſtudijs & uoluntatibus, & fratrum deſperata miſericordia, quippe quos ipſe ſupplices nulla miſericordia dignatus eſſet, relicta Cracouiæ uxore ac tribus filijs, per Sileſiam in Germaniam profugit, Conradi tertij Cæſaris, uxoris ſuæ ſobrini, opem imploraturus.

Cracouia in poteſtatem fratrum iuniorũ uenit.

Moderatio iuuenum uictorum.

Cracouienſes cum primùm adueniente Boleslao, Miezislao & Henrico portas clauſiſſent, cognita principis longiore fuga, & conſenſu totius Poloniæ, aperuêre: nec multò pòſt arx etiam deditur. In qua recipienda, ſumma animorum moderatione iuuenes uſi ſunt. Liberos & uxorem Vuladislai, quamuis infeſtam ſibi, & quæ origo malorũ illorum fuerat, ab omni iniuria & contumelia iratorũ

Tt 2 militum

militum atq; procerum defenderunt: & cum omni ſupellectili in Germaniam, aut quò uellent, additis præſidij cauſa, qui abeuntes deducerent, dimiſerunt. Sic infelix Vuladiſlaus, qui ſuaſu uxoris iniuſtè aliena concupiuerat, ſua iuſtè amiſit: & qui in ampliſsima fortuna, principatusq; prærogatiua non acquieuerat, in exilio cum mala conſultrice uxore miſer contabuit: quemadmodum inferiùs exponemus. Obtinuit autem principatum Poloniæ Vuladiſlaus, non totos ſeptem annos. Sub ipſum principatus eius initium Ianicus, qui poſtea Vuratiſlauienſis epiſcopus, ac deinde archiepiſcopus Gneſnenſis fuit, Ianiſlaus'que dictus eſt, & Clemens, fratres germani, equeſtri Gryphium

Andreouienſe monaſteriū.

ſiue Gryffonum, ut uulgò uocant, familia orti, monaſterium Andreouienſe condiderunt: eiq; oppidum ipſum Andreouum, & ſeptem pagos de bonis ſuis attribuerunt, atque in eo Ciſtercienſis ſectæ monachos, à Bernardo abbate ſancto conditos, è Morimundenſi Burgundiæ monaſterio euocatos, collocarunt. Impoſuerunt autem

Androuienſis monaſterij tributum.

conditores illi tributum perenne oppidanis, addictis monaſterio: ut corda cæſarum pecudum, & paucula haleca ſibi poſteris'que ſuis memoriæ ſempiternæ gratia penderent. Verùm id tributum poſtea Abbas neſcio qui redemit. Addiderunt etiam Radoſſus & Gedeon epiſcopi Cracouienſes, decimas quaſdam eidem monaſterio: itemq; Ianicus, poſteaquam Gneſnenſis archiepiſcopus factus eſt, non modò decimis, uerùm etiam duodecim pagis ad ſuperiores adiectis, id locupletauit,

BOLESLAVS CRISPVS.

EXacto cum uxore & liberis Vuladiſlao principe, concordi fatrum iuxtà ac procerum, nobilitatisq; ſententia ad Boleſlaum, qui Vuladiſlao natu proximus erat, principatus & ſumma rerum defertur, & quæcunque in ditione Vuladiſlai fuerant: Cazimirus etiam natu minimus frater, eius curæ commen-

Boleſlai Criſpi benignitas.

datus eſt. Et moderatè is, clementerq; regnauit: fratres magna beneuolentia & charitate complexus, beneficentia etiam & liberalitate maiorem in modum ſibi deuinxit. Nonnulla enim bona & poſſeſsiones, quæ ipſius iuris fuerant, ipſis ultro donauit & edixit: eoq; ſumma ij fide, ſummoq; ſtudio uiciſsim eum defenderunt, nihil neque Ruſſorum, neque Bohemorum, neque Germanorum & Conradi Cæſaris minis deter-

Vuladiſlai exulis ſolicitudo.

riti, aut precibus emolliti. Nam inſtabat Vuladiſlaus aſsiduò, tum apud Vuladiſlaum ducem Bohemorum, ad quem ea de re adierat, tum apud Cæſarem, ut eorum uel authoritate in paternum principatum reſtitueretur, uel armis reduceretur. Sollicitabat & Ruſſos legationibus. Verùm hi nondum ſe ſatis è clade Poſnanienſi refocillarant, & nolebant conſentientem Poloniam iritare, à cuius exigua quadam parte ui-

Conradi Cæſ. & Ludouici Gall. regis expeditio in Syriam.

cti, profligatiq; nuper eſſent. Cæſar uerò & Bohemus prolixè promittebant: uerùm hic domeſticis motibus, ille Aſiatica expeditione, impediti, præſtare commodè promiſſa non potuêre. Rebus enim Normanorum in Syria Saracenorum, Turcarumq; ui inclinatis, Edeſſaq; nobili & uetuſta urbe Meſopotamiæ, quæ tunc à Gallis tenebatur, expugnata, & magno terrore Chriſtianis in Aſia militantibus iniecto, Cæſar & rex

Bernardus abbas Claræuallis.

Gallorum Ludouicus cum compluribus principibus uiris & epiſcopis à Bernardo Abbate Claræuallis concitati, expeditionem in Syriam ſuſceperunt. Ne tamen Vuladiſlai cauſam penitus deſeruiſſe uideretur Cæſar miſit legationem ad Boleſlaum, cæ-

Cōradi Cæſaris legatio ad Polonos.

terosq; fratres, ut Vuladiſlao ademptas ditiones & principatum ſua ſponte redderent, potius quàm arma ſua experirentur. Neque enim ſe rectè & affini, & calamitoſo ac ſupplici principi deeſſe poſſe. Cui legationi Boleſlaus princeps de ſententia fratrum

Boleſlai Criſpi reſponſum.

& procerum ita reſpondit: Nulla à ſe, fratribusq; ſuis iniuria affectum eſſe Vuladiſlaum, ſe nequicquam deprecantes impio bello ab eo petitos, & attributis à patre & ab uniuerſa rep. ditionibus & principatibus iam penè exutos, cum pacem tamen nullis æquis conditionibus impetrare poſſent, uitam defendiſſe ſuam: illumq; omnis diuini & humani iuris uiolatorem, fratres inſontes & obſequentiſsimos eijcientem, intolerabilem in liberos populos dominatum uſurpantem, non tam ipſorum uiribus, quàm diuina ultione euidenter perculſum: fugientem'que, magno uniuerſæ Poloniæ conſenſu ſempiterno exilio damnatum eſſe. Recipere eum talem, tamq; iuſtè conſenſu publico pulſum, neque ſibi tutum eſſe, neque Polonis expedire. Ne ergo Cæſar id à ſe poſtularet, neue ab inuitis extorquere pergeret, quod ſine periculo, & ſine magno

Principis officium.

malo reipublicæ facere non poſſent. Eſſe quidem tanti principis atque Cæſaris, afflictis ſubuenire: ſed ijs demum, qui immeritò afflicti eſſent. Cæterùm ad uim & iniuriam

faciendam

faciendam, nemini opem eius patere debere: quippe qui ab innocẽtia contra ſcelus, ab officio contra improbitatem, à modeſtia contra audaciam, à iuſtitia contra iniuſtitiam, deniq; à pietate contra parricidium ſtare debeat. Eſſe Vuladiſlaum affinem Cæſaris ſe uerò cognatos etiam: auxilium ſe ab eo ſperare, non bellum expectare, cuius nullam, neque dediſſent, neque daturi eſſent occaſionem. Habere ſe illi eum honorem, quem & cognato & maximo principi haberi par eſſet: libenterq; in alijs rebus authoritati eius obſecundaturos, in una illa re id fieri non poſſe. Libentius ſe cum quouis capitali hoſte, quàm cum illo tali fratre in gratiam redituros eſſe: & quiduis potius paſſuros, quàm commiſſuros, ut ſuo ſibi iumento, quod dicitur, malam rem adſciuiſſe, & rempub. quæ in fidem ſuam confugerit, prodidiſſe uiderentur. Fregit ea reſpõſio Conradi animum, ita ut multum de ſtudio ſuo in Vuladiſlaum deinceps remitteret, præſertim quòd ad expeditionem Aſiaticam totus ſpectabat, quamuis à proceribus ſuis & Bohemo, quos ſedulò unà cum liberis & uxore prenſabat Vuladiſlaus, in Polonos incitaretur. Porrò in concilio Remenſi, quod Eugenius tertius pontifex max. initio pontificatus ſui coegerat, Henricus Bauarorum dux, Chriſtinæ propinquus, de principibus & epiſcopis Polonorum per legatos queſtus eſt, quòd illi quidem fratrem, hi uerò dominum ſuum contra fidem & iuſiurandum paterno principatu pepuliſſent. Sed quid effecerit, non comperio. Conradus uerò Cæſar expeditionem illam ſuam cùm maturaſſet, per Poloniam, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus, ſtatuit iter facere: quòd & compendioſior ea uia eſſet, & minus periculorum haberet: ſimul φ non diffideret, ſe Vuladiſlaum cum fratribus coram reconciliaturum eſſe. Et acceptus quidem eſt a Boleſlao, cæteriſq; fratribus perquàm honorificè & liberaliter, unà cum Vuladiſlao Bohemorum principe, & & fratribus eius Henrico & Spicigneuo, omniq; Germanorum & Bohemorum exercitu, & uſque ad pontum Euxinum deductus: cæterum de reconciliatione nihil tunc aliud impetrauit, niſi φ pollicitus eſt Boleſlaus cum fratribus, ſe, cùm reuertiſſet ab illa expeditione Cæſar, quæ is uellet, facturum eſſe. Multi uerò uoluntarij è Polonis militiæ illi nomina dedere, & cum Cæſare profecti ſunt. Alij, per Vngariam eum non ſatis compoſito agmine profectum eſſe in Thraciam, uolunt. Vincentius uerò crebrioribus legationib. eum de reſtitutione Vuladiſlai cum Polonis egiſſe memorat. Sub hyemem eiuſdem anni, duxit Boleſlaus cum Henrico fratre exercitum in Ruſsiam, Izaſlai Kiouienſium principis, cõſpiratione cæterorum principum principatu eiecti, precibus & muneribus inuitatus: caſtriſq; apud Cemerinum poſitis, totam hyemẽ ibi conſumpſit: & nulla re memorabili geſta, propter ignauiam Izaſlai, & non ſatis certam fidem Ruſſorum, in Poloniam redijt. Izaſlaus uerò poſt diſceſsionem auxiliorum, Luſci obſeſſus ab hoſtibus, pacem tandem ab eis impetrauit. Per hoc tempus Iacobus Archiepiſcopus Gneſnenſis mortuus, Ianicum ſiue Ianiſlaum, cuius paulò antè mentionẽ fecimus, è Vuratiſlauienſi epiſcopa euocatum. Boleſlai principis ſtudio adiutum, ſucceſſorem accepit: huic uerò Valterus equeſtri Zadoreorum ortus familia, ſucceſsit: qui baſilicã Vuratiſlauienſem, ligneam ad id tempus, murò exædificauit, rituſq; Lugdunenſis baſilicæ in eam induxit. Anno uno interiecto, reuerſus ab Aſiatica expeditione Conradus, cum non multum ibi operæprecij feciſſet, magnamq; copiarum ſuarum partem partim Turcico prælio, partim dolo Emanuelis Conſtantinopolitani imperatoris amiſiſſet, bellum Polonis intulit, ut per uim Vuladiſlaum exulem in principatum reſtitueret: cum Boleslaus, cæteriq; fratres promiſſorum admoniti, tergiuerſarentur, φ dicerent, Vuladiſlao reducto, ſe nouos motus, noua pericula, ſummamq; reip. perturbationem reformidare. Verùm id bellum in ſpeciem ingens & formidabile, Boleſlai principis humanitas & ſapientia inter ipſa initia reſtinxit. Nam ut Cæſar cum ualidis Germanorum, Bohemorum & Morauorum copijs Poloniæ fines attigit, non deſtitit. Boleſlaus cum expeditis turmis, quas de ſuis tumultuariè coẽgerat, omnibus locis opportunis hoſtilia itinera, pabulationes, frumentationes & aquationes ex inſidijs obſeruare, & in incautos hoſtes impetum facere, interdumq; totum exercitum reficientem ſe, aut quieſcentem, ſubito tumultu, & ad caſtra adequitantis exercitus oſtẽtatione exagitare & perterrefacere. Illis uerò ad arma conclamantibus, ad impedita loca raptim ſe cum ſuis recipiebat, nec unquam rem fortunæ & uniuerſæ dimicationi committebat. Cum autẽ ad Odram ſubſtitiſſet, & caſtra metatus eſſet Cæſar, eo quòd aquæ eius fluminis tunc fortè excreuerant, & noſtri ulteriores ripas obſeruantes, difficilem traiectionem ipſi effecerant: ſimul autem è Germania noui quidam motus ipſi afferebantur, quib. ad rerum domeſticarum curam reuocabatur: accepta fide Boleſlaus in caſtra ad eum uenit, factaq; publica audientia,

Remenſe concilium.

Conradi Cæſaris expeditio in Aſiam.

Bohemorum principes in Aſiam militatũ profecti.

1147 ann. Ruſsicũ bellũ.

Ianiſlaus Archiepiſcopus.

Vuratiſlauienſis baſilica, & ritus eius.

1149. ann. Conradi Cæſ. expeditio in Poloniam.

Polonorum cũ Germanis belli gerendi ratio.

Boleſlaus ad

Cæſarem in caſtra uenit, & bellū ſuſtulit.

dientia, Vuladiſlai fratris facinora & peccata omnia, in ſe ac cæteros fratres, & in omnes ordines reip. Polonæ luculenta oratione expoſuit: neceſſariam expulſionem, iuſtamq; reſtituendi eius recuſationem ſuam & uniuerſæ reip. excuſauit: neceſsitudinem ſuam cum Conrado maiorem, quàm Vuladiſlai commemorauit: ſtudia & officia ſua nonnulla in Cæſarem & Germanos modeſtè refricauit: ne cognatum & Chriſtianum ſanguinem ſitirent, neu ſe ad extrema adigerent, orauit. Munera etiam non contemnenda Cæſari & nonnullis principibus, maximeq; ijs quos gratia plurimùm ualere apud Cæſarem didicerat, priuatim miſit. Ita poſcente Boleſlao, ſuadentibus primoribus, ad ſua defendenda feſtinantibus militibus, ipſo Cæſare ductum iri diutius opinione ſua bellum animaduertente, & ad componendas res domeſticas feſtinante, bellum illud ſtatim ſolutum eſt: demiſſusq; poſtridie exercitus, nequicquam reclamante Vuladiſlao exule: & item Bohemorum principe, non tam exulis rem agente, quàm Polonis inimico. Hagecus hic neſcio quid de Tartaris & Saracenis unà cum Ruſsis à Vuladiſlao exule contra Polonos ductis, & à Boleſlao uictis, pulſisq;: qui utriq; poculi procul tunc aberant à Polonia.

Boleſlai & Miezislai uxores.

Pace cum Cæſare facta, aut uerius bello in aliud tempus dilato, Boleſlaus & Mieziſlaus uxores duxère ſorores germanas, Vuſeuolodimiri Halicienſium principis filias: Boleſlaus quidem Anaſtaſiam, Mieziſlaus uerò Eudoxiam. uerùm is, hac non ita multò pòſt mortua, nondum exacto à primis nuptijs biennio, aliam duxit, Gertrudim Geiſæ regis Vngarorum ſororem, Belæ cæci filiam.

Henricus dux ad Hieroſolymitanam militiā profectus.

Cæterùm Henricus cœlibem uitam ſecutus, ad Hieroſolymitanam militiam cum non contemnendo comitatu profectus eſt, principatu ſuo Boleſlai fratris fidei ac tutelæ commendato: cumq; totum annum ibi commoratus, non uulgare uirtutis ſuæ ſpecimē aduerſus barbaros Sarracenos edidiſſet, ſoſpes reuerſus eſt.

Templarij in Poloniam deducti.

Reuertens autem, in Zagoſce pago ad Nidam amnem parœciam ac domicilium Templariorum ſodalitati, quæ tunc bonam in bello Aſiatico Chriſtianis nauabat operam, condidit & luculentis reditibus inſtruxit.

Iaxa Gryphius.

Canonici ſepulchri Chriſti.

Miechouienſe cœnobium.

Cum hoc Henrico crediderim profectum Iaxam, nobilem & locupletem equitem de familia Gryphium, ut fama eſt: qui cum in Aſia aliquandiu militaſſet, reuertens, unum de canonicis ſepulchri Chriſti domini noſtri, diui Auguſtini inſtituto uiuentibus, & geminam crucem rubram in toga inſigne profeſsionis ſuæ geſtantibus, ſecum deduxit, eamq; ſodalitatem in Polonia propagauit, condito templo ac domicilio in pago ſuo Mechouo, quod nunc oppidum eſt, quinto à Cracouia milliario: eoq;, & duobus item pagis ſodalitati attributo: cui etiam Gedeon epiſcopus Cracouienſis decimas quaſdam poſterius adiunxit.

Zuerinecenſe cœnobium.

Condidit idem Iaxa, dotauitq; etiam monaſterium uirginibus profeſsionis Præmonſtratenſis, ut uocant, in ſuburbano ſuo Cracouienſi, quod Zuerinecium, quaſi tu dicas uiuarium, dicitur. Impetrauit autem utriq; loco ſubiectis hominibus à Boleſlao Criſpo principe, omnium onerum, munerum atq; penſionum, quæ ad principem ac rem. pertinerent, ſempiternam immunitatem. Sed ad inſtitutum reuertamur. Vuladiſlaus exul, quamuis deſiderio & ſpe ſua fruſtratus iterum atque iterum, pergebat tamen moleſtus eſſe Cæſari de reductione ſua: & commouebat quidem Cæſarem, cùm aſsidua flagitatione & querimonia, tum aſpectu ipſo miſerabili, ac tanta fortunæ commutatione: pudor etiam cum indignatione mixtus, Cæſarem ſtimulabat, ꝙ contemni & poſtulata, & minas ſuas, nec promiſſa præſtari à Polonis principibus, maieſtate ſua indignum iudicaret. Sed tamen exulem reducere non potuit, partim aduerſa ualetudine ac diuturno morbo impeditus, partim etiam proprijs & neceſſarijs negocijs, & nonnulla imperij perturbatione diſtentus.

Vuladiſlaus exul infeſtat Poloniam.

Nemcium & Grotheciū arces in Sileſia conſtructæ, & Polonorū principi deditæ.

Verùm quo leuius interea Vuladiſlaus ferret exilium, poſſeſsiones quaſdam ei dedit utendas fruendas, unde ſe & uxorem, liberosq; ſuſtentaret: adiungit exiguas equitū, peditumq; copias, cum quibus ille crebris excurſionibus Vuratiſlauienſem tractum & uiciniam illam omnem, extructis in confinio duabus arcibus Nemcio & Grothecio, quò ſe tutò recipiebat, infeſtauit. Non tulit hoc Boleſlaus. Nam coacto exercitu, ad prædatores illos perſequendos, & arces euertendas profectus eſt. Id ubi cognouit Vuladiſlaus, munitis præſidio militum arcibus, in Germaniam ſe recepit, ſiue, metu ſiue auxiliorum petendorum gratia. Qui in præſidijs relicti erant Germani ſiue Bohemi, ſuſtinuerunt aliquandiu impetum & obſidionem Polonorum: tandem deficiente annona, & morbis inualeſcentibus, ac deſperatis auxilijs, deditionem fecere.

1153 ann.

Conradus Cæſar mortuus.

Fridericus Barbaroſſa Cæſar.

Nec ita multo pòſt, nempe anno Chriſti nati 1153. Conradus Cæſar mortuus, antequam imperatoris diadema adeptus eſſet, ſolicitudine & metu grauis belli noſtros liberauit. Quieuitq; tunc Polonia annis aliquot, donec Fridericus cognomento Barbaroſſa, Friderici Sueuorum ducis filius, qui

Conrado

Conrado patruo in imperio ſucceſsit, petendo imperiali diademate, pacandiſꝙ, ſeu potius turbandis rebus Italiæ & Galliæ Ciſalpinæ, quæ nunc Langobardia dicitur, ac pontificibus maximis arbitratu ſuo creandis atꝙ deijciendis, occupatus fuit. Reuerſum autem in Germaniam, & conuentum totius Germaniæ agentem Virceburgi, ſiuè Herbipoli, ſuplex adit Vuladislaus, orat de reductione ſua: & quo magis eum ad miſericordiam flecteret, tres filios iuuenes pedibus propinqui imperatoris admouit. Idem pro eo petijt Vuladislaus princeps Bohemorum, faſtum Polonorum & contemptionem Cæſareæ maieſtatis & authoritatis exagerans: idem pleriꝙ Germanorũ principes atꝙ duces, quibus iam Vuladislaus exul diuturna conſuetudine familiaris factus erat, quoſꝙ ea de re prehenſauerat. Quanquam autem rebellarant imperatori Mediolanenſes cum ſocijs ſuis, tamen exoratus Fridericus, priorem in Polonos expeditionem de ampliſsimi ſenatus ſententia decrèuit. Ac legatos quidem ſtatim ex illis comitijs ad Boleſlaum principem & fratres eius miſit, qui ipſis, niſi reciperent Vuladiſlaum, aut niſi ipſi tributum, quod fortaſſe pollicebatur Vuladislaus, imperatori Romano penderent, bellum denunciant: ipſe uerò hyemem illam in apparatu belli conſumpſit. Reuerſi Cracouia legati, non diſsimile eius, quod Conrado olim datum erat, reſponſum retulerunt: cuius ea uis erat, ut quiduis potius paſſuri Poloni principes, qui eà de re Cracouiam ad Boleslaum conuenerant, quàm aut tam immanem ac turbulentum fratrem recepturi, aut tributum cuiquam daturi eſſe uiderentur.

Legatio Friderici imperatoris ad Polonos.

Itaque æſtate anni ſequentis, qui fuit à Chriſto nato 1158, Fridericus imperator cum maximis Germanorum omnium atque Bohemorum copijs, per Saxoniam in Polonorum fines ingreditur, & ad undecimum Calendas Septembris Odram amnem nemine prohibente uado tranſiuit. Nam Poloni principes, etſi non contemnendam & ipſi manum habebant, nuſquam tamen auſi ſunt apertè eum tanto ac tam ualido exercitui opponere: ſed munera inter ſe copiaſꝙ partiti, quòd equitatu abundarent, & leui armatura uterentur, partim in prædatores & pabulatores ex inſidijs uim faciebant: partim uillas & oppida ſua, quà iter facturum eſſe imperatorem ſuſpicabantur, ipſi comburebant: partim etiam munitiones deijciebant, ita ut neque progredi rectè imperator propter pabuli & commeatus inopiam, neque ueſtigium pònere firmo aliquo & munito loco poſſet.

1158 ann. Friderici imp. expeditio in Poloniam.

Eo noſtrorũ incendio tunc Bythomia, cuius etiam ſuperius mentio facta eſt, atque Glogouia, non obſcura oppida conflagrarunt. Erat in magna difficultate res Germanorum: quippe quibus neque frumentum, neque pecudes ad ueſcendum, neque uinum aut cereuiſia ad bibendum ſuppetebat, omnia itinera noſtris obſidentibus. Itaque inteſtinorum dolore laborari uulgò cœptum, quo morbo multi mortales abſumpti ſunt: iamꝙ non muſsitabant milites, ſed apertis conuicijs & maledictis imperatorem inceſſabant, quòd ab eo ad inauſpicatum bellum ob rem alienam educti eſſent.

Bythomia & Glogouia exuſtæ ab ipſis Polonis.

Quibus rebus permotus Fridericus, ſimul quòd res Italicæ diſceſſu eius turbatæ, eum ad ſe reuocabant, de reducendo exercitu cogitare cœpit: uerùm metuebat, ſi nulla pace facta retrocederet, ut ſatis tutò id facere poſſet: quòd non dubitabat noſtros terga reuertentium preſſuros, & aliquam Germaniæ oram dimiſſo à ſe exercitu uiciſsim inuaſuros ac deuaſtaturos eſſe: ſin pacis mentionem prior feciſſet, pro uicto ſe habitum atque contemptum iri: utrumque autem non ex dignitate imperatoria fore. Etenim ex æquo turpe & ignominioſum eſt, eum qui bellum alteri intulerit, aut pacem ultro offerre, aut rebus infectis retrocedere. Eum ſenſum imperatoris cum probè calleret Bohemorum princeps, ſiue iuſſus, ſiue pertæſus & ipſe belli, agit cum Polonis, ut de pace ad imperatorem mittant, aut ipſi ueniant: ſperare ſe, ac recipere, æquis conditionibus eam iri compoſitam. Placabiliorem enim ipſis Fridericum ſe reddidiſſe.

Friderici conſultatio.

Amplectuntur noſtri eius conſilium, petita acceptaꝙ fide, ad hoſtem proficiſcuntur: ibi multis ultro, citroꝙ habitis ſermonibus, pax tandem his legibus conſtituitur, ut Vuladislaus ad Sileſiæ dominatum modò reſtituatur, cæteris ſe abſtineat: & ut Boleslaus unà cum fratribus trecentos haſtatos equites Friderico in auxilium ad Mediolanenſe, ſiue Langobardicum bellum mittat. Et quò firmior hæc pax ſit, Adleidam imperatoris ſororis filiam Miecislaus tertiam uxorem ducit. Nam alteram, quæ fuit Vngara, haud ita multo antè amiſerat, ſuſceptis ex ea duobus filijs, Ottone & Stephano. Quanquam quod ad reſtitutionem Vuladislai attinet, perplexus eſt Dlugoſſus. Nam cum reſtitutionem illam, quam poſtea Fridericus uelut ſanctè promiſſam, mortuo Vuladislao liberis eius efflagitauit, in pactis fuiſſe memoraſſet, paulò pòſt ſubijcit, Boleslaũ recepiſſe imperatori, ſe ad natalem Chriſti Dei noſtri Magdeburgum uenturũ eſſe, & Polonis, Bohemiſꝙ diſceptatorib. & arbitris de expulſione

Pax inter imperatorem & Polonos. Sileſia Vuladislao attributa. Polonorum auxilia imperatori ad Italicum bellum. Miezislai tertia uxor filia ſororis Friderici imp.

Radeuicus hiſtoricus.

& reſtitutione Vuladiſlai fratris, uſurum: quod tamen non præſtiterit. Paulò aliter de hoc bello Radeuicus in ſupplemẽto eius libri, quem Otto epiſcopus Friſingenſis, illius temporis, de geſtis huius Friderici imperatoris conſcripſit, memoriæ prodidit. Et cauſam quidem belli eandem, quam nos expoſuimus, fuiſſe memorat: ſucceſſum uerò & exitum aliquanto diuerſum. Ait enim poſteaquàm imperator in Poloniam (arte ſcilicet & natura permunitam) penetrauit, & Odram flumen copias trãſduxit, Polonos, quamuis magna haberent Ruſſorum, Parthorum, Pruſſorum & Pomeranorum auxilia, in fuga tamen ſpem uitæ conſtituiſſe: ac deſperatione adductos, non certo conſilio, munitiones, oppida, pagoſq; ſuos uaſtaſſe. Ad extremum autem peruaſtata ab hoſtibus Vuratiſlauienſi & Poſnanienſi ora, Boleslaum ducem ſupplicem, & imperata ſe facturum recipientem, prouolutum ad pedes imperatoris, ueniam impetraſſe, cum iuſiurandum dediſſet non ad contumeliam Rom. imperij fratrem à ſe, ſuiſq; pulſum eſſe: promiſiſſetque imperatori, præter auxilia ad bellum Italicum, duo millia marcarum, principib. mille, aulico eius comitatui ducentas marcas argenti: Auguſtæ uerò, ſiue imperatrici uiginti marcas auri, & obſides Cazimirum fratrẽ cum alijs quibuſdam nobilibus dediſſet. De Vuladiſlai uerò iniuria rem ad arbitriũ Bohemorum & Polonorum Magdeburgum, ut nos quoq; è Dlugoſſo retulimus, reiectam eſſe. Neq; tamen ſtetiſſe ulla ex parte promiſſis & iureiurando Boleslaum. Tributi Radeuicus hic nullam facit mentionem: quod neque imperator exigere, ſi prius penſitatum eſſet, neq; Radeuicus commemorare, ſi tunc exactum eſſet, omiſiſſet. Pace facta cum Polonis, deduxit imperator exercitum, & anno ſequenti expeditionem in Italiam proſecutus eſt, Bohemorum & Polonorum auxilijs adiutus.

Vuladiſlaus rex Bohemorum factus.
Fames in Polonia.
Boleslai Criſpi filij.
Boleslaus alteram uxorem duxit.
Vuladiſlai mors.

In ipſo autem procinctu Vuladiſlao Bohemorũ principi Ratiſponæ diadema impoſuit, regemq; eum appellauit: quo nomine poſt Vuratiſlaum ſexaginta annis amplius nemo principum Bohemorum uſus erat. Fames deinde Poloniam afflixit, frumẽto belli tempore partim non demeſſo, partim ab hoſtibus conſumpto, partim uerò à noſtris, quemadmodum diximus, corrupto. Mortua eſt eo anno Anaſtaſia Boleslai Criſpi uxor, ex dolore partus, cum Leſcum alterum filium peperiſſet: nam bienno ante Boleslaum pepererat. Duxit poſtea Boleslaus alteram uxorem Helenã, Roſciſlai Præmiſlienſium principis filiam, ſuaſu fratrum, cum ad Adleidæ Mieziſlai uxoris puerperium conueniſſent. Apparabat iam Vuladiſlaus reditum in patriam, opera & beneficio Friderici imperatoris impetratum, poſt tredecim annorum exilium. Verùm in ipſo apparatu extinctus, & Aldenburgij in Holſacia, quæ urbs à Slauis condita, Starigradum olim dicta fuit, ſepultus eſt: ita ut non irrita ceciderit Iacobi archiepiſcopi deuotio, nec potuerint humani conatus diuinam ſententiam, & iuſtam fratrum, & patriæ uiolatoris ultionem immutare.

Plodecz.
Vuladiſlai filij.

Tametſi proditum eſt à nonnullis, ut refert Dlugoſſus, eum ad conſtitutum cum fratribus colloquium uenientem, Plodeci clàm ueneno ſublatum eſſe. Vixit autem Vuladiſlaus quinquaginta quinq;, præfuit Polonis non totos ſex annos. Liberos reliquit maſculos tres, Boleslaum, Mieziſlaum & Conradum, cui Lanſconogo, propter gracilitatem crurum, cognomen fuit: quem quidem Conradus imperator Fuldenſi abbati educandum dederat.

Chriſtinæ mors.

Chriſtina uerò Vuladiſlai uxor, Aldenburgi in exilio conſenuit, & uitam cum morte commutauit. Nam filij non auſi abſente imperatore Sileſiæ principatum ex fœdere patri promiſſum repetere, quarto demũ anno poſt mortem patris, nempe anno poſt Chriſtum natum 1163 inſtante precibus atq; minis apud Boleslaum Friderico, cum is ab Italica expeditione capto, euerſoq; Mediolano reuertiſſet,

1163 ann.
Mediolanum euerſum.
Sileſiæ ducum origo.
Sileſiæ fines & nomen.
Slezaci.

reuocati, Sileſiam omnem, quæ continentibus ſyluis à reliqua Polonia dirimitur, uſq; ad Bohemorũ Saxonumq;, fines in ditionẽ ſuam acceperunt, ea quidẽ lege, ut maieſtatem ſummi principis Polonorum comiter conſeruarent, neúe patris tyrannidem imitarentur. Sileſiæ uerò nomen à confluxu multorum populorum inditum eſſe uidetur, ſiue tunc, ſiue aliquanto prius, nempe poſteaquam Sbigneus nothus Vuladiſlai primi principis filius, cum Bohemis & Saxonibus eam oram inuaſit, ita ut Sileſij, ſiue Slezaci, quaſi conuenæ dicantur lingua Slauica. Eam igitur partem Poloniæ Vuladiſlai mortui filij ex pacto obtinuerunt. Atq; hinc ferè omnes Sileſiorum duces propagati ſunt.

Sileſiæ diuiſio.

Vt autem omnis diſſidiorum materia inter fratres deinceps tolleretur, patrui inter eos ditiones partiti ſunt, ita ut Boleslao, qui Procerus ſiue Altus cognominatus eſt, Vuratiſlauienſis tractus: Mieziſlao Ratiborienſis & Oppolienſis, Conrado uerò Glogouienſis & Croſnenſis obtingeret. Ex his Mieziſlaus inſano muliérculæ cuiuſdam amore captus,

Oppauia donata amicæ.

Opauiam ipſi ſempiterno iure donauit. Fuit autem reſtitutio illa Vuladiſlai filiorum curæ Friderico imperatori, cûm ob miſericordiam cognatorum exulum, & ut perficeret,

ceret, quod ſe authore cœptum atque conſtitutum fuerat: tum in primis Boleslai ex iſs natu maximi gratia, qui præclarum uirtutis ſuæ ſpeciem in exercitu ipſius apud Mediolanum ediderat. Nam cùm eques quiſpiam uaſto corpore & gigantea ſtatura Mediolano prodiens, identidem Cæſarianos contumelioſis uerbis ad ſingulare certamen prouocare, nec prodiret quiſquam, prodijt hic Boleslaus inconſulto imperatore, & inſcijs omnibus, non ferens uniuerſi exercitus ignominiam: cumq; infeſtis haſtis concurriſſent, effuſo ad ſpectaculum omni exercitu, obſeſsis quoque mœnibus proſpectantibus, & utriſque euentum pugnæ expectantibus, primo impetu deiecit noſter hoſtem, humiq; proſtratum celeriter de equo deſiliens confecit, & cum opimis ſpolijs uictor in caſtra reuerſus eſt, acclamante & applaudente uniuerſo exercitu, & Boleslai uirtutem ad ſidera efferente. Ex eo autem tempore magno in honore iuuenem apud ſe imperator habuit: & cùm alia amoris ſui documenta ei præbuit, tum in reſtitutionis eius, fratrumq; curam maiore ſtudio, ſicut iam commemorauimus, confecto Mediolanenſi bello incubuit. Reſtitutis Vuladislai filijs, ſublato'que omni metu belli, Boleslaus Criſpus princeps Polonorum, ex fratrum & fratris filiorum, conſilij'que totius ſententia, Pruſsis, qui iam inde à Boleslai Criuoſti morte à fide principum Poloniæ, & à religione Chriſtiana deſciuerant, bellum fecit: transductoq; Oſſam amnem exercitu, tripartito agmine ad interiora ipſorum penetrauit: ferro & incendijs omnia miſcens, & magnas prædas agens. Ea uaſtatione moti Pruſſorum primores, cum uires ſuas impares tanto bello ſuſtinendo eſſe animaduerterent, quippe qui non plus decem millibus peditum, & ſexdecim equitum facere poſſent, pacem ſupplices à Boleslao petunt, imperata ſe facturos pollicentur. Negat is pacem ſe eis daturum, ni ſtulta & uana multorum deorũ ſuperſtitione ſeſe abdicent, & Chriſtianam religionem populariter recipiant. Durius hoc Pruſsis uidebatur: ſed tamen præſentibus iuxtà ac impendentibus malis adacti, accipiunt conditionem: demoliuntur fana & ſimulacra falſorum deorum: uni uero Deo, quem nos colimus, deiecta aut deſolata pridem inſtaurant: liberos poſt deſertam religionem ſibi natos, ritu Chriſtianorum initiant. Et quo celerius religio Chriſtiana in tota Pruſsia coaleſcat, tributum quidem exiguum Boleslaus genti impoſuit: edixit autem, Quicunque ad certum tempus Chriſtiani facti non eſſent, ut in ſeruitutem abducerentur, & ſub haſta uenundarentur. Et certatim quidem omnes nomina dabant Chriſto, ſed magis deuitandi præſentis periculi metu, quàm ex animo: & lingua quidem iurat, quemadmodum inquit poëta quidam, mens iniurata manet. Itaq; ergo deducto exercitu, & amoto metu, citò ad ingenium rediſſe. Neque enim firmã atque ſtabilem ſedem habere poteſt religio, ui & metu expreſſa: quæ, quamlibet foris neceſsitati ſeruiat, intus quidem in animo liberrima eſt. Vixdum circumacto anno, Pruſsi in priſtinum errorem apertè relabuntur: ritus Chriſtianos explodunt: ſacerdotes, cæteroſq; qui conſtantius Chriſtianam religionem retinebant, eijciunt: templa profanant. Veriti autem, ne extrema quæque pro his quæ patrarant paterentur, ad Boleslaum principem legatos mittunt cum donis magni precij: profitentur ſe in fide eius permanere, cæteraq; omnia iuſſa eius facturos eſſe, religionis modo Chriſtianæ neceſsitatem ut ſibi remitteret: multitudinem patrias & auitas religiones neutiquam uelle aut poſſe abijcere, & omnia prius malle perpeti, quàm ab inueteratis tempore & conſuetudine ritibus ad nouos tranſire. Leuius quàm par erat Chriſtiano principi, uiolatam & neglectam ab ipſis religionem Boleslaus ferre uiſus eſt, cum ij de fide erga ipſum ſua nihil mutarent. Itaque ſic tunc legatos eorum dimiſit, ut factum eorum approbaſſe uideretur, pluris faciẽs ſuam quàm Dei maieſtatem: ſiue adeò muneribus, quæ ſapientum quoque mentibus caliginem offundunt, delinitus. neque cogitabat non habere modum, neque finem, temeritatem, cui ſemel habenæ impunitate relaxatæ ſint. Offendunt autem plerunq; homines in eo, quod cauſæ Dei præpoſuerint: ut tunc accidit. Nam Pruſsi uidentes impunè ſibi ceſsiſſe prima auſa, ſublatis animis haud ita multo pòſt exactores principis propellunt: factaq; manu ualida è promiſcua hominum multitudine, Culmenſem tractũ & Maſouiam nec opinantibus noſtris ingreſsi, crudeliter uaſtarunt ac diripuerunt, ingenteſq; pecudum & hominum prædas abegerunt. Qua de re certior factus Boleslaus, nihil ſibi fecit reliqui ad celeritatem: quin cum paucis, quos circum ſe habebat, & quos proficiſcens ſibi adiungere potuit, militibus, auxilio ſuis accurreret. Sed iam barbari abierant, nec eos longius ille cum paucis curſu defatigatis perſequi auſus eſt. Verùm fremens, & ſibi ipſe ob ſuperiorem conniuentiam diſplicens, tunc quidẽ ditionis ſuæ fines qualiquali præſidio

Boleslai proceriuirtus.

Pruſsicum bellum.

Pruſsi religionem Chriſtianam recipiũt, & mox rurſus abijciunt.

Religionis contemptus non negligendus principibus.

Pruſſorum defectio & excurſio in Culmenſem & Maſouiam.

1167 ann. *Polonorū expeditio contrà Pruſſos.*

præſidio aduerſus repentinas barbarorum excurſiones muniuit: cæterùm anno ſequenti, qui fuit poſt Chriſtum natum 1167, maiore ui & apparatu expeditionem in eos fecit. Aderant & fratres cum inſtructis ſuorum copijs. Barbari ſceleris & perfidiæ ſuæ ſibi conſcij, deſperabant ueniam, nec ſatis uirium ad ſuſtinendos Polonos habere ſe iudicabant. itaque in remotas ſyluas & inuias paludes ſe cum gregibus & armentis abdunt: nihilominus exquirunt, quomodo noſtros dolis & inſidijs circumueniant. E-

Proditio Pruſſorum.

rant apud Boleslaum in caſtris Pruſsi quatuor perfugæ, non ignobiles, qui ſic iam probarant fidem ſuam Boleslao, ut ijs ducibus & conſultoribus in expeditione illa maximè uteretur: erant enim periti regionum, & rerum Pruſsicarum. Eos Pruſsi clàm per certos homines, qui & ipſi transfugas ſe ſimularant, magnis donis, maioribus promiſsis, ad proditionem pellexerunt. tempus & ratio proditionis conſtituitur. Magnam iam Pruſsiæ partem noſtri depopulati, ad ſylueſtria quædam, paluſtria, & uliginoſa loca peruenerant, quæ in ſpeciem herbida & compaſcua, limoſos abſceſſus & uoragines occultabant: circum hæc, uti conuenerat, latebat Pruſſorum exercitus. Ibi transfugæ magnum numerum pecoris ad ea loca compulſum eſſe, magnamq; multitudinem hominum cum rebus & facultatibus ſuis ſe recepiſſe affirmant, perſuadentq; principi, ne prædam illam contemnat. Vbi primum agmen, quod Henricus Sen-

Poloni profligati à Pruſsis.

domirienſis dux Boleslai frater ducebat, ægrè aliquantum progreſſum eſt, dictitantibus transfugis perbreuem eſſe eam difficultatem: ibi ſigno dato ſubitò Pruſsi pedites undique è latebris proſiliunt, & ſagittas ac omnis generis tela eminus in impeditos conijciunt. noſtri neque progredi iam, aut conſiſtere ex aduerſo hoſtium neque regredi poterant, terra abſcedente, & equites ac pedites armatos deuorante: & à fronte quidem & ab lateribus acriter inſtabant hoſtes, à tergo uerò noſtri extremi primorū receptum implicabant, ita ut nihil omnino uirtuti loci eſſet, neq; ſubmitti ſubſidia laborantibus poſſent: quin ut quiſq; ſuis opem laturus, aut hoſtem exultantem in cæde ulturus procurrerat, ita & ipſe ſe, & illos quibus ſuccurrebat, magis etiam impediebat. Eratq; miſerabile ſpectaculum, cum noſtri ſine ordinibus progreſsi, & inopinato hoſtium occurſu aut impulſi, aut perterrefacti, terga uertebant, ſeq; inuicem proterebant & proculcabant. Multi ibi mortales cæſi, longè plures uoraginibus abſorpti ſunt. Pauci per cæterorum corpora ſalui ad extremum agmen, quod firmiori loco ſubſtiterat, ſeſe recepere. Ibi Henricus dux inter primos pugnans, fortiter occubuit: ibi omne penè robur Po-

Henricus dux interfectus.

lonorum afflictum atq; debilitatum eſt. Reliquas copias Boleslaus princeps cum Mieziſlao fratre nihil cunctati in Poloniam tumultuariè reduxere, ne Henrici quidem fratris corpore recepto, aut perquiſito. Pruſsi mortuorum ſpolijs potiti, dijs ea ſuis, quib. uictoriam illam acceptam referebant, cōſecrarunt. Sub finem eiuſdem anni edixit comitia Cracouiam Boleslaus cùm alijs de rebus, tum de Sendomirienſi atq; Lublinenſi ditione, Henrico ſine liberis extincto, quid fieri oporteret. Poſt longam conſultationem placuit,

Cazimirus Sēdomirienſium dux creatur.

ut Cazimiro minimo de filijs Boleslai Criuouſti, qui ad eam uſq; diem exors patrimonij fuerat, principatus ille mandaretur. tametſi Sendomirienſis urbs cum territorio & alijs quibuſdam proximis oppidis, conſentiente Cazimiro, Boleslao Criſpo conceſſa eſt, quoad uiueret, quò commodius onera principatus poſſet ſuſtinere. Nec multo pòſt

Cazimiri uxor.

duxit Cazimirus uxorem, Helenam Vuſeuolodi Belzenſium ducis filiam. Diſplicuerat id, quod factum erat de Sendomirienſi ac Lublinenſi ditione, filijs Vladiſlai: exiſti-

Sileſiorum duces in Boleſlaum principē concitantur.

mabantq; ij, partem eius aliquam poſt patrui mortem agnationis iure ad ſe pertinere. Et iam antè alienioribus erant animis à Boleslao patruo, q; is munitiones quaſdam in Sileſia, cū eam ipſis traderet, in poteſtate ſua retinuiſſet. Reſidebant etiam in animis eorū iræ ueteres, & dolor exilij, ereptiq; ſummi principatus, & Cracouienſis ditionis, quæ utraq; hæreditario iure ſecundum patrem ſibi arrogabant. Hæc omnia percōmodam repetendi occaſionem oblatam ſibi eſſe arbitrabantur, quòd inuiſum eſſe offenſione illa & re malè atq; inconſideratè geſta imperium nomenq; Boleslai proceribus ac equitibus pleriſq; animaduertebant. Fortaſſè non deerant etiam, qui eos in ſpem recuperandi illa uel omnia, uel pleraq;, clàm uocarent, & operam ſtudiumq; ſuum pollicerentur. Itaq; apertè querebātur de iniurijs Boleslai principis: arma bellumq; ciuile non diſsimulanter parabant: è Germania auxilia & mercenarios milites accerſebant. Id ubi Boleslaus cognouit, uirium ſuarum & offenſionis popularis ſibi conſcius, ac ueritus ne latius incendium illud diffunderetur, neu certa finitimarum gentium fiducia rem illam iuuenes inceptarent, per proceres & conſiliarios communes de componendis rebus agit, iiſdemq; arbitris de ſummo quidē principatu, ac de Cracouienſi, itemq; Sendomirienſi & Lublinenſi ditione

Cracouienſis ditio principatui addicta.

ditione poſtulata filiorum fratris modeſtè refutauit, ꝙ Cracouienſem ditionem cum ſummo principatu totius Poloniæ conſenſu coniunctam eſſe diceret: principatum autem iuſtè eiecto patre eorum, ſumma omnium uoluntate ad ſe delatum, & alioqui illo è uiuis ſublato, ad ſe qui illi eſſet natu proximus, nō immeritò attinere. Porrò Sendomirienſem ac Lublinenſem ditionem rectè fratri Cazimiro datam, quem non oporteret exortē eſſe patrimonij. Et eam fuiſſe mentem patris, ut is cæteris fratribus abſq; liberis decedentib. ſuccederet. De Sendomirienſi nonnihil ſe uoluntate eius detraxiſſe, quo rectius onera ac dignitatem principatus ſuſtineret. Idem ſe feciſſe in Sileſia, cùm fratribus cæteris, tum ſenatu uniuerſo aſſentiente. Sed tamen liberaliter ſe eis remittere & condonare, quæ ad eam uſque diem in Sileſia retinuiſſet, quo maiorem in ſe patrui benignitatem agnoſcerent. Quo iuniores illi eſſent, hoc impenſius ſe, qui ſenior & uſu rerum peritior ſit, rebus eorum conſulere æquum eſſe, ne temeritate ſua, aut prauis aliorum conſilijs ſeducti, eant præcipites. Ita deliniti iuuenes Boleſlai commoditate & facilitate, procerumq; perſuaſione conquieuerunt, & naſcens etiamdum pernicioſum bellum ſuppreſſum eſt.

Pacificatio inter cognatos duces.

Non ceſſarunt tamen ſeditioſi quidam è Cracouienſi ditione homines equeſtris ordinis res nouare. Etenim conſpiratione facta, cuius capita fuere, Iaxa, cuius ſuperius mentionem fecimus, & Suentoſlaus, potentes & factioſi homines, ad Cazimirum Sendomirienſem ac Lublinenſem ducem, ætate & gratia populari florentem, ſummum principatum deferebant: Boleſlaum peroſi, quod ignauum & imbellem, & ineptiorem ad obeunda principatus munera eſſe dicerent: ſimul ut Mieziſlao, qui ætatis beneficio Boleſlao ſuccedere debebat, uiam præcluderent, de quo non optimè ſentiebant.

Cracouienſis nobilitatis motus contra Boleslaū principē.

Et egit quidem ipſis gratias Cazimirus de ſtudio ac iudicio: cæterùm principatum delatum modeſtè recuſauit, quòd negaret ſuum eſſe, fratri maiori & optimè de ſe merito principatum eripere, quem omni ope defenſum & adiutum ire deberet. Illos quoque non æquum facere, qui tot annos clementi & moderato illius imperio uſi, ad extremum quaſi uetulum canem eum expellerent: & quidem benè merentem, & æquitate animi prudentiaq; ſua potius, quàm armis exorientia bella amolientem. Nam cladem Pruſsicam, qua maximè offenderentur, non tam temeritate eius, quàm diuino permiſſu acceptam eſſe. Neminem neque tam felicem eſſe, neque tam omnibus horis ſapere, quin offendat aliquando: perturbari etiam interdum diuinitùs conſilia principum, & benè conſulta malè cadere, propter peccata populi. Quòd ſi deterius etiam aliquantò principatum adminiſtraſſet, quàm adminiſtrarit Boleſlaus, ferri tamen eum conueniret, propter patris Boleſlai optimi & maximi principis memoriam: in quem ingratiſsimi futuri eſſent, ſi progeniem eius, tolerabiliter tamen imperantem, de principatu, quem ille maiorem in modum auxiſſet, ornaſſetq;, deijcerent. Se quidem non modò non fore ſocium eius conſilij & periurij, uerùm etiam ſummo conatu fratri coniunctiſsimo & beneficentiſsimo opitulaturum eſſe. Ita rurſus gliſcens ciuile diſsidium Cazimiri grauitate & conſtantia ſopitum eſt.

Cazimiri moderatio & ſapientia.

Præerat tunc quartum decimum annum Plocenſi eccleſiæ epiſcopus Vernerus, equeſtri Roſarum familia, integritate & ſanctimonia uitæ clarus, & eleganter eruditus: ei per uim & iniuriam Boleſta uir potens & uiolentus, ex ea familia ortus, quæ ſoleam equi cum cruce altrinſecus ſuperpoſita inſigne gerit. Carſcum pagum adimebat. Erat autem is caſtellanus Viznenſis, & oram illam Pruſsis finitimam pro Boleſlao Criſpo adminiſtrabat. Eum igitur comiter & blandè Vernerus per ſe & per amicos orat & admonet, ne uim faciat eccleſiæ Vbi nihil proficit, in ius uocat: cauſam obtinet: in poſſeſsionem reponitur. Moleſtiſsimè id ferebat Boleſta, multaq; maledicta in manſuetum epiſcopum ingerebat, & necem ei machinari cœpit. Erat ei non modica cum uicinis Pruſsis conſuetudo: qui cum non pauci fortè ad eum uel ius perituri, uel compotaturi conueniſſent, acceptos lautè, & benè potos, promiſsis etiam oneratos, noctu ad obtruncandum Vernerum, qui tunc fortè ad Biſcupice uillam ſuam uenerat, cum Benaſſo fratre ſuo germano miſit. Peragunt illi iuſſa: effractisq; portis, in cubiculo dormientem epiſcopum cum fratre Benedicto, monacho Benedictenſis ſectæ, trucidant.

Vernerus epiſcopus Plocenſis Boleſtæ fraude occiſus. Boleſta familia.

Delituerat per eum tumultum ſub lecto epiſcopi puer cubicularius: is igitur authores ſceleris prodidit. Re cognita, archiepiſcopus Gneſnenſis Petrus, familia Szenauius, qui Ianico non multò antè ſucceſſerat, de conſilio & uoluntate cæterorum epiſcoporum toti prouinciæ ſuæ ſacris interdixit. Motus & atrocitate facinoris, & interdicto Archiepiſcopi Boleſlaus princeps, comprehendi Boleſtam, & ex uinculis cauſam dicere apud ſe, condemnatumq; in foro Gneſnenſi, ubi hæc agebantur

Petrus archiepiſcopus Gneſnenſis.

Interdictum archiepiſcopi.

Boleſta parricida uiuus exuſtus.

Miracula ad Verneri ſepulchrum. Lupus epiſcopus Plocenſis. Boleſlai mors. 1173. ann. Leſcus Boleſlai filius. Stephanus rex Vng. mortuus. Bela rex Vng. Vuladiſlaus rex Boemorũ regno motus. Sobeſlaus dux Boemis datus ab imperatore. Veneti cum Vngaris & Græcis bellũ gerũt. Emanuel ambit occidentale imperium. Thomæ Canthuariẽ. archiepiſcopi cædes. Angliæ rex regno pulſus. Friderici imp. acta. Gedeon epiſcopus Cracouienſis. Epiſcoporũ cõfirmatio ab Archiepiſcopo. Kelcenſe oppidũ & collegiũ à Gedeone epiſcopo cõditũ. Matthæi epiſcopi Cracouien. ingluuies. Vuladiſlauiam tranſlata ſedes epiſcopi.

agebantur extructo rogo cremari iuſsit. Benaſſus uero poſt patratum illud ſcelus nuſquam poſtea comparuit: creditumq; eſt uulgò, eum terræ hiatu abſorptum, meritum ſancto epiſcopo ſupplicium expendiſſe. Verneri corpus Ploſcum delatum, honorificè ſepultum eſt. Nec ita multo pòſt uarijs & ſalutiferis hominum generi miraculis cœpit ſepulchrum eius celebrari. cui Lupus gente Gozembius cuſtos eius ipſius baſilicę ſuccesſit. Aliquot deinde annis quibus uixit Boleslaus Criſpus, quietæ fuerunt res in Polonia, neque memoratu dignum quicquam geſtum eſt. Poſtea moritur Boleslaus, & Cracouiæ ſepelitur, anno Chriſti 1173, cum principatum Poloniæ annos 27. tenuiſſet, uixiſſet ſex & quadraginta, relicto uno filio Leſco, cui poſterius Albi cognomen inditum eſt. Nam maior natu Boleslaus paulò ante patrem obierat. Moriens tutelam filij Cazimiro fratri commendauit, eumq; hæredem filio ſubſtituit. Supellectilem autem omnem inter eundem fratrem, filium & uxorem partitus eſt. Quo quidem anno etiam Stephanus tertius Geiſæ filius Vngarorum rex uita excesſit, continuato ferè funere cum duobus patruis Ladislao & Stephano, qui alter poſt alterum infeliciter regnum eius inuaſerant. Huic autem frater germanus Bela tertius ſuccesſit. Porrò ſequenti anno cum Vuladislaus rex Bohemorum ſenio confectus, Fridericum filium natu maximum inconſulto Friderico imperatore pro ſe regnum adminiſtrare iuſſiſſet, ſucceſſorem ab imperatore accepit Sobeslaum, Sobeslai filium, patruelem ſuum, quem aliquandiu in uinculis aſſeruarat. A'quo cum ſibi metueret, ſolum uertit cum uxore & liberis, & intra quartum menſem in Germania diem clauſit ſupremum. Sobeslaus autem regio nomine abſtinens, principatũ paucos annos geſsit: ac totus tunc ferè orbis Chriſtianus mutuis bellis collidebatur. Veneti quidem cum Vngaris & orientis imperatore Emanuele de Dalmatiæ dominatu decertabant. Idem autem Emanuel ab Alexandro pontif. max. non ignarus inimicitiarum eius cum Friderico Barbaroſſa, magnis pollicitationibus ac donis occidentis imperium ambiebat. In Anglia Henricus rex Thomam Canthuarienſem archiepiſcopum, uirum ſanctum, libertatem & immunitatem eccleſiaſticam defendentem, cum occidiſſet, à filio regno pellebatur. Porrò Fridericus Imp. Langobardiam & Italiam uexabat, Germaniæq; motus ab Henrico Saxonum duce concitatos compeſcebat. Verùm nos à noſtris ne longius recedamus. Ante obitum Boleslai Criſpi, Gedeon gente Gryphius, poſt Matthæum, hominem guloſum & helluonem, qui Roberto, uiro bono, pioq;, Radoſsi ſucceſſori ſucceſſerat, epiſcopus Cracouienſis factus eſt: & ab Archiepiſcopo Gneſnenſi Petro, ut tunc moris erat, aſſentiente Boleslao, confirmatus. Qui poſtea Kelce oppidum in remotis ſyluis condidit, in eoq; templum ſecto lapide exædificauit, & collegium ſacerdotum primariorum, quos Prælatos & canonicos uocant, iuxtà ac uicariorum ibi inſtituit, cum eis pagos ac decimas attribuiſſet. De Matthæo uerò illud memoratur, eum Boleslai principis nuncium, ſubſidium in ſumptus belli poſtulantem, ad latrinam duxiſſe, & ſpurcè ibi facultates ſuas reconditas eſſe dictitaſſe. Per eadem ferè tempora Cruſuicienſis cathedra Vuladislauiam translata eſt ab Honoldo Italo, eius oræ epiſcopo.

MIEZISLAVS SENEX.

Miezislaus mutauit mores. Miezislai aſper dominatus. Venationes principis erãt in Polonia.

BOleslai Criſpi funebribus exequijs peractis, conuentus Cracouiæ à fratribus eius, fratriſq; Vuladislai filijs, & proceribus cunctis, de creando nouo principe inſtituitur. Et quanquam omnis eius oræ, quæ minor Polonia dicitur, procerum & equitum ſtudia in Cazimirum inclinabant: uicit tamen maior pars, quæ Miezislaum, qui maiori Poloniæ & Pomeraniæ præerat, utpotè natu maiorem, nequaquam prætereundum eſſe cenſebat. Verùm is, qui puer ob grauitatem morum & prudentiam, ſenis cognomen adeptus erat, ſuſcepto principatu, prouecta iam ætate, ſpes hominum fefellit. Nam conſultore malo Henrico Ketlicio utens, initiò ſtatim aſpero, & auaro dominatu, hominum uoluntates offendit: noua onera, noua uectigalia, & uarias exactiones equitibus iuxtà ac plebeis imponens: & leuibus de cauſis, uelut ob cæſum urſum aut ceruum, captamue dorcam, bonorum confiſcatione mulctans. Solius enim tunc principis erant in Polonia omnes ubique uenationes. Ad hæc, præfectos etiam ſuos & miniſtros aulicos in poſſeſsiones & facultates aliorum graſſari aut iubebat, aut certè permittebat: neque afflictorum querimonias audiebat, ſed eos inclementioribus dictis à conſpectu ſuo repellebat.

Iudicia

Magiſtratuum peccata.

Iudicia & alia munera publica quæſtuoſe mandabat:ita ut mirum non eſſet, plura peccari ab huiuſmodi magiſtratibus,quàm ab ipſo principe. Vendebant enim liberè, quæ ipſi emerant. Audiebantur uulgò ſuſpiria,gemitus,& querelæ calamitoſorum hominum:quibus permotus Gedeon Cracouienſis epiſcopus, uir magni animi & conſtantiæ, Miezislaum ſemotis arbitris adit: mixtiſq; cum grauitate blanditijs, orat & admonet placidè & benignè, more maiorum ut regnet: contentusq; uſitatis uectigalibus, & operis hominũ, ne quid præterea à libero populo exigat, abhorrere enim uehementer animos populariũ à nouis oneribus,quamuis leuibus.

Gedeon epiſcopus corripit principem.

Magiſtratus ritè atq; ordine dignis hominibus mandet,neu quid iniuſtè aut crudeliter ab eis fieri patiatur.Eius enim periculo omnes eius uicarios & miniſtros peccare: commemorabat nonnulla exempla domeſtica, uetuſtiora & recentia,quibus eum ab inſtituto deterrebat.

Miezislai contumacia.

Sed nihil planè profecit,niſi quòd infenſum eum ſibi reddidit,& ita dimiſſus eſt,ut ſua curaret:illa ad ipſum nihil pertinere. Addiditq; princeps:non ad cuiuſquam præſcriptum,ſed ſuo arbitratu ſe geſturum eſſe principatum. Tam ſuperbè & procaciter reiectus Gedeon,haud remiſit tamen ſollicitudinẽ ſubueniendi afflictæ patriæ,atq; emendandi tyranni.

Sapiens commentum.

Cum autem apertis monitis ſuis præcluſum eſſe aditum ad aures eius intelligeret,callidè comminiſcitur,quomodo ſuo eum ſibi iudicio reuincat,mulierem ſubornat, quæ ſordido & miſerabili habitu aſſumpto, ubi in conſpectum principis uenit,lamentabili uoce & eiulatu ementito opem eius implorat.Motus eius lachrymis & importuno clamore Miezislaus, accitã quid queratur, quidúe ſibi uelit, rogat. Ibi illa:gregem ſe ouium numeroſum habuiſſe, & filio commendaſſe, illum porrò mediaſtinis paſcendum commiſiſſe:eorum negligẽtia gregem à lupis dilaniatum, ſeq; ad extremam inopiam inde redactam eſſe: rogare, ut cuius culpa damnũ datum eſſet, ab eo præſtaretur. Citati mediaſtini,qui pariter ſubornati uenerant, negant ſua negligentia damnum datum eſſe: uerùm adoleſcentis,qui priuignus,non filius eſſet eius mulieris,culpa. Eum enim uenationi deditum,feros canes alere: qui ſoluti, partim ipſi gregem laniarint, partim diſiectum ac diſſipatum lupis in prædam dederint, eum igitur damnum præſtare oportere: ſe neq; canes abigere, neq; diſperſis ouibus ſuccurrere potuiſſe. Aderat & adoleſcens,crimenq; in mediaſtinos referebat: ſe præſidio gregi canes alere: neq; tamen ſatis illorum dicta refellebat. Cognita cauſa Miezislaus,cum nonnihil cogitaſſet, condemnat matri ſiue nouercæ adoleſcentem damni infecti. Approbant, qui tum aderant ſenatores, principis iudicium, ibi tum Gedeon:Iuſtè, inquit, & ſapienter iudicaſti, princeps inclyte.

Gedeonis oratio liberior ad principem.

Adoleſcens certè maternæ calamitatis & laniati gregis culpam ſuſtinet, quippe qui eiuſmodi canes apud regem habuerit:& relaxarit: qui non modò præſidio gregi aduerſus lupos non fuerunt,uerùm ipſi uel concerpſerunt,uel certè diſſiparunt, quo magis luporum morſibus eſſet obnoxius. Verùm tunc demum iuſti & ueri iudicis functus eris officio, ſi iudicatum ipſe facias:& quæ in alios ſtatuis,primus ipſe in te præſtes. In te ipſe nunc iuſtã tuliſti ſententiam:te ipſe condemnaſti. Tu filius es huius ampliſsimæ & florentiſsimę dudum reipub. Sed tu te priuignũ eius dici mauis.Tametſi non tam tua culpa hæc eſt,quàm aliorum. Te illa in lucem editum, ac tenerè educatum, ad hoc honoris faſtigium extulit: tibi gregem ſuum, ſeq; ipſam curandam atq; tuendam commendauit.

Numarij indices.

Tu porrò gregem eum numarijs iudicibus & magiſtratibus tradis: tu feros canes, hoc eſt,acerbos & crudeles exactores & præfectos facultatibus & ſanguine innocentium hominum ſaginas:quorum cæca cupiditate & aſperitate fit,tenuiores ut à potẽtioribus, perinde quaſi à lupis impunè diripiantur & opprimantur. Hæc damna omnia ac incõmoda reipublicæ tibi præſtanda ſunt,quemadmodum ipſe iudicaſti,ſi nõ humano,at diuino quidem certè iudicio: quod nemo,quamuis magnus,quamuis potẽs,quamuis ſapiens recuſare poteſt,aut effugere.Quanquam autem te uolente ac iubente iſta fieri, uita abs te antè acta, cuius meritò ſenis cognomen iam inde à puero meruiſti,credere uetat, in te tamen omnis culpa hæret, tu mali occaſionem das,dum canes illos tuos nõ coërces,dum lupos non perſequeris, dũ deniq; precio magiſtratus addicis.Reſipiſce igitur,& miſeram ſordidatamq; matrem, afflictam rempublicam,quam florentem accepiſti,reſpice:ne eas perditum, quam ſeruare debes. Si præſtare præterita non uis,aut non potes, at in poſterum ne quid loci querelis hominum relinquas. Ita autem exiſtimato,per me tibi nunc uniuerſam rempublicam ad genua tua accidentem ſupplicare. Quod ſi preces eius repudias,illa quidem fortaſſe diuinitùs ſalutem & præſidium nacta fuerit:at tu ultorem Deum experiẽre,ſeueriorem fortaſſe, quàm cognominis tuus Miezislaus rex,quàm Boleslaus eius nominis ſecũdus, maiores tui, quàm Vuladislaus frater: quàm deniq; omnes, quicunq; uſquam auarè & crudeliter

Miezislai contumacia.

dominati ſunt: quandoquidem eorum exemplis & exitu non commoueris. Incenſus hac oratione epiſcopi Miezislaus, fremens è ſenatu ſeſe proripuit: multa Gedeoni, multa cæteris ſenatoribus, qui Gedeonis dicta approbare uidebantur, minitans: & pluſculum iræ & odio ſuo indulgens, grauior etiam deinceps hominibus eſſe pergit.

Procerum de principe conſultatio.

Fortè is in maiorem Poloniam proficiſcebatur: eam occaſionem nacti primores, cum auctam etiam eſſe monendo acerbitatem principis uiderent, & minas atq; ſæuitiam eius cum animis ſuis reputarent, conueniunt certo loco, & ſecretò inter ſe de ſalute ſua & reipublicæ conſultant. Princeps Gedeon, amouendum eſſe principatu Miezislaum, tam præfractum & impotenter dominantem, cenſet. Eius ſententiam ſequuntur cæteri: ſed unus omnes premebat ſcrupulus, quem ei ſucceſſorem darent.

Cazimiri Sendomirienſiũ ducis laus.

Iuſtitiæ & moderationis inſigne exemplum.

Ibi Stephanus palatinus Cracouienſis, Cazimirum Sendomirienſium ducem nominat: grauitatem eius, humanitatem, facilitatem, iuſtitiam, ſolertiam, uigilantiam, & animi moderationem prædicat, iudicium ac diligentiam in mandandis iudicijs & magiſtratibus, liberalitatem in remunerandis rectè factis, ſeueritatem in puniendis ſceleribus & flagitijs etiam ſuorum miniſtrorum, in primis laudat. Quàm ſit fratri diſsimilis, uel uno facto eius poſſe recognoſci. Accidiſſe aliquando, ut cum aulico quodam ſuo equite, Ioanne Conario, alea luderet animi oblectandi gratia. Incenſum utrunque uincendi ſtudio, in profundam noctem ludum produxiſſe: pertæſos deinde ludi & uigiliarum, uno iactu ſummam reliqui luſiſſe: uincentemq; Cazimirum, & quod lucratus erat argentum non modicum auferentem, palma manus in faciem à Conario ictum eſſe: illumq; noctis beneficio elapſum, poſtridie inuentum, & ad Cazimirum adductum. Clamantibus autem cunctis, eum capitis pœnam commeruiſſe, qui principis maieſtatem imminuiſſet: Minimè gentium, inquit Cazimirus, eum occidi oportere, qui dolore grandis iacturæ incogitans deliquiſſet: & cum fortunam, à qua damno affectus erat, ulciſci non poſſet, in ſe fortunæ alumnum commotus eſſet: ſe magis in culpa eſſe, qui conditionis ſuæ ac dignitatis oblitus, eum ad ludendum prouocaſſet. Non modò igitur ſe illum abſoluere, uerùm etiam gratias ipſi agere, quòd ſe ictu illo admonuiſſet, ne quid indignum principe in ſe admitteret, neu ſe ludo, aut ulli rei leui ac inhoneſtæ deinceps daret. Sic igitur illum principem, ſeueriorem in ſeſe quàm in alios iudicem, homini à quo læſus erat, omnium iudicijs damnato, indulſiſſe. Quin & argentum omne quod ludo quæſierat, ipſi reddidiſſe. Ad eum igitur deferendum eſſe principatum: eum iure & more Miezislao ſuccedere debere: eum fama uirtutum ſuarum & gratia plurimùm ualere apud omnes ordines, ita ut ei nihil negocij futurum ſit: uim Miezislai, ſi is principatum repetat, repellere. Si recuſet, conſenſu ſuo & authoritate reip. cuius ipſi perſonam ſuſtineant, uel inuitum cogendum eſſe, ut cauſam publicam ſuſcipiat.

Cazimirus reluctãs ad principatum uocatur.

Huic ſententiæ cum omnes aſſenſi eſſent, indidem ad Cazimirum rectà contenderunt: eum recuſantem, & pietatem ſuam, ætatisq; fraternæ prærogatiuam cauſantem, & repudiatum à ſe prius eundem principatum commemorantem, excipiunt illi & refellunt: quòd dicerent, longè diuerſam eſſe rationem huius temporis à ſuperiori: quòd tunc quidem priuatorum quorundam conſilio & conſpiratione delatum principatum non ſine iuſta ſuggillatione uiolati officij in optimè de ſe meritum, & iuſtè imperantem fratrem Boleslaum, accepturus fuerit. Nunc uerò Miezislai mores atque tyrannidem publicè peroſis omnibus, neque diutius tolerare ualentibus, à publico eum conſilio rogari & flagitari, ut afflictæ & oppreſſæ patriæ ſubueniat. Si perſiſtat recuſando, uideat, ne ingratus & impius in patriam iudicetur, néue ea aliunde opem ſibi petere neceſſe habeat. His atque alijs dictis uix tandem eum, ut poſtulatis ſuis annueret, impulerunt.

Miezislaus quandiu principatum obtinuerit.

1177. ann.

Alexander papa tertius fugit ad Venetos.

Otho Fri. imp. filius captus.

Emanuel Conſt. imperator captus & mortuus.

Sic Miezislaus cum non multum ſupra quatuor annos aſperè & impotenter dominatus eſſet, abſens principatu deiectus eſt, anno poſt Chriſtum natum 1177. Quo quidem anno cum Alexander tertius Pontifex Max. Friderici imperatoris uim metuens, ad Venetos confugiſſet, & Ottho imperatoris filius cum claſſe pontificem repetens, à Venetis uictus & captus eſſet, pax Italiæ reddita eſt. In Aſia uerò Emanuel Orientis imperator in prælio quodam captus à Turcis, mox ex pacto dimiſſus, paulò pòſt obijt, Alexium filium puerum adhuc hæredem relinquens. Quem cum breui Andronicus, tutor à patre datus, extinxiſſet, imperium uacans occupauit. Ad noſtra reuertamur.

CAZI-

CAZIMIRVS.

CAzimirus igitur ad ineundum principatum, redigendumq; in ſuam ditionem Cracouienſem tractum qui principatui peculiariter attributus erat, paruo comitatu profectus eſt: ne non accitus, ſed uelut inuaſor alieni, uenire uideretur. Venienti magna cum lætitia & gratulatione obuiam prodijt ingens omnis generis atq; ordinis multitudo, liberatorem & ſeruatorem eum ſalutans. Cracouienſis quoque urbis atq; arcis portę ei apertę ſunt, & breui nemine aduerſante rerum potitus eſt. Certior autē de excluſione ſua factus Miezislaus, cum intelligeret ſummo totius conuentus Cracouienſis conſenſu Cazimirum fratrem receptum eſſe, & ita ſe comparare, ut nihil domeſticas ipſius uires atq; potentiam reformidaret, ad externa ſibi auxilia confugiendum exiſtimauit. Habebat magnas cum finitimis principibus neceſsitudines, pleraſque affinitatibus conſtitutas. Nam generi eius erant Sobeslaus Bohemorum princeps, Saxonum item atque Lotariorum ſiue Lotoringorum duces, quemadmodum uult Dlugoſſus. Ac apud Saxonas quidem Henricum, cuius mentionem ſuperius fecimus, tunc dominatum eſſe, eundemq; Norico præfuiſſe reperio. De Lotoringo uerò nihil conſtat: nec eum, aut quenquam alium præter hos duos Miezislao generum tunc fuiſſe Vincentius memorat, quorum is opem implorarit. Hi uerò rogati, nihil tunc opis ſocero attulerunt, partim domeſticis diſſenſionibus atque bellis, partim auxilijs imperatori mittendis in Italiam & Aſiam, quemadmodum Dlugoſſus ſcribit, impediti. Sobeslaus quidem Bohemus à Friderico Vvladislai defuncti regis filio graui bello premebatur: à quo etiam ad extremum uictus, & principatu eiectus eſt. Saxonum uerò dux Henricus cum Fridericum imperatorem in Langobardia bellum gerentē deſeruiſſet, et Germanos in eum concitaret, abſens in comitijs Germanorum damnatus ab imperatore, dominatu ferè omni exutus eſt: ut ſcribit H. Mutius. Nam Aſiatica expeditio poſterius à Friderico comparata eſt. Deiectum autem de ſpe externorum auxiliorum Miezislaum, ac de recuperādo principatu ſollicitum, grauior etiam caſus perculit. Otto enim filius eius natu maximus, procerum quorundam fauore & ope fretus, maiorem etiam Poloniam, quæ in fide Miezislai adhuc erat, occupatis nōnullis arcibus & munitionibus, ipſi eripuit, miſsisq; ad Cazimirum legatis, in poteſtate eius fore ſe, & imperata facturum recepit: iratus patri, quòd is præcipua quæq; ditionis ſuæ natu minoribus filijs, è tertia uxore ſuſceptis, deſtinabat. Lubens hoc accepit Cazimirus, & potiri paternę ditionis Ottonem facile paſſus eſt: Gneſnam modò, propter ueterem loci dignitatem, quippe quæ metropolis Poloniæ fuiſſet, in poteſtatem ſuam redegit. Exemplum Ottonis Pomerani quoq; proceres ſecuti ſunt, & in Cazimiri fidem ſe contulerunt. Atq; is citeriori quidem Pomeraniæ, cuius Gdanum, ſiue Dantiſcum caput eſt, Samborium comitem Ziræ, quem Leſco puero fratris filio curatorem dederat, filium, ut uult Vincentius: ulteriori uerò, quæ Slupenſis, & corrupto nomine Stolpenſis dicitur, Boguslaum ſiue ducem ſiue comitem gente Gryphium præfecit. Quorum uterque poſteriori tempore non pro præfecto, ſed pro domino atq; principe gerere ſe cœpit, conciliatis ſibi popularium & uicinorum ſtudijs. Quanquam perplexi hic ſunt noſtri ſcriptores, quod ad res Pomeranicas attinet. Nam qui hîc Pomeraniam omnem à Miezislao ad Cazimirum deficientem, duobus præfectis gubernandam mandatam eſſe ſcribunt, ijdem alibi ante hæc tempora Sobeslaum, & filios eius Meſciugum & Samborium duces Pomeranorum memorant: Boguslaum etiam à Criuouſto Boleslao Pomeranis & Caſſubijs ducem datum eſſe teſtantur. Ad hæc Boguslaum patrem & filium duces maritimæ oræ, generos Miezislai: Pomeranorum uerò et Rugianorum ducum filias cum eiuſdem Miezislai filijs nuptas fuiſſe produnt. Poſterius autem Leſcum principem, Pomeranorum precibus exoratum, quòd ij quererentur nimis longè ſe à principe, Cracouiæ ferè degente, ius petere Suentopelco Meſciugi ducis filio præfecturam Pomeraniæ cum ſumma poteſtate mandaſſe, & Gdanenſem Suecenſemq; palatinos ei parêre iuſsiſſe: atq; eum ipſum deniq; Suentopelcum principatum Pomeraniæ arripuiſſe. Nos hanc difficultatem ſic explicabimus. Pomeraniæ nomen longè lateq; patuit, atq; etiam nūc patet, in eo tractu, qui eſt ſecundum mare Sarmaticum, unde etiam nomen habet. Eam à ſuis ducibus longè ante hæc tempora gubernatam fuiſſe, teſtes ſunt Saxo Grammaticus Danicæ hiſtoriæ ſcriptor, & Albertus Crantius, & nos etiam ſuperius aliquoties indicauimus. E`quibus Varcislaum, de Popeli fortaſſe poſteris ortum, Boleslai Criuouſti opera cum gente ſua ad religionem Chriſtianam conuerſum fuiſſe illi memorant. Nos etiam è Dlugoſſo et Vincen-

Miezislai conatus ad recuperandū principatum.

Miezislai affines.

Bohemici motus.

Sobeslaus principatu eiectus.

Henricus Saxo dominatu pulſus.

Miezislaus ſenex ab Ottone filio pulſus.

Gneſna Cazimiro conceditur.

Pomerani à Miezislao ad Cazimirum deficiunt.

Pomeraniæ præfecti.

Gdanenſis & Suecenſis palatini.

Pomeraniæ deſcriptio, & nomen.

Pomeraniæ ulterioris duces.

Varciſlaus dux Pomer. Chriſtianus. *Boguslaus dux Pomeranorũ à Danis uictus.* *Boguslaus in clientela Polo lonorum.* *Stolpenſis.* *Pomeraniæ citerioris ducum origo.* *Samborius ſatrapa.* *Oliuenſe monaſterium cõditum.* *Suentopelcus præfectus Pomeran. principatum arripuit.* *Dlugoßi incuria.* *Meſciugus quæſtor & gener Miezislai.* *Pomerania ditionis Polonicæ.* *Pomeraniæ fines mutati.* *Pomeraniæ duces clientes imperat. è Polon.* *Miezislai exilium.* *Cazimiri pietas.*

tio magnam Pomeraniæ partem ab eodem Boleslao detractam : reliquæ Boguslaum (Varciſlai illius, ni fallimur, filium) ducem datum, ſeu uerius relictum eſſe retulimus. Hic autem Boguslaus cum à Friderico incitatus Danos bello prouocaſſet, ut ſcribit Crãtius, ab eis uictus fractuſq;, Vologoſtum, Iulinum, Oſnam, Camenum urbes, & alia nonnulla minora oppida à Danis capta, amiſit. Cætera, ut uidetur, retinuit, cum ſe ad Polonorum opes contuliſſet: in quorum fide & clientela metu Danorum deinceps etiam manſit. Atq; hæc eſt Pomerania Slupenſis, ſiue Stolpenſis, à Polonis remotior. Citerior uerò à Boleslao Criuouſto ſubacta, à præfectis eius, ac deinde filij eius Miezislai cognomento ſenis adminiſtrata, cum ad Cazimirum, uti dudum oſtendimus, defeciſſet, ab eo Samborium ſatrapam ſiue præfectum accepit: qui & ipſe poſtea pro principe ſe geſsit, & Oliuenſe monaſterium uno ab urbe Gdano milliario Ciſtercienſibus monachis condidit. Leſcus deinde Cazimiri huius filius, Poloniæ principatum adeptus, Suentopelcum Meſciugi (ſiue is Samborij frater, ſiue alioqui præpotens in ea gente uir fuit) filium oræ illi præfecit: ad quẽ ij Pomerani, qui à Danis ſubacti erant, defecerunt: quo ſucceſſu ille auctus & elatus, contemptis Polonorum uiribus & imperio, principatum arripuit, aut certè à patruo patreq; ſuo, diſsimulanter tamen, uſurpatum, apertè & ex profeſſo ſibi uendicare & gerere cœpit, & ad poſteros tranſmiſit. Fieri autem poteſt, ut librariorum errore, Meſciugi & Samborij pater Sobeslaus pro Ziroslao, qui idem eſt Zira, apud Vincentiũ ac Dlugoſſum legatur. Nec inuſitatum eſt Dlugoſſo temporum rationem peruertere, et nonnullos non ſuis titulis appellare: quod hic quoq; accidere ei potuit: nempe ut ante hæc tempora ducum nominibus appellauerit eos qui poſterius ea uſurparunt: et generos affineſq; Miezislai uocarit, qui poſtea facti ſunt, uel etiam nunquam fuerunt. Vincentius quidem Meſciugum duntaxat quæſtorem & generũ fuiſſe Miezislai memorat. Recuperauêre deinde Poloni magnam Pomeraniæ citerioris partem, id quod ſuo loco narrabitur. Vlteriorem uerò partim cùm ab alijs uicinis, tum à Marchionibus Brandenburgenſibus acciſam, partim citerioris detrimentis auctam, duces etiamnum retinent: ſed ſtirpis Germanicæ, & Romano imperatori obnoxij. Tametſi ijdẽ Bythouiæ arcis, & Lemburgi urbis nomine beneficiarij ſunt, & clientes regum Polonorum. Sed nos ad hiſtoriam curſum reflectamus. Pulſus & excluſus omni ſuo dominatu Miezislaus, Ratiboriam cum uxore & liberis ſe recepit. Inde ad Fridericum imperatorẽ affinẽ ſuum profectus, cum nequicquã opem eius imploraſſet, propterea quòd is & Italicis rebus diſtinebatur, et in Aſiam expeditionem parabat: reuerſus & omni auxilio deſtitutus, ad fratris miſericordiã per internuncios confugit: nec ſanè durũ ſe & inexorabilẽ Cazimirus fratri calamitoſo, & ſupplici, & ſum̃o principatu ſeſe abdicanti, ſuamq; modò portionem petenti, præbuit. Indignum enim iudicabat, fratrem nihil malè unquam de ſe meritum, filij ſcelere omnibus fortunis exutum, exulare & egere: commouebat etiam eum ingens illa in fratre fortunæ mutatio, et inconſtans humanarum rerum conditio. Itaq; ad ſenatum de reuocando Miezislao, & ad dominatum ſuum reſtituendo refert.

Senatus principi aduerſatur.

Grauiter cunctus ſenatus, et non obſcuro murmure eam orationem principis excepit: petitoq; ſcorſum ab ipſo colloquendi & conſultandi ſpacio, obiurgat principem, quòd priuatum officium publicæ ſaluti atq; trãquillitati anteferret, præſentemq; peſtem optimè de ſe merenti patriæ, ac ſibi ipſi quoq; uellet accerſere. Illum nunquam conquieturum, neq; ullam recuperandi ſummi principatus occaſionem prætermiſſurum eſſe: nihil de moribus & crudelitate ſua mutaturũ, eiectionis ſuæ recordatione. Deſineret itaq; reſtitutionis illius mentionem facere, aut ipſe quoq; ſibi ab infenſa Miezislao multitudine caueret. Hoc reſponſo ſenatus deterritus Cazimirus gratias agere ſingulis de tam conſtanti erga ſe uoluntate, neq; quicquam deinceps apertè de reuocando Miezislao mouere: clàm tamen, uincente miſericordia & pietate, impenſius ipſi fauére, & ut ſibi aliqua ratione proſpiceret, monere: non aduerſante ſe id facturum eſſe.

Miezislaus Pomeranorum ope ditionem ſuam recuperat.

Habebat Miezislaus filiam nuptam cum Meſciugo, cuius mentionem paulo antê fecimus, ſiue is oræ maritimę princeps fuit, ut uult Dlugoſſus: ſiue ſatrapa et quæſtor Miezislai in Pomerania, quemadmodum Vincentius prodidit, qui eum Miezislao in illa demum aduerſa ipſius fortuna generum factum eſſe indicat. Florebat autem is opibus & gratia populari inter Pomeranos. Eius igitur opera reconciliatis ſibi Pomeranis, & collecta aliquanta manu, inopinantibus omnibus Gneſnam intercepit: nec mora, complures alias munitiones partim ui, partim per deditionem recepit, non ignaro, uerum conniuente Cazimiro.

Otto Miezislao patri recõciliatus.

Quibus rebus conſternatus Otto, petita & impetrata uenia, patris poteſtati ſeſe omniaq; permiſit. Sic Miezislaus poſt biennium rurſus omni dominatu ſuo à patre attributo potitus eſt. Cazimirus

uerò

uerò initio ſtatim principatus ſui uectigalia illa & labores, cæteraq; onera, quibus inſtituendis & exigẽdis Miezislaus offenderat, ſuſtulit: iudicia correxit: magiſtratuũ licentiam coërcuit, infinitamq; poteſtatẽ circumſcripſit: calumniatores uel exilio mulctauit, uel inuſta fronte aut facie notauit.

Cazimiri ſtudia digna principe.

Ad maiora deinde animũ intẽdit. Inoleuerat ſuperiorum principum negligentia & conniuentia, prauus & barbarus mos apud proceres & equites Polonos, ut iter facientes, quotieſcunq; & ubicunque collibitum eſſet, agros atq; prata agreſtium & oppidanorum depaſcerentur, ac non modò pabulum, ſed etiam uictum omnem ipſis imperarent, ſiue adeò ipſi effractis horreis atq; cellis per uim auferrent: neq; contenti quantum libuiſſet abſumpſiſſe, reliquum etiam malicioſe profundebant, diſsipabant, & corrũpebant, iumenta è paſcuis & ſtabulis, atq; etiam iuncta curribus & aratris, utẽda, uel potius ad curſum abutẽda abducebãt: eaq; uel defatigata & enecta dimittebãt, uel ſi fortè placuiſſent, retinebant, & uſurpabãt.

Barbara procerum immanitas lege abrogata.

Ad hæc in poſſeſsiones & facultates morientiũ epiſcoporum, ac cæterorum ſacerdotum inuadebant, eaſq; crudeliter diripiebant. Quin & præfecti principis idem faciebant, & principis horrea, prædia, fiſcumq; bonis cultus diuini miniſtris & egentibus addictis, augebant.

Eccleſiaſtica bona uexata.

Hæc quamuis iniqua, iniuſta, crudelia, et impia, quamuis acerba miſeris hominibus & intolerabilia: tamen quia longa conſuetudine inueterauerant, legiſq; uim propemodum obtinebant, & à proceribus, quibus erant utilia, defendebantur, perdifficilè erat abrogare. Sed tamen anno Chriſti 1180. comitijs apud Lenciciam habitis, omni cura ſtudioq; contendit & perfecit Cazimirus, & legẽ pertulit, qua barbari illi, & indigni Chriſtiano populo mores & abuſus omninò ſublati ſunt.

1180. ann.

Comitia Lenciciæ.

Ac ne quando reſumerentur, octo epiſcopi, qui in ijs comitijs aderant, de ſynodi eam ob rem inſtitutæ ſententia, graui anathemate, audiente et aſſentiente uniuerſo conuentu execrati ſunt, diriſq; deuouerunt, quicunque in poſterum agricolæ cuipiam pabulum, annonam, obſonium iumentumúe ui aut arte aliqua, præterquàm ad hoſtium aduentum denunciandũ rapuiſſet, rapiúe iuſsiſſet: item qui in bona epiſcoporũ & ſacerdotũ decidentium inuaſiſſet, aut inuaſorem recepiſſet, adiuuiſſet, defendiſſet, quocunque is tandem eſſet genere, honore ac dignitate etiam ſumma, præditus.

Synodus Lenciciæ.

Execratio uim facientium bonis eccleſiaſticis, & agreſtium.

Fuêre epiſcopi qui hæc decreuerunt, Zdislaus archiepiſcopus Gnéſnenſis, qui non multo antè Petro defuncto ſucceſſerat, Gedeon Cracouienſis epiſcopus, Ziroslaus Vvratislauienſis, Onoldus Vvladislauienſis, Cherubim Poſnanienſis, Lupus Plocenſis, Conradus Caſmenenſis, Gaudentius Lubuſſenſis. Interfuerunt etiam ijs comitijs Otto Poſnanienſis, Boleslaus Vvratislauienſis, & Leſcus Maſouienſis, duces.

Epiſcopi Poloni.

Zdislaus archiepiſcopus.

Deinde legati ex eo cõuentu ad pontificem maximum, de confirmando ſalutari illo & pio decreto ſimul & conſtitutione miſsi, facilè quod petebant, ab Alexandro tertio impetrarunt. Domeſticos quoq; motus quoſdam per ea tempora excitatos, optimus princeps placidè & ſine bello cõpoſuit, ita ut nulla non pars reip. curata, ac melius quàm dudũ cõſtituta eſſe uideretur. Obtinebant Sileſiæ dominatũ certis ac diſtinctis finibus Vvladislai filij, queadmodũ ſuperius expoſuimus, ex his Miezislaus ſorte ſua non contẽtus, Vvratislauiã Boleslao ademerat: uerùm Cazimirus inter eos pacẽ fecit, & Boleslao quidem Vvratislauiã reſtituit, Miezislao uerò, quò æquiori animo conquieſceret, Oſuencimenſe territoriũ de ſuo largitus eſt: filiumq; tunc ei natum, è ſacro fonte ſuſcepit, ac de ſuo nomine Cazimirum appellauit.

Sileſiorum duces reconciliati.

Oſuencimenſe territoriũ Sileſiæ additum.

Nam quod Dlugoſſus etiam Bythonienſe territorium Miezislao tunc à Cazimiro donatum eſſe ſcribit, non placet. Iam inde enim ab initio ille id adeptus erat, ſicuti nos ex eiuſdem Dlugoſsi ſententia ſuprà memorauimus. Subdit idem Dlugoſſus, Breſtenſem, Drohicinenſem, Vvladimirienſem & Præmislienſem orã omnẽ, quæ non parua eſt pars Rуſsię, tunc à Cazimiro in poteſtatẽ redactam eſſe. Ac Breſtenſem quidem, cum à Polonis defeciſſet, à Cazimiro mox receptam eſſe, etiam Vincentius, quo uiuente hæc acta ſunt, memoriæ prodidit: de cæteris nullam facit mentionem.

Ruſsiæ pars rẽcuperata Polonis.

Breſte Lithuanicum receptũ à Polonis.

Verùm Drohicinenſem non incredibile eſt pariter in poteſtatem Polonorum ueniſſe, quippe quæ Breſtenſi proxima ſit: Præmisliẽſem, neceſſarium etiam, ſi ad hoſtes reciderat. Neq; enim penetrare ad Haliciam cum exercitu Cazimirus potuit, ut ſtatim exponemus, niſi per Premislienſem terram. Cæterùm Vvladimirienſem tractum, Belzenſi & Chelmenſi, qui intermedij ſunt, ſaluis & intactis receptum, aut adeò aditum eſſe, minus uериſimile eſt. Niſi fortè poſterius uictis prælio Ruſsis, Vvladimiriẽſium dux Romanus in fidem Polonorum ſe cum ſuis tradidit. Adfuit quidem Cazimiri filio Leſco, quod ſuo loco indicabitur, ex fœdere euocatus. Addit Dlugoſſus, Cazimirum Breſtè oppido intra duodecimum, poſteaquam id oppugnare cœpit, diem, potitum eſſe: authores defectionis, capitis pœna affeciſſe: arcem ſupra oppidũ extruxiſſe, eiq; præſidium impoſuiſſe:

1182. ann.
Halicienſe bellum.
Polonorum fremitus.

atque hæc anno Chriſti 1182. acta eſſe. Inde porrò ad Haliciam duxiſſe exercitum, Meſcislaum ducem quaſi nothum à fratribus pulſum, reducentem. Moleſtè ferebant eam expeditionem plerique proceres, fortaſsis recordatione cladis apud illud oppidum Criuouſto Boleslao regnante acceptæ: muſsitabantq́ꝫ, ſe ad externū & iniuſtum bellum pro notho contra iuſtos duces & hæredes, procul domo educi. Hæc ad Cazimirum cum perferrentur, diſsimulauit, & in propoſito perſtitit. Ad Haliciam uentum erat, cum nunciatur, Vvſeuolodum Belzenſium, & Volodimirum Halicienſium ducem, Meſcislai exulis fratrem cum magnis copijs, ac cæterorum Ruſſorum auxilijs appropinquare. Tunc uerò apertè noſtri fremere in principem, & in Nicolaum palatinum Cracouienſem, ductorem exercitus, uelut authorem illius expeditionis: queri, ſe planè prodi hoſtibus.

Rußi magis & ſagis dediti.
Cazimiri oratio ad milites.

Contrà Ruſsi alacres, & pleni bonæ ſpei ex reſponſis ſagarum, magorum & aruſpicum, quibus ea gens, quamuis Chriſtiana, apprimè dedita eſt, proſpera omnia ſuis pollicentium, conuitijs noſtros laceſſebant. Nihil his commotus Cazimirus, paucis pro tempore milites ad prælium capeſſendum cohortatur: eoſdem eſſe hoſtes, quos ipſi cùm alias ſæpenumero, tum ſuperioribus aliquot annis apud Poſnaniam, fratribus ſuis ducibus, pauci multos uiciſſent atque profligaſſent: alacritatem illam inconſultæ temeritatis, conuicia uerò mulieroſitatis eſſe argumentum. Ipſi qui ſe uiros ſemper, quàm mulieres eſſe maluiſſent, manu ferroq́ꝫ maledicas linguas ulciſcerentur: ſeq́ꝫ indignos eſſe illis maledictis, dignos maioribus ſuis Ruſsiæ domitoribus oſtenderent: & manibus partim patrum, partim propinquorum ſuorum, qui ijs ipſis in locis, non uirtute, ſed dolo ac proditione uicti cecidiſſent, ſanguine perfidorum hoſtium parentarent. His animatos in aciem educit: ac ſiniſtro quidem cornu Palatinum Cracouienſem præficit, ipſe uerò dextrum adminiſtrat: nec mora, ſignis canere iuſsis, pugnandi poteſtatem facit, explicant & Ruſsi ſuas acies: concurritur infeſtis animis, ac durum prælium committitur. Premebantur noſtri in ſiniſtro cornu à ſagittarijs, nec iam ſatis ſeruabant ordines. Ibi Cazimirus re intellecta, ſubſidium ſuis laborantibus ſubmittit: ſiue adeò ipſe ſatagens, ut ſcribit Vincentius, magno uitæ ſuæ periculo ſuccurrit, & inclinatam aciem uix reſtituit. Reprimuntur deinde feroces Ruſsi, & mox commutata fortuna, pedem referre incipiunt.

Cazimiri uictoria de Rußis.

Inſtant noſtri acrius turbatis ac trepidantibus: & cohortati ſeſe mutuò, in fugam eos conijciunt. Quo animaduerſo cæteri, qui dextrum noſtrorum cornu adhuc ſuſtinebant, terga uertunt & ipſi: perſequuntur noſtri: maiorem longè in fugientibus, quàm dudum in reſiſtentibus, ſtragem edunt: permultos uiuos capiunt: duces hoſtium commutandis equis euaſêre.

Meſcislaus in Halicienſem principatū reſtitutus, in fide & cliētela Polonorum principum ſe fore promittit.

Deinde reuerſi noſtri, caſtra opulenta diripiunt: Halicienſes mox deditionem fecêre. Quibus Cazimirus Meſcislaum ducē præfecit, accepto ab eo iureiurando, quòd ſemper in fide & clientela principum Poloniæ futurus eſſet. Aliquanto aliter hæc prodit Vincentius. Nempe ſtatim poſt receptum Breſte Cazimirum de aduentu hoſtium certiorem factum, diſsipatis ſuis, cum parua manu ferociter & animoſè in multos & inſtructos impetum feciſſe, & per hoſtilem aciem cum uictrice aquila penetraſſe. Id conſpicatos cæteros Polonos, & ipſos perturbatis hoſtibus inſtitiſſe: atque ita parta uictoria, fugatisq́ꝫ hoſtium ducibus, Cazimirum ad Haliciam contendiſſe, eiusq́ꝫ dominatum Meſcislao ſororis ſuæ filio tradidiſſe.

Miezislaus Maſouia & Cuiauia potitur.

Dum hæc in Ruſsia geruntur, Miezislaus ſenex, iam antè ad omnem recuperandi ſummi principatus occaſionem intentus, & multa ſæpè apud ſuos de Cazimiro fratre queſtus, conatusq́ꝫ clàm procerum animos ab eo alienare, ac ſibi adiungere, tunc uerò abſente Cazimiro magis etiam curam atque cogitationem ſuam omnem in id ſtudium intendit: Leſcum Boleslai fratris filium blanditijs captabat, Ziramq́ꝫ comitem, qui curator Leſco à Cazimiro datus, Maſouiam atque Cuiauiam omnem, & Leſci conſilia gubernabat, muneribus & ingentibus promiſsis, & fallacibus dictis induxit, ut ipſe à Leſco, qui lento morbo conſumebatur, hæres ſcriberetur, tutorq́ꝫ reiecto Cazimiro nuncuparetur.

Zira curator Leſci.

Miezislaus hæres à Leſco, tutorq́ꝫ ſcriptus.

Videbat enim permultum rebus atque uiribus ſuis acceſſurum eſſe, ſi Maſouiam & Cuiauiam ſibi adiunxiſſet. Et expugnata quidem eſt adoleſcentis conſtantia, curatoris perſuaſione, quòd is uerebatur, ne paulò pôſt à curatione illa Miezislai authoritate amoueretur. Aſſeuerabat enim Miezislaus, conueniſſe ſibi ſecretò cum Cazimiro fratre, ut pro interuerſo principatu ius ſuccedendi Leſco haberet. Igitur cum à Ruſsica expeditione Maſouij & Cuiauij reuertiſſent, iurant omnes in uerba Miezislai, iubente Leſco.

Cazimiri lenitas & manſuetudo.

Id cum accepiſſet Cazimirus, nihil temerè & præcipitanter agere, uerùm tacitus apud ſe, quid nam facto opus eſſet, cogitare. A ciuili quidem bello uehementer abhorrebat: inſultare ipſi plerique proceres, quòd intempeſtiua lenitate ſua & miſe-

ticordia

ricordia eò redactus eſſet, ut hoſtem experiretur, cui ipſe impenſius indulſiſſet, quemq́ meritò pulſum exulem pati nequiuiſſet. Ferebat tamen hæc æquo animo Cazimirus, & quauis ratione, quàm armis, fratrem, & alterius fratris filium ſanare, & ius ſuum recuperare malebat. Et citò ſanè manſuetudini & lenitati eius fortuna reſpondit. Nam ut Miezislaus curationem Leſci, ac dominatus eius adminiſtrationem inijt, amouit ueteres præfectos & magiſtratus in Maſouia & Cuiauia, nouosq́ arbitratu ſuo inſtituit, ac pro domino, non pro curatore gerere ſe cœpit. Moleſtè ferebat Leſcus, negligi ſe, uiuentemq́ue dominatu ſuo penè excludi: Zira uerò authoritate ſua excidiſſe ſe, & ad extremum contemptum ſpretumq́ue iri animaduertebat. Vtrunque pœnitebat præcipitis conſilij, quo ſe ab optimo & benigniſsimo principe Cazimiro alienaſſent, & ultimam patris uoluntatem temerè immutaſſent. Ad hæc, quò magis inſignem illam iniuriam diſsimulabat Cazimirus, hoc magis iram & potentiam eius reformidabant. Itaque optimum factu rati, malè conſulta emendare, ad Cazimirum cum primoribus Maſouijs & Cuiauijs proficiſcuntur. Fatentur peccatum: excuſant imprudenter uerius, quàm malicioſè factum: deceptos ſe eſſe, & in fraudem inductos à Miezislao, quòd ei credidiſſent affirmanti, ita ſibi cum Cazimiro conſtitutum eſſe, ut ipſe Leſco hæres eſſet, procidunt: errati ueniam petunt: orant, & obſecrant lachrymantes, ut ſe in gratiam fidemq́ recipiat: deierant fore ſe deinceps ſemper in poteſtate eius, & Miezislaum cum magiſtratibus eius propulſaturos. Ignoſcit Cazimirus ſupplicibus, comiter prius caſtigatis: & quòd reſipuiſſent, collaudatis, inde Leſcum amplexatus, exoſculatus, & ampliter muneratus, flens dimittit, & ad recipienda ſua reuerti iubet. Atque ita ille fecit: & uix biennium poſtea uixit. Cum autem diuturno ac perpetuo morbo exhauſtus, deſtitui ſe uiribus & uitali uigore ſentiret, Cazimirum ad ſe acceſsijt, & ſe uiuente Maſouiæ & Cuiauiæ poſſeſsionem adire iuſsit, ne quid poſtea Miezislaus turbaret. Mortuus, Ploſci à Cazimiro honorificè ſepultus eſt. Ex eo tempore Maſouia ſemper, Cuiauia etiam aliquandiu deinceps in ditione Cazimiri, & poſterorum eius permanſit. Aegrè ſucceſsionem illam Cazimiri tulit Miezislaus, quod diceret, iure ſe quoque è ſemiſſe fratris filio hæredem eſſe. Sed tamen gratiam & potentiam Cazimiri reueritus, quieuit. Anno deinde poſt Chriſtum natum milleſimo centeſimo octogeſimo quinto, bellum Ruſsicum, & ex eo natum Vngaricum, Cazimirum excepit, ex huiuſmodi cauſa. Meſcislaus ad Halicienſem principatum à Cazimiro, quemadmodum ſuperius expoſuimus, reductus, uix exacto triennio propter impotentem dominatum, & quòd Polonos milites circum ſe præſidij cauſa habebat, in eosq́ erat propenſior, parum fidei ſuis habens, ueneno ſublatus eſt: & reuocatus Volodimirus ex Vngaria, quò ſe ex aduerſo illo Halicienſi prælio receperat. Atque is quòd audierat Romanum Vvladimirienſium ducem, fratris ſui filium, à Cazimiro Polonorum principe miſſum Haliciam contendere, commeatum, auxilia & reductionem à Bela rege Vngarorum petijt. Sed non modò non impetrauit, uerùm etiam in uincula coniectus eſt: miſſusq́ue celeriter cum non contemnenda manu à Bela Andreas filius, qui Haliciam in ditionem ſuam redigeret. Venienti Andreæ magno cum plauſu Halicienſes portas arcis aperiunt, rati Volodimiri eum, non ſuam rem agere, præſertim affirmante illo, Volodimirum ponè ſe ſequi. Occupata arce, profitetur id quod erat, non Volodomiro, ſed ſibi ſe dominatum quæſiuiſſe. Deinde iurare omnes in uerba ſua cogit. Renuentes, aut cunctantes modò, capit: cæteros arce excludit, magiſtratibus amouet, ac per ſuos Vngaros omnia adminiſtrat. Cæterùm Volodimirus tam apertè circumſcriptus à Bela, cum biennium ferè in cuſtodia aſſeruatus eſſet, corruptis cuſtodibus effugit, iiſdemq́ ducibus atque comitibus Haliciam peruenit: ſed arce tamen potiri non potuit, tenentibus eam ac defendentibus Vngaris. Confluxêre mox ad eum Ruſsi, cum quibus uiciniam omnem latrocinijs infeſtare cœpit, ingẽtesq́ prædas hominum, pecudum & iumentorum etiam è Præmislienſi tractu, qui tunc in ditione Cazimiri & Polonorum erat, egit. Non tulit id Cazimirus: uerùm miſſo cum expeditis copijs Nicolao Cracouienſi palatino, prædatores illos perſecutus, in remotiores ſyluas ac montes, quibus Polonia & Ruſsia ab Vngaria disiungitur, propulit. Cum autem in anguſto res ſuas poſitas eſſe Volodimirus ſecum perpenderet, iamq́ non tam de recuperanda Halicia, quàm de ſalute ſua cogeretur eſſe ſollicitus, damnabat ipſe conſilium ſuum, quòd Ruſſos atque Polonos, à quibus auxilium ſperare debuerat, parui compendij cauſa in ſe prouocaſſet. Reſpicere deinde ad Cazimiri clementiam cœpit: ad quem cum petita per internuncios fide ueniſſet, facilè non modò ueniam, ſed etiam

Leſci pœnitentia.

Cazimirus Maſouiã & Cuiauiã redigit in poteſtatẽ ſuã.

Leſcus mortuus.

1185. ann.

Meſcislaus dux Halicienſiũ ueneno ſublatus à ſuis.

Volodimirus à Bela rege Vngar. captus.

Vngari Haliciam interuertunt.

Volodimirus elapſus principatum Halicienſem repetit.

Cazimirus Ruſſos latrocinantes reprimit.

auxilium impetrauit, dato iureiurando, ſe in fide & poteſtate Polonorum ſemper fore.

Volodimirus à Cazimiro reducitur.

Mittitur ad eum reducendum cum ualido exercitu Nicolaus palatinus, mirantibus cunctis tantam in Cazimiro uel facilitatem, uel lenitatem animi, atque temeritatem, quòd hoſtem adiutum iret: amicumq; regem, & quidem potentiſsimum bello laceſſeret. Verùm Cazimirus non tam miſericordia exulis & ſupplicis Volodimiri commouebatur, quàm quòd ſibi ſurreptam eſſe Halicienſem ditionem, per iniuriam atque fraudem, doleret: cu-

Halicia obſeſſa à Volodimiro.

ius recuperandæ primam occaſionem Ruſsis ipſis, qui Vngarorum dominatum iam oderant, inuitantibus & fauentibus, non amittendum ſibi eſſe iudicabat. Coniungunt ſe cum noſtris Ruſsi, pariterq; corona Haliciam obſident: foſsisq; & caſtellis circũmuniunt, ne quid ad obſeſſos importaretur, quos nouerant breui difficili annona uſuros eſſe. Alacres initiò obſidionem, atque omnia incommoda ferebant Vngari, qui arcem tuebantur, quòd propediem Belam regem cum magnis copijs ad liberandũ filiũ affore ſperabãt. Sed cum is moraretur, nec iam alimenta obſeſsis ſuppeterent, deditionem fecêre, pacti

Vngari Halicia eijciuntur à Polonis.

cum Nicolao palatino, ut ipſis unà cum rebus ſuis ſaluis diſcedere liceret: excedentibus adiunxit Palatinus præſidium militum uſque ad fines Vngariæ, ne quid hoſtile paterentur. Arx & dominatus Volodimiro tradita ſunt. Magnam ea uictoria & reſtitutione Volodimiri laudem atque gloriam apud exteras gentes, & maximè apud Ruſſos Cazimirus adeptus eſt: quòd quem Bela hoſpitem uiolarat, ipſe hoſtem, deuicto ac eiecto maxi-

1188. ann.
Hieroſolyma à Saracenis capta.

mi regis filio, in paterna ſede collocaſſet. Hoc anno, qui fuit à natali Chriſti 1188. Hieroſolyma à Saladino & Saracenis capta ſunt, poſt octauum & octogeſimũ annum, poſteaquam in Chriſtianorum poteſtatem redacta fuerant. Eam ob rem Clemens tertius Pon-

Decima imperata eccleſiaſticis à pontifice.
Vngaricum bellum.

tif. Max. de recuperanda ea urbe ſollicitus, cùm omnem, quòd dicitur, moueret lapidem, Poloniæ quoque totius eccleſijs, epiſcopis & ſacerdotibus decimam, miſſo ad id legato, imperauit. At Bela rex non ferens contumeliam oppugnati, obſeſsi & eiecti filij, ereptæq; Haliciæ, querebatur uiolata à Cazimiro fœdera, quæ Vngari cum Polonis ex multo tempore ſanxiſſent, & ad illud uſque tempus ſeruaſſent: et iuſtum quidem in Polonos bellum maiore ui moliebatur. Tunc autem miſſo, quem ad manum habebat, exercitu, Poloniæ fines depopulatus eſt. Idem fecerunt noſtri uiciſsim in Vngaria: uaſtabantur utrinque agri, exurebantur uillæ, diripiebantur uici & oppida, miſeri agricolæ & mercatores in ſeruitutem abducebantur, greges & armenta abigebantur. Grauiter id ferre noſtri, fremere

Vngaricũ Venetis de Dalmatia bellum gerunt.

contra principem, uiolatam ab eo cum Vngaris pacem & amicitiam, exuſcitatumq; minimè neceſſarium bellum perfidi hoſtis gratia, quem non adiutum ac reſtitutum, ſed ſupplicio, propter temeritatem uexatamq; Poloniam, affectum eſſe oportuerit. Ne Vngaris quidem bellum illud placebat. Et deſtinebantur ij tunc bello Dalmatico cum Venetis ge-

Chriſtianorũ expeditio in Syriam.

rendo. Quod tamen ipſum quoque Clementis Pontificis Max. opera duorum annorum inducijs interceptum eſt. Concitabat enim tunc is pontifex omnes Chriſtianos principes atque ciuitates ad recuperanda Hieroſolyma, ferendamq; rebus Chriſtianorum in Aſia afflictis opem: effecitq;, ut Veneti & Piſani claſſes ſuas in Aſiam mitterent: Fridericus uerò imperator, Philippus Gallorum, Guilhelmus Siciliæ, & Ricardus Anglorum reges, Ottho dux Burgundiæ, & plurimi præterea principes uiri & epiſcopi, ipſi per ſe cum ma-

Friderici imp. mors.

gnis copijs eò proficiſcerentur. Sed ea quoque expeditione non multum operæprecij factum eſt. Nam plurimi mortales de exercitu Chriſtiano morbis, peſte, fameq; abſumpti

1190. ann.

ſunt, multi à barbaris trucidati. Fridericus uerò in Armenia minore, dum ſe in flumine

Gallorum cum Anglis, & Venetorum cũ Piſanis belli origo.

quodam abluit, ui & fluminis & uortice correptus, extinctus eſt anno Chriſti milleſimo centeſimo nonageſimo. Porrò Gallus cum Anglo, & Veneti cum Piſanis ex eo tempore poſtea diuturnis & grauibus bellis inter ſe conflictati ſunt. Sed unde digreſsi ſumus, reuertamur. Igitur Vngaris iuxtà ac Polonis à mutuo bello abhorrentibus, agitur de pace per proceres utriuſque gentis. Quæ cum difficilius coiret, quòd utrique ab alteris in-

Induciæ cũ Vngaris.
Miezislaus ſenex à minoribus Polonis ad principatum reuocatur.

iuria ſe affectos eſſe aſſeuerarent, tandem triennes induciæ fiunt, ut interim de pace per ocium conſtitueretur. Collegerat permultum odij Cazimirus apud pleroſque proceres atque equites illa Volodimiri reſtitutione, & bello Vngarico. Igitur cum is fortè in Ruſſiam controuerſiarum quarundam de finibus inter Vvſeuolodum Belſenſium, & Romanum Vvladimirienſium duces componendarum cauſa profectus eſſet, celeriter conſpirarunt contra eum proceres. Miezislaum accerſunt ad recipiendum amiſſum pridem prin-

Cracouia arx clauditur Miezislao.

cipatum: & quo magis ſtudia populi in eum inclinent, fingunt Cazimirum in Ruſsia ueneno extinctum eſſe. Accurrit properè Miezislaus, recipitur à proceribus, præfectis, & cætera multitudine. Cracouiam uenienti, portæ urbis aperiuntur: arcis uerò aditu arcetur

à Ful-

à Fulcone epiſcopo & Nicolao palatino fratribus, familia Vulpijs, qui à conſpiratione illa alieni, firmo eam militum & clientum ſuorum præſidio tenebant. Nec mora, aliam ex aduerſo illius arcem in oppido excitauit Mieziſlaus, è materia duroq; robore. Bochnæ item aliam, de quarum munitionibus aduerſariorum & Cazimiri conatus reprimeret, ac ipſe uiciſsim rebelles impeteret.

Cracouia arx clauditur Miezislao.

At Cazimirus certior factus de defectione ſuorũ, auxilia Volodimiro, Romano & Vvſeuolodo imperat, ipſosq; duces proficiſci ſecum iubet: præterea quantum poteſt, uoluntariorum & mercenariorum militum cogit. Cum his copijs Cracouiam contendit: coniungit ſe cum eo Nicolaus palatinus, cum non contemnenda manu. Mieziſlaus, ubi appropinquare Cazimirum cum ualido exercitu cognouit, Boleslaum filium cum Henrico Ketlicio, qui ipſi cùm aliorum conſiliorum, tum repetendi principatum ſemper author fuerat, in præſidio nouæ arcis relinquit: ipſe in maiorem Poloniam, maioris exercitus comparandi cauſa, magnis itineribus contendit.

Cazimirus principatum recuperat Rusſorum auxilio.

Verùm antequàm ille ueniret ſuis ſuppetias, Cazimirus ſumma ope adniſus, nouam arcem uel expugnauit (nam uariè traditur) uel per deditionem accepit & exuſsit. Fratris quidem filio & pleriſq; omnibus aduerſę partis militibus nõ modò uitã & libertatem conceſsit, uerùm etiam ampla munera largitus eſt: qua indulgentia & clementia ſua ita ſibi cùm omnium, tum in primis Mieziſlai fratris animũ deuinxit, ut nunquam is deinceps, quoad uixit Cazimirus, de repetendo principatu cogitarit.

Clementia Cazimiri.

Cæterùm Ketlicius, cum culpam illius belli ſolus ſuſtineret, ſupplicioq; deſtinatum ſe eſſe intelligeret, in penetralia primarij templi, quod Trinitatis appellatur, Cracouiæ ſeſe abdiderat. Sed Ruſsis uictoriæ fiducia & innata auaritia ad diripiendum templum irruentibus, in turbam ſe immiſcuit, ut ignotus effugeret. Verùm tumultu Ruſſorum, interuentu Cazimiri ſedato, defenſoq; theſauro templi, Ketlicius in turba agnitus et comprehenſus, Romano duci à Cazimiro traditus eſt in exilium deportandus. Ruſsi præmijs affecti domos remiſsi ſunt.

H. Ketlicius malus conſultor in exilium miſſus.

Cum Vngaris deinde certa pax conſtituta, ſiue adeò innouata eſt, & principum ipſorum congreſſu apud antiquum pagum in Scepuſienſi territorio confirmata, ea lege, ut obliteratis utrinq; iniurijs, & condonatis inuicem offenſis rex Vngarorum Halicienſi ditione & Ruſsia omni ſe abſtineret: communes amicos, communeſq; hoſtes Vngari et Poloni haberent: ad extremum proceres & principes ipſi donis inter ſe certarunt, conuentumq; amicè ſoluerunt.

Pax & congreſſus regis Vngari cum duce Polono.

Vngari Ruſsiæ dominatu ſeſe abdicarunt.

Pacatis domi rebus, Cazimirus Pruſsis ijs quos Poleſsianos uocant, ſicut ſcribit Vincentius, bellum intulit, ut cladem ſub Boleslao Criſpo acceptam, fratriſq; Henrici mortem ulciſceretur, & gentem barbaram atque rebellem domaret.

Pruſsicum bellum.

Secuti ſunt ipſum ad eam expeditionem Boleslaus Mieziſlai, Boleslaus altus, & Mieziſlaus Vvladiſlai, fratrũ filij. Vbi ad fines barbarorum uentum eſt, cautius exercitum ducere Cazimirus, inſtructaq; acie & exploratis itineribus progredi, pabulatum et frumentatum non niſi cum armatorum pręſidio mittere: omnia deniq; circumſpicere, ne quid detrimẽti per inſidias à uafro hoſte acciperet. Nec ſanè caſſa fuit ea cura atq; diligentia Obſeruabant enim noſtros ex inſidijs barbari, ad omnem occaſionem benè gerendę rei attenti. Sed in irritum ipſis cadebant omnes conatus atq; doli. Noſtri quacunq; proficiſcebantur, incendijs atq; cædibus omnia uaſtabant, nec ulli ætati aut ſexui parcebant, iuſta ira & memoria cæſorum ſuorum animos omnium extimulante. Quibus malis uicti Pruſsi, pacem ſupplices à Cazimiro petiuerunt: parci reliquijs ſuis flagitarunt: ſuperiorum annorum tributa perſoluerunt: imperata omnia in poſterum ſe facturos ſanctè promiſerunt, obſides centum dederunt primorum filios: captiuos Polonos dimiſerunt: ſigna ſuperiori bello de noſtris capta reddiderunt. Nam ad religionem Chriſtianam, quam abiecerant, reduci ſe paſsi nõ ſunt. His legibus pacem impetrarunt.

Pruſsis pax data.

Deducto è Pruſsia exercitu, bellis omnibus uel armis, uel benignitate, ſapientia & felicitate Cazimiri extinctis, pacis artibus, hoc eſt, arcibus & oppidis inſtaurandis, moribuſq; & legibus ciuium emendandis, reliquum ætatis tempus Cazimirus tranſmittere cogitabat: & magnam ſibi uirtutis & ſapientiæ opinionem apud exteros iuxtà atq; ſuos conciliauerat: ita ut felix, & admirabilis, & omnibus ſuis charus, deinceps regnaturus eſſe uideretur, cum ſubitus eum caſus humi proſtrauit. Impetrarat à pontifice maximo Lucio, eius nominis tertio, reliquias Floriani martyris: eaſq; ab Aegidio Mutinenſi epiſcopo allatas, ad ſeptimum milliarium à Cracouia cum ingenti omnis generis hominum caterua, & ſolenni ſacerdotum pompa obuiã progreſſus, reuerenter exceperat: & in ſuburbano Cracouiæ Septentrionali, quod pòſt in formã oppidi redactũ, Cleparia nũc dicitur, extructo magnifico templo, collocarat: idq; templum ſplendida ſuppellectili, dotauerat, & collegiũ ſacerdotum canonicorum in eo inſtituerat, attributo ijs cenſu luculento, tum de ſua tum de Ge-

D. Floriani martyris reliquiæ Cracouiã apportatæ.

Cleparieſe oppidum, templũ et collegium ſacrum.

de Gedeonis epiſcopi beneficentia: peculiariter autem Præpoſito maximam partem redituum parœciæ diui Michaëlis Rupenſis detractam, addixerat, & ſumma ueneratione nouum hoſpitem & patronum proſequebatur. Fortè dies martyris memoriæ ſacra, quæ ad quartum Nonas Maij anniuerſaria inſtituta eſt, aduenerat. Ibi Cazimirus totum eum diem rei diuinæ in æde diui, & piæ in egenos & afflictos largitioni dedit. Quod ferè omnibus feſtis diebus facere conſueuerat: neq; temerè eos luſibus & conuiuijs contaminabat. Inſequenti die grande conuiuium inſtruxit: proceres omnes, qui tunc aderant, inuitauit. Feruente conuiuio, exhilaratis conuiuis, & multa de præteritis bellis atque periculis inter ſe conferentibus, & principis res geſtas & felicitatem celebrantibus, ipſe nonnulla de immortalitate animi, atque cœlitum beatitudine non inepta, in medium propoſuit. Erat enim ab ineunte pueritia non peſſimè educatus & inſtitutus. Deinde hauſto mediocri poculo, ſubitò concidit, & paucis horis animam exhalauit. Subitúſne morbus eum inuaſerit, an uenenum à muliercula, in quam deperibat, præparatum hauſerit, incertum eſt, nam & hoc ſermone hominum diuulgatum eſt. Nec ſanè immunis & incorruptus ab illicitis amoribus & adulterijs, de quibus etiam aliquando à Fulcone epiſcopo admonitus & obiurgatus ſit, uixiſſe fertur. Cæterà moderatus, candidus, frugi & abſtinens, ſeuerus iuxtà atque clemens, bello paceq; clarus, & laude dignus princeps. In fratres uerò & fratrum filios ita pius & indulgens, ut multa detrimenta, incommoda & pericula, eorum gratia ſubiret. Diuini cultus perquàm ſtudioſus, multa ad ornatum templorum contulit. Monaſterium Suleouienſe in Gneſnenſi diœceſi, Ciſtercienſi ſodalitati, antequam ſummum principatum adeptus eſſet, in uilla Ruſlai comitis, qui decedens abſque liberis, Chriſtum hæredem inſtituerat, ad Pilciam amnem condidit & locupletauit: cui monaſterio poſtea Petrus archiepiſcopus etiam complures decimas eius rogatu adiecit. In principatu uerò & Floriano martyri ædem atque collegium, ut iam cõmemorauimus, inſtituit, & Copriunicenſe monaſterium eidem Ciſtercienſi ſodalitati excitauit. Quod amplius etiam deinde nobiles Bogorij & Habdanci locupletarunt, principis exemplum ſecuti. Fit enim plerunque, ut ad principis ſui ſtudia cæteri homines libenter ſeſe accommodent. Itaque ſub Cazimiri principatu etiam alij alia quædam monaſteria condidêre, uelut Gedeon Cracouienſis epiſcopus Vanchocenſe in ſua diœceſi iiſdem Ciſtercienſibus: Vitus uerò Plocenſis epiſcopus, gente Ianinus, Buſcenſe in Cracouienſi diœceſi, Vitouienſe in Gneſnenſi, & Plocenſe, partim uiris, partim puellis Præmonſtratenſis ſectæ. Oliuenſe quoque Ciſtercienſibus item monachis, in Vvladiſlauienſi diœceſi, eodem tempore à Samborio conditum eſſe, nos è Dlugoſſo ſuperius retulimus. Regnauit autem Cazimirus annos ſeptemdecim propemodum, uixit ſex & quinquaginta. Reliquitq; duos filios impuberes, Leſcum, cui albo, à colore capillorum, cognomen fuit: & Conradum: & filiam Adleidam, quæ ſeptimodecimo poſt patrem anno mortua eſt, cum caſtè religioſeq; uixiſſet. Nam Boleslaum puerum admodum, uiperæ morſu extinctum, uiuens Cazimirus amiſit. Fuit autem is annus, quo mortuus eſt Cazimirus, poſt Chriſtum natum milleſimus centeſimus nonageſimus quartus. Quarto uerò poſt mortem die in baſilica Cracouienſi ſepultus eſt, magna uxoris, filiorũ, & omnium ordinum comploratione.

Cazimiri pietas. *Cazimiri mors.* *Mores & ſtudia.* *Fulco epiſcopus Cracouienſis.* *Suleouienſe monaſterium.* *Copriunicẽſe.* *Vanchocenſe.* *Buſcenſe.* *Vitouienſe.* *Plocenſe.* *Oliuenſe.* *Liberi Cazimiri.* *1194. ann.*

DE ORI-

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SEPTIMVS.

LESCVS ALBVS CVM HELENA MATRE.

FVnebribus iuſtis Cazimiro peractis, non exiſtimarunt proceres ceſſandum ſibi eſſe, quin primo quoq; tempore nouum principem crearent, ne qui nouus motus domi foriſúe, præbente occaſionem interregno, excitaretur. Itaq; Cracouiæ ut frequentes proceres iuxtà ac equites ad funus Cazimiri conuenerant, comitia inſtituunt. Ibi dies aliquot uarijs ſtudijs atq; ſententijs certatum eſt. Et Fulco quidē epiſcopus Cracouienſis, qui Gedeoni ſucceſsit, ob memoriam Cazimiri meritorum, cenſebat ad filium eius Leſcum natu maiorem deferendum eſſe principatū, & quidem priuſquàm Miezislaus ſenex aut Vuladislai filij moliri aliquid poſſent. Negabat enim omninò ex re atq; dignitate Cracouienſis & Sendomirienſis cōuentus fore, aliunde principem ſibi adſciſcere. Atq; huic ſententiæ Nicolaus palatinus Cracouienſis, Fulconis frater, & magna pars conuentus adſtipulabatur. Alij contrà, ſtultum & periculoſum eſſe affirmabant, puero tanti imperij habenas committere: cauendum eſſe, ne hæreditarium principatum facerent, quem liberis ſuffragijs, cui uellent, mandare more maiorum poſſent. Quod ſi ualere quicquam deberet ſanguis & ſucceſsio, Miezislaum ſenem unum de filijs Boleslai Criuouſti ſupereſſe et ei deberi principatum, cęteris fratribus extinctis, iure & more gentium. Sin crudelitatem eius priſtinā & impotentem dominatum perhorreſcerēt, eſſe proximos gradu Sileſiæ duces, Vuladislai principis, qui maximus liberorum Criuouſti fuerit, filios. Ex his Miezislaum Oppolienſium & Ratiborienſium ducem, & uicinum ſibi eſſe, & armis prudentiaq; multū ualere: eum, ſi princeps renunciatus ſit, & Miezislai ſenis conatus, quem uериſimile ſit non eſſe quieturum, reprimere, & tributarios principes atq; populos, ſi qui fortè ad res nouas adſpirent, in officio poſſe continere. Quanquam autem non eſt proditum, quínam huius ſententiæ author fuerit, non iniquis tamen auribus ea accepta eſt: uiciſſetq; adeò, ni Fulco eam refelliſſet, quòd diceret, referendam eſſe hancce gratiam optimo principi Cazimiro, ne eius filij poſthabeantur. Potentiores autem eos eſſe paternis meritis, clientelis, amicitijs, atq; domi natu hæreditario, quam utrunq; Miezislaum. Nam quòd ætatem eorum & infirmitatem conſilij quis cauſificetur, nihil eſſe. Eſſe iam pubertati propinquum Leſcum: nec obſtare quicquam, quin ei, dum adoleſcit, curatores & moderatores conſiliorum de ſenatu dentur. His grauiter & copioſè dictis, aſſentiuntur tandem Fulconi omnes, & Leſcum Cazimiri filium natu maiorem, principem renunciant. Sed interim dum is adoleſcit, penes matrem eius Helenam imperium omne, & ſummi principis authoritatem eſſe iubent: ea quidem lege, ne quid illa ſine conſilio epiſcopi & palatini Cracouienſis, qui curatores puero & gubernatores principatus dati ſunt, faceret. Ibi Nicolaus palatinus facta audientia, gratias agit cunctis de gratitudine erga defunctum principem ſuum, ac de ſtudio erga filium eius Leſcum, primusq; in uerba eius iurat: & quoniam ſe cum fratre curatorē eius eſſe uoluiſſent, eiuſcemodi iuſiurandum ab omnibus exigit, mobilitatem & leuitatem multitudinis, & quorundam propenſa in Miezislaos ſenem & Oppolienſem ſtudia ſuſpecta habens. Nec mora iurant cuncti, ſemper ſe Leſco principi fideles & obſequentes fore. Hæc ubi Miezislao ſeni ita ut acta erant, nunciata ſunt, excanduit maiorem in modum, nō modò quòd præteritus eſſet, ſed quòd temporis etiam puncto excluſus, ne adeſſe ſibi in comitijs poſſet. Itaq; comparare ipſe arma ad perſequendam iniuriam: & ſuos, atq; etiam Sileſios irritare, quòd ad creandum communem principem, quem communi totius Poloniæ iudicio eligi & creari oporteret, neq; uocati, neq; expectati eſſent. Facile autem perſuaſit Sileſiorum ducibus, ut ſecum conſilia armaq; in communi cauſa coniungerent, quippe quos idem ſtimularet dolor, ſurrepti quaſi per fraudem principatus, quem ad ſe maximos natu Criuouſti Boleslai nepotes, magis quàm ad Leſcum puerum, eius quem Boleslaus pater exortem & exhæredem eſſe uoluiſſet, filium, pertinere aſſerebant, & in cuius adipi-

Comitia Cracouiæ de creando principe.

Leſcus Albus princeps creatur.

Curatores principis.

Iuſiurandū in uerba principis.

Miezislaus iterum ad principatū adſpirat.

Bellum ciuile inter Polonos.

ſcendi ſpem nonnullam Miezislaus Oppolienſis iam uenerat. A' Meſciugo quoq; genero, Pomeranorum ſiue duce ſiue ſatrapa, auxilia Miezislaus ſenex corrogauit: & e ſuis quantum potuit maximum exercitum coëgit, & magna celeritate Cracouiam contendit, ſperans terrore ſolo exercitus, abſq; ulla prælij dimicatione ſe aduerſarios & principatum ipſum in poteſtatem ſuam redacturum eſſe. Sed eum ſpes fefellit. Nam Cracouienſis palatinus cognito hoſtili aduentu, non contemnendas & ipſe copias ex omnibus regionibus, quæ in ditione Cazimiri fuerant, collegit, & Romanus Vuladimirienſium ſiue Luſcenſium dux euocatus, non paruam Ruſſorum manum in auxilium Leſci adduxit. Iam

Moſgaua fl.

in Cracouienſis oræ fines Miezislaus ſenex inuaſerat, & apud Moſgauam amnem ſeptimo à Cracouia milliario ſtatiua habebat, cum hoſtes adeſſe prius, ꝓpemodū uidit, quàm audiuit. Nondum ei Sileſiorum auxilia conuenerant: id cum ſcirent aduerſarij, anteuertēdum ſibi eſſe prælio exiſtimarunt, dum pares hoſtibus eſſe poſſent, quibus uniuerſis, ſi ſe

Prælium ad Moſgauam.

coniungerent, impares futuri erant. Itaq; inſtruunt acies, & pugnandi copiam faciūt. Nihil cunctatus Miezislaus, educit & ipſe ſuos: concurritur infeſtis animis: magno ardore utrinq; pugnatur: cerneres miſerabile ſpectaculum, notorum, amicorum, affinium, gentilium, propinquorum, atq; fratrum, deuoto odio, nullaq; miſericordia aut reſpectu pietatis inter ſe confligentium: cadebant multi utrinq;: nemo referebat pedem: & magis ferire ho-

Boleslaus Miezislai filius occiſus.

ſtem, quàm declinare ictum omnes ſtudebant. Boleslaus Miezislai ſenis filius inter primos fortiter pugnans, in cōſpectu patris haſta traiectus occubuit. Romanus pluribus uul-

Romanus Vuladimirienſium dux uulneratus.

nerib. acceptis, Ruſsis ſuis partim cæſis, partim diſiectis, prælio exceſsit ſemianimis. Miezislaus ipſe ſauciatus, cum ſeſe quínam eſſet detracta caſside prodidiſſet, & ſupplex uitam peteret, ſeruatus, & ex acie clàm eductus, fuga ſibi conſuluit. Tunc demum maiores Poloni ad paucos redacti, amiſsis ducibus (nam & Miezislaum cecidiſſe putabant) pugnandi

Miezislaus uulneratus.

pertinaciam remiſêre. Nec minores cedentibus inſtitêre, laſsi & ipſi, debilitatiq; uehementer, & quòd ſatis ſibi eſſe ducebant in funeſto ciuiliq; bello, belli authores ſuſtuliſſe. Et ipſi enim credebant Miezislaum in acie inter confertos milites prælíantem periſſe. Ita ex acie quaſi ex compoſito utrinq; diſceſſum eſt, cum dubio ferè marte à mane uſq; ad ueſperam propemodum pugnatū eſſet. Nec multò poſt, Leſcianis cæſos recognoſcentibus, & ſpolia legentibus, ſuperuenêre Miezislaus Oppolienſium & Ratiborienſium dux, & Iaroslaus Boleslai alti Vuratislauienſium ducis filius, cum recentibus copijs: ad quos ſe recollegêre diſperſi exercitus maiorum Polonorum & Pomeranorum reliquiæ: fixisq; ſignis quaſi uictores, haud longè à loco certaminis conſedêre, cum ij qui ex aduerſo erant, perterriti atq; diffugientes, pugnandi copiam facturi non eſſe uiderentur. Sed non tulerunt ij intempeſtiuam Sileſiorum exultationem cum ignominia ſua coniunctam: uerùm celeri-

Prælium renouatur.

ter à Gouoricio gente Rauita, palatino Sendomirienſi, cuius agmen in ſubſidijs ſuperiori prælio collocatum, erat integrius, recollecti, & in ordines redacti, in aciem proceſſêre. Nec Sileſij feroces pugnam detrectarunt. Certatum eſt collatis ſignis, ab his quidem, ut rem ſua mora perditam reſtituerent: ab illis uerò, ut uictoriam partam retinerent. Cum in-

Gouoricius palatinus captus. Sileſij uincūt.

gens utrinq; cædes fieret, Gouoricius ab hoſtibus captus eſt. Quo facto minores Poloni perturbati terga uertêre: ſed nox tamen fugientes texit. Poſtero die Sileſij, cum Mieziſlaum ſenem ſaucium lectica domum referri cognouiſſent, & à maioribus Polonis atq; Pomeranis ducem ſuum ſequentibus deſeri ſe uiderent, nec uſq; adeò fractos profligatosq; minores Polonos eſſe animaduerterent, quin ij recollectis animis atq; uiribus prelium inſtaurare, aut alioqui negocium faceſſere uictoribus paucis, & non incruenta uictoria uſis, domi præſertim poſſent, trophæis erectis, & abductis captiuis non paucis ex nobilitate, domum reuerterunt. Erat Fulco ſiue Pelca epiſcopus in uilla ſua Derſanzina, uariosq; de

Fulconis epiſcopi ſtudium.

exitu prælij rumores accipiebat: & quanquam non erant ſecundæ res Leſcianorū, triſtiores tamen etiam aliquanto, ut fit ferè, afferebantur. Itaq; anxius & pendens animi, miſſo uno de ſacerdotibus adminiſtris ſuis ad locum prælij, qui duobus tantum aberat milliaribus, rem omnem certò cognoſcit: & quòd uerebatur, ne Miezislaus ſenex reparato exercitu mox ad expugnandam Cracouiam & occupandum principatum rediret, conſcenſo equo Romanum Vuladimirienſium ducem fugientem curriculo inſequitur: quem cum nocte altera cōſecutus eſſet, orat, ut memor beneficiorum Cazimiri, liberos eius in rebus maximè dubijs ne deſerat. Excuſat ille debilitatē ſuam è uulneribus, & partim cæſos, partim diſsipatos ſuos: nec retineri ſe ullis precibus paſſus eſt. Inde reuertens Fulco, cum fra-

Fulconis conſilium.

trem ſuum Nicolaum palatinum ex fuga non contemnendas copias collegiſſe, & perſequi hoſtes, acceptamq; ignominiam detergere uelle accepiſſet, ad eum ſe contulit, & ut

Craco-

Cracouiam potius aliaſq; arces opportunas præſidijs muniret, perſuaſit: dubiam eſſe Martis aleam, hoſtes diuerſos abijſſe: metuendum eſſe, ne, dum alteros inſequeretur, alteri ipſum à tergo adorirentur, aut ſanè uacuas defenſoribus munitiones inuaderent: deinde parum eſſe animorum & roboris in militibus, aduerſo prælio dudum perculſis: tum autem incertum eſſe, quantum ſit fidei in ſingulis præfectis arcium, atq; etiam in oppidanis. Solere plerunq; homines aduerſis principum ſuorum rebus nutare, atq; adeò mutare fidem. Hæc ubi ambobus iuxtà placuêre, diſtributis in cæteras munitiones pro neceſsitate & ratione locorum militibus, ipſi cum maiore parte Cracouiam tenuêre, ubi uxor & liberi Cazimiri ſeſe continebant. Quieuêre tamen permultum tempus tam Sileſij, quàm Miezislaus ſenex, cùm quòd non ſatis proſperè primi conatus ipſis ceſſerant, tum quòd Cracouienſibus & ſocijs eorum, quamuis malè affectis Moſgauienſi prælio, neque animos, neque uires, neque conſtantiam ad defendendum Leſci principatum deeſſe intelligebant. Dum in hoc ſtatu eſt reſpubl. Polona, uenit in Poloniam Petrus diaconus Cardinalis, cognomento Capuanus, legatus à pontifice maximo Cæleſtino eius nominis tertio: habitiſq; ſynodis cum alia quædam, quæ aduerſa religioni Chriſtianæ & conſtitutionibus eccleſiaſticis in ſacro pariter & profano ordine inoleuerant, correxit: tum ſacerdotibus imperauit, ut concubinas & uxores, quibus tunc paſsim liberè utebantur, à ſe abdicarent. Quod Poloni quidem non grauatè amplexi ſunt. In Bohemia uerò cum idem legatus hoc ipſum ageret, parum abfuit, quin à ſacerdotibus occideretur. Non adſcripſiſſemus de uxoribus, cum non ignoremus longè antè decretis ſynodorum & pontificum in toto Occidente matrimonio interdictum fuiſſe presbyteris, diaconis, & hypodiaconis: niſi à Dlugoſſo, uiro graui, memoriæ proditū eſſet: niſiq; Lampertus Schaffnaburgenſis, uir pius, idem à Gregorio, eius nominis ſeptimo pontifice maximo, ante centum annos ætate ſua in Germania tentatum eſſe ſcriberet: & eodem quidem ferè ſucceſſu, quo in Bohemia Dlugoſſus memorat. Conſtituit idem legatus, ut profani homines publicè in templis matrimonio coniungerentur. Annus, quo hæc acta ſunt, fuit 1197, à Chriſto nato. Inſequenti anno Volodimirus Halicienſium dux mortuus, nouæ expeditioni occaſionem Polonis præbuit. Ambiebant dominatum Halicienſium nonnulli Ruſſorum duces: & in his facilè princeps Romanus dux Vvladimirienſium, ſuo quodam iure ſibi eum depoſcebat, quòd & Volodimiri fratris filius eſſet, & benemeritum de Polonis & Leſco principe ciuili illo bello ſe eſſe diceret. Poloni cupiebant Haliciam in formam prouinciæ redigere. Sed eos reſpectus ciuilis belli nondum extincti mouebat, ut eam Romano traderent, tributo conſtituto, quod ille Polonorum principi quotannis penderet. Verebãtur enim, ne ſi nulli eam Ruſſorum conceſsiſſent, omnes eos penitùs à ſe alienarent. Quãquam autem non ſatis conſultum eſſe uidebatur reip. Polonæ, Romani potentiam, quæ non minima iam tum erat in Ruſsis, acceſsione illa Haliciæ magis etiam augere: tamen offendere eum repulſa, alieno ſuo tempore, minus tutum iudicabant: quippe qui repulſam paſſus, non modò auxilia negaturus, uerùm etiam ultrò bellum noſtris illaturus eſſe uideretur. Itaq; decreuit frequens ſenatus, ut Romanum Nicolaus palatinus cum exercitu in Halicienſem principatum induceret. Abhorrebant enim à Romano Halicienſes, crudelitatem eius ueriti. Ibi Leſcus orare, ut ſibi cum exercitu illò proficiſci liceret. Pertæſum ſe iam eſſe mollis & ocioſæ uitæ, quam hactenus inter cœtus muliebres apud matrem exegiſſet. Cupere ſe deinceps armatum inter armatos uiros uerſari, & quæ principis eſſent munera, uſu condiſcere. Si adhuc nequiret alium, tamen eum ſe uſum in exercitu præſtiturum, quem ſigna ſua præſtarent. Quod ſi non impetraret, tamen uel cum uno comite ſe caſtra ſecuturum eſſe. Itaq; approbante ſenatu, & indolem dignam principe, & neutiquam degenerem à maioribus ipſius certatim extollente, cū exercitu proficiſcitur, palatini Cracouienſis cuſtodiæ commendatus. Vbi in Halicienſem agrum uentum eſt, occurrunt Halicienſes armati & inſtructi: præſenſerant enim, Romano ſe addictum iri. Excipiunt Poloni eorum impetum, & minimo negocio eos in fugam conijciunt. Pulſi fuſiq; ueniam petunt, auri & argenti, gemmarum, ueſtium & equorum magnam uim Leſco pollicẽt, ſi ipſe eos in ditione ſua teneat, nec Romanum ipſis dominum imponat. Poſteaquam id non impetrarunt, imperata omnia ſe facturos promiſerunt: portas arcis aperuerunt: iuſſiq; Romano ſacramentum publicè dixerunt. Is porrò Leſco & Poloniæ principibus fidẽ ſuam obſtrinxit: Halicienſibus autem iuſtè & clementer ſe dominaturum eſſe ſanctè ꝓmiſit: quod tamen poſtea non præſtitit. His peractis, dimiſſoq; exercitu, Leſcus Cracouiam rediit.

Legatus pontificis Max. uenit in Poloniã.

Sacerdotibus uxores ademptæ.

Legati apoſtolici periculum in Bohemia.

1197. ann. Halicienſium dux Volodimirus mortuus.

Halicienſis principatus Romano duci conceſſus.

Leſci principis indoles.

Ruſsi à Leſco profligati.

Romanus dux iurat in uerba Leſci.

MIEZISLAVS SENEX ITERVM.

MIEZISLAVS uerò ſenex, quamuis poſt Moſgauienſe prælium ad, ma-lè tentata prius arma eſſet ſegnior, animo tamen haudquaquam conquieſce-bat: neque cogitationem recuperandi iniuſtè prærepti ſibi, quemadmodum ipſe exiſtimabat, principatus deponebat. Sed cum aperta ui peruenire ſe ad e-um poſſe diffideret, ad dolos conuerſus eſt.

Cuiauia ſubacta à Miezislao ſene.

Ac primùm quidem Cuiauienſem oram, quæ in poteſtate Cazimiri liberorum erat, ditioni ſuæ finitimam, fraudem quarto poſtquam apud Moſgauam malè pugnauerat anno intercepit. Quod facinus eius cum armis uindicatum non eſſet, propter ætatem puerorum, atque diſſenſionem palatinorum Cracouienſis & Sendomirienſis, quæ ab æmulatione & obtrectatione orta, eò uſque progreſſa eſt, ut Gouoricius ſolum uertere cogeretur, maiora deinde moliri Miezislaus cœpit.

Diſſenſio palatinorum. Gouoricij fuga. Miezislai conatus.

Epiſcopum Cracouienſem, & palatinum fratrem eius, donis & ingentibus pollicitationibus ad proditionem ſollicitat. Quod ubi non ſucceſsit, muliebrem ſexum credulum, atque deceptioni propter infirmitatem conſilij obnoxium, blandis dolis adoritur. Ad Helenam Leſci matrem, penes quam tunc erat ſumma rerum, allegat: negat Leſcum ritè principem creatum eſſe, neque ſe inuito certum ſtabilemqúe principatum obtinere poſſe: quem ipſe bis ſibi præreptum, omni ratione repetiturus atque uindicaturus eſſet. Non deeſſe ſibi conſilia, non uires domeſticas, non auxilia externa: Leſcum uerò puerum eſſe, curatores eius inuidia laborare, bonam nobilitatis partem clàm ſecum ſentire, ſenatum in duas factiones diuiſum inter ſe diſſidere. Hæc omnia pro ſe, & contra puerum facere. Nuper id adeò rem ipſam declaraſſe, cum Cuiauienſem terram impunè occupaſſet. Verùm ſi ſibi ea principatum concedat, redditurum ſe eſſe filijs eius Cuiauiam, cincturumqúe ipſos militari baltheo, & in filiorum locum adoptaturum, certosqúe ſibi ſucceſſores in principatum ipſos deſignaturum. Et ſanè ſenem ſe eſſe, nec diu uiuere & regnare poſſe: interim dum Leſcus aptus fieret principatui, rectiùs atq; conuenientiùs eum à ſe, qui tamen de regia ſtirpe, & patruus Leſci eſſet, quàm ab alienis ac ſeruis ſuis adminiſtrari. Dedignaturos eſſe Polonos equites atq; proceres ęqualium ſuorum dominatum, quo illi ad ſtabiliendam potentiam ſuam abutantur: ſe uerò & cæteros duces minimè laturos inferioris ordinis hominum imperium: atque ita principatum Leſci unà cum ditionibus paternis in diſcrimen uenturum eſſe. Eius rei non obſcurum argumentum eſſe Gouoricij cum Nicolao diſſenſionem: quem, quamuis in præſens potentiori Nicolao ceſſerit, credibile ſit, non eſſe quieturum, cùm familiæ & factionis ſuæ uiribus, tum Bohemorum, ad quos confugerit, & à quibus comiter acceptus ſit, auxilijs fretum. Hæc omnia authoritate ſua ſi princeps factus ſit, ſedatum pacatumq; iri, tranquillumq; & florentem principatum maturè ſe eſſe Leſco relicturum.

Miezislai iuſiurandum.

His inducta & perſuaſa credula mulier, nequicquam aduerſantibus curatoribus, ac cęteris proceribus, annuit Miezislai poſtulatis, modò ut is iuriſiurandi religione promiſſa ſtabiliat. Quod ille cum ſe facturum recepiſſet, cōdicta die, quæ diui Bartholomæi memoriæ conſecrata eſt, Cracouiam cum ſplendido procerū ſuorum comitatu ueniens, haud grauatim fecit. Iurarunt & proceres utriuſque partis, ſe ea omnia, quemadmodum pacta conuenta eſſent, rata firmaqúe habituros eſſe.

Henricus archiepiſcopus Gneznenſis.

Epiſcopi uerò, authore Henrico archiepiſcopo Gneznenſi, qui Zdislao defuncto, Miezislai contentione, non liberis ſuffragijs ſucceſſerat, diris caput eius deuouerunt, quiſquis aliquis aliquid eorum non ſeruaſſet.

Miezislaus principatum recuperauit. 1200. ann.

Ita rurſus Miezislaus principatu potitus eſt. Helena uerò cum filijs Sendomiriam commigrauit. Nec multo pòſt Gouoricius amicorum literis reuocatus, quòd iam nihil commune cum Nicolao habiturus eſſet, è Bohemia redijt.

Terræ motus.

Hoc anno, qui fuit à Chriſto nato 1200, ad quintum Nonarum Maij, terręmotus uehemens meridiano tempore excitatus, aliquot diebus cōſequentib. ꝑmulta ædificia in Polonia, & in uicinia eius cōquaſſauit. Quæ res inaudita propemodū in his regionib. prodigij loco habita eſt.

Conſtantinopolis à Gallis & Venetis capta. Orientales cōiuncti cum Romana eccleſia. Granata à Saracenis ſubacta. Anglia & Hibernia Romano pont. uectigales.

Eodem āno, Conſtātinòpoli à Gallis & Venetis capta, imperator Conſtantinopolitanus Alexius pulſus, Halíciā ad Romanū cōfugit: cui cum Alexius puer à uictorib. ſuffectus, & pauló pòſt interfectus à ſuis eſſet, Balduinus Gallus ſucceſsit, Orienteq; ſublato ſchiſmate Rō. eccleſiæ recōciliauit & ſubdidit. In Aſia uerò Chriſtianorū res id per tēpus in deterius lapſæ, nec multo pòſt euerſę ſunt. Quin Betica etiā ſiue Granata à Saracenis ſubacta eſt. Anglia & Hibernia inſulę Rom. pontif. uectigales factæ ſunt. In Germania uerò Henricus imperator Friderici filius & ſucceſſor, cum regnū Sici-

Henricus Imperator Rom. — *Germanici motus.* — *Fridericus ſecundus Cæſar.* — *Præmiſlus. Ottocarus rex Bohemorum.* — *Emericus rex Vngarorum.* — *Ladiſlaus & Andreas reges Vng.* — *Mieziſlaus promiſſa non ſeruat.* — *Helena pro filijs ſolicita.* — *Mieziſlai odium.*

Siciliæ uxoris Conſtantiæ nomine recepiſſet, ac Fridericum filium trimulum Cæſarem ſiue regem Romanorum renunciaſſet, moriens longam litem & controuerſiam de imperio reliquit. Philippus enim dux Sueuorum, patruus ac tutor pueri Cæſaris, non pro tutore, ſed pro Cæſare ſe geſsit, inunctusq; & coronatus eſt ritu ſolenni Maguntiæ. Id uerò moleſtè ferentes nonnulli principes, æmulum ei excitarunt Ottonem Saxonum ducem: quem Innocentius tertius Pontifex Maximus Philippo diris deuoto confirmauit. Inde ſtudijs partium creſcentibus, Germania inteſtino bello aliquandiu colliſa eſt: donec Philippo interfecto, & Ottone defuncto, Fridericus iam adultus imperio ſuſcepto, pacem reſtituit. Ab hoc autem Philippo Præmiſlus, ſiue Ottocarus Bohemorum princeps regium diadema, à proximis principibus bello ciuili diſtentis neglectum, ſuſcepit, & ſucceſſoribus ſuis reliquit. In Vngaria uerò per idem tempus Emericus poſt Belæ patris mortem, cum paruo tempore nec ſine impedimento Andreæ fratris regnaſſet, Ladiſlaum filium, & eo ſtatim extincto, Andream ſucceſſorem reliquit. Sed ad noſtra redeamus. Annum totum nequicquam Helena Mieziſlaum ſenem literis atq; legationibus crebris de promiſsis admonuerat, nunc occupationes publicas, nunc aduerſam ualetudinem cauſantem: ad extremum ipſa eum Cracouiæ adit, eadem illa quæ in pactis conuenerant, coràm orat & flagitat. Blandis ille eam uerbis & pollicitationibus ducebat. Inſtare illa importunius, fidemq; datam requirere, & iuriſiurandi religionem uiolatam queri. Ibi ille nihil iam diſsimulans: iniquis pactis & iureiurando, contra ius gentium atq; ipſius naturæ exacto, ſe non teneri: habere ſe iure gentium & naturæ certos & ſuos hæredes, filios ex iuſta uxore ſuſceptos, & quidem iam adultos atq; maturos principatui: eos pactis ullis aut priuilegio à ſucceſsione ſibi debita excludi nefas eſſe: & adultis filijs præteritis, alienis pueris tantum principatum tradi non oportere. Ita dimiſſa atq; reiecta Helena, ingenti animi ſui dolore damnare ipſa credulitatem ſuam & præceps conſilium: ſerò procerum dicta & conſulta, quibus in tempore non obtemperaſſet, probare. Neque tamen ſollicitudinem pro filijs remiſit. Reuerſa Sendomiriam, dimiſsis circum proceres Cracouieſes, quorũ prius cõſilia contẽpſerat, & apud quos gratam Cazimiri mariti ſui memoriam reſidere iudicabat, literis atq; nuncijs, de iniuria & perfidia Mieziſlai queritur: eorum fidem implorat: Cazimiri merita publicè priuatimque extantia commemorat: liberorum eius pupillorum ſolicitudinem, & indignam deiectionem Mieziſlai fraude & ſua ſtulticia factam deplorat: quæ à ſe malè conſulta eſſent, ab eis corrigi petit, quippe qui iureiurando ſuo ſe inauſpicatis illis pactis cum Mieziſlao ſtaturos eſſe promiſiſſent. Promiſſa etiam non leuia addit: adhæc odium Mieziſlai exaggerat. Et offenderat is iam ſanè non leuiter animos procerum atque equitum, propterea quòd nonnullos poſſeſsionibus certis & antiquis deturbarat, easque poſſeſsiones ſuis quibuſdam è maiore Polonia aſſeclis & miniſtris donarat: & quòd eiſdem magiſtratus mandabat, indigenas præteriens.

LESCVS ALBVS CVM HELENA *matre iterum.*

Leſcus Cracouia potitur. — *Bythomia retenta à Mieziſlao.* — *Boleſlaus Vratiſlauienſium dux mortuus.* — *Henricus Barbatus.* — *Lubenſe monaſterium.* — *Daporta mala.*

ITAQVE quaſi ſublato ſigno plerique omnes proceres Cracouienſes in Mieziſlaum conſpirarunt: quorum princeps Nicolaus palatinus Cracouienſis, idoneam abſente tunc forte Mieziſlao occaſionem nactus, Cracouiam occupauit, Helenamque cum Leſco filio celeriter accerſitos intromiſit. Reliquas deinde arces atque munitiones Cracouienſis ditionis nullo negocio recepit, cedentibus ultrò, qui eas pro Mieziſlao tenebant, cum totius Cracouienſis conuentus conſenſum & conſpirationem uiderent. Bythomia modò, ut ait Dlugoſſus, in poteſtate Mieziſlai manſit: quam arcem ille duodecimo à Cracouia milliario, in confinio Sileſiorum, iam inde ab initio in eiuſmodi caſus mœnibus & præſidio munierat. Sed quomodo ea in poteſtatem eius uenerit, cum in Oppolienſis ducis ditione prius fuiſſet, non reperio. Inde poſtea excurſiones crebræ in ſubiectos agros pagosque factæ ſunt. Hoc anno Boleſlaus procerus, ſiue altus, Vuladiſlai filius, dux Vratiſlauienſium, amiſsis intra breue ſpacium temporis quatuor filijs mortuus, ſolum Henricum Barbatum hæredem reliquit. Hic pro Benedictinis monachis Ciſtercienſes in Lubenſi monaſterio collocauit, de Portenſi monaſterio euocatos: qui delicatorum malorum genus, quæ etiamnum Deporta ſiue daporta uocantur, in Polonia propagarunt. Filius uerò eius de quatuor natu maxi-

Nyſſa epiſcopæ Vuratiſlauienſi donata.

mus, Iaroſlaus, epiſcopus Vvratiſlauienſis, Nyſſam urbem cum territorio à patre ſibi datam, Vvratiſlauienſi epiſcopæ ſempiterno iure adiũxit. Tertium deiectus principatu Miezislaus, non deſtitit tamen rurſus ad eum adſpirare: nec eum conatus fefellit, & quidem iiſdem, quibus prius artibus graſſantem. Bello enim repetere amiſſum principatum, perdifficile ſibi eſſe ducebat. Sed Helenam iterum blanditiis atque dolis aggreditur: affirmat, non per ſe ſtetiſſe, quò minus pactis ſatisfaceret: uerùm per proceres Cracouienſes, & in primis per Nicolaum Palatinum. Eos non ſiuiſſe ſe promiſſa implere: eamq; eiectionis ſuæ cauſam eſſe, quòd obnixius contra eorum ſententiam filios Cazimiri fratris adoptare pertenderet. Se paratum eſſe fidem ſuam liberare, & abſque ulla procraſtinatione Cuiauienſem tractum ipſi & filiis eius redditurum. De cæteris quoq; quæ in pactis eſſent, quibus illa uellet modis & monimentis cauturum eſſe. Quibus cum eam emolliuiſſet, monet ut clam proceribus omnia faciat: Nicolaum autem ante omnia à ſe amoueat & releget, ſi ſibi, liberisquè ſuis bene conſultum uelit: illum ſeditioſum eſſe hominem, & pro libidine ſua principes inſtituere ac deſtituere, ut ipſe alieno nomine dominetur. Probè enim intelligebat Miezislaus, unum illum, cuius authoritatem reliquus conuentus Cracouienſis ſequebatur, ſibi ad recuperandum principatum obſtare. Nec difficulter perſuaſit mulieri omnia timenti, & omnia credenti. Nec deerant inuidi quidam & maleuoli, qui muliebrem animum in Nicolaum magis ac magis irritarent. Fit enim ferè, ut rectè geri ſummi magiſtratus abſque offenſione multorum non poſsint. Tametſi ipſis quoque ſecundis rebus, atque etiam rectè factis neceſſarius propemodum comes eſt inuidia. Neque Gouoricium tantam ulciſcendi inimici occaſionem neglexiſſe credibile eſt. Factus autem certior de mulieris conſilio Nicolaus, adit ad Helenam & filios eius, merita ſua & ſtudium in illos cõmemorat: orat, ne ſe, famam, caputq; ſuum æmulis & inimicis ſuis prodãt: quos quidẽ inimicos cœpiſſet, dũ ipſis fidelis eſſe ſtudet, dũq; caput ſuũ pro eorũ ſalute & imperio multis periculis obiicit. Non priuato cuiuſq; odio ſe oppugnari, ſed uelut obſtantem uafris Miezislai conatibus, & Cazimiri optimi ac de ſe bene meriti principis filiorum partes enixius defendentẽ, ſumma cum contumelia remoueri: ꝓpterea quòd ſe incolumi circumſcribi illi, & à principatu excludi non poſſent. Sic canes à lupis peti, quo liberius in gregem, aut in pecudes deſæuiant: ni reſipiſcerent, in ipſorum capita citò hoc malum eſſe redundaturum.

Nicolaus Palatinus Cracouienſis obex conatuũ Miezislai.

Vbi uidet non commoueri precibus ſuis implacabilem mulierem, Poſnaniam ad Miezislaum, quamuis infenſum ſibi hoſtem, contendit, ſaluti & incolumitati ſuæ proſpecturus: ſimul & inimicos, ingratamq; mulierem ulturus. Non ferunt contumeliam magni & illuſtres uiri: ſæpeq; irritati, impotentia animi ad multa ſe indigna impelluntur, atque adeò in perniciem patriæ nonnunquam feruntur præcipites. Exiſtimabat autem, non ingratam Miezislao tranſitionem ſuam fore Nicolaus: quippe qui ſciret, quantum in ſe uno momenti eſſet ad aſſequendum & obtinendum principatum. Nec eum ſpes fefellit. Ab eo igitur ueniam præteritarum offenſarum petit, & in poſterum ei ſtudium ſuum defert: qua fide erga Cazimirum & liberos eius eouſq; fuiſſet, eadem ſe erga ipſum fore: quantumq; dudum obfuiſſet, tantum breui profuturum. Accepit eum comiter & honorificè Miezislaus, benigneq; & liberaliter habitum, & magnis promiſsis oneratum, dimiſit. Ac per eum nullo negocio Cracouienſem omnem regionem in ditionem ſuam redegit. Tanta erat authoritate & gratia apud omnes ordines Nicolaus.

Nicolaus palatinus ad Miezislaum tranſiit.

Cracouienſem principatum Nicolaus palatinus reddit Miezislao.

MIEZISLAVS SENEX TERTIVS.

Miezislaus pactorum immemor.

ATQVE inde iam apertè profiteri Helenæ Miezislaus, ſe pactis & iureiurando non teneri, quòd non ipſius conceſsione aut ex pacto, ſed Nicolai opera principatum adeptus eſſet. Nec ſatis habuit, non reddere fratris filiis Cuiauienſem tractũ: quin & Vislicienſe territorium, & tria præterea caſtella de Sendomirienſi ditione ipſis ademit: ſua illa eſſe, & ad principatum pertinere aſſeuerans. Hæc angentẽ, ac de redintegratione uniuerſi principatus atque regni Poloni cogitantem, mors inopinata oppreſsit, ſeptuageſimum tertium uitæ annum agentem, anno Chriſti 1202. Sepultus eſt Caliſsiæ in templo Pauli apoſtoli memoriæ dicato, quod ipſe condiderat, & collegio ſacerdotum canonicorũ inſtituto ornauerat. Verùm oppido, temploq; in alium locũ poſtea tranſlato, ſepulchrũ eius ſub diuo relictũ eſt. Contulit aũt is & alibi non parũ ad amplificandũ cultũ diuinũ. Nam Landenſe & Vangrouecẽſe monaſteria iam inde à pulſo fratre

Miezislai mors. 1202. ann.

Caliſsienſe collegiũ conditũ.

Landenſe & Vangrouecenſe monaſteria Teuthonibus attributa.

Vvla-

Vvladiſlao condidit, & locupletauit: & in ambobus Teuthonas Ciſtercienſis ſodalitatis ex monaſterio ueteris montis tertio à Colonia milliario deductos, collocauit: edictoque perpetuo ſanxit, ut non niſi Colonienſes ad ea monaſteria cooptarentur & reciperentur, propterea quòd honorificè à Colonienſibus habitus eſſet, cum eò adoleſcens religionis cauſa ueniſſet. Extruit etiam Ptochodochium, ſiue hoſpitale, ut uocant, recipiendis & ſuſtentandis egenis Poznaniæ apud diui Michaëlis, & compluribus pagis dotauit, eiusq; curam hoſpitalarijs fratribus Hieroſolymitanis mandauit. Coſciolenſe quoq; monaſterium Benedictorum in ſuburbano Caliſsienſi, eius opus eſſe Dlugoſſus ſcribit: itemq; Lubenſe, ad Odram amnem in diœceſi Vvratiſlauienſi. Tametſi quod ad Coſciolenſe attinet, non conuenit ratio temporis. Nam octauo demum anno poſt Miezislai mortem conditum id eſſe memorat. Niſi fortè uiuente eo inchoatum, tunc demum à liberis eius perfectum, uel ex teſtamento ædificatum eſt. De Lubenſi autem uariat idem ſcriptor: quod ex ijs quæ ſuperiùs commemorata ſunt, deprehendi poteſt. Sed Lubinenſe opinor dicere uoluit, ſupra Vartam flumen in diœceſi Poznanienſi ſitum. Reliquit autem Miezislaus ſenex hæredes, Ottonem & Vvladiſlaum filios: nam cæteri iam obierant. Quin & Otto non ita multo pòſt patrem ſecutus eſt, relicto Vvladiſlao item filio impubere: cui ſputatori poſtea, propter crebræ ſputationis uicium, cognomen fuit. Cuius tutelam Vvladiſlaus patruus, qui Magnus, & Laſconogus etiam à gracilitate crurum dictus eſt, aliquandiu geſsit.

Hoſpitale Poſnanienſe.
Coſciolenſe monaſterium.
Lubinenſe monaſterium.
Miezislai ſenis filij.
Vvladiſlaus Sputator.

VVLADISLAVS LASCONOGVS.

MIEZISLAVS ſene defuncto, in Leſcū album rurſus uniuerſi ferè cōuentus Cracoui. ſtudia prona erāt: negabātq; locū eſſe creādo principi, uiuēte Leſco, qui iuſtus princeps eſſet omniū ſuffragijs creatus, ſed fraude, doloq; Miezislai bis principatu ſumotus eſſet. Eius aūt principatū diuino quoq; iudicio cōprobatum eſſe, inuaſore Miezislao iuſta numinis uindicta tam citò de medio ſublato. Aduerſabatur huic ſententiæ Nicolaus palatinus, cum Fulcone fratre epiſcopo, quorum magna tūc erat authoritas & potentia, propter ſplendorem familiæ, magnasq; neceſsitudines & clientelas, ita ut perdifficile eſſet in conuentu quippiam ijs inuitis ſtatuere. Erat autem Nicolaus infenſus Helenæ Leſci matri, ob ſuperiorem iniuriam. Adhæc ſciebat Gouoricium, cum quo capitales gerebat inimicitias, principem in conſilio atq; in amicitia Leſci & Helenæ locum obtinere. Ceſſere tamen & ipſi conſentienti multitudini: illud uerò peruicere, ut ea demum lege Leſcus principatum reciperet, ſi Gouoriciū relegaret. Miſsi ad Leſcum legati, mandata conuentus exponunt. Dubius animi Leſcus, ob adiectā de Gouoricio conditionem, quid faceret, deliberabat. Stultum, aut certè damnoſum eſſe uidebatur, principatum ultrò oblatum † refutare: & ſubeſſe alteri malle, omnibus præeſſe cum poſſet. Sed eijcere per ſummam iniuriam charum ſibi, fidumq; conſiliarium, ac de ſe bene merentem nolebat: indignumq; iudicabat, tā duras & iniuſtas leges ſibi dici. Cunctantem Gouoricius ultrò hortatur, ne ſua cauſa tanta commoda negligat. Malè uerò ſibi, ſuisq; poſteris Leſcum conſulturum eſſe, ſi propter ſe unum ſeniculum, & pauculos, atq; eos incertos dies uitæ ſuæ, in aliam familiam transferri principatū ſinat. Libenter ſe ꝓ eius commodis atq; honore in exilium abiturum, pro quo uitam quoq; ponere deberet, atq; cuperet. Felix ac ſempiterna poſteritatis memoria glorioſum exilium illud ſuum fore, ſuſceptum pro dignitate & amplitudine optimi principis. Commouit Leſcum ea Gouoricij oratio, & inſignis beneuolentia cum animi magnitudine coniuncta: in eam quidem partem, ut is illicò negaret, tanti ſe facere principatum, ut eius adipiſcendi gratia tam fidum conſiliarium proderet, immerentemq; magiſtratu ſimul & patria eijceret. Principatum quidem duplici nomine ad ſe pertinere, quòd & hæres Cazimiri eſſet, & à conuentu pridem electus & expetitus, nunc q; ſe eo abdicaſſet. Verùm tyrānicam illam uocem: Si ius uiolandum ſit, regnandi cauſa uiolandum eſſe, non placere ſibi, qui iuſto & legitimo imperio ſuos regere, à patre & à maioribus ſuis didiciſſet. Proinde alium ſibi Cracouienſes proceres iſtis legibus quærerent: ſe in paterna ditione ſua acquieturum eſſe potius, q̄ per ſcelus principatu potiturum. Et cum his mandatis legatos dimiſit mœſtos, & palatini ſui faſtū, arrogantiam, & impotentem iracundiam deteſtantes. Cognita Leſci ſententia, denuò cōſultatur in conuentu Cracouienſi de principatu. Diſplicebat multis iniquitas & acerbitas decreti ſuperioris de relegādo Gouoricio: admirabantur Leſci uirtutem,

Comitia de creando principe.
Nicolai palatini Cracouienſis implacabilis iracundia.
† forte recenſare.
Gouoricij palatini Sendomirienſis pietas in principem.
Leſci albi iuſtitia, & animi magnitudo.

& excelſum uereq; regium ſpiritum, qui carere principatu mallet, quàm inſontem conſiliarium iniuria afficere. Nicolao ſuccenſebant: neque tamen mutare decretum illud poterant, refragante eo, & reſponſum Leſci quaſi ſuperbum, & plenum cõtemptus cauillante. Nam quo clarius dederat Leſcus propenſæ in Gouoricium uoluntatis documentum, eo magis potentiam eius Nicolaus reformidabat: contendebatq; ſummo ſtudio, ut cuiuis potius quàm Leſco principatus mandaretur: perfecitq; tandem, ut Vuladislaus Laſconogus Miezislai ſenis filius, quaſi iuſtus hæres abſens princeps renunciaretur. Miſsi ad eum legati, uix, ut oblatum principatum ſuſciperet, ei perſuaſerunt: nec aliter tamen, quàm ſi Leſcus eum omninò refutaſſet. Verebatur enim eius potentiam, memineratq; patrem ſuum ſemel atq; iterum in gratiam eius à Cracouienſibus uel deiectum, uel eiectũ. Itaque ad Leſcum mittit: poſtulata Cracouienſis conuentus, & quid ipſe reſponderit, exponit: negat ſe prorſus quippiam aduerſus ſententiam Leſci facturum, ad quem longè antè delatum eſſe principatum ſciret, quemquè inimicum capere nollet: nec ſe tam cupidum eſſe, ut principatus cauſa ius ſanguinis uiolaret. Reſpondet Leſcus: ea lege, quæ ſibi à Cracouienſibus proceribus diceretur, principatum ſe accipere noluiſſe, nolleque: nec aduerſus animi ſui ſententiam facturum eſſe Vuladislaum, ſi eum delatum accipiat. Hoc ubi reſponſum à Leſco Vuladislaus accepit, tum demum poſtulatis Cracouienſium legatorum annuit, & Cracouiam profectus principatum iniit: magnaquè facilitate, humanitate & iuſticia, atque liberalitate etiam, ſtudia & uoluntates hominum adiungere ſibi cœpit. At Romanus Vuladimirienſium & Halicienſium dux immemor iuriſiurandi ſui, inaudita crudelitate nobilitatem ferè omnem Halicienſem, nullo non ſupplicij genere uſus, extirpauerat: dictum illud ſubinde uſurpans, Mellenеminem, niſi interfectis apibus, ſecurè ueſci poſſe. Interfectorum autem & proſcriptorum, ac metu tyrannidis diffugientium bona confiſcarat, magnasquè diuitias conflarat: unde potens effectus, finitimis quoque ducibus erat formidabilis, ita ut nonnullos faceret ſibi tributarios, & alios eijceret, alios inſtitueret. His rebus elatus, ubi Leſcum principatu excidiſſe accepit, contemnere animi eius anguſtiam, ut ipſe interpretabatur, & ætatem: maioraq; moliri cœpit. Ac primùm clandeſtinis excurſionibus in Leſci ditionem ſuæ finitimam, deinde negociatorum Polonorum, in Ruſsia rationes habentium, direptione, patientiam Leſci tentauit. Deinde legatis eius amicè res repetẽtibus, durius ac ſuperbius reſpondit, ac Lublinenſem tractum ultrò à Leſco & Conrado popoſcit mercedis nomine, ob ſtipendia facta aduerſus Miezislaum, & ob detrimenta in prælio Moſgauienſi accepta. Sed cum poſtulata eius Leſcus & Conradus refutaſſent, quòd dicerent, deſertori, & ei qui ex acie profugiſſet, nihil ſe debere: accenſus ira, apertè iam Lublinenſem oram latrocinio & populatione agrorum infeſtabat. Cohibebant uerò Sendomirienſes liberiores eius excurſiones, & ex eius ditionibus uiciſsim prædas agebant. Maiore deinde ui Romanus bellum gerere inſtituit: coactoquè ualido exercitu, non modò Poloniam omnem animo & ſpe complexus, uerùm etiam Latinorum literis atq; religioni (ſic enim Ruſsi nos, qui rectè in religione Chriſtiana ſentimus, & principatum Romani pontificis agnoſcimus, appellant) exitium ſuperbè minitans, Poloniæ fines ingreditur, ac Lublinenſem arcem toto menſe obſedit. Sed certior factus, Leſcum & Conradum copias contra ſe comparare, ſoluta obſidione ad eos magna fiducia uirium ſuarum ad interiora Poloniæ cõtendit, imaniter & cõtumelioſè in omnem ſexum, ætatem, ſtatũq;, & maximè in ſacerdotes, atq; etiam in innoxia tecta ſæuiens: legatos Polonorum æqua omnia pollicentes, cuius legationis princeps erat Vitus Plocenſis epiſcopus (nam de Fulcone Dlugoſſo non aſſentior, qppe q alienus tunc eſſet à Leſco) cum incerto reſponſo dimittit. Tranſmiſſoq; partim nauibus, partim uado flumine Viſtula, apud Zauichoſtum oppidum in ripa Viſtulæ caſtra locat, altero à Sendomiria milliario. Ibi cognoſcit noſtros appropinquare: neque tamen credebat pugnandi copiam facturos eſſe. Vbi ſe opinione ſua falſum eſſe, & Polonos inſtructis aciebus adeſſe uidet, conſternari ac trepidare cœpit, quòd imparato ſibi prꝫter opinionem dimicandum eſſet. Neq; rectè explicare ordines poterat, noſtris perpetuo curſu & magna cum uociferatione irruentibus, cum ira & indignitas belli à ſocio ac tributario duce, ac de quo Leſcus optimè eſſet meritus, illati, animos ipſis ſuppeditaret. Prꝫerat aũt noſtris Criſtinus comes, gente Goſdouius, cuius lilium inſigne eſt, palatinus Plocẽſis, uir acer, & rei militaris peritus. Nam Leſcus & Conradus adoleſcentes aberant de conſilij ſententia, cum aliquanta manu præſidij cauſa, à longè euentum prælij expectantes, ut ſi qui durior caſus

Vuladislaus Laſconogus princeps creatur.

Vuladislai æquitas & modeſtia.

Romani Vuladimirienſiũ ducis tyrannis & ſuperbia.

Prouerbium.

Ruſsicum bellum.

Minæ Romani.

Lublini obſidio.

Prælium apud Zauichoſtum.

Criſtinus comes palatinus Plocenſis. Goſdouia familia.

caſus exercitum afflixiſſet, recipere ſe commodè ad tutiora loca poſſent. Romanus uerò in acie inter primos uerſabatur, boni ac ſtrenui ducis fungens officio, ne manus quidem à noſtris abſtinens. Feruente aliquandiu pugna, & multis utrinq; cadentibus, cum noſtris ira, uirtusq; ſuffragarentur, hoſtes uerò abundarent multitudine, & dux ipſe cohortatio ne eos animaret, debilitatos confirmaret, & pedem referre incipientes ſiſteret, conſpicati id noſtri, globo facto impetum in eum faciunt. Nec ſegnius ille reſiſtit, donec ſtrage ſuorum, confoſſoq; multis uulneribus equo, fugæ præſidium mandare coactus eſt, equam ef fœtam nactus: qua uectus cum Viſtulam iam tranaſſet, immixtus multitudini ſuorum fugientium, à Polonis inſtantibus in turba interfectus eſt. Exercitus autem hoſtilis partim pugnās, partim fugiēs, ad internecionem ferè deletus eſt. Nam Poloni longiùs, & propè Vvladimiriam uſque, ut uult Dlugoſſus, fugientes perſecuti ſunt. Multi in agris & in ſyl uis latitantes, à ruſticis hominibus conquiſiti ac trucidati: multo maxima pars flumine demerſa perijt, fugam præcipitans, & in anguſto uado ſe impediens, & ruinam faciente ripa ulteriori preſſa pondere multitudinis, quæ in prima fugiens tranato flumine con uerſa & conglobata conſtiterat. Reuertentes noſtri, caſtra copioſa & opulenta diripuēre. Cadauer Romani repertum, Sendomiriæ iuſto honore tumularunt. Verùm poſtea id effoſſum Leſcus, Ruſsis flagitantib. & captiuos omnes dimittentibus, ac mille pondo argenti appendentibus, reddidit, ut Vvladimiriæ in ſepulchro maiorum ſuorum ſepeliretur. Fertur autem Romanis expeditionem illam in Poloniam facturus, miſsis muneribus petiuiſſe à Vuladimirienſi epiſcopo, quem Ruſsi Vvladicā uocant, ut ſe, exercitūq; ſuū ſolenni precatiōe & omine, ſiue benedictione, ut uulgò dicimus, dignaret. Qđ cùm ille recuſaſſet, affirmans nefas eſſe, Chriſtianos Chriſtianis iniuſtum bellum inferentes eo honore dignari: indignatum Romanum, mortem ei minatum eſſe, cum ex eo bello uictor domum reuertiſſet. Illum uerò conſtanter reſpondiſſe, ſe mortem pro ueritate neutiquam reformidare: neſcire aūt Romanum, an ex eo bello reuerſurus ſit. Vnde poſtea epiſcopus ille ſanctitatis opinionem apud uulgus nactus eſt, quaſi diuinitùs futurum belli euentum præſciuiſſet. Fertur itentidem Romanum nocte ea, quam prælium conſecutum eſt, ſomniaſſe: magnam multitudinem paſſerum à longè minori numero achantidum ab ea parte, quæ ad Sendomiriam uergit, aduolantium, dilaniatam eſſe. Idq́ue ſomnium, cum amicis manè narraret, ſenioribus atque prudentioribus triſte & mali ominis uiſum eſſe. Fuit autem hic dies, quo apud Zauichoſtum pugnatum eſt, ad tertium decimum Calendas Iulij: annus uerò poſt Chriſtum natum 1205. Et quoniam dies ille Geruaſio & Prothaſio Chriſti martyribus dicatus eſt, aram eis poſtea Leſcus in baſilica Cracouienſi dicauit. Sed eius aræ prouentus uberes, uehementer acciſos eſſe ſuc ceſſu temporum, Dlugoſſus memorat. Per hoc tempus Lithuani, gens fera, ſylueſtris & obſcura, Ruſſorum agros prædis agendis infeſtare cœpēre. A quibus cruento prælio uicti, ſubera, reſtes & faſces frondeos, quibus ea gens in balneis ſudorem prouocare ſolet, tributi nomine deinceps pendere iuſsi ſunt. Apud Liuones uerò, cùm Meinardus epiſcopus, & poſt eum Albertus, Chriſtianam religionem paulò antè propagare cœpiſſent: Albertus alter, quò facilius barbariem inde extirparet, ordinem ſiue ſocietatem, quæ militiæ Chriſti dicta eſt, inſtituit, ac tertiam partem redituum Rigenſis epiſcopæ ipſi attribuit.

Romani fuga, & interitus.

Ruſsi profligati.

Epiſcopi integritas.

Vuladica epiſcopus apud Ruſſos.

Somnium.

1205. ann.

Lithuani à Ruſsis uicti, et uectigales facti.

Liuones ad religionem Chriſtianam adducti.

Ordo militiæ Chriſti in Liuonia.

LESCVS ALBVS TERTIVM.

MAGNAM è Ruſsica uictoria uirtutis & felicitatis opinionē Leſcus apud ſuos pariter atq; exteros cōſecutus eſt, eoq; maius ſui deſideriū in animis Cracouienſis cōuentus accedit. Sūmis eum laudibus paſsim oēs efferebāt, Vvladiſlaumq; ſuum præ eo contēnebant. Parū etiā utriuſq; merita inter ſe comparabant. Et reiectum à ſe temerè & iniuſtè optimi principis Cazimirj optimum filium dolebant. Fortè autem per id tempus, nondum circumacto anno à Zauichoſtenſi prælio, Nicolaus Palatinus Cracouienſis uita defunctus eſt. Itaq; ſummoto iam eo obice, qui ſolus Leſco ad principatū obſtiterat, ſummo conſenſu cōſpirant, ut excluſo Vvladiſlao, Leſcū ueluti iuſtum principē accerſant. Acto conuentu, cui & Fulco epiſcopus interfuit, legatos cum decreto ad Leſcū mittunt. Nec ille, cū uniuerſi conuentus cōſenſum uideret, cunctatus eſt, quin poſtulatis eorū annueret: ueniensq;, Cracouiā, & omnes quæ ad principatum pertinebant munitiones, nemine repugnante, in poteſtatem ſuam redigeret. Nam Vvladiſlaus, uir modeſtus & quietis amans, cognito conſenſu conuentus, ceſsit,

Leſcus ad principatum reuocatur.

Vuladiſlai Laſconogi modeſtia.

1206. ann.

Cracouienſis epiſcopi prærogatiua.

Vincentius Cadlubcus epiſcopus Cracouienſ.

Epiſcopi libera electio.

& Poznaniam ſe recepit, nec ulla re poſtea Leſco moleſtus fuit. Annus autem quo hæc acta ſunt, fuit poſt Chriſtum natum 1206. Inſequenti anno Fulco quoque, ſiue Pelca, Cracouienſis epiſcopus, Palatini frater uita exceſsit: qui ſibi, & ſucceſſoribus ſuis prærogatiuam loci & ſuffragij ſecundum Archiepiſcopum in Gneznenſi prouincia, ab Innocentio tertio Pontifice Max. impetrauit. Succeſsit autem ei magiſter Vincentius, cognomento Cadlubcus, præpoſitus Sendomirienſis, gente Roſeus, uir doctus, ut tunc ferebant tempora, & pius: qui primus Polonorum, hiſtoriam gentis ſuæ conſcripſit: liberis collegij ſacri ſuffragijs creatus & expetitus, quamuis ipſe in eo collegio non eſſet. Perfecerat enim id collegium per Ioannem archidiaconum, ut libera ſibi deinceps eſſet electio epiſcopi, in quam ſe principes peruerſo more etiam tunc ingerebant. In Ruſſia deinde Leſcus princeps per legatos res quaſdam uario marte geſſit, ſiue excurſionibus eius gentis in Poloniam prouocatus, ſiue ad ferendam Colomanno Vngarorum regis filio opem inuitatus, ſiue utrunque. Neque enim conſtat hic ſibi Dlugoſſus: & Vngarorum annales totum id bellum prætererunt: ne Vincentius quidem attigit. Sic autem, ſecundum Dlugoſſum, res habuit.

Ruſſorum duces multi ac diſſidẽtes inter ſe.

Colomannus Haliciæ rex factus.

Poſt Romani mortem, Ruſſorum ducibus, qui in magnum iam numerum excreuerant, diſſidentib. inter ſe, & alijs alios pellentibus, debilioribusq; contra potentiorem aliquem, patronum atq; defenſorem ſibi accerſentibus, cum à Polonico nomine propter proximam ſuperioris temporis cladem abhorreret, Colomannus, Andreæ regis Vngarorum filius, Halicienſem principatum adeptus eſt, à Ruſſis expertus. Veniens autem Haliciam cum magnis copijs, ab epiſcopis, quos in comitatu ſuo habebat, ſolenni pompa inunctus, coronatus, & rex Galatiæ ſiue Haliciæ appellatus eſt: quod iam inde ab initio de ſentẽtia Andreæ patris conſtitutum erat. Inſcientib. aũt Ruſsis hæc acta ſunt. Itaq; confeſtim eorum animos à Colomanno alienarunt, ſic ut non diuturna illi eſſet principatus illius & regni poſſeſsio. Non multo enim poſt, cum ille pacata omnia ſibi eſſe crederet, partemq; exercitus in Vngariam remiſiſſet, conſpirant contra eum Ruſsi, authore Meſcislao.

Meſcislaus Dux.

Meſcislai illius opinor, qui à Cazimiro principe reductus, Halicienſiũ Dux fuit, filio uiro forti & magnanimo, ita ut & ipſe Chrobri cognomẽtum adeptus ſit: qui ante aduentũ Colomãni Haliciẽſem dominatũ ſibi uẽdicabat. Is igit̃ ex Ruſsis & Polouucis ualida manu facta, Colomãnum eijcit cũ ſuis omnib.

Colomannus Halicia pellitur.

Colomannus coronatus ab epiſcopo Cracouienſi.

Inter quos Vincentius, Cracouiẽſis epiſcopus, & Iuo Sauli Comitis filius, gente Odrouaſius, Cãcellarius Poloniæ, qui poſtea fuit Cracouienſis epiſcopus, fuiſſe memorantur. Nos, quid ibi duo iſti tunc egerint, aut cur potiſsimum à Cracouienſi epiſcopo Colomannus unctus, ac regio diademate cinctus ſit, non intelligimus. Neq; credimus tam patientes, ne dicam ignauos, tunc fuiſſe Polonos, ut nõ modò præripi ſibi Halicienſem dominatũ, quẽ armis ſuũ fecerant, ab Vngaro paterentur, uerumetiã cõſilio ad id ipſi, auxilioq; ſuo accõmodarent.

Colomanni uxor Salomea. Leſci ſoror.

Itaq; exiſtimamus, Colomannũ nõ à Ruſsis expetitũ eſſe: ſed uxore ducta Salomea, Leſci Albi ſorore, Halicienſem dominatum controuerſum in dotem, concedentibus Polonis: accepiſſe: eoq; nouam nuptam ab epiſcopo Cracouienſi, & à Cancellario ad conſtitutum locum deducta, & poſſeſsionem Haliciæ Colomanno traditam eſſe. Quod cum diſpliceret Ruſsis, externi dominatus inſolentibus, & ueritis ne cum principe religionẽ pariter, cuius tenaciſsimi ſunt, mutare cogerentur, libenter eos cum Meſcislao, qui Haliciam iure hæreditario repetebat, aduerſus Vngaros & Polonos cõſpiraſſe. Nec nobis ſit uerisimile, Colomannum Galatiæ, ſiue Haliciæ potius, quàm Ruſsiæ principem atq; regem ſe dici paſſurum fuiſſe, ſi Ruſſorũ conſenſu atq; decreto cõmuni accitus fuiſſet. Longè enim clarius atq; ſplendidius Ruſsiæ totius, quàm unius ciuitatis Haliciæ, nomẽ erat. Nec planè diſſentit ab hac noſtra ſententia Dlugoſſus. Mox enim poſt eiectionem Colomanni, ſubdit, eodem anno Salomeã ipſi nupſiſſe. Quàm aptè uerò cum ſtrage ac turpi fuga cohæreant nuptiæ, Dlugoſſus uiderit.

Polonorum auxilia Colomanno contra Ruſſos miſſa.

Sed ut ut eſt, ſequenti quidem anno Leſcus Colomanno cum exercitu Haliciam repetenti, non contemnenda miſit auxilia. Colligebat & Meſcislaus ingentes copias. Coniungebant enim ſe cum eo Volodimirus Rurici, Roſcislaus Dauidis, & alter Roſcislaus Meſcislai, Ducum filij. Educebat & ualida Polouuciorũ auxilia: q ꝓpriũ etiã dolorẽ interfecti ſupiori ãno Ducis ſui ulciſci in Vngaris cupiebãt. Primo aduẽtu recepere Vngari & Poloni Haliciã: cõmunitaq; diligẽtius arce, & Colomãno cũ uxore & imbelli multitudine in ea relicto, hoſtib. aduentantib. obuiã ꝓgreſsi, prælıũ cõmiſerunt.

Ruſſorum uictoria de Polonis et Vngaris.

Nec difficulter Poloni, qui dextrum tenebant cornu, Ruſſos loco mouerunt, fugientesq́ue longius perſecuti ſunt. Quin in altero cornu iam ad Vngaros inclinabat uictoria: ibi Meſcislaus cum Polouucijs eos à tergo adortus, facilè ſecuros diſsipauit,

pauit,& magna ſtrage profligauit. Maiorem etiam in Polonis ſine ordine reuertentibus ſtragem edidit, cum uexillum eorum captum erexiſſet. Accurrentes enim ad id, à Polouucijs pariter & Rufsis conuerſis excipiebantur & trucidabantur. Ita totus ferè ille exercitus ad internecionem deletus eſt. Colomannus autem à uictoribus in arce diu obſeſſus, tandem fame & ſiti adactus, deditionem fecit, & annum ferè totum unà cum uxore Salomea in cuſtodia aſſeruatus eſt à Meſcislao. Deinde Andrea patre ſatagente per legatos, dimiſſus eſt: cõuenitq; inter regẽ & Meſcislaũ, ut Maria Meſcislai filia, Belæ filio eius natu maiori nuberet: poſt trienniũ aũt Meſcislaus Haliciã Colomãno redderet. Quod cũ ille feciſſet, nõ multo pòſt Colomãnus à Daniele Romani filio rurſus exactus, & à patre longè pòſt, ab Aſiatica, ut uidetˀ, expeditione reuerſo, reſtitutus, cũ uix trienniũ pacatum regnũ obtinuiſſet, incertũ uenenóne an morbò extinctus, uacuã Haliciæ poſſeſsionẽ, & belli materiã Rufsis reliquit. Ex eo tẽpore, Vngari reges Rufsia prorſus exciderunt: nihilo tamen minus Galatiæ & Lodomeriæ (Vvladimiriã fortaſsis corruptè ſic uocãtes) reges deinceps appellari uoluerũt. Elati uictoria illa tam inſigni Rufsi, adiunctis etiam Lithuanis, crebris excurſionibus Poloniam uexarunt & afflixerunt. Quare motus Leſcus, Sulislaum Caſtellanum Sendomirienſem cum expeditis copijs ad uaſtandum uiciſsim Rufsiam miſit. Cui cùm occurriſſent Rufsi, magna clade profligati ſunt: cęſi multi, capti non pauciores: inter quos quinq; fuêre duces, Suentoslaus Meſcislai, eius opinor qui cum Vvſeuolodo Romani patre & uiro ſororis ſuæ de Vvladimirienſi principatu bellũ geſsit, filius: Georgius, Iaroslaus, Volodimirus, & Conſtãtinus: qui ad Leſcũ adducti, & ab eo aliquãdiu in uinculis habiti, poſtea dimiſsi ſunt. Poloni uero magnã prædam tũc è Rufsia retulerunt. Fuit aũt hic annus à Chriſto nato 1211. Quo cometes decẽ & octo diebus menſis Maij coma in orientem obuerſa apparuit, futurorũ malorum, quæ ſtatim Sarmatiam utranq; afflixerũt, prodigiũ. Aliquãdiu poſtea tacito quaſi conſenſu pax fuit inter Polonos atq; Ruſſos. Cuius & illa non minima cauſa fuit, quòd Rufsi anno ſequenti nouũ, dirũq; hoſtem nacti ſunt, qui uires eorũ deinceps penitùs attriuit, & multas alias Chriſtiani orbis gentes magnis & acerbis calamitatibus atq; cladibus inuoluit, ac penè funditùs euertit. Tattari enim, ſiue, ut uſus obtinuit, Tartari, Scythica gens, ſiue à multitudine nomen habens cum antè ultra Caſpium mare, & intra Imaum montem ad orientem ſolẽ obſcuri, ignotiq; Græcis iuxtà ac Latinis habitaſſent, circa annum Chriſti 1202. uel ut alij uolunt, 1188. finibus ſuis egreſsi, deuicto & interfecto Indorum rege, cui ſeruierant, Aſiam penè omnem uictores longè, lateq; peruagati; & Rha ſiue Volga flumine transmiſſo, ad occidentem progreſsi, uicinis Ruſſorum Polouucijs, quos nonnulli recentiores Gothos, nõnulli Chunos ſiue Cumanos eſſe uolunt, cãpeſtria ad Tanaim & Męotim paludem loca habitãtibus indeq; ut noſtra fert opinio, finitimorũ Ruſſorũ lingua nõ ualde diuerſum à Polonis nomẽ ſortitis, bellũ intulerũt. Quãuis aũt perpetui Ruſſorũ hoſtes eſſent Polouucij, neceſsitate tñ adacti opem eorũ implorarunt. Nec defuêre Rufsi rogantibus in communi periculo. Quin legatos Tartarorum monentes, ne ſeſe eo bello implicarent, contra ius gentium interemêre. Commiſſo prælio uictores Tartari magna ſtrage Polouucios & Ruſſos fudêre & fugauêre. Fugiẽtes aũt Ruſſos, ipſi etiã Polouucij excepêre, & ſpoliatos trucidauêre. Munitiones dein Polouuciorum expugnatæ: ipſi deleti, & omnis illa circa Tanaim & Mæotim ora cum Taurica Cherſoneſo à Tartaris habitari cœpta. Deinde Rufsi debellati & ſubacti ſunt, ita ut nòn modò tributa ipſis pẽderent, & iuſſa facerẽt, ſed etiã ſeruis antè ſuis Lithuanis prædę eſſent. Quod ſuo fortaſsis loco attingemus. Nunc noſtra ꝓſequamur. Nullum deinde Leſcus quoad uixit bellũ geſsit, pace & ocio impẽſius delectatus. In pace uerò iuſtè, clemẽter, & moderatè principatũ adminiſtrauit: ædificia partim collapſa inſtaurauit, partim noua excitauit. Obibat aũt cũctas regiões ditioni ſuæ ſubiectas, cauſasq; & controuerſias hominũ omnib. in locis ipſe per ſe cognoſcebat & iudicabat: inſontes, & maximè in ſycophãtas ſiue calũniatores animaduertebat oppreſſos potentiorum iniurijs uindicabat. In Pomeraniam uerò cùm ueniſſet, atq; eadẽ illa quæ alibi ageret, rogatus à Pomeranis quòd lõgiùs ij ſe ius à principe nõ ſine magno incõmodo atq; impẽdio petere quererentˀ, quẽadmodũ Suẽtopelcũ ſuperius attigimus, uniuerſę Pomeranię pręfecit, & ampliſsimã poteſtatẽ atq; iuriſdictionẽ etiã in Palatinos, qui tunc duo erãt, nẽpe Gdanenſis & Suecẽſis, & in cęteros magiſtratus ipſi cõceſsit. De reditibus aũt totius Pomeraniæ mille pondo ſiue marcas argenti quotannis fiſco principis Polonorũ ut penderet conſtituit, & iureiurãdo in ſua, poſterorumq; ſuorũ principum Poloniæ uerba eum adegit. Quam tamen ille fidem non diu ſeruauit, quemadmodũ poſterius

Colomannus captus cum uxore.

Colomannus Haliciam recuperauit.

Vngari Halicia exciderunt.

Galatiæ & Lodomeriæ regnum cur Vngari ſibi uendicant?

Rußi à Polonis profligati.

Ruſſorum duces capti.

1211. ann.

Cometes.

Pax inter Polonos & Ruſſos.

Tattari ſeu Tartari.

Polouucij.

Polouucij & Rußi à Tartaris uicti.

Tartarorum ſedes.

Rußi Tartaris uectigales.

Leſcus ſtudia pacis amplexus.

Iudicia principis.

Calumniatores coerciti.

Pomeraniæ præfectus Suentopelcus.

Pomeraniæ uectigal.

Leſcus fratri Mazouia & Cuiauia ceßit. Grimiſlaua Leſci uxor. 1220. ann. Boleſlaus Pudicus.

ſterius exponemus. Mazouiam uerò & Cuiauiam Leſcus de conſilij conuentusꝗ ſententia Conrado fratri minori in ſortem patrimonij conceſsit, comitijs eam potiſsimũ ob rem Sendomiriæ habitis. Deinde duodetrigeſimũ agens annũ, rogatu procerum uxorẽ duxit Grimislauam Iaroslai unius de Ruſſorum ducibus, quẽ captiuũ habuerat, filiã, anno Chriſti 1220. Ex qua anno ſequẽti Boleslaũ filiũ, qui poſtea Pudicus appellatus eſt, ſuſcepit, in arce Corcinenſi æditum: deinde filiam Salomeam. Neꝗ memorabile quicquã pręterea eſt in principatu Leſci huius quãuis diuturno, præter mortẽ eius: quam priuſquã perſequamur, nonnulla quæ regnante eo acciderunt in Polonia, nõ indigna memoratu, breuiter exponemus.

Henricus Barbatus diuidit principatum inter filios. Luſacia et Lubuſſenſis in ditione Polonorum. Bellum inter fratres. Conradi interitus. Heduigis ſanctimonia. Trebnicienſe monaſterium conditum. Trebnicienſis prouentus. Henrichouienſe monaſteriũ.

Henricus Barbatus dux Vvratislauienſiũ ex Heduigi uxore, filia Bertholdi ducis Morauiæ et Carinthiæ, fœmina lectiſsima, Henricum & Conradum, cui Criſpo cognomen fuit, filios habebat. Et maiorem quidem mater, minorem pater plus diligebat. Sed tamen partitus inter eos dominatum pater, uxoris ſuaſu minori quidem Luſaciam & Lubuſſenſem tractum, Henrico uerò maiori reliqua omnia cum Vvratislauia aſsignauerat. In qua partitione cũ Conradus non acquieſceret, bellum fratri fecit, neqꝗ diſſuadentib. ac deprecantibus parentib. Nec Henricus iunior ſibi defuit. Sed coacto & ipſe tumultuariè exercitu, obuiam fratri ꝑdijt. Pugna cõmiſſa in loco cui nomẽ Studnicia, inter Legniciã & Goltibergã, Henricus uictor extitit. Cõradus cũ ſe ex fuga Glogouiã ad patrẽ recepiſſet, ſalutẽ cõſecutus eſt. Verũ non ita multò pòſt, in Tarnauienſi ſaltu uenationi uacans, & ferã agitãs, lapſo equo ceruices fregit. Ferẽ aũt Heduigis diuinitùs filij interitũ præſciuiſſe. Tam ẽm religioſa & pia fuit ea mulier, & ſanctimonia uitæ præſtãs, ut prophetico ſpiritu à Deo dignaretur. Huius rogatu Henricus Barbatus Trebnicienſe monaſterium tertio à Vvratislauia milliario maximis ſumptibus exædificauit, & puellis Ciſtercienſis ſectæ attribuit. Addixit autẽ Heduigis, indulgente uiro, illi monaſterio oppidum ipſum Trebniciam, & complures pagos ſuos dotales, ita ut in mille hominũ alimenta reditus eius ſuffecturi eſſe uiderent. Qđ exẽplum ſecutus Nicolaus Henrichouius, uir nobilis & locuples, qui Henrico Barbato à ſecretis fuit, & ipſe patrimoniũ ſuũ omne Ciſtercienſibus monachis, aſſentiente Henrico Barbato, donauit: extructoꝗ eis monaſterio in pago ſuo Henrichouo, ipſe quoꝗ ibi religionem profeſſus, uitã pegit.

Ribnicenſe monaſterium.

Tantũ uerò tũc pacatis rebus uigebat in Polonis religionis amplificãdæ ſtudiũ, ut eo potiſsimũ inter ſe certarẽt. Nam & Miezislaus Vvladislai filius dux Oppolienſis & Ratiborienſis Ribnicenſe monaſteriũ Præmonſtratẽſis ſectæ puellis condidit ac donauit: quod poſtea filius eius Cazimirus, quẽ unicũ reliquit, Zarnouãſum tranſtulit:

Cracouienſi baſilicæ ſupellex & decimæ à Vincentio epiſcopo donatæ. Vincentius abdicauit ſe epiſcopatu.

& Vincentius Cracouiẽſis epiſcopus, cum baſilicæ Cracouienſi, cuius ſupellex uniuerſa, tacto de cœlo ęrario cõflagrarat, multa cõtuliſſet, decimasꝗ nonnullas collegio eiuſdem baſilicæ in diſtributiones quotidianas, & in lucernam, quę perpetua in templo arderet, addixiſſet, epiſcopatu ſe abdicauit, nequicquã aduerſante principe, ac diſſuadẽte collegio ſacerdotũ: & in Androuienſi monaſterio reliquos qnꝗ uitæ años religioſè exegit, cũ 10. añis epiſcopus fuiſſet.

Iuo epiſcopus Cracouienſis. Dominicanorum ſodalium ſecta Cracouiã inducta. Iacinctus in diuos relatus. S. Trinitatis monaſterium. S. Mariæ templum Cracouiæ. Mogilnenſe monaſterium.

Huic uerò Vincentio qui ſucceſsit, Iuo Sauli filius, cuius etiã ſuperius mentionẽ fecimus, Romam profectus, ac Dominici Calaguritnia, qui tunc nouę ſectæ & ſodalitatis, quam à ſtudio concionandi Prædicatorum uocant, autor floſebat, doctrinam uitamꝗ admiratus, Iacium ſiue Iacinctum gentilem ſuum de territorio Oppolienſi, canonicum Cracouienſem (qui poſt mortem multis annis propter ſanctimoniã uitæ actæ & miracula, in numerum diuorum relatus eſt) atꝗ tres alios de comitibus ſuis, à Dominico inſtitutum uitæ illius edoctos atꝗ profeſſos, Cracouiam ſecum reduxit, nouæꝗ ſodalitati primariũ in urbe Cracouienſi templum, quod Trinitatis nomine appellatur, attribuit, & copioſam ſupellectilem templo dicauit, uictum ueſtitumꝗ ſodalibus ſuppeditauit: Parœciã uerò inde in templum uirgini matri Dei Mariæ dicatum, ob id tunc à ſe conſtructum, tranſtulit. Complura deinde eidem ſodalitati cœnobia in Polonia cõdita ſunt. Quin Kiouiã quoꝗ & Haliciam ea paulò pòſt colonias ſuas deduxit. Sed non potuit eã diu ferre Kiouiæ dux Volodimirus, ueritus ne ab ea Ruſsi ſui à ſchiſmate & ritibus Græcorum abſtraherentur. Idem Iuo Cacicenſe etiam monaſterium Ciſtercienſibus monachis condidit: nec multò pòſt Mogilam ſupra Viſtulam uno à Cracouia milliario, locum à Vendæ reginæ tumulo dictum id tranſtulit, & magnificè locupletauit.

Hoſpitalarij.

Præterea egenis, & morbo ac ſenio debilitatis ptochodochium, ſiue hoſpitale, ut uulgò uocant, ſuburbano ſuo Cracouiẽſi, Prandinico dicto exædificauit, pagosꝗ ac decimas quaſdam in alimenta attribuit, eiusꝗ hoſpitalis curam & adminiſtrationem hoſpitalarijs fratribus, qui ſe de Saxia uocant, mandauit. Poſterius autem incommoditatem loci, ab urbe & frequentia hominum remoti, cum

animo ſuo ppendens, Cracouiã id trãſtulit, extructis nouis ædibus atq; tẽplo qđ Spiritui ſancto dedicauit. Quo tẽpore etiã parœciã uicinã, ſanctæ Crucis dictã, in urbe, & alteram in pago ſuo Biſcupicenſi, altero ab urbe milliario, illis ipſis hoſpitalarijs iure ſempiterno addixit. Sẽdomiriæ quoq; idẽ epiſcopus Dominicanis fratrib. ſiue prædicatorib. mõnaſteriũ erexit. Tametſi uariat Dlugoſſus. Nã & ab Adleida Leſci ſorore monaſteriũ illud conditum eſſe, alibi memorat. Quæ tñ aliquãto ante inuectãeã ſectã in Poloniã, ut ipſe uult, obijt. Niſi fortè pecuniã eius teſtamẽto relictã, Iuonẽ in ædificationẽ monaſterij impendiſſe exiſtimandũ eſt, ita ut ambo, hic opa, illa ſumptu cõditores illius monaſterij fuiſſe uideant. Idem Iuo etiã Meſtouienſe atq; Dlubnenſe monaſteriũ, & Derſanſinẽſem, Vvauurinzicenſem, Daleſsicenſem, & S. Pauli apud Sendomiriã parœcias condidit. Iam Henricus Archiepiſcopus Gneznẽſis, Theodorici ducis Bernenſis ex Eudoxia Polona, filius, bonã & ipſe in hoc pietatis ſtadio nauauit operã. Perfecit em̃ diligentia & autoritate ſua, ut principis atq; omnium ducũ pro cerũq; Polonorum cõſenſu, & uniuerſi cõuentus conſtitutione, ſacer & eccleſiaſticus ordo omnis cum adſcriptitijs etiã & ſubditis ſuis ab omnium profanorũ iudicum etiã ducum, atq; ipſius ſummi principis iuriſdictione prorſus liber eſſet, ita ut ne per exceptionem ullam quidem, aut reconuentionẽ pertrahi ad ullum profanum, ſiue laicũ, ut uocant, forum poſſent. Eamq; cõſtitutionẽ Pont. Max. & ſedis apoſtolicæ autoritate cõfirmauit. Sacerdotes uerò oẽs ex decreto ſynodi à ſe conuocatæ, uxores & concubinas, quas retinebant adhuc pleriq; poſt edictum legati pontificij, abdicare coẽgit, iureiurando ab eis exacto. Hic etiam obtinuit à ſede apoſtolica Archiepiſcopis Gneznenſibus perpetuæ legationis munus. Mortuus deinde eſt anno Chriſti 1219. cum decẽ & nouẽ annis eccleſiæ illi præfuiſſet. Cui Vincẽtius ſucceſsit. Biennio pòſt deſſi atq; cõtinentes per totã æſtatẽ imbres, ingenti aquarũ inũdatione uehemẽter Poloniam afflixêre, plurimos pagos atq; uicos euertêre atq; abripuêre. Segetes hybernas uaſtauêre, uernã ſementẽ fieri paſsi non ſunt. Conſecuta mox eſt hyems acris & horrida. Inde fames & peſtis, poſtea totũ trienniũ ſæuientes, maximã uim pecudũ, iumentorũ, atq; hominum abſumpſêre. In his tãtis malis, Iuonis epiſcopi beneficẽtia egentibus paſsim expoſita, permultis ſaluti fuit. Et ſanè mirũ eſt tũc longè minores, q̃ nunc ſunt teditus epiſcopæ, ſuffeciſſe tã pio & benefico epiſcopo in tot tantosq; ſumptus, in cultũ diuinũ & ſubleuationẽ egentiũ, ut par fuit, collatos. Verum diuinæ benignitatis fuit, ut liberaliter ſeminanti uber meſsis proueniret: moderati uerò ac temperantis epiſcopi, ut paruo contentus, diſpenſatorẽ, non dñm ſe eſſe meminiſſet. Sed inſtitutũ noſtrũ urgeamus. Mazouiæ, Cuiauiæ, ac Dobrini dominatũ Leſcus Cõrado fratri quẽadmodũ iam antè diximus, cõceſſerat. Sed quoniã is iuuenis admodũ erat, & ocio, deſidiæ, uoluptatibusq; deditus, Criſtini palatini Plocenſis, grauiſsimi & clariſsimi uiri, cuius etiam ſuperius meminimus, nutu & arbitrio pleraq; omnia adminiſtrabat. Et rectè is ſanè ſe gerere, domi ſcelera ſeuerè coërcere, foris Pruſsis, & Lithuanis finitimis formidabilis eſſe, ita ut uulgò iam ab exteris magnus Mazouiæ palatinus uocitaretur. Inuidére ipſi eam gloriam atq; authoritatem multi, atq; in his Ioannes Zapha, Scholaſticus Plocenſis, & Cancellarius ducis, cæteris impenſius. Itaque is ſedulò Criſtino apud Conradum obtrectabat, & inuidiam odiumq; omni ratione conflabat. Admonebat crebrò Conradum Criſtinus officij ſui: & cum remiſsiorem & nequiorem indies fieri animaduerteret, in frequenti quoque ſenatu fortè acrius obiurgarat. Eam igitur occaſionem exoptatam æmuli eius cupidè arripuêre, iratumq́ue ſua ſponte Criſtino Conradum, magis etiam irritarunt, multis falſis criminibus in eum confictis, & in primis quòd is ad dominatum Mazouiæ aſpiraret, & Conradi uitæ inſidiaretur. His incitatus Conradus, Criſtinum in uincula coniecit, deinde excæcauit, poſtremò necauit, & liberos eius proſcripſit: optimè merentem peſsimè remuneratus. Verùm non nouum neque inuſitatùm hoc eſt apud Principes, apud quos plus ferè loci eſt perditis palponib. & aſſentatoribus, atq; calumniatoribus, quàm recta monentibus. Verùm non impunè id ſcelus Conradus abſtulit. Nam ubi ſublatum de medio Criſtinum, quem Deum uocabant, Pruſsi accepêre, reſumptis animis in ditionem Conradi incurſarũt: & Chelmẽſis q̃dem ſiue Culmẽſis tractus magnã partẽ, palatini eius loci, cũ is puellæ cuiuſdã Pruſſæ amore captus eſſet, proditione in poteſtatẽ ſuam redegerunt. In Mazouiã uerò progreſsi, maximis eam affecêre incõmodis, ferro & igni longè lateq; graſſantes, ita ut Ploſcũ etiã oppidũ, Mazouiæ caput, exurerẽt. Nã baſilica Plocẽſis in arce ſita iam antè fortuito cõflagrarat incendio, quo ſupellex baſilicæ ſanè quàm ſplendida abſumpta eſt. Ad quæ incommoda illud etiam acceſsit Mazouiæ, quòd cathedra Plocenſis poſt mortem Goſlai, bien-

S. Spiritus ptochodochium Cracouiæ.

S. Crucis parœcia.

Sendomirienſe monaſterium Domin.

Meſtouienſe & Dlubnenſe monaſteria.

Parœciæ quædam.

Henrici Archiepiſcopi opera.

Eccleſiaſtici ordinis exemptio à iuriſdictione iudicum profanorum.

Sacerdotibus uxores ademptæ.

Legatio nata.

Vincentius archiepiſcopus.

Inundatio, fames, & peſtis in Polonia.

Iuonis epiſcopi beneficentia.

Conradi nequitia.

Inuidia & calumnia in aulis principum regnant.

Criſtini palatini cædes.

Pruſsi Chelmẽſem tractum in poteſtatem ſuam redegêre, & Mazouiam uaſtauêre.

Ploſcum incenſum à Pruſsis.

Plocenſis epiſcopatus biennium uacauit.

Cruce ſignati in Pruſſos immiſsi. biennium epiſcopo caruit, cum plures pariter à collegio electi eſſent. Quibus malis adactus Conradus, cum Pruſſorum excurſionibus cohibendis per ſe ipſe par non eſſet, Cruce ſignatos in auxilium contra barbaros Chriſtiani monachi ſectæ Ciſtercienſis opera undequaq; euocauit. Inter quos facilè principes erant Henricus dux Sileſiæ, Vvratislauienſisq;, & Lubuſſenſis epiſcopi, & multi è nobilitate Polonica. Quorum ope cū Chelmenſem ſiue Culmēſem & Lubauienſem tractū in poteſtatē ſuā redegiſſet, Chriſtianū ibi primum epiſcopū conſtituit, quo per eum barbari ad religionem Chriſtianā adducerentur, *Chriſtianus epiſcopus Culmenſis.* eiq; & ſucceſſoribus eius epiſcopis Pruſiæ ſiue Culmenſibus, partem tractus Chelmenſis, in quo fuerunt arces, Grudentum, Vapſcum, Coprinum, Villiſazum, Colnum, Ruch, *Culmenſis epiſcopi bona & reditus.* Riſsinum, profundum Turnum, Pinū, & Plochum, cū omnib. uillis & prædijs, ac centū ꝑterea pagis iure ſempiterno donauit. De cęteris uerò agris, quos ipſe retinebat, decimā omnium frugum ipſi addixit. Adiecit etiam Gedeon Epiſcopus Plocenſis aſſentiente toto collegio ſacerdotum Tarnouiam, quæ fortaſsis Torunia eſt, & Papouiam, cum omnibus item pagis ac prædijs adiunctis, itemq; ius omne eccleſiaſticum, quod habebat in ditione Chelmenſi. *Tarnouia in Culmenſi. Papouia. 1222. ann.* Id adeò anno Chriſti 1222. Actum eſt, uti uidere eſt ex diplomate à Conrado & Gedeone ſuprà memoratis, pariterq; à Leſco Poloniæ, & Henrico Sileſiæ ducibus, Vincentio Archiepiſcopo Gneznenſi, Cracouienſi, Poznanienſi, Vvratislauienſi, Lubuſſenſi, & Cuiauienſi epiſcopis conſignato. Cuius exemplum extat in archiuio regio. Vnde licet colligere, Archiepiſcopum quoq; ac cæteros epiſcopos Conrado contra barbaros adfuiſſe. Nec tamen ab illo Cruce ſignato exercitu perdomari Pruſsi potuerunt. Itaq; inito conſilio, & miſſa ad Albertum Archiepiſcopum Rigenſem legatione, ſodales ſiue fratres militiam Chriſti profeſſos, qui rubrum enſem cum cruce in pallio inſutum geſtant, è Liuonia euocauit: eiſq; Dobrinenſem tractum inter Camenizam & Culmenizam riuos attribuit, ut ſibi contra Pruſſos præſtò eſſent. *Liuonienſes milites Chriſti contra Pruſſos euocati. Dobrinenſis tractus.* Verùm ij quoq; uno prælio, quod biduo duraſſe memoratur, obtriti à Pruſsis ac deleti ſunt, ita ut quinq; ſoli euaderent: qui & ipſi, Dobrino repudiato, in Liuoniam ſeſe receperunt. *Liuonięſes milites deleti à Pruſsis.* Dum hæc ita geruntur, Leſco principi nouus hoſtis exortus eſt, ex huiuſcemodi cauſa. Suppetias is Conrado fratri contra Pruſſos ſiue miſerat, ſiue ipſe iuerat. In eo exercitu & bello Ioannes Clementis filius, gente Gryphius, equeſtri, nec ſanè obſcuro loco natus, & nonnulli alij, *Ioannes Gryphius ignominia notatus.* quorum nomina non memorantur, cum aliter, quàm ipſis & genere eorum dignum erat, ſe geſsiſſent, cæteriq; fuga eorum proditi occubuiſſent, reuerſi, ignominia notati, & magiſtratibus amoti ſunt à Leſco, Iuonis epiſcopi & Hoſtaſij Comitis, Odrouanſiorum, aduerſæ factionis, ſuaſu & conſilio. Permoleſtè tulit eam notam familiæ ſuæ inuſtam Marcus Palatinus Cracouienſis (Nam Gryphius & ipſe erat.) Itemq; Andreas magiſter & canonicus Cracouienſis, ſuprà memorati Ioannis frater. Itaq; cùm clàm contrà principem cum cæteris ſuæ factionis conſpiraſſent, Marcus Palatinus ad Henricum Barbatum profectus, perſuaſit homini, ut ad principatum, iure optimo ad ſe pertinentem, quippe qui natu maximus tunc eſſet in familia Criuouſti Boleslai monarchæ, ſibi uendicandum adſpiraret: *Henricus Barbatus ad interuertendum principatum concitatur.* operam ad id ſtudiumque ſuum, & maximè partis procerum equitumque Cracouienſis conuentus, quibus exoſus ſit Leſci dominatus, prolixè ipſi deferens, ita ut eum nullo negocio uoti compotē fore affirmaret. Henricus, ut eſt ingenium hominum, quod opes, honores, & eminētiam attinet, inſatiabile, & facilè ſperat creditq; quod optat, paſſus eſt ſibi perſuaderi ab homine, quem illuſtri familia ortum, ac ſummo honore fungentem, gratia & authoritate plurimum ualere in conuentu Cracouienſi nouerat. Itaque facta de ſuis manu ſatis ualida, ſpei plenus, fruſtra reclamante uxore Heduigi, Cracouiā contendit. *Henrici Barbati expeditio in Cracouienſem principatum. Dlubna fl.* Neq; Leſcum molimina Marci, & apparatus Henrici ducis fefellere. Itaq; exercitum quantum poteſt maximum contrà comparat, & à Conrado fratre auxilia accerſit. Iam ad Dlubnam amnem uno à Cracouia milliario Henricus cum ſuis copijs peruenerat, cum de apparatu & exercitu Leſci, maiore quàm ſuo, cognoſcit: & maiorem longè ꝙ Marcus pollicitabatur, difficultatem adipiſcendi principatus reperit. Nec auſus rem prælij periculo committere, propter non obſcurum pauorem ſuorum, ad Leſcum miſit, tempus locumq;, & modum colloquij petens. Non abnuit Leſcus, pacis & ipſe amans. Conuenitur utrinq; pari numero procerum & ſtipatorum, erecto inter caſtra tentorio. *Pax & fœdus inter cognatos principes.* Aderat autem & Conradus. Ibi multis ultrò citroq; ſermonibus habitis, tandem Iuonis epiſcopi opera maximè, pax componitur inter Duces. Henricus iure ſuo, ſi quod haberet ad principatum, ſeſe abdicat. Vtriq; uerò, nunquam ſe alterorum bonis & poſſeſsionibus inhiaturos, ſed commoda honoremq; alterorum inuicē curaturos defenſuroſq; eſſe paciſcuntur.

tur. Deinde inuitatus Cracouiam à Leſco Henricus, octo dies ſplendidè & honorificè acceptus atq; habitus, qui hoſtis uenerat, amiciſsimus diſceſsit. De Marco Palatino nihil memoriæ proditum eſt, quid factum ſit. Sed uerisſimile eſt, ei Leſcum Henrici opera reconciliatum eſſe. Nam poſt Leſci mortem, in eo conuentu, qui de eligendo principe nouo habitus eſt, interfuit, & uxori, filioq; Leſci non defuit. Eodem tempore maior quoq; Polonia non immunis fuit ab inteſtinis diſsidijs, & ciuilibus bellis. Nam Vvladislaus, Ottonis filius, cui Sputatori cognomen fuit, nõdum egreſſus ex ephœbis, æqualium ſuorum ſuaſu & conſilio, dimitti ex tutela à patruo Vvladislao magno, ſine Laſconogo, & partiri cum eo dominatum flagitabat. Cum non impetraret, coacta clàm aliquanta manu, Caliſsiam arcem intercepit.

Vvladislaus Sputator Caliſsiam intercepit.

Qua de re certior factus Laſconogus, celeriter cum tumultuarijs copijs nobilium iuxtà ac ruſticanorum accurrit: arcem obſidet, non inſtructam ad longam obſidionem perferendam. Quintumdecimum diem iam durabat obſidio, cùm commeatus obſeſſos deficere cœpit. Quocirca qui in præſidio erant, uitam & incolumitatem pacti, arcem Laſconogo dedidere. Porrò Vvladislaus Sputator, per noctem cum ſeptem tãtum comitibus effugit, & ad Leſcum Principem Cracouiam, deinde in Vngariã ſe recepit: & & ab Andrea rege humanè & benignè acceptus, nouem fermè años apud eum metu patrui exulauit. Sed hæc aliquantò antè acciderant. Poſt hæc Vvladislaus, idem Sputator, ſocietate et affinitate clàm per internuncios cum Suentopelco Pomeraniæ præfecto inita, quòd filiam eius Helingam ſiue Helenam uxorem ducebat, monachi habitu clàm in Poloniam redijt: & Suentopelci ope Vſce arcem cum duorum fluminum Noteſi & Guidæ allapſu & ambitu, tum manu quoq; munitiſsimam intercepit, indeq; ſubiectas ac uicinas oras uexare cœpit: prædia patrui, & Mogilnenſe monaſterium diripuit: complures nobiles, qui cum Laſconogo ſentiebant, interfecit: Alberto et Laurentio, Ioannis filijs, non obſcuris iuuenibus, inprimis adiutoribus utens.

Vſce arx à Vvladislao Sputatore intercepta.

Noteſius fl.

Guida fl.

Hæc ubi accepit Laſconogus, ualidum ex omni dominatu ſuo conſcribit exercitum: arcem Vſce, cum difficilis eſſet expugnatu, obſidione cingit, caſtella pluribus in locis extruit: unde diſpoſiti in ſtationibus milites, obſeruarẽt ne quid ad obſeſſos importaretur, neúe iterum Vvladislaus Sputator manus ſuas effugeret.

Vſce arcis obſidio.

Vineas, turres, & alia opera ad mœnia agit, & machinis murum nequicquam quatit. Vbi hac non proficit, diuturna obſidione & fame ad deditionem obſeſſos adigere ſtatuit. Cumq; ad medium menſis Iulij à primo uere duraret obſidio, nec obſeſsi è munitione prodirent, negligentius omnia cœpêre agi in exercitu. Rari, atq; ij inermes ferè, atq; ebrij quoq;, in ſtationibus apparêre. In caſtris etiam pauci ac diſſoluti obuerſari. Hoc animaduerſo, hi qui obſidebãtur, alere etiam ipſi data opera ſimulato metu obſidentium negligentiam. Die quadam cum infreq̃uẽtes admodum ſtationes & infrequentia caſtra ſupernè conſpexiſſet Vvladislaus Sputator, celeriter inſtructis in arce ordinibus, cohortatusq; paucis milites, apertis portis erumpit: deiectaq; nullo negocio ſtatione hoſtium, ad caſtra curriculo contendit. Ibi permagnam in inermibus, & inopinata re perturbatis ſtragem ædidit, donec Laſconogus retractis & animatis ſuis, globoq; facto, in cæde exultantes repreſsit, & in arcem compulit. Multos ibi nobiles & fortes milites, & Palatinum Poſnanienſem Dobrogoſtium Laſconogus amiſit. Quo incommodo conſternatus, poſtero die obſidionem ſoluit.

Dobrogoſtius Pal. Poſn. occiſus.

Diſcedentem Sputator magna iam fiducia ſuarum uirium ſecutus eſt, & multi ad eum à Laſconogo, accepta fama prælij, quæ deteriorem etiam quàm erat rem Laſconogi fecerat, deficiebant. Poſnania quoq; & Caliſsia primaria oppida non grauatè ſeſe ei uenienti dedidêre.

Vvladislaus Laſconogus uictus.

Vvladislaus Sputator maiorem Poloniam occupat.

His tam ſecundis generi ſui rebus Suentopelcus Pomeranorum præfectus, cum alioqui magnis opibus & facultatibus terra, mariq; partis, & gratia populari tumeret, inſolentior factus, à Leſco Principe magnopere contendit, ut ſe Ducis ſiue Principis Pomeraniæ nomine & honore dignaretur, et ſempiternum id ſibi poſteriſq; ſuis eſſe iuberet, ut ij tamen ſummo Polonorum Principi obtemperarent. Conceſsiſſe id auum eius Criuouſtum Boleslaũ in inferiore Pomerania & Caſſubia Boguslao gentili ſuo.

Suentopelci præfecti Pomeraniæ ambitio.

Refutauit poſtulata Suentopelci Leſcus. Qua repulſa ille accenſus, ad defectionem ſpectare cœpit: neq; pẽſionem annuam de more Leſco miſit. Leſcus igitur cum conſilium eius nõ modò hominum ſermonibus, uerùm etiam re ipſa deprehendiſſet, communicato cum Henrico Barbato conſilio, Ganſauam, quæ uilla eſt Tremeſnenſis monaſterij prope Znenam in maiore Polonia ſita, uniuerſæ Poloniæ comitia ad tertium Idus Nouembris, quæ dies diui Martini ſancti epiſcopi memoriæ dicata eſt, indicit, quaſi de republica, ac de componendis inteſtinis Ducum maioris Poloniæ diſsidijs. Re uera autem, ut Suentopelcum prætextu comitiorum euocatum, ſine armis et bello opprimeret. Subolfecit id Suentopelcus,

Suentopelci defectio.

Comitia apud Ganſauam.

topelcus, & ultrò in Principem inſidias intendit unà cum Vvladiſlao generó, quòd eius quoq; iuxtà ac ſuam rem agi, nec minus illius quàm ſuo periculo comitia illa inſtitui diceret, & ad ſpem ſummi principatus adipiſcendi eum incitaret. Conuenêre ad præſtitutum locum atque diem Leſcus princeps, Henricus Barbatus, Conradus, Vvladiſlai duo, Laſconogus & Sputator Duces, Archiepiſcopus Gneſnenſis, Cracouienſis, Vvratislauienſis, Vvladislauienſis, Poſnanienſis, & Lubuſſenſis epiſcopi, & electus nuper Plocēſis, magnusq; procerum numerus. Porrò Suētopelcus nectebat moras: miſsisq; ſubinde per ſpeciem excuſandæ ſuæ moræ hominibus, ſtatum omnem comitiorum cognoſcebat, & occaſionem peragendi cogitati facinoris captabat. Cum triduo de pace inter Vvladislaos actum atq; tractatū eſſet, ac Suentopelci aduentus requireretur, propterea quod totiùs conuentus ſententię eò inclinabant, ut ipſe Pomerani maioribus Polonis de damnis ac detrimentis cum Sputatore illatis ſatisfacerent, quartaq; dies curādis corporibus data eſſet, ad balneum ſe Leſcus & Henricus contulêre. Ibi Suentopelcus cum expedita ſuorum manu adeſt: propè enim delituerat, & opportunitatem rei peragendæ didicerat: & in diuerſoria ac tentoria proxima irrumpēs, obuios quosq;, rei nouitate attonitos, facilè aut remouet, aut obtruncat: Leſcum quærit: ad balneum, ubi eum eſſe acceperat, contendit. Interim exaudito tumultu certior factus Leſcus de hoſtili aduentu Suentopelci, exilit: & equum nactus, cum paucis fugere cœpit. Fugientem Suentopelcus cum pleriſq; ſuis perſequitur: illum unum ſe potiſsimum petere, in uno illo capite omnia ſibi poſita eſſe dictitans. Vbi effugere Leſcus inſequentium & prementium ſe manus non potuit, conuerſo equo, & reuocatis fugæ comitibus cum aliquandiu multis & bene armatis nudus penê cum paucis reſtitiſſet, fortiter dimicans apud Marcincouum pagum occubuit. At qui ad perſcrutandum in balneo Principem deſcenderant, in Henricum, qui ætate grauis fugam deſperauerat, impetum faciunt. Sed eum aliquot uulneribus debilitatum, proſtratumq;, Peregrinus Veiſemburgius unus de aulico ipſius comitatu, corporis ſui obiectu protexit: confoſſusq; & conciſus deficiente uita ſuper iacentis domini ſui corpus ſe proiecit. Percuſſores rati utrumq; exanimem, diſceſſêre, & recolligendi ſui ſpacium Henrico conceſſêre: qui raptim, furtimq; Vvratislauiam lectica delatus à ſuis, haud ita multo pòſt ſanitati priſtinę reſtitutus, & poſteros Peregrini liberatoris ſui magnis muneribus & honoribus proſecutus eſt. Annus quo hæc acta ſunt, fuit à Chriſto nato 1226, ſecundum Vincentium, uel ut uult Dlugoſſus 1227. Ex eo tempore Suentopelcus pro duce ac domino Pomeranię gerere ſe cœpit. Leſci uerò corpus Cracouiam elatum, in baſilica magna omnium comploratione ſepultum eſt. Regnauit autem Leſcus à morte patris annos trigintatres propemodum, cum puer admodum ad principatum euectus eſſet. Sed in his triginta tribus annis Mieziſlaus quidem duos ferè, Vvladislaus uerò filius eius tres annos, quibus ſummoto Leſco principatum obtinuêre, ſibi uendicant. Per hoc tempus Pruſsis Maſouiam uehementer uexantibus & uaſtantibus, inops conſilij Conradus dux, habito conuentu ſuorum, tandem Chriſtiano epiſcopo ſuggerente & ſuadente, fratres ſiue ſodales Teuthonicos, & ipſos piam contra barbaros militiam ſub titulo S. Mariæ profeſſos, qui paulò antè à Saracenis è Syria eiecti fuerant, per eum ipſum Chriſtianum Roma acciuit: Chelmenſemq; tractum, & quicquid terræ eſt inter Viſtulam, Mocram, atq; Deruanciam flumina, eis tradidit: his legibus, ut contra Pruſſos ſedulò & ſummis uiribus bellum gererent. Vbi uerò eos domuiſſent, Chelmenſem quidem ditionem redderent: cætera uerò quæcunq; de barbaris cæpiſſent, arbitrio bonorum uirorum ex æquo ſecum, ſeu cum poſteris ſuis partirentur: Polonis ne quam uim aut iniuriam facerent, neúe hoſtes eorum receptarent, aut ullo fauore proſequerentur: contra barbaros autem, & à religione Chriſtiana alienos, ut ipſis, cum opus fuerit, præſtò eſſent. Si quid horum tranſgrederentur, pœnæ, quæ contra ingratus eſt ex iure gentium, ſubiacerent, hoc eſt, beneficia accepta amitterent. Hęc ita inter Conradum & ſuprà memoratos frates Cruciferos, quorum tunc Hermannus de Salza ſummus magiſter erat (ſic illi ducē ſuum appellant) cōuenêre, & à Gregorio nono pontifice max. approbata eſt, confirmata ſunt. Quæ nos è libro uetuſto Germanica lingua ſcripto, qui in arce Lubauienſi aſſeruatur, uiri pietate iuxtà ac doctrina & integritate ſumma præditi Stanislai Hoſij dudum Culmenſis, nunc iam Varmienſis epiſcopi beneficio eruta & ſubminiſtrata bona fide hic inſeruimus. Nam pacta ipſa publicis literarum monumentis conſignata, partim iniuria temporum & negligentia noſtrorum amiſſa, partim fortaſsis etiam ſtudio Cruciferorum periêre. Friderici quidem ſecundi Imperatoris diploma ſub bulla aurea diligentius ijdem Cruciferi aſſeruarunt: quo ille confirmauit ipſis poſſeſſionem

Leſcus interfectus à Suentopelco.

Henricus Barbatus à Peregrino Veiſemburgio proiectus & ſeruatus.

1227. ann.

Suentopelcus dux Pomeraniæ citerioris.

Teuthonicorum S. Mariæ ordo.

Chelmenſis tractus Teuthonibus conceſſus iure hoſpitij.

Pacta Conradi cum Teuthonibus fratribus.

Hermannus de Salza primus Magiſter Teuthon. in Pruſsia.

Stanislaus Hoſius epiſcopus Varmienſis.

Friderici ſecūdi Imperatoris diploma.

ſionem terræ Culmenſis, & quicquid iJ de Pruſsis poſtea cęperint, itemq; ditionem quam eis Conradus dux Maſouiæ deinceps adhuc donaturus eſſet, inter Pruſsiam & nouam Marchiam: quaſi uerò imperium aliquod atq; iuriſdictionem Imperator in illis oris haberet, aut habuiſſet unquã. Ac ditionem quidem illam, quę eſt inter Pruſsiam & nouam Marchiam, ſiue ea Cuiauia, ſiue Pomerania eſt, Conradus eis non donauit. Cæterùm Dobrinum, quod Culmenſem tractum & Maſouiam attingit, iure hæreditario eis, filiJs & uxore aſſentientibus, conceſsit. Vxor autem eius fuit Agaphia Ruſſa, ſiue ea eſt Agapia, ſiue Agatia potius. Etenim Ruſsi θ Græcum, hoc eſt th, quaſi ph ſiue f pronunciant, ut eſt uidere in Theodoro, quem illi Phedorum dicunt, & aliJs ſimilibus. Offcam noſtri uocarunt: quæ filia fuit Suentoslai ducis, cuius mentionem ſuperiùs fecimus. Adiecit etiã militibus illis Cruciferis, Gũtherus epiſcopus Plocenſis Gedeoni paulò antè mortuo ſuffectus, uillam cum inſula magna in eo ipſo territorio, itemq; decimas ad epiſcopam ſuam pertinentes: uerum ex iJs modò agris quos Germani agricolæ colerent. Quin & collegium Vvladislauienſe ius ſuum omne in uilla Viſsin eis conceſsit, accepta à duce Conrado compenſatione. Atq; hæc ferè ſuprà memorato anno Chriſti 1228. acta ſunt. Libet autem hîc adſcribere nomina & ordinem teſtium, quibus præſentibus ſupra ripam Viſtulæ ex aduerſo Ploſci hæc confecta, ac diploma conſignatum eſt. Michaël epiſcopus Cuiauienſis: Mikul Archidiaconus, magiſter Ioannes Dobroslaus, magiſter Petrus Canonici Plocenſis eccleſiæ, Gothardus Cancellarius: Gregorius ſubcancellarius: Ioãnes Abbas beati Alberti Plocenſis: Venceslaus abbas, Gerardus prępoſitus, Petrus prior Zerucnenſis eccleſiæ: Boguſſa palatinus Maſouiæ: Comes Arnoldus, Cethegus iudex, Abraham pincerna, Martinus dapifer, Vitus Caſtellanus de Plonsk, Matthæus Caſtellanus de Raciąſſ, Seguta dapifer, Barta ſubcamerarius Adalbertus Caſtellanus antiquæ Vvladislauiæ. Biennio porrò interiecto Neſſouiam arcem cum tribus pagis in ditione Cuiauienſi Conradus ipſis addidit: Chriſtianus uerò epiſcopus omnia, quæ ab eodem Conrado in tractu Chelmenſi acceperat, pręter ducentos aratores, & quinq; prędia eis cõceſsit, modiũ tritici, & alterũ ſiliginis de ſingulis aratris in omni agro Chelmẽſi ſibi & poſteris ſuis epiſcopis quotannis dari pactus. Paulò aliter hæc à Dlugoſſo memoriæ prodita ſunt: ſed nos uetuſta ſcripta ac diplomata, q̃ poſt Dlugoſſum noſtra memoria archiuiũ regiũ è Pruſsia relata ſunt, ſecuti ſumus. Ita Cruciferi Teuthones fixis primùm Dobrini domiciliJs, Cõrado Landisbergio, duce quem Hermañus de Salza ipſis præfecit, magiſtrumq; appellauit, Maſouiorum & Polonorum defendendorum, & Pruſsiæ barbaris eripiendæ prouinciam ſuſcepêre, & mox primam in terra Culmenſi munitionem in ripa Viſtulæ excitarunt, eamq; Fogelſangum dixêre. Inde uerò MaſouiJs adiuuantibus, & uoluntariJs multis undiq; pietatis ergò accurrentibus, barbarorum excurſiones reprimere, & ipſorum agros, pagoſq; uiciſsim infeſtare cœperunt. Toruniam deinde & Quizinum, quod ipſi Marieuerderum uocauêre, & Elbingam arces & urbes nõ ignobiles paucis annis in ripa Viſtulæ munierunt. Rogouiam uerò quòd Rogoſnum eſt, niſi fallimur, & Culmam, & alias quaſdam à barbaris munitas ſiue interceptas in poteſtatem ſuam redegerunt, & paruo tempore magna in illis oris incremẽta fecerunt. Per hoc ipſum uerò tempus Fridericus Imperator ſublatis æmulis, poſt uexatam Italiam, uix adactus à Gregorio nono pontifice maximo expeditionem in Syriam ſuſcepit. Sed nihil memorabile ibi geſsit: niſi quòd Hieroſolyma à Sultano ex pacto recepit, regemq; eius urbis ritu ſolenni appellari ſe curauit. Mox reuerſum Italici motus excepêre: quos ille quidem placidè compoſuit. Sed Hieroſolyma non multo pòſt amiſit. Titulum tamen eius regni etiam poſteri & ſucceſſores eius retinuêre. Sed nos ad noſtra.

Dobrinum donatum Cruciferis.

θ quomodo Ruſsi pronuncient.

Cruciferis donata.

1228. anni.

Neſſouia Cruciferis donata.

Culmenſis epiſcopus ſua donauit Teuthonibus Cruciferis.

Fogelſang caſtellum.

Torunia.

Quizinus ſeu Marieueder.

Elbing.

Rogoſno.

Cumaſiue. Chelm.

Friderici 2. Imp. expeditio in Syriam.

Frider. Imp. rex Hieroſolymorum.

POLONICARVM RERVM, DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER OCTAVVS.

BOLESLAVS PVDICVS.

Monarchia elanguit.

NVllam quidem propemodum uim & authoritatem Leſci Albi principatus inter cœteros duces Polonorum habuit, nec ferè is in quenquam, niſi in ſuæ ditionis homines, perinde atq; cæteri illi poteſtatem ſuam exercebat, ſuáne id ignauia & anguſtia animi, an illorum contumacia, an uerò utroq;, non diſputamus. Cæterùm poſt mortem eius, maior etiam confuſio & perturbatio conſecuta eſt, ita ut uix aliquod ſummi principatus, et cõmunis reipublicæ ueſtigium in Polonia extaret.

De tutela Boleſlai & adminiſtratione principatus controuerſia.

Nam cum Boleſlaus Leſci filius puer admodum eſſet, necdum aptus adminiſtrando per ſe principatui, excludi eum quidẽ à principatu non placuit, ſed de eius tutela ac de ſumma rerũ nihil conſtitui publico conſilio potuit, cũ proceres inter ſe diſſentirent, & nonnulli Conrado, Leſci fratri, fauerent, & iure patruum pupilli tutorem eſſe debere aſſeuerarẽt: alij uerò, quorum multo maxima pars erat, unà cum Grimiſlaua Boleſlai matre, & Marco Cracouienſi, atq; Pacoſlao Sendomirieſi palatinis, profligatos Conradi mores peroſi, atq; ſæuitiam reformidantes, ad Henricum Barbatum ducem Vvratiſlauienſium tutelam pueri, & adminiſtrationẽ principatus deferrent. Neq; uerò illi liberis comitiorum ſuffragijs rem permiſere, ſed armis ac per uim, quaſi oblatam

Bellum ciuile inter Henricum & Conradum duces.

fortuitu prædam, dominatum pro ſe uterq; uſurpare aggreſsi ſunt. Itaq; comparatis uterq; magnis uiribus, in Cracouienſem ditionẽ inuaſere. Et arcem quidem Cracouienſem Grimiſlaua cum liberis obtinebat: Henricus uerò maiore quàm Conradus celeritate uſus, & procerum fauore fretus, duas ex tempore munitiones nouas excitauit, alteram prope Scalam oppidum in colle, quem Prandinicus amnis alluit, alteram ad Meziboſlum: eaſq; ualidis militum præſidijs munierat, ut inde aduerſariorum conatus retunderet, tractumq; illum omnem in poteſtate ſua teneret, nec facilè intercludi à ſua ditione poſſet. Porrò Conradus re cum Teuthonicis Cruciferis, uti modò expoſuimus, conſtituta, omnia ſibi in eo poſita eſſe exiſtimabat, ſi nouas munitiones & præſidia Henrici deijceret, quòd eorum fiducia Cracouienſes ſibi reſiſterent: itaq; ad Scalenſem munitionem oppugnandam contendit. Occurrit ei Henricus: durum prælium committitur. In quo multis utrinq; caden-

Præmiſlus Conradi filius occiſus. Conradus bis uictus ab Henrico.

tibus, Præmiſlus quoq; Conradi filius inter primos pugnans interficitur. Quo aduerſo caſu fractus Conradus, receptui canere iuſsit, & pro uicto abijt. Nec multò pòſt ad alteram munitionem duxit, quaſi mutaturus cum loco fortunam, & acceptam ignominiam deleturus. Verùm ibi quoq;, cum eum Henricus conſecutus eſſet, apud Vurocirſum pagum, eodem quo prius ac deteriore etiam euẽtu pugnauit. Profligatus autem in ſyluas & montes proximos, inde uerò in Maſouiam ad redintegrandum exercitum ſe recepit. Henricus uerò debellatum iam credens, & quòd hyems inſtabat, ut tempori agricolæ ſementem facere poſſent, dimiſit exercitum. Ipſe uerò ſine ullo metu cum paucis comitibus in Cracouienſi tractu uerſabatur. De quo certior factus Conradus à ſui ſtudioſis, improuiſus cum

Henricus Barbatus captus à Conrado. Heduigis Henricum uirum liberat, & pacem inter cognatos duces componit. Affinitas inter Maſouios & Sileſios duces.

expedita manu aduolat: Henricumq; in Spitcouicenſi uilla diuinæ rei uacantem capit, & in Maſouiam aſportat. Hoc poſteaquam accepit Henrici filius Henricus, raptim quãtum poteſt maximum conſcribit exercitum ad liberandum patrem. At Heduigis pia, quæ ab initio futuri, ut credibile eſt, præſcia, uiri conſilium illud de principatu adipiſcendo non probarat, tunc quoq; dubios euẽtus belli ſecum reputans, & ſanguinis Chriſtiani atq; cognati profuſionem, quæq; bellum conſequi ſolent calamitates, & nefanda ſcelera perhorreſcens, iuncto curru in Maſouiam ad Conradum, expeditionem filij anteuertens, excurrit, & oriens deteſtandi atq; parricidalis belli incendium ſapientia ſua reſtinxit. Eius enim precibus atq; ſuaſu motus & placatus Conradus, Henricum & cæteros captiuos omnes dimiſit: duaſq; neptes Henrici ex Henrico filio, filijs ſuis Cazimiro & Boleſlao uxores deſpondit. Henricus autem tutela Boleſlai & adminiſtratione principatus, iureiurando interpoſito ſe abdicauit. Exinde Conradus nec quicquam renitente Grimiſlaua Boleſlai nomine principatum apud minores Polonos adminiſtrare cœpit. Per quod tempus Præ-

Vẽceſlaus rex Bohem.

miſlus ſiue Ottocarus rex Bohemorum uita defunctus, Vẽceſlaum filium, quem uiuens deſignauerat, ac diademate cinxerat, ſucceſſorem reliquit. Nec in maiore Polonia quietæ res per

res per id tempus fuêre. Nam Vvladislaus Laſconogus poſt ſolutam illam Vſcenſis arcis obſidionem, de qua ſuperius meminimus, ſimilemq; fugę receptum, coadunatis nouis copijs, et uicinorum auxilijs, recuperare amiſſa, & ulciſci fratris filium ſtatuit. Nec ille quamuis inferior tunc uiribus, quippe qui ſoceri auxilia dimiſiſſet, ad reſiſtendū patruo ſegnior occurrit: & ſuperioris temporis ſucceſſu confiſus, temerè magis quàm animoſe pugnandi copiam fecit: commiſſoq; prælio fuſus, uiuus in patrui poteſtatem uenit. Verùm aliquanto pòſt, cuſtodum fauore elapſus, ad Suentopelcum ſocerum profugit. Quem non modò armis atq; copijs inſtruxit Suentopelcus, uerùm etiam ipſe proſecutus eſt. Ad primum autem aduentum eorum Laſconogus ſuis diffiſus, quos propenſiores in Sputatorẽ eſſe animaduertebat, non tentata belli fortuna (tametſi ſuperatum prælio nonnulli uolūt) ceſſit, & Ratiboriam ad Cazimirum ducem ſe recepit. Vbi cum in quartum annum exulaſſet, multiq; è maiore Polonia, quos uel Sputatoris tædiū cœperat, uel æs alienum, ſceleriſúe conſcientia, & iudiciorum metus premebat, ad eum conueniſſent, aut per internuncios ſua ei ſtudia ſignificaſſent, magna ſpe rurſus ad recuperandum dominatum aſpirare cœpit. Sed eum fortuna in ipſo curſu deſtituit. Facta enim aliquãta manu, Gneſnam, cum ea uenienti portas clauſiſſet, oppugnare adortus eſt, ſperans non illos modò oppidanos, ſed & pleroſq; alios, atq; etiam nobilitatem ad ſe defecturam. Verùm ubi fruſtra duos mẽſes in obſidione Gneſnę contriuit, neq; quiſquam omninò per id tempus ad eum deſciuit, & Vvladislaum Sputatorem cum Suentopelco & magnis copijs aduentare nunciatū eſt, ſoluta obſidione mœſtus abijt: nec multo pòſt mœrore confectus, Srodæ uitã cum morte commutauit, & in Lubinẽſi monaſterio, uel, ut alij uolunt, Ratiboriæ ſepultus eſt, uir propter libidines & fœdos mores ſuis exoſus. Hic autem Vvladislaus Slupenſem ditionem in Pomerania incuria ſua, uel ſanê domeſtico bello implicatus amiſit, ab Euardo Danorum rege, qui maternum genus ad principes Poloniæ referebat, ui ſubiugatam. Ita quidem Dlugoſſus inconuenienter, ut uidetur, ijs quæ alibi ſcripſit. Nos uerò quid ex alijs ſcriptoribus ea de re acceperimus, ſuperiùs in Cazimiro attigimus. Cæterùm per hoc tempus illa ipſa Pomeraniæ pars ſuperbam & iniuſtam externi regis dominationem indignè ferens, ad Suẽtopelcum Pomeranorum dominum ſiue ducem defecit. Nullos autem Vvladislaus hic reliquit liberos. Itaq; eius morte uniuerſa maior Polonia in ditionẽ Vvladislai Sputatoris recidit. Reperio tñ Boleslaum Leſci filiū à Vvladislao (ſed Laſconogóne an Sputatore, incertū eſt) año Chriſti 1228. adoptatum eſſe. Cuius adoptionis diploma ſub ipſius Vvladislai ſigno ac titulo extat in baſilica Cracouienſi. Sputator uerò Dei benignitati ſucceſſus ſuos acceptos referens, ut aliquod grati animi documentum in propagando cultu diuino ederet, Olobocenſe monaſterium Ciſtercienſibus uirginibus condidit, et locupletauit. Quanq̃ Virbenta quoq; eques Clementis filius nonnihil contulit. Donauit item hic ipſe Vvladislaus, quemadmodū Dlugoſſus memorat, eccleſias Gneſnenſem & Poſnanienſem, & oppida, pagoſq; earum: etiam quos in poſterum eccleſiæ illæ acquiſituræ eſſent, uacatione omniū laborum atq; munerū, & immunitate penſionum, quæ principibus, ducibusúe præſtãtur: ad hęc ab omni quorumuis profanorum iudicum, præfectorum, palatinorum, atq; adeò ipſorum principum iuriſdictione omnes, quicunq; in ditione illarum eccleſiarū eſſent, liberauit. Quanquã hoc prius iam in uniuerſa Polonia Henrici Archiepiſcopi opera in conuentu effectum eſſe diximus. Fecit etiam idem Vvladislaus poteſtatem Archiepiſcopo Gneſnenſi, & epiſcopo Poſnanienſi, monetam cudendi, & uenandi in ſyluis atq; bonis ſuarū eccleſiarum, q̊d antea nemini præter principẽ licebat. Crobiam quoq; amplum & locupletem pagum, Sulcouam prius dictum, nūc oppidum Poſnanienſi epiſcopo donauit. Quę quidem largitiones, inuidiam ipſi, iniuſtus uerò et ſuperbus dominatus, odium etiam apud pleroſq; omnes proceres conflarunt, ita ut in eius expulſionem coniurarent: & Henrico Barbato, quem propter Ganſauienſem proditionem & uulnera hoſtem Vvladislao eſſe ſenſerant, accito, ſe, dominatumq; omnẽ dederent. Nec auſus eſt Vvladislaus Henrico cum ualido exercitu uenienti ſeſe opponere, diffiſus uiribus ſuis, & uoluntatibus militum. Sed Bnino atq; Sremo arcibus, quòd non ſatis munitæ eſſent, crematis, Gneſna uerò firmo præſidio munita, ad Suentopelcum ſocerum confugit. Henricus uerò munitionibus pleriſq; omnibus atq; oppidis facilè potitus, Bninum quoq; & Sremum refecit, & præſidia opportunis locis impoſuit, eiſq; Boriuoium nepotẽ ſuum ex filia Adleida Dipoldi Marchionis Morauiæ filium præfecit. Ipſe reliquas copias domū reduxit, domeſticóne aliquo bello reuocatus, an uindicandæ tutelæ Boleslai pueri, & adminiſtrationis principatus gratia, non conſtat. Vindicauit quidem certè utrumq;

Vvladislaus Sputator pellitur.

Vvlad. Laſcõnogus eijcitur.

Gneſna obſeſſa.

Vvlad. Laſconogi mors.

Pomerania Slupenſis ſiue Stolpenſis amiſſa, & à Suẽtopelco recepta.

Boleslaus Pudicus à Vvladislao adoptatus.

Olobocenſe monaſterium.

Gneſnenſis & Poſnanienſis eccleſiarū immunitas et prærogatiuæ.

Monetæ cudendæ & uenandi ius.

Crobia epiſcopo Poſnan. donata.

Polonia maior ad Henricum Barbatum defecit.

Bninum & Sremum arces incenſæ & refectæ.

Boriuoius nepos Henrici ducis.

Poloniæ minoris motus.
Iuo epiſcopus ad pontificem profectus.
Abſolutio à iureiurando.

priuſquam ad ſubiuganda reliqua, quæ in fide Vvladislai perſtiterant, reuerteretur. Nam ut Conradus dux Maſouiæ, concedente & abdicante ſe Henrico, quemadmodum ſuperiùs narrauimus, pro tutore & principe gerere ſe cœpit, Iuo epiſcopus Cracouienſis, ſiue Henrici uoluntate, ſiue ſua ſponte, & metu, odioq; Conradi, cui aduerſatus erat ſeduló, ꝓfectus ad Pontificē Max. Gregorium eius nominis nonũ, cum quo adoleſcens in Academia Pariſienſi coniunctè & familiariter uixerat, acceptusq; ab eo Peruſij honorificè, relaxationem per uim exacti iuriſiurandi Henrico impetrarat. Et proximus iam erat pubertati Boleslaus, & à Conrado patruo alienus, in Henricũ prono ſtudio pariter cum matre ferebatur, ſiue adeò ſui iam iuris eſſe cupiebat. Hæc ubi nõ obſcuris indicijs atq; ſignis intel

Boleslaus Pudicus captus à Conrado, & elapſus.
Cirſcum arx.
Prußia uaſtata à Maſouijs & Cruciferis.

lexit, Conradus, Boleslaũ unà cum matre ꝑ ſpeciē colloquij euocatũ capit: Cirſcumq;, quę arx eſt in Maſouia, aſportat, ac de necando puero cogitabat. Deinde mutata ſentētia, ſuaſu Vvladislai Sputatoris, & Marci Palatini Cracouienſis opera, in Secechouienſe monaſterium, quod in tractu Sendomirienſi ſupra Viſtulã ſitũ eſt, eos tranſtulit, & aſſeruari iuſſit. Ipſe uerò cum nonnullis ducib. finitimis & cũ nouis hoſpitib. ac defenſorib. Cruciferis expeditionē in Pruſsiã fecit, hoſtilemq; regionē longè & latè igni, ferroq; uaſtauit. Dũ aũt Conradus eo bello diſtinet, interim Boleslaus cũ Grimislaua matre, opera Abbatis Nicolai Franci, partim corruptis, partim inebriatis & ſopitis cuſtodibus, intēpeſtæ noctis ſilentio diſpoſitis clâm equis effugit: Zauichoſtoq; & Sendomiria potitus, nõ auſus eſt tamen uſquã in ſua ditione conſiſtere, ꝓpterea ꝙ præcipuis arcib. Conradus Maſouios ſuos præfecerat: ſed in Sileſiã ad Henricũ profectus eſt. Venientem humaniſsimè, ut par erat, Henricus accepit, & conſolatus eſt: cõparabatq; exercitũ, quo eum reduceret, Cõradumq; eij

Cracouienſis nobilitas aliena à Conrado.

ceret. At Cracouienſis conuentus plerīq; oēs ordines, cognita Boleslai fuga, & apparatu Henrici, nõ obſcurè illis fauere, & in Cõradũ cõſpirare. Erat in Sendomirienſi ditione Boleslaus Conradi filius, ſiue à patre, ad Pruſsicũ bellum proficiſcente, cum imperio, ne quid fortè ſe abſente nouaretur, relictus, ſiue tũc primùm, accepto de fuga Boleslai Pudici (iam enim ſic eum appellemus, quò dilucidior fiat hiſtoria) ac de motu Sēdomirienſiũ atq; Cra

Boleslai Maſouij crudelitas.

couienſiũ nuncio, aduolarat: nihil enim de eo certi habemus. Is igitur facta manu ſuorum, crudeliter in eos, quos aduerſæ factionis eſſe didicerat, imò uerò promiſcuè, nulloq; amici & inimici diſcrimine, cædibus & incendijs debacchabatur: & Vislicię belli ſede cõſtituta, in Cracouienſem oram populabundus excurrebat. Porrò aduerſarij Vislicienſe territoriũ

Henrici Barbati expeditio in minorem Pol.

uiciſsim infeſtabant. Venit tandem cum ualido exercitu Henricus, Boleslaũ Pudicum ſecum ducens: ac decedentibus metu Maſouijs, magno omnium ordinum conſenſu atq; alacritate ſuſceptus eſt: & Cracouienſem, Sendomirienſem, atq; Lublinenſem oram omnē facilè in ſuã redegit poteſtatem. Et quoniam per magnos ſumptus fecerat, paternus autē

Henricus principatum obtinet.
Scala Præginēſis arx.

Boleslai theſaurus à Conrado direptus erat, Cracouienſem quidē ditionē unà cũ principatu ſummo, permittēte Boleslao, Hēricus ſibi retinuit, Sendomiriēſem uerò atq; Lublinenſem ei cõceſsit. Cũ aũt is nõ ſatis tutò ſe in uicinia Cõradi eſſe exiſtimaret, Scalã Prægineñſem arcē cum ſuo territorio, in Cracouienſi tractu, ab Henrico, ubi cũ matre uitã degeret, impetrauit, & quinquenniũ fermè ibi uſq; ad Henrici obitũ exegit. Atq; eo quidē añо,

1234. ann.
Ploſcũ à Marchione Miſnēſi interceptum & recuperatum.
Conradi expeditio in Cracouienſem oram.

qui fuit poſt Chriſtum natum 1234. Conradus à Pruſsica expeditione reuertens, ſatis habuit exortũ domi inopinatũ bellum propulſare. Siquidē Miſnēſis Marchio, cũ ipſe quoq; piæ aduerſus barbaros Ruſſos militiæ nomen dediſſet, Ploſcum arcē Conradi interceperat, incertum cupiditaténe ductus, an iniuria prouocatus. Sed eum Conradus cum filijs mox eiecit, multis de exercitu eius cæſis, multiſq; cum baſilica in quam confugerant, crematis. Inſequenti uerò æſtate, anno Chriſti 1235. Conradus in Henricum arma mouit: & proceres Cracouienſes atq; Sendomiriēſes necquicquã ad defectionem ſollicitauit. Cum autē omnes à ſe alienos eſſe animaduerteret, admouens exercitũ propius Cracouiã, Scarbimirienſe & Prandocinenſe templa, & monaſterium Andreouienſe communiuit, præſi

Cracouia obſidetur.

dijsq; firmauit. Deinde Cracouiam oppugnare adortus, in radice montis cui arx impoſita eſt, & ad mœnia urbis caſtra metatus eſt: templumq; diui Andreæ, quod tunc ſuburbanum erat, caſtelli loco communiuit, primus Polonorum auſus Deo conſecrata templa impijs armis profanare. Habebat quidem Henricus magnas copias, ſed tamen uniuerſæ dimicationis diſcrimini rem non committebat, facilius & minori incommodo bellum ducendo debellari poſſe Conradum exiſtimans, propterea quòd ſibi domi bellum gerenti rerum omnium copia ſuppetebat. Hoſtibus cum longius frumentari & pabulari, aut domo ſupportare commeatum non ſine periculo neceſſe eſſet, diſpoſitæ ab Henrico turmæ ex inſidijs in pabulatores & frumentatores impetũ faciebãt. Qui uerò in præſidio

Craco-

Cracouiæ erant, omnes oppugnantiū conatus fruſtrabantur. Itaq; Conradus his difficultatibus implicatus, uaſtatis agris, incenſis pagis & uillis, nō modico etiam uiciſsim detrimento accepto, in Maſouiam redit. Neq; tamen præſidia de quatuor, quibus diximus, locis deduxit. Verùm ea poſt Hēricus, extructis & munitis è regione caſtellis, in anguſtum redegit. Illud uerò quod in templo diui Andreæ erat, longa obſidione ad deditionē cōpulit, & aduerſarios incolumes decedere permiſit. Agi deinde à procerib. de pace cœptū, cōuentumq; ut Henricus iuxtà atq; Conradus tutela & principatus gubernatione ſe abdicarent, ac Boleſlai Pudici, qui iam pubeſcebat, arbitrio permitteret, utrū ipſe ſibi curatorē ſumeret, cuius conſilijs in adminiſtrando principatu niteret. Facta poteſtate eueſtigio is patruo præterito, Henricū ſibi delegit. Moleſtè id tulit Conradus, uerùm tamen præſidia ex pacto deduxit. Et deſponſas pridē filijs ſuis Henrici neptes, Cōſtantiā quidē natu maiori Boleſlao, Gertrudim uerò Cazimiro uxores accepit, partitus inter eos, ac tertium Zemouitum, dominatū ſuum, quibus quiſq; finib. poſt ſe dominaretur, ne quid diſsidij ſe defuncto inter eos oriretur. Ipſe uerò quoad uixit, nihilominus omnia adminiſtrauit. Hoc tēpore Cazimirus dux Oppolienſium & Raborienſium, Miezislai filius, uita exceſsit, & Miezislaum atq; Vvladislaum filios ex Venceſlaua uxore ſuſceptos reliquit. Quorū Miezislaus cùm Iuditha Conradi Maſouij filiā uxorē duxiſſet, ſine liberis decedens, fratrē habuit ſucceſſorem. In Vngaria uerò Bela eius nominis quartus, Andreæ patri in regno ſucceſsit. Facta pace cum Conrado Henricus, quāuis principis ac ducis Cracouienſis & Sendomirienſis titulo abſtineret, tamē ſuo nutu eas regiones gubernabat, & magnā redituū partē nō inuito Boleſlao accipiebat, ut ſumptus in bellum factos cōpenſaret. Et rectè, utiliterq; multa de conſilij ſententia conſtituit: leges quaſdam improbas & peſtilentes, quæ auxiliares, uirginales, & uiduales dicebantur, ſuſtulit: meliores nonnullas ſanxit: eccleſiarū immunitates confirmauit, Magiſtratus bonis & induſtrijs uiris mandauit: in maleficos & calumniatores ſeuerè animaduertit. Opatouiam uerò oppidum cum ſexdecim pagis, amotis inde Templarijs, in quorū ditione fuerat, Lubuſſenſi epiſcopo iure ſempiterno adiunxit & addixit, aſſentiente Boleſlao. Quin & in Sileſia Borcum oppidum & territorium, & in maiore Polonia poſtea Cazimiriā cum quatuordecim pagis atq; decimis eidem epiſcopo donauit. Quod quidem ille miſeratione epiſcopi feciſſe uideri poteſt, propterea quòd ei Landigrauius neſcio quis aliquanto prius arcem Lubuſſenſem cum oppido intercepiſſet, quemadmodū Dlugoſſus memorat. Idem autem nō multò poſt prodit, à Villebrando Magdeburgenſi Archiepiſcopo eam ipſam munitionem expugnatā eſſe, propterea quòd is ab Henrico quarto Imperatore Romano, olim cum Criuouſto Boleſlao bellū gerente eam captam, & eccleſiæ ſuæ donatā eſſe diceret. Verùm ab Henrico Pio poſtea, cum is patri Barbato ſucceſsiſſet, recuperatā eſſe. Quæ quidem nō ſatis inter ſe congruunt, niſi hanc Archiepiſcopi Magdeburgenſis inuaſionem in Lubuſſium ad ſuperius tēpus retrahamus, eandemq; eſſe putemus cum illa Lādigrauiana, qui Archiepiſcopo eam munitionē quæſiuiſſe, uel ſibi quæſitam illi ex pacto tradere potuit: aut uerò poſt priorem illam interuerſionem, ab Henrico Barbato recuperatam fuiſſe exiſtimemus, & pro ea Henricā illa, quæ dudum cōmemorauimus, epiſcopo Lubuſſenſi in compenſationem dediſſe, ſtatimq; eam rurſus amiſiſſe. Nunc quidem oppidum id, eſt in ditione Marchionis Brandeburgenſis. Fieri autem potuit uel librariorum, uel ipſius Dlugoſi errore, ut Landigrauium ſcriberet pro Marchione, quem Germani Margrauium uocant. Cęterùm illud longè etiam inconuenientius, quod idem Dlugoſſus uigintiſex annis ante illa Landigrauij tempora Boleſlaum huius Henrici filium prodigum & luxu perditum Marchioni Brandeburgenſi illud ipſum territorum uendidiſſe, et ex eo tempore à Polonia alienatū fuiſſe ſcribit. Quo quidē tempore necdum Henricus patri ſucceſſerat, nec ſcio an iam tum uxorem habuerit. Quin unicum is filium reliquit moriens, Henricum, non Boleſlaum. Sed non unū hoc eſt Dlugoſi peccatum, in huius temporis hiſtoria. Sic enim ferè, homo alioqui diligens, hic omnia confudit & implicauit, ut in ueritate & ordine rerum explicando Delio, quod in prouerbio dicitur, natatore opus ſit. Niſi fortè librariorum ea culpa eſt. Verùm de Lubuſsi alienatione nos inferius, ex eodem Dlugoſſo, ſuo loco referemus. Nunc ad curriculum reuertamur: ſi pauca prius de Iuone epiſcopo prætermiſſa reſumpſerimus. Is igitur cum in cōtentionem de loco cum Laurentio Vvratislauienſi epiſcopo (qui poſtea ex roſarum odore deceſsit) in ſynodo prouinciali ueniſſet, nec ei quamuis probanti prærogatiuā ſuam ſedis Apoſtolicæ diplomate Vvratislauienſis cederet, profectus iterū ad Pontificē Max. quo tempore Conradus dux Maſouię principatum adminiſtrare cœpit, quemadmodum

Conradus reb. infectis diſceſsit.

Pax inter duces.

Cazimiri Oppolienſis mors & filij.

Bela quartus rex Vngariæ.

Henrici Barbati acta.

Leges malæ abrogatæ ab Henrico.

Opatouia Lubuſſenſi epiſcopo donata.

Borcum & Cazimiria eidem donata.

Laurētius epiſcopus roſarū odore exinctus.

Cracouienſi epiſcopo metropolitica dignitas reddita, nec tamen retenta.

ſuperius attigimus, metropoliticam dignitatem Cracouienſi eccleſiæ, quam Lampertus Zula epiſcopus ante centum quinquaginta annos negligentia ſua amiſerat, recuperauit. Verùm cum Romam religionis ergo Peruſio profectus eſſet, reuertens æſtate media, æſtu & itineris labore cõfectus, in morbũ incidit: ex quo non multò poſt prope Mutinã deceſſit, cum duodecim annis epiſcopus fuiſſet.

Iuonis epiſcopi Cracouienſis mors.

Cuius corpus poſtea Cracouiã à Dominicanis fratrib. relatũ, & in ipſorũ templo conditũ eſt. Nec poſtea curæ fuit ſucceſſorib. eius epiſcopis, ut metropoliticũ honorẽ reſumerent.

De Cracouienſi epiſcopa lis.

Vislaus epiſcopus Cracouienſis.

Vacauit aũt eo mortuo cathedra Cracouienſis biennio, propterea quod Vislaus Coſcelecius canonicus, gente Zabauius, & magiſter Andreas Gryphius Scholaſticus, Marci palatini Cracouienſis filius, qui cũ Iuone in Italiã profectus erat, de ea litigarent, hic quidẽ prouiſione Põtificis Max. ille uerò legitima electione nixus. Ad extremũ peruicit Henricus Barbatus, ut Vislao eã pontifex adiudicaret, Andreas uerò pòſtea poſt Petrum Plocenſis epiſcopus factus eſt.

Cracouienſis baſilica arſit.

In interregno aũt illo, ut ita dicamus, baſilica Cracouienſis fortuito incendio in turri, quæ ex teſtamento Iuonis plumbo tegebatur, excitato cõflagrauit. Quã Vislaus poſtea inſtaurauit, & alterã turrim excitauit.

Poloniæ maioris motus.

Boriuoij impotentia & cædes.

Nũc iam ad maiorẽ Poloniã reuertamur. Dum Henricus de tutela Boleslai & principatu cum Conrado belligeratur, Boriuoius qui cum præſidijs in maiore Polonia relictus erat, cœpit abuti poteſtate ſua. Etenim cum fines bonorũ epiſcopi & eccleſiæ Poſnaniẽſis inuaderet, nec alijs iniurijs abſtineret, ac Paulus epiſcopus Poſnanienſis ex condicto Sremum ad eum ueniſſet, ut certorum hominum arbitrio ijs de rebus cum eo tranſigeret,

Paulus epiſcopus Poſnanienſis captus.

captus ab eo, & in uinculis habitus eſt. Verùm non impunè ei ceſsit uiolaſſe ſacroſanctã epiſcopi maieſtatẽ. Nam & epiſcopus cum fortè euaſiſſet, è cœtu Chriſtianorũ eum eiecit, &

Vvladislaus Sputator Sremenſem arcem recepit.

Vvladislaus cũ prædatoria manu, qua agros aduerſariorũ & oppida uexabat, noctu à cuſtodibus in arcẽ Sremenſem intromiſſus, ipſum cum Sendiuoio nobili & potenti equite, multisque alijs militibus, qui ad primum tumultum non diffugerant, obtruncauit: arcemque, ne receptaculum deinceps hoſtibus ſuis eſſet, exuſsit. Tametſi Dlugoſſus uelle uidetur, alium ab illo, cuius ſuperiùs mentionem fecimus, hunc fuiſſe Boriuoium, Polonũ, equeſtri familia ortum.

Henrici Barb. expeditio in maiorem Poloniam.

Henricus cognitis ijs, quæ in maiore Polonia gerebantur, à Cracouienſib. rebus eò conuerſus, ut Vvladislaum reprimeret, neque ullam ei munitionem, ex qua bellũ renouare poſſet, reliquam faceret, exercitum conſcribit: & ad Gneſnam, quæ adhuc Vvladislai præſidio tenebatur, ducit.

Gneſna oppugnata, nec tamen expugnata.

Materia ferè & roboribus arx Gneſnẽſis munita erat antiquitùs, ſed egregiè tamen à militibus Vvladislai defendebatur: multique oppugnantium, cum ſub mœnia ſucceſsiſſent, ſaxis atque alijs telis, aut contis etiam ſupernè icti cadebant. Erumpendo item ſæpius obſeſsi obſidentes magnis incõmodis afficiebant, ita ut iam ſegnius munia ſua obirent, & machinæ quædam ad expugnationem excitatæ (quas tamen bombardas fuiſſe, quæ poſteriùs inuentæ ſunt, credere non libet) ſuóne uitio collapſæ, an hoſtium ui diſiectæ, ruinam fecêre. Quibus incommodis permotus Henricus, & ad Sileſicæ ſuæ ditionis res componendas reuocatus, ſoluit obſidionem: & ad extremas ditionis ſuæ Sileſicæ oras contendens, in itinere apud Croſnam grauiter ægrotare cœpit: nec mul-

Henrici Barbati mors.

1238. ann.

tò pòſt, ritè ſacris myſterijs procuratus, diem clauſit extremum anno Chriſti 1238. Cuius corpus ad Trebnicienſe monaſteriũ ab Henrico filio, cui Pio cognomen datũ eſt, relatũ, honorificè ſepultum eſt.

Heduigis res humanas deſpexit.

Nam Heduigis uxor in illo ipſo monaſterio degens, neque ægrotũ uiſere, neque mortui funus deducere, aut obuiã ei prodire uoluit, ne quo rerum humanarũ commercio animus eius à diuinis auocaretur. Quin etiam cæteris, uiris iuxtà ac mulieribus plãgentibus & lamentantibus, ſola moderatè coniunctiſsimi mariti mortem tulit: impium eſſe, uoluntati diuinæ aduerſari, dictitans.

Henrici Barbati cum Heduigi uxore continentia.

Ac ne uiuentem quidem illum ſæpê adijt, niſi fortè ut egenis, & iniuria affectis opitularetur. Cõmuni enim cõſenſu totos ferè triginta annos diſiuncti & continentes uixêre.

Henricus quare Barbatus dictus eſt.

Ex quo tẽpore Henricus barbã promiſit, atque inde Barbatus uocitatus eſt.

Mieſco Cuiauiæ dux iniuſtus à muribus abſumptus.

Sub illud tẽpus ſtupẽda, nec tamen inaudita prius, res in Cuiauia accidiſſe memoratur. Miezislaus enim ſiue Mieſco, Cõradi ducis filius, cui propter capitis intemperiẽ Coſsiſco cognomen fuit, cui pater Cuiauiã cõceſſerat, cũ inopũ, pupillorũ & uiduarũ bona iniuſtè diriperet, indeque quodã tẽpore conuiuiũ multis inuitatis præberet, ab ingẽti multitudine muriũ inuaſus: & fruſtrà naui fugiens, murib. fugientẽ etiam per aquas perſequẽtibus miſerabiliter perijſſe dicitur: exemplo futurus poſteris, ne ſe rapinis, iniurijs, & ſanguine miſerorum hominũ ſaginent.

Vvladislaus Sputator mortuus.

Vvladislai filij.

Defuncto Henrico Barbato, adſpirare rurſus Vvladislaus ad amiſſum dominatum cœpit. Sed abhorrentibus ab eo uoluntatibus omnium præter paucos, & Henrico Henrici Barbati filio fauentibus, fidemque ſuam obligãtibus, mœrore ac dolore animi in grauẽ morbum incidit, cum apud ſocerũ eſſet in

Pome-

Pomerania,& paucis diebus moritur,relictis Præmislo & Boleslao, qui poſtea Pius dictus eſt filijs. Corpus eius Poſnaniã relatum permittente Henrico Pio,in baſilica (nam ita mandarat moriens)ſepultũ eſt. Poſt eius mortẽ Naclenſis & Vſcẽſis arx cũ territorijs ſuis in fide filiorũ eius permanſêre. Gneſna uerò deditione facta in poteſtatem Henrici uenit. Cæterùm Conradus Maſouiæ dux Henrici morte rurſus in ſpem Boleslai Pudici fratris filij opprimendi erectus,uexare ditiones eius clandeſtinis latrocinijs, ac mox etiã apertis excurſionibus cœpit. Ad cuius conatus reprimendos,Boleslaus,ut externa quoq; auxilia ſibi adiungeret,ad Belam quartũ Vngarorũ regẽ legatos miſit:cuius legationis principes fuêre Clemens Clementouius Caſtellanus,& Ianuſsius palatinus Cracouienſis: noua cũ eo fœdera icit,ſiue adeò antiqua firmauit:filiã eius Kingã, quæ & Cunegundis dicta eſt, anno Chriſti 1239. uxorẽ duxit,puellã moribus & ſanctimonia uitæ nobilẽ. Dos ei quadraginta milliũ marcarũ fuit. Tali aũt coniuge beatus Boleslaus,tamen primis nuptiarum diebus eam non attigit. Inde confirmata poſtea cõſenſu mutuo religione,ambo perpetuò uouêre continentiã. Hinc Boleslao Pudico cognomen inditũ. Poſt hæc aũt fœdera & nuptias,Conradus Boleslaum bello laceſſere auſus non eſt. Verùm Bydgoſtiã arcẽ in Cuiauia,quæ ciuili illo inter ipſum & Henricũ bello uigente, à Suentopelco Pomeranorũ domino intercepta erat,in poteſtatẽ ſuã redegit. Nec tamen quieuit Suentopelcus, quin poſtea tumultuaria excurſione Inovvaladiſlauiã oppidũ,cõpluresq; pagos circumcirca ferro et igni depopulatus eſt. Porrò à Pruſsis quietior iam erat Cõradus. Nam ij Cruciferorũ & uoluntariorũ quorundã Teuthonũ ducũ atq; etiã Pomeranorũ armis fracti, & in anguſtũ redacti erant. Cæterùm domi nõ ita tranquillas res habuit. Atq; id quicquid erat mali, ſua ſibi temeritate & furore præcipiti,falſa ſuſpicione inflãmato,accerſiuit. Profectus erat Cazimirus filius eius Vvratislauiã,ut ſponſam & affines ſuos uiſeret: captusq; conſuetudine eius,diutius ibi,nequicquã reuocante patre,cõmoratus eſt. Suſpecta res ea Cõrado, ut eſt ferè ſuſpicax & ſollicita tyrannis,eſſe cœpit,uerito ne quod filius cum Henrico ſocero(uiuebat em̃ adhuc)contra ſe & cæteros fratres conſiliũ iniret. Neq; enim adhuc Henrico,quamuis reconciliato,ac duplici affinitate ſecum cõiuncto,fidebat. Erat cũ Cazimiro Ioannes Zapla,iuris peritus,Vvladislauienſis & Plocenſis Scholaſticus,atq; ducalis Cãcellarius,cuſtos & moderator adoleſcenti à patre datus. Eum igit̃ Cõradus, quaſi conſciũ ſiue adeò authorem conſiliorũ filij,literis reuocauit,captumq; cauſa nõ cognita in carcerẽ coniecit,ac mox quæſtionibus ſubiectum,eodem furore in patibulũ egit. Cuius cadauer cum Dominicani fratres(quos Ploſcũ Cõradus antè aliquot annos,condito eis monaſterio induxerat)depoſuiſſent,& Chriſtiano ritu funus deducerent, Agathia Conradi uxor, mariti furori ſuffragata,ereptum & in plauſtro duobus bubus contumeliæ cauſa uectum; noua furca ad id ex tempore ad ædem atq; monaſteriũ Dominicanorum ex aduerſo baſilicæ erecta,iterum appendi iuſsit. Nec tamen deterriti ſunt fratres Dominicani, quin iterũ id deponerent,atq; honorificè ſepelirent. In quo quidem euidenter diuina iuſticia apparuit,ſceleſta & ſacrilega tyranni manu ad ultionem patrati prius à Ioanne illo ſceleris uſa, propterea quòd is iniuſtæ & nefariæ Chriſtini palatini necis autor, aut ſanè incentor fuerat. Et ſanè huiuſmodi ferè ſunt ſuſurronum ac delatorum quibus aulæ & aures principũ patent,exitus. Hoc uerò Conradi facinus,& patratum in ſacerdotem Dei parricidiũ,Andreas Plocenſis epiſcopus,Marci palatini Cracouienſis filius,uindicare auſus non eſt, ne quid & ipſe à tyranno pateretur. Cæterùm Petrus Archiepiſcopus Gneſnenſis, cuius genus & familia non memoratur re cognita,maiore animo uniuerſæ Plocenſi diœceſi ſacris interdixit. Quamobrẽ excanduit quidẽ primũ Cõradus,uerũ pòſt ad ſe reuerſus, agnouit culpã,& Lenciciã ad Archiepiſcopũ,ut ille iuſſerat, uenit: de admiſſo ſcelere Archiepiſcopi arbitratu ſatisfecit:Louiciã uillã, cũ circũiacentibus ſyluis ſanè q̃ uaſtis,Archiepiſcopo Gneſnenſi ſempiternò iure donauit,ea quidem lege,ut is Plocenſis Canonicus ſemper eſſet,& libram ſiue marcã auri duci Maſouiæ eorum bonorũ nomine quotannis penderet. Vvladislauienſi item et Plocenſi eccleſijs idem Cõradus multa largitus eſt,atq; ita archiepiſcopus interdictũ ſuũ relaxauit,& Conradus dux ab delegatis Pont.Max.Gregorij IX. epiſcopo Vvratislauienſi,& Scholaſtico Cracouienſi,à crimine abſolutus eſt, cum ea quæ Archiepiſcopo,& Vvladislauienſi atq; Plocenſi epiſcopis receperat ac donarat, unà cum filijs ſuis confirmaſſet. Id adeò 1240. Chriſti anno actum eſt. Circa hæc tempora Boleslaus Pudicus,matris precibus adductus,cœnobiũ Cracouiæ fratrib. diui Franciſci Aſiſinatis nouo tunc inſtituto uiuentib. Praga accitis,condidit: itemq; Pompo ſecũdus magiſter Cruciferorũ in arce noua Torunenſi:nec ita multò antè Theodorus palatinus Cracouienſis,

Henricus Gneſna potitus.

Conradus uexat terrã Sendomirienſem.

Boleslai fœdus & affinitas cũ Bela Vngarorum rege.

1239. ann.

Cunegundis uxor Boleslai Pudici.

Coniuges continentes.

Boleslaus unde uocatus ſit Pudicus.

Bydgoſtia intercepta & recepta.

Suentopelcus Cuiauiam populatur.

Pruſſorum uires fractæ à Teuthonicis.

Ioannes Zapla Scholaſticus Plocenſis à Cõrado ſuſpẽſus.

Calumniæ pœna.

Interdictũ Archiepiſcopi in Plocenſi diœceſi.

Conradi pœnitentia.

Louicia Archiepiſcopo donata.

Archiepiſcopus Gneſnenſis Canonicus Plocenſis.

1240. ann.

Franciſcani ſodales.

Pompo ſecundus magiſter Teuthonicorũ in Pruſsia.

uienſis,gente Gryphius,qui Cedro uulgò appellatus eſt,in pago Sciricio,monaſteriũ Ci-
Scircienſe monaſterium.
ſtercienſib. monachis excitauit & locupletauit: quod in Ludimiro hæreditario pago ſuo
ſub Carpatho monte prius ædificauerat: uerùm transferre coactus eſt, quòd locus ille in
confinio Vngarorum ſitus, infeſtus eſſet latrocinijs, cuius monaſterij reditus Viſlaus &
Prondota epiſcopi Cracouienſes attributis decimis quibuſdam auxerũt. Broniſius etiam
comes gente Venauius, cuius inſigne eſt caput biſontis, in pago ſuo hæreditario Goſci-
Paradiſi monaſterium.
couo in Poſnanienſi diœceſi iiſdem Ciſtercienſibus monaſterium cõdidit, quod Paradi-
ſi nomine tunc dici cœptum, etiam nunc eam appellationem retinet. Nec ita multo antè
Breſcenſe monaſtarium.
Breſcenſe etiam monaſterium ſupra Viſtulam, quinto à Cracouia milliario Præmonſtra-
tenſibus monachis ab Iuone epiſcopo Cracouienſi conditum poſſeſsionibus ac decimis
dotatum eſt. Conſecutum eſt deinde tempus,quo Polonia cuncta,dudum inteſtinis mo-
tibus atq; ciuilibus bellis exagitata,ferarũ etiam,barbararumq; gentium quaſi inundatio
Tartari Poloniam uaſtant.
ne quadam noua miſerabiliter diuexata & afflicta eſt.Tartari nanq; Ruſsia, quemadmo-
dum ſuo loco narrauimus,peruaſtata,& maxima ex parte ſubiugata, anno Chriſti 1240.
Zauichoſtum incenſum.
Lublinenſem oram in Polonia Ruſsiæ finitimam magno impetu inuaſerũt: exuſtaq; arce
Sendomiria expugnata.
Lublinenſi,omnem illam regionẽ uſq; ad Viſtulam longè,lateq; depopulati, Zauichoſtũ
etiam arcem in ripa Viſtulæ ſitam incenderũt:indeq; in Ruſsiam reuerſi, depoſita tuto lo-
Copriuunicienſe monaſteriũ direptum.
co præda,quã ingentẽ abegerant & aſportarant, curriculo in Poloniã hyberno tẽpore re-
uerſi ſunt:trãſmiſſoq; Viſtula flumine glacie cõcreto,Sendomiriã expugnauêre:Copriuv-
nicienſe monaſterium diripuêre: utrobiq; præter ciues magnam agreſtium & nobilium
Tartari ad Scarbimiriam uſq; prædas agendo progreſſi.
multitudinem, quæ illuc cõfugerat, unà cum monachis interfecêre: progreſsiq; longius,
nemine prohibente, per Viſliciam Scarbimiriam uſq;,quod oppidũ ſeptem milliarijs ab-
eſt à Cracouia,peruenêre.Inde uerò in capite quadrageſimæ anni ſequentis omnis gene-
ris præda onuſti, ingentem etiam hominum utriuſque ſexus forma & ætate florentium,
multitudinem,loris adſtrictam in morem pecudum præ ſe agentes reuertebantur. Con-
tinebat ſe Boleſlaus princeps Cracouiæ ſimul cum matre, nuſquam auſus tantæ hoſtium
multitudini ſeſe opponere. Cæterùm Vvlodimirus palatinus Cracouiẽſis coacta aliquan
Poloni apud Turſcũ à Tartaris fuduntur.
ta manu,inſecutus abeuntes, apud Turſcum pagum, uno à Polanecio oppido milliario,
ſtatiua habentes,ex improuiſo adortus eſt,& magnam in perturbatis & inopinata re per-
territis,initio ſtragem edidit. Verùm poſtea Tartari animaduerſa noſtrorum paucitate,fa-
cilè multi paucos & multa cæde fatigatos, ſuperarunt: & cæſis nonnullis,reliquos in fu-
gam uerterunt. Neq; tamen longius inſequi fugientes auſi ſunt, ueriti ne in inſidias præci
pitarent.Interim aũt dũ pugnabãt Tartari,captiui diſciſsis uinculis in ꝓximas ſyluas effu-
Captiui Tartarorum elapſi.
gerũt.Porrò Tartari ſua ſtrage perculſi,metuentesq; ne maiorib.noſtrorũ copijs opprime
rentur,raptim atq; tumultuariè ſeſe recipientes,& ſaucios,& ęgrotos abijcientes,ꝓpe Se-
cechouũ in magna ſylua,quæ Stremech dicit̃,aliquot dieb.delituêre,ut inſequentes falle-
Tartari iterũ bipartito agmine totam Poloniam peruaſtant.
rent.Inde poſtea in Ruſsiã rediêre.Nec multò pòſt auctis maiorẽ in modũ copijs,irarũ ple
ni in Poloniã reuertêre.Et cum apud Sendomiriã biduo ſtatiua habuiſſent, quo plura po-
pulationib.cõplecterent̃,bifariã diuiſi ſunt.Ac pars quidẽ Loncicienſem & Cuiauienſem
oram duce Kaidano uaſtarunt:cum reliquo uerò exercitu Battus ſummus eorum dux &
Battus dux Tartarorum.
imperator Sendomirienſem tractum,uerſus Camionã fluuium & Iſilzam arcem & oppi-
dum epiſcopi Cracouienſis infeſtauit. Vnde & Batti uiam haud longè ab eo oppido nun
Batti uia.
cupari Dlugoſſus memorat.Tametſi Bonfinius de rebus Vngaricis,Battũ per id tempus
Peta Tart. dux.
cũ longè maximis copijs in Vngariã expeditionẽ feciſſe ſcribit, Petam uerò ab eo cũ parte
exercitus miſſum ex Ruſsia,in Poloniam excurriſſe, ac deinde per Sileſiam & Morauiam
Vngaria cum finitimis prouincijs triẽnio uaſtata à Tartaris.
in Vngariam ad Battum ueniſſe.Satis quidem conſtat,Tartaros Batto & Caidano ducib.
per idem tempus Vngariam omnem cum finitimis Raſcia,Boſna,Croatia,& Bulgaria,to
tò triennio cædib.& incendijs deuaſtaſſe,Bela rege profligato,& in Dalmatiã fugato.At
proceres & equites Cracouienſes,& Sendomirienſes,non ferentes chariſsimam patriã, ſe
inſpectantibus,tam crudeliter uaſtari:parentes,uxores,& liberos,ſuos dulciſsimos, omni
genere contumeliæ affectos, uel miſerabiliter trucidari, uel in fœdam ſeruitutem abduci,
uillas atq; penateis incendi, religiones ſanctiſsimas atque templa Dei Opt.Max.cædibus
& libidinibus & ſanguine ſacerdotum pollui: Chriſti Ieſu Dei & hominis corpus cœliti-
Polonorũ clades apud Chmelicum à Tartaris accepta.
bus uenerandum,impuris barbarorum pedibus conculcari. Hæc inquam non ferentes,
ſimul autem conflictu Turſcenſi animati, facta manu Tartaris apud Chmelicum pagum
non longè à Sidlouo oppido occurrunt, eo quidem propoſito,ut uel corporib.ſuis uiam
ipſis ad ulteriora obſtruerent.Tartari ubi de aduentu Polonorũ cognouerunt, duas acies
inſtruunt:

inſtruunt: quarum altera magno cum clamore in noſtris aduenientes procurrens, ut mos
eſt genti, prælium commiſit. Altera in ſubſidijs erat, ut laborantibus ſuis ferret opem. No-
ſtri, quòd pauci erant, ſimplicē aciem inſtruxerant, & omnes pariter pugnam capeſſebant.
Et læuum quidem cornu Cracouienſes cum Vvlodimiro palatino & Clemente Caſtel-
lano Cracouienſi tenebant. In dextro autem Pacoslaus palatinus, & Iacobus Ratiborij fi-
lius Caſtellanus, Sendomirienſibus ſuis præerant. Pugnatum eſt horis aliquot acriter: ad
extremum tartari multis fortibus uiris amiſsis, cedentes ad ſubſidiariam aciem ſeſe rece-
pere, noſtris alacriter inſtantibus, & debellatum eſſe credentibus. Ibi uerò denuò inſtaura
tur prælium. Tartari integri & recentes feſsis & ſaucijs ſuccedunt, noſtri primo ſucceſſu
freti, extremum conatum faciunt, ut aut plena uictoria potiantur, aut uerò honeſtè pro pa
tria mortem oppetant. Tandem amiſsis ducibus & fortiſsimis quibuſq; militibus ad pau
cos redacti, terga dedere: & itinerum notitia, ſyluiſq; tecti, euaſêre. Ceciderunt eo prælio
inter cæteros maximè nobiles & præſtātes, Chriſtinus Sulcouicius, Albertus Stēpocius,
Nicolaus Vitouius, Zementa, Grābina, & Sulislaus. Factum eſt autem hoc prælium de-
cimaoctaua die Martij. Continebat ſe per id tempus Boleslaus Pudicus cum Grimislaua
matre & Kinga uxore in arce Cracouienſi. Sed accepto nuncio de clade ſuorum, in Vnga-
riam cum familia & ſuppellectili, raptim collectis ſarcinis, ad ſocerum profugit, nihil tuti
Cracouiæ & in tota Polonia à barbarorum furore ſibi ducens. Sed cum Vngariam quoq;
maior etiam uis eorundem barbarorum infeſtaret, ad fines Poloniæ ſe recepit, & in Pieni-
na arce ſupra Donaiecium fluuium, haud longè ab oppido Sandecia ſub Carpatho mon-
te ſita, aliquandiu commoratus eſt. Principis exemplo plurimi mortales, ditiores præſer-
tim, partim in Vngariam, partim in Germaniā diffugerunt. Tenuiores uerò in ſyluas, mō-
tes, & paludes ſeſe abdiderunt. Porrò Tartari poſt Chmelicenſem uictoriam ad Cracouiā
contenderunt, quòd eam urbem caput Poloniæ ac domicilium principis eſſe didicerant:
& cum uacuam defenſoribus reperiſſent, flammis in tecta ſæuierunt. Templum tamen di
ui Andreæ duabus turribus munitum, quod etiam tum extra oppidum erat, egeni ac de-
biles, qui in id ſe receperant, interfectis ſupernè compluribus barbaris, qui propiùs acceſ-
ſerant, defenderunt. Neq; enim immorari Tartari in expugnatione templi uoluerunt, nè
quid ſpacij darent alijs ad colligendum ſeſe, aut fugiendum. Sed in Sileſiam ingreſsi, cum
diſiectos Odræ pontes reperiſſent, compactis ex tempore ratibus, apud Ratiboriam flu-
men traiecerunt. Seruabat ripam ulteriorem Miezislaus, dux Ratiborienſium, Cazimiri
filius, cum parua manu. Is igitur in eos qui primi amnem tranſmiſerant, facto impetu, ma-
gnam in eis ſtragē edidit: ſed reliquo exercitu celeriter nauigando pariter & natando (ua-
lent enim ea re ipſi iuxtà ac equi ipſorum) ſuperueniente ceſsit, & Legniciam ad Henri-
cum Pium, Barbati filium, qui ibi cogebat exercitum, ſe recepit, & cum eo ſe coniunxit.
Tartari uerò continuato curſu ad Vvratislauiam, quòd oppidum oræ illius primarium eſ-
ſe acceperant, feſtinarunt. Verùm id incenſum repererunt. Oppidani namq; cognito ad-
uentu barbarorum, munitioni oppidi diffiſi, ſuppellectili ſua, frumēto, & commeatu cæ-
tero in arcem comportato, id reliquerant: milites uerò qui in præſidio arcis erant, uacuum,
ne hoſtibus prædæ uel receptaculo eſſet, incenderant. Quam ob rem indignati Tartari, ar
cem obſederunt. Sed fruſtrà conſumptis diebus aliquot, cum obſeſsi ad longiorem etiam
obſidionem perferendam non imparati eſſe uiderentur, irrito cœpto inde ſimiles fugien-
tibus abierunt, diuino, ut poſtea compertum eſt, oſtento perterriti: quod fuit huiuſmodi.
Ceslaus unus de comitibus Iuonis epiſcopi Cracouienſis Romæ diui Dominici uitæ in-
ſtitutum profeſſus, præerat conuentui Vvratislauienſi apud diui Adalberti. Et ad primū
tumultum cum cæteris ſodalibus in arcem confugerat. Eo igitur iugibus precibus & la-
chrymis Dei miſericordiam, & præſentis periculi depulſionem implorante, ecce columna
ignea cœlitùs apparuit, & ſtatiua Tartarorum, omneq; territoriū ingenti atq; terribili ful-
gore colluſtrauit. Hoc miraculo barbari perterrefacti, nihil cunctati, obſidionem ſolue-
runt: & Legniciam, ubi Henricum ducem cum magnis copijs & auxilijs eſſe cognouerāt,
contenderunt, auctis uiribus ſuorum aduentu, quos in Lencicienſem & Cuiauienſem tra
ctum excurſionem feciſſe ſuperiùs memorauimus. A' quibus etiam Vitouienſe monaſte-
rium in tractu Siradienſi direptum, & monachæ omnes, præter tres quæ in ſyluam profu-
gerant, interfectæ ſunt. Vnde poſtea quæ ſuperfuêre Buſco eum locum commutarunt, &
monachi eiuſdem ſectæ locum illum incolere cœperunt. At Henricus aduentu hoſtium
cognito, obuiam eis progreditur, procurato ſacris myſterijs exercitu, eo quidem animo,
ut aut uinceret, aut fortiter pro aris atq; focis, aut pro populo ſuo dimicans occumberet,

Boleslai Pudici fuga.

Pienina arx.

Cracouia incenſa à Tartaris.

S. Andreæ templum defenſum.

Sileſia à Tartaris uaſtata.

Vvratislauia incenſa.

Tartari ab arce Vvratislauienſi refugerūt.

Miraculum.

Vitouienſe monaſterium direptum.

Buſcenſe monaſterium.

non modò non deterrente,ſed etiam atq; etiam hortante matre Heduigi, quæ futuri præſcia,tamen diuinæ uoluntati repugnare nefas eſſe ducebat.

Henrici exercitus.

Quinq; autem agminib. exercitus eius conſtabat. In primo erant cruce ſignati ex uarijs gentibus ſummi pontificis autoritate & cohortatione poſt cladem ſuperioris anni collecti: cum quibus ordinati erant foſſores ex metallis Goltibergenſibus. Cui agmini præerat Boleslaus Dipoldi Marchionis Morauiæ filius. In ſecundo erant maiores Poloni & Cracouienſes nõnulli, quos quidem ducebat Sulislaus Vvlodimiri palatini Cracouienſis frater. In tertio erat Miezislaus dux Ratiborienſis & Oppolienſis cum ſuis copijs. Quartum tenebat Pompo Magiſter Pruſsiæ,cum ſuis Cruciferis. In extremo erat ipſe Henricus, cum flore militiæ Sileſicæ & Polonicæ,& mercenarijs externis. Totidem Tartari fecerunt.

Prælium cum Tartaris apud Legniciam.

Tartari fugiendo pugnant.

Eſt ſub Legnicia planicies ſpacioſa ad Nyslam amnem,quæ bonus campus dicitur. In ea igitur concurrunt acies,primiq; cruce ſignati(nam id ab Henrico impetrarant)pugnam ineunt,& primos barbarorũ præcurſores facile fundunt. Verum illis ſiue pulſis,ſiue de induſtria cedentibus(etenim fugiendo pugnare genti maximè uſitatum eſt)primum illud agmen cruce ſignatorum,productum longius à ſuis, & à multitudine barbarorum circundatum, denſo imbre ſagittarum obruitur,ita ut pauci inde euaderent: magna ſiquidem ex parte nudi erant.

Sagittæ Tartarorum penetrant loricas & thoraces atq; galeas.

Tametſi ne loricæ quidem,aut thoraces,aut galeæ ſatis uim Tartaricarum ſagittarum ſuſtinent. Ibi & Boleclaus dux inter primos pugnans cecidit. Succedit alterum agmen ex duobus iunctum,cui dux Oppolienſis & Sulislaus præerant. Atq; id facto impetu in hoſtes in cæde primorum exultantes,magnam ſtragem edidit,cum baliſtarij contra ſagittarios eorũ conſtitiſſent. Quod animaduertentes Tartari,duo item agmina ſuis laborantibus ſuccurſura ſubmittunt.

Stratagema Tartarorum. Sileſiorum & Polonorum fuga.

Neq; tamen ſegnius noſtri pugnam cient,donec quiſpiam de exercitu Tartarorum eques ab latere noſtris ex improuiſo apparens, Polonica lingua,ut fugerẽt identidem uociferatus,eos conturbauit,& in fugam cõuertit,orto fugæ initio à Miezislao Oppolienſi,qui uocem illam amici eſſe,ſaluti ſuorum conſulentis, quaſi iam reliqua agmina à barbaris deleta eſſent,credidit. Ibi Henricus nihil ſuorum ſtrage,fugaq; deterritus,extremo agmine cum Cruciferis coniuncto fugientes inſequẽtium Tartarorum impetum excipit: inſtauratoq; prælio,Tartaros uiciſsim premit. Succurrit & Battus,ſiue Petaſius,uehementer debilitatis. Certatur utrinq; totis uirib. pro uictoria: ex æquataq; rurſus aliquandiu pugna,tandem Henrici res uirtute militum,meliore loco eſſe cœperant. Ibi Tartari fugam neutiquam ſimulatam capeſſunt. Inſtant noſtri fugientibus.

Tartari uincunt Polonos magicæ artis præſidio.

Erat in extremo illo agmine inter alia ſigna uexillum inſigne,cuius pictura X Greci elementi figuram præ ſe ferebat: in cuſpide uerò imago erat tetra,nigraq; capitis humani barbati. Id igitur uexillum cum ſignifer uehemẽtius quateret, fumum atq; nebulam denſiſsimam & fœtidiſsimã exhalabat. Ea nebula non modò aſpectum barbarorum noſtris adimebat, uerùm etiã odore teterrimo eos enecabat: totumq; adeò exercitum noſtrorũ nouitate & miraculo rei ſtupefactum perturbauit. Incantationibus id quibuſdam Tartari effecerãt.

Tartari magica arte multũ utuntur.

Quibus iuxtà ac ariolationibus atq; diuinationibus cæteris cum aliàs,tum in bello plurimum utuntur: Ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare ſoliti. Tunc uerò barbari ubi noſtros trepidare ſenſerunt,cohortati ſeſe inuicem,impreſsionem in eos faciunt: perturbatiſq; ordinibus magnam cædem faciunt: in qua Pompo Magiſter Cruciferorum cum fortiſsimis quibuſq; ſuorum occubuit.

Pompo magiſter Cruciferorum Pruſsienſium occiſus. Henrici fuga & cædes.

Diffugiunt cæteri ex acie,præter eos qui circum ducem erant. Nam is turpe ratus fugere,non inultus mori uolebat. Ad extremum tamen,cum aliquandiu fortiter pugnans hoſtium uim ſuſtinuiſſet, perſuaderi ſibi paſſus eſt, ut ſe melioribus rebus ſeruaret: perruptiſq; hoſtilibus cuneis, quatuor tantum comitantibus,nempe Sulislao,de quo ſuperiùs,Clemente palatino Glogouienſi, Conrado Conradi, & Ioanne Iuani filijs,nobilibus & fortiſsimis uiris,iam periculum euaſurus eſſe uidebatur, cum ſubitò fortuna conatum eius deſtituit. Equus enim cui inſidebat, multis uulneribus in prælio acceptis,debilitatus concidit. Et quanquam Ioannes alium ipſi,à cubiculario eius petitũ, ſubminiſtrarat,tamẽ dum inſequentes & obuios barbaros ferro ſummouet, & in prementem ſe maximè Tartarum ſublato brachio gladium uibrat,ab alio quodam haſta ſub aſcella ictus,moribundus de equo defluxit. Ibi barbari inconditum clamorem attollunt, deductumq; per manus Henricum ad alterum baliſtę iactum,capite plectunt,& cadauer nudũ detractis armis & ueſtimentis relinquũt. Tres quoq; illi,qui eum fugiẽtem comitati ſunt, pugnantes cecidêre.

Poloni Ioãnis fortitudo.

Nam Ioannes impoſito in alium equum duce, ferro per medios hoſtes uiam ſibi atq; duci patefaciens,ſaucius cum duobus miniſtris uix euaſit. Quem cum nouem Tartari pertinacius ad unum milliarium perſequerẽtur, nactus Luſmanniũ quendam,

dam,& ipſum cum duobus fugientem, conuerſus, & eius ope fretus, octo de perſequentibus ſe Tartaris peremit, nonum captiuum abduxit. Tantus autem eo prælio interfectorum Chriſtianorum numerus fuit, ut ſingulis ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ, nouem ingentes ſaccos explerent. Inter quos inprimis clari Poloni fuere, Stephanus Vrbenius cum Andrea filio, Clemens Pelcinicius Andreæ filius, Thomas Piotricouicius, & Petrus Kuza. Henrici caput haſtæ infixum Tartari ad arcem Legnicienſem (nam oppidũ noſtri iam ante cremarant) accedentes prætulerunt, deditionemq; eos qui in præſidio cum liberis Henrici erant, poſcebant. Quam cum negarent illi, uaſtatis per circumitum uillis atq; pagis, receſſerunt ad Othmuchouũ: ubi cum quindecim diebus ſtatiua habuiſſent, Ratiborienſem oram repetita excurſione uaſtarunt: ibiq; octo dies commorati, in Morauiam inuadunt. Quam cum nemine prohibente & Venceslao rege in Bohemia delitescente, amplius uno menſe uſq; ad Auſtriæ & Bohemiæ fines crudeliter diu exauiſſent, in Vngariam ſuperatis montibus atq; ſyluis peruenerunt. At Henrici corpus poſt diſceſsionem Tartarorũ, inter cadauera, ſex digitorum in læuo pede argumento, Anna uxore indicante inuentum: cum alijs nonnullis nobilioribus Vvratislauiam deductum, & in ſancti Iacobi, quod monaſterium Franciſcanis ipſe inchoauerat, Anna uero uxor poſtea conſummauit, honorificè ſepultum eſt. Cæterùm Heduigis mater, quæ monaſterij Trebnicieñſis munitioni diffiſa, Croſnam unà cum grege monacharum & Anna nuru, ſub aduentum barbarorum ſe receperat, nihil nuncio cladis & interfecti filij cõmota eſt. Quin monachas & nurum lamentantes & pectora plangentes comiter conſolata, minimè deiecto uultu gratias egit Deo, quòd eius munere talem filium peperiſſet, cuius ipſa uiuẽtis pietatem ſummam in ſe experta ſemper eſſet, quiq; ad extremum pro religione et populo ſuo uitam alacer proieciſſet. Fertur autem cum Henricus exercitum Legnicia contra Tartaros educeret, ſaxum grande è culmine templi uirgini Chriſti matri dicati ante pedes eius decidiſſe, ita ut parum abfuerit quin eum extingueret. Quæ res infauſti ominis uulgo iudicata eſt.

Stragis magnitudo.

Legnicia arx defenſa.

Tartari Morauiam infeſtarunt.

Henrici cadauer inuentum.

Heduigis conſtantia.

Omen infauſtum.

Henrico Pio cæſo, Boleslao Pudico nuſquam comparẽte, oppidis, uicis, atq; pagis ad uaſtitatem redactis, nobilitas Cracouienſis & Sendomirienſis deteriora etiam timens, quòd ſine principe & magiſtratibus eſſet, inito conſilio, Boleslao Caluo Henrici Pij filio natu maximo principatum detulit. Atq; is princeps factus, ſtatim magiſtratus creauit: plerique enim tempeſtate illa Tartarica deſiderati erant, Clementemq; de Ruſcia Sulislai filiũ, gente Gryphium, Cracouienſem palatinum fecit. Quod cum accepiſſet Conradus dux Maſouiæ, permoleſtè tulit, alienum ſibi Cazimiri principis filio, Leſci albi fratri in principatu prælatum eſſe. Itaq; colloquium à Suentopelco Pomeranorum duce petijt, fœdus cum eo percuſsit, auxiliaq; ab eo contra Boleslaum Caluum impetrauit. Nam ipſe Suentopelcus negauit ad id bellum ſe poſſe proficiſci, alijs curis & occupationibus diſtentum, de quibus paulò inferius memorabimus. Interim autem dum Conradus in apparatu belli occupatus eſt, Tartari ex Vngaria per Scepuſienſem tractũ excurſione facta in Poloniam, Cracouiam inexpectati aduolarunt: direptaq; urbe, et maiore quàm prius cæde hominum facta, cum ingenti præda in Vngariam per Oſuencimẽſe territorium citi reuerſi, atq; ibi tres annos commorati ſunt. Cõradus uerò dux omnibus ad bellum ritè comparatis, accitiſq; Pomeranorum auxilijs, in Sendomirienſem, ac deinde in Cracouiẽſem tractum duxit exercitum: & facilè munitiones omnes, opera Zegotæ gente Toporij, eiuſq; familię & clientium, dedentibus ſeſe ultrò omnibus, in ſuam redegit poteſtatem. Cæterùm Clemens palatinus Cracouienſis, & alij qui cũ Boleslao ſentiebant, cũ impares eſſent conatib. Conradi reprimendis, Scalenſem arcem ualido præſidio tenuerunt. Nec eos Conradus oppugnare tũc adortus eſt: ſed Cracouiam ueniens, arcem muniuit: conſtitutiſq; rebus, in Maſouiam redijt. Aduenit mox Boleslaus Caluus cum exercitu ſuo, & Germanis mercede conductis, recuperaturus ereptum principatum. Cum autem Cracouienſem arcem expugnare niteretur, re cognita, ſuperuenit iterum Conradus cum maioribus copijs: cum quibus Boleslaus Caluus congredi nõ auſus, in Sileſiam ſe recepit. At Conradus Scalam admouit exercitum. Nec mora, Clemens palatinus deſtitutum ſe ope Boleslai cernẽs, petita, impetrataq; à Conrado uenia, arcem ei dedidit. Potitus iam omni principatu Conradus, cum belli ſumptibus exhauſtus eſſet, grauia mox uectigalia & exactiones non modò oppidanis & agreſtibus, uerùm etiam equeſtri & ſacerdotali ordini impoſuit: ac ne ocio ad res nouandas inuitarentur, in reficiendis ueteribus, & extruendis nouis munitionibus acerbè uulgus exercere cœpit. Quę poſt tantas clades atq; calamitates à Tartaris illatas, famemq; grauem, cum pergrauia & intolerabilia omnibus uiderẽtur, magnũ odium

Boleslaus Caluus ad principatũ uocatur.

Clemens de Ruſcia palatinus Cracouienſis.

Tartari Poloniam populantur, & Cracouiam diripiũt.

Conradus Maſouiorum dux principatum inuadit.

Scala arx Conrado dedita.

Conradus aſperiori dominatu Cracouienſes à ſe alienat.

Fames in Polonia.

Zz Conra-

Conrado conflarunt. Redierat is forte in Maſouiam. Ibi proceres Cracouienſes clàm de eijciendo ipſo conſilia ineunt: nonnullos conſcios, qui Boleſlaum Pudicum perquirerent, dimittunt. Atque is de uoluntate & ſtudio ſuorum certior factus, reditum parabat, ac de Vngaris auxiliarem manum cogebat. Porrò Conradus cum alienatos eſſe à ſe Cracouienſis & Sendomirienſis conuentus animos accepiſſet, ac de conſilio reuocandi Boleſlai Pudici & eijciendi ſui perſenſiſſet, properè accurrit cum non contemnendo comitatu ſuorum: diſsimulatoq; conſilio, comitia apud Scarbimiriam indixit. Ad quæ cum frequentes proceres & equites conueniſſent, capiuntur quidam ex eis nobiliores, qui contra Conradum ſentire uidebantur, & in Maſouiam uincti abducuntur. Cæterùm Clemens palatinus cautior, et aduentum Conradi celerem, comitiaq; illa æſtate media præter morem indicta, ſuſpecta habens, cum Sulcone & Theodoro fratribus & alijs nonnullis ad Boleſlaum Pudicum, qui in Pienina arce in Vngariæ finibus ad eum diem latuerat, profugit. Nec ſanè multo pòſt prima die menſis Auguſti, illi qui in Maſouiam abducti erant, fractis compedibus, in tempeſta nocte cum euaſiſſent, omnem ſuorum multitudinem palàm contra Conradum concitabãt. Eorum reditu cognito, Clemẽs palatinus confeſtim aduolat: & facta manu, coniunctiſq; uiribus, Cracouiam in poteſtatem ſuam redigunt, eiecto Conradi præſidio. Subſequitur Boleſlaus Pudicus cum uxore. Cui uenienti ingens multitudo hominum omnis ordinis, ętatis, atque ſexus exultans atq; gratulabunda obuiam ſeſe effudit. Et mox proceres authore ac principe Prendota epiſcopo Cracouienſi, gente Odrouanſo, cognomento Bialaſſouio, qui nuper Vislao Coſcelecio defuncto ſucceſſerat, nouum iuſiurandum principi dicunt. Quo conſenſu permoti, qui arces & munitiones pro Conrado tenebant, Boleslao eas reddiderunt. Factus autem certior Conradus de defectione minorum Polonorum, ac de reditu Boleslai Pudici, magnis itineribus Cracouiam accurrit: cumq; uideret Boleſlaum Cracouienſis arcis munitione (neque enim ſpacium cogendi exercitus habuit) ſeſe cum præſidio continere, obſidere eum cœpit: & quòd longius ductam iri obſidionem, neq; ſatis uirium ſe ad bellum in hoſtico gerendum habere ſentiebat, templis D. Andreæ, & D. Georgij, quod ex aduerſo arcis in eodem colle ſitum eſt, ſed tunc extra munitionem arcis erat, caſtellorum loco uallis atq; foſſis cõmunitis, cõmendataq; cura exercitus & obſidionis Boguthę equiti Cracouiẽſi, quò ipſo ſentiebat, in Maſouiã, ut mox maiores copias abduceret, receſsit. Nec mora Boguthe mutata fide, de templis pręſidia deduxit, obſidioneq; ſoluit. At Conradus conſcripto maiore exercitu, accitis etiam in auxilium Præmislo Poſnanienſi, & Miezislao Oppolienſi ducibus, Lithuaniſq; item & Iazygibus ſiue Iaſuingis barbaris, tractum Sendomirienſem populabũdus ingreditur. Ac de Lithuanis quidem, quínam ſint, ſuperius memorauimus. Iazyges uerò ſiue Iaſuingi eiuſdem cum Lithuanis linguę, ut uolunt nonnulli, eorũdemq; morũ & religionũ fuêre, & ad Auſtrũ finitimas Polonię ſyluas incoluêre. Quę regio à noſtris Poleſſe ſiue Podleſſe, quaſi ſubſyluana uocatur: alij Podlaſſe, quaſi Lachis, hoc eſt, Polonis finitimam dici uolũt, cuius caput eſt Drohicinum oppidum. Gens bellicoſa admodum contemptrixq; mortis: uerum pugnandi cupiditate et pertinacia ad paucos redacta, ac deinde deleta eſt à noſtris, quemadmodum inferius exponemus. Fuerunt etiã Dacis & Pannonib finitimi Iazyges Metanaſtæ. Neſcio an ijdem cum his: & an illinc huc, an uerò hinc illud aliquãdo cõmigrârint. Hos igitur populos Conradus dux tũc contra Boleslaũ exciuit. Nec Boleslaus comittendũ ſibi eſſe exiſtimauit, quin ſua defenderet. Itaque magna celeritate quantũ poteſt exercitũ comparauit, in quo erãt & Vngari: & ad Suchodolum pagũ Cõrado occurrens, q̃uis eſſet uiribus longè inferior, tñ pugnãdi copiã fecit. Et fauit ſanè iuſtiori cauſæ Deus, hominumq; preces pro Boleslao paſsim ſupplicantium exaudiuit. Commiſſo enim prælio, numeroſus ille Conradi exercitus cum ducibus ſuis à Boleslao fuſus, & in fugam actus eſt. Victorq; uictoria moderatè uſus, neq; fugiẽtes longius perſecutus eſt: & ſaucios benignè recreauit, & captiuos dimiſit. Cuius quidẽ moderationis fructum mox conſecutus eſt. Etenim ſtatim reliqui de nobilitate Sendomirienſi, qui Conradi partes ad eam diem pertinacius tutati erãt, unà cum munitionibus quas obtinebant, in poteſtatem Boleſlai uenêre. Conradus uerò, qui Prendotæ epiſcopo Cracouienſi extrema quæq; dudum comminatus erat, quòd ipſo authore eiectum ſe eſſe non ignorabat, turpiter uictus, in Maſouiam ſe cum Cazimiro filio, cæteris domos ſuas dilapſis, recepit. Boleslaus recuperatis omnibus quæ abſens amiſerat, Cracouiam reuertens, ingenti omnium gratulatione exceptus eſt. Nec in maiore Polonia poſt Tartaricum bellum quietæ res fuêre. Nam poſt interfectum Henricum Pium à Tartaris, cum Boleslaus

Boleslaus Pudicus reuocatur.

Comitia Scarbimiriæ.

Cracouienſes proceres & equites capti à Conrado, & elapſi.

Boleslai Pudici reditus.

Prendota epiſcopus Cracouienſis.

Boleslaus Pudicus principatum recuperat.

Cracouienſis arcis obſidio.

Boguthæ defectio.

Conradus bellum infert Boleslao.

Iazyges ſiue Iaſuingi quinam fuerint.

Poleſſe ſeu Podleſſe, ſiue Podlaſſe.

Drohicinum.

Iazyges Metanaſtæ.

Prælium apud Suchodolum.

Boleslai uictoria & moderatio.

Conradi fuga.

Caluus filius eius natu maximus dominatum ſuſcepiſſet, grauis nobilitati & cęterę multitudini eſſe cœpit, atque externos indigenis, Teuthonas Polonis, & quidem infimos optimatibus præferebat: in hos perparcus & reſtrictus, in illos munificus & liberalis, ita ut honores quoque & magiſtratus eis mandaret: et quòd ſine modo familiaritate eorum delectaretur, in conſilium quoque eos adhibebat. Malè hæc res Polonorum proceres habebat. Itaque queſti inter ſe de faſtu ducis, & contemptione ſui, celeriter contra eum, authoribus Bogundo palatino Poſnanienſi, Cecundo Gneſnenſi, Thoma Poſnanienſi Caſtellanis, & Domaratho iudice, conſpirarunt: & conuētu apud Poſnaniam facto, Præmislum & Boleslaum Vvladislai Sputatoris filios bonæ indolis iuuenes, accient: abdicatoq; Boleslao Caluo, duces eos ſibi conſtituunt. Commorabantur autem ij in arce Vſcenſi, quam de patrimonio ſolam habebant reliquam. Naclum enim Suentopelcus auus maternus eis per fraudem ademerat. Venientibus ijs traduntur arces & munitiones, una excepta, cui Præmentæ nomen. Cuius præfectus in fide Boleslai Calui perſtabat. Quam tamen haud ita multo pòſt nobilitas expugnauit. Tulit eam iniuriam & contumeliam non iniquiſsimo animo Boleslaus Caluus, ſuadente auia Heduigi, quæ & antea maritum, & poſterius filium ab eo dominatu fruſtrà auocauerat, & tūc nepoti, ne iniuſtè iuſtis hęredibus olim ereptum retineret, aut repeteret, perſuaſit. Quin is poſteriori tempore affinitatem etiam cum Præmislo contraxit, collocata ei in matrimonio ſorore ſua Elizabetha una de quinq;. Verùm id poſt mortem Heduigis actum eſt. Vix enim uno anno ea poſtéa uixit. Nam altero poſt maritū obijt, qui fuit à Chriſto nato 1243. ſeptimo Idus Octobris. Corpus eius, quod croceum dum uixit, propter rationem uictus duram atque tenuem, aſsiduaq; ieiunia, fuerat, poſt mortem inſolito ſplendore, coruſcaſſe fertur, Deo perhibente teſtimonium ſanctimoniæ & pietati eius. Quāquam tertio demum & uiceſimo anno pòſt, à Clemente pontifice maximo in numerum ſanctorum, examinato bene ac diligenter negocio relata eſt. Sepulta eſt autem Trebniciæ. Cruciferi quoque Teuthones eodem tempore, hoc eſt pòſt Tartaricam illam inundationem, cum Pomponi apud Legniciam interfecto Henricum de Vida magiſtrum ſuffeciſſent, non modò Pruſsiam bello quæſitam, ſed etiam ea quæ initiò à Conrado duce acceperant, penè amiſerunt Suentopelci fraude, & mox aperto bello. Nam cum ij inuitati à Conrado contra Pruſſos cum barbaris bellum uaria fortuna geſsiſſent, nunc uictores, nunc uicti, & arces atque oppida quædam ipſi condidiſſent, quædam de hoſtibus cepiſſent, atq; ex his nōnulla rurſus amiſiſſent, & quodam tempore ui barbarorum magna ſtrage uicti, cæſiq;, in arctum redacti eſſent, ad extremum tamen multis Germaniæ principibus opem ferentibus magna ex parte Pruſſos debellatos domuerunt, & ad recipiendam religionem Chriſtianā adegerūt. His eorum ſucceſsibus inuidens Suentopelcus, ſimul autem ſibi ac dominatui ſuo metuēs, Pruſſos clàm partim ad bellum, partim ad defectionem atq; rebellionem ſollicitauit: & quo magis eos ſibi obnoxios, & Cruciferis infeſtos & irreconciliabiles hoſtes redderet, perſuaſit ijs, qui Chriſtiani iam facti erāt, ut religionem Chriſtianam, quam inuiti ſuſceperant, rurſus abijcerent: Germanoſq; & Polonos omnes, qui uel negociabantur apud ipſos, uel etiam domicilia in Pruſsia fixerant, conſtituta certa die trucidarent. Quæ cùm illi impigrè peregiſſent, munitioneſq; omnes, præter Balgam & Elbingam, interfectis ubiq; præfectis, & pręſidijs, in poteſtatem ſuam redegiſſent, Suentopelcum belli ducem creant, eiq; parituros ſe eſſe recipiunt. Accepit lubens delatum imperium Suentopelcus, confeſtimq; obſeſsis terreſtribus iuxtà ac fluuialibus, quicunq; Crucifericarum eſſent partium, ſiue in Pruſsiam proficiſcerentur, ſiue inde fugerent, excipiebat & necabat: coactiſq; celeriter Pruſſorū atq; Pomeranorum ſuorum copijs, Culmenſem tractum omnem ferro & igni uaſtauit, ubi ad quatuor millia hominū partim occidit, partim captiua abduxit. Nec integrum quicquam in eo tractu, præter Toruniam, Culmam, ſiue Chelmam, & Razinum, arces quibus potiri non potuit, reliquit. Neq; eum authoritas Guilelmi epiſcopi Mutinenſis, legati apoſtolici, ab incœpto deterruit. Qui quidem legatus Pruſsiā tunc in diœceſes & epiſcopas, nempe Varmienſem, Zambienſem & Pomezanienſem diſtinxit, quemadmodum uult Dlugoſſus, tametſi nondum eæ regiones penitùs à Cruciferis ſubactæ erant. Fungebatur tūc apud Cruciferos magiſtratu, quem illi Marſalcum uocant, Ditrichus ſiue Theodoricus. Is igitur conuocato conſilio, conſultat quid facto opus ſit. Incōſultum ac temerarium uidebatur, in prælij dimicationem cum Suentopelco uenire, cuius uires Pruſsis & Pomeranis coniunctis maiores erant, quàm ut à ſe tunc ſuſtineri poſſent. Itaq; placuit omnibus, ut munitiones ſuas defenderēt, et per omnem occaſionem Suentopelci ditiones uiciſsim in-

Boleslaus Caluus propter propenſionem in externos exoſus ſuis.

Maiorum Polonorum defectio à Boleslao Caluo. Bogumilus pal. Poſnan.

Vvladislai Sputatoris filij.

Naclum à Suētopelco interuerſum.

Præmenta arx expugnata.

Boleslaus Caluus æquo animo tulit ſe eiectum è maiore Polonia.

Heduigis ſanctæ mors.

1243. ann.

Heduigis in diuos relata.

Suentopelci bellum contra Cruciferos Pruſsienſes.

Cruciferorum res geſtæ in Pruſsia.

Pruſſorum defectio à religione & Cruciferis.

Balga & Elbinga munitiones retentæ à Cruciferis.

Suentopelcus à Pruſsis bello præficitur.

Razinum arx.

Pruſsiæ epiſcopæ.

Zartauicia arx à Cruciferis intercepta.

ſtarent: Zartauicia arx erat in Pomerania, Cruciferorum ditioni finitima arte & præſidio bene munita, ubi theſaurus erat Suentopelci. Eam igitur Ditrichus nocte quadam, quæ eſt ante pridie nonas Decembris, cum uigintiquatuor armatis, admotis ſcalis, cuſtodibus partim interfectis, partim captis, intercepit theſaurum, in quo diuę Barbarę illiusúe Antiochenæ, cuius celebre eſt nomen apud Chriſtianos, an alterius cuiuſpiam, incertum eſt, corpus erat, aſportauit, arcemq; accito & impoſito prę́ſidio ſuo muniuit. Aduolat cum expedito agmine Suentopelcus, tentataq; nequicquam expugnatione, & parte copiarum ad obſidionem relicta, cum reliquis in Cruciferorum ditionem excurſionem fecit.

Cruciferorum uictoria.

Occurrit ei Ditrichus cum Cazimiro duce Cuiauiæ & Lenciciæ, Conradi filio, quem Ditrichus haud falſo conijciens euenturum, id quod euenit, in auxilium acciuerat. Conſeruntur manus, uincitur & fugatur Suentopelcus. Neque contenti uictores præſenti uictoria, in Pomeraniam etiam inuadunt.

Præmislus dux maioris Poloniæ.

Viſſegradum captum à Cruciferis.

Naclum ereptum, & Præmislo redditum.

Coniunxit ſe cum eis Prę́mislus dux maioris Poloniæ precibus Cruciferorum euocatus. Quam quidem expeditionem eò lubentius ſuſcepit, ut ſuam quoque iniuriam in Suentopelco auo materno ulciſceretur. Nec ſatis habuerunt agros, uicos, atq; pagos populari, Viſſegradum etiam urbem expugnarunt. Deinde motis ad Naclum caſtris, arcem per deditionem recipiunt, & Præmislo reddũt. Quibus incommodis motus Suentopelcus, extremaq; metuens, pacem cum Cruciferis Guilelmi legati apoſtolici opera facit, datis obſidibus Meſciugo ſiue Meſtuino filio, Veiado comite, & Vimaro Burgrabio, primarijs uiris. Captiui utrinq; dimiſsi ex pacto. Zartauiciam uerò ut Suentopelco redderent Cruciferi, adduci nequiuêre. Itaque minus diuturna pax ea fuit.

Pax inter Suẽtopelcum & Cruciferos.

Suentopelcus Culmenſem oram uerum uaſtat.

Conſilium ſenile & iuuenile.

Cruciferi uicti à Suẽtopelco.

Etenim Suentopelcus non multo pòſt uiolato fœdere, uocatiſq; in auxilium Pruſsis, Culmenſem religionem ingreſſus, crudeliter eam uaſtauit. Non tulêre Cruciferi eam uaſtationem, & cum prohibere non poſſent, reuertentem tamen hoſtem adoriri, & prædam excutere ſtudebant. Sed erat inter eos diſſenſio. Ditrichus enim antiquus Marſalcus, cum ſuas uires impares hoſtilibus eſſe iudicaret, loci opportunitatem, quo hoſtem inuaderet, quærebat: uolebatq;, ut apud Reuſinam paludem, quæ Pruſsis & Pomeranis tranſeunda erat, in extremos impetum facerent, cum primi in tranſeunda palude impediti eſſent: cui prudentiores facile aſſentiebantur. Improbabat hoc cõſilium nouus Marſalcus Berlinus, utpote ferocior & minus uſu rerum peritus, quòd diceret, prædam ſibi abactũ, ereptumq; iri, ſi extremum agmen inuaderent. Vicit huius ſententia. Quare aperto campo ultra Oſſam, reuertens hoſtes conſecuti, pugnam ineunt, non detrectante Suentopelco, qui paucitatem eorum contemnebat. Nec magno negocio ſuperantur, & ad internecionem cæduntur, ita ut uix uiginti ex eo numero euaderent. Quin & alterum agmen in auxilium ſuis ſuperueniens, facilè profligatur. Suẽtopelcus geminata uictoria lætus, cum ingenti præda domum reuerſus eſt. Subornat deinde Remcam aduocatum & nonnullos alios oppidanos Culmenſes magnis pollicitationibus illectos, ut obſides ſuos, qui in arce Culmenſi aſſeruabantur, ſolutos ſibi remittant. Sed prodito conſilio, proditores in arcem intromiſsi non ſunt. Obſides uerò noctu clàm Zartauiciam deportati ſunt, quæ arx firmo tenebatur præſidio Cruciferorum. Animaduertens autem Suentopelcus dolos ſuos non procedere, ſubornat qui Culmenſe & Zartauicenſe oppida incenderent. Ipſe uerò cum

Cuiauia uaſtatur.

Pruſsis in Cuiauiam excurſionem facit, eamq; longè lateq; ferro & incendijs depopulatur, iratus Cazimiro duci, quòd is cum Cruciferis contra ſe ueniſſet. Neq; authoritate legati apoſtolici, ac ne interdicto quidem ab inſtituto dimotus eſt. Quin irritatus magis, cunctæ Poloniæ minari cœpit.

Zantir arx condita.

Excitataq; arce, quam Zantir appellauit, ſupra Viſtulam in tractu Culmenſi, ſeu uerius Pomeſanienſi, quo loco poſt quadraginta ferè annos Marieburgum à cruciferis conditum eſt, nauigationes & commercia Polonorum cum Cruciferis prohibebat, naueſq; diripiebat. Quibus malis fracti Cruciferi, de pace cum Suentopelco per Samborium fratrem eius agunt. Zartauiciam reddere promittunt. Verùm ille filium quoq; obſidem remitti ſibi poſcebat. Facilè intelligebant Cruciferi, quàm infirma & incerta ea pax futura erat, ſi filium Suentopelco remiſiſſent. Itaq; in Pannoniam ſuperiorem, quæ iam Auſtria dicitur, eum relegarunt, & Friderico duci adſeruandum commendarunt.

Suece arx condita.

Puterborgum arx.

At Suentopelcus priore non contentus, alteram quoque arcem, cui Suece nomen eſt, in ripa Viſtulæ citeriore ubi uerticoſiſsimus amnis eſt, ædificat, fruſtrà prohibentibus Cruciferis, & aliam arcem Puterborgum ex aduerſo ædificare orſis. Nam à cœpto poſtea deſtitêre. Cæterùm auxilijs Friderici ducis Auſtriæ, & aliorum quorundam Teuthonum, & aduentu Cazimiri ducis Cuiauiæ, auctis copijs, in Pomeraniam excurſionem faciunt: in qua nouem dies morati, reuertentes ingentẽ prædam abigebant, cum meos Suentopelcus

pelcus accitis propere Pruſsis (nam ipſe cum ſuis adoriri eos auſus non eſt) impetum facit. Et auxiliares quidem qui cum pręda antecedebant, hoſtium uim non ſuſtinentes, funduntur, fuganturq́. Extremum quoque agmen Cazimiri & Cruciferorum perturbari iam à Suentopelco cœperat. Sed Martinus Cruſuicienſis ſignifer cohortatione ſua pugnam reſtituit. Cumq́ neutra pars referret pedem, pars Auſtriorum è primo agmine retrò ad ſuos ſe recipiens, fortè fortuna in Pomeranos cum ſuis dimicantes incidit, hoſteſq́ auerſos adorta, cum anceps illis eſſet dimicatio, in fugam uertit. Adueniens autem Opiſſo Abbas Meſſanenſis ab Innocentio quarto pontifice Max. Gregorij noni ſucceſſore legatus, pacem inter Suentopelcum, & Cazimirum, & Cruciferos redintegrauit, exacto à Suentopelco iureiurando, quòd nihil deinceps commune cum Pruſsis habiturus eſſet. Quibus factis, ab interdicto Guilelmi prioris legati eum abſoluit. Sed iam miſsis Cruciferis & Pomeranis ad Boleslaum noſtrum reuertamur. Conradus dux Maſouiæ poſt Suchodolenſem cladem, de ulciſcendo Boleslao Pudico ſedulò cogitabat. Et cum imparem ſe eius uiribus uideret, Lithuanos & Iazygas finitimos in eum concitauit. Qui rapidi torrentis in morem in Sendomirienſem oram ſibi proximam tunc uſq́ ad Viſtulam inundarunt, & magnam pecudum, iumentorum atq́ hominum prædam è Lucouienſi & Secechouienſi territorio abigebant. Nec aberat Conradus cum ſuis, cęde & incendijs in obuia quæq́ ſæuiens. Coëgit & Boleslaus exercitum, quantum anguſtia temporis patiebatur, querelis & lachrymis ſuorum fatigatus, & aduerſus Conradum duxit, ſua defenſurus, & illatum bellum propulſaturus. Commiſſaq́ apud Iaroſsinum pagum pugna, uincitur: & multis cæſis, captiſq́ fugit ex acie. Ingens inde trepidatio Sendomirięſem nobilitatem inuaſit. Quocirca metu conſtricta & pręſenti periculo, deſperato Boleslai principis auxilio, Conrado ſeſe dedidit. Et parci quidem tunc iuſsit Conradus cæteris omnibus. Solas epiſcopi Cracouienſis poſſeſsiones, quòd is in Boleslai fide permanebat, crudeliter diripuit, & incendit. Atq́ ea calamitate Kelcenſe, Cunouienſe, atq́ Tarzecenſe, quod nunc Bozentinenſe dicitur, territoria in tractu Sendomirienſi tunc afflicta ſunt. Nam Secechouienſe barbari iam deuaſtarant. Hac iniuria commotus Prendota epiſcopus, Conradum uelut inuaſorem eccleſiaſticorum bonorum, incendiarium, & ſacrilegum autoritate ſuâ pontificia publicè anathemate atq́ diris deuouit. Quam rem Fulco ſiue Pelca, Archiepiſcopus Gneſnenſis, cum uniuerſa ſynodo ea de cauſa conuocata, comprobauit. Muniuit aũt Conradus arces quaſdã in Sendomirienſi tractu. Verùm eas non ita multo pòſt Boleslaus, deiectis eius præſidijs, recepit, cum Conradus curſim in Maſouiam, excurſione Pruſſorum excitus diſceſsiſſet. Barbari enim ſiue à Suentopelco incitati, ſiue ſua ſponte ob negatam mercedem nauatæ dudum in Polonia contra Boleslaum, ut uult Dlugoſſus, operæ indignati, ſiue adeò iuſto Dei Opt. Max. iudicio mala in authorem conuertente, in Maſouiam ipſo abſente excurſionem fecerant, ad Cechanouiam uſq́ oppidum progreſsi. Quãquam non impune illud eis ceſsit facinus. Nam à Cechonouia reuerti cum ingenti præda incipientibus ad tertium Idus Iulij Maſouij, Lencicienſeſq́ equites iuxtà atque agreſtes manu facta occurrerunt: & prælio inito, nongentis cæſis, captis ducentis, reliquos excuſſa præda in fugam præcipites egerunt. Exuſtum eſt autẽ Ploſcum oppidum, habitatoribus, uacuum, quòd ij ſub aduentum hoſtium in arcem cõfugerant. Sed eâne, an anteriore quadam barbarorum excurſione, non liquet. Nec diu moratus Conradus, repulſis barbaris, expeditionem aduerſus Boleslaum renouauit unà cum Cazimiro filio, & Miezislao genero, duce Oppolienſi: & in Cracouienſem oram duxit exercitum. Continebat ſe Boleslaus in arce Cracouienſi, non auſus iterum prælio rem committere. Itaque eregione arcis Conradus caſtra metatus eſt, quo loco Rudaua amnis Viſtulę miſcetur: eumq́ locum foſſis, aggeribus, caſtelliſq́ muniuit. Et quòd obſidio longior fore uidebatur, uno à Cracouia miliario ſupra Viſtulam nouã arcem munit in eo colle, in quo monaſterium Tinecenſe ſitum eſt. Aliam item apud Lelouiam oppidum, decimo à Cracouia milliario. Et hanc quidem Miezislao commẽdauit, illam uerò ſuo firmauit præſidio. His actis in Maſouiam reuertit. Poſt cuius diſceſſum Boleslaus Tinecenſem arcem in ſuam redegit poteſtatem. Quo cognito, ij quoque qui in caſtris ad Cracouiam relicti erant, deceſſêre, ueriti nè & ipſi expugnarentur. Et paucis diebus illis Miezislao mortuo, Lelouięſis quoque arx Boleslao dedita eſt. Ita paruo negocio omnes Conradi conatus, labores, atque ſumptus in irritum tunc reciderunt. Nec ita multo pòſt Conradus extremum uitæ clauſit diem, relictis tribus filijs ſuperſtitibus, Boleslao, Cazimiro, & Zemouito, ãno Chriſti nati 1247. Cum autem Boleslaus paucis diebus patrem ſecutus eſſet, Cazimirus non acquieſcens in Len-

Pomerani uicti à Cruciferis.

Legatus pontificis Opiſſo Abbas.

Lithuanorum & Iazygum excurſio in Poloniam.

Boleslaus Pudicus uictus fugatusq; à Cõrado & Barbaris.

Sendomirienſis nobilitas Conrado ſeſe dedit.

Epiſcopi Cracouienſis poſſeſsiones uaſtatæ à Conrado.

Conradus anathemate ictus.

Pruſsi Maſouiam uexãt.

Pruſsi profligati à Maſouijs.

Ploſcum incenſum.

Conradi expeditio contra Boleslaum Pudicum.

Cracouia obſidetur.

Rudaua fl.

Tinecẽſis arx.

Lelouia.

Tinecenſis & Lelouienſis arces recuperatæ.

Miezislaus Oppolienſis obijt.

Conradus Maſouiorum dux obijt.

1247. ann.

Boleslaus Cõradi filius mortuus.

cicienſi & Cuiauienſi dominatu, quem ipſi uiuens pater attribuerat, Siradiam, Spicimirum, & Roſpram arces inuaſit, & fratrem cum uxore Gertrudi captum in uincula coniecit.

Boleslai Pudici ſtudium.

Boleslaus uerò Pudicus à morte Conradi pacem nactus, collapſa & uaſtata bello inſtaurare, deprauataq; corrigere inſtituit, magnãq; manſuetudinis, & probitatis laudem etiam apud exteros adeptus eſt. Qui ſtatus rerum huius oræ hoc fuit admirabilior, quòd non modò cætera Polonia, uerùm tota penè Europa bellis tunc ardebat.

Vngaria uexata ab Auſtrijs.

Ac in Vngaria quidem Bela rex poſteaquam Tartari exceſſerunt, nihil antiquius habuit, quàm recollectis afflicti regni uiribus Fridericum Auſtriorum ducem ulciſci, propterea quòd is ſibi ſub tempeſtate illa Tartarica tria territoria, & argenti, auriq; permultum, uiolento pacto extorſiſſet, Vngariamq; nihilo mitior Tartaris populatus eſſet.

Fridericus Auſtriæ dux occiſus.

Commiſſoq; prælio Fridericus occiſus eſt. In Bohemia uerò Præmislus Venceslaum patrem regno ſpoliauit. Sed mox captus ab eo, ac dimiſſus, in Morauiam illo iubente conceſsit.

Italiæ ſtatus.

Guelfi & Gibellini.

Porrò Fridericus Imperator Italiam infeſtabat, factioneſq; Guelforum & Gibellinorum, ſumpto à Piſis initio, in ſingulis ferè urbibus tunc excitatæ, diu poſtea ipſam exercuerunt & afflixerunt.

Friderico abrogatum imperium in concilio.

Cumq; Innocentius pontifex Fridericum à cœpto reuocare non poſſet, coacto Lugduni concilio, imperium ei diris deuoto abrogauit:

Germaniæ motus.

Henricus Cæſar.

Conradus Cæſar.

Germanoſq; principes concitauit, ut Henricum Lantgrauium Turingiæ, diuæ Elizabethæ filium ſucceſſorem ei abſenti crearent, quamuis ipſe Fridericus, poſt Henricum filium captum et mortuum, Conradum alterum filium ſucceſſorem ſibi deſtinaſſet, regemq; Romanorum appellaſſet.

Friderici Imperatoris mors.

Guilelmus Cæſar.

Entius Friderici F. captus.

1250. ann.

Cum autem Henricus apud Vlmam interfectus eſſet, Guilelmum Holandiæ comitem ijdem principes regem appellarunt. Nec multo pòſt Fridericus quoque profligato à pontificijs exercitu, & Entio filio capto, in Apulia perijt, anno Chriſti 1250. Sed mittamus externa. Nec in maiore Polonia & Sileſia quietæ res tunc fuêre. Belli uerò principium illud fuit Sileſia.

Henrici Pij filij.

Henricus Pius dux Sileſiæ à Tartaris interfectus, ex Anna uxore Ottocari primi regis Bohemorum filia, quatuor reliquit filios, Boleslaum cognomento Caluum, Henricum, Conradum, & Vvladislaum. Ex his duo poſtremi & natu minimi ab Heduigi auia ſacerdotio deſtinati, & in Italiam miſſi, literis nauabant operam & Conrado quidem Bambergenſis epiſcopa, Vvladislao uerò Salisburgenſis Archiepiſcopa promiſſa erat.

Sileſiæ principatuum diuiſio.

Itaque reliqui duo fratres de Annæ matris & conſilij ſententia dominatum paternum in Sileſia inter ſe partiti ſunt, ita ut Boleslao, cui Caluo cognomen fuit, Vvratislauienſis, Henrico uerò Legnicienſis tractus ſorte obtingeret: & ne duo illi minores omninò exhæredes eſſent, Conradus quidem Henrico in Legnicienſi, Vvladislaus uerò in Vvratislauienſi Boleslao conſors accederet.

Diſsidium inter fratres.

Verùm paulò pòſt Boleslaus cupiditate ductus, quòd Legnicienſem portionem meliorem eſſe iudicaret, Conradumq; fratrem, qui in ea conſors Henrico factus erat, iam hypodiaconum, portionem ſuam petiturum non eſſe exiſtimaret, repudiato Vvratislauienſi dominatu, Legnicienſem uſurpauit Henrico uerò Vvratislauienſem conceſsit. Atque hic fomes poſtea ciuilium & paricidialium bellorum inter ipſos fuit, quemadmodum ſuo loco exponemus.

Copanicia arx.

Poloniæ maioris diuiſio.

Tunc autem Boleslaus Caluus pœnitentia ductus, quòd maioris Poloniæ dominatum à Præmislo & Boleslao Vvladislai Sputatoris filijs præripi ſibi, ſuadente auia, paſſus eſſet, ad recuperandum eum adſpirare cœpit, arcemq; nouam Copaniciam ſupra Odram in finibus ditionis Præmisli muniebat. Iam enim Prę̄mislus quoque cum fratre dominatum partitus erat: & Caliſsienſem quidem tractum à Proſnia amne ad Præmentum arcem, & inde ad Vartam fluuium, & Moſinam arcem, & Sepnum paludem fratri conceſſerat, Poſnanienſem uerò & Gneſnenſem ipſe obtinebat.

Pax inter maiores Polonos & Sileſios.

Sbanſinũ arx condita.

Ad eam igitur munitionem prohibendam Præmislus & Boleslaus fratres copias comparabant. Sed proceribus utriuſq; partis interuenientibus, pax inter affines duces conſtituta eſt, his quidem legibus, ut Præmislus Boleslao Caluo Santocum, Medirezum, & Sbanſinum, quam arcem non ita pridem condiderat, daret. Ille uerò nouam munitionem demoliretur.

Barnimus Caſſubiorum dux.

Santocum oppugnatum.

Nec multo pòſt Barnimus Caſſubiorum & Slauorum dux, ſiue is Samborio, ſiue Boguslao, ſiue aliunde ortus fuit, Santocum ſibi uendicare, & cum exercitu oppugnare adortus eſt. Et facilè quidem paucis arcem defendentibus expugnaſſet, ni properè ei Pręmislus ſuccurriſſet. Nec mora Boleslaus quoq; Caluus ad ferendam ſuis opem accurrit. Quorum amborum uires metuens Barnimus, ab obſidione receſsit.

Santocum maiori Poloniæ adiunctum.

Landenſe monaſterium captum, & receptum.

Boleslaus autem ut Præmislo gratiam referret, Santocum ei reddidit. Sub idem tempus Cazimirus dux Lencicienſis atq; Cuiauienſis, ut cum alterius iniuria, dominatum ſuum amplificaret, Landenſe territorium in tractu Caliſsienſi inuaſit, monaſteriumq; eiuſdem nominis, ſupra Vartam fluuium ſitum pręſidio firmauit. Verùm id Boleslaus dux Caliſsienſis de-

ſis deiecto Cazimiri præſidio mox recepit: diſiectisq; propugnaculis, monachis reſtituit. Porrò Cazimirus, qui aliena appetiuerat, nõ modicum ſuorum detrimentum tunc accepit. Suentopelcus enim quietis impatiens, uiolatis fœderibus, quæ cum Cazimiro & Cruciferis icerat, cùm ſubitò cum Pruſsis in Cruciferorum ditionem irrupiſſet, multosq; mortales apud Golubum incautos oppreſsiſſet, in Cuiauiam quoq; impetum fecit, quo luculentiore præda barbaros ſibi deuinciret, ſuorumq; inopiã releuaret. Anguſtiore enim annona Pomerani iuxtà atq; Cruciferi tunc utebantur. Itaq; magna clade Cuiauiam affecit: plurimisq; interfectis hominibus, abſq; ullo ſexus ac ætatis diſcrimine, incenſis uillis atq; pagis, permagnã prædam aſportauit. Quanquam ea præda à Cruciferis excuſſa eſt, eam Suentopelcus reuertens ex itinere, munitionem, quam tunc illi eregione Chriſtiborgi arcis muniebant, expugnare adortus, commiſſoq; prælio ſuperatus eſſet. Nihilo tamen magis conquieuit Suentopelcus, ſed reparato exercitu mox ad Chriſtiborgum rediјt: cumq; præmiſsi ab eo præcurſores à decurrentibus ex arce Cruciferis reiecti, tumultuoſius ad reliquum agmen ſe reciperent, exercitum omnem in fugam conuerterunt. In qua dum ſe mutuo præcipites in Viſtulam impellunt, multi de exercitu Suentopelci periêre. Freti autem hoc ſucceſſu Cruciferi, uiciſsim Pomeraniam excurſione facta, maiorẽ in modum uaſtauerunt. In Pruſsiam quoque ij, qui Balgæ & Elbingæ in præſidijs erant, populabundi excurrêre. Sed cum præda onuſti reuerterentur, in inſidias à barbaris præparatas incidêre, ubi cùm propter iniquitatem loci, & circumfuſorum barbarorum multitudinem neque recipiendi ſe facultas, neque ex æquo pugnandi copia eſſet, hoſtibus ſeſe, fruſtra diſſuadentibus Magiſtro & Marſalco dedidêre, & ad unum omnes trucidati ſunt. Qua clade uehementer eorum uires attritæ ſunt: ſed recreatæ non multò pòſt Germanorum principum auxilijs, atque ita recreatæ, ut non modò reprimerent feroces & exultantes barbaros, uerùm etiam perdomarent magna ex parte, uſque adeò, ut quinque conuentus, nimirum Pomezanus, Erminius ſiue Varmienſis, Pogezanus, Barthinus, & Nactaginus ſubacti, religionem Chriſtianam reciperent. Suentopelcus quoque cum iam ſenio confectus eſſet, his Cruciferorum ſucceſsibus, & authoritate Iacobi Leodienſis Archidiaconi legati apoſtolici adductus, pacem cum eis fecit. Venerat autem tunc is legatus ab Innocentio Pontifice Maximo, cùm ad res Polonicas componendas, tum ut pontifici à Friderico Imperatore uehementer exagitato & afflicto aliquid ſubſidij corrogaret & corraderet. Itaque conuocata Vvratislauiam epiſcoporũ ſynodo, impetrauit, ut quinta pars redituũ eccleſiaſticorum ex tota Polonia in triennium ei decerneretur. Relaxauit autem tunc Polonis partem ieiunij eius, quod eſt ſolenne cunctis Chriſtianis ante paſcha. Nam cum id totis nouem hebdomadis ueteri ſummorum pontificum inſtituto uulgò ſeruarent, indulſit, ut eſſet deinceps hebdomadarum ſex & dimidiæ. Per eadem tempora Sileſia, Boleslao Caluo authore & incentore, ciuilibus bellis ardebat. Nam cum Conradus refutato ſacerdotio à Boleslao fratre, præter ſpem eius, portionem Legnicienſis dominatus ſibi deſtinatam, repeteret, Vvladislaus uerò Archiepiſcopus factus, partem ſuam in Vvratislauienſi non peteret, Boleslaus ad Vvratislauienſem, quem prius contempſerat, redire uelle cœpit. Negante Henrico, exercitum coëgit, è Germania mercenarium militem acciuit. Vvratislauienſem Hẽrici fratris ditionem armis atq; flammis infeſtauit. Neimarco oppido cum templo & hominibus incenſo, Vvratislauiam contendit. Nouis tũc mœnibus Vvratislauia muniebatur, & iure Teuthonico ciuitas inſtituebatur. Et tamen trimeſtrem Boleslai obſidionem ſuſtinuit, obſidentesq; crebris eruptionib. exagitatos, re infecta diſcedere coëgit, cum Henricus impar fraternis uiribus ad prælij dimicationem prodire non eſſet auſus. Rediјt mox Boleslaus cum maiorib. copijs, & fruſtra tentata iterum Vvratislauiæ expugnatione, uaſtatis longê, lateq; agris atq; pagis, cum munitiones Henrici præſidijs tenerentur ac defenderentur, reduxit exercitũ triſtior, quòd duabus expeditionibus ſumptuoſis, nullum tantis ſumptibus dignũ operæ precium feciſſet. Sed tamen tertiam deinde adiecit. Et cum ne ea quidem ex ipſius animi ſententia ceſsiſſet, nec haberet unde ſtipendia debita mercenarijs militibus diſſolueret, infeſtare ij latrocinijs deditionem eius cœpere: inde odiſſe eum iam ſui ac deſerere. Qua re adactus, ſupellectilẽ oẽm ſuam in ſtipendia militũ diſtraxit: & cũ ne ita quidẽ eis ſatisfaceret, arces eis quaſdã et poſſeſsiones hypothecæ nomine habẽdas dedit. Deniq; Lubuſſenſe territoriũ, Brãdẽburgẽſib. Marchionib. Ioãni & Otthoni oppignerauit. Atq; ex eo tẽpore, id in Saxonũ poteſtatẽ uenit. Cũ aũt Boleslaus inops, egẽsq; & ſuis exoſus, nec ſatis cõpos mẽtis oberraret, ab Henrici militib. exceptus, & Vvratislauiã adductus fratris benignitate & miſericordia

Suentopelcus Culmenſem & Cuiauiam infeſtat.

Golubum.

Suentopelcus bis uictus à Cruciferis Pruſsienſibus.

Pomerania uaſtata à Cruciferis.

Cruciferi ad internecionem profligati à Pruſsis.

Pruſſorum cõuentus ſiue regiones à Cruciferis ſubactæ et Chriſtianæ factæ.

Pax inter Pomeranos & Cruciferos.

Legatus pontificius Iacobus Leodienſis Archidiaconus.

Synodus Vvradislauiæ.

Subſidiũ pontifici ab epiſcopis Poloniæ decretum.

Ieiunij quadragesimalis moderatio.

Sileſici motus & bellum inter fratres.

Neimarcum.

Vvratislauia munita, & iure Teuthonico dotata.

Boleslaus exoſus ſuis ob iniurias & mente captus.

Lubuſſenſe territorium Marchionibus oppigneratum.

Boleslaus captus à fratre et dimiſſus.

ſtatim dimiſſus eſt. Nec illa tamen lenitate & manſuetudine fraterna, cupiditas & feritas Boleslai uicta eſt. Quin is Legniciam reuerſus, noua aduerſus fratres conſilia cum animo ſuo & cum externis militibus (cum ſuos à ſe alieniores eſſe animaduerteret) agitabat. Neque Conrado portionem ipſius, quemadmodum receperat nuper Vvratislauiæ, reddebat: & cum pecunia indigeret, Zithauiam & Gerliciam oppida ſuis quibuſdam hominibus oppignerauit.

Zithauia. Gerlicia.

Hinconem Mirſonis Caſtellani Croſnenſis filium, quòd magnas pater eius facultates habebat, ut pecunia multaret, cepit. Quibus rebus magis etiam alienatis ab ipſo animis omnium, Croſnenſe territorium & arx cum alijs finitimis ad Conradum ab eo defecit.

Croſnenſes ad Conradum defecêre.

Sed cum is comparari ſibi à Boleslao fratre inſidias comperiſſet, neque ſatis uirium ad reſiſtendum ei ſe habere, ac in Henrico quoque parum ſpei ſibi reliquum eſſe cerneret, ad Præmislum Poſnanienſem & Caliſsienſem ſupplex confugit. Quem benignè accepit Præmislus, & bene ſperare iuſſo, ſororem ſuam Salomeam ipſi deſpondit: & nuptijs Poſnaniæ celebratis, Thomam Caſtellanũ Poſnanienſem, & Thomislaum pincernam cum filio, gente Nalencios, quos in uincula quaſi contra ſe conſpiraſſent, coniecerat, Archiepiſcopo Gneſnenſi, epiſcopo Poſnanienſi, & alijs proceribus, qui ad nuptias conuenerant, rogantibus, dimiſit.

Salomea Conradi uxor. Nalencij in uincula coniecti.

Reuera autem illi ea re animũ Præmisli offendiſſe exiſtimabantur, quòd factum eius improbabant, cum is abſque conſilij ſententia Gneſnenſem tractum Boleslao fratri pro Caliſsienſi adempto dediſſet. Poſt nuptias autem illas, Præmislus mox ad Henricum & Boleslaum legationem miſit, poſtulans ut ij Conrado fratri iuſtam partem patrimonij concederent. At Henricus quidem negauit à ſe repetendam eſſe Conradi portionem, ſed à Boleslao, & cum eo acturum ſe ea de re pollicitus eſt. Boleslaus uerò duriùs reſpondit: Conradum ſacris initiatum, iure omni patrimonij repetendi excidiſſe. Quo circa Præmislus cum exercitu ſuo fratriſq; Boleslai, Legnicienſem tractũ ingreditur, Conradum ſecum ducens, & magna celeritate arcem Bythomiam ſiue in ueterib. ruinis, ſiue alio quodam opportuno loco ſupra Odram non ꝓcul à Glogouia excitauit: & turribus, aggeribus, foſsiſq; muniuit, turmaſq; aliquot & cohortes Conrado attribuit, cum quibus ille finitimas oras Boleslao Caluo ſubiectas tamdiu uexaret, quoad ius ſuum ab ipſo conſequeretur.

Conradus portionem patrimonij bello repetit. Bythomia condita uel inſtaurata.

Et paucis quidem diebus debellatum erat, ſi ad extremum fortuna Conradi cœptis reſpondiſſet. Nam Boleslaus Caluus dum incautius fortè aduerſariorum copias & nouam munitionem ſpeculatur, compræhenſus ab aduerſarijs in ſtatione excubias agentibus & in cuſtodia à Conrado habitus, ad quamuis iniquas conditiones adduci potuit, niſi corruptis cuſtodibus euaſiſſet.

Boleslaus Caluus iterum captus & elapſus.

Dum autem Præmislus cũ fratre Boleslao Sileſico bello occupatus abeſt, Barnimus Caſſubiorum & inferioris Pomeraniæ dux arcem Drenum quam Germani Dreſnam uocant, noctu ſopitis cuſtodibus intercepit. Sed eam Præmislus poſt unum menſem expugnatã recepit, hoſteſq; in præſidio repertos captiuos abduxit. Sbanſinum quoq; tunc à latrunculis è Lubuſſenſi arce excurrentibus interceptum, idem Præmislus paruo negocio recuperauit.

Drenum ſiue Dreſna arx intercepta à Caſſubijs, & recuperata. Sbanſinum interceptum & receptum.

Nam cum ij fortè in gregem quendam incidiſſent, eumq; abigere uellent, paſtor gregis direptionem deprecatus, pręmij loco indicauit eis proximam arcem, Sbanſinũ ea erat, quæ à tribus tãtum habitaretur, & à ſuccedentibus ſibi quotidie per uices uicinis ruſticis cuſtodiretur, facilè eos capere poſſe, ſi ruſticano cultu quaſi ad cuſtodiam uenientes, ianitores fallerent. Itaq; introgreſsi, ianitores cõſtrinxerunt, & arce potiti ſunt. Qua de re cum Præmislus nocte ſequenti certior factus eſſet, poſtero die aulico tantum comitatu ſuo ſtipatus, cæteris ſequi iuſsis, feſtinus ad Sbanſinum accurrit: & oſtentata ſpecie obſidionis, ad deditionem adegit prædones illos, uitam tantum pactos. Redegit autem hic ipſe Præmislus tunc in ſuam poteſtatem Rudenſe, ſeu Velunenſe territorium, quod cum ad maiorem Poloniam pertineret, Miezislaus dux Oppolienſis & Ratiborieſis interceperat, quo tempore Henricus Barbatus maioris Poloniæ dominatum, pulſo Vvladislao, Præmisli & Boleslai patre, inuaſit.

Rudenſe ſeu Velunenſe territorium receptum à Præmislo.

Ad quod recuperandum Præmislus huiuſmodi occaſione uſus eſt. Miezislao ſine liberis defuncto, Vvladislaus frater germanus legitimus hæres fuit. Is cum uxori Miezislai Iudithæ Conradi ducis Maſouiorum filiæ dotem quingentarum marcarum argenti, & alterum tantum quod contra dotem uulgo, elegantiores uerò donationem propter nuptias uocant, de more atq; iure exoluere deberet, nec haberet pecuniam, pactus eſt cum fratre & curatore eius Cazimiro, ut loco illius pecuniæ Rudenſe territorium ipſi daret, cuius poſſeſsionẽ non ſatis certam, firmamq; ſibi eſſe intelligebat.

Vvladislaus dux Oppolienſium.

Traditioni certa dicta eſt dies. Quod cùm reſciſſet Præmislus, anteuertens Cazimirũ, arcem Rudenſem (unde iam Vvladislaus præſidium deduxerat, relicto cum aliquot comitibus

præfecto,

præfecto, qui eam Cazimiro traderet) occupauit. Quo cognito, nobilitas omnis ultro in fidem & poteſtatem eius uenit. Nec multo poſt aduenêre, qui à Cazimiro ad accipiendam poſſeſsionem miſsi erant: ſed cum didiciſſent à Præmiſlo Rudam teneri, re infecta receſſêre. Neque Vuladiſlaus poſtea ea de re aduerſus Præmiſlum quicquam tentauit. Pecuniam uerò Henrico duci Vuratiſlauienſium, qui Iuditham poſterius uxorem duxit, numerauit. Alio quoq; incommodo idem Vuladiſlaus paulò antè affectus eſt à Brunone Olomucenſi epiſcopo. Nam is inimicitias gerens cum Vuladiſlao, oppidum Ratiborienſe armata manu aggreſſus, cum templis & monaſterijs exuſsit. Ab arce, ſiue repulſus, ſiue tribus millibus marcarum à Vuladiſlao acceptis (nam & hoc fertur) placatus receſsit.

Ratiboria incenſa ab epiſcopo Olomucenſi.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER NONVS.

CAeterùm in minore Polonia cum pacatum iam principatũ Boleslaus Pudicus obtineret, anno Chriſti 1252. ſalis metalla apud Bochnam pagum, quod iam oppidum eſt, quinto à Cracouia milliario inuenta ſunt. Vnde uberes principi reditus acceſſêre. Kingę uero ſiue Cunegundis uxoris Boleslai pietati & ſanctimoniæ beneficium id, non modò Polonis, uerùm etiam finitimis populis perutile acceptũ refertur. Excinditur autem id etiam nunc altiſsimis & latè ſub terra patentibus puteis, ſupernè egeſta humo ſolidum, duritie lapidea, molesq; ingentes trochleis, uel equorum, uel hominum opera circumactis extrahuntur, pleræq; cryſtalli penè in modum pellucidæ. Quin ex eo quoq; columnæ miræ magnitudinis exciſę ſpecus cauos, & contignationes eorum, atq; oppidum ipſum ſuper ædificatum, uillasq; ſuſtentant. Aqua item è puteis illis hauſta, in ſal candidum excoquitur. Cum hoc metallo, ſimul alius quoque theſaurus ingens & incomparabilis extitit Cracouiæ. Nam diuus Stanislaus martyr Chriſti, & epiſcopus quõdam Cracouienſis, ſatagente Boleslao principe, & epiſcopo Cracouienſi Prendota, ab Innocentio quarto Pontifice Maximo de ampliſsimi collegij ſententia, re diligentiſsimè iterum atq; iterum examinata, in numerum ſanctorum relatus eſt, centeſimo demum & quinto ac ſeptuageſimo anno poſt mortem, qui fuit poſt Chriſti natalem 1253. In qua re perficienda cum non minima difficultas eſſet, propter tantam temporum intercapedinem & uetuſtatem, uno atq; altero miraculo diuinitùs edito, ſublata eſt omnis dubitatio. Primùm enim Reginaldus Hoſtienſis epiſcopus, uir grauiſsimus & ſumma in collegio Cardinalium authoritate præditus, qui maximè huic negocio aduerſabatur, ſubito, grauiſsimoq; morbo correptus, & aliquot dies, noctesq; afflictus, nocte quadam in lecto uigilans, uirũ quendam auguſta ſpecie, cultu pontificali perquàm ſplendido ſibi adſtantẽ, nomenq; ſuum & morbi illius cauſam edentem, cum uidiſſet, audiſſetq;, impetrata uenia è ueſtigio ſanitati reſtitutus eſt: eodemq; puncto temporis ad pontificem cunctis rei miraculo ſtupentibus profectus, uiſum ei ſuum, ac tam ſubitam ualetudinis mutationem ordine enarrauit. Nempe Stanislaum epiſcopum ſibi paulò antè apparuiſſe, & ab eo clementer obiurgatũ ſe eſſe, quòd unus maximè ipſi aduerſaretur, morbumq; ſuum ſubitò depulſum eſſe, cum de ſententia deceſſurum ſe eſſe polliceretur. Itaq; orare atq; hortari pontificem, ut ſublata omni cõperendinatione, ſanctum epiſcopum in album martyrum adſcribat. Quo euidenti miraculo permotus pontifex Innocentius, rem tamdiu cõperendinatã tandem ad ſextũ Idus Septembris, Aſiſij in baſilica diui Franciſci memoriæ dicata ſolenni ceremonia peragere ſtatuit. Qua die illuceſcente cum ipſemet ſacris operaretur, ecce in baſilicam infertur adoleſcens nuper mortuus, caterua propinquorum & amicorum magno eiulatu funus proſequente. Ibi pontifex humi proſtratus Deum orat, ut iuueni illo ad uitam reuocando ſanctitatem ſui martyris Stanislai luculentius declararet. Vix pauca elocutus erat, cum uiuus atque ſanus exurrexit qui erat mortuus, quaſi de ſomno expergefactus. Sacris atque ceremonijs omnibus ritè peractis, ipſe pontifex è ſuperiore loco pro concione grauem & luculentum ſermonem habuit de uita ac meritis Stanislai: eiusq; memoriæ diem anniuerſarium ad octauum Idus Maij, quo die cæſus eſt, dicauit. Deinde anno ſequenti Prendota epiſcopus Cracouienſis, ſacri corporis eius reliquias ſolenni pompa de ſepulchro leuauit,

1252. ann. Salinæ Bochnenſes.

D. Stanislaus martyr in diuorum numerum relatus.

1253. ann.

Miraculum.

Miraculum.

Ruſſorum epiſcopus catholicus.
Lithuanorum epiſcopus primus.
Legatus Apoſtolicus in Polonia Opiſſo iterum.
Inundatio.
Lithuanorum excurſio in Maſoniam & Poloniam.
Lublinẽſis arx incenſa.
Lithuani religionem Chriſtianam accipiunt, & abijciunt.
Mindacus Lithuaniæ rex creatus.
Morauicum bellum.
Venceslaus Luſcus rex Bohem.
Auſtria & Styria in ditione Bohemorum.
Bela rex Vngariæ Auſtrijs bellum infert.
Opauia à Bohemis occupata.
Opauienſis tractus uexatus à Polono.
Hageci nugæ.
Vẽceslaus rex Bohem. mortuus.
Otthocarus regnat apud Bohemos.
Præmislus cũ fratre redit in gratiam.
Fulco archiepiſcopus.
Poloniæ maioris noua diuiſio.
Præmislus dux Sileſiam infeſtat.

leuauit, & hominum uenerationi expoſuit. Interfuêre uerò ei celebritati Archiepiſcopus & epiſcopi Poloniæ quicunq; per ualetudinem potuêre, itemq; Gerardus Ruſſorum, & Vitus Lithuanorum epiſcopi. Nam & hi ad religionem Chriſtianam iam accedebant, & illi ad ſocietatem eccleſiæ catholicæ ſeſe adiunxerant, quod utrumq; mox plenius exponemus. Adfuêre & cum Boleslao Pudico Præmislus Poſnanienſiũ, Cazimirus Lencicienſium atq; Cuiauienſium, Zemouitus Mazouiorum, & Vvladislaus Oppolienſium duces, & Opiſſo iterum legatus apoſtolicus: præterea ſacerdotum, abbatum, monachorum, nobilium, & promiſcui uulgi non modò ex Polonia, ſed etiam è Sileſia, Morauia, Bohemia, & Vngaria tanta multitudo, ut urbs non exigua eam nõ caperet, ſed in campis ea ſub diuo gregatim diuerſari cogeretur. Præceſsit autem anno uno celebritatem illam, ingens aquarum inundatio, in tota ferè Polonia, ex perpetuis imbribus, ab Aprili menſe uſque ad uiceſimam quintam Iulij delapſis, ita ut campi, agri, ſylúæq;, nauigabiles eſſent. In Maſouia uerò præterea Lithuani Viſnenſem oram uaſtarunt. Tertio deinde anno Lublinenſem quoque tractum depopulati ſunt, & arcem ligneam etiam tunc incenderunt. Erat autem tunc Lithuanorum dux Mendocus ſiue Mindacus, qui Cruciferorum armis debilitatus, & in anguſtum redactus, anno Chriſti 1252. religioni Chriſtianæ initiari cum ſuis aſſenſus eſt, & Samagitenſem, Veiſenſem, Curouienſem: & Iazygum ſiue Poleſſenſem tractum donaturum ſe eſſe Cruciferis promiſerat, ut imminenti ab ipſis exitio ſeſe eriperet. Quorum opera regium etiam nomen adeptus eſt à ſummo pontifice, & à Rigenſi Archiepiſcopo, atque Culmenſi epiſcopo, ſolenni ritu diademate cinctus. Verùm non multò pòſt ſtabilitis rebus ſuis, neque Cruciferis promiſſa præſtitit, & religionem abiecit, & ex finitimis Chriſtianorum regionibus prædas agebat, ut tunc è Lublinenſi, pòſt ex alijs, quemadmodum ſuis locis exponemus. Fortè autem tunc aberat Boleslaus Pudicus, expeditione Morauica occupatus, cuius expeditionis hæc fuit cauſa. Poſt interfectum Auſtriæ ducem Fridericum, Pręmislus, ſiue Otthocarus, Venceslai Luſci regis Bohemorum frater, uel, ut quibuſdam placet, filius, Auſtria potitus erat, ducta in matrimonium ſorore Friderici Margarita iam anu, quæ prius cum Henrico Friderici Imperatoris filio, nupta erat, ac Styriam quoque idem Otthocarus ſibi adiunxerat, quod eò facilius fuit factu, quòd imperium in Germania tunc uacabat poſt mortem Friderici, Conrado filio eius, & Guilelmo comite Holandiæ, qui de imperio certabant, intra breue ſpacium temporis extinctis. Huic igitur Otthocaro cum Bela rex Vngarorum bellum facere uellet, & uirium ad id non ſatis haberet, Boleslaum generum Cracouienſium principem in auxilium euocauit. Nec ita multò antè, Venceslaus rex, poſt Miezislai Ratiborienſium & Oppolienſium ducis mortẽ, cum is nullos reliquiſſet liberos, Opauiam occuparat, & Nicolao filio ſuo notho tradiderat. Quocirca Boleslaus, ut in gratiam ſoceri manum Bohemorum diſtineret, Opauiamq; Polonis rurſus adiũgeret, in Opauienſem oram, & in Morauiã cum exercitu ingreſſus, ferro & incendijs eam longè, lateq; uaſtauit, magnamq; prædam abegit, nec tamen Opauia potitus eſt. Ne Bela quidem operæprecij quicquam fecit. Quin à Morauis fuſus fugatusq; eſſe fertur. Venceslaus Hagecus & ſuperiora aliquãto aliter narrat, & huius belli, & excurſionis Polonicę in Morauiam nullam prorſus facit mentionem. Nugatur autem de auxilijs à Venceslai rege miſsis Cracouiã contra Tartaros, ac de morte Boleslai principis, & quòd principatus Poloniæ ad Vvladislaum, & mox eo defuncto ad Præmislum Venceslai regis filios delatus, uerum à Præmislo repudiatus ſit. Sed nos Hagecum animo ſuo indulgere ſinamus. Hac igitur expeditione Morauica occupato Boleslao, liberior fuit excurſio Lithuanis in Poloniam. Venceslaus quidẽ rex per illud tempus mortuus apud Bohemos, Præmislum filium ſiue fratrem, qui & ipſe Otthocarus dictus eſt, ſucceſſorem accepit, cum quo Bela pacem fecit. In Sileſia uerò Conradus Henrici Pij filius ditiones fratrum ex arce Bythomienſi armis infeſtabat, quem quo expeditius adiuuaret Præmislus ſocer, dux maioris Polonię, cum Boleslao fratre, quem iniuria, quẽadmodum ſuperius commemorauimus, affectum, in carcerem etiam quaſi inſidiatorem coniecerat, in gratiã à Fulcone Archiepiſcopo reductus eſt, ac denuò dominatũ cum eo, conuentu apud Gezum, partitus, Gneſnã, Caliſsiam, Rudam ſeu Velunũ, Pyſdros, Srodam, Pninum, Biechouiam, Gezum, & Pobiediſcos ei conceſsit, Poſnaniam cum cæteris munitionibus ac territorijs ipſe retinuit. His ita tranſactis, in Vvratislauienſem regionem duxit exercitũ, & omnem eam oram, quæ circa eſt Oleſniciam, Syzouum Trebniciam & Cerequiciam oppida uſq; ad Vidauam amnẽ, uno à Vvratislauia milliario, deinde & ultra Odrã uadato flumine depopulatus eſt, propterea quòd Henricus dux Vvratislauienſis

ſis neq; ipſe partem patrimonij Conrado reddebat, neq; ad repetendã eam à Boleſlao fratre opem ei ferebat. Ad hæc, non ſoluebat Præmiſlo quinquaginta pondo ſiue marcas argenti, de quibus pro redemptione cuiuſdam Germani captiui fide iuſſerat.

Premiſli religio.

Templis tamẽ & monaſterijs, & poſſeſsionibus eorum atq; hominib. eccleſiaſticis omninò manus abſtinuêre milites, edicto Præmiſli. Erat tunc Vvratiſlauiæ Opiſſo legatus ſummi pontificis, exiſtimabatq; contumeliã fieri ſedi Apoſtolicę, quòd ſe præſente, & penè inſpectante Vvratiſlauienſem oram Prẹmiſlus infeſtaret. Itaq; ſacris ipſi & omnibus qui ſub ditione eius erant, interdixit. Sed mox poſtulante Præmiſlo interdictum illud abrogauit, ueritus ne ad ſummum pontificem deferretur, quòd intemperanter fines legationis tranſgreſſus eſſet. Pax deinde & concordia inter Sileſios fratres, epiſcopi Vvratiſlauienſis & aliorũ procerum interuentu componitur: & Glogouienſis dominatus Conrado à Boleſlao Caluo, quanquam inuitò, conceditur: Conradus obſides & captiuos dimittit. Alijs item, qui prius ex pacto dimiſsi erant, æſtimationes capitum remittit.

Lithuanorum excurſio in Maſouiam & Prußiam.

Plocenſis arx incenſa.

Mendocus dux Lithuanorum abiecta religione Chriſtiana, quam ſimulatè ad tempus ſuſceperat, infeſtior indies Chriſtianis uicinis erat. Coactoq; è ſuis Lithuanis, pariter atque Pruſsis idem ſentientibus, ualido exercitu, in quo triginta millia armatorum cenſebantur, Maſouiam omnem crudeliſsimè uaſtauit, pagos & oppida quàmplurima, & caput gentis Plocenſem arcem defenſoribus uacuam, incendit: & ingenti hominum, pecudum, & iumentorũ præda domum remiſſa, in Cruciferorũ ditionem eodem furore inuaſit: & ea peragrata, exuſtaq;, homines quidem captos immanitate barbarica trucidauit, cæteram uerò prædam permagnam abegit. Cruciferi non auſi obuiam prodire tantæ multitudini, munitionibus tunc ſeſe cõtinuêre.

1255. ann.

Bohemorũ ducis & aliorum Chriſtianorũ expeditio in Prußiam.

Ermela olim Varmia.

Poſtea uerò anno Chriſti 1255. aduenientibus Otthocaro duce Bohemorum, nec dum enim diadema regium ſuſceperat, Marchionibus Brandenburgenſi, & Morauiæ, duce Auſtriæ, Pragenſi, Olomucenſi, & Ermelienſi, (qui fortè Varmienſis fuit, quẽ etiamnum Teuthones à ditione ſiue diœceſi Ermelandenſem uocant) epiſcopis cum magnis copijs, magnaq; item multitudine crucis militiam profeſſa, aucti uiribus & animis, uiciſsim Pruſsis bellum inferunt, & illis ad prælij dimicationem nuſquam prodeuntibus, ferro, & igni in obuia quæq; deſæuiunt.

Sambienſis terra ſubacta à Cruciferis, & ad religionem Chriſtianã adacta.

Quibus malis adacti hi qui Samenſem ſiue Sambienſem regionem incolebant, barbari, in poteſtatem Cruciferorum uenêre, & religionẽ Chriſtianam ſuſcepêre. Et ne facilè ij rurſus deficerent, duas ibi arces Cruciferi cum ſocijs condidêre, præſidijſq; firmauêre.

Pregla fluuius.

Kynixberga arx condita.

Brunsberga.

Regius mons.

Quarum altera ad Preglam fluuium & ſinum maris Balthei ſita, Kynixberga lingua Germanica, quaſi Regius mons, altera Brunsberga, quæ aliquandiu poſtea fuit ſedes epiſcopi Varmienſis, appellata eſt. Hæc quidem ob honorem & memoriam Brunonis epiſcopi Pragenſis, ſiue Olomucenſis, ut uult Hagecus, illa uerò Otthocari regis Bohemorũ: quæ poſtea tribus oppidis peramplis ac ſplendidis adiunctis, & portu maris amplificata, Magiſtrorum quodam tẽpore fuit, nunc ducis eſt domicilium.

Aeneæ Syluij error de Otthocaro.

Cum autem Otthocari huius & Kynixbergæ mentio facta ſit, operæ preciũ eſt Aeneæ Syluij errorem, quem nõnulli alij ſcriptores ſecuti ſunt, redarguere: qui Otthocarum hunc omnes eas regiones, quæ inter Bohemiam & mare Baltheum ſunt, imperio ſuo ſubieciſſe, deuictiſq; Tartaris Kynixbergam arcem & oppidum in Pruſsia condidiſſe ſcribit. Quæ ipſi ne de ſe Bohemi, gens glorioſa, finxerint, an Aeneas gratiam à rege eorum, apud quem legatione functus eſt, inire uoluerit, non conſtat. Rem quidem ipſam ab Aeneæ narratione diuerſam, quemadmodum ſe habuerit, ſeries hiſtoriæ noſtræ & cõſquentium cum præcedentibus conſenſus, euidenter oſtendit, ita ut plurib. hic uerbis triplicem Aeneæ errorẽ, nempe de ſuperatis ab Otthocaro in Pruſsia Tartaris, qui eò tunc non peruenêre, ac de ſubactis intermedijs populis, nẽpe Sileſijs & Polonis, uel Saxonibus & Pomeranis, & quòd ſuum ille omninò aliquod in Pruſsia bellum geſſerit, ſuiſq; uiribus confecerit, eo arguere neceſſe non ſit. Aut dicat Aeneas, quomodo & quando Bohemi rurſus Pruſsiam, & interiacentes illas prouincias amiſerint.

Brandeburgũ in Prußia conditum.

Conditum eſt etiam eodem ferè tempore Brandeburgum in eadem Pruſsia, in memoriã Marchionis Brandeburgenſis. Et tamen Marchiones ſibi Pruſsiam eam ob rem non uendicarunt. Sed nos ad inſtitutum reuertamur.

Suentopelcus Naclum intercepit.

Nacli obſidio.

Pacem fecerat cum Cruciferis Suentopelcus Pomeranorum dux, ut ſuperiùs narratum eſt. Sed quietis impatiens, nouum excitauit bellum. Etenim miſſo clàm cum expedita manu filio, quem obſidem pace facta à Pruſsis receperat. Naclum arcẽ Præmiſli nepotis ſui, cõſcio & adiuuante uno de cuſtodibus, pecunia corrupto, noctu iterum intercepit. Quod ubi Præmiſlo nunciatum eſt, quantum poteſt cogit exercitum. Mittunt ei auxilia duces alij Polonorum tanquam ad reſtingendum commune incendium. Boleſ-

laus

laus quidem Pudicus mille armatorum, Zemouitus autem dux Maſouiæ octingentorũ. Porrò Boleslaus Præmisli frater, & Cazimirus dux Siradiæ, Lĕciciæ, & Cuiauiæ ipſi ſuas copias ad eam expeditionem adduxêre. Cum his igitur ad Naclum contendit Præmis-

Noua arx è regione Nacli.

lus. Et cum arx ſitu, arteq; munitiſsima egregiè à Pomeranis defenderetur, ac difficilis eſſet eius expugnatio, aliam è regione eius ad occidentem ſolem ſumma celeritate excitauit, eiq; importato copioſo comeatu præſidium impoſuit, quantum ſufficiebat ad uexandos & quaſi in obſidione continendos hoſtes, qui in præſidio antiquæ arcis erant. Quo facto, dimiſit reliquum exercitum. Fiebant autem crebræ utrinq; ex arcibus eruptiones & conflictus marte uario. Alteram deinde Præmislus cum Boleslao fratre & Cazimiro fecit expeditionem in Pomeranos: & omiſſa Nacli expugnatione, noctu ſilenti agmine

Racianzum incensum.

ad Racianzum arcem Pomeraniæ, aliam à Cuiauienſi, ut uidetur, & Maſouienſi, in

Racianzũ triplex.

quam ſe magna multitudo Pomeranorum cum facultatibus ſuis propter bellum contulerat, contendit: eamq; antelucano tempore adueniens, quamuis expergefactis ad primum tumultum cuſtodibus, uerùm inopinata re perculſis, & quaſi capta iam arce diſcurſantibus, ac de propugnaculis ſeſe præcipitantibus, incendio conſumpſit. Poſt cuius diſceſſum Suentopelcus cum exercitu non contemnendo, hoſtibus ex noua arce obſiſtere non auſis, in Naclum perrupit, & cõmeatu importato, ſuos laborantes uictus inopia, con

Noua arx fruſtra oppugnata.

firmauit. Deinde omnem conatum ad nouam arcem uel capiendam uel euertendam conuertit. Primumq;, quo minore ſuorum periculo quod uolebat, efficeret, ſarmenta & pinguia ligna in foſſas, quibus arx munita erat, cõportari iubet, ut ea ſtrue incenſa arcem cremaret. Magna ui lignorum multo labore à militibus coaceruata, cum ij plura etiã è remotioribus ſyluis petitum iuiſſent, erumpunt præſidiarij: ſubiectoq; igni, id quod iam cõportatum erat materiæ, ſine ullo arcis periculo cõburunt. Hoc primo conatu fruſtratus Suentopelcus, ui arcem expugnare nititur: factaq; è clipeis teſtudine, milites eius ſiccas foſſas tranſgrediũtur, & ſub ipſa propugnacula ſubeunt: atq; alij ignẽ ſubijciunt, alij aſcijs & ſecuribus ligneos arcis parietes perrumpere conãtur. Sed ſaxis & magnis molibus ſupernè deiectis, iaculisq; uehementius afflicti, amiſsis uiginti, compluribus uulneratis, irrito cœpto receſſerunt. Nec tamen deſtitit Suentopelcus ab incœpto. Sed cum aperta ui noua arce potiri non poſſet, ad dolos ſe cõuertit. Reducto enim domum exercitu, auctoq; ſtatim reuertitur, nec longè ab arce in conualle quadam in inſidijs conſidit: ſuis in antiqua arce

Poloni funduntur à Suentopelco.

noctu per fidum internuncium, quid fieri uelit, præcipit. Orta luce Pomerani ex antiqua arce, quemadmodum iuſsi erant, decurrunt, & aduerſarios ad pugnam prouocant. Non detrectant illi. Pomerani inito prælio fugam ſimulant. Inſtant Poloni fugientibus, ita in inſidias præcipitantur. Nec tamen inulti cadunt. Quibus ad unum partim cæſis, partim captis, Suentopelcus uictoriæ ſigna præ ſe ferens, ad nouam arcem accedit, deditionem poſtulat. Reſpondent ij, qui erant in præſidio: Plures in arce ſupereſſe, qui de fraudulentis uictoribus pœnas expetituri eſſent. Videns autem Suentopelcus omnes ſuos conatus in irritum recidere, difficulterq; ſe Naclum retinere poſſe, ad pacem cum Præmislo

Pax inter Suentopelcum & Præmislum.

faciendam inclinari animo cœpit. Nec difficulter ea, Popone uno de Cruciferis, qui Suentopelcum & Præmislum materno ſanguine attingebat, interueniente coiuit. Conuen-

Xyna oppidũ.

tu enim apud Xynam acto, Suentopelcus, per ſententiam Poponis ex compromiſſo latam, Præmislo Naclum reddidit: Præmislus uerò Suentopelco pro impendijs & Racianzi demolitione quingentas marcas argenti, certis penſionibus exoluturum ſe eſſe, nouem obſidibus nobilibus datis, cauit: & exoluit poſtea. Captiui utrinque dimiſsi. Pax perpetua mutuo iureiurando firmata eſt, ita ut neuter alterius ditionem unquam inuaderet.

Præmisli mors & laudes.

Nec toto ab ea pace facta anno circumacto, Præmislus triginta ſex annos natus, pridie nonas Iunij immatura morte extinctus, & Poſnaniæ ſepultus eſt. Mitiſsimus ſui temporis princeps, & ſupra ætatem prudens: iuſticia autem & animi moderatione in iudican-

Sobrietas & animi moderatio.

do tanta, ut eius iudicium uictus atq; uictor ex æquo probarent. Ebrium aut iratum eum nemo uidit. Vſque adeò uerò addictus fuit religioni & cultui diuino, ut per tempus qua-

Pietas & religio principis.

dragenarij ieiunij cilicina ueſte ſuper nudum corpus, & uino diluto admodum, aut inſipidiore ceruiſia uteretur. Nocturnis temporibus, cum dormire putabatur, prolixæ precationi uacabat. Porrò qua die cœnam Chriſti ultimã anniuerſario ritu recolimus & repræſentamus, duodecim pauperũ pedes reuerenter abluere, exterſosq; deoſculari, & pau-

Ouanſcẽſe monaſterium conditum.

peres ipſos ueſtire quotannis ſolitus eſt. Ouanſcenſe monaſterium Ciſtercienſis ſectæ puellis ad Vartham fluuium condidit. Srodicenſe uerò Dominicanorũ Poſnaniam tranſtulit. Gneſnenſe etiam Xenodochium, ſiue hoſpitale ſepulchri Chriſti militib. cõtulit &

commen-

commendauit,& præpoſito Miechouenſi ſubiecit. Præter multas autem alias pias largitiones, Gneznenſi quidem eccleſiæ Cirnelinum pagum, Poznanienſi uerò Bucum donauit, non ſine inuidia & offenſione procerum. Plurimis uerò alijs laudibus eum cumulari à Baſcone annalium ſcriptore, Cuſtode Poznanienſi, Dlugoſſus memorat. Sed eius Baſconis ſcripta nos non uidimus. Reliquit autem Præmislus quatuor filias, Conſtantiam, Veronicam, Oſcam ſiue Agathiam, & Euphemiam, ex Elizabetha uxore ſuſceptas, & filium poſthumum poſt quartum menſem natum. Cui paternum nomen inditum eſt. Eodem anno qui fuit poſt Chriſtum natum 1257. Iacicus ſiue Iacinctus diui Dominici inſtitutum uitæ profeſſus, poſt exhauſtos multos labores in Polonia & Ruſsia pro religione Chriſtiana, de exilio huius uitæ in cœleſtem domum commigrauit, ad decimumoctauum Calendas Septembris. Non omninò tunc Sileſia ab inteſtinis motibus immunis erat. Etenim Boleslaus Caluus cùm dolore amiſſæ Glogouiæ percitus, tum bello ſuperiore exhauſtus, ut iram ſimul & cupiditatem ſuam expleret, facinus aggreſſus eſt impium & ſacrilegum. In epiſcopum enim Vvratislauienſem Thomam templum Gorcenſe dedicantem, & Boguſalum præpoſitum, & Heccardum canonicum cum Teuthonibus ſatellitibus ſuis manus iniecit, captoſq; ad ſubuculam uſq; exſpoliauit, & in arcem Vvlai, atq; inde Legniciam deportauit. Poſcebat aũt eos decem millia marcarũ. Quæ cũ non darent, coniecit eos in tetrum carcerem, conſtrictos compedib. Quare cognita Fulco Archiepiſcopus Gneznenſis, Leniciam ſynodum conuocauit, ac de ſynodi ſententia Boleslaum Caluum diris deuouit. Vvratislauienſi uerò omni diœceſi ſacris interdixit. Deinde (cum nihilo magis dimitteret captos Boleslaus) pontificem Max. Alexandrum quartum certiorem ea de re fecit: & quid porrò fieri oporteret, rogauit. Reſcripſit ille Archiepiſcopo, ut Poloniam omnem ad arma contra Boleslaum ſumenda Crucis prædicatione unà cum cæteris epiſcopis concitaret. In eandem ſententiam Magdeburgenſi quoque Archiepiſcopo de concitandis Germanis ſcripſit. Sed interim Thomas pertæſus diri carceris, duobus millibus marcarum, & commutatione decimarum manipularium in pecuniarias per totam diœceſim ſuã, unà cũ præpoſito & canonico ſe redemit. Cõſcijs fratrib. Henrico & Cõrado Boleslaũ hæc patraſſe creditũ eſt, ꝓpterea ꝙ illis quoq; commodo pactum illud de commutandis decimis fuit. Retinueruntq; mordicus tam ipſi, quàm poſteri eorum id, quod tunc ab epiſcopo per uim expreſſum eſt. Neque uerò uno illo ſcelere Boleslaus contentus fuit. Nam Præmislo, cuius ope Conradus gener nitebatur, mortuo, Conradum quoque fratrem per fraudem capere, & bonis dudum datis, exuere adortus eſt. Sed hoc non itidem ſucceſsit. Certior enim factus Conradus de inſidijs fratris, cum Legniciam ab eo doloſè ad conuiuium uocaretur, cum expedita manu profectus eſt: & reliquis in ſylua propinqua Legniciæ latêre iuſsis, cum paucis expeditioribus ueniens, à Boleslao ſimulati officij cauſa obuiam prodeunte in arcem deducitur. Vbi conſpicit loca ſuperiora ab armatis teneri, anteuertit meditatum fratris facinus, captumq́ue eum, metu perculſis omnibus, aſportauit, & in cuſtodia habitum aliquandiu, atque ea, quam ab epiſcopo Vvratislauiẽſi emunxerat, pecunia mulctatum, poſtea dimiſit. Sic Boleslaus laqueo, quem alteri tetenderat, ipſe ſe implicauit. Anno ſequenti qui fuit 1258. à Chriſto nato, terræ motus uehemens Poloniam concuſsit, & animos hominum propter raritatem rei, non metu tantum, uerùm etiam religione impleuit uelut magnorum malorum, quæ mox conſecuta ſunt, prodigium. Nam & ciuilibus bellis mox agitata, & barbarorum excurſionibus afflicta eſt. Ciuilium bellorum Cazimirus dux Siradienſis, Lencicienſis & Cuiauienſis cauſa fuit. Cuius inexplebilis cupiditas eóuſq; progreſſa eſt, ut Zemouito fratre in uincula coniecto, quemadmodum ſuperiùs memorauimus, Siradienſem tractum, cuius hæreditas ſecundum Boleslaum fratrem iure ad utrumq; peruenire debebat, ſolus occuparet: Landenſe territorium, unde prius à Boleslao Pio duce Caliſsienſi depulſus erat, iterum inuaderet: itemq; Racianzum epiſcopo Vvladislauiẽſi auferret, ꝙ tñ pòſt reddidit, cum ei litem intendiſſet epiſcopus. Lelouienſe uerò territorium Boleslao Pudico adimeret, munita arce in colle ſupra oppidum. His igitur de cauſis primus omnium Boleslaus Pius Caliſsienſium dux in eum arma ſumpſit, inita ſocietate cum Varcislao Boguslai filio, Caſſubiorum & Stolpenſium Pomeranorum duce, quòd is Suentopelco, cuius tunc gener Cazimirus factus erat, propter iniurias quaſdam infenſus eſſet. Obtinebat Boleslaus etiam Poznanienſem dominatum, utpote tutor liberorũ fratris defuncti. Itaq; conſcripto ex omni maiore Polonia magno exercitu, coniunctiſq; cũ Varcislao uiribus, Cuiauiam uaſtabundus ingreditur. In-

Baſco annalium ſcriptor.

Præmisli liberi.

Præmislus poſthumus natus.

1257. ann.

Iacicus monachus ſanctus.

Boleslai Calui facinus impium.

Vuratislauienſis epiſcopus in uincula coniectus.

Vulai arx.

Boleslaus Caluus excommunicatus.

Decimæ manipulares in pecuniarias commutatæ in Vuratislauienſi diœceſi.

Boleslaus Caluus à fratre captus.

1258. ann.

Terræ motus.

Cazimiri ducis cupiditas et ſcelera.

Zemouitus frater captus.

Siradia prærepta.

Landenſe territorium inuaſum.

Racianzum captum.

Lelouia intercepta.

Lelouiæ arx munita.

Varcislaus Caſſubiorum dux.

Cuiauia infeſtata à maioribus Polonis.

Inouuladiſlauia obſeſſa.

ouuladiſlauiam arcem cum primo impetu capere nequiuiſſet, obſidione cinxit. Non habebat Cazimirus exercitum, & Inouuladiſlauiæ, cæteriſꝗ munitionibus ſuis metuebat. Itaque conſilium ex re capit. Legatione ad Boleſlaum miſſa bellum deprecatur. Landenſe territorium redditurum ſe ipſi eſſe promittit, arcemꝗ quam in eo præſidij cauſa cõmunierat, demoliturum. Secutus fidem eius Boleſlaus, obſidionem ſoluit, exercitumꝗ dimiſit.

Caliſſienſis regio uexatur.

Sed Cazimirus non modò non præſtitit Boleſlao quæ receperat, uerùm etiam Caliſsienſem tractum uiciſsim inſequenti anno populatus eſt, cum de clade Varciſlai cui Boleſlaus ex fœdere auxilia miſerat, in Pomerania, cognouiſſet. Proficiſcebatur tunc Boleſlaus Caliſsia Poznaniam, cum de excurſione Cazimiri nuncium accepit.

Boleſlai audacia & uictoria.

Nec mora, cum ſolo comitatu ſuo aulico reuertens, triginta tantum equitibus in itinere collectis, & agreſtibus, quos hoſtes damno affecerãt, ſequentibus, in ſylua, cui Soleciæ nomen eſt, non ꝓcul ab Opatouico Archiepiſcopi pago, hoſtilem exercitum cõſequitur, & magno animo impetum in eum facit: extremiſꝗ perturbatis, & primos impellentibus, & omnibus maiores multo quàm erant inſequentium ſe copias (propterea quòd ſylua longiorem proſpectum adimebat, clamantium uerò ſonitum ampliorem reddebat) eſſe credentib. uniuerſum agmen in fugam agit, prædam excutit, & cùm alios quoſdã ex hoſtibus, tũ Martinũ Cuiauiẽſem palatinũ ſauciũ, captiuos abducit.

Mart. palatinus Cuiauienſis captus.

Palatini Poznan. & Caliſſ. capti.

Nec tñ clade hac affectus Cazimirus acqeuit. Sed nõ ita multo pòſt, Hercaboldũ Gneznẽſem, niſi fortè mẽdoſe Gneznẽſis pro Poznaniẽſi apud Dlugoſſum ſcriptus eſt, Nicolaũ Caliſsiẽſem palatinos, Simonẽ ſacerdotẽ Hercaboldi fratrẽ, & alios nõnullos ex nobilitate, ꝑ ſpeciẽ colloquij euocatos, cœpit ut captiuorũ cõmutatione palatinũ ſuũ recuperaret.

Pacoſſum oppidum captum.

Lencicienſis munita & Zemouito tradita.

Deinde Pacoſſum oppidũ, quod in Boleſlai ditione erat, capit, & arcẽ in eo munit. Indeꝗ Caliſsiẽſem orã liberiùs infeſtabat. Ibi tũc Boleſlaus Pudicus, & Zemouitus Cazimiri frater, ut & Boleſlao Pio ſubuenirẽt, & ſuo quoꝗ nomine Cazimirũ ulciſcerent̃, coniunctis cũ Boleſlao Pio uirib. Lenciciẽſem tractum crudeliter uaſtant, arcem ædificant, & commeatu copioſo implent, ac Zemouito commendant. Fractus hiſce incommodis, metuꝗ maiorum Cazimirus, inducias duorum menſium petit, æqua omnia ſe eſſe facturum promittit iureiurando dato. Sed eluſis ducibus, amotoꝗ præſenti periculo, nõ ſeruauit fidem. Itaꝗ inſequẽti anno Boleſlaus Pius in Cuiauiam duxit exercitũ.

Landa & Pacoſſum Boleſlao Pio reddita.

Deprecante uerò Cazimiro, non prius deduxit, quàm ille arce Landenſi & Pacoſſo præſidia deduceret. Quod quidem Cazimirus extrema penè adactus neceſsitate fecit, cũ alio quodam infortunio maximo multatus eſſet.

Cazimirus à filijs Siradia & Lencidia pulſus.

Nam duo filij eius, Leſcus, cui Nigro cognomẽ fuit, & Zemomyſlus, è priore matrimonio ſuſcepti, ueneno, ut aiebãt, à nouerca appetiti, ut uerò credere par eſt, iuſta Dei uindicta incitati, Siradiẽſem atꝗ Lẽciciẽſem ditionẽ abſente patre, procerib. cũ omni nobilitate fauentib. occuparunt: & Leſcus quidem Siradienſem, Zemomyſlus uerò Lencicienſem obtinuit. Ita qui aliena iniuſtè appetebat, ſua turpiter amiſit. Atꝗ hi tunc ſanè ciuiles motus in Polonia, inter propinquos, agnatos, fratres, parẽtes, atꝗ liberos extiterunt.

Tartari uaſtant Poloniam.

Dum aũt hi ſic inter ſe bellum gerunt, ecce Tartarorum ingens uis Nogaio & Celebuga ducibus in Poloniam ſeſe per Ruſsiam menſe Decembri effudit, Ruſsis ipſis adiutorib. atꝗ ductorib. nec ſcimus an authoribus etiam, ut Cazimiro gratificarentur. Flumina tunc iam glacie concreta erant. Itaque ſumma celeritate uſi, & Lublinenſem oram, quam à Lithuanis uaſtatã

Lublinũ à Ruſſis interceptũ & turri munitum.

Zauichoſtenſe monaſterium conditum, & mox direptũ,

Sendomiria incenſa.

ſuperiori tempore, Daniel Ruſſorum rex arce Lublinenſi intercepta, ac turri rotunda præſidioꝗ firmata uſurparat, prætergreſsi, in Sendomirienſem impetum faciunt, & plurimos mortales incautos opprimunt, monaſteriũ Zauichoſtenſe, quod Boleſlaus Pudicus nuper condiderat, & uiginti quinꝗ pagis dotatum puellis diui Franciſci, ſiue diuæ Claræ, quod perinde eſt, uitæ inſtitutum profeſsis attribuerat, diripiunt, itemꝗ id quod in Lyſſecio ſiue Caluo monte ſitum eſt. Sendomirienſe oppidum incendunt, arcem nullo reſpirãdi ſpacio defenſoribus dato die, nocteꝗ oppugnant: uerùm nullo operæ precio. Nam à multis ea gnauiter defendebatur. Pleraque enim omnis uicina nobilitas, & oppidani atque agreſtes multi cum uxorib. liberis & fortunis ſuis ad primum aduentum hoſtium eò confugerant.

Ruſſorum dolus.

Ibi Ruſſorum duces Leo & Romanus Danielis filij, & Baſiliſcus frater, qui in caſtris Tartarorum erãt, primùm per internũcios, deinde per ſe ipſi cum Petro de Crempa præfecto arcis agunt, ut ſi ſe, arcemꝗ ſeruatum ire uelit, ad Tartarorum duces in caſtra ueniat: & imperata ſe facturum profeſſus, paruo ſe arcemꝗ, & omnem multitudinẽ redimat: fidem dant, nihil in ea re fore periculi. Se hæc ita cõfecturos eſſe. Credidit præfectus, Ruſſos Chriſtiani ſanguinis miſericordia commotos, quemadmodum præ ſe ferebant, illa ſuadere & recipere. Confirmabant autem promiſſa ſua, impetratis aliquot dierũ inducijs.

cijs. Itaq; præfectus cum Sbigne fratre & primoribus ex nobilitate ad caſtra hoſtiũ quẽadmodum conuenerat, proficiſcitur. Duces barbarorum, ut erat edoctus à Ruſsis, adorat: de ſalute ſua & arcis ſupplex agit. Barbari, ut ſunt fallaciſsimi, fideiq; expertes, in ſupplices impetum faciunt, ſpoliatos & uerberatos immaniter obtruncant. Et confeſtim ſublato clamore effuſo curſu in arcem, nihil tunc eiuſmodi expectantibus defenſoribus, inuehuntur, & in cæde hominum, omnibus perterritis, & latebras quærentibus promiſcuè graſſantur. Matronas tantum & puellas formoſiores ad contumeliam & explendam libidinem (ut eſt gens libidinoſiſsima) adſeruarunt. Defeſsi autem cædendó, reliquum uulgus hominum gregatim in Viſtulam impulerunt. Tanta uerò cædes in arce tunc facta eſſe dicitur, ut ſanguis cæſorum ad Viſtulam uſque deflueret. Incenſa arce barbari nulla mora interiecta uerſus Cracouiam Ruſsis ducibus itineris contendunt, & urbem defenſoribus uacuam incendunt, ualetudinarios & mendicos trucidant. Nam Boleslaus princeps accepto nuncio de capta Sendomiria, in Vngariam cum uxore (mater enim anno ſuperiore mortua erat) profugerat. Cætera hominum multitudo partim in ſyluas ſeſe abdiderat, partim munitionibus arcium ſeſe defendebat: & Cracouiẽſem quidem arcem Clemens palatinus tutatus eſt. Tartari uerò cædibus & incẽdijs uſq; ad Bythomiã in Opolienſi tractu impunè prouecti, poſt alterum ſiue adeò tertium menſem præda onuſti in Ruſsiam reuerterunt. Annus autem quo hæc geſta ſunt fuit poſt Chriſtũ natũ 1260. Tametſi Dlugoſſus etiã præcedenti añо de eadẽ Tartarorũ excurſione, & ſtrage Sendomirięſi memorat. Niſi fortè bis tunc Tartari in Poloniam excurrerunt. Quod quidẽ inde mihi fit credibile, quòd priorem illam ſub brumam, initio menſis Decembris factam eſſe ſcribit idem. Nam ea qua Sendomiria capta eſt, æſtatis initio accidiſſe conſtat ex eo, quòd in hodiernum uſque diem ſtrages illa quaſi martyrum Chriſti, anniuerſaria celebritate poſtridie Calend. Iunij. Sendomiriæ magno populi concurſu recolitur, magna Alexandri quarti pontificis Maxim. indulgentia cumulata ac dedicata. Per hæc tempora Michaël Palæologus imperium Conſtantinopolitanum pulſis Gallis cum Balduino imperatore poſt annos quinquaginta octo, uel ut alij uolunt, tres & ſexaginta, Græcis reſtituit: nec multo pòſt in Lugdunenſi concilio concordiam inter Græcos & Latinos tredecies ſciſſam & refectam, redintegrauit. Siculum uerò & Neapolitanum regna, quæ poſt Friderici Imperatoris mortem Manfredus filius eius nothus inuaſerat, Clemens quartus Pontif. Max. Carolo Ludouici regis Francorum fratri addixit: à quo Manfredus, & mox alio prælio Corradinus Friderici è Conrado filio nepos interfectus eſt. Tartarorum autem duces quidam in Aſia religionem Chriſtianam ſuſceperunt, & magnas res in Syria & Perſia ſocijs Armenorum regibus contra Saracenos & Aegyptios aliquandiu geſſerunt. E' quibus unus Caſſanus ſucceſſoribus ſuis Perſarum regibus nomen dedit. Quod autem Ruſſorum regis mentionem dudum fecimus, ita ſe res habuit. Poſt mortem Colomanni Vngari Halicienſium regis, Daniel Romani ducis filius aduerſæ factionis ducibus uel domitis, uel in ſuam ſententiam adductis, magnam ſibi potentiam & monarchiam ferè in Ruſsis Auſtralibus uſurpabat. Et quo maiorem ſibi authoritatem compararet, legatione ad Opiſſonem legatum apoſtolicum in Poloniam miſſa, cum promitteret ſe cum uniuerſa gente ſua ad Romanæ & catholicæ eccleſiæ ſocietatem ſiue unitatem acceſſurum, & Chriſtianas regiones aduerſus Tartaros, qui iam ingentem formidinem omnibus principibus Chriſtianis incuſſerant, defenſurum, nomen ac diadema regium ſibi & poſteris ſuis, necquicquam diſſuadente Opiſſoni Prendota epiſcopo Cracouienſi, & nonnullis aliis, impetrauit. Verùm conſecutus id quod concupierat, fidem & iuriſiurandi religionem uiolauit: & in priſtinum errorem relapſus, nõ modò non defendit à barbaris Chriſtianos, uerùm etiam cum Tartaris, ut iam diximus, pariter infeſtauit, mox etiam cum Lithuanis: Nam cum eis Suarnonem ſororis filium cum magna manu ad populandam, uaſtandãq; Mazouiam miſit. Qui celeritate uſi, Zemouitum ducem cum Conrado & filio, & aulico comitatu in Iaſſouſco prædio ſecurè ruſticantem cœpêre, & ſupellectilem eorum omnem diripuére. Et Zemouitum quidem Suarno barbarica crudelitate interfecit, Conradũ uerò Mindacus, cui ceſſerat, ſeruauit, & pecunia redemptum poſtea dimiſit. Tunc autẽ his patratis, Mazouiam penè oẽm duce orbã Ruſsi cum Lithuanis populabũdi peragrarũt. Non tulere Mazouij, duces ſuos circũuentos eſſe, & patriã uaſtari. Itaq; facto agmine equites pariter & agreſtes, hoſtibus obuiã prodeunt: & quamuis longè impares uiribus, tamẽ indignatione animos miniſtrãte, apud Dlugoſeldũ pagũ impetũ in eos faciũt. Et magnã quidem in eis ſtragem edunt. Sed ad extremum abundante hoſtium multitudine ſupe-

Adoratio principis apud Tartaros.
Sendomirienſis præfectus à Tartaris occiſus.
Sendomirienſis arx capta et incenſa.
Strages inſignis.
Tartari libidinoſi.
Cracouia iterum incenſa à Tartaris.
Boleslai fuga in Vngariam.
Arx defenſa.
1260. ann.
Martyrum dies Sendomiriæ.
Conſtantinopolitanum imperium Græcis reſtitutum.
Græci cum Latinis coniuncti.
Siculum et Neapolitanum regnã ad Gallos translata.
Manfredus & Corradinus occiſi.
Tartari Chriſtiani.
Perſarum reges à Caſſano Tartaro originem & nomẽ habent.
Daniel rex Ruſſorum.
Ruſſorum perfidia.
Suarno dux Ruſſ.
Zemouitus Mazouiorum dux interfectus.
Conradus redemptus.
Mazouia uaſtata à Ruſsis.
Mazouij uicti.

Cuiauia uexata à barbaris.

rantur, & fugam capeſſunt. Hac elati uictoria barbari, Cuiauiæ quoque magnam partem depopulati, incenſis multis pagis & oppidis, ingentem prædam abegêre. Miſeratus autem acerbam illam cladem Mazouiæ Boleslaus dux Caliſsienſis, & precibus Gertrudis Zemouitι uxoris exoratus, uenit cum exercitu in Mazouiam, copioſum commeatũ &

Plocenſis arx inſtaurata.

fabros ſecum ducens: releuataq; populi calamitate & inopia, & arce Plocenſi, quæ ab hoſtib. exuſta fuerat, refecta, & bene munita, & uiduæ, liberiſq; eius Boleslao & Cõrado tradita, diſceſsit. Reuertunt̃ deinde æſtate ſequẽti Lithuani in Mazouiã: & nõ reſpõdẽte eorũ cupiditati atq; ſpei p̃da, longiùs ꝓgreſsi, Louiciẽſe territoriũ, qd' Archiepiſcopo Gnez

Louicienſe territorium uaſtatum à Lithuanis.

nenſi à Conrado primo Mazouiorũ duce donatum eſſe memorauimus, ferro & incendiis uaſtarunt. Graues autem iam admodum non modò Mazouiæ, ſed & Boleslai Pudici ditionibus Lithuani eſſe cœperant, ni diuinitùs auxilium affulſiſſet. Inteſtini enim eorum

Mindacus Lithuanorum rex interfectus.

motus reſpirandi ſpacium noſtris dederunt. Etenim Mindacus Lithuanorũ dux à Stroinato fratris filio per inſidias dormiens cum filijs interfectus eſt, & Stroinatus dominatu potitus. Nec pacatior is futurus erat, aut mitior in Chriſtianos. Mox enim initio principatus ſui Mazouiam circa Ciruinum depopulatus eſt: captaq; Orſimouia arce, mares q̃dem

Orſimouia arx.

puberes trucidauit, impuberes uerò cremauit, porrò fœminas cũ cætera p̃da captiuas abduxit. Sed citò ſcelerũ ſuorũ pœnas dedit. Nam à Voiſalco Mindaci interfecti filio ſuper-

Stroinatus trucidatus.

ſtite, qui monaſticæ uitæ inſtitutum apud Ruſſos profeſſus erat, & à Theophilo eiuſdem Mindaci conſobrino uenationi uacans captus, excruciatus, atque necatus eſt. Nec ita

Voiſalcus Lit. dux interfectus.

multo pòſt Voiſalcus Lithuanorum dominatu potitus, à Leone Danielis Ruſſorum regis filio per dolum interfectus eſt. Dum hæc ita turbantur in Lithuania, non putauit

Iazyges à Boleslao Pudico uicti ac penè deleti.

Boleslaus Pudicus prætermittendam ſibi eſſe illam occaſionem, quin Iazygas finitimos & infeſtos ditionibus ſuis ulciſceretur. Itaq; duxit in eos exercitum, & quidem compoſito agmine, inſtructaq; acie incedebat. Neq; enim dubitabat eos, ut erat gentis ad moriendum iuxtà ac uincendum pertinacia, ad pugnam, quamuis iniquam ſibi occurſuros eſſe, neque paſſuros, ut ſe inſpectãtibus regio ſua uaſtaretur. Nec ſanè opinione ſua falſus eſt. Nam ut Boleslaus fines eorum ingreſſus eſt ad uiceſimam ſecundam diem menſis Iunij, adeſt mox omnis multitudo Barbarorum Conato duce ad depellendum bellum parata:

Conath dux Iazygum interfectus.

& uix præuiſa à ſpeculatoribus noſtris, illuceſcente ſole ad ſtatiua noſtrorum magna alacritate contendit. Educit ſuos Boleslaus in aciem, concurritur infeſtis animis: cumq; aliquot horis marte dubio pugnatum eſſet, tandem ſuperante noſtrorum multitudine, ad paucos rediguntur barbari, ducemq; inter primos pugnam cientem amittunt: nihilo tamen magis pedem referunt. Ita fortiter dimicantes ad internecionem uſq; cæſi ſunt, adeò,

Iazygum reliquiæ ad religionem Chriſtianam adactæ.

ut ex eo tempore nomen quoq; Iazygum penè deletum ſit. Regione eorum deinde potitus Boleslaus, exiguas gentis reliquias Chriſtianam religionem ſuſcipere capitali pœna in contumaces ſancita, coëgit: & ne regio uaſta & inculta maneret, colonias eò deduxit. Ab Vrbano autem quarto pontifice Maximo impetrauit mandatum ad Archiepiſcopũ Gneznenſem, ut nouum genti præficeret epiſcopum, cuius exemplũ extat apud Dlugoſ-

Lucenſis epiſcopa. 1264. ann.

ſum. Atq; is eſt, ni fallor, Lucenſis, ſiue Luceorienſis epiſcopus, cuius ea eſt etiamnũc diœceſis, tunc uel aliquanto pòſt à pontifice creatus. Annus hic fuit poſt Chriſtũ natũ 1264.

Peſtis in Polonia.

quo pòſt cometæ trimeſtrem apparitionem peſtis acerba in pecora & pecudes in Polonia graſſata eſt. In Pruſsia uerò Cruciferi aduerſa fortuna uſi, penè deleti ſunt à barbaris.

Cruciferi afflicti à Pruſsis.

Magiſtrum quidem Helmericum, qui Conrado Landigrauio Turingiæ ſucceſſerat, cum Theodorico Marſalco in prælio quodam amiſerunt. Inſequenti anno Ruſsi duce Suarno

Ruſſorum excurſio in Poloniam.

ne magna ui, in Sendomirienſem oram populabundi inuaſere. Sed à proceribus Sendomirienſibus cum nobilitate & agreſtibus præter opinionem occurrentibus, & impetũ in palantes facientibus, inſigni clade profligati: & cæſis, captiſq; multis, & præda omni excuſſa, in turpẽ fugã acti ſunt. Irritatus autem uehemẽtiùs quàm ſolebat Boleslaus excur-

Ruſsi pulſi. Ruſsicum bellum.

ſionibus Ruſſorum, eas pariter & Zemouiti cædem ultum ire cupiens, anno ſequenti expeditionem in Ruſsiam ſuis indicit: ad Ropciciam oppidum conuenire omnes iuſsi. Sũ-

Ropcicia oppidum.

ma rerũ & adminiſtratio belli Petro palatino Cracouienſi commiſſa. Nam Boleslaus ipſe ad eam expeditionem profectus non eſt. Verùm precationibus & ſupplicationib. cũ Kin-

Exercitus ducendi ratio.

ga uxore uacans, exercitus ſui curam & protectionem Deo cõmendabat. Petrus uerò ſuſcepto exercitu, hoſtilem regionem ingreſſus, prudenter & accuratè omnia agere, inſtructis ordinibus cautè progredi, ſpeculatores quoquo uerſus dimittere, caſtris loca opportuna capere, excubias in omnes partes ſeruare, neque pabulatores, frumentatores, & lignatores abſq; firmo armatorum præſidio caſtris emittere, non ignorans cum uafro ho-

ſte

ſte ſibi rem eſſe. Nihil autem niſi de caſtrenſis conſilij, & maximè Ioannis Sendomirienſis palatini ſententia faciebat. Non multum in hoſticum progreſsis Polonis apud Pietã, hoc loco nomen eſt, occurrit Suarno dux (nam Daniel rex haud multo antè erat mortuus) ingentes Ruſſorum & Tartarorum in auxilium euocatorum copias ducens: nec longè à noſtris caſtra metatus eſt. Et eo quidem die quieuêre noſtri. Sequenti uerò, qui erat decimus nonus Iunij, quòd eo die proſperè contra eoſdem Ruſſos apud Zauichoſtũ ante cõplures annos dimicatũ erat, educit ſuos in aciem Petrus, diei illius, uictoriæq; admonitos. Nec detrectat pugnã Suarno. Eminus primũ Poloni baliſtis, hoſtes arcubus pugnabãt. Sed quoniã eo pugnãdi genere meliore loco erat res hoſtiũ, expeditiori genere armorũ, plures de Polonis uulnerantiũ, magno mox impetu Poloni in hoſtiles acies inuehuntur, & cominus haſtis atq; gladijs rem gerunt. Nec mora, ſuperiore loco noſtrorũ res eſſe cœpit. Referunt pedem hoſtes, inſtant noſtri. Nitebatur reſtituere pugnam Suarno. Sed cum nihil ageret, in fugam ſe conijcit. Hic uerò uniuerſa acies hoſtium cõuertitur, & mutuo ſeſe impellit & impedit. Cædunt noſtri terga fugientium, & plurimos abiectis armis uiuos capiunt, & plena potiuntur uictoria. Direptisq; opulentis caſtris, & agris maiorem in modum uaſtatis, uictores in Poloniam reuertuntur. Itaq; uerò uires & animi Ruſſorũ ea clade fracti ſunt, ut permultis deinceps añis nihil hoſtile cõtra Polonos molirentᷣ. Porrò Boleslaus abundè contentus repreſsiſſe ea uictoria feroces Ruſſos, ipſe quoque quieuit, benignus & mitis princeps. Cuius cum uxore precibus à Deo impetrata illa uictoria exiſtimata eſt, magis quàm humanis uiribus parta, de tanta ſcilicet hoſtium multitudine, ut quadruplo ea noſtros excederet. Quin & illud memoratur, oranti Kingæ adſtitiſſe duos candidatos, & futurum belli euentum prædixiſſe. Atque ij Geruaſius & Protaſius, quorum memoriæ dicata erat dies illa, qua pugnatum eſt, fuiſſe crediti ſunt. Vaſtata eſt hoc anno rurſus à Lithuanis & Pruſsis Mazouia, Boleslao & Cõrado ducibus munitiones tantum defendentibus. Sub idem tempus Boleslaus dux Caliſsienſis cum Conrado Marchione Brandeburgenſi de Santoco bellum, quanquam incruentum, geſsit. Cuius originem perplexè Dlugoſſus attigit. Nam cum Boleslaũ Conrado Marchioni Conſtantiam Præmisli fratris filiam deſpondiſſe, & Santocum in dotem dediſſe memoraſſet, quinto pòſt anno ſcribit idem, Santocum à Polonis negligentius cuſtoditum, à Saxonibus interceptum eſſe, & Conrado traditum. Atq; id moleſtè ferentem Boleslaum, exercitum duxiſſe ad recuperandam arcem. Sed intercedentibus utrinq; proceribus, conueniſſe inter duces, ut Boleslaus Santocum, Conradus uerò Drenum, ne prædonibus, & publicæ pacis turbatoribus eſſent receptui, demolirentᷣ. Duplex hic peccatũ eſt. Nam ſi Santocum in dotẽ datũ fuit Conrado prius, quomodo poſtea uel ab eodem interceptum, uel à Boleslao qui dederat, armis repetitum eſt? Deinde quid in Drenum Conradus iuris habuit, quod antè aliquot annos in poteſtate Præmisli Boleslai fratris, fuiſſe, & ab eo recuperatum eſſe, cum à Caſſubiorum duce interceptum fuiſſet, idem Dlugoſſus ſcribit? Nos in ea re quid ſequamur, non habemus. Non ſtetit autem pactis Boleslaus. Sed cum exercitu, fabrisq; reuertens, magna celeritate caſtellum intra ambitum ruinarum arcis Santocenſis muniuit, commeatum importauit, & præſidium impoſuit. Quo cognito Marchio, poſt perfectam munitionem atq; diſceſſum Boleslai, cum exercitu aduenit, arcem acriter oppugnat. Et facilè uoti compos factus eſſet, quòd propugnacula recens excitata infirmiora erant, quàm ut ſuſtinere uim oppugnantium diutius poſſent, ni citò Boleslaus ſaluti ſuorum, qui in præſidio erant, conſulens, miſſa ad Conradum legatione, ſeruaturũ ſe eſſe pacta recepiſſet. Nec mora, deducto præſidio demolitus eſt arcem. Ita tũc bellũ illud inter initia reſtinctũ eſt. Fatale hoc tẽpus ducibus Polonicæ nationis fuit. Primùm enim Henricus tertius Vuratiſlaui. dux ueneno, ut creditum eſt, extinctus eſt, relictis Henrico filio, & Heduigi filia impuberib. Quorũ tutelam Vuladiſla. patruus Archiepiſcopus Salisburgenſis paucis añis, quibus ſuperſtes fuit, geſsit. Deinde Salomea Halicienſis regina, Boleslai Pudici ſoror, cũ poſt mortẽ Colomanni uiri integra in Zauichoſtenſi monaſterio, deinde in Scalenſi (nam eò id Boleslaus tranſtulerat) ſanctè, pieq; uitã exegiſſet, natu iam grandior defuncta eſt, & funus Cracouiam ad diui Franciſci illatũ. Fertur aũt corpus eius multis diebus poſt mortem ſeruatũ, ſuauẽ odorẽ ſpiraſſe, & oleum ſudaſſe, quo inuncti ægroti conualuerint. Iiſdem diebus Cazimirus quoq; Cuiauienſis & Lencicienſis dux obijt, qui moriens Leſcum filium, cui Nigro cognomen fuit, Siradienſem ditionem retinere paſſus eſt, ut ab eo fuerat occupata. Reliquas uerò Zemomyslo Leſci germano, cui Suentopelci filiam Salomeã deſponderat cum tribus alijs, nempe Cazimiro,

Danielis regis mors.

Rußi & Tartari profligati à Polonis.

Suarnonis fuga.

Precum piarũ efficacia.

Mazouia à Lithuanis & Prußis uaſtata.

Brandeburgenſe bellum.

Cõradus Marchio Brandenburgenſium.

Santocum & Drenum arces dirutæ.

Drzen.

Hẽricus Vratislauienſium dux obijt.

Vuladislaus Archiepiſcopus Salisburgenſis.

Salomea Halicienſis regina mortua uirgo ſancta.

Scalenſe monaſterium Zauichoſto translatum.

Cazimirus Cuiauienſium dux mortuus.

Cazimiri filij.

Leſcus Niger Siradenſium dux.

Vuladislao cui Loctico,quaſi cubitali propter breuem ſtaturam cognomen fuit, & Zemouito ex altero matrimonio ſuſceptis,partiēdos reliq̄t. Et Cazimiro quidē Lenciciēſis obtigit. Cuiauienſem uerò Zemomyslus & Vuladislaus inter ſe diuiſêre,ita ut Zemomyslo Vvladislaui.Vvladislao Breſtenſis tractus cederet.Dobrinenſem uerò Zemouitus obtinuit.Quā uel promiſſo tenus accepant,ac nō re ipſa obtinuerāt Cruciferi,uel certè reddiderant Cazimiro poſt longas cōtrouerſias:quas extitiſſe inter eos argumēto ſunt arbitria & cōpromiſſa,quæ extēt in archiuo regio.Diploma quidem Cazimiri huius anno Chriſti 1233 editum,Culmenſis tantummodo terræ conceſsionem à Conrado patre factam Cruciferis approbat.Condidit autem Cazimirus hic,pater inquam,monaſterium Dominicanis in Breſte oppido.Suentopelcus etiam Pomeranorum citeriorum dux eodē anno mortuus eſt ætate decrepita.Reliquit aūt quatuor filios Meſtuinum ſiue Meſciugum,Varcislaum,Samborium,& Ratiborium.Quibus moriens præcepit,ut à bello Cruciferis inferendo,quoad poſſent,abſtinerent:Polonos uerò duces omni ratione & beneuolentia ſibi deuincirent.Quorū illi præceptorū immemores,magnis ſe poſtea calamitatibus implicarunt. Per idem tempus Clemente eius nominis quarto,pontifice ſancto & religioſo uita defuncto,trib.ferè annis ſedes Romana uacauit, propter ambitionē ac diſſidium Cardinalium.Porrò Zemomyslus Cazimiri filius,Vuladislauienſem dominatū adeptus,deſpicatui ſuos habere cœpit:cum Cruciferis,apud quos ab ineunte ætate educatus erat,familiarius uiuere,eorū arbitratu omnia agere,& conſilijs niti. Quibus rebus offenſa nobilitas,muſsitare primùm,deinde apertius fremere: ad extremum, eo non mutante mores,ad Boleslaum Caliſsienſium ducem defecit. Qui iam Bydgoſtia ſupra Berdam fluuium ſita, Theodorici Pruſsi proditione, qui poſt ſuſceptam religionem Chriſtianam à Cazimiro Zemomysli patre ei arci præfectus fuit, potitus erat. Cum autem ſpe præmij fruſtratus eſſet proditor, à famulo, ſicut ipſe iuſſerat, interfectus,proditionis pœnam exoluit. Exorauit poſtea Boleslaum Zemomyslus,ut ſua ſibi redderet, donato ei territorio Cruſuiciēſi, placataq́ nobilitate,quòd reciperet,nihil ſibi commune deinceps fore cum Cruciferis.Diſsidium autem illud Zemomysli cum ſuis, anſam dedit Lithuanis,ut Cuiauiam popularentur.Quod ſanè fieri non potuit, niſi percurſa prius Mazouia.Hoc anno,qui fuit à Chriſto 1269.longa inter Plocenſem & Culmenſem epiſcopos controuerſia,arbitrio epiſcopi Vvladislauienſis & Magiſtri Cruciferorū,ſublata eſt, ita ut Culmenſis pagum Orechouum, ac trecenta iugera inculti adhuc agri in territorio Lubauienſi daret Plocenſi epiſcopo,pro decimis & poſſeſsionibus, quas ille ſibi in Culmenſi diœceſi,præter eas,quas ipſi donarat,uendicabat. Eodem autem anno bellum inter Boleslaum ducem Caliſsienſem,& Saxonas, ſiue Marchiones Brādeburgenſes, recruduit,ex huiuſmodi cauſa.Otto Marchio,Conradi frater,cupiens Santocenſe territoriū in poteſtatem ſuam redigere,arcem Sulentiam inter Lubuſſum & Medireciam,comportata celeriter domo materia,extruxit:& argilla altrinſecus,ne incendio eſſet obnoxia,cōtexit. Id ubi Boleslaus accepit,ratus id quod erat,non de nihilo arcem illam in confinibus Poloniæ munitam eſſe,tamē quia in ſuo ſolo eam Otto munierat, oppugnatione quidē eius abſtinuit,ne prior fœdus rupiſſe argueret.Cæterùm Medireciam ipſe uiciſsim foſsis & ligneis propugnaculis munire cœpit.Necdum perfecta erat munitio,cùm Otto cum expedita manu aduolans,oppidum diripit,& incendit:arce tentata potiri non potuit. Certior earum rerum factus Boleslaus, hoſtem diſcedentem cum expeditis, quos ad manum ſubitò habere potuit, perſequitur: & cum conſequi eum intra fines ſuæ ditionis non poſſet, Lubuſſenſe territorium per circuitum uaſtauit:deinde ad Sulentiā arcem expugnandam reuertitur. Nec mora,milites,facta è ſcutis & clypeis teſtudine, munitionem ſubeunt:dimotaq́ ſecuribus argilla,ignem ſubijciunt. Qui ſubminiſtratis alimentis mox arcem omnem,necquicquam reſtinguere conantibus Saxónibus,corripuit, & cum præſidiarijs pariter abſumpſit. Pauci cum Sabello præfecto arcis flammis ſeſe eripientes, uiui in poteſtatem noſtrorum uenêre. Ad extremum noſtri reſtincto igne prædam ambuſtam diripuêre. Ita tunc Boleslaus Ottonem ultus, reduxit exercitum. Sequentis autem anni initio,cum Boleslaus Caliſsienſis Cracouiam, ut uiſeret Boleslaum Pudicū, profectus eſſet,non prætermiſit eam occaſionem Otto:ſed magna celeritate uſus, quamuis hyberno tempore,Santocenſem arcem ligneis propugnaculis,uallis,foſsis,commeatu,& præſidio muniuit. Reuertens autem Boleslaus, ubi pacta cum Conrado inita ex profeſſo temerata eſſe comperit,ipſe quoq́ Drenum inſtaurauit, & intra octauum diem munitionem perfecit,impoſitoq́ præſidio diſceſsit.Sed aliquanto pòſt,cùm noſtri negli-

gen-

Vuladislaus cur Locticus uocatus.
Cazimirus Lencicieſium,
Zemomyslus Vuladislauienſium.
Vuladislaus Breſtenſium.
Zemouitus Dobrinenſiū.
Suentopelci ducis Pomeranorum obitus.
Suentopelci filij.
Suentopelci præceptum.
Apoſtolica ſedes uacauit tribus annis.
Zemomyslus exoſus ſuis.
Bydgoſtia Boleslao Caliſsienſi tradita.
Berda fl.
Boleslai cum Zemomyslo tranſactio.
1269.ann.
Culmenſis epiſcopi cum Plocenſi tranſactio.
Brandeburgenſe bellum.
Otto Marchio Brandeburgenſis.
Sulentia arx condita.
Medirecia arx munita.
Sulentia expugnata & incenſa.
Santocum reſtauratum.
Drenum refectum & à Saxonibus interceptum.

Portenta & prodigia.

Pueri 36. uno partu editi.

Monſtrum.

gentius,ut ſolent,arcem cuſtodirent,à Santocenſi præſidio noctu ea intercepta, & Ottoni tradita eſt. Multa eo anno portenta & prodigia in Polonia extiterunt. In Cracouienſi quidem regione honeſta quædam matrona Margarita Virboslai comitis uxor triginta ſex pueros uiuos uno partu edidit,uiceſima die menſis Ianuarij. Sexta uerò die Decembris crepuſculo nouus & inſignis ſplendor,in figuram crucis efformatus, cœlitus nō modò urbem,ſed omnem circumcirca regionem illuſtrauit.Caliſsiæ intra octauam diem natalis Chriſti natus eſt uitulus cum duobus caninis capitibus,atq; dentibus, & ſeptem pedibus uitulinis:capitum autem maius quidem in loco ſuo, minus uerò ad caudam ſitum erat.Ab eius cadauere canes atq; uolucres abhorruêre. In Sileſia uerò apud Michalouū pagum,& inter Odram,& Nyſſam fluuios,triduo ſanguine pluiſſe dicitur. Præcedente quoq; anno ferebantur uiſæ eſſe in aëre armatorum acies inter ſe concurrere.

Inundatio inſolida.

Aeſtas eius anni tota ferè continentibus pluuijs,& inſolita aquarum inundatione non modò ſegetibus,uerùm etiam pecudibus & iumentis,pagiſq; & oppidis,plurimum incommodi attulit.Hæc cum ingentem terrorem animis hominum incuſsiſſent,ſupplicationibus & ſacrificijs publicè procurata ſunt. Conſecuta ſunt autem cùm externa quædam aduerſa noſtris bella,tum domeſtici motus.Quæ ordine exponemus.

1271. ann.

Brandeburgenſe bellum.

Soldinum captum & incenſum.

Cruſuicienſe territorium Zemomyſlo redditum diruta arce.

Inſequenti anno, qui erat pòſt Chriſtum 1271.Boleslaus Caliſsienſis Santoci occupatione atq; Dreni ereptione irritatus,coactis magnis copijs,& auxilijs Cuiauienſium & Zemomysli adiutus,bellum fecit Marchionibus Brandeburgenſibus:& cum illi ad prælij dimicationem non deſcenderent munitionib.ſeſe defendētes,uaſtato Santocenſi agro,ad Soldinū duxit: & ſcalis admotis oppidū cœpit,diripuit,& incēdit,magnāq; prædam abegit. Reuerſus Cruſuicienſe territoriū Zemomyſlo pro nauata opera reddidit,arcem demolitus.

Boleslauice oppidum à Conrado duce captum.

Croſna, Greifenſteinum, et Prinum à Polonis alienata.

Przin.

At in Sileſia Boleslaus Caluus Conradum fratrem parum abfuit quin caperet,in Boleslauice oppido ſecurum.Sed tn̄ effugit is, de hoſtili aduentu fratris in ipſo articulo factus certior.Oppido autem Boleslaus potitus eſt.Duxit autem Conradus uxorem alteram,priore defuncta,Brigittam Theodorici Miznenſis Marchionis filiam:quæ cum Conradino Friderici imperatoris nepote prius nupta fuerat:cum qua non multo poſt,Croſnam, Greifenſteinū, & Prinum oppida,quæ ei dotalia conſtituerat,amiſit.Nam cum pòſt mortem eius dotem non redderet,pater Brigittæ poſſeſsionem eorum bonorum adijt,& Magdeburgenſi Archiepiſcopo ea decem millibus marcarum uendidit.

Diſsidium inter Suentopelci filios.

Gdanum in pignus datum Marchioni Brandeburgenſi.

Bellum contra Marchionem in Pomerania.

Gdanenſis arx expugnatur.

Sequenti deinde anno, bellū quod à Boleslao Caliſsienſi cum Brandeburgenſibus Marchionibus gerebatur,in Pomeraniā trāſlatum eſt ex huiuſmodi cauſa. Poſt Suentopelci mortem, bellum ciuile inter filios eius Meſciugum & Varcislaum exortū erat.In eo cum firmiores eſſent partes Meſciugi, Varcislaus è carcere fratris elapſus,Conradi Marchionis Brandeburgēſis opem implorauit, iuſtam remunerationem pollicitus.Accepit conditionem Conradus. Cùm autem pignoris loco Gdanum ei tradidiſſet Varcislaus,paucis diebus illis in ipſo apparatu belli mortem obijt.Repetit à Conrado Gdanum Meſciugus:negat ille ſe redditurum, ni ſibi ſumptus in bellum facti,quos permagno æſtimabat,exoluantur.Magna tunc ſanè erat potentia Marchionum,ut eſt etiamnum,ita ut longè imparē uiribus ſe illis eſſe Meſciugus non ignoraret.Venit autem ipſi in mentem belli,quòd Boleslaus Caliſsienſis cum ijſdē Marchionibus gerebat.Itaque miſſa legatione non difficulter impetrat à Boleslao, ut ſecum aduerſus cōmunes hoſtes arma cōiungat.Duxit ergo in Pomeraniā exercitū Boleslaus: & iunctis cum Meſciugo copijs,ad Gdanenſem admouit. Nam ea capta, nihil negocij futurum erat in potiundo oppido. Tentata deditione, & pulſata machinis arce nullo operepretio,nona deinde die factis teſtudinibus ex aſſeribus,Poloni audacius ſuccedūt ſub ipſa mœnia & propugnacula,præſertim cum defenſores à ſagittarijs eminus uulnerarentur:& alij quidem conuellunt & reſcindunt munitionem, utpote ligneam: ignem alij ſubijciunt,alij ſcalis admotis mœnia ſcandunt:& quamuis ſupernè cum pice & aqua feruēti perfunderentur,tum ſaxis, & alijs telis obruerentur,ſed tamen pertinacius urgentes oppugnationem,ad extremum,cum hoſtibus tela deficerent, ui irrumpunt: & ira,odioq; inflammati,magnam cædem exercent in Saxonibus, & arce potiuntur. Nonnulli hoſtium in editiorem turrim euaſerant:uerùm ij quoq; cum arcem à noſtris tenere conſpicarentur,uitam tantum pacti,proiectis armis ſeſe dedidêre: qui compedibus uincti in ſeruitutem abducti ſunt.

Oppidum deditum.

Arce capta, mox oppidani deditionē fecêre. E' quib. paucos quoſdam,qui impenſius fauerant Saxonibus,uita & bonis mulctauit Meſciugus:in quibus erant precipua, Arnoldus & Iacobus.De quorum bonis duos pagos Scrobotouum & Vitominū Vuladislauienſi epiſcopo donauit.Boleslaū uerò honorificè habitū & remunera

In Marchiam Polonorum expeditio.
Præmiſli ducis Poznanienſiū tyrocinium.
Strelce arx cōdita & mox capta & incenſa.
Drenum receptum.

tum cum exercitu dimiſit. Qui domum reuerſus, quatuor menſium ſpacio militibus ad quietem dato, rurſus contra Marchiones expeditionem fecit, eiq́; expeditioni Præmiſlū iuuenem fratris filium, ſextumdecimum annum agentem, præfecit, adiunctis quorū conſilio faceret omnia, Predipelco palatino Poznanienſi, & Ioañe Caſtellano Caliſsienſi, grauibus & prudētib. uiris, & pitis rei militaris. Dreno p̄terito, uaſtat̃ longè, lateq́; hoſtilis regio, quæ cis Odram eſt, Strelce arx haud ita pridem à Conrado condita, expugnat̃, diripitur, & exuritur. Sæuitur in homines, agros atq; tecta: nonnullis tamen deprecante Prẹmiſlo uita conceditur. Abigitur ingens præda. Cum qua reuertens Præmiſlus, cum apud Velenum exercitū dimitteret, cognoſcit, Drenum arcem paruo hoſtiū præſidio teneri: Caſſubiosq́;, qui in caſtris eius militarant, domum abeuntes nauigio, primam portā arcis incendiſſe. Reuocatis igitur ex itinere militibus, ad Drenum contendit: & Saxonibus deditionem facientibus arcem recepit, præſidioq́; cōmuniuit. Dedititios uerò liberos dimiſit, datis qui eos deducerent, ne quam uim à noſtris paterentur. Hæc tunc rudimenta militiæ Præmiſli fuêre. Sex deinde totis annis utrinq; ab armis ceſſatum eſt, pacé ne facta, an induciȷs, an pertæſis belli ducibus conquieſcentibus, nihil compertum habemus.

Pauli epiſcopi Cracouienſis contaminata uita & improbitas.
Paulus epiſcopus captus, & Siradiā aſportatus.
Interdictum Archiepiſcopi.
Paulus epiſcopus dimiſſus.
Pauli epiſcopi conatus improbi.
Conſpiratio minorum Polonorum contra principem.
Nouarum rerū cupidi quinam eſſe ſoleant.

Interea uerò minor Polonia quaſi uiciſsitudine quadam bellis ardere cœpit, authore & incentore Paulo epiſcopo Cracouienſi, gente Polucoſio, Iaſci ſiue Ioannis comitis Premencouiȷ filio, qui cum canonicus Cracouienſis & Boleſlai Pudici Secretarius ſiue Cancellarius eſſet, Prendotæ mortuo, à collegio ſacerdotum electus, ſucceſsit. Is enim ſuæ dignitatis immemor, cum totus uoluptatibus, uenationi, & libidini deditus, & ſubditis ſuis grauis, aduerſus principem uerò Boleſlaum contumax eſſet, nec precibus & monitis neq; collegiȷ ſui, neq; principis flecteretur, & præterea monacha quadam de Scalenſi monaſterio educta pro concubina abuteretur, in Cunouienſi prædio degens, ab Otta & Zegota iuuenibus, equeſtri Topororū familia ortis, captus, & Siradiam deportatus, à Leſco Nigro in honeſta cuſtodia menſem unum ſeruatus erat, Boleſlai Pudici, quemadmodum exitus rei comprobauit, uel iuſſu, uel p̄miſſu. Sed cū Ioãnes Archiepiſcopus Gneznenſis omni prouinciæ ſuæ ſacris eam ob rem interdixiſſet, cōuiciȷs & maledictis populi exagitatus Boleſlaus, dimitti eum iuſſerat: & in gratiam cum eo redierat, cum ducenta pondo argenti ipſi appendiſſet. Nec tamen conquieſcebat Paulus: uerùm in hoc erat totus, ut Boleſlaum ulciſceretur, & cum Lithuanis barbaris affinitates & amicitias iungebat. Domi quoque factioſorum hominum animos in principem concitabat, in primis uerò eorum qui cum ſua turpiter prodegiſſent, & ad inopiam redacti, aut etiam ære alieno oppreſsi eſſent, alienis inhiabant, aut qui ob latrocinia & alia ſcelera pœnas metuebant, ſiue adeò multati iam erant, aut etiam qui in pace cupiditatibus ſuis minus commodè ſatisfaciebāt. Ferè enim eiuſcemodi homines res nouas cupiunt, ducemq́; fortuitu oblatum cupidè ſequuntur. Incenſis autem complurium animis, nec occaſio cogitata perficiendi defuit.

Stephanus 4 poſt Belam patrem apud Vngaros regnat, & Bohemis bellum facit.
1273. ann.
Boleſlai Pudici conuentus cum rege Bohem.
Leſcus Niger hæres nuncupatus à Boleſlao Pudico.
Iudiciorum prauitas & corruptela.
Boleſlai Pudici prauitas in iudiciȷs.
Nobilitatis onera.

Erant inter Præmiſlum ſiue Ottocharum regem Bohemorum & Boleſlaum Pudicum inimicitiæ, propter ſurreptam Polonis à Bohemo Opauiam, & propter adiutū à Boleſlao Belam regem Vngarorum contra Bohemos. Ac fecerat quidem Ottocharo pacem Bela paulò ante mortem ſuam, cum in Morauia malè rem geſsiſſet. Sed Stephanus filius eius ſuſcepto paterno regno, bellum redintegrauit. Quod ut maiore ui gereret, ad Boleſlaum affinē Cracouiā uenerat, & cū eo fœdus paternū renouarat. Mox cū p̱ Vngaros, tū p̱ Chunos ſiue Cumanos magnis incōmodis Bohemos affecit. Quib. adductus Bohemus, ut Polonorū auxilia Vngaro detraheret, cū Boleſlao Pudico de Opauia tranſigere ſtatuit. Nec abhorrebat à pace Boleſlaus. Igit̃ anno Chriſti, 1273. ad cōſtitutū tēpus Opauiā is profectus erat, & cum Bohemo cōuentū agebat. Hoc tēpus nacti coniurati, quo pleriq; proceres Boleſlao fauentes cum ipſo ſimul aberant, maturant defectionem illam aduerſus Boleſlaum, offenſionis cauſam pr̨etexentes, ꝙ is ſe inſciȷs, nec de conuentus ſententia Leſcum Nigrum (hoc enim cognomen habuit) ducem Siradienſem propinquum ſuum, hæredem nuncupaſſet. Erant & aliæ quædam cauſæ, quæ bonos etiam uiros non paucos infenſiores Boleſlao reddiderant: nimirum quòd is indulgētia aut negligentia quadam, calumnias in iudiciȷs regnare patiebatur, quibus implicati ſimpliciores, multi graues mulctas expendere cogebantur, multi patrimoniȷs exuebantur. Neq; uerò uſq; quaq; incorruptus iudex ferebatur eſſe Boleſlaus. Ad hæc aūt oneroſus erat nobilitati, propter crebras uenationes, eo quòd & canes principis alere, & equos atque ſubuectiones ipſi præbere omnibus paſsim, quacunque iter faciebat, neceſſe erat. His igitur de cauſis plures infenſi erant Boleſlao, ſperabantq́; mutatione principis defunctum ſe iri malis illis. Itaque

conuen-

Poloni minores ad Vuladiſlaum ducē Oppolienſium deficiunt.

conuenticulo habito, Paulo authore ad Vuladiſlaum ducem Oppolienſium mittunt, principatumque ei deferunt. Animaduertebat quidem Vuladiſlaus difficulter ſe tunc uiuente Boleſlao Pudico principatu potiri poſſe. Sed quoniam ſenex iam erat Boleſlaus, nec ullus habebat liberos, & alienas eſſe ſciebat à Leſco multorum uoluntates, uel in poſterum utile id ſibi fore iudicabat, ſi tunc oblatum principatum non refutaret. Itaq; cōuentum illum omnem ad ſe Oppoliam uenire iubet, ut ibi ea res iureiurando & literarum monumētis cōfirmaret. Faciunt illi iuſſa, & frequētes Oppoliam proficiſcūtur. Nihil horū latebat Boleſlaū.

Polonorum cum Bohemis induciæ.

Soluto igitur cōuentu Opauienſi rebus infectis, & inducijs tantū in uiginti annos cum Præmiſlo factis, feſtinus ad ſedanda domeſtica mala reuertit̄, & ꝑficiſcentes Oppoliam aduerſarios incōpoſitos & inopinantes, cū aulico ſuo ꝓcerūq; comitatu apud Bogucinū pagū altera die Iunij mēſis adorit̄.

Boleſlai Pudici uictoria cōtra defectores.

Nec illis animus ad defendendum ſeſe defuit. Committitur atrox pugna, nemine referēte pedem. Ad extremū Boleſlao ceſſit uictoria, ſed non incruenta tamen. Plurimi ibi mortales, exceptis ferè aduerſo pectore uulneribus, utrinq; cecidêre, ſed multo plures tn̄ ex aduerſarijs Boleſlai. Pauci fuga ad Oppolienſem ducem euaſêre. Bona cæſorum & profugorū partim confiſcata, partim inter uictores diſtributa ſunt. Oppreſſa cōiuratione ſiue adeò bello ciuili, paucis diebus Lithuani in Lublinenſem oram excurſionem fecêre, magnamq; prædā auexêre, nemine ꝓhibente.

Lithuani Lublinenſem orā populantur.

Paulus epiſcopus diuinitùs admonitus.

Nam uires minoris Poloniæ Bogucinenſi illo prælio uehemēter attritæ erāt. Creditum eſt aūt, à Paulo epiſcopo barbaros etiam tunc excitos eſſe, ut cęſorū apud Bogucinum ſanguini parentaret. Tantam autem eius audaciam, tamq; ſceleratum animum diuina clementia paululum tūc repreſsit nouo & inuſitato modo. Nam cum Cracouiæ apud Dominicanos fratres commoraretur, quadā die cœlitus increpitus eſſe fertur, huiuſmodi uerbis: Ve tibi Paule epiſcope: Melius tecum actum eſſet, ſi natus non fuiſſes. Atq; hāc uocem à ſeptuaginta hominibus tunc eum circumſtantibus auditam eſſe. Monachus etiam quiſpiam per quietem uidiſſe dicitur, lupum erectis prioribus pedibus contra eum humana uoce exclamantem: Ve tibi Paule epiſcope, quoniam cœpiſti, & occidiſti. Hoc quoq; cum ille renunciante monacho accepiſſet, expauefactus, fertur ſcelera ſua maiorē in modū deploraſſe. Dumq; ſolus in cubiculo fletibus indulget, rurſus talibus dictis compellatum eſſe memorant: Ne timeas Paule epiſcope: Age quod lubet, ſeptimo deinde anno morieris. Atq; eum reſpōdiſſe: Optimè ſecū acturam eſſe Diuinā miſericordiam, ſi ſibi ſeptem annorum ſpacium ad expianda præterita peccata concederet. Has quoq; uoces ab ijs qui ad fores cubiculi obſeruabant, exauditas eſſe. Credibile eſt autem, Satanæ eas fuiſſe, primùm deſperationem, deinde ſecuritatem illi & maiorem licentiam ingerentis. Refrenauit tamen ille aliquatenus audaciam ſuam quādiu uixit Boleſlaus. Nec tn̄ inulta Lithuanis excurſio illa fuit.

Poleſsienſis terra & Pruſſia uaſtata à Mazouijs & Cuiauijs.

Nā dū illi Lublinēſem orā populantur, Poleſsienſis eorum ditio & Pruſſia uiciſsim à Mazouijs & Cuiauijs uaſtata eſt. Reſumpſerāt em̄ uires tunc Pruſſi cum Lithuanis coniuncti, magna ſtrage profligatis aliquoties Cruciferis, & munitionibus eorum quibuſdam expugnatis, & ſolo æquatis.

Sileſicum bellum.

Boleſlaus uerò Pudicus iratus Vuladiſlao duci Oppolienſium, quòd ſuis nouas res molientibus fauiſſet, exercitu conſcripto, accerſitisq; à Boleſlao Caliſsienſi & Siradienſi ducibus auxilijs, Oppolienſem & Ratiborienſem oram omnem infeſto agmine depopulatus eſt, ita ut ſuburbana quoq; primorum oppidorum exureret. Nec tamen elicere ad pugnam Vuladiſlaum potuit. Sed carpſit is tamen ex inſidijs hoſtes palantes & prædas agentes, nec paruis affecit incommodis. Maius utrinq; in ſequentem annum bellum parabatur: contrahebantur auxilia: mercenarijs ſtipendia pronunciabantur. Sed gliſcens bellum Boleſlai Caliſsienſis opera conſopitum eſt. Nihil autem illo & proximo deinde anno memorabile uſquam in Polonia geſtum eſt, præter contracta & conciliata quædam ducum matrimonia.

Præmiſli Poznanienſium ducis nuptiæ.

Nam Præmiſlus iunior dux Poznanienſis ſextumdecimum annum iam egreſſus, uxorem duxit Lucardem Henrici, ſiue, ut alij uolunt, Nicolai Slauorum ducis filiam, neptem Barnimi Scecinenſiū ducis ex filia, ſuadēte Boleſlao patruo, q nullos adhuc ſuſcepat liberos ex Iolēta ſiue Helena Belæ regis Vngarorū filia, ſorore Kingę.

Boleſlai Calui nuptiæ.

Boleſlaus uerò Caluus priore cōiuge mortua, alterā duxit Adleidā Samborij ducis Pomeranorū filiā. Sed ea deinde uiri contumelia ꝓpter pellicē offenſa, pedes ad paternā domū redijt. Porrò Leſcū Siradienſem cū Griffina ſua Roſciſlai Bulgarorū ſiue Ruſſorū, ut uult alicubi Dlugoſſus, ducis filia, Boleſlaus Pudicus Siradiā ꝓfectus, in gratiā reduxit: cū illa accuſata publicè uiri frigiditate, detractaq; uita matronali, totos quatuor āños ſeſe ab eo ſeiūxiſſet.

Griffina Leſci Nigri uxor.

Portenta.

Duo uerò portēta illo biennio in Cracouienſi territorio extitiſſe memorantur. Puer quiſpiam dentatus eo-

dem

dẽ q̊ natus eſt die, diſtinctè & articulatè locutus eſt, donec religioni Chriſtianæ initiatus, & dẽtes, & ſermonis uſum amiſit. Alius uerò ſemeſtris in urbe Cracoui. ꝓlocutus Tartaros aduẽturos, & Polonorũ capita ꝑciſuros eſſe ꝓdixit, rogatusq́; diuinitùs id ſe ſcire, & ſibi q̊q; illud malũ impẽdere, reſpõdit. Qđ pòſt duodecimũ annũ euenit, quẽadmodũ ſuo loco exponemus.

Vaticinium infantis.

Rapacis & iniuſti hominis ſupplicium.

Non libet aũt & miraculũ ſilẽtio præterire, qđ illo tẽpore multis teſtib. accidit. Homo quidam ſplendidus equeſtris ordinis, ſed uiolentus & rapax, & ſuis iuxtà ac alienis grauis, cum grauiter ægrotaret, admonitus crebrò à religioſis quibuſdam uiris, ut ad Dei clementiam confugiens, animæ ſuæ ſaluti cõſuleret: negauit ſibi ueniæ locum relictum eſſe. Iam enim diuino iudicio traditum ſe eſſe dæmonum poteſtati. Nec mora, audiuntur à circumſtantibus uehementium uerberum & percuſſionum ſtrepitus. Apparẽt in corpore ægroti fœdi liuores atq; uibices, ita ut oẽs obſtupeſcerẽt. Inter hæc ille infelix nullam uocem, nullumq́; gemitum edens, ter infelicem animam exhalauit. Hic orſus ſupplicia, quæ deinde apud inferos æternum expenderet: ut eſſet exemplo ĳs qui ex aliorum incommodis ſtudent ſua commoda parare.

1276. ann.

Ladislaus rex Vngarorum.

Rudolfus Cæſar bellum infert Bohemis.

Annus tunc agebatur 1276. quo Ladislaus cognomento Chunus, apud Vngaros poſt Stephani patris mortem regnare cœpit: & cùm Bohemis infenſior etiam patre eſſet, cum Rudolfo Cæſare, qui poſt diuturnam diſſenſionem principum electorum ante tres annos ad imperium euectus erat, contra Ottocarum regem ſocietatem belli inĳt. Repetebat enim Rudolfus ab Ottocaro Auſtriam, Styriam, Carinthiam, Carniolam, forum Iulĳ, & portum Naonis, quòd eas terras ſecundum Fridericum & Vlricum duces iure feudi, ut uocant, ad Imperium deuolutas eſſe diceret.

Sileſici motus.

Poſt id tempus Sileſia rurſus inteſtinis diſſidĳs exagitari cœpit, materiam ſubminiſtrante inuidia. Grauiter ferebant & duces, & proceres, Croſnam, Prinum, & Greifenſteinum, Conradi culpa in externorum iuriſdictionem recidiſſe. Sed neque Conradus ipſe, neq; frater eius Boleslaus, obẹrati ambo, redimere oppignerata poterãt. Nam decẽ millia numûm aureorum Archiepiſcopo Magdeburgenſi exoluenda erant. Abundabat aũt pecunia Henricus Vvratislauiẽſis Henrici tertĳ fratris eorũ filius, quę eo puero à curatorib. ex ampliori dominatu collecta erat. Itaq; ſuaſu procerum ſuorũ redemit is territoria illa.

Inuidia.

Croſna etiam redempta ab Henrico Vuratislauienſi.

Henricus quartus dux Vuratislauienſis captus à Boleslao patruo.

Lehen arx.

Henricus Probus.

Sileſiorum inteſtinum bellum.

Quæ res inuidiam ipſi conflauit apud patruos. Acerbior tamẽ erat Boleslaus. Et cũ Henricum circumuenire decreuiſſet, miſit ad eum legationẽ ſub ſpecie repetẽdæ portionis hęreditariæ, ſecundũ mortẽ Vvladislai fratris, qui Archiepiſcopus Magdeburgenſis fuerat, reuera aũt ſolicitandorum quorundam Vvratislauienſium procerum cauſa, quos patrem Henrici, atq; patruum Vvladislaum ueneno ſuſtuliſſe erat ſuſpicio. Diſſimulato aũt dolo, cum ad oẽm occaſionem attentus eſſet, ruſticantem fortè Henricum in uilla ſua Ielce, & nihil tale metuentem, miſſis ſatellitibus cœpit, & in arcem Lehen deportatũ, aſſeruari diligenter iuſſit, donec aliquid ab eo uiolentis pactis extorqueret. Charus erat ſuis Henricus, propter probitatẽ, à qua etiã cognomẽ adeptus eſt, itaq; eum deinceps nos iam appellabimus. Quocirca de liberãdo eo conſilia ineunt, exercitũ cõparant: à cæteris etiã ducib. Boleslao Pudico, Cracouienſi & Sendomirienſi, Boleslao Caliſſienſi, Præmislo Poznanienſi, & Vvladislao Oppolienſi, indignitate rei motis, magna auxilia impetrant. Diſplicebat & Conrado Glogouienſi Boleslai fratris facinus in alterius fratris filium perpetratũ. Itaq; miſit & ipſe Vvratislauienſibus auxilia contra fratrem. Verùm Boleslaus explorata Vvratislauienſiũ apparatu, magna celeritate Saxonas, Miſnios, Bauaros, atq; Sueuos mercede conduxit, & prior in Vvratislauienſem oram impetum fecit. Educunt & Vvratislauiẽſes ſuas copias, & obuiã Boleslao ꝓdeunt. Inter Scorolciũ & Procianũ in planicie cõgreſſi exercitus, magno ardore cõmittunt prælium.

Boleslai Calui fuga.

Henrici filĳ fortitudo.

Præmislus dux Poſnanienſium captus.

Croſna Marchioni Brandeburgenſi oppignerata.

Cloſcum Bohemorum regi traditum.

Et neutris referentibus pedem aliquandiu, tandem Boleslaus Caluus conſpecta ſuorum & cæſorum ſtrage, & pugnantiũ paucitate, uno tantum comitatus milite, clàm ſe ex acie ſubduxit. At filius eius Henricus, de tribus natu maximus, maiore animo, boni imꝑatoris fungẽs officio, nutãtes ſuos cõfirmabat, laborãtib. ſuccurrebat. Et nõ modò inſtaurauit præliũ, ſed etiã uictor magnã in hoſtibus ſtragẽ edidit. Quæ eo maior fuit, quo ꝑtinaciùs utrinq; pugnatũ eſt. Captus eſt in eo ꝓ̄lio Prẹmislus dux Poznanien. Clade hac ꝑculſi Vvratislaui. Ottochari ſiue Prẹmisli Bohemorũ regis opẽ implorant. Et cum ante hac Croſnenſe territorium Ioanni Brandeburgenſi Marchioni, hypothecæ nomine, ꝓ quatuor millib. marcarum tradidiſſent, ne Boleslaũ Caluũ aduerſum ſe adiuuaret, tũc porrò Cloſcũ dant Ottocharo, ut afflictis Henrici rebus ſubueniret, ꝙ & armis ille tunc multum ualebat, & authoritate apud ſororis filiũ Boleslaũ Caluũ meritò ualere debebat. Dant aũt ea lege, ut id poſt obitum Ottochari in Henrici ducis ſui poteſtatem recideret. Itaq; Ottocharus cũ ademptas ſibi à Rudolfo Cæ

ſare ditiones, quarum ſuperiùs mentionem fecimus, bello repetere neceſſe haberet, fecit pacem inter Boleslaum & Henricum. Sed iniquis Henrico conditionibus, nempè, ut is Boleslao patruo, Stregomum, Nouum forum, Strozam, Greifenbergam, Pninũ, & Geſuindidorfum, oppida ea ſunt, iure ſempiterno daret. Accepit tamen eas conditiones Henricus, ut ſe & Præmislum uinculis liberaret. Cum autem euaſiſſet, recuperauit à Marchione Croſnã, numeratis ei ſex millibus marcarũ. Nã duo millia is Henrici cauſa falſo expẽſa referebat. Cœpit uerò Hẽricus & in carcerẽ cõpegit ſuos nõnullos ex equeſtri ordine, ꝙ cũ Boleslao ſenſiſſe dicerent. Eodẽ ãno Lithuani cũ Pruſsis ꝑuaſtata Mazouia, Culmẽſiq; & Cuiauiẽſi tractu, Lenciciẽſem quoq; crudeliter depopulati, ingentẽ prædã abegerũt, in qua ad quadraginta millia hominũ fuiſſe memorant. Tũc quoq; ꝓdigiũ circũ Cracouiã apparuit. Etem̃ nocte media, in qua initiũ noui ãni eſt, cœlũ clara & nõ iniucũda luce ad breue tẽpus reſplẽduit, principis mortẽ, qđ re poſtea cõprobatũ eſt, portendens. Memorant aũt & ſpectrũ quoddã tunc in eodẽ Cracouiẽſi tractu apparuiſſe. Lacum em̃ quendam peramplũ infeſtatione dæmonũ piſcationib. & uſibus hominũ exemptũ fuiſſe. Ad eum hyberna glacie concretũ uicinos cũ ſacerdotib. uexilla, cruces, & reliq̃s ſacras, quibus uis dæmonũ propulſaret, ferentib. piſcãdi gratia, cõueniſſe. Immiſſo aũt reti, primo q̃dẽ tractu, contẽdentib. piſcatorib. tres piſciculos, altero nihil niſi rete conuolutũ, tertio deniq; monſtrũ horrẽdum caprino capite, & in ſpeciẽ ignis ardẽtib. oculis extractũ eſſe. Territis autem ac diffugientibus cunctis, ſpectrum illud ſub glaciem ſeſe immerſiſſe, ac toto lacu diſcurſans, terribilem ſtrepitum ac ſonitum edidiſſe: afflatosq; ab eo nonnullos homines, fœda ulcera retuliſſe. Reſumpſit æſtate ſequẽti Boleslaus Caliſsiẽſis cũ Præmislo fratris filio expeditionem aduerſus Marchiones Brandeburgenſes ob Santocũ, auctus Pomeranorum auxilijs. Vaſtanti autẽ ei hoſtilem regionem cis Odram, occurrit Otto Longus Marchio, Ottonis tertij filius, cum non contemnendis Saxonũ copijs, & alijs quibuſdam auxiliarib. apud Soldinum. Cõmiſſoq; prælio, facilè funditur, fugaturq;, utpote uiribus inferior, ac deinde intra munitiones arciũ ſe cõtinuit. Boleslaus uerò oẽm orã cis Odram uictor peruagatus ac depopulatus, dimiſit exercitũ. Et intra anni decurſum febri extinctus eſt, tribus filiabus relictis, quarum tutelam Præmislo mandauit. Condidit hic uiuens tres arces, Dupinum, Nesluſſum, & Boleslaueciam in territorio Velunenſi. Condidit & monaſterium Gneznæ puellis diui Franciſci, ſeu diuæ Claræ inſtitutum ꝓfeſsis. Conſecutus eſt autem ſub finem eiuſdem anni, qui fuit 1279 ad quartum Idus Decembris, Boleslaus Pudicus dux Cracouiẽſis & Sendomiriẽſis: & Cracouiæ apud diui Franciſci, quod monaſteriũ ipſe cõdiderat, ſepultus eſt: benignus & religioſus princeps, & in egentes, cultumq; Dei, ac miniſtros eius munificus. Cuius illa extant in Cracoui. epiſcopũ, & eccleſiã, memorabilia beneficia, diplomatibus eius conſignata, q̃b. cũctos ſacri ordinis homines, eorumq; adſcriptitios omni prorſus onere ſeruitutis atq; penſionis duci debitæ, etiam telonij, liberauit: & ab omni ſuorum iudicum & magiſtratuum, ſuaq; ipſius iuriſdictione exemit. Epiſcopum autem omninò ducali iure in bonis ſuis eſſe iuſsit, modò ut ſemel quotãnis principẽ hoſpitio acciperet, ſubuectiões q; ipſi ut præberet, q̃n ipſi uſuueniret ꝑ epiſcopalia prædia iter facere. Ad hæc fecit poteſtatẽ ſingulis prælatis, ut uocãt, & canonicis baſilicæ Cracoui. ſenos ex nobilitate, aut duodenos è plebe, quos uellẽt ab expeditione bellica eximẽdi, miniſterij ſui cauſa: inferiorũ uerò eccleſiarũ collegijs dimidiũ eius numeri. Condidit etiã ac dotauit Crizanouicẽſe monaſteriũ ſupra Nidam amnẽ Præmonſtratenſib. uirginib. Cracouiæ itẽ apud ſancti Marci, ei ſectæ mẽdicantiũ, quæ uocatur de Pœnitẽtia beatorũ martyrum. Ciuitatem uerò Cracouiẽſem iure Saxonico, ſiue Magdeburgenſi, quod etiã Sredenſe & Teuthonicum uocãt, quo pleraq; oppida & uici, & pagi utuntur in Polonia, ſtabiliuit. Regnauit aũt Boleslaus hic, ſeu uixit potius poſt mortẽ patris, quinquaginta duos ãnos. Mortem eius Kinga uxor, uirgo etiam tũ, moderatè tulit. Quin gratias egit Deo, quòd ſe coniugij uinculo tandem liberaſſet. Ac mox unà cum ſorore Iolenta, quæ poſt mortem mariti Boleslai Caliſsienſis ad eam ſe contulerat, diſtractis & in uſus egenorum diſtributis cunctis facultatibus ſuis, diui Franciſci religioni & inſtituto uitæ ſeſe addixit: & ueterem Sandeciam, necquicquam refragrãtib. & renitentib. ꝓceribus commigrauit, ibiq; reliquum tempus uitæ in monaſterio à ſe & uiro ſuo cõdito, peregit. Non multo autem ante hos duos Boleslaos, tertius quoque Boleslaus Legnicienſium dux, cognomento Caluus & Rogatca, è uiuis exceſsit, Henrico, Boleslao, & Bernardo filijs, & quatuor filiab. relictis. Quo tempore etiam Ottocharus Bohemorũ rex in Auſtria commiſſa cum Rudolfo Cæſare & Ladislao rege Vngarorum pugna, proditio-

ne

Pax iniqua in Sileſia.

Croſna redempta.

Pruſsi & Lithuani Mazouiam Culmenſem, Cuiauienſem tractum uaſtante.

Prodigium.

Spectrum.

Brandeburgenſe bellum.

Marchio Brandeburgenſis uictus à Polonis.

Boleslaus Pius dux Caliſsienſium obijt.

Dupinũ, Nesluſſum & Boleslauecia arces conditæ.

1279. ann.

Boleslai Pudici mors.

D. Franciſci cœnobium.

Cracouienſis eccleſiæ ac diœceſeos immunitas & prærogatiuæ.

Crizanouicenſe monaſteriũ.

Cœnobium D. Marci.

Cracoui. urbs iure Teuthonico uti cœpit.

Boleslai Pudici ætas.

Kinga princeps cum ſorore Iolenta monaſticam uitã amplexa.

Sandecenſe monaſterium.

Boleslaus Caluus ſeu Rogatca Legnicien. dux obijt.

Rudolfus Cæſar. *Ottocarus ſecundus Bohemorum rex occiſus in prælio.* *Venceslaus rex Bohemorum.* *Cloſcum Sileſijs redditum.* *Auſtriæ ducum & archiducum origo.* *Carolus V. Imperator.* *Ferdinandus Cæſar & Rex.*

ne ſuorum occubuit. Succeſsit autē ipſi in Regno Venceslaus filius, quinq; aut certè non plus octo annos natus. Tutelam pueri Otto Marchio Brandenburgenſis, Bohemis grauis, adminiſtrauit. Tunc igitur Henricus Vvratislauienſium in Sileſia dux, Cloſcum iure ſuo recepit. Rudolfus Albertum filium Auguſtæ Vindelicorum, in conuentu principum Auſtriæ, Styriæ, Carinthiæ & Carniolæ ducem appellauit. A`quo originem duxerunt ij, qui deinceps illis regionibus præfuêre uſq; ad noſtra tempora, & Carolum Quintum Imperatorem, Hiſpanorum, Siculorum, Neapolitanorumq; regem, ac Ferdinādum Cæſarem, ſeu regem Romanorum, Vngarorum, & Bohemorum, fratres germanos, & liberos eorum inclytos.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER DECIMVS.

LESCVS NIGER.

SVCCESSIT Boleslao Pudico in principatu Cracouienſium & Sendomirienſium Leſcus Niger, ex fratre ipſius patruele ortus, quem ipſe ſibi Boleslaus ſucceſſorem deſignarat, quíque ſiue uiuente adhuc illo, ſiue iam mortuo Cracouiā cū uxore aduolarat, & funeri patris adoptiui iuſta perſoluerat. Nec tūc ſanè quiſpiam ipſi aduerſatus eſt, bello à Ruſsis ingruente, cuius metus locum atq; ſpacium nouādis rebus non dabat. Nam Leo princeps in Ruſſorum ducibus, Danielis filius, poſt Boleslai mortem media hyeme, in Lublinenſem orā cum ingenti Ruſſorum, Tartarorum, & Lithuanorum exercitu inuaſerat: eaqúe

Leo Ruſſorum dux.

Ruſſorum cū Tartaris & Lithuanis excurſio in Poloniam.

Ruſsi cum barbaris ſuperati à Polonis.

peruaſtata, Sendomirienſem quoque tractum ferro & igni infeſtabat. Sed eum Varſius Cracouienſis Caſtellanus, & palatini duo, nempe Petrus Cracouienſis, & Ioannes Sendomirienſis, repreſſerunt, cum ei ſe apud Goslice pagum altero à Sendomiria milliario cum parua manu temerè quidem, ſed tamen euentu proſpero oppoſuiſſent. Commiſſo enim prælio tertia die Februarij, cum noſtri magno animo impetum in Ruſſos feciſſent, cæſis primis, magna trepidatio cæteros inuaſit, ſic ut abiectis armis terga uerterent, & auxiliares barbaros ſecum inuoluerent. Qui tamen, quod fugiendo pugnare conſueuerūt, repreſſo gradu reſtituerunt noſtris paululum. Sed mox & ipſi, deſerti à Ruſsis, inſtantibus noſtris in ueram fugam acti ſunt. Fugientes longiùs perſecuti noſtri, magnam ſtragē edidêre. Cæſa feruntur eo prælio hoſtium ad octo millia, capta duo, militaribus ſignis ſeptem noſtri uictores potiti ſunt. Cætera multitudo amiſſa præda euaſit. Non contentus

Ruſsia uaſtata à Polonis.

autem ea uictoria Leſcus, intra paucos dies maiores coëgit copias, ita ut ad triginta equitum, peditum uerò duo millia peruenirent, & in Ruſsiam duxit, ut Leonem ulciſceretur: qui nondum reſumpto è ſuperiori clade animo, in penitiora Ruſsiæ ſeſe recepit. Quocirca

Leopolis à Leone condita. Lwow.

impunè Leſcus hoſtilem regionem ad Leopolim uſque, quæ arx cum oppido ab iſto ipſo Leone condita eſſe & nomen ſumpſiſſe uidetur, peruagatus, direptis, exuſtisq; multis pagis & oppidis, & arcibus nonnullis, quæ negligentiùs ſeruatæ ac defenſæ erant, captis & euerſis, ingentem prædam abegit, in qua ad quatuor millia hominum fuiſſe, cæſa uerò ad quinque millia feruntur. Sequenti deinde anno, qui fuit 1281. Leſcus contra

1281. ann. *Henricus Probus nomine, non re.* *Duces tres dolo capti ab Henrico Probo.* *Leſcus bellum infert Henrico Vuratislauienſium duci.*

Vvratislauienſem ducem Henricum quartum, qui Probus dictus, re poſtea longè à probitate abfuit, expeditionem inſtituit ex huiuſmodi cauſa. Henricus is, quem dico, Boleslai Calui patrui fraude per iniuriam bonis quibuſdam, quemadmodum ſuperiùs dictum eſt, mulctatus, induxerat & ipſe in animum ſuum facinus Probi cognomento neutiquam conueniens. Nam Præmislum maioris Poloniæ, Henricum Legnicienſem Boleslai Calui, & Henricum Glogouienſem Conradi filium, duces, ad conuentum & colloquium, quaſi de re communi Bariciam, qui pagus in ditione eius erat, euocatos cœperat, & Vvratislauiam deportatos aſſeruabat, ut aliquid uiciſsim ab eis iniuſtis pactis emungeret. Indigne id ferre Leſcus, qui uocatus & ipſe unà cum cæteris ducibus Polonorum, tamen incertum qua excuſatione uſus, non uenerat. Ac Præmisli maximè uicē dolens, cum crebris

bris literis atq; legationibus nihil ęqui ab Henrico impetraret, armis illum uindicare decreuit, orantibus maioribus Polonis, & auxilia pariter cum Meſtiugo Pomerano pollicentibus. Itaque coadunato exercitu, & auxiliaribus illis maioribus Polonis & Pomeranis ad condictum locum conuenientibus, triplici agmine Vvratislauienſem Henrici ditionem aggreſſus, acerbè eam diuexauit, uſque ad Vvratislauienſia ſuburbana, maioribus Polonis maximè ob captum ducem ſuum in agreſtes & oppidanos culpæ expertes, & in innoxia tecta ſæuientibus. Nec tamen aut his malis, aut lachrymis & conuicijs ſuorum Henricus commotus eſt, ut uel propulſaret illatum bellum, & miſerabilem ſuę ditionis uaſtationem prohiberet: uel captos duces dimitteret, ac ſe, ſuoſq; præſentibus calamitatibus liberaret. Sed in arce Vvratislauienſi ſe continebat. Peruaſtata omni ora Vvratiſlauienſi, & abacta ingenti præda Leſcus auxiliares dimiſit, & ſuas copias domum reduxit. Capti uerò duces pertæſi uinculorum eius, in cuius poteſtate erant, arbitratu ſe redemêre. Ac Præmislus quidem Rudenſe ſeu Velunenſe territorium ipſi conceſsit. Legnicienſis uerò & Glogouienſis quinquennio ſeipſi cum triginta haſtatis, militaturos eſſe dato iureiurando receperunt, obſidibuſq; cauerunt.

Velunenſis terra Hĕrico Vvratislauienſiū duci conceſſa.

Per idem tempus, Siculi trucidatis una hora per omnes urbes ex compoſito Gallis omnibus, à Carolo ad Petrum Arragonenſem defecerunt, & Gallum regem Hiſpano commutarunt. Quod multorum deinceps bellorum inter duas has gentes & Italos ſeminarium fuit.

Sicilia à Gallo ad Hiſpanum defecit.

Siculæ ueſperæ.

Pruſsi uerò Cruciferorum ditionem uehementer afflixerunt: & longè, lateq; ferro & igni graſſati, Chriſtiburgum, Clementiam, Zantirum, Marieuerderum ſiue Guizinum, & Grudentum arces de ipſis cœperunt, ac diruerunt.

Prußi multá de Cruciferis cœperunt.

Inſequenti anno Lithuani cum Iazygum reliquijs ſubita excurſione Lublinenſem regionem tripartito agmine crudeliter depopulati ſunt.

Lithuanorum excurſio in Lublinĕſem orā.

Iura tunc de more Leſcus reddebat Cracouiæ, cum de barbarorum excurſione certior factus eſt. Nec mora, omiſsis rebus omnibus, arma corripere his qui circũ ſe, quiq; in itinere erant equitibus, & ſe ſequi iuſsis, magnis itineribus in Lublinenſem oram peruenit. Sed hoſtes iam præda onuſti receſſerant. Itaque angebatur animi, quòd ſibi hoſtem ulciſci, ſuoſq;, qui captiui abducebantur, uindicare procliue non eſſet. Neq; enim cum parua manu longè maiorem hoſtium multitudinem per ignotos ſibi, illis uerò notiſsimos ſyluarũ & paludum tramites abeuntes perſequi audebat. In hoc æſtu animi cum eum ex labore itineris & inſomnia fatigatum ſopor inuaſiſſet, expergefactus deinde poſterò die lætus, ab Archangelo Dei Michaële in ſomnis confirmatum ſe, & ſponſione certæ uictoriæ perſequi barbaros iuſſum eſſe, pro concione expoſuit.

Somnium.

Quo ſermone animatis militibus & impedimentis cum cõmeatu ponè ſe ſequi iuſsis, ipſe, cum expeditis arma tantum & aliquot dierum cibaria ferentibus recentibus abeuntium hoſtium ueſtigijs inſiſtit; & inter Naruã & Nemenum flumina tertiadecima die Octobris eos conſequitur.

Narua fl.

Neq; enim belli præda impediti celerius iter facere potuêre. Perculſi ſunt inopinato Polonorum aduentu barbari, quòd neq; paucos, neq; imbelles, atq; timidos tam longê perſecuturos ſe fuiſſe ſuſpicabantur. Sed tamen arma citò expediunt, authoribus maximè Iazygibus, qui ſumma erant audacia. Inuehuntur in eos noſtri una & ſimplici acie, quòd & locus ſyluis cinctus, anguſtus, & exiguæ copiæ, quippe quæ ſex millia equitum uix continerent, diducere manum in plures acies nõ ſinebant. Non ſegniter & illi primos noſtrorum impetus excepêre. Sed in pugnam intentos captiui ſuorũ ſigna conſpicati, fortuitu oblatis telis à tergo adoriuntur. Inermes quoq; & fœminæ clamore ſublato ſuos animabant, & hoſtibus terrorem incutiebant.

Leſci Nigri in ſignis de Lithuanis & Iazygibus uictoria.

Quin & canes, quos ſecum ducebãt barbari, & qui dudum lætiore ululatu aduenientibus noſtris gratulari uiſi erant, ſæuis morſibus barbaros ipſos impetebant. Itaq; ancipiti malo perturbati, effuſa fuga proximas ſyluas petunt. Inſtat fugientibus Leſcus: inſtant & captiui mutuo ſeſe cohortantes, dolore & ira extimulante. Nox tandem perſequendi finem fecit. In eo prælio reliquiæ Iazygum, qui pertinacius noſtris reſtiterant, & à ſuſcepta religione defecerant, penitus extinctæ ſunt.

Iazygum reliquiæ deletæ.

De Lithuanis quoque, qui quatuordecim millia bellatorum expleuiſſe dicebantur, non multi ſanè euaſerunt. Complures enim qui effugerant, partim pudore, partim timore ſuorum mortem ſibi conſciuêre. De noſtris, quod mirum cuique ac diuini numinis opus uideri debet, ne unus quidem deſideratus eſt. Leſcus recuperata omni pręda, & cumulata etiam hoſtium cæſorum ſpolijs, uictor in Poloniam reuerſus, Lublini templum, monimentũ uictoriæ ſuæ condidit: ac diui Michaëlis, quem in ſomnis uictoriam ſibi pollicentem uiderat, memoriæ dedicauit. Pace per circuitum ab externis hoſtibus parta, ciuiles motus Leſcum exceperunt. Sendomirienſis enim conuentus Ioanne palatino & Chriſtino Caſtellano eius oræ authoribus, cum qui-

Sendomirienſium defectio à Leſco.

Conradi ducis Maſouij fuga.

bus & Paulus epiſcopus Cracouienſis ſentire dicebatur, ab eo defecit: & Conrado Maſouię duci accito, ſeſe, munitionesq́; ſuas ſubdidit: nec uinci beneficijs & ſecundis rebus Leſci potuit, ut conceptum in eum iam inde ab initio odium deponeret. Verùm Leſcus hoc ſic abire paſſus non eſt. Nam coacto tumultuarié exercitu de Cracouienſi ditione & aulico ſuo comitatu, in Sendomirienſem oram cõtra Conradum profectus eſt. At ille de aduetu Leſci certior factus, cum ſe nõ ſatis crederet Sendomirienſibus, & paruam ipſe manũ ſecum adduxiſſet, in Maſouiam celeriter ſe recepit, promittens confeſtim ſe cum maioribus copijs reuerſurum.

Leſci benignitas & moderatio.

At Leſcus magna animi moderatione & manſuetudine uſus, proceres authores defectionis deſtitutos à Conrado, facilè ſibi reconciliauit: per quos cõuentum omnem unà cum munitionibus in poteſtatem ſuam redegit, gliſcensq́; ciuile bellum ſapienter oppreſsit.

Fames in Polonia.

Laboratum eſt fame eo & ſequenti anno in Polonia, uſque adeò, ut multi de plebe cum uxoribus & liberis præſens malum euitaturi, in Vngariam atq; Ruſſiam commigrarent. Sed utrobique pro ſalute acerbiori calamitate gentium illarum immanitate & perfidia operti ſunt. A' Ruſsis quidem tributi nomine Tartaris in ſeruitutem traditi, ab Vngaris uerò, Cumanis barbaris uenundati.

Legatus pontificius in Poloniam & Pruſsiam.

Per hoc tempus Philippus epiſcopus Firmanus legatus pontificis ex Vngaria uenit Cracouiam. Humaniùs acceptus à Polonis, quàm ab Vngaris, à quorũ rege Ladiſlao in uincula coniectus erat, propterea quòd eum ob adulteria & Cumanas pellices poſt leniores admonitiones diris deuouerat.

Ladiſlai Vngarorum regis nequitia, improbitas & interitus.

Sed ipſe quoque rex pòſt ab Vngaris ſuis in honeſta cuſtodia aſſeruatus aliquandiu, ad extremum à Cumanis, quorum conſuetudinem & mores amplexus erat, interfectus occidit. E' Polonia uerò legatus in Pruſsiam contendit, & controuerſiam inter Meſciugum Pomeranorum ducem & Cruciferos diremit.

Pomerani duces Cruciferis ſua donarunt.

Etenim Varciſlaus Meſciugi frater, cum ſe ad Cruciferos contuliſſet, eorum inſtitutum amplexus, patrimonium ſuum ipſis donarat. Eius exemplum ſecuti alij duo fratres, & ipſi bona ſua eiſdem Cruciferis addixerunt, honeſtum uictum quoad uiuerent, ab eis cum familia ſua pacti. Ac donationes quidem illas legatus reſcidit.

Gneuenſe territorium donatum Cruciferis.

Gneua arx cõdita.

Cæterùm Meſciugum induxit, ut Gneuenſe ſiue Meuenſe territorium ipſe donaret Cruciferis. In quo mox illi arcem condiderunt, præſidioq́; firmarunt, Puterburgum demoliti.

1283. ann.

Lithuani Sendomirienſem agrum uaſtãt.

Sequeti anno menſe Octobri rurſus Lithuani per Lucouienſe territorium in Sendomirienſem tractum improuiſi excurrerunt, & magnis incommodis atque calamitatibus multos pagos & oppida affecerunt, nemine reſiſtente. Namq; nobilitas in arces proximas diffugerat. Exercebat tunc Leſcus Cracouiæ iudicia, quæ colloquia noſtri uocant. Quamprimum uerò de barbarorum excurſione cognouit, correptis celeriter armis cum ijs qui aderant, ex equeſtri ordine, cæterisq; ſine mora ſequi iuſsis, nocturnis pariter ac diurnis itineribus hoſtem perſequitur. Sendomirienſis autem conuentus nobilitatem ſimul & ruſticanos homines, præmiſsis ueredarijs de aduentu ſuo certiores facit, & occurrere ſibi curriculo iubet.

Leſci oratio ad milites.

Concurrentibus omnibus, ubi haud longè ſe ab hoſtibus abeſſe ſenſit, aduocatis in concionem militibus, graui oratione eos in hoſtem animat, ut uiri eſſe pergerent, & coniugibus ac liberis dulciſsimis, propinquis, neceſſarijs, atque etiam agricolis ſuis, qui in fœdam ſeruitutem à barbaris abducebantur, ſubuenirent. Cæſos ſenes atque paruos pueros, uaſtatos agros, incenſas uillas, pagos & oppida, direpta fana, uiolata ſacra grauiter ulciſcerentur, & inſignem ſuam, patriæq; communis ignominiam, uel cum uitæ ſuæ diſcrimine uindicarent. Honeſtiſsimum eſſe pro patria, & pro aris & focis dimicantem occumbere. Gloriæ quàm uitæ bonos, forteſq; uiros cupidiores eſſe debere. Non prouenire autem magnam atque ſolidam gloriam ſine magnis periculis. Neque tamẽ eò ſe hæc dicere, quòd de uirtute & alacritate eorum dubitaret, aut quòd periculoſum admodum illud cum barbaris certamen fore crederet. Eoſdem enim eſſe, quos anno ſuperiori intra ipſorum iam fines penè ad internecionem nullo de ſuis amiſſo profligaſſent, quiq; furtis modò & clandeſtinis latrocinijs uicinos infeſtare ſoliti, uirtute & arte bellica nihil ualerent. Irent ergo alacres, cæſisq; ſuis eorum ſanguine parentarent, & captiuos opem ſuam lachrymis & eiulatibus implorantes, liberarent. Et quo meliore ſpe & fiducia diuini auxilij, Dei contemptorem hoſtem adorirentur, confeſsione eos peccata expiare, & ſacroſancta euchariſtia cõmunire ſe iubet. Atque ipſe princeps ſanè quàm religioſè hoc fecit. Præſenſere aduentum Polonorum barbari, & anni ſuperioris fortunam reformidantes, in proximas ſyluas in Lucouienſi territorio ſeſe ſubducunt, atque ibi de ſalute ſua conſultant.

Lithuanorum conſultatio.

Syluis ſeſe diu tegere non poterant. Prædam & impedimenta relinquere nolebant, nec adeò tutum ſibi receptum eſſe animaduertebant, eò quòd experti iam noſtrorum audaciam, etiam in intimam Lithuaniam perſecuturos ſe eos eſſe certò

Lithuani iterũ uicti à Leſco.

ſibi perſuaderent. Nec in armis magnam ſpem habebant. Sed tamen hoc ſibi tentandum extrema penè adducti neceſsitate conſtituunt. Itaque relictis in ſylua cum paruo imbecillium & ægrotorum præſidio ſarcinis, captiuisq; arctius colligatis, ne ſibi rurſus à tergo negocium facerent, magno impetu & cum clamore incondito in noſtros feruntur. Perturbauit nonnihil noſtros primus eorum aſpectus, propterea quòd præter omnem expectationem ad ſe contendere eos uidebant, quos fugere crediderant, & quòd multitudine iĳ ſuperabant. Sed tamen cohortante duce, & inſtruente acies, citò animos reſumpſere. Duas autem is incurſantibus hoſtibus acies obiecit, quarum alteri Zegota Cracouienſis, alteri Ioannes Sendomirienſis palatinus præerat. Ipſe in omnes partes oculos & totum corpus circumferre, ac ſollicitè circumſpicere, quid quaque in parte gereretur, & ſicubi laborantes ſuos conſpiceret, ut mox ſubſidia ſummitteret. Nec diu primus ille barbarorum impetus uiguit. Sed uirtute noſtrorum, quaſi firmo muro obiecto, ſtatim refractus eſt. Primi qui cum Cracouienſi palatino concurrerant, quod in eius acie aulicus Leſci comitatus ordinatus erat, repreſsi, ad fugam ſpectare cœperunt. Quo animaduerſo, cæteri quoque conuerſi ſyluas petiuerunt. Inde porrò continuato curſu quoquo uerſum diffugerunt. Poloni depoſita in ſyluis præda potiti ſunt, & captiuos relaxarunt. Quibus adiuuantibus per aliquot dies deinceps barbaros quicunque in ſylua delituerant conquiſitos trucidarunt. Reuertentesq; magna omnis generis hominum occurrentium lætitia excepti ſunt.

Paulus epiſcopus turbator iterum captus.

In Paulum epiſcopum Leſcus Lithuanicarum illarum excurſionum, atque item defectionis Sendomirienſis conuentus culpã conferebat. Habebat enim Paulus magnas neceſsitudines & clientelas in tractu Sendomirienſi, & cum barbaris amicitias & affinitates coniunxerat. Leſco uerò iam inde ab initio propter captiuitatem ſuam infenſus erat, ita ut non incredibile eſſet cùm nobilitatem Sendomirienſem ab eo concitatam fuiſſe, tum barbaros in Poloniam euocatos, quo magis Leſcum inuiſum apud omnes, ſuis quenque damnis & publica indignitate acuente redderet. Itaque captus is eſt iterum à ſatellitibus Leſci, & Siradiam deportatus.

Derzanzina epiſcopo Cracouienſium donata.

Dimiſſusq; deinde maiorem immunitatem bonorum ſuorum eccleſiaſticorum, & in Derzanzina pago quicquid ad ducem pertinebat, Caſtellano & Palatino, Decanoq; & Scholaſtico Cracouienſi arbitris à Leſco accepit. Nam tria millia pondo argenti, quæ & ipſa ſoluere Leſcus debuerat, ei remiſit. Extat ea de re diploma Leſci in baſilica Cracouienſi. Inſignis eſt hic ipſe annus & alio nefario facinore.

Lucardis Præmiſli uxor iugulata.

Etenim Lucardis Præmiſli ducis maioris Poloniæ uxor à pediſſequis ſuis iugulata eſt. Nec expers huius culpæ Præmiſlus, quòd ne quæſtionem quidem de ſcelere habuiſſet, nec pœnas exegiſſet, habitus, & uulgari carmine notatus eſt: quod carmen ſua ætate Dlugoſſus uulgo cantari ſolitum eſſe memorat. In quo oratio fœminæ illius repræſentetur orantis maritum pro amore coniugali & honore, quem illi ſemper habuiſſet, ne uitam ſibi adimat, ſed ut uel una ſubucula tectam in domum paternam ſe remittat. Cauſa uerò huius parricidiĳ Præmiſlo ea fuiſſe fertur, quòd nullos ex ea ſuſciperet liberos. Quaſi uerò id in arbitrio ſit cuiuſquam, ac non diuinitus concedantur liberi. Sed non inultum id ſcelus tulit Præmiſlus. Quamuis enim alteram uxorem duxiſſet non multo poſterius Rixam Suetiæ regis filiam, tamen ne ex ea quidem mares liberos reliquit. Quin etiam aliĳs aduerſitatibus fuit obnoxius.

Caliſsia Henrico Vvratiſlauienſiũ duci prodita.

Inſequenti enim anno Henricus dux Vvratiſlauienſium Caliſsienſem arcem proditione Sandiuoiĳ præfecti traditam ipſi eripuit. Oppidum enim paulò antè fortuito incendio conflagrarat. Erat hic Sandiuoius Ioannis palatini Poſnanienſis filius iratus Præmiſlo, quòd ab eo in mandandis magiſtratibus & honoribus præteriretur. Niſus eſt quidem Præmiſlus arcem ui & armis in poteſtatem ſuam redigere, ſed repulſus à præſidio Henrici, proceribus intercedentibus cum Henrico pacificatus eſt, ea conditione, ut pro Caliſsienſi arce Olobocenſe territorium Henrico daret, & arcem ei ſuis ſumptibus in eo exædificaret.

Oloborũ à Polonis recuperatum.

Quam arcem tertio poſt anno maiores Poloni ui expugnatam in Præmiſli poteſtatem redegerunt.

Henricus Probus ad dolos factus.

Neque eam tunc Henricus armis uindicauit, ſed dolos uerſabat in pectore. Ad quos ita factus erat, ut ne à ſacris quidem rebus & ſacerdotibus manus abſtineret, dum nimia opum cupiditate flagrat.

Vvratiſlauienſis epiſcopi & eccleſiæ bona ac decimæ uſurpatæ ab Hẽrico duce.

Quas tamẽ iuſta diuini numinis uindicta poſtea alienis cũ ſuo hærede careret, reliquit. Atq; ut prætermittamus, quod Caliſsienſis arcis proditorem Ioannem cum Beniamino neſcio quo equite in carcere aliquamdiu tenuit, qui minus etiam dignum facto ſuo præmium tulêre. Illud quidem certè deteſtabile eius facinus ſilentio prætereundum non eſt, quod in eccleſiam Vvratiſlauienſem, & in epiſcopum eius Thomam ſecundum, Thomẽ illius, quem Boleſlaus Caluus in uinculis habuerat, ſororis filium, patrauit.

Othmuchouia arx.

Iacobus Suinca Archiepiſcopus Gneſnenſis non per electionem.

Interdictum ac diræ Archiepiſcopi cum ſynodo in Henricum.

Franciſcani ſodales interdictum contempſêre.

Epiſcopus cũ ſacerdotib. eiectus è Vratislauiẽſi diœceſi.

Lugdunenſe concilium.

Cazimirus dux Ratiborienſium.

Ratiboria & Cazimirus dux bello petitus ob receptũ epiſcopi & ſacerdotum exulum.

Thomas epiſcopus Vratiſlauienſ. ad hoſtẽ ſacrato ueſtitu egreſſus, iram eius fregit.

Henrici ducis cum Thoma epiſcopo tranſactio.

Ratiboriæ collegium ſacerdotum inſtitutum.

S. Crucis templum & collegium ſacerdotum Vratislauiæ.

Vratiſlauiæ donatio refutata ab epiſcopo.

Polonia minor ad Conradum Maſouium à Leſco defecit.

Etenim permagnã uim pecuniæ ipſi, & uniuerſo ordini eccleſiaſtico eius diœceſeos præter ius & morem in bellum, neſcio an illud, quod cum Præmiſlo de Caliſsienſi dominatu gerere uolebat, imperauit. Quæ cum non daretur, arcem epiſcopi Othmuchouiam, & Nyſſam oppidum, ac deinde cætera omnia epiſcopo & ſacri ordinis bona inuaſit, mox & decimas omnes uſurpauit. Nec ea reddere epiſcopo per honeſtos & graues oratores, ac poſtea per ſe ipſum flagitanti uoluit, ſuperbeq́ꝫ inſuper & minaciter reſpondit. Erat tunc Archiepiſcopus Gneſnenſis Iacobus gente & cognomẽto Suinca, Ioanni defuncto poſt undecim annorum uacationem & plurium competitorum partim obitum, partim reiectionem, crebramq́ꝫ pontificum maximorum mutationem, fauore Martini quarti pontificis, electione collegij Gneſnenſis poſthabita, ſucceſſor datus. Is igitur ſynodo Lenciciæ coacta, de eius ſententia Henricum ducem communione Chriſtiani populi unà cum ſocijs & fautoribus ſceleris, & ſacrilegij ſui excluſit: Vuratiſlauienſi uerò ciuitati & omnibus locis, quæ in ditione Henrici erant, ſacris interdixit. Cui decreto paritum eſt ab omnibus, preter Franciſcanos fratres pluris facientes emolumenta ſua & fauorem ducis, quàm diſciplinam eccleſiaſticam. Quæ res maioris pertinaciæ & crudelitatis Henrico cauſa fuit. Irritatus enim, epiſcopum & ſacerdotes omnes ditionibus ſuis eiecit. Qui quocumque in Poloniam commigrarant, humanè & benignè recipiebantur. Epiſcopus autem cum in concilio Lugdunenſi de ui & iniuria Henrici nequicquã quæſtus eſſet, propterea quòd Henricus iam prius aures concilij falſis criminationibus per legatos occuparat, reuerſus mœrens, Ratiboriam ſe contulit. Vbi à Cazimiro duce Vuladiſlai filio perbenignè & honorificè acceptus atque habitus eſt. Quo factum eſt, ut æquiore animo exilium illud ſuum in quintum uſque annum ferret. Verùm ne ita quidem tyranni crudelitatẽ exatiauit. Nam is & nobiles quoſdam, bonosq́ꝫ uiros de ſuis, à quibus repræhenſus erat de ſcelere, trucidauit, & cum Cazimiro literis & legationibus expoſtulauit, quod inimico ſuo receptum præberet, minasq́ꝫ adiecit, ni eum pelleret. Quæ cum à Cazimiro contemnerentur, coëgit exercitum, & Ratiboriam obſidione cinxit. Nam Cazimirus uiribus eius impar, arcis munitione ſe continebat. Cum aliquot dies duraret obſidio, murmurare contra epiſcopũ & cæteros ſacerdotes exules plebs à uictu imparata, & præſertim ij, quorum bona in agris atque uillis diripiebantur, & qui ea formidabant, quæ uictis, captisq́ꝫ urbibus, ab irato hoſte euenire ſolent. Qua re cognita, epiſcopus collocutus cum ſuis, Indignum eſſe, ait, ut ſua paucorum exulum cauſa, bene merita de ſe ciuitas periculum ſubeat, aut ullo prorſus afficiatur incommodo ac detrimento. Præſtare, ut ipſi ſoli uel capitibus ſuis iram tyrãni exatient, quam ut tot inſontes & bene merentes hoſpites ſuos eodem ſecum exitio inuoluant. Induit deinde ſacras & pontificales ueſtes, nõnullosq́ꝫ de ſacerdotibus quemadmodum ad ſacra peragenda ſolent, indui iubet, ita ſpectabilis cum uenerando illo cœtu urbe egreſſus, ad hoſtilia caſtra profectus eſt. Venientes à longè conſpicatus Henricus, attonitus & quaſi numine afflatus de papilione exilijt: & obuiam procurrens, ad pedes epiſcopi ſeſe abiecit, & culpam ſupplex deprecatus eſt: auguſtius quiddam humana ſpecie in uultu epiſcopi contẽplatus. Benignè eum humo epiſcopus attollit, amplexatur, & exoſculatur non ſine lachrymis, certamq́ꝫ ueniam, ſi eum factorum pœniteat, pollicetur. Deinde in proximam ædiculam diuo Nicolao dedicatam pariter ingrediuntur. Ibi ſemotis arbitris inter ſe in gratiam redeunt, cum Henricus redderet quæcunque epiſcopo, eccleſijs & uniuerſo ordini ſacro ademerat, & pro perceptis emolumentis ſatisfacturum ſe eſſe, ad hæc ampla munera & immunitates eccleſiæ largiturum, & reciperet. Quibus peractis ſoluit obſidionem, & ab Archiepiſcopo uinculo excommunicationis liberatus, interdictumq́ꝫ ſublatum eſt. Vt autem referret gratiam pro hoſpitalitate Cazimiro Thomas epiſcopus, collegium ſacerdotum in arce Ratiborienſi inſtituit, eiq́ꝫ decimas quaſdam de ſuo attribuit. Porrò Henricus poſteriori tempore templum ſanctæ Crucis in inſula Vuratiſlauienſi è regione baſilicæ condidit, & collegium ſacerdotum, datis de ſuo luculentis reditibus, inſtituit. Quin etiam cum ex uxore Otthonis Longi, Marchionis Brandeburgenſium filia, nullos liberos ſuſciperet, Vuratiſlauiam ipſam cum omni territorio eccleſiæ & epiſcopo Vuratiſlauiẽſi ſempiterno iure donabat, niſi epiſcopus eam donationem abnuiſſet. Dum hæc ita gerũtur in Sileſia, nec in minore Polonia quietæ res fuêre, turbante maximè Paulo epiſcopo Cracouienſi, & omnium odia in Leſcum ducem, quo captiuitatem ſuam ulciſceretur, inflammante. Quod malum eouſq́ꝫ progreſſum eſt, ut iam non priuata paucorum conſpiratione, ſed publico procerum atq́ꝫ nobilitatis conſilio Conradus Cirnenſium Maſouiorũ dux ad ſuſcipiendum principatum acceſſeretur.

feretur. Cui cum exercitu uenienti Varſius Caſtellanus, & Zegota palatinus Cracouienſis, Ioannes Sendomirienſis palatinus, & Chriſtinus Caſtellanus cum Paulo epiſcopo & maxima nobilitatis multitudine ad Sendomiriam obuiam progreſsi ſunt, & in uerba eius iurarunt. Itaque ille nullo negocio Cracouienſi & Sendomirienſi dominatu omni tunc potitus eſt. Sola reſtabat Cracouia, in qua ſe Leſcus cum uxore continebat. Nec tamen explicabat rationem, quomodo eam in tanta contra ſe omnium cõſpiratione retineret. Nam & ij qui ei fauebant, quicq; in comitatu eius aulico fuerant, ab eo ſe ſubducebant, ueriti ne ſibi fraudi eſſet, à publico uniuerſi conuentus conſilio diſſentire. Deſertus ab omnibus, ad Cracouienſis ciuitatis, cuius ſtudia nõ aliena eſſe à ſe animaduertebat, miſericordiam confugit. Eius fidei atq; tutelæ Cracouienſem arcem commendauit. Ipſe cum uxore, uel ut alij uolunt, uxore Cracouiæ relicta, in Vngariam ad Ladislaum regem profugit.

Cracouia in fide Leſci permanſit.

Suſcipiunt arcis defenſionem Cracouienſes ciues. Et quoniam difficulter ſe arcem & urbem pariter tutari poſſe exiſtimabant, cùm quòd humiles erant urbis muri, nec bene inſtructi propugnaculis, tum quod diſtracta multitudo imbecillior futura erat ad ſuſtinendam uim aduerſariorum, qui iam appropinquare cum Conrado dicebantur, relicta urbe cõmigrant in arcem cum uxoribus, liberis, & facultatibus ſuis. Cognita Cracouienſium ciuium uoluntate proceres, mittunt ad eos quorum gratia & authoritate deduci eos de ſententia poſſe credebant, & non modò impunitatem illius cœpti, ſed etiã maiora à Conrado, quàm à Leſco præmia ipſis pollicentur, ſi cõſenſum uniuerſi conuentus ſecuti, Conrado ſeſe & arcem dedant: ſin recuſent, minas adijciunt. Nihil neq; blanditijs deliniti, neq; minis territi Cracouienſes ciues, reſpondent legationi procerum: Non licere ſibi fidem & iuſiurandum Leſco ſemel datum uiolare. Re integra in conſilium illud ſe non eſſe adhibitos: ne nunc quidem ad id acceſſuros, cum eius rationẽ probabilem reddere non poſſent. Scirent proceres quid agerent, ſe omnia chariſsima & uitam ipſam prius amittere, quàm fidem frangere decreuiſſe.

Cracouienſiũ ciuium fides & conſtantia.

Quæ cum Conrado & proceribus renunciata eſſent, irritati & multum frementes, ad Cracouiam caſtra admouent. Cumq; per difficilem ſibi eſſe intelligerent arcis & armis, & commeatu bene munitæ expugnationem, urbem uacuam incendunt, ut uel ſic ciuium ſiue pertinaciam, ſiue conſtantiam præſenti priuatorum cuiuſq; malorum aſpectu frangerent. Sed nihilo tamen ſegnius illi arcem defendebant. Quanquam autem uaſtarant paulò antè Tartari Tranſyluaniam & Vngariã uſq; ad Peſtum totos tres menſes, tamen impetrauit Leſcus à Ladislao rege non contemnenda Vngarorum & Cumanorum auxilia, & cum ijs iam aduentabat, eo quidem celerius, ut arci Cracouienſi ſubueniret. Id ubi didicit Conradus, occurrit ei cum exercitu, & collatis ſignis apud Bogucicepagum ad Rabã flumen uincitur: diſsipatoq; longè maiori quàm Leſcus habebat exercitu, in Maſouiam uſque profugit, ueritus ne alienatis à ſe aduerſo prælio uoluntatib. eorum à quibus accitus erat, in poteſtatem Leſci uenirent. Sic euentus tunc oſtendit, uter iuſtius arma ſumpſiſſet.

Tartari Vngariam uaſtarũt.

Conradus uincitur à Leſco & fugatur.

Raba fl.

Leſcus moderatè utens uictoria, captiuos omnes dimiſit, proceribus culpam deprecantibus ueniam dedit: deinde Cracouiam ueniens, Vngaros & Cumanos liberaliter remuneratos remiſit: Cracouienſibus ciuibus gratias egit, urbem fortius muniuit, eiuſq; regimen Teuthonibus ſolis, qui fidem ipſi præclarè ſeruaſſent, proprium deinceps attribuit. Quod ad noſtra uſque tempora durauit. Habitu quoque & cultu corporis cum eis conformato, quanti eos faceret, oſtendit. Hæc anno poſt Chriſtum natum 1285. geſta ſunt.

Cracouiæ urbis regimen Teuthonibus mandatum.

Leſcus cultu Teuthonico uſus.

1285. ann.

Quo etiam Boleslaus Maſouiorum Plocenſium dux, Conradi frater, Ruſsiam, ſiue adeò quæ Ruſsi in tractu Lublinenſi & Poleſsienſi de Polonis capta tenebant, repentina excurſione populatus, cum præda onuſtus domum reuertiſſet, mox idem incommodum à Ruſsis accepta damnã ulciſcentibus, in ditione ſua uiciſsim pertulit.

Maſouij Ruſſiam, Ruſsi Maſouiam populantur.

Inſequenti uerò anno, Conradus frater eius Goſtinino, quod in ditione Vvladislai Locticì erat, per fraudem potitus eſt. Cum enim nonnullos de ſuis eò prodendæ arcis cauſa ſubmiſiſſet, Lithuanos deinde euocauit. Quibus ex improuiſo aduenĩetibus, ij qui ſubornati erãt, arcem prodiderunt. Captam illi ac direptã Conrado conceſſerunt, plus ſexcentis hominibus ibi partim necatis, partim captis. Quos cum reliqua præda abegerunt. Non tulit eam iniuriam Vvladislaus. Verùm tumultuaria manu facta, ſilenti agmine ad Ploſcũ contendit, noctuq; aggreſſus arcem uigilibus cæſis, facilè fit uoti compos. Deinde procerum utriuſque partis opera pax fit inter duces, redditis mutuo, quas interceperant, arcibus damniſq; Vvladislao perſolutis. Nec tamen impunè abijt, Maſouijs alienæ rei manus admouiſſe. Eodem enim anno ab ijſdem Lithuanis quos in Goſtininenſe territoriũ immiſerant, graui

Goſtininum à Cazimiro ſureptum.

Ploſcũ à Vvladislao interceptum.

Pax inter Lencicienſes & Plocenſes.

Lithuania Maſouiam uexãt.

Sochaſſouia et Ploſcum arces incenſæ.
In Pruſsia uermes ueneno ſi.
Bernardus Legnici dux obijt.
Dobrinum à Pruſsis incenſum.
Maſouia Cirnenſis à Leſco uaſtata.
Tartari Poloniam uaſtant cum Ruſsis.
Lyſecenſe monaſterium intactum.
Cracouia tentata à Tartaris.
Sandecẽſe monaſterium intactum.
Pienina arx.
Tartarorum præda.
Puellarum captiuarum numerus.
Ruſsis ſocijs etiam nocuêre Tartari.
Tartari malicioſi.
Maſouia Cirnenſis uaſtatur à Siradienſib.
Siradienſes fuſi & præda exuti à Maſouijs.
Matthæus palatinus Siradienſis occubuit.
Leſci nigri mors.
1289. ann.

grauí excurſione uexati ſunt, & Sochaſſauia, Ploſcumq́ arces negligentius cuſtoditæ, captæ & exuſtæ. Pruſsiam tunc nouo uermium genere per æſtatem infeſtatam fuiſſe ferunt, qui caudis cancrorum præditi, quoſcunq́ aculeo pupugiſſent, intra tertiũ diem extinguebant. Hoc etiam anno Bernardus dux Legnicienſium, Boleslai Calui filius obijt. Sequẽti uerò Leſcus diſsimulato propoſito per ſpeciem Lithuanici belli Conrado bellum intulit. Vaſtarant Lithuani cum Pruſsis Dobrinenſem tractũ, qui in ditione Zemouiti erat: Dobrinumq́ oppidum, magna hominũ ſtrage edita, cum inexpectati die Dominico, uacante diuino cultui multitudine, irrupiſſent, diripuerant & incenderant. Fratris igitur iniuriã ulciſci ſe uelle cùm ſimulaſſet Leſcus, comparato cùm de ſuis, tum de uoluntarijs cruce ſignatis non paruo exercitu, in Maſouiam deflexo itinere, obuia quæque ferro & igni nemine reſiſtente uaſtauit, & cum ingenti præda domum reuerſus eſt. Atque ex eo tempore prior illa fortuna ab eo receſsit, & ſecundæ res aduerſis commutata ſunt, ſunt, ne impunè ferret Deum, & homines fefelliſſe, & prætextu pietatis iræ ſuæ impenſius indulſiſſe. Itaque & tunc licet nemine perſequente complures tamen de ſuis in traiectu fluminum amiſit, & mox ad finem eiuſdem anni cunctæ eius ditiones longè, lateq́ à Tartaris peruaſtatę ſunt, & ipſe fuga in Vngariam conſulere ſibi coactus eſt. Nam Tartari fame domeſtica ſtimulati per Ruſſos, & cum Ruſsis, primùm in Lublinenſem oram & in Maſouiam delati, locuſtarum in modum eas regiones cædibus & incendijs nuſquam abſtinentes depopulati ſunt. Inde porrò diuertentes, Sendomirienſem tractum, & nonnullam partem Siradienſis eadem crudelitate peruagati, fruſtrà tentata Sendomiriæ expugnatione, Lyſecenſis monaſterij, quod S. Crucis dicitur, direptione ſuaſu Ruſſorum penitus abſtinuerunt, & ad Cracouiam pridie natalis Chriſti populabundi peruenerunt. In cuius oppugnatione cum nonnullos fortes uiros amiſiſſent, & Leſcum ducem cum uxore & primoribus in Vngariam profugiſſe didiciſſent, maiore licentia, & furore in pagos & oppida uſque ad Capathum montem debacchati, Sandecenſe tamen monaſterium, pauore, ut creditum eſt, diuinitus immiſſo, non attigerunt. Quanquam aberat inde tum Kinga. Nam cum duabus ſororibus, Iolenta, & Conſtantia, quæ Danielis Ruſſorum regis uxor fuerat, & cum uniuerſo cœtu monacharum, quæ ad ſeptuaginta fuêre, ad hæc cum magna ſacerdotum & equeſtrium hominum caterua in Pieninam arcem, natura loci munitiſsimam, ac unum tantum, & eum quidem peranguſtum aditum habẽtem, ſeſe receperat. Tandem ſatiati cædibus atq́ præda barbari, in Ruſsiam reuerterũt. Tantam autem hominum prædam tunc abegiſſe dicuntur è Polonia, ut cum eam apud Vvladimiriam recognoſcerent, & partirentur inter ſe, unum & uiginti millia innuptarum puellarum cenſa eſſe dicantur. Eas enim libidinis cauſa ſeruant maximè. Prouectiores tum uiros, tum mulieres, itemq́ paruos pueros immaniter trucidant. Ne Ruſsi quidem quamuis ſocij ac tributarij prorſus expertes malorum à barbaris tunc fuêre. Nam barbari exceſſuri è Ruſsia, ut eſt malicioſum genus hominum, & incantationum atque ueneficiorum gnarum, aquas omnes infecerunt, exectis captiuorum cæſorum cordibus, & præſentiſsimo ueneno imbutis, & uerubus ſubter aquas defixis. Vnde plurimi mortales poſtea ex aquæ uenenatæ uſu immedicabilibus morbis correpti, miſerabiliter extincti ſunt, cum ſerius mali cauſa animaduerſa eſſet. Nihil acerbius ille cuncti dominatus ſui ſtatus atque uaſtitas animum Leſci emollijt. Quin is reuerſus ex Vngaria in ſequentem æſtatem expeditionem contra Conradum ducem Maſouiæ rurſus parare cœpit. Sed cum ſegniores ad eam eſſe cerneret Cracouienſes & Sendomirienſes, Matthæo Siradienſi palatino mandat, ut ipſe cum Siradienſibus, qui minus calamitatis à Tartaris pertulerant, in Maſouiam populabundus excurrat. Fecit iuſſa palatinus. Etiam permultis uicis, pagisq́ uaſtatis præda onuſtus reuertebatur, cum eum Conradus, qui ditionem ſuam ſiue ob imbecillitatem uirium, ſiue ex induſtria uaſtari paſſus erat, cum ualida equitum & ruſticanorum manu occultis itineribus ſecutus, uiceſimaquinta die Iunij in finibus Maſouiæ adipiſcitur: & ſecurum incautumq́ exercitum ex improuiſo adortus, non leui ſtrage fudit ac diſsipauit. Palatinus cum paucis fortiter dimicans, occumbere quàm fugere maluit. Præda omni Conradus potitus eſt. At Leſcus his aduerſis rebus & ſugillationibus hominum afflictus, ex mœrore & angore animi in morbum incidit, quo ſenſim tabeſcens ultima demum die Septembris anni ſequentis, qui fuit poſt Chriſtum natum 1289. uitam cum morte commutauit, & in templo S. Trinitatis apud ſodales Dominicanos honorificè ſepultus eſt, bonus & moderatus princeps, & felix, ſi extrema cum primis contexuiſſet. Quod tamen

improbitati & perfidiæ procerum magis, quàm ipſi imputandum eſt. Donauit hic epiſcopo Cracouienſi iure ſempiterno decimam de omnibus metallis in cuiuſcunque ſolo eſſent intra ipſius diœceſim. Præceſsit autem Leſcum Zemomyſlus frater dux Vvladiſlauienſium non toto biennio, relictis tribus filijs, Leſco, Præmiſlo, & Cazimiro, de Salomea filia Suentopelci ſuſceptis. Tametſi Dlugoſſus nullos eum liberos reliquiſſe memorat. Hoc anno Cazimirus Oppolienſium dux Henrici fortè Vvratislauienſium ducis uim & arma timens, Venceslao Bohemorũ principi & ſucceſſoribus eius ſeſe cum dominatu & liberis ſuis ſubdidit. Quod Henricus quoque Vvratislauienſis aliquãto prius uiuente adhuc Otthocaro rege feciſſe memoratur. Quãquam hic, cum nullos liberos reliquiſſet, non Bohemorum principem, ſed cognatum hæredem habuit.

Decima ex metallis epiſcopo Cracouienſi donata.

Zemomyſli ducis Vvladislauienſis mors & filij.

Oppolienſis principatus addictus principi Bohemorum.

Vvratislauienſis item.

INTERREGNVM.

TEmpus quod Leſci Nigri mortem conſecutum eſt, uſq; ad reſumptum atq; renouatum à Præmiſlo duce maioris Poloniæ regnum, interregnũ nobis appellare uiſum eſt, propterea quòd Cracouienſem dominatũ, penes quem ſummus Poloniæ principatus poſt exactũ regem Boleſlaum ſecundum, & intermiſſum regnum per multos annos manſerat, nemo tunc unus obtinuit. Tametſi enim ad extremum Boleſlaus Pudicus & Leſcus Niger, imo & albus ferè Boleſlai pater, duces Cracouienſes nihil omninò ſibi authoritatis & iuriſdictionis in cęterorũ ducum ditionibus uendicauerunt. Nos tamen quo minus perturbata eſſet ſeries hiſtoriæ, eos quoq; in principũ ſiue monarcharum ordinem redegimus. Deinceps uerò pluribus de Cracouienſi dominatu contendentibus, cum penes neminem unum ſumma rerum eſſet, interregnũ id tempus uocare collibuit, quod iam proſequimur. Leſco Nigro ſine liberis uita defuncto, Cracouienſis, Sendomirienſis atque Siradienſis dominatus in medio erant, quos alius iure agnationis ſibi uendicabat, alius gratia populari ambiebat, alius ui & potentia uſurpabat. Primum omnium Vvladiſlaus Locticus Leſci mortui frater, eodem patre, ſed alia matre prognatus, Siradienſem dominatum, ſeiungentem ſeſe à reliquis, & ultro ſe ipſi ſubdentem occupauit. Ad cæteros quoque adſpirabat. Verùm Cracouienſis, & Sendomirienſis conuentus proceres ac equites, comitijs apud Sendomiriam habitis, Paulo epiſcopo authore & ſuaſore, Boleſlaum ducem Plocenſem Conradi fratrem principem creauêre, poſthabito Conrado, cui ſe bis antea uiuente Leſco ſubiecerant, propterea quòd is remiſſius & ignauius tunc agere uiſus, oblatum ſibi principatũ non retinuiſſet, & quòd ipſi poſtea cum Leſco ditionẽ eius uaſtaſſent, ueriti ne memor eſſet acceptæ iniuriæ. Accitus igitur Boleſlaus, poſſeſsionem principatus adit, Cracouiamq; ſolenni pompa deducitur. Nec multò poſt Henricus dux Vvratislauienſiũ omiſſa Bohemia, ad cuius principatum procerum quorundam conſpiratione cõtra Venceſlaum inita inuitabatur, à Cracouienſibus ciuibus clàm acceſſitus, cum iuſto exercitu aduenit. Venienti ciues, in quibus lanij maximè ualebant, portas urbis, quemadmodum conuenerat, aperuêre. Ibi Boleſlaus noua & inopinata re perculſus, quippe qui ſpe quieti principatus potiundi cum non maximo, & ad celebritatem & ſplendorem, quàm ad bellum inſtructiore comitatu uenerat, ex arce Cracouienſi ſe proripuit: & necquicquam retinẽtibus proceribus, qui copias ad eijciendum Henricum cogebant, iratus in Maſouiam redijt, dictitans, ſe non ad bellum, ſed ad pacatum principatum ſuſcipiendum, acceſſitum ueniſſe. Poſt diſceſſum Boleſlai, arx quoque Cracouienſis Henrico à Sulcone Medirecio, cui Boleſlaus eam commendarat, dedita eſt. Ibi tum proceres capto ex tempore & re præſenti conſilio, legationem ad Henricum mittunt, leges quaſdam ipſi, ſi apud ſe dominari uellet, præſcribunt. Quas cùm ille accepiſſet, princeps renunciatus eſt. Nec tamen diuturna ei poſſeſsio principatus fuit. Vvladiſlaus enim Locticus iam Siradienſis dux, indignum ducens, alienum fratri ſuo Leſco ſucceſſorem in principatu quæſitum eſſe, exercitum cogit: à maioribus Polonis & Pomeranis auxilia impetrat. Cazimirus quoque frater dux Lencicienſis & Conradus ac Boleſlaus Maſouij cum ſuis per ſe ipſi eum adiuuabant. Quibus omnibus copijs coadunatis, Cracouiam primo Vere contendit, ad deijciendum Henrici præſidium. Redierat Henricus in Sileſiam, relicto Cracouiæ præſidio. Factus autem certior de conſilio & apparatu bellico Vvladiſlai, cùm ipſe ægrotaret, Henricum Legnicienſem Boleſlai, & Præmiſlum Sprotauienſem Conrado filios patrueles ſuos, & Boleſlaum Oppolienſium ducem cum expeditis copijs Cracouiam mittit. Quorum aduentu cognito Vvladiſlaus,

Vvladiſlaus Locticus Siradienſem dominatũ occupauit.

Boleſlaus Plocenſis accercitur ad principatũ.

Henricus Vvratislauienſis Cracouia potitus.

Boleſlaus deſeruit principatum.

Henricus principatum adeptus.

Vvladiſlaus Locticus principatum bello petit.

Sileſiorum expeditio contra Vvladiſlaum.

Seuerum oppidum. *Vuladiſlaus uicit Sileſios.* *Vuladiſlaus princeps renũciatus.*

laus, ad Seuerum oppidum, quod nunc eſt in ditione Cracouienſis epiſcopi, ad quartum Cal. Martias eis occurrit: & prælio commiſſo, multis utrinque cadentibus, ad extremum Vvladiſlao ceſsit uictoria. Præmislus Conradi Glogouienſis ducis filius, adoleſcens admodum interfectus, Boleslaus Oppolienſis ſaucius captus eſt. Duobus item alijs certaminibus apud Scalam Suetnicium Vvladislaus Sileſios fudiſſe fertur. Victor Cracouiam profectus, cum proceres & equites plerique omnes in fidem eius uenirent, apertis portis receptus, omnium conſenſu & acclamatione princeps renunciatus eſt. Sed hic item non diu poſſeſsionem principatus retinuit. Henricus enim Vvratislauienſis,

Cracouia proditione recepta ab Hẽrico.

non deiectus Seuerienſi clade, præſertim quòd ciues nonnulli Cracouienſes clanculum ſpem eius alerent, nouum rurſum exercitum Cracouiam cum Henrico Legnicienſi (ipſe enim adhuc decumbebat ægrotus) tranſmittit. Qui latenter profectus, & nihil ad celeritatem ſibi reliqui faciens, cum nocte intempeſta ad Cracouiam acceſsiſſet, in urbem à conſcijs recipitur. Clamore ſublato à Sileſijs, ut fieri ſolet capta urbe, tumultuatur tota ciuitas. Nox atque tenebræ incerta omnia & longè quàm erant formidabiliora reddebant.

Vuladiſlaus Cracouia pulſus.

Erat in urbe cum præſidio Vvladislaus, uerùm inopinato tumultu perterritus, cum neque numerum, neque genus hoſtium exploratum haberet, proditionemq; metuẽs, ad Franciſcanos ſodales ſe recepiſſet, ubi ſuos paſsim per uicos & plateas cædi, & ſe quæri didicit, ſumpto monachi habitu, de muro à Franciſcanis demiſſus euaſit. Qui uerò partium eius fuerant in urbe, reperti ab aduerſarijs partim necati, partim capti ſunt, &

Paulus epiſcopus captus.

bona eorum direpta. Cuius calamitatis ne Paulus quidem epiſcopus expers fuit, quod impenſius Vvladiſlao fauiſſet. Deinde in agros & uillas procerum & equitum, qui defectionis ad Vvladislaum capita fuiſſe exiſtimabantur, ferro & igni ſæuitum eſt. Quibus

Henrico principatus recuperatus. *Henrici mors.* *Henricus Legnicienſis Vuratislauia potitus.*

malis adacti cæteri certatim in poteſtatem Henrici redierunt. Henricus conſtitutis utcunque rebus Cracouiæ, & ualido præſidio impoſito, epiſcopo ac cæteris captiuis dimiſsis, properè in Sileſiam reuerſus eſt, quòd Henricum Vvratislauienſem ueneno, à ſuis, ut creditum eſt, propinato, animam agere, ſiue adeò mortuum iam eſſe accepiſſet. Veniens autem Vvratislauiam poſt mortem Henrici, multorum ciuium & procerum ac militum fauore, urbe & arce, ac dominatu denique omni Vvratislauienſi potitus eſt, elapſo per fugam Conrado patruo Glogouienſium duce, quem defunctus dux teſta-

Henrici Vuratiſl. teſtamentum. *Præmislus ſucceſsionibus fortunatus.* *Pomerania Præmislo donata.*

mento hæredem in eo dominatu inſtituerat. Nam Cracouienſem & Sendomirienſem ditionem, cum ipſe nullos liberos relinqueret, Præmislo duci maioris Poloniæ legauit. Quem per idem tempus Meſciugus etiam Pomeranorum dux, cum uxorem quidem habuiſſet, ſed monacha quadam pro concubina abuſus fuiſſet, fratribus ſiue iam extinctis, ſiue iuſta uindicta præteritis, ſucceſſorem ſibi deſignauit, & mox Pomeranos in uerba eius adegit, & intra quartum annum mortuus, uacuam ipſe Pomeraniæ poſſeſsionem reliquit.

Cracouia Præmislo ſeruata. *Gryphina donat principatum Venceslao Bohemo.*

Morte atque teſtamento Henrici cognito, urbs & arx Cracouienſis Præmislo ſeruatur. Sendomirienſem uerò dominatum Vvladislaus retinebat, ac de recuperando etiam Cracouienſi cogitabat, cum noua & inopinata res obiecta, rationes eius omnes conturbauit. Etenim Gryphina Leſci Nigri uxor, ſiue pertæſa belli ciuilis, ſiue ne dotalibus bonis à uictore eijceretur uerita, miſsis clàm legatis ad Venceslaum Otthocari & Kunegundis ſororis ſuæ filium, Bohemorum ducem, donauit ei Cracouienſem & Sendomirienſem dominatum: quem ſibi à Leſco marito donatum eſſe, confictis diplomatis affirmabat.

Opauia Bohemo quæſita. *1291. ann.* *Bohemorũ expeditio in Poloniam.*

Non refutauit quamuis caſſam & inanem donationem Venceslaus, cupidus proferendi imperij: quippe qui etiam ſuperiori anno, Nicolaum fratrem ſuum nothum, per iniuriam Opauienſi dominatu eieciſſet. Itaque anno ſequenti, qui fuit poſt Chriſtum natum milleſimo ducenteſimo nonageſimoprimo, cum ipſe motibus quibuſdam domeſticis, & morte ſoceri Rudolphi Cæſaris impediretur, Tobiam Pragenſem epiſcopum cum exercitu in Poloniam adeundę poſſeſsionis gratia miſit.

Cracouia in poteſtatem Bohemorum uenit. *Viſlicia potiti Bohemi.* *Oblecomum arx.* *Bohemi repulſi à Sẽdomiria.*

Poterat Præmislus Cracouiam defendere ac retinere, ſed quia cum Vvladislao quoque rem ſibi fore uidebat, ne duplici bello pariter ſeſe implicaret, & ut exorientem Vvladislai potentiam, quam ſuſpectam habere cœperat, ualidiori hoſte ipſi obiecto, reprimeret, deducto præſidio ſuo, Cracouiam Bohemis tradit. Hinc omnis tractus Cracouienſis in poteſtatem eorum uenit. Ad Sendomirienſem deinde animos adijciunt: ac Vislicia primùm per deditionem potiuntur, deinde Oblecomium arcem prope Viſtulam ſitum ui capiunt. Sendomiriam uerò oppugnare adorti, à Vvladislao cæſis, captisq; compluribus, & plurimis uulneratis, ignominioſè repulſi ſunt. Itaque inde reuertentes,

relicto

relicto ad tutandas munitiones & maximè Cracouiam forti præſidio, & abducta ſecum Gryphina, ne ſentẽtiam ſuam de donatione mutaret, in Bohemiam ſe receperunt. Ibi Vvladislaus, re apud Sendomiriam feliciter geſta erectus, munitiones aduerſariorum armis aggreditur, & expugnat. Viſliciam deiecto hoſtium præſidio recipit. Inde ad Cracouiam progreſſus, omnem circumcirca regionem, utq; adeò ſuburbana etiam ipſa uaſtat ac diripit. Nec tantum animorum & uirium habebant Bohemi & noſtri qui cum eis ſentiebant, ut liberiores Vvladislai excurſiones reprimerent. Itaq; in Bohemiam ad Vẽceslaum mittunt, ut ſibi ſubueniat. Mittit ille eis rurſus Tobiam epiſcopum mediocri manu, ut eos utcunq; confirmaret, & uel inducijs cum Vvladislao bellum ſuſpẽderet, ſi cohibere eum nequiret. Sed is cum neque uiribus Vvladislao parem ſe eſſe cerneret, neq; ferocem & indomitum animum eius flecteret, mox in Bohemiam rebus infectis redijt. Cum autem uexare Cracouienſem oram Vvladislaus non intermitteret, crebris ſuorum nuncijs & querelis excitus Venceslaus, ipſe per ſe inſequenti anno expeditionem in Poloniam fecit et Ottonem Longum Brandeburgenſem marchionem, tutorem aliquando ſuum, in auxilium cum Saxonibus euocauit. Hi ergo præpotentes duces iunctis copijs per Oppolienſem tractum, poſt medium menſem Auguſtum Cracouiam aduenerunt: & accepti honorificentiſsimè, aliquot ſeptimanis ibi de ratione belli cum Vvladislao gerendi conſultarunt, cum ille quieſceret interim, & hoſtium conſilia captaret. Tandem in Siradienſem eius ditionem impetum faciũt, eamq; liberiore excurſione depopulantur. Habebat quidem exercitum Vvladislaus, ſed nuſquam tamen ad uniuerſæ rei dimicationem ueniebat: uerum ex inſidijs uexabat hoſtes, & ſæpe quieſcentes & corpora curantes, quàm tumultuoſiſsimè ad caſtra obequitans exagitabat, pabulatores & frumẽtatores & lignatores è latebris ſubitò proſiliens excipiebat, ita ut ij poſtea nuſquam è caſtris abſq; forti equitum peditumq; præſidio, prodire auderent, & in caſtris excubias nocturnas duplicarẽt. Ita eis terrorem Vvladislaus incuſſerat. Quare non diu morati, oppido Siradienſi exuſto, arce uerò in paluſtri loco ſita, ne tentata quidem, Cracouiam, atq; inde mox domos ſuas reuerterũt gloriabundi, quaſi magnum operæprecium feciſſent, quòd pagos aliquot & oppidum, neq; manu, neq; ſitu munitum incendiſſent. Nec ita multò antè Lithuani, duce Vithene per ſyluas Maſouiæ conniuente Boleslao duce profecti, in Cuiauiam impetum fecerant: ac Breſtenſe territoriũ depopulati, magnã prędã abegerant. Annus hic 1292. poſt Chriſtũ natum inſignis eſt etiam morte Kingę ſiue Kunegundis uxoris Boleslai Pudici, ſanctæ & religioſæ fœminæ. Quæ nullius unquam uiri experta concubitum, poſt mariti mortem, diſtributis in uſus egenorum & in cultum diuinum omnibus facultatibus ſuis, in Sandecenſi monaſterio plus duodecim annis, duram exegit uitam. Sanctimonia uerò eius multis & ſtupendis miraculis cùm ab ea uiuente, tum poſt mortem ad ſepulchrum eius editis diuinitùs comprobata fuiſſe, à Dlugoſſo memoratur. Sanctam fœminam improbus epiſcopus Cracouienſis Paulus conſecutus eſt: qui cùm alijs ſtudijs minimè dignis epiſcopo, tum uenationi ſic fuit deditus, ut uenatorem quòd feram imprudens è caſsibus repulerat, uenabulo tranſigeret. Accepit autem ſucceſſorem Procopium præpoſitum Sendomirienſem, & canonicum Cracouienſem, quem Dlugoſſus Ruſſum de gente Cuſlorum, & Gryphinæ propinquum, ac Leſci Nigri cancellarium fuiſſe memorat. At in Sileſia per eadem tempora, Conradus dux Glogouienſis, bellum aduerſus Henricum Lencicienſem animo uerſabat, ob interuerſum Vvratislauiẽſem dominatum. Et cum imparem ſe illi eſſe uiribus intelligeret, incautum dolis circumuenire ſtudebat, & clandeſtinis nocturniſq; incurſationibus & latrocinijs ditiones eius uexabat. Deinde fratrem germanum Henrici Boleslaum Suidnicienſium ducem, felicitati fratris inuidentem, in ſocietatem belli aſciuit. Videns autem Henricus bellum à Conrado patruo contra ſe magno ſtudio comparari, cum non paruam Vvratislauienſis conuentus partem illi fauere non eſſet neſcius, ad eundem fratrem Boleslaum mittit oratum, ut arma ſecum aduerſus Conradum coniungat: ignarus pactorum, quæ ille prius cum Cõrado pepegiſſet. Cauſificatur Boleslaus tenuitatem facultatum ſuarum. Tandem acceptis ab Henrico duobus territorijs, Iauorienſi & Stregomenſi, iuſiurandum dat, ſe ipſi non defuturum. Vbi tempus expeditionis faciendæ aduenit, admonitus pacti ab Henrico Boleslaus, moras nectere, & nunc hoc, nunc illud cauſari. Dat ei rurſus Henricus tria oppida, Reichembachum, Frankenſteinum, & Strelinum. Nihilo tamen ille magis fidem promiſsis præſtitit. Porrò Conradus cum animaduertiſſet, non optima fide ſecum agere Boleslaum, à quo ſperarat dolo captum iri Henricum,

Viſlicia recepta à Vvladislao.

Vvladislaus Cracouienſem oram infeſtat.

Pragenſis epiſcopus cum exercitu iterum in Poloniam uenit.

Venceslai Bohemorũ principis expeditio in Poloniã cum Marchione Brandeburgenſi,

Siradienſis trãctus diuexatur.

Siradia oppidum exuſtum.

Lithuani Cuiauiã populati.

1292. ann.

Kunegundis principis mors.

Caſtitas.

Religio.

Pauli epiſcopi mors & homicidium.

Procopius epiſcopus Cracouienſis.

Sileſici motus.

Iauoria, Stregomum, Reichembachum, Frankenſteinum, & Strelinum duci Suidnicienſi donata.

Pacoſlaus cædem faſſus plectitur, quamuis gratioſus apud ducem.
Luticus Pacoslai filius, Henricum dominũ ſuum, dolo capit.
Crudelitatis exemplum.
Tranſactio. Glogouienſi duci addita.
Henrici Vvratislauienſium & Legnicienſium ducis mors, et liberi.
Boleslai immanitas.
Sobota arx.
Adolphus Cæſar Vvladislaus Locticus infeſtat Cracouienſem oram.
Tartari Sendomirienſem tractum depopulati.
1293. ann.
Vithenen dux Lithuanorum uaſtat Lencicienſem tractum.
Lencicia incenſa.
Bſura fl.
Cazimirus dux Lencicienſium in prælio cæſus.
Lencicienſis dominatus Vvladislao accreuit.
Conradus Maſouiorum dux obijt. Vizna à Cruciferis exuſta.
Boleslai Maſouij uxor Lithuana.

cum,quemadmodum conuenerat, Luticum unum de familiaribus & conſiliarijs Henrici,gente Habdancum, donis & promiſsis ad proditionem heri induxit. Erat hic Luticus in intimis Henrici,& magnis ab eo beneficijs affectus:ſed patrem eius Pacoſlaum, gratia & fauore principis inſoleſcentem,Henricus capite plecti iuſſerat, quòd is homicidij reus, crimen,fruſtra diſſuadente ipſo iudice,gloriabundus fateretur.Lenierat tamen eum Lutici dolorem Henricus poſtea,collatis in eum plurimis & magnis beneficijs. Et ille iure cæſum patrem profeſſus,iureiurando dato.Perſuaſerat Henrico, ne quid ob eam rem de fide ſua dubitaret. Hæc non ignota Conrado erat. Itaq; cum faces Lutici animo ſubderet, ac male curatum uulnus refricaret, effecit, ut plus apud eum ualeret uetus dolor, quàm tot recentia beneficia.Fortè in balneo ad Odram haud longè ab arce Vvratislauienſi corpus curabat Henricus, aduolat eò Luticus cum armatis, Henricumq; præmonitum quidem de aduentu ſuo,ſed nihil tale ſuſpicãtem,nudum è balneo extrahit,& uilli palliolo tectum atq; equo impoſitum,continuato nocte dieq; curſu Sanduoithum, quod in ditione Conradi erat,aſportat.Inde uinctus Glogouiam perductus,in anguſtum uas ferreum concluditur,in quo erant parua foramina,alterum quo cibum ſumeret, alterum quo aluum purgaret.In quo ſex totos mẽſes aſſeruatus, neq; ſedere,neq; iacere poterat. Ad extremum eò redactus eſt,ut iam tabeſcente corpore,ſanies & uermes de ſcapulis et femoribus eius ſcaturirent. His malis uictus tandem,numeratis Conrado trigintamillibus marcarum pecuniæ,datiſq; Namiſlouienſi,Berothouienſi, Crucibo rgenſi,Bicinenſi, Cunceſtatenſi,Roſembergenſi,Hainouienſi, & Boleslauienſi territorijs dimittitur. Nec tamen poſtea conualuit Henricus. Verùm tertio deinde anno lento morbo conſumptus eſt, quintus eius nominis Vvratislauienſium dux, relictis tribus filijs, Boleslao, Henrico & Vvladislao. Quorum tutelam non prius Boleslaus patruus ſuſcipere uoluit orante patre, quàm cum Sobota arx ſibi data eſſet. In minore autem Polonia poſteaquam Venceslaus Bohemus uaſtata, quemadmodum expoſuimus, Siradienſi ora receſsit, ut cum Adolpho Cæſare, qui Rodolpho ſucceſſerat, affinitatem contraheret, Vvladislaus Locticus rurſum ſubiectam illi ditionem Cracouienſem infeſtabat, & magnis incommodis præſidiarios Bohemos uaſtationem agrorum prohibere uolẽtes afficiebat. Verùm Tartarica rabies Sendomirienſem oram crudeliter depopulata,uires eius debilitauit. Hoc adeò 1293.anno accidit.Inſequenti uerò, Vithenen Lithuanorum dux, quamuis magna ſtrage paulò antè in Pruſsia fuſus à Cruciferis, & uix fuga elapſus, cum mille octingentis equitibus clàm per Maſouiam traductis,ex inopinato Lencicienſem tractum inuaſit. Oppidum Lencicienſe atq; templum propter celebritatem quampiam plenum hominibus diripuit, & incendit, agroſq; uaſtauit. Reuertentem cum præda Cazimirus dux Loctici frater cum tumultuaria manu prope Sochaſſouiam oppidum,uadato Bſura amne,conſecutus eſt, collatiſq; ſignis magnam in barbaris ſtragem edidit. Sed ad extremũ in confertiſsimos hoſtes audacius prouectus & interfectus,uictoriam hoſti cõceſsit. Nam ducis caſu conſpecto,cæteri terga uertêre. Tantam uerò prædam hominum abduxêre tunc barbari, ut uiginti capita ſingulis cederent.Succeſsit autem Cazimiro ſine liberis defuncto in Lencicienſi dominatu Vvladislaus frater.Eodem anno Cõradus dux Moſouiæ Cirnenſis morte abſumptus, cum nullos haberet liberos,Boleslaum fratrem hæredem reliquit.Nec multo pòſt Cruciferi Viznam arcem in Maſouia expugnarunt & exuſſerunt, quòd ea receptaculum eſſet Lithuanis, excurſiones in ipſorum ditiones & in Poloniam facientibus,cum Boleslaus crebrò à Cruciferis,ne id fieri pateretur,fruſtra eſſet admonitus.Magnus enim ei fuit cum Lithuanis uſus,ita ut uxorem quoq; inde haberet Troideni ducis filiam.Sed hic iam decimo libro finis eſto.Vndecimi uerò initium à reſumpto regno nobis petatur.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VNDECIMVS.

PRAEMISLVS REX.

PErtæſi malorũ Poloni proceres, quæ Poloniã diſcerpto in multos principatus regno miſerãdum in modum afflixerant, reſpicere ad regnum & unius dominatum cœpêre. Cui rei tempus etiam ipſum optatam occaſionem afferebat. Etenim Præmiſlus Præmiſli primi filius poſthumus, uir acer & ad res magnas gerendas factus, maiorem Poloniam omnem ſolus obtinebat. In Marchia Brandeburgenſi & in Pomerania præclarum uirtutis ſpecimen ſuperiori tempore dederat. Pomeraniæ acceſsione auctus, Henriciq́; Vvratislauienſis teſtamento Cracouienſibus & Sendomirienſibus princeps nũcupatus erat. His opibus fretus, facilè ſperabatur Præmislus & externa bella à Poloniæ ceruicibus depulſurus eſſe, & cæteros duces ad officium reducturus, & cum dignitate regium nomen laturus. Et iam Cracouiẽſis conuentus animi à Bohemo alieniores facti erant. Erat autem magno & excelſo animo Prȩmislus, regnumq́; ducentis quindecim annis apud Polonos intermiſſum non modò non aſpernabatur, ſed appetebat etiam & ambiebat. Igitur anno Chriſti 1295. indictis Gneſnam, uetuſtam totius Poloniȩ metropolim, comitijs, Prȩmislus rex creatur tricesſimum octauum annum agens, & mox uiceſimaſexta die Iunij ſolenni ritu inunctus, diadema regium ab Iacobo Suinca Archiepiſcopo Gneſnenſi accepit, adſtantibus Ioanne Cerbeſſo Poſnanienſi, Ioanne Romca Vvratislauienſi, Goslao Plocenſi, & Conrado Lubuſſenſi epiſcopis. Nam Procopius Cracouiẽſis, uel iam erat mortuus, uel certè ægrotabat. Vislaus autem Vvladislauienſis incertum qua de cauſa abfuit. Porrò Culmenſis à Cruciferis priùs in ordinem redactus erat, tunc autem, ut nihil prorſus commune cum Polonis haberent, à Gneſnenſi Archiepiſcopo abſtractus, Rigenſi ſubiectus eſt. Conuentus autem uniuerſus, qui erat frequentiſsimus atq; celeberrimus, cum Palatinis & Caſtellanis, gratulans fauſta omnia nouo regi acclamauit, & feſtis epulis ludiſq; indulſit. Suſcepto regno Præmislus mox cogitationes ſuas omnes eò cœpit intendere, ut Poloniam uniuerſam pacaret, & in concordiam priſtinam unumq; corpus redigeret. Ac primùm omniũ, offenſos ob præſumptum à ſe regnum cæterorum ducum animos blandis & modeſtis legationibus demulcere, & ad reſtinguenda mutua odia, ac diſsidia inteſtina compõẽda cohortari inſtituit. Deinde externis bellis ſedandis, tollendiſq; manum admouit, quò facilius laxatæ exhauſtæq́; ſuorũ uires reficerentur & coaleſcerent. Et quoniam Cruciferorum Pruſsienſium uicinitatem ſuſpectam habebat, & moliri eos iam nonnihil de adipiſcẽdo Gdano, quod ipſi propter portus commoditatem ultramarina commercia fructuoſius multò quàm tunc erat, fieri à ſe poſſe intelligebant, quin potius ad Pomeraniæ totius dominatum aſpirare ſenſerat, munire Gdanum orſus eſt. Tam præclaros autem conatus eius mors immatura præcîdit ſeptimo uel octauo regni ſuſcepti menſe. Mortis eius authores Marchiones Brandeburgenſes fuiſſe exiſtimantur. Qui ueteribus odijs incitati, & potentiam uicini & inimici principis, noui regni & Pomeraniæ acceſsione auctam ueriti, ac de Santocenſi territorio, quod Polonis pridem ſurripuerant, metuentes, cum eum per dolum de medio tollere ſtatuiſſent, locum atq; tempus ad peragendum facinus idoneum nacti ſunt, cum ille feſſum reipubl. curis atq; negocijs animũ apud Rogoſnum Polonicum in uicinia Marchiæ Brandeburgenſis relaxaret, quòd continentes ei loco ſyluæ iucundas uenationes præbebant, tempore etiam ad id inuitante, quo uulgo, more ex priſca, uti arbitror, Liberalium ſeu Bacchanalium ſuperſtitione deducto, maiore licentia genio indulgetur. Vt igitur eum ibi ſecurum & incautum opprimerẽt, Otto Longus elector Marchio, cum Ottone altero, & Ioanne Conradi fratris filijs, ex Conſtantia Præmisli ſorore ſuſceptis, & ualida ſuorum manu nocturno itinere per ſyluas & auia profecti, diluculo eius diei, quo Chriſtiani anniuerſario ritu cinere capitibus aſpergẽdo præteritorum flagitiorum abdicationem, & uitæ mutationem profitentur, armatis locum circumdant, rati omnibus qui circum regem erant longa uigilia & crapula pridiana ſopitis, nihil ſibi ne-

gocij

Præmisli opes.

Polonorum regnum quàm diu uacauerit.

1295. ann.

Præmislus rex creatus Gneſnæ.

Culmenſis epiſcopus Rigenſi Archiepiſcopo ſubiectus.

Præmisli regis ſtudia.

Cruciferorum uicinitas Polonis ſuſpecta.

Gdanum munitur.

Præmislus inſidijs Marchionum Brandenburgenſium appetitus.

Rogoſnum in Polonia. Eſt alterum in Culmenſi.

Bacchanalia.

Cineris dies.

gocij fore in peragendo ſcelere. Expergefactus tamẽ primo tumultu Præmiſlus, nec ſubita & inopinata re conſternatus, cum paucis qui euigilarant, in hoſtes ad ſe uenientes neſciens quinam, quamq́ multi eſſent, inſiluit: & multis ſtrenui, fortisq́ uiri operibus in eos editis, cum unus omnium telis cominus, eminusq́ peteretur, obrutus cecidit. Ibi diffugiũt noſtri. Attollunt ſemianimem regem Saxones, & equo imponunt, ut eum ſecum abducerent. Sed cum agitationem nullam ferre poſſe uideretur, pugionibus immaniter confoſſum reliquêre. Volunt nonnulli Zarembas quoſdam & Nalencios, equeſtres eæ ſunt apud Polonos familię, cædis Præmiſli ſi non adiutores, conſcios quidem certè fuiſſe, quòd ſeueriorem eum uindicem ſcelerum, & inhoneſtas parandæ ei rei familiaris rationes refrenantem ferre non poſſent. Manſiſſeq́ patrati ſceleris notam in his familijs, ut neq́ rubris ueſtibus uti, neq́ inter equeſtres homines in acie conſiſtere eis liceret, uſque ad id prælium quo Cazimirus ſecundus rex cum Ruſsis cõflixit. Corpus Præmiſli Poſnaniam relatum, in baſilica cum maioribus eius cõditum eſt, creditur autem uxori peremptæ nece ſua pœnas dediſſe. Poſteritatem quidem, ut concupierat, non reliquit, præter unicam filiam Rixam, nomine materno dictam, decem annos natam. Per idem ferè tempus Procopius epiſcopus Cracouienſis mortuus Ioannem Muſcatam artium liberalium magiſtrum ſucceſſorem accepit. Cõdidit autem Præmiſlus xenodochium ſiue hoſpitale in ſuburbano Caliſsienſi, Poſnaniæ uerò cœnobium puellis ſodalitij Dominicani. Porrò Cracouienſi epiſcopo decimam de dimidijs linis Cracouienſibus iure ſempiterno donauit. Cui donationi poſtea Venceslaus Bohemus reliquũ adiecit. Auulſerunt poſtea Marchiones Brãdeburgenſes ab eccleſia Poſnanienſi præpoſitutã, ut ita loquar, Sancenſem, peramplũ ſacerdotium. Cuius erat iuriſdictio ordinaria intra Odrã, Inam, Drauam, Vartã, & Noteſſum amnes. Conferendæ autem eius poteſtas penes epiſcopum Poſnanienſem fuit. Sed ereptam Marchiones Soldinenſi eccleſiæ adiunxêre. Controuerſia diu Romæ agitata, à duobus epiſcopis, tandem à tertio Ioanne cognomẽto Lózia neglecta eſt. Albertus Crantius etiã complura oppida tunc Polonis à Marchionibus Brandeburgenſibus & Miſnenſibus adempta, indeq́ nouam Marchiam uult eſſe cõſtitutam. Nec abhorret à uero. Nam de Pruſſis ipſi non aſſentimur. Niſi forti Pomeranos Pruſſorum nomine appellauit.

Præmiſli mors.

Zarembæ & Nalencij Præmiſli interfectores.

Præmiſli filia.

Ioannes Muſcata epiſcopus Cracouienſis.

Cracouienſi epiſcopo decima in ſalinis donata.

Præpoſitus Sãtocenſis.

Noua Marchia.

VVLADISLAVS LOCTICVS REX
Deſignatus.

SVblato per dolum Præmiſlo rege, ad nonum Calendas Maij, qui dies diui Adalberti memoriæ apud Polonos dicatus eſt, proceres cum nobilitate & Pomeranis de nouo rege creando frequentes Poſnaniam conuenerunt. Iniecta eſt à nonnullis Rixæ filiæ Præmiſli mentio. Sed metus belli, quod à Marchionibus, atque etiam à Cruciferis impẽdere uidebatur, uiro forti & potenti potius, quàm imbelli puellæ regnum mãdare ſuadebat. Vvladiſlaus Locticus inter duces Polonos potiſsimũm idoneus uiſus eſt, quippe qui & bellis compluribus geſtis acer atque peritus rei militaris eſſet, & nõ parum roboris domeſticis ſuis opibus ad teneras adhuc noui regni uires eſſet adiecturus, cum Siradienſem, Lenciciẽſem, & Sendomirienſem tractum omnem, & Cuiauienſis magnam partem ditione teneret, & Cuiauienſium ducum fratrum germanorum fauor et auxilia non defutura ipſi eſſe crederentur. Huc accedebat, quòd Heduigim Boleſlai ducis Caliſsienſis filiam habebat, in matrimonio. Quare cum per eum maximè Polonia tot imperijs diſcerpta, rurſus in unum corpus coaleſcere, dignitatemq́ ſuam & amplitudinem priſtinam recuperare, & aduerſus finitimos defendere poſſe uideretur, magno conſenſu eum regem creant. Et in uerba noui regis omnes iurant. Venientiq́ arcium & munitionum omnium poſſeſsio traditur. Diſtulit tamen is, incertum qua de cauſa, ſolennem regibus inunctionis & coronationis ritum: nec regis nomen, ſed hęredis regni Polonici uſurpauit. Profectus autem in Pomeraniam è maiore Polonia, ſuſceptus eſt ſummo cum honore ab omnibus, etiam à Leſco Zemomyſli fratris filio, qui mox à Præmiſli morte Pomeraniam occupare nixus eſt, Gdanumq́ iam tunc obtinebat. Hoc amoto, ne quid abſente ſe turbaret, ſecumq́ abducto Voiſlaum quendam Pomeranum nobilem Pomeraniæ præfecit. Sequenti deinde anno in minorem Poloniam ſe contulit, & Bohemorum præſidia, fautoreſq́ crebris excurſionibus uexauit. Tametſi prȩter munitiones, quas præſidijs Bohemi tenebant, haud ferè quiſquam in fide ipſorum permanebat. Fauebat Sileſij fermè Bohemis, & in cæteras oras Poloniæ iter eis præbebant. Vvladiſlaum uerò regem aſpernabantur. Itaque in eos tunc expeditionem fecit Vvladiſlaus: Sileſiamq́ longè & latè

Vvladiſlai Loctici potentia & rei militaris peritia.

Vvladiſlaus Locticus rex creatur. Hæres regni Poloniæ.

Leſcus Gdanũ occupauit.

Voiſlaus Pomeraniæ præfectus.

Sileſijs bellum facit Vvladiſlaus rex.

& latè depopulatus, luculentam prædam, nemine prohibente, auexit. Siquidem diſsidebant ipſi inter ſe Sileſij. Boleslaus enim Suidnicienſium dux ſuſcepta tutela liberorum Henrici fratris ducis Vvratislauienſium & Legnicienſium, moliebatur bellum aduerſus Conradum patruum Glogouienſium ducem, quòd is Henricum fratrem ſuum fœdò, tetroque carcere ad mortem adegiſſet, magnaque parte bonorum mulctaſſet. Verùm gliſcens bellum inter ipſa initia ſopitum eſt inter agnatos, ueritos ne inter ſe belligerantes, tertio prædæ eſſent, cum Conradus duo territoria, Boleslauienſe et Hainouienſe ex pacto Boleslao reddidiſſet. Quorum Hainouienſe quidem, Cozonouia arce munitum, poſtea filijs Henrici Boleslaus reddidit. Boleslauienſe uerò retinuit, et in eo Clicedorfiam arcem condidit. Idemque cum diuitijs abundaret, Bregam, Nemcium, Grotcouiā oppida muniuit. Et Vvratislauienſes imperium ſuum detrectantes quodam tempore oſtentata obſidione eò adegit, ut mœnium urbis altitudinem ad quatuor cubitos demoliretur: Bohemum quoque, bellum ſibi minantem, ad Landishutam, intrepidè cum exercitu obuiam progreſſus, ab inſtituto deterruit. Nec diu pòſt pacificationem illam cum Boleslao Conradus Glogouienſis ſuperſtes fuit: à quo collegium ſacerdotum ope Thomæ epiſcopi Vvratislauienſis accedente Glogouiæ inſtitutum eſt. Secutus eſt eum Boleslaus. Qui primus ſubditis & ſuis Henrici fratris filiorum, exactiones inauditas ante eum diem in Polonia impoſuit, nobilitatemque ex cenſu pro magnitudine poſſeſsionum et redituum deſcripto militare iuſsit, cum uiritim antea militaret. Reliquit autem filios Bernardum Suidnicienſium, Henricum Iauorienſium, & Boleslaum Sambicenſium ſiue Monſterbergenſium duces. Conradus uerò Glogouienſis Henricum & Cōradum filios reliquit. Quorum Henricus quidem patri ſucceſsit, Conradus uerò gibboſus Stinauienſis dux, præpoſitus Vvratislauienſis fuit. Vocatus autem ad Archiepiſcopatum Salisburgenſem, cum in itinere apud Viennam accepiſſet, ceruiſiæ uſum ibi non eſſe, repudiato Archiepiſcopatu reuerſus eſt. Homo ſtolidus, ſi nihil aliud eum mouit. Quaſi uerò ne frumentum quidem ibi naſceretur, nec poſſet illuc tantopere concupitæ ceruiſiæ coquendæ artifices deducere. Reuertēs autem, à fratre compedibus uinctus eſt. Vnde ſuorum ui & ope liberatus, paruo tamen tempore uixit. Poſt mortem autem eius Henricus frater omni dominatu Glogouienſi potitus eſt. Per hoc demum tempus Venceslaus cum Iuditha uxore, quæ paulò pòſt obijt, Pragæ ritu ſolenni regium diadema ſuſcepit. At Vvladislaus Locticus poſt Sileſitanam illam expeditionem in maiorem Poloniam cum copijs profectus, quieti ſe & ocio, uoluptatibuſque dedit. Quæ res ei pernicioſa fuit. Etenim milites in bellis rapto uiuere aſſueti, nec in pace quidem ab iniurijs atque uexationibus tenuiorū, & eccleſiaſticorum bonorum direptionibus, ingenuarumque matronarum, & uirginum ſtupris ſibi temperabant. Eam licentiam ille non modò non coërcebat, ſed indulgentia magis etiam alebat. Cætera quoque boni & uigilantis principis munera negligentius obibat, muliercularum amoribus irretitus, ita ut externi quoque & finitimi Saxones pleraſque Poloniæ & Pomeraniæ oras impunè latrocinijs infeſtarent. Quibus de rebus cum fruſtrà admonitus & reprehenſus eſſet aliquoties ab Andrea Poſnaniēſi epiſcopo, cumque nihilo minus eccleſiaſtica bona uexarentur, epiſcopus toti diœceſi ſuæ ſacris interdixit. Et quamuis ſatis fecerit epiſcopo Vvladislaus, tamen odium eius ita altè radices egit in animis hominum, ut conuentu apud Poſnaniam habito, regnum ipſi, abſenti tunc fortè, & in maiorem Poloniam profecto, poſt tertium annum abrogarent: Henricoque Glogouienſi, qui id ambiebat, & alijs ſuæ ſtirpis ducibus præteritis, Venceslaum Bohemum regem crearent, quòd retineret is etiam tunc munitiones quaſdam in tractu Cracouienſi, & nemo potentior hoſtis obijci Vvladislao poſſet. Id autem anno Chriſti nati 1300. factum eſt. Quo anno Romæ Iubileus imitatione Hebræorum à Bonifacio octauo pontifice Max. primùm inſtitutus eſt. Per hæc tempora Lithuani cum reliquijs Pruſſorum aſsiduis excurſionibus Cruciferos in Pruſsia & Liuonia affligebāt. Nihilo tamen magis ij inſectandi ſuos epiſcopos, & in bona munitioneſque eorum inuadendi ſtudium remiſerunt. Itaque et Fridericum Darbatenſem epiſcopum eiecerunt, & Rigenſem Archiepiſcopum Ioannem patronum ſuum, quò facilius Rigam ipſi auferrent, in uincula coniecerunt. Per eadem tempora Ottomanus quiſpiam obſcuro loco natus, apud Turcas dominatum arripuit, et res magnas geſsit, ac poſteris ſuis regnum & nomen reliquit.

Sileſiorum ducum diſsidia.
Cozonouia arx.
Clicedorfia arx.
Brega, Nemecium & Grotcouia oppida munita.
Vvratislauienſium contumacia coërcita.
Conradus Glogouienſis mortuus.
Glogouienſe collegium.
Boleslaus Suidnicienſis obijt.
Militandi ratio iuſta.
Boleslai Suidnicienſis filij.
Conradus Archiepiſcopam Salisburgenſem repudiauit propter ceruiſiam.
Conradus captus à fratre, & mortuus.
Venceslai coronatio apud Bohemos.
Vvladislai incuria & ignauia.
Militum licentia.
Vvladislaus Locticus amoribus deditus.
Interdictum epiſcopi Poſnanienſis.
Vēceslaus rex Polonis expetitus.
1300. ann.
Iubileus inſtitutus.
Lithuani cum Pruſsis Cruciferis graues.
Cruciferi in Liuonia epiſcopis graues.
Ottomanus Turcarum rex primus.

VENCESLAVS BOHEMORVM REX.

Venceslaus Bohemus coronatur Gneſnæ, & Rixā Præmisli regis filiam uxorem ducit.

Vuladislaus bonis omnibus ſpoliatus.

Ruſsi Sendomirieſem agrum uaſtarunt.

Corcineſis arx incenſa à Ruſſis.

Dobrinum uaſtatum.

Vuladislai Locitici fuga & peregrinatio.

Accitus igitur ſplendida legatione Venceslaus, adfuit ſine mora, Gneſnæq; de more à Iacobo Archiepiſcopo inunctus, ac regio diademate cinctus eſt: & mox Poſnaniam profectus, procerum ſuaſu duxit Rixam, quæ & Elizabetha dicta eſt, Præmisli regis defuncti filiam, quo magis eius coniugio regnum ſuum apud Polonos ſtabiliret. Deinde dimiſsis quoquouerſum copijs cum Henrico ſiue Hincone Berca Dubio, omnia quæ dudum in ditione Vuladislai fuerant, in poteſtatem ſuam redigebat. Dum hæc ita geruntur, Ruſsi tempus aduenifſe rati, quo tanquam in uacuam finitimæ ſibi Poloniæ poſſeſsionem impune poſſent inuadere, dum Vuladislaus deſertus ferè à ſuis de retinendo ſiue adeò recuperando regno laborat, Venceslaus uerò nouus rex ſtabiliendo eo, & redigendis domi in poteſtatem ſuam ijs, qui imperium eius adhuc detrectabant, occupatus eſt, magnis copijs Sendomirienſem tractum infeſtarunt: & longè, lateq; peruagati, capta & incenſa arce Corcinenſi, quæ lignea etiam tunc erat, raptim cum ingenti præda domum ſe receperunt, prius ferè quàm ad Venceslaum regem de excurſione eorum nuncius perferretur. Per idem ferè tempus Lithuani Dobrinum depopulati ſunt. Malebat autem Venceslaus tunc Vuladislaum perſequi, quàm Ruſſos ulciſci. Verùm Vuladislaus cautus atque callidus, nuſquam pedem figere, nemini ſe credere, omnes habere ſuſpectos, in ſyluis & ſolis locis latitare, locumq; ſubinde mutare, famem cœliq; inclementiam patienter ferre, & clàm procerum animos pertentare. Quos ubi partim alienos à ſe eſſe, partim arma Bohemorum, & Poloniæ totius conſenſum metuere, decretumq; comitiorum præuaricari nolle animaduertit, & patrimonio quoque omni à Bohemo ſpoliatus eſt, abiecta ſpe recuperandi regni: & inſidias aduerſariorum declinans, in Vngariam profugit. Inde porrò Romam priuato habitu profectus, facinora ſua duriore pœnitentia expiauit. Deinde reuerſus in Vngariam, Amedæi palatini Vngariæ hoſpitio uſus eſt annis aliquot, occaſionem expectans, qua regnum ereptum repeteret. At Venceslaus rex ſubactis omnibus, quæ in Loctici ditione fuerant, Goſtinium quoque & Ploſcum adortus eſt: ſed re infecta, agris tantùm uaſtatis, è Maſouia ſeſe recepit. Nec tamen memoriæ proditum eſt, quæ ipſi cauſa uel inuadendæ Maſouiæ, uel re infecta inde diſcedendi fuerit. Niſi fortè cum initio Maſouij regem eum agnoſcere noluiſſent, armis, belloq; territi, & in poteſtate eius fore ſe profeſsi, eum placarunt. Conſtitutis autem rebus ſuis in Polonia, relictiſq; præfectis Bohemis, penes quos rerum ſumma eſſet, in ~~maiore~~ minore quidem Polonia Nicolao duce Opauienſi, in maiore uerò Fricio Sileſio, in Cuiauia uerò Taſſa Viſſemburgio, in Bohemiam redijt: ſiue quia prouiſo ſibi opus eſſe putabat, ne quid ſe abſente Albertus dux Auſtriæ & nouus Cæſar uicto & interfecto Adolpho, turbaret in Bohemia uel Morauia, ſeu quia peſtis Poloniam infeſtare cœperat, ſeu quia Vngari quoque poſt Andreæ cognomento Veneti, qui Ladislao ſucceſſerat, mortem regem eum ſibi expetebant. Quanquam enim miſerat eis Bonifacius pontifex Carolum Martellum adoleſcentulum, Caroli Galli Siculorum regis filium ex Vngara matre natum, uiuente adhuc Andrea. Sed non omnes cum eo ſentiebant. Multis diſplicebat exemplum, regem à Pontifice accipiendi. Nec tamen ipſe Venceslaus delatum ab Vngaris regnum ſuſcepit: ſed filium ſuum Venceslaum duodecim annos natum eis regem dedit. Nec multo poſt repudiantem controuerſum regnum, domum reduxit. Otto deinde dux Bauariæ ab iiſdem accitus, & coronatus, à Ladislao palatino Tranſyluaniæ captus eſt: nec dimiſſus, donec & ipſe regno ſe abdicauit. Poſt id tempus Venceslaus in Poloniam nunquam aſpexit. Fuerunt autem eo regnante quietæ res in tota Polonia, præter quòd minores Poloni, cùm uetuſta Lublini ereptione, tum noua in Sendomirienſem oram excurſione, de qua dudum diximus, irritati ultrò expeditionem aduerſus Ruſſos ſuſceperunt. Cuius non ignari Ruſsi, magnum & ipſi coëgerunt exercitum, Lithuanorumq; ac Tartarorum auxilia ſibi adiunxerũt, & apud Lublinum noſtris aduenientibus occurrentes, pugnandi copiam fecêre, freti multitudine ſua. Nec noſtri quamuis longè pauciores pugnam detrectarunt, & ſumma ope adnixi, uictos hoſtes in fugam egerunt præcipites. Magna tunc ea ſtrages Ruſſorum & barbarorum fuit, fuiſſetq; maior, ni propinqua arx Lublinenſis receptum eis præbuiſſet. Tametſi ne munitio quidem ſatis eos tutata eſt. Obſeſsi enim à noſtris, cum eruptionem tentare auſi non eſſent, fame inualeſcente, ut

Amedæus palatinus Vngariæ.

Coſtininum et Ploſcum à Bohemis oppugnatur.

Bohemi Polonis præfecti.

Albertus Cæſar.

Peſtis in Polonia.

Vngarorum reges.

Minorum Polonorum expeditio contra Ruſſos.

Ruſsi cum Tartaris et Lithuanis uicti à Polonis.

te,ut ſit in magna hominum multitudine, deditionem fecêre.Ita Lublinenſis arx poſt ſeptimum & quinquageſimum,niſi fallor,annum,poſteaquam à Ruſsis capta erat,à noſtris recuperata eſt.Condidit autem Venceslaus rex Sandeciam nouam,oppidum ad confluentem Donaiecij & Bialæ fluminum ſub Carpatho monte, quem Crempacum opinor noſtri uocant. Et erat quidem ager ille in ditione epiſcopi Cracouienſis.Verùm Venceslaus eum Biecenſi arce & oppido, quod & ipſum in confinio Vngarorum ſitum,nomen Vngarico quàm Polonico ſimilius habet,commutauit: parœciæ tamen conferendæ poteſtatem penes epiſcopum reliquit. Cuius monumentum extare Venceslai regis diploma,Dlugoſſus memorat.Nobis quidem id uidere non contigit. Sed Ladislai regis Vngarorum eiuſdem temporis uidimus,quo is arcem & territorium Ploche prope Sandeciam epiſcopo Cracouienſi donauit. Cæpit deinde noua ſpes recuperandi regni affulgere Vvladislao,cum Polonis exoſa iam eſſe inciperet Bohemorum ſuperbia & auaritia,& Venceslaus Vngarico bello ſeſe implicaſſe uideretur pro Venceslao filio. Harum rerum cum non ignarus eſſet Vvladislaus,arripuit oblatam occaſionem: & Amedei hoſpitis ope adiutus,in Poloniam cum aliquanta manu Vngarorum contendit. Adueniens ex improuiſo Pelciſcam arcem,quæ in ditione eccleſię Cracouienſis tunc erat, Vislicię imminentem, occupat.Mox Bohemorum præſidium Vislicia,fauentibus ciuibus,deturbat.Deinde Leouiam arcem oppidum in ſuam redegit poteſtatem. Hinc iam omnis uicinia ui & metu adacta ad eum deficiebat, & copias eius augebat. Adiuuit autem & fortuna conatum eius.Nam non ita multo pòſt Venceslaus,ut fortè Vngarorum perfidiam peroſus,ex Vngaria filium repudiato regno reduxerat,Pragę morbo correptus,uel ueneno, ut exiſtimatum,eſt appetitus,lenta tabe abſumptus eſt,nono Cal.Iulij, anno Chriſti Ieſu 1305. Eius morte cognita,res Vvladislai aliquanto meliore loco eſſe cœperunt. Nec magno is negocio agreſtium ferè opera Sendomirienſem tractum omnem,deiectis undiq; Bohemorum præſidijs recepit. Tunc uerò primores cùm pleraq; omni nobilitate Cracouienſis & Sendomirienſis conuentus fortunam ſecuti, cum Vvladislao ſe coniungunt,& ad ſubigendas Cracouienſis oræ munitiones, ducem eum ſequuntur.Iam uerò & Ioannem Muſcatam Cracouienſem epiſcopum Vvladislaus ſibi reconciliauerat, cum ei Biecenſe territorium cum arce ab Vngaris auxiliaribus ſuis capta,redditurum ſe eſſe promiſiſſet.Venienti cum exercitu,Cracouienſes ciues Alberto aduocato authore portas urbis aperuêre. Nec mora,arcem quoque Bohemi dedidêre,cum tardius ipſis ſubueniret iunior Venceslaus, qui patri hæres in Bohemia ſucceſſerat, & uictus atq; commeatus inopia longiorem obſidionem ſuſtinere non poſſent.Fecit tandem anno ſequenti Venceslaus iunior expeditionem in Poloniam regni paterni repetendi cauſa, cuius iam titulum uſurparat. Sed antequam Poloniæ fines attingeret, Olomucij, quod primarium oppidum eſt Morauiæ, meridiano tempore in cubiculo quieſcens interfectus eſt, à ſuisne, an ſubornatis ab Alberto Cæſare percuſſoribus,ne tum quidem in recenti ſcelere certò ſciri potuit. Ex eo tempore Bohemi externos reges & principes habere cœperunt.Ac primùm quidem ad Henricum ducem Carinthiæ, cum quo Venceslai iunioris ſoror nupta erat, regnum detulerunt.Sed eum ſtatim Albertus Cæſar expulit, & Rudolphum filium ſuum cum Rixa ſiue Elizabetha regina uidua matrimonio coniunxit,& principem eis dedit.Qui cùm paulò pòſt Pragæ obijſſet,Bohemi Henricum reuocarunt. Alterum filium Fridericum Albertus Cæſar eis inuitis præficere uolebat:ſed in ipſo apparatu belli à Ioanne Rudolphi fratris ſui filio, interfectus eſt.Nec tamen Henrico diuturnus fuit principatus. Peroſi enim hominis mores Bohemi,ab Alberti ſucceſſore Henrico Cæſare eius nominis ſeptimo, Ioannem filium Lucemburgenſem comitem,Elizabethæ Venceslai regis iuniori ſorori maritum,& ſibi regem dari poſtularunt,& impetrarunt,et ritu ſolenni regnare iuſſerunt.Hæc omnia intra ſextum annum peracta ſunt poſt mortem Venceslai.

Lublinenſis arx per deditionem recepta à Polonis.
Sandecia condita.
Sandecz.
Biala fl.
Crempak mõs.
Biecz arx & oppidum.
Ploche arx epiſcopo Cracouienſi donata.
Vuladislaus regnum repetit.
Pelciſca arx eccleſiæ Cracouienſis.
Vislicia.
Lelouia.
Vẽceslai regis mors.
1305. ann.
Biecz arx ab Vngaris capta.
Cracouiam recepit Vuladislaus.
Venceslai iunioris expeditio in Poloniam.
Olomucium oppidum.
Venceslaus interfectus.
Bohemorum regium ſtirps defecit.
Bohemorum principes poſt Venceslaum tertium.
Albertus Cæſar interfect9.
Henricus ſeptimus Cæſar.
Ioannes rex Bohemorum.

VVLADISLAVS LOCTICVS ITERVM.

Bohemi Poloniã exceſſêre.

MOrte autem eius uulgata apud Polonos, tunc uerò Bohemi, qui iam antè alienatas eſſe à ſe Polonorum uoluntates perſenſerãt, ſibi proſpicere, ac de præſidijs undiq; decedere. Noſtri uerò, quos ad eum diem metus Bohemorum continuerat, in poteſtatem Vuladiſlai ueniunt: & actis Cracouiæ comitijs, magno omnium conuentuum conſenſu Vuladiſlaus iterum rex creatur. Poſnanienſes modò & Caliſsienſes aberant, quòd abhorrerent ab imperio Vuladiſlai, priſtinorum flagitiorum & iniuriarum eius memores, & ueriti, ne is grauius in ſe animaduerteret, quod eum prius eieciſſent. Itaq; à cætera Polonia ſeſe tunc ij ſegregarunt, atque Henrico duci Glogouienſi Conradi filio, quòd ex ſorore Præmiſli natus erat, ſubdiderunt. Quod quidem diſsidium in cauſa fuit, quo minus tunc Vuladiſlaus coronaretur, cum diadema ac reliqua regni inſignia Gneſnæ de more aſſeruarentur, & Archiepiſcopus, ſine quo non fit coronatio, in ditione Henrici eſſet. Tametſi uacua tunc fuit rurſus annis aliquot ſedes metropolitica poſt obitum Iacobi Suincæ Archiepiſcopi, propter diuturnam Cardinalium diſſenſionem in creando pontifice Max. poſt Benedictum undecimum, qui Bonifacio octauo ſucceſſerat, & quòd ad extremum Boriſlaus electus Archiepiſcopus confirmatus tandem à Clemente quinto, qui Bonifacio ſucceſsit, antequam Auinione diſcederet, extremum uitæ clauſit diem. Cui pontifex Ianiſlaum Sulimæum dedit ſucceſſorem. Fecit autem bellum Henrico Vuladiſlaus: uerùm illo nuſquam in dimicationem prodeũte, ac munitiones modò defendente, uaſtatis per æſtatem aduerſariorum agris, uillis, & oppidis, in Pomeraniam cum nonnullis Polonorum proceribus, in quibus fuit & Kelcius Poſnanienſis palatinus, deſcendit: & Gdani ab uniuerſo Pomeranorum conuentu iuſiurandum accepit, quòd in poteſtate eius futuri ſemper eſſent. Præfecit autem toti Pomeraniæ Præmiſlum & Cazimirũ duces, Zemomyſli fratris filios, Gdano excepto, quod pariter cum arce Boguſsi iudicis Pomeraniæ fidei commendauit. Dum autem Vuladiſlaus Gdani commoratur, Lithuani ſilenti agmine per ſyluas progreſsi, in maiorem Poloniam excurſionem fecêre, Caliſsiam & Stauiſsinum oppida incêdêre, & omnem circumcirca regionem uaſtauêre, & ingentem prædam diſsimulantibus Maſouijs & qui Vuladiſlao parebant, abegerũt. Eodem anno, qui fuit 1306. octaua die Maij, baſilica Cracouienſis, & arx tota, quæ lignea tunc erat, penitùs conflagrauit, cum ea parte urbis, quæ circum ædem omnium ſanctorum eſt, fortuito incendio ardente carbo ardens uento delatus in tigno baſilicæ plumbo tectæ inhæſiſſet. Sed baſilica dirutis ueteribus muris, in eam quam nũc obtinet formam & amplitudinem poſt quatuordecimum annum reædificata eſt à Nankero epiſcopo Sileſio nobili gente Oxio, qui Ioanni ſucceſsit, conferente in eam rem pecuniam non modò collegio & epiſcopo, uerùm etiam uniuerſo ordine eccleſiaſtico, qui eſt in diœceſi Cracouienſi. Ad hæc ſemeſtribus fructibus omnium ſacerdotiorum, quæcunq; per illud tempus uacare contigit, in eum uſum conuerſis. Non diu uerò pacatam tenuit Pomeraniam Vuladiſlaus. Author nouorum motuũ fuit Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Suinciæ palatini Gdanenſis filius; qui quantò plus poſsidebat, tantò maiore cupiditate & ambitione flagrabat: & cum repulſam à Vuladiſlao de quibuſdam poſtulatis paſſus eſſet, conſilium cæpit nefarium prodendæ Marchionibus Brandeburgenſibus patriæ, patre ſi non impulſore, certè non inſcio. Nec difficile hoc ipſi erat peragere, cùm & dignitas inter Pomeranos maxima eſſet eius familiæ, & nouẽ arces Petrus in ſua poteſtate haberet. Sed proditis re nondum matura eius conſilijs aduolat Vuladiſlaus, captumq; Petrum Cracouiam ſecum abduxit. In quem ſi minus lenis fuiſſet, minus fortaſsis poſtea negocij cùm ipſe, tum poſteri ius habuiſſent. Sed erat in fatis, ut Polonia Cruciferorum armis exagitaretur. Dimiſit enim eum non multò pòſt Vuladiſlaus, à fratribus eius exoratus, cum ij ſe obſides fore pro fratre obtuliſſent. Atque ij quoq;, cum negligentius adſeruarentur, breui euaſerunt, & ad Petrum carceris ignominia & meditati ſceleris infamia iritatum, ſed de ipſorum tamen ſalute ſollicitum peruenientes, omnem ei dubitationem ſuſtulêre. Acciti Ioannes & Voldemarus tutor eius, Marchiones cum exercitu Pomeraniam ingreſsi ſunt. Nec mora, pleraſque omnes eius regionis munitiones partim per deditionem accepêre, partim expugnauêre, adiuuante Petro cum fratribus neceſſarijs, & clientibus. Ad Gdanum deinde caſtra admota ſunt. Et oppidani quidem, cum magna iam ex parte Teuthones eſſent, & cum Teuthonibus plurima haberent commercia, Saxonibus portas urbis aperuerant. Arcem tenebat Boguſſus iudex cum nobilitate Pomeranica, quæ ſe perfidia

Maiores Poloni Henrico Glogouienſi ſeſe ſubijciunt.

Metropoliticæ ſedis uacatio.

Ianiſlaus Archiepiſcopus Gneſnenſis.

Vuladiſlaus Hẽrico duci bellum fecit.

Pomerani iurant in uerba Vuladiſlai.

Gdano præfectus Boguſlaus.

Lithuani maiorem Poloniã uaſtant.

Caliſsia et Stauiſsinum oppida incenſa.

1306. ann.

Cracouienſis arx et baſilica arſit.

Nankerus epiſcopus Cracouienſis. Collecta ſeu contributio ad inſtaurationem templi Cracouienſis.

Pomerania Marchionibus prodita.

Palatinus Gdanenſis.

Petrus Cancellarius Pomeraniæ proditor captus, & dimiſſus.

Gdanenſes dedunt ſe Marchionibus.

Petri non contaminarat. Is igitur ueritus ne obſeſsi extremi pati cogerentur, néue aut moleſtia diuturnæ obſidionis fracti, aut largitione corrupti, hoſti arcem dederent, cum Nemira honeſtiſsimo equite maximis itineribus ad Vuladiſlaum, commendata alijs arce, excurrit: repertumq́; Sendomiriæ, de ſtatu rerum Pomeraniæ, ac de periculo Gdanenſis arcis edocet, opemq́; eius implorat. Pollicetur Vuladiſlaus, breui ſe eis affuturum eſſe auxilio. Sed quia tardius id fore iudicabat Boguſſus, quàm præſens neceſsitas poſtulabat, ſi tunc primum indici uniuerſæ Poloniæ expeditio in Pomeraniam deberet, preſertim æſtate iam declinante, ſuggerit Vuladiſlao, ut Cruciferorum Pruſsienſium opera ad defendendum arcem uteretur, tantiſper dum ipſe commodè bellum aduerſus Saxonas comparare poſſet. Erant uicini Gdano Cruciferi, ſemperq́; ferè in armis erant, & facultatibus abundabant. Ad hæc Polonorum ſe amiciſsimos, ita ut iure optimo eſſe debuerant, præ ſe ferebant. Itaque approbat Boguſsi conſilium Vuladiſlaus: extemploq́; Boguſſus ipſe, cum regijs mandatis ad Magiſtrum Cruciferorum proficiſcitur. Dato concilio commemorat Polonorum & maximè Vuladiſlai maiorum in Cruciferos beneficia: pro ijs unam illam gratiam poſtulat, ut arcem Gdanenſem aduerſus Saxonas defendendam ſuſcipiant. Non immemorē, nec ingratum fore erga ipſos Vuladiſlaum. Prolixè illi omnia polliciti, conſtituerunt cum Boguſſo, ut dimidiam arcem ipſi tenerent, & annum unum ſuis ſumptibus defenderent, deinceps uerò poſt exactum annum quæcunque impendia facerent, ut ea Vuladiſlao expenſa referrent: nec prius arce decederent: quàm exoluta illa ſibi eſſent. Damnorum uerò, ſi qua acciperent, nulla ratio duceretur. Erant pacta in ſpeciem amica, dignamq́; religione & profeſsione hominum erga patronos gratitudinem ac pietatem præ ſe ferebant. His igitur conditionibus in arcem recepti, magnam uim commeatus ſecum importarunt. Ac munera, domiciliaq́; cum Pomeranis, quemadmodum conuenerat, partiti, non habebant ſatis defendere munitionem, ſed crebris eruptionibus hoſtem laceſſebant, ita ut is in oppidum ſe recipere cogeretur, & ad extremum inſtante hyeme obſidionem ſolueret, relictoq́; in oppido aliquanto præſidio diſcederet. Verùm id quoque non ita multo pòſt expugnatum, & præſidium interfectum eſt, ac de authoribus defectionis ſumptum ſupplicium. Et iam non magnoperè opus erat adiutoribus ac defenſoribus Cruciferis: uerùm tamen alebant ij metum Pomeranorum, & ſubinde plures armati in arcem ſubmittebantur. Cùm autem ſuperiores iam ſe eſſe Pomeranis animaduerterent, ferociùs ſeſe gerere, ac ſæpè cum illis iurgari atque rixari. Ad extremum apertius totam ſibi arcem uendicarunt, & primores nobilitatis Pomeranicæ, ipſumq́; præfectum arcis Boguſſum in carcerem compegerunt. Qua neceſsitate adductus Boguſſus noua pacta cum ipſis iniuit, nimirum ut totam arcem ipſis concederet, ibi uerò eam Vuladiſlao ad primam eius poſtulationem deinde redderent, & cum is impenſas belli eis exoluiſſet. Suſpicabantur quidem Pomerani ſubeſſe dolum his pactis. Sed quid facerent? Vis eis & iniuria, atque adeò præſens exitium ante oculos obuerſabatur. Itaq; cuncti arce exceſſerunt. Qua re ad Vuladiſlaum Cracouiam perlata, cœpit eum pœnitere conſilij, de acciendis in auxilium contra Saxonas Cruciferis. Videbat enim ſe lupis, quod dicitur, oues commendaſſe: & nō ſublatum, ſed duplicatum ſibi eſſe bellum, duosq́; ſe pro uno hoſtes cæpiſſe. Ac tunc demum recordabatur, adhuc Præmiſlo regnante Cruciferos ad interuertendum Gdanum adſpiraſſe. Nec multò diſsimili cupiditate, quamuis diſsimili arte, Michalouienſem ditionem, Culmenſi ac Dobrinenſi finitimam uſurpaſſe. Acceperant eam hypothecæ nomine à Leſco duce Cuiauiæ ac domino Viſſegradēſi (hoc enim titulo is in diplomate ſuo uſus eſt) datis ei mutuo trecentis marcis Torunienſibus, quibus ille ſe in bello Vngarico à Venceſlao Bohemorum rege captum redimebat. Conuenerat autem Cruciferis cum Leſco, ut ſi is intra triennium pecuniam illam non redderet, propria iure ſempiterno Cruciferorum fieret ea ditio. Et offerebat quidem eis Leſcus cum fratribus pecuniam intra conſtitutum tempus, nō acceptarunt tamen eam illi, deguſtata ſemel poſſeſsionis & utilitatis dulcedine, iam hoc, iam illud cauſificantes, donec aliquantò pòſt Leſcus neceſsitate adductus, acceptis inſuper ab eis ducentis ſexaginta duabus marcis, dominatu illo, & iure ſuo omni ſeſe abdicauit. Hæc tunc ſecum de Cruciferis Vuladiſlaus reputabat. Nec tamen ſpem penitùs omnem de fide eorum abijciebat. Exiſtimabat enim, quamuis literis, & legationibus nihil apud eos proficeret, tamen ſi ipſe in colloquium cum eis ueniret, facilè authoritate ſua ad æquas conditiones rem perduci poſſe. Alebant illi hanc ſpem eius blandis reſponſis, quo maiore ui ac diuturnitate temporis Gdani poſ-

Boguſsi fides.

Perniciosum conſilium.

Gdanenſis arcis defenſio cō mendata Cruciferis Pruſsienſibus.

Pacta Cruciferorum cum Boguſſo de defendenda arce Gdanēſi.

Gdanum receptum.

Gdanenſem arcem Cruciferi in ſuam redegerunt poteſtatem.

Boguſſus cum præſidiarijs Pomeranis captus à Cruciferis.

Michalouienſem ditionem quomodo adepti ſint Cruciferi.

Cruciferorum pacta cum duce Cuiauiæ.

ſeſsionem ſibi ſtabilirent. Tandem conſtituto loco atque tempore conueniunt rex, et Ma-

Vvladislai cum Cruciferis expoſtulatio.

giſter Cruciferorũ, Henricus apud pagũ Craiouice in tractu Cuiauienſi cum primoribus uterque ſuis. Ibi Vvladislaus exorſus, longa oratione cum Magiſtro de iniuria occupatæ arcis, & eiectorum ſuorum expoſtulat: beneficia maiorum ſuorum in ordinem Cruciferorum commemorat, pro quibus aliter ij gratiam ſibi referant, quàm gratis, bonisq; uiris, & eximiam pietatem atque religionem habitu profitentibus, dignum ſit. Atque ut ingrati, iniuſti, atque impij eſſe uellent, fidem quidem certè uel unicum, uel maximum ſocietatis humanæ uinculum, & pacta conuenta, quæ ne barbari quidem temerè uiolarent, ſer-

Magiſtri Cruciferorum reſponſum.

uare eos debuiſſe. Ad hæc Magiſter nihil beneficiorum, & ingratitudinis, perfidiæq; exprobatione commotus, placidè & modeſtè reſpondet: Se, quicquid fecerit, bono Vvladislai feciſſe. Metuentem enim, ne Pomeranorum inſolentia, ſuorumq; impatientia res in maius malum erumperet, excedere Pomeranos arce iuſsiſſe, quam retinere ipſi per ſe non poſſent. Paratum autem ſe eſſe eam reddere, ſi impēdia ſibi perſoluerentur. Aequum eum Vvladislaus poſtulare affirmat, & edere impendiorum ſummam iubet. Ibi ille conce-

Lati großi ſiue Pragenſes.

ptum animo dolum detegit, ac centies mille marcas latorum groſſorum (genus eſt Bohemici numiſmatis quarta parte noſtratem groſſum excedens) poſcit. Negare Vvladislaus iuſtam eſſe eam æſtimationem, bonorumq; uirorum arbitrio in ea ſtare uelle. Recuſare id magiſter, & quantum edidiſſet poſcere. Ingens tunc ea ſumma fuit in magna annonæ utilitate. Itaq; re infecta, & irritatis magis animis, diſceditur. Cruciferi omnem iam Pomeraniam animo complexi, maiore ui bellum comparabant. Augebat autem eis ſpem potiundæ eius, quòd ſciebant Vvladislaum ciuili aduerſus Henricum bello de maioris Poloniæ poſſeſsione diſtineri. Lithuanos quoque non modò aduerſariorum, ſed etiam

Lithuani Caliſsienſem & Siradienſem tractum uaſtant.

ipſius Vvladislai ditiones infeſtos. Nam excurrerant ij ſuperiori tempore populabundi non modò in Caliſsienſem oram iterum, ſed etiam in Siradienſem, quæ in Vvladislai ditione erat. Ipſi uerò Cruciferi proſperiore fortuna contra Lithuanos bellum gerebant.

1310. ann.

Temporis igitur opportunitate ſibi utendum rati, anno Chriſti 1310. magnas è Germa-

Cruciferorum fœdus cum Marchionibus.

nis ſuis copias conducunt, cum Marchionibus Brandeburgenſibus fœdus iciunt, ea lege ut ij retinerent, quicquid ſuperiori bello in Pomerania occupaſſent: Gdanũ uerò, Derſauiam, & Suece, munitiones in ripa Viſtulæ ſitas ſibi bello quærendas concederent. Et ſanè facile eſt de alieno eſſe munificum. Deinde Cruciferi ad Gdanenſe oppidum, quod

Pomerania bello petita à Cruciferis.

in poteſtate Vvladislai erat, & à Pomeranica nobilitate defendebatur, caſtra admouent,

Gdanenſes nũdinæ.

eo potiſsimum tempore, quo plurima eò multitudo hominum undique ad mercatum & anniuerſarias nundinas confluxerat, hoc eſt primis Auguſti menſis diebus. Idq; eo maximè conſilio fecêre, ut ex direptione opulenti oppidi, & mercatorum atque nobilitatis, quæ facultates ſuas eò importarat, pecuniam in ſtipendia militum & in cæteros uſus belli

Gdanēſis urbs prodita Cruciferis.

conquirerent. Defendebatur quidem oppidum ſtrenuè, plurimumq; negocij in expugnando eo habituri eſſe uidebantur Cruciferi, ni proditio interueniſſet. Etenim nocte quadam hoſtes à ciuibus quibuſdam Teuthonici generis aperta porta intromiſsi, oppidum cæperunt, ingentemq; cædem hominum omnis ordinis, ætatis, atque ſexus ediderunt, ut eo crudelitatis exemplo reliquos à defenſione cæterarum munitionum deterre-

Cruciferorum crudelitas.

rent. Nec in ulla cuiuſpiam munitionis expugnatione plus Polonici ſanguinis effuſum eſſe proditur ab ullis barbaris, quàm tunc à religioſis illis, & Polonorum beneficiarijs effuſum ſit. Gdano potiti, ad Derſauiam, quæ Tyſciouum appellatur à Polonis, ducunt exercitum: neque tamen interim populationibus & incendijs pagorum & uillarum, hominumq; cædibus abſtinent. Præerat arci Cazimirus dux, cui cum Præmislo fratre Pomeraniam à Vvladislao commendatam fuiſſe, ſuperius memorauimus. Is igitur de aduentu hoſtium factus certior, ad caſtra eorum cum Vincentio decano Gneſnenſi proficiſcitur, quòd non parua ei erat cum Cruciferis & Magiſtro conſuetudo. Sperabat enim eos ſua cauſa ſuſceptum bellum depoſituros eſſe, propterea quòd meminerat, prolixè eos ſibi,

Commendatores Cruciferorum.

Cazimirus dux ſupplex Cruciferis.

fratriq; ſuo de ſtudio & beneuolentia ſua polliceri. Admiſſus in conſpectum Magiſtri & Commendatorum (nam ſic ipſi uocant eos, qui rectius legati uel prefecti dicerentur) ſupplicis habitu, Magiſtri erga ſe, fratremq; Præmislum beneuolentiam atque pollicitationes commemorat. Eius hortatu ſe adminiſtrationem Pomeraniæ ſuſcepiſſe. Nihil unquam hoſtile, ſed bonam uicinitatem, & auxilium ab eo ſperare iuſſos. Orat deinde, ut pollicitationum ſuarum & officij memor eſſe uelit, exercitumq; deducat. Si quid ipſe, fraterúe ſuus, aut Pomeranorum quiſquam, aut patruus denique ſuus Vvladislaus, in eum,

uel in

uel in ordine Cruciferorum deliquiſſet, cumulatè ſatisfacturos eſſe. Superbè & improbè ei Magiſter reſpondit, faſſus ea quæ ille commemorarat: uerùm eò id ſe feciſſe, quòd ipſos, quàm potentiorem quempiam uicinum habere mallet. Nunc ſe, quàm illos Pomeraniam obtinere malle. Sibi ſe eſſe amiciorem quàm ipſis. Verùm eam tamen ſe eis gratiam facere, ut eis præſidium deducere, & res ſuas ſaluas auferre liceat. Aut ſi id nollent, ſeſe ſuaq; defenderent. His dictis, menſam apponi iubet, inuitat hominem, comitesq; eius comiter.

Magiſtri ſuperbum & improbum reſponſum.

Dum illi prandent, interim exercitus Crucifericus arcem obſidione cinxit. Peracto prandio, cum Cazimirus nihil æqui à Magiſtro impetraret, & in arcem cum ſuis reuerti uellet, uidet aditum obſeſſum ab hoſtibus. Mittit ad Magiſtrum qui eum admoneant, preter officium & ius gentium id ſibi factum uideri, quòd interim dum ipſe de pace agit, arx obſeſſa ſit, & ipſe ab ea excludatur. Reſpondet Magiſter, erraſſe Cazimirum, qui exiſtimârit, ſe cum tanto exercitu ad quietem, ſomnumq; capiẽdum eò ueniſſe, ullumq; tempus uacuũ à rebus gerendis intermiſſurum eſſe, donec Pomeraniam in ſuam redigat poteſtatem. Si ſibi ille auſcultare uellet, arcem ſibi, deducto præſidio, rebusq; exportatis, traderet. Ibi Cazimirus cum ſciret arcem nõ ſatis munitam eſſe aduerſus tantam uim hoſtium, neq; commeatu inſtructam, conſilium cœpit neceſſarium dedendæ arcis: ſaluisq; rebus & hominibus ad Præmiſlum fratrem in Suecenſem arcem ſe contulit.

Derſouia dedita Cruciferis.

At Cruciferi Derſauia incenſa, ulterius progreſsi, Choiniciam, Nouum, & alia quædam ignobilia oppida partim per deditionem acceperunt, partim expugnata exuſſerunt. Deinde ad Suece caſtra mouerunt, quæ una erat arx reliqua in Pomerania, natura, arteq; bene munita, & ad ferendam longiorem obſidionem inſtructa, quòd in eam ſe Præmiſlus & Cazimirus duces, & Pomeranica nobilitas omnis, quæ ſupererat, cum copijs & facultatibus ſuis contuliſſet.

Choinicia & Nouum oppida capta.

Suece arx obſeſſa & oppugnata.

Quod cùm intelligerent Cruciferi, maiore cura ad expugnationem eius animos intendere cœperunt: excitatisq; machinis aliquot, mœnia arcis, quæ lignea erant, quatere inſtituerunt. Ac duobus patibulis è regione arcis poſitis, exitium obſeſsis, ni arcem dederent, minabantur. Quò uerò maiorem terrorem eis incuterent, quotidie aliquot homines ruſticanos captos appendebant. Facilè autem omnes alios Ziffridus quiſpiam Commendator, optimus ſcilicet pietatis & humanitatis præceptor (nam & hoc ſibi nomen uendicant) crudelitate anteibat: qui quotidie compluribus funibus atque reſtibus in equum impoſitis, deuouebat non prius ſe ſumpturum eſſe cibum, quàm omnes illos funes atque reſtes in ſuſpendendis Polonis ſiue Pomeranis expendiſſet.

Ziffridi Commendatoris mira immanitas.

Verùm hanc eius plus quàm barbaricam immanitatem iuſta numinis uindicta diutius impunè graſſari paſſa non eſt. Etenim quadam die cum ad focum adſtaret, furijs derepente exagitatus in ignem ſe proiecit, & ſic infelix, qui permultos iniuſtè perdiderat, iuſtè perijt.

Ziffridi interitus.

Nihil tamen Cruciferorum illa crudelitas minæq;, eorum qui in præſidio erant animos à defendenda arce & obſidione perferenda retardabat. Itaque Cruciferi cum animaduerterent ſedendo ſe tempus terere, & aperta ui nihil proficere, ad dolos ſeſe conuertunt. Andream Cedrouicium, quempiam de Pomeranis, gente Gryphium, auro corrumpunt, ut arcem ſibi proderet.

Andreas Cedrouicius proditor.

Is igitur nocte quadam chordis catapultarum, & baliſtarum, quibus noſtri maximè hoſtium uim eminus reprimebant, ſuccisis, ad Cruciferos transfugit: & quid egerit, exponit. Igitur poſtero die Cruciferi magna fiducia turres, quas excitarant, ad mœnia arcis propius prouoluunt ab ea parte, quæ interrupto fluminis ambitu liberiorẽ præbebat aditũ. Noſtri cum ſummouere hoſtem, ſolito ferocius urgẽtem oppugnationẽ, uellent, reperiunt baliſtas & catapultas redditas eſſe inutiles. Re noua perculſi, tamen oblatis fortuitu telis extremũ conatũ faciũt: & partim contis mœnia ſcandentes hoſtes detrudũt: partim ſaxis & molib. deiectis audaciùs ſuccedentes obruũt, ita ut receptui canere Magiſter cogeretur. At noſtri periculo illius diei admoniti, ac ueriti ne grauius in ſe à Cruciferis capta arce cõſuleretur, miſſo caduceatore menſtruas inducias à Cruciferis impetrarũt, deditionem pacti, ni ſibi intra id tempus ſubueniretur. Vuladiſlaum de omnib. rebus certiorem faciũt. Niſi celeriter opem ſibi ferat, actum eſſe de ſe, ac de arce, docent. At ille cùm domi quietas res non haberet, Andream Roſpirenſem Caſtellanum cum aliquanta manu in auxiliũ Pomeranis proficiſci iubet, ut bellũ modo duceret. Verùm is negligẽtius agẽs, neq; auſus per hoſtilem exercitũ in arcem perrumpere priuſquam conſpexiſſet hoſtem, retrò abijt.

Andreas Caſtellanus Roſpirenſis timidus.

Finitis inducijs, cum nulla ſpes auxilij obſeſsis oſtentaretur, poſt ſeptuageſimum obſidionis diẽ excedũt arce Præmiſlus & Cazimirus duces cũ Bogumilo præfecto arcis, & Otthone Lexico Caſtellano, atq; omni præſidio, armisq; & facultatibus ſuis, & ad Vu-

Suece deditur.

Pomerania ſub acta à Cruciferis.

ladislaum profecti, humanè ab eo recreati ſunt. Ita tunc Suecenſem arcem ſimul & omnē Pomeraniam Vvladislaus amiſit, dum de maiore Polonia ſibi adiungenda ſollicitus eſt.

Maiores Poloni in fidem Vvladislai ueniunt.

Etenim cœperat iam maiores Polonos Henrici, tædium, quòd contemni ſe ab eo, & iura, inſtitutaq́ maiorum ſuorum uiolari uiderent. Itaque conuentu Gneſnæ habito, deſerto Henrico, in Vvladislai fidem & poteſtatem reuenerant. Quod cùm accepiſſet Henricus, Ioannem Biberſteinum comitem cum exercitu ad reuocandos ad officium Polonos miſit.

Poſnanienſes Henrici præſidium recipiūt.

Cui uenienti Poſnaniam, ciues, authore Premeco quodam, portas urbis aperuêre, præſidiumq́ munita baſilica accepêre. A qua in prælatos & canonicos, domosq́ eorum in inſula ad baſilicam ſitas, ſæuitum eſt, quòd cum Vvladislao ſentirent: & Nicolaus cognomento Samotula Achidiaconus Poſnanienſis interfectus eſt.

Sileſiorum militum acerbitas.

Sileſij eiecti à Polonis.

Ad cætera uerò ſubigenda pergenti Biberſteino, Dobrogoſtius Samotulius, cognomento Paruus, Thomiſlai palatini Poſnanienſis iam defuncti filius, gente Nalencius, cum Polonis occurrit: initoq́ prælio multis utrinque cæſis, ad extremum uictoria potitus eſt. Inde præſidium Sileſiorum Poſnania eiectum:

Poſnaniēſium pœna.

in ciues quòd Henrico fauerant, & occaſionem malorum, quibus ſacerdotes affecti ſunt, præbuiſſe uidebantur, ea pœna ſancita, ne liberi eorum in collegia baſilicarum ſeu cathedrarum epiſcopalium cooptarentur, reciperenturúe.

Henricus à Boleslao uictus et mortuus.

Henrici filij.

Glogouienſis dominatus diuiſio.

Nec ita multò pòſt Henricus domi à Boleslao duce Vvratislauienſium, Henrici quinti filio, bello laceſsitus & profligatus, ex mœrore cùm ægrotaſſet, quinto Idus Decembris mortuus eſt, relictis quatuor filijs. Qui ſic inter ſe partiti ſunt patrimonium, ut Henrico Zeganenſis, Conrado Oleſnicenſis, Ioanni Stinauienſis, Præmislo uerò nato minimo Glogouienſis dominatus cederet. Ad maiorem uerò Poloniam ij ne aſpirauêre quidem. Atque ex eo tempore pacatam eam tenuit Vvladislaus.

Cazimirus filius Vvladislao natus.

Fames in Polonia.

Suſcepitq́ eodem anno Cazimirum filium ex Heduigi uxore, natum pridie Calend. Maij. Inopia quoque & fame, ex imbribus & inundatione aquarum orta, laboratum eſt, eo anno in Polonia, & nonnullis alijs regionibus.

Poloni regis conuentus cū Cruciferis apud Breſte.

Subacta omni Pomerania, non depoſuêre tamen ſollicitudinem Cruciferi, ueriti ne bello à Polonis ea, conſtitutis domi rebus, repeteretur. Quocirca ut ſibi poſſeſsionem eius ſtabilirent, colloquium à Vvladislao Magiſter Carolus, qui Henrico ſucceſſerat, petiuit. Nec renuit Vvladislaus, ſperans pactis aliquibus (quod malebat quàm armis) recuperare ſe à Cruciferis amiſſam Pomeraniam poſſe. Itaque anno ſequenti præſtituto die apud Breſte Cuiauienſe oppidum conueniunt. Ibi Magiſter grauiter à Vvladislao accuſatus, paucis ad excuſationem facti ſui dictis, magnis precibus ab eo, proceribusq́ue Polonis contendit, ut Pomeraniam ſibi & ordini ſuo iure ſempiterno concederent, certam auri, & argenti ſummam, & Neſſouiam arcem cum Orlouo Murinouo pagis uiciſsim à ſe acciperent. Ad hæc quadraginta haſtatorum auxilium ad quæuis bella Polonis contra quemuis hoſtem Cruciferorum ſtipendijs militatura, promittit. Addit etiam, peramplum monaſterium, quibuſcunque monachis uellet Vvladislaus, pro ſalute eius, maiorumq́ue eius conditurum ſe eſſe. Quaſi uerò fraude quæſitis, aut per uim raptis muneribus placetur Deus. Offenſus hac oratione Magiſtri Vvladislaus, quòd irrideri etiam ſe ultrò ab eo exiſtimabat, indignabundus & minitabundus diſceſsit.

Pomeraniā emunt Cruciferi à Marchionibus Brandeburgenſibus.

Magiſter uerò repulſam paſſus, ut aliquem tamen duntaxat in ſpeciem iuſtum titulum ſceleri ſuo prætexeret, à Marchionibus Brandeburgenſibus Ioanne & patruo, tutoreq́ue eius Voldemaro, decies millies marcis latorum groſſorum eandem Pomeraniam, de cuius inuaſione eos dudum depulerat, emit, eamq́ue emptionem ab Henrico Cæſare ſibi & ordini ſuo confirmari curauit.

Riga erepta Archiepiſcopo, & Cruciferis addicta.

Nec diſsimili parricidio Liuonienſes quoque Cruciferi eodem ferè tempore Rigam urbem atque territorium Rigenſi Archiepiſcopo, à quo ante centum & quatuor, aut quinque annos ſimili de cauſa in Liuoniam inducti erant, per ſummam iniuriam eripuêre. Qua de re cum Romæ lis plus octoginta annis ducta eſſet, tandem Bonifacius nonus Rigam ordini Cruciferorum quindecim millibus aureorum acceptis addixit.

Cruciferorum facinora.

Multa præterea nefaria utrique Cruciferi in Pruſsia & Liuonia, ac Lithuania quoque deſignabant, unde appareret eos delendæ potius, quàm propagandæ apud barbaros religionis Chriſtianæ curam habere. Quæ literis, Clementis quinti Pontificis Max. quibus cognitionem earum rerum Ioanni Archiepiſcopo Bremenſi, & magiſtro Alberto canonico Rauennati delegauit, prolixè ac diſertè deſcripta ſunt. Quarum literarum exemplum extat apud Dlugoſſum.

Templarij deleti.

Per idem ferè tempus Templariorum ordo potens & ipſe ac locuples, per uniuerſum orbem Chriſtianum quaſi dato à pontifice ſigno è Viennenſi concilio deletus eſt, ob

eſt,ob nefanda quædam ſcelera,& prauas de religione opiniones, bonaq; eorum Rhodienſibus D.Ioannis militibus attributa. Sed nos noſtra perſequamur. Quo minus autem ſtatim Pruſsienſes Cruciferos Vuladiſlaus ulciſceretur, ſuaq; ab his erepta recuperaret, ciuilibus quibuſdam motibus, & Cracouienſis ciuitatis defectione impeditus eſt. Nam dum is cæteras Poloniæ regiones, à Cuiauienſi illo colloquio digreſſus, uiſit, ciues Cracouienſes, Alberto aduocato authore, Boleſlao Oppolienſium duci ſeſe ſubiecerunt, acciuimq; in urbem receperunt: & ad capiendam arcem, quæ in fide Vuladiſlai permanebat,adiuuerunt. Sed cum ea neque dederetur,neque expugnari ab eo, qui ad rem certam uenerat, poſſet, aduocati domum in ipſis mœnibus urbis prope portam,quæ à diuo Nicolao nomen habet,eminentem,pro arce Boleſlaus cum ſuis occupauit. Qua de re certior factus Vuladiſlaus, nihil ſibi reliqui ad celeritatem fecit, quin manu facta ad eijciendum inuaſorem contenderet. Legatos tamen ad Boleſlaum præmiſit, qui de tam inſigni iniuria cum eo expoſtularent, monerentq; eum, ut ſua ſponte excedere, quàm arma ſua experiri mallet. Paruit monitis Vuladiſlai Boleſlaus,cùm non ignoraret, eum cum magnis copijs ſubſequi, deductoq; de domo aduocati præſidio, urbe exceſsit. Quem aduocatus & nonnulli alij ciues, qui defectionis capita fuerant, ſecuti, in Sileſia deinceps & in Bohemia exulauerunt. Profugorum bona Vuladiſlaus adueniens in fiſcum ſuum redegit. Aduocatiæ reditus peramplos è molis,macellis,atque tabernis ademit: primarios quoſdam ciues,ut exemplo ſuo terrori deinceps alijs eſſent,diris ſupplicijs affecit, partim equis diſcerptos, partim rotis implicatos, partim in patibulum actos. Deinde turrim in porta D.Nicolai excitauit, præſidioq; muniuit. Ciuitati uerò ius omne creandi ſenatus, & ex eo octonos in ſingulos annos eligendi, penes quos adminiſtratio urbanarum rerum eſſe ſolet, abſtulit, & in palatinum tranſtulit, ut uel ita ſuperbiam & rebellionem ciuium in poſterum reprimeret. Inſimulatus eſt etiam Ioannes Muſcata epiſcopus Cracouienſis conſcius fuiſſe illius defectionis: quod eò facilius creditum eſt, quòd eſſet Sileſius. Itaque multis pòſt incommodis affectus eſt à Vuladiſlao: captum quoque & in cuſtodia ſeruatum referunt. Biecenſe quidem territorium ei non reddidit Vuladiſlaus,quẽadmodum promiſerat. Atque ex eo tempore id in regum poteſtate manſit.Quin ad Miechouienſem quoque præpoſitum omnis culpæ expertem, ſerpſit pœnæ contagio. Nam Lentcouice pagum luculentum & uberem ei Vuladiſlaus ademit, propterea quòd eius uſumfructum Albertus aduocatus præpoſiti frater habebat. Nec ita multò pòſt Boleſlaus Oppolienſis è uita exceſsit. Maſouiæ quoque dux Boleſlaus eodem anno, nempe milleſimo triceteſimo decimo tertio, mortuus, Zemouitum & Troidenum filios è Lithuana uxore ſuſceptos,& Venceſlaum ſeu Vanconem è Bohema hæredes reliquit. Per idem tempus Henrico Imperatore ui ueneni in euchariſtia dati extincto, principes electores per contentionem duos crearunt Cæſares, Fridericum Auſtrium, & Ludouicum Bauarum: qui Germaniam & Italiam aliquandiu ciuilibus bellis deſtinuerunt. Quieuit tunc annis aliquot,incertum qua de cauſa Vuladiſlaus, nec ad uindicandam Pomeraniã animum adiecit,niſi forte fames in cauſa fuit,quę anno Chriſti milleſimo triceteſimo decimo quinto,ac deinde anno uno interiecto, iterum duobus annis tam acerbè Poloniam omnem afflixit, ut nullo quamuis fœdo edulij genere, ac ne cadaueribus quidem humanis uulgo abſtineretur: ac ſi Dlugoſſo credendum eſt, ut parentes in liberos, & hi uiciſſim in illos ſæuirent. Quam famem, ut par erat, dira peſtis conſecuta eſt. At Cruciferi augeſcente in dies cupiditate, ut ſolet in ijs qui intercute morbo laborant, ſitis, ne ſacris quidem ac Deo dicatis bonis iniuſtas manus abſtinuêre. Sed ut antea Culmenſem eccleſiam occupârant, & à Gneſnenſis Archiepiſcopi iuriſdictione abſtractam, Rigenſi ſubiecerant, ita tunc in Pomerania poſſeſsiones ac prædia eccleſiarum inuaſêre,decimas è ſuis arationibus ſacerdotibus omninò denegarunt: ex agricolarum uerò in pecuniarias penſiones commutarunt, & ita diminuerunt, ut ex manſo ſiue laneo (modus hic eſt agri, quod Latinè opinor iugerum dicimus) quaterni tantum groſsi penderentur. Quibus rebus factum eſt, ut derelictui haberentur, ac deinde malignè à Cruciferis ſupprimerentur multa ſacerdotia. Iniquius hæc tulêre Archiepiſcopus Gneſnenſis, & Vuladiſlauienſis atque Poſnanienſis, epiſcopi, qui decimas è Pomerania capiebant: itemquè Ioannes Plocenſis, cui etiam ex territorio Michalouienſi decima negabatur. Et cum hoc quidem Carolus Magiſter tranſegit ea lege, ut ſeptem annis immune eſſet id territorium à penſione decimæ, poſt eos uerò nonaginta marcas Torunenſes epiſcopus decimæ nomine quotannis acciperet. Cæteri uero cum tenaciores eſſent iuris ſui, Magi-

Cracouienſes ciues ad Boleſlaum Oppolienſem defecerũt.

Cracouienſes ob defectionẽ puniti.

Ioannes epiſcopus Cracouienſis captus.

Boleſlai Oppolienſis mors. 1313.ann.

Fridericus & Ludouicus Cæſares.

Cruciferorum iniquitas in eccleſiaſticos.

De Michalouienſibus decimis tranſactio.

Cruciferi excõmunicati.

Magiſtrum, Commendatores, & cæteros Cruciferos publicè in templis execrabantur, & locis quibuſdam ſacris interdixêre. Verùm contemnebant eam diſciplinam, religioſè ſemper à bonis, pijsq; hominibus obſeruatam, Cruciferi, prætextu prouocationis ad Pontificem Max.

Polonorum legatio ad Pontificem Max.

Cathedra Petri plus duobus annis uacauit.

Qua re adducti epiſcopi, communicato cum Vvladislao rege conſilio, Gerardum Vvladislauienſem epiſcopum in cuius diœceſi eſt pleraque omnis Pomerania, & Ioannem eius nominis uiceſimum ſecundum Pontificem Max. qui tunc demum poſt duorum annorum, triumq; menſium uacationem Clementi quinto ſucceſſerat, miſerunt, ut non modò de eccleſiaſticis bonis ac decimis, uerùm etiam de erepta per ſummam iniuriam Pomerania, regis & uniuerſæ Poloniæ nomine contra Cruciferos actionem inſtitueret: ſimul autem, ut Vvladislao diadema & nomen regium impetraret.

Corona iterum petita Polonis à Pontifice.

Exiſtimabant enim inauſpicato id ſibi Præmiſlum iniuſſu pontificis aſſumpſiſſe, quòd non ignorarent interdictum eſſe ea re nomini Polono poſt cædem diui Stanislai. Non latuit conſilium Polonorum Cruciferos, & ne id procederet, omni ope enitendum ſibi eſſe exiſtimarunt. Itaque miſerunt & ipſi ad pontificem, qui noſtrorum conatibus obſiſterent, litemq; quantum poſſent ducerent.

Ioãnes rex Bohemorum.

Regnabat tunc apud Bohemos Ioannes Henrici Imperatoris Romanorum filius, nec ſolum Bohemorum, ſed & Polonorum regis nomen quaſi hæreditarium ſibi uendicabat. Quæ enim præterea nugatur Hagecus, de expeditione eius in Poloniam, & pace uendita Vvladislao, ne libet quidem adſcribere. Eum igitur etiam promiſsis & muneribus induxêre Cruciferi, ut Vvladislao negocium faceſſeret: & ne regnum ei decerneretur, ſumma ope apud pontificem intercederet.

Pomeranis tributum impoſitum.

Lex Rhodia de mercib. naufragio eiectis.

Ad quas res perficiendas cum opus haberent grandi pecunia Cruciferi, tributum Pomeraniæ toti imperarunt, binos groſſos in marcas, unde triginta millia marcarum redacta eſſe dicuntur. Ad hæc eiectas naufragio merces in mari, lege Rhodia uſurpare cœperunt.

Iudices delegati à Pontifice inter Polonos & Cruciferos.

Quibus rebus factum eſt, ut toto fermè quadriennio, nihil aliud impetraret Gerardus à pontifice, quàm ut cognitio cauſæ inter Polonos & Cruciferos, Archiepiſcopo Gneſnenſi, Poſnanienſi epiſcopo, & Abbati Mogilnenſi delegaretur. Quod uerò ad regnum attinet, ut non impediret pontifex, quo minus Poloni iure ſuo uterentur. (nam apertè Vvladislao regnum decernere noluit, ne Ioannem, & ſocerum eius Philippum regem Francorum offenderet.) ſecreto tamen uoluntatis ſuæ ſignificationem Gerardo dedit.

Vvladislaus cũ uxore Cracouiæ coronatur.

1320. ann.

Regni inſignia Cracouiã trãſlata.

Eamq; Gerardus literis ſuis regi deſcripſit: ipſe uerò Auinione, ubi tunc degebat pontifex, manſit, ſuam cum Cruciferis litem perſequens. Cum igitur ſententiam pontificis, non tam reſcripto ipſius, quàm literis Gerardi perſpectam haberet Vvladislaus, atque proceres Poloni, comitijs Cracouiam indictis ad uiceſimam diem Ianuarij menſis, Vvladislaus cum uxore Heduigi in baſilica Cracouienſi tunc primùm inſtaurata & conſummata, ab Archiepiſcopo & cæteris epiſcopis ritu ſolenni coronatur, anno Chriſti 1320. Atque ex eo tempore ius coronandi reges atque ipſa regni inſignia Gneſna Cracouiam propter amplitudinem, ſplendoremq; urbis & plurimas, maximasq; commoditates tranſlata ſunt.

Elizabetha Vvladislai regis filia Carolo regi Vngarorum nupſit.

Nec multò poſt Vvladislaus rex Elizabetham filiam Carolo Vngarorum regi bis uiduo in matrimonium collocauit, & Budam ad ſponſum cum ſplendido comitatu miſit.

Cruciferi à delegatis apoſtolicis damnantur, & excommunicantur.

Intendit deinde animum ad purgandam Poloniam furtis & latrocinijs, & ad perſequendam litem contra Cruciferos. Verùm detrectarunt ij iudicium delegatorum, apud Breſce Cuiauienſe ius dicentium. Sed tamen refutata appellatione, cum cauſam ſuam Vvladislaus plurimorum fide dignorum ſacri pariter & prophani ordinis hominum teſtimonijs luculentè probaſſet, damnati ſunt: & Pomeraniam regi reddere, ac centum quinquaginta millia marcarum pecuniæ pro perceptis fructibus, aliaq; triginta millia in litem expenſa numerare iuſsi. Cum autem non parêrent rei iudicatæ, anathemate perculſi ſunt, ita ut nuſquam ijs præſentibus ſacra fieri liceret.

Dobrinum uexatũ à Lithuanis.

Per id autem tempus Lithuani impunè Dobrinum rurſus & Maſouiam depopulati ſunt.

Sileſiorum ducum inteſtina bella.

Sileſiæ à Bohemis interuerſæ cauſæ.

Boleslaus Vvratislauienſiũ dux prodigus & auarus.

Dum hæc ita geruntur in Polonia, & Pomerania, Sileſia ciuilibus atque adeò parricidialibus ducum ſuorum bellis exagitata & labefactata eſt: & ad extremum libertate partim uendita, partim per uim aut fraudem amiſſa, Bohemorum iugum accepit, magno reipublicæ Poloniæ detrimento, nec minori ſuo malo ac dedecore. Author eorum malorum Boleslaus natu maximus filiorum Henrici quinti ducis Vvratislauienſium & Legnicienſium fuit. Cuius auaritia maximum dedit Ioanni Bohemorum regi uel dolo interuertendæ, uel per uim ſubigendæ Sileſiæ occaſionem. Cum enim adoleuiſſet hic ipſe, quem dico, Boleslaus, & amoto à tutela Boleslao patruo Suidnicienſium duce, per ſe ipſe paternum dominatum adminiſtraret, dilapidare paterna bona cœpit. Qua re offenſi cæteri fratres, cum & ipſi iam adoleſcerent

leſcerent, maturius patrimonij partitionem efflagitarũt. Tres partes pro numero fratrum factæ, Vvratislauienſis, Legnicienſis, & Bregenſis. Quæ cum inæquales eſſent, placuit ut cui Bregenſis, quæ minima erat, ſors obtigiſſet, ei cæteri certam pecuniam annumerarent. Legnicienſis quidem triginta duo millia marcarum, Vvratislauienſis uerò octo & quadraginta. Non tẽtata ſortitione, hanc ultrò Boleslaus accepit, illectus pecunia, qua in ſumptus quotidianos indigebat. Reliquis uerò duobus ſortitis, Henrico quidem Vvratislauienſis, Vvladislao uerò, qui iam hypodiaconus erat, Legnicienſis obuenit. Qui quũ præſenti pecunia, quam fratri Boleslao ex pacto debebant, carerent, Henricus quidem à ſuis hominibus mutuam accepit, & exoluit. Vvladislaus uerò Boleslao Legnicienſe territorium cum oppido hypothecæ nomine tradidit. Quam ob rem cum tenui admodum fortuna eſſet, malo uſus conſilio, uexare & ſuam, & Boleslai ditionem latrocinijs & populationibus inſtituit, ut Boleslaum ad remittendam ſibi pecuniam, reddendamq; Legniciã adigeret. At ille abundans uiribus, cum fratris conatus improbos aliquoties repreſsiſſet, ad extremum eum cœpit, & in uincula cõiecit. Deinde proceribus interuenientibus cum eo pacificatus eſt ea conditione, ut quingentas ei marcas quotannis ex omni ditione Legnicienſi penderet. Quibus pactis, quamuis iureiurando firmatis, non diu ſtetit Vvladislaus: uerùm infeſtare rurſus latrocinijs cœpit Boleslai ditionem ex Horniſperga arce cuiuſdam equitis. Dumq; incautius prædas agit in Bregenſi ditione, à ruſticis captus cum uiginti ſocijs, & ad Boleslaum ductus, iterum ab eo in carcerem coniectus eſt. Vbi cum unum annum aſſeruaretur, in furorem actus eſt: dimiſſusq; poſtea miſericrodia fratris, egens, uagusq;, nec ſatis compos mentis uixit: & in Maſouiam profectus, Boleslai eius oræ ducis filiam uxorem duxit. Conrado deinde Oleſnicenſium duci bellum fecit Boleſlaus Bregenſis, quòd in eius ditione fermè erant oppida ea, quæ auus ipſius Conradus dux Glogouienſium ab Henrico patre ſuo iniquis pactis, quemadmodum ſuprà memorauimus, extorſerat. Cumq; regionem omnem Oleſnicenſem peruaſtaſſet, eò adegit Conradum, ut is icto fœdere Namislouiam, Berolthouiam, Cruceburgum, Picem, & Cuneſtadiam oppida ſibi traderet: uiciſsim autem ipſe ei Boleslaus, miſertus egeſtatis eius, Volauiam & Lubenſum donauit. Neque tamen hæ tantæ acceſsiones inopiam Boleslai releuarunt. Sed cùm omnia tanquam in barathrum aliquod, aut in pertuſum doliũ caderent, homo ſumptuoſus ac prodigus tantum alienum æs contraxit, ut Nemcenſe territorium Bernardo Suidnicenſium duci, Hainouiam uerò & Goltibergam Vvratislauienſibus ciuibus oppigneraret. Aliud deinde cœpit parandarum opum conſilium. Nam ab Henrico fratre, quòd is nullos maſculos haberet liberos, contendit, ut ſibi Vvratislauienſem dominatum concederet, Legnicienſem uerò à ſe acciperet. Quod cum negatum eſſet, facilè æger ſua ſponte animus eius à Ioanne Bohemorum rege in deteriorem partem impulſus eſt. Parebant iam Oppolienſium, Ratiborienſium, Ceſsinenſium & Bythomienſium duces Bohemis, à Venceslao rege blanditijs & muneribus allecti. Emerat & Cloſcum Ioannes rex à Boleslao Zambicenſium ſiue Monſterbergenſium duce: unde cum proximas Sileſiæ oras latrocinijs per ſuos infeſtaret, eò rem perduxit, ut Frankeſteinum quoque à Nicolao filio Boleslai paruo emeret. Ad Glogouiam deinde cum animum adieciſſet, fauentibus ciuibus, magna iam ex parte Teuthonibus, neque Præmislum ducem eorum uel blanditijs, uel precio ad ſe pellici, ac ne ui quidem perpelli poſſe animaduerteret, ueneno eum ſuſtulerat. Cumq; ipſi Henricus & Ioannes fratres pariter ſucceſsiſſent, & Conrado tertio fratri Stinauiã conceſsiſſent, paruo negocio rex à Ioanne, qui conſcius fortaſsis necis fraternæ fuit, dimidium Glogouiæ pecunia numerata acceperat: & mox corrupto Henrici præfecto, reliquum etiam in ſuam redegerat poteſtatem. Tametſi recepit aliquantò pòſt paternam portionem Henricus, Henrici huius filius, à Carolo Ioannis regis filio. Nam ipſe Henricus ſenior non diu calamitati illi ſuperſtes fuit. Hæc ergo cum haberet iam in Sileſia Ioannes rex, totiusq; regionis ſibi adiungendæ magna cupiditate flagraret, Boleslaiq; Bregenſis & Legnicienſis auaritiam atque egeſtatem ſuis fraudibus maximè opportunam eſſe iudicaret, magnis donis atque pollicitationibus eum ad inferendum Henrico Vvratislauienſium duci bellum perpulit. Quare clandeſtinis primùm incurſionibus Boleslaus Vvratislauienſem oram, latrocinantium in morem, uexauit, deinde apertis uiribus infeſtare adortus eſt. Agebat hoc quidem rex, ut fratrum diſsidijs res ſuas in Sileſia ſtabiliret, commiſſosq; inter ſe ut facilius opprimeret: aut uerò alteri ferendo opem, & illum ſibi obnoxium faceret, & alterum ſubiugaret, ſed eum prima hæc ſpes fefellit. Henricus enim cum fratris iniurias & populationes partim ferendo, partim ar-

cendo

Diuiſio dominatus inter fratres.

Bregenſiũ dux Boleslaus.

Henricus Vuratislauienſis.

Vuladislai latrocinia.

Horniſberga arx.

Vuladislaus Legnicienſis in carcerẽ coniectus à fratre.

Bregenſium cum Oleſnicenſibus bellum.

Boleslai prodigalitas.

Oppolienſis, Ratiborienſis, Ceſsinenſis & Bythomienſis duces Bohemo ſubditi.

Cloſcum à rege Bohemo emptum.

Frankeſteinũ emptum à rege Bohemorũ.

Præmislus Glogouienſis ueneno ſublatus.

Glogouiã rex Bohemorum in ſuam redegit poteſtatẽ.

Henricus Zaganenſis mortuus.

Bellum inter fratres.

Ioannis regis Bohemorum uafrum ingenium.

Vvratislauienſis dominatus regi Polonorū deditus, & ab eo redditus.
Vvratislauia potitus eſt rex Bohemorum.
Perfidiæ pœna.
Hainouia & Goltiberga Vvratislauienſibus adempta.
Legnicienſis dominatus in clientelem Bohemorum regis uenit.
Boleslaus dux filios oppignerauit.
Legnicienſes æs alienum ſui ducis diſſoluerunt.
Sileſij duces reliqui Bohemo ſeſe ſubdidere.
Milizia arx epiſcopi intercepta à Bohemis.
Ioannes rex diris deuotus.
Nankerus epiſcopus Vvratislauia exceſſit.
Suidnicenſes ſoli in fida Polonorum permanſere.
S. Petri numus per Sileſiam.
S. Petri numi ratio mutata.
Vvladislai regis Poloni difficultates & conſultatio.
Dobrino rex Vvladislaus potitus.
Bohemorum cum Cruciferis ſocietas.

cendo cohibere tamen ſatis non poſſet, ad Vvladislai regis Polonorum auxilium confugit, eiusq; fidei ſe ac dominatum ſuum omnem tradidit. Ac facilè quidem Vvladislaus Boleslai conatus fregit, metuq; proprij periculi eum compeſcuit. Quo facto, uir bonus Henricum ſua ſibi habere iuſsit, ut ſorores nubiles elocaret. Id ubi cognouit Ioannes rex, qui iam de Vvratislauia propemodum deſperarat, noua ſpe erectus, dolis ſibi agendum eſſe duxit, Henricum per ſpeciem arduorum & arcanorum negociorum ad ſe accitum, & perquàm honorificè acceptum, blanditijs, liberalitate, precio, ingentibus promiſsis, & odio denique inimici fratris tandem induxit, ut ſibi Vvratislauienſi dominatu cederet: Cloſcumq;, quoad uiueret, utendum fruendum à ſe acciperet, adiutoribus ad eam rem Henrico perſuadendam uſus proceribus, & ciuibus Vvratislauienſibus, quorum conſilijs Henricus utebatur, pecunia corruptis. Ita Vvratislauia potitus Ioannes, non multò pòſt Hainouienſe & Goltibergenſe territoria, quæ Vvratislauienſes hypothecæ nomine à Boleslao duce poſsidebant, per iniuriam eis ademit, condignamq; nauatæ ſibi ab ipſis in adipiſcendo dominatu operæ gratiam retulit. Expoſtulauit cum eo de prærepta Vvratislauia Boleslaus: fœdusq; & iuſiurandum, quod ſibi mutuò dederant, ne quid alter contra alterum moliretur unquam, in memoriam reuocauit. Commemorauit etiam ſua merita & beneficia, quòd eum difficillimo eius tempore eiectum à Bohemis omni ope adiuuiſſet. Sed ea expoſtulatione tantum profecit, ut Ioannes propinquiorem ſe ſibi quàm illi eſſe reſponderet, atque ad eius quoque ditiones per fas atque nefas in poteſtatem ſuam redigendas animum adijceret. Ad quam rem non defuit ei, quaſi diuina quadam uirgula oblata, occaſio. Vvladislaus enim tertius Boleslai frater, quem excluſum Legnicienſi dominatu, in Maſouia uxorem duxiſſe, ſuperiùs diximus, diſsipata dote, reuertens in Sileſiam, Legniciam Ioanni uendere ſe uelle oſtendit: literasq; Legnicienſium exhibuit, qua ſe illi ad Vvladislaum iure pertinere, & in poteſtate regis Bohemi libenter fore ſignificabant. Deliberandi ſpacium Ioannes cœpit, interim Boleslaum ad ſe accerſit, & quæ ſecum Vvladislaus egerit, ipſi exponit, & literas Legnicienſium cōmonſtrat. Addit deinde: Si Legniciam ipſe retinere uelit, in ſua & Bohemorum fide atq; clientela ſemꝑ ſe fore profiteatur. Ni faciat, & Legniciā, & cætera omnia amiſſurū. Quo metu perculſus ille, imperata fecit, eò redactus inopiæ, ut filios quoq; ad extremum Vvratislauienſibus mercatoribus oppigneraret. Sed cum uxorem, quæ regis Bohemi ſoror fuit, amiſiſſet, & alteram bene dotatam Cracouia duxiſſet, releuatus aliquantulum, ipſe quidem Bregam ſeceſsit: filijs uerò Venceslao & Ludouico Legnicienſem dominatum, ingenti ære alieno grauatum conceſsit. Verùm pòſt Legnicienſis conuentus collata in cōmune pecunia omne id exoluit. Poſt hæc reliqui quoq; duces Sileſiorum, nempe Glogouienſium, Zeganenſium, Oleſnicenſium, Stinauienſium, & Falkembergenſium, ultrò in ditionem Bohemorum conceſſêre: & partim timore potentiæ Ioannis, partim inuidia Vvladislai regis, libertatem ſuam Bohemis prodidêre. Miliziam uerò arcem epiſcopi Vvratislauienſis idem rex Ioannes per uim & fraudem interuertit. Quam ob rem diris aliquandiu pòſt Nankerus epiſcopus & anathemate regem præſentem, ſenatumq; Vvratislauienſem regis adiutorem deuouit, & ipſe cum omnib. presbyteris & monachis Vvratislauia exceſsit: nec tamen arcem recuperauit. Solus Bernardus Suidnicienſium dux, gener Vvladislai regis, & poſt eum filius eius unicus Boleslaus in fide & ſocietate Polonorum permanſère. Retinet etiamnum pleraq; omnis Sileſia ueſtigium uetuſtæ originis ſuæ à Polonis deductæ, penſionem, quam S. Petri numum uocant, cuius in ſuperioribus abundè meminimus. Quæ quidem per illa ipſa Sileſicæ defectionis tempora eò redacta eſt, ut numus tantum æreus, quem obolum uocamus, in capita quotañis penderetur, cùm antea tres oboli & cribrum auenæ in ſingulas familias pendi ſoleret. Sed nos Sileſios deinceps deſeramus, niſi ſicubi neceſſe erit propter lucem hiſtoriæ inſtitutę: iamq; ad Vvladislaū reuertamur: quē tot, tantæq; difficultates ſimul implicarant, ut ſingulis explicandis uix par eſſe poſſet. Nam ſollicitum eum faciebat erepta à Cruciferis Pomerania, & auulſa à Bohemis Sileſia: poſtremò crebræ Lithuanorū in Poloniā excurſiones, intendere eum animū ad externa illa bella nō ſinebant. Itaq; incertus conſilij deliberabat, quid faceret, & quò ſe primùm uerteret. Videbat Cruciferos non modò nō acquieſcere in Pomerania, ſed Dobrinenſi quoq; tractui inhiare, quem redactū penè in ſolitudinē à Lithuanis, ipſe nuper à Vvladislao duce Zemouiti fratris filio acceperat, cōceſſa ei, quoad uiueret, Lēcicia. Animaduertebat ita coniunctos eſſe cum Cruciferis Bohemos, ut ab eorū ſocietate auelli non poſſent, præſertim cum Sileſia in ditionem ſuam redacta nuper ineſcati, in ſpem totius Poloniæ occupandæ ꝑ eos

uenirent. Vterq; per ſe ſatis ualidus & potens hoſtis erat, nec tamen alter laceſsi poterat quin cum utroq; dimicatio futura eſſet. Iam Saxones quoq; Brandeburgenſes lingua & fœdere cũ Cruciferis cõiuncti, nõ defuturi ipſis eſſe uidebant, & alioqui imminebãt ipſi quoq; Poloniç per omnem occaſionem, & qua ui, qua fraude fines eius inuadebant. Intento autem in hæc bella regi, uel prodenda erat Polonia Lithuanorum populationibus, uel certè relinquendo ad excurſiones eorum arcendas præſidio militum deſtinendæ, minuendæq; uires, quæ ne integræ quidem aduerſus illos hoſtes admodum ſufficiebant. Aſſiduis enim excurſionibus iam has, iam illas oras Poloniæ, Lithuani uexabant. Ac per illud ipſum tempus etiam Poltouiam epiſcopi Plocenſis oppidum, ac centum triginta pagos, in Mazouia diripuerant, & incenderant. Neq; uerò facilè ij domari poterãt, cum neq; foris dimicandi copiam facerent, ſed rapta præda fugerẽt: & domi fluminũ obiectu, ſyluarumq; & paludum latebris, ac deniq; incultarum ſolitudinum uaſtitate tuti eſſent: ita ut ſi quis eis bellum inferret, ei non magis cum hoſte fugaci & inſidioſo, quàm cum uiarũ difficultatibus, cum intemperie cœli, & cum fame conflictandum eſſet. Itaque quod erat reliquum, placuit tentare ſi fortè eos mitigare ulla ratione & in ſocietatem pertrahere poſſet.

Poltouia direpta & incenſa.
Poltowſco.
Lithuanorum domandorum difficultas.

Ad quam rem perficiendam nonnullam ei ſpem faciebat, quòd communes ſibi cum illis hoſtes Cruciferos eſſe nouerat. Aſsidua nãq; bella Cruciferi cum Lithuanis uaria fortuna gerebant. Quam ſententiam cum frequens ſenatus comprobaſſet, mittuntur ad Gedeminum principem gentis, ſiue magnum ducem, quod nomen à Ruſsis acceptum, à Lithuanis quoq; uſurpari cœpit, legati, qui fœdus cum eo feriant, & filiam eius Cazimiro regis filio uxorem petant, nec dotem aliam ab egeno principe quàm captiuorum omnium Polonici generis miſsionem poſtulent. Non grauatè Gedeminus legatorum poſtulatis annuit: initaqúe cum Polonis ſocietate, ſine longa procraſtinatione ſponſam cum eis miſit. Quæ ingentibus omnis conditionis ſexus atq; ætatis captiuorum cateruis comitata, aduecta Cracouiam, religionemq; Chriſtianam à Nankero epiſcopo edocta, & ſacro lauacro initiata, Annæ nomen accepit, & ritu ſolenni Cazimiro ſextumdecimum annum agenti nupſit anno Chriſti 1325. Atq; ex eo tempore pleraq; omnis Polonia, magna ex parte uaſtata & inculta ſuperioribus bellis & populationibus barbarorũ, populoſior & cultior eſſe cœpit, dimiſsis ac deductis quoquouerſus agricolis, qui ex captiuitate redierant.

Gedeminus magnus dux Lithuanorum.
Polonorum cũ Lithuanis fœdus.
Cazimirus Vladislai regis filius Lithuanã uxorem duxit.
Dos Lithuanæ ſponſæ.
1325. ann.

Pace & ſocietate cum Lithuanis conſtituta, maiore iam fiducia, ſtudioqúe in Crucifericum bellum Vuladislaus rex cœpit incumbere, primũq; Mazouios & Saxonas Brandeburgenſes, qui utrique fœderati erant Cruciferis, ab eorum ſocietate auellere, ac proprij periculi intuitu, ne illis auxilia mitterent, deterrere inſtituit. Quocirca miſſo in Mazouiam exercitu è Cracouienſi & Sendomirienſi equitatu comparato, ferro & igni eam longè lateq; uaſtauit, & oppidum Plocenſe incendit. Sequenti deinde anno maioribus copiis coactis, per ſe ipſe in Marchiam Brandeburgenſem expeditionem fecit, magna Lithuanorum & Ruſſorum auxilia ſecum habens. Et ad Francofordiam uſq; cum infeſto exercitu progreſſus, cum nemo contrà prodiret, munitionum quidem oppugnationibus abſtinuit, populationes uerò in oẽs partes exerceri iuſsit. Inceſisq; plurimis pagis atq; uicis, magnum captiuorum numerũ & cæterã prædã ingentem abegit. Crudelius in eo bello ſe geſſere barbari, & magnã hoſtiũ cædẽ fecerũt, matronas atq; uirgines cõtumelioſè cõſtuprarũt, delubra ac templa paſsim prophanarũt, diripuerunt, & incenderũt. Memorat autem fortè & præclarum monachæ cuiuſdam facinus: quæ capta à Lithuano quopiam, cũ ad ſtuprum traheret, rogauit eũ ne ſibi uim faceret: mercedis autem loco promiſit, ſe eum edocturam eſſe, quî corpus eius uulnerari nullo unquã ferro poſſet. Quod cũ diſcere ille percuperet, iugulũ ei fortis puella præbuit, ut in ſe eius rei periculũ faceret. Credulus ille ſtricto gladio caput eius amputauit. Sic illa barbari libidinem eluſit, ſtuprũq; turpe honeſta morte euaſit. Dimiſsi Lithuani, per Mazouiã prædabundi domum reuertêre. Non tulit aũt uaſtationem illã Lithuanorũ Andreas quidã eques Mazouius. Verùm maiore ira inflãmatus, facinus audax & memorabile aggreſſus eſt. Nam cum ſe inter Barbaros inſinuaſſet, Dauidem præfectum Gartinenſem, inſignem inter Lithuanos uirum, in medijs caſtris ferro adortus obtruncauit, & inter tumultuantes fuga euaſit. Sequenti item anno Lithuani in Marchiam excurſionem fecêre: & cum cædibus & incendijs in obuia quæq; deſęuiſſent, prędã raptim abegêre. Cruciferi uerò cũ Venceslao Mazouiorum duce facto impetu in Cuiauiam, Couale arcem cœperunt & incenderunt. Non putauit ſibi diutiùs differendum eſſe bellum in Cruciferos Vuladislaus, qui ne pontificis quidem maximi authoritate, ut Pomeraniam ſibi redderent, commouebant: quin etiam ueteres iniurias no-

Poloni Mazouiam populãtur, & Ploſcũ incendunt.
In Marchiam Brandeburgenſem expeditio Vuladislai regis cum Lithuanis.
Francofordia ad Odram.
Lithuanorum crudelitas.
Monachæ facinus memorabile.
Lithuani Mazouiam uaſtant.
Andreæ audax facinus.
Lithuanorum Marchiam excurſio.
Couale arx capta & incenſa à Cruciferis.

1328. ann.
Pruſsicũ bellũ.
Culmenſis regio uaſtata.
Septentrionales populi expugnandarum munitionum imperiti.
Cruciferi & Mazouij uicti à Polonis.
Nankerus è Cracouienſi epiſcopa ad Vuratislauienſem tranſijt.
Ioannes Grotus epiſcopus Cracouienſis.
Ioannes Bohemorum rex in Pruſsiam cum exercitu uenit.
Dobrinum deditum, & Cruciferis traditũ.
Vuladislauia capta & incenſa.
Cechocinum epiſcopo Vuladislauienſi ablatum.
Prodigioſus partus duodecim filiorum.
Mazouia Plocenſis in ditionem Bohemorum uenit.
Pomerania Cruciferis donata à rege Bohemorum.
Dobrinum uenditum.
Ioannis regis uanitas.
Cruciferorum cum Bohemis altera in Poloniam expeditio.
Viſſegradum & Naclum capta & incẽſa.
Radeouia incenſa.
Racianzum captum.
De decimis Pomeranicis tranſactio.

uis cumulabant. Itaque in ſequentem annum, qui fuit 1328. expeditionem toti Poloniæ in Cruciferos indicit. A` Carolo rege Vngarorum genero ſuo non contemnenda auxilia impetrat, à Lithuanis itẽ atq; Ruſsis finitimis. Cum quib. omnib. copijs hoſtiũ fines ingreſſus, Culmẽſem tractũ oẽm uſq; ad Oſſam amnẽ flammis, cædib. & populationib. ꝑuaſtauit: nec tamen elicere hoſtes in aciem è munitionibus, in quas ſe abdiderant, potuit. Munitionum uerò oppugnatione prorſus abſtinuit, quòd & bene munitæ erant, & rudes tunc adhuc & imperiti oppugnationum Poloni erant: ut ſunt ferè hæ gentes, quæ ad Septentrionem habitant. Dimiſit deinde auxiliarios: ſuis uerò præcepit, ut Mazouiam infeſtarent. Quod cum factum eſſet, non multo pòſt excurrerunt uiciſsim Cruciferi cum Mazouijs in Cuiauiam. Quò cum properè noſtri accurriſſent, collatis ſignis fundunt hoſtes: & Mazouij ꝗdem cum duce ſuo Venceslao diffugerunt: Cruciferi uerò fortiter dimicãtes, ad internecionẽ unà cum Cõmendatore Torunẽſi cęſi ſunt. Hoc anno Nankerus epiſcopus Cracoui. ad epiſcopum Vvratislaui. lite duorum competitorum per ſeptẽ annos uacantem translatus, Cracouiæ ſucceſſorem accepit Ioannem Grotũ Slupecium, Ioannis papæ authoritate ultrò datum, cũ quo adoleſcens Bononiæ familiaritatem contraxerat. Inſequenti anno Ioãnes rex Bohemorũ à Cruciferis in auxiliũ uocatus, cum grandi exercitu uere ineunte in Pruſsiam aduenit, & cum Cruciferis ſe cõiunxit. Arx inde Dobrinenſis diu & acriter oppugnata & labefactata, deditionem tandem fecit, dedente præfecto Paulo Spicimirio, cognomento Ogono Palatino Lencicienſi: eiectisq; Polonis, Cruciferorum præſidio concedente Bohemo, munita eſt. Vexabãt tñ noſtri carpebãtq; hoſtilem exercitũ, & ex inſidijs in pabulatores & ꝑdatores crebrò impetũ faciebãt: cõmeatũ quoq; qui Viſtula ſupportabat̃, expugnatis nauib. intercipiebãt. Sed in uniuerſę rei dimicationẽ, cũ eſſent longè impares, nõ ueniebãt. Itaq; hoſtes motis ex Dobrino caſtris, trãſmiſſoq; Viſtula flumine, Vuladislauiã oppidũ adorti, primo impetu cœperunt, & exuſſerunt. Et ab epiſcopi ſacerdotumq; cæde abſtinuêre. Cæterùm edixerunt eis, ne quod omninò ædificium ibi denuò excitarent. Cechocinenſe quoq; territoriũ, qđ in ditione epiſcopi erat, abſtulére. Erat autem tunc epiſcopus Vvladislauienſis Matthias Golanzeuius, cognomento Paluca, Slauunici Caſtellani Naclenſis filius, gente Toporus, qui Gerardo Auinione mortuo à pontifice Max. ſuffectus fuit. De cuius prodigioſo ortu illud memorat̃, Matrẽ eius duodecim filios uno partu edidiſſe: uerùm ex ijs unum illum uixiſſe, reliquis, mox ut nati erant, mortuis. Deinde in Mazouiam pariter ingreſsi Bohemi & Cruciferi, eamq; crudeliter depopulantes, eò adegere ducem gentis, ut ſe Ioanni quaſi iuſto Polonorum regi ſubijceret. Quí nam uerò is dux fuerit, Dlugoſſus non memorat: ſed Venceslaum fuiſſe indicant Ioannis regis literæ, quæ extant in archiuio regio: quibus ille teſtatur, Venceslaum à ſe Mazouiã, & pręſertim Plocenſem, Viſſegradenſem, & Goſtinienſem iure feudi, ut uocant, obtinere. Dum aũt iuſti uideri, q̃ eſſe malunt Cruciferi, ne iniuſtè ac per uim Pomeraniam uſurpaſſe dicerent̃, perfecerunt precib. atq; precio apud Ioannẽ regem, ut ſibi Pomeraniam iure ſempiterno donaret. Cuius donationis exemplum eſt apud Dlugoſſum. Dobrinũ quoq; idem ipſe Ioañes, quatuor millib. & octingentis ſexagenis (ſic enim appellat) Pragenſibus eiſdem Cruciferis ſe uẽdidiſſe conſignatis literis teſtatur, ea ꝗdem lege, ut eos priuilegio pontificio à pẽſione decimarum ex eo territorio liberet: nec aliter pacem faciat cum Vvladislao, qui ſe aſſerit regem Cracouiæ (ut eius uerbis utamur) quàm ſi is, itemq; Zemouiti fratris eius filius omni iure terræ Dobrinenſis ſeſe abdicârit. His peractis ingruente hyeme, reduxit Ioãnes exercitũ, & ſtulta uanitate, de ſubactis & ad religionẽ adactis Barbaris triumphauit. Aeſtate uerò ſequẽti, matureſcentib. ſegetib. conuenit rurſus magnus Germanorũ & Bohemorum militum mercenariorũ numerus ad Cruciferos: & cõiunxerãt ſe cum eis Liuonienſes quoq; iã inde ab initio. Cum qb. copijs illi facto impetu in finitimas oras Poloniæ, Viſſegradũ Cuiauienſe & Naclũ arces ui, ſed non ſine magna ſtrage ſuorũ cœpe, & exuſſêre. Nã Radeouiã noſtri cremarant, ne capta receptaculũ eſſet hoſtib. ad excurſiones. Apud Raciãzũ epiſcopi arcẽ diutiùs morati ſunt, & multos fortes uiros in oppugnatione eius arcis amiſerũt, q̃ à multis ea nauiter defendebatur. Ad extremum tñ ea quoq; potiti ſunt, adempto puteo, qui ſolus ijs qui in arce erant, aquam ſuppeditauerat. Itaq; ibi maiorem exercuêre crudelitatẽ in omne genus hominũ, ut uulnera ſua, cædẽq; ſuorũ ulciſceret̃. Paucos de nobilitate cũ ira iam deferbuiſſet, uiuos ſeruarũt: in quib. erãt inſignes, Suẽtoslaus frater epiſcopi, & Vincẽtius Caſtellanus Starogrcdẽſis. Quos oẽs epiſcopus quadringentis marcis pecuniæ redemit. Adhæc ut bona ſua recuperaret, pepigit idẽ cum Cruciferis, ut ſenos mo-

dò

dò groſſos annuos in iugera decimæ nomine,tã ipſe quàm ſacerdotes eius omnes de Pomeranienſib.agris acciperent.Qua re uehementer acciſi ſunt reditus Vvladislauienſis epiſcopæ.Tandem ubi aduentare Vvladislaum regem cum magnis copijs, & Vngarorũ, Auſtriorum atq; Lithuanorũ auxilijs Cruciferi accepere,omiſſa oppugnatione alienorũ, ad ſua defendenda redierunt. Poſteaquã aũt hoſtium fines Vuladislaus attigit, exerceri longè lateq; populationes in tractu Culmenſi iuſsit, nec ullũ crudelitatis genus ab iratis omiſſum eſt.

Vuladislai regis cum exercitu ingreſſus in Prußiam.

Deruanza.

In trãſmittẽdo Deruancia aliquantũ difficultatis fuit. Nam uada eius fluminis ripasq; Cruciferi caudicib.ac ſudib.per longũ ſpaciũ impedierãt: ipſiq; in ulteriore ripa caſtra metati,trãſire noſtros prohibebant.Rex facta ibi aliquot dierũ mora, inuentoq; uado liberiore ad moletrinam Lubiciam,cùm animaduerteret,quo ſe cunq; ipſe uerteret, hoſtem ſibi occurrere,delectas aliquot turmas occultè prope id uadum reliquit:ipſe cum cætero omni exercitu aduerſo ab eo loco itinere,uerſus Brodniciã ire pergit: conſequunt hoſtes,nihil de fraude ſuſpicati.Ibi noſtri ut iuſsi erant,è latebris prorumpentes, uadum præſidio uacuum ſuperant,fumoq; ſignũ dant ſuis.Quo uiſo, rex citato agmine retro unde ꝓfectus erat reuertitur,& fluuiũ traijcit.Grauiorib.utebant equis hoſtes, itaq; nõ potuere tempori ad uadũ noſtris occurrere,aduẽtantiumq; uim ij, qui primi de noſtris trãſmiſerant,fortiter ſuſtinuere,donec omnis exercitus traiecit,& ad ordines redijt. Cruciferi inopinata re perculſi ceſſere noſtris pugnãdi copiã facientib. dilapſiq; in munitiones ſe ſe recepere.Ibi uerò noſtri effusè agros,pagosq; hoſtiles uaſtarunt,uillas,uicos, & ſuburbana munitiorum oppidorum,qualia ferè ſunt in eorum ditione,exuſſerũt. Deinde præmiſſa in Poloniam præda omni,Dobrinenſem orã ingreſsi ſunt:& arce Dobrinenſi tentata,cum eam,egregiè tutantib.Cruciferis,capere non poſſent,re infecta redeuntes,quicqd erat reliquum in Culmenſi tractu uſq; ad Oſſam amnem ferro & igni abſumpſere.Pruſsia ultra Oſſam,quæ iam Cruciferis parebat,erat reliqua. Quam cum noſtri in actam dimiſſuri non eſſe uiderentur,tunc demum Magiſter cum primoribus Cruciferorum, qui Grudenti ſiue Gruzanzi erant, de pace uel inducijs cum Vuladislao rege agere cœperunt. Induciæ in annũ factæ,ea cõditione,ut Dobrinẽſem arcẽ atq; tractũ & Bydgoſtiã Cruciferi Vuladislao mox redderẽt.De Pomerania uerò Carolus Vngarorũ & Ioañes Bohemorũ reges arbitri capti.

Deruanciæ fluuij traiectus.

Grudzianz.

Induciæ inter Polonos & Cruciferos.

Quanquã Carolum tunc aduerſus caſus unà cum uxore & liberis pene perculit.Felicianus enim quiſpiam de Zaachorum familia ſtricto gladio in cœnaculo ipſum adortus,ſed fruſtratus ictum,dextram modò eius leui ictu perſtrinxit. Reginæ quatuor digitos dextræ manus amputauit.Filios uerò pædagogi accurrentes obiẽctu corporũ ſuorum ꝓtexere.Mox parricida à Ioanne Patocio nobili iuuene proſtratus, cõcurſu ſatellitũ regiorũ mẽbratim diſſectus eſt.De cauſa ſceleris uariãt authores. Nonnulli affectaſſe eum tyrannidẽ uolunt: alij ſtuprum Claræ ſorori ſuæ à Cazimiro reginæ fratre,ipſa conſcia & conciliatrice illatum,ulciſci eum uoluiſſe memorant. Nec ita multo pòſt idem Carolus cum Bazarado Tranſalpinenſium Valachorũ palatino temerè bellũ intuliſſet,ab eo per dolum profligatus,uix cum paucis effugit.

Caroli Vngarorum regis periculum.

Bazaradus Tranſalpinenſium Voieuoda uicit Carolum regem Vngarorum.

Rebus ita cum Cruciferis conſtitutis,reduxit Vuladislaus exercitum,auxiliaq; dimiſit.Liberati præſenti metu Cruciferi,minus iam pacem capere:nec Bohemũ ad arbitrandũ de Pomerania, ſicut cõuenerat,adducere,cũ Carolus rogatu Vvladislai præſtò eſſet.Paruo deinde momẽtò, ut fit,ad renouandũ in ſequentẽ annũ,qui fuit 1331.bellũ impulſi ſunt. Comitia Vuladislaus rex æſtatis initio apud Chencinos habuit.In his cùm alia nõnulla de republ. ſalubriter de amplíſsimi conſilij ſententia conſtituit,tum ꝙ graue ſibi & periculoſum bellũ cum Cruciferis impendere nõ ignorabat,ætatẽq; ſuã ingraueſcentẽ,& uires magnis laborib.& aduerſis rebus attritas & afflictas conſiderabat, Cazimirum filium unum & uiginti años natũ maiori Poloniæ toti præfecit,ut fama nominis eius non tam facilè ſe Bohemi & Saxones cõmouerent:ad hæc ut in tuto is eſſet,ſi quid ſibi aduerſi in Pruſsico bello accideret.

1331. ann.

Chencinenſia comitia.

Chenciny.

Cazimirus regis Vuladislai filius maiori Poloniæ præfectus.

Grauiter tulit Vincentius Samotulius ſiue Pomeranius (utroq; enim modo cognominatus eſt) palatinus Poznanienſis,gente Nalencius,præfecturã illam ſibi ademptam eſſe,ignominiæ loco id ducens.Simul autem uerebatur,ne priuatas inuidia & odio populari conflagraret,cum non uſq;quaq; rectè iuſteq; magiſtratũ geſsiſſet: itaq; ira & metu peſsimis conſultoribus uſus,clàm ad Magiſtrum Cruciferorum Mariẹburgũ profectus eſt. Et cauſis aduentus ſui expoſitis,molienti ſua ſponte bellũ aduerſus Polonos facilè perſuaſit, ut in maiorem Poloniam expeditas copias mitteret,quòd ibi non modò magna præda potiri,ſed & munitiones pleraſq; & Cazimirum regis filium ſua ſuorumqúe,opera facilè in poteſtatem poſſent redigere.Præfecti copijs Theodoricus Aldenburgius Marſalcus, &

Vincentius Samotulius tranſfugit ad Cruciferos.

Cruciferorum expeditio in maiorem Poloniam.

Otto Luterbergius, de ſententia Vincentij omnia facere iuſsi ſunt. Qui traiecta apud Toruniam Viſtula profecti, parum abfuit quin Breſte & Inouuladislauiam ex improuiſo caperent, ni citato curſu, armorumq; & uexillorum forma ꝓditi ab ipſis uſq; portis cõcurſu noſtrorũ cũ ignominia ducẽtis amiſsis repulſi eſſent. Nec eis tũc uacabat oppugnationi oppidorũ inſiſtere, ad aliud lõgè maius facinus ꝓfectis. Cuius pagẽdi ſpẽ oẽm in celeritate, noſtrorũq; ſecuritate ponebãt. Itaq; magnis & occultis itinerib. in maiorẽ Poloniã perueniunt: & capta primo impetu, exuſtaq; Slupcia Poznaniẽſis epiſcopi oppido, continuato itinere Pyſdros contendunt, in quo oppido Cazimirum eſſe didicerant: magnoq; impetu adorti oppidum non munitum, facilè eo potiuntur. Sed euẽtus eorũ ſpei non reſpondit. Paulo em̃ antè Cazimirus de aduentu hoſtiũ factus certior, cum paucis comitib. oppido ſe eiecerat, & in proximã ſyluã recepat. Quamobrem irati Cruciferi, ac dolore amiſſę prędæ, cuius cauſa maximè uenerant, incenſi, omni crudelitate in oppidanos deſæuierunt: direptumq; oppidum cum templis, & ſacris iuxtà prophanis rebus omnib. exuſſerũt. Dein de uiciniam omnem cis & trans Vartã ferro & igni depopulati ſunt. Atq; inde cum ingẽti præda retrò unde uenerant abiere. Probauit ea expeditione Vincentius fidem ſuam Cruciferis. Itaq; & tũc honorificè pro nauata opera muneratus eſt, & maiorib. promiſsis oneratus, in maiore precio deinceps apud eos eſſe cœpit, ſic ut eius arbitrio multa in eo bello gererentur.

Slupcia incenſa.
Pyſdri capti et incenſi.
Cazimiri fuga.

Cum aũt maior militum numerus ex inferiore etiam Germania & è Liuonia ad eos confluxiſſet, rurſus eadem æſtate uexare Poloniam, quã parte intacta adhuc eorũ populationibus erat, ſtatuunt: eò ſcilicet adacturi Polonos cladib. domeſticis, ut ſibi ius omne in Pomerania, atq; aliquid etiã præterea lubẽtes concederent, pacemq; redimerẽt. Profecti igitur cõpoſito & pacato agmine per Cuiauiam, ꝗ eam reuertentes ſuę ditionis facere deſtinabãt, in Lencicienſem tractum inſultum faciunt, arcem ui capiũt & incẽdũt, pagos & oppida crudeliter uaſtant. Deinde in Caliſsiẽſem oram iter flectũt: qua omni ꝑuaſtata, oppido tñ potiti non ſunt, non ſine cæde inde reiecti. Vbi cum quinq; dies cõmorati, Ioannẽ Bohemorũ regem fruſtra expectaſſent, ꝓgreſsi longiùs populãdo, Gneznã, Znenã, Naclũ, Srodam, Pobediſcos, Clecicũ, Coſtrinũ oppida, ac circumiacentes pagos diripuerunt, & exuſſerunt, ne tẽplis quidem & monaſterijs, ſacriſq; rebus ſacrilegas manus abſtinentes. Reliquias tamen diui Adalberti cupidè quæſitas, ſed occultatas à miniſtris templi, non inuenere. Hagecus memorat, regem Bohemorum hoc anno primùm in Langobardiam, mox aditis Gallijs contra Auſtrios magnis Vngarorum & Polonorum auxilijs adiutos, proſpero ubiq; ſucceſſu expeditionem feciſſe: inde Lucemburgum & in Gallias iterum profectum eſſe. Et quaſi hoc parum ſit, addit Ioannes Dubrauius epiſcopus Olomucenſis (cuius hiſtoriam Bohemicam latinè conſcriptã nunc primũ cũ hæc recognoſceremus, editam uidimus) tertiam quoq; cõtra Fridericũ Myſnenſem expeditionẽ inter duas ſuperiores interiectam. Sed horũ fides penes authores eſto. Nos ad Cruciferos reuertamur. Qui deinde in Siradienſem tractum impetum fecerũt, & pari celeritate uniuerſam percurrentes, ferro & igni cuncta uaſtarunt. Quo incendio Siradia, Vneouia, Vartha, Stauus, Schadecum oppida pleraq; cum arcibus conflagrarunt. Nec matronarum & uirginũ etiam Deo dicatarũ pudori uſq; parſum eſt. In direptione aũt Siradiẽſis monaſterij cum præſes ſodalitatis, quem Priorem uulgò uocant, Hermannum Elbingenſem commendatorem Elbingæ cognitum agnouiſſet, cędemq; innocentium hominum, qui eò cũ facultatib. ſuis cõfugerant, atq; direptionem monaſterij ſui ſupplex deprecaretur, Pruſsico uerbo, Nepreſt, quod eſt, non intelligo, ab eo reiectus eſt. Quaſi non ſatis eſſet re ipſa barbaro, niſi & lingua id profiteretur. Ad Caliſsiam deinde expugnanda reuertêre: ſed amiſsis nõnullis militibus, poſt paucos dies re infecta diſceſſere. Eſt enim permunitum id oppidum, nõ tam arte quidem, ꝗ ſitu & natura loci: nempe à Proſna flumine latiùs, ut in magna planicie, reſtagnante ambitum. Hinc Coninenſe oppidum & territoriũ uaſtarũt. Porrò qui apud Nezamyslum lacum & Gluſsinum oppidum habitabãt, equeſtres pariter & agreſtes, munito loco ſe cum uxoribus, liberis, & familijs, cum gregib. & armentis, & cæteris facultatibus ſuis continebant: ductaq; foſſa ad ſeptem milliaria, & lacu in eam immiſſo, aditum ad ſe hoſtib. præcluſerant. Qua re cognita Cruciferi, magnitudine prædæ allecti, tria millia equitum ad expugnandũ locum mittunt. Quibus uenientib. noſtri cum paucis turmis à rege ad huiuſmodi caſum ſubmiſsis ad aggerẽ intrepidè occurrunt: conſertoq; ꝓlio, fuſos & impeditos ingenti ſtrage interficiũt, ita ut pauci admodũ manus noſtrorũ, longè agiliorib. equis utentium, effugerẽt: quin & alijs locis opportunis eos palantes & liberiùs prædas agẽtes noſtri excipiebãt atq; trucidabãt. Neq; em̃ lõgè Vvladiſlaus

Cruciferi in Poloniam rurſus.
Lencicienſis arx capta & incenſa.
Caliſsienſis tractus uaſtatus.
Gnezna, Znena, Naclum, Sroda, Pobediſci, Clecicum, Coſtrinum oppida direpta, & incenſa.
Ioannis Dubraui epiſcopi Olomucenſis hiſtoria Bohemica.
Siradienſis tractus uaſtatus.
Siradia, Vneouia, Vartha, Stauus, & Schadecum arces & oppida incenſa.
Nepreſt.
Caliſsia defenſa.
Caliſsiæ ſitus.
Coninum uaſtatum.
Cruciferorum ſtrages apud Nezamyslum lacum.

laus rex cũ nõ contẽnẽdis ſuorũ copijs aberat,ſed nuſq; certo loco figebat pedẽ,nec aude
bat p̃lio rẽ cõmittere:nõ ignarus,quantũ eſſet robur Germanicarũ phalangũ,& cataphra
ctorũ equitũ.Diſcruciabat̃ aũt ſumoperè,uidẽs patriã chariſsimã tam imaniter uaſtari, fla
grãtes & fumãtes circũquaq; pagos & oppida,& innumerabilẽ penè hominũ omnis ge-
neris atq; ordinis multitudinẽpartim cęſam,partim captã.Augebat dolorẽ eius,ꝙ neq; o-
pẽ ullã reb.ſuis tã calamitoſis afferre,neq; hoſtẽ ulciſci ꝓcliue ſibi eſſe arbitrabat̃. Cũ igit̃
inops conſilij,animũ in oẽs partes uerſaſſet,una tandem uia utriuſq; rei expediendæ ipſi
ſe oſtendit,nimirum,ut Vincentium ſibi recõliaret:eiuſq; proditione,uel circũueniret hõ
ſtes,uel conſilia eorum perturbaret. Intelligebat enim quantum in eo momenti Cruci-
feri ponerent.Itaque ſecretò per internuncios eum hortatur,ut afflictæ ac penè ꝑditæ pa-
triæ miſereat̃,impunitatẽ admiſsi pollicẽs.Addit alia,q̃ ad flectendũ, pacandũq; eius ani
mum ualitura eſſe iudicabat:nec malè ipſi conſiliũ hoc cecidit.Subijt enim animum Vin-
centij patrati ſceleris pœnitentia.Reputabat ſecum diligentius,quantã infamiæ ſempiter
næ notã nomini ſuo, familiæq; inuſtam ad poſteros eſſet trãſmiſſurus.Itaq; ꝓditionis mẽ
moriã obliterare,& recẽti beneficio priorẽ iniuriam obſcurare ſtatuit:cõſtitutoq́; tẽpore,
nocte quadam,per ſpeciem exploratoris è caſtris Cruciferorum egreſſus,ad regem uenit,
ueniam ſupplex petijt,& impetrauit.Deinde regem ad conſerendas cum hoſte manus a-
nimat.Docet in tanta multitudine plurimam eſſe fæcem hominum inermium & imbel-
lium.Si noſtri uiri eſſe pergerent, & in inopinantes impetum facerent,fore ut uel pertur
batos opprimerẽt,uel certè fracta prima hoſtium acie,cęteri neq; uim noſtrorũ ſuſtinerẽt,
& in fuga ſe inuicem impedirent.Sibi uerò eas partes ſumit, ut hoſtẽ ab omni ſuſpicione
prælij auerſum fallat:ac deinde intentum in pugnã,à tergo cũ ſuis adortus,noua re pertur
bet.His ita conſtitutis,in caſtra Cruciferorũ reuertit̃,nihil à Polonis ꝑiculi ipſis eſſe renũ-
ciat:regẽ pauidũ & conſciũ uirium ſuarũ non diutius exercitũ tenere,ut laceſſere eos ſta-
tuiſſe.Qđ ubi accepe Cruciferi,ſublata ſpe p̃lij,cum ſatis iã debacchati in Polonia eſſent,
& ingentem prædam uix traherent,ad hæc imbrib.& frigorib.autumnalib.urgerentur,re
uerti in Pruſsiam incipiunt.Et quoniam præda grauib.& impeditis,lentius progredi ne-
ceſſè erat,Ottonẽ Brundorfiũ cõmendatorẽ magnũ,& Ruſſum Plauiũ cum expeditiori
parte copiarũ ad expugnandũ Breſte ex itinere p̃mittunt.Iam extremũ agmẽ ad Bleuum
ſiue Ploſce pagũ prope Radeouiã peruenerat,ubi latè patẽs eſt planicies, ita ut opportu-
nior is locus ad præliũ eſſet noſtris,equitatu maximè ualentib.q̃ hoſti, cũ ſubitò illuceſcẽ
te die ij,q extremas ſeruabãt excubias,renũciant in caſtra,Polonorũ exercitũ adeſſe. Non
creditũ eſt narrãtib.Vincẽtio maximè omnia ſibi exploratiora eſſe affirmãte, donec ſtrepi
tus aduentantiũ, & hinnitus equorũ exaudiri cœptus eſt:nam cõſpectũ dẽſa nebula adi-
mebat:& tñ non credebãt noſtros,quos penitùs cõtempſerãt, rem uniuerſæ dimicationi
cõmiſſuros:ſed abeuntiũ modo iter ſolitis adequitationib. & particularib.certaminib.im
pedituros.Vbi uerò aciem ad dimicandũ inſtructã cum ſignis adeſſe ſenſêre, tũc demum
tumultuari, & ad arma cõclamare primores:perturbari re noua cætera multitudo, cũ uix
armãdi ſe ſpaciũ haberẽt qui pridiana crapula & ebrietate grauati & ſopiti,claſsico exper
gefacti erant,& ſemiſomnes,quid́ nam rei eſſet,alius alium percontarentur.Inſtructis tã-
dem utcunq; primis ordinib.in aciem ꝓdeunt:catheniſq; per baltheos primorum militũ
immiſsis,ordines & phalangẽ colligãt,ne perrumpi & perturbari ab equitib.noſtris poſ-
ſet.Rex q̄a nebula caliginoſa incerta omnia reddiderat,parumper impetũ ſuorũ inhibuit,
dum ea reſideret:atq; interim milites graui oratione ad pugnã incitauit: quæ huiuſmodi
fuiſſe fert̃.Non uos latet,milites,cum quib.nobis hoſtib.res ſit,nẽpe qui beneficiarij ſunt
maiorũ noſtrorũ,acciti in hęc loca,& liberaliter inuitati,ut eis auxilio eſsẽt, cõtra uicinos
barbaros:nũc ij ingrati & impij ꝓ maximis beneficijs parricidialia arma in nos cõuertêre.
Pomeraniã nobis ſurripuêre uerius q̃ eripuêre,itẽq́; Cuiauiam penè oẽm:reliquę etiã in-
hiãt:neq; hoc ſatis illis eſt.Cernitis iam oẽm ferè Poloniã crudeliter ab eis uaſtatã,popula
tos agros,incenſos pagos,euerſa oppida,aratores ueſtros ignominioſè necatos: parẽtes,
coniuges,liberoſq; ueſtros dulciſsimos uel cæſos,uel in fœdam & contumelioſam ſerui-
tutem abſtractos:quorũ quidem ploratus & eiulatus miſerabiles exaudire poteſtis. Ad-
ſunt enim propè,& proditi fidem ueſtram incuſant: implorarent, ſi uos adeſſe intellige-
rent.Quid ego commemorem profanata ac direpta tẽpla Dei Opt. Max. & monaſteria?
abreptas ab ipſis aris & adytis ad inceſta ſtupra monachas? reſperſa ſanguine innocenti-
um hominum & ſacerdotum,qui pro ueſtra ſalute & incolumitate huius regni ſacra facie
bant,ueneranda Chriſti Ieſu myſteria? Hæc uos pati poteſtis, milites? tam ferrei eſtis, ut

Phalanx & cataphracti Germanorum.

Vincentius Samotulius redit in gratiam cum rege.

Ploſce pagus clade Cruciferorum nobilis.

Vuladiſlai regis ad milites concio.

Cruciferorum crudelitas & impietas.

uos ueſtrarum coniugum,ſororum,& filiarũ ad ſtupra truciũ Teuthonũ aſſeruatarũ non miſereat? Tam duri,ut non paruorũ liberorum & fratrum ueſtrorum miſera conditione commoueamini:quos Germani milites cauponib.lanijs,coquis, & meretricib.in intima Germania in perpetuam ſeruitutem addicent? At ſacra quidem tam indignè,& cõtumelioſè attrectata ferre non debetis,acrius ac promptius pro his ſemper maiores ueſtri, quã pro liberis & coniugib.nedum pro facultatib.ſuis dimicarunt.Quid uerò? Creditis conſceleratos hoſtes malis noſtris iam ſatiatos,aut modũ ullum cupiditati & crudelitati ſuæ poſituros eſſe? Non facient profectò,niſi uos ſedib.ueſtris omninò ꝓpulerint, aut ſanguinẽ ueſtrum ꝓrſus exſorbuerint,nomẽq; extirparint:niſi uos fugit gentis im̃anitas, humanis hoſtijs olim deos placare ſolitæ.Sed ne ego uirtuti ueſtræ diffidere uideor, quos tam diligenter in hoſtem tam trucem incitare inſtituerim:quaſi uerò nõ per me ſteterit hactenus,ne cum eo manus confereretis.Fateor equidẽ,ad hanc uſq; diem obſtitiſſe me ſedulò uobis prælium flagitantibus,& uel hoſtium, uel ſi ita ſors tuliſſet, ueſtro ipſorum ſanguine patriæ flagrantis incendia reſtinguere cupientibus. Sed meliorib. rebus & minori diſcrimini uos ſeruaui,milites.Neq; enim ſemper apto marte bella gerenda eſſe exiſtimo. Arte doloq; utendum,ubi impar ſis uiribus.Plurimum etiam momenti habet temporum & locorum opportunitas.Ita ſępè maximos hoſtium exercitus à paucioribꝰ noſtris fuſos, ꝓfligatosq; reperiet,qui ueterũ reminiſci uolet.Nunc ita nobis inſtructa,expeditaq; ſunt omnia,ut diuina iuſtitia,quæ proculdubio fauebit iuſtiori cauſæ,& ueſtra uirtute fretus, confidam in manib.nos habere uictoriam,daturosq; nobis illicò perfidos & impios hoſtes condignas ſcelerum & audaciæ ſuæ pœnas. Primùm em̃ certũ exploratũq; habeo, multitudine eos nobis præſtare,non uirib. Quanq; ne multitudine quidẽ iam ſuperant. Nuper em̃ florem ipſum & robur exercitus ſui ad ſubigendam reliquam Cuiauiam pręmiſerunt.Fex ferè imbellis cum captiuis,ſarcinis,& impedimentis manſit. Neq; par illis nobiſcum dimicatio eſt.Illi enim mercede conducti ferè,& alienum bellum belligerãtes, & multorum ſcelerum ſibi cõſcij,minus ſtudij,minusq; animorũ ad prælium afferẽt. Vos pro ijs rebus quæcunq; ſunt chariſſimæ,& pro patria ipſa iuſtà & pia arma ſumpſiſtis.Tũ autem ſecuri hi dudum,& ſoluta omni diſciplina militari,re noua & inexpectata conturbantur.Auditis enim clamorem illum diſſonum & inæqualem,timoris argumentum.Aſpicitis curſitationem trepidationemqúe ad ſigna concurrentium,imò uerius fugam circumſpectantium.Poſtremò ita nobis conſtitutum eſt,ut eos in pugnam intentos, ſi modò primũ ueſtrum impetum ſuſtinebunt,alius & inopinatus hoſtis à tergo inuadat.Vincentius is eſt palatinus quondàm Poznanienſis,cuius ope & conſilio in primis nituntur. Is nãq; iuſtas iras ueſtras hoſtium capitib.placare,& nouis meritis priorem infamiam delere decreuit. Agite ergo milites,impigri & alacres pugnã capeſſite, totq; millia captiuorum fratrum,liberûm,coniugum,& aratorũ etiam ueſtrorum uindicare:cæſos ulciſcimini,fumantesq; adhuc pagos & uicos ueſtros inuiſo cruore reſpergite,imperium & libertatem ueſtram defendite:quæ utraq; in diſcrimen ueniunt, ſi quid fortè, quod omen Deus auertat,titubaueritis. Deniq; Deum piorum adiutorem, & ſcelerum atq; flagitiorum contaminatorumq; ſacrorum ſuorum,& religionis ſacroſanctæ ultorem inuocate. Hæc elocutus,ubi alacres & incitatis animis pugnam poſcentes aſpexit, & iam nebula reſidere cœperat,canere ſigna iuſsit.Prima de quinq; aulicorum acies, quæ erat firmiſsima,magno impetu & infeſtis animis in hoſtes inuehitur.Excipiunt illi qui contrà conſtituerant non impigrè.Deinde cæteræ acies concurrunt,præter ſubſidiarias.Pugnatur utrinq; ſumma contentione,neq; quiſq; pedem referebat,& magis quiſq; ferire hoſtem ꝙ ictũ declinare ſtudebat.Adeſt omnib.locis Vuladislaus ſuos animãs, & feſsis integros ſummittẽs, ipſe indefeſſus,ꝙuis effœto & ſenili corpore. Feruеſcente aũt prælio , cũ Vincentius adhuc nuſꝙ appareret,ſubuereri iam rex cœperat,ne quẽ is dolũ necteret. Circũſpiciebãt & milites memores promiſſorũ regis:cũ ille à tergo hoſtium ſublato clamore cum ſuis impetum in extremos auerſos,quẽadmodũ cõuenerat,fecit. Ibi uerò turbari illi noua re perculſi,primi quoq; exaudito pòſt ſe clamore ac tumultu reſpicere, & ſciſcitari inter ſe, quidnã id eſſet.Inſtant noſtri acrius reſpectantibus & remiſsius pugnantibus. Nec mora,cæſis ducibus,totas acies ancipiti prælio perterrefactas conuertunt. Fit longè maior fugientium ſtrages,ꝙ quæ dudum pugnantium fuerat.Adeò nanq; dolori,iracundiæq; Poloni indulgebant,ut neminem uiuum ſeruarent. Et iam plena uictoria potiti eſſe uidebant, cum ecce longo interuallo,utpote diſcuſsis iam prorſus nebulis, nouas copias hoſtium effuſo curſu aduenire adſpiciunt.Erant autem ij quos ad Breſte capiendũ præmiſſos eſſe dixi-

Germani olim humanis hoſtijs deos placarunt.

Prælium.
Aulicorum acies.

Vincentij Samotulij proditio.
Cruciferi uincuntur.

diximus:qui certiores facti de noſtrorum aduentu,ſuppetias ſuis ueniebant.Ibi Vuladiſlaus captiuis aliquot nobilioribus cum præſidio retrò amandatis, & paucis cohortatus milites,ne labori ſuccumberent,neu ſibi partam uictoriam eripi ſinerent, mox in uenientes impetum facit,ne quod eis clade ſuorum conterritis, & fugientium multitudine inter ordines ſeſe immiſcente perturbatis,colligendi ſeſe ſpacium daret. Nec par ſuperiori prælium illud fuit.Non enim uim noſtrorum recẽti uictoria ferocium hoſtes ſuſtinuêre. Itaqꝫ paruo negocio uertũtur in fugam.Nec tamen multi euadere potuêre, graui armatura & longo curſu defatigatis equis pariter & militib.alioqui etiã laboris impatientib. Cæſa feruntur his duob.prælijs hoſtiũ ſupra uiginti millia.Tametſi Dlugoſſus quadraginta millia refert:de noſtris quingenti,uel ut apud alios reperio, triginta tantũ de promiſcua multitudine:ac duodecim de nobiliorib.cecidêre.Inter quos inſignes fuêre,Zegota Morauicius Cracouienſis,Criſtinus Oſtrouius Prendotæ Caſtellani Cracouienſis filius Sendomirienſis,ſigniferi,& Iacobus Suinſcius Caſtellanus Zarnouienſis. Tam paruo tam inſignis uictoria noſtris conſtitit.Caſtra hoſtium opulẽta capta ac direpta.Noſtri captiui ſoluti,ubi ingens fuit inter fratres,coniuges,neceſſarios,parẽtes & liberos mutuo ſibi quaſi poſtliminio redditos gratulatio.Dies quo hæc geſta ſunt,fuit uiceſimuſſeptimus Septẽbris:qui dies trãslatis diui Stanislai oſsibus feſtus eſt apud Polonos. Et quoniam ad ueſperum ferè pugnatum erat,reliquum diei illius, & mox ſequens curandis & reficiendis corporib.data eſt.Poſtero die cæſorum quẽ dixi numerus recognitus & ſpolia lecta ſunt. Ibi rex obequitans,fortè conſpicatus eſt unum de ſuis,hominem equeſtris ordinis multis uulneribus debilitatum,reſupinato corpore iacentem, & ilia per uulnus effluentia manibus cohibentem:conuerſusqꝫ ad comites,Quàm magnus hic eſt,inquit,huius uiri cruciatus.Reſpondit ille:Maiorem eſſe eius qui in eodẽ pago malũ uicinũ habeat,qualẽ ipſe expertus ſit.Rex,contrà,Bono,inquit,animo es.Iſtoc ego te malo liberabo,ſi uixeris.Et ſublatus,curatusqꝫ,totum pagũ amoto malo uicino regia munificẽtia adeptus eſt, inſuper p̄clarũ uirtutis teſtimoniũ cõſecutus,ad poſteros trãſmiſit, ut ſtẽma eius familiæ,quæ tres haſtæ trãſuerſæ ſunt,Ielitorũ,hoc,eſt iliũ nomine appellet̃,cũ prius Kozlerogi ab hirci cornib.diceret̃.Fuit aũt is Florianus cognomẽto Sari.Vincẽtius palatinus ob nauatam bene opã nõ modò impunitate donatus,uerùm etiã abrogata infamia, priſtino honori reſtitutus eſt.Sed nõ impunè tñ ei ceſsit hoſtes in patriã induxiſſe.Inſequẽti em̄ anno conſpiratione nonnullorũ eqtum,quos ira & dolor amiſſarũ rerũ chariſsimarũ in eum ſtimulabat, interfectus eſt.Statuerat quidẽ Vvladiſlaus curſum illius uictoriæ mox ꝓſequi, ſed eum Bohemi cum Sileſijs ab ea cogitatione auerterunt. Qui cũ primũ cladis ſociorum nunciũ acceperunt,rati Vvladiſlaum poſt uictoriam illam in Pomeraniam, & in Cruciſerorum ditionem ducturum eſſe exercitum,cum ſubitarijs copijs in maiorem Poloniam fecerunt inſultum,Poznaniamqꝫ obſidere cœperunt,ut auerſo rege Vvladiſlao Cruciferi reſpirare poſſent.Quod cùm accepiſſet Vvladiſlaus,mutato conſilio,ad propulſandum nouum bellum cum uniuerſo exercitu contendit.Nec tamen hoſtem adeptus eſt. Nam is cognito Vvladiſlai aduentu,in Sileſiam præproperè ſe recepit. Nec eum tunc Vvladiſlaus ꝓſecutus eſt,quòd & hyems iam inſtabat, & quies danda erat militibus, ut uires in ſequentẽ æſtatem refocillarent.Ferunt quidem de Bohemis & Sileſijs apud Poznaniam cecidiſſe ſupra ſeptingentos,præter foſſores:qui in cuniculis opus faciebant.Aliquanto aliter narrat hæc Ioannes Dubrauius:& quidem nullo,quod ſciam,authore. Nempe Ioannem regem à Pruſsis euocatum in Pomeraniam primũ duxiſſe exercitũ, ut ea quæ Polonus ibi interceperat,Magiſtro reſtitueret.Quo facto,ad populandam Poloniã cum Pruſsis eum contendiſſe,ut ulciſceretur incommoda à Polonis circum Opauiam uaſtatis agris nuper data.Peruaſtatis aũt impunè circum Poznaniã agris, cũ nemo ipſi occurreret, Cracouiã obſediſſe:quaſi nõ longiùs ea abeſſet à Poznania, ꝗ Olomucia à Cremeſirio,uel Vyſcouia.Et ꝗuis fame premeretur exercitus eius,nõ prius tamen diſceſsiſſe ab obſidione, quã rex Polonus quadraginta millibus nummûm aureorum inducias ab eo redemit. Sic Dubrauius.Quæ quàm ſint ueriſimilia,cuiuis facilè eſt iudicare. Tentata eſt deinde pax inter Vvladiſlaũ & Cruciferos,Carolo & Ioanne arbitris. Quæ tamẽ nõ cõuenit, Cruciferis Pomeraniã non reddentib.Et paucis pòſt diebus ij,cum è Germania nouis copijs aucti eſſent,Cuiauiã quatuordecim dieb.ad finẽ Nouẽbris populabũdi infeſtarũt. Nec multo pòſt initio noui anni,nihil morati aſperitatẽ hyemis,iterũ,ſed maiore apparatu, in eandem Cuiauiam ingreſsi,Breſte oppidum obſederunt,rati fame ſe oppidanos ad deditionẽ cõpulſuros.Sed cũ fruſtrà tres ferè mẽſes in obſidione inſumpſiſſent, ea die, qua uni-

Pugna inſtaurata.

Strages Teuthonum.

Vicinus malus.

Bohemorum expeditio in Poloniam.

Ioannes Dubrauius.

Breſte obſeſſum & deditum.

uerſus Chriſtianus orbis ſalutarem Chriſti Ieſu mortem anniuerſario ritu recolit, quę Paraſceue dicitur,ſumma ui oppidum oppugnant. Nec ſegnius noſtri defendunt. Verùm quatriduano labore defatigati,tandem quinto die oppidum dedunt. Alij ſeptimo obſidionis die deditum eſſe id oppidum memorant,cum die cœnę Domini hoſtes id obſidere cœpiſſent.

Inouuladiſlauia dedita.

Cruciferi impoſito ibi præſidio,ad Inouuladiſlauiam caſtra mouerunt, eácq́ mox dedentib. oppidanis acceptã,præſidio itẽ munierũt. Progreſsi ulterius Gneſcouiam arcem oppugnant. Erat in ea Cazimirus dux Vuladiſlai fratris filius. Is igitur pactus cum hoſte,ut ſibi ſuiſq́ res ſuas aſportare liceret,ipſe inſpectantib. & permittentib. Cruciferis, arcem incendit: & cũ miſerabile illo ſuo Cuiauienſis nobilitatis comitatu ad Vuladiſlaum regem profectus eſt. Ignobiliora deinde oppida Cruciferi facilè in poteſtatem ſuam redegêre. Pacoſſum arcem Albertus Coſcelecius, quæ clara familia eſt,palatinus Breſtenſis egregiè tutatus eſt,& non paruis incommodis hoſtes affecit.

Breſte nouum conditum.

Vt autem Cuiauiæ ac Dobrinenſis oræ poſſeſsionem ſibi ſtabilirent Cruciferi,demoliti Breſte uetus,munitiore id loco condiderunt:& arces quaſdam in eo tractu cocto latere munierunt. Nam Vuladiſlaus maturas ſegetes & Vngarorum auxilia expectauit. Quę cùm conueniſſent, per Mazouiam in Culmenſem tractum infeſtum duxit exercitum. Et hoſtibus prælij ſuperioris euentu,pauidis & pugnam detrectantibus, uaſtare eorũ regionem longè,lateq́; cœpit. Excitus autem quoquouerſus collucentibus pagorum,& uirorum ſuorum incendijs,cædibusq́ agreſtium Lutherus Magiſter decernere prælio cum rege cupiebat: uerùm commendatores temeritatem eius reprehenderunt. Itaq́ meliore conſilio uſus,caduceatorem ad regem miſit:& cum æquas pacis conditiones accepturum ſe eſſe reciperet, facilè à credulo rege annuas inducias impetrauit.

Polonorum expeditio in Sileſiam.

Quibus conſtitutis rex,ne nihil tantis copijs:ſumptibusq́ dignum egiſſe uideretur, utq́ Sileſios qui ſuperiore anno Poloniæ arma intentarant,ulciſceretur,in Sileſiam copias duxit. Ac nemine pugnandi copiam faciente,quinquaginta & amplius munitiones hoſtiũ cœpit,& incendit.

Coſtenum captum.

Coſtenum, quod oppidum cum arce inter ſtagna & paludes ſitum, ualido hoſtium præſidio tenebatur, obſidione cinxit. Irridebant obſidionem noſtrorum ij qui erant in præſidio, ſiſi uiribus ſuis,& ſitu arcis. Itaq́ motus hac indignitate Cazimirus regis filius (aderat enim in exercitu) audacius cum ea manu,quam circum ſe habebat, ad mœnia progreſſus,ui expugnare munitionem adortus eſt. Quod conſpicatus reliquus exercitus,ducem ſecutus, non prius oppugnare arcem deſtitit,quàm ea per uim potitus eſt. Quo facto,mox oppidani ſeſe dedidêre. Sæuitum eſt autem in præſidiarios atrocius, quòd non pauci de noſtris in expugnatione ceciderant. Atq́ ex eo tempore Coſtenum rurſus in poteſtate eſt Polonorum. Extremum id operum Vuladiſlai regis fuit. Reuerſus enim ab eo bello Cracouiam,donatiſq́ ac dimiſsis auxiliarijs,languere cœpit. Ac ſenſim inualeſcente morbo,ubi imminere mortem ſibi ſenſit,ritu Chriſtiano ſacris myſterijs procurari ſe iuſsit,deinde admonitùs à ꝓximis,Cazimirũ filiũ ꝓcerib. aſsidentib. languida uoce commendauit,& ut eum poſt ſe regem crearent,rogauit. Ipſum uerò ad colendam iuſticiam & clementiam in ſuos,& ad perſequendos bello ingratos Cruciferos, recuperandaq́ ea quæ illi à regno ſuo abſtraxerant, adhortatus eſt.

1333. ann.

Poſt hæc ad ſextum Idus Martias anno Chriſti 1333. inter ſuorum lamentantium manus animam exhalauit, & in baſilica Cracouienſi ad læuam aræ maximæ ſepultus eſt. Cuius extat monumentum. Fertur corpus eius pluribus poſt mortem diebus inſepultum,dum ſolennes exequiæ parantur, nihil putredinis aut tetri odoris contraxiſſe. Regnauit autem ab eo tempore, quo diademate cinctus eſt,annis tredecim & paulò amplius:

Vuladiſlai uirtutes.

princeps ſingulari patientia & manſuetudine animi præſtans,& adeuntibus perfacilis:ſtatura perbreui: cæterùm manu promptus,uirtute uerò tanta, & animi magnitudine uſque ad decrepitam ætatem uaria fortuna exercita, ut cùm maximis regibus rectè comparari poſsit. Ac eo quidem magis, quo turbulentius & mutilatius regnum accepit.

DE

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER DVODECIMVS.

CAZIMIRVS SECVNDVS COGNOMENTO MAGNVS, REX.

Comitia Cracouiæ. *Vngari oratores.*

IVSTIS funebribus Vuladislao ritè peractis, habita ſunt comitia Cracouiæ de creando nouo rege. Introducti legati Caroli regis Vngarorum, petierunt ut Cazimiro regnum poſt patrē mandaretur, auxilia ipſi contra quemuis hoſtem pollicētes. Et facilè ĳ quod poſtulabant impetrarunt, cū alioqui etiam omnium procerum pariter & equitum uolūtates eodem inclinarēt.

Heduigis regina in monaſterium ſeceſſit. *Cazimirus cū uxore coronatur.*

De uxore noui regis ſcrupulus iniectus eſt: negabat enim Heduigis Cazimiri mater, ſe regina ſuperſtite eam coronari debere: tamen exorata à filio ceſsit: atq; ut iniectum ſcrupulū ꝓrſus demeret, Sandeciam antiquam ſecedens, diui Franciſci inſtitutum uitæ profeſſa eſt. Itaq; Cazimirus unà cum Anna uxore uicesimaquinta die Aprilis, in baſilica Cracouienſi ab Ianislao archiepiſcopo ſolenni ritu inunctus, diadema accepit.

Ioannes Melſtinius moderator regis.

Datus eſt autem ei iuuenilium conſiliorum moderator Iaſcus ſiue Ioānes Melſtinius Caſtellanus Cracouienſis, uir grauis & prudens, & amans reip. Et quoniam uidebat Cazimirus omnem penè Poloniam Cruciferorum armis, atq; domeſticis latrociniĳs, quæ patre regnante impunitate increbuerant, attritam, domeſticis malis prius quā externis manus admouit.

Induciæ cum Cruciferis.

Et cum Cruciferis quidem inducias fecit, per quas perpetua pax, ſuprà memoratis Vngarorum & Bohemorum regibus arbitris, componeretur. Adiectum in pactis, ut Magiſter Cruciferorum Breſte oppidum Zemouito duci Mazouiorum Cirnenſium, aut Matthiæ Vuladislauienſi epiſcopo tenendum concederet, qui id pace firmata Cazimiro traderent: ſin minus coiſſet pax, Magiſtro redderent. uerùm in eo magiſter fidē non ſeruauit: nihilo tamen minus manſere induciæ: quibus durantibus diligenter ubiq; prædones & infeſtatores publicarum uiarū perquiſiti, exquiſitisq; ſupplicĳs affecti ſunt.

Nix ſub finem Aprilis. *1335. ann.* *Locuſtæ.*

Neq; quicquam præterea memorabile eo & ſequenti anno in Polonia geſtum eſt, niſi ꝙ uiceſimatertia die Aprilis intra annum à coronatione regis ingens nix decidit: quæ cum quinq; dies duraſſet, prætet omnium expectationem, ſingularem fertilitatem agris attulit. Inſequenti uerò anno, qui fuit 1335. tanta uis locuſtarum peruagata eſt, ut uolantes ſolis aſpectum hominibus adimerent: humi uerò ſtratæ equorum ungulas craſsitudine ſuperarent: quæ depaſtæ matureſcentes ſegetes, anguſtiorem annonam fecere.

Cazimirus rex in Vngariam profectus. *Pax inter Polonos & Cruciferos.*

Nouembri uerò menſe eiuſdem anni, pax inter Cazimirum & Cruciferos arbitrio Caroli & Ioannis regum Viſſegradi in Vngaria facta eſt, iniquior Cazimiro, quòd Ioannes homo callidus atq; diſertus ſatagens pro Cruciferis, Carolum in ſuam ſententiam adduxiſſet, aduocati magis ꝗ arbitri functus officio: id quod deprehendere eſt ex eius ipſius literis ad Theodoricum Magiſtrum ſcriptis. Accepit tamen eam pacem Cazimirus, plus ꝗ dignum erat quietis & ocĳ cupidus. Fuit autem in conditionibus, ut Cruciferi Pomeraniā cōcedente rege retinerent, atq; etiam Neſſouienſem arcem in Cuiauia ſupra Viſtulam, nēpe ut utrāq; ripā & naulum in poteſtate ſua haberent, eodem iure quo Culmenſem atq; Torunēſem tractū olim à maiorib. Cazimiri accepiſſent. Regi uerò Dobrinenſem & Cuiauiā relinquerēt, ne ea quidem portione excluſa, quæ ad Cazimirū ducem Zemouiti filiū pertinebat, regi redderent, ac decem millia florenorū pro damnis datis annumerarēt: etſi in decreto nulla fit mentio eius pecuniæ, ſed ex diplomate pontificio, quo cognitio controuerſiarum inter regem & Magiſtrum certis iudicib. poſtea cum non ſtarent pactis Cruciferi, delegata eſt, apparet, id quoq; conueniſſe. Profugis aūt utriuſq; partis ut liceret ad poſſeſſiones derelictas reuerti, uel uendere eas arbitratu ſuo. Impendia, damnaq; utrinq; cōpenſata.

Pacta inter Bohemum & Polonum reges conuenta. *Bohemicorum ſcriptorum diſſenſio & temeritas.*

Dubrauius cum Hageco memorāt, inter ipſos quoq; reges Polonū & Bohemū Vngari arbitrio tunc pacta conueniſſe: ut Polonus Bohemo ius omne in Sileſia concederet: Bohemus uerò ne regis Polonorum appellationem deinceps uſurparet, ac ius tributi à Polono rege exigendi ut remitteret, acceptis à Carolo quingentis libris auri puri puti. Ac de his q̄dē conditionib. cōſentiunt: de illa uerò diſſentiunt, ꝙ Dubrauius illud quoq; cōueniſſe ſcribit, ut Polonus Bohemo pecuniā debitā exolueret: Hagecus, cōtrà, uiginti

millia marcarum Polono à Bohemo numerata uult eſſe, ne quid iuris in Vvratislauienſi ditione, & in omni Sileſia & Oppolienſi ſibi uendicaret. Addit idem ſocietatem tunc ab omnib. trib. regib. contra Ludouicum Cæſarem initam eſſe: quod Dubrauius prætermiſit: uultq; idem, & quidem ſolus, hæc omnia uiuente & præſente Loctico cõfecta eſſe. Aliquid fortaſsis horum tunc actum eſt. Cæterùm Sileſiam omnem tunc nõdum Bohemus in ditionẽ ſuam redegerat. Tributum aũt illud unde aut qñ ipſi natum ſit in Polonia, non poſſunt oſtendere iſti, ſi ultima cum primis aptè & conueniẽter uolunt cõtexere. Sed integrum ſit ſuum cuiq; iudiciũ. Soluto cõuentu, non tñ reddebãt ex decreto & pacto Cuiauiam ac Dobrinenſem Cruciferi Cazimiro, quamuis approbaſſet is ſententiam regũ ex compromiſſo latam, niſi etiam diſertè unà cum ſenatu, nobilitate, & ciuitatibus, diplomatis & iureiurando dato Pomeraniam, Culmenſem, & Michalouienſem tractum à ſe & à poſteris ſuis prorſus abdicaret. Quod cum ille ad ſenatũ & comitia retuliſſet, omnib. indigna res uiſa, poſt tam iniquum arbitrium, nouas etiã durioresq; pacis leges ab hoſte perinde atq; à uictore ſibi ferri. Itaq; bellum malle, quam tam iniquam & ignominioſam pacem. Cùm autem de ratione belli gerendi conſultaretur, placuit non inferre bellum: ſed ſi inferatur, propulſare atq; ad Pont. Max. primo quoq; tempore de ui & iniurijs Cruciferorum, ꝓpter religionẽ ad eius iuriſdictionẽ pertinentium, referre. Legatus ad eam rẽ curandã miſſus Ioãnes Grotus Slupecius epiſcopus Cracoui. qui nequicq; inficientib. negotiũ aduerſarijs, magna cura ac diligẽtia tandem perfecit apud Benedictũ eius nominis duodecimum Pontif. Max. ut is Galardum Titulenſem præpoſitum, & Petrum Geruaſium Anicienſem canonicum legatos, & iudices ea de re in Poloniam & Pruſsiam mitteret: qui Polono regi Cuiauiam ac Dobrinum reddi, & decem millia florenorum adiudicata numerari à Cruciferis curarent: de cæteris uerò controuerſijs cognoſcerent. Cruciferi uerò ut prætextum aliquem iniuriæ, & neq; arbitrorum decreto, neq; põtificis mãdatis parendi haberent, perfecerunt apud Ludouicum Cæſarem, cui tunc neq; cum regibus neq; cum pontifice conueniebat, ut is Magiſtro Theodorico Aldemburgio & uniuerſo ordini grauiſsima pœna adiecta interdiceret, ne cuiuſquam præcepto quicquã de ijs terris quas ab imperio haberent, cuiq; concedant, nẽue apud ullos iudices de ijs diſceptẽt, præter aſſenſum ſuum. Cum aũt iudices à pontifice delegati Varſauiæ cognoſcẽdæ cauſæ aliquãdiu operam dediſſent, refutata friuola detrectatione & prouocatione Cruciferorũ, anno Chriſti nati 1339 adiudicarunt Cazimiro & Polonis Pomeraniam, Cuiauiam, Dobrinenſem, Culmenſem, & Michalouienſem ditionem. Cruciferos aũt ad centũ nonagintaquatuor millia & quingẽtas marcas Polonicas pro damnis datis, itemq; ad milleſexcentas marcas impenſarum nomine condemnarunt: ad hæc ut ij templa & monaſteria in Polonia, ſuperiore bello direpta & exuſta inſtaurarent. cumq; iudicata non facerent, anathemate deuoti ſunt, & ſacris interdictum omnibus locis quæ in ditione eorum eſſent, & ad quæ quiſpiam eorum perueniſſet. Interim annis aliquot quietę res fuerunt in Polonia, niſi qꝙ Lithuani crebris excurſionib. Mazouiam quãuis affinitate ducũ ſibi coniunctã depopulati ſunt: tametſi non oẽs illæ excurſiones proſperè eis ceciderunt. nam anno 1337 cũ direptis Cechanouia & Poltouia oppidis, cum copioſa pręda incompoſito agmine, ut ſolent, reuerterentur, ingruentib. ex inopinato Mazouijs, cum trepidi mutuò ſe in traiectu Naruæ fluuij impellerent & impedirent, plurimos de ſuis partim cæſos, partim impetu & altitudine fluminis abſorptos, & prædam omnem amiſere. Ne cõtra Cruciferos quidem ſatis proſpera fortuna tunc uſi ſunt. Libet autem inſigne quoddã facinus eorũ cõmemorare. Cum Cruciferi Germanorũ quorundã principũ auxilijs adiuti, agros eorũ infeſtarẽt, & arcem Pullen obſediſſent, Barbari qui erãt in ꝓſidio, deſperatione retinendæ arcis inducti, pyram in medio accenderunt, & facultates, liberos, & uxores ſuas, ac ſeipſos ad extremum in eam coniecerunt, ne uiui in poteſtatem hoſtiũ uenirent. Quid interim Cazimirus rex egerit, non conſtat: credibile tamen eſt eum ſtudia pacis, ad quæ factus erat, coluiſſe: arces & oppida muniuiſſe: leges partim nouas condidiſſe, partim ueteres emendaſſe, iudiciorum rationem correxiſſe: huius enim regis ea ſunt maximè opera in Polonia: quæ certè uno & altero anno perfecta non ſunt: ſed hæc pluribus perſequemur inferius. Vnum quidem nunc eſt commemorandum, quod propriè huius temporis eſt: quòd cum nullos ex Anna uxore mares liberos ſuſciperet, præter unam filiam, ſucceſſorem ſibi in regno deſignauit, indictis ad eam rem comitijs Cracouiã ad VIII diem Maij anno Chriſti 1339. ubi re in conſultationem ſenatus poſita, quamuis alij Zemouitum, alij Ianuſsium duces Mazouiorum, alij uerò Vuladislaum Oppolienſem mallent, quòd

omnes

Marginal notes:

Cruciferi pactis conuentis cum Polono non ſteterunt.

Legatus Cazimiri regis ad pontificem.

Delegati Papæ de controuerſijs Polonorum cum Cruciferis.

Ludouici Cæſaris interdictum.

1339. ann.

Decretum contra Cruciferos.

Cruciferi anathemate deuoti.

Lithuani Mazouiam uaſtarunt.

1337. ann.

Lithuani Cechanouiam et Poltouiam diripuere.

Narua fl.

Lithuani fuſi.

Lithuanorum facinus forte.

Cazimiri regis ſtudia.

Cazimirus ſucceſſorem ſibi deſignauit regem Vngariæ.

1339. ann.

omnes hi è uetuſta regum Poloniæ proſapia oriundi eſſent: peruicit tamen Cazimirus, ut omnium ſententiæ in Carolum regem Vngarorum ſororis ſuæ uirum, & filios eius inclinarent, refutatis aliorum qui diſſenſerant ſententijs, quòd diceret, Sileſios quidem defectione ad Bohemos, indignos ſeſe eo honore reddidiſſe: è Mazouijs autem nihil dignitatis & amplitudinis regno acceſſurum eſſe, cum ij ſtipendiarij ſocij, & uaſalli, ut uulgari uerbo utamur, Polonorum ſint. In neutris uerò ſatis fore uirium & præſidij contra hoſtes. Porrò Caroli filios Ludouicum & Stephanum præclaræ indolis iuuenes, matre Polona ortos, ac tanti regis filios amplificaturos eſſe regni maieſtatem: nec ei defuturas eſſe Vngarorum opes, ſiue ad defendendos, ſiue ad proferendos fines Poloniæ. Re confecta ex animi ſententia, conuentuq; dimiſſo, mox Viſſegradum in Vngariam ad Carolum ſe contulit Cazimirus, cum ſplendido procerum & equitum comitatu. Ibi fœdera inter uicinos duos populos renouata & confirmata ſunt, & pacta quædam cum rege & regijs filijs de ſententia totius conuentus Polonici inita. Eodem autem anno Cazimirus uxorem Annam amiſit mulierem luſibus, & choreis ſuprà modum deditam, & muſicos, qui uoce, flatu, & pulſu canendo eam oblectarent, quocunq; iter faceret, circũducere ſecũ ſolita. Sequentẽ annũ Ruſsia meridionalis ſubacta, & in ꝓuinciæ formã redacta inſignẽ fecit. Fuerat ea ꝗdem olim in ditione regũ & principũ Polonorũ, queadmodũ ſuperiorib. libris expoſuimus, Boleslaorum maximè armis ſubiugata: ſed cũ ſuos tamen duces indulgentia noſtrorum haberet, pedetentim deinde iugum excuſsit eo potiſsimũ tẽpore quo Polonica reſp. multis imperijs diſcerpta, mox etiam ciuilib. atq; adeò parricidialib. bellis concuſſa ac euerſa propemodum, neq; ſpacium, neq; uires ad coërcẽdos rebelles Ruſſos habuit. Ad extremum paulò antè hæc tempora, in quib. nunc uerſamur, cum maſcula ꝓgenies Danielis regis liberorum, quorum ſumma erat in Ruſsis authoritas & potentia, defeciſſet, Lubartus Gedemini, Lithuanorum ducis filius, cum Vuladimirienſium ducis filiam uxorem duxiſſet, omni eo tractu Ruſsiæ, qui Lithuanis finitimus eſt, Ruſsis ducib. quorum propter multitudinem atq; diſcordias extenuatæ erant uires, uel deuictis, uel in deditionem acceptis, potitus eſt. Nam cætera Ruſsia, quæ ab Halicia & Leopoli in Poloniam uergit, in Boleslai, qui Troideni Cirnenſium Mazouiorum ducis filius fuit, deditionem cõceſsit, ꝙ ei Maria Ruſſa matre degenere ducũ Ruſſorũ, edito, legitima ſecũdum auũculos ſucceſsio deberi uiderẽt. Nec tñ hic dominatus diuturnus ei manſit. Offenſi em̃ Ruſsi intemperantia eius, & ſororum, uxorum, filiarũq; ſuarũ ſtupris, ſiue grauiorib. exactionibus, ſiue ob magiſtratus externis mandatos, ſeu deniq; propter diuerſitatem religionis ſiue rituum, ueneno eum de medio ſuſtulêre. Quod ubi accepiſſet Cazimirus rex, ratus ueniſſe tempus, quo Ruſsiam maiorũ ſuorum negligentia amiſſam, facilè in poteſtatẽ ſuam poſſet redigere, ſubitario exercitu de aulico ſuo, procerumq; ſuorum comitatu coadunato ſtipatus, menſe Aprili magnis itinerib. in Ruſsiã cõtendit: Leopolim caput gentis circũſidit. Nec longum tẽpus interceſsit, cum ſeſe arcemq; ſuperiorem & inferiorem, atq; oppidum Ruſsi dedidêre: illud unum pacti, ut retinere ſibi ueteres religionis ritus liceret. Ingens uis auri, & argenti, gemmarum, præcioſarum ueſtium, & reliquæ ſupellectilis, uetuſta Ruſſorũ ducũ gaza, in ijs arcib. repta eſt: in qua inſignes erãt, duæ cruces aureę plurimis & ꝓcioſis gẽmis diſtinctæ, quarũ altera portionẽ ligni, in quo Chriſtus Ieſus pependit, incluſam habuit: ꝗ extat etiãnũ in Baſilica Cracoui. itẽq; duo diademata cum ſella, & ueſte auro gemmiſq; rigente. Quã gazam Cazimirus reuertens in Poloniã ſecũ aſportauit, & arces ipſas, utpote ligneas concremauit, ne earum fiducia Ruſsi rebellarent, cum ipſe diſtrahere in præſidia earum copias ſuas exiguas, non ſatis tutũ ſibi, eſſe exiſtimaret. Tantiſper autem commoratus Cracouiæ, dum ex omni Polonia indicta expeditione uniuerſali, copiæ ad certum locũ conueniunt, rurſus cum ijs copijs ad ſubigendã reliq; Ruſsiã reuertit, inſtãte iam meſſe, nulloq; negotio Pręmislia, Sanoco, Halicia, Trebouulia, Lubaſſouia, Tuſtano, cæteriſq; omnibus eius oræ munitionibus potitur, ita ut ad Cremenenciam uſque arma circumferret. Quam tamen penes Narimunthouicium in ſequeſtro ad tempus eſſe paſſus eſt, ex pacto cum Iauunuta, Keyſtuto, Lubarto, ducib. Lithuanis affinib. ſuis Gedemini filijs, & nepotib. eiuſdẽ duob. Georgijs, Narimunthouicio & Coriathouicio, Olgerdi quoq; & Coriathi abſentium nomine id ratum fore promittentib. inito: Vvladimirienſem uerò, Lucenſem, Belſenſem, Chelmenſem, & Breſtẽſem ditiones ad biennium intactas eis reliquit. Cauebat aũt Cazimirus ne ſibi ad cætera impedimẽto eſſent. Hoc aũt pactũ paulò poſt, Iauunuta ſumo principe & maximo natu inter filios Gedemini ab Olgerdo & Keyſtuto fratrib. capto ac deiecto, Olgerdus, qui illi in principatu

ſuc-

Cazimirus in Vngariã profectus.

Fœdera inter Vngaros & Polonos.

Anna regina muſicis & luſibus dedita.

Ruſsia Auſtralis quando à Polonis defecit.

Ruſsia à Lithuanis occupata.

Boleslaus Mazouius dux Ruſſorum. Czirsk.

Boleslaus ueneno extinctus.

Cazimiri in Ruſsiam expeditio.

Leopolis Cazimiro dedita et incenſa.

Theſaurus Leopoli inuentus.

Ruſsia à Polonis ſubacta.

Polonorum fœdera cum Lithuanis.

Ruſsia quæ in Lithuanorum ditione fuit.

ſucceſsit,renouauit. Vbi recenſentur arces quas Lubartus in Volynia, quáſue Keyſtutus in Poleſenſi,ſiue Podlaſſenſi tractu retinebant: additur etiam, quòd mutuam ſibi opem rex & Lubartus ferre debebant. Si quid autem controuerſiæ inter ipſos exoriretur, ut ea

Ruſsi exæquati cum Polonis iure & prærogatiuis.

regis Vngari arbitrio decideretur. His ita geſtis rex conuentu Ruſſorum habito,in formam prouinciæ Ruſsiam à ſe ſubactam redegit,Palatinos,Caſtellanos, præfectos, iudices,& alios magiſtratus Polonorum more inſtituit,Ruſſosquè eodem cum Polonis iure eſſe iuſsit.Neque deinceps conſilio publico ea pars Ruſsiæ à Polonis deſciuit. Per hoc

Lithuani Mazouiam uaſtarunt.

tempus Lithuani rurſus Mazouiam depopulati ſunt. Ianiſlaus uerò Archiepiſcopus Gneznenſis extrema ſenectute defunctus, ſucceſſorem accepit Iaroſlaum Scotnicium,

Iaroſlaus Archiepiſcopus Gneznenſis.

gente Bogorium.Nankerus quoque Vvratiſlauienſis epiſcopus religioſiſsimus & continentiſsimæ uitæ,ueneno,ut creditum eſt, extinctus, Prædiſlaum Pogorelecium gente Grimalium Bononiæ tunc ſtudijs doctrinæ uacantem ſucceſſorem accepit. Qui cum Ioanne Bohemorum rege de iniurijs eccleſiæ Vuratiſlauienſis pontifice Max.arbitro trãſegit.Vvratiſlauienſem quoque ſenatum nudis pedibus,& capitibus,diſcinctumq; & pallijs depoſitis ad ſe uenientem,& ſatisfacientem deprecante Carolo Marchione Morauiæ in gratiam recepit:arſitq; non multo pòſt tota Vuratiſlauia.Reuerſus à Ruſsico bello Cazimirus,cum luctum annuum poſt mortem Heduigis matris expleuiſſet, uxorem alterã

Nankerus epiſcopus obijt.

Vuratiſlauienſes ſupplices epiſcopo.

Vuratiſlauiæ incendium.

Cazimiri libidines.

duxit Adleidam,ſiue Heduigim , Henrici Heſſorum Landgrauij filiam cum dote duûm millium ſexagenorum Pragenſium(ſic enim in pactis ſcriptum eſt) promiſſa. Quæ cum eſſet deformior,mox eam deſpicatui habere cœpit,& concubinarum,quas pluribus in locis alebat,amoribus & illecebris captus atque faſcinatus ſegregatam à ſe in Zarnouecenſem arcem relegauit,quo maiore licentia libidinibus indulgeret.Anno ſequenti ad funus Caroli regis cohoneſtandum, conſolandamq; ſororem in Vngariam profectus,mox ad uoluptates & libidines ſuas redijt.Quæ quidem ſic animum eius emollierunt atq; dementarunt,ut paternorum præceptorum dignitatisq; ſuæ oblitus,iniquas pacis conditiones à Cruciferis acciperet potius,quàm erepta ab his bello repeteret. Ad quod quidem gerendum ſatis uirium præſertim acceſsione Ruſsiæ habere uidebatur. Lite enim cum eis

Zarnouecia arx.

Carolus rex Vngarorum mortuus.

Cazimiri regis tranſactio cum Cruciferis.

ad extremum perducta,quemadmodum ſuperius commemorauimus,cum ij diris deuoti,nihil tamen authoritate Pontificia mouerentur,ut iudicata facerent, facilè Cazimirus conceſsit petentibus,ut iure omni quodcunq; ipſi à maioribus ſuis haberent in Pomerania,Culmenſi,Michalouienſi ditione,ſeſe,poſterosq; ſuos iureiurando interpoſito,& literarum monumentis cõſignatis abdicaret:ac de ſigillo etiam , quo diplomata regia ſignatur, Pomeraniæ nomen eraderet,quo Cuiauiam ac Dobrinenſem ditionem ab eis reciperet.Itaq; conſtituto cum Magiſtro Cruciferorum cõgreſſu Inouuladiſlauiæ ad uiceſimãſecundam diem menſis Iulij,comitia quoque ſuis indixit.Vbi abdicatio illa ſcriptis facta, Caliſsiæ uerò non modò regis,uerumetiam Zemouiti Viſnenſium, Zemouiti Cirnenſiũ, & Boleſlai Plocenſium Mazouiorum ducum,procerum quorundam Polonorũ, & primariarũ ciuitatum,nempe Cracouienſis,Poznanienſis,Sendomirienſis,Sandecenſis,Caliſsienſis,Vvladiſlauienſis,& Breſtenſis diplomatis conſignata eſt. Epiſcopi uerò neq; ut ſignarent,neque ut approbarent,adduci ulla ratione potuêre.Quo robore animi utinam

1343. ann.

Cazimiri expeditio in Sileſiam.

rex ac cæteri proceres fuiſſent.Annus autem quo hæc acta ſunt,fuit 1343. Tam damnoſa pace facta, recuperataq; Cuiauiæ ac Dobrini poſſeſsione,Cazimirus reliquo eiuſdem æſtatis & autumni tempore, Henrico Zeganenſium duci magnis uiribus bellum intulit, ueritus ne Ioannes Bohemorum rex ſuppetias ei ueniret. Cauſa belli fuit,ut recuperaret

Vuſchoua capta.

Stinauia diruta.

Vuſchouenſe territorium,quod Teuthones Freiſtatenſe uocãt,ab Henrico duce Glogouienſi huius Henrici auo interceptum,& à maiore Polonia auulſum. Vbi ad oppidum uentum eſt,quaſſatis aliquot diebus, deiectisq; muris, captum id eſt,nequicquam defendentibus Sileſijs.Quos capi rex iuſsit,& bona eorum militibus diripienda conceſsit:cæterum oppidanis parſum eſt.Inde progreſſus,Stinauiam cœpit,ac diruit,agrumq; circum iacentem depopulatus eſt. Inde porrò ad Zeganum cum duceret exercitũ,Henricus dux

Pax cum Zeganenſi duce.

Vuſchouenſes habuerunt ius cudendæ monetæ.

ſupplici legatione ad eum miſſa,ac deinde in caſtra ipſe cum fratribus ſuis,Conrado,Ioanne,& Præmiſlo uenire iuſſus,pacem æquiſsimis legibus impetrauit, Vvſchouenſis tantum territorij iure omni & uendicatione à ſe abdicata. Neq; uerò ademit rex oppidanis Vuſchouenſibus ius cudendæ monetæ,quod à duce acceperant. Ita bellum illud paucis

Pomeranorum ducum fœdus cum Polono rege.

diebus ſolutum eſt.Collocauit autem eodem anno Cazimirus rex filiam ſuam Elizabetham à priore uxore ſuſceptam , in matrimonium Boguſlao duci ulterioris Pomeraniæ ſiue Scecinenſium,quos Germani Stetinenſes uocant. Societatemq; cum eo & fratribus

eius

eius Barnimo & Varciſlao inijt his legibus, ut mutuam ſibi opem ferrent contra quoſuis hoſtes, nominatim autem contra Cruciferos, quoties opus eſſet, cum quadringentis galeatis, eosq; intra menſem ex quo eſſent admoniti mitterent, uel ipſi adducerent: ac in ſua quidem ditione utriq; auxiliaribus commeatum & pabulum ſuppeditaret, in hoſtico autem ſibi quiſq; proſpiceret: munitiones ab hoſtibus recuperatæ ut redderentur ei, cui ademptæ fuiſſent. Quæ uerò ad neutros prius pertinuiſſent, captæ inter ſocios diuiderentur: aut dato alteri dimidio precio, ab altero retinerentur. Hoc tunc primum fœdus Pomeranorum ducum cum Polonis fuit, non minus metu Cruciferorum, quàm affinitate conciliatum. Dos autem puellæ fuit uiginti millia ſexagenarum Pragenſium, præter cæteram ſuppellectilem & paraphernam, peramplam ſanè, & ſplendidam. Viciſsim autem Boguſlaus duûm millium ſexagenarum prouentus annuos nouę nuptę promiſit. Nuptiæ Poſnaniæ ſub finem Februarij ſequentis anni magna pompa celebratæ ſunt.

Dos regiæ filiæ.

Quo quidem anno magna uis locuſtarum ex Vngaria coorta, & mox ingentes Tartarorum copiæ in Ruſsiam & Poloniam inundauêre à Daſcone, quē rex Præmiſliæ præfecerat, & Daniele Oſtrogio, & nōnullis alijs Ruſsis res nouas molientibus euocatæ. Nam ij nacti tempus, quo rex Cazimirus longiſsimè aberat Cruciferorum colloquijs, Sileſico bello & filię nuptijs occupatus, miſsis clam legatis, admonuêre Tartarorum principem ſiue Cęſarem, ne tributariam ſibi Ruſsiam à Polonis occupari pateretur: non defuturam ipſi fidem ſuam, operamq; polliciti. Habebant autem ij inuiſum Polonorum imperium, cum quòd non libenter ferè externis parent homines, tum quòd ſectæ, ritibusq; ſuis, ne callidè ſenſim abolerentur, metuebant. Videbāt enim multos de ſuis ad noſtros ritus, & ad Romanam, ſiue adeò catholicam eccleſiam ſe transferre, pluresq; in dies honoribus & alijs premijs à rege oſtentatis inuitari. Ab his igitur exciti Tartari & adiuti, obiter tranſcurſa Ruſsia, in Poloniam magna ui contendunt. De quorum aduentu cum tempori Cazimirus à ſuis è Ruſſia certior factus eſſet, coacto celeriter exercitu, in Sendomirienſem tractum obuiam eis profectus, poſitis in ripa Viſtulæ ſtatiuis, tranſitu fluminis arcere eos ſatis habuit, non auſus cum longè maioribus copijs manus cōſerere. Eminus modò hinc baliſtis, illinc arcubus uelitatum eſt: in qua uelitatione, Albertus Palatinus Sendomirienſis, gente Habdancus, ſagitta ictus cecidit. Tartari fruſtrà tentato multis in locis tranſitu Viſtulæ, magno cū tumultu populabundi, & ferro atq; igni obuia quæq; uaſtantes, per Lublinēſem tractum retrò abiere. Nec arcem Lublinenſem aliquot diebus oppugnatam, expugnare potuêre.

Locuſtæ in Polonia.

Tartarorum excurſio in Ruſsiam & Poloniam.

Albertus Palatinus Sendomirienſis occiſus.

Memorat Dlugoſſus hoc ipſo anno, Maſouios malè pugnaſſe apud Oleſniciam, ſiue Elſam, contra Sileſios. Sed quódnam id bellum fuerit, aut inter quos, aut quam ob rem excitatum, non reperio. Nec ſanè Maſouij confines uſquam ſunt Sileſijs.

Maſouiorum cum Sileſijs bellum.

Contra Lithuanos quidem expeditionem Ioannes Bohemorum rex cum Carolo filio Marchione Morauię, & Ludouicus Vngarorum hyberno huius anni tempore magnis uiribus, ſed ſucceſſu nō ſatis pari apparatui, cum Cruciferis feciſſe memorantur. In ſequēti autem intulit Ioannes bellum Polonię, Zeganenſi, ut uidetur bello, cuius paulò antè meminimus, prouocatus. Ac tanto quidem ardore animi id fecit, ut cum ſenio, laboribusq; confectus eſſet, ac alterum quoq; oculum iam amiſiſſet, tum deinde libenter ſe moriturum affirmaret, cum Cracouię muros manu uictrice palpaſſet. Sed eum ſpes ſua fefellit. Et uenit is quidem per Opauienſem, Ceſsinenſem, & Oſuencimenſem tractum in conſpectu Cracouię cum maximis Bohemorum, Sileſiorum, atque Teuthonum copijs, biduoq; apud Cirinum pagum Abbatis Mogilenſis caſtra habuit. Sed noſtris neq; frumentari, neq; pabulari liberè eum ſinentibus, neq; tamen pugnandi copiam facientibus ueritus, ne in anguſtum redigeretur, ſiue commeatu, ut ſcribit Aeneas Syluius, deficiente, ſiue metu Vngaricorū auxiliorum Poloni à Ludouico nouo rege, Caroli filio & ſucceſſore miſſorum, ut uult Antonius Bonfinius, ſoluit obſidionem: bipartitoq; agmine, quo plura populationibus cōplecteretur, exercitum reuerti iuſsit: ipſe cum paruo comitatu præceſsit. Et unum quidē agmen uerſus Ilcuſſum, alterum autē uerſus Lelouiam abijt. Quod ubi didicêre noſtri ab exploratoribus bipartito, & ipſi hoſtes abeuntes concito curſu inſequūtur. Et hos quidē apud Bialam pagū, illos uerò apud Pogoniam adepti, utroſq; magno impetu à tergo adoriuntur, & re inopinata pauidos citò perturbant, & in fugam uertunt. Pauci famæ & honoris amantes reſumptis animis inſultum noſtrorū paulisper ſuſtinuêre. Verùm ij quoq; paruo negotio, utpote pauci & perturbatis ordinibus, fuſi, fugatiq; ſunt. Cecidêre in utroq; pręlio & fuga de primoribus Bohemis, Zagiz Ptaſſek, & Aſſo de Stramberk: captus Hinco Dubius: multi præterea de inferioribus ordinibus cæſi, captiq;. Captiui Cazimiri iuſſu benignè curati ſunt: diu tamē captiuitatem pertulêre. Ioannes rex accepto à fugientibus ſuis cladis nuntio, mœſtus in Bohemiam redijt. Noſtri cum uictoria non contemnendam prædā reportarunt. Palma rei bene geſtæ Prendotæ Galcæ gente Odrouanſio data. Itaq;

Lithuani uexati ab Vngaris, & Bohemis, & Cruciferis.

Ioannes Cæcus rex Bohe. bellum infert Polonis.

Cracouiæ obſidio.

Bohemi profligati à Polonis.

Prendotæ Galcæ.

magnis præmijs & militari baltheo à Cazimiro is affectus eſt. Topori uerò Hinconis nomen, ab Hincone Bohemo capto deinceps uſurpare cœperunt. Annus quo hæc acta ſunt, fuit poſt Chriſtum natum 1345. Paulo aliter hæc narrat Hagecus. Vult enim ipſe non regias copias à Polonis profligatas eſſe: uerùm alias quaſdam, quas tunc proceres quidam Bohemi regi ſuo in auxiliũ adducebant. Exceſsiſſe tamen ſtatim Ioannem è Polonia magno incommodo accepto. Cauſam autem belli huius uult idem præbuiſſe Polonos, propterea quòd Opauienſem tractũ priores infeſtaſſent, dum Bohemo, qui Suidnicienſium ducem bello premebat, par pari referre ſtudent.

An. 1345.

Suidnicienſiũ duci bellum illatum à Bohemis.

Landiſhuta amiſſa, & recuperata.

Conatus eſt enim Ioannes rex Suidnicienſem ducem Boleſlaum, Bernardi filium, qui unus inter duces Sileſiorum cum Polonis adhuc ſentiebat, ſubigere, oppugnauitquè Suidniciam: ſed repulſus, inde Landiſhutam cœpit: nec multò pòſt rurſus amiſit, cum Boleſlaus armatos curribus, prætextu mercium deuectos, eò clàm immiſiſſet, præſidiumq; Bohemorum partim interfeciſſet, partim expuliſſet. Dlugoſſus, niſi fortè librarij hic error eſt, Suidnicienſium duci poſterius, quàm Polonis tunc bellum à Bohemis illatum eſſe uelle uidetur.

Carolus Cæſar & rex Bohemorum.

Ioan. Bohem. regis mors.

Pragenſis Archiepiſcopus.

Carolus rex Bohemorum.

Neutrum autem bellum perſecutus eſt Ioannes, cùm ſtabiliendi Carolo filio imperij ſtudio, tum morte præpeditus. Principes electores Clemente ſexto Pont. Max. & Philippo Francorum rege adnitentibus, filium ipſius Carolum Morauiæ Marchionem, Ludouico Cæſari uiuente adhuc, ſed podagrico, ac diris deuoto, per id tempus ſuffecerunt. Nec diu poſtea uixit Ioannes. Nam cum Philippo Francorum regi affini ſuo ſuppetias contra Anglos iuiſſet, inclinante ad Anglos uictoria, in aciem ſe produci iuſſit, ibiq; interfectus occubuit. Perfecit is apud Pont. Max. ut Pragæ deinceps eſſet Archiepiſcopus, qui ius haberet coronandi regis. Succeſsit autem Ioanni in regno Carolus filius Cæſar.

Ludouici Cæſaris mors.

Italiæ tyranni.

Ludouici regis Vngarorũ expeditio in Italiam.

Ioanna regina Neapolitana ſceleſta & libidinoſiſsima.

Regnum Neapolit. Ioannæ conceſsit Ludouicus.

Auinio donatus Rom. Pont.

Nec multò pòſt Ludouicus quoq; Cæſar perijt. Quo imperante, in pleriſque Italiæ urbibus noui tyranni extitère. Qui poſtea Ducum & Marchionum titulis, indulgentibus Pontificibus, ſeſe cohoneſtarunt. Per idem tempus Ludouicus rex Vngarorum exercitum, in quo multi Poloni militarunt, duxit in Italiam, ut Andreæ fratris, Neapolitanorum regis mortem ulciſceretur. Nam eum Ioanna uxor, eademq; cognata ſtrangulauerat, & Philippum Tarentinũ principem, & ipſum cognatum, thori, regniq; conſortem fecerat. Quibus exactis, Ludouicus regnum in ſuam poteſtatem redegit. Nec multò pòſt, admittente Pont. Max. Ioanne id certo pacto reſtituit: illa uerò Auinionem urbem Narbonenſis prouinciæ pontifici in loco mercedis iure ſempiterno donauit: perfrictaq; ſemel fronte totam ſeſe libidinibus dedidit.

Leges Cazimiri regis.

Iuriſiurãdi barbarus mos ſublatus.

Interim in Polonia nihil memorabile geſtum eſſe proditur, præter leges in comitijs Viſlicienſibus ſcriptas: quibus Palatinorum & iudicum infinita poteſtas certis cancellis coërcita eſt, ut ne ex moribus aut è libidine ſua, ſed è ſcripto iure deinceps iudicarent. Certæ etiam mercedes eis & alijs miniſtris iudiciorum conſtitutæ ſunt, ut ne quid præterea à litigantibus exigeretur, mulctæq; quas iudices arbitratu ſuo dicebant & exigebant, definitæ. Ad hæc ſublatus mos barbarus, iuſiurandi conceptis uerbis dandi, in quo ſi quis uerbo lapſus eſſet, atq; adeò titubaſſet, cauſa quauis iuſta, cadebat.

Miraculum.

Bauolus pagus.

Cazimiria cũ templis condita.

Nec illud ſanè ſilentio prætereundum eſt, quod eodem anno apud Cracouiam accidit. Nam cum conſcelerati quidam homines ſacrilega cupiditate adducti, ſanctiſsimum corpus Chriſti cum ferculo ſuo è templo omnium ſanctorum memoriæ dicato ſuffurati eſſent, atq; id ferculum non aureum, ut crediderunt, ſed æreum inauratum eſſe comperiſſent, apud Bubalum ſiue Bauolum pagum ſuburbanum, qui erat in ditione collegij baſilicæ Cracouienſis, in cœnoſam paludem id impiè & irreuerenter abiecerunt. Mox locus crebris ignibus atq; faculis dies, noctesq; aliquot perpetes colluſtratus eſt. Id miraculum cum ad epiſcopum perlatum eſſet, neque cauſa tamen eius pateret, poſt indictum triduanum ieiunium, epiſcopus eò cum ſolenni pompa ſacerdotum, & ſupplicationibus profectus eſt, repertumquè ſanctiſsimum corpus ingenti cum ueneratione eò unde ſublatum erat, retulit. In eo uerò loco, ubi id repertum eſt Cazimirus in ſequenti anno auguſtum templum titulo Corporis Chriſti de coctis lateribus ædificauit: ſucceſſuquè temporis peramplum ſpacium muro complexus nouum oppidum condidit, & Cazimiriam de ſuo nomine appellauit. In quo oppido manaſterium etiam aliud excitauit ſodalitati monachorum, ſiue eremitarum Auguſtinenſium.

An. 1347.

Petrus epiſc. Cracouienſis.

Bozenta epiſc. Cracouienſis.

Mortuus eſt eodem anno, qui fuit poſt Chriſtum natum 1347. Ioannes Grothus epiſcopus Cracouienſis. Qui præter uoluntatem Vuladiſlai regis Nankero ad Vuratiſlauienſem epiſcopum propter iram & contumeliam eiuſdem regis tranſeunti, ſucceſſor datus erat. Ei uerò Petrus Falcouius gente Doliuius à collegio ſurrogatus eſt. Qui cum regio nomine legationem obiret apud Pontificem Max. intra uertentem annum Auinione mortuus ſucceſſorem accepit à Pontifice Bozentam Iancouium, gente Roſeum, decanum Cracouienſem, qui comes ipſi fuit itineris. Fuit autem Grothus uir excelſi & cõſtantis animi, ita ut Cazimirum regem nouum oppidum Socolnicos prope Scar-

Scarbimiriam condentem authoritate eccleſiaſtica, quemadmodum Dlugoſſus memorat, deſiſtere à cœpto cogeret, propterea quòd futurum erat, ut eo oppido condito Scarbimiria quæ eſt in ditione præpoſiti Scarbimirienſis deſereretur. Quin & patrocinium eiuſdem præpoſituræ, ut ita dicam, concedente rege, ſibi & ſucceſſoribus ſuis epiſcopis uendicauit. Sed paulò antè noſtram memoriam uir clariſsimus Eraſmus Ciolcus epiſcopus Plocenſis, id ſimul & cæterorum ferè omnium primorum in unaquaque eccleſia ſacerdotiorum patrocinium indulgentia Leonis decimi Pont. Max. in regiam poteſtatem redegit. Anno deinde 1349. fecit Cazimirus rex expeditionem in Ruſsiam, ut eam quoque partem eius, quam Lubartus & Keiſtutus uſurpabant, regno ſuo adijceret. Magnaq; fœlicitate uſus una æſtate expugnatis, arcibus Luſco, Vuladimiria, Breſte & Chelmo, ac cæteris in deditionem acceptis Valyniam omnem, Belzenſemq;, & Breſtenſem tractum in poteſtatem ſuam redegit: Ruſſos duces deditionem facientes retinere ſua iuſsit, primarijs modo munitionibus Polonos præfecit. Et quo certior, quietiorq; ipſi eſſet Ruſſiæ poſſeſsio, quoniam Vngarorum reges ad ſe eam pertinere antiquo iure, ſicuti ſuprà memorauimus, contendebant, cum Ludouico rege eius gentis, aſſentiente etiam Stephano fratre Ludouici duce Slauoniæ ac Dalmatiæ tranſegit, & contra Cruciferos ſocietatem inijt. Atque eundem Ludouicum certum ſibi ſucceſſorem in regno Polonorum deſignauit, ſi ipſe ſine maſculis liberis decederet. Quòd ſi Ludouicus quoque nullos maſculos liberos relinqueret, Ioannes Stephani fratres eius filius rex Polonorum eſſet. Miſit autem tunc Ludouicus matrem ſuam in Poloniam, ut ſuo nomine iuſiurandum à Polonis exigeret. Reuerſus autem à Ruſsica expeditione Cazimirus, & ſecundis rebus, laudibusq; hominum inſoleſcens, neque de libidinibus quicquam remiſit, ſed palam concubinas Opoſni & Creſſouiæ alebat: & cum à Bozenta epiſcopo Cracouienſi officij ſui admoneretur, non modò non reſipuit, ſed etiam ſubiectos ipſi homines in territorio Sendomirienſi per Ottonem Pilecium, gente Toporum, palatinum & præfectum eius loci, indebitis tributis & laboribus uexauit. Porrò cum his de rebus epiſcopi Poloni Pontifici Maximo indicaſſent, isq; moneri eum ſuo nomine uellet, Martinus cognomento Bariſca, unus de uicarijs baſilicæ Cracouienſis, qui ſolus id facere auſus eſt, in profluentem Viſtulæ demergi ab eo iuſſus eſt: uerùm non diu ſcelus id diuina maieſtas inultum eſſe ſiuit: nam & rex diris deuotus eſt à Bozenta epiſcopo, & peſtis acerba, quam epidemiam Græci uocant, quaſi nos dicamus popularem, duobus illis annis Poloniam omnem peruaſit: tanta ui graſſata, ut pagos atque oppida hominibus uacua redderet. Ac initio quidem triduana febris ardens cum ſputo ſanguineo miſeros mortales paſſim abſumebat: deinde uerò in quintum prolata diem carbunculis & apoſtematibus enecabat. Quanquàm autem arcano id fiat Dei Optimi Max. iudicio, & ab hominum intelligentia abſtruſo, tamen non nouum, neque inuſitatum eſt, pro principum peccatis, ſubiectam eis multitudinem pœnas expendere. Nec Poloniam ſolùm ea tunc uexauit, ſed uniuerſum ferè orbem terrarum peruagata eſt. Creditum autem eſt uulgo, eam à Iudæis infectis ueneno fontibus effectam eſſe. Itaque exquiſitis ſupplicijs ij nullo neque ſexus, neque ætatis diſcrimine, per Italiam, Germaniam, & Gallias affecti, & facultatibus ſpoliati ſunt. Increbuêre tunc per uniuerſum ferè Chriſtianum orbem greges uirorum pariter ac mulierum nudis umbilico tenus corporibus obambulantium & flagellantium ſeſe, diuinamq; clementiam miſerabilibus uocibus implorantium, uexillis præeuntibus. Itaque in Poloniam quoque ij tunc uenêre ex Vngaria. Sed cùm ea ſiue religio, ſiue ſuperſtitio à flagitijs & prauis dogmatibus non penitùs immunis eſſe depræhenderetur, pœnis coërcita & extincta eſt. Neque tamen hic tunc malorum finis Poloniæ fuit. Quin ubi peſtis conquieuit, Lithuani ob ereptam ſiue prærepτam Ruſsiam irritati, quamuis graui bello à Cruciferis, qui magna tunc habebant Germanorum & Gallorum auxilia, præmerentur, tamen crebris excurſionibus Sendomirienſem tractum penè omnem uaſtarunt, fuſis, fugatisq; noſtris, ſi qui fortè obijcere ſeſe ipſis auſi ſunt. Ruſsiæ quoque eam partem, quam dudum Lubarto Cazimirus eripuerat, Ruſsis fidem mutantibus, & præſidia Polonorum eijcientibus, in poteſtatem ſuam redegerunt. Vuladimiria, Chelma, Belzo, & Breſte, quam arcem Cazimirus cocto latere munierat, per deditionem potiti. Vnde liberius finitimam oram Poloniæ populabantur. Habet enim Breſte ſitum uerſus Poloniam Bugo flumine nauigabili, & paludibus permunitum. Inde ad Leopolim excurrentes, cum utramque arcem nouis muris & præſidio Polonorum munitam eſſe cognouiſſent, non tentata oppugnatione, circumiacentem oram omnem ferro & igni fœdè uaſtarunt. His tot, tantiſq; detrimentis excitus tandem Cazimirus anno Chriſti milleſimo, trecenteſimo, quinqua-

Scarbimirienſ. præpoſitura.
Eraſ. Ciolcus epiſc. Plocenſis.
An. 1349.
Ruſsicum bellum.
Volynia, Belzenſis, Chelmenſis & Breſtenſis prouinciæ à Cazimiro rege ſubactæ.
Cazimiri trãſactio de Ruſsia cum Vngaris.
Ludouicus rex Polonorum deſignatus.
Poloni iurarũt in uerba Ludouici regis.
Cazimiri flagitia & ſcelus in præsbyterum.
Opoſnum.
Creſſouiæ.
Mart. Bariſcà demerſus iuſſu Cazimiri.
Cazimirus iterum excommunicatus ab epiſcopo.
Peſtis in Polonia.
Iudæi trucidati.
Flagellantes ſeſe.
Lithuani Sendomirienſem tractum uaſtarunt.
Ruſsi à Polonis ad Lithuanos deſecêre.
Belzo.
Bugus fluuius.
Leopolis munita à Cazimiro.
An. 1351.

Ruſsicum bellum.

Lubartus dux captus & elapſus.

geſimo primo, comparatis magnis copijs unà cum Ludouico Vngarorum rege in Ruſſiam rurſus expeditionem fecit, uictiſque leui prælio Lithuanis, ac duce eorum Lubarto (quanquam uariat Dlugoſſus, & Keiſtutum hoc loco, non Lubartum nominat) capto, arcem, tractumque omnem Vuladimirienſem recepit, exercitumque dimiſit hyeme appetente ſiue adeò remittente, ut uult Bonfinius. Nam is hyeme congelatis paludibus lacubus & fluminibus, & non in Ruſsia, ſed in Lithuania bellum hoc geſtum eſſe memorat. Lubartus autem, cum religionem Chriſtianam ſuſcepturum ſe eſſe unà cum cæteris fratribus deieraret, non ita multò pòſt è captiuitate euaſit. Verùm dimiſſus'ne à rege, an cum negligentius aſſeruaretur: cuſtodias fruſtratus, non ſatis liquet. Fidem certè fefellit, fœduſque ictum ſtatim rupit. Vnde fit uerisſimile, dimiſſum eſſe icto fœdere, ut alibi Dlugoſſo placet.

Ruſsia à Lithuanis recepta.

Ingreſſus autem cum tumultuaria manu in Ruſsiam & Vuladimiriam ex improuiſo adortus, in ſuam poteſtatem redegit, direptámque incendit. Atque ita omnem illum tractum Ruſsiæ dudum à Cazimiro ſibi ereptum, recuperauit. Haliciam quidem hic Dlugoſſus memorare uidetur pro Vuladimiria. Sed librarij fortaſsis id mendum eſt. Longiſsimè enim abeſt Lithuanis Halicia, confinis Vngariæ & Valachiæ. Et repetitam quidem eſſe bello poſthac à Polonis Vuladimiriam, inferius idem Dlugoſſus refert. Quando uerò eam amiſerint, poſteaquàm ſemel ea tunc potiti ſunt, alibi non prodit.

Lithuani Sendomirienſem agrum populati ſunt.

Pſonca & Scecarouicius proditores.

Infeſtarunt deinde ijdem Lithuani Sendomirienſem tractum uſque ad Zauichoſtum. Nec deerant de noſtris, qui ſe barbaris duces ad uaſtandam patriam præberent. Inter quos inſignes erant, Petrus Pſonca, gente Ianinus, & Otto Scecarouicius, de Topororum familia: qui locorum & rerum periti, clàm excurſiones Lithuanorum dirigebant, & noſtrorum conſilia ipſis prodebant, ac ſicubi cauendæ eſſent inſidiæ, aut uis noſtrorum, præmonebant. Fortè autem accidit, ut Petrus à barbaris, in interiorem Poloniam excurrere deſtinantibus ad exploranda uada Viſtulæ præmitteretur: inuentum autem uadum infixis in alueo fluuij prælongis ſtipitibus notauit, & renuntiatum Lithuanis redijt.

Piſcatorum fraus.

Paulò pòſt cum piſcatores ad eum locum nauiculis aduecti, animaduertiſſent, id quod erat ſuſpicati, euulſos ſtipites non longè in profundiori & uorticoſo flumine infixerunt. Nocte intempeſta Lithuani, quo facilius noſtros fallerent, & incautos tranſ flumen opprimerent, ad Viſtulam uenientes, ſecundum ſigna, monſtrante Petro, traijcere incipiunt, & non pauci qui primi agmine in flumen ſe præcipitauerant, eius altitudine & uorticibus abſorpti unà cum equis perierunt.

Petrus Pſonca proditor iugulatus.

Proditorum bona confiſcata.

Id ubi duces animaduertêre, dolum ſubeſſe rati, Petrum uti proditorem in ripa capite plexerunt: maioréſque inſidias ueriti, interdiu latitantes, nocturnis itineribus receſſerunt. Fertur autem poſtea Iagello, cum eſſet rex factus, tàm Petri, quàm Ottonis bona propter proditionem illam confiſcaſſe. Ac Scecarouice quidem uix extremo tandem uitæ tempore magnis procerum precibus exoratus, Zaclicæ Tarloni Ottonis nepoti reddidiſſe. Criſſonouum uerò quod Petri fuiſſet, Lublinenſi præfecturæ adiunxiſſe.

Tartari Podoliam populati.

Cazimirus abſolutus.

Decima decimarũ regi donata à pontifice.

Tartari quoque per idem tempus ab Olgerdo euocati, Ruſsiam inferiorem, quæ Podolia dicitur, quæ & ipſa in Cazimiri regis ditione iam erat, depopulati ſunt. His tot, tantiſq; calamitatibus admonitus Cazimirus, tandem admiſſum in ſacerdote necando ſcelus lachrymis, & auſteriore uita expiare inſtituit, miſſóque Albrico Cancellario Dobrinenſi abſolutus, & ſocietati eccleſiaſticæ à Clemente ſexto Pontifice Maximo reconciliatus eſt. Simul autem impetrauit, ut ſibi decima decimarum ab uniuerſo ordine eccleſiaſtico totius Poloniæ quadriennio in ſubſidium aduerſus barbaros Lithuanos atque Tartaros conferretur: Itémque ne Vratislauienſis eccleſia à Gneſnenſis Archiepiſcopi iuriſdictione abſtracta, Pragenſi, quemadmodum contendebat Carolus Imperator & rex Bohemorum, addiceretur.

Eccleſiaſtica immunitas Cracouienſis diœceſeos.

Decimarũ conuectio & uenditio.

Radlouienſia & Vſuentia bona reddita epiſcopo.

Reſtituit autem tunc Cazimirus eccleſiæ Cracouienſi immunitatem ademptam, cùm quæ ad adſcriptitios eorum & agreſtes pertinebat, tum quæ ad conuectionem & uenditionem decimarum, rapinaſq; coërcendas: Adhæc poſſeſsiones & prædia Radlouienſia, Vſuenſia, cæteráque in regione ſubmontana, quæ per uim occupârat epiſcopo reddidit. Quarum rerum extant adhuc eius diplomata in baſilica Cracouienſi.

Tẽpla à Cazimiro condita.

Maiorũ Polonorũ cõſpiratio.

Condidit etiam complura templa, partim cocto latere, partim ſecto, quadróque lapide, in quibus ſunt, Sendomirienſe, Viſlicenſe, Sidlouienſe, Stobinicenſe, Sagoſcenſe, & Gargouienſe. Multáque præterea ad placandam diuini numinis iram pia & præclara opera tunc ædidit. Extat in archiuio regio conſpiratio, ſiue confœderatio nobilitatis maioris Poloniæ contra quemlibet hominem, excepto rege, anno Chriſti milleſimo, tricenteſimo, quinquageſimo ſecundo, facta & conſcripta, atque uno & uiginti ſignis conſignata, à qua excluduntur furti & latrocinij publici rei. Promittunt autem ſe non prohibituros, quòminus pecudes & iumenta ſua pignerentur. Quòd ſi regem uel præfectum non exorauerint,

rint, ſolituros quicquid id fuerit, propter quod pigneratio facta erit. Vnde autem nata ſit,& quid ſibi uoluerit, quóue pertinuerit ea conſpiratio non liquet, niſi quod iniurijs forte & aſperitate præfecti regij expreſſa eſſe uideri poteſt. Inde quietæ res domi, foriſque complures annos fuêre. Cæterùm Pruſsiam Lithuani crebris excurſionibus infeſtarunt. Per quod tempus Polonia pacis artibus magna cura, ſtudióque regis effloruit, & non exigua ciuilitatis & elegantiæ incrementa accepit. Quæ priuſquam exponimus, libet rem miraculi loco habitam, quæ tunc in Polonia accidit, non præterire. Anno Chriſti milleſimo, tricenteſimo, quinquageſimo tertio, cum Martius, Aprilis, & Maius, ultra medium uerno ac penè æſtiuo calore ad calamos & ariſtas ſegetes perduxiſſent, coorto derepentè acri frigore & gelu, nix duos cubitos alta terram operuit, & in ſextum uſque diem durauit. Qua ſoluta poſtea cum corruptas eſſe ſegetes omnes exiſtimarent tanta præter ſpem ubertas frugum, quanta uix unquam aliàs, fuit. Anno deinde milleſimo, tricenteſimo, quingenteſimo quinto, miſsi ad Ludouicum regem Vngarorum legati nomine totius Poloniæ retulerunt diploma eius, quo is recipit, nunquam ſe, neque poſteros ſuos, ullum tributum aut exactionem, ulli ordini Polonorum, neque ſacro, neque profano imperaturos, neque iter facientes oneri cuiquàm omninò futuros. Præterea damna ac detrimenta in expeditionibus quæ fiunt ultra fines, accepta, omnibus exoluturos. Acceſsit eodem anno Maſouia ad ſocietatem cæteræ Poloniæ, & regiæ autoritati ſeſe ſubdidit. Quod ut planius fiat, paulò altiùs quædam de Maſouiorum ducibus repetenda, ac de profundis tenebris, quantum licebit, eruenda ſunt. Conradus & Boleſlaus, de quibus in Boleſlao Pudico multa commemorauimus, Zemouiti ducis Maſouiorum filij fuêre. Ex his Conradus cum ſine liberis deceſsiſſet, Boleſlaum fratrem hæredem reliquit. Is porrò è Preiſlaua Ruſſa, ſiue Lithuana priore uxore duos filios Zemouitum & Troidenum, è Bohema uerò Vanconem ſiue Venceſlaum ſuſcepit. Hi poſt mortem patris Maſouiam ita *inter ſe partiti ſunt*, ut Zemouito Cirſcum, Raua, Liuum, Goſtininum: Troideno Varſauia, Sochaſſouia, Viskitki, Cechanouia, Nouigrodum, & Nouiduorum: Vanconi uerò Plocenſis tractus cederet. Ex his Zemouitus unicum ſui nominis filium ſucceſſorem reliquit, de quo mox plura dicemus. De Troideno Boleſlaus & Cazimirus nati ſunt: quorum Boleſlaus Ruſsiæ principatum adeptus, quemadmodum ſuperius expoſuimus, ueneno extinctus eſt: Cazimirus uerò patri ſucceſsit. Porrò Vanconi unicus itidem filius Boleſlaus hæres fuit. Atque hi omnes ſocij, & ut ita dicam, feudatarij regis Cazimiri fuêre: quanquàm non comperio, ſua'ne ſponte regis autoritatem ſecuti, an ui ſubacti ſint. Illud quidem in pactis fuiſſe conſtat, ut ſi quis eorum nullos mares liberòs reliquiſſet, ei rex hæres eſſet. Itaque cùm primus omnium Boleſlaus Plocenſis orbus uita deceſsiſſet, Cazimirus rex hæreditatem adijt, arcemque Plocenſem cocto latere muniuit: nec multò pòſt duobus millibus marcarum pecuniæ à Cazimiro duce mutuò acceptis, eam ipſam arcem hypothecæ nomine ipſi addixit. Neque tamen diu ſuperſtes is ipſe dux Cazimirus fuit. Anno enim milleſimo, tricenteſimo, quinquageſimo quarto, extremum uitæ clauſit diem, nullis & ipſe relictis liberis. Quocirca Cazimirus rex & Ploſcum, & ditionem eius omnem in ſuam redegit poteſtatem. Supererat Zemouitus, qui ſibi legitimam ſucceſsionem ſecundum fratres patrueles uendicabat. Veritus autem rex, ne is ad Bohemos, uel ad Cruciferos deficeret, fraternámque hæreditatem bello repeteret, ita cum eo conſtituit, ut ei totius Maſouiæ dominatum traderet, dummodo ille non hæreditario iure, ſed regia munificentia, & in feudum, ut uocant, ſe eum habere, regiſque maieſtatem ſe cum poſteris ſuis comiter conſeruaturum, & contra quoſuis hoſtes barbaros iuxta atque Chriſtianos auxilio ſemper Polonis affuturum, neque cum quoquàm fœdus ullum inconſulto rege ſanciturum, ſolenni ritu & iureiurando profiteretur. Cui rei dies dicta eſt Caliſsiæ ad ſextum Calend. Ianuarij, anno Chriſti milleſimo, trecenteſimo, quinquageſimo quinto. Itaque uenit eò ad regem ex condicto Zemouitus cum Nicolao Plocenſi epiſcopo, & magna caterua procerum & equitum Maſouiorum, & publicè uexillum ad pedes regis proiecit, & in uerba eius, poſterorumque regum Poloniæ iurauit. Ad hæc diplomate ſubiectionem ſuam teſtatus eſt: cuius diplomatis exemplum extat apud Dlugoſſum, ex archiuio regio deſcriptum. Quo illud etiam cautum eſt, ut illa duo millia à Cazimiro duce in mutuum accepta, rex nemini ſolueret: Plocenſem autem tractum omnem, quoad uiueret, retineret, ſecundum mortem regis in ditionem Zemouiti is unà cum Viſſegrado & Plonſco eodem iure quo cætera recideret. Quoniam autem Elizabetha Vanconis quondam uxor, tunc uerò uidua, pleraque mariti ſui bona dotis nomine retinebat, ita de ijs cum Zemouito rex tranſegit, ut poſt mortem uiduæ ea quidem quæ cis Viſtulam erant

An. 1353. Nix & gelu poſt medium Maium.

An. 1355.

Maſouiorum ducum genealogia.

Maſouiæ diuiſio.

Ploſcum munitum.

Pactum cum Venceſlai uxore.

Zemouito, ea uerò quæ ultra flumen, ſibi primum, ac poſt ſuam demum mortem Zemouito cederent. Hæc tunc ſic acta atque tranſacta ſunt. Interceſſère tamen pòſt inter hos principes nonnullæ bonorum commutationes. Facit quidem Dlugoſſus & alterius Zemouiti Viznenſium ducis, qui anno milleſimo, trecenteſimo, quadrageſimo quinto mortuus ſit, mentionem: itemque Ianuſsij ducis Maſouiæ: ſed undénam ij orti ſint, aut quem hæredem Zemouitus hic reliquerit, quámue partem Maſouiæ Ianuſsius obtinuerit, quando mortuus ſit, quem denique ſucceſſorem habuerit, neque ille prodidit, neque ego inuenio: niſi fortè Zemouiti ſenioris filij hi fuère, anticipatis temporibus à Dlugoſſo, quod in pleriſque alijs etiam feciſſe eum depræhendimus, in hunc locum coniecti. Verùm de his ſuis locis uidebimus: nunc ad Cazimirum regem reuertamur. Qui cum Poloniam atque Ruſsiam partim bellis ſuperioribus & excurſionibus barbarorum, partim peſtilentia exinanitam, minus cultam, minuſquè populoſam eſſe cerneret, Teuthonici generis hominibus, ſiue accitis, ſiue ultrò uenientibus agros attribuit: quorum non exiguę reliquię in ſubmontana & Vngaris finitima regione, & Ruſsia in hodiernum uſque diem manent, utentes lingua craſsiore ac non diſsimili ei qua in Sileſia & Pruſsia uulgò utuntur: eorum cura & opera Polonia frequentari & cultior eſſe pagis & oppidis cœpit. Sunt enim frugaliores ac diligentiores in re paranda ac tuenda quàm Poloni, & lautius habitant: ita ut facile etiamnum appareat per pagos & oppida iter facientibus, ubi illi, ubi'ue Poloni habitent: uidemuſquè ruere muros oppidorum quorundam ab illis, quod uel nomina teſtificantur, conditorum, poſteaquàm à Polonis habitantur, & adminiſtrantur. Fuit autem in eos, Teuthonas inquam, & in cæteros oppidanos & agreſtes propenſior & indulgentior Cazimirus: nec eos grauioribus laboribus, uel exactionibus, aut ullis iniurijs præfectorum ſuorum, ſiue adeò procerum atque nobilitatis premi paſſus eſt, animaduertendo in eos, qui aliquid eiuſcemodi auſi eſſent, ita ut uulgò ruſticorum, ſiue plebeiorum rex uocaretur. Nec ipſos modò Teuthonas iure ſuo Saxonico, ſiue Magdeburgenſi uti permiſit: ſed ſuis quoque Polonis id indulſit. Quoniam uerò ab ijs iudicijs ad Magdeburgenſe tribunal prouocabatur, non ſine infamia Polonorum, & magno ſumptu ac diſpendio litigantium, ſuſtulit eam prouocationem Cazimirus, & in arce Cracouienſi ſupremum, & prouinciale iudicium Teuthonicum conſtituit, ad quod prouocationes omnes ab inferioribus iudicibus ex tota Polonia minore fierent. Cui quidem iudicio præſidet peritus eius iuris aduocatus cum ſeptem ſcabinis (ſic enim appellari eum quæſitorem cum iudicibus uſitatum eſt) quos magnus procurator arcis legit de certis oppidis atque pagis. Ab eo quoque iudicio ad regem eſt prouocatio: à quo extrema cauſæ cognitio binis ſex oppidorum, ſiue ciuitatum decurionibus, ſeu conſulibus, neutri litigantium ſuſpectis, delegatur: à quibus non eſt prouocatio. Sunt autem eæ ciuitates, Cracouia, Sandecia, Bochna, Velicia, Cazimiria, & Ilcuſſum. Tametſi receptum eſt poſterius, ut rex ipſe etiam cum conſilio de ijs prouocationibus quæ à ſupremo illo iudicio Cracouienſi fiunt, ſi uelit, cognoſcat. Habent autem ſuprà memorati ſeptem iudices cum quæſitore ſuo ab eodem Cazimiro immunitatem omnium onerum atque exactionum regiarum, neque iudicari à quoquàm niſi rege, aut peculiariter delegatis ab eo iudicibus poſſunt. Ita tunc Cazimirus populoſiorem, cultiorémque externis colonis Poloniam reddidit: & ne ij cum indignitate ſua ac totius reipublicæ ius aliunde petere neceſſe haberent, prouidit. Coërcuit etiam ſuccreſcentia rurſus latrocinia, unius maximè ſplendidi & potentis uiri ſupplicio. Fuit is Matthias Borcouicius, ortus equeſtri Napiuonum familia: cuius inſigne eſt, ceruus inter cornua lupum geſtans, Palatinus Poſnanienſis, uir impiger: qui cum prædones clàm receptaret, quos punire debuit, conſuetudine turpis lucri captus, ducem ſe ipſis deinde præbuit. Quæ res cum ad regem crebris querimonijs hominum perferretur, nec ille tamen quamuis admonitus & obiurgatus ab incœpto deſiſteret, captus eſt Caliſsiæ, cum eò fortè ad regem ueniſſet: & in Oſtinenſem arcem deportatus, in tetro & obſcuro carcere inedia uitam finiuit. Cuius mortem cum Ioannes frater ulciſci uelle diceretur, iuſſu regis interfectus eſt. Bona eorum, in quibus erant Coſminum & Zazia munitiones, confiſcata ſunt. Filius uerò Matthiæ profugus, cum ex Marchia Brandeburgenſi in Polonos mercatores atque equites poſtea graſſaretur, quodam tempore in oppido Roſraſſouo ab agreſtibus trucidatus, pœnas dedit. Fuêre, ut habet Dlugoſſus, qui exiſtimarent cauſam tam diræ mortis Matthiæ Palatino fuiſſe, quòd de ſtupro reginæ inſimulatus eſſet. Sed quæ'nam ea regina fuerit, Dlugoſſus non meminit. Secunda quidem Heduigis, cum quindecim annis in Zarnouecio caſtello quaſi relegata, honeſtè tamen & lautè habita uixiſſet, ad extremum biennio ante hanc

Germani incolæ Poloniæ.

Plebeiorũ rex.

Sex ciuitatum iudicium.

Heduigis reginæ mors.

hanc Palatini necem, à patre, nemine prohibente, domum reducta eſt, & paulopòſt è uiuis exceſſit. Nec diu cunctatus Cazimirus, tertiam duxit, Heduigim Henrici Glogouienſium ducis filiam. Poſt cuius nuptias anno ſequenti, qui fuit milleſimus, trecenteſimus, quinquageſimus octauus, illud quod diximus ſupplicium de Palatino Poſnanienſi ſumptum eſſe Dlugoſſus memorat. *An. 1358.* Inſequenti anno controuerſiæ quædam de iure decimarum, de iuriſdictione eccleſiaſticorum iudicum, de uiſitationibus & exactionibus archidiaconorum, præpoſitorum, & parœcorum, de nouis parœcijs inſtituendis, de moderatione immunitatis clericorum, ac de ſemeſtribus uacantium parœciarum reditibus, qui iam inde à Nauclero epiſcopo in inſtaurationem baſilicæ Cracouienſis uſurpabantur, inter Bozentam epiſcopum Cracouienſem, & nobilitatem Cracouienſis & Sendomirienſis conuentus exortæ, interueniente rege & Iaroslao cognomento Bogoria Gneſnenſi Archiepiſcopo, extinctæ ſunt: & Lublinenſis, Lucouienſis, ac Secechouienſis territorij homines, propter uaſtitatem ex Tartarorum & Lithuanorum crebris incurſionibus, immunitate decimarum ſpacio triginta annorum donatæ. Statimque illis ipſis diebus Cazimirus ignominioſam fecit expeditionem in Valachiam. Quam priuſquàm perſequimur, explicanda eſt origo gentis, ſi quid modò certi è tantis tenebris eruere poſſumus. Dacia ſecundùm ueterem geographorum deſcriptionem, Tyra fluuio, quem nos Neſtrum uocamus, ab ea Sarmatiæ parte, quæ nobis Ruſsia & Podolia eſt, diuiditur: ab occidente ſole Iazygas Metanaſtas finitimos habet: ab oriente Hieraſſo, quem Pruthum nunc dici opinor, & Iſtro ſiue Danubio fluuijs ab inferiore Mœſia, quæ nunc Bulgaria eſt: à meridie uerò eodem Danubio à ſuperiore Mœſia, quæ nunc Boſna & Seruia eſt, diſiungitur. *Daciæ deſcriptio.* Ea poſt multa bella cum Romanis geſta, ad extremum à Traiano Imperatore, quemadmodum ſcribit Eutropius, ſubacta, & in formam prouinciæ redacta eſt. *Eutropius.* Cum autem bellis ſuperioribus exhauſta eſſet, infinitas hominum copias ex toto orbe Romano idem princeps ad agros, urbéſque colendas eò tranſtulit. Sed tamen haud ita multò pòſt, ſub Galieno, ac deinde ſub Aureliano Imperatoribus barbari eam uindicarunt. Deinde Gothi eam ſub Gratiano principe poſſederunt. Ita ex illa colluuie Romanorum & barbarorum commercijs & connubijs commixtorum, Valachi orti, Daciam ueterem patriam etiamnum retinent, lingua noua ex ueteri ſua barbara & Romana confuſa ac corrupta utentes: tametſi Ruſsicam quoque & Slauicam linguam in uſu habeant, ſiue propter uicinitatem & commercia, ſiue quòd à Slauis ea quoque gens, quemadmodum cæteræ in eodem tractu à Mæoti palude & Ponto uſque ad Adriaticum mare pertinentes, ſubacta fuit. *Valachorum origo.* Gens dura, bellicoſa, & fraudulenta. Vnde uerò & quando Valachi dici cœperint, non comperio. Vulgaris quidem eſt opinio, ſed nullo ueteri authore nixa, à Flacco quopiam ſiue præfecto, ſiue domino eos nomen hoc accepiſſe, ut primum Flacci, mox corrupto à finitimis barbaris uocabulo Vulaſsi & Valachi appellarentur. Polonorum quidem atque adeò Slauorum omnium lingua, non modò hi populi, uerumetiam omnes Italici generis Vulaſsi & Voloſsi dicuntur: Quod ipſum etiam argumento eſt Italicam hanc gentem eſſe. Agros non magnopere colunt Valachi, ſed armentis atque gregibus alendis ferè uictitant, eo quòd optimis paſcuis abundet eorum regio. *Valachorum ſtudia.* Inde fit fortaſſe, ut noſtris aliquanto maiores oues & boues ibi naſcantur: quorum maximam ac penè infinitam uim non modò finitimis Ruſsis atque Vngaris, uerumetiam Polonis, Pruſsis, Sileſijs, Bohemis, Germanis, Slauis, Italis, Turciſque quotannis ſuppeditant. Religionem Chriſtianam colunt, ſed Græcorum ritu. *Religio Valachorum.* Obſcura & ignota penè uſque ad hæc tempora, quæ nunc perſequimur, ea gens fuit. Primumque hoc nomen in Vngarorum hiſtoria reperio tempore Caroli regis, qui anno Chriſti milleſimo, trecenteſimo, trigeſimo, contra Bazaradum Valachorum regulum, quem illi Slauico nomine Voieuodam uocant, Latinè Palatinum dici uſus obtinuit, bellum geſsit, eodem ferè quo Cazimirus noſter euentu. Vocatur etiam Moldauia hæc ipſa regio, ſed utrum à flumine, an aliunde, nondum ſatis compertum habemus. *Moldauia.* Poſteriori quidem tempore gens una in duos dominatus ſecta, nominibus quoque diſtingui cœpit, ſic ut ij qui ad orientem & ſeptentrionem uergunt, & Podoliæ finitimi ſunt, Valachorum nomen retineant: qui uerò meridionale Tranſyluaniæ latus attingunt, Multani à noſtris, à cæteris uerò Tranſalpinenſes, Moltaui & Valachi uocentur. Huic ergo genti huiuſmodi de cauſa bellum fecit Cazimirus. *Valachicum bellum, eiuſq; cauſa.* Mortuo Stephano Voieuoda Valachorum, duo filij eius Stephanus & Petrus de principatu contendebant. Petro quamuis natu minori, tamen propter liberalem indolem & morum ſuauitatem plures fauebant. Et acceperat is etiam ab Vngaris auxilia. Itaque nullo negotio dominatum occupauit. Excluſus dominatu Stephanus, ſimul & inſidias fratris metuens, in Poloniam cum

nonnullis ſuæ factionis nobilibus Valachis ad Cazimirum regem profugit: & cum ſe in poteſtate & clientela eius fore polliceretur, facilè ab eo impetrauit, ut ſe ad paternum dominatum ui & armis reduceret. Igitur Cazimirus conſcriptum è minore Polonia & Ruſſia exercitum non contemnendum, initio menſis Iulij in Valachiam cum legatis & Stephano miſit. Nec malè Polonis ea ſuccedebat expeditio principiò. In uelitationibus enim & particularibus certaminibus ferè ſuperiores euagebant. Petrus ubi ſe imparem eſſe animaduertit Polonorum uiribus, ad dolum ſe conuertit. Et quò facilius incautos falleret, clàm per internuntios cum exulibus redit in gratiam. Superanda erat Polonis interiorem Valachiam ingreſſuris ſylua denſa & impedita, quæ Ploniny à ſoli ſterilitate uocatur.

Ploniny.

Eam igitur Petrus cum ſuis inſedit: & quà noſtri iter facturi erant, arbores ſuccidit, ita ut truncis tamen utcunque hærerent. Vbi noſtri indaginem illam ingreſsi ſunt, ibi coorti ex inſidijs Valachi, arbores ſuccisas ui impellunt, ab extremis orſi, ita ut cæteri mutuò ſeſe impellerent. Qua ruina noſtri ſic obruti ſunt, ut qui obtriti & extincti non ſunt, uiui tamen ferè, debilitatis & colliſis membris, in hoſtium poteſtatem uenirent. Pauci de extremo agmine ſalui euaſêre. Capta ſunt in eo conflictu tria uexilla magna, Cracouienſium, Sendomirienſium, & Leopolienſium. Signa minora, militaria ſeu gentilitia nouem, Topororum, Leliuiorum, Liſſorum, Rauiorum, Gryphiorum, Strenauiorum, Habdancorum, Polucoſarum, & Stremeniorum. Cazimirus clade hac ad ſe perlata, mœſtus, ac de proditione exulum quæſtus, de redimendis captiuis ad hoſtem miſit, & facilè impetrauit. Fuerunt autem inter eos maximè inſignes Nauoius Tencinius, Andreæ Palatini Cracouienſis filius, & Sbigneus Oleſnicius, Sbignei eius, qui poſtea fuit epiſcopus Cracouienſis & Cardinalis presbyter, auus. Cladem Valachicam alia non minor domeſtica poſt unum annum conſecuta eſt è peſtilentia: quæ cum per populos latè ſerperet, Poloniam quoq; ſex menſibus autumnalibus & hybernis afflixit, ita ut in oppidis atque pagis dimidiam fermè partem hominum abſumeret.

Peſtis.

Cracouiæ quidem uiginti millia mortuorum cenſa ſunt. Magis autem ea in nobiles & locupletes, quàm in uulgus graſſata eſt. Cruciferi uerò ope Ludouici Marchionis Brandeburgenſis, qui fuit filius Ludouici Cæſaris, Lithuaniam tribus excurſionibus uehementer tunc afflixerunt, Keiſtutumq; ducem Gedemini filium cœperunt.

Lithuania uaſtata à Cruciferis.

Sed is commutatione captiuorum liberatus eſt: nec multò poſt iterum ac tertium captus, cuſtodias fruſtratus euaſit. Anno ſequenti, qui fuit milleſimus, tricenteſimus, ſexageſimus primus. Cazimirus rex miſsis Auinionem ad Vrbanum Pontificem Maximum, Innocentij ſucceſſorem, oratoribus impetrauit, ut in Ruſsia cathedra metropolitica, Cracouiæ uerò Cazimiriæ noua Academia inſtitueretur: id quod Carolus Imperator & rex Bohemorum Pragæ iam fecerat.

An. 1361.

Pragenſis Academia.

Archiepiſcopa in Ruſsia inſtituta.

Atque illud quidem perfectum eſt eodem anno, primuſquê Archiepiſcopus Leopolienſis fuit Criſtinus, homo equeſtris ordinis, quanquam non memoratur cuius gentis fuerit, à Gneſnenſi Archiepiſcopo præſente rege conſecratus. Academiæ uerò cœptum opus, magna parte ædificiorum conſequentibus annis magno ſumptu excitata, ad finem tamen tunc perductum non eſt, Cazimiri morte intermiſſum. Inuidere ipſi fortaſsis fata hanc gloriam, ut integra ſolidaq; Vuladislao Iagelloni maneret. Præterea repullulans rurſus inter epiſcopum Cracouienſem & regem, ſacrumquê & profanum ordinem controuerſia de iure decimarum & interdictorum, eodem anno arbitrio Iaroslai archiepiſcopi Gneſnenſis, qui tunc fortè Cracouienſem diœceſim uiſitabat, ex compromiſſo ſedata eſt. Cuius decreti exemplum extat in cōditionibus regni & ſynodalibus uulgò editis. Hoc eodem anno Vuratislauia fortuito incendio conflagrauit. Inſequens annus annonæ penuria & fame apud Polonos & uicinos populos inſignis eſt.

Fames in Polonia.

Ac ueris quidem tempore lætæ arriſerunt ſegetes. Iunio uerò menſe tempeſtates & aquilones cum pluuijs coorti florem ſegetum decuſſere, & iam coaleſcentia grana corrupêre: itaq; fame uulgò laboratum eſt: quod malum tamen regis beneficentia & ſolertia non ſine magno reip. fructu mitigauit. Erat in regijs prædijs atq; horreis ingens uis frumenti è ſuperiorum annorum ubertate reliqua. Id frumentum rex externis quidem ac ditioribus ſuis iuſto precio uendi iuſsit: plebs uerò egena partim commutatione rerum frumentum accipiebat, partim opus faciendo merebat. Quo quidem tempore complures arces & oppida muris, uallis atque foſsis munita ſunt: piſcinæ, aggeres, & aquæductus multis in locis facti.

Munitio artiū & oppidorū.

Atque inter cætera alueus à Cracouia Bochnam uſque per quinq; miliaria duci inſtitutus, quo deriuata ac immiſſa aqua ex Viſtula, ſal, ligna, & cęteræ merces ultrò, citroq; nauibus uel ratibus portarētur: uerùm is alueus perfectus non eſt. Redegit autem & pecuniam non modicam Cazimirus è frumēto uendito. Quæ ſplendori eius anno ſequenti nō minimum ſuffragata eſt in nuptijs neptis, filiæ Boguslai ducis Scecinenſium: de quibus breuiter commemorabimus. Inimicitiæ erant inter

An. 1363.

Carolum

Carolum Imperatorem & Bohemorum regem, & Ludouicum Vngarorum regem, qui gener Caroli fuerat, leuibus quibuſdam iniurijs, ut fit inter uicinos populos, excitatæ, ſed conuitio Caroli ſic auctæ, ut bellum utrinque magnis uiribus appareretur. Ludouicus Cazimirum cum Ruſſorum ac Tartarorum auxilijs, & per eum Sigiſmundum Danorum regem Boguslai propinquum in ſocietatem belli pertraxerat. Carolus Bohemiam, Morauiam & Germaniam omnem ad arma concitabat. Hoc ubi accepit Vrbanus Pontifex Maximus, de pace cum utriſque diligenter egit per legatum ſuum, Ioannem quempiam ſodalem Franciſcanum, uirum prudentem & eloquentem: qui cum impigrè iam ad Carolum, iam ad Ludouicum & Cazimirum recurreret, Carolumq; eò adduxiſſet, ut is ſatisfacturum ſe eſſe aduerſarijs de conuitio reciperet, mitigatis ea re Ludouici & Cazimiri animis, non modò pacem inter inimicos reges, uerumetiam affinitatem confecit, nempe ut Carolus Imperator neptem Cazimiri regis, Elizabetham Boguslai filiam, quartam uxorem duceret. Tertiam enim, Annam Bernardi Suidnicienſium ducis filiam, per quam Suidnicienſem dominatum ſibi & ſucceſſoribus ſuis Bohemorum regibus quæſiuit, paulò antè morte ſublatam amiſerat, cùm Venceslaum filium ex ea ſuſcepiſſet. Nuptijs dictus locus Cracouiæ ad Liberalia, quod Carniſpriuium uulgò uocant. Conueniunt eò inuitati à Cazimiro reges, Ludouicus Vngarorum, Sigiſmundus Gothorum, ſiue Danorum, & Petrus Cypriorum, Ponto & aduerſo Iſtro in Valachiam, & inde terreſtri itinere per Rusſiam Cracouiam aduectus: præterea duces Otto Bauarorum, Zemouitus Maſouiorum, Boleslaus Suidnicienſium, Bernardi defuncti frater, Vuladislaus Oppolienſium, & Boguslaus cum ſponſa filia. Ad extremum uenit Carolus cum ſplendido comitatu. Cui uenienti omnes Principes atque Reges cum Cazimiro Cracouia ad unum miliarium obuiam profecti ſunt, & non modicum ſpacium pedibus progreſsi, quod idem facere Imperatorem cognouerant, amicè inter ſe conſalutarunt. Cùm autem urbi appropinquaret Carolus, ſponſam cum patre & magna puellarum ac matronarum caterua obuiam habuit. Deductuſquè cum ingenti pompa in arce, Cazimiro petente, diuertit: cæteris in urbe hoſpitia diſtributa. Omnes autem hi Principes aduenientes in extremis Poloniæ finibus Cazimiri iuſſu comiter & perhumanè accepti ac deducti, liberaliter & magnificentiſsimè habiti ſunt, durantibus uſque in uiceſimum diem nuptijs & conuiuijs. Et cum abundè omnia ad nutum ſuppeditarentur hoſpitibus regiorum procuratorum atque diſpenſatorum prouidentia, tamen ne quid magnificentiæ deſideraretur, magna dolia in foro ſeu circo urbis collocata ſunt, alia uini, alia auenæ plena, unde ſumerent quantum quiſque uellet. Præerant autem procuratoribus ac diſpenſatoribus omnibus regijs Verincus Germanus, conſul Cracouienſis, quem Cazimirus propter ſingularem induſtriam atque dexteritatem in rebus agendis theſauro ſuo præfecerat, & omnium conſiliorum ſuorum non modò participem, ſed moderatorem propemodum habebat. Is igitur cum eſſet ditiſsimus, non habuit ſatis nuptias illas regio nomine quàm ſplendidiſsimè adminiſtrare, ſed ut ſua quoque magnificentia Poloniæ ſplendorem adderet, Imperatori, Regibus, Ducibus, & Proceribus eorum domi ſuæ conuiuium magnifico apparatu dedit, & ampla munera omnibus largitus eſt: in primis autem regi ſuo Cazimiro, ita ut quæ ei donauit, plus quam centum millibus florenorum æſtimata eſſe dicantur. Nuptijs ritè peractis, & fœdere ſempiterno inter Reges icto, & iureiurando firmato, & miſsis inter ſe ultrò, citróque ampliſsimis muneribus, domos quiſque ſuas diuerſi diſceſſerunt, ad fines uſque regni à Polonis proceribus deducti. Dedit autem Cazimirus ſororis filiæ in dotem centum millia florenorum. Quoniam autem habebat Cazimirus uxorem, & ex ea iam filiam unam atque alteram ſuſceperat, remiſit ei Ludouicus Rex Vngarorum ius ſuccedendi ea conditione, ſi quem is filium poſt ſe relinqueret Polonia. Infeſtata eſt etiam deinde hoc ipſo anno peſte populari. Sequentis uerò anni hyems tam fuit aſpera & niuoſa, ut feras quoque beſtias in ſyluis & uolucres extingueret. Adiecit deinde Cazimirus animum ad recuperandam eam partem Rusſiæ, quam ante tredecim aut quatuordecim annos defectione Ruſſorum magis quàm ui Lithuanorum amiſerat: indictaquè toti Poloniæ expeditione, cum magnis copijs aduerſus Ruſſos & Lithuanos profectus eſt. Cùm autem Belzenſium fines primùm attigiſſet, uenit ad eum Georgius dux eius oræ, & placato Rege imperata facere pollicitus, impetrauit ut ditionem illam ſuam retineret. Itaque ibi nihil hoſtile noſtri fecère. Quin & Chelmenſem ditionem cum Chelma arce de Lithuanis captã Cazimirus ei adiecit: nam Lubarto petenti ueniam dare noluit. In Volyniam deinde, ſiue Vuladimirienſem tractum exercitum promouit: & cùm nemo pugnandi copiam faceret, Luſcum, Valadimiriam & Oleſcum arces ui in deditionem

Legatus Pontificius.

Pax & affinitas inter reges.

Nuptiarum apparatus.

Dos nepti à Cazimiro rege data.

Peſtis.

Hyems aſpera.

Rusſicum bellum.

Georgius dux Belzenſium.

Chelma Rusſica capta.

Luſcū & Vuladimiria arces Polonorū præſidijs munitæ.
Vuladimiria muro conſtructa.

ditionem ſuam redegit: cæteras per deditionem accepit. Atque ita Lubarto eiecto, oram illam omnem ſubactam ac tributariam factam Alexandro duci Michaëlis Coriathi filio, Gedemini nepoti, addixit. Et quo facilius eum in fide & officio contineret, Luſcum & Vuladimiriam ipſe retinuit, præſidiaquê ijs arcibus impoſuit. Deinde ſucceſſu temporis Vuladimiriam, cum lignea fuiſſet, lateritio muro muniuit. Et Alexander quidem in Cazimiri fide perſtitit; Georgius uerò ambigua fide aliquoties poſtea rebellionem tentauit. Porrò Lithuani nunquàm deinde, quoad uixit Cazimirus, neque Ruſſiam, neque Poloniam infeſtarunt, eo quòd ſatis habebant negotij cum Cruciferis, & quòd præſidia contra eos opportunis locis rex collocârat: Maſouiam ſemel duce Keiſtuto impunè depopulati ſunt, ad Poltouiam uſque prouecti. Quo oppido direpto, incenſoquê, quippe quòd munitum non eſſet, arx quoque cum plurimis mortalibus, qui in eam ſe cum facultatibus ſuis receperant, conflagrauit, barbaris materiam incendio ſubijcientibus. Neque memorabile ullum Cazimiri regis factum poſt ſubactam Ruſſiam quatuor illis annis, quibus poſtea uixit, memoratur, niſi quod cum Petro quoque Lubuſſenſi epiſcopo, quem bonis quibuſdam ſpoliarat, tranſegit, ea lege, ut epiſcopus Lubuſſenſis bona, quæ antiquitùs intra fines regni Polonici iam inde à tempore Henrici barbati ducis habebat, retineret, regem autem dominum & patronum ſuum agnoſceret: & quòd comites Dreni ipſi quoque cum ea ipſa arce & Santoco ſe in ditione Cazimiri & regum Polonorum antiquitùs eſſe, ac deinceps fore iurati profeſsi ſunt: itemquê quòd idem rex magna parte Poloniæ peragrata: in Pruſsiam ſe contulit, cum pacato comitatu, uidendi Mariæburgi, aliarumquê arcium & oppidorum, quæ Cruciferi frequentia & permunita & bene conſtituta habuêre, gratia, ut ad eorum exemplum Poloniam etiam magis cultam redderet. Vbi perhumanè & honorificè à Cruciferis, quocunque adijt, acceptus eſt. Quin & inimicitias cum Carolo Imperatore ſuſcepit, idquê ſiue ſua ſponte & aliqua iniuria prouocatus, ſiue Ludouici regis Vngarorum gratia: qui hoc ipſo tempore Carolo indixiſſe, & Morauiam infeſtaſſe memoratur. Extat quidem in Archiuio Cracouienſi fœdus & ſocietas Cazimiri cum Ludouico anno Chriſti milleſimo, tricenteſimo, ſexageſimo nono, disertè contra Carolum Imperatorem & Regem Bohemorum inita. Nec illud ſilentio prætereundum eſt, quòd per hoc tempus metalla Bythomienſia, plumbi cum argento intermixto feracia, euanuerunt, poſt interfectos crudeliter ab oppidanis publico conſilio duos ſacerdotes, Petrum parœcum oppidi, & Nicolaum, qui ipſi erat à ſacris concionibus. Neque hac modò pœna Bythomienſes facinus illud luerunt, ſed etiā ab epiſcopo Cracouienſi interdicto perculſi, & honore omni priuati ſunt, damnatiquê, ne qui ex poſteritate eorum deinceps ſacris initiarentur, aut ulla ſacerdotia obtinerent. Sed ab interdicto & cæteris pœnis poſt biennium demum apud Pontificem Maximum permagno ſe redemerunt. Erat autem tunc epiſcopus Cracouienſis Florianus Morſcius, gente Ielitius, Caſtellani Sendomirienſis filius, poſt Bozentam, qui Bozentino arci & oppido nomen dedit, amiſſoquê uiſu obijt. Sub hoc ipſum tempus Boleſlaus dux Suidnicienſium & Iauorienſium mortuus, Carolum Imperatorem & Regem Bohemorum affinem ſuum ex pacto hæredem reliquit. Ita tunc Sileſiæ quod reliquum fuerat, Bohemorum regno adiectum eſt. Sed iam Cazimiri mors ſtylum noſtrum ad ſe reuocat. Anno igitur Chriſti milleſimo, tricenteſimo, ſeptuageſimo, cum hyemem Cracouiæ Cazimirus exegiſſet, Vere appropinquante in maiorem Poloniam profectus, per æſtatem ibi commoratus eſt. Deinde autumno inde diſcedens in Sendomirienſi tractu, & in Ruſsia uenationibus hybernum tempus dare decreuerat: iamquê Prædboriam, quod oppidum in Siradienſi tractu eſt, peruenerat, cum eum grauis caſus afflixit. Fortè enim ad ſextum Idus Septembris, qui dies Mariæ Dei matris natalis anniuerſario & ſolenni ritu à Chriſtianis celebratur, uenatum in proximas ſyluas, fruſtra diſſuadentibus nonnullis pijs hominibus profectus erat: ubi dum cupidius ceruum fugientem impedito loco, & inter uepres perſequitur, labente magno cum impetu equo quo uehebatur, uehementer homo ſenex & carnoſus conquaſſatus eſt, ita ut febre exagitaretur. Relatus autem Prædboriam, & citò medicorum ope releuatus, Sendomiriam contendit. Vbi cum ſpretis medicorum præſcriptis, intemperantius uiueret, & pyris, maliſq;, ac cæteris fructibus, quos locus ille producit eximios, ſeſe ingurgitaret, balneiſquê nimium uteretur, in febrim recidit. Neque tamen tam acris ea fuit quin rheda uehi poſſet, medicis Cracouiam proficiſci ſuadentibus, quòd ibi faciliorem eſſe medicationem dicerent. Itaque Sendomiria Chrobranos profectus, cum ex agitatione itineris grauiore æſtu urgeretur, frigidam aquam præter ſententiam medicorum bibit. Atque inde maiores flammas concepit. Quibus medicorum arte mitigatis, lectica in Copriuunicenſe monaſterium

Maſouia uexata à Lithuanis.
Poltouia incenſa.
Cū Lubuſſenſi epiſcopo tranſactio.
Comites Dreni & Santoci dedunt ſe regi Poloniæ.
Cazimirus rex in Pruſsiam profectus.
Cazimiri cum Ludouico fœdus cōtra Imp.
An. 1369.
Bythomienſiū metallorum interitus.
Bythonienſiū pœna ob interfectos ſacerdotes.
Florianus epiſcopus Cracouienſis.
Bozentinum arx & oppidum.
An. 1370.
Prædboria. Cazimiri caſus.
Sendomiria fructuum optimorum ferax.
Chrobrani.

naſterium delatus ſuccolantibus aulicis,octo dies ibi quieuit. Releuatusꝗ aliquantu-
lum,iter inſtitutum proſecutus eſt. Oſſeci autem cum alterius de medicis Matthæi per-
miſſu mulſam bibiſſet, rurſum deterius habere cœpit: ſed tamen Corcinum,atque inde
poſt aliquot dies pridie Calendas Nouembris Cracouiam delatus, languebat magis.
Quærit deinde ex medicis,num iam Cracouiam perueniſſent,tacitè eos admonens pro-
miſſorum,quibus ei Cracouiæ certam quodammodo ſanitatẽ erant polliciti.Deinde eos
rogat,ut uerè ac liberè ſibi dicerent,an de uita ſua deſperarent. Sed ijs, ut fit,bonam ſpem
oſtentantibus,nihilominus cum deſtitui ſe uiribus animaduerteret,accito epiſcopo Cra-
couienſi Floriano,ac Vuladiſlao duce Oppolienſi ſororis ſuæ nepote,quem Ludouicus
rex Vngarorum illis ipſis diebus ad uiſendum eum miſerat,itemꝗ inſignioribus nõnul-
lis de cœtu ſacro baſilicæ Cracouienſis,ad hæc & aulicis miniſtris ſuis, in Chriſtiana reli-
gione,uti Chriſtianũ decet mori ſe profeſſus eſt,teſtamentumꝗ condidit, quo multa mul
tis cùm ſatellitibus,tum nothis filijs ſuis,plurima Cazimiro Scecinẽſium Pomeranorum
duci,largitus eſt:quædam etiam Gneſnẽſi & Póſnanienſi baſilicis:Cracouienſi uerò cru-
cem illam inſignem,quam Leopoli deportarat,cum incluſa portione ligni crucis Chriſti.
Duabus uerò filiabus è tertia uxore ſuſceptis,ſtragulam ueſtem omnem,ac dimidium au
reæ,argenteæ,& gemmæ ſuppellectilis:reliquum autem eiuſdem ſuppellectilis matri ea-
rum uxori ſuæ legauit:adminiſtrationemꝗ ſiue executionem teſtamenti Ioanni Strelcio,
cognomento Suchyuilco,Decano Cracouienſi,& Cancellario regni commiſit. His ritè
peractis,ſacris myſterijs de more procuratus Nonis Nouemb.uitã cum morte commuta-
uit,ac tertia die pòſt,in baſilica Cracouienſi ad dextram aræ maximæ honorificè ſepultus
eſt,ubi extat adhuc eius monumentũ cum imagine ſculpta in marmore.Regnauit autem
Cazimirus annos triginta ſeptem,uixit ſexaginta:pacis quàm belli artibus & operib.cla-
rior:unde etiam Magni cognomentum ſolus hic inter Polonorum Principes,non tã uir-
tute bellica & uictorijs meruiſſe uidetur,quàm operibus magnificis,& plurimarũ arcium
& oppidorum munitione,& quòd omnium ſummorum pariter & infimorũ hominum
erga ſe beneuolentiam ijſdem quibus collegerat uirtutibus,hoc eſt,iuſtitia,facilitate,hu-
manitate,elegantia & clementia,ad extremum retinuit:etenim ad gloriam quidẽ plus ua
lent bellicæ uirtutes.Præſens uerò hominum beneuolentia lenioribus his uirtutibus faci
lius comparatur. Magis illas ferè homines admirantur, ſed has gratiore memoria proſe-
quũtur.Tametſi bellicæ quoꝗ gloriæ non expers fuit cùm alibi,tum in Ruſsia maximè:
quam à maioribus ſuis amiſſam,maiore fœlicitate quàm ſudore recuperauit. Hic Prin-
ceps inextricabiles iudiciorum laqueos reſecuit:leges barbaras & iniquas, quoad tũc po
tuit,uel ſuſtulit,uel correxit:adeuntibus facilis & comis: quærimonias etiam infimorum
benignè & patienter audiuit:tenuiores à potentiorũ ui & iniuria uindicauit,ſic ut ęquior
plebi,quàm nobilitati eſſe uideretur:captos ab hòſtibus ſuos promiſcuè redemit: ne cui-
quam oneri eſſet,cauit:ſeueritate,ut medici ſolent uſtionibus & ſectionibus, non niſi ne-
ceſſariò uſus eſt:Poloniam ſuperiorum temporum bellis & alijs calamitatibus uaſtam &
infrequentem,populoſiorem reddidit,& ad meliorem cultum redegit,maximè indulgen
tia in agreſtes,ac Teuthonum colonijs deducendis. Arcium uerò & oppidorum in Polò
nia,plerorumꝗ omnium munitiones,ac templa lateritia,eius ſunt opera. Hic enim Cra-
couienſem arcem exornauit,cuius tamen exornationis uix iam ulla extant ueſtigia: Ca-
zimiriam Viſtula diſiunctam à Cracouia,Veliciam Scauinam, Ilcuſſum, Bendinum, Le-
louiam,Sendomiriam,Viſliciam,Sydlouiam, Radomiam,Opoſnum,Vauelniciam,Lub
linum,Caliſsiam,Pyſdros,Stauiſsinum,Velunum,Coninu,Petricouiam,Lenciciam, Plo
ſcun,Inouulodum,Leopolim,Sanocum,Croſnam,Cichouum oppida & caſtellum mœ-
nibus cinxit.Arces Poſnanienſem,Caliſsienſem,Sendomirienſem,Lublinenſem,Leopò
lienſem utramꝗ,Pyſdrenſem,Siradienſem , Velunenſem, Lencicienſem,Colenſem,Plò-
cenſem,Nepolomicenſem,Sidlouienſem,Prædborienſem,Breſnicenſem, Boleſlauecen-
ſem,Oſtreſſouienſem,Bremiſlienſem , Landiſcoronenſem , Bendinenſem,Lelouienſem,
Zorſtinenſem,Ocecẽſem, Crepicienſem,Secechouienſem,Solecẽſem,Zauichoſtenſem,
Corcinenſem,Coninenſem,Naclenſem,Velenenſem,Medirecẽſem,Cruſuicienſem,Zlò
torienſem,Bydgoſtienſem,Lubaſſouienſem,Trebouulięſem,Halicienſem, Tuſtanẽſem,
Opoſnenſem,Priſſouienſem,Rauenſem,& Viſſegradẽſem,uel denuò muniuit, uel uetu-
ſtas refecit.Templa uerò præter ea quę ſuprà enumerauimus,Nepolomicenſe,Corcinen
ſe,Solecenſe,Opoſnenſe,Lapſicenſe,& in arce Cracouienſi duo,quorum alterum S. Mi-
chaëlis,alterum S.Georgij nomine dedicatum eſt, è conſpectu uerò eiuſdem arcis Ru-
penſe Diui Stanislai cæde nobile, itemꝗ ptochodochium ſiue hoſpitale Stradomienſe
condidit.Præterea Corcini,Petricouiæ,Caliſsiæ,& Lenciciæ monaſteria : quibus omni-
bus amplam & luculentam ſuppellectilem,ad cultum diuinum accommodam attribuit.

Vuladiſlaus dux Opolienſis.

Teſtamentum Cazimiri regis.

Cazimiri mors.

Aetas.

Magni cognomentum unde.

Cazimiri uirtutes & præclara facta.

Arces & oppida munita à Cazimiro Magno.

Templa à Cazimiro condita.

Mogilenſe

Mogilenſe quoq; monaſterium imperfectum conſummauit. Baſilicam etiam Cracouienſem exornauit. Eius etiam opus ſunt tabernæ mercatorum & propolarum in circo Cracouienſi. Fuit & uiuarium ſub arce Cracouienſi ad Viſtulam: cuius ueſtigia ſe uidiſſe Mathias Mechouienſis paulò antè noſtra tempora memorat. Zemouitum Maſouiorum ducem epiſcopo Poſnanienſi, ut decimas de noualibus agris reddi in ſua ditione iuberet, condemnauit. In ſumma, publica regis huius acta, & opera pleraque omnia laude digna ſunt: ac eo quidem magis, quòd diſsimilem habuit ſucceſſorem. Cæterùm domeſtica uita fuit impurior, in cibo, potuq; intemperans: in libidines uerò ita proiectus, ut præter greges concubinarum, cum quibus magis quàm cum iuſtis uxoribus conſueuerat, Bohemam quandam Rochicianam, captus eius pulchritudine, in loco iuſtæ uxoris haberet, promiſſa ei conceptis uerbis (cum aliter potiri ea non poſſet) fide matrimonij, interueniente Abbate Tinecenſi thyara ornato: quem mulier epiſcopum Cracouienſem eſſe credidit. Sed eam deinde cum caluam & ſcabioſam eſſe comperiſſet, eiecit, & Iudææ cuiuſdam Heſter conſuetudine uſus eſt, de qua Nemiram & Pelcam filios ſuſcepit. Nam filias natas, ut Iudaica religione permanerent, matri indulſit. Huius Heſter opera gens Iudaica magnas prærogatiuas in Polonia à rege adepta eſt, cùm nouas, tum quas ipſis olim Boleslaus dux Caliſsienſis in ſua ditione conceſſerat. Quin & periculi illius, quod Carolus rex Vngarorum cum uxore & duobus filijs à Feliciano intentatum adijt, Cazimiri huius libidinem in cauſa fuiſſe exiſtimant. Itaque iuſta pœna diuinitùs affectus eſſe uidetur Cazimirus, quòd nullos poſt ſe mares liberos reliquit. Quamuis autem tam libidinoſus ipſe eſſet, tamen continentes ſacerdotes ſingulari fauore proſecutus eſt. Quòd ſi induſtria, dexteritateq; etiam præditi eſſent, multum eis utebatur: & quamuis plebeij, & obſcuro loco nati eſſent, nobilibus eos non modò exæquabat, uerumetiam anteponebat. Curabat autem ut omnes ſacerdotes, quoad fieri poterat, ſacerdotia ſua per ſe ipſi præſentes adminiſtrarent. Statura procera fuit & corpulentus, capillo denſo & criſpo, promiſſa barba, uoce ſonora, ſed balbus aliquantulum. Cazimiro etiam regnante, ut ne pios homines ſuis laudibus defraudemus, Mathias Golanzeuius, gente Toporus, epiſcopus Vuladiſlauienſis, qui duos & quadraginta annos epiſcopi munere functus eſt, baſilicam Vuladiſlauienſem nouam condidit in oppido, cum prius ſub arce fuiſſet. Aliud item templum Vitalis martyris memoriæ dicatum in eodem oppido conſtruxit: arces Vuladiſlauienſem & Racianzum coctо latere muniuit. Deinde ſenio confectus, & uiſu orbatus, Sbilutho propinquo ſuo præpoſito Vuladiſlauienſem epiſcopam conceſsit. Quanquam poſtea pœnituit eum facti, cum non pro meritis ab illo tractaretur. Iaroslaus uerò Scotnicius, gente Bogorius, Archiepiſcopus Gneſnenſis permulta præclara monumenta reliquit, quæ aptius infrà recenſebuntur. Per hoc tempus Cruciferi Pruſsienſes atque Liuonienſes, & Lithuani mutuis populationibus, & munitionum euerſionibus, inter ſe certabant, nonnunquam etiam ad manus ueniebant, & quidem Marte uario. In Germania uerò Heluetiorum, ſiue Suitenſium ſocietas, ante ſeptuaginta ferè annos inſtituta, per iniurias principum, quibus ij ciuitates affligebant, magna cœpit incrementa. Sed iam librum hunc unà cum Cazimiri regno finiamus: ſequentesq; externi generis regibus dicemus.

Vitia Cazimiri.

Iudæorũ prærogatiuæ in Polonia unde ſint

Effigies Cazimiri.

Vuladislauienſis baſilica noua.

Vulatislauia & Racianzum arces munitæ ab epiſcopo.

Heluetiorum incrementa.

DE ORI-

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER TREDECIMVS.

PROOEMIVM.

PER nongentos aliquanto plures annos, quibus hiſtoria ab initio uſque ad
mortem Cazimiri ſecundi Regis decucurrit, ſemper Polonia ſui generis Re-
ges atq; Principes habuit, Venceslao Bohemo, de quo in ſuperiore libro per-
tractauimus, excepto. Qui quòd unus inter noſtrates interiectus eſt, nec diu
apud Polonos regnauit, in numerum quodammodò à nobis redactus eſt, ne
ſeriem narrationis interrumperemus. Deinceps uerò quod reliquum eſt tem *Externi reges.*
poris uſq; ad hoc tempus, quo hæc ſcribimus, cùm Cazimirus Rex moriens,
quemadmodum ſuperius commemorauimus, nullos mares liberos reliquiſſet, exteri apud Po
lonos regnarũt, nempe Ludouicus Vngarus, & gener eius Vuladislaus Iagello Lithuanus cum
ſua poſteritate, quæ in hunc uſq; diem durat atq; regnat. Quæ tempora dum perſequimur, ne-
mo à nobis exactam eorum omnium, quæ ij Reges uſquam geſſerunt, rationem expectabit.
Quanquam enim per Reges atque Principes hiſtoriam ducimus, tamen inſtituti noſtri eſt, non
tam uitas Regum ipſorum atque Principum, quàm res geſtas Polonorum perſequi. Quocirca,
quæ Ludouicus, de quo mox ſcribere aggrediar, ſiue in Vngaria, ſiue in Italia, ſiue uſquam aliâs
geſſit, quæq; ij qui poſt eum in Polonia regnarunt, quæ quidem ad Polonicam hiſtoriam non
pertinebunt, uix & obiter attingemus. Lithuanicas uerò res à tempore Iagellonis Regis, quòd
coniunctæ erunt cum Polonicis, non ferè omittemus, niſi ſi quæ erunt, quæ minus ad nos per-
tinere uidebuntur. Hæc ſemel præfati, iam ſuſceptum opus à morte Cazimiri ſecundi Regis
proſequamur.

LVDOVICVS VNGARORVM ET Polonorum Rex.

CERTIOR factus de graui morbo, ac mox etiam de morte Ca-
zimiri regis Zemouitus dux Maſouiorum à Ioanne filio, quẽ *Zemouitus Maſouiorum dux munitiones quaſdam occupat.*
hac de cauſa miniſterio Regis addixerat, illicò Ploſcũ, Rauam,
Viſſegradum, Goſtininum, & Sochaſſouiam arces in ſuam re-
degit poteſtatem, dedentibus eas ultrò præfectis, cũ quòd ſcie-
bant ex pactis conuentis eas Zemouito deberi, tum quòd mu-
neribus & pollicitationibus ab eo corrupti erant. In utraq; etiã
Polonia & in Ruſsia, poſt uulgatam mortem Regis, noui qui-
dam motus exciti ſunt à finitimis. Nam Haſſo ſiue Heſſus quiſ-
piam, Ottonis Marchionis Brandeburgenſis, qui fuit filius Lu
douici Bauari Cæſaris, præfectus cùm didiciſſet proditione trium Saxonum, qui in præ-
ſidio Santoci erant, arcem eam à paucis cuſtodiri, & à commeatu imparatam eſſe, præfe-
ctumq; eius Sandiuoium Virium Caſtellanum Bninenſem abeſſe, cũ tumultuaria agre-
ſtium ferè manu eò accurrit, arcemq́ue oppugnatam acrius, tandem Sendiuoio Sleſsinio
impigro iuuene, qui ceſſantibus Saxonibus proditoribus cum paucis ſuis arcem defen-
debat, uigilijs & labore confecto, per deditionem accepit. Ex alia uerò parte Lubartus Li
thuanus cum Keiſtuto fratre & expeditis copijs Vuladimirienſem arcem in Volynia po-
ſteaquàm primo impetu capere non potuit, circumſedit. Præerat arci Petraſsius Turſcius
de tractu Lencicienſi. Is quamuis diutius obſidionem ſuſtinere potuiſſet, tamen Alexan-
dro duce, cui Volynios parêre Cazimirus iuſſerat, Cracouiam profecto, cum nec unde
quicquàm opis expectaret, ferocitate & minis Lithuanorum territus, arcem ligneam ue-
terem quam tuebatur, dedidit. Acceptam Lubartus ualido præſidio firmauit. Nouam
uerò, quã Cazimirus duobus annis magna cura, ſumptuq; cocto latere muniuerat, neq;
tamen conſummauerat, diruit, & ſolo æquauit. Inde in Lublinenſem atq; Sendomirien- *Lithuanorum excurſio in Poloniam.*
ſem tractum excurſionem fecêre ijdem barbari, magnasq; prædas egêre. Ac inter alia
Lyſſecenſe, ſiue Caluimontanum monaſterium diripuêre. Vnde cum inter aliam præ-
dam portionem Crucis Chriſti auro incluſam aſportarent, & ad fines Poloniæ peruenіſ-
ſent, memorabilis res accidit. Plauſtrum enim quo Crux cum cætera præda uehebatur, *Miraculum.*
nulla ui, neque iumentorum, neque hominum loco moueri potuit: quin ſubitò concide-
bant exanimati homines, equi, & boues, quicunque id plauſtrum attigerant. Obſtupefa-
cti re noua Lithuanorum duces, cum ex Ruſſo quopiam miraculi & cladis ſuæ cauſam

 cognouiſſent,

cognouiſſent, mox crucem Chorabala quodam nobili captiuo, libertate donato, ad locum ſuum remiſerunt: ipſi cum reliqua præda domos ſuas ſalui peruenêre. Neque enim erat qui noſtros in arma cogeret, ut fit ſoluta diſciplina omni morte principis. Nam Ludouicus rex Vngarorum, quem Cazimirus multò antè ſucceſſorem ſibi deſignârat, licet mox de morte auunculi certior factus eſſet, tamen continuit ſeſe domi: & quorſum conſilia Polonorum uergerent, expectabat. Verebatur enim, ne ij mutata ſententia alij regnum mandarent. Erant enim ſuperſtites duæ filiæ Cazimiri. Erat & Cazimirus Scecinenſium dux nepos ex filia. Erant etiam Cuiauienſium & Maſouiorum duces, propinqui & neceſſarij. Matrem tamen ſuam Ludouicus Cazimiri regis ſororem celeriter præmiſit. Nec ita multò pòſt uenerunt ad eum Viſſegradum è comitijs Polonorum oratores, Florianus epiſcopus Cracouienſis, & Ioannes Strelcius Cancellarius Poloniæ, rogantes ut primo quoque tempore in Poloniam ueniret, regnumq́ue deſtinatum ſuſciperet, ac præſentia ſimul & impendentia pericula depelleret. Audita ille legatione aliquandiu, quid faceret, deliberauit. Cunctanti cum & noſtri orando, & Vngari proceres ſuadendo inſtarent, tandem reſpondit: Non ſatis intelligere, neque hos quid ſuadeant, neque illos quid petant. E neutrorum enim id re fore, ſicuti ne duobus quidem gregibus expediat, unum habere paſtorem. Satis & abundè eſſe negotij uni populo præeſſe. Duas reſpub. uix ulla ratione ſine alterutrius, ſiue adeò utriuſque malo & incommodo ab uno adminiſtrari poſſe. Ita tunc Ludouicus. Sed tandem uictus precibus oratorum annuit. Bonfinius, audita morte Cazimiri auunculi, ſtatim eum, ingenti delectu habito, in Poloniam profectum eſſe, regnumq́ teſtamento legatum à proceribus & legatis populorum petiuiſſe, & facilè impetraſſe ſcribit. Venientem proceres Poloni cum frequenti nobilitate, ad Sandeciam obuiam progreſsi, excepêre, & Cracouiam deduxêre. Ibi rurſus armatæ ciuitatis occurſu honorificè conſalutatus eſt. Poſtero die rogatus publicè à Ioanne Cancellario, an teſtamentum Cazimiri regis ratum eſſe iuberet, præcipitanter aſſenſus eſt. Sed admonitus ab his qui proximi de ſenatu aderant, multum detrimenti eam rem Poloniæ allaturam eſſe propter profuſas donationes & legatos Cazimiri, & quòd de fide quoque ſcripturæ teſtamenti dubitaretur, ad ſenatum ea de re per Vuladiſlaum Oppolienſium ducem retulit. Senatus porrò, ne quem offenderet, cæteras quidem omnes donationes ualere: de ea uerò qua Scecinenſi duci Siradienſis, Lencicienſis, quam poſt mortem Zemouiti auunculi ſui Cazimirus recuperauerat, ac Dobrinenſis ditio, itemq́ue arces Croſuicia, Bydgoſtia, Vulotouum, & Valcia cum ſuis territorijs donabantur, itemq́ue de ea quæ fiebat nothis filijs Cazimiri, apud terreſtres iudices, quos uocant, diſceptandum eſſe cenſuit. Itaque Pelca Zambrus iudex Sendomirienſis, & Vilcius Naborouius ſub iudex Cracouienſis, lecti iudices, re bene perpenſa, decreuerunt eas donationes irritas eſſe debere, quòd non de ſententia ſenatus factæ, ualde damnoſæ eſſent reipublicæ. Cui decreto ſenatus rogatus à rege, ſubſcribere noluit. Et ſanè in utramque partem res erat perdifficilis de Scecinenſium duce. Nam ſi is omnibus ijs quæ ſibi donata erant, potitus eſſet, permultum regi detractum eſſet: cauendúmque erat, ne fretus ea potentia regnum inuaderet: ſin repulſam pateretur, bellum ab ipſo & à Carolo Imperatore, cum quo ſoror eius nupta erat, expectandum. Quocirca ita cum eo tranſegit Ludouicus, ut is in Dobrinenſi tantum ditione, & Bydgoſtia, Vulotouo, & Valcia acquieſceret, cætera regi relinqueret. Quibus rebus tunc peractis, de coronatione rurſus noui regis Archiepiſcopo & maioribus Polonis ſcrupulus iniectus eſt, quòd ij contendebant, ut ea Gneſnæ more ueteri fieret. Sed Ludouicus proximorum regum Vuladiſlai aui & Cazimiri auunculi exemplum in ea re ſecuturum ſe eſſe dixit. Quo reſponſo ſedatis maioribus Polonis, decimoſeptimo die Nouembris ab Iaroſlao Archiepiſcopo Gneſnenſi, adſtantibus Floriano Cracouienſi, & Petro Lubuſſenſi epiſcopis in baſilica Cracouienſi diadema ſolenni ritu accepit. Nec tamen deſiderium Cazimiri defuncti regis ex animis hominum rex nouus euulſit: imò plus etiam accendit, cum non modò diſsimilis eſſet Cazimiri, ſed ne adiri quidem à noſtris ſine interprete poſſet: quin res quoque Polonicas negligere ac parui facere uideretur, ac non modò non intenderet animum ad recuperanda ea quæ ſuperiori tempore à Polonia auulſa erant, uerumetiam enormem donationem adijceret, qua Vuladiſlao duci Oppolienſium, Vngariæ Palatino, Oſtreſſouienſem & Velunenſem tractum omnem, qui Rudenſis olim dictus eſt, itemq́ue Olſtinenſe, Crepicienſe, & Bobolicenſe territoria in tractu Cracouienſi, adhęc Breznicienſe in Siradienſi ditione, donauit. Sed tamen tum ab hoc ipſo Vuladiſlao, tum à Cazimiro Scecinenſi (quanquàm de Vuladiſlao uariat Dlugoſſus) ſolenne iuſiurandum accepit, quòd perpetuò in poteſtate ipſius & regum Poloniæ deinceps futuri eſſent, & quòd illæ omnes eorum ditiones regno accreſcerent, ſi ij nullos mares liberos relinquerent.

Ludouici regis cunctatio.

Sapiens dictū.

De legatis Cazimiri iudiciū.

Iudices delegati.

Ludouicus rex Cracouiæ coronatur.

Ludouicus ingratus Polonis

linquerent. Exequias deinde magnificentiſsimas & ſumptuoſiſsimas auunculo mortuo apparauit. Vbi permultum argenti facti baſilicæ Cracouienſi oblatum atque donatum eſt, & infinita penè hominum multitudo lachrymis, planctu, & eiulatu ingens defuncti regis deſiderium teſtata eſt, præſertim quòd cum eo ſucceſsionem regum ſuorum uetuſtiſsimam à Piaſto uſque propagatam, extinctam eſſe cerneret, regnumquè ad externum regem perueniſſe, qui longè abfuturus eſſet. Quod cum Ludouicus animaduertiſſet, ueritus ne quam filiæ Cazimiri nouandarum rerum occaſionem Polonis darent, ablegauit eas in Vngariam: & conſtituto ibi iudicio, perfecit ut non ex iuſta uxore natæ, atque exhæredes pronunciarentur.

Cazimiri filiæ relegatæ & exhæredatæ.

Quod adeò ingrati hominis facinus, non ſine iuſta diuini numinis uindicta factum eſſe uideri poteſt, ut filiæ Cazimiri, paternarum libidinum & ſtupri, ingenuæ puellæ Feliciani filiæ oblati in eodem penè loco quo ille deliquerat, pœnas luerent. Poſt hæc tamen Anna Vilelmo comiti Ciliæ, Heduigis Romero cuidam duci nuptui tradita eſt. Vt uerò poſtulatis maiorum Polonorum ſatisfaceret Ludouicus, in maiorem Poloniam poſt paucos dies profectus eſt, & biduum Gneſnæ commoratus, paratum ſibi in baſilica Gneſnenſi ſolium aſcendere noluit, affirmans id neque ſibi, neque Polonis decorum fore, ut coronationem Cracouię peractam quaſi in dubium reuocaret. Deinde Cracouiam reuerſus, cum animos Polonorum uexatione, uiolentia, & rapinis Vngarorum offendiſſet, neque de recuperando Santoco & Vuladimiria conſilij quicquam iniuiſſet, mox in Vngariam redijt, Tranſalpinenſium Voieuodæ defectione excitus, omni gubernatione Poloniæ matri commiſſa.

Vngarorum uiolentia.

Nec mora cum duobus exercitibus Tranſalpinenſem Moldauiam ingreſſus, alterum quidem in ſyluis circumuentum ab hoſtibus amiſit, cum altero uictor defectores in ſuam redegit poteſtatem: & ne tam facilè ij deinceps rebellarent, Seuerinum oppidum inſtaurauit, præſidioq́; firmauit.

Seuerinum.

Interim Elizabetha mater eius in Polonia muliebri uſa conſilio, iuuenes & imperitos homines in ſenatum allegit, compluréſque bonos & graues uiros magiſtratibus mouit, & nihili homines atque aſſentatores eis ſuffecit. Ac inter alios inprimis Prædiſlaus Goluchouius Palatinus Caliſsienſis uir magnanimus & moderatus, præfectura maioris Poloniæ motus, eiq́; Otto Pilecius ſucceſſor datus eſſe memoratur. Quam rem ægrè tulêre maiores Poloni, & parêre Ottoni, quamuis & genere & uirtute præſtanti, detrectabant, propterea quòd nullas is habebat poſſeſsiones in maiore Polonia, atque ita contra leges præfecturam obtinebat. Sed tamen homo ſplendidus & liberalis, ut quemque de nobilitate factioſiſsimum, & ſibi maximè aduerſarium eſſe nouerat, ita os eius comitate & munificentia ſua primum obſtruxit: ſic aliquanto patientius deinde imperium eius ferri cœptum. Sed cum ora illa Poloniæ finitimorum latrocinijs infeſtaretur, neque Otto domeſticis opibus quas ibi nullas habebat, compeſcere ea poſſet, & nobilitas uulgo eius odio militiam detrectaret, ceſsit inuidiæ, & præfectura ſe abdicauit. Cui Sendiuoius Subinius indigena ſucceſſor datus eſt. Neque is tamen ſatis prædonum uim & furta coërcuit.

Peſtis.

Prodigium.

Peſtilens hic, itemquè ſequens annus Polonis fuit. Prodigium etiam inſigne Poſnaniæ accidit. Baſilica enim cum adhærente ſibi turre dextra de cœlo tacta eſt, ita ut perrupto culmine & angulo turris, parua fiſſura facta in fornice, in ſacellum regium fulmen penetraret: ac cæteris rebus intactis, ſolas Præmiſli regis & Rixæ uxoris eius imagines confringeret. Inſequens annus nihil ferè memorabile habet, præter quædam de Iaroſlao Archiepiſcopo, nempe quòd is Zemouitum Maſouiorum ducem eccleſiaſtico interdicto perculit, eoquè adegit, ut duorum pagorum donatione ipſi ſatisfaceret, pro eo quòd Petraſsius Criſtini Palatini Plocenſis filius, bona eius eccleſiaſtica in Maſouia, iubente uel certè conniuente Zemouito latrocinio infeſtaſſet, uexaſſetquè.

Iaroſlaus cæcus abdicauit ſe archiepiſcopa.

Nec multò pôſt ſenio confectus & oculis captus Iaroſlaus, cum ſupra triginta annos Archiepiſcopus fuiſſet, Nicolao Coſſutouio præpoſito Gneſnenſi propinquo ſuo Archiepiſcopam concedere ſtatuerat. Sed cum is improuidè ſine regia commendatione & collegij Gneſnenſis conſenſu Auinionem ad Gregorium undecimum Pontificem maximum ea de re ſe contuliſſet, infecto negotio inanis redijt. Neque tamen Iaroſlaus dimittendæ Archiepiſcopæ cogitationem depoſuit, ſed Ioannem Suchyuilcum iuriſcanonici Doctorem, cuius anteà mentionem fecimus, ſororis filium ſucceſſorem ſibi legit: uerùm is quoque pluſculum negotij in conficienda re habuit, palàm commendante, & clàm impediente eius cauſam Ludouico apud Pontificem Maximum.

Ioan. archiepiſcopus Gneſnenſis.

Ad extremum tamen noua regis commendatione & collegij approbatione adiutus, uoti compos factus eſt. Iaroſlaus uerò Pomeranicis & Opatouicenſibus poſſeſsionibus ac decimis in ora Caliſsienſi indulgentia Pontificis Maximi ad uſum ſuum retentis, in Landenſe monaſterium ſeceſſit, & biennium ferè ibi exegit.

Iaroſlai mors.

Deinde pertæſus monaſterij, Caliſsiam commigrauit,

ubi intra uertentem annum uita exceſsit. Permultum hic Archiepiſcopam amplificauit, & ornauit. Nam Louiciam, Opatouicum, Vneouiam, & Camenum arces condidit: aulas archiepiſcopales Gneſnæ, Lenciciæ, Veluni, Caliſsiæ conſtruxit. Louicienſes reditus

Vneouienſe collegium. primus ita auxit, ut cum antea cenſus duas marcas non excederet, tunc ad octingentas perueniret. Aedificauit etiam templa Gneſnæ, Caliſsiæ, Curelouię, Opatoueci, & Vneouiæ, ubi & collegium ſacerdotum inſtituit, & monaſterium Benedictinis condidit, ac Tinecenſis abbatis iuriſdictioni id ſubdidit. Dotauit idem nouam parœciam in oppido nouo Crepicienſi rogatu Cazimiri regis. Atque ob eam rem iuriſdictionem ſibi poſteriſ-

Fines diœceſeon. que ſuis Archiepiſcopis in ea parœcia, in Cracouienſi diœceſi ſita, uſurpauit, conniuente Bozenta epiſcopo Cracouienſi, qui dotare eam noluit. Iſtiuarta enim amnis eo loci Gneſnenſem & Cracouienſem diœceſes dirimit. Memoratur etiam de eo illud excelſi animi facinus, quòd cum iuuenis adhuc Bononienſis Academię rector eſſet, transtulit inde Academiam ſua autoritate propter Britannum ſiue Anglum quędam ſcholaſticum à magiſtratu urbis capite plexum: nec prius eam reſtituit, donec pro cæde Angli ſatisfactum eſt. Fertur autem Iaroſlaus mandaſſe moriens, ut cadauer ſuum non oſtio, ſed pertuſo pariete in baſilicam ſepeliendum inferretur, quòd non ritè, neque ordine Archiepiſcopum ſe factum eſſe diceret. Hæc de Iaroſlao ſuffecerint, quæ omitti certè hic à nobis non oportuit. Per hoc tempus Ludouicus rex cum Carolo Imperatore in gratiam redijt,

Marchia Brandeburgenſis à Carolo Imp. empta. ac filiam ſuam natu maiorem Mariam, filio eius Sigiſmundo, è quarta uxore ſuſcepto, paruulo etiamnum deſpondit, & in aula ſua ipſum educauit. Pater uerò Marchiam Brandeburgenſem ab Ottone Ludouici filio ipſi emit. Cûm autem duas filias ex Elizabetha Stephani Boſnenſium reguli filia ſuſceptas, duóque regna haberet Ludouicus, utrique filiæ uiuens cupiebat proſpicere, ita ut altera apud Vngaros regnaret, apud Polonos altera. Ac apud Vngaros quidem iam uni proſpexiſſe uidebatur: de altera autem ſollicito, fortuna ſiue conſilium talem occaſionem obtulit. Poſcebat is Polonos uectigal, quod regium & poradlne, quaſi raſtrale dicitur, duodenos groſſos latos, & ſingulos modios ſiliginis & auenæ in iugera ſiue laneos, quemadmodum antiquitùs pendi ſolitum erat. Negabant proceres ſacri pariter & profani ordinis: quòd ab eo Poloniam immunem factam eſſe liberalitate Cazimiri dicerent. Cumque ille admonitus à nonnullis, promiſſam modò, non etiam datam eſſe à Cazimiro immunitatem illam argueret, ſolutum enim eſſe id uectigal, quoad uixerit Cazimirus, tandem eò rem deduxit per internuntios, ut ſi alterutram de filiabus ſuis regnare deinceps apud ſe Poloni iuſſuros ſe eſſe reciperent, binos tantum groſſos quotannis deinceps in iugera penderent, quibus regem agnoſceret: ab reliquis penſionibus & oneribus quæ regibus ac ducibus antiquitùs debebantur, cuncta nobilitas atque ſubiecti homines perpetuam uacationem & immunitatem haberent, preterquàm ſi rex nouam arcem conderet, aut ueterem tempore belli reficeret, tunc ut nobilitatis ſubditi cum regijs opus facerent. Accepêre conditionem Poloni: atque inde in hodiernum uſque tempus manet uectigal hoc ita imminutum regi: tametſi epiſcopi tunc id ſuos agricolas pendere paſsi non ſunt, defendentes mordicus Boleſlai Pudici & Cazimiri remiſsionem. Cuius quidem remiſsionis, Cracouienſi duntaxat eccleſiæ factæ, extant diplomata utriuſque principis in baſilica Cracouienſi. Monaſteriorum uerò adſcriptitij, præfectis regijs exigentibus & conniuentibus epiſcopis aliquandiu totam ueteri more pendere coacti ſunt. Illa quoque in pactis fuêre, ne rex magiſtratum ſiue honorem ullum perpetuum ſupprimeret, neue externo cuiquam conferret, ac ne præfecturam quidem arcis cuiuſquàm aut oppidi, quæ iuriſdictionem adiunctam habeat, imò ne indigenæ quidem illuſtri ducum genere orto. Hæc ita tunc conuenêre Caſſouiæ anno poſt

An. 1374. Chriſtum natum milleſimum, tricenteſimum, ſeptuageſimum quartum. Nunc iam nouos motus, quibus Polonia deinceps agitata eſt, perſequamur, paulò altiùs repetito principio. Zemomyſlus Vuladiſlai Loctici frater, tres filios moriens reliquit: qui ſic patrimo-

Ludouici ſecunda uxor. nium inter ſe partiti ſunt, ut Præmiſlo Bydgoſtia cederet, Leſco Inouuladiſlauia, Cazimiro Gneſcouia. Ex his ſolus Cazimirus liberos reliquit, Elizabetham & Vuladiſlaum, cognomento Album. Atq; Elizabetham quidem cum Caroli regis Vngarorum uxor, Loctici filia educandam ſuſcepiſſet, Boſnenſium regi Stephano in matrimonium collocauit, de qua Elizabetha item filia nata eſt, quæ ſecunda Ludouici regis uxor fuit. Vuladiſlaus uerò cum patri & Præmiſlo patruo, concedente rege Cazimiro ſucceſsiſſet, cauſam-

Gnewcouia empta. que de ui & alieno agro uſurpato quodam tempore apud eundem regem dicere iuſſus eſſet, furore percitus temerè Bydgoſtiam repudiauit: nec eam pòſt ullis precibus recuperare à Cazimiro potuit. Poſtea Gneuucouiam quoque, acceptis mille florenis, regi conceſsit: & peregrè profectus, cum per multa loca peruagatus eſſet, tandem Ciſtercium ueniens,

niens,monachus factus eſt:nec multo pòſt mutato conſilio Diuione in Burgundia Benedictinorum ſectæ ſeſe addixit: & complures annos ibi commoratus, & ſororis, Cazimiriq; regis liberalitate ſuſtentatus eſt. Cùm igitur proceres quoſdam de maioribus Polonis nouarum rerum cupidos,pœnitere externi regis & abſentis,muliebriſq́ue dominationis cœpiſſet, communicato clam inter ſe conſilio, legationem ad acciendum Diuione Vuladiſlaum miſere, quòd nemo eo propinquior Cazimiro & Vuladiſlao regibus agnatus uiueret:ac facilè is,ut erat leuis,in ſpem & cupiditatem adipiſcendi regni adductus eſt.Quoniam autem diaconus iam erat, Auinionem ad Pontificem Maximum obtinendæ indulgentiæ, ſiue diſpenſationis cauſa contendit, legatis Baſileæ ſe expectare iuſsis. Et quamuis nihil à Pontifice impetraſſet, tamen Baſileam,atque inde legatorum ſuaſu,dimiſsis eis in Vngariam diſsimulato propoſito ad affinem regem profectus eſt: apud quem reginæ propinquæ ſuæ magnis precibus perfecit, ut ad Pontificem Maximum pro ſe legationem mitteret quo ſibi mutato ordine, & obiecta profeſsione, poſſeſsiones & principatum obtinere liceret:ſed repulſam etiam tum paſſus, clàm ſe cum quatuor tantum comitibus ex Vngaria ſubduxit,& ueniens Inouuladiſlauiam arcem ex improuiſo occupauit. Et mox oppidanos accitos in uerba ſua iurare iuſsit. Inde Gneuucouiam, eadem celeritate uſus, in poteſtatem ſuam redegit, Romliconem Zlotoriæ arcis præfectum in agro fortè repertum cœpit,& Zlotoriam quoque eodem die per deditionem accepit, cum necem præfecto ſub arcem abducto minaretur,ni ea ſibi dederetur. Ita tribus arcibus uno die potitus, cum uoluntarij multi ad eum concurrerent,ſumpta maiore fiducia poſtero die Sarleium arcem oppugnare adortus, tertio die in deditionem accepit. Hæc ad Sendiuoium Subinium præfectum maioris Poloniæ cum perlata eſſent, celeriter Ludouicum regem de ſtatu rerum Cuiauienſium certiorem facit: ſimulq́ue facta non contemnenda manu de nobilitate, ad reprimendos conatus Vuladiſlai contendit. Obſeſſa primum Inouuladiſlauia,cùm nihil eſſet ſpei in Vuladiſlao,deditionem fecit. Qua re permotus Vuladiſlaus, ſimul & ab ijs qui cum eo ſe coniunxerant,deſertus,reliquas quoque arces reddidit, promittente ei Sendiuoio clementiam & munificentiam regis. Qua diutiùs expectata cum fruſtraretur, & inopia premeretur,rurſus eadem quæ prius moliri,ſuadentibus & incitantibus quibuſdam improbis,inſtituit. Sed cum Sendiuoius præfectus conſilia eius ſenſiſſet, ratus, ita ut erat, Scripinium ſororis ſuæ uirum, quem Zlotoriæ præfecerat, ſenem inertem & ebrioſum,inſidijs eius maximè opportunum eſſe, amouère eum à præfectura uolebat: uerùm ab eo & ſorore ſua, ne id faceret, exoratus eſt. Ad hunc ergo fallendum ſubornat Vuladiſlaus piſcatores, qui eum allato Torunia uino inebriarent. Quod cum factum eſſet, ſopito eo pariter & cuſtodibus, ut ferè ad exemplum heri familia ſeſe componit, nocte intempeſta miſſa à Vuladiſlao manus, ſcalis admotis arcem, cuſtodes, præfectumq́ue cœpit:ſed Criſtinum propinqui poſtea mille florenis redemère. Hinc rurſus magnus egentium,ære alieno oppreſſorum, & facinoroſorum hominum concurſus ad Vuladiſlaum factus eſt. Inter alios etiam Vlricus Bodcæ Drenij,qui ſuperiori tempore inopem Vuladiſlaum facultatibus ſuis ſuſtentauerat, filius, impiger iuuenis cum aliquanta peditum, equitumq́ue manu in auxilium eis ueniens, Racianzum arcem epiſcopi ex itinere capere nixus eſt:ſed repulſus ab ijs qui in arce erant, Gneuucouiam oppugnauit: & fauentibus atque adiuuantibus oppidanis, arcem incendit, præfectumq́ue arcis Gerardum Sloneuium uiuum in poteſtatem ſuam redegit: quem Sendiuoius poſtea magno redemit. Infeſtabat autem Vuladiſlaus ex arce Zlotorienſi maiorem Poloniam latrocinijs uſque adeò ut Sendiuoius ſolus cum maioribus Polonis reprimere eum non poſſet. Itaque & Iaſcus Cmitha, gente Srenauius, præfectus Siradienſis, cum nobilitate Siradienſi, ad reſtinguendum gliſcens incendium profectus eſt. Verum eius currus, & impedimenta cum alia uia ſubſequerentur, à Vuladiſlao intercepta ſunt. Iaſcus tamen nihilo ſegnius cum Bartholomæo Veiſemburgio præfecto Breſtenſi coniunctis copijs, Vuladiſlao ad uexandos Inouuladiſlauienſes numeroſam magis quàm bellicoſam multitudinem ducenti, apud Gneuucouiam occurrit, conſertóque prælio facilè eum fudit, fugauitq́ue. Nactus autem nauiculam Vuladiſlaus fugiens, Viſtulam traiecit,& in Zlotorienſem arcem ſe recepit. Et quamuis Sendiuoius præſidium militum in munitione Iaroſlai Sluzeuij ad arcendas excurſiones eius collocaſſet, agebat ille tamen nihilo lo minus prædas ex uicinia. Quare maiore ui Sendiuoius contra eum bellum gerere inſtituit, maioribus Polonis cunctis, & Cuiauijs ſumere arma iuſsis, accitóque etiam in auxilium Cazimiro Scecinenſium duce. Ab his copijs Vuladiſlaus in arce Zlotorienſi oppugnatus ac circumſeſſus aliquandiu, nō modò ſuſtinuit obſidionem, uerumetiam non leuibus incommodis ac detrimentis obſidentes ſe afficiebat. Nocturno enim tempore, expedi-

Vuladiſlaus monachus acerſitur ad regnum.

Vuladiſlai noui conatus.

Gnewcouia incenſa.

Iaſcus Zmitha.

Vuladiſlaus dux uictus.

expeditos milites ex arce nauigijs emittebat, qui præteruecti ſilentio caſtra obſidentium, non modò eos qui longius è caſtris egreſsi erant excipiebant, uerumetiam extrema ſtatiua infeſtabant: quin machinis etiam quibuſdam artificioſis oppugnationi intentos ex arce conuulnerabant, & ſummouebant: earum uerò machinarum opifices & adminiſtri erant duo molitores, quorum alter Zlotoriam Vuladislao prodiderat, alter, cui nomen Hanco, Breſtenſis moletrinæ hæres, captus ſuperiori tempore à Vuladislao. Cum autem hic ipſe Hanco exitum illius belli & obſidionis, quam diu ſuſtineri non poſſe propter commeatus penuriam uidebat, ſecum reputaret, metuens ne fraudi ſibi eſſet hoſtes patriæ iuuiſſe, conſilium cœpit prodendæ arcis: ſed re coniecturis quibuſdam de-

Hanco proditionẽ molitus.

præhenſa, ſubiectus quæſtionibus rationem & ordinem omnem meditatæ proditionis aperuit. Quibus rebus exploratis, emiſit Vuladislaus Hanconis generum ad hoſtes cum mandatis Hanconis de proditione. Lætus ea re Sendiuoius, cum gloriam captæ arcis & confecti belli ſolus obtinere cuperet, Cazimirum quidem ducem, cæteróſque proceres conſilium ſuum celauit: ipſe uerò intempeſta nocte, quemadmodum conſtitutum erat, cum expedita ſuorum manu, ſine ullo ſtrepitu, ad arcem acceſsit: patefactáque porta cum iam uiginti ſex milites immiſiſſet, antequàm ipſe cum cæteris ingreſſus eſt, milites Vuladislai, qui hæc ſupernè clàm obſeruabant, celeriter cratem portæ impendentem deiecêre: cuius pondere & clauis prominentibus inſignes duo milites Poloni, Fridericus Vedelius, & Vſcenſis dominus oppreſsi ſunt. Nec mora, illuſtrata ignibus arce, uigintiſex illi qui primi ingreſsi erant, ſaxis & iaculis undique coniectis obruti ſunt. Ita in inſidias præcipitatus Sendiuoius, tot fortibus uiris amiſsis, triſtis atq; cõfuſus in caſtra redijt. Illuceſcente uerò die fremens ob acceptam ignominiam, totis uiribus arcem oppugnauit uſq; ad ueſperam, nec tamen capere eam potuit. In ea oppugnatione Cazimirus Scecinenſium dux ſaxo per caſsidem ictus in capite, non diu poſtea uixit. Poſtero die cum Vuladislaus de retinenda arce deſperaſſet, crematis palàm ante arcem molitore ac genero eius, itémque ijs quorum opera arcem intercœperat, deditionem fecit: & ad regem in Vngariam miſſus, decem millia florenorum ab eo pro Gneuucouienſi territorio accepit. Ad hæc abbatia quadam luculenta in Vngaria donatus eſt. In qua aliquantiſper commoratus, Diuionem redijt, ibíque reſumpto monachi habitu uitam finiuit. At illi

Vuladislai exitus.

qui eum ad res nouandas in Polonia adiuuerant, partim uoluntarium ſibi ipſi exilium indixêre, partim carcere & bonorum confiſcatione damnati, pœnas dedêre. Aliquanto aliter Albertus Crantius hæc de Vuladislao duce, quem ipſe Album uocat, ac toti Po-

Albertus Crantius.

loniæ uult præfuiſſe, commemorat. Sed quorſum attinet omnes omnium opiniones perſequi? Pertæſa Polonicorum motuum Elizabetha Ludouici regis mater, exceſſerat Polonia, & peramplos reditus in Dalmatia de Venetis dudum recepta, à filio acceperat: ſed non ita multo pòſt, pœnitentia ducta, indulgente eodem, in Poloniam redijt. Venienti cum magno & ſplendido comitatu proceres Poloni Cracouienſes & Sendomirienſes apud Sandeciam gratulabundi obuiam prodierunt: ſimulqúe renunciarunt, compertum ſe habere ab exploratoribus ſuis, Lithuanos de inuadenda, uaſtandáque Polonia conſilium iniuiſſe. At illa muliebri leuitate, quietos & ſecuros eos eſſe iuſsit: filium enim ſuum tam longis, grauibuſqúe manibus præditum eſſe, ut ad ſolum nomen eius non modò Lithuani, ſed & cunctæ in circuitu nationes contremiſcant. Nec mora, Lithuani cum ualida manu è Lithuania & Ruſsia coacta, ducibus Keiſtuto, Iagellone, Vitoudo,

Lithuanorum excurſio in Poloniam.

Lubarto, & Georgio, percurſo magnis & clandeſtinis itineribus, propter uaſtitatem Lublinenſi tractu, quicquid loci in Sendomirienſi tractu eſt inter Sanum & Viſtulam flumina, populabundi & uaſtabundi magna celeritate peruagati ſunt, ita ut permulti mortales de nobilioribus quoque & locupletioribus, uel in fuga, uel in domibus ſuis incauti à barbaris opprimerentur. Itaque permagna ea barbarorum præda fuit: quam integram, nihil uſquàm hoſtile paſsi, abigêre. Per idem tamen tempus ipſi quoque à Cruciferis

Samagitia uaſtata à Cruciferis.

Pruſsienſibus domi ſuæ magno incommodo affecti ſunt, ſex territorijs Samogitiæ una atque altera excurſione peruaſtatis: neque tamen Elizabetha quicquam de luſibus & choreis, atque ſymphonia, quibus mulier octogenaria nimium indulgebat, clade illa mota, remiſit, donec eam præſentius aliud malum perculit. Vngari qui cum regina uenerant, domeſtica conſuetudine fœnum atque auenam, cum Cracouiam ſiue ad mercatum, ſiue ad priuatum cuiuſquàm uſum importaretur, paſsim diripiebant. Id Prædbo-

Vngarorũ uiolentia & rapinæ.

rius Brezius nobilis adoleſcens, ne ipſe quoque pateretur, familiam ſuam armatam ante domum ſuam, quæ ad portam urbis Cazimirienſem, ſiue Bochnenſem ſita erat, obſeruare iuſsit: ibi cum Vngari in fœnum quod aduehebatur, impetum facerent, Prædborij uerò miniſtri prohiberent, iurgium atque prælium inter Vngaros & Polonos ortum eſt. Quod cum concurſu utrinque ſuis opem ferentium atrocius fieret, miſſus à regina la-

ſcus

ſcus Cmitha præfectus Cracouienſis, ad ſedandum tumultum, ſagitta Vngarica in turba in collum percuſſus, ex equo defluxit, & expirauit. Ibi neceſſarij & familiares eius furentes, facto undique concurſu in Vngaros coorti, magnam cædem fecêre: non eorum tantum qui ſe in tumultu illo obtulerant, ſed eorum quoque qui in hoſpitijs ac diuerſorijs inuenti ſunt. Centum ſexaginta Vngari eo die trucidati feruntur. Atque ij modò ſalui fuerunt qui in arcem effugere potuêre. Triduo deinde arx clauſa, & ab armatis obſeſſa fuit. Annus quo hæc acta ſunt, fuit poſt Chriſtum natum milleſimus, treceteſimus, ſeptuageſimus ſextus. Paruo autem interiecto tempore, Elizabetha mœſta in Vngariam reuerſa eſt, Petro Cmitha Iaſci filio in ſolatium necis paternæ præfecto Lencicienſibus dato. Per hoc tempus Gregorius Pontifex, eius nominis undecimus, cum cathedram & curiam pontificiam poſt ſeptuageſimum annum Auinione Romam retuliſſet, accepiſſetqúe Turcas Amurathe primo duce, traiecto nauibus Genuenſium Helleſponto, plurimas Græcorum & Conſtantinopolitani Imperatoris, à quo contra rebelles Principes in auxilium ex Aſia prius euocati erant, urbes cœpiſſe, magnáque ſtrage Bulgaros, Serbos & Albanos profligaſſe, Italiæ metuens, undique ſubſidia corrogabat. Itaque & in Poloniam ea de re legatum miſit Nicolaum Maioricenſem epiſcopum, qui coacta Vneouiæ ſynodo epiſcoporum, uix illud impetrauit, ut bini groſsi de unius marcæ prouentu conferentur. Quoniam autem epiſcopus Vuratislauienſis Prædislaus Pogorelius paulò antè uita exceſſerat, relicta magna pecunia, præter contributionem redegit legatus ex illa hæreditate triginta millia aureorum: & inſuper octo millia annua pactus eſt Pontifici, do nec aliquis Prædislao ſucceſſor daretur: cuius approbationem ob id Pontifex in ſeptimum annum diſtulit. Sequenti anno Ludouicus nouos præfectos in Polonia de ſententia matris inſtituit. In maiore quidem Polonia Domaratum Pirſchnicium, translato Cracouiam Sendiuoio Subino. In Cuiauia uerò amotis Bartholomæo Veiſemburgio, & Bartholomæo Socolouio, Petraſsium Malocham: propterea quòd hic quidem pluris quàm illi præfecturæ illius fructus redimeret, Domaratus uerò multis Vngaris in cæde ſuprà memorata ſaluti fuiſſet. Quoniam autem Ludouicus excurſionibus Lithuanorum in Poloniam, & Belzenſiũ ducis defectione motus, bellum contra eos parabat, datis Domarato ex Vngaria reuertenti mandatis ad epiſcopos & uniuerſum ordinem eccleſiaſticum totius Poloniæ, ſubſidium ab eis & ab eorum agricolis ad pium bellum contra barbaros hoſtes petiuit. Negatum eſt, ueritis epiſcopis ne munificentia illa ſua in morem, & mox inde in legem abiret. Nihilo tamen minus proſequi inſtitutum bellum perrexit Ludouicus: indictáque toti Poloniæ expeditione, & omnibus ad Sendomiriam conuenire iuſsis, ipſe cum non contemnenda Vngarorum manu tranſmiſsis Sarmaticis montibus, per Sanocum rectà Sendomiriam profectus eſt. Ibi conuentu habito, recenſitiſqúe copijs, cùm abundaret uiribus & multitudine, partem exercitus in qua erant Cracouienſes & Sendomirienſes cum Sendiuoio ad recipiendam Chelmam miſit: ipſe cum reliquo ad Belzum caſtra mouit. Ac Sendiuoius quidem intra octauum diem Chelma potitus, Grabouecíam quoque, & Grodlum, & Seuoloſſum munitiones cœpit: deinde ad regem, Belzum adhuc obſidentem, reuertit: erat enim arx ea natura loci permunita. Itaque fame rex præſidiarios ad deditionem compellere decreuerat. Venit interim in caſtra regis Keiſtutus dux Lithuanorum, ex hoſte pacificator factus, & his legibus pacem impetrauit, ut Georgius dux ſeſe, Belzumqúe regi redderet, ac Lithuani captiuos omnes Polonos redderent. Quæ cùm impleta eſſent, Ludouicus Georgij blanditijs & pollicitationibus delinitus, non modò Belzum ei reddidit, ſed etiam Lubaſſouiam, & centum marcas annuas in ſtipendium è ſalinis Bochnenſibus adiecit, accepto ab eo iureiurando, quòd in fide atq; clientela Polonorum ſemper futurus eſſet. Fortaſsis autem & illud adiumento fuit Georgio atq; Lithuanis, quòd orto inter Vngaros & Polonos iurgio, ac Petro Safranecio nobili Polono in faciem ab Vngaro quopiam uulnerato, ad ſeditionem & cædem mutuam res ſpectare cœperat. Itaque Petri quidem dolorem rex donato ei territorio cum arce Peſcoua ſcala, mitigauit: exercitum uerò, ne quod maius malum iritatis utrinque animis excitaretur, ſtatim dimiſit. Septem uexilla tunc habuiſſe ſola Topororum familia fertur. Bis poſtea rurſus Ruſsiam à Lithuano duce uexatam eſſe, bisq; eiectis barbaris à rege pacatam, Bonfinius memorat. Cum autem ipſi uber & fertile ſolum Ruſsiæ placuiſſet, & frequẽtari eam à catholicæ fidei cultoribus animaduerteret, miſſa Auinionem ad Gregoriũ eius nominis undecimum Pontificem Maximum legatione, effecit ut duæ ibi cathedræ epiſcopales, nimirum Præmisliæ & Vuladimiriæ, Haliciæ uerò archiepiſcopalis inſtitueretur. Ita qui quidem Dlugoſſus ſcribit. Sed ſi prius metropolis Leopoli conſtituta fuit, quemadmodum nos ſuperius ex eiuſdem Dlugoſsi ſententia prodidimus, epiſcopalem

Iaſcus Cmitha interfectus ab Vngaris.

An. 1376.

Turcæ Græciã inuaſerunt.

Præfecti Poloniæ.

Sanocum.

Chelma recepta.

Grabouecia.

Grodlum.

Seuoloſſum.

Belzum.

iurgium inter Polonos et Vngaros.

Haliciæ conſtitutam eſſe oportet. Vna enim archiepiſcopalis eſt in Ruſsia, & ea quidem Leopoli. Ego initio Leopoli epiſcopalem cathedram regnante Cazimiro inſtitutam fuiſſe dixerim. Neque enim Archiepiſcopus uſquam inſtituitur qui nullum in ditione ſeu prouincia ſua epiſcopum habeat, ſicut tunc in Ruſsia nullus fuit: ſed cum Ludouici opera plures epiſcopi fierent, metropolim Haliciæ conſtitutam eſſe, quæ poſtea Leopolim translata ſit, epiſcopatu Cameneciam translato. Cæterum quoniam propenſiore erat animo Ludouicus in Vngaros, quàm in Polonos, Vngaris adiungere Ruſsiam inſtituit, Polonis à quibus ſubacta fuerat, ademptam. Obtinebat in ea nonnullas præfecturas & ampla territoria Vuladislaus dux Oppolienſium Ludouici beneficentia iure hęreditario donata, ita ut iam dux Ruſſorum uulgò appellaretur, & ipſe hunc titulum uſurparet. Quo facilius igitur Ludouicus id quod cogitabat perficeret, dedit Vuladislao Dobrinenſem ditionem atque Bydgoſtienſem, quæ antiquitùs Viſſegradenſis uocata fuit, excepta Valcia & Slochouiâ territorijs, quæ nuper Cazimiri Scecinenſium ducis morte ex pacto receperat: itemque Inouuladislauiam, Gneuucouiam, Zlotoriam & Sarleium, quæ à Vuladislao Albo duce, quemadmodum dudum memorauimus, redemerat. Et ea quidem lege hæc ei dedit, ut ſacramento adactus, in clientela, quod feudum uulgò uocant, regum Polonorum ſemper eſſet, & ad ſolos maſculos hæredes ea tranſmitteret. Ruſsicas autem præfecturas ab eo recepit, & Vngaris eas attribuit. Recenſet autem Bonfinius Emericum Agrienſem epiſcopum, Georgium Zudarem cum fratribus, deinde Emericum Bebecum, & Ioannem Zapolæum, qui Ruſsiam Ludouici nomine cum imperio obtinuerint. Suſpecta & moleſta ea res de Ruſsia Polonis fuit: ſed muſſantur ferè principum & potentium iniuriæ. Nec ſanè tunc in promptu erat, quid ea re facerent abſente rege, aut quomodo uoluntati eius refragarentur. Quin alia magis præſentia mala eos à ſenſu illius, quod in diem differebatur, auertebant. Increbuerant latrocinia: creuerat audacia perditorum & improborum hominum. Debilior prædæ erat potentiori: uis, non ius ualebat: iudicia uel ſilebant penitus, uel potentiorum iniuriæ contra tenuiores ſuffragabantur, propterea quòd nemo unus uindex legum, ſcelerumque ultor erat, quem cæteri omnes reuererentur. Hæc publica quidem mala, ſed cum plurimorum priuato dolore coniuncta, tollerabilius illud uideri faciebant, quod ad neminem priuatim pertinebat. Itaque de præfecturis Ruſsiæ patienter tunc latum: de domeſticis uerò incommodis crebris literis atque nuntijs, & quærimonijs multorum cum rege actum. Quibus ille commotus, cum ipſe non ueniret in Poloniam, quòd negarat auram Polonicam ſe ferre poſſe, Vuladislaum Oppolienſem pro ſe gubernatorem & uicarium miſit. Et erat quidem id non ingratum plebi ac tenuioribus. Cæterum nobilitas cum proceribus duobus conuentibus, altero Visliciæ, altero uerò Gneſnæ actis, negarũt ſe homini externo, quem ipſi ſibi principem non conſtituiſſent, parituros eſſe, propterea quòd id contra leges & inſtituta maiorum ſuorum eſſet. Atque cum his mandatis legati de primoribus è comitijs ad regem miſsi, facilè effecerunt ut is Vladislaum reuocaret. Verebatur enim, ne Poloni ea offenſa ad res nouas incitarentur. Interim autem dum hæc ita fiunt, uectigal, quod raſtrale ſuperius appellauimus, & quod ad duos groſſos à Ludouico redactum eſſe diximus, dimidium eius quod antiquitùs pendebatur, iuſſu regis ab eccleſiaſticorum agrorum cultoribus exigi cœptum eſt, hoc eſt ſeni groſsi, & ſinguli modij ſiliginis & auenæ in iugera, negantibus exactoribus regijs, gratiam illam quæ nobilitati facta ſit, etiam eccleſijs & ſacro ordini factam eſſe. Debere autem eccleſiaſticos homines æqui, bonique facere, quòd dimidium ferè eius uectigalis ſibi, ſuiſque agriculis remittatur. Quod ſi recuſent, integrum ſe ueteri more exacturos: ita enim ſe à rege in mandatis habere. Quocirca Ioannes Archiepiſcopus Gneſnenſis ſynodum Caliſsiam conuocauit, unde legati in Vngariam miſsi Florianus epiſcopus Cracouienſis, ac Dobrogoſtius decanus impetrarunt, ut eodem iure: quod ad illud uectigal attinet, cum nobilitatis bonis eccleſiarum bona cenſerentur. Hęc uſque ad annum Chriſti milleſimum, tricenteſimum, ſeptuageſimum octauum, octo annis regnante Ludouico in Polonia acta ſunt, eo ferè ordine quo hic à nobis conſcripta ſunt. Per quod tempus Lithuani & Cruciferi mutuis ſe excurſionibus & cladibus uehementer afflixerunt: & Carolus Imperator extremo anni tempore uitam cum morte commutauit, cum aliquanto ante Venceslaum filium natu maiorem adoleſcentulum, regẽ Bohemis deſignaſſet, ac deinde, redemptis magno Principibus electoribus, Cęſarem feciſſet. Hoc eodem aũt anno & ſequentibus aliquot non uſquequaque tranquillæ res fuerũt in maiore Polonia. Quanquam publico conſilio nullũ bellum geſtũ eſt: ſed priuatis conſilijs & latrocinijs propemodũ cùm à Polonis finitimi populi, tũ ab illis Poloni infeſtati, & uis ui ultrò, citroque propulſata eſt. Primùm enim Borcouij Pomerani hominis equeſtris ordinis, Valcienſes oppidanos ita uexarunt, ut cum oppidum id fortuito incendio

Ruſsiam Ludouicus Vngaris attribuit.

Poloniæ mala ob abſentiam regis.

Vuladislaus dux gubernator Poloniæ.

An. 1378.

Cruciferorum cum Lithuanis bellum.

Borcouiorum latrocinium.

incendio conflagraſſet, aliò ciues commigrare populariter uoluerint, ni Domaratus præfectus maioris Poloniæ cum expedita ſuorum manu ingreſſus in Pomeraniam Borcouios, peruaſtatis eorum prædijs, uicis atque pagis, coërcuiſſet. Deinde Sendiuoius Vitius, Caſtellanus Bninenſis, gente Nalencius, ditionem Suatobori Scecinenſium ducis, qui Cazimiro fratri germano (ex alia tamen matre) defuncto ſucceſſerat, igni, ferroq́ depopulatus eſt, adiutus ope Ioannis Zarnicouij, iudicis Poſnanienſis fratris filij. Cauſa uerò hoſtilitatis denuntiatæ hæc fuit, quòd Sendiuoius Cazimiri duci cum Ottone Brandeburgenſi Marchione bellum gerenti aliquandiu cum numeroſa cohorte militauerat, nec ei Suatoborus Cazimiri hæres merita ſtipendia perſoluebat. Suatoborus uerò uaſtatione agrorum ſuorum commotus, coacto de ſuis iuſto exercitu, accitisq́ Stargardenſium & aliarum maritimarum ciuitatum auxilijs equeſtribus & pedeſtribus, Poloniæ fines ingreſſus ad arcem Zlopenſem, quæ erat Ioannis Zarnicouij, caſtra metatus eſt. Poſtero die non ita multo poſt ortum ſolis, arcem ui capere adortus, uſque ad ueſperum caſſo labore ſuos defatigauit, niſi quòd non paucos fortes uiros aridas foſſas ſub teſtudine tranſgreſſos, & aſcijs ac ſecuribus munitionem perfringere conatos, ſaxis, teliſq́ue ſupernè obrutos, amiſit. Induciæ deinde in poſterum diem factæ interueniente Suliſsio Vedelio, ſepeliendorum interfectorum cauſa. Quibus ſepultis Suatoborus pridiana clade deiectior ab obſidione diſceſsit, bipartitóque agmine circumiacentes pagos exuſsit: nec multo pòſt pacem cum Sendiuoio fecit, cum ei debitorum ſtipendiorum pariter ac damnorum nomine ſatisfeciſſet. Nec tamen diu frui optata pace Suatoborus potuit. Etenim anno ſequēti, qui fuit milleſimus, tricenteſimus, octuageſimus, Ioannes Vedelius, cū à Ioanne Zarnicouio arcem ac territorium Zlopenſe hypothecę nomine utendū fruendum accepiſſet, facta de aſſeclis ſuis ac de Zlopenſibus, Tuſnenſibusq́ aliquanta pedeſtri, equeſtriq́ue manu, in Scecinenſium fines excurſionem fecit, ratus impunè id facinus ſibi fore, propterea quòd ſciebat Suatoborum alio bello cum Brandeburgenſibus & alijs Pomeranis gerendo deſtineri. Sed eum ſpes fefellit. Reuertentem enim cum luculenta præda è Piricenſi ora abacta Suatoborus cum expeditis copijs in finibus Poloniæ conſecutus eſt. Et poterat quidem Vedelius cum ſuis in arcem Zlopenſem propinquam euadere, ſed cum prædam partam nollet amittere, nihil motus paucitate ſuorum, qui ruſticani ferè & oppidani erant, manus cum longe ualidiori hoſte conſeruit, pœnáſque temeritatis dedit. Cecidêre in eo prælio de Polonis quadringenti quinquaginta, centum in propinquo lacu ſubmerſi periêre. Nec tamen Pomeranis incruenta ceſsit uictoria. Per hoc tempus, quod certè ſilentio prætereundum non eſt, machinam æneam, quam à ſono terribili bombardam uocant, certiſsimo uitæ & uirtutis humanæ exitio, Germanus homo apud Venetos excogitauit. Inſequens annus Elizabethæ ſenioris reginæ, matris Ludouici regis, & Zemouiti Maſouiorum ducis morte inſignis eſt. Ac Zemouitus quidem moriens, duos filios, Ioannem & Zemouitum è priore uxore Nicolai Opauienſium ducis filia ſuſceptos hæredes reliquit, ita ut Ioanni Varſauienſis, Zemouito Plocenſis ditio cederet. Ex altero autem matrimonio Zambicenſium ducis filiæ Henricum filium & duas filias ſuſceperat. Atque ex his alteram Vuladiſlao Oppolienſi, alteram uerò Cazimiro Scecinenſi, ac deinde uiduam Henrico Bregenſi Ludouici filio in matrimonium collocârat. Henricum uerò ſacris initiatum, Plocenſem & Lencicienſem præpoſitum fecerat. Et Lencicienſem quidem non ſine ui & iniuria Pelcæ Garbouij, cui id ſacerdotium Archiepiſcopus Gneſnenſis contulerat. Nam & poſſeſsiones eius ſacerdotij manu armata inuaſit, & Louiciam cum exercitu obſedit, nec prius ſoluit obſidionem, donec Pelca Henrico ius ſuum conceſsit. Porrò matrem huius Henrici Zemouitus, cum in eam deperiret, per ſatellites iugulauit, quòd adulterij inſimularetur. Sed cum poſtea facti uehementer pœnituit, cum nihil certi de crimine eius comperiſſet, liberóſque ex ea ſuſceptos perſimiles ſibi eſſe cognouiſſet. Fuit autem Zemouitus hic liberalis, ne dicam prodigus, eóque grauior ſuis, dum crebris exactionibus exhauſtum profuſo ſumptu ęrarium replere cogitur. Multa ab ineunte ætate eccleſijs largitus, prouectior factus, eas uexauit & afflixit. Atque ob id diris non ſemel deuotus & anathema perculſus. Cæterùm Ludouicus rex matre defuncta, cum aſsiduis & grauibus Polonorum quærelis fatigaretur, ut reipublicæ Polonæ conſtituendæ, iudiciorumq́ue aliquam rationem iniret, Budam eis comitia indixit ad medium Quadrageſimæ. Erat res noua, multaq́ ſe cum ferebat incommoda, ac etiam periculo proceribus atq́ nobilitati, & uniuerſæ reip. ad exteras oras per tanta locorū interualla euocari, frequētes tamē proceres eò profecti ſunt, frequētiores multò ex alijs ordinib. quos priuatæ iniuriæ, factaq́ ſpes iudicij regij excitarat: Multa ibi, uariáque de adminiſtratione reipublicę abſente rege, ac de ſumma iudiciorum

Zlopum oppugnatum.

An. 1380.

Vedelius infeſtat Pomeraniam.

Poloni à Pomeranis uicti.

Bombarda inuenta.

Zemouitus uxorem occidit.

Zemouiti mores.

Polonorum comitia Budæ.

iactata,

Triumuiri in Polonia.

iactata. Ad extremum de ſententia regis paucis approbantibus ſumma rerum Polonicarum, iudiciorumq́ tribus nempe Zauiſſæ Curoſuancio, gente Roſeo, epiſcopo Cracouienſi, qui non ita pridem Floriano mortuo ſucceſſerat, & Dobeslao Caſtellano Cracouienſi Zauiſſæ fratri germano, & Sendiuoio Subinio Palatino Caliſsienſi & præfecto Cracouienſi mandata. Iudicia uerò nulla ibi exercuit Ludouicus, uerùm omnia ad uicarios illos ſuos, ſiue triumuiros (nihil enim uetat eos & hoc nomine appellare) reiecit. Ad hæc autem fecit poteſtatem Zauiſſæ epiſcopo, omnium magiſtratuum & honorum quicunque uacaturi eſſent, exceptis Caſtellania & palatinatu Cracouienſi, in Polonia conferendorum. Ita conuentus ille ſolutus eſt, & calamitoſi homines ſpe iuris ſui obtinendi fruſtrati, mœſti domos reuertêre. Porrò triumuiri illi propoſitis de iure dicendo edictis, cum obire Poloniam à Cuiauia & maiore Polonia orſi cœpiſſent, noua, ſed tamen falſa ſpe ruſus animos hominum erexerunt. Et audierunt ij quidem in compluribus oppidis magno hominum concurſu quærimonias multorum: ſed nuſquam ius dixerunt, omnibus Caliſsiam ſe ſequi iuſsis, quòd eò Zauiſſam epiſcopum, ſine quo iudicare nolebant, uenturum eſſe ſperabant. Nam is profectus non erat cum cæteris, ſed magiſtrum Ioannem Naſsichouicium Archidiaconum Cracouienſem, & cancellarium ſuum pro ſe miſerat. Hoc autem reſponſo accepto, omnis illa quærentium multitudo maledictis inceſſens regem atque triumuiros, dilapſa eſt. Vexata ſunt eo anno in Polonia nonnullis in locis bona eccleſiaſtica. Nam Vuladiſlaus quidem dux Oppolienſium uetuit in Dobrinenſi tractu decimas dari Plocenſi epiſcopo. Inſuper de agricolis eiuſdem epiſcopi, quaternos & uicenos groſſos in iugera ſeu laneos exegit. Sed anathemate perculſus à Dobeslao epiſcopo, interueniente Ioanne Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Sbiluto epiſcopo Vuladiſlauienſi, in arce Zlotorienſi cum eo in gratiam redijt, ac de omnibus iniurijs ſatisfecit. In maiore uerò Polonia, cum Domaratus præfectus eius oræ, iuſſu regio expeditionem contra Bartholomæum Chotelium ſiue Coſminium, uiciniam omnem latrocinijs ex Odalanouia arce ſua infeſtantem, feciſſet, crudeliter admodum uulgus equitum in bona Gneſnenſis & Lubuſſenſis eccleſiarum debacchatum eſt: Bartholomæo uerò petenti pax data his conditionibus, ut regi arcem, territoriumquê omne traderet: æſtimationem uerò eius, hoc eſt, decem & octo millia florenorum acciperet: deducta tamen inde ea pecunia, quæ Gallis mercatoribus, quorum merces Bartholomæus diripuerat, numerari debuit. Nec multò pôſt, Vneouia arx Archiepiſcopi Gneſnenſis, à Bernardo Garbouio intercepta eſt. Præerat ei arci Pelca Bernardi frater præpoſitus Curelouienſis, qui inuitatus ad conuiuium à Petraſsio Malocha præfecto Lencicienſi & Cuiauienſi, rixa de uenationibus quibuſdam cum Nicolao Caſtellano Lencicienſi excitata, ab eo interfectus eſt. Sed ne Caſtellanus quidem fugiens, manus miniſtrorum Pelcæ euaſit. Cognita ergo cæde fratris Bernardus, arcem occupauit: & quo paratior eſſet ad ſuſtinendam uim & obſidionem, ſi qua alicunde afferretur, pecudes permultas mactatas in arcem importauit, hominum quantum potuit in ſocietatem adſciuit, & cum his theſaurum Archiepiſcopi diripuit. Nec prius arcem Archiepiſcopo reddidit, quàm impunitatem facti ſimul ac direpti theſauri, Domarato præfecto maioris Poloniæ, Petraſsio Malocha, & quibuſdam alijs proceribus interuenientibus pactus eſt. Receptam arcem Archiepiſcopus Petro & Nicolao fratribus tenendam & adminiſtrandam commiſit. In ſequentem annum 1382. aliquot primorum epiſcoporum, & regis mors, ſubſecutiquê motus nobilem faciunt. Primùm enim pridie Idus Ianuarij Zauiſſa epiſcopus Cracouienſis in prædio ſuo Dobrouoda, ſeu repentino & uehementi morbo, ſeu de ſcala lapſus, cum aceruum fortè ad conſtuprandam ruſticanam puellam aſcenderet (uariat enim fama) extinctus eſt. Cuius funus cum pompa militari à Dobeslao patre, & Creslao fratre Caſtellano Sendimirienſi elatum eſſet, ferunt noctu in baſilica Cracouienſi, ubi ſepultus eſt, exauditos eſſe ſtrepitus & hinnitus equorum diſcurſantium, dæmonumq́ uoces uociferantium: Proficiſcamur meretricatum. Et mirum eſt, ſed multorum ſermonibus celebratum, hoc ita ferè uſu uenire in hac baſilica, nō modò poſt funera nonnullorum clarorum hominum, ut aliqua terriculamenta exiſtant, uerùmetiam ut principum, epiſcoporum, atque etiam prælatorum, ut ita dicam, & canonicorum propinquæ mortes ſignis quibuſdam prænuncientur. Inſtituit autem hic epiſcopus in baſilica Cracouienſi collegium quoddam ſacerdotum, quos manſionarios uulgò uocant: alioqui profanis negotijs, & uoluptatibus magis, quàm diuinis rebus addictus. Præfuit Cracouienſi eccleſiæ annis duobus & dimidio. Succeſsit autem ei Ioannes Radlicius, regis medicus & cancellarius Poloniæ, Ludouici regis fauore adiutus. Zauiſſam poſt alterū menſem Nicolaus Curnicius Poſnanienſis epiſc. ſecutus eſt: carcinomate morbo in genitalibus membris biennio, ac deinde febre quartana

Plocenſis epiſcopi iniuria.

Bartholomæi Chotelij latrocinium.

Odalanouia regi quæſita.

An. 1382. Zauiſſæ epiſcopi mors pudenda.

Cracouienſis baſilicæ prærogatiua.

quartana & gutturis atque linguæ exulceratione tanta, ut uſum ſermonis amitteret, afflictus & extinctus: homo garrulus, contentioſus, & amans litium. Et intra paucos dies Ioannes quoque archiepiſcopus Gneſnenſis deceſsit: uir dexteritate ingenij, prudentiaq́ue commendatior uulgo dum priuatus uixit, quàm in magiſtratu præcipiti iracundia, in eccleſiaſticos homines dictis ac factis contumelioſus, nec ſatis acer defenſor & uindex ſuorum. In agnatos plus æquo propenſus.

Ioannis archiepiſcopi mors & mores.

Diripuerunt autem ij ſuppellectilem omnem & facultates defuncti. Quin & bona Archiepiſcopalia uexauerunt, & Vneouiam uix tandem ſucceſſori eius Bozentæ, gente Seligio reddidêre.

Bozenta archiepiſcopus.

Porrò Zemouitus Plocenſium dux cum Archiepiſcopum defunctum eſſe uita accepiſſet, facta manu pagos Archiepiſcopales populatus eſt, Louiciamq́; obſedit. Legato autem Gneſnenſis collegij Andreæ Ceretenſi epiſcopo, qui uicarius ſiue à ſuffragijs erat Archiepiſcopo, cauſas belli ſciſcitanti, reſpondit, ad ſe pertinere, ut bona Archiepiſcopi, quæ à maioribus ſuis profecta eſſent, obtineret dum cathedra illa uacat. Neque tamen id ſe poſtulaturum fuiſſe, ſi Louiciam canonicus quiſpiam, ac non inimicus ſuus Derslaus Iuenius Caſtellanus Gneſnenſis teneret. Quo reſponſo accepto, maturauit collegium noui Archiepiſcopi electionem. Electus eſt autem Dobrogoſtius Nouiduorius Iureconſultus, Cantor Gneſnenſis, ac Decanus Cracouienſis, gente Nalencius: quo poſtulante ſoluit Zemouitus obſidionem. Sed tamen Archiepiſcopam Dobrogoſtius tunc adeptus non eſt, aduerſante ipſi Ludouico rege, quòd eum Zemouito, ut ſibi in regno Poloniæ ſuccederet, fauere Domarati præfecti delatione accepiſſet. Cum autem Dobrogoſtius præter ſententiam regis Romam ad Pontificem Maximum unà cum Nicolao Poſnanienſi epiſcopo deſignato profectus eſſet, Taruiſij uterque à Venetis, à Ludouico ſubornatis, captus eſt ac detentus aliquandiu. Bozenta uerò Seligius, qui regius procurator Cracouiæ fuerat, ab Vrbano ſexto Pontifice Maximi, qui Gregorio ſucceſsit, Archiepiſcopus renunciatus eſt. Poſnanienſis uerò epiſcopus Ioannes, cognomento Cropiglo, Boleslai Oppolienſium ducis Vuladislai fratris filius, adoleſcens admodum factus eſt.

Schiſma in eccleſia.

In utroque perperam Vrbanus Ludouico regi petenti gratificatus eſt, ut in ſchiſmate, quo tunc eccleſia Romana differebatur, fauorem eius ſibi adiungeret, ſiue adeò retineret, & bene merenti gratiam referret. Miſerat enim Ludouicus eo poſtulante Carolum fratris filium cum exercitu in Italiam, ut Ioannam reginam Neapolitanam, cuius ſtudio æmulus Vrbano à Gallis Cardinalibus excitatus erat, Clemens ſeptimus, ulciſceretur. Per idem tempus Ludouicus rex cum languere ſe ac ſenſim uiribus deſtitui ſentiret, ut uiuens adhuc res filiarum ſtabiliret, indixit Polonis comitia ſub finem Iulij Zuolenum, ſiue Zolium, quod oppidum eſt in Scepuſio.

Polonorum comitia in Scepuſio.

Quò cum frequens ſenatus conueniſſet, ſucceſſores ſibi deſignat in regno Polonorum Mariam filiam natu maiorem cum Sigiſmundo ſponſo eius, Marchione Brandeburgenſi, Caroli Imperatoris & regis Bohemorum, ex Elizabetha nepte Cazimiri regis filio, quartumdecimum annum tunc agente. In quorum uerba proceres Poloni iuſſu Ludouici ſtatim iurarunt. Eundem'ne autem Sigiſmundum Vngaris & Polonis, an hunc quidem Polonis propter uicinitatem Marchiæ Brandeburgenſis, Guilelmum uerò Auſtriorum ducem Leopoldi filium, cui minorem natu filiam Heduigim uxorem deſtinarat, Vngaris propter ſimilem cauſam atque commoditatem regem dare uoluerit, non conſtat. Soluto conuentu Zolienſi, profectus eſt Sigiſmundus in Poloniam cum primoribus, & non contemnenda Vngarorum manu, ad ſedandos inteſtinos motus, & adeundam uiuente adhuc ſocero poſſeſsionem.

Sigiſmundi aduentus in Poloniam.

Veniens autem in maiorem Poloniam, Coſminum arcem & oppidum, itemq́ue Nabyſsice & Coſminecium caſtella Bartholomæi Chótelij, quòd is latrocinari non intermitteret, in poteſtatem ſuam redegit. Odalanouiam uerò circumſedit. Nam eam Bartholomæus poſt priorem obſidionem ex pacto non tradiderat. Deinde cum aliò feſtinaret Sigiſmundus, nouis pactis cum Bartholomæo initis, in Maſouiam cõtendit, ut Zemouitum ducem detrectantem, per uim ſacramento adigeret. Nam Ioannes frater eius ultrò iam id fecerat. Itaque uaſtare ditionem Zemouiti Sigiſmundus cœpit. Interim Ludouicus rex tertiadecima die Septembris. Tarnauiæ ſeu Tirnauiæ quo conuentum Vngaris edixerat, uitam finiuit. Mortem eius cometes prænuntiauit. Quo nuntio accepto Sigiſmundus omiſſo in pręſens Zemouito, Poſnaniam ſe recepit, Ludouici uerò funus Albam regiam, ubi regum Vngarorum ferè ſepultura eſt, ſolenni pompa elatum eſt. Regnauit autem Ludouicus apud Polonos quidem duodecim annis, apud Vngaros uerò uno & quadraginta: uixit ſex & quinquaginta.

Ludouici effigies et mores.

Statura fuit mediocri, prominentibus oculis atque labris, capillo, barbaq́; criſpa, ſereno uultu, humeris parum incuruis. Moribus uerò ita temperatis fuit, ut foris bella acriter & excelſo animo gereret, domi placabilitate & iuſtitia pacem coleret: utrobique prudentia & animi moderatione ſingulari eſſet: in cõtumaces ſeuerus, in ſupplices clemens: maleficio iuxtà ac beneficio ſu

perari

perari ſe non patiebatur: in doctos uiros fuit propenſior. Nam & ipſe ſtudia bonarum literarum atque artium libenter coluit. Nec ferè quicquam inconſulta aſtrologia ſolitus erat auſpicari. Pietatis atque religionis ita fuit obſeruans, ut non in poſtremis duceret, Iudæos & Cumanos falſorum deorum cultores ad Chriſtianam religionē adducere. Quod in Cumanis quidem aſſecutus eſt. Iudæis autem cum neque minis, neq; pręmijs propoſitis perſuadere poſſet, omnes proſcripſit. Plebis non minorem quàm nobilitatis curam geſsit. Itaq; nonnunquàm diſsimulato habitu uicos & oppida perluſtrauit, ut cognoſceret quid de publicanis & exactoribus, iudicibus & magiſtratibus ſuis, ac de ſe deniq; uulgus hominum aſſentandi neſcium ſentiret, multaq; ex huiuſmodi ſermonibus in ſe, ſuiſque caſtigauit. *Ludouici res geſtæ.* Hic rex rebelles Vngaris, Bulgaros, Boſnenſes, Serbos, Croatas, Tranſalpinoſq; ad officium reduxit: Valachiam cum Bogdano Palatino in clientelam accepit: Dalmatiam Venetis eripuit. In Italia nonnulla bella geſſit, quibus negotijs diſtentus, non potuit tantam, quantam res poſtulabat, curam rebus Polonicis intendere.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER QVARTVSDECIMVS.

INTERREGNVM.

Rußia ab Vngaris præfectis Lithuanis prodita. Lucenſium.

DIVVLGATA morte Ludouici regis Vngari, qui Rußiæ pleraſque præfecturas, quemadmodum ſupra memorauimus, ab eo obtinebant, Cremeneciam, Oleſcum, Grodlum, Lopatinum, & Sniatynum arces cum territorijs ſuis Lubarto Lucenſium duci, magna ui auri & argenti ab eo accepta prodidère. Atquè ex eo ferè tempore Lithuani Volynenſem oram ſibi uſurpare cœperunt. Nec tamen eam proditionem impunè tulère Vngari. *Proditores pœnis affecti.* Etenim à regina Vngarorum Elizabetha ſempiterna infamia notati, boniſquè mulctati, & partim capitali pœna, partim retrocarcere dānati ſunt. At in Polonia, cum Sigiſmūdus Marchio rex iam eſſet deſignatus, nō magna re magna facta eſt uoluntatum commutatio. Poſtularunt ab eo proceres cum frequenti nobilitate, ut Domaratum à præfectura maioris Poloniæ amoueret. Quod cùm negaſſet Sigiſmundus, omnis illa multitudo quę ad eum confluxerat, domos dilapſa eſt. Profectus autem Poſnania Gneſnam uenit: acceptuſq; à Bozanta nouo Archiepiſcopo honorificè, ſolennes ibi exequias Ludouico regi peregit. Inde in Cuiauiam diuertit. Ibi denuò maiorum Polonorum legatione de amouendo Domarato ſolicitatus, cum durius & minaciter reſpondiſſet, ſic animos eorum à ſe alienauit, *Miloslauia.* ut mox conuentu apud Miloslauiam habito, legationem mitteret ad minores Polonos, ut ij conuentum ſecum pariter de ſtatu Reipub. ac de nouo rege apud Radomſcos agere uellent. Obſecundatum eſt. Lecti de proceribus atq; nobilitate minoris Poloniæ conſtituto loco cum maioribus Polonis ad uiceſimam quintā diem Nouemb. conuenère, eoq; inclinabant plurimorum ſententiæ, ut Heduigim Ludouici natu minorem filiam Zemouito Maſouiorum Varſauienſium duci uxorem cum regno darent. Tuebantur Sigiſmundi partes Bozenta archiepiſcopus, ac Domaratus præfectus maioris Poloniæ. Itaque res ad contentionem & altercationē uenerat. Tandem ita decretū eſt, ut memores pactorum cum Ludouico initorum, & iuſiurandi ſui eſſent, neq; progeniem Ludouici à regno excluderent. Cæterum eum de generis Ludouici regem crearent, qui in Polonia præſens per ſeipſe regnum adminiſtraturus eſſet. Quo quidem uerbo tacitè Sigiſmundus excludebatur. *Comitia Viſliciæ.* Altera deinde comitia minorum Polonorum Viſliciæ ad ſextam diem Decembris habita: quo uiciſsim legati maiorum Polonorum uenerunt. Venit & Sigiſmundus Marchio cum Bozenta Archiepiſcopo ac Domarato præfecto, ne deeſſet cauſæ ſuæ. Aduenerunt autem & à regina Elizabetha oratores, Stephanus Agrienſis, & Ioannes Canadienſis epiſcopi. Atque hi facta dicendi poteſtate, gratias ęgerunt Polonis, quòd fidem datam Ludouico de filiabus eius ſeruarent: idemquè deinceps etiam ut facere pergerent, hortati ſunt. Deinde poſtularunt, ne ſententiam præcipitarent, neu quem penitus regem ſibi ſumerent, donec à regina matre de filiabus conſtitutum eſſet, utram in Vngaria, utram in Polonia regnare uellet. Cupidè hæc oratio à conuentu audita eſt, quòd cum decreto Radomſcenſis conuentus, & cum uoluntatibus omnium ferè congruebat. Itaque in eam ſententiam itum eſt, placuitq; alia comitia Siradiam ad uiceſimamſextā diem Februarij

Februarij ſequentis anni indici, & ibi certum à Regina reſponſum expectari, nec quicquam deprecante Sigiſmundo: qui utrumque fortaſſe Regnum obtinere cupiebat. Offenderat autem is Polonorum animos, tum propter Domaratum, tum quòd eijci Polonos cùm cibum ſumpturus eſſet, patiebatur: & quod ſacerdocium quoddam in Polonia, repudiatis procerum precibus, Bohemo contulerat. Quocirca repulſam paſſus, Viſlicia diſcedens, Cracouiam diuertere uoluit. Sed eum Dobeslaus Curoſuancius Caſtellanus Cracouienſis non intromiſit, ueritus ne eam uel dolo, uel ui accitis mox ex Vngaria militibus in poteſtatem ſuam redigeret, indeq; promiſsis, & largitionibus proceres, & nobilitatem corrumperet, & ſibi adiungeret. Ita acceptus à Polonis, in Vngariam redijt. Sumptus tamen ei de publico ſuppeditati ſunt, quoad per Poloniam iter fecit. Vbi in Vngariam uenit, reperit Mariam ſpōſam ſuam ab Vngaris iam, non Reginam, ſed Regem renunciatam, & coronatam. Sed ibi quoque maiores etiam motus eum excepêre, alienata ab eo ſocrus uoluntate, ſiue ut ipſa cum filia arbitratu ſuo regnaret, ſeu qua alia iuſtiore de cauſa. Quæ res ipſum quidem & ſponſam eius in extremum periculum adduxit, ſocrui uerò exitio fuit. Etenim cùm mulieres arbitratu Nicolai Garæ Palatini regnarent, eumq; & neceſſarios eius, cæteris neglectis, ornarent, ac de alio Rege è Gallijs accerſendo clàm conſilio caperent, moti indignitate rei plerique proceres, Carolum Neapolitanum Regem, Ludouici defuncti Regis fratris filium ex Italia euocarunt. Cuius aduentu cognito Mariam ferunt cum Sigiſmundo nuptias acceleraſſe: exceſsiſſe tamen Sigiſmundum ex Vngaria in Bohemiam, metuentem Vngarorum inſidias, quemadmodum ſcribit Bōfinius. Carolus uerò partim dolis, partim aperta ui Regnũ adeptus, haud multò pòſt Reginæ ſenioris opera interfectus eſt. Quo facinore perpetrato, mulieres ſecuræ omnium ad inferiores partes Regni, & uerſùs Croatiam iter fecêre. Ibi Ioannes Horuatus præfectus Croatiæ, quem illi Banum uocant, Caroli, cui ipſe ſtuduerat, mortem ulturus, impetum in reginas fecit: trucidatisq; palatino & Blaſio Farcaſſo Caroli interfectore, ac cæteris diſsipatis, Elizabetham quidem in profluentem demergi iuſsit, Mariam uerò aliquandiu aſſeruauit. Ad extremum Sigiſmundo Budam uenienti, & bellum contra ſe comparanti, eam remiſit. Ita demùm eodem anno, quo Iagello apud Polonos, Sigiſmundus apud Vngaros regnare cœpit. Hæc de Vngaricarum rerum eius temporis ſtatu paulò prolixiùs hîc perſequi libuit, quò planior hiſtoria nobis decurrat. Ad quam iam reuertimur. Iniecta erat nonnulla ſpes Regni Polonici Zemouito Maſauiorum Duci, quam Bartholomæus Chotelius ſiue Odalanouius homo audax, & factioſus auxit, cùm ad eum ueniſſet, operamq; ſuam, & fidem ei pollicitus eſſet. Viſum eſt autem, faciliùs eum uoti compotem fore, ſi quas munitiones Poloniæ in poteſtatem ſuam redegiſſet: itaque ad eam rem profectus Bartholomæus acceptis ab eo copijs, Caliſsiam arcem noctu intercipere conatus eſt. Et iam quiſpiam de militibus eius portam arcis terebra perforauerat, immiſſaq; ſerra, capax hominis foramen faciebat: & alij murum aſcendere nitebantur, cùm exauditus eſt à uicino piſtore ſtrepitus, excitiq; uigiles, ſaxis, alijsq; telis fortuitu oblatis hoſtem ad irruptionem intentum supernè ſimul, & ex equo cominùs repulerunt. Inde reiectus Bartholomæus munitionem ſuam Coſminecium non ita pridem à Sigiſmundo Marchione captam, recepit. Choteciam item præſidio communiuit, & Proſna amne tranſmiſſo Coſminum contendtt. Verùm illinc à præſidio Domarati Præfecti repulſus, Parſcum Michaëlis Thomaſsij munitionem octo diebus obſedit: eoq́ue dominum loci adegit, ut is deſerto Domarato in partes ſuas tranſiret. Maiora autem in dies incrementa factio Bartholomæi capiebat, odio Domarati, quod ille (uerisne criminibus, an inuidia hominum, neſcio) tantũ ſibi uulgo conflârat, ut publico decreto nobilitas pleraque omnis parêre ei detrectaret. Quin cùm is ſatisfacere in Viſlicienſibus comitijs, minoribus Polonis arbitris, uellet, reſponſum eſt: Non aliter ſatisfacturum eſſe, niſi ſi magiſtratu abierit. Auxit uerò maiorem in modum odium eius fama (uerâne, an falſa, incertum eſt) quòd in Saxonibus, Bohemis, & Caſſubijs copias comparare diceretur, quibus aduerſariorum contumaciam reprimeret, & uinculis, contumelijs, bonorum direptionibus, & alijs malis eos coërceret. Quæ conſilia eius ut præuerteret nobilitas, authore ac Duce Vincentio de Cempa Palatino Poſnanienſi arma ſumpſit, Bartholomæumq; cum Maſouijs adiutoribus ſibi adiunxit. Primumq; medio Ianuario ad Pyſdros itum, & oppidum poſt tertium diem in deditionem acceptum eſt. Arx deinde poſt triduum dedita, ſaluis dimiſsis, qui in præſidio eius fuerant, cum equis, armis, & facultatibus. Inde ad Caliſsiam caſtra mota ſunt. Sendiuoius uerò Suiduua Caſtellanus Naclenſis cum parte copiarum Poſnaniam miſſus, ut eſſet præſidio illi oppido, ne quid hoſtile à Domarati præſidio, quod in arce cum Predipelco Staſſeuio Medirecenſi Caſtellano erat, pateretur. Miſerant enim ij ſimul & alij quidã oppidani publicè legationem ad Vin-

Sigiſmundi offenſæ apud Polonos.

Sigiſmundus excluſus Cracouia.

Maria regio diademate coronata ab Vngaris.

Sigiſmundus ingratus etiam ſocrui.

Nicolaus Gara Palatin9 Vng.

Carolus ab Vngaris ad regnũ uocatur.

Sigiſmundus exceſsit Vngaria.

Carol. rex Neap. & Vngar. interfectus.

Horuatus Banus Croatiæ.

Elizabethæ reginæ mors.

Maria in cuſtodia aſſeruata.

Sigiſmundus quãdo adept9 regnum apud Vngaros.

Zemouit9 Maſouius ad regnũ adſpirat.

Bartholomæi Chotelij conatus.

Caliſsia tentata.

Domarati odium.

Bellum ciuile Polonorum.

Vincẽtius Cempius palatinus Poſnanienſis.

centium palatinum, quod in poteſtate eius futuri eſſent, ſi contra uim Domarati defenderentur. Aduenienti autem Caliſsiam Vincentio, oppidani portas oppidi aperuêre. Arx à Domarati præſidio, cui Ioannes Lencoſsinius Lencicienſis Caſtellanus præerat, tenebatur. Nam ipſe Domaratus in Saxonas, Caſſubios, & Pomeranos, exercitus comparandi cauſa, profectus erat. Obſeſſa eſt igitur arx Caliſsienſis, cùm eſſet expugnatu difficilis, excurſionesq; factæ in agros, & pagos aduerſariorum. Dum autem obſidetur, aduenit Conradus Oleſnicenſium dux cum expedita manu, à Derslao Iuenio Caſtellano Gneſnenſi Domarati fratre in auxilium euocatus. Verùm ubi uidit aditum arcis à Vincentio interſeptum eſſe, retulit pedem, & grauiter obiurgatus à Vincentio, domum rediijt. Cæterùm apud Poſnaniam remiſsiùs cuncta fiebant. Nam Suiduua domum modò quandam in oppido è regione arcis caſtelli loco munierat, ad prohibendas hoſtium in oppidum eruptiones. Exteriore uerò porta, quæ in agrum uergit, ij qui in arce erant, liberioribus excurſionibus aduerſariorum, & Eccleſiaſtica bona depopulabantur. Porrò Suiduæ minùs liberæ erant, magisq; damnoſæ excurſiones. Nec alibi res quietiores fuêre à factione Domarati: quæ Naclum, Labiſsinum, Pacoſſum, Medireciam, Sbanſinum, Medichodiam, Velenum: & Keplouiam arces atque caſtella obtinebat, & ex his uiciniam omnem armis infeſtabat. Erant autem in partibus Domarati inſigniores Grimala Oleſnicius Coſtrinenſis, Andreas Suiradouius Camenenſis, Caſtellani, Virbenta Smoguletius, Theodoricus Margoninius, propinqui & neceſſarij eius, præter eos, quos paulò antè commemorauimus. Fuitq; miſerabilis tunc facies maioris Poloniæ, cùm nullus penè locus, nulla cuiuſquam poſſeſsio, nemo neque uir, neque fœmina extra muniones, & præſidia utriuſque partis uexationum, direptionum, & aliorum malorum, quæ bellum ſecum trahit, exors eſſet. Nam quicunque ab alteris ſtetiſſet, alterorum iniuriæ erat obnoxius. Ac ne mercatores quidem, & inſontes agricolæ expertes illarum calamitatum erant. Ad hæc peſtis popularis eo ipſo anno Poloniam, ſicut multas alias regiones infeſtauit. Aduenit deinde Domaratus cum externo milite, bellum illatum depulſurus: metatusq; caſtra in Piotricouice Suiduuæ prædio, Vuoroncos & Samotulios oppida diripuit. Quæ cum Suiduua ab exploratoribus didiciſſet, Bartholomæum, & Sremenſem Caſtellanum cum ſuis copijs clàm acciuit, noctuq; cum his ad Domarati caſtra contendit. Præmonitus quidem erat de aduentu Suiduuæ Domaratus. Verùm de Bartholomæo, & Sremenſi Caſtellano nihil ſuſpicatus, contempto Suiduua, quem paruam manum habere nouerat, quieſcere ſuos iuſſerat. Illuceſcente uerò die quintadecima Februarij hoſtes, ab his, qui in ſtatione fuerant, magna celeritate adeſſe nunciantur. Trepidatur totis caſtris, nec ſatis ſpacij ad expedienda arma, frenandosq; equos fuit. Neque uerò caſtra munita erant. Itaque Domaratus cum ijs, quos primùm ad manum habere poterat, obuiam hoſti progreſſus, non inſtructis ordinibus manus cum eo conſerit. Et paruo negocio diſsipatis ſuis, in fugam actus eſt. Fugientes Suiduua longo eſt ſpacio perſecutus. Fortè Virbenta Smoguletius trans Vartam amnem cum centum haſtatis equitibus, & quingentis peditibus erat. Is igitur de aduentu hoſtium ad oppugnanda caſtra Domarati noctu certior factus, in auxilium Domarati ueniebat. Cùm autem comperiſſet Domaratum profligatum eſſe, nihil ea clade ſuorum deterritus, concito gradu aduerſùs hoſtes tetendit, palantesq; per agros, dum fugientibus inſtant, nactus, magnã in eis ſtragem edidit. Interim Suiduua cum paucis expeditioribus longiùs Domaratum perſecutus, uictor captiuis, ſpolijsq; onuſtus reuertebatur. Cognitoq; ſtatu ſuorum perturbato, nihilominùs contra nouum hoſtem ire pergit. Sed conſpecta cominùs multitudine conſternatus, proſpicere ſibi quemque iubet. Ipſe in Oſtrorogum caſtellum Derslai Grocholę, Caſtellani Santocenſis concitato equo profugit, & uix perſequentium ſe Virbentæ ac Domarati, qui iam ſeſe ex fuga recollegerat, manus euaſit. Magna utrinq; ſtrages hominum, uariante fortuna fuit. Oſtrorogum deinde Domaratus acriter uſque ad ueſperum oppugnauit: ſed cùm nouas hoſtium copias in auxilium Suiduuæ aduentare falſò accepiſſet, ſoluit poſtero die obſidionem, & in Obornicos oppidum copias ſuas deduxit: indeq; quicquid loci inter Poſnaniam, Bucum, Vuroncos oppida, & Vartam fluuium interiacet, infeſtauit. Inſtabat iam tempus præſtitutum comitijs. Quapropter Elizabetha regina, ut in Viſlicienſibus comitijs anni ſuperioris conuenerat, flagitantibus Polonis proceribus, ac pericula ciuilis belli denunciantibus, Veſprimienſem Epiſcopum cum alijs duobus proceribus Vngaris miſit Siradiam, qui Polonos de uoluntate ſua certiores facerent. Hi reginæ mandato proceres atque nobilitatem iuriſiurandi Religione, quò ſe Mariæ natu maiori Ludouici filiæ, & Sigiſmundo ſponſo eius obſtrinxerant, primùm ſoluerunt: deinde poſtularunt, ut Regnum ad Heduigim natu minorem decreto comitiorum deferretur, ſed ut ea tamen, ubi ad proximum Paſcha in Poloniam deducta atq;

Cõradus Oleſnicenſiũ dux.

Peſtis.

Vuronci, & Samotuli oppida.

Chotelium.

Domaratus profligatus à Suidwa.

Suidwa uictus & fugatus à Smoguletio.

Oſtrorogum caſtellum.

Oborniki oppidum.

Bucum.

Comitia Siradiæ.

Oratores Vngari ad comitia.

Poloni ſoluti religione iuriſiurandi Mariæ & Sigiſmundo dati.

coronata eſſet, triennio deinceps propter teneram & immaturam Regno, uiroq; ætatem in Vngaria apud matrem educaretur. Re in conſultationem poſita, uariæ dictæ ſunt ſententiæ: & aberat non contemnenda pars Senatus atque nobilitatis ex maiore Polonia, ciuili bello diſtenta. Itaque placuit comitia ad uiceſimam octauam diem Martij prorogari, & interim per legatos totius conuentus nomine de pace inter diſsidentes agi. Lecti ad eam rem Spitco Melſtinius Cracouienſis, Sendiuoius Subinius Caliſsienſis palatini, Nicolaus Bogoria Zauichoſtenſis Caſtellanus, & Creslaus Sciucouius, uiri graues & prudentes cum literis Elizabethæ reginæ ad eam rem conſcriptis. Qui cùm ad Caliſsiam acceſsiſſent, imperarunt pręfecto arcis Ioanni Lencoſsinio, ut ſibi arcem traderet: nec ille renuit. Quanquam non conſtat hic ſibi Dlugoſſus. Nam aliquantò inferiùs poſt conſtitutas inducias, obſeſſam tamen eſſe nihilominùs Caliſsiã à factione Bartholomæi, quæ eadẽ Vincentij palatini Poſnanienſis fuit, memorat, niſi forte paruit legationi Vincẽtius, non paruit autem Bartholomæus. Peruicit autem Vincentius, ut ea Ioannis Caliſsien. Caſtellani fidei committeretur. Inde reuerſi Cracouienſis & Caliſsienſis palatini, in Vngariam ad Reginam profecti ſunt: ſed qua de cauſa non proditur. Reliqui uerò duo legati Poſnaniam profecti, aduocatis diſsidij capitibus, & Radimi tantùm amnis interlapſu diremptis, inducias uſque ad octauum Cal. Iulij, qui diui Ioannis Baptiſtæ natalis eſt, inter eos confecerunt, ea lege, ut arces Domaratus in poteſtate ſua retineret. Frequentes deinde proceres atque equites Siradiam ad conſtitutam diem conuenêre, & omnium penè ſententiæ in Zemouitum Maſouiorum Ducem inclinatæ erant, ut ei cum Heduigis Ludouici Regis filiæ coniugio Regnum mandarent. Aduenerat etiam Vuladiſlaus Dux Oppolienſium, cum quo Zemouiti ſoror nupta erat, non ſine ſpe aliqua adipiſcendi Regni, propterea quòd propinquitate Cazimirum Regem attingeret. Is igitur Zemouiti fautoribus obnixè refragabatur: ſed parùm abfuit, quin ab eis caperetur, ni primorũ Senatorum authoritas interueniſſet. Fauebat & Bozenta Archiepiſcopus Zemouito. Atq; ei roganti, placerétne Regnum Zemouito mandari? magna acclamatione uniuerſus conuentus aſſentiebatur. Sed unus homo oratione ſua mox omnium uoluntates conuertit. Iaſcus is fuit, ſiue Ioannes Tencinius Voinicienſis Caſtellanus, Andreæ, qui fuit palatinus Cracouienſis, filius: qui impetrato ſilentio, in hanc ſententiam uerba feciſſe dicitur: Non equidem conſenſum iſtum & iudicia ueſtra repræhendo, proceres, nec à Zemouito alieno ſum animo: ſed uidete ne quam infamiæ labem nomini noſtro Polono aſpergamus. Ego ſi integra ea nobis res eſſet, liberaq; prorſus ſuffragia, tamen de re tanta conſultantibus, ampliùs deliberandum eſſe cenſerẽ. Periculoſa eſt enim in re qualibet inconſulta feſtinatio: & præceps conſilium ferè pœnitentia ſequitur. Nunc uerò cùm mortui Regis Ludouici filiæ fidem noſtram obſtrinxerimus, perpendite cum animis ueſtris diligentiùs, an ea præterita rectè nobis Regem creare poſsimus. Equidem fallendi iuriſiurandi nunquam uobis author ero. Quòd ſi quiſquam eſt in hoc cœtu, qui Religionem illam iuriſiurandi, ſanctiſsimum ſocietatis humanę uinculum, paruipendat, ab hoc mihi liberè diſſentire liceat. Neque enim ego ita ſum inſtitutus, ut aut homines fidem meam ſecutos mentiendo, aut Deum mentium inſpectorẽ, quem uolens, ſciensq; iuriſiurandi teſtem adhibui, peierando fallam. A' uobis quoque patres, & à genere noſtro talem mentem, ſeu uerius amentiam, Deus ut auertat, precor. Quid igitur faciemus? dicet aliquis. Ergóne Rege orbi, mutuis cædibus & inteſtinis bellis peribimus? Procul hoc omen Deus auferat. Quid ergo? Dicam quod ſentio. Differri ego hanc de creando nouo Rege conſultationem adhûc cenſeo. Adſunt hîc Oratores ſenioris Reginæ: quæ mandata ſiue adeò poſtulata ad nos attulerint, non ignoratis. His igitur ita reſpondendum eſſe iudico. Non mutare uos id quod ſemel cum Ludouico Rege ueſtro iureiurando dato conſtituiſtis. Liberatos autem à Sigiſmundi Marchionis fide, libenter in Heduigi minore natu filia Ludouici fidem ſeruaturos eſſe. Sed quod Polonia tamdiu Rege orba in maximo uerſetur diſcrimine, petere uos etiã atq; etiam à regina ſeniore, ut Heduigim filiã primo quoq; tempore ad uos mittat, diadema ritu ſolenni ſuſcepturã, & nupturam uiro ſibi, nobiſq; grato, & cum eo Regno adminiſtraturam. Quod niſi illa ad proximè uenturam Pentecoſtẽ deſiderio ueſtro ſatisfecerit, tum demùm teſtati, non per nos ſtare, quò minus pacta conuenta cum Ludouico ſeruentur, ſiue Zemouitum, ſiue quem alium uidebitur, Regem creabimus. Neque enim eouſque cunctantem, ne dicam ludificantem nos reginam expectare debemus, dum funditùs interimus. Cunctis ſententia Ioannis placuit. Igitur in eam itum, ac decretum factum eſt. In quo illud adiectum eſt, ut Heduigis aduentens, ſi regina eſſe uellet, reciperet ſe de conſilio Polonorum nupturam, & in Polonia cum uiro manſuram, & in ſummo ſtudio annixuram eſſe, ut Velunenſem, Dobrinenſemq; tractum, & in Ruſsia quicquid Poloniæ detractum eſſet, recuperaret.

Comitia prorogantur.

Minorum Polonorum legatio ad maiores.

Poloni Oratores ad reginã.

Siradienſia comitia.

Vuladiſlaus dux Oppolienſium ad regnũ adſpirat.

Ioannis Tencinij oratio.

Comitiorum decretum.

Et cùm hoc reſponſo oratores Vngari dimiſsi ſunt, ſolutusq; conuentus. Inſtante autem Pentecoſte, frequentes proceres atque equites Sandeciam, qua Heduigim reginam deſignatam uenturam eſſe ſperabant, honoris illius cauſa profecti ſunt: ſed illa ad conſtitutum tempus non uenit. Cæterùm palatinus Caliſsienſis cum mandatis Elizabethæ ueniens, moram eius excuſauit, quòd diceret, eam cupientem ipſorum uotis ſatisfacere, Caſſouiam uſque perueniſſe, inde porrò commodè progredi non potuiſſe, imbrium ui, & inundatione aquarum prohibitam. In hoc tamen eam eſſe, ut periculo ſe commiſſura ſit potiùs, quàm Polonorum uoluntates offendat. Orare autem, quod ſine incommodo ipſorum fiat, ut ipſi Caſſouiam ad ſe ueniant, & meliùs atq; certiùs præſentes cum præſente omnibus de rebus conſtituant. Efficax fuit oratio palatini: quocirca cætera multitudine domos reuerſa, primores de Senatu, nempè Boleslaus Curoſuancius Caſtellanus, Spitco Melſtinius palatinus Cracouienſis, Iaſcus Tarnouius Sendomirienſis, Vincentius Campius Poſnanienſis, Sendiuoius Subinius Caliſsienſis palatini, ac Domaratus Caſtellanus Poſnanienſis, & præfectus maioris Poloniæ, Caſſouiam profecti ſunt. Ibi antiquato quadantenus decreto comitiorũ Siradienſium, noua pacta cum regina inita ſunt: nimirum ut ad tertium Idus Nouembr. quæ dies diui Martini Epiſcopi memoriæ ſacra eſt, Heduigis in Poloniam ueniret, ac de ſententia ampliſsimi conſilij matrimonium iniret. Quod ſi ea deinde nullis liberis relictis decederet, ut Maria ſoror cum ſua poſteritate ipſi in Regno Polonorum hæres eſſet, uiciſsimq; idem ius eſſet Heduigi ſecundùm Mariæ mortem in Vngaria. Ita ſempiternum fœdus inter Vngaros, & Polonos ſancitum.

Poloni primores Caſſouiam profecti.

Interim Zemouitus dux ex actis Siradienſium comitiorum, & non obſcuris plurimorum procerum ſtudijs in magnam ſpem adipiſcendi Regni, & coniugij Heduigis erectus, cum quingentis ſuis equitibus Archiepiſcopo ac Bartholomæo Coſminio comitantibus Cracouiam contendit, eo conſilio, ut Heduigim ex Vngaria uenientem, ſi potiri coniugio eius aliter non poſſet, ui raperet. Nec eius aduentus in tam inſigni comitatu latere Cracouienſes potuit. Quapropter in urbem intromiſſus non eſt, uentis ciuibus ne per uim eam occuparet: ſed in ædibus præpoſiti diui Floriani, quas Bozenta Archiepiſcopus, cùm adhùc eſſet præpoſitus eius templi, ædificârat, diuertit: nec ibi diu perſtitit. Nam cùm ſuſpectum ſe eſſe Cracouienſibus intelligeret, ueritus ne qua in ſe eruptio ex urbe fieret, poſtridie Corcinum, quæ etiam Noua ciuitas appellatur, ſe recepit. Atque ibi quindecim dies Heduigis aduentum, ac deinde Caſſouienſis conuentus exitum præſtolatus, in maiorem Poloniam præproperè abijt, ut maiorũ Polonorum ſtudia propenſiora in ſe, quàm minorum retineret, augeretq;. Spitconi uerò Melſtinio maximè infenſus, quòd aduerſari eum ſibi accepiſſet, oppidum eius Xianzum incendit. Creditum eſt autem aduentum Heduigis propter inſidias Zemouiti euitandas tamdiu prorogatũ fuiſſe. Ille uerò poſteaquam animaduertit, nihil ſe dolis proficere, ad apertam uim conuerſus eſt: miſſoq; Abrahamo palatino Plocenſi, & Creslao Dobeslai Cruſuicienſis Caſtellani filio, cum expeditis copijs, pleraſq; omnes Cuiauiæ munitiones in ſuam redegit poteſtatem, Petraſio Malocha præfecto, & Caſtellano Breſtenſi, qui Cruſuiciæ præerat, cuius nomen non memoratur, fauentibus. Et quanquam ijs propter non obſcura ſtudia in Zemouitum Stiborius Moſcicius ſucceſſor datus erat ab Elizabetha, ſerò tamen is ex Vngaria uenit, occupatis iam à Zemouiti exercitu arcibus: à Breſtenſibus modò oppidanis crudelitatem Zemouiti formidantibus receptus eſt: ſed non multò pòſt excedere oppido coactus, cùm à Maſouijs circumſeſſus eſſet. Accepto per deditionẽ oppido, multi oppidani in carcerem coniecti, & bonis mulctati. Lencicia quoq; per eundem Petraſſium præfectum in Zemouiti poteſtatem uenit. Igitur acceſsione Cuiauiæ & Lẽciciæ auctus animo, uiribusq; Zemouitus apertè iam regnum ſibi uendicare: indictiſq; uniuerſæ Poloniæ comitijs, Siradiam ad quintamdecimam diem Iunij cædes, & incendia comminari his, qui dicto audientes non eſſent. Aduenêre Nicolaus Vuladislauienſis, & Stiborius Plocenſis Epiſcopi, & Bozenta Archiepiſcopus cum aliquanta maiorum Polonorum caterua. Ibi Zemouitus ab Archiepiſcopo rex renunciatur, acclamantibus, qui aderant ex equeſtri ordine: coronabatur etiam, ni quidam graues uiri diſſuaſiſſent. Conuentu ſoluto, Zemouitus Caliſsiam cũ exercitu cõtendit, arcemq; cum oppido obſedit. Ibi ſe cum eo coniunxit Conradus dux Oleſnicenſium cum trecentis haſtatis adueniens, Odalanouiam mercedis loco, concedente Bartholomæo ſibi pactus. Quin ipſi quoq; maiores Poloni per idem tempus rurſus nouis motibus agitabantur. Nam Coſtrinenſis, & Camenenſis Caſtellani, & Virbenta Smolugetius facta manu Znenã Archiepiſcopi oppidũ natura loci munitum capere conati ſunt: ſed oppidanis petentibus dierũ aliquot inducias, dum Archiepiſcopũ dominum ſuum ea de re conſulerent, conceſsêre. Atq; interim Gembice oppidũ, quod in Zemouiti partibus erat, diripuêre. Bẽdemirus uerò Radicius e-

Zemouitus dux Cracouiã non intromiſſus.

Spitco Melſtinius.

Cuiauiam Zemouitus redegit in ſuam poteſtatem.

Lencicia Zemouito dedita.

Caliſsia obſeſſa à Zemouito.

Poloniæ maioris motus.

Gembice direptum.

eius eiuſdem factionis homo Camenum oppidum,& arcem Archiepiſcopi per deditionem accepit,cùm Archiepiſcopum à regina proſcriptum,ſolum uertiſſe affirmaret.

Camenum interceptum.

Porrò Archiepiſcopus numeratis quadragintaquinq; marcis latorum groſſorum, donatiſq; inſuper decimis Palucenſibus,Znenam liberauit.Quo facto eius irritati Abraham palatinus Plocenſis,& Slauecius uexillifer Maſouiæ, qui Cuiauiam cum præſidio tenebant, Queciſſouum oppidum eiuſdem Archiepiſcopi cum circumiacentibus pagis depopulati ſunt. Et iuſtè fortaſsis hæc mala tunc in Archiepiſcopũ ingruerunt, quòd & cathedram illã, excluſo alio,qui ritè electus erat, interuerterat, & pactorũ, decretorumq; comitialiũ immemor,priuato conſilio ad Zemouitũ defecerat.

Archiepiſcopi iuſta pœna.

Neq; hic tamen malorũ finis ei fuit. Nã Domaratus Caſtellanus Poſnanienſis, qui iam præfectus maioris Poloniæ eſſe deſierat,ſucceſſore accepto Peregrino Vegleſsinio,Floriani Epiſcopi Cracouiẽſis fratris filio, ex Vngaria reuerſus,cum ſocero ſuo Alberto palatino Cuiauienſi, Grimala,& Virbenta gentilibus Znenam ad eum uenit:callidoq; cõmento perſuaſit, ut Grimalæ,& Virbentæ Znenam ad tempus obtinendam concederet, quòd eum ab Elizabetha regina,& Sigiſmundo genero eius hoſtem publicum iudicatum eſſe diceret, miſſoſq; ab his ad ſummum Pontificem, qui amoueri eum ab Archiepiſcopa peterent, quod cum Zemouito ſentiens perduellis,& iuriſiurandi ſui,fœderumq; publicorum præuaricator eſſet. Pactus eſt tamen ab eis Bozenta Archiepiſcopus, ut nihil hoſtile cuiquam facerent,neq; ullam poſtea impendiorũ rationem ducerent. Per idem tempus Glogouienſium duces Henricus,& frater eius rati commodam ſe nactos eſſe occaſionem recuperandæ Vuſchouæ in interregno,dum maior Polonia ciuilibus bellis ardet, ſumptis armis oppidum id ui capere adorti ſunt:ſed reiecti turpiter ab oppidanis,territorium omne populabundi peruagati ſunt.

Vuſchouienſe territoriũ uaſtatum.

Hos igitur ut reprimeret Peregrinus præfectus maioris Poloniæ, ſimulq; ut Caliſsiæ obſeſſæ opem ferret, delectum habere inſtituit: ſed paucis conuenientibus, & nomina dantibus,nullum operæprecium fecit, bona tantùm Eccleſiæ Poſnanienſis,& Lubinenſis monaſterij depopulatus eſt: ad hæc Thomiſlaum Viſſotam cũ fratre, quod Poneciam Conrado Oleſnicenſium duci dedidiſſent, cœpit,& in uincula coniecit. Deinde ad Poneciam profectus,arcem incenſam à Sileſijs præſidiarijs, aduentum eius non ferentibus,inſtaurauit,non ſine preſſura & calamitate agreſtium adſcriptitiorũ Poſnanienſi eccleſiæ,qui circum Crobiam atq; Dolſcum ſunt. Alterum deinde delectum apud Vinecium Epiſcopi Poſnanienſis pagum agere inſtituit. Ad quem frequentiores equites conueniebant. Sed eum Bartholomæus Coſminius diſturbauit,cùm ex inopinato impetum in eos feciſſet,oppreſſoſq; armis & equis exuiſſet,ac nonnullos captiuos abduxiſſet. Hęc cùm ad minores Polonos,apud quos quieta erant omnia, & in Vngariam perferrentur, minores quidem Poloni fratrum uicem doluêre,& indictis Cracouiam ad octauum Cal. Auguſti,qui dies diui Iacobi Apoſtoli memoriæ dicatus eſt, comitijs,exoratiſq; Zemouito duce,& Bozenta Archiepiſcopo,ut ad ea comitia uenirent,de pace totius Poloniæ, & concordia ordinum cum eis diligenter egêre.

Comitia Cracouiæ.

Vix tandem inducias bimeſtres confecêre.

Induciæ.

Tametſi perſtitit nihilominùs in obſidione Caliſsiæ Bartholomæus, magniſq; incommodis circumiacentes pagos & oppida, contemptis inducijs, affecit, donec à Zemouito ueniente abſcedere & quieſcere iuſſus eſt.

Coſminius turbator.

In Cuiauia quoq; præfecti, & legati Zemouiti aduerſariorum bona nihilò ſecius uexabant. Porrò Elizabetha regina Zemouito indignata,Sigiſmundum Marchionem generum ſuum atq; Demetrium Strigonienſem Archiepiſcopum cum duodecim millibus armatorũ in Poloniam miſit, ad coercendum Zemouitum & factionem eius, pacandamq; maiorem Poloniam. Tranſmiſſo autem Sigiſmũdus Carpatho monte, apud Sandeciam ſtatiua habuit. Quò cùm proceres Cracouienſes & Sendomirienſes, ſiue ultrò, ſiue euocati ad eum conueniſſent, diſceptatum eſt,an Zemouito bellum inferri fas eſſet,quod alij negarent uiolandas eſſe inducias,alij contrà iam ab ipſo priore uiolatas eſſe contenderent. Vicitq; hęc poſterior ſententia. Quapropter ſumpſêre & ipſi cum Vngaris contra turbatorẽ publicæ pacis arma. Per Radomienſem igitur oram pacato agmine in Maſouiam pariter Poloni, & Vngari duce Sigiſmundo ingreſsi ſunt,& Zemouito nuſquam faciente pugnandi copiam,ditionem eius omnem acerbè igni,ferroq; uaſtârunt.

Maſouia uaſtatur.

Cęterùm Ioannis fratris eius ditione abſtinuêre, propterea quòd is quieſcebat, nec temerabat pacta cum Ludouico publicè de Regno inita. Per idẽ tempus Peregrinus Vegleſsinius præfectus maioris Polonię, fiducia propinqui exercitus ſuarũ partium erectus, facta aliquãta manu cũ Vincentio palatino Poſnanienſi, Derſlao, Oſtrorogo Santoceſi, Sendiuoio Suiduua Nacleſi Caſtellanis, Arnoldo Valdouio,& nonnullis alijs, ad Gneſnã caſtra poſuit, quòd Archiepiſcopus cũ Zemouito ſentire uideretur. Sed repulſi ab oppido,in agreſtes,& ſuburbana ſęuierũt,raptaq; prȩda Gneſnã profecti domos Archiepiſcopi,& ſacerdotũ diripuêre: Naclenſe ter-

Polonia turbatiſsima.

Lecnum oppidũ incenſum.

ritorium, quod à Domarati factione tenebatur, uaſtauere. Domaratiani autem uiciſsim, cùm præter Lecnum oppidum prædas agerent, oppidanos ad excutiendam prædam effuſos perſecuti, oppidum id cœpêre, & incendêre. Porrò Drogoſsius Chrobrius præfectus Siradienſis Volboriam arcem Epiſcopi Vuladiſlauienſis, conniuente Henrico canonico Vuladiſlauienſi, qui tunc ei poſt mortem Sbiluti epiſcopi præerat, intercepit, oppidanoſq; & agreſtes finitimos uexauit, ratus his malis eò ſe adacturum eſſe collegium Vuladiſlauienſe, ut fratri ſuo Nicolao epiſcopam mandaret. Sed eum ſpes fefellit. Nam Troiano præpoſito Poſnanienſi, & canonico Vuladiſlauienſi is mandatus eſt. Tametſi Vrbanus ſextus Pontifex max. reiecta ea electione, Ioannem Cropidlonem Oppolienſis Ducis filium, de Poſnanienſi epiſcopa tranſlatum Vuladiſlauienſem fecit. Cæterùm Sigiſmundus peruaſtata Maſouia, in Cuiauiam duxit exercitum, & Breſte undecim diebus obſedit. Induciæ deinde ſemeſtres cum Zemouito uſq; ad Paſcha factæ interuentu Vuladiſlai Oppolienſium Ducis: à quo Domaratus, cùm ſtudium ſuum, operamq; Sigiſmundo probare uellet, cum Saxonibus, & Pomeranis mercenarijs è Cuiauia prædas agens, apud Inouuladiſlauiam non leue detrimentum acceperat, quod per ditionem eius ipſo inuito Cuiauiam infeſtaſſet. Interfuit autem illis pactis etiam Archiepiſcopus, & cùm è Sigiſmundo cognouiſſet, ſed falſis terroribus à Domarato circumuentum eſſe, ut Znenam neceſſariorum, & gentilium eius fidei cõmitteret, diſcedente Sigiſmundo, popoſcit eos, ut eã ſibi redderet. Negantibus autem illis, & impendiorum ſolutionẽ contra pacta cõuenta repoſcentibus, cõſtituta re clàm cũ magiſtro ciuiũ & primoribus oppidanis adueniens, receptus eſt in oppidũ: & eiectis ui Saxonibus, Pomeraniſq; præſidiarijs, Iarandum decanũ Gneſnenſem oppido præfecit.

Lithuani Maſouiam populantur.

Dum hæc ita geruntur, turbanturq; in Polonia, Lithuani occaſionem benè gerendæ rei nacti, Iagellone Olgerdi filio Duce Maſouiam inuaſêre, Drohicinum arcem, quam Ioannes dux Maſouiorum Keiſtuto Duci ſocero ſuo, ciuili bello occupato, non ita multò antè unà cum Melnico, Camenecia, & Suraſſo interuerterat, obſidione uallauêre. Fortè tunc aberat præfectus arcis Saſsinus magiſter curiæ, ſiue (ut uulgò dicunt) Marſchalcus ducis. Hic igitur ubi de periculo arcis, in qua nihil ipſe præſidij reliquerat, accepit, cũ ſubitaria triginta haſtatorum & ſexaginta baliſtariorum manu accurrens, & facto cuneo per medios hoſtes in arcem perrumpens, receptus eſt à ſuis.

Drohicinum incenſum.

Qua eius audacia barbari de ſpe potiundæ arcis deiecti, abire parabant. Interim Ruſsi quidam, à quibus ora illa ferè habitatur, proditionem cum eis pacti, arcem incenderunt, & per funes in ſtationes hoſtium ſeſe demiſerunt. Lithuani arcem flagrantem ſumma ui oppugnârunt, ne quod ſpacium noſtris reſtinguendi incendij darent. Ita plurimi mortales partim hauſti incendio, partim hoſtilibus telis necati ſunt. Præfectus uerò cum paucis reliquis omni ope deſperata, uiuus in poteſtatẽ hoſtium uenit. Turbauerat Polonorum mentes Elizabetha regina, quòd Heduigim filiam ad conſtitutum tempus ipſis non mittebat.

An. 1384.

Itaq; fruſtrà expectato Nouembri atq; Decembri menſe, poſt initium noui anni 1384 Sendiuoius Subinius palatinus Caliſsienſis, & præfectus Cracouienſis, de ſententia Epiſcopi, & aliorum procerum Cracouienſis conuentus, cum nobiliſsimorũ quorumq; adoleſcentum comitatu ad Elizabetham, Iaderam uſq; Dalmatiæ profectus eſt. Statum rerum Polonicarum, & poſtulata procerum diligẽter expoſuit, minaſq; precibus adiecit. Petebat autem ab ea, ut quamprimũ Heduigim ad breue tempus in Poloniam mitteret, coronatam mox ipſi remiſſum iri pollicebatur, ut cùm ipſa eſſet, donec adoleſceret: obſideſq; ad eam rem nobilium filios, quos ſecũ adduxerat, dabat.

Reginæ conſilia.

Nectere moras Elizabetha, & aliam ex alia excuſationẽ quærere, ambiguiſq; reſponſis Sendiuoium ducere. Quibus rebus exacerbatus ille, iram non obſcurè præ ſe ferre, uelleq; diſcedere. Quod ubi regina animaduertit, uerita ne is, in cuius poteſtate erat Cracouia, reuerſus turbas cieret, Iaſcum ſiue Ioannẽ Tarnouium Caſtellanũ Sendomirienſem ad occupandam arcem Cracouienſem miſit: Sendiuoium autẽ diſcedere uetuit. Non latebat Sendiuoium reginæ cõſilium.

Subinij celeritas.

Itaq; unũ de comitibus fidelẽ curriculo mittit Cracouiam, qui Tarnouij aduẽtum anteuerteret, curaretq; ne arx ipſi dederetur, etiamſi ipſe extrema pateretur. Ipſe uerò clàm ſeſe Iadera euoluens, ferè intra uigintiquatuor horas ſexaginta milliaria benè longa, ut ſunt Vngarica, crebrò mutando equos, emenſus, Cracouiam laſſus peruenit, & proceres de omnibus rebus certiores facit.

Comitia Radomſcis.

Indixerant Lelouiam comitia minores Poloni ad ſecundã diem Martij: ſed adueniente Sendiuoio, Radomſcos ea tranſtulêre, ut maiores quoq; Poloni ad ea, propinquitate loci inuitati uenirent, & in commune de Repub. conſuleretur: & frequentes ij conuenêre, cùm de legatione & reditu Sendiuoij cognouiſſent. Vbi cùm multa de ſuperbia & fruſtratione Elizabethæ, de ſedandis inteſtinis diſsidijs, ac de nouo Rege creando, tractata eſſent, neq; tamen creatio noui Regis malorũ finem allatura eſſe uideretur, propterea quod neq; foris pacẽ ob uiolata pacta

cum

cum Ludouico inita, neq; domi quietem in tantis animorum atq; ſtudiorum diſſenſioni *Senatuſconſultum.*
bus habituros ſe eſſe iudicabant, ad extremum placuit, ut reginæ animum adhûc leuiore
legatione pertentarent, ſi fortè legati humilitas, quæ magnam offenſionem & alienatio-
nem animorum ſignificaret, pertinaciam reginæ frangeret: deinceps uerò ne quis omni-
nò ad eam neq; publicè, neq; priuatim proficiſceretur. Statuta reginæ dies, octaua Maij,
ut Heduigim Cracouiæ tandē ſiſteret, ſi regnare eam in Polonia uellet: ni faceret, aliter ſi-
bi prouiſuros eſſe. Hęc ut ita rata manerent, iureiurando mutuò ſe adſtringunt. Miſſus cū
his mandatis Predislaus Vauelius equeſtri familia non illuſtri, commouit reginam, ita ut
Sigiſmundum generum ſuum uiris, equis, armisq; inſtructum ad gubernandam Polo-
niam, tantiſper dum adoleſcit Heduigis, mitteret. Quod ubi apud Polonos proceres per-
crebuit, indignati, ludibrio ſe eſſe fœminæ, eiusq; & Vngarorum arbitratu ſibi pręfectos,
atq; adeò dominos imponi, & Sigiſmundum peculiariter peroſi, exercitum contrahunt,
& Sandeciam contendunt. Inde Lubouuliam, ſiue Liblium, quę tunc Vngaricæ ditionis
erat, legationē ad Sigiſmundū mittunt: monent, ne ſe inuitis in Poloniā ueniat. Si aliter fa
ciat, pro hoſte ſe eū habituros eſſe. Itaq; repreſsit gradū Sigiſmundus: ſed illud uiciſsim im
petrauit à Polonis, ut nōnulli de primorib. ad ſe uenirēt, ac de rebus quibuſdā ſecum con
ſtituerent. Miſsi Spitcus Melſtinius, Sendiuoius Subinius, & Ioannes Tarnouius: à qui-
bus illud modò impetrauit Sigiſmundus, ut aduentus Heduigis ad Pentecoſten uſq; ex
pectaretur. Author exſpectandi maximè Sendiuoius fuit, quòd ei Sigiſmundus recepe-
rat: liberaturum ſe eſſe nobiles illos adoleſcentes, qui poſt fugam ipſius Iaderæ detenti, &
in cuſtodia aſſeruati erant: qui ferè propinqui erant Sendiuoij. Neq; tamen præſtitit pro-
miſſa Sigiſmundus propter motus fortaſsis illos Vngaricos, quorum ſuperius mentio-
nem fecimus. Interim rurſus non quieſcebat maior Polonia: certatumq; eſt mutuis cædi-
bus atq; captiuitatibus inter proceres & equites. Quin & caſtella quædam magna ui op- *Poloniæ maioris motus.*
pugnata: inter quæ Bythinum fuit Nicolai Lodij caſtellum, qui quòd in Domarati parti-
bus erat, obſeſſus in eo, & oppugnatus eſt à Vincentio palatino, Peregrino præfecto Poſ *Bythin caſtellū oppugnatū.*
naniensi, & Suiduua Caſtellano Naclenſi. Verùm ij non paruis incommodis in oppu-
gnatione acceptis, re infecta diſceſſerunt, pagos tamen adiacentes diripuerunt, & incen-
derunt. Induciæ deinde inter diſsidentes factiones factæ. Quas cum Suiduua & Viſſo- *Induciæ.*
ta Curnicius contemptu Domarati ſeruaturos ſe eſſe negarent, magnis incommodis à
Domarato affecti ſunt, direptis eorum oppidis Cazimiro, & Samotulis cum adiunctis
pagis. At uerò Cracouienſes & Sendomirienſes proceres ad octauam diem Maij, quem-
admodum conſtituerant, conuentum rurſus egére apud Sandeciam, Heduigisq; aduen-
tum præſtolabantur, ſed cum ea non ueniret, placebat rurſus Oratores mitti in Vnga- *Sandeciæ conuentus.*
riam, ni Prædislaus Vauelius diſſuaſiſſet, quòd diceret, aut ſe mendacij, aut conuentum
omnem leuitatis argutum iri, ſi cùm conſtituiſſent, & reginæ denunciaſſent, neminem ſe
deinceps neque publicè, neque priuatim ad eam proficiſci paſſuros eſſe, nouam legatio-
nem mitterent, contemptumq; iri eam legationem. Ita placuit in commune, ut mittenda
legatione pariter & creando Rege ad tempus adhuc ſuperſederent. Sendiuoius uerò
Subinius, cuius animum in primis angebat nobilium puerorum detentio, priuatim in
Vngariam profectus, perfecit tandem, ut Heduigis in Poloniam ueniret. Comitati ſunt
eam Demetrius tituli ſanctorum quatuor Coronator: presbyter Cardinalis, & Archiepi-
ſcopus Strigonienſis, & Ioannes Canadienſis Epiſcopus, & plures alij proceres Vnga-
ri. Ad cuius aduentus famam exciti Polonorum proceres cum frequenti nobilitate Cra-
couiam accurrêre: & qui tempori aduenerant, uenienti uſque ad fines Vngariæ obuiam
profecti ſunt. Deducta Cracouiam honorificè cûm perampla ac ſplendida aurea, & ar-
gentea, & ſtragulæ ueſtis ſupellectili, qualis decebat tanti Regis filiam, Idibus Octobris,
qui dies memoria diuæ Heduigis Legnicienſis apud Polonos feſtus eſt, regina Poloniæ
renunciata, & à Bozenta Archiepiſcopo ſolenni ritu inuncta, & coronata eſt, magna o-
mnium læticia, & fauſta acclamatione: regniq; ampliſsimi adminiſtratio teneræ puel-
læ comiſſa. Lenitum erat in animis Polonorum Regis deſiderium, propter ſuaues, & li-
berales mores Heduigis reginæ, cum uerecundia, modeſtia, prudentia, decentiq; ſuaui- *Heduigis mores, & forma.*
tate coniunctos: quarum uirtutum non uulgare condimentum ęrat forma corporis exi-
mia: Neque grauatim uiri muliebri imperio parituri eſſe uidebantur, niſi ad domeſticas
procerum inter ipſos diſſenſiones ſedandas, externorum bellorum impendentium me-
tus parùm authoritatis, & præſidij fore in puella iudicaſſent. Nec ſatis in tuto Regi-
næ pudor illa ætate, illaqúe forma, & neceſſaria cum uiris conſuetudine ſine coniugio
futurus erat. Ad hæc poſteritati quoque proſpiciendum erat. Itaque noua cura pro-
cerum animos iñceſsit, de adiungendo nouæ Reginæ marito, qui Regiam dignitatem, *De rege conſultatio.*
& molem rerum maximarum rectè ſuſtinere poſſet. Deſtinârat quidem Ludouicus Rex

Vilelmus dux Auſtriæ.

adhûc uiuens generum ſibi & ſucceſſorem, ſiue in Vngaria, ſiue in Polonia, Vilelmum Auſtriorum ducem, & puerum admodum in aula ſua educârat, promiſſo ei Heduigis filiæ matrimonio: ſed non magnoperè placebat Polonis eum habere Regem, qui propter paternum principatum, longo ſpacio, & interiectu terrarum diſtantem à Polonia, longiùs aliquando à Regno abſuturus eſſet: nec multum opis princeps tenui fortuna, & potentia domeſtica, Poloniæ in rebus dubijs afferre poſſet. Dum autem diutiùs de re tanta cõſultatur, commodum aduenerunt oratores ab Iagello magno duce Lithuanorum. Cuius genus explicandum nobis eſt priùs, quàm cætera proſequimur.

Gediminus.

Erat apud Vitenen magnum Lithuanorum ducem magiſter ſtabuli Gediminus, uir ambitioſus & excelſi animi, qui interfecto domino ſuo, dominatũ inter ſuos arripuit, & latè propagauit, ſubacta magna parte Ruſsiæ. Huic ſeptem fuêre filij, Montiuidus, ſiue Moniuidus, Narimundus, Olgerdus, Iaſnuta, Keiſtutus, Koriatus, & Lubartus: filię item aliquot, de quibus unam Cazimirus ſecundus Rex Polonorum uxorem duxit, quemadmodum ſuperiùs expoſuimus. Inter filios uiuens adhûc Gediminus dominatum partitus eſt in hunc modum, ut Montiuido Kernouia, & Sloninũ, Narimundo Pinſcum, Olgerdo, Creua, Keiſtuto Trocchi, Coriatho Nouogrodecum: Iaſnutę uerò Vilna caput gentis obueniret. Nam Lubartus cùm Ruſſam uxorem Vuladimirienſium ducis filiam, quemadmodum ſuperiùs memorauimus, duxiſſet, ac ſocero hæres factus eſſet, nullã inter fratres ſortem accepit.

Olgerdi, et Keiſtuti amicitia.

Ex his Olgerdus, & Keiſtutus coniunctiſsimè inter ſe uixêre, & uegetiora nacti ingenia, moleſtè tulerunt, penes Iaſnutam nihili hominẽ principatum eſſe. Itaq; hi duo poſt mortẽ patris Iaſnutæ Vilna ac de principatu deturbandi conſilium cœpêre, diemq; patrandi ſceleris inter ſe conſtituêre. Obuenerat etiã Olgerdo in Ruſsia Vitepſcenſis dominatus, cùm unicam Ducis eius orę filiam uxorem accepiſſet. Itaq; cum eò profectus eſſet, non uenit ad conſtitutam cum Keiſtuto diem. Keiſtutus, ut conſtitutum erat, cũ non contemnenda manu improuiſò Vilnam adueniens, arcẽ utramq; occupauit: Iaſnuta inter primũ tumultum elapſus, in ſylua à Keiſtûtanis perquiſitus, captus, & Vilnam reductus, in uincula à fratre coniectus eſt. Aduenit paulò pòſt Olgerdus. Ibi pręclarũ inter coniunctiſsimos fratres certamen fuit, de principatu non ambiendo, aut uſurpando, ſed recuſando.

Præclarũ certamen.

Keiſtûtus Olgerdo uelut natu maiori concedebat: Keiſtutum uiciſsim Olgerdus ſibi eum habere iubebat, quem ei fortuna, uirtusq; ſua obtuliſſet. Tandem ſic inter eos conuenit, ut Iaſnutæ portionem inter ſe partirentur, principatus tamen cũ Vilna penes Olgerdũ maneret: neuter alterius ditionẽ inuaderet: ſed uterq; alterius cõmoda perindè ac ſua curaret. Si quid ſeu bello, ſeu quauis alia ratione deinceps uteruis quęſiuiſſet ex æquo ut inter ſe partirentur. His conditionibus fœdus inter eos ictũ, & iureiurando mutuò ſancitũ.

Zaslauienſis damnatus.

Iaſnutæ uerò Zaslauienſis tractus in Ruſsia fraterna miſericordia datus. Potitus magno principatu Olgerdus, multa cum finitimis Cruciferis Pruſsienſibus atq; Liuonienſibus bello uario Marte geſsit, quæ perſequi hic nobis neceſſe non eſt.

Olgerdi uxor & filij.

Suſcepit autem è Maria Ruſſa uxore Thruuerenſium ducis filia duodecim filios, Iagellonẽ, Skirgellonẽ, Suitrigellonem, Boruſſum, Coributhum. Viguntum, Corigellonem, Narimundum, Languinum, Lubartum, Andream, & Buthauum. Ex his omnibus Iagellonem natu maximũ dilexit pater, quòd eſſet præclara indole, ſucceſſoremq; ſibi in principatu, annuente Keiſtuto, deſignauit.

Vitoudus.

Habebat & Keiſtutus ſex filios, Vitoudum, Patricium, Totiuilum, Sigiſmundum, Voidatum atq; Dougotum. Sed Vitoudum & ipſe ſucceſſorem ſibi præ cæteris deſignauit, quòd is & effigie, & uirtutibus, & uigore animi expreſsiùs patrem referebat. Inter hos duos Iagellonem, inquam, & Vitoudum patrueles, ſumma erat animorũ, & uoluntatum coniunctio. Mortuo deinde Olgerdo, anno Chriſti 1381. Iagello paterno principatu, fauente Keiſtuto, potitus eſt. Erat apud eum gratioſus in primis Voidilo quiſpiam ruſticanæ, & obſcuræ ſortis homo, callidus & impiger, qui cùm piſtrinam apud Olgerdum exercuiſſet, & induſtriam ſuam probaſſet principi, cubicularius, ac deinde pocillator ei factus eſt, fuitq; in intimis Olgerdi, quoad is uixit. Neq; Iagello quicquam de paterna beneuolentia in eum diminuit: quin ſororem ei ſuam in matrimonium collocauit. Quæ res non leuiter Keiſtutum offendit. Id ubi animaduertit Voidilo, ueritus, ne eius authoritate honoris & gratiæ periculum adiret apud principem affinem, criminari Keiſtutum apud Iagellonem inſtituit: eoq; conſilijs ſuis iuuenem perpulit, ut is clàm fœdus cum Cruciferis Pruſsienſibus aduerſus patruum iniret. De eo fœdere Keiſtutus, Oſterrodenſis cõmendatoris, qui filiam eius Ioanni Maſouiorũ duci nuptam de ſacro fonte ſuſceperat, proditione certior factus, tamen Vitoudo filio chari patruelis crimina diluente, quieuit, donec Iagello bellum contra Polocenſes imperium ſuum detrectantes ſuſcepit: quo cùm ei Magiſter Liuonienſium Cruciferorum ſuppetias ueniſſet,

Vilna à Keiſtuto intercepta.

tunc uerò ſublata omni dubitatione Keiſtutus, contractis raptim copijs Vilnam inuaſit,

& im po-

& in poteſtatem ſuam redegit. Accitoq́ Vitoudo filio (neque enim is arma contra amicum cœperat) depræhenſa fœderum monumenta oſtendit. Sed ab eo tamen exoratus, Vilnam modò cum ſummo principatu Iagelloni ademit. Cæterùm Creuam, & Vitepſcũ retinere eum paſſus eſt. Voidilonem uerò in crucem egit. Sed non multò pòſt, dum Keiſtutus Coributum rebellem armis ad officium reducere nititur, ſiue ut Lithuanorum annales habent, Nouogrodecum Seuerienſe oppugnat. Iagello non modò Vilnam proditione recepit, uerumetiam Trocchos oppugnatos per deditionem accepit. Deinde nouos uterque comparârunt exercitus: Keiſtutus è Samagitis ferè, Iagello è Pruſsis, & Liuonibus ille, ut recuperaret Trocchos, hic ut defenderet. Sed cùm in conſpectum ueniſſent, antequam infeſtis ſignis concurrerent, Iagello Keiſtutum, & Vitoudum per ſpeciem colloquij ſeuocatos cœpit: & Keiſtutum quidem catenis uinctum, & Creuam miſſum in carcere necauit. Vitoudus uerò Vilnæ in cuſtodia diutiùs aſſeruatus, neq; Lithuanorũ, neq; Magiſtri Pruſsienſium Cruciferorum, neq; fratrum, & patruorum deprecationibus liberari potuit. Poſtea Creuam miſſus, & morti deſtinatus uxoris miſericordia, doloq́ liberatus eſt. Nam ea cùm liberam haberet commeandi ad uirum poteſtatem, nocte quadam commutato cum una de duabus pediſſequis habitu, ueſte muliebri indutum eduxit. Emiſſus ille, in Maſouiam ad Ioannem ducem affinem ſuum, atq; inde in Pruſsiam ad Cruciferos confugit: à quibus obiurgatus primùm, quod aduerſo demùm tempore ſuo ſocietatem ipſorum expeteret, deinde benignè recreatus, & benè ſperare iuſſus eſt: Iagello uerò dominatu pacato potitus. Quanquam enim fecerunt Cruciferi cũ Samagitis, qui Vitoudo non obſcurè fauebant, impetum in Lithuaniam, Trocchosq́ munitionem expugnarunt. Sed mox inde eiecti à Iagellone è Ruſsia reuerſo, ad ſua ſeſe receperunt. Hæc altiùs repetere libuit, cũ propter Iagellonis genus, tum ut lucem afferremus hiſtoriæ, quam deinceps de Lithuanicis, & Pruſsicis bellis, quatenus ad inſtitutum noſtrum pertinere uidebuntur, perſequemur. Nunc ad intermiſſam ſeriem narrationis reuertamur. Ab hoc igitur Iagellone miſsi oratores, Skirgello & Boriſſus fratres Principis, & Hanulo præfectus Vilnenſis, perampla munera Heduigi reginæ attulerunt: coniugiũ eius, Regnumq́; dotale Principi ſuo petiuerunt, multa, magnaq; pollicentes, quæ ad amplitudinem Reipub. Polonæ, & ad incrementum religionis Chriſtianæ pertinere uidebantur. Non ſurdis auribus oratio illa à proceribus Polonis audita eſt. Cæterùm Heduigis abhorrebat à barbari matrimonio. Præpoſitæ oratoribus cauſæ, quã ob rem non impetrarent, quibus de rebus ueniſſent, nimirùm quod Chriſtianæ cũ barbaro nuptę eſſe non liceret, & quòd pacta iam quędam cũ Vilelmo Auſtriorũ duce matrimonio prius interceſsiſſent, adiecta ducentorũ millium florenorum pactione, ni pactis conuentis ſtatum eſſet. Ad hęc oratores reſponderunt: Quod ad religionem Chriſtianam attineret, Iagellonẽ cum cæteris fratribus Chriſtiana matre natum, iam inde ab ineunte ætate Chriſtiana religione imbutũ, non alienum ab ea gerere animum, quamuis eius myſterijs de more initiatus non ſit. Sed quòd multis principibus uiris petentibus hactenus negauit, id eum Heduigi, & matrimonio eius daturum eſſe, ut ſe pariter & fratres, & gentem ſuam omnem Chriſtianis myſterijs initiari ſit curaturus. Illa uerò ducenta millia ipſum etiam præſtaturum, & ſi neceſſe ſit, exoluturum eſſe, theſaurosq́ ſuos omnes, & maiorum ſuorum in Poloniam cõportaturum, & Lithuaniam Poloniæ adiuncturum, ut eodem deinceps cum ea Imperio cenſeatur. Permouebãt hæc magnoperè Polonorũ animos. Magna uidebatur fore ad amplitudinem Regni Lithuaniæ acceſsio. Perutile non modò pacẽ, uerumetiam auxilium ſibi eius gentis adiungere, cuius hoſtiles excurſiones, quibus magna pars Poloniæ ſuperiori tempore ad uaſtitatem redacta eſſet, perdifficulter cohiberetur: præclarum & glorioſum nomini Polono, ſi eius opera Lithuania religionẽ Chriſtianam ſuſciperet. Verùm tamen nihil præter ſenioris reginę ſententiam his de rebus ſtatuendum eſſe uiſum eſt. Ad quam Heduigis etiam prouocabat, cùm aliter procerũ poſtulationem rectè refutare nõ poſſet. Itaq; ad Elizabetham oratores in Vngariam ire iuſsi: miſsiq́; cum eis de conuentu Polonorum Nicolaus Bogoria Zauichoſtenſis Caſtellanus, Vulodicus Ogrodenecius pincerna, ſiue ſubpincerna (ut uulgò uocãt) Cracouienſis, & Criſtinus Oſtrouius præfectus Cazimirienſis, optatum reſponſum retulêre. Reſpondit enim eis Elizabetha, ſi id Poloni ex re ſua publica fore exiſtimarent, nõ remoturam ſe eſſe eorũ commoda, neq; religionis Chriſtianæ incrementa præciſuram. Nec multò pòſt in Croatiam cum altera filia tendẽs, ab Horuato Bano de medio ſublata eſt: quemadmodũ ſuperiùs memorauimus. Hoc reſponſum Elizabethæ cùm in Poloniam relatum eſſet, de uniuerſi conuentus ſententia (in quo tamen pauci aderant de maiore Polonia, ſiue quòd Zemouito ferè fauebant, ſiue quòd inteſtino bello deſtinebantur) Lithuani oratores dimiſsi, & Vulodicus atq; Criſtinus ſuprà memorati, itemq; Petrus Safranecius, & Hincia Roſcouicius legati ad Iagellonem

Voidilonis exitus.

Iagello Vilnam recuperauit.

Keiſtutus captus, & in carcere necatus.

Vitoudus in cuſtodia ſeruatus.

Vitoudi uxoris amor coniugalis et uirtus.

Vitoudi fuga in Pruſsiam.

Iagellonis legatio ad reginam, & Polonos proceres.

Conditiones futuri matrimonij.

Lithuani oratores in Vngariam profecti.

Elizabetha regina interfecta

Polonorum legati ad Iagellonem.

Conditio adiecta. lonem cum eis miſſi ſunt, ut eum ad coniugium Heduigis, & regnum Polonorum uocarent, & ſecum adducerent, ſi is ſupramemoratas conditiones accepiſſet, & iureiurando ſuo ſtabiliſſet: una inſuper adiecta, de recuperandis ijs, quæ in eum diem à iuriſdictione Polonorum regum quomodocunq; exciderant. *Reginæ pacta cum Zemouito Maſouio.* Cum Zemouito autem tranſegit regina his conditionibus, ut is munitiones in Polonia ſub interregno captas redderet: ac pro ijs decem millia ſexagenarum Pragenſium ab ipſa acciperet: Cuiauiam autem hypothecæ nomine retineret, donec ea pecunia ſibi numeraretur. Captiui utrinq; dimitterentur liberi. De iniurijs intra inducias ultrò, citroq; illatis, & acceptis, delecti utrinq; arbitri arbitrarentur. Pactum quod de Lencicia cum proceribus Polonis Zemouitus inierat, eſſet irritum. Deniq; Moglinenſe monaſterium idem Zemouitus recuperaret, ac redderet.

Vilelmi Auſtrij aduentus Cracouiam. Dum hæc ita fiunt, interim Vilelmus Auſtrius certior factus de ſtatu rerum Polonicarũ, ac de propenſa Heduigis reginæ erga ſe uoluntate, ſiue eius ipſius nutu (ut creditum eſt) à Gneuoſsio Daleuicio gente Stregomio, Succamerario Cracouienſi (cui ſeſe illa concredebat) ne ipſe ſibi deeſſet, admonitus, & adductus, cum ſplendido comitatu, & apparatu, magniſq; diuitijs Cracouiam inopinatus aduenit. *Vilelmus arcis ingreſſu excluſus.* Sed arcis ingreſſu Dobeslai Curoſuancij Caſtellani Cracouienſis, & aliorum procerum authoritate prohibitus, in urbe diuertit. *Heduigis reginæ amor erga Vilelmum.* Conuenitq; cum eo identidem Heduigis regina in cœnobio diui Franciſci luce clara, aulico ſuo uirorum, & puellarum comitatu ſtipata, & choreis indulſit. Quin fama etiam ſeu uera, ſeu falſa uulgatum eſt, eam conſumandi cum illo matrimonij, priuſquam Iagello ueniret, tanta cupiditate flagraſſe, ut cùm ille thalamo eius, arceq; arceretur, ipſa portam arcis clauſam effringere, & in urbe optatis nuptijs cum eo defungi tentârit, niſi Demetrius Goraius theſaurarius regni ei diſſuaſiſſet. Intelligens autem Vilelmus apertè ſibi Polonos proceres aduerſari, ſimul de aduentu Iagellonis certior factus, poſt aliquan tam moram clàm ſeſe euoluit Cracouia, depoſitis apud Gneuoſsium theſauris, quos ſecum apportârat. *Gneuoſsij Daueliciį opes.* Vnde Gneuoſsius poſtea multas, amplaſq; poſſeſsiones ſibi comparaſſe exiſtimatus eſt: ſed quæ tamen à liberis eius deinde turpiter diſtractæ ac dilapidatæ ſint. Aduentabat iam cum fratribus Iagello, & cum magno comitatu Lithuanorum. Sed ei Heduigis nupturam ſe non eſſe præ ſe ferebat, Vilelmi amore capta: cui ſe à patre deſponſam eſſe, eodemq; lecto paruulam cum paruulo cubuiſſe aſſeuerabat. Ab Iagellone uerò eò magis abhorrebat, quòd eum breui ſtatura, deformem, & barbarum barbaris moribus eſſe accepiſſet. Negabant proceres, ualere id matrimonium, quod inter impuberes contractum eſſet. De Iagellone autem orabant reginam, ut maiorem Reipub. & ſanctiſſimæ Religionis propagandæ, quàm ſuarum uoluptatum rationem duceret. Vbi emollitus eſt muliebris animus, cum multiplici perſuaſione, & precibus, tum relatione Zauiſſæ Oleſnicij, qui ad contemplandam ſpeciem, moreſq; Iagellonis per ſpeciem ſalutandi miſſus utraq; commodiora opinione in illo eſſe renunciaret, tum demum pauci proceres ei obuiam profecti ſunt: in quibus principem locum Spitco Melſtinius palatinus Cracouienſis obtinebat: qua re magnam is apud Iagellonem gratiam inijt: plures eum Cracouiæ cum regina expectârunt. Aduenit autẽ Cracouiam Iagello duodecima die Februa- *An. 1386.* rij anno Chriſti 1386. qui fuit quartus poſt Ludouici mortem, habens in comitatu ſuo cùm alios complures Duces atq; proceres Lithuanos atq; Ruſſos, tum Boriſſum & Suitrigellonem fratres germanos, & Vitoudum patruelem. Iam enim eum ſibi reconciliauerat, & è Pruſsia reuocârat, conceſſo ipſi Grodnenſi dominatu, Breſte, Drohicino, Melnico, Bielſco, Suraſſo, Camenecia, & Volcouiſco oppidis atq; territorijs, pactus ſibi fidem, & obſequium eius, ita ut is ne legatos quidem quoquam ſe inſcio mitteret. Lithuanorũ annales etiam Volyniam & Podoliam Vitoudo, tunc datam eſſe à Iagellone memorant. Sed certiora ſunt, quæ nos ab ipſo Vitoudo literis mandata, & conſignata, in Archiuio regio uidimus. His igitur comitatus Iagello uenit. Adueniens, in thalamo Heduigim reginam, magna cum admiratione eximiæ formæ eius, ſalutauit: poſtridie uerò perampla ei dona cum Vitoudo, Boriſſo, & Suitrigellone miſit. Sed iam Iagellonis aduentus interregni, & quartidecimi libri finem nobis faciat.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER QVINTVSDECIMVS.

VVLADISLAVS IAGELLO REX.

DE origine & moribus Lithuanorum ſcripſimus in ſuperioribus libris, quantum quærendo inueſtigare, & ex uetuſtatis ſitu eruere potuimus. Nunc de Religione pauca, quæ ad rem pertinent, nobis repetenda ſunt, antequā Iagellonis Regnum ſtylo perſequamur. Ad hæc uſque tempora, quæ nunc perſequimur, fuit gens Lithuanica priſcæ multorum deorum, ſeu uerius dæmonum ſuperſtitioni dedita. Quin & ignē pro Deo colebat, & eum in celebrioribus locis atque oppidis perpetuum aſſeruabat. Fulmini quoque, quod Percunum uocabat, diuinum honorem tribuebat. Lucos & eximias quaſdam arbores in ſyluis ſacroſanctas habebat, ita ut uiolare eas ferro nefas eſſet, nec impunè erat tale quicquam auſis. Nam uiolentia dæmonum uel interibant ſubitò, uel membro aliquo capiebantur. Viperas item atque ſerpentes diuinitatis non exortes eſſe credebat, & alebantur ij, quaſi lares quidam familiares in ſingulis domibus atque familijs, & lac eis libabatur, & galli gallinacei immolabantur. Eratquè inauſpicatum & exitiabile toti familiæ, quenquam ex his occidiſſe, aut uiolaſſe. Erat autem apud eos quotannis ſolenne ſacrificium ſub initium menſis Octobris, poſt collectas fruges, ad quod frequentes cum uxoribus, & liberis, & ſeruitijs conueniebant, ac toto triduo epulabantur de his, quæ dijs mactârant & obtulerant. E bellis etiam reuertentes manubias, & unum aliquem de captiuis eximium uictimæ loco igni cremabant. Corpora mortuorum cum precioſiſsima ſupellectili, qua uiui maxime uſi erant, & cum equis & armis cremabant, & ad buſta propinquorum lacte, melle & mulſo parentabant. Hos igitur errores, cæteraſq; omnes ſuperſtitiones Iagello, priuſquam cum Heduigi matrimonium iniret, unà cum fratribus & proceribus, atq; uniuerſo comitatu ſuo, exceptis ijs, qui iam apud Ruſſos initiati erant, abdicare iuſſus, quartadecima die menſis Februarij à Bozenta Archiepiſcopo, & Ioanne Epiſcopo Cracouienſi ſacro fonte ablutus, & Chriſtiana Religione initiatus, Vuladislai nomen accepit, & mox matrimonium cum Regina ſolenni ritu contraxit: Lithuaniamq; omnem cum Samagitia, & ea parte Ruſsiæ, quæ in ditione eius erat, Poloniæ iure ſempiterno adiunxit, & in unum corpus redegit, iureiurando interpoſito. Ad hęc Vitoudus cum Michaële duce Zaslauienſi, & Lubarto, pro ipſo his ipſis de rebus reginæ & proceribus Polonis fidem ſuam obſtrinxêre, & obſidum loco fuêre. Quarto autem die pòſt unctus ab Archiepiſcopo diadema regium nouum ſuſcepit. Nam uetus in Vngariam à Ludouico aſportatum, nondum ad eam diem reportatum erat. Sequenti die in urbem ſolenni pompa deductus, & in foro poſito ſolio collocatus, iuſiurandū à Cracouienſibus, & alijs oppidanis de more accepit. Lithuani quoq; & Ruſsi duces atq; proceres, qui tūc aderant, in uerba Regis & reginæ iurârunt: conſignatiſq; diplomatis in fide, & clientela ipſorum, & Regni Polonici ſe cum ditionibus ſuis deinceps ſemper fore promiſerunt. Idem poſtea cæteri quoq; fecerunt: extantq; in archiuio regio eiuſmodi diplomata ſub titulis & ſignis Demetrij Coributhi Nouogrodenſium Seuerianorum Ducis, & octo Ducum, procerumq; eiuſdem ditionis pro Coributho fide iubentium: Skirgellonis, Alexandri, Vigunti Kernouienſis, Theodori Lubarti Lucenſis, & Vuladimirienſis, Baſilij Pinſcenſis, Volodimiri Kiouienſis, Simonis Languini filij, quem Rex Nouogrodo præfecit: Georgij Dougoti, Georgij & Andreæ Michaëlis filiorum, ducum: indultumq; eſt conuiuijs, choreis, & luſibus complures dies. Per quos dies Magiſter Cruciferorum Pruſsienſium Conradus Celner ſpreta inuitatione Regis & reginæ, qua ad nuptias per Demetrium Goraium inuitatus erat, hoſtiliter in Lithuaniam, uacuam tunc Ducibus & militibus duplici agmine inuaſit: & longè, lateq; eam depopulatus, Lucōliam arcem ui cœpit: & Andream Iagellonis fratrē apud Ruſſos religionē Chriſtianam profeſſum, quo authore, & concitatore expeditionē illam in Lithuaniā ſuſceperat, cū pręſidio in ea reliquit. Cui ſe Polocēſes quoq; dediderūt. Ruſſorū hiſtoria nō à Pruſsienſibus, uerū à Liuonienſibus Cruciferis Andream hunc adiutū eſſe memorāt: quod ſanè probabilius eſt. Quandoquidem uiciniores ij ſunt Poloſco & Lucōliæ: extantq; in archiuio literæ induciarum, anno

ſequenti

Lithuanorum ſuperſtitiones.
Dij Lithuanorum.
Serpentes pro dijs habiti.
Sacrificium ſolenne.
Humanæ uictimæ.
Funerū ritus.
Iagello baptiſatus, Vuladislai nomen accepit.
Lithuania Samagitia & pars Ruſsiæ adiecta Poloniæ.
Fideiuſsores & obſides.
Vuladislaus Iagello coronatur.
Corona Polonica in Vngariā aſportata.
Lithuani, & Ruſsi duces iurant in uerba regis, & reginæ.
Cruciferi Lithuaniam populantur.
Lucōlia capta.
Andreas regis frater.
Polocenſium deditio.

ſequenti inter Lithuanos & Liuones conſtitutarum, niſi fortè & hi, & illi o peram Andreę nauarunt. Id quod inde non malè colligitur, quod noſter Dlugoſſus memorat, Cruciferos duplici agmine Lithuaniam tunc infeſtaſſe. Eodem autem tempore ex compoſito Ruſſorum Smolenſciorũ dux Suetoslaus Lithuaniam & ipſe circum Vitepſcum, & Orſam uexauit, & Meſcislauiam oppugnauit. Hæc ubi accepit Iagello, mox Skirgellonem & Vitoudum cum Lithuanis, & cum Polonis uoluntarijs in Lithuaniam miſit, qui feſtinantes, cùm Cruciferorum exercitum Lithuania exceſsiſſe didiciſſent, Lucōliam partim trucidato, partim eiecto Andreę præſidio, receperunt. Inde ad Meſcislauiam profecti, nihilo maiori negocio omnem eam oram in poteſtatem ſuam redegerunt, Suetoslaoq; interempto filium eius Georgium, iurare in uerba Vuladislai & Skirgellonis iuſſum, Smolenſcijs præfecerunt. Poloſcum quoq; recuperarunt, ac de authoribus defectionis pœnas ſumpſerunt. Dedit & Andreas dux poſtea temeritatis ſuæ pœnas, toto triennio in arce Chemcinenſi ſqualore carceris confectus. Cæterùm Rex ipſe Iagello, perfectis ritè ſolennibus regni mandati cærimonijs, ad pacandam maiorem Poloniam animũ intendit: profectusq; eò cum Heduigi regina, & magno comitatu armatorũ minorum Polonorũ, Poſnaniæ Paſcha ſacrum peregit: & Grimaliorũ atq; Nalenciorum familias capitalibus odijs diſsidentes, cum ducibus ſuis Domarato & Vincentio palatino, de quibus ſuperiùs multa commemorauimus, in concordiam redegit. Bona Eccleſiaſtica à quibuſcunq; per uim ſiue dolum occupata erant, iuſtis dominis reſtituit. Bartholomęum Coſminium prædonicam exercentem, & uenire ad ſe recuſantem proſcripſit: Odalanouiam uerò arcem in ſuam poteſtatem redegit: Ioannem Venetium, gente Plomenium, iudicem terreſtrem, ut uocant, Poſnanienſis conuentus, qui propter iniuſta iudicia, & ſcelera perpetrata, cruenti dæmonis cognomentum meruit, confiſcatione bonorum & carcere puniuit. Cùm autem Gneſnam ueniſſet Vuladislaus, & commeatum, ſeu ſtationem (ut uocãt uulgò) à collegio eius baſilicæ petiſſet, nec impetraſſet, fertur more barbarico pigneraſſe facultates adſcriptitiorum Eccleſiæ: ſed cùm eam ob rem ſacris ciuitati interdictum eſſet à Nicolao Strosbergo præpoſito & uicario Archiepiſcopi, Poſnania orto, repræhenſus à regina Vuladislaus, pignora capta reddi iuſsit. Ibi illa ſuſpirans: Pignora quidem reddemus, inquit, agreſtibus, cæterùm lachrymas quis eis reddet? Pium reginæ dictum, & ſempiterna memoria dignum. Sic tunc res maioris Poloniæ perturbatas admodùm, placidè Vuladislaus compoſuit. Autumnus totus cum ęſtate his rebus conſtituendis datus. Hyeme & ſubſequentis anni initium Vuladislaus nouus Rex ingenti procerum & equitum Polonorum caterua ſtipatus, unà cum regina in Lithuaniam ſe contulit: Archiepiſcopum Gneſnenſem, & multos ſacerdotes ac pios homines ſecum duxit. Zemouitus etiam & Ioannes Maſouiorum, & Conradus Oleſnicenſium Duces eum comitati ſunt. Conuentu Vilnam indicto ad initium quadragenarij ieiunij, conuenerunt eò Skirgello Trocenſium, Vitoudus Grodnenſium, Volodomirus Kiouienſium, & Coributus Nouogrodenſium, duces fratres Principis, & infinita equitum, plebisq; multitudo. Ibi de Religione Chriſtiana populariter ſuſcipienda, ac de exterminando cultu falſorum deorum, & omni ſuperſtitione, diligenter actum, ipſo Rege maximam ei rei nauante operam, non ſolùm hortando, & orando, & præmijs inuitando, ſed etiam docendo, cùm noſtri ſacerdotes linguæ imperiti eſſent, ipſe autem Ruſsicam callens, Polonos loquentes intelligeret. Aegrè gens barbara maiorũ ſuorum Religiones relinquebat. Sed cum iuſſu Regis ſacer ignis extinctus, templũ, araq; eius diruta, & adytum, unde oracula à ſacerdote edebantur, euerſum Vilnæ eſſet, necatiq; ſerpentes, & ſucciſi luci nulla cuiuſquam læſione, quod præter opinionem barbarorum acciderat, tum uerò barbari uanitate ſua agnita, alacriores ad Principum ſuorum Religionem facti, & aliquot diebus capita Religionis, quod Symbolum uocatur, & Orationem Dominicam, pio Rege nullum laborem ſubterfugiente, edocti, Chriſtianis myſterijs de more initiati ſunt. Sed cùm immenſi laboris eſſet, ſingulos ſacro fonte tingere, nobilioribus tantùm hic honor habitus: reliquum uerò uulgus turmatim diſtributum, aqua luſtrali ſiue ſacra à ſacerdotibus conſperſum eſt, unumq; nomen cuique turmæ tam uirorum, quàm mulierum inditum. Plurimam ex his multitudinem Rex aduectis è Polonia pannis, laneis & calceis ueſtiuit, cũ ad eum diem gens illa conficiendarum earum rerum ignara eſſet, ſed aduectitijs tantùm nobiliores uterentur: nam uulgus agreſte peronibus magna ex parte etiam nunc utitur, & lineis ueſtibus, pelliceisq; tunc utebatur. Baſilica deinde Vilnæ condita, & reditibus amplis atque ſacerdocijs locupletata, ac diui Stanislai memoriæ à Bozenta Archiepiſcopo conſecrata eſt: inſtitutusq́ue in ea Epiſcopus, Andreas Vaſsilo Polonus, gente Iaſtrembicius, de Franciſcanorum ſodalitate: qui Elizabethæ Reginæ à confeſsionibus fuerat. Septem prætereà parœciæ à Rege conſtitutę, dotatæq;, Volcomirienſis, Miſſogolenſis

Smolenſciorũ dux.
Suetoslaus Lithuaniam infeſtat.
Lucōlia recepta.
Smolenſci à Lithuanis & Polonis ſubacti.
Poloſcum receptum.
Andreas dux in carcerem compactus.
Vuladislaus rex in maiorẽ Poloniam profectus.
Grimalij et Naſencij reconciliati.
Eccleſijs bona ſua reddita.
Barth. Coſminius proſcriptus.
Odalanouia regi quæſita.
Iudex iniuſtus punitus.
Cõmeatus ſeu ſtationes ab eccleſiaſticis regi negatæ.
Heduigis reginæ pietas.
Vuladislai regis cum regina profectio in Lithuaniam.
Lithuanorum conuentus.
Vuladislai Iagellonis ſtudiũ propagandæ religionis Chriſtianæ.
Ignis ſacer extinctus, & luci ſucciſi.
Vuladislaus rex Euangeliſtæ & catechiſtæ functus officio.
Baptiſatio Lithuanorum.
Lithuanorum ueſtitus.

ſenſis, Nemencinenſis, Mednicenſis, Creuenſis, Obolcenſis, & Hainenſis. His omnibus templis regina plurimam ſuppellectilem ad cultum diuinũ accommodam largita eſt. Remiſſa deinde regina in Poloniam, Vvladislaus rex totum annum propagandæ in Lithuania religioni Chriſtianæ uacauit, plurimaq; loca per ſeipſe obiuit. Dobrogoſtium uero Poſnanienſium epiſcopum ad Vrbanũ pontificem allegauit, eiq; ſe dicto audientem fore ſolẽni regum Chriſtianorum more promiſit. Deinde Vitepſcum & Poloſcum profectus, nouos motus ſedauit, ſumpto de ſeditioſis ſupplicio. Inde Vilnam reuerſus, Skirgellonem fratrem pro ſe ſummæ rerum apud Lithuanos præfecit: legem condidit, ne Ruſsis & catholicis matrimonium inter ſe cõtrahere liceret, niſi Ruſſus uel Ruſſa à ſuis ad noſtros deficeret. Aliam item, qua bona eccleſiaſtica omni onere, labore, penſione, & iuriſdictione principis & profanorum quorumuis liberauit. Sorori Alexandræ, Zemouito iuniori Maſouio in matrimonium collocatæ, magno apparatu nuptias fecit. Radomienſem ditionẽ nouo affini in dotem promiſit. Reuertens autem in Poloniã, per Ruſsiam iter fecit, Creſlaumq; Curoſuancium Caſtellanum Sendomirienſem Luſco præfecit. Leopoli Petrum palatinum Moldauiæ ſiue Valachiæ cum proceribus ipſius ſolenni iureiurando adactos, in fidem & cliẽtelam, accepit, cum iJ ab Vngaris ſub interregno defeciſſent. Nec diu poſt diſceſſum regis quietæ res fuerunt in Lithuania. Cum enim eſſet æmulatio inter Skirgellonem & Vitoudum, & indignum duceret Vitoudus, excelſi animi uir, deteriori parêre, nec reſpondere promiſsis ſuis & ſpei meritiſq; eius Vvladislaum, nec ignoraret Skirgelloni homini feroci, & lingua, manuq; prompto, & qui per ebrietatem compotores ſuos plerumq; ferro peteret, uiciſsim ſe ſuſpectum eſſe, metuens eius inſidias, Grodno & Breſte arcibus ſuis ualido præſidio firmatis, in Maſouiam ad Ioannem ducem ſororis ſuæ maritum cum Anna uxore profugit: inde ad Zemouitum eius fratrem ſe cõtulit. Sed cum ab utroq; malignius tractaretur, in Pruſsiam ad Cruciferos contendit A` quibus comiter acceptus & habitus eſt, quod iJ per eum facilè ſe Samagitia & Lithuania potituros eſſe ſperarent. Commoratus autem ibi aliquandiu, adminiſtrationem rei familiaris & linguam Germanicam aliqua ex parte didicit. Interim Lithuania & Cruciferorum Pruſſienſium pariter & Liuoniẽſium armis uexata eſt: & in duas factiones, quarum altera Vitoudo, altera Skirgelloni fauebat, diuiſa, inteſtinis diſsidijs laborare cœpit. Veritus autem Vvladislaus rex, ne Vitoudus Vilna, quod caput gentis eſſe diximus, Ruſſorum impenſius ipſi fauentium proditione per inſcitiam & ignauiam Skirgellonis potiretur, miſit eo Nicolaum Moſcorouium procancellarium Poloniæ cum mediocri militum Polonorum præſidio, & apparatu bellico, ut arcem utramq; tueretur. Icerat quidem Vitoudus fœdus, cum Cruciferis, & ſpe potiundæ Lithuaniæ ab eis onerabatur: ſed cum ſuſpectam eorũ fidem, ſiue uana ſuſpicione, ſiue cõiecturis quibuſdam habere cœpiſſet, clàm ſibi per internuncium, Vvladislaum regem, proditionem Ruſſorum & Lithuanorum metuentem, reconciliauit: et accepta ab eo ſpe adipiſcẽdi ſummi principatus, ſiue magni ducatus, ut uulgò dicunt, in Lithuaniam inſcientibus Cruciferis reuertit, & in itinere tres arces Cruciferorum Samagitis confines, Iurgenburgum, Mergenburgum, & Nauanzum, cum uelut ſocius & amicus intromitteretur, cæpit & exuſsit, præfectis & præſidiarijs militibus Cruciferorum partim cæſis, partim in ſeruitutem abductis, ut aliquo tamen cum munere ab hoſtibus ad ſuos rediret. Cum autem ſpem ſibi datam à rege diutius duci uideret, conſilium cępit Vilnę per proditionem capiendæ. Verum fraude intempeſtiuè detecta, ſpe fruſtratus in Pruſsiam, reconciliatis ſibi per literas & internuncios Cruciferis, ſeſe recepit, indeq; bienio Lithuaniã cum auxilijs Cruciferorum infeſtauit. At in Polonia lites & ſimultates inter regem & reginam ſuſpicionibus quibuſdam ac ſuſurronum delationibus excitatæ eouſq; increuerãt, ut nõ longè eſſent à diſsidio, ni ſe primores interpoſuiſſent. Conuenit tandem, ut delatores utrinq; ederentur. Editus Gneuoſsius Daleuitius ſuccamerarius Cracouienſis, qui ſanctiſsimã fœminam Heduigim reginam clàm apud maritum regem probri inſimularat, quòd diceret, abſente illo Guilelmum Auſtrium ſecretò Cracouiam ueniſſe, & aliquot diebus cum regina conſueuiſſe. Qua de re ſatiſfecit regina regi iureiurando. Cæterum Gneuoſsium iudicium de infamia Viſliciæ in conuentu procerum inſtitutum eſt. Ibi accuſatus, damnatuſq; Gneuoſsius, cum non probaſſet quæ dixerat, nec dixiſſe ſe negare poſſet, ex decreto iudicij, mentitum ſe eſſe clara uoce & latratu ſubter ſcamnum edito profeſſus eſt. Eſt autem ea grauiſsima apud Polonos & infamiæ plena mendacij retractatio, quæ fit publicè latratu canino adiuncto. Ita ſublata omni ſuſpicione, amor coniugalis eſt inter regem et reginam redintegratus. Per illud tempus cum

Heduigis reginæ pia munificentia.
Vitepſcum & Poloſco pacata.
Skirgello Lithuaniæ præfectus à rege.
Lex de matrimonio diſparium in religione.
Eccleſiaſtica immunitas.
Alexandra regis ſoror cum Zemouito Maſouio nupta.
Luſci præfectus Polonus.
Valachia in fidem regis Poloni uenit.
Lithuanorum ducum diſſenſio.
Vitoudi fuga in Maſouiam, et mox in Pruſſiam.
Lithuania uexata à Pruſsis & Liuonijs.
Nicolaus Moſcorouius cum exercitu in Lithuaniam miſſus.
Vitoudus regi reconciliatus, redit in Lithuaniam.
Cruciferorum arces à Vitoudo exuſtæ.
Vitoudus iterũ tranſit ad Cruciferos.
Lithuania à Vitoudo uexata.
Simultas inter regem & reginam.
Gneuoſsius Daleuitius infamia notatus.
Mendacis obtrectatoris pœna apud Polonos.

Ioannes Cropidlo Archiepiſcopa excluſus à rege, & Wladislauienſem epiſcopam amiſit.

Bozenta Archiepiſcopus Gneſnenſis eſſet, mortuus, Ioannes Cropidlo, quemadmodum prius Poſnanienſem, ac deinde Vvladislauienſem ſedem inuaſerat, Gneſnẽſem etiam, neque ſuffragijs collegij, neqꝫ regis commendatione adiutus, unius de duobus, qui de pontificatu maximo tunc cõtendebant, authoritate inuadere conatus eſt. Sed rege aduerſante neqꝫ Gneſnenſem adeptus eſt, & Vvladislauienſi excidit, Henrico Legnicienſi duce ſucceſſore accepto. Cùm autem pertinacius de Archiepiſcopa litigaret Cropidlo, captus à Sbigneo Brezio Marſalco regni, & omnibus facultatibus exutus, regiſqꝫ iuſſu dimiſſus, inopem uitam aliquot annis egit, donec Camenenſis epiſcopus in Pomerania, ac deinde Henrico mortuo, & Nicolao Curouio ſucceſſore eius ad Archiepiſcopam translato, Vvladislauienſis iterum rege indulgente factus eſt. Bozentæ autem Dobrogoſtius Nouoduorius epiſcopus Poſnanienſis, qui Cropidloni Vvladislauiam translato ſucceſſerat, uoluntate regis ſucceſſor datus eſt.

1390. ann. Wladislaus rex ducit in exercitum.

Fecit deinde Vvladislaus rex anno Chriſti 1390. expeditionem in Lithuaniam, ut gliſcens inter Lithuanos & Ruſſos ſtudio partium diſsidium reprimeret, Vitoudiqꝫ potentiam frangeret, atqꝫ excurſiones arceret: cuius iuuandi gratia Cruciferi Pruſsienſes exercitum in Germania & alijs exteris oris comparabant. Tenebantur Vitoudi præſidijs arces Breſte, Camenecia Poleſſenſis, & Grodnum, è quibus crebræ fiebant in finitimas oras excurſiones. Eas igitur arces primum rex in poteſtatẽ ſuam redigere adortus,

Breſte captũ.

Breſte intra decimum diem cæpit, & Hinciam Roſcouicium equitem Polonum cum præſidio ibi collocauit. Inde cum Poloni milites impatientia frigoris (nam initio Februarij hæc agebantur) & pabuli, commeatuſqꝫ penuria miſsionem efflagitaſſent, cum aulico ſuo comitatu, & paucis uoluntarijs, qui nongentorum numerum non explebant, ad Cameneciam caſtra mouit,

Camenecia capta.

captamqꝫ nullo negocio arcem Zindrami Maſcouicij equitis Poloni fidei commẽdauit. Inde porrò nihil paucitate ſuorum ac dubia Lithuanorum & Ruſſorum fide deterritus, tranſmiſſo Nemeno fluuio, ad Grodnum caſtra metatus eſt. Ibi cõuenêre ad eum Skirgellonis, Volodimiri, & aliorum Lithuanorum ac Ruſſorum ducum atqꝫ procerum non contemnendæ copiæ. Coributhus uerò Nouogrodenſium Seuerianorum dux, cum Ruſsis de religione ſentiens, per ſeipſe cum inſigni equitatu in caſtra regis fratris uenit. His copijs Grodnum, cùm non facilè ui caperetur, obſeſſum eſt. Non latebant hæc Vitoudum: nec ignorabat is, Grodnẽſis diuturnam obſidionem ferre non poſſe.

Grodnenſis arx capta.

Properè igitur cùm non parua Pruſſorum & Cruciferorum manu in auxilium ſuis aduenit, ac cis Nemenum à regione arcis caſtris poſitis, nouã arcem in aggeſto de terra tumulo munire inſtituit. Verum nihil ea re obſeſsi releuabantur. Et iam inferior arx inſpectante ipſo expugnata erat. Igitur intromiſſo cæpto opere, Vitoudus ferream cathenam nauibus deuectam per flumen ad arcem deligauit, eaqꝫ cõtinuatis nauibus in flumine pontem iunxit, quo facilius laborantibus ſuis ſubueniret, commeatum ſupportaret, ægros atqꝫ ſaucios ad ſe transferret, & pro his recentes ſubmitteret. Contra id opus regij milites ingentes piceas ſiue pinaſtros in ripa ſucciſas, & in amnem deiectas ſecundo flumine implerunt, quę impetu rapidi amnis celeriter delathæ cathenam perruperunt, naueſqꝫ nonnulas cum hominibus obluctantibus attriuerunt ac demerſerunt. E quibus unus quiſpiam Germanus, in ulteriorem ripam ad regia caſtra fruſtra inclamantibus ſuis, ut in undis periret potius, quàm in hoſtium poteſtatem ueniret, enatauit. De quo rerum hoſtilium ſtatus omnis cognitus eſt. Inſequenti autem nocte Vitoudus cum ſuis deſperata defenſione arcis, fugiẽti ſimilis diſceſsit, & arx poſt quinquageſimum obſidionis diem in deditionem regis uenit. Nec ſanè multo leuior ea obſidio obſidentibus quam obſeſsis

Obſidentium patientia.

fuit. Tanta enim rerũ penuria preſsi ſunt, ut uix ater ac de ſiligine pariter cum ſpicis molita factus panis (quali etiamnũ uulgus Lithuanorum ferè utitur) militibus ad ueſcẽdum ſuppeteret: equis uerò frondes arborum ac uetus palea de ruſticanis tugurijs detracta, ac per quatuordecim miliaria petita pabuli loco eſſet. Ab ea Grodni deditione quid egerit Vvladislaus, non reperio. Niſi fortè tunc profectus in maiorem Poloniam, Varcislaum ducem Pomeranorum Scecinenſium ritu ſolenni iuratum, in fidem & clientelam ſuam atqꝫ regni, & inſocietatem contra Cruciferos Pruſsienſes accepit. Extat enim in archiuio regio diploma Varcislai hoc anno cõſcriptum, quo is profitetur ſe iuſiurandum eo nomine re-

Bydgoſtia cõceſſa Pomperanis ducibus.

gi & regno dediſſe, idemqꝫ Boguslaum fratrem facturum eſſe Pyſdris, & pro tertio fratre Barnimo itidem promiſſurum eſſe promittit. Recipit etiam ſe Naclum regi eſſe redditurũ, recepta ab eo Bydgoſtia. Extat & alterum diploma omnium horum trium fratrum biennio antè conſcriptum & conſignatum, quo ij redditam ſibi eſſe à rege Bygdoſtiam teſtatum faciunt, certumqꝫ modum auxiliorum & muniorum uti clientes patrono, regi pollicentur.

centur. Quomodo autem Naclo potiti fuerint quod reddebant, & Bydioſtia quam repetebant rurſus amiſſam, nihil compertũ habemus, niſi forte in interregno ac ciuili bello maiorum Polonorum munitiones illas interceperant: aut Naclum quidem interceperant, Bydgoſtiam uero poſt mortem Cazimiri itidem ducis Pomeranorum Scecinenſium, ſiue fratris, ſiue propinqui ſui iure ſucceſsionis ſibi uendicabant. Superius enim memorauimus, eam inter alia ipſi à Cazimiro magno teſtamento legatam, & à Ludouico conceſſam, rurſusq́ poſt mortem eius recuperatã eſſe. Interea uero dum rex expeditione Lithuanica occupatus fuit, fertur Heduigis regina alterum de Polonis exercitum comparaſſe, & Iaroslauiam, Præmisliam, Grodecum, Haliciam, Trebouuliam, ſuperiorem Leopolim, & alias quaſdam arces in Ruſsia meridionali in poteſtatem ſuam redigiſſe, eiectis Sileſijs & Vngaris, quorum fidei arces ille à Ludouico rege olim commendatæ erant. Matureſcentibus autem ſegetibus cum Lancaſtro Herici regis Anglorum filius, cum permagna Anglorum, Francorum, Theutonumq́ uoluntariorum manu in Pruſsiam piæ contra barbaros militię opinione ueniſſet, triplici agmine in Lithuaniam itum eſt, Vitoudi uindicandi, reſtituendiq́ prætextu, re uera autem ut Lithuaniam ſibi Cruciferi ſubiugarent. Ducebat autem unum agmen Vitoudus, alterum Magiſter Liuonienſium Cruciferorum, tertium ipſe dux belli Conradus Valerodus Magiſter Pruſsienſium. Apud Cauunum, quod oppidum in confluente Nemeni & Viliæ fluuiorum ſitum eſt, eæ copiæ conuenere. Inde ad Trochos peruentum, & oppidum id crematum eſt. Hinc ad Vilnam caſtra mota. Ibi regiæ hoſti aduentanti occurrere, commiſſoq́ prælio terga dedere, multis fortibus uiris amiſsis: inter quos clari maxime fuere, duces Simon Iaſnutæ, Hilebus Suetoslai filius, & Ioannes Leo. Deinde arx Vilnenſis inferior, quam Curuam uocãt, uixdum obſeſſa, à proditoribus Ruſsis & Lithuanis ſuccenſa eſt. Ex quo incendio cum ſeſe Corigello frater regis ſubduceret ab hoſtibus exceptus, & capite plexus eſt. Cætera multitudo omnis in ea arce partim abſumpta incendio, partim ferro hoſtili crudeliter cęſa. Ad quatuordecim millia hominum ibi perijſſe exiſtimantur. Superiorem arcem Polonicum Nicolao Moſcorouio præfecto tenebant, nec aut clade ſuorum, & conflagratione arcis, aut minis hoſtium et oſtentatione capitis Corigellonis, ac ne acerrima quidem oppugnatione, qua pars muri non exigua deiecta erat, ad deditionem compelli poterãt. Veriti autem proditionem, ipſi inter ſe cuſtodias ac cætera defendendæ arcis munia, ſubmotis Ruſsis atq́ Lithuanis, partiti ſunt. Loca deiecti muri uel humo, fimoq́ opplebant, uel corijs pecudum & iumentorum laxe prætendebant, & ſic bombardarum ictus eludebant: deniq́ corporibus ſuis hoſti irrumpere conanti aditum obſtruebant. Skirgello quoq́ regius frater noctu fere cum ſuis Lithuanis & Ruſsis erumpens, non paruis detrimentis atq́ cladibus hoſtes afficiebat. Cum autem plus minus tres menſes arx irrito labore obſeſſa, & oppugnata eſſet, primis demum Octobris diebus hoſtes magna non modo profanarum, ſed & ſacrarum ædium uaſtitate, & inermium hominum atq́ infantium cæde perpetrata, ac obſidione diſceſſere. Non paucos tamẽ & ipſi fortes uiros in ea obſidione deſiderauere. In his fuit Algardus comes Hoenſteinenſis. De ducibus autem hinc Narimũdus Iagellonis, illinc Totiuilus Vitoudi frater periere: hic quidem bombarda ex arce ictus, ille uero in ſingulari certamine uictus, captus & pedibus ex Vlmo iuſſu Vitoudi ſuſpenſus, & ſagittariorum ſpiculis confectus. Depopulatus eſt deinde finitimam Pruſsiæ Samagitiam Vitoudus cum commendatore Ragnetenſi, & præfecto Inſterburgenſi, quibus hoc negocij datum erat à Cruciferis. Porro Vvladislaus rex opẽ laturus afflictæ patriæ, menſe Nouembri cum magno apparatu armorum, commeatuq́ copioſo uenit in Lithuaniam, et nutantes, dubioſq́ Ruſſorum & Lithuanorum animos liberalitate & largitione maxime lanearum ueſtium, quarum permagnam uim ſecum apportarat, confirmauit. Et quoniam Nicolaus Moſcorouius præfectura ſe abdicabat propter Skirgellonis ſuperbiam & crudelitatẽ, hoſtiumq́ potentiam, & Ruſſorum atq́ Lithuanorum fluxam fidem, Ioannem Oleſsnicium Polonum gente Dembnium, ſucceſſorem rex ei dedit. Skirgellonem uero ut Vilna amoueret, Kiouienſi oræ præfecit. Drohicinenſem tractum cum Drohicino Melnico, & Bielſco arcibus Ioanni ſeniori duci Maſouiæ hæreditario iure donauit, pactus ut is tractus, ſicut ad Poloniam pertinebat, ita deinceps quoq́ pertineret. Idem autem eius nomine dux regi præſtaret qud alij duces in Lithuania præſtent. Deinde hyeme rex in Poloniam reuertit. Cum Sileſijs ducibus Henrico Glogouienſi atq́ Stinauienſi, & Conrado ſecundo Oleſſnicenſi & Coſſenſi inducias pepigit: ea conditione, ut ij Caliſiã ad ſe uenirent, ac de controuerſijs atq́ damnis datis ſecum tranſigerent. Vnde apparet ipſis aliquid diſsidij cum

Rußiæ munitiones receptæ ab Heduigi regina.

Cauunũ oppidum.

Trochi incęſi.

Lithuani fuſi à Cruciferis.

Vilnenſis arx ſuperior à Polonis defenſa.

Narimundus & Totiuilus duces interfecti.

Vvladislai expeditio in Lithuaniam.

Maſouiorum duci donatio. Cum Sileſijs induciæ.

Polonis interceſsiſſe. De quo tamen nihil præterea compertum habemus. In Lithuaniam deinde milites in ſupplementum, commeatum, atque arma Oleſnicio tranſmiſit. Aeſtate ſequenti rurſus Vitoudus cum Cruciferis ad Vilnam duxit exercitum, ſpe proditionis ab ijs, quibus exoſus erat Skirgello, faciendæ inductus. Cognito uerò aduentu hoſtium Oleſnicius præfectus, oppidum, ne receptaculo eſſet hoſtibus cremauit: ſeptiſque de uiridi robore pluribus in locis extructis, aditum ad arces impediuit, & in uenientes hoſtes ad ædem Virginis matris, quam Franciſcani ſodales obtinent, impetum fecit: nulloque de ſuis amiſſo in arcem ſe recepit. Animaduerſa noſtrorum audacia, deſperataque ob amotum Skirgellonem proditione, Vitoudus & Cruciferi paucis diebus ſoluerunt obſidionem: & ne nihil egiſſe uiderentur, reuertētes, Vilcomiriam & Nouogrodecum caſtella ſupra Viliam fluuium à Skirgellone condita, ui cæpêre & incendêre, interfectis noſtrorum præſidijs. Duabus deinde alijs excurſionibus eadē æſtate, Lithuaniam populati, Mednicos & Velzanos in Samagitia exuſſêre. Hyeme uerò ad Cauunum, quod regio præſidio tenebatur prouecti, tres munitiones in circuitu excitarunt, Naugardum, Metemburgum, & Ritteruerderum. Et hæc quidem extrema Vitoudo cum ſuis cōceſſa. Reliquas uerò duas Cruciferi ſuis præſidijs firmarunt, & ex his ſubiectam oram infeſtarunt. Porrò Ioañes Oleſnicius, ut hoſtium conatus reprimeret, Alexandrum Viguntum regis fratrem cum expeditis copijs ad expugnandas eas munitiones miſit. Et tentauit is quidem Ritteruerderum, ſed mox infecta re diſceſsit, cum propè abfuiſſet, quemadmodum poſtea cognitum eſt, ut id caperet. Cæperat iam Vuladiſlaum eius belli ſatietas, propter Polonicas occupationes, quibus diſtinebatur, & magnitudinem ſumptuum. Cogebatur enim per omne id bellum frumento, larido, leguminibus & pecudibus ſubmittendis, non modò præſidiariorum, ſed & Lithuanorum ipſorum nobilium atque popularium inopiam releuare, ne regionem hoſtilibus excurſionibus peruaſtatam, & alioqui incultam ferè atque ſterilem desererent, & hoſtibus occupandam permitterent, néue ipſi ad eos deficerent. Itaque Henricum Zemouiti Maſouij filium, qui Plocenſis epiſcopus poſt Stiborij mortem deſignatus erat, ſubornat, ut ad Vitoudum profectus clam de pace ageret. Sublatus erat ueneno per eos dies Alexander Viguntus regis frater, qui propter induſtriam atque dexteritatem in rebus agendis & mores minimè barbaros, regi charus fuerat, & Bydgoſtiam Inouuladiſlauiamque ab eo acceperat, & Vuladiſlai Oppolienſium ducis filiam uxorem duxerat, ſed nullos ex ea reliquerat liberos. De cuius morte Vitoudus uulgò inſimulatus eſt. Hoc igitur extincto, facilius de pace inter regem & Vitoudum conuenit, cum rex ei principatum ſiue magnum ducatum poſthabitis fratribus germanis ſuperſtitibus, pollicitus eſſet, cum quod illos ignauos & uenationibus modò atque ebrietati deditos eſſe cerneret, tum ut ſe moleſtia belli Lithuanici, & metu inſidiarum Vitoudi liberaret. Hac igitur conditione Henricus Vitoudum Vuladiſlao reconciliauit: & ipſe iam Hypodiaconus repudiato ſacerdotio, filiam Vitoudi Ringalam uxorē duxit. Sed paucis diebus ueneno extinctus, temerati uoti pœnas dedit. Qua re cognita, Bonifacius pōtifex, cum Plocenſe collegium ſacerdotum alium ſibi epiſcopum eligere cunctaretur, Mamphiolum propinquum ſuum epiſcopum dedit Plocenſibus. Sed cum is poſſeſsionem epiſcopæ adipiſci non poſſet, aduerſantibus ducibus, ſacroque & equeſtri ordine, Iacobum Corſkeuium ſiue Curduanouium equitem Polonum, Iurecōſultum & auditorem palatij apoſtolici, in locum eius ſuffecit. Atque hic quoque ægrè receptus eſt. Vitoudus autem rebus ſuis cum Vuladiſlao ex animi ſui ſententia compoſitis. Cruciferos atque Teuthonas mercatores in Ritteruerdero caſtello ſecum commorantes comprehendit, & incenſo caſtello uinctos in Lithuaniam ſecum abduxit. Abeuntem Cruciferi è reliquis duobus caſtellis perſecuti, & adorti paruo negocio fuſi, fugatique ſunt, & caſtella à Vitoudo ui capta, & exuſta. Venięs autem Vilnam Vitoudus cum captiuis, & non contemnēda præda parta de Cruciferis, honorificè ab Oleſnicio, quemadmodum rex iuſſerat, acceptus eſt. Quibus de rebus certior factus Vuladiſlaus, ad finem menſis Iulij properè in Lithuaniam profectus, apud Oſtrouum Vitoudum cum ſuo comitatu ſupplicem obuium habuit, clementer eum conſolatus, cum Skirgellone in gratiam reduxit, cum ei rex promitteret, ac diplomate etiam caueret ſe Vilnam, Vitepſcum, Mereciam, et Gartenum arces ipſo inſcio nemini traditurum eſſe. Vbi Vilnam uentum eſt, ibi rex Vitoudum amoto de præfectura Oleſnicio, ſummæ rerum apud Lithuanos atque Ruſſos præfecit, accepto ab eo iureiurando, quòd in fide & clientela Polonorum ſemper futurus eſſet. Hoc idem Anna uxor eius pro ſe & pro marito ſpopondit, & literis conſignatis cauit. Id adeò anno Chriſti 1392. actum eſt. Nec tamen datus Vitoudo princi-

Vitoudus Vilnam rurſus oppugnat.

Medniki & Velzani uici exuſti.

Commeatus Lithuanis è Polonia ſuppeditatus.

Vitoudus regi reconciliatus.

Iacobus Corſkeuius auditor palacij Apoſtolici.

Vitoudi reditus in Lithuaniam.

Vitoudus iurat in uerba regis Polonorum. 1392. ann.

principatus,pacem Lithuanis attulit.Nam Suitrigello & Skirgello indignè tulerũt,quòd germani fratres Vitoudo patrueli poſthabiti eſſent.Ac Suitrigello quidem cum minus animi & uirium haberet,ad Cruciferos profugit: & Lithuaniã cum eis ultrò in Vitoudum incitatis,crebris populationibus diuexauit.Per quod quidem tempus Suraſſum, Barthenam,& Strameiam arces Cruciferi de Lithuanis cæpêre. Skirgello uerò maiore animo & opibus præditus ex æmulatione & iurgijs ad teſtatas cũ Vitoudo inimicitias uenit.Quorum maiorum ſedandorum cauſa rex rurſus cum regina anno ſequenti in Lithuaniã contendit,Skirgellonem adiecto ei Cremecenſi,Starodubenſi, & Starotrocenſi tractu,placauit.In poſterum ſi quid noui diſſidij inter eos ortum eſſet,conuenit ut reginæ arbitrio ſtaretur.Ita quidem Dlugoſſus, & poſt eum Miechouienſis. Verùm extant Vitoudi literæ, quibus is teſtatum facit,ſecum Skirgellone in gratiam rediſſe,& ſocietatẽ contra quemlibet,excepto rege Polonorum,iniuiſſe.Ac ſe quidem Kiouienſem dominatum armis quærere,ipſiq; & hæredibus eius iure ſempiterno tradere debere: Vvladiſlaum uerò regem, ſe aſſentiente. Cremeneciam & Stoſcum eidem donaſſe, propterea quod is patrimonio in gratiam ſuam ceſſiſſet.Lithuanica hiſtoria hic Skirgellonis mentionem non facit. Sed Coributhum fratrem eius,detrectantem imperium Vitoudi, comparato exercitu cum Vitoudo conflixiſſe:uictumq; Nouogrodecum, ubi uxorem & liberos habebat, fugiſſe,& cum his expugnata arce à Vitoudo captum eſſe. Atq; hinc nata eſſe uidetur ſponſio Alexandri Rezanenſium ducis pro Coributho regi facta, & literarum monumentis, quæ extant in archiuio regio,ſignata,cum eum rex è uinculis liberaſſet. Nec multo pòſt Andreas quoq; frater eius,qui Chencinis aſſeruabatur,dimiſſus eſt, Vitoudo & alijs quibuſdam ducibus interuenientibus, regiq; fideiubentibus pro ipſo. Theodorus uerò dux Vvladimirienſis (Lubartus is fuit,ni fallor) dominatum Seuerienſem tunc à rege accepit promittens conſignatis etiam literis,in fide & poteſtate regis ſemper ſe futurum eſſe. Ita conſtitutis rebus Lithuanicis,rex & regina in Poloniam reuertêre.Orſam deinde iuſſu regis à Vitoudo expugnatam eſſe,Lithuanica prodit hiſtoria, Vitepſcum uerò per deditionem receptum,eiecto Suitrigellone, qui Theodorum quendam aucupem oræ illi nuper à rege poſt mortem matris præfectum excluſerat,& per dolum interfecerat.Atque hæc fortaſſe Suitrigelloni cauſa ad Pruſſos fugiendi fuit.Occurriſſe autem Vitoudo eam expeditionem facienti duces Odruſcenſes, Smolenſcenſem uerò Vitepſcum ueniſſe, & omnes profeſſos eſſe, ſe in poteſtate ipſius Vitoudi eſſe. Vere autem proximo eundem Vitoudum Zithomiriam & Kiouiam in poteſtatem ſuam redegiſſe: amotoq; Vvladimiro duce, Skirgelloni eam, ſicuti promiſerat, tradidiſſe: à Skirgellone uerò Cercaſſos & Suinigrodum munitiones captas eſſe. Nec multo pòſt ipſum ad uenationem profectum, à monacho quodam Ruſſo Metropolitæ uicario ad uillam inuitatum, uenenatoq; poculo de medio ſublatum,in Piezaris honorificè ſepultum eſſe. Sunt autem Piezari ſpecus uaſtiſſimus apud Kiouiam, illuſtrium Ruſſorum ſepultura nobilis.Dlugoſſus in arce Viſſegradenſi occiſum propter intolerabilem crudelitatem refert. Proſequitur deinde Lithuanica hiſtoria, Vitoudum Kiouienſibus miſiſſe ducem Ioannem Olgemundi filium, Rezanenſem autem tractum per Simonem ducem magna ex parte uaſtaſſe.Ipſum uerò Smolenſcum contendiſſe, ac ducem eius oræ Glebum rebellantem amouiſſe, & alium Smolenſcijs præfeciſſe:eoq; ad Vitoudum ueniſſe Baſilium ducem Moſchorum,generum, & honorificè ac liberaliter acceptum eſſe, ac dimiſſum. Tartaros deinde è legato Vitoudi, Olgerdo duce ꝓfligatos,cæſis tribus eorum ducibus quibus Podolię tributum pendebat: Theodorum autem Coriathi filium Podolię ducem imperium Vitoudi detrectantem uictum,captũq; & Bratiſlauiam,Cameneciam,Smotriciam,Scalam,Ceruonygrodum, & omnem Podoliam in poteſtatem redactam eſſe.Poſtea uerò Vitoudum Vvladiſlao regi petenti partem Podoliæ cum ſuprà memoratis arcibus conceſſiſſe, quadraginta millibus florenorum ab eo acceptis.Hæc ita bona fide è Lithuanica hiſtoria hîc retulimus. Tametſi quòd ad Podoliam & Cameneciam attinet,uel erraſſe,uel data opera ſeriem rei deprauaſſe uidetur ſcriptor,quiſquis ille fuit.Primum enim ut demus Lithuanis, eam oram Podolię Tartarorum excurſionibus deſolatam, à Coriathi filijs occupatam,ab eiſdemq; arces ſuprà memoratas,excepta Bratiſlauia,munitas eſſe:uiciſſim illi nobis concedant oportet, id quod ſuperiùs expoſuimus, Ruſſiam meridionalem & Podoliam uſq; ad Cremeneciam à Cazimiro magno Polonorum rege ſubactam eſſe: idq; nos non leui coniectura collegimus, ſed pactis ipſorum ducum Lithuanorum, inter quos fuit Georgius unus de Coriathi filijs, Theodori huius frater, quem à Valachis ei oræ finitimis interfectum Lithuanica hiſtoria

Suitrigello ad Pruſſos tranſijt.

Lithuania uaſtatur à Cruciferis.

Coributhus cũ uxore & liberis captus à Vitoudo.

Theodorus dux Seuerienſis iurat in uerba regis.

Odruſcenſes & Smolenſcẽſes duces ſubditi Vitoudo.

Rezania uaſtatur.

Podolia ſubacta à Vitoudo, & pars eius regi Polono uendita.

Podoliam nõ à Vitoudo, ſed à Cazimiro rege ſubactam eſſe.

memorat,cõprobauimus.Deinde cum ut quæq; ora ad regnum adiuncta eſt, ita eius oræ palatinus in ampliſsimo ſenatu regio locũ tenet, Podoliæ palatinus Belſenſem præcedit. Iam aũt hoc tempore cuius res geſtas nũc perſequimur,Belſenſis tractus,in ditione Polonorum erat:imò ſequenti aut certè tertio anno pòſt Zemouito Maſouiorũ duci, à rege donatus eſt.Ad hæc,ſicut cæteræ Ruſsiæ quæ in ditione Polonorũ regũ tunc erat, ita Podoliæ quoq; Vngaros rex Ludouicus præfecit,ſicuti nos ſuprà memorauimus.Et extãt in archiuio regio binæ literæ Theodori ducis Podoliæ ac domini de Muncatio, quæ arx eſt in Vngaria,paulò pòſt hæc tẽpora ſcriptæ,quibus teſtatũ facit,ſe cum Vvladiſlao rege Polonorum tranſegiſſe,& cum Podolia ipſi ſe in fidem & clientelam tradidiſſe.Poſtremò extat exemplum diplomatis ipſius Vvladiſlai regis ſub titulo & ſigno Alberti Archiepiſcopi Gneſnenſis,ex ipſo exemplari deſcriptum, quo rex indicat, Camenecẽſem arcem ac territorium Vitoudo & hæredibus eius in feudum,ut uocãt,à ſe dari, idq; anno Chriſti 1394.

1394.ann.

factum eſſe.Quod quidem tempus cõgruit cum eo, quo ſcriptor ille eandem Cameneciã cum cæteris eius oræ arcibus Vitoudũ per uim cœpiſſe memorat. Quo fit,ut ſit ueriſimilius,Vitoudum,cum partem Podoliæ eam, in qua eſt Zitomiria, & Cercaſsi, in poteſtatẽ ſuam redegiſſet,Cameneciam quoq; de Vngaro duce partã,precario tamen à rege,ut quę ad regnum pertineret, obtinuiſſe. Reliquum uerò eius oræ Vngarum indulgentia regis deinceps quoq; retinuiſſe.

Cruciferi uexant Lithuaniam.

Per hoc aũt tempus Cruciferi Pruſsienſes incitãte Suitrigellone,Lithuaniam crebris excurſionib.longè,lateq; uexarunt:munitiones etiã nõnullas cœperunt,& caput gentis Vilnam tentarunt,ſpe ſubornatæ per Ruſſos monachos proditionis & incendendarum arcium: ſed cum ab uno ex ipſis detecta eſſet proditio, ſumptumq; de conſcijs ſupplicium,Cruciferi re infecta receſſerunt.Erant quidem ad manũ Lithuanis non cõtemnenda Polonorum partim à rege miſſorum,partim uoluntariorum auxilia:ſed nuſquam tamen ad uniuerſam prælij dimicationem cum hoſte uentum eſt. Satis habuêre noſtri ex inſidijs hoſtiles uires carpere,nonnunquam etiam ipſi in hoſtilem agrum populabundi excurrêre.Quo factũ eſt,ut non minus incõmodi acceperint Cruciferi, quàm intulerint. Dum hæc ita geruntur in Lithuania, interea rex & regina ſtudijs pacis occupati,

Cracouienſis arx firmata. Burgrabij.

muros arcis Cracouienſis,qui humiles ad eam diem fuerant,altius excitarũt, præfectis uigilum,quos Burgrabios uocant,ſtipendia auxerunt, & ut ſingulos equites ſagittarios in promptu ſemper haberent,iniunxerũt.In ſuburbano etiam Cracouienſi ſeptentrionali, & in ora Clepari oppidi,monaſteriũ titulo S.Crucis inchoarunt, & in eo Slauos Benedictinæ ſectæ Praga accitos,qui Slauica lingua ſacris operarentur,collocarunt. Quanquã aũt templum id atq; monaſterium conſumatum nõ eſt, morte Heduigis reginæ intermiſſum, cantatum tamen ibi & ſacra facta Slauica lingua uſq; ad ſuam ætatem Dlugoſſus memorat.Aliud item monaſteriũ in eodem ſuburbano occiduo, titulo S.Mariæ in arena Carmelitis ſodalibus mendicantibus condidêre.Pſaltarum quoq; ſiue pſalteriſtarum collegiũ in

Electio epiſcopi abrogata.

baſilica Cracouienſi ijdem inſtituêre,attributo eis de ſalinis ſalario.Sub idem tẽpus Ioanne cognomento Paruo epiſcopo Cracouienſi mortuo, ſucceſſor à collegio deſignatus eſt Setegius ſiue Secechus Chmielicius canonicus. Sed rege & regina poſtulantibus Bonifacius nonus Pontifex Max.Ioanne abrogato, Petrum Viſſum iureconſultũ præpoſitũ Vvladiſlauienſem & cancellarium reginę,equeſtri Brogorũ ſiue Aceruorũ familia ortum nõ optimo conſilio epiſcopum fecit.Sed luit is pòſt ambitionis ſuę pœnam.

Sigiſmundi regis Vngarorũ aduentus in Poloniam.

Venit per eadem tempora in Poloniam Sigiſmundus rex Vngarorum,uiſendæ Heduigis reginæ cauſa.A' qua dies aliquot Sandeciæ perhumanè habitus, & poſt longos tractatus de rebus publicis & priuatis dimiſſus,in Vngariã reuertit. Id adeò poſt Mariæ reginæ,Sigiſmundi uxor, Heduigis uerò ſoror fuerat, mortem factum eſſe, ratio temporum argumento eſt. Scribit enim Antonius Bonfinius, Multum negocij Sigiſmundo Croatas, Boſnenſes,Bulgaros, Valachos, atque Tranſalpinos, mulieris & externi regis imperium aſpernatos exhibuiſſe,armiſq; ad officium reuocatos, cæteros quidem quieuiſſe, Stephanum uerò utriuſque

Vvladiſlaus rex conatus Vngariam inuadere.

Valachiæ palatinum denuò rebellaſſe. Interim autem dum eum bello perſequitur Sigiſmundus,Mariam reginam obijſſe: eoq; cognito, Vvladiſlaum regem Polonorũ cum ualido exercitu in Vngariam inuadere conatum eſſe, ut Heduigis uxoris nomine hæreditarium regnum in poteſtatem ſuam redigeret: ſed occurrente ſibi ad fines Poloniæ Ioanne

Mircius Trãſalpinẽſis palatinus fœderatus Polonis.

Canyſa Strigonienſi archiepiſcopo cum armata manu, cœpto deſtitiſſe. Extant etiam in Archiuio regio diplomata fœderis cum Mircio Beſſarabiæ ſiue Tranſalpinæ Moldauiæ palatino fœderato regis Vngarorum à Vvladiſlao paulò antè hoc tempus icti: quo cautum eſt, ne Vvladiſlaus inſcio Mircio Vngarorum regi bellum inferat: inducias uerò aut

fœdus,

fœdus, ſi quod reges inter ſe icerint, approbet. Inde fortaſsis ortum eſt illud colloquium Sigiſmundi cum Heduigi non officij gratia, quemadmodum Dlugoſſo placet, ſed de ſtabiliẽdo regno ſuo apud Vngaros. Quos ille ſibi iam inde ab initio infenſos, in Heduigim uerò uti iuſtam hæredem Ludouici regis propenſos eſſe non ignorabat, ut ea delinita & aſſentiente tranquillius regnaret.

Vuladiſlauiẽſis epiſcopus iurat in uerba regis.

Per idem tempus Henricus epiſcopus Vuladiſlauienſis in fidem Vuladiſlai regis conceſsit. Vltrone autem, an ui adactus, non comperimus: ac ne illud quidem, cur aut quando à rege defecerit: niſi quòd ueriſimile eſt, cum Cuiauiam rex & regina Zemouito Maſouiorum duci hypothecæ nomine tradidiſſent, eum quoq; cum Cuiauijs Zemouiti fidem ſecutum fuiſſe. Tametſi extant literæ Zemouiti quarto demum anno pòſt ſcriptæ, quibus is teſtatum facit: Decem millia ſexagenarum, quarum nomine Cuiuiam tenuerit, à rege & regina ſibi ſoluta eſſe: nec tamen adijcit, reddat'ne, an iam prius reddiderit Cuiauiam.

Vuladiſlaus dux Cuiauiæ.

Extant etiam Vuladiſlai Oppolienſium ducis literæ per hæc tempora ſcriptæ: quibus ille Cuiauiæ quoque ducem ſe nominat, ita ut eam dotis nomine in pignus accepiſſe à Zemouito uideri poſsit, habebat enim eius filiam Agathiam in matrimonio, niſi fortè quòd Inouuladiſlauienſe territorium habebat in Cuiauia, Cuiauiæ ducem (ut faciunt uulgò principes) ſeſe uocitabat. Fecit quidem per illud ipſum tempus rex bellum huic Vuladiſlao: nec tamen reperio Cuiauiam obnoxiam fuiſſe eius belli incommodis, præſertim cum in Dobrino id gereretur. Quin regi tunc aduerſus Vuladiſlaum Cuiauij militarunt. Cauſæ autẽ belli regi hæ fuiſſe memorantur, ut ſe religione iuriſiurandi, quod initio regni ſui dederat de recuperandis ijs ditionib. quæ ſuperiori tempore à Polonia auerſę erant, exolueret, et illum detrectantẽ imperiũ ſuum coërceret: nam neq; reddebat ille quæ prodiga Ludouici regis dona, quẽadmodũ ſuo loco expoſuimus, acceperat: neq; iuſiurandũ dabat, ſe cum illis ditionibus in fide & poteſtate Polonorũ iure feudi, ut uocant, ſemper fore: in quo rex acquieturus erat, quinetiã contẽptim atq; ſuperbè legatis regijs reſponderat, ac tumulis etiam cõplurib. excitatis ditiones illas ſuas ad Zitnũ oppidũ ab reliqua Polonia diſiunxerat.

Zitno oppidum.

Ad hæc Inouuladiſlauienſe, Vuladiſlauiẽſe, Tuſnenſe, atq; Tucholienſe territoria rege inconſulto Heduigi filiæ, quæ cum Alexandro duce nupta fuit, donarat. Magiſtro autem Conrado Valrodio atque ordini Cruciferorum Pruſſienſium, primum Zlotoriam ſex millibus ſexcentis triginta duobus aureis Vngaricis, mox totam Dobrinenſem terram quinquaginta millibus oppignerauerat. Quo facilius autem eum incautum rex opprimeret, cum quinq; modò conſiliarijs (quinam uerò hi fuerint, non proditur) rem communicauit.

Ruſsiæ pars magna Zemouito Maſouiorum duci data.

Cum Zemouito iuniore Maſouiorũ duce genero ſuo, & affine Vuladiſlai de quibuſdam controuerſijs, ſiue eę fuerunt de Cuiauia, ſiue de dote ſororis ſuæ, quod ueriſimilius eſt, bona eius conditione aſſentiente regina tranſegit, & Belſenſem, Lubaſſouienſem, Buſcenſem, Grabouicẽſem, Hrodlenſem, Seuoloſſenſem, & Lopatinenſem præfecturas iure ſempiterno & in hæreditatem ei dedit, his legibus ut eas non niſi regno Polonico ſubiectis hominibus uendere poſſet: expeditiones bellicas cum rege & Polonis obiret: nec bellum cuiquam rege inconſulto inferret. His ita prouiſis, & indicta toti Polonię expeditione, Chriſtinum Oſtrouiũ Caſtellanũ Sendomirienſem cum parte copiarum aduerſus Dobrinum præmiſit: ſiue ut Vuladiſlaum à ſuſpicione propinquioris belli auerteret, ſiue ut duplici bello uires eius diſtineret: ipſe cum reliquo exercitu, cum ſe Chriſtinum ſubſequi ſimulaſſet, deflexo itinere ad Olſtinum caſtrametatus, tertio die eam arcem expugnauit.

Olſtinum expugnatum.

Ad cæteras deinde arces, partitus cum Spitcone Melſtinio palatino Cracouienſi copias, aduentu Zemouiti & Ioannis ducum Maſouiorum auctas, properè diſcurrit, ne quod perterritis reſpirandi ſpaciũ daret, intra 7 diem Crepicia, Velunum, Oſtreſouia, Breznicia, Bobolice, & Grabouia in deditionem accepta.

Zenſtochouiẽſe monaſteriũ conditum.

Zenſtochouienſe & Velunenſe ſuburbanum monaſterium haud multo antè à Vuladiſlao duce condita, unà cum poſſeſsionibus ſuis edicto pij regis intacta ab huius belli clade manſere. Reliqua erat una arx Boleſlauecia loco arteq; munita ſupra Proſnam flumen ſita. Quæ quia armis, præſidio, & commeatu, ſecundo flumine importatis abundabat, ſeptem annis obſidionem pertulit. At Chriſtinus Caſtellanus Sendomirienſis, ut primum Dobunenſem orã attigit, adiunctis ſibi Cuiauijs, Dobrouunicos arcẽ circumſedit. Sed cùm accepiſſet Magiſtrũ Cruciferorũ Pruſsienſium Conradũ contra ſe cũ ualidis copijs aduentare, ſoluit obſidionem.

Vuladiſlaus dux latrocinium exercet.

Ipſe uerò Vuladiſlaus dux è Sileſia regias ditiones latrocinantis in modum infeſtauit, mercatorũ Polonorũ ad Vuratiſlauienſes nũdinas proficiſcentiũ merces & facultates cum currib. diripuit. Confluebãt em̃ ad eum etiã è Polonia multi, partim qui ſuis bonis ꝓfuſis, alienis inhiabant, partim qui rei capitalis damnati aut

proſcripti erant, aut conſcientia ſcelerum ſuorũ profugerant. His igitur irritatus rex, in ditionem eius paternam cum exercitu impetum fecit, Caſtella quædam & oppida cœpit, agros, pagosq́ depopulatus eſt, & Oppoliam primarium eius oppidum cum duabus arcibus obſedit. Et implorauit quidem Vvladiſlaus dux Vẽceſlai Cæſaris & regis Bohemorum opem, ſed non impetrauit, propterea quòd icerat is paulò antè fœdus cum rege Polonorum, quo ſexcentorum haſtatorum, ac totidem baliſtariorum auxilia contra quemuis hoſtem, contra rebelles autem ſubditos ſocietatem principes hi ſibi inuicem promittebãt. Quanquam exceperat Venceſlaus electiores imperij, Vvratiſlauienſem epiſcopum atq́ ciuitatem, ducesq́ Polonos & Sileſios Bohemorum clientes, uerum eatenus modò, ut neceſſe haberet contra eos Polono auxilia mittere. Sed reuera ignauia Cæſaris in cauſa fuit, quòd clienti opitulatus non eſt. Cùm igitur in illo nihil eſſet ſpei, Vvladiſlaus dux Conrado Oleſnicenſium, & Bernardo Nemodlienſium ſiue Falkenbergenſium ducibus fratre ſuo de precatoribus ad Vvladiſlaum regem, miſſis ut uult Dlugoſſus, pacem impetrauit his conditionibus, ut ablata mercatoribus bona reſtitueret, rex uerò Lublineciam & Strelce arces, & præterea neſcio quæ caſtella & oppida de ipſo capta, iure belli retineret: quæ mox Spitconi Melſtinio utenda fruenda dedit. Cæterùm extat in archiuio regio tranſactio Boleſlai & Bernardi ducum Oppolienſium, & fratris ipſorum Ioãnis (Cropidlonis nimirum) epiſcopi Camenẽſis cum Vvladiſlao rege ſub Oppolia, defuncto interim, ut uidetur, Vvladiſlao, facta, & nouem ſignis ſignata, qua diſertè cauetur, ut illi ipſi duces Oppoliam, Glogouiam, minorem uidelicet, Strelce ac Domarazum arces, oppida ac territoria deinceps retinerent, ſicut Vvladiſlaus patruus ipſorum tenuiſſet: prouiderent autem ne quid nocumenti inde regi, Poloniæq́ inferretur: captiui utrinq́ ut redderentur: Boleslaueciæ, quæ à præſidio Vvladiſlai defuncti Agathiæ uxoris eius nomine tenebatur, ne quid commeatus, uel auxilij contra regem ſubmitterent: curarent autem ut arx ea nemini alij quàm regi Polon. dedatur: De Oleſno uerò & Lublinecia ne quid negocij faceſſerent Spitconi Melſtinio. Omnia tamen hæc ut ita fierent, ne quid iuri regis Bohemorum derogarent. Fide iuſſerunt autem ducibus pro ſupra memoratis, cuncta hæc rata firmaq́ fore, Venceſlaus epiſcopus Vvratiſlauienſium, Ludouicus Bregenſium, Conradus Oleſnicenſium & Gozlenſium, & Præmiſlaus Opauienſium duces, promittentes cum rege ſe futuros eſſe contra illos, ſi quid fefellerint. Magiſtratus uerò urbani Oppolię, Glogouiæ, Strelce, & Crepiciç promiſerunt ſe ſine ulla tergiuerſatione oppida illa ſuo regi certisq́ proceribus Polonis ab eo deſignatis dedituros eſſe, ſi ſuprà memorati duces ſui pactis non ſteterint. Hæc nos, quàm Dlugoſſum ſequi malumus. Oppignerauit autem poſtea Melſtinius Lublineciam, Oleſnum, & Gorzouum Præmiſlo duci Ceſsinenſium, & filijs eius Boleſlao & Præmiſlo mille marcis Pragenſibus. Eiusq́ rei monimentum extãt literæ ab ijſdem ducibus conſignatæ. Dlugoſſus autem memoriæ prodidit, Vvladiſlaum regem ea bona reddidiſſe Bernardo ſupramemorato Oppolienſium duci, cum is Heduigim filiam Melſtinij uxorem duxiſſet, ac Boleslaueciam regi Vvladiſlai ducis defuncti uxor reddidiſſet. Hoc ipſo autem anno nempe 1396. Sigiſmundus rex Vngarorum cum Turcæ, duce Baiazete Amurathis filio, Thracibus, Græcis, & Macedonib. deuictis, Myſos, hoc eſt, Bulgaros & Raſcios uexarẽt & Vngaris abſtraherent, coadunato è uarijs gentibus Chriſtiani nominis ingenti exercitu, infeliciter pugnauit apud Nicopolim: elapſus tamen, traiecto naui Danubio Conſtantinopolim fuga delatus eſt, & inde aliquantò pòſt Rhodum, ac deinde in Dalmatiam & Vngariam reuerſus. Interim autem Turcæ anno ſequenti Vngariæ prouincias fœdè populati ſunt, cumq́ Sigiſmundus rex perijſſe putaretur, Vvladus Beſſarabiæ palatinus & comes Seuerienſis cum ditione ſua in fidem & clientelam Vvladiſlai regis, Heduigisq́ reginæ Polonorum, ut hæredis Vngariç ultrò conceſſit. Alij præcedenti anno funeſtum illud Chriſtianis prælium commiſſum eſſe prodidêre. Militauerunt autem in eo bello contra barbaros etiam Poloni uoluntarij, & nõnulli ex ijs fortiter dimicãtes occubuêre. In quibus nobiles in primis fuêre Baſilius Caſtellanus Viſſegradenſis cũ Rolando filio, & Thomas Calſcius. Sciborius uerò Sciboricius gente Oſtoius fugiens cum rege & Vngaris cùm nauim ingredi nõ poſſet, inſequentibus Turcis, ita ut erat armatus, in Danubium ſe proiecit & enatauit, charusq́ poſtea Sigiſmundo regi fuit. Inſequenti anno Vvladiſlaus rex iratus Cruciferis Pruſsienſib. quòd ij uiolato fœdere arma contra ſe mouiſſent, Dobrinumq́ improbè interuertiſſent, ſimulq́ (& magis quidem fortaſſe) quòd Lithuaniam infeſtare nõ intermitterent, & magnam Samagitiæ partẽ occupaſſent, bello eos perſequi cogitabat. Sed abhorrebant ab eo bello procerum Polonorum

Oppoliẽſis tractus uaſtatus à rege Polonorum.

Lublinecia & Strelce in tractu Oppolienſi Spitconi donata.

Lublinecia & Oleſnum duci Ceſsinenſium oppignerata.

1396. ann. Sigiſmundus rex Vngarorũ à Turcis profligatus apud Nicopolim.

Sciborius Polonus armatus Danubium tranauit.

Conſultatio de bello Cruciferis inferendo.

norum animi, quòd non ignorabant ſe uniuerſam Germaniam in ſe concitaturos eſſe. Itaque re in conſultationem poſita, cum maxima pars ſenatus quieta conſilia magis probaret, placuit ut conuentus cum Cruciferis ijs de rebus Inouuladislauiæ ageretur, ad eumq; conuentum ut regina modò cum proceribus proficiſceretur: Verebantur enim, ne rex dolore acceptarum in Lithuania iniuriarũ exacerbatus, aſperiore aliquo dicto intempeſtiuũ bellum exuſcitaret. Neq; tamen ſic æqui aliquid à Cruciferis impetrari potuit. Sed nectere ij moras & excuſationes, noſtrorumq; patientiam eludere, ut ſibi diuturnitate temporis poſſeſsionem Dobrini firmarent. Ibi Heduigis reprehenſa eorum cùm præſenti auaritia & fœderis atq; iuriſiurandi uiolatione, tum ſuperiorum temporum ingratitudine & impietate qua in patronos ſuos Polonos uſi erant, diſertè quaſi fatidico ore adiecit: Se quidem uiuente nihil eos aduerſi pro illis auſis paſſuros eſſe: poſt mortem uerò ſuam maximis incommodis atq; cladibus ſuis illa omnia expiaturos. Ita tunc rebus infectis, neq; certa pace, neq; aperto bello Inouuladislauia diſceſſum eſt. Hoc autem anno Vitoudus expeditionem illam in Tartaros, cuius paulò antè Lithuanica hiſtoria mentionem fecimus, feciſſe memoratur, ac tribum unam Tartarorum, quam illi Ordam uocant, cum pueris & mulieribus abegiſſe, partemq; captiuorum regi & proceribus Polonis dono miſiſſe. Reliquos in media Lithuania ſupra Vacam amnem prope Vilnam agris attributis collocaſſe. Qui manent ibi uſque in hodiernum diem, boni ac diligentes patresfamiliâs & uirtutis priſcæ, armorumq; non immemores. Ritus autem patrios Machometicæ ſuperſtitionis adhuc ſeruant. Tametſi negant ij ſe à Vitoudo ſubactos, uerùm ciuili bello domo pulſos, ſiue adeò in auxilium contra Cruciferos à Vitoudo euocatos, in Lithuaniam ultrò ueniſſe, & in eo quem incolunt loco à Vitoudo ſibi conceſſo domicilium fixiſſe. Cui rei argumento eſt illud, quòd ij in hanc uſque diem liberi legibus ſuis uiuũt, ex æquo cum Lithuanis magni ducis imperium agnoſcentes. Verùm utut eſt de ijs, uictorem quidem certè exercitum è Scythia tũc Vitoudus reduxit, aut recepit, ſi quidem per legatum id bellum geſsiſſe fertur. Ineſcatus autem hac uictoria & re benè geſta, annum quidem unum quieti & comparandis maioribus copijs dedit. Quo quidem anno Sigiſmundus rex Vngarorum Cracouiam, ſiue uiſendi regis & reginæ, ut uult Dlugoſſus, ſiue res ſuas ſtabiliẽdi cauſa, magis etiam alienatis ab eo poſt cladem illam Nicopolenſem Vngarorũ animis, & non obſcurè nouas res molientibus iterum ueniſſe fertur. Inſequenti uerò anno 1399. Vitoudus, nequicquam diſſuadentibus rege & regina, alteram expeditionẽ fecit in Tartaros: ad quam permulti de Polonica & Germanica nobilitate gloriæ cupidi nomina dedêre. Multi Heduigis reginæ, aduerſos eius expeditionis ſucceſſus prædicentis, authoritate de procinctu retracti ſunt. Fuerunt autẽ in ea expeditione de Polonis maximè inſignes Raphael Tarnouius Iaſconis ſiue Ioãnis Caſtellani Sendomirienſis filius, Sendiuoius, Oſtrorogus Dobrogoſtius, Samotulius, Ioannes Glouacius palatinus Maſouienſis, Ioãnes Dambrouius, Varſius Michouius, Socha Plocenſis palatinus, Thomas Verincus, & illuſtris in primis Spitco Melſtinius palatinus Cracouiẽſis, ac dominus inferioris Ruſsiæ ſiue Podoliæ, quã ei Vuladislaus rex ante duos annos fruſtrà reclamãte regina cũ procerib. donarat, ſiue adeò certo pacto obligarat, ea lege, ut accit9 à rege ad quoduis bellũ cũ auxilijs præſtò eſſet. Recenſitis apud Kiouiã copijs Vitoudus bonę ſpei plenus, Scythiã cum infeſto exercitu ingreditur. Imperabat tunc apud Tartaros Tamerlanes, humili quidem loco natus, uerùm ſcientia rei militaris & felicitate eò potentiæ prouectus, ut duodecies centena millia hominum haberet in exercitu: ac Turcis profligatis, imperatoreq; eorũ Baiazete capto, & in ferrea cauea feræ in modũ ſecũ circũuectato, & Iberia, Albania, Armenia, Perſia, Meſopotamia, Aſia & Aegypto incredibili celeritate uaſtatis, orbem terrarũ terrore ſui nominis impleret. Iamq; tranſmiſsis Sula & Pſola fluminib. ad campeſtria Tartariæ, & ad Vorſclam amnẽ Vitoudus nemine repugnante peruenerat, cũ Edigam unum inter duces Tartarorum potententiſsimum Tamerlanis legatum cum innumerabilibus copijs obuiũ habuit. Ibi cõſternatis noſtrorũ animis, reginæ monita in mentẽ ueniebant. Itaq; ſuadente maximè Spitcone, de pace cũ barbaris agi placuit: neq; illi pacem aſpernabant. Verùm id maiorũ cõſiliũ quaſi timidũ ferociores pleriq; cũ reprehenderẽt, re uniuerſæ dimicationis diſcrimini cõmiſſa, uicerũt barbari, nõ incruẽta qdẽ uictoria. Quod ni multitudinẽ abundaſſet, uirtute noſtrorũ ſuperati fuiſſent. Cecidêre de noſtris plurimi, nec inulti tamẽ. In his fratres regis, Andreas & Demetrius Coributhus, & alij nouem duces Lithuani & Ruſsi: pauci uiui capti. Vitoudus cũ Suitrigellone patruele, Oſtrorogo, & Samotulio, cum inclinari aciem ſuorum cerneret, pernici fuga euaſit. Melſtinius cum ſeu fuga, ſeu ducis hoſtiũ indul-

Conuentus reginæ cum Cruciferis.

Heduigis reginæ uaticiniũ.

Tartari in Lithuania collocati.

1399. anni.

Contra Tartaros altera Vitoudi expeditio.

Tamerlanes princeps Tartarorum maximus.

Sula fl.
Pſola fl.
Vorſcla.

Melſtinij mors præclara.

Tamerlanis mors. *Tartari Rußiā uaſtarunt.* *Rublus.* *Heduigis reginæ mors & laudes.* *Lithuanorum collegium Pragæ.*

indulgentia,cui uirtutem & prudentiam ſuam inter colloquendum de pace probarat, ſaluus eſſe poſſet,inter confertiſsimos hoſtes honeſtiſsimè occumbere maluit, quemadmodum ipſe optarat & prædixerat Paulo Zucouio ſiue Sciucouio timorem illi exprobranti: Sciucouius uerò ille dictis quàm factis fortior,Therſitæ in morem,primus propemodum fugam iniit. Nec diu Tamerlanes ei uictoriæ ſuperſtes fuit,eo ipſo anno extinctus. Porrò Tartari continuantes curſum uictoriæ, in Lithuaniam populabundi uſque ad Luſcum excurrerunt.Kiouienſes tamen tribus millibus rublorum oppidum,agrumque ſuum redemerunt. Continet autem in ſe rublus apud Lithuanos centum groſſos. Sub idem ferè tempus Heduigis regina filiam Elizabetham Bonifaciam primo partu enixa eſt,eique poſt tertium diem extinctæ nec ipſa diu ſuperſtes fuit,& in læua parte baſilicæ Cracouienſis ante aram maximam ſepulta eſt, elata magnificentiſsimo funere, multorum regum & ſummi pontificis Bonifacii noni ſplendidis legationibus celebrato.Tametſi non ad exequias,uerum ad leuandam de ſacro fonte prolē regiam,rege ipſo inuitante eæ miſſæ erant.Fuit autem Heduigis ſingulari pietate & ſanctimonia uitę prædita,ab omni faſtu,leuitate, & iracundia aliena.Ocij iuxtà ac alienorum à ſuo ſexu,atque dignitate negociorum fugiens,tempus omne ſuum uel diuino cultui,uel lectioni eorum quæ ad pietatē,moreſque formandos pertinerent,uel denique audiendis,& leuandis uiduarum,pupillorum,& aliorum miſerabilium hominum querimonijs impertiebat.Facultates uerò ſuas,quas ampliſsimas è paterna domo ſecum aduexerat, liberaliter in uſus egentiū, in cultum diuinum, & in publicas utilitates expendebat.Ac præter ea quæ ſuperius commemorauimus,uiuens aras duas in baſilica Cracouienſi dotauit: Pragę uerò domū peramplā Lithuanis,qui honeſtis diſciplinis operā darent,ſiue emit,ſiue condidit,poſſeſsioneſque perāplas,unde eis ſumptus ſuppeditarentur,adiecit:quæ domus Reginæ uulgo dicta, Dlugoſsi temporibus hæreticorum furori intacta unà cum poſſeſsionibus ſuis fuit,ſed ad noſtram memoriam non permanſit. Moriens uerò quicquid habuit reliquum in ſuppellectili,partim egenis dilargiendū, partim ad excitandam Cracouiæ & conſummandam Academiā, quam Cazimirus magnus Cazimiriæ inchoauerat,legauit: nuncupatis executoribus ultimæ uoluntatis ſuæ, Petro epiſcopo,& Ioanne Tencinio Caſtellano Cracouienſi. Donauit etiā baſilicæ Cracouienſi ueſtem ad ſacra peragēda factam,margaritis & lapidibus precioſis diſtinctam: duo anni tempora,Quadrageſimam & aduentum Domini religioſa abſtinentia & ieiunio ſemper coluit. Delicias,pompas,& oſtentationem diuitiarum contempſit,ita ut cum propinqua partui,regali cultu atque magnificentia exornare cubiculum regis abſentis literis iuberetur,reſpondiſſe ei feratur,ſe pompam omnem & inanem ſplendorem pridem abdicaſſe: nec inſciam eſſe,ſæpe mortem partui comitem eſſe. Tum autem rectiùs ſe uilitate & neglectu mundani faſtus diuinæ benignitati,quæ ſterilitatis probrum à ſe amouerit, reſponſuram eſſe. Feruntur autem ob ſanctitatem eius, miracula quædam ad tumulum eius poſtea fuiſſe edita.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER SEDECIMVS.

Vvladiſlaus cogitat regnum relinquere. *Secundæ nuptiæ Vvladiſlai.*

IVſtis reginæ peractis,Vvladiſlaus rex mœſtiſsimus, ac de retinendo regno addubitans, quòd non ignorabat ſe externum uxoris nomine apud liberrimam gētem eò uſque regnaſſe, in Ruſſiam ſeceſsit: cogitabatque ultrò regno ſe abdicare, & ad paternū principatum reuerti potius, quàm ut ui,& armis ſumma cum ignominia pelleretur. Sed hæc eum cogitantem,primores Poloni placidè conſolati cōfirmarunt, cum ei ſtudia ſua in poſterum quoque detuliſſent. Quod ſi quam id ei dubitationem faceret, quòd alienus amiſſa uxore nihil iam hæreditarij iuris in regno haberet,oſtendebant ei malo remedium, quod ipſa etiam Heduigis regina moriens indicaſſe ferebatur, nimirū ut Annam Vilelmi Ciliciæ comitis filiā, cuius ſororem iam Sigiſmundus rex Vngarorum poſt Mariam in matrimonio habebat, ſecundam uxorem duceret. Eam enim iuſtam regni hæredem eſſe, propterea quòd Cazimiri regis neptis eſſet.Placuit conſilium Vvladiſlao.Quocirca miſsi oratores ad Hermannum patruum puellæ(nam pater iam obierat) Ioānes Obychouius Caſtellanus Sremenſis,Hincia

ſis, Hincia Rogouius, & Ioannes Oſtrouicius, optata omnia retulere, ſimulq; ſponſam ad ſedecimam diem Iulij menſis anni ſequentis Cracouiam adduxere: & cùm ea nullius linguæ præter Germanicam gnara eſſet, octo menſes condiſcendæ linguæ Polonicæ operã dedit, priuſquam nuptiæ celebrarentur. Interea rex in Lithuaniam profectus, pacta & fœdera cum Vitoudo & Lithuanis, ſuo Polonorumq; nomine renouit: ubi promiſſum eſt, & literarum monumentis cautum, ut ſi Vitoudus ſine liberis decederet, in regis & regni Poloni poteſtatem reciderent omnia quęcunq; is poſſediſſet, unà cum magno ducatu: excepta dimidia parte Nouogrodeci, cum quatuor prædijs, quæ Sigiſmundo Vitoudi fratri cedere debeat: ea quidem lege, ut is tamen regi & regno ſit ſubiectus: exceptis etiam bonis dotalibus Annæ uxoris Vitoudi, quę poſt eius demum obitum ad regem atq; regnũ redire deberent. Hæc adeò anno Chriſti 1401. acta eſſe, è literis ea de re tunc conſcriptis & conſignatis conſtat. Reuertens autem rex è Lithuania, quoniam à nuptijs propter deformitatem ſponſę abhorrebat, proceribus Polonis interuenientibus menſe Februario apud Biezum oppidum cum Cilienſibus proceribus conuentum habuit: nouisq; pactis initis, ſeu prioribus confirmatis, liberalibus diebus nuptias peregit: cui celebritati Anna reginæ mater, Cazimiri regis filia, & Vitoudus cum Anna uxore interfuère. Coronationem uerò nouæ reginæ in ſequentem annum dilatam eſſe Miechouienſis refert. Per hæc fermè tempora Academia Cracouienſis ex teſtamento Heduigis reginæ, & cumulatiore liberalitate regis condita eſt: duæ domus ſiue collegia excitata, alterum philoſophis & theologis in platea, quæ Iudæorum tunc fuit, nunc diuæ Annæ nomine nuncupatur: alterum iureconſultis & medicis, quà ex urbe ad arcem itur. Accitiq; magiſtri & doctores omnis generis è Pragenſi Academia, cenſusq; his in perpetuum attributi à rege è ſalinis & telonio: & adiuncta omnia ſacerdotia apud diui Floriani, præter præpoſituram, ut uocant. Auctior deinceps ea ipſa Academia, & locupletior multorum & maximè doctorum ipſorum beneficentia reddita, magnoperè quodam tempore ſtudijs dialecticis, mathematicis, philoſophicis atque theologicis effloruit. Quietæ tunc res erant in Polonia, eoq; florebant pacis ſtudia. Non item alibi. Apud Bohemos quidem & Germanos Carolus Cæſar, qui ſe totum compotationibus, luſibus & nequitiæ dediderat, ita ut cum de arcis cuiuſdam ſuæ conflagratione nuncium accepiſſet, rogaſſe dicatur, Ancella uinaria incendio ſuperfuerit: ita contemptibilis fuit, ut primùm à Pragenſibus ciuibus caperetur, & aliquot menſibus aſſeruaretur: inde uerò cum euaſiſſet, iterum à proceribus quibuſdam, Sigiſmundo fratre conſcio, captus, Viennam cuſtodiendus deduceretur. Inde quoque cum elapſus eſſet, à principibus electoribus imperio amoueretur: & Robertum Palatinũ Rheni, Bonifacio nono Pontifice Max. approbante, ſucceſſorem non inuitus acciperet. Infeſtata eſt etiam tunc ab Vngaris quidem Morauia: Bohemia uerò à Myſnenſibus & Morauijs Marchionibus, incitante Sigiſmundo: ne Vngaria quidem pacata fuit. Nam Sigiſmundus rex, dum fraterno regno inhiat, ſuum penè amiſit: captus quidem & ipſe eſt à ſuis Vngaris ob ſeueriorem in aduerſarios ſuos animaduerſionem, poſt Nicopolenſem cladem: & filijs Nicolai Garæ in cuſtodiam traditus, in arce Socloſſenſi adſeruatus eſt. Ladislaus uerò rex Neapolitanus, Caroli interfecti filius, ad regnum euocatus: qui tamen è Dalmatia Neapolim reuerti neceſſe habuit, ſiue pulſus à Sigiſmundo, cum is è cuſtodia dimiſſus eſſet, ſiue ad comprimendos nouos motus eius gentis reuocatus. Iam & Galeatius Vicecomes, dux Mediolanenſium, totam fermè Italiam ad arma concitarat, & Florentini contra eum Robertum Cæſarem magna mercede & promiſsis in auxilium euocarãt. Verùm is re infecta ex Italia in Germaniam ſe recepit. Porrò tota reſpublica Chriſtiana duos tunc habebat pontifices iam inde ab Vrbano & Clemente. Nam Clementi Galli, & qui cum eis ſentiebant, Benedictum eius nominis tertiumdecimum natione Arragonenſem, Vrbano uerò Itali Bonifacium nonum: eoq; per hoc tempus defuncto, Innocentium ſeptimum, & huic mox Gregorium duodecimum ſuffecerunt. Hos alij principes & populi, illum alij ſequebantur. Ipſi pontifices ſe inuicem execrabantur, & pro ſchiſmaticis habebant, & ſtudia principum, multa indulgendo & conniuendo, ſibi comparabant: & tamen pro ſe uterq; concordiæ in eccleſia redintegrandæ, uel cum iactura pontificatus dignitatisq; ſuæ ſe ſtudere, iureiurando etiam interpoſito & chirographis, præ ſe ferebant. Ita tunc perturbatus erat omninò ſtatus Chriſtiani orbis. At in Polonia tranquilla ferè erant omnia: itaque per aliquot illos annos nihil in ea memorabile geſtum eſſe memoratur, præter quòd perduellium quorundam uias publicas infeſtantium latrocinia tũc Vladislaus rex coërcuit, expugnata per aulicum ſuum comitatum Sorſteno arce in Morauia,

Rex in Lithuaniam profectum.

1401. annus.

Academia Cracouienſis condita.

Carolus imperator bis captus, & ab imperio amotus.

Sigiſmundus rex captus ab Vngaris.

Schiſma in eccleſia Chriſti.

Sorſtenum arx expugnata ab aulico Vladiſlai comitatu.

Grotus Slupecius & Ioãnes Rogala latrocinantur.

uia, quæ illis receptaculo fuerat. Fuere autem latronum illorum principes, Grotus Slupecius de Rauiorum familia, & Ioannes Rogala, quod etiam equeſtris familiæ nomen eſt, Caſtellanus Vvladislauienſis. Quorum hic quidem captus, multis annis carcerem pertulit, donec in Zauiſsij Nigri gratiam dimiſſus eſt: ille uerò euaſit, ſed arx eius Conari in tractu Sendomirienſi diruta eſt. Latrocinandi uerò occaſionem ei dederat prior proſcriptio, ob cædem Ioannis Oſſolinij Caſtellani Viſlicienſis, dum diſceptant inter ſe de limitibus agri præbendæ Sendomirienſis, quam filius Oſſolinij obtinebat, patratam. Vlricus uerò Dreni hæres, Vvladislai regis & regni poteſtati ſeſe ſubdidit, ea lege, ut ſi decederet ſine liberis, arx ea regi cederet, præfectiqꝫ arcis deinceps etiam ipſo uiuente in uerba regis iurarent.

Chriſti corpus in pratis Poſnanien. repertum.

Per idem tempus apud Poſnaniam, cum diuinum Chriſti corpus in ſpecie panis (quemadmodum antiquiſsimo totius eccleſiæ Chriſtianę ritu & ipſius Chriſti & apoſtolorum eius inſtituto in templis publicè uulgò diſtribuitur) ab infelici quadam muliercula ore ſublatum, ut Iudæis ad ludibrium uenderetur, mutataqꝫ ſententia in pratis ſuburbanis eius oppidi abiectum eſſet, miraculis quibuſdam inſignibus proditum eſt, & repertum. Itaqꝫ templum in eo loco Vvladislaus rex condidit, & ſanctiſsimi corporis Chriſti titulo dedicauit. Tarnouiæ uerò collegium ſacerdotum Petrus epiſcopus Cracouienſis, Ioanne domino loci palatino Sendomirienſi petente, & redituum partem de ſuo conferente, inſtituit. Per hoc ipſum tẽpus Dobrogoſtius, ſiue Bonauentura Archiepiſcopus Gneſnenſis mortuus, ſucceſſorem accepit Nicolaum Curouium, gente Srenauium: qui Vvladislauienſem quoqꝫ epiſcopam, unde transferebatur, fauente rege toto biennio ſimul retinuit.

1403. ann. Valachiæ palatini iurant in uerba regis.

Anno ſequenti, qui fuit à Chriſto nato 1403. Valachiæ palatinus Alexander, & mox Romanus Petri filius, cum è poteſtate & uinculis Suitrigellonis à rege liberatus eſſet, iurati unà cum conſiliarijs in uerba regis, in poteſtate eius atqꝫ regni ſe eſſe, foreqꝫ profeſsi ſunt: Romanus uerò etiam ſocietatem belli contra quoſuis hoſtes, Pruſsis atqꝫ Lithuanis propter locorum intercapedinem exceptis, promiſit. Boguslaum uerò Pomeranorũ ducem rex in aulam ſuam ſuſcepit, octingentarum marcarum ſtipendium ipſi pollicitus, ut quoties opus eſſet, cum centum haſtatis ſibi militaret. Porrò Vilelmus marchio Miſnenſis, fœdus & ſocietatem cum eodem rege pepigit: itemqꝫ Vngari proceres cum Polonis: quo cautum eſt, ne alteri contra alteros regibus ſuis opitulentur. Ad regem quoqꝫ Vvladislaũ ijdem pòſt de pace ac fœdere oratores cum certis mandatis miſêre: ſed an inter eos cõuenerit, non liquet. Ac ne illud quidem conſtat, quid his fœderibus cauſam præbuerit: niſi fortè odium Vngarorum, & perpetratum facinus in regem ſuum Sigiſmundum, ſed magno

Vvladislai regis ſtudium erga Sigiſmũdũ.

ſtudio Vvladislaus de liberando eo laboraſſe fertur, ita ut regnum quoqꝫ à proceribus Vngaris ſibi oblatum contemneret: quin Sandeciam profectus eſt, ut propinquitate loci terrorem Vngaris obijceret. Euaſitqꝫ tunc Sigiſmundus miſericordia nobilis matronæ, cuius filijs in cuſtodiam traditus erat. Non parum autem & Sciborius Sciboricius eques Polonus ipſi commodauit, propterea quòd armis Polonorum & Bohemorũ ſuperiores Vngariæ partes, Poloniæ & Morauię finitimas, in fide eius continuit, compluresqꝫ aduerſariorum munitiones in ſuam poteſtatẽ redegit, & proceres quoſdam captos in uinculis habuit: & cum neruo belli, pecunia inquã, deficeretur, à Vvladislao rege decem millia marcarum Polonicarum accepit mutua: pro hisqꝫ nouam Marchiam, quæ ſimul cum ueteri hæreditario iure ad Sigiſmundum pertinebat, ipſi oppignerauit. Cuius rei monumentum extat in archiuio. Quanquam tunc non niſi quatuor millia ei numerata ſunt: nec de reliqua pecunia poſtea numerata, neqꝫ de poſſeſsione Marchiæ regi tradita, quicquam inuenio.

Smolenſciorũ dux profugus.

At Vitoudus magnus dux Lithuanorum, cum Smolenſcijs rurſus rebellibus bellum gerebat: fretusqꝫ Polonorum auxilijs, arcem Smolenſcum, in quam ciues & nobiliores quiqꝫ uxores, liberos & fortunas ſuas contulerant, aliquandiu obſeſſam & oppugnatam cœpit, magnasqꝫ opes in ea repertas partim Vvladislao regi tranſmiſit, partim militibus, ut quiſqꝫ meritus erat, dilargitus eſt. Cæteras uerò arces in deditionẽ accepit, & principatum omnem in formam prouinciæ redegit: dux in Vngariã profugit, & in miniſterio Sigiſmundi regis uitam finiuit. Cum Cruciferis quoque Pruſsienſibus & Liuonienſibus bellum paruo tempore intermiſſum, Suitrigellonis opera ipſi recruduerat. Nunquam is

Zuina oppidũ & arx Liuoniæ à Vitoudo capta & incenſa.

tamẽ hoſtibus ditionem ſuam infeſtantibus occurrere auſus eſt: uerùm Liuonienſes cum præda reuertentes, ueſtigijs clam ſecutus, cum ij diuerſi domos abijſſent, agros eorum uiciſsim longè, lateqꝫ uaſtauit, pagos uicosqꝫ incendit: ac Zuinam munitũ oppidum ui cœpit atqꝫ diripuit: arcem uerò oppido imminentem in deditionem accepit, incenſisqꝫ arce pariter & oppido, cum ingenti præda in Lithuaniam ſe recepit. Nec multò pòſt rurſus Li-

thuania

thuania hinc è Pruſsienſibus, illinc à Liuonienſibus Cruciferis uehemēter peruaſtata eſt, multiq́ mortales in ſeruitutem abacti, quos Vitoudus permutatione captiuorum liberauit. Tandem Vuladislaus rex afflictę patrię uicem miſeratus, Suitrigellonem fratrem exulem è Pruſsia reuocauit, magno ære alieno, quod ibi contraxerat, exoluto. Ac ne quod ei cum Vitoudo noui diſsidij ſeminarium relinqueret, Podoliam ei quinq́ millibus marcarum Prageſium à filijs Spitconis Melſtinij redemptam, conceſsit: itemq́ Strium, Zidaſſouiam in Ruſsia, Sidlouiam, Stobniciam, atque Drugniam in Polonia: ad hæc mille quadringentas marcas annuas è ſalinis adiecit. Nec tamen ea liberalitas regis, animum Suitrigellonis ſanauit. Conuentum deinde rex cum Pruſsicis Cruciferis apud Racianzum epiſcopi Vuladislauienſis oppidum, ad Pentecoſten anni ſequentis habuit: ubi ſic de pace conuenit, ut rex quinquaginta millia (licet quadraginta ſint apud Dlugoſſum) florenorum Cruciferis exolueret, Dobrinumq́ & Zlotoriam reciperet: uerùm ut ratas tamē Magiſtri donationes atq́ largitiones haberet, & pacta à Cazimiro Magno cum eis cōuenta rata eſſe iuberet. Deinde ut Nouogrodi magni dominatus regi, Samagitia uerò Cruciferis cederet: ipſi uerò, ut omni iure quod habebant in Lithuania, ſeſe abdicarent: nec paterentur hoſtilem aliquem exercitum per ditiones ſuas in Lithuaniam tranſire, neq́ ipſi per eam ſine permiſſu regis copias ſuas ducerent: neq́ receptarent proſcriptos è Lithuania, ac ne profugos quidē propinquos regis: deniq́ ut liberam mercaturā atq́ ſocietatem haberent inter ſe Lithuani atq́ Pruſsi. His aūt conditionibus implendis annuum tempus conſtitutū. Sic neceſſaria magis, quàm ſpecioſa pace facta, Vuladislaus rex inuitatus à Magiſtro, Toruniā cum magna parte procerū diuertit, triduoq́ ibi manſit, ſplēdidè & magnificè acceptus: per quos dies ſimulachro equeſtris pugnæ inter Theuthonas & noſtros edito, cū ſuperiores illi ferè eſſent in eo genere, in quo ſunt exercitatiſsimi, ad extremū tamē Dobeslaus Oleſſnicius unus de noſtris palmam & brabium obtinuit. Dum aūt Vuladislaus obequitans, ſitū, munitionē, atq́ ędificia urbis contēplatur, ſordibus culinę à muliercula quapiam ſeu caſu, ſeu data opera perfuſus, mulierculæ morti ob id deſtinatę impunitatē impetrauit. Inde diſcedēs in maiorē Poloniā diuertit, æſtateq́ ibi exacta, & particularibus conuentib. habitis, qui tunc primùm haberi ꝑpter nouam rem cœperūt: Corcinū, q̄ comitia toti Poloniæ ad undecimā diem Nouembris indixerat, uenit: perfecitq́ precario, ut ſibi redimēdi Dobrini cauſa, agraria contributio noua omniū ordinū cōſenſu extra ordinē decerneretur, nēpe deni groſsi in iugera, ab agreſtib. tantū et oppidanis culta. Ex qua contributione cū ordinaria illa binorū groſſorum, q̄ Raſtralē appellauimus, cōiuncta, ad centum millia marcarū tunc redacta eſſe memorantur. At nunc quando longè cultior atq́ populoſior eſt Polonia, ne ad quadraginta quidem millia peruenit. Vuratislauiam deinde rex ſplendido plus quàm quinq́ millium equitum comitatu profectus eſt, cum Venceslao rege Bohemorum, illo poſtulante, congreſſurus. Animaduertebat enim Venceslaus, quamuis ſtupidus, cœnoq́ uoluptatum penitùs immerſus, ſe de ſumma rerum periclitari. Bis captus, & ab imperio amotus erat: palàm ab eo Sigiſmundus frater, ut ſibi regno Bohemorum cederet, contendebat, & non obſcurè fauebant ei Bohemi proceres. In gratiam eius etiā dux Auſtriæ Morauiam infeſtare uidebatur. Quo igitur obuiam iret conatibus aduerſariorū Venceslaus, & regnū ſuū ſtabiliret, regis Poloni amicitiā & ſocietatē certo fœdere ſibi adiungere ſatagebat. Itaq́ aduenientē perhumanè, lauteq́ accepit, nō ſine admiratione opum eius: ita ut etiam Sbigneo Brezio cum ſexcentis equitibus antecedenti, regem in eo comitatu adeſſe ratus, extra urbem obuiam prodijſſe dicatur. Octo diebus de fœdere inter cōſiliarios regum tractatum eſt: et eò res propemodum perducta erat, ut Bohemus Polono Sileſiam omnem redderet, Polonus illi uiciſsim cum quadringentis haſtatis equitibus, quoties opus eſſet, præſtò eſſet. Sed uel indigna res uiſa eſt Polonis proceribus, Bohemis eſſe obnoxios, uel certè Ioannes Smiritius conſilio & authoritate præſtans inter Bohemos ſuperueniēs rem infecit. Dum hæc ita fiunt, nihilo tamen magis fida pax Polonis fuit à Cruciferis. Etenim cum expedita manu clàm in Maſouiam ingreſsi, Ioannem ducem Cirnenſium nihil hoſtile ſuſpicantem, in prædio quodam, ſiue apud Zlotoriam arcem, quam tunc ligneam ædificabat, cæpêre: & equo impoſitum, ac ſubter aluum equi pedes indignè colligatum, arce incenſa ſecum abduxêre: non multo pòſt tamen à rege de uiolato fœdere admoniti, dimiſerunt. Dimiſſus, paulò pòſt in eam curam diligenter incubuit, ut nouum prælatorum & canonicorum, & item uicariorum collegium in templo & parœcia Varſauienſi inſtitueretur. Et inſtitutum id eſt ab Alberto Iaſtrembecio Poſnanienſi epiſcopo, cum Ioañes dux luculentos reditus de bonis ſuis, ac de decimis à Plo-

Lithuania ruſus uexatur à Cruciferis.

Pax & pacta cum Cruciferis Pruſsienſibus.

Vuladislaus rex Toruniam profectus.

Agraria ſiue iugeralis contributio noua decreta.

Venceslai regis Bohemorum fortuna.

Marſalci Poloni comitatus.

Acta inter Polonos & Bohemos.

Vrſauiæ collegium ſacerdotum inſtitutū.

Gneuucouienſis conuentus cum Cruciferis.

cenſi epiſcopo permutatione quadam acquiſitis, utriq; illi collegio, atq; parœcias aliquot & quædã alia ſacerdotia, ſuppreſsis ueteribus titulis, addixiſſet. Anno à Racianzenſi conuentu circumacto, alter conuentus Gneuucouiæ à rege & Cruciferis de perficienda pace inchoata habitus eſt. Ibi noua res à Cruciferis oblata, negocium omne infecit. Poſtulabãt ij, ut rex Pomeraniæ nomen in inſcriptionibus & ſigillis ſuis non uſurparet, quemadmodum cum Cazimiro rege multo antè conuenerat. Negabat ille: cõſiliarijs diſſuadẽtibus. Itaq; Cruciferis Dobrinum non reddentibus, infecta pace diſceſſum eſt. Tametſi extant in

Pecunia pro Dobrino numerata à rege.

archiuio regio literæ Conradi magiſtri, hoc ipſo tempore ſcriptæ: quibus teſtatum facit, quinquaginta millia Vngaricorum florenorum pro Dobrino & Zlotoria ſibi numerata eſſe. Nec melior euentus fuit alterius conuentus cum Vitoudo in Lithuania. Sed tamen is cum ægrè ſe aduerſus potentiam & uim Cruciferorum defenderet, mox deinde ceſsit ipſis Samagitia.

Samagitæ detrectarũt Cruciferorum dominatum.

Detrectabant Cruciferorum imperium Samagitæ, & nocturnis incurſionibus atq; inſidijs pręſidium eorum affligebant, Vitoudumq; obſecrabant, ne ſe immanibus Teuthonibus proderet. Sed uincebat utilitatem neceſsitas. Itaq; iuſſu principis obſides dedêre Cruciferis. Quò facilius uerò eos Cruciferi in officio continerent, tres arces in Samagitia condidêre. Duas ſupra Nauazam fluuium, tertiam uerò in confluente Nemini atq; Dubezę. Profugerat iterum in Pruſsiam Suitrigello, ſpe totius Lithuanię per Cruciferos potiundæ: ſed Podoliã nihilominus pręſidijs ſuis tenebat.

Podolia redacta in ditionẽ Polonorum.

Itaq; conuentu Gneuucouienſi ſoluto, rex eò profectus, omnem eam cum arcibus in deditionem recepit, orto à Camenecia ciuitate initio: præfecturamq; eius oræ Petro Saffranecio Polono mandauit. Ab Alexandro Valachorũ Palatino, iam inde à duobus annis ſibi addicto, & conſiliarijs eius Cameneciã euocatis, ſolenne iuſiurandũ, quod in fide et clientela ſua, reginæ, ac filiorum, & regni Polonici permanſuri eſſent, accepit, quanq; idem anno ſuperiori Romanus Palatinus & ipſe fecerat: cuius rei extant monumẽta in archiuio regio utriuſq; diplomata: unde credibile fit, eos inter ſe de principatu contendiſſe. At in maiore Polonia Thomas

Drahimũ arx recuperata à Polonis.

Vengleſsinius Caſtellanus Sendomirienſis, & præfectus maioris Poloniæ, Drahimum arcem ab ijs, qui religioſam militiam diui Ioannis nomine profitentur, interceptam, quadriduo expugnauit: eiectoq; præſidio, in poteſtatẽ ſuam redegit. Vitoudus uerò pacẽ nactus à Cruciferis, eodẽ anno, qui fuit 1406. tranſmiſſo Vgra flumine, primam fecit in Moſchos expeditionẽ, ſiue proferendorũ finiũ gratia, ſiue iniuria prouocatus à genero, duce

Moſchi.

gentis, Baſilio. Parua & obſcura initiò gẽs Ruſſorũ fuêre Moſchi, quemadmodũ primo libro indicauimus: ſed iam tunc acceſsione finitimarũ gentiũ, partim ſucceſsionib. iuſtis adiunctarũ, partim ui uel fraude ſubactarũ, nõ parua incrementa cœperant. Nec tamen elici ad pugnã potuêre. Peruaſtata igitur longè, lateq; eorũ regione, Vitoudus præda onuſtus in Lithuaniam redijt. Fuerũt eius expeditionis ſocij Vitoudo cõplures de nobilitate Polonica, qui præda hoſtili magnopere ditati ſunt. Maiore ui poſtea Vitoudus in id bellum, anno uno intermiſſum incubuit, fretus maioribus Polonorũ, quibus Sbigneus Brezius

Sbigneus Brezius dux copiarum Polonicarum.

Marſalcus præfuit, & Cruciferorũ auxilijs: & uſquè ad Occam fluuium permagnũ populabundus peruenit. Quo minus aũt fluuium tranſmitteret, Suitrigellonis patruelis armis prohibitus eſt. Nam is ſeu leuitate quadam ingenij, ſiue inuidentia ſtimulatus, Branſco & Starodubo arcibus, quæ in Seueria Vvladislai regis beneficentia obtinebat, incenſis, ad Baſilium hoſtem Vitoudi transfugerat, bonamq; illi nauabat operam, exercitum Vitoudi ex inſidijs & iniquis locis laceſſendo. Atq; hinc poteſt colligi, Suitrigellonem aut non ad Cruciferos profugiſſe paulò ante id tempus, ſicuti nos dudũ è Dlugoſsi ſententia narrauimus: aut certè ex formula fœderis cum Vitoudo icti ab eis exactum ſiue excluſum, cũ hoſtibus eius Moſchis ſeſe coniunxiſſe. Impetrauit tandem à Vitoudo pacem Baſilius æquis conditionibus. Qua conſtituta, Vitoudus properè equos permutando, in Lithuaniã

Lithuanicus exercitus incommodo affectus.

ad uxorẽ (ut erat in Venerẽ pronus) contendit. Exercitus uerò eius ſine imperio & ordine ex Moſchouia decedens, cum per uaſtata dudum à ſe, & ab ipſis etiam Moſchis, loca iter faceret, fame afflictus: & magnis incõmodis propter cœli intemperiem in limoſo ſolo affectus, et à Tartaris etiã, quos Moſcus uelut cliens patronos in auxilium acciuerat, à tergo & ab laterib. incurſantibus uehementer uexatus eſt. Verùm ij tamen uirtute Polonorum atq; Cruciferorum, pedeſtri magis quàm equeſtri, prælio uicti pulſiq; ſunt. Poloni amiſsis armis & equis reuertentes, liberalitate regis abundè recreati. Lithuanica hiſtoria nullam

Rezania à Vitoudo uaſtata.

belli cuiuſquam à Vitoudo contra Moſcos ſuſcepti mẽtionem facit: & quidem trãs Occã non Moſchica, ſed Rezanenſis ditio eſt, quam à Vitoudo uaſtatã eſſe conſtat: quæ quamuis nunc Moſchorũ duci pareat, tũc quidẽ ſuum adhuc habebat ducẽ, Olgũ nomine. Per

hoc tem-

De ſtupro reginæ inſimulati.

hoc tempus Iacobus Cobilenius, gēte Grimalius, Nicolaus Chrāſtouius Stregomius, & Andreas Tencinius Toporus, de adulterio Annæ reginæ à rege inſimulati ſunt. Et Chrāſtouius quidē ſolum uertit, Cobilenius uerò triennio in arce Leopolienſi in carcere aſſeruatus eſt: Tencinio, quod minus ſuſpectus eſſet, nihil actum. Obiurgatus aūt rex à ſenatu de nimia credulitate, & probro reginæ, iudiciū in delatores inſtaurauit: ubi Clemens Moſcorouius caſtellanus Viſlicienſis & p̄fectus Cracouiēſis delator editus publicè & ſolēni ritu dicta ſua reuocauit, & mendacij ſe ipſe dānauit. Per idē tempus Cracouię uulgò in Iudæos impetu concitatæ multitudinis, nequicq; prohibentib. Moſchorouio p̄fecto, & Nicolao Lituos ꝓcuratore arcis, ſæuitū eſt: direptæ & incēſæ eorū domus: ſerpſitq; p plateas aliquot, etiā in Chriſtianorū tecta, incendiū. Quin & ædes diues Annæ, circū q; tunc erant Iudæorū domicilia, conflagrauit: Academia, quam collegiū maius uocant, ægrè à ſtudioſis iuuenibus defenſa. Magnam aūt Chriſtiani in Iudæorū pueris, quib. parſum erat, educandis, & Chriſtiana religione imbuendis, curā impendêre. Adulti quoq;, qui cædi ſuperfuêre, pleriq; ultrò Chriſtiani facti. Inuidia opū fraude & uſuris quæſitarum, & opibus aucta licentia, ac ſcelera, flagitiaq; impunita, ipſis cladis illius cauſę fuêre. Porrò in Lithuania poſt Moſchicam illam expeditionem, qua res Lithuanorū uehemēter attritæ erant, Cruciferi nullum cupiditati ſuæ modum ſtatuentes, nouas inimicitiarum atq; belli cauſas quærere, neq; iniurijs abſtinere. Quibus rebus adductus rex Vvladislaus, cum ad pacē quamuis iniquam pronior, quàm ad iuſtum bellum eſſet, conuētum cum Vlrico Iuningo magiſtro Cruciferorum Pruſsienſiū apud Cauunū oppidū egit. Sed nihil æqui à feroci Teuthone, & ex manſuetudine aliena maiores ſpiritus ſumēte, impetrare potuit: amicè tamē miſſis ultrò, citroq; munerib. diſceſſum eſt: Cruciferis bellū, quod meditatū nondum maturauerant, diſsimulantibus. Nec diuturna tamen ea diſsimulatio fuit. Nam ut reuertit rex in Poloniam, uiginti naues frumento onuſtas è Cuiauienſibus horreis ſuis ſecundo flumine Viſtula ad mare miſit, ut inde porrò aduerſo Nemeno in Lithuaniam ducerētur, ſubuenturus genti ſuæ inopia ex malo prouentu frugū tunc laboranti: eas naues Cruciferi intercepêre. Miſsi ad eos repetitum res legati, Nicolaus Curouius archiepiſcopus Gneſnenſis, Nicolaus Michalouius Sendomirienſis, Ianuſsius Tuliſcouius Caliſsienſis, et Vincentius Granouius Naclēſis Caſtellani, re infecta rediêre, cauſificantibus Cruciferis, arma ijs nauibus cōtra ſe barbaris ſupportata eſſe. Mox & alterā iniuriā adiecêre. Etenim Lithuanos mercatores apud Ragnetā uiolarūt, & merces eorū diripuerunt. Hac gemina iniuria irritatus Vitoudus, prior bello perſequi Cruciferos adortus, Rumboldū Marſalcū clàm cum expeditis copijs in Samagitiā miſit: præſidia Cruciferorū, quę erant cum Michaële Cochmeiſtro p̄fecto ſiue aduocato nouæ Marchiæ, uel cæpit, uel interfecit, uel eiecit, & Samagitiam omnē iam inde ab initio à Cruciferorū imperio abhorrentē in ſuā ditionē redegit. Venêre deinde āno ſequenti, q fuit 1409. poſt Chriſtū natum Obornicos ad regē legati Cruciferorum, queſtū de erepta Samagitia, captiſq; & cæſis ibi præſidijs ſuis: & cum bello ſibi tantam iniuriam ulciſci neceſſe eſſet, propterea quòd res repetitæ à Vitoudo non redderentur, quęrebant ex rege, eſſet ne illi opem laturus? Fluctuabat animo Vvladislaus, quid faceret: ſi deeſſet Vitoudo, Cruciferis eum atq; patriam ſuam planè prodebat: ſin optitularetur, omnem difficilimi belli molem in ſe et Poloniam, commodiorem prędas agentibus & bellantibus, quam Samagitia eſt, attrahebat: & abhorrebāt ab eo bello Polonorum animi. Itaq; ad ampliſsimum conſilium atq; comitia rem integram reiecit: neq; certi quicq̃ legatis tunc reſpondit. At illi elati ſuperbia & impatientia, & proteſtati, non à ſe, uerùm à rege fœdera uiolari, minabundi diſceſſêre. Comitia deinde rex Lenciciæ ad decimā ſeptimam diem Iulij habuit. Inde, cum omnia prius experiri, quàm ad arma uenire, in cōmune placuiſſet, tres legati ad Magiſtrū miſsi, ijdē q prius, ultimo excepto. Poſtulabant hi à Magiſtro, ut conuentu conſtituto amicè cū rege de omnib. iniurijs trāſigeret. Regis enim, nō Vitoudi proprium & hæreditariū eſſe dominatum Lithuaniæ. Excandeſcere Magiſter, & moram pati nolle, confeſtimq; arma ſe Lithuanię illaturum eſſe minari. Ibi archiepiſcopus non ferens Magiſtri ſuperbiam: Deſinas, inquit, nos bello terrere. Si arma contra Lithuanos cæperis, uiciſsim arma noſtra domi tuæ ſenties. Quod dictum in mandatis ne archiepiſcopus à rege acceperit, an bili percitus, inconſideratiùs protulerit, incertū eſt: optatum quidē certè Magiſtro accidit. Quocirca ſtatim is ſubiecit: Bene ſe rē habere, cùm ſententiā regis teneat, caput ſe potius petiturum, q̃ pedes: & culta magis, q̃ inculta: agros uberes potius, quàm ſyluas & ſolitudines. Ita tūc legati impatiētia bellū approperatū eſt. Nec mora, dictis facta Magiſter adiecit. Dimiſsis enim legatis, ad mediū Auguſti menſis cū exercitu

Iudæi Cracouiæ direpti & contrucidati.

Conuētus regis et magiſtri Cruciferorum apud Cauunū.

Polonorum legati ad Magiſtrum.

1409. ann.

Cruciferorum legati ad regem.

Poloni oratores ad Cruciferos.

Archiepiſcopi reſponſum animoſius quàm conſideratius.

Dobrinum captum & incenſum.

Dobrinum magna ui oppugnatũ, cæpit & incẽdit. Polonos, qui arcem defendebant, unà cum præfecto arcis Iacobo Plominio capitali pœna affecit. Inde Ripinũ & Lipnum oppida primo impetu capta uaſtauit, magnaq; in oppidanos & agreſtes crudelitate debacchatus, ne teneræ quidẽ ætati & muliebri ſexui pepercit. Inde motis ad Bobrouunicos caſtris, arcẽ oppugnare orſus, in deditionẽ accepit: quãuis defendi ea diutiùs, arte, præſidio et cõmeatu munita, potuiſſet. Quare p̄fectus arcis Varcislaus Gotartouicius de Liſſorũ familia, fœdum carcerẽ poſtea regis imperio pertulit. Cæteri uerò equeſtris ordinis, qui in pręſidio fuerãt, infamia notati.

Plomycouius uirtute infamiam deleuit.

Tametſi ea infamia Bartholomęus, Plomycouius, unus de his, anno ſequenti, cũ multa fortis uiri opera in prælio Gruneualdenſi edidiſſet, ſeſe liberauit. Nunquã tamen poſtea ſatis compos rationis fuit, cum ſemel dolore infamiæ de ſtatu mẽtis dimotus eſſet. Zlotoria deinde acriter oppugnata, poſt octauum diem in deditionem Cruciferorum uenit, cùm magna pars defenſorum ictu baliſtarum & bombardarum interfecta eſſet: reliqui captiui abducti, cum de commutatione captiuorum poſtea cum Vitoudo conueniſſet, tamen Cruciferorum perfidia, cùm ij ſuos recepiſſent, dimiſſi nõ ſunt. In Bydgoſtia expugnanda cum pluſculum laboris ſentirent, propterea quòd arx ea munitiſsima erat, per proditionem, corrupto præfecti uicario, quem Burgrabium uocant, ea potiti ſunt. Quo cognito, præfectus arcis Thomas Vengleſsinius, qui etiam totius maioris Poloniæ præfectus erat, abſens magno mœrore confectus, non ita multo pòſt uita exceſsit, & ſucceſſorem Vincẽtium Granouium caſtellanum Naclenſem accepit.

Vincẽtius Granouius præfectus maioris Poloniæ.

Rex ubi hæc crebris, certiſq; nuncijs accepit, minimè ceſſandum ſibi ratus, expeditionem & ipſe toti Poloniæ, Ruſsiæ & Lithuanię contra Cruciferos indixit: minores Poloni cum Ruſsis ad Volboriam, maiores ad Lenciciã conuenire iuſsi. Quod ubi factum eſt, recenſito apud Radeouiam exercitu, ad Bydgoſtiam ſub finẽ Septembris caſtra admouit, arcemq; obſedit. Ibi Magiſter, cùm retinere ſe eam poſſe diffideret, Conradum Oleſſnicenſium ducẽ ad regẽ cum his mãdatis miſit, ut rex Venceslaũ regem Bohemorũ de Bydgoſtia ſecũ pariter arbitrum caperet. Quanq; aũt hoc ille agebat, ut apparatũ regium eluderet, non abnuebat tamen Vuladiſlaus, ſi non modò de Bydgoſtia, uerùm de cuncto Dobrinenſi tractu, atq; adeò de omni controuerſia, Magiſter illum ſibi arbitrũ ferret. Iam enim hyems appetebat, nec Vitoudus cum Lithuanis ueniebat: miſſoq; excuſandi ſui cauſa ad regem nuncio, inducias ſuadebat.

Bydgoſtia recepta à Polonis.

Dum cunctatur Magiſter cõditionem oblatam à rege accipere, Bydgoſtia poſt octauum diem à Polonis expugnata, & mox refecta, præſidioq; munita eſt. Magiſter ad Suece ſuos cõuenire iuſſerat: quod ubi rex cognouit, partem copiarum ſtatim eò miſit: pulſi, diſsipatiq;, qui primi de hoſtibus conuenerant, & caſtris exuti. Interea interuenẽre oratores regis Venceslai, Conradus ſenior dux Oleſſnicenſium, & Ienco Vuratiſlauienſium ac Suidnicenſium præfectus: bellumq;, inducijs utriuſq; patris conſenſu, uſq; ad uiceſimã quartam diẽ ſequentis anni conſtitutis, diremẽre, ut interim Venceslaus de tota controuerſia inter diſsidẽtes arbitraretur. Quo nomine ſenatus regius uulgo malè audijt, quaſi corruptus à Cruciferis, nõ ſatis decoras ſibi inducias cõfeciſſet. Ita tunc ab armis diſceſſum eſt.

Lithuani Pruſſiam uaſtarũt, et tria oppida incenderunt.

Quanquã Sigiſmũdus Coributus frater Vitoudi cum nihil adhuc de inducijs compertũ haberet, è Lithuania excurſionẽ fecit cũ Lithuanis in Pruſsiã: ac trib. oppidis hoſtilibus, plurimiſq; pagis direptis & incenſis, magnã prædam reportauit.

1410. ann.

Netupa fl.

Quos ut ulciſcerentur Cruciferi, qui excuſationem ignorantiæ non accipiebant, menſe Martio anni ſequentis clàm per auias ſolitudines atq; ſyluas tacito agmine progreſsi, tranſmiſſo Netupa amne, & ſtatione Lithuanorum apud Iaſcrum, prodente eam fumo, oppreſſa, in Volcouiſcos improuiſò impetum fecẽre: multoſq; mortales, qui ad rem diuinam feſto die conuenerant, uico incenſo, captiuos abduxẽre.

Vitoudus in ſyluã ſeſe abdidit.

Vitoudus uerò cum ſeptem milliaribus ab eo loco abeſſet, ac de aduẽtu hoſtium certior factus eſſet, raptim in interiores ſyluas cum uxore ſeſe abdidit, donec diſceſsiſſe eos cognouit.

Concilium Piſanum.

Sub initium autem huius belli Pruſsici, concilium Piſis in Hetruria apertum eſt, extinguendi ſchiſmatis cauſa, quod ſupra quadraginta años, binis, ac interdũ ternis de ſummo põtificatu contendentibus, rẽpublicã Chriſtianam afflixit. Ad id concilium Petrus Viſſus epiſcopus Cracouiẽſis profectus eſt. Cęteri uerò epiſcopi Polonici, itemq; Academia Cracouienſis, collegium Plocenſis baſilicę, q̃ tunc epiſcopum habebat, & Abbas Tinecenſis, legatos miſẽre. Sed nõ modò nõ oppreſſum, ſed auctũ etiã ibi ſchiſma eſt, cum duobus, Angelo Corrario, qui Gregorius duodecimus, & Petro Lunenſi, qui Benedictus tertiusdecimus appellatus eſt, nequicquam reiectis, tertius Petrus Cretenſis de ſodalitio Franciſcano pontifex creatus eſſet, Alexandri quinti nomen adeptus. Cauſa reijciendi duos illos fuit, quòd ij, cum ſanctè uterq; promi-

ſiſſet

ſiſſet ſe abituros eſſe pontificatu,redintegrandæ eccleſiæ gratia: ubi id Cardinales poſtulaſſent,ludificabantur eos,qui fidem ſuam ſecuti eſſent,ac ne ueniebant quidem ad concilium. Secutus eſt aũt Vuladiſlaus rex concilij authoritatem, cum ſuperiori tempore Gregorium pro pontifice habuiſſet: ac decanatus Cracouienſis, & præpoſituræ Gneſnenſis conferendæ ius ſempiternum ab eo accepiſſet. Per idem tempus Praga,ac mox tota Bohemia nouis motibus agitari,Ioanne Huſſo,& Hieronymo Pragẽſi authoribus,cæpit:uicinaſq; Morauiam,Sileſiam,& Germaniam,ac Poloniã etiam partim peſtifero nouæ hæreſeos ueneno afflauit, partim cædibus & incendijs exercuit, & multis,magniſq; incommodis uehementer afflixit,ab ambitione & contẽtione ſcholaſtica orto initio:Rege Venceſlao non modò non compeſcente,ſed compendij ſui cauſa alente etiam contentionem, cum dictitaret,anſerem(hoc enim Huſi cognomen apud Bohemos ſonat)aurea ſibi oua parere. Ac ſuppreſsit quidem utcunq; incendium id oriens Sbinco archiepiſcopus,quoad uixit:ſed cũ ipſi Albicus medicus,homo auarus ſucceſsiſſet,nec multò poſt,emptã archiepiſcopam auariori etiã Conrado Veſtphalo uendidiſſet,atq; is muneris ſui negligẽs,pecuniam modò cùm ad ꝓpinquos ditandos, tũ ad res ſuas dubias auarè corraderet, ac miſerè comparceret,diffudit id ſeſe longè lateq; fomentũ ſubminiſtrante diſsidio pontificum, & crucis militia,q̃ iuſſu Ioãnis uiceſimi tertij pontificis contra Ladiſlaũ regem Neapolitanũ per totũ orbẽ Chriſtianũ,uenia peccatorũ omniũ,ꝓpoſita, cõcitabat. Grauiť enim edictũ illud pontificiũ,ac deinde uitia ſacerdotũ,Huſſus,ut erat diſertus, ſecũdo populo inſectatus eſt:& hoc quaſi gradu facto,mox cũ ſacrũ ordinẽ inuiſum uulgo reddidiſſet, Ioannis Vicleffi Angli hęretici praua dogmata unà cum Hieronymo diſſeminare cœpit. Quorum ſucceſſu inuitati Iacobellus & Petrus Myſnenſes Germani,nõnihil et ipſi de ſuo ad ea dogmata adiecère. Inde uires ſumente multitudine,duceſq; improbos nacta,coitiones non modò cõtra magiſtratũ Pragenſem,ſed etiã cõtra regẽ ipſum uulgò haberi, & res gladijs, nõ uerbis geri,boniſq; eccleſiaſticis manus admoueri cœptæ: mox omnia ſuma & ima ꝑmixta,iuraq; humana ac diuina euerſa,ita ut neq; Vẽceſlaus rex, amiſsis ſemel per incuriã et cõniuentiã habenis regni,ſubuenire ꝑditis reb. potuerit. Ac ne Sigiſmũdus quidẽ frater eius,q poſt recuperatũ de Turcis Boſnenſe regnũ, & aduerſam cum Cyriſcelebe ſiue Calepino Baiazetis filio,ſiue Mahomete eiuſdẽ nepote, in Golubecijs cãpis pugnã, Roberto Cæſari mortuo ſucceſsit: aliquanto aũt poſt etiã regnũ Bohemorũ poſt Vẽceſlaum ſuſcepit,multaq; cõſilio pariter & armis cõtra cõtumaces Bohemos nequicq; tentauit. Sed nos ad noſtra redeamus. Reuerſus à bello Pruſsico Vuladiſlaus ꝑ maiorẽ Poloniã,apud Nepolomiciã comitia habuit. His pactis,legatiſq; ad Venceſlaũ regẽ,ad tractãdũ de pace cum Cruciferis,deſignatis,mox Breſte Lithuanicũ contẽdit, & ibi cũ Vitoudo de ratione totius belli gerẽdi ſecretò,ſolo Nicolao Tramba ꝑſente,cõſtituit. Inde in Ruſsiã diuertẽs, uenationib. uacauit:confectaq; biſontiũ,onagrorũ atq; ceruorũ magnã uim,et ſale cõditã, ſecũdis fluminib. Narua & Viſtula,Ploſcũ tranſmiſit. Inde porrò ſequẽtis ani,q fuit 1410. initio,ꝑ Chelmẽſem,in Lublinẽſem & Sedomirieſem tractũ reuectus,nuſq; uenatiões intermiſit. Inde cum eũ Hermannus comes Ciliæ,frater patruelis Annæ reginę,uiſiſſet ac de congreſſu cũ Sigiſmundo Vngarorũ rege inſtituẽdo cõfeciſſet, Ruſsia ac Podolia rurſus curſim peragrata,poſt paſcha Sãdeciã pariter cũ Vitoudo aduenit,quò iam cõplures proceres iuſsi cõuenerãt. Expectabat etiã Keſmarci Sigiſmundus. Nec tamẽ cõuenerũt reges. Sed miſſus à Vuladiſlao cum nõnullis procerib. Polonis ad Sigiſmũdũ Vitoudus, de ſtabiliẽdis cum eo in reliquos quatuor años inducijs,q̃ in ſexdecim annos olim pactæ erant, id reſponſi accepit:ſi Vuladiſlaus bellũ Cruciferis faceret,Sigiſmundũ eis deeſſe nõ poſſe. Etenim Roberto Cæſare ꝑ id tempus uita defuncto, adſpirabat is ad Romanum imperiũ (quod & conſecutus eſt)quamobrẽ gratiam Germanorũ principum, apud quos gratioſi erãt Cruciferi,aucupabat. Quin ipſi Cruciferi quadraginta millia numũm aureorũ ei promiſerant,ſi Polonis bellũ indixiſſet. Cæterùm ad pacem componendam operam ſuam regi pollicitus eſt Sigiſmundus. Cum Vitoudo aũt ſecretos ſermones abſq; arbitris habuit, quib. eum ad ſe allicere,& à fide ac ſocietate Vuladiſlai,ſpe regni Lithuanici inſecta,auocare conatus eſt. Verùm Vitoudus dolis Sigiſmũdi intellectis, inſalutato eo diſceſsit. Sed intra unum milliarium conſecutus eum Sigiſmundus,honorificè,magnis donis muneratum,dimiſit. Nec celatur is Vuladiſlaum de Sigiſmundi conſilijs atq; artibus: quibus etſi tunc captus non eſt,poſtea tamen irretitus fuit, quemadmodum ſuo loco dicemus. Condidit autem per hoſce dies Vuladiſlaus rex Sandeciæ monaſterium Præmonſtratenſibus, quos uocant,monachis,abbatiq; eius curam propinqui ptochodochij mandauit. Ad bel-

Bohemici motus.

Epiſcoporum auaritia.

Ioannes Vicleffus hæreſiarcha.

Sigiſmundus rex Vng Boſnam recepit,et à Turcis uerum uictus eſt.

Rex in Lithuaniam.

1410. ann.

Sigiſmundus cur fuit Cruciferis.

Sigiſmundi regis Vngarorũ artes.

Monaſterium Sandecenſe.

Venceſlai regis Bohem. arbitriũ inter Bolonos & Cruciferos.

lum deinde Pruſsicum ſummo ſtudio cœpit incumbere, ſpe pacis, Cruciferorũ improbitate & iniquitate Venceslai pręciſa. Nam is cum arbitrium inter diſsidentes ex cõpromiſſo ad ſe delatum recepiſſet, ut erat homo nihili, & uoluptatibus atq; ebrietati totus immerſus: ne cognita quidem cauſa, de ſententia Iodoci Marchionis Morauiæ ita pronunciauit, ut nullã prorſus neq; iuſtitię, neq; æquitatis rationem duceret: ad hæc ineptiſsimè quę extra controuerſiam erãt, adiungeret, ut Poloni non niſi ex occidentalibus oris regẽ ſibi deinceps peterẽt: Dobrinenſem aũt tractum, ut ipſe uno anno obtineret, atq; interim deliberaret, utri parti eum adiudicaret. Quæ ſentẽtia cum Germanica lingua à ſcriba recitari inciperet, noſtri diſceſſêre, negantes ſe Germanicæ cõcioni, ꝓpter linguæ imperitiã intereſſe uelle. Erat aũt Iodocus infenſus Vvladislao, propterea ꝙ is ęmulũ ſuum Procopium contra ſe armis adiuuiſſet. Deſperata igitur æqua pace Vvladislaus, dimiſsis in omnes partes literis reſtibus alligatis, quæ ex eo reſtium nomen obtinent apud Polonos, expeditionem

Pruſsicum bellum.

cunctæ Poloniæ edixit. Ne quid aũt abſente ſe & in Pruſsicũ bellũ intento Sigiſmundus turbaret, quemadmodũ præ ſe ferebat, Ioannẽ Scecociniũ caſtellanũ Lublinenſem, & pręfectum Sandecenſem, gente Odrouanzũ, cum omni Sciricienſis atq; Biecenſis oræ nobilitate ad tutandã illam oram ab Vngaris reliquit: Vitoudum & aulicũ ſuũ comitatũ, ut ſe ad bellũ cõpararẽt dimiſit: militem mercenariũ cum ductoribus ordinũ atq; centurionib. metandorũ caſtrorũ, & inſtruendarũ acierũ peritis è Bohemis atq; Morauis, de ſententia Sbignei Brezij Marſalci (alijs aduerſantibus, & ſumptuũ magnitudinẽ, dubiamq; & infir-

Mercenarij milites externi an utiles ſint.

mã externorũ militum fidẽ cauſificantib.) acciuit: cum Sbigneus diceret, uictorib. quidẽ illis uictos hoſtes ſtipendia penſuros eſſe: ſi uerò uicti fortè eſſent, pro cęſis, captiſq; nõ fore qui ea peterent: fidelem aũt operã eos nauaturos eſſe in cõſpectu eorũ, apud quos ſtipendia facerent, dimicantes, & infamiã ignauiæ ſiue perfidiæ ex diſciplina militari metuẽtes. Miſit tamẽ iterum Vvladislaus legationẽ ad Sigiſmundũ regẽ: eumq; & fœderũ, & promiſsi de tentãda pace inter ſe & Cruciferos admonuit. Et prolixè quidẽ ille ꝓmiſit, ipſum

Legati Sigiſmundi ad Cruciferos.

ſe ad Cruciferos ea de cauſa profecturũ eſſe: ſed mutata ſententia, Nicolaũ Garã Vngariæ, & Sciborium Sciboricium Polonũ Tranſyluaniæ palatinos, & Georgiũ Kerſdorfum Sileſium legatos miſit in Pruſsiam, non tam pacis tractandæ, quàm quadraginta millium florenorum à Cruciferis emungendorum cauſa. Benigneq; ij legati habiti à Vvladislao, et in Pruſsiam uſq; eius iuſſu atq; ſumptib. deducti ſunt. Nihilo tamen magis remittebat is inſtitutam expeditionem. Erant in aula & miniſterio Sigiſmundi cõplures Poloni equeſtris ordinis, & in his nobiles in primis, Zauiſsius cognomento Niger, & Ioannes Farureius Garbouij fratres germani, gente Sulimæi, Thomas Calſcius Roſeus, Albertus Malſcius Nalencius, Dobeslaus Puchala Venauius, Ioannes Broglouius Grimalius, & Scarbicus Gorius Habdancus, ꝗ propter præclara merita ſua non contẽnendas facultates & poſſeſſiones in Vngaria, beneficentia eius regis adepti erãt. Qui oẽs ubi regẽ ſuũ Vvladislaum ad Pruſsicũ bellum proficiſci, & Sigiſmundũ ad uiolandũ cum eo fœdus pronũ eſſe ſenſerunt, relictis poſſeſsionibus, & ingentib. Sigiſmundi pollicitationib. repudiatis, memora-

Archiepiſcopus gubernator Poloniæ.

bili exẽplo Vvladislaũ ſecuti ſunt. Nec malè eis poſtea reſpondit Vvladislai gratitudo & liberalitas. Proficiſcens aũt is ad bellum Pruſsicum, Nicolaum Curouium archiepiſcopũ Gneſnenſem Cracouiæ cum imperio reliquit: & quacunq; iter faciebat, profuſa in egenos largitione utebãt. Cum aũt Slupiã, quod oppidũ epiſcopi Vvladislauienſis ſub Lyſſecenſi monaſterio ſitum eſt, perueniſſet, biduo ibi cõmoratus, diluculo ad ædẽ ſacrã, ligno crucis Chriſti celebrẽ, in excelſo monte poſitã, pedes aſcendebat, nec niſi ueſperi ad ſumendũ cibum in oppidum deſcendebat, cum totum diem precationi flexis genibus in templo uacaſſet. Iam induciæ cum Cruciferis expirarant: Poloniq; equites, quos rex de aulico comi-

Poloni uexant Pruſsiam.

tatu ſuo ad præſidium Inouuladislauiæ, Breſte & Bydgoſtiæ præmiſerat, initium belli fecerant, incenſis cõpluribus pagis in ripa Viſtulæ, Magiſtro Cruciferorum cum legatis Sigiſmundi non ſine perturbatione animi inſpectante. Sed furore eius mitigato, legati decẽ dierum inducias, per quas de pace ageretur, rurſus confecerunt. Quę quidẽ induciæ, tametſi nihil per eas de pace actum eſt, tamen ex re noſtrorum fuère: quòd nondum copiæ ad conſtitutum locum conuenerant. Cùm autem eæ apud Ciruenſcenſe monaſterium cõueniſſent, nauali ponte iuncto, qui multò antè ad eum uſum ingenioſè apud Cozinicios ſaltus excogitatus & paratus erat, Viſtulam cum impedimentis, curribus & bõbardis tranſ-

Vitoudi exercitus.

miſêre, & in ulteriore ripa caſtra poſuêre. Eò Vitoudus cum Lithuanicis ac Tartaricis copijs aduenit. Neq; uerò is ſuos tantũ Lithuanicos Tartaros adduxit, ſed Zauolgẽſes ſiue Tranſuolganos etiam, quos per hyemẽ unà cum liberis & uxoribus eam ob rem ſuſtentarat.

Polonorũ prima de Cruciferis uictoria.

rat. Exactis decem dierum inducijs, cum ne tentata quidem pax eſſet, Ioãnes Broglouius, quem rex præſidio Bydgoſtienſi præfecerat, cùm non contemnenda ſuorum manu noctu in Succenſe territoriũ ingreſſus, inſidias opportuno loco poſuit: ipſe uerò poſtridie cum paucis circũ arcẽ & oppidũ populabundus, hoſtes elicuit, & ſimulata fuga in inſidias induxit: ubi à fronte & à tergo circũuenti, omnes ad unũ partim cæſi, partim capti ſunt. Quo cognito, Cruciferi Henricum Plauenium cõmendatorem Succenſem cum præſidio tueri oram illam iuſſerunt. Venerunt deinde in caſtra regis legati Sigiſmundi, & pſpecta uoluntate regis ad pacẽ ęquis conditionib. cõponendã inclinata, ad Cruciferos reuerterũt.

Pacis conditiones à Polonis propoſitæ.

Fuerunt aũt conditiones à rege editæ, ut Cruciferi Dobrinenſem ditionem ſibi redderent, Samagitia abſtinerent: de damnis uerò, ut Sigiſmundus arbitraretur. Nec eas tamẽ Cruciferi accipiebant: indignũ rati, ab hoſte armato, ac ditiones ſuas infeſtante, cuiuſcꝫ modi cõditiones accipere, quaſi uictoriam in manib. haberent. Cum aũt nihil reſponſi rex ab Vngaricis legatis acciperet, miſit ad eos Petrum Corſbocum equitẽ, ut de Cruciferorũ ſentẽtia certior fieret. Re in cõſultationẽ Cruciferorum à Magiſtro poſita, fremere omnes, & bellũ ꝗ pacem malle: unus ab omnib. cõmendator Meuenſis, comes Vendenſis, ãnis & uſu rerũ prudentior, diſſentiebat, pacem ſuadens, & cõmunem eſſe Martem, dubiumcꝫ euentũ belli dictitans.

Tetingeri ferocia.

In quem Vernerus Tetinger Elbingenſis cõmendator grauius inuectus: Poteras, inquit, cum iſtoc animo domi manere, & ægrotorum fratrum curam gerere. At ille: Ego, inquit, quæ recta & utilia iudico, in medium conſulo: ſed tamen ſi his aliter uidebit, ita me Deo propitio geram, ut genere meo dignũ eſt, tu uide, ne ſis dictis ferocior, quàm factis fortior. Intercepit rixam cõmendatorum Sciborius, pacemcꝫ enixius ſuadere cœpit. Sed eum quocꝫ Magiſter increpuit: Polonus, inquiens, cum ſis Sciborí, quæ in rem Polonorũ ſunt loqueris. Interim dum hęc fiunt, promouebat caſtra Vuladiſlaus, & quodã tempore ex cõpoſito hoſtium aduentũ nunciari iuſſit, ut in opinato tumultu negligentiam & ſecuritatem ſuis excuteret.

Vecra fl.

Cum autem ad Vecram amnem caſtra haberet (qui locus Maſouiticę quidem ditionis erat, ſed eum tunc Cruciferi datis duci mutuò quinque millibus marcarum Pragenſium, hypothecæ nomine obtinebant) ibi Lithuani atcꝫ Tartari non ſecus ac in hoſtes omnẽ crudelitatem, nulla necꝫ ſexus necꝫ ætatis miſeratione, exercuẽre. Qua de re grauiter repræhenſus rex à primoribus Polonorum, cum ſe ij cum omni nobilitate Polonica tam impia caſtra deſerturos eſſe minarentur, captiuos omnes ſolui iuſſit, ac dimitti. Motis autem ex eo loco caſtris, cum primum hoſtium fines attigit, expandit acies in latè patenti planicie: acceptumcꝫ manu ſua uexillum maximum, cuius inſigne eſt alba aquila coronata hiante roſtro, & extenſis alis, explicat, ſuſpiranſcꝫ & lachrymabundus ſonora uoce ita fatur:

Vuladiſlai regis oratio pia.

Deus Optime Maxime, non modò factorũ atcꝫ dictorum, ſed & cogitationum omnium cognitor, tu mihi teſtis es locupletiſſimus, me inuitum ad hoc bellũ cũ Chriſtianis qualibus qualib. Chriſtianis tamen, gerendũ deſcendere, maximis & intolerabilibus Cruciferorum iniurijs prouocatũ: & officio meo adductum, ut populos abs te curæ & fidei meæ concreditos, de rapacibus & cruentis eorum manibus, & infandis contumelijs uindicem. Tu noſti, conſilia pacis me nunquã defugiſſe, & uel iniqua pace iuſtum bellum redimere cupiuiſſe, ſi quem religioſi homines inſatiabili cupiditati, & irreligioſæ ſuperbiæ ſuæ modum ſtatuere uoluiſſent. Sed quando nihil apud eos manſuetudine & patientia, uix priuato homini, nedum principi conſentanea, proficio, tuæ iuſtitiæ fiducia iuſta, piacꝫ arma ſumpſi, tuiſcꝫ auſpicijs uexillum hoc nunc explico. Tu quæſo iuſtiori cauſæ faueto, & ſanguinem Chriſtianorum hominum, qui immaniter hactenus à Cruciferis trucidati ſunt, quoſcꝫ hoc bellum utrincꝫ abſumet, ab illis qui bello cauſam dederũt, expetito. Hæc rex, collachrymante omni exercitu. Idem fecere deinceps Vitoudus, & Maſouij duces, & pceres tam Poloni quàm Lithuani.

Bogarodiza Pæan. d. Adalberti.

Deinde Poloni abſterſis lachrymis, carmen patrium, ſiue Pæana Virgini matri Dei dicatum, cuius authorem diuum Adalbertum archiepiſcopum ferunt, cecinẽre. His peractis, quæſitus eſt, cui ſumma adminiſtratio totius belli ſecundum regẽ cõmitteretur. Detrectantibus autem tantum onus, maximo cum periculo cõiunctum, Bohemis & Morauis, qui ſcientia rei militaris præſtare in primis uidebantur, ad Zindramum Maſcouicium enſiferum, ut uulgò uocãt, Cracouienſem, ortum ex ea familia, cuius inſigne ſol eſt, munus id defertur. Erat is quidẽ ſtatura parua, ſed ingenti ſpiritu, & ingenio, ſolertiacꝫ nõ uulgari.

Conſilium Caſtrenſe.

Huic adiuncti cõſiliarij, Vitoudus, Chriſtinus Oſtrouius caſtellanus Cracouienſis, Ioãnes Tarnouius Cracouienſis, Sendiuoius Oſtrorogius Poſnanienſis, Nicolaus Michalouius Sendomirienſis palatini, Nicolaus Traba ppoſitus apud S. Floriani & pcancellarius, Sbigneus Brezius marſalcus, & Petrus

Luterberga oppidum. Saffranecius magiſter cubiculi,ſiue ſuccamerarius,ut uocant,Cracouienſis.His conſtitutis,ad Luterbergam hoſtile oppidum , quod iam noſtri ſuccenderant , caſtra mota . Ibi res horrenda accidit, ac barbarico duorum Lithuanorũ ſupplicio diſciplina militaris in exercitu ſancita eſt. Dira ac deteſtanda ſcelera Lithuani atq; Tartari in excurſionib.atq; populationibus pagorũ nihilominus patrabant,matronas atq; uirgines conſtuprabant, infantes diſſecabant,templa cum ſacris diripiebant : & quodam loco ſanctiſsimũ CHRISTI IESV corpus,quod in templis de more apud Chriſtianos aſſeruatur, de argẽteo ferculo profanè in terram abiecerant.Id ubi reſciuère noſtri,fremère cuncti:& ni plectantur ſacrilegi,militiam ſe deſerturos eſſe,populariter minari. Hoc clamore & fremitu cõmotus rex, authores ſceleris perquiri iuſsit. Inuenti duo Lithuani, Vitoudi iuſſu ipſi ſibi furcam excitarunt,& ſuis uterq; manib.barbaro,ſed patrio tamen more,ſeſe ſuſpenderunt,obiurgãtes ſeſe mutuò,ne ſua cunctatione iram principis in ſe magis accenderent:quaſi is atrocius etiam aliquid in eos poſſet ſtatuere. Nec ferê tale quippiam poſtea deſignatum eſt, territis cunctis duorũ ſupplicio.

Polonorum pietas.

Curetnicum oppidum. A Luterberga deinde ad Curetnicum,quod oppidum cum arce ſuperpoſita ad Rubicouũ lacũ eſt,haud procul à Deruãcia flumine,caſtra mota . Vnde cũ pabulatũ nõnulli de noſtris excurriſſent,quinquaginta equos hoſtiũ, qui in flumine adaquabantur,ſeſſorib.deiectis cœpère:& cum his reuertentes,eminùs conſpecti,cum ſpeciẽ hoſtiũ aduentantiũ præbuiſſent,tumultũ in caſtris cõciuère.Sed mox is reſedit, errore cognito. Quod ne deinceps accideret, edictũ eſt publicè regis iuſſu, ne quis abſq; cõmeatu caſtris egrederetur,neúe in caſtris tuba uteretᷣ,præter unum regium tubicinem.In mouendis autem caſtris hæc ratio inſtituta, ut ad primum regij tubicinis cantum cũcti ſeſe armarent:ad ſecundũ,equos ſternerent & frenarent:ad tertiũ uerò,ut Marſalcũ cum regio uexillo minore præcedentẽ,cõpoſiti ſuo quiſq; ordine ſequerentᷣ. Omnia deniq; cautius & accuratius fieri cœpta,propterea ꝙ haud procul caſtra habebãt Cruciferi, traiectu fluminis noſtros prohibituri,cuius utranq; ripam & alueum denſis ſtipitibus & ſudib.prẽfixis impedierant.Quibus rebus cognitis rex,ne ſuos in extruendo ponte fatigaret,ac dimicationi obijceret,reflexo ad caput amnis per aſpera & mõtoſa loca itinere,ꝓpe Zaldouiã oppidum caſtra metatus eſt.

Edictũ regiũ ad diſciplinam militarem pertinens.

Sigiſmundus rex bellum Polonis indicit. Venit eò ad regem Fricius Reptius Sileſius, cum mãdatis legatorum Sigiſmundi regis:& quando fruſtrà de pace apud Cruciferos tentatũ erat, bellũ Vuladiſlao Sigiſmundi nomine in ſecreta magiſtri militiæ & octo conſiliariorũ audientia literis Sigiſmundi exhibitis,denũciauit. Soli aũt regi ſecretius in aurẽ inſuſurrauit, ne quid ea denunciatione terreretᷣ: quadraginta enim milliũ aureorũ à Cruciferis emungẽdorum cauſa,eam factã eſſe,animauitq; eum,ut ne conſerere manus cum Cruciferis, quorũ uires longè eſſent inferiores,reformidaret. Dimiſſus cũ eo reſponſo, quo Vuladiſlaus Sigiſmũdo extremã pro cõplurib.maximiſq; ſuis beneficijs ingratitudinẽ exprobrauit, & ultionẽ diuinam in caput eius,qui prior fœdus rumpebat,imprecatus eſt. Vbi in caſtra Cruciferorũ redijt Fricius,certiores eos fecit de caſtris regijs. Crediderãt eñ ij Polonos atq; Lithuanos ſubito pauore perculſos,fuga diſsipatos eſſe.

Dambrouuno oppidum direptum & incenſum. Nec multò pòſt ab exploratorib. nũciatum eſt,Polonos Dambrouinum,quod Gilgemburgum Teuthones uocarũt, oppidum frequens & opulentũ,& lacu in orbem ferè circumfuſo,& ſpiſſo muro munitũ,expugnaſſe,direptumq; incendiſſe,& uerſus Marieburgũ iter intendere.Quo nuncio accepto Cruciferi ira perciti,uociferari,indigniſsimũ facinus:impunè ab his ditiones ſuas infeſtari,qb. ipſi prius Pomeraniam atq; Dobrinum eripuiſſent,& quorũ regionem ferro & igni quodam tempore longè,lateq; peruaſtaſſent:nec ferẽdum amplius, quin de ſumma rerũ cum Polonis primo quoq; tempore decernerent.Itaq; in hoſtem ſe duci flagitabãt: neq; Magiſter abnuit.Rex cum altero quoq; die apud Dambrouinum expugnatum ſtatiua habuiſſet,captiuoſq; omnes, exceptis Cruciferis religionẽ profeſsis,benignè relaxaſſet, prędaq; & cõmeatu copioſo exercitum ditaſſet:tertia die,hoc eſt,quintadecima menſis Iulij, facto duũm milliariũ itinere,inter fruteta & nemora prope Gruneualdum & Tanebricũ pagos caſtra metatus eſt.Fuerat nox præcedens tempeſtatibus inquieta, ſed apud Cruciferorũ ꝗ noſtrorum caſtra longè inquietior,ita ut eorũ tentoria diſijceret:manè aũt ualidiores uenti flare cœperant.

Rex rei diuinæ uacare ſolitus. Quam ob rem cum rex non facta re diuina,præter morẽ caſtra mouiſſet, apud Gruneualdum demum erecto tentorio rei diuinæ uacauit.Interim ei nunciatᷣ ab exploratoribus,alio ſuper alium accurrentibus,hoſtes adeſſe. Ad extremũ ueniens ipſe Vitoudus,nunciat hoſtes in cõſpectu eſſe:ni maturetur,in imparatos impetum daturos: nec tamen auelli rex ab altaribus,donec ſacra peragerentur,pòtuit. Et fuit ſanè res in periculo, ſi hoſtes aciebus noſtrorum nondum inſtructis,illicò ſigna intuliſſent. Sed ne id facerent,

diuinitùs,

diuinitùs,uti creditum eſt,impediti ſunt:ueriti, ne quid fraudis & inſidiarū noſtri nemorū opportunitate occultarent. Interea commodè à Zindramo & Vitoudo acies inſtructæ: læuum cornu Poloni, dextrū Lithuani tenuêre. Quinquaginta fuêre ſigna Polonica, Lithuanica quadraginta. In prima acie robur totius exercitus & ueterani milites collocati. Iamq; pugnæ ſignum à rege poſcebatur:& ſinguli, bini, terniq; inter duas acies procurrentes, cum pari numero hoſtium manus conſerebant:& rex iam peractis ſacris armatus in aciem prodierat, imbellemq; ſacerdotum & ſcribarum turbam ad caſtra remittebat: cùm ex hoſtili acie duo caduceatores progreſsi, quòd mādata ad regem à Magiſtro ferre ſe ſignificabant, intacti ad regem deducti ſunt. Hortabantur autem ij regem Magiſtri nomine, ne tam cunctanter & meticuloſè pugnam iniret:& quo incunctatius id faceret, duos gladios ſtrictos & cruentos (quemadmodum carmen uulgare de prælio hoc compoſitum, quod in hanc uſque diem extat, habet) ei & Vitoudo obtulêre, ut uel ijs aduerſus Cruciferos uterentur. Ne quam uerò anguſtiarum ad explicandos ordines excuſationem necterent, neue inter nemora latitarent, conceſſurū ipſis eſſe Magiſtrum plus campeſtris ſpacij. Hæc tam ſuperba mandata dum caduceatores exponunt, interea Crucifericus exercitus, ut fidem dictis eorum præſtaret, non modico interuallo retroceſsit. Rex (nam Vitoudus aberat, Lithuanicam aciem obequitans) communicato cum his, quos circa ſe, quemadmodū diximus, habebat, conſilio, placidè & modeſtè caduceatorib. reſpondit: Quamuis armorum ſatis habeat in exercitu, accipere ſe tamen in Dei nomine gladios, contumeliæ cauſa ab hoſte miſſos: atq; ita accipere, ut omen uictoriæ, quam ſibi armorum traditio portēdat. Nunquam ſe quidem à pace abhorruiſſe: ſed quando bellum mallent Cruciferi, & ſanguinem Chriſtianum tantopere ſitirent, ſperare, manſuetudini ſuę & iuſtiori cauſę diuinū auxilium affuturum, ac de illis condignas crudelitatis atq; ſuperbiæ pœnas expetiturum. Omnem autem eam rem unà cum electione campi, ſe diuinæ ſapientiæ & iuſtitiæ cōmittere. Accepti gladij, in ærario regio in hanc uſq; diē aſſeruantur. Caduceatores aūt alter Sigiſmundi regis, alter Scecinenſium ducis inſignia præ ſe ferebant. Mox Vladislaus paucis pro tempore milites adhortatus, excedens ex acie (nam ita uiſum erat proceribus atq; conſiliarijs, ut is aliquo loco cum delecta manu, quæ ipſi cuſtodiæ & præſidij cauſa attributa erat, extra diſcrimen prælij conſiſteret) canere ſigna iuſsit, ſimulq; exercitus omnis alacer patrium pæana cecinit. Editiore loco Cruciferi conſtiterant, inde cum duas bombardas dato loco eiaculati eſſent, nec ullo tamen ferè detrimēto noſtros affeciſſent, per decliue cū infeſtis ſignis decurrit. Occurrêre & noſtri aduenientibus: cōmiſſum utrinq; ſumma ui præliū, ita ut fragor, ſonitusq; armorū procul exaudiret. Iamq; ad unius fermè horæ ſpaciū pugna durauerat, & neutrò tamē inclinabat uictoria: ibi Cruciferi animaduertētes debilius eſſe dextrū cornu noſtrorū, in quo Lithuani, Ruſsi, atq; Tartari, armis, equis & multitudine Polonis aliquanto inferiores, turmatim inſtructi erāt, cum aliquot alarū ſubſidijs maiorē in id impetū dedêre, eo cōſilio, ut eo pulſo, totis uirib. læuum cornu, in quo pertinacius Poloni dimicabant, adorirentur. Nec uanus omninò conatus hic fuit. Statim enim res noſtrorū in ea parte deteriore loco eſſe cœpit, Lithuanis atq; Tartaris ſenſim pedē referentibus:& ad extremum, cum ad unius iugeri ſpacium tamen utcunq; hoſtium impetū ſuſtinuiſſent, in fugā nequicquā reuocante Vitoudo effuſis. Nec ij ſiſti ullo modo potuêre: ſed perpeti fuga pleriq; in Lithuaniā contendentes, actum eſſe de uniuerſo exercitu renunciarunt. Soli Smolenſcij Ruſsi, qui ſub tribus ſignis in eodem cornu conſtiterant, fœditatē fugæ deteſtati, eximiæ uirtutis & fortitudinis laudem meruêre: & una turma penitùs deleta, duæ reliquæ cum Polonis in læuo cornu ſeſe coniunxêre. Alia ibi erat rerum facies: noſtri enim acerrimè dimicantes, uexillum regium, cuius ſignifer fuit Martinus Vrocimouicius, uexillifer Cracouienſis, ab hoſtibus deiectum, ſumma ui connixi recuperarunt. Ibiq; primùm inclinari cœpit hoſtilis acies. Inſtabāt noſtri perturbatis: & cōmodùm leni pluuia delapſa, puluis, qui lōgiorem aſpectum adimebat, reſederat. Affuêre quidem, ſed poſt tempus fermè, ij qui Lithuanos à dextro cornu pulſos longiùs perſecuti erant: & ni confuſi iam fuiſſent ſuorum ordines, reſtituiſſent proculdubio pugnā. Verùm ij quoq; & fatigati, & ſuorum peturbatione conſternati, & ſine ordinibus inuecti, nō diu Polonorum impetum ſuſtinuêre. Erat extremū agmē Cruciferorū ſub ſexdecim ſignis, quod nōdum prælij fortunam tentauerat, in quo Magiſter & primores Cruciferorum erant. Id ubi ſuorum fortunam cognouit, circumduci cœptum, ut ab latere noſtros inuaderet. Fortè in ea parte rex cum globo ſuo, & minori uexillo conſtiterat, euentum pugnæ expectans: ratusq; in ſe aciem illam dirigi, Sbigneū Oleſſniciū ſcribam in aciē ad ſuos miſit, ut cohortes aliquos

Signa Polonorum et Lithuanorum.

Gladij miſsi regi à Magiſtro.

Regis modeſtū reſponſum.

Rex exceſsit ex acie.

Lithuanorum fuga.

Vexillum regium recuperatum.

aliquot ſubſidiarias inde ſibi adduceret. Sed is reiectus à Nicolao Kelbaſſa gente Nalen-
cio,negante id fieri cōmodè poſſe,ne ſpeciem fugientiū exhiberent: & hoſtibus perculſis
quidē,ſed nō deuictis terga obijcerent:retulit,nullū in acie cuiuſquā imperiū exaudiri. Ibi

Rex non permiſſus pugnā inire.

rex cùm experiri nihilominus fortunā prælij cuperet,retentus eſt ab his,quorū fidei à toto
exercitu cōmendatus erat: & uexillum minus, ne ex eo ibi eſſe agnoſceretur, occultatum.
Interim Luſacius quidam Dipoldus Kikericius,miles ſtrenuus,totū corpus armis tectus,
ex hoſtili acie procurrens,regem & ipſum armis inſignē infeſta haſta petere uidebatur. In
eum & rex uiciſsim haſtā direxerat:ſed Sbigneus Oleſſnicius inermis,cum ſemifracta ha-
ſta præcurrens,ut uel ſuo periculo regiū periculū auerteret,ab latere uibrata haſta de equo
Dipoldum deiecit:deiectum rex haſta in frontem,reuoluta caſu caſside apertā, ferire ſatis
habuit:ſed regij ſatellites eum interfecerunt.Præclarum & memorabile nobilis adoleſcen
tis facinus:quod rex poſtea magnis donis & epiſcopa Cracouienſi remuneratus eſt, cum

Cruciferi uicti à Polonis.

ille ſacris initiari cogitās,baltheum militarem abnuiſſet. Iam noſtri totam hoſtilem aciem,
ſeu quæ initiò contra ſe conſtiterat,ſeu quæ actis in fugam Lithuanis poſteriùs acceſſerat,
ingenti ſtrage fractam profligarant, cùm illum fortè cuneum ſub ſexdecim ſignis procul
aſpexêre:& primùm quidem Lithuanos eſſe è fuga reuerſos credidêre: deinde cum error
Dobeslai Oleſsnicij opera & audacia diſcuſſus eſſet, ſigna in eum cuneum à noſtris illata
ſunt:& auctus is erat acceſsione non modica eorum,qui è profligata acie fuga eò delati e-
rant. Sed eadem ibi fortuna fuit,uicti hoſtes non maximo negocio. Cæſis enim primori-
bus,qui primi pugnā inierant,facilè reliqua multitudo, cùm nihil iam ſpei opiſq; uſquam

Caſtra capta.

cerneret,in fugam acta eſt. Fugientium terga noſtri prementes,eodem impetu caſtra iun-
ctis carris atq; curribus munita cœperūt:& plurimos ibi mortales, ira nihil penſi faciente,
contrucidarunt,ita ut inde torrens ſanguinis longiùs profluxiſſe memoret̄. Sed reuera ui-
num id fuit,ſanguine cæſorum tinctū. Nam cum noſtri captis caſtris ad prædam uerſi eſ-
ſent,& magnam uini copiam,ut in opulentis ac delicatis caſtris, reperiſſent, auidius eo ſe,
ut qui æſtu ac labore diuturno & uulneribus confecti impenſè ſitirent, iniurgitare cœpe-
rant. Quare,ne à continuanda uictoria retraherentur,neu immoderatiore potatione mor
bum cōtraherent,diſſectis regio iuſſu uaſis,uinum inter cæſorum corpora profluens,ſpe-
ciem ſanguinis præbuit. Neque uerò longiore fuga multi hoſtium euaſêre. Nam fugien-
tes quoquo uerſus noſtri perſecuti ad aliquot milliaria, partim ceciderūt, partim captiuos
abegerunt. Quodam autem loco paluſtri aliquot turmæ latitātes,armorū ſplendore pro-
ditæ,abiectis armis,pecudum in morem noſtris præ ſe agentibus,in caſtra compulſę ſunt:

Cæſorum & captiuorum numerus.

paucis,qui primùm reſiſtere auſi erant,interfectis. Cæſa feruntur hoſtium ea die quinqua-
ginta millia,in quibus Magiſter & cōmendatores,paucis exceptis,fuêre: capta ad quadra
ginta millia,ſigna militaria relata unum & quinquaginta. Nec id mirum cuiquam uideri
debet. Nam ad centum quadraginta millia hoſtium fuiſſe,autores habeo. Et ſanè omnis
ferè Germania tūc autoribus Cruciferis in exitium Polonorū cōſpirauerat. Sileſiorū item
& Slauorum,qui ad Oceanum Germanicum accolunt, duces, in cōſanguineorū ac pro-
genitorum ſuorum perniciem deuoti,armis Cruciferos uiriſq; iuuerūt. Ex his Conradus
Albus Oleſſnicenſis,& Cazimirus Scecinenſis,qui ſoli per ſe ipſi cum auxilijs affuerāt,ui-
ui capti:multi itē alij inſignes & illuſtres uiri:caſtra opulenta direpta. Ibi magna uis tæda-
rum ad incendia Poloniæ,magna catenarū ad uinciendos noſtros cōparatarum, malo do

D. Stanislaus Polonis dimicantibus adfuit.

minorum ſuorū reperta. Fertur autem à multis, ex utroq; exercitu per omne tempus præ-
lij conſpectus eſſe in aëre uir uenerandus, pontificali habitu, dimicātes noſtros cōfirmās,
hoſtibus uerò terrorem incutiens. Atq; is diuus Stanislaus epiſcopus Cracouienſis fuiſ-

Oſtentum.

ſe creditur. Quin & ea nocte,quæ prælium hoc præceſsit, oſtentum in cœlo circa lunam,
euentum prę̄lij portendens,multis teſtibus apparuiſſe memorant. Monachum enim cum
rege aliquandiu depugnaſſe: & ad extremum, monachum uictum,ac cœlo deturbatum
eſſe. Nec ſanè nouum & inuſitatum eſt, futuros maximarum rerum euentus oſtentis &
prodigijs quibuſdam, ſiue cœleſtium conuerſionum efficientia,ſiue ſanctiſsimarum men
tium,quos Angelos uocamus,ſiue impurorum dęmonum,caliginoſum hunc ac terrę ui-
cinum aërem incolentium miniſterio,non ſine diuino tamen nutu,ęditis ſignificari. Et af-

Iacubouius & Zulicius interfecti.

fuit ſanè Polonis non obſcurè diuinum numen in eo prælio. Nam præter Tartarorū,Ruſ-
ſorum,Lithuanorum ſtragem,quæ non parua fuit, de nobiliorib. Polonis per pauci ceci-
dêre:inter quos Iacubouius gente Roſeus,& Imbramus Zulicius gente Ceuinius, maxi-

Bohemorum receſſio.

mè inſignes fuêre. Nōnihil fortaſſe momēti ad uictoriā noſtris & Bohemi,Morauiq; mer-
cenarij,ſed imprudentes,attulêre. Nam ij cum uno uexillo,cuius ſignifer fuit Ioānes Zar-

nouius

nouius Bohemus, ſiue metu, ſiue auro Cruciferorum corrupti ſub initium pugnæ ſeceſſerant. Conſpicatus autem eos in ſylua Nicolaus Tramba procancellarius, cum ex acie iuſſu regis in caſtra cum cætera imbelli turba reuerteretur, accurrit ad eos: & grauiter obiurgatos, in aciem redire compulit, in ductorem ſuum Zarnouium culpam omnem referentes. Qui quidem ita deinceps infamis fuit apud omnes ob id factum, ut ne uxor quidem coniugali thoro eum dignaretur. Hi ergo reuertentes in aciem, ſpeciem noui exercitus hoſtibus præbuêre, terroremq́; addidêre. Dum aũt noſtri poſt uictoriã pertinacius hoſtes fugientes perſequuntur, rex cum impedimentis ſubſecutus, haud longè à loco prælij uerſus Marieburgũ fixit tentoria: & ad ueſperum ſuos cum ſpolijs & magna captiuorũ multitudine reuertentes, ingenti cum lætitia in caſtra recepit. Ibi defeſſa totius diei labore, æſtu & inedia corpora, cibo, potuq́; ac deinde ſomno curata ſunt: quo quidem factum eſt, ut complures ſaucij in loco certaminis neglecti, nocturni cœli, & pluuiæ pernoctis intẽperie afflicti extinguerentur. In ſequente die, ſacris in primis Deo ſolenni pompa peragendis, hymniſq́; iuſſu regis uacatum eſt. Hinc cæſorum funerib. cura impenſa: collectaq́; Magiſtri VIrici & principũ Cruciferorũ, inter quos comes Vendenſis erat, qui ita ut prędixerat, fortiſſime dimicans occubuerat, corpora, & curribus impoſita, Marieburgum tranſmiſſa ſunt à rege, mortem hoſtium ſimul & humanarũ rerũ uiciſsitudinẽ pijs ſuſpirijs & lachrymis ꝓſequente. Relata deinde ad regẽ capta ſigna, & captiui omnes exhibiti, ac ſecũdũ nationes diſtincti atq; deſcripti: ac cæteri quidem omnes ſponſione militari, ut ſe ad diem ſancti Martini Cracouiæ ſiſterent, à Sbigneo Marſalco, & Petro Saffranecio ſuccamerario Cracouienſi obligati, iuſſu regis domos dimiſsi ſunt, dato etiã pro cuiuſq; cõditione uiatico. Cazimirus uerò Scecinenſium, & Cõradus Oleſſnicenſium duces, Chriſtophorus Kerſdorffius Sileſius, Venceslaus Dunius Bohemus, & quicũq; erãt de Cruciferorũ ordine, in Poloniã miſsi, per arces aſſeruandi diſtributi ſunt. De duobus modò, Marquardo Saliſbachio cõmendatore Brandeburgenſi, & Sumbergio, nequicquã deprecante rege, à Vitoudo ſumptum ſupplicium: quòd ij in colloquio quodam prope Cauunum, matri eius probrum obieciſſent, & tunc captiui nihil de faſtu ſuo diminuiſſent.

Nicolaus Trãba.

Zarnouius Bohemus infamis.

Regis pietas, & humanitas.

Vitoudi ira.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS
POLONORVM, LIBER XVII.

DImiſſus autem in Poloniam ueredarius, cum nuncio uictoriæ & literis, ad archiepiſcopum, epiſcopos, ac præſides Academiæ, & ad ſenatum Cracouienſem à rege ſcriptis, celeriter cunctam Poloniam immenſa lætitia repleuit. Quamobrem ſolennes ſupplicationes apud omnia templa habitę, dieſq́; tam inſigni uictoria memorabilis, quo dimiſsio, ſiue diuiſio Apoſtolorum CHRISTI repræſentatur, inter feſtos relatus. Triduo uerò in iiſdẽ ſtatiuis noſtri manſere, non optimo conſilio, & contra ſententiam eorum, qui magnum in re militari uſum hab ebant: quibus placebat, continuari curſum uictoriæ, neque ullum recolligendi ſeſe ſpacium dari hoſtibus: ſi mox ad Marieburgũ eatur, aut pars modò exercitus integrior præmittatur, paruo negocio arcem eam capi poſſe. Ea uerò capta, omnes Cruciferorum munitiones in poteſtatem regis & Polonorum uenturas eſſe. Et ſanè ita eueniſſet: perpauci enim eam arcem aſſeruabant: atque ij uictis & ad internecionem cæſis ſuis inopes animi & conſilij, partim de deſerenda arce, partim de ditione cogitabant: donec tertio die Henrici Plauenij, Suecenſis commendatoris, qui ad præſidium eius oræ relictus, prælio non interfuerat, aduentu confirmati ſunt. Adduxit autem is quinque millia hominum, ex omni uicinia collecta. Porrò legati Sigiſmundi regis cum de clade Cruciferorum, & nece Magiſtri Marieburgi cognouiſſent, acceptis Gdani reliquis uiginti millibus florenorum, quæ ibi eis Magiſter annumerari iuſſerat, ad regem ſuum reuerſi ſunt. Acceperant noſtri, qui ad præſidium oræ Pomeranis finitimæ cum Matthia Vanſoſio, gente Toporo, palatino Caliſsienſi, & præfecto Naclenſi, relicti à rege erant, nonnihil incommodi à Michaële Cochmeiſtro, aduocato nouæ Marchiæ, tertio die ante Grunualdenſe prelium, cum in hoſticum populabundi excurriſſent: eiuſq́; rei culpa in præfecto hæſit, qui noſtris acriter cum hoſte obuio dimicantibus, primus fugam inijt: ſed percõmodè accidit, quod

Diuiſionis Apoſtolorum feſtus dies.

Poloni neſciuere uti uictoria.

Henricus Plauenius Marieburgum præſidio firmauit.

Matthias Vanſoſius pal. Caliſsienſis.

Hoenſteinum, Morangum, Preiſmarcũ & Zirgonum oppida in deditionem accepta.

de ea clade poſt uictoriam demùm in caſtris regijs cognitum eſt. Debilitaſſet enim proculdubio noſtrorum animos, ſi ante conflictum nunciata eſſet. Mouit deinde caſtra rex: & cum oppida quædam cum arcibus, nempe Hoenſteinum, Morangum, Preiſmarcum, Zirgonum in deditionem accepiſſet, repertamq́ copioſam ſuppellectilem Cruciferorum in milites diſtribuiſſet, ſeptimis demùm caſtris ad Marieburgum peruenit, & poſtridiè oppidum expugnauit: parumq́ abfuit, quin eodem impetu arcem quoq; caperet, noſtris refugientium è capto oppido terga prementib. Quoniam autem arx amplo & ſpacioſo ambitu eſt, ueriti hoſtes, ne ſi undiq; ea eodem tẽpore oppugnaretur, diducti & rarefacti pauci ſufficere defenſioni non poſſent: pontem quo Nogatus, qui Viſtulæ pars eſt, iungebatur, exuſſerunt, ut ab ea duntaxat parte, qua flumen arcẽ alluit, ſecuri eſſent. Arx deinde, diſtributo in terna caſtra exercitu, obſideri à noſtris cœpta: quorũ una Poloni in ſuperiore parte, altera Lithuani in inferiore, tertia uerò inter utroſq; interiecti ad meridiem Ruſsi & Podolij obtinebant: bombardiſq; in omnia diſtributis, & nonnullis etiam in templo oppidi, & alijs in ea parte ubi pons fuerat, trans flumen collocatis, undiq; quaſſata mœnia. Dum hæc ita apud Marieburgum geruntur, pleraq; omnis nobilitas Pruſsica, Culmenſis & Pomeranica, cum quatuor epiſcopis, Culmenſi, Varmienſi, Pomeſanienſi, & Zambienſi, ultrò in poteſtatẽ regis uenit: arces quoq; & oppida in deditionẽ accepta, in primis Gdanũ, Elbinga, Torunia, Chelma, Kynixberga, Suece, Gneua, Tyſciouũ ſiue Derſauia, Nouum, Brodnicia, Brandeburgum, Copriuunũ ſiue Engelsberga, Grabinum, Venceslauũ, Golubia, Grudentũ, Allenburgũ, Oſterroda, Nidborgum, Zaldouia, Scithnũ, Curetnicũ, Brathianum, Couale, Hamerſteinũ, Bythouia, Lemburgũ, Holandia, Piſcaria, Rogozinũ, Stuma, & Tucholia. Sed Elbingenſiũ maximè ſtudium in Ponos enituit: qui Vernerũ Tetingerum cõmendatorẽ ſuum, hominem dictis quàm factis, quẽadmodũ cõmemorauimus, ferociorẽ, ex arce, quò ſe ex prælio Gruneualdenſi turpi fuga receperat, eiecerunt, arcemq́ regi dediderũt. Eam uerò rex Ioannis Tarnouij palatini Cracouienſi fidei cõmendauit, repertaq; ibi centũ uaſa partim aurea, partim argentea, & bona fide ab eo miſſa accepit. Nobilitatem uerò oẽm & oppidanos, cùm in uerba ſua iuraſſent, ſuo ſibi iure utrumq; ordinẽ uiuere permiſit. Ex his uerò arcibus atq; oppidis Kynixbergã & Holandiam Vitoudo duci, Oſterrodam & Nidborgum Ioanni, Zaldouiã & Scithnum Zemouito, Maſouiorũ ducibus: Bythouiam uerò & Hamerſteinũ, itemq́ Sipelbeinum, Fridelandiã, & Balgenburgum, ac dimidium Slochouiæ, Boguſlao Stolpenſium duci conceſsit. Cõiunxerat quidẽ ſe Buguſlaus hic anno ſuperiori cũ Cruciferis, prioris pacti cũ rege oblitus: uerùm pari leuitate ijs deſertis, poſt pugnã Gruneualdẽſem ad regẽ in caſtra uenit, & in fide atq; cliẽtela eius, Polonorũq; ſe fore deinceps, ſuiſq; impẽdijs cõtra Cruciferos, et quẽuis aliũ hoſtẽ infra fines maioris Poloniæ, extra uerò regijs ſtipẽdijs perinde atq; alij cliẽtes militaturũ eſſe, ſolẽni iureiurãdo interpoſito, cõſignatoq; diplomate, ꝓmiſit. Vngaros modò excipiẽs, quatenus ij ab æquis cõditionib. pacis nõ abhorrerẽt. Ac de his omnib. etiã ſubditi ipſius Pomerani, pro ipſo fideiuſſerunt regi. His igitur legibus addixit ei rex ea, quæ modò recenſuimus. Quin & Cazimirum fratris eius filium dimiſit, cum ipſe Boguſlaus cum ſuis, eiuſq; ſubditis, de ſiſtẽdo eo quò rex iuberet, fideiuſsiſſet. Cæteras uerò arces inter proceres & equites Polonos, ne Bohemis quidem præteritis, pro meritis cuiuſque diſtribuit. Ciuitati uerò Gdanenſi dimidium omnium emolumentorum molæ farinariæ, agrumq́ unius milliarij ſpacio circum urbem: exceptis eccleſiaſticis & priuatorum hominum proprijs bonis, & pratis ad arcem pertinentibus: aliaſq; item certas uillas, & liberã in mari piſcaturam per duo milliaria in parte orientali portus, deniq; parœciæ primariæ, ſcholęq;, & campanaturarum, ut uocant, patrocinium donauit. Reliquæ erãt arces Radinenſis, Gdanenſis, Plochouia, Suecenſis, Brandeburgenſis, Balga, Ragneta, & Troipeda ſiue Memela, quæ hoſtium præſidijs tenebantur. Ex his Gdanenſis, ne quid aduerſi à noſtris pateretur pacto, de ditione cum primùm Marieburgo rex potitus eſſet, facienda, ſeſe liberauit. Dum autem continuatur Marieburgi obſidio, quadam die obſeſsi, cùm negligentiùs ſtationes à noſtris ſeruari animaduertiſſent, cum impetu erupẽre: ſed mox concurrentibus noſtris, non ſine ſtrage in arcem compulſi ſunt, quos noſtri temerè prouecti, uſque ad murum arcis perſecuti ſunt. Erat is ab ea parte ictu bombardarum labefactus: itaque facilè eum hoſtes, in noſtros incautius ſuccedentes impulerunt, eaq; ruina non paucos oppreſſerunt. Fuerunt in ea ſtatione ij, qui ſub Dobeslai Oleſſnicij, Cmithæ Viſnicij, & Gryphium uexillis militabant. Petijt deinde, & impetrauit Henricus Plauenius à rege colloquiũ: aduenienſq; in caſtra cum fratre & paucis Bohemis atq; Sileſijs ſupplicis habitu,

Pruſsia ferè omnis in deditionem accepta.

Elbingenſium ſtudium erga Polonos.

Boguſlaus Pomeranorum Stolpenſium dux cum ſuis iurat in uerba regis Polonorum.

Gdanenſi ciuitati donata à rege.

Incommodum apud Marieburgum à Polonis acceptũ.

habitu,ita apud regem uerba feciſſe perhibet. Deuicti abs te rex maximè grauiſsimo prelio,& ad extremũ ferè deleti,nihil eſt qd' uel tua uictricia arma incuſemus,uel fortunæ ſuc cenſeamus:penes nos ipſos huius cladis atq; omnium malorum, quæ cumulatè nunc in nos inundarũt,culpa eſt. Nos iniuſtè tua appetiuimus,atq; diuexauimus:nos ſtultè manſuetudinem & patientiam tuam contempſimus: nos deniq; te grauiter læſum,& tamen æquiſsimas pacis leges ferentem,ſuperbè aſpernati ſumus. Itaq; iuſta diuini numinis uindicta abs te,tuoq; inuicto exercitu perculſi & afflicti ſumus. Sed iam ſatis abundè pœnarum tibi Deoq; ultori dedimus,non modò exercitibus noſtris ad internecionem deletis, uerùm etiam ducibus & authoribus horum malorum extinctis. Iam agnito errore & culpa noſtra,exiguæ miſerorũ Cruciferorũ reliquiæ ad tuam clementiam cõfugimus, ne ad extremũ nos excindas. Eiuſdem eſt uirtutis,rex inclyte, Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos,nouimus te Chriſtianum principẽ eſſe:& clementię magis atq; bonitatis,ꝙ fortitudinis laudem expetere. Quanquam,quæ fortitudinis laus eſſe poteſt, ſi proſtratos atq; iacentes proteras? Ne leones quidem, atq; urſi,id facere dicuntur. Quid tibi ſeu commodi,ſeu uoluptatis noſtrum afferet excidium? Multa,fateor,in te,tuoſq; Lithuanos atq; Polonos peccauimus. Verùm quo maior eſt culpa noſtra, hoc illuſtrior erit clementia tua. Neque nos tamen tibi omnem uictoriæ fructum eripimus,neq; incolumitatem impudẽter petimus. Pomeraniam, Culmenſem & Michalouienſem tractum, & ſi quid aliud de Polonis ſiue bello,ſiue qua alia ratione quæſiuimus & uſurpauimus,tibi ut habeas ꝑ nos licebit. Pruſsiam modò,quam olim noſtri maiores, dum Mazouiam atq; Poloniã,illo p̄mio inuitati defendunt,iuſtis armis & ſanguine ſuo barbaris eripuêre, nobis concedas,ꝑ te ſalutarem CHRISTI IESV mortem,& ſanctiſsimæ matris eius Mariæ nomẽ, ſub cuius ſignis militamus,petimus & obſecramus. Maiori tibi,tuiſq; Polonis & Lithuanis uſui poſthac fuerimus in extremo illo terræ angulo relicti, quàm ex hiſce ſedibus noſtris penitùs eiecti & exterminati.

Plauenij oratio ad regem.

Conſultatio Polonorum.

Variè hæc oratio Plauenij à conſilio regio excepta eſt. Flexerat enim nonnullos ad miſericordiam,humanitatis atq; religionis intuitu,& ipſa ęqtate conditionum atq; poſtulatorum,perpendentes ſecum fortunæ inconſtantiam, & rerũ humanarũ uarietatẽ:alij uerò ſecundis rebus elati,præſentiſq; fortunæ curſum proprium ac perpetuum ſibi pollicentes,præſertim, ꝙ innata genti Teuthonicæ ſiue magnitudo animi,ſiue ſuperbia uериſimile faciebat,nõ niſi ab extrema deſperatione tam demiſſam atq; ſupplicem orationem profectam eſſe,incumbendum eſſe perculſis,extirpandumq; penitùs ex illis oris germen improbum & inſatiabile:ne,quæ tunc neceſsitate cõcederet, mox reſumptis uiribus per uim atq; fraudem uſitatam repeteret. Et uidebatur Marieburgum, ubi tunc ſumma rerum erat,diurnam obſidionem tolerare non poſſe. Vicitq; hæc in ſenatu ſententia: in quam Sbigneus Brezius Marſalcus Plauenio reſpõdere à rege iuſſus,accipere eum à uictore conditiones pacis,non ipſum domo afferre, debuiſſe,dixit:aut ſi afferret,non ea ſanè uictoribus eum concedere oportere,quæ ipſorũ & olim fuiſſent,& nũc denuò iure belli atq; deditione facta eſſent:Marieburgum potiùs,& quæ alia in poteſtate ſua haberet,dederet,ac tunc demum clementiam uictoris imploraret.

Plauenij reſponſum magnanimum.

Offenſus hoc reſponſo Plauenius,cum aliud inſtanti non redderet:At ego, inq̃t, æquiſsimas uobis & ultrò expetẽdas conditiones attuliſſe me arbitrabar: ſed quando aliter uobis & regi ueſtro uidetur,Marieburgum cæteraſq; munitiones,quas adhuc retinemus Cruciferi prius quã ego dedam,extrema quæq; experiar:& reſpiciet iam nos, uti ſpero, deinceps magis propitius Deus,quandoquidem iram & offenſionẽ eius, ruptione fœderis, & ſuperbia noſtra contractam,partim ſupplicijs noſtris, & mortibus eorũ,qui in hoc bello ceciderunt, partim tam demiſſa & ſupplici hac petitione noſtra ſatis,ut opinor,expiauimus. Et cũ his dictis, multa Deum rerũ omnium arbitrum & inſpectorem teſtatus, in arcem ſe recepit.

Fortunæ Polonorum mutata.

Neque irritæ fortaſsis eæ Plauenij preces Deo acciderunt. Nam ex eo tempore minus ꝓſperè noſtris res eſſe,retroq; relabi cœpêre. Paucis diebus,quibus hęc acta ſunt,ſtatio Velunenſium pulſa,bombardæ deiectæ,& alia quædam parua incõmoda accepta. Nec multo pòſt Hermannus Liuonienſium Cruciferorum Magiſter,clàm cum quingentis militibus in Pruſsiam aduenit,occaſionem bene gerendæ rei captans:qua quidẽ nõ difficulter per fraudẽ potitus eſt. Nã ut rex de aduentu eius cognouit, Vitoudum cũ ſuis, & cũ duodecim uexillis Polonorum contra eum miſit. In quem cum Vitoudus apud Paſſariam amnem ultra Holandiam oppidum impetum facere uellet,ille ab armis ad dolos conuerſus,colloquio Vitoudi ſecretò impetrato,perſuaſit ei,ut ſuam potiùs, quàm Polonorum rem ageret: ac Samagitarum,Sudorumq; oras pactis ſecum & cum Cruciferis initis ſibi

Hermanni Magiſtri callidum conſiliũ.

ſibi pacaret atq; ſtabiliret. Itaq; eo authore Hermannus cætera manu apud Balgã & Brandeburgum relicta, cum quinquaginta equitibus ad regem in caſtra, atq; inde permittente rege in arcem obſeſſam, quaſi ſequeſter deditionis, uel arbiter pacis peruenit: Plauenium & obſeſſos confirmauit, cum eos de uoluntate Vitoudi certiores feciſſet: ac de ratione ꝓſequendi, ſi opus ſit, belli, & amiſſa recuperandi, cum eis conſtituiſſet. Quibus peractis, pace infecta diſceſsit. Inde iam auctus animo Plauenius, nullam facere pacis mētionem: à noſtris uerò factam ita accipere, ut quas ipſe prius conditiones tulerat, abnueret.

Vitoudus è caſtris diſceſsit.

Vitoudus uerò, & ipſe miſsionem à rege flagitabat, & illum ad ſoluendam cœptam obſidionē inducebat: uerùm hoc tamen nō perſuaſit, illud partim precibus, partim odio, multa cauſificando, poſt natalem demùm ſanctiſsimæ Mariæ impetrauit. Mox & Mazouiorum duces indulgente rege diſceſſere. Interim dum hæc ita fiunt, parœcus Gdanenſis, ſenex admodum, quaſi moleſtias obſidionis diutius tolerare non poſſet, ex arce Marieburgenſi noſtris permittentibus, & nihil fraudis ſubeſſe ſuſpicantibus, ætatiq; & ſacerdotio honorem habentibus exceſsit, & inter ſupellectilem ſuam triginta millia aureorum numûm

Aurei nobiles ſiue duplices.

duplicium, ſiue nobilium, ut uulgò uocantur, ab Henrico Plauenio accepta ſecum exportauit: & inter Gdanenſem, Slochouienſem, & Suecenſem commendatores, ut ij mercenarium militem inde conducerent, diſtribuit. Sed lentius id erat, quàm ut ſuſtineri poſſet tã diu obſidio: quæ difficilis iam atq; moleſta eſſe Bohemis mercenarijs, propter frumēti penuriam dyſenteria uulgò afflictis, incipiebat. Itaq; ij priuato cōſilio per Ioannem Socolũ, Bohemum & ipſum, in caſtris regijs militantem, de ꝓdenda arce cũ rege cōſtituerunt, incolumitatem & quadraginta millia florenorum pacti. Sed re ad ſenatum relata, turpe uiſum noſtris, auro & proditione hoſtilium munitionum potiri uictores dudum, & ferrum in manibus habentes. Ita reiecti Bohemi. Falſo deinde rumore in caſtris regijs percrebuit, Sigiſmundum Cęſarem cum ualido exercitu in Poloniam inuaſiſſe: quo commoti noſtri miſsionem à rege flagitabant: & ſuadebant id regi complures proceres, in primis autem

Andreæ Tencennij conſilium.

Andreas Tencinius caſtellanus Voinicienſis, non ferens pulchræ & iuuenculæ uxoris, quemadmodum Dlugoſſus memorat, deſiderium. At uerò primores nobilitatis ciuitatumq; Pruſsicarum & Pomeranicarum, quæ poſt uictoriam Gruneualdenſem ad regem defecerant, ſedulò diſſuadebãt, ac ne præcipuum illius uictoriæ fructum Marieburgi expugnationem omitteret, orabant. Ni faceret, omnia mox rurſus Cruciferorum fore, quæ in poteſtatem eius dudum ueniſſent: excuſantiq; regi inopiam pecuniæ in ſtipendiũ, ſuadebant ut tributũ ſibi imperaret. Cùm ille in nouo imperio, nouis dediticiis oneri eſſe nollet, fuere qui ſuaderent, ut arces atq; oppida earum regionum mercenarijs militibus debiti ſtipendij nomine pignori daret. Ne id quidem probauit, ueritus ne milites illi ciuibus graues eſſent: neu qua ſiue ab his, ſiue ab illis proditio fieret. Itaq; repudiatis ſalutaribus

Nicolai Trambæ conſilia.

conſilijs, quorum author præcipuus erat Nicolaus Tramba procancellarius, non modò uerbis, ſed etiam lachrymis ſuadens, nequaquam cœpto deſiſtēdum eſſe, ad tertiũdecimũ Calendas Octobris incenſis ſtatiuis, & mediocri aulicorum comitum præſidio, cum Andrea Brochocio Stumi ad infeſtandam orã Marieburgēſem relicto, ab obſidione diſceſſũ eſt. Iucundũ id fuit ſpectaculũ obſeſsis: qui eò iam inopiæ redacti fuerãt, ut uix pauculos dies Henricus Plauenius ab eis impetrauerit, ne ſeſe, arcemq; regi dederent: quòd diceret, exploratum ſe habere, ſoluturos eſſe obſidionem Polonos. Ni faceret ante quintumdecimum diem, tunc demum milites arbitratu ſuo arcem dederent. Quò minus autem lætus diſceſſus ille, diſcedentibus noſtris eſſet, non maxima res effecit: nempe quòd equus regius, qui dudum alacriter hinniens, terramq; ſcalpens ungula adſtiterat, dum rex eum abiturus conſcendit, ſubitò exanimatus concidit. Quæ res mali ominis uulgò eſt habita. Diſcedens autem rex, Radinum arcem permunitam, in qua obſidenda & oppugnanda pars exercitus à prælio Gruneualdenſi fruſtra tempus triuerat, in deditionem accepit: cũ iam eam milites facto impetu, portaq; effracta ferè cœpiſſent. Quindecim ibi Cruciferi inſignes reperti, & in Poloniam captiui abducti ſunt: reliqua multitudo nihil aduerſi paſſa, arx Ioannis Socoli Bohemi fidei commendata. Eoq; mox Toruniæ, quò regem ſecutus erat, ueneno à ciue quodam Torunenſi extincto, Dobeſlao Puchalæ & Alberto Malſcio pariter rex curam eius mandauit.

Socoli liberi regis impendijs educati.

Socoli uerò paruos filios, propter merita patris, honeſtè & liberaliter educari Cracouiæ iuſsit. Non ceſſabat interim Henricus Plauenius, qui iam Magiſter Cruciferorum factus erat: ſed undiq; contrahebat exercitum, acceptis mutuò in ſtipendium centum millibus florenorum à ciuitate Gdanenſi, quæ iam rurſus in fidem eius inclinauerat: totidemq;, & inſuper quindecim millibus à Venceſlao rege

Bohemorum,cum ei bona Chomentouienſia, quæ ordo Cruciferorum in Bohemia ha-
bebat,hypothecæ nomine tradidiſſet.Et quæ prima manus è uicinioribus oris conuene-
rat,ea Michaële Cochmeiſtro aduocato nouæ Marchiæ duce,Tucholiam arcem obſedit, *Tucholia arx obſeſſa à Cruciferis.*
nam oppidani primo aduentu hoſtium,deditionem fecerunt. Neſſouiæ tunc rex erat, cũ
hæc ad eum perlata ſunt.Neq; is expediebat, quomodo cùm his, tum alijs ſuis, qui ſimilẽ
fortunam ab hoſtibus expectabant,ſuccurreret, uaſtationemq; ditionis ſuæ prohiberet.
Centum modò uel paulò plures haſtatos de aulico ſuo comitatu, & ipſos neceſſariã miſ-
ſionem flagitantes,prece,precioq; adduxit,ut cum ſuis quiſq; miniſtris, quibus merebat,
Tucholiam præſidij cauſa proficiſcerentur:quibus Petrus Mieziuecius, gente Staricoui- *Petrus Miezi-uecius.*
us,magiſter militiæ præfectus eſt,opportunè autem Sendiuoius Oſtrorogius palatinus
Poznanienſis, & Dobrogoſtius Samotulius caſtellanus,cum ſuis cohortibus & nonnul
lis maioribus Polonis,& Martinus Labiſsinius palatinus Breſtenſis,cum his ſeſe coniun-
xêre. Atq; hæc manus omnis, ſeu quòd aditu Tucholiæ interclusa eſſet,ſeu qua alia de
cauſa Coronouiæ (quod oppidum neque arte, neque natura munitum, haud longè ab-
eſt à Tucholia) ſubſtitit. Cuiauienſem uerò atq; Dobrinenſem nobilitatem rex Brodni-
ciæ,Breſte,Ripini & Nacli in præſidijs eſſe iuſsit,ad tuendas eas munitiones, arcendasq;
hoſtium excurſiones.Ipſe Inouuladislauiæ cum exiguo comitatu manſit: & quidem da-
mnans conſilium ſuum de ſoluta obſidione Marieburgi,dimiſſoq; exercitu, cum alia ſu-
per alia aduerſa ipſi renunciarentur. Nam & Oſterroda, Nideborgum & Zaldouia
arces, per eos dies ab hoſtibus receptæ ſunt: & Stanislaus Charbinouius Sulimæus, ac *Charbinouius & Nicolaus Synoues.*
Nicolaus Synoues Stariconius,cum de præſidio Coronouienſi deceſsiſſent, aduenien-
tes perterruerant regem, quòd dicerent præſidium in magno eſſe periculo, ſiue ut hone-
ſtam cauſam turpi facto ſuo prætexerent, ſiue ut eius conſilium opemqúe implorarent.
Erant enim in propinquo iam ſatis magnæ uires hoſtium,cum Michaële Cochmeiſtro.
Atq; ij quidem,ut de aduentu & paucitate noſtrorum cognouerunt, paucis ad obſidio-
nem Tucholiæ relictis,raptim tanquam ad certam prædam Coronouiam contenderũt,
ut noſtros nec opinantes opprimerent. Et ſanè aſpirare initio conatibus eorum fortuna
uiſa,tamen non ad extremum uſq; reſpondit.Etenim cũ exploratores Polonos incautius
progreſſos excœpiſſent,& ex his,callidè & conſtanter omnia eleuantibus, exiguã modò
ꝑmiſcuæ & impitæ multitudinis manũ Coronouiæ coaceruatã eſſe didiciſſent, contem-
ptim,turbatisq; ordinibus ex eqs delapſi,latrocinantium in morẽ,impetum fecêre in op-
pidum.Noſtri ubi adeſſe hoſtem ſenſêre,& fortè tunc prandebant, tumultuariè correptis
armis ad monaſteriũ in crepidine mõtis ſupra Berdã amnẽ ſitũ,intrepidè ſeſe recollegêre, *Berda fl.*
celeriterq; aciem inſtruxêre.Qđ cum præter expectationem hoſtibus accidiſſet, curricu-
lo ij ſeſe ad equos ſuos recepêre,atq; his conſcenſis retroceſſêre:idq; ſiue re inopinata per-
culſi,ſiue certo conſilio,ut equites noſtros à peditum auxilio longiùs abducerent. Nec
ſanè impigrè Poloni equites pugnæ auidi,recedentibus inſtitêre, audacius adequitãdo,
iaculando,& cominus etiam feriendo,remorantes agmen,donec pedites cõſequerentur.
Vbi ad Lancicum,qui pagus monachorum Coronouienſium eſt, uno ab oppido millia-
rio,non ſine multis hoſtium uulneribus peruentũ eſt, ſubſtitêre Teuthones in colle quo-
dam editiori,& ordines inſtruxêre.Ne Poloni quidem pugnandi moram fecêre. Erant
eñ utrinq; milites & numero,& uirtute,& ſcientia rei militaris ferè pares. Sed erat aſcen-
ſus ad hoſtem ab ea parte qua Poloni conſtiterant,arduus atq; difficilis. Itaq; ne ſimul cũ
hoſte & cum iniquitate loci dimicarent,circumuecti, leniori & accliuiori aſcenſu aciẽ ad-
uerſus collem erexerunt.Prius uerò quàm ſigna canerent, Conradus Nemcius Sileſius,
de cohorte regis Sigiſmundi ex hoſtili agmine eques,in medium procurrit, aliquẽ de Po
lonis ad ſingulare certamẽ prouocãs.Incunctanter ſeſe ipſi Ioannes Scicius, gente Doli-
uius,obtulit.Concurſum infeſtis haſtis:uictus atq; captus à Polono Sileſius: non leue de
euentu uniuerſi prælij omen atq; præiudicium ſuis uterq; attulit. Confeſtimq; ſublato u-
trinque clamore ſigna collata.Aliquamdiu pugna dubia fuit,nemine ex eo loco, quo pri
mùm conſtiterat,referente pedem.Itaq; defatigatis militibus, quaſi ex compoſito pugna
utrinque intermiſſa, diuerſi paulum retrocedunt, ſaucios ſummouent, uulnera alligant, *Pugnæ intermiſsio ſemel atq; iterum.*
commutant captiuos,ſudorem ſibi,equisq; ocioſè abſtergunt.Quin & pocula inter ſe mi
ſiſſe memorantur,ita ut colludentium, non infeſtis odijs concurrentium agmina uideri
potuerint.Vbi aliquantiſper reſpiratum eſt,ſigno dato redintegrant prælium,non mino-
re quàm prius pertinacia.Vulnerãtur & cadunt utrinque multi: nec tamen in alterutram
partem inclinat uictoria. Rurſus ergo conſenſu quodam mutuo ceſſatur, & reſpiratur.

Refocillatisq́;,ſicut prius,uiribus, tertiò cõcurritur,obſtinatis utrinq; uel ad uincendum, uel ad moriendum animis.Ibi Ioannes Oſtrouicius,cognomento Naſsianus, gente Toporus,adacto equo uexilliferum hoſtilem obtruncat: uexillumq́;, quo uno totus eorum exercitus (itidem atq; noſter) utebatur,abripit. Qua re tandem hoſtium acies perturbari, ac deteriore loco eſſe cœpit.Inſtitêre noſtri acrius trepidantibus. Ibi uerò illi,metu pudorem ſuperante,auerſi fugam capeſſunt. Premunt fugientium terga noſtri: nox tandem perſequendi finem fecit. Cæſa feruntur eo prælio hoſtium ad octo millia,captorum numerus non memoratur: non exiguus tamen fuit. Inſignior hæc uictoria ſuperiore illa Gruneualdenſi habita eſt, propterea quòd maiore contentione & labore parta eſt: & quòd ita ea uires atque animi Cruciferorum fracti ſunt,ut per multos annos poſteà nunquam auderent rem uniuerſæ dimicationi committere. Parta eſt autem,decima die Octobris. Sequenti die ſpolia à noſtris lecta,humatiq́; qui ceciderant.Deinde motis caſtris,Bydgoſtiæ prædam inter ſe partiti,Inouuladislauiam ad regem, cum longo captiuorum ordine peruenêre. Ibi omnibus à rege gratiæ actæ: compluribus,quorum illuſtriora merita eſſe conſtabat, perampla munera data ſunt,captiuis uerò lautè inſtructa cœna: qua peracta, ſermonem apud eos rex de Cruciferorum ſuperbia & iniuſticia, ac de ſua manſuetudine & æquitate habuit: illosqúe, quòd iniquiori cauſæ fauiſſent, clementer obiurgauit. Deinde benignè conſolatos, & militari ſponſione, ut ſeſe certo loco ad præſtitutam diem ſiſterent, obligatos omnes dimiſit: excepto Michaële Cochmeiſtro duce exercitus, quem aliquamdiu poſtea in arce Chencinenſi in uinculis habuit. Nihil tamen conſternati animis ex ea clade ij, qui ad obſidionem Tucholiæ relicti erant, dolo etiam locum ex ea inuenêre.Subornatis enim transfugis Polonis, & qui inter ipſos Polonicæ linguæ gnari erant,& pro captiuis eos oſtentantes, magna ſtrage ſe deuiciſſe noſtros apud Coronouiam illis teſtificantibus mentiti, perſuaſerunt Ioanni Broglouio præfecto arcis atque præſidij,ut arcem ſibi dederet.Augebatur autem in dies Cruciferorum exercitus nouo milite mercenario, & à Tucholia in Poloniam excurſionem facturus eſſe uidebatur.Id ne accideret,celeri conſilio prouidendum ſibi, eſſe rex Vuladislaus exiſtimauit.Quocirca nouam expeditionem toti Poloniæ,excepra ea quæ minoris nomine cenſetur,atque Ruſsia,indixit.Nec ſegniter ea manus Bydgoſtiam, ut à rege imperatũ erat, conuenit.Inde porrò eam cum cohorte regia coadunatam Petrus Saffranecius ſuccamerarius Cracouienſis,ſub ſignis duodecim ad Tucholiam duxit. Præmiſsisqúe ſexcentis baliſtarijs, qui prædas agendo, uaſtandoqúe ſubiectam Tucholiæ oram, hoſtem elicerent,ipſe cum reliquo exercitu opportuno loco in inſidijs ſubſtitit. Simulatq; conſpexêre equitatum Polonicum per agros palantem hoſtes,contẽpta eius paucitate, cũ ꝑtinacius eum fugam ſimulantẽ inſecuti eſſent,in paratas inſidias pręcipitati ſunt.Quas cũ maturè animaduertiſſent,pedem retulêre.Ibi noſtri tardius,quàm res poſtularat ſigno dato,pauciores aduerſus plures coorti ex inſidijs,uſq; ad portas oppidi fugientes perſecuti ſunt: & quoniam agilioribus equis utebãtur,multos ex illis partim interfecêre,partim uiuos cœpêre:& caſtris hoſtium,quæ ante oppidum poſita erãt,uacuis potiti ſunt. Non pauci oppido,ne noſtri ſimul erumperent,excluſi,inconſideratè in undas ſeſe præcipitantes,merſi ſunt.Fuêre inter captiuos inſignes quinq; ductores ordinũ, tres Bohemi, unus Sileſius, & unus Luſacius.Porrò Ioannes dux Monſterbergẽſis,& Ebrardus epiſcopus Vircebur genſis,qui & ipſi uoluntarij in Caſtris Cruciferorum militabant,fuga euaſerunt. Quod ſi maturius noſtri ex inſidijs conſurrexiſſent,creditum eſt, & oppido,& arce eos potiri potuiſſe.Sed ſiue imperitia,ſiue inſidias, & ipſe metuens Saffranecius, tardius ſignum dederat.His ad uiceſimamoctauam diem Octobris geſtis,captiuisq́; ad regem miſsis, exercitus omnis,præter aulicam cohortem,mox iniuſſu regio domos dilapſus eſt, propter tempus anni cuius rei magis,quàm bello gerendo commodum. Captiuos rex, accepta ab eis,itidem atque ab alijs prius,ſponſione,dimiſit.His uerò cladibus permotus Plauenius Magiſter Cruciferorum, non auſus denuò fortunam aduerſus regem tentare, in interiorem Ruſsiam reliquias profligati exercitus deduxit: & Stumam arcem aliquamdiu obſeſſam, in deditionem accepit: noſtris, qui in præſidio eius arcis erant, propter incendium turris, in qua tormenta & pulueres bellici fuerant, longiorem obſidionem ferre non ualentibus, & ut ſibi ſaluis rebus ſuis abire liceret,pactis. Eam deditionem Morangi quoque deditio ſecuta eſt.Inde ad Radinum caſtra mota, circumſeſſaqúe ea arx ſex ſeptimanis.Sed cum in ſpem Toruniæ,Gdaniq́; in deditionem accipiendi Magiſter ueniſſet,ſoluta obſidione,ſaucijsq́; quorum non exiguus erat numerus,cum præſidio in oppi-

Cruciferi uincuntur à Polonis.

Michael Cochmeiſter captus.

Nona expeditio in Pruſſiam.

Cruciferi rurſus profligati à Polonis.

Stuma per deditionem recepta à Cruciferis.

do Radino relictis, ad recipiendas eas urbes profectus eſt. Quo diſcedente Poloni accitis celeriter his qui erant in præſidio Brodniciæ, impetum fecêre in oppidum. Expugnatūq; paruo negocio, diripuêre & incendêre. Non parum aūt & ibi noſtros fortuna iuuit. Erat in porta oppidi, quæ ad arcem ſpectat, ſita bombarda, maxima: ea, cum hoſtes conferti aperta porta in noſtros fortè erupiſſent, à ſacerdote quodam temerè incenſa, non modicam in ſuis ſtragem edidit, de noſtris tres modò extinxit. Quo factum eſt, ut illi perculſi, doluma; ſubeſſe rati, abiectis armis uiui ferè in poteſtatem noſtrorum uenirent: temperatumq; eſt à cæde ſupplicum. Porrò Torunenſes & Gdanenſes aduentante Magiſtro cum exercitu, miſerunt ad regem, ut ſibi celeriter opem ferret, quòd ipſi per ſe oppida ſua defendere non poſſent. Sed cum præter opinionem eorum accidiſſet, ut rex tempori ſe illis affuturum eſſe promitteret, nec mora eò contenderet, rurſus ei legationem obuiam miſêre Gneuucouiam, ſe iam neceſsitate adactos, deditionem cum Magiſtro pactos eſſe. Itaq; rex dimiſsis contra ſententiam multorum legatis ſaluis, quod diceret teſtatum ſe cunctis facere uelle, non ſuam illis, ſed ſibi illorum fidem defuiſſe, Inouuladislauiā ſe recepit. Magiſter acceptis in deditionem Torunia & Gdano oppidis, arcem Torunenſem nequicq; oppugnauit. Nam ea ſtrenuè à præſidio regio defenſa eſt. Rex Gneznam ad ſepulchrum diui Adalberti, & Poznaniam ad ædē ſanctiſsimi corporis Chriſti, uotorum quæ ante prælium Gruneualdenſe nuncuparat, exoluendorum cauſa profectus, equeſtrem ordinem totius illius tractus denuò ad expeditionem in Pomeraniam exciuit: eaq; manus, ductu Sendiuoij Oſtrorogij palatini Poznanienſis, Nouum oppidum ui cœpit, & exuſſit: Pomeraniamq; omnē, omiſſa arcium & oppidorum oppugnatione, longè, lateq; ferro & igni uaſtauit. Dum hæc ita geruntur in Pruſsia & Pomerania, interea Sigiſmundus rex Vngarorum, ut Vuladislaū à Crucifero bello auerteret, promiſsisq;, ob quæ quadraginta millia florenorum à Cruciferis acceperat, ſatisfaceret, Sciborium Tranſyluaniēſem palatinum cum duodecim uexillis Bohemorum, Morauorum, & Auſtriorum (nam Vngari fœdera ſibi, cum Polonis conſtare cauſificati ſunt) miſit ad uaſtandam Poloniā: cum iam noſtri, qui ad præſidium eius oræ relicti à rege erant, hyeme ingruēte domos dilapſi eſſent. Sed celeriter tamen, ij ad primum nuncium concurrentes, hoſtem præda ex agro Sandecenſi capta grauem, abeuntem perſecuti ſunt: & non procul à Barteſa ſiue Bardeouia adepti, magnoq; impetu adorti profligarunt. Maior pars hoſtilis exercitus, uel cæſa, uel capta à longè paucioribus noſtris. Quanquam ne noſtris quidem incruēta fuit uictoria. Iamq; ad fugam ſpectare cœperant, niſi Bohunek, Caſpar, & Dalibor, ductores ordinum, fugam inhibuiſſent, præliumq; reſtituiſſent. Fuerunt autem clari maximè in Polonico exercitu, Sciborius Agrienſis epiſcopus cum fratre, exules Vngari, Spitco Iaroslauius, Ioannes Scecocinius caſtellanus Lublinenſis, & Ioannes Valachus Chmelicius. Et uaſtauit ea manus deinceps repetitis excurſionib. finitimā Polonis Vngariā. Hæc de nouo ex Vngaria illato bello, ubi ad regē Inouuladislauiam reuerſum plata ſunt, ueritus ne quo grauiori incōmodo Sigiſmūdus Poloniā ſe abſente afficeret: ſimul aūt q̄ permoleſta & pdifficilis erat uiris, eqsq; hyberna militia, mittit ad Magiſtrū de inducijs. Cōſtituta colloquio dies Racianzi ad octauā diē Decēbris. Interea uerò noſtri penultima Nouēbris memorabili rurſus uictoria de Liuonijs potiti ſunt. Hermannus Magiſter Liuonienſium Cruciferorū, ualidū exercitū è Germania & Bohemia in Pruſsiam adduxerat, eoq; apud Golubū relicto, ipſe cū paucis eqtib. Marieburgū, ut de ratione belli cū Pruſsienſib. Cruciferis cōſultaret, pfectus erat. Id cū cōperiſſent noſtri, qui Ripini & Bobrouunicis in pręſidijs erāt, auſi facinus audax, ductore Dobeslao Puchala gente Venauio, ad hoſtē uiris, armisq; longè ſuperiorem contendêre: inſidijsq; apto loco diſpoſitis, pauci per agros palantes, & prædas agentes, ſub Golubo ſeſe oſtendêre. Quos hoſtes correptis armis auidius perſecuti, locum inſidiarum incautè præteruecti ſunt: ibi conſurgens Puchala, cū toto agmine à tergo eos adortus, perterritos & incompoſitè fugientes uſq; ad oppidum inſecutus eſt. Oppidani, ubi id animaduertêre, ueriti ne patentibus portis noſtri permixti ſuis fugientibus pariter in oppidum irrūmperent, portas clauſerūt. Ita excluſi oppido hoſtes, cùm cæderentur paſsim in medio, proiectis armis ſupplices noſtris ſeſe dediderunt: & quadruplo maior numerus captiuorum, quàm eorum qui eos cœperant, fuiſſe proditur: uerùm illi re inopinata perculſi, alium longè maiorem exercitum noſtrorum in ſyluis latuiſſe crediderant. Ripinum tandem captiui cum appulſi eſſent, ingenti cum dolore ac pudore errorem ſuum cognouerunt. Inde porrò Breſte ad regem tranſmiſsi, ſub militari ſponſione omnes dimiſsi ſunt: Curouienſibus modò, quòd fidei tenaces non

Radinum oppidum receptum, & incenſum à Polonis.

Torunenſis arx defenſa.

Vngari noluerunt arma ſumere cum rege ſuo contra Polonos.

Vngariæ fines uaſtati à Polonis.

Captiuorum multitudo.

 eſſent,

Induciæ menſtruæ.

eſſent,& ijs qui religionem profeſsi erant,retentis. Conuentus inter regem & Cruciferos habitus: uerũ in eo tamen de inducijs non conuenit. Poſterius eæ menſtruæ tantum per Petrum Saffranecium confectæ ſunt. Quibus durantibus,rex propere in Poloniam excurrit,& apud Radoſsice oppidum cum regina cõgreſſus, excitisq; denuò ad expeditionem cunctis Polonis ad integrandum cum Cruciferis bellum , poſt noui anni initium reuertit.Vitoudus quoq; cũ Lithuanicis auxilijs Vuladiſlauiam ad eum uenit,eiusq́; conſilium de circumuallanda Torunia,ubi Magiſter & primores Cruciferorum erant,ſpe pacis iniecta mutauit:perſuaſitq́;,ut in ſylua quadam caſtra haberet.Interim de pace in inſula Torunenſi agi cœptum.Forte accidit,ut induciæ expirarent, & conſenſu mutuo in longius tempus prorogarentur.

Pappouiæ antemurale direptum & incenſum.

Sed eius rei ignarus Ioannes Broglouius, præfectus Bydgoſtienſis præſidij,cum permagnum numerum equorum hoſtilium, apud Pappouiam eſſe didiciſſet,traiecta cũ quadraginta modò equitib. Viſtula,& facto impetu ex improuiſo in antemurale Papouięſe,equos ibi ſtabulantes abegit,& antemurale incẽdit.Qua re Toruniam ſubitò nunciata,emiſsi ſunt nõ pauci equites,qui eũ perſequerent. Hoc animaduerſo Broglouius,cæteris cũ equis captiuis præcedere ac tranare Viſtulã iuſsis, ipſe cũ duodecim modò equitibus perſequentes ſe hoſtes ſuſtinuit,non auſos ſenſim cedentem pertinacius ſeq,metu inſidiarũ.Receptus deinde in naues paratas,nullo accepto incõmodo flumẽ traiecit.Pax deinde uictorib.q; uictis iniquior,inſtãte maximè Vitoudo, ꝓceribus uerò Polonis regis diſſuadere non auſis,confecta eſt:cuius hæc potiſsima fuẽre capita,ut Samagitiam Vitoudo & regi,quoad ij uiuerent,Cruciferi concederent, ducentaq; millia florenorum Pragenſis pecuniæ intra annum uertentẽ tribus penſionibus numerarẽt: Zemouito aũt Mazouiorũ Duci Zaſcreuienſe territorium redderet: rex Cruciferis, quæ de ipſis bello cœperat,remitteret:Dobrinum ſibi haberet:captiui oẽs inuicem uti dimitterẽtur:de Dreno & Santoco,& alijs controuerſijs, ſeni uiri utrinq; delecti arbitrarentur: ꝙ ſi inter eos non conueniret,Pontificis maximi arbitrio ſtaretur. Complexi ſunt autem hoc fœdere rex quidem duces Stolpenſium,& Mazouiorum : Magiſter uerò Sigiſmundum regem Vngarorum,ſi is uellet:interim autem ne ei Polonus bellum faceret. Hæc tam iniqua noſtris pax,ſtipulatione utrinq; interpoſita, cũ Magiſter Henricus in caſtra regis ueniſſet,firmata eſt,& mox captiui omnes ſponſione ſoluti. Munera deinde inter principes

Podolia Vitoudo conceſſa.

ultrò citroq; miſſa.Vitoudo autem ibi rex,inconſulto ſenatu Polono, Podoliæ dominatum,amoto à præfectura Petro Vulodico Charbinouicio, utendum fruendum conceſſit,non ſine magno Polonorum incommodo & iniuria.Dimiſſoq; deinde exercitu,in Poloniam redijt:nec diu ibi moratus,in Ruſsiam contendit,cùm Alexandro Palatino Valachorum,iam prius fœderato & cliente ſuo,nouam contra Sigiſmundum regem Vngarorum ſocietatem inijt : Snatinumq; & Colomeiam, & omnem tractum Pocucenſem,ipſi

Stephani Palatini Valachiæ promiſſa.

oppignerauit,acceptis ab eo mutuis mille rublis,ſiue ſiclis argenti. Eodemq; anno, Stephanus cum Alexandro ſiue extincto,ſiue pulſo, in principatu ſucceſsiſſet, miſsis ad regem quatuor oratoribus,in fide & clientela ipſius itidem, ut maiores ſui fuiſſent, ſe fore: & ubi accitus ab eo fuerit,uenturũ, ſoleñeq; iuſiurandũ daturũ: neq; repetiturũ unquam Pocuce,ſed præſentem cum præſenti rege, arbitratu ipſius de eo tranſacturum eſſe promiſit,quod quidem literarũ monumẽtis,quæ in archiuio extãt,ſatis cõſtat. Vnde ſanè colligitur,Pocuce uel non fuiſſe traditum Alexandro, uel certè mox receptum à rege,alioqui cur negaretur,Stephanus id repetiturus eſſe? Tranſactum autem eſſe de ea ditione,argumento eſt diploma regium,quo eam Alexandro obligauit: quod & ipſum extat in archiuio,redditum procul dubio à Valachis.Per idem tempus, opera Zauiſsij nigri, apud Vngarorum iuxtà ac Polonorum regem gratioſi,effectum eſt, ut primores Poloni & Vngari ſimul apud Nouam uillam conuentum de pace inter reges redintegranda agerent: ſed ea non confecta, octo menſium inducias tantùm conſtituerunt, ea lege, ut Polonis cum Cruciferis pax rata maneret.Quòd ſi eam Poloni nouo bello rupiſſent, illæ quoque

Rex in Lithuaniã profectus.

induciæ cum Sigiſmundo, & Vngaris irritæ forent:ſin Cruciferi priores id facerent,Sigiſmundus ſeſe deinceps ab amicitia,& ſocietate eorum ſeiungeret. His ita compoſitis, rex per Chelmenſem oram ſub initium ueris in Lithuaniam ſeceſsit. Ad Ioannem uerò pontificem,qui Alexandro quinto mortuo ſucceſsit,oratores miſit,Andream Laſcarem prępoſitum Vuladiſlauienſem, Martinum Vurocimouicium uexilliferum Cracouienſem,

Dona pontifici miſſa.

& Sbigneum Oleſſnicium ſecretarium ſuum,cum peramplis donis, nempe quatuor patinis,duobus crateribus magnis aureis,tribus ueſtibus ſabellinis, & culcitra item ab altera parte è pantherarum,ab altera ex armelinorum pellibus conſuta: obedientiam ſuam ipſi

pſi

pſi delaturos,poſtulaturosq́;,ut Pontifex declararet,ipſum iuſtè bellum contra Cruciferos ſuſcepiſſe,& quicquid rerum ſacrarum è templis, Pruſsicis per id bellum ablatũ eſſet, rectè in Polonica templa diſtributum eſſe:deinde,ut ipſi crucis militiam contra Tartaros concederet.Ac cætera quidem imperata ſunt:extremum hoc ne impetraretur, illud obſtitit,quòd eiuſdem modi militia, contra Ladislaum regem Neapolitanum,ab ipſo Pontifice promulgabatur,& obſtabant Polonis Sigiſmundi regis,& Cruciferorum oratores,ueriti fortaſsis,ne contra ſe rex uteretur illa militia.Sub id tempus, Iacobo Halicienſi archiepiſcopo,& Alexandro Camenecenſi epiſcopo mortuis,huic quidem Andreas neſcio qs, illi uerò Nicolaus Tramba procãcellarius,rege petẽte à Ioãne X X I I I, uno de tribus, de Pontificatu Max. contendentibus,ſucceſſores dati ſunt.Quanquam Nicolaus Tramba eodem ipſo anno ad Gneznẽſem archiepiſcopã,præter collegij Gneznẽſis uoluntatẽ, quod Albertũ Iaſtrembecium epiſcopũ Poznanienſem poſtularat,translatus eſt,ſecundũ mortem Nicolai Curouij archiepiſcopi:qui cum in Ruſsia regi, è Lithuania reuertenti, ab ipſo euocatus occurreret,caſu equi colliſus & extinctus,iudicio regis, & Vitoudi ſeſe ſubtraxit.Nam regina ei crimẽ intenderat,quaſi ipſam de ſtupro ſollicitaſſet. Reliquit aũt is permagnas diuitias,quas Petrus frater eius,cum alijs fratribus,& agnatis diripuit.Trãbæ uerò Ioannes Reſſouius in Halicienſi ſucceſſor datus : qui archiepiſcopã illam poſteà Leopolim tranſtulit.Venit deinde rex Cracouiam,pedibus religionis cauſa incedens:uexillaq́; & ſigna militaria unum,& quinquaginta de Cruciferis capta, ad ſempiternã tam inſignis uictoriæ memoriam,in baſilica ſuſpendit,quæ in hanc uſq; diem extant. Haud multo pòſt inde diſcedens in Lithuaniã,partẽ hyemis in uenationib.exegit. Sequẽtis aũt anni,qui fuit 1412,initio,properè Cracouiã reuertit,de aduẽtu Herneſti ducis Auſtriorum certior factus,cũ quo affinitatem iunxit,collocata ei in matrimonium Cimbarca Zemouiti Mazouiorum ducis,& ſororis ſuæ filia. Aduenerat, & Venetorum legatio,quingentorum haſtatorum ſtipendium regi pollicens,ſi Sigiſmundo bellum facere pergeret. Iam erat creatus Cæſar Sigiſmundus.Faceſſebant aũt ei negotium Veneti in Dalmatia. Ipſe uerò à Ioãne Pontifice in Italiã, & ad liberãdam de manu Ladislai regis, Neapolitani Romã,ſuſcipiendumq́; diadema imperiale,inuitatus, Foroiulianam Venetorũ ditionem infeſtabat.Auerti igitur eum Veneti, ac diſtineri bello Polonico uolebant:ſed nihil impetrarunt.Cauebant enim proceres Poloni,ne uetuſta cum Vngaris fœdera uiolarentur.Et cùm ſenſiſſet id agi à Venetis Sigiſmundus,miſit & ipſe legatos ad Vuladislaum regem, Brandam Cardinalem presbyterum,& Sciborium palatinũ Tranſſyluanorũ, de renouando fœdere,aut certè de cõuentu,& colloquio. Aegrè cõuentus ad certam diem, Lubouliam ſiue Liblium impetratus.Prior Anna regina eò profecta eſt, Barbarã ſororẽ, quæ cũ Sigiſmũdo nupta erat,uiſum.Rex deinde,qui Sandeciæ ſubſtiterat,ſecutus,Boleslao Mazouio,& Sigiſmundo Coributho fratre,& multis proceribus Polonis deducentib. Venienti Sigiſmũdus obuiam ꝓdijt,unà cum uxore,uſq; ad iugũ montis.Atq; ibi ſeptem diebus tentata nequicquam inter proceres regum pace,cùm diſcedere iam Vuladislaus uellet,ad ſecretũ colloquiũ ſemotis prorſus arbitris,à Sigiſmũdo inuitatus,blandicijs eius,& ingẽtib.pollicitationibus expugnatus,tandem homo minimè malus, in gratiam cum eo, pactis iureiurando mutuò firmatis,redijt.Erat autem in pactis,ut Sigiſmundus cum Vuladislao,& Vitoudo,duce contra quoſuis hoſtes,& in primis ad extirpandos Cruciferos, arma coniungeret:ac Pruſsia quidem eiectis Cruciferis,inter reges pro portione copiarũ utriuſq; ad id bellũ adductarũ diuideretur:Pomerania uerò, Culmenſis & Michalouienſis,integrè Vuladislao Poloniſq́;,quorum fuiſſent olim,cederent.Porrò de Ruſsia,Podolia & Valachia,quæ iuris Polonici,& tunc erant ſine controuerſia, & antiqtùs fuerant,ut nulla fieret mentio aut controuerſia,quoad ambo uiuerẽt, & qnq; annis ꝓximis poſt obitum eius,qui prior de ipſis obijſſet:Valachi duntaxat Sigiſmundo, cũ Turcis bellum gerenti,mãdato Vuladislai,ut eſſent auxilio,ſi ipſi Vuladislao,& Polonis tunc nõ militarẽt. Quòd ſi dicto audiẽtes non eſſent,ambo ſimul reges,eos bello ꝓſequerenť, ditionẽq́; eorum ſubiugatam,certis finibus inter ſe partirenť:tamen ut ea nihilominus ſub cõditionẽ, ſuprà memoratam,quinq; annorum poſt mortẽ alterius caderet. De priuatis uerò hominum inter ipſos iniurijs,conſtitutum in poſterum,ut Vngari Sandeciam, Poloni Liuociam ſiue Leiciam referrent:& quaterni utrinq; deſignati,omnium controuerſiarum atque iniuriarum cognitores & iudices,qui animaduertẽdi in ſontes poteſtatẽ haberent. Hæc ita tunc inter reges priuatim conuenêre.Publicè uerò,ne qua mentio Pruſsiæ, & Cruciferorum fieret,Sigiſmundi calliditate, & precibus perfectũ eſt: quòd is diceret, Minimè ſi-

Nicolaus Trãba Leopol. & Gneznenſis archiepiſcopus.

Rex in Lithuaniam iterum.

1412.ann.

Regum Pol. et Vng. conuentus Liblij.

De Ruſsia & Valachia.

Sigiſmundi Cæſaris calliditas.

Pacta publica Sigiſmundi cū Vuladiſlao.

bi expedire, id palàm tunc fieri. Et erant fortè tunc apud eum Cruciferorum legati: quib. ſeorſum prolixè omnia pollicebatur, ut aliquid rurſus ab eis emungeret. Quo factum eſt, ut caput illud de Pruſsia diplomatis à regibus, & proceribus eorum conſignatis diſertè non inſereret: ſed in genere modò caueret, ut reges contra quoſuis alterutrius hoſtes, nemine prorſus excepto, fœderati inter ſe eſſent, ac ne aſſenſu quidem alterius, hoſtibus & rebellibus fauerent: quin uterq; alterius incommoda pro uiribus, præmonendo & omni ope auerterent. Nec hoc ſolum perfecit Sigiſmundus: uerū etiam cum Vuladislaū ſub ſpecie uenationū longiùs in Vngariam ſecum, necquicquam reclamantibus cōſiliarijs, & in primis Ioanne Tarnouio palatino Cracouienſi, extraxiſſet, perſuaſit homini ſimplici & credulo, ut ſe iudicem, & arbitratum propitium quidem, ut uideri uolebat, controuerſiæ cum Cruciferis per compromiſſum ſumeret: promittens, idem facturos Cruciferos, & iudicato parituros: ni facerent, uim ſuam experturos. Iam enim rurſus Vuladislaus non obſcurè præ ſe ferebat inimicum contra eos animum: propterea quòd ij, primam penſionem ex pacto Torunenſi, ad præſtitutam diem ſibi, non ſoluiſſent. Cùm autem iudicium id Sigiſmundus ſanè, quàm libenter aſſentientibus, Cruciferis inſtituiſſet, uarias nectebat moras, ut cùm Vuladislaum ſpe pacis duceret, tum Cruciferos obnoxios haberet. Tandem grauiores occupationes, & expeditionem contra Venetos cauſificatus, cognitionem cauſæ inter Vuladislaum, & Cruciferos, ne deſeruiſſe uideretur, proceribus quibuſdam Vngaris delegauit. Interim aduenêre legati Venetorum, quòd eis Vuladislaus rogatu Sigiſmundi ſpem pacis æquiſsimis conditionibus conficiendæ feciſſet. Ac tentata quidem Vuladislao interueniente, ſed non confecta pax eſt, propterea quòd nihil æqui Veneti attuliſſent: nec reddebant Sigiſmundo ereptam Dalmatiam.

Dalmatiam Veneti Vngaris eripuêre.

Dum autē Vvladislaus Budæ commoratur, uenit eò fortè ad eum ſplendida legatio Tartarorum, cum muneribus, magna auxilia, ſicubi opus eſſet, ei pollicens. Honorificentiſsima hæc erat ei legatio apud exteros. Perſuaſit autem is legatis, ut eadem Sigiſmundo nunciarent. Quo ille ferocior factus, Venetos territabat. Dimiſsis legatis, ludis ac deinde uenationibus uacatum eſt, ubi cum Vuladislaus bubalinis caſeis recentibus ſeſe repleſſet, ac deinde calido balneo uſus, in profluente Danubij diutius ſeſe abluiſſet, febrim contraxit. Ab ea uerò paucis diebus regiorum medicorum opera releuatus, & ampliſsimis muneribus à Sigiſmundo donatus, per Morauiam atque Ceſsinenſem oram in Poloniam reuertit, quinto demum menſe, poſteaquàm Vngariam ingreſſus fuerat. Fuerunt autem præcipua dona, quæ à Sigiſmundo acceperat, corona, ſceptrum, & pomum aurea, & Boleslai Chrobri gladius, inſignia regni, quę Elizabetha Ludouici regis mater in Vngariam aſportauerat, uerita ne Poloni mutata ſententia alium ſibi regem crearent. Ea rex Cracouiam ingrediens, publicè ſibi præferri iuſsit.

Inſignia regni Polonici reportata ex Vngaria.

Nec diu moratus Cracouiæ, per Sendomirienſem, Lublinenſem & Chelmenſem tractum profectis, ſupra Bugum fluuium propè Rubeſſouum oppidum cum Vitoudo de omnibus quæ in Vngaria egerat, communicauit. Venerat eò ad exorandum regem Petrus Viſſus epiſcopus Cracouienſis, magna neceſſariorum caterua ſtipatus, quòd ab eo de Cracouienſi epiſcopa in Poznanienſem, quaſi delirus & inutilis, Alberti Iaſtrembecij epiſcopi Poznanienſis & cancellarij regni ambitione reijciebatur: ſed nihil impetrauit.

Albertus Iaſtrembecius epiſcopus Cracouienſis per ambitionem factus.

Et aduerſa is quidem uſus eſt ualetudine, ex quo concilio Piſano, & longiore ad ſepulchrum CHRISTI peregrinatione reuerterat, ſtupore quodā & lethargo afflictus: ſed tamen de gradu mentis dimotus non erat. Facilè tamen in diſsidio pontificum rex quæ uolebat obtinuit. Non fuit tamen ſine metu poſtea Iaſtrembecius, propinquis Petri ad omnem occaſionem intentis, qua eum de medio tollerent. Dimiſſo deinde Vitoudo, Ruſsiam rex obibat: quò cum legati Sigiſmūdi regis ad eum ueniſſent, octoginta millia florenorum Pragenſium ab eo mutua acceperunt, dato ei in pignus Scepuſienſi tractu omni, arce modò excepta. Atq; ex eo tempore Scepuſium in ditione Polonorum eſt uſq; in hanc diem.

Scepuſium oppigneratum regi Polono.

A`Cruciferis autem ea pecunia ſumpta eſt: quibus Sigiſmundus eam mulctam irrogarat, quòd pactis in inſula Torunenſi cū Vuladiſlao initis non ſatisfeciſſent. Ita quidem habet Dlugoſſus. Verùm nos reperimus in archiuio literas Ioannis XXIII, Pontificis maximi, quibus is poſtulat à Vuladislao, ut proroget Cruciferis tempus ſoluendarum quinquaginta millia marcarum (quæ ſunt octoginta millia florenorum) quæ ij ex pacto debebant. Vnde nobis uериſimile fit, in pactis Torunenſibus de ea pecunia numeranda, Cruciferis cum rege conueniſſe, licet literis pactorum id inſertum non ſit. Quin extant teſtimonia Benedicti Macrini, cui Sigiſmundus delegarat arbitriū, & in rē præſentē in Pruſsiā & Lithuaniam eū miſerat: qui teſtificatur Vuladiſ-

ladiſlaum quidem & Vitoudum iudicatum feciſſe, Cruciferos uerò minimè. Inde autem apparet, Sigiſmundum iudicaſſe quidem tunc inter diſsidentes: quid autem iudicarit, nō liquet, præter quòd Vuladiſlaus & Vitoudus parentes rei iudicatæ, tradidere Magiſtro Cruciferorum diplomata ſuper Samagitia: tametſi Heduigis regis filia teſtata eſt, ſe ei traditioni aduerſari.

Cruciferi non paruerunt decreto Cæſaris.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XVIII.

RVSSIA peragrata, in Poloniam rex reuertit: paucisꝗ diebus Nepolomiciæ exactis, in Lithuaniam rurſus ſeceſsit, & hyemem illam ibi exegit: quæ quidem prodigioſè calida fuiſſe memoratur, ita ut initio Februarij flores & olera in regione frigidiſſima exiſterent. Verno atꝗ æſtiuo tempore Poloniam rurſus ferè omnem peragrauit. Poznaniam autem cùm ueniſſet, Petrū epiſcopum in delubrum ſeuocauit: & in genua procumbens, culpam ab eo deprecatus eſt, quòd eum ſede Cracouienſi præcipitanter eieciſſet. Apud Grodlum deinde, ſupra Bugum amnem, Polonorum & Lithuanorum conuentum habuit. Ibi fœdera inter has duas nationes renouata: conceſſumqúe ius nobilitatis Lithuanis ijs duntaxat, qui ritus Eccleſiæ Romanæ & catholicæ ſeruarent, ijſdem ut inſignibus, ijſdemqúe prærogatiuis, quibus Polona nobilitas, uterentur: præterquam ut iuſſu magni ducis, arces conderent, uias publicas reficerent, tributaqúe ſolita penderent: ſenatum autem & magiſtratus more Polonorum haberent: cæterùm honores & magiſtratus ne alienis ab Eccleſiæ Romanæ inſtitutis mandarentur: Ducem, quando uſus poſtularet, non niſi de ſententia regis, & ampliſsimi conſilij Polonorum, legerent: uiciſsimqúe Poloni, ut ne inſcijs & inconſultis duce & ſenatu Lithuanico regem ſibi crearent: comitijs communibus quoties opus eſſet, ut ea Lublinum uel Parſouiam, uel aliàs quò uideretur, mutuo conſenſu indicerentur: ordo item eccleſiaſticus ut eodem iure, ijſdemqúe prærogatiuis, quibus in Polonia, uteretur. Hæc omnia proceres Lithuani, libertatem & prærogatiuas nobilitatis adepti, approbarunt, & literarū monumentis conſignarunt. Soluto conuentu, quia peſtilens autumnus erat in Polonia, in Lithuaniam rex ſeceſsit. Inde porrò in Samagitiā profectus, gentem eam, quæ nondū falſorū deorum cultum penitùs abdicarat, magno ſtudio, magnaꝗ cura, extinctis ſacris ignibus, ſucciſis lucis, necatisꝗ ſerpentibus, & alijs ſacris animalib. ad religionē Chriſtianā conuertit, partim donis alliciens, partim autoritate & minis adigens: non modò pij regis, uerùm etiā doctoris & apoſtoli fungens officio, ſuggerentibus ſacerdotibus noſtris, quæ diceret, quæ'ue faceret: cū ipſi barbaros loquentes non intelligerent, nec ab eis uiciſsim intelligerentur. Populariter autem Samagitæ tunc religionem Chriſtianam ſuſceperunt, per unum natu maximum apud regem profeſsi, ſe quos in eum diem deos coluiſſent, uelut infirmos & ignauos deſerere: & in eius ius concedere, cuius numine illi à rege uicti & profligati eſſent. Cùm autē nonnulli adhuc, ſi reſuſcitare ignē extinctū è calidis fauillis poſt regis diſceſſum poſſent, relapſuri eſſe in priſtinum errorē uiderent, & hęc inter ſe muſsitarent, ſubſtitit ibi rex diutius quàm ſtatueret, locumꝗ ignis largiore aqua inundari iuſsit. Epiſcopum apud Mednicos, attributis agris & reditibus, & parœcos duodecim (tot enim territorijs cōtinetur Samagitia) ut ijdem tamen canonici Mednicenſes eſſent, inſtituit. Quanquam hæc quarto demū anno pòſt à Ioanne archiepiſcopo Leopolienſi, & Petro Vilnēſi epiſcopo, conſumata ſunt. Tunc autē rex, præfecto genti Keſgellone nobili Lithuano, & religionis curam in primis in rudi populo gerere iuſſo, in Lithuaniam, atque inde porrò poſt anni ſequentis, qui fuit 1414, initium, in Poloniā, & in Cuiauiā, ad conſtitutū cum Cruciferis conuentum apud Slonſcum, cōtendit. Iam ſummum apud Cruciferos magiſtrum Michaël Cochmeiſter gerebat, amoto & in carcerem coniecto Henrico Plauenio, ſiue propter ꝓfuſas largitiones, ſiue propter inuidiam: ſiue ꝙ à Michaële, ambitioſo & feroci homine, quaſi Polonis impenſius faueret, inſimulatus eſſet. Quo comperto, Vlricus Henrici frater, cōmendator Gdanenſis, metuens & ipſe ſibi, clàm ad regem perfugit. Fugiſſet Henricus quoꝗ è cuſtodia,

Hyems calida.

Lithuanis prærogatiuæ & leges datæ à rege.

Samagitia ad religionē Chriſtianam conuerſa.

Keſgello Samagitiæ præfectus.

1414. ann.

Cropidlo epiſcopus arcanũ regis prodidit.

ſtodia, re clàm per internuncios cum rege compoſita, niſi eum Ioannes Cropidlo Vvladislauienſis epiſcopus, cum quo fortè rex ea de re ſecretò communicarat, prodidiſſet. Pace cum Cruciferis tentata, ſed non confecta, cauſa uerò tota à Strigonieſi archiepiſcopo, ueluti delegato Sigiſmundi Cæſaris, iniquiſsimè diſceptata, cũ Cruciferi iniurijs nullum modum ſtatuerēt, mercatoresq; Poznanieſes Gdani, direptis eorũ mercib. crudeliter interfeciſſent, & per ſubornatos homines multa oppida & pagos in Polonia incendiſſent, latrocinantiũq; in morē è Dobrineſi & Polonia finitima prædas agerēt: & captos homines, non modò plebeios, uerùm etiam equeſtres, in patibulum agerent: cumq; ad extremũ ſub ſignis populabundi in Dobrinenſem excurriſſent, ac ſubitò pauore turbati diffugiſſent, nouam in eos expeditionem rex Polonis, Ruſsis, atq; Lithuanis cunctis indixit. Dum aũt bellum id adornatur, ipſe maiorem Poloniam percurrit. Fortè tunc Petrus Viſſus epiſcopus Poznanienſis, lento morbo cōfectus obijt. Quod ni obijſſet, reſtitutus fuiſſet autoritate Conſtantienſis concilij ad Cracouienſem epiſcopam, Alberto deiecto: ſed profuit Alberto mors eius, ut facilius à concilio, rege petente, ueniam impetraret. Etenĩ tribus tunc de pontificatu maximo contendentibus, & Ioanne Huſſo turbas ciente in Bohemia, Sigiſmundus Cæſar magno ſtudio, laborè & curſitationibus perfecit, ut conciliũ œcumenicũ, conſenſu Chriſtianorũ principum, & primorum eccleſiaſticorũ, apud Conſtantiam Germanorũ aperiretur: quod quidem durauit in quartũ annum. In eo cùm alia multa reipub. Chriſtianæ ſalutaria cōſtituta ſunt, tum Huſſus hæreſiarcha condemnatus & exuſtus, & poſt eum Hieronymus Pragenſis. Ad extremum aũt ſublato diſsidio, cum tres illi pontificatu partim amoti eſſent, partim ultrò ipſi ſe abdicaſſent, Martinus eius nominis quintus, pōtifex creatus eſt. Verùm hæc & externa ſunt, & poſterioris tēporis. Tũc aũt, cum collegium Poznanienſe petiſſet à rege, ut ſibi epiſcopũ arbitratu ſuo legere liceret, non abnuit: ſolusq; in conſilium ſacerdotũ reuerēter ingreſſus, impetrauit, ut de quatuor à ſe editis, inter quos etiam fuit Alexander ducis Mazouiæ filius, è ſorore ſua natus, unus legeretur epiſcopus. Lectus eſt abſens, magno omnium conſenſu, Andreas Laſcaris Goſlauicius, decanus Cracouienſis, & canonicus Poznanienſis, gente Goziembius: qui tunc fortè legatus à rege cum tribus alijs, ad Sigiſmundum Cæſarem de cauſa Cruciferica profectus erat. Aegrè tamen is decreto collegij cum uoluntate regia coniuncto aſſenſus eſt, uir bonus, & non ignarus, quantum onus in ſe ſuſciperet. Cuius ſimiles perpaucos fortaſſe illa ætas habuit: noſtra unum, quod ſciam, habet, quo libentiùs tam rarum integritatis & modeſtiæ exemplum commemorauimus. Iam ingentes copiæ ex omni Polonia, Ruſsia, Lithuania, & Mazouia, cum ſuis ducibus, Volboriam conuenerant. Tartarorum etiam non contemnenda auxilia Vitoudus adduxerat. Erat & mercenariorum militum ex Bohemis atq; Sileſijs non exiguus numerus. Ad hæc, Sileſiorum duces, Bernhardus Oppolienſis, Ioannes Ratiborienſis, Boleslaus Ceſsinenſis, Conradus Oleſnicenſis, Venceslaus Zeganenſis, Ioannes Lubinenſis, Conradus Albus Cozlenſis, & Venceslaus Opauienſis, auxerant exercitum regium. Quin & Lacicus Crauarius præfectus Morauiæ, unum uexillũ militũ in auxiliũ regi miſerat: ita ut tantus ille eſſet exercitus regius, quãtus nō modò ad Pruſsiã, ſed ad magnã orbis partē perdomandã poſſet ſufficere. Itaq; rex non moratus diutiùs, in terram hoſtilē eum duxit, inſtructum inſpectantibus legatis hoſtium, qui ſiue auertendum bellum, ſiue ad ſpeculandum uires noſtrorum, uenerant. Verùm non ita multum operæpretij cum tantis copijs factum eſt. Oppida modò & caſtella quædam ignobilia, partim ui expugnata, partim in deditionem accepta, partim uacua dilapſis habitatoribus occupata, direpta & exuſta. Inter quæ fuère Nidburgum, Honſteinum, Alleſteinum, Gutteſtadia, Zirgonum, Prabutha, ſiue Riſemburgum, Biſſouiſuerderum, & Cruciborgum. Nam ab Helsbergæ obſidione Ioãnes Varmieſis epiſcopus, cuius ea arx eſt, precib. regem auertit. Holandiæ obſidio, cũ in longũ extractum iri uiderēt, omiſſa eſt. Et nonnihil ibi incommodi Lithuani, cum incautius prædas agerēt, accepēre, capti ab hoſtibus Butrim magiſter curiæ, ſiue Marſalcus Vitoudi, Mikita, & nonnulli alij, peruaſtati tamen agri longè, lateq;, nemine obuiam prodeunte. Cum autem Chelmæ ſiue Culmæ atq; Torunię oppidorum dedendorum regi nonnulla ſpes facta eſſet, eò moturus erat caſtra, ni eum Magiſter Cruciferorum uafro conſilio eluſum, aliò auertiſſet, ſubornato homine cum literis, commendatoris Brodnicienſis nomine ad ſe confictis: quibus perſcriptum erat, arcem Brodnicienſem à commeatu, tormētisq; bellicis imparatam, longiorem obſidionem ſuſtinere nō poſſe. Quæ literæ, capto & excuſſo tabellario, cũ fidē feciſſent noſtris, hoc perfecerũt, ut eius arcis potiundæ ſpe conatus meliores fruſtrarētur uiresq;

Albertus Iaſtrèbecius ægrè epiſcopam Cracouienſem retinuit.

Pruſsicum bellum.

Lacicus Crauarius præfectus Morauiæ.

Vafrum conſilium magiſtri.

uiresq́ noſtrorũ nõ hoſti magis,q̃ ſibijpſis ꝓpter difficultatẽ annonæ graues,inerti obſidione lãguidas & inutiles redderet. Nam Brodnícia, præterquã q̃ natura, arteq́ ꝓmunita eſt,ualido hoſtiũ præſidio tenebatˀ,& cõmeatu,armiſq́ abũdabat. In eius igitˀ obſidione rex cũ omni exercitu totũ mẽſem fruſtra cõſumpſit. Inde Vitoudus, necq́ eq́ retinente rege,non ſine animi eius offenſione diſceſsit. Etiam morbus uulgò in corpora militũ ex pãnis penuria graſſari cœpat. Continuabat tñ rex obſidionẽ: dimiſsiſq́ quoquo uerſus frumẽtatorib. cũ præſidio armatorũ,frumentũ in caſtra cõportabat. In eos cũ quadã die hoſtes,ad oẽm occaſionẽ rei benè gerendæ intenti,impetũ feciſſent,longè plures à paucioribus fuſi,fugatiq́ ſunt,ſexaginta captis,ducentis deſideratis. Venit interim ad regẽ legatus Pont.Max.Ioãnis XXIII, Ioannes Lauſanẽſis epiſcopus: q facilè impetrauit à rege, deſidis & famelici belli (ſic eñ uulgò appellatũ,id eſt,poſtea) iam pertæſo,ut duorum annorũ inducijs cum Cruciferis cõſtitutis, Conſtãtienſis cõcilij iudicio cauſam & cõtrouerſiam ſuam oẽm cum Cruciferis ꝑmitteret. Itaq́ rex dimiſſo exercitu reuerſus in Poloniã, de ampliſsimi conſilij ſententia legatos ad concilium miſit, Nicolaum archiepiſcopum Gneznenſem, Ioannem Vuladiſlauienſem, Iacobum Plocenſem epiſcopos, Andreã Laſcarem electum Poznanienſem, Ioannem Tuliſcouium Calliſsienſem caſtellanũ, & Zauiſsium nigrũ Garbouium, uirum clariſsimũ. Pollicebatˀ autem Sigiſmundus, non defuturum ſe ibi eſſe cauſæ regiæ contra Cruciferos: eiq́ uiciſsim rerum Vngaricarum curam commendauit. Idemq́ fecit concilium illud, ſcriptis ea de re ad regem literis. Ac fecit qdẽ Vuladiſlaus amici officium, nam cum Turcæ Vngariam infeſtarent, Boſnamq́ à Sigiſmundo prius recuperatam, ipſi iterum eriperent, fuſis, profligatiſq́ Vngaris, Vuladiſlaus miſſa ad Turcas graui & minaci legatione, ſex annorum inducias inter eas gentes, captiuis Vngaris, ꝓcerib. liberatis, cõfecit: pacem quoq́ perpetuam cõfeciſſet, ni Pipo Florentinus comes Themeſsienſis temerè omnia turbaſſet, capto pro exploratore Gregorio Armeno Vuladiſlai internũcio, qui Turcicæ legationi de pace uenienti tutũ ad Vngaros acceſſum præſtructurus anteceſſerat. Proſperè tamen poſtea rẽ cõtra Turcas geſsit aliquoties Nicolaus Petri Macedonis filius, abſente Sigiſmundo, eoſq́ Boſna expulit. Interea Vuladiſlaus rex Lithuaniam, Poloniam, Ruſsiam continentibus ferè itineribus obiuit. Et Sniathini cùm eſſet in Ruſsia ad Penteceſten anni ſequẽtis 1415, uenit ad eum Alexander palatinus Valachorum, permagna & ſplendida nobilitatis ſuæ caterua ſtipatus: adoratoq́ publicè rege, & uexillo ad pedes eius proiecto, & dato conceptis uerbis iureiurãdo, in fide & clientela eius atq́ Polonorũ ſe fore ſemꝑ ꝓmiſit, & ꝑampla munera ei dedit, ab eoq́ uiciſsim accepit. Venit & ab Imperatore atq́ patriarcha Conſtantinopolitano legatio, frumentarium ſubſidium petens. Vehementer enim à Turcis infeſtabantur & premebantur. Quorum princeps Mahometes recuperatis in Aſia ijs, quæ Tamerlanes auo eius ademerat, imꝑij ſedẽ Pruſa Adrianopolim trãſtulerat: & iã trãſalpinos Valachos uexabat, iam Conſtantinopoli ac toti Græciæ ferox imĩnebat. Vuladiſlaus rex inopia laborantibus Conſtantinopolitanis liberaliter opitulatus, in Cacybeio portu maris Pontici, qui in ditione Polonorũ tunc erat, frumentum admenſus eſt: inde in Lithuaniam rurſus diuertens, uiginti millia marcarum Pragenſiũ, quadraginta ueſtes Sabellinas eximias, centum equos, totidemq́ aureos pannos à Vitoudo dono accepit. Anno ſequenti cum Annam reginam mortuã Cracouiæ ſepeliſſet, rurſus in Lithuaniã ꝓfectus, apud Velunã Samagitiæ cum Cruciferis Pruſsienſibus pariter atq́ Liuonienſib. de regundis finib. Samagitiæ, ac de pace perpetua conſtituenda conuentũ egit: ſed Cruciferis intolerabili faſtu tumentibus, neq́ ullam æqui & iniqui rationem ducentibus, re infecta diſceſſum eſt. Augebat autem eis ſpiritus, ut creditum eſt, ſocietas cum Tartaris inita, qua eos ad uaſtãdos Ruſsiæ fines excitarant. Nec multo poſt ingens uis barbarorum duce Ediga in Kiouienſem tractũ improuiſò effuſa, ferro, igniq́ omnia depopulata eſt. Vrbem quoq́ ipſam Kiouiam diripuit ac diruit. Atq́ ex eo tempore ea ſplendorem priſtinum nunq́ recuperauit, arce quidem, ſumma ui oppugnata, potiri non potuit: & ingentem pecudum hominũq́ prædã abegit. Rex pro eo quod hoſtes bello perſequi debuit, Sanoci nuptias celebrauit, indignas illa ætate, & nomine ac dignitate ſua, ducta in matrimonium Elizabetha Pilecia, Ottonis palatini quondam Sendomirienſis filia, uidua prouectæ iam ætatis & effœta: quippe quæ uirgo propter magnitudinẽ dotis à Morauo quodam rapta, eiq́ aliquanto poſt ab alio quodã Morauo item erepta, & interfecto priori raptore, in loco iuſtæ uxoris habita: ad extremum Vincentio Granouio caſtellano Naclenſi gente Toporo, deſpondente Spitcone Melſtinio propinquo, nupſerat: perq́ eam Granouius ſeſe in fami-

Brodnicia arte munita, fruſtra obſeſſa à Polonis.

Vuladiſlaus curam geßit Vngariæ, Sigiſmũdo abſente.

Cacybeius portus in ditione Polonorum.

Rex Elizabetham Pileciam uxorem tertiam duxit.

liam

liam Leliuiorum inſeruit. Siue autem intempeſtiuo amore & conſuetudine eius mulieris captus, ſiue philtris etiam & magicis artibus dementatus Vuladiſlaus, eo ſe tam impari matrimonio implicauit: magnam certè nomini ſuo infamiam non modò apud ſuos, uerũ etiam apud exteros aſperſit: ita, ut Concilium quoq; ea fama, traducẽtibus Cruciferis, impleret. Huc acceſsit, quòd ritu Chriſtianorum inceſtum id erat cõiugium, cum illa regi in loco ſororis eſſet, propterea quòd is à matre eius de ſacro fonte leuatus erat. Sed inſtante rege, concilium legitimas eſſe iuſsit eas nuptias. Rex inde Cracouiam indicto conuentu, reginãquoq; eam ritu ſolenni fecit, neqcquã aduerſantib. nonnullis procerib. & in primis Sendiuoio Oſtrorogio palatino Poznanienſi. Quoniã aũt ea ab archiepiſcopo Leopolienſi Ioanne Reſſouio coronata erat, ueritus Nicolaus archiepiſcopus Gneznenſis, qui tunc in cõcilio Conſtantienſi ꝑpter ſplendorẽ gratioſus erat (ita ut ſumus põtificatus ad eũ, ſi Dlugoſſo credimus, deferret, ſi eũ ſuſcipe uoluiſſet) ne ſibi poſteriſq; ſuis archiepiſcopis Gneznenſibus ea prærogatiua coronandi reges & reginas ſurriperetur, obtinuit apud Conciliũ, ut archiepiſcopus Gneznenſis deinceps Poloniæ primas haberetur: perfecit aũt idem cum collegis ſuis, ut Ioãnes quiſpiam Falchembergius ſodalis Dominicanus decreto Concilij in tetrũ carcerẽ cõpingeret, q̃ ſubornatus à Cruciferis ſatyram ſiue famoſum libellum in Vuladiſlaum regem, & in omne Polonũ nomen cõſcripſerat. Cum uerò mitius cum eo poſtea Martinus, eius nominis quintus Pont. Max. cui Nicolai archiepiſcopi fauor ad pontificatum nõ parum ſuffragatus erat, ageret, rem nouam legati regis auſi, ad Baſilienſe concilium, quod in decimũ annũ indicebat̃, prouocarunt. Verùm ſatisfecit eis deinde pontifex, authoritate patrum adductus. Cæterùm libellus ille famoſus Lutetiæ archiepiſcopo oblatus erat, cum eius urbis doctores & ſtudioſos oẽs lauto conuiuio accepiſſet. Etenim Sigiſmundo Cæſari ad conciliandum cõcilio regẽ Arragonum, & ad pacificandum Francorũ & Anglorũ reges proficiſcenti, comes itineris unà cũ Tuliſcouio & Zauiſsio de cõcilij ſentẽtia datus erat. Prorogauit deinde Vuladiſlaus rex inducias cum Cruciferis in aliud biennium, Cæſare & rege Francorum Carolo petentib.

Elizabetha coronata.

Prouocatio à pontifice ad concilium futurum.

1418. ann. Et anno ſequenti, qui fuit 1418, ruſus apud Velunam Samagitiæ cum Cruciferis de pace conuentũ egit, deductis ſecum primoribus Polonorũ: unde cum re infecta diſceſsiſſet, dimiſsiſq; proceribus, ipſe cum paucis apud Vigros, ſyluæ id nomen eſt, uenationi uacaret, parum abfuit, quin in Raſtemburgenſis commendatoris inſidias incideret. Sub idem tempus Vitoudus amiſſa paulò antè Anna uxore, alteram duxit Iulianam uiduam, prioris materteram. Atq; id matrimonium inceſtum Ioannes Cropidlo epiſcopus Vuladiſlauienſis, qui etiam regem fortè in Lithuaniam ſecutus erat, præter diſciplinam eccleſiaſticã iunxit, cum Petrus Vilnenſis, ut id faceret, nequaquam adduci poſſet. Ita plurima ſibi plerunq; præter ius & æquũ permittunt homines excelſo loco nati. Inſequenti anno cùm rex in Poloniam reuertiſſet, uenêre ad eum duo legati Martini Pont. Max. Iacobus Camplus Spoletanus, & Fernandus Hiſpanus Lucenſis epiſcopi, de pace cum Cruciferis conficienda poſtulantes: qui comiter & liberaliter à rege habiti, cognita eius uoluntate, ad pacem ꝑpenſa, in Pruſsiam inde ad Cruciferos contenderunt. Quorũ corrupti muneribus, cum monumenta ad cauſam ipſorum pertinentia ijſdem ipſis exhibentibus inſpexiſſent ac deſcripſiſſent (ad quam fortè rem magis quàm ad pacem faciendã, Cruciferorum rogatu atq; ſumptibus uenerant) regis cauſam incognitam temerè teſtimonio ſuo damnarũt. Qua de re grauiter poſtea rex cum pontifice queſtus eſt. Ac fecit is deinde regi poteſtatem producendi documenta cauſæ ſuę. Dimiſsis autem legatis pontificijs rex Caſſouiam profectus eſt, ad colloquium à Sigiſmundo Cæſare inuitatus: ibiq; blanditijs eius inductus, arbitrum eum tulit Cruciferis ex cõpromiſſo de cõtumelijs, damnis & iniurijs, quas ab illis acceperat, reclamantib. quos ſecum duxerat procerib. & ad extremum, ut certa tñ formula, certoq; die id compromiſſum adſtringeret ſuadentibus: quorum princeps fuit Albertus epiſcopus Cracouienſis, idemq; Cancellarius Poloniæ. Recuſabant aũt id compromiſſum Cruciferorũ legati, qui tunc ibi aderãt, ſiue adeò recuſare ſe ex cõpoſito ſimulabant: qua re Cæſar uehemẽter, ut uideri uolebat, irritatus, arma ſe cum Vuladiſlao contra eos coniuncturum iureiurando interpoſito pollicitabatur. Qua de cauſa remittere ei Vuladiſlaus pecuniam quam mutuam dederat, Scepuſiumq; mox reddere cogitabat, ni proceres, cum quib. ea de re communicarat, id ei diſſuaſiſſent. Soluto cõuentu Vuladiſlaus in Poloniã reuerſus, magna cura bellũ aduerſus Cruciferos apparauit. Miſit & Cęſar epiſcopũ Pathauieſem impialem cãcellariũ, & Ioannẽ comitem de Herdek Cracouiam, ut in ſpeciem arma & cætera ad Pruſsicum bellum neceſſaria exercitui ſuo compararent.

Legatorum mala fides.

Compromiſſum regis.

Legati Cæſaris ad Vuladiſlaum.

Quibus

Quibus lautè à Rege ſumptus ſuppeditati ſunt. Sed ij cùm ſupra quadraginta dies Cracouiæ manſiſſent, ultróne an reuocati, incertum eſt, in Vngariam ad Cæſarem reuerterunt. Redijt deinde ad Regem ex Vngaria Sbigneus Brezius Marſchalcus, qui ad deducenda à Cæſare auxilia relictus erat, uanitate Cæſaris perſpecta. Lactatus inanibus Cæſaris promiſſus Vuladislaus, tamen inſtitutam in Pruſsiam expeditionē non remiſit, ne legatione quidem eius motus, qua ille ab eo contendebat, ut in aliud tempus id bellum differretur. Iam copiæ omnes Volboriam conuenerant, indeqꝫ per Maſouiam progreſſæ ad fines hoſtium peruenerant, cùm uenit ad Regem in caſtra Bartholomæus Capra Archiepiſcopus Mediolanenſis, legatus à Cæſare dirimendi eius belli cauſa. Et perfecit is quidem rurſus adiuuante maximè Vitoudo, & accedente Pontificis max. authoritate, duorum annorum inducias, cùm compromiſsi ſui Regem admonuiſſet, & aliud ei ex aduerſo reſpondens ipſe à Cruciferis attuliſſet. Pręfinita autem compromiſſo dies ad octauum Idus Ianuarij, quam Epiphanias Chriſtiani dicimus. Itaqꝫ irritus tantus ille conatus atqꝫ apparatus belli fuit, non ſine magno omnium fremitu, imprudentiam Regis in faciendo compromiſſo incuſantium. Verùm eam culpam Rex in Cancellarium reiecit: quamobrem magno is omnium odio deflagrauit. Cum Erico autem Daniæ, Suetiæ, & Noruegiæ Rege, ac Duce Pomeraniæ, eiusqꝫ conſiliarijs, publicè à Vuladislao, & Vitoudo in caſtris tunc ictum eſt fœdus, & ſocietas, cùm contra alios utriuſqꝫ partis hoſtes, tum nominatim contra Cruciferos: ea lege, ut etiamſi quis principum ab eo fœdere uellet diſcedere, ſubditi tamen ipſins eò nihilominùs tenerentur: ne tamen inſcijs alteris alteri Cruciferis, uel cuiquam omninò bellum inferrent. Excepti ſunt autem à Vuladislao, & Vitoudo Sigiſmundus Cæſar, & Venceslaus Rex Bohemorum, propter priora cum ipſis fœdera. Reuertens autē ex eo bello Vuladislaus, per Cuiauiam in maiorem Poloniam diuertit: Poſnania uerò Srodam proficiſcentem aduerſus caſus perculit. Nam ſub ueſperū è ſereno ſubitò atris nubibus cœlum obductum eſt: inde inter crebra fulgura ac tonitrua fulmen magno fragore decidens, quadrigas carpento, quo Rex uehebatur, iunctas, duosqꝫ ſtipatores regios, itemqꝫ Poſnanienſis, & Sendomirienſis palatinorum, & nouem alios regiorum comitum equos unà cum regio, cui cubicularius quidam haſtam Regis ferens inſidebat, uno ictu interfecit: aurigæ, & ſeſſoribus equorum nihil actum, niſi quòd cubicularij ueſtis diſcerpta eſt. Rex cùm aliquandiu exanimatus iacuiſſet, tandem reſpirauit, cæterà ſoſpes, præter quòd ſurdaſter paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit. Vulgò creditum eſt, propter inceſtum matrimonium diuinitùs eo terrore correptum fuiſſe. Et ſanè liberiùs tunc eum Sbigneus Oleſſnicius ſecretarius eo de crimine obiurgauit. Per illud tempus Ediga princeps Tartarorum, miſſa legatione cum muneribus ad Vitoudum, fœdus cum eo icit. Sub idem tempus, cùm uires ſumeret hæreſis Vicleffi, & Huſsi in Bohemia, motusqꝫ magni cùm Pragæ, tum alibi cum ſummo contemptu Regis exiſterent, & ad quadraginta millia oppidanorum pariter, & agreſtium cum mulieribus ac paruulis ad montem quendam coiuiſſent, magiſtratusqꝫ nouæ Pragæ concurſu populi trucidatus eſſet, anxio fuit animo Rex Venceslaus: & ira fortè in pocillatorem ſuum percitus, cùm interficere eum ſuis manibus uellet, paralyſi affectus concidit, & paucis diebus poſtea uita exceſsit. Parabat fortè expeditionem in Turcas Sigiſmundus Cæſar, cùm hæc ad eum perlata ſunt. Obierat enim paulò antè Mahometes Imperator Turcarum: unde Sigiſmundo commoda occaſio recuperandi ea, quæ Mahometes de Vngaris cœperat, & ulciſcendi clades ſuas, oblata eſſe uidebatur. Cùm igitur diſtracto eſſet animo, impetrato à Rege Polonorum colloquio, Sandeciam uenit. Ibi de Bohemicis rebus ac de Turcico bello conſultatum. Suadebat Cæſari Vuladislaus, ut Bohemiam ante omnia in poteſtatem ſuam redigeret, hæreſimqꝫ ſumentem uires opprimeret: & ad hæc peragenda auxilia ipſi pollicebatur. Sed ille dùm inconſultè & intempeſtiuè Turcicum bellum Bohemiæ pacandæ præuertit, & Turcas, nullo operæprecio facto, magis irritauit, non auſus cum exercitu Danubium tranſmittere, illis ulteriorem ripam tenentibus, & Bohemię potitus non eſt. Ac Vngariam quidem atque Tranſyluaniam Turcæ, Baiazetis noui Imperatoris, qui patri Mahometo ſucceſsit, ductu ſiue auſpicijs, magnis affecêre incommodis. Bohemi uerò Bernam ad comitia euocati à Cæſare, paruerūt, & in poteſtate eius fore ſe polliciti ſunt: ac fecerunt etiam iuſſa Pragenſes, qui tunc factionibus, & hæreticorum conſenſu potentes erant, amoliti caſtella quædam contra arcem erecta, catenasqꝫ & repagula, quibus plateas urbis impediuerant: amoti ſunt etiam præfecti, quos poſt Venceslai mortem arcibus regibus impoſuerant. Sed cùm Sigiſmundus Berna non in Bohemiam, ſed Vuratislauiam iter deflexiſſet, ibiqꝫ de ſeditioſis, qui magiſtratum urbis necauerant, ſupplicium ſumpſiſſet, Pragēſes ueriti, ne ſibi idem auſis idem eueniret, cauere ſibi impenſiùs cœpêre: Taboritas, promiſcuam illam fecem hominū, quę

Legatus Cæſaris.

Apparatus belli irritus.

Rex exanimatus.

Bohemici motus.

Sigiſmūdi bellum in Turcas.

Vngaria uaſtata à Turcis.

Pragēſium potentia.

à caſtris nomen ſumpſit, ſibi adiunxêre portas urbis Regi uenienti clauſêre, copiasq; eius Germanis & Vngaris ualidas profligauêre, & caſtris exuêre: ubi plurimi de proceribus, & nobilitate Bohemica, qui cum Rege ſentiebant, cecidêre: ipſe uerò Sigiſmundus

Sigiſmundi fuga.

poſt ſuſceptum in arce S. Venceslai regium diadema, fuga ſaluti ſuæ conſuluit. Sed hæc paulò poſteriùs acta ſunt. Illa priùs: Sigiſmundus Vuratislauiam ſe ſequi legatos Polonorum & Cruciferorum iuſſerat, ut ibi inter eos de controuerſijs arbitrium peragerет. Sed ipſe ad extremam demùm compromiſſo præfinitam diem, poſt initium noui anni eò uenit. Veritus igitur, ne die lapſa irritum eſſet compromiſſum, ut Cruciferis gratificaretur, cauſà non cognita neq; diſceptata, ſententiam ex ſcheda, quam in pera paratam habebat, iniquiſsimam, inſertis quibuſdam, quæ in controuerſiam non uenerant, recitauit, reclamantibus nequicquam noſtris, & fidem, Religionemq; iudicis requirentibus. Fuêre autem Archiepiſcopus Gneſnenſis, Cracouienſis, Vuladislauienſis, Poſnanienſis, &

Oratores Poloni ad Cæſarem.

Plocenſis Epiſcopi: palatini, Cracouienſis, Poſnanienſis, & Sendomirienſis, itemq; Caliſsienſis caſtellanus, Marſchalcus Regni, & Zauiſsius niger: qui omnes duobus relictis actutum diſceſsêre, Cæſare nequicquam retinente: & errorem quidem agnoſcente, ſed culpam in alios transferente, & moderationem decreti pollicente. Quam tamen legati

Sigiſmundi Cæſaris decretū.

Cruciferorum fieri paſsi non ſunt. Eò uerò ſpectabat potiſsimùm decretum illud Cæſaris, ut abolito decreto delegatorum Apoſtolicorum, Caroli Vngarorum, & Ioannis Bohemorū Regis arbitrium, pactaq; apud Toruniam inter Polonum Regē, & Magiſtrum conuenta, rata eſſent, quamuis ijs pactis iuxtà ac arbitrio priores Cruciferi non ſtetiſſent. Additum nonnihil de Zlotoria, Iaſeneciaq; arcibus, Lubicia moletrina, & finibus ditionum Crucifericarum cum Maſouia, itemq; cum Samagitiæ parte, quæ Lithuanis relinquebatur: qui fines tantiſper duraturi eſſent, quoad Rex, & Vitoudus uiuerent. Pœna autem apposita eſt decem millium librarum, ſiue marcarum argenti. Hæc ubi celeriter ad Vuladislaum, in Lithuania tunc uenationibus cum Vitoudo uacantem perlata ſunt, dolore, & ira uterq; ad lachrymas uſq; & ululatum exarſit. Mox communicato cum paucis conſilio, Rex curriculo Sbigneum Oleſſnicium ad Cæſarem miſit, qui ei beneficia ſua plurima & maxima, & ipſius non modò ingratitudinē, & ſummam iniuſticiam, uerùm etiam perfidiam, & periurium exprobraret, ſeq; pariturum eſſe illi ſentētiæ negaret. Quod cùm Sbigneus in frequenti Epiſcoporum, & principum conſenſu grauiſsimis uerbis feciſſet, ſimulq; Nicolaus Cebulca ſubſecutus, Vitoudi nomine, cùm alia quædam acerbè

Sigiſmūdi Cæſaris præceps iracundia.

in Cæſarem dixiſſet, tum fœdus, & amicitiam olim cum eo conſtitutam repudiaſſet, ita accenderunt Cæſarem, ut eos uiolato iure gentium in profluentem demergere uoluerit, niſi eum, qui proximi aſsidebant Epiſcopi & Principes à tam præcipiti, & nefario conſilio auertiſſent: ſine reſponſo autem ij dimiſsi ſunt. Nec ita multò pòſt Cæſar miſsis duobus legatis ad Regem, correcturū ſe eſſe pollicitus eſt, quòd non malicioſè, uerùm imprudenter Cruciferorum fraude circumſcriptus deliquiſſet. Verùm ne in eo quidem ſeruauit fidem, cùm Vuladislaus rurſùm Epiſcopū Cracouienſem, & Marſchalcū ea de re ad eum

Cōſultatio Polonorum.

miſiſſet. Relata deinde re ad Senatum, parendúmne eſſet iniquiſsimo decreto Cæſaris, an eo ſpreto inferendum bellum Cruciferis, placuit ad tempus quieſcere, & expectare, ecquam priores Cruciferi, non parendo decreto Cæſaris, iuſtā belli occaſionem darēt. Nec ea diu expectata eſt. Cùm enim Cruciferi duodecim millia, & quingētos aureos numos regi decreto Cæſaris ad certam diem numerare deberent, nec ſatis auri parati haberent, legati Regij Ioannes Coſcelecius palatinus Vuladislauienſis, & Sbigneus Oleſſnicius ſecretarius, argentum, quod in ſupplementum auri dabatur, non accipiebant: dieq; lapſa, teſtati priores Cruciferos iudicatum non feciſſe, diſceſsêre. Quę res apprimè grata, & exoptata Regi, Poloniſq;, atq; etiam Vitoudo accidit. Quietæ tamen aliquandiu poſtea res

Comitia Lenciciæ turbulēta.

fuêre inter Polonos, & Lithuanos atq; Cruciferos. Cæterùm domi in comitijs Lencicienſibus ad uiceſimam quintam diem Iulij parùm abfuit res à pernicioſa ſeditione. Infenſa erat Elizabetha Regina Alberto Epiſcopo Cracouienſi, cùm quòd is matrimonium eius cum Rege in primis improbabat: tum quòd Ioanni filio eius, quem Vincentio Granouio pepererat, diploma de comitatu, quo is à Rege contra leges publicas ornatus erat, non ſignabat. Cùm autem non ignoraret mulier, infiniti compromiſsi culpam à Rege in Albertum Epiſcopum, Tuliſcouium caſtellanum Caliſsienſem, & Sbigneum Brezium Marſchalcum, quos etiam alienioribus credo à ſe animis eſſe ſentiebat, reijci mulier uindictæ cupida, urgebat eam occaſionem, Regemq; in eos aſsiduò incitabat: & ut ſunt efficaces ferè apud uiros mulierum ſuaſiones atq; preces, quæ noctu, & in geniali

Reginæ Elizabethæ mors omnibus grata.

thoro adhibentur, propemodùm eò Regem pepulerat, ut Alberto indicta cauſa Cancellarij munus abrogaret: id quidem perfecit, ut in tres illos iudicium publicum in comitijs inſtauraretur. Et mortua quidem eſt Regina ante diem comitiorum, publica omnium

ordinum,

ordinum, præterquam Regis ipſius, lætitia: quam ſplendidior ueſtitus omnium teſtatam faciebat. Iudicium tamen nihilominùs in Epiſcopum, & cæteros duos, quos diximus, inſtitutum eſt. Ibi cùm propinqui, & clientes Petri Viſsi Epiſcopi, ueteris iniurię memores, frequentes Alberto inſultarent, & Bartholomæus Vulodicus gente Sulimæus, cum quo Petri fratris filia nupta erat, cauſam aduerſus Albertum dicens, acerbiùs in eum inueheretur: non tulerunt id Alberti fratres, propinqui, & clientes, quorum numeroſa turba ſtipatus aduenerat: creſcebat iniurijs, & conuicijs mutuis tumultus, & ab utriſq; ad arma ſumenda, acciendosq; ſocios ex arce in oppidum decurrebatur. Rex cum primoribus in penitius cubiculum ſe ſubduxit. Quòd ni mox porta arcis clauſa, & pons ſublatus eſſet, multum ibi ſanguinis effuſum eſſet. Repreſſa tandem eſt à primoribus gliſcens ſeditio, Rexq; conciliatus reis, maximè Ioannis Tarnouij palatini Cracouienſis opera, & induſtria. Conſultatum deinde eſt de Repub. & in primis de Bohemis, an eos petentes Rex in fidem ſuam reciperet. Nam ij uicto, pulſoq; Sigiſmundo, ad Vuladislaum regnum deferre nunciabantur. Nondum tamen oratores eorum aduenerant. Re diligentiùs agitata in Senatu, placuit, ut Rex regnum à Bohemis delatum ne reciperet, propter hæreſes, quæ uariè totam Bohemiam infecerant, & propter inteſtina gentis diſsidia, factionesq; diuerſas, & quòd inimicus capiendus erat Sigiſmundus Cæſar, ad quem Regnum illud iure pertinere uidebatur: nec apertè tamen id refutaret, ſed ambiguos legatos dimitteret, ut eo metu Sigiſmundus in officio contineretur. Soluto conuentu Lencicienſi, uenêre deinde Bohemorum legati: quibus quæſtis de Sigiſmundi ſuperbia, & acerbitate, Regnumq; Vuladislao deferentibus, reſponſum eſt: Regem uicem eorũ dolere, ipſum quoque multis inſignibus iniurijs à Sigiſmundo affectum, ut meritò Bohemis, pro tam propenſis eorum in ſe ſtudijs, auxilio aduerſùs eum eſſe deberet: ſed quoniam res magna eſſet ac difficilis, quàm poſtularent, nolle Regem quicquam de ea ſine Vitoudi fratris conſilio ſtatuere. Hoc reſponſo accepto, pars legatorum in Lithuaniam ad Vitoudum profecta eſt: cæteris Nepolomiciæ manendi locus datus, ſumptusq; ſuppeditati, ne in urbe propter hæreticorum præſentiam ſuperſederi ſacris neceſſe eſſet. Indictis deinde rurſus comitijs Nepolomiciam ad undecimam diem Nouembris legati Bohemorũ (iam enim & ij, qui ad Vitoudum iuerant, reuerſi erant) præciſa apertè omni ſpe ſuſcipiendi à Vuladislao Regni, dimiſsi ſunt. Reuerterunt tamen ij poſt inſequentis anni initium, repertoq; Rege unà cum Vitoudo in Lithuania apud Mereciam, idem quod priùs poſtulârũt, adijcientes: ſic eum faciliùs coniunctis Bohemorum & Polonorum uiribus, & Cruciferorum, & Sigiſmundi cõmunis hoſtis iniurias ulciſci poſſe: quod ni faceret, Bohemis ſubactis, ne Poloniam quidem ab iniuſtis Sigiſmundi armis tutam fore. Quod ad Religionem attineret, omnia ſe moribus & inſtitutis Eccleſię Catholicæ remiſſuros eſſe, quatuor capitibus exceptis. Quę ipſa à Sigiſmundo quoq; concedi ſibi poſtulârant, ſed repulſam acceperant. Erant autem ea capita: ut ſub ſpecie panis, & uini Euchariſtiam ipſis uulgò accipere liceret: ut libera eſſet cuiuis uerbi Dei prędicatio: ut publica eſſet facinorum correctio: & ut prædia, cæteraq; bona Eccleſiaſtica, quæ Eccleſijs, & ſacerdotibus eripuerãt, ne redderent. Quòd ſi Vuladislaus Regnum illud abnueret, ut Vitoudus id ſuſciperet. Diu eos Vitoudus ſuſpenſos tenuit, oſtentata nonnulla ſpe, uel Sigiſmundi ulciſcendi cauſa, ſe id non recuſaturum. Tandemq; ad 18 Calendas Septembris Lublini certum eis reſponſum Regis pariter ac Ducis nomine datum eſt, cuius ea fuit ſententia: Licet ambo grauiter à Sigiſmundo læſi ſint, non eſſe tamen ſibi in animo, improbitate cum eo certare: ſcire ſe, Bohemiam Venceslai regnum hæreditario iure ad Sigiſmundum fratrem pertinere: meminiſſe fœderum, quę cum ipſo ſibi conſtent, quamuis non eadem fide utrinq; ſeruentur: Religionem etiam ſibi eſſe, apud hæreticos regnare. Honoris autem Bohemorum gratia ſe omni ratione curaturos eſſe, ut eis Sigiſmundum, & Pontificem Max. & Eccleſiam Catholicam, à qua deſciuiſſent, reconciliarent. Quòd ſi patiatur Sigiſmundus, alium eos habere Regem, ſiue adeò non patiatur, modò ut illi in uiam rectę Religionis, & ad ſocietatem uniuerſæ Eccleſiæ redire uelint Reipub. Chriſtianæ cauſa alterutrum de ipſis, ſi ita Pontifici Max. uideatur, non eſſe recuſaturum, quin id Regnum ſuſcipiat. Dimiſſa cum his mandatis Bohemorum legatione, miſit Rex legatos ad Sigiſmundum Cæſarem Ioannem Tarnouium palatinum Cracouienſem, & Sbigneum Oleſſnicium ſecretarium ſuum: qui commemoratis modeſtè ſuperioribus Vuladislai in eum beneficijs, illiusquè uiciſsim in Vuladislaum iniurijs, perſtare tamen Vuladislaum in amicitia, nec mutare fidem oſtenderent: peterentq; ab illo, ut cum Bohemis in gratiam redire, Eccleſiæq; reconciliare clementer eos uellet: ſi ille pateretur, utranq; rem Vuladislao curæ fore: & uel armis, ſi aliter nequiret, eos ad officium reducturũ, & in ditionem eius, ſocietatemq; Eccleſiæ Catholicæ redacturũ eſſe: modò ut poſtea uiciſsim Sigiſmũdus cum ipſo

Iudicium in Epiſcopũ Crac. & alios duos proceres.

De regno Bohemico ſuſcipiendo conſultatio.

Reſponſum regis Bohemis datum.

Comitia Nepolomiciæ.

Reſponſum Bohemorum oratorib. datum.

Poloni oratores ad Sigiſmundum Cæſarem.

 contra

contra Cruciferos,ſecundùm pacta conuenta,tandem arma coniungeret.Eius autem rei præſtandæ pignus interim Sileſia in poteſtate Vuladislai ut eſſet tantiſper,quoad Sigiſmundus fidem ſuam apud eum liberaſſet.

Sigiſmundi reſpōſum, et pollicitationes.

Grata hæc fuit legatio Sigiſmundo,maioraq́ꝫ is ultrò Vuladislao,quàm quæ poſtulabant legati,obtulit:nimirum coniugium unicę filiæ ſuæ,cuius Vngaria, & Bohemia hæreditaria Regna futura eſſent: aut uerò Agathiæ uiduæ,quę cum Venceslao Rege fratre ſuo nupta fuiſſet,ſi magis par coniugium ipſi placeret. Adhûc enim impubes erat filia Sigiſmundi: ei uerò uiduæ dotem fore Sileſiam,& centum millia florenorum. Hæc cùm legati à Cæſare ad Regem retuliſſent,miſſus eſt inde Sbigneus ad Vitoudum in Lithuaniam, ut cum eo rem omnem communicaret.

Comitia Nepolomiciæ.

Res autem ipſa reiecta eſt, ad comitia Nepolomicenſia. Inde Zauiſsius Niger de ampliſsimi conſilij ſententia ad Sigiſmundum de Agathiæ matrimonio conficiendo miſſus,cū Cæſarem in expeditione Bohemica occupatum ſequeretur, eoq́ꝫ ab hæreticis profligato,in proximum oppidum Goram cùm multis alijs ex acie ſeſe recepiſſet, oppido per proditionem ab hæreticis capto, in poteſtatem ipſorum uenit: Pragamq́ꝫ ductus,per longum tempus in cuſtodia habitùs eſt. Et poterat quidem ante obſidionem oppidi euadere:ſed extrema quæq́ꝫ pati,quam ſocios ſuos,& milites Cæſaris deſerere maluit. Eius igitur captiuitas diuturna impedimēto fuit,quò minùs manitrimonium illud perficeretur.

Friderico Marchioni Vuladiſlaus filiam deſpondet.

Dum hæc fiunt, Vuladislaus Rex cum Friderico Marchione Brandenburgenſi, qui cùm eſſet Burggrauius Norembergenſis,Marchiam à Sigiſmundo Cæſare dono acceperat,ſiue emerat,affinitatem iunxit,deſponſa filio eius natu maximo Friderico,unica filia ſua Heduigi.Atq́ꝫ is cûm impubes etiam tum eſſet,in aula regia deinceps ab Helia Theologo decano Sendomirienſi, & Petro Chelmio honeſto equite, honeſtè & liberaliter educatus eſt. Conuenerat enim inter affines,aſſentiente Senatu Polono (nam Cracouiæ hæc agebantur, quò Fridericus ſenior ea de re aduenerat) ut ſi Vuladislaus nullos mares liberos ſuſciperet,Regnum Poloniæ poſt eius mortem dotale Fridericus gener,etiamſi ante nuptias moreretur ſponſa,acciperet: Marchiamq́ꝫ paternam ſuam ditionem, quæ à Polonia quondam abſciſſa eſſet,iure ſempiterno, quemadmodum Dlugoſſus prodit (tametſi hoc in pactis diſertè ſcriptum non eſt) eidem rurſus adiungeret. Si quas uerò alias filias Rex relinqueret,eas Fridericus elocaret. Sin filium hæredem Rex relinqueret,centū millium aureorum Vngaricorum puellæ dos eſſet, intra duos annos poſt conſummatum matrimonium exoluenda. Quæ tamen Heduigi defuncta ad Regem, & Regnum rediret,ſi Fridericus ex ea nullos liberos ſuſcepiſſet. Quod ſi Fridericus dote non accepta è uiuis excederet, Heduigis tamen nihilominùs, quoad uiueret, in Marchia certorum prædiorum atq́ꝫ bonorum ducentis millibus aureorum æſtimatorū uſumfructum haberet.

Friderici Marchionis ingentia promiſſa.

Pollicebatur autem Fridericus pater Vuladislao magna aduerſus Cruciferos auxilia, quoties opus eſſet.Sed ea cùm ex pacto paulò pòſt poſceretur, negauit in eum annum ſe mittere poſſe:perſuaſitq́ꝫ Regi,ut in ſequentem annum bellum Crucifericum differret,quòd diceret,initurum ſe eſſe rationem, ut Cruciferi ultrò imperata Regis facerent, & uel culinarium eius currum ducerent. Acceſsit etiam, ni fallor,ad prorogandas inducias Pontificis Maximi authoritas,apud quem tunc cauſa inter Regem, & Cruciferos,Paulo Vuladimirio cuſtode,& canonico Cracouienſi negocia Regis Romæ gerente,diſceptabatur.

Paulus Vuladimirius.

Ann. 1422.

Et uenit quidem ſequentis anni,qui fuit à Chriſto 1422. initio legatus Pontificis Antonius Zenus iuriſperitus,uir integer, & incorruptus,ſiue ad componendas res inter diſsidentes Polonos & Cruciferos, ſiue ad cognoſcendam diligentiùs cauſam, & audienda utriuſq́ꝫ partis teſtimonia,deſcribendaq́ꝫ monumenta:ſecutus autem is eſt Regem in Lithuaniam.

Quartam uxorem ducit Vuladislaus.

Nam ibi tunc ille inconſulto Senatu Polonico quartas nuptias cum Zonca Ruſſa,cui Sophiæ poſtea nomen fuit,Andreæ Kiouienſium Ducis & ſororis Vitoudi filia,celebrabat. Id uerò matrimonium ſine dote Vitoudus, nequicquam aduerſantibus Polonis, qui cum Rege erant,conciliauit:uſus illa occaſione,quòd Zauiſsio capto, nihil ad eam diem cum Cæſare conſtitutum erat.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XIX.

Dux de Monte nō ſuſceptus à rege in clientelam.

REVERTENTI è Lithuania Regi, legatus Ducis de Monte. cuius ditio ultra Rhenum Burgundiæ finitima erat, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus, occurrit, orans ut eum Ducem Rex in fidem, & clientelam ſuam ſuſciperet. Sed ei reſponſum eſt: neque Regi, neque Duci eam rem, propter tantam loci inter eos intercapedinem, commodo eſſe poſſe. Cùm autem eſſet Rex in Polonia, popoſcit ordinem Eccleſiaſticum quinque millia florenorum, quæ ei Pontifex Maximus exigenda conceſſerat. Verùm ea de ſynodi ſententia negata ſunt, ne quid eiuſcemodi in conſuetudinem ueniret, & quòd nullum tunc Rex bellum aduerſus hæreticos Bohemos gerebat: nam in eum uſum Pontifex eam exactionem indulſerat.

Bellum Pruſsicum.

Bellum deinde Regi cum Cruciferis præter omnem opinionem exarſit. Nauiter operam dabat cauſæ diſceptandæ Zenus legatus: & iam finis induciarum inter Regem & Cruciferos appetebat. Egit ergo legatus cum utriuſque de prorogandis inducijs: eoq; rem perduxerat, neutris recuſantibus, ut eæ conuenirent, ni fraus Cruciferorum deprænhenſa eſſet. Offenſus enim iniquitate Cæſaris Vitoudus, Sigiſmundum Coributhum fratrem cùm non contemnendis Polonorum & Lithuanorum copijs, in Bohemiam ad recipiendum ac defendendum aduerſus eum gentis illius Regnum, haud multò antè miſerat, ſi non annuente, certè non aduerſante Rege. Id cùm ægerrimè ferret Cæſar, Cruciferos ad inferendum Polonis bellum incitabat: & ut faciliùs incautos fallerent, ſuadebat ut inducias nō abnuerent: illa duntaxat conditione in pactis adiecta, ut eatenus eæ firmæ eſſent, quatenùs ipſi quid aliud ſiue à Pontifice Maximo, ſiue à Cæſare in mandatis non haberent.

Sigiſmūdi Cæſaris conatus.

Ea de re cùm Cæſar aliquot hominibus habitu mendicorum ornatis literas ad Magiſtrum Cruciferorum perferendas dediſſet, unæ ex his inter ueſtes mendici apud Coninum fortè mortui inuentæ, dolum detexerunt. Itaque cùm Cruciferi in inducijs Pontificis, ſiue Cæſaris authoritatem disertè exciperent, re infecta, & arguta euidenter à noſtris Cruciferorum fraude, irritatisq; animis diſceſſum eſt, bellumq; magna celeritate, & ingenti animorum ardore comparatum. Intra paucos dies cunctæ copiæ è Polonia, Ruſsia, & Lithuania, quò iuſſæ ſunt, conuenêre.

Antonij Zeni integritas.

Interim autem Zenus cùm cognitioni cauſæ apud Vuratislauiam inſiſteret, mandato Pontificis importunitati Cęſaris conceſſo reuocatus eſt. Suſpecta enim eius fides & integritas Cruciferis eſſe cœperat. Ingreſſus autem Rex hoſtilem terram, compoſito agmine, perindè ac ſi hoſtes in conſpectu eſſent, incedebat, & habebant ij ſanè ſupra triginta millia equitum pariter atque peditum: commiſſuriq; erant rem uniuerſæ dimicationis diſcrimini, ne uaſtari ſua ſub oculis ſuis paterentur: niſi Conradus Nemcius Sileſius, uir ſcientia rei militaris præſtans, temeritatem eorum, qui cum tanto exercitu pauci dimicare uellent, redarguiſſet.

Vambreznum olim ſedes Epiſcopi Culmenſis.

Erant enim ſupra centum millia bellatorum in caſtris regijs. Itaque Cruciferi mutato conſilio ad tuandas munitiones dilapſi ſunt, relicta aliquāta manu ad prohibendum noſtris Deruanciæ amnis tranſitum. Sed ea facilè à noſtris pulſa eſt, cæſis, captiſq; compluribus, circum caſtella deinde & oppida noſtri arma circumtulêre: Riſemburgum, quod Vambreznum noſtri uocant, ubi cathedra ac domicilium erat Culmenſis Epiſcopi, & Golubum, oppida cœpêre, diripuêre, & incendêre. Duæ Golubo arces imminebant: ex his inferiorem præſidiarij milites Cruciferorum ipſi incenderunt, quò faciliùs ſuperiorem defenderent: & equos ſuos, ne prædę Polonis eſſent, interfecêre. Sed ſuperiore quoque Poloni, cùm machinis eam quaſſaſſent, per deditionem potiti ſunt. Præſidiarij omnes, qui ſupra quadringentos fuerunt, cum quindecim Cruciferis in uincula coniecti. Ibi dum Rex caſtra habebat, uenit ad eum Corbauienſis Epiſcopus, legatus à Cæſare, petens, ut Coributhum è Bohemia reuocaret, Cruciferos ne bello uexaret.

Legatio Cæſaris ad regem Vladiſlaum.

Si quid ij deliquiſſent, iure cùm eis apud Cæſaris tribunal, cui illi ſubiecti eſſent, ageret: quod ſi iniquitate ſententiæ Cæſaris offenderetur, Cæſarem, ſi quid eiuſmodi eſſet, correcturum eſſe. Si qua alia iniuria læſum ſe eſſe à Cæſare arbitraretur, Polonis & Vngaris proceribus rem diſceptandam ſecundùm fœdera permitteret. Ad hæc ſic ei reſponſum eſt: quod ad Cruciferos attineret, Regem ſatis perſpectam habere fidem, & æquitatem Cæſaris: pariturum tamen eum fuiſſe eius decreto iniquiſsimo, niſi Cruciferi priores id contempſiſſent. Deinde prorogaturum quoque nihilominùs inducias cùm eis

fuiſſe, ni ſubleſtam fraudem ex literis Cæſaris depræhendiſſet. Illud etiam quale eſſet, quod Cæſaris opera Antonij Zeni, legati Pontificij, incorrupti uiri iudicium intercœpiſſet. Itaque neceſſe Regi armis ſua repetere, quando aliter non poſsit. Coributhum non Regis iuſſu in Bohemia cum exercitu eſſe.

Vitoudi reſponſum.

Intulit mox Vitoudus: à ſe eum illûc miſſum eſſe, ut Cæſaris iniurias, & uiolata fœdera ulciſceretur: futurumq; ibi eſſe deinceps etiam ut intelligeret Cæſar, quos homines ſub ſpecie amicitiæ dolis falleret. Cum his reſponſis dimiſſus legatus. Non intermittebant interea noſtri, populabundi hoſtiles agros longè, lateq; diſperſi infeſtare. Fortè quadringenti Valachi expediti (tot enim palatinus Regi in auxilium miſerat) ſub Mariæburgo prædas agebant. In eos Cruciferi magno numero ex arce effuſi, impetum fecerunt. Valachi uenientium contra ſe hoſtium multitudine animaduerſa, in proximam ſyluam ſe recipiunt, ex equis deſiliunt, non inſueto genere pugnandi pedeſtres inter condenſas arbores ſeſe defenſuri.

Valachorum uictoria de Pruſsis.

Deſcendunt & Germani hoſtes, ut latitantes, quemadmodum opinabantur, è latebris extraherent. Sed mox denſo ſagittarum imbre à Valachis obruti, cæſis, captisúe primis, fugam capeſſunt. In fuga quoque à perſequentibus Valachis non paruam cladem accepêre. Victores Valachi cum præda, & captiuis in caſtra reuerſi ſunt.

Andreas Brochocius.

Alia quoque non minori clade per idem tempus Cruciferi inter Orlouiam, & Murinouiam pagos profligati ſunt ab Andrea Brochocio præfecto Breſtenſi, gente Oſſorio, non magis uiro forti, quàm pio atque religioſo. Erat is cum Matthia Labiſsinio Breſtenſi, & Ioanne Coſcelecio Inouuladislauienſi, palatinis, & cum omni nobilitate Cuiauienſi, relictus à Rege ad præſidium eius oræ cum ſummo Imperio, ne quid à Cruciferis ibi moueretur. Indignati uerò palatini, ſibi eum prælatum eſſe, domos cum clientibus ſuis per ſpeciem comparandi commeatus receſſerant. Perſtitit in caſtris Brochocius, nihil ea diſceſsione deterritus, diligentiusq; ſeruabat excubias quoquouerſus diſpoſitas. Erant in præſidio Neſſouiæ octingenti equites Cruciferorum: ij ut incautos Polonos opprimerent, ſilenti agmine circumuecti, à tergo, ubi nullas rebantur ſeruari excubias, noctu eos adorti ſunt. Sed non ſefellêre tamen. Et ultimas quidem excubias ſecuras oppreſsêre: uerùm à ſecundis ad tertias, & inde in caſtra clamor perlatus, Brochocium cum ſummis exciuit. Armis raptim correptis, hoſti ſepta caſtrorum conuellere iam incipienti intrepidè occurſum eſt, commiſſoqúe prælio (& lucebat fortè Luna) ceſsit noſtris uictoria: diſsipati fuga hoſtes, cùm per ignota ſibi loca, ſyluasqúe errarent, agreſtibus prædæ fuêre per ſubſequentes dies.

Neſſouienſes præſidiarij fuſi à Brochocio

Magnusqúe fuit numerus captiuorum, in quibus commendatoris Torunenſis uicarius, ac duodecim Cruciferi fuerunt. Nam commendator ipſe fuga elapſus eſt. Rex Golubenſi arce potitus, ad Coualouiam, quam Germani *Schoneſe* uocant, caſtra mouit: & in arcis illius oppugnatione nonnihil incommodi accepit.

Coualouia Schoneſe.

Nam oppidum ipſi Cruciferi ſuccenderant. Captus cum paucis Dobrogoſtius Camenenſis caſtellanus, per cuius incuriam Drahimum haud multò antè interceptum erat à Germanis militibus in Pruſsiam contendentibus. Tametſi intra paucos dies arx ea à noſtris recuperata fuit, Pauli Venzici Germani opera: qui cùm eſſet inter præſidiarios hoſtium, Polonos clàm noctu caſsibus uenatorijs in arcem ſuſtulit: à quibus mox præſidium hoſtile deiectum eſt: Paulus perpetuo cenſu donatus à Rege in ſalinis Velicienſibus. Omiſſa Coualouiæ oppugnatione, ad Toruniam Rex duxit. Fortè didicerat ab exploratoribus, Cruciferos non contemnendas copias coëgiſſe: quanquam non habebant ij in animo, aperto prælio cum Rege manus conſerere, ſed occaſionem, & opportunitatem benè rei gerendæ captabant. Contra hos ergo ſexdecim Polonorum, totidemqúe Lithuanorum uexilla miſit. Sed priuſquam in conſpectum uentum eſt, hoſtes aduentu noſtrorum cognito, fuga dilapſi ſunt. Rex cùm peſtem graſſari Toruniæ accepiſſet, contagionem metuens, mutato conſilio, uaſtatis modò ſuburbanis, in Culmenſe territorium exercitum reduxit, ut id ſiue peruaſtaret, ſiue in poteſtatem ſuam redigeret.

Cruciferi pacem petūt à rege, & impetrant.

Intereà Cruciferi, & ipſi inauſpicati belli pertæſi, & nobilitatis, oppidanorumqúe ſuorum clamoribus, & quærimonijs defatigati, legatos ad eum de pace miſerunt, non difficulter impetratum: pacis leges ſupra Oſſam fluuium, & apud Melnum lacum in caſtris conſcriptæ: inter quas erant præcipuè, ut Rex Galardi, & Petri iudicum à Pontifice Maximo delegatorum decretum: Magiſter uerò Cruciferorum, Pruſsienſium quidem Paulus, Liuonienſium uerò Sifridus, pacta Torunenſia, & Sigiſmundi Cæſaris decreta duo ex compromiſſo lata repudiarent: Samagitiam, Sudos, Neſſouiam, arce tamen ab ipſis diruta, & materia aſportata, Rex haberet, itemqúe dimidium Viſtulæ & Nauli apud Toruniam: Cruciferis uerò redderet, quicquid de ijs tunc cœpiſſet: præteritæ omnes iniuriæ obliterarentur. Quod ſi utriuis bellum renouare uellent, ut ſubditis eorum impunè liceret dominis ſuis nullam opem ferre. Pecuniam quoque certam Regi Cruciferi numerare debebant:

quanquam

quanquam hoc monumentis literarum mandatum non eſt. Hæc ita conuenta, Eberhardus quoque generalis Cruciferorum Magiſter literis ſuis comprobauit. Nec tamen rata fuêre. Nam diſcedente Rege, non impleuerunt Cruciferi promiſſa: ita iubente Cæſare.

Pax infecta iuſſu Cæſaris.

Vnde cùm irritatio animorum inter Principes maiores motus parturire uideretur, Vngarorum proceres conuentum cum noſtris expetiuêre: nec difficulter impetrârunt, ut ad Keſmarcum oppidum delecti à Rege de ſententia comitiorum ſecum conuenirent. Ibi conſtitutum, ut ad medium Quadrageſimæ anni ſequentis ipſi inter ſe Cæſar, & Rex conuenirent, & proceribus Vngaris, & Polonis arbitris, quemadmodum erat in fœdere, de iniurijs mutuis diſceptarēt: Cruciferorum quoq; legati cum luculentis mandatis, ut adeſſent. In eo uerò conuentu cùm Nicolaus Trāba Archiepiſcopus Gneſnenſis mortuus eſſet, ſucceſſor ei Albertus Iaſtrembecius, quamuis reluctans, Rege authore datus eſt.

Albertus Iaſtrēbecius Archiepiſcopus Gneſnen.

Poſt eum uerò Sbigneus Oleſſnicius, aduerſante primùm: deinde uerò fauente & adiuuante Vitoudo (nam in Lithuania tunc Rex erat) Cracouienſis Epiſcopus factus eſt. Congreſsi deinde Cæſar, & Rex ad præſtitutam diem apud Stareſolum, cùm de iniurijs mutuis inter ſe audientibus proceribus expoſtulaſſent, pacem inter ſe renouârunt: Cruciferi quoque pacta conuenta apud Melnum lacum ſeruare iuſsi, dicto audientes fuerunt: & controuerſa quædam pactorum conuentorum capita, ad mercaturam, & commercia pertinentia, conuentu cum Polonis apud Neſſouiam inſtituto, explicârunt.

Pax renouata inter Cæſarem & Regem.

Reuocatus deinde eſt à Rege Coributhus è Bohemia, ubi non contemnendas uires habuerat, & authoritatem ſibi apud Bohemos, præter Ziſcæ factionem comparauerat: Pragenſem ciuitatem lenitate cum ſæueritate mixta in meliorem formam, quemadmodum inquit Aeneas Syluius, redegerat: arcemq́ue munitiſsimam, cui Carliſteno fuit nomen, ſex totos Menſes fruſtrà obſederat, & cum Sigiſmundi copijs leuibus prælijs aliquoties proſperè fermè dimicauerat.

Coributhus è Bohemia reuocatus.

Reuerſus inde, cùm Dobrinenſem dominatum à Polonis non impetraret, ſolicitabat animos multorum ad res nouas. Qua re magnum ſibi odium apud Regem, & proceres conflauit. Miſsi deinde à Rege Sbigneus deſignatus Epiſcopus, Sendiuoius Oſtrorogius palatinus, & Dobroguſtius caſtellanus Poſnanienſis, & Staniſlaus Ciolcus procancellarius, ad regundos fines cum Cruciferis in Samagitiam, certis ſignis Samagitiam à Cruciferorum ditione diremerunt. Nihil prætereà memorabile eo anno geſtum, niſi quòd proceres cum nobilitate in comitijs Vartenſibus, Rege abſente, leges quaſdam condidêre.

Comitia Vartæ abſente Rege.

Inſequenti autem anno, qui fuit milleſimus, quadringenteſimus, uigeſimus quartus, duodecima die Februarij, Sophiæ reginæ diadema ſolenni ritu impoſitum eſt.

Ann. 1424.

Quam celebritatem præter Polonos, & Lithuanos proceres, Sigiſmundus Cæſar cum Barbara uxore, Ericus Rex Danorum, qui tunc fortè Hieroſolyma Religionis ergò iter habebat: Branda Cardinalis cognomento Placentinus, legatus Pontif. Max. Iulianus Cæſarinus auditor cameræ Apoſtolicæ, qui poſtea Cardinalis fuit, Ludouicus Bauarorum, Zemouitus, Vuladiſlaus, Cazimirus, & Alexander fratres Maſouiorum, Bernardus Oppolienſium, Boleſlaus Ceſsinenſium, Ioannes Ratiborienſium, Cazimirus Oſuencimenſium, Venceſlaus Oppauienſiū, duo Conradi albus & niger Cozlenſium, Venceſlaus Zeganenſium, Coributhus Vitoudi frater, Duces, itemq; Elbingenſis, & Torunenſis commendatores, nomine Magiſtri Cruciferorum Pauli Ruſdorfi, cohoneſtârunt.

Legatus Apoſtolicus.

Vitoudus uenire noluit, neſcio qua de cauſa infenſior reginæ factus. Tentatum eſt in illo conuentu à Principibus, de Heduigi Regis filia Boguſlao Duci Stolpenſium, Cæſaris neceſſario, in matrimonium collocanda: cum Vuladiſlaus non obſcurè alienum à Friderico Marchione, cuius filio ea deſponſa erat, animum præ ſe ferret, propterea quòd is auxilia nulla ex pacto ipſi ad bellum Cruciferi- cum miſerat.

Rex alienatus à Friderico Marchione.

Sed nihil tamen ea de re impetratum eſt, diſſuadentibus Regi proceribus, fidemq; rebus omnibus potiorē ducentibus. Diſſuaſit & Vitoudus abſens, apud quem tunc Fridericus iunior educabatur, cùm res tota ad eum à Rege reiecta eſſet, Cæſarq; & Reges ad ipſum ea de re oratores allegaſſent. Acceſsit etiam Pontificis authoritas poſtea qui Fridericum è ſua familia Columnenſi originem ducere profitebatur. Effectum autem eſt in eodem conuentu, adnitente maximè Cardinali, ut Rex Vuladiſlaus, Cæſari, præter uoluntarios, qui certatim crucis militiam à Pontifice promulgatam amplectebantur, quinque millia equitum ad bellum contra Bohemos hæreticos promitteret. Acta & alia nonnulla in ſecretis colloquijs. Poſt quintumdecimum tandem diem Reges & Principes liberaliſsimè, & magnificentiſsimè habiti, ſuas quiſque domos diſceſsêre. Vuladiſlaus Rex Viſliciam profectus: ibi eum legatio Bohemorum conuenit, petens, ut quando ipſe, Vitoudusq; nollent, Coributhum ſibi Regem mitteret. Probauerat enim is priore expeditione Bohemis induſtriam, uirtutem ac diligentiam ſuam.

Bohemorum repulſa.

Non modò negatum, ſed bellum quoque denunciatum Bohemis, ni hæreſim abijcerent, & Romano

Coributhus ad Bohemos profectus.

Pontifici dicto audientes eſſent. Profectus eſt tamen iterum ad Bohemos Coributhus, Rege inſcio, cum aliquanta facinoroſorum, & obæratorum hominum manu, quæ ad eum confluxerat. Quamobrem ſuſpicionem Cæſaris, multorumq́ꝫ præterea uitare Vuladislaus non potuit, quamuis promiſſa equitum auxilia Duce Petro Meziuezio Cæſari miſiſſet. Quin ea quoque, cùm per Morauiam iter facerent, & ſuſpecta ſe eſſe ĳs, quibus ſuppetias ibant, haud obſcurè animaduerterent, oppidisqúe excluderentur, uerita nec ubi opprimerentur, in Poloniam ab Olumucio reuertêre.

Vuladislaus filius Iagelloni natus.

Hoc anno natus eſt Vuladislao filius, pridie Calendas Nouembris, ingenti patris lætitia: & poſt quartum demùm Menſem Religioni Chriſtianæ ritu ſolenni initiatus, Vuladislai nomen accepit. Adfuerunt autem ei cærimoniæ, Pontificis Maximi, Cæſaris, Venetorum, & Mediolanenſium Ducum, & nonnullorum aliorum Principum à Rege inuitatorum legati, cum amplis donis puerperæ allatis. Vitoudus uerò argenteas cunas centum pondo puero miſit. Remiſit autem uiciſsim Vuladislaus omnibus munera. Aduenit poſtea legatus Pontificis Latinus Vrſinus Cardinalis Epiſcopus Hoſtienſis, afferens Regi dono unum de clauis, quibus CHRISTVS IESVS author Salutis noſtræ cruci affixus fuit. Acceptus eſt ſummo cum honore ueniens Cracouiam, multitudine omni cum ſacerdotibus, & monachis obuiam effuſa: clauusq́ꝫ ſacer, uoluntate Regis in Baſilicam Cracouienſem illatus, ubi in hanc uſque diem aſſeruatur. Nihil prætereà memorabile geſtum

Vuladislaus rex crus fregit.

duobus illis annis, niſi quòd peſtis Poloniam, & Lithuaniam peruagata eſt, ita ut Rex cum regina, & Vitoudo in ſyluis degere cogeretur: ubi cùm uacaret uenationi, caſu crus fregit, in quo curando Menſes aliquot Craſniſtauiæ abſumpſit.

An. 1426.

Anno uerò 1426. ad Pentecoſten Lenciciæ comitia habita. Ad ea Rex per Maſouiam proficiſcens, Zemouitum ſeniorem Ducem in gratiam recepit, cùm is ipſi primùm per filios, deinde per ſe ipſe ſatisfeciſſet de eo, quòd inſimulatus erat, quaſi in poteſtate Regis eſſe nollet. Cui quidem ſuſpicioni Stanislaus Pauulouius Archidiaconus Plocenſis occaſionem dede-

Synodus Lenciciæ.

rat, cùm is fortè anno ſuperiori in ſynodo Lencicienſi, in qua de uiginti millibus florenorum Regi Pontificis Maximi iuſſu ab ordine Eccleſiaſtico conferendis fruſtrà actum eſt, negaſſet mandatum illud Pontificium ad Plocenſem diœceſim pertinere, quòd in ea ac in tota Maſouia Rex nihil prorſùs iuriſdictionis haberet. Atque id de ſententia Ducis, cuius erat Cancellarius, & cuius authoritate non multò pòſt Iacobo Epiſcopo mortuo, Plocenſis Epiſcopus deſignatus erat, dixiſſe uidebatur.

Lubicenſis moletrina.

In comitĳs uerò Lencicienſibus permiſſum Cruciferis, importuniſsimè efflagitante Vitoudo, ut moletrinam Lubicenſem, quam ex pactis conuentis demoliti erant, inſtaurarent. Miſsi ea de re legati ad Vitoudum, Sbigneus Epiſcopus Cracouienſis, Domaratus caſtellanus Biecenſis, Petrus Saffranecius Succamerarius Cracouienſis, & Nicolaus Dreuicius ſcriba Regius, Ducem de temeritate promiſsi, & importunitate grauiter obiurgârunt. Præ ſe ferebat enim Vitoudus, niſi id precibus ſuis datum eſſet, ſe Dolangenſe territorium in Samagitia ad mare uergens, Cruciferis donaturum eſſe. Alia res magna in ĳſdem comitĳs à Rege tentata, ſed non impetrata eſt: cûm is promiſſa eam ob rem in ſuperioris anni comitĳs Breſtenſibus, non præſtaret. Promiſerat autem, confirmaturum, & aucturum ſe nobilitatis libertatem, & prærogatiuas ſtationes Eccleſĳs, & monaſterĳs remiſſurum, Cuiauienſes autem auenæ penſione liberaturum, ſi filium ſuum anno ſuperiore natum, Regem poſt ſe deſignarent: conueneratq́ꝫ, ut ĳs de rebus Rex in proximis futuris comitĳs, di-

Senatus regĳ factū inſigne.

plomatis in ſingulos tractus ſiue palatinatus datis, diligenter caueret. Verùm is mutato, ſuaſu Cæſaris, conſilio, cùm negaret id ſe facturum eſſe, conſurgens omnis Senatus, diploma ſuum, quo Regi de filio promittebat, à Sbigneo Epiſcopo, cuius fidei cōcreditum fuerat, receptum, magno cum fremitu ac tumultu Rege inſpectante concerpſit. Sic re infecta conuentus ille ſolutus eſt. Alia tamen uia Rex id, quod cupiebat, poſtea perfecit, cùm ſingulos Senatores priuatim, quemadmodum Cæſar monuerat, prenſaſſet, & à ſingulis chirographa exegiſſet: itemq́ꝫ à ciuitatibus, & pleriſqꝫ conuentibus nobilitatis, præſertim Ruſsiæ & Podoliæ. Perpauci de proceribus reperti, qui maiorem Reip. quàm

Cazimirus filius Vuladislao natus, & mortuus.

priuatorum commodorū ſuorum, & gratię Regiæ rationem ducerent. Natus autẽ eſt eo anno Regi alter filius Cazimirus, & intra annum uertentem mortuus. Porrò Vitoudus conducto è Polonia magno numero mercenariorum militum, fecit eodem anno expeditionem in Pſcouenſes Ruſſos, liberos tūc, ſed poſtea in ditionem Moſchorum redactos. Nec ea expeditio ſatis proſpera ei fuit initiò, quippe quæ nulla iuſta de cauſa ſuſcepta eſſet: perennibus ferè pluuĳs madente humo, per ſe etiam uliginoſa, ita ut neqꝫ progredi commodè exercitus, neqꝫ pabulari poſſet. Ad extremum tamen Pſcouenſis magna ui auri & argenti, infecti pariter, & ſignati, pacem redemerunt. Vuladislaus uerò per idem tempus de nobilitate Ruſsica ſuæ ditionis quinqꝫ millia equitū, duce Ioanne Cobilenio,

gente

Serethus fl.

gente Grimalio, præfecto Sanocenſi, in auxilium Sigiſmundo Cęſari contra Turcas mittit. Qui ad Brailouum uſq; (quod oppidum ad confluentem Serethi ac Danubij fluminum, in extremis Valachiæ, & Moldauiæ tranſalpinæ finibus fuit) longum iter emenſi, duos menſes in eo loco campeſtri unà cum Valachis (qui & ipſi ex fœdere iuſſu Regis præſtò fuerunt) caſtra habuère, dum Cæſarem ultra conſtitutum tempus expectant. Vbi uerò non uenturum eſſe, Bohemicis rebus impeditum, intellexerunt: pacato agmine, quemadmodum profecti domo erant, reuertêre.

Ruſsi cōtumaces coërciti à Rege.

Detrectârant nonnulli de Ruſsis eam militiam, propterea quòd quinæ marcæ in haſtas ex Ludouici Regis ſanctione ſibi non dabantur: eos Rex carcere diuturno coërcuit, & bonis mùlctauit. Sed remiſit pòſt omnibus mulctam, rogatu procerum: Aduocatiam modò Croſnenſem retinuit. Mortuus eſt eo anno Zemouitus Dux Maſouiorum, relictis quatuor filijs, & quinque filiabus. Ac filij quidem ſic inter ſe paternum dominatum partiti ſunt, ut Zemouito Rauenſis, Vuladislao Plocenſis, Cazimiro Belzenſis ditio cederet: quartus Alexander exors patrimonij, ſacris initiatus, Archiepiſcopus Tridentinus, & poſtea Cardinalis fuit.

Cimbarca Friderici tertij Cæſaris mater.

De filiabus uerò Cimbarca Erneſto Auſtriorum Duci nupſit, de qua Fridericus tertius Cæſar natus eſt: Eufemia Venceslao Ceſsinenſium: Cunilia Boguslao Stolpenſium Duci: quarta Oſca, quæ eadem Agathia eſt, Michaëli Duci, qui Sigiſmundi, Vitoudi fratris filius fuit: quinta innupta obijt. Laſcaris quoque Epiſcopus Poſnanienſis eodem anno mortuus, longam, & pernicioſam ſucceſſoribus, Miroslao Nalencio iureconſulto ac datario Apoſtolico, & Stanislao Ciolco Poëtæ, Procancellario Regni, litêm reliquit: cùm hic ſacri collegij ſuffragijs, & Regis authoritate, ille Pontificis prouiſione niteretur: & Miroslaus quidem conſecratus, poſſeſsionem tamen bonorum adire inuito Rege non potuit. Stanislaus uerò omnia bona Epiſcopi in poteſtate ſua habuit, quanquam non niſi poſt biennium Epiſcopus à Pontifice renunciatus, Miroslao uita defuncto.

Ioannes Saffranectus Epiſcopus Vuladiſlauienſis.

Laſcarem haud multò pòſt Ioannes Pella, Vuladislauienſis Epiſcopus, qui ante duos annos Ioanni Cropidloni ſucceſſerat, ſecutus, Ioannem Saffranecium Decanum Cracouienſem, & Cancellarium Regis habuit ſucceſſorem. Inſequens annus nulla ferè alia re, quàm probro reginæ, memorabilis eſt. Eius uerò author Vitoudus fuit: qui ſiue odio reginæ, ſiue cupiditate Regni, quam apertiùs poſtea præ ſe tulit, ſtimulatus, ſeu denique rumoribus hominum uulgatis permotus, augente ſuſpicionem in decrepita Regis ætate tertiò, quod inſtabat, reginæ puerperio, cum omnibus minimè mali Regis actionibus moderaretur, facilè credulum hominem, ut in pudicitiam reginæ inquireret, induxit. Captæ duæ puellæ, pediſſequæ Reginę, Catharina, & Elizabetha ſorores Sciucouiæ, quæ omnium eſſe conſcię uidebantur, terrore tormentorũ adhibito, confeſſæ ſunt de libidinibus reginę: ſed uerène, an falſò, incertum eſt.

De reginæ adulterio rei.

Editi nominatim, cum quibus illa rem habere conſueuiſſe diceretur, Hincia Rogouius, Petrus Curouius, Laurentius Zaremba, Petrus Craſca, Ioannes Coneſpolius, Petrus ac Dobeslaus Scecocinij. De quibus tres ultimi re intellecta profugerunt: reliqui indicta cauſa proceribus, qui cum Rege Grodlum (ubi hæc agebantur) à Vitoudo euocati uenerant, partim gratia, partim metu aſſentientibus, in carcerem coniecti, pediſſequæ in Lithuaniam relegatæ, maritos ibi poſtea nactæ ſunt. Regina non audita, plena mœroris ex tam inſigni infamia, Cracouiam remiſſa eſt.

Ioan. Tarnouius palatinus Cracouien.

Remittebatur in Lithuaniam aſſeruanda in cuſtodia, ni Poloni proceres, & in primis Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouienſis, cuius magna tunc erat authoritas, diſſuaſiſſet. Is enim cùm id à Rege clàm agi ex apparatu curruum, & mox ipſius confeſsione cognouiſſet, percontatus eſt Regem, quid pueris ex ea natis facturus eſſet? cumq; Rex ſecũ eos fore, & in ſpem Regni educatum iri, reſpondiſſet: Apagè, inquit Tarnouius: túne Reges nobis relinquere uis, quos ipſe, dum matrem ipſorum probro afficis, pro tuis liberis non agnoſcis? Cæterùm Senatus frequens eò rem perduxit, ut regina ſe ſuo ipſius, & ſeptẽ honeſtarum & nobilium fœminarum iureiurando purgaret.

Reginæ purgatio.

Iurârunt cum ea Catharina Nicolai Michalouij Sendomirienſis palatini uxor: Cochna, quæ cum Iacobo Coneſpolio Siradienſi: Heduigis, quæ cum Ioanne Glouacio Maſouiæ, palatinis: Anna, quæ cum Sbigneo Brezio marſchalco: Clichna, quę cum Nauoio Mocriſcio nupta fuerat: Helena Pauli Bogumilouicij iudicis uxor, & Helena Cotca uirgo. Iudicium deinde in Ioannẽ Straſſum à regina efflagitatum eſt, quòd is princeps hunc de ipſa rumorem apud Vitoudũ, & Germanos ſparſiſſe diceretur: atq; is neq; confeſſus, neq; conuictus, cum ſe etiam decreto Petri Vidauij iudicis Siradienſis, cui rex cognitionẽ eius cauſæ mandârat, iureiurando purgaſſet, & accuſatores ad ſingulare certamen prouocaret, in carcerem tamen à Rege coniectus eſt Sendomiriæ: ubi parùm abfuit, quin fumo & uapore prunarum illatarũ enecaretur. Sed hoc poſterius, mortuo demũ Vitoudo accidit. Tunc autem non multò pòſt regina filiũ peperit, cui Andreæ Cazimiro nomen fuit. Erat Cracouiæ Henricus quiſpiam.

Bohemus,

Bohemus, inſignis Aſtrologus: hic infantem recens natum, longæuum, ſed infœlicem fore, Poloniamq́ multis ac magnis malis atque calamitatibus eo regnante afflictum iri, ex aſtris prædixit, fratrem uerò eius Vuladislaum, clariſsimum atque uictorioſiſsimum futurum, & ni fata longiorem ei uitam inuiderent, multis gentibus imperaturum. Quæ utraque euentus poſtea comprobauit. Poſt hæc reginæ infamia conquieuit. Sed tamen res ea diſsidij, quod deinceps inter Regem, & Vitoudum accidit, ſeminarium fuit: id uerò diſsidium gliſcens. Sigiſmundus Cæſar tertio deinde anno maleuolentia quadam ductus, maximè inflammauit. Cùm enim ſubolfeciſſet, ſubiratum eſſe Regi Vitoudum, conciliandum eſſe eum ſibi exiſtimauit, de cuius conſilijs Regem totum pendere non ignorabat, ut uel committeret eos inter ſe, uel faciliùs ipſe Regem ſimplicem circumſcriberet. Itaq́ colloquium utriuſq́ expetiuit: uerùm id, Turcico bello implicatus, in tertium annum diſtulit. Duxit autem exercitum in Turcas in ſequenti anno, qui fuit à Chriſto nato, milleſimus, quadringenteſimus, uigeſimus octauus: qui Golubeciam arcem, à Raſcio quodam Turcis, cùm ipſe emere eam nollet, paruo uenditam, armis recuperaret: ſiue adeò, quo belli Turcici prætextu ceſſationem ſuam à bello Bohemico Martino Pontifici max. id urgenti, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus, excuſaret. Sed priuſquā ad congreſſum cum hoſtibus ueniret, retrò ſe, tranſmiſſo raptim Danubio cum magna parte exercitus, ad tutiora loca in Tranſyluaniam recepit: proditis hoſti reliquis, quos naues capere non potuêre: in quibus fuit Zauiſsius Niger præfectus Scepuſienſis, de Bohemorū captiuitate dimiſſus: qui ſubmiſſum à Sigiſmundo lembum aſcendere noluit, mauolens fortiter occumbere, quàm turpiter ſocijs proditis fugere. Quare adacto calcaribus equo, in confertiſsimos hoſtes irruit: & multis præclaris operibus editis, ad extremum conglobatis circa eum Turcis, uiuus captus, & cùm pro magno munere ad tyrannū uir robore corporis, oris, dignitate, & auratis armis inſignis duceretur, controuerſia inter duos barbaros orta, ab utro captus eſſet, ab imbecilliori deſecto capite uitam finiuit: uir in omni uita belli, paciſq́ artibus clariſsimus, & ſempiterna memoria dignus. Per idem uerò tempus Vitoudus, Polonis militibus, quos multos circum ſe & præſtantes habebat, partim uoluntarios, partim ſtipendio propoſito euocatos, Nouogrodenſibus Ruſsis, libero populo, prætextu controuerſorum finium bellum intulit: ſuperataq́ præter ſpem eorum difficultate itineris, cùm ad Opoſcam caſtra haberet, ſupplicibus, & ingentia dona afferentibus pacem dedit. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis inſignes in primis, Cazimirus Dux Maſouiorum, Vincentius Samotulius caſtellanus Medirecenſis Dux copiarum, Iacobus Cobylanius, Ioannes Cizouius, Meſciugus Scrinnius, Nicolaus Brezius, Zicus Cadlubius, Matthias Vſcius, Ioannes Sciecocinius, Ioannes Lopata Calinouius, Iacobus Precora Morauianius, Nicolaus Sepinius. Viguiſſe autem in primis in toto illo exercitu diſciplina militaris memoratur, Vitoudi ſæueritate ſancita: præter quòd confecto bello, & tunc, & aliàs ſolebat is relictis copijs in hoſtico, domum uxoris, & uoluptatum deſiderio præcurrere. Vnde cùm ſine Duce, & ordine redirent Lithuani, impeditis locis nonnunquam incommodo afficiebantur. Sed unde digreſsi ſumus, reuertamur. Ex illo igitur inauſpicato bello Turcico reuerſus Cæſar, Vuladislaum Regem incuſare, quod is promiſſa ſibi auxilia non miſiſſet (quæ tamen ille ſuperiori anno fruſtrà miſerat) & maiori in eum odio exardeſcens, urgere conſilium illud ſuum de adiungendo ſibi Vitoudo: colloquiumq́ efflagitare, nec difficulter id impetrauit. Dies dicta conuentui apud Luſcum, ad ſextam diem Ianuarij ſequentis anni. Interim filij Zemouiti Maſouij, ſuperiori anno defuncti, uenientes ad Regem Sendomiriam ſolenni ritu in uerba eius iurârunt. Et intra paucos dies Ioannes patruus eorum Dux Varſauienſium, uita exceſsit. Cùm autem conueniſſent Luſcum Cæſar cum Barbara uxore, Rex, & Vitoudus, actum eſt aperta fronte de mutuis offenſis, ac de Valachis maximê. Poſtulabat Cæſar ex formula fœderis, ut Valachiam ſecum pariter ſubiugarent, & partirentur: propterea quòd nemini ſatis fidi eſſent Valachi, & quod ſibi ad Turcicum bellum præſtò non fuiſſent. Negabat Vuladislaus id ſe facturum, paſſurumúe eſſe: parêre enim ſibi Valachos antiquitùs. Nam quòd ſuppetias Cæſari non ueniſſent, ipſius, non illorum eſſe culpam. Veniſſe enim unà cum Ruſsis, & expectaſſe fruſtrà ſuperiori anno. Et ceſsit quidem in ea re Vuladislao Cæſar: cæterùm ſecretò longè alia cum Vitoudo egit. Societatem enim cum eo inijt, ac diadema Regium ipſi pollicitus eſt, ut eum cum Vuladislao, Polonisqúe committeret. Non recuſabat Vitoudus, homo ambitioſus, & ingentis ſpiritus: ſed negabat, ſibi inuito Vuladislao accipere licere. Itaque ad Vuladislaum callidè & blandè affectata à Cæſare, & uxore eius uia: perfectumqúe eſt, ut is cohoneſtandę patrię gratia non abnueret, ſi Senatus Polonicus aſſentiretur. Ad Senatum uerò cùm res relata eſſet, & pręſens ipſe Vitoudus hoc ſibi concedi peteret, dicen-

disq́

Vaticinium aſtrologicū de filijs regijs.

Vuladislaus Vitoudi conſilijs nitebatur.

An. 1428.

Nouogrodenſes pacem à Vitoudo redemerunt.

Maſouij duces iurant in uerba regis Polonorum.

De Valachis cõtentio inter principes.

Sigiſmūdi Cæſaris ſecreta pacta cum Vitoudo.

diſq; ſententijs, quò minùs liberè dicerentur, non optimo exemplo intereſſet, Princeps Albertus Iaſtrembecius Archiepiſcopus Gneſnēſis, longis uerborum ambagibus uſus, nihil tamen certi ſtatuebat. Poſt hunc Sbigneus Oleſſnicius Cracouienſis Epiſcopus præfatus: Indiguiſſe rem tantam longiore deliberatione, grauiſsimis uerbis Vitoudi præſentis conſilium reprehendit: pactorum conuentorum quæque Rex, quæq; ipſe cum Polonis ſanctiſsimo iureiurando interpoſito olim firmaſſent, & quibus Lithuaniam Poloniæ adiunxiſſent, admonuit: turpem eſſe prudenti ſeni, & ſaturo gloriæ principi, intempeſtiuam illam ambitionem, quę magnas ſecum clades atque calamitates Lithuanis iuxtà ac Polonis importatura eſſet: cogitaret, uenenatam eſſe illam offam, & exitiale munus, quod ibi à deuoto, & communi hoſte Cæſare offerretur: non hoc illum agere, ut honorem ipſi habeat, ſed ut diſsidium inter eum, & Vuladiſlaum faciat: & quos coniunctos nullo incommodo poſsit afficere, diſiunctis ac diſsidentibus omne malorum genus inuehat: reputet ſecum ingentia Polonorum, & Vuladiſlai beneficia, magis quàm recentes, & inuidioſas Cęſaris pollicitationes: illum nunquam fideliter neque ſecum, neq; cum Vuladiſlao amicitiam coluiſſe, pacta conuenta toties irrita feciſſe, ſub ſpecie beneuolentiæ, uel maximè ſemper nocuiſſe: à Polonis uerò Lithuanos omnium rerum egenos, & aduerſus Cruciferos ægrè ſeſe tuentes, in ſocietatem receptos, & ad Regnum, poſthabitis claris, & potentibus alijs principibus, uocatos: Polonorum armis atque ſanguine inexplebilem Cruciferorum crudelitatem à ceruicibus eorū depulſam eſſe: ipſum à Vuladiſlao præ germanis fratribus principatum Lithuanorum adeptum, Regni etiam adminiſtrandi moderatorem ferè magis, quàm participem adhiberi: uafrum illud Cæſaris conſilium multò antè ſibi notum fuiſſe: ſed non ſe credidiſſe, Vitoudum tanta prudentia præditum, unquam eo captum iri: rediret ad ſe, neque pateretur, tot res, tantasq; in eam diem à ſe præclarè geſtas, & ſempiternam ſui nominis memoriam aliena fraude contaminari. Hæc elocutum Sbigneum Ioannes Tarnouius palatinus Cracouienſis graui oratione, & ipſe rem illam, & conatum Vitoudi exaggerauit. Hos frequens Senatus magno conſenſu ſecutus eſt. Itaque repulſam paſſus Vitoudus, iratus, fremensq; foràs ſe proripuit, minitans, quando ſic ipſis uideretur, alia id ſe uia tamen aſſecuturum eſſe. Correptus deinde Rex à Senatu, quòd tam facilis atq; credulus, hoſtem ſuum in Regno in perniciem ſuam, reiq; publicæ Polonæ graſſari pateretur: ni ſibi caueret etiam atq; etiam, futurum eſſe, ut mellitis dolis eius caperetur. Nec mora proceres Luſco frequentes diſcedunt: quos Rex proxima nocte ſecutus eſt. Cæſar paucos dies cum Vitoudo commoratus, ueritusq;, ne quem in ſe dolum Poloni offenſi intenderent, properè in Vngariam redijt. Venerat autem Luſcum ad Regem, & ad Vitoudum Andreas Conſtantinopolitanus Theologus, de ſodalitio Dominicano, magiſter palatij Apoſtolici, legatus Pontificis Max. poſtulans, ut uel pacatis conſilijs, & pactionibus, uel armis Bohemos ad rectam Religionem, pacemq; reducerent: pergraues enim ij erant Cæſari, & uniuerſæ Germaniæ: ſæpè magnos exercitus profligârant: Sileſiam, Miſniam, Auſtriam, & cæteras finitimas regiones infeſtabant, & ſubigebant, ita ut Sigiſmundus Alberto genero ſuo Auſtriorum Duci Morauiam donaret, quò eam ab hæreticis uindicaret: Ziſcam cæcum hoſtium Ducem, quem armis uincere non poterat, ingentibus promiſsis ad ſe pelliceret. Sed nihil tamen legatus propter diſsidium Regis atq; Ducis impetrauit. Incitabant Vitoudum aſſentatores, quibus plenæ ſemper ſunt principum aulæ, ut cœptam rem perageret. Itaq; miſit is Gaſtoudum palatinum Vilnenſem, & Rumoldum Marſchalcum oratores ad Regem, & ad primores Polonos, qui frequentes Corcinum ad Regem de impediendis Vitoudi conſilijs conuenerant. Fuit autem legatorum extrema oratio: Vitoudum ſiue uolentibus, ſiue nolētibus Polonis Regem fore. Ad eam legationem, qui reſponſum Vitoudo referrent, Sbigneus epiſcopus, & Nicolaus Michalouius palatinus Sendomirienſis de Senatu miſsi: cùm eum fœderum, & iuriſiurandi ſui, ac temerarij, pernicioſiq; incœpti admonuiſſent: ac ni deſiſteret, Polonos armatos conatibus eius obuiam ituros aſſeuerarent, ille in Vuladiſlaum culpam reiecit, ab eo ſe detrectantem, ad id impulſum eſſe: non fore autem è dignitate ſua, ſi rem ſemel inſtitutam, leuiter remitteret. Nec ſanè remiſit per internuncios promiſſum à Cæſare diligentiùs exigere, incitantibus maximè Cruciferis, qui nullam incommodandi Polonis occaſionem etiam in pace prætermittebant, fœdusq;, & ſocietatem cum Vitoudo inibant. Id ubi apud Polonos increbuit (nam & literæ, & nuncij aliquot intercepti erant) conuenêre proceres ad Regem Sendomiriam ad natalem diuæ Mariæ (nam eum diem ibi Rex, ſicut obitus, ſiue aſſumptionis eiuſdem Viſliciæ libenter peragebat) decreta iterum legatio ad Vitoudum: cuius principes fuêre Sbigneus Epiſcopus iterum, & Ioannes Tarnouius palatinus Cracouienſis. His datum in mandatis, ut ſi aliter animum Vitoudi à propoſito deflectere nequeant,

Sbignei ſententia fortis.

Ioannes Tarnouius palatinus Cracouien.

Cæſaris diſceſſus.

Lithuani oratores ad Polonos.

Polonorum legatio ad Vitoudum.

Cruciferi inimici Polonis.

Polonorum Regnum, concedente Vuladislao, ad eum deferrent, ut quando tam appetens eſſet Regni, ab amicis id potiùs, quàm ab hoſtibus acciperet. Cæterùm ſperarint'ne beneficio illo oblato emollitum iri Vitoudum, quem aduerſando frangere non poterãt, an reuera id agebant, impendens à tanta illa conſpiratione exitium patriæ quoquo modo propulſare cupientes, certum non habeo. Vuladislaus quidem non tam altos, ſeu potiùs tumidos ſpiritus nactus, & priſtinum ingenij ſui, quantulumcunque id fuit, uigorem ætate magis ac magis in dies hebeſcentem, ac propemodùm iam extinctum, uiresq; defectas ſentiens, non grauatè Vitoudo longè uegetiori, ſolertioriq; Regnum concedebat, cuius iam ipſe ſatur, & penè pertæſus erat: & filios paruos, Regnoquè adminiſtrando inutiles adhûc habebat: ad quos tamen id, Vitoudo nullos relinquentè liberos, rediturum eſſe, haud ita multò pòſt intelligebat. Iam enim & Vitoudus octogeſimum annum non paulò exceſſerat. Hûc accedebat non aliena à Vitoudo, plerorumquè procerum Polonorum uoluntas, munificentia eius conciliata. Ipſe quoque Vuladislaus, per multum tempus eius conſilijs maximè in omni re nixus, ita eius authoritatem indulgentia ſua apud Polonos auxerat, ut illum magis, quàm ſe reuererentur. Flexiſſet hæc talis oratio quamuis præfractum, & pertinacem Vitoudi animum, niſi proceres quidam Poloni priuata compendia publicæ rei præferentes, ut largitiones eius in ſe aſſentando magis augerent, clàm eum per internuncios hortati eſſent, ut perſiſteret in propoſito: de quibus etiam cognouerat, priuſquam legati aduenirent, quid ij afferrent. Itaque reſpondit is, nolle ſe eſſe tam impudentem, & impium, ut Vuladislaum Regno priuaret: cæterùm cœpto, per omnium gentium atque principum ora uulgato, & cuius author ſibi Vuladislaus fuerit, deſiſtere, turpe ſibi & indecorum uideri. Nihil ſe aduerſus Regem, & Polonos moliri, ſed ſi quod bellum ſibi ab eis inferatur, omni conatu propulſaturum. Dum autem aliquot dies ibi commorantur legati, allatus eſt Vitoudo à Cæſare draco affabrè factus, in pignus ſocietatis, expetitumq; iuſiurandum de ſeruanda ſocietate certis legibus. Ac draconem quidem pro hoſpitali munere, non pro pignore ſocietatis accipere ſe reſpondit: iuſiurandum uerò nullum dedit, reueritus legatos Regios, qui grauiter, & ſeuerè cum eo agebant: ac Sbigneus quidem longè, quàm collega liberiùs. Itaque illum ampliſsimis donis Vitoudus honorauit, ſiue quòd beneuolentiorem ſibi eſſe crederet, ſiue ut Sbigneo ægrè faceret: cum Sbigneo uerò expoſtulauit, quòd ſolus deſiderio ſuo aduerſaretur, Tarnouio collega non aduerſante. At Sbigneus perſpectã habens fidem & integritatem Tarnouij, reſpondit incunctanter, ſe quoque ipſi aſſenſurum eſſe, ſi Tarnouius aſſentiretur. Ita Vitoudum refellit uir excelſi animi, & raræ integritatis. Nec tamen cœpto deſtitit. Dum hæc ita fiunt, conſtituêre Poloni proceres cum Vngaris, ut certo lôco, certoquè die ſimul conuenirent, ac de reſarcienda Regum ſuorum amicitia toties interrupta inter ſe tractarent. Sed neque ad conſtitutam, neque ad comperendinatam diem Vngari affuerunt. Omnia uerò tentabat Rex, ut ne conſilium Cæſaris de coronando Vitoudo procederet. Itaque & ad Pontificem max. quæſtum ea de re miſit. Et fruſtrà is utrũq; miſsis literis ab inſtituto dehortatus eſt. Intelligens autẽ Vuladislaus, quorſum Cæſaris & Vitoudi conatus & molimina, & noua cũ Cruciferis Pruſsienſib. atq; Liuonienſibus fœdera inita ſpectarent, anno ſequẽti, qui fuit poſt Chriſtum natum milleſimus, quadringenteſimus, trigeſimus, comitijs Iedlinam (pagus hic eſt in tractu Lublinenſi, uenationibus tantùm nobilis) indictis, ut Polonorum uoluntates beneficijs ſuis ſibi, liberisq; ſuis obſtringeret, Regniq; ſucceſsionem alteri de filijs ſuis, utrum ipſe poſt ſe ediſſet, ſtabiliret, ueteres priorum Regum ac Principũ donationes, & immunitates confirmauit: permulta equeſtri ordini, nonnulla etiam Eccleſiaſtico, pauca oppidanæ, ruſticanæq; plebi indulſit, ac de penſionibus & oneribus remiſit, quę quidem his ferè capitibus continentur: honores, & Magiſtratus ſacri iuxtà ac profani, ut non niſi indigenis in ſuo cuique tractu mandentur, neque quicquam eorum cuipiam, priuſquam uacet, promittatur: arces, & præfecturæ, ne cuiquam Ducali genere orto, néue externo committantur: Eccleſiæ & monaſteria cum ſuis præſidibus, ut penſionum, quas ſtationes, ſiue procurationes uocant, immunitatem prorſus habeant: equites ut abſque ullo ſtipendio Regni fines per ſe ipſi defendant: ſi extra fines ad bellum proficiſci iubeantur, quinas marcas in haſtam ſtipendium accipiant: quod ſi fortè accepto eo, intra biennium non educantur, deinceps ut pro eo nihil debeant: ſi prælium intra fines commiſſum ſit, capti ut à Rege redimantur: extra fines uerò etiam damna ac detrimenta exoluantur: captiui hoſtes, ut eorum ſint ſerui, à quibus capti fuerint: monetam ne quam Rex, niſi de ſententia Senatus, cudat: equitum aratores, & adſcriptitij, ut immunes ſint ab omni frumenti iuxtà ac pecuniæ penſione, procuratione, ſubuectione, & alio quouis onere Regi præſtando, excepta raſtrali penſione, cuius iam anteà mentionẽ fecimus: & ab ea tamen ſculteti, ſiue

Vitoudi ætas.

Proditio in Senatu Polonico

Cæſaris legatio ad Vitoudum.

Legatio Vuladislai regis ad pontificem.

Ann. 1430.

De eccleſiarũ immunitate.

De captiuis.

De moneta.

teti ſiue aduocati, qui patroni ſunt pagorum, & oppidani, qui agros colunt, ut immunes ſint: itemq; hortulani, molitores, & caupones, qui exiguos agros colunt: equeſtrem hominem indicta cauſa ne liceat præhendere, aut ſupplicio afficere, excepta cauſa furti, incendij, homicidij uoluntarij, ſtupri uirginum, & matronarum, latrocinij, & his, qui uadimonium promittere nollent, aut non poſſent: bona item ne Rex cuiquam equiti abſque iudicij authoritate auferat: ad fines regundos recuperatores, quos commiſſarios uulgò uocant, qui in rem præſentem ueniant, ne cuiquam neget: de controuerſijs, ſi qui pendente lite, amicè inter ſe compoſuerint, ut ne mulctæ iudiciariæ ab eis exigantur: quæ uerò mulctæ à litigantibus debebuntur, ut ipſe eas Rex per ſe, uel per procuratores ſuos exigat, neque cuiquam exigendas donet: actuarij ſiue notarij terreſtres, ut uocantur, ut ipſi per ſe adſint in omnibus iudicijs: nec uicarijs, niſi neceſſaria cauſa impediti, utantur: atque eos tamen, ut integræ famæ apud præſides iudicij edant: Ruſsi ut eodem penitùs iure ſint cum Polonis, auenæ modò penſione Vuladiſlao, quoad uixerit, ſalua: Cuiauij quoque, ac Dobrinenſes poſt decem annos deinceps, ut ab auenæ penſione immunes ſint. Hæc nunc à Rege conceſſa publicè, & literarum monumentis conſignata: receptumque ei uiciſsim de alterutro filio, uter aptior Regno adminiſtrando fore uideretur, Rege creando: & cùm adoleuerit, & prærogatiuas atque beneficia ſuperiorum Regum cunctis ordinibus publicè data confirmauerit, coronando. Obſtrinxit etiam uniuerſus conuentus ille fidem & honorem ſuum quiſque ſe pro hoſte habiturum, quiſquis communi illi placito aduerſari, aut turbas aliquas, tumultumq; in Regno ciere uellet, aut conſpiraret ulla de re, aut hæreticis denique & hæreſibus faueret. Atque hæc deinceps quoque ternis comitijs Poſnaniæ, Breſte, ac Dobrini paulò ante mortem Regis repetita ſunt à proceribus & nobilitate: quo demùm tempore diploma Regis ſuprà memoratum ſcriptum reperio. Miſsi deinde ex ijs comitijs legati ad Vitoudum Sbigneus Epiſcopus tertiùm, & Nicolaus Michalouius iterum, qui ei pro Rege ſatisfacerent. Quærebatur enim Vitoudus, traductum ſe eſſe ab eo apud Pontificem Maximum, & alios Principes Chriſtianos. Ad hæc ut fœderum eum admonerent iterum atque iterum, & ad ſanam mentem reducerent. Rebellionem enim moliens, nouo ſacramento Lithuaniam omnem adigebat, & arces finitimas Poloniæ muniebat. Sic eſt enim ambitio, ut modum prorſus neſciat, ſi ſemel ei habenas laxaueris. His reſponſum à Vitoudo datum, quæ ille præ ſe ferebat, non nouandarum, ſed ſtabiliendarum rerum ſuarum cauſa ea ſe facere, ne incautus ab hoſtibus opprimeretur, propterea quòd accepiſſet petiuiſſe à Rege Bohemos, ut ſe per Poloniam in Pruſsiam & Lithuaniam exercitum ducere pateretur: ac de eo ſe præter morem à Rege celatum eſſe. Rex ubi nulla ratione Vitoudum de ſententia deduci poſſe animaduertit, ſimulq; maturari coronationem præſtituta ad decimum ſextum Calendas Septembris die didicit: negocium dat Ioanni Zarnicouio ſuccamerario Poſnanienſi, nobili & impigro homini, ut ad confinia Poloniæ & Saxoniæ, ubi poſſeſsiones ipſe luculentas habebat, obſeruaret, atque internuncios Cæſaris & Vitoudi per Pruſsiam ultrò, citroq; commeantes interciperet. Nec malè ſucceſsit Zarnicouio negocium. Etenim Baptiſtam Cigallam iureconſultum Genuenſem, & Sigiſmundum Rothum Sileſium, à Cæſare ad Vitoudum proficiſcentes cœpit, excuſſosq; inconſultè dimiſit: ſcripturas ab eis ablatas ad Regem attulit. Miſsi autem ij erant, ut Vitoudo dubitationem omnem eximerent: dubitabat enim is, an Cæſar, ſiue ut uulgò loquuntur, Rex Romanorum, qui imperatorium diadema nondum adeptus eſt, poteſtatem habeat noui Regni inſtituendi: ſimulq; ut diplomata Cæſarea, quibus in Lithuania Regnum conſtituebatur, & Vitoudus Rex creabatur, ipſi afferrent, ac diadema ad tempus allatum iri ab alijs legatis promitterent. Habebant & alia quędam mandata, de fœderibus & ſocietate Pruſſienſium atq; Liuonienſium Cruciferorum aduerſus Polonos. His cognitis Rex, Zarnicouium ſplendidè pro meritis remuneratũ, & amplioribus pollicitationibus oneratũ, ad inſidendas diligentiùs uias remiſit. Propediem enim Germanorum, Vngarorum, & Bohemorũ legationes ſplendidæ, cum diademate à Cæſare ad Vitoudum profecturę erant. Sed cùm Zarnicouius aduerſa ualetudine præpeditus uacare ei rei non poſſet, nobilitas omnis maioris Poloniæ, Sendiuogio Oſtrorogio palatino & præfecto, Dobrogoſtio Samotulio caſtellano Poſnanienſi, & Iarando Bruzeuio palatino Vuladiſlauienſi Ducibus, nemine iubente, quaſi ſublato ſigno armata, ſyluas apud Turagoram inſedit, dimiſsis quoquouerſus ſtationibus, & exploratoribus, ut quocunque opus eſſet, etiam ad extremum Oceanum Germanicum, cuncta accurreret, uel cùm longè maioribus copijs pro patriæ tranquillitate, & honore decernere parata. Iam Francofordiam, quæ ſupra Odram eſt, legati prætergreſsi erant, cùm obſideri uias omnes à Polonis acceperunt: & non auſi periculo ſeſe committere, cùm duos Menſes fruſtrà expectaſſent, ad Cæſarem

Nobiles quando capi poſſint.

Poloni Regis Vuladislai filium regem ſibi deſignant.

Legatio regis & Polonorum ad Vitoudum.

Ioannes Zarnicouius.

Legatio Cæſaris ad Vitoudum.

Maiorum Polonorum ſtudium.

Magiſtri Cruciferorum legatio ad Polonos

reuertêre. Non omisêre tamen Poloni longiorem cuſtodiam: quæ cûm ſuſpecta eſſet Cruciferis, ſuorum ſibi conſiliorum & conatuum conſcijs, miſit Paulus Ruſdorfius Magiſter perquiſitum ab ijs, hoſtéſne eos an amicos ducere deberet? reſponſum eſt: nihil eius referre, ſi ipſi intra fines ſuos armati, rerum ſuarum curam habeant. Si bellum illaturi ſint, indicturos id eſſe prius. Aegerrimè hæc tulit Vitoudus, ubi reſciʒt: ſed tamen dolorem apud hoſpites ad celebritatem inuitatos, ſedulò diſsimulauit, & ad finem uſque Septembris eos apud ſe retinuit.

Inuitati à Vitoudo ad celebritatem coronationis.

Fuerunt autem ij duo Magiſtri Cruciferorum, Pruſsienſium, & Liuonienſium, cum primoribus commendatoribus: Moſchorum, Tuuerenſium, & Odoiouienſium Ruſſorum Duces, & Princeps Tartarorum. Fortè tunc Anthracem morbum, ſiue ex angore animi, ſeu qua alia ex cauſa, Vitoudus contraxit: neque tamen quicquam de ambitione ſua detraxit. Cûm autem inuitis Vuladislao & Polonis uotis ſe compotem fieri poſſe deſperaret, arte ſibi tendandum eſſe duxit, quod aperta ui peragere non poterat. Sciebat Vuladislaum hominem non malum, haud difficulter exorari à ſe poſſe, ſi eum in Lithuaniam, cuius uiſendæ deſiderio teneri eum nouerat, extraxiſſet. Quòd ſi qui fortè proceres Poloni cum eo ueniſſent, eos quoque uel blandicijs deliniri, uel muneribus corrumpi, uel metu deniq; compeſci poſſe. Itaque miſſo ad Vuladislaum legato, præterita excuſat: iam ſe omnem de Regno cogitationem depoſuiſſe oſtentat: in Lithuaniam Regem ad uenationes inuitat. Cupiebat Rex ire in Lithuaniam: ſed ſuſpecta erat proceribus, qui cum eo Lublini tunc erant, Vitoudi inuitatio, tamque repentina mutatio: nouerant eius ingenium, nouerant ingentes ſpiritus, & coniunctam his pertinaciam: aliquid eum doli nectere ſuſpicabantur: ſed ſanari rurſus animum eius poſſe Regis præſentia, & ſermonibus, non deſperabant.

Sbignei Oleſnicij uirtus.

Quare mittuntur cum Rege, cûm alij quidam proceres, tum Sbigneus Epiſcopus, cuius neq; prudentia facilè circumſcribi, neq; integritas corrumpi, neque conſtantia frangi à Vitoudo poſſet: quemq; Vuladislaus uereretur, ut ne quid præter ſententiam eius faceret. Non ignorabat hæc Vitoudus. Itaq; cùm Regem, & cæteros omnes, qui cum eo ueniebant ab extremis finibus Lithuaniæ, comiter & liberaliter acciperet, unum Sbigneum negligebat. Vbi Vilnam peruentum eſt, inſtabat Regi Vitoudus orando, ne ſibi Regium diadema inuideret: negabat ille, licere id ſibi concedere, Polonis reclamantibus: eaq; de cauſa Sbigneum ſibi in Lithuaniam proficiſcenti adiunctum eſſe comitem, ne quid præter ſententiam eius faceret.

Vitoudi ad Sbigneum allegatio.

Illum præhenſandum, & quoquo modo expugnandum eſſe. Allegat Vitoudus ad Sbigneum, qui eum orent ſuo nomine, & ingentibus promiſsis onerent, ne ſolus honori ſuo aduerſetur. Si dimoueri ille ſe de ſententia non patiatur, ut exiſtimationi tamen Vitoudi utcunq; conſulat, & ſimulari momento temporis coronationem ſinat. Accepta diadema ſtatim ſe depoſiturum eſſe. Si pertinacior, ne hoc quidem concedat, pro hoſte ſe illum habiturum eſſe, & manibus, pedibusq; adnixurum, ut de Epiſcopa deijciatur, quemadmodum Petrus Viſſus anteà deiectus eſſet. Immotus ad hæc omnia Sbigneus, renunciari Vitoudo iuſsit: digniſsimum eum ſibi uideri Regio diademate, & ſummis quibuſq; honoribus: uerùm ſaluis fœderibus, & iuriſiurandi Religione aſſequi id eum nō poſſe. Quocirca ſuadere ſe, deſineret id cupere, quod ei non honorem, quemadmodum ipſe putet, ſed dedecus & infamiam ſempiternam pariturum: Poloniæ uerò & Lithuaniæ præſens exitium approperaturum eſſet. Ne erret, non honoris eius gratia id ei ſuadere Cæſarem, & Cruciferos, deuotos & ſempiternos non magis Polonorum, quàm Lithuanorum hoſtes: ſed ut duos coniunctiſsimos populos, qui coniuncti graues ſibi eſſent, diſiunctos, commiſſoſq; inter ſe, inteſtinis atq; ciuilibus propemodum bellis debilitent atq; deleant: idq; Cæſarem uulgò iactare, dictitantem ſe os in medium duorum canum conieciſſe, ob quod ij ad mutuum uſq; interitum concertaturi ſint. Poneret ergo Vitoudus modum inconſideratæ, & intempeſtiuæ ambitioni: non conuenire ætati, & prudentiæ eius, ut ſeniculus capulo proximus, nullos habens liberos, quibus Regnum relinquat, tam cupidè per fas & nefas ad id adſpiret: ſe quidem neq; precibus emolliri, neq; largitione corrumpi, neq; minis deterreri poſſe, quò minùs in hoc cupiditati eius aduerſetur. Pluris apud ſe eſſe fidem, uirtutem & charitatem patriæ, quàm fauorem, gratiam, & omnes theſauros Vitoudi. Mirari uerò ſe magnoperè, quod Petri Viſsi, eiuſq; deiectionis mentionem faceret, quam ſine ſua, Regiſq; infamia commemorare non poſſet: neq; id ſe reformidare. Alia iam eſſe tempora, & minùs turbulenta, minuſq; deprauata cæca plurium de Pontificatu maximo contendentium ambitione. Paratum autem ſe eſſe non honoris modò, uerùm etiam uitæ diſcrimen adire pro patria, quæ tantam illam rem ſuæ fidei crediḋiſſet: neq; falſurum eſſe unquam eius expectationem. Atque ita quidem Sbigneus, non ſine magna ipſius Vitoudi admiratione. Inualeſcebat interim Vitoudi morbus, ita ut ipſe deſperatione uitæ ſuæ cogitationem omnem de Regno ab-

gno abijceret, & ad mortem, uti Chriſtiano principe dignum eſt, obeundam ſeſe componeret. Rex ubi animaduertit, uiuere eum diutiùs non poſſe, Sbigneum & cæteros Polonos proceres in Poloniam amandauit, quod intelligebat ijs præſentibus Suitrigellonem fratrem ſe Lithuanis Ducem, quemadmodum deſtinabat, præficere non poſſe. Diſcedens autem Sbigneus, cùm rogaretur ab Iuliana Vitoudi uxore, ut ſupellectilem ſuam, gazamq; inde aſportaret, ac ſuperſtiti ſibi ſeruaret: ſi quid autem humanitùs ſibi accideret, ut eam ad cultum diuinum conuerteret, aſſenſus non eſt. Vitoudus uerò, cùm ſe uiribus deſtitui ſentiret, ritu Chriſtiano ſacris procuratus, & uerè Chriſtianum ſe mori teſtatus: ueniam ſuperiorum admiſſorum à Vuladiſlao petiuit, & Lithuanos ei commendauit, petens ut acta, donationesq; ſuas ne reſcinderet: nec multò pòſt apud Trocos ſpiritum exhalauit, cùm aliquanto octogeſimum annum exceſsiſſet: princeps impiger, & uegeto ingenio: abſtemius in omni uita, nihil præter aquam bibere ſolitus: in uictu temperans: temporis perparcus, ita ut ſupra menſam iudicaret, & reſponſa legatis daret: cæterùm in Venerem procliuior, in externos liberalis: ſuos uerò metu magis, quàm beneficentia in officio cõtinere ſolitus: ſtatura fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam, & genas ſolitus, qualem apud Trocos in templo depictum uidimus. Habebat autem in more, ut procuratores bonorum ſuorum rapinis ditatos excuteret, atque expilaret, turſusq; præficeret.

Rex Polonos à ſe amandat.

Vitoudi mors, mores & effigies.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XX.

POST mortem Vitoudi, ſuſpenſi animis Lithuanorum, & Ruſſorum proceres, hærebant, quid'nam ſe fieret. Supererat Coributhus, Vitoudi frater: ſed aberat, Bohemorum furori Ducem ſe præbens: nec ullum præclari ingenij ſpecimen in Lithuania ediderat. Porrò Suitrigello Regis frater, qui Vitoudum metuens, ad Sigiſmundum Cæſarem aliquantò antè profugerat, & Vitoudo indulgente in Lithuaniam redierat, homo erat nihili, & ebrioſus, & præcipitis iracundiæ, ſed tamen liberalitate multorum ſibi animos conciliârat: in primis autem Ruſsi ei fauebant, propterea quòd à ſua ſecta non alieno eum animo eſſe exiſtimabant: ſed tamen ſenſum Regis, penes quem rerum Lithuanicarum ſumma erat, non tenebant. Poſteaquam uerò perſenſerunt, principatum Lithuaniæ clàm ab eo ad Suitrigellonem deferri, tunc uerò certatim omnes ad eum concurrere, ſtudiaq; ei ſua probare uelle, ita ut ingens circa Regem ſolitudo eſſet. Venit deinde Vilnam ad exequias Vitoudi Suitrigello, ingenti hominum turba ſtipatus: elatusq; fauore hominum, Vilnenſem, Trocenſem, & alias quaſdam primarias arces occupauit, & pro duce gerere ſe abſq; authoritate Regis cœpit. Deinde magis ac magis inſoleſcens, aſſentatoribus frigidam, quod aiunt, ſuffundentibus, oblitus omnium beneficiorum Regis, fraternæq; neceſsitudinis, contumelioſius eum tractare: carceris, & exilij ueteris memoriam refricare: ueniſſe tempus dictitans, cùm ulciſci eum probè poſſet: Polonos, qui cum Rege erant, aſperiùs appellare: internuncios, qui à Rege in Poloniam, quiùe ex Polonia ad Regem mittebantur, excutere, epiſtolasq; refringere: plus eius amentia atq; temeritate, quàm ſuo periculo Rex commouebatur, & quantum poterat, furorem eius & inſolentiam lenitate, & comitate ſua mitigabat. Placatiorq; is iam futurus eſſe uidebatur, cùm res noua oblata, denuò furorem eius accendit. Podolij primores, nimirum Paulus Epiſcopus Camenecenſis, uir humili quidem loco natus, uerùm generoſi ſpiritus, Riſco Kerdeius, Theodoricus, Michaël & Mirſilo fratres Buzacij, & Cruſsina Galouius, cognita celeriter Vitoudi morte, Doigertum palatinum Vilnenſem, qui Podoliam Vitoudi nomine adminiſtrabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad colloquium, cœperant: arcemq; Cameneciam, Smotriciam, Scalam, & Ceruonigrodum occupârant, & omnem Podoliam facilè in poteſtatem ſuam redegerant, ut Regi eam & Polonis reſtituerent, & ne in ditione Lithuanorum ea deinceps eſſet. Id ubi factum reſciuit Suitrigello, homo uiolentus & impotens, fremere in Regem, & maledictis eum, Polonosq; inceſsere, palamq; uincula aut necem præſentibus intentare, ita ut excubare omnes die, noctuq; circum regiam neceſſe haberent. Et non deerat noſtris, quamuis paucis, animus, non modò ad defendendum ſeſe atq; Regem, ſed etiam ad inuadendum ac trucidandum Suitrigellonem. Sed Rex ſiue, quòd ſibi metuebat, ſiue quod Suitrigellonem impensè diligebat, ſeu denique

Suitrigellonis mores.

Suitrigello apud Lithuanos principatum arripuit.

Podoliorum præclarum facinus.

quòd Lithuaniæ, quàm Poloniæ incrementis & amplitudini impenſiùs fauebat, inconſultis omnibus aſſenſus eſt de Podolia Suitrigelloni, recipienti unà cum proceribus Lithuanis, Regi ſe eam bona fide redditurum eſſe, ſi de ea inter Polonos & Lithuanos non conuenerit, ac deinde ius ſuum perſecuturum atq; repetiturũ: eaq; de re Zaclicam Tarlonem in Podoliam cũ literis & mandatis miſit, qui eam Michaëli Babæ Ruſſo, Suitrigellonis nomine recipiendam & obtinendã, traderet. Aegerrimè id ferebat iuuentus Polona, quæ in comitatu Regis erat: & in primis duo nobiles iuuenes, Andreas Tencinius, & Nicolaus Dreuicius, cuſtos Sendomirienſis, cui Rex annulum ſuum ſignatorium, cancellario, & procancellario abſentibus, commendârat. Igitur hi duo, ducti amore patriæ, ſcripſere Michaëli Buzacio, qui Cameneciam obtinebat, Regem extrema neceſsitate adactum, Podolia Suitrigelloni cedere: ſed ſi ipſe communi patriæ ſimul & honori ſuo conſultum uellet, non modò non pareret mandatis regijs, uerùm Zaclicam pariter, & Babam compræhẽderet. Eas literas, quoniam palàm ferri nequibant, Suitrigellone omnes excutiente, conuolutas, ceraq; contectas, ut ſpeciem cerei præ ſe ferrent, Zaclicæ puero omnium inſcio, paucula pecunia præ manu ei data, dedêre: ut is cùm primùm Cameneciam ueniſſet, cereum illum Buzacio præfecto redderet, atq; hæc uerba adderet, ut ſi errare ille nollet, ex eo cereo unà cum magiſtratu urbano lumen quæreret. Cùm autẽ puer bona fide omnia feciſſet, miratus Buzacius, quid ſibi cereus ille, & ambigua mandata uellent: non de nihilo tamen omnia illa eſſe ſuſpicatus, refracta cera literas inuenit, Zaclicam & Babam in cuſtodia habuit.

Lithuanorum promiſſa.

Michaëlis Buzacij factum.

Dum hæc ita fiunt in Lithuania, cognouêre tandem Poloni, referente Ioanne Oleſſnicio Marſchalco, qui mille ciclos argenti, & alia quædam munera poſt reconciliationem à Suitrigellone Regi donata, in theſaurum Polonicum inferre iuſſus erat, quo in ſtatu Regis ſui res eſſent: & iure quidem optimo ei aduerſa, quę accidiſſent, accidiſſe cuncta cenſebant: uerùm aliud tamen ſuccenſendi, & repræhendendi eius tempus fore rati, de liberando eo, ſecluſa omni mora, agendum ſibi eſſe exiſtimârunt. Graſſabatur quidem tunc dira peſtis in omnem ferè Poloniam, ſed nihilo tamen ſegnius, comitijs Vartam ad ſextam diem Decembris indictis, frequentes conuenerunt. Re diligentiùs in cõſilio agitata, expeditio in Lithuaniam decreta: edictumq;, ut ad medium Ianuarij apud Kianos, pagum ſupra Veprum amnem, armati omnes præſtò eſſent: tentari tamen priùs legatione Suitrigellonis animum placuit. Ad eam obeundam deſignati Sbigneus Cracouienſis, & Ioannes Vuladislauienſis Epiſcopi: Sendiuoius Poſnanienſis, & Ioannes Lichinius Breſtenſis, palatini, cùm Varſauiam uſque progreſsi eſſent, mandato Regis, nunciantis liberum ſe iam eſſe, domos reuerterunt. Vt enim audiuit Suitrigello, quæ in Vartenſibus comitijs acta ac decreta eſſent, liberum ac reconciliatum ſibi Regem dimiſit.

Polonorum procerum ſtudium erga Regem.

Ne Pontifex quidem Maximus Martinus quintus prætermiſerat, ad Sigiſmundum Cæſarem, & ad Suitrigellonem de liberando Vuladislao ſcribere, cùm detineri eum in Lithuania celeri nuncio accepiſſet. Eiuſdem autem Vartenſis conuentus decreto, cura Regiorum liberorum educandorum & inſtituendorum, magiſtro Vincentio Cotho Dembenio, cuſtodi Gneſnenſi, & Petro Ritercio equiti mandata eſt. Poſt inſequentis anni principium Rex per Chelmenſem tractum è Lithuania reuerſus, Sendomiriæ comitia habuit. Ibi cùm de Suitrigellonis inſolentia, ſiue amentia pleniùs cognitum eſſet uulgo, afferreturque, etiam caſtella quædam in Podolia per illud tempus ab eius copijs intercepta, Smotriciam circumſeſſam (cuius tamen obſidio noſtrorum uirtute non ſine ſtrage hoſtium ſoluta rurſus erat) Trebouulienſem, & Leopolienſem oram excurſionibus & populationibus diuexari, damnabant omnes præceps, & peruerſum Regis conſilium, & bellum aduerſus Suitrigellonem flagitabant.

Pontificis Maximi ſtudiũ de liberando Vuladislao.

Comitia Sendomiriæ.

Sed peruicit Rex, ut legatio priùs ad eum de repetendis rebus mitteretur. Miſsi Stanislaus Poſnanienſis, & Ioannes Chelmenſis, Epiſcopi: Sendiuoius Poſnanienſis, & Ioannes Lichinius Breſtenſis, palatini: cum his mandatis, ut Suitrigello caſtella, quæ in Podolia cœpiſſet, redderet, Luſco & Volynia decederet, ad Regem ad certum diem ueniret, ab eoq; principatum Lithuaniæ certis legibus acciperet, quem perperam & contra fœdera inuaſiſſet: aliter, neceſſe fore Polonis cum Rege ius ſuum armis perſequi. Ferocius his reſponſum eſt à Suitrigellone. Nihil enim eorum, quæ poſtulabantur, faciebat: & aſſeuerabat, ſe quicquid egiſſet, ageretuè, rectè & iure optimo egiſſe, & agere: quin etiam reliquam Podoliam à rege repetebat. Hæc eadem mandata luculentiùs & acriùs poſtea per Baſilium Ducem Ruſſum, cognomento Craſni, apud Regem repetita.

Legatio Polonorum ad Suitrigellonem.

Suitrigellonis ferox reſponſum.

Intereà dum hæc fiunt, uenit ad Regem Coributhus, cum cæteris Bohemorum hæreticorum, qui poſt mortem Ziſcæ cæci orphanos ſeſe dixêre, Ducibus: qui Bohemia ſiue pulſi, ſiue ultrò excedentes, cùm Luſatiam diuexaſſent, Sileſiam quoq;, belli ſede Gliuiciæ poſita, longè, lateq; uaſtabant: oppida hoſtiliter diripiebant, & incendebãt, & in templa atq; monaſteria, ſacerdoteſq; &

monachos potiſsimùm barbarico furore debacchabantur, Ziſcæ Ducis ſui immanitatem ſecuti: qui quaſi uiuens parùm inſaniſſet, moriens cutem ſibi detrahi, eamq; tympano induci iuſsit: fore pollicens, ut ad eius tympani ſonum, animis conciderent ipſorum aduerſarij. Cum his autem coniunxerat ſeſe Coributhus, captus, & mox pulſus à Pragenſibus, quemadmodum Hagecus memorat: & cum primoribus eorum ad Regem uenerat, accepta ab eo fide publica. Actum cum his de Religione: adhibiti Doctores Academiæ Cracouienſis, qui errores ipſorum diſputando refellerēt. Rex ipſe ſimpliciore oratione uſus, quanta rerum omnium perturbatio ſecuta apud eos ex mutata & perturbata Religione eſſet, commemorauit: ut florētiſsimum quondam Bohemorum Regnum ad interitum properaret, ſublatis magiſtratibus, ſacris iuxtà ac prophanis: euerſis oppidis & munitionibus: cæſis, uel fuga dilapſis optimatibus: conſtupratis honeſtis matronis atq; uirginibus: coniugijs nobiliſsimarum fœminarum in agreſtes homines, & ex infima fæce uulgatis: agris partim hoſtiliter uaſtatis, partim furore quodam ipſorum cultorum deſertis: prophanatis, direptis, ac dirutis templis: abrogatis ſanctiſsimis cæremonijs: ſacroſancta Religione contaminata, ac tam uarijs, portentoſis & abominandis opiniónibus diſcerpta, ita ut nemini propemodùm cum altero conueniret: deniq; peruerſo rerum omnium, atq; naturæ ipſius ordine: quæ omnia, ni maturè reſipiſcerent, præſens & extremum exitiũ conſequi neceſſe eſſet: quòd ſi his rebus commouerētur, pollicebatur ſe perfecturum, ut æquis conditionibus res eorũ componeret. Sed ſurdis auribus Bohemi hęc accepêre. Neq; enim facilè eſt, cum impetu ruentes ſemel in præceps in uiam reuocare.

Ziſcæ cæci immanitas.

Regis oratio ad hæreticos.

Quoad autē ij ſubſtitêre Cracouiæ, ceſſatũ eſt à ſacris, interdicto Sbignei Epiſcopi, cõſecratumq; ab eo chriſma in Mogilēſi monaſterio. Itaq; propter ſolennes Paſchæ dies, Cazimiriam Bohemi cũ Coributho à Rege eiecti ſunt, fremētes in Epiſcopum: alia quoq; de cauſa ipſi infenſi. Nam cùm paulò ante Lechnicēſe monaſterium in finibus Vngarorũ diripuiſſent, Sbigneus facta de clientibus propinquis, & amicis ſubitaria manu, reuertentes perſecutus erat: & paucos, qui agmen raptim ſeſe recipiens cõſequi non poterant, excœperat. His ergo de cauſis Coributhus indignans, corã Rege cum Sbigneo iurgatus eſt: diſcedensq; Cracouia cum cæteris, nõ modò ipſi, ſed Eccleſijs etiam ac diuo Stanislao ſublata manu comminatus eſt. Verùm eæ minæ diuinitùs mox in irritũ cecidêre. Reuertētes enim, cũ Gliuiam à Conrado albo, Oleſſnicēſium duce, per proditionē captam, direptam & incenſam, ſuosq; magna ſtrage cæſos reperiſſent, ad paucos redacti, & rerũ omnium egeni, in Bohemiam receſsêre. Ab ijs autē & Poloni equites latrocinari cũ didiciſſent, quodam tempore Zenſtochouienſe monaſterium, quod propter peculiarē Virginis matris cultũ, & frequētiſsimas nõ modò Polonorũ, ſed etiam uicinorũ Vngarorum, Morauorum, Bohemorũ, Sileſiorum, Saxonũ, Pruſſorum, atq; Lithuanorũ peregrinationes magnis diuitijs refertũ eſſe credebatur, diripuêre. Atq; ut patrati ſacrilegij ſuſpicionē à ſe in Bohemos hęreticos auerterēt, imagini uirginis matris, quę uulgò magna Religione colitur, uulnus inflixêre. Sed minorē opinione prædam reperêre: meritasq; ſacrilegij pœnas intra illũ ipſum annum expendêre. Fuerunt autē authores ſceleris Iacobus Nadobni Rogouius, gēte Zialoſsius, & Ioannes Curopatua gente Srenauius.

Interdictum Cracouiæ propter hæreticos

Bohemi minaces profligati.

Dimiſsis Bohemis cum Coributho, Vuladiſlaus Rex Biezũ profectus, bellum in Suitrigellonē parabat: eò uenit ad ipſum Ludouicus commēdator Turonenſis, legatus à magiſtro Cruciferorum, deferens eius operã ad componendas res inter diſsidentes fratres. Ei gratiæ actæ, factaq; poteſtas, ut id ageret. Tametſi ſecretò aliud actum eſſe Dlugoſſus memorat, nempe poſtulaſſe Regē à magiſtro, ut Suitrigelloni faueret: ſeq; expeditionē faciente in Ruſſiam, ut ipſe Poloniam armis infeſtaret: citatq; idē non leues authores huius rumoris, qui mortuo demùm Rege diuulgatus latè manarit: quem nos unà cum ipſo Dlugoſſo neq; affirmamus, neq; refellimus. Miſit deinde rex Ioannē Brezium, Lutici filium ſcribam ad Suitrigellonem, ut eum ad ſaniorē mentem reuocaret. Sed eum Suitrigello excandeſcēs, cõtra ius gentium uiolauit. Quare irritatus Rex, maturauit expeditionē: motisq; caſtris, ad Grodlum oppidum, ſupra Bugum amnē duodecim dies ſtatiua habuit: & maiores Polonos tardiùs uenientes, & hoſtiliter penes in ſuos quacunq; iter faciebãt graſſantes expectauit. Deinde Bugum amnē traiecit. Interim uulgus omne eius oræ cum iumentis, pecudibus, & facultatibus ſuis, in denſas, paluſtresq; ſyluas ſeſe abdidit. Aduenit & Suitrigello cum ſex ferè millibus armatorum, arcemq; Lucēſem armis cõmeatu, præſidioq; muniuit. Certatum eſt deinde leuibus aliquot pręlijs cum hoſte: in quibus omnibus noſtri uel nullo, uel paruo incõmodo accepto, ſuperiores erant. Senco dux Ruſſus occiſus, captiui non pauci ad Regē adducti, incenſa Vuladimiria, peruaſtatũ Vuladimirienſe territorium, quod Rex Theodoreto, ſiue Feuduſconi duci Ruſſo, fratris filio donauit: qui dux non multò pòſt mortuus, Regē fecit hęredem. Non intermittebat tamē Rex Suitri-

Cruciferorum legatio ad Regem Poloniæ.

Suitrigello legatum regium uiolauit.

Maiorum Polonorum licentia.

Suitrigello fœdus icit cum Cruciferis.

gellonem ad pacem inuitare. Sed nihil inde pacati referebatur. Sperabat enim ille, Regem breui inde ad aliud bellum à Cruciferis, cum quibus fœdus icerat, reuocatũ iri. Aduenêre deinde maiores Poloni. Quibus grauiter de tarditate, & neglecta diſciplina militari in itinere, obiurgatis, Rex cum omni exercitu Styrum fluuium, qui Luſcum alluit, difficili ac profundo uado tranſmiſit, cùm Suitrigello pontem diſieciſſet, ulterioremq; ripam fruſtrà ſeruaſſet. Videns autem Suitrigello ſe ualdè imparem eſſe tanto exercitui, incenſo Luſco oppido, arce uerò Iurzæ Ruſsi fidei commendata, ne tentata quidem prælij fortuna, fugam inijt. Ducem ſuum ſecutæ copiæ, diuerſæ & ipſæ dilapſæ ſunt: ſed multi mortales ex his in fuga à Polonis cæſi, captiq;. Inter captiuos inſignes maximè fuêre, Rumboldus Marſchalcus Lithuaniæ, & Gaſtaudus. Quos Suitrigello deinde liberauit, cùm ſpopõdiſſet Regi, eos Cracouiam, cùm Rex iuſsiſſet, uenturos eſſe. Creditus eſt autem & Suitrigello cecidiſſe, cùm ueſtis eius cruenta inter cętera ſpolia reperta eſſet. Cecidêre tamen de Polonis quoq; nonnulli nobiles, & fortes uiri, dum incautiùs Tartaros, qui in caſtris Suitrigellonis militabant, perſequuntur. Alia quoq; per eoſdem dies uictoria de eodem hoſte Belzenſem tractum uexante Polonis parta eſt. Nam eò ſex millia hominum Rex cum Cazimiro duce Maſouiorum, & Ioanne Menzico Dambrouio Ruſſiæ, ad pręſidium ſuis miſerat. A' quibus Oleſcum arx, cùm capi poſſet, tamen in poteſtate Bogdani Rohatinij Ruſsi, qui ad Suitrigellonem nulla neceſsitate adactus perfugerat, præfecturamq; eius arcis ab eo, confiſcatis à Rege bonis ſuis adeptus erat, relicta eſt, ea conditione, ut eam Regi redderet, cùm is Luſco potitus eſſet. Obſeſſa eſt deinde à toto exercitu arx Lucenſis, & oppugnata etiam: ſed remiſsè admodùm, atq; ſegniter, indulgentia quadã Regis, uti creditum eſt. Et cũ pars muri à Polonis bombardarum ictu deiecta eſſet, fruſtrà tamen impetus factus eſt. Trium dierum induciæ, per quas de deditione deliberarẽt, obſeſsis datæ à Rege, fruſtrà diſſuadẽtibus conſiliarijs: per quos dies mœnia & propugnacula arcis refecta ſunt: ſaxa & alia miſsilia cõgeſta: & aqua importata, cuius hauſtu à noſtris arcebantur. Deinde iterũ quoq; idem factum non ſine murmure totius exercitus. Fuêre tamen inter proceres, & conſiliarios regios, qui noctu clàm cum obſeſſis colloquia habere, & arma eis, commeatumq; ſuppeditare ſoliti eſſe dicerentur. Et probri loco id obiectum eſt, poſtea Laurentio Zarembæ caſtellano Siradienſi, à Staniſlao Zuicla gente Labencio. At Suitrigello ridiculo magis, quàm callido, ut ipſe exiſtimabat, commento noſtros ab inſtituto deterrere aggreſſus, confictis literis nomine principis Tartarorum ad Regẽ, ut is Podoliã Suitrigelloni à ſe donatã, ei redderet. Cæterùm ubi id commentum ſibi nõ procedere animaduertit, legationem de pace ad Regẽ miſit: ſiue ex animo id agens, ſiue ducendi belli, & obſeſsis ſubueniendi cauſa ſimulãs. Intelligebat enim, Polonos belli ob aduentantẽ hyemem, graſſanteq; in equos lue, pertęſos, domos reuerti cupere: & ipſe Tartarorum & Valachorũ auxilia, cum quibus per hyemem Ruſsiam & Poloniam infeſtaret, expectabat. Conuênit, ut proceres utrinq; delecti certa die de conditionibus pacis inter ſe tractarent. Interim dum hæc ita fiunt, arx regia Rathnum, prodentibus eam Ruſsis defenſoribus, ab hoſtibus capta & exuſta eſt, Chelmenſisq; ora diuexata. Sed Ciolcus præfecti Chelmenſis uicarius, ſiue Burggrauius, ut uocant, cum centum triginta nõ ampliùs hominib. facto in ſecuros animosè impetu, ultus eſt: ita ut trecentos ex ijs interficeret, quadraginta uiuos caperet. Ad Cremeneciam quoque eodem tempore benè res à noſtris oram eam depopulantibus geſta eſt. Cùm enim hoſtes in noſtros, paucos conſultò per agros palãtes, ex arce decurriſſent, excepti inſidijs, perpauci in arcem refugerunt, plurimis uel cæſis, uel captis. Continuabatur autem ab reliquo exercitu obſidio, & maioribus odijs, quàm uiribus inter obſidentes, & obſeſſos certabatur. Lithuani, & qui cum eis ſentiebãt Ruſsi, quoſcunq; Polonici generis, & catholici ritus in arce repererent, exquiſitis ſupplicijs in propugnaculis, ut inſpectarent noſtri, necabant, & omne genus contumeliæ in noſtros iactabant, fiſi incantationibus, quibus gens ea ualdè utitur, & magicis artibus: quarum profeſſores Iudæi cùm alia quædã abominanda faciebãt, tum captiuum quempiam Polonum elegãti forma infixo in iugulum cultro mactârunt: hauſtumq; ſanguinem, & inteſtina, uitaliaq; membra extracta, & in minuta fruſta conciſa prunis impoſuerunt & adoleuerunt: eoq; ſuffitu impias, & ſacrilegas precationes adhibentes, omnes arcis angulos luſtrârunt. Sæuiebant & Poloni uiciſſim in Ruſsos quoſcunq; cœperant, ut par pari referrent. Conueniebat iam de pace inter proceres: ſed eam Suitrigello approbare noluit, niſi Cruciferi quoq; & Valachi fœderati & ſocij ſui pacis eius legibus continerentur. Vtroſq; enim in ſocietatem adſciuerat, eoſq; magnis muneribus illectos adduxerat, ut & Cruciferi uiolato fœdere Cuiauiã atq; Dobrinum, & Valachi clientes Polonorum Podoliam, & Ruſsiam finitimã armis infeſtarẽt. Sed Valachos quidem cum ingenti præda è Snatinenſi, Halicienſi, & Camenecenſi agro

Rumboldus et Gaſtaudus Lithuani capti.

Oleſcum arx.

Proditores in exercitu Polonico.

Rathnum proditione captũ, & exuſtum.

Ruſsorum ſæuitia.

Ruſsi incantationib. dediti.

capta reuertentes Ruſsi regij Buzacijs fratribus ducibus è caſtris regijs curriculo profecti & conſecuti, magna ſtrage fuderunt, prædamq́; excuſſerunt: Alexander quidem palatinus, dux & author belli, fuga elapſus eſt: uerùm nō multò pòſt, pœnitentia facti & mœrore confectus obijt.

Alexander palatinus Volachorum extinctus.

Nec diſsimili, ſed pro numero tamen aliquātò minore clade Cruciferi quoq; Crainenſem oram uaſtantes, affecti ſunt ab agreſtibus Cuiauijs ac Dobrinenſibus, Ioanne Iarogneuio gente Orleio, Bartholomæo Viſſemburgio Nalencio, ac Dobrogoſtio Colinio equeſtris ordinis ducibus: cùm ij accepto domeſticę calamitatis nuncio, præpeti curſu è caſtris domum contendiſſent. Neq; parſum eſt arma abijcientibus. Theodoricus modò Marſchalcus Liuonienſis, & ſeptem commendatores capti cū quatuor uexillis: Cracouiamq́; ad Regem miſsi, omnes præter Theodoricum in carcere uitam finierunt.

Cruciferi inſignes capti.

De uniuerſo autem agmine illo, in quo ſeptingenti Liuonienſes equites, præter cæteram Curouienſium, Slochouienſiumq́; equitum pariter & peditum manum, fuêre, paucißimi equeſtres ferè euaſerunt. Nam reliquus Cruciferorum exercitus peruaſtata longè, lateq; Cuiauienſi ac Dobrinenſi ora, uiginti quatuor oppidis (in quibus præcipua fuêre Inouuladislauia, Vuladislauia & Neſſouia Toruniæ æmula) & plus mille pagis direptis & incenſis, & arce Neſſouienſi præſidio munita, incolumis & præda onuſtus domum reuerterat. Illos uberioris prædæ ſpes ab Iodoco Tocholienſi commendatore oſtenſa longiùs prouexerat. Et quidem non ſine magno compendio, niſi id ſanguine ſuo exoluiſſent.

Neßouienſis arx præſidio firmata.

Nec mirùm cuiquam uideri debet, tantum detrimenti una illa excurſione acceptum eſſe: propoſuerant enim Cruciferi præmia incēdiarijs, oppidorum quidem ternas marcas, pagorum uerò ſingulas. Munitioribus autem oppidis, & arce Neſſouienſi, proditione Nicolai Tumigralæ Secouij, quem Rex ad cuſtodiam Cuiauiæ reliquerat, potiti erant: Breſte fruſtrà tentârunt. Cùm igitur de conditionibus pacis Regi cum Suitrigellone conueniret, inducijs interceptum eſt bellum, ita ut poſtridie Cal. Februarij ſequentis anni in conuentu Parſouienſi accuratiùs de pace tractaretur.

Induciæ cum Suitrigellone.

Nec mora, ſoluta eſt Luſci obſidio, dimiſſusq́; exercitus. Ac tum demùm Cuiauienſes illi, quos dudum commemorauimus, & complures alij eiuſdem oræ equites, curſu omnia præuertentes, cum agreſtibus coadunati, illam de Cruciferis uictoriam adepti ſunt. Miſerant quidem Rex & Suitrigello pariter, inducijs ſic inter ſe factis, legationem ad Cruciferos, ut ne Poloniam bello uexarent: ſed tardiùs ea peruenit, cùm iam hoſtes ſatis in homines omnis ordinis atq; ætatis, & innocua tecta debacchati, præda graues domum reuerterentur. Illud Cruciferico illo bello animaduerſum, uariè ſuſpicandi hominibus anſam dedit, quòd Maſouiorum fines intacti prorſus ab omni ui hoſtium fuerunt.

Maſouiorum ditiones expertes incommodorum belli.

Rex uerò à Luſco diſcedens, in Chelmenſi ora aliquandiu ſubſtitit: per quod tempus Ruſsi Volynienſes nullum genus crudelitatis omiſerunt in noſtros: qui ibi poſt pacem factam, & diſceſſum, Regis cum mercibus omnis generis Lucenſibus uenum expoſitis, ſiue alia quauis de cauſa remanſerant, aut antiquitùs domicilia fixerant. Templa etiam quæcunque Ruſsici ritus non eſſent, impiè & immaniter exuſta & euerſa ſunt. E' Chelmenſi deinde Rex Leopolim profectus eſt: quò cùm ingens Cuiauienſium ac Dobrinenſium equitum multitudo conflueret, opem & ſubſidium Regis afflictis, & perditis Crucifericо bello rebus, ſuis ac ſuorum implorans, magna in cunctos ac profuſa benignitate uſus eſt, nonnullos præſente pecunia ſubleuans, nonnullis uerò poſſeſsiones de ſuo largiens: cumq́; non illius modo, ſed & cuncti ſuperioris temporis immenſis donationibus ſeſe, & ærarium ſuum exhauſiſſet, ſupereſſentq́; adhûc multi, quibus ipſis cum liberis & uxoribus etiam ſubuento opus eſſet, Eccleſiaſtica bona illis dilargiri cœpit, ut per hyemem duntaxat eorum uſufructu ſuſtentarentur.

Calamitoſi immiſsi a rege in bona Eccleſiaſtica.

Pernicioſi exempli res ea uiſa antiſtibus. Itaq; Albertus Archiepiſcopus Gneſnenſis, & Sbigneus Epiſcopus, cum primoribus Eccleſiarum ſacerdotibus properè ad Regem excurrerunt, tam iniuſtas donationes eius repreſſuri. Et Archiepiſcopus quidem ſubmiſsiùs fruſtrà orabat Regem: Sbigneus uerò maioris animi & conſtantiæ uir, grauiùs in eum inuectus eſt, cùm præterita eius peccata commemorans, tum iniuſtas illas alienorum bonorum donationes repræhendens: & ni cœpto deſiſteret, grauiore ſe in eum cenſura, & animaduerſione uſurum eſſe minitans: excuſantiq́; neceſsitatem, & piam calamitoſorum hominum commiſerationem, adiecit: nihil ea commiſeratione & miſericordia opus futurum fuiſſe, niſi ipſe calamitatē illam tam multis inuexiſſet: uulgò enim iactari, ab eo ipſo Cruciferos quieſcentes excitatos eſſe. Quod ſi id uerum non ſit, non eſſe tamen ipſum culpæ expertē, propterea quòd iuſtum aduerſus ingratū & ſceleratum fratrē bellum, quod paruo negocio debellari potuerit, peruerſa quadam indulgentia ſua duxiſſet, commeatumq́; & arma obſeſsis Lucenſibus ſubminiſtraſſe diceretur: inducias quidē certè, per quas illi ſe recrearent, bis eis contra omnium ſententiam conceſsiſſet. Ita tunc Sbigneus: quanquam nihil cuiquam Rex

in Cracouienſi diœceſi, præter quædam Miechouienſis monaſterij, donârat: Sbigneum reueritus: atq; id ipſe tum commemorabat: ſed nihil tamen ea res animum Sbignei mollijt non tam ſuam, quàm publicam Eccleſiaſtici ordinis cauſam agentis. Reuerſus deinde Rex eſt in Poloniam ad comitia, quæ Nepolomiciam ad undecimam diem Nouembris indixerat. Ibi Heduigim filiam Friderico iuniori Marchioni Brandenburgenſi deſponſam, immatura morte defunctam amiſit. Creditum eſt uulgò, ueneno eam à nouerca ſublatam eſſe, ne quo filijs ſuis impedimento ad Regnum adipiſcendum eſſet: propterea quòd ea Cazimiri magni Regis, cuius grata etiam tum erat Polonos memoria, proneptis eſſet. Rex quoq; ipſe æquiori, quàm par erat animo, mortem eius tuliſſe uiſus eſt.

Heduigis Vuladislai Regis filia mortua.

Ann. 1432.

Poſt initium uerò inſequentis anni Lublinum Rex, magna procerum caterua ſtipatus, proceresq; omnes, excepto Alberto Archiepiſcopo, Parſouiam ad conuentum cū Suitrigellone agendum tranſmiſit. Verùm ij cùm diu fruſtrà Suitrigellonem moras nectentem expectaſſent, re infecta diſceſſerunt. Erat autē apud Suitrigellonem Ludouicus commendator Torunenſis, qui hoc agebat ſedulò Cruciferorum nomine, ne pax cum Polonis coiret. Rex de ſtatu Reipub. ac de impendentibus undiq; periculis anxius, ad uiceſimam tertiam diem Aprilis Siradiæ comitia habuit. Ibi Vuladiſlaus maior natu Regis filius Regni ſucceſſor à patre deſignatus, totiusq; cōuentus ſuffragijs approbatus eſt. Conſtitutum eſt etiā, ut ſi plura ſimul bella ingruiſſent, cæteris omiſſis ad tempus, in id quod eſſet grauiſsimum, toto conatu, & cunctis uiribus incumberetur, ne diductæ multipliciter, & extenuatæ uires nulli rectè ſuſtinēdo ſatis eſſent. Nicolaus uerò Tumigrala proditionis, cuius ſuperiùs meminimus, ibi damnatus eſt: quamuis neceſsitate, cùm nullas ad reſiſtendum hoſti uires haberet, eò adductus eſſe pleriſq; uideretur. Vuzeleius is gente fuit, cuius inſigne eſt latruncularia tabula. Nuptias deinde Rex Emiliæ Maſouiorū Ducis & ſororis ſuæ filiæ, Boguslao Stolpenſium Duci in matrimonium collocatæ, ſplendido apparatu fecit.

Tumigrala, proditionis damnatus.

Reuertentem in minorem Poloniam, Pabianiciæ, quod oppidū cum omni territorio ſacri collegij Cracouienſis baſilicæ eſt, legati Bohemorum hæreticorum conuenerunt, auxilia contra Cruciferos pollicētes, & Coributho Regē reconciliantes: adhæc Baſileenſis cōcilij propenſionē erga ſe nunciantes. Etenim indixerat eò Martinus Pōtifex anno pręterito conciliū, eiq; ſuo nomine Iulianum Cardinalē diaconum pręfecerat: cumq; interea uita defunctus, Eugenium eius nominis quartum ſucceſſorē accepiſſet, nihilominûs patres, qui conuenerant, Sigiſmundo Cęſare authore id proſecuti ſunt, & cū alia multa ad ſalutem Reipub. Chriſtianæ pertinētia faciebant, & ſanciebant, tum ad Bohemos Egræ conuentum agentes miſerant oratores, qui eos blandè in uiam reuocarēt, aut certè ad congreſſum, & colloquiū amicè inuitarēt, prolixè multa pollicētes. Hæc igitur tunc Polonorum Regi Bohemi nunciabant. Grata fuit ea legatio Regi & proceribus, bellū in Cruciferos molientibus. Quare comiter & lautè legati habiti ſunt, & aſſentientibus Archiepiſcopo & Epiſcopis, qui tunc aderant ad ſacrorum communionē admiſſi.

Bohemorū hæreticorum oratores ad Regē. Baſileenſe concilium.

Perfuncti uerò legatione, cùm reuerterēt, & Cracouiam contra præceptū Regis ex itinere diuertiſſent, ceſſatū eſt à ſacris mandato Epiſcopi licet abſentis, adſtipulante uniuerſo cœtu ſacerdotū, & Theologorum, & iureconſultorū, quos Vicarius Epiſcopi ea de re conuocârat. Contumelioſum id uiſum Bohemis: regi uerò (qui tamē futurum id diuinauerat) & cæteris Epiſcopis permoleſtū fuit, quod Sbigneus unus omnium acta ac decreta irrita faceret. Accendebant etiam magis iram Regis Ioannes Menzicus Dambrouius palatinus Ruſsiæ, & Petrus Corcibocus, qui Bohemos honoris cauſa iuſſu Regis deduxerant. Itaq; excanduit is in Epiſcopū, & uenienti ad ſe Viſliciam, dextram beneuolētiæ ſymbolum, non porrexit: quin aſperioribus etiam uerbis eum increpuit, & Petri Viſsi fortunam ei comminatus eſt.

Interdictum ſacris Cracouiæ propter Bohemos.

At ille imperterritus reſpondit: fauorē ſe, non offenſam Regis meritū arbitrari, quòd ſolus & ſalutis, & exiſtimationis eius, quæ ab inimicis eius, & maximè Cruciferis, cū aliàs, tum in Baſileenſi concilio proſcinderetur, optima fide curā haberet: prouideretq; omni ratione, ne Rex meritò pro fautore hæreticorū traducatur, & cùm de Religione agitur, neq; Regis, neq; cuiuſquā omninò uultum atq; minas ſe reformidare, quin id faciat, quod rectū eſſe intelligat. Authoritate Archiepiſcopi, & cæterorū Epiſcoporum nihil ſe in hac parte moueri, habentē adſtipulatores diuini, humaniq; iuris profeſſores. Petri Viſsi calamitatē deſineret commemorare, quæ non tam innocenti Epiſcopo, quàm iniurioſo Regi ignominioſa accidiſſet. Neq; uerò ea ſe terreri: paratum nō modò quaſuis contumelias pro religione, uerumetiam exilium atq; mortē ſubire. Cùm autē Rex ſubijceret: ſe quoq; diuini & humani iuris peritos diuerſæ ſententię authores habere, acciti primores Academiæ Cracouienſis, & cum his commiſsi Ioannes Saffranecius Vuladiſlauienſis, Ioannes Theologus Chelmenſis, Epiſcopi: & Vuladiſlaus Oporouius pontificij iuris peritus, procancellarius Regis, qui poſtea Vuladiſlauienſis Epiſcopus

Sbignei oratio ad Regem.

fuit,

fuit, haud difficulter refutati ſunt. Neq; tamen penitùs Regis ira in Sbigneum reſedit: admonitusq; is eſt ab Ioanne Tarnouio palatino Cracouienſi, ut ſibi diligẽter caueret: ſubornatos enim eſſe à Rege, qui eum de medio tollerent. Et egit quidem gratias palatino Sbigneus: ſed nihil tamen ea nocte, in quam ſibi periculum comparatum eſſe acceperat, de conſuetudine ſua remiſit. In eodem cubiculo, eodem lecto cubuit, nullam ſibi cuſtodiam adhibuit: nocteq; intempeſta cum uno ſacerdote, & puero lumen præferente, ad matutinas precationes ad templum adijt, neq; aduerſi quicquã ei accidit, quòd Rex uel mutaſſet conſilium, uel uanus ille terror fuiſſet. Nec multò pòſt, ſacerdotem hęreticũ, qui ad Regẽ uenerat, idem Sbigneus eiecit, uir excelſi animi, & ſempiterna poſteritatis memoria dignus. Venit autem eòdem ad Regem illuſtris legatio Iani Cypriorum, Hieroſolymorum & Armeniorum Regis, mediterraneo mari per Propontidẽ & Pontum Euxinum, atq; inde aduerſo Danubio aduecta in Valachiam, & inde porrò terreſtri itinere nõ ſine magna difficultate in Ruſsiam & Poloniã profecta. Eius legationis princeps Balduinus de Noris Marſchalcus Cypri, donis Regi & reginæ oblatis, connubiũ Heduigis regiæ filiæ, Regis ſui filio, ac ducenta millia aureorũ numûm ipſi Regi mutua petebat, beſſemq;, hoc eſt, duas tertias partes Cypriorũ Regni hypothecæ nomine Vuladislao offerebat. Sed nihil impetratũ, quòd & Heduigis iam obierat, & pecuniã ſe rex habere, aſsiduis bellis exhauſtũ, negauit. Miſit deinde Vuladislaus Rex Laurentiũ Zarembam caſtellanum Siradienſem, legatũ in Lithuaniam, admonendi in ſpeciem, & ſanandi Suitrigellonis cauſa: reuera autẽ, ut Lithuanorum procerum animos ſua ſponte iam à Suitrigellone, cùm propter crudelitatem eius, tum propter propenſiorẽ erga Ruſſos fauorem alienatos, magis etiam clàm in eum incitâret: Sigiſmundumq; Vitoudi fratrem germanum, Starodubenſium Ducem ad inuadendum principatum Lithuanorum animaret. Neq; irritus hic conatus fuit. Cognita enim uoluntate Regis, Lithuani cum Sigiſmundo conſpirantes, in Suitrigellonem, apud Oſſmianos tunc agentẽ, arma ſumunt. Et euaſit quidem Suitrigello fuga in Ruſsiam, ab Ioanne Moniuido de inſidijs præmonitus: cupideq; receptus eſt, cũ à cæteris Ruſsis, tum à Smolenſcijs: indeq; poſtea adiunctis ſibi Liuonienſibus Lithuaniã uexauit. Vxorem uerò eius Ruſſam, Tuuerenſium ducis filiã Sigiſmundus cœpit, Lithuaniamq; omnẽ in poteſtatem ſuam redegit: deinde ad Regem miſit oratum, uellet, iuberet, ſe principẽ eſſe Lithuaniæ. Miſsi in Lithuaniam ſeptẽ de primoribus Polonorũ, conditiones Sigiſmundo tulerunt, ut iureiurando interpoſito reciperet, ſe in fide & clientela Regis, qui ſupremi ducis Lithuanię titulũ retineret, & Polonorũ, ſemper futurum: eoſdem cũ eis amicos, hoſtesq; habiturũ, ſuisq; ſtipendijs eis militaturum: cum Suitrigellone & Cruciferis nullũ fœdus contra Regem & Polonos ſeruaturũ: Oleſcum, quod tũc ab exercitu regio obſidebatur, Grodlũ, Rathnum, Vetlios, Lopatinũ, & omnẽ Podoliã, quę in ditione Polonica fuiſſet, deinceps quoq; eſſe paſſurũ: diadema contra ſententiam Polonorũ ne ultrò quidem oblatũ, à quoquam accepturũ: neminem, niſi Regẽ & liberos eius in principatu ſucceſſorem relicturum: Michaëlem uerò filium, & reliquos hæredes ſuos legitimos in Trocenſi tantũ dominatu & patrimonio ſibi ſucceſſuros, fidem & ſubiectionẽ Regi, Regnoq; profitentes atq; ſeruantes: ijs uerò, ſi abſq; ſuis hæredibus decederent, Regem & Regnum hæredes fore: Volyniam, quoad uiueret, ſibi conceſſam & adiunctam, quemadmodum & Vitoudo conceſſa eſſet, ſe mortuo in ius ac ditionem Polonorum reuerſuram eſſe. Hęc omnia Sigiſmundi ipſius, & filij Michaëlis, Senatusq; Lithuanici, & uniuerſæ nobilitatis conſenſu approbata & accepta, & unis atq; alteris literarum monumentis cõſignata ſunt. Quibus ritè peractis, Sbigneus Epiſcopus princeps legationis regię, gladiũ, principatus inſigne, Sigiſmũdo Regis nomine publicè tradidit. Interfuit his omnibus Ludouicus cõmendator Torunenſis, cũ tribus collegis à Paulo magiſtro Cruciferorũ ad ineundam nouã cum Sigiſmundo, poſteaquã Suitrigello principatu eiectus erat, ſocietatẽ miſſus. Atq; is enixè ſtuduit infecta reddere, quęcũq; à Polonis procerib. agebantur: adiutorẽ ad id nactus Georgiũ Butrim Lithuanũ, hominẽ ingenioſum, & callidũ, quippe qui multas Chriſtiani orbis regiones peragraſſet. Sed irriti tamen ij conatus fuêre: iuſsiq; Cruciferorum legati, uelut hoſtes, Lithuanię finibus ſtatim excedere. Cõpoſitis rebus Lithuanicis, ad Podoliã pacandam rex animũ intendit. Et miſerat quidẽ eò nonnihil copiarũ: ſed hę in Oleſci obſidione tẽpus terebant: & minores erant, quã ut Podoliã, cuius nõnihil munitiones adhûc Suitrigellonis præſidijs tenebãtur, ſubigere poſsẽt. Itaq; Leopolim profectus eſt, ut ex propinquo rectiùs ę re nata rebus conſuleret. Ibi Lucenſi cõuentui ad priores immunitates adiecit, ut nobilitatis ſubditi nonniſi aduenienti in id territoriũ, regi commeatũ & ſtationes præberent: templa Ruſſorũ ne uaſtarentur, neq; cogeretur quiſquã tranſire ad Religionem catholicã. Fortè per eos dies Oleſcũ expugnatũ erat. Eas igitur uictrices copias, nouo ſupplemẽto auctas, ad recipien-

Sbignei magnus animus, contemnensq; periculi.

Rex Lithuanos in Suitrigellonem concitat.

Suitrigellonis fuga.

Pacta Lithuanorum cum Polonis.

De Volynia.

Principatus inſigne.

Georgius Butrim.

Lucenſium priuilegium.

recipiendas reliquas munitiones Podoliæ miſit. Nec magno eæ negocio in poteſtatem Regis redactæ ſunt. Braslauiam uerò arcem, ne noſtri ea potirentur, Theodoretus, ſiue Fedco Oſtrogius Dux Ruſſus, partium Suitrigellonis, uir ſtrenuus & bellicoſus, unà cũ oppido incendit. Habebat is quidem circa ſe non contemnendam manũ. Sed nuſquam aperto Marte cum noſtris rem gerebat, nec ſe certo loco tenebat. Ex inſidijs uerò noſtros laceſſens, ſæpè fuſus, fugatusq; erat. Cùm autẽ hominem in latè patentibus campis cum expedito equitatu uagantem adipiſci & perdomare difficile eſſet, tempusq; anni hybernum bello gerendo minimè aptum eſſet, reuertebantur noſtri. Reuertentes Fedco occultus ſequebatur, opportunitatẽ & occaſionem rei benè gerendæ captans: & non minimũ auxerat uires ſuas auxilijs Valachorum, Tartarorum, & Beſſerabũ, ita ut numero noſtros longè uinceret. Moraqua amnis eſt, qui in Neſtrum, ſiue Tyrã influit, limoſus & latè reſtagnans, ac per ſyluestria loca means. Et iam fragili glacie concretus erat. Ad eius uadũ, quod uirgultis noſtri conſternebant, alio itinere præcurrens Fedco, occultus & ſyluis tectus, cum exercitu in ulteriore ripa conſedit. Iam pars noſtrorũ anguſto tramite impeditum locum tranſiuerat: ponè carri & impedimenta in medium recepta ſequebãtur: cùm ſubitò ille magno cũ impetu, clamore, ac diſſono tubarum, tibiarũ, tympanorumq; cantu & ſtrepitu inuectus, nec opinantes primos adoritur Trepidi noſtri re noua & inexpectata, cùm neq; ad extremum agmen receptus daretur, nec ab eo magna auxilij ſpes affulgeret, tamen impetũ hoſtium utcunq; ſuſtinuêre. At qui in extremo agmine erant, ubi ſuorum periculum animaduertêre, nihil cunctati, contempto omni periculo, partim per conſtratam uiam, euerſis, & in cœnũ deiectis carris, partim per infirmã etiam tum amnis reſtagnantis glaciem ſuperata difficultate, auxilio ſuis iam laborantibus accurrerũt, & prælium inſtaurârunt. Superabant tamen multitudine hoſtes, perturbatosq; noſtros, & ſine ordine pugnantes premebãt, pars etiã quaſi parta iam uictoria ad diripiendos carros diſcurrebat: deplorata res noſtrorũ erat, cũ ſubitò quaſi diuinitùs eis auxiliũ affulſit. Kemlicius quiſpiam, ſiue is Polonus, ſiue Sileſius, ut ex nomine licet conijcere, fuit, tribunus militum cũ centum equitibus pabulatum præceſſerat. Is cũ ex clangore tubarũ, & fragore armorum pugnari eminùs cognouiſſet, inſtructa tumultuariè acie, ſublatoq; maximo clamore in auerſos, & ad præliũ intentos hoſtes impetũ fecit. Qua re & illos uehemẽter perturbauit, & noſtris animũ addidit. Redintegrato igitur prelio, à tergo pariter & à fronte cæduntur: & qua fugæ patebat exitus, diſſipãtur. Fugientibus inſtitêre noſtri uſq; ad mediam ferè noctẽ, quæ tunc ſubluſtris erat: & cùm neminẽ uiuum ſeruarent, magnã hominum ſtragem fecerunt, duodecimq; ſigna capta retulerũt: dux ipſe fuſa euaſit. De noſtris non adeò multi deſiderati ſunt, & ij quidẽ ferè gregarij. Abeſt locus ille prælij à Leopoli non minùs 40 milliaribus benè longis, & tamen quo die hæc geſta ſunt, hoc eſt, ultimo Nouembris, cùm Rex in templo, ubi tunc totos dies tranſigebat, diuinã opem ſedulus imploraret, non ignarus cũ quàm grauibus & inſidioſis hoſtibus exercitui ſuo res eſſet, rumor de uictoria ſparſus totã urbem impleuit. Nec author eius rumoris inueniri potuit, ita ut uana lætitia exultaſſe homines uiderẽtur. Poſtero die certo nuncio res omnis, ut geſta erat, cognita eſt: gratiæq; actæ Deo, ac dona à Rege miſſa militibus. Nec multò poſt cumulata eſt Regi ea lętitia, profligato à Sigiſmundo duce apud Oſſmianos inſigni ſtrage Suitrigellonis exercitu, è Ruſſis, Tartaris & Liuonienſibus collecto: de quo ad 10 millia cæſa, quatuor capta eſſe, relata ſunt. Suitrigello quidẽ pernici fuga crebro mutãdo eques euaſit. Sigiſmundus monimentũ uictorię, templũ & collegium ſacerdotum apud Oſſmianos poſtea inſtituit. Hac gemina uictoria rex lętus, Leopoli diſcedẽs, Cracouiam ad comitia, ad natalẽ Chriſti indicta, uenit, & ouans pedibus urbẽ ingreſſus, apud cõplura templa feſtas ſupplicationes obiuit, priusquã arcem aſcenderet. In comitijs deinde de Pruſsico bello agi cœptũ, resq; integra ad alia comitia, quæ ad ſecundã Dominicã Quadrageſimæ Sendomiriã indicebantur, reiecta. Eò porrò aduenerũt oratores è cõcilio Baſilienſi, quod Eugenius põtifex cũ ab initio approbaſſet, Bononiã transferebat, atq; adeò diſſoluebat. Conciliũ contrà, abrogare pontificatũ Eugenio nitebatur. Quanquã obſtabat Sigiſmũdus Imperator, ut gratiã referret Eugenio, à quo Romæ paulò antè diadema Imperatoriũ ritu ſolenni acceperat. Poſtulabat autẽ ea legatio, ut rex cũ omnibus ditionibus ſuis cõcilio aduerſus pontificẽ faueret, & ut uexandis bello Cruciferis ſuperſederet, cõcilioq; cauſam illã omnẽ cognoſcendã & arbitrandã permitteret. Cui reſpõſum eſt: nõ abhorrere à pace regẽ, ſi à Cruciferis ipſi ſatisfieret: porrò de his, quę pręterea oratores poſtulabãt, diligentius eum conſultaturũ, ac deinde miſſurũ legatos ſuos ad concilium cum certo reſponſo. Ita dimiſſi oratores concilij, in Pruſsiam ad Cruciferos, ut eos ad accipiendam conditionem pacis à rege oblatam adducerent, profecti ſunt. Cæterũ in comitijs Sendomirienſibus de cogitatione, & apparatu belli nihil à noſtris remiſſum eſt. Tametſi geren-

Fedco dux Oſtrogius.

Moraqua fl.

Polonorum cũ Ruſsis præliũ.

Kemlicius inſtaurat pugnã.

Rumor celer.

Oſſmianenſe collegium.

Baſilienſis concilij oratores ad Regem.

Sigiſmundus Imperator factus.

ſi gerendi eius ratio non expediebatur, propterea quòd Rex ſenio confectus, & caligantibus oculis munia belli per ſe ipſe obire non poterat: & Lithuanorum, Ruſſorum atque Valachorũ auxilia, cùm eæ gentes partim proprijs ac domeſticis bellis implicatæ eſſent, partim à fide Regis deſciuiſſent, defutura erant. Itaq; tertia comitia armatorum ad diem ſancti Ioannis Baptiſtæ natalem Colum indici, & Bohemorum hæreticorum auxilijs utendum eſſe, quamuis refragantibus Epiſcopis, decretũ eſt. Nec ita multò pòſt, conuentu inter noſtros atq; Cruciferos opera oratorum concilij de pace fruſtrà inſtituto, cùm Cruciferi quindecim dies ultra condictũ expectati non uenirent, euocati Bohemi à Rege, duce Zapcone præſtò fuêre: coniunctiq; cum maioribus Polonis, quibus Sendiuoius Oſtrorogius iuſſu Regis præerat, nouam Marchiam Cruciferorum Imperio ſubiectã, crudeliter uaſtârunt: duodecimq; oppida munita partim ui, partim per deditionem cœperunt: quę quidem omnia direpta ac diruta ſunt, Choſſno, quam Teuthones *ernusbergam* dixêre, excepto: quod quoniam erat munitiſsimũ, præſidio firmatum eſt, quò faciliùs omnis ea regio in fide regia contineretur.

Noua Marchia ſubacta à Polonis.

Per eoſdem ferè dies Sigiſmundus dux Lithuanorum, coadunatis magnis copijs, duodecim dies Liuoniam depopulatus eſt, & ingentem prædam inde aſportauit.

Liuonia à Lithuanis uaſtata.

In Ruſsia uerò, Riſco ſiue Gregorius Kerdeius Noſſum ducem Ruſſum, Suitrigellonis partium, qui Luſcũ non ita pridem intercœperat, profligauit atq; cœpit. Vbi ſtatuta armatorum comitiorum dies aduenit, frequens conuentus ſciuit, ut Rex in Polonia ſubſiſteret: exercitui uerò uniuerſo, & ſummæ rerũ præfectus eſt Nicolaus Michalouius, gente Roſeus, caſtellanus & præfectus Cracouienſis.

Nicolaus Michalouius dux exercitus Pol.

Huic Rex dedit in mandatis, ut hoſtiles regiones longè, lateq; uaſtaret: munitionũ oppugnationibus abſtineret. Retinuit autẽ ſecum Rex nonnullos de Senatu graues & grandæuos uiros, cũ quibus quacunq; de re ad ſe referretur, conſultaret. Colo profectus Michalouius cum exercitu in Pomeraniam, non diu mandatorũ regiorum memor fuit. Iam maiores Poloni cum Bohemis ſubacta omni noua Marchia, præter Landisbergã oppidum, in Pomeraniam anteceſſerant, & Choiniciam obſidebant.

Choinicia obſeſſa à Polonis.

Quoniam autem conſultiſsimũ uidebatur coniunctis copijs rem gerere, eò duxit reliquũ exercitũ Michalouius, facileq; perſuaderi ſibi ab Oſtrorogio paſſus eſt, ut cœptã Choiniciæ obſidionem proſequeretur. Erat autẽ oppidum bene munitũ, commeatu, præſidio, & omni apparatu belli inſtructiſsimũ. Vbi in longius tempus obſidionẽ eius duci animaduerſum eſt, inſtitutus cuniculus, quo ex improuiſo in oppidum irrumperetur. Verùm is non altè ductus, priuſquã perduceretur, ſubſidente ſabuloſo ſolo obrutus eſt. Tentata deinde ui & impetu oppugnatio, exiccata foſſa oppidum ambiente. Sed inde quoq; multis uulneribus acceptis, re infecta diſceſſum eſt: cũ primi Bohemi in tutũ ſe recepiſſent. Iam difficiliore annona, propter multitudinẽ, & uias ab hoſtibus infeſſas, noſtri utebantur, & ex pabuli inopia plurimos equos amittebant. Itaq; ſerò regiorum mandatorũ recordati, cùm totos duos menſes in obſidione Choiniciæ caſſo labore conſumpſiſſent, ea ſoluta, caſtra mouerunt, & in interiora Pomeranię populabundi progreſsi ſunt: prętergreſsiq; nonnulla oppida, direpto Pelplinẽſi monaſterio, magnificentiſsimè ædificato & opulento, ad Tizouiam, ſiue Derſauiam peruenerunt.

Pomerania uaſtatur.

Pelplinenſe monaſterium direptum.

Præceſſerant & prætergierant oppidũ Bohemi, qui primas ſtationes ſeruabant, & loca metandis caſtris capiebant. Poloni uerò quò minùs in ſuburbana prædandi cauſa diſcurrerẽt, cohiberi à Ducibus nequiuêre. Erat in oppido ualidũ hoſtium præſidium. Nam ij quocunq; admoturos eſſe noſtros intelligebant, omnia præſidia ex propinquis munitionibus deducta, noctu eò contrahebant. Id igitur præſidium occurrit noſtris ad extrema ſuburbana: ſed tamen quò minùs ea incenderentur, prohibere non potuit. Itaq; latè uagante incendio, in oppidum ſe hoſtes receperunt. Nec mora, aduerſo ac uehementi uento flante, urbana quoq; ædificia flamma corripuit: nec ea reſtingui ullo cũ hoſtium ipſorum, tum ad extremum etiam noſtrorum conatu potuit.

Derſauia incenſa.

Sic oppidum longè munitius & opulentius, quàm Choinicia, quaſi fortuito incendio conflagrauit: pręda omnis, præter eam, quæ in ſubterraneis cellis & fornicibus abſconſa erat, igne corrupta: captiuorum ſupra decem millia fuiſſe dicuntur. Ex his quicunq; Bohemici generis fuerũt, Zapco reuertens, ut ſibi condonarẽtur, impetrauit: traditos, grauiter, quod Teuthonibus contra Polonos eiuſdem ſecum linguæ & originis militarent, corripuit, pyraq; ingenti extructa exuſsit. Eius exemplũ ſecutus Ioannes Straſſus Bialaſſouius, piratas in ergaſtulo concluſos, quorum non exiguus numerus inter præſidia Cruciferorum fuit, circumiecta palea, & arida materia, ſuccendit.

Piratæ combuſti.

Et effregerunt ij quidem ergaſtulum ligneum: ſed cùm effugere uellent, aduerſis haſtis à noſtris excipiebantur, donec Michalouius ſuperueniens cædem eorũ repreſsit, ignemq; reſtinxit. Matronis uerò & puellis captiuis iuſtus honor habitus: adhibitaq; publicè cuſtodia, ne quid in eas cõtumelioſè à quoquã fieret: factaq; diligenti conquiſitione, ne qua priuatim à quopiam occuleretur, omnes ad Viſtulam

deductæ,traiectæq; nauibus, liberè dimiſſæ ſunt. Perhonorificum id fuit noſtris apud i-
pſos etiam hoſtes, omnesq; eis omnia bona precari: ſuis uerò, qui longè eſſent, fuiſſentq;
in populanda Polonia diſsimiles, mala imprecari. Atque utinam in templis, monaſterijs,
& rebus ſacris noſtri eadem abſtinentia uſi fuiſſent. Sed plus hîc ualuit ira, & dolor im-

Oliuenſe monaſterium incenſum.

maniſsimè direptorum à Cruciferis in Cuiauia templorum. Itaque Oliuenſe quoq; mo-
naſterium paulò pòſt direptum, & incenſum eſt. Inde ad Gdanum caſtra mota, quadri-
duoq; in conſpectu eius urbis ſtatiua habita: per quos dies omne id territorium perua-
ſtatum, munitio portus lignea diſiecta. Equites cùm ad mare ueniſſent, longius in ſalum
atq; fluctus, ludibundi, & gratulabundi ſibi inuicem, quòd mare infeſtis armis attigiſ-
ſent, procurrêre. Feruntur etiam Bohemi marinam aquam hauſtam, lagunculis domum
deportaſſe. Peruaſtata ſatis uſq; ad mare Pomerania, reuertentes noſtri alio itinere, Tu-
cholienſem & Iaſenecenſem oram uaſtabant. Cùm autem apud Iaſeneciam ſtatiua habe-

Iaſzeneſſum arx capta, & incenſa.

rent, de pace ab hoſtibus tractari cœptum eſt. Et Bohemi iam præceſſerant, ut ſe in Po-
lonia reficerent. Dum colloquuntur inter ſe primores, pauci de noſtris iuniores temerè
impetum in arcem fecêre: eosq; prægreſſos exercitus omnis, cùm eſſet ſine imperio, qua-
ſi dato ſigno ſecutus eſt: capta momento arx, & direpta, & improbitate cuiuſdam militis
incenſa eſt. Captiui ad unum omnes trucidati, furore militum, ob interfectum in oppu-
gnatione Ioannem Leuinum Vilcinium, nemini parcente. Permoleſtè id factum, dum
de pace agitur, tulêre Cruciferi: ſed noſtris iniuſſu id ſuo, & tamen iure belli, neque pace,
neque inducijs adhûc conſtitutis, factum defendentibus, acceleratæ ſunt induciæ trium
menſium. Interim autem ad Calend. Decemb. ut in conuentu Breſtenſi de conditioni-
bus pacis conſtitueretur. Captiui Cruciferorum nobiliores facta ſponſione ſiſtendi ſeſe,
ſi de pace non conueniſſet, dimiſsi: tenuiores & gregarij, uel commutati, uel binis flore-
nis redempti: noſtri munitiones in noua Marchia quæſitas retinuêre: pacti nihil munire
interim, nec reficere. Mirum autem eſt, tum demùm Cruciferos de pace & inducijs quàm
diligentiſsimè egiſſe, cùm noſtri peruaſtata omni Pomerania, ita ut ſoli quatuordecim
pagi inter lacus & paludes ſiti intacti relinquerentur, domum reuerteret. His peractis, e-
xercitus omnis accepta à Michalouio miſsione, ſuam quiſq; domum dilapſus eſt. Sed
Bohemorum primores Pyſdros ad Regem, ut erat ab eo præceptum, profecti, honorifi-

Poloni nõ corrupti conſuetudine Bohemorum.

cè ab eo accepti & remunerati ſunt. Neq; uerò labis quicquam tunc noſtri ex eorum con
ſuetudine contraxêre, quin odiſſe magis eorum fœditatem & impietatem cognitam cœ-
pêre. Nouum etiam tunc fœdus Cazimirus Dux Pomeraniæ Scecinenſis cum Rege i-
cit, ueteri, quemadmodum credere par eſt, uiolato: quo recepit ſub fide & honore ſuo u-
nà cum primoribus ſuis, nullam opem ſe laturum eſſe Cruciferis aduerſus Polonos: ne-
que paſſurum eſſe quenquam, qui contra eos arma ſumpſerit, perditionem ſuam tranſi-
re. Hoc fœdere icto, & Bohemis dimiſsis, Rex in Sendomirienſem tractum ſe recepit, de-

Peſtis in maiore Polonia.

clinans peſtem, quæ maiorem Poloniam inuaſerat: qua quidem Ioannes Saffranecius E-
piſcopus Vuladiſlauienſis abſumptus, Vuladiſlaum Oporouium Decanum Craco-
uienſem, & Procancellarium Regni, Rege ſuffragante, ſucceſſorem accepit. Cùm au-
tem Rex eſſet Priſſouiæ, uenit ad eum Bohemus quiſpiam ſacerdos hæreticus, à Chri-

Prædictio mortis regiæ.

ſtano Aſtrologo, nuncians ut mortem propè ſibi imminentem caueret. Id cùm ille ſe-
motis arbitris ageret, Sbigneus Epiſcopus Cracouienſis ueritus, ne quid de Religione
hæreticus ille Regi ſuaderet, grauiter obiurgauit Regem, quòd neminem de conſiliarijs
ad audientiam Bohemi adhibuiſſet. Et ſatisfecit quidem Rex Sbigneo, nihil Bohemum
neq; de Religione, neq; de Republica ſecum locutum eſſe: ſed tamen coactus eſt, eum
primo quoq; tempore, inſtante Sbigneo, dimittere, propterea quòd ſpargebat is uulgò
praua dogmata. Non multò autem pòſt cometes non obſcurus, plus quàm unum men-
ſem pernox, face ad Occidentem uerſa apparuit: Regiæ mortis, ut uulgò tunc creditum
eſt, poſteà euentus comprobauit, prænuncius. Nepolomiciæ iam Rex erat, quò comitia

Helias palatinus Valachiæ iurat in uerba Regis.

ad diem diui Martini Epiſcopi memoriæ dicatum indixerat: eò uenit Helias Alexandri
palatini Valachiæ defuncti filius, à minore natu fratre Stephano dominatu paterno eie-
ctus, Regis opem implorans, & in fide, clientelaq; Regis & filiorũ eius ac Polonorum ſe
fore ſemper ſolenni iureiurando recipiens. Conſecuta eſt eum & Stephani fratris lega-
tio cum ſplendidis donis, Lenciciam uſque ad Regem ſequens: & poſtulans, ut ipſi ma-
gis, quàm fratri omnibus inuiſo, Rex faueret: fore & ipſum perpetuò in fide & clientela
Polonorum, quemadmodum pater, maioresq; ipſius fuiſſent. Offenſam autem à patre
paulò ante mortem contractam, damnaq; data Podolijs, ut ſibi Rex condonaret. Habe-
bat quidem Helias in matrimonio ſororem germanam Sophiæ reginæ: ſed tamen re in
conſultationẽ Senatus poſita, placuit, ut Stephanus, in quem ſtudia gentis inclinaſſent,
dato iureiurando in uerba Regis & Regni Polonici, retineret Valachiam, tractumquè

Sepinen-

Sepinenſis terra donata Valacho.

Sepinenſem cum Chocimo, Zezuno, & Chmelouia munitionibus à rege iure ſempiterno reciperet. Heliæ uerò, quo magis Stephanus eius metu in officio contineretur, luculentæ poſſeſsiones à rege in Polonia datæ ſunt. Sed cùm in his ille non acquieſceret,& ad recuperandum dominatum paternum aſpiraret, ex fuga retractus, Siradiæ deinceps ſub honeſta cuſtodia cum uxore & liberis uixit. Stephanus uerò, ſicut conuenerat,Sozauiæ ſolenne iuſiurandum legatis regijs exigentibus dedit:promiſitq; etiam ſe, cùm iuſſus fuerit,in Ruſsiam uenturum, & iuſiurandum illud coràm repetiturum eſſe: & ut gratiam referret regi,non ita multo pòſt, Tartaros in ditiones Polonicas excurſionem parantes repreſsit:Braslauiam,quæ inſtaurata,ni fallor,erat, & Suitrigellonis præſidio tenebatur,interceptam regi reſtituit.

Braslauia regi reſtituta.

Ex ijſdem comitijs miſsi ſunt proceres quidam in Cuiauiam ad conuentum Breſtenſem agendum cum Cruciferis. Verùm ex eo conuentu infecta pace, & iritatis animis, incertum qua de cauſa diſceſſum eſt. Lenciciæ rex euentum illius conuentus expectabat:ubi rediêre ad eum legati è conuẽtu,de bello agi cœptum:uiſumq; eſt, non expectandam eſſe æſtatem,ſed quam primùm immittendum in terras hoſtiles exercitum.Expeditiora fore omnia concretis glacie fluminibus, atq; lacubus, quibus abundat Pruſsia.Vna res difficultatem faciebat,quòd pecunia regi deerat in ſtipendium: & propè abfuerat res à ſeditione ſuperiore æſtate apud Choiniciam, fremente uniuerſa nobilitate contra proceres, quòd ij bellum extra fines Poloniæ ſine ſtipendio decreuiſſent: receperantq; illi,nunquam id ſe deinceps admiſſuros eſſe.Inuentus tandem modus eſt eius difficultatis explicandæ,ut Palatini ſuæ quiſq; ditionis nobilitati de ſtipendio ſoluendo cauerent.

De ſtipendio ſoluendo nobilitati cautio.

Hæc ubi didicère Cruciferi,miſsis mox ad regem legatis,quas antea repudiarãt conditiones,ultrò accepêre,in duodecim años pacti inducias. Adiectum, ut ad natalem Virginis matris diem ſequente anno apud Slonſcum de pace perpetua tractaretur. Ibi tunc marſalcus Cruciferorum Liuoniẽſium ex pacto dimiſsus,ſiue adeò ſponſione militari ſolutus:dimiſſus enim erat,cum de ſiſtẽdo eo,quum rex iuſsiſſet, Suitrigello quoq; cauiſſet, ac Theodoricus Buzatius præfectus Camenecenſis pro eo receptus. Captus hic à Fedicone duce,Camenecenſem agrũ & ſuburbana uaſtante,cum paucitate prædatorum contẽpta,temerè in eos erupiſſet,& in paratas inſidias incidiſſet,Magiſtroq; Liuoniẽſi petenti à Suitrigellone,donatus erat.

Suitrigello infeſtus Lithuaniæ & Rußiæ.

Neq; enim quieſcebat Suitrigello cum Ruſsis: ſed cum ipſe per ſe auxilia Tartarorum & Liuonum habens,Lithuaniam, tum per Fediconem & Noſſum duces Ruſsiam regiam æſtate præterita Cruciferis incitãtibus infeſtârat, illa occaſione uſus,quòd noſtri Pruſsico bello diſtinebant,& quòd is Sigiſmundum ducem Lithuanorum inuiſum iam eſſe pleriſq; Lithuanis acceperat. Et ſumpſerat Sigiſmundus paulò antè ſupplicium capitis de Ioanne Moniuido palatino Trocenſi, & Rumboldo ſummo marſalco Lithuaniæ,authoribus conſpirationis,quæ in eum cõparata eſſe dicebatur.Itaq; liberè tunc Suitrigello Lithuaniam depopulatus eſt,Sigiſmundo habente quidem et ipſo exercitum,ſed non ſatis ei fidente, propter neceſſarios & propinquos interfectorum procerum,opportunis modò locis exercitum hoſtilem is carpebat. Itaq; non multum operæ precij tunc fecit Suitrigello, niſi quòd Vilnam, Trocos & Lidam, oppida immunita exuſsit. Breſte Ruſsicum per Fediconem & Noſſum duces obſedit: nec difficulter eo potitus eſſet, propter commeatus inopiam, dubiamq; Ruſſorum fidem, niſi Maſouios arma iuſſu regis ſumpſiſſe,& aduentare eò renunciatum eſſet.

Tartari à Suitrigellone euocati, ipſius ditionem uaſtant.

Tartaros quoq; magnis donis ad uaſtandam eam oram Ruſsiæ,quæ Sigiſmundo parebat,cõcitârat. Verùm ij cum aliquouſq; progreſsi,Sigiſmundum in clientela regis Polonorum eſſe accepiſſent,mutata ſtatim ſententia,in Kiouienſem & Cirnechouienſem tractum, qui in Suitrigellonis ditione erat, populabundi excurrerunt.

1434. ann.

Rex in Lithuaniã profectus.

Inſequens annus 1434. Vvladislai regis morte inſignis eſt. Ac initio quidem eius anni in Lithuaniam is rogatu Sigiſmundi ducis profectus, Chrinchos peruenit. Inde uerò ſtabilito Sigiſmundi principatu, magniſq; muneribus ab eo acceptis, Corcinum, quæ & Noua ciuitas dicitur, uenit: & comitia ibi per tempus quadragenarij ieiunij habuit. In quibus legati ad concilium Baſileenſe deſignati ſunt, qui & uniuerſi regni perſonam ibi ſuſtinerent,& Sigiſmundi imperatoris, Cruciferorumq; obtrectationes & falſas criminationes,quæ aduerſus Vvladislaum regem iactabãtur, refellerent,ac de uniuerſa cauſa cum Cruciferis diſceptarent. Fuerunt autem principes eius legationis, Sbigneus Cracouienſis,Stanislaus Poſnanienſis epiſcopi,Ioannes Coneſpolius cancellarius regni,& Nicolaus Laſſocius decanus Cracouienſis.

Sbigneus epiſcopus regem obiurgat.

Non putauit autem Sbigneus prætermittendam ſibi occaſionem caſtigandi regis, priuſquam peregrè proficiſceretur. Itaq; in illo ipſo cõſeſſu ampliſsimo grauiſsimis uerbis id egit,in hanc ſententiam locutus:non

recuſare ſe iniunctum legationis onus pro honore ac dignitate patriæ ſimul & regis: ſed non poſſe tamen, quin regem quibuſdam de rebus pro officio ſuo, priuſquam proficiſcatur, admoneat. Vereri enim ſe, ut eum reuertens è cõcilio ſuperſtitem reperiat, quippe qui tam grandis natu eſſet, & profligatis iam uiribus. Neſcire etiam, quónam pacto pleraſque Imperatoris et Cruciferorum criminationes in ipſum diluat. Nam & ipſum ſe, et alios pleroſq; omnes in illo conſeſſu, animaduertere, in eo nonnulla reprehenſione digna. Multas quidem in eo, dignas bono principe uirtutes relucere: ſed non carere eum & uitijs, quibus uirtutum illarum ſplendor obſcuretur: qualia ſint, quód ipſo uel iubente, uel permittente multis per iniuriam, aut certè ſummo quodam iure, & nimis exacta acerba interpretatione iuris bona adimantur: quód oppreſsi à potentioribus non uindicentur: quód calamitoſorum hominum cauſæ non audiantur atq; decidantur, ipſo in profundam noctem prolixioribus cœnis indulgente, ac deinde magnam diei partem inerti ſomno abſumẽte. In itineribus etiam pergrauem eum eſſe eccleſiaſticis iuxtà ac equeſtribus hominibus, oppidaniſq; & agricolis, propterea quód aulicum ſuum comitatum à rapinis, ſtupris, & iniurijs non cohibeat: ſubuectioneſq; & procurationes præter ius & æquum acerbè, & pignoratione iumentorum exigi patiatur. Ad hæc monetæ cudendæ fœminis eum poteſtatem feciſſe: eam uerò perleuem cudi, magno reip. detrimento. Superſtitiones uerò eius quaſdam ex priſco dęmonum cultu retentas, quas ipſe quoque non ignoret, reticere ſe, pudore prępeditum. Egiſſe ſe his de rebus pleriſque omnibus cum ipſo primùm quidem ſemotis arbitris: deinde paucos etiam arbitros adhibuiſſe: uerùm quando in eam uſque diem nihil profeciſſet, in ampliſsimi conſilij conſeſſu id ſibi facere neceſſe fuiſſe: ut quem Dei timor in officio non contineret, pudor hominum duntaxat emendaret. Quod ni hæc quoq; profutura eſſent, acerbioribus deinde medicamentis ad ſanãdum eum uſurum eſſe: licere quidem ſibi, non minus quàm alijs diſsimulando, uel etiam aſſentando gratiam eius aucupari, ſed memorem ſe eſſe officij ſui, & nullo neque metu, neque gratia deſerturũ eſſe ſtationem, in qua ſe Deus & rex ipſe, & ſenatorem & epiſcopum conſtituiſſet. Pluris ſe facere incolumitatem patriæ, quàm omnia quæ uulgò concupiſcantur: & pro magnis regis in ſe beneficijs, antiquiorem ſibi eſſe eius ſalutem, quàm præſentem & aſſentando quæſitam gratiam: quæ tamen certa & ſtabilis eſſe non ſoleat. Nõ poterat ſe diutius rex tenere, quin ſermonem eius interrumperet, ita fremens atq; lachrymans: intemperanter eum & arroganter facere, qui cunctis alijs ſenatoribus cum Archiepiſcopo ipſo primate & moderatore conſilij tacentibus, unus tam acerbè in ſe inuehat. Ibi aſſurgens cunctus ſenatus, eandem omnium eſſe ſententiam, & illam epiſcopi Cracouienſis orationem, ſuam eſſe profeſſus eſt. Quo audito rex accenſus magis, è conſilio ſeſe proripuit, multa Sbigneo minitans. Verùm citò ad ſe reuerſus, impenſius Sbigneum poſtea coluit, & corrigere ea quę ille reprehẽderat, ſtuduit. Albertus uerò Archiepiſcopus, etiam gratias egit Sbigneo, quód maiore fiducia, quemadmodum diui Stanislai ſucceſſore dignum erat, regis peccata corrigere aggreſſus eſſet. His ita actis, & conuentu ſoluto, rex Cracouiam profectus eſt, ut inde porrò in Ruſsiam proficiſceretur, iuſiurandum à Stephano palatino Valachorum promiſſum ipſe coràm ritu ſolenni accepturus. Dum autem itineri ſe accingit, nunciatum eſt Fridericum quempiam Ruſſum ducem exulem cum non contemnenda Bohemorum manu arcem nouam prope Sorſtenum munire inſtituiſſe, unde in finitimos Polonos & Vngaros latrocinium exerceret. Id ubi rex accepit, miſſo confeſtim aulico comitatu ſuo: manum illam diſsipauit: deinde iter inſtitutum ingreſſus, cum Grodecum (oppidi id nomen eſt in Ruſsia) perueniſſet, inter prandendum ualida febri correptus eſt: quam inde accidiſſe exiſtimatum eſt, quód nocte præcedenti, quæ præter tempus anni frigida fuit, in ſyluis diutiùs luſciniæ cantu ſeſe de more oblectans, cœli intemperiem pertuliſſet. Vbi uitæ ſuæ finem adeſſe ſenſit, ſacris myſterijs procurari ſe iuſſit: offenſas omnibus remiſit, ſibiq; uiciſsim ab omnibus remitti petiuit: teſtamentum cõdidit: ſi quid cuiquam per iniuriam abſtuliſſet, reddi iuſsit. Filios proceribus præſentibus atq; nobilitati commendauit: ac Vuladiſlaum quidem diligentius, nam eum tenerius diligebat. Sbigneo uerò epiſcopo annulum nuptialem ab Heduigi regina, quo nihil charius ipſe in omni uita ſua habuerat, dono miſit, ueniam ſuperiorum omnium admiſſorum ab eo petens, & animam ſuam, liberoſq; ſuperſtites ei commendans. Deinde pridie Cal. Iunias, ſeptimodecimo die poſteaquam ęgrotare cęperat, animam exhalauit, cum regnaſſet annos duodequinquaginta, & tres ferè menſes. Nam quantum uixerit, nõ conſtat, Vitoudo quidem natu maior fuit. Tãta autem fuit liberalitate & munificentia, ut non modò

Vvladislai uitia.

Senatus Polonici cõſtantia.

Bohemi profligati in finibus Vngariæ.

Extrema acta Vvladislai regis.

Liberalitas ſiue prodigalitas Iagellonis.

modò fiſcum exhauriret, uerùm etiam magnã partem regiarum poſſeſsionum etiam immerentibus, & maximè uenationum ac cæterarum uoluptatum ſuarum, quanquam non inhoneſtarum, aſſeclis & miniſtris dilargiretur, ac tota interdum ſingulis hominibus donaret territoria: ſic ut quodam tempore Martinus quintus pontif. Max. prodigalitatem eius inhibendam ſibi eſſe duceret, dato ad Archiepiſcopum Leopolienſem mandato, ut donationes eius reſcinderet. Arces & urbes neque nouas condidit, & uetuſtas neglexit. *Munitionum negligentia.* Baſilicas Chelmenſem atque Kiouienſem in Ruſsia inſtituit, & epiſcopis attribuit. Ex his ad Chelmenſem Ioannem theologum ſodalitij Dominicani extulit: & in gratiam eius Lublinenſem tractum omnem à Cracouienſi diœceſi abſtrahere, & Chelmenſi adiungere conatus eſt: perficere tamen id, conſtanter aduerſante Sbigneo Cracouienſi epiſcopo, nequiuit. Monaſterium quoq; præter ea, quæ ſuperius commemorauimus, Lublini diuæ Brigitæ nomine condidit: in Cazimirienſem uerò parœciam canonicos diui Auguſtini inſtitutum profeſſos induxit. Gneſnenſe, Sendomirienſe, & Viſlicienſe templa Græca pictura decorauit. Venationum ſine ullo modo auidus fuit: interfectasq; feras maiores, & præſertim biſontes, in prælatos & canonicos, Academiæq; ac ciuitatis Cracouienſis præſides & magiſtratus partiri ſolitus: *Venationum ſtudium.* in peregrinos hoſpitalis & munificus. Nullum quamuis exiguum munus aſpernabatur, nec eos qui donarant, irremuneratos dimittebat. Aliquid petentibus à ſe, ferè dimidium eius quod petiſſent largiebatur. Itaque duplum petebant, qui ſimplum auferre cupiebant. Offenſarum immemor: ad ſupplicia de ſontibus ſumenda lentus: aſſentatoribus ac delatoribus aurem libenter accommodabat: *Lenitas.* cultui diuino apprimè deditus: ieiuniorum diebus pane & aqua ferè utebatur. Superſtitiones quaſdam ineunte ætate imbibitas, ad extremum uſq; retinuit: in quibus illa fuit, quòd quotidie priuſquam prodiret in publicum, ter ſeſe in gyrum uertebat, & ſtipulam ter confractam in terram abijciebat. Abſtemius in omni uita ſua, nec niſi aquæ potu uſus: cæterùm cibi appetentiſsimus fuit, itemq; balnei, ſic ut alternis diebus eo uteretur: nonnulli quotidie uſum eſſe ferunt. Cultu corporis neglecto, neq; alijs quàm agnellinis pellibus, & laneis ferè ueſtibus uſus. *Cultus corporis.* A' malis abhorruit, ut ne odorem quidē eorũ ferret. Statura fuit mediocri, facie oblonga, macra, & ad mentum contractiore: capite caluo, paruo & faſtigiato: oculis nigris, paruis, & inſtabilibus: ceruice longa, uoce graui, citaq;. Corpus eius magna pōpa Cracouiam relatum, & intra menſem in baſilica Cracouienſi magno procerum atque nobilitatis concurſu funus celebratum eſt. Extat eius ſepulchrum in media ferè baſilica ad dextrũ latus, à Sigiſmundo rege nepote eius, paulo ante noſtram memoriam magnificè inſtauratum. Ac de Iagellone quidem hæc nobis ſcripta ſunto. Deinceps de Vuladislao, eius filio proſequemur.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBER XXI.

VVLADISLAVS TERTIVS REX.

IAm Sbigneus, cæteriq; legati ad concilium miſsi, Poſnaniā peruenerant, cum de morte Vvladislai regis nunciatum eſt. Hoc igitur nuncio accepto conueniunt mox Poſnaniam ſequentes proceres, & nobilitatis maioris Poloniæ, rogatu Sbignei, initoq; conſilio, ex eius ſententia Vvladislao natu maiori, defuncti regis filio regnum decernunt: *Maiores Poloni cũ Sbigneo epiſcopo Vvladislao regis defuncti filio regnũ decernũt.* eiq; ſolenni ritu inaugurando diem ad tertium Cal. Iulij ſtatuunt: & ad Sigiſmundum magnum ducem Lithuanorum, ut ad eam celebritatem uel ipſe adeſſet, uel legationem mitteret, oratores mittūt. Moleſte hoc maiorum Polonorum præiudicium minores Poloni tulêre: ſed tamē quia Sbigneus epiſcopus Cracouienſes, homo ſuarum partium, autor eius fuerat, & ex repub. eſſe maximè uidebatur, ne qua diſſenſio, neu qua mora in re tanta fieret, in eandem & ipſi ſententiam decretum fecerunt: dies modò ad octauum Cal. Auguſti prorogata eſt, quo maiore ac ſplendidiore pompa omnia fierent. Erant in equeſtri ordine duo nobiles, factioſi, ac turbulēti iuuenes, Spitco Melſtinius, ac Derslaus Rituianius, Martini Lencicienſis palatini filius, agnatus Alberti archiepiſcopi Gneſnēſis: quorũ hic quidem ingentem theſaurũ ab archiepiſcopo, magno patruo ſuo, clàm paucis conſcijs (inter quos ipſe quoque fuit) de- *Derslaus Rithuanius.*

Spitco Melſtinius. foſſum, pauló antè effoderat, & Euſemiæ Boleslai ducis Maſouiorum filiæ inſano amore captus, paruo tempore decoxerat: ſed magnas tamen ſibi prodigalitate ſua clientelas compararat, ille uerò patris, palatini quondam Cracouienſis, & maiorum ſuorum opibus & imaginibus tumens, nullo neque honore, neque magiſtratu auctum ſe eſſe, indignè ferebat. Cum igitur uterque res nouare cuperet, & uterque magnas poſt ſe iuuentutis cateruas traheret, conuentum Opatouiæ ad tertium Idus Iulias, communicato cum ſuis conſilio, inſtituère. Ibi omnium una erat ſententia: malè tantum regnum puero committi, cuius ætate, & regina mater, ſuperba mulier, & primores ad dominatum abuſuri eſſent: aliter de repub. conſtitui oportere. Cōfirmabat autem id in primis Gouorcus Chrobranius homo ſenex, multa ex ueteri memoria ad rem facientia commemorans. *Gouorcus Chrobranius.* Reuerterat iam Sbigneus cum Coneſpolio cancellario, reuocatus ex itinere, reliquis duobus legatis inſtitutum iter Baſileam proſequentibus. Ab eo igitur Sophia regina, non ignara conſiliorum Spiconis atque Derslai, impetrauit, ut Opatouiam proficiſceretur: turbulentaq; iuuenum conſilia diſsiparet. Non fuit gratus aduentus eius ijs qui conuenerant. Sed tamen ille ſingulari patientia uſus, & in conſilium admiſſus, graui & prudenti oratione plurimis perſuaſit, ut abiecto nouandarum rerum ſtudio, ne quid diſsidij alieniſsimo tempore in Polonia exuſcitarent, præſertim quòd res iam integra non eſſet, Vvladislao defuncti regis filio ante aliquot annos in Breſtenſibus, comitijs ſummo omnium conſenſu rege iam deſignato. Ita conuentus ille re infecta, nequicquam frementibus ſeditionis authoribus, ſolutus eſt. Nec tamen ij quieuerunt, nacti plures ſententiæ ſuæ adſtipulatores. In quibus præcipui fuerunt Abraham Sbanſcius iudex Poſnanienſis conuentus, & Ioannes Straſſus. *Abrahã Sbanſcius.* Nam cùm frequentes undique proceres ac equites Cracouiam ad præſtitutam diem cōueniſſent, iniectus eſt ab ijs ſcrupulus, quòd dicerent, nouum & inuſitatum eſſe, impuberi diadema imponi: in diſcrimen autem adduci libertatem & prærogatiuas equeſtris ordinis, magno labore & ſanguine maiorum ſuorum partas, illa impuberis regis coronatione: neque enim rectè ab impubere iuſiurandum dari poſſe. Quod ſi id in alium tempus differatur, difficulter exactū iri ab eo qui iam rerum potitus ſit. Verùm hic quoq; ſcrupulus è maioribus natu exemptus eſt, producto à Sbigneo codice è baſilica Cracouienſi, in quo effigies Cazimiri magni regis impubes depicta erat. De iureiurando autem regis, reiecta res ad pubertatem eius: interim autem placuit, ut Sophia mater, et primores ſacri pariter & profani ordinis pro eo fide iuberent, nec eum prius ad gubernacula regni admitterent, quàm iuſiurandum ritè præſtitiſſet. *Factioſi turbas cient.* Conquieturi iam turbatores illi uidebant, cum in ipſo coronationis articulo nouas cōciuerūt turbas, uociferātes, ne ſibi inuitis paucorum conſpiratione rex imponeretur. Inita denuò ſuffragia: nec ea tamen liberè ferri poterant, factioſis illis altercando tēpus extrahentibus, præteriret dies, & interim ipſi plures de nobilitate ad ſe pertraherent: ij porrò quibus magis placebant quieta conſilia, ut tædiò diuturnæ moræ domos dilaberentur. Quod ubi à primoribus animaduerſum eſt, Ioannes Oleſſnicius: cognomento Glouacius marſalcus è ſenatuſconſulto pronunciauit ad nobilitatem, ut quibus placeret Vvladislaum coronari, in dextram diſcederent: qui aliter ſentirent, in læuam. Id ubi factum eſt, una uoce omnes Vvladislaum regem eſſe iuſſerunt, Melſtinius uerò cum Sbanſcio & Straſſo, qui in editiorem locum contradicturi cōſcenderant, turpiter deturbati ſunt. Non abſtinuit tamen maledictis Melſtinius, cùm in alios, tum in Marſalcum. Verum ille rogatu procerum patienter ea tunc tulit, ne inſtitutum negocium impediretur. *Vvladislaus tertius rex coronatur.* Nec mora, coronatio regis in baſilica ritu ſolenni peracta eſt, ſole ad ueſperum declinante: poſtridie in urbem deſcenſum, ad recipiendum ab oppidanis & plebe iuſiurandum. Nec tamen aſcendit tunc rex in præparatum ſibi in foro ſolium, contentione orta inter epiſcopos ac duces Maſouiorum, quòd proximum regi locum utrique ſibi uendicarent. Subſequentibus deinde diebus conſultatum eſt à proceribus, de ratione adminiſtrandæ reipub. Multorumq; ſententiæ in Zemouitum ducem Maſouiorum inclinabant, ut is gubernator regni eſſet. Erat enim uir bonus, & magno conſilio. Sed uicit plurium ſententia, metuentium ne is dominandi dulcedine deguſtata, ambitione deprauatus, aliquid aduerſus regem & rempub. moliretur: & indignum uiſum eſt, ad eum ſummam rerum Polonicarum deferre, qui in clientela Polonorum eſſet. *Prouiſores inſtituti in Polonia.* Itaque placuit, in ſingulis tractibus ſingulos prouiſores, in Cracouienſi uerò propter monetariam officinam duos, ex ijs qui ſummis in republ. honoribus non fungerentur, conſtitui, qui quæſtores regiorum redituum eſſent, & intra ſuos quiſque fines negocia publica regio nomine adminiſtrarent, ſed ne quid tamen noui in re-

publ.

publ.niſi ex ampliſsimi conſilij decreto ſtatuerent:his quinquagenę marcę annuę in ſumptus conſtitutæ. Ibi etiam Ruſsica & Podolica nobilitas, cum Polonica, omni iure exæquata eſt à nouo rege, non ſine murmure multorum, qui remitti illa quoque Ruſsis ægrè ferebant, quòd neceſſe eis fuerat antiquitùs, quandocunque & quocunque rex iuſſerat, ſine ullo ſtipendio ad bellum proficiſci:ad arces muniendas et reficiendas operas mittere: de quolibet iugero culto duos auenæ, totidemq; ſiliginis modios, & quaternos groſſos quotannis regi pendere. Verùm illud maximè permouit regem, quòd à patre ſuo illam exæquationem promiſſam eis eſſe conſtabat. Inceſsit deinde cura conſiliarijs conſtituendæ reipubl.atque pacis. Multæ undique difficultates impendebant. Cùm Cruciferis adhuc pendebant induciæ, necdum pax certa confecta erat. Sigiſmundus quoque imperator, ne quid ex inueterato in Polonos odio, uiolataq; ſæpius cum Iagellone amicitia, contempta pueri ætate moueret, cauendum erat. Ad hæc Sileſij poſt mortem regis, finitimas ſibi oras Nicolao Cotificio cognomento Seſtrenecio duce latrocinijs infeſtabant. Ne domi quidem uſquequaque quietæ res erant, nouatoribus illis nobilitatem aduerſus eccleſiaſticum ordinem, ob repreſſos conatus ſuos concitantibus, & ius decimandi, cenſuræq; eccleſiaſticæ, ſiue excommunicationis in controuerſiam reuocantibus. His de rebus omnibus in frequenti ſenatu actum. Et ad Sigiſmundum quidem imperatorem miſsi legati, Coneſpolius cancellarius, & Oleſnicius marſalcus, quo æquioribus conditionibus pacem conficerent, coniugium duarum filiarum Alberti ducis Auſtriorum, generi imperatorij, nouo regi, fratriq; eius petere iuſsi ſunt. Sed reiecta res ab imperatore, ut prius diſsidiorum cauſæ conuentu inſtituto ſummouerentur, eiq; rei conſtituta dies ad Pentecoſten inſequentis anni. Quòd autem tunc nihil impetratum eſt in cauſa fuit illud, quòd imperator tutelam regis, & gubernationem regni ſperabat & ambiebat: legatoſq; largitione & pollicitatione fruſtrà tentarat, ut eum ſibi honorem publicè uel ſimulatè deferrent repudiaturo honeſtius, quàm diuulgarat. In eam autem ſpem adduxiſſe eum ferebatur Ioannes Gamratus, præcurſor ante legatos miſſus, qui cum his mandatis uenire legatos regios, à Petro Saffranecio palatino Cracouiẽſi, ei nunciarat. Cum Cruciferis conuentus actus apud Racianzum & Zlotoriam ad natalem diuæ Mariæ:ſed utrinque re infecta diſceſſum, propterea quòd in expectatione erant Cruciferi, quónam modo ſuccederet Liuonienſibus, qui Samagitiam & Lithuaniam cum Suitrigellone tũc bello infeſtabant:& iam noſtri diſcedentes Breſte Cuiauienſe peruenerant, cùm eos commendator Oſterodenſis conſecutus eſt, de pace poſtulans. Fefellerat enim Cruciferos euẽtus Samagitici belli. Nam Liuonienſes præda onuſti è Samagitia reuertentes, in ſylua quadam ſuccisis arboribus impediti à Samagitis, & circumuenti, magnaq; ſtrage profligati erant. Atq; id noſtri quoq; eo ipſo puncto temporis, quo commendator aduenit, cognouerant. Prorogatus eſt tamen conuentus, et induciæ ad tertium Nonas Maias inſequentis anni. Cum Sileſijs quoq; Benzini conuẽtus actus eſt, ipſis poſtulantibus, propterea quòd Criſtinus Cozeglouius caſtellanus Sandecenſis damna paſſus à prędonibus Sileſijs, cum fœnore ipſis uicem reddebat, & Gliuiciam oppidum in Sileſia interceperat. Renouata pax his conditionibus, ut Nicolaus Cotificius turbator pacis unà cum ſocijs ſuis utrinque pelleretur: damna data, acceptaq; inuicem ut compenſarentur. Deinceps uerò, ſi quod latrocinium ab alterutris in alteros patraretur, ad id armis perſequendum ut præſtò eſſent ij quoq; ipſi, à quorum parte id extitiſſet: nec diu tamen hæc à Sileſijs obſeruata ſunt ad ingenium redeuntibus. Podoliam uerò cum Suitrigello infeſtaret, ac Theodoritum ſiue Fedconem Neſuiſſenſem ducem cæpiſſet, repreſſus eſt à noſtris ducibus Vincentio Samotulio, & Michaële Buxacio: receptuſq; & liberatus Fedco, Braslauiam & Cremeneciam regi dedidit, moxq; rurſus concedente rege eas, quoad uiueret retinendas recepit, cum ſe unà cum poſteris ſuis, Sbaraſſum, Viniciam, Chmelnicum & Socoliciam retenturis, in fide & clientela eius & Polonorũ fore ſolenni iureiurando profeſſus eſſet: ꝑmiſiſſetq;, non niſi iuratis in uerba regis atq; regni, præfecturas & cuſtodiam illarũ arcium ſe mandaturũ eſſe. Porrò domi diutius res agitatæ inter ſacrum & profanũ ordinem, conuentumq; ſępius, neq; tamen conuenire quicquam inter partes poterat, Melſtinio, Sbanſcio & Straſſo omnia turbantibus. Temperatum tamẽ eſt à ui, metu interdicti eccleſiaſtici. Ad extremum pedetentim turba omnis cõquieuit, compluribus ex ijs, qui ſigniferi erant illarum turbarum, iuſto Dei iudicio, quemadmodum creditum eſt, intra breue tempus extinctis: cæteris uerò religione & metu perculſis. Illud autem in contentionem uenerat, quòd cupiebant profani ualere cõſtitutionem Iaroslai archiepiſcopi:

Rußica et Podolica nobilitas exæquata cum Polonica.

Nicolaus Cotificius.

Sigiſmundus tutelam Vladislai regis expetiuit.

Conuentus cum Cruciferis.

Criſtinus Cozeglouius ultus eſt Sileſios, & Gliuiciam cæpit.

Braslauia & Cremenecia et reliquæ munitiones Podoliæ regi deditæ.

Cauſæ diſsidij inter ordines.

Nobilitati prærogatiuæ conceſſæ à ſacerdotibus.

q̃ua ſanciebatur,ut qui agri ex illo tēpore coli cœpiſſent,ex ijs ne manipularis decima penderetur. Verùm ea conſtitutio per uim expreſſa eſſe ferebatur. Præterea, quem agrũ quiſq; eques,agreſti & adſcriptitio depulſo,per ſe ipſe coleret,ut inde parœco ſuo decimam penderet,quamuis alij prius ea pendi ſolita eſſet. Sed neutrum extortum: illud modò conceſſum equiti,ut quoſcunque agros coleret,ex his canapale ne ſolueret, neq; conueheret ſuo curru decimam: neque delectum in ea ſacerdos haberet, niſi data opera uicioſum frumentum ab equite relinqueretur. Aliud quoque equitum minoris Poloniæ inteſtinum inter ipſos diſsidium mortuo Spitcone palatino Sendomirienſi, de conferendis honoribus in conuentu Viſlicienſi diuerſis partium ſtudijs excitatum, ſedatum eſt: cùm eſſet conſtitutum, ut uacantes honores ijs qui eſſent gradu proximi,conferrentur. Itaq; Ioannes Cizouius,qui caſtellanus Sendomirienſis erat, palatinus factus eſt. In eius uerò locum caſtellanus Lublinenſis ſuffectus, & ſic alijs alij deinceps ſucceſſerunt: Biezenſem uerò caſtellaniam Clemens Strelcius, cognomento Vantropca, alter de prouiſoribus Cracouienſis tractus,nobilitatis ſuffragijs adeptus eſt. Verùm hæc duo extrema inſequenti ferè anno, qui fuit à Chriſto nato 1435. acta ſunt.

1435. ann. Cōuentus cum Cruciferis irritus.

Conuentus deinde rurſus cum Cruciferis apud Breſte Cuiauienſe & Sluzouiam eodem planè,quo ſuperiori anno,euentu actus eſt, Cruciferis itidem ex euentu Samagitici belli pendentibus, & noſtrorum facilitate abutentibus,& ad octauum Idus Decembris conuentum & inducias prorogantibus. Inde Siradiæ comitia rex habuit. Ibi de dimittendo Helia Valacho petitum ab eius fautoribus,nec tamen impetratum. Sed tamen poſt paucos dies is,ſiue præfecti conniuentia, ſiue cuſtodum negligētia euaſit,& miſcere Valachiam ciuili bello adortus eſt. Autumno uerò Suitrigellonis exercitus, cum auxiliaribus Cruciferis Liuonienſibus inſigni ſtrage in Lithuania à Polonis, duce Iacobo Cobilenio in auxilium Sigiſmundo duci, à rege miſsis, & Michaële Sigiſmundi magni ducis filio, ad Vilcomiriam profligatus eſt: multi mortales capti, multi cæſi: multi Suantæ fluuij undis,ubi commiſſum eſt prælium,extincti: ibi robur omne Liuonienſium cum magiſtro & marſalco concidit.

Sigiſmundi Roti fidefragi interitus.

Captus eſt in eo prælio Sigiſmundus Rotus Sileſius, is qui à Cæſare ad Vitoudum proficiſcens, à Ioanne Zarnicouio captus, & ſub militari ſponſione dimiſſus, fidem fregerat: itemq; Coributhus, qui paulò antè è Bohemia,ubi negligi iam ſe animaduerterat, per Pruſsiam cum auxiliaribus Bohemis & Sileſijs reuerſus, cum Suitrigellone ſe coniunxerat: uterq; in profluentem demerſus. Tametſi de Coributho fama uariat: nam & ueneno in medicamentum infuſo, à Sigiſmundo duce extinctum eſſe, uulgatũ eſt. Suitrigello uerò cum paucis Ruſſis effugit: ſed ex eo tempore Smolenſcum,Orſam,Poloſcum,Vitepſcum, & Ruſsiam ferè omnem,uictoris fidem ſecutam,amiſit.

Sigiſmundi Imperatoris legatio ad Vladiſlaum regem.

Miſerat interim, dum hæc in Lithuania geruntur,Sigiſmũdus Imperator legationem ad Vladiſlaum regem, ut bellum inter cognatos duces dirimeret,non tam pacis cupidus,quàm quòd Suitrigellonis partibus, quę ipſe uanis promiſsis ad id bellum concitarat,metueret. Ei legationi,priuſquam de exitu belli Lithuanici cognitum eſſet, reſponſum eſt:libenter id facturũ fuiſſe regem, ſi integrum eſſet: uerùm credere eum,illos collatis ſignis iam ferro inter ſe decreuiſſe. Vtrilibet autem ceſsiſſet uictoria,eum difficiliorem fore ad æquas conditiones pacis. Necdum legati diſceſſerant, cum de uictoria Sigiſmundi allatum eſt. Quo minus poſt ea negocij fuit cum Cruciferis in conficienda pace perpetua,cum ij fracti animis,duriores etiam conditiones acciperent. Inſequēti demum anno,ad Pentecoſten proceres Vngarorum & Polonorum apud Keſmarcum conuenerunt: ſublatiſq; diſsidiorum cauſis, pacem inter reges ſuos fecerunt. Qua cōfecta, miſit rurſus Vuladiſlaus rex legationem ad Imperatorem, coniugiũ neptiũ eius ſibi,fratriq; poſtulans. Nec ille abnuit,ſed in aliud tēpus,quo eſſet bellicis curis & negocijs Bohemicis ſolutior,eam rem reiecit.

Bohemorũ incommoda ex diſsidio religionis.

Iam enim pertæſum erat Bohemos proceres, ciueſq; Pragenſes malorum,quę ex diſsidio domeſtico,ac Taboritarum & Orphanorum licentia magis ac magis in dies pullulabant. Inter quos deſertores ſacrificuli potiſsimùm prætextu religionis impotēter dominabantur,& in quos collibitum erat ſæuiebant. Nam cum inter eos de religione & ritibus ſacrorum non conueniret, ut fit, ubi ſemel à legib. & inſtitutis maiorũ priuata paucorũ temeritate diſceſſum eſt, alij in alios leuem,credulamq; multitudinem cōcitabant:ita ut plurimũ ſanguinis humani effunderetur, templa euerterentur,magiſtratus in urbibus & oppidis è profligatiſsimorũ hominũ libidine inſtituerētur ac deſtituerentur:quin ad ſupplicia quoq; raperetur,urbes deniq; & oppida diriperentur.

Sigiſmundi Imper. ſtudiũ pacandæ Bohemiæ.

Quæ cũ explorata haberet Sigiſmundus,nihil curę, ac diligentię prætermittebat,quo eos qui quietis & ocij cupidiores eſſe uidebantur,ſibi & Eccleſiæ catholicæ reconciliaret.

Ad

Cõmunio ſub utraq; ſpecie Bohemis conceſſa à cõcilio Baſileenſi.

Ad quam rem conficiendam concilij Baſileenſis ope & authoritate uſus eſt. Ac indultus quidem eſt eis à concilio promiſcuus uſus Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis & uini, ubi is iam inoleuiſſet: ea tamen lege, ne diuerſum uſum improbarent, neu ſe ab Eccleſia catholica in cęteris ritibus, dogmatibusq; ſeiungerent. Quibus rebus ita tranſactis, publicè ab ea gente Sigiſmundus per hoc ipſum ferè tempus, quod perſequimur, rex appellatus eſt: ingreſſusq; Bohemiã, ad pacãdas res animũ intẽdit, nec diu poſtea uixit. Neq; Vvladislaus, bis reiectus, urgere deinceps deſideriũ ſuum eo uiuẽte perrexit. Porrò inter Valachos fratres diſsidium tunc rex per legatos cõpoſuit, partitus inter eos dominatũ, ita ut inferior & maritima ora, quam Beſſarabiam uocant, in qua Bialogradum arx eſt, & Kilia, Stephano: ſuperior uerò, hoc eſt occidentalis, & Ruſsis uicinior, cum Sozauia metropoli, Heliæ cederet. Qui quidem Helias incunctanter Leopolim ueniens, in uerba regis pręſentis, & habitu regio præſidentis, unà cum proceribus ſuæ partis iurauit: uexilloq; ritu ſolenni ad pedes regis abiecto, in fide & clientela eius & omnium deinceps regum Poloniæ ſemper ſe fore, & contra quoſuis hoſtes ſumma ope ſe ipſis affore profeſſus eſt. Quo facto, rex eum ſubleuatum exoſculatus eſt: proceribus uerò Valachis dextram dedit, tributumq; cẽtum equorum: totidem, ſiue ut uolunt alij, quadringentarum purpurarum, quadringentorum boum, ac ducentorum curruum Viſonis ſiue Vſionis (piſcis id prægrandis nomen eſt, cuius ferax eſt Danubius) in ſingulos annos impoſuit (quanquam piſces, bouesq; muneris tantum loco tunc ab eo regem accepiſſe, nonnulli prodiderunt) Sepinenſem uerò tractũ, diplomaq; paternum, quo is tractus Stephano donabatur, ex pacto ab eo recepit in compenſationem damnorum, quæ Alexander pater eius in Colomeienſi & Snatinenſi præfecturis dederat. Tametſi eo demum anno, quo Vvladislaus rex perijt, munitiones eius tractus Ioanni Cizouio caſtellano & præfecto Cracouienſi, & Petro Odrouanzo palatino & præfecto Ruſsiæ, à Marilia ſiue Maria uxore Heliæ & præfecto Chocimenſi traditas eſſe reperio. Porrò Halicienſis arcis uſum Heliæ, quoad uiueret, rex conceſsit. Eius autem precibus adductus Vvladislaus, Ioannem Odrouãzum, Leopolienſem archiepiſcopum eſſe, poſt Ioannem Reſſouium paulò antè mortuum iuſsit, amoto Syluestro Sciechouio, qui iam paulo antè à collegio electus erat. Oſtendebat & Stephanus, miſſa ad regem legatione cum ampliſsimis donis, & commemoratione ſtudij, meritorumq; ſuorũ erga ipſum recentium, ſimile iuſiurandum, ſe uelle dare, cum diu id prius facere diſtuliſſet, ſed neſcio cur ſiue ipſe diſtulit, ſiue reiectus eſt: niſi fortè ſatis eſſe uiſum eſt, quòd is Heliæ fratri palatino fidem ſuam Bialogrodi obſtrinxit. Sed poſt quartũ demum annum & ipſe & Helias frater iterum cum uniuerſo ſenatu ſuo in uerba eiuſdem regis iurauit. Sub finem anni fœdus cum Cruciferis Pruſsienſibus & Liuonienſibus Breſte Cuiauienſi ictum eſt à rege: quo cautum eſt fide & iureiurando principum, inter cætera, ut fœdus Cruciferorum cum Suitrigellone eſſet irritum: epiſcopis & Eccleſijs Polonicis bona ſua ac decimæ in ditione Cruciferorum ſaluæ eſſent atq; liberæ, fructus uerò præteritorũ duorũ annorũ interuerſi, ad Paſcha proximum ut eis à Cruciferis reſtituerẽtur. Epiſcopo uerò Vvladislauienſi mille ducenti aurei pro domo Gdanenſi diruta ſoluerentur. Nouam Marchiam & Choſnum rex Cruciferis, ipſiq; uiciſsim Neſſouiam ac dimidium traiectum Viſtulę apud Toruniam regi redderent, & nouẽ millia florenorũ & quingentos aureos numerarent: Iaſeneciã retinerent nec fraudi eſſet cuiquã, à ſuis dominis ad hoſtes defeciſſe: finiũ regundorũ ratio certa præſcripta: de controuerſijs dirimendis conuenit, ut quotannis bini utrinque delecti arbitri certo loco conuenirent, ſed ita, ut Polonos magiſter, Pruſsienſes rex ederet: atque hæc pacta conuenta noui reges, magiſtri, atque duces intra annum uertentem à creatione ſua, conſiliarij uerò atque ſubditi decimo quoque anno ſolenni iureiurando coram legatis alterius partis approbarent: nobilitas atque ciuitates cauerent ſibi inuicem, non fore ſe dicto audientes dominis ſuis, ſi ij contra hæc pacta uenire uellent: idq; impunè fore, principes ipſi ſuis quiſque ſubditis intra certum tempus cauerent: quod quidem fecerunt poſtea. Fatalis autem annus ille fuit archiepiſcopis. Nam & Albertus Iaſtreinbecius Gneſnenſis archiepiſcopus eodem autumno uitam cum morte commutauit. Cui collegium illius eccleſiæ Vincentium Cotum Dembenium, gente Doliuium, cuſtodem Gneſnenſem, & pædagogum regium, ſucceſſorem dedit: nequicquam aduerſantibus proceribus & curatoribus regijs, qui Vvladislaum Vvladislauienſem epiſcopũ, cum Sbigneus Cracouienſis renueret, ſufficere Alberto uoluerant. Superiori autem anno Ioãnes Lubenius cognomento Slezus Præmislienſis epiſcopus mortuus, Nicolaum Chranſtouium gente Stregomiũ, regis & procerũ uoluntate, ſummoto Franciſco Orecio decano

Valachorum tributum.

Halicięſis arx Valacho cõceſſa ad tempus.

Pax Breſtenſis & pacta cum Cruciferis.

Nicolaus Chrãſtouius epiſcopus Præmislienſis.

Leopolienſi & canonico Præmiſlienſi, qui à collegio electus erat, ſucceſſorem accepit. Sequens annus nulla re memorabilis eſt, niſi quòd cum Sigiſmundo Lithuanorum principe de Suitrigellone reconciliando per principes ſenatus, legatos à rege miſſos, fruſtrà actum eſt. Commouerat enim Suitrigello regem ſenatumq́ Polonicum ad miſericordiã, ſupplici habitu adueniens, & Luſcum, quod adhuc retinuerat, regi tradens: quod nõ multò pòſt rex Sigiſmundo repetenti ex fœdere tradidit, ea lege, ut eo mortuo in ditionem regis & Polonorum cum tota Volynia recideret. Daugerdus uerò cùm creatus eſſet palatinus Vilnenſis, iuſiurandum dedit, ſe poſt Sigiſmundi magni ducis mortem, nõ niſi Vladiſlao & ſucceſſoribus eius regibus Polonorum, arcem Vilnenſem traditurum eſſe. Inſequenti anno, qui fuit 1438. non uſque adeò quietæ res fuêre domi, foriſq́. Etenim Spitco Melſtinius partim inueterato in Sbigneum epiſcopum, quod conatibus ſuis ad nouandas res intẽtis obſtitiſſe, odio, partim etiam nouo, quod de hæreſi Bohemica exagitaretur, inflammatus, bona eius Viſſeuenſia Melſtino arci propinqua, armata manu inuaſit atq́ diripuit: caſtellum interceptum præſidio muniuit. Citatus à rege uelut publicę pacis turbator, in gratiam cum Sbigneo rediјt, cùm ei communium amicorũ arbitrio ſatisfeciſſet: quę tamen gratia diuturna non fuit. Ea uerò niſi fallor cauſa fuit utriuſq́ ordinis proceribus, ut in comitijs Corcinenſib. menſe Aprili habitis, ſanctè ſe obſtringerent, pro perduelle habituros, quiſquis iudicia contemneret, armiſq́ priuato conſilio ſumptis ius ſuum perſequeretur: & quiſquis hæreſim ullam profiteretur, aut profitentes defenderet. Vbi etiã minores Poloni frequentes contra prouiſores ſiue curatores regios conſpirarunt, dominatus eorum pertæſi: ſiue adeò indignum eſſe rati, paribus parêre. Vix dum hoc malum conquieuerat, cum ſubitò aliud exortum eſt. Derslaus Rithuianius, auctus opibus & animo ex direptis facultatibus pro patrui ſui Alberti archiepiſcopi ſuperiori anno defuncti, ualidam peditum, equitumq́ manum coëgit. Accituſq́ ad regem, negauit ſe quicquam cõtra rempub. moliri. Dimiſſus, nocte quadam ad Zatoriam duxit, & ſcalis admotis oppidum id cœpit, oppidanis nihil eiuſmodi ſuſpicantibus: deinde Oſuencimenſem tractum omnẽ in ditionem ſuam redigere adortus eſt, & magnum uicinis Sileſiorum ducibus terrorẽ incuſſit: & iam Sigiſmundus Imperator, ac Vngarorum & Bohemorum rex ætate, laboribus, morboq́ confectus obierat. Moleſtum tamen regi, ſenatuiq́ fuit, quemadmodũ ſcribit Dlugoſſus, uicinum & amicum principem, eamq́ oram quæ promptuariũ quoddam eſt Cracouiæ, à ſuis uexari. Nec tamẽ reuocari ſe Derslaus à cœpto paſſus eſt, donec, dum incautius ſtatiua habet, fuſus, fugatuſq́ à Sileſijs, regi Zatoriã tradidit, acceptis ab eo mille marcis impendiorũ nomine. Rex uerò non prius eam Venceſlao Oſuencimenſium duci Cazimiri filio reddidit, donec is in fide & clientela regis Polonorũ ſe unà cum Præmiſlô & Ioanne fratribus impuberibus fore deinceps ſolenni iureiurando ſpopondit, & Berualdum caſtellum infame latrocinijs ipſi conceſſit. Dederant autem ei rei cauſam duces ipſi Sileſij, qui cũ latè propagati patrimonia ſua in tenues portiones diduxiſſent: neq́ commodè & pro dignitate inde ſuſtentare ſeſe poſſent, rapto uiuere neutiquã turpe aut ignominioſum ducebant: & cum aliàs in mercatores, uiatoreſq́ graſſabantur, tum poſt pacem haud multo antè cum Polonis factam, Velunenſe territorium nouo latrocinio infeſtarãt: quanquam non impunè. Nam reuertentes à Laurentio Zaremba, cæteraq́ Velunenſi nobilitate præda omni exuti, trepidè domos dilapſi ſunt. Sic ergo tunc Vuladiſlaus Sileſios ultus eſt. Quo fit, ut minus moleſtè factum illud Rithuianij tuliſſe uideatur. Bohemicum deinde bellum exarſit, neq́ ſpacio temporis diuturnum, neq́ exitu funeſtum. Cuius hæc fuit cauſa. Sigiſmundus Imperator moriens, cùm animaduertiſſet Barbaram uxorem ſuã, de regno magis, quàm de uita ſua ſollicitam, cum primoribus Bohemorũ clandeſtina conſilia conferre, Albertum generum ſuum, ducem Auſtriorum, Vngaris & Bohemis proceribus diligenter commendauit: Barbara, quæ regna illa ad Vuladiſlaum regem Polonorũ dotalia afferre, quàm filiam reginam uidere malebat, capta Znoimæ, & cum funere mariti in Vngariam ducta eſt. Neq́ ſatis cõſtat, an ita Sigiſmundus ipſe iuſſerit. Poſt Sigiſmundi mortem nihilo minus Bohemi in duas factiones diuiſi, partim Albertũ, quem Vngari iam ſibi regem creauerant & coronarant, partim Cazimirum Vuladiſlai regis fratrem ad regnum inuitarunt. Acceptauit delatum regnũ Cazimirus, magna & ſaniore ſenatus Polonici parte nequicquam diſſuadente: cæterùm iunioribus & prouiſoribus ſiue curatoribus regni, compendij ſui cauſa, quemadmodum creditum eſt, in primis ſuadentibus. Itaq́ miſſi in Bohemiam ad adeundam poſſeſsionem regni, nomine Cazimiri Sendiuoius Oſtrorogius Poſnanienſis, & Ioannes Tencinius Sendomirienſis, palatini, cum non contẽnendis

Suitrigello ſupplex, nõ potuit tamen cum Sigiſmundo reduci in gratiam.

1438. ann.

Comitia Corcini.

Derslaus Rithuianius Zatoriam intercepit.

Berualdũ accepit rex pro Zatoria.

Laurẽtius Zaremba Sileſios ultus.

Barbara imperatrix capta.

Polonorum expeditio in Bohemiam.

hendis copijs, uel ut habet Bonfinius, cum duobus tantũ millibus equitum, pacato agmine per Sileſiam iter fecerunt, cum his ſeſe non exiguus Bohemorũ numerus coniunxit, ita ut ad quatuordecim millia eſſent in eo exercitu: uaſtabatq; is aduerſariorũ agros. Præuerterat eos Pragam Albertus, iamq; ſolenni ritu diadema ſuſceperat. Quin coëgerat etiã longè ualidiorem exercitum cùm de Bohemis & Vngaris, tum ex omni ferè Germania, cum eo igitur, monitu ſuorũ obuiam hoſtibus prodijt. Cazimiriani ne iniquo loco cũ lõgè potentiori hoſte pugnare cogerent̃, ad Thaborum oppidũ foſsis & carris caſtra cõmuniunt. Nec Albertus caſtra oppugnare auſus, nõ longè & ipſe caſtra ſua metatus eſt. Crebris excurſionibus & leuibus certaminibus haud leuia utrinq; damna accepta. Cum autem Cazimiriani, quo tutiores eſſent ab ictibus bombardarum, quib. acriter petebantur, in oppidum ſe recepiſſent, dimiſit Albertus exercitum. Nam difficili & ipſe pabulatione atq; annona iam utebatur: & perdifficilis erat oppidi operib. præſidioq; permuniti oppugnatio. Cazimiriani quoq;, nullo operæprecio facto, numis exhauſti, & amiſsis equis Bohemia exceſſerunt. Verum id priuſquã Vuladiſlaus rex factum reſciret, quoniã de periculo eorũ certior factus erat, nihil deterritus minaci legatione Alberti, Poloniã omnẽ ad bellũ Bohemicum exciuit: & qua proximus patebat aditus, Cracouia proficiſcenti, in Sileſiam cũ infeſto minorũ Polonorũ exercitu ingreſſus, longè, lateq; eam uaſtauit. Idem ab altera parte maiores Poloni in inferiore Sileſia fecère. Cauſæ aũt uexandæ Sileſiæ hæ fuerũt, quòd Sileſij partes Alberti ſequebantur, & quòd latrocinijs Poloniã infeſtare nõ intermittebant. Ad hæc adulterina moneta cudenda & importanda, non parũ incõmodi Poloniæ afferebant. Itaq; ui, metuq; adacti, Venceslaus Opauienſium & Ratiboriẽſium, Boleslaus Glogouienſiũ & Oppolienſiũ, Bernardus item & Ioãnes, & Nicolaus Oppolienſiũ Sileſiorũ duces, & nobilitas Bregenſis, fœdus cũ Vuladiſlao & Cazimiro icerunt, Cazimirũq; electũ regẽ Bohemorũ approbarunt, pollicẽtes tum demũ ſe in uerba eius iuraturos eſſe, ubi is diademate à Bohemis redimitus eſſet: de falſa quoq; moneta inhibenda receperũt. Oſuencimenſiũ uerò duces, Venceslaus, Præmiſlus & Ioannes, primi omniũ ſpoponderũt, ſe contra Cazimirum nemini affuturos eſſe. Quòd ſi aliorum Sileſiorũ uoluntates in eum inclinarent, ſe in uerba eius iuraturos eſſe. Hæc tunc acta in Sileſia. Inde uerò in Bohemiã rex progredi, & ſuis opem ferre parabat. Sed cum de ſtatu rerum Bohemicarũ apud Opauiam è palatino Sendomirienſi, è Bohemia reuertente, cognouiſſet, exercitũ dimiſit, domumq; redijt. Non fuerunt in ea expeditione Ruſsi & Podolij, clade domeſtica, quã inſignem eius æſtatis initio à Tartaris acceperant, impediti: & ne qua maiore etiam abſentes obruerentur, ueriti. Excurrerant enim Tartari populabundi in Podoliã, ingentemq; prædam abigebant. Recedentes eos cum Podolij ualida manu facta perſequerentur, in limoſam quandam paludem ex metu recipere ſe coëgerũt: ignariq; locorũ, adactis equis impetum in eos fecerunt. Stabant cõtrà inſtructi Tartari æquiori loco, eminusq; imbrem ſagittarum in noſtros, cum cœno conflictantes, iaculabantur. Ibi ancipiti malo perculſi primi, extremis, ut retrocederent, ſibiq; explicãdi ſeſe ex illa difficultate locũ darent, ſignificabãt. At illi actum eſſe de ſuis rati, in fugam ſe prorſus coniecerunt. Nec Tartari occaſioni defuerunt. Obtritis enim primis, cæteros auerſos obſtinatè perſecuti, magna ſtrage profligarũt, neminem uiuũ ſeruantes. Ibi pleraq; omnis nobilitas & firmamentũ Ruſsię cum Michaële Buzacio præfecto Podoliæ concidit, ita ut crebris deinceps excurſionib. Tartari omnẽ illam regionem abſq; metu peruaſtarent. Non eſt autem prætereundum egregium fortis uiri facinus, tolerantiæq; exemplum ſingulare, Ioannes Vvlodicus, gente Sulimætus, multis uulnerib. cõfectus, cùm inter cadauera iacens à uictorib. deſpoliaretur, ita cõpreſsit uitalem ſpiritum, ut cum barbarus caligas de pedib. eius non ſine uulnere reſcinderet, digitumq; cũ annulo pręcideret, tamẽ nullã doloris atq; ſenſus ſignificationẽ edidit, & incredibili patientia uitam ſeruauit. Vidiſſe eum ſe poſtea cũ illis notis, Dlugoſſus memorat. Per illud tẽpus Albertus rex Cæſar à Germanis principib. appellatus eſt: quem honorẽ uix, ac non niſi aſſentientibus Vngaris, quib. promiſerat ſe eum non eſſe ſuſcepturũ, ſuſcepit. Barbara uerò ſocrus cum ei cunctas poſſeſsiones, quas dotales in Vngaria, Bohemiaq; habebat, conceſsiſſet, ac duodenũm millium aureorũ penſionem annuam ab eo accepiſſet, dimiſſa ab eo ex Vngaria in Poloniam commigrauit, & à Vuladiſlao rege perhumanè atq; honorificè accepta eſt: & Sendomirienſem arcem cũ præfectura & omnibus emolumentis ad utendum fruendum, & habitandum, quoad uiueret, accepit. In Bohemia tamẽ eam nequiter, libidinoſè, ſine ulla religione & ſpe futuræ uitæ reliquum ætatis exegiſſe, uitaq; defunctam, in arce Pragenſi in ſepulchris regum ſolenni pompa à Georgio Podiebracio guber-

Albertus rex Bohemorum.

Poloni re infecta Bohemia exceſſerunt.

Sileſiorum pacta cum rege Polonorum et fratre eius Cazimiro.

Tartari Podoliam uaſtarũt, & Podolios profligarunt.

Ioannis Vlodici patientia.

Albertus Cæſar.

Barbaræ imperatricis nequitia.

Comitia Petricouiæ. Prouiſores abrogati.

gubernatore conditam eſſe, Vngaricarum & Bohemicarum rerum ſcriptores memoriæ prodidêre. Eodem anno confirmatum eſt Vuladiſlao regnum in comitijs Petricouienſibus, menſe Decembri habitis: amotiq; ab adminiſtratione curatores ſiue prouiſores, cum rex iam quintumdecimum annum (qui apud nos finiendæ tutelæ legitimus eſt) attigiſſet, ac iuſiurandum ſolenne dediſſet. Sigiſmundo magno duci Lithuanorum, renouāti pacta conuenta cū Iagellone & Polonis, ſtabilitus principatus regio diplomate. Monetę quoq; probandæ, qui præeſſent in ſingulis ciuitatibus, deſignati: ualde enim iactabatur numus. Verùm non diu id decretum ualuit, præterquàm in minore Polonia & Ruſsia. Non conueniebat tunc inter Eugenium papam & concilium Baſilienſe. Ille enim concilium Ferrariam reuocabat: quò iam Ioannes Palæologus Imperator, & Ioſephus patriarcha Cōſtantinopolitanus cum compluribus Gręcis epiſcopis ea ipſa de cauſa appulerant: concilium uerò pontificatum Eugenio abrogauerat, & alium pontificem creabat. Et cōcilium tamē & pontifex per oratores de pace inter Cæſarem & regem Polonorum componenda diligenter egit: quo commodius ſublato inter hos principes bello, Græcis atq; Vngaris ſubueniretur. Vtriſq; enim grauis erat rex Turcarum Amurathes: tranſalpinenſem Valachiā uectigalem ſibi fecerat. Ac per illud ipſum tempus Raſciam & Serbiam uectigales regum Vngarorum ditiones affligebat: Singidunū ſiue Sinderouiam, uel Smiderouiam, quemadmodum noſtrates uocant, urbem in ripa Danubij non multo infra Belogradum, quam Nandor Albam appellant, ſitam, obſidebat & oppugnabat. Nec ſuccurrere ſocijs Cæſar commodè poterat, Polonico bello diſtentus. Non abhorrebat igitur is à pace. Ac ne Poloni quidem: iam enim refrixerant ſtudia Bohemorum in Cazimirum: Sileſij uerò Alberto marchione Brandeburgenſi duce accepto à Cæſare, crebris populationibus, quemadmodum ſcribit Aeneas Syluius & Dubrauius, Poloniā uexabant: ſiue adeò, ut uult Bonfinius, uexare parabant. Itaq; ex illis ipſis comitijs Petricouienſibus quatuor de primoribus Polonis legati miſsi ad Cæſarem Vuratiſlauiā, quò is uenerat è Bohemia, multis hinc inde iactatis, eò rem perducebant, ut poteſtas fieret Bohemis denuò, quem uellent regem creandi. Id eo lubentius faciebant noſtri, quòd Cæſar ſecretò pollicitus eſſe dicebatur archiepiſcopo principi legationis Polonicæ, daturum ſe Cazimiro Bohemiam in dotē cum filia natu minore. Nec tamen de pace conuenire ibi potuit, uariante Cæſare conditiones pacis, Teuthonum quorundam cōſilio & maleuolentia. nam ipſe uir bonus erat, & pacis amans. Diſcedentes autem legati infecta pace, precibus legatorum pontificis atq; concilij ægre reuocati ſunt. Namyſlouiæ denuo tentatum de conditionibus pacis: neq; ibi tamen ea conuenit: induciæ modò quadrimeſtres, per quas commodius pax conficeretur, conſtitutæ. Atq; id anni milleſimi, quadringenteſimi, trigeſimi noni principio actum eſt. Quo quidem anno pax foris fuit, domi turbæ quædam, ſiue nouandarum in religione rerum ſtudio, ſiue eccleſiaſtici ordinis odio & inuidia, ſiue utroq; excitatæ, paucorum ſupplicio ſedatæ ſunt. Corcinum ex compoſito, quemadmodum uult Dlugoſſus, indicta erant comitia poſt paſcha. Et iam rex, peragrata maiore Polonia, & parte Ruſsiæ, eò uenerat: conueniebant & proceres, cum Spitco Melſtinius, facta clàm non contemnenda manu equitum aſſeclarum, agreſtibusq; ſuis armatis, apud Piaſcum maiorem pagum ſuæ ditionis, haud longè à Corcino, in oppidum improuiſus irrupit: & impetu facto in diuerſoria Vvladiſlai Vvladiſlauienſis epiſcopi, & Nicolai Laſocij decani Cracouienſis, ſummo mane quieſcentibus adhuc omnibus ea diripuit. Idemq; de monaſterio fecit, cum ibi Ioannem Coneſpolium cancellarium, & Ioannem Oleſſnicium marſalcum, qui ibi diuerterāt, non inueniſſet. Commodum enim ſeſe ſubduxerant, præmoniti à quibuſdam Spitconis ſocijs, quòd eum infenſum ipſis eſſe nouerāt, quippe qui conatibus eius antea reſtitiſſent. His patratis, ex oppido ſuos eduxit: & eregione oppidi, ubi Nida reſtagnans Viſtulæ miſcetur, caſtra curribus & foſsis munire cœpit. Sed priuſquam ea perficeret, coadunati omnes qui circum regem erant, impetum in exercitum eius Hincia Rogouio, ac Dobeſlao Scecocinio, inermes ferè in armatum fecerunt: commiſſoq; prælio, cum Spitconem ipſum inter primos pugnam cientem interfeciſſent, facilè cæteros in fugam egerunt. Nec multū ibi ſanguinis fuſum eſt: parci enim rex agreſtibus, qui inuiti dominum ſecuti erant, iuſsit. Non pauci tamen in Nidam fluuium, quem à tergo habebant compulſi, ſubmerſi ſunt: in Spitconem palpitantem adhuc iudicium inſtitutū, damnatusq; perduellionis, triduo nudus & inhumatus in publico iacuit. Rapſtinum arx eius in ditionem regiā redacta: Melſtinum uerò uxori eius deprecanti conceſſum. Quin & iudicium, decretumq; ſuū rex proceribus ſupplicantibus, ne quid factum eius poſteris obeſſet, clementer abrogauit, quòd amentia

Oratores Eugenij & Baſil. concilij ad Cæſarem & Polonos.

Polonorum legatio ad Albertum Cæſarem.

Induciæ Polonorū cum Cæſare.

1439. ann.

Spitco Melſtinius interfectus, & perduellionis damnatus.

Rapſtinū arx Spitconi adempta.

amentia deliquiſſe diceretur. In Sbigneum uerò epiſcopũ conatus illos ſuos maximè intendiſſe Spitco exiſtimatus eſt, partim propter litem quandam priuatam ex affinitate ortam: partim etiam, quòd diris deuotus, & ſenatu abſtinere iuſſus erat ab epiſcopo propter hæreſim. Sed uim eius Sbigneus præmonitus, ad comitia non ueniendo, declinauit. Vulgò etiam creditum eſt, quemadmodũ Dlugoſſus memorat, ſuaſu & inſtinctu Sophiæ reginæ Spitconem facinus illud aggreſſum eſſe: ſed in quem, aut quam ob rem id illa intenderit, coniectura aſſequi non poſſum. Non minores in maiore Polonia per idem tempus motus erant, Abrahamo Sbanſcio concitante: fauebat & hic Bohemorum ſectæ, Bohemosq; ſacerdotes hæreticos domi ſuæ alebat, per quos uirus in populũ ſpargeret: Orthodoxis uerò ſacerdotibus, & epiſcopo Poſnanienſi Staniſlao Ciolco ita infeſtus fuerat, ut is Cracouiam commigrare cogeretur: eo uerò defuncto, & Andrea Bninio ſucceſſore ei dato, magis etiam inſaniebat Abrahamus. Et perculit quidem eum anathemate Andreas epiſcopus: ſed cùm ea uia nihil proficeret, ui coërcere nouatores adortus eſt. Coactos enim nongentos amplius equites de propinquis & clientibus ſuis, ad Sbanſinum arcem duxit, dediq; ſibi quinque Bohemos ſacerdotes coëgit, quos inſtaurato Poſnaniæ iudicio publicè cremauit: nec multò pòſt Abrahamus ipſe mœrore, ira & pudore confectus perijt. Sic incendium illud peſtilens haud leuiter iam gliſcens in maiore Polonia, uirtute epiſcopi reſtinctum eſt. Habuit autem hic Andreas in epiſcopa competitorem Nicolaum Laſocium decanum Cracouienſem: quem bona pars collegij Poſnanienſis elegerat, & rex Eugenio Pontifici Max. commendarat: ſed tamen Andream prætulit pontifex infenſus Laſocio, quòd legatus regio nomine in Baſileenſe concilio, cum ibi de abrogando ipſi pontificatu ageretur, fuiſſet. Hoc anno Staniſlao Pauulouio epiſcopo Plocenſi mortuo, Paulus Gizicius ſcholaſticus Cracouienſis & canonicus Plocenſis ſucceſsit, confirmatus à Vincentio archiepiſcopo Gneſnenſi, propterea quòd de Eugenij Pontificis Max. à concilio deiecti authoritate dubitabatur. Eodem anno magna pars Cracouiæ gemino incendio conflagrauit. Superiori uerò Nicolaus Seraphinus præfectus ſalis, & nonnulli alij de ſenatu urbis, ob importatam adulterinam monetam, populari inuidia penè deflagrarunt: quod ni conſpirationem hominum ſubodorati, in arcem properè fugiſſent, cæſi eſſent tumultu & concurſu populi. Gliſcentem ſeditionem Sbigneus epiſcopus repreſſit, coniectis reis ſenatoribus in carcerem, & poſt aliquot ſeptimanas deſidente ira hominum, dimiſſis. Ad Pentecoſten eiuſdem anni actum de pace inter proceres Polonos & Vngaros, neque tamen regibus ipſis abſentibus quicquam confectum: reiecta res ad congreſſum ipſorum regum: qui antequam contingeret, Albertus Cæſar ab expeditione, quam in Turcas nullo operæprecio inſtituerat, reuertens, diſenteria ex immoderato eſu peponum contracta, uitam finiuit. Poſt cuius mortem Vngari recta ſecum ratione perpendentes in quantis eſſent periculis Turcico bello implicati, communicato cum defuncti Cæſaris & regis ſui uxore Elizabetha conſilio, ad Vvladiſlaum regem Polonorum regnum unà cum ipſius Elizabethæ coniugio detulerunt. Tametſi prægnans tunc erat Elizabetha: ſed neque certum erat, marem ne paritura eſſet, neq; tutum, maturam regno ætatem pueri expectare. Miſſi publicè ad acciendum Vvladiſlaum è Polonia, Ioannes Signienſis epiſcopus, Matco ſiue Matthias Taloncius, Dalmatiæ & Croatiæ præfectus, quem Banum illi uocant, Emericus Marcellus magiſter curiæ regiæ, Ioannes Peremæus maior, & Ladiſlaus Palocius, menſe Februario inſequentis anni cum ſplendido comitatu & legatis ciuitatum Cracouiam uenerunt, & poſtulata totius Vngariæ Vvladiſlao regi expoſuerunt. Res in conſultationem ſenatus poſita: uariabant ſententię ſenatorum, diſſuadentibus multis, difficultatemq; duorum ampliſsimorum regnorum adminiſtrandorum, & Turcici belli magnitudinem exaggerantibus: alijs contrà rem ſplendoris & gloriæ plenam nequaquam repudiandam eſſe cenſentibus, neq; prodendã barbaris cum florentiſsimo regno ſalutem & amplitudinem reipublicæ Chriſtianæ, quæ illo quaſi firmiſsimo quodam propugnaculo niteretur: & præſtabilius autem, cõſultiusq; eſſe, Polonos Vngarorum armis atq; periculo contra Turcarum uim ſeſe tueri, quàm illis proditis, & illo quaſi intermedio pariete ſublato, per ſe ipſos omnem maximi ac difficillimi belli molem ſuſtinere. Pronior in eam partem erat Vvladiſlai animus, ut regno ſuo paterno cõtentus eſſe uellet, cùm propter illas, quas paulò antè expoſuimus cauſas, tũ quòd adoleſcens prouectæ mulieris coniugium faſtidiebat. Sed tamen ceſsit plurium diuerſum ſuadentium ſententiæ, & Vngarorum precibus. Et aderat fortè Amurathis Turcarum domini ſiue imperatoris legatio, quæ uiuente adhuc Alberto Cæſare miſſa, fœdus & amicitiam

Spitco cur Sbigneo fuerit infenſus.

Staniſlaus epiſcopus Poſnanienſis ceſsit Sbanſcio.

Nicolaus Laſcius electus Poſnan. ſed nõ confirmatus.

Conuentus Vngarorum cum Polonis.

Oratores Vngarorũ in Poloniam.

Turcarum legatio ad Vvladiſlaum regem.

tiam

Pacta Vuladiſlai regis cum Vngaris.

tiam tyranni, pecuniamq́, & centum millium armatorum auxilia Vuladiſlao contra Albertum deferebat. De conditionibus deinde cum Vngaris tractatum. Cõueniebat iam legatis, totius conuentus Vngarici & reginæ mandata diſertè proferentibus, ut ſi Elizabetha regina ex Alberto Cæſare maſculum poſthumum peperiſſet, eum Vuladiſlaus ad Bohemorum regnum adipiſcendum adiuuaret, Vngaricum ipſe ad poſteros ſuos tranſmitteret: quòd ſi nullos mares liberos relinqueret, tum demum ut Alberti poſthumus in Vngaria ipſi ſuccederet. Hæc dum ita conſtituuntur, interim aduolat ex Vngaria ueredarius cum literis ad legatos, quibus ſcriptum erat, ut re infecta redirent, eo quòd regina filiũ peperiſſet. Verùm non putabant id legati ex dignitate ſuæ gentis fore: & habebant etiam in eum euentum diſerta mandata, ut etiamſi regina marem peperiſſet, nihilominus Vuladiſlao regnum deferrent. Abiecerat eo nuncio rex omnem de ſuſcipiendo eo regno cogitationem: ſed tamen uictus eſt legatorum perſeuerantia.

Turcicæ legationi reſpõſum à rege datum.

Tum demum Turcarum legationi, quæ aliquot menſes Cracouiæ expectarat, reſponſum à rege datum eſt, regnum ſibi ab Vngaris delatum eſſe: quòd ſi Amurathes amicitiam ſuam expeteret, Vngariam ne infeſtaret, ſocijs Vngarorum Raſcijs redderet quæ ademiſſet. Nam is poſt expugnatum Smiderouiam, alias etiam quaſdam Raſciorum munitiones partim uiuente, partim defuncto iam Alberto cœperat. His ita confectis, legati Vngarorum, duobus ad deducendum regem relictis, cæteri in Vngariam reuerterunt: ac Perenæus quidem apud Sariſſam arcem ſuæ ditionis regem uenientem hoſpitio accepturus ſubſtitit: Matthias uerò & Emericus ad reginam, dolorem & iram diſsimulantem, contenderunt: eiusq́ iuſſu compræhenſi, & in uincula cum omni comitatu ſuo coniecti ſunt.

Poloni oratores ad reginã.

Id ubi Sendiuoius Oſtrorogius palatinus Poſnanienſis, & Ioannes Coneſpolius cancellarius Poloniæ, qui legati à Vuladiſlao ad reginã miſsi erant, accepêre, omiſſa, Simonis Agrienſis epiſcopi ſuaſu, legatione, in Poloniam reuerterunt. Scinduntur in duas partes Vngari, dum alij reginæ, alij Vuladiſlao ſtudent. Nihil tamen hæc Vuladiſlaum mouebant, ut mutaret ſententiam. Quin aliud quoque longè maius impedimentum fortuna ei obiecit. Nam per eos dies, quibus iter adornabat in Vngariam, nuncium accepit è Lithuania, Sigiſmundum ducem Lithuanorum auarè & crudeliter dominantem, conſpiratione Iuani ſiue Ioannis Ruſsi ducis Zartorienſis, & aliorum quorundam Ruſſorum & Lithuanorum procerum apud Trocos interfectum eſſe, permultorumq́, maximè Samagitarum ſtudia in Michaëlem filium eius inclinare:

Luſcum à Suitrigellone interceptum.

Suitrigellonem uerò Luſcum Ruſſorum proditione rurſus in poteſtatẽ ſuam redegiſſe: magnos etiam theſauros Sigiſmundus reliquerat, eosq́ Ioãnes interfector unà cum Trocenſi arce occuparat. Sic autem is Sigiſmundum ex inſidijs adortus eſſe fertur. Vrſam habebat Sigiſmundus cicurem, quam ad menſam & ad cubiculũ familiariter admittebat. Ea ſiue non uenerat illo eunte cubitũ, ſiue de more emiſſa exiuerat, & à coniuratis alicubi concluſa erat. Eius igitur unguiũ ſtrepitu ad oſtium cubiculi aſsimulato, coniurati intromiſsi, ducem nihil tale ſuſpicantem trucidarunt. Deſiderabant nõnulli de primoribus Lithuanis regis præſentiam, & res ipſa flagitabat. Nihil tamen is de ſua in Vngariam profectione mutabat, ne leuitate quadã aut metu, & anguſtia animi cœpto deſtitiſſe uideretur.

Cazimirũ rex Lithuaniæ pro ſe præficit.

Cazimiro uerò fratri recipiendæ, parandæ & gubernandæ ſuo nomine Lithuaniæ negocium dedit. Ingreſſurum autem iter poſt medium Aprilem, ingens aquarum inundatio, ſoluta tunc primùm niue & glacie, remorata eſt. Aſperrima enim præterita hyems fuerat, magnaq́ niuium uis ante medium Nouembrẽ delapſa, ad illud uſq́ tempus durarat. Neq́ uerò bene ſuperiore æſtate fruges prouenerãt, ita ut hominibus uulgò folijs atq́ tenerioribus frondibus arborum, & radicibus herbarũ ueſci neceſſe eſſet. Pecudes uerò & iumẽta uetuſtis tuguriorũ ſtramentis detractis ægrè ſuſtentata: indeq́ magna uis morbi paſsim graſſabatur. Cuncta hæc agminatim concurrentia, ominoſa uulgò habita, regem tamẽ minimè cõmouerunt.

Præfecti primarij mutati.

Itaq́ inſtitutũ iter adornans, in minore quidẽ Polonia & Ruſsia Ioannem Cizouium caſtellanum Cracouiẽſem, in maiore uerò Albertum Malſcium palatinũ Lencicienſem uicarios pro ſe reliquit: præfectos Cracouienſem, Poſnanienſem & Podolienſem neſcio qua de cauſa mutauit, & in Cracouienſi quidem præfectura illũ ipſum Cizouium Ioãni Pilecio, in Poſnanienſi Creſlaum Curozuanzium Stanislao Oſtrorogio, in Camenecenſi uerò Theodoricum Buzacium Petro Polaco ſuffecit: porrò Scepuſium Sbigneo epiſcopo Cracouienſi, ut inde ſibi debitum pro argento cælato, ſignatoq́, cuius non modicum pondus regi mutuò dederat, deduceret, commendauit:

Drohicinenſis tractus Lithuanis ademptus à Maſouijs.

Boleslao duci Maſouiorum præcepit, ne Drohicinenſem tractum, quem poſt interfectum Sigiſmundũ Lithuanorum ducem, ex fœdere uetuſto, ſed ab ipſo Sigiſmundo renouato, occuparat, cui-

quam

quam concederet. His peractis, & rebus omninò Polonis pro tempore conſtitutis, cum magnificentiſsimo apparatu, & comitatu nobilitatis Polonæ ſplendidiſsimo, & iuſti exercitus ſpeciem præ ſe ferente, in Vngariam profectus eſt: præmiſſoq; Simone Roſgonio epiſcopo Agrienſi, Vincentio Samotulio caſtellario Medirecenſi, Ioanne Senenio, & Andrea Tencinio, Budam in poteſtatem ſuam redegit. Quod quidem percommodè accidit: paulò poſt enim Vlricus comes Ciliæ, reginæ Elizabethæ propinquus, cum quingentis equitibus eandem ob cauſam à regina miſſus uenit: ſed cognito quòd noſtri arcem & urbem tenerent, ad reginam ſe uacuus recepit. Illa uerò certior facta de omnibus, filiū ſuum Ladiſlaum nōdum quadrimeſtrē, ſublato de Alba regali diademate diui Stephani, à Dionyſio Zecho cardinali & archiepiſcopo Strigonienſi, præſentibus et aſſentientibus Benedicto Iaurinenſi epiſcopo, Vlrico comite Cilienſi, Ladiſlao Gara ærarij præfecto, Nicolao Friſtacio, Stephano Roſgonio, & Thoma Zecho fratre archiepiſcopi, coronari curauit.

Vvladiſlai profectio in Vngariam.

Ladiſlaus poſthumus infans coronatur ab Vngaris.

Poſteaquam Budam uenit Vvladiſlaus, magnaq; nobilitatis & procerū (in quibus & archiepiſcopus Strigonienſis, & Ladiſlaus Gara fide publica accepta fuère) multitudo ad eum conuenit, huiuſmodi concionem per interpretem habuiſſe fertur. Alium ego, proceres & uiri Vngari, alium longè quàm uideo, regni huius ſtatū me reperturum eſſe ſperaui. Credebam enim ſummo omnium ordinum, hominumq; conſenſu me accitum eſſe, ut uobis uolentibus imperarem, Turcarumq; arma ab Vngaria depellerem. Itaq; omiſsis rebus Lithuanicis, quæ meam præſentiam nunc maximè requirebant, deſiderio ueſtro, & precibus legatorum ueſtrorum ſatisfeci, & meum ad uos aduentum maturaui. At nunc aduenienti alia ſe mihi rerum facies offert. Non idem eſt ſenſus omniū: diuerſa ſtudia: habet inter uos non paucos nec obſcuros fautores Alberti filius poſthumus, & iam ab his diademate redimitus eſt. Quid hinc aliud, quàm ciuile & penè parricidiale bellum inter uos propediem expectandum eſt? Eius ego uobis author cauſaq; eſſe nolo Vngari. Abundè regno paterno contentus ſum. Vos, me nihil obſtante, quouis modo commodis ueſtris, & quieti, ſalutiq; publicæ diligēter etiam atq; etiam proſpicite: mei uerò nullam ducite rationem.

Vvladiſlai regis oratio ad Vngaros.

Hæc elocuto rege, ſecedunt in conſilium Vngari, admirantes regis modeſtiam, & excelſum animum. Deinde Laurentius Hedreuarus palatinus Vngariæ ex omnium ſententia gratias regi egit, quòd patris clariſsimi & optimi regis ueſtigijs inſiſtens religionem Chriſtianam defendere in primis ſtuderet, quemadmodum ille propagare ſtuduiſſet, pluriſq; publicam ſalutem, quàm ſuam amplitudinem, faceret: deinde orauit eum, ut ſuſceptū ſemel ſumma omnium cum lætitia & ſpe optima regnum ne repudiaret. Non falli eum, quòd crediderit, publico omnium ordinum conſenſu id ad ſe delatum eſſe: permanere autem illum conſenſum, optima atq; etiam neceſſaria ratione nixum. Paucos ſiue muliebri conſilio ſeductos, ſiue dominandi alieno nomine cupidos, cum regina mutaſſe ſententiam, & alieniſsimum ab illo tempore de infante coronando conſilium iniuiſſe: ſed eorum conatibus improbis ſe cunctos uſq; ad ſanguinem obſtaturos eſſe. Ne quam uerò ei dubitationem relinquerent, ſtatim cuncti in uerba eius iurarunt, orſi ab Dyoniſio archiepiſcopo: ſublatumq; de more gentis in humeros Vvladiſlaū, acclamante populo, regem renunciarunt. Viſſegradum deinde itum eſt, ubi aſſeruari ſolebat diadema, quod diui Stephani ferebatur: uerùm id regina inde clàm omnibus ſurripuerat. Quare parum abfuit, quin Ladiſlaus Gara Banus, præfectus eius arcis & ærarij, tumultu concerperetur. Captus quidē eſt: ſed mox regis beneficio liberatus, cum is Poloniam ſtatim rediturum ſe eſſe minaret, ni ſibi Ladiſlaus, qui fidem ſuam ſecutus eò uenerat, condonaretur: decretum autem eſt, ut Viſſegradenſis arcis præfecturam deinceps non niſi Polonus obtineret. Itaq; Vincentio Samotulio Medirecenſi caſtellano tūc ea mandata eſt. Regi uerò diadema de caluaria S. Stephani detractum ad XVI Cal. Auguſti ſolēni ritu apud Albam regiam ab archiepiſcopo Strigonieſi impoſitum.

Reſponſum ab Vngaris Vvladiſlao datum.

Vvladiſlaus ab Vngaris rex renunciatur et attollitur.

Accidit per eos dies facinus memorabile. Vngarus quiſpiā obſcuræ ſortis, indicauit magnam auri uim ab Elizabetha regina ſibi obtruſam eſſe, ut Vvladiſlaum regem uel ferro, uel ueneno de medio tolleret. Id ſiue uerum fuit indicium, ſiue ementitum ſpe maioris muneris, Vvladiſlaus irremuneratum, prætermiſit atq; diſsimulauit, ne quam Elizabethæ infamiam ſuſcepti ſceleris inureret: Vngari uerò indicem ignitis forcipibus immaniter dilaniatū diſſecuerunt. Coronatione ritè peracta, rex Polonos proceres, qui ſe in Vngariam deduxerant, dimiſit. Ex his Sbigneus epiſcopus nouo Cardinalis presbyteri honore tam ab Eugenio pōtifice Max. quàm ab Amadeo Allobroge, quem concilium Baſileenſe, amoto Eugenio ſuffecerat, & Felicem quartum appellârat, auctus, Cracouiam reuertens, magna omnium gratulatione exceptus eſt. Tametſi in itinere apud

Vvladiſlai coronatio.

Amadeus dux à concilio Baſileēſi Pōtifex Max. creatus.

Ooo Keueſſum

Sbignei periculum apud Keueſſum.

Keueſſum oppidum in Vngaria non multum abfuit à periculo, iurgio & prælio inter oppidanos & familiam eius concitato. Nemo tamen de comitatu eius cæſus eſt, uulnerati complures. Oppidani uerò multorum ſanguine & nece, dimidijꝗ oppidi conflagratione, excitati temerè tumultus pœnas luerunt. Conuentum deinde minores Poloni bis apud Corcinum egerunt, & auxilia quinque millium equitum regi in Vngariam decreuerunt: in eorum uerò ſtipendia ut agricolæ duodenos groſſos in iugera penderent: ſculteti & equites, qui nullos haberent adſcriptitios, octonos & quadragenos, quæ marca apud nos dicitur. Cæterùm qui equites per ſe ipſi eam militiam obire uellent, ut & ipſi, & adſcriptitij eorum ab omni pēſione immunes eſſent. Fuit autem neceſſarium id ſubſidium propterea quòd Vngari apertius iam factiones alere cœperant, & partim regi, partim reginæ

Vngarorum fluxa fides.

ſtudebant. Et firmiores erant reginæ partes in ſuperiore Vngaria, Auſtriæ & Morauiæ finitima: cuius ciuitates pleræque omnes à Teuthonibus habitatæ, non contemnendo externi militis mercenarij præſidio, duce Ioanne Iſcra Bohemo, in fide reginæ continebantur: ab his aduerſariorum agri uexabantur, munitiones etiam partim expugnabantur, partim per proditionem intercipiebantur. Ab altera quoꝗ parte Ladislaus Gara, malè referens regi liberatori ſuo gratiam, temerato unà cum archiepiſcopo Strigonienſi iureiurando, multos in reginæ partes potentia & authoritate ſua pertraxerat, & ualidum exercitum contraxerat. Contra eum rex, non expectatis Polonorum auxilijs, aulicum ſuum comitatum Vngaris & Polonis conſtantem, & quos ad manus habuit Vngaros uoluntarios, Nicolao Friſtacio, ſiue Vilacho, ut habent alij, qui à regina ad regem deſecerat, & Ioanne Huniade ducibus miſit: et certam ſibi uictoriam pollicentem, inſigni ſtrage profli-

Ladislaus Gara fuſus, fugatusꝗ, & à Cæſare captus.

gauit. Ladislaus tamen ipſe fuga euaſit: ſed non ita multò pòſt à Friderico Cæſare, qui Alberto patrueli à Germanis principibus ſucceſſor datus erat, captus, ſeptuaginta millibus florenorum ſeſe redemit, cū reginā ſecutus in Auſtriā ueniſſet. Captiuos autem omnes rex liberaliter dimiſit. Qua clemētia permagnā apud Vngaros gratiā inijt, Slauoniamꝗ & Croatiam, miſſo illuc Nicolao Laſocio decano Cracouienſi legato, ſine armis recepit. Friſtacium uerò & Huniadem ampliſsimis muneribus affecit. Et illum quidem Croatiæ Banum, hunc uerò Tranſyluaniæ Voieuodam ſiue palatinū fecit, deinde uerò etiam The-

Ioannis Huniadis genus, honores, & res geſtæ.

meſsienſi & Seuerinenſi præfectura auxit. Inde primùm Ioannis Huniadis, quem & Coruinum à uico in quo natus eſt, appellauêre quidam, nomen celebre eſſe cœpit: cum is antè clarus non fuiſſet, matre Grȩca, patre autem Valacho natus. Nonnulli cum à Sigiſmundo Cæſare genitum eſſe exiſtimarunt. Ab eo quidem Huniadum arcem in extrema Tranſyluaniæ ora, & inde cognomen ipſe accepit. Deinde uerò cum is nauiter rem gereret, Turcasꝗ Vngariam infeſtantes aliquoties magnis cladibus affeciſſet, etiam magiſter Vngaricæ militiæ factus eſt à Vvladislao. Dum ita diſsident inter ſe Vngari, ne Bohemi quidem quieti fuêre. Edictis enim Pragam noui regis creandi cauſa comitijs, cum interim Elizabetha Alberti Cæſaris uxor peperiſſet, ac de nato hærede regni Bohemos illuſtri legatione admonuiſſet, alij bene meritorum de ſe regum Alberti filium Sigiſmundi nepotem, Ioannis pronepotem prætereundum non eſſe cenſebant: alij ineptam regno adminiſtran-

Albertus Bauarus regnum Bohemicum repudiauit.

do ȩtatem pueri, inteſtinaꝗ diſsidia cauſati, ad Albertum Bauarorum ducem regnum deferebant: quorum ſententia uincebat. Sed Albertus molem turbulenti regni auerſatus, & à Friderico Cæſare, ne Ladislao poſthumo paternum regnum prȩriperet, prȩmonitus, nō accepit oblatum regnum. Ad Fridericum Cæſarem deinde itum eſt, ut is regnum uel ipſe ſuſciperet, uel pro tutore duntaxat cognati infantis, quoad ille adoleſcat, adminiſtraret. Vtrunꝗ negauit: quòd neꝗ eum, quē omni ratione defenſum ire debeat, iniuria afficere ſibi conueniret, neꝗ tam negocioſum pauperꝗ regnum alieno nomine gerere uellet. Ad Ladislaum potius Bohemi hæreditarium regnum deferrent, & gubernatores ipſi ſibi legerent, penes quos foret ſumma rerum, quoad rex adoleſcat. Fecêre iuſſa Bohemi, deſignatoꝗ rege Ladislao, ad Meinardum & Ptaſconem primores ſummam adminiſtrandi regni detulerunt: quorū hic erat hæreticus, ille rectè de religione ſentiebat. Nec tamen ceſſabant domeſtica latrocinia. Non multo pòſt extincto Ptaſcone, conſpiratione idem ſentientiū,

Georgius Podiebradius dominatum apud Bohemos arripuit.

Georgius Podiebradius prætextu adminiſtrationis dominatum arripuit, Pragam gentis metropolim & Meinardum gubernatorem in poteſtatem ſuam redegit. Nec multo pòſt Meinardus extremum clauſit diem, non ſine ueneni ſuſpicione: uires ſumpſêre hæretici authore Rochezana pſeudarchiepiſcopo. Hæc dȩ Bohemicis rebus obiter hic modò cōmemoraſſe ſuffecerit. Dū ita res turbantur in Bohemia et Vngaria, Cazimirus regis frater cum pleriſꝗ primoribus minorum Polonorum, & ducib. Maſouiorum Cazimiro & Bo-

leslao,

leslao accepta de ærario regio pecunia, ſplēdido comitatu pro gubernatore in Lithuaniā profectus, Vilnæ dux magnus à Lithuanis renunciatus eſt, nequicquam reclamantibus Polonis, & fœdera, regiſq; aduerſam uoluntatē teſtantibus. Sed plus ualuit apud Lithuanos præſens metus. Verebātur enim, ne, ſi uicarius modò ducis eſſet Cazimirus, Michaël Sigiſmundi cæſi filius, Samagitarum & aliorum fautorum ſuorum ope principatum arriperet, pœnaſq; mortis paternę à ſe expeteret. Quin apud Ruſſos iam noui motus extiterant: et Smolenſcia plebs in primis tumultuata, ſumptis armis præfectos ſuos cum nobilitate profligarat & eiecerat, arcem in poteſtatem ſuam redegerat, & Georgium Meſcislauienſium ducem, dominum ſibi adſciuerat. Sed Cazimirus nouus dux cum ſubitario exercitu, exuſto oppido, ingentiq; cęde hominum edita, arcem recuperauit. Hæc igitur cauſa ſiue prætextus fuit Lithuanis creandi ſibi magni ducis præter ſententiam regis, & contra pacta conuenta cum Polonis. Petiuit tamen à rege poſtea per legatos diligenter Cazimirus, ut factum Lithuanorum approbaret: ſed non modò non impetrauit, uerùm etiam uehementis eum iritauit, quòd neque exemplū regi placebat, & Michaëlem Cazimirus patrimonio omni exuerat: & Bielſcum, Melnicum, ac Drohicinum cum omni eo tractu Boleslao Maſouiorum duci eripiebat. Nam Boleslaus eas munitiones auo ſuo Ioanni ab Iagellone rege olim donatas, ſed à Vitoudo deinde ereptas, poſt Sigiſmundi demum obitum ex pacto occuparat. Inſequens annus nihil ferè memorabile habet, niſi quòd minorum, ac deinde maiorum etiam Polonorum & Ruſſorum auxilio partim, ex mercenarijs militibus, partim ex uoluntarijs collecta, ducibus Ioanne Tencinio palatino Cracouienſi, Ioanne Oleſſnicio caſtellano Sendomirienſi, Petro Odrouanzo palatino Ruſsię, Gregorio ſiue Riſcane Kerdeio palatino Podoliæ, Ioanne Sennenio præfecto Sendomirienſi, Derslao Rithuianio, Laurentio Zaremba caſtellano Siradienſi, Nicolao Scora iudice Poſnanienſis regionis, & nonnullis alijs uiris nobilibus, in Vngariam, nequicquam prohibente Iſcra, ad regem uenerunt. Quorum opera, ductu Tencinij in ea quidem parte, quæ Auſtriæ finitima eſt, ſuperiores ferè partes regis fuerūt, Poſonienſis arx obſidione liberata: aliæ munitiones, quæ reginæ præſidijs tenebantur, partim per uim, partim per deditionem extrema adhuc hyeme receptæ ſunt: Vlricus comes Ciliæ captus: In ea uerò ora, quæ ad Poloniā uergit, diuerſa fortuna regis fuit, ita ut ab obſidione Caſſouiæ, re infecta, diſcedere Poloni cogerentur, Keſmarcum amitterent: Scepuſienſem etiam oram, quæ in ditione Polonorum eſt, & à Sbigneo epiſcopo tunc tenebatur, Iſcra infeſtaret, & Podolinū obſideret. Nec tamen eò rex arma conuertere ab Vngaris permiſſus eſt, ſiue propter graſſantem peſtem: ſiue quòd ij uererentur, ne pertæſus tam negocioſi ac turbulenti regni, in Poloniam, propinquitate loci inuitatus, ſeſe ſubduceret. Peſtem tamen ita is contempſit, ut quamuis plurimi paſsim repentè conciderent, & in intimum quoque cubiculum eius contagio morbi peruaderet, nihilo tamen minùs uerſaretur in publico, regiaq; obiret munia. Apud Parſouiam uerò Poloni proceres cum Lithuanis conuentum egêre: fruſtraq;, Lithuanis rem inficientibus, concordiam inter Cazimirum regis fratrem, & Boleslaum Maſouiorum ducem, & Michaëlem Sigiſmundi ducis filium tentarūt. Per quod tempus Moſchorum dux, adiunctis ſibi Tartaris Caſanenſibus excurſionem fecit in Lithuaniam, Veſmenſemq; tractum ferro & igni depopulatus eſt: quem ut ulciſcerentur, Lithuani, ipſi quoque uiciſsim ditionem eius longè, lateq; uaſtarunt, & ingentem prædam abegerunt, Moſchoſq; ſe inſecutos commiſſo pręlio fuderūt, Cazimiro interim Smolenſci euentum belli expectante. Sequenti anno maiores Poloni facta manu Sileſiam finitimam depopulati ſunt: ac duo caſtella, Garſouum & Cecerinum expugnarunt & incenderūt, ulti crebra Sileſiorum latrocinia. Vexatum eſt tamen poſtea nihilominus territorium Velunenſe à Vvratislauienſibus, duce Haſenemero, ſiue Zaieſſo Auſtrio, Vieruſſouumq; oppidū cum caſtello incenſum, ac dominus eius Vieruſſ captus. Podoliam uerò atq; Ruſsiam, Leopolim uſq;, ingentia Tartarorum examina impunè ferro, igniq; uaſtarunt, & infinitam penè captiuorum multitudinem, cæteramq; prædam abegerunt. Reuertentes, Vindica Glinianorum præfectus cum parua manu inſecutus, magna ſtrage afflixit, multoſq; captiuos liberauit: ſed ad extremum hoſtium multitudine circumfuſus, honeſtiſsimam cum ſuis omnibus mortem oppetijt. Rex ubi de excurſione Tartarorum nuncium accepit, Polonos & Ruſſos proceres profuſè magis quàm liberaliter, non modò pecunia de reditibus Polonicis proueniente, uerùm etiam cenſibus, poſſeſsionibus, ac totis præfecturis, præter leges Polonorum, ſiue donatis, ſiue hypothecæ nomine addictis, atque etiam alienis bonis perperàm per imprudentiam attributis, remuneratos dimiſit. Ex his Petrus Odrouanzus

Cazimirus magnus dux à Lithuanis creatus eſt.

Michaël Sigiſmundi ducis filius, patrimonio ſpoliatus à Cazimiro.

Diuerſa fortuna regis Vladislai in Vngaria.

Peſtem Vladislaus contempſit.

Moſchicum bellum.

Ann. 1442.

Vartari uaſtarunt Podoliam & Ruſsiam.

Petrus Odrouanzus captus in Vngaria.

palatinus Ruſsiæ, & præfectus Leopolienſis, cum ſuis Ruſsis properè reuertens, cum Agriæ à Simone epiſcopo lautè acceptus eſſet, à Bohemis, qui Caſſouiæ erant in præſidio, ſummo diluculo duce Telepho in oppidum improuiſo irruentibus, captus eſt, curruſq́; eius direpti: ſed Bohemos cum præda raptim ſeſe recipientes, conſecuti noſtri pariter cum comitatu epiſcopi, ad internecionem penè ceciderunt, ſuaq́; omnia præter ipſum Odrouanzum recuperarunt. Nam eum Telephus in arcem quãdam propinquam præmiſerat: ſed eum tamen præfectus arcis Iacobus Zuder regi condonauit: defectioniſq́; ſuæ impunitatem, placato rege eo munere, impetrauit. Pauci hoſtium uiui in poteſtatem noſtrorum uenere: inter quos fuit ipſe Telephus. Hi omnes Simoni epiſcopo traditi, non multò pòſt ab eo, icto cum Iſcra fœdere, & affinitate firmato, dimiſsi ſunt. Sub idem ferè tempus, Nicolaus Zaica Brozouincię, et Nicolaus Comorouius Podolini in Scepuſio pręfecti, cum parua manu noctu Aperiaſſum oppidum, quod modico Iſcræ pręſidio tenebatur, admotis ſcalis ingreſsi, raptim direptum incenderunt: quo properè cognito Iſcra cum expeditis equitibus eos abeuntes inſecutus, facilè fuſis uel cæſis, uel captis paucis, qui cum ducibus hoſtem à longè conſpectum temerè expectarunt, prædam ferè omnem recepit, Zaicam & Comorouium duces cæpit: & ad Brozouiciam admotis caſtris, altera arce ſiue fortuito incendio, ſiue ſubiecto à quopiam igni exuſta, altera per deditionem potitus eſt. Quocirca ſubſidiarias aliquot cohortes Sbigneus Cardinalis ad tenendum Scepuſium mittere ex Polonia coactus eſt. Aeſtatis huius initio duo legati pontificij in Vngariam ad regem iiſdem de cauſis uenerũt. Ab Eugenio quidem Iulianus Cæſarinus Cardinalis, epiſcopus Sabinenſis: à Felice uerò & concilio Baſileenſi Alexander Zemouiti Maſouiorum ducis, & Alexandræ regiæ amitæ filius, patriarcha Aquileienſis, epiſcopus Tridentinus, & Cardinalis presbyter tituli S. Laurentij in Damaſo non ita multo antè ab ipſo Felice creatus. Atq́; hic quidem ut Felicis, ille uerò ut Eugenij authoritatem rex unà cum ſuis omnibus ſequeretur, poſtulauit. Iuſtior Eugenij cauſa Vngaris uiſa eſt, quippe quæ Græcos etiam & Armenos adſtipulatores haberet, qui concilio Ferrariam ab eo conuocato, & propter peſtem Florentiã tranſlato interfuêre. Adfuit & Iſidorus Kiouienſis ac totius Ruſsiæ metropolites, cum ducentorum equitum comitatu. Polonis, quoniam Academia Cracouienſis authoritatem concilij defendebat, & non modò Sbigneum Cracouienſem epiſcopum, ſed etiam Vincentium archiepiſcopum Gneſnenſem Cardinalis presbyteri honore ornarat Felix, tutius uiſum neutrum, donec diſsidium illud maneret, pro pontifice Max. agnoſcere. Egit deinde Iulianus cum rege & Vngaris de pace facienda cum regina Elizabetha. Quæ relicto in Auſtria, ac Friderici Cæſaris tutelæ commendato Ladiſlao puerulo, cum ſacro diademate, Strigonium redierat, quo Vngaros partes ſuas ſecutos in fide contineret: egit & de ſuſcipiendo bello contra Turcas. Et pax quidẽ cum regina ſecretis conditionibus compoſita eſt, cum ad eam rex Iaurinum rogatu Iuliani ueniſſet, moreſq́;, & uirtutem ſuam, ac dignitatem oris ei probaſſet. Verùm ea pax, regina paucis diebus ex dyſenteria ac dolore matricis mortua, rurſus infecta eſt, defendentibus nihilo ſegnius partes Ladiſlai poſthumi, ſeu uerius ſuam rem agentibus, & nullo amici, & inimici diſcrimine omnia infeſtantibus ijs, qui in ſuperiore Vngaria cum regina ſenſerant. Iactatum eſt uulgò, reginam ueneno ſublatam eſſe. Bonfinius quidem eam Budam ad regem ueniſſe, & inde Iaurinum reuerſam, poſt tertium diem torminibus uentris ingenti regis dolore extinctam eſſe, ſcriptum reliquit. Neque uerò in perſuadendo bello Turcico plus difficultatis ſenſit Iulianus, cum non tam utilitas inferre bellum barbaris, quàm neceſsitas illatum ab ijs depellere, & amiſſa recuperare ſuaderet. Etenim Amurathes nõ ignarus Vngaricorum diſsidiorum, ciuiliſq́; belli, infeſtabat reliquum Raſciæ, atq́; Tranſyluaniam: Bielogradum obſederat, & ſumma ui oppugnarat. Et quamuis Vuladiſlaus rex per Dobrogoſtium Oſtrorogium, et Lucam Gorcanum Polonos, oratores ſuos poſtulaſſet ab eo, ut ab obſidione diſcederet, & pacem, fœduſq́; dudum ultro expetitum ſecum ſanciret: ille tamẽ ferox, amandatis Smiderouiam oratoribus, continuauit obſidionem in ſeptimum menſem. Nec niſi maxima ſuorum ſtrage adactus, ab ea receſsit. Ac ne tunc quidem demiſit ſpiritus: quin dimittens oratores regios, ijs demum legibus pacem ſe daturum eſſe reſpõdit, ſi ſibi reliquum Raſciæ & Bielogradum traderetur. Pollicebatur legatus regi & Vngaris ad id bellum ingentia pontificis Max. & quorundam principum Chriſtianorum auxilia. Ad hæc autem Vngarorum ſpes per ſe ipſe iam inde ab initio in Vuladiſlaum erectæ, rebus ad eam diem aduerſus eundem hoſtem auſpicijs eius proſperè geſtis, augebantur. Nam præt id quod Amurathes à ſeptimeſtri illa Bielogradi oppugnatione re infecta turpiter

Iacobus Zuder.

Poloni fuſi ab Iſcra.

Alexãder Maſouius Cardinalis.

Pax inter regẽ & reginam in Vngaria.

Bielogradũ à Turcis fruſtra obſeſſum et oppugnatum.

piter diſcedere coactus erat, Ioannes Huniades regis huius auſpicijs eoſdē barbaros trib. inſignib. prelijs, uno apud idē Bielogradū, altero in Trāſyluaniā, tertio apud Vaſcapū in finib. eiuſdē Tranſyluaniȩ per illud ipſum tēpus uicerat, & magnis cladibus affecerat, Mezitem Baſſam ducem exercitus bellicoſiſsimum cum filio interfecerat, Sciabadinum alterū Baſſam trepidè fugere coēgerat.

Victoriæ tres de Turcis per Huniadem partæ.

Commouebat etiam & regem et Vngaros Stephani ſiue Georgij Deſpotæ Raſciæ, & Albaniæ miſericordia, qui paucis illis annis utraq; ditione à Turcis exutus, & filijs duobus captis, exectis, & excæcatis orbatus, regis beneficentia in Vngaria ſeſe ſuſtentabat: & cùm publicè cunctis ſupplicabat, tum priuatim ſingulos proceres prehēſabat, ut in ſuum dominatum reſtitueretur. Ad extremum ſuperba Turcarum tyrāni Amurathis legatio in illud fortè conſultationis tempus coniecta, omnium animos uehementer accendit: afferebat autem ea pacem uel inducias Vngaris, ſi tributum tyranno, quem Cæſarem & illi uocant, quotannis penderent: aut Bielogradum, quod Nandor Albam, & Albam Grȩcam uocant, olim Taurunum fuiſſe exiſtimatur, traderent. In quam ſpem barbaros Matthias Taloncius Dalmatiæ & Croatiȩ Banus, illorum uires & felicitatem, ac perturbatum Vngariæ ſtatum ſecum reputans, & grauiora metuēs, adduxiſſe exiſtimatus eſt. Itaq; procerum animis ad bellum inclinatis, comitia Budam ad Pentecoſten, anni ſequentis, qui fuit à Chriſto nato 1443. à rege indicuntur.

Comitia Vngarorum Budæ. 1443. ann.

Ibi bellum uno omnium conſenſu decernitur. Mittuntur oratores ad Fridericum Cæſarem, & ad alios principes Chriſtianos, & ad Cruciferos Pruſsienſes atque Liuonienſes, nominatim in hoſtes Chriſtiani nominis militiam profeſſos, petitum auxilia ad tam piam ac toti Chriſtianæ reipublicæ ſalutarem expeditionem. Sed nihil uſquam impetratum, præter duorum annorum inducias à Cæſare Friderico. Pontifex quidem Eugenius piam Crucis militiam aduerſus barbaros per omnes nationes Chriſtianas pronunciari iuſsit. Inde aliquantulus uoluntariorum militum, ſiue adeò promiſcuȩ multitudinis numerus confectus eſt, quem Iulianus legatus, cruce pro uexillo utens, duxit. Poloni regi ſuo non contemnenda auxilia miſêre. Per id tempus Nonis Iunij magnus terræmotus Vngariam, Bohemiam & Poloniam afflixit, quo multa ædificia & arces etiam quædam concuſſæ ac deiectæ ſunt.

Terræ motus.

Viceſimaſecunda die menſis Iulij Buda caſtra mota ſunt: tranſmiſſoq; apud Salſum lapidem Danubio, ad hoſtiles terras peruentum. Capta & incenſa in Raſcia et Bulgaria non pauca ignobilia oppida, & cæterȩ munitiones: in his inſignis in primis Sophia, quàm Sardicam nonnulli antiquitùs fuiſſe uolunt. Vbi ad Morauam fluuium uentum eſt, cum didiciſſet rex ab exploratoribus in propinquo eſſe hoſtium copias, Ioannem Huniadem cum decem millibus expeditorum militum, in quibus Poloni erant, contra eos miſit: qui cum intempeſtæ noctis ſilentio improuiſo in ſtatiua eorum impetum feciſſet, magna ſtrage ad internecionem hoſtes profligauit.

Turcæ ad Morauam profligati.

Cæſa feruntur ad triginta millia Turcarum, capta quatuor. Bulgaria deinde pleraq; omnis, quēadmodū Bonfinius memorat, partim per uim, partim per deditionem, ob linguæ & ſtirpis cognationem, Polonorum opera potiſsimum, in poteſtatem regis redacta, ad fines Macedoniæ peruentum eſt. Altiſsimi & celebratiſsimi apud poētas & hiſtoricos, Græcos præſertim, montes Macedoniā atq; Thraciam à Myſis, Dardanis, & Triballis, qui nunc Raſciani Seruij, Albani, & Bulgari ſunt, ſeparant, nec niſi duob. locis peruij; altero ad pontū Euxinū, & in Thraciā uergēte, altero in Macedoniā per anguſto ac difficilimo tramite, ſed propiore à caſtris regijs: et inſederat iam eum penè infinita uis Turcarum, duce Carambeio, propinquo tyranni, præfecto Aſiæ, quam Natholiam corrupto ſeu detruncato nomine nunc uocant, ab Amurathe ad prohibendum noſtris tranſitum poſt primam illam cladem tranſmiſſa.

Montes Macedonici.

Edixerat autem Amurathes Carambeio, prorſus ne manus cū noſtris confereret: cuius tamen ille edicti, animaduerſa noſtrorum paucitate, tenax non fuit. Sed noſtris ad montes appropinquantibus, pridie natalis Chriſti Dei noſtri impetum fecit in regis exercitum: nec rex detrectauit pugnam: uictoſq; & fuſos barbaros, duce ipſo Carambeio capto, in montes cōpulit: & rupem in qua ſtatiua habebant, uſque ad ueſperū ſumma ui fruſtra, & non ſine ſuo incūmodo, ita ut ipſe quoq; licet armatus, aliquot ſagittas aduerſo pectore exciperet, oppugnauit.

Turcæ iterum uicti.

Rex ictus in oppugnatione rupis.

Ita quidem ferè Dlugoſſus noſter, & Philippus Callimachus. Antonius uerò Bonfinius aliter paulò hoc prælium literis prodidit. Scribit enim, exercitum regis, cum prope clauſtra montium perueniſſet, partim difficultate tranſitus deterritum, partim hyberni cœli inclementia & fame confectum, miſsionem, nequicquā reclamante Huniade, ac deprecante Georgio Deſpote, efflagitaſſe. Ac regem quidem cum omni alio exercitu conuerſis ſignis reuertentē, uno die præceſsiſſe. Huniadem uerò cum expeditis lentiùs ſubſecutum, quò tutiorem tranſi-

tum regi præſtaret:in eam manum Turcas impetum feciſſe,& fuſos,fugatoſq; eſſe,priuſq; rex cum cęteris copijs,opem ſuis ferens reuerteret. Venientem autem cum omni exercitu, hoſtem fugientem ad montes inſecutũ eſſe.Ita Bonfinius:qui neſcio an aſſentari Huniadi in gratiam Matthiæ regis filij eius,cui ſuos illos de rebus geſtis Vngarorũ libros dicabat, uoluerit. Vtcunq; res acta eſt, ſatis conſtat Polonos bonam operam in eo prælio regi nauaſſe,nõ ſolum equites,uerùm etiam pedites,cum ij immixti equitibus,hoſtiliũ equorum inguina ſuffoderẽt,equitibuſq; ipſis crura pręciderent. Poſt hanc uictoriam orabat regem magnopere Georgius Deſpotes,ne reduceret exercitum,priuſquam Raſciã & Albaniam omnem receptam atq; pacatam ſibi reſtitueret:ac cẽtum millia numûm aureorum dabat. Sed uile eſt infame aurum, nec adduci ullo modo exercitus potuit, diutius ut illic maneret,equis & hominibus uulgò fame tabeſcentibus. Quoniam autem oſtẽtabant ſe à tergo proficiſcentibus Turcæ, ueritus rex inſidias, aut uim ullam maiorem, quo expeditius agmen duceret,arma quidem ſuperflua uel de hoſtibus capta, uel à ſuis deſideratis relicta, in terram infodit:cætera uerò impedimenta,& hoſtium ſpolia, quæ oneri futura erant militibus,exuſsit,magniſq; itineribus Bielogradum peruenit. Ibi aliquot diebus refecto exercitu,cõtinuato itinere Budam attigit:& nudis pedibus urbem ingreſſus, ſigna hoſtium in æde uirginis matris nomine dicata affixit. His in uniuerſum orbem Chriſtianum celeri fama uulgatis, frequentes à pleriſq; omnibus principibus & rebuſpublicis,etiam à Conſtantinopolitano Imperatore Ioanne Palęologo,legationes,tam inſignem uictoriam regi gratulabantur,& ad proſequendum incæptum bellum eum cohortabantur, pollicentes auxilia. Nominatim autẽ pontifex Eugenius cum Venetis,Genuenſibus,et Philippo duce Burgundionum,claſſem ad prohibendũ Turcis ex Aſia tranſitum deferebant. At uerò Poloni proceres miſsis publicè & priuatim legatis, uerè & ipſi gratulabantur tam felices ſucceſſus regi ſuo:obteſtabantur autem eum,ut uno illo periculo defunctus,ne rurſus difficilimi & lõginqui belli fortunam tentaret:ſed in Poloniam ut primo quoq; tempore ueniret,ac benemerentis patriæ ſaluti atq; tranquillitati etiam atq; etiam conſuleret. Nam & Tartari crebris excurſionibus Podoliam atq; Ruſsiam infeſtabant: & Lithuani cum duce ſuo Cazimiro bellum aduerſus Boleſlaum Maſouium ob occupatum Drohicinẽſem tractum apparabant, & uerò è Sileſia magna belli moles conſpiratione principum exiſtere uidebatur,ex huiuſmodi principio. Sbigneus Cardinalis & epiſcopus Cracouiẽſis,ut eccleſiam ſuam locupletaret,emerat à Venceslao Ceſsinenſiũ duce ditionem ſiue ducatum, ut uocant, Seuerienſem, ſex millibus marcarum Pragenſium: ſed in adeunda poſſeſsione difficultas ei à Nicolao Ratiborienſium duce obiecta eſt. Eum uerò dum noſtri publicè ea de re ductore Petro Saffranecio bello perſequuntur, fortè cõtagio et incommoda belli Boleſlaum Oppolienſium ducem,qui extra noxam erat, attigerant. Is igitur à noſtris res repetebat:ni redderentur,bellum denunciabat: & adiuturi eum cæteri Sileſiorum duces, ut erant ferè cognati & affines inter ſe,uidebantur. Hæc igitur præſentia pariter & impendentia mala ut rex aduẽtu ſuo ſedaret & auerteret,Poloni magnoperè infeſtabant. Quòd ſi is à Turcico bello tamen abduci non poſſet, certè ne quid ſe inconſultis de eo ſtatueret, Hoc optimi regis animum in diuerſa diſtrahebant. Hinc dulcedo deguſtatæ gloriæ,et cohortationes maximorum Chriſtiani orbis principum:illinc Polonorum, quibus quãtum deberet intelligebat,preces,& impendentia pericula, cogitationes eius differebant. Vicit tamen cauſa Chriſtiani orbis publica,inſtante maximè legato. Cæterùm rex ne Polonos omninò deſpicatui ac derelictui habere uideretur,pollicetur ad Pentecoſten ſe in Polonia futurũ,ac de ampliſsimi conſilij ſententia rempublicam conſtituturum eſſe. Vngaris uerò ad diem S.Georgij Budam indixit comitia. Quò Iſcra quoq; aduerſæ factionis princeps euocatus,data à rege fide aduenit. Nam Vngari proceres poſt reginę mortem omnes iam in fide & poteſtate regis erãt. Ibi pactis cum Iſcra factione Ladiſlai pueri inducijs, bellum in Turcas ſummo omnium ordinum conſenſu decernitur: oppidanis atq; agreſtibus pecunia in ſumptus belli, quia ærarium regium nullum erat, imperatur. Dant ultrò nomina piæ militiæ Ioannes Vadienſis, & Simon Agrienſis epiſcopi. Peractis comitijs regem in Poloniam iter adornantem Vngari proceres ſummo ſtudio atq; contentione retinuêre, ueriti,ut à Polonis, deſiderium non ferentibus, rurſus dimitteretur. Quæ res non paruo Polonis conſtitit. Nam Boleſlaus Oppolienſis poſteaquã cognouit, regem Turcico bello implicatum,in Poloniam uenturum eſſe,maiore confidentia mercatores Cracouienſes ad nundinas Vvratiſlauienſes proficiſcentes diripuit: atq; id damnum ad ducenta millia aureorum numûm æſtimatum eſt. Quæ res cum regi in Vngaria renunciata eſſet,quietos eſſe

Fames in exercitu.

Polonorum conſilium.

Sileſiorum motus.

Regis deliberatio.

Comitia Vngarorum Budæ.

Boleslaus dux Oppolienſis mercatores Polonos diripuit.

eſſe iuſsit ſuos, quoad ipſe à Turcico bello reuerteretur. Dum autem bellum id comparatur, de pace à Turcis agi cœptũ eſt cum Georgio Deſpota Raſciæ, & Ioãne Huniade, per ſpeciem redimendi Carambeij: pro quo quinquaginta millia numûm numerata ſunt Deſpotæ. Quo uerò proniorem ad pacem redderet Huniadem Deſpotes, promiſit ei cuncta, quæ exul in Vngaria partim Sigiſmũdi & Alberti Cæſarum, partim Vvladiſlai regis munificentia nactus erat. Cupiebat autem pacem Amurathes propterea, quòd non ignorabat quanto conſenſu & quanta mole Chriſtiani principes contra ſe bellum pararent, et ſatis iam anno ſuperiore ſolius Vvladiſlai uires magno ſuo malo expertus erat: adhæc aliud ei pergraue bellum in Aſia à Carmanorum principe imminebat: in quod totis uiribus incumbere, pace cum Vvladiſlao facta, cogitabat. Nec Vvladiſlaus, neq; Vngari ab honeſta & gloriæ plena pace abhorrebant: ex multo tempore petere à Turcis, ac non dare ipſis pacem ſoliti: & nihil dum de claſsibus & naualibus ſocijs afferebatur. Segedinum igitur profectus rex, non intermiſſo tamen apparatu belli, quo facilius hoſtem in ſuas conditiones perduceret, oratores Amurathis ampla dona afferẽtes in auguſto Vngarorum & Polonorum conſeſſu audiuit: pacemq; petentibus, ſiue adeò inducias decem annorum, dedit his legibus, ut Amurathes Golubeciam, Synderouiã ſiue Smiderouiam, Zarnouiam, Cruſſoueciam, Couinum, Seuerinum, Nouobardum, ubi argenti metalla ſunt, Srebernicum, Oſtrouiciam, Surinum, Coſnicum, Coperhanum, Procopiam, Laſcoueciam, Zelonigrodum arces, totamq; Raſciam, & eam partem Albaniæ, quæ in ditione Deſpotæ Raſciæ fuiſſet, ac duos filios Deſpotæ captiuos redderet: ad eaq; implenda pauci dies conſtituti. Interim allatæ ſunt literę Franciſco cardinali Veneto procancellario & præfecto claſſis apoſtolicæ, & aliarum ſociarum claſsium præfectis, itemq; ab Imperatore Conſtantinopolitano, quibus nunciabatur, Amurathẽ omnes ferè copias ſuas in Aſiam ad Carmanicum bellum traduxiſſe: mare ſocijs claſsibus teneri. Maturaret rex expeditionẽ: neq; occaſionẽ tam commodã, tamq; luculentã Græciæ liberandæ, & Europæ uindicandæ, elabi ſibi è manibus ſineret. Pollicebantur aũt ij, ſe præſtaturos eſſe, ne Turcæ in Europã rurſus traijcerent: Palæologus aũt terreſtres etiam copias & ſocietatẽ belli polliceri. His permotus Iulianus cardinalis, qui pacem fruſtrà dudum diſſuaſerat, tũc uerò ad omiſſum bellum ſumma cura atq; diligentia regẽ incitare: belli præmia longè ampliora q̃ pacis, in immenſum attollere: neceſsitate expreſſam pacem, quæ diuturna futura non eſſet, labefactare, ac temporis cauſa ſimulatam dicere: argumento eſſe, quòd lapſo iam tempore, tamen promiſſa à barbaris non implerentur: q; ſi maximè nulla per eos mora in tradendo fieret, priora tamen cum pontifice, duce Burgundionum, Venetis & Genuenſibus fœdera, & ſocietatem pij belli initam magis ualere oportere. Quòd ſi qua religione rex teneretur, ne iuſiurandum barbaris datum uiolaret, illo ſe eum metu, pontificis Max. authoritate prorſus liberare. Hæc identidẽ agendo & inculcando tandẽ perpulit iuuenem, ut nouo ſacramento ſe cum proceribus ad proſequendum bellum Turcicum obſtringeret, cedẽre de priore ſententia etiam Huniade, Bulgarici regni promiſsione illecto. Non placebat hoc regis de uiolandis pactis conſilium Polonis proceribus, qui abſq; eo quoq; regem illo bello tunc implicari moleſtè ferebant, & pacis nuncio dudum exhilarati erãt. Itaq; cum primùm hæc acceperunt, comitia Petricouiam ad uiceſimamquintã diem Iulij indicunt, legationem ad regem decernunt: ſed eos ille anteuertit, miſſo ad conuentum Ioanne Cruſcinio cuſtode Cracouienſi, qui referret, regi omninò conſtitutum eſſe Turcicum bellum perſequi, iuberetq; Polonos auxilio eſſe Boleſlao Maſouio aduerſus Lithuanos & Cazimirũ, ſi bellum id æquis conditionibus dirimere non poſſent. Iam enim Cazimirus ad Drohicinũ caſtra poſuerat. Habebat & Boleſlaus exercitum, genere militum hoſtili non imparem: in quo multi de Polonica nobilitate uoluntarij militabant: nec Michaël Sigiſmundi ducis & Boleſlai gener aberat, qui non parum momenti rebus ſoceri allaturus eſſe uidebatur, propterea quòd complures de Lithuanico exercitu cum eo clàm ſentire, cõmiſſoq; prælio tranſituri eſſe ad eum dicebantur. Nec tamen Nicolaus Pouala ſuccamerarius Sendomirienſis, & magiſter militię Maſouiticæ fortunã prælij abſente Boleſlao experiri uolebat. Intererat enim Boleſlaus comitijs. Atq; ibi eo petente, è ſententia regis decretum eſt, ut Lencicienſes, Cuiauń, ac Dobrinenſes arma pro eo ſumerent: præmiſsi tamen ad Cazimirum Vincentius archiepiſcopus Gneſnenſis, & Ioannes Oleſſnicius palatinus Sẽdomirienſis, cum pacem nequirent, inducias & controuerſiæ totius reiectionem in aduentum regis confecerunt. Sed mox ipſis inter ſe ducibus de re tota ita cõuenit, ut Boleſlaus Cazimiro omnẽ illam controuerſam ditionẽ, excepto Vigrouienſi territorio, cõcederet, ac duodecim millia flo-

Turcæ pacem poſtulãt à Vvladiſlao.

Induciæ decem annorũ grauibus conditionibus Amurathi conceſſæ.

Abſolutio à iuramento.

Mandata regis ad Polonos.

Decretũ de iuuãdis Maſouijs contra Lithuanos.

Tranſactio.

Cazimirus Vigros Maſouijs eripuit.

lia florenorũ Prageſiũ ab eo acciperet. Nec ad amuſsim tñ Cazimirus ea pacta cõuẽta ſer-
uauit: mox eñ & Vigrouieſe territoriũ Boleſlao eripuit. Legati uerò, q ad regẽ deſignati
erãt, ubi de Gruſcinio cognitũ eſt, regẽ iã iter ingredi, reuocati ſunt. Miſſę tñ publicè ad re-
gem illa ipſa de re literæ ꝑ ueredariũ. At ille poſt mediũ Septembr. Segedino caſtra mouit,
nõ ſatis alacer, nec ſpe optima, propterea ꝙ uiolari à ſe fœdera & iuriſiurãdi religionẽ non
cogitare non poterat. Iam eñ Turcæ & filios Deſpoto, & munitiones promiſſas reddide-
rant: & animaduertebat, ꝗ̃ longè minores copias, quàm ꝓ magnitudine belli, & quàm ſu-
periore expeditione duxiſſet, duceret. Multi enim cùm ex Vngaris, tum ex alijs Chriſtiani
orbis nationib. nõ occurrebant, pacis cõuentione decepti: ad hæc de Polonis, qui circum
regẽ fuerant, multi, ꝙ eorũ ſpei liberalitas regis minus reſpondebat, cõmeatu accepto diſ-

Nicolai Laſocij tenacitas.

ceſſerant. Cuius rei inuidiã Nicolaus Laſocius, qui fiſcũ regis adminiſtrabat, ſuſtinuit. Di-
recto aũt in Bulgariã itinere, tertia die Nouembris rex cũ omni exercitu apud Orſauã Da-
nubium traiecit. Erat cõſiliũ regis, ut Callipolim ad oram Helleſpõti ſitam, ubi erat ſtatio
claſsis Italicæ, rectà duceret, & ibi ſe cum maritimis copijs coniungeret. Atq; eò, ſi cõpen-
dioſo maximè itinere peruenire uellet, per fines Macedoniæ & Adrianopolim proficiſci
eum neceſſe erat. Quoniam autem iter illud difficillimum, quemadmodum ſuperius com
memorauimus, per montes tranſitum habet, nec muniri paucitas exercitus proficiſcentis
obiectu curruum inter anguſtias poterat, per Bulgariam planiori & flexo in læuam iti-
nere ad pontum Euxinum exercitus iter habuit, nec oppugnationi urbium & arcium in-
tendit, ut milites quàm integerrimi ad dimicationẽ eſſent. Ad Nicopolim, quæ metropo-

Vuladus ſiue Dracula palatinus Tranſalpinenſis.

lis Bulgariæ eſt, quarto de triceſimo die cùm perueniſſet, uenit ad regem Vuladus, qui &
Dracula, palatinus Tranſalpinæ Moldauiæ, ueniam petens, ꝙ neceſſariũ cum Turcis fœ-
dus ſuperiori tẽpore iciſſet: uiſaq; paucitate exercitus regij, in quo uix quindecim millia e-
quitum, pedites uerò longè pauciores, & ij ferè cruce ſignati erant, cũ reditũ regi perſuade
re nequaquã poſſet, quatuor millib. ſuorum hominũ duce filio exercitũ eius auxit: ipſe ue-
rò domũ reuertens, duos equos perniciſsimos, duosq; iuuenes uiarũ peritos in aduerſum
belli euentũ ei dedit. Vbi ad fines Thraciæ multorũ clariſsimorũ & admirabiliũ ſignorum
atq; monumentorũ, à uetuſtis Imperatorib. poſitorũ, quæ barbari demoliti erant, ueſtigijs
etiã tum uiſendæ peruentũ eſt, propoſuit rex edictũ, ut milites à Chriſtianorũ templis ma-
nus abſtinerent: itemq; ut Turcæ liberè & ſecurè ſaluis rebus ſuis, munitionũ præſidijs de-
cederent, eiusq; edicti exempla per Turcas captiuos quoquo uerſus dimiſit: hinc deditæ

Petreſſum & Sumenum arces expugnatæ.

nonnullæ munitiones. Petreſſum uerò & Sumenum, quæ Pezechium & Sunium uocat
Bonfinius, cum non dederentur, una die ſumma ui expugnatæ ſunt. Vbi præclarum in pri
mis eximiæ uirtutis ſpecimẽ duo Poloni equites Ioãnes Tarnouius, & Leſcus Bobricius
(uel Vngaricorum annalium teſtimonio) edidere, dum alter Sumeni portas, duobus uul-
neribus acceptis, refregit, alter Petreſsi murũ primus aſcendit. Interim Amurathem cum
quadraginta, uel ut Bernardus Vapouius ſcribit, centum, ſiue ut Paulus Iouius, octogin-
ta millibus Turcarum infra Callipolim paruis nauib. ex Aſia traieciſſe allatũ eſt, ſiue con-
niuentib. Venetis & Genuenſib. mercede corruptis, ſiue cũ cõmeatus cõparãdi cauſa è cu
ſtodia deceſsiſſent. Nec tamen hic nuncius regem ab incœpto deterruit. Decima die No-
uembris, cum noſtri ad Varnam, quam Dionyſiopolim dixère ueteres, oppidum mox cla
de ſua nobile futurum, quòd iam in deditionem receperãt, caſtra haberẽt, poſt ortũ ſolem

Acies Chriſtianorum.

hoſtes adeſſe ab exploratoribus nunciatũ eſt. Laborare ex apoſtemate pedis rex cœperat:
itaq; Huniades militibus præliũ poſcentibus, ita acies inſtruxit. Sub ipſis radicibus mon-
tium, qui ad Varnã terminantur, lacus ſinui maris cõtinẽs, uallem mille paſſuũ latã in me-
dio inter ſe & mõtes relinquit: in ea igitur ualle arcuatã Huniades aciem direxit: ac dextrũ
quidem cornu montibus continens, Deſpotæ, Tranſalpinis, Iuliano legato, Varadienſi &
Agrienſi epiſcopis, & Franco Bano, adiuncto ijs Bobricio cũ paucis Polonis, attribuit: ſi-
niſtrum ipſe ſibi deſumpſit: regẽ in media acie cum cæteris Polonis & Vngaris aulicis col
locauit: currus, qui magno pugnantibus munimẽto ab lateribus & à tergo ſolent eſſe, nõ
optimo cõſilio in extremo cum imbelli multitudine relicti ſunt: propterea quòd intra eos
multorum ignauia facilè latêre diceretur. Ita inſtructa acie, ad duo millia paſſuũ hoſtibus
obuiam itum eſt: deinde ſignis defixis, quæ tamen ſubdita tempeſtas in tranquillo coor-

Conflictus apud Varnam.

ta concerpſit, ad tres horas hoſtes expectati. Apparuerunt ij pòſt, ab extremis collibus
in dextrum cornu noſtrorum inuehentes: nec eorum impetum noſtri ab ea parte, equis
inſuetum camelorum aſpectum & odorem non ferentibus, Tranſalpiniſq; illico diſsipa-

Galata.

tis, ſuſtinuerunt: fuſi, fugatiq; per montoſa uerſus Galatam ad decem ferè millia paſſuum.

Meliore

Meliore uerò fortuna à rege & Huniade ab alia parte collata ſigna, & ad quatuor millia paſſuũ ſubmoti non ſine cæde barbari, inſtabili ferè genere pugnæ utentes. Inde ad opem ferendam ſuis, qui reliqui in dextro cornu cum Iuliano & Francò Bano ægrè uim barbarorum ſuſtinebant, rex reuertens, inde quoq; hoſtes in fugam egit, ita ut ij diſsipati Thraciam trepidatione implerent, quaſi deletis iam omnibus ſuis copijs. At rex fuſo, fugatoq; iam omni equitatu Turcico, in Ianizerorum phalangem, in qua Amurathes ipſe erat, & in quam ſe Baſſa Aſiaticus ex fuga recipiebat, temerè cum paucis, ijsq; Polonis maximè, inuectus, cum ab Huniade, ſiue perſequente adhuc hoſtem fugatum, ut Vngari & Turcæ ipſi, ſiue fugiente cum dimidia parte exercitus, ut noſtri prodidêre, nequicquam reuocaretur, pedem referre turpe, & ſe, genereq; ſuo indignum eſſe duxit: nec enim eius eſſe, qui bellum inferret, fugere. Itaq; cum magnã inter confertos hoſtes pugnans ſtragem faceret, atque Aſiaticum Baſſam, quemadmodum Bonfinius memorat, interfeciſſet, ad extremum ſub ueſperum iam, equo ab Ianizeris confoſſo perijt, princeps longiore uita & immortali gloria dignisſimus. Aliquanto aliter Callimachus hoc prælium enarrat. Ac de inſtructa quidem acie regia nõ diſſentit ferè ab ijs quę nos memorauimus, niſi quòd Huniadẽ cum Valachis Tranſalpinis nullum ſibi certum locum ſumpſiſſe ſcribit, intẽtum ad ſubueniendum, ſicubi ſuos laborare conſpexiſſet. Cæterum in conflictu memorat idem, eos qui in dextro cornu erant Vngaros, denſo ſagittarum imbre à Turcis eminùs laceſsitos, ſubijſſe temerè non ſeruatis ordinib. in aduerſos colles: indeq; aucta hoſtiũ multitudine depulſos in uallẽ, cũ aliquãdiu dimicaſſent, tandẽ diſsipatos eſſe: & epiſcopos quidẽ fugiẽtes perijſſe, legatũ uerò cum Deſpote & Francobano ad munitionem curruum ſeſe recepiſſe, ibiq; ancipiti pugna aliquandiu dimicatũ eſſe: donec Leſcus Bobricius, qui audendo, hortandoq;, uim hoſtium potisſimum ſuſtinuerat, multis uulnerib. confoſſus cecidit. Ibi uerò cedentibus iam Vngaris, in currus impetũ factum eſſe à Turcis. Id animaduertentẽ regem cum Huniade accurriſſe, hoſtemq; ferocem ad duo millia paſſuum ſubmouiſſe. Reuerſos deinde diuerſis locis pugnam ſuorum reſtituiſſe, & omnem barbarorũ equitatũ in fugam egiſſe. Inde noſtros ad prędam uerſos, fortè in camelos onerarios incidiſſe: eorum aſpectũ & odorem inſuetũ equos non tuliſſe, nec regi, aut retineri à ſeſſoribus potuiſſe. Regem interim cum paucis equitibus ad Ianizerorum aciem perueniſſe. Ibi cruentum fuiſſe præliũ: & iam Turcæ penitùs ad fugam ſpectabant, cum noſtros partim camelorum occurſu, partim falſa interfecti regis fama perturbatos conſpexêre: ibi uerò cohortati ſeſe mutuò Ianizeri inſtaurant præliũ. Huniades uerò uiſa ſuorum perturbatione & fuga, regem nequicquã inter cõfertisſimos hoſtes pugnã cientem reuocare conatus eſt. Ad extremũ is excuſſus ab equo ſaucio, Ianizerorũ telis obrutus eſt. Huniades cum regis occiſi cadauer recuperare non poſſet, omnibus diffugientibus, ipſe quoq; cum paucis Valachis meliori ſe fortunæ ſeruauit. Ita ferè, quãuis pluribus uerbis, Callimachus. Nec barbari, equitatu deſtituti, perſequi fugientes Vngaros atq; Tranſalpinos, ac ne currus quidem & caſtra uſq; ad tertium diem oppugnare auſi ſunt. Nox enim pugnantes adhuc opprimens, incertam eis fecerat uictoriam: & inſidias autem timebant. Tertio demum die caſtra, immaniter trucidatis ægrotis & ſaucijs, direpta. Iulianus Cardinalis fugiens, à Tranſalpino nauiculatore, cũ per Danubium ueheretur, propter aurum quod ſecum ferebat, occiſus, & in profluentem nudus deiectus perijt. Callimachus in ualle quadam à latronibus ſpoliatum, & à Gregorio Sanocio prætercurrente conſpectum, & cum exprobratione perfidiæ increpitũ, perijſſe ſcribit. De Polonis duo tantũ ex eo prælio euaſêre, Ioannes Reſſouius, qui poſtea Cracouienſis epiſcopus: & Gregorius Sanocius, cuius modò meminimus, qui Leopolienſis archiepiſcopus fuit. Cecidêre autẽ inſignes maximè duo fratres Tarnouij, Maior & Gratus, & Martinus atq; Stanislaus, Zauiſsij Nigri filij. De omni exercitu, qui uiginti millia pugnatorum non exceſsiſſe exiſtimatur, uix quintam partem eo prælio deſideratam eſſe, & tamen uix tertiam euaſiſſe, multo pluribus in cœno ac longa fuga abſumptis: Turcarũ autem ad octoginta millia, ut uult Dlugoſſus noſter: ſecundum Bonfinium autem ſupra triginta millia (cum fuiſſent ſexaginta) periêre. De captiuis Polonis Paulus Grabouius, qui Chelmenſis epiſcopus, Albertus Zichlinius, qui procancellarius regni, Ioannes Vantropca Strelcius, qui canonicus Cracouienſis, & præpoſitus apud S. Michaẽlis, Andreas Sennenius, Ioannes Borouinius, Martinus Choranzicius, & Petrus Lathoſsinius, poſtea mirabiliter euaſerunt. Duodecim uerò alij ingenui adoleſcentes Poloni Adrianopoli, cum ab Amurathe ex omni captiuorum numero propter eximiam formam ſecreti, ut circumciſi pro catamythis & cinœdis eſſent, & in cubiculum tyranni deducti fuiſſent, in ne-

cem

Vladislai uirtus & audacia.

Baſſa Aſiaticus à rege interfectus.

Turcarum timor poſt uictoriam.

Polonorũ ſtrages.

Polonorum captiuorum eximia uirtus.

1444. ann.

Vuladiſlai regis effigies, mores & ſtudia.

cem eius coniurarunt: peregiſſentq́ facinus præclarum, & omnibus ſeculis memorabile, niſi in ipſo articulo à Bulgaro, quem unũ ſocium conſilij adhibuerant, proditi eſſent. Atq́ ij tamen, ubi rem palàm eſſe cognouerũt, ne tyranni ſiue libidini, ſiue crudelitati eſſent obnoxij, obditis oſtio peſſulis, armati inter ſe concurrerunt, & mutuis uulneribus fortiter ceciderunt. Accidit autẽ clades hæc anno à Chriſto nato milleſimo quadringenteſimo quadrageſimoquarto. Regni uerò Vuladiſlai in Polonia quidẽ undecimo, in Vngaria uerò quinto, cum is uiceſimum ætatis ſuæ annum uix dum egreſſus eſſet. Fuit autem Vuladiſlaus hic procera ſtatura, facie fuſca, ſed honeſta, ac dignitatis plena, capillis nigris, laboris & inediæ patientiſsimus, abſtemius, iuſticiæ & religionis cultor eximius: probitate, comitate & clementia etiam in hoſtes ſingulari, liberalitate propemodũ nimia: animi uerò magnitudine tanta, ut nihil humile cogitaret, nulla difficultate ab eo quod conſultò inſtituerat, auelli ſe pateretur. Deniq́ ſumma in eo fuerunt omnia, quæ maximos & optimos principes decent: Poloniæ quidem, totus in Turcicum bellum intentus, minorem quàm debuit curam geſſit: eiusq́ regni non modò ærarium in alienam rem exhauſit, uerumetiam reditus profuſis largitionibus extenuauit. Sed ne ob hæc minus grata eſſet apud Polonos eius memoria, conſequentia tempora effecerunt.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM LIBER XXII.

INTERREGNVM.

Rumor incertus de rege.

Sileſiorum cũ Polonis offenſæ mutuæ compoſitæ.

POſteaquam in Polonia de clade regia incerto primùm rumore, deinde & ſermonibus eorum qui fuga euaſerant, percrebuit, ingens mœror atq́ luctus mẽtes omnium peruaſit. De rege ipſo, uiueret'ne, an cæſus eſſet, certum ſciri non poterat. Non deerant tamen in Vngaria, qui euaſiſſe eum, & uel Conſtantinopolim, uel Venetias, uel in Moldauiam, uel in Tranſalpinam perueniſſe affirmarent: nõnulli etiam in Raſcia ſiue in Albania cum exercitu incolumẽ eſſe dictitabant. Et quanquam uarietas ſuſpecta eſſe poterat, credebatur tamen id quod maximè optabatur, donec reſidere ſenſim & langueſcere ea fama cœpit. Tũc uerò miſſi publicè in Thraciam, Græciam & Bulgariam Ioannes Reſſouius, & Aegidius Suchodolius, perquiſitum regem, nihil tamen explorati retulère. Dum autem hæc ita fiunt, Poloni proceres inducias annuas cum Bernardo & Boleſlao ducibus Oppolienſium publicè pacti ſunt Glogouiæ: quę argumento ſunt, orto à latrocinijs mutuis initio, ne ab armis quidem temperatum eſſe. Conuenit autem, ut captiui utrinque data cautione dimitterentur: Polonis cum aliquo alio bellum gerentibus, ut liceret ex Oppolienſi agro commeatum petere: duces uerò illi ne cui aduerſus eos opem ferrent, ne'ue ſuos homines ferre paterentur, ac ne tranſitum quidem præberent per ditionẽ ſuam latrunculis & hoſtibus Polonorum: ſi quid iniuriæ damniue datum eſſet alteris ab alteris, de eo bini utrinque arbitri certis locis conuenirent, ac deciderent. De uniuerſa autem controuerſia, ut Vuladiſlai regis, ſi is reuerſus eſſet, arbitrio ſtaretur, ſi cum Polonis proceribus rem non compoſuiſſent: promittebant enim ob id uenturos ſe eſſe in Poloniam. Cum Vuratiſlauienſib. quoque & Namiſlouienſibus & Nõuoforenſibus tertio pòſt anno decennes induciæ factæ iiſdem ferè conditionibus. Porrò Opauienſium, Ratiborienſium, Ceſsinenſium, Oſuencimenſium, & Toſcenſium duces eo ipſo anno Cracouiam cùm ueniſſent, pacem & concordiam cùm regibus & regno Polonorum redintegrarunt. Vnde ſatis euidens eſt, non leues offenſas tunc Polonis cum uniuerſa Sileſia interceſsiſſe, ex quo tempore rex Vngaricis negocijs, & Turcico bello diſtentus erat: quæ tamen magna ex parte ſopitæ ſunt, incerto adhuc rumore de morte eius. Cæterùm ubi cognitum eſt, Vngaros alium ſibi regem, Ladiſlaum poſthumum Alberti Cæſaris filium, nondum quinquennem, creaſſe, Poloni quoque ad XXIII. diem Aprilis inſequentis anni poſt amiſſum regem Siradię comitia ſanè frequentia de rege creando habuère: atque ibi in Sbignei Cardinalis ſententiam, quamuis aduerſantibus nonnullis, qui expectandum adhuc cenſebant, decretum factum eſt, ut Cazimiro Vuladiſlai fratri regnum mandaretur. Facillimè & æquo animo fratrem fratri ceſſurum, ſi is uel poſt aliquot annos reuerteret. Miſſi legati quos

Cazimirus à Polonis rex creatur.

epiſcopi ediderũt, ad Cazimirum in Lithuaniam, qui eum re tota ſuſpenſa, ad alia comitia, quæ Petricouiam ad XXIIII. diem menſis Auguſti indicebantur, euocarent ad conſultandum in commune, & conſtituendum de Republica Polona, rege orba. Et Polonorum quidem legatos ille abſq; certo reſponſo dimiſit: ſuos uero ad conuentũ Petricouienſem cum his mãdatis miſit. Debilitatũ ſe ægritudine ex aduerſo caſu fratris, uenire eò nõ potuiſſe, & inopem eſſe conſilij, præter, quòd immatura ſibi ea de ſurrogando rege cõſultatio uideretur: ſe quidem, dum adhuc incerta eſſent omnia, neq; regnum, neq; adminiſtrationem ullam ſuſcepturum eſſe. Videri aũt ſibi, ut ij deinceps quoq; ſummæ rei præeſſent, quos Vvladiſlaus in Vngariam diſcedens, uicarios & gubernatores reliquiſſet. Non acquieuit in eo reſpõſo cõuentus. Itaq; placuit, ut octo principes ſenatus ad Cazimirũ proficiſcerentur, ac diſertè ad regnum ſuſcipiendum eum uocarent: ſi renueret, aut cũctaretur, alium ſibi quæſituros eſſe. Neq; enim tutum ſibi eſſe, neq; conſultum reipublicæ, diutiùs principe carere. Perſtabat in ſententia Cazimirus, ſiue quòd de fratris uita nõ deſperaret, ſiue quòd Lithuani proceres ęgrè eum à ſe dimitterent, libertatis, & lenis, ne dicã lenti imperij, dulcedine deguſtata: ac ueriti, ne abſente eo Michaël Sigiſmundi filius dominatũ arriperet, interfectiq; patris pœnas à ſe expeteret: aut ſi cui alij principatus à Cazimiro mandatus eſſet, ne is profuſas ipſius donationes in ſe retractaret: adhæc Luſcum & Podoliam in ſuam ditionem redigere cupiebant. Id autem, ſi regnum ſuſciperet Cazimirus, cõmodè fieri non poſſe iudicabant. Nec tamen Cazimirus regnũ penitùs repudiabat. Vbi per Lithuanos ſtare, quo minus Cazimirus tũc regnum delatum acciperet, animaduerſum eſt, actum eſt cum eis diligẽter: ſed nihil impetratum. Itaq; diſcedebant re infecta legati, teſtati ſeſe, Polonumq; nomen omne functum eſſe officio ſuo, quod paternum, fraternumq; regnum Cazimiro detuliſſent. Deinceps aliter ſibi proſpecturos eſſe. Regina Cazimiri mater, quæ ea de re in Lithuaniam legatos anteceſſerat, filium, ut ſaniore cõſilio uteretur, nequicquam obſecrabat: quem ubi obſtinatum uidit, à legatis impetrauit, ut referre illi de re tanta ad Lithuanorum & Ruſſorum conuentum liceret. Ad octauũ Idus Ianuarij ſequentis anni, qui fuit poſt Chriſtũ natum 1446. eum certũ reſponſum Polonis daturũ eſſe. Vbi tempus id aduenit, frequensq; nobilitas cum proceribus Petricouiã conuenit, uenêre ſex legati à Cazimiro & Lithuanis, differri adhuc rem poſtulantes: quod ni fieret, bellũ comminantes, propterea quòd Cazimirus armis ius ſuũ perſecuturus eſſet: quẽ tamẽ dicebãt in principatu Lithuanorũ acquieſcentẽ, regnũ non appetere. Irritati hoc reſponſo Poloni, alium regem creare ſibi ſtatuunt. Sed cùm ad rem uentũ eſt, pœnitentia nonnullorũ mentes ſubijt, metuentium ne graues inde motus exiſterent. Veniebat enim in mentem, Cruciferos, orto inter Polonos & Lithuanos diſſidio, minimè defuturos eſſe occaſioni uexandæ & infeſtandæ Poloniæ. Quare placuit rurſus rem in tertiũ menſem differre, & interim adhuc Cazimiri animum pertẽtare. Miſsi ad id Prædiborius Coneſpolius Sendomirienſis, & Sciborius Sarleius Sciboricius Inouuladiſlauienſis caſtellani, qui authores compe- rendinandi in ſenatu fuerant, nihilo æquius reſponſum retulerunt. Itaque ad uiceſimamoctauam diem Martij, cum frequens ſenatus Petricouiam conueniſſet, cunctusq;, quo religioſius reipublicæ conſuleret, ſacris CHRISTI IESV myſterijs procuratus eſſet, inita de rege creando ſuffragia, ea tamẽ cõditione, ut Cazimiro etiam tum acceptandi regni locus relinqueretur: perſuadebant enim ſibi cõplures, mutaturũ eum eſſe ſententiam, ubi intelligeret, alium regem creatum eſſe. Et epiſcoporum quidem ſententiæ ferè in Fridericum marchionem Brandeburgenſem, qui iam antè gener & ſucceſſor Iagelloni regi deſtinatus fuerat, inclinabat: præter Paulum Gizicium Plocenſem epiſcopum, qui ad alterutrum de ducibus Maſouiorum Vvladiſlao & Boleſlao, regnum deferebat: hunc ſecuti Ioannes Cizouius caſtellanus, Ioannes Tencinius palatinus Cracouienſis, Lucas Gorcanus palatinus poſnanienſis, & maior pars ſenatus, & pleraq; omnis nobilitas, Boleſlaum regem edebant. Itaq; in hanc ſententiam ſenatuſconſultum factum, & Boleſlaus à Vincentio archiepiſcopo Gneſnenſi rex renunciatus: deſignatiq; quinq; de primoribus oratores ad eum, ſi Cazimirus ante Pentecoſten mutatæ uoluntatis ſignificationem nullam dediſſet. Ibi Cazimirum, cum de his quæ Petricouiæ acta erãt, celeriter certior factus eſſet, pœnitere uehementer conſilij ſui cœpit: nec modò ſperatum regnum ſe amiſiſſe dolebat, uerùm etiam de principatu Lithuanorum, ac de uita deniq; in periculum ſe uẽturum eſſe propediem augurabatur: non ignorabat, impigrum eſſe Boleſlaum, et ſibi merito ſuo inimicum: Michaëlem uero hoſtem itidem ſuum, generum eius eſſe: in eumq; rurſus Lithuanorum & Samagitarũ ſtudia inclinata eſſe, alienatis à ſe animis: quòd moleſtè ferret,

Comitia Petricouiæ.

Lithuanorum conſilium de retinendo Cazimiro.

Reginæ ſtudiũ in euchẽdo ad regnum filio.

1446. ann.

Comitia Petricouiæ.

Boleſlaus Maſouius rex à Polonis creatus eſt.

Cazimirũ pœnitet non ſuſcepti regni.

Gaſtoudi

Gaſtoudi potẽtia & authoritas.

Gaſtoudi arbitratu ſibi imperari: & meminerat aliquoties iam inſidias à coniuratis capiti ſuo & ferro, & ueneno comparatas eſſe, etiam ab his quos chariſsimos & intimos habuerat: in quibus Sueſta quiſpiam Ruſſus fuit, quẽ tantoperè dilexit Cazimirus, ut in eodem cum eo lecto cubaret. Cogitabat ergo, ſi ſecundis rebus ſuis, ſepties tamẽ petitus, ægrè inſidias depuliſſet, quid futurum eſſet aduerſis? Itaq; conſultores ſuos, & ipſos per ſe peccatum ſuum agnoſcẽtes, reprehendebat: & ad matrem ſecretò miſit, petens, ut erratum ſuũ, ſi quo modo poſſet, corrigeret. Nec ſegniter ea proceres atq; nobilitatẽ pro filio prehenſauit, multa largiendo, plura pollicendo. Nec difficulter minores Polonos induxit, ut cõuentum apud Belzice agerent, indeq; Petrum Curouium caſtellanum Sandecenſem ad Cazimirum mitterent. Is ubi cupere eum iam regnum renunciauit, regem eum nobilitas, quæ frequens Cracouiam conuenerat, renunciabat, reclamante Sbigneo, & nõnullis alijs proceribus, qui leuitatem multitudinis reprehendebant, quòd nulla propria Cazimiri legatione expectata, ſoli ſine cæteris Polonis de re tanta ſtatuerẽt. Itaq; reiecta res ad maiores Polonos: ad quos Ioannes Pelecius legationem ſibi deſumpſit. At illi Coli conuentu acto, in Cazimirum ipſi quoq; rurſus animos inclinant: & abrogata Boleslai electione, legationem nouam ad Cazimirum decernunt, ut ad penultimam diem Septembris Parſouiæ, ſiue uſquam alibi in finibus Lithuaniæ inter Breſte & Parſouiam conuentum ſecum ageret. Deinde & minores Poloni ad XVIII. Cal. Septemb. Corcini conuentum rurſus egerunt, & Colenſe decretum approbarunt. Erant enim complures de proceribus atq; nobilitate, qui amplas patris, fratriſq; Cazimiri profuſa liberalitate poſſeſsiones nacti, uerebantur, ne Boleslaus, regnum adeptus, irritas eas faceret. Et fit ferè, ut priuatæ res publicis præferantur. Conueniunt ergo frequentes proceres ad cõſtitutam diem Parſouiam.

Cazimiri tergiuerſatio.

Cazimirus uerò diu fruſtrà expectatus, & admonitus ut ueniret, negauit ullã ſe ſignificationem uoluntatis ſuæ de ſuſcipiendo regno, aut de conuentu pariter inſtituendo, dediſſe Petro Curouio: ſed matris & quorũdam Polonorũ procerũ ſibi amicorũ precib. adductũ ſe Breſte ueniſſe. Si quid ſecũ fortè Poloni agere uellent, illuc ad ſe uenirẽt. Nimia tũc erat noſtrorũ hominũ patientia, & miſera propemodũ conditio, qui barbaricũ faſtum & ludificationem tam æquis animis ferrent. Et tamen miſerunt ij ſex de primorib. ad eum Breſte: nam uniuerſos proficiſci nõ placuit, ne qua ui ad iniqua pacta adigerentur. Dicebatur enim Cazimirus nõ exiguã Lithuanorũ atq; etiam Tartarorum manũ ſecum habere.

Cazimirus cõditiones fert Polonis.

Eam uerò conditionẽ ille legatis tulit: non aliter ſe ſuſcepturũ regnum, niſi Podolia, Luſcum & Oleſcum Lithuanis redderentur. Quam cum noſtri non acciperent, & re infecta recedere pararent, inſuſurrarunt nonnulli de noſtris Cazimiro, in manu ei fore ſuſcepto regno, ut per ſe ipſe faceret ea, quæ tũc aliunde poſtularet. Ita patrem eius Melſtinio, ita Suitrigelloni, ita Vitoudo deniq; eas ipſas ditiones conceſsiſſe. Placuit Cazimiro conſilium. Sic tandem Polonorum deſiderijs aſſenſus eſt, & ad octauum demum Calend. Iulij ſequẽtis anni in Poloniam ad ſuſcipiendum regnum uenturum ſe eſſe recepit. Per pulchrè autem regni, ut ita dicam, crepundia auſpicatus eſt, mox enim, quemadmodum Dlugoſſus memorat, Lomazos & Polubice à præfectura Parſouienſi & à Polonia abſtraxit: ut iam tunc credo documentum daret, meritò ſibi à Polonis ſupplicatum eſſe. Ita tunc diſceſſum eſt.

Pax cum Ratiborienſibus & Ceſsinenſib. ducibus.

Nec multò pòſt Nicolaus & Venceslaus Ratiborienſium, & Boleslaus Ceſsinenſium duces aduenientes Cracouiam, pacem cum Polonis, reddita Sbigneo epiſcopo Cracouienſi Seueria, fecerũt. Per eadem tempora Ioannes Huniades in Vngaria magnas res geſsit. Non multo enim poſt Varnenſem cladem, cum à Tranſalpinẽſi palatino Dracula, à quo ex aduerſo prælio fugiens captus erat, dimiſſus eſſet, coacta ualida armatorum manu, Turcas Raſciam infeſtantes ad Sauum fluuium nocturno prælio profligauit: mox Vlricum Ciliæ comitem, Croatiæ & Slauoniæ finitimæ, ut in interregno imminentem, peruaſtata ditione eius, ad deditionem compulit. Inde cum ad comitia Vngarorũ, quibus rex creatus eſt Ladislaus puer, ueniſſet, omnium conſenſu prorex ſiue gubernator factus, Tranſalpinenſem Valachiam cum infeſto exercitu ingreſſus eſt: uaſtatiſq; agris, Draculam cum uno filio cœpit & interfecit, alterum uita & libertate donauit: regem à Friderico Cæſare, ubi educabatur, bello repetijt: & Auſtriam, Styriam, Carinthiamq; uexauit: nec tamen peruicit, ut Ladislaus Vngaris redderetur. Ac ne Bohemis quidem efflagitantibus is miſſus eſt.

Georgius Podiebradius gubernator Bohemiæ.

Itaq; ibi Georgij Podiebradij nutu & arbitrio cuncta gerebantur. Ita ſimili quodam fato tria hæc regna tunc, ut aliàs nonnunquam, erant. Sed nos iam Cazimiri regnum ordiamur.

CAZIMIRVS TERTIVS REX.

1447. ann.

IGITVR anno Chriſti 1447, Cazimirus inſigni Lithuanorum & Ruſſorum comitatu ſtipatus, uiceſimaquinta die Iunij, quemadmodum conuenerat, uenit Cracouiam: inſequenti die ritu ſolenni coronatus eſt: tertia de more caſtellano Cracouienſi coronam, Palatino ſceptrum, Poznanienſi uerò palatino pomum, & Sendomirienſi gladium præferentibus, in forum urbis ad recipiendum ab oppidanis iuriſiurandum deſcendit. Ibi priuſquam præparatum ſibi ſolium aſcenderet, controuerſia inter epiſcopos ac duces Mazouiorum Vuladiſlaum & Boleslaum (nam Cazimirus anno ſuperiori obierat) de loco, utri dextrum regis latus tenerent, orta, reuerti regem in arcem re infecta coëgit. Ceſſère tamen poſtea duces epiſcopis. Accidit autem res ominoſa inter ſolennes ceremonias. Nam cùm de pagis aliquot Tinecenſi monaſterio ſubiectis pecudes pigneratæ ob negatam regi nouo inuſitatam procurationem ſiue ſtationem eſſent, mulieres ruſticanæ pecudes ſuas ſecutæ, eiulatibus, & lamentis, non ſine moleſtia, & fremitu omnium, templum impleuerunt.

Mogilenſis monaſterij incendium.

Monaſterium quoq; Mogilenſe, quo die Cazimirus Poloniæ fines attigit, totum fortuitò incendio conflagrarat. Nec ſanè fefellit omen: ſenſère enim preſſuram eccleſiæ, & monaſteria poſteà hoc rege regnãte. Conſultatum deinde eſt, utrum de duobus rex pontificem Max. agnoſceret: Felicem'ne, à quo oratores ea de re aderant: an Nicolaum quintum, qui Eugenio mortuo nuper ſucceſſerat, & literas ad regem miſerat. Hunc agnoſcere placuit: miſsiq; ad eum legati, Viſſota Gorcanus, præpoſitus Poznanienſis, & Petrus Samotulius caſtellanus Calliſsienſis, impetrarunt regi decem millia florenorum in ſubſidium contra Tartaros, quæ ordini eccleſiaſtico in Polonia imperata ſunt: itemq; facultatem conferendi nonaginta ſacerdotia, quæcunq; in prouincia Gneznenſi uacatura eſſent, & ad ius ſummi pontificis pertinerent. Petierant autem ij regio nomine decimam decimæ, & ius omnium ſacerdotiorum in tota Polonia conferendorum, & penſionem ſiue denarium S. Petri. Sed ea negata ſunt. Nec multo pòſt Felix in gratiam Nicolai certis pactis interuenientibus, omni iure pontificatus ſe abdicauit, & concilium Baſilienſe ſolutum eſt, cum acta eius Nicolaus approbaſſet. Peractis ritè noui regni ceremonijs, dimiſsisque, & extra portam honoris cauſa deductis Lithuanis proceribus, rex Cazimirus in maiorem Poloniam comitante matrè profectus eſt:

Sigiſmundi Lithuani repulſa.

& cũ eſſet Caliſsiæ uenit ad eum Michaël Sigiſmundi Lithuanorum ducis filius, ſupplex & proſtratus ad pedes eius, reddi ſibi paternam hæreditatem petens: nihil tamen æqui impetrauit. Poznaniam ubi rex aduenit, tota urbs fortuito incendio conflagrauit. Quam calamitatem infelicium ciuium, rapacitas regij comitatus auxit. Sed rex inſontes ſupplicio capitis animaduertit. Lublinum quoque, Znena, Siradia, Bochnia, & Xianzum oppida eodem anno arſerunt. Comitia deinde Petricouiæ ad diem diui Bartholomæi memoriæ ſacrum habita: in quibus leges quaſdam rex de ampliſsimi conſilij ſententia condidit: pacem & pacta conuenta Vuladiſlai fratris cum Cruciferis approbauit: miſsiſq; ad eos uiciſsim legatis, iuſiurandum ſecundum ea ipſa pacta ab eis exegit, rogatus aũt à proceribus,

Poſtulata Polonorum à rege negata.

ne quid eorum quæ in Polonorum ditione eſſent aut fuiſſent, Lithuanis concederet: proficiſcens in Lithuaniam, ut graues & prudentes uiros de Polonico ſenatu ſecum duceret: Theodorico Buzacio præfecto Podoliæ, qui arces quaſdam à Lithuanis interceptas recuperarat, ut ueniam daret: omnia de Lithuanorum, quos ſecum habebat, conſilio negauit, & properè in Lithuaniam ſeceſsit. Quo quidem facto additi ſunt animi improbis & ſceleratis hominibus, ut furtis & latrocinijs non modò uias publicas, ſed pagos etiam ac domos equeſtrium hominum, & oppida infeſtarent, rege interim in Lithuania uenationibus aſsiduis uacante, & neutiquam curante res Polonicas. Itaq; impunitate creuit licentia, adeò ut noſtri quoq; non pauci, de nobilitate latrociniorum ſocietatem, cum Sileſijs & Vngaris inirent, præfectis regijs, & ſenatoribus nonnullis, ſi non fauentibus, certè conniuentibus. Multorum tunc mercatorum merces prope Grebouiam direptæ: multi item pagi in ora, Velunenſi direpti & incenſi: Bendinum quoque in oppidum dolo captum, & exuſtum.

1448. ann. Comitia Lublini cum Lithuanis.

Sequenti anno ſub finem Maij, comitia cum Lithuanis apud Lublinum habita ſunt. Poſtularunt Lithuani, ut ſibi æquo iure fœdera cum Polonis eſſent, utq́ue caput illud, quo Lithuania Poloniæ Vuladiſlai Iagellonis diplomate adiungitur & inſeritur, de fœdere tolleretur: itemq;, ut Podolia, Oleſcum, Vetli, Lopatinum, & Grodlum territoria, quæ præter ius ſibi adempta eſſe aſſeuerabant, redderentur. Ad hæc, ut commodè & placidè Poloni reſponderent, neq; Lithuanorum animos à ſe alienarẽt, rex

petiuit. Re in conſultationem poſita, reſponſum eſt: Commodiorem uiam ad retinendos Lithuanorum animos non eſſe, quàm ut Lithuani, Ruſsiq; omnes Polonorum, regno atque nomine, abrogato principatu ſuo, cenſeri ſe deinceps uelint. Quod cùm illi abnuerent, tunc demum ad poſtulata eis reſponſum eſt, primùm quod attineret ad fœdera, rectè ea à Vuladiſlao rege, & Vitoudo conſtituta ac deſcripta eſſe: nec eſſe, quod querantur de iniquitate fœderum Lithuani, quibus libertatem, nobilitatem, immunitates, & multa præterea præclara adepti eſſent: non licere autem Polonis quicquam de ijs mutare, ne penitùs ea labefacerent. Podoliam à Cazimiro magno rege, ſubmotis Tartaris quæſitam, & Camenecia, Chaceno, Cecinis, Bacota, Mezibozo arcibus, & quibuſdam alijs caſtellis munitam, à Ludouico deinde poſſeſſam, ad Iagellonem quoq; unà cum regno perueniſſe: ab eo primùm Melſtinio, deinde Suitrigelloni fratri, ad extremum Vitoudo ad tempus conceſſam eſſe: morte Vitoudi ad ius Polonorum rediſſe, prouidente etiam ipſo Vitoudo paulò antè obitum, & ſacramento præfectos adigente, ut non niſi regi eam traderent: idq; ita factum eſſe.

Polonorum reſponſum.

Luſcum iuris Polonici.

Nam de Oleſco, Vetlis, Lopatino, Luſco, & Grodlo, extare etiam apud ſe diploma, Sigiſmundi magni ducis Lithuanorum, teſtatum facientis, ea ad Poloniam pertinere: ſupereſſe etiam inter ipſos, qui hæc ita ſe habere meminiſſent. Ita tunc reſponſum Lithuanis, conuentusq; ſolutus eſt. Venerat eò Baptiſta Camerinenſis epiſcopus, legatus à Nicolao Pontifice Max. & auream roſam dono regi attulerat: ſed Cracouia demum, rege eò reuerſo, dimiſſus eſt. Nullum autem honorem ei Cracouiam uenienti Academiæ præſides habuêre, propterea ꝙ affirmarent, nō Nicolaum, ſed Felicem iuſtum eſſe pontificem, quippe qui Eugenio ritè amoto, à concilio Baſilienſi ſuffectus eſſet. Necdum enim de ceſsione Felicis increbuerat. Paucos dies Cracouiæ rex commoratus, cùm inducias cum Sileſiorum ducib. in unum annum prorogaſſet, in Ruſsiā ꝓfectus eſt, ad ſedandos motus Moldauicos. Stephano & Heliæ fratrib. palatinis uita defunctis, huic qdē Romanus, illi uerò Petrus, filij in dominatu ſucceſſerāt: ex his Petrus Ioannis Huniadis, qui Vngariam pro Ladiſlao rege gubernabat, ope fretus, Romanum eiecit: erat autem Romanus conſobrinus Cazimiri regis: eiectus in Podoliam profugit.

Huniades gubernator Vngariæ.

Hunc ergo reducere Cazimirus, & res inter diſsidentes patrueles componere uolebat. In itinere autem certior fit, Romanum ueneno ſublatum eſſe: itaque accelerauit iter, Ruſſosq; Præmiſlienſes. Leopolienſes, Belſenſes, Chelmenſes, & Podolios arma ſumere, & ſe ſequi iuſsit. Sublato enim æmulo detrectabat Petrus iuſiurandum in uerba regis, quod prius per legatos obtulerat: detrectabat enim Petrus imperiū eius, Leopoli cùm eſſet rex, uenit ad eum matertera, Romani extincti mater, cum ducentis equitibus Valachis: ac equites quidem, fide eorum commendata, præſenti pecunia ſubleuauit: materteræ uerò Colomeiam conceſsit. Cameneciam deinde cum ueniſſet, ingenti Podoliorum lætitia, & liberalitate exceptus eſt.

Legatio Cazimiri regis ad palatinum Valachiæ.

Inde legatos ad Petrum palatinum miſit, Petrum Odrouanzum palatinum Ruſsiæ, & Prædiborium Coneſpolium caſtellanū Sēdomirienſem, & præfectum Præmiſlienſem, cū his mandatis, ut ille ad ſe ueniret, atq; in uerba ſua iuraret: Michaëlem uerò Sigiſmundi ducis filium profugum ut ſibi traderet. Nam is cum inſidiari capiti ſuo regem intelligeret, è Lithuania in Mazouiam ad ſocerum, inde in Pruſsiam: & cum ne ibi quidem tuto eſſe poſſet, in Sileſiam, ad extremum in Valachiā profugerat. Et ad præſtandum quidem iuſiurandum uenturū ſe eſſe Petrus, accepta à rege fide, recepit: Michaëlem uerò, qui ad ſe cōfugiſſet, ut ꝓderet, neq; ex fide ſua, neq; ex dignitate regis fore reſpondit: ſed iuſſurū ſe, deinceps ut finibus ſuis excederet. Itaq; ad Tartaros is deinde profugit. Non expectauit autem rex Petrum: ſed miſsis ad eum quatuor legatis, Chocimi promiſſum iuſiurandum abſens ab eo conſiliarijsq;, & nobilitate Moldauica accepit: quo diſertè illud cauebat̄, irrita fore, eſſeq; fœdera, quæ Petrus & Valachī cū qbuſuis hominib. atq; principib. prius iciſſent: quib. uerbis Vngari potiſsimū deſignabant: ipſum aūt palatinum uẽturum, eſſe ad regem intra tres menſes, poſteaquam accitus fuerit, datumq; iuſiurandum in uerba eius iteraturum: miſsis autem Chocimum legatis rex ipſe propriè in Lithuaniam, ut tempori ad comitia, Nouogrodecenſi adeſſet, ſe recepit.

Tartari Podoliam uaſtarunt.

Venerat autem ad eum Tartarorum principis legatus Cameneciam, auxilia contra Petrum Valachum pollicens: eumq; rex cum ſecretis mandatis dimiſerat. Vix autem in Lithuaniam ad conſtitutum locum uenerat, cum Tartari rapidi torrentis in modum in Podoliam populabundi ſeſe diffuderunt, ferro & igni cuncta uaſtantes. Quos tamen Theodoricus Buzacius præfectus Podoliæ, cum expedita manu, anguſtis & impeditis in locis, palatos aliquoties adortus, non leuibus incommodis affecit, multosq; captiuos

uos

uos liberauit. Reuertentes autem Tartari, à Iurza Ruſſo ſiue Lithuano, ad Braſlauiam *Tartari comi-*
comiter accepti ſunt: unde aucta eſt ſuſpicio, eos ſiue à rege, ſiue à Lithuanis ſubornatos, *ter accepti à*
Podoliam uexauiſſe. Per hæc tempora Vincentio Cotto archiepiſcopo Gneznenſi *Lithuanis.*
mortuo, Vuladiſlaus Oporouius epiſcopus Vuladiſlauienſis, à maiore parte collegij in
gratiā regis ſuffectus eſt. Ei uerò in Vuladiſlauienſi epiſcopa, Nicolaus Laſocius, à Ni-
colao Pontifice maximo, contra uoluntatem regis, qui Ioanni Gruſcinio fauebat, ſuc-
ceſſor datus eſt. Nec tamen poſſeſſionem bonorum, rege per præfectos prohibente,
adeptus eſt Laſocius: anno autem ſequenti, peſte apud Camerinum ne uiuis ſublatus,
liberam Gruſcinio epiſcopam reliquit: uir ingenio, ſolertia, doctrinaq; ſingulari, cuius e-
tiā cōſilio Ioānes Huniades multū uſus eſſe fert. Hoc ipſo anno, Ioannes Huniades, cum
accepiſſet Amurathem Turcarum principem, in Vngaros arma ſumere decreuiſſe, ultro *Vngarorum*
cum uigintiduobus millibus Vngarorum, & auxiliariorum obuiam hoſti in Bulgariam, *expeditio con*
ad Schitnizam fluuium proceſsit, adiunctis ſibi in ſocietatem belli palatino Tranſalpi- *tra Turcas.*
nenſi, & Alexandro Albanenſium principe, quem Turcæ Sanderbeccum appellarunt,
qui ab Amurathe defecerat. Nam Georgius Raſciæ Deſpotes, cùm poſt Varnenſem
cladem dominatum ſuum Amurathis munere recuperaſſet, fidem datam barbaro ſerua-
uit. Nec tamen Alexander ad condictum locum, tempuſqúe occurrit. Triduo ibi à
mane uſque ad ueſperum infeſtis animis dimicatum eſt. Ad extremum ſuperant hoſti-
um multitudine, defatigati Vngari ſuccubuēre. Nec tamen Turcis incruenta ceſſit ui-
ctoria. Trigintaquatuor millia Barbarorum in ijs prælijs cecidiſſe feruntur, Chriſtiano-
rum uerò ferè octo millia. Huniades fuga ſaluti ſuæ conſuluit: ſed cum in Deſpotæ ma- *Huniades ca-*
nus incidiſſet, ab eo detentus, ac deinde certo pacto dimiſſus eſt, dato pro ſe obſide La- *ptus à Deſpo-*
diſlao filio: quem tamen paulò pōſt comminatione belli repetitum recepit: Deſpotaq; *te Raſciæ.*
contra Turcas, ditionem eius propter dimiſſum ſe infeſtantes, cum exercitu præſtò fuit,
& inopinato aduentu ſuo perterritos hoſtes in fugam egit. Nec diu poſtea uixit Amura-
thes: moriens Mahometi filio, quem uiuens ſucceſſorem ſibi deſignarat, imperium reli-
quit. Sed nos noſtra repetamus. Inſequenti anno, cum Michaël dux profugus Starodu- *1449. ann.*
bum, Nouogrodum Seuerienſe, & nonnullas alias munitiones in Ruſsia Moſchis fini-
tima auxilio Tartarorum intercepiſſet, tumultuariasq; regis copias fudiſſet, maiore mole
rex cōtra eū arma mouit: eiectoqúe eo, munitiones interceptas recepit. Dum autem in
Lithuania commoratur, Sophia regina, & Sbigneus cardinalis, miſsis in Vngariam
Ioanne Zagorenio magiſtro curiæ reginæ, & Ioanne Dlugoſſo maiore canonico Craco
uienſi legatis regio nomine, pernicioſum inter Ioannem Huniadem, & Ioannem Iſcram
bellum, Polonis quoque propter uicinitatem (nam in Scepuſienſi ora gerebatur) metu-
endum, pace inter eos facta, interceperunt. Decembri demum menſe rex in Poloniam
ad comitia Petricouienſia reuertit: ubi magna exorta eſt inter proceres, de prærogatiua
loci, & ſententiæ dicendæ controuerſia, propter Sbigneum epiſcopū, cui à duobus pon-
tificibus, prius cardinali presbytero deſignato, Nicolaus paulò ante inſignia eius hono-
ris miſerat. Nam illo in ſenatum ueniente, Vuladiſlaus archiepiſcopus, ne principem lo-
cum amitteret, cum omnibus maiorum Polonorum proceribus, qui & ipſi prærogati-
uam illam, ad minorem Poloniam à ſe transferri nolebant, diſceſsit. Volunt enim cardi- *Cardinalis*
nalem etiam presbyterum, & diaconum maiore eſſe dignatione, quàm epiſcopum, & Ar *dignitas.*
chiepiſcopum, atque etiam patriarcham. Rex nihilominùs cum his manſerant, ſenatum
habuit, Friderici Cæſaris legationem, pro Vuladiſlao Mazouiorum duce propinquo
ſuo poſtulantem, ut rex eum Rauam atque Belſum, quæ rex repoſcebat, ſecundum fra-
tres, abſque liberis defunctos, retinere pateretur, audiuit, & cauſam illam cum Vuladiſ-
lao, in aliud tempus reiecit. Expoſtularunt grauiter cum rege maiores Poloni, de ſenatu
ſe abſentibus habito: & ut archiepiſcopus principem, in ſenatu locum retineret, conten-
derunt. Sed negauit rex id ſibi in manu eſſe: quando ſic uiſum ſit Pontifici, authoritati e-
ius ſtari oportere. Ad extremum, ne quo obſtaculo controuerſia illa eſſet reipubl. exora- *Cardinalis &*
tus Sbigneus Petricouia diſceſsit, archiepiſcopo quoque diſcedente. Liberius deinde ha- *Archiepiſco-*
bita ſunt conſilia, de repub. quibus nonnulla ſalutaria ſtatuebantur. Sed ea cuncta mox *pus è comitijs*
irrita fuēre, cum rex, proceribus petentibus ſolenne iuſiurandum, quòd ritè, & ſecundum *diſceſſerunt.*
leges regnum adminiſtraturus eſſet: dare, & regum ſuperiorū acta, conſtitutiones, & be-
neficia quæuis publicè, & priuatim conceſſa, rata habere, ne quid Lithuanis ſuis detrahe-
ret, recuſaret. Sequenti anno, nempe 1450, ueris initio conuentum rex egit Cracouiæ, cū *1450. ann.*
ſolis minoribus Polonis, de inquirendis, & cohibendis furtis, & latrocinijs, quæ impu-

Petrus Saffranecius de latrocinio ſuſpectus.

nitate admodum inualuerant, etiam inter primos de nobilitate: nominatimq́; Petrus Saffranecius, uulgò magna infamia laborabat. Et placebat primoribus inquiſitionem uulgò haberi. Verùm Ioannes Tencinius palatinus Cracouienſis, cuius magna erat, apud nobilitatē gratia, & authoritas, eam rē diſſuaſit, non ꝙ faueret is furib. & prædonib. ſed ꝙ agi quicꝗ̃, & ſtatui publicè cũ rege nollet, aduerſus uniuerſæ Poloniæ cōſenſum. Conuenerat enim inter proceres ſuperioribus comitijs, ne pro iuſto rege Cazimirum haberent, quoad is iuſiurandum, quod à ſe petebatur, præſtitiſſet. Reuera tamen nimium (ut fit) nonnulli proceres ſanguini ſuo, & neceſſarijs indulgebant, quo maiorem ſibi potentiam cōpararent. Itaq; ſoluto conuentu, creuit magis perditorum hominum licentia, & iam regi quoq; ipſi Saffranecius inſidias tendere dicebatur. Miſit deinde rex Petrum Odrouanzum, & Prædiborium Coneſpolium, cum exercitu Ruſſorum, & Podoliorum in Moldauiam, quæ nouis tunc rurſus motibus agitabatur. Quid Petro palatino Valachorum factum fuerit, non reperio. Sed tamen Bogdanus, qui ſe nothum Alexandri palatinum filium eſſe præ ſe ferebat, dominatum apud Valachos, quaſi hæreditario iure ſecundum fratres legitimos, ad ſe pertinentem inuaſit. Supererat adhuc paruus Heliæ filius Alexāder, cum matre profugus: atque is reductus paulò antè fuerat iuſſu regis, à Ioanne Sennenio Oleſio, Bogdanusq́; eiectus. Sed cum Sennenius copias reduxiſſet, Bogdanus, qui in montana ſe abdiderat, facta aliquanta manu latronum, & nouas res cupientium hominum, quibus eorum, qui cum Alexādro ſentiebant, bona pollicebatur, Alexandrum rurſus eiecerat. Ac deliberatum, quidem eſt in conſilio regio, an rex Valachiam omninò ſubigeret, atque in prouinciæ formam redigeret, attributis Alexandro puero bonis in Ruſſia: ſed res magnæ difficultatis uiſa in feroci populo, & externi dominatus impatiente, & propter Turcarum uicinitatem, qui Bulgariam & ulteriorem, Danubij ripam tenebant. Conſultius uiſum, ut alienis uiribus, & alieno periculo, tam potentem à ſe arcerent. Itaque Odrouanzus, cum Coneſpolio, Valachis ipſis petentibus, & opitulantibus, reducere iterum Alexandrum iuſſi ſunt. Atque hi tripartito agmine, Valachiam ingreſsi ſunt: Alexander enim Valachos, Theodoricus Buzacius Podolios, quibus præfectus erat, cæteros uerò Ruſſos Odrouanzus, & Coneſpolius ducebant. Bogdanus imparem ſe hoſti animaduertens, in nemora ſeſe cum ſuis abdidit. Ac de pace tamen cũ noſtris, dolos nectens, ꝑ internūcios egit: impetrauitq́; ea lege, ut Alexandri nomine, donec is ad quintumdecimum annum perueniret, Valachiæ præeſſet, regiq́; ſeptuaginta millia, quemadmodum Dlugoſſus ſcriptum reliquit (nam Bernhardus Vapouius, habet ſeptē millia modò) Turcicorum aureorum, equorum certum numerum, & pecorum greges quotannis penderet. Pace facta reuertebantur noſtri: ibi Bogdanus circumductis ſuis, ſyluam apud Craſne pagum, qua iter habebant noſtri anguſto, & impedito tramite, inſedit. Sed ea de re, edocti noſtri à transfugis, & exploratoribus Burculabi, quo nomine præfectum arcis illi uocant, qui ſumma fide partes pueri tuebatur, curribus & impedimentis, cum præſidio Valachorum duce Burculabo, & ala Podoliorum præmiſſis, ipſi expediti prælij fortunam, æquo & iniquo loco tentare, ac honeſtè potius occumbere, quàm turpi, & fugæ ſimili receptu, perfido hoſti incruentam uictoriam concedere, ſtatuunt. Complures tamen, de exercitu iniuſſu præfectorum, clàm ſe cum impedimentis ſubduxerunt. Sexta die Septembris, Bogdanus cum expedito agmine apparuit: nec noſtri quamuis conſternatis Valachis, qui cum Alexandro erant, pugnam detrectarunt. Equitatu noſtri, peditatu hoſtis, pro loci opportunitate abundabat: ſed cum tamen peditatum equitatu texerat. Equeſtri pugna conſerta, & acriter inuehentibus noſtris, hoſtes cedentes, & huc atque illuc diſsipati, peditum aciem oſtendêre. Nec eo ſegnius tamen à noſtris, quamuis iniquo genere pugnæ, dimicatum eſt. Fortiſsimi quique de noſtris, & qui in prima acie pugnam ciebant, cadebant: & iam inclinare cœperat tota acies, cum Burculabus certior factus de prælio, collocatis in tuto curribus, cum præſidiaria illa ſua manu adueniens, noſtris animum addidit, hoſtium uerò ferociam, & exultationem repreſsit, territosq́ue in fugam uertit. Ita noſtri inſperata, & cruenta uictoria potiti ſunt: multos enim fortes uiros amiſêre: atque in his principes Odrouanzum palatinum, & Michaëlem Buzacium. Pugnatum eſt à mane uſque ad ueſperũ. Hoſtes fuga diſsipatos quadriduo Burculabus, in ſylua conquiſiuit. Bogdanus ſoſpes Barlotum, oppidi id nomen eſt, ſeſe recepit. Noſtri quamuis uictores, ualde tamen debilitati, & maiorē ex amiſsis fortib. uiris dolorē, ꝗ̃ ex ꝓfligatis hoſtib. lætitiā capientes, ſatis tũc habebant domũ reuerti. Odrouanzum palatinum, Ioannes frater archiepiſcopus Leopolien-

Conſultatio Polonorum de Valachia redigenda in formam prouinciæ.

Bogdani fraus.

Valachi fuſi, fugatiq́;.

Barlotũ opp. Valachiæ.

Gregorius Sanocius archiepiſcopus Leopolien.

lienſis paucis diebus ſecutus eſt, mœrore confectus: cui Gregorius homo plebeius, è Sanoco oppido ortus, artium liberalium magiſter, cuius ſuperius meminimus, ſucceſsit. Non multo poſt Tartari, ubi de ſtrage Ruſticæ nobilitatis accepêre, magno impetu in Podoliam atq; Ruſsiam uſq; ad Grodecum oppidũ, & fines Belſenſium populabũdi excurrerunt: parumq; abfuit, quin Vuladislaum Mazouium, Belſenſem dominatum ſecundũ fratris mortem obtinentem, & uenationi tunc uacantẽ, caperent: abactaq; ingenti hominum, pecudum & iumentorum prædã, incolumes ad ſua ſe recepêre. Inde ingens mœror atq; luctus, ac metus etiam geminato malo, non modò Podolios atq; Ruſſos, uerùm oẽs Polonos afflixit: cùm nemo eſſet, qui, ſi quid mali rurſus ingruiſſet, ſuccurreret, rege in Lithuania commorante, & conuentum cum Lithuanis de Podolia, & Luſco agente. Ne in Cracouienſi quidem ora quietæ res fuêre per id tempus. Nam Premislus dux Toſcenſiũ, coacto exercitu Seueriam epiſcopi Cracouienſis arcem oppugnauit: reiectus uerò inde cũ ignominia, tractũ illum oẽm diuexauit: ſed eũ Sbigneus cardinalis coadunatis aliquãtis copijs ultus eſt uſq; adeò, ut eum ad petendam pacẽ, & ſatisfaciendum de damnis datis adigeret. Ad Pentecoſten demum ſequentis anni, rex Petricouiam ad comitia uenit: ibi actum rurſus de Sbigneo cardinali, ipſo abſente: nam eum rex, ne ueniret, rogarat, ſancitumq;, ut is quidem principem in ſenatu locum obtineret: deinceps uerò, ne quis eum, atq; legationis etiam apoſtolicæ perpetuæ honorem, rege & ſenatu inconſultis, peteret aut uſurparet. Cracouiam deinde rex ueniens, conuentum minorum Polonorum egit: ad quem Lucas Gorcanus palatinus, & præfectus Poznanienſis, Nicolaus Scora caſtellanus Caliſsienſis, & Laurentius Zaremba caſtellanus Siradienſis, & præfectus Velunenſis, nomine omnium maiorum Polonorum adfuêre. Tentatum ibi rurſus de purganda Polonia latrocinijs: ſed inquiſitionem nobilitas pleraque abnuebat. Nec ea ſanè magnopere opus erat, ſi rex in eos modò, quorum publica erant ſcelera, animaduerteret, infameſquè latronum receptu munitiones Berualdum, & Velcinum in poteſtatem ſuam redigere uoluiſſet. Velcinum Gels Sileſius, Berualdum Vulodicus Scrinius, unà cum Catharina uxore latrocinans tenebat. Clauſum eſt autem iter mercatoribus Polonis Vratiſlauiam, propter noua telonia in Sileſia inſtituta. Interdictumquè externis mercatoribus, & præſertim Norembergenſibus, Cracouiæ & aliorum oppidorum domicilijs, propterea quòd noſtris uictus, quærendi rationes præriperent: cum Boleslao uerò Opolienſium duce, rurſus prorogatæ induciæ. Cæterùm cum rex iuſiurandum ſolenne poſceretur, impetrauit ut ea res differretur tantiſper, donec communis, cum Lithuanis conuentus ageretur: atque is Parſouiam ad penultimam diem Auguſti indictus eſt. Impetrauit etiam, habito denuò apud Corcinum minorum Polonorum conuentũ, ut ſeni groſsi in iugera, pro neceſſarijs uſibus reipublicæ conferrentur: eiuſquè pecuniæ quæſtores atque diſpenſatores, Cracouienſis & Sendomirienſis palatini conſtituti. Ibi Sbigneus arrepta occaſione, grauiter regem increpuit, cùm de alijs quibuſdam criminibus, tum de Michaëlis Sigiſmundi ducis filij iniuria, & indigna ſupplicis repulſa: ob quæ minus ei proſperè caderent omnia. Cumq; eum de ſententia non dimoueret, Deum teſtatus eſt, eum reum fore omnium, quæcunq; hominibus ac ditionibus ipſius aduerſa euentura eſſent. In Ruſsiam inde per Sendomiriam rex iter habuit. Venit ad eum Sendomiriam Dauid, Muſtaphæ Amurathis Turcarum principis non ita pridem defuncti fratris filius: qui pulſus olim à patruo, in Vngaria complures annos exulauerat, & religionem Chriſtianã ſuſceperat: tunc autem cognita patrui morte, præreptum imperium repetere in animo habebat: & à Cazimiro petebat, ut ſibi per eius ditiones tranſire liceret. Quod impetrauit quidem ille, & ſplendida inſuper munera à rege accepit: ſed cum ad Iſtri oſtia perueniſſet, Machometemquè poſt Amurathem patrem, apud Turcas ſine controuerſia imperare didiciſſet, per Poloniam in Vngariam redijt, & ibi conſenuit. Samboriæ cùm eſſet rex Cazimirus, legatio Sophiæ reginæ, & procerum Polonorum eum conſecuta eſt, rogans & admonens, ut ne Luſcum à Polonia alienari pateretur. Nam Suitrigello, qui id obtinebat, grauiter ægrotabat: idem contendebant, qui præſentes in regio comitatu erant. Rex ad comitia Parſouienſia integram eam rem reiecit: & cupere ſe quidem Luſcum Polonis adiungere, affirmauit: ſed prouidendum eſſe etiam atq; etiam, ne Lithuani ea re alienarentur. Venit etiam eò Maria Heliæ defuncti Valachorum palatini uxor, cum Alexandro filio, regis opem aduerſus Bogdanum implorans. Reiecta res ad comitia proxima. Interim eos, & munitiones quas retinebant in Valachia, Andreas Odrouanzus præfectus Leopolienſis tueri iuſſus eſt. Comitia deinde Parſouiæ habita. Ad quæ Lithuani

1451. ann. Comitia Petricouiæ.

Vuratiſlauiam ne proficiſcantur cum mercibus mercatores Poloni.

Dauid Turca profugus.

Maria palatina Valachiæ.

Gaſtuodus.
Lithuanorum poſtulata refutata.

non ueniebant,niſi fides publica ipſis data eſſet: uerùm ea negata eſt, ne quid fœderibus derogaretur. Tandem rex obuiam eis egreſſus Lomaſos uſq;,ſecum eos adduxit. Gaſtoudus tamen uenire renuit. Eadem autem quæ prius,Lithuanorum poſtulata in eo conuentu fuerunt,cùm de Podolia,Luſco,& cæteris,ad quæ Rathnum etiam acceſsit:tum corrigendis fœderibus,quòd ea ſe inſcijs,non ſine contumelia ſua,& obnoxiæ ſeruitutis teſtificatione,conſcripta eſſent. Itaq; in eandem quoq; ſententiam eis,à Sbigneo cardinali cunctę Poloniæ nomine reſponſum eſt:refutatumq; euidentiſsime illud, quòd illi ſe inſcijs fœdera conſcripta eſſe aſſeuerabant. Nam & Matthias Vilnenſis epiſcopus, & alij proceres Lithuani negare non poterant,ſe ea poſterius approbaſſe, & iureiurando ſuo confirmaſſe: ſimulq; de Podolia,& cæteris quæ ſibi uindicabant,profeſſos eſſe, ad Polonorum ius ea pertinere:ſumerent tamen ijs de rebus, quos uellent, ſiue iudices,ſiue arbitros,uel regem denique ipſum communem principem, ne quam querendi anſam, neu quod diſsidij fomentum relictum haberent. Verùm illi ne hanc quidem tam æquam conditionem acceperunt. Ne uerò irritatis animis diſcederetur, placuit in annum integram rem differri, ad alia eodem in loco habenda comitia. Conuentu ſoluto rex in Lithuaniam, ad uenationes ſeceſsit, rerum Valachicarum cura Ioãni Cizouio caſtellano, & præfecto Cracouiẽſi, Petro Samotulio Poznanienſi, & Prædiborio Coneſpolio Sendomirienſi caſtellanis mandata:Polonicis uerò,quaſi derelictui habitis, nihil motus recenti complurium equitum Velunenſium cæde,à Ioanne Gels prædone in conflictu quodã patrata. Tametſi potuit rex habere nonnullam excuſationem,peſtis uitationem:quæ grauiter eo anno maiorem Poloniam afflixit. Minor enim ferè immunis ab ea fuit, quãuis magnus eſſet undiq; Cracouiam hominum concurſus,Iubilęi à Nicolao quinto Pont.Max.ad ſpacium unius anni poſt peractũ Romanũ conceſsi gratia. Eum uerò ille Cracouiæ,Gneznæ,Leopoli, & Vilnæ cõceſſerat ea lege,ut quiſq; dimidium eius,quod in itinere Romano impẽſurus eſſe uideretur,in capſam reponeret:ex ea uerò pecunia,ut dimidium regi in ſumptus belli cõtra Tartaros gerendi cederet:de reliquo dimidio,dimidium Sophia regina in dotem egentium puellarum auferret, reliquum uerò pontifici pro inſtaurandis Romæ templis mitteretur. Sed cum grauis uulgò eſſet ea æſtimatio,ad quartam redacta eſt. At illi,qui ad componendas res Valachicas deſignati erãt,dum moliuntur,interea Bogdanus à Petro Alexandri maioris notho filio (qui & ipſe ſibi ius in dominatu Valachiæ uendicabat, & fœdus atque ſocietatem,cum Alexandro iniuerat) ebrius per dolum interfectus eſt. Nec multo pòſt,ipſum quoque Alexandrum, idem ille Petrus rupto fœdere,de medio tollere conatus eſt:feciſſetq; adeò,ni ſe ille ſubduxiſſet. Reuerſus autem cum præſidio Polonorum Alexander,nihil tamen propter hybernum tempus anni, & quòd Petrus in interiora ſeceſſerat, agere potuit. Venit per id tempus,ad regem Philippi Burgundionum ducis legatio,auxilia uel pecuniarium ſubſidium,ad bellum Syriacum, contra Soldanum Aegypti,& Syriæ regem petens. Sed ei reſponſum eſt,regem ſatis negocij habere, ut Tartarorum,qui & ipſi Barbari ſint,uim à ſuis propulſet:tantùm abeſſe,ut quietos laceſſendos ſibi eſſe putet. In Vngaria uerò, per idem tempus Huniades gubernator Ioannem Iſcram, Caſſouiam,& alias quaſdam in ea ora munitiones obtinentem, & ſibi dicto minus audientem,cum inſidijs fruſtrà appetiſſet,aperto bello adortus,monaſterium, quod ille præſidio munierat,obſidione cinxit:ſed Iſcra coadunato raptim de Bohemis, & Polonis quatuor millium armatorum exercitu, laborantibus ſuis, deditionemq; ſuperbè recuſanti, Huniadi offerentib. ſuccurrit: cõmiſſo aũt prælio,& obſeſsis tẽpeſtiuè erũpentib. uictus & magna clade affectus eſt Huniades, cum ſexdecim millibus Vngarorum. Anni ſequentis, qui fuit 1452, menſe Februario,Suitrigello dux moriens, Luſcum Lithuanis, ad hoc turmatim accurrentibus tradi mandauit,immemor & illorum maleficij, & Polonorum beneficij:cum illorum opera arcem illam,atq; ditionẽ amiſiſſet, horũ uerò beneficio recupaſſet,ac iureiurãdo ſeſe, & pfectos ſuos, nobilitatẽq; oẽm obſtrinxiſſet,mortuo ſe, non niſi Polonis parituros. Et eodẽ ferè tẽpore, Michaël Sigiſmũdi ducis filius, apud Moſchos exulans,ueneno opera Lithuanorũ procerũ, ut creditũ eſt uulgò, in poculum infuſo,extinctus eſt. Vtriuſq; corpus Vilnam relatũ,honorificè à rege ſepultum eſt. Hos paucis diebus Petrus Chranſtouius epiſcopus Præmiſlienſis præceſsit. Magni inde motus in Polonia extiterunt,fremebantq; uulgò in regem,tum ob Luſcum ipſo cõniuente,atq; adeò aſſentiente,ut creditum eſt,interuerſum:tum ob epiſcopam Præmiſlienſem, Nicolao Blaſcouicio,homini externo, nempe Sileſio, delatam: habitaquè ſunt nonnulla eas ob res conuenticula, à minoribus Polonis maximè, atque Ruſsis. Inde Ioannes Oleſſni-

Legati in Valachiam.

Bogdanus Valachus interfectus.

Huniades ab Iſcra uictus.

1452.ann.
Luſcum Lithuani occuparunt.

Legati Polonorum ad regẽ.

Oleſſnicius palatinus Sendomiriẽſis,& Albertus Michouius caſtellanus, Zauichoſtẽſis publicè,ad regẽ de Luſco,de Præmislienſi epiſcopa,ac de iureiurãdo exigẽdo allegati,ex itinere reuocati ſunt,cum caſtellanus Cracoui.rege uolente, & iubente Luſcũ interceptũ eſſe affirmaſſet,ne cõtẽptui eſſet illa legatio:decretũq;,ut minores Poloni, atq; Ruſsi Vuladimiriam à Lithuanis,nuper exuſtam reficerent,præſidioq; firmarent,& Luſcũ quocũq; modo poſſent,in poteſtatẽ ſuã redigerẽt.Sed irritũ tñ decretũ id fuit, metu offenſæ regiæ: & ꝙ negligunt fere,quæ à multis pariter,ac non uno aliquo curãda ſuſcipiunt.Præceptũ eſt aũt theſaurario,& ſalinarũ præfecto,ne qua arma Luſcũ,cꝫuis mãdante rege, mitterẽt: qđ fortaſſe rex,Lithuanorũ quàm Polonorum,amãtior mãdarat.Hęc ubi regi renũciata ſunt,grauiter in Sbigneũ cardinalẽ,& palatinos Cracouiẽſem, atq; Sendomirienſem exarſit:& aſſentatorib.nonnullis incitantibus,quæſtum de ijs,ad maiorum Polonorũ conuentum miſit,quaſi illi regnum ſibi abrogarent,& reditibus Polonicis interdicerẽt: à ꝓceribus petiuit,ut Sendomiriam, ad Pentecoſten uindicandæ contumeliæ, & ignominiæ ſuæ cauſa,ad ſe uenirent.Venêre Ioannes Vuladislauienſis epiſcopus, Lucas Gorcanus Poznanienſis,Nicolaus Sarleius Breſtenſis,& Boguslaus Inouuladislauienſis palatini: ac de minoribus Polonis aliquot nominatim euocati. Venerant & alij quidam non uocati nominatim:ſed ij,quòd fauere Sbigneo,in quem maximè regis ira efferbuerat, uidebantur,à conſilio excludebantur. Nec tamen rex uoti compos factus eſt:cum omnibus cõſtaret,illos quos rex accuſabat,imeritò ac falſo delatos eſſe. Vbi uenit Cracouiam,uenerunt,& illi quadam die in conſiliũ,& grauiter cum eo expoſtularunt, ꝙ aſſentatoribus aures accõmodaret,ut ſe pro hoſtibus traduceret, atq; infamiæ notã ſibi ſtuderet inurere. Paratos ſe eſſe purgare omni ratione ea,quæ ſibi obijcerent.De corrigẽda quidem inutili,atq; praua regni adminiſtratione,ſe pro officio ſuo egiſſe,& conſilium captaſſe, neceſſarium magis,quàm utile reip.Si quid ſecus fiat, quàm rex uellet, penes ipſum eius rei culpã eſſe,qui nec ipſe peccata ſua multa, magnaq; corrigeret, neq; ſalutaribus monitis obſecundaret:ocio,uenationibus,epulisq; uacantẽ eum aſsiduò, neq; cauſas afflictorum hominum cognoſcere,neque de quiete, atque tranquillitate publica, cùm à barbaris hoſtibus, tum à latronibus præſtanda conſilia inire: ſuperiorum regum acta, conſtitutiones, & prærogatiuas,ſuas cuique ordini benignè datas,non modò,non approbaſſe adhuc toto quinquennio,ſed labefactare, etiam per ſummam multorum iniuriam: creberrimis, & grauiſsimis ſubuectionib.miſeros oppidanos, & agreſtes ad inopiam redigere:ab eccleſiaſticis,& monaſticis hominibus inuſitatas penſiones ſiue ſtationes,& alimenta equorũ exigere:nuper adeò externo homini,ſuis longè dignioribus præteritis, Præmislienſem epiſcopam deſtinaſſe:Lithuanis totum ſeſe dedere,Polonis neglectis: illos ſolos in cubiculum,& in familiarem uitæ conſuetudinem admittere:cum illis ſeria iocosq; miſcere: in illorum uſus, atq; amplitudinem Polonicum ærarium reditusq; exhaurire:illis deniq; Luſcum,& Podoliam à Polonorum iure abſtrahẽda permittere, atq; adeò fauorem,opemq; ſuam ad id impertiri. His de rebus pleriſq; crebrò eum à ſe,& priuatim,& publicè admonitũ, dicebat Sbigneus,qui pro omnibus uerba faciebat,nec tamen emendatum. Itaque deinceps abſtinere, ſe uelle conſilio regio, ne eius peccata approbare uideretur: ſed nihilo tamen magis eccleſiarum,monaſteriorum,pupillorum,& uiduarum cauſis, uel cum periculo uitæ ſuæ defuturũ.Subiecerunt Cracouienſis,& Sendomirienſis palatini,eandẽ ſuam eſſe ſententiam:& cum dicto omnes,de conſilij loco exceſſerunt, cæteris cõſiliarijs, qui aderant,tacitè eorum ſententiam ferè approbantibus,ſed rege irritato mutire non auſis.Venerant ad regem,nonnulli duces uicini:aderant & aliorum legationes:pudebat regem dare his audientiam,primoribus ſenatus in conſilium non uenientibus. Itaq; actum cum his eſt,utrinq; ut omnia,etiam de epiſcopa Præmislienſi, integra ad proxima comitia,quæ Siradiam ad uiceſimamquartam diem menſis Auguſti indicebãtur, penderent. Ita illis delinitis,auditæ ac dimiſſæ ſunt legationes. Non multò pòſt Tartari improuiſa in Podoliam excurſione facta,propterea quòd ſtationes, & excubiæ à Theodorico Buzacio prætermiſſæ erant,permagnam prædam abegerunt,& Rouũ caſtellũ cœperũt.Rex in maiorẽ Poloniã,& inde Neſſouiã ꝓfectus, Ludouicũ Erlichauſiũ Magiſtrum, cum epiſcopis,& primoribus Cruciferorum,ad ſe uenientẽ,lautè & magnificè accepit,uiciſsimq; ab ipſo Toruniam inuitatus eſt.Interea Boleslaus dux Oppolienſiũ,non tam abſentia regis,quàm mutua eius,cum proceribus offenſione,ac diſsidio fretus,ualida militũ manu è Bohemis,Morauis,& Sileſijs conducta,bellum Poloniæ indixit: Seuerienſem & Velunenſem tractum hoſtiliter uaſtauit. Id ubi rex cognouit,ſumere arma Polonos iuſsit: ſed

Polonorum conatus contra regis ſui ſententiam.

Primores minorum Pol. expoſtularunt cum rege.

Sbignei epiſcopi grauitas & libertas in dicendo.

Polonia à Sileſijs uaſtata.

nemo obtemperauit. Itaq; ipſe quidē Siradiā ad comitia cōtendit: aulicum uerò comitatum ſuum, ne tamen negligere prorſus res Polonicas uideretur, ad reprimendam uim hoſtium in oram Velunenſem miſit: ſed is nulla re memorabili patrata, nonnullis peſte, quæ in Sileſia & finitima Polonia tunc graſſabatur, abſumptis, ad regem rediјt. Et commodum Boleslaus de pace miſit. Igitur factæ ſunt, cum eo rurſus unius anni induciæ, interim ut de pace accuratius ageretur. In comitijs uerò eadem cantilena, à Lithuanorum legatis ſuperbè, & non ſine minis repetita. Eiq; modeſtè à noſtris reſponſum eſt: cum rege de iureiurando, & confirmatione importunius actum: itaq; is in anguſtum redactus, cū octo primoribus conſiliarijs ſecretum conſilium habuit: & cum aſſeueraret, non poſſe tunc ſe ſine capitis ſui periculo, atq; defectione Lithuanorum, poſtulatis Polonorum ſatisfacere, annum unum impetrauit, ut interea Luſcum, & primarias Lithuaniæ munitiones, in poteſtatem ſuam redigeret, theſaurumq; Lithuanicum in Poloniam transferret. Tametſi admonebat Sendomirienſis palatinus Oleſſnicius, uidēdum eſſe, ne rex Polonos uana ſpe, & pollicitatione lactaret: eoq; ſyngrapha ſiue diploma, quod ea de re fidem faceret, ab eo exactum, & regis ac omnium illorum ſignis obſignatum, archiepiſcopo aſſeruandū concreditum eſt: atque ita conuentus ille ſolutus. Sub illud uerò tempus Tartari rurſus in Podoliam populabundi, uſq; ad Leopolim excurrerunt: & cum ſe recedere ſimulaſſent, reuerſi quater, eos qui ex latebris, ad meſſem prodierant circumuentos, in miſeram ſeruitutem abegerunt. Quocirca rex Ioannem Cizouium caſtellanum, & Ioannem Tencinium palatinum Cracouien. in Ruſsiam ad reprimendam, cum Ruſsis atq; Valachis efferatam rabiem barbarorum proficiſci iuſsit: ipſe in Lithuaniam, quamuis dira peſte afflictam, ad uenationes ſeceſsit. Sed dum noſtri ſeſe parant, Tartari præda onuſti diſceſſere. Compertum eſt autem, à Lithuanis eos immiſſos fuiſſe. Mox enim iј Radiuilum Hoſticouitium, cum amplis muneribus, ad barbaros remunerandos miſerunt. Sed is cum fortè in id tempus, quo Sadachmetes Tartarorum dux, cum ſuis è Podolia reuerſus, ab Ecigere duce Tauricano profligatus eſt, incidiſſet, excuſſus & exutus à uictoribus, nudus dimiſſus eſt. Sadachmetes uerò fugiens, cum nouem filijs, & familiaribus ſiue purpuratis, quos Murzas, & Vlanos illi uocant, in Lithuaniam, tanquā ad amicos, ſeſe recepit: ſed eum ſpes ſua fefellit. Nam captus à rege, & Lithuanis, & cum paulò pòſt Kiouiam fugiſſet, è fuga retractus, Cauunæ in cuſtodia uſq; ad mortem aſſeruatus eſt, ut ea re hoſtem eius Ecigerem in fide, & officio continerent. Neq; Cracouienſis ora, à belli cladibus tūc immunis fuit. Etenim Præmiſlus Toſcenſiū, & Ioañes Oſuēcimenſiū duces, coactis nongētis mercenarijs, militibus equeſtribus atq; pedeſtribus, finitimam ſibi oram Poloniæ, impunè populādo longè, lateq; peruagati ſunt, nacti occaſionem cōmodam, q; ſine ullo præſidio, tunc ea loca eſſent, proceribus cū nobilitate ob ſæuientē Cracouię, & circūquaq; peſtem partim dilapſis, partim extinctis. Cauſa uerò belli fuit, bellum aliud inter Petrum Saffranecium, & Vlodicum Scrinnium, de Berualtho geſtum: cuius incōmoda, ut à finibus ſuis duces illi propellerent, duo millia florenorū Saffranecio promiſerant. Itaq; Saffranecius, cum ſua cauſa id bellum motū eſſe intelligeret, è Maleſſo caſtello de illis capto, & Bendino, ditiones eorum cum centum equitibus totidemq; peditibus uiciſsim infeſtauit, uſqueadeò ut homines tributo, pacem uulgo redimere cogeret. Et iam duces etiā ipſos tædium eius belli cœperat, propterea q; ſtipendijs exhauſti erāt. Quamobrē pacē à Saffranecio petiuerūt, & impetrarunt his legib. ut profiterentur, iniuſtè ſe Poloniæ bellum intuliſſe: captiuos dimitterent: & ſupra duo millia prius promiſſa, octingentos florenos ipſi ſoluerent. Ille uerò Maleſſum ſibi uiciſsim redderet. Atq; hæc quidem priuata ducum illorum, cum Saffranecio pacta conuenta fuerunt. Cum Præmiſlo uerò Toſcenſi induciæ in ſex menſes publicè factæ, propter hyberni cœli, quo hæc gerebantur, inclementiā. Nec tñ is fidem ſeruauit, namq; mercatores Cracouienſes Vuratiſlauia, cum mercibus reuertentes, haud multo pòſt diripuit. Per idem tēpus, cum Fridericus Cæſar, altero diademate præter morē, ac tertio, de more unà cum noua nupta, Leonora regis Portugaliæ filia, Romæ à Nicolao pontifice, fauentib, cunctis Italis, coronatus, in Auſtriā reuertiſſet, neq; redderet Auſtrijs, Vngaris & Bohemis, Ladiſlaum regem duodecim annos natum, quemadmodum in Italiam proficiſcens promiſerat, obſeſſus ab iјs, Ciliæ comite Vlrico ductore, dimiſit eū è tutela ſua, Auſtriaq; ceſsit. Nec multo pòſt miſsi ad Ladiſlaum in Bohemiā, à Cazimiro rege Polonorum legati, Nicolaus Sarleius Breſtenſis palatinus, ac Derslaus Rithuianius præfectus Sendomirienſis, Elizabethā ſororem eius petitum in matrimoniū, optatū reſponſum retulerunt: nec tamen pacta ſponſalia, tunc cōfecta ſunt, ſed reiectū id Vvratiſlauiam,

Induciæ cum duce Oppolienſi.

Tartari Ruſſiam peruaſtarunt.

Tartarorum ciuile bellum.

Saffranecius Sileſiam infeſtauit.

Legatio Cazimiri ad Ladiſlaum regem Vngar. & Bohem.

uiam, quò Ladislaus è Bohemia ſeſe uenturum promittebat. Nec ſcio an legati Poloni non ad conciliandas regi ſuo nuptias, uerùm ad cohoneſtandam coronationem Ladislai miſsi, iniuſſu regio nuptiarum, & affinitatis mentionem fecerint, eoq́ nihil tũc effectũ, & Ladislai regis, ac Vlrici comitis, cuius arbitrio rex adoleſcens cũcta gerebat, legatio paulò pòſt ad Cazimirum uenit, animum eius de nuptijs exploratura, quẽadmodũ ſcribit Vapouius. Hoc anno, cũ Mahometes Turcarum princeps Carmanorum regem ſubegiſſet, turbatoq́ fœdere, quod cũ Conſtantinopolitano Imperatore, conſtitutum habebat, in ora Propontidis ſumma celeritate arcẽ excitaſſet, claſſemq́ armaſſet, qua Græcos quaſi obſeſſos teneret, ne libero mari uterent̃, Nicolaus pontifex Iſidorum metropoliten Kiouienſem, qui Cardinalis factus ab Eugenio, & à Ruſsis ſuis, quod ſe cũ Latinis in concilio Florentino coniunxiſſet, pulſus, Romam reuerterat, legatum miſit Conſtantinopolim. Cum autem is metu Turcicæ claſsis penetrare, eò non poſſet, ad Alphonſi Arragonum, Siculorum & Neapolitanorum regis, & Venetorum opem confugit. Habebant ij tunc pariter claſſem inſtructam aduerſus Soldanum Aegypti. Ab ea igitur claſſe Iſidorus, Turcarum claſſe deuicta, ac diſiecta, ad Imperatorem Conſtantinopolim deductus eſt. Nihilo tamen minus Mahometes inſequenti anno eam urbem obſedit, & acriter oppugnauit, & poſt quinquageſimum obſidionis diem, Gerlucæ cuiuſdam Græci proditione cœpit, & Imperatorem Conſtantinum Palæologum fortiſsimè dimicantem, ad portam urbis interfecit: nec multo pòſt Gerlucæ, cùm cognouiſſet eũ ab Imperatore, quẽ ꝓdiderat, magnis beneficijs affectum fuiſſe, iuſtam proditionis mercedem diro ſupplicio exoluit: ſedemq́ imperij Conſtantinopoli poſuit. Sed ad curriculum reuocetur oratio. Eiuſdem anni initio pauci Tartari improuiſo in Lucenſem, & Oleſcenſem oram excurſionem fecerunt, & ad nouem millia captiuorum, ingentemqúe aliam prędam abegerunt: ijdemque iterum ad Paſcha, aucti numero, Trebouulienſem agrum depopulati ſunt. Hos inſecuti Ioannes Laſcius Zincouienſis, Ioannes Nemez, quo nomine Poloni Germanum appellant, Latiſſouienſis, & Mathias Mezibozenſis præfecti, noctu in ſecuros ac ſopitos, perpauci in longè plures impetum fecerunt, & magna ſtrage eos profligarunt, prædamqúe omnem excuſſerunt. Trecenti cum è nocturno illo tumultu euaſiſſent, & paucitate noſtrorum animaduerſa ſeſe recollegiſſent, poſtero die denuò, cum noſtris manus conſeruêre. Sed ij quoque non reſumptis, prorſus ex trepidatione nocturna, ſuorumq́ ſtrage animis, paruo negocio fuſi. Reliquias fuga diſsipatas Braſlauienſes exceperunt, & partim trucidarunt, partim captiuas regi miſerunt, ita ut ne unus quidem euaſiſſe exiſtimetur. Per hoc tempus Alexander palatinus Moldauorum, cum paternum dominatum, adiuuantibus Polonis recuperaſſet, in fide regis atq́ Polonorum ſemper ſe fore, iureiurando corâm legatis regijs dato, & literis conſignatis, unà cum conſiliarijs ſuis profeſſus eſt: & ſocietatem belli totis uiribus, contra Tartaros, & quoslibet alios hoſtes promiſit. Per idem tempus, Vuladislaus archiepiſcopus Gneznenſis, qui Oporouiam arcem muniuit, uita defunctus, Ioannem Sprouium, gente Odrouanzum, præpoſitum Sendomirienſem, canonicum Gneznenſem, & ſcribam regium accepit ſucceſſorem, cum plura ſuffragia, quàm Thomas Strempinius Theologus, in gratiã regis tuliſſet. Tametſi Vapouius ſcribit, Strempinio magis fauiſſe regem: ſed à ſenatu perſuaſum poſtea, Sprouium, uti digniorem, ipſi prætuliſſe. Archiepiſcopum Matthias Vilnenſis, & Paulus Camenecenſis epiſcopi paucis diebus ſecuti ſunt. Menſe Iunio rex apud Parzouiam, Polonorum ſimul, & Lithuanorum comitia habuit. Verùm ad ea tamen Lithuani proceres non adfuerunt, inſidias neſcio quas cauſificantes: legationem modò miſêre, quę uſitatam illam de corrigendis fœderibus, reddendaq́ Podolia, & Volynia cantilenam occineret. Proferebant noſtri diplomata Iagellonis, Vitoudi & Suitrigellonis: & ſuis ipſorum argumentis Lithuanos refellebant, quòd ij dicerent oppigneratam, Vitoudo à Iagellone rege Volyniam, & Podoliam quadraginta millibus aureorum fuiſſe: uel inde enim liquidò conſtare, eas terras Polonici iuris eſſe, & mortuo Vitoudo, unà cum pecunia in ditionem Iagellonis legitima ſucceſsione recidiſſe. Ad extremum ferebant eis arbitros, ſiue regem, ſiue pontificem maximum, ſeu quem alium principem uellent. Tartarorum principem, ſiue Cæſarem illi edebant. Quod cum indecorum, atque etiam ridiculum eſſet, ita dimiſſa eſt legatio, ut intelligerent Lithuani, Polonos iuri ſuo nequaquam defuturos. Tentatum eſt à rege, & nonnullis conſiliarijs, ut in aliud tempus res tota adhuc reijceretur: ſed negatum eſt. Deinde auditæ legationes Vuladislai, & Boleslai Mazouiorum ducum, nobilitatis, & ciuitatum Pruſsicarum, & Magiſtri, totiusq́ ordinis Crucifero-

Ladislai regis et Vlrici comitis legatio ad Cazimirum.

Turcica claſsis diſiecta à Chriſtianis.

Laſcz.

Tartari ad internecionem cæſi à Ruſsis.

Oporouia arx.

Refelluntur Lithuanorum poſtulata.

Pruſsi regis opem implorãt contra Cruciferos.

ciferorũ.Mazouij Ticocinum,& Gonianzum à Lithuanis intercepta,repetebant: Pruſsi aduerſus iniurias,& impotentem dominatum Cruciferorum, opem regis implorabant. Cruciferi contrà,ne rex aduerſus fœdera Pruſsis adeſſet, poſtulabant. Reſponſum eſt Pruſsis & Cruciferis,Regem ueluti Chriſtianum principem, diſsidia nolle alere: ſi eo arbitrio uti uellent,non recuſaturũ.Mazouijs durius rex incõſulto ſenatu, & nõ ſine cõminatione reſpõdit.Quocirca grauiter à Sbigneo Cardinali obiurgatus eſt: non eſſe regiũ, aſperioribus dictis,aut factis quenquam lædere:inter apes quoque regem aculeo carere: Mazouios duces,non modò non contumelioſè,ſed honorificè acceptum oportuiſſe,qppe qui ſocij,& conſanguinei Polonorum, & propinqui regis ipſius eſſent. Ad hæc, cauſam illam ad uniuerſam Poloniam attinere.Non paſſuram eam, ſocijs atque adeò ſibi iniuriam illam fieri.Approbarunt Sbignei dicta cæteri ſenatores, & gratias ei egerunt. Itaque moderatior deinde rex in legatos fuit. De iureiurando deinde, & confirmandis actis ſuperiorum regum,& principum,cum eo Sbigneus idem publicè omnium nomine egit.

Lithuanorum contumacia aduerſus regẽ.

Admonuit regem contemptus Lithuanici, cùm quòd uocati ab eo, ad comitia non uenirent,tum quòd alioqui etiam imperium eius non magni facerent, & omnia arbitratu ſuo agerent. Admonuit & periculorum atque inſidiarum,quibus ab eis identidem appetitus eſſet.Contrà,Polonorum,ſtudia,obedientiam, atque etiam nimiam penè patientiam exaggerauit: petiuitq́ue, ut his uiciſsim, quàm illis propenſiorem,ac magis propicium rex ſeſe exhiberet: his quàm illis fidelioribus, atque beneuolentioribus conſultoribus uteretur: illorum contumaciam his adiutoribus retunderet. Neque defectionem eorum ſe uigentibus, & incolumibus reformidaret, aut certè non impunitam ſperaret. Se uolentes,lubentesq́ue ipſi dicto audientes eſſe: etiamſi fortuna paginam uerteret, ſe nihil de ſuis erga ipſum ſtudijs maturos eſſe. Illos, qui ſecundis ipſius rebus tam infidi eſſent, quales futuros eſſe ſperare deberet reflante fortuna? In hanc fermè ſententiam cæteri, quoque omnes multa dixêre. Audiuit hæc rex ſubtriſtis, demiſſo capite, & crebra ex imo pectore trahens ſuſpiria. Hæc ita quidem Dlugoſſus de

Oſuencimenſis dux Parſouiã profectus.

Parſouienſibus comitijs memoriæ prodidit: idemq́ue Ioannem Oſuencimenſium ducem ſuperiori anno neceſsitate adductum, cum arx Oſuencimenſis à noſtris oppugnaretur,Cracouiæ cum proceribus tranſactione facta, arcẽ certis conditionibus dedidiſſe memorat. Sed extant in Archiuio regio pacta ipſius Ioannis, cum proceribus Polonis hoc demum,anno milleſimo quadringenteſimo,quinquageſimotertio, non Cracouiæ, ſed Parſouiæ,& quidem abſente rege conuenta:quibus ille recepit, arcem Oſuencimenſem,quæ tunc obſidebatur,ſe intra certos dies caſtellano, & præfecto Cracouienſi traditurum eſſe,& ad regem in Lithuaniam profecturum, ueniæ petendæ,dedendiq́; ſeſe ipſi gratia.Quod ſi repulſam ab eo paſſus fuerit,ſe ei mille,& octingentos aureos partim mutuò ſibi datos,partim in ſtipendia militum,& bellum expenſos,ad medium menſem Auguſtum exoluturum eſſe:ac tum demum, ut ſibi arx ſua redderetur, deinde rex, ſi uellet, iniuriam ſuam,ſuorumq́ue perſequeretur.Quod ni ad eã diem exolueret, poſt id tempus pro damnis quoque, deligendorum utrinque arbitrorum arbitrio regi ſatisfaceret, priuſquam ſibi arx redderetur. Quod ſi ipſe è uiuis excederet, pacta hæc ad Venceslaum fratrem,Zatorienſium ducem,pertinerent. Quas conditiones rex approbauit,

Comitia Petricouiæ.

& Ioannem in gratiam recepit.Parſouia Petricouiam, ad alia comitia, ad diem natalem diui Ioannis baptiſtæ indicta,itum eſt. Ibi fortaſsis acta ſunt ea cum rege, & à rege,quæ Dlugoſſus Parſouiæ acta eſſe prodidit. Ibi quidem prolata eſt, ab archiepiſcopo regis promiſsio diplomate conſignata, poſtulatumq́ue à rege, ut ei promiſsioni tandem ſatisfaceret.Sumpta ad deliberandum die,reſpondit ille:non licere ſibi aduerſum priori iurijurando,quod Lithuanis dediſſet,iuſiurandum dare:daturum tamen, ſed uti regem modò Polonorum,non etiam uti Lithuanorum principem. Captioſum,ſicuti reuera erat, id iuſiurandum uiſum eſt. Itaque inſtare proceres unà cum Sophia regis matre,ut captione illa rex abſtineret,& commendato cuipiam Lithuanorum principatu, Polonam rempub.per ſe ipſe diligentius adminiſtraret:Lithuanos à ſuo contubernio amoueret: quatuor de primoribus Polonorum ſenatoribus,publicè deſignandos, ſemper in conſilium adhiberet,ac de illorum ſententia cuncta ageret ac decerneret: quæ uerò præter ſententiam ipſorum acta,uel decreta forent,ut irrita eſſent:ſtationes,& ſubuectiones uti moderatius,& more antiquo exigeret.

Polonorum procerum confœderatio.

Ni hęc faceret,diutius nõ eſſe expectaturos,quin ſibi,reiq́; ſuæ publicæ aliter proſpicerent: dictisq́; facta adiecerunt, ac data & accepta fide mutuò ſeſe obſtrinxerũt,neutiq́; defuturos eſſe patrię reip. His tãdẽ tã importunis poſtulatis atq́;

etiam

Iuſiurandum regis Polonis datum.

etiam minis motus Cazimirus,iuſiurandum,quale petebatur,dedit. Quo facto proceres cætera poſtulata remiſerunt,ſiue adeò in aliud tempus reiecerunt, ueriti ne ægrotum regis animum exacerbarent,ſimul ſperantes eum tempore ſanatum iri:Præmiſlo Toſcenſi è ſenatus conſulto induciæ in biennium conceſſæ: itemq́ Bernhardo, Boleslao, & Nicolao Oppolienſibus ducibus.In nonum uſque diem tunc durauêre comitia: quod quidem uelut nouum,& inuſitatum Dlugoſſus memorat. Quomodo is nunc acciperet, cum in tertium,interdum in quartum,etiam menſem durant.Cazimirus rex Petricouia diſcedens,paucosq́ue dies Cracouiæ commoratus,in Lithuaniam ſeceſsit. Ratus autem Ioannes, dux Oſuencimenſium abſente eo oblatam ſibi eſſe occaſionem recuperandi arcem Oſuencimenſem,quam tunc ab eo traditam,Ioannes Curopatſa regio nomine obtinebat,facta manu ſubitaria,eã adortus eſt:ſed repulſus à noſtris cũ ignominia, ruinas uetuſtæ arcis,cui Volco nomen fuit,refecit,indeq́ latrocinio uexare Poloniã cœpit.

Volcũ arx inſtaurata.

Quare exciti Poloni proceres,aulicos regis atq́ ſuos comitatus,duce Ioanne Tencinio palatino Cracouienſi,ad obſidendam eam arcem miſerunt:& facilè ea per uim potiti fuiſſent, niſi nobilium iuuenum, qui uoluntarij ad eam militiam conuenerant, ne quid in oppugnatione aduerſi paterentur, ratio ducta eſſet. Interim pax data Ioanni petenti, ea conditione,ut accepto certo precio, de quo tunc conuenit, omni prorſus ditione Oſuencimenſi regi Poloniſq́ cederet.Sic tandem Oſuencimenſis regio longo, quaſi poſtliminio in ditionem Polonorum redijt:nobilitasq́ue omnis eius oræ, ſequentis anni initio ſolenni iureiurando fidem ſuam regi,& regno obſtrinxit. Quanquam ne poſtea quidem quieuit Ioannes,donec repetitis identidem pactis,auctoq́ precio, poſt tertium annum ius omne ſuum regi conceſsit. Per hæc tempora maiores in Pruſsia motus à nobilitate,& oppidanis contra Cruciferos extiterunt, cum Imperator Fridericus, quem iudicem partes ſibi ſumpſerant,illos non modò non uindicaſſet, ab intolerabilibus iniurijs Cruciferorum, uerùm etiam ſexcentorum millium florenorum, multam eis irrogaſſet,ac magiſtro eos deniq́ tanquam ſeruos addixiſſet.

Friderici Imperatoris arbitrium inter Pruſſos & Cruciferos.

Itaq́ illi magnitudine iniuriarum & contumeliarum permoti,conſpiratione inter ſe facta,pleraſque omnes munitiones, & oppida ſex,& quinquaginta in poteſtatem ſuam,eiectis Cruciferis, redegerunt: miſſaq́ ad regem ſplendida legatione ea omnia,ſeq́,& omnem Pruſsiam,Pomeraniam, Culmẽſem, & Michalouienſem ei dedebant.Sendomiriæ ea legatio regem,è Lithuania reuertentem reperit:ſed Cracouiæ Februario menſe adeſſe iuſſa eſt. Nam rex ad nuptias, in illud tempus conſtitutas feſtinabat:quo etiam frequens ſenatus,quo inconſulto nihil de re tanta ſtatuere poterat, conuenturus erat. Nona die Februarij,noua nupta Cracouiam ſplendido comitatu aduenit: à rege ipſo una cum matre obuiam,ei profecto deducta. Dos ei centum millia aureorum numûm fuit promiſſa, ea conditione, ut ea penes regem remaneret, etiamſi illa ſine liberis deceſsiſſet: nec tamen ea numerata eſt. Rex uero ei loco muneris nuptialis prouentus annuos quinq́ millium marcarum in ſalinis Bochnenſibus, & Velicienſibus conſtituit.

Contentio inter cardinalem & archiepiſcopum.

Poſtridie contentio inter Archiepiſcopum, & Sbigneum cardinalem fuit de nuptiali ceremonia,uter eius adminiſter eſſe deberet: quòd ille Archiepiſcopus & primas,hic cardinalis,& Cracouienſis epiſcopus,ubi hæc agebantur, eſſet. Re diu agitata, conuenit tandem,ut Ioanni Capiſtrano,eum honorem deferrent. Erat autem is, Italus non ignobilis de ſodalitio Franciſcanorũ,qui ſe Obſeruantes, & Bernhardinianos appellant, doctrina, facundia, & ſanctimonia uitæ pollens, uſqueadeò, ut multis miraculis eam comprobaret. Suſceperat autem peregrinationem Bohemorum, maximè ad rectam religionem reducendorum gratia: & cum in ea re, apud Bohemos non multum profeciſſet,à Sbigneo cardinali accitus,anno ſuperiori Cracouiam, effuſa obuiam omni penè ciuitate,cum ſacerdotibus,& epiſcopo,atq́ ipſo etiam rege & regina,aduenerat: & poſita in foro,ac deinde hyberno tempore in æde, Virginis matris cathedra,quotidie per interpretem ad populum conciones habebat,& multos ægrotos diuina uirtute ſanabat:

Cœnobium D. Bernhardini.

authorq́ fuit Sbigneo,ut cœnobium omnium primùm,in Polonia ſuo ſodalitio, ſub arce ad Auſtralem portam urbis conderet.Huic ergo tunc datum eſt negocium,nouos coniuges ritu ſolenni coniungendi.Sed cũ is neq́ Polonicã, neq́ Germanicã linguã calleret, ac Sbigneo muneris eius functionem adiudicaret,Sbigneus utriuſq́ linguæ peritus, cedente Archiepiſcopo id peregit. Archiepiſcopus uero ſacris operatus, nouam reginam inunxit, ac diademate cinxit.Poſt hæc Pruſſorum legati,quorum princeps Ioannes Baſenus erat,in ſenatum introducti,facta audiẽtia ꝓlixè expoſuerunt,qua imꝓbitate,& quib. artibus Cruciferi Pomeraniam,& Michalouiẽſem tractum olim Polonis interueniſſent:

qua

qua crudelitate in Dobrinum, Cuiauiam, Mazouiam, cæteramq; Poloniam parẽtem ſuam ferro, & igni debacchati, in ſolitudinem ferè eas oras redigiſſent: quàm inſidam incertamq; pacem, cum Polonis colerent, ſemperquè coluiſſent: deinde quàm acerbo, crudeli, contumelioſo, & impotenti dominatu in ſe uſi eſſent, atque etiam tum uterentur: commemorabant eorum rapinas, ſtupra, & libidines in uxores, liberosq; ſuos è complexibus maritorum atq; parentum abſtractos: qđ ſi q contrà mutire auſus eſſet, in eos uerbera, uincula, & ſexcenta tormentorum genera, capitis denique ſupplicia deprompta eſſe. His tot ac tantis malis, ut occurrerent, ſe confœderationem quandam inter ſe feciſſe: eam uerò à duobus Magiſtris, Paulo & Conrado approbatam & confirmatam, à Ludouico, qui tunc Cruciferis præerat, abrogari cœpiſſe, & Imperatoris Friderici opem contra ſe, quaſi rebelles ſubditos, imploratam eſſe: ad eum ſe legationem ſplendidam, purgandi ſui, Cruciferorumquè accuſandorum cauſa, miſiſſe: legatos ſuos per Morauiam iter facientes, à latrunculis, quos Cruciferi ſubornauiſſent, captos, & in uinculis aliquandiu aſſeruatos, & ad extremum dimiſſos, ad imperatorem perueniſſe. Ibi cum is ex compromiſſo iudicium inſtauraſſet, nihil æqui ſe impetrare potuiſſe, eoquè re adhuc integra iudicem illum recuſaſſe: nihilo tamen minus inſtantibus aduerſarijs, & legatis principum Germanorum, quos ij corrupiſſent, adiuuantibus, non modò abrogatum eſſe fœdus ſuum, uerùm etiam ſexcentorum millium florenorum multam ſibi dictam eſſe: atque adeò infamia ſe notatos, & libertate, priuilegijsquè ſpoliatos, ſeruorum aut pecudum in morem tam impotentibus dominis addictos eſſe, & ab ijs deinde trecentos morti deſtinatos. Eam tyrannidem ſe diutius ferre non potuiſſe: ſed ſumptis armis, Cruciferos eorumq; magiſtratus & præſidia ex oppidis, urbibus, atque arcibus pleriſque omnibus eieciſſe, neq; deinceps in poteſtate eorum fore. Scire autem ſe probè, à Polonia ſe, orasquè illas à ſe cultas & habitatas, olim partim dolo, partim per uim ac per ſummam iniuriam auulſas fuiſſe: non ignorare, Cruciferos initiò Polonorum beneficio in illis oris conſediſſe. Ad illorum igitur, qui & Cruciferorum patroni, & iuſti domini ſui eſſent, opem, ſe ſupplices confugere, eisquè ſe ſuaquè omnia dedêre: orare, ne ſe in extrema ſua neceſsitate deſpicerent, nèue opprimi, & ad extremum excindi paterentur. Nihil autem eſſe, quòd Poloni uererentur, ne ea re fœdera cum Cruciferis uiolarent. Iam ab illis prioribus uiolata, cum ciues Choſnenſes, propterea quòd ij, ſe urbẽq; ſuam bello adacti Polonis dediđiſſent, contrà q̃ conuenerat, capitis ſupplicio affeciſſent, & noua fœdera cum Lithuanis aduerſus Poloniam dudum iciſſent. Non uoluntate Cruciferos, neq; pacis colendę ſtudio, ſed ui à ſe adactos, pacem cum Polonis feciſſe, & in eam diem ſeruaſſe. Se enim cunctam ſuperiorum bellorum molem, dum illi Marieburgenſis arcis mœnibus ſeſe ferè continent, ſuſtentaſſe: defeſſos autem & exhauſtos, ad pacẽ illos impuliſſe. Non aliena Polonos occupaturos, uerũ ſua recepturos eſſe, quæ ipſis ſedes Apoſtolica aliquoties adiudicaſſet: ſpondere aũt ſibi fortunam regis, & Polonicæ gentis uirtutem, illa omnia è ſententia ſua ipſorumq; ꝓceſſura eſſe. Nec ſe ſibi, defenſoribusq; ſuis eſſe defuturos. Huiuſmodi ferè fuit Pruſſorũ oratio. Relata re ad ſenatum, uera eſſe quæ dicebantur à Pruſsis, omnes recognoſcebant: meminerant multi, Cruciferos quater ictum cum Iagellone rege fœdus rupiſſe: & ad extremum, ut Pontificis maximi & Baſilienſis concilij authoritate id ſibi facere liceret, elaboraſſe: ciues Choſnenſes, propterea quòd ſe regi in bello dediderant, contra pacta & iuſiurandum ſuum immaniter interfeciſſe: commercia cum Polonis capitali ſupplicio Pruſsis interdixiſſe. Memorabãt ſeniores, eos cũ hoſtib. Polonorũ cõſilia & arma ſocia nõ ſemel cõiunxiſſe, Polonisq; piũ aduerſus Barbaros bellũ diuerſa parte gerentibus, Poloniæ fines impiè & perfidè infeſtaſſe: nulla cum eis fœdera, nullam certam pacem eſſe. Hæc tunc in ſenatu commemorabantur: ſed tamen de acceptanda deditione uariabant ſententiæ: cenſebant multi: nonnulli, quorum princeps Sbigneus fuit, diſſuadebant: alij uerò ad comitia rem integram reijciebant: cuius ſententiæ Tencinius palatinus Cracouienſis author erat. Nec deerat ſuis ex altera parte Cruciferorum legatus, theſaurarius eius ordinis, qui ad cohoneſtandas regias nuptias miſſus, quinquaginta millia florenorum ad corrumpendos proceres Polonos ſecum attulerat. Atque is cùm uniuerſos publicè fœderum admonebat, tum priuatim ſingulos orando, & pollicendo prenſabat. Ad extremum clientes ac uectigales regi, Polonisq; Magiſtrum atq; Cruciferos in futurum omne tempus fore promittebat. Quocirca quindecim plus minus dies conſultando abſumpti ſunt. Legati Pruſſorum ubi comperendinari rem animaduertẽre, contenderũt à rege, ne differret: alioqui ſe alios dominos & patronos ſibi quæſituros eſſe,

Confœderatio Pruſſorum.

Pruſsi iudicem Fridericum imperatorem recuſarunt.

Cruciferi fœdera cum Polonis uiolarunt.

Cruciferi quomodo ſe geſſerunt contra Polonos.

Cruciferi non deſunt ſibi.

eſſe, qui obuijs, quod aiunt, ulnis tam luculentam conditionem accepturi eſſent. Apparebatq; eos in Bohemiam ad Ladislaum regem profecturos eſſe: nam is cupere id ſe ſignificabat. Interim afferebatur ē Pruſsia, nobilitatis & ciuitatum partes indies meliores fieri: Magiſtrum & Cruciferos in anguſtũ redactos, Mariæburgi & Stumæ ferē munitionibus ſeſe tueri: Brodniciam arcem, ne in aduerſariorum poteſtatem ueniret, Ioanni Coſcelecio Inouuladislauienſi palatino à commendatore ſiue præfecto traditam eſſe: nam oppidum in fide Cruciferorum manſit.

Cruciferorum res minùs proſperæ.

His igitur impulſi rex atq; proceres Poloni, ne tam luculentam & inſperatam occaſionem recuperandi ea quæ maiores ſui olim amiſerant, uix unquam poſtea redituram, ſibi elabi paterentur, deditionē Pruſſorum accepêre: tametſi præuidebant nonnulli motus bellorum, qui inde conſecuturi, & Poloniam atq; Germaniam inter ipſas colliſuri eſſent: uerebāturq; quorſum tanta illa & inopinata proſperitas ad extremum euaderet. Theſaurarius ubi acceptam eſſe deditionem didicit, abſq; mora Cracouia diſcedens, in Sileſiam, indeq; in Miſniam & Saxoniam, mercenarios milites conductum contendit. Prius tamē aculeum, & ueluti ſeminarium quoddam inteſtini mali atq; diſsidij, quo diſtineretur noſtri, immiſit, cum Petrum Saffranecium, hominem callidum, audacem, & factioſum, & latronum, furum, atq; ſicariorum, ut inquit Dlugoſſus, ſocium & fautorem, donis, promiſsiſq; clàm corrupiſſet, ut bello & latrocinio Poloniam, exagitaret. Et facilè id erat perſuadere homini turbulento, & huiuſmodi rebus aſſueto, & qui ſe ob id regi, boniſq; omnibus inuiſum eſſe intelligeret. Non latuit hoc regē atq; proceres: uerùm nonnullis res uiſa incredibilis: alij porrò diſsimulando ſanatũ iri inſaniam eius iudicabant. Miſsi extemplò in Pruſsiam Andreas epiſcopus Poſnanienſis, & Ioannes Coneſpolius cancellarius Poloniæ, iuſiurandum ab uniuerſa nobilitate ac ciuitatibus concepta formula in uerba regis datum acceperũt: epiſcopi in aduentum regium dilati ſunt: arces, quibus rex iuſſerat, traditæ.

Pruſsi iurant in uerba regis.

Quanquam Torunenſes, Elbingenſes, Gdanenſes, & Kynixbergenſes, ſiue Regiomontani ciues, eas quæ urbibus ſuis imminebant, diruerãt: quæ res neq; noſtris, neq; Pruſsicæ ipſi nobilitati placuit: ſed neq; aduerſandi, neq; factũ repræhendendi tempus tunc erat.

Arces à primarijs ciuitatibus Pruſſ. dirutæ.

Per idem tempus Fridericus Marchio Brandenburgenſis nouam Marchiam, quę Caſſubia fuit antiquitùs, detrectantem & ipſam Cruciferorum imperium, in deditionem accepit: miſſaq; ad regem legatione, ut cum bona eius uenia id eſſet, petiuit, auxilia cõtra Cruciferos pollicens. Sed nihil certi reſponſum eſt, propterea quòd Stolpenſium quoq; Pomeranorum dux eam petebat, & ſuo quodam iure ſibi uendicabat, & in clientela, & fide regis fore ſe unà cum ditionibus ſuis, duoq; millia equitum ad quoduis bellum regi Polono adducturum, pollicebatur. Ne huic quidem certum reſponſum datum. Tametſi Vapouius, Marchionē occupatione Caſſubiæ, quæ iuris fuiſſet Polonici antiquitùs, abſtinere iuſſum eſſe ſcribit: ni faceret, ui & armis depulſum inde iri. Vngarorum quoq; & Bohemorum rex Ladislaus eam ditionem iure quodã ſuo repetebat. Miſit deinde rex legatos, ad Ladislaum quidem Nicolaum Chranſtouium tribunũ Cracouienſem: ad Imperatorem uerò apud Ratiſponam Germanorum comitia tunc habentem, & ad Pont. Max. Ioannem Brezium Luteci filium iureconſultum, qui factum ſuum defenderent, & Cruciferorum quærelas refellerent: ipſe Breſte Lithuanicum ad conuentum Lithuanorum excurrit, & cum his conſtituit, ut Liuonienſiũ auxilia tranſitu in Pruſſiam prohiberent: inde mox Lenciciam ad comitia ad Calend. Maias indicta contendit.

Comitia Lenciciæ.

Ad quæ pauci de minoribus Polonis & Ruſsis aduenêre. Decretum autem ibi eſt, ut rex Toruniam ſe conferret, pacandæ Pruſsię cauſa: Cuiauios atq; Dobrinios, ſi opus eſſet, ad aulicum comitatum ſuum in auxilium Pruſſorũ, qui tunc Cruciferos Mariæburgi & Stumæ, & in Brodnicienſi oppido, ſuo pariter & mercenario milite ē Polonis & Bohemis collecto, obſidebant, adiungeret.

Cruciferi obſeſsi à Pruſsis.

Maſouij uerò duces fruſtra iterum à rege & Lithuanis ſua ibidem repetiuerunt, quamuis omnes copias ſuas regi ad Pruſsicũ bellum pollicerentur. In Pruſsiam deinde itum eſt, magna & ſplendida procerum caterua regem comitante. Ibi Toruniæ, Elbingæ & Gdani iteratum publicè à proceribus, nobilitate, & ciuitatibus ritu ſolenni iuſiurandũ in uerba Cazimiri & ſucceſſorem eius regum Polonorum, tribus palatinis, in ſua quoq; ſatrapia, præeuntibus. Epiſcopi quoque tres, nempe Arnoldus Culmenſis, Gaſpar Pomeſanienſis, & Nicolaus Sambienſis, cum ſuo quiſq; ſacerdotum collegio, in uerba regis iurarunt: abiectoq;, regis permiſſu, cultu Crucifèrico, ueterem habitum D. Auguſtini regulam profitentium reſumpſerunt: quartus Franciſcus Varmienſis apud Cruciferos Mariæburgi erat: ſed collegium tamen eius unà cũ cæteris iuſiurandum dedit. Ladiſlai deinde regis legati Bohemi Ioannes Perſtenius ſiue Roſembergius, & Sdencus Coſtca (nam Chranſtouius nihil certi retulerat) auditi, expoſtularunt cum rege, quòd ſuo rege inconſulto, Pruſſorum deditionem ſecus quàm Cracouiæ in nuptijs pollicitus erat, accepiſſet: poſtularũtq; ut Pragam legatos mitteret cũ luculentis mandatis ad

Ladiſlai Bohemiæ regis legatio ad Cazimirum.

Qqq conſtituendum

conſtituendum de rebus Pruſsicis: quarum cura magnoperè ad regem Bohemorū pertineret, quòd & patronus Cruciferorum eſſet, & Pruſsiam omnem nuper interueniente Alberto Friderici marchionis Brandeburgenſis fratre germano à Cruciferis in deditionem accepiſſet. Interim autem, ut Cazimirus obſidiones inſtitutas ſolueret, belloq; Cruciferis inferendo ſuperſederet. Ridiculè ſuperba & arrogās noſtris uiſa eſt ea legatio, neq; à miti ac ciuili Ladislai ingenio profecta: id quod paulò pòſt ſecreto ipſorum legatorum indicio compertum eſt. Nam ij Georgium Podiebradium, penes quem tunc ſumma rerum apud Bohemos erat, eius legationis authorem prodiderunt. Itaq; ad eam nihil aliud reſponſum eſt, quàm Cazimirum nunquam recepiſſe Ladislao, quòd ipſo inſcio Pruſſos in deditionem accepturus non eſſet. Ad cæteræ eum per ſuos legatos reſponſurum eſſe. Ita dimiſsi Bohemi, nec permiſsi Mariæburgum ad Cruciferos ire. Ladislaus uerò cum è legatis ſuis reuertentibus legationis ſuæ ſummam, reſponſumq; Cazimiri cognouiſſet, Ioannem Rabenſtenium ad eum properè miſit, priorem legationem corrigens, & pollicēs, non obſtaturum ſe eſſe, quo minus ille omni Pruſsia potiretur. Grata hæc fuit legatio regi, cunctisq;: itaq; miſsi in Bohemiam Ioannes Tencinius palatinus Cracouienſis, & Petrus Samotulius caſtellanus Poſnanienſis, ut uoluntatem illam Ladislai confirmarent. At Cazimirus comitia Pruſſorum apud Grudentum habuit: ibi tributum ſiue exactio certa in capita conſtituta eſt, unde emerita ſtipendia Bohemis mercenarijs, quos primo motu Pruſsi acciuerant, & qui Mariæburgum etiam tum ignaui obſidebant, ſoluta ſunt: dimiſsiq; ij ſunt, ſiue quòd ambiguæ fidei eſſe uiderentur, ſiue quòd nimio conducti eſſent. Nam ſex & uiginti floreni in tres menſes equiti numerabantur. Id adeò neceſsitas Pruſsis expreſſerat, ne militari præſidio nudi, à Cruciferis opprimerentur, & ut ij ſecum potius contra Cruciferos, quàm cum illis contra ſe eſſent. Pro Bohemis uerò aulicū ſuum comitatum rex ad continuandam obſidionem Mariæburgi miſit, præfecto ei Ioanne Scecocinio præfecto Lublinenſi. Decretum eſt etiam, ut ſedecim ex nobilitate & ciuitatibus allecti, à conſilijs regi eſſent, qui cum eo de repub. Pruſsica conſultarent, ſummoq; iudicio præſiderent: itemq; ut arces & munitiones epiſcoporum atq; eccleſiarum, quoad bellum duraret, in poteſtate nobilitatis eſſent. Hæc adiuncta ad illas prærogatiuas, quæ initio deditionis Cracouiæ ipſis à rege datæ erāt: quibus Pruſsi cum Polonis quaſi in unum corpus redacti ſunt, nimirum ut eorum conſiliarij cum Polonis pariter in comitijs de rep. conſultarent, ad honores & magiſtratus regni admitterentur, ius creandi regis pariter haberent: cæterùm ſuo quiſq; iure, ſeu Culmenſi mallent, ſeu Saxonico, ſeu Pruſsico, ſeu deniq; Polonico, uiuerent: quæ bona quiſq; antiquitùs, ſiue priuatim, ſiue publicè obtinuiſſet, deinceps quoq; retineret: telonia cuncta & portoria, nominatimq; id, quod liberale, ſeu Pfuntzol Teuthonicè dicebatur, quo bini oboli à marca exigebātur, & penſio ea quæ à Polonis principibus in Pomerania olim inſtituta, Narzas ſiue porcus uulgò uocabatur, remiſſa & ſublata: merces naufragio eiectæ, ijs quorum fuiſſent, aut legitimis eorum hæredibus remiſſæ: nam eas antea Cruciferorum præſides iniuſtè ſibi uendicabant: honores & magiſtratus publici, & præfecturæ arcium ne cuiquam externo ſecundum uſum & conſuetudinem cæterarum regionum Poloniæ mandarentur: ius monetæ Toruniæ, Elbingæ, Kynixbergæ & Gdani cudendæ cum imagine & inſcriptione regia, quoad bellum duraret, in commune eis conceſſum. Finito uerò bello, ut Toruniæ modò & Gdani regio nomine, ſumptuq; ea cuderetur: mercatoribus uerò poteſtas facta eſt, quoquo uerſus in Poloniam cum mercibus proficiſcendi, easq; deponendi, & uænum exponendi ubicūq; uellent. Ad extremum Ioannes Baſenus, uicarius regis & gubernator, cum rex abfuturus eſſet, conſtitutus: Gdanenſi uerò ciuitati, cum ea ſplendidè & honorificè in primis regem cum omni comitatu ipſius accepiſſet, peculiariter cenſus ſeptingentarum marcarum remiſſus: moletrinæ omnes urbanæ, & inſula minor adiacens, quàm Viſtula mare, & montes in medio concludunt & efficiunt, addicta & attributa: tredecim modò pagos, ac duo prædia rex ſibi excepit, & pro his omnibus annuam penſionem duûm millium aureorum ciuitati, unde Cruciferis ſexaginta aureorum millia quotannis prouenisse ſcribit Vapouius, impoſuit: itemq; ut ea quotannis quatuor dierum ſumptus ſibi unà cum omni comitatu ſuo aulico præberet: pro arce uerò diruta, ut magnificum palatium regi in urbe, horreumq; ſiue granarium, & ſtabulum cocto latere exædificaret.

Georgius Podiebradius.

Alia Ladislai legatio.

Legatio Cazimiri ad Ladiſlaum.

Conſiliarij Pruſsici.

Pfuntzol ſublatum.

Narzas.

Naufragæ merces.

Moneta.

Mercatura.

Gdanenſi ciuitati conceſſa à rege.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VICESIMVS TERTIVS.

Legationes Pont. & Imp. ad Cazimirũ.

CONVENTV Grudentino ſoluto, Toruniam rex rediȷt, cùm quinqꝫ legatos è comitȷs Ratiſponenſibus Pont. Max. Imperatoris, principum electorum, Philippi Burgũdionum, Ludouici Bauorum ducum, ac totius Germaniæ nomine ad ſe uenire cõgnouiſſet: atqꝫ ȷ cùm ad regem in ſenatum introducti eſſent, petebãt à rege, ut Cruciferis data uenia, ſi quid deliquiſſent, Pruſſiam omnem redderet: atqꝫ ad bellum Turcis inferendum, recuperandamqꝫ Conſtantinopolim arma ſecum, & cũ cęteris Chriſtianis principibus coniungeret. Imperatori & Germanis curæ eſſe res Pruſsicas, & earum cauſa maximè eos alia comitia Francofordiam ad Mœnum ad tertiũ Calend. Octob. indixiſſe.

Reſponſum regis.

Rex, quo diutiùs Germanos bellum cõtra ſe molientes ſuſpenſos teneret, nihil aliud reſponſi legatis dedit, quàm ſuos ſe legatos ad illa ipſa Francofordienſia comitia de rebus ȷs miſſurum eſſe. Petebãt deinde legati, ut ſibi ad Magiſtrum Cruciferorum adire liceret, atqꝫ ut rex Mariæburgi, Stumę & Brodnicię obſidionem ſolueret. Sed neutrum impetrarunt: Sabellinis tamen ueſtibus honorificè munerati, dimiſsi ſunt.

Stuma regi dedita.

Non multò pòſt ȷ qui Stumæ in præſidio erant, fame inualeſcente, ita ut quinquaginta de eis perirent, arcem regi cum apparatu bellico dediderũt, uitam modò & res ſuas ſaluas pacti: & quinquaginta quidem ex ȷs Mariæburgũ ad ſuos ſe receperunt, macie, tabeqꝫ luridi, centum reliqui, in quibus erant quatuor Cruciferi, in caſtris regȷs manſerunt.

Res geſtæ apud Mariæburgum.

Apud Mariæburgũ uerò cum obſeſsi in noſtros erupiſſent, cruenta pugna coorta, hoſtes magna ſtrage in arcem compulſi ſunt: ac longè maior ea fuiſſet, ni hoſtes fugientes puluis texiſſet. Gdanenſes uerò nauem pice, reſina, ſulfure, & eiuſmodi ignis alimentis plenam, in pontẽ Mariæburgenſem ſecundo Nogato impulerunt: ſed magno tamen conatu hoſtium, pons incendio correptus, ſeruatus eſt. Iam & ipſi inter ſe præſidiarȷ milites, iurgio propter ſcortum concitato, intra arcem cõflixerunt, ducemqꝫ ſuum interfecerũt. Non ceſſabat interim theſaurarius Cruciferorum in Germania: ne Magiſter quidẽ Germanicus: atqꝫ is bona & reditus ſuos diſtraxit, ut ſocȷs in Pruſsia laborantibus celeriter opem ferret.

Res geſtæ apud Choiniciam.

Itaqꝫ ab his duobus octo millia mercenariorum militum, peditũ pariter & equitum è Germanis, Bohemis & Sileſȷs conſcripta, ac Baltaſſare & Rodolfo Zeganenſiũ ducibus, & Bernardo Sumbergio Bohemo ductoribus, per nouam Marchiam in Pruſsiam miſſa ſunt:

Plauenius.

& iam Plauenius Bohemus, Cruciferorum & ipſe ſtipendia merens, cũ mille equitibus à Choinicienſibus in urbẽ receptus erat: magnaqꝫ Polonis damna agros uaſtãdo intuliſſet, niſi Nicolaus Sarleius palatinus Vuladislauienſis, præfectus Slochouienſis ac Tucholienſis, cum mille ducentis equitibus, & ſeptingentis peditibus, ferociam eius repreſsiſſet. Id ubi cùm amicorum admonitu, tum exploratorum relatione à noſtris cognitum eſt, rex maiores Polonos ſòlos arma ſumere, & ad Choiniciam pręſtò eſſe iuſsit. Adfuêre ferociores quàm armatiores, ac diſciplinę militaris expertes, per ſuorũ agros non ſecus quàm per hoſtiles, rapinis, incendȷs, ſtupris & ſacrilegȷs debacchantes. Venientibus ad Cerequiciam altero à Choinicia milliario rex occurrit: tumultuantesqꝫ, ac de prærogatiuis & iuribus ſuis intempeſtiuè flagitantes, uix ſedauit, & in ſeptẽ turmas diſtribuit: inſtructosqꝫ ad Choiniciam, quò hoſtes contendere nunciabantur, duxit. Suadebãt nonnulli proceres regi, ne cum in imperita illa & minimè obſequenti multitudine hoſti pugnandi copiam faceret: ſed pateretur eum Choiniciam ingredi: ibi cũ facilè quaſi retibus & caſsibus concludi, & commeatus inopia, fameqꝫ ſine ſanguine citò expugnari poſſe: breui enim omnem eius arcis commeatum à tanta multitudine exhauſtum iri: aut ſi tandem committere prælio rem uellet, id quod maiores Poloni poſcebant, aulicum comitatum à Mariæburgi obſidione, aut uerò Ioannem Zarnicouium caſtellanũ Gneſnenſem, & Ioannem Vedelium cũ quinqꝫ millibus, quæ ad præſidium, niſi fallor, maioris Poloniæ reliquerat, acciret. Diſſuadebat Ioannes Coneſpolius cancellarius de aulico comitatu, ne obſidione remiſſa hoſtes releuarentur.

Arrogantia cũ imperitia coniuncta.

Aſſeuerabãt maiores Poloni (quod fit plerũqꝫ, ut quo quiſqꝫ eſt imperitior, eo ſit arrogantior) in ſe ſatis uirium eſſe, uſqꝫ adeò, ut uel aurigarum ſuorum flagellis hoſtes in fugam actum iri iactarent. Quocirca nõ grauatè eis rex ceſsit, præſertim cum de paucitate hoſtium intellexiſſet: neqꝫ enim procul ȷ aberant. Fortè autem ſpeculatores utriuſqꝫ partis in ſe mutuò inciderunt, cõmiſſoqꝫ prælio, noſtri non incruenta uictoria potiti ſunt. Ad quartumdecimũ Calend. Octob. cum hoſtes aduentare

uentare dicerentur, rex acies inſtruxit, eaſq; regendas atq; ducendas Lucę Gorcano Poſnanienſi, Stanislao Oſtrorogio Caliſsienſi, Nicolao Sarleio Inouuladislauienſi palatinis, atq; Derslao Rithuianio caſtellano Roſperienſi, nobilibus quidem illis hominibus

Duces copiarum.

& potentibus, uerùm in arte militari non magnum uſum habentibus, commiſit, cum id ultro ipſi ſibi depopoſciſſent. Sub ueſperum tandem hoſtiles acies apparuêre. Abſceſsit noſtris prior illa alacritas & ferocitas cōſpecto hoſte, cœptumq; trepidare ab ijs qui nunquam armatas acies aſpexerant. Duces Poloni ad iniquum locum & limoſum, ubi equi

Prælium apud Choiniciam.

commodè circumagi non poterant, inſtructum exercitum deduxêre, & in confertos hoſtium ordines impetum fecêre. Et fauit quidem initiò noſtris fortuna: turbati primi hoſtium ordines: Zeganęſium dux alter interfectus, Bernardus Sumbergius uiuus captus: ſed mox àcrius connixi hoſtes, ſparſos & ſine ordine pugnantes noſtros repreſſerunt. Ibi trepidari & concurſari temerè à noſtris cœptum eſt. Submittebant tamen duces laborantibus ſubſidiarias cohortes, exæquataq; erat pugna, cum ſubitò extremum agmē, in quo rex erat nulla euidenti cauſa expauefactum, in fugam ſe coniecit, nequicquam retinente

Polonorum fuga & clades.

& reuocante rege. Quo conſpecto, ij quoq; qui in prima acie pugnabant, fugientes ſuos ſecuti ſunt. Perſeuerabat rex cum paucis inſtaurando pugnam. Quod niſi ui ab ijs, quibus eius cuſtodia mandata erat, abſtractus eſſet, uiuus in hoſtium poteſtatē ueniſſet. Hoſtes uictores, caſtris quoque opulentis, in quibus ad quatuor millia curruum fuêre, potiti ſunt: nec tàm grauis quàm ignominioſa ea clades noſtris fuit. Vix ſexaginta deſiderati: in quibus inſignes fuêre Petrus Scecocinius procancellarius, Nicolaus Morſcius uexillifer

Cæſi & capti nobiliores.

Sendomirienſis, Ioannes Zauiſsij Nigri filius præfectus Colenſis, & Ioannes Rizinius: capti trecenti triginta: inter quos nobiliſsimi Lucas Gorcanus, Nicolaus Sarleius, Ioannes fœlix Tarnouius, Ioannes & Nicolaus Rithuianij, Aegidius Suchodolius, Ioannes Melſtinius, Sendiuoius Lezenſcius, Petrus Stricouius, & Bartholomæus Ogrodenius fuêre: ſed in his complures erant, qui fugæ turpitudine ſecum reputata, cum euadere poſſent, ſiue adeò iam euaſiſſent, reuerſi hoſtibus ſeſe dedidêre. Atq; ij Mariæburgum deducti, ac durius habiti, maxima pars interiêre. Mortuos ne ſepultura quidem crudi & imma-

Cruciferorum immanitas.

nes hoſtes dignati ſunt: ſed equis abſtractos, in profluentē abiecêre. Eius uerò cladis culpam, opinione hominum, ducum imperitia, qui neq; idoneum prælio locum cœpiſſent, neque leuiorem equitatum ad turbandos & perrumpendos hoſtium ordines præmiſiſſent, neq; quicquam omninò præuidiſſent, ſuſtinuit. Sed fortaſſe fletibus & eiulatibus ſacerdotum, monachorum, uiduarum, pupillorum, & agreſtium, quorum facultatibus maiores Poloni ad id bellum proficiſcentes, crudeles & ſacrilegas manus adiecerant, id ſupplicium expenſum eſt. Sunt qui regijs facinoribus eam cladem acceptam referant: atq; id poſtea Sendiuoio cuidam theologo, canonico Gneſnenſi, homini pio & religioſo, diuinitùs reuelatum eſſe, eumq; ad regem ueniſſe, & aſſurgere, ſtareq; iuſſo, dum Dei mandata audit, ſemotis arbitris, magna Dei beneficia, & ipſius ingratitudinem, peccataq; exprobraſſe: & ni mutaret mentem, grauiora comminatum eſſe. Inuidia quidem fortunæ regiæ, quæ ſuſpecta erat multis, clade hac non maxima expiata eſt. Cruciferi obſeſsi, ubi de ſuorum ſucceſſu certiores facti ſunt, nimia lætitia, quaſi debellatum iam eſſet, exultauêre: ſo-

Marſalci Cruciferorum prudentia.

lus marſalcus uir prudens, triſtior, uereri ſe dixit, ne plus illa uictoria uictoribus quàm uictis mali afferret. At Pruſſorum inſigniores ciuitates, miſsis ad regem Neſſouiam, quò ſe receperat, legationibus, hortatæ ſunt eum, ne uno illo aduerſo caſu frangeretur: reciperet animum, & peccatum illud corrigeret. Se fidem ſemel datam nunquam mutaturos, & facultatibus atq; corporibus ſuis ipſi ad extremum uſq; nō defuturos. Rex collaudatis eis, reſpondit, irritatum ſe magis eſſe clade illa, quàm fractum: curaturum ne lætitia illa hoſti-

Arces Pruſsicæ Polonis commiſſæ.

bus diuturna eſſet. Soluit deinde obſidionē Mariæburgi, eaſq; copias accitas ad ſe in præſidia arcium ac cęterarum munitionum diſtribuit, præfectis ex aulico comitatu ſuo impoſitis: propterea quòd Pruſsi minus diligenter eas ſeruabāt: & nuper adeò Stuma & Preiſmarca oppida, contempta paucitate pręſidiariorum, qui Ioannis & Gabrielis Baſenorum familiares erant, ad hoſtes defecerant. Ad hæc Derſauia & Gneuum, quam Meuam Germani uocant, oppida in ripa Viſtulæ ſita, aduenienti à Choinicia exercitui Cruciferorum ultro ſeſe dedidêre. Id igitur malum ne latiùs ſerperet, ut ſunt ferè mētes hominum ſecundum flatum & reflatum fortunæ mutabiles, & arces rex, oppidaq; præſidijs muniuit, &

Polonorum expeditio in Pruſsiam.

mercenarium militem è Sileſia, Morauia & Bohemia acciuit: & uerò Poloniā reliquam, Ruſsis & Podolijs ad ſubitas Tartarorum excurſiones reprimendas relictis, ad bellū exciuit. Inſtabat quidē hyems, ueruntamen impigrè paritū eſt. Tantus erat in animis omnium ardor ignominiæ, quæ apud Choiniciam erat accepta, delendæ, ac retinendæ Pruſsiæ. At Cruciferi glorioſi uniuerſam Germaniam fama uictoriæ ſuę in immenſum extollenda impleuerunt: Pruſſos uerò dimiſsis quoquo uerſus nuntijs, uenia & impunitate propoſita,

ut ad

ut ad ſe rurſus à rege deficerent, ſollicitabant: ſed ſurdis hæc auribus canebant: nec præter Sambienſem epiſcopum quiſquam inuentus eſt, qui fidem illis haberet, atq; is porrò perbenignè ſcilicet ab eis acceptus eſt. Mariæburgum enim uenientem cunctis facultatibus priuatis pariter & eccleſiaſticis, quas ſecum apportarat, Magiſter exuit: inde uerò, & ex imaginibus, aliaq; ſupellectili ſacra, aurea & argentea undiq; comportata & conflata, exiguam quandam partem emeriti ſtipendij militibus cum iurgio ac tumultu efflagitātibus ſoluit: de reliquo autem, quæ quadringenta millia florenorum erant, cum eis pactus eſt, niſi ad liberales dies, quod Carniſpriuium uulgò uocant, exolueret, Mariæburgum ac cæteras munitiones ſuas, captiuoſq; in poteſtatem eorum traditurum ſe eſſe. Tametſi non multum ij operæprecij fecêre, neſcientes uti uictoria: receptis enim oppidis illis, quæ ſuperius commemorauimus, Mariæburgi deſides multum temporis contriuerunt. Ne noſtri quidem multo plus egerunt: nam cum omnes copiæ conueniſſent, tranſmiſſo apud Toruniam nauali ponte Viſtula, ad Laſsinum ductæ ſunt, atque ibi in ſylua uno milliario ab eo oppido totum ferè menſem inertes ſtatiua habuêre: duo tantum oppida, Prabuta, quam Teuthones Biſſouiſuerderum uocarunt, & Nelciſalca, capta ſunt. Interea qui ad Bohemorum regem legati miſsi erant, reuerterunt, optata omnia referentes. Hos paucis diebus Bohemica Ladislai legatio ſecuta eſt, petens ut Cazimirus ad diem Nonarum Decembrium, Vuratislauiam ueniret, & arctius cum Ladislao fœdus iceret: deinde controuerſiam quandam permagnam de finibus inter ipſum & marchiones Miſnenſes ex compromiſſo dirimeret: poſtremò ut ipſe quoque omiſſo bello cum Cruciferis, compromiſſum faceret, omnemq; cauſam Ladislao arbitrandam permitteret. Excuſauit Cazimirus, ſe ab incœpto bello abeſſe non poſſe: miſſurum tamen ſe primores de ſenatu. Miſsi archiepiſcopus Gneſnenſis, caſtellanus Lublinenſis, & Ioannes Brezius archidiaconus Gneſnenſis: tamen cōtrouerſiam illam cum Marchionibus nō diremerūt, negantibus ijs, ſe in alium quempiam, quàm in ipſum regem Polonorum compromiſſum feciſſe. Dimiſit deinde rex nobilitatem, hyberni belli pertæſam, medio Ianuario ſequentis anni, cum ea duodenos groſſos de ſingulis iugeribus in ſtipendium mercenariorum militū promiſiſſet, hoſte non faciente pugnandi copiam. Rex quoq; ipſe, præfectis, Culmenſi quidem Andrea Tencinio, Pomeraniæ uerò Petro Samotulio caſtellano Poſnanienſi, inferiore uerò Pruſsiæ Ioanne Colda Bohemo, & omni mercenario milite ijs parere iuſſo, in Poloniam diſceſsit: atq; inde in Lithuaniam profectus, nouos quoſdā motus à Gaſtoudo excitatos ſedauit: & ut Lithuani ſocia cum Polonis arma aduerſùs Cruciferos coniungerent, quod detrectarant, perfecit: ibiq; ueris omne tempus exegit, & cùm aliorum principum legationes audiuit, tum Tartarorum ducis Ezigeris fœderati, auxilia contra Cruciferos pollicentis, & ut Podoliam atq; Volyniam ſe uiuente rex arcibus & oppidis contra impotentiam liberorum, gentiſq; ſuæ muniret, ſuadentis: ſe enim ſenuiſſe, illos autem quietis & otij impatientes eſſe. Per hoc tempus Sbigneus cardinalis & epiſcopus Cracouienſis, cum Sendomiriæ Quadrageſimam ferè omnem arctiore abſtinentia peregiſſet, ac die Palmarum nomine apud Chriſtianos celebri publicè ſacris operatus eſſet, ſequenti uerò die Coneſpolij cancellarij exequias peregiſſet, ex laſsitudine morbum contraxit: cruoremq; exputans præfocato anhelitu, poſtridie, quæ prima dies Aprilis erat, uitam cū morte commutauit, cum triginta duos annos epiſcopus fuiſſet, uixiſſet ſex & ſexaginta: uir magnus, pupillorum & uiduarū patronus, in egenos liberalis, eccleſiæ uindex atq; defenſor acerrimus, reipub. ſtudioſus, & conſtans aduocatus, minarum, periculorumq; cōtemptor. Hic Sandeciæ nouæ collegium ſacerdotum cum prælatis inſtituit: facultates ſuas omnes egenis & ſtudioſis adoleſcentibus, eccleſijs, item & monaſterijs, propinquis præteritis, teſtamento legauit. Succeſſorem accepit Thomam Strempinium theologum, procancellarium, nō tam regis fauore, quàm uniuerſi ſacri collegij ſtudio deſignatum. Quo quidem die Cracouiæ plus quàm centum domus in Arcenſi & Canonicorum plateis fortuito incendio deflagrarunt. Arx non ſine labore defenſa eſt. Gneſnæ quoq; aliquoties de cœlo tacta baſilica, globusq; de faſtigio deiectus. Quo tempore etiam Nicolao quinto Pont. Max. mortuo, Sixtus quartus in pontificatu ſucceſsit. Sbigneum ſeptem ferè menſibus præceſsit Boleslaus dux Maſouiorum, prudens, modeſtus, & religioſus princeps. Qui quatuor filios, Conradum, Cazimirum, Boleslaum, & Ioannem, duaſq; filias, Annam & Sophiam, ſuperſtites reliquit. Nihil interim in Pruſsia memorabile geſtum eſt, niſi quòd leuibus aliquot prælijs certatū eſt: in quibus omnibus ferè noſtri ſuperiores fuêre. Zialdouia oppidūm, Slauici Humbouij Maſouij, cuius fidei rex id commendârat, proditione in poteſtatem hoſtium uenit. Sed non multò pòſt Ioannes Colda id recuperauit, direptumq; incendit, intromiſſus ab oppidanis, cum habitum commendatoris Elbingenſis aſsimulaſſet: multoſq; Cruciferorum milites ibi peremit. Duo item oppida Kynixbergæ,

Eccleſiaſtica ſupellex conflata à Cruciferis.

Laſsinum oppidum.

Ladislai regis legatio ad Cazimirum.

Iugerale tributum.

Sixtus quartus Papa.

Zialdouia Cruciferis dedita, et recuperata.

Kynixberga uetus & noua ad Cruciferos defecit.

gæ, uetus & noua urbs, in inferiore Pruſsia, Cruciferis portas aperuêre: tertium, cui Cnipouiæ nomen eſt, in fide Polonorum permanſit: atq; id hoſtes circumſedêre. Parum autem abfuit, quin uetus quoq; Torunia, quò nouæ oppidanos dubię fidei Tencinius compulerat (duo enim ſunt oppida, muris, foſsisq; diſtincta) per proditionem duorū primariorum ciuium, & parœci, atq; ſodalium Dominicanorum, in poteſtatem hoſtium ueniret. Iamque eò Magiſter Bernardum Sumbergium, & quoſdam alios milites, quaſi aliud acturos præmiſerat, & ipſe cum tribus millibus hominum armatorum ueniebat, cum ab apparitore ciuitatis conſpiratio detecta eſt, ſumptumq; ſupplicium de proditoribus. Ita Magiſter irrito cœpto reuertens, complures pagos circumcirca incendit. Hæc tunc in

Comitia Petricouiæ.

Pruſsia rege abſente acta. At rex rebus Lithuanicis compoſitis, Petricouiam ad comitia menſe Maio uenit. Vbi cum Pruſſorum legatis inſtantibus, de Pruſsico bello conſultaretur, non uiſum eſt expeditionem publicam edicere, quòd pergrauis ea futura erat multis, ex hyberna ſuperiore magna moleſtia & incommodo afflictis, & quòd ſatis uirium erat in mercenario milite aduerſus eas copias, quas tunc habebant hoſtes: ſed pecunia deerat, unde militi præterita ſimul & futura ſtipendia ſoluerentur. Quamobrem pigrius is belli munera obibat, ac munitionibus ſeſe tueri ſatis habebat, neque obſeſſæ ab hoſtibus Cnipouiæ ſubueniebat. De pecunia igitur paranda cū ageretur, placuit, agreſtibus duodenûm groſſorum in iugera penſionem rurſus imponere. Verùm id alteris demum co-

Comitia iterū. Reſtes ternæ.

mitijs, ad uiceſimam quartam diem Iulij indictis, ægrè perfectum eſt: ſimulq; decretum, ut, ſi opus eſſet, ad unicos reſtes, hoc eſt, ad unicum regis mandatum, cum alioqui tribus intra menſtrua ſpacia ſeſe cōſequentibus ex inſtituto & lege opus ſit, nobilitas omnis certo loco præſtò eſſet ad bellum in Pruſsia proſequendum. Nihilo tamen minus ſegniter bellum à rege adminiſtrabatur, maximè quòd ei mercenarij milites hoſtium ſpem iniecerant, ſi emerita apud Cruciferos ſtipendia ſibi ſolueret, dedendarum arcium & munitionum reliquarum: quas iam concedentibus ex pacto Cruciferis, in poteſtatem ſuam rede-

Legati miſsi in Pruſsiam.

gerant. Atque ea de re conficienda Ioannem epiſcopum Vuladiſlauienſem, & Ioannem Rithuignium præfectum Sendomirienſem ad eos allegarat. Verùm tergiuerſabantur, & extrahebant rem ij milites, qui erant Teuthonici generis. Continuabatur autem Cnipouiæ obſidio, prouiderantque diligenter hoſtes, & oppidani reliquorum duorum oppi-

Prægola flu.

dorum, quæ ad eos defecerant, ne quid omninò ad obſeſſos importaretur: & alueum Pregolæ fluminis, quod oppidum alluit, tignis & roboribus impediuerant. Rex ubi obſeſſos in extremo diſcrimine eſſe accepit, miſſa aliquanta pecunia militibus, iuſsit ut illicò laborantibus ſubuenirent: uerùm dum id fit, obſeſsi non ferentes longiorem moram, deſperato omni auxilio, ſeſe dedidêre: uerùm Zeganenſium duci ſuperſtiti, nō Magiſtro. Quo

Cnipouiæ deditio.

ſucceſſu elati Teuthones milites, minus iam ſecum de deditione munitionum agi patiebantur. Rex uerò amiſsione Cnipouiæ perturbatus, ueritusq; ne cæteræ ciuitates illius exemplo à ſe deficerēt (& ſanè de Gdano atq; Torunia rumor ſparſus erat) expeditionem toti Poloniæ ſub autumnum edixit, & ad confirmandos Pruſſorum animos legationem miſit. Nec illi mutabant fidem: nonnulloſq; primores ciues in oppidis, quos Cruciferorum partibus fauere perſenſerant, capitis ſupplicio affecêre: aliquot modò ignobilia op-

Polonorum expeditio in Pruſsiam.

pida in inferiore Pruſsia, Cnipouiæ exemplum ſecuta ſunt. Rati autem, hoſtes occaſioni ſe deeſſe non oportere, ad Fridelandiam exercitum admouerunt. Præerat ei oppido Scubela quiſpiam Bohemus cū præſidio: is ubi aduentare hoſtes accepit, ſimulata negligentia, ad ipſa uſque mœnia oppidi pertingere eos paſſus eſt: deinde ſubitò bombardis, quas opportuno loco collocarat, in confertos iaculatus, magna clade, maiore uerò perturbatione eos affecit. Confeſtimq; in trepidantes cum ſuis erumpens, longè eos propulit, & quingentos ex eis cecidit, centum uiuos cœpit. Cæterùm expeditio illa intempeſtiua, neque cupidè ſuſcepta eſt à noſtris, & lentior multò fuit, quàm par erat. Adfuerunt quidem

Polonorum licentia.

nonnulli maturius: ſed, dum cæteros expectant, magnam frumenti uim ex agris Cuiauienſibus raptam, in caſtra, quaſi ibi hybernaturi eſſent, conuexerunt: quam poſtea motis caſtris incenderunt. In itinere quoque quoquouerſus eccleſiaſticis & regijs bonis parſum non eſt. Rex Breſte præceſſerat: quò cum proceres Poloni ad eum conueniſſent, flagitantibus ſtipendium militibus, inita ratio eſt parandæ pecuniæ, neq; honeſta, neq; utilis, ſacra eccleſiarum uaſa ac donaria conflandi, archiepiſcopo, & Vuladiſlauienſi, Poſnanienſiq; epiſcopis, aſſentientibus. Quod cum in tribus diœceſibus, quarum epiſcopi conſenſerant, factum eſſet, ſola ſex millia florenorum redacta ſunt. Nam è Cracouienſi nihil ablatum eſt, non permittente epiſcopo. Cùm autem cunctæ copiæ conueniſſent, nauali ponte apud Toruniam Viſtula traductę ſunt. Interea Fridericus Marchio Brandeburgenſis ad Magiſtrum Cruciferorum cū quingentis cataphractis equitibus profectus, & complures dies ibi commoratus, relicto apud hoſtes equitatu, ad regem in caſtra uenit, petens ut ſe

ut ſe arbitro rex cum Cruciferis pacē faceret. Id uerò non ex animo faciebat, ſed ut aptum bello gerendo tempus eximeret. Vbi non abnuere regem ſenſit, reuerſus ad Cruciferos, regi renunciari iuſsit, optimas, & ultro ipſi expetendas, meritisq; eius maiores conditiones ſe allaturum eſſe: itaq; condicta ad Coſcelecium pagum die, miſsi à rege Ioannes epiſcopus Vuladislauienſis, & cancellarius, Ioannes Tencinius Cracouienſis, Petrus Oppo rouius Lencicienſis palatini, & Hincia Rogouius caſtellanus Stradienſis, uana fuiſſe Friderici promiſſa repererunt. Poſtulabant enim Cruciferi, ut rex omni Pruſsia (quo nomine iam Pomeraniam quoq;, & Culmenſem, & Michalouienſem complectimur) ſibi decederet: tum demum, quocunq; uellet iudice ſecum diſceptaret. Increpitus à noſtris Fridericus, quòd non bona fide cum rege ageret, ne tamen nihil egiſſe uideretur, pollicebatur, Cruciferos Culmenſem & Michalouienſem regionem noſtris conceſſuros, ac impenſas belli ſoluturos eſſe. Quas conditiones cum non acciperent noſtri, re infecta diſceſſum eſt, ferocioribus factis Cruciferis quingentorum cataphractorum equitum acceſsione, quos Fridericus diſcedens in caſtris ipſorum relinquebat. Itaq; intermiſſum ſpe pacis belli ſtudium reſumptum. Eodemq; itinere quo ſuperiori anno, ad Laſsinum non optimo conſilio caſtra mota ſunt. Prætergreſſus autem oppidum exercitus, non longo interuallo ad obſidendum id reuertit. Spectabant ad deditionem oppidanorum animi: ſed quadringenti Cruciferorum equites præter caſtra noſtrorum, in quibus nulla erat militaris diſciplina, in oppidum ingreſsi, eos confirmarunt, ſtrenueq; oppidum defenderunt. Itaq; obſidione in Nouembrem menſem extracta, cum maiore penè obſidentes, quàm obſeſsi inopia præmerentur, neque commoda eſſet frumentatio & pabulatio tanto exercitui, dilapſis metu noſtrorum (qui nulla in eos iniuria ſe abſtinebant) agreſtibus, & frumento maturè ante aduentum noſtrorum in munitiones conuecto, ſerò conſilium ſuum rex damnauit: & niues autem pluuijs mixtæ, uentiq; acriores, equos & homines deſuetudine militiæ molliores affligebant. Igitur ſoluta obſidione, rex dimiſit exercitum, quarta fermè parte equorum amiſſa, domuitionem flagitantem: ipſis quoque Pruſsis noſtrarum partium, diſceſſu eius lætantibus. Neque enim minoribus, nec ſcio an maioribus etiam damnis incommodis ab eo, quàm ab hoſte, agri eorum affecti erant, ita ut ne tectis quidem parceretur. Dum hæc ita geruntur in Pruſsia, latrunculi è Sileſia Ioanne & Cauuca Sueborpuijs fratribus Polonis, & Georgio Stoſſo Morauo ducibus, in agrum Ilcuſſenſem & Slauucouienſem impetum fecerūt, raptaq; cùm alia præda, tum equis octoginta, quorum opera in plumbi metallis aqua exhauriebatur: & Slauucouia propter iniuriã, quam Sueborouius à præfecto eius oppidi acceperat, incenſa, Velunenſem quoque agrum uexarunt: & Cempnum arcem, natura loci munitam, agreſtium cenſum domino afferentium habitu ingreſsi, cœperunt, & Virbentam loci dominum in Morauiam abduxerunt. Sed arx poſtea obſeſſa diu à Velunenſi nobilitate, & cohorte archiepiſcopi, & epiſcopi Poſnanienſis, latrunculis pacto excedentibus, recuperata eſt. Cauſa latrocinandi eis fuit, emerita quidem in Pruſsia ſub rege ſtipendia: quæ cum non numerarentur ob inopiam ærarij, illi ex profeſſo, quouis modo ea ſe à Polonis repetituros eſſe denunciarant, & ad eos magnus egentium & perditorum hominum numerus ex omni uicinia confluebat. At in Maſouia Vuladislaus dux Plocenſis, hectica febre, quam illi generi hæreditariam fuiſſe Dlugoſſus memorat, exinanitus, per eos dies uita exceſsit, Zemouito & Vuladiſlao filijs pueris relictis. Ne Boleslai quidem alterius fratris, cuius paulò antè meminimus, filij adulti, & gerendi rebus maturi erant. Itaq; Paulo Gizicio Plocenſi epiſcopo cunctæ Maſouiæ adminiſtratio mandata publicè, quoad pueri adoleſcerent. Atq; is bene & cum laude ſe geſsit: mores quoſdam, legesq; barbaras exercēdorum iudiciorum, pœnarumq; exigendarum ſuſtulit, non ſine ſumptu ſuo. Rex dimiſſo exercitu, apud Grudentum cum ſenatu de gerendo deinceps bello conſultauit. Et quoniam mercenario milite id geri placebat, nec ſuppetebat pecunia in ſtipendium, cenſebant pleriq; de iunioribus, pēſionem duodenûm groſſorum agricolis imponendam eſſe, ſuis quidem atq; nobilitatis ſimplam, regijs uerò & eccleſiaſticis duplã: ad hæc ut eccleſiaſticus ordo dimidios reditus ſuos conferret. Atq; in eam ſententiam decretum factum, Cracouiæ & in alijs oppidis promulgatum eſt non ſine ſumma profanę tyrannidis infamia, & eccleſiaſtici ordinis iniuria, cui inuito immunitas diuinis, humanisq; legibus conceſſa eripiebatur. Tametſi retractatum id decretum eſt in comitijs Petricouienſibus inſequentis anni, qui fuit 1456. principiò, contendentibus epiſcopis: decretumq;, ut æſtate ſequenti publica in Pruſsiam expeditiò maturè poſt Pentecoſten fieret. Nec tamē ea facta eſt, propter anguſtiam rei frumentariæ & pabuli, ex magnis pluuijs & inundatione aquarum. Quin & ſuperioris anni expeditio magna ex parte eam calamitatem inuexerat. Ad hæc autem nihil ea expeditione opus eſſe uiſum eſt, propterea quòd debellatum iam eſſe uidebatur, cùm noſtri, quibus id

Conuentus de pace apud Coſcelecium.

Laßinum fruſtra obſeſſum à Polonis.

Slauucouia incenſa.

Cempnum arx capta & recepta.

Vuladislai ducis Plocenſis mors & liberi.

Comitia Petricouiæ.

An. 1456.

negotium mandatum erat, cum hoſtium militibus de dedendis munitionibus, & reddendis captiuis decidiſſent, ſeptuaginta ſeptem florenos in ſingulos equites, dimidium in pedites pacti, urgentibus maximè Pruſsis, ac dimidium eius pecuniæ pollicentibus. Qua de cauſa rex ipſe etiã in Pruſsiam excurrerat. Itaq; alteris comitijs ad ſextum Idus Septemb. Petricouiam indictis, de pecunia paranda à noſtris conſultatum eſt: nam in ærario regio prorſus nulla erat: placuit uniuerſo conuentui, ut rex pariter, & eccleſiaſticus, equeſterq; ordo uniuerſus, dimidium annuorum cenſuum conferrent, ne honorum quidem & magiſtratuum fructibus exceptis: oppidani uerò, ſoli iuxtà ac mobilium bonorum æſtimatione facta, ut binos groſſos à marca penderent: agreſtes uerò unum groſſum in capita marium & fœminarum: cæterùm equeſtres homines, qui nullos haberent agricolas & adſcriptitios, neq; cenſus, uicenos quaternos groſſos. Nec tamen Petricouiæ res ea confecta eſt: ſed maiores quidem Poloni in Colenſi, minores uerò in Corcinenſi demum conuentu denuò inſtituto, decretum id approbarunt, lectis quæſtoribus, qui eam pecuniam ex repub. diſpenſarent. Cæterùm eccleſiaſtici ad ſynodum eam rem reiecerunt, ac pontificiæ modò ſiue uſitatæ æſtimationis dimidium contribuerunt. Quanquam Cracouienſis epiſcopus ultro tres quartas, cæteri uerò epiſcopi iuſtas cenſuum pariter ac decimarum pecuniariarum dimidias contulerunt. Cum autem ne hæc quidem ſuffectura eſſent, aurum inſuper & argentum ſacrum è Cracouienſi templo à rege importunè flagitatum, ſed conſtanter negatum eſt: placatusq; rex quinq; millibus florenorum, epiſcopi & ſacri collegij fide à mercatoribus mutuò acceptis, ut rex ea poſtea ſolueret. Miſsi ſunt etiam legati è comitijs Petricouienſibus in Podoliam, qui arces armis, commeatibus, & propugnaculis munirent, & iuſiurandum à præfectis earum exigerent: propterea quòd Lithuani miſſa ad regem legatione, Podoliam repetebãt, admonentes eum iuſiurandi, quod ſibi profecturus ad ſuſcipiendum regnum dediſſet: ni faceret, non toleraturos ſe eſſe diutius eam iniuriam. Addebant autem eis animum Cruciferi fœderati. In Valachia uerò per id tempus, Alexandro palatino ueneno ſublato à ſuis. Petrus, cuius mentionem ſuperius fecimus, populi fauore ſucceſsit: miſsisq; ad regem oratoribus aliquoties, tandem à diſtento tot ſimul curis & negotijs aſſenſum impetrauit. Ita quidem Dlugoſſus de Petro hoc memorat: ſed nos è monumentis literarum Ruſsicarum, quæ extant in Archiuio regio, comperimus, anno 6963. ab orbe condito, qui eſt poſt Chriſtum natum milleſimo, quadringenteſimo, quinquageſimo quinto, Petrum palatinum Valachorum in uerba regis iuraſſe, Andrea Odrouanzo palatino Ruſsiæ cum alijs quibuſdam proceribus Polonis id iuſiurandum exigente & recipiente: & auxilia regi, regnoq; more maiorum ſuorum contra quoſuis hoſtes promiſiſſe: matri uerò ſuæ Mariæ regis amitæ poſſeſsionem territorij Seretslei Targenſis confirmaſſe: uſque ad aliam tranſactionem cum rege. Vnde apparet alium hunc eſſe Petrum, Heliæ filium, Alexandri uerò tunc extincti fratrem. Indidem autem comperimus hoc anno, hunc ipſum palatinum unà cum conſiliarijs ſuis miſiſſe oratorem ad principem Turcarum Mahometem, ut pacem ab eo duûm millium aureorum tributo redimeret. Nam is poſt ſubactum Conſtantinopolitanum imperium uehementer uexabat Valachiam: & diſtinebantur tunc Poloni bello Pruſsico, ne ſocijs & clientibus opem ferre poſſent. Nihil enim non agebant Cruciferi Teuthones, ut eam prouinciam nuper amiſſam recuperarent: ac per illud ipſum tempus Brathianum arcem munitiſsimam in Culmenſi tractu, præſidiarijs militibus, Ioanne Treſca præfecto abſente, corruptis interceperant: Brodniciam uerò clàm noctu intercipere conati, non latuerunt, & non ſine ſtrage repulſi ſunt: multisq; in locis leuibus certaminibus commiſsis, ubique inferiores fuêre. Porrò Torunenſis plebs intemperantia, niſi fallor, noſtrorum militum irritata, in Cruciferorum partes propenſior, claues portarum urbis magiſtratibus ſuis ſibi aduerſantibus, ſeditione coorta, ademit. Verùm Gdanenſes accitis properè regijs militibus de proximis præſidijs, eum tumultum ſedarunt, ducentis de primoribus plebis comprǽhenſis, & ſeptuaginta ex his, qui capita ſeditionis fuerant, cæſis. Per idem tempus magiſtratus urbis Cracouienſis Nicolaum Turſcium presbyterum, & Nicolaum Gnoinium, & ipſum ſacris initiatum, furti reos, captos, & quæſtionibus examinatos, noctu clàm capitali ſupplicio affecit. Quamobrem toti ciuitati ſacris interdictum eſt, donec epiſcopus à rege exoratus, trecentis florenis mulctæ nomine acceptis, id interdictum ſuſtulit. Inuaſerant autem illi duo, alter quidam in ſcholaſtriam, alter uerò in canonicatum Cracouienſis eccleſiæ, quorum ſacerdotiorum ſuperſtites erant poſſeſſores. Neque rex necis eorum imperatæ ſuſpicione caruit. Comitijs Petricouienſibus, quemadmodum diximus, peractis, rex, auctus filio Vuladiſlao, nequicquam retinentibus Polonis proceribus, & ut Pruſsicas res prius conficeret, flagitantibus, in Lithuaniam ad ſedandos motus ibi concitatos profectus eſt. Etenim Lithuani plerique abſentia

Comitia iterũ.

Tributum ingens.

Conuentus Coli & Corcini.

Podolia munitur contra Lithuanos.

Valachi tributarij Turcis facti.

Brathianum proditione captum.

Interdictum Cracouiæ.

ſentia regis offenſi, & Podoliæ cupiditate incenſi, alium ſibi principem creare conſtituerant, Simonem Kiouienſium ducem, Olelconis filium. Eorum principes erant Gaſtoudus Simonis ſocer, Georgius dux Oſtrogienſium Ruſſus, & Alexander quiſpiam humili loco natus, ſed ſingulari regis gratia in ſublime euectus. Nam Moniuidus cũ ſuis propinquis & gentilibus, & nonnulliis alijs, regias partes tuebatur. Hos igitur motus rex indulgentia & largitionibus ſuppreſsit magis in præſens, quàm ſedauit. Culpa omnis in Gaſtoudo hæſit, qui legationem illam ad regem cætero conuentu inſcio conflarat: & tamen impunè ei fuit. Gdani quoq; per id tempus promiſcua multitudo tumultuata eſt, authore Martino Coga, obſcuro quidem, ſed ingenioſo & factioſo homine, & Cruciferorum rebus fauente. Cauſa ſeditionis fuit, quòd regij milites ſuburbana eius oppidi incenderant, & quòd rex in Lithuaniam ſeceſſerat: unde colligebatur, & iactabatur uulgò, ei res Pruſsicas curæ non eſſe. Antiquis ergo magiſtratibus, quaſi aduerſarijs, amotis, nouos creant. Dum autem gliſcit ſeditio, Viricus Ceruonca Bohemus præfectus præſidij Mariæburgenſis, data opera adueniens, longa & prudenti oratione in gratiam partes diſsidentes reduxit, & in fide regia continuit, oſtendens, quantò magis expediret ei ciuitati à Polonis ſtare, à quibus magis beneficijs & libertate donata eſſet, & ſine quibus ægrè ſeſe ſuſtentare poſſet, quàm ſuperbis & crudelibus Cruciferis ſeruire. Miſit deinde ad maioris Poloniæ proceres, & ad regem, oſtendens in quanto diſcrimine eſſent res Pruſsicæ, & ut magis eas curæ haberent admonens. Atq; ex eo tempore regiarum partium ſtudioſus eſſe cœpit, magnaq; beneuolentia, cum noſtri ad redimendas à militibus Cruciferorum arces nondum ſatis parati eſſent, diem numerandæ pecuniæ prorogauit. Miſêre deinde maiores Poloni palatinum Breſtenſem ad regem in Lithuaniam: miſêre & Gdanenſes, orantes ut is quamprimùm ad componendas res Pruſsicas adueniret. Nec tamen quieſcebat Coga, donec Ioannes Zarnicouius caſtellanus Gneſnenſis, qui cum Caliſsienſi caſtellano, Vuladislauienſi epiſcopo pro gubernatore in Pruſsiam à maioribus Polonis miſſo, adiunctus erat, Gdanum uenit. Cuius aduentu legitimus magiſtratus, authoribus Reinaldo Niderhouio & Ioanne Lindauio, ſumpta fiducia, capitale ſupplicium de Coga ſumpſit. Sic motus omnes cum eo conquieuerunt. Annus hic menſtrua pernoctis cometæ apparitione inſignis eſt: quam Turcica clades apud Nandor Albam, quæ Taurinum olim dicta eſt, à Ioanne Huniade, & Ioanne Capiſtrano ducibus, quemadmodum ſuperius attigimus, irrogata, & Mahometi imperatoris turpis fuga conſecuta eſt. Vbi non ignobilis fuit ſexcentorum Polonorum Capiſtranum ſecutorum opera. Nec ita multo pòſt Huniades & Capiſtranus uitam cum morte commutarunt. Inſequenti anno Huniadis filius Ladislaus perduellionis inſimulatus, cum Viricum Ciliæ comitem inſidiatorem ſuum interfeciſſet, capite pœnas luit. Matthias frater eius minor natu captus, & Viennam à rege ductus: Ioannes item Varadinenſis epiſcopus, & complures alij de proceribus Vngaris in uincula coniecti Mater Ladislai & Matthiæ, magnanima mulier, non fletibus & lamentis indulſit: ſed arma contra regem Ladislaum pro filijs ſumpſit: maiusq; facinus ira ſuadente auſura, ac Turcas in auxilium accitura erat, ni res interuentu aliorum procerum compoſita fuiſſet: ſed prius quàm Matthias ex pacto dimitteretur, Ladislaus rex in ipſo nuptiarum apparatu Pragæ obijt, ſiue ex repentino morbo, ſeu ueneno clàm à Georgij Podiebradij uxore miniſtrato. Dira quidem tormina ſenſit moriens: & medici Germani poſteaquam Bohemia exceſſerunt, uulgarunt non obſcura ueneni hauſti ſigna in ea apparuiſſe. Mortis cauſam ei fuiſſe exiſtimant, Podiebradij partim ambitionem, partim offenſionem uel metum. Etenim non obſcurè Ladislaus iniquior & infenſior erat hæreticis, eorumqúe cœtus & ſacerdotes, & in primis Rochezanam pſeudarchiepiſcopum amicum Podiebradij aſpernabatur. Et ſanè adeptus eſt regnum poſt Ladislaum Georgius, Rochezanæ & factionis eius opera, poſthabitis Friderico Imperatore, Sigiſmundo & Alberto Auſtriorum Archiducibus è fœdere, Cazimiro rege Polonorum, & Vilelmo duce Saxonum, iure hæreditario nominibus uxorum & liberorum ſuorum regnum id petentibus. Vilelmus enim maiorem natu ſororem Ladislai defuncti in matrimonio habebat. Nam Caroli regis Gallorum legatio, qui ingentibus pollicitationibus idem ambiebat, non niſi poſt comitia publicè audita eſt: idq; aſtu Georgij factum. Vngari Matthiam Huniadem annos decemſeptem natum, authore Michaële Saladino, ſiue Zilagio (ſic eum uocat Bonfinius) auunculo eius, qui cum quinq;, ſiue, ut uult Bonfinius, uiginti millibus armatorum ad regia comitia uenerat, regem crearũt: & numeratis Podiebradio quinquaginta millibus aureorum redemerũt. Extincto enim Ladislao, Georgius ſignatis annulo regio literis celerrimè eum Vienna Pragam deduci curarat, magnum inde ſperans compendium: qua ſpe fruſtratus non eſt: quin & filiam ſuam ei deſpõdit, fœdusq; & ſocietatẽ cum eo inijt. Et Vngari aũt, quemadmodum ſcribit Dlugoſſus noſter, Friderici,

Moniuidus.

Gaſtoudus.

Mart. Coga turbator.

Polonorum et Gdanenſium legationes ad regem.

Cometes.

Turcarum clades apud Bielogradum.

Huniadis et Capiſtrani mors.

An. 1457.

Mulieris magnus animus.

Ladislai mors

Rochezana.

Georgius Podiebradius Bohemorum rex.

Matthias rex Vnga. creatus et redemptus.

Cazimiri & Caroli Galli poſtulata, non ſibi, ſed Vuladiſlao natu maiori Cazimiri filio regnum illud adſtruentium repudiarunt: cui Carolus filiam ſuam, eam, ni fallor, quam Ladiſlao dudum deſponderat, uxorem cum ſumma dote pollicebatur. Vexauit autem tunc peſtis Vngariam, eiusq; contagio etiam in finitimam Poloniam proſerpſit. Sed hæc pleraque hoc quidem anno, quem nunc perſequimur, inchoata, ſequenti uerò peracta ſunt. Sed ad noſtra redeamus.

Peſtis.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VIGESIMVS QVARTVS.

An. 1457.

Comitia Petricouiæ.

Carolus Danorum rex exul.

VERE autem nouo prioris illius anni, nempe 1457. rex Cazimirus, flagitantibus Pruſsis atq; Polonis, è Lithuania in Poloniam ad Petricouienſia comitia uenit: atq; inde ad Colenſem maiorum Polonorum conuentum profectus, impetrauit à nobilitate eius oræ, ut, quoniam pecunia deerat in ſtipendiũ mercenarijs militibus, ipſa Slochouiam, Suece ac Tucholiam arces Pomeraniæ tuendas ſuſciperet: deinde in Pruſsiam, Gdanumq; diuertit: ubi à Carolo Danorũ rege exule, pedibus extra urbem progreſſo, ſalutatus, & à Gdanenſibus comiter & ſplendidè acceptus eſt: exolutaq; militibus hoſtium conuenta pecunia, nempe quater centenis ſeptuagintaſex millibus florenorum, Mariæburgum, Gilauiam atq; Derſauiam ab eis recepit. Migrantes inde milites cũ Magiſtro Cruciferorum & commendatoribus, rex tutò uſq; ad fines Poloniæ deduci iuſsit. Nam qui cæteras munitiones obtinebant, parte pecuniæ accepta, cum reliqua ad conſtitutum tempus ſibi ſoluta non eſſet, in fide Cruciferorum authore Bernardo Sumbergio manſerunt. Maximè uerò rex à Gdanenſibus ad exoluendã eam pecuniam, triginta millibus denuò extra ordinẽ collatis, adiutus eſt. Nec ſtudium Vlrici Ceruoncæ præfecti præſidij Mariæburgenſis erga regem obſcurum fuit, cuius authoritate milites fidem non mutarunt, quamuis ad præſtitutam diem reliqua pecunia ſibi non numeraretur. Itaq; quinquagintaſex millibus florenorum in Suece, Golubo, Preiſmarco, Coualouia, & Gneuo obligatis & oppigneratis, rex eum muneratus eſt: & mox in duarum ex his primarum præfecturarum poſſeſſionem eum miſit: Mariæburgo quoq; eum præfecit: ipſe Bydgoſtiam ſe recepit. Obſidebatur nihilominus Gneuum à mercenarijs militibus, & maioribus Polonis: iamq; tãtum fames apud obſeſſos inualuerat, ut uix paucos dies obſidionem toleraturi eſſe uideretur: ſed noſtri ſine ulla diſciplina militantes, nequicquam uetante ac deprecante magiſtro militiæ Prendota Lubeſſouio, domos dilapſi ſunt, authore Ioanne Cromno Cotificio, corrupto ab hoſtibus. Atq; ob eam rem is poſtea capite damnatus eſt à rege. Per eoſdẽ dies malè à Dobrinenſibus quadringentis ferè domi pugnatũ eſt contra octingentos hoſtes, qui ex Zialdouia excurſionem fecerant. Atq; ij uaſtata ora Dobrinenſi, non cõtemnendam prædam abegêre. Apud Sipelbeinum quoq; oppidum in inferiore Pruſsia, quod à Cruciferis obſeſſum erat, infœliciter noſtri ab obſidione hoſtem depellere tentarunt. His igitur ſucceſsibus erecti Cruciferi, ad recuperationem Mariæburgi adſpirare cœperunt: & fauebant eis clàm complures oppidani, atq; etiam equites, qui in arcis præſidio cum Ceruonca erant. Itaq; conſtituta cum eis proditione, Bernardus Sumbergius cum expedita manu adueniens noctu, in oppidum receptus eſt: præſidiariosq; regios ſine ullis excubijs per domos diſperſos, & ſomno oppreſſos concidit: nonnulli tamen in tumultu nocturno in arcem euaſerunt. Ceruonca tumultu oppidano excitus, hoſtem ad arcem concurrentem, lapidibus & omni telorum genere ſupernè repulit. Cum autem dies illuxiſſet, crebræ fiebant ex arce in oppidum globorum è bombardis proiectiones, ita ut nemo in propatulum impunè prodire poſſet. Sed in domibus ferè latitabant hoſtes, perfractisq; parietibus inter ſe commeabant. Veriti autem, ne qua ex arce eruptio in ſe fieret, foſſa & aggere ab arce oppidũ interſepſerunt: quod cùm perfeciſſent, traiecto Nogato, in Zolauam ſiue inſulam maiorem impetum fecerunt, ut eam depopularetur, aut in poteſtatem ſuam redigerent. Fortè eodem Lubeſſouius cũ reliquijs diſsipati exercitus, & auxilijs Gdanenſium, Mariæburgo ſuccurſurus, ſub idem tempus aduenit, nauibus Gdano aduectus. Eius milites ubi nec opinantes in hoſtem longè ualidiorem, quippe qui octingentorũ numerum excederet, incidêre, metu perculſi, ad naues reſpectabant: ſed Lubeſſouius ſtricto gladio pro hoſte ſibi futurum minitatus, quiſquis ad fugam ſpectaret, fugã eorum inhibuit, & caſtra

Mariæburgum &c. regi deduntur.

Poloni dilapſi ab obſidione.

Dobrinenſes fuſi à Cruciferis.

Mariæburgi proditio inſtructa.

Lubeſſouij uirtus.

& caſtra ſecundum aggerem inſulæ metatus eſt: ita ut à tergo aggere, à fronte uerò curruum obiectu tutus eſſet. Sumbergius deſpecta eorum paucitate, caſtra adoritur: defendunt illi acriter: cum ecce in ipſo feruore pugnæ quadringenti armati Stargarta in auxilium noſtris aduenêre. Inſtauratur prælium maiore ui, bisq; pedem referre coacti hoſtes, tertiùm redintegrato prælio uicti, perpeti fuga Neutichuam atque inde Mariæburgum ſe receperunt, octoginta de ſuis amiſsis, & Sumbergio duce uulnerato.

Polonorum uictoria de Sumbergio.

Nihil tamen is de officio remiſit: quin per illos ipſos dies Culma ſiue Chelmno oppido potitus eſt, proditione Bohemi cuiuſdam: qui cum prius ſtipendia feciſſet in caſtris regijs, uxorem opulentam in eo oppido duxerat. Gilauia quoque regio præſidio, quod pabulatum exierat, excluſo, in poteſtatem Cruciferorum uenit. De hac tam uaria, & maiore ex parte aduerſa fortuna noſtrorum, cum regi renuntiatum eſſet, perfecit apud maiores Polonos, ut in centenas marcas annui cenſus ſingulos haſtatos equites mitterent: haſtati autem unius nomine apud Polonos tres equites continentur: nempe haſtatus unus grauioris armaturæ cum duobus baliſtarijs: ciuitatibus pedibus imperati. Sex millia peditum pariter & equitum fuêre: eáque Mariæburgum ductore Sciburio Chelmio præfecto maioris Poloniæ, miſſa ſunt.

Maiorum Polonorum expeditio in Pruſſiam.

Atque is exercitus unà cum auxilijs Gdanenſium & Elbingenſium ſatis habuit hoſtes importando in oppidum commeatu prohibere: nec elici ad pugnam ab hoſtibus potuit, ne ſuburbanis quidem Torunienſibus incenſis. Dum hæc ita geruntur in Pruſsia, ne Cracouienſis quidem ora quieta fuit. Cauuça & Ioannes Sueborouij fratres, cum ea quam coëgerant latronum manu, montem cui Zebrace nomen eſt prope Oſuencimum, caſtello communierant: atque inde uiciniam omnem latrocinijs uexabant.

Sueborouiorū latrocinium.

Zebrace mōs.

Pluribus autem indies tanquam in ſentinam quandam confluentibus, in quibus & Ioannes erat, qui dux Oſuencimenſium fuit, alium quoque montem, qui Vapenna dicitur, prope Dopſice, itemq; Mislouice oppidum communierunt: parumq; abfuit, quin Oſuencimum quoq; in ſuam poteſtatem redigerent, octo de ſuis, qui capti in arce aſſeruabantur, ſumma turri potitis. Qui ut decederent, non ui, ſed precio ducentorum aureorum perfectum eſt à præfecto arcis Ioanne Synouecio. Vix autem ſub initium autumni minores Poloni edictis regijs exciti ſunt, ut contra latrunculos illos arma ſumerent. His uerò ſumptis, amicos quidem afflixerunt, in eccleſiaſtici ordinis bona, fructusq;, qua proficiſcebantur, impetum facientes: hoſtibus uerò non nocuerunt, ſed cum Mislouice aliquandiu obſediſſent, facto fruſtra aduerſus oppidum impetu, irrito cœpto turpiter & proteruè diſceſſerunt, quadraginta nobilibus præter cæteram multitudinem amiſsis, centum ſauciatis.

Eccleſiaſtica bona uexata.

Sexaginta millia bellatorum in ijs caſtris cenſa eſſe Vapouius memorat. Rei malè geſtæ culpa in proceres nonnullos, quaſi cum hoſtibus ſenſiſſent, uulgò coniecta eſt. At ij uiciſsim contumaciam equitum, ac diſciplinæ contemptum incuſarunt. Nec mora, noſtris ad ſua dilapſis, Ioannes Oſuencimenſis Clobuſcum oppidum diripuit & incendit.

Clobuſcum direptum & incenſum.

Quocirca aliam noſtri defendendi ſua rationem inire coacti ſunt, partitis inter proceres muneribus: nempe ut Ioannes quidem Cizouius caſtellanus Cracouienſis Scauinæ, Ioannes Tencinius Ilcuſsi, Prædiborius uerò Coneſpolius caſtellanus Sendomirienſis Lelouiæ cum præſidijs eſſent: militibus ſtipendium de ſalinis conſtitutum rege inconſulto, duodeni groſsi in hebdomadam. Ac ne Podolia quidem per idem tempus tumultus & incommodi exors fuit. Nam Tartari populabundi improuiſò in eam oram incurſionem fecêre. In eos Bartholomæus Buzacius præfectus Podoliæ, cum Ioanne Laſſcio ſuccamerario, & inermi comitatu iter faciens, imprudens penè incidit: ſed prior tamen eos ipſe animaduertit. Duo erant eorum agmina: in maiore uulgus erat promiſcuum, in minore eximij bellatores: uerùm noſtri in maiore robur omne eius militiæ eſſe opinati, facto in id noctu impetu, quo terribiliora omnia hoſti facerent, facilè id fuderunt & conciderunt. Tumultu exaudito, alterum agmen loco ceſsit.

Ruſſorum anceps cum Tartaris pugna.

Poſtridie illud quoq; adoriri noſtris placuit, nocturna uictoria ferocibus, ratisq; minus cum illo negotij ſibi fore. Et ſanè nō malè auſus illi eis ſucceſsiſſent, ſi incunctāter, quemadmodū cenſebat Laſſcius, in perturbatos impetum feciſſent. Sed dum cunctātur, Barbari paucitate eorum cognita, animos reſumpſerunt, & in orbem noſtros trepidantes, & cōglobatos abundante multitudine circumuecti, in medio concluſerunt, & ad internecionem profligarunt, non multos tamen. Nec mora, uictores populatione omiſſa, ad ſua ſe receperunt, ueriti nec ubi defatigatos, & ad paucos redactos, nouus & recens hoſtis inuaderet. At rex Cazimirus conſtitutis, quemadmodum diximus, rebus Pruſsicis, Petricouiam ad comitia ad uiceſimam quartā diem Nouemb. indicta profectus eſt.

Comitia Petricouiæ.

Sed cum ibi nihil de republica ob infrequētiam ſenatus, ad reprimendam latronum uim intenti, conſtitutum eſſet, alij conuentus Coli & Corcini acti ſunt: & in his decretum, ut iugeralis exactio duodenûm groſſorum agreſtibus imponeretur, unde ſatis fieret ijs quib. emerita in Pruſsia ſtipendia ſoluta non erant: præfectura

Tributum iugerale.

Cracouienſis,

Cracouienſis,amoto ob ingraueſcentem ętatem Ioanne Cizouio,Nicolao Penanſco Vitouicio mandata eſt,auctis reditibus,quo numeroſiorem familiam,pacandarũ,& à latrocinijs purgãdarum uiarum cauſa poſſet alere.Satisfactũ deinde ijs qui latrocinio & bello emerita ſtipendia repetebant: caſtellaq; ab eis dedita,diruta regis uoluntate,ne deinceps etiam latrocinantium eſſent receptacula.Nobilitati uerò Oſuencimenſi latrunculorũ uexationibus afflictæ,à rege clementer ſubuentum eſt.Conuentu ſoluto,rex unà cum regina,uti ſolebat,in Lithuaniam ſeceſsit,indeq; ad Calendas Maias inſequentis anni Petrico uiam ad alia comitia redijt:ubi cum de expeditione in Pruſsiam cõſultaretur,ac decerneretur,uenit Ioannes Iſcra ex Vngaria,hortans regem, ut regno Vngarorum hæreditario uxoris ſuæ iure animũ adijceret,neq; occupari id à Matthia homine nouo pateretur:operam ad id ſuam regi pollicens:& retinebat is adhuc munitiones quaſdã in Vngaria.Cum autem intelligeret,Pruſsicum bellũ ei rei impedimento eſſe,componendi aut intercipiendi eius partes ſibi ſumpſit,rege pacem non abnuente. Ne Cruciferi quidem abhorrere à pace uidebantur:& ſperabat Iſcra facilius etiam fore negotium,quòd Bohemorum mercenariorum armis,quorum ductores ferè neceſſarij & familiares ſui eſſent, tũc res Cruciferorum maximè nitebatur. Sed eum ſpes fefellit. Elati enim hybernis ſucceſsibus paulò ſecundioribus Cruciferi,iniqua poſtulabant.Quocirca præciſa ſpe pacis,uniuerſæ regni copiæ regis edicto ad Gneuucouiam cõuenêre:inde Viſtula nauali ponte tranſmiſſo,ad Papouiam caſtrametatæ ſunt.Interceperant fraude eam arcem hoſtes,atq; inde Torunenſem agrum uehementer inueſtabãt:ſed permunita erat,nec ſine multorum periculo à noſtris expugnari poſſe uidebatur.Cæterùm lixæ & calones atq; promiſcuum uulgus temerè,& nemine iubente ad mœnia procurrens,mox omnem exercitũ incredibili expugnandæ arcis ardore & ſpe inflammauit.Itaq; facto impetu,portaq; effracta, cũ iam caperetur arx,hoſtes magnis clamoribus uictorum miſericordiam implorarunt: exauditiq; à Petro Samotulio caſtellano Poſnanienſi,penes quem ſumma in exercitu ſecundum regem poteſtas erat,minore porta à caſtris auerſa emittebantur.Sed parum abfuit, quin ipſe quoq; Samotulius ab irata multitudine uiolaretur,ob Sbigneũ Iauorium,Dobricium,atq; Dauidem Bohemum caſtrorum metatorẽ,in oppugnatione arcis interfectos.Fremitus quidem aduerſus regem & proceres ingens fuit,cùm propter emiſſos hoſtes,tum quòd proceres nonnulli miſsis miniſtris cellas arcis commeatu & facultatibus refertas occuparãt. Quare ſubiecto igni à furente multitudine,arx tota cum omni copia & compluribus ſatellitibus procerum,qui pertinacius cellas defendebant,conflagrauit: muri deinde arcis, ne ab hoſte inſtaurarentur,rege iubente diruti.Ac triduo ibi ſtatiua habita ſunt. Inde ad Culmam ſiue Chelmnũ mota caſtra.Nec tamẽ tentata eſt eius oppidi oppugnatio, quod amplum quidem & ſpacioſum eſt,& neq; arte,neq; natura munitum:ſed eò undique hoſtium copiæ confluxerant.Ad Mariæburgum uerò itum eſt. Quod cũ Bernardus Sumbergius Culmæ intellexiſſet,nocturno itinere anteuertere eò noſtros cũ expedita manu inſtituit:perfeciſſetq; id adeò,ni tota nocte erraſſet. Orto die, ubi ſe in noſtros incidiſſe animaduertit,fuga ſibi quemq; conſulere iuſsit:diſsipatos perſecuti noſtri, nõ leui ſtrage affecerunt,cęſis,captisq; multis.Sumbergius ipſe euaſit,quindecim milliarium itinere eo die confecto:facultatum tamen iacturam fecit.Ad Marięburgum deinde noſtri caſtra poſuêre:ac deſides ibi tempus triuêre,ludificantibus eos ſpe pacis hoſtibus. Ad quam conficiendam Iſcra ſequeſtrum ſe interponebat.Per quos dies Nouum oppidum Pomeraniæ, dimiſſo Polonorum præſidio,quaſi ſuis uiribus ſe tuiturũ eſſet,hoſtile accepit. E`diuturna uerò eodem in loco apud Mariæburgum mora(nam in duos menſes extracta eſt obſidio)fœtore,& pabuli,uictusq; inopia regius exercitus afflictus eſt: ita ut octingenti homines,equorum autem ſeptem millia,fame & peſte interirent.Eam ob rem fremere multitudo,& facto agmine ad regis tentorium orare,ut ui ſe oppidum non munitiſsimum capere pateretur,aut uerò obſidionem ſolueret: cum utrunq; ſuaſu procerum quorundam negaretur,negligentius omnes munera belli obibant: ſolutaq; diſciplina,neq; cuſtodias & excubias ſeruabant.Inde creſcere hoſtibus audacia:ita ut ij erumpentes,leuibus incommodis noſtros afficerẽt.Inde coorta maior indignatio,quàm hoſtium clamor, auro ſe redemiſſe,ne oppugnarentur,è mœnibus uociferantiũ,auxit.Et ſanè depræhenſi ſunt nonnulli,noctu ad oppidum cum mandatis quorundam procerum cõmeantes.In primis autem Ioannes Breſius procancellarius eam infamiam uulgò ſuſtinuit:& niſi fuga ſe ſubduxiſſet,uiolatus eſſet à concitata multitudine.Tandem inducię cum hoſtibus uiginti menſium confectę ſunt,ea cõditione,ut intra id tempus octoni utrinq; arbitri pacis apud Culmam conuenirent:inter quos ſi non conueniret,ut Alberti ducis Auſtriæ ſummum eſſet arbitrium.Interim autem Mariæburgenſe oppidum Iſcra ſequeſter obtineret,ac utri parti id adiudicaretur traderet:aut ſi infecta pace diſcederetur,Cruciferis redderet. Dum autẽ hæc

Caſtella latronum diruta.

An. 1458. Petricouiæ comitia.

Polonorum expeditio in Pruſsiam.

Petrus Samotulius dux exercitus.

Papouia capta incenſa, ac diruta.

Mariæburgũ oppidum obſeſſum.

Ioãnes Breſius de proditione ſuſpectus.

hæc fiunt, uniuerſa nobilitas moræ longioris impatiens, iniuſſu regio domos diſceſsit, orto à Ioanne Oſtrouicio, cognomento Naſsiano, diſcedendi principio. Quocirca rex quoque ſuffecto in præfecturam Mariæburgenſem pro Ceruonca Sciborio Chelmio, diſcedentem exercitum ſequi coactus eſt, nequicquam retinentibus Pruſsis, & in primis Gdanenſibus, qui ei in quatuor millia militum ſtipendium, ſi apud Mariæburgum manere uellet, pollicebantur, proſpera fortuna uſi eo anno in mercatura maritima, & magnopere ditati: ſed uxoris deſiderium ei fuit antiquius, ut ait Dlugoſſus: quæ quidem per eos dies ad quintum Nonas Octobris Cazimirum filium Cracouiæ peperit. Quamobrem eò contendit: ibiq; legatos Georgij Podiebradij noui regis Bohemorum audiuit, fœdus petentes, & ingentia auxilia cōtra Cruciferos, regniq; ſucceſsionem Cazimiro, quæ ſecundum Ladislaum hæreditario iure ad uxorem, liberosq; ipſius pertineret, pollicentes: Georgium procerum precibus uictum, regnum ſuſcepiſſe, ne quis alius præriperet: eo defuncto ad iuſtos hæredes rediturum. His reſponſum eſt, regem fœdus & amicitiam cum Bohemis ſemper coluiſſe: cupere uerò, ut mutuum ab eis fieret: non commeruiſſe eum, ut cum liberis ſuis hæreditario regno excluderetur: atq; eam iniuriam eum ad eam uſq; diem patienter tuliſſe. Quod ſi deinceps Bohemi officijs & beneuolentia certare ſecum uellent, non ingratum eum experturos: Georgium non malè feciſſe, facturumque eſſe, ſi aliquam Cazimiri, liberorumq; eius rationem in ſuſcipiendo regno duxiſſet, ſique legitimis hæredibus id relinqueret. Cauſa uerò tam modeſtæ & ſubmiſſæ legationis Georgio fuit illa, quòd animaduertebat, nonnullos de Bohemis proceribus, itemq; Sileſios & Luſacios, alienis à ſe animis eſſe, propterea quòd cum Rochezana ab eccleſia & religione catholica non obſcurè diſſentire uidebatur: & cum Morauiam obiret paulopòſt ſumptum ab Vngaris epiſcopis, quos Matthias rex miſerat, diadema, Iglauia ciuitas portas ipſi clauſerat. Eam cum ille cum ijs, quas ad manum habebat, copijs obſediſſet, Auſtriorum Archiduces Iglauienſibus præſtò fuêre, & Morauiam infeſtauêre. Ibi Georgius maioribus copijs accitis è Bohemia, cùm Iglauiæ obſidionem continuauit, tum Fridericum Imperatorem in arce Viennenſi ab Alberto fratre & ciuibus Viennenſibus obſeſſum liberauit. Quanquam hoc alij poſterius factum eſſe autumant. His igitur difficultatibus implicatus, ne maiore belli mole prægrauaretur, Cazimirum regem, qui perſequi ſe uelle ius uxoris & liberorum ſuorum non obſcurè præ ſe ferebat, tali legatione placandum atq; ductandum ſibi eſſe exiſtimauit. Comitia deinde ad medium Ianuarij ſequenti anno Petricouiæ habita: ubi de pace ac de bello cum Cruciferis conſultatum eſt. Increbuerat enim, Cruciferos his conditionibus pacem facere uelle, ut centum millia florenorum impenſæ bellicæ nomine regi numerarent, uiginti millium tributum quotannis penderent, duo uexilla auxiliaria ad quoduis bellum mitterent, & ut ſinguli Magiſtri in regis uerba iurarent: Pruſsiam uerò cunctam ſibi haberent, ijſdem finibus, quibus ante id bellum habuiſſent. Probabat magna pars ſenatus has conditiones: ſed Pruſſorum legatio, commodùm adueniens, orabat regem atq; ſenatum, ne ſe in fidem ſuſceptos, immanibus Cruciferis ad exquiſitos cruciatus, & in teterrimam ſeruitutem proderet: Elbingæ ſe conuentum egiſſe, nouoq; fœdere ſeſe inuicem obſtrinxiſſe: extrema omnia pati malle prius, quàm in Cruciferorum impotentium dominorum poteſtatem redirent. Erant & in ſenatu regio, qui cenſerent, non ex fide atq; dignitate regis & Polonicæ nationis fore, ſocios deſerere: ſuaq; olim amiſſa, nuperq; recuperata, rurſus prodere aut uendere. Non diuturnam pacem eo precio redimi: ſed perpetuorum hoſtium uires refici, & opes augeri. Efficax fuit hæc oratio: decretumq;, non eſſe deſerendos prodendosúe Pruſſos. Verùm de ratione proſequendi belli, ad particulares conuentus reiectum eſt. Nobilitas enim Polona, præterita expeditione uehementer offenſa, & pecuniarium ſubſidium negabat, & militiam in poſterum detrectabat. Quam ne rex quidem probabat, propter nimiam atque pernicioſam equitum licentiam. Interim rex in Lithuaniam cum regina excurrit: indeq; reuertens; ad Colenſem maiorum Polonorum conuentum poſt initium æſtatis adfuit: & ut expeditio in Pruſsiam pro modo facultatum decerneretur, à maioribus Polonis impetrauit: nempe, ut de centum marcarum cenſu annuo unus eques haſtatus mitteretur: oppidani uerò regij ut peditem ſuppeditarent. Difficiliores fuêre minores Poloni, & emendari prius quædam in rege & magiſtratibus flagitabant. Itaque pro hoſtibus ducti ſunt à rege nonnulli, quorum inſtinctu hæc fieri uidebantur: ſed tamen eorum pertinaciæ datum eſt, ut ad Calend. Septemb. Petricouiam rurſus comitia uniuerſæ Poloniæ indicerentur. Miſsi uerò octo de proceribus, quemadmodum cum Cruciferis conuenerat, in Pruſsiam, ad agendum de pace, re infecta redierunt, cum neq; illi Neſſouiam uenirent neq; noſtris Culmam ueniendi luculentam ſecuritatem præſtarent. Itaq; fecerunt maiores Poloni ſatis promiſsis ſuis, ut exercitum in Pruſsiam mitterent. Verùm nihil is ope-

Georgij Bohemorũ regis legatio ad Cazimirum.

Iglauia obſeſſa à Georgio.

An. 1459. Comitia Petricouiæ.

Pruſſorum legatio.

Maiores Poloni expeditionẽ in Pruſsiam decreuerunt.

ræprecij fecit:agros modò ſociorum utcunq; tutatus eſt per æſtatem: ſub autumnum autem domum non expectata miſsione remeauit.

Cruciferi uicti.

Per quod tempus mercenarij milites in inferiore Pruſsia inſignem de Cruciferis uictoriam retulerunt: nec multum abfuit, quin Ludouicus Magiſter uiuus in poteſtatem eorum ueniret:præda ingens reperta, ita ut uiceni aurei in milites diuiderentur. Igitur de pace rurſus agi cœptum à Cruciferis. Per quod tempus renouatis inducijs,Lubauia Cruciferorum præſidium accepit,cum ad eam diem in partibus regis fuiſſet. Ad Gneuum uerò complures naues frumentum & ligna atque aſſeres è Polonia Gdanum portantes,ab hoſtibus interceptæ ſunt. Quæ cum à re-

Magiſtri excuſatio.

ge repeterentur,reſpondit Magiſter,iniuſſu ſuo à militibus id factum eſſe, neque eos imperium ſuum exaudire:atque adeò paucis quoque arbitrium penes eos eſſe. Clementer rex ageret,& ordinem Cruciferorum ne penitus iret perditum.Sub finem Auguſti menſis uenit ad regem Lenciciam Vuratiſlauienſium & Namiſlouienſium legatio, deditionem oppidorum ſuorum offerens,quòd ſub imperio Georgij regis Bohemorum hæretici cum cætera Sileſia eſſe nollent. Commendata eſt eorum pietas & religio:ſed aliter ſibi proſpicere iuſsi ſunt,Cazimirum eos tueri non poſſe,Pruſsico bello implicatum: ſi pacem cum Cruciferis fecerit,tunc demum recipi eos poſſe. Et ſuſtinuerunt ij quidem aliquandiu bellum à Georgio illatum non infœliciter: ſed pòſt à legatis Pontificis Maximi

Aeneas Syluius Papa.

Pij ſecundi, Aeneæ Syluij prius dicti,qui per id tempus Calixto ſucceſſerat,in eam credulitatem adducti,quòd Georgius ab eccleſia catholica alienus futurus deinceps non eſſet, trium annorum inducias cum eo fecerunt, ut interim ſui iuris, deinde uerò, ſi is hæreſim abdicaret,dicto audientes ipſi eſſent:ſed ut præfectum tamen ab eo ac cæteris deinde re-

Comitia Petricouiæ.

gibus inuiti neminem acciperent.Comitia deinde Petricouiæ habita ſunt. Ad quæ Cracouienſis tractus legati ſiue nuntij uenire detrectarunt,niſi fides publica à rege ſibi daretur. Acceperant enim,regem aulicum ſuum, & procerum quorundam, quibus fidebat, comitatum in armis eſſe iuſsiſſe. Nam erat is admonitus, conſilia contra ſe ab illis inita eſſe.Erat res noua & inaudita:ſed tamen,ne qua maior turba & ſeditio exuſcitaretur,datum hoc illis eſt.Principes eius legationis erant Ioannes Rithuianius, præfectus Sendomirienſis,Ioannes Tarnouius,& Ioannes Melſtinius. Impetrata uerò dicendi poteſtate in frequenti conſeſſu, Ioannes Rithuianius homo magno animo, & lingua promptus, pro cæteris collegis & omni nobilitate in hanc ſententiam ad regem uerba feciſſe fertur: Ingentem animis dolorem haurimus, rex illuſtriſsime, quòd nos immerentes ac tibi addictiſsimos pro hoſtibus ducis,& armatum præſidium contra nos comparaſti.Nemo eſt noſtrûm,atque adeò ex omni numero Polonæ nobilitatis, quem odiſſe aut metuere debeas:omnes te ſummo ſtudio proſequimur,ſemperq; proſecuti ſumus. Verûm dura neceſsitas, & impendens exitium nos impulit,comitia hæc abs te efflagitare:non quo aliquid contra te moliremur, ſed ut ſaluti & incolumitati noſtræ, liberorum noſtrorum, & longæ poſteritati,ſimulq; dignitati reipub. noſtræ calamitoſæ tandem aliquando proſpiceremus. Quod ſi roges,quid id mali,aut unde eſt? Vndénam cenſes? niſi unde minimè ſperabamus,& unde minimè decuit:abs te,inquam, tuiſq; magiſtratibus, quorum etiam

Præfectorum regiorum iniuria.

culpa omnis in te redundat. Tui præfecti non modò ius non reddunt petentibus uiduis atq; pupillis,uerùm etiam per ſummam iniuriam & potentiam nos,fratreſq; noſtros opprimunt,bonis indicta cauſa ſpoliant:uinculis,uulneribus,& omni cõtumelia afficiunt: quemadmodum nuper poſt edicta hæc iam comitia Sigiſmundo Laticinio & Virbenthæ Semnicio,ab Ioanne Curopathuua præfecto Chelmenſi uſu uenit. Atq; hæc tamen, quòd priuata ſunt,& ad ſingulos pertinent,leuiora ducimus: illa multo grauiora & acerbiora,quę te cõniuente,imò uerò indulgente,Lithuani in nos deſignãt:nempe quòd Luſcũ & omnẽ illam fertilẽ oram Ruſsiæ nobis interceperũt:pagos nõnullos à Parſouienſi territorio abſtraxerunt:Podoliæ quaſdã munitiones occuparũt, reliquis etiã imminent: Maſouiorũ ducibus,ſocijs noſtris,& clientibus tuis,duo territoria Gonianzum & Vangrouecíã eripuère. Hæc te authore facere eos neceſſe eſt. Non facerent ſanè,aut certè non impunè facerent,ſi alium regẽ haberemus. Tu eorum temeritatẽ & audaciam indulgẽdo alis,adeoq; prouexiſti,ut non modò contra Cruciferos ſocia nobiſcũ arma ex fœdere, & gratiam nobis de uindicata ſibi Samagitia referendo,non coniungant:ſed ſuperbè tuum quoq; imperium iam detrectent. Nec tamẽ hęc te mouent,quo minus bonis & facultatibus huius regni tam ingratã Lithuaniam ornes & augeas. Quòd ſi merita utriuſq; populi recta ratione perpẽdas,reperies iniuſtè & indigniſsimè hęc abs te fieri. Illi neq; tibi,neq;

Polonorũ merita in familiã Iagellonicam.

patri tuo unquam ſatis fideles fuêre:& cum iure ueſtro eis imperaretis, contra utrunq; nõ ſemel pernicioſa cõſilia inière,ferro & ueneno uitam utriuſq; appetiuêre. Nos uerò illum quidẽ obſcurum & ignotum,& anguſtè dominantem,ad ampliſsimum cõiugium & florentiſsimũ regnum ultrò acciuimus, & in uniuerſum terrarum orbẽ celebrẽ reddidimus:

Samagitiam

Samagitiam & magnam partem Lithuaniæ à Cruciferis ereptam, armis noſtris atque ſanguine reſtituimus: fratrem tuum Vuladislaum non tantum ad Polonicum, uerùm etiam ad Vngaricum regnum fauore & impendijs atque opibus noſtris eueximus. In te uerò quales fuerimus, tu ipſe teſtis es locupletiſsimus. Atq; ut alia prætercam, Pruſsicum quidem bellum per tot annos in hanc uſque diem & armis, & facultatibus noſtris, noſtrorumq;, pro te impigrè ſuſtinuimus. Pro his meritis iſta nobis abs te refertur gratia, ut Lithuanos exuuijs noſtris ueſtitum & ornatum eas. Iam ne illa quidem leuia ſunt incommoda, quòd & ipſe leuem monetam cudis, & adulterinam importari aliunde permittis: & furum, latronumq; examina impunè in nos & noſtros graſſari pateris. Quæ facilè tu, quemadmodum debes, nobis quieſcentibus, reprimeres, niſi regia bona & reditus perperàm diſsipaſſes. Ad hæc procurationibus quoq; ſiue ſtationibus nimium oneroſis nos & homines noſtros uehementer exhauris: afflictos à potentioribus non modò non uindicas, ſed ne audis quidem quiritantes. Hæc & alia acerba immeritò abs te accidunt, rex illuſtriſsime, fratribus noſtris, quos obſequentiſsimos & ſtudioſiſsimos tui ſemper expertus es. Ea ut tandem corrigas, mutesq;, ſummopere per nos abs te petunt. Refer hanc gratiam benemerentibus: redde nobis, quæ Lithuani te indulgente ademerunt: moneta leui cudenda abſiſte: adulterinam ſummoue: immoderatas ſtationes circumſcribe. Magiſtratuum impotentiam & petulantiam refrena, & uigilantiam excita, ut uias publicas, regnumq; omne, pro debito ſuo, furtis & latrocinijs purgent: Poloniæ commoda & ornamenta ne minoris facias, quàm Lithuaniæ: fac denique patrem te, non uitricum nobis præbeas. Quod ſi impetramus, nullus nobis labor, nulli ſumptus pro tuis commodis, & ad nutum tuum, graues erunt: ac ne ſanguini quidem & uitæ noſtræ pepercerimus. Sin repulſam ferimus, nihil eſt quod extra ordinem à nobis expectes. Atque ita tibi perſuadeas, neq; nos in Pruſsia tibi ſine legitimo ſtipendio militaturos eſſe, neq; pecuniæ quicquam collaturos, conferriúe paſſuros. Ita fermè Rithuianius. Modeſtè ad hæc à rege, culpam à ſe remouente, reſponſum eſt: ſed tamen re infecta, comitia ſoluta ſunt, maioribus quidem Polonis ſenum groſſorum de iugero penſionem non abnuentibus, minorum uerò legatis negantibus factam ſibi eſſe poteſtatem à nobilitate, alicuius oneris ſuſcipiendi. Itaque alia rurſus comitia ad ſextam diem Decembris eòdem edicta. Vbi cum regis, ſenatusq; placito uiginti de primoribus, qui de repub. conſultarent, ſtatuerentq;, delecti eſſent, & rex correcturum ſe eſſe deinceps peccata à nobilitate ſibi obiecta, & omnia in quibus homines uulgò offenderent, recepiſſet, iugeralis duodenûm groſſorum exactio agricolis, & telonium omnium mercium omnibus quicunque lucrum ſectarentur, in annum impoſita: ab eccleſiaſtico uerò & equeſtri ordine octaua pars cenſuum promiſſa regi in ſtipendia militantium in Pruſsia. Ibi etiam præfectura Mariæburgenſ. amoto neſcio quam ob rem Sciborio Chelmio, duobus pariter Ioanni Coſcelecio palatino Inouuadiſlauienſi, & Prendothæ Lubeſſouio, à rege mandata eſt: fortaſsis ut alter territorio, reditibusq; regijs, alter præſidio militari præeſſet. Inde etiam Iacob. Sennenius Gneſnenſis, & Cracouienſis præpoſitus, orator ad nouum Pontificem Pium ſecundum à rege miſſus, ut ei de more gratularetur, & in poteſtate eius regem fore profiteretur. Impetrauit autem is, ut remitteret Pontifex Pruſsis diras atq; excõmunicationes, quibus eos ad parendum Cruciferis adigebat. Petebat idem de transferendis ex Pruſsia in Tenedon inſulam Cruciferis: in quo eum omnium ferè Chriſtianorũ principum oratores diligenter adiuuabãt, propterea quòd Mahometes Turcarum Imperator Corinthum, urbem Græciæ nobiliſſimam, & Lemnum atque Mitilenen inſulas paulò antè cœperat: & Peloponneſo Euboeæq;, Imperatorum fratrum diſsidio fretus, imminebat. Verùm id impetratum non eſt, impenſius indulgente Cruciferis & Germanis pontifice iam inde ex quo in aula & miniſterio Friderici Imperatoris fuerat. Quorum fortaſsis opera & odio in Polonos perfectum eſt, ut is nunquam de Polonis bene ſentiret: quod è ſcriptis eius cuiq; depræhendere licet. Ac ne de diris quidem & interdicto contra Pruſſos promulgato impetratum tunc eſſe à Pontifice, ex ijs apparet, quæ legatus eius Hieronymus Cretenſis Archiepiſcopus poſtea geſsit in Polonia & Vuratislauiæ, quæ ſuo loco exponemus: uerùm in legati potius poteſtate poſitum fuiſſe, ut cum in rem præſentem ueniſſet, faceret quod maximè ex re fore exiſtimaret. Septembri uerò menſe Cruciferi non contemnendam cladem acceperunt apud Paſſeneimum oppidum inferioris Pruſsiæ. Nam cum contra id quod in inducijs conuenerat, oppidanos eius oppidi regias partes ſecutos ad defectionem ſollicitarent, illi re cum præfecto præſidij regij Michaële, cognomento Sromothni, communicata, mitti ſibi præſidium à Cruciferis poſtularunt. Miſsi quingenti equites cum ualido peditatu. Ac cęteri quidem foris manere iuſsi, trecenti modò equites intromiſsi, ab armatis noſtris, quos Michaël ex alijs præſidijs ad eam rem deduxerat, facilè conciſi ſunt. Dolo

Polonicæ opes in Lithuaniam exportatæ.

Moneta.

Latrocinia.

Stationes.

Viginti uiri delecti reip. conſtituendæ cauſa.

Iacobus Sennenius orator ad Pontificem.

Cruciferorum clades apud Paſſeneimum.

animaduerſo, reliquum agmen, cum ſuis in oppido clauſis opitulari non poſſet, fuga ſibi conſuluit. Vernum huius anni tempus uentorum uehementia, & aquarum è ſolutis niuibus & imbribus bimeſtri inundatione corruptis ſegetibus, non parum incōmodi ac detrimenti Polonis attulit. Sub finem anni Elizabetha regina Ioannem Albertum filium peperit. Inſequentis uerò anni initio conuentum Poloni cum Bohemis egerunt Bythomię, Præmiſlio Ceſsinenſium duce controuerſiam de regno Bohemico inter reges componere, & offenſiones inter Polonos & Sileſios tollere ſtudente. Sed tamen re infecta inde diſceſſum eſt, niſi quòd alius conuentus ad octauum Calend. Iulias in idem oppidū condictus eſt: ad quem Bohemi nō adfuerunt, offenſi multis oppidorum & uillarum ſuarum incendijs, à Cazimiro rege & uxore eius, quemadmodū opinabantur, ſubornatis. Id ubi accepit Cazimirus, non putauit ſibi committendum eſſe, quin ſe, uxoremq́ ſuā Georgio expurgaret: non tam quod inimicitias eius metueret, quæ tamē & ipſæ Pruſsico bello durante intempeſtiuæ accidebāt, quàm quòd ſe, uxoremq́ ſuam pro incendiarijs uulgò traduci permoleſtè ferret. Ac ea de cauſa Iacobum Dembenium caſtellanum Malogoſtenſem, & Albertū Gorſcium legatos ad eum miſit, qui ſe & uerbis, & prouocatione ad ſingulare certamen, militari, & quidem barbarico more purgarent. Qui cum iuſſa feciſſent, nec inueniretur quiſquam, qui aſſeuerare ſparſum illum de rege & regina rumorem auderet, Georgius quoq́ nunquā id ſe de tantis principibus crediſiſſe affirmauit. Sic ei ſatisfactū cum eſſet, peractus eſt intermiſſus conuentus: & pax, fœdus atq́ amicitia inter reges cōſtituta, ea cōditione, ut neuter alterius hoſtes ulla ope adiuuaret: ſolus Pont. Max. religionis cauſa à Cazimiro exceptus eſt. De Maſouia quoq́, & pro ducibus eius ore, ne quid negotij Georgius ipſi faceſſeret. Adiectum, ut uno anno exacto, reges ipſi confirmandæ amicitiæ gratiæ apud Glogouiam congrederentur, & ibi de dote Elizabethæ reginæ non exoluta inter ſe tranſigerent. Fuêre aūt ad eam rem miſsi à Cazimiro Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis palatinus, Ioan. Breſius Luteci filius, procancellarius, & Ioan. Dlugoſſus canonicus Cracouienſ. & cuſtos Viſlicienſis. Creditum eſt autē opera Cruciferorum & Bernardi Sumbergij ſubmiſſos fuiſſe incendiarios illos Bohemiæ: ſparſumq́ uulgò rumorem, quaſi à rege & regina Polonorum ob interuerſum hęreditarium regnum iratis id factum eſſet. Idq́ eò feciſſe Cruciferos, quo facilius ipſi bellum cum Polonis haberent, ſi eos Bohemico quoq́ bello implicaſſent. Nihil enim intentatum ij relinquebant, quod ad perniciem Polonorum pertinere exiſtimarent. Nec abhorret à uero, Albertum Archiducem, ut uulgato hoc uerbo nobis uti liceat, Auſtriorum, itemq́ Ludouicum Bauarorū ducem, & legatos Pont. Max. Hieronymum Cretenſem Archiepiſc. & Franciſcum Toletanum Aſtigienſem Archidiaconū, Vuratiſlauienſibus Georgio regi reconciliandis operā dantes, ab iiſdem Cruciferis ſubornatos, miſsis eiuſdem anni initio ad Cazimirū legationibus arbitriū omnis inter ipſum & Cruciferos controuerſiæ dirimendæ ſibi popoſciſſe, quo facilius eum ſpe pacis ſecurum & incautum fallerent. Cazimirus autem Alberto, qui primus ea de re miſerat, non grauatè permiſit, ut amicè, ſi poſſet, inter partes componeret. Cæterùm de re uniuerſa compromiſſum facere abnuit, ne illum pro amico inimicum caperet, commemorans qua fide ſe Sigiſmundus Cæſar quondam in eiuſdem modi re geſsiſſet: Ludouico & legatis pontificijs reſponſum, regem poſtulata eorum facturum fuiſſe, niſi Albertus id arbitrium occupaſſet. Erant autem ſuſpecti regi legati pontificij de ſtudio in partem aduerſam, quòd hic quidem Cruciferorum cauſam Romæ prius egiſſet, ille uerò à mercatorio quæſtu ad ſacerdotium nuper translatus eſſet: fœdus tamen ictum cum Bauaro, itemq́ cum Conrado Albo Oleſnicenſium duce, cum quo diſsidij nonnihil, propter iniurias quaſdam ultrò, citroq́ illatas, Polonis interceſſerat. His dimiſsis, in Ruſsiam Cazimirus nondum exacta hyeme iter inſtituit: id autem apparanti nunciatur, Valciam arcem proditione Ioannis Vedelij præfecti, à Gaſparo Noſtiuicio & Cruciferis interceptam eſſe. Boriouium autem Scrinnium gente Labencium cum non contemnenda manu è Ziuecia & Vrimonte, Turzagoram noſtri uocant, Dopſice oppido impendente, ſubiectam oram latrocinio infeſtare. Et latrocinium quidem Boriuorij rex per Nicolaum Pienianſcum ſubcamerarium & præfectum Cracouienſem, & Petrum Comorouium cum aulico ſuo comitatu, & Scricienſi nobilitate miſſos, expugnato utroque eius præſidio, celeriter ſuſtulit. Valciam uerò maiores Poloni recuperare iuſsi, obſederunt quidem arcem, ſed non multo pōſt ab obſidione re infecta receſſerunt. Rex in Ruſsiam profectus, Ecigerem Tartarorum Imperatorem, & Stephanum palatinum Valachorum per legatos auxilia contra hoſtes popoſcit: promiſſa utrobique alacriter. Peragrata uerò Ruſsia, Breſſe ſupra Bugum amnem cum Lithuanis conuentum egit: animos eorum ad occupandam armis, cum Poloni Pruſſico & Bohemico, ut rebantur, bello diſtinerentur, Podoliam, procliues ſanauit.

Ioan. Albertus filius Cazimiro natus.

An. 1460.

Cazimiri legatio ad Georgium Bohem. regem.

Maſouia.

Cruciferorum artes.

Legati pontificij ſuſpecti Polonis.

Ziuecia, Turzagora.

Lithuanorum comitia.

In Poloniam uerò reuertens Maio menſe, Sendomiriæ cum minoribus Polonis, & mox Lencicię cum maioribus conuentus egit. Conſultatum de ratione belli gerendi cum Cruciferis, miſſuſq́ue exercitus ad recuperandam Valciam: porrò cum monachis Lubinenſibus conſtitutum, ut ne abbatem niſi à rege approbatum, haberent. Inde adeò hic mos inoleuit poſterius in cæteris quoque monaſterijs totius Poloniæ, ut noui abbates aſſenſum regis requirant. Per eoſdem dies Mariæburgenſes oppidani, quatuor ferè menſes à noſtris obſeſsi, oppidum, quod propè iam aberat, ut cuniculis actis caperetur, Ioanni Coſcelecio præfecto arcis dediderunt. Recepto oppido, de tribus modò oppidanis, qui defectionis authores fuiſſe dicebantur, capitale ſupplicium ſumptum: milites præſidiarij in uincula conie cti: cæteræ multitudini parſum eſt. Dum Valcia à noſtris obſidetur, Bernardus Sumbergius tria millia equitum, peditumq́ Germanorum & Bohemorum per marchiam Brandeburgenſem Cruciferis in Pruſsiam adducere, & propè iam adeſſe, uelleq́ Valciam primùm obſidione liberare, nunciatur. Ibi Iacobus Dembenius dux regiarum copiarum, ueritus ne ſe hoſtes utrinque, aduerſum pariter & auerſum adorirentur, ſoluta obſidione, in æquiorem locum hoſti aduentanti obuiam proceſsit. Sed priuſquam is appropinquaret, milites Germani & Bohemi, cum Francofordiam ad Odram ſitam perueniſſent, ac de deditione oppidi Mariæburgenſis accepiſſent, domos dilapſi, ducem cum quingentis modò militibus deſeruêre. Cum his autem ille iter inſtitutum proſequens, & noſtrorum occurſum obliquo tramite declinans, confectis unius diei, noctisq́ itinere duodecim milliaribus & centum equis, qui laborem tanti itineris non ferebant, amiſsis, ad Choiniciam peruenit. Quo intellecto, ij qui in præſidio Valciæ fuerunt, nocte, arce incenſa, eum ſecuti ſunt. Atque is Gdanum contendens, munitionem Gdanenſium uno ab urbe milliario oppugnare adortus eſt, collocatis opportuno loco inſidijs: ratus, id quod accidit, Gdanenſes ſuis qui in præſidio erant, opem laturos. Itaque illi incompoſito agmine ruentes, in inſidias præcipitati, & non contemnenda clade repulſi ſunt, ſexaginta amiſsis, ducentis captis, inter quos duo conſulares fuêre. Nonnullam rebus Cruciferorum acceſsionem aduentus Sumbergij, ſecundumq́ illud prelium fecit. Mox enim Golubum oppidum proditione in hoſtium poteſtatem redactum eſt: in quo non pauci Dobrinenſes equites unà cum facultatibus ſuis capti ſunt: arcem Ceruoncā defendit. Puſcum item, quod rex Suetiæ exul tunc hypothecæ nomine, certam pecuniam Cazimiro mutuatus, obtinebat, ab eiſdem interceptum: Belaui oppidum toto anno obſeſſum: Bartenſteinenſes oppidum ſuum dedidêre: Suecæ arx ſuperior permunita in ripa Viſtulæ, fraude ab hoſtibus intercepta eſt, quos ad centum uſque captiuus quidam, qui ibi aſſeruabatur negligentius, caſsibus in altum ſuſtulerat: Dobrinenſis ora ne uaſtaretur, uectigalis hoſti facta. Porrò Ericus dux Scecinenſium Pomeranorum propinquus & fœderatus, atque ſocius regis, quem haud ita pridem rex, Caliſsiam ad ſe cùm ueniſſet, non exiguis donis affecerat, nulla læſus iniuria, nulla ui adactus, uiolata fide & iureiurando, Lemburgum oppidum, & Bythouiam arcem, fidei ſuæ commiſſa à rege, hoſtibus dedidit, nequicquam deprecantibus Lemburgenſibus uiris iuxtà ac mulieribus, pueris atque puellis, & precium pro redimendis tredecim quibuſdam captiuis (quam cauſam deditionis Ericus præ ſe ferebat) collata publicè pecunia pollicentibus. Neque noſtris tamen penitus fortuna tergum obuertit: Quizinum & Varmia oppida quæ Mariæuerderum & Fraumbergam Germani uocant, ab his noctu intercepta ac direpta: unde tanta præda miles ditatus eſt, ut ducenti floreni in capita cederent: duobus iuſtis prælijs uicti, fuſiq́ hoſtes apud Paradiſenſe monaſterium, & compluribus amiſsis, in fugam acti. Ita uaria noſtrorum atque hoſtium fortuna eo anno bellatum eſt in Pruſsia. Septembri menſe exceſsit è uiuis Thomas Strempinius Cracouienſis epiſcopus, uir ſingulari memoria & pietate magna præditus: moriens utenſilia quædam non parui precij baſilicæ Cracouienſi: Louicienſi uerò templo mille florenos pro inſtituendo collegio ſacerdotum, quos Manſionarios uulgò uocant, reliquit. Porrò librariam ſuppellectilem in Gneſnenſem, Poſnanienſem, Vneouienſem, & Louicienſem eccleſias, & in Academiam Cracouienſem partitus eſt. Eo mortuo tres de epiſcopa magno & reipublicæ incommodo, & authoritatis eccleſiaſticæ atque pontificiæ detrimento, & pernicioſo ambitionis exemplo aliquandiu contenderunt. Nam ubi dies electioni dicta aduenit, miſit rex ad collegium ſacerdotum, ad quod electio Epiſcopi iure & more antiquo pertinebat, ut Ioannem Cruſcinium Vuladislauienſem epiſcopum, Cancellarium regni, ſibi optarent epiſcopum. Sed tamen is in tanto numero tria modò præſentium, ac totidem abſentium tulit ſuffragia: reliqua duorum & uiginti, quibus antiquior fuit regis iuſsionē libertas & religio, in Ioannem Breſium procancellarium regni concurrerunt. Verùm hic regijs minis deterritus, electionem ſuam repudiauit, Vuladislauienſis epiſcopæ adipiſcendæ ſpe acce-

Iacobus Dembenius dux exercitus.

Valcia incenſa.

Golubū proditum Cruciferis.

De Cracouienſi epiſcopa contentio.

Ioannes Cruſcimius.

Ioannes Breſius.

Iacobus Sennenius.

ceptà. Certa iam ſpe erat de Cracouienſi epiſcopa Ioannes Vuladislauienſis, cùm Iacobus Sennenius Dobeslai Palatini Sendomirienſis, & Sbignei cardinalis fratris filius, Gneſnenſis & Cracouienſis præpoſitus, à Pontifice Maximo, apud quem ante annum legatione regis nomine functus erat, epiſcopus Cracouienſis renunciatus eſt, cedentibus nomine Thomæ Strempinij quibuſdam, quos ille paucis ante mortem diebus ad peragendum id Romæ, inſcio rege procuratores nuncuparat. Id ubi rex accepit, fremere in Sennenium, qui ſine ſua authoritate in regno ſuo Epiſcopus eſſe uellet: petentemqúe per amicos & propinquos, magnos & nobiles uiros, non modò reijcere, uerùm etiam proſcribere unà cum fautoribus & receptatoribus eius adortus eſt, epiſcopo Vuladislauienſi, & Ioanni Breſio, itemqúe Ioannem Pilecio Cracouienſi, Luca Gorcano Poſnanienſi, Stanislao Oſtrorogio Caliſsienſi palatinis, & Ioanne Rithuianio marſalco regni, incitantibus. Nec deerat ſibi Sennenius: nam & initiatus eſt ſacris epiſcopalibus à Gneſnenſi, Cracouienſi, & Vuratislauienſi ſuffraganeis, quos uocant, epiſcopis in arce paterna Pinzouienſi: & à pontifice acerrimum & pœnale, ut uocant, mandatum, quo diris deuouebantur ij qui eum pro epiſcopo Cracouienſi non reciperent, impetrauit. Verùm ab eo mandato uniuerſum ferè collegium Cracouienſis baſilicæ, regio iuſſu & minis inductum, ad pontificem ipſum, ſiue ad futurum uniuerſale concilium prouocauit: ſacris tamen ſinguli canonici abſtinuêre. Pauci quidam ex eo collegio, & omninò ex ordine eccleſiaſtico pontificiam quàm regiam authoritatem antiquiorem ducentes, cum Iacobo ſenſerunt: inter quos primarij fuêre, Demetrius Sennenius, Iacobi frater, Scarbimirienſis præpoſitus, Dlugoſsi duo fratres, Derslaus Crizanouius, & Nicolaus canonici Cracouienſes: quibus ſacerdotiorum reditus à Nicolao Pienanſco ſuccamerario & præfecto Cracouienſi, regis mandato adempti ſunt: itemqúe Pauli Glouenij decani, qui negotia Sennenij Romæ gerebat. Hi, & item Georgius de Franciſcano ſodalitio ſuffraganeus

Cracouienſis Canonicorum cultus.

Cracouienſis, qui Sennenium conſecrârat, Cracouia abeſſe iuſsi: Crizanouius uerò domo ab apparitoribus præfecti extractus, & per mediam urbem foras eductus eſt eo ueſtitu, quo canonici in templo utuntur: nempe ueſte linea latiore, & palliolo cum cucullo ex pellibus, quas hermellinas uulgò uocant, indutus. Qua re magnam in ſe populi ſpectantis commiſerationem, gemitusq́; de acerbitate regis commouit. Idem tres alijs inferioris ordinis ſacerdotibus accidit, cultui diuino uacantibus. Reliquum collegium iureiurando à rege ipſo adactum, ne quem iniuſſu ſuo ad poſſeſsionem bonorum epiſcopalium admitteret: quorum tamen bona pars cùm à Pienanſco præfecto Cracouienſi, & alijs quibuſdam, tum à neceſſarijs Vuladislauienſis epiſcopi, regio uel iuſſu, uel permiſſu, occupata tenebatur, Dlugoſsi domus Cracouiæ à Stanislao & Dobeslao Curoſuencijs, epiſcopo Vuladislauienſis propinquis, rege inſpectante & approbante direpta. Nec mo-

Stanislai Vantropcæ religio.

dò fieri talia rex tunc permittebat, ſed iubebat. Qua in parte ſingularis Stanislai Vantropcæ, gente Oxij, pietas & magnitudo animi ſilentio prætereunda non eſt: qui iuſſus à rege in bona ſacerdotium ſuæ cupiditati aduerſantium inuadere, regem quàm Deum offendere maluit. Sennenius ipſe obſideri in arce Pinzouienſi à rege iuſſus, Melſtini ſe cum Ioanne Dlugoſſo ſeniore totum annum continuit, à domino arcis Ioanne Melſtinio receptus, nequicquam prohibente rege, ne perduellem ſuum & hoſtem publicum

Legatio regis ad Pont. Max.

ſeruaret. Ad pontificem uerò Ioannes Rithuianius præfectus Sendomirienſis & marſalcus regni, & Matthias Racianzius iuriſconſultus & canonicus Vuladislauienſis, rogatu & ſumptu Vuladislauienſi epiſcopi miſsi, uehementer Sennenium, quaſi ambitus reum, & ſeditioſum, & regi, populo, atque eccleſiaſtico ordini inuiſum, qui ui Thomam epiſcopum cedere ſibi coêgiſſet, epiſcopamqúe ui inuaſiſſet, in qua inuaſione propinquus eius Andreas Tencinius magnus uir, & facilè princeps ſenatus Polonici, populi Cracouienſis concurſu interfectus, & immaniter laniatus ſit, apud pontificem criminati ſunt: literasq́; Sennenij Mantua, cum legatione fungeretur, ad regem ſcriptas, quibus incuſare is pontificem, quaſi plus æquo faueret Cruciferis, uidebatur, producebant, oblatis pontifici regio nomine magnis muneribus, & Friderici Imperatoris, ac Georgij Bohemorũ regis, ad quos Romam proficiſcentes ea de re diuerterant, commendaticijs literis. Nihil tamen aliud à pontifice impetrarunt, quàm ut is Hieronymo archiepiſcopo Cretenſi legato ſuo cauſam cognoſcendam delegaret, atque interea Sennenio epiſcopæ adminiſtratione interdiceret. Neque æqui quicquam Hieronymus, uix tandem uno anno exacto

Sennenij trãſactio de epiſcopa Cracouienſi.

adueniens, pro Sennenio impetrare à rege potuit: ac ne Sennenius quidem ipſe, cum data fide cum triginta comitibus uenire permiſſus, ſupplex ad genua regis accidiſſet, ad miſericordiam eum flexit: aſſeuerante rege, regnum ſe prius amiſſurum, quàm epiſcopum illum, aut quenquam omnino in ſuis ditionibus ſe inuito eſſe paſſurum. Ceſsit tandem Sennenius pertinaciæ regis: & retenta nonnulla parte bonorum epiſcopalium, receptaq́;

à Ioanne

à Ioanne Gruſcinio pecunia, quam liti expenſam tulerat, hoc eſt, 4000. florenorum, epiſcopa Cracouienſi ſe abdicauit, duobus annis ac dimidio, ex quo controuerſia illa orta erat, præterlapſis. Quo facto ij quoque qui cum eo ſenſerant, ad ſacerdotiorum ſuorum uſumfructum reſtituti ſunt. Sed ad Pruſsicum bellum reuertamur. Cùm igitur Cruciferi aduentu Sumbergij, & aliquot oppidorum, quemadmodum ſuprà memorauimus, acceſsione, non tàm uiribus quàm animis aucti, crebris excurſionibus regi ſubiectum agrum popularentur, rex menſe Decembri Lenſiciam, atque inde initio noui anni, qui fuit 1461. poſt Chriſtum natum, Breſte in Cuiauiam cum omni comitatu ſuo aulico ſe contulit, ibiqúe Februario menſe comitia habuit: ueritus, ne ſi ea Petricouiæ, quemadmodum indixerat, haberet, maiores Poloni, qui in caſtris ad arcendos à ſuis hoſtium impetus erant, dilaberentur. Sed cum infrequens admodum ſenatus eò conueniſſet, præſertim ex minore Polonia, nulla re memorabili acta, per Radomiam in Lithuaniam profectus, ad ferias Paſchæ Vilnæ Lithuanorum comitia habuit. Inde repudiatis, ſeu uerius in aliud tempus dilatis eius gentis poſtulatis, quibus flagitabatur, ut aut ipſe ſecum maneret, aut Simonem Olelcouicium Kiouienſium principem in magni ducis loco ſibi præficeret, in Poloniam reuertens, Sendomiriam ſenatum conuocauit: paucisſimi affuêre: itaque neque ibi quicquam ferè actum. Cracouiam deinde cùm excurriſſet, menſe Iunio Inouuladislauiam ad Pruſsicum bellum proſequendum profectus eſt, nobilitate omni totius Poloniæ eódem conuenire iuſſa. Verùm ea medio demum Auguſto menſe ægrè conuenit. Interim Cruciferi Sipelbeinum & Raſtemburgum, & Belauos oppida, & Morangum arcem obſedêre. Neque rex obſeſsis opem tulit: ſed peiore uſus conſilio quorundam procerum, qui à Cruciferis corrupti eſſe dicebantur, in Pomeraniam ſigna conuertit, ut Fridenlandiam & Choiniciam reciperet, & Ericum Scecinenſium ducem ulciſceretur. Iactarunt certè Cruciferi, ſe auro, non ferro effeciſſe, ne noſtri obſeſsis ſubuenirent. Cæterum præſidiarij milites, qui Sipelbeini erant, eruptione in obſidentes hoſtes facta, magna ſtrage eos repulerunt, caſtriſqúe eorum potiti ſunt. Porrò apud Raſtemburgum, ciuium Magiſter ſimulata proditione, parum abfuit quin Magiſtrum Cruciferorum in præparatas inſidias induceret: fraude à quodam de comitibus Magiſtri animaduerſa, & Magiſtro ciuium ante oppidum confoſſo, non modò eius oppidi, ſed & Morangi obſidio ſoluta eſt. Ne noſtri quidem, qui in aliarum arcium & oppidorum præſidijs erant, ceſſarunt: ſed cum Elbingenſibus ciuibus Ioanne Scalio Bohemo duce coadunati, & nauibus eorum per Habum lacum tranſportati in Sambiam, regionem eam ferro & igni longè, lateq́ populati ſunt, & ingentem prædam inde aſportarunt: quippe qui inexpectati in oram ab ardore belli remotiorem irrupiſſent. Per quos dies Elizabetha regina Cracouiæ quartum filium Alexandrum peperit. Paucis uerò diebus ante, Andreas Tencinius, uir uetuſtate & claritate familiæ nobilis, Cracouiæ concurſu ac tumultu urbanæ multitudinis in æde Diui Franciſci memoriæ dicata oppugnatus, effractiſqúe foribus in adito ſeu ſacrario inuentus, immaniter trucidatus eſt: interfecti cadauer per mediam plateam, quæ fratrum dicitur, in forum contumelioſè tractum, luto oblitum, & pugionibus cōfoſſum, ambuſtaq́ barba & capillis ludibrio habitum, & biduo in curia ciuitatis, quòd prætorium uulgò uocant, aſſeruatum, tertia demum die amicis ad ſepulturam redditum eſt: amici & miniſtri eius nocte, dieq́ inſequenti cum ſe in turri templo adiuncta ſtrenuè defendiſſent, ad extremum uitam pacti in ciuium poteſtatem uenerunt, deductiq́ in curiam tertia die, reconciliati multitudini urbanæ incolumes dimiſsi ſunt: filius Andreæ cum in furno apud uiduam quandam delituiſſet, noctu ex urbe ſaluus euaſit. Cauſam uerò huic malo Andreas ipſe præbuit, cum fabrum armorum, quod arma ſibi ad bellū proficiſcenti tempori non perfecerat, bis pulſaſſet. Potuit quidem euadere initio ſtatim coorientis tumultus, reginæ nuntio, ut ſe in arcem ſubduceret, admonitus niſi turpe duxiſſet, cedere furori concitatæ multitudinis. Et ſanxerat quidem regina Elizabetha octoginta millium marcarum pœna in ſequentem diem ut quieſceretur, donec ipſa cauſam cognoſceret: ſed uicit pœnæ metum ira, dolórque non tàm priuatæ iniuriæ, quàm publicæ, ut opinabantur, contumeliæ. Hæc res in caſtra renunciata, cum leuius quàm pro atrocitate ſui ferri à rege uideretur, uehementi indignatione animos nobilitatis accendit, minus alacriter alioquin expeditionem illam obeuntis. Nam & infrequens erat exercitus; & non niſi Derslaus Rithuianius palatinus Sendomirienſis, & Euſtachius Sprouius, Ioannis archiepiſcopi Gneſnenſis frater, gentilitia uexilla erexerant: & uerò diſplicebat ferè cunctis illa belli gerendi ratio, quòd ab hoſtibus auerſum in ſuos conuertebatur. Excitatus ab omni exercitu Ioannes Amor Tarnouius caſtellanus Sandecenſis, graui oratione apud regem atrocitatem cædis Tencinianæ exaggerauit, excuſsitq́ regi, & ſenatui regio lachrymas. Rex peracerbum ſibi eſſe illum Tencinij caſum teſtatus, cauſatusq́ expe-

An. 1461. Comitia Breſte Cuiauiæ.

Lithuanorum comitia & poſtulata.

Cruciferorum clades apud Sipelbeinum.

Alexander filius Cazimiri natus.

Ioan. Amor Tarnouius.

Petrus Samotulius & Ioan. Zaremba duces exercitus.

ditionem,quo minus tam atrox facinus tunc uindicare poſſet,nõ inultum fore cum promiſiſſet,non difficulter multitudinem mitigauit:& præfectus exercitui Petrus Samotulio caſtellano Poſnanienſi,maiorisq; Poloniæ præfecto: & Ioanne Zaremba caſtellano Siradienſi,& præfecto Velunenſi,Naclenſe territorium ſuæ ditionis,propterea quòd tributum hoſtibus penderet,acerbè uaſtauit. Deinde admotis ad Fridelandiam caſtris,oppidum ſeptem dies obſeſſum,octauo cum oppugnare adortus eſſet, in deditionem accepit,facta abeundi cum rebus ſuis poteſtate hoſtium præſidio. Inde uerſus Choiniciam progreſſus,ad mille paſſus ab oppido quindecim dies in ſtatiuis nullo operæpretio conſumpſit,niſi quòd per eos dies pars quędam exercitus adhibitis Tartaris Lithuanicis, qui circiter ſexcenti erant, in ditionem Erici Sceciņenſium ducis populabunda excurrit,& uaſtatis igni quæ obuia & immunita fuere,ingentem prædam auexit. Reuertentes noſtros conſecuti hoſtes,& maiore ui adorti,magna ſtrage ab ijs profligati ſunt. Captiui regi traditi,cætera præda militibus ceſsit.

Sophia Scecinenſiũ dux regem exorauit.

Quo facto Sophia Erici uxor, mulier præſtanti forma,& liberali ingenio,ſuauique eloquio prædita, cuius hæreditarius erat principatus Scecinenſis, in caſtra regis ſupplicis habitu ueniens,regem marito ſuo placatum reddidit.Feruntq; Cazimirum,formam & prudentiam eius admiratum, pœnituiſſe aliquatenus,quòd eam olim non contemnendum principatum,& magnam uim auri ab auo Erico ſeniore rege Daniæ pro dote afferentem,uxorem non duxiſſet. Rege apud Choiniciam tamdiu ſtatiua habente,fremere cuncta nobilitas,cùm quòd autumnalis cœli intemperies,mixtæq; niuibus pluuiæ uulgo permoleſtæ eſſent:tum quòd ſe fruſtrà tempus terente in Pomerania,Cruciferi in diuerſa parte nauiter rem gererent,Morangumq;, Sipelbeinum,& Raſtemburgum maioribus uiribus denuò obſiderent: exaudiebanturq; uulgò uoces puerorum,malum conſilium regi acclamantium.Quare inito conſilio,cum deinceps milite mercenario bellum illud geri placuiſſet, nobilitasq; omnis in ſtipendium

Tributum decretum.

duum millium militum,quæ mox in Pruſsiam contra hoſtes mitterentur, uiceſimam redituum ſuorum annuorum partem(proceribus onus id recuſantibus)contuliſſet,& in ſequentem annum tributum duodenûm groſſorum in iugera ſciuiſſet, ſub finem Septembris dimiſit rex exercitum: idq; eo incunctantius fecit,quòd ad ſeditionem & ciuile bellum res uergere uidebatur,Maioribus Polonis in Petrum Samotulium præfectum,aſperè & auarè gerentem magiſtratum, frementibus, illóque contra neceſſarios & clientelas armante.Rex reuertens,Bydgoſtiæ dies aliquot,dum mercenarium militem, dato ei duce Petro Dunino Prauucouio ſuccamerario Sendomirienſi,in Pruſsiam tranſmittit,commoratus,acerbum de morte Sophiæ reginæ matris ſuæ nuntium accepit. Febrim ea ex melopeponibus contraxerat,& mox paralyſi accedente extincta eſt, uno & quadraginta annis poſteaquam Vuladiſlao regi nupſerat, exactis, mulier religioſa, magnanima, ſed iracunda: & cùm ad amplificandum cultum diuinum munifica, tum in luxum profuſa: quo factum eſt,ut non modicum æs alienum relinqueret: quod moriens, ut filius diſſolueret,mandauit. Extant ampla eius donaria,ueſteſque ſacræ magni precij in baſilica Cracouienſi,& in delubro,quod magnificè à fundamentis excitatum, & omni apparatu ſacrorum,collegioq; octo ſacerdotum inſtructum, ac ſanctiſsimæ Trinitati dicatum, baſilicæ frontiſpicio adiunxit: in quo etiam ſepulta eſt. Duninus accepto à rege exercitu, Suece arcem ſuperiorem in Pomerania,aliquandiu à Bydgoſtienſi & Cuiauienſi nobilitate, & ab altera parte à Gdanenſibus nauali apparatu obſeſſam,aduenìens,in deditionem recepit.

Cruciferorum ſecundæ res.

At hoſtes ex diſceſsione noſtrorum aucti animis,Morangum,Sipelbeinum & Raſtemburgum, itemq; Belauos toto anno obſeſſos in Pruſsia præfectis dedentibus in poteſtatem ſuam redegerunt,Dunino ob ſuorum paucitatem ſubuenire obſeſsis non auſo.

Braunsbergenſes Polonos eiecerunt.

Braunsbergenſes eiecto regio præſidio cum Ioanne Scalio Bohemo præfecto, Paulum epiſcopum Varmienſem cum Cruciferis ſentientem receperunt: & cum id Scalius in tempeſtiua nocte recuperare conatus eſſet,parum abfuit, quin in hoſtium poteſtatem ueniret.Fridelandenſes in inferiore Pruſsia idem conati, cum aliquoties à noſtris,qui in præſidio relicti erant,non ſine cædibus repreſsi eſſent, ad extremum hoſtibus clàm accitis primo diluculo portas urbis aperuêre,eorumq́ue ope præſidiarios incautos contrucidarunt.

Stargartha prodita Cruciferis.

Stargartha ſiue Starigrodum in Pomerania à tribus è magiſtratu urbano proditum. Ne Gdanum quidem ac Torunia extra periculum fuere,ſtudijs multitudinis propter proſperiores ſucceſſus ad Cruciferos inclinantibus,& illis multos ad proditionem ſolicitantibus cùm per alios,tum per duos quoſdam Carthuſios monachos de Paradiſenſi monaſterio.Fuiſſetq; perfecta proditio,ſi ad conſtitutum cum proditoribus tempus Cruciferi adfuiſſent.Depræhenſi proditores pœnas dedêre.

Brodnicia arx obſeſſa à Cruciferis.

Brodnicia quoque oppidum in Culmenſi tractu,negligentius cuſtoditum à Nicolao Coſcelecio palatino Inouuladiſlauienſi,interceptum:arx uerò propugnaculis circumquaque extructis arctius obſeſſa eſt.

In

In quam tamen modicum præſidium, cum non copioſo item commeatu à Dunino ſubmiſſum, ui per medias hoſtium ſtationes aliquot militibus deſideratis perrupit. Quare diutius ea ſuſtinuit obſidionem. At Cazimirus Bydgoſtia profectus in maiorem Poloniam, autumni tempus ibi conſumpſit: inde Corcinum ad comitia, ad ſextam diem Decembrem edicta, ſe contulit. Ibi auditæ legationes Ecigeris Tartarorum principis, Georgij Bohemorum regis, & Friderici Marchionis Brandeburgenſium. Tartari oblatis muneribus, pacem, amicitiam, ſocietatem, & auxilia contra quoſuis hoſtes regi pollicebantur, quamuis à Lithuanis ſe ad inuadendam Podoliam ſolicitari dicerent. Bohemi congreſſum cum ſuo rege Glogouiæ ad Calend. Maias, & arbitrium cunctæ controuerſiæ, quæ Cazimiro eſſet cum Cruciferis, regi ſuo poſtulabant: quod Cruciferos quoque non abnuere dicebant. Brandeburgenſes principem ſuum ſuſpectum, quòd ſentiret cum Cruciferis, purgabant, operamquê & ipſi ſuam ad componendas cum illis res pollicebantur. Tartaris actæ gratiæ, miſſaq; ſplendida dona. Bohemi abſque certo reſponſo dimiſſi, Cazimiro per ſuos legatos reſpondere pollicente. Nec ita multò pôſt Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis palatinus, & Ioãnes Tarnouius caſtellanus Sandecenſis, ad Georgium miſsi cum his mandatis, ut ad diem Iduum Maij Glogouiæ maiori cum Cazimiro congrederetur: de pace cum Cruciferis faceret arbitratu ſuo, modò ne Pomeraniam, Culmenſem & Michalouienſem ditiones Polonis abiudicaret. Brandeburgenſi uerò exprobratæ iniuriæ, commemorataq; in ingratum Marchionem regia beneuolentia, quòd rex neque cum Ludouico Bauaro, neque cum Bohemis coniungere ſeſe aduerſus eum in animum induxiſſet: de pace cum Cruciferis, ſi ſe interponeret Marchio, non inuito rege facturum eſſe. Legatis dimiſsis, iudicium contra Cracouienſes conſules de cæde Andreæ Tencinij inſtitutum eſt. Atque ij citati, cùm non ſiſterent ſeſe, eo quòd beneficio Cazimiri ſecundi regis cautum ſibi eſſe dicerent, ut non niſi Cracouiæ coram rege cauſam unquam dicerent, abſentes ad capitalem pœnam, & octoginta millia marcarum damnati ſunt. Peractis comitijs, ad finem anni rex Cracouiam profectus eſt. Ibi inſequentis anni initio, inſtauratum in arce in ciues Cracouienſes iudicium iure Polonico, illis nequicquam ad Saxonicum, quo ciuitates Polonicæ ferè utuntur, prouocantibus: ſera enim ea prouocatio ſiue exceptio tunc eſſe dicebatur, omiſſa priore iudicio Corcinenſi. Pronunciata ſententia contra ciues: ſed nihil tunc actum ijs, qui fide regia ſeſe ſtiterant. Cæterùm paucis diebus miſsi in urbem Nicolaus Scora Gaiouius Caliſsienſis caſtellanus, & Nicolaus Pienanſcus præfectus Cracouienſis, quatuor è ſenatu urbano, totidem de plebe, & magiſtrum lictorum ad pœnam depopoſcerunt: dediti: & iureiurando Ioannis Rabſtinij ſiue Tencinij, interfecti Andreæ filij, ſecundum leges patrias rei peracti, ſex tunc in arce, ne qui nouus motus exiſteret, ſi in urbe id fieret, capitibus plexi ſunt: tres reliqui uita donati à Ioanne Rabſtinio, in carcere plus quàm toto anno in arce Rabſtinenſi aſſeruati ſunt, donec res cum Tencinijs tranſacta eſt. Iaroslao Sarleio uni de damnatis regina Elizabetha, quamuis domum ea de re ad Ioannem Rabſtinium adiuiſſet, ueniam impetrare non potuit. Sic ira Tenciniæ familiæ exatiata eſt ſanguine, quanquam non eorum penes quos culpa cædis fuit. Nam & Clemens armorum faber, qui multitudinem concitauit, & Ioannes Doiſuon, qui Tencinium latitantem prodidit, fuga ſaluti ſuæ conſuluêre. Sex item millia florenorum ſenatus Cracouienſis Ioanni caſtellano Cracouienſi fratri, & Ioanni filio defuncti Tencinij exoluit. Et ægrè quidem Derslai Rithuianij palatini Sendomirienſis, & Iacobi Dembenij theſaurarij regni, à rege ad componendam rem delegatorum, opera, & Iacobi Sennenij precibus eò res perducta eſt, Tencinijs dimidium multæ ſiue uadij à regina editi, hoc eſt, quadraginta millia, poſcentibus. Acriter interim obſidebatur Brodnicia à Cruciferis. Itaque miſsi ad regem ab equeſtri Pruſſorum ordine, & ciuitatibus oratores, Gabriel Baſeuus palatinus Culmenſis, Otto Machuicius, & duo ſenatores Gdanenſes, Philippus Biſſouius & Ioannes Marpurgius, petiuerunt ab eo, ut Pruſsicarum rerum maiorem curam ſuſciperet, arcemq; munitiſsimam & nobiliſsimam Brodniciam, quæ ægrè iam aliquot menſium obſidionem toleraret, ne in poteſtatem hoſtium uenire pateretur: permultum in una illa arce ſitum eſſe ad retinendam Pruſsiam, & confirmandos Pruſſorum animos. Conſultiſsimè autem eum facturum eſſe, ſi quamprimùm in Pruſsiam ipſe cum exercitu ueniret, ac Mariæburgi degeret: ſi pecunia careret, Pruſſos ciſam ſiue acciſam (tributum ſic appellant) ac redituum ſuorum dimidium collaturos eſſe, atque adeò theſauros ipſorum, & fortunas omnes in poteſtate regis fore: ſi eſſet remiſsior, uideret ne ditiones ampliſsimas atque opulentas, magno labore & ſudore, multo ſanguine, & maximis impendijs de manibus cupidi & improbi hoſtis recuperatas, non ſine ſummo dedecore rurſus amitteret: ſeq; in fidem receptos, tetris & immanibus tyrannis proderet. Hac legatione motus Cazimirus, magnam partem aulici comitatus

Comitia Corcini.

Cazimiri legatio ad Georgiũ Bohemum.

An. 1462. Ius Polonicum de cæde.

Pruſſorum legatio ad regẽ.

Pruſſorum ſtudium erga regem & liberalitas.

Ciſa.

tatus ſui,& quantum mercenariorum militum ſtatim ad manum habere potuit,in Pruſſiam ad liberandam obſidione Brodniciam ad Duninum præmiſit. Duninus quamuis auctus copijs,tamen obſeſsis non ſuccurrebat,hoſtium uires reformidans:qui ad famam noſtrorum aduenientium,omnes copias Brodniciam contraxerant, & oppidi munitione ſeſe tuebantur.Itaque obſeſsi,cum diutius inopiam & famem ferre non poſſent, menſe Februario uitam, resq́ ſuas ut ſibi auferre liceret pacti, arcem Cruciferis dediderunt. Per id tempus Zemouitus Maſouiorum Plocenſium,& Vuladiſlaus Rauenſium atque Belſenſium duces,Vuladiſlai filij,continuatis penè funeribus elati ſunt, à Gothardo Ribenio caſtellano Sochazouienſi, gente Raduanio ſiue Virbouio, cui Ribnam pagum eripere uoluerant,ueneno,ut uulgò creditum eſt,de medio ſublati. Et quoniam nullos ij liberos relinquebant,de ſucceſsione inter cognatos eorum,& regem certatum eſt. Cognati legitimæ hæreditatis nomine pro ſe quiſque defunctorum ditiones ad ſe trahebant. Erant autem fœminæ proximæ Catharina & Agathia ſiue Oſca amitæ defunctorum: quarum Catharina Michaluſconi Lithuano duci matrimonio iuncta,uidua tunc erat:Agathia cum Ceſsinenſi duce nupta,Venceslaum & Præmiſlum filios moriens reliquerat,qui maternam hæreditatem petebant: petebat & Margarita ſoror patruelis defunctorum,Zemouiti filia,Conradi nigri Oleſſnicenſium ſiue Cozlenſium ducis uxor: iam & Conradus,Cazimirus,Boleslaus, & Ioannes Boleslai Varſauienſium ducis filij, quanquam remotiores, nimirum quarto gradu defunctos attingentes,tamen quia mares,ad ſe iure bona eorum pertinere aſſeuerabant. Rex uerò, quòd mortui duces nullos ſuos hæredes maſculos reliquiſſent,iure feudi caduci ditiones illas ſibi & regno ſuo uendicabat.Ac Belſenſes quidem donatione Iagellonis haud ita pridem à regno auulſi, non difficulter Andrea Odrouanzo palatino Ruſsiæ & præfecto Leopolienſi,& Ioanne Cu ropatuua ſubcamerario Lublinenſi & præfecto Chelmenſi authoribus,in uerba regis iurarunt.Plocenſis uerò conuentus priuato propriorum principum dominatu delectatus, authore Paulo epiſcopo Plocenſi,regis imperium, præſertim cum Cazimirum non probaret,detrectabat.Et primùm quidem Catharinam,quam ſuperius commemorauimus: deinde quòd ea mulier,& ſterilis eſſet,Conradum de Varſauienſibus ducibus natu maximum,ducem ſibi aſciuit,attributis Catharinæ nonnullis poſſeſsionibus. Rauenſis & Goſtininenſis cõuentus,Grotho Nouomeſcio authore, Catharinam cum non contemnenda manu ad ſe uenientem repulerunt.His auditis Rex Louiciam contendit, indéque Ioannem Vuladiſlauienſem,& Andream Poſnanienſem epiſcopos, Lucam Poſnanienſem,& Petrum Lencicienſem palatinos,& Ioannem Tarnouium caſtellanum Sandecenſem,uiros primarios,oratores ad Plocenſes miſit: à quibus cum nihil aliud impetratum eſſet,Lenciciam, ex conſtituto cum Plocenſibus, conuentum ad ſextum Nonas Maias edixit.Eò cum pauci quidam de Plocenſi conuentu, nec ij primores cum Barbara Boleſlai quondam Varſauienſium ducis uxore tunc uidua conueniſſent, re infecta diſceſſum eſt.Itaque alia rex comitia Petricouiam ad tertium Idus Nouembris edixit, ad eaq́ Paulum epiſcopum,ac cæteros Plocenſes proceres,ni uim ſuam experiri uellent, nominatim adeſſe iuſsit.Interim autem,quoniam Rauam & Goſtininum Catharina ui ſubigere aggreſſa erat,ab armis ut diſcederetur. His actis rex Glogouiam ad conſtitutum cum Georgio Bohemorum rege congreſſum profectus eſt: quibus diebus Lencicia poſt diſceſſum regium conflagrauit. Nec ita multo antè,Cracouia horrendo incendio in cœnobio Dominicanorum ſodalium è fornace Alchymiſtica, quemadmodum uulgò iactatum eſt,orto arſerat,ita ut dimidia ferè pars urbis ad meridiem & occidentem ſolem uergens abſumeretur. Eius autem incendij culpa partim in acerbitatem regis aduerſus Iacobum Sennenium,& cum eo ſentientes ſacerdotes, quorum decimas quoque rex diripi iuſſerat:partim in cædem Andreæ Tencinij in æde ſacra irreligioſè patratam, uulgò relata eſt. Glogouiam aduenienti Cazimiro, Georgius Bohemus, qui prior eò aduenerat, cum Vuratiſlauienſi & Olomucenſi epiſcopis, & quatuor ducibus Sileſiorum,ſplendido & ambitioſo apparatu ad unum milliarium occurrit:uicère tamen noſtri magnificentia & multitudine,in ſex turmas deſcripti. Salutatione mutua ex equis facta,Cazimirus in arcem deductus eſt: Georgius in curia urbana diuertit. Nouem deinde dies dati colloquijs: quibus fœdus, ante annum Bythomiæ ictum inter reges, confirmatum eſt: adiectum,ut id ad mortem utriuſque eſſet ſtabile. De Oſuencimo,Volco,Zatoria,Ziuecio, Seuero & Berualto munitionibus ac territorijs, Bohemus Polono ne faceſſeret negotium: Polonus uerò à Bohemo dotem Elizabethæ uxoris ſuæ nomine ut ne repeteret. De iniurijs mutuis & controuerſijs delecti utrinque proceres, alternis uicibus in Polonia & Sileſia certis locis conuenientes diſceptarent. Proximus conuentus regum,ſi quis deinceps futurus eſſet, ut in Polonia ageretur. Ad extremum ſocietas contra Turcas

Brodnicia arce potiti Cruciferi.

Plocenſes alieni à rege Poloniæ.

Legatio regis ad Plocenſem conuentum.

Comitia Lenciciæ.

Lenciciæ & Cracouiæ incendium.

Cazimiri & Georgij regũ conuentus Glogouiæ.

cas

cas inita, promiſſaq́; auxilia mutua, utri bellum à barbaris illatum eſſet. De rebus Pruſſicis nihil actum, tergiuerſantibus Cruciferis, ſucceſſu belli & receptæ Brodniciæ elatis. Venit eò ad Cazimirum Ludouici ducis Bauari legatio, in Fridericum marchionem eum incitans, & contra Cruciferos auxilia uiciſsim pollicens. Cui quid reſponſi datum ſit, non liquet. Reges ita conſtitutis rebus, & miſsis ultrò, citróque hoſpitalibus muneribus, diſceſſerunt, Georgio Polonorum opes & ſplendorem admirante, nec auſo unquam Cazimirum ad conuiuium inuitare, eo quòd prior ipſe ab eo inuitatus, acceptusq́; magnificentiſsimo apparatu, prodere paupertatem ſuam, quæ gentis eſt ambitio, nolebat.

Bauari ducis legatio ad Cazimirum.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VICESIMVS QVINTVS.

CAZIMIRVS Glogouia diſcedens, Poſnaniam diuertit: ubi cum tribus ſeptimanis ſubſiſteret, Cruciferorum præſidiarij Choinicienſes in Palucos populabundi excurrerunt. Noſtri quoq; in nouam Marchiam excurrerant: ſed ab hoſtibus profligati, pauci fuga euaſerunt. Nec mora Inouuladislauiam rex contendit: inde miſsis agreſtibus cum præſidio aulici comitatus ſui, ſegetes hoſtium in Culmenſi tractu ſuccidi iuſsit. Prodigia per id tempus in Polonia minore apparuiſſe memorantur. Quadam die ſole occidente plus quàm duabus horis imaginem crucifixi cum gladio ab occidente ad meridiem in aëre tendere uiſam eſſe: caput ſiue caluam Diui Stanislai aliquoties dum in ſolenni ſupplicatione circumfertur, ſudaſſe. Conſecuta ſunt domi quidem latrocinia, duce Boriuoio Scrinnio, gente Labentio, & Vulodico ex Letaua, cum ij cum mille hominum manu rupe quadam inter Volcum & Zaros, quam Sola fluuius alluit, munita, Oſuencimenſem oram omnem infeſtarent. Quos Pienanſcus præfectus Cracouienſis, facta è Sciricienſibus & mercenarijs paucis tumultuaria manu, cum ſe cum Petro Comorouio & Prædislao Dmoſicio, hoc è Scepuſio, illo ex Vngaria aduenientibus coniunxiſſet, non modò à latrocinijs cohibuit, ſed in munitione illa, quam Buconeciam dixêre, obſeſſos aliquandiu, cum Boriuoius ex Oſtrauia ipſis non ſuccurreret, fame ad deditionem compulit, uitam modò & ueſtimenta pactos. In Pruſsia uerò cum Cruciferi nauiter rem gererent, rex ut eorum audaciam reprimeret, Toruniam ſe contulit, indéque aulicos ſuos cum Petro Dunino, & mercenario milite, Varmienſi baſilicæ ſiue Fraumbergæ obſeſſæ ab hoſte præſidio ſummiſit. Cuius aduentu Magiſter Cruciferorum conterritus, & aleam pugnæ periclitari non auſus, deſertis caſtris, fugiens ſoluit obſidionem: noſtri caſtra hoſtilia diripuêre. Nonnihil fortaſſe momenti hoſtibus ad fugam attulit, quòd agrum ſuum Sambienſem à Gdanenſibus Habum tranſuectis, acerbè uaſtari acceperant. Et ferè agreſtibus eius oræ hoſtilis conſtabat exercitus: itaque retineri ij nequiuerunt, quin ad ſua defendenda dilaberentur. Rex interim Toruniæ commoratus, & à Torunenſibus liberaliter habitus, nonnunquam reginam in arce Neſſouienſi degentem uiſebat. Erat apud Culmam Bernardus Sumbergius cum aliquanta manu hoſtium. Is cum è uicinis agris ſubinde prædas ageret, quadam die ſuos, nauibus traiecto amne Viſtula, noctu ad Neſſouiam iuſsit excurrere. Non ita multo antè rex id oppidum in gratiam Torunenſium in ſuperiorem ripam tranſtulerat: domus quæ in ueteris oppidi loco relictæ erant, uici ſpeciem præ ſe ferebant. Eum igitur uicum cum hoſtes noctu incendiſſent, trepidatum eſt à noſtris, qui ibi diuerterant, nihil tale ſuſpicantibus. Mox abiecto metu, Tartari cum perpaucis aulicis ad perſequendum hoſtem emiſsi, & naues repetentem, amolientemq́; aſſecuti, magnam ſtragem gladijs, ſagittisq́; ediderunt, & nauibus cunctis potiti ſunt: ſex modò uiui cum duabus nauibus de omni illo numero euaſerunt. Porrò Duninus hoſtibus à Fraumberga depulſis, Gdanenſemqúe agrum populatione infeſtantibus, ipſe quoque copias ſuas eò traduxit. Neque ſatis habuit hoſtem liberioribus excurſionibus arcere, ſociósque defendere: ſed in hoſticum progreſſus, Stargartenſium, Bythouienſium, Lemburgenſium & Puſcenſium, quæ territoria non ita pridem in hoſtium poteſtatem uenerant, fines ferro & igni uaſtare adortus eſt. Hoſtes ubi noſtros prædæ cupiditate longius ad iniqua loca inter ſtagna & lacus prouectos animaduertêre, ualidam & ipſi manum deducto è proximis ſuis munitionibus præſidiario milite, agreſtibusq́; arma ſumere iuſsis, coêgerunt, opportunitate locorum contra noſtros uſuri. Idq́; eo maiore fe-

Paluci regio.

Polonorum ſtrages.

Prodigia.

Latrocinia.

Letaua arx.

Gdanenſes Sambiam uaſtarunt.

Cruciferorum clades.

Pomerania uexatur utrinq́;.

cêre

cêre fiducia, quòd commodum Fricius Raunechius Auſtrius, & Caſpar Noſtiuicius Sileſius, nouos milites è Germania & Sileſia ipſis adducentes, aduenerant. His igitur copijs coadunatis, occurrere noſtris parabant: tramitesꝗ omnes, ne quà noſtri ex anguſtijs effugere poſſent, ſuccisis quoquouerſus arboribus, interſepiebant. Qua de re Duninus per exploratores factus certior, ad regem mittit curriculo, qui eum, ut periclitantibus actutum ſubueniat, orent. Nec mora rex Albertum Gorſcium cum reliquo comitatu ſuo ac Tartaris Lithuanicis ad ſuccurrendum ſuis mittit. Id ubi duces hoſtium compererunt, minore parte in caſtris aduerſus Duninum relicta, ipſi cum maiore ac delecta, ripam Viſtulæ, qua Gorſcium traiecturum eſſe exiſtimabant, inſederũt, ut eum, priuſquàm ſe cum Dunino coniungeret, opprimerent. Sed Gorſcius deflexo itinere, alibi liberè fluuium traiecit: ubi id intellexerunt hoſtes, omiſſo Gorſcio, propius ad Duninum caſtra mouerunt, ut eum priuſquam Gorſcius cum eo ſe coniungeret, ad pugnam elicerent: aut certè in anguſtijs concluſum, excluſo Gorſcio, obſeſſum tenerent. Non ignorabat Duninus de aduentu ſuorum: exploratum etiam habebat, longè maiores eſſe hoſtium uires, quàm ſuas. Itaque non minus de auxiliarijs illius, quàm de ſui exercitus periculo ſollicitus, noctu hoſtes in ſe intentos fallere, ac per deuias ſyluas euadere ad Gorſcium decreuerat. Id ne facere poſſet, hoſtes diligenter cauerant, deiectione arborum tranſitu omni impedito. Mutato igitur conſilio, ferro per medios hoſtes uiam ſibi ad ſuos aperire ſtatuit: inſtructâque equeſtri acie, qua peditem contegebat, in hoſtes contendit. Alacres & illi pugnam capeſſunt, magna ſpe uictoriæ. Et ita ſe authore Noſtiuicio inuicem adiurarant ac deuouerant, ut qui de ſuis pedem retuliſſet, ſine omni tergiuerſatione pro ſeruo regi ſeſe dederet. Vbi ad congreſſum uentum eſt, Paulus Iaſenius, gente Goſdouius, aulicus regius, armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, haſtas hoſtium in noſtros intentas auertit. Eodemꝗ momento noſtri inopinata re perturbatos ſumma ui adoriuntur: & mox uel confractis, uel abiectis haſtis, gladijs utrinque res geritur, pugnatur acriter: omnibus non tam declinare ictus, quàm hoſtem ferire ſtudium eſt. Audacia noſtri, hoſtes multitudine ſuperabant. Cumꝗ totas tres horas dubio marte pugnatum eſſet, utrinque quaſi ex compoſito diſceſſum eſt. Mox recreatis paululum uiribus, utrique non ad pugnam, ſed ad perſequendum alteros contendunt, utrique alteros uictos diſceſsiſſe rati. Occurſu mutuo inſtauratur prælium, rurſusꝗ una hora dimicatum eſt, donec ſauciato Fricio ductore exercitus, & peditibus noſtris aſsiduo baliſtarum ictu dextra hoſtium latera ferientibus, retrocedere ſenſim ij cœperunt. Sed mox reuocante & ſiſtente Fricio, redintegrabatur pugna, ſi quod noſtri trepidantibus recolligendi ſeſe ſpacium dediſſent. Interim dum ciet pugnam, animatꝗ ſuos Fricius, interfectus corruit. Ibi tum effuſa fit fuga hoſtium cum altero duce Noſtiuicio, iuriſiurãdi paulò antè dati, & ab omnibus exacti, immemore. Pedites deſperata longiore fuga, pars in caſtra ſeſe recepêre, pars caſtra prætergreſsi, ſtagna, lacusꝗ propinquos petiuêre. Noſtri pernicitate equorum freti, fugientes perſecuti, magnam cædem edebant: ubi ad caſtra hoſtilia peruentum eſt, ibi nonnihil difficultatis noſtris obiectum erat. Etenim hoſtes ea, qua parte ſtagno non tegebantur, foſſa & ſudibus acutis foras obuerſis munierant. Sed cupidis uictoribus non facilè quicquam obſtat. Noſtri enim præuertendos ſibi eſſe hoſtes perterritos, priuſquam ad caſtrorum defenſionem accurrerent, rati, admotis calcaribus cæcorum in morem in ſudes obiectas ruebant: confoſsisꝗ equis nonnullis, tandem contextum ſudium perfregerunt, & uno impetu caſtra cœperunt, atque diripuerunt, quindecim bombardis maioribus, ducentis curribus, armis, impedimentis, & commeatu referta. Interim equites hoſtium caſtra ſua præteruecti, plurimi euaſêre. Ala una in locum deiectu arborum à ſe ſeptum delata, nec inueniens exitum, à noſtris conciſa eſt. Cæſa eo die hoſtium duo millia, capti ſexcenti, & maior propemodum quàm pro numero noſtrorum ſtrages edita. De noſtris centum gregarij milites ceciderunt: de nobilioribus tantum Hector Chodoraſius deſideratus eſt: ſed pauci reperti, qui ſaucij non eſſent. Duninus in femore & in manu uulnera accepit. Ad Puſcum hoc prælium commiſſum eſt quintodecimo Calendas Octobris. Triduum pòſt in iiſdem ſtatiuis humando cæſos, & ſaucios curando, conſumptum eſt. Per quos dies Ericus Stolpenſium Pomeranorum dux fortunam, ut credebat, ſequutus, mutata fide, quam Cazimiro regi, impetrata per uxorem uenia, dudum dederat, cum ſexcentis equitibus grauis armaturæ ad caſtra Cruciferorum contendens, cum profligatum eorum exercitum accepiſſet, raptim ſeſe ex itinere domum recepit: non paucos tamen extremi agminis à noſtris inſequentibus partim captos, partim trucidatos amiſit. Honoratus eſt à rege uictor exercitus Petrus Duninus, Paulus Iaſenius, Venceslaus Neborius, Nicolaus Vilcanouius, Thomas Odrouanzus, Ioannes Dlugoſſus, canonicorum frater, & triginta alij uirtutis ergò militaribus donis inſignibus ornati. Eodem illo tempore

Stulta adiuratio.

Pauli Iaſenij audacia.

Fricius cæſus.

Noſtiuicij fuga

Caſtra hoſtiũ capta.

Cæſorum & captorum numerus.

Erici Pomerani perfidia.

tempore tribus alijs in locis proſperè item dimicatum eſt à noſtris: apud Iaſenecium pa-
gum, & apud Piſsiam flumen in Maſouia, unde propinquarum hoſtilium munitionum
præſidiarij milites prædas agebant: & apud Suece. Apud Elbingam quoque non multo
pòſt, nauali prælio hoſtes à noſtris profligati ſunt. Prorogatum autem eſt à rege militi-
Contributio.
bus ſtipendium, cum eccleſiaſticus ordo decreto Caliſsienſis ſynodi ſubſidium regi in
maiore quidem Polonia uicenûm groſſorum, in minore uerò ſenûm de prouentu uniuſ-
cuiuſq; libræ ſiue marcæ argenti contuliſſet. Sub finem Octobris Vlricus Ceruonca Bo-
hemus, cum à Georgio rege eius gentis carcere, in quem biennio in gratiam Crucifero-
rum compactus erat, Cazimiro poſtulante emiſſus eſſet, Golubum oppidum noctu in-
greſſus, in poteſtatem ſuam redegit, hoſtili præſidio ſatis ualido partim capto, partim in-
terfecto: turres duas, quæ acriter defendebantur, igni ſubiecto in deditionem accepit: de
authoribus defectionis capitale ſupplicium ſumpſit. His ſucceſsibus magna rurſus ani-
morum inclinatio in regias partes facta eſt. Rex deinde ad comitia Petricouiam ad unde-
Comitia Petricouiæ.
cimam diem Nouembris edicta profectus eſt. Pauci eò de minoribus Polonis, incertum
quam ob cauſam, conuenêre. Venêre autem Conradus Maſouiorum Varſauienſium
dux, cum matre Barbara, & Catharina amita, Michaluſconis Lithuani ducis quondam
uxore, & Paulo Plocenſi epiſcopo, comitatu octingentorum equitum, itemq; Conra-
dus Niger Oleſſnicenſium dux, Plocenſem & Belſenſem principatum cognationis iure
ſibi uendicantes. Dati à rege recuperatores ſiue iudices: Stanislaus Oſtrorogius palati-
nus Caliſsienſis pro ſummo iudice, Grothus uerò Cazimirus pro ſuccedaneo, quē ſubiu-
dicem noſtri uocant, iudicio præſidere iuſsi, his adiuncti palatini & caſtellani aliquot pro
aſſeſſoribus. Inſtaurato iudicio, regij procuratores Ioannes Rithuuianius Marſalcus, &
duo iuriſconſulti, negabant legitimæ cognatorum ſucceſsioni locum eſſe in dedititijs ſeu
feudatarijs, ut uocant, bonis, cuiuſmodi eſſet cuncta Maſouia, Polonorum regibus anti-
quo iure obnoxia: ſed regem optimo iure defunctis ducibus dedititijs, qui nullos mares
liberos relinquerent, ſuccedere. Refellebant id Conradi Varſauienſis cauſidici, quòd di-
cerent, à Cazimiro eius nominis ſecundo rege Maſouiorum duces è dedititijs penitus
exemptos eſſe. Contra regij negabant, Cazimirum aut quenquam omninò regem ſine
aſſenſu ampliſsimi conſilij tantum de commodis & iure regni detrahere potuiſſe. Iuraſſe
autem pòſt in uerba regis Zemouitum, Cazimirum, Ioannem, & Vuladiſlaum duces.
Atque ita diſceptata cauſa iudices ſecundum regem pronunciarunt, Maſouijs iudicium
illud fruſtra iam detrectantibus, & ad Pontificem Maximum, & quemuis alium qui ſci-
ret, poſſet, & uellet iure ſuo opitulari, prouocantibus. Cum Alberto Auſtriorum archidu-
Fœdus cum Alberto duce Auſtriæ.
ce fœdus ictum, ea conditione adiecta, ne Cazimirus dotem Elizabethæ uxoris ſuæ ab
eo repeteret. Nihil præterea memoratu dignum in ijs comitijs geſtum eſt, propter ſena-
tus infrequentiam: niſi quòd Hieronymus Cretenſis Archiepiſcopus, legatus pontifi-
cius, cuius iam ſuperius mentionem fecimus, annum ferè totum expectatus, ſub finem
Legatus pontificius.
comitiorum adueniens, ad pacem cum Cruciferis faciendam, & ad bellum Turcicum re-
gem hortatus eſt publicè: priuatim autem ſolo archiepiſcopo interprete reconciliare Ia-
cobo Sennenio regem conatus eſt, affirmans, epiſcopam ſemel à ſede Apoſtolica ipſi in-
iunctam, inuito adimi iure nō poſſe. Sed rege aſſeuerante, malle ſe regno decidere, quàm
illum pati eſſe epiſcopum: legatoq; uiciſsim uociferante, præſtare ut tria regna pereant,
quàm ius & authoritas eccleſiæ perturbetur: re infecta, & iritatis utrinque animis diſceſ-
ſum eſt. Conuenit tandem inter eos poſtero die, ut rex alia comitia eòdem in decimam-
ſeptimam diem Ianuarij ediceret: interim uterque ſcriptis ad Pontificem literis conten-
deret, ut ſi aliter fieri non poſſet, ad Vuladiſlauienſem epiſcopam Iacobus Sennenius
transferretur. Et mox legatus explorata regis uoluntate de pace, ad Cruciferos in Pruſ-
ſiam contendit: nec tamen ultra Breſte Cuiauienſe progreſſus, per literas & internun-
tios cum Magiſtro Cruciferorum de pace egit. Rex uerò diſcedens & ipſe Petricouia,
Rauæ & Goſtinini poſſeſsionem adijt: & hanc quidem præfecturam Nicolao Cutenio,
illam uerò Grotho Ceſnico (ſiue id illi gentilitium nomen, ſiue magiſtratus, quem pocil-
latorem dicimus, appellatio fuit) quoad uiuerent confirmauit: poſſeſsiones etiam quaſ-
dam utrique hæreditario iure donauit, propterea quòd horum duorum opera potiſsi-
mum ditiones illæ ipſi adiunctæ eſſent. Archiepiſcopo uerò Gneſnenſi libram ſiue mar-
cam auri è Louicia Maſouijs ducibus Sochaſſouiæ quotannis pendi ſolitam, in omne
deinceps tempus remiſit: quibus peractis Radomiam ad reginam uxorem ſe contulit.
Fridericus Imperator obſeſſus à Viennenſibus.
Per id demum tempus Viennenſes ciues tumultu ciuili ob ſex ſenatores in carcerem con-
iectos concitato, Fridericum Imperatorem in arce duobus ferè menſibus obſederunt:
& Georgium Bohemorum regem, cum exercitu liberandi eius cauſa uenientem, Alber-
to Friderici fratre duce, inſidijs exceptum in ſuburbanis uillis profligarunt. Pax dein-

Maximilianus dux Auſtriæ.

de facta, ea conditione, ut Fridericus Maximiliano filio principatum illum concederet, eiusq; tutelam Albertus patruus gereret. Fridericus ut gratiam referret Georgio, filios eius duces Munſterbergenſium Sileſia creauit. Hoc etiam anno reperio Stephanum palatinum Valachorum in uerba regis abſentis iuraſſe, & promiſiſſe, præſenti quoq; idem iuſiurandum ſolenni ritu ſe daturum eſſe intra duos uel tres menſes, cum euocatus fuerit: alius'ne autem ſit hic Stephanus ab illo, quem ſuperius iuraſſe narrauimus, aut ſi idem, cur iuſiurandum repetiuerit, nihil compertum habemus: niſi fortè ex eo, quòd is tunc retractauit omnes alias obligationes ſuas huic contrarias, colligi rectè poteſt, eum intermedio tempore mutaſſe fidem, & ad Vngarum deſciuiſſe: in quo ſuffragari nobis uidetur Vngaricarum rerum ſcriptor Bonfinius, qui hæc tempora perſequens, Valachorum palatinum, ſiue Vaiuodam, ut ipſe uocat, in fide Matthiæ regis fuiſſe memorat. Huc accedit & illud, quòd proceres & conſiliarij ipſius pro ipſo, quaſi cui ipſi fides non haberetur, ſpoponderunt, quòd eum deinceps in fide regis Cazimiri & officio retenturi eſſent.

Comitia Petricouiæ. An. 1463.

Poſt initium inſequentis anni Cazimirus Petricouiam ad præſtitutam comitijs diem redijt. Adfuit frequens ſenatus, & Hieronymus legatus pontificius, itemq; Iacobus Sennenius. Aduenêre & Conradi, cæterorumqúe fratrum Maſouiorum ducum oratores, Nicolaus Bogleuius Varſauienſis palatinus, Vicentius Gizicius Marſalcus, Nicolaus Mirzenecius, & Nicolaus Malcus iuriſconſulti: Lithuanorum uerò procerum Totiuil & Cuzek. Ac Sennenius quidem omnibus nequicquam tentatis, ceſsit pertinaciæ regis, ſicuti iam ſuprà expoſuimus. Ioannes Gruſcinius Cracouienſis epiſcopus deſignatus in Vuladislauienſi, ſucceſſorem accepit Ioannem Lutecum Breſium procancellarium regni: quorum trium ambitio & pontificiam authoritatem in Polonia debilitauit, & electioni liberæ uim attulit: ita ut ex eo tempore ea ſublata, umbra modò eius quædam penes ſacra collegia remaneat, non ſine grandi non modò eccleſiaſticę authoritatis, uerùm etiam religionis & reipublicæ iactura.

Epiſcoporum electiones liberæ.

Etenim donec liberæ ſacerdotum electioni in creando epiſcopo locus fuit, fuit tamen aliquod bonorum & malorum, dignorum, indignorumq; diſcrimen, cum ſacerdotes ſumptis reuerenter tremendis Chriſti myſterijs, iurati de futuro epiſcopo ferrent ſuffragia: uirtute, doctrina, & pietate tunc ambiebatur, pluſquàm fautoribus, aut neceſſariorum precibus, aut mulierum blanditijs atque lachrymis, aut ſplendore comitatus, aut apparatu conuiuiorum, & compotationibus, aut commendatione generis & familiæ, aut aſſentatione, & ſacerdoti indecoris miniſterijs, aut etiam largitione. Vigebat igitur diſciplina eccleſiaſtica: minus ſibi permittebant ij qui epiſcopi fieri cupiebant: ſeruiebant famæ & exiſtimationi: & non modò repræhenſionem collegarum, ſed etiam ſiniſtram cuiuſuis ſuſpicionem cauebant. Epiſcopi uerò facti, nihilominus pro fratribus ducebant collegas ante ſuos: in conſilium eos de rebus maioribus adhibebant, plurimumq; reuertebantur, & officium ſuum nauiter faciebant, memores quid ſolenni & ſeriò dato iureiurando recepiſſent. Ad aulas principum quoties ueniebant (ueniebant autem rarius, nec tam ſua ſuorum'ue, quàm publicæ utilitatis gratia) de uia ipſis decedebatur, aſſurgebatur, omniſq; honos habebatur, & quaſi numinibus quibuſdam tantum non ad genua procumbebatur ab ipſis etiam principibus. Porrò in conſilijs de republica in iudicijs, in defendendis ac uindicandis bonis & hominibus eccleſiaſticis, pupilliſq; & uiduis, denique in admonendis & corrigendis non modò infimis & mediocribus, uerùm etiam primoribus, atque adeò regibus ipſis liberæ erant eorum uoces & ſententiæ, ſingularis dignitas, ſumma authoritas. Non inhibebat uocem accepti beneficij memoria, non ſpes futuri. Nec eleuabat authoritatem dicentis aut arguentis ambitio, & conſcientia audientium: nec metus aut inſcitia dignitatem deprimebat. Non erat neceſſe epiſcopo & ſacerdoti pro foribus cubiculi regij inter ſcurras & uilia uentris mancipia aſsidere: nec ſannas & ſcommata leuiſsimorum quorumque ferre: non turpiter & indecorè adulari & adblandiri non modò elegantioribus iſtis cubiculi & menſæ regiæ adminiſtris, ut aliquam tamen ij uel ioco mentionem abſentis apud regem faciant: uerùm etiam ſatellitibus, ianitoribus, ne dicam etiam horum concubinis atque ſcortis, matellionibus, morionibus, ac cæteræ feci aulicæ, atque ipſis denique catellis principum.

Scholæ ſacerdotum ſeminaria.

Itaque florebat tunc reſpublica, florebat religio, florebat ordo eccleſiaſticus: florebant Scholæ & Academiæ, ſacerdotum & epiſcoporum ſeminaria: ſplendeſcebant templa: aulæ uerò principum, horum præceptis & exemplis inſtitutæ, urbanitatis, uirtutis, fortitudinis, prudentiæ, modeſtiæ & pudoris erant officinæ, non

Principum aulæ quales olim & quales nunc.

faſtus, ignauiæ, ebrietatis, libidinum, temeritatis, impudentiæ, & omnis nequitiæ & impietatis ganeæ ac barathra. Nunc ſublata electione, hæc & multo plura alia mala bonis illis ſucceſſerunt, & in domos ac familias, atque adeò in ipſa intima cubicula epiſcoporum, nedum in profanorum principum aulas inuaſerunt: ſimulqúe dignitas ſacerdotum,

indecore

indecorè emerendo & emendo fauore etiam abiectiſsimorum uiluit:labefactata eſt authoritas: nutat, ne dicam ruit, Reſpublica: religio proſtrata penè concidit. Quæ omnia Principes non tam epiſcopis debent imputare & ſacerdotibus, quàm ſibijpſi, qui nuncupandorum epiſcoporum ius ſacris collegijs ereptum, ſibi uendicarunt. Nam ut nihil perperam ij faciant, nihil affectioni cuiquam indulgeant, ſed eadem illa omnia, quæ iurati ſacerdotes in electionibus epiſcoporum habere ſolent, ob oculos habeant, certè longè facilius unus aliquis, & is quidem alienis ferè oculis & auribus ſentiens & iudicans, errat & fallitur, quàm multi graues, acuti, & multarum rerum periti: & aliud is plerunque ſpectat, quam quod potiſsimum ſpectandum eſt in deligendo epiſcopo: & uerò expeditius eſt, unum quàm multos corrumpere. Tametſi magna, ne dicam præcipua huius rei culpa eſt penes Pontifices Maximos, mea quidem ſententia: qui niſi electiones collegiorum primi labefactare adorti eſſent, nunquam eò audaciæ reges prouecti eſſent. Sed nos inutili deploratione omiſſa, ad rem redeamus. Sic igitur de epiſcopa Cracouienſi tunc actum eſt. Maſouij nihil & ipſi impetrarunt. Petebant autem, ne ducibus ſuis rex moleſtus eſſe pergeret de Plocenſi ditione, aut certe externis & à ſuſpicione alienis hominibus cauſam cognoſcendam & iudicandam permitteret. Ferebantq; regi iudicem Fridericum Marchionem Brandeburgenſium, uel Albertum archiducem Auſtriorum, uel Ludouicum ducem Bauarorum. Lithuanis Podoliam, Belſenſem, Oleſcenſem, & Rathnenſem tractus non ſine comminatione belli repetentibus, nihil aliud reſponſum eſt à ſenatu, quàm miſſum iri ea de re legatos ad conuentum Lithuanorum. Et mox legati deſignati, Stanislaus Oſtrorogius palatinus Caliſsienſis, & Ioannes Rithuianius Marſalcus regni. Porrò in Pruſsiam bellum ſiue expeditio decreta eſt. His peractis Cazimirus Radomiam ad uxorem, & inde cum ea in Lithuaniam profectus eſt. Quem conſecuti legati ſenatus Polonici, poſtulata Lithuanorum in conuentu Vilnæ dilertè refutarunt. Sed cum Lithuani non acquieſcerent, rex cauſam ad conuentum communem Parſouiam indicendum reiecit. Legatus uerò pontificius Petricouia diſcedens, in Pruſsiam à præſidio militari regis iuſſu ad Magiſtrum Kynixbergam deductus. Secundæ tunc res noſtris erant in Pruſsia. Nam præter ea quæ ſuperius commemorata ſunt, apud Vormitham, quam Ornetam Poloni uocant, Pauli epiſcopi Varmienſis, qui uiolata iuriſiurandi religione ad Cruciferos deſciuerat, milites unà cum aulicis Magiſtri præſidiarijs, cum per proditionem noctu capere id oppidum conſtituiſſent, proditi ab illo ipſo, qui oppidi proditionem ipſis promiſerat, & à Ioanne Scalio præfecto præſidij regij præparatis inſidijs intromiſsi, ad unum omnes aut capti, aut trucidati ſunt, quotquot ingreſsi erāt. Nam qui in extremo agmine fuêre, ne multitudo hoſtium noſtros pauciores prægrauaret, excluſi & inopinato periculo perterrefacti, in propinquos lacus glacie concretos diffugerunt, ruptaq; fragili etiam tum glacie demerſi periêre. Apud Scampe item oppidum agri Dobrinenſis trecenti equites hoſtiles è præſidio arcis Brodnicienſis prædatum profecti, ab Vlrico Ceruonca, qui Golubi erat, profligati ſunt, ita ut perpauci fuga euaderent capti ex his octoginta. Arx uerò Slochouia, ne proditione in hoſtium poteſtatem ueniret, præſidiariorum Pomeranorum opera ſeruata eſt. Vuladiſlaus caſtellanus & præfectus Naclenſis, illius etiam arcis præfectus erat, eamq; abſens Georgij cuiuſdam ſculteti nobilis, gente Topori, fidei commendarat. Is igitur Georgius, cum prodendæ arcis conſilium cœpiſſet, præſidiarios milites, quos conatibus ſuis aduerſaturos eſſe ſuſpicabatur, per ſpeciem commeatus ex hoſtico importandi emiſſos, arce excluſerat, &(uerè ne an falſò, non liquet) præfecti iuſſu id ſe feciſſe dictitabat, nec niſi duodecim, & eos quidem Pomeranos, quos minus ſuſpectos habebat, ſecum reliquerat. Hi ubi eum pactiones cum hoſtibus de prodenda arce inire animaduertêre, ſiue inuidia & auaritia incenſi, ſiue officij & fidei ſuæ memores (nam ne hoc quidem conſtat) compræhenſum eum in fundum turris concluſerunt, & fide accepta præfecto aduenienti portas arcis aperuerunt. Sed is uiolata fide omnes eos capitali affecit ſupplicio. Quod factum uariè ſuſpicandi occaſionem hominibus præbuit. His igitur ſucceſsibus noſtrorum moti Cruciferi, pacem afferentem legatum pontificium cupidè acceperunt. Promiſcua uerò multitudo cùm uirorum, tum matronarum & puellarum belli & penuriæ, cæterorumq; incommodorum bellum conſequentium pertæſa, lachrymare gaudio, ac deſyderio pacis legatum, magiſtratusq; ſuos ſupplex obteſtari, ut exoptatam eam ſibi quibuſuis, modò tolerabilibus conditionibus conficerent, ni ſe prorſus perditum ire uellent. Ibi legatus, æquiſsimus ſcilicet pacis arbiter per interpretem, quemadmodum proditum eſt, laudare & confirmare conſtantiam populi: hortari, deinceps quoq; ut in fide Cruciferorum permaneret: regem, Polonosq; carpere, & cùm iniquitatem cauſæ eorum exaggerare, tum mores fidei religionis, & humanitatis expertes calumniari: ſtudium ſuum erga Cruciferos omnibus mo-

Maſouiorum poſtulata.

Lithuanorum poſtulata.

Cruciferorum clades apud Vormitham.

Apud Scampe.

Slochouiæ periculum.

Pacis deſiderium apud Pruſſos.

Legati iniquitas.

dis teſtatũm facere: deniꝗ certam, perpetuamꝗ pacem, aut duodecim dũtaxat annorum inducias ipſis, quaſi regem quò uellet adducturus eſſet, certò polliceri. Ita cõfirmatis eius oratione animis omnium, mittuntur cum eo Breſte tres oratores, ad tractandum de pace cum Polonis, quos eò rex eius rogatu miſerat. Fuerunt autem ij, Ioannes Vuladislauien-

Conuentus Polonorum cum Cruciferis de pace.

ſis, Andreas Poſnanienſis epiſcopi, Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis, Petrus Opporouius Lencicienſis, Nicolaus Coſcelecius Breſtenſis palatini, Sendiuoius Zechel præpoſitus conuentus Clodauienſis, Ioan. Dambiouuca, Iacobus Schadecus, & Matthias Racianzus doctores, partim theologi, partim iuriſconſulti. Ad conſtitutam diem, hoc eſt, ad Cal. Maias cõuentum, indeꝗ infectis rebus diſceſſum eſt, orta inter Polonos & legatum acerba contentione & iurgio ex huiuſmodi cauſa. Veniebant legati à ciuitatibus Torunenſi, Elbingenſi, & Gdanenſi: eos legatus ingreſſu oppidi & conuentu prohibere oportere contendebat, quòd eas ciuitates, ſimulꝗ cęteros Pruſſos, qui cum Polonis ſentiebãt, ipſe diris deuouiſſet. Contrà Poloni, iniquiſsimum id eſſe præiudicium affirmabant, &

Legati iniquitas.

ab inſtituta re alieniſsimum. Admiſsi igitur legati, fruſtra reclamante legato apoſtolico. Mox ille toti oppido ſacris interdixit: uerùm id interdictum Poloni contempſerunt, orto initio à militibus, qui per ſpeciem ſupplicationis ob rem bene geſtam à ſuis apud Helgebeilam, oppidumꝗ id à Scalio captum ac direptum, facto concurſu ad templa, nolarum ſiue campanarum pulſu, feſtoꝗ cantu oppidum impleuerunt. Ibi uerò furere legatos, uociferari, non modò ſe, uerùm etiam pontificis & ſedis apoſtolicæ authoritatem contemni. Nec ceſſere furori eius Poloni, grauiter in eum inuecti per Oſtrorogium, quòd cum pacificatoris perſonam ſuſtineret, nihil minus quàm paci ſtuderet, ſed claſsicum etiam caneret. Cuius rei clariora etiam documenta proferebantur eis literæ ad Cruciferos, à noſtris

Legatus non admiſſus Cracouiam.

interceptæ. Ita tunc iritatis animis diſceſſum eſt. Et legatus quidem Cracouiam, ubi controuerſæ epiſcopæ ſequeſter & adminiſtrator à pontifice conſtitutus erat, proficiſci cupiens, cum prohiberetur à Polonis, Vuratislauiam ſe contulit: indeꝗ miſsis ad regem in Lithuaniam literis, quæſtus eſt de Breſtenſi contumelia, in Vuladislauienſem epiſcopũ potiſsimum culpam cõferens. Quod ſi rex agi de pace nihilominus à ſe uellet, extra fines Poloniæ locum conſtitueret, quò tutius aduerſarij uenire poſſent. Et hęc quidem oſtentans, Pruſſos & Pomeranos Vuratislauiam Iubilæi gratia uenientes, in partes Cruciferorum pertrahere omni ratione conatus eſt, minis etiam intentatis. Quin mulieribus maritorum conſuetudine & contubernio interdixit ijs quæ maritos à fide regi data auellere nequirent. De qua iniquitate eius aliquanto antè quàm is ueniſſet in Poloniam, Iacobum Sennenium prædixiſſe Dlugoſſus memorat. Miſit tamen poſtea Cazimirus ad eum legatos,

Legatio regis ad legatum pontificis.

Ioannem Rithuianium Marſalcum regni, & Iacobum Schadecum iureconſultum & canonicum Sendomirienſem, poſtulatum, ut interdictum ſiue diras, quibus Pruſſos regias partes ſecutos, indicta cauſa deuouerat, relaxaret, & æquiorem ſeſe in componenda pace præſtaret. Verùm illo non niſi ad tempus, quoad de pace tractaretur, diras relaxare uolente, acceptum id à rege non eſt, nec ipſe in Poloniam deinceps uenit. Tametſi Bernardus Vapouius ueniſſe eum, omnia prolixè pollicentem, infectaꝗ pace receſsiſſe, memorat. Verùm id non conuenit cum ijs quæ Dlugoſſus, cuius tempore hæc acta ſunt, ſcribit. Nempe miſiſſe eum poſtea ad regem, denuò depoſcentem ſibi pacificandi ipſius cum Magiſtro prouinciam: miſſoſqúe uiciſsim ad eum à rege Iacobum Schadecum iureconſultum, & Ioannem Sepinium, qui dicerent, regem non abnuere, modò ut is Pruſſos interdicto abſoluat, Poſnaniamꝗ ueniat. De damnis & impendijs penes eum fore arbitrium, ac de cæteris, modò ut Pomeraniam, Culmenſem, & Michalouienſem tractum Poloni retinerent: cumqúe ille non remitteret de interdicto, Romam eum reuertiſſe Vuratislauia. Hac æſtate quingenti noſtrates Ruſsi milites, permiſſu regis, Caſen-

Ruſsi auxiliares Caſenſium deleti à Lithuanis & Volynijs.

ſium ſtipendio conducti, cum ad defendendam eam urbem aduerſus Turcas proficiſcerentur, apud Bogum amnem à Lithuanis & Volynijs deleti ſunt, ex huiuſmodi cauſa. Braslauiam Lithuanicæ ditionis oppidum cum perueniſſent milites, excitata temerè cum oppidanis rixa, unum ex ijs forte fortuna interemerunt: cumqúe gliſcere in ſe magis ac magis tumultum concitatæ multitudinis animaduerterent, oppidum incenderunt, quo minore negotio inde ſeſe euoluerent, oppidanis incendio reſtinguendo occupatis. Præfectus erat arci Michaël dux Zartorienſis. Is dolore ſimul & ira incenſus, cum tumultuaria manu noſtros abeuntes perſecutus, quater in eos impetum fecit: quaterqúe non ſine clade ſuorum repulſus, affluente ex toti territorio oppidanorum & agreſtium, qui propter Tartarorum uicinitatem bellicoſi & in armis probè exercitati ſunt, multitudine, uada ſuprà memorati fluuij præoccupauit, & truncis, ſtipitibuſqúe impediuit: indeqúe rurſus ſubducens ſeſe, impeditos in traijciendo flumine à tergo & lateribus adortus, cunctos atrociſsimè trucidauit, ne ſupplicibus quidem parcens.

Quinꝗ

Quinq; ſoli ex omni eo numero fuga elapſi ſunt. Præda omnis, qua hoſtis potitus eſt, triginta millibus florenorum æſtimata. Sic urbs illa nobilis, Genuenſium colonia, Theodoſia, quemadmodum uolunt, olim dicta, fruſtrata noſtrorum ope & præſidio, non multo poſt à Turcis ſubiugata eſt. Mouebat autem Caſenſes ad implorandam opem Turcarum uicinitas, qui in ipſo huius anni initio Lesbon inſulam, & mox Boſnam regnum florens opibus & munitionibus, in ſuam poteſtatem redegerant, regemq; Stephanum cum primaria arce Iaice in deditionem acceptum, contra fidem datam, ad palum alligauerant, & ſagittis confixerant, exprobrante ipſi Mahomete imperatore ignauiam, quòd cum argento & auro, cuius immenſa uis in theſauris eius reperta erat perire, quàm ad defendendum ſeſe & ſuos, eo uti maluerit. Ex eo uerò tempore Ianizeri, quę phalanx eſt Turcica, ab hoc ipſo Mahomete primum inſtructa, Slauonica lingua uulgo uti cœpere, triginta millibus ex captiua iuuentute Boſnenſi in eum ordinem allectis. Longè uerò proſperiores ſucceſſus tunc habuerunt ij Poloni, qui Matthiæ regis ære conducti Felice Paniouio gente Gozembio, & Ioanne Sreſcouio Doliuio, cognomẽto Albo ducibus, in Vngaria militabãt. Fuerunt autem ij quingenti equites, qui ad reprimendam Turcarum excurſionem è Boſna factam, miſsi à rege cum ſeptingẽtis itidem equitibus Vngaris, miſerti Chriſtianorum, qui ad ſeptem decem millia utriuſq; ſexus in fœdam ſeruitutem à barbaris abigebantur, obfirmatis ad uincendum aut moriendum animis, cum Vngari multitudine hoſtium pauefacti diffugiſſent, prima noctis uigilia in barbaros, ne paucitas ſua conſpecta illis animum adderet, impetum fecẽre: reſiſtentibusq; acriter Turcis quinquies pugnam redintegrarunt. Sic tota nocte pugnatum eſt. Diu uerò illuceſcente, cum barbari paucitatem eorum conſpexiſſent, cohortati ſeſe inuicem, & in duas acies diuiſi, à fronte pariter, & à tergo adoriri eos ſatagebant. Verùm hoc parantibus, Poloni captiuorum clamore animati, acrius inſtabant. Aberat haud longè Raſcianorum turma, expectans euentum prælij, ut cum uictoribus ſeſe coniungeret. Ea igitur cum meliore loco rem Chriſtianorum eſſe animaduertiſſet, inuecta eſt & ipſa in Turcas. At illi deſperatis rebus, Sauum amnem propinquum effuſa fuga petiuẽre. Et commodùm naues ad traijciendos eos adnauigarant. Itaq; abiectis equis & armis, tumultuariè ad naues perfugiebant, è quibus tamen paucæ incolumes in ulteriorem ripam eiectæ ſunt: cæteræ pondere inſilientium depreſſæ ac demerſę periẽre. Fuẽre autem quatuor millia Turcarum ſelectorum in eo exercitu. Sic tunc Matthias Polonorum opera præclara, ſed inſperata prorſus uictoria de barbaris potitus eſt. Nam Vngari in fugam effuſi ad unum eos omnes perijſſe diuulgarant: quos rex inſigni ignominia notauit. Polonis uerò & Socoli Petro duci Vngarici illius equitatus, qui ſolus cum ſexdecim familiaribus ſuis cum Polonis perſeuerarat, perampla dona largitus eſt. Et mercenarijs militibus externis, è Polonis, Sileſijs, Morauis, Bohemis, atq; Germanis conſcriptis, poſtea multum uſus eſt. Nec multo poſt in Tranſyluania iterum eoſdem hoſtes itidem per legatos profligauit. Cumq; Nicolaum Friſtacium, & alios quoſdam æmulos ſuos, qui Fridericum Imperatorem ad regnum Vngarorum inuadendum excitarãt, commoditate ſua & magnis promiſsis ſibi reconciliaſſet, & cum Friderico poſt duo prælia diuerſo euentu depugnata pacem feciſſet, ac diadema ſacrum, ab Elizabetha regina olim ſublatum, & apud eundẽ Fridericum depoſitum, ſexaginta millibus numũm aureorum redemiſſet, cõparato in ſequẽtem annum maiore exercitu, ad depellẽda arma Turcica, recuperandamq; Boſnam animum adiecit. Per eos dies, ſiue adeò ſub ipſum tempus comitiorum Petricouienſium Paulus Giſicius epiſcopus Plocenſis, cum tres & uiginti annos illi eccleſiæ præfuiſſet, è uiuis exceſsit, & in Poltouienſi templo, quod ipſe exędificãrat, & lautum collegium canonicorum ſacerdotum in eo inſtituerat, ſepultus eſt. In locum autem eius Sciborius Gozacicius Canonicus à collegio eius baſilicæ, tribus, de quibus ipſe unus erat, facta per compromiſſum poteſtate nuncupãdi epiſcopi, ſuffectus eſt, repudiatis mãdatis & nuncijs regis, qui Iacobo Sennenio ſtudebat. Cazimirus uerò rex facturus expeditionem in Pruſsiam, è Lithuania profectus, menſe Iunio uenit Lenciciam. In eum enim locum copijs omnibus, ut conuenirent, edixerat. Ibi cum de conſiliarijs nonnullis, qui primi ei occurrerãt, cognouiſſet fremere ob eam expeditionem equeſtrem ordinem, comitia Corcinum edixit ad quintã diem menſis Iulij: eoq; ipſe profectus, poſt octo dierum conſultationem decreto, omnium conſenſu, ſenũm groſſorum ex iugero, itemq; è caupona & moletrina tributo, & alijs comitijs ad medium Octobrem Petricouiam indictis, expeditionem remiſit: mercenariorum uerò militum aliquantam manum in Pruſſiam ad capiendum Gneuum miſit, motus querelis Pruſſorum, qui minus libera nauigatione in Viſtula utebantur, quòd à præſidiarijs eius arcis & oppidanis infeſtarentur. Ipſe uerò in maiorem Poloniam ſeſe contulit. Cum autem Gneuum egregiè defenderetur ab hoſtibus, ita ut ij crebrò decurrentes nõ parum damni noſtris obſidentibus inferrent, cœ-

Caſa à Turcis capta.

Ianizeri.

Raſcianorum dubia fides.

Vngari equites ignominia notati.

Comitia Corcini.

Gneuum obſeſſum.

pêre noſtri conſilium longiore & ſecura obſidione hoſtes ad deditionem compellendi. Itaq; nec quicquàm prohibentibus Cruciferis,circumuallarunt arcem uallo ſiue ſepibus limo oblitis,turresq; & propugnacula opportunis locis excitarunt.

Gdanum propè proditum.

Nam fluuio ne quid obſeſsis importaretur,Gdanenſes claſsiarij obſeruabant,quibus arx illa potiſsimũ incommodabat.Sed ij dum aliena oppugnant,ſua urbe penè exciderunt proditione paucorum ciuium,quorum capita erant Matthias Schimnan iureconſultus,& Georgius Cocus:qui ſub ſpecie remigum & baiulorum è nauibus onera ferentium nõ paucos iam hoſtiles milites in urbem receperant.Nec procul ab urbe Magiſter Cruciferorum cũ mille quingentis equitibus aberat,ut conſtituta cum proditoribus die ad tertium Idus Iulij ex improuiſo irrumperet.Sed detecto ab uno ex coniuratis ſcelere,euocati in curiam proditores per ſpeciem conſultandi de repub,captiq; & conuicti,capitali ſupplicio affecti ſunt. Schimnani tamẽ profeſsioni honor habitus eſt.

De Doctore non iudicarũ Gdanenſes.

Nam is in cuſtodiam epiſcopalis iudicis,quem Officialem uocant,traditus:& epiſcopi Vuladislauienſis opera poſtea liberatus, ad Magiſtrum profugit.Milites item hoſtiles in urbe depræhenſi,partim capitis pœnas luerunt, partim in profluentem demerſi ſunt,partim diuturni carceris moleſtias pertulêre. Magiſter uerò ſpe fruſtratus,ad opitulandum ſuis Gneui obſeſsis animum conuertit: nauesq; uiginti militibus bene inſtructas Kynixberga emiſit,Habo lacu & aduerſo flumine Viſtulæ nauigaturas.

Cruciferi fuſi in Habo.

Sed re cognita noſtri cum Gdanenſibus claſsiarijs, duodecim tantum nauibus armatis,ut ait Vapouius,uno ab Elbinga milliario hoſtibus occurrerunt: commiſſaq; nauali pugna,uictoria potiti ſunt Poloni:mille hoſtes deſiderati,capti ſexcenti, & cũ captiuis nauibus,armis,& fortunis Gdanum deducti.Id ad decimumquintum Calendas Septembris actum.Cuius cladis nuncio accepto, Henricus Plauenius commendator Elbingenſis,& Bernardus Sumbergius,qui cum terreſtribus copijs in maiore inſula aduenientem ſuorum claſſem expectabant,in diuerſum dilapſi ſunt.

Holandia Cruciferis dedita & recepta.

Nec multo pòſt Holandiam oppidum Plauenius in poteſtatem ſuam redegit,accitus & receptus ab oppidanis, cum ij preſidiarios noſtros populatum egreſſos excluſiſſent.Arcem tamen noſtri & duas turres cum porta oppidi ad arcem uergente,retinuêre. Nec mora, Petrum Duninum à Gneui obſidione in auxilium accerſiuêre.Qui cum noctu cum equitatu aduolaſſet, Plauenius cum ſuis,incenſo pluribus in locis oppido,raptim ſeſe euoluit. At noſtri reſtincto celeriter incendio,oppidum recuperarunt,& in nonnullos ciues capitali ſupplicio animaduerterunt.

Liuonienſium claſsis profligata.

Nonis uerò Octobribus Liuonienſium claſsis eodem conſilio,quo Regiomontana domo profecta,à regijs qui in præſidio Nideburgi, Paſſenemi, & Vormithæ erant,& cum Elbingenſibus ſeſe coniunxerant, itidem prope Elbingam profligata eſt:cæſisq; compluribus hoſtibus,duæ naues maiores cum ducentis militibus & centum equis hoſtilibus,captæ ſunt.Hæc eo anno geſta in Pruſsia.

Comitia Petricouiæ.

Porrò Cazimirus Petricouiæ comitia habuit.Ibi de Plocenſi ditione rurſus actum cum oratoribus Conradi,ac cæterorum ducum Maſouiorum.Qui cum bonorum uirorum arbitrio controuerſiam componi,aut externos ac minimè ſuſpectos iudices ſibi ferri,aut denique Italicæ cuipiam Academiæ cauſam decidendam permitti à rege poſtularent,nihil horum impetrarunt. Reiecta eſt tamen res ad alia comitia:quòd Maſouij duces aduerſam ualetudinem cauſificabantur.Venerat eò & Conradus Niger iterum.Sed cum ei rex iudices de more ferret,re infecta receſsit.In Pruſsiam uniuerſalis expeditio decreta. Quoniam uerò Turcarum terror capta ſuperiore anno Cafa animos cunctorum peruaſerat, miſsi in Podoliam, Ioannes Tencinius Caſtellanus Cracouienſis,Derslaus Rithuianius Sendomirienſis, & Andreas Odrouanzus Ruſsiæ palatini,ut Cameneciam arcem,quæ Theodorico Buzacio oppignerata cum toto territorio, ab hæredibus eius obtinebatur, pro rege redimerent, & munirent,Podolijs equitibus in ſumma fiſci inopia bouem in iugerum ſiue laneum ultrò pollicitis.

Lithuanorum conatus.

Comitijs peractis rex peragrata maiore Polonia ſub finem anni per Radomiam in Lithuaniam ſe recepit. Quieuerat ea gens per omne tempus belli Pruſsici, nec à Polonis in ſocietatem eius belli pellici potuerat:ſed quorſum id euaſurum eſſet, ocioſè ſpectauerat. Tunc uerò longioris moræ impatiens,non inconſultum ducebat, Podoliam armis repetere, Polonis adhuc Pruſsico bello diſtentis. Eos igitur motus animorum rex aduentu ſuo repreſsit:cæterùm comitia quæ communia Lithuanis cum Polonis Parſouiam ad diem Purificationis Sanctæ Mariæ, qui eſt poſtridie Calend. Febr. edixerat,ad ſextum Idus Septembr.qui dies eiuſdem Virginis matris natalis eſt, reiecit: ueritus,ne qua in conuentu maior animorum iritatio fieret:cui excitandæ inter diſsidentes, quamuis leuis occaſio ſufficit. His ita compoſitis, Vere nouo inde reuertens poſt

An. 1464. medium Aprilis Cracouiam uenit. Senatum urbis tribus millibus florenorum multauit, propter Iudæos paulò antè iniuria affectos à militibus piam in Turcas militiam profeſsis. Etenim Pius eius nominis ſecundus Pontifex Maximus ſubactarum à Tur-

cis ea tempeſtate gentium Chriſtianarum calamitatem miſeratus, & à cæteris, quibus idem hoſtis imminebat, periculum propulſare cupiens, edicto Mantuam conuentu cunctos Chriſtianos principes atque populos ad pium bellum, crucis uexillo propoſito cohortabatur & inuitabat, ipſe eius belli dux futurus. Ac de principibus quidem Mathias rex Vngarorum, Philippus Burgundionum, & Chriſtophorus Maurus Venetorum dux eam militiam publicè profeſsi erant: Cazimirus Polonus ne idem faceret, Pruſsico bello impediebatur. Permulti tamen è Polonis priuati nomina dedêre, ita ut ij propè duodecim millia hominum conficerent. Eorum igitur cruce ſignatorum militum nonnulla pars dum coit & inſtruit ſeſe Cracouiæ, ad tertium Nonas Aprilis, qui tunc erat dies tertius Paſchæ, re inter ſe communicata in Iudæos impetum fecit: effractiſq; domorum foribus, facultates eorum diripuit, ac ne cæde quidem abſtinuit. Cæſi ex utroque ſexu Iudæi triginta fermè: cæteri in uicinam Ioannis Tencinij Caſtellani Cracouienſis domum confugerunt. Eam quoque creſcente tumultu poſtridie expugnaſſent, niſi Ioannes Gruſcinius epiſcopus, & Iacobus Dembenius præfectus, idemq; Theſaurarius regni, cum cohortibus ſuis aulicis, & ſenatu ac multitudine urbana licentiam atque furorem eorum repreſsiſſent, Iudæoſq; in arcem deduxiſſent. Multatus tamen ſenatus eſt. Mox ante finem eiuſdem menſis rex Corcini Minorum Polonorum conuentum habuit: quibus cum duodenûm groſſorum in iugerum tributum ſciuiſſent, unde mercenarius miles in Pruſſiam conduceretur, remiſſa eſt expeditio. His ita conſtitutis, & latrociniorum, quæ ex Vngaria & Morauia intentabantur, terrore repreſſo, in Maiorem Poloniam contêdit. Aegrè ferebant maiores Poloni, expeditionem à minoribus in tributum commutatam eſſe, non communicato ſecum conſilio. Sed tamen ipſi quoq; conuentu à rege ad octauum Calendas Iulij Colum coacto, idem fecerunt: quòd neque militare ſine minoribus Polonis uolebant, & ſecundæ noſtrorum res in Pruſsia minimè id requirere uidebantur. Nam poſt clades illas hoſtium, quas ſuprà memorauimus, continuata à noſtris in alterum annum Gneui obſidione, obſeſsi ad extremam rerum omnium inopiam ac deſperationem ſalutis ſuæ redacti, cum inutilem bello multitudinem oppido eieciſſent, & à noſtris ea rurſus in oppidum compulſa eſſet, poſtridie Natalis Chriſti, quæ dies D. Stephani memoriæ ſacra eſt, arcem ſimul & oppidum dedidêre, uitam & quicquid ſuarum rerum quatuordecim curribus poſſent euehere, pacti. Quadringenti milites cum magno commendatore Vdalrico Eiſenhoueno, & Nicolao Veiſembachio Bauaro ducibus in præſidio fuerunt. Hi omnes Kynixbergam à noſtris deducti ſunt. Ex oppidanis magiſter modò ciuium, & alius quidam conſul, qui Cruciferis impenſius fauerant, ſiue eiecti, ſiue ultrò exceſſere, unius menſis ſpacio ad diſtrahenda bona ſua à noſtris impetrato. Per eoſdem dies Ioannes Scalius Bohemus Holſteinum magnum, oppidum Crucifericæ ditionis, ex improuiſo intercepit. Porrò qui Fridelandiæ fuerunt in præſidio milites Cruciferorum, cum ſibi ſtipendia non ſoluerentur, hoſtiliter direpto & incenſo oppido, diſceſſerunt. Bernardus uerò Sumbergius eadem de cauſa, & quod ualdè acciſas eſſe uires Cruciferorum animaduertebat, cum rege paciſcitur, ut quæ tunc præſidijs ſuis tenebat, deinceps quoque, quoad bellum illud maneret, quietus retineret: cum regijs libera commercia haberet. Cum ijs uerò qui Crucifericarum eſſent partium, nihil ſibi commune eſſe duceret: Bello uerò finito, iuſta mercede à rege accepta præſidia deduceret, munitiones, quas obtinebat, regi traderet. Obtinebat autem Culmam urbem, Starogrodum arcem, Brodniciam item arcem cum oppido. Non mediocriter & illa clades Cruciferos afflixit, quam apud Colbergam oppidum Pomeraniæ acceperunt. Erat oppidum id in ditione epiſcopi Camenenſis: uerùm detrectabant oppidani eius imperium. Hermingus igitur epiſcopus facta clàm aliquanta manu, acceptiſq; à Cruciferis ſeptingentorum equitum auxilijs, noctu oppidum aggreditur, ut nec opinantes oppidanos opprimeret. Verùm ij commodum à Gdanenſibus fœderatis facti certiores de conſilio epiſcopi, receptiſque in urbem auxiliaribus eorum copijs maritimo itinere tranſmiſsis, hoſtem ſcandere muros incipientem adorti fuderunt, & ad internecionem reciderunt. Sic igitur attritis Cruciferorum uiribus, placuit Polonis mercenario milite rem eo anno gerere in Pruſsia, præſertim quòd expeditiones publicas nullo ordine, nullaque diſciplina militari, ſed ſumma licentia conſtantes, ſocijs & amicis magis quàm hoſtibus pernicioſas eſſe animaduerterent: quòd neque principis imperium ſatis exaudiebatur, & nihilo magis in ſociorum, quàm in hoſtium agris à ui & iniuria temperabatur. Huc accedebat, quòd epiſcopus & ciues Lubecenſes Polonis iuxta ac Cruciferis conſentientibus componendæ inter bellantes pacis arbitrium ſibi deſumpſerant, & iam tunc aduentabant Gdano, quò nauibus aduecti erant, Toruniam, adiunctis ſibi de Roſtocenſium, Viſmarienſium, & Luneburgenſium ſenatu ſingulis; Rigenſium uerò ac Darbatenſium binis.

Crucis militia contra Turcas.

Iudæi direpti Cracouiæ.

Gneuum per deditionem receptum à Polonis.

Cruciferorum clades apud Colbergam.

Expeditionum publicarum incommoda.

Conuentu Colenſi peracto,rex Breſte diuertit: Toruniam uerò ad diſceptandam atque
tranſigendam cauſam ſuam Pruſsicam, miſit Ioannem Lutecum Vuladiſlauienſem epi-
ſcopum,& procancellarium regni,Lucam Gorcanum Poſnanienſem,Stanislaum Oſtro
rogium Caliſsienſem,Sendiuoium Lenzenicium Siradienſem,Petrum Opporouiũ Len
cicienſem,Nicolaum Coſcelecium Inouuladiſlauienſem,Sciborium Baſenum Culmen-
ſem palatinos:Caſtellanos,Hinciam Rogouium Sendomirienſem,& Nicolaum Zarni-
couium Gneſnẽſem: Secretarios,Ioannem Dlugoſſum ſeniorem,Ioannem Drambouu-
cam,& Iacobum Schadecum:quorum poſteriores duo iuris Canonici conſulti fuẽre. De
nobilitate Pruſsica quatuor,Ottonem Maquitium,Matthiam Tolcam, Nicolaum Pila-
uium,& Nicolaum Zialouium. De ciuitatum uerò decurionibus ſiue conſulibus,Toru-
nenſis quidem quatuor,Elbingenſis autem duos,Gdanenſis uerò quatuor: & quintum
parœcum eius urbis,candidatum iuris pontificij. Porrò à Magiſtro & ordine Crucifero-
rum adfuẽre Iodocus epiſcopus Oſilienſis,Henricus Plauenius, qui fuerat Elbingenſis
Commendator,Gerardus Melingradus Marſalcus Liuonienſis,Georgius Comes Hen-
nebergenſis,Andreas Peper decanus Darbatenſis,Ioannes Vmbelerus, & Nicolaus de-
canus Pomeſanienſis, tres hi iureconſulti, Vilelmus Eppingenius Oſterodenſis in Pruſ-
ſia,& Vilelmus Schundelus Oſterodenſis in Liuonia Commendatores. De nobilitate,
Vlricus Glauienſis,& Ludouicus Lubauienſis præfecti, duo conſules Regiomontani,
Pax infecta. itemq; duo Reualienſes è Liuonia.Inter hos igitur ad quintum Nonas Iulij tractari cœ-
ptum,& uno ac dimidio menſe tractatum,ad extremum infecta pace diſceſſum eſt. Con-
uenerat iam,ut Polonus Pomeraniã,Culmenſem,Michalouienſem,& Elbingenſem tra-
ctum totum haberet:reliquam inferiorem Pruſsiam Cruciferis relinqueret. De Mariæ-
Conditiones pacis reiectæ. burgo intra triginta annos proximos,ut iudicio,arbitrio, pactoúe tranſigeretur: interim
autem in poteſtate regis arx ea maneret. De illis uerò conditionibus conuenire non po-
tuit,ut Magiſter ac totus ordo Cruciferorum in uerba regis Poloni iuraret, ſemperq; de-
inceps in fide & clientela eius eſſent:Rex uerò ut militibus Cruciferorum emerita unde-
cim annorum ſtipendia exolueret ijs duntaxat,qui fuerunt in præſidio munitionum ea-
Germani pacẽ infrunt. rum quæ ipſi tradebantur.Nam neq; hoc Poloni,neq; illud Cruciferi acceptabant. Cre-
ditum eſt autem ſiue inuidia,ſiue maleuolentia Brandeburgenſium & Miſnenſium Mar-
chionum,& aliorum quorundam Teuthonum Principum perfectum fuiſſe, difficiliores
ut eſſent Cruciferi,metu offendendi cunctos ordines Germaniæ,& amittendi ea quæ in
Germania poſsidebant. Et uenerant in ſpem potiundi Torunia, per proditionem non-
nullorum ciuium,quam Henricus Plauenius,dum ibi de pace agitur,inſtruxerat. Soluto
igitur conuentu illo Torunenſium bellum,inſtauratur à rege Breſte commorante.Tene-
batur Nouum oppidum Pomeraniæ cum arce,Cruciferorum præſidio.Id quoniã in ripa
Viſtulæ ſitum eſt,eam habebat opportunitatem,ut fluminis traiectum liberum hoſtibus
præſtaret,noſtris uerò nauigationem impediret.Ad hæc ager ſylueſtris abundabat mate-
ria,uallis,& machinis faciendis,& alijs bellis uſibus aptam.Id igitur primùm adoriri,& in
poteſtatem redigere placuit.Miſſus eò cum peditatu Thomas ſiue Thomiez quiſpiã uir
Polonorum clades apud Nouum. maioris animi,quàm conſilij.Qui non expectato Dunino & equitatu, cum quo ſe iuſſus
erat coniungere,ad Nouum caſtra metatus eſt.Hoſtes noſtrorum paucitate animaduer-
ſa,coadunati celeriter è proximis præſidijs impetum in eos fecẽre. Quãquam autem non
improuiſum id noſtris acciderat,tamen uim hoſtium non ſuſtinuẽre. Fugientibus naues
regiæ non procul in Viſtula ſtantes ſaluti fuẽre.Centum aut paulò plures ex omni nume-
Cruciferi fuſi. ro deſiderati.Eodem autem die Adam Vilcanouius contractis tumultuariè Nideburgo,
cui præerat,& Sarnouia militibus,præſidiarios Cruciferorum,qui erant Zaldouiæ, præ-
dam agentes è Maſouia,profligauit,prædamq; excuſsit. Zaldouiam deinde Conradus
Maſouiorum dux Varſauienſium obſidione cinxit,& per deditionem accepit. Rex uerò
ignominia apud Nouum accepta commotus,Ioannem Synouecium, & Paulũ Iaſenium
Nouum obſeſſum à Polonis. cum aulico ſuo comitatu eò miſit: Duninum quoq; cum Pruſsis & equitatu,& item pe-
ditatu recollecto eõdẽ iuſsit contendere,ut ita munitione potirentur.Nec tamen per uim
ea capi potuit,ualido præſidio & natura loci defendente. Cęterùm obſidio in ſequentem
annum extracta eſt. Porrò Puſcum Gdanenſes cum totos ſex menſes terra,mariq; obſe-
diſſent,per deditionem in poteſtatem ſuam redegerũt.Rurſus igitur Cruciferi pacis men
tionem iniecẽre:ſiue quo liberius Toruniæ proditionem conficerent,ſiue reuera pacis cu
pidi,quòd non admodum lætis ſucceſsibus tunc uterentur,& oppidani,agreſtesq; atque
adeò milites quoq; cum iurgio,defectioniſq; denunciatione pacem flagitarent. Miſſus
eam ob rem à rege Ioannes Dlugoſſus in Pruſsiam,cũ gubernatore & primoribus trium
ciuitatum apud Mariæburgum & Stumam colloquia habuit. Et uidebãtur Cruciferi ac-
cepturi eſſe conditiones illas,quæ ipſis Toruniæ ferebantur, quemadmodum ipſe Dlu-
goſſus

goſſus ſcribit. Poſtulabant autem ut rex primores conſilij ſui cum ſumma poteſtate Mariæburgum ad conficiendam pacem mitteret. Verùm id propter peſtem in ijs locis graſſantem tactum nō eſt. Quin cum Breſte quoq; id malum infeciſſet, rex inde Clodauiam, ac deinde Lenciciam ſeſe recepit: ubi aliquot ſeptimanas cum regina, quæ filiā Sophiam Cracouiæ menſe Maio enixa erat, cōmoratus, indeq; Petricouiam profectus, ad medium Octobris comitia quindecim dierum habuit. Venerant eò ex condicto Conradus Maſouiorum Varſauienſium, & Conradus Oleſſnicenſium ſiue Cozlenſium duces, de ſucceſſione diſceptaturi. Sed cùm res ſubinde tentata per amicam tranſactionem non procederet, reiecta eſt cauſa Oleſſnicenſis quidem ducis ad Pentecoſten ſequentis anni, Maſouij uerò ad proxima regni comitia, cùm quòd peſtis cōtagio Petricouiam quoq; & omnem ferè maiorem Poloniam iam peruaſerat, tum quòd inconſultum regi uidebatur offendere duces illos aduerſo iudicio, bello Pruſsico nondum confecto. Petricouia Parſouiam itum eſt ad alia comitia, quæ rex ad natalem Mariæ matris Chriſti prius dilata, rurſus ad diem S. Martini memoriæ ſacrum diſtulerat, communia futura Polonis & Lithuanis. Et frequentes quidem utriq; proceres aduenêre: ſed cum Lithuani Parſouiam ad Polonos, hi contrà Breſte ad illos uenire detrectarent, Lomazis tandem conuentum. Neq; ibi tamen quicquàm actum, propter pagi incommoditatem ac cœli inclementiam. Sed res in annum dilata eſt. Rex dimiſſo conuentu, in Lithuaniam cum regina ſeceſsit. Et quoniam Vilnam quoq; peſtilentia infecerat, Grodni manſit aliquandiu. Deinde Caunnam profectus, magnam partem hyemis ibi exegit. Sub illud autem tempus, quo Parſouiæ habita ſunt comitia, Henricus Plauenius inſtructa, ut ſuprà dictum eſt, Toruniæ proditione, cū mille armatis noctu ad urbem acceſsit ſecundum flumen: qua parte, auerſa ab hoſtibus, ſecuriores erant oppidani atq; uigiles. Iamq; præteritis piſcatorū ſuburbanis domicilijs, & antemuralibus ſuperatis, taciti ſcalas mœnibus admouebant hoſtes, cum à uigilibus il lucescente iam aurora animaduerſi, & ſtrepitu, clamoreq; tumultuantium & concurſantiū deterriti, relictis ſcalis cœpto irrito raptim ſeſe recepêre, ueriti ne loci iniquitate & eruptione ciuium opprimerentur. Tametſi ita conſternata erat inopinati periculi obiectu ciuitas, ut magis ad fugam, quàm ad arma cuncti ſpectarent, potueritq; urbs capi primo impetu, ni fortuna ipſius ſeu potius propitium numen hoſtibus pauorem inieciſſent. Sed non multo pòſt ijdem meliore fortuna uſi ſunt apud Carniſsinum Maſouiorum arcem. Tametſi non diuturna ea fuit. Mox enim Maſouij interceptam arcem circumuallarunt, priuſquam hoſtes commeatum importarent. Itaq; ſtatim eam per deditionem recuperarunt. Per idem tempus Vngari Scepuſienſem tractum, qui in ditione regis Poloni eſt, populabundi peruagati ſunt, authore Emerico Diaco gubernatore, ſiue fratre eius Stephano: donec afflictæ ciuitates ſeptem millibus florenorum contributis publicè, pacem redemerunt. Id autem fecerunt Vngari nulla iniuria prouocati: niſi fortè cruce ſignatorum militum licentiam & iniurias ulciſci uoluêre. Cùm enim Pius Pont. Max. in ipſo procinctu belli Turcici in portu Anconitano extinctus eſſet, intermiſſa pia illa expeditione à principibus, Poloni qui ei militiæ nomina dederant, Felice duce in Vngaria uagantes, ſcelere & rapinis non abſtinebant, & Vngaros agreſtes & oppidanos uectigales ſibi fecerant. Exarſiſſet autem proculdubio graue bellum inter Polonos & Vngaros in ſequentem annum, Prædislao præfecto Scepuſienſi Vngaros ulciſci ſatagente, niſi conſiliarij quidam regij, & inprimis Iacobus Dembenius theſaurarius & præfectus Cracouienſis diſſuaſiſſent, cenſentes rege inconſulto nihil eiuſmodi attentari oportere, præſertim cum alioqui Vngari bello Turcico, & Boſna recuperanda diſtinerentur. Commodum autem & Matthias rex Vngarorum, miſsis in Poloniam literis pollicebatur ſatisfactionem, ſi quid à ſuis peccatum eſſet. Recepit autem tunc is in deditionem Iaize arcem, & uiginti ſeptem oppida Boſnæ & Raſciæ è Turcis occupata. Hoc anno Ioanni Sprouio Archiepiſcopo Gneſnenſi, ad medium Aprilis mortuo, Ioannes Gruſcinius, huic autem in epiſcopa Cracouienſi Ioannes Lutecus: ei uerò in Vuladiſlauienſi Iacobus Sennenius à Paulo ſecundo Pont. Max. qui Pio ſucceſsit, rege poſtulante ſuffectus eſt. Nec ita multo antè idem Pontifex Paulum Grabouium, rege itidem commendante, Chelmenſem epiſcopum creauerat.

Peſtis.

Comitia Petricouiæ.

Torunia propè capta.

Carniſsinum arx capta, & recepta.

Pij Pont. Max. mors.

Boſna à Matthia rege recepta.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VICESIMVS SEXTVS.

An. 1465.

Cruciferorum copiæ dilapſæ.

Nouum Polonis deditum.

SEQVENTI anno, qui fuit 1465. noſtri uaria fortuna uſi ſunt in Pruſsia. A' quibus cũ Nouum arcta obſidione premeretur, Caſpar Noſtiuicius laturus obſeſsis opem, ſexcentos equites et quadringentos pedites mercenarios è finitimis Poloniæ & Pomeraniæ locis adducebat exiguo ære ſubarratos, Choinicię uerò luculẽtum ſtipendium ſe ipſis numeraturum eſſe pollicitus. Eorum non paucos hyemis aſperitas partim confecit in itinere, partim debilitatos ſubſiſtere coëgit. Reliqui uerò cũ perueniſſent Choiniciã, nec ſibi numeraretur promiſſum ſtipẽdium, frementes dilapſi ſunt, noſtris qui ad arcendos eos è compluribus præſidijs conuolarant, non inſectantibus, diſcedentes. Qua re cognita, obſeſsi Cal. Febr. Magiſtro nequicquã deprecante, & auxilium pollicente, oppidũ dedidêre: & liberè abire permiſsi qui uellent, quinquagintatribus currib. res ſuas aſportarunt. Non quieuit & Magiſter. Quam enim circa ſe habebat manũ, in territorium Gdanenſe, ſiue inſulã minorem immittens, acerbè eam ferro & igni diuexauit, prædamq; ingentẽ Stargarthã importauit, quo rectius ibi ſui noſtrorum obſidionẽ, quam expectabant, ſuſtinerẽt. Non ſoluebantur noſtris emerita ſtipendia. Dilapſi igitur Nouo recepto, Poloniam latrocinijs infeſtare cœperunt. Et pars quidẽ eorum nonnulla Dobrinenſem montẽ Viſtulæ imminentem duce Mikeſſo quodã occupauit. Inde in Maſouiorũ & Cuiauieñ. agros excurrens, & in prętemauigantes impetum faciens, prædas agebat. Alij uerò cũ Tomezo, Storcio, & Bucouio bonis eccleſiaſticis, templorũq; & monaſteriorũ Gneſneñ. diœceſeos ſupellectili è Labiſſino imminebant. Qui facilè mille equitũ numerum explebãt, exceptis peditibus. Verùm utriq; authoritate & placidis ſermonib. atq; muneribus, hi quidẽ ab Andrea Poſnanieñſi, illi uerò à Iacobo Vuladislauienſi epiſcopis deliniti, cum hi centũ quinquaginta, illi mille florenos accepiſſent, quieuêre. Mons uerò Dobrinenſis, ꝓpterea quòd permagnã habebat opportunitatẽ incommodandi noſtris, ſi ab hoſte occuparetur, Nicolai Zalinij pręſidio firmatus eſt, collata publicè in ſtipendiũ pecunia. Quæ res tardius animaduerſa, tã male habuit hoſtes, qui erant in præſidio Nouę ciuitatis, ſiue Neimarci, ut rixarentur inter ſe, alius in alium culpã neglectæ cõmoditatis reijcientes. In qua rixa duodecim ex ipſis deſiderati eſſe dicũtur. Hæc per hyemẽ geſta in Pruſsia. Vere ſequẽti rex feſtis Paſchæ diebus apud Grodnum exactis, reginã cum maiore parte comitatus aulici Corcinũ pręmiſit. Ipſe cũ paucis Leopolim excurrit, ꝙ Ruſsi opem eius cõtra uim & iniurias Andreę Odrouanzi palatini & pręfecti Leopolienſis imploraſſent. Sed cũ is paulò antè obijſſet, ac Ioannes frater ei hæres eſſet, illud modò actum eſt, ut Ioannes præfecturis omnib. amoueretur, accepta à rege pecunia, cuius nomine fratres ipſi præfecturas illas addictas tenebant. Cum aũt pecunia rex careret, placuit Ruſsis, Leopolienſibus, Podolijs, Haliciẽſibus, & Belſenſibus duodenos groſſos in iugerũ, & ſingulos boues in focũ ſine familia ob eam rem conferre. Ex utraq; penſione uiginti millia florenorum redacta, Ioan. Odrouanzo numerata ſunt. Ita Leopolienſis & Zidazouienſis pręfecturæ cum Glinianis redemptæ: Samboria relicta, cum ad eam quoq; redimẽdam non ſufficeret pecunia. Ruſsicis rebus ita utcunq; aliquot dierum ſpatio compoſitis, Corcinum rex diſpoſitis equis cõtendit ad comitia ad 12. diem Maij edicta. Quò ex minore quidẽ Polonia & Ruſsia frequentes conſiliarij conuenerũt: è maiore uerò Polonia Lucas Gorcanus Poſnanienſis, Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis, Petrus Opporouius Lencicienſis palatini, & Sciborius Chelmius ſubcamerarius Poſnanienſis, legati cum libera poteſtate miſsi. Quindecim diebus in conſultando cõſumptis, placuit ut maioris Poloniæ nobilitas in Pruſsiam expeditionẽ ſtatim faceret, Choiniciã circũuallaret, donec mercenarij milites, quib. deinceps eo anno res gereretur, conuenirent: eamq; ob cauſam illi ipſi maiores Poloni ſenos tantũ groſſos, cæteri uerò alterum tantum in emerita iuxtà ac deinceps emerenda ſtipendia ante medium menſem Iulium conferrent. His conſtitutis, Cracouiam ſe rex recepit. Cuius non exigua pars cũ æde D. Franciſci memoriæ ſacra nõ multo antè ad 5. Cal. Maias, Stradomia uerò tota, excepto templo ac cœnobio ſodalitij Bernardini ad 7. Idus Aprilis, conflagrarat. Aduenerunt eò Pruſſorum legati, Gabriel Baſenus palatinus Culmenſis, ac trium ciuitatũ ſinguli conſules, narrantes nobilitatẽ & primores ciuitatũ Cruciferis ſubiectarum apud Neringã peninſulam, quæ Habum lacum à mari diſterminat, cõuentum ſecum habuiſſe: pacẽ impenſè cupere, & quaſuis tolerabiles conditiones nõ abnuere. Exhauſtos enim penitus, ad extre

Nicolaus Zalinius.

Comitia Corcini.

Pruſſorum legatio ad regẽ.

mam miſeriã redactos eſſe tam diuturno bello. Poſtulabãt igitur, ut rex gubernatori cum conſilio poteſtatẽ pacis conficiendæ faceret. Id rex cum conſilio ſuo collocutus, negauit: Spem modò pacis illis facere, tempusq; & locũ de ea tractandi conſtituere eos iuſsit. Tractationem uerò & arbitrium pacis conſiliarijs regni, quos ad eam rem in tẽpore miſſurus eſſet, reſeruauit. Cum his mandatis dimiſsi Pruſsi, liberaliter à rege donati. Dimiſsi item Sileſij principes uicini, Præmislus Ceſsinenſium, Ioan. Ratiborienſiũ, Præmislus Toſcenſium, Venceslaus Zatorienſiũ, Ioan. Gliuicenſium, & Ioan. Ribnicenſiũ, qui in baptiſmo regiæ filiæ Heduigis tunc natæ, & intra annum uertentem mortuæ, ſuſceptores adfuêre. His peractis, rex diſcedẽs Cracouia, Caliſsiam profectus eſt ad cõuentum cum Conrado Oleſſnicenſium duce ad 7. Cal. Auguſti conſtitutum. Nihil tamen etiã tunc de ſucceſsione tranſactum. Sed res integra ad finem Septembr. reiecta, ut ibi tunc duorum cõſiliariorum regis Bohemi arbitrio tranſigeretur. Inde rex Cazimirus Breſte in Cuiauiam ſe cõtulit, bello Pruſsico operam daturus. Ibi comperit, Vuladislaum Damoboriũ, Caſtellanum & præfectũ Naclenſem, quingentis equitibus, quibus Nicolaus Petrouius, Iacobus Creſa, & Ioan. Bucouius præerãt, coadunatis, pronunciato in ſingulos dimidij floreni ſtipendio, hoſtilia in regem, regnumq; machinari, ob non exoluta ſtipendia, in Pruſsia emerita. Angebat ea res regem, ut quæ maximè: dolebat reſpirationẽ dari, animosq; reddi Cruciferis, quos iam ferè deſponderant. Itaq; actum cũ Damoborio, ut cœpto deſiſteret, acceptis ternis florenis in capita militum. Vbi hac uia nihil profectũ eſt, bello ſtatim perſequi perduelles placuit. Collocantur Znenæ & alijs quibuſdam in locis præſidia. Rex cũ cæteris copijs, quas ad manum habebat, Naclum & Damoborzum, quæ loca ab illis tenebãtur, obſidere parabat. Id ubi animaduerterunt illi, mutata ſententia miſerunt ad regem, imperata ſe facturos pollicẽtes: iuſsi uenire Inouuladislauiam ad regem primores, accepta fide uenerunt, culpamq; publicè deprecati, & ad pedes regis proſtrati, non modò ueniam cunctis impetrarunt, ſed etiã pecuniam emeritorum ſtipendiorum nomine acceperũt, ac denuò regi nomina dedere, & ad Stargartam oppugnandam ſub ſignis Pauli Iaſenij miſsi ſunt. Damoborius uerò loco ac dignitati ſuæ reſtitutus. Interea res Cruciferorũ in Pruſsia paulo meliore loco eſſe cœperant. Nam & in Maſouienſem agrum duce Menzico Bohemo Zaldouienſi præfecto excurrentes, nobilitatem eius oræ fiducia multitudinis, incautius in ſe irruentẽ in inſidias induxerãt, & non contemnenda ſtrage apud Cechanouiam profligarant: & naues Torunenſiũ atq; Gdanenſiũ multis mercibus onuſtas apud Quizinum ſiue Mariæuerderum exceperant, & ad Derſauiam nobilitatem Pruſsicam, quę in præſidio eius oppidi erat, cum ad pugnam direptione ſuburbanorũ elicuiſſent, contectis equitatu peditibus, re inopinata perturbatã, ſex hominibus cæſis, octoginta captis, in urbem repulerant: & apud Gneuum quinq; & quinquaginta præſidiarios milites comportandi ex agris commeatus cauſa egreſſos, & ab aratoribus damno affectis proditos, Stargarta effuſi, intercluſo in oppidum & arcem reditu, uiuos exceperãt: & poſtridie eius diei arcem, cum ex interceptis literis uacuã eſſe præſidio didiciſſent, oppugnarãt: cœpiſſentq; adeò, ni Martinus Brzenius nobilis Pruſſus cum paucis ſtrenuè eam defendiſſet, ſubeuntemq; hoſtem supernè coniectis lapidibus remoratus eſſet, donec periculo cognito, ſexaginta equites Marięburgo, & ſeptuaginta pedites Gdano miſsi aduenêre. Ibi tunc hoſtes receſſere ſuburbanis direptis. Sed nihilominus omnem eam oram uſq; ad Gdanenſium ſuburbana ſubitarijs excurſionibus ſubinde infeſtabant. Excurrerãt & in ditionem Henrici Stolpenſium Pomeranorum ducis trecenti equites, quòd is tunc unà cum epiſcopo Camenẽſi, cunctisq; ſuis denuò ſocius & fœderatus regis factus erat. Sed ibi minus proſpera fortuna uſi, profligati à duce ac deleti ſunt, perpauci uiuis ſeruatis, & in carcerẽ compactis. Cum igitur è Starigrado ſiue Stargarta, potiſsimùm ij qui regiarum erant partium in Pomerania, infeſtarentur, eò duxit Iaſenius exercitum iuſſu regio, duabusq; turribus excitatis, ad oppidum id aſſedit, ita ut pateret nihilominus obſeſsis liber exitus & reditus. Quo factum eſt, ut Iaſenius eorum inſidijs exciperetur. Sexaginta enim equites clàm urbe egreſsi, cum ſub ueſperam noſtrorum ſpecie & habitu aſsimulato ad mœnia accederent, contraq; ij, qui in oppido erant, ex compoſito erumpentes, quaſi in hoſtes impetum facerent, Iaſenius fortè tunc obequitans rem conſpicatus, mittit ad eos, qui noſtrorum ſpeciem præ ſe ferebant unum de ſuis comitibus ſciſcitatum, qui nam eſſent: Reſpondent illi, ſe Derſauienſes eſſe, & ex hoſtico reuerti. Id uerum eſſe credens Iaſenius, gratulabundus ad eos procurrit: compræhenſusq; cum duobus comitibus, in oppidũ ductus, & in cuſtodia aſſeruatus eſt. Tantaq; hoſtes eo capto lætitiæ ſigna dedêre tympanorum nolarumq; crepitu ac ſonitu, ut debellaſſe ſibi uiderentur. Sed uana fuit ea exultatio. Extemplò enim Gothardus Radlinius in locum eius ſuffectus à noſtris, obſidionem continuauit. Interea uerò conuentum rurſus à noſtris in Neringa cum Cruciferis pridie Calendas

Sileſiorum duces.

Maſouiorum cladis apud Cechanouiam.

Martinus Brzenius Gneuum defendit.

Starigradum Pomeraniæ obſeſſum à Polonis.

Paulus Iaſenius captus à Cruciferis.

lendas

lendas Septembres, ac de pace, Paulo Legendorfio Varmienſi epiſcopo electo, qui neutrarum erat partium, arbitro tractatum quinqꝫ dies, ſed re infecta diſceſſum eſt. Illud modò conuenit Magiſtro poſtulante, ut poſt alterum menſem denuò eodem in loco, uel inter Mariæburgum & Stumam conueniretur, ea quidem lege, ne quam Mariæburgi mentionem Cruciferi facerent.

Pacis cõditiones à Polonis repudiatæ.

Tametſi recipiebant ij, ſi Marięburgum ſibi redderetur, ſe cum tota Pruſsia & Liuonia in fide & clientela regis Poloni fore, & non contemnẽdam pecuniã continuatis aliquot annis ei annumeraturos eſſe. Verùm non accipiebant noſtri hanc conditionẽ, ſiue quòd permagno ſibi arx ea conſtitiſſet, empta à militibus: ſiue quòd inde perfacilè Cruciferi, quamuis leui occaſione arrepta, bellũ renouaturi eſſe uiderẽtur, quòd & permunita & peropportuno loco ea ſita eſſet. Sic igitur è Neringa diſceſſum tunc eſt. Conuentum deinde ſuorum Kynixbergæ Magiſter habuit. Vbi cum nobilitas & Kynixbergenſes ciues grauis ac diuturni belli pertæſi, nõ ſolum ei ſumptus in bellum deinceps negarẽt, uerumetiam niſi pacem tandem cum Polonis faceret, ab eo ſe defecturos ſignificarent, ſex & uiginti ex eis, quos maximè aduerſari uoluntati ſuæ cognouerat, in arcẽ euocatos compræhẽdi, & ſex primarios interfici iuſsit: cæteros uerò per pręſidia diſtribuit aſſeruandos, donec pergrandi ære ſeſe redimerẽt. Nec poſtea quẽquam ad conſtitutũ cum noſtris conuentum miſit. Nec tamẽ interea de belli ſtudio, curaqꝫ utrinqꝫ remiſſum quicquã fuerat.

Res geſtæ apud Stargartam.

Cuius tota ferè moles ad Starigradũ ſeſe collegerat, noſtris, ut ſuprà memoratum eſt, oppidũ id obſidentibus, hoſtib. uerò nauiter & impigrè defendentibus, ita ut anguſtiore propè annona obſidentes, quàm obſeſsi uterenẽ, propterea quòd è uicinis agris neqꝫ frumentari, neqꝫ pabulari noſtri poterant, omni frumento & pabulo cum re pecuaria tempeſtiuè in oppida è remotioribus quoqꝫ locis cõportato & coacto. Et excipiebantur autẽ ab hoſtibus, qui circumiacẽtia oppida, nimirum Choiniciam, Fridelandiam, Hamerſteinum, Bythouiam, Lemburgum, Oſecum, Keiſſouum præſidijs tenebãt. Quo factũ eſt, ut Gothardus dux exercitus cum non exiguo expeditorum militum numero, comparandi commeatus cauſa Derſauiam proficiſci neceſſe haberet. Id ubi obſeſsi è trãsfuga quodam Gdanẽſi cognouère, eruptione facta caſtra ſemiuacua oppugnare adorti ſunt. Sed ea noſtri egregiè defenderunt, ita ut eos longè ſuperantes multitudine quater uallo ac turribus ligneis magno cũ impetu ſuccedẽtes, uix tandẽ permultis amiſsis, longè plurib. ſauciatis, in oppidũ recipere ſeſe cogerent. Nihilo tamẽ minus infeſtabant ij deinceps quoqꝫ uias, & ne quid rerũ uenaliũ in caſtra Polonica importaretur, prohibebant: ſæpeqꝫ inter occurſantes ſibi mutuo particularia certamina cõmittebantur. Quin cũ bruma quoqꝫ ac intemperie cœli hyberni Polonis confligendum fuit. Sed uicit omnẽ eam difficultatẽ ipſorum cõſtantia, ne ab obſidione diſcederent. Quæ quidẽ in ſequentem æſtatẽ uſqꝫ perdurauit. Dum hæc ita gerũtur in Pruſsia, Cazimirus rex Inouuladiſlauia Caliſsiam ſe recepit ſub finẽ Septemb. ibiqꝫ cum Conrado Oleſſnicenſium duce, & Margarita uxore eius per Iodocum Vuratiſlauieñ. epiſcopum, & Vilelmũ Riſemburgium iuniorẽ arbitros à rege Bohemorum rogatu diſceptantiũ miſſos, tranſegit ea conditione, ut ille quatuor annorũ ſpacio uiginti millia aureorũ numũm à ſe acciperet: ſucceſsione omni in Maſouia & Belſenſi unà cum uxore ſua ſeſe abdicaret, dotemqꝫ poſt mortẽ Annæ Vuladiſlai Maſouiorũ ducis defuncti uxoris, ne repeteret.

Pruſsicæ nobilitatis legatio ad regem.

His ita conſtitutis, Poſnaniã rex, Conrado & uxore eius comitantibus profectus eſt, dimiſsiſqꝫ ijs Pruſſorum legationẽ audiuit. Petebat ea, ut arx Marięburgenſis gubernatoris & nobilitatis fidei cõmitteretur. Reſponſum: Regẽ id ſine comitiorum regni decreto, & conſilio ciuitatum Pruſsicarũ, quæ plurimum ad emendam eam arcẽ contuliſſent, rectè facere non poſſe. His dimiſsis, Poſnania diſcedẽs ad medium Nouemb. Coli quinqꝫ dierum comitia cum maioribus Polonis habuit: deinde per Lenciciã & Radomiam in Lithuaniam profectus eſt. Conuenit eum ibi Ludouicus patriarcha Antiochenus ab Ezigere Tartarorũ principe, apud quẽ Pont. Max. & Imp. Romani legationẽ obierat, reuertens.

Ezigeris Tartari amicitia cũ Cazimiro.

Summa aũt legationis illius hæc fuit, ut Ezigeres Mahometem Turcarum Cæſarẽ à bello Chriſtianis inferendo reuocaret: ſi id nõ poſſet, bellum ipſi inferret, Pont. & Imp. ſtipendia pollicentibus, ac tunc quoqꝫ perampla dona mittentibus. Quoniam autem eiuſmodi reſponſum à barbaro acceperat, ut is in bello Turcis inferendo è conſilio & uoluntate Cazimiri fœderati & amici ſui pendere ſe oſtenderet, literaſqꝫ ad Cazimirum ea de re daret, quibus ei faciebat poteſtatẽ, quicquid ipſi uideretur de bello Turcico conſtituendi ſuo nomine cum illis Principibus, contendebat à Cazimiro Ludouicus, ut rex Chriſtianus Chriſtianos adiutos uellet, quando id in poteſtate eius eſſet. Debere hoc eum cõmuni religioni atqꝫ pietati erga Deum. Rex dilata re ad regni comitia, quę ad medium menſem Martium Petricouiam edicebat, hominẽ ſine certo reſponſo dimiſit: ac de more uenationibus uacauit.

An. 1466.

Anno inſequenti poſt medium Ianuarium Archiepiſc. Gneſnenſis ſynodum apud Lenciciã habuit. Ibi Sendiuoio Lenzenicio palatino

Siradienſi,& Michaëli Laſocio præfecto Lencicienſi oratoribus regijs petentibus decretum eſt,ſubſidium Regi ad bellum Pruſsicum è tributo ſacerdotum, in Cracouienſi quidem diœceſi ſenûm groſſorum, in cæteris uerò duodenûm in libram,ſiue marcam argenti,ſecundùm uſitatam æſtimationẽ. Varietatis autem cauſa fuit,indulgentior in alijs diœceſibus,quàm in hac,æſtimatio redituum ſacerdotaliũ. Menſe Februario Liuones ſeptingenti equites pariter & pedites Cruciferis ſuis in Pruſsiam ſuppetias euntes,cũ Samagitiam attigiſſent, nec progredi per ſyluas poſſent, impedita à Samagitis deiectione arborum locis opportunis uia,uerſùs mare iter inſtituêre. Quod Samagiti euenturũ cùm prouidiſſent,foueas præaltas iam antè in ea parte foderant,ſarmentiſq; contexerãt. In eas igitur Liuones inedia, frigore & pauore urgentibus, imprudẽtes præcipitati, contrucidati ſunt. Pauci cùm ex inſidijs ad lacum euaſiſſent, rupta fragili glacie nihilominùs periêre. Duo tantùm ex omni numero uiui ſeruati:è quibus cognitum eſt,quadraginta naues refertas militibus è Germania in Pruſsiã nauigantes,non ita multò antè naufragio perijſſe. Iiſdem diebus Paulus Epiſcopus Varmienſis cùm animaduerteret res Cruciferorũ inclinatas eſſe,& à pace tamen eos abhorrere, partium regiarum ſe deinceps fore profeſſus,arcium & oppidorum ſuorum adeundorum poteſtatẽ fecit regijs militibus, qui Paſſeneimi,Nideburgi,& Vormithę in pręſidijs erãt,ut non ſolũ ea tuerentur,ſed etiã communẽ iam hoſtem inde infeſtarẽt. Quæ res Magiſtro peracerba accidit,magiſq; ſeriò deinceps is de pace cogitare cœpit. Ad medium menſis Martij rex Petricouiæ comitia habuit. Ibi rurſus actum eſt cum Cõrado Varſauienſium duce, & matre eius Anna ac matertera Catharina. Sed cum pactionibus trãſigi res non poſſet,Conrado Belſenſem modò tractum remittente, Rege uerò nihil præter Viſnenſem cõcedente, iudicium uerò Pruſsico bello durante intempeſtiuum fore uideretur,reiecta res eſt ad alia comitia. Actum eſt & de Ioanne Penaſco Archidiacono Gneſnenſi, Nicolai Penaſci ſuccamerarij & pręfecti Cracouienſis filio. Qui cũ Dorothea Ioannis Rogalæ, qui palatinus Varſauienſis fuerat,filia, Iacobi Bogleuij uxore,ſtupri conſuetudinẽ habuiſſe, eaq; cõſcia & adiutrice maritum eius dormientẽ crudeliter necaſſe arguebatur: literæq; eius ad mulierẽ,quibus patrãdi ſceleris ratio deſcripta erat,à Ioanne Bogleuio palatino Varſauienſi fratre interfecti proferebãtur. Cauſa uerò cur ad comitia referretur ea de re,fuit facinoris atrocitas,& impunitas. Nam mulierem quidẽ appræhenſam occiſi frater palatinus dimiſerat, Franciſcanorũ obſeruãtium precibus uictus: de Penaſco uerò cùm Archiepiſcopus Gneſnenſis ex ſynodi, ubi etiã hæc res acta fuit, ſententia ſupplicium ſumere cauſa cognita debuiſſet,uel remiſsior fuerat, uel præhendere eum nõ potuerat. Placuit igitur toti conuẽtui,ut negocium præfectis regijs præhendendi,& Archiepiſcopo ſiſtendi Penanſcum. In mulierẽ uerò,ut moribus,& legibus animaduerteretur. Sed et mulier in Pruſsiã ad Menzicũ Bohemum profugit,& Penanſcus apud neceſſarios delituit. Sacerdotijs quidem à Pontifice Max. priuatus eſt. Nec multò pòſt,facta aliquãta manu nobilium quidẽ genere, ſed moribus, & luxu perditorũ iuuenum,cùm latrocinari cœpiſſet,ab ipſo patre, maius aliquod dedecus,labemq; generis metuente,captus:& quoniã presbyter erat,epiſcopo Cracouienſi in cuſtodiã traditus,in arce Ilſenſi aliquãdiu in carcere aſſeruatus eſt. Ita tunc infamia & calamitate filij expendit ſuppliciũ ſacerdotibus,in quos immerẽtes manus iniecerat. Quin ipſe quoq; præfectura Cracouienſi amotus eſt: quod nõ ſine ignominia fieri potuit. Ad extremũ duodenûm groſſorum in iugera tributum in comitijs ſcitum eſt. Affuêre autem legati Pruſſorum,petentes ut rex Marieburgũ cum aliquãtis copijs quamprimũ ueniret, hac ratione facilimè bellum cõfecturus,quòd pleræq; ciuitates ſubiectę Cruciferis ad eũ defecturę eſſe dicerentur. Et eius rei cauſa duûm groſſorum penſionem & acciſam,ut uocant,in unum annum ei deferentes. Itaq; peracto quindecim diebus cõuentu, Breſte rex Archiepiſcopo Vuladiſlauienſi, epiſcopo Poſnanienſi, & Siradienſi palatinis, & Petro Gaio Caliſsienſi Caſtellano occurrentib. ac deducentibus,cõtendit. Per id tempus Ioannes Scalius facta aliquãta manu pręſidiariorum equitum & peditum, Melſacum oppidũ Crucifericarum partium intercepit:militeſq; ſexaginta,qui erãt in præſidio,uiuos in poteſtatem ſuã redegit. Perturbauit ea res Magiſtrum,ut quę maximè,ita ut de Kynixberga is iam periclitari uideretur. Certior enim factus erat,Gdanenſes trãſportatis claſſe copijs, Sambiã adoriri & infeſtare ſtatuiſſe: eoq; copias & ipſe ſuas Kynixbergam contraxerat, quas hoſtib. opponeret. Ex his itaq; tria millia peditũ pariter & equitũ Henrico Plauenio duce celeriter ad recuperãdum Melſacum miſit,ratus Polonus paruo pręſidio relicto inde diſceſsiſſe: & uerò nõ ignorans eos,rebus præſertim ſecundis,ſecuros eſſe ſolere,ita ut qua id arte,quaq; facilitate cœpiſſent,eadẽ rurſus amittere poſſe uiderentur. Plauenius igitur ſilenti agmine profectus,nocte intempeſta oppidũ diuerſis quatuor locis aggreditur:iamq; una porta refracta, ſigna inferebat. Sed cũ Poloni partim aduerſi nauiter obſi-

Sacerdotalium redituum inæqualis æſtimatio.

Paulus Varmienſis Epiſcopus in partes regias conceſsit.

Comitia Petricouiæ.

Penanſcus ſacerdocijs priuatus.

Penanſcus pater ſupplicium expendit ſacerdotibus.

Melzacum captum à Polonis.

Poloni rebus ſecũdis ſecuri.

ſterent irrumpẽtibus, partim ſupernè in ſubeuntes ſaxa deijcerent, ducẽtis amiſsis, in tutum ſe recepit. Poſtero die ut acceptam ignominiã corrigeret, fremẽs, frendensq́; ad Holandiam duxit. Verùm ibi quoq; nihilo meliore fortuna uſus, plures etiam milites amiſit. Nec magis proſperæ tunc erant res Cruciferorum in Pomerania. Oſecum caſtellum obſidebant Poloni, ligneo caſtello eregione excitato: hoſtes ſuccurrere ſuis laborãtibus uolentes, nõ contemnendã manum Choinicia, & Starigrado emiſêre: cui aduenienti obuiã progreſsi Poloni, pugnæ copiã fecêre. Nec mora, in fugã acti hoſtes, perpauci tamen euaſêre, pluribus in fuga, quàm in prælio trucidatis. Cæſorum ſpolijs noſtri potiti ſunt. Id ubi uiderunt obſeſsi, incenſo caſtello natãdo profugerunt. Noſtri uerò accurrẽtes incendium reſtinxerunt, caſtellumq́; in poteſtatem ſuã redegerunt. Fortè etiam ij, qui Vartemburgi in præſidio fuerunt hoſtes, cũ noſtris, qui Reslam tenebant, congreſsi, nõ leui ſtrage profligati ſunt. At Ludouicus Magiſter quoniã magnam earum cladium partẽ Pauli Varmienſis Epiſcopi tranſitioni ad regias partes acceptã ferebat, ut eum ulciſceretur, cũ ſexcentis equitibus, ac totidẽ peditibus, agros oppidorum eius, Brunsbergę, Vormithæ, Elsbergæ, Reslæ, Guteſtadiæ, & Melſaci percurſat, & ſegetes conculcat, non ſine acerbo dolore oppidanorũ, & fremitu in Epiſcopum, quòd cũ pacati in medio belli ſtrepitu ad eam diem fuiſſent, tranſitione eius ad regẽ irritatis Cruciferis hoſtilia pati cogerẽtur. Erat quidẽ in præſidijs eorũ oppidorum, & aliarũ uicinarum munitionum, non exiguus regiorum militũ numerus cũ Adamo Vilcanouio, Ioanne Scalio, & Ioanne Zaco: ſed exacerbatis pręſenti & inſueta calamitate oppidanorũ animis, mœnibus ij ſeſe continebãt, ueriti ne prodeuntes excluderẽtur. Increpiti uerò regijs literis atq; nuncijs, prodiêre tandem cõſtituto ad conueniendũ loco. Quo cognito, Magiſter Barteſteinũ ſe cum copijs ſuis recepit. Ibi noſtri quoq; liberiùs hoſtiles agros peruagati, ſegetes & ipſi cõculcârunt, & in uillas igne deſæuierunt. His diebus Cazimirus rex cũ accepiſſet literas à Rudolpho epiſcopo Lauatinẽſi, qui ſcribebat, ſe uenire legatũ à Pontifice Max. ad componendã pacem inter ipſum, & Cruciferos, miſit ad eum Vuratislauiã, ubi ſubſtiterat, Ioannẽ Dlugoſſum Secretariũ ſuum, indicans pacẽ ſe non abnuere, modò ille bona fide pacificatorẽ ſeſe interponeret: neq; imitaretur Hieronymum Cretẽſem Archiepiſcopum, qui Regi, ac ſi filius eius eſſet, operã ſuam pollicitus, cũ ad Cruciferos profectus eſſet, redemptus ab ijs calice aureo: Cretẽſis, ut eſt in prouerbio, Cretiſſauiſſet, bellumq́; non modò nõ reſtinxiſſet, uerumetiã ultrò iam ferè conquieſcẽs reſuſcitaſſet, cũ alijs factis, & improbis ac uerſutis conſilijs ſuis, tum quòd Pruſsis regiarũ partium interdictum nõ relaxaſſet. Si nihil eorum hic haberet in animo, ueniret bono omine, fauere ſe ei, ut præclarã compoſitæ pacis gloriã referret. Prolixè ille omnia pollicitus eſt, ſe diſsimilẽ Cretenſis illius fore. Inter Fridericũ quoq; Imperatorẽ, & Matthiam Regẽ Vngarorum non ita pridẽ pacem ſe feciſſe, in eaq; conficienda incorruptũ ſe præſtitiſſe, ita ut incurſaretur ab Imperatore, quaſi homo Germanus in Vngaros, quàm in ſuos propẽſior fuiſſet. Venerunt iiſdẽ diebus ad Regem Sciborius gubernator Pruſsiæ, & Gabriel palatinus Culmẽſis, Baſeni fratres, cũ legatis nobilitatis Pruſsicę, & trium ciuitatũ, orantes, ut Rex Mariæburgum tandẽ accederet, ac tã diuturno bello, quo ipſiq́; penitùs iam exhauſti eſſent, finẽ imponeret. Fore enim, cũ eò acceſſerit, ipſi hoſtiũ metropoli Kynixbergæ propius bellũ oſtentârit, ut ad eũ ciuitates quædã deficiant, & Cruciferi ad quaſuis pacis cõditiones perducantur. Repetebãt & priora poſtulata de Mariẹburgo, & alijs arcibus fidei ſuę cõmittendis. Non debere minùs certã & probatam eſſe Regi fidẽ ſuam, quàm externorũ: & minore autẽ impendio eas arces ſeruari à ſe poſſe, quàm ab externis, quorũ inſatiabili auaritiæ explendæ, neq; ærarium, neq; facultates ſuæ ſufficiant, & uerò negligi propter eos culturã agrorum. Hæc uoce & geſtu aſperiori exaggerãtes, addebant minas: Niſi ratio precũ ſuarum duceretur, fore ut aliter ſibi proſpicere cogerẽtur. Offendit ea legatio Regẽ, & quotquot ipſi aderãt in conſilio, quòd quorũ uindicandorum cauſa tantũ cùm pecunię, tum ſanguinis profunderetur, ij liberatoribus ſuis etiã leges ferrent. Sed diſsimulata tamen temporis cauſa offenſione, comiter eis reſponſum eſt: Regẽ maturè affuturũ eſſe Mariæburgi, ibiq́; de illis & omnib. rebus cum Pruſsis conſtituturũ. Ante meſſem autẽ cum exercitu eò proficiſci commodè non potuiſſe, propter annonæ & pabuli penuriã. Ita dimiſsis Pruſsis, Rex Inouuladislauiam profectus eſt, quò magis acceleret inter milites, cùm Regẽ in itinere eſſe audiret. Ibi eum conueniunt legati Stolpenſiũ ducis Henrici. Gratulabantur ij Regi ſaluum aduentũ in eas oras: auxilia permagna ad bellum pollicebãtur: ipſumq́; adeò ducẽ præſentẽ affuturum, ſi Rex ipſe foret in exercitu. Deinde percontabãtur, Choiniciámne, & alias Pomeranicas munitiones Rex oppugnaturus eſſet, an Mariẹburgũ profecturus. Poſtremò poſtulabãt apertè quidẽ, ut redimere duci Lemburgum, & Bythouiam munitiones à Cruciferis ſibi ademptas liceret: cupere hoc eius ſubditos, & pecuniã in eam rem contu-

Polonorum uictoria apud Oſecum.

Cruciferi uaſtant Varmiã.

Rudolphus epiſcopus Lauatinenſis legatus Apoſtolicus.

Pruſsorum legatio ad regẽ.

Stolpenſium ducis legatio ad Regem.

contuliſſe. Ipſum uerò hoſtibus didiciſſe iam octo millibus florenorum, & captiuis eorũ
reddendis. Tectiùs uerò & obiter agebãt. Si fortè dux de Choinicia, Stargartha, ſiue alia
quapiã munitione Pomeranica decidere cum hoſtib. regijs aliqua conditione poſſet, ut
ipſi cùm bona Regis habere eas munitiones liceret, in fide & clientela Polonorũ futuro.
Ad tam uafrã legationem, quippe quæ nõ obſcurè indicaret Henricum toti Pomeraniæ
inhiare, nihil aliud reſpõſi datum eſt, quàm ut dux ipſe poſt quintamdecimã diem Byd-
goſtiam ad Regẽ ueniret, de illis, quæ poſtulabat, corã acturus. Ne quã tamen pecuniam
interim hoſtibus numeraret, neúe captiuos redderet. Ferret potiùs aliquãtiſper adhûc de-
trimentum amiſſarũ munitionum. Id autẽ prouidebatur, ne uires hoſtium receptis capti-
uis, conductisq; illa pecunia nouis militibus reficerẽtur. Bydgoſtiã deinde rex peruenit.
Vbi de Slochouiæ arcis interceptione nuncium accepit. Præfectus eius arcis Georgius — *Slochouia fraũ*
Dambrouius Martinum Siſſouicium nobilẽ & copioſum Pomeranũ, è ditione Henrici — *de intercepta*
ducis, domi ipſius captum, in arce aſſeruabat, quoad ſe magno ære redimeret. Inſinuârat
is ſe in familiaritatẽ præfecti ita, ut liberiùs in arce diuerſaretur. Erant ibi in præſidio Po-
merani Polonis intermixti. Cum his igitur Siſſouicius clàm de proditione pactus, cũ co-
gnitam haberet anguſtiã rei frumentariæ in arce, ultrò pollicitus eſt de domo aliquantã
uim farinæ. Dimiſſus eam ob rem â credulo præfecto, quatuor currus farina onuſtos ad-
duxit. His uerò quaternos expeditos pedites quaſi cuſtodiæ, & præſidij cauſa adiunxe-
rat. Cum quibus in arcẽ intromiſſus, præfectum arcis, & quos de militibus fidos ipſi eſſe
arbitrabatur, adiuuantibus ex condicto Pomeranis pręſidiarijs, cõpręhendit, & in imam
turrim detruſit, arcemq; in poteſtatẽ ſuam redegit. Vehemens erat ſuſpicio, ſi nõ iubente,
certè nõ inſciente Henrico duce facinus illud ab ipſius hominib. patratum eſſe, eoq; ſpe-
ctaſſe uidebatur pars illa legationis eius, qua petebat, ut ſibi habere liceret per Regẽ mu-
nitiones, ſi quas pacto aliquo in poteſtatẽ ſuam redegiſſet. Itaq; increpiti legati eius, qui
nondũ dimiſsi erãt. Miſſusq; ad ipſum legatus à Rege, qui de fraude & perfidia cũ eo ex-
poſtularet: minasq; adijceret, ni Slochouia regi redderetur. Ad ipſum quoq; Martinũ Siſ
ſouicium miſſus alius de reſtituenda arce, nil niſi bona uerba retulit. Quo tempore Choi
nicia quoq; duces hoſtiũ aderant, pecuniã Martino grandẽ pollicentes, ſi ſibi arcẽ trade-
ret. Atq; ij reuerti alio tempore iuſsi ſunt. Venerat & Dinis, primarius Friderici Marchio-
nis Brãdenburgenſis cõſiliarius, cum 40 equitibus, quaſi ſociũ ſe Martino ad defenden-
dam arcẽ offerens, ut intromiſſus arce potiretur: uerùm intromiſſus nõ eſt. At rex cũ con
uocaſſet cõſilium, omiſſo Mariæburgo & Kynixberga, Choinicia adoriri, nec quicquam
reclamãtibus Pruſsis, ſtatuit, quo militibus hoſtium, qui è Germania & Bohemia deduce
bantur, tranſitum intercluderet, Poloniamq; maiorẽ ne hoſtilib. excurſionibus expone-
ret. Ad hęc autẽ Slocouiam quoq; faciliùs ſe recuperaturum eſſe ſperabat, ſi propiùs exer
citũ admoueret. Hoſtes qui Starigradi in præſidio erãt, ubi cognouerunt Regẽ in ea ora
tunc bellum gerere decreuiſſe, diuturna obſidione defatigati, & fame iam laborãtes, reli-
ctis reb. omnibus, quâ patebat exitus, noctu ſilẽti agmine exceſsêre: & equites quidẽ ſpar
ſim Choiniciã contendêre: parũq; abfuit, quin in mercenarios regis milites, qui cũ Felice
Panieuio ſeu Pniouio, quemadmodũ habet Vapouius, ad Choiniciã præmiſsi erãt, inci-
derẽt. Pedites uerò in Zantirã uicũ ſe recepêre, templũq; Viſtulę imminẽs, unde nauigã-
tes infeſtarẽt, muniuêre. Poſtero die oppidani, dilapſis defectionis authoribus, cõpotes
ſui facti, Gothardo Radlinio ſeſe dedidêre: quo nũcio exhilaratus rex, alacrior ad obſiden — *Starigradum*
dã Choiniciã comitatũ ſuum aulicũ, Dunino & Synouecio ducibus, miſit: quib. & proce- — *deditum.*
res, qui aderãt Bydgoſtię, ſuos comitatus adiunxerũt: ipſi Bydgoſtię cũ rege mãſerunt. Lu
dibrio primũ fuit hoſtib. ea obſidio, abundãte oppido defenſorum multitudine, & quòd — *Choinicia à Po*
noſtri uno in loco, cęteris partib. oppidi liberis, caſtra metabãtur. Vbi uerò foſsis atq; ſepi — *lonis obſeſſa.*
bus cingi oppidũ cœptum eſt, erũpere, frequẽtes, & inuadere operi intentum militẽ, glo-
bosq; bombardis & omne telorũ genus è mœnib. eiaculari. Ad extremum imbutis uene
no ſagittis uti, ac temere uagãtes, ut ſolent, Polonos, inſidijs excipere. Nec paruis incom-
modis noſtros afficiebãt, donec ſubmiſsis à rege Lithuanis ac Tartaris equitibus, liberi-
ores eorũ excurſiones inhiberẽtur. Intereà Slochouiã rex fortuna adiuuãte, ſexto, poſtea — *Slochouia re-*
quàm amiſerat, die recuperauit. Excurrerãt eò 40 pedites Ioannis Coſcelecij palatini In- — *cuperata à Po*
ouuladislauienſis, ſiue ut fortunã tentarent, ſiue ut aliquid è ſubiectis agris raperẽt. Eos — *lonis.*
Martinus Siſſouicius ex arce cõſpicatus, omnib. militibus, quos in præſidio habebat, de-
ductis perſequi inſtituit. Sacerdotes tantũ duo cum ludimagiſtro, & aliquot ſcholaſticis
adoleſcẽtibus in arce remãſerant: qui quãuis Pomerani, tamen benignioribus uſi Polo-
nis, permoleſtè ferebãt eos per dolum arce excidiſſe. Hi ergo ſolitudinẽ nacti, occaſionẽ
referendi gratiã benè meritis, nõ negligendã ſibi eſſe rati, portas arcis ſuperioris occluſê-
re: oſtioq; turris refracto, Georgium Dãbrouium cum ſexdecim ſocijs caſsibus uenato-

rij ſubmiſsis extraxêre, & cum his pariter clamorē, ſuſtulêre: quo conſternati Pomerani, cū in arcē ſe recipere uellēt, ſubeunteſq; ſaxis ſupernè deiectis arcerētur, foris uerò à quadraginta illis peditibus, ſignificatione eorū, qui in arce erāt, animatis peterētur, correptis & coſcenſis celerrimè equis Dambrouij, qui in inferiori arce ſtabulabātur, in Stolpenſem ditionē profugerunt. Remunerati à rege ſacerdotes & ſcholaſtici. His cognitis Fridelandenſes & Hamerſteinēſes, eiectis hoſtium præſidijs, regi ſeſe & oppida ſua dedidêre: qui

Damoborij ſæuitia.

propter ſæuitiā, & aſperitatem præfecti ſui Vuladiſlai Damoborij Caſtellani Naclenſis defecerāt. Deiecerunt hæc magnoperè Magiſtri & Cruciferorū animos, qui in ſpem potiundæ Slochouiæ, quæ amplitudine, & munitione Marięburgo non multū cedit, uenerāt: & Germanis principibus, à quibus ad eā diem uanis auxiliorū promiſsis lactati erāt, inter ſe diſsidentibus, nihil ſpei ſibi reliquum eſſe in poſterū uidebant, metuebantq;, ne id quicquid haberēt reliqui in Pruſsia, per uim, aut per uoluntariā deditionem Pruſſorum amitterēt. Itaq; cōuentu Kynixbergæ habito, cū non ſatis tutum eſſet aliorū cuiquam pa-

Cruciferi pacem petunt.

cis mentionem facere, nōnullis ob id, quemadmodū ſuperiùs dictum eſt, ſupplicio affectis, primus ipſe Magiſter Ludouicus ſententiā dixit: in quā ab omnibus itum eſt, nimirū ut pax cum Polono cōficeretur, ſi minùs æquis, ac tolerabilibus duntaxat cōditionibus: miſſuſq; e ueſtigio ad regē Bernardus Sumbergius, tempus, locumq; colloquio de pace habendo petiuit. Nihilo ferociorē ſecundæ res regem fecerant, & iam antè oſtenderat legato Apoſtolico, non abhorrere ſe à pace. Sed nō placebat ei tamen, inconſultis ſuis, cum hoſte quicquā conſtituere. Ad quintamdecimā ergo diem iuſſus redire Sumbergius, reſponſum accepturus. Eo ſic dimiſſo, cœpit mox regē finiendi belli cupidum pœnitere, quòd rem integrā ad Pruſſorum arbitrium retuliſſet. Poſſe enim eam infici. Itaq; mutata ſententia, miſsi ad Sumbergiū, qui aſſentiri regē eius petitioni indicarēt, locumq; ac tempus certum colloquij cum eo cōſtituerent. Indeq; rectà Mariæburgum ad conuentum Pruſſorū ire pergerent, cauſas mutati cōſilij regij de eo quòd is Mariæburgū, ut promiſerat, nō ueniret, redderent: de tempore, & loco conſtituti colloquij certiores eos facerent, & ad id colloquium inuitarent. Conuenit, ut ad diem natalē Dei matris Mariæ rex Toruniæ, Magiſter cum ſuis Culmæ eſſent, ij uerò, qui de conditionibus collocuturi ac tractaturi erant, Culmſeſeæ, medio ferè utrinq; ſpacio, conuenirent. Accituſq; eſt ad eā rem Rudolphus legatus pontificius. Nihilo tamen ſegnius continuabatur obſidio Choiniciæ: & quò celeriùs ea operibus circūuallaretur, ſpeſq; omnis auxiliorum, & facultas euagandi obſeſsis præcideretur, euocatę à rege è maiore Polonia, & Cuiauia operæ ac ruſticani homines cum ligonibus, ſecuribus, & alijs eiuſdē generis inſtrumentis, nō parce-

Sileſij malè animati in Polonis.

bant diurno ac nocturno operi. Non leuiter autē ad id extimulabat Polonos obſeſſorū, qui ferè Sileſij erāt, ferocia, eò pertinacior, quò minùs eis aduerſus progenitores ſuos Polonos, quàm Cruciferis & Germanis cōueniebat. Neq; uerò leue momentū addidit Henrici Stolpenſiū ducis perfidia. Qui cū Bydgoſtiam ad regem illis dieb. ueniſſet, & cùm ōnia ſocij & fœderati officia, tum operā ſuam efficacem ad conficiendā deditionem Choniciæ regi ſanctè pollicendo detuliſſet, honorificè habitus, donatus, dimiſſus, & Choiniciam profectus, longè diuerſum egerat. Indeq; diſcedens, miſſo denuò ad Choinicienſes præfectos nuncio ſacerdote quodā, non regi, ſed ſibi Choiniciā tradi aliqua mercede poſtulabat. Verùm is ſacerdos excuſſus à noſtris, ad oppidū admiſſus non eſt. His igitur de cauſis feſtinabāt, & ſatagebant noſtri. Et faciebat eis potiundi ſpem, quòd nullo flumine

Bohemorum excurſio in Poloniam.

importari in oppidum cōmeatus poterat. Dum hæc gerūtur in Pruſsia, Georgius Bohemorū rex miſit aliquantā manum equitum pariter atq; peditū contra Vuratiſlauienſes, qui ipſi dicto audientes nō erant, duce Sciborio Touazouio Morauo: qui ſiue iuſſu regis ſui, qui ſucceſsibus Polonorū angebatur, ſuaq; intereſſe putabat, ut ij quāplurimum

Zenſtochouia direpta.

haberēt negocij, ſiue propria temeritate, excurſione facta in Poloniam, Zenſtochouiam oppidum, & monaſteriū, circumiacenteſq; pagos diripuit, falſo prætextu, quaſi rex Polonus Bohemis quibuſdā, qui tunc in illo exercitu militabāt, emerita in Pruſsia ſtipendia nō exoluiſſet. Præmonitus ea de re fuerat à nonnullis Morauis & Sileſijs æmulis Touazouij Iacobus Dembenius præfectus Cracouienſis. Cui rex abſente ſe curā minoris Poloniæ cōmiſerat: ſed malo cōſilio uſus, ipſe quidē cum parte copiarū, quas raptim coëgerat, Oſuencimi ſe continuit: Prædiſlaum uerò Dmoſicium præfectū Scepuſienſem cum expeditis ad reprimendū Touazouium miſit. Qui tardius molitus, occaſionem opprimendi hoſtē incautū, & ſecurè apud Dornouicium pagū ex labore diurno, & nocturna cōpotatione indormientem amiſit. Ita Touazouius incolumis ſeſe cū ſuis recepit, & Namyſlouienſem agrū diuexauit. Nec auſus adoriri Vuratiſlauiā, in Morauiam reuertit. Expoſtulauit ea de re cū Georgio Cazimirus per internunciū Caſtellanum Malogeſtēſem. Sed ille negauit quicquā eius ſuo iuſſu factū eſſe. Conuentus deinde inter reges per in-

ternuncios conſtitutus, ubi de iniurijs & controuerſijs tranſigeretur, Bythomiæ ad diem S. Andreę memoriæ ſacrum. Hoc igitur tumultu motus Rudolphus legatus, reſcripſerat regi: Se uenire ad diem ſtatutã non poſſe: uerũ diſceſsione Bohemorũ repentè præter opinionem ſolutus metu, ad 26 diem Auguſti Toruniam paucis poſt regẽ horis uenit. Cruciferi aliquandiu expectati ſunt, quòd legatũ in Sileſia impeditum, nõ uenire acceperãt. Interim legatus die natali Mariæ, rege cum procerib. ſuis præſente, apud ſodales Franciſcanos, ritu ſolenni ſacra fecit. Poſtridie uerò mandata Põtificis expoſuit, regemq; ad pacẽ cohortatus eſt. Reſponſum eſt: Regẽ, quamuis iuſtũ bellum ſatis proſpero ſucceſſu gereret, uictoriamq; penè in manibus haberet, facilẽ tamen fore ad faciendã pacem, & in æquis conditionibus acquieturũ eſſe. Vbi Magiſter quoq; cum ſuis aduenit, placuit, apud Neſſouiã potiùs, quàm apud Culmẽſem conuentũ agere ſub papilionibus. Nam Toruniã Cruciferos intromittere noſtris uiſum nõ eſt, ſuperioris tẽporis periculo admonitis. Per eos dies hoſtile præſidium, quod Zantiræ erat, à Tomezone, & Petro Rabelinio Burggrauio Mariæburgenſi expugnatũ eſt. Ad medium uerò Septembris apud Choiniciam, cùm ex oppido erupiſſent hoſtes, cõmiſſo cum noſtris prælio, in oppidum reiecti ſunt. Nec multò pòſt prandentibus noſtris rurſus erumpentes, cum aliquot horis ſtrenuè dimicaſſent, multis amiſsis terga uerterũt. Inſtare noſtri fugientibus. Hoſtes ueriti, ne cũ ſuis noſtri ſimul irrumperẽt, clauſis celeriter portis, permultos de ſuis excluſerunt: qui partim cęſi, partim capti, partim cũ in foſſam aquæ plenã armati ſeſe præcipitaſſent, ſubmerſi ſunt. Nec multò pòſt noſtri ſagittis ignẽ iaculati noctu oppidũ incenderunt, ita ut quarta pars eius cũ frumento conflagraret. Quo uicta tandẽ eſt hoſtium pertinacia, miſſisq; in caſtra Vlrico Eiſenoueno magno Cõmendatore, & Ioanne Zalio, uitã, fortunasq́ue pacti, neq; unquã contra Polonos arma ſe ſumpturos eſſe ſanctè iurati, redditis, receptisq; uiciſsim captiuis, inter quos erat Paulus Iaſenius, oppidũ cum bombardis, & omni apparatu ac inſtrumẽto bellico ad quartũ Calendas Octobr. dediderunt: & lachrymãtes Lemburgũ profecti, poſt octauũ diem illud quoq; oppidum atq; Bythouiã Henrico Stolpenſi, acceptis ab ipſo octo millib. florenorum, captiuisq; receptis, reddiderunt. Victor exercitus Toruniã ad regem ueniens, facta mutua gratulatione benignè & liberaliter habitus eſt. Choiniciã rex impunitate donauit, quãuis cuncti ſolo eam ęquandã eſſe ſuaderent. Iiſdem dieb. mons Neſco ſupra Vecram amnẽ, quem hoſtes prẹſidio firmârant, profligatis 40 militibus, qui inde in Maſouiam populabundi excurrerant, â comitatu aulico Conradi ducis expugnatus eſt. Hæc nunciata Cruciferis, incredibilia uideri primò, terrendiq; ſui cauſa à noſtris cõficta. Sed ubi uera eſſe cõperẽre, pronioribus animis ad pacem inclinari cœpẽre, ueriti ne Pruſsia cuncta à ſe deficeret. Poſt multorũ igitur dierum colloquia, tractatusq; cũ noſtris habitos, legato põtificio ſumma fide, cura, ſtudioq; adnitente, & rege nihil de ſua facilitate remittẽte, & peſte, quæ Toruniæ inualeſcebat, celerẽ diſceſsionem ſuadente, tandẽ decima nona die menſis Octobris optata diu pax cõfecta: in ſcriptũ redacta: legati ac trium tabellionũ manibus ſubſcripta: à Rege, Magiſtroq; Toruniam accito, & utriuſq; cõſiliarijs obſignata eſt, & in domo publica, quã Geldam uocãt, Rege & Magiſtro cũ ſuis congregatis, à legato quidẽ Germanica, à Vincentio uerò Kelbaſſa ſecretario regio Polonica lingua publicata, & utriuſq; partis aſſenſu, & ſolenni iureiurando approbata eſt. His autẽ conditionibus ea conuenit, ut Polonis Culmẽſem, & Michalouienſem ditionẽ, & Pomeraniam omnẽ, ad hęc Mariæburgũ, Stumam, & Criſtiburgũ arces, & oppida, Elbingã ac Tolchemitã oppida cum ſuis territorijs, & munere ſyluatico, quod *valdampt* Teuthonicè uocatur, & ſex pagis, qui ad arcẽ Holandiam pertinuerũt, iure ſempiterno obtineret. Tres modò pagi in Neringa Cruciferis propter cõmodiorẽ in Habo lacu piſcationẽ relicti, dimidiaq; piſcatura lacus Keſtel: reliquũ quicquid eſt in Pruſsia, ut Magiſter cũ ſuis Cruciferis ſibi haberẽt, ea quidẽ lege, ut ſemper ſint in fide, & clientela regũ Polonorum: idq; ſolenni iureiurãdo, quicunq; Magiſter ordinis deinceps unquã creatus eſſet, intra ſextũ menſẽ per ſe ipſe ad Regẽ ueniens profiteretur: ſeruaturus omnia, quę tunc cõueniſſent, neq; ulla tergiuerſatione, aut relaxatione cuiuſquã ſiue abſolutione à iureiurãdo, ne ultrò quidẽ oblata uſurus: eſſetq; is princeps & cõſiliarius regni, & ad læuã Regis primũ locũ in cõſilijs, & cõſeſsibus publicis haberet. Primos quoq; Cõmendatores, quos Magiſter ederet, ut & ipſi cõſiliarij Regis eſſent: atq; ita Magiſter, ordo, ac tota Pruſsia, & quicquid ij poſtea bello, uel quouis alio modo de barbaris quærerent, cũ Polonia arctiſsimo uinculo coniungerentur, & in unũ corpus coaleſcerẽt, neq; cuiuſquã omninò in terris, præterquam regis Poloni maieſtatem, authoritatẽ, ac iuriſdictionẽ, ſalua Pontifici Max. ſua iuriſdictione, agnoſceret. Ei uerò contra quẽuis hoſtem adeſſent, nec eum in aduerſis iuxtà ac in proſperis deſererent. Ad profeſsionem ordinis, ut patẽret aditus Polonis, & alijs regiæ ditionis hominibus, dummodò ij dimidiã

Legatus pontificius.

Zantiræ præſidium expugnatum.

Choinicia Polonis dedita.

Neſco mõs expugnatus à Maſouijs.

Valdampt.

Poloni recipiendi inter Cruciferos.

partem ne excederent, eorumq; etiam in magiſtratibus,& curationibus mandandis ratio haberetur. Magiſter uerò ne Rege inſcio quauis de cauſa amouetur. Quòd ſi quæ munitiones intra fines utriuſuis ab altero adhûc tenerentur, ut ante octauum Calendas Iulij bona fide redderentur. Sin à quoquam alio, tamen alterius ope recuperarentur. Donationes, uenditiones, & aliæ quæuis alienationes bonorũ ab occupatore incommodo ac damno alterius bello durante factæ, ne ratæ eſſent. Profugis & exulibus equeſtris ordinis poſſeſsiones ademptæ, ut reſtituerẽtur. Plebeis uerò eæ modò, quæ ante initium conuentus illius uenditæ nõ eſſent. Cæterùm pro uenditis liceret preciũ renumerare. Omnibus autem, ut perduellionis ac defectionis noxa remitteretur. Culmenſis Eccleſia amotis religioſis Cruciferis, ut ad ius matricis ſuæ Gneſnẽſis metropoleos rediret, eiuſq; epiſcopam Vincentius Kelbaſſa, ſimulq; Pomeſanienſem haberet. Eo uerò mortuo, Pomeſanienſis Eccleſia in Cruciferorũ ditionem recideret. Arces, oppida, pagi, & quæuis bona Eccleſiaſtica utrinq; ſuis Eccleſijs redderẽtur. Captiui item utrinq; dimitterẽtur: uiæ publicæ ut eſſent liberæ more ueteri. Telonia, ſiue portoria noua, nè qua utrinq; alteris imperarẽtur. Hęc ita rata, firmaq; eſſe, ut omnes Epiſcopi, duces, palatini, Caſtellani, commendatores, equites, ciuitates iureiurando interpoſito iuberẽt. Et quãuis authoritate legati pontificij cõfecta, conſtituta, & ſtabilita eſſent, mitterent tamen nihilominùs Rex & Magiſter oratores ad Pontificẽ, & ab ipſo approbari, & cõfirmari pacta illa cũ omnibus conditionibus peterẽt, adiectis in uiolatores pœnis. Hunc igitur tunc exitum bellũ Pruſſicum, tredecim annis uaria fortuna geſtũ, habuit. Omnibus ritè peractis, ad ędem Virginis matris nomine nuncupatã itum eſt, Deoq; actæ gratiæ: reliquum diei feſtis epulis, & conuiuijs datum.

Rudolphi integritas.

Rudolphus legatus tam pulchræ pacis confectæ meritã apud omnes laudẽ tulit: qua cõtentus, ampliſsima dona à rege miſſa refutauit. Conſiliarij modò regij titulum, honoremq; cũ penſione, ſiue ſalario ducentorũ florenorum in ſingulos annos, quoad uiueret, in ſalinis Bochnenſib. attributam accepit, & Vuratislauiã ſe recepit. Magiſtro item Ludouico, & ijs, qui cũ eo erant primarijs uiris, Henrico Plauenio, Gerardo Melengrado, Vilelmo Epingio, Vlrico Regiomontano, ſiue Kynixbergẽſi, Bernardo Sumbergio, Georgio Sliuenio, ac duobus Cruciferis cubicularijs Magiſtri, perampla pro cuiuſq; cõditione ab eodẽ Rege data munera.

Cazimiri beneficentia in Magiſtrũ, & Cruciferos.

Cumq; is egere admodũ Magiſtrum cõperiſſet, præter priora dona, quindecim millia florenorũ ei ultrò dono promiſit in emerita ſtipendia militũ, quò faciliùs Pruſsia excedentibus illis recreatur. Remiſit etiã ipſi in uiginti annos neceſsitatẽ mittendorum ex pacto auxiliorũ, excepto tamen bello Turcico, ſi id Polonis inferretur. Viciſsim aũt Magiſter Polonis in ditione ſua fundos, & poſſeſsiones habẽtibus, tributa, operas, & quæuis alia onera in uigintiquinq; annos remiſit.

Legatio ad Pont. Max.

Miſſi deinde oratores Romã: à Rege quidẽ, Vincentius Kelbaſſa deſignatus epiſcopus Culmenſis, & Pomeſanienſis, & Ioannes Oſtrorogius iurecõſultus, & Caſtellanus Medirecẽſis: à Magiſtro uerò, Ioan. Vinclerus iureconſultus: quibus mandatũ, ut Pontifici gratias agerent, Rudolphi induſtriam, fidẽ, integritatem, ſtudiũ, atq; diligentiam cõmendarent, & apicem honoris Cardinalitij pro meritis ei peterẽt. Sic igitur ille uberrimũ eſt uirtutis, & laborũ ſuorum fructum cõſecutus: quos eò alacriùs exhauſit, quòd Vuratislauia in Pruſsiã proficiſcẽs uiſo religioſæ cuiuſdã uirginis Veronicę Cracouienſis apud baſilicã Vuratiſlauienſem per multos annos cõmorantis animatus erat: quẽ illa uidere ſibi uiſa eſt coram throno Dei gladiũ utraq; parte acutum confringentẽ: quo ſignificabatur, eũ bello Pruſſico finem impoſiturũ eſſe.

Viſum religioſæ fœminæ.

Id quod euentus rei cõprobauit. Non omnibus tamen ea pax grata & iucunda fuit.

Pax quibus ingrata accidit

Nam & Pruſsi moleſtè ferebant, tantũ relinqui Cruciferis in Pruſſia, ut facilè reſumptis uiribus bellũ inſtaurare poſſent: & Poloni proceres, qui ei paci cõficiendæ nõ erant adhibiti, multa in eam cauillabantur: & milites ſpem ſtipendiorũ faciendorum ſibi præciſam eſſe moleſtè ferebant. Et Lithuani dolebãt, ſe occaſionẽ recuperandæ, quemadmodũ exiſtimari uolebant, Podoliæ, dum Poloni Pruſsico bello diſtinẽtur, amiſiſſe. Iam uerò Georgius rex Bohemus, qui magnã retinendi, & ad poſteros ſuos trãſmittẽdi regni Bohemici, ſpem in eo bello collocârat: eo finito, impẽſius ſibi, liberiſq; ſuis metuere à Cazimiro rege incipiebat, quòd ejus Regni hæreditatem ad ipſum, filioſq; ipſius per Elizabetham uxorẽ Regis Vngarorum atq; Bohemorũ filiam, & ſororẽ pertinere intelligebat: ſeq; exoſum eſſe apud ſuos, eos præſertim, qui in recta religione permanebant, nõ obſcurè animaduertebat: neq; ignarus erat, Cazimirum ad bellũ ſibi inferendum, cũ ab alijs Chriſtianis principibus, tum à Pontifice Max. incitari.

Georgius rex à Cazimiro liberis ſuis metuit.

A' quo etiã per id tempus ipſe iudicio Romę inſtaurato, hæreſeos, & perfidię damnatus, omni regio, ducali, & Marchionali honore non in præſens modò, ſed etiã in futurum tempus unà cũ liberis ſuis priuabatur: & ſubditis eius indulgebatur, ut ei parêre neceſſe nõ haberent. Et egerat quidẽ cum Cazimiro de ſuſcipiendo regno Bohemico Rudolphus legatus quàm diligentiſ-

gentiſsimē Torunia diſceſſurus:pollicebaturq; ipſi non ſolũ ſubſidium Pontificis,uerũ
etiam Sileſiæ,& Luzaciæ deditionē, quamprimùm arma cõtra Bohemos ſumpſiſſet,aut
aliquem de filijs ſuis cum exercitu miſiſſet: uerùm Cazimirus eam conſultationē ad co-
mitia regni reiecit. Ridiculè hic de Cazimiro atq; omni diſsidio regũ de regno Bohemi-
co fabulatur Antonius Sabellicus,ſcriptor alioqui diligẽs,ſolam,ut arbitror,famã popu- *Antonij Sabellici error multiplex.*
larem,& rumores Riui alti ſecutus.Quem res ipſa ſatis refellit.Nobis id obiter admonu-
iſſe ſufficiat.Dimiſſo legato & Magiſtro,Cazimirus ad quintũ Calendas Nouẽbris To-
runia profectus, quoniam peſtis totã ferè Poloniam peruaſerat,apud Cozinicios ſaltus
aliquãdiu uenationi uacauit. Intereà Ioannes Srancus collectis duobus millibus merce-
nariorum militum,ne nihil ageret,finitis ſtipendijs,Pelniciam oppidũ in tractu Stolpen-
ſi occupauit: nec multò pòſt Drahimum, arx regia ab eo,qui Pelciniciæ præfuerat,inter-
cœpta eſt.Regis deinde iuſſu ex pacto reſtitutio utrinq; facta.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XXVII.

INSEQVENTIS anni initio, ipſis adeò Cal. Ianuarijs natus eſt *Ann. 1467.*
Regi apud Cozinice Sigiſmundus filius pacata Pruſsia, bono
quodã omine conficiendarũ reliquiarũ belli Pruſsici, quod Cru
ciferi ſucceſſu tẽporis renouarũt. Sub finẽ uerò eiuſdẽ mẽſis rex
in Lithuaniã profectus eſt: duobuſq; penẽ menſib. ibi exactis,
in Poloniã reuertens, ad tertiam diem Maij Petricouiæ comitia *Comitia Petricouiæ.*
habuit.Ibi poſtulantibus legatis Cruciferorũ,quorum Magiſter
Ludouicus paucis illis diebus obierat,pax reliquorũ procerum,
qui Toruniæ non adfuerant, ſolenni iureiurando cõfirmata eſt.
Conſtitutæ etiã res reliquæ Pruſsiæ, quæ in Regia ditione erat:
& mutata nonnihil magiſtratuũ atq; honorum ratio,nobilitatis atq; ciuitatũ legatis flagi-
tantibus. Nam gubernatione extincta,& palatinatu Elbingenſi in Mariæburgẽſem com
mutato, Sciborius Baſenus eo honore cohoneſtatus eſt:Caſtellanus uerò eiuſdẽ loci,Fa-
bianus Maulius factus: palatinus Gdanẽſis,ſiue,ut nunc uſus obtinuit, Pomeraniæ:Ot-
tho Maquicius, Caſtellanus autẽ Nicolaus Pilauius:deniq; Caſtellanus Culmẽſis,Ludo *Culmenſis palatini in Pruſsia eminentia.*
uicus Mortangius creati. Palatinus enim eiuſdẽ loci, qui ſecundũ Epiſcopos primus eſt
in ſenatu Pruſsico, Gabriel Baſenus uiuebat adhûc. Audita eſt etiã Nurduuuladi noui
Tauricanorũ Tartarorum principis,qui Ezigeri patri ante ſeptẽ menſes extincto ſucceſ-
ſerat,legatio,fœdus,& amicitiã paternã cum Cazimiro, eiuſq; ditionis hominibus cõfir
mans,& auxilia cõtra quoſuis hoſtes pollicẽs. Conſultatũ deinde de exoluendis ſtipen-
dijs militũ toto Pruſsico bello meritis, quorũ permagnus numerus cũ coniugibus, & li-
beris aduenerat.Deciſum cũ equitibus quidẽ octonis florenis in ſingulos annos,cũ pedi
tibus uerò quaternis.Quæ ſumma ad bis centũ,& ſeptuaginta millia florenorũ perueni-
ebat:eaq; intra duos annos,& ſemis exolui promiſſa.Tunc quidem bini modò aurei nu-
merati in militem:quaterni intra menſem promiſsi.Neq; quicquã operępretij tunc factũ
eſt per totos ſeptendecim dies,propterea quòd nobilitas pleraq; omnis in Corcinenſi,&
Sredenſi conuentibus renuerat tributum agrariũ in eam rem petitũ. Itaq; placuit nouos
conuentus, Coli quidem ad diem ſancti Iacobi, Corcini uerò ad diem S.Laurentij,quò
ex Colenſi maiores Poloni aduenirent,inſtitui. Aegrè autem milites in eo acquieſcebãt, *Vuladiſlai Damoborij improbitas,et cædes.*
Vuladislao Damoborio Caſtellano Naclenſi,homine turbulento,& ſeditioſo,in primis
animos eorum ſollicitante: qui dudum Slochouiã intercipere adortus, & ſpe ſua fruſtra-
tus,ex agro arci illi ſubiecto prædam egerat: milites eius arcis præſidiarios,fide data euo-
catos, perfidè trucidârat: Naclenſi territorio pecuniam imperârat: Gneſnenſis Eccleſiæ
bona populatus erat:& adulterinum numum cudere inſtituerat:nec in futurum tempus
quieturus eſſe uidebatur. Is igitur quamuis clara Topororum familia, patre Inouuladiſ-
lauienſi palatino ortus, & ſenator regius eſſet,tamen ſponſores dare iuſſus de quieſcen-
do:cùm non daret,captus, & Petro Samotulio Caſtellano Poſnanienſi,& præfecto ma-
ioris Polonię traditus:Caliſsiamq; ductus,eius iuſſu capitali pœna affectus eſt.Ita unius
ſupplicio repreſſa tamẽ ſunt utcunq; latrocinia, quæ iam increbeſcere cœperãt, ita ut Io-
an.Reſſouius canonicus Cracouienſis,& præfectus Corcinẽſis Petricouia domũ reuer-
tẽs,in itinere,direpta,quã ſecum uehebat,ſupellectili ſua & regia caperetur. Adfuit & Gẽ *Georgij regis legatio ad Cazimirum.*
orgij Bohemi legatio,cuius princeps erat Ioan.Hicinius Morauus,fœderis apud Glogo-
uiã icti Cazimirũ admonẽs,ne procerib.Bohemis,& Vuratiſlauienſib.perduellibus cõ-
tra Georgiũ faueret. Conuenerãt enim unũ in locũ proceres Bohemi nobiliſsimi quiq;,

& cum his Budeouicenſis, Pelſnenſis, & omnium ferē Morauiæ ciuitatum legati: Georgiumq́, ſi iureiurãdo promiſſa de religione non præſtaret, pro rege deinceps nō habituros ſe eſſe cōſtituerant: & in aliquē de filijs Cazimiri, utpote de ſtirpe regū ſuorum natis, animis inclinati eſſe uidebãtur. Itaq; anteuertẽs eos Georgius, quod fit plerunq;, diligentiùs ut curentur ea, quæ ab uno, quàm quæ à multis curantur, pactorū conuentorum Cazimirum admonebat. Huic reſpōſum: A' Cazimiro quidē fœdus ſeruari, & ſeruatū eſſe: à Bohemo uerò id uiolatū uideri. Satisfieri ab eo de damnis datis, & iniurijs oportere, ſi deinceps quoq; fœdus integrū eſſe uellet. Ita ſpes tamē aliqua oſtenſa trepidãti. Nec multò pòſt, ſolutis iam comitijs, adfuêre, & aduerſariorū, hoc eſt, orthodoxorū Bohemorū legati, quorū Stenco Conopiſcius, ſiue Sternbergius Burggrauius Pragēſis princeps erat, petētes, ut Cazimirus regni Bohemici, quod ipſi, liberiſq; ipſius certa quadā ſucceſsione deberetur, curā ſuſciperet: neq; id à ſcelerato, perfido & hęretico inuaſore occupari pateretur. His reſpōſum: Nihil iam tunc de re tanta ſtatui rectè poſſe, conuētu dimiſſo. Cauebat nimirū rex, ne nouo bello implicaretur, pertęſus Pruſsici ut qui maximè. Nec tamē ſucceſſionis iure ſe & liberos ſuos abdicare uolebat: uerū ſpectabat, quò fortuna diſsidentium Bohemorū inclinatura eſſet. Erat enim armis Georgius, & rebelliū munitiones in Bohemia oppugnabat: & illi Buzeouice inſigne ſecundū Pragam oppidū, quinq; conſulibus, qui cū Georgio ſentiebãt, de medio ſublatis, ſibi adiunxerãt. Et uerò Vuratiſlauiēſes, quo Georgiū diſtinerent, facta è mercenario milite, & urbana multitudine manu, oppida, & munitiones ſibi uicinas, quæ in fide illius manebãt, infeſtabant, Francheſteinūq; cœperant. Sed uiciſsim in eo ipſo oppido obſeſsi à Bohemis, & Saxonibus auxiliaribus, oppido per ſcalas inter tumultū temerè inter milites coortū capto, exciderunt. Ac equites quidē fuga euaſerunt: pedites uerò ad quatuor millia partim cæſi, partim capti. Miſerant aūt Georgio Vilelmus Miſnenſiū ac Turingorum dux, & Albertus Marchio Brandeburgenſium nō contemnenda equitum auxilia. Hæc igitur circumſpiciebat Cazimirus. Peractis autem comitijs, Petricouia profectus, Nepolomiciā diuertit. Ibi oratores ſuos reſpōſum Pontificis Maximi referētes audiuit. Nihil ab eo tunc impetratum, præter quod Culmenſis Eccleſia amotis Cruciferis in priſtinum ſtatū reſtituta, & Gneſnenſi Archiepiſcopo denuò addicta eſt. Cōfirmatio uerò pacis Pruſsicæ, & relaxatio interdicti in Pruſſos regiarum partiū promulgati, Rudolpho Lauantinēſi epiſcopo mandata. Qui ad quintū Calendas Auguſti Vuratiſlauia Cracouiā adueniens cum Gabriele Veronēſi Franciſcano, hæreſeon inquiſitore, & Petro Ercleo decano Aquēſi cubiculario pōtificio, recēs Roma miſsis, regē ad ſuſcipiendū, & à nefario, & hæretico occupatore uindicãdum regnum Bohemicum exhortabatur: & Pōtificis, Imperatoris, Germanorū, & aliorum Chriſtianorum principum opem, & ſubſidia promittebat: diplomataq; pōtificia proferebat, quibus ea demū conditione interdictū relaxare, & pacē Pruſsicam cōfirmare uidebatur. Et commodum proceres Bohemi, qui Georgio aduerſabãtur, miſerant, & ipſi ad Cazimirum è cōuentu Iglauienſi Heliam adminiſtratorem Lutomyſlienſis epiſcopę, orãtes, ut aut ipſe regnū id ſine longiore cōperendinatione ſuſciperet, aut aliquē de filijs, uel cū mille equitibus regē ſibi mitteret. Suis uiribus regnū ſe ipſi uindicaturos eſſe. Ad extremū tergiuerſante Cazimiro, poſtulabat Rudolphus, ne tamē pro fœderato, nec pro rege haberet Georgium, priuatū regio honore à Pōtifice, ſed pateretur piam crucis militiā contra eum in ditionib. ſuis promulgari. Offendit ea legatio regē, & proceres Polonos, qui tūc ipſi aderant in cōſilio, propterea quòd pax cū Cruciferis in dubiū reuocari, prętextuſq; renouandi belli ipſis præberi uidebatur, propter adiectā in diplomatis conditionē. Itaq; res integra ad conſultationem cōuentus Corcinenſis, qui tunc inſtabat, reiecta: cōuentuſq; ipſe propter incommoditatem loci, & peſtem circumquaq; ſæuientem, Cracouiā tranſlatus: & ad eum maioris Poloniæ proceres propter nouam illā cauſam euocati, uix ad medium Auguſti tandem, nō omnes tamen, conuenêre. Quindecim ferè diebus conſultatum. Ad extremū placuit gratias agi pōtifici, & Bohemis proceribus de oblato regno, quod Cazimiro, liberiſq; eius iure optimo deberetur. Sed acceptare id eū tunc propter infrequentiā ſenatus, cuius cōſilijs, & auxilijs uſurus eſſet, rectè nō poſſe: differri rem ad alia comitia oportere: curę aūt Regi fore, ut bellū ciuile inter Bohemos gliſcēs dirimatur: Georgius in uiā redeat, & in poteſtate ſit Pōtif. Maximi. Quo minore uerò negocio ea cōfici poſsint, operępreciū eſſe, ut aliquātiſper à publicãdo pontificio decreto, quo Georgius regno priuabatur, & militia crucis abſtineatur. Cū hoc reſpōſo dimiſſus Rudolphus, Vuratiſlauiā reuertit. Petro uerò Ercleo Romã reuertēti adiunctus Ioannes Sepinius eques Polonus, qui de cōfirmatione pacis Pruſsicæ ſine conditione rurſus ageret. Cui mandatū & illud eſt, ut peteret, quò Vincētius Culmēſis epiſcopus Paulo Varmiēſi per eos dies peſte, ſeu ueneno, ut creditū eſt, extincto, ſucceſſor daretur: quãuis Nicol. Tungenus canonicus e-

ius Eccle-

Bohemorum legatio ad Cazimirum.

Bohemici motus.

Vuratiſlauienſium clades apud Francheſteinum.

Bohemorum procerum legatio.

Comitia Cracouiæ.

Cazimiri reſponſum.

ius Eccleſiæ, Vormitha ortus, qui Romæ tunc erat inter ſcriptores Apoſtolicarum literarum, ritè à collegio Baſilicæ illius electus eſſet. Sed ne Sempinius quidem quicquã impetrauit. In Bohemiã uerò miſsi legati, Stanislaus Oſtrorogius palatinus Caliſsienſis, Iacobus Dẽbenius theſaurarius & præfectus Cracouienſis, & Ioannes Dlugoſſus canonicus Cracouienſis. In Pruſsiã autem ad cõſtituendas res, Iacobus Sennenius Vuladislauiẽſis, Vincentius Kelbaſſa Culmenſis epiſcopi, & Ioannes Coſcelecius palatinus Inouuladislauienſis. Qui ſubortas cũ Cruciferis nonnullas cõtrouerſias diremerunt: & quãuis ęgrè, perfecerunt tamen, ut de promiſsis Magiſtro à rege quindecim millib. florenorum, duodecim millia ciuitates exoluerent. Rex tribus menſib. exactis Cracouiæ, in Lithuaniã ſeceſsit. Iam enim totã ferè Poloniã, Ruſsiam & Maſouiã peſtis popularis peruaſerat. Ibi Nicolao Vilnenſi epiſcopo ſub finẽ Septembris defuncto, Ioannẽ Ioſſouicium Vilnenſis ciuis filium, qui tunc erat Lucẽſis epiſcopus: huic uerò Martinũ Creſſouicium gente Gryphium ſucceſſorẽ deſtinauit. Nicolao uerò Camecenenſi, qui & ipſe ad mediũ Octobris peſte extinctus erat, Nicolaum Golãbicum gente Gryphiũ: ſed cùm is paulò pòſt in itinere à latronib. interfectus eſſet, Nicolaũ Prochnicium gente Cuſlium ſuffecit. Legati regij in Bohemiã profecti, multa agendo & ſuadẽdo eò rem perduxêre, ut Georgius negaret ſe quicquã aduerſùs Põtificem, & pacta cũ anteceſſore eius, & cum cõcilio Baſileenſi cõuenta admiſiſſe: correcturum autẽ, ſi quid fortè eiuſmodi eſſet. Cõponendarum uerò Bohemicarum rerum arbitrũ Cazimirum nõ recuſaret. Cæterùm alterius factionis proceres, conuentu apud Vuratislauiã habito, negârunt, ſe illũ arbitrum accipere poſſe incõſulto Pontifice Max. cuius iuſſu bellum ſuſcepiſſent, neq; uerò habendã eſſe fidem Georgij uerbis atq; promiſsis: quin ſuſciperet Cazimirus oblatum, & iure ſibi debitum regnũ, aut uerò aliquẽ de filijs, quos tam multos haberet in ſpem plurium regnorum ſuſceptos, regẽ ſibi mitteret. Factæ ſunt tamen inter eos, & Georgium quinq; menſiũ induciæ: ſequentis anni, qui fuit 1468. initio nihil memorabile actũ in Polonia, pręter quòd peſtem latè graſſantẽ annonæ charitas excepit, ex hyberni cœli intemperie, & intempeſtiuo calore ac ſiccitate, coorta ingẽti multitudine muriũ: qui horrea depaſti, cũ ſe in agros effudiſſent, ſegetes quoq; hybernas uireſcẽtes radicitùs arroſerunt. Nihilo tamen minùs primo Vere Cazimirus rex cum uxore Cracouiã è Lithuania reuertit. Ibi cõuenit eum Protaſius Olomucenſ. epiſcopus: & ad uindicandã Bohemiã, & ſocia cũ Imperatore Friderico, & Matthia rege Vngarorũ arma cõtra Georgium coniungẽda exhortatus eſt. Secretò uerò quinq; modò cõſiliarijs adhibitis, ſuaſit ut rex fœdus cũ utroq; principe noua affinitate ſtabiliret, collocatis in matrimoniũ Matthię, & Maximiliano Friderici filio duab. filiabus natu maximis: conſultiùs fore, ut per filias certã Vngarici & Bohemici regni hæreditatẽ nomine uxoris ſuæ adiret, quã ad filios eam peruenturã expectaret, aut uerò armis eã uindicaret. Non recuſaturos eſſe principes illos cũ conſiliarijs ſuis, quin ſi ipſi liberos nullos relinquerẽt, ad Cazimiri liberos ex pacto ſecundũ ipſos ſucceſsio pertineret. Attingebat quidẽ Georgium propinquitate Protaſius, & magna fiducia & libertate ſubindè eũ officij ſui admonuerat. Sed cũ plus apud eum ualeret authoritate, ſiue adeò terrore, miniſq; Rochezana, Protaſius cum rectè ſentientib. Bohemis ſeſe cõiunxit. Et cùm Cazimirus oblatũ ab eis nõ acciperet: Matthias uerò Vngarorũ rex, quãuis gener & fœderatus Georgij, tamen Põtificis Max. hortatu & authoritate adductus, miſſa ad eos legatione ultrò id expetiuiſſet, nõ grauatè ſuſceptus eſt ab eis. Et fortè is tunc nihil habebat negocij cum Turcis, qui reiecti à Iaize arce, quã recuperare nixi erãt, in Aſiam ad ſubiugãdum Trapezõtinum imperiũ, & cõtra Syros & Aegyptios arma cõuerterant. Quò magis autẽ Matthias res ſuas cõtra Georgium ſtabiliret, fœdus cũ Imperatore Friderico percuſsit, quò eũ ſibi ſucceſſorẽ aſſentientib. Vngaris deſignauit. Cumq; prouidendũ ſibi eſſe exiſtimaret, ne Cazimirus impedimẽto ſibi eſſet, Protaſium, nõ inſcio, ut credibile eſt, Friderico ſubmiſit, per quẽ uel affinitate Cazimirũ ſibi adiungeret. Aliquãtò enim antè uiduus factus erat. Id igitur tunc egit Protaſius. Relata re ad cõſilium regiũ, reſponſum eſt Protaſio, Cazimirũ ius ſuum ad regnũ Bohemicũ, tam hæreditariũ, quàm delatũ ab ipſis Bohemis, nõ repudiaſſe: uerũ reieciſſe eã conſultationẽ ad comitia, quæ inſtarẽt. Quòd ſi quis interim id regnũ uſurpare uellet, curæ ipſi fore, ne id impunè ferret. Cũ Matthia rege eũ fœdus icere, & affinitatẽ ſtatuere nõ poſſe, niſi ille iniurias, & damna data Polonis exolueret. Bis ab eius hominib. infeſtatã eſſe Scepuſienſem orã, quæ in ditione ſua eſſet: Valachiã item, quę in fide & clientela itẽ ſua eſſet, anno ſuperiori ab eo uexatã eſſe. Cũ hoc reſpõſo Protaſius, quãuis ſplẽdidè donatus à Cazimiro, nõ admodũ lętus in Vngariã, unde uenerat, redijt. Quod aũt de uexatione Valachię memorauimus, ita ſe res habuit. Tres de principatu, ſiue palatinatu Valachię aliquãdin certârãt, Stephanus, Petrus, & Berẽdeius: ad extremũ à Stephano reliqui duo eiecti, ad Cazimirũ cõfugerãt. Sed cũ is nihil opis ipſis afferret, atq;

adeò

Legatio Polon. ad Bohemos.

Peſtis in Polonia.

Georgij regis reſponſum oratorib. Polonis.

Ann. 1468.

Rochezana Georgio formidabilis.

Reſponſum à Rege Protaſio

De Valachiæ dominatu contentio.

adeò Stephanum principẽ eſſe iuberet, Berendeius in Vngariã profectus, Matthiæ regis opem implorauit. Qui ſubigendę Valachię occaſionẽ non amittendã ſibi eſſe ratus, cõparato exercitu quadraginta milliũ hominũ, per mõtes atq; ſyluas, Vngariã ac Tranſyluaniã claudentes, cùm in Valachiã penetraſſet, crudeliter eam ferro & igni uaſtârat.

Matthiæ regis expeditio in Valachiam.

Stephanus uerò quamuis ipſe quoq; exercitũ collegiſſet, auxiliaq; à Polonis accepiſſet, tamen aperto Marte hoſtẽ adoriri non auſus, quod ſe imparẽ eſſe uiribus eius cerneret, neq; magnoperè ſuis fideret, inſidijs eum appetebat, donec Matthias in oppido Bania caſtra metatus, rei benè gerendæ occaſionẽ ei præbuit. Summiſsis enim hominibus prima noctis uigilia, nihil tale expectãtibus Vngaris, oppidum pluribus locis incẽdit, ipſeq; ſtatim cũ expedito peditatu affuit, & re inopinata perturbatis, nocturna caligine omnia maiora, & formidabiliora faciente, colligẽdi ſeſe ſpaciũ non dedit. Itaq; Vngari ancipiti periculo ferri & incendij cõſtricti, omiſſa defendẽdi ſui cura, quà quiſq; poterat, ex oppido ſeſe eijciebãt. Nec ullus planè ab his quidẽ fugæ, ab illis uerò cædis modus fiebat, quoad in Tranſyluaniam peruentum eſt. Deſiderata tunc eſſe dicuntur Vngarorum ad decem millia.

Matthias rex uulneratus fugit.

Rex tribus uulneribus acceptis, cũ reliquijs diſsipati exercitus, relictis impedimentis, per ignotos montiũ tramites, Valacho quodã duce, euaſit. Vias enim Stephanus ſuccíſis arboribus impedierat, & obſederat. Hic tunc belli illius exitus fuit. Miſerat autẽ Valachus Cazimiro Regi Vilnã dona de hoſtium ſpolijs uictoriæ ſuæ argumenta: & in poſterum conſilium & auxilium ab eo petebat. Neq; enim quieſcebat poſt tam inſignẽ illam cladem Matthias. Verùm quater cẽtenis millibus aureorũ è mulcta Tranſyluanienſium coactis, nouum exercitum cõparabat. Sed eum contra Bohemos cõparari Protaſius, neq; id falsò, aſſeuerabat. Per eos autẽ dies, quibus is fuit Cracouiæ, regina Elizabetha ſextũ filium nono partu edidit: cui Friderici nomen, Protaſij rogatu inditũ eſt.

Friderici filius Cazimiro natus.

Poſteaquã autem diſceſsit Protaſius, poſtridie aduenit Albertus Coſtca Poſtupicius oratori à Georgio Bohemo, gratias agens Cazimiro de fide, & cõſtantia in ſeruãdo fœdere, ac de ſtudio & opera nauata recõciliandis Bohemorum animis: pergeret porrò inchoatũ opus perficere, quoad durarẽt induciæ. Georgium eius arbitrio cuncta permittere. Orabat etiã de recõciliando ipſi pontifice Max. à quo non modò Bohemi, & Matthias rex Vngarorũ, ſed & alij Chriſtiani principes aduerſus eum cõcitabantur. Purgaturũ eum eſſe ea, de quibus inſimularetur, & Cazimiri arbitratu ſatisfacturũ: cuius etiã filium aliquẽ de ſententia Bohemorum procerum ſucceſſorẽ ſibi, præteritis filijs ſuis deſtinaret, non hæreditario iure, quod nullũ eſſet regni apud liberã gentem, ſed ſingulari quadã omnium Bohemorum in Cazimirũ propenſione, & linguę cũ Polonis cõmunione. Eaq; de re cõſtituenda, & conficienda mitteret Cazimirus legatos ad proxima Bohemorũ comitia. Atq; hæc non ſyncerè, neq; ex animo fiebãt, & mandabantur à Georgio: ſed ſumma neceſsitate exprimebantur, quo Cazimirũ à ſuſcipiendo ab aduerſarijs ſuis oblato regno, & à ſocietate Matthiæ regis retardaret. Iam enim duxerat Matthias exercitũ in Morauiam, & ciuitatibus eius oræ pleriſq; omnibus ultrò ſeſe ipſi dedentibus, in Bohemiam infeſta ſigna inferebat.

Morauia in poteſtatem Matthiæ regis uenit.

Nec minùs comiter Georgij legationi reſponſum eſt poſtridie: Cazimirũ libenter omnia Georgij cauſa facere, deincepsq; facturũ eſſe, modò ille uerè & bona fide ageret. Rectè aũt & ex officio ſuo facturos, & ſuis rebus cõſulturos eſſe Georgiũ & Bohemos, ſi nõ niſi de filijs Cazimiri regem ſibi ſumant. Cum hoc reſponſo dimiſſus legatus Georgij. Nec mora, legati ij dem, qui ſuperiore anno fuerãt, ad componendas res Bohemicas iterũ proficiſci iuſsi ſunt, Dlugoſſo excepto: cui quod rex liberorũ ſuorum curam, & inſtitutionẽ mandârat, Nicolaus Scopus Oſuencimenſis Caſtellanus ſuffectus eſt. Verùm ij feruente maximè contra Georgiũ bello, quod in Auſtria quidem à Friderico Imperatore depellebatur, in Bohemiã uerò à Matthia Vngaro maximis uiribus inferebatur, tentata, ſed refutata à legatis põtificijs (nam ad Rudolphũ paulò antè Vuratislauiẽſem epiſcopum factũ Laurentius Ferrarienſis epiſcopus acceſſerat) pacificatione, caſſo labore fatigati reuerterunt.

Rudolphus Vuratislavienſis Epiſcopus.

Ad Stephanum uerò in Valachiã miſsi Dobeslaus Biſſouius caſtellanus Belſenſis, & Stanislaus Tencinius Ioannis Caſtellani Cracouienſis filius, ut eum pollicitatione, auxilij regij cõfirmarent, & locum, tempusq; cũ eo conſtituerent, ubi is præſens ſolenne fidelitatis iuſiurandũ regi daret. Conuenit: Renouatũ eſt fœdus cũ promiſsione mutuorũ auxiliorũ: adiectis his cõditionibus: Ne Valachus, inſciẽte & inuito rege cuiquã bellũ faceret: rex uerò ne receptaret hoſtes eius, qui ad palatinatũ adſpirarẽt.

Fœdus Polon. cum Stephano Valacho.

Ipſe rex dimiſsis legatis ſub finẽ Iunij Cracouia profectus, Pruſsis, ut ad ſe accederet, orãtibus, Vislíciã diuertit: conuentũ minorũ Polonorũ egit: ſubſidiũ ad exoluenda Pruſsica ſtipẽdia poſtulauit. Quod nõ abnuebat quidẽ nobilitas, uerũ ſine maiorib. Polonis ſciſcendũ ſibi eſſe nõ putauit. Quare placuit binos è ſatrapijs, ſiue palatinatibus legatos ad comitia Petricouiẽſia mitti, qui decernẽdi in cõmune cũ cęteris Regi moderati tributi poteſtatẽ haberẽt. Atq;

hoc

hoc tunc primùm fieri cœptum, ſic inoleuit poſterioribus temporibus, ut ſine ijs legatis ſeu nuncijs terrarum (ſic enim uocantur) nulla comitia legitima haberentur, neq; tributũ decerni, ac ne lex quidem ulla ferri poſſe uideatur: auctusq; eſt, & ſubinde etiamnum augetur eorum numerus. Poteſtas uerò eorum ad inſtar Tribunitię apud Romanos, uel Ephororũ apud Lacedæmonios eſſe cœpit. Nam tantùm ij noſtra tempeſtate arrogare ſibi cœperunt, ut nullam rem maiorem iniuſſu ſuo decerni à Rege & ſenatu, aut fieri uellent, & in ſenatum, atq; adeò in Regem ipſum ius atq; cenſuram grandi ſupercilio ſibi ſumerent. Ad extremum creſcente indies inſolentia, de Religione quoq; Chriſtianæ dogmatibus, ritibus, ac cæremonijs diſceptare, & nõ accipere, ſed ferre leges agreſsi, Sigiſmundi Auguſti regis, quo regnãte hæc ſcribebamus, diuina & ſupra ętatem ſeſe exerente ſapientia, & authoritate repreſsi tamen ſunt aliquantiſper. Aluerunt autem hãc eorum licentiã, eoq; magnitudinis ſenſim prouexerant partim Reges ſuperiores, multa ipſis indulgendo, ſiue inopiæ fiſci ſui releuandæ gratia, ſiue quieti & ocio ſuo cõſulentes: partim potentiores & factioſi nonnulli proceres, certatim eos præhenſare & epulis, largitioneq; corrumpere, & quocunq; libuiſſet incitare, & quaſi tibias inflare adorti, idq; ſiue ut grãtificarentur, ſiue ut ægrè facerent regibus, ſiue ut potentiã ſuam ſtabilirent, æmulosq; ſuos deprimerent, aut ulciſcerentur: ſeu deniq; ut per eos ſubornatos, quo iure, qua iniuria quiduis perficerẽt, quod apertè per ſe ipſi uel aggredi nõ auderent, uel efficere nõ poſſent. Eſt quidem ſalutare admodũ in republica, eſſe cuſtodes libertatis cõmunis. Cæterùm prouidendum eſt etiã atq; etiam, ne quod ad ſalutem comparatum eſt, abuſu uertatur in perniciem. Metuendumq; eſt, ne infinita illa poteſtas, & in licentiam erumpens libertas, non tam publicam fortaſsis utilitatem ſpectãs, quàm priuatę alicuius unius, uel paucorum libidini, cupiditatibus, uel deniq; auræ populari ſeruiens, & regere magis, quàm Regi ſatagens, proſtrata, & euerſa regia maieſtate, & authoritate ſenatoria, ſummã Reipubl. confuſionem, & barbarã quandam, exitialemq; ἀναρχίαν, ut Græci uocãt, Polonis pariat: aut certè graui & acerba tyrannide finiatur. Quorum utrumuis, eò quidem propiùs impendêre uidetur, quò iuniores & imperitiores rerum, eoq; audaciores id ad minus obeundũ legi, ſiue adeò ipſi ſeſe ultrò ingerere cœperunt, cedentibus impudentię, & importunitati eorum natu maioribus, ut quiſq; grauitate, uſu rerũ, & ſapientia maximè pollet. Quod utinã non in conſultando quoq; uſuueniret, ut non id plerunq; obtineat, quod grauiſsimis, aut plurimis duntaxat, ſed quod loquaciſsimis, clamoſiſsimis, & minaciſsimis placuit. Sic Romana Reſpublica ampliſsima quondam & florentiſsima, Tribunitijs furoribus exagitata, primùm in licentiam multitudinis intolerabilem effuſa: deinde ſeditionibus, ciuilibusq; bellis quaſſata, cùm in paucorum dominatum, ac mox ſub unius tyrannidem recidiſſet, nobilitate exciſa, ſenatus authoritate ſublata, oppreſſa omnium libertate, omni calamitate foris, domiq; afflicta, ad extremum barbarorum inundatione à fundamentis euerſa, corruit. Sed nos à diuerticulo ad inſtitutum curſum reuertamur. Conuentu Viſlicienſi dimiſſo, Rex Colum profectus, maiorem quoq; Polonorum cõuentum egit. Verùm nihilò magis ibi profecit. Reiecta res ad alium conuentum, eodem loco ad uiceſimã diem Septembris inſtituendum. Itaq; Rex cœptum iter per Pomeraniam peragens, ad tertium Idus Auguſti Gdanum ingreſſus, magno populi obuiam ſeſe effundentis ſtudio & lætitia exceptus eſt: & lautè atq; honorificè habitus, quoad ibi manſit per totos ferè triginta dies. Et purgãrant iam ipſi Gdanenſes literis atq; nuncijs crimen, cuius apud eum ab Henrico Plauenio Vilnam profecto inſimulati erant, quaſi ad Burgundionum Ducem deficere ſtatuiſſent. Inſtituto autem ea in urbe, ac deinde Marięburgi conuentu Pruſſorum, ciuitatibus egeſtatem cauſificantibus, uix eò rem perduxit, ut in octo annos tributum, quod Ciſam uocant, ſciſceretur. Ac de eo quidem, quod in primarijs tribus ciuitatibus colligeretur, primis quatuor annis, quarta pars illis ipſis ciuitatibus, reliquę uerò tres Regi in ſtipendia militum cederent. Deinceps uerò ciuitates illæ tres, quicquid apud quamq; redactum eſſet, ſibi haberent: aliundè autem quicquid proueniret, Regi annumeraretur. Sed Gdanenſes præterea quinq; millia florenorum de regio prouentu detrahere permiſsi, quę tunc Regi mutua dederãt: triginta quoq; millia eis remiſſa ſunt, quę anniuerſarijs penſionibus per quindecim illos annos nõ ſoluerant. Ipſi uerò contra Gdanenſe, Derſauienſe, & Puſcenſe territoria, quæ oppignerata tenebãt, Regi condonãrunt. Miſit autem inde Rex legatos ad intercipiendum bellum inter Fridericum Marchionem Brandenburgenſem, & Pomeranorũ ducem Henricum paulò ante exortũ. Henricus enim cũ ei Fridericus auxilijs Miſnenſis, Mechelburgẽſis, & Brunſuicẽſis ducũ, & Archiepiſcopi Magdeburgẽſis, adiutus grauis eſſet, oratores primũ, deinde uxorẽ ad Regẽ miſerat, opẽ eius implorãs, & ſubiectionẽ ſuam cũ ſuis omnibus ipſi deferẽs, ſi fœdus cũ nõ moueret. Fortè dimiſerat exercitũ Marchio, cũ ad eũ legati regis uenêre. Itaq; facilè indu-

Nunciorum nimia poteſtas.

Romana reſp. tribunitijs furorib. euerſa.

Gdanẽſium ſtudium, & liberalitas erga regem.

Pruſsi tributũ in octo annos ſciuerunt.

Regis & Gdanẽſium mutuæ donationes.

cias in-

Cruciferi primarij ad Regẽ ueniunt.

cias inter diſsidentes cõfecerunt,illiq́ Cazimirum Regẽ arbitrum cõtrouerſię ſuæ ſum-
pſerũt. Marięburgũ deinde ſe Rex contulit,Henricum Plauenium Magiſtri uices geren
tẽ cum Marſchalco & aliquot cõmendatoribus Cruciferorũ ad ſe uenientes benignè ac-
cepit: quę poſtulabãt pleraq́ omnia conceſsit: Nideburgum oppidum,quod ad eã diem
retinuerat,ex pacto reddidit: anniuerſarios cõuentus cum Cruciferis Elbingæ agendos,
quibus duodeni utrinq́ delecti uiri controuerſias ultrò,citroq́ ſuborientes diſceptarent
ac deciderent,conſtituit: de nõ acceptando regno Bohemorum, ſi abſq́ bello id adipiſci
nõ poſſet,conſilium ab eis accepit: deniq́ ad maturãdum noui magiſtri electionem eos
hortatus,quinq́ millibus florenorum donatos dimiſit. Deinde magiſtratus in comitijs
regni dudũ creatos ſtabiliuit, aliosq́ inſuper adiecit: tres regundorum finium præſides,
quos Succamerarios uocãt,qui & ipſi locum & ſententiæ dictionẽ in ſenatu habent. Iu-

Iudices nobilitatis in Pruſsia

dicia quoq́ nobilitatis cõſtituit,creatis ſex iudicib. totidẽ territoriorum, nimirũ Culmen
ſis,Marięburgenſis,Derſauienſis,Suecenſis,Slochouienſis,atq́ Gdanenſis. Itaq́ cõſtitu
tis rebus Pruſsicis Mariæburgo diſcedens, per Culmenſem oram ac Toruniã,Petricouiã
cõtendit,quò ad nonã diem Octob. comitia edixerat. Per eos autem dies,quibus Gdani
& Mariæburgi cõmoratus eſt,cometes inter Orientem ſolem,& Septentrionem 15 die-
bus apparuit. Quo extincto,ſtatim alter illuſtrior etiã totidem diebus ad Occaſum uiſus
eſt,inſignium malorum mortalibus impendẽtium prodigia. Et ſanè permultum ſangui-
nis humani hoc anno profuſum eſt in inferiore Germania,cùm Carolus dux Burgundio
num Leodienſes,qui dominum ſuum epiſcopum Caroli ſororis filium cœperãt,& in uin
cula coniecerãt,expugnaſſet,amiſsisq́ in oppugnatione quadraginta millib. hominum,
urbem eam penitùs excidiſſet,& ſolo æquaſſet. Plurimis autem in locis maximæ inunda

Charitas annonæ.

tiones aquarum permagnã annonæ charitatẽ effecerunt. Comitijs inſtitutis Petricouiæ,
primũ omnium de Vuladislao Damoborio ab uxore & propinquis eius, qui cõplures
erãt in ſenatu regio,actũ. Quærebantur eũ per iniuriã indicta cauſa cæſum eſſe,eiusq́ fa-
cti inuidia omnis,rege aſſeuerãte iniuſſu ſuo cæſum,in Petrum Samotuliũ abſentem con
ferebatur. Data enim opera ob eã ipſam is nõ uenerat, Itaq́ citari ad futura comitia iuſſus
eſt. Ita tunc turba cõquieuit. Introductus deinde in ſenatum Balthaſar canonicus Vura-
tislauienſis à Rudolpho epiſcopo & legato põtificio miſſus oratum,ut Rex interdictum
cõtra Georgium Bohemũ,& crucis militiã promulgari in ditionib. ſuis pateretur. Hunc

Georgij regis legatio ad Cazimirum.

ſubſecutus eſt Georgij legatus, iuſtã illius contra rebelles cauſam defenſans, & quã ſub-
miſsè is Pontifici Max. ſeſe exhiberet,quamq́ libenter deſiderio, conſilioq́ Cazimiri in
faciendis inducijs obſecundaſſet,cõmemorans. Ex eo longè deteriore loco res illius eſſe
cœpiſſe. Orare,ne Cazimirus amicum,eiuſdemq́ cum ſuis Polonis linguæ Regnũ,diri-
pi & euerti ſineret: ſed magis ferret opem,Põtificemq́ Georgio recõliaret. Vtriq́ reſpon
ſum: Regem oratores ad Põtificem de rebus illis miſſurum eſſe, eisq́ mandaturum,ut ad
Rudolphum Vuratislauiam, ac deinde in Bohemiam diuerterunt, & utriq́ ſententiam
eius renunciarent. Inſtauratum eſt etiã ibi iudicium inter Regem & Conradum ducem
Maſouiorum natu maximum,& amitã eius Catharinam,quæ cum Michaluſcone nupta
fuerat,apud recuperatores,ſiue iudices à rege editos, Pruſsici belli intuitu eò uſq́ dilatũ,
adiudicataq́ ſunt Regi Sochaſſouienſe, Vyskicẽſe,Viznenſe,Plonenſe,Plocenſe,& Za

Maſouia Regi adiudicata.

uucrenſe territoria. Tractatum item de ſubſidio publicè in Pruſsia ſtipendia cõferendo.
Sed nuncijs nobilitatis negantibus mandata ea de re ſe habere,nouos rurſus conuentus
Coli & Corcini menſe Decẽbri inſtitui placuit. Ibi demũ ægrè perfectum eſt,ut Iugerale
tributum duodenûm groſſorum ſciſceretur: cuius dimidiũ agricola, tantundẽ dominus
eius ſolueret. Laborabatur enim paſsim magna inopia & charitate annonę propter anni
intemperiem. Perpauci tamen fuêre de nobilitate,qui oneris illius partẽ cum ſuis homi-
nibus ſuſtineret. In ſequenti anno Cazimirus rex ſub finẽ Ianuarij Cracouia diſcedẽs in
Ruſsiã contendit, menſemq́ unũ & ſemis Leopoli exegit, Stephanũ Valachiæ palatinũ
expectãs,ut ab eo fidelitatis iuramentũ ex conſtituto acciperet. Verũ ille cũ alia multa,tũ
Turcicæ & Vngaricæ incurſionis metũ cauſificatus, re uera autẽ falsò nonnullorũ regio
rũ conſiliariorũ indicio,ne à rege caperetur,deterritus tũc nõ uenit: iuſiurandũ tamẽ Ioan

Stephanus palatinus Moldauiæ iurat in uerba regis Poloni.

ni Muziloni palatino Podolię,& Spitconi Iaroslauio ſuccamerario Premisliẽſi,legatis re
gijs ad ſe miſsis dedit, recepitq́ poſtea ſe Cameneciã, uel Colomeiã,uel Sniatinũ ad regẽ
uenturũ eſſe,modò ut duob. mẽſibus,antè de tẽpore certior fieret. Adfuit aũt Menglige-
ris noui Tartarorũ principis, qui Nurdulabo, ſeu Nurduuulabo maiori natu fratri à ſuis
eiecto ſucceſſerat,legatio,fœdus,& amicitiã,& auxilia cõtra quoſuis hoſtes regi deferẽs.
His de more cũ donis & gratulatione dimiſsis, cõſtitutisq́ pro tempore rebus Ruſsicis,
rex ad finem Aprilis Cracouiã redijt: ſtipendiorũ Pruſsicorum partẽ ex pacto diſſoluit:
legationem procerum Bohemorum,Morauorum,ac Sileſiorum cum Eccleſia catholica

contra

Cruce ſignati contra Bohemos.

contra Georgium ſentientiũ,cuius princeps erat Ioannes Zaiecius,audiuit. Erat iam grauis Georgio Matthias rex Vngarorum, in Morauia habens exercitum. Cui Bauarorum dux Otto ualida cruce ſingnatorum millitum auxilia adduxerat è Germania.Itaq; poſtulante Georgio,de pace inter eos agi cœperat: & fortaſsis ea conueniſſet ſine arbitris apud uillam Oroſiciam prope Olomuciam congreſſos, nec quicquam intercedentibus oratoribus Polonis,quos Romam & in Bohemiam miſſos eſſe ſuprà memorauimus,niſi legati põtificij & proceres Vngari atq; Bohemi pio zelo incitati,Matthiam auertiſſent. Induciæ modò ad finem añi illius inter reges factæ.Nec mora, Matthias Bohemorum regem ſe renunciari Olomuciæ paſſus eſt: profectuſq; in Sileſiam ac Luzàciam, fidelitatis iuſiurandum à ducibus & ciuitatib.partim ultrò oblatum,partim terrore expreſſum, accepit.Hoc igitur factum ſuum Bohemi proceres Cazimiro tunc excuſabant,cunctatione eius et neceſsitate adactos id ſe feciſſe:ſimulq; rogabant,ut Rex rectè de religione ſentiens, ſibi potius faueret idem ſentiẽtibus, quàm Georgio hæretico.Vtiliorem ipſi Poloniſq; amicum fore Matthiam,q̃ illum perfidum.Ad hanc legationẽ nihil tunc aliud reſponſum eſt,q̃ Cazimirum relata re per primam occaſionẽ ad ampliſsimũ conſilium, cuius copiã tunc non haberet,Bohemis reſponſurum eſſe.Neq; enim placebat regi in utramuis partem tũc ſententiã ſuam aperire.Non diſsimulauit is tamen lætitiam, cum ei renunciatum eſſet, filium ſuum natu maximũ ingenti fauore acclamatione Bohemorum,qui cum Georgio ſentiebant,ſucceſſorem Georgio deſtinatum eſſe, oratoribus ſuis Stanislao Brezio, & Gregorio Lubrantio,quos ad eum de conditionibus induciarum cum Matthia factarum ſciſcitatum miſerat,ipſoq; Georgio cum tribus filijs pręſentibus,nec reclamantibus. Quod ne Zaiecio quidem principi legationis Bohemicæ auditu iucundum accidit. Fauebat enim Cazimiri liberis,ſuabebatq; ei, ut ſi ipſi Praga & Carloſteinum mox à Georgio traderet, acceptaret oblatam conditionem.Fieri enim poſſe,ut cum Matthia æquis conditionibus tranſigeret.Dimiſſa legatione Bohemica, Rex in Lithuaniam cum uxore iter habuit,Radomiæq; de ratione depellendi belli, ſi quod fortè ſibi à rege Vngarorum inferretur,cum conſiliarijs,frequentes eò conuenerant,conſultauit.Ibi eum conſecuta eſt legatio Georgij & Bohemorum,qui in partibus eius erant.Recenſebat autem ea, quicquid per illud tempus cum Matthia rege actum eſſet,& ad Cazimiri legationes reſponſa referebat. Deinde Vvladislao regio filio natu maximo, regnum ſecundum Georgiũ deferebat, his conditionibus:ut id Georgius quoad uiueret,retineret, Cazimirus eum in gratiã põtificis maximi reponeret,& contra quoſuis hoſtes tueretur:uxori eius bona dotalia, filijs principatus,procerib. magiſtratus & honores attributi ut ſalui eſſent: Ludimilã Georgij filiã Vvladislaus uxorem duceret.Quibus de rebus cum ad conſilium relatũ eſſet, uariabant ſententiæ Senatorũ.Plures tñ erant, qui regnũ armis & ſanguine parandum, ſocietatemq; & affinitatem hominis hęretici non probarent.Cuius ſentẽtiæ principes erant epiſcopi: quibus etiam ſacrorum interdicto uti placuit propter legatos hæreticos præſentes: uerùm de hac ſententia contentione aliorũ facilè ſe deduci paſsi ſunt.In quo conſtantius fuit collegium baſilicæ Cracouienſis,cum ijdem oratores redeuntes Cracouiã diuertiſſent.Tota enim urbe à ſacris ceſſatum eſt, quoad Bohemi diſceſſerũt. Viſum eſt deinde ſenatui,cum Rege denuò legatos mittere in Bohemiam de conditionibus ſuſcipiendi regni. Ioannes Tarnouius Voinicienſis,& Stanislaus Võtropca Sandecẽſis Caſtellani ire iuſsi.Ad cõtrouerſias uerò cũ Vngaris diſceptãdas & cõponẽdas deſignati:Ioãnes epiſcopus Cracouiẽſis,Ioãnes Tencinius caſtellanus Cracouiẽſis, Derslaus Rithuianius Sendomiriẽſis,Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis palatini,& Ioannes Dlugoſſus Canonicus Cracouienſis,bis caſſo labore defatigati ſunt,non uenientib.Vngaris.In Pruſsiam uerò Iacobus Sennenius Vvladislauienſis,& Vincentius Kelbaſſa Culmenſis epiſcopi, & Petrus Duninus Succamerarius Sendomirienſis delegati ad res conſtituendas,et cõponendas controuerſias,ne qua Cruciferis noui belli anſa relinqueretur. Dicebantur enim à Friderico Imperatore & Matthia Rege clàm ad res nouãdas incitari.Cõtendit ſanè Fridericus ſiue in gratiam Matthiæ,ſiue aliqua alia de cauſa,tum per literas atq; oratores,tum per ſe ipſe Romã profectus,ne pontifex Max.pacẽ inter Polonos & Cruciferos Toruniæ compoſitã ap.probaret.Matthias uerò ſatagebat Cazimirũ quauis ratione à Bohemicis rebus auertere, cũ ipſe minus ſecundo rerũ ſucceſſu cõtra Georgiũ tunc uteretur, poſt captũ per proditionẽ Victorinum eius filium.Erat enim ab Hẽrico capti fratre inſigni clade in Morauia profligatus:& plerorumq; Bohemorũ animos à ſe abalienarat: nõnulli etiam ex ijs qui cum eo ſentiebant, extincti erant. Et uerò Stephani Valachorũ palatini geminata excurſione in

Vvladislaus Cazimiri filius rex Bohemorum deſignatus.

Conditiones oblatæ à Bohemis regni Vvladislao.

Legati ad conuentum cum Vngaris.

Stephani Valachi excurſiones proſperæ in Tranſyluaniam.

Tranſyluaniã nõ modò ignominiã & calamitatẽ,ſed cladẽ quoq; duplicẽ acceperat. Cazimirus ita cõſtitutis reb. Polonicis Radomiæ, ꝑ Volyniã & Luſcũ in Lithuaniã cœptũ iter peregit,& apud Grodnũ cũ Lithuanis cõuentũ egit.

Tartari Zauolgenſes Lithuaniam, Podoliã, & Valachiam populantur.

Per quos dies Tartari Zauolgenſes, hoc eſt, qui ultra Volgã ſiue Rha fluuiũ habitant, Maniaco duce cũ Boryſthenẽ trãſmiſiſſent,trib. agminib. factis in Lithuaniã, Podoliã, et Valachiã ſeſe infuderũt. Ac in Lithuania quidẽ ſiue Podolia Lithuanicæ ditionis, & Volynia oẽm oram circũ Cremeneciã, Zithomiriã, Cuſminios, Zudouiã, & Vvladimiriã impunè depopulati, ad decẽ millia hominum abegerunt, Lithuanis propter paucitatẽ reſiſtere nõ auſis. Præmonuerat quidem Regẽ de aduentu eorũ Menligeres dux Tauricanus amicus & fœderatus: uerùm pauci tñ Lithuani quãuis iubente Rege, accurrerãt. In Podolia Polonicæ ditionis nihil ferè incõmodi acceptũ retrocedentib. Tartaris, cũ ad Trebouuliã iuſtus Polonorũ & Ruſſorũ exercitus, Raphaele Iaroſlauio Leopolienſi, & Paulo Iaſenio Belſenſi & Chelmenſi præfectis ducibus præſtò eſſet.

Tartari ter à Stephano in Valachia profligati.

In Valachia uerò ter, opportunitate locorũ utentib. Valachis cũ Stephano palatino, profligati Tartari retroceſſerunt, filio ducis amiſſo. Quẽ captũ cùm à patre minaci legatione repeteretur, Stephanus præſentib. centũ legatis diſſecari, & mox ipſos quoq; legatos palis ſuffigi iuſsit, uno excepto, quẽ truncato naſo & aurib. nunciũ rei geſtæ ad Maniacum remiſit. Ad comitia deinde Petricouienſia ad initiũ menſis Octobris edicta Rex profectus, iuri dicundo & legationib. exterorũ principũ audiendis ac dimittẽdis uacauit. Auditi primùm Iacobus Dembenius & Paulus Glouinius, cõmodùm à Pontifice Maximo reuerſi, expectationi hominũ, literis ſuis ex itinere ſcriptis, quaſi omnia rectè confeciſſent, de ſe cõcitatę nõ reſponderũt. Nam neq; pacẽ Pruſsicã pontifex cõfirmauit, neq; Vincentium Kelbaſſam Varmienſem epiſcopũ eſſe iuſsit. Quin etiã quęſtus eſt de Zazimiro, ꝙ hęreticis fauere uideretur, eo ꝙ neq; interdictũ, neq; crucis militiã cõtra eos in ditionib. ſuis ꝓmulgari pateretᷣ. De regno uerò Bohemico, cũ Matthiæ Regis legati ſeſe oppoſuiſſent, legatũ põtifex miſſurũ ſe eſſe dixit, qui cauſam utriuſq; diligenter cognoſceret.

Legatio Bohemorum.

Introducti deinde Bohemi oratores Georgianæ factionis, ſuperiùs expoſitas cõditiones iterũ occinentes. Quib. reſponſum eſt: Regẽ nihil niſi de ſententia Pontificis Maximi de regno Bohemico ſtatuere uelle, cuius legatũ indies operiretur. Poſt hos auditi quinq; legati Friderici Marchionis Brandenburgẽſis, quorũ princeps erat Fridericus epiſcopus Lubuſſenſis: & Henrici Stolpenſiũ ducis unus, uerùm catus & uafer. Contendebant illi, Stolpenſiũ duces Marchionibus Brandeburgenſibus eſſe obnoxios, & ut uulgò loquuntur, uaſallos ſeu feudatarios, proferebantq; Imperatoria diplomata, quibus id confirmabatᷣ: Ex aduerſo negabat hîc, cuiquã eſſe aut fuiſſe obnoxios, exceptis Polonorũ regib. Poloniæ namq; fuiſſe partẽ uniuerſam Pomeraniã.

Cazimirus arbiter controuerſiæ.

Eius aũt cõtrouerſię principes illi Cazimirũ regẽ arbitrum ſumpſerant. Verùm is audita cauſa, in aliud tẽpus arbitriũ diſtulit, difficultatẽ & perplexitatẽ cauſatus. Doctorib. uerò Academiæ Cracouienſis mandauit, ut eam diligenter examinarent, iudiciumq; ſuũ explicaretᷣ. Videtᷣ aũt magis offenſionẽ utriuſq; uitaſſe, eoq; Sciboriũ Chelmiũ iudicẽ tractus Poſnaniẽſis ad eos allegauit, qui uel amicè diſsidiũ illud cõponeret, uel inducijs bellũ inter eos gliſcens interciperet. Voluit etiã tunc Marchio Cazimiri filiã filio ſuo ex altera uxore nato per eoſdẽ oratores uxorẽ accipere. Nec is abnuit, ſed negociũ id in aliud tẽpus reiecit.

Comitia 40. dierum.

Sub finẽ uerò comitiorũ, quæ in quadrageſimũ diem extracta erant, aduenit Henricus Plauenius Magiſter Cruciferorum Pruſsicorum recens creatus, cum duobus Cõmendatoribus, & iuſiurandum fidelitatis Regi ſolenni ceremonia dedit, proximusq; Regi ad læuã aſſedit. Honoratusq; à Rege peramplis muneribus, cum in Pruſsiã redijſſet, paucis diebus apoplexia extinctus eſt. Poſtremò deſignati in ſenatu legati ad externos principes. Ad Fridericum quidem Imperatorem, Stanislaus Viſlicius: in Bohemiam, Stanislaus Vantropoca Sandecenſis, & Nicolaus Scopus Oſuiencimenſis Caſtellani: in Vngariam ad proceres, Ioannes Vantopca canonicus Cracouienſis: in Valachiam, Ioannes Rithuianius Marſalcus regni: ad Tartarorum uerò principem Zborouius. Peractis comitij initio Decembris, Rex cum Regina in Lithuaniam profectus eſt. Per id tempus, concretis glacie fluminibus & paludibus, Turcæ Vngarorum & Slauorum fines, uſq; ad Ciliam atrociter depopulati ſunt, neq; Vngaro rege, neq; Imperatore ſua defendentibus.

1470. ann.

Primis autem diebus anni ſequentis, nempe 1470. Cazimirus eadem illa hyemis cõmoditate uſus, Ploſcũ, Vitepſcum, & Smolenſcum, quæ loca totos ſexdecim annos non uiſerat, pleriſq; Lithuanis proceribus comitantibus adijt: conſtitutisq; rebus Lithuanicis, primo uere in Poloniam reuertit: & Corcini Alexandrũ Foroliuiẽſem epiſcopum legatum pontificium ſe ueniẽtem audiuit.

Legatio pontificis ad Cazimirum regem.

Excuſabat aũt is pontificem, quòd

Bohemiam

Bohemiam Cazimiro attribuere nõ poſſet, propter Matthiam Vngarum, cuius inſignia extarent merita in ſedem apoſtolicam, & rempublicam Chriſtianam, arcendis Turcis, & oppugnandis hæreticis. Ei ius quæſitum auferri non oportere: ſed iungeret cum eo Cazimirus affinitatem filiæ matrimonio, paritérq; contra Georgium hæreticum & hoſtem eccleſiæ arma ſumeret. Addebat etiam, habere ſe in mandatis, ut ad Matthiam quoq; adiret, ſi quid cõmodare Cazimiri rationibus poſſe uideretur. Venit eódem legatus Imperatoris Friderici, Raphaël Leſcinius, eques Polonus: uerùm complures annos in miniſterio Imperatoris uerſatus, eiq; inter paucos charus. Homo nauus & magni animi, qui parui fecerat difficultatẽ itineris, pericula, & inſidias à Matthia rege comparatas: quarũ ergò Theutoni legationem illam defugerãt. Is igitur commemorata Friderici in Matthiam ſingulari, & pene paterna beneuolentia, cõpluribusq; officijs & beneficijs, inter quæ & illud erat, quòd eius opera & commendatione, cum nonnulla Cazimiri ſuggillatione coniuncta, pontifex Matthiæ regnum Bohemorũ detuliſſet, de ingratitudine & ſuperbia queſtus eſt, quòd is, dum Fridericus ab eſt, Italiã obiens, Baũkircherũ, & quoſdã alios Auſtrios, ad rebellionem & infeſtandã Auſtriam cõcitarat, eoſq; in fidem ac defenſionẽ ſuam ſuſceperat. Proinde nihil cõmune deinceps Imperatorẽ cum eo habere uelle: monere aũt Cazimirũ, ut & ipſe ab eo ſibi caueret, utpote uafro homine, fraudulento, & cupido. Porrò qua de re Cazimirus Stanislaũ Viſliciũ oratorẽ ad Fridericũ miſiſſet, hoc eſt, de fœdere et amicitia, ipſum quoq; Fridericũ idem cupere: quin etiã ad affinitatẽ cum eo iungendã propendere. Mitteret igit͂ Cazimirus his de reb. ad ipſum oratores cum luculento mandato. Iucunda fuit ea legatio regi. Nec mora, Derslaus Rithuianius Sendomirięſis, & Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis palatini ad Fridericũ proficiſci iuſsi, ut accipienda Vuladiſlao regis filio Kunegundi filia Friderici uxore, dandaq; uiciſsim ipſi, aut certe filio ipſius Maximiliano una de regijs filiabus, affinitatẽ ultro, citroq; & fœdus contra Matthiã iungerent: q̃ fœdere diſertè cautũ eſſet, ut Fridericus adiuuaret Cazimiri liberos, in conſequendis Vngarorũ & Bohemorũ regnis. Verùm ij fœdus modò reportarunt. Quod tñ Rex cum ſenatu non ꝓbauit, ꝓpterea ꝙ in eo Fridericus ſe Regẽ Vngariæ ſcripſerat. Cautũ autẽ erat, ne uterq; ad alterius regna ac dominatus aſpiraret. Quę res regiorũ liberorum iuri derogatura eſſe uidebat͂. Reportarũt etiã promiſsionem Imperatoris, de exoluẽda tertia parte dotis, q̃ Elizabethæ Cazimiri uxori ex Auſtria debebat͂. Ad Georgiũ item miſsi, Iacobus Dẽbenius Cãcellarius regni, & Stanislaus Sidlouecius Caſtellanus Zarnouięſis, poſtulaturi, ut is Vuladiſlao Cazimiri filio uiuens regnũ traderet. Iuſsi etiã ijdem cũ procerib. Bohemis, Matthiæ partes ſequentibus, agere de reconciliatione, cũ Georgij partes meliore loco iã eſſent tunc. Habebat enim is nõ contẽnendũ exercitũ, & Gradiſci diuturnã obſidionẽ ſoluerat, in Tirnauięſem agrũ Vngariæ uiciſsim excurrerat, Matthiã cum equitatu Bohemiã circũ Kuthuos mõtes uexantẽ, raptim ſeſe nõ ſine ignominia & incõmodo recipere compulerat: & uerò Sileſiã præſidijs uacuã, quippe q̃ diuturno bello iam exhauſta eſſet, longè lateq; infeſtabat, ita ut Sileſiorũ duces atq; ciuitates uaſtationẽ agrorũ ſuorũ magno redimere cogerentur: & Matthiæ denunciarent, ſe rebus ſuis aliter ꝓſpicere oportere, ni ille ſibi maturè opẽ ferret. Vndecim aũt ſeptimanis Corcini cõmoratus Cazimirus, relicto ibi legato põtificio, in Pruſsiã cum iuſto propè exercitu triũ milliũ hominũ contẽdit, ut à Stephano Moldauo promiſſum iusiurandũ exigeret. Verùm is bellũ cũ Radulone Tranſalpinæ Valachię palatino cauſificatus, nõ uenit: ſed miſsis oratorib. atq; literis ſuo & procerũ ſuorũ ſignis ſignatis, ad Calendas Maias añi ſequẽtis uenturũ ſe eſſe, ꝓmittebat. Interim aũt ut Rex bellũ ſuũ cũ Radulone interciperet orabat. Quæ quidẽ res fuit curę Cazimiro, uerẽti ne Radulo implorato Turcarũ auxilio, mali aliquid Moldauię cõciliaret. De aduentu quoq; Stephani conſtitutũ, ut ſine omni excuſatione adeſſet intra ſextũ menſem ex quo à Rege acciret. His ita actis, Corcinũ Rex redijt, & minorũ Polonorũ conuentũ egit. Inde Petricouiã ad comitia ad uiceſimãoctauã diem Octobris edicta, ire perrexit. Ibi cum ſubſidium ad exoluenda ſtipendia popoſciſſet, qđ erat caput comitiorũ, obiecta eſt maiorũ Polonorũ infrequentia, & Ruſſorũ petitio, ut ſibi contra Tartarorũ incurſionẽ proſpiceretur: deniq; ꝙ ad eam diem Rex iura regni & prærogatiuas ordinum à maiorib. ſuis datas, diplomate ſuo nõ confirmaſſet. Recuſabat enim id Rex, ſeu uerius tergiuerſabatur, in gratiã Lithuanorũ, ne recuperare ab ijs, q̃ detracta de Polonorũ regno poſsidebant, cogeret. Eò namq; ſpectabat illa diplomatis exactio, & hoc erat eius caput potiſsimũ. Verùm ubi ille diploma quod poſcebatur, conſignatũ exhibuit, ſiue adeò promiſit, colonis quidẽ duodenũm groſſorũ in iugera, oppidanis autẽ in domos ꝓ portione tributũ impoſitũ eſt.

Friderici Imperatoris legatio ad Cazimirum.

Legatio Cazimiri ad Fridericum Imperatorem.

Legatio Cazimiri ad Georgium & Bohemos.

Valachorum Moldaui atq; Tranſalpinę bellum.

Priuilegia Polo. à Cazimiro confirmata.

Cruciferorum magiſter Henricus Richtẽbergius iurat in uerba regis Poloniæ.

Nouus deinde Magiſter Pruſsicorum Cruciferorum Henricus Richtembergius, Henrico Plauenio repentina morte extincto apud Mõtem regium ſuffectus, Petricouiam cum ueniſſet, in ſenatum introductus, in uerba Regis iurauit. Cum Varſauienſibus etiam ducibus, tractatum de Plocenſi, Rauenſi, & Goſtinienſi dominatu. Ac Plocenſis quidem eis concedebatur, ſi à Rege eũ iure clientelę, ſiue feudi, ut uocant, acciperent, & uiginti millia florenorum, quæ Conrado Oleſnicẽſium duci Rex numerarat, renumerarent. Sed cum ij conditiones haſce non acciperent, in alia comitia res dilata eſt. Datum etiam eſt reſponſum legato pontificio, petitumq́;, ne pontifex priorem de regno Bohemico ſentẽtiam, qua id Cazimiri liberis iure ſucceſsionis legitimæ detulerat, mutaret: neu quid deniq́; præcipitanter ageret, donec Regij legati cum nouis mandatis ad eum uenirent. Iuſsiq́; eò proficiſci Michael Abbas Lyſſecenſis ſiue Caluimontanus, et Iacobus Debenius Cancellarius regni & præfectus Cracouienſis. His mandatũ, ut confirmationẽ pacis Pruſsicæ, & regnũ Bohemicũ Vvladislao regis filio iterũ atq́; iterũ peterent. Ad Georgium ex itinere diuerterent, eumq́; cum ſuis hortarentur, ut reſipiſceret ab hæreſi, & in poteſtate pontificis eſſe uellet, ac de regni ſui ſucceſſore ſtaret promiſsis. Videbatur enim is mutata ſententia, Matthiæ id deſtinare. In Pruſsiam uerò miſsi, Iacobus Vvladislauienſis epiſcopus, Stanislaus Oſtrorogius Caliſsiẽſis, et Ioannes Coſcelecius Inouuladislauiẽſis palatini, exortas controuerſias diſceptarũt. Solutis comitijs, Rex cum regina Poſnaniã, uoti à Regina nuncupati, apud ædẽ Corporis Chriſti exoluendi cauſa, iter fecit. Inde Colũ, ꝓfectus ad cõuentũ maiorũ Polonorũ, ut Tributũ agrariũ & ipſi ſciſcerent, ꝑfecit. Inde porrò Radomiã ſe contulit, et ad finẽ añi ibi ſubſtitit. Initio uerò noui anni in Lithuaniã cum Regina de more ſeceſsit. Vbi ſolito diutius immoratus eſt, rebus cõponendis uacans. Nam & Liuones, Magiſtro ſuo uita functo, ſexdecim Lithuanorũ pagos diripuerant, & apud Kiouienſes poſt mortẽ Simonis Olelcouitij ducis, non ſatis quietæ res erãt. Etſi enim reliquerat Simon filiũ & filiã, eosq́; paruulos moriẽs Regi ꝑ nuncios cõmendarat, cũ ei equũ & arcũ, quibus contra Tartaros bella ꝓ ipſo gerens uſus erat, dono miſiſſet: Rex tñ Lithuanorum ſuaſu in formã prouinciæ Kiouiã redegit, et Martinũ Gaſtoudũ Lithuanũ Kiouienſibus, præfectũ, ſiue palatinum dedit. At illi indignũ ducentes, parêre homini neq́; illuſtri, neq́; conſentiẽti ſecũ de religione, & Lithuano, q̃ gens tributaria maiorib. ſuis fuiſſet, Gaſtoudũ aduenientem bis non recipiebant: à Rege aũt petebant, ut Michaelem Simonis fratrẽ, q̃ Nouogrodenſib. tunc Regis nomine præerat, aut aliquẽ duntaxat Græcæ ſectæ, deniq́; uel de filijs ſuis aliquẽ ſibi præficeret. Ad extremũ tñ cum Regẽ à propoſito nõ dimouerent, Gaſtoudũ acceperũt. Liuones uerò creato nouo magiſtro, Lithuanis miſſa ad regẽ legatione ſatisfecerũt, paceq́; inſtaurarunt. His ita peractis, Cazimirus reditũ in Poloniã maturauit, ut liberorũ ſuorũ reb. in Bohemia conſuleret. Varij namq́; ſenſus animorũ et motus in Bohemis tunc erãt. Nam Sileſij duces, Polonis finitimi, bello ciuili inter ſe decertabant. Cæteri uerò, cùm ob reprobã monetã & ſæuitiã, tum quòd à Georgij exercitu impunè uexabantur, Matthiam odiſſe cœperant. Bohemi uerò alterius factionis, grandibus promiſsis & muneribus à Matthia ineſcati, diuturniq́; belli pertæſi, in eum propendebant, celeriorem finem belli, faciliorem q́; indulgentiã pontificis maximi per eum ſperantes, q́; ſi regis Poloni filium regem accepiſſent. Quin & Georgius ipſe Matthiam ſucceſſorem iam non abnuere uidebatur, quòd ei quoad uiueret, Matthias regnum cõcedebat, Victorinum filium liberum dimittebat, & Sileſiæ uel Morauiæ Marchionem facere deſtinabat. Ad hæc, quoniam Matthias nullos habebat liberos, ſpes oſtentabatur eius morte ad Georgij liberos regnum Bohemorum rediturum eſſe. Ad has autem cõditiones neceſsitate magis, quàm uoluntate Matthias pertrahebatur, propterea quòd & Vngarorũ ſuorum animos Strigonienſi archiepiſcopo & Quinqueccleſienſi epiſcopo authoribus à ſe alienatos eſſe intelligebat: & Turcæ ſubacta ſuperiori anno Eubœa inſula (quam Necropontum ſiue Nigropontum nunc uocant, ab urbe primaria, quæ Chalcis olim fuit) feroces, Tranſalpinã Valachiam & Vngariam, uſq́; ad Zagrabiam & Croaciam ter excurrentes, immaniter depopulati erant. Idemq́; identidem, ni reprimerẽtur, facturi eſſe uidebantur, ita ut uereri Matthias cogeretur, ne dum alienũ regnũ appetit, ſuũ amitteret. Quocirca permittente Georgio, Bohemi utriuſq́; factionis Polnam conuenerant: confeciſſentq́; rem, inclinatis ad pacem utrinq́; animis, niſi Iacobus Dembenius, & Michaël abbas, oratores Cazimiri Romam proficiſcentes, fortè fortuna interueniſſent: admonitoq́; Georgio cum ſuis fidei & conſtantiæ, ut res integra in reditum ſuum differretur, perſuaſiſſent. Quibus uix Bohemiam egreſsis, Georgius, tumore pedum in reliquũ corpus peruadente, uitam cum morte commu-

Ad Georgium regem.

1447. ann.

Liuones pacẽ petunt à Cazimiro.

Georgij regis inconſtantia.

Turcæ Eubœã ſubigunt, Vngariam infeſtant.

Georgij regis mors.

commutauit. Eius morte cognita, Matthias cum nouem ferè millibus armatorum Poſonio Bernam accurrit: Stenconem Conopiſcium cum duobus millibus in Bohemiā præmiſit, ut Bohemos ſuadendo ac territando in partes ſuas pertraheret. Verùm inter eos, comitijs Pragæ creandi noui Regis cauſa inſtitutis, neutiquam conueniebat. Nam alij Polonum, alij Vngarum, alij Cæſarem cupiebant, nonnulli Henricum Georgij defuncti filium malebant: ij potiſsimum, qui ab externo rege hæreſi ſuæ metuebant. Pollicebantur aūt ij ſibi Alberti Marchionis Brandeburgenſis auxilia: qui cum ſoror Henrici nupta erat. Erāt, qui ad regem Francorū ſpectarēt, quod redimi ab eo regia & eccleſiaſtica bona poſſe exiſtimabant. Ludouici quoq; Bauari mentionē nonnulli faciebant. Iam uerò Albertus Miſnenſis Marchio ſibi non deerat. Aduenerat enim cum quinq; millibus militum, quaſi opē laturus Bohemis, ſi quis uim facere eis uellet, re uera aūt ſuū negocium gerebat. De his omnibus rebus Cazimirus partim adhuc in Lithuania, partim in Poloniā reuertens, certior factus, Paulum Balicium, mox Martinum Vvrorimouiciū, deinde Dobeſlaū Curozuancium equites ad Bohemos ablegauit, iuris ſui, promiſsiq; ipſorū eos admonens. Aderāt & Matthiæ oratores, epiſcopus Agrienſis, & palatinus Tranſyluanienſis. Re diu Pragæ agitata, & ad extremū ad Cuthuos montes comitijs, quo liberiora eſſent, tranſlatis, uiceſima quinta die Maij Vvladiſlaus Cazimiri Polonorū regis filius rex à Bohemis renunciatur, quāuis reclamantibus Ioāne Roſembergio, Stencone Conopiſcio, & Henrico Gradecio proceribus, qui Matthiæ ſtudebant. Mox delecti cōplures legati de primoribus, nobilitate, & Pragenſi ciuitate utraq; prēſtantes uiri, qui Vvladiſlaū primo quoq; tempore accirēt è Polonia Fruſtratus eā ſpe ſua Matthias, nullo crudelitatis genere è Bohemis & Morauis abſtinebat. Quin & Albertus Marchio Miſnenſis exercitus, quē habebat, fiducia grauis eſſe Bohemis cœperat. Nec deſperabat adhuc de regno, ꝓpterea q̄d Vvladiſlaus id ſuſcepturus eſſe negabat. Verùm is coorto in ſe Bohemorū tumultu, in quo nōnullos milites amiſit, incenſo oppido cū metallis, raptim ſeſe cū ſuis recepit. His ergo de cauſis Vvladiſlaus maturare ꝓfectionē ſuā in Bohemiā rogatus, acceptis à patre ſeptē millib. equitū, ac duob. peditū, ductoreſq; exercitus Paulo Iaſenio, uiceſimaquinta die mēſis Iulij Cracouiā egreſſus eſt, deductus à patre bidui itinere. Fuēre autem in comitatu eius inſignes, Nicolaus epiſcopus Camenecēſis, Vincentius Ennenſis, & Paulus Laodicenſis, à quib. Pragę diadema ritu ſolēni ſuſcepit: Stanislaus Oſtrorogius Caliſſiēſis, & Nicolaus Cutenius Lencicienſis palatini, & Ioannes Dlugoſſus præceptor. Proficiſcenti uerò ſex duces Sileſiorū ſeſe adiunxēre. Apud Cloſcū uerò obuiā uenientib. Bohemis proceribus, & omniū ordinū permagna multitudine, in leges Bohemorū iurauit: & omne æs alienū, qd' Georgius contraxerat, (quod quidē ad trecenta millia florenorū aſcendebat) imprudētius in ſe ſuſcepit: pacatamq; regni poſſeſsionē adijt, Matthia domeſticis incōmodis, & morib. Vngarorū procerū reuocato. Nam ij, poſteaquā Vvladiſlaū regis Poloni filiū, Matthia prętérito, regē creatū eſſe acceperūt, quod ſecretis cōſilijs aliquādiu agitauerāt in apertū proferentes, miſerunt & ipſi legatos ad Cazimirū, alterū eius filiū Cazimirū regē ſibi dari petentes: q ferre diutius Matthiæ tyrannidē nō poſſent. Quod ni faciat Cazimirus, uel à Turcis auxiliū ſeſe petituros eſſe. Sumptus aūt belli ſe præbituros eſſe pollicebantur. Nec ſpreuit eorū poſtulata Cazimirus, Cazimirūq; filiū cū non contēnendo exercitu Petro Dunino duce in Vngariā miſit, Derſlaū Rithuianiū palatinū & præfectū Sendomirienſem, Ioannē Tarnouiū Voinicienſem, Stanislaū Vantropcā Sandecenſem, Stanislaū Sidloueciū Zarnouienſem caſtellanos, & alios quoſdā præſtantes uiros comites ipſi adiunxit, & Paulo Iaſenio è Bohemia reuertēti mandauit, ut è Morauia rectà in Vngariā cōtenderet, & cū Cazimiro copias ſuas coniūgeret. Ipſe eū pater Sandeciā uſq; deduxit. Maturè de his procerū ſuorū conſilijs factus erat certior Matthias apud Bernā ſtatiua habens. Itaq; nihil ſibi reliqui fecit ad feſtinationē, et quaſcunq; habuit in Morauia, Sileſiaq; copias, in Vngariā contraxit: primores nōnullos à ſe alienatos, partim terrore exercitus, partim ingentib. promiſſis ad ſe reuocauit. Eos ſecuti cæteri, dū tardius moliť & uenit Cazimirus, uacillare & ipſi, ut eſt mos gentis, fideq; mutare. Itaq; aduenićs Cazimirus prætérita Caſſouia ſiue Coſſicia, quæ à Palatino Tranſyluanienſi & Emerico Diaco Scepuſienſi Comite occupata iam erat, ad Otfanū oppidū diuertit. Inde ꝓfectus, apud Nitriā, quæ in ditione Strigoniēſis Archiepiſcopi erat, ſtatiua habuit. Neq; quiſquā Vngarorū procerū ꝑ omne id tēpus ad eum uenit, præter Quinqueccleſienſem epiſcopū, qui & ipſe ſtatim Strigoniū, unde uenerat, ſe recepit. Matthias uerò cū ſexdecim millia hominū in exercitu haberet apud Budā, occurrens aduentanti Cazimiro, triū milliariū ſpacio ab eo caſtrametatus eſt. Nec tamē pugnæ

Bohemorum diſſenſio increando rege.

Vvladislaus Cazimiri filius rex Bohemorum creatus.

Paulus Iaſenius dux exercitus.

Vngarorū procerum defectio à Matthia rege.

Cazimiri profectio in Vngariam.

copiam Polonis faciebat,propterea quòd Vngarorum iuxtà ac Polonorum, quorum nō paruus erat numerus in caſtris eius,fidem ſuſpectam haberet:in agreſtibus uerò, quę maxima pars erat exercitus,exiguam fiduciam collocaret. Dum ſic utrinq; tempus teritur,ue

Legatio pontificis ad Cazimirum regem Polon.

nit ad Cazimirum Polonorum regem Tilemānus Slechtus canonicus Colonienſis, cubicularius & nūcius Sixti,eius nominis quarti Pontificis Max. qui per illud tempus Paulo ſecūdo uita defuncto ſucceſſerat.Hortabatur aūt regem ad pacem cum Vngaro faciendā. Id adeò,ſiue quod Matthiæ pōtifex conſultū ire cupiebat, ne regno excideret,ſiue ꝙ eum à Turcico bello auerti moleſtè ferebat,ad quod ſuſcipiendū Paulus ſecundus eū incitarat, permotus amiſsione Eubœæ,Tranſyluaniæq;, & Vngariæ Tranſiſtranæ, Croaciæ ſiue Liburniæ,Carniolæ,Cilię,Illyrici,& Iſtriæ,uſq; ad portas Labaci & Goritiæ dira & miſerabili populatione,incendijs,& innumerabilium hominum in barbaricam ſeruitutē abactione: cui nullum neq; modum,neq; finem faciebat Iſaacus Turca Boſnæ præfectus,quē ipſi

Sendiacus.

Sendiacum Slauico,ni fallor,uerbo uocant.Non difficilem autem in eo ſe Cazimirus pōtifici præbuit,& utriuſq; partis proceribus pacis arbitrium permittebat,non ignarus, non reſpondere ſpei ſuæ & pollicitationibus Vngarorum procerum,filij ſui res in Vngaria. Et cum hoc reſponſo dimiſit Tilemannum,in Vngariamq; proficiſcenti,Ioannem Vantropcam canonicum Cracouienſem cum iiſdem mandatis ad filium & Vngaros proceres, comitem adiunxit. Interim autem dum hæc fiunt,mercenarij milites,qui externi ferè erant,è caſtris Cazimiri apud Nitriam poſitis dilabi cœpere,ob non ſoluta ſtipendia.Quorum di

Cazimiri receptus ex Vngaria.

ſceſsione moti primores exercitus,perſuaſerunt Cazimiro,ut relicto ad præſidium Nitrię Iaſenio cum quatuor millibus,ipſe cum reliquis copijs in tutū ſe reciperet, prius quam ab hoſte,qui auctis copijs adeſſe nunciabatur,obſideretur.Qui quidem receptus effuſę fugę fuit ſimillimus.Non enim conſtitere noſtri,donec Gilauiam peruenēre. In itinere ad ſexaginta quadrigas,quæ ſequebantur fugientes amiſēre,ab agreſtibus interceptas. Eius autem ignominiæ culpa penes Derſlaum Rithuianium potiſsimum fuiſſe dicitur. Sed meritò tunc ea Polonis diuinitùs accidiſſe credita eſt,propterea quòd ij proficiſcentes in Vngariam,ſoluta prorſus diſciplina militari,non modò à ui & rapinis ſacrorum iuxtà ac profanorum,ſed etiam à ſtupris puellarum & matronarum,& omnis generis iniurijs & contumelijs ſibi nō temperauerant. Atq; hæc extremis anni diebus acta ſunt. Extincti autem ſunt eo anno duo epiſcopi, Sciborius Plocenſis,& Ioannes Cracouienſis: nam Matthias Mednicenſis ſiue Samagitiæ uno anno hos præceſſerat. Ac Ioanni quidem Ioannes Reſſouius Ruſſus,à collegio baſilicæ Cracouienſis per compromiſſum electus,ſucceſsit: Sci

Plocenſis collegij diſſenſio in eligendo epiſcopo.

borius uerò,propter collegij Plocenſis diſſenſionē,tardius ſucceſſorem accepit. Quatuor & uiginti erant,qui ferebant ſuffragia.Ex his duodecim Sciborium Belſcium archidiaconum,ſex Cazimirum Boleſlai Varſauienſium ducis filium canonicū, totidem Andream Opporouium iureconſultum,ipſum quoque canonicum,& Gneſnenſem Archidiaconū, quem Rex per Nicolaum Chranſtouium uexilliferum Cracouienſem commendabat,epiſcopum edebant. Sed Sciborius precibus & minis uictus, in gratiam Cazimiri competitoris iure ſuo,quod erat potiſsimum,ceſsit. Opporouius ut idem faceret, impetrari à Rege non potuit.Quare cōtrouerſia inter duos diſceptanda Romā delata eſt. Ibi uerò Rege pro Opporouio,Friderico autem imperatore pro Cazimiro contendentibus, ſecundum Cazimirum decem & octo annos natum,pronunciatur: Opporouio uerò in gratiam Regis Varmienſis epiſcopa,ſummoto & in Camenenſem tranſlato Nicolao Tungeno, attribuitur. Sed poſt quatuor demum annos Cazimirus ſacris epiſcopalibus initiatus eſt, homo nihili,& miniſtri cuiuſdam obſcuræ conditionis arbitrio cuncta gerens. Inſequēs an

1472.ann. Cometes.

nus milleſimus quadringenteſimus ſeptuageſimus ſecundus,à cometæ ſiue Pogonię apparitione ſumpſit exordium: qui paruus quidem in ſe, uerum longam & illuſtrem poſt ſe caudam trahens, uago & incerto curſu, nunc ad ſeptentrionem,nunc ad meridiem,nunc ad occidentem ſolem,caudam quoq; nunc huc, nunc illuc obuertens, totos duos menſes perdurauit,magnorū malorū, quæ cunctā ferè Europā proximis tribus annis peruaſerūt, & maximè peſtilentiæ per populos & gentes graſſaturæ prodigiū.Cazimirus iunior dies aliquot Gilauiæ cōmoratus,Roſembergæ item aliquot apud Petrū Comorouiū, nō eam tantū arcē,ſed & Licauā,& Orauā & Gradecū,quas obtinebat in extremis Vngariæ finibus,ipſi concedentē,nuſquā ſecurè pedē figens in Poloniā ſe recepit,iuſſusq; à patre Do

Iaſenij receptus ex Vngaria.

beſsiciæ tertio à Cracouia milliario ſubſiſtere,aliquātiſper ibi quaſi in ſeceſſu māſit,pudore acceptæ ignominiæ luce & conſpectu hominū fugitās,& ne patris dolorē,quē ille peracerbū hauſerat,aſpectu ſuo exacerbaret. Iaſenius uerò nec ipſe multū Nitriæ cōmoratus,

per

per tempus induciarum quas quindecim dierum cum Matthia pepigerat, trecentis modò militibus, in arcis præſidio relictis, inde exceſsit. Quē Matthias uiolata fide inſecutus, adoriri tamen auſus non eſt cautè incedentē, & ad prælij dimicationē paratū obfirmato ad honeſtè moriendū animo prius, quàm turpiter fugeret, aut ſeſe dederet. Atq; is cum Vngaria exceſsiſſet, Matthias quatuor loca, quæ Polonorū præſidijs tenebant̃, per deditionē facilè recuperauit. Stropcouia ſola propter uicinitatem à Polonis retēta. Hæc omnia peracerba Cazimiro regi accidebant. Huc & illa cura accedebat, ꝙ nō habebat unde militib. ex Vngaria reuerſis, & merita ſtipendia flagitātibus, diſſolueret: nō modò ærario in Pruſsicū bellum, & ſumptuoſas illas duorū filiorū in Bohemiā & Vngariā expeditiones exhauſto, uerumetiā pleriſq; prædiorū, præfecturarū, metallorū, & uectigaliū fructib. ac reditib. oppigneratis & alienatis, ita ut ne in quotidianū quidē uictū ſumptus ei ſuppeterent. Eo factū eſt, ut milites, quib. non numerabantur ſtipendia, uias publicas latrocinijs infeſtarēt, & in bona ſacerdotū inuaderent, non ſolum obuia quæq; agentes & ferentes, uerūetiam abſtruſa perſcrutantes. His incōmodis Rex ut obuiam iret, ad mediū menſis Martij comitia Petricouiæ habuit. Sed de ſubſidio in ſtipendia nihil impetrauit. Relecta res ad Colenſem & Corſinenſem conuentus. Ibi demū duodenûm groſſorū in iugera tributū ei conſtitutū. Sacerdotalis uerò ordo Gneſnenſis, Cracouienſis, Vvladislauienſis, & Poſnanienſis, diœceſion, haud cōtēnendo ſubſidio ipſum iuuit, omnib. dimidios reditus ſecundū ueterē æſtimationem conferentibus, præter Cracouienſem diœceſim, in qua propter exquiſitiorem æſtimationem octonideni groſsi in marcas collati ſunt. Miſſus deinde à conſiliarijs regijs Caſtellanus Sandecenſis ad Vngaros proceres, de pace ſiue inducijs inter reges conficiendis.

Cazimiri regis Polon. egeſtas.

Polonorum legatio ad Vngaros.

Quāquā aūt inſoleſcebat proſperis rerū ſucceſsibus Matthias, eosq; ipſe apud exteros quoquouerſus miſsis literis in immenſum glorioſus attollebat, & archiepiſcopo Strigonienſi & Quinqueccleſienſi epiſcopo, contra datam fidem mortem accelerauerat, annuas tamē inducias, per quas de pace ageret̃, conceſsit, Turcici belli metu. Quod tñ impendēs Huſancaſſanus Perſarū rex, & ipſe Turcica gente ortus, illato Turcis graui bello, auertit. Nā Trapezontē & Sinapolim urbē cœpit, & Aſiā minorē penè omnē, ferro & igni uaſtauit. Oblatas aūt ab Vngaro inducias rex Polonus, refutatis iniquiorib. quibuſdā cōditionibus, breuiori ſpacio tēporis terminauit, nō niſi ad diē D. Ioānis Baptiſtæ natalē duraturas, ut interim de pace inter reges, nō excluſo etiā Bohemo, Olomucię per legatos ageret̃. Quod tñ, ob tēporis breuitatē fortaſsis, factū non eſt. Interim aduenit in Poloniā legatus pontificius Marcus Venetus presbyter Cardinalis, adhortans regē ad pacē cum Vngaro faciendam, & ad ſuſcipiendū bellum contra Turcas: ad quod & ipſe Huſancaſſanus eum p oratores ſuos incitabat. Nec abnuebat lōgiores inducias & pacē Cazimirus: uerū Matthias cognita eius inopia, nactusq; ipſe per uim atq; tyrānidē (captis nōnullis proceribus, nōnullis uerò ſublatis) permagnas diuitias, & ſolutus in eū annū Turcici belli metu, difficiliorem ſeſe præbebat. Quin & pax cū Friderico Imperatore ipſi cōſtituta ferociorē eum fecerat. Itaq; legatus pōtificius cū aliquādiu Cracouię, deinde Corcini, quo rex Cracouia peſtē fugiēs ſeceſſerat, ac Sādeciæ hæſiſſet, in Vngariāq; inter nūcios ſuos miſsitaſſet, re infecta, ſiue adeò dilata, Vvratislauiā diſceſsit.

Legatus pontificius Cardinalis ad regem Polon.

Rex uerò cōuentu minorū Polonorū Corcini acto, Petricouiam profectus, comitia regni totius ad Calend. Nouemb. habuit: magiſtratus & honores nonnullos diſtribuit: ſubſidium ſenum groſſorum in iugera impetrauit, nouem de primoribus conſiliarijs legatos ad conuentum Nyſſæ cum Vngaris & Bohemis de pace ad initium Februarij inſtituendum (ſic enim inter reges denuò conuenerant) deſignauit: oratoribus Vvladislai Bohemorum regis auditis, quingentorum militum auxilia ad Cuthnorum metallorum præſidium ei miſit. Inuaſurus enim ea Matthias Vngarus ferebatur, Colino oppido per deditionem Victorini Georgij filij potitus, ubi mille equites & octingentos pedites habebat, Victorinumq; cæteras munitiones quaſcunque is obtineret, ex pacto propter donatam libertatem repoſcebat. His peractis, Poſnaniam rex cum regina uoti ſoluendi gratia profectus eſt. Inde in Pruſsiam, ad res nouas ſpectantem, contendit. Etenim Nicolaus Tungenus, quem amotum Varmienſi epiſcopa, ad Camenenſem translatum eſſe à Pontifice Maximo, ſuperiùs diximus, partim ſua ipſius cupiditate, atque dolore præreptæ epiſcopæ incitante, partim alijs Pruſsis, qui Polonis honores in Pruſsia mandari permoleſtè ferebant, ſubornantibus; animum uerò ei addentibus aduerſis Cazimiri rebus in Vngaria, facta quingentorum peditum mercede conductorum manu, & magno agreſtium numero ad eos cōfluente, epiſcopam Varmienſem inuaſerat, partim expugnatis non ſine cęde hominū, partim per deditionem

Nicolaus Tungenus epiſcopam Varmienſem inuadit.

acceptis munitionibus. In Elsbergæ quidem oppugnatione hæſit, & prope quingentos homines de ſuis, quos ebrietas audaciores fecerat, amiſit. Hinc factũ eſt, ut faciliùs bellũ illud à legatis regijs Iacobo Vvladislauienſi epiſcopo, & Nicolao palatino Lencicienſi interciperetur, ea lege, ut de cõtrouerſa epiſcopa ſtaretur ſententiæ Põtificis Max mi. Nec tamen præterea quicquã operæprecij tunc fecit rex in Pruſsia. Contendebant enim Pruſsi, ut non niſi ſibi arcium præfecturæ mandarentur: nec id abnuebat rex, ſed pecuniã eos poſcebat, qua his qui eas obtinebant, debita ſtipendia diſſolueret. Quod cum Pruſsi recuſarent, ad Pentecoſten futuram res dilata eſt.

Danica legatio ad regẽ Polonorum.

Venerũt autem Toruniam ad regem oratores Chriſtierni Danorum regis, poſtulantes ut Cazimirus filiam marchionis Mantuani è ſorore uxoris ipſius Chriſtierni, & Alberti marchionis Brandeburgẽſis ſuſceptam, filio ſuo Vvladislao regi Bohemorũ deſpõderet. Res ad ipſum Vvladislaũ reiecta. Vexata eſt hoc autũno trib. Turcarũ excurſionib. omnis ea ora Illyrici, quæ eſt circa Sauũ flumẽ, itẽq; marchia Slauonica, Hiſtria, & Forũ Iulij, uſque ad caſtellũ ſancti Danielis nemine reſiſtente.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER XXVIII.

1473. ann.

POſt initium uerò noui anni Cazimirus rex cum Elizabetha regina Torunia diſcedens, per Goſtininũ & Varſauiam in Lithuaniam iter fecit: ad mediũ Quadrageſimę Vilnæ Lithuanorũ cõuentum egit: ubi ſenum groſſorum Pragenſium tributum in aratra ipſi decretum eſt.

Conuentus Polonorum Vngarorum & & Bohemorũ procerum Nyſſæ.

Per id tempus Poloni, Bohemi & Vngari proceres cum Marco Cardinali apud Nyſſam conuentum egerunt: tametſi Matthias rex uir inquieto ingenio, & indignè ferens, quòd Stropcouia regis Poloni præſidio teneretur, indeq; uicinus circũquaq; ager Vngariæ uexaretur, magis ad bellum quàm ad pacem ſpectare uidebatur. Apud Bernam enim Morauię cum quatuor millibus militum ſtatiua agens, Bohemorũ animos è propinquo ſollicitabat, Sileſiosq; duces inter ſe committebat: & perfecerat, ut Ribnicenſi à cæteris bellum inferretur, Ribnichi oppidum expugnatum adimeretur, Zarchi uerò oppugnarentur: captiq; fuiſſent, niſi Iacobus Dembenius cãcellarius regni, & præfectus Cracouienſis, regis iuſſu cum tumultuaria manu in ditiones obſidentium impetum feciſſet: quo factũ eſt, ut pacto res inter duces cõponeretur, ea lege, ut obſeſſum quidem oppidum in Dembenij, captũ uerò in Cropacij iunioris, qui homo equeſtris in ditione ducis Ribnicenſis erat, poteſtate eſſet, quoad inter reges diſsidium cõponeretur.

Pacta inter reges Nyſſæ conuenta.

Sed tamen magna legati pontificij cura ac diligẽtia uix eò res perducta eſt poſt ſex ſeptimanarũ diſceptationem, ut ad mediũ Auguſti menſis alius conuentus Oppauiæ inter proceres, Vngaros quidem & Polonos octonos, Bohemos uerò ſenos ex utraq; parte inſtitueretur, Polonus rex Stropcouia pręſidium deduceret, Vngarus & Bohemus ſuarum uterq; partium Bohemis iuſiurandũ relaxaret: ipſi reges in propinquo eſſent, Polonus quidem apud Oſuencimum, Bohemus apud Cloſcum, Vngarus uerò Olomuciæ, quo facilius de omnibus è conuentu ad eos referri poſſet: quòd ſi qua de re inter delegatos & inter ipſos reges non conueniſſet, Carolus Burgundionum dux, aut ſi is nollet, uel non poſſet, Francorum rex arbitrio ſuo cõtrouerſiam dirimeret. Ita tunc diſceſſum. Quo liberius autẽ uacaretur ei conuentui, Marcus cardinalis inducias inter reges authoritate pontificia, pœnis in uiolatorem adiectis, prorogauit. Quæ ubi Cazimirus è Lithuania reuertens cognouit, comitia Petricouiam ad primã diem Maij edixit. Verùm de minoribus Polonis nemo ferè procerum affuit: offenſi enim erant diſtributione honorum ſuperioribus comitijs iniquius, quemadmodum ipſis uidebatur, facta: in qua Ioannes Tarnouius caſtellanus Voinicienſis, Dobeslaus Cmitha Lublinenſis, & Stanislaus Vantropca Sandecẽſis, immeritò præteriti eſſe exiſtimabant. Itaq; Radomię ad Pẽtecoſtẽ alia comitia inſtituta ſunt: ubi delinitis offenſorũ ꝓcerũ animis, de actis cõuẽtus Olomucẽſis diſputatũ eſt. Nec magnoperè ea cuiquã probabant. Sed cum inopia Cazimiri, & aliquanto maior etiam Vvladislai, ita ut pater ei tamen decem millibus aureorum miſsis ſubuenire neceſſe habuerit, perpenderetur, & uerò Bohemi ea, referente Alberto Socolouio Vvladislai legato, approbaſſe dicerentur, ne ſibi quidem repudiandas eſſe eas conditiones duxerunt.

Legati Poloni ad Opauiẽſem conuentum.

Itaque deſignati ad Opauienſem conuentum legati, Ioannes Cracouienſis, & Iacobus Vvladislauienſis epiſcopi, Lucas Gorcanus Poſnanien-

Poſnanienſis, Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis palatini, Dobeslaus Cmitha caſtellanus Lublinenſis, Ioannes Rithuianius regni marſalcus, Sbigneus Oleſnicius procancellarius, & Ioannes Dlugoſſus canonicus Cracouienſis. Stropcouia deducto præſidio, Nicolao Perenæo reddita. Ad Pruſſos miſſus quiſpiam, qui regem excuſaret, quòd ad conſtitutum tempus in Pruſsiam non ueniret. Ad Fridericum uerò Imperatorem allegatus Adam decanus Poſnanienſis, ut ab eo regni Bohemorum, quod iure feudi, ut uocant, imperatori Romano eſt obnoxium, confirmationem Vvladislao filio regis peteret, eaq́ lege ſocietatem cum Friderico contra Matthiam utriuſque nomine ſanciret: adderetq́, Valachum quoque ei bello pro ſua parte non eſſe defuturum, dummodo ipſe quoque Imperator Matthiam ſumma ui adoriretur. Quanquam enim icerat non ita multò antè Imperator fœdus cum Matthia, ſed id neceſsitate quadam adductus, nec ſatis æquis conditionibus feciſſe uidebatur: propterea quòd ad Matthiæ nutum acephalus exercitus, qui ſe fratres uocabant (erant autem ij cruce ſignatorum militum reliquiæ) Auſtriam grauiter infeſtabat: & rebelles Auſtrij, quorum princeps erat Baumkircheri, à Friderico necati, filius, ab eodem adiuuabantur. Itaque occaſionem ulciſcendi Matthiæ captare Fridericus exiſtimabatur. Et grata quidem ei fuit legatio. Sed dilata res eſt ad Imperialia comitia Auguſtam Vindelicorum ad Calend. Septembris edicta. Ad quæ miſsi oratores, à Polono quidem Paulus Iaſenius, Stanislaus Curozuancius canonicus Cracouienſis: à Bohemo uerò Burianus ſupremus cubicularius, & alij duo: cum neque Imperatorem, neque principes electores Auguſtæ reperiſſent, ſex propè menſes Tadelsbergæ apud Albertum Marchionem Brandeburgenſem, benignè ab eo habiti, expectarunt, donec Imperator ex inferiore Germania rediret. Ibi enim is cum Carolo Burgundionum duce fœdus & affinitatem ſanciebat, unica filia eius Maria filio ſuo Maximiliano cum ſucceſsionis pacto deſponſa. Tametſi in irritum tunc omnia illa pacta reciderunt, propterea quòd Carolus Matthiam Vngarum fœdere illo comprændere contenderat. Aliquanto tamen poſt, Carolo ab Heluetijs in pugna interfecto, Maximilianus Flandrenſium, ad quos Maria ſe contulerat, fauore & ſtudio, nequicquam inficiente rem Gallorum rege Ludouico, optatis potitus eſt nuptijs: & Burgundiam acciſam tamen à Gallo, Flandriam, Brabantiam, Limburgum, Geldriam, Lucemburgum, Hannoniam, Hollandiam, Selandiam, & Arteſium in dotem accepit. Hac igitur de cauſa Friderico diutius commorante in inferiore Germania, & comitia differente, oratores Poloni uix ad Paſcha inſequentis anni optatum reſponſum referentes, reuerterunt. Cæterùm Cazimirus appropinquante die conuentui Opauienſi præſtituta, Oſuencimum cum ſex millium ferè hominum comitatu ſeſe contulit. Conuenerant enim ad eum complures uoluntarij de Polonis & Lithuanis proceribus, & mille Tartari Lithuanici. Vvladislaus quoque Bohemorum rex apud Cloſcum non contemnendum comitatum habebat. Plurimorum enim ſtudia & uolũtates integritate & benignitate ſua iam ad ſe allexerat, præſertim cum non grauatè eos iureiurando ſoluiſſet, oſtendens pluris ſe publicam pacem atq́ tranquillitatem, quàm priuata ſua commoda facere. Quod quidem eo plauſibilius erat, quòd Matthias cum idem, quemadmodum cõuenerat, ſuis feciſſet, mox pœnitentia ductus, grauius iuſiurandum ab eis exigebat: & recuſantibus extrema quæq́ minabatur, palamq́ teſtabatur, ſe eorum fidei negocium ſuum non eſſe crediturũ. Quare cum Poloni & Bohemi partium Vvladislai maturè Opauiam cõueniſſent, à Matthia præter Albertum epiſcopũ Veſprimienſem Vngarũ, & Albertũ Coſtcam Bohemũ, nemo affuit. Vngaros aũt alia quoq́ res remorata eſt. Ad paucos redacti fratres acephali in Auſtria, & partim Ecingeri armis fracti, partim calce ſali & farinæ immixta extincti, in Vngariã ſeſe receperãt, & ſiue q́ emeritis apud Matthiã ſtipendijs fraudabant̃, ſiue ut egeſtatẽ ſuã releuarent, eam oram Vngariæ, quæ ad Poloniam uergit (Poloni enim ferè erant) armis longè, lateq́ infeſtabant, munitis & præſidio firmatis Modragora & Bucouecia arcib. ſiue caſtellis. Iam uerò & Nicolaus Perenæus Stropcouiã eis conceſſerat. Poſt uiceſimã demũ diem Vngari proceres expectati aduenêre. Aduenit & Rudolfus Vvratislauienſis epiſcopus, cum tribus conſulibus eiuſdem ciuitatis. Nec tamen quicquam operæprecij in eo quoq́ conuentu factũ eſt, cum duriores conditiones ab Vngaris proponerentur. Optatum tamen Polonis & Bohemis accidit, quòd res ad Caroli Burgundionis arbitrium, cui ſe ſtaturos eſſe inconſultò promiſerant, peruentura non eſſet, & quòd reliquorum Bohemorum animi à Matthia deinceps alieniores fore uiderentur. Ita tunc Opauia pace infecta diſceſſum eſt. Nec ceſſabant fratres, de quibus ſuperiùs diximus, Vngariam uexare: ad quos reprimendos Matthias

Stropcouiã Vngaris reddita.

Fratres ſiue acephalus exercitus.

Friderici Imp. conuẽtus cum Carolo duce Burgundiæ.

Vvladislai regis Bohemiæ indoles.

Fratres acephali Vngariam infeſtant.

Matthias rex fratres acephalos bello perſequitur.

Matthias cum parua manu profectus, Modragoram non difficulter ſiue per uim, ſiue per proditionem in poteſtatẽ ſuã redegit, milites præſidiarios in uincula coniecit: Ioãnes quidem Suchodolius, qui fuerat præſidij præfectus, euaſit in Poloniã, fugáne elapſus, an dimiſſus, nõ conſtat. Non multo quidẽ póſt is Croſnæ interfectus eſt, & interfector eius Cazimiri regis decreto ſine iuſſu à ſupplicio & reatu abſolutus eſt. Bucoueciã deinde adortus Matthias, ea quoq; per deditionem Barzorũ trium fratrũ, qui præerant præſidio, potitus eſt: milites præſidiarios arma ad ſe in caſtra deportare, & fuſtibus ignominiæ cauſa armari iuſſos (ita proditores armari debere memorans) cum ſingulis modò ueſtibus emiſit, ſponſione ab nobilioribus accepta, ne unquam contra ſe, ne pro rege quidem ſuo & patria militarent. Quocirca compræhenſi hi ſunt poſtea Cazimiri iuſſu, & in carcerem compacti ob tam indignam ſponſionem. Neq; hoc ſolum incõmodum eo anno Polonia pertulit: ſed æſtu quoq; & ardore uexata eſt uſqueadeò, ut aluei fluminum plerorumq; areſcerent: Viſtula etiam apud Toruniam eſſet uadabilis: ſyluæ ſaltusq; radicitùs arderent: ſegetes, uernæ præſertim, ſqualerent: pecudes & iumenta oblitis limo cum herba uorato inteſtinis interirent: incendia quoque urbium, oppidorum & uillarum crebra extitêre. Stradomia quidem ad uiceſimam ſextam diem Iulij penitùs conflagrauit: poſtridiè uerò coorto in cœnobio uirginum apud ſancti Andreæ incendio, tota ea platea, quæ Arcenſis dicitur, & proxima canonicorum arſit: arx ægrè defenſa. Conflagrarunt etiam Velicia, Coninum, Belſum, Chelma, Lubomlia, præterea baſilica Lencicienſis, cum uicinis domibus archiepiſcopi & ſacerdotum, itemq; Mogilenſe monaſterium: obijt uerò Ioannes Gruſcinius archiepiſcopus Gneſnenſis, cum Cracouiam à rege euocatus ueniſſet, repentina correptus amentia, ita ut ne procuraretur quidem ſacris myſterijs, conſentaneum exactæ uitæ exitum conſecutus. Fuit enim in omne libidinum & audaciæ genus proiectus: cuius ambitione Cracouienſis diœceſis grauiter, ut ſuprà memoratum eſt, diuexata erat. Auaritiæ uerò & immoderati in euehendis & locupletandis fratribus ſtudij, ſeu uerius cupiditatis fructum, qualem oportuit, uiuens non decerpſit. Nam eo demum defuncto, de Coſmino, quod grandi pecunia mercatus erat, inter Bartholomæum caſtellanum Sendomirienſem, & Nicolaum cognomento Coſmidrum, fratres eius germanos, certatum eſt. Exequias quidem non admodum honorificas habuit, dedignantibus eum hoc honore ſacerdotibus tam Cracouienſis, quàm Gneſnẽſis baſilicæ, in qua ſepultus eſt. Succeſſor autem ei rege poſtulante à pontifice deſignatus eſt, priuſquã dies electioni præſtitutus adueniſſet, nõ ſine infamia cupiditatis, Iacobus Sennenius. Huic uerò in Vuladiſlauienſi epiſcopa ſuffectus Sbigneus Oleſſnicius procancellarius regni. Clemens quoq; Kiouienſis epiſcopus, homo plebeius, ſed probus, eo anno defunctus, Albertum Narbuthum equeſtri apud Lithuanos familia ortum, ſucceſſorem accepit. Tartari uerò Meſcenenſe territorium Kiouiæ uicinum depopulati, ad ſeptingentos homines captiuos abegerunt. Per idem tempus Turcæ è Boſna excurrentes, omnem ferè Styriam & Carinthiã depopulati ſunt. Cæterùm in Aſia minore ſiue Armenia bis collatis cum Huſancaſſano ſignis, inſigni ſtrage uicti, ad quinquaginta ſex millia militum, & centum quinquaginta tribunos militares, qui Subbaſſe uocantur, amiſêre. Nox prælium diremit: cuius caligine tectus Mahometes imperator, fuga euaſit. Mox ſaniori uſus conſilio, munitis inter montium anguſtias caſtris, obiectu bombardarum, hoſtium ferociam non ſine magna eorum ſtrage repreſſit, ubi & Huſancaſſani filius deſideratus eſt. Nec inſequens annus quietior Polonis fuit. Matthias enim rex, cum contra acephalos ſiue fratres proſperè rem geſſiſſet, quẽadmodũ paulò antè memorauimus, quòd eos à Cazimiro ſubornatos cõtra ſe fuiſſe ſuſpicabatur, ſiue adeò compertũ habebat, nihil moratus hybernũ anni tempus, exercitũ ſex millium hominum duce Thoma Tarcio in ſubmontanam Poloniæ oram immiſit, collocato in ſyluis Poloniam ab Vngaria diſiungentibus præſidio, ut ſeſe tutò inde recipere poſſent. Præmoniti quidem noſtri fuerant tempeſtiuè de hoſtium conſilio, ſed nihilo magis ſibi proſpexerunt. Itaq; Vngari turmatim excurrentes, omnia ferro & igni uaſtabant, Smigrodum oppidum noctu ſcalis admotis cœperunt: arcem uerò ictibus bombardarum quaſſatam, per deditionem acceperunt, & nouis propugnaculis, foſsisq; munierunt. Direpti ſunt ea excurſione & incenſi uici ſiue oppida, Iaslum, Broſtecum, Colazice, Friſtatum, Dembouecia, Ducla, & Pilſna (quæ tunc opulenta erant) & propè ducenti pagi: indeq; captiuorum ingens numerus in Vngariam abactus. In ſenes uerò & pueros ferro ſæuitum eſt. Croſna oppidum, quamuis parum abfuerit, quin proderetur, nauiter tamen defenſum, itemq; arx Goleſsia Tinecenſis abbatis. Muſsina uerò epiſcopi Cracouienſis, propter

Aeſtus & ſiccitas.

Ioannis Gruſcinij archiepiſcopi mors & uitia.

Iacobus Sennenius archiepiſcopus Gneſnẽſis.

Mahometis fuga.

1474. ann.

Oppida ſubmontana incenſa.

propter paucitatem defenſorum,ex pacto dedita.Inſpectabat ferè hanc regni ſui uaſtationem Cazimirus rex,Viſliciæ cõuentum agens,ac de bello Vngarico, quod ſibi,ſuisq; ingruere didicerat,depellendo conſultans.

Comitia Viſliciæ.

Vbi ſenum groſſorum tributum in iugerum impetrauit: militiam ſiue expeditionem bellicam, quæ libera & arbitraria nobilitati tunc erat, pro modo facultatum ſiue redituum cuiuſque fieri debere decreuit: homicidij pœnã, increbeſcentibus iam tunc cædibus mutuis inter equites,auxit,ut qui eques uolens ac data opera equitem interfeciſſet,tetrum carcerem in ima turre toto ãno perferret, ac centum & uiginti marcas proximis agnatis interfecti lueret. Dum autẽ ſubmontana quidem Polonia ab Vngaris ita uexatur,Viſliciæ uerò à rege & ſenatu de repub.conſultatur,aduenerunt à Stephano palatino Moldauiæ nuncij de re bene geſta contra Radulonem Tranſalpinæ palatinum:quem Stephanus illis diebus profligarat, & cùm alias quaſdam munitiones,tum Dambrouiciam arcem primariam de eo cœperat, theſaurumq; & uxorem cum duabus filiabus ipſius inde aſportarat.

Stephani Moldaui uictoria de Tranſalpinis parta.

Attulerunt autem ij nuncij regi uigintiocto militaria ſigna de hoſte capta.Hos uerò triduo conſecutus eſt alius:qui celerem regis opem implorabat,quòd diceret Radulonem à Turcis adiutũ,munitiones amiſſas recuperaſſe, Valachiamq; ingreſſum,obuia quæq; ferro & igni uaſtare. Itaq; celeriter miſsi oratores, Dobeslaus Biſſouius caſtellanus Belſenſis,& Aegidius Suchodolius,qui inter eos bellũ pace uel inducijs dirimerent. Michaëlis uerò Buzacio præfecto Sniatinenſi mandatum, ut ſine mora cum Podolica nobilitate Stephano iret ſuppetias: Polonica uerò omnis nobilitas ad arcendum bellum Vngaricũ apud Opatouecium prẽſtò eſſe iuſſa.Verùm ſegnius ea conueniebat,mandata leuis,ne dicam lenti regis paruipendens: ſolutaq; diſciplina militari,partim tardius domo ſeſe expediebat, partim in uicinis ſacerdotum poſſeſsionibus immorabatur,non modò conſumens repoſita, uerùm etiam domo aſportans, ita ut non minùs incommodi à ſuis, quàm ab hoſtibus acciperetur.

Polonæ nobilitatis licentia.

Expectabat rex Opatouecij,cũctantesq; crebris nuncijs dimiſsis fruſtrà conuocabat. Interim Poloni & Vngari proceres internuncijs ultro,citroq; miſsis, conuentum inter ſe de componenda pace inſtituerunt. Diſceptatum aliquandiu de loco, eo quòd neutri ſeſe alteris credebant: & Matthiæ fides non modò noſtris, ſed ipſis etiam Vngaris ſuſpecta erat:quippe qui aliquot ductores ordinum in ſuo exercitu, & Oſualdum Zagrabienſem epiſcopum, unum de pacificatoribus,per eos dies Liuociæ ſiue Liblij, quaſi impenſius fauentes Polonis,cœpiſſet. Ad extremum,cum Vngari ex antiqua uilla,Poloni è Sramouice conueniſſent, uiceſima prima die Februarij pacem fecère his conditionibus,ut munitiones interceptæ & captiui utrinque redderentur, damnorum datorum neutrobi mentio fieret: Vngaro cum Polono & Bohemo,ut triennes induciæ eſſent: quas ſi quis regum uiolare uellet, ſubditi eius ne ei dicto audientes eſſent: aliorum uerò quiſquis eiuſmodi quicquam tentaret, ab omnibus pro hoſte & perduelli haberetur,nihilo tamen minus firmæ eſſent induciæ.

Induciæ inter Vngaros & Polonos ac Bohemos.

Hoc uerò facilior fuit Matthias ad æquas conditiones,quòd Tranſyluanienſes à ſe alienatos,Cazimiro ſeſe dedere uelle acceperat. Et miſère ij quidem ad eum legationem , ſe ſuaq; dedentes, & pecuniam,equos,ac milites contra tyrannum pollicentes:ſed tũc demum ea aduenit, cum regi de pace confecta renunciatum eſt. Quocirca infectis rebus mœrens ea diſceſsit. Ad hæc Mahometes Turcarum imperator cum ualido exercitu Boſnam inuaſerat, & Iaize arcem acerrimè oppugnabat. Sed repulſus cum ignominia,demerſis in profluente bombardis,abſceſsit,de aduentu Matthiæ factus certior.

Turcæ ab obſidione Iaize repulſi.

His tunc de cauſis Matthias cum Polonis & Bohemis pacem ſiue inducias accelerauit. Quæ tamen firmæ ac diuturnæ non fuerunt. Nihilominus enim hoſtilem aduerſus utrunque regem animum retinuit. Et in Cazimirum quidem Tungenum epiſcopum atque Pruſſos ac Sileſios incitauit: in Vvladiſlaum uerò quoſdam ſubornaſſe creditus eſt,qui eum ueneno extinguerent,deprehenſum uenenum,confeſsi ſontes cum quæſtionibus ſubiecti eſſent, & capitali pœna affecti. Et Morauos autem, quorum pars magna cum Vvladiſlao ſentiebat, infeſtare & ſubigere non intermiſit. Sed hæc pauló pòſt animaduerſa: tunc autem pace facta, Polona quidem nobilitas dilapſa eſt,de ſacerdotum & monachorum , atq; adeò regiorum quoq; & ſuorum colonorum gallinis,anſeribus & gregibus triumphans:& expugnatis,euerſisq; magna uirtute eorum cellis & horreis,præclaras manubias & opima ſpolia ferens. Vngarus uerò rex nihilo magis quieſcebat cum ijs copijs, quas habebat: ſed Petrum Comorouiũ, locupletem in primis hominem,qui Cazimirum regis Poloni filium receptauerat, ulciſci inſtituit:nulloq; negocio ſeptem arces eius , in Vngaria quidem ſitas , uerùm Poloniæ & Sileſiæ finitimas,ex inopinato adortus , in poteſtatem ſuam redegit, ultrò dedẽte eas ipſo

Petrus Comorouius ſeptem arcibus à Mathia rege ſpoliatus.

Como-

Comorouio,& in Poloniam excedente cum omni familia,acceptis à Matthia octo millibus florenorum: erant enim ex vacuæ defenſoribus. Ita Comorouius quàm facilè bona illa in Vngaria quæſiuerat,tam facilè rurſus amiſit.In Sileſiam uerò duo millia cum Ioanne Bielico Sileſio miſit. In auxilium Venceſlao duci Ribnicenſium, qui ab Henrico Georgij Podiebradij filio duce Cozlenſium bello uexabatur. Ac receſsit quidem Henricus ab obſidione Pleſnæ,ſiuæ Pelcinnæ,Vngarico exercitu aduentante:cæterùm Venceſlaus quoque, cum non fideret Vngaro, portas oppidi copijs eius clauſit, & Oſuencimum ad Iacobum Dembenium palatinum Sendomirienſem, & præfectum Cracouienſem, qui ibi erat cum præſidio, perfugit. Bielicus iritatus facto Venceſlai, Pelcinam oppugnare adortus, per deditionem eam accepit, ea lege,ut liceret Venceſlao ad Matthiam adire,& admiſsi ueniam petere. Excurrerant autem ex eo exercitu trecenti milites in territorium Oſuencimenſe populabundi, qui à Polonis profligati ſunt.Per id tempus uenêre ad Cazimirum duo legati Veneti, alter ad Perſas, alter ad Moſchos tranſitum petentes. Non grauatè conceſſus eſt. Ab Huſancaſſano uerò Perſarum rege Catharinus Zenus,& ipſe Venetus, triennio apud eum legatione functus, affuit,incitans regem ad bellum contra Mahometem Turcam ſuſcipiendum. Atque id quidem publicè, ſecretò uerò filiam Huſancaſſani natu maiorem, è Catharina filia Imperatoris Trapezuntij ſuſceptam, uni alicui de Cazimiri filijs uxorem deferebat, dotalemq; Græciam cum Conſtantinopoli promittebat, ipſius Huſancaſſani armis uindicandam, & cum filia uxore ſimul tradendam. Contra Vngarum quoque copias & impendia belli pollicebatur. Sed uana & leuis ea legatio uiſa eſt:neque aliud quicquam ei reſpõſum eſt,quàm regem per ſuos legatos Huſancaſſano reſponſurum eſſe.Exarſit mox aliud bellum in maiore Polonia ſubornante, ut creditum eſt, Matthia excitatum. Ioannes enim Zeganenſium dux & natura amens,& poſt interfectum fratrem Henricum furijs exagitatus,Zeganenſem quidem dominatum Miſnenſibus marchionibus uendidit, alieni uerò appetens, collectis quatuor millibus militum è promiſcua opificum et agreſtium colluuie,tranſmiſſo Odra fluuio,ad Vuſchouam, quam Freiſtadiam Germani uocant, duxit,bonæ ſpei plenus, propterea quòd & bombardas à Vuratiſlauienſibus iuſſu Matthiæ regis commodatas habebat: & proditionem in oppido inſtruxerat.Ac incenſum quidem eſt ſub eius aduentum duodecim locis oppidum:ſed oppidanorum uirtute ac diligentia ſtrenuè defenſum, reſtinctaq; incendia.Quo facto, Zeganenſis dux omiſſo oppido, in quo capiendo euentus ſpei eius non reſponderat, totum territorium frequentibus & bene ædificatis uillis atq; pagis cultum percurſans,ferro & igni uaſtauit.Deinde caſtris à Glogouia non longè poſitis, prædas agebat è uicinis oris Poloniæ. Neque quiſquam Polonorum inhibere hoſtiles illas excurſiones ſatagebat,ne priuata quidem ſua calamitate iritatus,aut periculo excitus.Ita torpor & ueternus quidam omnes occuparat.Vnus omniũ Petrus Gunicius gente Pruſſus,maiore animo quàm conſilio,cum triginta modò familiaribus in trecentos pabulatores impetum fecit: fuſoſq; & fugatos cum improuidè ad caſtra uſq; perſecutus eſſet,coortis undiq; hoſtibus concluſus in medio,& oppreſſus,uti forti & generoſo uiro dignum erat,nõ inultus tamen,cum omnibus ſuis ſocijs cecidit.Coadunauerãt quidem Lucas Gorcanus Poſnanienſis,& Stanislaus Oſtrorogius Caliſsienſis palatini,et Matthias Moſsinius præfectus maioris Poloniæ,duodecim millia hominum de maioribus Polonis: ſed inertes apud Coſtenum & Vuſchouam deſidebant,fumantes quoquouerſus pagos inſpectantes, & ploratus,ululatusq; captiuorum tantum non exaudientes.Nec modò nõ ibat obuiam hoſtibus tanta illa multitudo, uerùm etiam hoſtilia & atrociora propemodum quàm hoſtes ipſi in ſuos patrabat. Nam & direptionibus ſacrorum iuxtà & prophanorum,pulſationibus agreſtium,incendijs,uirginum & nuptarum ſtupris, deniq; nullo ſcelere ſeſe abſtinebat. Quo factum eſt, ut ſexcenti pagi in Polonia tunc exurerentur. Supramemoratorum tamen procerum poſſeſsionibus hoſtes pepercerunt: indeq; orta ſuſpicio, aliquid eos commune cum illis clàm habuiſſe. Nullus autem fuiſſet hoſtilium illarum excurſionum modus neq; finis,niſi dux Zeganenſis in oppugnatione Copanicíæ, dũ temerè ſeſe incendio munitionis miſcet,ambuſtus & ſemianimis ſublatus eſſet: unde poſtea neq; ualetudinem,neq; uigorem animi recuperare potuit. Eo demùm caſu ducis ſui exercitus ille conſternatus,dilapſus eſt, erat eo tempore Cazimirus rex Toruniæ, componendis rebus Pruſsicis intentus.Nicolaus enim Tungenus, fauentib.& incitantibus, & clàm adiuuantibus Pruſsis cùm alijs,tum cõſulibus Gdanenſibus,quibus permoleſtum erat,Polonum ſibi præfici epiſcopum, cum pleraſque alias epiſcopales munitiones obtineret, reliquas quoq;

Sileſij duces commiſsi.

Huſancaſſani promiſſa.

Vuſchoua incenſa ac defenſa.

Coſtenum oppidum.

Tungeni epiſcopi conatus.

quoque,nempe Elsbergam & Seburgum per dolum in poteſtatem ſuam redegerat: nihil moratus promiſſa ſua de expectando iudicio pontificis Max.cuius etiam diras appellationibus & alijs artibus homo uafer eludebat:nec ſe ſiſtebat, à rege euocatus, neq; dimittebat exercitum.Sed priuſquam operæprecij quicquam faceret rex in Pruſsia, in Poloniam ſeſe recipere coactus eſt,cùm propter peſtem Toruniæ & in omni ea ora inualeſcentem,tum ut Sileſiorum uim reprimeret.Quamobrem ad medium menſis Iunij Petricouiæ comitia habuit.Affuerunt ibi oratores Vuladislai Bohemorum regis,Polonorum opem contra Vngarum,Morauiam & Sileſiam infeſtare non ceſſantem,implorãtes.Itaq; miſſa ſunt filio à rege uigintiquatuor millia aureorum in ſubſidium belli. Contra Sileſios uerò,qui & Poloniam ſubinde uexabant, & plerîq; à Vuladislao alieni,Matthiæ partes ſequebantur,eiq; poſt creatum à Bohemis regem Vuladislaum,Vuratislauienſib.authoribus nouo ſacramento ſeſe obſtrinxerant:placuit rem geri totius regni expeditione, iuſſæq; omnes copiæ ad medium Auguſti menſis apud Meſtouiam conuenire.Inſtituta etiam tunc eſt noua ſatrapia ſiue palatinatus in tractu Lublinenſi,qui ad eam diem nullus fuerat,detracta parte de Sendomirienſi,cuius iuriſdictio amplior eſſe uiſa eſt, quàm ut eius moles commodè ab uno palatino ſuſtineri poſſet.Rex conuentu ſoluto Corcinum diuertit,ad bellum ſeſe apparaturus.Interim ei nunciatur,Podoliam atq; Ruſsiã à Tartaris duce Aidoro Ecigeris filio populabundis peti. Nihil tamen rerum utilium prouidit,ac ne præmonuit quidem Podolios,ut ſibi proſpicerent.Itaq; factum eſt,ut à ſeptem ferè millibus Tartarorum, & eorum quidem malè armatorum , omnis circum Cameneciam,Haliciam, Glinianos, Dunaiouiam, Gologoros, & Sbaraaſſum tractus, centum ferè miliarium longitudine,latitudine uerò triginta, cædibus & incendijs miſerabiliter,nemine reſiſtente,uaſtaretur:plurimi mortales ſegetibus demetendis uacantes opprimerentur,& in barbaram ſeruitutem pecudum in morem abigerentur : Lituinouia munitio exureretur: Sbaraſſum arx expugnaretur: in qua dux Iuanus,ſiue Ioannes incendio perijt: uxor uerò eius capta,& in ſeruitutem abducta eſt,& unus de tribus filijs,natu minimus. Dunaiouiam oppidum ſuum, Gregorius archiepiſcopus Leopolienſis ſtrenuè tutatus eſt. Pomorzanos uerò Suinca uir generoſi animi cum ſex modò ſocijs defendit. Diſcedentes barbaros cum ingenti præda ferè centum millium hominum, inſecuti quidem ſunt noſtri facta tumultuaria manu:ſed nihil aliud perfecerunt,quàm ut Tartari trucidatis plurimis captiuis,qui per ætatem aut ualetudinem ſequi feſtinantes non poterãt, miſerabilius ſpectaculum inſequentibus exhiberent.Habebant quidem dux Zartoriſcius,& Martinus Gaſtuodus præfectus ſiue palatinus Kiouienſis,non contemnendas Lithuanorum copias:uerùm eæ Polonis non expectatis,dilapſæ ſunt,iactatumq; uulgò eſt, Tartaros à Lithuanis proceribus, miſſo ad eos cum muneribus Glincio duce,excitos fuiſſe, idq; etiam ipſum Tartarorum principem aſſeueraſſe,affirmantem iniuſſu ſuo id factum eſſe. Et comiter autem ipſos acceptos eſſe à Lithuanis,cum ſe per eorum fines præda onuſti domum reciperent.Rex ad Sileſicũ bellum intentus,ad cõſtitutum tempus apud Meſtouiam affuit:ſed copias tardiùs conuenientes,totas ſex ſeptimanas expectauit,ita ut commodum belli gerendi tempus præterlaberetur,& fruges oræ illius direptæ abſumerentur, ac ne incendijs quidem domeſticis parceretur. Ita tunc ſoluta atque adeò profligata erat omnis diſciplina militaris. Fuit autem & illa moræ cauſa, quòd nobilitas Cracouienſis oræ Stanislao, Nicolao, & Ioanne Tencinijs fratribus, Ioanne Rabſtinio, & Spitcone Melſtinio ducibus, negabat ſe ad externam militiam eſſe profecturam,niſi ſibi præſcriptum legibus ſtipendium numeraretur:quorum pertinacia ægrè uicta, ſexta demùm & uiceſima die Septembr.rex caſtra mouit,aucto etiam exercitu Tartaris & Lithuanis, ita ut ad ſexaginta millia armatorum in eo eſſe crederentur. Ingreſſus Oppolienſem tractum,Cruciborgum & Bycinam oppida cœpit,præſidijsq; firmauit, agros populationibus quoquouerſus permiſsis diuexauit:trãſmiſſoq; apud Chrapouice Odra, uadabili tũc propter ſiccitatem, omiſſa Oppoliæ oppugnatione,Vuratislauiam contendit,ubi à Matthia expectari ſe acceperat: Bregum & Olauiam obiter in poteſtatem ſuam redegit. Occurrerunt autem ei oratores Vngari atque Bohemi, inducias poſtulantes : uerùm in congreſſum Vuladislai filij res dilata eſt. Herneſti quoque Marchionis Miznenſium legati de pace inter reges tractantes,pertentato prius Vngari animo, affuêre. Nec abhorrebat à pace Cazimirus: ſed Matthias ad omnem rei benè gerendæ occaſionem attentus, pacis conſilia turbauit. Apud Olauiam Polonus caſtra habebat, quarto à Vuratislauia milliario : nec ignorabat Matthias eum cùm aliàs minus cautum eſſe, tum ſpe

Comitia Petricouiæ.

Tartari Podoliam & Ruſsiam depopulantur.

Tartari à Lithuanis contra Polonos exciti.

Matthiæ regis legatio ad Cazimirum.

pacis componendæ ſecurius ac remiſsius agere. Sub noctem igitur equitatum & peditatum omnem emittit Vuratiſlauia, ut Polonum pabulationi intentum adoriretur. Et arridere quidem ei prima facie fortuna uiſa eſt. Cum enim tota nocte exercitus ille ambulaſſet, oriente ſole apud Suanouice pagum pabulatores Polonos nullo ordine diſcurſantes partitis copijs excepit, & facilè in fugam uertit, accurrunt Tartari è propinquo: quibus uiſis, redit & fugientibus uirtus in præcordia: inſtauratur prælium. Rex Polonus re cognita (haud longè enim à caſtris hæc gerebantur) ſummittit ſuis auxilio comitatum ſuum aulicum cum Paulo Iaſenio theſaurario: ipſe cum reliquo exercitu ſubſequi feſtinat. hoſtes ubi aſpexêre uires Polonorum augeri, retrocedere ad ſuos in inſidijs latitantes incipiunt: ſed illi quoque fuga ſuorum conſternati, fugæ & ipſi mandarunt præſidium: nec prius conſtitêre, quàm Vuratiſlauiam peruenêre. Debellatum tunc fuiſſet proculdubio, niſi Ioãnes Rithuianius caſtellanus Sendomirienſis & Marſalcus regni ductorquè uniuerſi exercitus Polonici noſtros in hoſtium tergis hærentes, præproperè ſiue inſidiarum metu, ſiue inſcitia & imperitia rei militaris, reuocaſſet. Quin ab hoſte corruptum eum fuiſſe iactatum eſt, ueré ne an falſo, non liquet: niſi quòd in re utrinque tam inopinata non uidetur locus fuiſſe corruptioni. Ceciderunt autem in eo conflictu de hoſtium exercitu mille: capti præter gregarios milites ſexaginta nobiliores, in quibus fuêre Vilelmus Perſtenius Bohemus, Petrus Huguicius Sileſius, & Paulus Caruatus Vngarus. Poſt hoc prælium ad duodecimum diem Octobr. commiſſum, oratores Miznenſes non diu commorati in caſtris Polonicis, quòd intempeſtiuum eſſe putarent de pace tunc agere, rebus infectis diſceſſerunt: illud ſolum à Cazimiro impetrarunt, ne is Zeganenſe territorium infeſtari à ſuis pateretur. Quarta demùm & uiceſima die Octobris Vuladiſlaus rex Bohemorum aduenit: uiginti millia pugnatorum habebat is in exercitu, maxima ex parte peditum. Salutatione & gratulatione mutua inter reges & conſanguineos exercitus peracta, ad Vuratiſlauiam itum eſt: & inconſpectu urbis ambo exercitus fixis tentorijs, coniunctiſq; caſtris aſſedere. Communierat autem & Matthias caſtra ſua ad urbem apud monaſterium ſancti Vincentij, ut è re nata poſſet conſilium capere. Inde tacitus ſpeculabatur, quid reges incœptarent, cum ſuſpirijs & uulſione capillorum dictitans, facilè ſe totum orbem terrarum imperio ſuo ſubiugaturum eſſe, ſi tantas taleſq; haberet copias, quantas & quales contra ſe hoſtes ſui adduxiſſent. Cæterùm ij deſides & inertes tempus terere, & nihil in medium conſulere. Suadebant quidem nonnulli, ut reges alueum fluminis, aqua paucorum dierum labore aliò deriuata, ſiccarent, traductaquè parte copiarum undique urbem obſidione cingerent. Sed & hoc, & omnia ſalubria conſilia in irritum cadebant unius cuiuſpiam conſiliarij, à Matthia, ut creditum eſt, corrupti ſtudio & opera, in cuius conſilijs maximè reges acquieſcebant, cum ipſi conſilio, iudicioquè non multum ualerent: atque is qui nam fuerit, Dlugoſſus non memorat. Agri modò & pagi uaſtabantur, diſcurſantibus quoquo uerſus Polonis, Bohemiſquè ſine certo duce ac ordine. Cumquè in eodem loco diutius caſtra eſſent, & uillæ ac moletrinæ circumquaq; improbè exurerentur, duplex malum exercitum inuaſit: peſtis, & frumenti penuria. Subuehebantur quidem è Bohemia panis & cereuiſia, ſed permagno ueniebãt. Nec tamen ueniebat in mentem Polonis, Velunia frumentum petere, cuius ibi permagnam uim paratam habebant: aut ſi ueniebat, nemo erat, qui eam curam ſuſciperet, cum omnes uię calleſq; à Polonis, qui in Vngari exercitu ſtipendia contra regem & populares ſuos faciebant, inſiderentur: à quibus permulti de Polonico & Bohemico exercitu pabulatum aut frumentatum temerè procurrentes excipiebantur, ita ut plenæ eſſent captiuorum turres & ergaſtula Vuratiſlauienſia. Creuerat autem illa Polonorum licentia, & contemptus imperij regij atque magiſtratuum, ex quo ſe cum Bohemis coniunxerunt. Antè eñ aliquid tñ diſciplinæ ſupererat, cum tres homines equeſtris ordinis, ob raptam è templo cum uaſe argenteo ſacroſanctam euchariſtiam, iuſſu regio, inſpectante uniuerſo exercitu, cremati ſunt. Sed id quoque iam deprauantibus noſtros Bohemis, pro piaculo haberi deſierat. Quanquam autem ceſſabant humana iudicia, diuinitùs tamen haud impunita manſere tam barbara & abominanda ſacrilegia. Exortum enim fortuitu incendium non exiguam caſtrorum partem abſumpſit, nequicquam ſatagente & opem ferente tanto exercitu. Quo quidem incendio plurimi mortales, & equi, & quingẽti currus hauſti ſunt: repertaquè ſunt in ſemiuſtulatis curribus fercula ſiue uaſcula ſanctiſsimorum religionis Chriſtianæ myſteriorum. Matthias ubi animaduertit tantum illum Polonorum & Bohemorum cum ſuis regibus torporem & inſcitiam, deſpicere eos, quos

Matthiæ regis exercitus fuſus fugatusq;.

Bohemorum exercitus.

Regum inertia.

Sacrilegi puniti.

quos initiò plurimũ reformidarat, cœpit: miſsiſq; in Poloniam expeditioribus copijs,cũ
quibus Oppolienſis quoq; & Cozuchouienſis duces ſuas coniunxerunt,Siradienſem o-
ram omnem,& maiorem Poloniam infeſtauit,& uehemẽter afflixit,nemine repugnante.
Agreſtes quidem apud Boleslaueciam opponere ſeſe uenienti hoſti auſi, paruo negocio
fuſi ac diſsipati ſunt.Apud Clobuſcum tamen,qui eò excurrerant exOppolienſi ditione,
ab agreſtibus & oppidanis profligati ſunt.Arx Medirecia excurſione illa in hoſtium po-
teſtatem uenit,dedente eam Sendiuoio Zidouio Burgrabio, nulla neceſsitate ad id ada-
cto.Ob quod facinus is poſt finitum bellum patrimonio multatus eſt à rege. Hæc cum
ita fierent, & peſtis, fameſq; in caſtris Polonorũ & Bohemorum ingraueſceret,& ineptũ
bello gerendo tempus hybernũ urgeret,de pace inter reges agi cœptum eſt. Cõgreſsi bis
in patenti cãpo tres reges,uiceſimaprima demùm die Nouembris, nihil aliud inter ſe cõ-
ſtituêre,quàm ut delecti ab unoquoq; cõſiliarij quaterni Vuratislauiæ cõuenirẽt. Quod
cũ factum eſſet,re inter delectos agitata,pax quidem perpetua non conuenit. Quæ ſatis
æquis conditionibus conuenire potuiſſet,niſi Elizabethæ reginæ Poloniæ faſtus,& per-
tinax odium obſtitiſſet.Nam ea Matthiam affinitate bellum finire cupientem,quòd ne-
que regio,neq; ducali genere ortus eſſet,generum aſpernabatur : & quòd patrui ſui fra-
triſq; inimicus fuiſſet,auerſabatur,ita ut nullis perſuaſionibus de ſententia dimoueri poſ-
ſet:& indulgebat ei pluſculum Cazimirus. Cæterùm induciæ triginta menſium conſtitu
tæ inter reges:captiui & munitiones interceptæ,utrinq; redditæ. Nicolaum quoq; Tun-
genum Matthias in eo fœdere cum ſua cauſa cõiunxit.Finito bellò Cazimirus Vuladis-
laum filium dimiſit:ipſe per Poznaniam iter faciens Lenciciam profectus,Ludouici Ba-
uarorum ducis oratores,quorum princeps erat Henricus Ratiſponenſis epiſcopus,Velu
nia acciuit.Ibi enim aliquandiu,quoad ipſe ex Sileſia rediret,expectare eos iuſſerat.Pete-
bant ij Georgio ducis ſui filio Heduigim filiam Cazimiri in matrimonium. Nec abnuit
generum Cazimirus:ſed Radomiæ demùm,quò rex ad natalem Chriſti diem feſtinabat,
res confecta eſt.Matthias uerò dimiſsis ad Chriſtianos principes & Pontific.Max.literis,
ſolita uanitate de Polonis & Bohemis triumphauit: ac delere funditùs maximos exerci-
tus potuiſſe iactauit,niſi Chriſtianus Chriſtianorũ miſertus eſſet. In Vuratiſlauienſes ue-
rò & nonnullos Sileſiorum duces maiore licentia mox debacchatus eſt.Indulſit eñ mili-
tibus,ut non modò ex agris ſociorum liberè prædas agerent, uerùm etiam in Vuratiſla-
uienſium facultates graſſarentur,uxoreſq; & liberos eorum ſecum abducerent.Gliuicen
ſium uerò ducem captum in cuſtodia habuit,ac ditionis parte multauit : itemque Ven-
ceslaum Ribnicenſem.Inuaſit & Oleſſnicenſem dominatum : idemq; Ceſsinenſi feciſſet,
niſi Præmislus dux conſilio eius maturè explorato,Polonorum præſidio ſeſe præmuniſ-
ſet.Neque uerò induciarum tenax fuit.Statim enim Firſteſteinum munitionem in Sileſia
oppugnare adortus:uerùm inde ab aulico Vuladiſlai comitatu fœdè repulſus eſt.In Mo-
rauia uerò tres munitiones,redemptis auro defenſoribus earum, in poteſtatem ſuam re-
degit.Sub finem eius anni Nicolaus Blazeouius Sileſius epiſcopus Præmislienſis, cum
illi eccleſiæ tribus & uiginti annis præfuiſſet,ſacris eò die operatus, quòd ſe languere ſen
tiret, in lectum ſe compoſuit, & obdormiuit in CHRISTO. Cui cum collegium ſa-
cerdotum eius eccleſiæ legitimè inſtitutis comitijs ſucceſſorem dare uellet,à rege ꝑ Spit-
conem Iaroslauium palatinum Leopolienſem uetitum eſt:fuitq; ſine epiſcopo ciuitas il-
la fermè tres annos,donec Andreæ Opporouio Varmienſi epiſcopo,rege petente, com-
mendata eſt à Pontifice, ut inde ſe tamen ille ſuſtentaret, qui Varmienſi epiſcopa potiri
per Nicolaum Tungenum non potuit. Per idem tempus Mahomes Turcarum impera-
tor,cum Radulonem palatinum Tranſalpinæ Moldauiæ , quem contra Stephanũ Mol-
dauum adiuuerat,pulſumq; reſtituerat,in fidem ſuam accepiſſet, tributariumque feciſſet,
miſsis in Moldauiam ingentibus copijs,Stephanum quoque ſubigere adortus eſt, nihil
moratus hyemis aſperitatẽ.Verùm is exercitus anni ſequentis initio ad ſedecimum Ca-
lendas Februarij à Stephano palatino,qui uix quadraginta,uel ut alij uolunt,triginta mil
lia habebat ex omni ſuorum hominum,agreſtium ferè, Tranſſyluanienſium item , atque
Cæculorum,quos paulo antè ui & armis ab Vngarorum regno auertat:multitudine co-
acta,inſigni & omni æuo memorabili clade apud Barladum amnem & Racoueciam pa-
ludem profligatus eſt.Centum uiginta millia in eo exercitu fuiſſe dicuntur.Nec prius fu-
gam ſtitere Turcæ,quàm Danubium tranſmiſerunt,perſequentibus fugientes Valachis,
& uſq; ad laſsitudinem trucidantibus,uel in paludem ac Danubium impellentib. Itaq; ex

Polonia diuexata Matthiæ copijs.

Matthiæ acerbitas.

Præmislienſis epiſcopæ uacatio.

Cæcuculi à Stephano ſubacti.

tanto numero pauci euaſere. Quin & ij, qui uiui in poteſtatem hoſtium uenerant, Stephano iubente omnes, præter paucos inſigniores, interfecti ſunt. Baſſæ quatuor in eo prælio deſiderati, ſigna militaria capta centum & amplius. Nec tamen Valacho incruenta ceſsit uictoria: quippe cuius acies multitudine hoſtium prægrauata inclinare iam cœperat, niſi ipſe inter primos animoſe pugnans pugnam reſtituiſſet. Permagnum autem cùm ad uictoriam, tum ad maiorem hoſtium ſtragem momentum ipſi attulit, quòd omnem circũcirca regionem longè, lateq; in primo Turcarum ingreſſu ipſe exuſſerat. Hinc enim factũ eſt, ut in magna commeatus & pabuli penuria, Turcæ iuxtà ac equi ipſorum debilitarentur. Moderatè autem Stephanus illa ſua fortuna uſus eſt, ſoli Deo uictoriam acceptam referens, ac toto quatriduo deinceps, omni præter panem & aquam cibo abſtinens. Ad Cazimirum deinde in Lithuaniam, quò is poſt initium anni ſeſe receperat, nuncios cũ quatuor primoribus captiuis, ſex & triginta militaribus ſignis, & parte manubiarum miſit: & quoniã facilè intelligebat, nõ eſſe quieturum Mahometem, petiuit ut rex cum exercitu in Ruſsiam propius accederet, uel ſolo nominis ſui terrore Turcam repreſſurus, & iuſiurandum fidelitatis eouſq; dilatum à ſe accepturus. Plurimos autem agreſtium Stephanus fortitudinis ergò in equeſtrem ordinem trãſtulit. Ad Mahometem quoq; ipſum legationem cum donis miſit queſtum, ditiones ſuas à latrunculis ex Turcia profectis infeſtatas eſſe, eamq; manum à ſe profligatam, meritas pœnas ſibi dediſſe: petitumq;, ut reliquos ex eo numero, qui euaſiſſent, ad ſupplicium ſibi Mahometes dederet: quandoquidẽ credibile eſſet, iniuſſu eius factum eſſe, quicquid factum eſſet. Quin & Pontifici maximo, & Vngarorum regi dona miſit de manubijs, opem eorum contra tam potentem & communẽ Chriſtiani nominis hoſtem implorans. Adnixus eſt tamen Matthias gloriam illius uictoriæ in ſe transferre, dimiſsis quoquouerſus literis, quibus iactabat à præfecto ſuo Stephano palatino Turcas profligatos eſſe: nec multo antè tamen ipſe non contemnendam cladem ab illo ipſo præfecto, quemadmodum uideri uolebat, ſuo acceperat, cum ſex millia Vngarorum Maierbalaſſo duce ad uaſtandam Valachiam miſiſſet: ita nihil pudebat hominem uanitatis ſuæ. Nec ita multo pòſt, aduenit ad Cazimirum Iſaacus Trapezuntius, Huſancaſſani legatus, ad ſuſcipiendum contra Mahometem bellum, regem cohortans: inde cum benigno reſponſo dimiſſus, ad cæteros principes Chriſtianos eadem de re acturus profectus eſt. Nec intermiſit Stephanus, nuncijs alijs poſt alios ad regem miſsis, auxilia petere contra Mahometem, quem Adrianopoli ingentem belli apparatum facere, ab exploratoribus didicerat. Et ſuadebant quidem Lithuani, ut rex tam inſigne Poloniæ & Lithuaniæ contra Turcas propugnaculum, Valachiam, ſumma ope defenderet potius, quàm ea amiſſa, ſeu uerius prodita, de reliquo ſuo dominatu dimicaret: nihil tamen id regem mouebat: nihil ne Polonici quidem ſenatus preces atq; monita idem ſuadentis, cum ad quintam diem Iunij Lublinum ad eum non infrequens cõueniſſet, & quindecim diebus ea de re conſultaſſet: ubi Derslaus Rithuianius palatinus Cracouiẽſis, & Ioannes Rithuianius caſtellanus Sendomirienſis, & Marſalcus regni, approbantibus cæteris grauiter in regem inuecti ſunt, quòd per ipſius, patriſq;, & fratris eius deſidiam, negligentiam & conniuentiam, Polonorum regnum, quod ipſi florentiſsimum accepiſſent, non modò ab hoſtibus, uerùm etiam ab ingratis ſocijs, & malè fœderatis Lithuanis, quos ipſi in poteſtate haberent, miſerabiliter afflictum & acciſum eſſet. Nihil tamen aliud ijs clamoribus & hortationibus tunc effectum eſt, quàm ut mitteretur ad Mahometem orator Martinus Vurocimouitius, dapifer Cracouiẽſis, poſtulatum & monitum pro uetere amicitia, quæ inter Polonorum ac Turcarum reges conſtaret, ne ille Valachiæ, quæ in ditione regis Poloni eſſet, bellum facere pergeret. Aliter, coactum iri Cazimirum bellum ſuis illatum ſumma ui propulſare, qui nunquam quorumuis principum precibus & cohortationibus adduci ſe paſſus eſſet, ut Turcas bello laceſſeret. Si quid Stephanus in Mahometem peccaſſe uideretur, communium conſiliariorum arbitrio cauſam cognoſci oportere: nec defuturum eſſe Cazimirum, quin ſubditum dominus ad ſatisfaciendum læſo adigeret. Cum his mandatis & munere, ueſte uidelicet ſabellina, cuius oram margaritæ exornabant, miſſus Vurocimouicius, & uarijs impedimentis uſus in itinere, uix intra uertentem annum ad Mahometem peruenit. Interea uerò Mahometes ſeptuaginta nauium claſſe in Tauricam Cherſoneſum miſſa, Tartaris uerò cum equeſtribus copijs præſtò eſſe iuſſis, Capham ſiue Caphatam urbem maritimam munitiſsimam, Genuenſium ditionis, celeberrimo emporio nobilem, terra, mariq; obſedit: & quamuis reiecti eſſent ab oppidanis Tar-

Stephani moderatio animi.

Vngari à Stephano profligati.

Rithuianij in regem inuecti.

Capha à Turcis capta.

diem in poteſtatem ſuam redegit,proditione primorum ciuium Italorum totis quinq; annis inſtructa.Capta urbe,nobilitas cum uxoribus & liberis,ipſisq; proditoribus, & Mengligere Tauricanorum Tartarorum principe,ac duobus fratribus eius ; qui ſiue fortuito eò tunc uenerant,ſiue ſeruandi ſui cauſa ex agro in urbem ſe receperant, Conſtantinopolim tranſlata,plebs dimidia parte facultatum multata , in ſuis ſedibus aliquandiu relicta eſt:poſtea tamen & ipſa in ſeruitutem abacta.

Tartarorum Tauricanorũ princeps captus cum fratribus.

Valachi mercatores, legati, & exploratores centum ſexaginta, omnes trucidati.Vna tamen nauis, quæ centum quinquaginta ephebos Caphenſium formoſiſsimos,contumeliæ & libidini barbari tyrãni deſtinatos,& luculentam ſupellectilem ex præda coactam ferebat, præfecti,qui Græcus erat,opera à cæteris ſegregata,ac Turcis uigintiquatuor,qui præſidij cauſa in ea fuere,partim per ſpeciem aquandi emiſsis,partim interfectis,Kiliam appulſa,in Stephani poteſtatem dedentibus remigibus,uenit.Capha & arcibus,caſtellisq; circumiacẽtibus potitus Turcicus exercitus,ad Moncaſtrum ſiue Bialogrodum nauigauit, eamq; urbem ad oſtia Tyre ſiue Neſtri fluuij in pontum Euxinum ſeſe exonerantis ſitam, adiuuantibus à terra Tartaris, expugnauit,ut uult Bernhardus Vapouius:quam non multo pòſt Turcis ac Tartaris diſcedentibus,Stephanus recuperauit.Tametſi Dlugoſſus,cuius ætate hæc acta ſunt,imminere tantum ei urbi tunc Turcas cœpiſſe,memoriæ prodidit. Stephanus quidem palatinus per omne id tempus,quamuis haberet exercitum, tamen imparem ſe eſſe hoſtium uiribus ſentiens,in montium & ſyluarum latebris ſeſe continuit:munitiones uerò, quo diſtineret hoſtem,præſidijs firmauit. Hæc cum celeri nuncio ſcribæ cuiuſdam regij,qui ad Mengligerem Tartarum alligatus erat,in Poloniam perlata eſſent, pauor ingens & trepidatio mentes hominum inuaſit,non ſecus ac ſi ipſa iam Podolia & Ruſsia uaſtaret.

Polonorũ pauor ob ſubactam à Turcis Beſſarabiam.

Conſultatumq; eſt aliquandiu de bello Turcico in comitijs Corcini, ad initium Iulij menſis inſtitutis.Verùm omnia prius experiri,quàm arma ſumere,ac tam potentem hoſtem laceſſere, & reditum Vurocimouicij expectare placuit.Spes tamen auxiliorum Stephano per Stanislaum Vantropcam palatinum Belſenſem, & Andream Boriſſouium præpoſitum Lencicienſem & canonicum Cracouienſem legatos regios facta eſt, exactumq; ab eo nōuum fidelitatis atq; ſubiectionis iuramentum:id uerò ea de cauſa potiſsimum, quòd Vngarus ultrò auxilia pollicens,pellicere eum ad ſe ſatagebat. Per eos dies cum ingens uis imbrium decidiſſet,tantum inundauit Viſtula,ut Cazimiriam & Stradomiam aqua operiret, & ad altaria templorum pertingeret,pontes abrumperet: hortis, agris, & pomarijs magnam calamitatem inueheret.Quod quidem eo portentoſius fuit,quòd toto ſuperiori triennio tanta fuerat ſiccitas,ut non modò apud Ploſcum,ſed etiam apud Toruniã uadabilis eſſet pediti Viſtula.Pridie uerò Calendas Aprilis eiuſdem anni centũ domus Cracouiæ inter nouam & S.Nicolai portas nocturno inceadio conflagrarãt.

Cracouiæ incendium.

Porrò Siradienſem & Lencicienſem oram atq; Mazouiam per idem tempus locuſtarum uis ingens ex Vngaria, Morauia & Sileſia profecta, peruagata,non modò ſegetes atq; prata,uerùm etiam arborum frondes depaſta eſt,continuatis ad ſeſquimilliarium in latitudinem, & alterum tantum in longitudinem examinibus,concurrentibus inter ſe nonnunquam, & ſolis aſpectum denſitate ſua terræ adimentibus. Vilis tamen eo anno fuit annona in Polonia. Cazimirus ſex ſeptimanis apud Corcinum de repub. conſultando exactis,quinq; conſiliarios de primoribus utriuſq; ordinis, & quatuor ſecretarios canonicos Cracouienſes miſit in Scepuſium,ad regundos fines cum Vngaris, & controuerſias diſceptandas ac dirimendas,quo fœdus antiquum inter Vngaros & Polonos per tempus induciarum redintegraretur, atq; adeò induciæ quoq; ipſæ ſtabilirentur. Neq; enim ſatisfaciebat conditionibus earum, & pactis conuentis ſuperioris anni Matthias. Verùm Vngari Turcici belli excuſatione uſi,ad eum conuentum non uenêre.Et fecit quidem Matthias rex tunc expeditionem cum decem millibus mercenariorum militum contra eum hoſtem, extremã oram Vngariæ ingreſſum:ſed tamen perſequi eum longiùs auſus non eſt, ne à fronte pariter & à tergo impeteretur.Firmauerant enim Turcæ munitionem, in citeriore ripa Saui excitatam,quinq; millium militum præſidio,unde liberiùs in Sirmienſem agrum poſſent excurrere.Eam igitur modò munitionem Vngarus non ſine magna ſtrage ſuorum expugnauit, & mox in interiorem partem regni ſui cum exercitu ſe recepit.Nec multo pòſt reuerſi Turcæ,uſq; ad Varadinum populabundi excurrerunt,oppidum id incenderunt: & omni illa late patenti ora trans Tybiſcum ferro, igniq; peruaſtata, ingentem cùm aliarum rerum,tum hominum prædam aſportarunt & abegerunt.Sed ad noſtra reuertamur. Di-

Turcæ Vngariam populantur.

miſſo igitur conuentu Corcinenſi, legatisq; ad Scepuſienſem conuentum iterum deſignatis, Cazimirus ad decimumoctauum Calend. Octob. Cracouiam egreſſus unà cum regina, Heduigim filiam natu maximam, quam Georgio Bauarorum duci Ludouici filio deſponderat, Poznaniam deduxit: & adiunctis eis comitibus Caliſsienſi atq; Lencicienſi palatinis, & compluribus alijs claris & ſplendidis uiris atq; matronis, ad ſpõſum miſit. Dos ei triginta duûm millium aureorum fuit, ſed tunc promiſſa duntaxat, non etiam exoluta. Aduenienti non modò ſponſus cum amicis, uerùm etiam Fridericus imperator cũ nonnullis principibus electoribus, & mille equitum comitatu obuiam profectus eſt. Siradiæ deinde Cazimirus rex conſiliariorum conuentum egit ad diem diuo Martino ſacrum, ea potiſsimum de cauſa, ut ſibi publicè ſubſidium in dotem filiarum (nam & Sophiam Alberto Friderici Marchionis Brandeburgenſis filio deſpõderat) & apparatum nuptialem conferretur. Ac non eſt quidem negatum: ſed reiectum ad arbitrium minorum Polonorum, qui non conuenerant: ne denuò quidem ad diem diuo Nicolao ſacrum euocati, uenêre, non ignari quamobrem accerſerentur. Ita nihil tunc perfectum eſt de ſubſidio. Rex quod reliquum erat anni, partim Pyſdris, partim Coli commoratus, cum de Sochazouienſi arce & territorio cum Anna, quæ Vuladiſlai Mazouiorum ducis defuncti uxor fuerat, tranſegiſſet, ſub initium Februarij inſequentis anni, cum non contemnendo procerum & mercenariorum militum comitatu eò contendit, arcemq; tradente Anna in poteſtatem ſuã redegit. Anteuerterãt quidem eũ Ioãnes & Boleſlaus duces Varſauienſes, fauente pleraq; omni nobilitate eius oræ, arcem occupaturi: ſed eos archiepiſcopi familia, quæ prior in arcem peruenerat, aditu prohibuit. Cum igitur cogitatum facinus eis non ſucceſsiſſet, orare regem inſtituerũt, ne ſe hæreditate ſua defraudaret: ſed nihil impetrarunt. Atq; ex eo tempore Sochazouia in ditione regis ꝑmanet. Vngari uerò & Poloni ꝓceres cũ apud antiquam uillam congreſsi eſſent, inducias inter reges ſuos redintegrarunt, cùm inter eos conueniſſent, ut Matthias Cazimiro Smigrodum, epiſcopo autem Cracouienſi Muſſinam redderet: epiſcopus uerò ne prædones ibi receptaret: Cum Valachorum palatino uterque rex duorum annorum inducias ut ſeruaret. Ad utrum autem regem Valachia pertineat, ut alio conuentu inter proceres diſceptaretur. Ad res deinde Pruſsicas rex animum intendit, permoleſtè ferens, Nicolaum Tungenum inuito ſe in Varmienſem epiſcopam inuaſiſſe, & cum Vngaro ex profeſſo ſentire. Videbaturq; res ad rebellionem totius Pruſsiæ ſpectare, quòd & proceres nonnulli Pruſsi, & Gdanenſes ciues, in primis Tungeno non obſcurè fauebant: & uerò magiſter Cruciferorum cum eo fœdus icerat, & cum legatis Vngari ſecreta colloquia habuiſſe ferebatur. Itaq; Cazimirus maturè Sochazouia profectus cum duobus millibus mercenariorum militum, Breſte, Neſſouiæ, Toruniæq; nullo operæprecio tempus triuit, minoris Poloniæ proceres diutiùs expectans. Interea uenit ad eum Toruniam Vlricus magiſtri marſalcus & legatus, ſuſpicione magiſtrũ purgans. Ipſe deinde magiſter Henricus Richtembergius ad mediũ menſis Maij Marieburgum, quò rex iam ad finem Aprilis uenerat, acceſsit: acceptus perhonorificè, prodeuntibus obuiam ac deducentibus duobus epiſcopis, aliquot palatinis, & omni aulico comitatu regio: factaq; audientia, denuò ſe regi purgare inſtituit, & nouum iuſiurandũ, ſi poſceretur, obtulit: contra Tungenum conſilio & auxilio ſe regi non defuturum eſſe promiſit. Sed tñ benignè dimiſſus à rege, quod promiſit non præſtitit, uarias moras & excuſatiões nectens. Gliſcebat tunc Gdani ſeditio inter ſenatum atq; populũ: eam rex, miſsis illuc Iacobo archiepiſcopo, & Ioanne Rithuianio marſalco, ſedauit. Elbingæ deinde conuentũ Pruſſorum contra Nicolaum Tungenum inſtituit. Sed infecêre conſilia eius Gdanenſes: & res Valachicæ & Podolicæ eum in Poloniam reuocabant. Redierat enim à Mahomete Turcarum imperatore Martinus Vurocimouicius, renunciabatq;, in Bulgaria apud Varnam ſe eum cum ingentibus copijs in Valachiam contendentem reperiſſe: expoſitiſque mandatis regijs, reſponſum ab eo accepiſſe, illum poſtulata regis facturum fuiſſe, ſi ea apud Adrianopolim in procinctu, ac non iam in expeditione & itinere accepiſſet: Tranſalpinenſium, Tartarorumq; ſibi uectigalium querelis & precibus excitum, bellum illud ſuſcepiſſe, eis deeſſe non poſſe: daturum tamen etiam tum pacem Valacho, ſi is tributum ipſi penderet, captiuos remitteret, Kiliam urbem ad oſtia Danubij ſitam (quæ neſcio an Achillea ſit integro uocabulo) Beſſerabibus reſtitueret. Quas conditiones cum Stephanus palatinus Valachiæ non acciperet, Mahometem nauibus tranſmiſſo, & ob dubiã fortunam belli quinq; pontibus iuncto Danubio, Valachię infeſta ſigna intuliſſe. Ab alia uerò parte Tartaros quoq; eam infeſtare: quibus dum obuiam it cũ ſuis copijs Stephanus, ſpacium

Cõuentus conſiliariorum Siradiæ.

1476. ann.

Henrici magiſtri Cruciferorum ſuſpecta fides.

Turcæ ac Tartari Valachiã infeſtarunt.

ſpacium tranſmittendi per ocium Danubij Turcis dederit. Hæc fere Vurocimouicius referebat. Conſequebantur autem eum ipſius Stephani nuncij alij poſt alios, nunciantes regi, Tartaros quidem ingenti clade ab eo profligatos, fugatosq́; uſq; ad Boriſthenem, præda omni, impedimentis, & ueſtibus atq; armis etiam abiectis, perpaucos tranato flumine euaſiſſe. Contra Turcas uerò non ſatis uirum eum habere, nec audere eis aperto Marte reſiſtere. Ipſum ditionem ſuam longè, lateq́; urere, ne progredi longiùs hoſtis poſsit, propter pabuli & commeatuum inopiam: pabulatores & frumentatores neceſſariò longius à caſtris progredientes, ex inſidijs carpere & excipere: uerùm à fronte pariter & à tergo hoſtibus circundatum, diffugientibus ſuis, ipſum quoque melioribus rebus ſeruare ſe cõactum eſſe. Et quamuis propè triginta millia hoſtium trucidata ſint, tamen leuiculum uideri id detrimentum in tanto exercitu. Valachos uerò non pluribus quàm ducentis eo conflictu amiſsis: tamen ſiue diffiſos uiribus ſuis, ſiue aduerſa fortuna alienatos à Stephano, ſibi quemque priuatim proſpicere, nihil in commune conſulere. Sed facilè eorum animos & ſanari, & recreari poſſe uel mediocribus Polonorum auxilijs. Quòd ſi fortè Valachia regi minus eſſet curæ, at de Podolia & Ruſsia eſſet ſollicitus. Periculum enim eſſe, ne Turcæ peruaſtata Valachia, in eas oras continuata populatione excurrerent. Quod quidem ita accidit. Percurſata enim omni Valachia, Sozauia & Chozimo, alijsq́; munitionibus fruſtrà tentatis, Podoliæ quoq; fines ij attigerũt, & aliquot uicos ignobiles atq; pagos exuſſerunt. His igitur cognitis Cazimirus, Ruſsiam omnem, Podoliam, & Belſenſem tractum arma ſumere, & cum Paulo Iaſenio theſaurario, & Belſenſi, Chelmẽſiq́; præfecto, ad Valachiæ fines ſine mora adeſſe iubet: ipſe omiſſa in præſens rerum Pruſsicarum cura, ſororeq́; Elizabetha uidua, quæ cum Henrico Stolpenſium Pomeranorũ duce nupta fuerat, & illis ipſis dieb. cũ filio Boguſalo ſiue Boguslao uiſendi ipſius gratia Marieburgũ aduenerat, honorificè dimiſſa, reditum in Poloniam maturauit: & ad medium Auguſti menſis Petricouiã, quò edixerat comitia, acceſsit. Ibi conſumptis necquicq; in conſultatione de republica ac defendenda ſeu uindicanda Valachia tribus hebdomadibus, nihil utile conſtitutũ eſt. Neq; e͂m accõmodatũ eſſe uidebat̃ expeditioni bellicæ anni tempus autumnale: & Ruſsi cum Iaſenio, cùm diutiùs apud Cameneciam & alijs in locis Podoliæ ſtatiua habuiſſent, neq; tranſgredi ſine rege fines regni ad opem ferendam Valachis implorantibus uellent, neq; domos iniuſſu regio diſcedere honeſtũ putarent, nõ minoribus damnis omnem eam oram affecerant, quàm ſi hoſtilis exercitus eam peruaſiſſet. Noui deinde conuentus minorum quidem Polonorum Corcini, maiorum uerò Coli ad medium Septembris inſtituti. Et Corcini quidem, rege ipſo per ſe poſtulante, quaternorum groſſorum tributum iugerale ſcitum eſt: maiores uerò Poloni labefactationem iuris publici cauſificati ſunt, quòd Matthias Moſinius præfecturam maioris Poloniæ, & palatinatum Caliſsienſem pariter obtineret. Cazimirus Corcino Lublinum profectus, ſalutata regina, quæ Radomia illuc uenerat, *in* Ruſsiam ad Belſum uſq; progreſſus eſt, ut fama aduentus ſui ſuos recrearet, Turcasq́; reprimeret. Nec mora exceſſerunt ij Valachia, ſiue metu regis Poloni aduentantis, ſiue peſte pariter & fame afflicti, ſiue quòd hyems appropinquabat. Non parũ uerò momenti illud quoq; Mahometi ad maturandũ reditum attulit, quòd claſſem quæ ſupplementum militum & machinas ad expugnandas munitiones ipſi ſubuehebat, tempeſtate diſiectam amiſit. Aliquanto autem plus per omne illud bellum Tranſalpini, quàm Turcæ ipſi Valachis incommodarunt: quippe qui & locorum periti eſſent, & lingua eadem uterentur. Iidemq́; Turcarum inopiam cõmeatu de ſuis agris ſupportando ſubleuarunt. At Matthias rex Vngarorum, ubi cognouit Mahometem ſe cũ exercitu è Valachia recepiſſe, hinc quoq; uanam gloriam, compendiumq́; apud Italos aucupatus eſt, abuſus hominum credulitate. A ſe enim pulſum Turcam, turpiter fugam cœpiſſe, literis diuulgauit, excidiumque eius pollicebatur. Quam uanitatem eius alebant apud exteras gentes uiri literati, munificentia eius deliniti, res geſtas eius ſcriptis ſuis in immenſum attollentes. Qua quidem illud ſanè perfecit, ut pontifex Max. cum omnibus principibus & communitatibus Italiæ, præter ducem Mediolanenſium, qui imponi ſibi paſſus non eſt, bis centum millia aureorum ipſi in ſubſidium conferret. In quo Ferdinandi Neapolitani regis opera & ſtudium Vngaro maximè adiumento fuit. Filiam enim eius regis notham Beatricem illis ipſis diebus Matthias alteram uxorem duxerat. Sed non multo pòſt Vngari uanitas redarguta eſt. Ad medium enim Octobris Turcæ facta è Bozna excurſione Carniolam, Carinthiam & Styriæ partem uehementer

Tartari profligati à Stephano palatino.

Cazimiri ſoror.

Claßis Turcicæ naufragium.

Beatrix altera Matthiæ regis uxor.

ter vaſtarunt, prædamq; ingentem & plurimos mortales captiuos abegerunt: & mox munitiones ligneas ab ipſo Matthia ſupra Danubium paulò infra Smiderouiam extructas, & quinque millium militum præſidio firmas, quatuor quidem expugnarunt, quintam uerò per deditionem acceperunt, ipſo Mahomete cum maioribus copijs haud longè ſucceſſum rei expectante. Porrò Fridericus Romanorum imperator, ſuſpicatus Turcas à Matthia in ditiones ſuas immiſſos eſſe, ſimulq; ratus oblatam ſibi occaſionem perduelles ſuos, illius fœderatos, quorum princeps erat Grofnicher, ſiue ut alij habent, Grofnikel, hoc eſt comes Nicolaus, ulciſcendi, delectu ſuorum habito, quatuor millium Bohemorum auxilijs à Vuladiſlao rege acceptis, nihil retardatus hyemis aſperitate, munitiones ipſorum perduellium partim per uim, partim per deditionem recepit. In æſtatem uerò maius bellum contra Vngarum apparabat: miſſoq; ad Cazimirum Raphaële Leſcinio Polono oratore, ad ſocietatem belli eum contra communem hoſtem inuitabat. Huic Bohemorum rex ſuam & ipſe legationem eadem de re adiunxit: quæ Vilnam proſecutæ Cazimirum, quò ſe, non plus quindecim diebus apud Belſum commoratus, receperat, mandata expoſuêre. Habebat autem is exploratum de hoſtili Matthiæ contra ſe animo, & ſub dolis machinationibus: nimirum quòd ille Valacho, abalienandi eius à Polonis cauſa, auxilia contra Tranſalpinenſes miſiſſet: Nicolaum Comorouium fratrem Petri patruelem, cum Alexandro filio ad ſe accitos, de Berualdi, Ziuecíæ, & Seflari munitionum Polonicarum deditione, promittens eas, quas ipſis in Vngaria ademerat, ſe redditurum eſſe ſollicitaſſet: cum Cruciferis Pruſsienſibus fœdus clandeſtinum pridem inchoatum, in nuptijs ſuis confeciſſet, promiſsisq; auxilijs, ad uiolandam pacem & bellum faciendum eos concitaret, atq; in eam rem mercenarium militem in Sileſia conſcriberet. Hæc igitur cum explorata haberet Cazimirus, ad medium Aprilis anni inſequentis comitia Petricouiam Polonis edixit, ipſeq; ſubſequentibus Imperatoris & Bohemorum regis oratoribus in tempore affuit. Re ad ſenatum relata, placebat quidem auxilia mitti Imperatori: ſed quónam id modo fieret, non expediebatur, propterea quòd inane erat ærarium: nobilitas uerò neque militare gratis ultra fines regni uolebat, neque tributum ſciſcebat. Itaq; reſponſum eſt oratoribus, regem domeſtici aduerſus Turcas ac Tartaros, Cruciferos, atq; ipſos etiam Vngaros belli expectatione diſtentum, nulla in præſens auxilia Imperatori poſſe mittere. Et quo æquioribus animis id principes illi acciperent, ad Imperatorem quidem Andreas Opporouius Varmienſis epiſcopus, ad Bohemum uerò Ioannes Dreuicius ſcriba regius, oratores miſsi. Ac Bohemo quidem pater tria millia aureorum dono tranſmiſit, in ſubſidium comparandorum ac Cæſari mittendorum auxiliorum gratia. In Pruſsiã uerò ac Marieburgũ præſidij cauſa miſit idem Petrum Duninũ caſtellanum Siradienſem & præfectum Lencicienſem, & Ioannem Bialum, quo uerbo album Poloni uocant, cum ſexcentis equitibus, & quadringentis peditibus mercenarijs, ut Pruſſos in officio continerent, ſuſtinerentq; Cruciferorum impetum, ſi quem facerent in regiam ditionem, tantiſper donec rex ipſe cum maioribus copijs ſubſequeretur. Non modò enim incertis rumoribus iactabatur, Cruciferos ad rebellionem ſpectare: cum Vngaro per crebros internuncios fœdus & ſocietatem inire: Marieburgenſem & Culmenſem palatinos, Philippũ Biſſouium conſulem Gdanenſem, & nonnullos alios regiæ ditionis in eorum partes inclinare: ſed certis etiam indicijs & literis interceptis conſilia eorum deprehenſa erant. Sollicitabantur etiam ab eis ad defectionem duces Mazouij: nec admodum ij abhorrere à tam nefario facinore uidebantur, niſi conſiliarij quidam grauiores à concepto ſcelere eos reuocaſſent. Nec ſane nihil actum eſt illa præſidij miſsione in Pruſsiam. Multorum enim animi ſanati ſunt, multi immatura adhuc conſpiratione à nouis rebus deterriti. Nobilitas quidem Pruſsica cum ciuitatibus conuentu Marieburgi ad exitum menſis Iunij acto, ſacramento ſe obligarunt, à Polonis nunquam defecturos. Si quod autem bellum exoriretur, ſe pro illis arma ſumpturos: agreſtes quintum quemq; expedituros: ciuitates uerò ſingulæ militum certum numerum promiſerunt. Iam uerò & ij qui in ditione Cruciferorum erant, conuentu inſtituto ſtatuerunt inter ſe, non ſequi eorum temeritatem, ſi quod bellũ Polonis ij facere uellent. Itaq; non cõmouerunt ſeſe tunc Cruciferi, præſertim ꝗ neq; Vngarus quicquam eorum quæ conuenerant, præſtabat. Coëgerat is quidem in Sileſia quinq; millia mercenariorum militum: atq; is exercitus, priuſq; educeretur quopiam, permagna licentia in ſocios circumquaque non modò prædis agendis, uerùm etiam incendijs, ſtupris, cædibus, & omni genere crudelitatis debacchabat. Sed ei Bohemus, ſiue ut ſua tueretur, ſiue ut quoſuis Matthiæ conatus impediret, non multò minores copias è Bohemia tranſ-

Fridericus Imp. bello perduelles ſuos perſequitur.

1477. ann. Comitia Petricouiæ.

Pruſsi ad res nouas ſpectant.

Matthiæ regis exercitus fugatus è Sileſia.

tranſmiſſas opponebat. Quarum aduectum cum non ſuſtineret ille Sileſiorum exercitus, in Vngariam ſeſe raptim euoluit, ſiue ut ſibi conſuleret, ſiue (qđ credibilius eſt) ꝙ à Matthia accerſeretur. Perduelles ne aūt Imperatoris fœderatos ſuos dudum ab Imperatore eiectos, uindicare is cupiuerit, an ſibi & Vngariæ finitimæ ab illo metuerit, incertum eſt. Duxit quidem & Vuladiſlaus ipſe exercitum illum ſuum è Sileſia reuocatum, in Auſtriam, ab Imperatore accitus: uerùm non diu ibi moratus eſt, ſiue quòd ſatis habebat Cæſar Auſtriam pacaſſe, ſiue quòd deerat pecunia in ſtipendium tanto exercitui: octo enim millia Bohemorum habebat. Accepto igitur Viennę ab Imperatore ſolenni ceremonia uexillo, quo ſe cliētem & pincernam Imperatoris Romani profitebatur, in Bohemiam ſe cum omnibus copijs ſuis recepit. His igitur cognitis Cruciferi quieſcebant. Nec parum & illud inquieta eorum conſilia turbauit, quòd Magiſtrum per id tempus amiſere. Ac ſuffecerunt ij quidem defuncto Martinum Truchſeſſum, quem interdum Treslerum Dlugoſſus uocat, commendatorem Oſterrodenſem, pridie Nonas Auguſti habitis Regio monte comitijs: nec abhorrebat is à bello, ſed eum Fridericus imperator minacib. literis deterruit. Sic igitur quietæ fuerunt hoc anno res in Pruſſia: non item in Polonia. Nouo enim conuentu poſt comitia Petricouienſia Corcini inſtituto, fremere nobilitas & proceres in regem, nec uelle tributum ab eo petitum ſciſcere, aut omninò ad conſilium de repub. accedere, propterea quòd rex Derslao Rithuianio palatino Cracouienſi poſt obitum Ioannis Pilecij ad caſtellaniā eiuſdē urbis ꝓuecto, Ioannē Rithuianiū caſtellanū Sendomiriēſem, & marſalcū regni, ſucceſſorē in palatinatu Cracouienſi dederat cōtra leges: quib. cauet, ne uni plures magiſtratus honoreſue mandent. Iam uerò de Nicolai Comorouij defectione ad Vngaros conſtans fama increbeſcebat. Et res minimè contēnenda eſſe uidebatur, propterea ꝙ arces & poſſeſsiones eius in faucibus Carpathi mōtis, qui Poloniam ab Vngaria dirimit, ſitæ, ſi ab Vngaro occuparentur, faciliorem ipſi aditum in Poloniam patefacturæ, & ꝓpter ſalſarū aquarū abundantiā, reditus regios è ſalinis imminuturæ eſſent. Inde enim ſalem Vngaris ſuppeditari poſſe, quem ad eum diem è Polonia petere neceſſe haberent. Subornati igit̄, à rege qui ægrū Comorouij animū ſanarent: ad extremū Spitco Iaroslauius Leopolienſis ſiue Ruſsiæ, & Stanislaus Vantropca, Belſenſes palatini, ad eū profecti, perſuadere ei conati ſunt, ut arces illas cum poſſeſsionibus regi Polono traderet, pecunia, qua eas addictas ipſe tenebat, accepta: damnorū, quæ ſe Polonæ reipublicæ cauſa accepiſſe prætexeret, æſtimationem, bonorum uirorum arbitrio permitteret. Quib. rebus cum nihil apud eum proficeretur, miſſus Iacobus Dembenius palatinus Sendomirienſis, & præfectus Cracouienſis, cum tumultuaria manu, arces eas intra quinquageſimū diem expugnauit. Ac Berualdum quidem diruit, Ziueciam incendit, Seſlaros uerò Marco Ratoldo addictos reſtituit. Tunc demum Comorouius Cracouiā ad regem accurrit, facinuſq; ſuum purgare, & priorum meritorum commemoratione diluere conatus eſt. Et eò quidem uſq; inflexerat regis clementiam, ut ipſi alia bona in territorio Chelmenſi ꝓ ademptis illis dare uellet: uerùm ille ſuperbè eam conditionem aſpernatus, & in Vngariā profectus, Matthiæ regis opem implorauit: ea uerò deſtitutus, in Poloniā redijt, & Craſnoſtauienſe territorium à Cazimiro ægrè impetrauit. Matthias enim tunc irritatus à Friderico, cum eum exercitum dimiſiſſe cognouiſſet, nequicquam diſſuadentibus ac deprecantibus Vngaris, & contra Turcas potius, qui Vngariam tunc populabantur, ire cohortantib. in Auſtriā fecit expeditionē, eāq; totā quāta eſt, ad fines uſq; Bauariæ ꝑuaſtauit: oppida pleraq; oīa & munitiones, ipſis Auſtrijs ferè dedentib. in poteſtatē ſuā redegit: Viennam obſedit & oppugnauit: ſed ab ea crebris Haugi comitis, ꝗ intus erat cū nō contēnendo militū præſidio, eruptionib. non ſine magna ſtrage repulſus eſt, Friderico Impatore apud Styriā urbem ſe continente, & Bohemorū, Polonorūq; opem fruſtra implorante. Iam enī hyems appetebat. Miſit quidem ei Cazimirus in ſubſidium decem millia aureorum ꝑ Andream Boriſſouium cognomento Roſam, prępoſitum Lencicienſem: ſed ea Cæſar nō accepit, ob ſpem pacis: cui componendæ non modò pontificij & Venetorum oratores, uerùm etiam Vngarorum proceres nauabant operā: idq; hoc enixius, quòd triginta millia Turcarum per id tempus excurſione facta in forum Iulij, omnem eam orā uſq; ad Cuniglianum Venetiæ oppidū, miſerandum in modum uaſtarunt, deleto Venetorum præſidio, quod ipſis ad Sontium ſiue Liſontium amnem duce Hieron. Nouello oppoſuerant. Tardius tamē ea pax, nec niſi Vngaro tēpeſtatibus hybernis & niuib. reiecto ex Auſtria, conuenit: & quidem non ſatis honeſtis Friderico conditionibus: nempe, ut ſe omni iure

Vuladiſlaus rex Bohemiæ à Friderico Imp. inueſtitus.

Salinæ in faucibus Carpathi.

Vienna obſeſſa.

Turcæ forū Iulij infeſtarunt, & Venetorum copias profligarunt.

ac

Pax inter Fridericum & Matthiam.

ac titulo regni Vngarici abdicaret: Bohemici uerò faſces, & quod uocant Feudum, Matthiæ conferret: eidemq́; pro munitionib. interceptis in Auſtria centum octoginta millia florenorum numeraret. Quarum conditionum poſtremę non fecit ſatis. Quo factum eſt, ut Matthias diutius munitiones Auſtriacas, non inuitis Auſtrijs, qui Fridericum oderãt, retineret. Sic igitur cum alio bello occupatus fuiſſet Matthias, quietiorem, quàm expectarant, eum annum Poloni habuerũt. Stephanus autem Valachiæ palatinus, ultrò ſumptis armis, Tranſalpinam infeſtauit, Radulonem ſiue Draculam palatinum eius oræ à Braſſouienſibus ciuibus proditum cœpit: eiectisq́; Turcarum præſidijs, Cipuliſſam unum de ſuis purpuratis genti præfecit. Quin & Totruſienſe territorium, quod in ditione Turcarum erat, ferro & igni uexauit, ſalinasq́; fructuoſiſsimas incendit. Sub huius anni principium Gregorius archiepiſcopus Leopolienſis, uir in ſtudijs humanitatis & bonarum literarum non mediocriter uerſatus, uerùm libidinoſus, cum ſanus apud Rohatinum degeret, in cubiculo pronus diſtenſis manibus mortuus repertus eſt: cuius uitam Philippus Callimachus Florentinus deſcripſiſſe dicitur. Poſt quem plus quàm duobus annis urbs illa caruit archiepiſcopo. Boleslaus Mazouiorum dux Annam uxorem, Pauli Hunouij palatini quondam Belſenſis filiam, exagitatus à fratribus & proceribus, quòd imparem duxiſſet, eadem leuitate qua duxerat, repudiauit. Quod quidem coniugium longè tamen minus indignitatis habuerat, quàm fratris eius Conradi, qui prius Cracouia abductam à uiro plebeio uxorem, nefario matrimonio ſibi coniunxerat: eaq́ue defuncta, ac ducali pompa ſepulta, alteram non minus obſcuram puellam, Alexij cuiuſdam filiam, uxorem ſibi adſciuit.

Mazouiorum ducum diſparia coniugia.

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER VICESIMVS NONVS.

1478. ann.

CAZIMIRVS rex plus quatuor menſib. Cracouiæ pręter morem commoratus, ad exitũ Nouẽbris inde diſcedens, & lignũ crucis Chriſti apud monaſteriũ Calui montis de more ueneratus, Radomię reliquũ anni tempus, & ſequentis principiũ exegit. Ibi uerò regina cum duob. filijs natu maximis, ac totidẽ filiabus relicta, Petricouiam, quò ad duodecimã diem Ianuarij comitia edixerat, ſe contulit. Nec tamen operæprecij quicquã ibi fecit, cùm propter tardiorem aduẽtum & infrequentiã conſiliariorum, tum quòd ne nouus quidem magiſter Cruciferorum, quamuis accitus promiſiſſet, ueniebat, ut ſecundum pacta in uerba regis iuraret. Quin ad rebellionem planè ſpectare is referebatur. Cumq́; ad depellendum bellum, quod ab Vngaro iuxtà atque Cruciferis impendebat, & ad continendos in officio Pruſſos, ſumptu opus eſſet, & in eum uſum tributum agrarium ſciſcẽdum eſſe pleriſque omnibus uideretur, aliquot temerarij iuuenes de nobilitate maioris Poloniæ rem infecerunt. Priuilegium aũt ibi tunc rex edidit, ne cui Sendomirienſem pręfecturam oppigneratam, aut quouis modo obligatam habere liceret, niſi pro hoſte publico, & læſæ maieſtatis reo haberi mallet. Id autem Ioannes Rithuianius palatinus Cracouienſis perfecit, cum ex teſtamento Derslai fratris caſtellani Cracouiẽſis paulò antè mortui, præfecturam illam à Vuladislao tertio rege illi oppigneratam, liberam regi reddidiſſet. Conuentu dimiſſo, rex in Pruſsiam contendit: Lenciciæ Vngarorum procerum legationem ſecretam, defectionem à Matthia pollicentem, ſola regina arbitra & interprete audiuit. Nec tñ ei quicq́; certi reſpondit, iam antea fidem gentis dubiam & fluxã expertus. Breſte deinde in Cuiauia Pruſſorum cõuentũ egit, eoq́; magiſtrum rurſus fruſtra euocauit: Pruſſorum ſuorum animos confirmauit, Sbigneum Vuladislauienſem epiſcopũ gubernatorem eis dedit: Marieburgenſem præfecturam à Ioanne Coſcelecio in Petrum Duninum Siradienſem caſtellanum tranſtulit. Inde uerò profectus, Lithuanicum Breſte adiit: ibiq́; conuentu Lithuanorum ad medium Martij menſis inſtituto, principatus illius rebus proſpexit: uicarium uerò pro ſe de duobus filijs præſentib. utrũuis, petentib. illis relinquere noluit, quãuis Albertus tacitis lachrymis cupere id ſe non diſsimularet. Venit ad eum illuc Mahometis Turcarum imperatoris orator cum ingentibus donis, Tartarorum

Sendomiriẽſis præfecturæ priuilegium.

Turcica & Tartarica legatio ad Cazimirum de pace.

quoq́;

quoque principis Nurduuuladi legationem ſecum ducens, amicitiam & ſocietatem petitum amborum nomine, adijciens Tartarum Mahometis authoritate eò adductum eſſe. Quibus reſponſum eſt, regem libenter accipere, quæ ſibi deferrentur, ſuosq́ oratores ad utrunque confirmandi fœderis cauſa miſſurum. Quid autem Mahometem ad ineundū cū rege Polono fœdus tunc adduxerit, non reperio: niſi fortè res aduerſæ, cladesq́ue ſuperiori bello Valachio terra, mariq́ acceptæ, & quòd non ſolum eius, quem Stephani clientis ſui iniuriam ultum ire credebat, ſed plerorumq́ omnium Chriſtianorum principum ſocia arma, coniunctasq́ue uires metuebat. Audiebat enim eos dudum diſſidentes, in gratiam rediſſe, ſtudio belli communi conſilio & iunctis uiribus ſibi faciendi. Turcarum ac Tartarorum legatis dimiſsis, Petricouiam rex redijt ad comitia denuò ad Pentecoſten edicta. Interim epiſcopus Vuladislauienſis, conuentu Pruſſorum Grudenti poſt paſcha inſtituto, nouo eos iureiurando, ultro ab eis oblato, regi & regno obligauit. Id bis'ne, hoc uidelicet atque ſuperiore anno (quaſi ſemel ſatis non eſſet) factum ſit, an Dlugoſſus lapſu memoriæ repetierit, neſcio. Ad Magiſtrum uerò quinque legati miſſi, qui eum fœderis admonerent. Verùm ille nihil moratus ſalubria monita, non modò non uenit Petricouiam ad comitia, ſed etiam bellum contra regem adornabat, non tam ſuis uiribus fretus, quàm Vngari & nonnullorum Germanorum principum uanis pollicitationibus, ac ſpe defectionis quarundam regiarum ciuitatum erectus. Et quò maiorem haberet belli faciendi opportunitatem, Brodniciam, & Culmam oppida, & Starigrodum arcem terræ Culmenſis, Althauſum ni fallor, Germani uocant, de Ioanne Schumbergio Bernhardi defuncti fratre redemit, perſolutis ſtipendijs, quæ Bernhardus bello ſuperiore meruerat, quæ rex iam prior ſoluere cœperat. Eas igitur munitiones militum præſidijs firmauit, ipſe cum exercitu ex agreſti ferè multitudine coacto, apud Oſterrodam aliquandiu caſtra habuit, ab Vngaro promiſſa expectans auxilia. Hæc Petricouiam renunciata, fecerunt ut ſine difficultate & controuerſia duodenûm groſſorum tributum decerneretur in ſtipendia mercenariorum militum, per quos tunc in Pruſſia rem geri placuit. Nec aliud ferè quicquam memorabile actum in illis comitijs, niſi quòd importatio ſalis exotici in Poloniam uetita eſt, propterea quòd apud Pincum in maiore Polonia nouæ ſalinæ extitiſſent. Ad Matthiam uerò miſſus eſt Stanislaus Vantropca palatinus Belſenſis poſtulatum, ne ille rebellium contra regem ſuum Tungeni & Cruciferorum defenſionem ſuſciperet, fœderi, quod antiquitùs inter Vngaros & Polonos conſtitutum, nec ita pridem renouatum intercedat, repugnantem. Porrò ad Pontificem Max. Ioannes Goslubius iureconſultus, & Canonicus Poznanienſis allegatus eſt, queſtum de Balthaſare de Piſcia nuncio ipſius, qui apud Vuratislauiam degens, Vuladislao quidem Bohemo ut hæretico, Cazimiro autem ut fautori hæreticorum, in gratiam Matthiæ ſacris interdixerat. Etſi enim ineunte uere pax inter Matthiam & Vuladislaum per utriuſque conſiliarios apud Bernam Morauiæ conuentu acto facta erat, Matthias tamen re apud Pelſnam, quam cum Budeouice retinebat, per præfectos præſidij ſui contra Burianum Vuladislai copiarum ducem proſperè geſta elatus, ſimulq́ue tumultu Pragenſis ciuitatis contra legatos ſuos Varadinenſem epiſcopum, & palatinum Tranſſyluanienſem temerè concitato irritatus, bellum inſtaurabat, pacem illam irritam eſſe dictitās, quippe quæ nec ſuo iuſſu, nec authore pontifice, aut legato eius confecta eſſet: cui & legatus ipſe Gabriel monachus, epiſcopus Agrienſis, & recens cardinalis creatus, frigidam ſuffundebat, & inſanientem ſua ſponte, magis etiam concitabat: fruſtra retinentibus Vngaris & Sileſijs proceribus, quibus pax exoptata affulſerat. Reuertens autem ex Vngaria palatinus Belſenſis, Budenſi præpoſito comitatus, illud reſponſum à Matthia retulit, eum fœderatis ſuis deeſſe rectè non poſſe. Sed ſi Cazimirus bello contra Cruciferos abſtineret, habere Matthiam uias, quibus Cruciferi ad officium reuocentur, & ipſe fœderis iureiurando cum eis ſanciti religione ſoluatur. Hac igitur de cauſa miſsi ad eum denuò legati Ioannes Dlugoſſus, & Stanislaus Marſalcouicius, qui exquirerent, quæ'nam illa eſſent, quæ Matthias tectius ſignificaſſet. Ac nihil ij quidem eiuſmodi comperêrunt: pernegabat enim Matthias, ſe tale quicquam Cazimiro renunciari mandaſſe. Cum autem animaduerterent magnas copias ab eo comparari, quibus partim Poloniam infeſtaret, partim Cruciferos adiuuaret, conſtituerunt cum eo, ut ad initium Februarij menſis regum uterque conſiliarios ſuos Olomuciam, omnium controuerſiarum componendarum, paciſq́ue inſtaurandæ cauſa mitteret, interea uerò utrinque ab armis diſcederetur: retineret tamen Polonus munitiones, quas de Tungeno in Varmieſi ditione

Pruſsi denuò iurant in uerba Poloni.

Salinæ Pincenſes in Polonia.

Res Bohemicæ.

Legatio Cazimiri ad Mathiam.

Bellum Pruſſicum. ditione cœpiſſet. Verùm diſplicuêre uehementer hæc pacta Polonis, iniuſſu ſuo conuenta. Iam enim Cazimirus exercitum in Pruſsiam miſerat: atque is Cruciferos quieſcentes adhûc laceſſere uetitus, Varmienſem oram infeſtabat. Præſtò tamen fuit Tungeno Magiſter cum aliquantis agreſtium magis quàm militum copijs. Sed noſtris nullam dimicandi moram facientibus, mox in tutum ſe recepit. Quo facto liberius uaſtata eſt Varma: ac ne Sambienſi quidem agro pepercit miles: munitionesqúe aliquot de Tungeno receptæ, ad hæc auxiliares Vngari copiæ ſeptem millium militum, quæ ductu Zeloni Bohemi ſub ſpecie ferendæ opis Ioanni duci Zeganenſium contra Albertum Marchionem Brandeburgenſem per Pomeraniam ad Cruciferos penetrare nitebantur, bis à Marchione magna ſtrage ꝓfligo erant. Atqȝ ijs rebus perculſi Tungenus ac Magiſter, de pace cũ Sbigneo Vuladiſlauienſi epiſcopo, Paulo Iaſenio theſaurario regni, & Petro Dunino præfecto Marieburgenſi, regijs magiſtratibus, tractare cœperant. Sed ſtatim cœpto deſtiterunt, ubi de ictis inter reges inducijs, quibus ipſi quoque nominatim comprehendebantur, audierunt. Non tamen deſtitit regius exercitus à populatione Varmiæ, munitionumqúe oppugnatione.

Tartarorum excurſio in Podoliam. Per id tempus Tartari domeſtica egeſtate, penuriaqúe adacti, in Podoliam incurſionem facere tentarunt. Sed cum exceptorum per inſidias hominum indicio comperiſſent, adeſſe Spitconem Iaroslauium Leopolienſem, & Ioannem Odrouanzum Podoliæ palatinos, cum non contemnendo equitatu, diſceſsione ſimulata in ſyluis aliquandiu delituêre, & mox ſecuris noſtris ad Braslauiam excurrerunt, oppidum incenderunt, parumqúe abfuit, quin & arce potirentur: ſed reiecti tamen, cum magna præda ſeſe receperunt. Eodemqúe tempore Turcæ in Carinthiam inuecti, eam oram, quæ eſt inter Malburgettum, Villacum, & Salisburgum, acerbè depopulati ſunt: longiusqúe progreſsi fuiſſent, niſi eius oræ homines ad pontem Draui fluminis concurſu facto eis obſtitiſſent, pontemqúe interrupiſſent, ubi mille trecenti ferè Chriſtiani cæſi ſunt. Per omne aũt id tempus poſt ſolutum conuentum Petricouienſem Cazimirus cum uxore partim Radomiæ, partim Sendomiriæ, partim Corcicini & Cracouiæ commoratus eſt.

1479. ann. Comitia Petricouiæ. Inſequentis demum anni die duodecima Petricouiam rurſus ad comitia profectus eſt. Illuc uenit ad eum legatus Matthiæ regis Iaroslaus Zarnohorius, poſtulans, ut conuentum de pace redintegranda ad initium Februarij Olomuciam condictum, ad Maium differret, ad eumqúe ipſe ueniret: Fore id ex re ipſius pariter & Vuladiſlai filij, minoreqúe negocio res Pruſsicas componi poſſe. Quod ſi tempus illud, locusqúe ipſi non placeret, mutaret arbitratu ſuo. Sed bellum tamen Pruſsicum interim intermitteret. Quod quidem identidem repetitis legationibus Matthias urgebat. Iam enim receptis cæteris munitionibus, Elsbergam primariam epiſcopi arcem permunitam Poloni obſidebant: Tungenus uerò rebus ſuis diffiſus, ad Magiſtrum in Sambiam profugerat. Grata hæc fuit legatio Cazimiro. Itaque licet Tungenum propediem debellatum iri ſperaret, nec ſibi expedire uideret aliquid ei laxamenti concedere, iuſsit tamen exercitum ſuum ab Elsbergæ obſidione diſcedere, & omni bello abſtinere.

Cazimiri legatio ad Matthiam. Ad Matthiam uerò tres legatos, Raphaelem Iaroslauium marſalcum, Paulum Iaſenium theſaurarium regni, & Andream Roſam præpoſitum Lencicienſem, cum ſumma poteſtate miſit, ut de conuentu cum illo conſtituerent, & ſpem ipſi facerent: facilè & Magiſtrum ueniam, & Tungenum aliam epiſcopam, duáſue pro una impetraturum eſſe, ſi pax coiret. Deceſſerat enim paulò antè de ſtatione uitæ Vincentius Kelbaſſa Culmenſis epiſcopus, & perpetuus adminiſtrator Pomeſanienſis, nobilis Polonus gente Nalencia: quem Andreas Bninius Poznanienſis, & Paulus Grabouius Chelmenſis propè continuatis funeribus ſecuti ſunt: hic quidem plus quàm quatuordecim, ille uerò duobus & quadraginta annis & ſex menſibus in epiſcopa exactus. Ac de Poznanienſi quidem fuêre competitores Vriel Gorcanus, Lucæ palatini Poznanienſis filius, Gneznenſis & Poznanienſis præpoſitus, & cancellarius regni, cui collegiũ Poznanienſe adminiſtrationẽ epiſcopæ uacantis cõmiſerat, & Stanislaus Curozuancius procancellarius.

Vriel Poznanienſis epiſcopus. Sed Iacobo archiepiſcopo interueniẽte, collegiũ Poznaniẽſe regiam authoritatem in eligendo Vriele ſecutum eſt: qui etiam promiſſum regis aliquanto antè habuiſſe dicitur. Reliquæ aliquandiu ſine antiſtitibus fuêre. Obtulerat igitur ſeſe occaſio tranſigendi de Varmienſi epiſcopa. Cum his mãdatis profecti oratores regñ, multis cum Matthia & conſiliarijs eius colloquijs habitis, tandem conſtituerunt, ut ad Pentecoſten Matthias duos epiſcopos, ac totidem alios proceres Siradiam ad conuentum cum Polonis inſtituendum mitteret: Magiſter uerò Cruciferorum, & Nicolaus Tun-

Tungenus ipſi adeſſent, & communi Vngarorum, & Polonorum placito Cazimiro, reconciliarentur. Exoptabant enim, & Vngari pacem, quo facilius aſsiduas Turcarum incurſiones reprimere poſſent: nec deerat ſuadendo, & orando, Gabriel cardinalis legatus pontificius, Italicarum rerum, & pontificiarum partium iuuandarum ſtudio. Ardebat enim tunc inteſtino bello Italia, ſciſſa in duas factiones: quarum in altera erant, Sixtus pontifex maximus, Ferdinandus rex Siciliæ, & Neapolis, & reſpublica Senenſium: in altera uerò Veneti, Florentini, & Mediolanenſium dux: quæ Gallorum quoque regem in ſuas partes pellexerat, & quinquaginta ferè caſtella pontifici ademerat: tantóque odio inflammata, in id bellum incumbebat, ut Veneti, ne Turcico bello impedirentur, pacem à Turcis redimerent, Scutara ſiue Scodra urbe Epiri, ſiue Albaniæ, in qua defendenda permultum pecuniæ, ſanguiniſque profuderant, eis tradita. Quò uerò debilior erat altera factio, hoc ardentius Matthiæ opem expetebat. E' Florentinæ autem urbis ſcintilla tantum illud incendium coortum eſt. Duæ fuerunt ibi familiæ facilè principes, Medicium, & Paciorum. Sed penes Medices principatus reipublicæ, per complures annos continuabatur. Id ægrè ferentes Franciſcus, & Iacobus Pacij, re cum Gabriele cardinali tituli ſancti Georgij ad uelum aureum, Hieronymo comite Sixti pontificis fratris filio, Franciſco archiepiſcopo Piſano comitis filio, & paucis alijs communicata, Iulianum, & Laurentium Medices in templo ſacris uacantes inuadunt, & Iulianum quidem obtruncant: Laurentius uerò famuli unius manu protectus, ſaucius euaſit. Piſanus archiepiſcopus interim, ut conuenerat, in curiam, ubi octo delecti, de republica conſultabant, impetum fecit: ſed concurſu multitudinis oppreſſus capitur, confeſſuſquè conceptum facinus laqueo ſuſpenditur, & ſtrangulatur: & mox cadauer eius proiectum, immaniter conciditur. Pacij fratres, & cum eis propè treceenti contrucidantur: Cardinalis captus aliquandiu, fuit in cuſtodia. Has igitur ob cauſas, nimirum ob captum Cardinalem, trucidatumquè archiepiſcopum, Pontifex conſcius alioqui (quemadmodum creditum eſt) eorum quæ à ſuis acta erant, Florentinos diris deuouit, Laurentium Medicem cum poſteris ipſius, ad quartam uſque progeniem omni honore, ac dignitate priuauit. Sequenti tamen anno culpam deprecantibus Florentinis, & non contemnenda parte agri, cum aliquot munitionibus multatis, pacem dedit. Hæc igitur belli illius ſemina fuêre: cuius intuitu Matthias ad pacem cum Cazimiro faciendam propenſior, tunc eſſe uidebatur. Interea Cazimirus peractis comitijs, Sophiam filiam, quam Friderico Alberti marchionis Brandeburgenſis filio natu minori deſponderat, Francofordiam, quæ ad Odram eſt, ad ſponſum, cum ſplendido ſexcentorum equitum comitatu, & apparatu tranſmiſit: ipſe nouis conuentibus maiorum, & minorum Polonorum ſeparatim inſtitutis, duodenûm groſſorum tributum impetrauit: Radomiamquè ad reginam profectus, uſque ad Pentecoſten ibi manſit. Inde Petricouiam redijt, Siradiamquè nonnullos conſiliarios miſit: ubi Magiſter quoque Cruciferorum, & Nicolaus Tungenus, & regiæ Pruſsiæ conſiliarij affuêre. Sed cùm ad uiceſimam diem, fruſtrà Vngaros expectaſſent, Petricouiam ad regem uenerunt. Ac Tungenus quidem, ad pedes regis proſtratus, ueniam impetrauit: permiſſuſquè habere Varmienſem epiſcopam, cum rege ipſe pariter, & quæ præſens aderat legatio collegij ſacri illius eccleſiæ, pacto ſempiterno conſtituit, ut omnes deinceps epiſcopi, primores ſiue prælati, ut uocant, & Canonici illius baſilicæ intra certum tempus poſteaquam electi, aut in collegium id cooptati fuerint, conceptis uerbis fidem ſuam regi Poloniæ obſtringant, & præſtò ſint regi quoties opus erit contra Cruciferos: aduocatus quoque epiſcopalis, ut & ipſe in uerba regis iuret: nec præficiatur quiſquam ei muneri, niſi regis Poloni, aut eccleſiæ eiuſdem ſubditus. Cæteri uerò homines, qui ſunt in ditione epiſcopi & collegij, decimo quoque anno idem faciant. Prouocationem ad regem ut habeant: collegium ſacrum, ut non niſi gratum regi epiſcopum ſibi deligat. Quod tamen ita poſtea mutatum eſt, ut rex quatuor de collegio illo indigenas, Pruſſos idoneos ederet, de quibus collegium, quem uellet, epiſcopum eligeret. Hæc ita tunc conuenêre. Nec multo pòſt ipſe Tungenus cum toto collegio in arce Mariebur genſi, quemadmodum conuenerat, promiſſum impleuit. Magiſter uerò uanis Matthiæ promiſsis, clandeſtiniſquè literis & nuncijs lactatus, difficiliorem ſe præbebat, affirmans: Cutem ſibi detrahi ſe paſſurum prius, quàm in uerba regis Poloni iuraturum. Confirmabat autem eum Matthiæ legatio, quæ ad Cazimirum uenerat, de differendo in aliud tempus conuentu Siradienſi, & inducijs cum Magiſtro ac Tungeno prærogandis:

Italici motus.

Veneti à Turcis pacem redimunt.

Sixti pontificis diræ in Florentinos.

Nic. Tungenus in gratiam à rege recipitur.

De epiſcopa Varmienſi.

Matthiæ & Vuladiſlai regum conuentus Olumuciæ.

dis:propterea quòd deſtinererur tunc Matthias alio conuentu cum Vuladiſlao Bohemorum rege apud Olomuciam agendo. Quo quidem conuentu pax, quæ dudum inter abſentes conuenerat, à præſentibus regibus approbata & ſtabilita eſt, maiore eorum qui in Vuladiſlai ditionem ueniebant, quàm alterorum lætitia. Miti enim, & benigno erat ingenio Vuladiſlaus: Matthias contrà ferox, faſtuoſus, grauisq́ ſuis. Eius autem pacis hę fuerunt conditiones potiſsimæ, ut uterque regis Bohemiæ titulum uſurparet. Bohemiæ totius ius & adminiſtratio cum iure eligendi Cæſaris penes Vuladiſlaum: Sileſiæ uerò, Morauiæ & Luſaciæ dominatus penes Matthiam eſſet. Quod ſi hic prior decederet, in Vuladiſlai, Bohemorumq́ue ius & poteſtatem ea omnia reciderent, exolutis tamen regno Vngarorum quadringentis millibus aureorum: ſin prior Vuladiſlaus obiret, Mathias ei ſuccederet in Bohemia, regnumq́ue id redintegraret, haberent neceſſe Bohemi illa quadringenta millia ſoluere. Proceribus autem & ciuitatibus ne fraudi eſſet cum alterutro ſenſiſſe: uerùm amiſſa quoque bello bona ipſis redderentur. Hæc ita tunc conuenêre. Hac igitur excuſatione uſus Matthias, prorogationem conuentus & induciarum à Cazimiro poſtulauit. Nec ſanè difficilem hic ſeſe in eo, quod poſtulabat ille, præbuit: miſsisq́ue ad eum Paulo Iaſenio Sendomirienſi, & Ioanne Baſeno Mariebur-

Conuentus & induciæ prorogatæ.

genſi, quem nunc Elbingenſem uocant, caſtellanis oratoribus, ad diem diuo Bartholomæo ſacram conuentum & inducias prorogauit: ipſe interim Radomiam, ubi regina erat cum liberis, ſeceſsit, Magiſtro relicto Petricouiæ. Ibi enim conuentum Siradienſem expectare ipſi uiſum eſt, non auſo ad ſuos in Pruſsiam pace infecta reuerti. Sed cum ne ad illud quidem tempus Vngari uenirent, Magiſter cum ſuis Cazimirum Corcinum ſecutus eſt. Eò tandem ſub initium Octobris Stephanus comes Scepuſienſis, & Venceslaus Becicouius Bohemus, legati à Matthia uenerunt, regemq́ue ſuum excuſarunt, quòd bello Turcico implicatus, Siradiam conſiliarios ſuos ad conſtitutam diem non miſiſſet. Satagebant autem ij magnopere Magiſtrum cum rege Polono in gratiam reducere, renitentem admodum, quòd ſe in uerba regis Poloni nūquam iuraturum eſſe, Deo & homini (Matthiam ſignificans) fidem dediſſe diceret: proferebat autem non pauca, quibus à Cazimiro læſus eſſe uideretur. Quæ cum omnia clariſsimè refutata eſſent, oratores Vngari eum à pertinacia reuocabant, denunciabantq́ue apertè, non oportere eum deinceps ullam rerum ſuarum ſpem in Matthia collocare: Barbarico bello illum diſtineri, neque commiſſurum eſſe, ut iniuſtam cauſam tueretur. Iam uerò ſui quoque eum obteſtabantur, ne ſeſe & ipſos iret perditum: ac ne minis quidem abſtinebant. His

Magiſter Cruciferorū Martinus cum ſuis iurat in uerba regis Poloni.

igitur non tam flexus, quàm fractus, deceſsit tandem de pertinacia: & nona die Octobr. pacem & fœdus cum Polonis redintegrauit, & in arce Corcinenſi fidelitatis & ſubiectionis iuſiurandum regi ſolenni ceremonia dedit, præeunte uerba Ioanne Cracouienſi epiſcopo. Idem fecêre, qui cum eo uenerant, primores Cruciferorum, & cum his ſex alij de nobilitate, ac tres conſules Regiomontani. De cæteris uerò omnium ordinum, qui tunc aberant, promiſſum, quòd & ipſi idem iuraturi eſſent legatis regijs præſentibus. Iurarunt & regij conſiliarij, qui recens in ſenatum allecti erant, ſe fœdus initum ſeruaturos eſſe. De Brodnicia uerò, & Culma, & Starigrodo à Magiſtro interuerſis conuenit, ut eas munitiones ad diem diuo Martino ſacrum regi redderet, octo millibus florenorum ab eo acceptis: de damnis eo bello, quod cum Nicolao Tungeno geſtum eſt, Magiſtro & ordini datis quaterni à rege, Magiſtroq́, & nonus ab ambobus communiter, delecti arbitrarentur: ſoluitq́ eo nomine poſtea rex Magiſtro mille quingētos aureos Vngaricos. Porrò de literis fœderis inter Vngarum & Magiſtrum icti placuit, ut utrinq́ ad diem poſtridie Calendas Februarij ad Rodolfum Vuratislauienſem epiſcopum tranſmitterentur, & ab eo præſente Ioanne Laſocio Scholaſtico Gneznenſi, ſcriba & nuncio regio, nemini lectæ concerperent̄. Nā cum Matthia quoq́ & Vngaris pax cōuenerat. His ita peractis magna omniū lętitia, Vngari oratores & Magiſter cum ſuis honorificè à rege accepti ac donati, diuerſi diſceſſêre. Nec ita multo pôſt rex in Lithuaniam cum regina & liberis feſtinauit, Ioanni epiſcopo, Iacobo Dēbenio caſtellano & præfecto Cracoui. & Paulo Iaſe-

Militum graſſatio ob non exoluta debita ſtipendia.

nio caſtellano Sendomirienſi, cōmiſſa cura trāſigendi cū mercenarijs militib. q ob nō exoluta Pruſsica ſtipēdia, paſsim, & maximè in eccleſiaſtica bona hoſtiliter, graſſabant̄, à nullo ſcelere & flagitio ſibi tēperantes. Is em̄ tūc erat Lithuanicarū rerum ſtatus, ut regis pręſentiam uehementer requireret. Nam Ioannes Moſchorū dux, ſubacto Nouogrodo magno, & compluribus arcibus atq́ caſtellis finitimæ Ruſsiæ, quæ Alba dicitur, & magno

Lithua-

Equini lactis uſus apud Tartaros.

Lithuanorum duci parebat, in poteſtatem ſuam redactis, reliquæ Ruſsiæ, & Lithuaniæ uehementer imminebat. Amplum quidem is principatum, à maioribus ſuis acceperat: uerùm Tartaris, qui trans Rha ſiue Volgam fluuium incolunt, obnoxium ac tributarium uſqueadeò, ut legatis Tartaricis, atque etiam ueredarijs tributum petentibus, uel alia quauis de cauſa uenientibus, cum equis ueherentur, dux ipſe pedeſter obuiam prodiret, & lactis equini (qui potus eſt, Tartaris gratiſsimus) poculum uenerabundus porrigeret: ſi qua gutta inde in iubam, equi diſtillaſſet, eam lamberet: interpreti legenti literas Imperatoris ſelectam ueſtem Sabellinam ſubſterneret, ipſe cum proceribus eas legi auditurus, genua flecteret: nec ullum tyranni imperium detrectaret, etiamſi bellum contra Chriſtianos, fœderatos, aut neceſſarios ſuſcipere iuſſus eſſet. Hanc tam duram ſeruitutem, Ioannes uir magni animi, & acer cùm ferre non potuiſſet, uxore Græca magis etiam hominem incitante, ſumptis armis excuſſerat: finitimos etiam Ruſſorum principes, conſanguineos ſuos aſtu magis, quàm armis ſubiugarat: & longius ad occidentem ſolem prouectus,

Nouogrodum captum à Moſchis.

Nouogrodum magnum, ciuitatem ampliſsimam, & opulentiſsimam, ac totius Septentrionis emporio celeberrimam, quæ Alexandri Vitoudi armis adacta, centum millia aureorum numûm, quemadmodum uult Vapouius, ſiue ciclorum, ut ſcribit Dlugoſſus, quos Rublos uulgò uocant, magno Lithuanorum duci quotannis ad illud tempus pendere erat ſolita, Lithuanorum ope deſtitutam oppugnarat, & in deditionem acceperat: trecentos ciuium primores interfecerat, eorumque copias omnes abſtulerat: reliquis uerò ciuibus tertia modò, parte facultatum relicta, quicquid erat reliquum ademerat: denique archiepiſcopi ærarium auro, argento, gem̃is, margaritis, & omni genere opum per multos annos, cõgeſtarum refertiſsimum, ac ditiſſimum ſpoliarat: ſolumq; aurum, argentum, & gemmas, atq; uniones trecentis curribus aſportarat: nam qui cæteram ſuppellectilem portabant currus, fuerunt innumerabiles. Inde igitur auctus opibus, & animis Moſchus, totas prouincias Lithuanis, dum Cazimirus Polonicis rebus, diuerſa parte orbis terrarum deſtinetur, ademerat, omnemq; adeò Ruſsiam, & Lithuaniam animo complexus erat.

Cazimirus à Moſchico bello abhorruit.

His ergo rebus prouiſurus Cazimirus, in Lithuania tunc ſolito diutius commoratus eſt. Et quamuis Lithuani proceres bello repetere, amiſſa optimum factu eſſe cenſerent, maluit ille tamen quietis conſilijs, cum feroci Moſcho rem componere, quòd eum tanta acceſsione diuitiarum, atq; prouinciarum, numeroſis, & bellandi aſsiduitate exercitatis, & memoria partarum uictoriarum præfidentibus copijs abundare, ſuos uerò longa deſuetudine armorum imbelles, & effœminatos eſſe diceret: mercenario milite contra tam potentem hoſtem, bellum geri oportere, cuius è Polonia, & uicinis gentibus, tam celeriter educendi ſibi copia non eſſet. Itaq; aliquot annorum inducias, cum eo pactus eſt. Hæc tunc in Lithuania. Per id tempus autumni Turcarũ centum millia, cum quinq; ducibus, quos ipſi Baſſas uocant, deductis ſecum Trãſalpinorum auxilijs, Tranſyluaniã ingreſſa, ad Sobinouiam, ſiue Cibinium urbem caſtra poſuêre. Præſenſerant eorum aduentum Vngari, & ad defendenda ſua tripartito, cum totidem ducibus accurrerant: fortè in unum agmen, cui Stephanus Bathorus præerat, Turcæ incidêre. Stephanus ubi ſe in arcto poſitum pugnam detrectare, & cum reliquis duobus ſuorũ agminibus coniungere, ſe non poſſe animaduertit, facit tamen eos certiores, de neceſsitate dimicandi ſibi obiecta: & militibus ſuis uoluntario iureiurando, ſeſe obſtringentibus, quòd morituri prius, quàm fugituri eſſent, arma expedit.

Prælium Vngarorum cum Turcis.

Committitur acre prælium tribus fermè horis. Iamque Vngari prægrauante, Turcarum multitudine referre pedem cœperant, & ægre eos ſiſtebat Bathorus, obteſtans pariter, & obiurgans, & recentis iuriſiurandi admonens: cum ecce duo reliqua agmina, in quibus erant aulici regij, & Raſcij, citato curſu inuecta, in latus hoſtium impetum fecerunt. At illi re improuiſa conſternati aliquandiu, tamen conuerſis equis reſtiterunt: ad extremum uerò conturbati, & impulſi, fugam fecerunt. Ibi tunc magna fugientium ſtrages edita. Neminem enim, præter quinquaginta inſigniores captiuos, Vngari uiuum ſeruabant. Nec tamen incruenta ceſsit eis uictoria: cecidêre multi fortes uiri, in quibus nobiles in primis Paulus Knes, quo nomine Slaui ducem, & ſacerdotem appellant, & Iaxitius Raſcius ductores agminum: quorum opera maximè, uictoriam illam, tam præclaram, & omni æuo memorabilem Bathorus, quanquam & ipſe ſaucius, Matthiæ retulit.

Auſtria uexata à Matthia & Vngaris.

Ille em̃ graui pedum dolore impeditus, in Vngaria decumbebat, uſq; adeò afflictus, ut paſsim diuulgaretur, eum extremum clauſiſſe diem, ueneno ſublatũ. Sed probauit is, anno ſequẽti ſe uiuere, Auſtriã per Thomam Tarciũ populatus, & Rachesburgo oppido, per uim potitus:

titus: cum à Turcis ad alia bella, queadmodum ſtatim exponemus, auerſis, ocium & quietem nactus eſſet, cum Polonis aũt, & Bohemis pacem feciſſet. Cauſam aũt eius belli fuiſſe, uolunt quidam repetitionem coronæ Vngaricæ, quã Bernhardus archiepiſcopus Strigonienſis, cum theſauro regio fugiens, in Germaniam aſportauerat. Verùm id bellum, mox inducijs interceptum eſt. Eum uerò annum & conſequentes aliquot Cazimirus rex iam grandæuus, cum uxore, & liberis in Lithuania uenationibus, uacans cõſumpſit: neq; memoratu dignum, quicquam tunc in Polonia pace per circuitũ parta, accidit, præter q Ioannes Dlugoſſus canonicus Cracouienſis, non multo antè deſignatus archiepiſcopus Leopolieſis, uiuere pariter & annales Polonicos ſcribere deſijt, uir nobilis, de gẽte Vienauia, uirtute, & conſtantia ſumma, eruditione, & facundia, ut illis temporibus, nõ uulgari, & induſtria ac dexteritate, in gerendis ſingulari præditus: quas ob res quamuis, Cazimirum regem Sbignei, ac deinde rurſus Iacobi Senneniorum, ornamentis impenſius ſtudendo, grauiter offendiſſet, ita ut ſacerdotiorũ fructibus ſpoliaret, Cracouia à præfecti apparitoribus, contumelioſè eijceretur, proſcriptusq; de uita periclitaretur: poſtea tñ idem rex plurimum eius opera in obeundis legationibus, maximi momenti atq; dignitatis, & in erudiendis liberis ſuis uſus eſt: unde ditatus, inſignia reliquit beneficentiæ ſuę, pietatisq; monumenta. Sed quoniã extat uita eius, ſiue à Philippo Callimacho, ſiue à quoquam alio diſertè, ac diligenter conſcripta, ſatis ſit obiter, hæc paucula de eo perſtrinxiſſe.

1480. ann.

Ioannes Dlugoſſus hiſtoricus, & archiepiſcopus Leopolienſis deſignatus, obijt.

1482. ann.

Anno dehinc tertio, ad medium menſis Iunij peſtis atrox ex Vngaria proſerpens, Cracouiam cunctãq; minorem Poloniam inuaſit: ſequenti uerò anno maiorem quoq; Poloniã, Mazouiam, & Pruſsiam, ac Bohemiam quoq; peruaſit, & plurimos mortales abſumpſit. Inter q̃s inſignis fuit, Simon Lipnicieſis, eccleſiaſtes diſertus, Bernhardiniani ſodalitij, ad meridianam portam Cracouiæ degentis, homo plebeius quidem, & obſcuro loco natus, ſed probitate, & ſanctimonia uitæ clarus, ita ut ægroti complures ad ſepulchrum eius, priſtinæ ſanitati reſtituti eſſe memorentur. Quod quidem de Cazimiro quoq;, Cazimiri regis filio, non modò cõſtanti fama, ſed etiam certis, grauibusq; teſtimonijs affirmatur: qui Simonem, hunc intra uertentem annum conſecutus eſt, apud Vilnam tabe cõſumptus, & in baſilica eius urbis, à patre ſolenni pompa ſepultus: clarus & ipſe ſanctitatis opinione. Fertur aũt is tam caſtè & continenter uixiſſe, ut medicis cõcubitum ſuadentibus, ſi ſanus eſſe uellet, mortem oppetere, quàm legem pietatis Chriſtianæ transgredi maluerit: longè aliter ſentiens, quàm pleriq; mortales corruptiſsimo, hoc noſtro ſeculo, qui neq; pœnitendum, neq; pudendum ſibi eſſe ducunt, in cœno libidinũ uolutari. Creuerat interim, in Polonia licentia hominum, & audacia, cœperantq; nonnulli nobiliores etiam rapto uiuere. In quibus Chriſtophorus Saffranecius, nobili genere ortus, & non contemnendis opibus præditus, facta manu perditorum hominum è Peſcouaſcala arce, uias publicas infeſtabat, mercatoresq; Cracouienſes cõplures copioſos, & honeſtos Lublinum ad nundinas, ꝓficiſcentes diripuerat, & trucidarat. Hac igitur de cauſa proſcriptus, & cũ proſcriptionẽ contẽneret circũuētus, & captus, Cracouiæ iuſſu regio capitali pœna affectus eſt. Ita pacatiores tñ factæ ſunt uitæ. Nec Bohemia interim, & Praga præſertim, à domeſticis motibus quieta fuit, ſchiſmaticis, & profligatis ſacerdotibus, atq; concionatorib. in abſentes epiſcopos, Cardinales, & Pont. Max. mox in præſentes monachos, & magiſtratus urbanos, ac in regem deniq;, populũ concitantib. Nec profuit indulgentia & patiẽtia regis, ac ne coërcio quidem ſeditioſorum, quo minus probra, & contumeliæ in eum iactarent, ac de uita is quoq; Pragę, & apud Cuthnos mõtes, quò ſeceſſerat, periclitaretur. Senatus quidem ueteris & nouæ Pragæ à furente multitudine contrucidatus eſt, & monaſteria direpta. Sed eam culpam Henricus, & Hinco Podiebradij duces, à Pragenſibus redempti, apud regem mitiſsimũ, & uires ſuas expendentẽ, facilè deprecati ſunt. Valde quidem Vuladislaum pœnituit ſuſcepti, tam turbulenti, & egeni regni: cuius reditus pleroſq; omnes Georgius Podiebradius diſtraxerat, & inſuper trecenta millia aureorum, filijs ſuis debere ſe profeſſus erat, quæ Vuladislaus rex factus, exoluturum ſeipſis promiſerat. Et ſoluit ſanè, cum Bohemi publicè ingens tributum, in eam rem contuliſſent. Sed nos noſtra proſequamur. In Ruſsiam deinde Cazimirus rex iter fecit, ut à Stephano Valachorum palatino pridem promiſſum, ac diu dilatum fidelitatis iuſiurandum, ritu ſolenni acciperet, ipſomet palatino, qui ad diem uarijs cauſificationibus id extraxerat, inuitante, ex huiuſmodi cauſa. Imminebant tunc toti orbi Chriſtiano Turcarum arma. Affixerat Rhodum graui bello Mahometes, & metropolim eius inſulæ uehementiſsimè oppugnarat: ſed non expugnarat tamen magna cum ignominia, & ſtrage reiectus. In Appulia

Cazimiri ſancti principis mors & caſtitas.

Vuladislai regis pericula.

Vuladislai pœnitentia.

lia uerò Beſtiam,& alia quædam ignobilia oppida ui cœperat ac deleuerat: Hydruntum autem præſidio firmauerat,indeq; eam oram omnem longè,lateq; ferro & igni uaſtabat. Vtrumq; hoc bellum per legatos,quos illi Baſſas uocant,geſſerat,ipſe eodem tẽpore cum tertio exercitu in Syriam ,ꝓfectus erat.Sed in itinere prope Nicomediam extinctus, laxamentum ijs quibus terrori fuerat,attuliſſe morte ſua uidebatur, propterea ꝙ Turcæ ſciſsi in duas factiones,partim Baiazeti natu maiori,partim Zizimo minori filio eius fauebãt, belloq; ciuili impediti erant:ita ut ij qui Hydrunti erãt in præſidio, cum ab Italis,ad reſtinguendũ illud quaſi cõmune incendium duce Alfonſo Ferdinãdi regis Neapolitani filiõ, principe Calabriæ,accurrentibus premerentur,omni ope ſuorũ deſtituti, deditionem facerent.Vbi præclaram Chriſtianis operã Vngari, quos Matthias rex affini ſuo in auxiliũ miſerat,nauarunt,utpote exercitati bellis Turcicis. Videbatĩ itaq; reſpiratura eſſe aliquãtiſper reſpub.Chriſtiana,ipſis inter ſe Turcis belligerantibus,cum Zizimus, quem alij Selimum uocant,à Baiazete prælio ſuperatus,ad Sultanũ Aegypti ſe recepit: cumq; opibus & auxilijs eius fretus,bellum atq; prælium inſtauraſſet,iterum uictus,Rhodum profugit: à Rhodienſium uerò militum magiſtro ad Innocentium octauum pontificem Max.qui Sixto ſucceſſerat,Romam transmiſſus,& à Carolo octauo rege Gallorum Neapolim cũ exercitu contendente receptus,in itinere uitam finiuit,ueneno,ut creditum eſt, extinctus Alexandri ſexti pontificis opera,qui tunc Innocentio defuncto ſucceſſerat. Ita Baiazetes pacem domi nactus,ut ignominiam & clades paternas à Stephano acceptas ulciſceretur, anno poſt Chriſtum natum 1484, in Beſſarabiam & Valachiam terra,mariq; expeditionem fecit: Kyliam,quam Litoſtomon Græcis ueteribus dictam eſſe quidam autumat, & Moncaſtrum ſiue Bialogrodum,urbes munitiſsimas,illam ad Danubij, hanc uerò nõ ad Boriſthenis,ut uult Paulus Iouius,ſed ad Tyræ ſiue Neſtri oſtia ſitam,non ſine magna ſtrage ſuorum in poteſtatem ſuam redegit, Moldauiamquè omnem eo ipſo & ſequenti anno peruaſtauit:ſubegiſſe Iouius memorat,ſed falſo: quod ſtatim planum fiet. Ceſsit quidem tunc Stephanus potentiæ Turcicæ,cum ei longè imparem ſe eſſe animaduerteret: tutioribusquè & impeditioribus locis, ut eſt montoſa & ſyluoſa ea regio,ſeſe continuit. Cazimiri autem regis opem implorauit,promittens in uerba eius iuraturum ſe tandem eſſe. Non putauit Cazimirus negligendam ſibi eſſe illam occaſionem deuinciendi & ſubiungendi ſibi eius principis, qui Tartaros, Turcas, Vngaros uiciſſet, magniſquè incommodis affeciſſet,ſuum autem imperium ad illud tempus detrectaſſet. Quamuis autem facilè conijceret,ſtabile, firmumquè non fore id,quod non uerè & ex animo ageretur, ſed temporis modò cauſa ſimularetur, conſultius tamen & cum minori periculo ſuo,ſuorumquè coniunctum eſſe ducebat, cum illo & per illum deuotos uniuerſi Chriſtiani nominis hoſtes à finibus ſuis arcere, quàm proditis quodammodo Valachis, omnem grauiſsimi belli molem in ſemet deriuare. Quamuis enim nullam ipſe Turcis inferendi ſibi belli occaſionem daret, non temperaturos tamen eos ſibi eſſe ab inuadenda & infeſtanda Ruſsia,Podolia & Lithuania,ſi Valachiam ſubegiſſent,& illum quaſi intermedium parietem diruiſſent: ac uel ipſos Valachos infeſtiſsimos ſibi fore,quòd ope ſua deſtituti,in barbari tyranni poteſtatem redigerentur: denique uel ſola fama aduentus ſui Valachis quidem redditum iri animos ad defendendum ſeſe ſuaq;:Turcis uerò terrorem incuſſum iri,ne longius progrederentur,aut diutius in munitionibus Valachiæ ſubigendis immorarentur. Formidabile enim tunc erat Turcis nomen Polonorum.Igitur ſub initium autumni anno Chriſti 1485.Leopolim rex contendit, eoq; Ruſsica & Podolica nobilitas omnis euocata ipſi præſtò fuit.Permulti etiam de Polonis & Lithuanis uoluntarij partim officij, partim ſpectaculi gratia illuc ad eum confluxêre, equis armiſq; bene inſtructi, ita ut uiginti millium equitum bello aptorum numerum comitatus ille expleret. Cum eo porrò Neſtro ſeu Tyra amne apud Haliciam tranſmiſſo, Colomeiam ad conſtitutam cum Stephano diem ſeſe contulit, & in latè patẽti campo caſtrametatus eſt. Nec multo pòſt Stephanus quoque, cum inſigni procerum,equitumquè caterua affuit. Sublime ſolium in papilione regio præparatum erat:in eo rex ornatu regio ſedebat, adſtantibus conſiliarijs.Stephanus,ubi appropinquauit,equo præſtanti uectus,ſolus excluſis omnibus receptus eſt in medium ab equitatu regio cingente papilionem: deſilienſq;, à primoribus regij conſilij obuiam prodeuntibus ad regem introductus eſt,uexillum ſigno terræ Valachiæ exornatum manu tenens:& adorato,ut mos eſt gentis,rege,uexilloquè ad pedes ſedentis abiecto,in genua procidit.Interea ſolutis ex compoſito funiculis, qui papilionem ſuſtinebant,quæ fiebant intus cunctis longè,lateq; patuêre.Ibi tunc Stephanus

Hydruntum capium.

Innocentius octauus papa.

1484.ann.

Cazimiri conſilium de rebus Valachicis.

1485.ann.

Stephanus pal. Moldauiæ cū ſuis iurat in uerba regis Cazimiri.

phanus nihil ea re motus,ſolenni ceremonia conceptis uerbis iuſiurandum dedit, ſe cum uniuerſa Valachia in fide & clientela Cazimiri ſucceſſorum eius regum Poloniæ ſemper fore,nec alium quenquam,præter ipſum,dominum agniturū eſſe: contra quoſuis hoſtes ipſi ſummis uiribus prꝑſtò futurum:nullum cum quoquam fœdus contra ipſum initurū, neq; hoſtile quicquam contra eum & Polonos moliturum:præmoniturum etiam, ſi quē moliri quicquam eiuſmodi præſenſerit:pacem deniq; bellumq;,cum nemine iniuſſu regis facturū eſſe:quibus quidē uerbis extremis Matthias rex Vngarorū,qui & ipſe Valachiæ dominatum ſiue patrocinium ſibi uendicabat,tacitè deſignabat. Extat ea de re in Archiuio regis diploma Stephani,ab ipſo & quatuordecim conſiliarijs eius conſignatum. Ita tunc ferox ille & acer bellator,& ſuperbus multorum populorum,regumq; uictor,nō niſi extrema neceſsitate adactus,regi Polono collum ſubdidit.Subleuatus deinde à rege,& ad oſculum admotus,menſæq; adhibitus cū tredecim ſuæ gentis primoribus,& phumanè acceptus,deniq; hoſpitalibus donis ornatus, in Valachiam ſe recepit, tribus millib. equitum auxiliariorum ex omni numero delectorum à rege acceptis, quibus Ioannes cognomento Polacus præfuit.Poſt quod tempus Stephanus Polonicorum auxiliorum ope fretus,ad diſcrimen quidem uniuerſæ dimicationis cum Turcis non uenit,ſed particularib.certaminibus eos uehemēter exercuit,& ſæpè non ſine ſtrage fudit,fugauitq;,Valachis,q & ipſi æquè ac Turcæ leuiore armatura utebant,animoſè in eos procurrētibus: &

Turcæ à Stephano fatigati.

cū premerent,ad Polonorum ſigna, agmēq; extremū ſeſe recipientib. & cū ijs pariter hoſtem ferocius in ſe inuehentē reprimentibus.Ita retinuit tamen principatum ſuū Stephanus,quamuis mutilum.Exceſſêre enim Turcæ Valachia,Kyliam tñ & Bialogrodum præſidijs firmarunt:tractumq; illū maritimum,quē Beſſarabiā uocant,in poteſtatē ſuam tunc redactum, in hanc uſq; diem obtinent.Per hoc tempus Fridericus imperator Maximilianum filium,aſſentientib.principib.electoribus,Cæſarem ſiue regem Romanorū appellauit,& ritu ſolenni Aquiſgrani inaugurari curauit.Nec ita multo pòſt aliquot res aduerſæ Maximilianum exceperunt.Primum enim in ſequenti anno captus is eſt à Flandrenſibus ſuis,re à Gallis inſtructa,& Brugis in cuſtodia habitus aliquandiu. Liberatus tandē à patre,aliquanto pòſt Brugenſes inſigniter ultus eſt.Deinde Carolus Gallorū rex,q cū Margarita filia Maximiliani paruula etiātum nupta erat, Annam ſponſam, ducis Britannorū filiam,quam defuncta Maria uxorem ducebat Maximilianus, ei præripuit, Margaritāq; repudiauit.Maximilianus autem poſtea Blancam Mariam Galeacij Mediolanenſium ducis filiam uxorem duxit.Sed hæc poſterius.Tunc aūt Cazimirus conſtitutis rebus Valachicis,in Poloniam redijt: & Cracouiæ aliquandiu quietus, & quaſi uacatione ætatis u-

Fridericus epiſcopus Cracouienſis.

1488. ann.

tens,manſit:Fridericum filium natu minimum ſtudio & opera ſua ad epiſcopam Cracouienſem ſecundum Ioannem Reſſouium tunc mortuum euexit, quod quidē anno Chriſti 1488 factum eſt. Tartaricum aūt bellum per Ioañem Albertum filiū geſsit.Infeſtabat ea gens crebris incurſionibus,magniſq; incommodis afficiebat Podoliam atq; Ruſsiam, ſiue ultro,egeſtatiſq; ſuæ ſubleuandꝑ gratia,ſiue à Turcis in Valachia irritatis,incitata.Fumabant longè,lateq; non modò uillarum & pagorum,ſed etiam uicorum & oppidorum incendia:abducebantur in fœdam ac barbaricam ſeruitutem agreſtes iuxtà ac nobiles uiri,matronæ & puellæ:ſenes uerò ac pueri, longioris atq; celerioris itineris labori ferendo impares,immaniter trucidabantur:& miſerabilis erat omninò rerum facies.Excitus tandem ſuorum querimonijs,clamoribus,conuicijs,& cōmiſeratione Cazimirus añο Chri-

1489. ann.

ſti 1489, cum celeri nuncio Tartaros,tranſmiſſo apud Tauane Boriſthene, Podoliæ & Ruſsiæ imminere accepiſſet,Ioannem Albertum cum expeditis copijs aulici comitatus ſui contra eos miſit:ac Ruſsicæ & Podolicæ nobilitati,ut cum eo ſeſe coniungeret, imperauit. Et fuit ea dicto audiens.Cum autem cognouiſſet Ioannes Albertus, Tartaros ſolita celeritate uſos, rapta præda raptim recedere,curriculo ſecutus eorum ueſtigia,per nota uiarum ac tramitum compendia ducentibus Podolijs,ad Copeſtrinum uicum peruenit: ibi certior fit ab exploratoribus & captiuis, Tartaros bipartito agmine cum duobus du-

Zari.

cibus,quos Cæſares ſiue Zaros illi uocant,reuertentes,partim ante ſe haud longè abeſſe, partim aliquanto interuallo ſubſequi.Relictis igitur cum exiguo præſidio ſarcinis,& ijs equitibus,qui debilitatis curſu equis ſequi non poterant,in id agmen hoſtium quod anteceſſerat,maiori animo quàm conſilio à tergo impetum fecit.Tartari à longè,ut in patenti planicie,noſtros aduentantes conſpicati, diduxêre agmen conuerſis equis, ut eſt mos gentis:denſoq; ſagittarum imbre,ſurſum uerſus eiaculati,equos pariter & equites ſupernè conſauciabāt,donec præpeti curſu inuectis noſtris res cominus gladijs geri cœpit: ibi

uerò

uerò impares noſtris armatioribus, in fugam conuerſi ſunt: quam tamen obiecta cœnoſa
palus impediebat. Itaque multi in prælio, longè plures in fuga cecidêre, capti multi: pauci
ex eo agmine, quod quindecim millibus equitum conſtitiſſe memoriæ proditum eſt à Va
pouio, cum duce abiectis equis in palude hæſitãtib. pedeſtres euaſêre. Præda oĩs à noſtris
recupata, & captiuis, exuuijsq; hoſtiũ cumulata. Nec mora ad cęteros q ſequebant̃ noſtri
retrò cõtẽdere: forteſortuna ij im ꝓpuiſo aduenientes, impedimẽtis noſtrorũ apud Cope-
ſtrinũ relictis potiti erant, & cũ ibi aquæ mulſæ, qua ferè in potu utunt̃ Ruſsi & Podolij, *Aqua mulſa.*
aliquantũ reperiſſent, ex itinere ſitiẽtes largius ſeſe ingurgitabãt, diffugiſſe noſtros rati. Id
cũ noſtri cognouiſſent, in comeſſabundos & ebrios facto derepentè impetu, quaſi in pe-
cudũ cæde ad laſsitudinẽ uſq; uerſati ſunt. Dux quoq; hoſtiũ alter correptis armis, tenta-
toq; nequicq; cũ paucis inordinatis Marte cecidit, decẽ millia equitũ in hoc agmine fuiſſe
Vapouius ꝑdidit, & ex eo numero paucos euaſiſſe. Sũt qui ad Sauoranũ, ſiue Safranũ flu
mẽ, qđ in Bogũ influit, hæc geſta eſſe memorẽt. Non quieuêre tñ poſtea Tartari: ſed cum
rurſus in Podoliã populabũdi hyberno tẽpore excurriſſent, niuib. quæ plurimæ tũc deci-
derãt, impediti, rurſus inſigni ſtrage à noſtris tumultuariè coadunatis ꝓfligati ſunt. Verũ
hæc uictoria de nouẽ millib. Tartarorum, poſterius, neq; Ioannis Alberti ductu parta eſt.
Tunc autem Ioannes Albertus re bene geſta, & lectis hoſtium ſpolijs, uictor ad patrem *Ioannes Alber*
reuertit: ex eo clarus, charusq; cunctus haberi cœptus, militibus pariter & captiuis redu- *tus Cazimiri fi*
cibus uirtutem, dexteritatem & prudentiam eius prædicantib. Quæ res magno ipſi adiu *lius clareſcit.*
mento fuit ad regnum Vngarorum adipiſcendum, niſi fortuna nouerca in medio curſu
eũ deſtituiſſet: quod mox ꝑſequemur, ſi paucis prius attigerimus, quæ hoc ipſo anno acta
ſunt: nempe ꝙ Cazimirus rex fœdus icit cum Baiazete Turcarũ imperatore, per oratorẽ
ſuum Nicolaum Firleium gente Leopardium, qui poſtea caſtellanus Cracouiẽſis, & dux
exercitus Polonici fuit, hac lege, ne quid alter alterius ditioni incommodaret. Cum Vula
dislao quoq; filio Bohemorum rege idem ſocietatem contra Matthiam Vngarorum re-
gem inijt. Erat enim Matthias quietis impatiens: & cum plurima de Vuladislao partim
bello, partim iniquo fœdere quæſiuiſſet, plura tamẽ indies appetebat: ducesq; Sileſios Io-
annem Zeganenſem, & Henricum Munſterbergenſem duriſsimis pactis ad dedendas
ſibi munitiones Zeganum, Sprotauiam, Cozuchouiam, Suebodinũ, Grunbergã, Polco
uiciã, Vartẽbergã, & Francheſteinũ, adegerat: contra Fridericum imperatorem, cui Vula-
dislaus cliens imperij, rectè deeſſe non poterat, bellum inſtaurabat: Auſtriam infeſtabat, *Auſtria infe-*
& multas eius munitiones in poteſtatem ſuam redigebat: quin Bohemiæ quoq; immine- *ſtata ab Vn-*
re uidebat̃, & in Vuladislai caput Bohemos quoſdã ſiccarios cõparaſſe dicebat̃. Vuladiſ- *garo.*
laus igitur omnia domi, foriſq; ſuſpecta habẽs, & in paupere regno, tamen alieno quoq;
nomine ualde obæratus, cum ſe Matthiæ uiribus imparem eſſe, Fridericum uerò non mo
dò nihil opis afferre ſibi poſſe, uerùm etiam ope ſua indigere cerneret, ad patris arma re-
currendum ſibi eſſe putauit. Nec ille abnuit ſocietatem, cùm filij, tum ſua ipſius cauſa. No
uerat enim inquietum Matthiæ ingenium. Sed inſequenti anno is omnes eo: periculo
& metu liberauit. Et intulit is quidem bellum Auſtrijs, exercitum Friderici imperatoris
fudit, munitiones Auſtriæ pleraſque, & in his caput gentis Viennam, in poteſta em ſuam
redegit, Nouam urbem obſedit: uerùm dum ea obſidetur, ipſe Viennæ apoplexi extin-
ctus eſt. Funus eius raptim & minimè regali pompa Albam regiam, ubi regum Vnga-
rorum ſepultura fuit, ab Vngaris elatum. Quo cognito Maximilianus Cæſar, Friderici
imperatoris filius, cum exercitu aduolans, Viennam & omnem Auſtriam in poteſta-
tem ſuam redegit, & patri reddidit: nigram legionem, reliquias Matthiani exercitus, fu-
dit ac diſsipauit: mox Tirolenſem comitatum, qui à Venetis infeſtabatur, donatione Si- *Tirolenſis co-*
giſmundi patrui ſibi adiunxit. Mors Matthiæ regis, noui, quanquam non diuturni, nec a- *mitatus.*
trocis belli inter Vngaros & Polonos cauſa fuit. Quod quidem ex inteſtino Vngaro-
rum procerum inter ſe diſsidio coortum eſt. Nam ij diuerſis ſtudijs partim ad Vuladisla-
laum regem Bohemorum, partim ad Ioannem Albertum alterum Cazimiri filium, de
quo dudum mentionem fecimus, regnum detulerunt: nec deerant qui Maximilianũ Cæ-
ſarem regnare uellent: erant etiam, qui externos reges faſtidientes, Ioannẽ defuncti Mat-
thiæ nothum filium, quem blandè Hanſelicum uocabant, regem appellabant. Non repu-
diauit Ioannes Albertus oblatum regnum, inuitantibus & orantibus qui ipſi ſtudebant *Bellum inter*
Vngaris, patre uerò ſuadente, & ſumptus præbente. Sed Vuladislaus accitus à ſuis fauto *fratres.*
ribus, celeriter cũ tumultuarijs Bohemorũ copijs adfuit: & Budã caput regni, fauore Bea-
tricis reginæ, ſpe noui matrimonij illectæ, q̃ aſpectu eius Olomucij capta erat, pulſo Hãſe

Ioannis Alberti expeditio in Vngariam. lico occupauit. Id cùm didiciſſet Ioannes Albertus, accepto à patre exercitu, in quo duodecim millia hominum mercede conductorum cenſebantur, ſub ſignis in Vngariam ingreſſus eſt: & Sobinouiam, Aperiaſſum, & alia quædam oppida, quæ ipſi Budam contẽdenti in itinere occurrebant, in deditionẽ accepit. Caſſouia uerò urbs & arte munita, & ualido aduerſariorũ præſidio munitior, & cõmeatu bene inſtructa, uenienti portas clauſit. Non uiſum eſt eã Ioãni Alberto præterire, ne hoſtis à tergo relinqueretur, néue cæteræ munitiones, eius exẽplo, noui regis imperium detrectarent. Itaq; obſideri ea, & bombardis è Polonia aduectis oppugnari cœpta eſt, ſed nullo operæpretio: ab extrema æſtate in mediã hyemẽ extracta obſidio. Interim tentata eſt pax inter fratres ab Ioanne Varadincẽſi, eodemq; Olomucẽſi epiſcopo, uiro prudente & docto, qui ea de re in Poloniam ad Cazimirũ, ex quo Ioannes Albertus dependebat, excurrit: ſed nihil impetrauit. Vuladiſlaus uerò, cũ primores Vngaros pleroſq; omnes opera & largitione Beatricis, quæ theſaurũ regium in poteſtate ſua habebat, ad ſe pellexiſſet, exercitum ad reprimẽdos fratris conatus miſit. Cum autem in propinquo eſſent duo exercitus, cœptum eſt ab Vngaris de pace agi, nolentibus regnum dubiæ Martis aleæ committere. Conſtitutæ ad certum tempus induciæ, per quas illi Vuladiſlaum, Ioannes Albertus uerò patrem conſuleret, ac de conditionibus pacis inter diſsidentes conueniret. Interea Ioannes Albertus ſoluta obſidione, Aperiaſſum ſe recepit, & Vngari diuerſi abiêre. Erat Cazimirus tunc in Lithuania, ad repetenda bello ſua, quæ Moſchi interuerterant, ſeſe comparans. Etenim poſt Nouogrodũ magnum ſubactum, Ruſſorum Seuerienſium principes ultro ad Moſchos defecerant, nõ maxima re offenſi: nempe quòd cùm Vilnam ueniſſent, ad regem quodam tẽpore intromiſsi non ſunt: cumq; unus quiſpiam ex ijs importunius urgeret, ianitor digitum eius foribus preſsit & confregit. Et luit quidem capite pœnam ianitor, non fuit tamen eo ſatiata ira principum: quin ij profecti rectà ad Moſchorum ducem, eius imperio ſe ſuaq; omnia ſubiecerunt. Siue autem hæc fuit cauſa defectionis, ſiue illa potius, quòd deſpicatui ſe eſſe Lithuanis animaduerterent, ac de religione, rituque ſacrorum ab illis quidem diſſentirent, cum Moſchis uerò conſentirent, illa tamen occaſione permoti, meditatum fortaſsis iam antè facinus maturarunt. Hæc igitur Cazimiro Moſchici belli cauſa fuit: & tamen maiore euehendi filij, quàm recuperandi amiſſa ſtudio incenſus: ira etiam in alterum filium, uelut nimio plus cupidum, & in ſe ingratum, ſtimulante, pacem Ioanni Alberto diſſuaſit, ac proſequi eum cœptum bellum iuſsit: adfuturum ſe ipſi cum ualidis ſuorum copijs, ac Tartarorum auxilijs, cum primùm res Lithuanicas compoſuiſſet, pollicens. Valde erant diminutæ Ioannis Alberti copiæ, plurimis militibus ad mentionem pacis, & quòd per inducias anguſtiore annona & pabulo utebantur, dilapſis: & tamen ei patris authoritatem ſecuto, inchoatum bellum proſequi in hoſtico placuit. Finitis igitur inducijs, cum primum per tempus anni ſequentis potuit, proxima quæq; is populabundus uexabat, uaſtabatq;: donec Vuladiſlaus querelis ſuorum, quorum agri uaſtabantur, motus, octodecim millia peditum pariter & equitum ex Vngaris atq; Bohemis coadunauit. Maturandum autem is ſibi eſſe duxit, quò patris aduentum præuerteret, quem ſibi infeſtum, graue bellum comparare audiebat. Vix quatuor millia bellatorum Ioannes Albertus habebat, dilapſis, ut ſuprà memorauimus, cæteris: nihil tamen territus hoſtilis exercitus aduentantis magnitudine, turpe eſſe ducebat & inutile, intra munitiones ſeſe continentem, obſidionis incommoda tolerare, & patris centum quadraginta ferè milliaribus Germanicis abſentis & ægrè molientis opem expectare. Itaq; cohortatus ſuos, ut pugnantes, & non inulti, ſicuti uiros fortes decet, mortem oppeterent potius, quàm ignauè fugientes, aut latitantes pecudum in morem trucidari ſe paterentur, in aciem eos eduxit. Dato utrinque ſigno pugnæ, ad manus uentum eſt: ſtrenuè ſe gerebant Albertiani, primoſq; hoſtium loco mouerant: ſed prægrauante multitudine repreſsi, multis fortib. uiris amiſsis, ceſſêre tandem. Dux ipſe cum fruſtra aliquandiu inſtaurare prælium conatus eſſet, duobus equis in ardore pugnæ amiſsis, tertio quoq; grauiter ſub uentrem ſauciato, uix tandẽ Apiaſſum euaſit. Parum autẽ abfuit, quin à duobus Bohemis inſequentibus caperetur, cũ fracto gladio, quo ſe tueretur nõ haberet: ni Crupſcius eques Polonus accurrens, ſuum ipſi gladium porrexiſſet, quo quidem ille utrunq; hoſtem transfixit. Vuladiſlaus de euentu pugnæ certior factus à ſuis, nõ obſcurè præ ſe tulit, magis lætari ſe de ſalute fratris, quàm de uictoria ſua: miſsiſquè ad eum legatis, pacem cum eo fecit his conditionibus: ut Vngariam is deinceps miſſam faceret: Vngaris, qui in uerba ipſius iuraſſent, iuſiurandum remitteret: acciperet autem in Sileſia Glogouiam maiorem, Cozuchouiam, Sprotauiam, Ze-

Seuerienſium Ruſſorum defectio ad Moſchum.

1491. ann.

Prælium inter fraternos exercitus.

Pacta inter fratres.

Zelonagoram, Suebodinum, Giuram, Croſnam, Scenauiam, Opauiam, Carnouiam, Toſcum, Bythomiam, Suirchleneciam, & Cozle, eaq; omnia ditione teneret, unà cum liberis ſuis maribus, ſi quos habiturus eſſet, tantiſper quoad rex non eſſet: uerùm ut ferrent, tamẽ homines eorum locorum onera publica ex æquo cum Vngaris, dux autem ipſe Ioannes Albertus liber & immunis prorſus ab ijs eſſet. Interea uerò dum hæc præſtantur, Aperiaſſum is, & Sobinotiam retineret. Quòd ſi Vuladiſlaus nullis relictis liberis decederet Ioannes Albertus poſt eum regnaret apud Vngaros. Nemini autem fraudi eſſet, cum eo contra Vuladiſlaum ſenſiſſe ad hæc, ut ijs qui Matthiæ regis tempore exulaſſent, liber ad ſuos patêret reditus. Deniq; captiui utrinq; ut redderẽtur, itemq; munitiones captę. Hæc ita tunc inter fratres conuenta, conſcripta, ac Vuladiſlai regis, & quindecim procerũ Vngarorum ſignis conſignata, extant in Archiuio Cracouienſi. Extant & aliæ literæ, quibus idẽ rex tributa, ſiue exactiones, quæ ſibi publicorũ onerũ nomine ex ijs ditionib. pẽdi debebant, eidem fratri condonauit. Quibus peractis Ioannes Albertus, in Poloniam ſe recepit. Vuladiſlaus anteq; dimitteret exercitum, Hanſelicum quoq; cum non cõtemnendis Valachorum copijs Budam contendentem, & mox Maximilianum etiam Cæſarem, qui & ipſe ex pacto Friderici patris, quod ille tamen Matthię armis, adactus repudiauerat, regnum Vngariæ ſibi uendicabat, & Albam regiam cœperat, profligauit. Sic ille tunc Vngariam pacauit. Nec tamen Beatricem uxorem duxit. Porrò Cazimirus Polonorum rex in Lithuania certior factus, de aduerſa Ioannis Alberti pugna, & quòd is ſaluus, tamen euaſiſſet, bello Moſchico inducijs, in aliud tempus dilato, maturabat reditum in Poloniam, ut acceptam in Vngaria ignominiam inſtaurato bello deleret: id adeò ſiue quòd nihil dum de tranſactione filiorum inter ipſos cognouiſſet, ſiue quòd eam tranſactionem, non probaret: tametſi abſq; eo non deerant, ei cauſæ redeundi in Poloniam, ut Annæ filiæ Boguſlao Scecinenſium Pomeranorum, duci deſponſæ nuptias faceret, eamq; honoris gratia deduceret, & Ruſsis opem ferret. Nam ruſticanus quidam homo, cognomento Mucha, collecto è Valachis, & Ruſsis, Pocutienſibus decem millium hominum exercitu, Ruſsiam infeſtabat, ſi non concitante, conniuente quidem certè, Stephano palatino Moldauiæ. Tametſi Mucham tunc Nicolaus Chodecius, cognomento Zemelca, uir fortis, & rei militaris peritus, cum mercenario milite, Polonorum ęre conducto, cui præerat, fudit & repreſsit, multitudinemq; illam promiſcuam diſsipauit. Cœperat tamen Mucha poſterius Ioanne Alberto iam regnante exercitum reparare. Sed cùm ad mulierem quandam Ruſſam, in quam deperibat, clanculum ſubinde commearet, obſeruatus & captus, à Ruſsis nobilibus, Cracouiam ad regem miſſus eſt, ibiq; in carcere uitam finiuit. Vilna igitur profectus rex Cazimirus, cum Troccos unius diei itinere perueniſſet, languere cœpit: & inualeſcente morbo, ubi animaduertit ſupremum uitæ diem ſibi inſtare, teſtamentum condidit, quo Vuladiſlaum filium exhæredauit. Deinde ſacroſanctis, Chriſtianæ religionis myſterijs ritè perceptis, menſe Iunio animam exhalauit, anno Chriſti 1492. Inde funus eius in Poloniam ſolenni pompa elatum, in baſilica Cracouienſi ſepultum eſt. Nec multo pòſt pars urbis ad occidentem ſolem uergens, cum ea domo Academię, quam collegium maius uocant, fortuito incendio conflagrauit, diraq; lues, & peſtis pecudum, atq; pecorum Poloniam peruaſit. Aliquãto autem, ante mortem regis, poſt medium Decembrẽ, tres ſoles in meridie uiſi ſunt: deinde cometes duûm ferè mẽſium, ſpacio poſt occidẽtem ſolem apparuit, prodigia, ut creditum eſt, mortis regiæ. Regnauit autem, is annos quadragintaquinq;, uixit ſexagintaquatuor. Per hoc tempus Turcæ cum Vngariæ fines infeſtarent, & Sabaciam arcem, quam rex Matthias, de ipſis receperat, obſiderent, Vuladiſlai noui regis auſpicijs, ab Vngaris, & Bohemis reiecti, & fugati ſunt.

Hanſelicus, & Maximilianus Cæſar uicti à Vuladiſlao.

Nicolaus Chodecius.

1492. ann.

Cracouiæ incendium.

Turcæ reiecti à Sabaciæ obſidione.

DE

DE ORIGINE ET REBVS GESTIS POLONORVM, LIBER TRICESIMVS.

IOANNES ALBERTVS REX.

Polonorũ procerum diſsidiũ in creando rege.

CAZIMIRO ſepulto, ad medium Auguſtum Petricouiã, noui regis creandi cauſa itum eſt. Ibi uaria fuêre ſtudia, ꝓcerũ & equitũ in regis defuncti, filios abſentes partita. Ioañi Alberto fauebant, pleriq; propter ætatis prærogatiuam, & ſpecimen uirtutis bello Tartarico editũ. Nõnulli, elatiore animo, & ſupcilio eius offenſi, partæ de Tartaris uictoriæ, Vngaricum bellum aduerſo, euentu geſtum opponebant: illam uirtuti militũ, & fortunæ, hoc imperitiæ ducis acceptũ ferentes. Hi uerò partim Alexandro natu proximo, ſuauioribus moribus, & liberalitate prædito, partim Sigiſmundo iuniori regnum deſtinabant. Pro Alexandro erat fœdus, quo Poloni, & Lithuani Iagellonis regis operà coniuncti, ſub unius imperio ſemper ſe fore promiſerant, & expedire id maximè regno uidebatur. Iam autem Lithuani, patris morientis iuſſu, quemadmodum dictitabant, Alexandrum ducem ſibi creauerant. Refellebant hoc alij : Lithuanos contra pacta conuenta ueniſſe, qui inconſulto ſenatu Polonico ducem ſibi creaſſent: indignum eſſe Polonos in rege creando, eorum ſequi ſententiam, quibus ipſi præire deberent. Haberet ſibi Alexander Lithuaniam, Ioannes Albertus, Sileſiam à Vuladiſlao fratre, aſſentientibus Vngaris, & Bohemis proceribus, pacto promiſſam, cum ſpe regni Vngarici : Sigiſmundum fato quodam, aut prouidentia diuina Polonis regem relictum, ac deſtinatum eſſe: & uegetioris autem animi eum eſſe, & generoſioris indolis. Huius autem ſententiæ authores erant, Raphael Iaroſlauius Marſalcus regni, ac Tencinij, quos ſequebatur cuncta Toporum familia. Idem ſentire uidebatur, Sbigneus Oleſſnicius archiepiſcopus Gneznenſis. Tametſi creditum eſt, eum hoc quidem præ ſe tuliſſe, re uera autem Ioanni Mazouiorũ duci ſtuduiſſe: cum quo fixis in patenti campo tentorijs ſtatiua habebat. Non obſcurè em̃ Ioannes, uelut uetuſto regũ Polonorum ſanguine oriundus regnũ ambire uidebatur: & mille equitibus comitatus, unà cum fratre Conrado, ad comitia uenerat. Res ad uim ſpectare uidebatur, inſolentius & ferocius ſeſe gerentibus Mazouijs. Quo comperto regina Elizabetha mille ſexcentos, equites ære ſuo Cracouiæ raptim conductos, ad Fridericum filium epiſcopum Cracouienſem, & cæteros, qui Ioannis Alberti partes tuebantur, præſidij cauſa miſit. Ex his complures erant, qui ſub Ioanne Alberto in Vngaria ſtipendia meruerant. Ibi tunc ſuperiores eſſe cœperunt, Ioannis Alberti partes. Cumq; frequens ſenatus, in aulam regiam, ubi Fridericus diuertebat, conueniſſet, & Fridericus archiepiſcopo nõ ueniente, comitijs præſideret, uiceſimaſeptima die mẽſis Auguſti, Ioãnes Albertus rex renunciatus eſt, non magis procerum ſuffragijs, ꝗ̃ populi foris circũ comitum ſtantis clamore adiutus. Cracouiam deinde reditum eſt: ibiq; de more nouus rex à Sbigneo archiepiſcopo ritu ſolenni unctus, diadema ſuſcepit. Et quoniam non ſatis ſecurus erat ab ijs, ꝗ ſibi in adipiſcendo regno aduerſati erant, ſiue adeò, quòd ulciſci ipſe eos cogitabat, & potentiam tamen eorum reformidabat, cum Vuladiſlao fratre Vngarorum, & Bohemorũ rege ſecretò fœdus icit per oratores: quo diſertè cautum eſt, ut mutuam ſibi opem ferrẽt reges contra rebelles ſubditos. Verùm non ita multo pòſt, nempe poſt inſequentis anni principium, Raphael Iaroſlauius marſalcus, & Sbigneus Oleſſnicius archiepiſcopus, principes eorum, qui Ioanni Alberto aduerſati erant, obiêre, angore animi, quemadmodum creditum eſt, cõfecti. Tametſi Sbigneus grandæuus aqua intercute, qua iam inde ante comitia laborare cœperat, extinctus eſt. Ei ſucceſſor Fridericus epiſcopus Cracouienſis, rege fratre poſtulante, ab Alexandro ſexto pontifice Max. datus eſt, ita ut idem epiſcopam Cracouienſem retineret, Cardinalitio quoq; honore cumulatus. Adeò uerò mites fuêre ſoles anni illius initio uſq; ad medium Februarium, ut arbores turgerent gemmis, aues nidificarent, nouoſq; fœtus excluderent. Subſecutum eſt autem frigus intenſum diebus 15, quod omnia illa corrupit. Solenni inauguratione peracta, rex paucos menſes

Sigiſmũdi indoles.

Elizabethæ reginæ ſtudium erga Ioannem Albertum.

Fœdus Ioannis Alberti & Vuladiſlai fratrũ regum.

1493. ann.

Venetorum legatio ad regem Polon.

menſes Cracouiæ commoratus, maiorem Poloniam mille ſexcentorum equitum aulicorum comitatu toto ferè anno obiuit. Quò uenerunt ad eum legati Venetorũ, & Baiazetis Turcarum principis, utriq; regnũ ei gratulantes. Ac Veneti quidem præterea, quib. Baiazetes Albania per illud ipſum tẽpus peruaſtata, captoq; Dyrrhachio urbe maritima, è propinquo imminebat, ad bellũ in Turcas ſuſcipiendũ regẽ cohortabant. Turca uerò ꝑ amplis donis oblatis, pacẽ & amicitiã ei deferebat, ſiue ꝙ uires Polonorũ eo bello, quod cũ Valachis geſsit, exploratas reformidabat: ſiue ꝙ prouidebat, ne pluribus ſimul bellis diſtineret. Facilè enim conijciebat, Ioannẽ Albertũ, niſi fœdere & iuſiurãdi religione adſtringeretur, non defuturum eſſe Vuladislao fratri & Vngaris: quorum ditiones uti proximas, ipſe tunc infeſtandas ac ſubigendas ſibi propoſuerat. Nec multo pòſt ſanè eo ipſo anno excurrerunt Turcæ populabundi duce Cadumo Baſſa in Croatiam, & uſque ad Zagrabiam peruenerunt: & Vngaros cum Slauis & Croatis obuiam ſibi progreſſos, inſigni ſtrage profligarunt. Hæc igitur tunc Baiazeti pacis à rege Polono petendæ cauſa fuiſſe uidetur. Diu fuit anceps Ioannes Albertus quid faceret, Venetis ne an Turcis gratificaretur. Huc eum pacis commoda inuitabant, illuc inſitum gloriæ, regniqúe propagandi ſtudium, & ulciſcendi patrui apud Varnam à Turcis interfecti libido impellebat. Ad bellum autem procliuior, cum Turcicas uires ſecum perpenderet, animaduertebat apparatu maiori, & ſocijs, auxilijsqúe ſibi opus eſſe. Occurrebant animo eius in primis Vngari, qui tunc à Turcis uexabantur, & Vuladislaus frater. Cum his igitur primum redire prorſus in gratiam, ac dè bello Turcico communicare ſtatuit. Nam Fridericus imperator ſenior, morboq́; quem Cancrum uocant medici, confectus, reſecto crure, per idipſum tempus Viennæ obierat. His ita maturo conſilio apud ſe cõnſtitutis, uix tandem intra uertentem annum legationem Turcicam rex dimiſit, trium annorum inducias cũ Baiazete pactus, iureiurando utrinq; interpoſito. Deinde cũ Vuladislao fratre apud Liblium ſiue Leuociam, Vngarorum id in Scepuſio oppidum eſt, conuentum egit, Sigiſmundo & Friderico fratribus natu minoribus, & Friderico marchione Brandeburgenſium, ſororis filio comitatus. Ibi publicè quidem redintegrata eſt inter reges germanos beneuolentia, fœdusq́; inter Vngaros & Polonos. Secreto uerò actum eſſe dicitur inter ſolos fratres ſemotis arbitris de ratione belli gerendi contra Turcas, ac de eijciendo Stephano palatino è Valachia, ac Sigiſmundo in locum eius ſurrogando. Sed rumor deinde ſiue uerus, ſiue celandi cõnſilij gratia confictus, uulgò ſparſus eſt, infectis rebus diſceſſum eſſe. Soluto fratrum conuentu, Cracouiam ſe Ioannes Albertus recepit: ibique legationem Turcicam alteram, quæ tunc fortè oblatas inducias approbatura aduenerat, audiuit. Per quos quidem dies, ultima die Iunij atrox incendium ad eam portam quæ Noua appellatur, poſt occaſum ſolis graſſatum, maximam urbis Cracouiæ partem, quæ ad Septentrionem & occidentem ſolem uergit, cum tectis turrium & mœnium atque templis abſumpſit. Poſt quod tempus Iudæorum domicilium, qui eouſque ſparſim in urbe habitarant, graſſanteqúe incendio illo à militibus excuſsi erant, Cazimiriam translatum eſt in ripam Viſtulæ: quem locum Cazimirus magnus gymnaſio deſtinarat, & exædificare cœperat: ubi etiamnum frequentes admodum degunt.

Ioannis Alberti ingenium.

Fœdus & pacta regum.

Iudæorum domicilium Cazimiriam translatum.

Sub finem Septembris Tartari Tauricani, ſiue Præcopenſes, in Podoliam & Volyniã populabundi excurrerunt. Qua de re maturè certior factus rex, aulicum ſuũ comitatũ ad reprimendos eos miſit: qui quũ ſe cũ mercenario milite, qui tunc paucus publico ſtipendio ad præſidium regni conductus erat, cõiunxiſſet, impigrè Tartaros cũ grandi hominũ, iumẽtorũ, pecudũ, & omnis generis præda reuertẽtes ꝑſecutus eſt, & ad Viſnoueciã caſtellum Volyniæ aſſecutus, hoſtem nõ fefellit. Excepêre enim Tartari incurrentium in ſe noſtrorum impetum, celeriterq́; paucos pugnæ intentos circumuecti, ad manus quidem nõ temerè ueniebant, uerùm ſagittis eminus equos pariter & homines configebant, & plena ad extremum uictoria potiti ſunt, multis claris & fortibus uiris cæſis: in quibus præſtantes fuêre, Henricus Camenecius, ac Derslaus Glouinius. Per eos autem ipſos dies duo portenta Cracouiæ extiterunt. Mulier enim quædam in platea, quæ à ſancto ſpiritu nomen habet, infantem exanimem peperit, cuius dorſo ſerpens uiuus inhærebat, arrodens ac depaſcẽs cadauer. Altera uerò in ſuburbana uilla, cui Nigræ nomen eſt, ad decimum Cal. Nouemb. monſtrum edidit: cætera quidem humana figura, ſed collo & aurib. leporinis, & uno grandiore inteſtino totum uentrem occupante, diducto rictu ſpirans.

Monſtra, ſeu portenta.

Sequenti anno memorabile accidit in Polonia, præter quòd Ioannes ſiue Ianuſsius, *1459. ann.*

Plocenſis ditio Poloniæ adiuncta.

us, Mazouiorum Plocenſium dux cœlebs, in humanis eſſe deſijt. Secundum quem Ioannes Albertus rex tractum Plocenſem iure feudi, ut uocant, ad ſe deuolutum, regno adiunxit. De reliqua uerò Mazouia, Cirnenſi, Varſauienſi, Viſſegradenſi, Zacrocimẽſi, Cechanouienſi, Lomzenſi, & Nouidvuorenſi territorijs, cum Conrado fratre eius ſuperſtite ſequenti anno ita tranſegit, ut is Cirnenſem quidem dominatum, ſocius & fœderatus regum Polonorum, unà cum poſteris ſuis maſculis tantum iure ſempiterno obtineret: regi contra quoſuis hoſtes præſtò eſſet: ipſo inſcio cum nemine fœdus iceret, aut pecuniam ullam ſubditis ſuis imperaret: reliquas uerò ſatrapias ſiue præfecturas ipſe modò, quoad uiueret, haberet, pòſt obitum eius ad regem, regnumq́; redituras. Idqúe ita ratum fore, ipſe pariter cum proceribus & nobilitate, oppidorumqúe primoribus Lublinum ueniens, ſolenne iuſiurandum regi daret. Verùm id uix tandẽ poſt alterũ annũ elapſum pręſtitit. Inundauit eodem anno ſupra modum Viſtula fluuius æſtate media, ualidis imbribus auctus.

1496. ann.

Nec ſequens quidem annus habet quicquam magnopere memorabile, præter nuptias Barbaræ Cazimiri regis filiæ, quam Ioannes Albertus frater uirginem Georgio Alberti Saxoniæ ducis filio, in matrimoniũ collocauit: & tranſactionem regis, cum Conrado Mazouiorum duce in comitijs Petricouienſibus factam, quemadmodum dudum memorauimus.

Philippus Callimachus.

Obijt etiam eo anno Philippus Callimachus: cuius mors non ingrata Polonis accidit. Fuit is natione Tuſcus, orator & poeta non inelegans, & acri ingenio præditus, uerſatus aliquandiu in miniſterio Pij ſecundi pontificis max. Deinde uerò cum ſucceſſor Pij Paulus ſecundus Pomponium Lætum, Platinam, & quoſdam alios uiros eruditos, amicos Callimachi, ſiue quòd de religione malè ſentirent, ſiue quòd in ſe conſpiraſſe dicerentur, præhendi iuſsiſſet, Callimachus, Cazimiro adhuc regnante, in Poloniã profugit, & pro præceptore regijs filijs fuit. Cum autem in familiaritatem Ioannis Alberti ſeſe inſinuaſſet, plurimum apud eum gratia, & conſilio ualuit, uſq; adeò, ut cum is rex factus eſſet, Callimachi arbitrio magiſtratus, & honores mandarentur, & res pleræque omnes publicæ & priuatæ regis gererentur. Qua re ingentem ſibi inuidiam apud Polonos Callimachus conflauit: quæ tm̃ metu potentiæ eius occulta aliquandiu, quodam tempore, cum is legationem regis nomine apud Venetos & pontificem Max. obiens, rediturus eſſe in Poloniam non putaretur, in apertum erupit: ſed rurſus eo reuerſo tam reſedit, quàm diſsimulata eſt, quoad ille uixit.

Callimachus legatione functus regio nomine.

Ad tyrannidem inuitare regem, & beneficia, decretaqúe eius uendere, ſiue creditus, ſiue inſimulatus eſt. Et ita ſanè hoc fit, ut ij qui principem, aut aliquem tamen gratiæ locum apud reges, & monarchas obtinent, difficulter inuidiam & obtrectationes hominum uitare poſsint: quibus nonnunquam perculſi, è ſummo gradu in imum decidunt. Neq; enim facere poſſunt, quin multos offendant, dum quibuſdam prodeſſe ſtudent. Et illos autem quos euexerunt, æmulos plerunq; experiuntur, præſertim ſi uel externi ſint, uel genere, opibúsue inferiores, uel auari deniq;. Perijt autem Callimachus, fluxu uentris exinanitus, initio menſis Nouembris, quo tempore peſtis ex Vngaria & Sileſia proſerpens, Cracouiã & minorem Poloniã inuaſit: quæ cũ hyeme, quæ fuit aſperrima, conquieuiſſet, æſtate ſequenti maiorẽ in modũ recruduit, & ad hyemem uſq; longè, lateq; graſſata, plurimos mortales abſumpſit.

Peſtis.

Hyems acerrima.

Commodũ tamẽ rex nobilitatẽ, ac de plebe quicunq; militiæ nomina dederunt, ei ſubduxit: niſi quòd ijs qui peſtẽ effugerãt, gladius tamẽ hoſtilis nõ uſquequaq; pepercit. Erat Ioannes Albertus, quemadmodum etiam ſuperius indicauimus, gloriæ & imperij propagandi percupidus. In primis autem Turcas, Chriſtianis omnibus formidabiles, hoſtes ſibi deſtinabat, idqúe ſiue pio reipublic. Chriſtianæ iuuandæ ſtudio, ſiue ut Vuladislai patrui necem uindicaret. Tametſi iactatum eſt uulgò, & creditum, eum Valachiã ſubigere meditantem, fallendi Stephani palatini gratia, Turcicum bellum præ ſe tuliſſe: & ne ultrò tam potentem hoſtem laceſſere uideretur, curaſſe per ſubornatos homines, ut ſibi renunciaretur è Podolia, Turcas infeſto exercitu Valachiam & Podoliam petere: qđ quidem credibile faciebat inquietum gentis ingenium, & quod induciarum finis iam inſtabat. Cum igitur apparatum belli permagnum feciſſet, & à Conrado Mazouiorum duce Lublini, quemadmodum conuenerat, ſolenne fidelitatis iuſiurãdum accepiſſet, ipſum quidem expeditione bellica tunc inſtante liberauit: Alexandrum autem magnũ ducẽ Lithuanorum, & Ioannẽ Tifenium Magiſtrũ Cruciferorum Pruſsienſiũ, qui Martino defuncto ſucceſſerat, è formula fœderis euocauit: nobilitatem omnem regni Maio menſe ad Leopolim ſibi præſtò eſſe iuſsit: ad Stephanum quoque palatinum Valachorum lega-

Ioannes Tifenius Magiſter Cruciferorũ.

legatos miſit, qui ipſum ad ſocietatem pij belli contra barbaros cùm ex formula fœderis euocarent, tum Kyliæ & Balogrodi recuperandi ſpe inuitarent. Ipſe cum Sigiſmundo fratre & peditatu mercede conducto maturè profectus, Præmiſliæ ſubſtitit aliquandiu, dum copiæ conueniunt. Ibi eum Creslaus Curozuancius căcellarius, & illo ipſo tempore poſt obitum Petri Moſinij, ſiue Bninij, epiſcopus Vuladislauienſis deſignatus, ſuo & Friderici cardinalis nomine conuenit, ab inſtituto eum reuocans. Quem rex durius increpitum abire, & ſacerdotem ſacrorum, non belli curam gerere iuſsit. Se uel ſubuculam ſuam concrematurum eſſe, ſi eam conſilij ſui conſciam eſſe ſciret. Hic ſanè nati ſunt, uel confirmati duntaxat ſermones hominum, quibus iactatum eſt poſtea ſeu uero, ſeu falſo rumore, uſque ad noſtra tempora, expeditionem illam ſuaſu Callimachi à rege ſuſceptam fuiſſe, quo feroces minus morigeræ ſibi, diuinaq; & humana iura contemnentis nobilitatis Polonæ ſpiritus, incommodis belli, aut etiam clade aliqua retunderet. Porrò ij qui in Valachiam miſsi erăt, renunciarunt regi, exoptatiſsimum id bellum Stephano contra barbarum, cùm totius Chriſtiani nominis communem, tum ſuum peculiarem hoſtem accidere: itaque non defuturum eum eſſe commeatu exercitui regio ſuppeditando: quin & uires eum ſuas cum rege coniuncturum eſſe, ubi is ad hoſtium fines & Danubium peruenerit. Nam ut prius id faciat, minimè expedire, ne Turcas & ſocios eorum Tranſalpinenſes intempeſtiuè in ſe prouocaret. Veréne autem hoc ita exiſtimarit, an cauere ſibi hoc prætextu uoluerit, ne à rege circumueniretur, incertum eſt. Iam quidem et ipſe ſenſerat partim fama renunciante, partim Vngaris proceribus per literas & nuncios ſubmonentibus, contra ſe exercitum illum à Polono rege duci, ut ſe amoto Sigiſmundum fratrem Moldauiæ præficeret: ſic enim Liblij clàm inter fratres conueniſſe. Quod quidem eo ſtudioſius uulgabant Vngari, quo magis Stephanum aduerſus regem Polonum irritarĕt: idq; partim quòd moleſtè ferrent, ſecretiori conſilio ſe à regib. excluſos fuiſſe, partim quòd Moldauiam bello illo à ſua clientela prorſus abſtractă iri uidebant. Venerat enim uſu ſuperiori tĕpore aliquoties, ut Valachi Moldaui, poſteaquam ſemel ab Vngaris ad Polonos defecerunt, in diſſenſione domeſtica de principatu, uel Turcici beli neceſsitate adducti, uel deniq;, ut eſt dubia gentis fides, Vngarici regis clientelę denuò ſeſe addiceret. His igitur monitoribus Stephanus cautiùs obſeruabat, quid conſilij Ioannes Albertus caperet: quem ubi comperit recenſitis copijs, motisq; à Leopoli ſub finem Iunij caſtris, non uerſus Cameneciam, quà compendioſior uia eſt ad Kyliam & Bialogrodum, Turcarumq; ditionem, iter inſtituere, ſed ad Plocutiam oram deflectere, ibi magis etiam cœpit ſibi proſpicere: miſitq; três legatos, uiros gentis ſuæ primarios, ad regem ſciſcitatum, amicus' ne an hoſtis Valachiam peteret. Si Turcis bellum facere decreuiſſet, poſſe eum longe maiori compendio & expeditiore uia ad fines Turcarum peruenire: ſeq; exercitum eius & commeatu adiuturum, & ubi hoſtiũ fines attigiſſet, copijs ſuis aucturum eſſe: ſin ſibi bellum inferret, daturũ ſe eſſe operam, ut cum illati pœniteat. Hac tam ſuperba & minaci legatione commotus rex, legatos contra ius gentium comprehenſos, Leopolim aſſeruandos miſit: ipſe non expectatis Lithuanorum, Pruſſorum & Maſouiorum auxilijs, cum infeſtis ſignis Moldauiam ingreſſus eſt: & omnibus rebus poſtpoſitis, interiora & caput gentis Sozauiam potiſsimum petiuit, ſperans, Valachos non modò terrore tanti exercitus, uerùm etiam acerbum Stephani dominatum pertæſos, & alioqui dominos crebrò mutare ſolitos, ultrò ad ſe defecturos eſſe: eoq; captiuos omnes quicunque à pabulatoribus excipiebantur, liberaliter dimittebat. Cæterùm cum Sozauia Stephani pręſidio firmata, uenienti portas clauſiſſet, quaternis caſtris in conſpectu arcis poſitis, & curruum obtentu munitis, oppugnare eam adortus eſt. Nec tamen proficiebat quicquam, quamuis abundante multitudine. Nam ad octoginta millia pungnatorum in exercitu habere ferebatur: acceptis lixis & aurigis, qui dimidium eius numeri expleuiſſe exiſtimati ſunt, cum curruum eſſent ferè triginta millia. Ne bombardæ quidem noſtris defuêre: ſed quantumcunque eæ muri interdiu deiecerant, noctu Valachi impigrè roboribus limo, fimoq; oblitis reficiebant. Itaq; cum in longum duceretur obſidio, Stephanus collecto è ſuis non contemnendo exercitu, obuiam ire conatibus regijs inſtituit. Nec tamen in apertum prodibat uſquam è nemoribus, ſed ex inſidijs modò carpebat regium exercitum, & in pabulatores, nec impunè tamen ferè, impetum faciebat: maiores copias, atque Tranſyluanorum, Cæculorum, Tranſſalpinenſium, Beſſarabum, Turcarum ac Tartarorum, quos partim præde, partim ſubiectiouis ſuæ ſpe inuitabat, partim etiam mercede conducebat, auxilia expectans. Cauerat etiam, inſeſsis itineribus, ne com-

Creslaus Curozuancius epiſcopus Vuladislauienſis.

Vngari Stephanum cur contra Polon. regem incitarunt.

Stephani legati ad regem.

Ioannis Alberti conſilium.

Stephani Palatini conatus.

Polonicus exercitus detrectat bellum.

commeatus noſtris è Ruſsia & Podolia ſubueheretur. Spe defectionis Moldauorum fruſtrati noſtri, cum difficultatem belli circumſpicerent, penuriamq́; annonæ & pabuli, ut in tanta multitudine hominum & iumentorum, ſentire inciperent, nec Valachi ad prælij dimicationem uenirent, minus alacres eſſe, & fremere in regem: reputare ſecum ſigna & oſtenta, quæ aduerſum belli exitum portenderent: nempe quòd boues ducenti, qui à Leopoli motis caſtris poſt exercitum agebãtur, ſubita tempeſtate diſiecti, recolligi omnes nõ potuere: equus candidus regi charus, qui ad manum ducebatur, in tranſitu modici fluminis collapſus, merſusq́; perijt. His igitur de cauſis noſtri miſsionem flagitabant. Permouebat eos & illud, quòd neq; Lithuani, neq; Maſouij ueniebant: Pruſſorum uerò Magiſter Tiſenius Leopoli ægrotus decumbebat, ubi etiam extremum uitæ diem clauſit. Accedebat eò, quòd ipſe quoq; Stephanus pacem petebat, Vuladiſlao rege Vngarorum deprecatore et pacificatore utens. Nec tamen conſtat, uerène id fecerit, an ſimularit, quo noſtros tantiſper, dum copiæ ſuæ conueniunt, duceret, & ab oppugnatione Sozauiæ auerteret, quam in extremo diſcrimine uerſari didicerat. Miſit quidem Vngarus legationem ad Polonum regem, ſuadens & poſtulans, ut is pacem daret Moldauo, ne deſperatione ſalutis et rerum ſuarum, ad opem Turcarum cõfugere cogeretur, eorumq́; uires acceſsione copiarum ſuarum augeret. Tametſi ſuam in eo rem Vngari proceres agere uidebãtur, quo Stephanum omnia pollicentem, cum tota gente ſibi potius adiungerent. Facilè tamen Ioannes Albertus, in illo præſertim ſtatu rerum, cum febri etiam tentari cœpiſſet, perſuaderi ſibi ab Vngaris legatis paſſus eſt. Et cum de conditionibus pacis non conueniret, induciæ conſtitutę ſunt, per quas liberius de pace ageretur. Publicatis induciјs confeſtim ſoluta eſt obſidio, quemadmodum conuenerat, pronunciatumq́; iter in certum diem. Cum autem cognouiſſet Stephanus, alio itinere Polonos recedere uelle quàm ueniſſet, ſiue quòd breuior ea uia eſſet in Poloniam, ſiue quòd agri à populationib. intacti, faciliorem commeatum exercitui præbituri eſſe uiderentur, admonuit regem per internuncios, conſultius facturum, ſi eadem uia qua uenerat, exercitum reduceret: nõ tam planam eſſe illam alteram, quæ ad læuam uergeret, ſed ſyluarum denſitate, & montium aſperitate, & anguſtioribus callibus impeditam. Vereri ſe, ne homines ſui agreſtes, feri & indomiti, quicq; difficulter in officio continerentur, in anguſtijs negotium faceſſerent diſcedentibus. His monitis fides habita non eſt, quòd homo uafer & infidus, ſibi ſuisq́; hoc conſilio proſpicere putabatur, ut integra ea ſibi loca ab incommodis belli manerent. Itaq; itum eſt quà placuerat, nullo ordine: nec abſtinebant noſtri manus rapinis & iniurijs obuiorum. Quartis caſtris ad Bucouinam peruentum eſt. Sylua eſt fagina denſa, duûm miliarium ſpacio lata: Bucouinam ab arborum genere uocant: anguſtam habens & præruptam inter aſpera ſaxa, monteſq́; uiam. Quam cum una die cunctæ copiæ tranſire non poſſe uiderentur, ad introitum eius rex caſtra metatus ſubſtitit. Ac maiores quidẽ Poloni cum impedimentis ſuis præire iuſsi, ſyluam ſine ullo impedimento emenſi ſunt. Altera die rex præmiſsis bombardis & curribus ſuis, ipſe cum aulica ſua cohorte ſubſecutus eſt, carpẽto uectus propter aduerſam ualetudinem. Ponè ſequebantur minores Poloni cum Ruſsis incompoſiti, inermes, & quaſi in pacato ſecuri. Extremum agmen tenebant milites mercenarij. Ad medium ſyluæ impedimenta regia peruenerant, cum ecce agreſtes Valachi pedites undiq; ex inſidijs coorti, impetum in ea faciunt, percellunt currus, ac diripiunt: & facilè impulſis, quas in hoc iam ante ſucciderant, arboribus, uiam impediunt, ne progredi extrema agmina, néue regredi prima ad ferendam ſuis opem poſſent. Nec mora, ipſe Stephanus cum ualidis equitum, peditumq́; copijs improuiſus adeſt, & ingẽti cum clamore extremum noſtrorum agmen à tergo & à lateribus adoritur. Tumultuantur noſtri, re inopinata perturbati: & expediunt quidem arma, & uim hoſtium certatim pro ſe quiſq; animoſè ſuſtinent: ſed ſine ſignis, ſine ducibus, & ſine ordine res gerebatur: nec exaudire quiſquam alterum poterat præ clamore, ſtrepitu, & fragore armorum, quem ſyluæ latè reſonantes magis etiam ſonorum atq; terribilem reddebant. Ad extremum urgente hoſte noſtri in caſtra ſua, à quibus non procul abſceſſerant, ſeſe recepêre. Ibi quoq; pręmente hoſte, conſtipati & conglobati nihilo magis ſeſe expediebant, deſperataq́; ſalute, cœlitùs opem incondita & indice trepidationis uociferatione implorabant. Hoc acrius inſtabant hoſtes: donec rex cognito ſuorum periculo, aulicum equitatum ſuum armis, uirisq́; florẽtem ſuppetias ire laborantibus iuſsit. Qui cum nihil ſibi reliquum ad celeritatem, diligentiamq́; recurrẽdi feciſſet: ſyluam egreſſus, tympanorum, tubarumq́; clangore, & fulgore armorum hoſtem in ſe conuertit.

Legatio Vngarica ad regem Polon.

Induciæ cum Stephano.

Moldaui feri & indomiti.

Polonorum clades apud Bucouinam ſyluam.

Inſtaura-

Inſtauratur prelium. Interim ij qui in caſtra compulſi in extremo periculo fuerant, ſpacium nacti, qua quiſque poterat elapſi, relictis impedimentis trepidè per ſyluam ad primum agmen euaſere: quò rex quoq; iam peruenerat. Nec diu ſuſtinuêre Valachi impetum equitatus regij. Verùm repulſi, diſiectiq; terga dedêre. Noſtri ſummotis fortiter, nec ſine ſtrage hoſtibus, abſq; ullo impedimento cœptum iter per ſyluam peregerunt, uictoresq; ad regia caſtra peruenerunt. Poſtero die rex cum toto exercitu in iiſdem ſtatiuis manſit, expectans ſi quis fortè de ſuis in ſylua delituiſſet, uel aberraſſet. Recognitis copijs complures de nobilitate Polonica & Ruſsica deſiderati ſunt, partim cæſi, partim capti. Et Stephanus quidem pluſquam barbarica crudelitate uſus, quotquot in poteſtatem ſuam redegerat, omnes in conſpectu ſuo trucidari iuſsit: quos autem Turcæ aut Tartari cœperant, in ſeruitutem abegerunt: E quibus Ioannes Tencinius, Petrus Prochnicius, & nonnulli alij poſtliminio aliquantò pòſt reuerſi ſunt. De Odrouanzo palatini Ruſsiæ filio dubitatum eſt à pleriſque, etiam dum uixit. Poſt decimumoctauum annum is demùm redijt, & à matre, ad nomen filij reducis temerè, ut creditum eſt, lætitia geſtiente receptus, & ad poſſeſsionem paternorum bonorum admiſſus, ignauam ac degenerem uitam deinceps in crapula & compotationibus aſsiduis egit, ne figura quidem & habitu corporis uero illi Odrouanzo, quemadmodum multi memoria recolebant, ſimilis. Compoſito deinde agmine noſtri motis à Bucouina caſtris progreſsi ſunt, pridiano periculo admoniti: nec ſanè quieuerunt hoſtes, quin opportunis locis carptim eos laceſſerent, uexarentq;, non modò pabulantes & ad aquantes, uerùm etiam in caſtris quieſcentes. Nocte quadam obſeruato uenti uehementioris flatu, herbas arentes cum frutetis haud procul à caſtris ſuccenderunt, coorta flamma uento impellente magis ac magis caſtris propinquabat: affeciſſetq; noſtros grandi aliquo incommodo, ni correptis celeriter falcibus proximas caſtris herbas deſecuiſſent & ſummouiſſent. Semper autem plus incommodi ipſi accipiebāt Valachi, quàm inferebant: præterquam quòd ſexcentos equites Maſouios ad internecionem penè deleruntu. Tunc primùm ij ueniebant à Conrado duce, ex fœdere in auxilium regi miſsi. Quod ubi cognouit Stephanus, tria millia delectorum equitum ad opprimēdos eos miſit, priuſquam cum rege ſeſe coniungerent. Apud Sepnicium uicum in eos impetum fecerunt hoſtes: nec Maſouij, quamuis impares numero, detrectarunt pugnam. Pugnatum eſt acerrimè: ſed præualente hoſtium multitudine circumuenti Maſouij, & conciſi ſunt. Secundo hoc prelio Stephanus ferocior factus, ripam Pruti fluminis ad Zarnouecium, cum omnibus copijs ſuis inſedit, ut noſtros tranſitu prohiberet. Quò cùm perueniſſent noſtri, commiſſa pugna dimicatum eſt utrinq; totis uiribus. Sed uirtute Polonorum repulſi, & non contemnenda ſtrage affecti hoſtes, in auia nemora ſeſe abdidêre. Nec deinceps tentarunt quicquam. Rex autem cum minus commodè ualeret, iactationemq; itineris grauiter ferret, apud Zarnouecium triduo ſtatiua habuit: per quos dies noſtri longè lateq; quoquouerſus prædas egerunt. Interea rumor caſtra peruaſit, ingentes hoſtium copias aduentare, regemq; clàm deſerto exercitu ſubducere ſeſe uelle. Quæ res temerè credita, ingenti formidine omnes impleuit. Maiores Poloni in primis tumultuabantur: & raptim ſarcinas componebant, equorumq; dorſis alligabant: turpem fugam, relictis curribus & impedimentis cæteris, parantes. Nox inſtabat, omnia formidabiliora perturbatis reddi tura, tecturaq; ignauiam ad fugam ſpectantium. Itaque neceſſe habuit rex, quamuis æger & languens, & ipſe hominum conſpectui ſeſe repræſentare, & Sigiſmundum fratrem circum primores mittere, falſum illum rumorem diluturus, & fluctuantium, & iam penè fugitantium animos confirmaturus. Quod quidem Sigiſmundus impigrè fecit, totam illam noctem accenſis funalibus caſtra obequitans: & cùm obuios quoſque benignè compellans, tum ad procerum tentoria adiens. Ita ſedatus tamen eſt tumultus, repreſſaque fuga. Sequenti die cum caſtra iam rex mouere uellet, ſuperuenerunt aliquot millia equitatus Lithuanici, ab Alexandro magno duce eius gentis miſſa, regemque & exercitum omnem ſpe meliore & lætitia impleuerunt. Quid autem cauſæ fuerit, cur ipſe Alexander cum fratre, ſicuti conuenerat, ſocia arma non coniunxerit, aut equitatum illum auxiliarem duntaxat tempori non miſerit, diuinare non poſſumus. Ipſe quidem cum exercitu ualido apud Braſlauiam arcem ad Bogum flumen per omne illud tempus belli Valachici hæſit, arcem inſtaurans & muniens. Petiuerunt autem à rege Lithuani, ut ſe in Moldauiam populabundos excurrere pateretur: ſed ille non permiſit, aduerſam ualetudinem ſuam cauſatus, propter quam maturare reditum cogeretur: cumq; Snatinum copias reduxiſſet, tranſmiſſo

Stephani crudelitas.

Maſouij cæſi à Valachis.

Rumor tumultu complet caſtra regia.

Lithuanorum aduentus.

Braſlauia inſtaurata.

Ioannes Albertus amoribus deditus. Neſtro amne dimiſit exercitum: ipſe Leopolim lęto itinere uectus, tantiſper ibi acquieuit: donec morbo liberatus eſt. Inde poſtea Cracouiam reuerſus, quaſi rem bene geſsiſſet, conuiuijs & compotationibus, amoribusq; mulierum & choreis impenſius indulſit. Fertur'q; quodam tempore, cum noctu in urbe uno aut altero fortaſsis miniſtro comitatus, abſq; lucerna obambularet, & in ebrios iuuenes incognitus forte incidiſſet, exorto temere iurgio uulnus accepiſſe: ex quo laborauerit aliquandiu, ita ut immemor conditionis ac dignitatis ſuæ, plaga illa non ſine dolore & rubore, officij ſui diuinitus admoneretur. Nihilo tamen magis utilium rerum ſuis quicquam prouidit, negligens acceptæ in Moldauia ignominię, cladiſq;: nec memor, quod Stephanũ animoſum & ferocẽ hominem irritaſſet. Quę res grauium incommodorum & magni luctus Polonis atque Ruſsis deinceps cauſa fuit.
Valachi Ruſsiam populati. 1498. ann. Etenim Stephanus acceptam ab ipſo iniuriam, bellumq; ſibi immerito illatum ulciſci ſatagens, primo uere inſequentis anni cum expeditis ſuorum Valachorum, Turcarumq;, ac Tartarorum copijs, in Podoliam & Ruſsiam inuaſit: & prætergreſſus Leopolim arcem, urbemq; munitam ad Canizugam oppidum, & Viſlocum amnem longe, lateq; populabundus excurrit, & ingentem cunctę Poloniæ terrorem incuſsit, nemine ad arcẽdum hoſtem neq; parato, neq; animato: ſed cunctis ad fugam ſpectantibus, & non modo in munitiones, uerum etiam in auios montes atq; ſyluas ſeſe abdentibus. Vnde tamen plurimi mortales utriuſq; ſexus, & omnis ætatis atq; ordinis, à perſcrutantibus cuncta hoſtibus & fugientium ueſtigia perſequentibus extracti, in miſerabilem ſeruitutem abducti ac diſtracti ſunt, ita ut Thracia, Macedonia, Scythia & Aſia Ruſsis mancipijs implerentur. Supra centum millia hominum abacta eſſe tunc feruntur, cum innumerabili gregum, armentorum, & omnis generis præda. Præmiſlia, Radimnum, Iaroſlauia, Præuorſcum, & complura alia ignobiliora oppida cum innumerabilibus pagis direpta & incenſa. Vnum operæprecium tunc à noſtris factum eſt, quod Cracouia metu propinqui periculi à latere Septentrionali turribus, propugnaculis, pinnis, uallo, foſſaq;, Rudaua flumine in eam inducto munitior & magnificentior effecta eſt, ſubmotis etiam longius pleriſq; ſuburbanis ædificijs, quæ mœnibus urbis è propinquo imminebant. Neque uero hic tunc Ruſsiæ &
Ruſsia à Tartaris uaſtata. Podoliæ malorum finis fuit. Nam Tartari præda apud Tauricam depoſita, menſe Iulio iterum immani excurſione eaſdem regiones diuexarunt. Quibus incommodis & conuicijs hominum rex motus, nobilitati uniuerſæ Polonæ arma ſumere, & apud Sendomiriam celeriter ſibi præſto eſſe iuſſa, ipſe Cracouia relicta eodem ſeſe contulit. Sigiſmundus enim frater in Vngariam ad Vuladiſlaum regem paulo ante profectus erat. Dum ægre moliuntur & conueniunt noſtri, hoſtes prędа onuſti ad ſua ſe recepere. Quo cognito, noſtri quoq; dilapſi ſunt, cum non multo minore quam hoſtes damno & incommodo Sendomirienſem tractum affeciſſent: pręter quod abigendis hominib. abſtinuere. Rex quoq; Cracouiam redijt: per quod tempus Cazimiriæ apud Iudæos uitulus biceps natus eſſe memoratur, altero capite in loco caudæ, cauda uero in medio dorſi exiſtente, ac duobus
Turcæ Ruſsiã uaſtantes hyberna tempeſtate deleti. tantum pedibus à dextro latere prominentibus. Mali portentum id eſſe creditum eſt. Nec ita multo poſt ſub finem Nouemb. ſeptuaginta millia Turcarum per Valachiam in Ruſsiam ſeſe effuderunt, omnem eam oram, quæ ad Neſtrum & circum Haliciam Zidazouiam, Drohobiciam & Samboriam eſt, ferro & igni uaſtantes, & prædas agentes. Neq; progrediendi ac debacchandi modum ullum barbari ſibi ſtatuiſſent, nemine ſeſe ipſis obijciente: niſi cœlitus Deo, ſicut creditum eſt, miſerante populum ſuum, repreſsi, atq; adeo oppreſsi eſſent. Derepente enim intenſum frigus & gelu extitit, & nix tanta decidit, ut circunſepti undiq; Turcæ neq; progredi, neq; regredi poſſent. Et inſolens id nouumq; hominibus illis pariter & iumentis, mitiore cœlo natis & educatis, accidebat. Ita iumentis pleriſq; omnibus frigore & fame confectis, hominum quoq; ſupra quadraginta millia alſiſſe & obriguiſſe memorantur. Multi reperti poſtea, qui interfectis equis, in uteros eorum exenteratos, calentes etiamnum, ſeſe illatebrauerant, ſed nullo operæprecio. Statim enim calor artus, uita & ſanguine deſtitutos, deſerebat. Reliqui cum ſeſe utcunq; tamen explicaſſent, & in Moldauiam euaſiſſent, à Stephano palatino & Valachis, Polonorum inſequentium habitum mentitis, & locorũ opportunitate utentibus, diuexati & cõtrucidati ſunt,
1499. ann. ita ut uix decem millia Iſtro tranſmiſſo ſalua euaſerint. In religionem hæc res ceſsit Turcis, ita ut ſibi perſuaderent, gẽtem Polonam atq; Ruſſam diuinitus defendi & uindicari. Itaq; non temere deinceps eam gentem bello ſibi laceſſendam & infeſtandam eſſe exiſtimauerunt. His tot, tantiſq; malis expiato hominum noſtrorum faſtu, nequitia, cultuſq; diuini neglectu, magis propitium deinceps numen affulſit Poloniæ. Nonnihil ſimultatis ſiue

adeo

adeò diſsidij Ioanni Alberto cum Vvladiſlao rege Vngarorum, & Alexandro magno du
ce Lithuanorum, neſcio an etiam Sigiſmundo fratribus interceſsiſſe uidebatur. Nec ta-
men memoriæ proditum eſt, quæ fuerit cauſa diſsidij. Ac ne diſsidium quidem Bernar-
dus Vapouius memorat. Siue autem hæreditas paterna in cauſa fuit, ſiue bellum Vala-
chicum, in quo Alexander quidem prĕter fœderis perpetui legem, promiſſumq; ſuum Io-
anni Alberto defuit, Vvladiſlaus uerò fauiſſe etiam Valachis uidebatur: fœdus quidem *Fœdus inter*
certè inter Vvladiſlaum, Ioannem Albertum, & Alexandrum, per legatos ultrò, citroq; *Cazimiri re-*
miſſos ictum eſt, quo cauebatur de auxilijs mutuis, & ſocietate contra Turcas, & alios *gis filios.*
quoſuis hoſtes, qui alicui de ipſis fœderati non eſſent: de periculis imminentibus, ut in-
ter ſe præmonerent, neque unus quiſpiam cæteris inconſultis cum Turcis pacem face-
ret, bellum'ue gereret: qui contrà feciſſet, ei ne deberentur auxilia: Moldauus ut in cli-
entela Vngarorum eſſet: Tranſalpinenſi palatino contra Turcas fœderati ne deeſſent: de
alijs conditionibus fœderis ipſi inter ſe principes congreſsi conſtituerent. De contro-
uerſijs autem dirimendis conſiliarios ſuos delegarent. Extat etiam mandatum Vvla-
diſlai, legatis de redintegranda cum Ioanne Alberto concordia datum. Vnde rectè
colligitur, diruptam inter ipſos fuiſſe concordiam, quæ redintegrabatur. Extat & reno-
uatio pactorum inter Polonos & Lithuanos, tam per ipſos Ioannem Albertum & Ale-
xandrum dudum, quàm per Iagellonem & Vitoudum olim conuentorum, adiecta de-
claratione de electione regis ac magni ducis: nempe ut neutri alteris non uocatis princi-
pem ſibi eligerent & crearent. Quod quorſum attinebat fieri tunc, niſi controuerſia & *Sigiſmundus*
offenſio quædam inter principes ac populos interueniſſet? Sigiſmundo uerò Vvladiſ- *latrocinia ſu-*
laus Glogouienſem & Opauienſem ditiones in Sileſia conceſsit iiſdem ferè conditioni- *ſtulit è Sileſia.*
bus, quibus Ioanni Alberto prius conceſſerat, & inferiori, ſuperioriq; Sileſiæ eum præ-
fecit: ubi præclaram is operam uicinis populis in extirpandis eius gentis latrocinijs na-
uauit. Aliquanto autem pòſt etiam inferioris Luſaciæ Marchionatum idem Vvladiſlaus
ipſi adiecit, & portionem ſuam paternæ hæreditatis ipſi donauit. Ita tunc res inter fra-
tres compoſitæ. Cum Stephano quoq; palatino Valachorum, & filio eius Bogdano pax
tunc facta eſt: fœduſq; ictum, Ioannis Alberti regis, Alexandri & Sigiſmundi, ducum no
mine: quo profeſſus eſt Stephanus, omnem culpam & iniurias à rege ſibi clementer con-
donatas, ac dominatum Valachiæ relictum eſſe: & contra quoſuis hoſtes totis uiribus
ſemper præſtò ſe ipſi futurum eſſe promiſit. Cautum eſt etiam eo fœdere, ne profugi &
exules alterorum ab alteris receptarentur: Palatino autem ipſi ſi exulare contingeret, ut
tutus pateret receptus in Polonia, & Lithuania: & liber inde diſceſſus, auxiliaq; darentur,
recuperare ſua cupienti: ipſe autem Vngaro iuxtà ac Polono contra Turcas bellum geren
ti præſtò ut eſſet, aut ſi non poſſet per ſe ipſe, filium cum copijs mitteret: Turcis uerò con-
tra ipſos ne opitularentur, niſi extrema ui adactus, ipſe autem cōtra eos à fœderatis defen-
deretur: de hoſtibus & periculis præmonerent ſe inuicem principes. De iniurijs mutuis
ſubditorum, & controuerſijs, Camenecenſis, Cernechouienſis, & Chocimenſis præfecti
ſimul cognoſcerent: de grauioribus uerò cōtrouerſijs inter ipſos præfectos, iudices à prin
cipibus delegarentur: commercia utrobiq; ut eſſent libera. Hæc ita, ut tunc conuenêre, li-
teris mandata, extant in Archiuio arcis Cracouienſis. Quin & Ioannes Moſchorum dux *Moſchorū dux*
de pace, amicitia & ſocietate tunc ad regem Polonū miſiſſe & impetraſſe, à Vapouio me- *Ioannes amici*
moratur. Quid autem in eo ſpectarit, tanto ſpacio terrarū disiunctis Polonia & Moſcho- *tiam & ſocie-*
uia, non intelligo: niſi fortè cum Lithuanis bellum inferre cogitaret, Polonorum auxilia i- *tatem iungit*
pſis eo fœdere detrahenda eſſe homo uafer exiſtimauit. Nec multò pòſt ipſe etiam Turca- *cum rege Po-*
rum imperator Baiazetes, cum de confœderatione tot ac tantorum principum cognouiſ- *lono.*
ſet, inſignem legationem ad Ioannē Albertū regem de pace uel inducijs prorogandis mi-
ſit. Prouidebat enim prudens & cautus bellator, ne plurib. ac diuerſis bellis eodem tempo
re implicaretur. Nam Venetos bello terra, mariq; adortus erat: & claſſe quidem Aegæum
& Ionium mare & Peloponēſum, quæ in ditione eorum erat, infeſtauit: Venetiſq; nuſquā *Turcarum bel*
pugnæ copiam facientibus, Metonam, Iuncum & Coronam, urbes obſeſſas, & oppugna *lum cum Vene*
tas aliquandiu per uim ademit. Terreſtri autem itinere ad octo millia equitū in ditionem *tis.*
eorū immiſit: qui cum ſecundū mare per Iſtriam & Forum Iulij populabūdi in Venetiam
procurriſſent, omnem eam oram quæ eſt circum Goriciam, S.Danielem, ac Teruiſium ſi-
ue Taruiſium crudeliter uaſtarunt: & præter agreſtes eius oræ, plurimos Venetos nobiles
meſſis & uindemiæ gratia ruſticantes, multos item Germanos, Vngaros, Polonos, Bohe

Iubilæus annus.

mos, Pruſſosq́; utriuſque ſexus, religionis ergò Romam ad Iubilæum à Pontifice Max. in ſequentem annum edictum, illàc proficiſcentes exceperũt, & in miſerabilem ſeruitutem, nullo accepto incommodo, abduxerunt. Quibus malis adacti Veneti, pacem à Baiazete petiuerunt, & ad ſpacium centum annorum & unius diei certis conditionibus, tributoq́; promiſſo impetrarunt. Sed id poſterius actum eſt.

1500. ann.

Tunc autem dubio adhuc euentu belli, cum non ignoraret Baiazetes Venetos rerum ſuarum ſatagere, & cùm ab ijs, tum à cæteris Chriſtianis principibus, atque etiam à Pontifice Max. regem Polonum & Maximilianum Cæſarem contra ſe concitari, conſilio & comitate, miſſa ad Ioannem Albertum legatione, Polonicum bellum auertendum ſibi eſſe duxit. Totum autem annum Turcica illa legatio reſponſum regis Poloni expectauit. Neque enim explicabat is, quid faceret: propterea quòd ad bellum Turcis inferendum cùm ipſe ultrò prono animo ferebatur, tum ab alijs etiam incitabatur: cæterùm magnitudinem eius belli ac domeſticas quaſdam difficultates, & præſertim inopiam ærarij, & res Pruſsicas, de quibus mox dicemus, ſecum expendebat. Nec ignorabat, conſultaſſe quidem Germanos cum Cæſare in comitijs Vormacienſibus de bello contra eundem hoſtem ſuſcipiendo: ſed eorum conatus domi conflato cum Heluetijs bello, & Italicis motibus præpediri.

Maximiliani bellum cum Heluetijs.

Ardebat enim tunc bellis inteſtinis iuxta atque externis uniuerſa Italia: Pontifex, Neapolitani, Veneti, Florentini, Mediolanenſes, Genuenſes uariè inter ſe belligerabantur, & externa auxilia circumſpiciebant: Galli Hiſpanos regno Neapolitano, Ludouicum uerò Sphortiam, quem Cæſar ducem appellârat, Mediolani dominatu eiecerant. Ab hoc autem & ſocijs eius Maximilianus Cæſar in auxilium euocabatur. Hæc tunc ſecum reputabat Ioannes Albertus: & uerò gemina Tauricanorum Tartarorum incurſione diſtractus, conſultandi cum proceribus ſpacium non habuit. Tartari enim ſub tempus meſsis hybernarum frugum magno impetu per Volyniam effuſi in Ruſsiam & Poloniam, circum Belſum, Craſniſtauiam, Turobinum, Craſnicum & Lublinum, uſque ad Viſtulam immaniter omnia uaſtabant, prædas agentes, & in imbecillam ſenum, puerorumq́; ætatem ferro, in tecta autem igni ſæuientes. Quo commotus rex, aliquanta manu ex aulico comitatu ſuo & uoluntarijs tumultuariè coadunata, ad hoſtem contendit. Sed cum eum præda onuſtum raptim abeuntem aſſequi non poſſe uideretur, Cracouiam Auguſto menſe redijt.

Legatio Pontificia ad regem Polon.

Quo tempore ſuperuenit Caſpar Callienſis epiſcopus, legatus Alexandri ſexti eius nominis Pontific. Max. ad Turcicum bellum regem cohortans, & piæ militiæ, quam Crucis ſeu Cruciatam uocant, facultatem ad id bellum ipſi pariter & Vngaro regi afferens: ſimulq́; Iubilæum, & poteſtatem decimæ, de cunctis eccleſiaſticis reditibus in ſuo utriuſque regno in ſubſidium eiuſdem belli exigenda. Tardius autem is uenit, quòd prius in Vngariam cum iiſdem mandatis diuertiſſet. Ac decima quidem à noſtratibus epiſcopis & collegijs ſacris negata, ſed uſitata contributio pro ea decreta eſt, quæ tunc ad tria millia florenorum uix peruenit: Iubilæus uerò promulgatus, triginta ferè millia florenorum regi reddidit. Nec ita multo pòſt Tartari præda depoſita, illecti eius dulcedine, menſe Septembri reuerſi ſunt: effuſiſq́; etiam non modò eaſdem oras, ſed Ruſsiæ quoque Auſtralis & Lithuaniæ partem depopulati ſunt, circum Landiſhutam, Lezeiſcum, Zauichoſtum, Opatouiam, & Breſte Lithuanicum prædis actis: nulloq́; accepto incommodo, ingẽtem hominum, pecudum, & iumentorum uim cum omnis generis præda abegerunt: quæ eo maior & opulentior fuit, quòd intacta aliquandiu ea loca ipſorum incurſionibus fuiſſent. Erant in Ruſsia nõnullæ mercenariorum militum copiæ cum Petro Myſcouio præfecto Leopolienſi, publico ſtipendio, quòd è tributo agrario, cereuiſiarioq́;, & cenſu oppidorum collatum erat, merentes: quæ locis opportunis uel à tergo abeuntem hoſtem carpere ac differre, quoad rex cum maioribus copijs conſequeretur, potuiſſe uidebantur. Sed nuſquam eæ hoſti ſeſe oſtentarunt. Rex quidem cum paucis equitibus, quos raptim ad manum habere potuit, egreſſus Cracouia, milites Cruce ſignatos à Callienſi epiſcopo, qui nondum diſceſſerat, ſubſequi ſe iuſsit.

Iudæorum bona direpta à cruce ſignatis militibus.

Verùm ij poſt diſceſſum regium correptis armis, bacchantium in morem, ducibus religioſis & monachis, quorum non exiguus erat in ea turba numerus, in Iudæorum domicilia Cazimiriæ impetum fecêre, & fortunas eorum diripuêre & uiginti plus minus Iudæos trucidauêre. Inde cum ſub ſignis per pontem Cracouiam tenderent, clauſis portis urbis excluſi, regem ſecuti ſunt. Ne tunc quidem operæpretij quicquam factum. Rex enim ubi exceſsiſſe cum præda hoſtes cognouit, ipſe quoque è Ruſsia inglorius Cracouiam ſe recepit. Inſigni calamitate & uaſtitate tunc illæ barbarorum excurſio-

curſiones Ruſsiam & Poloniam affecere. Portenderat autem hæc mala cometa, decem & octo diebus ante primam Tartarorum incurſionem conſpectus. Quin & arcis Cracouienſis ea pars quæ à pede galli Curzanoga nomen habet, paulo ante fortuito incẽdio conflagrarat. Et fuit ſanè æſtas illa tam calida & arida, ut ad medium Iunij fruges in Polonia paſsim demeterentur. Ne Lithuania quidem eo anno meliora fortuna uſa eſt. Etenim Ioannes magnus dux Moſchorum, quamuis Helenam filiam Alexandro magno duci Lithuanorum in matrimonium collocaſſet, augendi tamen imperij cupidior, quàm fœderũ obſeruantior, Ruſsiæ totius dominatũ Berezina flumine tenus auito & proauito quodã, ut uideri uolebat, iure à genero repetebat, elatus acceſsione earũ ditionum, quas Cazimiro regnante à Lithuanis partim bello, partim defectione Ruſſorum abalienarat. Coadunato igitur ingenti exercitu, cùm alia quædam territoria, per deditionem acceptis magis, quàm expugnatis eorum munitionibus, in poteſtatem ſuam redegit, tum Smolenſcẽſem oram uaſtauit. Alexander cum neq; uirium, neq; animorum ſatis contra tam potẽtem hoſtem in ſuis eſſe animaduerteret, miſſo Poſnaniam theſaurario cum pecunia, non contemnendas equitum & peditum copias è Polonis, Sileſijs, Bohemis & Morauis mercede conductis conſcripſit, eisq; Ioannem cognomẽto Polacum præfecit. Quæ cum ſub finem autumni demùm, & pluuijs increbeſcentibus, & frigore, geluq; iam inualeſcente, ad Smolenſciorum fines perueniſſent, nec hoſtem ibi reperiſſent, nulla re memorabili geſta dimiſſæ, Lithuania hoſtilem ferè in modum diuexata exceſſerunt. Sigiſmundus Herberſteinus, Slauus genere, uir plurimarum rerum & regionum in obeundis legationibus peritiſsimus, ac diligentiſsimus indagator, cum paucis annis pòſt, legatus à Maximiliano Cæſare ad Baſilium principem, Ioannis huius, de quo nunc ſcribimus, filium in Moſchouiam penetraſſet, paulò aliter hæc in commentarijs rerum Moſchouiticarum memoriæ prodidit, Moſchorum, ut uidetur, ſermone comperta. Memorat is, Moſchum iniuria generi commotum, quòd is filiæ ſuæ Helenæ Ruſsici ritus delubrum in arce Vilnenſi, quemadmodum conuenerat in pactis ſponſalibus, non extruxiſſet, tres exercitus tribus diuerſis locis in ditionem eius immiſiſſe: Lithuanos uerò, cùm uni ex his duce Conſtantino Oſtrorogio Ruſſo occurriſſent, cõmiſſo ad Vedroſſum amnem prælio, in inſidias præcipitatos, diſsipatosq; eſſe, ac ducem exercitus, & complures de primoribus Lithuanis captos, in tetro carcere aliquãdiu aſſeruatos: Drohobuſſum, Toropezum & Bielam arces à Ruſsis hoſti deditas: Branſcum quoq;, palatino eius loci forte fortuna à Tartaris Caſanenſibus, qui Moſcho militabant, excepto, in poteſtatem, redactum: ad extremum duos duces Seuerienſium Baſilios patrueles, qui magno Lithuanorum duci ad illud uſq; tempus paruiſſent, Moſcho ſe & ſua dediſſe. Alexandrum deinde captiuis tantum ex pacto receptis, cum ſocero pacem feciſſe. Hęc ille, nõ uno, ut uidetur, anno acta, aliud agens, non habuit neceſſe temporibus diſtinguere, ac diligentius omnia perſequi. Non abhorret autem à uero, Alexandrum ſuas, hoſtilesq; uires metientem, uel aduerſo pręlio duntaxat admonitum, mercenarium militem conduxiſſe: & hoſtibus ad ſua reuerſis, inſtante hyeme ad gerendum bellum inepta, dimiſiſſe. Vapouius quidem noſter, & Matthias Miechouienſis, illius temporis ſcriptores, ita de hoc mercenario milite ſcriptum reliquerunt. Sic tunc Lithuania diuexata eſt. Iam uerò Ioannes Albertus rex in Pruſsiã iter & expeditionẽ parabat, quo ordinem Teuthonicorum Cruciferorum cum ſuo Magiſtro ad officium reuocaret. Quamuis enim eius opera, regina matre poſtulante, Fridericus Saxonum ducis filius Ioanni Tifenio Leopoli mortuo in magiſtratu ſuffectus eſſet, detrectabat is tamen iurare in uerba regis, quemadmodum debebat ex pacti & fœderis formula. His igitur omnibus rebus ac difficultatibus diligenter expenſis, rex, cum comitia Petricouiam ad initium ſequentis anni edixiſſet, de ſententia ampliſsimi conſilij inducias quinq; annorũ Baiazeti conceſsit, legationemq; eius magnificè donatam tandem dimiſit. Venerunt ad eadem comitia oratores Stephani palatini Moldauorum, & Sachmati principis Tartarorum Zauolgenſium. Ac illi quidem Heliam, Petri, qui ante Stephanum palatinus fuit, filium profugum, ex fœdere depoſcebant: quòd is affectare dominatum diceretur. Tartari uerò nunciabant, principem ſuum, legatione regis & Alexandri magni ducis Lithuanorum euocatum contra Mahometkereium Præcopenſium ſiue Tauricanorum principem, adeſſe cum centum millibus equitum: traiectiſq; Rha atq; Tanai maximis fluuijs non ſine magno labore, apud Meotim paludem primùm conſediſſe: deinde longius progreſſum ad Boriſthenem fixis tentorijs expectare Polonos & Lithuanos, ut inter ſe icto fœdere, & iunctis

Cracouienſis arcis incendium.

Sigiſmundus Herberſteinus.

Munitiones à Moſchis in poteſtatem redactæ.

Fridericus Magiſter Cruciferorum detrectat iuſiurandum.

1501. ann.

Tartarica legatio.

Fœdus regis Polon. cum Tartaris.

iunctis uiribus communem hoſtem adorirentur. His actæ gratiæ, fœdusq́ ictum multa ceremonia, & iureiurando interpoſito: quod quidem Tartari more ſuo dederunt, aqua ſtrictis frameis infuſa & ſorpta, mala imprecantes ei qui fœdus uiolaſſet. Miſſa principi à rege munera, & inita belli ſocietas. Sed dum noſtri atque Lithuani moras nectunt, Mahometkereius coactis magnis copijs, cùm non multum Sachmati uiribus cederet, exercitatiorem autem aliquanto militem haberet, ultro hoſti obuiam iuit. Commiſſo acri & cruento prælio, uictus Mahometkereius, & in Tauricam reiectus eſt. Nec noſtri poſtea uictorem ſocium iuuandum ſibi eſſe duxerunt, ſiue quòd ipſe per ſe id bellum confecturus eſſe uidebatur, ſiue ut barbari ipſi ſeſe mutuò ancipiti bello conficerent, uel debilitarent, propterea quòd ne ſocijs quidem ipſis barbaris fides habenda eſſe uideretur. De Stephani autem poſtulatis cum aliquandiu conſultatum eſſet, dedere quidem inſontem & ſupplicem, durum & immane uidebatur: ſeruare autem æmulum infidi ſocij, quem is metuere & cauere neceſſe haberet, non inutile Polonis erat, ſed fœderi dudum icto repugnabat: ac bello eum Stephanus repetiturus eſſe putabatur, atq; adeò legati id minabantur, nolebat autem rex, ad Pruſsiam ſpectans, illum à tergo hoſtem relinquere. His ita diſputatis, deditus quidem non eſt Petrus, uerùm capite plexus inſpectantibus legatis. Et ne iniuſtè id factum eſſe exiſtimaretur, uulgatum eſt, crimen falſi in literis regijs eum commiſiſſe. Dimiſsis legatis, & conuentu ſoluto, rex cum nonnihil temporis apparatui Cracouiæ dediſſet, poſt medium Aprilem in Pruſsiam contendit. Toruniam cum perueniſſet, ad Fridericum Magiſtrum legatos miſit, hortatum, ut is ſua ſponte officium faceret potius, quàm Polonorum uim & arma experiretur. Non apertè is quidem negabat, ſed uarijs excuſationibus rem extrahebat, quo ſe interim Maximiliani Cæſaris, & aliorum Germanorum principum, omnia prolixè pollicentium, & ad rebellionem cohortantium, auxilijs confirmaret. Dum eunt, redeuntq́ legati, Ioannes Albertus rex apoplexi uitam finiuit. Corpus eius reuectum Cracouiam, in baſilica arcis honorificè ſepultum eſt, matre funus proſequente, quæ quidem marmorum monumentum filio ponendum curauit. Fuit Ioannes Albertus ſtatura proceriore, colore ſubfuſco, capillo nigro & raro, ingenio magno, literarum & præſertim hiſtoriæ ſtudioſus, liberalitate erga militares homines, & magnitudine animi non uulgari: aulicum comitatum non infra mille ſexcentos equites alere ſolitus: in uenerem procliuior, cœlebs tamen extinctus eſt, cũ ferè nouẽ annos regnaſſet.

Petrus profugus capite plexus.

Ioannis Albertimors, mores, & ingenium.

ALEXANDER REX.

Comitia Petricouiæ.

IVſtis funeribus Ioanni Alberto peractis, itum eſt Petricouiam ad comitia, creandi noui regis gratia de more à Friderico archiepiſcopo Gneſnenſi, qui idem epiſcopus Cracouienſis, & presbyter Cardinalis erat, indicta. Conſultatumq́ aliquandiu uariantibus procerum ſententijs, & ſtudijs in reliquos Cazimiri filios diuiſis. Complures enim de minoribus Polonis ad Vuladiſlaum Vngarorum & Bohemorum regem regnum deferebant, quòd eum opibus externorum regnorum paternum & auitum regnũ aucturum & ornaturum, & maiore ui coniunctis trium populorum uiribus contra barbaros, Turcas ac Tartaros, & quoſuis alios hoſtes defenſurum eſſe dicerent. Et præmiſerant iam ij priuato conſilio, Petro Cmitha marſalco regni authore, Petrum Myſcouium palatinum Lencicienſem, & Nicolaum Vvroblouium canonicum Cracouienſem, ad ipſum Vladiſlaum, qui ſtudia ſua ipſi deferrent, & ad ſuſcipiendum regnum eum inuitarent. Alij uerò Sigiſmundo Glogouienſium & Opauienſium duci fauebant. Sed uicit eorum ſententia, qui Alexandrum magnum ducem Lithuanorum regem edebant. Nam & rationibus certis & exemplis ij refellebant eos qui Vvladiſlao ſtudebant: oſtendebantq́, neque Vvladiſlai prioris, neque Ludouici tempore expediuiſſe Polonis, eundem cum Vngaris regem habere. Negocioſum eſſe in primis regnum Vngarorum, partim propter inquieta gentis ingenia, partim propter uicinos Turcas, ita ut rex diutius ab eo regno abeſſe rectè non poſsit: ſibi item præſenti rege opus eſſe: magniſq́ incommodis atque cladibus maiores ſuos affectos eſſe ob regis abſentiam. Contrà, Lithuaniam perpetuo fœderis nexu olim à Iagellone & Vitoudo cum Polonia conſociatam, & quaſi in unum reipub. corpus redactam, ab ea diſiungi, & quaſi amputari, prorſus inutile eſſe. Omnibus bellis priſcis iuxtà ac recentioribus Lithuanos multum momenti Polonorum uiribus attuliſſe. Et quemadmodum ij ſine Polonis nihil præclari unquam geſsiſſent,

Lithuanorum coniunctio cũ Polonis, utriſque utilis.

ſent,

ſent, gerantúe: ſic à Polonis quoq;, ſicubi Lithuani abfuiſſent, non multum operæprecij factum eſſe, ex quo ij ſe cum ipſis cõiunxiſſent, uel nuper Valachico bello id ſatis animaduerſum eſſe. Commodùm autem Lithuani proceres, Albertus Tabor epiſcopus Vilnenſis, Ioannes Zabrezinius princeps marſalcus, & Nicolaus Radiuilus pincerna ducalis, & alij quidam duo aduenerant cum mandatis Alexandri ducis, ac totius ſenatus Lithuanici, ad eligendum cum Polonis ſecundum præſcriptum fœderis regem, & iurãdum in uerba eius, confirmandumq; & renouandum antiqua fœdera. Qui & priuatim primores Polonici ſenatus prenſarunt, rumoremq; ſparſerunt, Alexãdrum cum exercitu aduentare: & publicè renouationem fœderum, cùm à ſe, tum ab ipſo Alexandro, cõſentientibus proceribus Lithuanis conſcriptam & conſignatam exhibuerunt. Extat utrunque diploma, ſimul & mandata ipſius Alexandri, & uigintiquinque procerum Lithuanorum, in Archiuio regio Cracouienſi. Adhibita eſt autem in fœdere moderatio quædam nonnullorum capitum: nempe quòd è Polonis & Lithuanis unus deinceps debet eſſe populus ſub uno rege: rex autem in Polonia creetur, Lithuanis etiam proceribus ſuis locis in eo conuentu ſuffragia ferentibus: conſilium unum ſit ambobus populis, et ſocietas in ſecundis iuxtà ac aduerſis rebus: moneta par atque ſimilis: fœdera antiquitùs ab utriſque icta ſeruentur ab ambobus, quoad alteris non incommodabunt: Magiſtratus, ſenatores, præfecti, nobilitas, & alij quiuis Lithuani iurent in uerba regis non ſemel tantum, ſed quoties à conſiliarijs Polonis admoniti fuerint: iura & prærogatiuæ utriuſque populi ſimul, & eodem contextu literarum à nouis regibus confirmentur: cæterùm iudicia more antiquo utrobique exerceantur: nulla uerò utrinque occaſio dirimendæ coniunctionis captetur. His igitur actis & conſtitutis, Alexander rex renunciatus eſt, miſsiq; ad eum Breſte oratores principes ſenatus, Andreas Roſa archiepiſcopus Leopolienſis, Ioannes Lubrancius epiſcopus Poſnanienſis, Andreas Samotulius Poſnanienſis, & Ioannes Tarnouius, cognomento Sramus Lublinenſis, palatini, iuſiurandum ab eo & proceribus Lithuanis de ſeruãdis pactis conuentis exegerunt, & regnum ei detulerunt. Nec longa mora interpoſita, maturauit is iter Cracouiam cum mille quadringentis equitibus, ſuſcipiendi diadematis gratia. Verebatur enim, ne quid Vuladislaus frater fautorũ ſuorũ cõſilio moliretur. Ac dimiſerat quidem Vuladislaus nuncios cum literis ad pleroſq; principes Chriſtianos, de oblato ſibi à Polonis regno, fretus pollicitatione illorum, quorum ſuperius mentionem fecimus: ſed eos nuncios celeriter reuocauit, cum accepiſſet, Alexandrum regem à Polonis creatum eſſe, factumq; moderatè tulit: collaudauitq; etiam Polonos, quòd Lithuanos, gentem magnam & bellicoſam denuò ſibi adiunxiſſent. Dum autem præſtitutum coronationi diem Cracouiæ nouus rex expectat, aduenit ad eum legatio Sachmatis Zauolgenſium Tartarorum principis. Quæ introducta in ſenatum, adorato de more gentis rege, incuſauit Polonos iuxtà ac Lithuanos, quòd cum ij Sachmatem cum ingentibus copijs tam longo ac difficili itinere in auxilium contra Tauricanos Tartaros euocaſſent, ipſi tam diu cunctarentur cum eo ſeſe coniungere, & communem hoſtem non tam uiribus ſuis, quàm natura loci, & peninſulę latibulis fidentẽ adoriri: paterenturq; ſocios & amicos uaſtis & incultis locis hęrentes, hyberni cœli inclemẽtia, pabuli & commeatus inopia, & fame unà cum equis cõfici. Verendum eſſe, ne Tartari, gens alioqui ferox, nec ſatis morigera ſuis principibus, mala cõſultrice fame ſtimulante, in officio contineri non poſsint. Hæc ita breuiter prolocuti, reſponſum accepêre: regem celebritate coronationis peracta, maturaturum eſſe expeditionem, & cum Polonis & Lithuanis ad Boriſthenem prẽſtò futurum, operamq; daturum, ne Sachmatem cum ſuis tam longinquæ ac diuturnæ expeditionis pœniteat. Hac ſpe onerati legati, additis hoſpitalibus donis, quæ domino ſuo ferrent, dimiſsi ſunt ſine mora. Interea uerò Sachmatis uxor, inediæ & frigoris impatiens, cum maiore parte copiarum eius in Tauricam transfugit. Qua uirium acceſsione fretus Tauricanus princeps Mengligeres, ſiue Mendlikereius, qui Mahometkereio fortè defuncto, uel ſuperiore pugna cæſo ſucceſſerat, duxit in hoſtem: commiſſoq; in patẽtibus campis ſub Kiouia prælio, uictum ingenti ſtrage Sachmatem in fugam uertit. Sachmates diſsipatis ſuis, cum trecentis modò equitibus Bialogrodum ſiue Moncaſtrum profugit. Vbi cum ſubſtitiſſet aliquandiu inops conſilij, & à Turcis in gratiam Mengligeris inſidias parari ſibi perſenſiſſet, per uaſtas Podoliæ ſolitudines Kiouiam ſeſe recepit. Sed ne ibi quidem tutus fuit. Circumuentus enim à palatino ſiue præfecto loci, Vilnam tranſmiſſus eſt. Ibiq; regis aduentum operiri iuſſus, cum aliquoties fugere conatus eſſet, retractus è fuga, diligentius

Lithuanica legatio ad comitia Polonorũ.

Alexander rex creatus.

Tartarorum Zauolgenſium legatio ad Polon. regem.

Sachmatis Tartari fuga & captiuitas.

Venetorum legatio. 1502. ann.

aſſeruatus eſt. Hunc exitum Tartaricum illud bellum habuit. Alexander duodecima die Decembris à Friderico fratre in baſilica Cracouienſi ritu ſolenni inunctus & coronatus eſt. Nec multo pòſt Sigiſmundus frater ipſi gratulaturus aduenit, itemq; Ioannes Baduarius Venetorum legatus. Menſe autem Februario ſequentis anni Helena regis uxor è Lithuania uenit. Nec tamen diadema de more reginarum ipſi impoſitum eſt, propterea quòd Græcorum ſchiſmati dedita, ab inſtituto eccleſiæ Romanæ & catholicæ abhorreret. In Lithuaniam deinde rex initio menſis Maij cum ea ſe recepit, Friderico cardinali fratre uicario, gubernatoreq; regni pro ſe conſtituto. Acceperat enim, Moſchos bellum contra Lithuanos reparare. Nec ita multò pòſt, Demetrius Ioannis magni ducis filius, affinis Alexandri, cum ualido exercitu adfuit, & ad Smolenſcum caſtra metatus eſt: fruſtraq; tentata arcis expugnatione, reduxit exercitum, cum Alexandrum regem cum magnis copijs aduentare accepiſſet. Pax deinde, ſiue adeò ſex annorum induciæ inter ſocerum & generum conſtitutæ ea lége, ut captiui modò redderentur.

Conſtantini ducis reditus.

Conſtantinum tamen ducem Sigiſmundus Herberſteinus memorat ante pacem factam elapſum eſſe, dimiſſum è uinculis, cum ſimulatè fidem ſuam Moſcho obſtrinxiſſet, agroſq; & poſſeſsiones in Moſchouia ab eo accepiſſet. Per idem ferè tempus Tartari Tauricani cum Podoliam, Ruſsiam & Sendomirienſem tractum populabundi peruagati, Reſſouiam, Iaroslauiam, Radimnum, Belſum, Daunicíam, tranſmiſſoq; Viſtula flumine, Opatouiam, Lagouiam & Cunouiam oppida diripuiſſent & exuſsiſſent, ad Pazanouiam uſque peruenêre.

Ioannes Vapouius.

Inde cum Ioannes Vapouius, qui erat in miniſterio Friderici cardinalis, aliquanta manu ſagittariorum in aditu eius uici ſiue oppidi ipſis ſeſe oppoſuiſſet, & non contemnendi exercitus ſpeciem oſtendiſſet, reuocarunt gradum onuſti præda omnis generis: & ferro, igniq; in obuia quæque, quæ abigere uel aſportare commodè non poterant, crudeliter debacchati. Proceſsit quidem ipſis obuiam Fridericus gubernator cum quingentis equitibus, & peditum aliquanta manu tumultuaria, cætera nobilitate Corcinum ſe ſequi iuſſa: uerùm dum ea tardius molitur, Tartari in tutum ſe cum præda recepêre. Triginta millia equitum fuiſſe perhibentur. Eo ipſo anno induciæ, uiuente adhuc Ioanne Alberto cum Baiazete Turcarum imperatore dudum conſtitutæ, per Nicolaum Firleium Dambrouicium, qui tunc præfectus Lublini erat, confirmatæ ſunt. Infeſtauit autem tunc ea gens Boſnam, & regiam gentis Iaice obſedit, & acriter oppugnauit.

Turcæ uicti ab Vngaris apud Iaice.

Contra quem exercitum quum Vuladiſlaus rex Vngarorum expeditas copias miſiſſet, commiſſo prælio, cum æquo Marte aliquandiu dimicatum eſſet, ad extremum Turcæ fuſi & fugati ſunt. Nec tamen Vngaris incruenta ceſſit uictoria. Nec ita multo pòſt idem Vuladiſlaus nexu matrimonij, quo ſe cum Beatrice regina conſtrinxiſſe dicebatur, Pontificis Maximi authoritate ſolutus, cum Anna puella de Candale Vaſconum, quæ illuſtris eſt in Gallis familia, ſolenni pompa nuptias celebrauit. Mox Turcas ulturus, Petro Ioza palatino Tranſyluaniæ, & Ioanne ſiue Hanſelico Matthiæ regis notho filio, ducibus, exercitum in Raſciam ſiue Boſnam Turcicæ ditionis uiciſsim immiſit, multiſq; uicis & oppidis ad Bodon uſque, nobile emporium in ripa Danubij ſitum, uaſtatis, & luculenta præda abacta, incolumem eum recepit. Enimuerò Perſico tunc bello diſtinebatur Baiazetes: quod tamen per legatos ſiue Baſſas non ſatis proſpero ſucceſſu gerebat, ipſe propter pedum dolorē Adrianopoli & Conſtantinopoli manſitans. Quas ob cauſas inuiſus factus militibus, facilè poſterius à Selimo filio natu minimo regno eiectus eſt: uenenoq;, ut creditum eſt, extinctus. Sed nos noſtra perſequamur.

1503. ann. Friderici cardinalis mors & mores.

Inſequens annus Friderici cardinalis & regij fratris, Creſlai Curoſuancij Vuladiſlauienſis epiſcopi, & Conradi ducis Maſouiæ cōtinuatis propè funeribus memorabilis eſt. Fuit Fridericus procera ſtatura, aſpectu decoro, ac dignitatis pleno: cæterùm ingenio nullo, iners, ignauo ocio, crapulę, & aſsiduis compotationibus in fumo & ſordibus cum gregalibus ſuis quibuſdam marceſcens: & ad extremū morbo Gallico confectus eſt, teſte Matthia Miechouienſi medico. Vnum illud nominis ſui monimentum in baſilica Cracouienſi reliquit, quòd thecam caluæ diui Stanislai martyris auream, & multis precioſis gemmis, quas Academiæ præſidibus ademerat, diſtinctam contulit. Ei ſuffecti ſunt uoluntate Alexandri regis, in metropolitana quidem Gneſnenſi ſede, Andreas Boriſſouius cognomento Roſa, archiepiſcopus Leopolienſis, Bernardino Vilzico ſucceſſore accepto:

Ioannes Conarius epiſcopus Cracouienſis.

in Cracouienſi uerò, Ioannes Conarius, qui procurator Friderici fuerat, in gratiam reginæ matris, quam homo nulla doctrina, neque ingenio præditus, probus tamen, uulgaribus officijs & caponibus ſubinde præbitis demeruiſſe dicitur. Porrò Creslaus in epi-

ſcopa

ſcopa quidem Vincentium Præmbium epiſcopum Præmiſlienſem: in munere autem cancellariæ Ioannem Laſcium præpoſitum Scarbimirienſem, & canonicum Cracouienſem: quem rex in Lithuaniam proficiſcens, cum neq; cancellarius, neque procancellarius ſequeretur, ſecum duxerat, & dato ipſi annulo ſuo à ſecretis habebat, propterea quòd ſcriba primùm, deinde cancellarius Creſlai epiſcopi cum fuiſſet, in cancellariæ negocijs bene exercitatus haberetur. Prærembio uerò in epiſcopa Præmiſlienſi Matthias Dreuicius ſucceſsit, qui & in procancellarij munere antè ſucceſſerat. Conradus uerò Maſouiorum dux Ioannem & Stanislaum filios impuberes hæredes reliquit. Sed hi in Cirnenſi tantum ditione ius ſuccedendi patri habebant. Cæteræ, quas Conradus à Ioanne Alberto rege precariò obtinuerat, ad regem ex pacto deuoluebantur: nec tamen reddebantur, Anna uxore defuncti cum proceribus eas retinente. Quod quidem rex facilè paſſus eſt, pactus cum Anna & proceribus, ne id ſibi regnoq; fraudi eſſet, donec controuerſia decretò comitiorum decideretur. Verùm ſequenti anno tranſacta res eſt amicè in comitijs Petricouienſibus: indultumq; pueris, ut quibus finibus pater eorum Maſouiam tenuiſſet, ipſi quoque retinerent, & poſteris ſuis maſculis tantum relinquerent, orbi autem, ipſi inter ſe ſuccederent: ubi maſculi hæredes defeciſſent, tum demum rex Polonorum totam Maſouiam reciperet, gentemq; ſuis legibus uiuere permitteret: puellis, ſi quæ ſupereſſent è ducum genere, pro dignitate dotem daret. Vbi ad pubertatem pueri perueniſſent, tum demum ut pacta hæc diplomatis ſuis approbarent, & in uerba regis iurarent: interim autem mater dominatum omnem adminiſtraret. Sed hæc ſequenti demum anno, quemadmodum perſtrinximus, conuenêre. Illa autem æſtate Tartari Tauricani Podoliam & Ruſsiam rurſus hoſtili incurſione uexarunt, à Stephano palatino Valachorum, ut creditum eſt, concitati. Ipſe quidem immiſſo in Ruſsiam finitimam exercitu, tractum omnem inter Neſtrum amnem, & Sarmaticos montes, quem Pocuce uocamus, nemine repugnante, ac ne expectante quidem quicquam eiuſmodi, ſubegit: ſiue, ut ipſe dictitabat, de ſua ditione iniuſtè prius detractum, recepit. His rebus, atq; adeò crebris Polonorum procerum literis & nuncijs excitus rex è Lithuania, Lublinum extremis diebus menſis Octobris uenit, ibiq; comitia procerum habuit. Placuit, ut in æſtatem proximam, milite mercenario res contra Valachos gereretur, & Pocuce repeteretur. Eiuſdem autem exercitus metu Tartarorum excurſiones repreſſum iri uidebantur. In ſtipendium uerò decreto comitiorum imperata eſt pecunia oppidanis & agreſtibus, uſitato more. Rex deinde peracto conuentu Cracouiam ſe contulit, & ibi hybernauit. Vere proximo exercitum è mercenario milite conſcriptum in Ruſsiam miſit: ipſe uerò, poſteaquam pluuiæ, & inſolitæ fluminum inundationes remiſerunt, in Pruſsiam profectus, iuſiurandum fidelitatis à ciuitatibus exegit. Fridericus uerò Magiſter Pruſsiæ orientalis, cognito aduentu regio, ad conſanguineos ſuos in Saxoniam & Germaniam ſe recepit, ne uel iurare in uerba regis, uel improuiſi belli molem imparatus ſuſtinere neceſſe haberet. Sed ne Germania quidem tunc domeſtico & inteſtino bello uacabat. Etenim inter Maximilianum Cæſarem, & Rupertum Philippi palatini Rheni filium, bellum conflatum eſt propter ereptam Alberto duci Cæſaris affini Bauariam: celeriter tamen confectum, cum infeſtæ acies apud Ratiſponam ad prælij dimicationem ueniſſent: Rupertusq; duobus millibus Bohemorum deſideratis, & ſeptingentis captis, uictus & caſtris exutus, paternus uerò dominatus eius à cæteris principibus Germaniæ cum Cæſare ſentientibus diuexatus & acciſus eſſet. Ibi enim Philippus cum filio pacem & ueniam à miti Cæſare ſupplex petijt, æquisq; conditionibus impetrauit. Quin aliud quoque bellum Maximiliano cum Ludouico rege Gallorum, & Venetis de principatu Mediolani, tunc exortum eſt, cum Gallus capto Ludouico Sphortia duce, dominatum illum, Venetis non tam ſocium regem adiuuantibus, quàm ſuam rem agentibus, iterum in poteſtatem ſuam redegiſſet, ſiue adeò cum Venetis partitus eſſet. Recuperarat enim eum prius amiſſum Sphortia, Gallis eiectis. His igitur de cauſis Magiſter Cruciferorum apud Germanos ſuos nihil tunc opis inuenit. Per id tempus Moldauia infeſtata & uexata eſt à noſtris, ita ut Stephanus è munitionibus Pocutienſibus præſidia deducere coactus ſit, præſertim cum ipſe grauiſsimo pedum dolore affligeretur: quo ad extremum confectus, haud ita multò poſt extinctus eſt, uir magnitudine animi, aſtu, peritia rei militaris, & rebus contra Turcarum, Vngarorum, & Polonorum reges, ac Tartaros feliciter geſtis, omni æuo memorabilis. Cui Bogdanus filius Luſcus in dominatu ſucceſsit. Noſtri enim ſatis habuerunt Pocuce recuperaſſe. Tartari uerò cum non ignorarent

Vincetius Præ rembius epiſcopus Vladiſlauien.

Tranſactio regis cum Maſouijs ducibus.

Pocuce à Valachis interceptum.

1504. ann.

Maximiliani Cæſaris uictoria de palatino Rheni.

Bogdanus palatinus Valachiæ.

rent in propinquo eſſe regium exercitum, quieuerunt eo anno. Maturè igitur exercitus ille exauroratus eſt, ſiue quòd eo nihil opus erat, Valachis atque Tartaris quieſcentibus, & ut uidebatur, deinceps etiam quieturis: ſiue quòd deerat pecunia, ita ut ne emerita quidem ſtipendia militibus exoluerentur. Quo factum eſt, ut ij agminatim in Cracouienſem oram reuecti, cum ne Cracouię quidem ſpes ulla pecuniæ è theſauro regio numerandæ oſtenderetur, in bona & poſſeſsiones epiſcopi & abbatum hoſtilem penè in morem inuaderent, & inde rapto ſeſe ſuſtentarent, donec rex è Pruſsia rediJt: quod quidem ſub finem æſtatis factum eſt. Quo tempore Cazimiria, quæ Cracouiæ ponte iungitur, à meridie ad noctem uſque rege ex arce inſpectante arſit, & cum turribus & pinnis mœnium penitus conflagrauit. Eodem autem anno, menſe Nouembri, Turcæ Croatiam regis Vngarorum prouinciam, acerbè depopulati ſunt. Peractis Petricouiæ Polonorum comitijs, conſtitutisq; rebus Polonicis, & Maſouiticis, Alexander rex inſequentis anni initio Breſte, quo Lithuanis conuentum edixerat, contendit, ut eius quoque gentis res turbatiores componeret.

Cracouienſis ora infeſtatur à militibus.

1505. ann. Michaëlis Glinſcij ducis potentia & inuidia.

Principem gratiæ locum ex ea gente apud eum obtinebat Michaël Glinſcius dux Ruſſus, uir elati animi, magnasq; in Lithuania opes & potentiam atque clientelas, Ruſſorum præſertim eiuſdem linguæ & religionis hominum, ſibi compararat. Aegrè id ferebant Lithuani proceres, alioqui etiam Ruſsis non ſatis æqui: formidabantq;, ne per occaſionem is Alexandri orbitate contempta Lithuaniæ dominatum inuaderet, & ad ſuos Ruſſos transferret. Quin etiam iactabatur uulgò, ueréne an falſo, incertum eſt, Michaëlē principatū affectātē Alexādro inſidias ſtruere. Non latebant hæc Michaëlē: & homo gratia principis impotentior ſui, non modò non diſsimulabat quicquam, ſed apertas cum æmulis ſuis inimicitias gerebat, & in odium principis eos adducebat, nec defuit ipſi occaſio. Fortè Alexander præfecturam Lidenſem, Lithuano quodam amoto, Andreæ Droſdæ Michaëlis conſanguineo contulerat, & ad primores Lithuanorum abſens mandata dederat, ut eum in poſſeſsionem eius præfecturæ mitterent: id illi odio Michaëlis ad regium aduentum reiecerunt. Hinc igitur arrepta occaſione Michaël, cùm alios Lithuanos proceres, tum in primis Albertum Taborum epiſcopum Vilnenſem, Ioannem Zabrezinium palatinum Trocenſem, Stanislaum Zarnouecium præfectum Samagitiæ, & Stanislaum Kiſcam ducem exercitus, quaſi contumaces, rebellesq;, ſubinde apud regem criminari, donec eò regem perpulit, ut is ſecretis conſilijs de nece ipſorum agitaret. Cum autem in media Lithuania nihil eiuſmodi propter magnas eorum clientelas, & communem gentis Lithuanæ dolorem tutò aggredi poſſe uideretur, Breſte, quod oppidum in confinio Poloniæ ſitum eſt, eos ad conuentum euocauit. Non ignorabant illi quidem, regem ſibi iratum eſſe: & erat res plena ſuſpicionis, quod Lithuanica comitia in eum locum præter morem edicta eſſent, aduenêre tamen, ſed ingreſſu arcis abſtinuêre.

Ioãnes Zabrezinius palatinatu Trocenſi amotus.

Tandem ſuaſu Ioannis Laſcij cancellarij Polonici rex aliquantiſper mitigatus, Zabrezinium quidem palatinatu Trocenſi amouit, dato ei ſucceſſore Nicolao Radiuilo: Albertum uerò epiſcopum Vilnenſem, cum cæteris qui idem ſentiebant, ſenatus ingreſſu excluſit, tantiſper donec ſe placarent. Adductus deinde Vilna Sachmates Zauolgenſium Tartarorum princeps: cui rex magna & ſplendida equitum caterua ſtipatus, ad quinque millia paſſuum obuiam progreſſus eſt: & comiter ac lautè eum accepit, compoſitisq; rebus Lithuanicis, ad conuentum Polonorum Radomiam ſecum duxit.

Sachmatis libertas in dicendo.

Vbi introductus in ſenatum, grauiter & magna libertate regem & conſiliarios eius Polonos iuxtà ac Lithuanos incuſauit, quòd ab ijs contra Tauricanos Tartaros in auxilium penè ab Hircano uſque mari ingentibus pollicitationibus euocatus, deſtitutus deinde, ac planè proditus, amiſsis partim per defectionem, partim aduerſo prȩlio maximis, quas adduxerat, copijs, nihilo tutiorem apud ſocios & fœderatos, quàm apud Turcas fugæ locum inuenerit: ſed contra iuriſiurandi religionem pro captiuo habitus, & ad illud uſq; tempus in cuſtodia, & quaſi in carcere detentus ſit. Sed Deus (inquit, ſublatis in cœlum manibus) bonorum omnium & malorum remunerator, meam, regisq; cauſam aliquando iudicabit, & ærumnas meas, iusq; iurandum uiolatum ulciſcetur. Ad extremum orabat, ut ſibi liberè diſcedere, & ad ſuos reuerti liceret. Reſponſum eſt regio nomine, immeritò ipſum de rege & conſilio eius quæri: ipſum ſibi ſua culpa, quicquid illud mali eſſet, conciliaſſe: quippe qui cum ualidum & florentem exercitum haberet, hoſtemqúe uiribus longè inferiorem ſecundo prælio fudiſſet, fugaſſetqúe, in campis Kiouienſibus ignauus deſidere, & ſociorum agros, fœdere & iuriſiurandi religione negle-

neglecta, rapinis uexare: quàm urgere uictoriam, expulſoq; hoſte, Tauricæ imperium ſibi adiungere, aut certè traiecto rurſus Boriſthene, è Moſchi ditione prædas agere, & exercitum inopem ſuſtentare, tantiſper dum Poloni & Lithuani adueniût, maluerit. Ne fœminam quidem uxorem ipſius, nedum exercitum, domini et uiri ignauiam illam ferre potuiſſe. Seipſum igitur potius, quàm quenquam alium incuſaret. Ad hæc plurimum eum Polonis & Lithuanis incommodaſſe, quod ſua culpa, neglectis eorum conſilijs, de infeſtanda Moſchouia, defectione ſuorum, uires hoſtium auxerit. Sic refutatę Sachmatis querelæ, retorta in eum culpa. Obnixius deinde is rogare, ut in Scythiam remitteretur: reparaturum ſe eſſe exercitum, & reliquias profligati recollecturum: transfugas quoq;, ubi ſe incolumem eſſe cognouerint, ad ſe reuerſuros. Ita fore, ut plus regi commodare dimiſſus, quàm retentus poſſet. Non ſatis conſultum fore noſtris uidebatur, dimittere ferocem hominem, detentione tam diuturna & retractione ex fuga iritatum, qui tunc etiam, cum ſui iuris non eſſet, liberè tamen & acerbè de iniuria quereretur. Sed Tauricano tamen principi iratior eſſe, & infeſtior fore, non immeritò credebatur. Ita acquieturos tamen eſſe noſtros, barbaris inter ſe commiſsis. Placuit igitur, ipſo aſſentiente, fratrem quidem eius Cozacum Soltanum in Scythiam mitti, nouas copias Sachmati adducturum, et Nogaienſes Tartaros conſanguineos ſuos contra Tauricanos concitaturum: ipſum uerò Sachmatem Troccos remitti, expectaturum donec frater cum copijs reuerteretur, & rex in Tauricam expeditionem faceret. His ita conſtitutis, Kozacus accepto à rege uiatico in Scythiam cõtendit: Sachmates uerò à Lithuanis proceribus Troccos reductus, liberiore uiuendi ratione uti permiſſus eſt, cum dediſſet fidem, ſe inde fugiturum non eſſe. Aduenerant autem Lithuani proceres ad Radomienſia comitia, ut opera Polonorum regem ſibi reconciliarent. Sed non potuêre tamen ij quicquam aliud impetrare, quàm ut rex data ipſis repulſa publicè, ſecretò Polonis polliceretur, ſe illos in gratiam recepturum eſſe, cum ad Lithuaniam accederet. Dimiſsis Lithuanis atq; Tartaris, reliquum tempus comitiorum iudicijs & conſultationibus de defenſione regni contra ſubitarias hoſtium incurſiones datum eſt. De equeſtribus quibuſdam, qui latrocinia exercuerãt, ſumptum ſupplicium. Ac Oſuchouius quidem & Miſouius gladio percuſsi: Ruſinouia uerò fœmina cum ocreis, calcaribus & cultu corporis uirili, ut erat pręhenſa, ſuſpendio necata eſt. Ad defenſionem uerò regni minores quidem Poloni tributum agrarium duodenûm groſſorum in ſtipendium mercenariorum militum ſciuêre: maiores autem id abnuere. Per quod tempus, decimanona die Maij tempeſtas horrẽda circum Cracouiam coorta, tonitruis perpetuò terribiliter crepitantibus, & coruſcantibus inter denſas nubes fulguribus, grandinem inſtar oui gallinacei demiſit, qua frondes arborum craſsiores etiam decuſſæ, tectaq; domorum perfracta ſunt: turris una arcis fulmine percuſſa, tecti & muri parte abrupta, prodigij loco fuit. Nec multo pòſt rex Alexander uigore membrorum in una parte ſoluto, quem morbum paralyſin Græci uocant, Radomia Cracouiam poſt medium Iunium apportatus eſt. Quo ſubſecuta eſt eum legatio Bogdani Valachorum palatini, quæ tunc Radomiam aduenerat. Poſtulabat autem Bogdanus coniugium Elizabethæ ſororis regiæ: & quo facilius id impetraret, Thyſmeneciam & Ceſsibeſſos territoria regi reddebat. Ipſéne autem ea poſt mortem patris Polonis ademerit, ut memorat Vapouius, an à patre adempta, quemadmodum uult Miechouienſis, retinuerit: an uerò quæ non habuerit quidem in poteſtate, ſed quaſi ſua repetere poſſe & uelle uidebatur, donanda ſibi eſſe duxerit, non ſatis conſtat. Ea quidem certè donabat, quæ retinere ipſe non poterat: ut benignitate illa, quæ nihilo ipſi conſtabat, regis & Polonorũ ſtudia promereretur. Abnuebant puella & mater barbaricum fœdi ac luſci hominis connubium: nec tamen repulſa iritari placebat hominem, & ex amico hoſtem facere. Itaq; pro munere quidem gratiæ actæ Bogdano, de coniugio uerò ambiguum reſponſum datum. Per idem tempus legati Nogaienſium ducum, (neq; enim unum principem hi habent) octoginta equitum comitatu in Lithuaniam aduenêre, qui Sachmatem domum reducerent, magnas copias ad ulciſcendum hoſtem Tauricanũ ipſi pollicẽtes. Nec multò pòſt Mẽdligeri ſiue Menglikereij Tauricani principis legatio ſubſecuta eſt, ſuadens & poſtulans, ne Lithuani proceres Sachmatẽ hoſtẽ ſuũ dimitterẽt, ſed aſſeruarent in cuſtodia: quemadmodum patruum ſuum, quoad uixit, aſſeruaſſent. Percuſſurum ſe eſſe fœdus cum rege, nec unquam deinceps in ditiones eius inuaſurum. Vtiliorem autem fore Lithuanis & Polonis amicitiam ſuam quam Sachmatis, à quo & propter longinquitatem ſera, & propter debilitatas atq; adeò afflictas uires infirma auxilia eſſent

Nogaienſes Tartari.

Tributum à minoribus Polonis ſcitum.

Bogdani Valachi legatio.

Tauricanorũ Tartarorum legatio.

expectanda. His utrinq; auditis, Lithuani proceres neutram in partem quicquam ſtatuerunt, ſed rem integram ad regis aduentũ reiecerunt. Patebat interim liber aditus ad Sachmatem legatis Nogaienſibus. Qui cum duci ſe pollicitationibus Lithuanorum ſuſpicaretur, conſilium fugæ cum legatis et equitatu, quem circum ſe habebat, clàm iniјt, effuſoq; curſu dies & noctes iter continuabat: ſed occurrentibus per compendia uiarum Lithuanis, retractus ex fuga, ac diligentius deinde aſſeruatus eſt. Nihilo tamen magis Tauricani per eos dies Lithuaniæ uexatione abſtinuerunt. Nam è Minſcenſi territorio prædas extremis diebus Auguſti menſis egerunt: quo factum eſt, ut Lithuani anno ſequenti Vilnam muro cingerent. Sub excurſionem autem illam Tartaricam tertio Cal. Auguſti, Elizabetha regina Cracouiæ extremum uitæ diem clauſit: fœmina lectiſsima, & inſigni pietate ac munificentia in cultum diuinum. Cuius præclara & regalia donaria extant etiamnum cùm alibi, tum in baſilica Cracouienſi, ubi ſepulta eſt, honorificentiſsimo funere ab Alexandro & Sigiſmundo filijs elata, in delubro ſanctæ Crucis, quod uiuens à fundamentis exædificarat, omniq; apparatu ad cultum diuinum accommodato magnificè ornauerat, & cenſibus domoq; in octo presbyteros & nonum miniſtrum collatis dotauerat. In diui quoq; Michaëlis templo in eadem arce ſito totidem presbyteris, qui cantanda & ſacris operando aſsiduo cultui diuino inſiſterent, cenſus attribuit. Quamuis enim dotem nullam apportauiſſet, indulſit ei tamen rex filius, ut non modò tantum in cultum diuinum elargiretur, ſed etiam filiæ Elizabethæ natu minimæ Lencicienſem, Radomieſem & Prædecenſem præfecturas, partem bonorum, quæ nihilominus donatione propter nuptias è marito rege utenda fruenda acceperat, quadraginta millibus Vngaricorum aureorum obligaret et concederet, quo illa bonis iјs matre uiuente uteretur, frueretur quoad nuberet, uel cœlebs decederet: poſt mortem uerò matris, ad ius regni libera ea reuerterentur. Iuſtis funeribus matri peractis Alexander, cum ope medicorũ à morbo releuatus eſſet, Calendis Octobribus Lublinum profectus eſt, & anni ſequentis, qui fuit à Chriſto nato 1506. initio comitia Polonorum habuit. Certatum ibi, ac diſceptatum eſt inter proceres profani ordinis, & epiſcopos, de ordine & ratione ſedendi in ſenatu regio, ac de expeditionibus bellicis. Contendebant proceres, ut epiſcopi alterum latus regis ſibi concederent, alterum uel dextrum ſanè ipſi tenerent: deinde ut bona eccleſiјs addicta, perinde ac ea quæ nobilitatis eſſent, publica belli onera ſuſtinerent. Tuebantur epiſcopi prærogatiuas ſuas, quòd utriq; regio lateri aſsidendi ius ipſi, & militiæ uacationẽ eccleſiaſtica bona antiquitùs haberent. Poſt longam altercationem rex tandem controuerſiam ita diremit, ut epiſcopis & eccleſiјs prærogatiuæ ſuæ ſaluæ manerent. Conſtitutum deinde, ut à rege noua moneta argẽtea cuderetur, & uſitatũ tributum ab agreſtibus et oppidanis in ſtipendia militum, qui ad fines Ruſsiæ & Podoliæ defendendos, ac depellendum Pocucienſi territorio Bogdanum mittebantur, conferretur. Etenim Bogdanus nuptiarum Elizabethæ regiæ ſororis compos non factus, quòd regina puellæ mater ipſi aduerſata eſſe diceretur, ubi cognouit reginam eſſe mortuam, iterum ea de re ad regem oratores miſerat: ſed cum puella negaret ſe ipſi nupturam, ira percitus, quòd contemni ſe putaret, Pocuce cum infeſto exercitu inuaſerat: & cum nullum ibi eſſet regium præſidium, nec ualidæ munitiones, paruo negocio in poteſtatem ſuam redegerat. Igitur quatuor millia mercenariorum militum decreto comitiorum in Ruſsiam miſſa, Pocuce ſub ſignis ingreſſa ſunt: profligatiſq; ac depulſis ſexcẽtis Valachis præſidiariјs, territorium omne non multo maiore negocio, quàm erat amiſſum, recuperarunt. Deinde Valachiæ fines infeſtis incurſionibus uexarunt. Vbi duo Struſsi fratres, adoleſcentes nobiles & bellicoſi, decus Ruſsicæ nobilitatis, cum ala quinquaginta equitum longius prouecti, cum in longè plures Valachos fortè incidiſſent, audacius quàm par erat cum eis congreſsi, à multitudine hoſtium oppreſsi ſunt. Ac Felix quidem in prelio fortiter dimicans cecidit: Georgius uerò dum frati laboranti per medios hoſtes animoſè inuectus fert opem, ſuffoſſo equo ad terram defluxit, ibiq; captus, & ad palatinum deductus, cum octo aliјs tyranno inſpectante capite plexus eſt. Sed non inulta mors eorum Valachis manſit. Poſtridie enim eius diei noſtri hoſtem uictoria recenti exultantem conſecuti & adorti, magna ſtrage ulti ſunt. Cæſus præfectus Chocimenſis: Copacius uerò dux exercitus Valachici fuga elapſus eſt. Nec tamen memorant Miechouienſis & Vapouius, quínam belli huius Valachici exitus fuerit. Sed nos icto fœdere finitum eſſe conijcimus, argumento literarum Alexandri regis, quæ extant in Archiuio. Inde enim apparet, Bogdanum tres oratores ad regem denuò miſiſſe, ipſiſq; cum eo conueniſſe, ut Elizabetha

Sachmates è fuga retractus.

1506. ann. Comitia Lublini.

Pocuce Bogdanus palatinus Val. in ſuam redigit poteſtatem.

Pacta Alexandri regis cum Bogdano.

zabetha Bogdano nuberet his legibus, ut uis ad Romanę & catholicæ eccleſiæ ritus cum aulico ſuo comitatu accederet: in Valachia item ut templa, ſacerdotes, & unus epiſcopus Romani ritus inſtituerentur: Romanus pontifex Bogdano poſtulante matrimonium approbaret: Bogdanus regijs ditionibus fœderatus ut eſſet, & cum cæteris Chriſtianis principibus contra barbaros bellum ſuſciperet. Nec tamẽ hæc pacta rata fuêre. Adactusq; poſtea bello Bogdanus, Sigiſmundo regi Alexandri literas illas reddidit. Sed hæc poſtea. Tunc autem Alexander comitijs Lublinenſibus, quemadmodum ſuprà dictum eſt, peractis, in Lithuaniam contendit. Expectabant enim eum ibi Nogaienſium atq; Tauricanorum Tartarorum legati: & acceperat, Ioannem magnum ducem Moſchorum è uiuis exceſsiſſe: gentemq; in motu eſſe, ita ut ipſi commoda occaſio recuperandi ea, quæ Ioannes Lithuanis ademerat, oblata eſſe uideretur: Felicíſsimus fuerat Ioannes: Tartarorum iugum excuſſerat: complures & magnos principatus paruo uel nullo negocio imperio ſuo adiunxerat, cum Stephano illo magno Valachorum palatino affinitatem & amicitiam contraxerat: Caſanenſes, Permios, Sibiros, Lapos, Iugros Vngarorum progenitores, Bulgaros Aſiaticos partim ſubiugârat, partim tributarios ſibi fecerat: cum uicinis Sueonibus ſiue Suetijs, Liuonibus atque Finnis proſpero ſucceſſu bella geſſerat: Lithuanis ſupra ſeptuaginta arces & caſtella ademerat. Quanquam autem pleraq; hæc omnia per legatos geſſerat, formidabilis tamen Lithuanis fuerat. Inſtituto gẽtis maximus natu filius in principatu patri ſuccedit: ſed cum is uiuente adhuc patre obijſſet, ſuſceptum ex eo nepotem Demetrium, quemadmodum Herberſteinus prodidit, Ioannes grauis annis ſucceſſorem ſibi deſignârat. Deinde uerò ſuaſu ſecundæ uxoris Grecæ mutato conſilio, Gabriëlem filium ex ea ſuſceptum, qui poſtea Baſilius appellatus eſt, ei prætulerat, ipſum uerò Demetrium in uincula coniecerat. Moriens autem rurſus Demetrio è carcere producto prærogatiuam ſuam reſtituerat, culpam admiſſam deprecatus. Maiores motus hinc inter Moſchos expectabantur: ſed eos rex in Lithuaniam ueniens, celeriter compreſſos eſſe cognouit. Gabriel enim, ſiue Baſilius Ioannis defuncti ducis filius, compacto in carcerem Demetrio, dominatum occupauit. Omiſſa igitur, ſiue in aliud tempus dilata rerum Moſchicarum cura, Alexander cum Mengligeri gratificari ſtatuiſſet, quo eum ſibi amicum faceret, Sachmatem cum omni comitatu & legatis, & Nogaienſibus Vilnam adduci ad ſe iuſſit: inſtauratoq; iudicio, uiolati fœderis reum damnauit, & Caunnam diligentius aſſeruandum miſit, necquicquam deprecantem: et conteſtantem minimè placatum iri Lithuanis & Polonis ſua captiuitate & miſeria Mengligerem: cæteri Tartari per munitiones & caſtella Lithuaniæ diſtributi. Nec malè diuinauit Sachmates. Paulo pòſt enim, legatis Mengligeris domum reuerſis, menſe Maio quinque millia expeditorum Tartarorum è Taurica eruperunt, & Podoliam, Ruſsiam atq; Lithuaniam longè, lateq; crudeliter uaſtarunt: & præter aliam prædam ingentem, ad centum millia hominum in barbaricam ſeruitutem abegerunt: plurimos uicos atque pagos exuſſerunt, & in imbecilliorem ſenum ac puerorum multitudinem immaniter ferro ſæuierunt. Languebat rex, ab empirico quodam medico, ſeu uerius impoſtore, qui ſe, Polonus cùm eſſet, Græcum mentiebatur, balneis & ſudoribus magis etiam debilitatus. Proceres uerò mutuis odijs certantes, regiaq; indignatione prouocati, ſuum quiſque negocium agebant, nec ullam habebant curam reipublicæ. Tartari tam felici ſucceſſu illecti, diſtracta præda quam retulerant, paruo interuallo quieti dato, mox auctis uiribus mẽſe Auguſto denuò in Lithuaniã irruperunt: & cũ Gleſcũ ad oppidũ haud longè à fontibus Nemeni fluuij ſitũ, conſtipati perueniſſent, relictis ibi duobus Soltanis (ſic illi Cæſaris ſiue principis filios uocant) cum decem millibus equitum, ad quos ipſi receptum habituri eſſent, cæteri ad uiginti millia turmatim quoquo uerſus populabundi excurrerunt. Vilnæ rex languẽs iacuerat. Inde uerò diſcedens cum uxore & ſuppellectili ſua uniuerſa, Lidam, quæ arx duodecim milliarijs à Vilna abeſt, peruenerat. Ac Michouienſis quidem eum aduentu Tartarorum excitum, cum negarentur Lithuani, niſi rex ipſe loco ſe mouiſſet, ad arma concurſuri eſſe, nequicquam diſſuadentibus medicis, eò ſe uehi iuſsiſſe memorat, ne uel in extremo halitu ſuis deeſſet: Vapouius uerò eum in Poloniam iter habuiſſe ſcribit, quò iam Sigiſmundum fratrem è Sileſia euocauiſſet, ut conceſsis ei habenis regni, ipſe rebus gerendis propter ingraueſcentem & inſanabilem morbũ minimè idoneus, in ocio reliquum tempus uitę tranſmitteret. Sed quocunq; tandem conſilio Vilnam reliquit, Lidæ cum eſſet, ecce adeſt unus quiſpiam nuncians, Tartaros populabundos uix unius diei itinere abeſſe: ſe ſagitta ictum in faciem,

Ioannis Moſchorum ducis mors & res geſtæ.

Baſilius Moſchorum dominatum inuaſit.

Alexandri aduerſa ualetudo.

Lida.

Sigiſmundus à fratre ad regnum accitus.

equi pernicitate manus eorum ægrè effugiſſe. Parum fidei habitum eſt nuncio. Proinde
Michaël Glinſcius, qui regem comitabatur, Raſcios equites aliquot, quos ad manum ha-
bebat ſtrenuos, dimiſit, certius omnia exploraturos. Nec longè hi abierãt, cum in turmam
Tartarorum inciderunt, conſertaq; intrepidè pugna, nouem ex ijs interfecerunt, cæteros
in fugam uerterunt, & præfixa pilis occiſorum capita ad dominum ſuum attulerunt. Tre-
pidatum eſt circa regem uehementer. Placuit deinde, ut rex moleſtia itineris & quaſſatio-
ne maiorem in modum afflictus, lectica Vilnam reportaretur: Glinſcius uerò cum Stanis-
lao Kiſca duce exercitus, & Lithuana nobilitate, quæ aduentu Tartarorum audito ad re-
gem confluebat, hoſti obuiam iret. Miſſus etiam, qui Sigiſmundum regis fratrem celeriter
acciret. Siue enim uiueret rex, ſiue moreretur, & ſiue uincerent Lithuani, ſiue uincerentur,
præſente eo uidebatur opus eſſe. Ac rex quidem continuato die nocteq; itinere, Alberto
epiſcopo Vilnenſi, Ioanne Zabrezinio, & Ioanne Laſcio cancellario Polono, cum regina
deducentibus, uix trahens ſpiritum, Vilnam reportatus eſt. Michaël uerò Glinſcius, cum
Kiſca ſubito morbo correptus eſſet, nõ ignarus moris Scythici, quamuis non plus ſeptem
millibus equitum aggregaſſet, accelerandum ſibi ratus eſt in hoſtem ad Cleſcum deſiden-
tem, priuſquam cuncta agmina, quæ diuerſa & palantia prædas agebant, eò ſeſe recolle-
giſſent. Erat propè ſtatiua hoſtilia, quà Lithuani ueniebant, amnis non magnus, neque
profundus, ſed limoſus, & ob id ægrè uadabilis. Eius ripam ulteriorem Tartari, cum Li-
thuanos contra ſe aduentare cognouiſſent, inſederant, ac denſo ſagittarum imbre Lithua-
nos tranſitu prohibebant. Habebant Lithuani ſecum bombardas aliquot: eas cum exo-
neraſſent, hoſtem à ripa ſummouerunt: & comportatis è uicino frondibus ac uirgultis,
amneq; conſtrato in ulteriorem ripam cum euaſiſſent, magno impetu in hoſtes irruerunt.

Poloni aulici.
Sendiuoius
Zarnicouius.

Peropportunè autem in primo agminum congreſſu, equites Poloni trecenti ex aulico re-
gis comitatu, duce Sendiuoio Zarnicouio palatini Poſnanienſis filio, Vilna accurrentes
è propinquo colle Tartaris ſeſe oſtendêre: cumq; armis fugientes frontem latiùs diduxiſ-
ſent, ac tympanis atq; tubis uehementius inſonuiſſent, & longè maioris quàm pro nume-
ro exercitus ſpeciem præ ſe tuliſſent, Lithuanis quidem animum addidere, hoſtibus uerò
terrorem incuſſere. Itaq; ſtatim ĩi terga dedêre. Nec ſegnius inſtabant Lithuani fugienti-
bus, nec ullum recolligẽdi ſeſe ſpacium ipſis dabant. Fortè palus erat cœnoſa, qua barbari
conſtipati adhuc fugiebant: in eam cum urgentibus à tergo Lithuanis cõpulſi eſſent, plu-
rimi cœni uoragine hauſti ſunt: nec pauciores reſtitantes ab inſequentibus contrucidati:

Glinſcij uirtus.

Soltani, duces exercitus, equis in palude relictis, ægrè euaſêre. Glinſcius magnam non ſo-
lum egregij ducis, uerùm etiam ſtrenui militis laudem ex ea uictoria reportauit, tribus e-
quis ſub eo confoſsis. Neq; tamẽ hac ille uictoria contentus fuit: ſed reductis ad hoſtium
ſtatiua copijs, tacitus ibi conſedit, operiens donec cæteri hoſtes, qui prædatum longè la-
teq; excurrerant, caſus ſuorum ignari, ad ſtatiua, quemadmodum inter eos conuenerat,
reuerterẽtur. Nec eum fefellit coniectura & ſucceſſus. Poſt quartũ enim diem, eos turma-
tim reuerti incipientes, ut quiq; primi uenerãt, excepit, & magna ſtrage concidit: ita ut ui-

Cæſorum numerus.

ginti millia barbarorum tunc cæſa, totidem equi capti, memorentur, præda omnis excuſ-
ſa, & ingens captiuorum numerus liberatus. Iam Alexander rex deſperata ſalute, & teſta-
mento condito, ſumptisq; ritu Chriſtiano ſacris myſterijs, animam agebat, cum ei de ui-
ctoria ſuorum nunciatum eſt. Sublatis igitur in cœlum manibus, & oculis lachrymas ſtil-
lantibus, tacitus amiſſo iam uſu linguæ gratias agere Deo uiſus eſt: nec mora animam ex-

Cometes.

halauit, die decimanona mẽſis Auguſti, quadrageſimumſextum annum agens, cum non
totos quinq; annos regnaſſet in Polonia. Cuius obitum cometes paucis antè diebus ad
Septentriones conſpectus portendit. Quin & globus igneus clariſsimus quadam no-
cte ſuper turrim curiæ ſenatoriæ Cracouiæ decidiſſe uiſus eſt. Fuit Alexander ſtatura me-
diocri, facie oblonga, capillo ſubnigro, uiribus corporis atque lacertis ualidis: uerùm in-
genio hebetiore, atque ob id taciturnus. Liberalitate fratres omnes ſuperauit, non ſine
uoluptate ſua fortibus uiris & militaribus, atque aulicis benignè facere ſolitus: cantori-
bus etiam, citharœdis, atq; tibicinibus impendio delectatus eſt. Prodigum potius quàm
liberalem fuiſſe multi exiſtimauêre, ita ut in tempore eum deceſsiſſe dicerent, priuſquam
Poloniam & Lithuaniam omnem prodigeret. Bonorum quidem regiorum magnam

Eraſmus Ciolcus epiſcopus Plocenſis.

partem oppignerauit. Eraſmum Ciolcum, hominem plebeium, quemadmodum credi-
tum eſt, iam inde ex quo Lithuaniæ dux factus erat, ualde familiarem habuit: eumq; ad e-
piſcopatũ Plocenſem euexit, & opera eius fideli & induſtria in obeundis apud Pontifi-
cem

cem Max.& Cæſarem legationibus ſemel atque iterum uſus eſt. Certatum eſt de funere Alexandri. Ioannes enim Laſcius cancellarius, Cracouiam id efferre ſatagebat, aſſeuerans ita ipſi quoque regi placuiſſe. Contra Lithuani proceres Vilnæ, iuxta Cazimirum fratrem ſepelire regem uolebant. Nec iniuſtam eius conſilij ſui cauſam habere uidebantur. Cum enim abeſſet Sigiſmundus regis defuncti frater, uerebantur, ne dum ipſi funus honoris gratia Cracouiam deducentes eunt & redeunt, interea Michaël Glinſcius, homo factioſus, & recenti uictoria magis etiam elatus, Lithuaniæ dominatum, adiuuantibus Ruſsis ſuis, inuaderet. Dum hæc fiunt, & pompa funeris apparatur, Sigiſmundus dux, cum de morte fratris in itinere nũcium accepiſſet, accelerauit iter. Venienti primus omnium procerum Glinſcius cum ſeptingentis equitibus gratulabundus occurrit. Plenus iam ante erat Sigiſmundi animus ſuſpicionum, non modò ex rumore uulgari, ſed etiam delationibus procerum Lithuanorũ de Glinſcio, quaſi principatum affectaret. Auxerat ipſe etiam tunc ſuſpicionem occurſu ſuo, & comitatu illo tam numeroſo. Nec plures ducentis equitibus Sigiſmundus ſecum habebat: ſed non poterat commodè & cum dignitate congreſſum eius declinare. Itaque aduenienti longius è cubiculo obuiam progreſſus, comiter et benignè eum accepit, & in cubiculum ſuum deduxit. Ibi Glinſcius non ignarus, ſuſpectum ſe eſſe principi, luculenta oratione ſeſe purgauit, & ſtudium, obſequiumque ſuum ipſi detulit, ac deleuiſſe omnem ſuſpicionem ex animo eius ſibi uiſus eſt: cum ille ei uiciſsim, ſeu uerè, ſeu temporis cauſa, omnia de ſe polliceretur. Frequentes deinde affuêre cæteri proceres, magnis & ſplendidis equitum cateruis ſtipati, Vilnamque principem deduxêre. Nec multo pòſt funus regium ſuperba pompa elatum eſt, & in baſilicæ delubro iuxta Cazimiri corpus ſepultum: per quod tempus Vuladislao Bohemorum & Vngarorum regi Ludouicus filius ex Anna uxore, quæ ſtatim poſt id puerperium obijt: natus eſt, anno uno poſt Elizabetham ſororem: quam pater poſtea, propter deſiderium uxoris amiſſæ, Annam uocari uoluit. Sed nos emenſi, id quod nobis propoſueramus, curriculum, hic curſum inhibeamus: poſtea fortaſsis per ocium, id quicquid ſupereſt ſpacij, ſi Deo placuerit, ad metam decurſuri, aut, quod malimus, alij lampada tradituri.

FINIS TOMI II. POLONICAE HISTORIAE.

BASILEÆ,
PER SEBASTIANVM HENRICPETRI
ANNO, CIↃ. IↃ. XXCII.

Oppania' 84
3 R 12 g

Z

[illegible]

[D]e ſyon [illegible] Do vob[illegible]
eſpitis quia certum pen
[illegible] affligimur [illegible] pro
[illegible] incertia viſitatione conſo
lemur Qui cum patre [illegible]
[I]ndicate illis Clamabunt
[illegible] iſrl' adventum aſtitit in
bulacionis [illegible] eis ſalutatio
[illegible] [illegible] oportet q[illegible] eos
Et cognoſcent [illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
et decor [illegible] [illegible]
[illegible] gloriam [illegible] et decore
[illegible] Confortate [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] Dicite puſillanimi
tes [illegible] et nolite ti
mere Ecce [illegible] noſter [illegible] ad
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] nos [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] [illegible] nos
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
is [illegible] [illegible] venturum
nos preparare [illegible]
[R]orate celi deſuper [illegible]
et nubes pluant iuſtum aperia
tur terra et germinet ſalvatorem [illegible] Celi
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Histor. Polon.

280.

2743 2
1904